

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

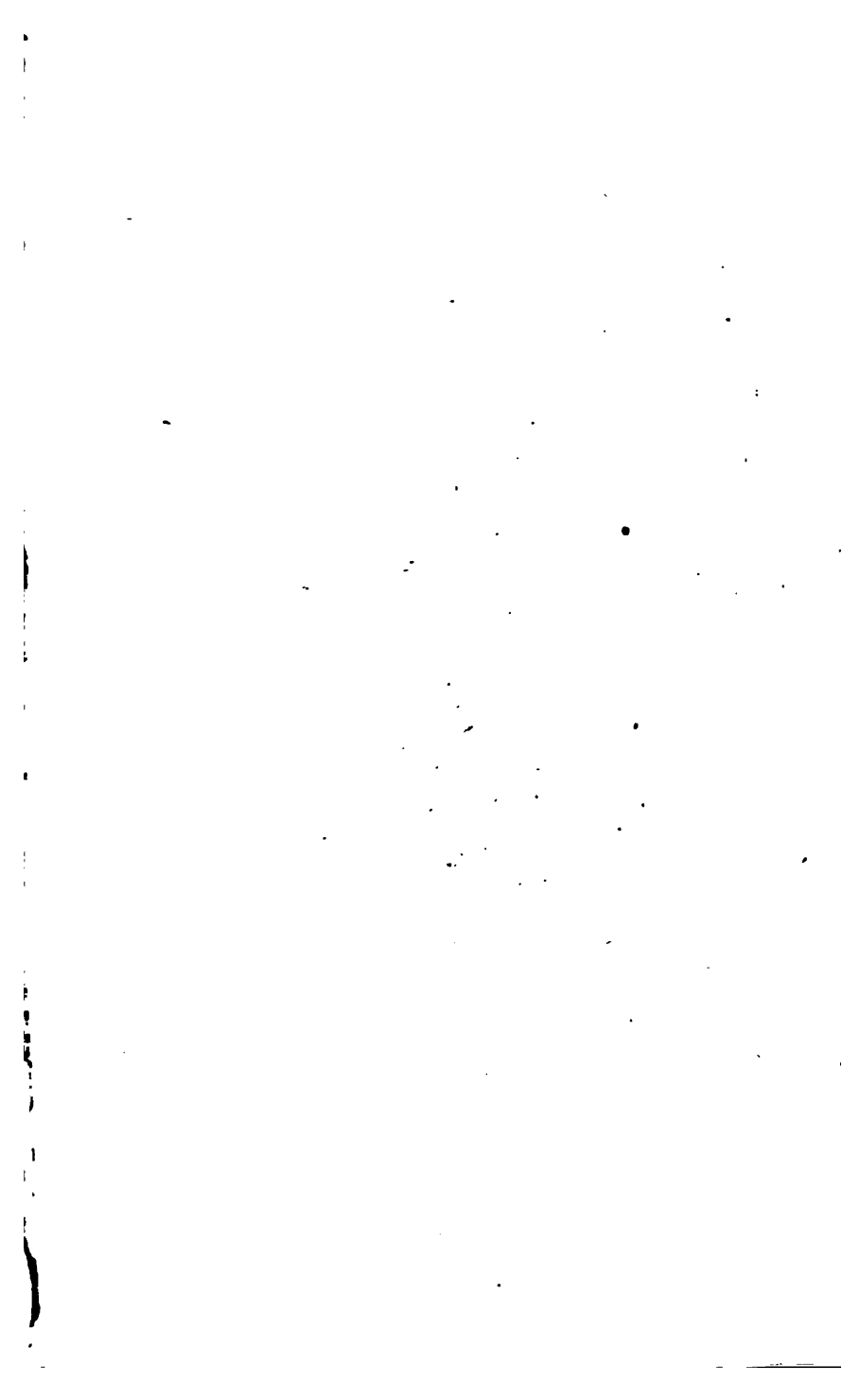

Z 3047 Hw

KE 480.6

425

Caract. Crit.
E. C O R N E L I I
T A C I T I
O P E R A

EX RECENSIONE
IO. AVGVSTI ERNESTI
Bioh... *...*
CVM NOTIS INTEGRIS

IVSTI LIPSII et I. E. GRONOVII

QUIBVS ET SVAS ADIECIT

L I P S I A E
EX OFFICINA WEIDMANNIANA

C I C I D C C L I I

KE 4806

P R A E F A T I O

um Suetonii Caesares, ante hos quatuor annos, qualicunque cura mea emendatos illustratosque edidissim, iam tum fuerunt, qui hortarentur, ut eandem operam Taciti libris impenderem. Sed cum non ignorarem, quanto plus laboris mihi ea in re proponeretur, quam in Suetonio exhausissem, alienissimum me ab eo consilio ostendi. Nam ut mitterem, quanto difficilior scriptor esset Tacitus, quanto maior libri moles: illud maxime incommodi ea in re esse, quod nondum quispiam superiorum editorum hoc in se laboris suscepisset, ut veteres editiones accurate inter se conferret, et, unde lectio quaeque nata esset aut duca, ostenderet: cum satis, tractandis interpretandisque aliquoties Taciti libris, cognovissem,

PRAEFATIO

non pauca esse in eorum contextu, ut duobus quidem abhinc seculis editus esset, quae temere irreperissent, nec e bonis libris venerint: tot autem libros vel conquirere, vel comparare, quam difficile, quam molestiae plenum sit, facile intelligi posse. Annus autem post, cum ratio institutorum meorum ita tulisset, ut aliquot Annalium libros publicis in Academia lectionibus enarrarem, animadversa exemplarium in tabernis librariis paucitate, serio rogatus sum, ut id oneris mihi paterer imponi, et novam Taciti editionem curarem. Recepto tandem negotio, relictis omnibus mecum constitui, quid maxime agendum quid consilii sequendum putarem. Etsi autem videbam, nova editione maxime iis consultum iri, qui in legendo Tacito aliena ope indigerent: tamen in me comparavi, ut non huic modo rei satisfacere pro viribus, sed etiam operae aliquid, si possem, navarem Tacito ipsi, sive potius iis, qui interpretum auxilio non admodum indigerent, ceterum, qui Tacitus scripserit quoque loco, quae vera manus auctoris esset, vel doceri, vel iudicare ipsi vellent. In quoniam prior illa consilii pars procedere saepe merito non potest, nisi de vera lectione constet: primum omnium hoc egi, ut, veluti materia ac filum Critica congesta, vel ipse veras lectiones eruerem, viderem. In quo etsi temporis angustiae, in quas rationes librariae conluserant, fecere, ut minus quam spes esset, aut voluntas ferret, efficere poterim: tamen vel sic me satis felicem laetor fuisse (nam profecto et in hoc genere quaedam intelligi felicitas potest, quae in tempore offerat librorum

P R A E F A T I O

copiam, quae aliis idem agentibus defuerit) qui tot
 vetera Taciti exemplaria brevi tempore nactus sim,
 quot nemini post Lipsium, qui ad edendum Tacitum
 accesserit, ad manus fuisse sciam. Ac ne frustra
 eae copiae mihi obtigisse viderentur, hunc mihi
 laborem sumsi, ut ea diligenter cum exemplo eo,
 quod praelis accommodare cogitabam, conferendo,
 varietates lectionum notarem, et cuiusque origines
 indagarem, efficeremque saltem hoc, ut, si quis post
 me moliri splendidiorē editionem vellet, labore eorum
 librorum conferendorum superfedere posset, fatisque
 haberet, consulere eos, quorum facultas mihi nulla
 fuisset. Quae res mihi attulit hoc commodi, ut
 lectionis Cornelianae prope iustam historiam, atque,
 ut ita dicam, Genealogiam nectere potuerim, et multa
 proferre in lucem, quorum vel negligentia, vel
 ignorantia, Tacito et editoribus eius saepissime
 obfuit. Superioribus seculis, qui ad recensendos
 veteres scriptores accedebant, satis habebant, Codices
 scriptos et editos consulere in locis iis, ubi haerent,
 et difficultatis aliquid obiectum esset. Itaque
 tantum excerpta librorum ad ea loca petebant,
 non universam lectionis varietatem. Ea re commiserunt,
 non modo ut iidem libri consulendi essent iis,
 qui post eos ad recensendos eosdem scriptores
 accederent, si forte in aliis locis vitii aliquid
 subodorarentur, sed multa etiam intacta ipsi
 relinquerent, quae ex iisdem libris poterant emendari.
 Et enim nemo facile est ita lynceus, ut omnia
 lectionis vulgatae vitia sua sponte videat, nec
 interdum pro rectis probet, quae vitiosa sunt, aut
 velut plana ac perspicua transeat, in quibus alii aut parum

PRAEFATIO

aut nihil intelligunt. Casaubonus quidem (ad Suetonium) fatebatur, sibi saepe accidisse, ut, quae clarissima putasset, in iis explicandis haereret, ubi plana et perspicua interpretatio desideraretur. Incidit etiam fit, ut subinde viri docti aut, vitio lectionis animadverso, coniecturis se exercent, aut explicari laborent, quod vitiosum est; nihil laboraturi, si Librorum veterum lectiones omnes notatas haberent ab iis, quibus eorum facultas fuit. Itaque utiliter hoc institutum est a recentioribus Criticis, ut in MSS. Codicibus scriptis editisque omnis lectionum varietas, etiam manifesta scripturae vitia notarentur: unde quantum utilitatis redundaverit ad scriptores veteres, non ignorant, qui in his literis diligenter sunt versati. Tacito quidem quid profuerit, et ante dictum est, et post dicetur planius, ubi accuratius de instituto nostro dicendi locus venerit. Id antequam facerem, visum est diligentius de MSS. Codicibus Taciti, imprimisque editionibus dicere; cum ea, quae ab aliis, velut Maettario, Fabricio, tradita sunt, partim imperfecta, partim vitiosa admodum, certe parum utilia cognoverim. Etenim historia editionum ea demum utilis est, quae docet, unde cuiusque textus ductus sit; utrum ex alia superiori repetitus, an ex MSS. editisque libris ab idoneo auctore emendatus. Nam hoc ignorato, nihil editionum notitia, neque ad delectum in emendo, neque ad usum in emendando interpretandoque, prodesse potest. Quid? quod saepe accidit iis, qui hoc ignorant, aut non curant, ut carbones pro thesauro, eundemque textum aliquoties emant, et pretium statuunt libris, non ab usu, quem inde capere possint, sed a vulgari de editoribus

PRAEFATIO

toribus opinione; quam saepe fallere, sciunt periti, et in Tacito quoque fallere, infra docebitur. Sed illud ipsum, quod maxime in editionum historia videndum est, nemo docere, nisi is potest, qui comparandis inter se libris, indagandaque lectionis cuiusque origine (quod ei necesse est, si delectum bonarum lectionum recte facere velit) qualis quaeque editio sit, cognovit.

Antiquissimi Taciti Codices scripti sunt *Florentini duo*; quorum alter Libros priores sex (ut auctore Lipsio numeramus hodie: olim quinque numerabantur) Annalium continet, alter reliquos et Annalium et Historiarum, ut hodie vocantur. Ille unicus est, nec alium scriptum illorum librorum Codicem reliquum habemus. Nam liber Iocundi Veronensis, qui laudatur, apographum illius est, atque ille ipse, quem saepe Vrsinus laudat. v. Gronov. ad A. IV, 36. Vnde non recte faciunt, qui omnium MSS. consensum in istis libris commemorant, quod aliquoties memini me reperire. Codex ille quondam fuit Monasterii Corbsiensis in Vestfalia, repertus ab Angelo Arcomboldo, Quaestore Leonis X. Pontificis Romani, et ad Leonem delatus, qui eum, quingentis aureis numis emrum, Bibliothecae Florentinae intulit. Ex eo edidit hos libros primus Phil. Beroaldus, ut post videbimus. Sed post accuratius excussere, et cum editis contulere Curtius Pichena et Iac. Gronovius, vir in MSS. libris tritus admodum: quorum diligentia non parum Tacito profuit. Hunc Codicem vetustissimum esse constat. Ceterum miror, viros doctos, qui eum tractarunt, Beroaldum, Pichenam, nihil amplius de eo dixisse, cum de alterius aetate et

P R A E F A T I O

scriptura plures dixerint. Vnde factum videtur, ut c utroque Codice nonnulli, tanquam de uno, loquerentur, velut ipse Abr. Gronovius, V. C. in praefatione editionis Lugd. Bat. a. 1721. promulgatae, cui parentis notas addidit; cum diversum hunc Codicem esse ab altero, de quo mox, certum sit. ad Montefalc. Bibl. MSS. p. 374. Quod si Iacobo contigisset, ut ipse huic editioni praefaretur, haud dubi accuratorem eius Codicis descriptionem haberemus: vid. de hoc Codice etiam Monumenta Paderb. p. 77. Alter Florentinus liber, Pichenaë iudicio, a. Ccccxcv. scriptus est. Quem erroris coarguit scriptura libri, quae Langobardica est: unde patet, eum tempore Langobardici in Italia imperii e vetere Codice descriptum esse. Nam quod subscriptionem in calce hanc habet: *Ego Sallustius legi et emendavi Romae foelix, Olibrio et Probino Coss. in foro Martis controversias declamans oratori Endelechbio. Rursus Constantinopoli recognovi Caesario et Attico Coss* id, bene monet Th. Ryckius, deberi inscitiae librarii, qui eam subscriptionem temere e Codice eo repetiit, unde Taciti libros descripserat; cuius generis et alia exempla observata sunt a viris doctis, nominatim Salmasio. Ad hunc Codicem primus, quod sciam, Pichena recensuit Taciti libros. Nam Iuntina editio a. 1527. an ad illum librum facta sit, non potui reperire. Beroaldus an eo usus fuerit, post videbimus. De pretio Codicis non satis consentiunt viri docti. I. Gronovius quidem tantum ei tribuit, ut modum excedere videatur. Moderatius Graevius iudicat, in ep. ad Heinsum T. IV. Coll. B. p. 498. qui *exemplar, unde ille fluxit, mendosum, et*
ab

PRAEFATIO

ab semidocto interpolatum putat. In primis observavi, utrumque Codicem subinde peccare omissione syllabae alicuius mediae. vid. dicta ad A. II, 63. confusione syllabarum *de* et *di*: omissione litterae *m* in accusativis. Habere et glossemata, constat. vid. dicta ad XVI, 2. Ceterum ex hoc Codice omnes alios Taciti MSS. fluxisse, ut I. Gronovius videtur credidisse, non audeam affirmare. Specimen scripturae ex L. XII. Annal. inseruit Mabillonius Operi Diplomatico, L. V. Tab. 5. n. 5. p. 553.

Post hos principatum tenent *Codices Vaticani*, (nam Lipsium pluribus usum, non uno, ut colligas ex eo, quod fere *Vaticanum Codicem* laudat, patet ex nota ad Dialog. de Or. init. *nam Vaticanis aberat*, sed uno ex his, antiquiori illo, in primis) et *Farnesianus*, quorum excerpta Lipsium habuisse, iisque plurimum adiutum esse in emendando Tacito, satis ex eius commentario constat. Optem cum Grutero (ad Hist. IV, 86.), ut Lipsius omnes varietates horum Codd. etiam vitia librariorum, excerptare, et editioni suae adiungere instituisset. Sed id temporum istorum rationes non ferebant, ut ante dixi. Ne formam quidem Codd. scripturam, aetatem, in tot editionibus prodidit, quod merito miratur Iac. Gronov. ad Ann. I, 1. Norisius in Epochis Syro-Mac. Diss. III. p. 184. ed. Lips. tres Codd. Vatic. commemorat, primum inter Vrhinates n. 585. secundum et tertium n. 1958. et 3405. signatum. Hi duo an diversi sint a duobus recentioribus, quibus Montefalconius n. 1863. 1864. adsignat, nescio. Idem Lipsius laudat subinde *Codicem Hispanum*, qui fuit

PRAEFATIO

Coparruviae, ICTi clarissimi. Idem etiam mentionem facit *Codicis Sambuci*, quem a se consultum dicit super aliquo loco, cum Vindobonae esset, a H. II, 23. Ceterum nondum quisquam eo ad Tacitum emendandum usus est.

Ante Lipsium nobilis fuit *Codex Budensis*, e Bibliotheca Corvini Regis, quo usus est Rhenanus qui ei libro plurimum tribuit. Lipsius contra ad A. XIII, 25. non optimae notae fuisse censet; I. Gronovius etiam recentem et interpolatum, ad A. XI, 18. Quicquid sit, Tacito profuisse hunc librum, negari non potest.

Post Lipsium nemo e Taciti editoribus Codice scripto usus est, ante Theod. Ryckium; qui Codicem habuit eum, qui quondam Rod. Agricolae fuerat, unde *Agricolae Codex* vocatur. Eo eo quaedam excerpta cum Lipsio communicavit olim Franciscus Modius: quae Lipsius pro coniecturis potius Agricolae, quam lectionibus Codici antiqui habuit, ut e notis eius apparet, vid. v. c. ad A. XIV, 60 extr. Eum Codicem cum habuerit Ryckius, eoque usus sit ad corrigendum Tacitum mirandum est, eum nihil de aetate, scripturaque Codicis, aliisque tradidisse, quae scire cupiant periti, atque etiam debeant, si de pretio Codicis atque auctoritate eius iudicare velint. Iac. Gronovius eum recentissimum et mire interpolatum iudicat, ad Ann. XI, 18. XV, 53. De interpolatione non dubitem. Habet enim nimis multa, quae interpolationem et correctoris ingenium sapiunt, ut variis locis et ipsi notavimus. Vnde profecto non est negandum, Ryckium

PRAEFATIO

ckium ei nimis tribuisse. Ceterum observavimus, cum in Historiarum libris, praesertim posterioribus, mire consentire cum editione prima, vt notae nostrae ad illos libros docebunt.

Idem Ryckius etiam usus est *Codicis Parisiensis* excerptis, a Melch. Thevenotio acceptis: quem ille *Regium* vocat: sed in notis raro lectiones eius commemorat. Atque ipse de eo sic statuit, ut ne cum suo quidem, nedum cum Florentino, compareret. Illud operae pretium est monere, hunc Codicem confundi cum Budensi a I. Gronovio ad A. V, 23. cui confusioni locum dedit Rhenanus, qui Budensem librum interdum *regium* vocat.

Gronovius, Iacobo et Abrahamo, porro debemus excerpta duorum *Codicum Oxoniensium*, quorum alter Collegii Servatoris I. est, deficiens nonnullis locis, ut didici e Montefalc. p. 668. alter Bibliothecae Bodleianae; unde ille *Oxoniensis*, hic *Bodleianus* vocatur. Illius excerpta ad calcem utriusque edd. Gronovianae reperiuntur, huius ad calcem maioris et recentioris, quae a. 1721 prodit.

Personatus quidam Pompeius Lampugnani etiam *Codicis Mirandulani* excerpta protulit, et ad Lipsium castigandum contulit in libro, cui titulus: *Collatio notarum I. Lipsii in C. Tacitum cum MS. Mirandulano. Bergomi 1602. 8.* Sub eo nomine latere Marqu. Freberum opinio est; quam sequi et Ryckium, ex nota ad H. III, 13. didici. Ceterum Lipsius in *Disputatione notarum Mirandulani Codicis* a. 1602. edita, subiecta deinde editionibus exempli

PRAEFATIO

pli Lipsiani, velut Antverpiensi a. 1648. eum Codicem aut nullum esse, aut nullius pretii iudicat.

Videram etiam ab I. Schegkio ad Vellei. p. 504 ed. Burm. laudari *Codicem Herbipolensem*. Itaque scripsi ad aliquem virum doctum in ea urbe, quocumque aliquid notitiae mihi olim hic fuit, eumque rogavi ut quid Codicis istius esset, prescriberet, eiusque mihi copia ut fieret, perficeret. Sed nihil responsit. Fama etiam quondam fuit de Codice antiquo Taciti, qui Bambergae fervaretur. Sed Franc. Modius, a Lipsio de eo consultus, rescripsit (T. I. Collect. ep. Burm. p. 107.) falsam illam famam esse, neque quicquam ibi reperiri, nisi paucas et libello de moribus Germanorum plagulas, easque recenti manuscriptas.

Multi praeterea alii Codices adhuc latent in Bibliothecis, nondum excerpti: e quibus, non dubito, quin aliquid bonae frugis colligi possit. In MSS. bibliothecae Mediceae tres membranaceae commemorari video, ab antiquiori illo, quem Langobardicum vocant, diversos, in pluteo 68. apud eundem Montefalconium p. 374. a quibus puto non diversos esse, quos Pichena aliquoties laudat in notis ad Tacitum. Reperi etiam a P. Victorio antiquum Codicem Taciti Venetum Bibliothecae S. Marci laudari, ad Cic. ep. II, 12. quem tamen frustra in Catalogo MSS. eius Bibliothecae, ab Ill. Theopolo edito quaesivi. Nam Codex, qui n. CCCLXXXI. exhibetur, fuitque Bessarionis, a. 1453. demum Bononiae scriptus est, nec Victorio antiquus dictus fuisset. Inter Codices porro Ottobonianos, Neapolitanos

PRAEFATIO

tanos, S. Ioannis in Carbonaria, Caesenatenses, Taciti libri inde ab XI. Ann. reperiuntur, sed fere recentioris scripturae. Extat etiam Codex MS. membranaceus in Bibliotheca Ducali Guelferbytana, cuius mihi usus benigne concessus fuit. Is fuit olim P. Candidi, qui sua manu in libro scripsit, ab se emtum esse Ferrariae, A. MCCCCLXI. die lunae XXVIII Sept. a Francisco autem Media Barba Birago dono datus Marquardo Gudio, ex huius Bibliotheca in Guelferbytanam venit. Sed de hoc Codice infra pluribus dicam. Minor scriptorum numerus est in minoribus libellis, qui cum Taciti Annalibus et Historiis eduntur, *Germania*, *Agricola*, et de *Oratoribus Dialogo*. Quid ex iis reperiatur in Vaticanis, Lipsius non tradit, nisi quod Dialogum ab iis auisse scribit. Libellus de Morib. Germ. separatim notatur in MSS. Mediceae bibliothecae plut. 73. n. 5. ap. Montefalconium p. 381. et in MSS. Bibliothecae Norfolk. in Collegio Greshamensi, quod Londini est. Arundellianus liber, cuius excerpta dedit Abr. Gronovius, V. C. est ille ipse, qui sub Pirckheimeri nomine laudari solet, ut monet I. Fr. Gronovius, ad Germ. c. II. De libro Bambergensi supra e Modii epistola dictum est: et de Turicensi infra dicetur. Agricolae scriptum exemplar nusquam notatum reperi, nec Dialogi de Oratoribus, praeter Farnesianum, e quo Lipsius eum correxit: qui ita pauca scripta eius libri exemplaria esse dicit, ad caput 19 libri, ut vix bina aut terna in omni Europa esse putet. Nunc universe quaedam de Codicibus scriptis Taciti dicendum videtur.

PRAEFATIO

qui nunc Historiarum vocantur, primum et secundum coniungunt, ut Guelferbytanus: quod servant et edd. Franc. Puteolani, Beroaldi, Frobenii a. 1519. ita tamen, ut lacuna sit parva initio libri secundi, et in fine subscriptum sit: *septimusdecimus et octavusdecimus confusi simul expliciunt*: et sequens liber XIXmus dicatur. Ac fortasse in iis libris, qui XIX tantum exhibent, fragmentum libri Hist. quinti adhaesit quarto, aut alius alii. Illud autem hinc plane intelligitur, in antiquioribus libris nullam inscriptionem, nullos numeros librorum fuisse, ut in editione Io. Spirensis. Forte etiam probabile videatur nonnullis, discrimina librorum non esse a Tacito, quae nec necessaria erant, cum per annos historia digesta esset, eaque adeo Grammaticis vel librariis deberi, ut in aliis antiquis libris. v. Perizonii praef. ad Aeliani Var. Historias. Denique plerique Codices tantum Annalium et Historiarum libros exhibent, (et in extremo alius citius desinit alio) velut Florentinus, Budensis, Vaticani, ceteri apud Montefalconium, Guelferbytanus. Farnesianus libellum de oratoribus habuit, unde is liber correctus a Lipsio. Sed illud in primis dignum observatu est, animadversum et in aliis libris, quod omnes scripti libri, e quibus editi ducti, aut qui ab eruditis inspecti sunt, ex uno Codice omnes fluxere. Monuit de eo dudum I. Fr. Gronovius Observ. L. IV. p. 30. ex loco Hist. II, 98. ubi omnes MSS. pariter, atque tali modo depravati sunt, ut planissime appareat, eam depravationem uni libro deberi. Sed eadem res intelligitur etiam ex aliis locis, in primis iis, in quibus transpositiones paginarum factae, vel librarii vel bibliopegivito, in Codice

PRAEFATIO

illo antiquiori, in omnibus MSS. conservatae reperiuntur. v. ad H. III, §. 65. Vnde non una observatio nascitur, studiosis artis Criticae commendanda. Nam *primum* hinc intelligitur, omnes varietates lectionum, quas e MSS. notatas habemus, proprie nihil aliud esse, quam varietates unius apographi, non plurium Codicum, qui ex ἀρχετύπῳ fluxerint. Vnde fit *secundo*, ut omnibus Codicibus comparandis nihil aliud effici possit, quam ut, quid in eo apographo, unde ii venire, fuerit, inveniamus. Hanc *tertio* causam esse paucitatis variantum lectionum, atque *tandem* corruptelarum et mendorum, in Tacito reliquorum, in quibus saepe frustra se exercuere ingenia doctissimorum virorum. Hinc porro discent iuvenes, studiosi literarum et artis criticae, (cuius ego identidem moneo iuvenes, neminem plane imperitum esse debere, qui se non subinde turpiter dare, et risum Criticae rei peritis, aut bilem movere velit) discent igitur hinc, *primo*, cum de libris MSSis agatur, non tam videndum esse, quam multos numero habeamus, sed quam multos, qui velut ius sententiae dicendae habeant, cum de lectionis alicuius veritate quaeritur. Nam si tu centum Codices eiusdem libri habeas, eos autem constat, ex uno apographo ductos esse, non nisi unius libri ius et vim, obtineant universi. Iam porro, nonne apparet hoc exemplo, id quod fidem excedere videatur, manus quamvis multas non modo saepissime, et toto, quod aiunt, coelo dissentire in scriptura, etiam quae ex eodem fonte ducta sit, sed etiam posse ac solere in eodem errore saepe summa concordia, quasi ex compacto, consentire? *Denique* luculento exemplo

PRAEFATIO

plo intelligitur, quanta utilitas et necessitas sit quam
 plurimarum lectionum variantum ad puritatem inte-
 gritatemque veterum scriptorum. In libris sex prio-
 ribus Taciti, si varias lectiones tantum Codicum
 MSSorum diffensu aestimamus, nulla varietas lectio-
 nis est, quia unus tantum scriptus liber extat. At
 ea ipsa res facit, sic ut in aliis libris, quorum unum tan-
 tum exemplum e vetere aevo restat, velut in Quin-
 ciliano, Propertio, ut saepius ingenio vel coniectu-
 ris agenda res sit, quam vellent Critici, multis in lo-
 cis nulla certae correctionis spe relicta. Atque
 etiam in ceteris libris Taciti multis locis minus labo-
 raremus, si non ex eodem apographo omnes Codi-
 ces fluxissent: quod ni esset, haud paullo plures le-
 ctionis varietates haberemus, haud paullo melius
 consultum Tacito foret. Sed hic locus iam satis
 tractatus et explanatus est a pluribus, in primisque a
 magno Bentleio, in libro, Collini calumniis adversus
 Christianam religionem prolatis opposito, (Franci-
 ca, Friponnerie Laique p. 168.) satis de manuscri-
 ptis Codicibus: ad editos veniamus.

Primus omnium Taciti libros edidit Jo. Spiren-
 sis, inde a L. XI. Ann. cum Germania, et libro de
 Oratoribus, sine titulo operis, et sine anni locique
 nota. Hanc editionem *Romanam* saepe vocat Li-
 psius (etiam *Codicem* et *librum Romanum*) et Gru-
 terus (etiam *Vaticanam* ad H. III, 5), quos imitan-
 tur Ryckius ad H. III, 5. et Acidalius ad H. II, 51.
 Nam hanc ipsam intelligi, cum *Romanam* vocant,
 patet ex eo, quod iidem subinde etiam *primam*,
 Gruterus etiam *Spirensis* editionem appellat ad H.

PRAEFATIO

IV, 10. At hodie opinio tenet, Venetiis a. 1461 vel 1469. hunc librum prodiisse: v. Maettarii Annal. T. I p. 66. Fabricii Bibl. Lat. V. I. p. 471. Causa opinionis, quod ex aliis libris constat, Io. Spirensis officinam habuisse Venetiis, ibique artem suam exercuisse. Sed prisca illa opinio videtur locum dedisse editioni Romanae commentitiae, ab editione Spirensis diversae, quae, nescio unde, commemoratur a Fabricio, adsignaturque a. 1495. Nam talem editionem a nemine alio commemoratam aut visam reperi. Ceterum de anno huius editionis nihil certi est. Hoc satis constat e versibus subiecti eiusdem artificis editioni epistolarum Ciceronis a diversos, hunc primum ab ipso librum Venetiis editum esse. Atqui is liber praefert annum 1469. Unde clarum videtur, aut illo ipso demum anno, aut post paullo Tacitum ab eo editum esse. Hanc editionem Gruterus ad A. II, 74. ductam putat e Codice Vaticano illo antiquiori, quo Lipsius maximus usus est, unde *Vaticani filiam*, *Vaticanam* vocat ut ante dixi. Sed eam rem, comparando lectione eius cum lectionibus MS. Vaticani, parum certum cognovi. Sane negari non potest, in hac editione multas lectiones reperiri, quae sint Vaticano propriae, velut A. XI, 18. XII, 11. 12. H. I, 61. III, 5. init. 6. IV, 12. et plane singulares, ut H. IV, 65. 66. 69. etc. quae res videtur Gruterum in hanc sententiam impulisse. Sed tamen non minus notabiliter permultis locis consentit cum Florentino: velut A. XI, 4. etc. 6. med. et extr. 9. 11. 17. 18. 22. 23. etc. etc. porro H. III, 8. ita in verbo *pretiam*, ut a Vaticano differat, in quo *Retiam*: porro c. 13. in glosse.

P R A E F A T I O

glossenate c. 20 etc. omninoque pluribus in locis plane discrepat a Vaticano, et quidem in lectionibus notabilibus: velut cum H. III, 7. in Vatic. sit *adductius*, in ed. prima est *audacius*. Accedit, quod Lipsius centies lectiones editionis Romanae laudat, ubi filet de Vaticano, et contra iis locis, ubi singulares lectiones, e Vatic. profert, nullam ed. Rom. mentionem facit, etsi easdem lectiones habet: quod, non credibile est, facturum fuisse: nisi eum excerpta tantum ex utroque libro habuisse dicamus, et iis locis nihil e Vaticano notatum fuisse. Ac de editione Romana, facile credam ita esse, inductus iis, quae post dicam, ubi de edd. Lipsianis sermo instituetur: non de Codice Vaticano, quem ab ipso inspectum, et cum editis collatum esse, patet ex Mureti Var. Lect. XI, 1. Ut paucis, quid sentiam, dicam. Cum in quibusdam cum Vaticano, in quibusdam cum Florentino consentiat, in aliis ab utroque dissentiat, habeatque quaedam bona propria, ut e notis maxime nostris apparebit, nec tamen credibile sit, e pluribus Codicibus inter se collatis eorum librum istum, sed ex uno, eoque antiquo, textus illius sumtus videatur, cuius apographum acceperat Spirensis: videtur ignorari, unde illa editio fluxerit: nisi forte ex illo ipso antiquo Veneto, quem supra diximus a Victorio laudari, e Bibliotheca U. Marci, hodie autem in ea non amplius reperiri. add. dicta ad Ann. XIV, 12. Ceterum ut libri huius rarissimi ratio et indoles planius intelligatur: charta est pulcherrima, literae luculentae, margines lati, ut splendorem pulcherrimarum nostrae aetatis editionum vel aequet, vel superet: totus contex-

PRAEFATIO

tus eiusmodi, ut appareat, cum omnibus librariorum peccatis ductum esse e MS. libro: eaque de causa MSri Codicis auctoritatem obtinere posse. Nominum Perficorum, Armenicorum, ita ut Florent. in accusativo semper terminationem facit *en*: plerumque, ubi alii *nec quidem*, illa exhibet *ne quidem*, ut Gronovius coniecerat: *cum primum* prope semper, ubi alii libri *nunc* vel *tunc primum*: *aut* vel *et* pro *ac*, sequente vocali: saepe accuratior est aliis in distinguendis verbis *degredi* et *digredi*; similibusque, *consilium*, *concilium*, *dissidium*, *discidium*: ex quibus, aliisque, patet, e bono Codice ductum esse textum. Atque ut non negem, quaedam esse peccata operarum, ut queritur Franciscus Puteolanus: tamen permulta credo ex ipso MS. esse. Sic XI, 17. *omissis*, *sed*, pro *omississet*, neglecta duplicatio literae in *pelex*, et multa his gemina, similia librariorum peccato, qui centies sic peccavere. Mox *alacte* pro *alacre*, *filius* pro *filius*, facile typorum peccata agnosco. Quae praeterea de hoc libro dicenda habeo, mox suis locis proferentur. Huius libri copia mihi facta est a I. E. Kappio V. C. Idem liber est in Bibliotheca Ducali Guelferbytana et Basileensi.

Post hanc principem editionem Maettarius T. V. P. II. p. 293. commemorat ed. Ven. 1484. et Rom. 1495. sed sine auctore ac teste: unde eius traditioni parum tribuo. Ego quidem nusquam vidi earum editionum mentionem eam fieri, cui fides haberi posset. Atque etiam Franc. Puteolanus, ut mox videbimus, unam tantum ante se editionem cognitam habuisse videtur. Itaque licebit mihi de his editionibus dubita-

PRAEFATIO

bitare, dum idoneis mihi documentis persuadeatur, istis locis, iisque annis, Taciti libros editos esse.

Mihi post Io. Spirensis editionem prima visa est *Francisci Puteolani Venet. 1497.* forma maiori, curata per *Philipp. Pinci*, sumtibus *Benedicti Fontana*. Huic praefationem praemisit Franciscus ad Iacobum Antiquarium, ducalem secretarium: in qua se dicit multis vigiliis, intentissimoque studio, recognovisse Taciti libros, adiuvante *Bernardino Lanterio*, omnium Mediolanensium eruditissimo; de quo vide Saxium, loco mox laudando p. 240. Addit, Venetos impressores (vicio operarum est *veteri* in exemplo Veneto, et ed. Beroaldi: pro quo *Veneri* legi testatur Maettarius T. I. p. 346. in editione Taciti, quae loci, anni, et typographi nota careat: de qua mox) adeo inculcavisse et foedavisse hoc divinum opus, ut non modo Cornelianae facundiae maiestas inquinaretur, sed vix sensus ullus coniectari posset. Huius quoque editionis charta et typi satis elegantes sunt, sed superiorem illam Io. Spirensis non adsequitur. Quibus libris usus sit cum Lanterio in corrigendo Tacito, non prodit: unde in suspicionem venit I. Gronovio, forte et aliis, quasi ex ingenio multa mutaverit, etiam licentius, quam deberet. Qua suspicionem eum magna parte absolvi, postquam librum Guelferbytanum contuli. Etenim in eo maximam partem lectionum inveni, in quibus ingenio indulgisse creditur. Itaque haud dubie et ipse libris MSS. usus est, etsi non usquequaque bonis. Ceterum egregiam tamen Taciti libris operam navavit, quod eos etiam a vitiis manifestis vel librariorum, vel ty-

PRAEFATIO

pographorum liberavit. Haec est, quam Lipsius Pichena, Ryckius, Venetam appellant, (nempe quod priorem illam Romae curatam putabant) etsi, quam Lipsius v. c. ad A. XI, 18. e Veneta laudat, in hac non reperiuntur. Sed in talibus facile erratur, similiterque a Lipsio etiam in Romana, quam vocant erratum est. Ego Puteolani editionem vocavi, ut ab aliis Venetis distingueretur.

Extare etiam editionem Taciti, sine nota loci, anni et typographi, didici e Maettario et Saxio, cui Puteolani illa praefatio praefixa sit. Eam ego cum Saxio Mediolanensem esse non dubito, ex eaque Venetam illam repetitam, credo. Nam Puteolanus vixit Mediolani, ut Lanterius, a quo se adiutum scribit: et Iacobus Antiquarius, cui Tacitum, ut alios libros ab se editos plerosque, dedicavit, Mediolanensis Ducis Secretarius fuit, ceterique omnes Puteolani libri e Mediolanensibus officinis prodire. Ceterum an diu ante Venetam, et quo anno curata sit, definire non licet. De Franc. Puteolano si cognoscere libet, adi I. Ant. Saxii Historiam Literario typogr. Mediolan. praemiss. T. I. Bibliothecae Scriptorum Mediolanensium a Cl. Argelato editae p. 139.

Extant etiam alius Venetae editionis exempla a. 1512. curatae a Rivio, quorum tamen nullum mihi contigit videre. Nec magnopere ea desideravi. Etenim Ryckius, qui eius exemplum habuit, vix bis, ni fallor, aut ter in notis mentionem eius fecit, nec quicquam ex ea protulit, quod Tacito prodesset. Vnde colligere licet, eam e superiori illa ductam esse, eaque facile carere posse, qui illam habeant.

Hanc

P R A E F A T I O

Hanc excepit editio *Philippi Beroaldi* Iunioris, nitidissima charta typisque, per Magistrum Stephanum Guillereti de Lotharingia, Tullensis dioeceseos, Romae 1515. Kal. Mart. Leonis X. Pont. Max. anno secundo. Praefatiunculam Beroaldi, quae ad editionis rationem pertinet, quia brevis est, liberau-tem hic rarissimus, subiecimus: *Philipp. Beroaldus ad Lectorem: Quoniam vetus Codex, unde hunc ipsum describendum atque invulgandum curavi, pluribus mendis scateret, aequum videtur, Lectorem in primo quasi operis limine, consilii mei, quo in toto hoc negotio usus sum, admonere. Namque errores, qui poterant nulla temeritatis nota emendari, consultis primo nonnullis eruditis et acris iudicii viris, correxi. At quae loca maiorem in se corrigendi difficultatem habere videbantur, sicut erant, reliqui, appositis interiori margini stellulis, quae vitiosum Codicem testarentur. Seposimus vero librum, in calce quinti libri, in quo per numerum chartarum stellulam ipsam cum suo numero tanquam ad causam dicendam in iudicium vocemus. Ibi dum lector aut dubitationem, aut opinionem nostram audiet, vel sententiam approbabit meam, vel meliorem ipse afferet. Verum et si ea diligentia se usum ostendat Beroaldus, ad calcem libri quinti, ut illos ipsos quinque libros iam formis excusos cum Codice vetere contulerit, et quae operae variassent, annotarit: tamen post eum Pichena et I. Gronovius non irritum laborem consumserunt, cum eundem veterem Codicem cum editis contulere. Sed illud monendi sunt studiosi harum literarum, ne eundem cum I. Gronovio aliisque errorem errent, nec putent, Beroaldum*

PRAEFATIO

etiam reliquos Taciti libros Ann. et Historiarum e MS. Florentino, Langobardico illo, edidisse: quod falsissimum esse, me res docuit. Ipsa praefatiuncula, et admonitio de mendis typographicis, libro quinto subiecta, docere poterat, Beroaldum quinque illos libros tantum e MS. Corbeiensi edidisse. Nam alter ille Codex, incertum est, an tum iam Florentiae fuerit. Si fuit, quid id ad Beroaldum, qui Romae erat? Agebatur hoc tantum, ut libri nondum editi vulgarentur. Ceteri igitur additi sunt ex editione Fr. Puteolani. Cuius rei indicium vel hoc est, quod Libro XI. praeposita est Puteolani praefatio. Planissime autem hoc me docuit textus Romani ipsius cum Veneto comparatio. Etenim vidi, locis oppido paucis illum ab hoc discrepare: sicubi discrepet, id aut vitio operarum, aut correctoris sedulitate factum, ut fere accidit in omnibus talibus libris. (vid. quae mox de Aldina ed. dicentur) Nec Mediolanensem potius Puteolani editionem expressisse Beroaldum, parva res indicio est. Nam in praefatione Puteolani idem error operarum est, *Veteri* pro *Veneti* exprimentium, qui in Veneta. Itaque frustra I. Gronovius pluribus locis (vid. v. c. ad XV, 64. XVI, 1. XV, II. not. I. 10. ubi mire se expedit) irascitur Beroaldo, aliter, quam in Florentino Codice esset, edenti, quaeritque, ubi oculos habuerit. Nempe longissime ab illo Codice; qui alius est ab eo, quem a Leone edendum accepit. Sed age, exemplis aliquot praeter ea, quae ante indicavimus, positus, rem planam faciamus. A. XIII, 14. init. et H. IV, 21. MS. Flor. *arbitrium*: Ber. priori loco *arbitrium*, altero *arbitrum*, ut Puteolanus. XIII, 21. extr.

PRAEFATIO

extr. verbum *mater* abest a Flor. est ap. Ber. ubi I. Gron. ~~interim~~ *vox mater non est in vetustissimo Mediceo, undecumque eam arripuerit Beroaldus.* nempe e Puteolano; ut c. 25. *gladiatorum*, pro *gladiatores*, quod est in Flor. c. 31 *extruserat*, pro *extruxerat* etc. Etiam peccata typographica Veneti libri servata esse in Beroaldina patet v. c. A. XIII 49. in verbo *insedebat*, pro *intedebat*. XV, 58. in *latatum* pro *laetatum*. Differt a Puteolano exempla sunt XIV, 9. in *produntur*. c. 16. extr. in *eruebantur*. c. 17. in *contentione*. XV, 30. in *postero* etc. Huius libri exemplum habui e Bibliotheca Ducali Vinariensi, in quam e M. Gudii bibliotheca per Schurtzfleischium illatum est.

Proximam huic editioni facit Maettarius T. V. P. II. p. 273. *Romanam a. 1517.* publicatam *ex officina Minutiana*, in cuius praefatione agatur de prima editione a. 1515. Sed iste error ita perspicuus est, ut vitium operarum esse videatur. Nam Minutiana officina non Romae, sed Mediolani fuit; nec id ullo modo ignorare potuit Maettarius. Rectius itaque hanc editionem *Mediolanensem* vocat Fabricius, in Bibliotheca Latina. Mirum autem videri possit, duobus annis post Beroaldi editionem Romanam, aliam institutam esse, quae illam repeteret, cum edictum Leonis extaret, adiunctum editioni Beroaldinae, quo ducentorum aureorum poena proponitur iis, qui hoc circa decennium ausi fuissent subiecti ecclesiasticae iurisdictioni, ceteris ubique gentium excommunicatae sententiae, quam vocat Curia Romana. Sed Minutianus, sive ignorantia istius edicti, sive fallendi spe,

PRAEFATIO

spe, cum audisset, Tacitum pleniorē Romaeēdi, per amicos Romanos consecutus est, ut sibi omnes exempli Romani plagulae, adhuc paene madentes a prelo, mitterentur; quas ille statim recudebat, sperans, ita suae editionis exempla una cum Romanis prōditura. Sed ea spes irrita fuit. Nam re cognita, Leo hominem Romam evocat, rationem redditurum incepti, atque etiam poenas daturum. Sed deprecantibus iram Leonis ac poenam ab eo viris gratiosis, cum epistola veniam peccati, quod ab ignorantia edicti, et cupiditate discipulis suis exponendi historiam Augustam, natum esset, suppliciter rogasset, obtinet a. 1516. cum venia, potestatem absolvendi operis, hac lege, ut cum Beroaldo ante decideret. Epistolae, Minutiani ad Leonem, et Leonis ad Minutianum, subiectae sunt istius editionis exemplis. v. Saxius in Prolegom. Hist. Literario - typogr. Mediolan. p. 109. quem virum doctissimum miror tradere, Beroaldum priores quinque libros tantum edidisse, Minutianum autem etiam reliquum corpus, a Puteolano ante Mediolani editum, addidisse, cum aliud res ipsa doceat. Huius editionis exemplum etsi diligenter quaesitum, invenire mihi nondum licuit: nec profuturum quicquam erat, quando tota editio e Beroaldina fluxit. Ex eodemque fonte ductam puto editionem Florentinam a. 1527. quam a Maettario commemoratam vidi.

Duobus annis post, h. e. 1519. Taciti opera edidit *Basileae l. Frobenius*, ita eleganter, ut superiores non modo aequaret, sed etiam prope superaret. Sed nihil

PRAEFATIO

nil aliud hic actum est, nisi ut Beroaldina repetere-
retur, cuius etiam praefatio notulaeque adiectae
sunt. Ut tamen aliquid praecipui haberet haec
editio, additus est libellus observationum in Tacitum,
ab Andr. Alciato scriptarum. Libellus de-
inde de moribus G. a Rhenano correctus est, de quo
post dicetur. Nonnullis in locis dissentit haec
editio a Beroaldina, sed, id quod clarum est, vi-
tio operarum; ut passim in notis monuimus: v. c.
III, 73. ubi edidit *populi contumelia Rom.* pro *contum.*
pop. Rom. v. not. c. 29. ubi edidit *ultra* pro *ultra* etc.
Et ista errata saepe notas et correctiones peperere
Rhenano, saepe ad omnes editores sequentes propa-
gata sunt, modo coniecturis tentata, modo etiam de-
iensa, ut notae nostrae docebunt. Hanc editionem
Alciati vocavi potius, ut distingueretur a ceteris,
quas Frobenius edidit, quam Frobenii. I. Grono-
vius subinde editionem Frobenii laudat, sed intelligit
eam, quam nos Rhenani secundam vocamus, de qua
max dicendum.

Recognitionis a Rhenano factae exempla primum
prodire in eadem urbe a. 1533. ex eademque officina
Frobeniana, hoc titulo: *P. Cornelii Taciti equitis
Rom. Annalium ab excessu Augusti, sicut ipse vocat, sive
Historiae Augustae, qui vulgo receptus titulus est, libri
sedecim, qui supersunt, partim haud oscitanter perlecti,
partim, nempe posteriores, ad exemplar manuscriptum
recogniti magna fide, nec minore iudicio, per Beatum
Rhenanum. Nihil hic fugi, docebunt castigationes suis
queque libris additae. Libellus de Germanorum popu-
lis,*

PRAEFATIO

lis, Dialogus de Oratoribus, denique de vita Iulii Agricolae non solum emaculatus prodeunt, sed et explicatius, adiunctis in hanc rem scholiis. Haec quoque editio perpulchra est, nec multum cedit superiori. Manuscriptum exemplar intelligit Budense, de quo ante dictum. Editum nullum habuit, quod quidem fateatur, praeter prius Basileense: quod sane mirandum in tempore eo, quo facile reperiri primae editiones poterant. At Basileensis exempli textum ille *vulgatum* vocat, etiam ubi operarum vitio aberrat a Beroaldino, aut Beroaldini peccata et aberrationes ab ed. Puteolani servat: quod non uno loco factum, animadvertimus atque notavimus. Sic v. c. ad A. XIII, 45. dicit: scripsimus *potentiam ei adiceret*. Iam sic plane edidit Puteol. Beroaldus. Sed in Basileensi est operarum vitio *potentium*. XV, 44. extr. dicit se castigare *absumerentur*: quod tamen est in omnibus praeter Basil. in qua operae dedere vitiose *absumeretur*. add. not. ad H. IV, 14. 73. extr. etc. Contra alia eius peccata ne animadvertit quidem, velut ea, quae ante notavimus, et plura alia. Illud in primis nos advertit, quod permultis locis, ubi cum superioribus, h. e. Veneto Puteolani et Beroaldino consentit, corrigit textum, plane ut habet ed. princeps; cuius tamen nullam usquam mentionem facit: velut A. XII, 16, 19. bis. in quo loco nobis fides eius prope suspecta fuit. XII, 32. extr. ubi pro *Sylvarum* corripuit *Silurum*, plane ut est in editione princeps. Sed facile eum absolvit tum nota viri integritas, tum multitudo locorum, quae pariter corrigendi ed. pr. facultatem dabat. Itaque ista eum vel e libro Budensi

PRAEFATIO

densi, vel ingenio petiisse putabimus. In Germania usus est editione alia Italica vetere, de qua infra dicemus. In Agricola et Dialogo de Oratoribus solo ingenio usus est. Ceterum addidit etiam initio operis *Thesaurum constructionum et locutionum et vocum Tacito solemmum*, citatis etiam ex Livio plerumque testimoniiis: quem libellum rectius suis editionibus, exemplo Seb. Gryphii, addidissent Gronovii, quam Salinerii notas, quas ipsi plerumque nugatorias esse iudicant. Denique Alciati et Beroaldi notae et praefationes additae sunt ex editione superiori. Hanc editionem vocavi *Rhenani primam*. Etenim ea repetita est in eadem urbe et officina a. 1544. sed ita, ut priori illi multum pulchritudine concedat posterior, quam *Rhenani secundam* dixi. Nonnulli viri docti, nominatim Gronovius uterque, primam illam ignoraverunt, eaque de causa Aldinam editionem Rhenani priorem putaverunt (v. I. Fr. Gronov. ad XI, 6.) et mutationes textus tribuerunt Aldo, quae Rhenano debentur. v. I. Gronov. ad VI, 21. 23. 43. XIII, 10. etc. An haec repetitio facta sit sciente Rhenano, nec ne, (nam tum adhuc erat in vivis) non audeo dicere. Novae quidem praefationis additum nihil est. Nec novas notas reperi, nisi unam, si recte memini. Ceterum a primae lectione differt in nonnullis; quae ego vel operis vel correctoribus tribuerim. Sic A. II, 38. e *transmerei* factum *transumere*: quod correctori debetur: Hist. II, 81. in verbis *intrusus in Pontum* praepositio *in* omissa; quod est vitium operarum, servatum usque ad Ryckium, ut alia, de quibus in notis monuimus.

Anno

PRAEFATIO

Anno post editionem primam Rhenani h. e. 1534 prodiit *Aldina* Venetiis, octonis: quae est mera illius repetitio, sine ullo auctario, aut mutatione, nisi quae ab operis, ut fit, nata est. ut A. II, 38. III, 34. et Semel observavi coniecturam Rhenani in textum receptam A, IV, 47. Interdum tamen ab ea discedit sed vitio operarum, ut XII, 12. XIII, 17. etc. quae in notis indicavimus. Igitur facile Aldina careat, quae Rhenani editionem habet.

Eadem ratio est *Gryphianae*, quae Lugduni 1543 octonis prodiit, nisi quod plura operarum peccata admisit. Additae tamen sunt notae Ferreti, servatusque Thesaurus Rhenani, quem dixi. Huius editionis exemplum possideo, quod totum manu elegante ita correctum est, uti praelo paratum fuisse videatur. Cuius exempli manus esset, exquirere non potui. Lipsiana quidem editione posterior correctio est. Nam emendationes fere sunt e notis Lipsii, Mureti, aliorumque. In primisque id licet videre in Dialogo de Oratoribus, qui totus ad exemplum Lipsianum correctus est. Ante Pichenae tamen recognitionem correctionem istam factam esse, patet ex eo, quod nihil emendationum Pichenae reperitur. Novi, h. e. quod alibi non iam esset, perparum reperi, quod in notis meis prodere non neglexi. Ceterae Gryphianae, quae commemorantur, quotquot ante Lipsium prodire, haud dubie tantum priorem illam reperunt: unde eas non magnopere requisivi: quae post Lipsianam *indocin* vulgatae sunt, velut Antonii Gryphii a. 1584. duodenis, e Lipsiano exemplo ductae sunt. Ceterum quoties
iii

PRÆFATIO

in notis nostris ed. Gryph. commemoratur, prima illa a. 1543. intelligi debet.

Fuit ergo illis temporibus, h. e. inde ab a. 1533. *vulgata* Taciti lectio exempli a Rhenano prodicti, nisi forte *Florentina* a. 1552. octonis, quam commemorat Fabricius, prioris exempli, hoc est Beroaldini, aut Iuntini prioris, h. e. a. 1527. retinens fuit; de quo nihil pronuntiare in alterutram partem licet, cum mihi nunquam contigerit eius editionis exemplum videre.

A medio autem XVIto seculo duo eruditissimi viri ad Tacitum corrigendum ingenium doctrinamque contulere, *M. Antonius Muretus*, et *Iustus Lipsius*. Sed Muretum praevenit Lipsius, ut ipse Muretus testatur Var. Lect. XI, 1. admodum favens ingenio et doctrinae Lipsii. *Deprehendimus*, inquit, *ita saepe incurrisse utrumque nostrum in eadem vestigia, ut, qui rem non nosset, pleraque sumfisse alterum ab altero suspicaretur. Quam suspicionem a me, si nihil aliud, temperum ratio facile amolitur, neque cadere in Lipsium fuit fides ipsius et probitas, qua ille non minus, quam ingenio, excellit.* etc. Sequuntur deinde quatuor capitibus quaedam Mureti coniecturae, a Lipsianis diversae. Sed edidit etiam Romae 1580. Librum primum Ann. cum notis suis, aliquoties in Germania recusus. Lipsius autem Tacitum ad MSS. et edd. veteres recognitum, cum erudito Commentario edidit primum *Antverpiae* 1574. octonis, et post a. 1581. eadem forma, *Lugduni* 1585. forma maiori, 1588. et 95. octonis, et sextum *Antverpiae* a. 1600. quaternis: ex
c
qua

PRAEFATIO

qua ductae sunt ceterae Antverpienses, post mortem eius vulgatae, quarum habeo eam, quae 1648. curata est: quae habet hoc commodi, quod Commentarius subiectus est textui, qui ante ad calcem reiectus fuerat. Omnino meliores sunt edd. quae post Pichenaev *ἰνδοσιν* prodire. Nam ex ea in multis profecit, in quibusdam mentem mutavit. Itaque etiam in notis quaedam diversitas est, et v. c. not. ad A. XIV, 13. ad verbum *reperiret*, non est in ed. 1585. nec bene fecere Gronovianae editionis curatores, quod notas non ex ultimae recensiois exemplo sumere: quod nos in nostra editione correximus. Nam aliquot notulas, quae in sexta essent, desideravimus in ed. pr. I. Fr. Gronovii, unde nostram exprimi curavimus. A. I, 2. in edd. Gron. ad verba *odio et terrore* est duplex nota Lipsii: nos e sexta reposuimus. III. extr. temere omissa est notula etiam in sexta Lipsi, quam nos e tertia restituvimus. Vsum esse Lipsium Codd. Vaticanis et Farnesiano ante dictum, item excerptis e Cod. Agricolaev. Consuluit et edd. veteres, etsi nullas nominatim commemorat praeter *Romanam* quam vocat, h. e. Spirensis, et *Venetam Puteolani*, et *Romanam Beroaldi*, ac denique *Basil. Rbenani*. Spirensis exempli excerpta tantum, nec ea accurata habuisse, iis exemplis inductus credo, quibus lectiones profert, quae in ea non reperiuntur. Aliquot specimina posuisse, non alienum fuerit, eaque ex uno libro Hist. IVto c. 33. 35. 65. extr. 78. extr. quibus locis videndae notae nostrae. Etiam Gruter. ad H. II, 63. ex ed. Rom. laudat falso *tenuit pro terruit*: sed in hoc facilis aberratio oculorum fuit, non ita in iis, quae ante

P R A E F A T I O

ante posuimus, locis, aliisque pluribus. Cuius editionis textum ante oculos habuerit Lipsius, cum scriberet notas, praelisque accommodarit, nondum potui reperire. Vulgatus tum textus erat Rhenani. Itaque cum dudum deprehendissem, lectionem, quam ipse *vulgatam* vocat, non semper consentire cum lectione editionis primae Rhenani, quae in mea supellectili libraria erat, putabam, secundae Rhenani lectiones intelligi. Sed ea comparanda didici, in nonnullis quidem locis ita esse, ut suspicatus eram, sed plures, quas ille vulgatas lectiones vocet, nec tibi, nec in ulla alia superiorum, quas haberem, reperiri. Unde planum est, eum in manibus atque prae oculis habuisse editionem aliquam ignobiliorem, in qua peccata secundae Rhen. aucta novis essent, quae ille pro vulgatis lectionibus haberet, de more scilicet vulgari, quo eam quisque vulgatam putat, quam in suo exemplo invenit. Ea quae sit, nondum potui indagare. Loca quidem ipsa notavi, quorum indicio alii poterunt reperire, qui forte illius ipsius editionis exemplum habebunt. Gratum mihi fecerit, qui rem deprehensam mihi indicare voluerit. Ceterum ita praeclare de Tacito meritus est Lipsius, ut merito *sospitator Taciti* dicatur, eiusque Commentarius in Tacitum recte a Burmanno, τὸ πᾶν, omnibus ceteris eius libris, quamvis bonis, praeferatur, in praef. ad Librum de Vectigalibus Pop. Rom. Fabricius in Biblioth. lat. Vol. II. p. 754. tradit, in Bibliotheca Amplissimi Senatus Lipsiensis esse Codicem Taciti (ed. Lipsii a: 1585.) cum Commentariis ipsa, Lipsi manu, deinde a Fr. Hotomanno, Scipione Gentili,

PRAEFATIO

Mich. Piccarto emendatis auctisque. Decepit virum praeclarum, quisquis ei hoc persuasit. In titulo libri est manus Lipsii, donantis id exemplum Hugoni Donello, nusquam alibi. Gentilis versiculos quosdam in capite scripsit ad Scherbium, cui dono eundem librum dedit. A Piccarto in capite aliquot foliis scripta est Chronologia, sive supputatio annorum in Taciti libros, et stemma familiae Augustae Lipsianum, quod tunc nondum adiectum a Lipsio erat: ab eodem capitum et sectionum minorum numeri in margine adscripti. Interdum et, sed non una manu, loca parallela et libri laudati, in quibus de quibusdam sententiis moralibus collectanea essent. Scholia etiam in Agricolam adscripta. Ab hoc tempore lectio vulgata esse coepit sola Lipsiana.

Cum Lipsius iam aliquoties edidisset Tacitum, *Curtius Pichena*, Florentinus, edidit eundem scriptorem. In eo recensendo Codicibus Florentinis usum esse, supra dictum. Habuit praeterea Venetam ed. Puteolani, cuius lectiones non uno loco restituit. Hic cum vulgatam lectionem memorat, semper Lipsianam ed. 1585. intelligit. Vnde saepe fit, ut vulgatam corrigere se dicat, velut e Florentino, quae merae depravationes operarum erant, quaeque ego in foliis Lipsianis reperi, reponatque, quae dudum in aliis edd. fuerant. v. me v. c. ad IV, 44. 48. Atque etiam VI, 33. coniecturam Lipsii, quae nunquam in textum venerat, pro vulgata laudat. Multa recepit in textum, quae Lipsius, alique, tantum pro coniecturis in notis posuerant: unde in omnes sequentes edd.

pro-

PRAEFATIO

propagata, iam vulgatae lectionis auctoritatem obtinent, quam nemo ex ingenio corrigere audeat. Ceterum praeclare et hunc de Tacito meritum, convenit, eiusque adeo exempli textus pro accuratissimo et emendatissimo recte habitus est. Florentinae editionis exempla non vidi, nec Batavae, quam parum accurate factam esse monet alicubi I. Gronovius. Vfusum editione, Francof. 1607. quaternis curata, quam Gronovius Batavis longe praefert.

Secuta est a. 1638. *Bernecceriana recensio*, quae Pichenae textum prope totum servavit, pauca de coniectura doctorum virorum, etiam Freinshemii, mutavit, quae suis locis notavimus. Accessere etiam notae Freinshemii, in loca intacta interpretibus superioribus, aut fecus accepta, dignae claritate nominis Freinshemiani. Huius editionis textus, sed non paucis operarum vitiis admittis, repetitus est in editione, quae Lugduni Batavorum a. 1675. octonis facta, et a. 1685. repetita est, sub nomine *I. Fr. Gronovii*, viri summi: a quo ea editio instituta, sed non absoluta fuerat. Non usus est Gronovius MSS. libris, nec antiquioribus editionibus. Igitur subinde tantum pro coniectura ponit, quae in ed. pr. saepe et aliis, reperiuntur, ut non uno loco a nobis adnotatum est.

Non ita multo post *Theod. Ryckius* ad recognoscendum Tacitum accessit, adiutus Codice Agricola maxime, excerptis MS. Regii, editionibusque Puteolani, Beroaldi, Rivii. Exprimi iussit textum Gronovianae editionis, h. e. Berneccerianum, nisi quod

PRAEFATIO

nonnulla e Cod. Agr. MS. Flor. cuius excerpta a I. Gronovio acceperat, et ed. Puteol. correxit, quaedam etiam, sed oppido pauca, de coniectura.

Tandem ad recensendum Tacitum accessit I. Gronovius, instructus excerptis Florentinorum librorum, et accuratissima utriusque Codicis collatione cum editionis paternae textu, unde non uno in loco textus bene correctus est. Quantum ille pretii his libris stauerit, supra dictum est. Vellemus, ut mitius tractasset Ryckium; quem subinde in levi re ita increpat, velut patriae salutem prodidisset. Credimus tamen, mitius virum excellenter doctum sensisse, quam scripsisse.

Hae fere sunt editiones, quibus usi sumus, cum ad Tacitum recensendum accederemus. Ceterae minus clarae sunt, nec locum obtinent in iis, quibus ius suffragii concedatur, cum de lectione aliqua quaeritur. Nam ex una harum ductae et repetitae sunt: et si qua forte in parte discedunt, id aut operis debetur, aut non est tanti, ut propterea earum ratio in hoc censu debeat haberi. Tempus facile docebit, unde quaeque derivata sit. Nam ut ante Lipsium omnes Rhenani editionem expressere, sic postea Lipsium secuti sunt omnes, deinde Pichenam, et Bernæderum, aut huius sequaces.

Antequam hinc digredimur, unum libet mone-re studiosos, ut discant, quae res sit ea, quae *vulgata sive recepta lectio* dici solet, quam tam libenter crepant imperiti rei Criticae, cuius tantam reverentiam pleri-

PRAEFATIO

plerique profitentur. Vere dixit, qui homines plerumque nescire dixit, quid sibi vellent, cum de recepta lectione vulgatoque textu loquerentur. Plerumque vulgatam et receptam lectionem homines intelligunt, quam in suo libro habent, h. e. saepe coniecturam in textum illatam, quod sexcenties in Tacito factum, vitium operarum, correctionem pravam male curiosi correctoris speciminum typographicorum. Itaque, quod mirere, alius aliam vulgatam lectionem et receptam habet. Intelligitur Taciti exemplo. Rhenanus vulgata lectione, ut vidimus, intelligebat, quicquid esset in ed. Basil. 1519. sive recte, sive prave expressum. Post eum intelligebant hoc nomine, quicquid in editione Basil. Rhenani esset, aut in iis, quae ex hac fluxissent: Lipsius lectionem ignobilioris et obscurae editionis, quam praelis typographicis accommodabat, vel maxime eius mendas: Pichena scripturam omnem qualemcunque Lipsianae ed. 1585. Ryckius ed. Gronovianae, sive Bernecceanae. Quae ergo est vere vulgata et recepta Taciti lectio? Profecto saepe animadverti, vulgatae lectionis nomen nihil esse, nisi, quod de Fortuna dixit vetus aliquis, ἀγνώσιος ἔιδωλον, per fugium certe inscitiae. Non videndum est in scriptoribus antiquis, quae vulgata lectio sit: sunt enim saepe in uno loco plures vulgatae; atque etiam mendae vulgantur, ut centies in notis ad Tacitum docui: sed quae bona sit, e bonis libris et correctis ducta, et linguae legibus rebusque consentiens maxime. Sed tempus est dicendi de nostra editione, quidque in ea curanda actum sit.

PRAEFATIO

I. G. Graevius existimabat, Taciti libros adhuc valde esse mendosos, mirabaturque, Lipsium de locis mendosis tam raro admonuisse in Commentario suo in ep. ad Heins. T. IV. Collectionis Burm. p. 498 Recte. Neque id librorum modo scriptorum vitium accidit, quorum etiam optimus quisque vitiosus multis locis et interpolatus est, ut supra vidimus, notaeque virorum doctorum non uno loco docent: fecerunt etiam editorum, qui, libris veteribus non diligenter conquirendis comparandisque, vitia operarum non animadversa propagaverunt. Itaque dedi operam, ut quoad diligentiam conferendarum veterum edd. fieri posset, perficerem, ne ab hac parte aliquid ommitteretur, quo emendatior Tacitus reddi posset. In libris editis quidem usus sum omnibus, qui professe poterant, h. e. iis, de quibus ante dictum est, quorum varietatibus, quanta potui diligentia, notandis consecutus sum, ut non modo multis locis Taciti vitia operarum, temere per multas editiones propagata, liberarem, sed etiam origine cuiusque lectionis reperta, quae melior esset, iudicare possem. Vellent equidem, ut mihi licuisset Codices scriptos conquirere, iisque excutiendis aliquid ad Tacitum emendandum adiumenti comparare. Sed quoniam, pro temporis angustias, id fieri non potuit, editis contentus esse coactus sum. Usus tamen sum, ut supra indicavi, Codice Guelferbyitano. Is etsi recens est tamen et ad lectiones nonnullas confirmandas, et ad meliores indagandas subinde profuit. Complectitur solos libros Annalium et Historiarum. Scriptus est in membrana, manu elegante, sed passim correctus.

PRAEFATIO

ctus a manu secunda: ita tamen, ut plerumque priorem lectionem adsequi liceat. Correctiones saepissime cum lectionibus ed. pr. consentiunt: sive ex eodem Codice, sive ex ipsa illa editione promtae sunt. In Germania recensenda usus sum etiam varietate Codicis chartacei Turicensis, a Petro de Numagen, Trevirensi, Capellano S. Leonhardi prope Thuregum, ita se vocat ipse, sub finem sec. XV. scripti: quam mea causa, pro singulari sua in me benevolentia, excerpfit I. I. Breitingerus, V. C. Praeterea mihi Kappius noster, Vir de bonis literis praeclare meritis, obtulit editionem veterrimam eiusdem libelli, qua comparanda cum vulgatis cognovi, esse illum ipsum Codicem, quem ab Artolpho medico acceperat Rhenanus. Eius ope mihi licuit reperire originem lectionum, a Rhenano in illum libellum inductarum, et ipsum libellum non uno in loco correctiorem reddere. Ita in multis consentit cum excerptis veteris editionis, ab Abr. Gronovio adiectis Var. Lect. Cod. Arund. ut ab initio eandem putarem. Sed deinde differre reperiita, ut illum librum diversum iudicarem. Habui etiam editionem Poggii Flor. subiectam versioni latinae Diodori a. 1476. Venetiis, per Andream Iacobi Katharensis curatam, quam bibliotheca nostra Paullina suppeditavit. Eius lectiones ab initio libri indicavi, hoc consilio, ut appareret, eam plane cum editione Io. Spirensis, cuius etiam vitia omnia servat, consentire; omnes enotare superfedi. Editionem Bononiensem a. 1472. laudatam Pichenae ad c. 2. nunquam vidi. In libro de Oratoribus non eam diligentiam adhibui in notandis lectionibus vett. edd. Nam

P R A E F A T I O

nec tanti putabam in isto libello, cui ego nunquam tantum pretii ftatuiffem, quantum vulgo folet; et tanta multitudo varietatis, nullum magnopere ufum habiturae, ut nemini me gratum facturum putarem. Praeter libros fcriptos editosque, adhibui etiam in confilium viros doctos, qui vel ex instituto in Tacito corrigendo laborarunt, vel obiter in libris fuis loca corrupta emendare tentarunt; cuius generis multa notata e lectionibus meis habebam. In illis etiam fuere Gros- lotii coniecturae ad Doufam a. 1581. miffae, quas Syllogae epiftolarum inferuit Burmannus T. I. p. 348. et Heinfii obfervationes ad Libros tres priores Annalium, quas Dorvillius, in quo magnam bonae literae iacturam nuper fecere, a Burmanno acceptas Obfervationum Miscell. Vol. IX. inferuit. Ac fperabam, me eiuſdem Heinfii notas in ceteros libros ineditas fubiicere poſſe huic noſtrae editioni. Etenim Franc. Oudendorpius, Vir Cel. et de bonis literis excellenter meritus, pro fingulari fuo in me favore, eas mihi impetraverat a Petro Burmanno, Eloquentiae apud Amſtelodamenses Profefſore clariffimo. Sed dum nimis in curando fasciculo earum chartarum cunctantur, quibus ille permiſſus erat, ad me delatus eſt tum demum, cum iam praefationem hanc prope abſolviſſem, nec librarii rationes ferrent amplius, has notas eo, quo confilium erat, loco inferi. Ceterum curabo, ut ſeparatim paullo poſt prodeant, ea chartarum forma, ut commode alteri Volumini adiungi poſſint. Ac fortaffe interea alio me fortuna munuſculo mactat, quod communicare cum ſtudioſis literarum eadem opera poſſim. E Bibliotheca Ducali Vinarienſi accepi
etiam

PRAEFATIO

etiam, beneficio Viri Venerandi, Bartholomaei, qui in sub Vinariensi, pari cum doctrinae et sanctitatis laude, sacra facit, exemplum editionis Parisinae, a Morello 1612. duodenis, ad Lipsiani textus exemplar, factae, quod olim Heinsii fuit, passimque notatum erat eius manu. Sed chartae ita diffuderant transmissarumque atramentum, ut raro scripturam assequi liceret. Quae quidem affecutus sum, vidi esse aut scholia, aut coniecturas delectione, vel ante apud alios iam repertas, vel incognitas ante mihi, quas notare coeperam, dum spes adfertur de notis Heinsianis e Batavis. Itaque nolui diutius oculis meis vim facere. Ex eadem Bibliotheca mihi submissum est exemplum Berneggerianae editionis, quod Schurzleischii manu in margine notatum diceretur. Sed ibi quoque quam pauca repererim digna relatu, e notis nostris apparebit. Ceterum et ipse operam dedi, ut examinandis diligenter verbis Taciti omnibus reperirem, ubi vel interpolatus esset, vel corruptus. In quo tamen hac, ut debui, moderatione usus sum, ut nihil mutarem de coniectura in textu, ubi non evidentia esset ea, cui quemvis putarem cessurum.

Sed hic mihi audaciae invidia deprecanda est in eo, quod non uno loco me existimare, aut suspicari professus sum, Tacitum interpolatum esse, ut A. XVI, 2. in voce *visoribus*, in Germ. 39. et aliis nonnullis locis. Possim me tueri, sociis istius culpae commemorandis. Gruterus quidem passim ἐμβλη-
ματα agnoscit, reprehensus eo nomine a Iacobo Gronovio

PRAEFATIO

novio ad L. IV. Annal. et Graevius, ut supra dixi, etiam illos antiquissimos Codd. Florentinos interpolatos iudicabat. Sed non utar ista defensione. Etenim exemplis iis doceri potest, Codices Taciti etiam optimos interpolatos esse, de quibus nemo hodie dubitat, postquam a Lipsio, Pichenaque, ea ipsa *εμβλήματα* iam sunt exenta v. Lips. ad A. XIV, 9. init. et Pich. ad H. III, 20. me ad XVI, 2. H. III, 7. 8. In primis in Tacito interpolationes factae sunt duabus de causis. Primo, concisus scriptor cum esset, glossae saepius, quam in aliis libris, in margine scriptae sunt, quae inficitia librorum facile in textum venire potuere: sicut non uno loco docuimus, varietatem lectionis, in margine scriptam, in textum migrasse; quod et in aliis scriptoribus antiquis non raro factum. Deinde MSS. in his Guelferbytanus, docent, in margine Taciti scriptas fuisse a dominis sententias similes, versiculos poetarum, capita rerum, et similia. Sic A. XI, 7. ad verba: *sublatis studiorum pretiis etiam studia peritura*, eadem manu adscriptum est e Ciceronis Tusculanensis: *honus alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloria, iacentque ea semper, quae apud quosque improbantur.* Ibid. 31. ubi in textu Codicis est *feminae nebridibus cinctae*, in margine est glossa: *nebridibus, pellibus cervinis*, a prima manu. XII, 7. ad verba: *cuncta feminae obediebant*, in margine est m. pr. *dux femina facti*; quod e Virgilio esse, sciunt omnes. Ibid. ad c. 66. extr. versus Iuvenalis: *Instituitque rudes melior Locusta propinquas, per famam et populum nigros efferre maritos.* XIII, 17. iuxta verba; *antiquas fratrum discordias et insociabile*, scriptum est: *Fratrum quoque gratia rara est: et, non capit regnum duos.* L. XV, 33. init. in margine glossa haec est: *scena locus umbratilis, ubi sunt demonstrationes.* Mox c. 39. extr. ad verba: *cecuisse Troianum excidium*, in margine hemistichium Iuvenalis: *Troica carmi-*

PRAEFATIO

carmina scripsit. H. I, 10. ad verba: *bellum Iudaicum Flavius, ex eodem Iuvenali: cum iam semianimum lacerata Flavius orbem.* ad c. 21. verba: *nec cunctatione opus,* adscriptum Virgilianum: *rumpe moras.* ad c. 30. verba: *muliebri ornatu,* in margine iterum e Iuvenali: *et pressum in faciem digitis extendere panem.* H. III, 7. ad *Galbae imagines subversas* additum: *et Galbae auriculis nasoque carentem* ex eodem. Hinc, quam proclive fuerit, aliquid in textum inferi, quis non videt?

Interpretes nactus est Tacitus numero permultos, sed non admodum multos valde probandos. Sunt autem duo genera: alterum eorum, qui de emendatione corruptorum, et explicatione obscurorum laborarunt: alterum horum, qui prudentiae civilis e Tacito discendae magistros se professi sunt. Huius generis magna multitudo superiori saeculo exiit. Etenim tempus fuit, quo in magno pretio ista ratio haberetur, atque adolescentes cupide et frequenter ad scholas confluerent, in quibus non tam agebatur hoc, ut Tacitus recte intelligeretur, quam ut civilis prudentia, ut iactabant, e Tacito disceretur. Abiit tempus illud. Conversa est hodie ratio. Coeptum est, ut opinor, intelligi, quam parum utilis in eo labor susciperetur. Itaque et libri ex eo genere nec requiruntur hodie, nec leguntur. Merito. Etenim haec ratio Taciti interpretandi, quae congerendis similibus sententiis exemplisque, et eliciendis quibusdam consuetudinibus, ad mores vitamque humanam pertinentibus, continetur, nec ingenii aliquid requirit, nec quicquam docet, quod non sua sponte cuivis in mentem veniat, ubi verba Taciti rite intellexit. Verissime Gordonus, Britannus, in libro, *Discours Historiques Critiques et Politiques sur Tacite* T. I. p. 72. „*De tous les Commentateurs Politiques de Tacite, je n'en trouve que bien peu d'estimables: je*
„*parle*

PRAEFATIO

„parle de ceux, que j' ai vus, dont la plupart sont
 „deffous du médiocre. Ce ne sont que des Com
 „lations ennuyeuses de Lieux communs, des Pa
 „phrases languissantes, où le sens de l' Original
 „noyé dans des explications superflues : les reflexio
 „pleines de feu de Tacite, y sont converties en r
 „ximes usées, souvent malheureusement transfo
 „mées, la plupart frivoles et affectées: ce ne so
 „encore souvent que des idées communes, à la porte
 „du moindre Payfan, ou d' un enfant; des declam
 „tions bouffies et ennuyeuses, fort travaillées, et c
 „l' on n' apprend rien. Voilà ce que l' on peut di
 „en gros des Commentaires de Boccacini, d' Ann
 „bal Scoti, de Forstnerus, de Schildius, *et de plusieurs*
 „autres.” Idemque mox de Amelotii conatibus recti
 iudicat: et erit, ut opinor, tempus, cum non mu
 to fecus de Gordono iudicabitur. Namque hoc genu
 Interpretum cum altero illo critico et grammatico it
 et pretio, et usu, et fato comparatur, ut Ascetici The
 ologorum libri, compendia et systemata doctrinae
 concionesque populares, cum Commentariis in li
 bros divinos eruditis Masii, Merceri, Bezae, Vitrin
 gae, Grotii, aliorumque similium. Utiles libri isti
 esse possunt imperitis, tironibus: a doctioribus non
 magnopere leguntur: et cum auctoribus fere mo
 riuntur. Ex altero autem genere longe princeps
 est Iustus Lipsius, quo maxime duce uti debent
 qui ad Tacitum legendum accedunt. Huic proxi
 mus est Io. Fr. Gronovius: qui iustum quidem Com
 mentarium non scripsit, ceterum notis, quamquam
 paucis, plurimum luci Tacito adfudit. Itaque ho
 rum duumvirorum notis huic editioni inferuimus
 Magnam etiam laudem merito suo consecuti sunt Pi
 chena, Freinshemius, atque Ryckius. Sed eorum no
 tas non capiebat modus libri, qui iuventuti desti
 nabatur. Et dedimus operam, ut quae illae bona ha
 bent,

PRAEFATIO

vent, in primis necessaria ad recte intelligendum, notis nostris, sub eorum tamen nominibus, infereremus. Quod etiam in aliorum observatis fecimus: curavimusque, ut ne quis ceteras, quae in edd. Gronovianam reperiuntur, notas magnopere desiderare possit: in quibus multa sunt hodie vulgata, saepe etiam inepta, in primis in notis Salinerii, quae vix capio, quare dignae habitae sint, quae istis editionibus infererentur, cum tam saepe ipsi Gronovii pro gerris ficulis, fabulis, nugis repudient. vid. v. c. Io. Fr. Gron. ad XII, 18. I. quidem Gron. ad XIV, 33. plane, *Salineriana semper claudicant et inepta sunt.* Similiterque interdum de notis Vertranii, et Donati iudicant: v. ad XIII, 49. 51. XV, 74. H. I, 24. extr. de notis Lupani iudicandum erat, quae subinde falsissimae sunt, adeoque noxae esse non satis peritis possunt, nisi refellantur. Eademque de causa ceteros Taciti interpretes recentiores negleximus, in primis Ludov. Aurelium (d' Orleans) cuius Commentarium in Annales Paris. 1622. editum habemus, et Iulianum Pichonum, qui in usum Delphini Tacitum edidit: cum hic nullam operae suae laudem tulerit, ille etiam ineptiarum et peccatorum saepe, puerilium merito arguatur. vid. Fabrett. ad Column. Trai. p. 192. 253. etc. Vnde falli patet Fabricium τὸν μαλακίτην, qui in Bibl. lat. V. I. p. 475. prolato loco e Colomesio, ubi *novus sed aliquando ineptus cogitator* vocatur, existimat, Colomesium knipsisse *non ineptus.* Omnino cura habita est a nobis, nequid inexplicatum relinqueremus, in quo haerere possent ii, qui ad Tacitum legendum admittuntur, hoc est, iam aliquantum literis latinis eruditi: qui sane non opus habent talibus notis, quales sunt eae, quae ad modum Minellii in hac urbe a. 1714. prodire. Neque illustrare negleximus, quae ab aliis nondum illustrata satis videbantur; in quo tamen brevitate usi sumus, apta consilio nostro. De *Vexillariis*, quorum saepe

PRAEFATIO

saepe mentio fit apud Tacitum, Diatriben ad calcem posuimus, item de *Scto, quo Vespasiano imperium datum est, et lege regia*, admonitu I. M. Gesneri, V. C. ob raritatem orationis Gronovianae de *Lege Regia*. Adiunximus etiam duo monumenta antiqua Graeca e Chishulli Antiquitatibus Asiaticis, ad illustrandum Taciti locum de *Afyllis* pertinentia.

Novos praeterea, et ad usum studiosorum accommodatiores Indices fieri curavimus. Nam magnum illum Berneccerianum nec modus, quem huic editioni statueramus, capiebat, nec res et ratio magnopere desiderabat. Etenim ut mittam, pluribus locis eum esse vitiosum (v. praef. ed. Gronov. min.) multa non habere, quae nos in eo quaesierimus; innumerabilia exhibet, quae nemo quaerat, h. e. vulgaria et ubivis obvia, quorum exempla nemo a Tacito petat. Itaque sic instituimus, ut primo res a verbis seiungere-mus, conficereturque *Index historicus*, multo auctior iis, qui in edd. Pichenae et Ryckii reperiuntur, hac quidem ex parte, qua titulus eius desideraret: nam sententias morales negleximus: deinde, ut in verborum indicem referretur, quicquid aut non nimis tritum, aut Tacito proprium esset, efficereturque adeo *Index latinitatis Cornelianae*, unde et cognosci ipsa, in unum locum congesta, a studiosis, et suppleri Lexica, et peti formularum dicendi rariorum exempla, possent. Huius congerendi ac digerendi laborem sibi imponi passus est Car. Lud. Bauerus, A.M. disciplinae nostrae nuper alumnus, nunc amicus iucundus, praeclari Vir ingenii, idemque ebraice, graece latineque doctissimus, a quo praeclara sperare res publica literaria potest. Eidem indicem in notas debemus.

Illud quoque non alienum fuerit indicare, textum editionis Gronovianae minoris a nobis accommodatum praelis fuisse. Etenim id subinde scire refert eorum,

PRAEFATIO

rum, qui in recensendis scriptoribus antiquis versantur, ut patet ex iis, quae de editionibus Taciti, imprimique Lipsiana, diximus. Nemo est ita vel lynceus, vel semper satis attentus, in rebus praesertim minutis, qui non interdum aliquid vitii in textu libri, quem tractat, praetereat. Id si nobis quoque accidit, et aliquid inde vitii in hanc nostram editionem, quod operis non debeatur, irrepsit, fontem indicavimus. Ceterum illud confirmare possumus, actum hoc in primis esse, ut textus Taciti quam emendatissime exhiberetur. Itaque nec piguit me ipsum inspicere specimina typographica, et textum quidem totum quam diligentissime perlegere. Qua cura effecimus, ut oppido pauca ab operis peccata remanserint, quae in calce operis notata sunt. In notis Lipsianis, quas ipsi non correximus, plura sunt, praesertim in graecis, parte quidem priori operis (nam animadversa re, graeca ipsi inspicere coepimus) quae tamen neminem, ut opinor, morabuntur.

Multa adhuc restant, de quibus dici, de more praefationes talibus libris scribentium, possit: de Tacito ipso, eiusque libris, qua materiam, qua formam. Sed his pleni iam sunt eruditorum libri. Atque etiam temerarium sit fortasse, iudicium suum de Tacito interponere, cuius etiam dicendi genus is, quem supra commemoravi, Gordonus, magnus Taciti admirator, (admirantur autem maxime, et Livio aliisque, et Plinium Ciceroni, longe praesertunt omnes, qui sibi valde acuti videntur) is igitur ita defendit, ut omnes a reprehendendo deterruisse videatur. *Nemo, inquit, Tacitum intelligit, nisi qui rempublicam gerat. A perpaucis ergo, bone Tacite, intelligeris. Tacitum esse, Franciscus quidam scriptor ait, oportet, qui Tacitum intelligere, qui de Tacito iudicare velit. Quam modeste!* Etenim ipse intelligebat haud dubie. Non dicam, quam sit in promptu cuique, pari
d
modestia

P R A E F A T I O

modestia respondere: Livium, Ciceronem esse oportet etc. Illud aequum est, quod dicam: Ego omnibus concedam, ut Tacitum Livio, Plinium Ciceroni praeferant; et utriusque genus dicendi inprimis admirentur, et pulcherrimum dicant. Ipsi contra mihi concedant, Plinio et Tacito potius, quam ipsi credere: Plinio, cum se Ciceroni simillimum esse voluisse, id consequi per ingenium non potuisse, fateatur (I, 8, 12. IV, 8, 5.) Tacito, cum Livium eloquentiae praeclarum inprimis (A. IV, 34.) et eloquentissimum auctorem (Agr. 10.) vocat. Dixerint magni Rhetores (sic Gordonus P. I. Diss. I. c. 5. probant auctore Bibl. Britann. T. I. p. 37.) res a Tacito scriptas non pati Livii copiam? Feram facile: Sed ipsi pari facilitate ferant, me de Tacito credere, quod ipse de Seneca dixit: *Fuit illi viro ingenium amoenum, et temporis illius auribus accommodatum.* Imitatorem Sallustii vulgo Tacitum vocant. Si de verbis intelligunt; non minus saepe Virgilium, et Livium imitatur, ut in notis passim indicavi, ubi quidem locus ipse cuiusque statim occurrebat: haud paullo saepius indicaturus, si non laborem quaerendi, cum numeros librorum capitumque non tenebam, fugissem.

Sed satis diu lectores tenui. Itaque finiam, cum eos unum illud rogavero, ut, si qua in re a nobis erratum repererint, quod non uno loco ne factum sit veremur, aut ignoscere nobis, aut in viam nos reducere velint: sed ita, ut nos in aliis fecimus, hoc est, secundum Ennianum illud: *Erranti comiter monstrat viam.* Scripsi Lipsiae, mense Martio A. C. CIO IO CCLII.

C. CORNELII TACITI

V I T A

PER

I V S T V M L I P S I V M

C O N S C R I P T A

Cais Cornelius Tacitus, cui vulgo P. praenomen faciunt, non illa patricia Cornelia gente, sed *alia* minus illustri natus est, extremis, ut opinio mea fert, Ti. Claudii Imp. temporibus. Pater avusque honores gesserint, et ad remp. accesserint, necne, ut re vetusta et incerta, nihil adfirmem: propius a vero abest, ipsum primum ius imaginis et honores in familiam non nimis illustrem intulisse. initium dignitatis illi sub Vespasiano fuit: a quo, Plinio auctore, procurator datus Galliae Belgicae, rationes Principis administravit: quae dignitas equestri ordini diu peculiaris fuit. Reversus, a Tito, ut opinor, Quaesturam accepit: certe dignitatem suam, quam Vespasianus inchoaverat, auctam et adiutam esse a Tito, ipse in Historiis profitetur: nec aliud suspicari est, quam Quaesturam, aut si forte Aedilitatem, quia Praetura XIV. demum consulatu Domitiani auctus est. In quo erroris manifestus est eruditus vir, qui Domitiano IX. et Verginio Rufo II. coss. Praetorem Tacitum constituit. Nam Tacitus quidem ipse in Annali XI. diserte ait se XV. virum S. F. ac tum Praetorem ludis saecularibus Domitiano editos A. V. C. DCCCXLI. id est, quinquennio ipso posterius, quam Verriano placuit, ex monumentis antiquis liquidae veritatis est. Exstant nummi non pauci cum his no-

TIS, IMP. CAES. FLAV. DOMITIANVS. AVG. GERM.
PONT. MAX. TR. POTEST. VIII. COS. XIV. LVD.
SAEC. FEC. Ad consulatum deinde satis longo in-
tervallo imperante Nerva pervenit A. V. C. DCCCL.
suffectus in locum demortui T. Verginii Rufi, illius
qui delatum a Germanicis legionibus imperium con-
stanter spreverat: quem et defunctum pro rostris
Tacitus laudavit. Exfulasse eum sub Domitiano qui-
dam tradiderunt; magis tamen, ut opinor, pro mo-
re vulgi, qui magnis viris insignes casus ad fingere
amat, quam quod eius rei certus auctor sit. Ego
legendo non aliud comperio, quam abfuisse eum ali-
quot annis ab urbe, idque eo ipso tempore, quo Iu-
lius Agricola focer eius mortem obierit: coss. Pom-
peio Conlega, et Cor. Prisco, non tam exilii neces-
sitate, ut arbitror, quam taedio temporum et cupi-
dine otii. Nam quod iidem, ut omni ex parte tam
anxia diligentia constet, decennium in exilio egisse
scribunt, ac demum exorato Domitiano restitutum;
Latine ut loquar, inanis fabula est. ac credo eos ho-
mines, cum hoc scriberent, indormisse bello Troia-
no, et illinc decennia sua sumsisse. Constat enim
apud vigilantes et sobrios, Domitianum a ludis suis
saecularibus, quibus certe Tacitus Praetor Romae
adfuit, VII. dumtaxat annos vixisse, octavo conspi-
ratione suorum occisum. Haec fere in Rep. In pri-
vata eius vita ista sunt. Vxorem duxit A. V. G.
DCCCXXX. Vespasiano IX. et C. Iulio Agricola coss.
Agricolae filiam, idque illi ad extremam aetatem con-
cors et tranquillum matrimonium fuit. Liberos haud
dubie reliquit, et ex iis, nisi coniectura fallor, lon-
go intervallo nepotem M. Claudium Tacitum, qui
postea Imp. appellatus est (sic enim eum Imperato-
rem nummi appellant, non ut vulgus, P. Annium
Tacitum) qui, ut Fl. Vopiscus refert, parentem su-
um appellare hunc Tacitum solebat. Historiae scri-
bendae senex demum vacavit, cum reliquum aetatis
in

in foro et caussis orandis egisset. Ex Plinii epistolis, et Tacitum in principibus oratoribus fuisse, et orationes aliquot edidisse, intelligimus. Aequales habuit, Fabium Quinctilianum, utrumque Plinium, Iulium Florum, Secundum, Maternum, M. Aprum, Eprium Marcellum, Vipsanium Messallam. Scripsit primum omnium, uti post docebo, Historiarum libros ab excessu Neronis ad imperium Nervae. Deinde Annales ab Augusti excessu ad finem Neronis; quorum omnium quanta iactura et quibus locis facta sit, in tempore memorabo. Nominantur et eius Facetiarum libri a Fulgentio, cum hoc fragmento, *Caesi itaque morum eclogio in filiis relicto*. Mortis eius tempus non exprimo: natalem tamen annum prope modum inveni. Odoratus sum ex Plinii Nepotis epistola, quae libro vii. Nam ait diserte, prope modum aetate aequalem se Tacito. At Plinius incendio Vesuvini montis, quo avunculus periit, aegebat, ut ipse ait, duoetvicesimum annum. Natus ergo Plinius (nam incendium illud secundo anno Titi) non dubie anno urbis conditae DCCCXVI. Memmio Regulo et Verginio Rufo coss. At Tacitus paullo maior natu, quod eadem illa epistola testatur reliquit Plinius. Ergo natus extremo imperio Claudii, vel potius, initio Neronis: vixitque, opinor, vel ad imperium Hadriani. Historiam quidem exorsus est scribere post mortem Nervae. clarum, quoniam principio i. Histor. vocat Divum Nervam. qui honos non habetur, nisi principi mortuo.

VETERVM SCRIPTORVM
DE
TACITO TESTIMONIA

VEL EIVSDEM
FRAGMENTA.

Plin. Lib. VII. Nat. hist. cap. XVI.

Ipsi nos pridem vidimus eadem omnia in filio Corn.
Taciti equitis R. Galliae Belgicae rationes pro-
curantis.

Plinius Nepos lib. II. Epist. I.

*Laudatus est Verginius a consule Cornelio Tacito.
Nam hic felicitati eius supremus cumulus accessit,
laudator eloquentissimus.*

Eodem libro, Epistol. XI.

*Respondit Cornelius Tacitus eloquentissime, et
quod eximium orationi eius inest, σεμνός.*

Libro IV. Epist. XV.

*Idem Cornelium Tacitum, scis quem virum, ar-
cta familiaritate complexus est.*

Libro VI. Epist. XVI.

*Petis avunculi mei exitum, tibi scribam, quo ve-
rius tradere posteris possis. Gratias ago. nam video
morti eius, si celebretur a te, immortalem gloriam
esse propositam.*

Libro VII. ad Tacitum.

*Erit rarum et insigne duos homines, aetate pro-
pmodum aequales, nonnullius in litteris nominis, al-
terum*

terum alterius studia fovisse. Equidem adolescentulus, cum iam tua fama gloriaque floreret, te sequi, tibi longo, sed proximus, intervallo, et esse et haberi concupiscebam.

Libro IX.

Nec ipse tibi plauidis; et ego nihil magis ex fide, quam de te scribo. Posteris an aliqua cura, nescio: nos certe meremur, ut sit aliqua. non dico ingenio (id enim superbum) sed studio, sed labore, et reverentia posterum.

Orosius de Domit. loquens.

Nam quanta fuerint Diurpanei Dacorum regis cum Fusco duce proelia, quantaque Rom. clades, longo contextu evolverem, nisi Corn. Tacitus, qui hanc historiam diligentissime contexit, de reticendo interfectorum numero, et Sallustium Crispum, et alios auctores quamplurimos sanxisse, et seipsum idem potissimum elegisse dixisset.

Idem.

Dein ut verbis Corn. Taciti utar, Sene Augusto laus patefactus, dum apud extremos terrarum terminos novae gentes saepe ex usu et aliquando cum damno quaeruntur, usque ad Vespasiani duravit imperium.

Flavius Vopiscus in Probo.

Et mihi quidem in animo fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos atque omnes disertissimos imitarer viros, sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, etc.

Idem

Idem in Tacito.

Corn. Tacitum scriptorem historiae Augustae quod parentem suum eundem diceret, in omnibus bibliothecis collocari iussit.

Sidonius Epist. lib. IV. ad Polemium.

Caius Tacitus e maioribus unus tuis Vlpianorum temporum consularis, sub verbis cuiusdam Germanici ducis in historia sua rettulit, etc.

Idem in Panegyrico ad Anthemium.

*Quam Crispus brevitae placet, quo ponder
Varro,*

*Quo genio Plautus, quo flumine Quinctilianus ;
Qua pompa Tacitus numquam sine laude loquen
dus.*

Idem in Epigram.

*Et te qui brevitae Crispe polles,
Et qui pro ingenio fluente nulli
Corneli Tacite es tacendus ori.*

Ille Quinctiliani lib. X. * fortasse ad Tacitum referantur.

Supereſt adhuc et exornat aetatis ſuae gloriam vir ſaeculorum memoria dignus, qui olim nominabitur, nunc intelligitur. Habet amatores, nec immerito, ut libertas, quamquam circumciſis quae diſſiſſet, ei nocuerit. ſed elatum abunde ſpiritum, et audaces ſententias deprehendas etiam in iis, quae manent.

* Ambigo ideo, quia haec vivo Domitiano Fabius ſcripſiſſe videtur. At qui noſter tunc, ut opinor, nil vulgaverat.

✿ * ✿ * ✿

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSV DIVI AVGVSTI

ANNALIVM

LIBER PRIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Augustus Nelse mortem obit. Tiberius succedit, tarde et cupiditate dissimulans. Pannonicas legiones tres gravis febris inaccessit. ea misso Druso Ti. F. aegre componitur. Idem in Germania inferiore motus, qui confedit non sine sanguine et caede. Germanicus Caesar in hostem ducit: eaque expeditione Marfi, Tubantes, Bructeri, Vspetes vastati aut caesi. Iulia Augusti F. Rbegii vitam finit.
Sodales

COMMENTARIVS.

ICAI CORNELII TACITI] Et verum huic scriptori praenomen dicitur. Sidonius lib. IV. ad Polonium epistola: *Caius Tacitus e maioribus meis suis, Vlpianorum semper consularis.* Et ad Leonem: *Namque et antiquitus cum Cato Cornutus Tacitus Cato Plinio Sacrode peris suafisset.* Sed et epigrapha Farnesiani libri, *C. Cornelii Taciti Romanus historias scribens ex his qui reperiantur liber primus.* Publicum praenomen, quod in *Actis* tricitis, a casu aut a vulgo est. Mihi autem in ipso aditu tibi placeat, *Osii profanum vulgus vocat.* Lipsius.

ANNALIVM] Bene Rhena-
 nus, qui hanc inscriptionem
 atheni, eam contra libros. In
 quibus plerisque est, *Aborum*
diaribus, vel, ut in Veneto,
diaribus diarialis. Qui tamen
 titulus non accepto referendus
 tunc imperio. Vnde enim illi
 iuriam fuissent *Acta*, vel
 hanc? sed cuiusiam antiquioris

aevi, qui Taciti Annales non ineptissime comparavit cum *Actis* urbis. Quem tamen refellit ipse Tacitus lib. XIII. *Nerone II. L. Pisone Coss. pauca memoria digna evenere, nisi cui libeat laudandis fundamentis et arabis volumina implere: cum ex dignitate Populi Rom. repertum sit, res illustres Annalibus, talia diurnis urbis *Actis* mandare.* Alibi: *Nemo Annales nostros cum scriptura eorum censeris.* Itemque: *Ni destinatum mihi foret suum quaeque in *annus* referre.* Etiam Iornandes in rebus Gothicis, Cornelium hunc citat *Annalium scriptorem.* Idem.

ANNALIVM] August. Mascardus in Arte sua Historica differentiam *Annalium* et *Historiarum* e Tacito discendam scribit: *amales* admittere, quicquid patitur historia, sed id tradere concisus ac brevius; dein habere aliquid proprium, nempe res minus graves quam frons historiae postulat. Sed postea, fateretur, utraque scripto Taciti diligenter inspecto se causum

Sodales in honorem Augusti, et ludi Augustalis instituta Germanicus iterum Rhenum transmittit, in Cattos duos agros, domos, homines, vastat, urit, caedit. Sege obsidione Arminii liberatur. Ob haec Imperator confectus. Bellum deinde in Cberuscos gestum. reliquiae Vindelicorum et militum lectae: iisque suprema soluta. Romani in itinere, sub Caecina duce, periclitati. tamen hostes prospera eruptione fusi, fugati. Maiestatis lex reducta et aspera exercita. Tiberis inundat. Theatralis tumultus est: per eam causam decreta Patrum expressa ad coercenda histriones. Postremo actum de subducendis Tiberi aquae, quoque nomine querelae civitatum Italiae et legationum. Haec biennio fere gesta.

SEX. POMPEIO, ET SEX. APPULEIO, COSS.

3 NERONE CLAUDIO DRUSO CAESARE, ET NORBANO, COSS.

sam edere non posse, quamobrem alterum potius *Annalium*, alterum *Historiarum* nomen praeferat. Nec certe dissimilis hac parte sibi Tacitus. Nam quod singuli annales absolunt complures annos, tot historiae vix unum exhauriunt, ubertas materiae facit, non index librorum. Quod si plures historiarum libri extarent, appareret non minus in his quam in annalibus stilum annis, ut loquuntur, et consulis accommodasse Tacitum. At quod discrimen reicit ac pro nullo putat Mascardus, id solum securus est auctor noster. Sic enim tradunt Servius ad secundam Aeneida et e Verrio Flacco Gellius 5, 18, visum quibusdam antiquis, *annales* temporum esse illorum, quos scriptoris haud vidit aetas; *historiam* eorum, quibus interfuerit. Et, ut huius rei obscura esset ratio, quam multa sunt, quorum significationes ab origine non diversas usus secreverit, ut certa essent cuique rei vocabula? Sed et praebet rationem evidentem, si non *Annalium*, ac *Historiarum* vox dicta ἀνά τὸ ἱστορίαν, quod est noscere visendo, vel inspicere. Plutarchus, ἑκατόμυθος ἱστορίας τὴν πλὴν. Sic

καὶ ἱστορίαν ἴνας, καὶ ἱστορίας πλεονάζουσαι, lustrandum vel visum gratia. Palaepharus: καὶ γέγραπται ταῦτα, ὅχ' οἷα τὴν λεγόμενα, ἀλλ' αὐτὸς ἱστορίαν καὶ ἱστορίας. i. quae ipse adii et comperi videri contempletur sum. Iam cum scribit Tacitus dignitatem suam a Vespasiano inchoatam, a Tito auctam a Domitiano longius protractam, satis demonstrat, quae tradita in annalibus, ea praecessisse suam auctoritatem, dumtaxat illam, quae in his intentum esse, & maturum illis iudicium facere posset. Gellius *novius*.

3 NERONE CL. DR.] Ryckius rescripsit *C. Julio Druso Caesare* laeque in hanc sententiam disputat. Legitimum id nomen Druso fuisse, inducto patre in familia Caesarum, non ambigitur. Sed legitimum illam rationem cum scribitur in appellando non videntur. Nam ex ea nec pater *Tiberius* vocari debet: similiterque mutandum foret inscriptio Vitae Tiberianae apud Suetonium. Ann. 1, 4, quod quidem habemus *Tiberium Neronem*. Ex hinc fortasse iudicari potest de his, quae Perizonius de *Silio Nerone* Consule a. V. 781. scripsit. v. a. IV, 68.

Urbem

Sodales in honorem Augusti, et ludi Augustalia instituti. Germanicus iterum Rhenum transfinitit, in Cattos ducit, agros, domos, homines, vastat, urit, caedit. Segestes obfidione Arminii liberatur. Ob haec Imperator consalutatus. Bellum deinde in Cberuscis gestum. reliquiae Vari et militum lectae: iisque suprema soluta. Romani in reditu, sub Caecina duce, periclitati. tamen hostes prospera eruptione fusi, fugati. Maiestatis lex reducta et aspere exercita. Tiberis inundat. Theatralis tumultus est: et per eam causam decreta Patrum expressa ad coercendos bistriones. Postremo actum de subducendis Tiberi aquis. coque nomine querelae civitatum Italiae et legationes. Haec biennio fere gesta.

SEX. POMPEIO, ET SEX. APPULEIO, COSS.

³ NERONE CLAUDIO DRUSO CAESARE, ET C. NORBANO, COSS.

sam edere non posse, quamobrem alterum potius *Annalium*, alterum *Historiarum* nomen praeferat. Nec certe dissimilis hac parte sibi Tacitus. Nam quod singuli annales absolvunt complures annos, tot historiae vix unum exhauriunt, ubertas materiae facit, non index librorum. Quod si plures historiarum libri exitarent, appareret non minus in his quam in annalibus stilum annis, ut loquuntur, et consulibus accommodasse Tacitum. At quod discrimen reiiicit ac pro nullo putat Mafcardus, id solum securus est auctor noster. Sic enim tradunt Servius ad secundam Aeneida et e Verrio Flacco Gellius 5, 18, visum quibusdam antiquis, *annales* temporum esse illorum, quos scriptoris haud vidit aetas; *historiam* eorum, quibus interfuerit. Et, ut huius rei obscura esset ratio, quam multa sunt, quorum significationes ab origine non diversas usus secreverit, ut certa essent cuique rei vocabula? Sed et praebet rationem evidentem, si non *Annalium*, at *Historiae* vox dicta ἀ-δ τῶ ἱστορίῳ, quod est noscere visendo, vel inspicere. Plutarchus, Βυλμανος ἱστορίαι τῶν πάλιν. Sic

καὶ ἱστορίαν ἴστας, καὶ ἱστορίαν πλεονεθῆνας, iustrandi vel visendi gratia. Palaepharus: καὶ γέγραφα ταῦτα, ὅχ' οἷα ἦν λεγόμενα, ἀλλ' αὐτὸς ἐπειθὲν καὶ ἱστορίαις i. e. quae ipse adii et comperi vel contemplatus sum. Iam cum scribit Tacitus dignitatem suam a Vespasiano inchoatam, a Tito auctam, a Domitiano longius provectam, satis demonstrat, quae tradit in annalibus, ea praecessisse suam aetatem, dumtaxat illam, quae rebus intenta esse, & maturum de illis iudicium facere posset. *Grœnovius.*

³ NERONE CL. DR.] Ryckius rescriptit *C. Julio Druso Caesare*, laeque in hanc sententiam disputat. Legitimum id nomen Drusi fuisse, inducto patre in familiam Caesarum, non ambigitur. Sed legitimam illam rationem tum secuti in appellando non videntur. Nam ex ea nec pater *Tiberius* vocari debebat: similiterque mutanda foret inscriptio Vitae Tiberianae apud Sueronium. Ann. 1, 4 quidem habemus *Tiberium Neronem*. Et hinc fortasse iudicari potest de iis, quae Perizonius de *Silio Neruo* Consule a. V. 781. scripsit. v. ad IV, 68.

Vrbem

Vrbem Romam a principio reges habuere. Libertatem et Consulatum L. Brutus instituit. Dictaturae ad tempus sumebantur: neque Decemvralis potestas ultra biennium; neque Tribunorum milicium consulare ius diu valuit. Non Cinnae, non Sullae longa dominatio: et Pompeii Crassique potentia cito in Caesarem; Lepidi, atque Antonii arma, in Augustum cessere. qui cuncta, discordiis civilibus facta, nomine *Principis* sub imperium accepit.

A 2

Sed

COMMENTARIUS.

1. *Reges habere*] Ryckius consilio institutum factum putat ab hexaetro, quod tali initio etiam ab Sallustio in Jugurtha, hemisestio usus Livius. Quae ratio non levis videtur. Versus alios Taciti collectos, tum aliorum scriptorum profanicorum indicatos vide ap. Fabric. in Bibl. lat. Vol. II. p. 747. b

2. *Dictaturae ad tempus*] Quas dicitur prius Sulla fecit, Caesar perpetuas. Et hic gradus ad Praefaturam: quo Praefatio ista dicit. *Lipf.*

3. *Ultra biennium*] Ita accipio, quasi dicat, haud multo ultra biennium. Nam exacte si putat, revera ultra biennium Decemvri imperium tenuere. Livium et Fastos vide. Nec tamen temerario adhaerent, ultra triennium sufficiens. Nam id includat triennium eos imperasse. quod contra est, et non nisi supra biennium aliquot menses. *Lipfius.*

4. *Nomine Principis*] Non ergo celebrare tunc *Imperatoris* no-

men, ea quidem notatione. Et Augusto visum istud *Principis*, minuendae invidiae: quia etiam olim Princeps Senatus. Quod exemplum non dubie secutus. Noster infra: *Non regno tamen neque dictatura, sed Principis nomine consuetam republicam.* Ovidius de Augusto ad Romulum:

Tu domini nomen, Principis ille tenet.

Dio de Tiberio: *Προβυριτής τε τῆς γερουσίας κατὰ τὸ ἀρχαῖον, ἀνομιάζετο. Καὶ πολλὰκις γε ἔλεγεν ἑαυτὸν δεσπότην μὲν τῶν ἄλλων, αὐτοκράτορα δὲ τῶν κρατιωτῶν, τῶν δὲ δὴ λοιπῶν προβυριτής εἶμι:* *Princeps autem Senatus. ritu pristino dicebatur, et ipse saepe dicebat, Dominum se servorum esse, Imperatorem militum, Principem ceterorum:* nec temere aliter Tacitus appellat. Inde Principatus, et Principum aetiam pro imperio, Suetonii Callig. cap. xxxi. *Augusti Principium, clade Variana; Tiberii, ruina spectaculorum memorabile factam.* Ita opt. liber, et puto sincere. Tertullianus quidem receptam eam significationem fuisse ostendit, adversus Hermogenem: *Possunt et aliter,*

A.V. Sed⁵ veteris pop. Rom. prospera, vel adversa, c
 767. ris scriptoribus memorata sunt: temporibusque A
 A.C. gusti dicendis non defuere decora ingenia, done
 14. glifcente adulatione, ⁶ deterrerentur. ⁷ Tiberii, Ca
 que, & Claudii, ac Neronis res, ⁸ florentibus ip

aliter, inquit, principium inter-
 pretari, non abs re tamen. Nam
 in Graeco principii vocabulum, quod
 est ἀρχή, non tantum ordinativum,
 sed et possessivum capis principia-
 tum. Unde et ἡγεμόνας dicuntur
 principes. Ergo secundum hanc quo-
 que significationem, Principium pro
 potestate et principatu sumetur.
 Sed et Glossae Graecae distincte,
 Ἄρχη, τὸ προέσιον, eorundem, et
 deinde Ἄρχη, imperium, magiste-
 rium, praefidatus, principium. Lip-
 sius. Adde dicta Burmanno ad il-
 lum Suetonii locum. Sed tamen
 Principatum ibi verum est. v. Ouden-
 dendorpium V. C. ad Suet. l. c.
 De nomine Principis tirones inspi-
 ciant etiam locum Suetonii Calig.
 c. 22.

5 Veteris reip.] Ita Vertranio
 placitum, traiectis notis, quae
 vulgo, p. v. Lipsius. At Medicae-
 us verbo integro, ut nulla suspic-
 io sit traiectionis literarum, popu-
 li Rom. ut notavit Pichena, qui
 etiam modum loquendi vetus po-
 pulus bene adserit.

6 Deserentur.] Ita recte, non
 deserverentur. Tacitus lib. 11. Hi-
 stor. Si quid ardoris ac ferociae
 miles habuit, popinis et comestatio-
 nibus et principis imitacione deser-
 tur. Horat. pari metaphora
 — Culpa deseris ingent. Lipsius.

Deserentur] Si rem bene pu-
 tes, versatur hic Μορὰ non levis.
 Sed non deserret tantum, qui gra-
 vem metum incutit, verum etiam
 qui studium alicuius qualicumque

vel religione vel ratione tardat
 alia cogitatis suadet. Sic Cicero
 et optimi quique veterum, h
 adhortari vel corroborari, inde des-
 rere et advocare, ponentes. Itaque
 deterrerentur, nihil est aliud qui
 scribendi animum dimittere
 historiae condendae studium al-
 cerent atque deponerent, alii
 merum, partim ob stomachi fa-
 dium. Cicero ad Atticum 13.
 De epistola ad Caesarem, iurato
 hi crede, non possum: nec me si
 pitudo deserret, est maxime de-
 bat: quam enim turpis est assen-
 sio, cum vivere ipsam turpe sit
 his? sed, ut coepi, non me hoc t-
 pe deserret: ac vellem quidem:
 sem enim, qui esse debeam: sed
 mentem nihil venis. Vide reliq
 Gronovius.

7 Tiberii, Caique,] Fines
 signat intra quos hi libri, qui
 tingunt quatuor dumtaxat prin-
 pes. Ut vel hinc liqueat Histoi-
 reorum scriptas, finemque An-
 nium fuisse in fine Neronis. Lipsius

8 Florentibus ipsis,] Itaque
 rissima scriptio de Principib
 cum iam esse deserunt. Quod
 rianus in rebus Alexandri pro-
 gumento habet, fideliter eas
 Ptolemaeo et Aristobulo tradit
 "Ὅτι τοῖς Ἀλεξανδρῶν ἡδὴ Ἀλεξάνδρῳ
 ἐγγράψασιν, ὅτε αὐτοῖς ἦν ἀνάγκη
 καὶ ἰμῶδες τὴν ἑλλάδα τῆς
 συνείχεσθαι ἐγγράψασιν, ἀπὸν: qui
 mortuo iam Alexandro scripserit
 cum necessitas aut praemium alit
 aliquid scribendi abesset. Idem.

ob merum falsae; postquam occiderant, recentibus odiis compositae sunt. Inde consilium mihi, pauca de Augusto, et extrema, tradere: mox Tiberii principatum, et cetera, sine ira et studio, quorum causas procul habeo. Postquam, Bruto et Cassio caesis, ¹ nulla iam publica arma; Pompeius ² apud Siciliam oppressus; ³ exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, nisi Caesar, dux reliquus: ⁴ posito *Triumviri* nomine, Confulem se ferens, et ad tuendam plebem ⁵ Tribunicio iure contentum; ⁶ ubi militem donis, ⁷ populum annonae, cunctos dulcedine otii pellexit; insurgere paul-

A 3

¹ *Nulla iam publica arma:*] Senatus populique, pro republica et a republica. Tantum privata nunc arma, et in propriam potentiam. *Lipfius.*

² *Apud Siciliam oppressus:*] Non mehercules apud Siciliam. In Asia oppressum eum iugularumque consentiunt scriptores. de urbe tamen ambigitur. Dio XLIX caesum vult *iv Midasio vñs qvylas*, in Phrygiae oppido Midasio. Florus L. IV. c. VIII. et Appianus Mileti, quae Cariae adscripta. Sed noster vicem eum saltem intelligit, et copias eius apud Siciliam oppressas. Ita et Florus de eodem: *In Siculo freta iuvenis oppressus est.* *Lipfius.*

³ *Exutoque Lepido, etc.*] Eleganter, id est, exornato, et exercitu spoliato. Nam viginti legiones ei ademit. *Lipfius.* Sic infra IV, 21. *bonis exutus.* Livius saepe *castris*, agris, fortunis exute. de re vid. Vellei. II, 80.

⁴ *Triumviri nomine*] Tironum in gratiam dicam, hunc solum *triumviratum* proprie dici, ac vere. Nam fuit magistratus cum summo imperio, quem in

quinquennium accipere Octavianus, Antonius et Lepidus: eiusque nomine usi sunt, ut patet ex numis et inscriptionibus, sicut aliorum honorum. v. Casaub. ad Suet. c. 27. Pighius *Annal.* T. III. p. 474. Ceteri triumviratus, qui in vulgaribus libellis historicis traduntur, comesticii sunt. Nam v. c. Caesar, Pompeius et Crassus tantum privatim potentiae societatem inter se inierunt, neque aut publico aliquo scito accipere, aut nominae triumvirorum usi sunt etc.

⁵ *Tribunicio iure consentum.*] v. de trib. pot. *Annal.* III, 56. ubi v. *Lipf.* add. Spanhem. de Vsu et Pr. Num. T. II. p. 424.

⁶ *Vbi militem donis,*] Respexit huc Victor, cum de eodem Augusto scripsit; *Illectis per dona militibus, atque annonae curandae specie vulgo, caeteros baud difficulter subegit.* *Lipfius.*

⁷ *Populum annona,*] Muretus capit de copia et vilitate annonae. Immo multo magis frumento gratuito; haec enim illa lenta et perpetua plebis Romanae vincula escaria. Sueron. Octavio, 40. 41. *Gronovius.*

A.V. paullatim, munia Senatus, magistratum, legum in se
767. trahere, nullo adversante: cum ferocissimi per acies
A.C. aut proscriptione cecidissent: ceteri nobilium, quan-
14. to quis servitio promptior, opibus et honoribus extol-
lerentur: ac novis ex rebus aucti, tuta et praesentia,
quam vetera et periculosa mallent. Neque provin-
ciae illum rerum statum abnuebant, suspecto Senatus
populique imperio, ob ⁸ certamina potentium, et ⁹
avaritiam magistratum, ¹⁰ invalido legum auxilio, quae
3 ¹⁰ vi, ambitu, postremo pecunia turbabantur. Ceterum Augustus ¹ subsidia dominationi, ² Claudium Marcellum, sororis filium; admodum adolescentem, Pontificatu et curuli Aedilitate; M. Agrippam, ³ ignobilem

⁸ *Certamina potentium,*] Factiones in urbe, et tum bella, quae miseris provincias affligebant. *Lipsius.*

⁹ *Avaritiam*] Rapinas et extorsiones Praesidum, in populi imperio dissimulatas, aut invicem donatas. *Idem.*

¹⁰ *Vi, ambitu, postremo pecunia.*] Cicero etiam pecuniam solet vim vocare, omninoque, quae in iudiciis adhibentur, praeter leges et causas, ut in Verr. II, 31. *si aliqua se vi eripueris ex hoc iudicio,* h. e. metu, gratia, vel largitione: in singulisque locis videndum quod genus, aut quae intelligantur. In Quintiana autem c. I. coniungit vim et gratiam, opponitque inopiae et solitudini. Hoc loco per vim intelligo metum, per ambitum autem gratiam, sive studium gratiae ineundae. vid. c. 75.

¹ *Subsidia dominationi*] Sic vocat, item subsidia aulae, eos, qui succedere in Imperio possunt, aut destinari successores: propterea, quod facilius et confidentius insurgit populus adversus Principem,

cuius morte fore se liberum putat, et quem si occiderit, nullum paratum videt ultorem, quam si videat, eo sublato, successorum quempiam ex eadem stirpe fore, ubi futuri meru, praesentibus acquiescit: ut recte Muretus ad h. l. adde mox Lipsium ad verba: *quo pluribus munimentis insisteret:* et Tacitum ipsum infra c. 8. extr. item Sueton. Galb. 17.

² *Claudium Marcellum,*] Magnam illam Romae et libertatis spem. De cuius laudibus plena manu Seneca ad Marciam: *Ocravia Marcellum amisit, cui et avunculus et socer incumbere coeperas, in quem onus imperii reclinaret: (mallo, rectinare) adolescentem animo alacrem, ingenio potentem, sed es frugalitatis continentiaeque in illis aut annis aut opibus non mediocriter admirandae: patientem laboris, voluptatibus alienum, et quantumcumque imponere illi avunculus, et ut ita dicam, inaedificare voluisset, latrum.* *Lipsius.*

³ *Ignobilem loco,*] Adeo ut ipsum generis sui nominisque poeniteret. Narrat comiter Seneca pater Controverf. lib. 11. *Tanta autem Maecenas*

bilem loco, * bonum militia, et victoriae socium, A. V.
 5 geminis consulatibus extulit: mox, ^{767.} defuncto ^{A.C.} Marcello, 14-

A 4

*Marcus sub dco Augusto libertas
 et facti corrigo, Tenuis autem sub
 dco Augusto libertas fuit. nihil hic
 de Maxentio, et excusanda vox
 aut excusata) et praepotenti tunc
 M. Agrippa non defuerunt qui igno-
 rantiam dicerent. Vipsianus
 Agrippa fuit. Vipsianii nomen
 quasi cognomen patrumque humili-
 tatis suberat, ut M. Agrippa di-
 cebatur. Qui defenderet ream,
 fuit utique, qui diceret Agrip-
 pa quod in medium est (iterum
 recte. Agrippa M. et quod in
 medio est, ea enim verba ioci, et
 pro nomen medium inter
 cognomen praenomenque) volebat
 Teianum intelligi. Fuit qui dice-
 ret, Concurrite, Agrippa malum
 habet, responde dicit. Ea in arte
 (pro parte) utique mihi videtur
 adulatione dignus Augustus: sed
 hoc non possum non misereri, qui
 uti necis caput potius quam di-
 gnum prode. Scribendum, di-
 ctum. Lophus.*

[*bonum militia.*] Heinsius ma-
 luit *virtutis*. Si Cod. addice-
 ret, non repugnarem. Delecta-
 tur in gratissimis Tacitus. Sed
 alio fere iungunt etiam alii
 gratissimi amatores, Sallustius B.
 l. 49. atque poetae, ut docet
 Fabric. ad Silium X, 76. ubi si-
 militer genitivum pro ablativo
 notat Heinsius, ut in aliis locis
 geminis.

[*Geminis consulatibus*] Ideo-
 ne geminis, quia bis consul?
 Cuius consilia, tertium enim fuisse
 D. docet et Falli. itemque Velle-
 ius Agrippa, inquit, quem us-
 que in tertium consulatum et mox
 inquam Tribuniciae potestatis,
 aetate Principis veneras. Sed

ideo id dixit: quia postremi duo
 consulatus Agrippae coniuncti
 continentisque. Qui sane honos
 erat: et raro cuiquam ea aetate
 tributus, praeter principes re, aut
 destinatione, Lipsius. Immo nun-
 quam. v. Pagius Appar. ad Cixt.
 Baron. p. 26. b.

[*Extuleras*] E Sallustio sumtum
 Iugurth. 49. uti quaeque pecunia
 aut honore extuleras.

6 Defuncto Marcello,] Qui Baiis
 obiit, ut clare testatum reliquit,
 Elegia huic rei propria, Poeta
 Vmber. Nec scio tur vir doctus
 tanto opere petendat mortuum
 eum potius in Stabiano. Quid?
 Propertius qui vixit id aevi, lo-
 cum nescivit funestum iuveni tam
 illustri? Scivit, sed dedit hoc, in-
 quit, Liviae, quae suspicione la-
 borabat Marcelli interempti. Nec
 hercle immerito. Num ergo vene-
 num dari Baiis minus potuit, ac
 in Stabiano? Scilicet soluta omni
 crimine illa aulica Medea, si
 Marcellus obiit Baiis. Ego vero,
 vir maxime, causam nullam video
 huius tuae tam seriae adlertionis:
 placetque cum Propertio et vulga-
 ris Servii libris mortuum eum in
 Baiano. Suspicionem quidem de
 Livia Dio huiusmodi inseruit:
 Αἰτίαν μὲν ἐν τῇ Λιβία τῷ Σωάνῳ
 μακάλλῳ εἶχεν. Ἦν τὸν οὖν αὐτῆς
 οὐκ ἀποστεινύουτο: Causam mortis
 Marcelli Livia habuit, quod is eius
 filius anteponebatur. At Tacitus
 Pliniusque ea culpa non liberant
 etiam Augustum. Annal. 11. Sed
 suberat occulta formido repstanti-
 bus, haud prosperum in Druso pa-
 tre eius favorem vulgi: avunculum
 eiusdem Marcellum flagrantibus ple-
 bis studiis erepsam. breves et in-
 fanstos

A.V. Marcello, generum sumpsit: Tiberium Neronem et Claudium Drusum, privignos, imperatoribus minibus auxit, integra etiamdum domo sua. A.C. 14. genitos Agrippa, Caium ac Lucium, in familiam Caesarum induxerat; necdum posita puerili praetexta, P.

faustos populi Romani amores. Plinius lib. VII. inter Augusti infortunia: *Suspecta Marcelli vota, pudenda Agrippae ablegatio.* Quasi conceperit aliquid cupiveritque contra Augustum, amore pristini status et libertatis. *Lipsius.*

7 *Imperatoris nominibus auxit* Non eo more, quo rei Romanae domini, Imperatores dici: sed quo olim, qui reipub. militiae feliciter gessissent. Vulgatus olim honos: non item sub Imp. qui rei prospere gestae lauream et laudem sibi adscribi volebant auspiciisque suis. Turbat in sententia huius loci vir doctus, et miror. Tu vide Dionem Cassium lib. LIV et LV. et Velleium, itemque ea quae scribo ad extremum librum quartum. *Idem.*

8 *In familiam Caesarum induxerat;*] Emptos domi a patre per aes et libram. Ita loquebantur, non per *assem*, ut perperam inolevit Suetonii cap. LXIV. Quamquam revera in ea formula Aes non aliud notat quam *Assem*. Varro lib. VIII. *Pro asibus nonnumquam aes dicebant antiqui, a quo dicimus assem senenses: Hoc ab aere aeneaque libra.* Riturum hunc (ut omitram notata aliis) notat explicatque eleganter Clemens Alexandrinus Strom. quinto p. 574: *Καὶ τὰ παρὰ Ῥωμαίους ὄντα τῶν διαδοχῶν γινόμενα τάξιν εἴληχε διὰ δικαιοσύνην, ἐκείνη ζυγὰ καὶ ἀνορία, καρωισμοὶ τε καὶ αἱ τῶν ὄντων ἐπιφουσίαι. Τὰ μὲν γὰρ τῶν δικαίων γίνονται, τὰ δὲ εἰς*

τὸν τῆς τιμῆς μερισμὸν, τὰ δὲ ἕως ἰ παραύχον, ὡς βάρους τὸ αὐτῶ ἐπιειδαμένον, ἔτι δὲ ἀνορίαν, τὰξιν μισθὸν λάβει. Triplex aequitatis ritus, interpreti non tellectus. Aes et libra in testamentis, Vindiciae, et Antestationemque refero: τὰς τῶν ἐπιφουσίαι, aurium tactiones, Antestationem. Omnia enim haec ad familiae mutationem pertinent quae per testamentum, de quo Quintilian. Declam. CCCVII. *Non dixerim testamentum, cui scribens deest et familiae emptor, cetera iuri necessaria.* Agellius lib. IV. c. XXVII. et Iuriconsulti *Lipsius.*

9 *Principes iuventutis appellari* Quod sane ridiculum, ut principes iuventutis sint, qui etiamnum in pueris. Natus autem Caius anno urbis DCCXXXIV. Sex. Agripuleio, P. Silio Cos. At Lucius biennio toto minor, ex Dione Liv. in actis eius anni. Princeps iuventutis (ἡρώμενον τῆς νεότητος. Zonaras hic reddidit) ab Augusto invaluit, ad futurum imperium titulus et omen. Sunt numerum inscriptione: C. L. CAESARIS AVGVSTI. F. COS. DES. PRINC. IUVENTIS. adpositae et sigies Caii Luciique, cum clypei et hastis, quae tirocinii die equites dederant, honoris Augusti causa. Dio: *Καὶ αἱ τέλει τὰς δόματα, ἃ παρὰ τῶν ἰππίων εἰ τῆς ἰσθμίου δεινότητος χροσὴ εἰλήφθησαν εἰς τὸ βασιλευσίου ἀνορία.* Obiit va Dionem aureas hastas dicere quae

cipes *innocentissimis* appellari, ¹⁰ destinari consules, specie *reconditis* flagrantissime cupiverat. Vt Agrippa ^{A. V. 767.} vita concessit, L. Caesarem, euntem ad Hispanienfes ^{A. C. 14.} exercitus, ¹¹ Caium, remeantem Armenia, et vulne-

A 5 re

que lapis Ancyranus (magnae
etiam fidei, ut quem vivus
concepit Augustus ipse) argen-
tas. Verba sunt, nisi ad me mis-
it beneficium via illustris Augerii
busbequi: EQVITES. AVTEM.
ROMANI VNIERSI PRIN-
CIPES..... HASTIS. AR-
GENTEA DONATAVM. AP-
PELLAVERVNT. quam lacunam
sic expleret: *Principem innocent-*
issim. Hodie, accuratius
litem monumento a pluribus,
litem sic expleta est: *Principem*
innocentissimae carum parmis
a lapsa. ut iam monuit ad h. l.
h. Gron. adde quos laudat ad h.
l. lapis Ancyr. Fabric. in Augu-
st. magn. p. 223.

flamen Dialis destinatus. Vide 2 Ob-
serv. 8. Gronovius. Itaque non
dubitavimus cum Ryckio reponere.

[*II Caium remeantem Armenia,*]
In Lycia mortuum eum voluit
Suetonius cum Velleio. Ille his
verbis: *Caium et Lucium in duo-*
deciginti mensium spatio amissis am-
bos: Caio in Lycia, Lucio Masfili-
as defunctis. Ille his, *Dolente*
reluctatus invidiosusque revertens in
Italiam, in urbe Lycias, Limyram
vocans, morbo obiit. Etiam Florus:
Masfilias Lucius morbo solvi-
sur: in Lycia Caius ex vulnere.
Fugerit ergo ratio memoriosum
illum senem necesse est, qui in
Syria tradidit defunctum. Dico
Senecam patrem in Controversus:
Itaque cum mortuo in Syria C. Cae-
sare codicillo questus esset Augustus,
quod in tam magno et recenti lu-
ctu suo cornasset. Sed erit fortal-
se, qui culpam eam in exscripto-
rem conferet, rescribetque, *Lycias.*
Addi velim Suetonii locum, Ti-
ber. cap. XV. *Caius et Lucius intra*
triennium defunctis, adopsatur ab
Augusto. nec addi solum, sed et
corrigi. Nam hoc de triennio,
nonne nimis laxum? apparet Velle-
io: *Caius, inquit, in urbe Ly-*
cias morbo obiit, cum ante annum
ferme L. Caesar Masfilias morbo
decesisset. En, dumtaxat interval-
lum fecit paullo plus anni. Et
ipse Suetonius *duodeviginti modo*
mensibus interponit, verbis quae su-
pra. Non ergo ambiges, quin
scribend. *intra biennium:* si hunc
putamus sensum. Nam in alium
me duxit P. Iohannes Deckerius e
Societate Iesu, qui refert ad *tri-*
ennium Tiberiani seditus, et vult
urum-

[*Designare consules;*] Et vero
perferat. Romae marmor de
C. QVEM POPVLVS. COS.
CREAVIT. ANKOS. NATVM.
119. At annos natum quatuor-
decim: et addicit Dionis ratio,
q. consulem facit designatum an-
no 119. DCCXLVIII. Tamen
Agrippa in iam dicto lapide xv
etiam circumdat, sed nempe,
q. ingressus erat, et iam age-
re. Verba sunt: *Honoris mei*
Senatus populusque Romanus
ante quintum et decimum agentis
lapis designavit, ut eum magi-
strum iureat post quinquennium
in h. quo deducti in forum.
Lapsus.

[*Designari consules*] Designari le-
gendum putat, ut et ante appella-
ri, Marcius. De forma verbi,
liberbo, nempe *designari* scri-
bit auctorem, hoc est, designa-
re. Suetonius in primo Iulio:

A. V. re invalidum, mors fato propra, vel ¹² novercae
 767. Liviae dolus abstulit, ¹³ Drusoque pridem extincto,
 A. C. Nero solus e privignis erat: illuc cuncta vergere:
 14. filius, ¹⁴ collega imperii, consors Tribuniciae pote-
 statis adsumitur, omnisque per exercitus ostentatur:
 non obscuris, ut antea, matris artibus, sed palam
 hortatu. Nam senem Augustum devinxerat adeo, uti
 nepotem unicum, Agrippam Postumum, in ¹⁵ insulam
 Planasiam

utrumque periisse intra tres primos
 annos, ex quo iste Rhodo rever-
 sus. Historia approbat. Lipsius.

12 *Novercae Liviae*] Nata exitio
 reip. haec mulier, et suae domus.
 Sed bene quod Tacitus nusquam
 dissimulat fraudem eius et scelus.
 Plinius cauter, qui suspicionem
 hanc tangens, cavet sibi obscuritate
 sermonis: *Incusatae filiorum
 mortes, lucusque non tantum or-
 bisate tristes.* Nec enim alio tra-
 xeris ea verba, non, me quidem
 interprete. *Idem.*

13 *Druso pridem extincto,*]
 Nempe ante annos circiter XII.
 priusquam Caius moreretur.
 Quippe Drusus obiit ex lapsu equi,
 in Germania, anno urbis DCCXLV.
 ex Dione libro LV. initio: et Cai-
 us anno DCCLVI. Imposuerat mi-
 hi Dion olim, in cuius libro hia-
 tus est, et anni aliquot omitti,
 atque ita narratur mors Caii, quasi
 biennio post illam Drusi. Sed, ut
 dixi, defectio et hiatus est, atque
 anni plures medii desunt: quod
 in Noris ad Velleium observamus.
Idem.

14 *Collega imperii* etc.] De hoc
 Collegio imperii eiusque initio etc.
 late et erudite disputat Pagius in
 Critic. Baron. ad a. C. II. Sed Col-
 legium Imperii ille definit tribuni-
 tia potestate, et Proconsulari Im-
 perio. Id in se non improbem.

Sed h. l. ubi a *Collega imperii* dis-
 tinguitur discrete *Consors tribuni-
 tia potestatis*, collegam imperii
 factum Tiberium putem dato *Im-
 peratoris* praenomine. Clare in
 pari causa Plinius de Traiano in
 Paneg. c. 8. *simul filius, simul Cae-
 sar, mox Imperator et Consors tri-
 buniciae pot.* Nam quod ibi idem
 Pagius Proconsulare imperium in-
 telligi disputat, ad a. C. 97. 98.
 117. n. XV, nullo modo probare
 possum. Nam imperium extra ur-
 bem, cur praeferreretur urbano?
 Proconsulare imperium sumtum
 ac datum tantum cum in provincias
 irent: hic perpetuum intelligitur.
 Nec illa ratio gravis, quod, nisi
Imperatoris nomine Procons. Imp.
 intelligeretur, eius in toto Panegy-
 rico nulla mentio esset. vide
 inpr. nostrum c. 7. Hoc quidem
 in loco videretur indicari verbis se-
 quentibus: *omnisque per exercitus
 ostentatur.* Ceterum verbis *Con-
 sors trib. pot.* Tacitus addere po-
 terat iterum. Nam ante iam tri-
 bunitia potestate usus fuerat, vivis
 Gaio et Lucio Caesaribus.

15 *Insulam Planasiam*] Atqui
 Siciliam vocat Scholiastes Iuvenalis
 vetus. *Agrippa, inquit, in Sici-
 lia propter morum feritatem ab Au-
 gusto relegatus est.* Errat. nam de
 Planasia affirmat cum nostro etiam
 Dio, et ait vicinam Coricae esse,
 libro extremo LV. In qua narra-
 tiuncunda quod legitur, καὶ τὴν
 Πελῶν,

Planasiam proiiceret: rudem sane bonarum artium, A. V. et robore corporis stolide ferocem, ¹⁶ nullius tamen 769. flagitii compertum. At hercule Germanicum, Druso A. C. ortum, octo apud Rhenum legionibus imposuit, ad- 14- scirique per adoptionem a Tiberio iussit: quamquam esset in domo Tiberii filius iuvenis: sed quo pluribus munimentis insisteret. Bellum ea tempestate nullum, nisi adversus Germanos, supererat: abolendae magis infamiae, ob amissum cum Quinctilio Varo exercitum, quam cupidine proferendi imperii, aut dignum ob praemium. Domi res tranquillae. eadem magistratum ¹⁸ vocabula. iuniores post Aetiacam victoriam, etiam senes plerique inter bella civium nati. quotusquisque reliquus, qui rempublicam vidisset? Igitur verso civitatis statu, nihil usquam prisca et integri moris: omnis, exuta aequalitate, iussa principis aspectare: nulla in praesens formidine, dum Augustus aetate validus, seque, et domum, et pacem sustentavit. Postquam provecta iam senectus, aegro et corpore fatigabatur, aderatque

4

Ἰουλίαν, ὡς μητρειδὴν, διέβαλλον: et Iuliam, ut moxerant, aspernabatur: meo iudicio τὴν Λιβίαν faciendum est. Non enim matrem suam Agrippa infectabatur (et illa vero iam relegata aberat) sed Liviam, ut probabile est, Augustae stirpi nunquam aequam. Lipsius.

¹⁶ Nullius tamen flagitii] Imitatione Livii, si forte, qui de T. Manlio: *Filium iuvenem, nullius probris compertum, exortum urbe egit.* Lipsius.

¹⁷ Quo pluribus munimentis] Vere emendavi. Filii enim heredesque, passim dicuntur subsidia et firmamenta regni. Tacitus v. Histor. *Non legiones, non classes, perinde firma imperii munimenta quam numerum liberorum.* Euzipides.

ἐδύνατο τὴν γέννησιν, πατρὸς Ἰουλιανῶν.

Sic *Subsidia aulae*, Suetonio; *admiracula Augusti*, Senecae; heredes imperii dicuntur: et vere. Sicut ille momar: (exprimit, quod verum est, a me indignatio) cum sua coniectura, *sed qui pluribus morum vitiis infisteret*, abeat Morboniam. Lipsius.

¹⁸ Vocabula] Sed non vis aut potestas. Caesar in se traxerat. Lipsius.

¹ Aegro et corpore] Velim traici, et aegro corpore. Lipsius. Sed a Tacito solere transponi et, recremonet Pichena. Sic quoque tamen viris doctis omnia suspecta, et animo vellent interponi, non dubium est, quin τὸ *fatigabatur*, quod iudem observant, referatur ad vocem

A. V. que finis, et spes novae: pauci bona libertatis in-
 767- cassum differere: plures bellum pavescere: alii cupe-
 A. C. re: pars multo maxima ² imminētis dominos variis
 14. rumoribus differebant: *trucem Agrippam, et ignomi-
 nis accensum, non aetate, neque rerum experientia
 tantae moli parem: Tiberium Neronem maturum an-
 nis, spectatum bello: sed veterē atque insita Claudiae
 familiae superbia; multaque indicia saevitiae, ³ quam-
 quam premantur, erumpere. Hunc et prima ab in-
 fantia eductum in domo regnatrice: congestos iuveni
 consulatus, triumphos: ne iis quidem annis, quibus
 Rhodi, specie secessus, ⁴ exulem egerit, ⁵ aliquid,
 quam*

voce[m] *secessus*: sed eo sensu, quo
 apud Iuvenalem: *si oppresso fores
 securā senectus Principis*. Nimi-
 rum postquam ipse princeps aeta-
 tis provec̄tae iam et morbis coepit
 attentari. Rationem reddit Tacitus,
 quare hominibus de republica
 Augusto permissa pridem securis
 sollicitudinem attulerit expectatio
 successoris: nempe, quod
 videbant, illum accessisse ad finem
 mortalitatis, utpote valde senem,
 nec iam crudo viridique, sed
 caussario et labanti corpore: ut ille
 apud Phaedrum leo describitur,
Defectus annis et desertus viribus.
 Hic nihil profus necesse fuit ani-
 mi mentionem facere. Non enim
 auctori cura, pingere Augustum
 omnibus partibus, qualis fuerit
 tali tempore, sed submonere de
 duobus illis publice notis et in
 oculos incurrentibus, quae adver-
 tunt homines, tanquam praesaga
 instantis mortis. At animus
 neque vegetus in senio vitae longum
 duraturae, neque infirmior
 citae mortis praetogativa est.
Gronovius.

² *Imminētis dominos variis ru-
 moribus differebant:*] Notabis in-
 genium plebis,

— cui mos humili laesisse veneno
*Samma, nec impositos unquam
 cervicē volenti
 Ferra ducis. Lipsius.*

³ *Quamquam premantur.*] *Indicia*
 proprie non premantur, sed
 vitia, h. l. saevitia. Itaque incli-
 narem in eam partem, ut Tacitum
 scripsisse putarem *orematur*,
 nisi scirem, hunc scriptorem et
 in aliis duriores esse, et ab vul-
 gari consuetudine loquendi saepe
 consulto recedere. Et favet vul-
 gatae alius locus H. l. 26. *multa
 erumpentis seditionis indicia per
 conscios oppressa.*

⁴ *Exulem egerit.*] Ita *Princi-
 pem agere, et Agere se paullo mi-
 nus quam privatum*, in Suetonio
 aliisque lego. Et in nostro lib.
 111. *Histor. Quanto ferocius paullo
 ante se egerint, tanto cupidius
 voluptates hausisse. M. Antonio
 tamen Mureto, cuius scripta Ve-
 nus inhabitat pariter cum Musis,
 leg. videtur, suul egerit. Lipsius.*

⁵ *Aliquid*] pro *aliud quid*, ne
 quis haereat, et *aliud* legendum
 suspicetur. Sic etiam hoc verbo
 uti Ciceronem et alios demonstra-
 tum est a Pearcio V. C. ad Cicer.

Or.

quam iram, et simulationem, et secretas libidines menditatum: accedere matrem muliebri impotentia: servitendū focminae, duobusque insuper adolescentibus, qui temp. interim premant, quandoque distrahant. Haec atque talia agitantibus, gravescere valetudo Augusti. Et quidam scelus uxoris suspectabant. Quippe rumor incesserat, paucos ante menses, Augustum, electis consociis, et comite uno, Fabio Maximo, Planatiam vectum, ad visendum Agrippam: multas illic utrimque lacrimas, et signa caritatis, spemque ex eo fore, ut juvenis penatibus avi redderetur: quod Maximum

Or. II, 42. Drakenb. ad Liv. VI, 3. et Oudendorp. V. C. ad Sueton. Tib. 47.

6 *Premant, quandoque distrahant.*] Dixi corruptum olim locum mutilumque. Redeo in viam admonitu amici, qui explicat: Drusus et Germanicus nunc quidem coniuncti prement republ. at olim orto, fors fuit, dissidio, eandem distrahent per bellum civile, dissipabuntque. Consule Muretum lib. XI. cap. 1. Lipsius.

1 *Scelus uxoris*] Haec est tertia venenariae huius palma, et iure lemniscata. Tangit vero suspicionem illam de fibibus, quae nota ex Dione. Lipsius.

2 *Maximum uxori Martiae*] Habes eleganter historiam totam in Plutarchi περί Αδολφουχίας. quem locum, pretium puro, ut convertam paene verbatim. *Fulvius* vero *Caesaris Augusti* amicus, cum iam senem cum sacerdotem querentem audiret de solitudine suae domus, quodque duobus nepotibus fatis functis, *Postumum*, qui solus reliquus, ex calumnia nescio qua exsulante, egeretur uxoris suae filiam ad successorem imperii vocare, quamquam

miserans et consilium capiens revocandi ab exsilio nepotis: cum, inquam, haec audires *Fulvius*, enumeravis suae uxori, illa *Liviae*. *Quid autem acerbe cum Caesaris egitur, quoniam iam pridem id decrevisset, non arcesseres nepotem, sed se odio invidiamque successoris obtineret? Venientem igitur, de morte matris Fulvium, et solitum illud dicentem Ave, Caesar salutavit, Vale, inquit, Fulvi. Atque ille id intelligens, domum se illico subduxit, et vocata uxore: Rescribis, inquit, Caesar, non filivisse me arcana: ideo mori mihi decretum est. Uxor autem: Iure, ait, quoniam tandem mecum habitans vivensque, nec moveris, nec caveris incertantiam meae linguae. Sed praecidam tamen ego, et accepto gladio, seipsum viro coram intremis. Haec Plutarchus: nec alibi tam liquide narrata res. Hoc tantum male, quod ὀβλιβιον ubique vocat, qui *Fabius* est. *Fabius* ille *Maximum*, qui consul fuit anno urbis DCCLXII. Item, quod *Marciam* interfectam vulc ante maritum: cum noster clare, vixisse eam, dicat, et auditos gemitus eius in funere mariti. Atque haec homini vera causa mortis: ne innocuum *Poëram* oneremus, aut potius ipse se, de *Routo*.*

Occidit

A. V. ximum uxori Marciae aperuisse: illam Liviae: ³ gnarum id Caesari: neque multo post, extincto Maximo, ^{767.} (dubium an ⁴ quaesita morte) auditos, in funere eius, ^{A. C.} Marciae gemitus, semet incusantis, ^{14.} *quod causa exitii marito fuisset.* Vtunque se ea res habuit, vixdum ingressus Illyricum Tiberius, properis matris litteris accitur. neque satis compertum est, spirantem adhuc Augustum apud urbem Nolam, an exanimem repererit. ⁵ acribus namque custodiis domum, et vias sepeferat Livia: laetique interdum nuntii vulgabantur, donec, provisus, quae tempus monebat, simul excessisse

*Ocellis ante preces, causamque ego, Maxime, mortis,
Nec fueram tanti, me reor esse tunc.*

Est enim hic Maximus, quem Naso coluit, et ad quem Elegia non una. Sed et uxor Nasonis, propinqua Maximi, seu coniugis eius Marciae, ex his versibus:

Ille ego, de vestra cui data nupta domo est.

Hanc probat, et primis dilectam semper ab annis.

Est inter comites Marcia censa suas.

Est censa, pro censuit, satis nove, immo antiquae. Sic *Adfectatus est regnum*, pro *Adfectavit: Spectatus est suum*, in Varrone lego, retineoque: *Communicati sunt*, pro *communicaverunt*, in Livio: *Peragratus est regionem*, in Velleio, et plura. Tangit hanc de Fabio tragoediam etiam Plinius: *Iuxta haec abdicatio Postumi Agrippae post adoptionem, desiderium post relegationem, inde suspicio in Fabium, arcansorumque proditioes.* Lipsius. In illo, censa est, explicando falli sumptum virum monubus lib. IV. Observationum in omnis pag. 427. Gronovius.

³ C. *Novum id*] Fidem emendavi firmavique, *Gnarum id* Coe-

sari. Gaii Navi nulla persona est in hoc actu. Sic lib. V. *Gnarum id Caesari, coque dubitavit de tradenda repub.* Alibi: *Gnarum id duci. incesisque isimeri et proelio.* Sed ecce hanc mihi quasi desponsam coniecturam, est, qui sine ullo divortio velit abducere. Ego vero non dimitto. nec enim soli Atridae uxores suas amant, ait ille. Lipsius. Adde Muretum lib. XI. Var. Lect. cap. II.

⁴ *Quaesita morte*] Illata, et violenta, machinatione Augusti. Idem. Sed illata per vim a semet ipso, ut haud dubie intellexit Lipsius. Sic infra c. 61. *mortem invenire suo ictu.* Quamquam simpliciter *mors quaesita* naturali poni potest.

⁵ *Acribus custodiis.*] Heinsius, in Misc. Obl. Vol. IK. p. 282. emendabat *arsioribus*: quod est frequens huius verbi epitheton, ut ibi docet, posmutaturque cum *acrior* ap. Iustinum XXXVIII, 9. atque nostrum Ann. III, 28. ut videtur viris doctis. Sed, quia tamen *acre* proprie dicitur de diligentia, et rebus iis, in quibus diligentia spectatur, sine libris nihil mucro. Sic VI, 17. opponitur *acria iustitia et incuriosus senis.*

M. Augustum, et rerum potiri Neronem, fama ea-
 dem. Primum facinus novi principatus fuit, ^{A.V.} 767.
 Postquam Agrippae caedes: quem ignarum, inermum-
 que quamvis firmatus animo centurio, aegre con-
 fecit. Nihil de ea re Tiberius apud senatum disse-
 rat patris iussa simulabat, quibus praescripisset Tri-
 bus, custodiae appposito, ^{A.C.} 46
ne cunctaretur Agrippam
adferre, quandoque ipse supremum diem exple-
ret. Multa, sine dubio, saevaque Augustus de
 Tiberius adolescentis questus, ut exilium eius Sena-
 tum tanto sanciretur, perfecerat: ceterum in nullius
 suorum necem duravit: neque, mortem ne-
 cessario pro securitate privigni, inlatam, credibile erat.
 Tiberius vero, Tiberium, ac Liviam, illum metu,
 et novercalibus odiis, suspecti et invisi iuvenis
 vitam festinavisse. ³ Nuncianti centurioni, ⁴ ut mor-
 tuum, *factum esse, quod imperasset: neque imperasse*
se, et rationem facti reddendam apud senatum, re-
spondit. Quod postquam ⁵ Sallustius Crispus, partici-
 ceps

¹ Centurio, aegre confecit.] A
 Tacito in Suetonio
 Tacito. Hinc, ait, *Tribunus custos*
adhibet occidis, lectis codicillis
ut facere debeatur. Sed
 De pater ut noster, a Centu-
 rione *ο αναστραχος ε την*
ομοειδη εχου ανατομικητα τι
 tribuni: Centurio, qui custodiam
 tribuni, res novas molientem,
 occidit. Credo verum esse ut a
 tribuni occisos sit, ac iussu
 tribuni. Lipsius.

² Quandoque] Sic cum Tac.
 Grotio reponere non dubitavi,
 cum Ceteris unicus sic habeat,
 quod Bernaldus, ut vitiosum, mu-
 tavit, in quibus editoribus poste-
 riorum. Bonae autem latinitatis
 est *quandoque* pro *quandocunque*
 Gron. ad Liv. I, 24 et alii.

³ Nuncianti.] Legitimum vet-
 era in hac re est *renunciare*, id-

que Tacito reddendum putat
 Drakenb. ad Liv. ep. 47. ubi v.
 exempla. Praecedentis verbi ulti-
 ma syllaba potuit *re* absorbere.

⁴ *Ut mos militiae,*] Sollemnia
 militiae verba, Factum quod imper-
 asset. Suetonius: *Renuncians*
Tribuno factum est quod imperas-
set. Et in Claudio: *De nece Con-*
sularis viri renuncians Centurione
factum esse quod imperasset. Lipsius.

⁵ *Sallustius Crispus*] Est ille,
 cuius vitam mortemque infra me-
 morat lib. III. Sallustii, historia-
 rum regis, ex sorore nepos. No-
 minat eum Seneca inter intimos
 Augusti, lib. I. de Clementia:
Ignovis abovus tuus victis. Nam
si non ignovisset, quibus imperasset
Sallustium, et Coecios, et Duillios,
et totam cohortem interioris ad-
missionis ex adversariorum castris
conscriptis. Sed cedo, quis in Seneca

A. V. ceps secretorum, (is ad Tribunum ⁶ miserat codicillos) comperit: metuens, ne reus subderetur, iuxta
 767.
 A. C. periculoso, ⁷ ficta seu vera promeret, monuit Li-
 14. viam, *ne arcana domus, ne consilia amicorum, ministeria militum vulgarentur: neve Tiberius vim principatus resolveret, cuncta ad senatum vocando: eam conditionem esse imperandi, ⁸ ut non aliter ratio con-*
feret,

secra Duillius? Falsus, scribendumque, *Deillius*, sive *Dellios*. Deillius a Seneca patre dicitur, in *Suaforia*: *Bellissimam tamen rem Deillius dixit, quem Messalla Corvinus defulsorem bellorum civilium vocat: quia a Dolabella ad Casium, a Casio deinde transfuit ad Antonium, novissime ab Antonio transfugit ad Caesarem. Hic est Deillius, cuius epistolae lascivae ad Cleopatrae feruntur.* Graecis tamen est *Dellius*, Plutarcho Dionique. Item Horatio, inscriptione Odes tertiae lib. II. ubi temere interpretes *Gellium* sufficiunt. Plutarchus eum historiam quoque scripsisse ostendit: πολλὰς inquit, καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ κλειπάτρας ἡβλανας, ἰσθμῶν, τὰς περὶ οὐσίας καὶ βυρολογίας ἔχ' ὀνομαζόμενους, ἐν Μάρκῳ ἐν Σίλανος, καὶ ἀλλοῖς δ' ἰσορῆσι: *Multos et alios Antonii amicos, Cleopatrae affectae et adulatores excegerant, quod pesulantis ipsi et scurrilia non ferrent; inter quos fuit M. Silanus, et Dellius historicus.* Eadem Dio, quinquagesimo libro. Ad Sallustium autem istum facit, quod Plinius lib. XXXIV. *Metalum quoddam Sallustianum appellatum, scribit, ab amico divi Augusti. Lipsius.*

6 *Miserat codicillos*] Ita enim receptum, quo magis cautum militibus esset, caedem mandari per libellum. Scilicet ne Imperator auctoritatem posset defugere. Pulchre Herodianus lib. III. de Saturnino et Plautiano: *Ὁ δὲ Σατῦ-*

ρῶς γραμματεῖον ἔθηκε τῷ φέρον φέρον τὰς ἐπιτάγας. "Ἐδοξεν γὰρ τῷ τυραννικῶν, εἴ τινα ἐπιτάγματα ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ, ἐπιτάγῃ τῶν διὰ γραμματέων, ἰσχυρῶν ἢ ἀναστασάμενων: Ἄς Saturninus codicillos, sive libellum petiit, qui caedis mandata haberet. Mos enim ille regius, ut cum mittunt ad caedem alicuius, sine sententia aut iudicio, patranda: tunc id per scriptum inbeant: ne cum factum fuerit, sine seffera aut nota sit. Ad quem usum duplices adhibitos, atibi lectum. Idem.

7 *Ficta seu vera*] Ficta, si a Tiberio crimen amoliretur; ne ipse eius damnaretur a Senatu. Vera, si Tiberium auctorem ederet, ab eo puniendus aut tollendus. *Lipsius.*

8 *Ut non aliter ratio confes*] Scitum dictum, nec quidquam mutemus. A mensularis ductum est, quibus constant rationes cum pares sunt. Plin. lib. I. *Epist. Mirum est quam singulis diebus in urbe ratio aut confes, aut constare videatur, cunctisque non confes.* Idem Panegyrico: *Augeo principis munus, cum ostendo liberalitati eius inesse rationem. Ambitio enim, est iactantia, et effusio, et quidvis potius quam liberalitas est, cui ratio non constat.* Vñ et auctores præci iuris lib. I. De obsequ. parent. I. penult. De re militari. Adde Valentis dictum apud Trebellium Pollionem: *Non sibi apud deos i-*
stros

set, quam si uni reddatur. At Romae ruere in servitium Consules, Patres, Eques. quanto quis inferior, tanto magis ¹ falsi ac festinantes, vultuque composito, ne laeti excessu Principis, neu tritiores primordio, ² lacrimas, gaudium, questus, adulatione miscebant. Sex. Pompeius et Sex. Appuleius Coss. primi ³ in verba Tiberii Caesaris iuravere: apudque eos

7
A.V.
761.
A.C.
14

feros constare rationem, quod quamvis hostem suum, Pisonem tamen iussisset occidi, virum cuius similem Rom. resp. non haberet. Liplius.

¹ *Falsi*] Heinsius coniciebat *falsi* in Obs. Misc. V. IX. pag. 283. male. Simulationem assumptam dicit, de qua exquisitè *falsus* dicitur, imitatione Sallustii Cat. 10. ubi v. Cortius.

² *Lacrimas, gaudium*] Acute Muretus: *lacrimas gaudio, questus adulatione miscebant.* Placet rei hominifque causa. *Liplius.* Praemissa ratio clare indicat, hic peccatum esse, ablativo in accusativum mutando. Nam quod Salinerius et Pichena sic accipiunt, quasi Tacitus in omnibus adulationem adhibitam dicat, id frigidum est, nec causae praemissae convenit. Ceterum putem etiam legi posse *lacrimis gaudium, questus adulatione miscebant.* Nam ita minus abicitur a scriptura librorum, et Tacito solemne est variare modos loquendi, non omnia eodem modo atque ordine exprimere, ut attentè lectores facile observabunt. Heinsius etiam coniciebat *adulationem*, ut ultima absorpta sit a prima sequentis verbi. Nec hoc male.

³ *In verba Tiberii Caesaris iuravere*] Rem, quae per se satis habet indignitatis, magis turpificat Muretus, dum censet, hoc loquendi genus proprium gladiato-

Corn. Tac. T. I.

rum, qui se addicebant lenissis; quasi ad faciendam perpetiendamque omnia, quae is, cuius in verba iuratur, iussisset, obstringi sit. Immo militum est proprium, qui se devovebant imperatori. Livius lib. 111. *quo tempore P. Valerius ad recipiendum Capitolium arma plebi dedidit, omnes in verba iuravit. Et mox: omnes, qui in verba iuravit, crassina die armati ad lacum Regillum adfuit.* L. P. XXII. *Magna vis hominum conscripta Romae erat: libertini etiam, quibus liberi essent et acrius militaris in verba iuraverant.* Eumenes apud Iulianum: *Quater intra hunc annum in mea verba iurjurando obstricti estis.* Quod hic narratur, initium sumit in Divo, de quo Suetonius Caes. cap. LXXXIV. *item iusiurandum, quo se cuncti pro salute unius astrinxerant.* Et mox: *confisum novissimo illo SC. et iurjurando.*

Appianus: *Ἰν Καίσαρι πάντες ἄνθρωποι, φιλῶς τὸ σῶμα καὶ τὸν νόμον παρόντι τι ἔτιθεσαν.* Iterum: *καὶ τὸς Ἰουλιῶν, ἢ μὲν φιλάξειν Καίσαρα καὶ τὸ τῆς Καίσαρος οἴκου παντὸς σῶμα πάντας, ἢ ἔτι τῆς ἰσχυροῦς, ἐξῆρας εἶναι τὸς ἢ ἀνθρώπων αὐτῶν.* Nec Angusto defuit foeda Sex. Pacuvii adulatio, de qua Dio lib. LIII. His exemplis cessit pudor, et Tiberio iam quasi lecritimum ac solemne faciunt. Vis fuit, salutem propugnuros et acta rata habituros. A militia etiam translatum ad gladiatores, sed horum sacramentum uri, vinciri, vir-

B

gis

A.V. eos Seius Strabo, et [†] C. Turranius, ille praetori
 767: rum cohortium praefectus, hic annonae. **MOX** f
 A.C. natus, milesque et populus. nam Tiberius cuncta p
 14. Consules incipiebat, tamquam vetere Rep. et am
 guus imperandi. ne edictum quidem; quo patres i
 curiam vocabat, nisi Tribuniciae potestatis praeser
 ptione posuit, sub Augusto acceptae. verba edic
 tuere pauca, et sensu permodesto: *de honoribus p
 rentis consulturum: neque abscedere a corpore: idque*

urru

gis ferroque necari. *Gronovius.*
 Iusurandum Caesari praestitum ab
 hoc differre puto: fuit enim ex
 traordinarium. Nec iusurandum
 in acta huc pertinere, quod post
 oblatum Tiberio Seno, sed repu
 diatum, auctore Tacito infr. c. 72.
 Sueton. Tib. 67. In verba Ti
 berii iurarunt, *per* Imperatoris.
 Vis fuit: se dicto audientes fore,
 imperata facturos. Ita olim mili
 tes iurasse auctor Polybius. v.
 Lipsf. Mil. R. I, 6.

4 C. Turranius] Et quidem pri
 mus in eo munere, ab Augusto.
 Nam Augustus acceptam a populo
 Praefecturam, nisi fallor, tenuit
 dum vixit: aut certo paullo ante
 mortem substituit sibi Turranium
 istum. Adfero id ex Cornelii no
 stri verbis *Annal. XI. Tum potis
 simum amicorum vocat, primum
 que, rei frumentariae Praefectum
 Turranium: nisi tamen aliter acci
 pis, ut in loco videbo. Turranii
 etiam mentio Senecae, ad Paulli
 num cap. extremo: nescio an hu
 ius quia procurationem illi tri
 buit, non praefecturam. Nominat
 et Ovidius in postarum albo:*

*Musque Turrani tragis sub
 nixa coturnis.*

et in doctorum, Plinii index. Sed
 quaeras, cum praef. praetorio et
 annonae in verba Tiberii iuratis,
 cur omisus praefectus urbis? cuius
 auctoritas non minor, (maior im-

mo illo Annonario) et cui pro
 prius in urbe miles. Credo equi
 dem omisum, quia nemo fuit
 Taurus Stacilius defunctus erat
 cui Piso successus post aliquot an
 nos a Tiberio, uti doceo clare
 lib. VI. *Lipsius.* De Praefecto anno
 nae v. Burman. de Vectigal. P. R.
 c. 8. p. 118.

5 *Neque abscedere a corpore*]
 Non reip. corpore, ne inducat te
 Maurus, sed Augusti. Datum
 enim honori defuncti Augusti a
 Tiberio, quod ab eo olim Druso.
 Lib. III. *Ipsum quippe Augustum
 asperissimo hrenis Ticinum usque
 progressum, neque abscedentem a
 corpore urbem simul intravisse.*
 Sed cur id e publicis muneribus?
 Visum ita Tiberio loqui, ad ho
 norem Augusti. quasi magistra
 tum praecipue esset, et eorum,
 qui reip. primi, curare funus te
 monis illius, et viri supra viros.
Lipsius. Ego vero sic intelligo:
 neque se discessurum ab hac una re,
 de funere Augusti, hoc unum,
 nempe *consultere senatus de ea re,*
 se de publicis muneribus usurpa
 turum. Quam interpretationem
 confirmat illud, quod c. 8. dicit,
*nihil primo senatus die agi passus,
 nisi de supremis Augusti.* Vulgaris
 illa interpretatio Lipsii, aliorum
 que, locum habere non posse vi
 detur, quia privata ista pietas ef
 fet, non publicum munus: dein
 de.

unum ex publicis muneribus usurpare. Sed, defuncto A. V. Augusto, signum praetoriis cohortibus, ut Imperator, dederat. ^{67.} excubiae, arma, ^{A. C.} cetera aulæ. miles in forum, miles in curiam comitabatur. litteras ad exercitus, tanquam adepto principatu, misit: nusquam cunctabundus, nisi cum in senatu loqueretur. Causa præcipua ^{14.} ex formidine, ne Germanicus, in cuius manu ⁹ tot legiones, immensa sociorum auxilia, mirus apud populum favor, habere imperium, quam expectare mallet. Dabat et famæ, ut vocatus electusque potius a Rep. videretur, quam per ¹⁰ uxorium arbitrium, et ¹¹ senili adoptione inrepsisse. Postea cognitum est, ad introspectiendas etiam procerum voluntates, ¹² inductam dubitationem. nam verba, vultus,

B 2

tus,

de, quia inde non appareret *edita sensus permolestus*, h. e. quo incipere videretur, se principatum non recitare: denique, quia falsum est, non discessisse a corpore Augusti Tiberium, sensu proprio. Fuit enim Romæ, Senatum habens, et de honoribus Augusto habendis egit, ut e sequentibus patet. *Suprema* dicuntur de morte, in gratia de funere, de quo h. l. accipienda, ut docuit Salmast. ad Sola p. 16. 31.

6 *Excubias, arma*] Præcipua hæc signa tunc Principis. Noster de Maciano: *Nec decras ipse stipatas erumatis, apparatus, incesu, exitum, vim Principis amplecti, non remittere.* Lipsius.

7 *Cætera aulæ*] Quæ hæc cætera? puro lictores, falces laurea, et siquid præterea tunc receptum principi distinguendo. Neque enim adhuc illa principatus insignia, Ignis, Diadema, Purpura: tunc recepta sequenti ævo, et ad templum regum. Vide Excurs. in nota A. Idem.

8 *Ex formidine*] Cunctantem nempe causâ, formido ex Germanico: ne si ille tantis vicibus et gratia imperium veller, ipse rursus abiiceretur. Melius ergo censebat non agnoscere, donec nosset eius mentem. Idem.

9 *Tot legiones*] Octo ad Rhenum, in ripa Gallica: præcipuum, uno loco, imperii robur. Atque eæ cum suis auxiliis et equitatu, facile ad C. M. militum accedebant. Idem.

10 *Uxorium ambitum*] Matris Liviae, quæ a marito id exambierat. Lipsius.

11 *Senili adoptione*] Quæ facta esset a senè iam delirante, adeoque non gloriosa satis adoptato.

12 *Inductam dubitationem*] Scribo *inductam*. Est enim *inducere* nonnunquam præferre, obtendere, ostentare. Livius lib. I. de Bruto: *longe alius ingenio quam cuius simulationem induerat.* Seneca de benef. 2, 2. *locus facit et induit sibi animi sui vultum.* Noster lib. 5. Pluri-

8 rus, in crimen detorquens, recondebat. Nihil p
 A. V. mo fenatus die agi passus, nisi de supremis Augu
 767. cuius testamentum inlatum per¹ virgines Vestae,
 A. C. berium et Liviam heredes habuit. ² Livia in far
 14. li.

Plurimum simulationis Seleucienses induere. lib. 15. quia speciem iudicii induere non poterat, ad vim dominationis conversus. Gronovius. Immo inducitur verum est. Sic Cicer. pr. Coel. 11. oratio inducta pro adhibita. Nempe induere proprie refertur non ad rem, sed ad speciem, aut ad personam, habitum, praetextum, ut in omnibus exemplis a Gronovio prolatis; cuiusmodi verbum hic non est. *Species dubitantis* indui potest, non *ambitio*, ut opinor. Vulgatum defendit etiam Ryckius, sed alio modo, qui probari non potest.

I *Virgines Vestae*] More scilicet Romanorum, qui pactiones, foedera, testamenta, pecunias etiam, deponebant in templis: et saepissime in isto Vestae, quod religione primum. Dio XLVIII. de pace inter Triumviros et Sextum inita: ταῦτα τε ὄν συνδόμενοι, καὶ συγγραφέμενοι, τὰ τε γραμματα ταῖς ἱεραις ταῖς ἀκαρδίαις παρακλιθέντα: *Haec ita pacti, et scriptis consignantes, tabellas apud Vestales deposuerunt.* Eadem in re Appianus: Καὶ ταῦτα συγγράψαντο καὶ δευρήσαντο καὶ ταῖς ἱεραῖς παρδίαις φυλάξουσιν ὑπεψαν ἐς ἑβμήην. Sed et Iulianum testamentum virgini Maximae traditum, Suetonius ait: M. Antonii, depositum apud Vestales, Plutarchus. Et generatim de templis, Vlpian. L III. de tabb. exhib. *Si custodiam testamenti aeditus suscepit.* Dixi et pecunias in templis deponi solere. quod verum adeo, ut quidam omnes fortunas in iis haberent, quasi custodia certa. Herodianus

lib. 1. de templo Pacis, quod iustum sub Commodo: ΠΑΣΕΥΤΟΝ ΔΕ ἢ ἐν πάντων ἱερῶν, ἀσφάλειαν ἱνατος ἢ ἂ ἐπὶ ἱνατες ἰδυσκαυέζετο. Ἄλλα τὸ ἐν τῆς νεκρῆς πολλὰς ἐν πλεονείωνται ἱναίοναι. Nec mirum quia milite haec templa custodiantur. Tertullianus de Corobus ubi non vult Christianum militi scribi: *Et excubabis pro tempore, quibus renunciabis? et coenabis ibi ubi Apostolo non placet? et quod interdum exorcismis fugavit, nobis defensabis, incubabis et requiescens super iunco, quo perfoctum iustus Christi?* Et in Apologetico: *Aedes suas dii tuentur et imagines: quae, ut opinor, Caesarem milites excubitis salva praestant* Ideo Iuvenalis Castra vigilem cixit:

— et ad vigilem ponendi Castra nummi. Lipsias.

2 *Livia in familiam Iuliam* Ideo in nummis et lapidibus et hinc fere Iulia scripta aut sculpi non Livia: quod item in Notis Valerium observamus. Sed nomen Augustae an recepit? Negat ecce Suetonius Claudio, cap. 10: *Aviae Liviae divinos honores, Circensi pompa currum elephantum Augustae similem decernebam curavit. Patri Circenses aunos natali die, matri carpentum quod per circum duceretur, cognomen Augustae, ab avia receptum.* Dicit ab Avia id recusum: quae non alia quam Livia est. Mirum. Liviam enim Augustam faciunt scribuntque alii omnes. et hercle si ambrosionem femina

iam Iuliam, nomenque Augustae, adfumebatur. In A. V.
 ipem secundam, nepotes pronepotisque: tertio gra- 767.
 du primores civitatis scripserat: plerosque invisos A. C.
 sibi, sed iactantia gloriaque ad posteros. Legata 14
 non ultra ⁴ civilem modum: nisi quod ⁵ populo et
 plebi ccccxv, praetoriarum cohortium militibus
 vigula numum millia, ⁶ legionariis autem, cohorti-
 bus

B 3

feminae novi, non recusavit. Tacitus lib. iv. *Decretum quotiens Augustae ibidem introisset. Alibi: Augustae volens atrox. Et: Iulia Augustae curam obicit. Plinius: Livia Drusilla, quae postea Augustae nomen accepit. Idem lapides sexcenti testantur et cetera. Quid ergo Suetonio visum distulit? Non ipsi quidem, sed liberio qui pervertit. Liqueat enim nobis corruptum locum, scribendumque ab uno recusatum, et, ab eo vero. Ad matrem Antoniam haec referuntur, non ad Aviam: uti docet vel *Avia* in *litteris*. Quae viva donata Augustae nomine a Caligula (*ταύτην τε τῆς Ἀδριανῆος ἑβδὸς καὶ ἰσχυρῶν τῶν ἀδελφῶν ἐκδόσεσσι*, ait Dio) id scriptum: et mortua nunc per Claudiam accepit. Itaque in lapidibus *ANTONIAE* *AVG DRUSILLAE* sculptum hodieque. Hoc verum. at interpretes in Suetoniano loco quam natant? qui licet ad portum se recipiant, ne doceat. *Lipsius*.*

3 *Sed iactantia gloriaque* Quae *utrumque*? quasi sine affectu scilicet, optimos utilissimisque patriae legat. *Lipsius*.

4 *Quidem modum* id est, nihil praecipuum novumque in legatione regnum, aut praeter civium modum moremque. Nam de *Fallicae* modo accipere, (ignoscant tamen magni) pravum acumen est. *Lipsius*.

5 *Populo et plebi ccccxv.*] Video placere viro docto, emendari e Suetonio: *populo et plebi ccccc. tribubus xxxv.* ut intelligamus, ait, praeter quadringentis legatum populo, etiam in singulas tribus centena millia relicta esse. Haereo: et e vulgatis Taciti verbis eruo bonum sane sensum. Coniunctim scilicet exulit noster, quae magis distincte Tranquillus. Ea tamen eius mens, ut populo legatum sic quadringentis, tribubus sive plebi xxxv. Ni esset; non iunxisset duas eas voces, *populo et plebi*. Sed *populus* ergo alius a tribubus? Alius, hac quidem in parte. Populo legavit quadringentis viritum distribuendum, et, *eadem* *tribubus* tricisquinquies, id est, corpori tribuum universo. veluti si collegio legem, et collegiis singulis seorsum. Discrimen hoc summamque exactam neglexit Dio, qui satis habet dicere legatum populo ccccc. neglexi vereor et ego, dum in Electis motus haesitatione aliorum tentavi corrigere in Suetonii verbis, *tribubus xxxv.* *Lipsius*. add. Casaub. ad Suet. Aug. 101.

6 *Legionariis cohortibus civium*] Bene additum, ne accipiamus etiam cohortes sociales. Ideo et Dio vertit, *τῶν τε λατικῶν πολιτικῶν πλῆθους πέντε καὶ ἰσδομήκων τε δραχμῶν: reliquis militibus e civibus septuagintaquinque drachmas.* Itaque ille idem legiones *πολιτικῶν στρατιῶν* non semel appellat: quia scripta ex civibus tantum. Fuit tamen, cum in Dione placeret, *τῶν ἑκλαδικῶν πλῆθους*.

A. V. tibus civium Romanorum, trecenos numos viritum
 767. dedit. Tum consultatum de honoribus. ex quis
 A. C. maxime insignes visi: ut ⁷ porta triumphali duceretur
 14. funus. Gallus Afinius, ut legum latarum tituli, vi-
 ctarum ab eo gentium vocabula anteferrentur, L. At-
 runtius censuere. addebat Messalla Valerius, ⁸ reno-
 vandum per annos sacramentum in nomen Tiberii: in-
 terrogatusque a Tiberio, num, se mandante, eam
 senten-

entiam male. Suetonius: *Legionariis trecenos nummos: quam summam repraesentari iussit. nam et confiscatam semper, repositamque habuerat. Vbi confiscatam, inficis adseruatam: uti Tertullianus eleganti metaphora, de fuga, Felices itaque pauperes, qui animam totam in confiscato habent. Lipsius.* Si rem, ut erat, edidit Tacitus, scripsit: *legionariis trecenos, cohortibus civium Romanorum quingenos nummos viritum dedit.* Sic enim Suetonius, sic Dio. Hoc si obtinere nequeam, admisero Freinshemianum, *leg. a. et coh.* ea tamen conditione, ut cohortes civium Romanorum solae sint urbanae cohortes; non quae aliae sub certis legionibus non continebantur; quas ille adiungit. Et fuerit aut error, aut negligentia Taciti, uno ordine habentis Urbanos et Legionarios; quam tamen Urbani non in Augusti modo, sed etiam in Tiberii testamento lautius fuerint tractati. Sed si verum licet fatēri, magis placet prius. Gronovius. Freinshemianam rationem secutus Ryckius dedit: *legionariis autem et cohortibus c. R. lac.* Gronovius autem e Cod. Mediceo *legionariis, aut cohortibus.* Legiones quidem et cohortes saepe distingui certum est. Ego interea post autem interpunxi: *copula et potuit a Tacito ipso omitti, ut mox: ut legum latarum tituli, victarum ab eo gentium vocabula anteferrentur. Aut, quod in MS. esse*

testatus est Gronovius, vereor, ne Beroaldus recte acceperit pro autem.

7 *Porta triumphali*] Suetonius cap. c. in August. *Inter alia complura consuevit quidam, funus porta triumphali ducendum, praecedente Victoria.* Neque dicit id factum: quod tamen viri docti ex Dione asserunt, me mirante. qui video Dionem nihil tale, imo contra scribere, *funus eius ab equitibus noctu urbi illatum.* Si noctu, quid refert per quam portam? Hoc tamen Dio, *imaginem eius e Palatio ceream, habitu triumphali, ductam; itemque alteram in curru triumphali.* Lipsius.

Porta triumphali] De hac porta videndus Alex. Donatus in Roma vetere lib. 1. cap. 22. ita tamen, ut homini, quantum vis doctro, ne credas, nescio quam religionem inferendi cadaver Augusti per hanc portam Romanis obiectam, eaque religione veritas, mortuum Augustum isthac recipere. Gronovius.

8 *Renovandum per annos*] De eo ritu dico ad lib. xvi. Valuit autem haec sententia, et voluit Tiberium iam Principem esse: neque enim alii iuratur. Eoque velut offensus, rogat, quo auctore dixisset? Lipsius.

sententiam promississet? sponte dixisse, respondit; ne- que in ai, quae ad Remp. pertinerent, consilio, nisi suo, usum, vel cum periculo offensionis. ea sola species aulandi supererat. Conclamant patres, corpus ad rogam humeris senatorum ferendum. ¹⁹ Remisit Caesar, adroganti moderatione: populumque edicto monuit, ne, ut quondam nimis studiis funus divi Iulii intabescat, ita Augustum in foro potius, quam ²⁰ in campo Martis, sede destinata, cremari vellent. Die iuneris, milites velut praesidio stetero, multum iridentibus, qui ipsi viderant, quique a parentibus acceperant diem illum crudi adhuc servitii, et libertatis improspere repetitae, cum occisus dictator Caesar, suis pessimum, aliis pulcerrimum facinus videretur: *naec senem principem, longa potentia, provisum etiam heredum in Remp. opibus, auxilio scilicet militum tuendam, ut sepultura eius quieta foret.* Multus tunc ipso de Augusto sermo, plerisque vana mirantibus: 9

B 4

bus:

¶ *Corpori humeris*] Qui honor, nisi faller, Sullae habuit primo Romanorum. Appianum lege 1. Ca. ii. Lipsius.

¶ *Remisit Caesar*] Quid? non ergo eorum corpus humeris Senatorum? Est vero. Suetonius: *Senatum humeris delatus in campum transiitque.* Idem Dio. At remitti verbum eo valet, ut non sit factum. Lib. iv. *Remissa Audilius satis cura.* Lib. xi. *Hortantibus debent invidiam et levem exitum, remittere beneficium Asiaticum ait.* Scribo ergo, *permisit Caesar.* Sed eam ipsam permissionem arrogantem esse vult Tacitus, quia pro speciem modestiae, et quasi pugnare cum Senatu nollet, habuit amplissimum ordinem inter vestigationes. Simile illud libri vi. de Atilio Gallo: *Consultusque Caesar an sepeliri sineret, non cruium permittere.* Lipsius.

add. De correctione nunc am-

bigio, quia docuit me vir ille qui omnes, (Cuiacium dico, quem nemo satis umquam miratus est qui cepit) eandem vim inesse verbo *remittendi.* Exempla apud ipsum in postremis Observationibus. Et sane in Irenaeo etiam legi: *Remittite mortuos sepelire mortuos suos. Idem.* Sic accipio, *Remisit* in adversando, et cessit instantibus Patribus, superbus specie pudoris et modestiae, facto eodem verecundus simul et arrogans. De Cuiacii observatione, quam laudat à *πάρω*, vide quae diximus 4. Observat. 2. Gronovius.

¶ *In Campo Martis*] Primum Sullam in campo Martio, per honorem, sepultum tradit Appianus. Nam alii, etiam illustres viri, extra urbem. At postea Iuliae ibi tumultus, et mox ipse Iulii, nunc Augusti, *sede destinata*: id est, in Mausoleo, quod sibi struxit. Lipsius.

1 Quod

A. V. bus: ¹ quod idem dies accepti quondam imperii princeps
 767. et vitæ supremus: quod Nolæ, in domo et cubiculo, ²
 A. C. quo pater eius Octavius, vitam finivisset. numeru
 14. etiam consulatum celebrabatur, quo Valerium Corv
 num. et C. Marium ³ simul æquaverat: continuat
 per septem et triginta annos Tribunicia potestas: ⁴ ne
 men Imperatoris semel atque vicies partum: ⁵ aliaqu
 honorum multiplicata, aut nova. At apud prudente
 vita eius varie extollebatur, arguebaturve. Hi pie
 tat

1 Quod idem dies] Erit fortasse, qui hic adhaereat; cui adiutorium ego. Triplex enim ratio numerandi imperii Augustæi. Alii, plurimique, ab Actiaca pugna numerant, cum victo Antonio potens fuit imperii solus. Ea pugna pugnata IV. Nonas Septembres. Quidam a sexto eius consulatu, cum imperium illi a Senatu firmatum, datumque cognomen Augusti: quasi is legitimi principatus primus dies. Id fuit, VII. idus Ianuar. Atque ea ratio numerandi provinciis fere familiaris ita in lapide, qui Narbone: VII. QVOQVE. IDVS. IANVARIAS. QVA. DIE. PRIMVM. IMPERIVM. ORBIS. TERRARVM. AVSPICATVS. EST. THVRE. VINO. SVPP LICENT. Orosius paulum a lapide dissentiens, VIII. nominat Idus. *Caesar, inquit, victor ab Oriente rediens, octavum Idus Ianuar. urbem triplici triumpho ingressus est. Hoc die primum Augustus consalutatus est, atque ex ea die summa rerum ac potestas unum esse coepit et mansit, quod Graeci πομπητων vocant.* Longius recedit Cassiodorus, qui relicto in XVI. Cal. Febr. *Anno diem, inquit, XVI. Cal. Febr. C. Julius Caesar d. vi filius Imp. Augustus senectute Munatii Planci dicens est.* Ovidius Idus dumtaxat nominat:

Idibus in magni custos Iovis acde sacerdos

Seminaris annis viscera liba ovis.

Radditaque est omnis populo provincia vestro:

Es tuus Augusto nomine dicitur avus.

Sed lapidem ego credo verum dicere. Tertii denique numeraban a primo eius consulatu: scilicet quia is gradus et aditus ad reliquos honores. Is fuit XIV. Cal. Septembres. Eam rationem secutus est quicumque ille scriptor de causis corruptæ eloquentiæ qui imperitasse Augustum ait annu LVI. fallente numero, nisi ad hanc rationem. Quam ipsam secuti curiosi isti, qui initium imperii et finem Augusti vitæ in eundem diem, miraculi causa, conferebant. Satis dixi: tu abi liber et expeditus. *Lipsius. add. Noril Genot. Pif. p. 244.*

2 Simul æquaverat.] Nam Valerius sextum, Marius septimum consul. At

Ter Latio deciesque talis labentibus annis

Augustus factes.

ut ait Seutius in Silvis. *Lipsius.*

3 Nomen Imp.] v. ad c. 3. n. 7.

4 Abaque honorum multiplicata] v. Sueton. Aug. c. 26. f. et 57.

5 No-

tate erga parentem, et ⁵ necessitudine Reip. in qua nul-^{A.V.}
 lus tunc legibus locus, ad arma civilia actum, quae ^{767.}
 neque parari possent, neque haberi per bonas artes. ^{A.C.} 14.
 multa Antonio, dum interfectores patris ulcisceretur,
 multa Lepido concessisse. postquam hic socordia senuerit,
 illi per libidines pessimum datus sit, non aliud discordan-
 ti patriae remedium fuisse, quam ut ab uno regeretur.
 Non regno tamen, neque dictatura, sed Principis no-
 mine constitutam Rempubl. ⁶ mari Oceano, aut amni-
 bus longinquis septum imperium: legiones, provincias,
 ciuitates, cuncta inter se connexa: ius apud cives, mo-
 deratum quod socios: urbem ipsam magnifico ornatu:
 paucis admodum vi tractata, quo ceteris quies esset.
 Dicebatur contra, pietatem erga parentem, et tem-¹⁰
 peram Reipublicae, obientui sumpta: ceterum, cupidini
 dominandi concitos per largitiones veteranos, para-
 tam ab adolescente privato exercitum, corruptas ⁷ con-
 sulis legiones, simulatam Pompeianarum gratiam par-
 tam: mox ubi, decreto patrum, ³ fasces, et ius prae-
 toris

B 5

⁵ Necessitudine Reip.] Id est, necessitate, quia, ut mox loquitur, imperio Reip. id poscebant, et imperium hoc remedii. Lips.

⁶ Mari Oceano, aut.] Hoc verum, et docui in Admirandis I, § 4. Tamen addendum hic ex Plutarcho, de Augusto. Πιστεύουσι τὸν Ἰσχυρὸν, καὶ τὰς φωνὰς, ἢ λέγειν ἐπιθυμοῦναι, λέγειν τε καὶ καὶ λέγειν, λέγειν τὴν ἀρχὴν. Fluctuum magnitudines, et fossarum, et circumspiculis, terra item aperta et aegre pervia, manibus maribus. Illic distincte plerumque: noster universe, et praecipua sunt. Sed fuerit alibi Fossae, Castra, Scipites: quae talia Limites appellat Spartianus in Hadriano. In partibus, inquit, locis, in quibus Barbari non fluminibus, sed limitibus evidentur, Scipitesbus manibus, in modum muralis sepiis, funduntur iactis atque conuenis, Barba-

ras separavit. Fuit instar valli castrensis, aut potius Sudeti. Hic passim limitanei milites, quos Zosimus narrat a Constantino sublatos, magno rei Romanae malo. Lipsius.

¹ Dicebatur contra] Vberius hanc partem exsequitur: an quia ipse in ea? non ambigo. Lipsius.

² Consulis legiones.] D. Junii Bruti, quas in Mutinensi obsidione se traxit. Lipsius.

⁷ Corruptas consulis legiones.] Perperam Lipsius. Immo Antonii Quartam et Martiam, quae donis promissisque corruptae, M. Antonium consulem deseruerunt, seque cum Octavio coniunxerunt, ut recte Muretus. Gronovius.

³ Fasces et ius praetoris] Sudente Cicerone Philipp. V.

4 Acco-

A. V. toris invaserit, caesus Hirtio et Pansa (sive hostis illos, seu Pansam venenum vulnere adfusum, sui milites Hirtium, et machinator doli Caesar abstulerant) utriusque copias occupavisse: extortum invito senatu consulatum, armaque, quae in Antonium⁴ acceperit, contra Remp. versa: proscriptionem civium, divisiones agrorum, ne ipsis quidem,⁵ qui fecero, laudatas. Sane, Cassii et Brutorum exitus paternis inimicitiis datus, (quamquam⁶ fas sit privata odia publicis utilitatibus remittere)⁷ sed Pompeium imagine pacis, sed Lepidum specie amicitiae deceptor. post Antonium⁸ Tarentino Brundisinoque

⁴ Acceperit] Muretus malebat accepas: sc. quia mox fecere. Tacitus utroque modo utitur. Paulo ante invaserit: Sed sapius tamen plusquamperfecto, ut attentus lector facile observabit.

⁵ Qui fecere.] Muretus legi volebat cepere: idque probat Ryckius. Bene, ut opinor. Heinsius in Misc. Obs. V. IX. p. 283. coepere esse in scriptis ait, et emendat fecere vel reperere. Agnoscit tamen Sullam proprie eūe proscriptionum auctorem, et repererem. Ego non ignoro, etiam Augustum simulasse, se invicem proscribere: Sed si hoc voluisset Tacitus dicere, dixisset, ut opinor, brevius: nec ipsi laudatas. Longe gravissima sententia est, si nec illi probarunt divisiones agrorum, ad quos fructus ex iis pervenit.

⁶ Fas sit privata odia.] Cicero post reditum in Senatu: qui, cum a me voluntas eorum in privato iudicio esset offensa, publici mei beneficii memoria privatas offensionem oblitaverunt. Idem, de provinciis consularibus: si mihi non licet per aliquos ita gloriari, me dolorem neque inimicitias meas reipublicae concessisse, quod magni cuiusdam hominis et persapiensis videtur. Li-

vius lib. IX. Alter consul Fabius infestus privatim Papirio eras: quae me ira obsaret bono publico, legatos ex consularium numero missendos ad eum senatus censuit: qui sua quoque eum, non publica solum, auctoritate monerens, ut memoriam simultatum patriae remitteret. Gronovius.

⁷ Sed Pompeium imagine pacis, sed Lepidum.] Sic Livio restitutumus 24, 14. libertatis auctorem eis non se fore solum, sed consulem M. Marcellum, sed universos Patres. Gronovius. Alia exempla ad h. l. attulit Vertranius. Sic infr. c. 22. cum osculis, cum lacrimis dolorem meum implevero. c. 59. extr. bis ne. c. 62. pr. ut. etc. add. Gron. et Drakenb. ad Liv. III, 11.

⁸ Tarentino Brundisinoque foedere.] Τραπλοῖα est. Nam Brundisium foedus aliquot annis prius Tarentino. Utrumque aut a loco, ubi ictum. Brundisium, quod Caesar cum Antonio coitit, Perusia capta: cum morte opportuna Fulviae, sublatum esset non dubium bellum, anno urbis DCC. XIV. Octavia tunc Antonio data, et provinciae Orientis. At Tarentinum triennio posterius est: cum iterum simultate exorta, O

noque foedere, et ⁹ nuptiis sororis inlectum, ^{subdolae} adfinitatis poenas morte exsoluisse. Pacem sine dubio ^{A.V. 767- A.C. 14} posthaec, veram cruentam. ¹⁰ Lollianas, ¹¹ Varianasque clades: interfectos Romae ¹² Varrones, ¹³ Egnatios, ¹⁴ Iulos. Nec domesticis abstinebatur. *abducta Nerone*

μὲν Ἀντωνίου (verba Appiani sunt Civilium quinto) ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Τάραντα διαπλευραῖς τριημιούλαις: *Antonius ex urbe Athenarum navigavit Tarentum cum trecentis navibus.* sub prudentia Octaviae, adnitente item Agrippa et Maecenate, iterum compositae res. Antonius Caesari centum naves ad bellum Siculum, ipse illi duas legiones ad bellum Parthicum attribuit. Adis, si libido est, Plutarchum Antonio, Dionem XLIX. *Lipfius.*

⁹ *Nuptiis sororis illectum.*] Octaviae ex Ancharia. de quo instabili coniugio mire foedatus Senecae patris locus Suaforia prima. Vide EXCVRS. in B. *Idem.*

¹⁰ *Lollianas.*] Non impleo paginas istis, quae alibi exposita et prompta. In hac Lolliana clade Iulium Obsequentem emendo de prodigiis: *Infidiis Romanorum Germani circumventi, sub M. Lollio Legato, graviter vexati:* Nam contra scribo, *infidiis Germanorum Romani circumventi.* Vide praeterea Suetonium in Aug. Dionem LIV. Eusebium Chronicis, olympiad. CXC. *Idem.*

¹¹ *Varianasque clades.*] Clades ea nota, sed Senecae de illa locus non sine labe, etiam in emendatis nuper libris. Epist. XLVII. *Mariana clade quam multos splendidissime viros, Senatorum per militiam aspicientes gradum, fortuna depressit: alium ex illis pastorem, alium custodem casulae fecit.* Cladene Mariana? ubi ista, aut quando?

Nam C. ille Marius victor, ubique, si memini, et fecit servos, non dedit. Quod de ea accipias, quam Germanis intulit: nugae. An Germani Senatorium per militiam suspicantur gradum? Certissime describendum: *Variana.* Haec enim nostram intelligit: et opportuno recentique exemplo admonet, posse e summa fortuna labi ad imam. *Idem.*

¹² *Varrones.*] Fuit Licinius Varro Murena: de cuius infidiis, praeter alios, Strabo lib. XIV. εἰς ἡμετέραν εἰς τὴν Μυρῆνα φιλαν, καὶ τὴν εὐναίαν φιλῶν, φερθεῖσιν τῆς κατὰ Καίσαρος τῆς Σοβαρῆς ἐπιβολῆς. *Idem.*

¹³ *Egnatios.*] M. Egnatius Rufus Aedilis. de quo Dio LIII. Suet. cap. XIX. *Non M. Egnatius, exin Plantii Rufi.* ita ibi scrib. non *Genusii.* Vide Senecam de Clementia I. cap. IX. *Idem.*

¹⁴ *Iulos.*] Dicere videtur iussa Augusti occisum Iulum: idque ex Dio prodidit, lib. LV. At Velleius sua manu cecidisse eum dat intellegi: *Iulus Antonius, inquit, singulare exemplum clementiae Caesaris, violator eius domus, ipse sceleris a se commissi ultor fuit.* Quid tum? nihil haec pugnant. praecessit scilicet iussus Augusti: quem ille exsecutus sua manu. Iulum autem Antonium intellegit Triumviri filium, ad quem Horatii Oda. Cognomen ei Africanus: quod male adhaesit Fabio, cum quo consul fuit, apud Suetonium in

A. V. ^{767.} *ni uxor: et consulti per ludibrium pontifices, an*
 A. C. ^{1-4.} *cepto, necdum edito partu, rite nuberet. 15 qui*
di et Vedii Pollionis luxus: postremo Livia, gravi
Rempubl. mater, 16 gravior domus Caesarum nove
nihil deorum honoribus relictum, cum se 17 templis
eff

in Claudio cap. 11. Paulo enim Fabio cognomen Maximi fuit. et sunt duae ex ordine Horatianae Odae, libri quarti prima et secunda, ad hos non dubie consultes, perque eam occasionem coniunctim scriptae. De eo Iulo Seneca in De brevitate vitae: *Filia ut iocundabilem invenens, adulterio volens sacramento adacti, infractam castitatem terrisabant. postquam (melius, postque) iterum simenda cum Antonio malier.* Apparet enim hanc Iulum arcanum aliquod secretus (cui proximus ab adulterio gradus est) cum Iulia in Augustum concepit: uti olim cum Cleopatra eius pater. *Lipsius.* Contra particulam huius notae, quae pertinet ad Consulatum Iuli et Paulli Fabii, et cognomen Africani disputant Reinesius et Rupertus in Epistolis.

15 *Qui Vedii et Vedii Pollionis luxus.*] Non extrico quis hic Vedius. Vtrumne Ate dius scribendum? ut sit ille qui Ciceroni dicitur inter Caesaris amicos. An Sex. Tedium Afrum capimus, qui consul designatus se praecipitavit, apud Suetonium? Leviter placet, magis est, ut geminata ab haesitante librario vox sit, scribamusque: *Qui Vedii Pollionis luxus.* In Seneca sane simile mendium succreverat, tertio de Ira, cap. XI. *Divus Augustus cum coenaret apud Vedium Pollionem, ita restituit Pincianus, cum antea, Ate dium, legoretur.* Pincianus, selectus mihi censor, et verbis modicus, se iudicioque ingens. Men-

tio huius Vedii luxuriseque apud multos, Dionem LIV. P. um lib. IX. Tertullianum de Pa. Hic est ille Pollio qui testatze Caesari Pauslypum legavit, cuius diruta domo, facta Rom. porticus, quae Livia dicta. *Lipsius.* Ate dius praefectus Vertis nominatur Ciceroni libro 3, et in 4. Ate dius Geminus pictor. Ad Atticum 12 epist. 5 et 24 ex Caesarianis: pellatur Ate dius, qui forsitan Ate dius, ut suspicatur et Lipsius. Alioqui posses cogitare *Q. Ate dius* ex Acrone ad illud Horatii 2 Sat. *Tutoque ciconia nido, Donec tu auctor docuis praetorius: Ate dius quidam praetor fuit, qui usum et coniarum condendarum primus reperit.* Gronovius.

16 *Gravior domus Caes.*] Sic rescripsit Pichena, quem editore deinceps secuti sunt: sicque coniecerat Groslotius ad Doufam, ut concinnius et Tacito dignius, sed tamen nihil mutari volebat. In MS. est *gravius*, unde Beroaldus ediderat *gravis*. Iac. Gronovius *gravis* servandum censet. Sic VI, 26. *grave conscientiae, grave famae suae,* causam affert, quod illud, reip. obtrudere fraudibus suis filium saevissimum petus sit; eorum praeterea: cum hoc dubium sit. Sed in criminando rumores pro certis rebus sumuntur: et in perdendis privignis maior saevitia.

17 *Templis et effigie numinum.*] Magna et infana ambitio: quam exemplo Herculis et Liberi patris exculae

effigie numinum, per flamines et sacerdotes, coli vellet. A. V. *ne Tiberium quidem caritate, aut Reip. cura, succes-* 767-
forem adscitum: sed quoniam adrogantiam, saevitiam- A. C. 14-
que eius introspexerit, ¹⁸ comparatione deterrima sibi
gloriam quaesivisse. Etenim Augustus, paucis ante
annis, cum Tiberio Tribuniciam potestatem a patri-
bus rursus postularet, quamquam honora oratione,
quaedam de ¹⁹ habitu, vultuque, et institutis eius,
iecerat, quae velut excusando exprobraret. Ceter- 11
rum sepultura more perfecta, ¹ templum et coelestes
religio-

excusare tamen videtur libro IV. noster. Sed Augustus adhuc vivus, et hominem fungens, in provinciis esse colique voluit pro deo, in provinciis, non in Italia, aut Romae. Suetonius. *Templa quamvis scires etiam proconsulibus decerni solere: nulla tamen in provincia recipis, nisi communi suo Romaeque nomine. Nam in urbe quidem pertinacissime abstinuit hoc honore.* De urbe ait: Dio etiam de Italia lib. LIV. Quod Tacitus scribit effigie numinum: valet in eam mentem, ut signa adposita Augusti statuis sint: quae solent deorum: puta, radius, hasta, fulmen. Lucanus:

Fulminibus manes, radiisque ornabit et afris.

Itaque Nummi etiam hodie, in quibus Augusti caput radiatum. At de Flaminibus et sacerdotibus Augusti, plena omnia monumenta, et puridum sit referre. Vide piuscula in EXCVRS. in C. *Liphas.*

¹⁸ *Comparatione deterrima.*] Si ve placet, *deterrima.* De re Suetonius, Tib. cap. XXI. *Augustum ambitione tractum, ut tali successore, desiderabilior ipse quandoque fieret. Idem.*

¹⁹ *Habitu cultuque eius.*] Ad habitum spectant haec Suetonii, Tib. cap. LXVIII, *Incedebat cervi-*

ce rigida et obstipa, adducto fere vultu, plerumque tacitus: nullo aut varisimo, cum proximis etiam sermone, eoque tardissimo, nec sine molli quadam digitorum gesticulatione. Addit pro Tacito etiam: *Quae omnia ingrata, et arrogantiae plena, animadvertit Augustus, et excusare tentavit saepe apud Senatum et populum.* Atque haec ad habitum: in cultu eius quid notabile aut arrogans, haud nunc memini legere. *Idem.* Recte. Itaque verissime Heinsius in Observ. Misc. V. IX. p. 284. emendat *vultuque*: quod uniuersis in mentem venire debuerat, e loco Suetonii. *Cervix rigida et obstipa est habitus superior.* Atque etiam Tacitus haec duo alibi iungit: Ann. XVI, 22. Hist. I, 17. II, 52, ut ibi iam notavit Heinsius, quem vide. Itaque in tanta evidentiâ non dubitavi rescribere *vultuque.* adde infr. c. 33.

¹ *Templum et coelestes.*] Templum in Palatio ipso, ex decreto Senatus. Dio: *καὶ αὐτῷ (ἀθύρῳ) ἔν τε τῇ ἑβόμῃ ἔργον ἕρπον ἕρησάδιν μὲν ἔνδ τῆς γαρυσίας, εὐνοδομῶδιν δὲ ἔνδ τε τῆς λιθίας καὶ ἔνδ τὸ τεβαρῆς ἐκασίθῃ, καὶ ἑλλεῖδ. πωλλὰ κῆδιν.* *Ipsi Augusto templum Romae decretum quidem a Senatu, sed a Livio et Tiberio structum est: idque alicubi, et pluribus locis.* Livio tamen

A. V. religiones decernuntur. Versae inde ad Tiberium
 767. preces. et ille varie diserebat, de magnitudine im-
 A. C. perii, ² sua modestia: *solam divi Augusti mentem tan-*
 14. *tae molis capacem: se, in partem curatum ab illo voca-*
tum, experiendo didicisse, quam arduum, quam subie-
ctum fortunae regendi cuncta onus. proinde in civita-
te, tot inlustribus viris subnixi, non ad unum omnia
deferrent: plures facilius munia Reip. sociatis laboribus
executuros. Plus in oratione tali dignitatis, quam
 fidei erat: Tiberioque etiam in rebus, quas non oc-
 culeret, seu natura, sive adfuetudine, suspensa sem-
 per et obscura verba: tunc vero, nitenti, ut sensus
 suos penitus abderet, in incertum et ambiguum ma-
 gis implicabantur. At patres, quibus unus metus,
 si intelligere viderentur, in questus, lacrimas, vota
 effundi: ad deos, ³ ad effigiem Augusti, ad genua
 ipsius, manus tendere, ⁴ cum proferri libellum, reci-
 tarique

tamen soli id opus attribuit (prae-
 ter Dionis et Suetonii mentem
 cap. XLVII.) Plinius lib. XII. *Ra-*
dicem eius magni ponderis vidimus
in Palatii templo, quod fecerat di-
vo Augusto coniux Augusta, aureae
paterae impositam. Huc respicien-
 tem credo Senecam scribere, Con-
 solatione ad Polybium. *Fortuna*
ibi violentior per omnia, frus est
salva, eas quoque domos ausa in-
juriae causa intrare, in quas non
nisi per templa aditur, et atram
laurensis foribus inducere vestem.
 Puto enim id templum in Palatii
 vestibulo fuisse, etiam referre for-
 tean possis ad templum Apollinis
 Palatini. Ceterum *Arcturos* hanc
 Augusti, quam Tacitus commem-
 orat, carmine singularis libri
 complexus videtur Ovidius, ut
 ipse quidem indicat, De Ponto:

Quale tamen potui de caelise,
Brute, recenti

Vestra procul passus carmen in
ora dedi.

et alibi. *Lipsius.*

² *Modestia.*] Id est, modera-
 tione, animo minime ambitioso,
 atque sic alibi usurpat; Mureto
 notatum. *Lipsius.*

³ *Ad effigiem Augusti.*] Quae
 in ipsa curia. Apparet enim ex
 illis quae de Horrentio infra: *mo-*
do Horrentii inter oratores fixam
imaginem, modo Augusti insuens.
Lipsius.

⁴ *Cum proferri libellum.*] Libel-
 lum eumque quem Suetonius *Ra-*
tionarium imperii non incommode
 appellat: scilicet, quia rationes eo
 publicae continebantur. Videba-
 tur autem prolatione libelli flexus
 paulum Tiberius, et imperium
 accepturus, cum curas susciperet.
 Vocat idem auctor etiam *Brevia-*
rium imperii, cap. ultimo: *De tri-*
bus voluminibus, uno mandata de
funere suo complexus est: altero, in-
dicem rerum a se gestarum, quem
vellet inclat in aeneis Tabulis, quae
ante Mausoleum stauerentur: ter-
tio,

toti Reip. parem, ita, quaecunque pars sibi mandatur, eius tutelam suscepturum. Tum Asinius Gallus A.V. 767. interrogat, inquit, Caesar, 'quam partem Reip. man-
 A.V. 767. ri tibi velis?' Percussus improvisa interrogatio-
 14. paullum reticuit: dein, collecto animo, respondit. Nequaquam decorum pudori suo, legere aliquid, evitare ex eo, cui in universum excusari mallet. Rufus Gallus (etenim³ vultu offensionem coniecit non idcirco interrogatum, ait, ut divideret, quae se-
 rari nequirent: sed ut sua confessione argueretur, num esse Reip. corpus, atque unius animo regendum addidit laudem de Augusto, Tiberiumque ipsorum auctoritatem suarum, quaeque in toga per tot annos egregie fecisset, admonuit. Nec ideo iram eius levavit, pridem invisus, tanquam, ducta in matrimonium Vipsania, M. Agrippae filia, quae quondam Tiberii uxor fuerat, plus quam civilia agigaret, Pollionisque

clam, ne quis successorum profere-
 re fines augetet gloriam, et la-
 tius imperasse diceretur.

1 *Quam partem Reip.*] Explicat Dio. Tiberium inquit, tres fecerat reip. partes. prima Romam et Italiam complectebatur: altera, exercitus: tertia, provincias. Vni ex istis parem se aiebat, non omnibus. At bono histroni detracta propemodum persona est, improvisa interrogatione Galli. Lipsius.

2 *Percussus*] legendum puro *percutus* i. e. perturbatus, et velut captus. de quo *percuti* dicitur non *percelli*: imprimisque in rebus repentinis. Sic Cic. Ep. ad Div. IX, 25. *repente percutus est atrocissimis lasseris*: ubi male quidam *percutus*. Saepe haec verba confundi notissimum est. *

3 *Vultu offensionem coniecit*] Int. e vultu Tiberii, in quo signa offensionis non satis diffimu-

latae eminebant. Praepositione huius omittae plura exempla sunt apud nostrum.

4 *Vnum esse reip. corpus.*] Hei-
 sius l. c. *reipublicam* malebat. Hist. I, 30. *si respubl. et senatus et populus vana nomina sunt*. No-
 necesse arbitror.

5 *Plus quam civilia.*] Calpurnius Flaccus declamatione VI. *Scelerata ingenii et plus quam civilia cu-
 piensibus non dominari instar servi-
 sus est*. Lipsius.

6 *Pollionisque patris ferociam.*] Sic vocabatur in aula, quod, submittentibus sese, inservientibusque aliis, paullo plus libertatis et iuris sui retineret, qui, puero etiam tum privatoque Octavio, magnis legionibus imperitaret, dein adiutor partium, se iudicaret commovere, ut regni, cuius condendi non leve momentum fuerat, particeps magis, quam famulus ultimus esset, ut canit Ennius. Nec

lionique Afinii; patris, ferociam retineret. Post A. V. quae L. Arruntius, haud multum discrepans a Galli^{767.} oratione, perinde offendit. quamquam Tiberio nulla^{A. C. 14.} vetus in Arruntium ira: sed⁸ divitem, promptum, artibus

Ne tibi, quā ferociam inter-
puzi sui ante interioris mini-
mū, quod Tamenem, cum Au-
pūm dēfūct, amare coepit, et
comenalem habuit, postquam
ei dēno fū ille interdixerat, ut
traie Seneca de ira 3, 23. quod
Ateium apertis sui casum, qui
ic ludo Lucei cruce frugerat, in
cra pūm invidioſeque queſtus
eſt, tūe Suetonio c. 43. omnis
eius et invidia in principem, qui
homo cōſiderat, redundabat: quod
ludo Ateio, cum tota Italia
conſiderat pro Caefare, unus
querat, et ſe discrimini ſubtra-
re, ſe proſciam victoris fore praef-
tus, ut eſt apud Velleium 2, 86.
Itaq; ep Velleium Afinii Galli
cōſcia fuiſſe ſuſpicor, atque
ei pūae non modo laudes pa-
vaſ queſtū etiam cap. 36 et 62 et
71 et 72 decantat, ſed etiam L.
Mure ſanci, quae cap. 63 et
67 et 76 et 83 et 95 exſtant,
verum dēſiſſe. Nam inter Plan-
cōe Afinium ſumultates inter-
cōſe dēſimus ex praefatione
Pūi, ubi narrat non illepide
Pūi, tam dēſeretur Afinius
iſtō: natiōes in eum parare, quae
uſq; ant liberis poſt morſem
Pūi dēſerantur, ne reſpondere
uſq; dēſiſſe, cum quorū non
uſq; hōi: atque eo dicto
dēſerantur illas orationes, ut
eius dēſiſſe nihil impudentis
Pūi. Vnde colligere eſt,
Pūi ſocii ſit habendum con-
Pūi apud dominum de inimico
Pūi hereditario male opinanti-
Pūi fuiſſe apertumque auribus
Pūi (tam ut ſuppararetur,
Pūi illius alienam erat) et
Pūi Auguſti cognomen et
Pūi in praefatione 4 natur.
Tac. T. I.

quaest. ostendunt. Virum tamen
ē rōſtra et res aliae geſtae et
conditum Lugdunum, oratorem
ſummum epiſtoſae in decimo Ci-
ceronis Familiarium evincunt.
Denique, quo de incepimus, inter
Afinium et Munatium hoc inter-
fuiſſe puto, quod inter Labeo-
nem Antiftium et Ateium Capito-
nem: quaeque Afinii ferocia di-
cra eſt, eandem Labeonis Inſaniam
vocatam fuiſſe. Dio l. 57.
Ateioſe dē dē rōſtrae pūſſiſſe
dēſerantur pūſſiſſe et dēſerantur
Pūi dēſerantur. Gronovius.

7 Arruntium divitem.] Eſt iſe,
qui conſul anno urbis DCCXXII.
Artes in eo doctrinamque ſuſpicit.
non vane, quoniam ex Plinii In-
dice lib. III. et V. inter ſcriptores
centuſ illuſtres fuit. et ſcriptis,
niſi fallor, Geographica. Divitias
etiam commemorat: quas Seneca
non fuiſſe oſtendit a bona arte, ſi
de eo quidem ſenſit lib. VI. De
Benef. An ſu Arruntium et Maſo-
rium et ceteros. qui aptandorum
teſtamentorum artem profeſſi ſunt,
non putas eadem habere quae de-
ſignatores et libitinos vocat? Sed
alium ab iſto, opinor, intellegit
Seneca: qui ſub Caio magnus, et
qui ante praeco. Iosephum vide
XIX. Antiq. cap. 1. ſub ſinem. L. p-
ſus. Ryckius intelligi potius
vult eum, qui a. v. DCLIX. Con-
ſul fuit, et, auctore Dione L.
LVIII. a. v. DCCXC ſe interfe-
cipſe: ſiliumque putat illius fuiſſe.
Verum videtur.

8 Divitem, promptum.] Cicero 3
famil. ep. 18. tres fratres, ſummo
loco natos, promptos, non indiſer-
tos. Lib. 2. in Verrem: Horachi-
C

A.V. artibus egregiis, et pari fama publice, suspectabat. 767-
 A.C. Quippe Augustus, supremis sermonibus cum tractaret, quinam adipisci principem locum, suffecturi, ab-
 14. niterent, aut, impares, vellent, vel iidem possent, cuperentque: ⁹ *M. Lepidum dixerat capacem, sed aspernantem: Gallum Asnium* ¹⁰ *avidum, et minorem: L. Arruntium non indignum, et,* ¹¹ *si casus daretur, ausurum.* De prioribus consentitur. pro Arruntio quidam Cn. Pisonem tradidere: omnesque, praeter Lepidum, variis mox criminibus, struente Tiberio, ¹² circumventi sunt. Etiam Q. Haterius, et Mamer-
 cus Scaurus, suspicacem animum perstrinxere: Ha-
 terius, cum dixisset, *Quousque patieris, Caesar,* ¹³ *non adesse*

um hominem esse maiorem natu, non promptissimum. Lib. 4. *C. Cacarii, promptissimi hominis et experiens.* Iustinus lib. 22. *ex plebe quoque locupletissimos et promptissimos inserhis.* Agricola *promptissimus quisque saevitia principis intercederunt.* Gronovius.

9 *M. Lepidum dixerat.*] Sic restituere ex Ruperti admonitione et demonstratione I. F. Gronovius et Ryckius, cum ita esset etiam in antiquioribus edd. ante Lipsium. Pichena et Freinsh. dederant *Manius Lep.* e Lipsii coniectura ad A. III, 35. ubi vid.

10 *Avidum, et minorem.*] Mureto legenti, *avidum, sed minorem,* Pichena assentitur. vid. ad V, 3.

11 *Si casus daretur.*] Nempe a fortuna. Quemadmodum lib. 15. *Quoties fortuna contra daret.* puta casum. A Sallustio in Iugurth. *fortunam illis praecleari facinoris casum dare.* Vide ad Livium 30, 30. Noster 11. *casus Mithridati datus est occupandi Armeniam.* lib. 13. *bene gerendae rei casum offerri.* Quorum ergo, *si casus daret, vi ausurum.* Gronovius.

12 *Circumventi sunt.*] Exquisite pro oppressis, ad perniciem redacti.

13 *Non adesse caput Reip.*] Sententiam potius in hoc loco expeditimus, quam verba. Lectio quam posui, a Ferreto est, qui adievertat, in Mediceo codice sic scriptum. Et cur ambigimus? sententia hercle percommoda est: offensum Tiberium, pro reliqua sua modestia, quod *Caput Reip.* nominaretur, qui tamquam veteri libertate unti vellet esse e multis. Nec absurde legeris e vulgaris, *Non esse caput re Reip.? Lipsius.* Dicit hoc quidem Ferretus, sed aliud Pichena testatur, ibi legi corrupte; *non adesse apud se reipublicae;* quemadmodum vulgabat olim, antequam B. Rhenanus coniecisset, quod nunc habetur. Cui omnino acquiescendum cenfeo, et illud, *non esse caput re,* iuxta miserum ac supervacaneum iudico ac Vertrannii, *non esse apud se caput.* Aequae nequeque Muretus cum suo, *desse caput reipublicae,* quae sit vetus scriptura, pro *desse.* Quid quaeso opus? aut quid minus est, *non adest,* quam *desse?* Immo nescio quid gravius et suavius in isto. Cicero Bruto: *Intelligens d'cendi existimator uno aspectu et praeteriens de oratore saepe indicat. Videt oscitantem iudicem loquentem cum altero etc. intelligit oratorem*

adeffe capite Reipubl.? Scaurus, quia dixerat, *specm* A.V.
 esse ex eo, non inritas fore Senatus preces, quod rela- 767-
 tioni consulum iure Tribuniciae potestatis non interces- A.C.
 sisset. In Haterium statim invectus est; Scaurum, 14-
 cui implacabilis irascebatur, silentio transiit. fessus-
 que dolore omnium, expostulatione singulorum,
 flexit paulatim, non ut fateretur suscipi a se imperi-
 um, sed, ut negare et rogari desineret. Constat,
 Haterium, cum deprecandi causa palatium introisset,
 artubusque Tiberii genua advolveretur, prope a
 militibus interfectum, quia Tiberius, casu, an ma-
 nibus eius impeditus, prociderat. neque tamen pe-
 riculo eius viri mitigatus est, donec Haterius Augu-
 stam oraret, eiusque curatissimis precibus prote-
 geretur. Multa patrum et in Augustam adula- 14
 tio. Alii parentem, alii matrem patriae appellan-
 da; plerique, ut nomini Caesaris adscriberetur,
 Juliae filius, censabant. ille, moderandos seminarum
 bonores, dicitans, eademque se temperantia usurum
 in his, quae sibi tribuerentur: ceterum, anxius invi-
 dia, et muliebri fastigium in deminutionem sui acci-
 piens, ne lictorem quidem ei decerni passus est:

C 2

aram-

in usque non adesse, qui possit
 avari animo admoveat orationem,
 sed solum manum. Tiberius di-
 o sibi paravit: Quousque sine
 republicam quasi truncam et
 adque capite, quod scis esse at-
 que esse debere Caesarem, neque
 tunc. qui nomen hoc ferunt,
 que quam temeriptum esse posse,
 tunc etiam civile volumus existe-
 re: Nolebat autem sciri, Caesa-
 rem republicae caput esse, quippe
 quae etiam tunc Caesarum potesta-
 te, quam ipse caesorem servitutum
 vocabat, et Principem servare Se-
 natus oportere dicebat. Nolebat
 suscipi homines; si Caesar ca-
 pite rem foret, spe successionis
 impio id se nomen admisisse.
 tunc audiebat per ipsum stare,
 tunc republicam quaecun-
 que, sedum caput, deficeret.

Nolebat noscere alium princi-
 pem ac reipublicae caput esse non
 posse, qui modestiam loquebatur
 et male privatum pati se simula-
 bat, quum iam eo processisset et
 milite et provinciis occupatis, ut
 privatus vivere non quiret. Prae-
 terea illud, Quousque, impatientiam
 quandam et familiaritatem prae-
 fert multum rogari et rogando fa-
 tigari volentia, nec nisi tardissime
 exorandum sese praebituri mirum
 agenti contrarium. Gronovius.
 Rhenanus in contextu servavit le-
 ctionem Cod. MS. supra indica-
 tam: sed Aldus, qui alias sequitur
 Rhenanum, dedit, non adesse apud
 de reipublicam; sive data opera, et
 de coniectura, sive casu.

14. Etusque curatissimis.] Ita cor-
 rexit vulgo, et usque. Lipsius.

1 Ne lictorem quidem.] Quo ta-
 men

A. V. 2 aramque adoptionis, et alia huiuscemodi, pro
 767. buit. At Germanico Caesari 3 proconsulare imp
 A. C. um petivit, missique legati, qui deferrent, su
 14. moestitiam eius ob excessum Augusti solarentur. c
 minus idem pro Druso postularetur, ea causa, quae
 desig

men vulgo feminae principes usae,
 Vestalium exemplo. Claudii quid-
 em Agrippina, etiam duobus,
 Tacitus, *Decreti et a Senatu licito-*
res duo, Flaminium Claudiale.
Lipsius.

2 *Aramque adoptionis.*] Ludos
 hic facit vir doctus, equite non
 plaudente. Damnat lectionem ve-
 terem, et multis verbis suadet
 hanc novam, aeraque adoptionis.
 quasi Tiberius, inquit, in aes
 incidit adoptionem publiceque pro-
 poni vetuerit. Mi homo, hodie
 nihil credo tibi. Nam notus mihi
 mos Romanus, quo receptum, ut
 propagandae memoriae causa, ara
 aut templum statueretur virtuti
 reique, quam cuperent laudatam.
 Noster lib. III. *Praeceptant ani-*
mis orationem patres: quo quaesi-
ti adulationis fuit. nec jamen reper-
tum, nisi ut effigies principum, aras
daum, templa et arcus, aliaque so-
lita conferent. Ita apud eundem,
 cum Tiberius publico iudicio ul-
 tus esset Germanici mortem: *Ca-*
cina Severus censuit aram Ultioni.
 Et ob amicitiam cum Sejano, l. IV.
 Patres aram Clementiae, Aram
 amicitiae, effigiesque circum Caesa-
 ris, et Seiani censuerunt. Et lib. XV.
 post natam ex Poppaea prolem,
Supplicationes a Senatu decretae,
et templum Fecunditati. Eodem
 traho Suetonii illud in Caligula,
 cap. VII], praefer interpretum
 mentem: *Addit etiam pro argu-*
mento, aras ibi ostendi inscriptas,
ob Agrippinae puerperiam. Errat
 idem ille dum censet, de Tiberii
 adoptione hic agi: cum Tacitus
 intellegat de Liviae. Nam Livia

testamento adoptata in familiar-
 iam nomenque Augustae: et
 vo exemplo, coniux facta filia
 riti. Ideo dum Liviae adulae
 decreta ara Adoptioni. Passim
 lapidibus et Nummis, *Divi*
 lego. ut in marmore Hispaniae

IVLIAE. AVG.

DIVI. F. MATRI

TI. CAESARIS. AVG. PRIN
 CIPIS. ET. CONSERVATOR
 ET. DRVSI. GERMANICI
 M. CORNELIVS. PROCVLA
 PONTIFEX. CAESARVM.

Nummo aereo, S. P. Q. R. DIVA
 IVLIAE. AVGVSTI. FIL. c
 penri forma tracti a duobus mu
Lipsius.

3 *Proconsulare imperium.*] Quae
 ante habebat. Nam Dio
 ter proconsulare imperium
 tribuit, anno DCCLXIV, id
 triennio ante. Lib. LV. τρισέ
 μν καὶ Γερμανικὴ ἐντὶ δὲ
 Ἰβηρῶν ἐς τὴν Κελτικὴν ἐπέβη
 Tiberius, et Germanicus P. oc
 sul, in Celticam invasiones fe-
 runt. Sed intellegit, credo, pro-
 consulare imperium perpetuum
 quod inter titulos principatus.
 oratione Alexandri apud Lamp-
 dium: *Gratias vobis P. C. de C.*
sario nomine, de pontificatu nu-
de Trib. potestate, et proconsu-
ri imperio. quae omnia novo ex-
plo uno die in me constitistis.
 eadem mente Nero lib. XII. c
 rante Agrippina, *Proconsulare i-*
perium extra urbem habet, et Pri-
nceps iuventus appellatur. Exer-
 plum ab Augusto, cui decreta
 perpetuum Proconsulare imperium
 Dio tradit lib. LIII. *Lipsius.*

designatus consul Drusus, praefensque erat. ⁴ Candidatos praeturae duodecim nominavit, ⁵ numerum ab Augusto traditum: et, hortante senatu, ut auget, inreirando obstrinxit, se non excessurum. ¹⁵ Tam primum e campo comitia ad patres translata sunt. nam ad eam diem, etsi potissima arbitrio Principis quaedam tamen studiis tribuum fiebant. neque populus ademptum ius questus est, nisi inani rumore: et venatus, largitionibus ac precibus sordidis exsoluit. libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures, quam quatuor candidatos, commendaret, sine reposita. et ambitu designandos. Inter quae Tribuni plebei petivere, ut proprio sumtu ederent ³ ludos, qui

A. V. 767.
A. C. 14.

C 3

[⁴ *Candidatos praeturas XII.*] Praetura origo, progressus, augmentum, factis ambigue tradita: eam autem, quibus haec una curatio. Ego breviter rem expedi-
ti, et ad ludicrae fidem; quae vide-
re, h. v. in EXCVRS. in D.
Lipius.

[⁵ *Numerum ab Augusto.*] Diffuse
vultus: Post redditum coe-
lites, et corpus eius humanis
habeat. nomen divinis honora-
tu vultum Principalium eius
vultum fieri ordinatio comitiorum,
vultum una sua scriptam D. Augu-
sti vulturas. quo tempore mihi
vultum meo candidatis (caesaris
vultum Praetoribus contigit. Con-
vultum, et neque post nos quemquam
vultum h. vulturas, neque ante nos Ca-
vultum vulturas. Lipius.

[¹ *Tam primum comitia.*] Comi-
tiorum res, amissa libertate, varie
vultum: ac vide omnino in EX-
vultum: quae huc faciunt, littera
E. Lipius.

[² *ambitus desig.*] Id est, ut nec
vultum vulturas haberent in Senatu
vultum: si facerentque sola Princi-
vultum: commendatio. Lipius.

[³ *Ludos, qui de nomine Augusti.*]
vultum est. nam et in Kalend. ve-

teri hodieque legimus, IV. eid.
Octob. AVGVST, id est, Augu-
stalia. Eorum ludorum originem
reperio, anno DCCXXXV. cum ex
Graecienfi et Sicula peregrinatione
redux Augustus, passus est inter
alios honores, τὴν τε ἱκαναγί-
αυ βωμὸν ἰδρυθῆναι, καὶ τὴν ἑβ-
ραν ἢν ἀφίξειτο, ἕν τε ταῖς ἱερομη-
νίαις ἀριθμοῦσαι, καὶ Ἀθυσάλιου
ἑνομάζεσθαι: Fortunae reduci avam
sacrari, et diem qua redieras, in
Fastis scribi, et Augustalia dici.
Ludique eo die ex decreto Sena-
tus instituti, octennio postertius,
Aelio Tuberone, Paulo Fabio
Coss. Idem scriptor: τὰ δὲ δὴ Ἀθ-
υσάλια, ἃ καὶ νῦν ἄγονται, τῆς
πρώτης τοῦ δὲ γένους ἱταλίδου: Au-
gustalia, quae et nunc celebrantur,
tunc primum ex SCto acta sunt.
At. Suidae Augustale etiam locus
est, in quo praefecti regionum et
cultores Augusti saltabant, Idibus
Octobris. Video hominem allu-
dere velle ad hos ludos, sed ita,
ut eum plane non capiam. Ἀθ-
υσάλων, inquit, ἑλλάθην δέξαι τῆς τοῦ
τῆς Ὀκτωβρίου μηνὸς εἰς μεγαυάχου
καὶ αἰθανοφόρου ἑχόμενον ἐν τῷ Ἀθ-
υσάλω, οἷον ἐν τῷ ἑθνοπάλω, εἰς
νυμὸν Τ. βουρῆς. Scies tamen et
alios ludos fuisse, die natali Augu-
sti, qui pariter celebrabantur in
circo

A. V. qui de nomine Augusti, factis additi, *Augustales* carentur. sed decreta pecunia ex aerario, + ut

767.
A. C.

14.

circo, notatos Fastis, IX. Kal. Octob. H. D. AVGVSTI. NATALIS. LVD. CIRC. Quorum mentio est Dionii in actis anni DCCXLIII. et Suetonio, nisi fallor, cap. LVII. *Equites Romani natalem eius sponte atque consensu biduo semper celebrarunt.* Quos intelligit et Ovidius lib. IV. de

Ponta: *Pantica me tollis, quantis hoc possumus ora*

Natalem ludis, scis celebrare dei.

Sed eos cave cum Augustalibus confundas. *Lipsum.*

4 *Vique per Circum.*] Tribuni, mortuo Augusto, praefecti his ludis, ait Dio, quasi sacri: ut id quoque cederet honori Augusti. Ludi autem ipsi, Circenses, id est, curules, et, si forte, Venatio. Quod vestem triumphalem petunt Tribuni: faciunt ad exemplum Consulium et Praetorum, quibus in Circo ludos praebentibus ius togae pictae. Iuvenalis,

— *similisque triumpho*

Praedo euballorum Praetor sedes.

Quo versu haesi aliquando, num leg. *praeda*, quia magna scilicet pecuniae vis effundenda praetori in aurigas et equos, iisque ipse quasi praeda. Idem alibi,

— *et medio sublimem in*

palcro Circi

*In tunica levis, et picta Sarra-
na forensem*

Ex humeris aulaea togae.

Nec alius sententiae illud Cornelii nostri lib. XII. *Ludicro Circensium Brisani: us in praetexta, Nero triumphalium veste, transvecti sunt.* ut dicam in loco. *Lipsum.* Iulianus lib. 16 de Clearcho: *Veste purpurea et caesurnis regum Tragicorum et aurea corona utebatur.* Dio lib. 56. extremo: *T6 re Advy66-*

*lis et diuarchos, de qua Ieroni-
yntas Iavridos. et alii mi-
alla, duntaxat elidit. ylyne
Vapaxan. et ylyg ty Iodit. ty
vialy ty ty Iyodit. Iyodit
mly ty et ty Iyodit. Iyodit*

At vir nobilis apud Tacitum rigit, *triumphali veste vebere* Nimirum eam his verbis sententiam tribuit, quae requirit ex prioribus intelligi *et petio* tanquam sit integrum, *idem ti ni petio*, ut per circum *triumphali veste vebere*: sic putat plex eorum desiderium exponi, terum de veste, alterum de cur quod quia mox negatum dicat concessum illud apparere. Me- ro a vetore scriptura tenenda ne dum detoret haec ratio. Neq enim petitionem tribunorum, et decretum senatus aut responsum petitionem ea verba continere ce- seo: siue illi aperte utrumq postularint, siue ius edendum ludorum complectebatur hos ho- nores, ut etiam nominatim me- tio de illis facta non esset, et fuerint usurpaturi, nisi Senatus altero vetuisset. Suppleo autem quod compendiosum Tacitus, et ex praecedentibus, vel ex sub- sequentibus. Satis enim commo- intelliges quasi dictum esset: *de- creta pecunia ex aerario simulque d cresum, ut per circum triumphali veste uterentur.* Nec minus con- mode: *utque per circum triumphali veste uterentur, permittum: curi vebi haud permittum.* Quale illud lib. 13. 55. *Deesse nobis terra, qua vivamus; in qua moriamur non potest.* Vbi perinde distimula- tum *et potest, ut illic et permittum.* Gronovius.

Durum mihi videtur: *ut per Cir- cum triumphali veste uterentur* Nam si capias in Circo, dum ludi praefi-

per Circum triumphali veste uterentur. ⁵ curru vehi
 haud permiffum. mox ⁶ celebratio annuum ad Prae-
 torem translata, cui inter cives et peregrinos iurisdic-
 tio eveniffet. Hic rerum urbanarum status erat,
 cum Pannonicas legiones feditio inceffit: nullis novis
 curiis, nifi quod mutatus princeps licentiam turba-
 rum, et, ex civili bello, spem praemiorum ostende-
 bat. Castris aestivis tres simul legiones habebantur,
 praefidente Iunio Blaefo: qui, fine Augufti, et ini-
 tiis Tiberii auditis, ob ¹ iuftitium aut gaudium, inter-
 mittere folita munia. Eo principio lascivire miles,
 difcordare, peffimi cuiusque fermonibus praebere
 aures, denique luxum et otium cupere, difciplinam
 et laetorem afpernari. Erat in castris Percennius
 quidam, ² dux olim theatralium operarum, dein
 C 4 gregarius

A. V.
767.
A. C.
14.
16

perferent, vix credo per fic dici
 et loco: de re transfurta, ut coe-
 re, de ludis, recte dici, con-
 fic. intelligere, dum per circum
 itur, id ipfum quoque displicet.
 Verum in mentem fufpicari, locum
 verbi verba, et fic tranfpone-
 ade: *Per Circum curru vehi haud*
perffa. fc. ad locum, quo
 mittentur ad quadrigas mittendas,
 et ad feros publicos. Livius
 1. 1. *Quadrige miffis, Confal*
curru conficiendis, et cum per
curru recederetur ad feros publi-
 ca. adde Plinium H. N.
 10. 1. 5.

[Curru vehi haud permiffum.]
 Ne profus aequarentur poteltati
 Praetoris. De curru Praetorum in
 C. 1. Juvencialis:
 Quis nullis Praetorem in cur-
 rum alio
 Exultant?

V. 1. Non vetus et bigarum ce-
 lebratio in his qui praetura functi,
 curru vehi per Circum. De
 C. 1. 1. Plinius alter in Laudati-
 onibus Traiani: *Nos sub tuis oculis*
curru folito curru accipiet: nos
curru fecunda omnia et vota certan-

tia vehemur alacres, et incersi utra
ex parte maior auribus nostris cla-
mor accidas. Scripfitque de his
 uberius peculiari de fpectaculis li-
 bro, cui Saturnalia Index. *Lipfius.*

6 *Celebratio annuum.*] MS. Be-
 roaldus, Rhenanus habent *annuum*,
 quod Aldus correxit *annuum*, fe-
 curus coniecturam Beroaldi, vole-
 batque fervarum I. Gronovius:
 qui tamen retinuit in contextu
annua, quod editiones recentiores
 obtinet. Id venit in textum, ut
 opinor, fedulitate correctoris vel
 operarum, cum in *annuum* vitium
 effe putarent. Si tum primum in-
 ftituti fuiffent ludi Auguftales, *an-*
na probarem: nunc friger hoc
 epitheton. Itaque veterem lectio-
 nem reftitui. Praetori peregrino
 anni cuiusque cura ludorum man-
 data.

1 *Iuftitium aut gaudium.*] Iufti-
 tium, ob mortem Augufti indi-
 ctum, et publicus dolor et cessa-
 tio: gaudium, ob initia Tiberii
 et tunc quoque fortis in Natali
 imperii. *Lipfius.*

2 *Dux olim theatralium opera-*
rum.] In theatro, ficut in Circo,
 fuae

A. V. gregarius miles, procax lingua, et miscere coet
767. ³ histr

A. C.

14.

suae partes et factiones: distracto videlicet favore plebis in hunc histrionem, in illum. Eae non raro in tumultum exibant, imo pugnam, imo caedem. Dux his factionibus et signifer, levissimus quisque e plebe: cui lingua, manusque ad iniurias et contumelias promptae. Ab uno exemplo dicerem totam, apud Sueronium Nerone, cap. XXVI. *Inserdium quoque clam gestatoria sella delatus in Theatrum seditionibus Pantomimorum ex parte proscenii superiore, signifer simul ac spectator aderat, et cum ad manus ventum esset, lapidibusque et subselliorum fragminibus decerneretur, multa et ipse iecit in populum, atque etiam praetoris caput onfauciuit.* Operae autem theatrales Tacito: ut Ciceroni, operae Clodianae: et in lapide praefecto, OPERAE VETERES A SCAENA. Plinio etiam operae in Circo; sed a me correcto: lib. IIX. cap. VI. *L. Piso inductos dumtaxat (Elephantos intelligit) in Circum, atque ut contemptus eorum increveras; ab operariis hastas praecipitatas habentibus per circum totum actos, ubi, ab operis scribendum esse confirmo.* Lipsius. Eorum, qui operam suam locabant ad fabulas agendas, interpretatur Muretus. Video, quid virum magnum deceperit. Sic enim Suetanius Aug. 43. *Ad scenicas quoque et gladiatorias operas etiam equibus Romanis aliquando usus est.* Et cap. 45. *Universum denique genus operas aliquis publico spectaculo praebentium etiam cura sua dignatus est.* Nerone cap. 12. *item Pyrrichas quasdam e numero epheborum, quibus post editam operam diplomata civitatis Romanae singulis dedit.* Itaque Salinerius quoque Lipsio cornua obvertens, ducem beastralium operarum facit: qui regit gregem histrionum: qua-

lis, qui in Terentii Hecyrae Heautontimorumeni Prologo quitur, eum, sumere sibi suo gregi comoedias recitandas, quae alii composuerunt: et addidit multa, multa recitando, non in primum ad turbas concitandas evare. At non de his Tacitus, operae theatrales sunt in spectatibus, qui plaudebant ipsi primi, fautores plausoresque histrionibus comparabant. Hi sunt, quos Plautus egregie describit in prologo Amphitruonis:

*Ut inquisitores singuli in subsellis
Eont per totam caveam spectantibus,*

*Si cui fautores delegatos viderint
Ut his in cavea pignus capiant rogare.*

Sive qui ambiffens palmam histrionibus,

Seu cuiquam artificis, seu per scriptas literas,

Sive qui ipsi ambiffens, seu per internuntium.

Habes omnem operam, quam praestabant hae operae. Eodem pertinet infra:

Ut inquisitores fierent histrionibus

Qui, sibi, mandassent, delegatis plauderent,

Quive, quo placeret alter, fecissent, minus.

Nimirum operae theatrales sunt fautores delegati. Nam quod ex Coelio Rhodigino lib. 8. cap. 8. nescio quod nubilum Plauti moment illustrari, et Coelius et ipsi tenebris circumfusi sunt. Plinius lib. 7. ep. 24. *At Hercules alienissimi homines in honorem Quadratillae (pudet me dixisse honorem) per adulationis officium in theatrum cursum, exultabant, plaudebant, mirabantur: ac deinde singulos gestus dominae cum consicis reddebant: qui nunc exigua summa legata theatrales operae corollarium accipient*

A.V.³ histrionali studio doctus. Is ⁴ imperitros animos,
 767. et, quænam post Augustum militiæ conditio, am-
 A.C. bigentes, impellere paulatim nocturnis colloquiis,
 14. aut flexo in vesperam, die, et, dilapsis melioribus,
 deterrimum quemque congregare. Postremo, prom-
 ptis iam et aliis seditionis ministris, velut conciona-
 17 bundus interrogabat: *Cur paucis centurionibus, pau-
 cioribus tribunis, in modum servorum obedirent?
 quando aufuros exposcere remedia, nisi novum et nu-
 tantem adhuc principem precibus, vel armis adirent?
 satis per tot annos ignavia peccatum, quod ¹ tricena
 aut quadragena stipendia senes, et plerique truncato
 ex vulneribus corpore, tolerent. ne dimissis quidem
 finem esse militiæ, sed ² apud vexillum retentos,
³ alio*

mina autem esse custodum spofi-
 torum ad observandum, qui præ-
 sto fuissent, qui non: atque eos,
 qui officium fecissent, pro testi-
 monio tesseris acceptis a custodi-
 bus istis et ad regem suum dis-
 pensatoremve eius allatis coenu-
 lam vel sportulam vel aliud quid
 præmioli meruisse. *Gronovius.*

3 *Histrionali studio.*] Id est, stu-
 dio, quod solitus erat præstare hi-
 strionibus in comparandis factio-
 nibus plausorum. *Gronovius.*

4 *Imperitros animos*] Iustinianus
 de militari testamento: *Supra di-
 cta diligens observatio in ordinandis
 testamentis, militibus propter ni-
 miam imperitiam illorum constitu-
 tionibus principalibus remissa est.
 Idem.*

1 *Tricena aut quadragena.*] At-
 qui vicena, ex lege, debebant
 tantum: et tunc *Veterani* diceban-
 tur. Suidas: Βεταράνους παρά τρι-
 κούσις ἢ ἀπολυταίς τῆς στρατίας.
 Ἐν τῷ ἀπολυταίῳ δὲ ἔτος ἰσθλαυόν:
*Veteranus Romanis dicitur, qui so-
 latus est militia. in vigesimum au-
 tem annum solent merere. Quod
 verum est: sed sub Principibus, ut*

hic dicitur, parum servatum.
Lipsius.

2 *Apud vexillum retentos.*] At-
 tende qui historiam principum le-
 git. Apud antiquos simplex et
 una honesta militio: ab Augusti
 aeo facta duplex: Exauctoratio et
 Militio. Tacitus auctor sic distin-
 guendi, infra: *Placitum ut epi-
 stolæ nomine principis scriberentur,
 missionem dari vicena stipendia me-
 ritis; exauctorari qui sena sena fo-
 cissent, ac retineri sub vexillo, cetero-
 rum immunes nisi propulsandi ho-
 stis.* Exauctorationis ea vis, ut
 (exempli causa) legio aliqua sa-
 cramento solveretur, signis aquila-
 que ademptis: non tamen dimit-
 teretur protenus, sed seorsum in
 exercitu ageret sub uno aliquo
 vexillo, donec præmia solveren-
 tur et agri. Interea immunis a
 labore, excubiis, vigiliis, et mu-
 nere omni castrensi esset: excepta
 pugna in hostem. At plenae mis-
 sionis effectus, ut statim ab exer-
 citu castrisque domum aut in co-
 lonias irent præmiis acceptis.
 Cui bono hoc inventum? inquit.
 Bono fisci. Suetonius in Tiberio,
 cap. XLV. II. *Atque etiam missiones
 veteranorum rarissimas facti, ex
 senio*

A. V. *animam et corpus aestimari.* ^{8.} *hinc vestem, arma,* 1
767. *toriam, hinc sacvitiâ centurionum, et* ^{9.} *vacationes* 1
A. C. *nerum redimi. at hercule verbera, et vulnera, diu*
14.

Pliniumque et Volusum id confirmare; eoque ipse mirari, cur idem Plinius in militari stipendio semper denarium pro decem assibus datum scribat. Mox et Suetonium ait non congruere cum Tacito: apud eum contendere seditiosos, ut stipendio praetorianis aequarentur; petisse igitur bincis. Inde ut in concordiam redigat Tacitum et Suetonium, repetit, quod spreverat, denarium esse decem asses, binos petisse militem, et quod dicitur, ut singulos denarios mereant, explicat, singulos, vel alios decem asses, praeter illos, quibus queruntur animam et corpus aestimari: tum, ut denarius diurnum stipendium foret, supra denos videlicet ordinarios asses. Vertranius notat pro ea, quae fuerit veteris disciplinae observatio, denarii aestimationis auctrae nullum milites commodum sensisse, quamvis in paganorum commercio denarius (in quo vetustiores denos aereos asses constituerant) sexdecim asses valuerit, Vitruvio, Plinio et Maeciano testibus. Lipsius contra Ferretum disputat: ubi quod de denario duodecim assium explosum satis. Reprehendit etiam, quod posuerat Ferretus ex Suetonio, seditiosos aequari voluisse praetorianis: de Germanico enim id dici, non de Pannonico exercitu: sed ipse deceptus est prava lectione verborum Suetonii, quae Torrentius correxit. Nec vero necesse est Suetonium et Tacitum idem per omnia dicere: tradidit enim uterque, quod a suis auctoribus accepit. Et forte fuerunt aliqui primo fervore tumultus, qui clamarent aequari omnes oportere; plures ad spem profici putarunt, si diuidio contenti essent,

et sic omnium nomine in postis ad Principem editum. I secutus est Tacitus curatius narrans; illud Suetonius vericulum ex insolentia militum perstringens. Recte vero Ponz comes: cum decem asses aere haberent, exposcebant denarium argenteum, qui tunc sedecim assibus permutabatur. Decem asses nostrae pecuniae sunt quatuor oboli aut stuferi minus duobus chalcis aut deutris: sive mali tres stuferi et albus vel blanc Haec Iulii Caesaris largitio. Antea et quidem a bello Punico secundum quinque asses merebant diurnum id est, nostros quindecim chalcis sive aereolos: nisi ipsos sedecim hoc est, duos stuferos aut obolos, quos tribuit eis Polybius, et deni asses rotunde dicuntur pro denis assibus duobus trientibus. Sed de his vide, quae diximus Pecunia Veteris lib. 3. cap. 2. Gronovius.

§ *Hinc vestem, arma.*] Vides ergo, aucto a Iulio vel ab Augusto stipendio, abrogatam illam Gracchi legem, qua militi e publico vestem dari iussit, sine ulla stipendii detractioe. Quod fugerat me admonere in Electis, cap. de stipendio. Ambagas tamen secuti principes iterum non redixerint Gracchi hac parte legem. Lampridius certe in Alexandro: *Donavit, inquit, et ocreas, et braccas, et calciamenta inter vestimenta militaria.* et post in persona Principis: *Qui acceptam a provincialibus annonam, qui vestem, qui stipendia vobis attribuit.* Lipsius.

9 *Vacationes munerum.*] Scripta ea de re ad libros Historiarum. Lipsius.

biennium, exercitas aestates, bellum atrox, aut sterilem A.V.
 pacem, sempiterna. nec aliud levamentum, quam si ^{767.}
 certis sub legibus militia iniretur: ut singulos denarios ^{A.C.}
 mererent: sextusdecimus stipendii annus finem adfer- ^{14.}
 ret: ne ultra sub vexillis tenerentur, sed isdem in ca-
 stris praemium pecunia solveretur. An praetorias
 cohortes, " quae binos denarios acciperent, " quae
 post sexdecim annos penatibus suis reddantur, plus pe-
 riculo-

[Praemium pecunia.] Quale istud
 praemium praemium? Pete ab
 EICHTS nostris in G. Lipsius.

[Quae binos denarios.] Bini de-
 narii dedit Senatus Praetorianis,
 in honorem Augusti: ut scilicet
 sibi curam eius, in
 salute cuius salus publica nixa.
 Et accidit in VII. eius Consulatu.
 Et tamen Dionis verba vera, non
 eos denarios meriti Praetoriani:
 sed tantum, XX. asses. Nam ait,
 τὸν μισθὸν τῶν τοῦ Ἰουλίου πραιτοριανῶν
 ἠέτι μισθὸν τῶν τοῦ Ἰουλίου πραιτοριανῶν
 ἠέτι μισθὸν τῶν τοῦ Ἰουλίου πραιτοριανῶν.
 Si, inquam, duplum quod ceteris
 militibus, datum Praetorianis:
 non haec invidiosam orationem esse
 debemus Percennii de quibus de-
 nariis, et augendae rei. Quan-
 tum enim interit, docui ante.
 At exemplum hoc stipendii Prae-
 torianis augendi, sumptum a mi-
 litibus veteris: apud quos Praetoria
 cohortes sesquiplam accipiebat, ho-
 noris causa. vide Festum in Praeto-
 rianis cohortes. Lipsius.

Ad. Vir doctus (Hotomannus)
 re mammaria, nuper emendari
 testatur, quae bis denos acciperent.
 Nam constat ex Dione, inquit,
 accepisse eos saltem duplum quam
 milites: nec id plus fecerit,
 quia vicenos nummos. Denari-
 orum autem duorum aestimatio
 est. Inrelego. vellem et ipse
 quae in hanc rem satis scripsi.
 Quis nostrum exigit ista rigide ad
 hanc laencam? Binos denarios?

sic nempe, quomodo legionarii
 unum denarium. Is enim eis de-
 finitus, sed solutus numquam nisi
 aestimatione infima et praeca. Ea-
 dem igitur fide et pretio duos de-
 narios cepere Praetoriani. Quos
 quod discrete tamen exprimit Per-
 cennius: quis miretur? in seditione
 id facit, et ad animos scilicet
 vero an falso inflammandos. Idem.
 Simplicius forsitan acciperent, quod
 marginibus allinunt. Sed potest
 defendi, ut sit, quae obtrahitur
 binorum denariorum consecratae
 fuerint: quibus Augusti constitu-
 tio binos denarios dederit: quibus
 senatus in honorem Augusti binos
 denarios stipendium statuerit. Fuisse
 autem hoc praetorianorum sti-
 pendium, nec per invidiam ultra,
 quam erat, augeri, probabili con-
 iectura ex testamentis Augusti et
 Tiberii eruiamus primi dicto cap. 2.
 lib. 3. Pecuniae veteris. Grono-
 vium. Add. Schel. ad Polyb.
 Castr. p. 277. 278. qui Tacitum po-
 tius quam Dionem audiendum
 docet.

[Quae post sexdecim annos.] La-
 pfus ergo Dio, qui lib. LIV. di-
 serte tradit, Augustum definisse
 annos Praetorianis cohortibus duode-
 cim, aliis sedecim. Nisi tamen id
 decretum mutatum postea, anno
 DCCCLVIII. Quod apparet ex eodem
 Dione, libro LV. ubi de praemiis
 militaribus. Quam adi. Lipsius.
 Ceterum redderentur legendum non
 reddantur, nisi terverur acceper-
 int, quod vet. edd. habent.

18 *riculorum suscipere? Non obtrectari a se urbanas e*
A.V. cubias: sibi tamen apud horridas gentes e contubern
767. hostem aspici. Adstrepebat vulgus, diversis incit
A.C. mentis. hi verberum notas, illi canitiem, pluris
 24. *detrita tegmina et nudum corpus exprobrante*
Postremo eo furoris venere, ut tres legiones misce
in unam agitaverint. depulsi aemulatione, quia su
quisque legioni eum honorem quaerebant, alio ve
tunt, atque una tres aquilas et 3 signa cohortium lo
cant: 4 simul congerunt cespites, exstruunt tribuna
 5 *qu*

1 *Exprobrantes.*] Vid. infr. ad c. 35. init.

2 *Eo furoris venere, ut - agita-*
verint.] Si ex omnibus una legio fit, una tantum aquila, unius legionis signa, unum nomen legionis sumitur, ceterae aquilae et signa abiciuntur, duarum legionum nomina tolluntur: id quod e sequentibus intelligitur. Nam aemulatio, qua depulsi sunt a consilio, haec fuit, quod suam quaeque aquilam, sua signa, suum nomen servari vellet. Hoc consilium furorem vocat Tacitus, ut opinor, propterea, quod religionem violabat, et quidem pluribus modis: primum in aquilis et signis, quae sanctitatem habent, ut satis notum est, et religionem, quae dissolvitur iis sublatis et abiectis; deinde in eo, quod deserunt signa sua, quae se non deserturos, ad quae conventuros, nec iniussu Imperatoris discessuros iuraverunt: tertio, quod legiones dissolvuntur, quae et ipsae sanctitatem habent.

3 *Signa cohortium.*] An cohortes propria signa habuerint, diversa a signis manipulorum disputat Lysius de Mill. IV, 5. putatque signa cohortium esse eadem quae manipulorum, aut signa triariorum, sic dicta, propter dignitatem. Schelius autem p. 299. distinguit signa cohortium et manipulorum, si recte memorem eius cepti. Ex verbis solis

signa cohortium aut cohortis nihil intelligi tale potest. nam etiam *Legionis signa* occurrunt, et *centuriones cohortium*, et tamen intelliguntur signa manipulorum, quae sunt in legione, et duces centuriarum, quae sunt in cohorte. deinde intelligi possunt *cohortes sociorum*, ut in loco Livii XXVII, 13. in quo *signa cohortium* distinguuntur a *signis manipulorum*, ut vidit Dukerus ad illum locum, post Schesium p. 315. quod tamen ab hoc loco est alienum: in quo intelligenda signa manipulorum, qui in quaque cohorte essent.

4 *Simul congerunt cespites.*] Nota morem antiquum. Tribunal Imperatorium ecce in castris, etiam illa aetate cespitium. Plinius in laudatione Traiani: *Decora facies consulis: multa post saecula tribunal viridi cespice exstructum, ut fuscium tantum, sed pilorum signumque honore (malim, horrore) circumdatum.* Xiphilinus de Boodicta regina Britanniae: *Ἐπιπέγυς δὲ τὸ ἐράταυμα ἀμφὶ δάδας μνησάδας ἐν, καὶ ἀνέβη ἐπὶ βήμα ἐν γῆς ἰλίδος ἐς τὸν ἑρματὶν τρέπον κατοικηθῆναι.* Eleganter *Ascendit*, inquit, *tribunal e terra palustris more Romano constructum.* Statius in Silvis:

Hic factus dare iura parens, hoc cespice curmas Aefari.

quo magis conspicua fedes foret. ⁶ Properantibus A. V.
 Blaesus advenit, increpabatque, ac retinebat singu- ^{707.}
 los, clamitans, *Mea potius caede imbuite manus:* A. C.
 levi- ¹⁴⁻

Actius lib. XXIII. *Ipsè aggers*
gibè offenti, coronaque celsa-
mentibus potestasum, salia
ojecta dixerit. Lucanus lib.
 1. de Caesare concionante:

— *hæc aggers fultis*
Opus, intrepidus vultus; me-
rum animos
Immores.

Plinius in Pompeio: *Ἐθύμους*
Ἰσίου, ἑὶ δὲ ἐπὶ ἐπαύσειν γυ-
νήθην θέσαντες, ἃ ποιεῖν αὐτοί,
ἐπιπέλαγος βαθείας λαμβάνοντες.
ἢ ἐπιπέλαγος ἐπιπέλαγος, etc.

Caesarius de bello Getico:

Deus autem princeps confir-
mas iuros,
Aggers conspicuus. Has circumfa-
sa iuvatus

Nix hostis, promasque ferox ac-
comendat aures.

Lipsæ. Schel. ad Hygin. p. 142.
 part non intelligi tribunal duci
 et hanc: nullum enim dum
 dicitur festiniosorum fuisse: sed
 aggerem, in quo signa et aquilæ
 poterant: nam etiam apud Hy-
 ginum est tribunal, in quo cor-
 pora ponuntur. Dicitur de hoc
 trobi huius sensu, quod ipse de
 m. p. v. ad c. 65. Liptum ve-
 rum vidisse puro. satis distinguitur
 obsequio signorum et constructio
 tribunalis.

[*Quo magis conspic. s. f.*]
 Scelus est, ut videre quisque pos-
 set, ubi essent illi, qui ferre miu-
 nas non possent, meliores condi-
 ones potarent, ubi convenien-
 tes, quo eundem esset ei, qui se
 in aggere vellent.

6 *Properantibus Blaesus adve-*
 nit.] Si fuisset in unico libro
 tribus, non huic illud præ-

ferrem. Suetonius Claudio: *Ca-*
nalem absolvit ægre, et post unde-
cim annos, quamvis continis tri-
ginta hominum militibus sine inter-
missione operantibus. Noster infra:
Miscetur operantium bellantiumque
clamor. Vegetius de re mil. 2, 22.
sive ad opus aliquod, sive ad de-
curfionem campi exeunt milites, tu-
bicine vocante operantur, et rursus
tubicine admonente cessant. Grono-
vinus. Properantibus efficacius est.
 Non modo operabantur, sed etiam
 acriter laborabant, ut celerius per-
 fieretur opus, item, studio in-
 centu. Sic *properare* dicitur: ut
properare cibum apud Virgilium
 opinor. Noster II, 6. *naves prope-*
peratae. ibid. 31. mortem properare,
 et c. 80. *vela ad subitum usum pro-*
perata. et sic optimi quique. v.
 Brockhuf. ad Tibull. IV, 1, 205.

7 *Clamitans, Mea potius caede.*]
 Mirum videri possit, et quid caus-
 sæ, cur ob tribunal cespitium
 adeo inclamet Blaesus? Nam sub-
 iungit: *Leviore flagitio legatum in-*
serficietis, quam ab imperatore de-
sciscitis. Capitale ergo adeo faci-
 mus illud? capitale proflus. Nam
 tribunalis exstructio, ascensioque
 signum proprium Imperatoris:
 quod allocutus milites conscen-
 deret. Simile apud Vopiscum in
 Probo. *Vndique ab omnibus adcla-*
matum est, Probe Auguste dii te
servent. Deinde concursus, et ce-
spitium tribunal, appellatusque
Imperator. Sed et allocutio ipsa
 soll Imperatori servata postea.
 Ammianus de Iuliano nondum
 Principe, lib. XVI. *Ex cum allo-*
qui pariter omnes nec longitudo spa-
riorum extensa, nec in unum co-
actæ multitudinis permitteret crebri-
tas, (et alioqui visabat gravioris
 invi-

19 *leviore flagitio legatum interficietis, quam ab impera-*
 A. V. *tore desciscitis. aut incolumis fidem legionum retinebo:*
 767- *aut iugulatus poenitentiam adcelerabo.* Aggerebatur
 A. C. nihilominus cespes, iamque pectori usque adcreve-
 14- rat, cum tandem ¹ *pervicacia victi incoeptum omi-*
sere. Blaesus multa dicendi arte, Non per seditionem et turbas ² *desideria militum ad Caesarem ferenda,*
 ait. *neque veteres ab imperatoribus priscis, neque ipsos a divo Augusto tam nova petivisse. et parum in*
tempore ³ *incipientes principis curas onerari. Si tamen tenderent in pace tentare, quae ne civilium quidem ballorum victores exposulaverint; cur contra morem obsequii, contra fas disciplinae, vim meditentur? discernent legatos, seque coram mandata darent.*
 Adclamavere, ut filius Blaesi, tribunus, legatione *ea*
fungeretur, peteretque militibus missionem ab sexdecim annis. Cetera mandatu-ros, ⁴ *ubi prima provenissent.* Profecto iuvene, modicum otium: sed superbire miles, quod filius legati orator publicae causae, satis ostenderet; necessitate expressa, quae per modestiam non obtinuissent. Interea manipuli, ante
 20 *coeptam seditionem Nauportum missi,* ¹ *ob itinera et pontes, et alios usus, postquam turbatum in castris accepere,* ² *vexilla convellunt: direptisque proximis vicis,*

invidiae pondus, ne videretur id adfectasse quod sibi soli deberi Augustus existimabas) caustior sui, etc. Lipsius.

1 *Pervicacia victi.*] Ipsius Blaesi; et si qui alii fortiter obstitereant. Lipsius.

2 *Desideria mil.*] Proprium hac aetate in tali re verbum: pro quo Cicero *postulata* dixit. Sic etiam Suetonius Aug. 17. 53. etc. quae loca iam attulit Pichona. *Postulata* vocat et ipse c. 26.

3 *Incipientes principis curas.*] Acidalitus conicit *incipiensis*. Satis placent *incipientes curae*. Sic Ovi. io. de arte: *incipiens omnia sensit amor*. Et in 12 metam. *Bar-*

ba erat incipiens. Noster i histor. incipiens adhuc et nondum adulta fedit o. Gronov. Mox legendum *meditentur*, non *meditentur*.

4 *Ubi prima provenissent.*] Eleganter pro *successissent*. Sic etiam Hilt. II, 16. *inani auxilio, et am se provenissent*. Ovid. Trist. I, 1, 39. *Carmine proveniunt animo deducta sereno*. Plin. H. N. XVIII, 3. *bonestis manibus omnia lactius proveniunt*. add. Interpretes ad Sueton. Vesp. 5.

1 *Ob itinera.*] Expeditionem ergo meditabantur, eoque haec praecurabant: neque alio sine simul in Aestivis erant. Lipsius.

2 *Vexilla convellunt.*] Freinsheimius potest esse, *discepuant, frangunt*.

vici, in quoque ³ Nauporto, quod municipii instar ^{A. V.}
 erat, manentis centuriones inrisu et contumeliis, ^{767.}
 postea verberibus insectantur: praecipua in Aufi- ^{A. C.}
 dianam, ^{14.} praefectum castrorum, ira, ⁵ quem de-
 repta vehiculo, sarcinis gravant, aguntque primo
 in agmine, per ludibrium rogitantes, *an tam immen-*
sa castra, tam longa itinera libenter ferret? Quippe
 Rursus diu manipularis, dein centurio, mox castris
 praefectus, antiquam duramque militiam revocabat,
 vetus operis ac laboris, et eo immitior, quia tole-
 raverat.

post. Videntur abreptus ab eo, qui castra, sive solo evellunt, et detrahunt, adduntque non visenda munera: quasi vexillorum recepta multo turbanti esset pro confectione flagello. Sed quod non absurdum concedit esse, e solo esse, hoc solum verum est. Nam detrahere vexilla et solo affigere solebant, qui profusus aut a castris, aut ab imperatore delatere, nec sibi receptum ad possessionem reliquum facerent. Si vero nec desiciebant, nec sacrosancti religione solvi volebant: sed conditionem suam meliorem facere conabantur. Cogitandum est Nauporti, quo missi erant, aliquid tranquillo, et in officio, utique inretros fuisse, stantibus et in vexillis: quum tumultu castra a comperto abiicerunt, et, inuisque et ingratis ductis in halerunt vexilla, et festinavit, ne communi causae deesset. Quod vero ait, se nescire, quantum ad dispendios vicos signa periclitari: equidem non praeteritum signa vicorum dispendii tempore, sed proficiscendi. Sed tamen, quemadmodum paulo ante operantur subrectis vexillis, ut operaret militari eos munere fundere et milites esse, non viles materiamque contractarum aut operationem semet operarum; sic et movendum, ad secundam castra versus, stetit vexilla, etiam. Tu. T. T.

non narretur, credibile satis est, et moris securitatisque causa (non enim sine custodibus facile relinquebantur) et ut ostenderent, se milites esse, fraudatos iustus, et indigne habitos, atque ob id iratos, et pignora capientes; non latrones et praedones meros. Vide, quae ad Livii 3, 54. diximus. Gronovius.

³ Nauporto.] Meminit et Vel-leius. Strabo collocat in Tauriscis, situ ab Aquileia stadiis CCCL. sed vocat *Ναυπόρον*, corrupte, ut opinor. Lipsius.

⁴ Praefectum castrorum.] Munnus fuit, nescio an antiquum mentionem quidem eius ante Principes nondum inveni: postea. Suetonius. Vide EX CVRS. in H. Lipsius.

⁵ Quem dereptum vehiculo.] Sic e MS. pro *direptum* Pichena; recte. Sic emendabat etiam Heinsius quem v. de h. v. ad Ovid. Met. III, 52.

Vehiculo.] Honestiores ergo militum etiam tunc in vehiculo, aut equo. Lipsius.

⁶ *Inventus operis.*] Medicea scriptura, *inventus operis*. verum censo *vetus operis*. In Tacito *vetus militariae*, et in Silio ipsa haec verba: — *guaros belli, veteresque laborum.*

Lipsius. Recte recepit Pichena, Gronovius, Ryckius, ceterae quidem coniecturae, ut *inventus operis*.

21 raverat. Horum adventu redintegratur seditio, A. V. vagi circumiecta populabantur. Blaesus pau
767. maxime praeda onustos, ad terrorem ceterorum,
A. C. fici verberibus, ¹ claudi carcere iubet. nam et
14. tum legato a centurionibus, et optimo quoque
nipularium parebatur. Illi obniti trahentibus, prae
sare circumstantium genua, ciere modo nomina
gulorum, modo centuriam quisque, ² cuius mani
laris erat, cohortem, legionem, *eadem omnibus*
minere, clamitantes: simul probra in Legatum cur
lant, caelum ac deos obtestantur: nihil reliqui fa
unt, ³ quo minus invidiam, misericordiam, metu
et iras permoverent. Adcurritur ab universis,
carcere effracto, solvunt vincula: desertoresque,
rerum capitalium damnatos, ⁴ sibi iam misce
22 Flagrantior inde vis, plures seditioni duces. et Vib
lenus quidam gregarius miles, ante tribunal Bla
adlevatus circumstantium humeris, apud turbato
et, quid pararet, intentos: *Vos quidem*, inquit, *h*
innocentibus et miserrimis lucem et spiritum reddi
distis: sed quis fratri meo vitam, quis fratrem mi
reddi

ris, pro exactore operis, quod placebat Heinsio l. c. *trius* Gronovii, aliaeque aliorum minus placent: H, 66 est *vetus stipendii* l. *stipendii*, ut Pichena vult: Contra *recens Praetura*, sive ut Heins. vult, *praeturae*. Aldus dedit *immitis*, quod Mureto placebat.

1 *Claudi carcere.*] In castris stativis ergo carcer. et cum exercitus moveret, eosdem catena trahebant, more militari, ut alibi dicam. Iuvenalis, Satyra VI.

Inde fides arsi, sonnis se dextera ferro

Larvaque, se longo castrorum in carcere mansit.

Lipsius.

2 *Cuius manipularis erat.*] Melius foret sic: *m. centuriam quique, modo cohortem, cuius manipularis erat.* Nam manipuli sunt

cohortium, non centuriarum. Si nihil muto. Etenim, etiam quae in centuriis sunt, manipulare quia quaeque centuria manipuli certi est, et a centuria milites nunc dicuntur, ut nec a cohortibus.

3 *Quo minus invidiam.* etc. Heinsius l. c. ablativos malebat intellectu *committentes*: quibus sane aptius verbum *permoveretur*. Invidia movetur, non permovetur.

4 *Sibi iam miscens.*] Suspectus est viris doctis *et iam*: unde Faenius et Pichena malebant: *sibi immiscens*. Me quidem particulam illa non offendit, quae habet *h. l.* vim augendi, ut alibi. sensus est: non modo sui furoris socios et carcere eximunt, sed eos *idea* ipsos liberatos sibi miscens, qui criminum causa in carcere fuerant.

reddi? quem missum ad vos a Germanico exercitu, de A.V. communitas commodis, nocte proxima iugulavit, per 767-
gladiatores suos, quos in exitium militum habet, atque A.C. 14-
arma. Responde Blaese, ² ubi cadaver abieceris?
³ Ne hostes quidem sepulturam invident. cum osculis,
D 2 cum

[In gladiatores suos.] Refer ad
sacra sacrali eius morem, quo
Praefecti provinciarum,
Praefecti praetorium aiebant, ad
hunc modum exhibenda. Non enim
sunt illi lecti, ne erres. Lip-
sae. ad Dion. Vostium ad Caes.
B. C. 1, 7, ubi etiam paulo ante
legendum censeo reddet, non neces-
sario cunctura.

[In cadaver abieceris.] Ingra-
tus liber est Alb. Gentilis lib. 2.
de scriptis ex I. C. reliquit, quod
habet impigerat Titius, abique
deest. Quis ignorat il-
lum artem multa sibi permisisse,
ut neque Velleius neque aequa-
lum eam quisquam dicendi stu-
dium aut? Addit e Livio corru-
ptum accisusque ibi. Non melio-
rius vident auctoribus in Assertio-
ne Tams: quae a melioribus pe-
nit, aut corrupta, aut aliena sunt.
V. Cam e Gellio, ubi transfret,
et transfret; ex Panegyrico,
in strage passus ire, festinans; ubi
cibus, ut ubique profusus, ire festi-
nat. See Virgilio:

Cassus et pulcro veniens in cor-
poris certas, quasi voluerit ille
veniens in corpus et non vir-
tute in pulcro corpore sua, vel, si
gravis veniens, accidens, ap-
paret. Tam Propertii arcem se-
del fuisse in cineres (si tamen
destruxit) quis non videt esse
tam et collapsam ruisse in
cineribus? At Barthius Vbi pro Quo
Caprum Grammaticum,
loquitur tamen hic Tacitum, cui
tam toti gregi Caprum cro-
nicum festive ait Adver. 33, 5.
quid capentur, cum Latine
cibus, acubi ad Quo requiri-

tur, illic ubi locus non est: et
recte quidem dicimus quo abieceris;
sed pro eo non dixit Tacitus ubi
abieceris, verum more illo suo
praegnantibus sensus breviter efferen-
di pro eo, quod est, ubi non hu-
maveris aut conderis, sed iacens,
sub dio reliqueris: vel, ubi non
tenui terrae iniecta contextum,
sed sic abiectum relinqui iusseris
feris lacerandum. Vbi abieceris,
ubi sine iustis posueris; ubi feceris,
ut foede raceat. Higinus fab.
165, cantans se in aqua adspexit, et
vidit se merito irrisam, unde tibias
ibi abiectis. Gronovius. Recte ista
habent. Simplicius erit ac facilius:
ubi significatio in loco et in locum
concurrunt, ut h. l. ubi et quo
poni possunt: non, cum sola est
significatio in locum: sed ibi ne-
cessario quo dicitur. v. Clark. ad
Homer. Iliad. 4. 593. Ceterum in MS.
est abegeris, quod non displicet Jac.
Gronovio.

3 Ne hostes quidem sepulturam
invident.] Cum extet in calamo
exarato codice sepultura, revocan-
dum esse censet Gruterus; ei enim
casui iungi posse, pluribus alio loco
ostendisse. Nimis vellem, de
pluribus hic aliquid praelibasset.
Loquitur enim, quis hoc verbo sic
utis sit, memini. At sepulturam,
an sepulturae scribas, ciccum non
interdum: nam utrumque aucto-
res habet optimos. Quia et cum
invidere alicui dicitur, semper in-
telligi accusativum censeo, rei,
quae invidetur: et cum invidere
aliquid, dativum personae, cui in-
videtur. Cicero cum in Attio no-
tat, Quis florem liberum invidit
meum, non improbat invidere ali-
quid

A.V. cum lacrimis dolorem meum implevero, me quoque
 767. trucidari iube; dum interfectos nullum ob scelus, sed
 A.C. quia utilitati legionum consulebamur, ⁴ hi sepeliant.

14.
 23

Incendebat haec, fletu, et pectus, atque os, manibus verberans: mox disiectis, quorum per humeros sustinebatur, praiceps, et singulorum pedibus advolutus, tantum consternationis invidiaeque concivit, ut pars militum, gladiatores, qui e servitio Blaesi erant, pars ceteram eiusdem familiam vincirent, alii ad quaerendum corpus effunderentur. ac ni prope, neque corpus ullum reperiri, et servos, adhibitis cruciatibus, abnuere caedem, neque illi fuisse unquam fratrem, pernotuisset, haud multum ab exitio Legati aberant. Tribunos tamen, ac praefectum castrorum extrudere. sarcinae fugientium direptae. et centurio Lucillus interficitur, ¹ cui, militaribus facietis,

quid alicui, sed invidere aliquem pro alicui. Neque id veteribus placuisse video: et vereor ne in Actio praecesserit membrum orationis, in quo esset *et mihi*, in his repetendum. Scio Scioppium aliter sentire in Paradoxis, sed nihil me movet. Horatii, *ego cur acquirere pauca Si possum, invidetur*, non ultra producendum est. Ovidii in Epistola Laodamiae, *Troas in invidio*, corruptum est pro *Troas in invidio*, ut animadvertit Salmastius, et merito secutus est Heinius noster. Apud Quintilianum lib. 9. cap. 3. liber optimus: *us huic rei invadere; non, ut omnes veteres et Cicero praecipue, hanc rem. Qui tamen errat: nam invadere alicui Plautus, Varro, Lucretius, Cicero ipse dixerunt. Quod autem cornicatur Scioppius, cum legimus, invidis commodis eorum, suppleendum esse invidia vel invidere nominis vim habens, nihil agit. Potius provensum, aut continuatio-nem. Sic ne hostes quidem sepulcrum invidens, puta mortuis: sepulcrum, cogita *et vivere vel fieri. Invidis operi*, nempe incrementa*

vel successum. Non invidere exemplo, *et existere*. non prohibebo, ne fiat. Lipsius. Revocavi scripturam scripti, et editorum ante Pichenam, qui primus, sine libris, induxit *sepulcrum*, sine necessitate: quod etiam improbat Heinius l. c. qui praefert cum Grutero *sepulcrum*: idque exemplis firmare tendit. Ablativum verbo *invidere* iungi ab huius aetatis scriptoribus, certum est: nec dubitare debet Gronov. vid. Burm. ad Quintil. IX, 2. et Cel. Gesnerus *ibid.* qui in huius loci lectione Gruteri sententiam probat.

4. *Hi sepeliant.*] Muretus et Lipsius sic ad marginem. Nam est in MS. et vulgatis *ii*. Recte *hi* receperunt Pichena et qui post eum edidit. Nimis saepe in scriptis haec duo pronomina permutantur, ut etiam ad Suetonium notavimus.

1 *Cui militaribus facietis.*] Moris huius militaris exemplum item in Aureliani vita: *Huic signum exercitus apposuerat, Manu ad ferrum: ut si forte quaereretur, quis Aurelianus*

facētis, vocabulum, *Cedo alteram*, indiderant; A. V. quia, fracta vite in tergo militis, alteram, clara vo- 767. ce, et rursus aliam, poscebat. ceteros latebrae texe- A. G. re, uno retento Clemente Iulio, qui perferendis mi- 14. litiā mandatis habebatur idoneus, ob promptum in- genum. Quin ipsae inter se legiones, Octava, et Quindecima, ferrum parabant: dum centurionem, cognomento Sirpicum, illa morti deposcit, Quindecimani tuentur: ni miles Nonanus preces, et ad- verbum aspernantis, 3 minas interiecisset. Haec au- 24. dita, quamquam abstrusum, et 1 tristissima quaeque maxime occultantem, Tiberium perpulere, ut Dru- sicum, cum primoribus civitatis, duabusque praesens cohortibus, mitteret, nullis satis certis mandatis: ex re consulturum. et cohortes delecto maxime supra solitum firmatae. additur magna pars praetoriani equitis, et roborā Germanorum, 2 qui tum

D 3

luz aliquid fecisset vel gessisset, legere, Arelhanus manu ad 10. De vite autem Centurio- am, protra iam res et concul- 14. Lipus.

[Cognomen Sirpicum.] Causa- tus cognomen me fugit. An- tate Sirpicus, a sirpando? quod a lere, nodoque constringere, sic quidem voce. Vnde Sirpi- ca, enaza five nodi. Quia ver- batur obsoleto illo verbo mili- ta- tibus? an quia asperior in- tibus duriorque? Lipus.

[Minae interiecisset.] Hoc loco- que aliquis abuci ad defenden- tam rāgarem lectionem apud Sue- ton. Dom. 17. dolam interiecit, quo sensu id dici- tur, ad illum locum, in Excur- sione, reperimus. Sed et hic sunt praesens, duae partes, inter quas proponitur minae, quod est in- ter: deinde adhibentur ad- rēandum, non ad perficien-

Trifusis quaeque maxime oc-

culantem.] Et merito. Livius lib. 5. Gens dedita religionibus auxili- um Veientibus negandum, donec sub rege essent, decrevit. Cuius decreti suppressi fama est Veis propter metum regis; qui a quo sa- le quid dictum referretur, pro se- ditionis eum principis, non vani ser- monis auctore habebat. Idem lib. 23. Auxit rerum suarum sui que contemptum consul nimis desegendo cladem nudandoque. Caesar lib. 7. Ex omni numero, qui fuit circiter 40000, vix 800 incolumes ad Ver- tingentorigem pervenerunt: quos ille multa iam nocte, silentio sic ex fu- ga excepit (veritus ne qua in castris ex eorum concursu et misericordia vulgi seditio oriretur) ne procul in- via dispositis familiaribus suis, prin- cipibusque civitatum, disparandos deducendosque ad suos curaret, quae cuique civitati pars castrorum ab initio obvenerat. Gronovius.

2 Qui eum custodes imperatori.] Recepto ergo iterum Germanos cus- todes Tiberius, destitutos post cladem Varianam ab Augusto. Sueto-

A.V. tum custodes imperatori aderant: simul praefectus, Aelius Seianus, collega Straboni, p
 767- A.C. suo, datus, magna apud Tiberium auctoritate,
 14- ctor iuveni, et ceteris periculorum praemiorum ostentator. Druso propinquanti, quasi per officii obviam fuerent legiones, non laetae, ut adsolet, ne insignibus fulgentes, sed inlucie deformi, et vultu quamquam maestitiam imitarentur, contumaciae propiores. Postquam vallum introiit; portas stationum firmiter clausas: globos armatorum, certis castrorum locis opperiri iubent: ceteri tribunum ingenti agmine circumveniunt. Stabat Drusus, silentium manu postea illi, quotiens oculos ad multitudinem retulerant, vultibus truculentis strepere: rursus, viso Caesare, turbamur: murmur incertum: atrox clamor, et repente quies: diversis animorum motibus, pavebant, turbabantque. Tandem, interrupto tumultu, litteras patris recitat: in quis perscriptum erat, praecipua ipsi fortissimarum legionum curam, quibuscum plurimum bella toleravisset: ubi primum a luctu requiescit animus, acturum apud patres de postulatis eorum: misisse interrim filium, ut sine cunctatione concederet, quae statim tribui possent: cetera Senatui servanda, quem neque gratiae neque severitatis expertem haberi par esse.

26 Responsum est a concione, mandata Clementi centurioni

Suetonius Aug. cap. XLIX. De custodiis istis, alibi abunde. Lipsius.

3 Neque insignibus fulgentes.] De cultu et incultu insignium notanda quaedam observo, et promoveo in EXCVRS. in I. Lipsius.

1 Illi quotiens oculos.] Is quidem mos et affectus vulgi, in turba sua audacis. Lucanus pariter in seditione:

— quippe ipsa metus exsolvetur
 audax

Turba suos quidquid multis peccatur, inultum est.

Et Velleius: Subita deinde exercitus seditio, qui plerumque con-

templatus frequentiam suam a disciplina desiscit. Lipsius.

2 Atrox clamor, repente quies. Video expulsam praesentem vocem repens quies. Porro, huic sententiae Silianum illud plane geminum est:

Clamor saepe repens, et saepe fallentia fixis

In sellarem oculis.

Clamor autem, cum terrent, ut sequitur; quies, cum timerent Idem.

1 Mandata Clementi centurioni, quae praefertur.] Perferret, reperitur e MS. Pichena. At Aurelius, Bardas mea mens, ait, si excusationi patrocinaret: vultque praefertur

rici, *que perferret.* Is orditur de missione a sexde-
 cim annis de praemiis finitae militiae: ut ² denarius
 diurnum stipendium foret: ne veterani sub vexillo ba-
 berentur. Ad ea Drusus cum arbitrium senatus et
 patris obtenderet, clamore turbatur. *Cur venisset,*
neque augendis militum stipendiis, neque adlevandis
laboribus, denique nulla benefaciendi licentia? at, ber-
cia, verbera et necem cunctis permitti. Tiberium
etiam, nomine Augusti, desideria legionum frustrari so-
litum: easdem artes Drusum retulisse. Numquamne ad
se, nisi filios familiarum, venturos? novum id plane,
quod imperator sola militis commoda ad senatum rei-
ciat. eandem ergo senatum consulendum, quotiens
supplicia, aut proelia, indicantur. an praemia sub do-
centur, poenas sine arbitro esse? Postremo deserunt
etiam: ut quis praetorianorum militum, amico-
rumve Caesaris, occurreret, manus intentantes,
causam discordiae, et initium armorum: maxime in-
teriti Ca. Lentulo, quod is ante alios aetate et gloria
illius, firmare Drusum credebatur, et illa militiae fla-
gicia primus aspernari. Nec multo post, digredien-
tem cum Caesare, ac, provisu periculi, hiberna ca-
 D 4 stra

ferret a proferendis: neque hic
causam, verum et apud Plinium
lib. 14. cap. 3. Vitor, Vela cor-
porum, quasi, ut proferam senatus
populi Romani mandata. Ex in-
hac quidem iam sic ediderunt:
ut non nocent, in optimo Chif-
re perferam. Nec dubito,
que rectus. Neque enim perla-
que, paucquam audita et pro-
que: et pronuntiando tradun-
que, quod quid aliud, quam per-
feram. Similiter apud Iuvena-
er sat. 6, vers. 390. Accusaque ver-
ba proferis, genere loquendi Saty-
rae admodum decenti, in preci-
que praefertim pariter probatis a
facitate praecurrit ad deos scilicet
senatus consuetudinem, ut habet
etiam scholiales. Non ergo pro-
 ni: Gronovius.

² Denarius diurnum stipendium.]
 vide dicta ad c. 17.

³ Numquamne nisi.] Verior le-
 ctio e verborum traicere: num-
 quamne ad se nisi filios f. Lipsius.

¹ Manus intentantes, causam dis-
 cordiae.] Ecquando manus dede-
 re causam discordiae et armorum,
 ait ille? Certe, si, cui sunt inren-
 tatae, is strenuus repulit eas, aut
 ultro, quod ira dictat, occupavit.
 Eam enim, qui rixam quaerunt,
 ut suam occasionem rapiunt, et
 quasi essent provocati, nihil non
 sibi licere in auctores iniuriae in-
 terpretantur. Dein tumultu coe-
 pro advolant et aggregantur utrim-
 que focii, et a manibus ad ferrum
 ac caedes tranunt. Apage annos.
 Gronovius.

A. V. stra repetentem, circumfistunt, rogitantes, quo 1
 767. geret? ad imperatorem, an ad patres? ut illic quo.
 A. C. commodis legionum adversaretur? simul ingruunt, si
 14. iaciunt. iamque lapidis ictu cruentus, et exitii c
 tus, adcurfu multitudinis, quae cum Druso adve
 28 rat, protectus est. Noctem minacem, et in sce
 erupturam, fors lenivit. nam Luna claro reper
 coelo visa languescere. Id miles, rationis ignaru
 omen praesentium accepit, ac suis laboribus def
 ctionem sideris adsimulans, prospereque cessura, quae
 pergerent: si fulgor et claritudo deae redderetur.
 Igitur aeris sono, tabarum cornuumque concentu
 streperet

1 Luna clariore paene coelo.] Quid hoc, clariore paene coelo? causa palearum, si examinas. A Beroaldo ea lectio est, quam sperne: et substituit, Luna claro repente coelo. Facit sententia, et prisca scriptura, clamore paene coelo. Claro autem coelo is Lunae languor: et ideo sequitur, postquam ortae nubes officere visui. Lipsius. Salinerius volebat clariore plana coelo et clariore positive accipiebat, et sic quoque l. Chifletius in epist. ad Lips. T. l. Collect. Burm. p. 787. Nerius in Annal. l. 4. clarore plena coelo: et clarorem accipit de lumine solis, quod luna recipit. Sordes istae sunt. Verum vidit Lipsius. Clariore tamen etiam Iac. Gronovio placet.

2 Ac suis laboribus.] Molestum hic esse ad ac sensit Freinshemius, qui abesse mallet. Succurrere alio modo voluit Heinsius, emendans banc.

3 Prospereque cessura, quae pergerens.] Frequens hoc verbum Tacito: sed nusquam, opinor, vel ipsi vel alii pergere aliquid est insistere instituto, agere quod in manibus habeas. Ut commodissime accipiamus, integrum foret, prospere cessura itinera, quae pergerent. Sed quis hac in re sic loquitur?

Prorsus censeo Tacitum scripsisse quae urgerent, i. e. quae laborarent, quibus instarent. Horatius Sat. 2, 7. vitium gaudes conflentur et urget Propositum. Et lib. 2. od 18. Marisque Baiis obstrepentis urge. Summovere litora. Nolter lib. 12. itaque urgeret coepo. Non dicit pergeret coepa. Gronovius. Rhenanus: quae gererent, quod multo est languidius. Heinsius l. c. quo pergerent. Davil. ad Cic. Leg. II. ext. quae agerent: quod cuius in mentem veniat Vulgatum verum viderur. Pergere nostrum est persequi, urgere. A. III, 6. si rectum iter pergeres. conf. IV, 20. XV, 27. etc. adde Burm. ad Val. Flacc. IV, 690.

4 Igitur aeris sono.] Clarum exemplum vanae religionis, ad levandos Lunae labores. Ita enim opinio erat. Iuvenalis, nimis facete de sexu tinniente:

Vna laboranti poteris succurrere Lunae.

Livius lib. xxvi. Disposita in muris Campanorum imbellis multitudo cum aeris crepitu, qualis in defectu Lunae silentii nocte cieri solet. Quem morem nec Christianos desisse, discas e Divo Maximo Taurinensi Episcopo: qui nimis id indignatur et culpatur Homilia propria, De defectu Lunae. An in-
 cer

crepere: prout splendidior, obscuriorve; laetari, A. V.
 aut moerere, et postquam ortae nubes offecere visui, 707.
 creduntque, conditam tenebris; ut sunt mobiles ad A. C.
 superationem⁵ percussae semel mentes, *sibi aeter-* 14.
nae vitam portendi, sua facinora averfari deos, la-
terentur. Ventum inclinatione ea Caesar, et, quae
 ante obtulerat, in sapientiam vertenda ratus, cir-
 cum tentoria iubet. Accitit centurio Clemens,
 et sibi bonis artibus grati in vulgus: ii vigiliis,
 stationibus, custodiis portarum se inserunt, spem
 fecerunt, metum intendunt. *Quousque filium impe-*
ratorem obfidebimus? quis certaminum finis? Percen-
tem a Vibuleno sacramentum dicturi sumus? Percen-
tem a Vibulenus stipendia militibus, agros emeritis
legionibus? 7 denique, pro Neronibus et Drusis, impe-
ratorem populi Rom. capeffent? quin potius, 8 ut noviffimi
in culpam, ita primi ad poenitentiam sumus? Tarda
quae in commune expostulantur: privatam gra-
tiam statim mercare, statim recipias. Commotis per
 tentibus, et inter se suspectis, 9 tironem a ve-
 terano, legionem a legione dillociant. Tum redire
 solent amor obsequii: omittunt portas, signa,
 etiam in locum, principio seditionis, congregata,
 D 5 suas

mala hic apta: *Cum requirerem*
si clamor hic velles, dixerunt
quod laboranti Laetae vestra
curatio subveniret, et defectum
in suis clamoribus adiuvaret.

Percussae mentes.] Hic quo-
 que suspicari liceret legendum per-
 cussae, ut supra c. 12. sed vulga-
 re intelligi potest de statu deiectae,
 quod est percussae.

Stationibus.] Quae ante portas
 erant, sed paullo longius: atqui
 in ipfa Caesodas fuerunt, et
 dicitur. Nos in Militia, lib.
 Dialogo viii. Lipsius.

Vigiliis, stationibus, custodiis.]
 Lipsio correctus locus, M.S.
 corrupte in vigiliis. In vi-
 gilii. se inserere dici nullo mo-

do potest. vid. dicta de ubi ad c.
 22. Lipsius posuit in margine:
 recepit Pichena, quem secuti
 sumus.

7 Denique pro N.] Denique h. l.
 pro, ut paucis absolvam, dici
 recte monet Frasinshemius. Sic
 saepe esse apud omnes scriptores,
 hodie notissimum est.

8 Ut noviffimi in culpam.] Hoc
 accipiendum, quasi ad meliores
 militum dictum. Etsi enim omnes
 rebellaverant; non aequè prompte,
 et quidam secuti magis, quam du-
 centes. Hos nunc excitat. Lipsius.

9 Tironem.] Intellegit qui sti-
 pendia nondum compleffent, ab-
 iunctos ab iis, qui sub vexillo ve-
 terani. Lipsius.

33 rum instinctu, sed pariter ardescerent, pariter file-
 A.V. rent; tanta aequalitate et constantia, ut regi crederes
 767. Interea Germanico, per Gallias, ut diximus, ¹ cen-
 A.C. sus accipienti, excessisse Augustum, adfertur. Nepten
 14- eius, Agrippinam, in matrimonio, pluresque ex e-
 liberos, habebat. Ipse Druso, fratre Tiberii, geni-
 tus, Augustae nepos: sed anxius occultis in se patru-
 aviaeque odiis, quorum causae acriores, ² quia ini-
 quae. quippe Drusi magna apud populum Rom. me-
 moria, ³ credebaturque, si rerum potitus foret, liber-
 tatem redditurus. unde in Germanicum favor, e-
 spes eadem. Nam iuveni civile ingenium, mira co-
 mitas, et diversa a Tiberii sermone, vultu, adro-
 gantibus et obscuris. Accedebant muliebres offen-
 siones, novercalibus Liviae in Agrippinam stimulis
 atque ipsa Agrippina paulo commotior, nisi quod ca-
 stitate, et mariti amore, quamvis indomitum animam
 34 in bonum vertebat. Sed Germanicus, quanto sum-
 mae spei propior, tanto impensius pro Tiberio niti.
 Sequa-

gnificantur. Quid moror? Taciti manus fuit: quod nusquam distra-
 cti, nil paucorum instinctu. hoc est, nullo loco, nulla in re dis-
 cordes. Balbus ad Ciceronem lib. 8. ad Atticum: ut Caesarem et Pompeium perfidia hominum distra-
 ctos rursus in pristinam concordiam reducas. Noster lib. 4. si matrimo-
 nium Liviae velus in partes domum Caesarum distraxisset. Varronem apud Nonium: Distractione civium elanguescit bonum proprium civi-
 tatis, atque aegrotare incipit et confes-
 cere. Atque hinc Germani-
 niciani, formidabiliores, nam Pan-
 nonii subinde distracti: ut cum de-
 pulsus aemulatione cap. 18. cum ser-
 rum inter se parabant ob censurio-
 nem cognomeno Sirpicum, cap. 23.
 Gronovius. Sed disiectus idem est,
 quod distractus, eoque verbo saepe
 utitur noster. vid. I, 70. II, 45.
 III, 2. IV, 46. ut iam monuit Hein-
 sius l. c. p. 288. Ego probem Rhe-
 nani coniecturam: quod neque dis-
 iecti, vel paucorum instinctu, cum

Pichena et alius: quam recepit Ry-
 ckius. Non semper post neque se-
 quitur neque vel nec, ut saepe mo-
 nuerunt viri docti, sed etiam vel,
 aut: v. Bentlei, ad Horat. Epod.
 XVI, 6: item et, ac, ut contra
 Bentleium docet Burman, ad Ovid.
 Met. III, 492. Atque Tacitus per-
 multis locis usitatioem particula-
 rum consecutionem, veluti dati
 opera, negligit. Sic III, 54. neque
 mihi, aut vobis usui futuras.

1 Census accipienti.] Ea formi
 sermonis Iuriconsulto dicta legis-
 ad census accipiendos. C. I. D. De
 muneribus et honoribus. Lipsius.

2 Quis iniquae.] A virtutibus
 eius ortae. Invidebant, et ere-
 ctum ingenium timebant. Idem.

3 Credebaturque, si verum.]
 Imo prodita a Tiberio eius epistola
 est, qua de cogendo ad restituenda
 libertatem Augusto agebat.
 Quae una causa necis pio in pa-
 triam iuveni, sed infelici. Sueton.
 in Tiberio, cap. L. Lipsius.

abieci ostentui. Tum, ut quisque praecipuus tur- 30
 bator. conquisiti: et pars, extra castra palantes, a
 castronibus, aut praetoriarum cohortium militibus ^{A.V.}
 quosdam ipsi manipuli, documentum fidei, ⁷⁶⁷⁻
 scribere. Auxerat militum curas praematura hiems, ^{A.C.}
 hiems continuis, adeoque saevis, ut non egredi
 terra, congregari inter se, ^{14.} vix tutari signa pos-
 set. quae turbine atque unda raptabantur. durabat
 timido coelestis irae, *nec frustra adversus impios*
labere sidera, ruere tempestates: non aliud malorum
causam, quam, si linquerent castra infesta, tem-
pestaque, et soluti piaculo, suis quisque hibernis red-
derant. primum octava, dein quintadecima legio
 iura. Nonanus, *opperiendas Tiberii epistolae*, cla-
 maverat. mox ² desolatus aliorum discessione, im-
 portem necessitatem sponte praevenit. et Drusus,
 in expectato legatorum regressu, quia praesentia
 non confederant, in urbem rediit. Iisdem ferme die- 31
 bus, iisdem causis, Germanicae legiones turbatae,
 quanto plures, tanto violentius: et magna spe, fo-
 re, ut Germanicus Caesar imperium alterius pati ne-
 quiret, daretque se legionibus, ³ vi sua cuncta tractu-
 ris. Duo apud ripam Rheni exercitus erant. cui
 nomen superiori, sub C. Silio legato; inferiorem A.
 Lucina curabat. Regimen summae rei penes Ger-
 manicum, ⁴ agendo Galliarum censui tum intentum.

Sed

de solo Africano: *Sic extra val-*
les soluti sunt, et cruciabiliter
periculi. Calpurnius Declama-
 tor VII. in ipso argumento:
desolator corpora eorum extra val-
les cruci iussit. Eiusdem senten-
 tiae, quod idem Tacitus statim:
desolatorum laniatosque, et partim
desolatorum, ante vallum, aut in
rupem Rhenum proiciunt. Lipsius.

[*Vix tutari signa.*] Id est, re-
 cedere et servare in principiis,
 Tacitus. Idem.

[*Desolatus.*] Solus relictus,
 desolatus, ut Glossae veteres.
 Lipsius.

[*Vi sua tracturus.*] Elegans
 est Freinshemii coniectura, et con-
 sentiens vocibus seditionum cap-
 tivo: *tracturus.* Sed et vulgata
 commodum sensum habet, ut bene
 iam monuit Ryckius.

[*Agendo Galliarum censui.*]
 Censum accipies, non qualis Ro-
 mae, aut notae saltem essent Gal-
 lorum facultates: sed ut ex modo
 censu triburum penderent et vec-
 tigal. Quod cum in aliis provin-
 ciis servabatur (apud Iurifconsultos
 titulo toto de censibus): tum in
 Gallia potissimum, ditissima pro-
 vinciarum. Adde sis nostra in EX-
 CVRS. K. Lipsius.

A. V. Sed, quibus Silius moderabatur, mente ambigua for-
 767 tunam seditionis alienae speculabantur: inferioris ex-
 A. C. ercitus miles in rabiem prolapsus est, ³ orto ab unet-
 14- vicefimanis quintanisque initio, et tractis ⁴ prima
 quoque ac vicefima legionibus. nam iisdem aestivis
 in finibus Vbiorum, habebantur, per otium, aut le-
 via munia. Igitur, audito sine Augusti, vernacula
 multitudo, ⁵ nuper acto in urbe delectu, lasciviae
 fueta, laborum intolerans, implere ceterorum rudes
 animos. *Venisse tempus, quo, veterani maturam mis-
 sionem, iuvenes largiora stipendia, cuncti modum mis-
 riarum, exposcerent, saevitiamque centurionum ulciscer-
 rentur.* Non unus haec, ut Pannonicas inter legio-
 nes, Percennius, nec apud trepidas militum aures
 alios validiores exercitus respicientium, sed multa se-
 ditionis ora vocesque: *sua in manu sitam rem Roma-
 nam, suis victoriis augeri Remp. ⁶ in suum cognomen-
 tum*

3 *Ab undevicesimanis.*] In Ger-
 mania inferiori, hac aetate ubique
 XXI. legionem reperio, non deci-
 mamnonam. Itaque hic et saepius,
 repono, *Vna vicefimanis.* Quae
 vox remotior ab usu hodie, impo-
 suit scriptorum vulgo. Adi, si
 placet, ad lib. I. Histor. Notas.
Lipsius. Pichena e MS. recte,
 quod coniecerat *Lipsius*, reposuit.

4 *Prima*] de legione prima,
 cuius saepe in hoc libro mentio,
 quaeque in antiquo marmore *Ger-
 manica* vocatur, vide, si lubet,
 erudite differentem *Bimardum* in
 Originibus *Cularonen*sibus c. V.
 T. I. Thef. Inf. Murator. p. 95.
 feqq.

5 *nuper acto in u. d.*] Ante
 quinque circiter annos, nuntiata
 in urbe clade *Variana*. cum qui-
 dem Romae subitum militem *Aug-
 ustus* conscripsit, ad tutelam ri-
 pae *Rheni*: et plerisque e liberti-
 nis. *Sueron.* c. XXV. et *Dio* LVI.
Lipsius. *Nuper* de pluribus annis
 dici notatum in *Clav. Cic.*

6 *In suum cognomen.*] Si ad

sua tempora *Tacitus* respexit, cla-
 ra res: omnes enim post *Tiberium*
 fere Imperatores cognomen sum-
 pserunt a pugnacissima gente. At
 quid est, quod hic milites in eo
 gloriantur, nisi si divini et prae-
 scii futurorum? Nam ad hoc aevi
 solus *Drusus* et *Germanicus*, quo
 apud *Dionem* habes LV. et si quis
 quam ex Imperatoribus; solus cer-
 te *Tiberius*. Sed correctione ex-
 plico me, et omnino scribe. censeo
adscisci imperaturos. idque verum
 cognomen illo insignitos eos, qui
 in spe Principatus. Praeter dictos
 ecce *Vitellius Imp. filium suu* re-
 tinens *Germanicum* appellavit, cin-
 xitque cunctis fortunae principalis
 insignibus. *Lipsius.* Dissentiunt *Sal-
 linerius*, *Freinshemius*, *Ryckius*:
 et per Imperatores intelligunt *Du-
 ces* exercituum, qualis *Drusus*
 olim, post *Tiberius*, nunc *Ger-
 manicus*: quibus nomen Imperato-
 ris datum; quod etiam *Germanico*
 passim tribuit *Tacitus*. Quae mihi
 adhuc commodissima ratio vis est
 Sensu

tum *adscisci imperatores*. Nec legatus obviam ibat. ³²
 quippe plurimum vecordia constantiam exemerat. re- ^{A. V.}
 pente lymphati, districtis gladiis, in centuriones in- ⁷⁶⁷⁻
 vadunt. ea vetustissima militaribus odiis materies, ^{A. C.}
 et ferendi principium. prostratos ¹⁴ verberibus
~~oculant~~, ² sexageni singulos, ut numerum centurio-
~~rum~~ adaequarent. Tum convulsos laniatosque, et
 parum exanimos, ante vallum, aut in annem Rhe-
 num proiciunt. Septimius, cum per fugisset ad tri-
 bunal, pedibusque Caecinae advolveretur, eo usque
 flagitatus est, donec ad exitium dederetur. Caelius
 Chaereta, mox caede C. Caesaris memoriam apud po-
 steros adeptus, tum adolescens, et animi ferox, in-
 ter obstantes et armatos ferro viam patefecit. Non
 tribunus ultra, non castrorum praefectus, ius obti-
 nuit: vigilias, stationes, et si qua alia praesens usus
 indixerat, ipsi partiebantur. Id militares animos al-
 tius coniectantibus praecipuum indicium magni atque
 implacabilis motus, quod neque disiecti, ³ nil paucorum

Sensus erit: Qui Imperatores fiant, exercitus Germanico maxime praefici, ut Germanicorum cognomen accipiant, veluti omnium gloriosissimum, sive, hoc maxime cognomen petere ac fumere. Ceterum vid. ad. II. c. 6. Lacinitas durior est, et minus dictum in alicuius cognomen adscisci: sed tamen et supra c. 8. *Luis in nomen Augustae adsumebatur.*

¹ *Verberibus oculant.* Malim, *oculatus*, in hac significatione, Cicero pro Milone: *Qua in turba C. Fricus senator ita est mulcatus. ut non amiserit.* Livius I. XXI. *In legatione, Hectoribus prius indigeret in modum mulcatis, impetum faceret.* Idem lib. VIII. *Sperare se suam redempturam.* et alibi, *Mulcatis virginis.* Quibus locis omnibus, *Mulcatis*; non aequè placet. *Ufus.* Idem in MS. repertum recepit Pichena et Gronovius. ² *Verborum mulcare et mulcare*

permutatione frequenter actum a Criticis.

² *Sexageni singulos.* In legione plena, sexaginta centuriones. Dionysius Halicarnassicus, libro IX. et Vegetius: ego plene in Militia II, 5-8. *Lipfius.*

³ *Nil paucorum insinctu.* Rheno placet, *vel paucorum.* nec sperno. *Lipfius.* Hoc quidem palam est, non respondere inter se *et neque et nil*; nihiloque magis *et neque et vel* (quod placebat Rheno). Sed qua in voce mendum sedeat, videndum. Nihil illos offendit *et disiecti*, quod me maxime. Qui enim *disiecti*? Sparsi, inquit Aurelius. Et haec quidem vis vocis: sed an Pannonii magis sparsi? immo mox e sparsis adunati. Tale autem quid dixisse Tacitus videtur, quod in Pannoniis fuisset, et tumultum eorum minus merendum reddidisset. Quemadmodum *paucorum insinctu*: eo enim Percennius et Vibulenus signifi-

33 rum instinctu, sed pariter ardescerent, pariter file-
 A.V. rent; tanta aequalitate et constantia, ut regi crederes.
 767: Interea Germanico, per Gallias, ut diximus, ¹ cen-
 A.C. sus accipienti, excessisse Augustum, adfertur. Neptem
 14- eius, Agrippinam, in matrimonio, pluresque ex ea
 liberos, habebat. Ipse Druso, fratre Tiberii; geni-
 tus, Augustae nepos: sed anxius occultis in se patrum
 aviaeque odiis, quorum causae acriores, ² quia ini-
 quae. quippe Drusi magna apud populum Rom. me-
 moria, ³ credebaturque, si rerum potitus foret, liber-
 tatem redditurus. unde in Germanicum favor, et
 spes eadem. Nam iuveni civile ingenium, mira com-
 mitas, et diversa a Tiberii sermone, vultu, adro-
 gantibus et obscuris. Accedebant muliebres offen-
 siones, novercalibus Liviae in Agrippinam stimulis:
 atque ipsa Agrippina paulo commotior, nisi quod casti-
 tate, et mariti amore, quamvis indomitum animum
 34 in bonum vertebat. Sed Germanicus, quanto sum-
 mae spei propior, tanto impensius pro Tiberio niti-
 Sequa-

gnificantur. Quid moror? Taciti manus fuit: quod nusquam distra-
 cti, nil paucorum instinctu. hoc est, nullo loco, nulla in re dis-
 cordes. Balbus ad Ciceronem lib. 8. ad Atticum: ut Caesarem et Pompeium perfidia hominum distra-
 ctos rursus in pristinam concordiam reducas. Noster lib. 4. si matrimonium Liviae velus in partes domum Caesarum distraxisset. Varrus apud Nonium: Distractione civium elanguescit bonum proprium civitatis, atque aegrotare incipit et confes-
 cera. Atque hinc Germaniciani, formidabiliores. nam Pannonii subinde distracti: ut cum depulsi aemulatione cap. 18. cum fer-
 rum inter se parabant ob censuram cognomen Sirpicum, cap. 23. Gronovius. Sed distractus idem est, quod distractus, eoque verbo saepe utitur noster. vid. I, 7c. II, 45. III, 2. IV, 46. ut iam monuit Hein-
 sius l. c. p. 188. Ego probem Rhe-
 nani coniecturam: quod neque dis-
 tracti, vel paucorum instinctu, cum

Pichena et alius: quam recepit Ry-
 ckius. Non semper post neque se-
 quitur neque vel nec, ut saepe mo-
 nuerunt viri docti, sed etiam vel,
 aut: v. Bentlei, ad Horat. Epod.
 XVI, 6: item et, ac, ut contra
 Bentleium docet Burman, ad Ovid.
 Met. III, 492. Atque Tacitus per-
 multis locis usitatioem particula-
 rum consecutionem, veluti data
 opera, negligit. Sic III, 54. neque
 mihi, aut vobis usui futuras.

1 Censum accipienti.] Ea forma sermonis Iuriconsulto dicta legatio ad censum accipiendos. C. I. D. De muneribus et honoribus. Lipsius.

2 Quis iniquae.] A virtutibus eius ortae. Invidebant, et erectum ingenium timebant. Idem.

3 Credebaturque, si rerum.] Imo prodita a Tiberio eius epistola est, qua de cogendo ad restituendam libertatem Augusto agebat. Quae una causa necis pio in patriam iuveni, sed infelici. Sueton. in Tiberio, cap. I. Lipsius.

placitum, ut epistolae, nomine principis, scriberentur: *missionem dari vicena stipendia meritis, exaucto vari, qui senadena fecissent, ac retineri sub vexillo, ceterorum immunes, nisi propulsandi hostis: 4 legata, quae petiverant, exsolvi, duplicarique.* Sensit miles, in tempus conficta, statimque flagitavit. missio per tricenos maturatur: largitio differebatur ¹ in hiberna cuiusque. ² Non abscessere quintani unetvicesimaneque. donec, iisdem in aestivis, contracta ³ ex viatico amicorum, ipsiusque Caesaris, pecunia perfolveretur. Primam ac vicesimam legiones Caecina, legatus, in civitatem Vbiorum reduxit, turpi agmine, ⁴ cum fisci de imperatore rapti, inter signa, interque aquilas, veherentur. Germanicus, superiorem ad exercitum profectus, secundam, et tertiamdecumam, et sextamdecumam ⁵ legiones, nihil cunctatas, sacramento

A. V.

767.

A. G.

14

37

E 2

mento

¹ Legata quae petiverant.] Recre-
tur in Suetonii Tiberio scriptum:
Kati, post duplicata ex Augusti
testamento legata, nihil unquam
largitus est. ubi male Beroaldus
mutata. Lipsius.

² In hiberna cuiusquam non ad-
fuerit.] Malebam: in hiberna us-
que: sed Iosue Merceri, amici
nostris, verissima lectio et dis-
tinctio: Largitio differebatur in
hiberna cuiusque. Nam in castris
ad hunc iunctim legiones habeban-
tur, in hibernis singulae seorsim.
Volebat ergo differri, et interim
dare: sed miles fraudem suspi-
cit. Idem. Quod Inge-
nus asseruit est Mercerus, in
S. Med. reperit Pichena. Ita
perceptam in textum.

³ Non abscessere quintani unetvi-
cesimane.] Sic interpretor im-
portam prificam lectionem. Cum
requiescit primani et vicesimani,
tunc fuit quintanis unetvicesi-
maneque: expectare, donec in hi-
berna veniant: Ideoque declami-
antur misitabundi, non se ve-
nituros, non in officio

futuros, nisi et nummi repraesentarentur: nec desisterunt tumul-
tuari, donec concederet Germani-
cus. Hoc cum extorsissent duae
legiones improbae, si non neces-
sario, at prudenter placuit, ut
inmodestioribus et moram passis ul-
tro par honor haberetur; ne illi
videntes contumaciam furoris so-
citis profuisse, rursus exasperaren-
tur, et male obtutum incendium
resurgeret. Gronovius. Non ergo
necessarium Heinssii adferere.

³ Ex viatico amicorum etc.]
Viaticum h. l. non accipiendum de
pecunia ea, quae de publico at-
tribuitur in bellum, provincias
ituris, ut apud Ciceronem: sal-
tem non sola: sed ea, quam se-
cum quisque sumit, non modo
ad certas necessitates, sed etiam ad
fortuitas.

⁴ Cum fisci de Imperatore.] Tan-
git non dubie morem priscum,
quo pecunias solitum deponere ad
signa. si enim militares dū, id
templum. Vegetius lib. I. cap.
xx. Suet. Domit. cap. VII. Lipsius.

⁵ Legiones nihil cunctatas.] Imo,
cunctatas. uti ad legiones ipsas fe-
ceras.

A. V. mento adigit. Quartadecumani paullum dubitave-
 767. rant. pecunia et missio, quamvis non flagitantibus,
 A. C. oblata est. ¹ At in Chaucis coeptavere seditionem
 14. praesidium agitantes ² vexillarii discordium legio-
 38. num, et praesenti duorum militum supplicio paullum
 repressi sunt. Iusserat id ³ Mennius, castrorum prae-
 fectus, ⁴ bono magis exemplo, quam concesso iure
 deinde, intumescente motu, profugus repertusque
 post-

feras. *Lipfius.* Ac sic e MS. res-
 tituit Pichena probatque Heinſius
 l. c.

¹ *At in Chaucis - et praesenti.*] Non bene haec cohaerere videntur, nec apta consecutio particularum, aut Tacito usitata, qui saepe transitionem alias per *at* facit. Videtur dicendum fuisse: *At i. C. cum coeptavissent -- legionum, praesenti* etc. aut simili modo. Forte scripsit Tacitus: *Et in Chaucis -- et vel sed praesenti.* etc. Video tamen et alibi durius per *et* consequentia antecedentibus subiici, ut infra c. 60: *unde maior Caesari metus: et Caecinam - misit.*

² *Vexillarii discordium legionum.*] De vexillariis, ne iusto longior nota fiat, dicemus separatim, ad calcem operis.

³ *Mennius.*] Heinſ. suspicatur *M. Ennius*, vel *Mencius*. Sic III, 70. *L. Ennius*.

⁴ *Bono magis exemplo, quam concesso iure.*] Soli enim illi ius plectendi militis, qui exercitus rector. Et Augusti quidem instituto (quod apud Dionem libro LIII.) solis Propraetoribus, sive legatis Augusti, quos gladio succinxerat, id ius fuit: postea etiam proconsulibus: universisque provinciarum rectoribus, ex lege VI. De off. praesid. Saltem, ut punirent milites gregarios. leg. IX. De custod. reorum: *Qui exercitum accipis, ius animadvertendi in milites cali-*

gatos habet. *Lipfius.* Ego accipio magis opportune atque utiliter quam legitime et ex disciplina Nam imitationem si cogites, *exemplum malum* erat, praesertim militiae, gladio quemquam uti, cuius utendi non est, vel in usum publicum. Unde illud Galbae *commilito, quis iussit?* Et indaustus L. Orho imperatoris patet *militis quosdam, quod motu Caesaris ex poenitentia praepositos suos, quos defectionis adversus Claudium auctores, occiderant, capite punire et quidem ante principia se coram quamvis ob id ipsum promotos in ampliore gradum a Claudio sciret* quo facto gloriam eum auxisse testis Suetonius. Eodem pertinet Velleii, cum Clodium a Milone iugulatum ait, *exemplo inutili, se facto salutari reipublicae.* Hic respexit ad imitationem. At Tacitus *bono exemplo* non dixit pro re imitanda, sed simpliciter pro *bono* quemadmodum Iuvenalis, *Exemplum quodcumque malo committitur.* hoc est, male aut perperam. Bene autem factum interpretatur ob utilitatem praesentem. *Gronovius* Rectissime: *Exemplum* est factum facinus, non simpliciter tamen sed quoad vel alii imitari possunt etsi non debent, vel exemplum fit quod intuentes alii, quid fugiendum, quid timendum sit, intelligunt. Est h. l. etiam respectus a supplicium, quod exemplum vocari latinis, posteriori de causis notissimum est.

postquam intutae latebrae, praesidium ab audacia
 mutatur: *Non praefectum ab iis, sed Germanicum* A.V.
767.
A.C.
ducem. sed Tiberium imperatorem violari. simul ex-
terminis, qui obstiterant, raptum vexillum ad ripam
venit, et, si quis agmine decessisset, pro desertore fore,
clamans, reduxit in hiberna tumbidos, et nihil ausos.
 Interea legati ab senatu, regressum iam, apud aram 39
 Vbiorum, Germanicum adeunt. Duae ibi legiones
 prima atque vicesima, veteranique, nuper missi sub
 vexillo, hiemabant. Pavidos, et conscientia vecor-
 des intrat metus, venisse patrum iussu, qui irrita fa-
 cerent, quae per seditionem expresserant. utque mos
 vulgo, quamvis falsis reum subdere, Munatium Plan-
 cum, consulatu functum, principem legationis, au-
 ctorem senatusconsulti incusant: et nocte concubia
 E } vexillum,

1 *Ab Senatu egressi.*] Sive pla-
 cet, *egressi.* Vulgo est, *regressi*:
 sed falso, nequedum ulli missi.
 Intellegit legatos, vel qui a Sena-
 tu decreti ad ferendum Proconsu-
 lare imperium, de quibus supra:
 vel qui a Tiberio missi ad turbas
 sedandas, de quibus iam audierat.
 Et Dio sentire videtur. Res sic
 videtur: sed ut aperte fabulet, *ab*
Senatu digressi vel *egressi*, hand
 satis placet: magis lectio Florenti-
 ni codicis. *legati ab Senatu, regres-*
si: iam. ut a superiore exercitu
 regressum iterum ad Aram Vbio-
 rum velis, ibique convenum.
 Ac plurimum fortasse ibi, aut Co-
 loniae Agrippinae, agebat: quidni,
 vel in *urvis* patrisque eius gra-
 tiam? *Lipsum.* Sic etiam Merce-
 dum et Faernus conioecerunt. Re-
 ceperit Pichena.

2 *Apud aram Vbiorum.*] v. ad
 t. 57.

3 *Consulatu functum.*] Ex qui-
 dit nuper. Consul enim fuit
 anno ante, cum C. Silio. Muna-
 tium illum esse, qui Censor fuit
 anno DCCXXXII. fuge credere. Non
 hinc actas fert; non Taciti verba.
 Sed enim potius a praecipuo

honore, *Censura functum.* Filium,
 credo, eius. *Lipsum.*

4 *Nocte concubia vexillum.*]

Quod vexillum? illud ne, sub
 quo veterani habebantur? non vi-
 detur. Non enim illi solum, sed
 duae legiones in eadem culpa,
 quarum signa aquilaeque in castris,
 non in tabernaculo ducis. Refer
 ergo ad aliud vexillum, et obser-
 vatum antiquum. Signum futu-
 rae pugnae, vexillum purpure-
 um fuit; quod adservabatur meri-
 to in tabernaculo ducis, quia illi
 soli ius et arbitrium proponendi.
 Hoc insignite et *nav' ἱεροῦν, Ve-*
xillum dictum. Docte Glossae
 veteres: *ἰόσιον φάρακον, vexillum.*
 At de more, Caesar belli Gallici
 lib. 11. *Caesari omnia uno tem-*
pore erant agenda. vexillum propo-
nendum, quod erat insigne cum ad
arma concurrere oporteres. De bello
 civili: *Sequenti die cum iter face-*
re Caesar vellet, renunciasum est a
speculatoribus Pompeium de tertio
vigilia in acie stetit. Hoc nuntio
allato, vexillum proposuit. Plu-
 tarchus formam eius satis descri-
 bit in Fabio: *Τὸ τῆς μάχης ἐν-*
πίστον ἱερὸν. "Εἰ δὲ γὰρ τὸν ἄνα-
 κτορος

A.V. vexillum, in domo Germanici situm, flagitare occi-
 767. piunt: concursuque ad ianuam facto, moliuntur fo-
 A. C. res: ⁵ extractum cubili Caesarem, tradere vexillum
 14. intento mortis metu, subigunt. mox, vagi per vias
 obvios habuere legatos, audita consternatione, ad Ger-
 mani

κινος ὄνδρ τῆς στρατηγικῆς οὐκ ἔστι
 διακρινόμενος: Signum pugnae pro-
 posuit. est autem tunica coccinea,
 super praetorium extensa. Quod
 Plutarchus χιτῶνα dicit, Tunicam
 etiam Iliodorus: *Ruffata*, quam
 poeniceam vocant, nos coccineam.
 Haec sub consulibus Romani usi sunt
 milites, unde etiam *Ruffati* voca-
 bantur. Solebat enim pridie quam
 dimicandum esset, ante principia
 poni (vellem dixisset, ante praeto-
 rium poni, vel, supra praetorium;
 id enim verius) quasi admonitio et
 indicium futurae pugnae. Plutar-
 chus itorum in Bruto: "Ἄμυ δὲ
 ἐμὲρ πρόβηκε μὲν τῷ Βρούτῳ χιτῶνα
 καὶ τῷ Καίσι τὸ αὐθιγόν θύβιον,
 φωνικῆς χιτῶν: Una cum luce,
 propositum fuit in Bruto et Caesari
 castris signum pugnae, tunica pu-
 nicea: Non ergo simpliciter vo-
 lum fuisse, sed tunicae forma. Man-
 sit is mos ad tempora imperii la-
 bentis. Ammianus lib. XXVII.
 Signis illis fixis ex more, cum an-
 dique ad arma conculcaretur, im-
 perit principis et ductorum stetit
 regibus miles: vexillum apponens
 extollendum, quod arte opportune
 subeundae indicium pugnae. Hoc
 illud vexillum est quod lyphati
 milites postulant, et cum eo ius
 scilicet caedis et armorum. Lipsius.
 Non possum subscribere viris do-
 ctissimis, quibus libenter assurgo.
 Quorsum enim signum pugnae, ubi
 nemo hostis? postquam in hiberna
 iam concesserant? Sed ius caedis,
 inquit, postulant et armorum.
 Itane? armorum, adversus quos?
 Legatos, At hi inermes, Caedis
 tamen, quorum? Eorundem. At
 etiam sacrosancti. An Germani-

cus, cum tandem; invitatus lice-
 vexillum tradidit, simul ius dedi-
 caedendi legatos? Dii meliori
 Ego vero, vexillum intelligo, de
 quo legis hoc ipso capite: *Vetera*
 nique nuper misit sub vexillo biemi-
 bant: quod nacti erant, cum es-
 auctorarentur. Hoc suspicabant
 venisse, qui sibi ereptum atque
 suppressum irent, ab senatu legi-
 tos: ideo illud in sua potestate et
 optimum robantur. Et si aures et
 erant caligae, tot millia clavorum
 ut, quamvis hoc suppressum esse
 quod acceptant, aliud renovat
 tumultu extorquere possent; ta-
 men ipsum omen verobantur, et
 modo quod accepissent, fieret iri-
 tum. Et facile subserviebant ve-
 teranis, qui sub signis manebant
 quippe meruentes, ne, si veteri-
 nis auferretur vexillum, ab se
 repoterentur nummi eadem vi e-
 pressi. Gronovius. Vnum hi
 quacore libet, quare vexillum ve-
 teranorum in domo Germanici se-
 vatum sit, cum legiones signa
 in castris certo loco posita habi-
 gent? Idem etiam scrupulus Fer-
 rium urebat Elect. 1, 3. Alte
 dubitatio eius, cur unum tantum
 vexillum, cum duarum legionum
 veterani essent, nititur opinio
 eius de vexillariis veteranis,
 qua dicitur loco ante indicato.

⁵ Extractum cubili Caesarem
 Cave vim Caesari factam cogita
 Extrahi dicuntur etiam, qui str-
 pitu aut alia re commoti, surgunt
 e lecto, progrediuntur. Dicuntur
 etiam exciri. Livius de Evandi
 1, 7. Evander concursu pastora
 strepidantium exciens.

manicum tendentes, ingerunt contumelias: caedem parant; Planco maxime, quem dignitas fuga impediverat. neque aliud periclitanti subsidium, quam castra primae legionis. illic signa et aquilam amplexus, religione sese tutabatur; ac, ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuisset, rarum etiam inter hostes, legatus populi Romani, Romanis in castris, sanguine tuo altaria deum commaculavisset. Luce demum, postquam dux, et miles, et facta noscebantur, ingressus castra Germanicus, perduci ad se Plancum imperat, recipitque in tribunal. Tum fatalem increpans rabiem, neque militum, sed deum ira resurgere, cur venerint legati, aperit: *ius legationis, at-*
 E 4 que

6 *Quam castra primae legionis: illic signa et aquilam amplexus.]* Haec an distinguendam sit, quam castra, primae legionis illic signa. Videtur enim duae hae legiones raris in hibernis fuisse: sic tamen, et ritu Romano, quaeque legio cuius signis seorsum locaretur. Ideo ait, Plancum confugisse ad aquilam et signa primae legionis. Sed, tres legiones Pannonicae castris aestivis simul habebantur: separatae tamen aquilae, donec per furorem, una tres aquilas et signa cohortium locarent, ait Tacitus. Receptam tamen interpunctionem rari videtur, quod sequitur, *Quantum dedecoris adieris ieris, facunde miseratur.* ut videntur haec in unius legionis castris gesta. Lipsius. *Castra primae legionis* int. partem castrorum, ut prima legio cum Schelio ad H. c. p. 24.

7 *Altaria Deum.]* Sunt arae, ut 6, 202, quas in Principiis honori Augustum et caestrensi Deorum erant: itemque Principum, quorum effigies in signis. Vide Militiam castram, lib. v. Dial. iv. Lipsius.

8 *Recipitque.]* MS. Beroaldus *recipitque*, recte correctum post-

9 *Fatalem increpans rabiem.]* *Increpans* non videtur regere *rabiem*, ut suum accusativum; sequentia non patiuntur: sed absolute ponitur. Germanicus, peccitaret seditiosos, in fatum et Deos avertit culpam, dixit, fatalem illam rabiem esse, non militum vitio, sed Deorum ira resurgere. Absolute dici *increpare* notum est. Si quis tamen malit accipere pro *accusans*, (v. Gron. ad Liv. 27, 1.) et deinde intelligere, *dicens*, non repugnem.

10 *Sed deum ira resurgere.]* Nempe eam rabiem, fatalem eam rabiem esse, inculans, neque sponte militum, sed deorum ira crudescere, ut recte Freinshemius. Quod moneo, ne quem pelliceat, *res surgere*, quod non nemo coniecit, et vidi, quibus placeret. Tacitus lib. 2. Hist. *Eadem illos deum ira, eadem boninum rabies, eandem scelerum causae in discordiam egere.* Cicero pro Ligario: *Ac mihi quidem, si proprium et verum nomen nostri mali quaeratur, fatalis quaedam calamitas incidisse videtur, et impiovidas boninum mentes occupavisse, ut nemo mirari debeat humana consilia divina necessitate esse superata.* Gronovius.

A. D. que ipſius Planci gravem et immeritum caſum, ſimul
 767. quantum dedecoris adierit legio, facunde miſeratu
 A. C. attonitaque magis, quam quieta concione, legato
 14. praefidio auxiliarium equitum, dimittit. Eo in met
 40 arguere Germanicum omnes, quod non ad ſuperiores
 exercitum pergeret, ubi obſequia, et contra rebell
 auxilium. Satis ſuperquo miſſione, et pecunia, et mo
 libus conſultis peccatum: vel¹ ſi vilis ipſi ſalus, cu
 filium parvulum, cur gravidam coniugem, inter fu
 rentes, et omnis humani iuris violatores, haberet? ille
 ſaltem avo et reip. redderet. Diu cunctatus,² aſpet
 tantem uxorem, cum ſe divo Auguſto ortam, nequ
 degencrem ad pericula teſtaretur, poſtremo uterum
 eius, et communem filium, multo cum fletu, com
 plexus, ut abiret, perpulit. Incedebat muliebre e
 miſerabile agmen, profuga ducis uxor, parvulum ſim
 filium gerens: lamentantes circum amicorum coniu
 ges, quae ſimul trahebantur:³ nec minus triftes, qui
 41 manebant. Non florentis Caefaris, neque ſuis in ca
 ſtris, ſed¹ velut in urbe victa, facies, gemitusque ac
 planctus, etiam militum aures oraque advertere. Pro
 grediuntur contuberniis: quis ille flebilis ſonus?² quoc
 tan

¹ Si vilis ipſi ſalus,] Heiſius ad
 dendum cenſebat: ſua, non arbi
 tror neceſſarium in Tacito.

² Aſpernantem uxorem.] Puto
 verius, aſpernantem uxorem, Lipſius.
 Quod recte negat Heiſius l. c.
 ſed quod accuſativoſ pendere vult
 a cunctatus, et huic verbo ſigni
 ficationem morandi tribuit, de qua
 ad Claud. in Scilic. II, 284. egerat,
 id ab h. l. alieniſſimum eſt.

³ Nec minus triftes qui.] Lego,
 quae, de feminis enim ſermo, con
 jugibusque amicorum. Lipſius.
 Immo qui verum, ut recte monet
 Freinſhemius. Intelliguntur Caefar
 et amici diſtracti a ſuis coniu
 gibus.

¹ Velut in urbe victa facies gemitusque.] Diſtinctio Acidalii ſed
 velut in urbe victa facies ſcilicet,
 erat, gemitusque ac planctus, non

placet, quamvis et Freinſhemius
 eam ſecutus ſit. Ea, inquit, facie
 rerum, non florenti Caefari et ca
 ſtris ſuis ſubnixo, ſed urbi capta
 conveniens, hoc eſt, diſceſſus hu
 muliebris agminis trepidus acque
 inhonorus, gemitusque ac plan
 ctus, etiam militum animos viſi
 audituque percuſſit. Gronovius.

² Quod tam triftis.] Putant viri
 docti ſubſtantivum deſiderari. Quod
 non paſſim veteres hoc compendie
 ſermonis utantur. Virgilius, Triftis
 lupus ſtabulis. Ovidius: Qui cum
 triftis aliquid ſtauit, ſis triftis et
 ipſe. Petronius: Ne quid triftis
 expectarem, comitatus faciebat.
 Et, ſi quid triftis parat. Intelli
 go autem in Tacito, genus boni
 num et rerum. Gronovius. Sed
 Heiſio videretur ſcribendum; quid.
 recte.

A. V. vexillum, in domo Germanici situm, flagitare occi-
 767. piunt: concursuque ad ianuam facto, moliantur fo-
 A. C. res: extractum cubili Caesarem, tradere vexillum,
 14. intento mortis metu, subigunt. mox, vagi per vias,
 obvios habere legatos, audita consternatione, ad Ger-
 mani-

κινος ὑπὸ τῆς κραυγῆς οὐκ ἔτι διατηρούμενος: *Signum pugnae propositum. est autem tunica coccinea, super praetorium extensa.* Quod Plutarchus χιτῶνα dicit, Tunicam etiam Ildorus: *Ruffata, quam poeniceam vocant, nos coccineam.* Hac sub confutibus Romani usi sunt ἰππῆτες, unde etiam Ruffati vocabantur. *Solent enim pridie quam dimicandum esset, ante principia poni (vellem dixisset, ante praetorium poni, vel, supra praetorium; id enim verius) quasi admonitio et indicium futurae pugnae.* Plutarchus iterum in Bruto: *“Αὐτὸ δὲ ἡμέτερον πρόθετο μὲν τῷ Βρούτῳ χάρακι καὶ τῷ Κασιῶν συμβόλον ἑγὼ δὲ Φοινικῆς χιτῶνα: Una cum luce, propositum fuit in Bruto et Casio castris signum pugnae, tunica punicea: Non ergo simpliciter vultum fuit, sed tunicae forma. Mansit is mos ad tempora imperii lae-
 bantis. Ammianus lib. XXVII. Signis illis fixis ex more, cum undique ad arma conclamaretur, imperio principis et ductorum fretis regibus miles: vexillum apponens extollendum, quod erat opportune subevadere indicium pugnae. Hoc illud vexillum est quod lymphati milites postulant, et cum eo ius scilicet caedis et armorum. Lipsius. Non possum subscribere viris doctissimis, quibus libenter assurgu. Quorsum enim signum pugnae, ubi nemo hostis? postquam in hiberna iam concesserant? Sed ius caedis, inquit, postulant et armorum. Itane? armorum, adversus quos? Legatos. At hi inermes. Caedis tamen, quorum? Eorundem. At etiam sacrosancti. An Germani-*

cus, cum tandem, invitus liceet, vexillum tradidit, simul ius dedit caedendi legatos? Dii meliora. Ego vero, *vexillum* intelligo, de quo legis hoc ipso capite: *Veteranisque nuper misit sub vexillo biemabant:* quod nacti erant, cum exauctorarentur. Hoc suspicabantur venisse, qui sibi ereptum atque suppressum irent, ab senatu legatos: ideo illud in sua potestate esse optimum rebantur. Etsi autem tot erant caligae, tot millia clavorum, ut, quamvis hoc suppressum esset, quod acceperant, aliud renovato tumultu extorquere possent; tamen ipsum omen verebantur, si, modo quod accepissent, feret irritum. Et facile subserviebant veteranis, qui sub signis manebant, quippe meruentes, ne, si veteranis auferretur vexillum, ab sese repetereentur nummi eadem vi expressi. *Gronovius.* Vnum hoc quacore liber, quare vexillum veteranorum in domo Germanici servatum sit, cum legiones signa sua in castris certo loco posita haberent? Idem etiam scrupulus Ferrarium urebat *Elect. l. 3.* Altera dubitatio eius, cur unum tantum vexillum, cum duarum legionum veterani essent, nititur opinione eius de vexillariis veteranis, de qua dicitur loco ante indicato.

5 *Extractum cubili Caesarem.* Cave vim Caesari factam cogites. *Extrahi* dicuntur etiam, qui strepitu aut alia re commoti, surgunt e lecto, progrediuntur. Dicuntur etiam *exciri.* Livius de Evandro l. 7. *Evander concursu pastorum strepidantium excitus.*

tiam refertis? hunc ego nuntium patri, laeta omnia A.V.
 aliis e provinciis audienti, feram? ipsius tirones, ipsius 767.
 veterans, non missione, non pecunia satiatos: hic tan- A.C.
 tum missi centuriones, ciici tribunos, includi lega- 14.
 tos: infecta sanguine castra, flumina: meque precariam
 summam inter infensos trahere? Cur enim, primo con- 43
 cipi dis, ferrum illud, quod pectori meo insigere pa-
 ratum, detraxistis, o improvidi amici? melius et aman-
 tissime ille, qui gladium offerebat: cecidissem certe non-
 sum tot flagitiorum exercitui meo conscius: legissetis
 decem, qui meam quidem mortem impunitam sineret,
 Viri tamen et trium legionum ulcisceretur. Neque
 enim dii suant, ¹ ut Belgarum, quamquam offeren-
 tum, decus istud et claritudo sit, subvovisse Romano
 imperi, compressisse Germaniae populos. Tua, dive
 Auguste, caelo recepta mens, ² tua, pater Druse, imago,
 in memoria, ³ iisdem istis cum militibus, quos iam
 pudor

[¹ *Ut Belgarum istud decus sit.*]
 Gensur Belgae. Nos iam olim
 Celsus testimonio, omnium Gal-
 lorum fortissimi: nos nunc Ger-
 manos, idonei et validi subvenire
 in caelo summi, comprimere Ger-
 maniae populos. Nos Civilis voce,
 imperium robor. Praeclara ista, at
 inaled,

τῆς περ' ἑσῶν ἕλκυστος Μιλῆ-
 ρου.

Quae fuerit strenui Milefi.

L. S.

[² *Tua pater Druse imago.*] Cur
 huius mentio? Suspicio huius
 signi inter signa imaginem cultam:
 quae eo cuncta res pulcherrimae go-
 vernat. Nec enim solae Imp. ima-
 gines habebantur innexae signis,
 sed et aliorum quos Imperator sibi
 aequabat. Sueton. Tiberio:
*Quaedam munera Syriacis legioni-
 bus dedit, quod solae nullam Sciani
 signum inter signa coluissent.*
 Sic igitur praesentem intuens,
 proprociat filius. Idem. Ma-
 gno Preinsheimium, qui tro-
 che caput. Mortuorum, in Deos

non relatorum; imagines in signis
 cultas, non credo: neque id satis
 probat Stewech. ad Veget. II, 6,
 p. in. 105.

[³ *Iisdem istis cum militibus.*] Grotius
 vult commilitibus. Sed sensum eun-
 dem in prisca lectione patere censeo:
 quam tamen mutari facilius fer-
 rem, si *et commites* Latinum esse
 vocabulum constaret. Sed constae
 non esse; cur enim passim toties
 commitiones appellant? Pelllexit il-
 lustrem virum locus Plinii, apud
 quem corrupte legitur lib. 37, 2,
reipublicae datum mille talentum,
*legatis et quaestoribus, qui oras ma-
 ris defendissent, HS bina milia,*
commilitibus singulis quinquaginta:
 cum sit in MSS. *reipublicae et quae-
 storibus, qui oras maris defendis-
 sent, datum mille talentum, militi-
 bus singulis sena milia sesterterorum.*
 Sic plane membranaceus bibliote-
 cae Academicæ: sic complures a
 Budæo inspecti, qui Plutarcho et
 Appiano adhibitis rescribit: *Prae-
 fectis et quaestoribus, qui oras ma-
 ris defendissent, datum mille talen-
 tum,*

A.V. pudor et gloria intrat, eluant hanc maculam, irasque
 767. civiles in exitium hostibus vertant. Vos quoque, quo
 A.C. rum alia nunc ora, alia pectora contueor, si legatos se
 14. natui, obsequium imperatori, si mihi coniugem ac fili
 um redditis, discedite a contactu, ac dividite turbido
 44 id stabile ad poenitentiam, id fidei vinculum erit. Sup
 plices ad haec, et vera exprobrari fatentes, orabant
 puniret noxios, ignosceret lapsis, et duceret in hostem
 revocaretur coniunx, rediret legionum alumnus, nec
 obses Gallis traderetur. Reditum Agrippinae excusa
 vit, ob imminensem partum, et hiemem: venturus
 filium: cetera ipsi exsequerentur. Discurrunt mutat
 et seditiosissimum quemque victos trahunt ad legi
 tum legionis primae, C. Cetronium, qui iudicium
 et poenas de singulis, in hunc modum exercuit
 1 Stabant pro concione legiones, destrectis gladiis
 re

sum, militibus singulis sena millia
 festerium, comitibus quinquagena.
 Lib. 3. de Affe. Gronovius. Et
 tamen Ryckius recepit in textum
 commilitibus, ut necessarium, de
 fendens latinitem, non modo lo
 co Plinii, quem negat corrigendum
 statim ob auctoritatem Codd. a
 Budaeo et Gronovio inspectorum,
 sed etiam alio Caesaris B. C. II, 29.
 denique Glossis veteribus, in qui
 bus est *εὐκαρίωνες, commiles*. De
 Plinii loco fallitur: etiam alii
 Codd. Harduino consulti habent
militibus, et sic restituit Harduinus.
 In Caesaris loco omnes sane libri
 scripti habent *commiles* vel *cum
 milites*, quae varietas favet con
 iecturae in hoc loco: sed locus il
 le, atque verbum illud haud dubie
 in mendo cubat, virique docti
 ipsum verbum *commiles* varie
 tentant: ut nec huic loco confidere
 liceat. Restat sola Glossarum au
 ctoritas, quae vix tanta est, ut
 propter eam liceat Tacito inferre
 vocem illam contra Codicem: quae
 alioqui valde commoda esset. Est
 autem duplex ratio huic loco con

fulendi: vel emendando, ut dele
 cum, dicasque irrepsisse, ut in
 cum Plinianum, utque infra c. 5
 est *commotis pro motis*: ita fa
 fiet iis, qui hic dativos desiderant
 quos ad *eluant* referant: vel e
 plicando sic, ut velit, Divum A
 gustum et Drusum, istorum ip
 rum militum, qui rebellasse
 opera eluere maculam suscepta
 Mihi potterius placet. Eadem m
 cum sensu lac. Gronovius,
 h. l.

1 Stabant pro concione.] Exe
 plum, nisi fallor, primum anti
 adversonis, a milite ipso us
 patae, quod hodie in nostra mi
 tia vulgo obtinet. Ammianus
 men id recensuit, quasi ex me
 prisco, lib. XXIX. *Cum invenit
 eos exercitum circumseptos; Quid
 istis nefariis, inquit, proditori
 fieri oportere consubernales de
 censeris? Securusque adclamatione
 rogantium sanguine vindicari,
 qui inter Constantianos mercha
 prisco more militibus dedit occide
 dos. Lipsius.*

reus in legestu per tribunum ostendebatur: si nocentem addamaverant, praecipuus datus trucidabatur. et gaudebat caedibus miles, tamquam semet absolveret: nec Caesar arcebat, quando, nullo ipsius iussu, pennis eisdem saevitia facti et invidia erat. Secuti exemplam veterani, haud multo post in Rhaetiam mittuntur, specie defendendae provinciae, ob imminentis Suevos: ceterum, ut avellentur castris, trucidantur adhuc, non minus asperitate remedii, quam sceleris memoria. Centurionatum inde egit. citatus

1. Tanquam semes absolveres.)

de Simone:

Agere omnes, et, quae sibi agere timebas,

facis in miseri exitium conversa mure. Gronov.

Centurionatum inde egit.] Ne-

qua, legit. qua forma Sena-

gere dicimus. Satis autem

haec lectio, militibus

quasi arbitris: cum solius

generatoris alias, et ex more,

Tale notat noster in Ca-

licis licentia militem imbue-

re factorum Centurionum or-

gibus offerbas, eo suffra-

gimus quisque dilecti.

Hic. Et Germanicus, tamen

totamque electionem mili-

lurgius. Lipsius. Non

placere, utcumque pingatur.

Centurionatum agere Latine dicitur,

agere potestatem, agere procon-

agere, agere regnum: ubi agere

agere, administrare. Item le-

Centurionatum non respient

Romanae, ut legere sortem

legere, cui et huius et cuiuscum-

legere loci libera est optio.

legere sermo rei, qua de Ta-

legere est. Legere autem

legere, ut legere senatum,

legere: senatus enim cor-

legere: an et centurio-

legere centurionum: immo

legere honoratae. Hoc

legere multorum, et per-

legere legi dicuntur, ut le-

gere senatum, legere magistratum,

legere militem, legere exercitum:

munus aut officium non dicitur legi.

Quid igitur iste ait agere centurio-

natum poni pro legere? cum nec

legere Latium sit hoc sensu, ne-

que agere pro legere. Quid est

autem legere censum? Nec feliciter

alter, qui comparat delectum agere.

Cur non et agere censuram, agere

experimenta, agere inquisitionem?

Sed qua in re convenient, dicam.

Nampe delectum agit delector,

censuram censor, experimenta qui

experitur, inquisitionem inquisitor.

Sic ergo centurionatum agit non

nisi qui centurio est: et quemad-

modum agere delectum non est de-

lectores recensere aut examinare,

agere censuram censes ad obruf-

sam exigere, agere inquisitionem in-

quisitores legere, agere experimen-

ta probare divinitate, ita neque

agere centurionatum est probare et

recensere centuriones. Quod ve-

ro tertius inculcat, non eam fuisse

electionem novorum, sed examen

veterum, quis non agnoscit? sed

quid hoc iuvat? an agere est re-

recensere, aut examinare? an recen-

sere, aut examinare centurionatum

est examen centurionum instituire?

Fractus igitur locus, cuius senten-

tia satis conspicua, verba nihil Ro-

manum sonant. Nihil haerere,

si viderem scriptum: Centurionum

inde delectum egit: neque aliud

quam, quod vocant, examen aut

recen-

- A. V. tus ab imperatore, nomen, ⁴ ordinem, patriam, nomen
 767. merum stipendiorum, quae strenue in proeliis fecerunt
 A. C. set, et cui erant ⁵ donaria militaria, edebat. si tribu
 14. ni, si legio, industriam innocentiamque adprobaverant, retinebat ordines: ubi avaritiam, aut crudelitatem, consensu obiectavissent, solvebatur militibus
 45 Sic compositis praesentibus, haud minor moles supererat, ob ferociam quintae, et unetvicesimae legionum, sexagesimum apud lapidem (loco *Vetera* nomen est) hibernantium. nam primi seditionem cooptaverant: atrocissimum quodque facinus horum militibus patratum: nec poena commilitonum exterminata nec poenitentia conversi, iras retinebant. Igitur Caesar arma, classem, socios demittere Rheno paravit
 46 si imperium detrectetur, bello certaturus. At Roma, nondum cognito, qui fuisset exitus in Illyricum et legionum Germanicarum motu audito, trepidavit et vitas incusare Tiberium, quod, dum patres et plebs invalida et inermis, cunctatione ficta ludificetur, debeat interim miles, neque duorum adolescentium nota

secessionem intelligerem. Etsi enim *delectus* agi proprie dicitur in illis, qui ex privatis milites aut centuriones sunt: tamen hoc ipsum, quod hic agitur, qui commodius Latine pronuntiem, non reperio, et ex illis, quos iam habebas olim lectos, nova trutina libratis, alios retinere, quo sunt loco, alios relicere, utique *delectus* est. Possit et scribi: *Centurionatus inde exegit*: ut alibi *exigere vulnera*, de quo in Observationibus. Gronovius. Heinsius coniicit l. c. *centum centurionum vel centurionalem*: quod nemini, ut opinor, probabitur.

⁴ *Ordinem*.] Id est, quotas Centuriae ductor esset. nam in eo discrimen, et dignitas: prima, secundae, tertiae. Bene autem *Ordinem*: quia appellabant, *primi* aut *secundi Ordinis* Centurionem. Nos explicat in Milit. 11. Dial. VIII. Lipsius.

⁵ *Donaria Militaria*.] Scilicet,

torques, phalerae, hastae, cornuae, ex quibus promoveri ad ordines altiores milites solere, incusat etiam Lucanus lib. 1.

— *Summi tum munera praestant
 Laelius, emeritique gerens
 signa domi*

*Servati civis referentem praestant
 quercum.*

Inter omnia autem quae non enumerat, cur siluit *centum*? Ius rationem in declamatione quae ostendit Portius Latro: *Centum Senatorium gradum ascensum in castris ordinem promovit census iudices in foro legit.* Id est, Ceterum vereor, ne terminatio in *donaria* nata sit et terminatio vocis sequentis, legendumque *donis*. Nondum reperi *donaria* dicitur *donis*, quae militibus dantur. Adde VI, 48. ubi similiter *donaria* adhaeserat terminatio vocis *quanti periculosa* in MS.

diu adula auctoritate comprimi queat: ire ipsum, et ^{A. V.} ^{767.} ^{A. C.} ^{14.} opponere maiestatem imperatoriam debuisse, cessuris, ubi principem longa experientia, eundemque severitatis et misericordiae summum, vidissent. An Augustum, fessa actus, totiens in Germanias commeari potuisse: Tiberium, vigentem annis, sedere in senatu, verba patrum caventem? satis prospectum urbanae servituti: militibus animis adhibenda fomenta, ut ferre pacem vellet. ⁴⁷ Immotum adversus eos sermones, fixumque Tiberio fuit, non omittere caput rerum, neque se, remque publicam, in casum dare. Multa quippe et diversa angebant: validior per Germaniam exercitus: propior apud Pannoniam: ille Galliarum opibus subnixus, hic Italiae imminens: ² quos igitur anteferreret? ac ne postpositi contumelia incenderentur. At per filios pariter adiri, ³ maiestate salva, cui maior e longinquo reverentia. simul adolescentibus excusatum, quaedam et patrum reuicere: resistentisque Germanico, aut Drusus a se mitigari, vel infringi: quod aliud subsidium, si imperatorem sprevisset? Ceterum, ut iam iamque iturus, legit comites, conquisivit ⁴ impedimenta,

¹ Immotum adversus eos sermones ^{Virgilius:}

*Se nisi non animo fixum immo-
tumque sederes,*

*Ne cui me vellem vinculo sociare
ingali.*

Quid ergo tot per editiones in
manibus venditac h' n'avo, immo-
tus Græcorum.

² Quos igitur anteferreret? ac ne
postpositi.] Male Rhenanus: Ec-
nim igitur anteferreret. Sic enim

dicunt, an essent aliqui antefere-
ndi: ut in illo, *Esquis erit me-
tus?* Ar de hoc nulla dubitatio:

ut enim poterat esse simul duo-
bus locis, eoque necessario alteru-
m exercitus erat aduendus prior.

Id ambiguum erat, utros ante-
ferret: et hoc rō quos recte experi-
ent. Male item Vertranius, Mu-
tus, Acidalius delent rō ac.

Id enim: et, si alteros utros

praetulisset, angebat eum metus,
ne postpositi eam contumeliam in-
terpretarentur, et saevirent magis.

Idem. Verba simendi ante ne
omitti interdum, imitatione Grae-
corum, nominatim Homeri libro
primo Iliados, hodie notissimum
est, nec demonstratione indiget.
Igitur non opus est cum Hesiodo
legi hac, ut pendeat ab antece-
dentibus. Atque etiam nimis du-
ra ista verborum collocatio foret,
hac ne postpositi contumelia.

³ Maiestate salva.] Vera et cal-
lida gnome, A Thucydide videri
potest, lib. VI. τὰ γὰρ, inquit,
διὰ πλείους πάντας ἴσμεν θανάτου
μῆνα, καὶ τὰ πάλαν ἕνα τῆς δόξης
δύνα. Lipsius.

⁴ Impedimenta.] Iumenta, vehi-
cula etc. v. Graev. et Oudendorp.
V. C. ad Sueton. Calig. c. 51. ubi
male quidam corrigunt iumenta.
vid.

A.V. pudor et gloria intrat, eluant banc maculam, irasque
 767. civiles in exitium hostibus vertant. Vos quoque, quo-
 A.C. rum alia nunc ora, alia pectora contueor, si legatos se-
 14. natui, obsequium imperatori, si mihi coniugem ac fili-
 44. um redditis, discedite a contactu, ac dividite turbidos,
 id stabile ad poenitentiam, id fidei vinculum erit. Sup-
 plices ad haec, et vera exprobrari fatentes, orabant,
 puniret noxios, ignosceret lapsis, et duceret in hostem:
 revocaretur coniunx, rediret legionum alumnus, neve
 obses Gallis traderetur. Reditum Agrippinae excusa-
 vit, ob imminensem partum, et hiemem: venturum
 filium: cetera ipsi exsequerentur. Discurrunt mutati,
 et seditionisissimum quemque vinctos trahunt ad lega-
 tum legionis primae, C. Cetrionium, qui iudicium,
 et poenas de singulis, in hunc modum exercuit.
 Stabant pro concione legiones, destrectis gladiis:
 reus

sum, militibus singulis sena millia
 festerium, comibus quinquagena.
 Lib. 3. de Affe. Gronovius. Et
 tamen Ryckius recepit in textum
 commilitibus, ut necessarium, de-
 fendens latinitatem, non modo lo-
 co Plinii, quem negat corrigendum
 statim ob auctoritatem Codd. a
 Budaeo et Gronovio inspectorum,
 sed etiam alio Caesaris B. C. II, 29.
 denique Glossis veteribus, in qui-
 bus est *εὐκαρίβους, commiles*. De
 Plinii loco fallitur: etiam alii
 Codd. Harduino consulti habent
militibus, et sic restituit Harduinus.
 In Caesaris loco omnes sane libri
 scripti habent *commiles* vel *cum-*
milites, quae varietas favet con-
 iecturae in hoc loco: sed locus il-
 le, atque verbum illud haud dubie
 in mendo cubat, virique docti
 ipsum verbum *commiles* varie
 tentant: ut nec huic loco confidere
 liceat. Restat sola Glossarum aucto-
 ritas, quae vix tanta est, ut
 propter eam liceat Tacito inferre
 vocem illam contra Codicem: quae
 alioqui valde commoda esset. Est
 autem duplex ratio huic loco con-

fulendi: vel emendando, ut delectas
cum, dicasque irrepsisse, ut in lo-
 cum Plinianum, utque infra c. 57.
 est *commotis* pro *motis*: ita satis
 fiet iis, qui hic dativos desiderant,
 quos ad *eluant* referant: vel ex-
 plicando sic, ut velit, Divum Au-
 gustum et Drusum, istorum ipso-
 rum militum, qui rebellassent,
 opera eluere maculam susceptam.
 Mihi posterius placet. Eadem me-
 cum sensit Iac. Gronovius, ad
 h. l.

[Stabant pro concione.] Exem-
 plum, nisi fallor, primum anim-
 adversionis, a milite ipso usur-
 patae, quod hodie in nostra mili-
 tia vulgo obtinet. Ammianus ta-
 men id recensuit, quasi ex more
 prisco, lib. XXIX. *Cum invenisset*
eos exercitum circumseptos; Quid de
istis nefariis, inquit, proditoribus
fieri oportere contubernales devoti
censent? Secutusque adclamationem
rogantium sanguine vindicari, eos
qui inter Constantianos merebant,
prisco more militibus dedit occiden-
dos. Lipsius.

tribunus, moderator adfuit: permiffa vix licentia, A.V.
 atque ulio, et fatietas. Mox ingreffus castra Germa- 767.
 nicus, non medicinam illud, plurimis cum lacrimis, A.C.
 fed cladem adpellans, cremari corpora iubet. Truces 14.
 etiam tum animos cupido involat eundi in hostem,
 piaculum furoris. nec aliter poffe placari commilito-
 num mentes, quam, fi pectoribus impiis honefta vul-
 nera accepiffent. Sequitur ardorem militum Caefar,
 in octoque ponte, tramittit duodecim millia² e legio-
 num, lex et viginti socias cohortes, octo equitum
 cohortes, quarum ea feditione intemerata modestia fuit.
 Laeti, neque procul, Germani agitabant, dum iuffitio, 50
 ab amiffum Augustum, post discordiis, attinemur.
 At Romanus agmine propero fylvam Caefiam, limi-
 temque,

ita & L. potius melius. Antea
 deo amicus nū: nunc etiam impro-

legibus sex, et viginti.]
 Dicitur praeter hiftoriam. Inter

legibus, sex et viginti
 Quatuor enim dumtaxat le-

gionum miles, in id bellum du-
 ctus: nec plures in Germania in-

teritur erat. Clarum ex fequen-
 tia, ubi legiones enumerat: Mox

legibus: fuffragum latus amae vul-
 nerum claufere, dextrum quintani:

legibus legio terga firmavit. Lipsius.
 Legibusque a Tib. coeptum fingit.]

legibus, fardit. Vitruvium aurem limes
 a Tiberio structus ad fecer-

legibus: difcriminandosque Germa-
 nicos: an potius agger et via? Caefia

legibus: quomodo dubites an Hefia fcri-
 ptum: quo nomine etiam tunc eo

legibus: manet, in Clivenfi Inquān
 legibus: Hefia vocant. Quae vox non
 legibus: quia a Deo Hefio nomen

legibus: quem Galli Germanique
 legibus: colebant. Idem. Cetero
 legibus: Mureto, litem hunc ex eo

legibus: ut, quibus, ubi flumina,
 legibus: montes non erant; adverfus
 legibus: populos barbarorum imperium
 legibus: hunc manebatur. Tacitus
 legibus: hunc litem in caefiam
 legibus: Ta. T. I.

Alifonem ac Rbenum novis limitibus
 aggeribusque permixta. Sparianus
 Hadriano: in plurimis locis, in
 quibus barbari non fluminibus, fed
 limitibus dividuntur, fuppofitis ma-
 gnis in morem muralis fepis funda-
 tus latis atque conneftis, barbaros
 feparavit. Sic Ammiano lib. 30.
 Valentinianus laudatur oppidorum
 et litem conditor tempeftivus.
 Hos limites fciendere quid fit, aut
 cui ufui, non intelligo: fed fi
 quando trans eos bellum infereba-
 tur barbaris, aut barbari invade-
 bant fines Romanos, tum fciendi,
 aperiri, rumpi et pervulsi dice-
 bantur. Velleius lib. 2. Penetrat
 interius, aperit limes, vaffas agros.
 Vopifcus in Tacito: nam litem
 Transfibanum Germani rupiffe di-
 cuntur, occupaffe urbes validas.
 Ammianus lib. 23. Equeftres hosti-
 um armas vicino limite quodam
 perrupto averiffe fubito praedas.
 Lib. 26. Almanni perrupte Ger-
 maniae limes. Hunc dicit coeptum
 a Tiberio, id est, factum, institu-
 tum: ut alibi hortes coeptos a Lu-
 cullo. Scindere fylvam, non est cae-
 dere, non excindere: nam caede-
 re fylvam est aut contutare, aut hic
 illic arbores delicere; excindere
 autem

- A. V. tus ab imperatore, nomen, ⁴ ordinem, patriam, numerum stipendiorum, quae strenue in proeliis fecisset, et cui erant ⁵ donaria militaria, edebat. si tribuni, si legio, industriam innocentiamque adprobaverant, retinebat ordines: ubi avaritiam, aut crudelitatem, consensu obiectavissent, solvebatur militia.
- 45 Sic compositis praesentibus, haud minor moles supererat, ob ferociam quintae, et unetvicesimae legionum, sexagesimum apud lapidem (loco *Vetera* nomen est) hibernantium. nam primi seditionem coeptraverant: atrocissimum quodque facinus horum manibus patratum: nec poena commilitonum exterriti, nec poenitentia converfi, iras retinebant. Igitur Caesar arma, classem, socios demittere Rheno parat,
- 46 si imperium detrectetur, bello certaturus. At Romae, nondum cognito, qui fuisset exitus in Illyrico, et legionum Germanicarum motu audito, trepida civitas incusare Tiberium, quod, dum patres et plebem, invalida et inermia, cunctatione ficta ludificetur, dissi-
deat interim miles, neque duorum adolescentium nondum

secessionem intelligerem. Etsi enim *delectus* agi proprie dicitur in illis, qui ex privatis milites aut centuriones sum: tamen hoc ipsum, quod hic agitur, qui commodius Latine pronuntiem, non reperio, et ex illis, quos iam habeo olim lectos, nova trutina libratis, alios retinere, quo sunt loco, alios relicere, utique *delectus* est. Possit et scribi: *Centurionatus inde exegit*: ut alibi *exigere vulnera*, de quo in *Observationibus Gronovius*. Heimsius coniecit l. c. *centum centurionum vel centurionalem*: quod nemini, ut opinor, probabitur.

4 *Ordinem*.] Id est, quocumque Centurias ducor esset. nam in eo discrimen, et dignitas: prima, secundae, tertiae. Bene autem *Ordinem*: quia appellabant, *primi aut secundi Ordinis* Centurionem. Nos explicare in *Milit. II. Dial. VIII. Lipsius*.

5 *Donaria Militaria*.] Scilicet,

torques, phalerae, hastae, coronae, ex quibus promoveri ad ordines altiores milites solere, indicat etiam Lucanus lib. 1.

— *summi tum munera praestit
Laelius, emeritique gerens in
signia domi*

*Servati civis reserentem praemia
quercam.*

Inter omnia autem quae noster enumerat, cur sicut censum? cuius rationem in declamatione quampiam ostendit Portius Latro: *Censu Senatorium gradum ascendit, census in castris ordinem promovet, census iudices in foro legit. Idem.* Ceterum vereor, ne terminatio in *donaria* nata sit e terminatione vocis sequentis, legendumque *donae*. Nondum reperi *donaria* dici de donis, quae militibus dentur. Adde VI, 48. ubi similiter e *Iudibria* adhaeserat terminatio voci sequenti *pericularia* in *Ms.*

1 *Immo*

rum, et circumdatae stationes, stratis etiam tum per cubilia, propterque mensas, nullo metu, non antepositis vigiliis. adeo ⁴ cuncta incuria disiecta erant: neque belli timor: ac ne ⁵ pax quidem, nisi languida, et soluta, inter temulentos. Caesar avidas legiones, quolior populatio foret, quatuor in cuneos disper-
 tit: quinquaginta millium spatium ferro flammisque pervasit: non sexus, non aetas miserationem attulit; profana simul et sacra, et celeberrimum illis gentibus ² templum, quod *Tanfanac* vocabant, solo aequantur. ³ sine vulnere milites, qui semisomnos, inermes, aut palantis ceciderant. Excivit ea caedes Bruceros, Tubantes, Vspetes, saltusque, per quos exercitus regressus, infedere: quod gnarum duci: ⁴ inceditque itineri et proelio. ⁵ pars equitum, et auxiliariae cohortes ducebant: mox prima legio: et mediis impeditis, sinistrum latus unevicesimani, dextrum quintani claufere: vicesima legio terga firmavit: post ceteri sociorum. Sed hostes, donec agmen ⁶ per

F 2

fal-

⁴ *Cuncta incuria disiecta.*] Clæro *disiecta* dixisset, opinor: quo illic verbo pro valde neglectis, non negligentibus, uti, Lexica docent: sic fere noster mox *solutam pacem* dixit.

⁵ *Pax, nisi languida et soluta.*] Agebant, inquit, tanquam nullo bello atque in media pace secuti: et tamen, ut pace homines sobrii et agiles (quippe qui hactenus plerumque incerti et sui compositi: ac si quid subicuum ingruat, sua arma aut fugam quaerere nati) sed, ut faucii, ac prae potu, ubi essent, nescientes, marcebat terrebantque. *Gronovius.*

¹ *Ferro flammisque pervasit.*] Forz rectius *pervasata*: inquit Frehemius: nempe ut congruat verbis sequentibus. Sed ista coniectura et aequabilitas non cordi est. Multa mutanda forent, nec ratio valeret.

² *Templum, quod Tanfanac.*]

Quis Deus, quae dea? Quidam *ἱεροδωξίχους* quasi esset, *Tanfanac* quod lingua nostra principium rerum. At Britanni prisca, sua lingua Tan, ignem vocant. *Lipsius.* Loccenius interpretatur *Lachpatronus*: ut sit e *Tan, ables, et fan, dominas.* D. Vossius autem ad Caesar. B. G. VI, 17. legendum putabat *Tanfanac*, recte improbat Cl. Oudendorpio ad Luran. I, 445.

³ *Sine vulnere milites.*] Freinsh. putabat legendum, *sine vulnere militis, qui semisomnos etc. ceciderat.* Non est necessarium.

⁴ *Inceditque itineri et proelio.*] Mollius idem dixit Ann. XIII. 40. *Non ignaro duce nostro, qui vias pariter, et pugnae composuerat exercitum.*

⁵ *Pars equitum etc.*] Est hic descriptio agminis quadrati huius aevi, pleni et iusti, et ab omni parte firmati. V. Schel. ad Polyb. p. 280.

⁶ *Pertrigetur.*] Mihi elegantissime

- A. V. saltus porrigeretur, immoti: dein latera, et fronte
 767. modice adfultantes, tota vi novissimos incurrere
 A. C. turbabanturque densis Germanorum catervis ⁷ levi
 14. cohortes, cum Caesar advectus ad vicesimanos, voc
 magna, *hoc illud tempus obliterandae seditionis*, cl
 mitabat: *pergerent, properarent culpam in decus ve
 tere*. Exartere animis, unoque impetu perruptu
 hostem redigunt in aperta, caeduntque: simul pri
 agminis copiae evasere silvas, castraque commun
 vere. Quietum inde iter. fidentisque recentibus,
 52 priorum oblitus miles, in hibernis locatur. Nunci
 ta ea Tiberium laetitia curaque adfecere: gaudeba
 oppressam seditionem: sed, quod largiendis pecuni
 et missione festinata favorem militum quaesivisset, bo
 lica quoque Germanici gloria, angebatur. Retu
 tamen ad senatum de rebus gestis, multaue de virt
 te eius memoravit, magis in speciem verbis adorn
 ta, quam ut penitus sentire crederetur. Pauciorita
 Drusum et finem Illyrici motus laudavit, ¹ sed inte
 tior, et fida oratione. cunctaque, quae Germanic
 indulserat, servavit etiam apud Pannonicos exercitu
 53. Eodem anno ¹ Iulia supremum diem obiit, ob imp
 di

sune dictum visum est semper, pro
prograderetur, ut longitudo agminis
 inter angustias exprimeretur; et sic
 alii quoque in simili re uruntur
 hoc verbo, ut etiam Lexica docent.
 Quo minus probo Heinii coniecturam
prograderetur.

7 *Leves cohortes*.] Intelliguntur
ceteri sociorum, de quibus paullo
 supra: qui leviter, neque legio
 nariis armis, armati, ut recte mo
 net Freinshemius.

1 *Sed intentionis*.] Accurata magis
 oratione, unde *accuratae laudes*:
accurata commendatio passim.

1 *Iulia ob impudicitiam*] Qui femi
 nam hanc impudicitiae arguant,
 multi testes. Seneca de Benef. lib.
 VI. cap. XXXII. *Augustus flagitia
 principalis domus in publicum emisit,
 admissos gregatim adulteros, perer
 ratam nocturnis conestationibus ur-*

berum, forum ipsum ac Rostra,
*quibus pater legem de adulteriis
 leras, filiae in supra placuisse.*
vidianum ad Marfjam concursu
cum ex adultera in quaestua
versa ius omnis licentiae sub ig
adultero poteres. Plinius, *A*
nos huius licentiae exemplam no
aliud, quam filia D. Augusti,
luxuria noctibus coronatum Ma
am litterae illius dei gemant.
 ut clarissimus Torrentius emer
illius describunt. est ego ma
dagemus. De hoc Marfja, pro
 ea quae dixi Antiquis, vidoni

*Marfjaeque times manum ac
 densam.*

Id est, tribunal metuit et for
 Emendo, tridentem Arnobius
Qua fornicem Lucilianum et A
fyam Pomponii obfignata, men

dicium a patre Augusto Pandateria insula, mox oppido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, fuerat in matrimonio Tiberii, florentibus Caio et Licio, Caesaribus, spreveratque, ut imparet; nec alia tam intima Tiberio causa, cur Rhodum abeederet: imperium adeptus, extorrem, infamen, et, post interfectum Postumum Agrippam, egenam, inopia ac tabe longa peremit, obscuram tunc necem longinquitate exsilii, ratus. Per causa saevitiae in Sempronium Gracchum, qui familia nobili, sollers ingenio, et prave facundus, eamdem Iuliam in matrimonio M. Aprippae temeraverat. Nec is libidini finis. Tracitam Tiberio, perversa adter contumacia et odiis in maritum accendebat: litteraeque, quas Iulia patri Augusto cum infectatione Tiberii scripsit, a Graccho compositae credentur.

F 3

bantur,

quasi. Vide Dionem lib. LV.

[*Imparem.*] Taurum non ad legum. *Lipsum.* Rectius genus referunt.

[*Lex minima causa.*] De tam desperativo, vide dicta in Clav. *Lipsum.* *Insima causa* est vetus, gravissima, quae maxime eam moveret.

[*Longinquitate exsilii rarus.*] *Lipsum.* diturnitate. Nam relegatus anno DCCXLVIII. Ex quo hinc diem anni fere viginti lapsus. Cum dicit *obscuram necem*, intelligo causam necis. At tunc remorum est Rhegium

in Sicilia urbe, ut si nota illic foret, fama eius Romam perveniret. Nec vero, tunc quis exilium toleraverit, modo exierit, interest ad sciendum, fato an fraude huius perierit. Res igitur ipsa videtur esse, ut scribamus: *longinquitate exsilii.* Quod enim non

eam peremit, sed aegrum inter inopiam trahere alius passus est, donec contabesceret, eo speravit se posse con-

qui, ut fraus lateret, quemadmodum illi, qui lentis et tabificis venenis grassantur. *Gronovius.* Vulgatum verum puto. Diurnitas exsilii faciebat, ut homines iam paene obliti eius, minus eam, et quae ei acciderent, curarent.

5. *Sempronium Gracchum.* Velleus lib. posteriore: *Quinctius Crispinus singulari nequitiam supercilio truci protegens, et App. Claudius et Sempronius Gracchus ac Scipio, alique minoris nominis utriusque ordinis viri, quasi cuiuslibet uxore violata, poenas pendere: cum Caesaris filiam, et Neronis violassent coniugem.* Vidimus et nummos huius Gracchi, T. SEMPRONIUS GRACCHVS. IIII. VIR. Q. DESIG. id est, quatuorvir, quaestor designatus, in parte altera. DIVI. IVLII. F. *Lipsum.*

6. *Accendebat.* An accendat? propter praecedens temeraverat. Sed sequens credebatur tueretur vulgatum.

7. *Scripsit.* Legitima ratio desiderat scripserat. neque tamen aliquid mutandum. Etiam apud Livium aliosque historicos observata sunt

A. V. temque, a ~~S~~berio coeptum, scindit: castra in limite
 767. locat: frontem ac tergum vallo, ² latera concaedibus
 A. C. munitus. Inde saltus obscuros permeat, consultat-
 14. que, *ex duobus itineribus breve et solitum sequatur; an impeditius et intentatum, eoque* ³ *hostibus incautum.*
 Delecta longiore via, cetera adcelerantur. etenim at-
 tulerant exploratores, *festam eam Germanis noctens, ac solennibus epulis ludicram.* Caecina cum expeditis cohortibus praere, et obstantia silvarum amoliri iubetur: legiones modico intervallo sequuntur. Iuvit nox fideribus inlustris. ventumque ad vicos Marso-
 rum,

autem est omnem omnino abolere et nullas ibi arbores relinquere. At *scinditur*, quod dividitur, aperitur, rimam aut fenestram aut intercapedinem et aliquid interlucens accipit. Sic *scidunt robora cuneis*; sic *scindit se nubes*. Sic Ostion vadit per maxima Nerei Stagna viam *scindens*: sic solum *scindere*: sic vallum *scindere*. Ita ergo et silva *scinditur*, cum in ea pervium sit: cum per eam aperitur via militaris: ut relinquuntur quidem utrinque arbores, tantum tamen fiat vacui, ut exercitus tuto ea commeari possit. Commodissime igitur hoc verbum et ad limitem et ad silvam refertur. Castra denique *in ipso limite* posita intellige, ut fossae aggerisque et quicquid ibi structum erat muniendi causa, eius complanata pars intra castra recepta sit: non quasi praecise castra intra limitis quamvis latissimi angustias stringerentur. Sic Iustino Agathocles lib. 22. *Castra in quinto lapide a Carthagine statuit*. Sic enim MSS. ut monuimus pec. vet. 1, 3. Quia proxime limitem erat silva Caesia, saltus autem omnes sunt loca insidiis nata, nec nisi caute et explorato intranda provido duci, eam non excidit totam (neque enim necesse habuit) sed longe lateque, qua e castris prospectum parere voluit, et qua exercitus du-

endus erat, cecidit, hoc est, *scidis*: eo consilio, quo Caesar lib. 3. Gall. 29. qui videndus. Gronov.

² *Latera, concaedibus munitur.* Alii, *munit*: ego, *munitus*, malo. muniendi hic mos a Germanis Gallicisque. Ammianus, lib. 16. *Difficiles vias et suapte natura circosus concaedibus clausere sollerter, arboribus immensi roboris caesis.* Vt us ea voce et Caesar. At *Concisa* vocare videtur P. Diaconus: *Factis etiam concisis*, inquit, *per devia silvarum irrui super eos.* Lipsius. Non, quasi non licuisset, ea quoque vallum ducere: quid enim veteret? sed quia tanta caesarum arborum copia erat, ut aggesta sufficeret lateribus turandis, contentus ea fuit, et consuluit militem labori. Prorsus ut in Morinis Caesar: *reliquis deinceps diebus silvas caedere instituit, et ne quis inermibus imprudentibusque militibus ab latere impetus fieri posset, omnem materiam, quae erat caesa, conversam ad hostem collocabat, et pro vallo ad utrumque latas extruebat.* Gronovius.

³ *Hostibus incautum.* Non praesidiis infessum et munitum adversus hostes. Sic, ut opinor, Livio *agmen incautum* dicitur, non quadratum, non adversus assaultus hostium munitum, cui ab impetu hostili non cavet satis imperator.

cus adiciuntur. Ludos Augustales ⁴ tunc primum A. V.
 coepta turbavit discordia, ex certamine histrionum. 767.
⁵ Indulserat ei ludicro Augustus, dum Maecenati A. C.
 obtemperat, effuso in amorem Bathylli: neque ipse 14
 abhorrebat talibus studiis, et ⁶ civile rebatur, miseri
 voluptatibus vulgi. alia Tiberio morum via: sed po-
 pulum, per tot annos molliter habitum, nondum au-
 debat ad duriora vertere. Druso Caesare, C. Nor- 55
 bano Coss. decernitur Germanico triumphus, manente A. V.
 bello: quod, quamquam in aestate summa ope 768.
 parabat, ¹ initio veris, et repentino in Catos excursu A. C.
 praecepit. nam spes incefferat, ² disfidere hostem in 15.

F 4

Armini-

[⁴ Tunc primum coepta.] Quo-
 modo id verum? siquidem ludi
 Augustales impudicem instituti ce-
 litateque, Q. Aelio Tuberone,
 Fulvio Fabio Coll. ut dixi supra.
 Rehibe igitur, Tunc primum coepta.
 Nunc Tiberio ipso auctore, infra:
 Tiberii licentia proximo priore anno
 una gratius sum erupit. Lipsius.

[⁵ Indulserat ei ludicro Augustus.]
 Etenim vero, quod censeo me pri-
 mo advertisse, Augustus id ludi-
 cium invenit. Suidas: Ὀρχησι-
 σται. ταύτην ὁ Ἀβύργος Καίσαρ
 ἔπεισε, Πυλάδην καὶ Βαθυλλῶν
 τῶν πρῶτον μετελθόντων. Emenda-
 tur Ὀρχησι παντῶν. Et vere
 Suidas. Ante Augustum sane li-
 beraeque rep. Pantomimorum nul-
 lum vestigium. Zosimus lib. 1. inter
 causas labefactati imperii non vane
 refert, quod Octaviani temporibus
 Pantomimorum salvasio prius incogni-
 ta esse coeperit, Πυλάδην αὐ-
 τῶν πρῶτον μετελθόντων. (quod Suidas notat, in Ἀθηνάϊστος:
 tunc ad Tiberii tempora referas,
 sed Augustus. κατὰ δὲ τὰς κωμῆ-
 λους καὶ ἡ παντῶν Ὀρχησι-
 σται, ὅπου πρότερον ἦσαν. Emenda-
 tur etiam supra in Suida, Βαθυλλῶν.
 Druso Pantomimi sive histriones
 Druso enim in historia, ut hic
 Druso, miscentur eae voces)
 Suidas, Pylades et Bathyllus.

Posterior, ignis et delictum Mae-
 cenatis. Dionem non capiunt vul-
 go, qui hunc amorem honeste
 tetigit, lib. LIII. Ὁδῶντες πάν-
 τῶν ὁ Πυλάδης ἐπιτεκμημένος ὄν
 (Ἀβύργου) ἐπὶ Βαθυλλῶν ἐπιτεκμη-
 ναί ὄντι καὶ τῷ Μακρίῳ προσηκου-
 ντι διασκευάζειν, etc. Vbi tamen
 intelligi etiam potest, hunc Brthyl-
 lum servum Maecenatis fuisse.
 Seneca pater, Recitabas rescriptum
 Labieni pro Bathyllo Maecenate
 (corrigere, Maecenatis) in quo su-
 spicietis adolescentis animum, illos
 denses ad mordendum provocantis.
 Corruptum id nomen, apud
 eundem Senecam, Praefat. lib. 3.
 Si Thorax essem, Fusus essem: si
 Pantomimus essem, Pantillus essem:
 si eques, Melisson. Lege, Bathyllus
 essem. Lipsius. add. Scaliger ad Eu-
 seb. p. 169.

[⁶ Civile rebatur.] Lego Suetoni-
 um in Aug. c. 45.

[¹ Initio veris, et repentino.]
 Mur. et delet, cum Acidalio.
 Mox iidem inferi ante saepe volunt
 alias.

[² Disfidere b. in Arm. et Seg.]
 Sensus non obscurus: disfidere ho-
 stes; ita, ut alii in Arminii, alii
 in Segolis partes abeant, hi illum,
 alii hunc sequantur. An dictum
 imitatione Græcorum, qui dicunt
 Ἀβύργου

A. V. Arminium ac Segestem, insignem utrumque perfic
 768. in nos, aut fide. Arminius turbator Germaniae: S
 A. C. geltes, *parari rebellionem*, saepe alias, et supren
 15. convivio, post quod in arma itum, aperuit: suas
 que Varo, *ut se, et Arminium, et ceteras proceci*
vinceret, nihil ausuram plebem, principibus amotis: a
quo ipsi tempus fore, quo crimina, et innocios disce
neret. sed Varus fato, et vi Arminii, cecidit. Seg
 stes, quamquam consensu gentis in bellum tractu
 discors manebat, auctis privatim odiis, quod Arm
 inius filiam eius, alii pactam, rapuerat, ³ gener in visu
 inimici socieri: quaeque, apud concordem, vincula c
 56 ritatis, incitamenta irarum, apud infensos, erant. Ig
 tur Germanicus quatuor legiones, quinque auxiliar
 um millia, et tumultuarias catervas Germanorum
 cis Rhenum colentium, Caecinae tradit: totidem
 legiones, duplicem sociorum numerum ipse ducit
 positoque castello super vestigia paterni praesidii, ² i
 mont

ἀγῶν τε εἰς τὸ ἀράδῃ, dicere
 aliquid, ut ad noticiam profanq
 rum perveniat, et similia: de qui
 bus eleganter egit Hemsterhulius.
 V. Cel. ad Aristoph. Plut. p. 456.

³ *Gener in visus inimici socieri.*]
 Pichena suspicatur Tacitum scri
 psisse, *gener in visus, inimicus socer*.
 Alii distinctione, quae est in tex
 tu, succurrunt Tacito, ut onallage
 numeri sit. Tacitum autem vari
 are modos loquendi, iam dixi
 mus. Sequentia docent, duo mem
 bra desiderari.

¹ *Cis Rhenum colentium.*] Ut
 erant Vangiones, Triboci, Neme
 tes, Treveri, Nervii. sed et pars
 aliqua Batavorum. *Lipfius*. Im
 mo hunc Gallii. Ego intelligo
 Vbios, Sicambros, aliosque e
 Germania populos, ab Augusto tra
 ductos Rhenum, ut ibi colerent.
 Ceterum hoc loco Taciti rectius
 contra me usus esset Oudendorpius
 V. C. ad Sueton. Caesarem c. 25.
 quam Caesariano B. G. II, 3. unde
Germanos cis Rhenum laudat.

Nam locus Caesarianus de mero
 suspectus est merito Cellario, qui
 legit *ripas Rheni*, quomodo
 Graecus interpretes legit. Et il
 Caesaris Germani, immixti Belgi
 iam Belgae potius erant, neq
 Germani cis Rhenum incolent
 commodè dicuntur. Itaque si ver
 ba apud Suetonium, quae mul
 suspecta esse dixi, sunt genuina
 quod facile concedam, dicta sunt
 accommodata ad tempora Suetoni
 non Caesaris: quibus nondum
 credo Germanos distributos in Cis
 rhenanos et Transrhenanos, ut post
 ea: sed limes Germaniae, quae
 a Gallia separaretur, erat summi
 Rhenus.

² *In monte Tauro.*] Alii, *Taurus*
 scribunt. Vbi is, mecum alii
 ignorant. *Lipfius*. Cellar. G. A.
 T. I. p. 369. probat Cluverii opi
 nionem, qui censet esse montem
 ex adverso Magontiaci, vulgo *der*
Heyrich, vel *die Hoeb* dictum.
 Aliter Vossius ad Caes. B. G. VI, 17.
 quem, si lubet, vide.

A.V. audacia promptus, tanto magis fidus, ² rebusque mo-
 768. tis, potior habetur. Addiderat Segestes legatis fili-
 A.C. um, ³ nomine Segimundum. sed iuvenis conscientia
 15. cunctabatur. quippe anno, quo Germaniae descivere
 sacerdos apud ⁴ Aram Vbiorum creatus, ruperat vit-
 tas, profugus ad rebelles. Adductus tamen in spem
 clementiae Romanae, pertulit patris mandata: benigne
 que exceptus, cum praesidio Gallicam in ripam mis-
 sus est. Germanico pretium fuit, convertere agmen
 pugnatumque in obsidentis, et ereptus Segestes, magnis
 cum propinquorum et clientium manu. Inerant fe-
 minae nobiles: inter quas uxor Arminii, eademque
 filia Segestis, mariti magis quam parentis animo, ne-
 que victa in lacrimas, neque voce supplicis, ⁵ com-
 pressis intra sinum manibus, gravidum uterum intu-
 ens. Ferebantur et spolia Varianae cladis, plerisque
 eorum, qui tum in deditionem veniebant, praedae da-
 ta. Simul Segestes ipse, ingens visu, et memoria bo-
 nae societatis impavidus. verba eius in hunc modum
 fuere.

lum probabam. c. 68. quanto inopi-
 na, tanto maiora.

2 *Rebus commosis.*] Immo scribo, *rebusque motis.* ex sententia, et Taciti exemplo, lib. 14. *Ducem satium defuisse, qui rebus motis facile reperiretur.* Lipsius.

3 *Nomine Segimundum.*] Horum et plurimum ducum mentio apud Strabonem, lib. 7. "Ἐτίσαν δὲ δι-
 κας ἕπαντας, καὶ παρίχον τῶ νου-
 τίρω Γερμανικῷ λαμπρότατον θρίαμ-
 βον, ἐν ᾧ θρίαμβεύδην τῶν ἐπιφα-
 νεστάων ἀνδρῶν σῶματα καὶ γυναι-
 κῶν, Σαμυθῆνός τε καὶ Σογίτην υἱός,
 (corrigere Σογίμῆνός τε Σογίτην υἱός,
 copula item deleta) Χερσόκην ἡγα-
 γῶν, καὶ ἄδελφὴ αὐτῶ, γυνὴ δ'
 Ἀρμενίῳ τῷ πολυμαρχήσαντος ἐν
 τοῖς χερσόκεις ἐν τῇ πρὸς Οὐρανον
 παρκοπονύχου: Poenas dederunt
 omnes, et triumphum pulcherrimum
 Germanico Caesari, in quo ducum
 illustrium captivorum captivorumque
 corpora, ut Segimundus Segestis fi-
 lius, Cheruscorum dux, eiusque sa-

ror, uxor Arminii, qui bello praefuerat apud Cheruscos in expeditione contra Varum. Lipsius.

4 *Apud Aram Vbiorum.*] Froquens huius arae mentio. Vidi qui vellet Bonnam nunc esse. ego vereor, ut propius adfuerit ad oppido Vbiorum. Quidquid hodie sit, puto originem ei loco a veneratione Augusti, cui novo caelitus ara illuc, recepta adulatione, extructa, uti ara Lugduni, et ad eam sacerdotes ex primoribus gentibus inter quos hic Segimundus. Lipsius. Sic etiam Cluverius et alii: Nonnulli intelligi putant oppidum Vbiorum c. 36. hodie Coloniam Agrippae. v. Cellar. G. A. T. I. p. 245. qui som in medio relinquit.

5 *Compressis intra.*] Qui habitus etiam nunc Germanicis matronis (videre videor) per modestiam et decorum assumptus. Lips. Maximo bonae forte nostrae aut romanae legendum.

fuere: Non hic mihi primus erga populum Rom. fidei et
 constantiae dies: ex quo a divo Augusto civitate donatus
 sum, amicos inimicosque ex vestris utilitatibus delegi:
 neque odio patriae (quippe ¹ proditores etiam is, quos
 antequam, invisi sunt) verum, quia Romanis Germa-
 nisque idem conducere, et pacem, quam bellum pro-
 hibeam, erga raptorem filias meae, violatorem foede-
 ri vestri, Arminium, apud Varum, qui tum exercitui
 praesidebat, reum feci: dilatus seguitia ducis, quia
 parum praesidii in legibus erat, ut me, et Arminium,
 et conscios vinceret, flagitavi: testis ³ illa nox, mihi
 utinam potius novissima! quae secuta sunt, defleri magis,
 quam defendi possunt. ceterum et iniectas catenas Armi-
 nio, et a factione eius iniectas perpeffus sum. Atque
 ubi primum tui copia, vetera novis, et quieta turbidis
 crebresco: neque ob praemium, sed ut me perfidia ex-
 lectam: simul genti Germanorum idoneus conciliator,
 et poenitentiam quam perniciem ⁴ maluerit. Pro juven-
 ta et errore filii veniam precor: filiam necessitate hac
 adductam, fatear. tuum erit consultare, ⁵ utrum
 praevaleat, quod ex Arminio concepit, an quod ex me
 genita est. Caesar, clementi responso, liberis pro-
 pinquisque eius incolumitatem, ipsi sedem ⁶ Vetera,
 in

¹ *Proditores etiam is.*] Thucyd-
 des lib. 3. τὸ μὲν καθάρως τοῖς ἑλλή-
 σιν ὄνομα ἴσταν. τὸς γὰρ ἀφιστάμε-
 νος ἢ τοῖς πολλοῖσι, καὶ συμμαχίαν
 ἐν ἑνὶ ἀποδείκνυστας, οἱ δεξιόμενοι,
 καὶ ἔσονται μὲν ἀφελόντας, ἐν ἕδονῃ
 ἔσονται νομισθόντας ἢ εἰς αἰὲν προδόντας
 ἐν πρῶτῳ φίλων, χαίρειν ἰσοδύνται.
 Gronovius.

² *Idem conducere.*] Infinitivus
 pendet a iudicabam, quod latet in
 praecedente verbo probabam.
 Sic signa saepe utitur noster, ut
 a sequentibus subinde monuimus.

³ *Ille nox.*] de qua c. 55.

⁴ *Maluerit.*] Vir doctus apud
 Plautum et Heinsius malebant:
 maluerit. Saepae sane noster plu-
 ra post collectiva videtur. Sed
 in libris non mutuo.

⁵ *Utrum praevaleat.*] Uter plus
 iuris in eam habeat, et utri parere
 magis debeat, parti an marito mor
 patri. Lipsius. Immo, ut puto
 cum Freinshemio, utrum veniam
 dare malit, quia Segestis, fidelis
 socii, filia, an punire, quia hostia,
 Arminii, uxor,

⁶ *Veterem in provincia.*] Nescia
 an verius, veterem in provincia. Id
 enim ad securitatem Segestis, ne
 sedem acciperet in provincia nova,
 obnoxia hosti. Per veterem autem
 provinciam, ceperim Galliam. In-
 fra, Coleres Segestes invictam rip-
 pam; redderet filio sacerdosium.
 Tamen fieri potest, ut sedem iam
 ante defectionem in Gallia habuo-
 erit: atque ita, veterem. An ube-
 rem placet? an aliud e veteri scri-
 pro

A. V. in provincia, pollicetur. Exercitum reduxit, n
 768. menque *Imperatoris*, auctore, Tiberio, accepit. A
 A. C. minii uxor virilis sexus stirpem edidit: educatus R
 15. venna⁷ puer, quo mox ludibrio conflictatus sit,
 59 tempore memorabo. Fama dediti, benignaeque exc
 pti Segestis vulgata, ut quibusque bellum invitis, a
 cupientibus, erat, spe vel dolore accipitur. Arm
 nium, super insitam violentiam, rapta uxor, subit
 ctus servitio uxoris uterus, vecordem agebant: vol
 tabatque per Cheruscos, arma in Segesten, arma i
 Caesarem poscens. neque probris temperabat: *egre
 gium patrem! magnum imperatorem! fortem exerci
 tum!* quorum tot manus unam mulierculam avexerim
 Sibi tres legiones, totidem legatos procubuisse. No
 enim se² prodicione, neque adversus feminas gravidas
 sed palam, adversus armatos, bellum tractare. cern
 adhuc. Germanorum in lucis, signa Romana, quae di
 patriis suspenderit, coleret Segestes victam ripam: red
 deret filio sacerdotium: hominem Germanos³ nunquam
 satis excusatos, quod inter Albim et Rhenum virgas

pro elicis, qui habet, *vasra*?
 Lipsius. Recepit coniecturam Lipsii
 Pichena cum sequentibus editoribus.
 Jac. autem Gronovius rescriptis
Vetera in provincia, (*Vetera*
 commemorantur supra c. 45),
 e scriptura Cod. Medicei: quem se-
 cutus sum. *Vesus* provincia dicitur
 pars provinciae, quae ab initio
 fuit sub imperio populi Rom.
 aliis deinde adiectis, ut e Livii
 XXIV, 44. XXV, 3. docet Freins-
 hemius. Quae autem hic esset
 verus provincia? In Germania qui-
 dem ulterioři nulla tum omnino
 provincia. Varus apud Vellei. II,
 118. dicitur in mediis Germanorum,
 hostium, finibus fuisse. Ripa ci-
 terior Rheni victa erat, c. 59.
 nondum ulterior.

7 *Puer, quo max ludibrio.*]
 Apud alios nihil repperi. Tacitus
 haec narraverit, in rebus Caii aut
 Claudii, libris qui perierunt.
 Lipsius.

1 *Quorum tot manus.*] Videam
 in mente habuisse locum Virgilio
 Aen. IV, 93.

2 *Prodicione.*] *Prodicione* bellum
 tractare est per fraudem, et pro-
 ditoribus quaerendis, recipiendis,
 praemio afficiendis, ut quondam
 Philippus Rex Macedoniae, cui op-
 ponitur *vi aperta usi*, apud Li-
 vivium, quod h. l. est *palam bellum*
 tractare.

3 *Nunquam satis excusatos.*]
 Forte, *accusatos*. et statim, *igno-
 rantiam* imperii Rom. Lipsius.
 Meo iudicio recte Grotius, *homi-
 nes Germanos*. Livius lib. 42. *Re-
 gem educandum filium Romanum mi-
 sisse, ut iam inde a puero assue-
 ret moribus Romanis hominibusque.*
 Est genus excusandi, quod non
 inanibus verbis, sed rebus quaerit-
 tur. Sic Silius I Th.

*Tu modo dissimilia rebus mercede
 secundis
 Excusare tuos.*

et secures, et rogam viderint. aliis gentibus, ⁴ igno-
 rantia imperii Romani, in experta esse supplicia, nescia
 tributa: quae quando exuerint, inritusque discesserit
 ille inter numina dicatus Augustus, ⁵ ille delectus Tibe-
 rina: ne imperitum adolescentulum, ne seditiosum exer-
 citum pavescerent. Si ⁶ patriam, parentes, antiqua
 nobilitas, quam dominos, et ⁷ colonias novas: Arminium
 factus, gloriae ac libertatis, quam Segestem, flagitiosae
 fortissimum ducem, sequerentur. Conciti per haec non
 modo Cherusci, sed conterminae gentes: tractusque
 in

60

in

li est, praestare, ut illis ignosca-
 tur, ut pro purgatis habeantur.
 Docet intelligit Tacitus, significat
 est, qui vere Germani sunt, et
 hoc nomen tueantur, eos memi-
 nis oportere, quoad vivant, cla-
 mandum sibi, ut hanc maculam
 ceteris et fortibus factis deleant,
 nec in eo unquam sibi satisfacere.
 Adde quae diximus 2 Obser. 13.
 Nam, quod iste obnititur, quid
 est, *numquam satis excusatos ho-*
minum, qui, si culpa eius id acci-
 derit, nemini excusandus, sed
 ceteris accusandus debet videri?
 In dicendum erat, *amicos Segestis*
namquam hominem satis excusatos
 nec alios Germanos. Freinshe-
 mius *supra* *de*, Germanos hu-
 jus prodicionis nota nunquam libe-
 ratos, quod eius opera factum
 est. Hoc est, *numquam excusatos*,
 non *numquam satis excusatos*.
 Gronovius. Heinsius l. c. pro
numquam legendum censet *ignomi-*
as: alii aliter.

4 *Ignorantia imperii Romani.*]
 Quae dicat, longinquiores gentes
 longe sunt a superbia et imperio
 Romano, ipso situ, et Romanos
 de aorunt: nos in limite, virtute
 liberavimus, et purro libere-
 ras. *Liphas*. Mihi videtur sensus
 esse: Aliis gentibus excusatus
 est, si imperio Romano non valde
 adherent, Eremitam ignorare ratio-
 nem imperii Romani, non exper-
 tos supplicia et saevitiam, nescire

quae et quanta tributa imponere
 soleant: Germanis veniam dari non
 posse, si subeant imperium Roma-
 num, cum plane sciant, Romanorum
 quanta sit saevitia et avaritia, et
 quando se ab eo liberarint fortiter
 resistendo, neque subigi vel ab
 Augusto, vel a Tiberio potuerint
 etc.

5 *Ille delectus Tiberina.*] Freins-
 hemius intelligit, ad imperium in
 Germania, missus in Germ. Ad-
 mitterem, si esset *delegatus*. Sed
 longe amplius est *delectus*, et Ti-
 berium extollendo, auget laudem
 eorum, a quibus vir talis irritus
 discessit. Ille *delectus* igitur est
 ille, quem unum ex omnibus dig-
 num Augustus putavit, ut haere-
 dem successoremque ordinaret.
Gronovius. Heinsius l. c. ille *Deo*
dilectus Tib. eleganter, et ad sen-
 sum aptissime.

6 *Patriam, parentes.*] h. l. cla-
 rum est, *parentes* non esse, qui pa-
 rent *unum*: sed quibus vitam de-
 bemus. vid. de hac forma loquendi
 Curtius ad Sallust. Catil. c. 6.

7 *Colonias novas.*] Respicit mo-
 rem Rom. victis populis imponendi,
 tanquam praesidia, colonias. Quod
novus vocat, non indicat, alias,
 veteres, iam tum fuisse inter Rhe-
 num et Albim: quod non est:
 sed dicitur cum respectu ad *anti-*
qua, antiquam, pristinum statum,
 in quo nullae ibi coloniae.

A. V. in partis Inguiomerus, Arminii patruus, ¹ veteri apud
 768. Romanos auctoritate. unde maior Caesari metus. et
 A. C. ne bellum mole una ingrueret, Caecinam, cum qua-
 15. draginta cohortibus Romanis, distrahendo hosti, per
 Bructeros, ad flumen Amisiam mittit. ² equitem Pe-
 do, praefectus, sinibus Frisiorum ducit. ipse im-
 positas navibus quatuor legiones per lacus vexit: simul-
 que pedes, eques, classis, apud praedictum amnem
 convenere. Chauçi, cum auxilia pollicerentur, in
 commilitium adsciti sunt. Bructeros sua urentis, ex-
 pedita cum manu L. Stertinius, missu Germanici, fu-
 dit: interque caedem et praedam repperit undevice-
 simae legionis aquilam, cum Varo anisiam. Ductur
 inde agmen ad ultimos Bructerorum: quantumque
 Amisiam et Luppianam amnes inter, vastatum: hauc
 61. procul ³ Teutoburgiensi saltu, in quo reliquiae Var-
 legionumque infepultae ⁴ dicebantur. Igitur cupido
 Caesarem invadit, solvendi suprema militibus, duci-
 que; permoto ad miserationem omni, qui aderat
 exercitu, ob propinquos, amicos, denique ob casu
 bellorum, et sortem hominum. Praemisso Caecina
 ut occulta saltuum scrutaretur, pontesque et aggeres
 humido paludum, et fallacibus campis, imponeret
 incedunt moestos locos, visuque ac memoria ⁵ desor-
 mes. Prima Vari castra, lato ambitu, et dimensu
 prii

1 *Veteri ap. Rom. auctoritate.*] non, quod amicus Roth. esset, sed quod vir fortis et prudens, cuius magna apud Rom. opinio, ut recte Freinshemius explicat: qui etiam laudat locum notum e Ciceronis Manillana, de Pompeii apud hostes auctoritate.

2 *Equitem Peto.*] Credo Albinovanus Peto, cuius fragmentum existat de navigatione Oceani. Est tamen et alius Peto Pompeius vir illustris, quem nominat Seneca in Ludo de morte Claudii. *Lipfius.*

3 *Teutoburgiensi saltu.*] Nomen etiamnum retinet inelytus Romana clade salus, *Teuseberg*, et victoriae cognomine insignis campus, *VVin-*

feldt, ad oppidulum Hornam, Westphalia. *Idem.* v. Monumet. Paderb. p. 56.

4 *Dicebantur.*] *Heinsius:* *vi-*
bantur. Etenim, inquit, non
 cebantur modo, sed erant, ut
 sequentibus patet. Sed Rom
 tamen tantum e fama rem scieba
 itaque vulgatum verum puto.

5 *Desormes.*] In Cod. Floro
desormides: unde *Heinsius* et I
 Gronov. scribendum putant *desor-*
 Id Taciti consuetudini oratio
 constructionem variandi valde et
 sententiam. Sed quod *Heint*
 addit insuper: *hinc prima cast*
 non placet.

principiis, ² trium legionum manus ostentabant: dein, ^{A. V.}
 seminato vallo, humili fossa, accisae iam reliquiae ^{768.}
 confectione intelligebantur: medio campi albentia ossa, ^{A. C.}
 ut fugerant, ut restiterant, disiecta, vel aggerata. ^{15.}
 adiacebant fragmina telorum, equorumque artus, si-
 mul truncis arborum antefixa ora: lucis propinquis
 herbarae arae, apud quas tribunos, ac primorum or-
 dinum centuriones mactaverant. et cladis eius su-
 perstites, pugnam aut vincula elapsi, referebant, *hic*
cecidisse legatos; illic raptas aquilas; primum ubi vui-
nus Varo adactum; ubi infelici dextra, et ⁴ suo ictu
mortem invenerit; quo tribunali concionatus Arminius;
quot patibula captivis, ⁵ quae scrobes; utque signis et
aqui-

¹ *Trium legionum manus.*] Quo
 argumento ex principiis colligeba-
 tur manus trium legionum? Quia
 caeteras plures legiones unis ca-
 pitulis principia suae cuique legioni
 designata: in quibus aquila et signa.
 Item, Principia maiora. Vide Mil.
 Rom. lib. v. *Lipsius.* adde in
 Analect. ad Mil. R. ad h. l. Male
 rationem reddit *Lipsius.* Nam in
 caeteris singulis etiam singula tan-
 tum principia, si vel decem legio-
 nes in eisdem castris tenderent.
 Neque *de dimensu* ad Germanicum
 referendum, ut ipse dimensus sit
 principia, ut in analectis putat.
 denique est: e magnitudine ambitus
 et principis e disciplina Rom. di-
 mensus intelligebant periti consue-
 tudinis castrensis, tres legiones ibi
 exiisse. v. *Schellius* p. 16. 17.

² *Seminato vallo.*] Videtur bina
 castra designare. una ante cladem,
 altera magna: altera in clade, quae
 secundo die in monte quodam fa-
 ctoe eos Dio tradit; at tertio, oc-
 cidit occisos. Haec secunda igli-
 ter describere mihi nunc videtur,
 semiperfecta, et ubi reliquiae se-
 colligerant. *Lips.*

⁴ *Suo ictu mortem invenerit.*] *Id.*
 Caril *Isa ille patricius, et*
ante clarissima Corneliorum, qui
ululare imperium Romae habuerat,

dignam moribus, factisque suis exitum vitae invenit. Gronovius.

⁵ *Quae scrobes.*] Observo scrobium mentionem aliquotiens in suppliciis. sive quia soliti puniendum in scrobe collocare, quo securus ferirent: sive, quia deposituri in ea cadaver. Vix enim est, ut eiusmodi damnati, combusti fuerint, aut iusta eis facta. Tacitus lib. xv. *Poenae Flavii Veianio Nigro Tribuno mandatur. Is proximo in agro scrotem effodi iussit: quem Flavius ut humilem et angustum increpans. Ne hoc quidem, inquit, ex disciplina.* Philo Iudaeus, eis φλάκκον: apparatus supplicii eius describens: οἱ δὲ ἀνομοῦσι δίκοντες καταλαμβάνονσι, καὶ οἱ μὲν εὐθὺς ἔκτανον βέβρον, οἱ δὲ πρὸς βίαν εἶλλον ἀφηνιάζοντα καὶ κτεράγχετα: Ἰκί (mistes) uno spiriis persequentes eum comprehendunt: et pars statim fossam fodiunt, pars per vim clamantem reluctanteque trahunt.

ADD. De Scrobo, verissime notasse me cenfeo, iacta in eam corpora damnatorum. Id, qui tunc mores, pro ignominia. nec enim terra corpora condebant, sed igne absumebant. Iuvat in arcano ritu Polybius, de Carthaginienfibus supplicio affectis: Καλοβήαντες δὲ

- 62 *aquilis, per superbiam, inluserit.* Igitur Romanus, ¹ qui
 A.V. aderat, exercitus, sextum post cladis annum, trium
 768. legionum ossa, nullo noscente, alienas reliquias, an
 A.C. suorum, humo tegetet, omnes, ut coniunctos, ut
 15. confanguineos, aucta in hostem ira, moesti simul et
 infensi condebant. Primum exstruendo tumulo cespitem
 Caesar posuit, gratissimo munere in defunctos
 et praesentibus doloris socius. Quod Tiberio haud
 probatum, seu cuncta Germanici in deterius trahenti,
 five exercitum imagine caesorum infepulorumque
 tardatum ad proelia, et formidolosiore hostium credebat:
*neque imperatorem, auguratu et, ² vetustissimam
 caerimoniis praeditum, ³ attractare feralia debuisse.*
- 63 Sed Germanicus, cedentem in avia Arminium secutus,
 ubi primum copia fuit, evehi equites, ¹ campumque,
 quem

αὐτὸς ἐπιψήφιστος τὰ οὐλὰ, καὶ ζῶν-
 τας ἕρπυσαν εἰς τὴν τάφρον: Ad-
 mutilantes eos et crura frangentes,
 etiam vivos adhuc proiecerunt in
 quamdam scrobem, lib. 1. Lipsius.

1 *Qui aderat.*] An inculcarum
 a libralis, et male repetitum ex
 initio superioris capitis?

2 *Vetustissimam caerimoniam.*] Quae
 adhaerent Auguratu, nec violan-
 dae erant. Exstat inscriptio Romae,
 sed mutila: in qua *Germanicus
 Caesar* scribitur, *Ti. Augusti F.
 Divi Augusti N. Divi Iulii PRON.
 AVGV. FLAMEN. AVG.* Infra
 etiam lib. 11. *Nequis augur aut fla-
 men in locum Germanici, nisi gentis
 Iuliae, crearetur.* Lipsius.

3 *Attractare feralia.*] Non augures
 solum, sed Pontifices, et,
 opinor, omnes sacerdotes, acce-
 bantur a funestis. Apparet ex fa-
 cto Augusti et Tiberii, qui velo
 interposito, mortuos laudarunt.
 Item ex Plutarcho, in Sulla. qui
 scribit, *Mercellam uxorem eius
 obiisse:* addiditque καὶ τὸν λεπτὸν τὸν
 Σύλλαν ἢ ἰόντων αὐτῆς κρηναδαῖν,
 ἔδδ τὸν οἰκταν τῶ ἡδὲ μανθῆνας,
 γραφάμενος δολάουεν τὸ ἕλεμ δ Σύλ-

λας, καὶ ζῶσαν ἐκλεβαν εἰς ἱερὰν
 οἰκίαν μετακομισθῆνας: Cum Ponti-
 fices non fuerent Sullam ad eam
 visere, neque domum eius suere
 pollui; Sullam scripsisse libellum di-
 vortii, eamque adhuc vitam in
 aliam domum iussisse transferri.
 Notabilis ritus, aut caerimonia:
 et credo pluries aut solenniter u-
 surpatam. Sulla autem inter Sa-
 cerdotes: neque scio an et Augu-
 res. certe licuus comparat in qui-
 busdam eius numis. Sed de of-
 fensa Tiberii, credo et occultam
 causam Tiberio fuisse, quod hoc
 factum nimis populare, et conci-
 liando militi videbatur. Qua con-
 sumilli Phlipptus Macedontum rex,
 cui bellum cum Romanis fuit,
 alienus ab Antiocho rege Syriae
 factus, qui Macedonas caecos ad
 Cynosephalas sepeliverat: humani-
 ter, sed quasi cum tacita Philippi
 redargutione. Vide Appianum in
 Syriaco. *Idem.*

1 *Campumque quem hostis in sede-
 rat eripi.*] Genus loquendi e circo-
 petitum. Vbi cum quatuor curtus
 ad carcures starent si primo ostio
 missus palmam meruisset, dicebant:
*occupatio es victis: occupatio enim
 est*

quem hostis infederat, eripi iubet. Arminius colligi suos, et propinquare silvis monitos, vertit repente: mox signum prorumpendi dedit iis, quos per saltus occiderat. Tunc nova acie turbatus eques, misissaeque subsidiariae cohortes, et fugientium agmine impulsae, auxerant consternationem: trudebanturque in paludem, gnaram vincentibus, iniquam nesciis, ni Caesar productas legiones instruxisset: inde hostibus terror, fiducia militi: et manibus aequis abscessum. Mox, reducto ad Amisiam exercitu, legiones classe, ut advexerat, reportat: pars equitum litore Oceani petere Rhenum iussa: Caecina, qui suum militem ducebat, monitus, quamquam notis itineribus regrederetur, Pontes longos quam maturrime superare. Angustus is trames, vastas inter paludes, et quon-

A. V.
768.
A. C.
15.

et eorum, qui in vacua veniunt
piscis: si secundo, *successu et vi-*
ci: si tercio, *eripuit et vicit*. Ha-
bita in lapido antiquo apud Gante-
l. pag. 337. *Eripuit puta cam-*
pam praecedentibus. Silius:

Tent, Affert, certante feris
quisquam aequore palmam
Eripit?

Idem Salmafium ad Solin. pag. 905.
Idem Silius *praerepto limite* dicit
de primo. Hoc Manilio est *prae-*
cedere circum lib. 5. versu 80.

Vel prima tenentem

Agmina in obliquum currus
agitare malignos

Obstantque mora totum praec-
cludere circum.

Idem in obliquum repraesentat Si-

Obliquum Davinus conversus pro-
nu habentis

Opposuit currum atque ever-
sam propulsit axem

Atlantici senio invalidi.

caum *malignus* in adversarium,
hanc ei moram obicit: et
adit ei circum, in quo nul-
lucum dat antevertendi aut
in eo quaerendi. Quod
consideravit Scaliger, cum
Tac. T. I.

correxit in Manilio, *percludere*
Gronovium.

2 *Angustus is trames.*] Vbi is
hodie? et an est? ex Taciti tota
discriptione (confidera serio) indu-
cor illum esse, qui hodieque ex-
stat et usui est, inter paludes aut
uligines, haud procul Amisiam flu-
mine, inter *Lingam; Heddam,*
et *Coevordam*. Aliquot milliarium
spatium occupant: itque per me-
dias solus hic limes, manu factus,
arenis magno opere congestis, et
palis trabibusque ad marginandum
defixis. Extrema palorum aevo
detrita sunt, sed sub terra vel aquis
reperiuntur: et Batavi nunc tam
opportuno loco usi, qua aditus in
Frisiam datur, valido propugnaculo,
in ipso limite illo, munierunt.
Vocant *Bretaniae uligines* (*Britan-*
schebeyde) nostra lingua: et discia-
iam, ubi et unde *Britannica herba*
reperta aut dicta, Plinio frustra
inquisitum. Est ab ista *Britannia*,
sive magis *Bretannia*: et tu, sodes,
Plinium vide, in Frisiis herbam
hanc mire celebrantem, lib. XXV.
cap. 111. Porro isti *Limites* sive
Aggeres, *Kaui* etiam Latinis olim
dicti: quae vox et Batavis manet.

G

Lipius.

A. V. in partis Inguiomerus, Arminii patruus, ¹ veteri apud
 768. Romanos auctoritate. unde maior Caesari metus. et
 A. C. ne bellum mole una ingrueret, Caecinam, cum qua-
 15. draginta cohortibus Romanis, distrahendo hosti, per
 Bructeros, ad flumen Amisiam mittit. ² equitem Pe-
 do, praefectus, finibus Frisiorum ducit. ipse impo-
 sitas navibus quatuor legiones per lacus vexit: simul-
 que pedes, eques, classis, apud praedictum amnem
 convenere. Chauci, cum auxilia pollicerentur, in
 commilitium adsciti sunt. Bructeros sua urentis, ex-
 pedita cum manu L. Stertinius, missu Germanici, fu-
 dit: interque caedem et praedam repperit undevice-
 simae legionis aquilam, cum Varo amisiam. Ductum
 inde agmen ad ultimos Bructerorum: quantumque
 Amisiam et Luppianam amnes inter, vastatum: haud
 procul ³ Teutoburgiensi saltu, in quo reliquiae Vari
 61 legionumque insesultae ⁴ dicebantur. Igitur cupido
 Caesarem invadit, solvendi suprema militibus, duci-
 que; permotò ad miserationem omni, qui aderat,
 exercitu, ob propinquos, amicos, denique ob casus
 bellorum, et sortem hominum. Praemisso Caecina,
 ut occulta saltuum scrutaretur, pontesque et aggeres
 humido paludum, et fallacibus campis, imponeret,
 incedunt moestos locos, visuque ac memoria ¹ de-
 formes. Prima Vari castra, lato ambitu, et dimensis prin-

1 *Veteri ap. Rom. auctoritate.*] non, quod amicus Rom. esset, sed quod vir fortis et prudens, cuius magna apud Rom. opinio, ut recre Freinshemius explicat: qui etiam laudat locum norum e Ciceronis Manilliana, de Pompeii apud hostes auctoritate.

2 *Equitem Pede.*] Credo Albinovanus Pede, cuius fragmentum existat de navigatione Oceani. Est tamen et alius Pede Pompeius vir illustris, quem nominat Seneca in Ludo de morte Claudii Lipsius.

3 *Teutoburgiensi saltu.*] Nomen etiamnum retinet inclitus Romana clade falsus, Teuteberg, et victoriae cognomine insignis campus, VVin-

feldt, ad oppidulum Hornum, in Westphalia. Idem. v. Monumenta Paderb. p. 56.

4 *Dicebantur.*] Heinsius: *visebansar.* Etenim, inquit, non dicebantur modo, sed erant, ut e sequentibus patet. Sed Romani tamen tantum e fama rem sciebant, itaque vulgatum verum puto.

1 *Deformes.*] In Cod. Floro est *deformidas*: unde Heinsius et Jac. Gronov. scribendum putant *deformi*. Id Taciti consuetudini orationis constructionem variandi valde consentaneum. Sed quod Heinsius addit insuper: *idem prima castra*, non placet.

A.V. 768. A.C. 15. riis, infomnes magis quam pervigiles. ⁵ ducemque terruit dira quies. nam Quinctilium Varum, sanguine oblitum, et paludibus emersum, cernere et auditus visus est, velut vocantem, non tamen obsecutus, ⁶ manum intendentis repulisse. Coepta luce, missa in latera legiones, metu, an contumacia, locum deseruere: capto propere campo, humentia ultra. Neque tamen Arminius, quamquam libero incursum, statim prorupit: sed, ut haesere coeno fossisque impedimenta, turbati circum milites, incertus signorum ordo, utque tali in tempore, sibi quisque properum et lentae adversum imperia aures, irrumpere Germanos iubet, clamitans, *En Varus,* ⁷ *et eodem iterum fato victae legiones!* ⁸ Simul haec, et cum delectis scindit agmen, equisque maxime vulnera ingerit: ille sanguine suo, et lubrico paludum, lapsantes, excussit ⁹ rectoribus, dissiicere obvios, proterere iacentem plurimum circa aquilas labor, quae neque adversum ferri ingruentia tela, neque figi limosa humo poterant. Caecina, dum sustentat aciem, suffossio equi delapsus, circumveniebatur, ni prima legio sese opposuisset. iuvat hostium aviditas, omissa caede, praedam sectantium: enisaeque legiones, vesperscent die, in aperta et solida. neque is miseriarum finis struendum vallum, ¹⁰ petendus agger: amissa magis ex parte, per quae ¹¹ egeritur humus, aut excidit

cespe

⁵ *Ducemque terruit dira quies.*] Lucanus lib. 7. *Dira quies et imagine moesta diurna.* Gronovius.

⁶ *Manum intendentis.*] Scilicet eam manum sibi intendere manum est h. l. manum iniicere alicui conari, ut abstrahas.

⁷ *Et eodem.*] *En* malunt Pichena et Heinsius: idque consentit stilo Taciti. sed quod ille etiam *eodemque*, hic uno eodemque, non placet. nec illud adeo necessarium.

⁸ *Simul haec et cum delectis.*] Faernus legebat: *simul haec, cum delectis scindit agmen:* deleta, et,

coniunctione. Infeliciter. Gronovius.

⁹ *Rectoribus.*] Heinsius: *vectoribus:* quod usitatius est de equis *rectores* de elephantis dicuntur. Sed tamen et alia loca reperitur, ubi *rectores* equorum dicuntur, quae omnia corrigere, et Heinsius voluisse videretur, temerarium foret. vid. Suet. Tit. 4. in Drakenb. ad Silium XVII, 178.

¹⁰ *Petendus agger.*] Heinsius: *petendus.* frustra.

¹¹ *Egeritur humus.*] Corbulae et Sportac. Lipsius.

cespes: * non tentoria manipulis, non fomenta fau-
 cius: infectos coeno aut cruore cibos dividentes, fu-
 nestas tenebras, et tot hominum millibus unum iam
 reliquam diem lamentabantur. Forte equus, ab-
 ruptus vinculis vagus, et clamore territus, quosdam
 occurrentium obturbavit. tanta inde consternatio, in-
 ruptis Germanos credentium, ut cuncti ruerent ad
 portas: quarum ¹Decumana maxime petebatur, aver-
 sa hosti, et fugientibus tutior. ²Caecina, comperto,
 vanam esse formidinem, cum tamen neque auctorita-
 te, neque precibus, ne manu quidem, obsistere, aut
 retinere militem quiret, proiectus in limine portae,
 miseratione demum, quia per corpus legati eundem
 erat, clausit viam: simul tribuni et centuriones falsum
 pavorem docuerunt. Tunc contractos in principia,
 iustosque dicta cum silentio accipere, temporis ac
 necessitatis monet: *Vnam in armis salutem: sed ea
 consilio temperanda, manendumque intra vallum, do-
 nec expugnandi hostes spe propius succederent: mox un-
 aique erumpendum: illa eruptione ad Rhenum perveni-
 ri. quod si fugerent, pluris silvas, profundas magis
 paludes, ¹sacvitiam hostium superesse: at victoribus
 decus, gloriam. quae domi cara, quae ³in castris bo-
 nesta, memorat: reticuit de adversis. Equos dehinc,
⁴orsus a suis, legatorum, tribunorumque, nulla am-
 bitione,*

G 3

bitione,

¹ Non tentoria manipulis.] Sal-
 egius de mil. R. putat manipulos
 h. l. esse contubernia, inductus vo-
 ce tentorii: quae ratio idonea non
 est. Poterat etiam dicere cohorti-
 bus: nec propterea cohortes contu-
 bernia. Manipulos pro contuber-
 niis tenior actus dixit. v. Schel. ad
 H. G. p. 4.

² Decumana maxime.] Ea oppo-
 sita Praetoriae ex adverso, et plu-
 rimam remora ab hoste erat, et ad
 ostium erat. Vide Militiam nostram
 lib. 5. Lipsius.

³ Caecina proiectus.] Habes idem
 factum in Plutarchi Pom-
 peo, sub initium. Vide Lipsius.

¹ Sacvitiam.] v. ad II, n. Ce-
 terum aut addendum est *aliam*,
 aut, quod fortasse melius, id ver-
 bum, aut simile intelligendum.

² At victoribus decus, gloriam.]
 Miror editores non obsecuros Pi-
 chenaes, qui e MS. post *gloriam*
 punctum posuit. At satis indicat
decus et gloriam opponi *sivois, pa-
 ludibus, sacvitiae hostium: victores
 fugientibus.*

³ In castris honesta.] Olim, aut
 nuper in militia feliciter ab iis ge-
 sta. Lipsius. Licet etiam cum
 Pichena intelligere dona militaria
 et praemia speranda, sed *adversa*
 magis favent Lipio.

⁴ Orsus a suis.] Ferri potest intel-

68 bitione, fortissimo cuique bellatori tradit, ut hi, mox
 A.V. pedes, in hostem invaderent. Haud minus inquier
 768. Germanus, spe, cupidine, et diversis ducum senten-
 A.C. tiis, agebat: Arminio, *sinerent egredi, egressosque*
 15. *rursum per humida et impedita circumvenirent*, sua-
 dente: atrociora Inguiomero, et laeta barbaris, *u*
vallum armis ambirent: promptam expugnationem, plu
res captivos, incorruptam praedam fore. Igitur ¹ orti
 die, prouunt fossas, ² iniiciunt crates, summa vall
 prensant, raro super milite, et quasi ob metum de
 fixo. postquam haesere munimentis, datur cohorti
 bus signum, cornuaque ac tubae concinuere. exi
 clamore et impetu tergis Germanorum circumfundun
 tur

intellegique, quod plures suos
 equos ditribuerit: praeprem tamen,
a suo. Ut Commentario
 Caesaris primo: *Caesar primum*
suo, deinde omnium, e conspectu
remotis equis. Lipsius. Enimvero,
 recte moent Morcerus et Freinsh,
 apud Caesarem esse sermonem de
 acie: ibi unus equus cuilibet,
 etiam duci. Ceterum plures in
 castris duces habere possunt. hos
 omnes equos suos Caecina distri-
 buit fortissimis militum.

1 *Orsa die prouunt fossas.*] Tur-
 nebus, probante Freinshemio, vult
orsa die prouunt, fossis iniiciunt
crates. Vide tamen, ut veteros
 hoc verbo utantur. Caesar 3. Gall,
Celeriter ad munitiones paruerunt,
atque bis prouit. Livius 9. *Pars*
scelus expleant, pars vellerent val-
iditate, atque in fossas prouerent.
 Eodemque: *Dolabrae calonibus di-*
uiduntur ad vallum prouendum
fossisque impendunt. Et mox:
prout, vallo erupit acies. lib. 22.
Montes lapsu ingenti prout terras
motus. lib. 26. *Albam a fundamen-*
gis prouerunt. Frontinus 2, 5. *re-*
penite adortus et desertum prouit
vallum et castra cepit. Noster lib.
 2. ann. *proutae arbores,* lib. 3.
 Hist. *hostem postera die profigare*

ac prouere. Et, *balista ingentibus*
saui hostilem aciem prouebat. I
 sic semper: neque usquam mi-
 mini me legisse *prouere* pro im-
 tum facere, incurrere. Livii
 cus erat lib. 25, 30. ubi vulgo,
cohorte et equibus ex occulto prou-
erentibus. Sed Put. et melior
prouerentibus. Alter Curtii lib.
 4, 16. *Subditis calcariis prouit*
in hostem. Sic plane libri etiam
 optimi: sed legendum *prouerunt*
 ut apud Maronem: *et medius de-*
fos prouerunt in hostes. Gronovius.
 Tamen Turnebi coniecturam
 modo defendit, sed etiam in
 tum recepit Ryckius: quod pro-
 ri nullo modo potest. Vulgariter
 recte se habere puto cum Lip-
 Pichena, et Gronovius.

2 *Iniiciunt crates.*] Duplex
 ratio transeundi fossas, ut
 proruta a labris terra compleretur
 aut cratibus iniectis, velut per
 transirent. Vtraique tangit.
 que enim Turnebo assentiar
 genti, *orsa die prouunt, fossis*
iniiciunt crates. De cratibus, et
 Galli apud Caesarem usurp.
 lib. 7. *Proximam fossam cum*
integunt atque aggerem expleunt.
 etiam de Aggere. quem et Romani
 huic rei usurpabant, e fatis
 scilicet et leui materie. Lipsius

tur, exprobrantes, non hic silvas, nec paludes, sed A.V. aquis locis aequos deos. Hosti, facile excidium, et 768. paucos ac semermos cogitanti, sonus tubarum, ful- A.C. gor armorum, quanto inopina, tanto maiora offun- 15. duntur: cadebantque, ut rebus secundis avidi, ita adversis incauti. Arminius integer, Inguiomerus post grave vulnus, pugnam deseruere: vulgus trucidatum est, donec ira et dies permansit. Nocte demum reversae legiones, quamvis plus vulnorum, eadem ciborum egestas fatigaret, vim, sanitatem, copias, cuncta in victoria habuere. Pervaserat interim 69 circumventi exercitus fama, et infesto Germanorum agmine Gallias peti: ac, ni Agrippina¹ impositum Rheno pontem solvi prohibuisset, erant, qui id flagitium formidine auderent. sed femina ingens animi, munia ducis per eos dies induit, militibusque, ut quis inops, aut saucius, vestem² et fomenta dilargita est. Tradit C. Plinius, Germanicorum bellorum scriptor, stetit apud principium pontis, laudes et grates reversis legionibus habentem. Id Tiberii animum alius penetravit: non enim³ simplices eas curas, nec adversus externos militem quaeri. nihil relictum imperatoribus, ubi femina manipulos intervifat, signa

G 4

adeat

¹ Hosti facile excidium.] Sententia desiderat hostis, non hosti, quod interpreti Lipsius. Hanc correctionem recte repudiant Meicerus, Heinschmius et alii: nec scio, quid in hac sententiam impulerit Lipsium.

² Donec ira et dies.] Heinsius: donec iras dies permisit. Vulgatum elegantius puto.

³ Impositum Rheno pontem.] Quae parte Rheni iste pons? Ne longe ad se Agrippinenses: fallitur, apud Treveros fuit. Nam Agrippina discedens a marito, tutam militari, in Treveros iit, ut spectatum nobis, ibique mansit. Pausanias vespere in loco. Strabo 4. Μαρά δὲ τὸς Διδομαστῶν καὶ Τρεβίχας παροῦσαι τὴν

ῥῆνον Τρεμάχου (πυρὸ Τρεμάχου) καὶ θε παροῦσαι τὸ ζεῦμα δὴ τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τὸν στρατηγόντων τὸν Γερμανικὸν πόλεμον. Lipsius.

² Et fomenta.] Nempe vulneribus. Solent enim hoc Imperatores conciliandis militibus. fecitque Traianus. Vide Suidam, in Δαμωπίδων, et me in Plinii Panegyricum. Lipsius.

³ Non simplices.] Non unum consilium esse huius curae mulieris, nec id solum, quod prae se ferat, sed aliud insuper, occultum, ad cupiditatem summi imperii pertinens, nec benevolentiam militum tantum conciliari, ut fortius contra hostes pugnet, sed ut adiutores sint in comparando imperio, et adversus se.

A. V. *adeat, largitionem tentet, tamquam parum ambitiose*
 768 *filium ducis gregali habitu circumferat, Caesaremque*
 A. C. *Caligulam appellari velit. Potiorem iam apud exerci-*
 15. *tus Agrippinam; quam legatos, quam duces: 4 com-*
pressam a muliere seditionem, cui nomen principis ob-
sistere non quiverit. Accendebat haec, onerabatque
 Seianus, peritia morum Tiberii, 5 odia in longum
 70 *iaciens*, quae reponderet, auctaque promeret. A
 Germanicus legionum, quas navibus vexerat, secun-
 dam, et quartam decimam, itinere terrestri P. Vi-
 tellio ducendas tradit, quo levior classis vadoso mar-
 innaret, vel 1 reciproco fideret. Vitellius primur
 iter 2 sicca humo, aut modice adlabente aestu, quie-
 tum habuit: mox, impulsu aquilonis, simul 3 sidere
 aequinoctii, quo maxime tumescit Oceanus, rapi-
 agique agmen. et opplebantur terrae: 4 eadem freto,
 litori, campis facies: neque discerni poterant 5 in-
 certa ab solidis, brevia a profundis. sternuntur flu-
 ctibus, hauriuntur gurgitibus: iumenta, sarcinae, cor-
 pora exanima, interfluunt, occurrant. permiscuntur
 inter

4 *Compressam a muliere seditionem.* Patet haec, ut ante *largitionem*, irvidiosius dici, ex c. 41.

5 *Odia in longum iaciens.*] i. e. odii materiam praeparans et causas invidiae spargens in animum Tiberii, quae longo tempore post se exlereret. Sequentia, quae *reponderet* etc. de Tiberio intelligenda sunt, et explicant *rd in longum*. Heinſii *a mens* minus elegans, quam *iaciens* puto. *In longum parare* dixit noſter III, 27.

1 *Reciproco fideret.*] Est hoc in eo litore Chaucorum et Frisiorum: ut mare longissime a terris recedat, et in sicco naves desituat. Ipsi navigavimus, atque experti sumus. *Lipſus.*

2 *Sicca - aestu.*] Heinſius putabat, Vitellium iter feciſſe relabente aestu, locumque sic caſtigandum *ſiccata humo, aut modice uda, rela-*

bente aestu: sive ut *modice allabente aestu*. Sed hoc nimis a vulgata ſcriptura recedit, nec neceſſarium videtur.

3 *Sidere aequinoctii.*] Idem Caesar ſentit ſcripſitque, navigatione Britannica, in Commentariis ſuis. Et vide Poſidonii non abhorrentem ab uſu hodierno diſputationem ſuper tota re, apud Strabonem, libro tertio extremo. quem tamen ipſa haud iuſte reſellit. *Lipſus.*

4 *Eadem freto, litori.*] Ex his pluribusque locis clarum, non inſiſſe loco litoris olim arenarias illas moles verius quam montes, quae Oceanum hodie arcant: ſuccevitque maiorum aevo illa arenarum vis, ſatione caricis, non ſine monitore deo. *Lipſus.*

5 *Incerta ab ſolidis.*] *Interta* opponuntur ſolidis, quia, ubi ſolida non ſunt, ibi lubricus, inſtabilis et incereus gradus.

inter se manipuli, modo pectore, modo ore tenus exstantes, aliquando ⁶ substracto solo disiecti, aut obruti. non vox, et mutui hortatus iuvabant, adversante unda: nihil strenuus ab ignavo, ⁷ sapiens a prudenti, consilia a casu differre: cuncta pari violentia invollebantur. Tandem Vitellius in editiora enisus, eodem agmen subduxit. pernoctavere ⁸ sine utensilibus, sine igni, magna pars ⁹ nudo aut mulcato corpore; haud minus miserabiles, quam quos hostis circumspiceret, quippe illis etiam honestae mortis usus: his inglorium exitum. lux reddidit terram; ¹⁰ penetratumque ad annum

G 5

annem

A. V.
768.
A. C.
15.

⁶ Substracto solo.] Plurais Virgiliae Aen. V, 199. quamquam ibi alio sensu dicitur.

⁷ Sapiens a prudenti.] Clarum est scire debere, sapiens ab imprudente. Lpf. Hoc magis probem, quam ceterorum coniecturas. Sapienter ut alias, pro perito dicitur. Item placebat Heinio. Alias etiam pulchre eodem sensu dicitur. vid. Schell. lug. 49. et ibi Curtius.

⁸ Pernoctavere sine utensilibus.] Sine suppellectile, inquit Freinsheimus. Ego accipio, sine cibariis: quae aut amissa aut corrupta erant. Neque aliter ea voce utitur Tacitus. Ut cum lib. 2, 1. ait vilissimum utensilium annulo clausu. Vbi legitur etiam, supellex penusque: item quaecunque avertit loca, penumque non demonstrant, praeter unum habitaculum ex quo ut apparet etiam auro aurea et argentea obsignatis non fuisse condita, ita non de pernoctis isto loco Tacitus: sed quae servus Comicus diceret, alligata vel acetum obsignatum cum sale, congebantur. Eodem lib. cap. 60. Quae copias fragmenti et omnium utensilium quaecunque natio penderet. Freinsheimus hic accipi ait pro quaeque re, quae usui esse possent. Nam lux: immo non nisi ad vitellium lib. 3, 52. Sperni sumptuariae legem vestraque utensilium praeparari in dies. Eum cap. 55.

Luxum mensae appellat. l. 15, 39. Subvecta utensilia ab Officiis et propinquis municipiis, pretiumque frumenti minutum. Vtique ad alendam inopem plebem. Adde pecuniam. vet. 2, 7. et Pricacum ad Apuleii Milesias. Gronovius.

⁹ Nudo aut mulcato corpore.] Heinio placebat udo: eoque spectare sine igni, quo vestes udae siccarentur. Immo omnes udo corpore fuisse crediderim, non magnam partem: et si ignis eo tantum pertinet, ut siccarent udae vestes, non opus idem iterum dici, udis corporibus memorandis.

¹⁰ Penetratumque ad omnem Visurgim.] Ego vero hic obhaerco. Supra scriptum: Reducto ad Amisiam exercitus, legiones ut advexerat, reportat. Si ad Amisiam Germanicus classem conscendit, Rhenum et Galliam petiturus: quo casu nunc ad Visurgim? Tempestate, inquires. Bene; sed quomodo Vitellius, qui et ipse paullo ante ad Amisiam, et (ne tempestatem iterum suspicere) terra iit, nunc quoque ad Visurgim? Haec si probe narrantur, Germaniam profecto petiere: non Galliam repetiere: aut fallunt me locorum omnes situs.

ADD. Merito hic haesimus: at nunc me (animo hercle meo) expediti. Nam scribendum, ad a-

annem

A. V. 768. A. C. 15. 71
 amnem Visurgim, quo Caesar classe contenderat. impositae deinde legiones, vagante fama, submersas. nec fides salutis, antequam Caesarem exercitumque redcem videre. Iam Stertinius, ad accipiendum in deditiōnem Segimerum, fratrem Segestis, praemissus¹ ipsum, et filium eius, in civitatem Vbiorum perduxerat. data utrique venia: facile Segimero, cunctantius filio: quia Quinctilii Vari corpus inluisse dicebatur. Ceterum ad supplenda exercitus damna certavere Galliae, Hispaniae, Italia: quod cuique promptum, arma, equos, aurum, offerentes. quorum laudato studio Germanicus, armis modo et equis ac bellum sumptis, propria pecunia militem iuvit. utque cladis memoriam etiam comitate leniret, ² circumire faucios; facta singulorum extollere; vulnera intuens alium spe, alium gloria, cunctos alloquio et cura
 72 sibi et proelio firmabat. Decreta eo anno triumphalia insignia A. Caecinae, L. Apronio, C. Silio, ob res cum Germanico gestas. ¹ Nomen patris patria Tiberius, a populo saepius ingestum, repudiavit neque in acta sua iurari, quamquam censente senatu permisit

amnem Vidrum, quem Ptolemaeus in hoc tractu novit, et ille ipse est, quem *Vechtram* hodie vocant, et ad *Gelmsudum* in sinum Australem, mox Oceanum, influit. Sane Taciti narratio evincit, pensitata. Ecce ad Amisiam dimisit Vitellium, ipse naves conscendit: uterque progressus, ille terra, hic mari: et ubi convenire ad amnem, nisi hic portuare? Eumvero et portus ibi a Ptolemaeo locatur, *Μαγαλανίς λιμὴν*, *Manarmanis*, neque abhorret *Stauriam* esse. *Lipsius*. Probat Ryckius. Sed Altingius in opere supra laudato coniecit *Vnsingim*: quam coniecturam peracutum in merito vocat lac. Gronovius. Nomen minus notum facile a libeariis mutari potuit in notissimi fluminis nomen, propter similitudinem scripturae.

¹ *Ipsum, et filium eius.*] Segimeri filium Selttharus nomine, Strabo

libro 7. *Ἐπι δὲ Ἐσείδανος Ἀλγυῶν ἢ ἰδὲ τῶν Καρότων ἕρποντι*. Sed corrige in Strabone, *Στυγίης*. Nam Taciti scriptura ad etyma apta eius linguae. *Lipsius*.

² *(Circumire faucios.)* Livius li. 8. de L. Papirio Cursore: itaq; *adhibitis legatis ipse circum faucios milites, inserens in sensoria capta singulos ut sese haberent rogatae curam eorum nominatim legatis, et huiusque, et praefectis demandabrem per se popularem ita dextegit, ut necandis corporibus, animi multo prius militum imperati reconciliarentur: nec quicquam salubritatem efficacius fueris, qui quod grato animo ea cura accepit.* Gronovius.

¹ *Nomen patris patr.* -- in act. f. iur.] Adde Sueton. Tib. 26. 6 Dio l. 57. p. 607.

tur, exprobrantes, non hic silvas, nec paludes, sed A. V.
 aquis locis aequos deos. ³ Hosti, facile excidium, et 768.
 paucos ac semermos cogitanti, sonus tubarum, ful- A. C.
 gor armorum, quanto inopina, tanto maiora offun- 15.
 duntur: cadebantque, ut rebus secundis avidi, ita
 adversis incauti. Arminius integer, Inguio-
 merus post grave vulnus, pugnam deseruere: vulgus truci-
 datum est, donec ⁴ ira et dies permanfit. Nocte de-
 mum reversae legiones, quamvis plus vulnerum, ea-
 dem ciborum egestas fatigaret, vim, sanitatem, co-
 pias, cuncta in victoria habuere. Pervaserat interim 69
 circumventi exercitus fama, et infesto Germanorum
 agmine Gallias peti: ac, ni Agrippina ¹ impositum
 Rheno pontem solvi prohibuisset, erant, qui id fla-
 gitium formidine auderent. sed femina ingens animi,
 munia ducis per eos dies induit, militibusque, ut
 quis inops, aut saucius, vestem ² et fomenta dilargi-
 ta est. Tradit C. Plinius, Germanicorum bellorum
 scriptor, stetit apud principium pontis, laudes et
 grates reversis legionibus habentem. Id Tiberii ani-
 mum altius penetravit: non enim ³ simplices eas curas,
 nec adversus externos militem quaeri. nihil relictum
 imperatoribus, ubi femina manipulos intervifat, signa
 G 4 adcat

³ Hosti facile excidium.] Sententia desiderat hostis, non hosti, quod inolevit. Lipsius. Hanc correctionem recte repudiant Meicerus, Freinshemius et alii: nec scio, quid in hanc sententiam impulerit Lipsium.

⁴ Donec ira et dies.] Heinsius: donec iras dies permisit. Vulgatum elegantius puto.

¹ Impositum Rheno pontem.] Quia parte Rheni iste pons? Ne traant ad se Agrippinenses: falluntur, apud Treveros fuit. Nam Agrippina discedens a marito, tumultu militari, in Treveros iit, ut supra lectum nobis, ibique mansit. Pons ergo vorse in loco. Strabo lib. 4. Μεγά δὲ τὸς διεδιομαρξίας καὶ Τριβίχου παρονοίας τῶν

ῥῆνον Τριβίχου (πυρο Τριβίχο) καὶ δε παρονοίας τὸ ζῆλον δὴ τῶν ῥωμαίων ἐπὶ τῶν ἐπατηγόντων τῶν Γερμανικῶν πόλεμον. Lipsius.

² Ex fomenta.] Nempe vulneribus. Solent enim hoc Imperatores conciliandis militibus. fecitque Traianus. Vide Suidam, in Λαμπάδιον, et me in Plinii Panegyricum. Lipsius.

³ Non simplices.] Non unum consilium esse huius curas muliebris, nec id solum, quod prae se ferat, sed aliud insuper, occultum, ad cupiditatem summi imperii pertinens, nec benevolentiam militum tantum conciliari, ut fortius contra hostes pugnet, sed ut adiutores sint in comparando imperio, et adversus se.

tiam superbiamque eius, et discordem cum matre animum. Haud pigebit referre in Falanio, et Rubrio, ⁷³ modicis equitibus Romanis, praetentata crimina: ut, ^{A. V.} quibus initiis, quanta Tiberii arte, ^{768.} 'gravissimum exitium irrepsit, ^{A. C.} dein repressum sit, postremo arserit, cunctaque corripuerit, noscatur. Falanio obiciebat accusator, *quod inter cultores Augusti, qui per omnes domos, in modum collegiorum, habebantur, Cassium quendam, mimum corpore infamem, adscivisset: quodque, venditis hortis, statuam Augusti simul mancipasset.* Rubrio crimini dabatur ⁵ violatum periurio ^{nomen}

Intellegit caepta carmina, quae exstant Suetonio, cap. LIX. Lipsius.

1 Gravissimum exitium.] Seneca de Benefic. 3, 26. Sub Tiberio fuit accusandi frequens ac paeae publica rabies, quae omni civili bello gravius temp. afflixit. Lipsius.

2 Deia repressum sit.] Quando? sub Vespasiano et Tito, opinor, nam eoque calumniis ex lege ista locus: illi minuerunt, aut iustulerunt. Iterumque arsis, inquit, et cuncta corripuit, haud dubie sub Domitiano, qui telo eo passim usus ad faciendum. Lipsius.

3 Per omnes domos.] Hoc est quod Ovidius de pietate sua gloriatur,

Nec pietas ignota mea est. vides hospita tellus.

In nostra sacrum Caesaris esse domo.

Non tamen ut singulas domus collegia sua habuerint (id non videtur, neque is sensus his verbis) sed quod circuibant domesticam collegae, et sacrum alibi atque alibi faciebant. Sparsi igitur per omnes domos, sed statim temporibus conveniebant. Lipsius. Si ita esset, unde ius et potestas modico equiti legendi collegae? Evidens puto, proprium collegium cultorum habuisse Falaniam: et sic similiter ceteros. Mimus corpore infamis honeste de pathico.

4 Statuam Augusti simul mancipasset.] Rideamus, et eo magis quod Iurisperitis etiam discrimen aliquod repositum hac in re qui tradunt; Non videri contra maiestatem fieri ob imagines Caesaris, nondum consecratas, venditas lib. v. et VI. D. Ad leg. lul. mai. Ergo consecratas vendi, committitur sum fuit. Iure exagitat purpuratos illos stipites Tertullianus: *Publicos aequae deos foedatis, quos i. bastario vectigales habetis. Si Capisolum, si obitorium forum petatur, sub eadem voce praeconis, sub eadem basta, sub eadem annotatione Quaestoris divinitas addicta conducitur.* Lipsius.

5 Violatum periurio.] Vulgatum ut sanctissimum iusiurandum esset per nomen et numen Augusti Horatius id accidisse testatur et etiam vivo:

Præsenti tibi maturos largimur honores,

Iurandisque tuum per nomen p. nimus aras.

Sapiens ille Claudius, iusiurandum neque sanctius sibi, neque crebrius instans, quam per Augustum: a Sueton. cap. II. Tertullianus: *Mitiora formidat et callidiora similitate Caesarem observatis, quam ipsam de Olympo Iovem: citius d. nique apud vos per omnes deo quam per unum genium Caesar pietas*

nomen Augusti. Quae ubi Tiberio notuere, ⁶ scripsit A. V. consulis; Non ideo decretum patri suo caelum, ut ^{768.} in perniciem civium is bonor verteretur. Cassium bi- A. C. strionem solitum, inter alios eiusdem artis, interesse ^{15.} ludis, quos mater sua in memoriam Augusti sacrasset. Nec contra religiones fieri, quod effigies eius, ut alia numinum simulacra, venditionibus hortorum et domuum accedens. Iusurandum perinde aestimandum, quam si locum sefellisset. ⁸ deorum iniurias diis curae. Nec ⁷⁴ multo post Granium Marcellum, ¹ praetorem Bithyniae

peritur. Minutius Felix: Es est in iuribus per locis Genium peierare, quem regis. Nec mentiuntur nehi scriptores, ex iis quae legitur sumata video De iureiurando, lib. 13. sub finem. Lucanus inter aliones sanguinis civilis hanc ponit, ut mihi videtur, facunde:

— clads tamen huius habemus
Iudicium, quansam terris dare
ammissus est.

Bela pares superis facient civibus
dicos.

Felminibus Manis radiisque ornabit
et asbris,

Inque deum semplis irabis Roma
per umbras.

Formulae autem iurandi erant, per Genium, per Fortunam, per Saturni Principis. Lipsius. Ceterum transhemio placebat nomen legi. quod sine vulgato praefendum videtur. Librarii monachi, ad hunc consuetudini loquendi ecclesiasticae, proclives fuere in hanc perjuracionem, praesertim h. l. et notum est, haec duo verba sepe in libris permutari. Ceterum, quia vulgata intelligi potest, et absurda est, de coniectura nihil meo ausus sum.

⁶ Scripsit consulis.] Errat igitur Dio sine lib. 57. qui ait, Tiberium voluisse damnari eum, qui eum cum horris vendidisset: obtulisse pudorem, quia prius consule sententiam rogatus

esset. Nam Tiberius, ut vides, non interviit. Lipsius.

⁷ Ludis, quos mater.] Credo eos esse, qui Palatini postea a loco dicti, alii ab Augustalibus. Videnturque non equestris, aut curules, fuisse, ut illi, sed scenici. Dio LVI. *καρτε δὲ τόνων καὶ ἡ Ἀλτα Ἰδίου δὴ τινε πανήγορον αὐτῶ ἐν τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ ἐποιέον. ἡ καὶ δευτέρῃ δὴ ἐν' αὐτῶν τῶν δὲ ἀποκατήκων τελεσθέν:* Praeter haec etiam Livia proprio quosdam ludos Augusto per triduum in Palatio fecit. qui ad hoc aevum celebrantur ab iis qui rerum potuntur. Suetonius Caligula: Cumque placuisset Palatinis ludis spectaculo egressum meridie aggredi. Lipsius.

⁸ Deorum iniurias.] Expresit eam sententiam et Imperator libro 2. De reb. cred. *Iuriniurandi contempra religio satis deum ultorem habet. Lips.* Omisso verbi esse vel fore h. l. ita dura mihi videtur, ut librarius debere putarem, si similes locos reperissem, ut infr. c. 80. additur fore II, 35.

¹ Praetorem Bithyniae.] De scriptura ambigit sidus exoriens suae Galliae Ios. Mercerus. nec de nihilo: Praetorem Bithyniae? ait. nonne debuisset *Proconsulem*? Ex re quidem, et ex vero. Nam Bithynia, divisione Augusti, inter eas provincias, quae Senatui et populo relictas: id est, proconsulares.

Dio

A. V. niae, Quaestor ipse, Caepio Crispinus, maiestatis
 768. postulavit, subscribente Romano Hispano: qui
 A. C. formam vitae iniiit, quam postea celebrem miseriae
 15. temporum, et audaciae hominum fecerunt. nam
 egens, ignotus, iniquus, dum occultis libellis saevitiae principis adrepi, mox clarissimo cuique periculum faceffit, potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum, quod secuti, ex pauperibus divites, ex contemptis metuendi, perniciem

Dio et Strabo. Quid dicam? Vulgaram haud tusear, nisi, si quid post Augustum in ea re mutatum, quod observes haud semel. *Lips.* Ira visum etiam Savilio. Sed aberravit a vero uterque, neque *Lipsio*, viro summo, venit in mentem, ut sit, quod nozar, quod aliis Taciti in locis similibus videat, veluti Ann. II, 55. praetoris nomen a Tacito poni de praefide quocunque provinciae. Vnde *ius Praetoris et vis praetoris* pro iure et vi magistratus provincialis passim dicitur II, 55. 77. IV, 15. Verum vidit Ryckius, ad h. l. et Perizonius de Praetorio p. 27. 28. Etiam vetere republica *praetoris* nomen sic dici notavimus in Clave Cic. in h. v. et docuit idem Perizonius l. c. p. 23. Sic ap. Ciceronem Ep. ad Div. II, 17. Bibulus dicitur *praetor Syriae*, qui fuit Proconsul. Itaque Granius Marcellus fuit sane Proconsul, et Bithynia proconsularis provincia, sed tamen communi praesidium nomine *praetor* appellatur, neque ex hac voce ullo modo genus provinciae et imperii iudicandum. Credo verum esse, quod Dukero V. C. videtur ad Liv. XXXV, 29 nomina *Praetoris, ProPraetoris et ProConsulis* saepe esse a librariis permutata: hoc quidem in loco tale quid accidisse, nullo modo concedi potest, per ea, quae dixi. Salmasius ad M. Antoninum Capitolini c. 22. Spanhemius de V. et Pr. N. Diss. XIII.

p. 594. et Norisius Cenot. Pif. Diss. V. p. 207. putant, Praetorem dici Granium, quia Bithynia provincia Praetoria non Consularis in eumque mitterentur viri Praetorii, non Consulares, sive, qui Granius Praetorius, non Consularis Nam Strabo auctor est L. XVII extr. provinciarum populi duo genera fuisse, et alias Consulares alias Praetorias dictas, quod etiam obtinuit in Caesariis, in quas modo Consulares, modo praetoriam missi.

2 *Romano Hispano.*] Cuius declamationum Electa in Seneca controversiis non uno loco. *Lipsio*

3 *Qui formam vitae iniiit.*] Ne Hispanem, sed Crispinum intelligi, recte monet Pichena. Id probabit, si consideres sequentia. Si *Marcellum infamulabas* - - *Addio Hispano.* Sic etiam Ryckius, qui comparat locum similem c. XV, 1

4 *Saevitiae principis adrepi* i. e. Saevitiae materiam submittrando gratiam eius colligit; quod mox dicitur *potentia* ut saepe. II 50. *mullerularum animis adrepi*

5 *Ex pauperibus divites.*] Videtur possit a Demosthene, Philip. II *καὶ γὰρ τὴν μὲν ἐκ ἀτυχῶν καὶ ταχὺ πλοῦτος γέγονας, καὶ διὰ τὸ ἔδοξεν καὶ γνῶμαι;* Nam *horum quidam ex pauperibus statim divites facti, et ex ignobilibus gloriosi et nobilitati.* *Lipsio.*

ciem aliis, ac postremum sibi invenere. Sed Marcellum insinulabat, *sinistros de Tiberio sermones habuisse*: inevitabile crimen, cum ex moribus principis foedissima quaeque deligeret accusator, obiectaretque reo. nam, quia vera erant, etiam dicta credebantur. Addidit Hispo, *statuam Marcelli altius quam Caesarem fieri: et alia in statua, amputato capite Augusti, effigiem Tiberii inditam.* ad quod exarsit acuto, ut, rupta taciturnitate, proclamaret, *se quoque in ea causa iaturum sententiam palam et iuratum,* quo ceteris eadem necessitas fieret. Manebant etiam vestigia morientis libertatis. Igitur Cn. Piso, *Quo, inquit, loco censebis Caesur? si primus, habebis quod sequar: si post omnes, vereor, ne imprudens disfaciam.* permotus his, quantoque incautius efferbuerat, poenitentia patiens, tulit, absolvi reum criminibus

A. V.
762.
A. C.
15.

6 *Amputato capite.*] Quod nuncimini datur, id receptum fuisse cum sero Pinius indicat: *Sardo, inquit, signarum discrimine capita praestantur.* Et Caligula, simulacra summa et tota Graecia conculcavit, quibus capite dempto sua imponeretur. Suetonius. Cur tanta Tiberius ita hic exarsit? *causa aliqua est.* Nam solebant nonnos ea ignominia afficere: videbaturque occulere quasi talem Marcellus damnavit Augustum. Hieronymus in prophetam Abacuc, cap. III. *Cum Tyrannus detrimatur, imagines quoque eius deponuntur et statuae, et vultu sanguine de commutato, ablatoque capite, eius facies, qui vicerit, superponitur. Iohes.*

7 *Quo ceteris.*] Vix opinor haec verba Tiberii fuisse. Numis hoc superbam, aut saevum: sed interpretatione sua, et vera, adhaerent. Et sequentia Pisonis equius ad priora referuntur. Iohes.

8 *Poenitentia patiens tulit.*] *Tanquam patientius emendat* Faernus, *terius et alii.* Non ita vitium

Tacito, cui pretium fuit dissimulare *et tanto*: quemadmodum solent et minus brevitati studentes post *Quo* et *Quam* omittere *Et et Tam*: nec leviores auctores securus, aut hic tantum, prudentias lectoris intelligendum reliquit *et magis.* Idem ergo sensus verborum veteris scripturae, quasi haberetur: tanto, ut poenitentiam commotionis animi approbaret, magis patiens vel patientius tulit. *Gronovius.* Vid. dicta ad c. 57. Id ni esset, suspicaret Tacitum scripsisse: *Quandoque i. e.* et quoniam. *Quando*, pro *quia* etiam supra dixit, satisque usitatum est. Ita sensus planus et oratio mollior foret: his de causis, atque insuper, quia animadvertat, se non bene dissimulasse iram, sed incautius efferbuisse, poenituit eum facti, reumque absolvi passus est. Ceterum Heinsius censet legendum: *poenitentiae patiens*, ut sibi est *irae impatiens.*

9 *Absolvi reum.*] *Absolvine?* atqui damnatum eum Suetonius ait: *Sententia quidam Augusti caput dempserat, ut alterius imponeret. Olla res*

minibus maiestatis. de pecuniis repetundis ¹⁰ ad recuperatores itum est. Nec patrum cognitionibus fatiatus,

75

A. V.

768.

A. C.

15.

res est in Senatu, et quia ambigebatur, per tormenta quaesita est. Damnato reo, paulatim hoc genus calumniae eo processit, etc. Ego non concilio: nisi si repetundarum damnatus fuit, non maiestatis, quod tamen omnino Suetonius voluisse videtur. Lipsius.

10 *Ad recuperatores itum.*] Ergo damnatus repetundarum fuit, et tum iudices dati ad aestimandum. Vide fodes, quae scribo in XIV. Annal. super criminis huius poena. *Lipsius.* Vir doctus *καταδικάζει*, ad iudices ei negotio destinatos. Quod et obsecrum et *χρόσιον*, nec verbis solennibus. Marcellus Donatus causatur, senatum recuperatores dedisse, nusquam legi, sed, senatu iubente, a praetore dari solitos: ita hoc quoque loco accipiendum, non recuperatores in causa Granii a senatu datos, sed iussu illius cum consensu Tiberii, vel ex huius mandato commissum iudicium recuperatorium: id ostendere verba, *isum esse ad recuperatores*: aliter enim *datos* dicturum fuisse. At ille cum dicit *isum ad recuperatores*, datos dicit a senatu iudices, non qui rem, ut integram, audirent (iam enim apud senatum acta erat, ut et proconsulis Asiae Silani 3. Ann. 66. et 67.) sed qui lites aestimarent, quod et Lipsius voluit. Sic Plinius lib. 2. epist. 12. *Marius Priscus, accusantibus Afris, quibus proconsul praefuit, ommissa defensione, iudices petit.* Et mox: *excessisse Priscum immanitate et saevitia crimina, quibus dari iudices posset.* lib. 4. epist. 9. *Censuit Baebius Macer, consul designatus, lege repetundarum Bassum teneri; Caepio Hispano, salva dignitate iudices dando.* lib. 9. epist. 29. *Tuitus*

sum Inlulum Bassum, ut incuslodium nimis et incautum, ita minime malum: iudicibus acceptis in senatu remansit. In commemorata undecima epistola legimus: *Marium repetundarum poenae, quam iam passus erat, censuit relinquendum.* Petrus Faber 2. Semest. 35. *se concoquere negat illa verba, quam iam passus erat: quomodo enim iam subisse poenam dici, de cuius criminibus tum primum senatus, non ex appellatione, iudicaret, et nondum pronuntiaisset itaque mali interpretis esse hoc additamentum, et Gruterus Buchnerusque laudant.* Sed falluntur: nam ex eadem epistola discimus, cum sese ultro repetundarum Marius damnasset, neque eo contentus esset Plinius; valuisse sententiam Inlil Ferocis. *def. Marii quidem iudices interim dando; evocandos autem, quibus diceretur innocentium poenas venditasse.* Elapsum est igitur aliquid temporis dum isti e provincia accessunt et ventitant: atque interea iudice dati lites aestimarunt. Hinc ergo recte dicitur eam *poenam iam passus*: et sententia Collegae fuit, de Mario repetundarum poena, quam per iudices, a senatu datos, iam sustinuerat, *modo consularis, modo septemvir epulonum, nunc neutrum* (quae verba et ipsa partem exacti supplicii significant) debere sententiam sibi satisfactum putare. Crimina, de quibus tum senatus iudicabat, erant atrocissima, quae *ultra repetundarum legem quaeruntur.* Contra Marcellum Donatum faciunt etiam, quae scribit noster libro 4. 22. *Refert ad silvanum, datisque iudicibus Vergilium Silvani avia pugionem nepotum.* Gronovius,

rus, iudiciis adfidebat ¹ in cornu tribunalis, ne prae-
 torem curuli depelleret, multaque eo coram, adver-
 sus ambitum, et ² potentium preces, constituta. sed
³ dum veritati consulitur, libertas corrumpebatur.
 Inter quae ⁴ Pius Aurelius, senator, questus, ⁵ mole
 publicae viae, ductuque aquarum, labefactas aedis suas,
 auxilium patrum invocabat. resistentibus ⁶ aerarii
 praetori-

A. V.
 768.
 A. C.
 15.

[*In cornu trib.*] v. Suet. Tib.
 3.

[*Potentium preces.*] In iudiciis.
 solent enim Advocatos aut Depre-
 catores adducere potentissimos ci-
 vium. Ex Cicerone et Alconio
 notum: reprehenditque Tiberius, quia
 iudicium corrumpebat. At ipse,
 adhaec noster, *libertatem*. nam
 quomodo? quia scilicet in iudiciis
 aequitas, ea velut regebat ac tem-
 perabat, et sententiae obnoxiae
 essent. *Lipsius*. De ambitu v.
 supra ad c. 2.

[*Dum veritati consulitur.*] Ne-
 que legendum *severitati*, (ut non-
 nisi placuit) neque *veritas est*
 aequitas, sive *invidiosa*, sed sim-
 pliciter iustitia, sanctitas et integ-
 ritas iudiciorum. Cicero pro
 Clodio: *Equidem vos abducam a te-
 fere, neque huius veritatem iudicii,
 permutari nullo modo potest, in-
 mantate testium collocari finam.*
 Lib. 1. in Verr. *Sin istius ingen-
 ius iudicium religionem et
 veritatem perfringerint.* Lib. 5. sine:
*est illam ad rem, nisi ad officium et
 veritatem, omnes meae curae, vigi-
 lantiae, cogitationisque elaborarunt.*
 Suet. lib. 3. *quatenus veritati et
 iustitiae meae nusquam locus est.*
 [*Et neque Philippum potentia, sed
 vero stansse.*] Consulere ergo
 veritati est operam dare, ut inte-
 grum iudicium sit, ut loquitur no-
 strum lib. 3. Sic, si patiantur iud-
 iciorum ordinis sese corrumpi,
 non est *Po. Ro. rationem veritatis,
 iustitiam, fidei, religionis ab hoc
 obsecraticum iri* ait Cicero
 pro Seneca. Haec si non suffici-
 unt, adde quae ad Senecam de
 ira, 2, 29. diximus. *Gronovius*.

unt, adde quae ad Senecam de
 ira, 2, 29. diximus. *Gronovius*.

[*Pius Aurelius.*] Fortasse hic in-
 ter maiores optimi principis Anto-
 ninii: etsi nulla mentio Capitolino,
Lipsius, De voce *Senator* vid. ad
 III, 36.

[*Mole publicae viae.*] Abingen-
 tibus illis siliicibus, quibus tum
 viae omnes publice sternerentur,
 istam molem fuisse putat Muretus.
 Alii per reparationem atque aggra-
 vationem viae domum istam labe-
 factam putant. *Freinshemio* aliter
 visum, ob locum Plinii 36 2. ubi
 de columnis marmoreis in atrio
 Scauri collocatis. *Satisfdari sibi
 damni infecti egit redemptor cloa-
 carum, cum in palatium extraher-
 entur.* Item hunc alterius Plinii,
 panegy. 51, 1. *Non, ut ante,
 immanium transfectione saxorum
 urbis tecta quatuntur: stans securae
 domus, nec iam templa nutantia.*
*Seneca: In hunc usum pinus aut
 abies deferebatur, longo vehiculor-
 um ordine, vicis intrementibus.*
 Ob stare videtur primum hoc, quod
 moles a privatis transectae nihil
 ad publicum pertinent; sed con-
 tra munitio viae publicae: itaque
 si hac damni quid factum, publi-
 cum videtur teneri: deinde, quod
 additur *ductuque aquarum*.

[*Aerarii praetoribus.*] Nova
 locutio. Si *aerarii* abesset, ni-
 hil dubitationis haberet *Praeto-
 ribus*; quam vocem apud Suet.
 Claud. 9. pro *Praefectorum*, fru-
 stra tamen, reponi volebat *Nic-
 Loënsis*. Nunc absurdum videatur
Praetoribus, in librisque fuisse aur

A. V. praetoribus, subvenit Caesar, pretiumque aedium
 768. Aurelio tribuit, erogandae per honesta pecuniae cu-
 A. C. piens: quam virtutem diu retinuit, cum ceteras e-
 15. xueret. Propertio Celeri, praetorio, veniam ordi-
 nis ob paupertatem petenti, decies sestertium largitus
 est, satis comperto, paternas ei angustias esse. ¹ ten-
 tantis eadem alios, probare causam senatui iussit, cu-
 pidine severitatis, in his etiam, quae rite faceret,
 acerbus. unde ceteri silentium et paupertatem con-
 76 fessione et beneficio praeposuerunt. Eodem anno con-
 tinuis imbris auctus Tiberis plana urbis stagnave-
 rat: relabentem secuta est aedificiorum et hominum
 strages. Igitur censuit Asinius Gallus, *ut libri Sibyl-
 lini adirentur*. renuit Tiberius, perinde divina hu-
 manaque obtegens. Sed remedium coercendi flumi-
 nis Ateio Capitone, et L. Arruntio mandatum. ¹ Acha-
 iam ac Macedoniam, onera deprecantis, ² levari in
 prae-

FR. aut PRAEF. unde quam facili
 nasci potuerit praetoribus, quis
 non videt. Similiter haec voces
 permutatae, in libris ap. Liv. XXV,
 12, XXXII, 31. ubi v. Dr. et Suet.
 Aug. 33. ubi pro Praetore urb.
 reposuimus Praefecto urb. idque
 probavit et imitatus est Oudendorp-
 ius V. C. Itaque non dubitarem
 et hic sic reponere, nisi et Hist.
 IV, 9. omnes libri haberent praes-
 tores aeriarii, item apud Frontin-
 de aquaed. in SCto de curatori-
 bus aquarum p. 179. ed. Poleni; ubi
 tamen Scaliger Praefecti malebat:
 quod potuit ibi e compendio nasci,
 quia in fine SCri est, praetoribus,
 qui aeriario praefins. adde dicta ad
 XIII, 28.

7 Tentantis eadem.] Adi Seneca-
 cum De Beneficiis libro II. cap. VII.
 Lipsius. Sueton. Tib. 47.

1 Achaïam ac Macedoniam.] A-
 chaïam quod ait, capies Graeciam
 totam. nec enim aliter tunc ap-
 pellabant Romani. Scriptor quis-
 piam apud Suidam: Μήμους τῆν

κρίνοντες εἶλεν ἀποβροῦν, κρητύθ-
 σαν παντός, κατὰ τὸντο, τὸ Ἑλλήν-
 κῆ. ἵθον δευδοσι καὶ τὴν Ἀχαΐαν
 ἰνομάζουσιν τὴν Ἑλλάδα ῥωμαίοις, ἢ
 τὸ χειρωθῶν Ἰθούος ὁ ποσειδὸς ἢ τὶ
 τα τῆς Ἑλλάδος τὴν ἴλην μεταβ-
 λόντες τῆ; χάρας ἐκφυλισαν: Mon-
 minus Coriuthum statim et primo in
 petu cepit, tunc principem totius
 Graeciae. Ex quo Romanis et nunc
 videntur Achaïam nominare, et totam
 Graeciam: a gente devicta, quae
 tunc Graeciae praefectas, universae
 appellationem sumentes. Paulani
 lib. 7. Porro redacta universae
 Graeciae in provinciae formam, in-
 titur ad eam obvia eadem ex un-
 Praetor, quem Achaïae, non Grae-
 ciae, appellant, quod scilicet Graeci
 subacti sunt, obtinentibus prin-
 cipatum Achaïae. Lipsius.

2 Levare proconsulari imperio
 Durius ergo proconsulare impe-
 um Praefidiali: nec causam i-
 scio. Inquiro, et dico aliquid
 EXCVRS. littera M. vide. L.
 fus. Potest fieri, ut hoc si-
 rit nihil aliud, quam Opras epbis

praefens proconsulari imperio, ³ tradique Caesari A. V.
placuit. Edendis gladiatoribus, quos Germanici fra- 708.
tris ac suo nomine obtulerat, Drusus praefedit, quam A. C.
quam vili sanguine nimis gaudens: ⁴ quod vulgus 15.
formi-

H 2

formi-

In p. Memineris tamen, quod
100 dicit huius libri c. 2. extr.:
Ne provinciae cum statum abnu-
entur etc. Atque istis consonant
antur apud M. Tullium praesa-
gat querele: quemadmodum act.
in Verrem: Inocentia enim
est opinio perniciose reipublicae,
et sine periculosa, quae non modo
bona, sed et apud exteras natio-
nes periculis, his iudiciis pecunio-
su hominem, quamvis sit nocens,
potest posse damnari. Vnde spes
impunitatis et avaritia libidoque
provinciales urgendi, vexandi, ex-
terminandi maior. Cum igitur na-
tura ferat imperiorum, ut male
quod paucos, male per conciones
republica administrata, τὸ πλεονέκτη
καὶ ὑπερβολὴν πάλιν εὖν δεσπό-
του καὶ ὑπερβολὴν, ut egregie dis-
tinguit Polybius lib. 4. ita mirum
est provinciam dure habitam
a magistratu senatorio, corruptis
iudicibus, nec ulla spe reliqua vel
evadendi vel vindicandi iniurias a
procuratoribus illatas, respicere u-
ntur, a quo sine ambagibus spes
impetratum iri, ubi ius, ubi in-
teritas ipsa sit, ut Lunii et Vitellii
libentur. Atque hoc significat
De lib. 53. ubi agit de ordinatio-
ne provinciarum sub Augusto:
καὶ τὸ ἐκαστὴν τῶν αὐτῶν ἢ κα-
τὰ τὸν νόμον, τὸ αὐτοκράτορος καὶ ἢ
κατὰ τὴν πρᾶξιν. Dabat et
sua meliorum ipsius Tiberii di-
spensatio, qui miram provinciarum
legem praeferebat: quippe qui
provinciis onerandas maiore tri-
buto eas suadentibus rescripserit,
quod praefens esse tondere pecus, non
verere: Suetonius cap. 32. Et
provinciam severitatis praebuit in
provincia Asiae Lucilio Capirone
cap. 15. Quin et contatio.

nem suam in mutandis praesidibus
eodem studio consulendi provincia-
libus excusabat, teste Iosepho lib.
18, 8. quasi animo haberet, quod
apud Statium ait Eteocles: *Non*
parcis populis regnum breve. Den-
ique cogitant homines, et si ple-
rumque in eo decipiantur, quod
ait Isocrates Nicocle: *Ἐὖν ἔστιν*
ἔνδε ἀνθρώποις γυμνῶν προσέχων τὸν
νόον μάλλον ἢ πολλὰς διανοίας καὶ
παντοδαπαῖς ζυγεῖν ἀρετῶν. Gro-
novius. Posterior ratio est vera.
Meliori conditione erant Provin-
ciae sub Caesaribus, quam quae
Proconsules haberent: primum,
quod maiores sumtus in Proconsul-
fieri, quam legatum Caesaris;
deinde, quod facilius iniuriarum
ultio in hoc, quam in illo. In
Proconsule ulciscendo iudicium re-
quirebatur e legibus de reperundis,
quae facile perfringebantur gratis,
largitione etc. In Legato erat ius
Caesaris notio, item in Procurator-
re, v. c. Iudaeae, Praefecto Aegypti,
qui facilius doceri, ad misericordi-
diam vocari poterat et ad poenam
improborum: cuius generis exem-
pla sunt in Philonis Legatione ad
Caicum et alibi.

3 *Tradique Caesari.*] Quod etiam
factum, ideoque Strabo, qui vixit
medio Tiberii principatu, libro
extremo, Achaiam et Macedoniam
Caesarianis Provinciis accensuit:
aliter quam Dio, qui populi. Sed
mutavit iterum Claudius, qui po-
pulo restituit. Habes in Suetonii
cap. XXV. et Dionis LX. *Lipsius.*

4 *Quod vulgus.*] Confirmo scrib.
quod in vulgus. Ita prisci scripto-
res, et ipse Tacitus: *Multaque in*
vulgus grata usurpavit, incedere
sine misere, pedibus insectis, et pari
cum Graecis amictu. *Lipsius.*

Quod

A. V. formidolosum, et pater arguisse dicebatur. cur abstinuerit spectaculo ipse, varie trahebant: alii taedio coetus, quidam tristitia ingenii, et metu comparationis, quia Augustus comiter interfuisset. Non crediderim, ad offendendam saevitiam, movendasque populi offensiones, concessam filio materiem: quam 77 quam id quoque anno cepta, gravius tum erupit, proximo priore anno e plebe, sed militibus et centurionibus non modo e plebe, sed militibus et centurione, vulnerato tribuno praetoriae cohortis, dum probra in magistratus et dissensionem vulgi prohibent. Accum de ea seditione apud patres, dicebanturque sententiae, ut praetoribus ius virgarum in histriones esset. intercessit Haterius Agrippa tribunus plebei, increpitusque est Afinii Galli oratione, silente Tiberio, qui ea simulacra libertatis senatui praebat.

valuit.

Quod vulgus formidolosum.] Pichenae (qui vulgatum probat, et formidolosum active capit, ut supra noster usus est) interpretationi obstat vox dicebatur, quod est quidam dicebant, ut de re non nimis certa, quale quod Tiberius cum filio in secreto egerat. Id vero non convenit populo: eius enim affectio publice nota fuit. Rectius igitur Lipsius in vulgus. Cicero ad Atticum, 2, 22. quod egregie non modo iis, qui utuntur opera, sed etiam in vulgus gratum esse sentimus. Nisi malis, quod vulgo formidolosum. Sic enim amat loqui l. 11. formidolosum paci viram insignem. lib. 13. formidolosum id imperatori dicitans. Agricola: quippe legis quoque consularibus nimis ac formidolosa eras legio. Et rursum: id sibi maxime formidolosum. Vulgo autem, quod propius horum humilitas ab istorum vilitate distabat. Ad rem pertinet, quod Suetonius de Claudio cap. 34. Quocumque gladiatorio munere vel suo vel alieno etiam forte prolapsos ingulari inebat: et quae sequuntur. Et de avo Neronis cap. 4.

Munus etiam gladiatorium: sed tanta saevitia, ut necesse fuerit Augusto clam frustra monitum edicto coercere. At Nero ipse nondum perditus, munere neminem occidit, ne noxiorum quidem. cap. 12. Gronovius.

5 Movendas.] Heinio placebit fovendas. Vulgatum verum est.

1 Proximo priore anno.] Burrus ad Sueton. Claud. 33. putat, vel alterutrum esse ex interpretatione vel legendum maxime priore anno. Non veniebat viro praeclearo mentem ap. Cic. Or. 64 esse primum superiorem: Nac. D. III, proxime superiores. Nempe omnes praecedentes anni sunt priores, et priores: igitur non inepte addit proxime.

2 Militibus et centurione.] Re ad cohortem, quae adfidere lus solita: itemque nota cruentas illas seditiones, et quid nisi pugnae ut non iniuria Valerius Tiberius dixerit Urbana castra: quos haec quoque, inquit: saepeviam voluptatem et religionem civili sanguine, senicorum portentorumque, macularunt. lib. 2. c. 4. Lipsius.

valuit tamen intercessio, ³ quia divus Augustus *immu-* A. V.
nes verberum histriones quondam responderat, neque 768.
 fas Tiberio, infringere dicta eius. ⁴ De modo luca- A. C.
 ris, et adversus lasciviam fautorum, multa decernun- 15.
 tur: ex quibus maxime insignia: ⁵ *Ne domos Pantomi-*
morum senator introiret, ne egredientis in publicum
equites Romani cingerent: ⁶ *aut alibi, quam in thea-*
 H 3 tro,

[*Quia dicitur Augustus.*] Augu- modo, sed Eques Senatusque.
 stus ad frangendos rigidos illos ani- Plinius lib. 29. *Nullius histrionis*
 mos, non dubie rei ludicrae fau- *equorumve trigarii comitator egres-*
 tor. Ideo *Coercitionem in histrio-* *sus in publico eras: cum Crinas*
um magistratibus, omni loco et sem- *Masiliensis, etc.* Seneca Episto-
 pte, lege vetere permissam, ade- la XLVII. *Ostendam nobilissimos*
 nit: *præterquam ludos et scenam.* *iuvenes mancipia Pantomimorum.*
 ait Tac. cap. XLV. Vbi emendo, *Idem sine libri 1. Quæst. natural.*
hic a scena, verissima optimaque *Scas per successus Pyladis et Ba-*
scenaria. Mos vetus puniri hi- *sthylli domus, barum artium multi*
 striones ab Aedilibus, Praetoribus, *discipuli sunt multique doctores. pri-*
 tribus, quovis tempore et quo- *vatisim urbe tota sonas pulpitem: in*
 visio permittebat: artavit Aug- *hoc viri, in hoc foeminae tripu-*
 ustus, et non nisi per tempus lu- *diant. uares inter se uxoresque*
 dum permitti, et in loco ipso ubi *considunt, user des latus illis.*
 placeat, id est, in scena. Ade- *Dare latus, explicio, uter latero*
 nit etiam in virgarum. Quod *fit illis: ut hic Tacitus; Ne egre-*
 non reddidit esse magistratus *dientes, Equites Rom. cingerent:*
 veteri lege Iulia de vi publica: *ut Martialis,*
 non quidem nominatim, sed pru- *Eutychus ille suum, Castrice, dul-*
 dentem interpretatione. Vide Paul- *ce latus.*
 um lib. V. Sentent. tit. XXVI.
 Quæ tamen coercitio relicta ab
 Augusto? Exilium, et carcer. Ideo
 in Tiberii principatu legis,
Præter histrones Italia: et alibi,
hæc ducos fautores histrionum.
 non ergo iuris in histriones ipsos.
 Tac.

[*De modo lucaris.*] Lucar, mer-
 catorum. a lucia, qui multi
 turberem, quorum reditus de-
 dit ad ludos. Plutarchus in
 Lucio, et Festus: ibique, magni
 sunt magna moles. Pluscula ad-
 duntur. XCVRS. in N. Lipsius.

[*Ne domos Pantomimorum.*] *Non*
 studium, ut video, Ro-
 manum in has nugas hominum,
 ut dicitur. Vestibula eorum, qua-
 rum, frequenter abantur: ad-
 huc egressus, non vulgus

modo, sed Eques Senatusque.
 Plinius lib. 29. *Nullius histrionis*
equorumve trigarii comitator egres-
sus in publico eras: cum Crinas
Masiliensis, etc. Seneca Episto-
 la XLVII. *Ostendam nobilissimos*
iuvenes mancipia Pantomimorum.
 Idem sine libri 1. Quæst. natural.
 Scas per successus Pyladis et Ba-
 sthylli domus, barum artium multi
 discipuli sunt multique doctores. pri-
 vatisim urbe tota sonas pulpitem: in
 hoc viri, in hoc foeminae tripu-
 diant. uares inter se uxoresque
 considunt, user des latus illis.
 Dare latus, explicio, uter latero
 fit illis: ut hic Tacitus; Ne egre-
 dientes, Equites Rom. cingerent:
 ut Martialis,

Eutychus ille suum, Castrice, dul-
ce latus.

Hanc insaniam quam bene notat
 damnatque Tertullianus! *Etenim*
ipsi actores (ait, libello De Specta-
culis) et administratores spectacu-
lorum, quadrigarios, scenicos, xy-
sticos, arenarios illos amentissimos,
quibus viris animas, feminis aut il-
lis etiam corpora sua substernunt,
propter quos in ea committant quæ
reprehendunt, quam magnificiunt?
deponunt et diminuant ignominia et
capitis minutione. quem libens ad-
duxi, ut etiam correctione ele-
gantem sensum: quibus viri ani-
mas, feminæ autem illis etiam
corpora sua substernunt. idque ver-
issimum. Vir magnus qui cona-
tus est ante me, non attigit. Li-
phius.

⁶ *Aut alibi.*] Puto, ne domi,
 ne in hortis. Lipsius. Heinisius
 tamen

A. V. 768. A. C. 15. 77
 formidolosum, et pater arguisse dicebatur. cur abstinerit spectaculo ipse, varie trahebant: alii taedio coetus, quidam tristitia ingenii, et metu comparationis, quia Augustus comiter interfuisset. Non crediderim, ad ostentandam saevitiam, movendasque populi offensiones, concessam filio materiem: quamquam id quoque dictum est. At theatri licentia, proximo priore anno cepta, gravius tum erupit, occisis non modo e plebe, sed militibus et centurione, vulnerato tribuno praetoriae cohortis, dum probra in magistratus et dissensionem vulgi prohibent. Actum de ea seditione apud patres, dicebanturque sententiae, ut praetoribus ius virgarum in histriones esset. intercessit Haterius Agrippa tribunus plebei, increpitusque est Asinii Galli oratione, silente Tiberio, qui ea simulacra libertatis senatui praebat.

valuit.

Quod vulgus formidolosum.] Pichena (qui vulgatum probat, et formidolosum active capit, ut supra noster usus est) interpretationi obstat vox dicebatur, quod est quidam dicebant, ut de re non nimis certa. quale quod Tiberius cum filio in secreto egerat. Id vero non convenit populo: eius enim affectio publice nota fuit. Rectius igitur Lipsius in vulgus. Cicero ad Atticum, 2, 22. quod egregie non modo iis, qui utuntur opera, sed etiam in vulgus gratum esse sentimus. Nisi malis, quod vulgo formidolosum. Sic enim amat loqui l. 11. formidolosum paci virum insignem. lib. 13. formidolosum id imperatori dicitans. Agricola: quippe legis quoque consularibus nimis ac formidolosa eras legio. Et rursum: id sibi maxime formidolosum. Vulgo autem, quod propius horum humilitas ab istorum vilitate distabat. Ad rem pertinet, quod Suetonius de Claudio cap. 34. Quocumque gladiatorio munere vel suo vel alieno etiam forte prolapsos iugulari inebat: et quae sequuntur. Et de avo Neronis cap. 4.

*Manus etiam gladiatorum: se-
 tanta saevitia, ut necesse fuerit
 Augusto clam frustra monitam ca-
 esse coërcere.* At Nero ipse non
 dum perditus, manere nemi-
 occidit, ne noxiarum quidem. cap.
 12. Gronovius.

5. Movendas.] Heinsio placebat
 fovendas. Vulgatum verum est.

1. Proximo priore anno.] Burmannus
 ad Sueton. Claud. 33. putat, alterutrum esse ex interpretatione
 vel legendum maxime priore anno.
 Non veniebat viro praeclaro
 mentem ap. Cic. Or. 64 esse pro-
 mum superiorem: Nac. D. III,
 proxime superiores. Nempe omni-
 praecedentes anni sunt priores,
 priores: igitur non inepte addi-
 proxime.

2. Militibus et centurione.] Rursum
 ad cohortem, quae adhaere illi
 solita: itemque nota cruentas
 seditiones, et quid nisi pug-
 ut non iniuria Valerius Terentianus
 dixerit Urbana castra: quae
 haec quoque, inquit: saepe
 voluptatem et religionem civi-
 guine, sennicorum portensorum
 tia, macularunt. lib. 2. c. 4. L.

valuit tamen intercessio, ³ quia divus Augustus *immu-* A. V. 768.
nes verberum histriones quondam responderat, neque A. C. 15.
 fas Tiberio, infringere dicta eius. ⁴ De modo lucaris, et adversus lasciviam fautorum, multa decernuntur: ex quibus maxime insignia: ⁵ *Ne domos Pantomimorum senator introiret, ne egredientis in publicum equites Romani cingerent:* ⁶ *aut alibi, quam in theatro,*

H 3

tro,

[*Quia divus Augustus.*] Augustus ad frangendos rigidos illos animos, non dubie rei ludicrae fautor. Ideo *Coercitionem in histrionum magistratibus, omni loco et tempore, lege vetere permissam, ademptam, praeterquam ludos et scenam.* ad Mart. cap. XLV. Vbi emendo, *his, a scena,* verillime optimaque sententia. Mos vetus puniri histriones ab Aedilibus, Praetoribus, et aedilibus, quovis tempore et quovis loco permittebat: artavit Augustus, et non nisi per tempus licere permittebat, et in loco ipso ubi praesentem, id est, in scena. Ademptam etiam ins virgarum. Quod tamen redditum esse magistratibus veteri lege Julia de vi publica: non quidem nominatim, sed prudentia interpretatione. Vide Paulum lib. V. Sentent. tit. XXVI. Quae tamen coercitio relicta ab Augusto? Exilium, et carcer. Ideo in Tiberii principatu legis, *Pantomimorum histriones Italiae: et alibi, nuda ductos fautores histrionum.* Hic ergo iuris in histriones ipsos.

[*De modo lucaris.*] Lucar, mercatorum. a lucis, qui multi in urbem, quorum roditus delectatio ad ludos. Plutarchus in Lucio, et Festus: ibique, magni praesidia. Plurcula ad Mart. cap. XCIV. in N. Lipsius.

[*Ne domos Pantomimorum.*] Pantomimorum studium, ut video, Romanis in has nugas hominum, et in theatris. Vestibula eorum, quae frequenter, frequentabantur: ad eos egredientibus, non vulgus

modo, sed Eques Senatusque. Plinius lib. 29. *Nullus histrionis equorumve trigarum comitator egressus in publico erat: cum C. Iulius Maestriensis, etc.* Seneca Epistola XLVII. *Ostendam nobilissimos iuvenes mancipia Pantomimorum.* Idem fine libri 1. *Quaest. natural. Stas per successores Pyladis et Bathylli domus, harum artem multi discipuli sunt multique doctores. privatim urbe tota sonat pulpitum: in hoc viri, in hoc foeminae tripudiant. mares inter se uxoresque contendunt, uter det latus illis.* Dare latus, explico, uter latero sit illis: ut hic Tacitus; *Ne egredientes, Equites Rom. cingerent:* ut Martialis,

Eurychus ille suum, Castrice, dulco lasus.

Hanc insaniam quam bene notat damnatque Tertullianus! *Etenim ipsi actores (ait, libello De spectaculis) et administratores spectaculorum, quadrigarios, scenicos, xystricos, arenarios illos amantissimos, quibus viris animas, feminis aut illis etiam corpora sua substernunt, propter quos in ea committunt quae reprehendunt, quam magnificunt? deponunt et diminuunt ignominia et capitis minutione. quem libens adduxi, ut etiam correctione elegantem sensum: quibus viri animas, feminae autem illis etiam corpora sua substernunt. idque verissimum. Vir magnus qui conatus est ante me, non attingit. Lipsius.*

[*6 Aut alibi.*] Puto, ne domi, ne in hortis. Lipsius. Heinis tamen

- A. V. formidolosum, et pater arguisse dicebatur. cur absti-
 768. nuerit spectaculo ipse, varie trahebant: alii taedio
 A. C. coetus, quidam tristitia ingenii, et metu comparatio-
 15. nis, quia Augustus comiter interfuisset. Non credi-
 derim, ad ostentandam saevitiam, movendasque po-
 77. puli offensiones, concessam filio materiem: quam
 quam id quoque dictum est. At theatri licentia,
 proximo priore anno cepta, gravius tum erupit,
 occisis non modo e plebe, sed militibus et centu-
 rione, vulnerato tribuno praetoriae cohortis, dum
 probra in magistratus et disensionem vulgi prohibent.
 Actum de ea seditione apud patres, dicebanturque
 sententiae, ut praetoribus ius virgarum in histriones
 esset. intercessit Haterius Agrippa tribunus plebei,
 increpitusque est Asinii Galli oratione, silente Tibe-
 rio, qui ea simulacra libertatis senatui praebebat.
 valuit

Quod vulgus formidolosum.] Pichenae (qui vulgatum probat, et formidolosum active capit, ut supra noster usus est) interpretationi obstat vox dicebatur, quod est quidam dicebant, ut de re non nimis certa. quale quod Tiberius cum filio in secreto egerat. Id vero non convenit populo: eius enim affectio publice nota fuit. Rectius igitur Liplius in vulgus. Cicero ad Atticum, 2, 22. quod egregie non modo iis, qui usuntur opera, sed etiam in vulgus graum esse sentimus. Nisi malis, unod vulgo formidolosum. Sic enim amat loqui l. 11. formidolosum paci virum insignem. lib. 13. formidolosum id imperatori dicitans. Agricola: quippe legatis quoque consularibus nimis ac formidolosa eras legio. Et rursum: id sibi maxime formidolosum. Vulgo autem, ab istorum vilitate distabat. Ad rem pertinet, quod Suetonius de Claudio cap. 34. Quocumque gladiatorio munere vel suo vel alieno etiam forte prolapsos singulari inbebat: et quae sequuntur. Et de avo Neronis cap. 4.

Munus etiam gladiatorium: sed tanta saevitia, ut necesse fueris Augusto clam frustra movitam edito coercere. At Nero ipse nondum perditus, munere acuminem occidis, ne noxiorum quidem. cap. 12. Gronovius.

5 Movendas.] Heinio placebat fovendas. Vulgatum verum est.

1 Proximo priore anno.] Burm. ad Sueton. Claud. 33. putat, vel alterutrum esse ex interpretatione, vel legendum maxime priore anno. Non veniebat viro praeclearo in mentem ap. Cic. Or. 64 esse proximum superiores. Nat. D. III, 21. proxime superiores. Nempe omnes praecedentes anni sunt priores, superiores: igitur non inepte additur proxime.

2 Militibus et centurione.] Refer ad cohortem, quae adlidere ludis solita: itemque nota cruentes istas seditiones, et quid nisi pugnas? ut non iniuria Valerius Theatra dixerit Urbana castra: quoniam haec quoque, inquit: saepe numero voluptatem et religionem civili sanguine, scenicatorum portentorum gratia, macularunt. lib. 2. c. 4. Liplias.

3 Quia

valuit tamen intercessio, ³ quia divus Augustus *immunes verberum histriones* quondam responderat, neque fas Tiberio, infringere dicta eius. ⁴ De modo lucaris, et adversus lasciviam fautorum, multa decernuntur: ex quis maxime insignia: ⁵ *Ne domos Pantomimorum senator introiret, ne egredientis in publicum equites Romani cingerent: ⁶ aut alibi, quam in theatro,*

H 3

tro,

³ *Quia divus Augustus.*] Augustus ad frangendos rigidos illos animos, non dubie rei ludicrae fautor. Ideo *Coercitionem in histriones magistratibus, omni loco et tempore, lege vetere permissam, ademit: praeterquam ludos et scenam.* ait Suet. cap. XLV. Vbi emendo, *Ludis et scena,* verissima optimaque sententia. Mos veteris puniri histriones ab Aedilibus, Praetoribus, consulibus, quovis tempore et quovis loco permittebat: artavit Augustus, et non nisi per tempus ludorum permisit, et in loco ipso ubi peccarant, id est, in scena. Ademit etiam ius virgarum. Quod tamen redditum esse magistratibus videtur lege Julia de vi publica: non quidem nominatim, sed prudentium interpretatione. Vide Paulum lib. V. Sentent. tit. XXVI. Quae tamen coercitio relicta ab Augusto? Exilium, et carcer. Ideo infra in Tiberii principatu legis, *Pulsi tum histriones Italia: et alibi, in viucta ductos fautores histrionum.* idem ergo iuris in histriones ipsos. *Lipsius.*

⁴ *De modo lucaris.*] Lucar, merces histrionum, a lucis, qui multi circa urbem, quorum reditus destinati ad ludos. Plutarchus in Caesare, et Festus: ibique, magni patris magna moles. Plurcula adde ex *EXCURS.* in N. *Lipsius.*

⁵ *Ne domos Pantomimorum.*] Magnum studium, ut video, Romanorum in has nugas hominum, imo furor. Vestibula eorum, quasi principum, frequentabantur: adhaerebant egressibus, non vulgus

modo, sed Eques Senatusque. Plinius lib. 29. *Nullius histrionis equorumve trigarii comitator egressus in publico erat: cum Cinas Massiliensis, etc.* Seneca Epistola XLVII. *Ostendam nobilissimos iuvenes mancipia Pantomimorum.* Idem sine libri 1. Quaeest. natural. *Suas per successores Pyladis et Bathylli domus, barum artium multi discipuli sunt multique doctores. privatim urbe tota sonat pulpitum: in hoc viri, in hoc foeminae tripudiant. mores inter se uxoresque contendunt, uter des latus illis.* Dare latus, explico, uter latero sit illis: ut hic Tacitus; *Ne egredientes, Equites Rom. cingerent:* ut Martialis,

Eurychus ille enim, Castrice, dulco latus.

Hanc insaniam quam bene notat damnatque Tertullianus! *Es enim ipsi actores (ait, libello De spectaculis) et administratores spectaculorum, quadrigarios, scenicos, xystricos, arenarios illos amentissimos, quibus viris animas, feminis aut illis etiam corpora sua substernunt, propter quos in ea committunt quae reprehendunt, quam magnificiunt? deponunt et diminuunt ignominia et capitis minutione. quem libens aduxi, ut etiam correctione elegantem sensum: quibus viri animas, foeminae autem illis etiam corpora sua substernunt.* idque verissimum. Vir magnus qui conatus est ante me, non attingit. *Lipsius.*

⁶ *Aut alibi.*] Puto, ne domi, ne in hortis. *Lipsius.* Heinsius tamen

A. V.
768.
A. C.
15.

Seu preces coloniarum, seu difficultas operum, sive superstitio, valuit, ⁵ ut in sententiam Pisonis concederetur, qui nil mutandum censuerat. Prorogatur Pop-
 80 paeo Sabino provincia Moesia, addit⁶ Achaia et
 A.V. 768. Macedonia. ¹ Id quoque morum Tiberii fuit, con-
 A.C. 15. tinuare imperia, ac plerosque ad finem vitae in iisdem exercitiis, aut ² iurisdictionibus habere. Causae variae traduntur: alii *taedio novae curae semel placita pro aeternis servavisse*: quidam *invidia, ne plures fruerentur*. sunt, qui existiment, ut callidum eius ingenium, ita ³ anxium iudicium. neque enim eminentis virtutes sectabatur, et rursus vitia oderat: ex optimis periculum sibi, a pessimis dedecus publicum metuebat. qua haesitatione postremo eo proventus est, ⁴ ut mandaverit quibusdam provincias, quos egredi

⁵ *Ut in sententiam Pisonis.*] Ita omissa nunc res. Nerva tamen postea, sive Traianus, ad arcendos fatales huius fluvii et non sine omine auctus, fossam duxit, de qua Plinius sensit lib. 8. Epistol. *Tiberis alveum excessit, et quamquam fossa, quam providentissimus Imperator fecit, exhaustus, premittit vales, innatas campis, quaque planum salum, pro solo cernitur. Legerim, quaque planum, solus pro solo cernitur.* Lipsius.

¹ *Id quoque morum Tiberii fuit.*] Sueton. Tib. c. 41. Iosephus A. I. XVIII. 8.

² *Aut iurisdictionibus.*] Provincias inermes sic appellat, a praecipuo in iis Praesidium munere, quod sola fere iurisdictione implebatur. Lips. In veteri republica Imperio et potestate distinguebantur Praesides provinciarum. Cum imperio erant ProConsules fere, h. e. cum exercitu et potestate belli gerendi, et quidem in provinciis vel maioribus, vel infestioribus a finitimis hostibus: Cum potestate autem fere Propratores in provinciis minoribus, aut pacatis, et ab

hoste tutis. Potestas erat in iurisdictione. Cicero ad Q. Fr. I, 4. 7. *Mibi quidem videtur non sane magna varietas esse negotiorum in administranda Asia, sed ea tota iurisdictione maximo suscipi.* Ciceroni autem provincia erat praetoria. Cum ergo commutata republ. minores provinciae et pacatae essent ProConsulum, maiores, et ubi exercitus, a Legatis Caesarum Propraetore administrarentur, intelligi potest, h. l. commode provinciae has per exercitus, illas per iurisdictionem exprimi. Poterat dicere, eosdem Legatos et ProConsules.

³ *Ita anxium ind.*] v. ad c. 7. extr.

⁴ *Ut mandaverit quibusdam* Suetonius in Tiberio cap. LXII. *Vnum et alterum consularem oblati provinciam, non ausus a se dimittere, usque adeo detinuit, donec successores post aliquot annos praesentibus daret.* Ceterum alii alias causas tradunt. Suetonius c. 4. *ignaviam et negligentiam reip.* Ioseph. A. I. l. c. honestiorem longum studium parcendi sociis et provincialibus. Historici imitantur p. puli

egredi urbe non erat passurus. De comitiis consula- 81
 ribus, quæ tum primum, illo principe, ac deinceps A. V.
 fuere, vix quidquam firmare ausim: adeo diversa, 708.
 non modo apud auctores, sed in ipsius orationibus, A. C.
 reperiuntur. 15.
 Modo, subtractis candidatorum nomi-
 nibus, originem cuiusque, et vitam, et stipendia de-
 scripsit, ut, qui forent, intelligeretur: aliquando, ea
 quoque significatione subtracta, candidatos hortatus,
 ne ambitu comitia turbarent, suam ad id curam polli-
 citus est: *plerumque eos tantum apud se professos, dis-*
seruit, quorum nomina consulibus edidisset: posse et
alios profiteri, si gratiae, aut meritis considerent.
 speciosa verbis, re inania, aut subdola: quantoque
 maiore libertatis imagine tegebantur, tanto eruptura
 ad inferius servitium.

pro fere: pro suo quisque in-
 genio, studiis, moribus, inter-
 pretaur quidque.

[*Describe.*] Est verbum pro-
 prium, quo utuntur, cum de ali-
 quo non nominatim dicitur, sed
 tamen ita, ut, qui sit, intelligatur.
 Sed boni auctores, velut Cicero,

fere iungunt accusativo personae:
describere aliquem. vide exempla in
 Clave Cic. in h. v. ex qua ratione
 dicendum erat: *origine quemque et*
vita, et stipendiis descripsit: h. e.
 commemoranda origine, moribus
 et stipendiis. Sed vulgatum a Te-
 cito esse puto.

Seu preces coloniarum, seu difficultas operum, sive superstitio, valuit, ⁵ ut in sententiam Pisonis concederetur, qui nil mutandum censuerat. Prorogatur Pop-
 80 paeo Sabino provincia Moesia, addit⁶ Achaia et
 A.V. Macedonia. Id quoque morum Tiberii fuit, con-
 768. tinuare imperia, ac plerisque ad finem vitae in iis-
 A.C. dem exercitiis, aut ² iurisdictionibus habere. Causae
 15. variae traduntur: alii *taedio novae curae semel placita pro aeternis servavisse*: quidam *invidia, ne plures fruerentur*. sunt, qui existiment, ut callidum eius ingenium, ita ³ anxium iudicium. neque enim eminentis virtutes sectabatur, et rursus vitia oderat: ex optimis periculum sibi, a pessimis dedecus publicum metuebat. qua haesitatione postremo eo proventus est, ⁴ ut mandaverit quibusdam provincias, quos egredi

5 *Pro in sententiam Pisonis.*] Ita omnia nunc res. Nerva tamen postea, sive Traianus, ad arcendos fatales huius fluvii et non sine omine auctus, fossam duxit, de qua Plinius sensit lib. 8. Epistol. *Tiberis atqueve excessit, et quamquam fossa, quam providentissimus Imperator fecit, exhaustus, premis valles, innatas campis, quaque planum solum, pro solo cernitur.* Legerim, quaque planum, solus pro solo cernitur. Lipsius.

1 *Id quoque morum Tiberii fuit.*] Sueton. Tib. c. 41. Iosephus A. I. XVIII. 8.

2 *Aut iurisdictionibus.*] Provincias inermes sic appellat, a praecipuo in iis Praesidium munere, quod sola fere iurisdictione implebatur. Lips. In veteri republica Imperio et potestate distinguebantur Praesides provinciarum. Cum imperio erant ProConsules fere, h. e. cum exercitu et potestate belli gerendi, et quidem in provinciis vel maioribus, vel infestioribus a finitimis hostibus: Cum potestate autem fere Propraetores in provinciis minoribus, aut pacatis, et ab

hoste tutis. Potestas erat in iurisdictione. Cicero ad Q. Fr. l. 1, 7. *Mibi quidem videtur non sane magna varietas esse negotiorum in administranda Asia, sed ea tota iurisdictione maximo sustineri*, Ciceronis autem provincia erat praetoria. Cum ergo commutata republ. minores provinciae et pacatae essent ProConsulum, maiores, et ubi exercitus, a Legatis Caesarum Propraetore administrarentur, intelligi potest, h. l. commode provincias has per exercitus, illas per iurisdictionem exprimi. Poterat dicere, eosdem Legatos et ProConsules.

3 *Ita annum ind.*] v. ad c. 73. extr.

4 *Pro mandaverit quibusdam.*] Suetonius in Tiberio cap. LXIII. *Vnum et alterum consularem oblati provinciis, non ausus a se dimittere, usque adeo detinuit, donec successores post aliquot annos praesentibus daret.* Ceterum alii alias causas tradunt. Suetonius c. 41. ignaviam et negligentiam reip. Ioseph. A. I. l. c. honestiorem longe, studium parcendi sociis et provincialibus. Historici imitantur populum

egredi urbe non erat passurus. De comitiis consula- 81
 ribus, quæ tum primum, illo principe, ac deinceps A. V.
 fuere, vix quidquam firmare ausim: adeo diversa, 768.
 non modo apud auctores, sed in ipsius orationibus, A. C.
 reperiuntur. Modo, subtractis candidatorum nomi- 15.
 nibus, originem cuiusque, et vitam, et stipendia de-
 scripsit, ut, qui forent, intelligeretur: aliquando, ea
 quoque significatione subtracta, candidatos hortatus,
 ne ambitu comitia turbarent, suam ad id curam polli-
 citus est: plerumque *eos tantum apud se professos*, dis-
 scripsit, *quorum nomina consulibus eadisset: posse et*
alios profiteri, si gratiæ, aut meritis considerent.
 speciosa verbis, re inania, aut subdola: quantoque
 maiore libertatis imagine tegebantur, tanto eruptura
 ad infensus servitium.

fere: pro suo quisque in-
 geo, studiis, moribus, inter-
 pretaur quidque.

[*Descriptis.*] Est verbum pro-
 prium, quo utuntur, cum de ali-
 quo non nominatim dicitur, sed
 tamen ita, ut, qui sit, intelligatur.
 Sed boni auctores, velut Cicero,

fere iungunt accusativo personæ:
describere aliquem. vide exempla in
 Clave Cic. in h. v. ex qua ratione
 dicendum erat: *origine quemque et*
vita, et stipendiis descripsit: h. e.
 commemoranda origine, moribus
 et stipendiis. Sed vulgatum a Te-
 cito esse puto.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSV DIVI AVGVSTI

ANNALIVM

LIBER SECVNDVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Motus aliqui in Oriente. Vonones Parthorum rex solo et solo ab Artabano pellitur: et ad Armenios profugus, ab his in regnum accipitur. Qui eodem mox demouetur a Silano Praefide Syriae, ob metum et Artabani minas. At Tiberius, specie moti Orientis, Germanicum a legionibus fuetis abstrahit. cui paret ille, sed lente. Prius enim Germaniam ingreditur, et fabricata ingenti classe, exercitum Oceano ad Amisiam flumen vehit. Illic Angrivarios Sertinio duce populatur et sternit. mox Cheruscos et Arminium ingenti proelio vincit. multumque gloriae partum, nisi in regressu fortuita clades eam obliterasset. Navium enim hominumque maximam partem in Oceano amisit, vi tempestatis et imperitia eius maris. Interea Romae vir nobilis Libo Drusus studii rerum novarum defertur. accusatur in Senatu, et parte aliqua convincitur. Tiberium infensum expertus, et veniae nulla spe, gladio incubuit. M. Hortali preces (nepos is Hortensii) in manifesta paupertate, spretae a Principe. Clemens Postumi Agrippae servus, domino interfecto, faciem et nomen eius mentitur. res Romanas turbat. occulte conscios et adiutores multos habet. opera tamen et ingenio Sallustii Crispi sine motu capitur, et Romam perducitur. Sub id tempus Germanicus de Cattis, Cheruscis, aliisque gentibus triumphat. Archelaus Cappadocum rex in urbem accitus, et indigne habitus, furo moritur. Regnum eius in provinciam redactum. Germanico Oriens permissus, cum maiore, quoquo adisset, imperio: Cn. Pisoni Syria, cum occultis (ut creditur) in Germanicum mandatis. Drusus in Illyricum it, dux contra Germanos. qui tamen inter se discordes, otium et securitatem Romanis fecere.

Che-

Cberasci duce Arminio, potentem et veterem regem Maroboduam, magno nec incruento proelio vincunt. In Asia duodecim celebres urbes terrae motu collapsae, aut haesae sunt. Tacfarinas in Africa bellum sive latrocinium exarsit, idque a Furio Proconsule statim repressum. Germanicus in Armeniam venit: regem Senonem volentibus in imponit. Drusus Germanos ad discordias incitit. Maroboduus vi Catualdae regno pulsus in Italiam venit, et Resennae per duodeviginti annos egit. Idem Catualdae mox casus, qui Forum Iulium missus. Rhescuporis Thracum rex, opera Pomponii Flacci in vincla datur: Romam perducitur. Germanicus Aegyptum lustrat, reversus, inimicitias cum Pisone exercet, et denunciat, sed paullo post morbo correptus, cum ingenti gentium omnium luctu, Antiochiae extinguitur. Veneni a Pisone dati suspicio erat, qui conatus armis Syriam repetere, a Sentio alifigae Germanici amicis impeditur. Honores multi Germanico mortuo Romae decreti. Sanctiones contra muliebrem impudicitiam. Virgo Vestalis capta. Arminius in Germania dolo caesus. Haec gesta annis quattuor,

COSS. T. STATILIO SISENNA TAURO,
ET L. SCRIBONIO LIBONE. C. CAELIO
RVFO, ET L. POMPONIO FLACCO.
TIBERIO CAESARE AVG. III. ET
GERMANICO CAESARE II. M. IVNIO
SILANO, ET C. NORBANO FLACCO.

Sisenno Statilio Tauro, L. Libone Coss. I
mota Orientis regna, provinciaeque A. V.
Romanae, initio apud Parthos orto, 769.
qui petitum Roma acceptumque re- A. C.
fugit, quamvis gentis Arfacidarum, ut externum 16.
asperna-

COMMENTARIUS.

[Gentis Arfacidarum.] Strabo δὲ ὀφθαλμῶν, ὁ δὲ ἄλλο τι. Vbi vir
δ. κ. τοῦτον δὲ καὶ τὸ παρὰ τοῖς magnus, Imo Arfacidae vocaban-
ἰσχυρίαις. Ἀρσάκας γὰρ καλεῖ- tur, inquit, non Arfacae; et ita
ἰσχυρίαις δὲ δὲ ὁ μὲν ὀφθαλμῶν, ὁ
legendum, dictare cum Gramma-
ticorum

^{769.}
A.C.
16.
A.V. aspernabantur. Is fuit Vonones, obses Augusto datus a Phraate. Nam Phraates, quamquam² depulisset exercitus, ducesque Romanos, cuncta venerantium officia ad Augustum verterat,³ partemque proliis firmandae amicitiae miserat: ⁴ haud perinde nostri metu,

torum canonas, tum Dionem, et alibi Strabonem. Idem tamen ad lib. 12. Paphlagoniae reges *Py-laemenes* vocabantur: Cappadociae plerique *Ariarathes*: Thraciae plurimis *Coeys* nomen fuit: Parthorum *Arfacae*: sic ibi. Nimirum si *πατριωνυμῶν* formandum sit, Grammaticorum canones *Ἀρσάκιδης* volunt, ut *Ῥαμίδης*, *Τυδίδης*: sed ipsi haud dubie salutabantur et se scribebant quisque, *Arfaces*; non *Arfacides*, simul imperare coeperant, etsi prius alio nomine fuissent. Sic apud Sallustium, *Rex Mithridates Regi Arfaci*, scribit. Is erat Phraates, secundus Pacori filius, gente *Arfacides*, nomine inter suos *Arfaces*. Dio libro 36. τὸ γὰρ Ἀρσάκην τὸ τῶν Πάρθων βασιλέως ἐποδανόντος ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, φραάτην τὴν διαδοχὸν αὐτῷ προσεδέχασαν οὐκ αἰσέσθαι. Hic Arfaces erat Pacorus, quem modo nominabamus. Sic et Trogus restatur, memoriae conditoris Parthos hunc honorem habuisse, ut omnes exinde reges suos *Arfacis nomine nuncupent*. Lapis vetus Romae:

ΒΕΡΑΣΠΑΔΑΝΕΣ. ΠΗΡΑΑΤΙΣ.
ΑΡΣΑΚΙΣ. ΡΕΓΥΜ. ΡΕΓΙΣ. Ε.
ΠΑΡΘΥΣ.

ΡΗΟΔΑΣΠΕΣ. ΠΗΡΑΑΤΙΣ.
ΑΡΣΑΚΙΣ. ΡΕΓΥΜ. ΡΕΓΙΣ
ΠΑΡΘΥΣ.

Recte igitur et Strabo Ἀρσάκης.
Gronovius.

² *Depulisset exercitus.*] Possit alicui in mentem venire *pepulisset*. Sed vulgatum recte habet. Paullo post: *ubi illam gloriam trucidantium Crassum, exturbantium Antonium.* Et h. l. sermo est de An-

tonio: quamquam *depellere* etiam simpliciter pro *vincere* dicitur. ut III, 73. et alibi.

³ *Partemque proliis.*] Quatuor filios, si Straboni credimus, et eorum uxores duas, cum filiis item quatuor, misit Romanis. Verba eius sententiae gemina sunt huic loco, lib. 16. Ο' φραάτης καλίστης εἰς σύλλογον Τίτιον, τὸν ἰστανδῶνα τότε τῆς Συρίας, τέτταδας καίδους γυναικῶν ἀνεχίρτησεν θύρα αὐτῷ Ἐρασπάδην, καὶ Κερσπάδην, καὶ φραάτην, καὶ Βοβήνην, καὶ γυναῖκας τούτων δύο, καὶ οὐκ εἴς τέτταρας δέδιδ: τὰς γάμοις καὶ τὰς ἐπιτηρητικῶν αὐτῶ. *Phraates vocato ad colloquium Titio, qui tunc Syriae praerat, quatuor legitimos filios ei tradidit obsides, Saraspadem, et Cersopadem et Phraatem, et Vononem, et uxores horum duas, et quatuor liberos, verisus domestici seditiones et insidias.* Tantum in iis emendaverim, φραάτην καὶ Βοβήνην. Fuerunt enim inter obsides Phraates et Vonones. Vide eundem scriptorem libro 6. Had ipsi de re Iustinus libro 42. *Sed et filii nepotesque Phraatis obsides Augusto dati.* L'psius.

⁴ *Haud perinde nostri metu.*] Veriusque facti haec ratio est, non tantum venerationis adversus Augustum, ut Boxbornio placet: nam τὰ *firmandae amicitiae* nil nisi praetextum significant. Imperatorum Parthis oportebat esse Arfacidem: Quem gravem facile destituebant, si copiam alterius haberent, eadem stirpe prognati: sūm, spes erat minus auctores, cum deesset, quem subornarent adversus praesentem, cuiusque auctoritatem sequerentur.

Sic

metu, quam ⁵ fidei popularium diffusus. Post finem ² Phraatis et ¹ sequentium regum, ob internas caedes, ^{A. V.} ^{769.} ^{A. C.} ^{16.} venere in urbem legati a primoribus Parthis, qui Vononen ² vetustissimum liberorum eius accirent. Magnificum id sibi credidit Caesar, ³ auxitque opibus. Et accipere barbari laetantes, ut ferme ad nova imperia. Mox subit pudor, *degeneravisse Parthos; penitum alio ex orbe regem, hostium artibus infectum: iam inter provincias Romanas ⁴ solum Arfacidarum haberi,*

Se Ptolemaeus Physcon arcessitum maximum a Cyrenis filium Memptem, ne cum Alexandrini contra se regem crearent, interfecit. Respectavit et Nero in Britannia existendo; *santo magis fovendum patris populoque Principem, qui sua superasset e familia summum ad fastigium genita.* 13 Ann. 17. Haec ipse Phraates, cum infestis in optimates propter assidua fecerit viceret: ne esset, qui rex nominaret, aditum nilium intumultu, teste Trogo. Eandem conditionem hos amandavit. Nam quod Iosephus narrat: etiam veterum sensio. Phraates metuebat exemplum suum: cum metum intumuit mulier quasi et ipsa pro matre timens, cum revera filio locum ad successionem pararet. Spes absumpta, ut firmandae amicitiae obsides essent. *Gronovius.*

[⁵ Fidei popularium.] Eadem causa in Strabone, nec iniuria etiam liberis suis diffusus, ne suo templo se collerent. Ipse enim eodem patrem sustulerat, itemque fratres vigintinovem. Iosephus missionem hanc obsidum ad Hierusalem uxoris artes refert, ut eas abienibus filio suo Phraataci regem conficeret, quod evenit. *Lucian.*

[¹ Sequentium Regum.] Adeo etiam multi interiecti inter Phraatem, et solum eius hunc Vononem? Sed sane duos reperio, Phraataz, et Otodem. Sed quia con-

fusum hoc totum stemma, et multa eius in Tacito mentio: dedi in EXCVRS. super eo, quod opus, littera *A. Idem.*

² *Vetustissimum liberorum.*] Atqui in Strabone quartus ordine, minimusque ponitur. *Lipsius.* Bene monet Freinshemius, intelligendum esse de tota progenie, ex qua tum natu maximus Vonones, cum legatio mitteretur.

³ *Auxitque opibus.*] Comitatu, pecunia, alia pompa instruxit, regium in morem. *Lipsius.*

⁴ *Solum Arfacidarum.*] Quod et saepius est factum. eoque velut de more, scribit Hegelesippus, in oratione Agrippae regis: *Persarum superba audimus imperia, sed eorum quoque obsides vidimus: et cum ipsi pluribus nationibus imperent, offerunt liberos suos, et nobilitatem suam, servitute Romanis gaudens pro fide pacis, simul ut serviendo discant suis imperare. offerunt vestes, monilia, elefantos quoque Romanis, unum tributum reges imponere.* Postrema huc faciunt, et emendem: *elefantos: quodque Romanis unum (vel, summum) tributum.* *Lipsius.*

[*Solum Arfacidarum.*] Claudianus IV. Conf. Honorii Pan.

Si tibi Parthorum solum fortuna dedisset,

Cave puer, servisque procul venerandus Eois

Barbarus Arfacio consurgeret ore tiarum:

Apud Hegelesippum, quem tentat ⁸ *ναύ,*

A.V. *haberi, darique,* ⁵ *Vbi illam gloriam trucidantium*
 769. *Crassum, exturbantium Antonium; si mancipium Cae-*
 A.C. *saris, tot per annos seruitutem perpeffum, Parthis im-*
 16. *peritet? Accendebat delignantentes et ipse, diversus a*
maiorum institutis: 6 raro venatu, segni equorum cu-
ra: quotiens per urbes incederet, lecticae gestamine,
7 fastuque erga patrias epulas. Inridebantur et 8 Graeci
comites, ac vilissima utenfilium 9 anulo clausa:
sed prompti aditus, obvia comitas, ignotae Parthis
virtutes, 10 nova vitia; et quia ipforum moribus aliena,
perinde

ἀένυ, legendum censeo: *offerunt vestes, monilia, elephantos; quodque Romanis visum est tributum genus imponere.* Vel, *visum tributorum genus imponere.* Gronovius.

⁵ *Vbi illam gloriam.*] Formula desiderantis et exprobrantis bonum amissum, ut recte Freinshemius. vid. de ea Heins. ad Ovid. Heroid. IV, 150.

⁶ *Raro venatu, segni equorum cura.*] Quae tamen unica studia procerum regisque. Xenophon libro VIII. Paedias. τῆς πολεμικῆς δὲ ἕνεκα ἀρχαίως, ἐπὶ θάρσυν ἐξήγγον, ἕπερ ἀσκήν ταῦτα ἔστο χερῶν, ταύτην ἠγόμενος καὶ ὕλως ἀρίστην ἕσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀλγθεατήν. Καὶ νῦν δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι περὶ βασιλῆα, ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦν. *Militari exercitii gratia ad venationem eduxit, quos ad eam idoneos rebatur. hanc existimans et universe optimam exercitationem ad militiam esse, et maxime ad equestrem. Itaque et nunc Rex Persarum, atque alii circa Regem, assidui sunt in venatu.* Lipsius.

⁷ *Fastuque erga p. e.*] *Fastus* h. l. est fastidium, quod proprie in cibis dicitur. simplicem victum Persarum fastidiebat, adfuetus Romanae delicatioribus.

⁸ *Graeci comites.*] v. Excurs. XV. ad Suet.

⁹ *Anulo clausa.*] Signatorium anulum intellegit: sive, ut alii appellant, sigillarium, qui habeat

χαρκτηῖρα. De quo Vopiscus in Aureliano: *Vxor et filiae anulum sigillarium quasi privatus instituit.* Moris autem Romani, ut domi supellex penusque omnis eo signaretur: nequid negligentia aut furto periret. Exempla in EXCURS. vide in B. Lipsius. Lucianus Hermonimo: καὶ μόνον ἀρεθμῶ παραλαβὼν τὰ κρη, ἔπειτα τῷ παιδὶ κατέπειν ἰ:ῶτι παρόντων, καὶ συμνησίου ἐπιμαλῶς, τὸ ἀπ' ἐκείνης καθίδει. De *utenfilibus* vide ad lib. I, 70. Gronovius.

¹⁰ *Nova vitia.*] Vultne ipsa virtutes ignotas, habitas pro vitis? possit sic accipi: ut comitas illa, pro vilitate fuerit: sed potius est, duo dici. ut ex ignotas quasdam virtutes intulerit; et nova etiam vitia, luxum videlicet, delicias, aliaque Romana. Mox, *ipforum maioribus:* haud male etiam, *moribus.* Lipsius. Hoc praefereunt Muretus, Freinshemius et Heintius Obs. Misc. V. IX. T. III. p. 382. sive *a moribus.* Recte recepit Gronovius. Quod autem ad verba *ignotae Parthis virtutes, nova vitia* attinet, priorem Lipsii interpretationem cum Heinsio in Obs. Misc. l. c. probamus. Ceterum quod hic locum sic constituendum putat: *ignotae Parthis virtutes, novitate invisae, et quia ipforum a moribus alienae, perinde odio pravis et bonestis:* id nimis recedit a vulgata scriptura, nec necessarium videtur. Sensus

perinde odium pravis et honestis. Igitur Artabanus, 3
 Arfacidarum e sanguine, apud Dāhas adultus, exci- A.V.
 tur, primoque congressu fufus, 1 reparat vires, re- 769.
 gnoque potitur. Victo Vononi 2 perfugium Armenia A.C.
 fuit, vacua tunc, interque Parthorum et Romanas 16.
 opes infida, 3 ob scelus Antonii, qui 4 Artavafden
 regem Armeniorum, specie amicitiae inplectum, dein
 extenuis oneratum, postremo interfecerat. Eius filius
 Artaxias, memoria patris nobis infensus, Arfacida-
 rum vi feque regnumque tutatus est. 5 occiso Artaxia
 per dolum propinquorum, datus a Caesare Armeniis
 Tigranes, 6 deductusque in regnum a Tiberio Neron-
 e. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, neque
 liberis

Scelus est, virtutes Vononis, ut
 proci aditus et obvia comitas,
 quae ignotae ante Parthis in regi-
 bus, pro novis vitiis habebantur,
 utraque et prava et honesta
 transmutata odio erant, propterea,
 quod a moribus ipsorum aliena
 erat.

1 *Reparat vires.*] Fuga capta ad
 montes Mediae, ait Iosephus. Li-
 br. 11.

2 *Perfugium Armenia.*] Primo
 Scaeva. Vide eundem Scripto-
 rem libro XVIII. *Idem.*

3 *Ob scelus Antonii.*] Vere sce-
 lus, nec enim censori Tacito,
 ius et iocus, ut hodie, fallere
 fecit. Artavafdes autem Antonium
 speiutione Parthica deseruisse vi-
 dit, falacibus ab eo litteris exci-
 tur, in vincula habitus, et in tri-
 umpho Alexandriam ductus est.
 Vide Dionem, et Plutarchum.
 lib. 1. Add. Strabonem l. XI. extr.

4 *Artavafden.*] *Artabazen* Grae-
 ci scriptores vocant, Ios. B. l. 1, 13.
 Dio Cass. Lib. LIII. p. 526.
 Plutarchus in Crass. p. 554.
 et idem in Anton. p. 939. et
 libro L. XI. p. 530. *Artavafden.*

5 *Occiso Artaxia.*] Iosephus
 de Artaxiam filium facit Artaba-
 zen enim appellat pro Artavafde,

ut alibi etiam Plutarchus, occisum
 eum a propinquis non dicit, dicit
 a Tiberio et Archelao pulsam.
 Horatius gloria tribuere Tiberio
 videtur non pulsi solum, sed etiam
 occisi. Ad Irium.

- - - *Clandi virtute Neronis
 Armenius cecidit.*

Suetonius, *Duceo ad Orientem ex-
 ercitu regnum Armeniae Tigrani res-
 tituit, ac pro Tribunali diadema
 imposuit.* Dio historiam confundit,
 et Artabazem nominat pro Artax-
 ia; Tigranem facit eius fratrem,
 lib. LIV. Res autem ita habet.
 Artavafdes, sive Artabazes, duum
 filiorum pater, Artaxiae et Tigra-
 nis, ille maior natus. Adi Iose-
 phum, lib. XV. cap. IV. *Lipfius.*

6 *Datus - deductusque.*] Proprie
datus. hoc verbo in numis Au-
 gustum usum ad Suet. Tib. 9 obser-
 vatum Torrentio, et aliis. *Dedu-
 cere* plane exprimit Iosephi *nark-
 yuv.* Sed Suet. l. c. dicit *regnum
 Armeniae Tigrani restituit.* Id si
 proprie capias, falsum est: sed
restituere ibi capio pro *dare*, vid.
 viros doctos ad Vell. II, 32. et sic
 verbum hoc postea saepe usurpa-
 tum etiam in constitutionibus prin-
 cipum. vid. Glossar. Nomic. Cod.
 Theodos. h. v.

A. V. liberis eius, quamquam sociatis, ⁷ more externo, in
 769. matrimonium regnumque. Dein iussu Augusti impo-
 A. C. situs Artavaldes, et non sine clade nostra deiectus.
 16. Tum C. Caesar componendae Armeniae deligitur.
 4 Is Ariobarzanem, origine Medum, ob insignem cor-
 poris formam, et praeclarum animum, volentibus Ar-
 meniis praefecit. Ariobarzane morte fortuita absum-
 pto, stirpem eius haud toleravere: tentatoque femi-
 nae imperio, cui nomen Erato, eaque brevi pulsa,
 incerti solutique, et ¹ magis sine domino, quam in
 libertate, profugum Vononen in regnum accipiunt.
 Sed ubi minitari ² Artabanus, et parum subsidii in
 Armeniis, vel, si nostra vi defenderetur, bellum ad-
 versus Parthos sumendum erat; rector Syriae Creti-
 cus Silanus excitum custodia circumdat, manente lu-
 xu et regio nomine. quod ludibrium ut effugere agi-
 5 taverit Vonones, ³ in loco reddemus. Ceterum Ti-
 berio haud ingratum accidit, turbari res Orientis, ut
 ea specie Germanicum sueticis legionibus abstraheret;
¹ novisque provinciis impositum, ² dolo simul et casti-
 bus obiectaret. At ille, quanto acriora in eum studia
 militum, et averfa patrum voluntas, celerandae victo-
 riae intentior, ³ tractare praeliorum vias, et quae sibi
 ter-

⁷ *More externo.*] Qui mos etiam Aegyptiis, aliisque barbaris ad Orientem. *Lipsius.*

¹ *Magis sine domino.*] Nam libertas legibus et magistratibus suis constat, et imperii certa forma. Itaque sine domino esse possunt, nec tamen liberi proprie dicendi. *Lipsius.*

² *Artabanus.*] Qui Orodem sive Herodem filium suum regem iis dedit. Iosephus l. XVIII. c. IV. qui etiam hanc rem fusius exsequitur, paulum tamen a Tacito diversus. *Idem.*

³ *In loco reddemus.*] Reddidit hoc ipso libro sub finem. *Lipsius.*

¹ *Novis provinciis.*] Accurate, non enim uni provinciae praepositus, sed omnibus, quae in orien-

te, sive ut c. 43. dicit, quae dividuntur, cum Imperio Proconsulari.

² *Dolo simul.*] Dolo, quem ipsi meditabatur, et in longinquis loci veneno tollere, obscuriore sic firma. *Lipsius.* *Obiectare* imitatione Virgilii dixit Aen. II, 751. nam omnino saepe hunc imitatur: paulo ante: *volentibus Armeniis praefecit*, simile est illi Georg. I 561. *victorque volentes per populum dat iura* etc.

³ *Tractare praeliorum vias.* Heinsius l. c. coniciebat *praeliorum dubia*, ut dixit noster Hist. 33, pro quo alibi est *incerta praeliorum* ibid. 77. *Accommodat* ad scripturam vulgatam et eodem sensu *vices*, Acidalius. At re-

vide

tertium iam annum ⁴ belligeranti ⁵ saeva vel prospera A. V. evenissent. *fundi Germanos* ⁶ acie, et iustis locis: *iu-* 769.
vari sibi, paludibus, brevi aestate, et praematura A. C.
bieme: suam militem haud perinde vulneribus, quam 16.
spatium iterum, ⁷ damno armorum adfici: fessas Gal-
lias ministrandis equis; longum impedimentorum
agmen, opportunum ad infidias, defensantibus iniquum.
at, si mare intretur, ⁸ promptam ipsi: possessionem, et
hostibus

videtur Tacitus his verbis non
 idem dicere, quod verbis sequen-
 tibus, sed potius, Caesarem con-
 sultare de modo belli cum Ger-
 manis gerendi, quaeque optima
 esset ratio belli illius bene geren-
 di, et quidem comparandis et
 prosperis et adversis, quae sibi an-
 ter in illo bello evenissent; unde
 colligebat, optimum fore, si per
 mare ingrederetur hostium fines.
 Res mihi videtur esse plana ex iis,
 quae sequuntur: *fundi Germanos* —
media in Germania fore: in qui-
bus explicatur, quomodo Germani-
cus consularis de bello, h. e. tra-
ctare proeliorum vias. Via est
medius rei gerendae, tractandae,
consequendae. Cic. Ep. IV, 13.
Itaque via persequar, quibus putabo
ut id, quod volumus, pervenire
possit. et ad Q. Fr. I, 1. omnes vias
periculis evadens. Or. I, 19. docendi
ratio et via. Similiter Graeci λόγος,
ratio dicunt, de quo dice-
bat ad Callimachi H. in Dianam.

Quae sibi tertium iam annum
 belligeranti.] Imo plures. Nam
 videtur in Germanos bellum
 esse, a clade Vari: excepto anno
 consulatus. Sed Tacitus a postre-
 mo eius missione annos numerat,
 quae sunt exacto consulatu eius,
 et Augusti mortem. *Lipsius.*

Saeva vel prospera.] Verius hic
 est, *saeva*, id est, sinistra. *Idem*
 cum lascivirent in hoc voca-
 tum passim inculcando ingenia:
 huius processit. *Saevarum* est in-
 tem grave, durum, asperum,
 etc. *Tac. T. I.*

crucians: et sic utique non ex sen-
 tentia et optatis. Sic: *saeva tem-*
pestas, saevus dolor, saevae cati-
nae, saeva paupertas, necessitas.
Fortuna saevo lieta negotio, gau-
dens adversa secundis miscere.
Sallustius in Catil. quoniam, quae
occulte tentaverat, aspera foedaque
evenerant. Quid hoc aliud quam
saeva? et omnia, quam adversa?
Gronovius. Sic saevus scopulus pro
aspero, Virg. Aen. V, 270.

6 Acie et iustis locis.] Nove di-
 ctum, pro aequis locis. *Lipsius.*

7 Damno armorum adfici.] Satis
 defendi vulgatum verbis quae le-
 guntur 1, 71. *quod cuique promptum,*
arma, equos, aurum offerentes:
quorum laudato studio Germanicus,
armis modo et equis ad bella sumptis,
propria pecunia militem iuvit: et
 hanc historiae partem, suaque in
 ea verba, maxime respexisse au-
 ctorem posteriori loco putem. ut
 enim ibi instrumentum utrumque
 belli, et arma et equos accepisse
 dicit Germanicum, ita hic tacite
 secum queri utriusque damno ex-
 ercitus per expeditionem terre-
 trem affici. *Gronovius.* adde Rycki-
 um ad h. l.

8 Promptam ipsi poss.] Nam
 triremes et classem in Rheno, et
 ad Oceanum, ordinariam Romani
 habebant. At eo aevo Germani
 navigiorum rudes: mox quam di-
 dicerunt? Saxones, Normanni, et
 piratarum illa agmina dicant: qui
 Europam per saecula aliquot ma-
 gnis classibus cladibusque: infesta-
 runt.

A. V. *hostibus ignotam: simul bellum⁹ maturius incipi, legio-*
 769. *nesque et commectus pariter vehi: integrum equitem,*
 A. C. *equosque, per ora et alveos fluminum, media in Germa-*
 16. *nia fore.* Igitur huc intendit: missis ad census Gallia-
 6 rum, P. Vitellio et ¹ Cantio: Silius, et Anteius, et Caecina fabricandae classi praeponuntur. Mille na-
 ves sufficere visae, properataeque: aliae ² breves, angusta puppi proraque, et lato utero, quo facilius fluctus tolerarent: quaedam planae carinis, ut sine noxa siderent: plures ³ appositis utrimque gubernacu-
 lis,

runt. *Lipfius.* Nihil mutandum cum Acidalio et Boxhornio, qui volunt *professionem*. Facile Romanis, inquit, occupatu esse mare. Nam *possidere* est occupare interdum. Caesar 4 Gall. *vel sibi agros attribuant vel patiantur eos tenere, quos possederint.* Liv. 24. *Causam nactus erat, tam divitiis hominis bona possidendi vindicandique*, id est, invadendi vel occupandi. Idem in lib. 31. *Urbem ad quam defendendam missa erat, per scelus possedit.* Neque aliter noster in vita Agricolae: *Monam insulam, cuius possessione revocatum Paullinum rebellionis socius Britanniae supra memoravi.* Gronovius. Restat tamen hic scrupulus, quod et in his, et in aliis similibus locis, verbum *possidendi*, aut *possessionis*, semper hanc vim adiunctam habet, ut id, quod invaditur, in potestatem redigatur ac pro nostro teneatur: quod est ab h. l. alienum: praeterquam quod huic significationi adiectivum *ignota* non satis aptum videtur. Enimvero ex antecedentibus clarum est, non hic de occupatione esse sermonem, sed de itinere, per quod ingredi Romanus possit fines hostium. Id erat infestum terra et grave, per mare facile, et tutum, quod hostibus improvisum erat, nec sciebant, hac hostes venturos. Igitur non negem mihi valde *professionem* blandiri. Ceterum Hein-

sius malebat mox *ut hostibus ignotam*; sed mihi prior illa ratio melior videtur, et stilo Taciti magis consentanea.

9 *Maturius incipi.*] Quare? nam et triremibus aetas expectanda erat. Sed causam credo in commectibus, de quibus adiungit. Quia enim tarda aetas et messis in Germania, haec expectandi erat, ob frumenta et pabula: aut magna mole et mora, identidem illa subvehenda. *Lipfius.*

1 *Cantio.*] Suspectum est viris doctis haud i. merito nomen, in quo emendando sine libris frustra laboratur. Omnibus aliis tamen coniecturis praeferam *Vitulinam*, quam et defendit Ryckius. C. *Antio* v. Ryckii notam, si lubet.

2 *Breves, angusta puppi.*] Breves opponit *Longis* navibus, id est triremibus, et describit lato alveo, angusta prora et puppi, ut verbo naves hodie maris nostris *Lipfius.*

3 *Appositis utrimque gubernaculis.* Id quidem genus navigii binis gubernaculis, hodie inusum. A nostro iterum describit, lib. 3. *Histor.* vocatque *Cameras*: *Sic inter undas voluntur pari utrimque prora, et mutabili remigio, quando hinc vel illinc appellere indiscretum et innoxium est.* Item de moribus Germanorum: *Formae navium eo differit, quod utrimque paratas*

A. V. ¹ dum adiguntur naves, Silium legatum cum expedi-
 769. ta manu inruptionem in Cattos facere iubet: ipse, au-
 A. C. dito castellum, Luppiae fluminis adpositum, obsideri,
 16. sex legiones eo ² duxit. Neque Silio, ob subitos
 imbres, aliud actum, quam ut modicam praedam, et
 Arpi, principis Cattorum, coniugem filiamque rape-
 ret: neque Caesari copiam pugnae obfessores fecere;
 ad famam adventus eius dilapsi. ³ Tumulum tamen,
 nuper Varianis legionibus ⁴ structum, et ⁵ veterem
 aram

¹ Dum adiguntur naves.} XI.
 Ann. 17. *irivemes alveo Rbeni, cae-
 teras navium, ut quaeque habiles,
 per aestuaria et fossas adegit. Gro-
 novius. adde H. II, 83. III, 47.
 IV, 22.*

² Duxit.} Nisi fallor, Tacitus
 scripsit ducis. Sic c. 25. init. C.
 Silio - imperas: ipse - irrumpis.
 Junguntur quidem interdum prae-
 sens et perfectum, ut cap. 32. init.
*bona inter accusatores dividuntur,
 et praeturae extra ordinem - datae;*
 sed locus ille huic non est similis.
 add. ad XV, 5.

³ Tumulum nuper.} De quo
 supra libro I. *Primum exstruendo
 tumulo cespitem Caesar posuit, gra-
 tissimo munere in defunctos. Tu-
 mulus ille, non aliud quam novo-
 rum fuit. habesque huius ritus
 illustre apud Xenophontem exem-
 plum, libro 6. expeditionis Cyri.
 ubi inane sepulchrum constituitur
 militibus defunctis, quorum reli-
 quiae non faciles repertu. Έπιθε
 δι τής δι τών δδών ανανεγόντες
 εθαψαν, εν τών υπαρχόντων ως εδύ-
 ναστον κέλλετα. Οδς δδ μη εβριεσκον,
 νεοτάφιον αύτοίς επαίεσαν μεβγα,
 και πυρεν μεγάλην, και εσφάνε
 επείσοον. Et apud Virgilium li-
 bro 3.*

— manesque vocabat

*Hectorem ad tumulum, viridi
 quem cespite inanem,*

*Et geminas, caussam lacrimis,
 sacra veras arbi.*

Lipsius.

⁴ Veterem aram Druso.} Druso
 mortuo cenotaphium decretum ad
 Rhenum ipsum. Dio LV. et Sueto-
 nius: - *Exercitus honorarium ei tu-
 mulum excitavit, circa quem stato
 die quotannis decurreret, et Gallia-
 rum civitates publice supplicarent.*

Nescio an huic tumulo adiuncta
 ara: appareat, quia Suetonius ait,
 supplicarent. Volunt id cenota-
 phium ad Moguntiacum fuisse. re-
 pugnat hic locus, qui constituit
 inter Lupiam et Rhenum. Sed et
 Ravennae sepulchrum Drusus ha-
 buit, a Claudione eius F. an ab
 Augusto ipso exstructum? cuius
 memoria in lapide prisco, ibi
 TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAES.
 AVG. GERM. PONT. MAX. TRIB. POT.
 II. COS. DESIG. III. IMP. III. P. I.
 DEDIT. OB. MEMORIAM. PATRI.
 SVI. DEC. VII. COLLEGII. FABR. M.
 R. HS. ∞. N. LIBERALITATE. DO.
 NAVIT. SVB. HAC. CONDICIONE. V.
 QVOTANNIS. ROSAS. AD. MONVME.
 TVM. EIVS. DEFFRANT. ET. II.
 EPVLENTVR. DVMTAXAT. IN. V.
 IVLIAS. QVOD. 91. NEGLEXERINT.
 TVNC. AD. VIII. EIVSDEM. COL-
 GII. PERTINERE. DEBEBIT. CON-
 DICIONE. SVPRADICTA. Lipsius. A
 Suet. Claud. I. et ibi Intt. S.
 honorarius tumulus, qui ibi v.
 moratur, ab hac ara diversus
 necesse est. Nam haec est in
 bus hostium, ubi annua illa c.
 monia fieri non potuit, de-
 tradit Suetonius. Ouden. Jorpiu
 C, ad Suet. l. c. hanc aram ead

aram ¹ Druso sitam disiecerant. restituit aram; A. V.
 honorique patris princeps ipse ⁶ cum legionibus ^{769.}
 decurrit: tumulum iterare haud visum. ^{A. C.}
 et cuncta ⁷ inter castellum Alifonem, ac Rhenum, ^{16.}
 novis limitibus, aggeribusque permunita. Iamque ⁸
 classis advenerat, cum, praemisso comteatu, et di-
 stributis in legiones ac socios navibus, ¹ fossam, cui
 I 3 *Drusianae*

facit cum honorario tumulo Suetonii et distinctam putat a monumento Magontiaco, de quo vid. quos ipse laudat.

⁵ *Druso sitam.*] Sic loquitur Tacitus pluribus locis: ut III, 38. VI, 41. ecc. v. Indicem.

⁶ *Cum legionibus decurrit.*] Antiquissimi inventi Decursio in fine illustrium virorum. Honoratus in funere Patrocli, Virgilii Pallantis descripsit.

*Ter circum accensos cincti fulgentibus armis
 Decurrere rogos.*

Lucius Poenis etiam usitaram ostendit libro 25. in morte Gracchi. *Aut ab Hannibale, et ea vulgariore facta est, in vestibulo primorum castrorum rogam extructam esse: armatum exercitum decurrisse cum triplici Hispanorum, motibus armorum et corporum suae cuique genae affectis.* Lucanus lib. 8.

— *sotus ut ignem*

Prociis moerens exercitus ambibus armis.

Suetonius libro 6. optime.

Tunc septem numero turmas (centenus ubique.

Surgis eques) versis ducunt insignibus ipsi

Crassigenae reges: Instrantque, ex more fixistis

Utrique rogam, et stantes inclinans pulvere flammam.

Ter carnos egere sinus. illis quoque scelis

Tis sonans: quater horrendam populere fragorem

Arma, quater mollem famularum brachia planctum.

Lipsius.

⁷ *Inter castellum, Alifonem.*]

Distinguendum videri, *castellum, Alifonem, ac Rhenum*, pronuntiavit Vertranius. et recte, ad mentem Dionis, lib. 54. Nam scribit a Druso castellum extructum ad Lupiae et Alifonis confluvia, quod opinor ipsum esse, quod dixit noster obsessum fuisse. Velleio tamen loci nomen Aliso est, et Ptolemaeo *Alisov* inter Germaniae urbes. *Vesaliam* hodiernam faciunt. *Lipsius.* Apud Muretum *Aliso* fluvius est, qui in Mosellam erumpit. Quod ne quem inducat in errorem, sciendum, esse quidem fluvium Alifonem, non tamen Mosellae, sed Luppiae, qui et ipse longe infra confluentes Rheni et Mosellae in Rhenum exit, sese miscentem; porro hic a Tacito non *Alifonem* fluvium, sed *castellum*, situm propter eum fluvium, eodem nomine, intelligi. *Gronov.* Sic etiam Cluverius adde Monumenta Paderb. p. 2. sqq. et ibid. in Panegy. p. 62. sqq.

¹ *Fossam, cui Drusianae nomen.*]

Fossas Suetonius plurali nomine dixit: sed unam solam fuisse constat. ideoque rectius *fossa Drusiana* singulari numero adpellatur Tacito. ut videtur Cluverio: qui augeri supra modum opus a Suetonio purat. Sed vide dicta ad Sueton. Claud. 1. et scriptores ibi laudatos, Cellarium et Altingium.

A. V. *Drusianae* nomen, ingressus, ² precatuſque Drufum
 769. patrem, ut ſe, ³ eadem auſum, libens placatuſque ex-
 A. C. 16. *emplo ac memoria conſiliorum atque operum ſuaret;*
⁴ lacus inde, et Oceanum, uſque ad Amifiſiam flumen,
 ſecunda navigatione pervehitur: ⁵ claſſis Amifiſiae re-
 licta,

² *Precatuſque Drufum patrem.]* Qua ſuperſtitione ante praelium ad Iſſon victor Aſſenienſium Philippus pater invocabatur ab Alexandro, Curtius lib. 3. Apud Silium l. 15.

At ſupplex patrioſ compellat nomine manes,

Eſte duces bello et monſtrataſ ducite ad urbem.

De Africano loquitur in Hiſpania res gerente. Gronov.

³ *Eadem auſum.]* Ita eſt. Nam et Drufus claſſe Oceanum tentavit; imo et pugnam navibus conſeruit in Amafiſia ſtuvia, vicitque Bructeros. Strabo lib. 7. *Εἰς δὲ μεταξὺ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ πλωτοί, ὧν ἓν τῆ Ἀμαθῆς ἀρῶντος ἑρουντέ- que πατοναυμάχου: Sunt et alii inſericti navigabiles fluvii, in quorum uno Amafiſia, Drufus Bructeros navali praelio vicit.* Sed et Pe- trarcha auctor, arcum triumphalem Romae ſibi viſum Druſo Neroni huic inſcriptum: e quo fracto hos dumtaxat verſus a ſe lectos:

— ad divortia Rheni

*Pervafi hoſtiles depopulatuſ agros.
 Dum tibi Roma decus aeternaſque
 ſudo tropaeo,*

Iſter pacatiſ lenior ibi aquis.

Lipſius.

⁴ *Lacus inde.]* Lacus nominat ſemper plures, ut lib. 1. ſupra: *Ipſe impoſitaſ navibus quaſnor legiones per lacus vexit.* At hodie unus, quod mare Meridionale appellant. Apparet autem clare, gentes ibi terraſque fuiſſe pluribuſ lacubus interſtinctaſ. Lipſius.

⁵ *Claiſſis Amifiſiae relicta.]* Locus mihi ambiguae ſententiae et perplexae. Vidi qui ſic vellet. Claſ-

ſem relictam in ripa citeriore (aſpectu Galliae dico): et in hoc culpari Germanicum, quod non in ripa ulteriore. Pontibuſ enim tunc nihil opus fuiſſet, quibuſ nunc iunxit amnem, et dieſ plures abſumpſit. Simplex haec ſententia, fateor, et ex primo verborum aſpectu. At qui ſcruteretur, valde vereor, repugnet. Primum ſi claſſis in citima ripa poſita: quomodo apre annectitur, militem tranſpoſitum in terras dextrae? Sane eo poſitu, ſi quid ego capio, uti amnis claſſi laevuſ fuit, ita et terrae trans amnem. Deinde, quia hic (malum) Germanici et Romanorum ſtupor, claſſem non appellere ad ulteriorem ripam, in ſtumine iam noto: et vanam illam operam ſumere in eſtruendo ponte? praefertim re nulla aut hoſti impediante. Tertio, ſi ea res cur *Pontes* multitudinis numeri nominat? potuit enim et debuit tranſmitti ponte uno. Cur *Sabubendi* verbo utitur, cum verit *Transuebendi*? Nefcio an haec dluent. Mea de Taciti mente mei eſt: Claſſem relictam in ulteriore ripa ſtuminis, uti debuit: ſed tamen in ima, et mari proximo quod non debuit. Quomodo iſtur tunc, inquit, amnis illi laevuſ? ex poſitura nempe navium, quaſ verifiſimile eſt quieſcenteſ et in ſtatione habuiſſe. Nempe proras in Oceanum verterunt, tamquam rediturae, nec ultra ſcitilui progreſſurae. Pone autem milia in iis et vectoreſ ut ſolet, ſa ad proram verſa: nonne ſic laevuſ amnis et terrae in quaſ tra ponuntur dextrae? Peccatum

licita, laevo amne; erratumque in eo, quod non sub-
 vexit: transposuit militem, dexteras in terras iturum. ^{A. V. 769.}
 ita plures dies ° efficiendis pontibus absumpti. Et ^{A. C. 16.}
 eques quidem ac legiones prima aestuaria, nondum
 adcrecente unda, intrepidi transiere: postremum
 auxiliorum agmen, ⁷ Batavique in parte ea, dum in-
 sultant aquis, artemque nandi ostentant, turbati, et
 quidam hausti sunt. Metanti castra Caesari Angriva-
 norum defectio a tergo nuntiatur. missus illico Ster-
 tinus cum equite, et armatura levi, igne et caedibus
 perfidiam ultus est. ⁹ Flumen Visurgis Romanos
 Cheruscosque interfluebat. eius in ripa cum ceteris
 primoribus Arminius adstitit, quaesitoque, *an Caesar*
venisset? postquam *adesse* responsum est, *ut liceret*
cum fratre conloqui, oravit. Erat is in exercitu, co-
 gnomento Flavius, insignis fide, et amisso per vul-
 nus oculo paucis ante annis, duce Tiberio. ² tum per-
 mittum, progressusque salutatur ab Arminio: qui,
 anotis stipatoribus, *ut sagittarii, nostra pro ripa dis-*
positi,

I 4

nam a Germanico, quod humili-
 tas et humentibus illis locis mili-
 tum exposuerit (debuisset longius
 distare): in quibus transeundis,
 quo pontium structura. Ad ma-
 re etiam aestuaria; non sic supra:
Laeva. Simplicissimum mihi vi-
 detur cum Claverio, Freinshemio,
 et *Amisiam* intelligere de loco,
Laevio, *lacuum amnem* de ripa
 laeva, s. quae laeva esset ex ocea-
 no advolentibus. Non in dextra
 ripa expositus exercitus, quod iter
 in omnibus esse constaret. Sed
 et commodum occurrere debebat
 Germanicus, non itinere in laeva
 ripa faciendo, sed longius adver-
 sum amine progrediendo, h. e.
 laevam tendendo exercitu.

1. *Efficit pontibus.*] Aut per enal-
 tum dictum, ut ap. Suetonium
Drusinae, aut etiam pontes
 per aestuaria et paludes facti, ut
 ap. Claverio. Sed illud melius.
^{1109 c. 11.} *pontes in Visurgi.*
^{1110 c. 11.} *Batavique in ea parte.*] Cas-

sar i. Gall. *Si pacem P. Rom. cum*
Helvetiis faceret, in eam partem
isuros acque ibi futuras Helvetios,
ubi Caesar consiliumisset. Livius 38.
pabulatores lignatoresque Romani in
eam partem, in qua colloquium fu-
turum erat, ducti sunt. Gronov.

1. *Flumen Visurgis.*] Mutua Ro-
 manorum Germanorumque clade
 nobilis amnis. cui famam praeci-
 pue Tacitus dedit: et ipse Tacito
 (mirum factum) vitam. Nam quin-
 que hi primores libri inventi Cor-
 heiae, quod monasterium ad Vi-
 surgum est. acque illinc deprom-
 ptum vero hunc thesaurum Quaes-
 tor quidam Pontificus ad magnum
 Leonem detulit, donatus ab eo
 aureis quingentis. Lipsius.

2. *Tum permissum, progressusque.*] Muretus *Tum* delet: Hein-
 sius *sum, ut permissum.* Vir doctus ap.
 Ryckium: *id cum permissum.* Hein-
 siana ratio cogeret etiam *id quo*
 deleto.

A. V. *positi, abscederent*, postulat; et postquam digressi,
 769. *unde ea deformitas oris?* interrogat fratrem. illo lo-
 A. C. 16. cum et proelium referente: *quodnam praemium re-*
cepisset? exquirat. Flavius *aucta stipendia, torquem,*
et coronam, aliaque militaria dona memorat, inriden-
 10 te Arminio vilia servitii pretia. Exin diversi ordiun-
 tur: *hic magnitudinem Romanam, opes Caesaris, et*
victis graves poenas: in deditioem venienti paratam
clementiam: neque coniugem et filium eius hostiliter ha-
beri: ille fas patriae, libertatem avitam, penetralis
Germaniae deos, matrem precum sociam: ne propin-
quorum, et adfinium, denique gentis suae desertor et
proditor, quam imperator esse mallet. Paulatim inde
 ad iurgia prolapsi, quo minus pugnam conferent,
 ne flumine quidem interiecto cohibebantur, ni Ster-
 tinius adcurrrens, plenum irae, *armaque et equum*
 poscentem Flavium attinisset. cernebatur contra mi-
 nitabundus Arminius, proeliumque denuntians. nam
 pleraque Latino sermone interiaciebat, ut qui Roma-
 11 nis in castris ductor popularium meruisset. Postero
 die Germanorum acies trans Visurgim stetit. Caesar,
 nisi pontibus praesidiisque impositis, dare in discrimen
 legiones haud imperatorium ratus, equitem va-
 do tramittit. praefuere Stertinius, et ² e numero primipilari-
 um Aemilius, distantibus locis invecti, ut
 hostem diducerent. qua celerrimus amnis, Carioval-
 da, dux Batavorum, erupit: eum Cherusci, fugam
 simulant-

1 *Penetralls Germaniae Deos.]* Valet, *penetrates*, prisco sribendi more: id est, *penates*. Et tamen vis quaedam in verbo est, quasi intimos penates. *Lipsius*. Haec vis nulla est, ut vidit *Pichena*. *Penetrates* plane synonymi sunt *penatibus*: nisi quod illud poetis proprium olim fuit, auctore *Cicero*ne N. D. II, 27. add. *Heins.* ad *Silium* XV, 18. *Penates* sunt *Dii patrii*, ut satis notum est. *Tirones* videant dicta in *Clave Cic.* in h. v.

1 *Haud imperatorium ratus.]*

Caesar Gall. 4. Caesar bis de causis, quas commemoravi, Rhenum transire decreveras: sed navibus transire neque satis tutum esse arbitrabatur, neque suae, neque populi R. dignitatis esse statuebas: isaque etsi summa difficultas faciendi pontis proponebatur, propter latitudinem, rapiditatem, altitudinemque fluminis; tamen id sibi contendendum, aut aliter non transcendum exercitum existimabas. Gronovius.

2 *E numero primipilarium.]* *Vid. infr. IV, 72.*

firmilantes, in ³ planitiem saltibus circumiectam traxe- A. V.
 re: dein coorti, et undique effusi, trudent adversos, ⁷⁶⁹⁻
 instans cedentibus, ⁴ collectosque in orbem, pars A. G.
 congressi, quidam eminus proturbant. Cariovalda, ^{16.}
 diu sustentata hostium ⁵ saevitia, hortatus suos, ut
 ingredienti catervas globo frangerent, atque ipse in
 densissimos inrumpens, congestis telis, et suffosso
 equo, labitur, ac multi nobilium circa: ceteros vis
 sua, aut equites, cum Stertiniō Aemilioque subveni- ¹²
 entes, periculo exemere. Caesar, transgressus Vi-
 surgim, indicio perfugae cognoscit, *delectum ab Ar-*
minio locum pugnae: convenisse et alias nationes in sil-
vam Herculi sacram, ausurosque nocturnam castro-
rum oppugnationem. habita indici fides, et cerneban-
 tur ignes: suggestisque propius speculatores, *audiri*
fremitum equorum, immensique et inconditi agminis
marmor, attulere. Igitur, propinquo summae rei
 discrimine, ² explorandos militum animos ratus, quo-
 nam id modo incorruptum ³ foret, secum agitabat:
Tribunos et centuriones laeta saepius, quam comperta,
nantiare: libertorum servilia ingenia: amicis inesse adu-
lationem: si concio vocetur, illic quoque, quae pauci
incipiant, reliquos adstrepere. ⁴ penitus noscendas men-
tes,

I 5

³ *Planitiem saltibus circum-*
iectam.] Non quae saltus ambiat,
 quomodo accipiendum esset e vul-
 gari consuetudine loquendi, sed,
 quae saltus cingant. Nove di-
 ctum. Verbum *trahere* autem pro-
 pium est in hac re.

⁴ *Collectosque in orbem.]* Livius
 libro 4. *Circumvoenti igitur iam*
in castris ad unum omnes, poenas
nocturnis dedissent, ni Vectius Mes-
ses ex Volsis nobilior vir factis
eius genere, iam orbem volventes
in castris clara voce, etc.
 libro 22. *Qui plures simul*
in castris dederant, conversi in hostem,
interfessaque orbem, nunc sensim re-
vertunt pedem, nunc conglobati resta-
 runt. Gronovius.

¹ *Sacra.]* i. e. vehementia,

impeta: ut I, 67. monuit iam
 Ryckius.

¹ *Herculi sacram.]* Qualis iste
 Hercules, intelligitur e libro de
 moribus Germanorum c. 9.

² *Explorandos militum animos ra-*
tus.] Eustathius ad 12. β. vers. 73.
 "Οτι θίμω τοις στρατοῦς ἔτιν ἔτι
 περιβόλαι τῶν στρατιωτῶν πρὸ τῶ
 λόγῳ, ἔτι ἀναίσθητον πολυμάθειν,
 ἔτι ἀνάγνη. τὰ δὲ ἔτιν ἔτιν προδύ-
 μως ἔχουσι πολυμάθει, ἔτι καὶ μὴ.
 ἄς ἔτι προδύμω μὲν ἔννεα, ἐπιβό-
 σαιν εἰς πᾶσαν, μὴ προδυμμάθειν δὲ
 εἰς θάλασσαν ἀνάγνη. Gronovius.

³ *Foret.]* Heinsius ingeniose:
ferret. Sed in vulgato nihil est,
 quod offendere debeat.

⁴ *Penitus noscendas mentes.]*

Penitas,

tes, cum secreti et incustoditi, inter militaris cibos, 13
 spem aut metum proferrent. Nocte coepta egressus
 A. V. sus augurali, per occulta, et vigilibus ignara, comi-
 769. te uno, coniectus humeros ferina pelle, adit castro-
 A. C. rum vias, adfuit tabernaculis, fruiturque fama sui:
 16. cum hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi
 pati-

Penitas, ex Apuleii l. II. *Penita* mente conditum, legit Pricaeus. Sed Tacitus Ciceronem sequi maluit. De orat. I. *modus animorum quos homini natura tribuit, penitus pernoscenti*. Bruto: *Cetbegus, cui de republica satis suppeditabas oratio. totam enim tenebat eam penitusque cognoras*. Horatius I. Epist. 18. *Ut penitus notum si sentiens crimina*. Gronovius.

1 Egressus augurali.] Nihil mutuo. in castris Romanis ad dextram Praetorii Auguraculum fuit, ubi duces auspicarentur et ex pullis auguria caperent. quod Graecis *αὐρακίων* est. Hyginus manuſſ. verbis tamen corruptis, *Auguratorium parte dextra praetoriatum a principalem agnovimus, ut dixi, ne et augurium recte capere possit. parte laeva tribunal statuitur, ut augurio accepto insuper ascendat ad exercitum felicia bospicio adloquatur*. Ita Tacito Auguralis ara commemoratur in castris Corbulonis, l. 15. Erudito tamen viro, egressus Augustali, legend. viderur: quia in Quintiliano scriptum lib. VIII. c. II. *Carmen funebre, proprie Naenia; et tabernaculum ducis, Augustale*. Non idem mihi videbatur. Lipsius. Hygini verba sic legenda sunt: *Auguratorium parte dextra praetorii ad viam principalem adponemus, ut dux in eo augurium recte capere possit: parte laeva tribunal statuitur, ut augurio accepto insuper ascendat et exercitum felici auspicio adloquatur*. Romae ad D. Iohannis Lateranensis. TRAIANVS. HADRIANVS. AVG. PONTIF. MAX. TRIB. POT. XX. IMP. II.

COS. III. PP. AVGV RATORI- V.M. DILAPS. .... Tacitus ostendit, ita tabernaculo imperatoris adiunctum et continuatum fuisse, ut ignaris vigilibus e praetorio ingredi potuerit. Nisi verius est a parte hac sanctiores et auspiciis, quae unius imperatoris erant, totum praetorium *augurale* appellatum, atque ita hic a Tacito appellari: verba quidem id facile persuadeant. Cum enim dicit *egressum augurali* Germanicum *per occulta et vigilibus ignara*, non *per augurale*, innuit iam ante fuisse et tensionem habuisse in loco, qui *augurale* dicebatur. Et solitum veteribus, augustis eiusmodi locis, quo maior inesset religio, a parte sanctiore nomina indere. Sic Capitolium quondam *auguraculum* dictum fuisse, Festus scribit: *Auguraculum appellabant antiqui, quam nos arcem dicimus, quod ibi augures publice auspicarentur*. Nescio ane et Quintilianus confirmet hanc sententiam loco saepius a viris doctis citato, sed non satis explicito: *Carmen funebre proprie Naenia et tabernaculum ducis augustale*. an fuerat: *augurale*? Iosephus constitutum inter media principum tabernacula praetorium, *ὡς αὐρακίων*, ait fuisse. Schellus ad Hyginum p. 52. add. Burmann. ad Quintil. l. c. p. 673.

2 *Ferina pelle.*] Quare ferina pelle? ut habitum mentiretur Germani, credo, qui plerumque pellicti. Germani autem multi non in castris solum, sed, ut opinor, inter eius custodes. Lipsius.

3 *Hic nobilitatem ducis, decorem alius.*]

patientiam, comitatem, per seria, per iocos, eundem ^{A. V.}
 animum, laudibus ferrent, ⁴ reddendamque gratiam ^{769.}
 in acie, faterentur: simul, perfidos et ruptores pacis ^{A. G.}
⁵ ultioni et gloriae mactandos. Inter quae unus hosti- ^{16.}
 um, Latinae linguae: sciens, acto ad vallum equo,
 voce magna, coniuges, et agros, et stipendii in dies,
 donec bellaretur, ⁶ sestertios centenos, si quis transfu-
 gisset, Arminii nomine pollicetur. Incendit ea con-
 tumelia legionum iras: veniret dies, daretur pugna:
 sumpturum militem Germanorum agros, ⁷ tracturum
 coniuges: accipere omen, et ⁸ matrimonia ac pecunias
 hostium

ἀπαι.] Συμπῆε α Xenophonte 3.
 Κρημ. Κλαγον τῶ Κίρῳ ἢ μὲν τις
 τῶ εὐφῶν, ἢ δὲ τὴν καρτερίαν, ἢ
 δὲ τὴν προθυμίαν. ἢ δὲ τις καὶ τὸ
 πᾶλλος, καὶ τὸ μέγιστος. Γρῶσι-
 ος.

4 Reddendamque gratiam.] Pa-
 trochus ad milites Iliad. π.

ἀδελφός ἐστ. φίλος, μνησθεὶς δὲ
 Σάβδος ἀλλοῦ,

ἢ ἐν Πηλεῖδων τμήματι.

Diodorus in excerptis lib. 35. de
 Mario: μεγάλην εὐνοίαν ἐν τοῖς στρα-
 τῶσι περιποιήσαντο. πάντες γὰρ
 τῆς εὐεργεσίας χάριν ἀποδίδόντες ἐν
 ταῖς ποταῖς τοῦτον μέγιστος φιλοτιμί-
 ῳ ἐκωλύζοντο, συνάχοντες αὐτὸν
 ἐν ἔγχεσσι. Hanc qui debere
 se gratiam non putarent, Appio
 Claudio duce vincere noluerunt.
 Gracianus.

5 Ultioni et gloriae mactandos.]
 Paponius similiter c. 81. natio san-
 guine parenteabo iniurias meos.

6 Sestertios centenos.] Intellige
 aureum Romanum (confer. a. Hi-
 ἐπ. 24. et Suetonium Othone
 cap. 4.) XXV. denarios, nostros
 Imperiales vel unciales tres ipsos,
 Philippos duos et dimidiacum.
 Cetera autem ista nummorum et
 corporum quin ab ipsis habuerint Ro-
 manis, dubitare nefas. Nam ut
 regiae cohortes aut manipuli
 existerent, qui numero suo diffi-
 cili formationem facere possent,

ne Arminius quidem speravit. Gra-
 novius.

7 Tracturum coniuges.] Ne quis
 putet legendum rapturum, quod
 ipsum locum haberet, et sic est
 supra c. 7. verbum trahere eleganter
 in hac re, et efficacius, altero
 illo, dicitur. Virgil. Aen. II, 402.
 Ecce trahebatur passus priamela vir-
 go Crinibus etc.

8 Matrimonia.] h. l. sunt uxo-
 res. Sic ap. Suet. Caes. 55. ma-
 trimonia provincialia sunt uxores
 provincialium. ubi v. Burm. add.
 Duker. V. C. ad Flor. I, 1. Lipsium
 ad Ann. XII, 65. Sed ab initio
 videntur sic dixisse, ut semper ali-
 quis simul respectus ad coniugium
 esset id, quod proprie dicitur. In
 Suetonii quidem loco, quem at-
 tulimus, potest etiam haec inter-
 pretatio locum habere, ut nec a
 matrimoniis provincialium violan-
 dis abstinuerit, adulterandis eorum
 uxoribus. Similiter capi possunt
 verba Taciti A. XII, 65. quod con-
 iugium Principis deusionibus pati-
 visser; i. e. coniugem Principis,
 et hoc ipso coniugium eius. Sed
 deinde paulatim, ut sit, etiam
 dictum simpliciter de uxore, sine
 tali respectu ad coniugium, ut in
 loco Taciti, in quo iam versamur.
 Atque sic esset etiam in loco Livii
 X, 23. ubi quidam libri scripti ha-
 beat: convocatis plebeis matrimo-
 niis:

A. V. *hostium praedae destinare.* Tertia ferme vigilia adful-
 769. *tatum est castris, sine coniectu teli, postquam cre-*
 A. C. *bras pro munimentis cohortes, et nihil remissum sen-*
 16. *fere. Nox eadem laetam Germanico quietem tulit:*
 14 *viditque se operatum, et sanguine sacro resperia*
praetexta, pulchriorem aliam manibus aviae, Augu-
stae, accepisse. Auctus omine, addicentibus auspi-
ciis, vocat concionem, et, quae sapientia praevi-
sa, aptaque imminenti pugnae, differit: Non campos
modo militi Romano ad proelium bonos, sed, si ratio
adsit,

niis: idque probant nonnulli viri docti, sicque laudat etiam The- saurus Gesneri V. C. Sed adfentior prorsus Drakenborchio, qui dabit, Livium sic scripsisse, et in tex- tu servavit matronis.

1 *Viditque.] Muretus deleri vo-*
lebat r̄d que. Melius Acidalius, et Heinsius, qui corrigebant: *vidit* *quippe se etc.* Sed nec hoc neces- sarium. Nam etiam *r̄d que* ponit- ur explicandi vi, praesertim apud historicos, vid. Drakenb. ad Liv. II, 46. Noster infra c. 59. *sed cura provinciae praetendebatur: levavisque pretia frugum etc.* add. ad XII, 64.

2 *Se operatum.] Operandi ver-*
bum ad sacra, Tibullus, Tunc *pubes operata deo.* Curtius: *Per* *dies decem Libero patri operatum* *habuisti exercitum.* Restitui apud Livium, lib. X. *Dum hostes ope-* *rati superstitionibus, concilia secre-* *ta agunt, Amiternum opidum de* *Samnitibus vi cepit, ita meus co-* *dex. vulgo, superati.* Quod ait, *resperat praetextam* scire licet pontifices, imo sacerdotes omnes, cum diis facerent, praetexta usos: Germanicus autem Augur. Lam- pridius in Alexandro, *Accepit prae-* *textam etiam cum sacra faceret,* *sed loco Pontificis maximi, non Im-* *peratoris.* Appianus ἑμφυλ. α. Οὕτως μὲν Ἀεαλλίων στρατηγῶν τε καὶ σπένδων, καὶ ἱερῶν καὶ ἐπιχειροῦσιν ἱερῶν ὡς ἐν θυσίᾳ παρκαίμενος,

ἀμφὶ θυσίαν ἕρπον ἱερῶν ἐν ἀγορῇ μὲν παρὰ ἱεροῖς. Quincti- lianus declamat. CCCXL. *Ego vo-* *bis allego etiam ipsam illud sacrum* *praetextarum, quo sacerdotes ve-* *lantur, quo magistratus: quo infir-* *mitatem pueritiae sacrum facimus* *ac venerabilem.* Spartianus in Ha- driano: *Natali suo ultimo cum An-* *toninum commendasset, praetexta* *sponse delapsa capus ei operuit.* ubi corrigo, *aperuit:* quia sacrificabant capite velato. Adi et Zosimum lib. 4. ubi delata ad Gratianum Christianum Principem praetexta pontificia, et secreta. ab hac mente Plinius placari purpura deos scripsit, respiciens scilicet ad prae- textam libro IX. *Distinguit ab* *equis Curiam, dis advocatur pla-* *candis, omnemque vestem illuminat.* Lipsius.

3 *Sanguine sacro.]* Cod. Flor. lac. Gron. *inspectus sacri:* quod non spernam. *sacrum* pro hostia dici vel tritum illud: *inter sacrum et saxum* docet.

4 *Addicentibus auspiciis.]* Nov- dictum. nam proprie aves dicuntur addicere, non auspicia. Liv. 36 et saepe.

5 *Quae sapientia praevisa.]* Recte Freinshemius: quae commoda, quasque opportunitates ad futu- ram pugnam providentia se comparasset. Sed hic sensus exiguitur *provisa, non praevisa,* legamus aliud enim *praevidere,* aliud *p-*
vidi

adfit, filvas et saltus. nec enim ⁶ immensa barbarorum ^{A. V.}
 scuta, normis hastas, inter truncos arborum, et enata ^{769.}
 humo virgulta, perinde ⁷ haberi, quam pila; et gladii ^{A. C.}
 os, ⁸ et haerentia corpori tegmina. ⁹ densarent ictus, ^{16.}
 ora mucronibus quaerent: non lorica Germano, non
 galam; ne scuta quidem ferro, ¹⁰ nervove firmata,
 sed ¹¹ viminum textus, sed tenuis, fucatas colore, tabu-
 las: ¹² primam utcumque aciem hastatam; ceteris prae-
 astra, aut breviam tela. iam corpus, ut visu torvum, et
¹³ ad brevem impetum validum; sic ¹⁴ nulla vulnerum
 patientia: sine pudore flagitii, sine cura ducum, abire,
 fugere: pavidus adversis, inter secunda, non divini,
 non humani iuris memores. Si taedio viarum ac maris
 suam cupiant; hac acie parari: propiorem iam Albim,
 quam

vires; illud animadvertere futu-
 rum est, hoc consulesse in furu-
 rum. Gronovius. Probant Ryckius
 et Heinsius: Recte. Est enim ver-
 bum proprium in hac re. vid.
 Sic. lug. 49. quae ab imperatore
 decernit, omnia suis provisiva. ubi v.
 Corvius.

⁶ Immensa barb. scuta.] Dici-
 mus in Germania, infra. Lipsius.

⁷ Haberi.] Geri, tractari: unde
 haberi, qui facile tractari potest,
 ἑταρξίστερος. Liv. VII, 10. habi-
 li gladius ad propiorem pugnam.
 lib. XXII, 46. gladii brevitate habi-
 le. adde Gronov. ad Liv. Epit.
 lib. 36.

⁸ Haerentia corp. tegmina.] vid.
 ad c. 24.

⁹ Densarent.] Iac. Gron. in opti-
 mo Cod. reperit denserent, quod
 lege mutatum in densarent. vid.
 Eisenb. ad Sil. IV, 59. sed poe-
 tae verbum est, et hic potuit
 a barbaro antiquario induci. Ita-
 que nihil mutem.

¹⁰ Nervove.] Id est, corio, ter-
 re boum. Erant scuta inducta
 in aere. Ovid. Metam. 12.
 et aere. Ovid. Metam. 12.
 et aere et proxima rupit Terga
 boum. add. Silium IV,

392. ubi similiter nervus pro corio
 dicitur.

¹¹ Sed viminum sextus.] Sallust.
 Hist. lib. 4. Soliti necesse ex vi-
 minibus vasa agrestia, ibi iam quod
 inopia scutorum fuerat, ad eam ar-
 tem se quisque in formam pharmae
 equestris armabat. Virg. 7. Aen.
 Flecuntque salignas Umbonum cra-
 res. Vbi Servius: Vt dicit Sallu-
 stius de Lucanis. Qui de vimine
 facta scuta, recensibus detractis
 doris, quasi glutino adolecebant.
 Gronovius.

¹² Primam utcumque.] Vide in
 Germania, infra. Lipsius.

¹³ Ad brevem impetum val.]
 similiter de Gallis. Livius V, 44.
 X, 28.

¹⁴ Nulla vulnerum patientia.]
 Videntur adumbrata e Thucydide,
 qui Brasidam inducit hortantem
 suos contra Illurios: eosque illi-
 dem moribus fingit lib. 4. ubi in-
 ter cetera: Οὐτε γὰρ τάξιν ἔχου-
 τος, ἀρχινδαιὸν δὲ λιπεῖν τινα χέ-
 ρου βιαζόμενοι, ἕτε φυχὴ καὶ ἡ
 ἕσπετος κούτων, ἕτεν ἔχουσι δόξαν εἴ-
 κηλε, ἀνεξέλογαυον καὶ τὸ ἀνδραγί-
 ὄχοι. Lipsius.

quam Rhenum: neque bellum ultra: modo se, ¹⁵ patri, patrique vestigia prementem, ¹⁶ iisdem in terris victorem ¹⁵ sisterent. Orationem ducis secutus militum ardor: signumque pugnae datum. Nec Arminius, aut ceteri Germanorum proceres omittebant, suos quique testari: *Hos esse Romanos, Variani exercitus fugacissimos, qui ne bellum tolerarent, seditionem induerint: quorum pars ¹ onusta vulneribus tergum, pars fluctibus et procellis fractos artus, insensis rursus hostibus, ² adversis diis obiciant, nulla boni spe. classem quippe, et ³ avia Oceani quae sita, ne quis venientibus occurreret, ne pulsos premeret: sed ubi miscuerint manus, inane victis ventorum remorumve subsidium. meminissent modo avaritiae, crudelitatis, superbiae: ⁴ aliud sibi reliquum, quam tenere libertatem, aut mori ante servitium?* Sic accensos, et proelium poscentes in campum, cui ¹ *Idistaviso* nomen, deducunt. Is medius

¹⁵ *Patris patrique.*] Drusi, et Tiberii. Lipsius.

¹⁶ *Iisd. in terris sisterent.*] Ilerum e Virgilio sumtum Aen. III, 117. *tertia lux classem Cretaeis sisset in oris.*

¹ *Onusta vulneribus tergum.*] Omnino aut *onustum*, aut *terga* scribendum, placet Mureto, Acidalio, quod miratur Heinsius, cum noto et usitato auctori nostro graecismo dicatur: *pars onusta vulneribus tergum*. Viri docti non potuerunt hoc ignorare: quis enim omnino ignorat? Sed cum *pars* referatur ad *obiciant hostibus* etc. viderunt, requiri accusativum *onustum vuln. tergum*, vel *onusta vulneribus terga*, ut mox, *pars fractos artus*. Neque ullo modo constructio constat, nisi in primo illo membro intelligas *fit* vel *sint*, quod mihi verum videtur.

² *Adversis diis.*] Ita correxi: vulgo, *adiis*. Lipsius. Et sic plang Cod. Med.

³ *Avia Oceani.*] Hic locus mihi

confirmat emendationem Burmanni ap. Liv. X, 2. *avia iunere* legentis pro *altero*. sic infra c. 68. *avia saluum*.

⁴ *Aliud sibi reliquum.*] Omnes aliquid deesse putant: quid? non convenit. *Nihil* vel *non*, Rhennus, Vertranus, *haud* Heinsius, *an* Lipsius, *nec* Acidalio et Ryckius, *quid* Vrsinus, tamquam e MS. cuius auctoritatem in dubium merito vocat Ryckius: Grotio autem placebat *aliud quid*. Possis etiam coniecere *quid*, pro *aliud*. Quae coniecturae omnes parem prope verosimilitudinem habent, eaque de causa nihil licet definire.

¹ *Idistaviso nomen.*] Ea loca in peregrinatione vidi, et vel scriptoris huius causa curiosius iustavi. Animus autem mihi dicit, hunc ipsam campum esse, qui infra Bremam, mare versus, pulchre lateque se pandit, inter flumen et colles saltusque circumiectos. Non potest aptior pugnae magnae placities, et pro Taciti hic delirione.

medius inter Visurgim et colles, ut ² ripae fluminis A. V. cedunt, aut prominentia montium resistunt, inaequaliter ^{769.} ^{A. C.} ^{16.} finitur. pone tergum insurgebat silva, editis in altum ramis, et pura humo inter arborum truncos. Campum et prima silvarum barbara acies tenuit: soli Cherulci iuga infedere, ut proeliantibus Romanis desuper incurrerent. Noster exercitus sic incessit: auxiliare Gallii, Germanique in fronte: post quos pedes sagittarii: dein quatuor legiones, et, cum duabus praetoriis cohortibus, ac delecto equite, Caesar: exin totidem aliae legiones, et levis armatura, cum equite sagittario, ceteraque sociorum cohortes. Intentus paratusque miles, ut ordo ⁴ agminis in aciem

pone. Distat ab opido Brema quibus circiter Germanicis milliaribus, circa pagum qui *Vegefackus* dicitur. *Lippus*.

² Ripae s. cedunt, aut pr. m. *offens.*] Eleganter utrumque verbum dicitur in tali descriptione, ut *refugere* apud Plin. V, ep. 6. *occurrere* apud eundem, alia epistola, et alia apud alios. *Cedere* proae fluminis, sive flumen ipsum dicitur, cum sinum facit aversum a campo: *montes resistere*, cum proae us prominent in campum. *Freinshemius* volebat: *riparum fluminis*. Ripae cum flumine dicitur campo, ut fiat latior.

³ *Intentus paratusque.*] Libenter haec duo verba iungunt Livius, et, quod noster imitatur, Sallustius *lat. 27. hortari, us semper intenti utrique offens.* *Ingurth. 49. ubi v. Curtius.*

⁴ *Ut ordo agminis, in aciem.*] *Præter hic vulgo distinguendo. Quid enim, us ordo agminis, a sequentibus separeretur? Hinc variationes et mutationes doctorum virorum. Vno spiritu lege: ordo agminis in aciem adfisteret. est, pro se quisque intentus paratus, ut, sicunde apparuit hostis, aut signum dux daret, ut agmen presso pede staret acie*

structa, vel ad excipiendum, vel ad invadendum hostem. Sic infra: *hic pedes adfistit.* *Adfistere in aciem* est incessum sistere, atque inhibere formata acie, vel ita, ut stent in gradu milites ad praeliandum. Genus quoque loquendi haud vulgare. *Vt adfisteret in aciem*, est, ut adfisteret hieretique acies, vel essetque stabilis et firma acies. Sic Appuleius lib. 3. *fixus in lapidem steti gelidus.* ex *curta Mich. Piccarti* emendatione: et lib. 4. *iacens in mortuum.* Quae significant, defixus et quasi lapis factus: iacens et quasi mortuus. *Claudianus* quarto *Honorii* consularu:

Tristis conditio pulsata fronte recedis.

In civem rubuere genae.

Vbi dubium est, voluerit auctor, sic ut adscriptimus, an, *recedit in civem. rubuere genae.* Neutrum enim improbum: sive hoc malis, quod enim, *Servilis* conditio recedit, et sic civis: sive illud, quo exponitur, *Civis* fit et suffunduntur genae. Sic *relinquit in pratæ* Plinio 18, 28. quod non aratur, ut pratæ fiat: et eidem cap. 29. *in callum praecoquantur acini: sundi in pollinem* 19, 5. *in farinam* 33, 7. *sundi in exivum prisanae*, ut, *exi-*

17 aciem adfisteret. Visis Cheruscorum catervis, quae
 A. V. per ferociam proruperant, validissimos equitum in-
 769. currere latus, Stertinium cum ceteris turmis circum-
 A. C. gredi, tergaque invadere iubet, ipse in tempore ad-
 16. futurus. Interea, pulcherrimum augurium, octo
 aquilae, petere silvas et intrare visae, Imperatorem
 advertere. exclamat, *Irent, sequerentur Romanas
 aves, propria legionum numina.* simul pedestris acies
 infertur, et praemissus eques, postremos ac latera
 impulit: mirumque dictu, duo hostium agmina, di-
 versa fuga, qui silvam tenuerant, in aperta, qui cam-
 pis adfisterant, in silvam ruebant. medii inter hos
 Cherusci collibus detrudebantur: inter quos insignis
 Arminius manu, voce, vulnere, sustentabat pugnam:
 incubueratque sagittariis, illa rupturus, ni Rhaeto-
 rum

ret quasi perfida, Tertulliano. De
 incessu huiusmodi locus est insignis
 Sallustii de bello Jugurthino cap.
 49. quem incepimus explicare in
 Omnis quarti Observationum p.
 429. valde infeliciter tractatus Sal-
 masto in Reliquis de re militari
 p. 70. et 71. et 107. Gronov.

1 Imperatorem advertere.] Sic
 libro 4. Hist. *Advertis ea res
 Vespasianum.* et Livius libro 1.
 emendante me; *Adverteratque ea
 res etiam Sabinos saevi periculo vi-
 ri.* Nam hactenus *averteratque,*
 scriptum reperias, ignorantia hi-
 storicae dictionis. Ceterum, illud
 micum, unde hic aquilae nostris
 terris haud temere visae. Ac sub-
 vereor ut falsa species obiecta Ger-
 manico; aliaeque alites fuerint.
Lipsius. Pygargos fuisse, *Aren,*
 credible est, quas etiam Plinius
 in aquilis numerat, suntque in
 istis regionibus non rarae, ut Au-
 relius ad h. l. tradit.

2 *Sequerentur Romanas aves.*]
 Aquilas intellegit, quae a C. Ma-
 rii aevo propriae Romanis. De
 quibus in EXCVRS. C. *Lipsius.*

3 *Legionum numina.*] Ita alibi:
Max conversus ad signa et bellorum

deor. Dionysius de hisdem: *τι-
 μιότατα γὰρ Ῥωμαίοις ταῦτα ἐστὶν
 σημεῖα, καὶ ἕκαστα ἰσοβία τῶν
 ἰσθμῶν νομίζονται.* Adeo autem signa
 pro diis, uti per ea miles iuraret.
 Livius libro 6. *Obstringere periu-
 rio non se solum suumque caput, sed
 signa militaria et aquilas, sacra-
 menti que religionem.* Tertullianus:
*Religio Romanorum tota castris
 signa veneratur, signa iurat, omni-
 bus diis praecipit.* Exemplum eius
 sacramenti egregium apud Lu-
 canum libro 1. ubi Laelius Caesari:

— *per signa decem felicia castris,
 Perque suos intro quocumque ex
 hoste triumphos.* Imo et adorata
 ea. Disce e Sozomeno Eccles.
 Hist. libro I. cap. IV. ubi de La-
 baro. *Σημεῖον δὲ τὸ τοῦ τιμίου τῶν
 καθέτι ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἡγεῖσθαι,
 καὶ προσκυνεῖσθαι νεώτερο παρὰ τῶν
 νεωτέρων: Hoc signum venerabile maxi-
 me, quia et principem antecedit,
 et adorari etiam a militibus solebat.
 Lipsius.*

4 *Vulnere.*] Quo modo vulne-
 re? nempe demonstrando vulnere
 suo: cuius adpectu ad imitatio-
 nem fortitudinis incenderentur.

5 *Ille rupturus.*] Fortasse legen-
 dum

rum Vindelicorumque, et Gallicae cohortes signa ob-
 iecissent. nisi tamen corporis, et impetu equi per-
 vasis, oblitus faciem suo cruore, ne nosceretur. qui-
 dam, *agnitum a Chaucis, inter auxilia Romana agen-
 tibus, missumque*, tradiderunt. Virtus, seu fraus
 eadem, Inguiometo effugium dedit: ceteri passim
 trucidati. et plerisque, tranare Visurgim conantes,
*iniecta tela, aut vis fluminis, postremo moles ruen-
 tium, et incidentes ripae, operuere.* quidam, turpi
 fuga, in summa arborum nisi, ramisque se occultan-
 tes, admotis sagittariis, per ludibrium figebantur:
 alios⁷ prorutae arbores adflixere. Magna ea victo-
 ria, neque cruenta nobis fuit. Quinta ab hora diei 18
 ad noctem caesi hostes, decem millia passuum cadave-
 ribus atque armis opplevire; repertis inter spolia
 eorum catenis, quas in Romanos, ut non dubio even-
 tu, portaverant. Miles, in loco proelli, Tiberium

A. V.
769.
A. G.
16.

Im-

*dam, erupturus, suspicati Muretus
 et Virinus. Frustra. Licet intelli-
 gere aciem, sive potius se: quod
 dicitur pro erumpere. Virgilius,
 quod dicitur G. IV, 368. unde se erum-
 pit Enripus, idem G. III, 418.
 ceteros rumpantur fontibus: quam-
 quam et in illo loco Godd. qui-
 dam habeat se rumpit. Sed nota
 res est hodie.*

6 *Moles ruentium.*] Heinf. ad
 Sueton. XIV, 554. malebat *irruen-*
tem: frustra. Fugientium est ruere.
 ruitudo eodem ruentium op-
 portet pilores.

7 *Alis prorutae arbores.*] Pro-
 rutae arbores sunt succifae: idque
 probat partim vis verbi, de qua
 ad lib. I, 68. partim exempla simi-
 lia. Vide locum Silli a Grutero
 in Caecum V, 480. Dio l. 36.
 ἔξωθεν δὲ καὶ κατὰ τὰς ἕλας οὐ-
 λωθῆναι ἄλλοτε μὲν τινὰς ἀπὸ τῶν
 ἰσχυρῶν ἐπιρροφῶν ἕρτων ἀπο-
 ρήναις διακίοντο ἕκαστα δὲ καὶ
 ἐν ἑσπερῶν ἕρτων τῶν ἀνδρῶν
 ἕρτων. In hunc quoque usum
 Romano securus in promptu,
 Corn. Tac. T. I.

ut videre est 3. annal. 46. Idem
 intutum suffragium cuidam dat Sil-
 lius lib. 7.

*Per dumos miser in vicina cata-
 mina quercus
 Repserat, atque alta sese occulta-
 bat in umbra,
 Nymphas, insistenti tramulis sub
 ponderet ramis.*

Gronovius.

1 *Repertis catenis.*] Fecit idem
 M. Antonius apud Florum libro 3.
 qui *Cretam invasit cum ingenti qui-
 dam victoriae spe atque fiducia, adeo
 ut plures catenas in navibus quam
 arma portaret.* Fecit Flaminius,
 in Polybio lib. 3. qui suos ita vani-
 titatis implevit, *ut plures essent
 qui ἀλύσειν καὶ ἠδῆας καὶ τοισύρη
 παρασκευῶν ferrent, quam qui ἄρ-
 μα.* Sed utriusque quis exitus?
 qui nunc Germanorum. Nec ali-
 ter solet magnus ille deus, qui
 delicit, quidquid vane se attollit.
 Lipsius.

2 *Tiberium Imperatorem saluta-
 vit.*] Opportuerat Germanicum
 ipsum, qui dux et auctor facti.
 Sed

K

Imperatorem salutavit, struxitque aggerem, et in modum tropaeorum arma, subscriptis victarum gentium nominibus, imposuit. Haud perinde Germanos vulnera, luctus, excidia, quam ea species, dolore et ira adfecit. qui modo abire sedibus, trans Albim concedere parabant, pugnam volunt, arma rapiunt: plebes, primores, iuventus, senes, agmen Romanum repente incursant, turbant. postremo deligunt locum, flumine et silvis clausum, arta intus planitie, et humida: silvas quoque profunda palus ambibat, nisi quod latus unum Angrivarii lato aggere extulerant, quo a Cheruscis dirimerentur. hic pedes adstitit: equitem propinquis lucis texere, ut ingressis silvam legionibus a tergo foret. Nihil ex iis Caesari incognitum: consilia, locos, prompta, occulta noverat, astusque hostium in perniciem ipsis vertebat. Seio Tuberoni legato tradit equitem, campumque: peditem aciem ita instruxit, ut pars aequo in silvam aditu incederet, pars obiectum aggerem eniteretur. ¹ quod arduum, sibi, cetera legatis permisit. quibus plana evenerant, facile inrupere: quis impugnandus agger, ut si ² murum succederent, gravibus superne ictibus conflictabantur. Sensit dux imparem cominus pugnam, remotisque paullum legionibus, funditores ³ libratoresque

Sed Augustus ut auspicia servavit sibi; sic honorem omnem rei a ducibus suis legatisve gestae. Nam qui ductu quidem suo, alienis tamen auspiciis vicerat: ne antiquitus quidem Imper. salutabatur, aut triumphabat. Hoc adulans suo Principi Horatius voluit:

*Te copias, te consilium, et tuos
Praecedente divos.*

Et ab hac re statim, in tropaei inscriptione legis, *Exercitum Tiberii Imperatoris ea monumenta consecravit*; non, Germanici, qui ducebat. *Lipsius.*

¹ *Quod arduum, sibi, cetera legatis permisit.*] Durior syllepsis. *E permisit* intelligendum in priori

membro *sumpsit, delegit.* Sed alia exempla passim in graecis et latinis occurrunt: et quaedam alibi a nobis notata sunt. vid. infr. c. 29.

² *Murum succederent*] Mucrus, *ut si muro succederent*: quod reiiciunt recte Vrsinus, Pichena. adde Oudendorpium V. C. ad Caesarem B. G. II, 6. Nam et alii cum accusativo dixerunt *succedere.*

³ *Libratoresque.*] Sunt, qui tormentis hastas, aut lapides excutiant: quia librant scilicet, et iactus arte expendunt. Sic III. Hist. *vincla ac libramenta tormentorum* appellat. Hoc verius, quam referri ad *libralia*: quod suspicabar IV. Poliorcet. Dialog. III. *Lipsius.* lac.

resque excutere tela, et proturbare hostem iuber. A. V.
 missae e tormentis hastae, quantoque conspicui magis ⁷⁶¹
 propugnatores, tanto pluribus vulneribus deiecti. A. C.
 Primus Caesar cum praetoriis cohortibus, capto val- ^{16.}
 lo, dedit impetum in silvas. conlato illic gradu cer-
 tatum. hostem a tergo palus, Romanos flumen aut
 momes claudebant: utriusque necessitas in loco, spes
 in virtute, salus ex victoria. Nec minor Germanis ²¹
 animus; sed ¹ genere pugnae et armorum superaban-
 tur: cum ingens multitudo, artis locis, praelongas
 hastas non protenderet, ² non colligeret, neque ad-
 sulcibus et velocitate corporum uteretur, coacta sta-
 bile ad proelium: contra miles, cui ³ scutum pectori
 adpressum, et ⁴ infidens capulo manus, latos barba-
 rorum artus, ⁵ nuda ora foderet, viamque strage ho-
 stium aperiret: imprompto iam Arminio, ob conti-
 nua pericula, sive illum recens acceptum vulnus tar-
 daverat. Quin et Inguiomerum, tota volitantem
 acie, fortuna magis, quam virtus, deserebat. et Ger-
 manicus, quo magis adgnosceretur, ⁶ detraxerat tegi-

K 2

men

la. Gronovius hic et ad XIII, 39.
 in M. reperit *libratores*: quod ille
 in textum recepit, fretus etiam
 analogia, ut ait, cum et dicatur
libide, libripens, librikla. Non au-
 tem sum sequi Gronovium, cum
 in Plinio omnes libri, quod sciam,
 habeant *librator*: et dicuntur h. l.
 non a *libra*, ut in Plinio, sed a
librando. *Libratores* etiam sunt
 Cod. Theod. L. XIII. t. 4. l. 2.
 Cod. Iust. L. X. c. 64. l. 1.
 adde Schwarzium ad Plinii Paneg.
 c. 13. add. ad XIII, 39.

¹ *Genere pugnae.*] Livius 31.
*Credidere regis, genus pugnae quo
 assueverant, fore, ut equites invi-
 tum insipientes refugientesque, nunc
 ubi intereant, nunc terga darent,*
 et lib. 32. *Pro his ordo, et mi-
 litaris disciplina, et genus armo-
 rum erat, apertum urgendis regis:
 in base loca, et catapultae balistae
 in omnibus prope rupibus, quasi
 in arvis dispositae.* Gronovius.

² *Non colligeres.*] *Colligere ha-
 stam* est *reducere*, quam ante pro-
 tenderas, ut hostem ferires: at-
 que haec contraria sunt, *protendere*
 et *colligere hastam*. ita Turnebus
 recte.

³ *Scutum pectori.*] Diversum a
 Germanico. Illud planum, non
 sic tegebat: hoc incurvum, corpo-
 ri adhaerebat, et circumfundeba-
 tur. *Lipsius*. Supra c. 14. *haeren-
 tia corpori tegmina*.

⁴ *Infidens capulo.*] Pulchre et
 significanter dictum, in minoribus
 gladiis. In oblongis, quibus ritu
 Gallorum Germani utebantur, non
 eadem manus habitu: neque fir-
 miter aut tenet gladio, aut regit.
Lipsius.

⁵ *Nuda ora.*] Nam, ait noster
 in Germania, *vix unal alterius cas-
 sis aut galea*. *Lipsius*.

⁶ *Detraxerat regimen.*] Idem
 video Cyrum minorem fecisse in
 pugna illa sibi extrema: cuius causam

A. V. men capiti, orabatque, *inssisterent caedibus: nil opus*
 769. *captivis, solam internecionem gentis finem bello fore.*
 A. C. 16. Iamque sero diei subducit ex acie legionem faciendis
 castris: ceterae ad noctem cruore hostium fatiatæ
 22 sunt. equites ambigue certavere. Laudatis pro con-
 cione victoribus, Cæsar congriem armorum struxit,
 superbo cum titulo: DEBELLATIS INTER RHE-
 NVM ALBIMQVE NATIONIBVS EXERCITVM
 TIBERII CÆSARIS EA MONIMENTA MARTI
 ET IOVI ET AVGVSTO SACRAVISSE.
 de se nihil addit, metu invidiae, an ratus, ¹ consci-
 entiam facti satis esse. Mox bellum in Angrivarios
 Stertinio mandat, ni deditionem properavissent. at-
 que illi supplices, nihil abnuendo, veniam omnium
 23 acceperere. Sed, ¹ aestate iam adulta, legionum aliae
 itinere terrestri in hibernacula remissæ: plures Cæsar
 classi impositas per flumen Amisiam Oceano in-
 vexit. Ac primo ² placidum aequor mille navium
 remis strepere, aut velis impelli: mox atro nubium
 globo

sam tamen Xenophon ambigue re-
 fert ad morem Persarum, qui nu-
 dis capitibus pugnant inibant.
Lipfius. Tegimen, quod supra c.
 14. de scuto dictum, h. l. de ga-
 lea capiendum, res ipsa docet.

¹ *Conscientiam facti satis esse.*]
 Sufficere vel sapienti vel sibi. Cic.
 Philipp. 2. *satis in ipsa conscientia*
puleberrimi facti fructus erat. Me-
 rito autem ambiguum relinquit,
 utra causa Germanicum moverit:
 Prior et modestiam et prudentiam
 eius decet; posterior literas et
 magnitudinem animi. Sic de so-
 cero suo Tacitus: *Nec Agricola*
unquam in suam famam gestis ex-
sultavit; ad auctorem et ducem, ut
minister, fortunam referebat: ita
virtute in obsequendo, verecundis
in praedicando, extra invidiam,
nec extra gloriam erat. Factis, si
haberet libri, tolerarem: sed vul-
gatum mutari non placet. Grono-

vius. factis in MS. reperit Iac.
 Gronovius. Mox pro *mandat* vide-
 tur legendum *mandabat.* add. c. 23.
 extr. etc.

¹ *Sed aestate iam adulta.*] Sæpe
 ita loquitur noster, imitati: ne
 aperta Sallustii: quam phrasim ope-
 rae est semel a iuventute intellegit
 ex Servianis notis, ad illud *Ver-*
novo. Id est, ait, *primo mensis*
Martio. Nam *veteres per frugum*
tempora anni, quae in tres mensis
dividuntur, observant, ut si ad-
cant: Primum mensem, Novem-
ver: secundum, Adultum: tertiu-
um, Praecept. Ita de *Hiemo*
Aestate, Autumn. sic semper *Sal-*
lustius. Simile, quod Graeci an-
 num partiuntur: *Ἰανυαῖος ἢ Ἰαν-*
ουαῖος, ἢ Ἀργυριος. *Lipfius.*

² *Placidum aequor.*] Sallust. III
 Histor. *Cobors una mari placido*
duobus praedonum myoparonibus ca-
cumventa. Gronovius.

3 *Eff-*

globo³ effusa grando, simul variis undique procellis A. V. incerti fluctus prospectum adimere, regimen impedi-^{769.} re: milesque pavidus, et casuum maris ignarus, dum^{A. C.} turbat nautas, vel intempestive iuvat, officia⁵ prudentium corrumpere. omne dehinc caelum, et^{16.} mare omne in austrum cessit, qui tumidis Germaniae terris, profundis annibus, immenso nubium tractu validus, et rigore vicini septemtrionis horridior, rapuit⁸ disiecitque naves in aperta Oceani, aut insulas⁹ saxis abruptis, vel per occulta vada infestas. quibus paullum aegreque vitatis, postquam¹⁰ mutabat

K 3

aestus

3 *Effusa grando*] Sub quam, occulta causa, semper, ut aiunt, Oceanus circumferebat. Lipsius.

4 *Dum turbat nautas.*] Curt. lib. 7. *Vacillantesque milites, et, ne ceciderentur, solliciti nautarum miseria turbant.* Gronovius. 5 *Prudentium.*] v. ad I, 70.

6 *Mare omne in Austrum.*] Non deo de vero Austro. nam ille a terra naves in mare interius rapiat: quod ostendit factum, cum subdit, *auscitque naves in aperta Oceani.* Procul igitur a litore: cui Notus impigeret. Facit eodem, quod de *insulis longius sitis* adiungit: et potest *Orcades* intelligere, aut potius eas, quae haud procul litore Frisco hodieque existant. Nam quod *longinquas* facit; fama et redemptores haec auxerunt, ac timidus insolentisque maris ita visae. Lipsius.

7 *Qui tumidis Germaniae terris.*] Pichena intelligit, montosis. Eriam in Agricola c. 10. *terras montesque causa ac materia tempestatum:* idque probat Heinf. ad Ovid. Her. V, 138. *in immensis, qua tuvet las, ingis:* ubi vid. *Tumores terrae* pro tumulis etiam Frontinus dixit: Lexica docent. Pro Rhenani et Frani coniectura *humidis* dici potest, *tumidis* terras nimis poetice, et in istis regionibus raras nullos montes. v. Lipsium ad

8 *Disiecitque naves.*] Virgil. Aen. I, 43. *disiecitque rases:* verbum saepe usurpatum in hac re Virgilio. v. Burm. ad l. c.

9 *Insulas saxis abruptis.*] Pichena sic e MS. cum vulgo esset *abruptas.* Perpetua prope est in hoc verbo variatio in libris, velut ap. Lucretium II, 214. et Virgil. Aen. III, 198. in *abruptis nubibus ignes,* ubi alii libri *abrupti,* quod quidam defendunt et illi praefertunt, veluti Crech ad Lucretium. vid. Drakenb. ad Sil. III, 196. *Abruptas* ortum credo a correctore, qui accommodare ad sequens *infestas* volebat. MS. lectio est etiam ap. Rhenanum et Aldum.

10 *Eodem quo ventus ferebat.*] Non male etiam, *eodemque quo ventus:* atque ita iam didici in Florentino esse. Livius libro 26. *Acer etiam Septemtrio ortus inclinatum bagnum eodem quo aestus ferebat.* Lipsius. *Mutabas pro mutabatur* admitto; non *ferebat pro ferebatur,* ut vult Freinsheimius. Est enim genus loquendi proprium, et *fert aestus,* ut *ferre* dicitur *via* (de quo ad Liv. 39, 27.) ut *ferentis venti.* Intelligimus et fluctus, et quicquid preponderat. Gronovius. *Eodemque quo recte* receptum a Pichena et sequentibus editoribus. Sic iam dedit Aldus, Rhenanus.

A. V. aestus, eodemque, quo ventus, ferebat; non adhaerere ancoris, non exhaurire inrumpentis undas poterant: equi, iumenta, sarcinae, etiam arma¹¹ praecipitantur, quo levarentur¹² alvei, manantes per latera, et fluctu superurgente. Quanto violentior cetero mari Oceanus, et truculentia caeli praestat Germania, tantum¹ illa clades novitate et magnitudine excessit, hostilibus circum litoribus,² aut ita vasto et profundo, ut credatur novissimum, ac³ sine terris,

11 *Praecipitantur.*] Etsi scio inconstantem esse Tacitum in usu temporum, tamen h. l. probabile videtur, eum scripsisse *praecipitantur*, quia antecedit *poterant*, et sequitur *levarentur*.

12 *Alvei manantes.*] Nec displiceret scribi, *nantes*. *Lipsius*. Mihi vero nec placet *nantes*: et multo magis miror, *Freinshemio manare* proprie esse natate. *Tacitus* significat, cum depressae oneribus naves profundius mare secarent, earum summa latera propius abuisse ab eius superficie: atque eo plus aquae a superurgente fluctu accepisse: levatas igitur oneribus, ut labra laterum exstarent altius aquis, et sic minus assilientium undarum acciperent. In quo hoc est paullo insolentius, quod alvei *manare* dicuntur, cum proprie manent ipsa liquida. Sed non caret id auctoribus, et manant etiam, in quibus liquidum fluit. Sic *Livius* libro 1. *manantem cruore cultrum*: *Ovidius* et *Seneca marmora manantia lacrimas*, de Niobe: sic *Plinius arbores fusco manantet*. Sunt ergo *alvei manantes per latera* irrumpentem aquam magna copia recipientes. *Gronovius*. add. *Drakenb.* ad *Liv.* 1, 58. *Heinf.* ad *Ovid. Met.* VI, 312. similis est usus *τὸ πρὸς*, quod proprie dicitur de liquore, sed etiam de vase, ut in illo *Terentii Eun.* 1, 2, 25. *plenus rimarum sum, hac eo illic persuio*. pro quo male *Bentle-*

ius reposuit *persuio*. Itaque non opus cum *Heinsio* legere vel *alternantes latera*, vel *innantes alterno latere*, etiam propterea, quod hic non tam de iactatione navis sermo est, quam de aqua irrumpente per latera, propter quam levanda navis, ne *ὀρθροντος* fieret.

1 *Illam cladem.*] *Heinsius* coniecit: *santum alias illa clades*. Sed et ante absolute dixit *truculentia caeli praestat Germania*.

2 *Aut ita vasto et profundo.*] *Freinshemius* cum antiquorum somnium esse dicit de Oceano terram undique cingente. Vix assequor, quid sibi velit. nam terram undique mari cingi, non antiquorum magis, quam horum hominum est somnium, si somnium est. In *Taciti* verbis aliquid agnoscio, quod somnium veterum vocare possis: quale et apud *M. Senecam* suasor. 1. *Ita est verum natura: post omnia Oceanus: post Oceanum nihil*. Sed illae ipsae terrae, quas propiorum. seculorum navigatio deprehendit, quaeque trans Oceanum nos coercentem iacent, Oceano cingi et contineri non desunt. *Timide* autem suspicabar scripsisse *Tacitum: hostilibus circum litoribus, aut ita vasto et profundo, ut credatur novissimum ac sine terris, mari*. *Gronovius*.

3 *Sine terris.*] *Heinsius* *sine terris*: id est planius. Sed illi termini nonne terrae?

ris, mare. pars navium haustae sunt; plures apud insulas longius sitas ⁴ eiectae: milesque, nullo illic hominum culta, fame absumptus, nisi quos corpora equorum, eodem ⁵ elisa, toleraverant. sola Germanici ⁶ triremis Chaucorum terram adpulit, quem per omnes illos dies noctesque, apud ⁶ scopulos et prominentis oras, cum *se tanti exitii reum* clamitaret, vix *ohibere* amici, quo minus eodem mari oppeteret. Tandem relabente aestu, et secundante vento, ⁷ claudae naves raro remigio, ⁸ aut intentis vestibus, et quaedam a validioribus tractae, revertere: quas raptim refectas misit, ut scrutarentur insulas. collecti ea cura plerique: multos Angrivarii nuper in fidem accepti, redemptos ab interioribus reddidere: quidam in Britanniam rapti, et remissi a regulis. Ut quis ex longinquo revererat, *miracula* narrabant, *vim turbinum*, et ⁹ *inauditas volucres, monstra maris, ambiguas hominum et beluarum formas*: visa, sive ex metu credita. Sed fama classis amissae, ut Germanos ²⁵ ad spem belli, ita Caesarem ad coercendum erexit.

K 4

C.

⁴ *Eiectae.*] Verbum proprium et elegans de naufragiis. quam significationem illustrat Gronov. ad Liv. XLIV, 19.

⁵ *Elisa.*] Heinsius post alios navium *elisa*, ne mortuos equos comedisse videantur. Sed primo, multis necessitas est, elisa corpora de mortuis intelligere. nam etiam *avicus* de mortuis dicitur, ut ap. Ca. Pis. 19. *eiectum cadaver*, et de his, qui vivi enatarunt. Deinde *duxerit*, opinor, *ensiformis*.

⁶ *Scopulos et prom.*] Quantum ego vidi vel audivi, non sunt in eo tractu litorales scopuli. Est mollis aut arenosa terra, nec nihil arte aut opere elata. *Lipsius*.

⁷ *Claudae naves.*] Livius lib. 37. *contemplatus Endamus hostes claudae marisque naves apertis navibus remanico trahentes.* Gronovius. Virg. Aen. V, 271. *amissis remis utque ardore debilis uno.*

⁸ *Aus intentis vestibus.*] Iuvenalis Sat. 12. *inopi miserabilis arte cucurrit Vestibus extentis.* Noster in fine 5. histor. *simul captae linternae sagulis versicoloribus band inadecore pro velis utebantur.* haec Aurelius. Unde patet, frustra Heinsum coniecere *vestibus*. de navibus sive tractis statim separatim dicit.

⁹ *Inauditas volucres.*] Nec esse quidem sunt. Libuit istis apud ignaras aures, in his et sequentibus, *εργυραδην*, et narrare quae noster merito ambigit, *visa, sive ex metu credita.* Imo nec visa, nec credita, sed vanitate efficta. *Lipsius*. Videtur dicendum fuisse *invisas* vel *invisatas*. nam *inaudita* aves sunt, quarum aut cantus aut nomen nunquam audivissent: quorum neutrum satis convenit vel sequentibus, vel consuetudini loquendi de tali re.

I Pro-

A. V. C. Silio cum triginta pedum, tribus equitum millibus ire in Catos imperat: ipse maioribus copiis Mar-
 769. A. C. 16. sos inrumpit: quorum dux Malouendus, nuper in de-
 ditionem acceptus, *propinquo luco defossam Vari-
 nae legionis aquilam modico praesidio servari*, indicat.
 Missa extemplo manus, quae hostem a fronte elice-
 ret alii, qui, terga circumgressi, recluderent hu-
 mum: et utrisque adfuit fortuna, eo promptior Cae-
 sar pergit introrsus, populatur, excindit ² non ausum
 congressi hostem, aut sicubi, restiterat, statim pul-
 sum; nec unquam magis, ut ex captivis cognitum est,
 paventem. Quippe *invictos, et nullis casibus ³ supera-
 biles Romanos praedicabant, qui perditam classe, amissis
 armis, post constrata equorum virorumque corporibus
 litora, eadem virtute, pari ferocia, et veluti aucti*
 26 *numero inrupissent.* Reductus inde ¹ in hiberna miles,
 laetus animi, quod adversa maris expeditione prospe-
 ra pensavisset. addidit munificentiam Caesar, quan-
 tum quis damni professus erat, exsolvendo. Nec
 dubium habebatur, labare hostes, petendaeque pacis
 consilia sumere, et, si proxima aetas adiiceretur, pos-
 se bellum patrari: sed crebris epistolis Tiberius mo-
 nebat, *rediret ad decretum triumphum, satis iam e-
 ventuum,*

¹ *Propinqua luca.*] Malim, *luco*.
 Hic autem inventa aquilarum una,
 et supra lib. I. altera, ergo re-
 ceptae nunc omnes, quia tertia
 servata militis astu. Florus tamen
 scripsit, *Signa, et aquilas duas
 adhuc Barbari possident: versiam
 signifer.* etc. Parum considerate.
 nisi ex Livii persona et aetate id-
 qui hominem placet. *Lipsius.* Ter-
 tiam Claudii demum tempore re-
 ceptam tradit Dio Lib. LX. vid.
 Ryckius ad h. l.

² *Non ausum congressi hostem.*]
 Legerim haec et sequentia, *Non
 auso c. hoste, pulsa, pavente.*
Lipsius. Sed et Hist. V, 16, *ex-
 scindere hostem* dixit. Simile Agric.
 22. *vastare nationes.*

³ *Superabiles Romanos praedica-*

hant.] Meo iudicio *vd praedica-*
hant, quod Acidalius ab interprete
 esse putabat, non est nisi Taciti,
 et verbum pro materia lectum.
 Neque vero Lipsius audiendus.
 Quin quae sita elegantia est: nec
 novum profecto possessoris nomen
 pro re possessa poni. Sic, iam
proximus ardet Vcalegon. Adde si
 libet 4. Observ. 24. *Hostem igitur
 non ausum congressi est luca et
 res hostis non ausi congressi, etc.*
Granovius.

¹ *In Hiberna miles.*] Vera corre-
 ctio Beroaldi, *in hiberna miles*, ex
 Taciti verbis ipsis. Rhenanus qui,
lubiona, legit, et ego qui serio
 olim refelli, digni ambo qui pie-
 mur. *Lipsius.*

ventum, satis casuum: prospera illi et magna proelia: A. V. eorum quoque meminisset, quae venti et fluctus, nulla ⁷⁶⁹ ducis culpa, gravia tamen et saeva damna intulissent. ^{A. C.} ^{16.}
² se novies a divo Augusto in Germaniam missum, plura consilio, quam vi perfecisse. sic ³ Sugambros in deditio- nem acceptos: sic Suevos, regemque ⁴ Maroboduum pace obstructum. posse et Cheruscos, ceterasque rebellium gentes, quando Romanae ultioni ⁵ consultum esset, inter- ni discordiis relinquere. Precante Germanico annum efficiendis coeptis, acrius modestiam eius adgreditur, alterum consulatum offerendo, cuius munia praesens obiret, simul adnectebat, si foret adhuc bellandum, relinqueret materiam Drusi fratris gloriae, qui, ⁶ nullo tum alio hoste, non nisi apud Germanias adsequi nomen impera-

K 5

impera-

¹ Se novies in Germaniam.] Non toties in propria Germaniam: quare in Historiis, et examina: sed intellegit sumiturque una missio- nes, opinor, in Pannoniam, et Illyricum. Lipsius. Boxhornius cautebat: toties.

;² Se Sugambros.] Id accidit Ti- berio ipso duce. Vide Dionem lib. LV. in cuius verbis menda, Cantabrique appellantur in Germa- nia, qui revera Sugambri: ut mo- di olim Antiquar. lect. lib. I. cap. VI. Suetonius Aug. 21: Suevos et Sugambros descendentes se in Galliam tradaxit, et in proximis Rheni agris collocavit. Eutropius lib. 7. Tiberius CCC. M. captivorum ex Germania transfudit, et supra ri- pam Rheni in Gallia collocavit. Eborus non obscure indicat hos ipsos esse, qui Burgundiones postea appellati, largiter potuerunt. Bur- gundiones, inquit, quondam a Ro- manis subacta interiori Germania per castrorum limites positi a Tibe- rio Caesare, in magnam caeluerrans gentem. atque ita nomen ex locis iussperant, quia crebra per limi- tes habitacula constituta, Burgas- tigo vocant. Hi postea rebelles ef-

fecti Romanis, plusquam LXXX. armatorum ripas Rheni fluminis infederunt, et nomen gentis obtinuerunt. A quo tamen diversus le Ammianus, qui originem eorum a Romanis trahit: Gratanter rati- one gemina Principis acceptae sunt litterae. prima, quod iam inde sem- paribus praeiis sobolem se esse Roma- nam Burgundii sciunt: dein, quod salutarum, finiumque causa Ale- manis saepe iurgabant. Lipsius. De orthographia nominis vid. Duker, V. C. ad Flor. IV, 12. et Cl. Oudend. ad Suet. Aug. 21. qui probat Sygambros, ibi etiam de Suevis vide,

⁴ Maroboduum.] v. Vellei, II, 108. 109.

⁵ Romanae ultioni consultum esset.] Esset posui, pro est, Muretum securus, et Pichenam, quod latinatam requi- rere, quivis videt. Verba haec in MS. confundi solere, nemo nescit,

⁶ Nulla sum.] Scribendum ar- bitror nulla dum: non enim e per- sona Taciti, sed Tiberii dicuntur, pro nullus dum etiam apud Liv. XXIX, 11, irrepserat nullus sum, quod mutatum a Rhenano et aliis. vid. ibi Drakobn.

A. V. imperatorium, et ⁷ *deportare lauream posset*. Haud
 769. cunctatus est ultra Germanicus, quamquam fingi ea,
 A. C. 16. seque per invidiam parto iam decori abstrahi intelli-
 27 geret. Sub idem tempus, e familia Scriboniorum Libo
 Drusus defertur, moliri res novas. Eius negotii ini-
 tium, ordinem, finem curatius ¹ *differam*; quia tum
 primum reperta sunt, quae per tot annos temp. exe-
 dere. Firmius Catus, Senator, ex intima Libonis
 amicitia, iuvenem improvidum, et facilem inanibus,
 ad Chaldaeorum promissa, Magorum sacra, somnio-
 rum etiam interpretes impulit: dum ² *proavum Pom-
 peium*

⁷ *Deportare lauream possit*.] Id est, triumphare. Triumphantes enim ascendere Capitolium soliti, et laurum, quam manu tenebant, quaeque in fascibus licitorum, deponere in gremio Iovis: arbitri scilicet victoriae et auctoris. Plura in EXCVRS. D. *Lipfius*.

¹ *Differam*.] Ne quis tentet emendare *edifferam*, quod in hac constructione usitatus est, et alibi quoque contra libros a viris doctis inductum; etiam *differere* cum accusativo dicitur Livio, vid. Drakenb. ad XL1, 6. et Sallustio Cat. 5. quem imitatur noster. vid. etiam Curtium ad l. c.

² *Dum proavum Pompeium*.] Ante lucem quaerere ocepit hoc stemma, et vereor ut concubium notis sit, priusquam pertingam. Cur Liboni huic proavum Pompeius, scio: cur Caesares consobrini. In Scribonia amita haereo, quae ex historiis quidem adtrahitur saltem matertera maior. nisi placet amitae nomine abusum Tacitum esse. Si non est: sequitur ut paternum genus etiam (nam de materno constat) huic adolescenti e Scriboniis sit. Et suadet hercle nomen: quia Tacito dicitur, Scribonius Libo Drusus. Censeo L. Scribonio Liboni, qui consul cum M. Antonio fuit, fratrem fuisse alium Scribo-

nium, cuius nepos iste. ita, inquam, ut maritus Pompeiae Scribonius aliquis fuerit. Liquere res nisi ex genesi non potest: quam in EXCVRS. vide E. *Lipfius*.

Amitam Scriboniam.] Digna lectu de tota hac re apud Senec. epist. LXXI. *Lipfius*.

Proavum Pompeium, amitam Scriboniam.] Prope temerarium est, in his aliquid audere. Video tamen Scriboniam Augusti etiam Senecae appellari huius Drusi *amitam*. Video et Dioni et Appiano Scribonium Libonem consulem anni V. 719. dici socerum Sex. Pompeii. Huius igitur Scribonii filius, si Pompeiam duxit, sororis suae filiam duxit, quae Romanis non erant iustae nuptiae. Nec vero Pompeiam Sex. F. possum putare, quam cum Fausti liberis conservatam Hirtius, Florus (haud dubie falso) interfectam cum patruelibus e Sulla scribunt. Quod vult Rupertus, etiam alibi Hirtianam Magni, Flori Pompeiam Sexti filiam faciat. Utrobique profecto eadem designatur, et Magni filia, Cn. et Sexti soror. Relinquitur, ut suspicemur, si possumus, Sexto aliam fuisse uxorem, ex qua genuerit Pompeiam Libonis Drusi matrem, antequam Scriboniam duceret. *Gronovius*. adde Ryckium ad h. l. si lubet.

peium, amitam Scriboniam, quae quondam Augusti A. V. 769.
 3 coniunx fuerat, consobrinos Caesares, plenam imagi- A. C. 16.
 nibus domum ostentat: hortaturque ad luxum et aes
 alienum, socius libidinum⁴ et necessitatum, quo plu-
 ribus indiciis inligaret. Vt satis testium, et, qui fer- 28
 vi eadem noscerent, reperit, aditum ad principem
 postulat, demonstrato crimine et reo, per Flaccum
 Vesicularium, equitem Romanum, cui propior cum
 Tiberio usus erat. Caesar indicium haud aspernatus,
 congressus abnuvit: *posse enim, eodem Flacco internun-
 tio, sermones commcare.* Atque interim Libonem
 ornat praetura, convictibus adhibet, non vultu alie-
 natus, non verbis commotior (adeo iram condiderat)
 cunctaque eius dicta factaque, cum prohibere posset,
 scire malebat: donec Iunius quidam, tentatus, ut in-
 fernas umbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trio-
 nem

3 *Coniunx fuerat.*] Heinsius *fue-
 rit*: bene, si e persona Firmii Cati
 dicta sunt. Sed potest accipi sal-
 tem hoc, *quae fuerat*, e persona
 Taciti dictum. vid. ad I, 53.

4 *Et necessitatum.*] *Necessitates*
 sunt sumtus vel impensae. Et hoc
 confirmant loca duo posteriora:
 ut et quae I, II. *vectigalia et ne-
 cessitates.* *Augustinae* autem, quae
 vox tantopere placet hic Freinshe-
 mio, quid aliud sunt quam ege-
 stas, inopia? Quae sequitur qui-
 dem immodicos sumptus, sed non
 petitur ex destinato, neque ad so-
 cietatem placet. Quam belle igitur,
socius libidinum et egestatis!
 Immo prodigientiae, sumptuum.
 Proponit ei avitam nobilitatem, ob
 quam ostendit eum posse ad impe-
 rium pervenire: modo se dignum
 illo praestet munificentia et convi-
 viis gratiam quaerendo, (eo effica-
 cioribus, quod ab hac ambitione
 remorus esset triparsus Tiberius),
 nec pareret pecuniae, vel si mu-
 tuandum gravibus sub usuris esset
 quod donaretur: (sic enim et lu-
 lius auctor dominationis fecerat):
 utque ostenderet sese adiutorem

consilii, quod dederat, ipse, quasi
 pro Libone laborans, similiter fa-
 ciebat, luxuriosus et damnosus;
 revera, ut plures conficii fierent
 temerariae ambitionis, per quos
 Libonem convinceret. Gronovius.
 Non possum hic accedere magno
 Gronovio. *Necessitates* de impen-
 sis dici, scio, sed de necessariis,
 ut I, II. et locis, ibi a Lipsio alla-
 tis, non, quae sunt luxuriae caus-
 sa. neque impensarum, qua sunt
 impensae, et quoad sunt necessariae,
 aliquis socius esse potest, nisi forte
 hoc sensu, ut partem conferat.
 Manifeste *libidines* referuntur ad
luxum: ergo et *necessitates* ad *aes*
alienum. Et sic accepere Lipsius I.
 c. et Freinsb.

1 *Reperit.*] Aurelius: *reperit*:
 probant Freinsb. et Heinsius: qui
 insuper vult: *et qui e servis*. Vul-
 gatam quoque commodum est, etsi
 altera illa ratio frequentior apud
 nostrum.

2 *Per Flaccum Vesicularium.*] Qui
 tamen infra lib. 5. est, Ves-
 cularius Atticus insidiarum in Li-
 bonem internunciis. Lipsius,

A. V. nem indicium detulit. celebre inter accusatores Tri-
 769. nis ingenium erat, avidumque famae malae. Statim
 A. C. corripit reum, adit consules, senatus cognitionem
 16. poscit: ¹ et vocantur patres, addito, *consultandum*
 29 *super re magna et atroci*. Libo interim, veste muta-
 ta, cum primoribus feminis circumire domos, orare
 adfines, vocem adversum pericula poscere: abnuen-
 tibus cunctis, cum diversa praetenderent, ¹ eadem
 formidine. die senatus, metu et aegritudine fessus,
 sive, ut tradidere quidam, simulato morbo, ² lecti-
 ca delatus ad fores curiae, ³ innisusque fratri, et ma-
 nus ac supplices ⁴ voces ad Tiberium tendens, immo-
 to eius vultu excipitur. mox ² libellos et auctores re-
 citat Caesar, ita moderans, ne lenire, neve asperare
 30 crimina videretur. Accesserant, praeter Trionem et
 Catum accusatores, Fonteius Agrippa, ¹ et C. Vibius,
² certabantque, cui ius perorandi in reum daretur:
 donec Vibius, quia nec ipsi inter se concederent, et
 Libo sine patrono introisset, ³ singillatim se crimina
 obiecturum professus, protulit libellos, ⁴ vecordes
 adeo,

³ *Es vocantur Patres.*] Faernus
 legebat: *senatus cognitionem poscit.*
advocantur Patres. Frustra. *Vo-*
cari in tali re dicitur senatus, non
advocari. Tum hic transitus per
 et frequens Tacito et aliis.

¹ *Eadem formidine.*] Omnes enim
 timebant Principis offensam. *Lip-*
sus.

² *Lectica delatus.*] Quod re-
 ceptum in solis aegris. Nam le-
 cticae quamquam iam vulgatae,
 tamen spernebantur adhuc a Cu-
 riae aditu. Sueton. de Tiberio:
Numquam curiam nisi solus intra-
vit: lectica quondam involatus ne-
ger comites a se removit. *Lipsius.*

³ *Innisusque fratri.*] Puto L. Scri-
 bonio Liboni, qui hoc anno con-
 sul. *Lipsius.*

⁴ *Manus - voces tendens.*] vid.
 ad c. 20.

⁵ *Libellos et auctores.*] *Libellos*
 qui continerent crimina; *auctores*,
 qui indicia fecissent.

¹ *C. Vibius.*] Libri scriptus et editi
 habent C. *Livius*, pro quo *Lipsius*
 conticiebat *Cluvius*. Post omnes
 consensere ex Ann. IV, 28, 29. re-
 scribendum *Vibius*. Idque ita evi-
 dens est, ut non dubitatum cum
 Ryckio recipere. Dissentiant in
 praenomine, cum aliis C. aliis
 Q. placeat; sed quia IV, 13, 28. sine
 praenomine in scriptis nominatus,
 ut etiam dedt Gronovius, opti-
 mum duxi cum Ryckio servare
 C. *Vibium*.

² *Certabantque cui ius.*] Ut
 quondam in causa Verrina, Cicerō
 et Caecilius; idque genus causae
 divinationem vocabant.

³ *Singillatim se crimina.*] Ut fe-
 cit Cicerō in Verrem, actione pri-
 ma, et fieri voluit Nero. v. Suet.
 Ner. 15. et quas ibi diximus.

⁴ *Vecordes adeo.*] Hoc vitio Li-
 bonem non absolvo. Vereor tam-
 en, ne Tacito hic exciderit,
 quale Floro, cum *εὐχόμενος* Tar-
 quinii

adeo, ut consultaverit Libo, *an habiturus foret opes*, A.V.
⁵ *quis viam Appiam Brundisium usque pecunia operiret.* 769.
 inerant et alia huiuscemodi, stolidi, vana: si mollius A.C.
 acciperes, miseranda. Vni tamen libello, manu Li- 16.
 bonis, nominibus Caesarum, aut senatorum, additas
⁶ aroces vel occultas notas, accusator arguebat. Ne-
 game reo, agnoscentes seruos per tormenta interro-
 gari placuit. Et quia, ⁷ veterem senatusconsulto, quae-
 stio

quini eminentia papaverum capita demerentis *superbiam* vocavit. Speciem stultitiae obtendi agnosco: sed sub ea rem atrocem velazam diffiteri nequeo. Nec tam stolidi quam perplexantis ea oratio videtur, qui rogare aperte non auderet, an maiorem habiturus esset, quam quisquam privatorum: ad quam accederet forsitan nemo, propinquius tamen nemo accederet Principe: denique an principatu petiturus esset. Omnis superlatio, quam vocant rhetores, exprimit, quod fieri non quit, ut quod summum veri est, intelligamus. Darius pecuniam deserebat Alexandro *quantam tota Macedonia caperet*. Et solent in consultationibus istis perplexim loqui, dum vanum esse in dubios exitus veniae patrocinium praeparant, qui spei veritatis indulgent. Sic iste patrum nostrorum memoria consulebat, an in capitate argento suam faciem quantumque visurum esset. *Gronovius.*

⁵ *Quis viam Appiam*] Non temere de via Appia consultavit vatum caput, quia ea inter Romanas vias longissima, et quasi regia, ut ait Statius:

— *qua limite nota*

Appia longarum seritur regina viarum.

Sed pertinaciter ea Brundisium usque? Negat Frontinus de Aquaeductibus, qui ultra Capuam non porrigit. *Appia aqua*, inquit, *intra est ab Ap. Claudio Censore. ni et viam Appiam a porta Capena*

usque ad urbem Capuam muniendam curavit. Adfirmat tamen hic Tacitus, et Strabo, prolixè lib. 5. et 6. et Horatius:

Brundisium melius Numici via ducas, an Appi. alique. Omnes bene. Nam Appius ipse non hercle ultra Capuam perduxit. ne potuit quidem, ut fines tunc erant imperii Romani. perduxit postea sive C. Gracchus Tribunus, qui pletrasque vias fecit, refecit; sive C. Caesar, qui curator viae Appiae non leviter in eam impendit; sive Augustus: de quo inscriptiones praesae, S. P. Q. R. QVOD. VIA. H. MVNITAE SVNT. Nam certum aliquid non alii, non ego inveni. *Lipsius.*

⁶ *Aroces vel occultas.*] Quae ad mortem eorum pertinerent, aut caedem. *Lipsius.*

⁷ *Veterem Senatusconsulto.*] Quando et a quo latum id SC. quaero? Sane antiquum est, et Cicero referre videtur ad morem maiorum potius, quam ad legem. *Nam cum more maiorum de servis in dominum ne tormentis quidem quaeri liceat: exorsus est servus, qui quem in eculo appellare non posses, eum arcuset solutus.* Idem: *Maiores nostri in dominum de servo quaeri noluerunt, non quia non possent verum inveniri, sed quia videbatur indignum esse, et domino morse ipsa tristitia.* Derogatum ei legi antiquitus, in causa incesti. Pro Milone: *De servis nulla lege quaestio est in dominum, nisi de incestu, ut fuit*

A. V. nem indicium detulit. celebre inter accusatores Trio-
 769. nis ingenium erat, avidumque famae malae. Statim
 A. C. corripit reum, adit consules, senatus cognitionem
 16. poscit: ³ et vocantur patres, addito, *consultandum*
 29 *super re magna et atroci*. Libo interim, veste muta-
 ta, cum primoribus feminis circumire domos, orare
 adfines, vocem adversum pericula poscere: abnuen-
 tibus cunctis, cum diversa praetenderent, ⁴ eadem
 formidine. die senatus, metu et aegritudine fessus,
 sive, ut tradidere quidam, simulato morbo, ² lecti-
 ca delatus ad fores curiae, ³ innisusque fratri, et ma-
 nus ac supplices ⁴ voces ad Tiberium tendens, immo-
 to eius vultu excipitur. mox ⁵ libellos et auctores re-
 citat Caesar, ita moderans, ne lenire, neve asperare
 30 crimina videretur. Accesserant, praeter Trionem et
 Catum accusatores, Fonteius Agrippa, ¹ et C. Vibius,
² certabantque, cui ius perorandi in reum daretur:
 donec Vibius, quia nec ipsi inter se concederent, et
 Libo sine patrono introisset, ³ singillatim se crimina
 obiecturum professus, protulit libellos, ⁴ vecordes
 adeo,

³ *Es vocantur Patres.*] Faernus
 legebat: *senatus cognitionem poscit.*
advocantur Patres. Frustra. *Vocari*
 in tali re dicitur senatus, non
advocari. Tum hic transitus per
 et frequens Tacito et aliis.

¹ *Eadem formidine.*] Omnes enim
 timebant Principis offensam. *Lip-
 sius.*

² *Lectica delatus.*] Quod re-
 ceptum in solis aegris. Nam le-
 cticae quamquam iam vulgatae,
 tamen spernebantur adhuc a Cu-
 riae aditu. Sueton. de Tiberio:
*Namquam curiam nisi solus intra-
 vit: lectica quondam involatus a-
 ger comites a se removit.* *Lipsius.*

³ *Innisusque fratri.*] Puto L. Scri-
 bonio Liboni, qui hoc anno con-
 sul. *Lipsius.*

⁴ *Manus - voces tendens.*] vld.
 ad c. 20.

⁵ *Libellos et auctores.*] *Libellos*
 qui continerent crimina; *auctores*,
 qui indicia fecissent.

¹ *C. Vibius.*] Libri scriptus et editi
 habent. *C. Livius*, pro quo Lipsius
 conliciebat *Clavus*. Post omnes
 consensere ex Ann. IV, 28. 29. re-
 scribendum *Vibius*. Idque ita evi-
 dens est, ut non dubitarim cum
 Ryckio recipere. Dissentiunt in
 praenomine, cum aliis C. aliis
 Q. placeat; sed quia IV, 13. 28. sine
 praenomine in scriptis nominatus,
 ut etiam dedisset Gronovius, opti-
 mum duxi cum Ryckio servare
C. Vibium.

² *Certabantque cui ius.*] Ut
 quondam in causa Verrina, Cicerone
 et Caecilius; idque genus causae
 divinationem vocabant.

³ *Singillatim se crimina.*] Ut fecit
 Cicerone in Verrem, actione prima,
 et veri voluit Nero. v. Suet.
 Ner. 15. et quas ibi diximus.

⁴ *Vecordes adeo.*] Hoc vitio Li-
 bonem non absolvo. Vereor ta-
 men, ne Tacito hic exciderit,
 quale Floro, cum *τιχνομεν* Lar-
 quinii

adeo, ut consultaverit Libo, *an habiturus foret opes*, A. V. ⁵ *quis viam Appiam Brundisium usque pecunia operiret*. 769. ^{A. C.} inerant et alia huiuscemodi, stolidi, vana: si mollius acciperes, miseranda. Vni tamen libello, manu Libonis, nominibus Caesarum, aut senatorum, additas ^{16.} ⁶ *atroces vel occultas notas, accusator arguebat. Negante reo, agnoscentes seruos per tormenta interrogari placuit. Et quia, ⁷ veterem senatusconsulto, quaestio*

quae eminentia papaverum capita demerentis *superbiam* vocavit. Speciem stulticiae obtendi agnosco: sed sub ea rem atrocem velozam diffiteri nequeo. Nec tam stolidi quam perplexantis ea oratio videtur, qui rogare aperre non audeat, an maiorem habiturus esset, quam quisquam privatorum: ad quam accederet. forsan nemo, propinquius tamen nemo accederet Principe: denique an principatu poturus esset. Omnis superlatio, quam vocant rhetores, exprimit, quod fieri non quit, ut quod sumum veri est, intelligamus. Darius pecuniam deserebat Alexandro *quantam tota Macedonia caperet*. Et solent in consultationibus istis perplexim loqui, dum vanum e re in dubios exitus veniae patrocinium praeparant, qui spei veritae indulgent. Sic iste patrum nostrorum memoria consulebat, an in capitato argento suam faciem quantumque visurus esset. *Gronovius.*

⁵ *Quis viam Appiam*] Non temere de via Appia consultavit vanum caput, quia ea inter Romanas vias longissima, et quasi regina, ut ait Stadius:

— *qua limite nota*

Appia longarum scribitur regina viarum.

Sed pertinuit ea Brundisium usque: Negat Frontinus de Aquaeductibus, qui ultra Capuam non porrigit, *Appia aqua*, inquit, *intacta est ab Ap. Claudio Censore, ne et viam Appiam a porta Capena*

usque ad urbem Capuam muniendam curavit. Adfirmat tamen hic Tacitus, et Strabo, prolixè lib. 5. et 6. et Horatius:

Brundisium melius Nemicus via ducat, an Appi. alique. Omnes bene. Nam Appius ipse non hercle ultra Capuam perduxit. ne potuit quidem, ut fines tunc erant imperii Romani. perduxit postea sive C. Gracchus Tribunus, qui plebsque vias fecit, refecit; sive C. Caesar, qui curator viae Appiae non leviter in eam impendit: sive Augustus: de quo inscriptiones praescae, S. P. Q. R. QVOD. VIAE. MVNITAE SVNT. Nam certum aliquid non alii, non ego inveni. *Lipsius.*

⁶ *Atroces vel occultas.*] Quae ad mortem eorum pertinerent, aut eadem. *Lipsius.*

⁷ *Veterem Senatusconsulto.*] Quando et a quo latum id SC. quaero? Sane antiquum est, et Cicero referre videtur ad morem maiorum peritius, quam ad legem. *Nam cum more maiorum de servis in dominum ne tormentis quidem quaeri liceat: exortus est servus, qui quem in eculeo appellare non posses, cum aicenses solus.* Idem: *Maiores nostri in dominum de servo quaeri noluerunt, non quia non posset verum inveniri, sed quia videbatur indignum esse, et domino morte ipsa tristius.* Derogatum ei legi antiquitus, in causa incesti. Pro Milone: *De servis nulla lego quaestio est in dominum, nisi de incestu, ut fuit*

A. V. stio in caput domini prohibebatur, callidus, et ⁸ no-
 769. vi iuris repertor, Tiberius mancipari singulos ⁹ acto-
 A. C. ri publico iubet: scilicet, ut in Libonem ex servis,
 16. salvo senatusconsulto, quaereretur. Ob quae poste-
 rum diem reus petivit. domumque digressus, extremas
 preces ¹⁰ P. Quirino, propinquo suo, ad principem
 31 mandavit. Responsum est, ut *senatum rogaret*. cin-
 gebatur interim ¹ milite domus, ² strepebant etiam in
 vestibulo, ut audiri, ut aspici possent: cum Libo,
 ipsis, quas in novissimam voluptatem adhibuerat, epu-
 lis excruciatas, ³ vocare percussorem, prensare servo-
 rum dextras, inferere gladium. atque illis, dum tre-
 pidant, dum refugiunt, evertentibus ⁴ adpositum men-
 sa

fuit in Clodium. Iuriconsulti ex-
 cipiant etiam adulterii crimen,
 fraudati census, et maiestatis. I.
 I. C. de quaestionibus. Lipsius.

§ *Novi iuris repertor Tiberius.*]

Imo infamia huius inventi penes
 Augustum: erratque noster, si non
 errat Dio libro 55. "Οτι δι ου
 εχεν εν δδλον κατα δεσποτης βασι-
 νιαδης, εκλευσεν δεσπυς εν χρεια
 τοιυδα τυυς γυνται, τω δημοστω
 αυτην, η και αυτω περιελασθη,
 ηπως αλλιτριος τα κρινομενα εν
 ερετασθηται, οι μν ητιωντο, ητι δ
 υμιοσ τη τα δεσποτης μεταλλαγη κα-
 ταλασθητα υμαλλον: Quod vero cum
 non liceret servum in caput domini
 torqueri, insit ut quoties eius rei
 usus esset, vendi servum vel Actori
 publico, vel sibi ipse Principi: ut
 iam quasi alienus a reo examinari
 posset: id sane nonnulli criminati
 sunt, quasi legem ea domini muta-
 tione dissolveres. Lipsius.

9 *Actori publico.*] Mancipari,
 mancipio tradi: περιελασθη, sive
 vendi, dixit Dio. Supra: *Hor-
 tisque venditis statuam Augusti fi-
 niri mancipasset.* Libro III. *Servos
 quoque Silani, ut tormentis interro-
 garentur, actor publicus mancipio
 acceperat.* Sed quis publicus actor?
 non alius, quam publicus sive ser-

vus, sive libertus: proprio tamen
 munere, qui res rationesque Reip.
 administrabat. Plura in EXCVRS.
 F. Lipsius.

¹⁰ *P. Quirino propinquo suo.*]
 Est P. Sulpicius Quirinius, qui
 Aemilium Lepidam habuit uxorem.
 unde adnitas. Nam ipse ignobi-
 lis. Lipsius. *Quirino* est in Cod.
 MS. in prima Beroald. et Aldina,
 ut notavit Jac. Gronovius. Atque
 sic latini in inscriptionibus et alibi.
 Itaque non dubitavi hanc scrip-
 turam post Ryckium et Jac. Grono-
 vium recipere. adde Duker. ad Flor.
 IV, 12.

1 *Milite domus.*] Qui necessita-
 tem ostenderent, et sponte aut
 vi pereundum. Lipsius.

2 *Strepebant etiam in vestibulo.*]
 Velim, strepebantque iam in v.
 Gronovius. Ante Pichenam erat
 strepebantque etiam velut in ed. Lips.
 sed vet. edd. inde a Beroaldo omnes
 strepebant etiam.

3 *Vocare percussorem.*] i. e. ali-
 quem, cuius manu periret. Hic
 locus confirmare potest suspicionem
 nostram de loco Suetonii Ner.
 c. 48.

4 *Adpositum mensa.*] Groslotius
 mensae vel in mensa. hoc melius.
 Sed in potest intelligi, ut alibi.

I Prae-

sa lumen, feralibus iam sibi tenebris, duos ictus in A. V. viscera direxit. Ad gemitum conlabentis, adcurrere 769-
liberti: et, caede visa, miles abstinit. Accusatio tam A. C. 16.
men apud patres adseveratione eadem peracta, iuravitque Tiberius, *petiturum se vitam quamvis nocenti, nisi voluntariam mortem properavisset.* Bona inter ac- 32
cusatores dividuntur: et ¹ praeturae extra ordinem datae his, qui senatorii ordinis erant. ² Tunc Cotta Messallinus, *ne imago Libonis exequias posterorum committeretur*, censuit: Cn. Lentulus, ³ *ne quis Scribonius cognomentum Drusi adsumeret: supplicationum dies Pomponii Flacci sententia constituti.* ⁴ *ut dona Iovi, Marti, Concordiae, utque Iduum Septembrium dies, quo se Libo interfecerat, dies festus haberetur,* ⁵ L. P. et Gallus Asinius, et Papius Mutilus, et L. Apronius decrevere: quorum auctoritates, adulationesque retuli, ut sciretur, vetus id in Rep. malum. ⁶ Facta et

¹ *Praeturae extra ordinem.*] An supra numerum eos Praetores adiectos vult? certe enim unius praetura tantum vacabat. An potius, in annum proximum destinatos eos, extra sortem aleamque comitorum? *Lipfius.* Posterius verus.

² *Tunc Cotta Messallinus.*] Cotta hic inter notas et vibices eius facti, filius, ut Plinius ait libro 10. cap. 22. Messallae oratoris: patris optimi degeer proles. De imaginibus in funere, deque hoc interdicto, non repero ea quae scripti in Electis cap. XXIX. Sic Braci et Cassii imagines abolitae, infra libro 3. *Virgini clarissimarum seniliorum imagines antelatae sunt, Lentii, Quinctii, aliaque eiusdem sortis nominata? sed praefulgentes Cassius asque Brutus hoc ipso, non effigies eorum non visebantur.* *Lipfius.*

³ *Ne quis Scribonius.*] In praetoribus simile quid olim factum, v. Liv. VI, 20. Sueton.

⁴ *Ut dona Iovi, Marti.*] Delectam *ut* particulam putat Freinsheimius. recte, ut opinor. alterum usque fecit, ut putaret librarius, in principio *ut* excidisse.

⁵ *L. P. et Gallus Asinius.*] Vereor ut elapsum exscriptori sit aliquod nomen. Divinabam olim. L. Paetus, Gallus Asinius. Paetos sane illo aevo in Senatu fuisse, docet liber 15. ubi Caesonius Paetus. Quid si etiam, L. P. et Gallus Asinii? ut praenominibus distinguat plures eius gentis. Nam Asinii aliquot Senatores, imo consulares, uti infra dicam. *Lipfius.* Fortasse, L. Piso et Gallus Asinius. Gronovius. L. Publius dedit Ryckius: quod non probari potest. Freinsheimius etiam coniecit Plancus vel Paulus. Frustra viri docti ingenium exercent in hoc loco: quando nulla veri ansa datur, nisi una litera initialis, quae pluribus nominibus est communis. divinatio in talibus est, non iudicium.

⁶ *Facta et de Mathematicis.*] Imo

A. V. et de Mathematicis Magisque Italia pellendis senatus
 769. consulta: quorum e numero, L. Pituniamus ⁷ saxo de-
 A. C. icrus est: in P. Marcium consules, ⁸ extra portam
 16. Exquilinam, cum ⁹ classicum canere iussissent, ¹⁰ mo-
 33 re prisco advertere. Proximo senatus die multa in
 luxum civitatis dicta a Q. Haterio, consulari, Octa-
 vio Frontone, praetura functo: decretumque *ne va-*
sa

Imo repetita potius. Nam veteri
 lege edictoque, pridem amota e
 Rep. illa pestis. Adde quae in
 EXCVRS. G. Lipsius.

7 Saxo deiectus est.] Tatpicio.
 ita dicebant, sine alia additione.
 Plautus: *Qui in amore, (malim
 amorem) praecipitavit, peius perit,
 quam si saxo soliat.* Lucretius;

— scelerisque lueta
 Carcer, et horribilis de saxo
 lactus deorsum.

Lipsius.

8 Extra portam Exquilinam.]
 Supplicia pleraque apud Romanos
 sumi solita extra portas. credo,
 ne frequenti sanguine et caede,
 contaminari oculi civium, aut de-
 libat videretur libertas. Exempla
 in EXCVRS. H. Lipsius.

9 Classicum canere.] Non cuilibet e plebe doctorum notus mos.
 Cum civi rei capitalis dies dicta
 esset, classicum in celeberrimis ur-
 bis locis canebat, et postremo ante
 ianuam damnati. Plutarchus
 in Gracchis: *καίτοι πάτριόν ἐστιν
 ἡμῶν, ἔστιν ἕκκην δίκην θανάτιον
 μὴ ὑπαυδαί, τὸν περὶ τὰς θύρας
 ἔσθην ἰλιθύντα σαλπικυτῶν ἀνα-
 λυτοῦσι τῆ σάλπιγγι, καὶ μὴ πρό-
 τερον λαφύραιν ψάφον αὐτῶ τὸς δι-
 κασίας.* Patrius nobis mos est, si quis
 capitis accusatur, neque obaudit, ad
 eius fores mane subicinum ire, et
 classicum canere, nec ante iudices
 sententiam de eo ferre. Seneca li-
 bro 1. de Ira: *Itaque estis perversa
 induenda magistratus vestis, et con-
 vocanda classico concio est, procedam
 in tribunal non furens nec in-*

*festus, sed vultu legis, et illa so-
 lennia verba gravi magis quam ra-
 bida voce concipiam.* In Commenta-
 rio M. Sergii apud Varronem,
 libro 5. de L. L. *Quo die comitia
 erunt, in arce classicum canat,
 endo (sic emendo) circumque moe-
 ros, et ante privati huiusce T.
 Quinctii Trogi scelerosi hominis bo-
 sticum (leg. est, hostium) canat,
 et ut in campo cum primo luci adsit.
 Seneca iterum huc respexit Epit.
 XVII. *Cum classicum cecinit, scit
 non se peri: cum aliqua conclama-
 tio est, quomodo exeas, non quid
 effera: quaeris.* Puto et Lucilius,
 hoc versu Trochaico:*

*Rauco conclonem sonitu et curvis
 cogans cornibus.*

Nec Romae solum et inter cives
 servatus ille mos: sed etiam in
 provinciis, nisi fallunt me Decla-
 matores (et hercle vereor ut ani-
 mi ingeniique causa fallant) apud
 Senecam patrem libro 9. Controv.
 2. de Flamini qui inter coenam
 noxium punivit. *Capito: Est a
 praecone silentium: adhibentur de-
 inde legisima verba: canitur ex al-
 tera parte classicum.* Cassius Se-
 verus: *Si tribunal conscenderit con-
 vivali veste: si cum classicum canere
 debeat, symphoniam canere ius-
 serit.* Lipsius.

10 More prisco.] Supplicium
 prisca moris quale, pete a me II
 libro 15. Lipsius.

1 Ne vasa auro.] Vide luxum
 eius aevi, et gratulare saeculo no-
 stro. Dio paullo communius i-
 concipit: quali interdicta ontu-

sa aut solidam ministrandis cibis fierent: ² ne vestis serica viros foedaret. Excessit Fronto, ac postulavit ³ modum argento, suppellectili, familiae. ⁴ Erat quippe adhuc frequens senatoribus, si quid e repub. crederent, loco sententiae promere. Contra Gallus Asinius differuit: *Auctu imperii adolevisse etiam privatas opes; idque non novum, sed e vetustissimis moribus. aliam apud Fabricios, ⁵ aliam apud Scipiones pecuniam; et cuncta ad remp. referri: qua tenui, angustas civium domos; postquam eo magnificentiae venerit, ⁷ gliscere singulos. neque in familia et argento, quaeque ad usum parentur, nimium aliquid, aut modicum, nisi ex fortuna possidentis. distinctos senatus et equitum census, non, quia diversi natura, sed ut locis, ordinibus, dignationibus antissent, ⁸ talesque ad requiem animi, aut*

A. V.
769.
A. G.
16.

via tui, nisi quae ad sacra, *Lipsum.*

² *Ne vestis serica.*] Nolim etres: distincta genera vestium olim, Byssina, Bombycina, Serica. quae perlegetur et evolvo in EXCURS. I. *Lipsum.*

³ *Modum argento.*] Id est, certum pondus numerumque definiti voluit: tot pondo argenti, tot servos, talem suppellectilem. *Lipsum.*

⁴ *Erat quippe.*] De hoc more vide, si libet, Obser. meorum libro I. cap. 17. *Gronovius.*

⁵ *Aliam apud Scipiones pecuniam.*] Magna significatione pecuniam dicitur, ut lex xvralis, et Iurisconsulto. *Lipsum.*

⁶ *Cuncta ad remp. referri.*] Aliter haec dicta, quam veteres latinizant. intellige: omnia esse talia, qualis respublica, eiusque condicio.

⁷ *Gliscere singulos.*] Vir nobilis dicitur, gliscere in singulos. ut dicitur, magnificentiam. Nam gliscere singulos Latine non dicitur; certe non explicare, quod non dicitur dicere voluerit: nisi forte dicitur, antumquemque indulgere *Carm. Tac. T. I.*

sibi et velut in lubrico ferti. Nimirum putavit gliscere Latinum esse Gallicum glisser: quae mulrum differunt. Gliscere Latinis est crescere. Vide Nonium. Et saepe sic usurpat ipse Tacitus. Hic gliscere singulos, est augeri opibus, crescere paratu et nitore instrumenti rerumque necessariorum ad vitium et cultum. *Gronovius.* Add. Gebhard. et Drakenb. ad Liv. VI, 14. et quos ibi laudant.

⁸ *Talesque ad requiem animi.*] Quid est illud, tales? Censeo describendum, dignationibus antissent, aliisque, quae ad requiem. Ideo (inquit bonus patrum luxuriae) repertum discernete censum Senatorum equitumque a plebe: non solum ut loco, ordine, dignitate, praemineant, sed etiam suppellectile, veste, aliisque quae animo aut corpori cara. Potes etiam legete, ita aliis quae ad minusque recedes a scriptura. *Lipsum.* Distinguo et lego: non quia diversi natura, sed ut locis, ordinibus, dignationibus, antissent et aliis, quae ad requiem animi aut salubritatem corporum parentur. In qua oratione multiplex *ἄλλοις* obsecuri-

A.V. et de Mathematicis Magisque Italia pellendis senatus
 769. consulta: quorum e numero, L. Pitruarius ⁷ saxo de-
 A.C. iectus est: in P. Marcium consules, ⁸ extra portam
 16. Exquilinam, cum ⁹ classicum canere iussissent, ¹⁰ mo-
 33 re prisco advertere. Proximo senatus die multa in
 luxum civitatis dicta a Q. Haterio, consulari, Octa-
 vio Frontone, praetura functo: decretumque ¹ ne va-
 sa

Imo repetita potius. Nam veteri lege edicique, pridem amora e Rep. illa pestis. Adde quae in EXCVRS. G. Lipsius.

7 Saxo deiectus est.] Tatpsoio. ita dicebant, sine alia additione. Plautus: *Qui in amore, (malim amorem) praecipitavit, peius peris, quam si saxo saliat.* Lucretius;

*scelerisque luela
 Carcer, et horribilis de saxo
 lacens deorsum.*

Lipsius.

8 Extra portam Exquilinam.] Supplicia pleraque apud Romanos sumi solita extra portas. credo, ne frequenti sanguine et caede, contaminari oculi civium, aut delibari videretur libertas. Exempla in EXCVRS. H. Lipsius.

9 Classicum canere.] Non cuilibet e plebe doctorum notus mos. Cum civi rei capitalis dies dicta esset, classicum in celeberrimis urbis locis canebat, et postremo ante ianua damnati. Plutarchus in Gracchis: *καίτοι πατριόν δεῖν ἡμῖν, εἰς τὴν ἕξω διαμνηστικῶν μὴ ὑπακούει, τὸν περὶ τὰς θύρας ἔσθην ἐλθόντα σαλπικτην ἀνακαλεῖσθαι τῆ σάλπιγγι, καὶ μὴ πρότερον ἐπιφθεῖν ψῆφον μὲν τὴν δίκαστῆς. Patrius nobis mos est, si quis capitis accusatur, neque obaudis, ad eius fores mane tubicinem ire, et classicum canere, nec ante iudices sententiam de eo ferre. Seneca libro I. de Ira: *Itaque est perversa induenda magistratus vestis, et convocanda classico concio est, procedam in tribunal non furus nec in-**

festus, sed vultu legis, et illa solennia verba gravi magis quam rabida voce concipiam. In Commentario M. Sergii apud Varronem, libro 5. de LL. *Quo die comitia erunt, in arce classicum canas, endo (sic emendo) circumque moeror, et ante privati huiusce T. Quintii Trogi scelerosi hominis bosticum (leg. est, bostium) canas, et ut in campo cum primo luci adsit. Seneca iterum huc respexit Epist. XVII. Cum classicum cecinit, scit non se pesi: cum aliqua conclamatio est, quomodo exeat, non quid offerat, quaerit. Puto et Lucilius, hoc versu Trochaico:*

Rauco conclonem sonitu et curvis cogans cornibus.

Nec Romae solum et inter cives servatus ille mos: sed etiam in provinciis, nisi fallunt me Declamatores (et hercle vereor ut animi ingenique causa fallant) apud Senecam patrem libro 9. Controv. 2. de Flaminiis qui inter coenam noxium punivit. Capiteo: *Fit a praecone silentium: addibentur deinde legitima verba: canitur ex altera parte classicum.* Cassius Severus: *Si tribunal conscenderis convivali veste: si cum classicum canere debeat, symphoniam canere iusseris.* Lipsius.

10 More prisco.] Supplicium prisici moris quale, pete a me in libro 15. Lipsius.

1 Ne vasa auro.] Vide luxum eius aevi, et gratulare saeculo nostro. Dio paullo communius id concipit: quasi interdicta omnia vasa

sa auro solida ministrandis cibis fierent: ² ne vestis serica viros foedaret. Excessit Fronto, ac postulavit ³ modum argento, suppellectili, familiae. ⁴ Erat quippe adhuc frequens lenatoribus, si quid e repub. crederent, loco sententiae promere. Contra Gallus Asinius differuit: *Auctu imperii adolevisse etiam privatat opes; idque non novum, sed e vetustissimis moribus. aliam apud Fabricios, ⁵ aliam apud Scipiones pecuniam; et cuncta ad remp. referri: qua tenui, angustas civium domos; postquam eo magnificentiae venerit, ⁷ gliscere singulos. neque in familia et argento, quaeque ad usum parentur, nimium aliquid, aut modicum, nisi ex fortuna possidentis. distinctos senatus et equitum census, non, quia diversi natura, sed ut locis, ordinibus, dignationibus antissent, ⁸ talesque ad requiem animi,*
aut

visa auri, nisi quae ad sacra.
Lipfius.

² Ne vestis serica.] Nolim etres: distincta genera vestium olim, Byssae, Bombycina, Serica. quae persequor et evolvo in EXCURS. I. Lipfius.

³ Modum argento.] Id est, certum pondus numerumque definiti voluit: tot pondo argenti, tot servos, talem suppellectilem. Lipfius.

⁴ Erat quippe.] De hoc more vide, si libet, Obser. inearum libro 1. cap. 17. Gronovius.

⁵ Aliam apud Scipiones pecuniam.] Large significatione pecuniam dicitur, ut lex xvralis, et Iuristiconfulti. Lipfius.

⁶ Cuncta ad remp. referri.] Aliter haec dicta, quam veteres latinitate. intellige: omnia esse talia, qualis respublica, eiusque condicio.

⁷ Gliscere singulos.] Vir nobilis corrigit, *gliscere in singulos.* ut suppleatur, *magnificentiam.* Nam *gliscere singulos* Latine non dicitur: certe non explicare, quod auctor dicere voluerit: nisi forte scribit, unumquemque indulgens
Corn. Tac. T. I.

sibi et velut in lubrico ferri. Nimirum putavit *gliscere* Latinum esse Gallicum *glisser*: quae multum differunt. *Gliscere* Latinis est crescere. Vide Nonium. Et saepe sic usurpat ipse Tacitus. Hic *gliscere singulos*, est augeri opibus, crescere paratu et nitore instrumenti rerumque necessariorum ad vitium et cultum. Gronovius. Add. Gebhard. et Drakenb. ad Liv. VI, 14. et quos ibi laudant.

⁸ Talesque ad requiem animi.] Quid est illud, *tales*? Censeo describendum, *dignationibus antissent, aliisque, quae ad requiem.* Ideo (inquit bonus patrum luxuriae) repertum discernete censum Senatorum equitumque a plebe: non solum ut loco, ordine, dignitate, praemineant, sed etiam suppellectile, veste, aliisque quae animo aut corpori cara. Potes etiam legete, *ita aliis quae ad minusque recedes a scriptura.* Lipfius. Distinguo et lego: *non quia diversi natura, sed ut locis, ordinibus, dignationibus, antissent et aliis, quae ad requiem animi aut salubritatem corporum parentur.* In qua oratione multiplex *ἁλλοψυχί* obsecuri-

A. V. aut salubritatem corporum parentur. nisi forte clariffimo cuique plures curas, maiora pericula subeunda; delinquentis curarum et periculorum carendum esse. Facilem ad sensum Gallo, sub nominibus honestis,⁹ confessio vitiorum, et similitudo audientium dedit. Adiecerat et Tiberius, non id tempus censurae: nec, si quid in moribus labaret, defuturum corrigendi auctorem. Inter quae L. Piso ambitum fori, corrupta iudicia, saevitiam oratorum; accusationes minitantium increpans, abire se et cedere urbe, victurum in aliquo abdito et longinquo rure, testabatur: simul curiam relinquebat. Commotus est Tiberius, et quamquam mitibus verbis Pisonem permulisset, propinquos quoque eius impulit, ut abeuntem auctoritate, vel precibus, tenerent. Haud minus¹ liberi doloris documentum idem Piso mox dedit, vocata in ius Vrgulania; quam supra leges amicitia Augustae extulerat. nec aut Vrgulania obtemperavit, in domum Caesaris,² spreto

securitatem facit et occasionem mendo dedit. Intelligendum enim inter *ta sed ut ex superioribus* *rd Quia*, et post *rd dignationibus* ex sequenti *rd antistans* intra idem comma; denique ante *rd antistens* particula comparativa. Est enim integrum: non quia *diversi natura sunt, sed quia, quemadmodum locis, ordinibus, dignationibus antistans, sic antistens et alius Gronovius*. Sic ante emendarat Grotius, idque receptum a Ryckio: quod non ausus sum limitari, quia altera Lipsiana: *sed ut L. o. d. antistens, isa alius, quae*, non minus probabilis; quam etiam probavit Pichena, qui testatur se in Cod. Med. reperisse *salsique*.

9 *Confessio vitiorum.*] Possit legi, *confessio Lipsius*. Absit, ut mutemus, quod pulcherrime dictum est. Neque vero haec confessio est Galli, ut censuit Freinshemius, qui *καταθέσει*. Huic *Afinii orationi non difficulter assensu sunt reliqui, qui, quod ipsi simili-*

ter animati essent, gratum habebans existisse virum primarium, qui iisdem, quibus ipsi tenebantur vitio, teneri se confiteretur, et tamen obsequendae eorum turpitudini honesta nomina reparire potuisset. Immo, impudentia, inquit, plurimum, qui praetextu et vocabulis commodorum et necessariorum luxuriam suam tantum non prodebant, et palam confitebantur, et quod haec illis similes audiebant. *Confessio* est illorum qui post Gallum sententias dixere: *similitudo audientium* est illorum, qui non sunt locuti, sed verbo aut manu promissa assensere, aut denique pedibus in eam sententiam iere. Defendere turpia instar confessionis est insitorum vitiorum. Ludit pari suavitate lib. 14. *adverso rumore Seneca erat, quod oratione tali confessionem scripsisses Gronovius*.

1 *Liberi doloris.*] Eleganter. Sic ap. Cic. XII. ep. 18. *liber in ulciscendo. Liber dolor* est, cum ea dicas, facias, quae dolor

¹ Ipse Pifone, vecta; aut ³ ille abstinit, quamquam A. V. 769.
 Augusta, *se violari et imminui*, quereretur. Tibe- A. G. 16.
 rius hactenus indulgere matri civile ratus, ut, *se iu-
 rum ad praetoris tribunal, adfuturum Vrgulaniae*, di-
 ceret, processit palatio, procul sequi iussis militibus.
 spectabatur, occursante populo, compositus ore, et
 sermonibus variis tempus atque iter ducens; donec,
 propinquis Pisonem frustra coercerentibus, deferri Au-
 gusta pecuniam, quae petebatur, iuberet. Isque finis
 rei; ex qua neque Pifo inglorius, et Caesar maiore
 fama fuit. Ceterum Vrgulaniae potentia adeo nimia
 civitati erat, ut testis in causa quadam, quae apud
 senatum tractabatur, venire dedignaretur: ² missus est
 praetor, qui domi interrogaret: cum, virgines Vesta-
 les in foro et iudicio audiri, quotiens testimonium
 dicerent, vetus mos fuerit. Res eo anno prolatas ³⁵
 haud referrem, ni pretium foret, Cn. Pisonis et Ai-
 nii Galli super eo negotio diversas sententias noscere.
 Pifo ¹ *quamquam afuturum se dixerat Caesar, ob id
 L 2 magis*

locus, nihil timens cuiusquam
 odium, aut iras etc.

² *Specto Pifone.*] Hoc quoque
 equiva latinitate. Spernere di-
 catur leges, iudices, accusatores,
 qui se impune peccare posse putant,
 fiducia potentiae, opum etc. Ho-
 me. Epod. 4. de libertino: *In qua-
 racionem sedibus contemso Osborne
 scias, ubi v. Bentl. adde Clav. Ci-
 cer. in v. contempero.* Similiter
*veritasque vbi dixit Lucian. in
 Torani c. 2.*

³ *Ille absistis.*] In Cod. scr.
 Gron. testatur esse *illi absis-*
it. Vnde coniecere licet a Tacito
 fuisse *abscessit*: quod eun-
 dem sensum habet. Xenoph. Mem.
 Socr. II, 9. de Archidemo accu-
 sare sycophantas Critonis: *δ δ
 απελάθηται: non abscessit, non
 absistit, aut deposuit accusationem.*

¹ *Missus est Praetor.*] Quod in
 magis personis observari Paullus
 Lib. I, 15. De iureiurando: *Ad
 quos personas, eosque qui vale-*

*tudine impediuntur, domum mitti
 oportet ad iurandum.* Lipsius.

¹ *Quamquam afuturum se dixe-
 ras.*] Omnino sic legendum. Atqui
 non absistit, ut e sequentibus omni-
 bus colligas. Ita est: sed dixerat,
 ut saepe, et haec talia ex usu, aut
 causa sumulabat. Lipsius. In Cod.
 Med. est *afuturum*: quod recepi.
 Millies litera *b.* temere addita huic
 verbo, et sublata per Codd. a vi-
 ris doctis. v. Gebh. et Drakenb.
 ad Liv. IV, 2. XXVI, 41. et qui
 ibi laudantur. Ceterum etiam
 Jac. Gron. in MS. se reperisse te-
 statur mox *agendas, senatum, et pos-*
se. Vnde Taciti scripturam hanc
 facit: *ob id magis agendas censebas,
 et, absente principe senatum et equi-
 tes posse sua munia sustinere, deco-
 rum reipublicae fore.* Mirandum
 est, Beroaldum et Pichenam hoc non
 vidisse, et uno versiculo illum ter
 mutasse lectionem Codicis, sine caus-
 a. Ceterum in utraque lectione
 aliquid

A. V. 769. *magis agendum*, censebat, ut, *absente principe*, ² *senatus et equites possent sua munia sustinere. decorum*

A. C. 16. *Reip. fore.* Gallus, quia speciem libertatis Piso praeceperat, *nihil satis inlustre, aut ex dignitate populi Romani, nisi coram, et sub oculis Caesaris: eoque conventum Italiae, et adfluentis provincias, praesentiae eius* ³ *servanda*, dicebat. Audiente haec Tiberio ac silente, magnis utrinque contentionibus, acta: sed
36 *res dilatae.* Et certamen Gallo adversus Caesarem exortum est. nam censuit, ¹ *in quinquennium magistratum comitia habenda:* ² *utque legionum legati, qui*

aliquid duri est in verbis *ob id magis.* Postquamquam intelligi debere tamen, clarum est. Ei non satis convenit *ob id magis:* sed deditur *haud minus.* Aliud mutari potuisse in *ob id*, facile intelligitur, *magis* autem et *minus* saepe permixta esse in libris scriptis saepe observantur Viri docti, vide quos laudat Drakenb. ad Liv. XLV, 24. Ceterum in ed. Rhenani est vitio operarum *adferunt*, quod in Aldinam hinc irrepfit.

² *Senatus et equites p. sua munia f.]* Equitum munia sunt iudicia. Nam et si iudiciorum administratio communis tum fuit senatui et equiti: tamen usus loquendi tulit, ut equitibus, nomine quidem, solis tribueretur. Sic *docuit equitum* de iudicibus ap. nostrum XIV, 20. et Sueton. Tib. 41. ubi v. quae diximus in *Excursu*; quae non convelluntur iis, quae contra dixit Oudend. V. C. adde inpr. Plinium H. N. XXXIII, 2.

³ *Servanda.]* Habeo, quo vulgatum tuear: malim tamen *servandas. Gronovius.* Ceterum in MS. unico est ante *et ei adf.*

¹ *Censuit in quinquennium.]* Non a se id invenit Gallus, sed imitari decretum C. Caesaris voluit, de quo Appianus, in persona M. Antonii II. Civil. *ἡμῶν γὰρ αὐτῶν χάριν ἄπαντας, οἱ μὲν ἔρχομεν ὅτι*

τῶ Καίσαρι, οἱ δὲ ἑσὶ ἔρχομεν, αἰγετοὶ πρὸς ἐκείνους γὰρ ὄντες, οἱ δὲ ἐς τὸ μέλλον ἔρχομεν κειροτομήμεθα. ² *Ἐς γὰρ πέντατος, ὅς ἔο, καὶ τὰ ἀγὰρ ἡμῶν καὶ τὰ ἑσῶν, καὶ τὰς τῶν ἰσθμῶν ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας διατάξεται:* Nos enim prope omnes, alii *gestimus magistratus electi a Caesare, alii iam nunc gerimus, alii geremus etiam ab eo designati.* Nam in quinquennium, ut *fisis, urbanos annuosque magistratus, et item provinciarum aut exercituum Praefecturas ordinavit.* De quo etiam Suet. sentit c. 76. in Julio: *Magistratus in plures annos ordinavit.* Lipsius. Id. Vitell. II. *Comitia in decem annos ordinavit.*

² *Usque legionum legati.]* In exercitu duplices legati, Consulares et Praetorii. Consularis toti exercitui, Praetorius legioni uni praesidebat. At ecce Gallus, quia multae legiones, et plures sane quam quotannis Praetores (nam ad 55. aut 6. illo aevo erant.) Gallus, inquam, hic blanditum legatis ivit, et, ut putabar, Caesari. Voluit illos, qui ab eo praepositi ante Praeturam, iamtum Praetores designatos eo ipso facto esse, et sequenti anno ire. Quid amplius? *duodecim candidatos in singulos annos a Principe nominari.* Sed cuius rei candidatos? Legationis, an Praeturae? Si istud, tum augeatur *val-*
de

qui ante praeturam ea militia fungebantur, iam tum praetores destinarentur: princeps duodecim candidatos, in annos singulos, nominaret. Haud dubium erat, eam sententiam altius penetrare, et ³ arcana imperii tentari.

A. V.
769.
A. C.
16.

L 3

de Praetorum numerus, aut certe Praetorum: quod tamen Gallus calide suavit novo reperto, quia Caesar iuraverat (1. Annal.) se numerum duodenarium in Praetoribus non excessurum. At nunc potest excedere, sed alio titulo et mantello. An placet legationis candidatos accipi? et ut Caesar quotannis omnes illos nominet, solusque comitia haec peragat? Neque id sperno: sed spernit valde Tiberius, qui totum hoc caput eius sententiae nec refutatione, imo nec repetitione dignum censuit: et in oratione reiicit prius caput tantum, de magistratibus in quinque annos. *Lippius*. Immo prius verum est. *In annos singulos* intellige de quinque annis, in quos magistratus ordinandi ex ipso sententia. Ita Princeps nominabit Candidatos LX. et quidem Candidatos sine repulsa et ambitu designandos, ut loquitur I, 15, utrum Praeturae tantum, an etiam Consulatus, aliorumque magistratum, non exerim. Etenim qualis Consulatus creatio fuerit tum, incertum, auctore ipso Tacito I, 81. Sed tamen et ibi candidatorum mentio. Itaque credam, non de sola praetura locum intelligendum esse. Ab initio quatuor Candidatos nominaverat. I. c. adulator duodecim concedi vult.

3 *Arcana imperii.*] Quare? Quia validi nimis illi electi fuissent, et potuissent tractu in Principem coire. Item, odia ferebantur in ipsum, et fortasse conspiratio, a repulsis. Et sane ea mens Taciti, quod verba illa mox ostendunt: *favorabili ratione vim imperii tenuit*; quae ~~revera~~ igitur, et velut enervata ~~est~~, illa sententia. Nam addo

etiam, inter arcana imperii esse, ut Princeps gratiae et beneficii sit potens: vix aut non esset, in tam longum tempus honoribus semel datis. *Lippius*. Alii aliter explicant hunc locum. Mihi sic videtur. *Arcana imperii et dominationis* apud Tacitum, id quod comparandis locis ceteris, infr. c. 59. Hist. I, 4. intelligi potest, sunt artes ab Caesare et Augusto, suggerente in primis Maecenate, inventae, ad imperium summum et comparandum et retinendum, et instituta Caesarum eodem comparata. *Arcana* vocantur, quia non in vulgus nota erant, sed occultabantur, ne animadvertenter consilia dominandi, et quod sub iis dominandi cupiditas, et vis ipsa dominationis latebat. Ergo sensus verborum Taciti hic videtur esse: omnibus apparebat, istam sententiam pertinere ad res, quae in deliberationem senatus non cadebant, et de quibus sententiam dicere senatores non consueverunt, sed propriae essent Imperatoribus. Nam magistratus ordinare in plures annos, candidatos nominare, erat inventum Caesaris et Augusti, pertinens ad dominationem comparandam et retinendam. Igitur an et in quot annos ordinandi magistratus essent, quot Candidati nominandi in singulos annos, Imperatoris erat videre et decernere, non senatus. Ea porro sententia patefieri artes dominandi, quas occultas esse volebant Imperatores. Bis ergo peccabat Gallus. Primo, quod in senatu decerni volebat, in quot annos comitia haberentur, quod fuerat Imperatorum ante, auctore Caesare: deinde, quod significabat etiam adulatione illa, qua duo-

A.V. tentari. Tiberius tamen, ⁴ quasi augetur potestas
 769. eius, differuit: ⁵ *Grave moderationi suae, tot eligere,*
 A.C. *tot differre. vix per singulos annos offensiones vitari,*
 16. *quamvis repulsam propinqua spes solvitur: quantum odii*
fore ab his, qui ultra quinquennium proiciantur. unde
prospici posse, quae cuique tam longo temporis spatio
mens, domus, fortuna? superbire homines etiam an-
nua designatione: quid? si ⁷ honorem per quinquenni-
um agitent? quinquuplicari prorsus magistratus, sub-
verti leges, quae sua ⁸ spacia exercendae candidato-
 37 *rum industriae, quaerendisque aut potius honoribus*
statuerint. Favorabili in speciem oratione vim impe-
 rii

duodecim Candidatorum nominandorum potestatem Tiberio fieri volebat, non ignorare se, in eo esse aliquid, quod ad augendam potentiam excogitarent Imperatores. Nam ignorari istas suas artes volunt dominandi cupidi, nec de iis verba fieri, quibus sibi exprobrari dominationem putant. Atque ad hunc fere modum interpretatur hunc locum etiam Ryckius.

⁴ *Quasi augetur.*] In Mediceo auresur legitur, voce admutilata. Illa vera lectio. Augebatur enim potestas, cum in eius manum comitia tot annorum, nova ratione, darentur. Lipsius.

⁵ *Grave moderationi suae tot.*] Nam ante ita moderatus erat, ut quatuor tantum nominaret. I, 15.

⁶ *Mens, domus, fortuna.*] *Quae mens*, utrum nimirum bona, an animus rei publ. inestus 4, 70. 6, 24. non ex hac tantum continuatione sp̄i, sed undecumque. *Domus*, familia, gens, cognatio et necessitudines: nam et horum peccata poterant efficere, ut aliquis in suspicionem veniret, et potestas ei male credi videretur. *Fortuna*, res familiaris, integra an attenuata. Gronovius.

⁷ *Honorem per quinquennium agitent.*] Sermo ad invidiam rem augens. Vt lib. 1. *Compressa a mu-*

liere seditione. Ex paullo ante: *confusio vitiorum.* Designati a gerentibus magistratum potestate, non dignatione, neque gratia differunt: immo maiorem saepe gratiam habent, ut plerumque, a quibus speratur. Adorant ferme solem orientem, et semper, quae sperant homines, ampliora sibi fingunt, quam praesentia vel inveniunt vel aestimant. Unde non mirum, si et ipsi fumerent superbiam quasi meritis quaesitam. Liv. l. 33. *quia ex quaestura in indices, potentissimum ordinem, referebantur, iam pro futuris mox apibus animos gerebant.* Cicero act. I. in Verrem. *Quis igitur? quod tota Sicilia, quod omnes Siculi, omnes negotiatores, omnes publicae privataeque literae Romanae sunt, nihilne id valebit? nihil in viso consule designato.* Verebatur igitur haud iniuria, ne quis eorum qui tot annos in oculis et expectatione hominum fuissent, vires colligeret ad invadendum imperium. Gronovius.

⁸ *Spacia exercendae.*] Tormentibus aut diebus petant, et in candida sunt: tot deinde adepti gerant. Neque enim sollenniter petere toto anno licebat. Atque hoc est *spatium exercendae candidatorum industriae*, olim legibus finitum. Lipsius.

rii tenuit. ¹ Censufque quorundam senatorum iuvit. A. V. quo magis mirum fuit, quod ² preces M. Hortali, no- 760. filis iuvenis, in paupertate manifesta, superbius ac- A. C. cepisset. Nepos erat oratoris Hortensii, inlectus a 16. divo Augusto liberalitate ³ decies sestertii, ducere uxorem, suscipere liberos, ne clarissima familia extingueretur. Igitur, quatuor filiis ante limen curiae adstantibus, loco sententiae, quum in palatio senatus haberetur, modo Hortensii inter oratores sitam imaginem, modo Augusti intuens, ad hunc modum coepit: *Patres conscripti, hos, quorum numerum et puertitiam*

L 4

¹ *Censufque quorundam senatorum.* Suet. Vesp. 17. *in omne bonum genus liberalissimus, explevis censum Senatorium: consulares inopri: quogentis sestertii annuis sustentent.* Gronovius. Punctum post *possi post tenuit*: Est enim nova sententia, *que* est praeterea, deinde. v. c. 12 ad Suet. Ner. c. 38. Sic infra c. 52. *circumferrens. Computatque etc.*

² *Preces M. Hortali.* Ortalus scribitur in Suetonio: *Pleraque ad-fis et pudore deterruit, in quibus Ortalum Q. Hortensii oratoris nepotem, qui permodica re familiaris, auctore Augusto, quatuor liberos tulerat.* Ortalus igitur Hortensii gentis cognomen, Cicero ad Atticum l. 4. *Ortalus in ea caussa fuit, cuiusmodi sales.* Inimica quaedam de hoc ipso, nisi fallor, Hortensio Valerius Maximus narrat l. 3. *Iam Q. quidem Hortensii, qui in maximo et ingenuorum civium et amplissimorum procerum, summum auctoritatis atque dignitatis gradum obtinuit, Nepos Hortensius Corbio omnibus sortis abiectiorem et obscaenorem vitam exegit: ad ultimumque lingua eius iam libidini cunctorum inter hunc ariam profluita, quam avi pro parte civium in foro excubuerat.* Sed vocat Corbionem. Anne igitur scrib. *Hortalus Corbio?* an

corrupta ea vox, substituendumque, *Ortulus?* alterum certe horum. Principio etiam Valerianae narrationis emendo, *in maximo et ingeniorum, et civium amplissimorum procerum.* Facio iudicem nostrum Pighium, cui scriptor hic non medicinam debet, sed vitam. Sed hic Ortalus Hortensii nepos, numquid ex filio? Apparet. nam et Valerius diserte Hortensium eum appellat. Attamen filius magni illius Oratoris, bello civili Brutiano periit, praemature. Velleius: *Eadem Lucullum Hortensiumque eminentissimorum virorum filios fortuna abstulit.* Sed debuit scilicet iam tunc prolem sevisse, et reliquisse in urbe. Catulli Elegia, quae ad Ortalum est: censo eam esse ad huius avum. *Lipsius.*

³ *Decies H. S.* Is est ipse census Senatorius, qui sub Augusto fuit. nam auxit eum et produxit. Sunt ista vigintiquaque millia Philippicum. *Lipsius.* *Liberalitatem decies sestertii* dicebant veteres, et scripsit haud dubie Tacitus; non *sestertium.* Gronovius. Iac. Gronovius in MS. Med. clare reperit *sestertii.* Itaque non dubitavi recipere cum Rychio. Aliis etiam locis veterum scriptorum, etiam sine libris scriptis, recepere viri docti. v. Int. ad Sueton. Caes. 50. Aug. 41. Tib. 48.

A.V. ritiam videtis, non sponte sustuli, sed quia princeps
 769. monebat: simul maiores mei meruerant, ut posteros ha-
 A.C. berent. nam ego, qui non pecuniam, non studia populi,
 16. neque eloquentiam, gentile domus nostrae bonum, va-
 rietate temporum accipere vel parare potuissem, satis ha-
 bebam, si tenues res meae nec mihi pudori, nec cui-
 quam oneri forent. iussus ab imperatore, uxorem duxi.
 En stirps et progenies ⁴ tot consulum, tot dictatorum!
 nec ad invidiam ista, sed conciliandae misericordiae, re-
 fero. ⁵ adsequentur, florente te, Caesar, quos dederis,
 bonares; interim Q. Hortensii pronepotes, divi Augusti
 38 alumnos, ab inopia defende. ¹ Inclinatione senatus inci-
 tamentum Tiberio fuit, quo promptius adversaretur,
 his ferme verbis usus: Si quantum pauperum est, veni-
 re huc, et liberis suis petere pecunias coeperint; singuli
 numquam exsatiabantur, resp. deficiet. nec sane ideo a
 maioribus concessum est, egredi aliquando relationem,
 et, quod in commune conducat, loco sententiae proferre,
 ut privata negotia, res familiares nostras hic augeamus,
 cum invidia senatus et principum, siue indulserint lar-
 gitionem, siue abnuerint. non enim ² preces sunt istae,
 sed efflagitatio, intempestiva quidem et improvisa, cum
 aliis de rebus convenerint patres, consurgere, et nume-
 ro atque aetate liberum suorum urgere modestiam sena-
 tus,

⁴ *Tot Consulum.*] Vaniloqua ho-
 minis oratio et falsa, ubi animi isti
 tot Consules, tot Dictatores?
 Certe ego in Hortensia gente u-
 num Dictatorem reperio, et Con-
 sulem unum. Dictatorem anno
 urbis CDLXVII. secessione plebis,
 Consulem, Q. Hortensium, huius
 aevum. Sed intellegit fortasse ma-
 iores suos etiam ex gente mater-
 na. *Lipsius.*

⁵ *Adsequentur florente te.*] *Ad-*
sequantur Acidalius. Non placet:
 certius enim omen in vulgata, est
 ratum non fuerit. *Gronovius.*

¹ *Inclinatio senatus.*] Quare illa
 impeditur, aut arcuit? debuisset
 incitare, nam videri volebat omnia

per Senatum agere. Sed hic aliud.
 ista inclinatio popularitatem quam-
 dam referbat, et severum Princi-
 pem, quasi ad famam et gratiam
 componebat: spretum Tiberio.
 Fortasse etiam, quia sponte vole-
 bat dare, et solus gratiam habere,
 non ab aliis invitatus aut impul-
 sus, *Lipsius.*

² *Preces sunt istae.*] *haec.* Gron-
 nov. in MS. legit *istae*, pro *istud*.
 quod ille probat. Sed illud *istud*,
 si quidem acutius ceteris in hac
 voce legenda vidit Gronovius, po-
 test esse factum ex *istud*, pro quo
 saepe librarii reposuere *istud*, ut
 docuere viri docti ad Liv. XXVIII,
 28. 42. etc.

A.V. Germanicos, non servili animo concepit. aulâ eius
 769. impedivit tarditas onerariae navis: atque interim pa-
 A.C. trata caede, ad maiora et magis praecipitia conver-
 16. fus, ² furatur cineres, ³ vectusque Cosam, Etruriae
 promontorium, ignotis locis sese abdit, donec crimen
 barbamque promitteret. nam aetate et forma haud
 dissimili in dominum erat. tum, per idoneos et secreti
 eius socios, crebrescit *vivere Agrippam*, occultis
 primum sermonibus, ut vetita solent, mox vago ru-
 more apud imperitissimi cuiusque promptas aures,
 aut rursus apud turbidos, eoque nova cupientes.
 atque ipse adire municipia obscuro diei, neque pro-
 palam adspici, neque diutius iisdem locis. sed, quia
 veritas visu et mora, falsa festinatione et incertis va-
 lescunt, ⁴ relinquebat famam, aut praeveniebat.
 40. Vulgabatur interim per Italiam, *servatum munere
 deum Agrippam*: credebatur Romae: iamque Ostiam
 invectum

iam filiam et Agrippam nepotem ex insulis, quibus continebantur, raptam ad exercitus destinaverans. Tib. 3. Novissime calumniatus, modo ad statuum Augusti, modo ad exercitus confugere velle, *Papadarianam* relegavit. Noster 4. Ann. 67. *Utraque struebantur, qui monerent perferre ad Germaniae exercitus.* Gronovius.

² *Paratur cineres.*] Quare hoc? an, ne constaret eo argumento mortuum Postumum, quem vivum ille, et se esse, credi volebat? An caritate in dominum fecit, et alibi sepulturus? *Lipsius.*

³ *Vectusque Cosam.*] Apud Dionem leges, in Galliam profectum eum. Sed Corae nomen ego apud Geographos in hoc tractu non reperio: reperio Cosas, quod Etruriae opidum fuit in sublimi colle ad mare, cum subiecto sinu. Strabo libro 5. *Μαρό δὲ Περλόβιον κόσα πόλις, μισθὸν ἔχει τῆς θαλάσσης. ἔστι δὲ ἐν κίλιον βουνὸς ὄψιλλος.* Vicinum id portui Herclis Rutilius in Itinerario locat: *Est desolatae moenia foeda Cosae.* Servius

de eodem: *Cosae ciuitas Tusciae, quae numero singulari etiam secun- dum Sallustium dicitur.* Nominat et Plinius lib. 2. Itaque qui ne audiet, *Cosam* hic restituet. *Lipsius.*

⁴ *Relinquebat famam.*] Sciam abeundo scilicet, priusquam bene innotesceret: *praeveniebat* autem, ex inopinato et celeriter se sistendo. Ita parum gnaros relinquebat, parum providis se sistebat. *Lipsius.* Torum interpreter de abitu, idque praecipit ipse Tacitus, cum ait: *neque diutius iisdem locis, sed aut relinquebat aut praeveniebat:* quid fecerit, narrat, in mutandis locis. Esti autem *relinquere* inter- dum dicimur, quicquid post ter- gum est, vel venit, proprie tamen relinquimus, quod nobiscum fuit, aut quod iam adest, cum ab eo discedimus; praevonimus id, quod nondum adest, seu, quod post nos demum existit. Hoc igitur ait, abibat vel cum inciperetur spargi, vel priusquam spargeretur rumor, eum adesse. *Gronovius.*

¹ *Ostiam invectum multitudine in- gens celebrabas.*] Freinshemius ca- pit

invectam multitudo ingens, iam in urbe clandestini A. V. coetus celebrabant: cum Tiberium anceps cura di- 769-
strahere, vine militum² fervum suum coereret, an A. C.
inanem credulitatem tempore ipso vanescere sineret. 16.
modo nihil spernendum, modo non omnia metuenda,
ambiguus pudoris ac metus, reputabat. postremo dat
negotium Sallustio Crispo: ille e clientibus duos (qui-
dam milites fuisse tradunt) deligit, atque hortatur,
simulata conscientia adeant, offerant pecuniam,
fidem,

pit de sermonibus hominum. Cre-
derem si adiceretur *fama, rumore,*
feruae, vocibus. Nam mihi ni-
hil exploratus, quam, quem *mul-*
titudo celebrare ingens dicitur veter-
ibus, cum magnam turbam comi-
tum, antecambulonum, sectatorum
secum trahere intelligi. Cic. pro
Sext. *Vires multitudinis legatorum*
aeque missorum celebrantur.
Ad Act. 4, l. *Similis frequentia*
ne usque ad Capitolium celebravit.
libro 1. de Orat. *Testis est huiusce*
Q. Mucii ianua atque vestibulum,
quod maxima quotidie frequentia ti-
vis celebratur. Plane sic et Ta-
citus loquitur, narratque, simul
gressus in terram esset, magna
frequentia vulgi circumfusum co-
mixtumque incessisse per vias gau-
centis, gratulantis, deducentis,
irantis. Ex quid in eo novi?
headogracchi et Pseudomarii lux-
u magnos concursus fecerunt. Ne-
que abhorret, quod praecedit,
cur obscura, etc. et *relinquunt*
aut praevenerat. Sic tunc illic,
postea Ostiae aliter: crescunt enim
et in scelerate ac fraude animi parvi
vera primo: rursusque pro occa-
sione minuuntur. Quos progres-
sus regressusque curate satis anno-
tat Tacitus. Ostiae effuderant
se. In urbe sub oculis principis
minus audebant. Aut si aude-
bant, ipse dimittit illos, monitos
conducere magis rebus suis, ut mi-
tus conspectus Romam intraret.
quam igitur moenia irrepit,

coitiones interim clandestinae ad
eum fiebant, donec matura, si
daretur, fieret seditio. XXII. lapi-
de ab urbe disfare Ostiam accepit,
opinor, Freinshemius et corrupto
Strabonis loco, cum tot alii au-
ctores, tabulae itineraria XVI.
quidam etiam XIII. millibus con-
tentiunt. Vide Cluverium. Gron-
ovius. Ostiam in textu scripti,
imitatus Viros doctos in Livio.
Ostia vera scriptura, non *Hostia.*
Et sic in MS. auctore Jac. Grono-
vio.

2 *Servum suum coereos.*] Re-
ctum est. Erst enim Clemens hic
servus Agrippae olim: tamen nunc
Tiborii. ad quem scilicet universa
Agrippae hereditas venerat. *Lip-*
sius. Acidalio non inconcinne ex
suum scribi posse *statim* videba-
tur. Sed multo efficacius *re. se-*
rum. Iustin. lib. 42. *Pbraeses le-*
gatos statim ad Caesarem mittit,
servum suum Tyridatam, et filium
remitti sibi postulat. Gronovius.
Etiam Groslotius volebat *rum.*

3 *Simulata conscientia.*] Freins-
hemii interpretationem, qui fraudis
conscientiam intelligit, admittere
non possum. Quemadmodum enim
planus hic consideret committeret-
que sese illis, qui dicerent: *Sc-*
imus ve non esse Agrippam, quem
praefers? Prorsus hoc erat totam
tragoediam evertere. Qua fronte
poterant offerre pecuniam, fidem
et pericula polliceri, qui detrahe-
bant ei aperte personam, sub qua
erat

A. V. fidem, atque pericula polliceantur. Exsequuntur ut
 769. iussum erat. dein speculati noctem incustoditam, ac-
 A. C. cepta idonea manu, vinctum, clauso ore, in palatium
 16. traxere. percunctanti Tiberio, *Quomodo Agrippa factus esset?* respondisse fertur, *Quomodo tu Caesar.* Ut ederet socios, subigi non potuit. nec Tiberius poenam eius palam ausus; in secreta palatii parte interfici iussit, corpusque clam auferri. et, quamquam multi e domo principis, equitesque ac senatores, sustentasse opibus, iuvisse consiliis dicerentur, haud
 41. quaesitum. Fine anni arcus, propter aedem Saturni, ob recepta signa cum Varo amissa, ductu Germanici, auspicii Tiberii; et aedes Fortis Fortunae, Tiberim iuxta, in hortis, quos Caesar dictator populo Rom. legaverat; ¹ sacrarium genti Iuliae, effigiesque divo
 A. V. Augusto apud Bovillas, dicantur. C. Coelio, L.
 770. Pomponio coss. Germanicus Caesar A. D. VII. Kalendas Iunias ² triumphavit de Cheruscis, Cattisque, et Angrivariis, quaeque aliae nationes usque ad Al-
 A. C. bim colunt: vecta spolia, captivi, simulacra montium, fluminum, proeliorum: bellumque, quia conficere prohibitus erat, pro confecto accipiebatur. augebat intuentium visus eximia ipsius species, ³ curru-
 17. rusque quinque liberis onustus. sed suberat occulta formido

erat favorabilis? Non erat tam farrus Clemens, ut crederet homines, si nihil aliud, ingenuos et militares sacramento dicturos ei, quem fugitivum esse noscent. Quin *simulata conscientia* est fingentes se conscios ac participes eorum, qui iampridem illius adventum optarint et exspectarint, adeoque conspirationis pro servato munere deum Agrippa factae, et velle omni modo Augusti sanguinem adversus inimicos tueri. Gronovius.

¹ *Sacrarium genti Iuliae.*] Ad-
 dito etiam ludicro Circensi. quod docent Cornelii verba, libro 15. *Ludicrum Circense, ut Iuliae genti apud Bovillas, ita Claudiae Damisaeque apud Antium ederetur. At*

de Sacrario, exemplum imitatus in gente Flavia Domitianus. Stadius v. Silvar.

- - *aesernae modo qui sacraria genti*
Candidis, inque alio posuit sua sidera coelo.

Lipsius.

² *Triumphavit de Cheruscis.*] Plures gentes in hoc triumpho Strabo nominat, sed verbis corruptis: de quibus videbo in Germania Taciti. Lipsius.

³ *Curru quinque liberis.*] Ex triumphantium ritu, qui pueros minores in curru, grandiores interdum equis triumphalibus imponebant. Cicero pro Murena, Plutarchus, Suetonius, alii. Lipsius.

1 Tre-

formido reputantibus, *haud, prosperum in Druso, patre A. V. eius, severum vulgi: avunculum eiusdem, Marcellum, 770. A. C. 17. 42* flagrantibus plebis studiis intra iuventam ereptum: breves et infaustos populi Romani amores. Ceterum Tiberius, nomine Germanici, ¹ trecenos plebi sestertios virium dedit, seque collegam consulari eius destinavit. nec ideo sinceræ caritatis fidem adsecutus, amoliri iuvenem, specie honoris, statuit, struxitque causas, aut forte oblatas arripuit. ² Rex Archelaus quinquagesimum annum Cappadocia potiebatur, invidus Tiberio, quod eum, Rhodi agentem, nullo officio coluisset. nec id Archelaus per superbiam omiserat, sed ab intimis Augusti monitus; quia, florente C. Caesare, missoque ad res Orientis, intuta Tiberii amicitia credebatur. Ut, verâ Caesarum sobole, imperium adeptus est, elicit Archelaum matris litteris, quae, non dissimulatis filii offensionibus, clementiam offerebat, si ad precandum ³ veniret. ille ignarus doli, vel, si intelligere crederetur, vim metuens, in urbem properat: exceptusque immitti a principe, et mox accusatus in senatu; non ob crimina, quae fingebantur, sed ⁴ angore; simul festus senio, et quia regio aequa, necum infima, insolita sunt, finem vitae, sponte, an fato, implevit. Regnum ⁵ in provinciam

¹ *Trecenos plebi sestertios.*] Tres aeneos Romanos, nostros septem Philippo vel ducationes argenteos et claudiatum. *Gronovius.*

² *Rex Archelaus.*] Rex Cappadocum, non Iudaeae tetrarcha, et Mureus vult. Hic Herodis erat filius: ille ex posteris Archelai, Michridatis praefecti. Archelai fratris Alexander Archelai Cappadocis filiam Glaphyren uxorem habuit. *Gronovius.* Confunditur utrumque etiam Torrentius ad *Anton. Tib. 8.*

³ *Quinquagesimum annum.*] Iurisdictione. Cepit enim regnum Antonio, anno urbis DCCXVIII. teste *Dionem lib. 49. Lipsius.*

⁴ *Veniret.*] Legitima ratio de-

siderat *venisset.* saepe in hoc genere, nominatimque in hoc verbo, peccatum inciticia librariorum.

⁵ *Angore.*] *Suet. Tib. 49. Cn. Lentulum angorem, cui census maximus fuerit, metu et angore ad fastidium vitae ab eo actum. Gronovius.* adde supra de Libone c. 30. extr.

⁶ *In provinciam redactum est.*] Non nunc quidem, sed paullo post a Germanico, misso ad res Orientis. *Infra: At Cappadoces in formam provinciae redacti, Q. Varianum legatum accepere.* Strabo lib. 12. *Τῆς δὲ μεγάλης Καππαδοκίας οὐκ ἔστιν ἄν τις ἐν Ἰουδαίᾳ πρῶτον διάταξιν. Τολμαχῆσαντος γὰρ τὸν βίον Ἀρχελάου τὸ βρασιλεύσαντος ἔργον κτισθεῖς*

A.V. vinciam redactum est, *fructibusque eius levari posse*
 770. ⁷ *centesimae vectigal* professus Caesar, ducentesimam
 A.C. in posterum statuit. Per idem tempus, Antiocho
 17. Comagenorum, Philopatore Cilicum, regibus defunctis, turbabantur nationes, plerisque Romanum; aliis regium imperium cupientibus: et provinciae, Syria atque Iudaea, fessae oneribus, deminutionem tributi orabant. Igitur haec, et de Armenia, quae supra memoravi, apud patres disseruit: *nec posse motum Orientem nisi Germanici sapientia componi: nam suam aetatem vergere, Drusi nondum satis adolevisse.* Tunc decreto patrum permissae Germanico provinciae, quae mari dividuntur, ² *maiusque imperium*

τε καὶ ἡ εὐχολογία ἐπαρχίας εἶναι Ὑμανίων ἀπὸν. Regnum autem Cappadociae a Tiberio primum in provinciam redactum, consensu traditum est. Appianum quis hic audiet, qui refert ad Augustum? Verba eius in Mithridatico: *Ἀριοβαρζάνης μὲν ἐν τῆν βασιλείαν ἔλην τῶ παιδὶ Ἰουλίῳ, καὶ πολλὰ μεταβολὰ μετὰ Καίσαρος ἔβηοντο τῶ Σεβάτῳ. Ἐφ' ἧ, καθάπερ τὰ λοιπὰ, καὶ ἡδὲ ἡ βασιλεία περὶ ἔλαθον ἐς ἑρατηγίαν: Αριοβαρζάνης regnum filio tradidit; variaeque mutationes intervenerunt ad Cnesarem usque Augustum. Is, ut plerumque alla, etiam hoc regnum (Cappadociam) in Provinciam redegit. Via excidisti, o bone et fide alias scriptor. Lipsius.*

7 *Centesimae vectigal.*] Onus hoc impositum urbi et Italiae, post bella civilia, ab Augusto: anno, nisi erro, DCCLIX. quo tempora aerarium militare institutum, ut tradit Dio l. 55. Colligo ex verbis Taciti, quas l. 1, *Centesimam rerum venalium post bella civilia institutam deprecante populo, edixit Tiberius militare aerarium eo subsidio nisi.* Non aliud autem hoc vectigal, quam centesimus rerum in auctione venalium nummus. Auctor sic interpretandi Suetonius, qui

ducentesimam auctionum appellat, in Caligula cap. XVI. *Ducentesimam auctionum Italiae remisit.* ubi bene Turnebus emendat, *Centesimam.* Bene, inquam, maximus ille Criticus aevi nostri. Nec iuvat Suetonii receptam lectionem hic locus Taciti: quia ille idem Tiberius, quasi poenitentia beneficii, centesimam iterum instituit, ducentesima inducta. Clare Dio lib. 57. *καὶ μετὰ τὸν (id est, post Seiani mortem) τέλος διακοσιῶν ἔχον, ἑκατοστὴν ἔγραψα.* Non narrat id Tacitus. fateor, quia ea omnis historia exstincta. At Dio idem, ubi de Caligula, sibi constans, centesimam ab eo sublatam ait, non ducentesimam. Vide eius verba, LIX. Lipsius.

1 *Motum Orientem.*] Recte; quasi dicat, turbatum commotumque Orientem. alias, non peccabis si legas, *motum Orientis.* Lipsius.

2 *Mauiusque imperium.*] Id eximium ius tribucum etiam olim Pompeio Magno, bello in piratas. Quod ait, forte aut missu: dividit Proconsules, a Proprietoribus Legatisque ut vere notavi lib. 1. supra. Lipsius. Cicero *imperiura infinitum* vocat, quia nulli certae provinciae adstrictum. Tale imperium habuit olim etiam M. Antonius

rium, quoquo adisset, quam his, qui forte, aut missu A. V. Principis, obtinerent. Sed Tiberius demoverat Syria^{770.} 3 Creticum Silanum, per adfinitatem connexum A. G. Germanico, quia Silani filia Neroni, vetustissimo liberorum eius, pacta erat: praefeceratque Cn. Pisonem, ingenio violentum, et obsequii ignarum, insita ferocia a patre Pione, qui, 4 civili bello, resurgentes in Africa partes acerrimo ministerio adversus Caesarem iuvit: mox Brutum et Cassium secutus, concesso reditu, petitione honorum abstinuit, donec ultro ambiretur, delatum ab Augusto 5 consulatum accipere. Sed praeter paternos spiritus, uxoris quoque, 6 Plancinae, nobilitate et opibus accendebatur. vix Tiberio concedere: 7 liberos eius, ut multum infra, despectare: nec dubium habebat, se delectum, qui Syriae imponeretur, ad spes Germanici coercendas. credidit quidam, data et a Tiberio occulta mandata: et Plancinam haud dubie Augusta monuit muliebri emulatione Agrippinam 8 infectandi. divisa namque et dil-

nius Creticus. Dio Lib. LVIII. p. 49. τὸ πάλιν τῶν Ἰουαρχῶν ἄξιον λέξιαι. Quae super hoc loco inter Pagium et Spanhemium disputata sunt, vide, si lubet in opere de VL. et Pr. N. T. II. p. 469.

3 *Creticum Silanum.*] Ex Iunia familia hic Silanus, sed adoptione in Caeciliam transierat. Itaque domus illi, Q. Caecilius Metellus Creticus Silanus. Ex Dione, Calpurnio, aliisque qui scripserunt falsos. Consul fuit anno urbis DCLX. cum Nerva Siliano. *Lipfius.*

4 *Civili bello.*] Ita est, et notum semel iterumque inter duces adversarios Hirtium tertissimo belli Africi Commentariolo: *M. Petreus, et Cn. Piso cum equibus Natus mille centum electis, pedumque eius generis satis grandi occurrunt.* Item ante: *Adrumati (scilicet) cum Mauroreum circiter tribus milibus apparuit.* *Lipfius.*

5 *Consulatum accipere.*] Consul fuit Cn. Calpurnius Piso, cum ipso Augusto, anno DCCXXXI. De ministerio eius in bello Africo, vide, si lubet, Hirtium initio libri. *Lipfius.*

6 *Plancinae nobilitate.*] A Dione Munatia Plancina dicitur: ut certum sit eam celebris illius L. Murati Planci filiam fuisse subneprem. Nominat hanc ipsam Romae lapis, in aedibus Caesaris:

DIS. MANIBVS
L. MVNATI
PLANCINAE L.
POLYCLITI.

id est, Plancinae liberti. *Lipfius.*

7 *Liberos eius.*] Germanicum intellege, et Drusum. *Lipfius.*

8 *Infectandi.*] Non muro, est dictio non trita. Sic lib. XV, 5. *Vologesi penitus infixum erat, arma Romana vitandi.* *Lipfius.* Similiter ibid. 21. *maneat provincialibus potentiam suam tali modo ostentandi.* Neque Tacitus modo, sed anti-

A. V. et discors aula erat; tacitis in Drusum, aut Germani-
 770. cum studiis. Tiberius, ut proprium et sui sanguinis,
 A. C. 9 Drusum fovebat: Germanico alienatio patrum amo-
 17. rem apud ceteros auxerat; et quia claritudine mater-
 ni generis anteibat, 10 avum M. Antonium, avuncu-
 lum Augustum ferens. contra Druso proavus eques
 Rom. Pomponius Atticus, dedecere Claudiorum
 Imagines videbatur. et coniunx Germanici, Agrippi-
 na, fecunditate ac fama Liviam, uxorem Drusi, prae-
 celledat. sed fratres egregie concordēs, et proximo-
 44 rum certaminibus inconcussi. Nec multo post Dru-
 sus in Illyricum missus est, ut suesceret militiae, stu-
 diaque exercitus pararet; simul iuvenem urbano luxu
 lascivientem melius in castris haberi Tiberius, seque-
 tutiorem rebatur, utroque filio legiones obtinente.
 Sed Suevi praetendebantur, auxilium adversus Che-
 ruscōs orantes. nam 1 discessu Romanorum, ac 2 va-
 cui externo metu, gentis adfuetudine, 3 et tum aemu-
 latione

antiquiores ac meliores etiam. v. Voss. Aristarch. p. 521. Gron. ad Liv. XXXV, 49. Et hi quidem putant, cum Linacro, intelligi *consilium, voluntatem, facultatem*: quorum nihil huic loco convenit. Forte initio sic uti sunt haec forma, ut intelligeretur aliquod eiusmodi verbum. Sed quia gerundio in talibus infinitivus substitui, salva sententia, poterat, eo pro infinitivo uti coepere, ubi ellipsis talis esse non potest. Multa talia in omnibus linguis observare licet: adde dicta ad. c. 13.

9 *Drusum fovebat.*] *Fovere aliquem* Tacitus dicit pro favore alicui. Sic infra c. 71. *si me potius, quam fortunam meam fovebatis.*

10 *Avum M. Antonium.*] Tu qui in historia tiro, haec pete ex Tabula stirpis Augustae, quam inserui, sine librorum. Videbis autem *avunculum*, intellegi *proavunculum*. Lipsius.

1 *Discessu Rom.*] Videtur esse debere *decessu*. Nam Romani de

Germania *decesserant*, non *discesserant*. Omnino exercitus dicitur *decedere*, cum relinquit provinciam, non *discedere*. Saepē haec verba confusa constat. *Decessus* est ap. Cic. Phil. II, 38. et alibi. De ulu talium ablativorum vid. Gronov. ad Cic. Dom. 21. Suet. Aug. 13.

2 *Vacui externo metu.*] Simile illi Sallustiano: *Postquam remoto metu Punico similitates exercere vacuum fuit*. Lipsius. Muretus, qui e vet. libr. laudat *vacue*, videtur voluisse, *vacua externo metu gentes, assuetudine, et tum aemulatione gloriae*. Sed ita fuisse in unico Ms. codice non puto. Gronovius.

3 *Et tum.*] Veteor ne *ed et* infinitivum sit, ortumque ex ultima et prima vicinorum verborum. *tum* est praeteres. Si *et* genitivum est, *tum* accipiendum pro *eo tempore*, quod non satis convenit. Dudum aemulatio inter istas gentes fuerat. Nisi quis malit cum Heinsio *tum* et: ita redundabit alterutrum.

latione gloriae, arma in se verterant. vis nationum, virtus ducum in aequo: sed Maroboduum regis nomen ^{A. V.} ^{770.} ^{A. C.} ^{17.} ⁴⁵ + invisum apud populares; Arminium, pro libertate bellantem, favor habebat. Igitur non modo Cherusci, sociique eorum, vetus Arminii miles, sumpsere bellum: sed e regno etiam Marobodui Suae gentes, Semnones, ac Langobardi, defecere ad eum. quibus additis, praepollebar, in Inguiomero cum manu ¹ clientium ad Maroboduum perfugisset; non aliam ob causam, quam ² quia fratris filio, iuveni,

4 *Facisum apud populares.*] Iure. Nam hic Maroboduus, adolescens, Romae benigne ab Augusto habitus reversus ad suos, artes et servitutum inculc. exercitias. de quo iucunda et necessitas scitu Strabo lib. 7. Ἐν ταύτῃ δὲ ἐστὶ καὶ ὁ Ἑρμίως ἱερμῆς, καὶ τὰ τῶν Σουῶν ἴθνη. Τὰ μὲν οὐκ ἔστιν ἰσθῆς τῶ ἱερμῆ, κατὰ τὴν τῶν Κολδόλων. Ἐν οὖν ἐστὶ καὶ τὸ Βουβαῖον, τὸ τὸ Μαροβόδα βασιλείου, εἰς δὲ ἑαυτοῦ τῶν, ἕλλας τε μετανίστες πλείους, καὶ δὲ τὸς ἑρασινοῦς λαυτῶ Μαροβόδου. Ἐπίτῃ γὰρ τοῖς πρῶτοις οὖν οὖν δὲ ἰδούτω, μετὰ τὴν ἐν Ἰβῆως ἑαυτοῦ. Μίτος γὰρ ἴν ἰσθῆς καὶ οὐκ ἔστιν ἰσθῆς τῶν Σουῶν. Ἐναελλῶν δὲ ἰσθῆς, καὶ καταπίστετο, πρὸς οἷς ἴπῳ, Ἀδῆς τὸ πρῶτον ἴπῳ, καὶ Σῆμος, καὶ Βόνουας, καὶ Μεγῆδουας, καὶ Ζεβῆδες καὶ τῶν Σουῶν αὐτῶν μῆγα ἴπῳ Σῆμουας: In hac Germaniae parte est etiam Hermyus salens, et gentes Suevorum: quarum alias ipsam incalens servam, ut Coldali (suspecta lectio, nec eam gentem nominatam alibi reperio) in quibus est et Bouvasium (forte, Boybainum vera scriptura, quasi Boiorum domus) Marobodui regia, in quem locum cum alios complures transfudit, cum populares suos Marcomannos. ¹ *Arminius enim dominationem priorem, post reditum suum Roma: in iuvenis vixerat, et beneficiis ab Augusto affectus fuerat. Reversus* *Int. Tac. T. I.*

autem regnavit, et subiecit sibi, praeter dictos, Laios (omnino scribo Λυγίος, sive Lygios, quae praecipua Suevorum gens (scito) magnam nationem, Zamos, Bantones (lego, Gurbones) Mugilonas, Sibinos, et inter ipsos Suevos magnam populum Semnones. Ex his clara illa Taciti, quae sequuntur; Maroboduum Hermyniae latebris defensum; Caesaris satellitem: magisque e Velleio, quem omnino vide. Lipsius.

1 *Clientium.*] Sic in Cod. unico est: de quo genitivo saepe dictum a Criticis, nec video, quare ei clientium praeferat. Similis confusio ap. Sallust. Cat. 26. ubi v. Corrius, et ad c. 11.

2 *Quia fratris filio iuveni.*] Iuvenili prorsus aetate res magnas gessit, decus illud Germaniae. Varum fudit anno vigesimo sexto aetatis. Maroboduum nunc, anno XXXV. facile collectu ex Tacito, qui eum triginta septem annos vitae, duodecim imperii expleto scribit. Obiit autem anno DCCLXXII. biennio post hanc pugnam. Lips.

Quia fratris.] Segimeri. Vellei. lib. 2. Iuvenis genere nobilis, manu fortis, sensu celer, ultra barbarum promptus ingenio, nomine Arminius. Segimeri, principis gentis eius, filius, ardorem animi vultu, oculisque praefrens, assiduum militiae nostrae prioris comes, et iam civitatis

A. V. ni, patruus fenex parere dedignabatur. Diriguntur
 770. acies, pari utrimque spe, nec, ut olim apud Germa-
 A. C. nos, vagis incurfibus, aut disiectas per catervas:
 17. quippe, longa³ adversum nos militia, infueverant se-
 qui signa, subsidiis firmari, dicta imperatorum acci-
 pere. At tunc Arminius, equo conlustrans cuncta,
 ut quosque advectus erat, *Reciperatam libertatem,*
trucidatas legiones, spolia adhuc et⁴ tela Romanis de-
repta in manibus multorum, ostentabat: *contra fuga-*
cem Maroboduum appellans, proeliorum expertem,
Hercyniae latebris defensum, ac mox per dona et lega-
tiones petivisse foedus; proditorem patriae, satellitem
Caesaris, haud minus infensis animis exturbandum,
quam Varum Quinctilium interfecerint. meminissent
modo tot proeliorum; quorum eventu, et ad postremum
 46 *eiectis Romanis, satis probatum, penes utros summa*
belli fuerit. Neque Maroboduus iactantia sui, aut
probris in hostem abstinebat: sed Inguiomerum te-
nens, Illo in corpore decus omne Cherusiorum, illius
consiliis gesta, quae prospere ceciderint, testabatur:
vecordem Arminium, et rerum nescium, alienam glo-
riam in se trahere, quoniam tres¹ vacuas legiones, et
ducem fraudis ignarum, perfidia deceperit, magna cum
clade Germaniae, et ignominia sua; cum consunx, cum
filius eius servitium adhuc tolerent. At se, duodecim
legionibus petitem, duce Tiberio, illibatam Germano-
rum gloriam servavisse. mox conditionibus aequis² dis-
cessum:

*civitas Romanae ius, equestremque
 consecutus gradum. Gronovius.*

3 Adversum.] Sic Cod. MS.

4 Tela Romanis, direpta.] De-
repta Acidalius volebat. Recte.
Sic etiam Cod. MS. cf. ad I, 20.

1 Vacuas legiones.] Subit illud
Caesaris, se ire ad exercitum sine
duce, atque inde rediturum ad du-
gem sine exercitu. Et hoc vacuum
saepe, carens praefide, vindice,
defensore, domino. Brutus ad Cic.
lib. 11. fam. 10. Quantam persur-
bationem rerum afferat obitus con-
sulum, quantumque cupiditatem ho-

minibus iniicias vacuitas. i. orba
respublica Hoc libro: repeteres pro-
vinciam non iure ablatam et vacuum.
lib. 12. vacuum rursus Armeniam
Rhadamisus invasis. Et saepe.
Ambrosius in Hegesippo 2, 17. tan-
quam in vacuum populum omni in-
iuriarum genere processit. Sed ad-
ditur, inquis, ducem fraudis igna-
rum. Respondeo, ideo vacuae le-
giones, hoc est, sine duce, quia dux
fraudis ignarus et improvidus: non
enim cautor, ipse qui capitur.
Gronovius. adde ad VI, 34.

2 Discessum. neque potirere.]
 Acida-

cessum: neque poenitere, quod ipsorum in manu sit, integrum adversum Romanos bellum, an pacem incruentam malint. His vocibus instinctos exercitus propriae quoque causae stimulabant. cum a Cheruscis, Langobardisque, pro antiquo decore, aut recenti libertate; et contra, augendae dominationi certaretur. Non alias maiore mole concurrum, neque ambiguo magis eventu, fufis utrimque dextris cornibus. Sperabaturque rursum pugna, ni Maroboduus castra in colles subduxisset. Id signum perculli fuit: et transfugis paullatim nudatus, in Marcomannos concessit, misitque legatos ad Tiberium, oraturos auxilia. Responsum est, *non iure cum adversus Cheruscos arma Romana invocare, qui pugnantis in eundem hostem Romanos nulla ope iuvisset.* Missus tamen Drusus, ut retulimus, pacis firmator. Eodem anno duodecim

A. V.
770.
A. C.
17.

47

M 2

celebres

Acidalius vult sic distingui: *Mox c. ut. discessam, neque poenitere. quod* (id est quoniam, *ipsi. i. m. si etc.* Ego vulgarem distinctionem probo. Sensus est. Neque illud exiguum commodum est, quod mihi debent populares, quod perfecti; ut liberum nobis sit, eam pacem malimus sine bello, an bellum gerere, quod integra spe licet facere, quando nondum aucta victi a Romanis sumus.

3 *Es transfugis paullatim nudatus.*] Subscribo Lipsio emendanti transfugis (in margine) quem et Steinshemius iecutus: *multi subinde ex ipsis partibus ad Arminium transfugerunt; et sic cum vires suas detrectare, sequo paullatim copiis exai animadverteres.* libro 2. histor. *Crebris us in civili bello transfugis.* libro 3. *Crebra transfugia tribunorum centurionumque.* Gronovius. Sic et Ryckius. recte.

1 *Eodem anno.*] Terraemotus huius mentio Plinio: *Manimus iustae, memoria mortalium, existit notus Tiberii Caesaris principis.* XII. *urbibus Asiae una nocte destruit.* Bonum Orosum quam

fugit ratio, qui hunc tremorem terrae ad tempus refert mortui nostri Servatoris? quod nos quidem scimus totis quatuordecim annis posterius fuisse. Scilicet egebat hoc furo sacrae litterae. De eodem Strabo, libro XII. *Και τα περι Σίπυλον δι και την ανατροπήν αὐτῶ, ε δατ μῦθον τίθεσθαι. Καὶ γὰρ νῦν τὴν Μαγνησίαν, τὴν ὀπ' αὐτῶ, παρῖβαλον εὐριστοί ἦντα καὶ Σέρδεις καὶ τῶν ἄλλων τῆς δωκενισίας κατὰ πολλὰ μέρη διελυμῆντο. Ἐπαυρῶσε δι δ ἡγεμῶν χεῖματα λιπιδες, καθάπερ καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς γενόμενης συμφορῆς τραλλιανοῖς ὁ πατὴρ αὐτῶ καὶ Λαοδισίου:* *Es quae de Sipylo, deque eius subversione dicuntur, non oportet fabulum censere. Nam es nunc Magnesium, quae sub ipso est, terraemotus deiecerunt; quando et Sardes, es alias illustres urbium, pluribus locis labefactavit. Inbau-*

*tae autem Princeps, pecunias largiens, sicut et pater eius (Augustus) auget, in simili clade, Tral-
lianis es Laodiceis subvenerat.* Lipsius.

2 *Duodecim.*] At Tredecim eas fa-

cit

A. V. celebres Asiae urbes conlapsae nocturno motu terrae:
 770. quo improvisior graviorque pestis fuit. neque soli-
 A. C. tum in tali casu effugium subveniebat, ³ in aperta
 17. prorumpendi, quia diductis terris hauriebantur.
⁴ *Sedisse immensos montes: ⁵ visa in arduo, quae plana fuerint: effulsisse inter ruinam ignis*, memorant.
⁶ Asperrima in Sardinios ⁷ lues plurimum in eisdem misericordiae traxit. nam centies sestertium pollicitus Caesar, et, quantum aerario, aut fisco pendebant, in quinquennium remisit. ⁸ Magnetes a Sipylo, proximi

cit Eusebius in Chronico, sed nominibus valde corruptis. *Tredécim urbes terrae motu corruerunt. Ephesus, Magnesia, Sardis, Mossbene, Megacibyero, Caesarea, Pbiladelphia, Himolus, Temis, Cumae, Myrrhina, Apollonia, Diabircania.* Emendabis *Mossbene Aegae, Hierocaesarea, Pbiladelphia, Tmolus, Temnus, Cumae, Myrina, Apollonia, Hyrcania. Lipsius.*

3 *In aperta prorumpendi.*] vid. ad c. 43. neque enim hunc genitivum puto ab *effugium* regi. *Prorumpere in aperta* est *effugium* ipsum. Si Tacitus brevitatis ubique retinens esset, posses haec verba de glossa suspecta habere. Nam quis non per se intelligit, solitum *effugium* in tali casu esse, ut in aperta homines prorumpant. Atque aliquando valde proclivis in hanc parrem fui. Sed non sibi in brevitate adhibenda ubique constat Tacitus. Et quis in hoc satis cautus esse potest? quis non subinde, quamvis diligens, in scribendo negligit legem, quam sibi ipse fecit. add. ad. XVI, 15.

4 *Sedisse immensos montes.*] Imitatur Sallustium, in cuius fragm. hist. est *sumuli sedere* p. 1003. ubi Curtius laudat Heinf. et Drakenb. ad Silium VI. 647.

5 *Visa in arduo.*] Heinsius coniecit: *emisa in arduum.* quod

durius, praesertim in tali oratione, puto.

6 *Asperrima in Sardinios lues.*] Bianoris epigramma in hanc rem est libro I. Anthologiae:

Σάρδιος αὖ τὸ πάλαι Γόγυ πάλαι,
 αὖτ' Ἀλαιάντι,
 Σάρδιος, ἢ βασιλεὺς Παρτεὶ ἐν
 Ἀσιάδι,

Δὲ Κροίῳ τὸ παλαιὸν ἐλευθέρου
 σκεδὸς μέλανδρον,

Ἔσθρον Πικτυλά μέρματι δὲ
 ζήμονας

Ἄνθ' δι' Ἰλαί δόρυτος, ἐς τὸ κακὸν
 ἀρπασθῆναι,

Ἔς θυδὸν ἐξ ἀχανέος χάματος
 ἤρπασται.

Ἔσθρα. καὶ αἰς Ἐλευθὸν κευλωμένα,
 αὐτ' ἐν χίρῳ.

Σάρδιος ἐν θυδίασι αἰς τὸν Ἰου-
 δαί τῆλος.

Lipsius.

7 *Lues.*] Pestis, pernicies. Gloss. Verr. *λύμα, lues, labes*, sed *labes* pro peste et pernicie dicitur, unde *labes pernicitiesque* iunguntur apud Cicer. Verr. II, 2. item *labes et flamma reipubl.* pro Flacc. 10. Ita: quae non opus est, conicete *labes*, quae etiam pro ruina dicitur. Cic. de Div. 1, 43. *labes agri Privernensis*, permutaturque cum *lues* in libris ap. Liv. XXI, 36.

8 *Magnetes a Sipylo.*] Strabo. Οὐκ ἔπρεθεν δὲ τῶν τῶν πηλιαν, ἀδ' ἢ Μαγνησία ἐστιν ἢ ἐπὶ Σπυλῶ, ἢ ἐλευθέρου πάλαι ἐπὶ Ἰουμαίων κενρι-
 μίνυ.

proximi damno ac remedio habiti. ⁹ Temnios, Philadelphenos, Aegearas, ¹⁰ Apollonidenfes, ¹¹ quique Mosteni, ¹² aut Macedones Hyrcani vocantur, et Hierocæfaream, Myrinam, Cymen, ¹³ Tmolum, levari idem in tempus tributis, mittique ex senatu placuit, qui præsentia spectaret, refoveretque. delectus est M. Aletus e prætoriiis, ne, consulari obtinente Asiam, aemulatio inter pares, et ex eo impedimentum oriretur. ¹ Magnificam in publicum largitionem auxit Caesar haud minus grata liberalitate, quod bona ² Aemiliae Musæ, locupletis intestatæ,

48

M 3

petita

πλην. Καὶ τούτων δὲ ἰδιώματα εἰς τὴν πόλιν ἔφερον οὐκ ἴσως. Haud procul his urbibus et Magnesia est a Sipylo: quæ libera indicata est a Romanis. Hanc et terræmotus ii adfluxerant, qui nuper existierant. Scitum iam autem duas Magnesas esse, a Sipylo, et a Macandro. Tiberiani nummi exstant, monumentum benevolentiae et liberalitatis in addictas urbes, quibus inscriptum: CIVITATIBVS. ASIÆ. RESTITVTIS. Lips. Μαγνησίας δὲ ἐπίπυλον et numis laudat Ryckius. adde Spanh. de us. et Pr. Num. Diss. IX. Sic vocat etiam Plin. H. N. V, 21. et sic habent libri quidam ap. Liv. XXXVII, 44. ubi v. Drakenb. et Harduin. ad Plin. l. c.

⁹ *Temnios.*] Vrbs ipsa Temnos Straboni XIII. Lipsius.

¹⁰ *Apollonienses.*] *Apollonidenfes* s. *Apollonidenses* verum nomen est, ut saepe vocat Cicero pro Flacco 29. 32. et alii, ubi similiter loqui quidam *Apollonienses*. v. ibi interpretæ. *Apollonidem* urbem vocat idem Cicero l. c. c. 21. add. Cellar. G. A. T. II p. 127.

¹¹ *Quique Mosteni.*] Verius *Mosteni*, quo nomine urbs Lydiae. Lipsius. Nam Graeci vocant *Μοστένη*, urbem *Μοστένην*, in libris, *Μοστένη* etc. Atque sic est etiam, ubi I. Gronovio, in Cod. h. p. c quo

hi libri editi: sic ediderit Beroaldus, Alciatus, Aldus. Itaque non dubitavi recipere hanc scripturam. *Mosteni* primus Rhenanus, vitio operatum, ut opinor.

¹² *Aut Maced. Hyrc.*] Freinsh. *et aut* copulative capit, dictum pro *et*. sed non probat. Ryckius legi vult *et*. malim *et*: quod centies cum *aut* confunditur in MSS. Distincti quidem a Mosteni sunt Macedones Hyrcani, et h. l. distingui debent: alioqui numerus duodecim urbium non efficitur. Cellarius l. c. p. 115. *et aut* sic explicat: prope eodem fuisse, aut ita vicinos et permixtos, ut aegre discernerentur, quamvis oppida distincta tenerent.

¹³ *Tmolum.*] Etiam ab Eusebio *Tmolus* in urbibus terrae motu affectis ponitur; item in marmore Neapolitano, quae basis colossi Tiberiani fuit. Memoratur eadem urbs Herodoto I, 84. Vnde merito Cellarius reiecit Freinshemium, ob silentium Strabonis, de hac urbe dubitantem. l. c. p. 112.

¹ *Magnif. In publ. etc.*] Videtur dicere debuisse *auxis C. privata liberalitate*. Sed talium negligens Tacitus est. Intelligi potest alia: quod in tali contextu saepe omititur.

² *Bona Aemiliae Musae.*] In tenebroso loco collineabo ad scopum. et

A. V. petita in fiscum, Aemilio Lepido, cuius e domo videbatur, et Patulei divitis equitis Romani hereditatem (quamquam ipse heres in parte legeretur) tradidit M. Servilio, quem prioribus, neque suspectis, tabulis scriptum compererat; *nobilitatem utriusque pecunia iuvandam*, praefatus. Neque hereditatem cuiusquam adiit, nisi cum amicitia meruisset. ignotos, et aliis infensos, eoque principem nuncupantes, procul arcebat. Ceterum, ut honestam innocentium paupertatem levavit, ita prodigos, et ob flagitia egentes, Vibidium Varronem, Marium Nepotem, Appium Appianum, Cornelium Sullam, Q. Vitellium
 49 movit senatu, aut sponte cedere passus est. Iisdem temporibus deum aedes, vetustate aut igni abolitas, coeptasque ab Augusto, dedicavit, Libero Liberaeque, et Cereri, iuxta Circum maximum, quam A. Postu-

et nescio an tangam. Aemiliam hanc Musae libertam fuisse, id primum pono. argumento cognominis Graeci, quod scio notam servitutis. Ideo in Tacito legerim, *Musae L. locupletis*, id est, Libertae locupletis, usitata formula scribendi. Sed cur, inquires, bona eius petita in fiscum? cur non data patrono patronive, uti lex iubet? Iulianus ait libro 23. de bon. libert. *Si libertus intestato decesserit, patronum aut filium nepotemve eius ad successionem vocari, indubitatum est.* Ulpianus ait libro 2. de suis her. *Liberto intestato mortuo, primum suis deferri hereditatem verum est: si hi non fuerint, tunc patrono.* Haec si vera: quis locus potuit esse fisco? An forte nec suus heres huic Musae, nec patronus super quisquam fuit? Tale aliquid elicias ex Taciti verbis, dum ait, *Lepido concessit, cuius e domo videbatur*: quasi ambiguum de domo patronoque fuisset. Erant autem non Romae solum, sed et in provinciis Procuratores sive Rationales, qui bona eiusmodi caduca leggerent tollerentque. Strabo

de Aegypto: "Ἄλλος δὲ θεῖν ἢ προσαγορευόμενος Ἰδίας ἀγῶς, ἔς τῶν ἀδερπύτων καὶ τῶν εἰς Κάλαντα πίστεων ἠφελίτων ἕξτατος ἐστὶ. Lipsius.

3 *Nisi cum amicitia meruisset.* Nisi cum, vel quoties, inquit Tacitus, ab eo scribatur haeres, a quo id amicitia, hoc est, familiaritate aut beneficiis, meruisset. Nihil sollicitandum. Gronovius.

4 *Q. Vitellium.* Suetonius in Vitellio cap. II. satis obscure: *Quintus carnis ordine, cum auctore Tiberio fecerit minus idoneos Senatores removerique placuisset.* Lipsius.

I *Quas A. Postumius Dictator.* Emendo, quam. His enim tribus unum templum. A solo Dionysio copiosa lux huic loco, libro VI. de A. Postumio: "Ἄπὸ δὲ τῶν λαφύρων ἑξαήμερος τὰς δεκάτας, ἀγῶνας τε καὶ θυσιὰς τοῖς θεοῖς ἰσότης καὶ ναὶ κατασκευὰς ἑξαμείδωνσι Διμυρῆι, καὶ Διονύσιω, καὶ Κόρυ, καὶ ἑὺχάν. Vovit igitur A. Posthumus, sed dedicavit C. Cassius Consul. Idem Dionysius, sine eiusdem libri: Κάσσιος δὲ ἡ ἕκτατος τῶν

Postumius dictator voverat: eodemque in loco aedem Florae, ab Lucio et Marco ² Publiciis, aedibus, constitutam: et Iano templum, quod apud forum olitorium ³ C. Duillius struxerat, qui primus rem Romanam prospere mari gessit, triumphumque navalem de Poenis meruit. ⁴ Spei aedes a Germanico sacatur: hanc Atilius voverat eodem bello. Adoleſcebat interea lex maiestatis. et Apuleiam Variliam, ⁵⁰ sororis Augusti neptem, quia probrosis sermonibus divum Augustum, ac Tiberium, et matrem eius inluserat,

M 4

luserat,

τὸ θεῖον, ἡ καταλειφθεὶς ἐν τῇ ἰσχύι, τὸν τε αὖτο τῆς Δήμητρος καὶ Ἀννέως καὶ Κέρως ἐν τῇ μεταξὺ χροῖ- ἀκείρας, ὅς δὲ ἐν ἐπὶ τοῖς πρὸς ἡμετέρας ἐπιπορεύουσιν, ὅπως αὐτὰς ἰσχυροῦς τὰς ἀφ' ἑαυτῶν ἢν αὐτὸν ἀλλὰ ποσειδῶν τὸ διατάξας, etc. *Cassius alter Consul relictus Romae templum interim Cereis, Liberi, Liberaeque dedicavit, quod est in extremo Circo maximo super ipsos carceres situm, vocatum astra ab A. Postumio dictatore, etc.* Est autem Liber, Bacchus: Libera, soror eius Proserpina, nati ex Cere uterque. Ideo ordo decentior in Dionysio, qui matrem religiose ubique praeponebat in nostro, qui posthabuit. Libera autem alias Cora. Lapis Romae, DEO. BACCHO. CERE. RI. FT. CORAE. SACRATAE. APTVD. AEGINAM. Estque eadem cum Proserpina. E Solino tolli velim glossema cap. XI. *Locum propter est demersum foramen, quo Disem patrem ad raptus Proserpinae, libere exeuntem fama est in lucem ausum.* scribe, ad raptus Liberae exeuntem, et, fama est lucem ausum. Adde Livii locum libro III. *Familia ad aedem Cereis, Liberi, Liberaeque venum it.* Lipsius.

² Publiciis, aedilibus.] Sed plebis, ut tradunt Varro et Festus. vid. inpr. Ovid. Fast. V, 285. sqq. a di Neapolim.

³ C. Duillius.] Aedes Iani ad insitum Argiletum, in foro Olitorio fuit: et structam voluit Livius atque alii a Numa. An aliud ab illo templum noster igitur intelligit? an restitutum, aut amplius structum, a Duillio fuit? Hoc putem. Lipsius. Immo aliud. Nam in illo Numae, quod signum pacis et belli, instaurando mediocri liberalitas: neque id structum a Duillio dici poterat. Doctissimi saepe viri confuderunt illam aediculam Iani, a Numa institutam, quam describit Procopius in Vandal 1, 15. cuiusque species exhibetur in numo Augusti, ap. Masson. in Iano Christo nascente referato p. 97. 66. cum aliis templis, in honorem Iani structis, quae aliis templis similia fuere.

⁴ Spei aedes.] Cicero II. de legibus: *Recte etiam a Calatino Spes consecrata est.* Livius libro XXIII. *Aedem Spei, quae in foro olitorio est, fulmine tactam.* Lipsius.

⁵ Sororis Augusti neptem.] Vtrius sororis? Octaviae maioris, an minoris? Sane de minoris liberis aut coniugio, nihil legi: si maioris, oportet aliquam Marcellarum (duae fuerunt) neptem in gentem Apuleiam, et liberos habuisse. Facit, quod Dio Cassius duobus locis (lib. 65. et 66.) *Sext. Apuleium*, qui consul fuit in Augusti morte, eum συγγενῆ Αὐγούστου appellat, cognatum Augusti. Lipsius.

2 Cac.

A. V. luffisset, ² Caesarique connexa, adulterio teneretur, 770. maiestatis delator arceſſebat. *De adulterio ſatis caveri*
 A. G. *lege Iulia*, viſum: *maieſtatis crimen diſtingui*, Caefar po-
 17. ſtulavit; *damnarique*, ſi qua de Auguſto inreligioſe di-
 xiſſet: *in ſe iacta nolle ad cognitionem vocari*. Inter-
 rogatus a conſule, *quid de his cenſeret, quae de matre*
eius locuta ſecus argueretur, reticuit: dein, proximo
 ſenatus die, illius quoque nomine oravit, *ne cui ver-*
ba, in eam quoquo modo habita, crimini forent. libe-
 ravitque Apuleiam lege maieſtatis: adulteriū ³ gra-
 viorem poenam deprecatus, *ut, exemplo maiorum,*
⁴ *propinquis ſuis ultra ducentiſimum lapidem removeretur*, ſuaſit. Adultero, Manlio, Italia atque Africa
 51 interdicitum eſt. De praetore, in locum Vipſanū Gal-
 li, quem mors abſtulerat, ſubrogando, certamen in-
 ceſſit. Germanicus atque Druſus (nam etiam tum
 Romae erant) ¹ Haterium Agrippam, propinquum
 Germani-

² *Caesarique connexa.*] Duplex crimen in hac inſcriptione Maieſtatis. Prius, convitia in Principes: alterum, adulterium. Quomodo iſtud? quia, inquit, *Caesari connexa*. Eſt enim interpretatio ab ipſo Auguſto petita, *qui culpam inter viros ac feminas vulgatae (noſter III. Annali.) gravi nomine, laeſarum religionum, ac violatae Maieſtatis, appellabas*. Ita nunc igitur delator Maieſtatis arceſſit, quia cognata Caefari. *Lipſius*.

³ *Graviorem poenam.*] De hoc loco, et poena legitima adulteri, dicendum mihi infra libro 4. ſi tibi cura eſt vide. *Lipſius*.

⁴ *Propinquis ſuis.*] Id eſt, a propinquis. Amat ita loqui noſter, ut *Ceteraſque urbes, quae Macedonibus ſitas Graeco vocabula retinent*. Sueton. in Auguſt. c. 1. *Et oſtendebatur ara Octavio conſecrata*. id eſt, ab Octavio: nec crede cum interpretibus, rudi illo et ignaro adulandi aequo, Octavio ipſi ſacratam aram. Quod ait, *exemplo maiorum*: ſatis notum eſt, ex lege Romuli uxorem ita fuiſſe

in manu viri, ut de crimine eius omni, cum propinquis cognoſceret, ſtaretque. Dionyſius auctor l. 2. et Cato: *Vir cum divorſium facit (ita inibi leg. eſt) mulieri index proceſſorque eſt. imperium quod videtur habes. Siquid perverſe retroque factum eſt a muliere, mulſatur: ſi vinum bibit, ſi cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur*. Livius libro 39. *Mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu eſſent, tradebant, ut ipſi in privato animadverterent. ſi nemo erat idoneus ſupplicii exactor, in publico animadvertebatur*. Suetonius in Tiberio: *Matronas proſtratae pudicitiae, quibus accuſator publicus deceſſet, ut propinqui, more maiarum, de communis ſententiae coercerent, auctor fuiſt*. Tacitus lib. 13. *Plautius, priſco inſtituto, propinquis coram, de capite ſanaeque coniugis cognovit, et inſentem nuntiavit*. Adi et Valerium lib. 6. cap. 3. *Lipſius*.

¹ *Haterium Agrippam.*] Eſt is, qui ſupra Tribunus plebis fuit: *Inſercoſſe Haterium Agrippa Tribu-*
 nus

Germani, fovebant: contra, plerique nitebantur, ^{A. V.}
^{77°.}
^{A. C.}
^{17.}
 ut numerus liberorum in candidatis praepolleret, quod lex iubebat. laetabatur Tiberius, cum inter filios eius et leges senatus disceptaret. victa est sine dubio lex; sed neque statim, et paucis suffragiis: quomodo, etiam cum valerent, leges vincebantur. Eodem anno coeptum in Africa bellum, duce hosti- 52
 um Tacfarinate. is natione Numida, in castris Romanis ¹ auxiliaria stipendia meritus, mox desertor, vagos primum, et latrociniiis sueros ad praedam et raptus congregare: dein, more militiae, per vexilla, et turmas componere: postremo non inconditae turbae, sed ² Musulanorum dux haberi. valida ea gens, et solitudinibus Africae popinqua, ³ nullo etiam tum urbium cultu, cepit arma, Maurosque accolas in bellum traxit. dux et his Mazippa. divisusque exercitus; ut Tacfarinas lectos viros, et Romanum in modum armatos, castris attineret, ⁴ disciplina et imperiis M 5
 fueret:

us plebei, increpatusque est Afranii Galli oratione. De propinquitate, nihil mihi compertum. Lipsius.

[¹ *Ut numerus liberorum.*] Non ego profus libera comitia illa patrum, sed devincta lege. Legem quam intellegit, est Papia, quae in magistratu, et sorte provinciarum, praetulit improbitus eos quibus proles. Noster lib. 15. *Pertraheret ea tempestate gravissimus mos, cum propinquis comitiis aut sorte provinciarum. plerique orbis facti adoptionibus adfiscerent filios: praetereaque et provincias inter patrum sortiti, statim emitterent manus quos adoptaverant.* ubi clare de praetoris, ut hic. Simile in Tribuanarum. Plinius lib. 7. *Caesarij Trevorum familiarissimo diligo. ille ne in Tribuanarum liberorum iure praecisus: ego illum in Praetura suum consecutus, cum mihi Caesar nomen remisisset.* Lipsius.

[¹ *Auxiliaris stipendia meritus.*] ² *Edidere Beroaldus, Alciatus, Henricus, Aldus, et Gryph. quod*

post I. Gronovium restitui. *Auxiliaris* non est e Codice scripto, nec commode dicuntur *auxiliaria castra Romana.* *Auxiliaris*, quod iam edidit Lipsius, est e coniectura: neque satis commodum videtur. Dixisset potius *inser auxiliaris.*

[² *Musulanorum dux.*] Ptolemaeus vocat, *Μουσουλανος*; Plinius, *Mitulanos.* Lipsius. Vnde Ryckius et Pichena *Musulanorum* scribendum putant, ut est IV, 24. Sed etiam ap. Plin. H. N. V, 4. Codd. *Harduino* laudati, habent *Musulanos*: ut dubium esse possit, utrum hic vera Taciti manus exhibeatur, an IV, 24.

[³ *Nullo etiam tum.*] vid. ad c. 26.

[⁴ *Disciplina et imperiis fueret.*] Pichena haud scio an iure mutaverit in *disciplinae*, quo casu alibi Tacitus utitur. nam cur non liceat variare Tacito, et eidem verbo nunc hoc, nunc alio sexu nomen iungere? iuxta autem bonum

A.V. ^{770.} ^{A.C.} ^{17.} *suesceret*: Mazippa levi cum copia incendia, et caedes, et terrorem circumferret. compulerantque ⁵ Cinythios, haud sperendam nationem, in eadem; cum Furius Camillus, ⁶ proconsul Africae, legionem, et quod sub signis sociorum, ⁷ in unum conductos, ad hostem ⁸ duxit: modicam manum, si multitudinem Numidarum atque Maurorum spectares: sed nihil aequè cavebatur, quam ne bellum ⁹ metu eluderent. spe victoriae inducti sunt, ut vincerentur. Igitur legio medio, leves cohortes, duaeque alae in cornibus locantur. nec Tacfarinas pugnam detrectavit. fusi Numidae, multosque post annos Furio nomini partum

num et Latinum *disciplina suescere*. vide ad Livium lib. 31, 35. Gronovius.

⁵ *Cinythios*.] Plinio dicti videntur Ethini. *Lipsius*. Ptolemaeus etiam habet *Κινυθίους*, IV, 3, ut monuere docti viri. Aurelius tamen volebat *Cinyphios*. quod placebat etiam Vlitio ad Gratii Cyneg. 34.

⁶ *Proconsul Africae*.] MS. Codex *proconsule*, unde receptum a I. F. Gronovio: qui etiam sic laudat ad Liv. XXVI. 33. ubi vid. cum edd. vet. habeant *proconsul*, quod et servavit Ryckius. Et saepe a librariis *vā proconsule* substitutum *proconsul*, idque restitutum a viris doctis, in primis apud Livium, ad quem passim de hac re egere Gron. et Drak. Sed in omnibus locis, ubi *proconsule* recte restitutum reperi, ponitur absolute: non cum genitivo provinciae: ut nec dicimus *ius proconsule* et similia, sed *proconsulis*: Igitur h. l. dum alia idonea exempla proferantur, melius putabo *proconsul* praefertim cum aliis in locis Taciti sic sit, ubi provinciae nomen additur, ut XIII, 1. XVI, 18. item ubi alius genitivus ut XIV, 46. *Proconsulem ipsius* nisi quis *Africae* spurium putare velit: quod sane hic redundat, et per

se intelligitur, Africae proconsulem Camillum fuisse.

⁷ *In unum conductos*.] Heinsius non credebat, Tacitum scripsisse: *conductos - - duxit*: sed *conductos* vel *coactos*. Propius ad vulgatum scripturam accedit: *contractos*. *In unum contrahere* est formula usitata Livio VII, 25. XXVI, 42. XLIV, 7. etc. *Parvens, contractis in unum omnibus copiis ducibusque etc.* Sed *in unum conducere* est etiam IV, 47. et in talibus interdum optimi scriptores sunt negligentiores, ut demonstravi in diatriba de grata neglig. or. Cicer. pro Archia c. II. *in illis libellis, quas de contemnenda gloria scribant, nomen suum inscribunt.*

⁸ *Duxit: modicam m.*] Colon pro puncto feci, quod est in Lips. Gron. etc. Rectius B. Rhenanus et alii antiquiores.

⁹ *Metu eluderent*.] Optime: id est, ne metu Romanarum virum traherent bellum, nulla copia pugnae. Affidet huic illud Claudiani, De laudib. Stilic. lib. I.

— *res mira velata:*

Ne timeare, times; et quem vindicta manebas,

Desperare veras.

Rhenanus tamen, *astu*, maluit. *Lipsius*.

partum decus militiae. ¹⁰ nam post illum reciperato-
 rem urbis, filiumque eius Camillum, penes alias fa-
 milias imperatoria laus fuerat. Atque hic, quem
¹¹ memoramus, bellorum expers habebatur. eo pro-
 nior Tiberius res gestas apud Senatum celebravit: et
 decrevere patres triumphalia insignia: quod Camillo,
¹² ob modestiam vitae, impune fuit. Sequens annus 53
 Tiberium tertio, Germanicum iterum consules ha-
 buit. sed eum honorem Germanicus inivit apud urbem
¹ Achaiae Nicopolim, quo venerat per Illyricam
 oram, viso fratre Druso, in ² Dalmatia agente, Ha-
 driatici, ac mox Ionii maris adversam navigationem
 perpeffus. igitur paucos dies insumpsit reficiendae
 cliali: simul sinus, Actiaca victoria inclitos; et ³ sa-
 cratas ab Augusto manubias, castraque Antonii, cum
 recordatione maiorum suorum, adiit. namque ei, ut
 memoravi, avunculus Augustus, avus Antonius erant,
 magnaue illic ⁴ imago tristium laetorumque. Hinc
 ventum Athenas, foederique sociae et vetustae urbis
 datum, ut ⁵ uno lictore uteretur. Excepere Graeci
 quae-

¹⁰ Nam post illum.] Tamen ex
 eadem gente duo adhuc triumpho-
 rum, alter P. Furi de Galleis,
 anno DXXX. alter L. Furi Purpu-
 reonis de hisdem Galleis, DLIII.
 Huius autem Camilli, de quo nunc,
 filius credo fuit, qui imperium
 temporibus Claudii frustra sibi vin-
 dicavit. *Lipfius.*

¹¹ Memoramus.] Sic MS. teste
 L. Gronovio, quod haud dubie
 e. l. apertius, restituumus.

¹² Ob modestiam vitae.] Quod
 in vixerat semper, ut apparet,
 cum excellere atque eminere nol-
 le, mediocri fama contentum.
 Nam ab tali nihil periculi Principi.
Quaestum vocat XIV, 47.

¹ Achaiae Nicopolim.] Bene late
 Achaiae nomen sumit, non pro
 Graecia solum (quod alibi annota-
 vit) sed pro Epiro, ubi sane haec
 urbs est, ab Augusto structa ad
 Iambriacum sinum: monumentum

scilicet victoriae Actiacaе. Credo
 ideo, quia illo aevo tota haec re-
 gio uni Praefidii permiffa, ideoque
 et nomine uno dicta. *Lipfius.*

² Dalmatia.] Codex scr. *Delma-*
tia, ut saepe scribitur in numis, in-
 scriptionibus, et libris latinis et
 graecis: nam variant monumenta.
 v. Cellar. G. A. T. I. p. 490.

³ Sacras Augusto manubias.]
 Intelligo, cum Mureto, templum
 Apollini structum e manubiis, ut
 mos Imperatorum in vetere repu-
 blica. v. Clav. Cic. in *manub.*

⁴ Imago tristium laetorumque.]
 Tristium, si Antonium spectaret:
 laetorum, si Augustum. Ex ipse
 ab utroque, in utrumque affectus.
Lipfius.

⁵ Uno lictore uteretur.] Vim ter-
 roremque imperii Romani ostende-
 bant, lictores, secures, fasces.
 Ideo cum, adempto illo metu, ma-
 gistratus quasi ad amicos agere vo-
 lobant

quaesitissimis honoribus, ⁶ vetera suorum facta dictaque praefereutes, quo plus dignationis adulatio haberet. Petita inde Euboea, tramisit Lesbum: ubi
 54 A. V. Agrippina, novissimo partu, Iuliam edidit. tum extrema Asiae, Perinthumque ac Byzantium, Thracias
 771. A. C. urbes, mox Propontidis angustias, et os Ponticum
 18. intrat, cupidine veteres locos, et fama celebratos, noscendi; pariterque provincias, ¹ internis certaminibus,

lebant, removebant insigna potestatis. Sic Anronio olim in eadem urbe (ait Appianus.) ἔφεδο. ἴσαν θῆου σμαίνων, ἐν δὲ φίλοις καὶ ἐν ἀκούσοις δῶ, εἰς διδασκάλων διατριβῆς ἢ ἀκουσίαις. Et Tiberius Rhodi: *genus vitae admodum civile insituit, sine licore aut viatore, gymnasia interdum obambulans.* Sueton. cap. XI. *Lipsius.*

6 *Vetera s. f. d. praefereutes.*] Per vetera dicta et facta suorum, intelligo, quicquid maiores inprimis fortiter fecissent, ut ad Marathonam, Salamina etc. illustriores viri magnifice dixissent: unde apparet primo, se non esse eos, quos deceret, aut qui solerent humiliter adulari, deinde honorem a se habitum non sperendum esse. Sed praefereutes suspicor esse corruptum. Qui enim modus loquendi: *facto et dicta praeferre.* Tacitum coniticio scripsisse: *praefantes.* In honoribus habendis praefatione usi sunt, ducta a maiorum suorum factis ac dictis: quales praefationes, etiam si aliunde ductae, sunt in decretis Civitatum veteribus, ut omnes ieiunt, qui talia tractarunt. Ac ne participium hoc offendant, cum elegantius fuisset *praefati*, etiam Livius eo usus est, V, 41. *Pontifice maximo praefante carmen.* Catullus de nupt. Pel et Thet. 382. *talita praefantes* etc. Infra III, 22. pro *profefanda* lac. Gron. malebat *profanda* e scriptura Cod. *praefanda*. Noster XII, 22. *multa de claritudine vias*

praefatus. Si vulgatum verum est *praefereutes* significat iactantes, cum iactatione commemorantes.

1 *Internis certaminibus, aut magistratuum iniuriis.*] Cicero ad Q. Fr. lib. 1. ep. 8. *Cuius quidem generis, constare inter omnes video, abs te summam adhiberi diligentiam, nullum aere alienum novum contrahi civitatibus. veteres autem magos, et gravi multas abs te esse liberatas urbes, compluribus dirutas, ac paene desertas, in quibus unam Ioniae nobilissimam, alteram Cariae, Samum et Halicarnassum, per te esse recreatas. nullas discordias provideri abs te, ut civitates optimatum consiliis administrarentur: sublata Idyfsa Iatrocinia: caedes multis locis repressas: pacem tota provincia convulsam: neque solum illa isuervum atque agrorum, sed multo etiam plura, et maiora oppidorum, et sanorum furta et latrocinia esse depulsa.* Lib. 3. fam. Ep. 1. *Ego autem, cum hoc suscepissem, non iniustitia, sed etiam misericordia adductus, ut levarem miseris perditas civitates, et perditas maxime per magistratus suos, non posui in illa sumptu non necessario negligens esse.* Lib. 6. ad Art. Ep. 2. *Mirabilia quaedam effecimus: ita multas civitates omni aere alieno liberatae, multae valde levatae sunt: omnes suis legibus, et iudiciis usae, adveniens adeptae, revixerunt etc. Mirae erant in civitatibus ipsarum furta Graecorum, quae magistratus sui fecerant, quaevis ipse de iis, qui annis*

nibus, aut magistratum iniuriis fessas, refovebat. A. V. atque illum, in regressu, sacra² Samothracum visere nitentem, obvii aquilones depulere.³ Igitur alio^{771.} A. C. 18. quaeque

omnis decem proximis magistratum gesserat aperte fatabantur. itaque sine ulla ignominia suis humeris pecunias populi retulerunt. Quantum et vox magistratum Romanos complecti possit. lib. 5. ad Att. Ep. 20. *Laodicenam pridie Kal. Sept. venimus, ibi morati biduum, perillustres sumus, honorificisque verbis omnes iniurias revolvimus superiorem.* Gronovius.

2 *Sacra Samothracum.*] Samothracia insula non eadem cum Imbrasia, ut censet Musarum decus: nec Imbrasia fluvius, sive Parthenius, in hac, sed in Ionica Samo, quae ideo Parthenias dicta, ut discimus ex Strabone, Plinio, et Hygino, Eustathius: Ἡ δὲ Θρηνησία ἴσως λεγεται, καὶ Σαμοθράκη συνδίδεται. Καλεῖται καὶ ἕνα πρὸς διανολήν τι ἰστέρας ἴσως, τῆς Ἰωνικῆς. Imo tres distinctae Sami, de quibus docte noster Ortelius in Theatro Geographico quem vide. Ideo firmanda in Varroe piscia lectio. *Terra et coelum, ut Samothracum initia docent, sui Dei magni, et hi, quos divi, multis nominibus. Nam neque quas Samothracia (non Ambracia, aut, Imbrasia,) ante portas statuit dans multis species abemas, dei magni: neque ut vulgus putat, hi Samothracae dii, qui Castor et Pollux: sed hi, mas et femina, et hi quos scriptum libri scriptos habent sic Diti poer: et sunt pro illis qui in Samothrace duo divoatol.* Initia quae Varro dicit, sunt haec sacra, de quibus noster, sacra religiosa in primis etiam apud Romanos. Ideo Picta laeyricus,

— *inveo licet et Samothracum Et nostrorum aras.*

Ἡ δὲ: Ἐν Σαμοθράκῃ ἴσαν τολεμαίους, ἀς ἰδόντων τελεσθῶς πρὸς ἡφαιστῶνα μινδύτων τινῶν. Ἡν

δι ἰστέρας καὶ τὰ ἑβῶν Κοροβάντων μινδύων, καὶ τὰ τῆς Ἐβάρης. Propter religionem loci, confugiebant illuc olim nocentes, et colliges ex II. Anthologiae, et facto Persei Macedonum regis, apud Livium. Adde Strabonem lib. 10. *Lipsius.* De sacris Samothracum adde Diodorum Sic. L. V. c. 47.

3 *Igitur aliaque.*] Turbarus locus, aut mutilus. Si turbatus tantum, sic reponito. *Atque illum in regressu sacra Samothracum visere nitentem, aliaque quae ibi varietate fortunae et origine nostri veneranda, obvii Aquilones depulere. Igitur relegis Asiam.* Sed quae varietas fortunae aut origo Romanorum in Samothrace? Principium Troianae gentis inde: a Troianis autem Romani. Dionysius lib. I. Dardanaum facit in hanc insulam venisse, quae tunc Melane dicta; et pulsus inde sterilitate soli devenisse ea Phrygiae loca, ubi post Troia. Ideo olim Dardania dicta Samothrace, ut Plinius auctor. Bene ergo, *origine nostri.* Sed et Varro II. Humanarum, *Dardanaum deos penates ex Samothrace in Phrygiam, Aeneam ex Phrygia Italiam advenisse,* tradidit. Et quaedam huic rri suggeret Servius, in illud vatis magni,

— *antiquam exquirite matrem.*

Varietatem fortunae vel ad Dardanaum refer; vel ad Romanos, qui ex tam parvis magni. Fieri tamen potest, ut mutilus locus sit, fueritque aliquid de Ilio etiam infernum, fonte non dubio Romulae gentis. *Lipsius.* Subscribo uni Freinshemio, cuius ipsa prorsus coniectura olim et mihi nata est: ut pro *atque quae sit Ilio quaeque.* Intellegimus Troiae reliquias conpectas Germanico, non quum transiret angustias Hellepontii, et ad

A. V. 771. A. C. 18. quaeque ibi varietate fortunae et nostri origine véné-
 randa, relegit Asiam, appellitque Colophona, ut
 4 Clari Apollinis oraculo uteretur. Non femina il-
 lic, ut apud Delphos, sed certis e familiis, et ferme
 5 Mileto accitus sacerdos, numerum modo consultan-
 tium et nomina audit: tum in specum degressus, hau-
 sta fontis arcani aqua, ignarus plerumque litterarum
 et carminum, edit responsa versibus, compositis su-
 per rebus, quas, quis mente concepit. et ferebatur,
 Germanico, per ambages, ut mos oraculis, *maturum*
 55 *exitium* cecinisse. At Cn. Piso, quo properantius des-
 tinata inciperet, civitatem Atheniensem, turbido
 incessu exterritam, oratione saeva increpat, oblique
 Germanicum perstringens, *quod, contra decus Roma-
 ni nominis, non Athenienses, tot cladibus extinctos, sed*
1 colluviem illam nationum comitate nimia coluisset. hos
enim esse Misbridatis adversus Sullam, Antonis adver-
sus

ad *Ερμια Πόντος* properaret, ut
 vult Saliñerius (etiam praeter ea ex-
 trema Asiae a Lesbo conscendenti
 brevis cursus Seston et ad Euro-
 paeum Hellepontici ac Propontidis
 latus fuerit) sed regresso, cum et
 alia superiora lateris Asiatici eum
 praelegisse otiosus credibile est. Ibi
 forte navibus ad Sigaeum appulis
 venit ei in mentem de Samothra-
 cum diis venerandis, iamque eo
 velis, si daretur, et remis; sed
 illum e Septentrionum filiis praeci-
 pue quem Thraciam vocant, per-
 tinaciter adversus ab incepto desi-
 stere compulit. *Igitur Ilio quae-
 que ibi*, hoc est, igitur continuato
 itinere ab Ilio, quod redux a
 Bosporo Thracio tenuit, et illis,
 quae istic loci, vel quod varia for-
 ta celebris fortunae ludus fuerunt,
 nunc splendida regna, nunc rudera
 et cadavera civitatum, vel quod
 inde origo Romanae gentis descen-
 dit, conspecta nec sine sacro hor-
 rore et religione quadam visenda:
 his, inquam refectis, ut inceperat,
 Asiae oram legere pergit. Ideo *re-
 legit. Gronovius.* Sed Heinalius

volebat: *ab Ilio*: quod vestigium
 corruptae lectionis melius respon-
 det: et est lenius *ab Ilio relegit*
 quam *Ilio*, quod recepit Ryckius.

4 *Clarii Apollinis oraculo.*] Stra-
 bo tamen, qui huic aetati compar,
 ita loquitur de hoc oraculo, tam-
 quam nullum tunc fuerit. *Κολο-
 φων πάλαι Ἰωνική, καὶ πρὸ ἀ-
 τῆς ἑλίας τῶ Κλαρίῳ Ἀπολλωνος, ἐν
 ᾧ καὶ μαντεύειν ἔν πόντῳ παλαιόν.
 Lipsius.*

5 *Mileto accitus.*] Hinc colligit
 Spanhemius, Colophonem colonos
 accepisse Mileto, de VI. et Pr. N.
 Diff. IX. p. 575.

1 *Colluviem illam nationum.*] Respicit ad consuetudinem Athe-
 nienſium ius civitatis communican-
 di cum multis, atque adeo ven-
 dendi hominibus vilissimis, ac per-
 ditis: de qua iam graviter questus
 Demosthenes *περὶ συντάξ.* p. m.
 126. quod ius iis ademptum postea ab
 Augusto. v. Dio Cassius Lib. LIV.
 p. 525. Similiter infra III, 54. negat
 Romanos iam unius urbis cives
 esse.

sus divum Augustum socios. etiam vetera obiectabat, quae in Macedones improspere, violenter in suos fecissent: offensus urbi propria quoque ira; quia Theophilum quemdam, Aereo iudicio falsi damnatum, precibus iniis non concederent. Exin navigatione celeri per Cycladas, et compendia maris, adiequitur Germanicum apud insulam Rhodum, haud nescium, quibus infectationibus peritus foret: sed tanta mansuetudine agebat, ut, cum orta tempestas raperet in abrupta, possetque interitus inimici ad casum referri, miserit triremis, quarum subsidio discrimini eximeretur. Neque tamen mitigatus Piso, et vix diei moram perpeffus, linquit Germanicum, praevenitque. et postquam Syriam ac legiones attigit, largitione, ambitu, infimos manipularium iuvando, cum veteres eoruriones, severos tribunos demoveret, locaque eorum clientibus suis, vel deterrimo cuique attribueret, desidiā in castris, licentiam in urbibus, vagam ac lascivientem per agros militem fineret, eo usque corruptionis provectus est, ut, sermone vulgi, *parens legionum* haberetur. Nec Plancina se intra decora feminis tenebat; sed exercitio equitum, decursibus cohortium interesse: in Agrippinam, in Germanicum contumelias iacere: quibusdam etiam bonorum militum ad mala obsequia promptis, quod, *haud invito imperatore ea fieri*, occultus rumor incebat. Nota haec Germanico: sed praeverti ad Armenios

2 *Miseris triremes.*] Livius 23, 34, P. Valerius Flaccus *cercuros ad persequendam retrahendamque naevem cum misisset.* Vtrobique intelligitur aliquot. Gronovius. MS. *triremis.*

3 *Decursibus cohortium interesse.*] Aua haec Decursio ab illa funebri, de qua dixi. Nam haec exercitii fuit: solita usurpari ter quot mensibus ex institutione divi Augusti. Vegetio Campicursio dicitur: quem vide libro I. cap. XXVII. et libro III. cap. IV. Campestris decursio Antonio, in Galba: *Campestrem*

decursionem scuto moderatus. in Nerone: *Indictaque decursione Praetorianis, scutum sua manu praetulit.* Et sane indecorum, feminam in his spectari, et velut moderari. Lipsius.

1 *Praeverti ad Armenios.*] Ita infra: *Aut si quando ad interna praevorterent.* Curtius VI. *Tamen ad Sasibarzanem opprimendum praeverti optimum ratus.* Apuleius Apol. II. *Nunc tempus est ad epistulas Pudencillae praeverti.* Plautus et Livius quoque, sed sine praepositione. Lipsius.

A. V. 771-
A. C. 18.
menios instantior cura fuit. Ambigua gens ea antiquitus, hominum ingeniis, et situ terrarum, quo nostris provinciis late praetenta, penitus ad Medos porrigitur; maximisque imperiis interiecti, et saepius discordes sunt, adversus Romanos odio, et in Parthum invidia. Regem illa tempestate non habebant, amoto Vonone: sed favor nationis inclinabat in Zenonem, Polemonis, regis Pontici, filium, quod is, prima ab infantia, instituta et cultum Armeniorum aemulatus, venatu, epulis, et quae alia barbari celebrant, proceres plebemque iuxta devinxerat. Igitur Germanicus, in urbe Artaxata, adprobantibus nobilibus, circumfusa multitudo, insigne regium capiti eius imposuit. ceteri venerantes regem, Artaxiam consalutavere; quod illi vocabulum indiderant ex nomine urbis. At Cappadoces, in formam provinciae

2 *Provinciis nostris late praetenta.*] Possis intelligere Armenia ex verbis, *ambigua ea gens*, ut aliis in locis: sed non necesse. Valer. Fl. V. 175. *Armeniae praetensus Iber*: quem locum iam attulit Aurelius. Ibi v. Burmannus.

3 *Polemonis regis Pontici.*] Melius, *regis Pontici*. Polemo autem Zenonis Rhetoris filius ad regnum pervenit concessu Antonii et Augusti. de quo vide Dionem in actis anni DCCXXX. Vxorem habuit Pythodorum: quam mire a prudentia aliisque virtutibus laudat Strabo; et quae nunc, mortuo marito, praerant rebus regni. Polemoni illi filius item Zeno, qui nunc Armeniae datus rex. Strabo libro 12. τὸν δὲ τῆς Πυθολύριδος υἱὸν ὃ μὲν ἰδιώτης τυραννίδος τῆ μέρει τὴν ἀρχὴν, ὃ δὲ νεωτερίαν κατέλαβεν τῆς μεγάλης Ἀρμενίας βασιλεύς. Lipsius. Coniectura Lipsii non necessaria, ut iam monuit Heinsius.

4 *Aemulatus.*] Possit Sallustiano exemplo legi, *aemulus*. *Ab Pompeius a prima adolescentia, Alenanus*

dri regis facta dictaque aemulus erat. Lipsius. Ut adiectivum habeat calum verbi *depravate*. vid. Curt. ad Sallust. p. 978 Sed talia, ut, ubi libri habent, non mutanda, ita non contra libros obrudenda.

5 *Insigne regium.*] Zenonem itaque regem Armeniae dedit Germanicus, sed sine ullo, ut vides, bello, addo, nec metu belli. Mirum igitur a Suetonio scribi, Cal. cap. 1. Germanicus *ad componendam Orientis statum expulsus, cum Armeniae regem devicisset, Cappadociam in provinciae formam redigisset, Antiochiae obiit*. Quem, sodes, ille regem devicit? auctoritate tota res perfecta, non armis. Videbar apposite corrigere, *devicisset*. sed nec id plene verum: quia Vonones a Silano dudum regno amotus, ante Germanici adventum. Itaque corrigas potius, *regem dedisset*. Lipsius.

6 *Ex nomine urbis.*] Mirum cum iam ante plures reges eo nomine fuerint: et urbs ipsa potius nomen habuit ab aliquo regum, uti

vinciae redacti, Q. Veranium ⁷ legatum acceperunt: A.V. et quaedam ex regniis tributis deminuta, quo mitius ^{771.} Romanum imperium speraretur. Comagenis Q. Ser- ^{A.C.} ^{18.} vaeus praepositus, tum primum ⁸ ad ius praetoris translatus. Cunctaque socialia prospere composita ⁵⁷ non ideo laetum Germanicum habebant, ob superbiam Pisonis, qui iussus, partem legionum ipse, aut per filium, in Armeniam ducere, utrumque neglexerat. Cyri demum, apud hiberna decumae legionis, convenere, firmato vultu, Piso adversus metum, Germanicus, ne minari crederetur: et erat, ut retuli, clementior. sed amici, accendendis offensionibus callidi, intendere vera, adgerere falsa, ipsumque et Plancinam, ¹ et filios variis modis criminari. postremo,

ut Tigranocerta. *Lipfius.* *Iac.* Gronovius coniecit: *ex conditore urbis, sive ex nomine conditoris urbis.*

⁷ *Legatum accepere.*] Hiems media est, tamen aestivo. Legatum, inquit: nonne id est, Praetorem sive Propractorem? Ita enim dicti, qui in Caesaris provincias missi et hos omnes legi reperio e Senatu. Si id est: quis Dionem nobis conciliat, super eadem re confidentem: *Κῆρ τὸς αὐτὸς αὐτὸς ἢ Καν- valentem τὸν τὸ Ἐπιμαίον ὑπερ- τὸν ἰσὺς ἠνεργῶν.* *Secundum hoc et Cappadociae Romani iuris facta, et Equiti regenda permessa.* Si enim Equiti, quomodo Legato? Inter: in minores provincias saepe Equites missos, imo et Libertos; sed cum Procuratorum titulo, non Legatorum. Tamen a Dione et Tranquillus est, in Vespas. cap. VIII. *Cappadociae, propter affidus Barbarorum incurfus, Legatus addidit, Consulcremque rectorem imposuit pro Equite Romano.* ego censeam, primo quidem Legatum imposuit: sed post id mutasse. Dionem autem oculos habuisse in eo, quod obtineret, non quod obtinisset. *Lipfius.*

Corn. Tac. T. I.

⁸ *Ad ius Praetoris.*] Verius esset, *Propraetoris*: sed ista miscetur, et passim in Tacito Praetor, Propraetor, Legatus, munete eodem. Strabo ad hanc rem: *Ἡ Κομαγενὴ μὲν τῆς Ἰερῆς. Ἐξ αὐτῆς ἐκφυγὼν πάλιν Καπδοκίαν, καὶ ἢ τὸ βασίλειον ἀνέχετο, οὗ δὲ ἐκαστὴ ἰσχυροῦς.* id est: *Comagene, modica regio, urbem munisam habet Samosata, in qua regia fuit. nunc in provinciam redacta est.* Nec moveat te, quod Suetonius provinciam eam factam primum vult a Vespasiano, cap. VIII. quia Caligula regibus eam iterum tradiderat, ut narrat Dio LIX. *Antiocho, inquit, Antiochi filio Comagenem paternum regnum adiectis Cilicis maritimis dedit.* Vel ergo Caligula Tiberii: sic Caligulae decretum Vespasianus rescidit. *Lipfius.* adde dicta ad I, 74.

¹ *Et filios criminari.*] Haec de dissidio et calumniis inter Pisonem et Germanicum, quique partium utriusque ibi erant. Sed quomodo filios criminantur? sane unus ibi *M. Piso* filius: et *Cnaeus* alter, *omne hoc tempus in urbe egit.* quod ipse Tacitus infra libro 3. scripsit: hoc paternae fortunae aut crimini poruit

A. V. mo, paucis familiarium adhibitis, sermo coeptus a
 771. Caesare, ² qualem ira et dissimulatio gignit: respon-
 A. G. sum a Pisone. ³ precibus contumacibus, discesserunt-
 18. que ⁴ opertis odiis. postque rarus in tribunali Caesa-
 ris

potuit adjungi. Vide an non *fli-
 um*; nisi et Cnaeus Romae ali-
 quid in Germanicum; aut crimina-
 ti universe sunt filiorum superbi-
 am, contumaciam, aut tale. *Lip-
 sius*.

² *Qualem ira et dissimulatio gin-
 gnit.*] Muretus, male et contra
 mentem Taciti conicit *irae dissimulatio*:
 nam *irae dissimulatio* talis potest esse,
 ut frontem et verba praeferat summo-
 pere amantium: at *ira et dissimulatio*
 est, ubi insignis et nota ira sic insigni
 comprimatur animo, ut identidem
 erumpat sese, ac male tegat. Acci-
 pite igitur, qualem vicissim nunc
 ira, nunc eius dissimulatio gignit.
 qualis solet alternari inter eos, qui
 eodem tempore eodemque con-
 gressu fraenas iracundiae modo re-
 laxant, modo adducunt. *Gron-
 vius*.

³ *Precibus contumacibus.*] *Preci-
 bus contumacibus*, ut Iupiter apud
 Naesonem, *precibusque minas rega-
 liter addis*: quibus petebat quid-
 em, ne ea, quae reipubl. causa
 et ex iustitioso egisset, in suam con-
 tumeliam pertereret, (ut Pompeius
 apud Caesarem initio belli civilis)
 simul demonstret, si tamen id
 faceret atque indignaretur, se id
 fusque deque ferre, ut Cicero ad
 Appium 3. fam. 7. forsitan et adii-
 ciebat scire velle, quot sibi sint do-
 mini: Tiberio putasse soli ratio-
 nem actorum reddendam. *Lip-
 sius*.

⁴ *Opertis odiis.*] *Lego opertis.*
Lipsius. Scio *offerendum aperta* in
 3 *Histor.* 65. Attamen omnino Lipsio
 subscribo, et plane alterum *op-
 ertis* alienum puto. Naturaliter
 enim evenit, ut ex huiusmodi
 colloquiis, inter ingenia praesertim
 dissociabilia, exeant profecti inimici.

Et tum quae praecedunt, tum quae
 sequuntur, alterum firmant. Si
 odiis opertis discessissent, lenes
 querelas expurgatio, hanc eius qua-
 liscunque acceptio, et rursus aliqua
 mutuae fidei species sollicitosque
 vultus laeti exceperunt. At hic
 sermo ira et dissimulatione mixtus,
 dein preces arrogantes ac nihil ce-
 dentis, quid possunt gignere aliud
 quam odia resecta et apparentia?
 Iam, si nolebat sciri Piso, se cum
 Germanico in gratia non esse, cur
 rarus in tribunali Caesaris, cur
 austerus, cur diversa semper sen-
 tentia? Stultitiam Cicero vocat in
obsuro odio apertas inimicitias
 ostendere 3. *Fam.* 10. Denique
 innata utrique indoles, hoc est,
 et simplicitas Germanici, et fero-
 cia Pisonis, satis refutare vulga-
 tum videntur. Quae Gruterus ur-
 get, ad ea responsio facilis. Aliud
 et colloquio *discedere odiis apertis*,
 hoc est, ira ut alienatorum ani-
 morum signa satis apparuerint;
 aliud denunciare inimicitias et
 omnem consuetudinem rumpere.
 Velim scire Lucullum et Pompeium
 in Galatia digressive fuerint etiam
*opertis odiis? Certatum inter impe-
 ratores iurgis*, inquit Velleius.
 Item annon postea quoque vixe-
 rint *apertis odiis*, quum Pompeius
 in Provincia Luculli acta rescinde-
 ret; Lucullus Pompeii acta confir-
 mari a Senatu prohiberet? *Πο-
 μπίῳ δ' ἴν' ἔνδ' ἢ τῆς ἐπιθυμίας
 διαφορὰ πρὸς Λούκιλλον*, ait Plutar-
 chus. Neutrum tamen alteri ami-
 citiam libello renuntiasse legimus.
 Sed *eum finem gratiae* ponebant.
 Sed quibus libuisset? non utique
 omnes. Sed qui simpliciter ingra-
 vissimis offensis agerent, sed non
 ita praesertine, quos honoris col-
 legium

ris Pifo: et si quando adfideret. atrox, ac diffentire A.V.
manifestus, vox quoque eius audita est in convivio, 77L.
cum apud Regem Nabataeorum ⁵ coronae aureae A.C.
magno pondere Caesari et Agrippinae, leves Pisoni 18.
et ceteris offerrentur: ⁶ *principis Romani, non Parthi*
regis filio, eas epulas dari: abiecitque simul coronam,
et multa in luxum addidit, quae Germanico, quam-
quam acerba, tolerabantur tamen. Inter quae ab re- 58
ge Parthorum Artabano legati venere. miserat ¹ *ami-*
icitiam ac foedus memoraturos, et cupere renovari
dextras, daturumque honori Germanici, ut ripam Eu-
phratis accederet: petere interim, ne Vonones in Syria
haberetur, ² neu proceres gentium propinquis nuntiis ad
N 2 *discor-*

legimusque provinciae societas con-
gratulari, etiam post manifesta
odia Gronovius. Heinsius *opertis*
defendit, eodem, quo Gruterus,
argumento, quod amicitia post de-
num c. 70. renuntiata.

5 *Coronae aureae.*] Coronae
conviviorum e floribus foliisque
valgatae: non aequae ex auro.
Quas tamen non solum in illo
Orientis luxu, sed etiam Romae
usum aliquem habuisse discas ex
Capitolino: qui in Aelio Vero
scribit. *Datas etiam convivis aurea*
aut argentea pocula et gemmas:
coronas quinque etiam datas lemniscis
aureis interpositis, et olieni tempo-
ris floribus. Item Vlpiano, De
auro et argento legato: *Cedent*
igitur gemmae fialis vel lancibus, in-
classae auro argenteove. sed et in co-
rois mensarum, gemmae coronis ce-
dent, et haec mensis. At in Ae-
gypto hunc morem Iustinus tangit
lib. 13. *Misri,* inquit, *a Senatu*
in Aegyptum Legati, cum ingentia
sub a Ptolemaeo rege missa munera
sprevissent, inseriectis diebus ad coe-
nam invitatis aureae coronae missae
sunt, quas illi honoris causa rece-
perunt, postera die starnis regis impo-
serunt. Etiam Polybius l. 15.
ne ostendit tamen Regibus tantum
auro dari solere, aliis alias.

Itaque narrat de Aristomene quo-
dam, qui Agathocli, etsi non regi,
per adulationem eius generis im-
posuit: *πρῶτος μὲν γὰρ,* inquit, *ὡς*
ἰαυτὸν ἐπὶ δεῖπνον καλέσας τὸν Ἀγα-
θόκλην, χρυσὸν ἐπέβαλον ἀπὸ δὴκον
μύθη τῶν παρῶντων. Ὅ τοις βου-
λεύσειν αὐτοῖς, ἔθαξ ἐπὶ μόνους εὐγ-
χεπέδας: Primus hic enim Aga-
thoclem ad se in coenam invitans,
auream ei coronam dedit soli omni-
um conviviarum, quod solis regibus
tribui mos est. Neque scio an hic
faciat, quod Laertius in Xenocrate
scribit: *χρυσὴ ἐπέβαλε τιμῶντα*
ἐπ' ἑδῶν πολυκοσίων: aurea corona
donatum, in praemium multae po-
stationis. Certe ad convivium etiam
spectat. Lipsius.

6 *Principis Romani.*] Claret sen-
tentia. quae dicat, luxum illum
alienum Romanis moribus, dignum
Parthorum. Aemilius (Fertetus)
tamen hic *λεπτολογεῖ,* et perdit
multa verba. Lipsius.

1 *Amicitiam ac foedus memoratu-*
ros.] Verbo signato et proprio hac
in re usum Tacitum notavimus ad
Plautum Pseud. 5, 2, 36. Grono-
vius.

2 *Neu proceres gentium.*] Legen-
dum putant Mercerus et Pichena,
ne proceres gentium. hic etiam *ne*
is pr. g. Nihil mutari placet.
Videretur

A.V. *discordias traheret.* Ad ea Germanicus, de societate
 771. Romanorum Parthorumque magnifice; de adventu
 A.C. regis et cultu sui, cum decore ac modestia respondit.
 18. Vonones Pompeiopolim, Ciliciae maritimam urbem,
 amotus est. datum id non modo precibus Artabani,
 sed contumeliae Pisonis, cui gratissimus erat, ob plu-
 rimam officia et dona, quibus Plancinam devinxerat.
 59 M. Silano, L. Norbano coss: Germanicus¹ Aegy-
 A.V. ptum proficiscitur, ² cognoscendae antiquitatis. sed
 772. cura provinciae praetendebatur: levavitque, ³ aper-
 A.C. tis horreis, pretia frugum: multaue in vulgus grata
 19. usurpavit: sine milite incedere, ⁴ pedibus intactis, et
 pari cum Graecis amictu, ⁵ P. Scipionis aemulatione;
 quem eadem factitavisse apud Siciliam, quamvis fla-
 grante adhuc Poenorum bello, accepimus. Tiberius,
 cultu habituque eius lenibus verbis perfricto, acer-
 rime increpuit, ⁶ quod, contra instituta Augusti, non
 sponte

Videtur enim et genus *v8 2v dā*
duolv esse, et sermo legibus, pa-
 trionibus, conditionibus proprius:
Ne sit, neu faciat, pro illo, *Nest,*
ubi vestiam faciat. Quare autem
proceres gentium Germanicus et Ar-
 tabanus ingeniosissimo Meroero?
 Saltem tempus anguste captum,
 quasi Vonones Artabano tantum-
 modo gravis vicinus, dum ipse et
 Germanicus in proximo. Quin
proceres gentium acceperim praefec-
 tos et satrapas plurimarum gen-
 tium Parthis parentium, et *discor-
 dias,* rebelliones, defectiones, dis-
 sensiones Parthorum inter sese. Ne-
 que aliter Freinshemius, puto.
 Gronovius.

¹ *Aegyptum proficiscitur.*] Ma-
 lit in Aegyptum Pichena. Frustra.
 Sic enim loquebantur. Liv. lib. 45.
*Ad susceptam legationem peragen-
 dam navigare Aegyptum pergit.*
 Justinus vel Trogus lib. 23. *Uxo-
 rem genitosque ex ea duos parvulos
 Aegyptum, unde uxorem acceperat,
 remisit.* Et lib. 23. *Cum coniugis
 et liberis Aegyptum ad Ptolemaeum*

proficiscitur. Gronovius. Noster
 ante c. 54. *transiit Lesbum.*

² *Cognoscendae antiquitatis.*] Au-
 ditis Principes? imitami. Haec
 cognitio ad gloriam honestumque
 excitat: haec parandi vias ostendit.
 Lipsius. *Causa, nomine* intelligi
 more Graecorum, vix opus mo-
 nere. plura exempla notata ad
 III, 7.

³ *Aperitis horreis.*] Publicis,
 opinor. ubi frumentum asservabant
 in plebis Romanae, et quod super-
 esset, in alios usus: ac ille, in
 caritate forte annonae, indigis in-
 dultit. Lipsius.

⁴ *Pedibus intactis incedere etc.*]
 Interpretor, incesisse crepidatum
 palliatumque. Plura in EXCVRS.
 K. Lipsius. adde Interpretes ad
 Cicer. pro Rab. Post. c. 10.

⁵ *P. Scipionis aemulatione.*] Int.
 Afric. mai. de quo id tradi Li-
 vivius XXIX, 19.

⁶ *Quod contra instituta.*] Vide
 Suet. Tiberio, cap. LII. et quae
 dicam ad l. 1. Histor. Lipsius.

sponte principis, Alexandriam introisset. Nam Augustus, inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi permissu, ingredi senatoribus, aut equitibus Romanis illustribus, seposuit Aegyptum: ne fame urgeret Italiam, quisquis eam provinciam, claustraque terrae ac maris, quamvis levi praesidio adversum ingentes exercitus, insedisset. Sed Germanicus, nondum comperto, profectionem eam incusari, Nilo subvehebatur, orsus opido a Canopo. Condidere id Spartani, ob sepultum illic rectorem navis, Canopum; qua tempestate Menelaus, Graeciam repetens, diversum ad mare terramque Libyam deiectus. Inde

N 3

proximum

7 *Equitibus Romanis illustribus.*] De hoc cognomine equitum infra, ad XI, 4. Lipsius. ubi vid.

8 *Claustraque terrae ac maris.*] Intellegit Pelusium, Paraetonium, et Alexandriam. In Propertio.

Claustraque Pelusii Romano subrua ferro.

Lipsius. Grotius et Heinsius quoque dediti malebant, ut per appositionem dicerentur *claustra t. q. m.* quod non necessarium foret, etiam si per appositionem adderentur. Nam *quae Aegyptiæ* capi posset, v. supra ad c. 14. sed Lipsium sequor. Nam non tam provincia vocari potest *claustra terrae marisque*, quam urbes et portus, per quos illa provincia adiri, et provincia in mare veniri potest etc. haecque semper *claustra* videbis de montibus, portibus, montibus celsis etc. Atque sic est in omnibus exceptis, quae bene multa congestere Heinsius ad Velleium I, 2. p. 25. et Brunkh. ad Propert. III, 7, 55. qui et ipse hunc locum sine qua laudat: et inter alia locum Lucani et L. X. ubi dicitur *Pharos, plagi claustra.*

1 *Diversum ad mare.*] h. e. quod est in contraria plaga ei, qua est, quod petebat. Sic *diversum supra* apud Ovidium in Amori-

bus, qui saepe hoc verbo ita utitur. Sic III, 2. *diversa oppida.*

2 *Libyam deiectus.*] Recepti post I. Gron. *deiectus* pro vulgato *delatus*: cum in MS. unico sit *delectus*, ex quo Beroaldus fecit *delatus*, cum debuisset *deiectus*. Sed ea notio huius verbi tum nondum nota: de qua vid. I. Fr. Gron. et Drak. ad Liv. XXIII, 34. Pichena etiam volebat addi *est*: quod omisum a librariis putabat, cum signum eius in Codice non adsequerentur. Sane durum est, id hic abesse.

3 *Inde proximum amnis os.*] Acidalius volebat *inde ad proximum amnis os*. At Tacitus ea particula, qua iuvare illura se putat Acidalius, uti noluit: quippe qui ad verba illa, *inde proximum amnis os* intellectum voluit ex sequenti membro *et visis*. quasi esset: *inde visis proximum amnis os dicatum Herculi, mox Tiberarum vestigia*. Quod haud scio an satis consideraverit et vir doctus, qui *εναφραξ*. Abhinc proximum Nilii ostium Heracleoticum appellatur: quasi rationem huius vocabuli tantum edat Tacitus; non ipsum os ingressum, et quae circa occurrerent visenda, adiisse et contemplatum esse significet Germanicum. Im-

A. V.
772.
A. C.
19.

60

A. V. proximum annis os, dicatum ⁴ Herculi, quem indigenae ortum apud se, et antiquissimum perhibent, eosque, qui postea pari virtute fuerint, in cognomentum eius adscitos: mox visit veterum ⁵ Thebarum magna vestigia. et manebant ⁶ structis molibus litterae Aegyptiae; priorem opulentiam complexae: iussusque e tenioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari, referebat, *habuisse quondam ⁷ septingenta milia aetate militari: atque eo cum exercitu ⁸ regem Rhamisen Libya, Aethiopia, Medisque et Persis, et Bactriano, ac Scythia potitum; quasque terras Syri Armenique, et contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare, imperio tenuisse.* ⁹ legebantur

Immo, abhinc proximum Nili ostium adit, Heracleoticum appellatum, etc. Gronovius. Recte haec a Gronovio disputantur. Sed ita minor distinctio esse debet ante *mox*, non punctum, ut est in edd. Rhenani, Gronoviorum, Ryckii et alius, sed minor, ut in Lipsiana, qua usus sum, sicque interpuncti.

⁴ *Herculi quem.*] De Hercule Aegyptio Herodotum II, 42. Melam libro III, 6. Arrianum libro II. de rebus Alexandri, p. 125. et Diodor. lib. I. p. 14. iam laudavit Muretus.

⁵ *Theb. magna vestigia.*] Strabo L. XVII. p. 816. Καὶ οὖν ἐπισύρατος Ἰχθυὶ τὰ μεγίστη αὐτῆς ἐν ὑδαίνωντα ἐὰν τὸ μῆνος. Hic tamen latius patent *magna vestigia*, ut seqq. facile indicant, de quibus idem Strabo l. c. videndus.

⁶ *Structis molibus.*] Intellegit obeliscos. de quorum frequentia et notis consule omnino Ammianum, lib. 17. atque in hac ipsa re Nos etiam in Aegyptiis ADMINISTRANDIS. Lipsius. De Obeliscis v. Diodor. l. p. 37. eius de quo h. l. formo est, qui fuit Ramesis, et nunc quoque Romae visitur, omnium, qui fuerit, maximus, forma acii incisa reperitur in Ammiano

Gronovii l. c. *Litteras* autem intelligendae hieroglyphicae.

⁷ *Septingenta milia.*] Magnitudo numeri fecit, ut nonnulli conicerent *septuaginta*: quos refellit Voss. ad Mel. III. p. 371.

⁸ *Regem Rhamisen.*] De hac tanta potentia Aegyptiorum nihil legitur nec facile credam. Nam quod Suidas ait, Thulin quemdam Aegyptium regem, usque ad Oceanum imperium tenuisse, a quo dicta sit Thule: quid tam infandum somniavit ullus aegrotus? Nescio an hic sit Rhamfes, quo regnante Ilium captum esse vult Plinius libro 36. cap. 8. ubi tamen leges, *Ramises*, corrupte. Lipsius. Quae de scriptura nominis varia ap. veteres, num idem qui Sesostris, et alius, disputantur, rectius, qui scire volent, in compilationibus historicis quaerent, quam in notis ad Tacitum. Itaque de his dicendum non putavi. *Sesostris* intelligi vult etiam Perizon. Origin. Aegypt. c. 17. p. 348. quem vide.

⁹ *Legebantur et indicia.*] De his prioribusque vide Strabonem in descriptione Thebarum l. 17. qui cum Cornelio Gallo illuc profectus pleraque refert oculata fide: egregius mehercules, et non ad vulgi guttum scripser. Lipsius.

tur et indicta gentibus tributa, pondus argenti et aurum, numerus armorum equorumque, et dona templis, ebur, atque odores, quasque copias frumenti et omnium utensilium quaeque natio penderet, haud minus magnifica, quam nunc¹⁰ vi Parthorum, aut potentia Romana iubentur. Ceterum Germanicus 61 aliis quoque miraculis intendit animum. quorum praecipua fuisse Memnonis saxea effigies, ubi radiis solis icta est, vocalem sonum reddens: disiectasque

N 4

inter

10 *Vii Parthorum.*] i. e. Imperio. Sic alibi *viam Romanam* dixit, III, 60. H. IV, 69.

1 *Inscendit animum.*] Livius praef. lib. 1. *Ad illa mihi pro se quisque acriter intendat animum, quae vera, quae mores fuerint. Gronovius.*

2 *Memnonis saxea effigies.*] Visitur, ut Plinius X, 26. vult, in Serapis templo forma colossi: quem, at, *cotidiano solis ortu contactum radiis crepare dicunt.* Iuvenal.

Dimissio magicae resonant ubi Memnonis chordae.

Dimidium cur vocet, explicat Strabo: τὰ δὲ ἑξῆς τὰ ἕνα μὲν τοῦ ἀπὸ τῆς ἀσπίδος κέντρας αἰσθητὰ γινώσκοντες, ἕως αὐτοῦ. qui etiam videtur se ait, et cum multis aliis ceciderit horam primam diei sonitum aliquem audisse. Philostratus VI, 3. ab Apollonio eam statuam in Aethiopia visam ait: et mentitur non insolens, sive ipse, sive iniquus ille magus. Nam certum eum in Aegypto fuisse. Vide praeter alios Pausaniam, in Atticis, *Lysias.*

3 *Disiectasque inter et vix perit.*] Haud scio, an recte intellexerit Freinshemius; certe loquitur, quasi non intelligi. Quis enim assequitur *incertas arenas?* non *dispersas* quis non putet passim iacentes, aut spargente aliquo, sic is ventus sit, portatas et passim abiectas: ut apud Maronem *patris qui spargat arenam, et*

sparsa ad pugnam proindit arena?

Needum tamen ex his scias, quae sint Tacito *arenas disiectae*. Quo vocabulo significat ille proprium huius materiae τὸ δέλιανρον, δούνημαρον, quod singula corpuscula, vel singuli pulvisculi ab aliis secedunt, eoque ad molendum aut accipiendum suscipiendoque operi est inutilis. Vnde δ *Abyss.* *ἄριστος ἄριστος τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τῶν ἕλων, etc.* Merito igitur Tacitus ad augendum rei miraculum addit *arenas inter disiectas*, id est, solutas, dissociabiles, intractabiles ob segregem naturam, tantas moles structas. Nam etiam hae vento quoque, ut ubique, agitentur et iacentur, non sunt tamen, libertate Pyramides, Garamantum arenae, quae castra obtinere possint. *Gronovius.* Vix aliter explicari possunt *disiectae arenae*, quam facit Gronovius: etiam si alioqui fallum est, in istis locis non esse arenas, quae vento agitentur, varientur, et obruant res etiam editas, cum hoc diserte tradat testis oculus Strabo. Sed mihi tamen frigidum hoc epitheton h. l. videtur. Quis enim non per se intelligit, tales esse arenas? et quorum dicat brevitate amatissimus scriptor? In poeta tale epitheton ferendum: non in tali historico. Neque in arenis structae sunt pyramides, sed *ἡ ἀγανὴ τῶν ὀφθαλμῶν*, ut diserte Strabo l. c. in saxis, circumcatis arenis. Sulpicior Tacitum aedisse

desertas,

A. V. inter et vix pervias arenas, instar montium⁴ edu-
 772. ctæ Pyramides, certamine et opibus regum: lacus-
 A. C. que effusa humo, superfluentis Nili receptacula: at-
 19. que alibi⁵ angustiae, et profunda altitudo, nullis in-
 quirentium spatiis penetrabilis. Exin ventum Ele-
 phantinen ac Syenen, ⁷ claustra olim Romani impe-
 62 rii; quod nunc rubrum ad mare patescit. Dum ea
 aestas Germanico plures per provincias transigitur,
 haud leve decus Drusus quaesivit, illicitis Germa-
 nos ad discordias; utque, fracto iam Maroboduo, us-
 que in exitium insisteretur. Erat inter Gotones no-
 bilis juvenis, nomine Catualda, profugus olim vi
 Marobodui, et tunc, dubiis rebus eius, ultionem
 ausus. Is valida manu fines Marcomannorum ingre-
 ditur, ¹ corruptisque primoribus ad societatem,
 in-

desertas, quod est frequens arena-
 rum epitheton. Ut permittantur
 in libris *disiectus* et *defectus*, item
desiccus et *desertus*: ita et *deser-
 tas* potuit fieri *disiectus*.

4 *Eductæ pyramides.*] De his
 videat, qui velit, Herodot. II,
 104. Diodor. L. I. c. 39. Strabonis
 XVII, p. 807. 808.

5 *Certamine et opibus regum.*]
 Dum certant reges, aemulatione
 gloriae, opes suas iactare posteri-
 tati.

6 *Angustiae et profunda altitudo.*]
 Int. Nili: Intelligent Viri docti
 de duobus fontibus profundissimis,
 de quibus Herodorus II, 28. Sed
 quae ibi traduntur, sunt o narratio-
 ne Aegyptii, quam Herodorus ipse
 ridet. Eae abyssi si porro inter
 Syenen et Elephantinen: cum hic
 sermo sit de loco infra has urbes.
 Denique in hac interpretatione no-
 gliguntur *angustiae Nili*, quae non
 conveniunt fontibus istis. Arbi-
 tror igitur, intelligi locum, ubi
 Nilus, riparum angustiis coarctatus
 et incitatus, effecit, ut sit, altitu-
 dinem profundissimam, quam, au-
 gentes rem, more suo, Aegyptii, nul-
 lis mensuris penetrabilem dicebant.

Spatia sunt mensurae: neque opus
 cum Heinsio conicere, *nullis inqui-
 rentium satis penetrabilis*, quod ne
 commodum quidem sensum facit,
 nec *τερονολογίας* Aegyptiorum sa-
 tis convenit.

7 *Claustra olim Romani imperii.*]
 Alio sensu *Claustra*, quam paullo
 ante, nam nunc terminum et finem
 intellegit, qui claudit. Insertum
 hoc autem in gratiam laudemque
 Traiani, qui res magnas gessit ad
 Orientem, limitibus imperii ad
 rubrum mare promotis. Eleganter
 apud Suidam scriptor incertus su-
 per hac ipsa re: *Ῥωμαίων Ἀρχὴ
 αὐτῶν τῆς Ἀσσυρίας καὶ Περσῶν καὶ
 Μαυριδίων τῶν πρὶν, μακρὰ ὄπισθεν,
 Ἰσθμὸν πέραν ταύτης ἐπιπέ-
 ρον, Ἰσθμὸν πέραν ταύτης ἐπιπέ-
 ρον, Ἰσθμὸν πέραν ταύτης ἐπιπέ-
 ρον, καὶ Νείλου καὶ καταλλή-
 νης, καὶ Λαμῶν Μαυριδίων.* et reli-
 qua, quae non dubie adexit de
 rebus Traiani. Ita Tacitus libro

4. *Quanto sit angustius impera-
 tum*: praec quam nunc videlicet
 meo aevo. *Lipsius.*

1 *Corruptis primoribus ad socio-
 ratem.*] Conesum, sed elegans di-
 cendi genus: corruptis primoribus,
 et eo adductis, ut societatem fe-
 cum

inrumpit regiam, castellumque iuxta situm. veteres il-
 lic Suevorum praedae, et nostris e provinciis lixae
 ac negotiatores reperti; quos³ ius commercii, dein
 cupido augendi pecuniam, postremum oblivio pa-
 triae, suis quemque ab sedibus hostilem in agrum
⁴ transtulit. Maroboduus, undique deserto, non a-
 liud subsidium, quam misericordia Caesaris, fuit.
 transgressus Danubium, qua Noricam provinciam
 praefluit, scripsit Tiberio, non ut profugus, aut sup-
 plex, sed ex memoria prioris fortunae. ¹ *Nam mul-*
tis nationibus, clarissimum quondam regem ad se vocan-
tibus, Romanam amicitiam praetulisse. Responsum a
 Caesare, *tutam ei honoratamque sedem in Italia fore,*
si maneret: sin rebus eius aliud conduceret, abiturum
fide, qua venisset. ceterum apud senatum disseruit,
 non Philippum Atheniensibus, non Pyrrhum, aut Anti-
 ochum, populo Romano perinde metuendos fuisse. Extat
 oratio, qua magnitudinem viri, violentiam subiecta-
 rum ei gentium, et quam propinquus Italiae hostis, sua-
 que in destruendo eo consilia extulit. Et Maroboduus
 quidem Ravennae habitus, si quando insolescerent
 Suevi, quasi² rediturus in regnum, ostentabatur.

N 5

sed

cum inirent. Ductum est a Grae-
 cis. Herodotus I, 23, de Arione:
 ἡμετέριον δὲ ἀναστῆναι πικρῆς
 ἐσθῆτος: minis ita perterritum, ut ad
 dispersionem redactus, precaretur.
 et c. 27. κατόρθωτο δὲ ὄβρι
 ἡμετέριον: victi sunt, et eo redacti,
 ut tributum penderent etc. Noster
 III, 4. coebris ad dicendam testimonia
 exterritis. IV, 10. corrupta ad
 fetus. Livius. ibid. 45. uno vulnere
 in mortem affecit.

² *Inrumpit regiam.*] Bovialinum
 in Hercynia silva, de quo attuli
 supra Strabonis verba. Lipsius:

³ *Ius commercii.*] Quod Romanis
 a Maroboduo concessum, amicitiae
 et honoris causa, sive sponte, sive
 potentibus Romanis. Ius commer-
 cii amicitiae, honoris, grati animi
 causa dari solitum olim, testantur
 multa veterum civitatum decreta.

⁴ *Transtulit.*] Debet esse *trans-*
uleras. vid. tamen ad I, 53.

¹ *Nam.*] Aut repetendum ἀπὸ
 novῶν *scripsit*, aut totum illud omit-
 tum, cuius ratio redditur: Non in-
 dignum se, cui apertus fecerat, quatenus
 vacatur Caesar: citius generis plu-
 ra exempla apud veteres occurrunt,
 de eoque dixit ad Homē-
 rum Clarckius. Hae rationes cui
 non placebunt, poterit coniecere
 Tacitum scripsisse: *quam multis*
- - - praetulisset.

² *Rediturus.*] MS. habet *reditus*,
 et sic edidit Beroaldus, secutusque
 hunc Alciatus. * Vnde I. Gronovius
 vult legi: *reditus*; quod non abhor-
 ret a Taciti more. Sed ego potius
reditus per compendium scribendi
 datum puto pro *rediturus*, atque
 hoc recte restitutum a Rhenano,
 Saepē in hoc genere peccavit in
 illis

et societatis impatiens erat. Sed primo subdola con-
cordia egere: mox Rhescuporis egredi fines, ⁴ verte-
re in se Cotyi data, et resistenti vim facere; cunctan-
ter sub Augusto, quem auctorem utriusque regni, si
spemeretur, vindicem metuebat. enimvero, audita
mutatione principis, immittere latronum globos, ex-
scindere castella, ⁵ causas bello. Nihil aequae Tibe-
rium anxium habebat, quam, ne composita turbarentur.
deligit centurionem, qui nuntiaret regibus, *ne
armis disceptarent*: statimque a Cotye dimissa sunt,
quae paraverat, auxilia. Rhescuporis, ¹ ficta mode-
stia, postulat, *eundem in locum coiretur: posse de con-
troversis colloquio transigi*. nec diu dubitatum de tem-
pore, loco, dein conditionibus: cum alter facilitate,
alter fraude, cuncta inter se concederent, acciperent-
que. Rhescuporis fanciendo, ut dicitabat, foederi,
² convivium adiicit: tractaque in multam noctem lae-
titia, per epulas ac vinolentiam incautum Coryn, et,
postquam dolum intellexerat, ³ *sacra regni*, ⁴ *eiusdem
familiae deos*, et ⁵ *hospitalis mensas* obtestantem, care-
nis

⁴ *Vertere in se Cotyi data.*] Livius lib. 24. *Deponendaque tela, quae ipsi cum pluribus communis erat, in se unum omnium vires converterit.* Suetonius Vesp. 4. *Ve primum provinciam attigit, proximas quoque converterit in se.* Gronovius.

⁵ *Causas bello.*] i. e. quae res cause bello forent; unde fieri non poterat, quin bellum oriretur. formam loquendi, *causae bello*, valde usitatam Livio, multis ex eo exemplis illustrat Drakenb. ad III, 46. quem vide.

¹ *Ficta modestia.*] Qui videri cuperet, nihil novi petere, facilis paci, aequis conditionibus contentus.

² *Convivium adiicit.*] Vellem Scaligero non venisset in mentem hic respici verbo *adiicit* ad coenas *adiciales* ad Varronem. Satis enim nuncius traxit etiam doctos viros. At sciant tirones *adiciales coenas*

esse nugas meras. *Adiciales* dicendum, ut P. Faber, Gruterus, Lipsius monere, ab aditu Sacerdotii, vel adeundo sacerdotio. Vereres etiam *aditus adisi*, ut *summus senati* dicebant. Et interpret optimus Suetonius in Claud. cap. 9. qui *aditalem* interpretatur, quae daretur *pro introitu sacerdotii*. Gronovius.

³ *Sacra regni.*] i. e. Sanctitatem regum nominis, quod reges sacrosancti et inviolabiles, ut recte explicat Freinsbemiuss; qui bene laudat Cicer. Manil. 9. adde *sanctitatem regum* e Sueton. Caes. c. 6.

⁴ *Eiusdem familiae Deos.*] Communes Deos patrios, quos supra *penetrales* vocaverat: Cicero etiam *familiares* appellat. v. supra ad c. 10. quamquam ibi non familiae, sed gentis dii patrii.

⁵ *Hospitalis mensas.*] Similis locus ap. Livium XXIII, 9. ubi pe-
ter

A. V. nis onerat. Thraciaque omni potitus, scripsit ad Ti-
 772. berium, *fructas sibi insidias, praeuentum insidiatorem:*
 A. C. simul bellum aduersus Basternas, Scythasque praeten-
 19. dens, novis peditum et equitum copiis sese firmabat.
 Molliter rescriptum, *si frater abesset, posse eum inno-*
centiae fidere: ceterum nequo se, neque senatum, nisi
cognita causa, ius et iniuriam discreturos. proinde,
tradito Cotye, veniret, transferretque invidiam crimi-
nis. Eas litteras Latinius Pandus, propraetor Moe-
 siae, cum militibus, quis Cotys traderetur, in Thra-
 ciam misit. Rhescuporis, inter metum et iram cun-
 ctatus, maluit patrati, quam incepti facinoris reus
 esse: *occidi Cotyn iubet, mortemque sponte sumptam,*
 ementitur. Nec tamen Caesar placitas semel artes
 mutavit, sed, defuncto Pando, quem sibi infensum
 Rhescuporis arguebat, ⁶ Pomponium Flaccum, ⁷ ve-
 terem stipendiis, et arta cum rege amicitia, eoque
 accommodatiorē ad fallendum, ob id maxime Moe-
 67 siae praefecit. Flaccus in Thraciam transgressus, per
 ingentia promissa, quamvis ambiguum, et scelera sua
 reputantem, perpulit, ut ¹ praesidia Romana intra-
 ret.

ter filium, conantem interficere Han-
 nibilem, sic deterreret: *Ab hospitale*
mensa surgis - - ut eam ipsam cru-
entares hospitii sanguine? add. infr.
 XV, 52.

⁶ Pomponium Flaccum.] Est ipse,
 de quo Ovidius libro 4. de Ponto
 eleg. IX.

Præfuit bis, Graecine, locis
modo Flaccus, et illa

Ripa ferox Istri sub duce sua
fu't.

Hic tenuit Myfas gentes in pace
fidelis:

Hic arcu sifos terruit ense Gotas.

Atque idem praefuit postea Syriae,
 ut scribit postor l. IV. 27. Lipsius.
 Adde Sueton. Tib. 42. et ibi not.
 Vellei. II. 129.

⁷ *Veterem stipendia.*] Pichena,
 Freinshemius, Ryckius volebant
 scribi: *stipendii.* Sed non necesse
 est, ut, quia saepe graeca constru-

ctione noster utitur, propterea
 semper usum puremus, et ad eam
 rationem omnia loca, in quibus
 ablativus est, mutemus; cum nulli
 certae legi se adstrinxerint in hoc
 ne quidem poetae, nimisque mul-
 ta loca in contrarium reperiantur:
 vid. ad l, 3. Deinde debebant do-
 cere, *stipendium* in singulari dici
 de eo, qui iam plures annos meru-
 idet. *primum* quidem *stipendium*
 est ap. Nepotem Caton. 1. sed de
 pluribus annis non memini me le-
 gere. Dixisset opinor *veterem sti-*
pendiorum, non stipendii. Itaque
 vulgarem non tractandum.

¹ *Praesidia Rom.*] i. e. castra,
 sive potius locum provinciae Rom.
 ubi essent praesidia Rom. qui esset
 in potestate Rom. Cic. pro Ligar.
 9. 10. etc. v. Duker. V. C. ad Liv.
 XXXVIII, u.

ret. ² circumdata hinc regi, specie honoris, valida manus: tribunique, et centuriones, monendo, suadendo, et quanto longius abscedebatur, apertiore custodia, postremo gnarum necessitatis in urbem traxere. Accusatus in senatu ab uxore Cotyis, damnatur, ut procul regno teneretur. Thracia in Rhometalcen filium, quem paternis consiliis adversatum constabat, inque liberos Cotyis dividitur: iisque nondum adultis, ³ Trebellienus Rufus, praetura functus, datur, qui regnum interim tractaret, exemplo, quo maiores ⁴ Marcum Lepidum, Ptolemaei liberis tutorem, in Aegyptum miserant. Rhescuporis Alexandriam devectus, atque illic, fugam tentans, an ficto crimine, interficitur. Per idem tempus Vonones, ⁵ quem ⁶ amotum in Ciliciam memoravi, corruptis custodibus, effugere ad Armenios, inde in Albanos Heniochosque, et consanguineum sibi regem Scytharum,

² *Circumdata hinc regi est.*] Hic locus aut sic interpungendus est: *circumdata hinc regi, specie honoris, valida manus: tribunique et centuriones e.c. aut manu legendum: circumdata hinc, regi s. b. valida manus, tribunique etc.* Tacitus, atque etiam Livius saepe, ut poetae, etiam primo substantivo copulamque addunt. Liv. l. 43. *hastaque et gladius, pro hasta et gladius:* idque potius fraudi esse librariis. Sed prius praefero, ne corrigendi necessitas sit.

³ *Trebellienus Rufus.*] Trebellianus Freinshemio per analogiam videtur rectum; ut Iulianus, Aemilianus, a Iulio, Aemilio, sic Trebellianus a Trebellio: unde et *Trebellianum* S. C. tum, non *Trebellianum*, apud P. C. quae non potius per analogiam dicerentur, *Alban Athenus, Nafidius Nafidionus, Aufidius Aufidionus, Gallius Gallanus, Bellius Belhenus*, et huiusmodi infinita. Sic *Masius Marianus*, Et tamen *Masianum* male dicebant. Gronovius.

⁴ *M. Lepidum.*] Valerius Maxim. libro IV. cap. IV. *Cum Ptolemaeus rex iustorem populum Rom. filio reliquisset, Senatus M. Aemilium Lepidum Pontif. Max. bis consulum ad pueri tutelam gerendam Alexandriam misit: amplissimique et integerrimi viri sanctitatem, reip. usus et sacris comparatam, externae procuratori vacare voluit, ne fides civitatis nostrae frustra petita exissimaretur.* Iustin. lib. 30. *Missus est M. Lepidus in Aegyptum, qui tutoris nomine regnum pupilli administraret.* Exstant et denarii argentei cum inscriptione, M. LEPIDVS. PONT. MAX. TVTOR. REG. in parte versa, caput turritum, subscriptum, ALEXANDREA. Lipsius.

⁵ *Amotum in Ciliciam memoravi.*] Pompeiopolim, supra. Sueton. paulo aliter haec narrat, et cum Tiberii probro: *Sed et Vononem Parthorum regem, qui pulsus a suis quasi in fidem populi Romani cum ingenti gazza Antiochiam se receperat, spoliavit perfidia, et occidit.*

A. V. rum, conatus est. ² specie venandi, omiſſis maritimis locis, avia ſaltuum petiit: mox pernecitate equi ad amnem Pyramum contendit, cuius pontes accolae ruperant, audita regis fuga; neque vado penetrari poterat. Igitur in ripa fluminis, ³ a Vibio Frontone, praefecto equitum, vincitur. mox Remmius, evocatus, priori custodiae regis adpoſitus, quaſi per iram, gladio cum tranſigit: unde maior fides, conſcientia ſceleris, et metu indicii, mortem Vononi inlatam.

At

Vt Taciti narratio eſt, Imperator extra culpam. *Lipſius.*

² *Specie venandi. Omiſſis.*] Acidalius dubitat, annon potius ſic diſtinguendum ſit: *conatus eſt. Specie venandi, omiſſis maritim. locis,* etc. Potius dubites, annon delendum *est*, et continua oratione faciendum: *inde in Albanos Heniochosque ad conſanguineum ſibi regem Scytharum conatus, specie venandi, omiſſis maritimis locis, avia ſaltuum petiit. Geonovius.*

³ *Vibio Frontone, praefecto equitum.*] Joſephus Bimardus in Epitola de Inſcriptionibus et aliis monumentis antiquis municipii Auguſti Allobrogum T. I. Theſ. Inſcr. Muratoriani p. 114. conſicit, hic forte legendum *L. Julio Frontone* ex inſcriptione ibi prolata *LIVI FRONTONI PRAEF. EQVIT:* aut, ſi diverſi ſint, ab akerutro nomen accepſiſſe *Alam Frontonianam*, cuius ſubinde mentio in Gruteri et Reineſii Inſcriptionibus ſtat. Haec incerta eſſe, quilibet videt, eſſe *Iulios* et *Vibios* in libris permutari etiam XIV, 28. videbimus: illud autem certum eſt, quod idem demonſtrat contra Suetetum, francicum ſcriptorem, qui eandem inſcriptionem illuſtrare tentavit, *praefectum equitum* noa eſſe, qui univerſo equitatu praefit; quod etiam P. Manurio videretur ad Ciceron. ad Div. verſ. II, 17. ſed qui alae. Nunquam reperiuntur equites omnes ſub uno peculiari duce fuiſſe, niſi

cum dictator eſſet, qui magiſtrum equitum dixerat: ſed erant ſub legatis cum legionibus: unde Craſſus, Caefaris Legatus, equitum praefectos cohortatur etc. ap. Caefarem de Bell. Gall. L. III. c. 26. Praefecti porro nomen tenue, nec factis dignum eo, qui univerſo equitatu praefit. Graeci coniungunt *χιλιάρχης* et *ἑπικάρχης*, ut Appianus Bell. Civil. III. p. 570. ut alia taceam. Nec impedit, quod ſimpliciter *praefectus equitum* dicitur. Nam etiam *praefecti ſociorum* commemorantur, qui tamen non omnibus ſociis, ſed tantum cohortibus ſociorum ſingulis praefuere. Gravioſior dubitatio eſt Manurii l. c. ex eo, quod Labienus apud Plutarchum praefectus equitum dicitur in exercitu Pompeii, qui ante legatus apud Caefarem fuerat. Sed aut contemptus cauſa id factum eſt, de quo quaeritur eſt Labienus, aut aliquid tum extra ordinem conſtitutum eſt a Pompeio, propter multitudinem equitatus. Nam de G. Voluſeno ap. Caef. B. C. III. 6c, et Q. Varo ibid. non dubitanter pronunciam, praefectos alarum fuiſſe. Praefectos equitum eſſe eosdem, qui alarum, ſtatunt etiam Schellius ad Hyginum, p. 75. Dodwell. Annal. Vellei. I. 15. Clariffimus locus eſt ap. Valer. M. II, 7, 9. iam laudatus Bimardo, ubi C. Titius praefectus equitum praefuiſſe turmiſ equitum quibusdam dicitur.

At Germanicus, Aegypto remeans, cuncta, quae 69 apud legiones, aut urbes, iusserat, abolita, vel in A. V. contrarium versa cognoscit. hinc graves in Pisonem 772- contumeliae; nec minus acerba, quae ab illo in Caesarem 1 tentabantur. Dein Piso abire Syria statuit. A. C. 19: mox adversa Germanici valetudine detentus, ubi recreatum accepit, votaque pro incolumitate solvebantur, 2 admotas hostias, sacrificalem apparatus, 3 festam Antiochensium plebem, per lictores proturbat. Tum 4 Seleuciam digreditur, 5 opperiens aegritudinem, quae rursum Germanico acciderat. saevam vim morbi augebat persuasio veneni, a Pifone accepti: et reperiebantur 6 solo ac parietibus 7 erutae humanorum corporum reliquiae, 8 carmina, et devotiones,

1 *Tentabantur.* 2 *Dein Pifo.*] Ad eam quam posui notam, suspicio mihi est, ne quid desit. non enim satis plena videtur narratio. *Lipfius.* Acidalius coniciebat de morte non male. Eo enim verbo tracturazini eleganter, ubi enarrare singula volunt, sed ad finem sperant; ut saepe demonstrant viri docti, ut Graevius ad Sueton. Aug. 23.

2 *Admotas hostias.*] Sacrorum verbum est. Suetonius in Caligula, *Admota altaribus vicima, succincta poporum habitis.* idem significat, quod Tibullo et alius, statuerit ad aram. *Lipfius.*

3 *Festam Antioch.*] Laeto habitum, et candidatam. *Lipfius.*

4 *Seleuciam.*] Plures Seleucia, unde adeo in ipsa Syria. Sed hanc puto, quae *Pieris* cognominatus Straboni, Ciceroni, Polybio, Ptolemaeo. Nam in litore maris est, parvaque navigacionem Pifo: tum etiam laud procul Antiochia, a qua veniebat. *Lipfius.* Ceterum *apertus* scribendum videtur.

5 *Opperiens aegritudinem.*] In lege *eventum morbi.*

6 *Solo ac parietibus.*] Muretus, *venenis* coniecit. *Lipfius.*

7 *Erutae humanorum corporum reliquiae.*] Dio sic expressit, *ἄρθρα γὰρ ἀνθρώπων ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ἧ ἕρη κατασκευασμένη, καὶ λατομῶν μολιβδίνων ἕρας; τίνος μετὰ τὸ ὑδμεντος αὐτῶ ἕρποντος εὐρέθη.* Sunt haec persuasiones a vulgo; et ideo vanae. Appuleius callide descripsit III. Milesiar. *Instruxit fovealem officinam omne genus aromatis, et ignorabiliter laminis litteratis, et infelicium manium duransibus calvis, defectorum, sepulchrorum etiam cadaverum expositis multis admodum membris. hic nares et digiti, illic carnosissimi (vel etiam cariosi) clavi penduntium; alibi strucasorum servatus cruor, et extorsa dentibus strorum trunca calvaria.* Ita nos eum locum totum emaculamus. *Lipfius.*

8 *Carmina et devotiones.*] Est hendiadys, pro *devotionum carmina*: in quibus nomen erat Germanici: ut dubitare non liceret, devotiones ad eum pertinere. Si vellemus Tacitum cum Diode in concordiam redigere, posset videri legendum *insculpta*, ut simul ad *carmina* referretur. Sed non est necessarium. Tacitus ultimi nominis genus secutus est.

A. V. tiones, et nomen Germanici plumbeis tabulis inscul-
 772. ptum, semusti cineres, ac ⁹ tabe oblici, ¹⁰ aliaque
 A. C. maleficia, quis, creditur, animas numinibus infernis
 19. sacrari. simul missi a Pisonē incusabantur, ut valetu-
 70. dinis adversa rimantes. Ea Germanico ¹ haud minus
 ira, quam per metum accepta; *si limen obsideretur, si
 effundendus spiritus sub oculis inimicorum foret; quid
 deinde miserrimae coniugi? quid infantibus liberis even-
 turum? lenta videri veneficia: festinare et urgere, ut
 provinciam, ut legiones solus habeat. sed non usque co
 defectum Germanicum, neque praemia caedis apud in-
 terfectorem mansura. ² componit epistolas, *quis ami-
 citiam ei renunciabat.* Adiunt plerique, iustum pro-
 vincia decedere. nec Pilo moratus ultra, navis solvit:
³ moderabaturque cursui, ⁴ quo propius regrederetur,
 tur,*

⁹ *Tabe oblici.*] Malim, *tabo.* *Lip-
 sius.* Non necessarium est. Nam
tabem etiam pro *sabo*, sive, putre-
 dine dici, observatum est viris do-
 ctis. v. Burman. ad Quintil. Decl.
 VI, 3. Heins. ad Sil. III, 342. Lo-
 cum Suetonii Vitell. 10. iam lauda-
 vit Ryckius.

¹⁰ *Aliaque maleficia.*] Verbum
 proprium in rebus magicis et vene-
 ficiis. vid. praeter laudatos Gesner.
 V. C. in Thesuro, Glossarium
 Nomic. Cod. Theod. in h. v. ubi
 Lactantius II, 15. et egregius locus
 Hieronymi in Comm. in Dan.
 c. 2. laudantur.

¹ *Haud minus ira quam per me-
 tum.*] His rebus non modo ira
 commota Caesari, sed etiam metus
 iniectus: sive, non modo metus
 iniectus, sed etiam ira incensa.
 Heinsius coniciebat *irae* int. fue-
 runt. Male. *ira* idem est, quod *per
 iram*. Variavit Tacitus, ut solet, ge-
 nus loquendi.

² *Componit epistolas.*] Mox ex
 veteri illa et simplici vita: qua re-
 ceptum, amicitiam et inimicitiam
 promptam habere in ore et in fron-
 te. ADI EXCURS. in *L. Lipsius.*
 Miram causam epistolae huius cum-

miniscitur Boxhornius. Quasi re-
 nuntiandae amicitiae non sit alia
 ratio, quam suspicio accepti vene-
 neni. Tacitus ipse facis significat,
 quid spectarit Germanicus, nempe
 ne limen obsideretur; ne pasceret
 oculos inimici, si quid sibi accide-
 ret: ne coniux et liberi essent in
 eius ditone. Hoc scilicet agebat,
 ut e vicinia hominem abigeret.
 Et intellexit Piso, sive, adiectum
 fuerit, decederet provincia, sive
 non adiectum. Nam qui renuntiat
 amicitiam, interdicit domo; qui
 domo, et locis suae potestatis, ut
 Augustus Cornelio Gallo domo et
 suis provinciis interdixit, Sueton.
 cap. 66. *Gronovius.*

³ *Moderabatur cursui.*] Consilio
 tardius navigabat, et moras necce-
 bat in cursu. *Que* h. l. commode
 capias adverbative, pro *sed*.

⁴ *Quo propius.*] Bene, suo quo-
 dam sensu, quid si tamen, *prope-
 rius? Lipsius.* Vulgatum Tacito
 dignius puto. Concilium dictum est,
 pro, quo minus longe abisset ab
 Syria, ubi, mortuo Caesare, regre-
 diendum esset. Ceterum *prope* et
propere sane crebro in libris con-
 fundi,

tur, si mors Germanici Syriam aperuisset. Caesar, paullisper ad spem erectus, dein, fesso corpore, ubi finis aderat, adsistentes amicos in hunc modum adloquitur: *Si fato concederem, iustus mihi dolor, etiam adversus deos, esset, quod me parentibus, liberis, patriae, intra iuventam, praematurò exitu raperent. nunc, scelere Pisonis et Plancinae interceptus, ultimas preces pectoribus vestris relinquo: referatis patri ac fratri, quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus insidiis circumventus, miserrimam vitam pessima morte finierim. Si quos spes meae, si quos propinquus sanguis, etiam quos invidia erga viventem movebat; inlacrymabunt, quondam florentem, et tot bellorum superstitem, muliebri fraude cecidisse. Erit vobis locus querendi apud senatum, invocandi leges. Non hoc praecipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignavo questu; sed, quae voluerit, meminisse, quae mandaverit, exsequi. flebunt Germanicum etiam ignoti: vindi-*

71
A. V.
772.
A. C.
19.

fundi, passim notatum est ad Livium Drakenborchio.

1 *Parentibus, liberis.*] Atqui unica parens supererat, Antonia mater, Druso pridem functo. *Lipfius.* Nempe, ut liberi etiam de uno filio, vel una filia dicuntur, ut multis exemplis constat, quae etiam in Lexicis reperiuntur, sic parentes de uno patre, vel matre.

2 *Intra iuventam.*] Romano more, quibus iuventa finiebatur anno XLV. *Lipfius.*

3 *Fratri.*] Druso. Nam Claudius ulcisci non poterat; eaque de causa, unum hic Drusum nominasse videtur.

4 *Pessima morte.*] i. e. ingloria, et indigna viro forti et Imperatore. Sic male mori dicunt latini, quod illustrat Cuper Obs. I, 8.

5 *Si quos spes - movebat.*] Passio durius dictum, omissione vobi, ad quod referantur spes et propinquus sanguis. Id autem intelligendum est eandem novè ex movebat, in hunc modum: *si quos spes*

meae, si quos propinquus sanguis movet vel movens. Ceterum totum dictum est pro: non modo quos spes meae (quae immatura morte ad nihilum redeunt) et propinquus sanguis movens, sed etiam quos invidia erga viventem movebat etc.

6 *Muliebri fraude.*] Plancinam intellege; nec Liviam omite, quam certum mihi est huic sceleri fuisse architectam. *Lipfius.* Pichena bene huc retulit locum Sophoclis e Trachiniis ap. Cic. Tusc. II. c. 8. ubi Hercules moriens: *hos non hostilis dextera etc. corpori infixis meo: sed feminea vi, feminea interimor manu.*

7 *Ignavo questu.*] Similiter Claudian. in Eutrop. II, 394. *ignava vota*, i. e. vota sine opera. Huc voces etiam vota et supplicia muliebris Gallustii Cat. 52. ubi v. Cort.

8 *Mandaveris.*] Proprie dixit, pro iusserit. Est enim verbum proprium mandare de morientibus, cum dicunt, quid post mortem fieri velint. Sed hoc facio notum.

A. V. vindicabitur vos, si me potius, quam fortunam meam
 772.⁹ fovebatis. Ostendite populo Romano divi Augusti
 A. C. neptem, eandemque conjugem meam: numerate sex li-
 19. beros. Misericordia cum accusantibus erit: ¹⁰ fingenti-
 busque scelestam mandata, aut non credent homines, aut
 non ignoscent. Iuravere amici, ¹¹ dextram morientis
 contingentes, spiritum ante, quam ultionem, amissu-
 72 ros. Tum, ad uxorem versus, per memoriam sui, per
 communes liberos oravit, exucret ferociam, sacientiam
 fortunae submitteret animum; neu regressa in urbem
 aemulatione potentiae validiores irritaret. Haec pa-
 lam, et alia secreto; per quae ostendere credebatur
 metum ex Tiberio. Neque multo post exstinguitur,
 ingenti luctu provinciae et circumiacentium populo-
 rum. Indolere exterae nationes regesque: tanta illi
 comitas in socios, mansuetudo in hostes: visuque et
 auditu iuxta venerabilis, cum magnitudinem et gra-
 viter summae fortunae retineret, invidiam et adro-
 73 gantiam effugerat. Funus sine imaginibus et pompa,
 per laudes, et memoriam virtutum eius celebre fuit.
¹ Et erant, qui formam, aetatem, genus mortis, ob
 propinquitatem etiam locorum, in quibus interit,
 Magni Alexandri fati adaequarent. Nam utrumque
 corpore decore, genere insigni, ² haud multum triginta
 annos egressum, suorum insidiis, externas inter gentes,
 occidisse: sed hunc mistem erga amicos, modicum vo-
 lupta-

9 Fovebatis.] vid. ad c. 43. su-
 pra.

10 Fingentibus scelestam mandata.]
 Int. sibi mandatum fuisse a Tibe-
 rio, Livia, ut ita me tractarent.

11 Dextram morientis contingen-
 tes.] Quae sedes fidei. Sed et
 apud Xenophontem Cyrus moriens
 hortatur amicos, ut dextram suam
 contingant. Ἐτίς ἐν ὁμῶν, ἃ
 δεξιᾶς βέλομαι τῆς ἐμῆς ἕψομαι, ἃ
 ὅμοια τῶνδ' ἐάντος ἐτι προσιδεῖν
 ἰδίαις, πορεύω. Lipsius.

1 Es erant qui formam.] Vrsino
 videtur deesse particula, ob, le-
 gendumque Es erant qui ob for-

mam, aetatem, etc. Sed si ita
 esset, non mox repeteretur. Fatis
 M. A. adaequarent magis quidem
 convenit ultimo membro genus
 mortis, quam ceteris, sed per εὐ-
 ληψιν etiam ad formam et aeta-
 tem refertur. Multa talia ubique
 occurrunt. Quod addit: ob prop.
 e. locorum, indicat, tanto pro-
 niores homines in hanc compara-
 tionem fuisse, quod vicina loca
 essent iis, ubi Alexander peris-
 set.

2 Haud multum triginta annos
 egressum.] Obiit Germanicus anno
 XXXIV vitae acceptae. Lipsius.

luptatum, uno matrimonio, certis liberis episse: neque A.V.
 minus proliatorem; etiam si temeritas abfuerit, prae- 772-
 peditusque sit, percussas tot victoriis Germanias servitio A.C.
 premere. quod si ³ solus arbiter rerum, si iure et nomi- 19.
 ne regio fuisset, tanto promptius adsecuturum gloriam
 militiae, quantum clementia, temperantia, ceteris bo-
 nis artibus praestitisset. Corpus antequam cremare-
 tur, nudatum in foro Antiochenfium, qui locus ⁴ fe-
 pulchrae destinabatur, ⁵ praetuleritne veneficii signa,
 parum constitit. nam, ut quis misericordia in Germa-
 nicum, et praesumpta suspicione, aut favore in Pifo-
 nem pronior, diversi ⁶ interpretabantur. Consultat- 74
 tum inde inter legatos, quique alii senatorum ade-
 rant, quisnam Syriae praeficeretur. et ceteris modice
 nifis, inter Vibium Marsum, et Cn. Sentium diu quae-
 situm: dein Marfus seniori, et acris tendenti Sen-
 tio, concessit. Isque infamem veneficiis ea in pro-
 vincia, et Plancinae percarum, nomine Martinam, in
 urbem misit, postulantis Vitellio ac Veranio, ceteris-
 que, qui ¹ crimina et accusationem, tamquam
 O 2 aduersus

3. Solus arbiter rerum.] Livius
 lib. IX, 18. *Es quo sine mirabilio-
 res, quam Alexander, aut quisquam
 alius rex; denos, vicenosque dies
 quidam dictaturam, nemo plusquam
 annum consulatum gessit: ab tribu-
 nis plebis delectus impediti sunt:
 post tempus ad bella ierunt: ante
 tempus, comitiorum causa revocati
 sunt: in ipso comatu rerum circum-
 ogie se annui: collegae nunc seme-
 ritas, nunc pravitas, impedimento
 aut demerito fuit: male gestis rebus
 alterius sacrum essum est: sironem, aut
 malo disciplina institutum exercitum
 acceperunt. At, Hercule, reges non
 liberi solum impedimentis omnibus,
 sed domini rerum temporumque, tra-
 hentes confidit cuncta, non sequuntur.
 Gronovius.*

4. Sepulchrae.] i. e. cremando
 corpori: nam cineres Romae condi-
 untur, l. 4. sic Graeci τὸ δέντρον.
 et alii quoque sepulchram dixe-
 runt, sepulchrum de busto, sepelire

pro comburere. vide copiose haec
 demonstrantem Cuperum Obs.
 l, 7.

5. Praetuleritne veneficii signa.]
 Multi adfirmant. Plinius lib. XI. c.
 37. *Cor negatur cremari posse in
 iis qui cardiaco morbo obierunt, aut
 veneno interemptis. Certe exstat
 oratio Vitellii qua reum Pisonem
 eius sceleris coarguit, hoc usus ar-
 gumentum: palamque testatus non po-
 tuisse ob venenum cor Germanici Cae-
 saris comburi. Lipsius. add. Sueton.
 in Calig. c. 1.*

6. Interpretabantur.] In MS. est
 interpretantur. Sed imperfectum
 desiderat sane contextus orationis,
 quod iam habet Alciatus. vid. su-
 pra ad c. 63. Ergo, si hic contra
 MS. licet, cur non aliis etiam in
 locis?

1. Crimina et accusationem instrua-
 bant.] Leg. i. de Fide instr. In-
 strumentorum nomine ea omnia acci-
 pendo sunt, quibus causa instrui
 possit.

- 75 adversus receptos iam reos, instruebant. At Agrippina, quamquam defessa luctu, et corpore aegro, omnium tamen, quae ultionem morarentur, intolerans, ascendit classem, cum cineribus Germanici, et liberis; miserantibus cunctis, *quod femina nobilitate princeps, pulcherrimo modo matrimonio, inter venerantis gratantisque, aspici solita, tunc feralis reliquias sinu ferret, incerta ultionis, anxia sui, et, infelici fecunditate, fortunae totiens obnoxia.* Pisonem interrim apud Coum, insulam, nuntius adsequitur, *excessisse Germanicum.* ¹ Quo intemperanter accepto, caedit victimas, adit templa: neque ipse gaudium moderans, et magis insolescente Plancina, quae luctum amissae sororis tum primum ² laeto cultu mutavit.
- 76 Adfluebant centuriones, monebantque, *prompta illi legionum studia: repeteret provinciam, non iure ablatam, et vacuam.* Igitur, *quid agendum, consultanti, M. Piso, filius, properandum in urbem, censebat: nihil adhuc inexpiable admissum, neque suspiciones imbecillas, aut inania famae pertimescenda. discordiam erga Germanicum odio fortasse dignam, non poena: et ademptione provinciae satisfactum inimicis. Quod si regrederetur, obsistente Sentio, civile bellum incipi: nec duraturos in partibus centuriones militesque, apud quos recens imperatoris sui memoria, et penitus infixus*
- 77 *in Caesares amor praevaleret.* Contra Domitius Celer, ex

possess. Leg. 1. D. de leg. Corn. de falsis. Poena legis Corneliae irrogatur ei, qui ob instruendam advocacionem testimoniove pecuniam acciperit. Cic. pro Cluent. Cum instructum accusatorem filio suo Romanam ipsa misisset. Plin. 10. Ep. 85. Ut longiorem diem ad instruendam causam darem. Gronovius. Atque etiam rei recipi proprie dicuntur, item nomina, ut ap. Coelium in Cicet. epist. ad Div. VIII, 8. et alibi.

¹ Quo intemp. accepto.] Nimis elegans modus loquendi est, quam, ut vò intemperanter a libratius esse,

et corruptum putem. Et tamen sic Tacitus videtur *καταλογίζεσθαι*. Nam quid est aliud, neque ipse gaudium moderans, quam intemperanter accipere nuncium. XIII, 13. *intemperanter demissa*, i. e. non moderans demissionem. Videtur *int. occ.* commune esse Pisoni et coniugi: alterum Pisoni proprium.

² Laeto cultu mutavis.] Quasi in gratulatione, aut quasi voti damnata. Vide Festum, in verbis, Minuitur luctus. Quis autem foeminae tristis, quis laetus cultus; nos in EXCVRS. quaerimus, in M. Lipsius.

1 Haec

ex intima eius amicitia, differuit: *Vtendum eventus.* A.V. Pisonem, non Sentium, Syriae praepositum: ¹ huic fa- 772. sces et ius praetoris, huic legiones datas. si quid hostile A.C. 19. ingruat, ² quam iustius arma oppositurum, qui legati auctoritatem, et ³ propria mandata acceperit? Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo senescant. ple- rumque innocentes recenti invidiae impares. At, si te- neat exercitum, augeat vires, multa, quae provideri non possint, fortuito in melius casura. An festinamus, cum Germanici cineribus adpellere, ut te inauditum et indefensum planctus Agrippinae, ac vulgus imperitum, primo rumore ⁴ rapiant? Est tibi Augustae conscientia, est Caesaris favor, sed in occulto: et periisse Germanicum nulli iactantius moerent, quam qui maxime lactan- tur. Haud magna mole Piso, promptus ferocibus, in 78 sententiam trahitur: missisque ad Tiberium epistolis, inculsat Germanicum luxus et superbiae; seque pulsum, ut locus rebus novis patefieret, curam exercitus, eadem fide, qua tenuerit, repetivisse. Simul Domitium, im- positum triremi, vitare litorum oram, praeterque in- sulas, ¹ lato mari, pergere in Syriam iubet. concur- rentes desertores per manipulos componit, armat lixas. traiectisque in continentem navibus, vexillum tui o- num in Syriam euntium intercipit. Regulis Cilicum,

O 3

ut

¹ *Huic.*] Ad Pisonem referen- dum, facile patet. Hic ad remotis in eisdem apud optimos scripto- res referri, satis hodie notum est. v. tamen, si lubet, Gronov. Obs. II, 16. Sanctium Minerv. II, 9. et ibi Perizon.

² *Quem iustius arma oppositu- rum quam qui.*] Sic olim legeba- tur, addito *quam* ante *qui*. Re- ctius Fichena *id quem*, quod est in libro unico, mutavit in *quam*: quod cum Gronovius et Ryckio se- cuti sumus, adde Heinf. ad Virg. Georg. III, 309.

³ *Propria mandata.*] h. e. si ante capio, ea, quibus plane de- sinitum esset, quid egeret, ut pro- vinciam a vi hostili defenderet.

Cicer. ad Att. V, 2. cui *deposcenti mea mandata, cetera univerti man- davi, illud propriis, ne pateretur, pro- rogari nobis provinciam.*

⁴ *Rapiant.*] Eleganter dictum de eo, qui indicta causa cupide condemnatur: ut *rapi* alias dicun- tur, qui ante tempus, acerba mor- te pereunt, supra c. 71. et centies alibi.

¹ *Lato mari.*] Equidem tolero, sed verius fortasse, *alto*. Lipsius. *Latum* et *longum mare* saepe dicitur ap. Ovidium et alios poetas: sed non eo sensu, qui huic loco conveniat. Vere Lipsium emen- dasse puto. *Latius* et *altius* saepe in MSS. confunduntur. v. Drakenb. ad Liv. V, 37.

1 Diem

ut se auxiliis iuvarent, scribit; haud ignavo ad ministeria belli iuvene Pisone, quamquam suscipiendum bellum abnuisset. Igitur oram Lyciæ ac Pamphyliæ 79
 A.V. praelegentes, obviis navibus, quæ Agrippinam ve-
 772- hebant, utrimque infensi, arma primo expediere:
 A.C. dein, mutua formidine, non ultra iurgium processum
 19. est: Marfusque Vibius nuntiavit Pisoni, *Romam ad dicendam causam veniret.* Ille eludens respondit, *ad futurum, ubi praetor, qui de beneficijs quaereret, reo atque accusatoribus¹ diem praedixisset.* Interim Domitius Laodiceam, urbem Syriae adpulsus, cum hiberna sextae legionis peteret, quod eam maxime novis consiliis idoneam rebatur, a Pacuvio legato praevenitur. Id Septius Pisoni per litteras aperit, monetque, *ne castra corruptoribus, ne provinciam bello tentet:* quosque Germanici memores, aut inimicis eius adversos cognoverat, contrahit; ²*magnitudinem imperatoris* identidem ingerens, et *Rempublicam armis peti:* ducitque validam manum, et proelio paratam.
 80 Nec Piso, quamquam coepta secus cadebant, omisit tutissima e praesentibus, sed castellum Ciliciae munitum admodum, cui nomen ¹ Celendris, occupat. Nam admixtis desertoribus, et tirone nuper intercepto,

¹ *Diem praedixisset.*] Viri quidam docti maluerunt *prodixisset*, quod est usitatum et legitimum in hac re verbum, ut omnes sciunt. Sed quia et alibi in hac re *praedixere* reperitur in libris Taciti, ut supra c. 6. et verbum significare idem potest, nihil mutandum censeo. Idem videbatur Drakenb. ad Liv. II, 61. ubi pro *die praedicta* libri quidam itidem habent *praedicta*.

² *Magnitudinem Imperatoris.*] *Imperatoris* nomine Germanicum intelligit, non Tiberium Freinshemius. Ego vero *Imperatorem* omnino accipio Tiberium, nec *magnitudinem imperatoris a republica* seiungo. Hoc enim vult Tacitus, ingerens, armis peti rempublicam et magnitudinem impe-

tatoris. *Magnitudo*, maiestas. Vt Lib. 3. de Augusto: *simul modestias Neronis et suae magnitudinis fidebat.* Lib. 16. *an ut magnitudinem imperatorum caede insignium virorum, quasi regio facinare ostensaret.* Gronovius.

¹ *Celendris.*] Nominat id Iosephus l. 17. collocatque in via qua Romam ibatur. sed in eo scriptum reperies, *Celendris.* meminit et Ptolemaeus. Antiquissimum id fuit, si Apollodoro fides lib. III. Biblioth. qui conditionem eius refert ad Sandarum Tithoni nepotem. "Ος, inquit, ἐκ Σουλῆς Ἰαδῶν ἐκ Κιλικίας, πάλαι Ἰσίδωρον καλεῖτο. Lipsius. *Celendris* habet etiam Codex Flor. itaque a Pichena et sequentibus receptum.

pro, suisque et Plancinae servitiis, auxilia Cilicum, A. V. quae reguli miserant, ² in numerum legionis composuerat. Caesarisque se legatum, testabatur, provincia, ⁷⁷²⁻ quam is dedisset, arceri, non a legionibus (earum quis- ^{A. C.} pe actū venire) sed a Sentio, privatum odium falsis ^{19.} criminibus tegente. consisterant in acie, non pugnaturis militibus, ubi Pisonem, ab-ipsis parentem quondam appellatum, si iure ageretur, potiorem, si armis, non invalidum, vidissent. Tum pro munimentis castelli manipulos explicat, colle arduo et derupto; nam cetera mari cinguntur. Contra veterani, ordinibus ac subsidiis instructi. hinc militum, inde locorum asperitas. sed non animus, non spes, ne tela quidem, nisi aggressia, ad subitum usum properata. ut venere in manus, non ultra dubitatum, quam dum Romanae cohortes ³ in aequum eniterentur. vertunt terga Cilices, seque Castello claudunt. Interim Piso classem, hand procul opperientem, ⁴ adpugnare frustra tentavit: regressusque et ⁵ pro muris, modo semet adflitando, modo singulos nomine ciens, praeruptis vocans, seditionem coeptabat; adeoque commoverat, ut signifer legionis sextae signum ad eum transfulerit.

O 4

Tum

¹ In numerum leg. composuerat.] h. e. etsi non Romanos, tamen contra morem describit in legiones, ut numerus eorum is, qui esse soleret in legione, nomen legionis haberet.

³ In aequum eniterentur.] i. e. h. eum collis locum, ubi iam aequis locis pugnare possent. Sic supra I, 68. *aquis locis aequi dii.*

⁴ Adpugnare.] Sic Codex Flor. sic Beroaldus edidit, ut advertit lac. Gronovius. Atque etiam sic dedit Alciatus, Beatus Rhenanus et Alcius, Gryph. Postea mutatum in *oppugnare*, donec restitutum in editione Abr. Gronovii. V. C. Idem verbum occurrit etiam infra IV, 45. XV, 13.

⁵ Pro muris.] Recte meo iudicio omnes, qui *pro muris*, ut *pro*

rastris, *pro tribunali* acceperunt: nec potest placere *progressus extra muros*, ut vult Freinshemius. Quousque enim progredi tuto poterat, qui extra muros, qua parte incubuerant Sentiani, nihil vacuum aut liberum habebat? Et quanto commodius haec invidia fiebat ex alto et late conspecto loco? quantoque ad plures pertinebat et visus adflitantis sese et vox querentis ac sollicitantis? Sic igitur accipere, Pisonem circa id ipsum tempus, quo reiciebantur et se claudebant intra munimenta sui, eodem per averfam portam rediisse a tentata classe et dum parant Sentiani, quae oppugnando essent idoneae, in summis moenibus hanc tragoediam saltasse, donec Sentius parata iam parte instrumenti canere signa et vim fieri iussit. Gronovius.

6 Occa-

A. V. Tum Sentius ⁶ *occanero cornua tubasque, et ⁷peti ag-*
 772. *gerem, erigi scalas iussit, ac promptissimum quemque*
 A. C. *succedere; alios tormentis hastas, saxa, et faces ingere-*
 19. *re. Tandem victa pertinacia, Piso oravit, uti traditis*
armis maneret in castello, dum Caesar, cui Syriam per-
mitteret, consulitur. Non receptae conditiones: nec
 82 *aliud, quam naves, et tutum in urbem iter, concessum*
est. At Romae, postquam Germanici valetudo per-
crebuit, cunctaque, ut ex longinquo, aucta in dete-
rius adferebantur, ¹dolor, ira: et erumpebant que-
stus: Ideo nimirum ²in extremas terras relegatum:
ideo Pisoni permissam provinciam: hoc egisse secretos
Augustae cum Plancina sermones: vera prorsus ³de
Drufo seniores locutos: displicere regnantibus civilia
filiorum ingenia: neque ob aliud interceptos, quam quia
populum Romanum aequo iure complecti, reddita liber-
tate, agitaverint. Hos vulgi sermones audita mors
adeo incendit, ut, ante edictum magistratum, ante
 senatus-

6 *Occanero cornua.*] Occulte surreptum Sallustio est, *Iussu Metelli cornicines occanero.* Lipsius. In fragm. H. L. I. p. 954. ed. Cort.

7 *Peti aggerem.*] Freinshemius eodem modo accipit, quo supra l. 65. ut sit terra, cespites, struendis aggeribus ad oppugnandum, improbatque eos, qui de muris capiant contra consuetudinem latinam. Sed aggeres isti sunt in obsidione, non cum impetu urbs capitur, ut h. l. Si impetu non captum foret castellum, et obsidione utendum fuisset, tum demum aggerem talem peti iussisset. Nunc id est ab h. l. alienum. *Agger* haud dubie de muris capiendus. Dixit insolentius, imitatione Virgiliti Aen. X, 23. *quin intra portas, atque ipsi aggeribus murorum:* ubi clare Servius: *abusive muros et munimenta omnia aggerem dicimus.* add. XI, 382. cf. quae dixi supra ad c. 5.

1 *Dolor, ira: et erumpebant questus.*] Hunc locum interpunctione plapum

fecimus, de qua etiam Boethornio in mentem venerat. Ordo verborum est: *At Romae dolor et ira sc. exaruit, postquam Germanici valetudo percrebuit* etc. Neque ea ira premebatur, sed erumpebant questus etc. Antea dixerat, quid in provincia consecutum sit mortem Germanici, transit iam ad urbem, usitata formula, vid. l. 46.

2 *In extremas terras relegatum.*] *Extremas terras* intellige imperii Romani. Florus 4, 1. *quod in extremis finibus mundi arma Romana peregrinabantur.* Cicero ad fratrem l. 1. *Non ignoro, quid sociis accidat in ultimis terris, cum audiverim in Italia querelas civium.* Locorum, quae affert pro *externis* Boethornius, qui vult legi *externas*, alia ratio est. Gronovius, add. Graev. ad Cicer. pro Leg. Manil. 16.

3 *De Drufo.*] v. Sueton. Claud. c. 1.

senatusconsultum, ⁴ sumpto iustitio, desererentur fo- A. V.
 ra, clauderentur domus; passim silentia et gemitus, ^{772.}
 nihil compositum in ostentationem: et quamquam ^{A. C.}
⁵ neque insignibus lugentium abstinere, altius ani- ^{19.}
 mis moerebant. Forte negotiatores, vivente adhuc
 Germanico, Syria egressi, laetiora de valetudine eius
 attulere: statim credita, statim vulgata sunt: ut quis-
 que obvius, quamvis leviter audita, in alios, ⁶ at-
 que illi in plures, cumulata gaudio, transferunt. cur-
 rant per urbem, ⁷ moliuntur templorum fores. iuvat
 credulitatem nox, et promptior inter tenebras adfirm-
 matio. Nec obstitit falsis Tiberius, donec tempore
 ac spatio vanescerent. Et populus quasi rursus ere-
 ptrum acrius doluit. Honores, ut quis ¹ amore in **83**
 Germanicum, aut ingenio validus, reperti, decreti-
 que: *ut nomen eius ² Saliari carmine caderetur:*

O 5

³ sedes

⁴ *Sumpto iustitio.*] Olim in tu-
 multa aut calamitate a Dictatore
 Consulibusve iudici iustitium solici-
 tum, ex decreto Senatus: nunc
 paulum in funere principum viro-
 rum. Sic libro I. *Qui sine Augu-
 sti et iustitii Tiberii auditis, ob ius-
 titiam aut gaudium intermiserat.*
 De vi habituque iustitii nihil melius
 possunt Petro Fabro, eruditae
 diligentiae viro. quem consule li-
 bro II. Semestrium cap. X. Lipsius.

⁵ *Neque insignibus lugentium.*] Indicto enim iustitio, mutabant
 etiam vestem. Lucanus:

— *ferale per urbem**Iustitium, lacrimis plebeo secus
amicum**Omnis bonos, nullos comitata est
parvula fascis.*

Iuvenalis:

*Pallasi proceres, differt vadimo-
nia Praetor.*

Seneca epist. XVIII. *Nam quod fivi
 usque in tumultu et tristi tempore
 civitatis non solebat, voluptatis caus-
 sa vestem mutavimus.* Lipsius.

⁶ *Atque illi.*] Dicendum erat hi.
 Sed ut hic de remotiori, v. ad c.
 77. ita ille interdum de proximo

dicitur. vide quos ibi laudavimus,
 item quos Dukerus et Drakenb.
 ad Liv. XXIV, 29. quamquam in
 istis exemplis hic et ille concurrunt
 quod secus est in superiori et hoc
 loco Taciti. ubi hic vel ille solum
 est.

⁷ *Moliuntur templorum fores.*] Nam vespere haec gesta, aut nocte,
 et tum clausa templa. Suetonius
 Calig. cap. VI. de ipsa hac re:
*Repente iam vespere, cum incensis
 auctoribus convulsi percrebuisse;
 passim cum luminibus et vicinis in
 Capitolium concursum est, ac paucis
 revulsis templi fores, ne quid gestien-
 ses vota reddere moraretur.* Li-
 psius.

¹ *Amore aut ingenio validus.*] Per εὐλαψίην validus ad amorem
 refertur, cui alias hoc verbum non
 convenit satis. qua figura Tacitus
 saepe utitur. vid. ad c. 73. etc.

² *Saliari carmine.*] Qui honos
 non nisi nominibus deorum. Hoc
 exemplo M. Antoninus Philosophus,
 mortuo filio Vero, iussit ut
 nomen eius Saliari carmini inferretur.
 ita malo apud Spartianum,
 quam, inferretur. Lipsius.

³ Sedes

A. V. ³ *sedes curules sacerdotum Augustalium locis, superque*
 772: *772: eas ⁴ quercæe coronæ statuereutur: ⁵ ludos Circenses*
 A. C. *eburnæ effigies præcivet: neve quis flamen, aut augur, in*
 19. *locum Germanici, nisi gentis Iuliae, crearetur. Arcus*
additi, Romæ, et apud ripam Rheni, et in monte
Syriæ Amano, cum inscriptione rerum gestarum, ac,
⁶ mortem ob Remp. obiisse. sepulchrum ⁷ Antiochiæ,
ubi crematus: ⁸ tribunal Epidaphnæ: quo in loco vi-
 tam

3 *Sedes curules.] Spectaculis Romam transductis, magno honori fuit publicus in iis locus. exempla multa. Evaluit paulatim adulatio, ut non solum vivis, sed etiam absentibus mortuisque daretur is locus, memoriae conservandæ. Loci præbiti iudicium, sella esset. Primum vestigium eius ritus odorari videor in Livii verbis, libro II. de Valerio Dictatore: *Dictator triumphans in urbem invebitur. super solitos honores locus in Circo ipsi posterisque, ad spectaculum datus: sella in eo loco curulis posita.* Cæsari habitus deinde idem honos, ut clare Dio libro XLIV. *ἔψηφισαν τοὺς τὰ δῖφρον αὐτῶν τὸν ἐπιχρυσῶν εἰς τὰ θιάτρα καὶ τὸν εἴφρον τὸν διαλάθων καὶ διαχρυσῶν εἰσάγειν.* Mox M. Marcello defuncto. de quo verba eiusdem scriptoris, libro LIII. *Μαρκέλλου δὲ καὶ εἰκόνα χρυσοῦν, καὶ εἴφρον χρυσοῦν, δῖφρον τε ἀρχαῖον ἕς τε τὸ θιάτρον ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων πανηγύρει ἐσφίρεισθαι, καὶ ἐς τὸ μέγιστον τῶν ἀρχόντων τῶν τελευτῶντων ἀπὸ τῆς τοῦ αὐτοῦ εἰκόνας, id est, Marcello et imaginem auream, et coronam auream, et sedem curulem Romanis ludis in theatrum inferri iussit, mediæque illa pœni inter sedes editorum.* Sed et Severus, Pergrinaci mortuo non unam sellam, sed tres in theatro posuit, uti apud Xiphilinum scribitur his verbis. *καὶ χρυσοῦν εἰκόνα αὐτῶν ἐφ' ἡρώματος ἐλεφάντων ἕς τὸν ἐπιπρόδρομον ἐσάγεισθαι, καὶ ἐς τὰ λοιπὰ ἐπιλευσε θιάτρα, θρόνους τε τρεῖς παταχρῆσθαι**

αὐτῶ ἐπιπρόδρομος. Lego etiam sedes aureas in Theatrum illatas Tiberio et Seiano absentibus. et timor interpretem id ventisse, currus, apud Dionem libro LVIII. *Δίφρον τε ἐπιχρυσῶς ἕς τὰ θιάτρα ἀμφοῖν ἐσφίρειν.* Germanico igitur decretæ eiusmodi curules sedes per trina, ut opinor, theatra inter sacerdotum Augustalium sedes: et coronæ in iis e quercu, ob cives scilicet servatos. Hunc ritum non alibi adhuc videram explicatum. Lipsius.

4 *Quercæe coronæ statuereutur.]* Coronæ super tales sellas etiam Cæsari quondam decretæ, sed aureæ, ut patet e loco Dionis, a Lipsio allato in nota superiori. *Quercæe* hic malebant, ut honoratissimam, et quia libertatis amans fuerat.

5 *Ludos Circenses.]* Qui honorabilis habitus, et qui divinos deinde honores meriti videbantur. Ritus non obscurus. Lipsius.

6 *Mortem ob Remp. obiisse.]* Hoc Druso quoque patri eius tributum, et voluit dictum Pedito ad Liviam:

Consul, et ignoti victor Germanicæ orbis,

Qui fuit heu mortis publicæ causa, legor.

Sed tu rescribe, *Cui fuit:* ad hanc mentem. Lipsius.

7 *Sepulchrum Antiochiæ.]* Nempe in foro, v. c. 73. *sepulchrum* est bustum v. ibid.

8 *Tribunal Epidaphnæ.]* h. l. *tribunal* est monumentum, tumulus honorarius, ut supra vocari vidimus.

tam finierat. Statuarum locorumve, ⁹ in quibus cole-
rentur, haud facile quis numerum inierit. ¹⁰ Cum ^{779.}
censeretur clypeus, auro et magnitudine insignis, in-
ter auctores eloquentiae; ^{A. C.} adseveravit Tiberius, ^{19.} so-
litum, paremque ceteris dicaturum. neque enim elo-
quentiam fortuna discerni; et satis inlustre, si veteres
inter scriptores haberetur. Equester ordo cuneum Ger-
manici appellavit, ¹² qui Iunidrum dicebatur; insti-
tuitque, ¹³ uti turmae Idibus Iuliis imaginem eius se-
queren-

das. Nam id verbum de aliis quoque alte exaggeratis locis dici coeptum, quam in quibus Imperatores aut magistratus ius dicerent, concionarentur. v. Schel. ad Hygin. p. 142. Et fellae honoris causa structae apud Graecos, qualis Ptolemaica Adulitanum monumenti apud Cosmam.

9 *Is quis colerentur.*] Intellige *Seiuae*. nam coli etiam et adorari imagines et effigies dicuntur. Noster infra IV, 2. quem locum iam laudavit I. Gronovius. Sueton. Tib. 48. quod solae nullam *Seiani* imaginem inter signa coluissent. Vulgo edd. habent *coleratur*. Sed quod nos dedimus est in MS. unico.

10 *Cum censeretur clypeus.*] Veneris inventi fuit imagines illustrium virorum publice in templo, tuminae deponi et quasi dedicari. Sic Africani imago in Capitolio, Caecionis Cenforii in Curia collocata. Valerius Maximus; libro VIII. cap. XV. *Africanus imaginem in cella Iovis optim. maxim. posita habet: qua quotiescumque fumus aliquod Cervellae generi celebrandum esset, inde petitur: unigue illi in flar atrii, Capitolium est. Tam hercule quam superiori Caeconi, Curia. unde effigies illius ad eiusdem generis officia exprimitur. Gratam ordinem, qui utilissimum recip. Senatorum tantum non semper secum habitare voluerit.* Sed cumularius id loci, ut apparet, Augustus, qui

primarias imagines in Curia collocavit, suis quasque locis distinctas: sive quis belli, sive pacis artibus claruisset. Ita supra legimus, *Hortensii imaginem postam inter Oratores*: idemque honos nunc Germanico petitus. Sed clypei nomine Tacitus cur usus? quia imagines illae, ut cenfeo, instar militaris clypei rotundae: ex aere, auro, argento. Firmamentum aut lucem EXCURSUS noster dabit, in N. vide. *Lipsius*.

11 *Adseveravit.*] Sic verissime restituit e Cod. Flor. unico Iac. Gronovius, in quo legitur, *adseveravit*, ut III, 49. *adseveravit*: unde *adseveravit* dandum erat, non *adfernis*, quod hoc sensu non dici, constat inter doctos.

12 *Qui Iuniorum dicebatur.*] Cur *Iuniorum* dictus cuneus equestris ordinis? Ut opinor, quia equites *nav' Iξορν* inventus dicti, unde *princeps inventus* pro principe ordinis equestris.

13 *Vti turmas.*] Ita accipio, ut in solenni illa Transvectione equitum Germanici imago pro vexillo esset, quod sequerentur. Libro VI. *Quorum imagines pro vexillis secuti essent, duces imperatoresque diligere.* Aliud autem Transvectio equitum: aliud Recognitio, sive Censio, sive Probatio. et cave ea confundas. Transvectio a Q. Fabio Rulliano instituta, ut Livius lib. IX. Valerius I. auctores sunt. eiusque formam et quasi Pompam graphic

- querentur. pleraque manent: quaedam statim omiffa sunt, aut vetustas obliteravit. Ceterum, recenti adhuc moestitia, soror Germanici, Livia, nupta Druso ¹ duos virilis sexus simul enixa est. quod, rarum laetumque etiam modicis penetibus, tanto gaudio Principem adfecit, ut ² non temperaverit, quin iactaret apud patres, *nulli ante Romanorum, eiusdem fastigii viro, geminam stirpem editam.* nam cuncta, etiam fortuita, ad gloriam vertebat. Sed populo, tunc in tempore, id quoque dolorem tulit; tamquam auctus liberis Drusus, domum Germanici magis urgeret.
- 85 Eodem anno gravibus ¹ senatus decretis libido feminarum coercita, cautumque, *ne quaesum corpore faceret, cui avus, aut pater, aut maritus Eques Rom. fuisset.* nam Vibia, praetoria familia genita, licentiam stupri ² apud aediles vulgaverat; more inter veteres

phice depinxit Dionysius lib. VI. Idibus Quinctilibus sive Iulius fieri solitam Dionysius idem dixit, quia victoria ad lacum Regillum incidit in eum diem. Sed et *(a. strorum aedes Idibus Quinctilibus dedicata,* ait Livius lib. II. quorum honori praecipue tranvectio instituta. At recognitio equitum, olim a Censoribus singulis histris: postea ab Imperatoribus passim facta tempore non certo. idque non aliud fuit, quam censura quaedam in equites equosque publicos, et quasi examen. Nos plura lib. 1. De Milit. Adi, si lubet. *Lipfius.*

¹ *Duos virilis sexus.*] Disce ergo hinc, quod nondum alii, Tiberium illum Drusi F. Tiberii N. quem Caius sustulit, superfuiffe ex his geminis: et ideo Gemellum cognominatum. Et sane numismata quaedam huius Drusi aerea extare a iunt, in quibus expressa gemellorum capita surgentia e copiae cornu. *Lipfius.* Is exhibetur ap. Torrent. ad Sueton. Calig. c. 15. et alibi. Ceterum, quia Codex Flor. habet *viriles*, Iac. Gronovius pu-

tabat Tacitum scripsisse *virile fecus*: de quo vid. infr. ad IV, 62.

² *Non temperaverit, quin iactaret.*] Ad verbum repetiit Sueton. Caes. c. 22. *quo gaudio elatus, non temperavit, quin iactaret.*

¹ *Senatus decretis.*] Quorum decretorum particula haec apud Tertullianum, de Pallio. *Habes spectare quod Caecina Severus graviter Senatus impressit, matrona sine stola in publico denique Lentuli Augusti consultis, quae ita sese exauctorasset, pro stupro erat poena: quoniam quidem indices custodesque dignitatis habitus, ut lenocinii faciendi impedimenta, sedulo quaedam desuecuerant.* *Lipfius.*

² *Apud Aediles vulgaverat.*] Minus expressa apud alios vestigia huius moris: quae hic in Tacito clara. Apparet autem in supra matronarum ordinis primi aut secundi, graviter semper animadversum, ad servandum publicum decus: non tam graviter in libertinatum aut e plebe, quibus haec militia Venerea, moribus tantum non permiffa: quod vel ex Horatio, Ovidio

alii-

teres recepto, qui satis poenarum adversum impudicas in ipsa professione flagitii credebant. ³ exactum et a Titidio Labeone, Vistiliae marito, *cur in uxore, delicti manifesta*, ⁴ *ultionem legis omisisset?* atque illo praetendente, ⁵ *sexaginta dies, ad consultandum datos, necdum praeterisse*, satis visum de Vistilia statuere: eaque in insulam Seriphon abdita est. ⁶ Actum et

A. V.
772.
A. C.
19.

aliquis liquere potest. Sic et illud patet cuius feminae licitum fuisse vulgare corpus, modo apud Aetnaes id proferretur. Cui professioni consequens, ut iure cederet et dignitate matronali, etiam, ut opinor, ornamentis, censere-turque inter rogatas. Quod facile adstroo ex Suetonii verbis in Tiberio, c. 35. *Feminae famosae, ut ad evitandas legum poenas iure ac dignitate matronali exsolventur, lenocinaria profiteri coeperant: quas, ut quod refugium in tali fraude cuiquam esset: exilio affecit.* Ut ergo ibi lenocinium profitebantur, ad mittendum ius matronarum: sic hic stuprum, eadem sine. Plura in **IXCVRS. O. Lipsius.**

³ *Exactum et a Titidio.*] Vertraximus exactum: cui adsentio. **Lip-sius.** Faernus putabat excidisse ratio: nec improbat Vrsinus.

⁴ *Ultionem legis.*] Ine. accusacionem ex lege. Sic *iniurias legibus persequi s. iudicio*: item *poenas*, apud Ciceronem et alios, ut *Lexica docent.* Legem autem intelligit Iuliam de adulteriis. Sic videtur etiam Freinsbemio.

⁵ *Sexaginta dies.*] Dies sexaginta dati lege Iulia, a die divortii, marito ad accusandum. Clarum ex **L. XI. XIV. XV.** Ad legem Iuliam de adulteriis. quas vide. **Lip-sius.**

⁶ *Actum et.*] Non tunc primum. Nam et Agrippa, Praefectus urbi a Augusto, sacra Aegyptia re-petit: edicto, ne quis ea intra

quingentos ab urbe passus exerce-ret. Id accidit anno **DCCXXXIV.** ut habes apud Dionem **LIV.** Sed de hoc Tiberiano edicto capiendus Seneca epist. **CIX.** *His instigatus abstinere animalibus coepi: et anno peracto, non tantum facilis mihi eras consuetudo, sed dulcis. Quae-ris quomodo desicrim? In Tiberii Caesaris principatum inventae tem-pus inciderat. alienigena tum sacra movebantur: et inter argumenta superstitionis ponebatur animalium quorundam abstinentia.* Apparet-que, eum intellegere etiam Iudaeica sacra, qui abstinuerunt animalibus quibusdam, ut suae. Quam-quam et Romani postea diebus religiosis abstinere carne coeperint, Aegyptio ritu. Spartianus in Iuliano: *Saepe autem, nulla existente religione, oleribus leguminibusque contentus, sine carne coenavit.* **Lip-sius.** De Iudaeis sub Tiberio afflictis et Roma expulsis est locus elegans apud Philonem Legat. ad Caium p. 105. ed. Francof. p. 569. ed. Mangananae: quamquam ille, si verum dicit Philo, non ad haec tempora pertinet. Nam a Seiano contra Iudaeos incensum Tiberium tradit fictis criminibus: idque sub-laro Seiano vidisse Tiberium, ideo-que ad Praefides etiam provinciarum scripsisse, ut Iudaeis parcerent. Sed proprie huc pertinet locus Iosephi **XVIII. 3.** (4. 5.) ubi et Iliacorum et Iudaeorum pulforum afflictorumque causae plane memorantur. Locum Iosephi in nota proxima laudat Lipsius.

7 *Quas-*

A.V. et de facris Aegyptiis Iudaicisque pellendis: factum-
 77². que patrum consilium, ut ⁷ quattuor millia ⁸ libertini
 A.C. generis, ea superstitione infecta, quis idonea aetas, in
 19. insulam Sardiniam veherentur, coercendis illic latro-
 ciniis, et, si ob gravitatem coeli interissent, ⁹ vile
 damnum: ceteri cederent Italia, nisi certam ante diem
 86 profanos ritus exuissent. Post quae retulit Caesar, ¹ ca-
 piendam virginem in locum Occiae, ² quae septem et
 quinquaginta per annos, summa sanctimonia, Vesta-
 libus sacris praefederat: egitque grates Fonteio Agrip-
 pae, et Domitio Pollioni, quod, offerendo filias, de of-
 ficio in Remp. certarent. praelata est Pollionis filia,
 non ob aliud, quam quod mater eius ³ in eodem con-
 iugio manebat. nam Agrippa ⁴ discidio domum im-
 minuerat.

⁷ Quattuor millia.] Iosephus lib. 18. id deplorat, et ostendit in eo numero solos Iudaeos fuisse, cui subscribit Suetonius: *Iudaeorum inventuram, per speciem sacramenti, in provinciis gravioris caeli distribuit.* Huic calamitati occasionem causamque praebuisse supra quaedam et fraudes rectas nomine religionis, non iniucunde Iosephus idem describit, in historia Paullinae et Mundi, quem, si animus fert, vide lib. 18. cap. 7. *Lipfius.*

⁸ Libertini generis.] Hoc genus maxime Iudaicis sacris addictum fuisse, etiam Philo auctor est Leg. ad Cai p. 1014. (568).

⁹ Vile damnum.] Acutius quam verius puto; quod Freinshemius conicit. *utile damnum* e Vell. II, 46. Stadius i Th. *lacturaque vilior orbi Mors hominum.* Gronovius.

¹ Capiendam virginem.] Et de verbo, et de ritu toto, scripsi in proprio Syntagmate *De Vestae et Vestalibus.* *Lipfius.* Gell. I, 12.

² Quae septem et quinquaginta.] At lex definiebat ministerio virginum tantum annos triginta. Sponsantia igitur mansio Occiae. *Lipfius.*

³ In eodem coniugio.] Id est, univira esset, cuius rei honos. Tertullianus: *Monogamia apud*

ethnicos in summo honore est: ut et virginibus nubentibus univira pronuba adhibeatur, et sic auspicii iustum est. Item in quibusdam solemnibus et auspiciis, ut prior sit univirae locus. Certe Flaminio non nisi univira est. Lipfius. Sive potius, non divortio abisset a marito. Pater ex iis, quae de Agrippa subicit. Sic placebat etiam Merce-ro.

⁴ Discidio domum imminuerat.] Scribendum *discidio*, et hic et quotiescumque pro divortio haec vox occurrit. Verissimum est enim, quod observavit Giphanius, male hoc nomine a Scioppio reprehensus, *discidium* esse dissensum animorum, *discidium* disiunctionem, quae fit corpore, loco, domo. Vide ad Liv. 25, 18. Gronovius. Vide, quid proferat diligentia inspiciendorum librorum. Non opus erat coniecturis, nec dicendum erat Ryckio, ante hic *discidio* lectum, se recipere *discidio*, si insperasset veteres editiones. Beroaldus, ut l. Gronovius monuit, plane expressit *discidio*, idque e Cod. unico. Sed *discidio* etiam habent editiones Alciati, Rhenani, Aldi, Gryph. Non igitur recipitur, sed restituitur *discidio*. adde ad III, 34.

minuerat. Et Caesar, quamvis posthabitam, ¹decies
sestertii dote solatus est. *Saevitiam annonae* incusante ⁸⁷
plebe, ¹statuit frumento pretium, quod emptor pen- ^{A.V.}
deret, *binosque nummos se additurum negotiatoribus* ⁷⁷²⁻
in singulos modios. Neque tamen ob ea *parentis pa-* ^{A.C.}
triae delatum et antea, vocabulum adsumsit, ²acer- ^{19.}
beque increpuit eos, qui *divinas occupationes*, ³ipsum-
que *dominium* dixerant. unde angusta et lubrica oratio
sub principe, qui libertatem metuebat, adulationem
oderat. Reperio apud ¹scriptores senatoresque eo- ⁸⁸
rundem temporum, Adgandestrii, principis Catto-
rum, lectas in senatu litteras, quibus *mortem Arminii*
promittebat, *si patrandae neci venenum mitteretur:*
reipsum esse, non fraude, neque occultis, sed pa-
lam,

[⁵Decies sestertii dote.] Numerus
hic in dote, quod observavimus,
inter honestiores quasi legitimus
et sollemnus. notatque diserete Iuven-
alis,

— *et rita decies centena dabantur*
Aurique.

Et Seneca: *Beatiores istos putas,*
quorum Pansaeminae decies sestertio
utens, quam Scipionem, cuius li-
beri a Senatu in dotem aes grave ac-
ceperunt? Et Martialis non uno
loco. *Lippius.*

[*Decies sestertii dote.*] Vtino ma-
gis placet: *Et Caesar quamvis post-*
habitam decies sestertium, et: non,
sestertii. Fallitur: nam *dos decies*
sestertium, Latinum non est, sed
dos decies sestertii. Gronovius. Est
suavia census senatorii illis tem-
poribus.

[¹*Statuit frumento pretium.*] De
modo praeioque annonae, infra
l. 15. *Lippius.* *Negotiatores* mor-
telligeramentarios, ut in Sueton.
Aug. c. 42, ubi male Casaubonus
quosvis negotiatores intellige-
bat.

² *Acerbeque increpuit eos, qui*
et.] Suet. in Tiber. 27. Alium
dicentem sacras eius occupationes;
utrosque alium, auctore eo Sena-
tu se adfuisse: verba mutare, et

pro auctore suasorem, pro sacris
laboriosas dicere coegit.

[³*Ipsum Dominum.*] Rectissime.
facta tantum suppetissent dictis.
Nam Domini vox proprie non nisi
in servos, aut etiam coniunctos.
de quo EXCURS. P. *Lippius.*

[¹*Scriptores Senatoresque.*] Non
displiceat, *Senioresque*. primum quia
saepe advocat noster testes eius ae-
vi, qui fuissent in re praesenti. ut
l. 3. *Memini audire me ex senio-*
ribus, visum inter manus Pisonis
libellum, et l. 11. Verum audita
scriptaque senioribus tradam. De-
inde quia peccatum et alias in ea
voce, ut l. 13. *Sed impetum eius,*
multum prius laudata magnitudine
animi, astinuerunt Senatores, dis-
solutionem imperii docendo, etc. ubi
certe scribo, *seniores.* ut dicam in
loco. Possit tamen aliquis defendere
hic Senatores: quia res quasi
arcano acta in Senatu. Sed vide-
rit Lector. a priori sententia no-
bilissimus Janus Douza noster est;
de quo plura dicere iubet et pro-
hibet me amor. Tollam manum,
et in tam boni hominis memoria
paullisper conquiescam. *Lippius.*
Vulgarum detendunt Gruterus,
Acidalius, Freinshemius, idque
mihi quoque magis probatur.

² *Perinde*

A. V. *lam*, et armatum populum Romanum hostes suos ulcisci.
 772. qua gloria aequabat se Tiberius priscis imperatoribus,
 A. C. qui venenum in Pyrrhum regem vetuerant, prodide-
 19. rantque. Ceterum Arminius, abscedentibus Roma-
 nis, et pulso Maroboduo, regnum adfectans, liber-
 tatem popularium adversam habuit: petitusque armis,
 cum varia fortuna certaret, dolo propinquorum ce-
 cidit: liberator haud dubie Germaniae, et qui non
 primordia populi Rom. sicut alii reges ducesque, sed
 florentissimum imperium lacefferit: proeliis ambi-
 guus, bello non victus. septem et triginta annos vi-
 tae, duodecim potentiae explevit: caniturque adhuc
 barbaras apud gentes; Graecorum annalibus ignotus,
 qui sua tantum mirantur: Romanis haud ² perinde ce-
 lebris, dum vetera extollimus, recentium incuriosi.

2 *Perinde celebris.* } Hanc termina-
 tionem pro masculino genere
 reperi etiam ap. Auctorem ad He-
 renn. II, 4. Alias optimi scripto-
 res masculinum genus expriment
celeber, ut in aliis prope omnibus
 huius formae adiectivis: in quibus
 soli fortasse, aut maxime poetae
 interdum etiam terminationem in
is genere masculino usurpant, quod
 studiosi elegantiae in scribendo non
 imitabuntur. Itaque aliquando pro-
 nus fui in hanc sententiam, ut Ta-
 citum scripsisse putarem *celebratus*.
 Liv. XXIX, 26. *partim factis forsi-*
bus, partim suapte fortuna qua-

dam ad ingentis incrementa gloriae
celebratus. Nam MS. Codicem ho-
 rum librorum saepe contractione
 vitiosa verborum peccare, iam ali-
 quoties notavimus. vid. ad c. 63.
 ubi *reditus* pro *rediturus* etc. et
 III, 17. extr. Frustra saepe in Lexi-
 cis et indicibus laudatur hic nomi-
 nativus, ut *locus celebris* in Indice
 Quintiliani, et in Thesuro latinae
 Linguae; *celebris Deus* ex Tibullo
 etc. cum in locis illis, qui lau-
 dantur, casus obliqui sint. *Cele-*
bris tamen in omnibus edd. est
 etiam XIII, 47. XIV, 19. unde et
 h. l. nihil mutandum.

C. CORNELII TACITI
 AB
 EXCESSV DIVI AVGVSTI
 ANNALIVM
 LIBER TERTIVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Agrippina cum Germanici reliquiis Brundisum, inde Romanam pervenit. eae tamulo Augusti illatae, et funus ductum. Drusus in Illyricum redit. Cn. Piso cum Romanis redisset, veneni et Maiestatis postulatur, dicta causa, cum omnia inferisa et infesta experiretur, manus sibi adfert. Tacfarinas bellum in Africa renovat: quod opprimitur a L. Apronio Proconsule. Lepida Aemilia adulterii et veneni desertur, damnaturque. Poppaea Poppaea lex ad id tempus asperius exercita, molitur a Tiberio, et nexu eius exsolvuntur. Iterum Africam incurrit Tacfarinas: cui tusandae Iunius Blaesus deligitur. Equites aliquot Romani Maiestatis damnantur. Galliae rebellant, ducibus Iulio Sacroviro et Iulio Floro. infeliciter: quia a legionibus Germanicis copiae earum caesae, et ipsae ad vetus iugum retractae. C. Lutorius eques, Maiestatis damnatus, in carcere exanimatus est. Cura luxus coercendi coepta, et omissa. Drusus Tribuniciam potestatem accipit. Flamen Dialis vetitus provinciam sortiri. Asyla Graecorum lustrata et repurgata. C. Silanus repetundarum et Maiestatis damnatus. Tacfarinatem Iunius perturbat, et fratrem eius capis. Iuniae illustris feminae mors et funus. Haec triennio gesta,

M. VALERIO ET M. AVRELIO COSS.
 TIBERIO IMP. IV. ET DRVSO NERONE II. COSS.

C. SVLPICIO ET D. HATERIO COSS.

A. V. quies: plena urbis itinera, ³ conlucentes per campum
 773. Martis faces. illic ³ miles cum armis, ⁴ sine insignibus
 A. C. magistratus, ⁵ populus per tribus, *concidisse Rempub.*
 80. *nihil spei reliquum*, clamitabant; promptius apertius-
 que, quam ut meminisse imperitantium crederes.
 Nihil tamen Tiberium magis penetravit, quam stu-
 dia hominum accensa in Agrippinam; cum *decus pa-*
triae, ⁶ *solum Augusti sanguinem*, ⁷ *unicum antiquita-*
tis specimen appellarent, versique ad coelum ac deos,
integram illi subolem, ac ⁸ *superstitem iniquorum*, pre-
 5 carentur. Fuere, qui ¹ *publici funeris pompam* requi-
 rent, compararentque, *quae in Drusum, patrem*
Germanici, honora et magnifica Augustus fecisset. ipsum
quippe, asperrimo hiemis, ² *Ticinum usque progressum,*
neque

qua hominum frequentia in publi-
 co versatur. *Gronovius.*

² *Conlucentes per campum.*] Di-
 xit ad morem primum: quo ii,
 qui funus proferebantur, cereos
 manibus gestabant, candelas, fun-
 nalia, faces. Donatus id obti-
 nuisse eo censet, quia noctu olim
 cadavera solita: efferi. Super hoc
 more EXCVRS. in *A. Lipsius.*

³ *Miles cum armis.*] Sic lib. I, 8.
Die funeris milites velut praesidio
steterunt. *Gronovius.* Sic etiam Mu-
 retus. Non credo. Etiam funeri
 Drusi milites cum armis adfuere,
 sed non praesidii causa, verum ut
 cum populo exsequias celebrarent.
 Albinovanus ad Liviam v. 217. *Ar-*
matasque rogum celebrans de more
cohortes: et pedes exsequias reddis
equesque duci.

⁴ *Sine insignibus Magistratus.*] Id est, sine toga praetexta, sine
 anulis, sine lato clavo. Quae
 omnia accurate mihi dicta in scri-
 pto de funeribus singulari. *Lipsius.*

⁵ *Populus per tribus.*] An in
 tribus divisus et digestus, ut una-
 quaeque tribus suum proprium lo-
 cum haberet? Non puto. Vide-
 tur intelligi simpliciter populus
 universus, et modus loquendi ad-

hibitus iste, ut prioribus mem-
 bris aptius responderet ultimum.

⁶ *Solum Augusti sanguinem.*] Non vere: plures erant, ut Lepi-
 di et Silani, ex Iulia nepte: sed
 reliquos velut degeneres, credo,
 arguunt, hanc solam Augusto di-
 gnam. *Lipsius.*

⁷ *Unicum antiquitatis specimen.*] Perfectissimum exemplar antiquae
 virtutis femineae apud Romanos,
 formam loquendi copiose illustrat,
 more suo, Broukhufius ad Pro-
 pertium, p. 487.

⁸ *Superstitem iniquorum.*] For-
 sitan *inimicorum*, Rhenanus. Hodie
 notissimum est, *iniquos* etiam ini-
 micos dici. *Dii iniqui* sunt inimi-
 ci, adverti, irati, ut exemplis non
 sit opus.

¹ *Publici funeris pompam.*] i. e.
 Talem, qualis esse deberet in fu-
 nere publico, qualis in funere
 Drusi fuisset, ut facile patet et se-
 quentibus. sic recte Freinshemius
 et alii. Non posuissim haec, nisi
 Vertran. ad h. l. nota doceret, pos-
 se alicui haec obscura videri et ma-
 le intelligi. De funere publico alio
 loco dicitur.

² *Ticinum usque.*] Vide quae-
 dam

neque abscedentem a corpore, simul urbem intravisse: ^{A. V.}
 circumfusas lecto ³ Claudiorum Liviorumque imagines: ⁷⁷³
 defletum in foro, laudatum pro rostris: cuncta a maio- ^{A. C.}
 ribus reperta, aut quae posteri invenerint, cumulata. ^{20.}
 At Germanico ne solitos quidem, et cuiuscumque nobili
 debitos honores, contigisse. ⁴ Sane corpus, ob longin-
 quitatem itinerum, externis terris, quoquo modo, cre-
 matum: sed tanto plura decora mox tribui par fuisse,
⁵ quanto prima fors negavisset. ⁶ non fratrem, nisi uni-
 us dici via, non patrum, saltem porta tenus, obvium.
 ubi illa ⁷ veterum instituta? praepositam ⁸ toro effigiem,
 P 4 meaitata

dam non vulgata apud Valerium
 Maximum, lib. 5. cap. 5. *Lipfius.*

³ *Claudiorum Liviorumque imagi-
 set.*] Drusus hic in Iuliam famili-
 am ne adoptione quidem venit.
 unde ergo in pompa funebri ima-
 gines illi gentis Iuliae? nisi forte
 quia mater deducta in domum Au-
 gusti. Haec et talia de summo ps-
 ctore dici possunt; at mihi non-
 dum evilit coniectura mea, *Li-
 viorum.* Causa duplici, primum,
 non praeposuit Claudios Iulius
 Tacitus. Id nefas. deinde cum a
 patre latae imagines, cur omissae
 a matre, quae praesertim antiquae,
 et multae? *Lipfius.* Sic Muretus,
 Freinshemius, et alii. *Iulii et Li-
 vii* saepe in libris scriptis permu-
 tantur, ut ap. Liv. XXII, 35. Est
 haec emendatio, mea opinione,
 ita certa, ut eam in textum rece-
 perim, etsi e nota Ryckii intellexi,
 tamen alicui vulgarum rectum vi-
 deri posse. Quamquam eius ratio
 admodum levis. Nec quisquam
 poterit docere, vitricorum ima-
 gines, omissis maternis, in funeri-
 bus praelatas; estque id credere
 perabsurdum. Ceterum, qui *Li-
 viorum* defendere, et nos reprehen-
 dere volet, id debet docere.

⁴ *Sane corpus.*] Ferendum esse,
 quod corpus sine solita magnificen-
 tia crematum; quia procul Roma
 id factum sit. XI, 23. *fraterentur*
seu vocabulo civitatis.

⁵ *Quanto prima.*] Legendum,
 quando, putabat Muretus. male.
 Dixit more suo, pro: quanto mag-
 is ab initio, statim post mortem,
 fors negavisset debitos honores se-
 pulchrae. v. ad I, 57.

⁶ *Non fratrem.*] Scribe, *fratres.*
 nisi sui et historiae oblitus Tacitus.
 Duo enim Germanico super-
 stites frares, Claudius natura,
 adoptionis Drusus semperque eo
 nomine etiam hunc noster insignit.
 Scripsit autem supra, Drulum et
 Claudium Tarracinam usque pro-
 gressos. *Lipfius.* Mirifici sunt ho-
 mines eruditi in defendenda vul-
 gata: Claudium non pro homine
 habitum; qui tamen supra memo-
 ratur: per invidiam uauum com-
 memoratum: quasi hoc esset invi-
 diam facere, si aperte mentiaris.
 Supra II, 71. etiam commemoratur
frater: sed ibi alia ratio est, ut
 ibi dixi. Vna ratio vulgatae de-
 fendendae est, si dicas intelligi *al-
 tum*, *aliquem*: Sed *Lipfium* verum
 vidisse puro.

⁷ *Veterum instituta.*] Bene insti-
 tuta dixit, quia idoneis de causis,
 et virtutis studii iniicendi causa
 mores isti recepti, ut praecclare de-
 monstrat Polybius L. VI. c. 51.
 quem locum velim legi in primis a
 tironibus.

⁸ *Toro effigiem.*] Ritum fuisse
 arbitror, ut si cadaver adhuc ve-
 getum et coloratum, ipsum in to-
 ro

meditata ad memoriam virtutis carmina, et laudationes et lacrimas, vel doloris imitamenta? ¹ Gnarum id ² A.V. Tiberio fuit; utque premeret vulgi sermones, ³ mo-
⁷⁷³⁻ ^{A.C.} ^{20.} nuit edicto: *Multos industrium Romanorum ob Remp. obtuisse; neminem tam flagranti desiderio celebratum. idque et sibi, et cunctis egregium, si modus adiiiceretur.*

re sive lecto ostenderetur: sin autem (ut in peregre functis, aut diu functis) aut non esset cadaver, aut decore proponi non posset, tum effigies cerea eius loco in lecto ostenderetur. Colligo ex hoc loco, rum Dionis de Augusto, qui Nolae obierat: *lectus erat, inquit, ex auro et ebore, purpureis auratisque stragulis: in cuius ima parte cadaver arcae inclusum iacebat; effigies autem eius cerea, triumphali habitu supra apparebat.* Idem in Pertinacis funere, quod ei Severus solenniter duxit, adnotavit idem scriptor et in ipsius Severi Herodianus, L. IV. init. *Lipsius.* Ceterum Muretus, Grotius, Ryckius scribi volunt *propositam*: quod est verbum proprium in hac re: Graeci dicunt similiter *ὑποβιβασίαν*, ut Herodianus l. c. Verum puto. Sic noster Hist. I, 78. *fuere qui imagines Neronis proponerent*, ubi v. Gronov. et in Diatr. in Stat. c. 6. Praepositiones *pro* et *prae* in compositis centies permutantur in libris. Saltem longe melius hoc, quam lac. Gronovii *repositam* e Virgil. Aen. VI. *membra toro destota reponunt.* *Propositam* etiam probat Heinsl. in Obsl. Misc. l. c. p. 388. quem etiam vid. ad Petron. c. 40. ubi si quis vellet scribi *convallia reposerunt toris*, facilius probarem, quam in h. l.

⁹ *Vel doloris imitamenta.*] Simile in Claudii funere, lib. XIII, 4. *Ceterum peractis orationibus imitamentis.* *Lipsius.* Vel non disiunctive capio cum Freinshemio, sed pro *saltem*. Sensus est, ut si non vero dolore moverentur, saltem imi-

tantur simularentque dolorem. Nam istis ipsis rebus, quae commemoratae sunt, imitari dolorem solent, eademque l. c. imitamenta doloris dicuntur.

¹ *Gnarum id Tiberio fuit.*] Delectandum putat Muretus verbum *fuit*. Sic lib. I, 5. *gnarum id Caesari.* item H, 20. *nihil ex iis incognitum Caesari.* Sed nulli tali legi se adstrinxit Tacitus, omittens interdum hoc verbum, interdum addens. Non bene viri docti, quod semel aut aliquoties dixit Tacitus, id eum ubique ac semper cogunt dicere. Nemo ita in dicendo ac scribendo constans, ac semper sibi similis est.

² *Mouuit edicto.*] Ita moris aetate illa, ut Princeps populum peccantem aut exorbitantem alloqueretur per libellum, coërceretque. Eo respicit metaphora scita Senecae, epist. XCV. *Praecepta sapientiae, quae affectus nostros velut edicto coercens et obligans, et cave quidquam ibi mures.* *Lipsius.*

³ *Idque et sibi et cunctis.*] An non magis, *et functis?* in vulgata mihi frigus. *Lipsius.* Mihi multo maius frigus in *et functis*. Quid enim? an *functis* vel mortuis egregium erat, quod nemo eorum tam flagranti desiderio celebratus esset? Immo et sibi, inquit, honestum decensque esse, et omnibus, qui sic Germanicum desiderarent. Maluit autem dicere *cunctis*, quam *populo Romano*, quia mox voce *populi* usus erat. Nam gravi luctu et sibi honorem habitum significat, cui proximus erat Germanicus, et ipsos lugentes laudem mereri, quod

tur. ⁴ non enim eadem decora principibus viris, et im- A. V.
peratori populo, quas modicis domibus, aut civitatibus. 773-
convenisse ^{A. C.} recenti dolori luctum, et ex moerore solatia: 20.
sed referendum iam animum ad firmitudinem, ut quon-
dam divus Iulius, amissa unica filia, ut divus Augustus,
ereptis nepotibus, ⁶ abstruserint tristitiam. Nil opus ve-
tustioribus exemplis: quotiens populus Romanus clades
exercituum, interitum ducum, ⁷ funditus amissas nobi-

P 5

les

fic testarentur, quanti virtutes eius
facerent. Gronovius. Recte Gron-
ovius. Sed idque vitiosum puro,
pro eoque legendum itaque. Cla-
rum enim est, e consuetudine ma-
iorum colligi, quid deceat. Ac-
que etiam verbum *adiceretur* val-
de durum est, nec quisquam alius
dixit, ut opinor, *adlicere modum*
pro *adhibere*, itaque valde teneo
in eam partem, ut *adhiberetur* a
Tacito esse scriptum purem. Mo-
dus si esset genus honoris, rectum
esset haud dubie *adiceretur*.

4. Non enim eadem decora.] Sen-
tentia commoda. non eadem deco-
re Principes viros primoresque in
republica, et ipsum Imperatorem;
eadem, inquam, quas populum.
Huic licitum permitti, at non il-
lis. Plane hoc ipsum Tiberii verbis
quasi expressum voluit Peto, illius
sevi poeta, v. 347.

Non eadem vulgusque decens, et
calamina verum.

Eanius poeta, apud D. Hierony-
mum:

Plebs hocce regi ausitas; in loco
fices

Lacrimare plebi, regi honesto non
licet.

Similia Euripides in Iphigenia, ubi
Agamemnon profatur:

Ἢ δὲ γυνὴν δ' ὅς τις ἔχοντι χερσὶ-
μοσ;

καὶ γὰρ δακρυβόου ἰσθμὸς ἀνάσσει
ἄλλοι

Ἄλλοι τ' ἀνάσσει. τῆ δὲ γυν-
νάς φέου

Ἄλλοι τ' ἀνάσσει. τῆ δ' ἔχοντι χερ-
σὶμοσ.

Ἐὐδ γὰρ ἰσθμὸν μὲν ἀνάσσει
δάκρυ.

Plebs fors quam praestas alibi
nobili?

Collacrimare namque his facile
licet,

Es misera feri verba. Contra,
nobili

Haud facilia ista. namque plebs
nos datus,

Ideoque lacrimato veror et pa-
det.

At vero in Taciti verbis, legebam
olim: Non enim decora eadem Prin-
cipibus viris et Imperatori populo.
Modicis domibus, etc. Populus im-
perator et princeps, Romani sunt:
ideoque contra, de modicis civita-
tibus mox sequitur. Probat Piche-
na, sed hoc amplius vellet: Po-
pulo, quas mod. d. s. civitatibus,
Convenisse, etc. Lipsius. Olim
erat: et Imperatori populoque. mo-
dicis d. s. civitatibus convenisse etc.
quod nunc est in textu e MS. unica
restitutum a Pichena.

5 Recenti dolori.] Sic MS. Berol-
aldus, Alciacus, Rhenanus, Al-
dus, quod cur mutaretur, nulla
necessitas fuit. Itaque restitui-
mus, pro dolore.

6 Abstruserint.] Acidalius conii-
ciebat: *abstruserint*. frustra, ut o-
pinor. Vulgarum exquisitiss est.

7 Funditus amissas nobiles.] Re-
spicit Fabiam familiam, et vulga-
rem traditionem sequitur, de qua
viden-

A. V. les familias constanter tulerit. Principes mortales,
 773. Remp. aeternam esse. proin repeterent solennia; et, quia
 A. C. ludorum ⁸ Megalesium spectaculum suberat, etiam vo-
 20. ⁷ luptates resumerent. Tum, exuto iustitio, reditum ad
 munia; et Drusus Illyricos ad exercitus profectus est,
 erectis omnium animis ¹ petendae e Pisone ultionis, et
 crebro questu, quod ² vagus interim, per amoena Asiae
 atque Aethiopiae, adroganti et subdola mora scelerum pro-
 bationes subverteret. Nam vulgatum erat, missam, ut
 dixi, a Cn. Sentio famosam veneficiis Martinam, subi-
 ta morte Brundisii exstinctam, venenumque nodo crini-
 um eius occultatum, nec ulla in corpore signa sumpti
 8 exitii reperta. At Piso, praemissio in urbem filio, da-
 tisque mandatis, per quae Principem molliret, ad
 Drusum pergit: ¹ quem haud fratris interitu truce[m],
 quam

videndus Perizon. Animadv. Hist. c. 5. p. 193. f.

⁸ Megalesium spectaculum suberat.] Vides ergo multum temporis intercessisse, a die mortis Germanici. Nam mortuus ipse extremo Novembri, quod facile colligo ex Suetonii verbis scribentis: *Es ut faso functum palam factum est, non solatiis ullis, non edictis inhiberi lucus publicus potuit: duravitque etiam per festos Decembris mensis dies.* id est, per Saturnalia, quae medio Decembri. At Megalenti- um spectaculum, de quo nunc, incidit in Nonas Aprileis, per quas, LVDI. MATRI. MAG. ut in Kalendario notatum. Lipsius. In Cod. MS. est *Megalesium*, et in edd. veteribus: itaque restitui. Sic et in aliis auctoribus boni libri scripti et editi habent. vid. copiose de hac scriptura dicentem Dukerum V. C. ad Livium XXXIV, 54. Ceterum miror Ryckio *rd suberas* suspectum esse, et pro eo velle rescribi *subie- ras*, quod *subesse*, pro instare, non reperitur. Si *subire* est prope accedere, adpropinquare, cur non *subesse* prope esse, adesse.

¹ *Petendae e Pisone ultionis.*]

Freinshemius conicit, *spe peten- dae* etc. Heiniius *ultioni*: sed deinde corrigit se, et vulgatam defendit aliis Taciti locis c. 9. 27. 41. quibus alia addi facile possent. Ita intelligendum *caussa*. Sed an dicimus: *erecti sunt animi propter petendam ultionem?* Immo, in *ul- tionem*, ad *petendam ultionem*. Liv. XXI, 20. *erecti in expectationem belli*. Cic. Phil. IV, 5. *erecti ad libertatem recuperandam*. Sed pro eo dices tu quidem *libertati recupe- randae*, sicut Taciti, non *propter libertatem recuperandam*. Ceterum Freinshemii coniecturam veram puto. Literae *spe* semel in anti- quis libris scriptae bis legendae erant: cuius negligentia aut insciti- tia et alia loca corrupta. Sperabant Drusum ultionem sumpturum a Pi- sone: ecce ille abit ad exercitum.

² *Vagus interim.*] Heiniius con- ietorum. Frustra.

¹ *Quem haud fr. int. s. quam.*] Pro, non tam. ellipsos *rd tam* in hac constructione, etiam alia exem- pla notata Mureto ad h. L. v. Cor- ticius ad Sall. lug. c. 100. et Draken- borchius saepe ad Livium. Simi- liter noster loquitur infra c. 17.

Et

quam remoto aemulo aequiorem sibi sperabat. Tiberius, quo integrum iudicium ostentaret, exceptum comiter iuvenem, ²sueta erga filios familiarum nobiles liberalitate auget. Drusus Pisoni, *si vera forent, quae iacerentur, praecipuum in dolore suum locum*, respondit; *sed malle falsa et inania, nec cuiquam mortem Germanici exitiosam*. Haec palam, et vitato omni secreto: neque dubitabantur ³praescripta ei a Tiberio, cum, incallidus alioqui, et facilis iuventa, senilibus tum artibus uteretur. Piso, Dalmatico mari ⁹trahito, relictisque apud Anconam navibus, per Picenum, ac mox Flaminiam viam, adsequitur legionem, quae e Pannonia in urbem, dein praesidio Africae, ducebatur. eaque res agitata rumoribus, *ut in agmine atque itinere crebro ¹se militibus ostentavisset*. Ab Arminia, vitandae suspicionis, an, quia pavidis consilia in incerto sunt, Nare, ac mox Tiberi devectus, auxit vulgi iras, quia navem tumulo Caesarum adpulerat; ² dieque, et ripa frequenti, magno clientium agmine ipse, feminarum comitatu Plancina, et ³vultu alacres incessere. Fuit inter iritamenta invidiae domus foro imminens, ⁴ festa ornatu, conviviumque, et epu-

Et XIII, 23. *sam ante quam aberat* a Cod. Budensi.

² *Sueta erga fil.*] Mos igitur fuit, Principem donare aliquid filiis Praesidium, qui a provinciis recedent, atque ipsum adirent. Exemplum velim notari. *Lipinus*.

Erga filios familiarum.] *Filios familiarum*, una voce legendum movit Mercerus, et recepit Pichena. In Cod. Flor. sic esse testatur Jac. Gron. Vett. edd. habent *filios familiarum*.

³ *Praescripta et a Tiberio.*] *Medius, praescripta ei.* *Lipinus*.

¹ *Se militibus ostentav.*] Quod alius dicitur *vendicare, iactare*, h. l. *ostentare* dixit: Verbis factioque legionis gratiam captasset.

² *Die frequenti.*] Sc. casu aliquo, ut ap. Sueton. Calig. c. 15. ubi v. 622.

³ *Vultu alacres incessere.*] Ut illo ap. Livium II, 61. Appius, et alii contempnentes accusationem. v. Sueton. Tiber. c. 2.

⁴ *Festo ornatu.*] Ob laetitiam domini redeuntis. Ornatum festum intellegit laurum et lucernas Iuvenalis:

Ornentur postes, et grandi ianua lauro.

De lucernis vide quae notavi in Electis, cap. 3. et adde egregium Arriani locum in Sermonibus Epicteti, libro 1. cap. 19. *Ἡξίται θυμαχίας πάντας οἱ ἀπανθόντες συνίδοντες, ἄλλος τὸς ἰσθαμὸς καταφίλει, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ ὄθλοι τὸς χεῖρας. Ἐρχεται εἰς οἶκον, ὑδρίαις λίχνος ἀποτόμους ἀναβαίνει εἰς τὸ καπιτέλιον, ἐπιθίει. Id est: Tribunatum aliquis adeptus est. omnes obvii gratulantur,*

10 et epulae, et, celebritate loci, nihil occultum. Po-
 A.V. 773: stulavit. contra Vitellius ac Veranius, ceterique,
 A.C. 20. Germanicum comitati, tēdebant, *nullas esse partes
 Trioni; neque se accusatores, sed rerum indices et tes-
 tes, mandata Germanici perlaturos.* Ille, dimissa eius
 causae delatione, *ut priorem vitam accusaret*, obti-
 nuit: *petitumque est a principe, cognitionem exciperet:*
quod ne reus quidem abnuebat, studia populi et
patrum metuens: contra, Tiberium spernendis rumo-
ribus validum, et conscientiae matris innexum esse: ve-
raque, aut in deterius credita, iudice ab uno facilius
discerni: odium et invidiam apud multos valero. Haud
 fallebat Tiberium moles cognitionis, quaque ipse fa-
 ma ⁴ distraheretur. Igitur, paucis familiarium adhi-
 bitis,

sur, alius oculos, alius collum oscu-
latur, ferri manus. Domum venis,
invenis collucens lucernas. in Ca-
pitoliū ascendis, sacrificas. Idem
 libro 2. τένον, ἢν εὐδήε, ἔψη
 λίχνηε, ταῦτ' ἐπὶ τὰ πρὸ φιλοσέβηε.
 Μέγα οὐ ἀγαθὸν ἔδει εὐδέντι,
 εὐδέντι καὶ λίχνηε ἔπειε ἕριον.
 Nec lucernas solum in diebus eius-
 modi festis, sed etiam funalia ce-
 reosque accendebant. Panegyristes
 Laudatione Theodosii: *Quid por-*
tas virentibus fertis coronatas?
quid aulaeis sardantes plateas, ac-
centisque funalibus auctum diem ve-
firam? ubi ex optimo libro lego,
aulaeis undantes plateas. Lippius.
 In MS. est *sesta ornata*, idque ex-
 pressere Beroaldus, Alciatus, Rhe-
 nanus, Aldus: neque erat mutan-
 dum, cum sit exquisitius eo, cui
 cedere coactum est. supra II, 69.
Festa plebs int. ornata. Itaque nec
 Pichena coniectura opus: *sesta,*
ornata. Paulo post ac additum ex
 antiquis edd.

1 *Esse partes Trioni.*] *Trioni*
 malebat Muretus: quod est usita-
 tius sane. sed etiam dativum bene
 habere puto cum Heinsio: qui
 comparat c. 4. *libertati refumen-*

dae tempus; quod similiter tentat
 Pichena, coniciens *libertatis.*

2 *Cognitionem exciperet.*] No-
 dum in scirpo quaerunt, qui acci-
 peres vel reciperes tentant. *Excipi-*
peres estmitteret. Gronov. Si-
 militer *excipere desideria, preces*
 Suetonius dixit Aug. 53. item *ex-*
cipere pro suscipere saepe occur-
 rit.

3 *Iudice ab uno facilius discerni.*]
 Non Tacitus hoc dicit, sed Piso
 post pessimum ministerium vanissi-
 mae spei serviens. Verius sanctior
 regis praeceptor 3 Pol. cap. II.
 Δὶδ τὸτο καὶ κρινοὺ ἕμαινον ἕχλαε
 πολλὰ, ἢ εἰε δεισθῶ. ἔτι μᾶλλον
 ἀδιάφορον τὸ πολί. καὶ κατὰ τὸ
 ὄνομα τὸ πλεῖον, ἔτι καὶ τὸ κατὰ τὸ
 τῶν ἐλλῶν ἀδιαφορότερον τὸ δ'
 ἐνδὲ ἔπ' ἑργῆε κρατυδόντοε, ἢ τινδὲ
 ἐτίετο κατὰε τοῦτο, ἀναγκαῖον
 διεφθάρθαι τὴν κριεον. ἐπὶ δ' ἔργον
 ἕμα πάνταε ἐργισθῆναι καὶ ἕμαρτεῖν,
 etc. Gronovius. adde, quae adole-
 scentes regium Imperium deside-
 rantes dicunt ap. Liv. II, 3.

4 *Distraheretur.*] *Vitacius* et fre-
 quentius est *diffirre* hoc sensu.
 quod etiam noster habet I, 4. mox
 c. 12.

bitis, minas accusantium, et hinc preces audit, integramque causam ad senatum remittit. Atque interim Drusus, rediens Illyrico, quamquam patres censuissent, ob receptum Maroboduum, et res priore aestate gestas, ut ovans iniret, pro lato honore, urbem intravit. Post quae reo, ¹T. Arruntium, ²T. Vinicium, ³Aesernium Marcellum, ⁴Sex. Pompeium patronos petenti, usque diversa excusantibus, ⁵M. Lepidus,

II
A. V.
713.
A. C.
20.

1 *T. Arruntium.*] Nicolaus Faber, vir quem Probitas et Eruditio iura amant (veris, nec ambitiosis laudibus utor) Notis ad Senecam patrem legendum censet, *Lucium*, non *Tium*. verissime. est illustris ille vir, Senator et Consulatus, Augusti iudicio dignus Principatu: Tacito nostro saepe nominatus, *Lippus*. Idem placet Ryckio, qui eundem esse putat, de quo noster l. 13.

2 *Fulcinium.*] Quid? Fulcinium Trionem patronum petit Piso: atqui is accusationem eius petit, obtinuitque. et mox etiam exequitur. Ambigo de lectione, nisi alius aliquis Fulcinius ab isto. *Lippus*. Muretus emendabat *T. Arelsum Fuscum*: qui fuit nobilis orator, aliquoties memoratus Senecae in *Controversiis*. Ryckius concitabat *T. Vinicium*: id consentire cum scriptura MS. in quo *Fulcinius*, testatur I. Gronovius; quod est nomen *T. Vinicium*: idque cum Gronovio recepinus. et si in praesomine adhuc dubium reliquum est. annon potius *M.* esse debeat. Nam *M. Vinicium* oratorem novi e VI, 15. *T. Vinicium* non occurrit.

3 *Marcellum.*] Eprimum nomine: cuius celebre ingenium in foro. *Lippus*. de quo in *Dial. de Orat.* c. 8. Sed bene Freinsheimus iudic, *Aesernium Marcellum* esse coniunctim legendum, ut editum Gronovii, Ryckius. Fuit Aesernius Marcellus Afnii Pollionis Nepos. v. Sueton. Aug. 43.

4 *Sex. Pompeium.*] Est ille, qui supra cum Apuleio consul. quem Valerius Maximus, amicum patronumque suum, nimis plena manu laudat lib. 4. cap. 7. Vocat clarissimum ac disertissimum virum, et addit: *A quo omnium incrementa commodorum ultra oblata cepi: per quem tutior adversus casus fessi: quae studia nostra doctus et aspiciis suis lucidiora et alacriora reddidit.* et satis factunde dicta, quae sequuntur. Et lib. 2. cap. 1. adsignificat proconsulem eum Asiae fuisse, comite se. vocat ibi, *virum ut omnibus virtutibus, ita humanitatis quoque laudibus instructissimum*: additque *facundissimum sermonem orationis eius, quasi e beato quodam eloquentiae fonte manasse*. Nec dissentit Ovidius, qui vitam illi suam fortunaeque non uno loco refert acceptas. ut appareat hunc Sextum amicum unice fuisse Musis studiisque: et ideo a nobis fugitivam memoriam eius non frustra retractam. *Lippus*.

5 *M. Lepidus.*] Verum est is, de quo l. 13. et infra c. 35. an alter, de quo IV, 56. Prioris dignitas et gravitas non patitur credere, nisi forte propinquus Pisonis fuit. Alterius fœcordia, quae ei obicitur, vix sinit credere, idoneum patrocinio suscipiende fuisse.

A. V. Lepidus, et ⁶ L. Piso, et ⁷ Livineius Regulus adfuere, 773. arrecta omni civitate, *quanta fides amicis Germanicis,* A. C. ⁸ *quae fiducia reo: ⁹ satin' cobiberet ac premeret sensus* 20. *suos Tiberius, an promeret.* iis haud alias intentior populus, plus sibi in principem occultae vocis, aut su-
 12 ipicacis silentii permisit. Die senatus Caesar orationem habuit meditato temperamento: *' Patris sui legatum atque amicum Pisonem fuisse, ² adiutoremque Germanico*

. 6 L. Piso.] Orator, de quo II, 34. Fratrem Cn. Pisonis putat Muretus.

7 Livineius.] Primam litteram geminandam, ut sit: L. Livineius, ut in veteribus numis scribitur, monet Muretus. De scriptura ipsius nominis concedo: et sic est XIV, 17. quamquam ibi editi olim Lividinius: de praenomine dubito; cum etiam infra absit, et Tacitus in ponendis omnittendisque praenominibus variet.

8 Quae fiducia reo.] Imitatus est illud Virgilii, *quae sit fiducia capto.* Aen. II, 75. ut iam monuit Muretus.

9 Satin' - - iis haud alias intentior populus.] Tã ac premeres in unico libro posteriori (ubi nunc vulgo est *ac promeret*) loco meram esse delirationem librarii, Pichenae subscribo: neque aut inde faciendum *an promeret*, aut tam puerilis atque *εχληρόδης*, ut Lucilius specte iudicat, lusus lenocinio *εσμενδν* suum condonasse Tacitum censeo. *Satin* dixit, non *Verum*, ut alteram quoque dubitationis partem necesse fuerit adscribi. Quae praeterea hic moliantur vel ipse Pichena, qui putat legendum: *is haud alias intentior: populus plus esc.* vel *Gruterus*, qui *ac premeret*, utroque loco delet, vel *Acidalius*, qui *iis* delet, ea me non afficiunt. Nam de Tiberio, quod significat toties, quid opus nunc repeti? Dein illa *populus plus sibi permisit*, curta et manca oratio est, nisi po-

pulus idem *haud alias intentior* accipitur. Accedit, quod, cum tria posuerit, quae tum occupabant cogitationes hominum et suspensas habebant, parum comode, duobus transmissis, de tertio aliquid intericiitur, quod nemo ignorabat: *Quin*, si verum volumus, omnis haec periodos nihil aliud est quam repetitio et explicatio *εσμενδν arrecta omni civitate*, quae praecidi oportuerat mentione facta rerum, quae cunctos etiam quietos sollicitarent. Quasi esset: *Hic*, inquam, arrecta omnis civitas, his intentus populus magis quam unquam alias, plus etiam sibi iuris fecit aut in aurem loquendi de principe aut in sermonibus repente vel obstinate tacendi neque expectato sono ora solvendi. Est enim, ubi et silentium sit genus libertatis. Docent apud nostrum Paetus Thraica Helvidiusque Pricus eius gener. *Gronovius*. Alterum *ac premeret* s. *an promeret* confidenter delere iubet etiam *Heinsius*. Recte. Mox *it*, e Pichenae sententia, recepit *Ryckius*.

1 Patris sui legatum.] In Hispania, ut apparet ex sequentibus. *Lipsius*.

2 Adiutorem.] Iustinus 13. cum, quae Eumeni essent attributae provinciae, dixisset: *adiutores ei dantur cum exercitiis frater Perdiccae Alctas* etc. Livius lib. 6. *Volsuum bellum M. Furio extra ordinem decretum.* *Adiutor ex tribunis forte L. Furius datus, non tam e republ.*

manico datum a se, auctore senatu, rebus apud Orientem administrandis. illic contumacia et certaminibus asperasset iuvenem, exituque eius laetatus esset, an sceleris exstinxisset, integris animis diiudicandum. Nam si legatus officii terminos, obsequium erga imperatorem exiit, eiusdemque morte, et luctu meo laetatus est; odedero, seponamque a domo mea, et privatas inimicitias non vi Principis ulciscar: sin facinus, in cuiuscunque mortalium necesse vindicandum, detegitur; vos vero et liberos Germanici, et nos, parentes, iustis solatiis adfucite. simulque illud reputate, turbide et seditiose tractaverit exercitus Piso; quaesita sint per ambitionem studia militum; armis repetita provincia; an falsa haec in maius vulgaverint accusatores: quorum ego nimis studiis iure succenseo. Nam quo pertinuit, nudare corpus, et contractandum vulgi oculis permittere, differrique etiam per externos, tanquam veneno interceptus esset, si incerta adhuc ista, et scrutanda sunt? Desleo equidem fictum meum, semperque deslebo: sed neque reum prohibeo, quo minus cuncta proferat, quibus innocentia eius sablevari, aut, si qua fuit iniquitas Germanici, coargui possit: vosque oro, ne, quia dolori meo causa connexa est, obiecta crimina pro adprobatis accipiatis. Si quos propinquus sanguis, aut fides sua patronos dedit, quantum quisque eloquentia et cura valet, iuvate periclitantem:

A. V.
773:
A. C.
20.

publ. quem ut collegas materia ad omnem laudem esset. Suetonius Tiberio cap. 63. per legatos et adiutores suos. Gronovius.

3 Non Principis ulciscar.] Ita emendavimus: tamen cum vetus lectio sit, non Principis: aptius, ut nunc censeo, ex ea feceris, non vi Princeps: sive inavis, non vi Principis. Non utar potestate, quam Princeps habet: sed noxas mihi illatas, ut privatas ulciscar. Lysias. Primum etiam Faerno, Verraziano aliisque, alterum Ant. Augustino, Ursino, tertium Mureto, Meuro, Freinshemio placuit. In hoc consensu mihi licere putavi se-

qui, quod scripturae MS. esset convenientissimum, non vi: est vi- deo in hac lectione esse etiam corrigendum, ut in altera non vi princeps, sed pro es: quod non est in prima, quae vulgo hodie est in libris; non principis.

4 Contractandum oculis.] Sic etiam Lactantius de Opif. D. c. 1. quem locum male tentat Clericus in arte Crit. P. III. S. 1. c. 9. § 7. v. Heumann. V. C. in Parergis Crit. p. 147. et Intt. Lactantii l. c. Cicero etiam Tuscul. III, 15. dixit mentis contractare: quod dici non posset, nisi et diceretur oculis contractare.

A.V. *tém: ad eundem laborem, eandem constantiam accusa-*
 773- *tores hortor. Id solum Germanico super leges praesti-*
 A.C. *terimus, quod in curia potius, quam in foro, apud se-*
 20. *natum, quam apud iudices, de morte eius anquiritur.*
cetera⁵ pari modestia tractentur. nemo Drusi lacrimas,
nemo moestitiam meam spectet, nec, si qua in nos⁶ ad-
 13 *versa finguntur. Exin biduum criminibus obiiciendis*
statuitur, utque, sex dierum spatio interiecto, reus per
triduum defenderetur. Tum Fulcinus vetera et ina-
nia orditur: ¹ ambitiose, avaraeque habitam Hispaniam,
quod neque convictum noxae reo, si recentia purga-
ret; neque defensum absolutioni erat, si teneretur
maioribus flagitiis. Post quem ² Servaeus, et Vera-
nus, et Vitellius, consimili studio, sed multa elo-
quentia Vitellius, obiecere: odio Germanici, et re-
rum novarum studio, Pisonem vulgus militum, per li-
centiam, et sociorum iniurias, eo usque corrupisse, ut
parens legionum a deterrimis appellaretur: contra, in
optimum quemque, maximo in comites et amicos Ger-
manici, saevisse: postremo, ipsum devotionibus et ve-
veno peremisse: ³ sacra hinc, et immolationes nefandas
ipsum, atque Plancinae: petitam armis Remp. utque
reus agi posset, acie victum. Defensio in ceteris tre-
 pidavit.

5 *Pari modestia.*] Ea aequitate, qua causae privatorum apud iudices solent, aut debent tractari.

6 *Adversa finguntur.*] Nihil me movet Acidalii, aliquid post haec verba excidisse, suspicio. Sed quia Tacito fere *adversa* sunt, quae *secundis* opponuntur, hic eum scripserisse cenleo, *diversa*. Ea enim et ipse et optimi quique saepe accipiunt pro istis, quae aliter *constraria* dicimus. Vide indicem. Justinus lib. 3. *oraculi diversa sententia fuerat.* Suetonius Iulio 1. *diversarum partium habebatur.* Nemo, inquit, Drusi lacrimas, meam moestitiam spectet, ne incitetur illis ad condemnandum innoxium: nemo, quae in contrarium de nobis falso sparguntur, ne

fontem eo facilius absolvat. *Gravissus.* Si vulgatum verum est, pertinent verba ad rumores de morte Germanici a Tiberio laete accepta.

1 *Ambitiose avaraeque.*] Illud refer ad exercitus, hoc ad socios sive provinciales: mox *licentia* et *iniuriae sociorum* commemorantur. add. initium c. seq.

2 *Servaeus.*] De hoc ipso Tacitus lib. 6. *Quintus Servaeus post haec, et Minutius Thermanus ducti. Servaeus praetura functus et quondam Germanici comes.* Lipsius.

3 *Sacra, immolationes nefandas.*] De quibus II, 75. *nefas dicuntur, quia impiae in Caesarum domum.* Sic etiam Freinshemius et Ryckius capiunt.

pidavit. nam neque ambitionem militarem, neque A.V. 773.
 provinciam pessimo cuique obnoxiam, ne contumelias quidem adversum imperatorem infitari poterat: A.C. 20.
 solum veneni crimen visus est diluisse: quod ne accusatores quidem satis firmabant, *in convivio Germanici, cum super eum Piso discumberet, infectos manibus eius cibos*, arguentes. quippe absurdum videbatur, inter aliena servitia, et tot adstantium visu, ipso Germanico coram, id ausum. offerebatque familiam reus, et ministros in tormenta flagitabat. Sed iudices per diversa implacabiles erant: Caesar, ob bellum provinciae inlatum; Senatus, nunquam satis credito, sine fraude Germanicum interiisse. *⁴ *scripsissent* exoptulantes: quod haud minus Tiberius quam Piso abnuere. Simul populi ante curiam voces audiebantur: *non temperaturos manibus, si patrum sententias evasisset.* effigiesque Pisonis traxerant in Gemonias, ac devellebant, ni iussu principis protectae repositaeque forent. Igitur inditus lecticae, et a tribuno

1 *Cum super eum Piso.* Interior ergo discubuit Germanicus, ut dignissimus. de quo ordine sedendi non omnia mihi dicta in Convivio: dicam alibi: plene et apertis tibiis. Lipsius.

2 *Tot adstantium visu.* Legendam videtur Pichena et Heinio *visus*. Sed tamen utcumque ferri potest, *visu*, id est, in oculis tot adstantium. Immo a Tacito est, sic supra c. 3. *magnitudinem mali perferre visu non toleravit*, ubi vid. not. sensus: si tot adstantes viderent: si tot adstantes, qui videre possent. Tacitum porro constructiones libenter variare, id quae iam aliquoties vidimus.

3 *Ministros in tormenta.* Incertus Germanici, qui tum ministeria mentis obissent.

4 *Scriptissent exoptulantes.* Alio loco haec inserta. Mihi sententia praeterea reddi videtur, si motis legas: *Senatus, num non satis credito sine fraude Ger-*
 Con. Tac. T. I.

manicum interiisse: simul populi ante Curiam voces audiebantur. Quo tamen illa quae superant remittenda sint, mihi non liquet. Lipsius. Verba: *quod haud m. T. q. P. a. Muretus supra poni volebat, post arguentes.* quod nescio an cuiquam probabile videri possit. Frustra coniecturae super hoc loco exercentur.

5 *Effigiesque Pisonis.* Id solet in damnatis. Iuvenalis:

— *descendunt stasuae restemque sequuntur.* Lipsius.

6 *Devellebant.* Sic rescriptimus pro vulgato *divellebant*, quod est ab h. l. alienum. *Devellebant* est revellebant sc. a basibus. Sic reposuimus ap. Sueton. Domit. 22. ubi omnes sibi ante habebant *divellebant*, secutusque est exemplum nostrum Oudendorpius V. C. Codex MS. sapientissime in hac syllaba vitiosus est, ut iam aliquoties vidimus. Ad *devell.* refer mox *protectae*.

Q

7 *Mortis*

buno praetoriae cohortis deductus est: vario rumore, custos salutis, an⁷ mortis exactor sequeretur.

15 Eadem Plancinae invidia, maior gratia: eoque ambiguum habebatur, quantum Caesari in eam liceret. atque ipsa, donec mediae Pisoni spes, *sociam se cuiuscumque fortunae, et, si ita ferret, comitem exitii* promittebat. Vt secretis Augustae precibus veniam obtinuit, paullatim segregari a marito, dividere defensionem coepit. quod reus postquam sibi exitiabile intelligit, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filiis, durat mentem, senatumque rursus ingreditur: redintegratamque accusationem, infensas patrum voces, ²adversa et saeva cuncta perpessus, nullo magis exterritus est, quam quod Tiberium sine miseratione, sine ira, obstinatum clausumque vidit, ne quo adfectu perumperetur. relatus domum, tamquam defensionem in posterum meditaretur, pauca conscribit, obsignatque, et liberto tradit. Tum solita curando corpori exsequitur. dein, multam post noctem, egressa cubiculo uxore, *operiri fores* iussit: et coepta luce,

7 *Mortis exactor sequeretur.*]

Exactor, qui praepositus ad exigendum perficiendumque, et quasi custos. Livius lib. 2. de Bruto filios plectente: *Ei qui spectator erat amovendus, cum ipsum fortuna exactorem supplicii dedit.* Plinius lib. 9. epistola ad Paullinum: *Ac deinde ex meis aliquos operis exactores, custodes fructibus penam.* Romae marmor epitaphium,

M. AVRELIUS. AVGG. NN.

LIB. EPAPHRODITVS.

EXSACTOR. OPERVM. DOM. NN.

Tacitus in suppliciis fere usurpat, ut l. ii. *Denunciat centurionibus qui aderant, exsequi eandem custos et exactor e liberis Enodus datus.* Ambrosius lib. de Tobia cap. 9. *Dum vadis cum adversario tuo ad magistratum, da operam liberari ab illo, ne forte producat te ad iudicem, et iudex tradat te exactori, quae exactor mittat te in carcerem.*

Sed et ἀνάξτς reperio, quasi muneris nomen, Exactor. ut in Museo Carpeni,

SEX. POMPEIVS. FAVSTVS.

SEX. POMPEIVS. EXACTOR.

Lippus.

1 *Comitem exitii.*] Proclive est conicere exitii: comes exitii, fugae saepe occurrit. Cicero ad Div. XIII, 71. *isineram, navigationum, laborum et periculorum meorum omnium socius et comes.* adde infra IV, 13. Sed vulgatum verum puto, propter verba, *si ita ferret* (c. res, fortuna: quae, de ultimo malo sermonem esse, arguunt.

2 *Adversa et saeva.*] Sic Catillinae post primam Ciceronis orationem in senatu habitam eo nomine, cum maledicta in consulem congereret: *Obstreperet omnes; hostem atque parricidam vocare.* Gronovius.

ce, perfoſſo iugulo, iacente humi gladio, repertus eſt. Audire me memini ex ſenioribus, viſum ſæpius 16 inter manus Piſonis libellum, quem ipſe non vulgaverit; ſed amicos eius dictitaviſſe, *litteras Tiberii et mandata in Germanicum continere: ac deſtinatum promerere apud patres, principemque arguere, ni eluſus a Sciano per vana promiſſa foret: nec illum ſponte exſtinctum, verum immiſſo percuffore.* quorum neutrum adleveraverim: neque tamen oculere debui, narratum ab iis, qui noſtram ad iuventam duraverunt. Caſar, flexo in moeſtitiã ore, *ſuam invidiam tali morte quaſitam* 2 apud ſenatum, * crebrisque interrogationibus exquirat, *qualem Piſo diem ſupremum, noctemque exegisset.* 3 Atque illo pleraque ſapienter, quaedam inconſultius reſpondente, recitat codicillos, a Piſone in hunc ferme modum compoſitos: *Conſpiratione inimicorum, et invidia falſi criminis oppreſſus, quatenus veritati et innocentiae meae nuſquam locus eſt;*

Q 2

eſt;

1 *Ac deſtinatum promerere.*] Eiuſdem ſententiae fuit, quod Suetonius ſcripſit, in Tib. cap. 52. *Quem (Piſonem) mox huius criminis ream putant quidam mandata prolaturum, niſi ea ſecreta obſtaret.* loco hodie non corrupto ſolum, ſed defecto. Conatur tamen ingenioſe Torrentius: *ni Scianus ſecreto obſtaret.* Lipſius.

2 *Apud ſenatum * crebrisque.*] Putant vulgo poſt ſenatum aliquid, velut *queritur*, excidiſſe, ideoque aſterifcum ponunt indicandae lacunae: quod negat Ryckius ita eſſe, ſed intelligi tale verbum poſſe. Non negem id latere poſſe in verbis *flexo in moeſtitiã ore*, ſed ita copula quae locum non haberet: quae indicat verbum praecediſſe, quod ipſa cum *exquirat* coniungitur.

3 *Atque illo pleraque.*] Non ſuper corruptio loci attentum lectorum. Quis enim erit, ad quem haec referantur, *Atque illo?* nul-

lum certe nomen praevit. Puto mutila eſſe. niſi ſint; ſcribe, *Atque filio.* Eſt enim *εὐάγγελος* filius Piſonis attuliſſe parentis codicillos, et ab eo quaſiſſe Tiberium ſingularim de morte. Lipſius. *Filio* placet etiam Ryckio. Alii *illo* ad liberum referunt: ſed ita vox liberti poſt *crebrisque* exciderit neceſſe eſt. Verum non mihi fit credibile libertinum in ſenatum admiſſum, et tamdiu praefentem fuiſſe, ut crebro interrogari a Tiberio poſſet: qui ne ſignatores quidem teſtamenti paterni in ſenatum admiſerat ad ſigna ſua agnoſcenda, qui non ſenatorii ordinis eſſent, auctore Suetonio in Tib. c. 23. Pro *atque* Heinſius malebat: *ad quae.*

4 *Quatenus veritati.*] Melius, *quatinus*: id eſt, quoniam. Lipſius. Nempe e diſtinctione Grammaticorum vulgari: quod placet etiam Mureto. Sed ei diſtinctioni uſus contrarius eſt. v. Ducker. V. C. ad Flor. I, 5. et quos laudat Drakenb. ad Liv. II, 55.

5 Per

A.V. est; deos immortales testor, vixisse me, Caesar, cum
 773: fide adversum te, neque alia in matrem tuam pietate:
 A.C. vosque oro, liberis meis consulatis: ex quibus Cn. Piso
 20. qualicumque fortunae meae non est adiunctus, cum
 omne hoc tempus in urbe egerit: M. Piso repetere Sy-
 riam dehortatus est. atque utinam ego potius filio iuve-
 ni, quam ille patri seni cessisset! eo impensius precor, ne
 meae pravitate poenas innoxius luat. Per quinque et
 quadraginta annorum obsequium, ¹per collegium consu-
 latus quondam divo Augusto, parenti tuo, probatus, et
 tibi amicus, nec quidquam post haec rogaturus, salutem
 17 infelicis filii rogo. De Plancina nihil addidit. Post
 quae. Tiberius adolescentem crimine civilis belli pur-
 gavit: patris quippe iussa, nec potuisse filium detrecta-
 re: simul nobilitatem domus, etiam ipsius, quoquo mo-
 do meriti, gravem casum miseratus. Pro Plancina cum
 pudore et flagitio disseruit; matris preces obtendens:
 in quam optimi cuiusque secreti questus magis arde-
 scebant: *Id ergo fas aviae, interfetricem nepotis adspi-
 cere, adloqui, eripere senatui? quod pro omnibus civi-
 bus leges obtineant, uni Germanico non contigisse! Vi-
 tellii et Veranii voce desectum Caesarem: ab imperatore
 et Augusta defensam Plancinam!* ¹perinde venena, et
 artes, tam feliciter expertas, verteret in Agrippinam,
 in liberos eius, egregiamque aviam, ac patrium sangui-
 ne miserrimae domus exsatiaret. Biduum ²super haec,
 imagine

§ Per Collegium.] Quia Augustus collega, an quia Tiberio ipse? Vtrumque enim verum, et consul cum Augusto fuit anno DCCXXXI. consul iterum cum Tiberio, DCCXLVII. Lipsius. Non video, quare neget Freinshemius, Augusti collegam in Consulatu fuisse Pisonem: cum ei Consulatus in fastis assignetur cum Augusto, sive ordinarius ille fuit, sive suffectus, ut Capitol. fastorum auctoritatem sequentibus placet.

¹ Perinde.] Haec est scriptura MS. quam expressit Beroaldus et Alciatus. Vtrum data opera, an culpa operatum mutatum sit in

proinde, nescio. Nam aequae hae proclives in hanc confusionem ac librarii, de quibus centies hoc observatum est a doctis viris. Iam in Rhenani ed. et Aldi proinde reperitur. Acque habet aliquid commodi proinde. Videntur enim ratiocinari: quia in Germanico impune fuit, idem experiri licebit in Agrippina etc. Tum perinde quod significare potest, iam inest in verbo verteret. Sed tamen non ausus sum ab antiqua lectione discedere, non satis gravi, ut opinor, necessitate urgente.

² Biduum super haec etc.] Ryckius putat, necessario legendum sa-

imagine cognitionis, absumptum; urgente Tiberio A. V.
liberos Pisonis, *matrem uti tuerentur*. Et cum accu- 773.
satores testes certatim perorarent, respondente nullo, A. C.
' miseratio, quam invidia, augebatur. Primus 20.
sententiam rogatus Aurelius Cotta, consul, (nam, referente Caesare, magistratus eo etiam munere fungebantur) *nomen Pisonis radendum fastis*, censuit; *partem bonorum publicandam: pars, ut Cn. Pisoni, filio, concederetur*, *isque praenomen mutaret*. M. Pisonem *exuta dignitate, et accepto quinquagies festerio, in decem annos relegaretur, concessa Plancinae incolumitate, ob preces Augustae*. Multa ex ea sententia miti- 18
gata sunt a principe: *ne nomen Pisonis fastis eximeretur, quando M. Antonii, qui bellum patriae fecisset, Iulii Antonii, qui domum Augusti violasset, manerent*. et M. Pisonem ignominiae exemit, concessitque ei paterna bona; satis firmus, ut saepe memoravi, ad-

Q 3

versum

per hac imagine. nam super cum accusativo hic locum non habere. Sane nondum mihi locum occurrere memini, in quo esset super haec pro is bis, sive bis. Sed tamen etiam durum super imagine cognitionis absumere. An tacitus dedit: biduum per haec, imagine cognitionis, absumptum?

3 *Miseratio quam invidia angustatur.*] *Magis post miseratio intelligendum; cuius formae multa exempla a doctis saepe notata sunt: quod obiter monendum fuit, ne tirones aliquid excidisse putarent. vid. cui placet, quos laudat Corneus ad Salt. Catil. c. 8. init.*

4 *Magistratus etiam.*] Non vane id notat. praefico enim more, magistratus a iudicandi onere immunet. Cicero in Verrem actione 1. et alii Lippius.

5 *Isque praenomen mutaret.*] Quod et factum. nisi Dio mihi imponit, qui libro 60. Lucium (non Caesarem) Pisonem, Cn. Pisonis et Plancinae filium praefuisse Africae Claudio tradidit. Lippius.

6 *Exuta dignitate.*] Senatoria videlicet. Ita inferius scriptum, *exuere ordinem*. Lippius.

7 *Quinquagies festerio.*] Sunt nobis, centum viginquaque millia Philippicum. Videtur opes eius aevi, etiam ab hoc exemplo, et quomodo vel exfuli provilum. Vere ergo Seneca: *Ex temporum luxuria prolapsa est, ut maius viaticum exfulum sit, quam olim patrimonium Principum fuit*. Lippius. Frustra laborant Muretus et Ursinus: ille delens *festerio*, hic *festerium* legens. *Quinquagies festerium* sunt nostrorum Philippicum centum viginti quinque millia. Gronovius.

8 *Relegaretur.*] In Cod. scr. et edd. antiquis est *relegatur*. Lippius correxit. nam supra dixit, *concederetur*. Recte. Fallitur I. Gronovius defendens *relegatur*, quasi non penderet a *consulis*: quod secus est. Quid sententiae dictionem secutum sit, post demum memoratur. vid. ad II, 63. XIV, 15. 22.

I Signum

A. V. versum pecuniam, et tum, pudore absolutae Plancinae, placabilior. Atque idem, cum Valerius Messallinus, ¹ *signum aureum in aede Martis Ultoris, Caecina Severus, aram ultioni statuendam*, censuissent, prohibuit: *ob externas ea victorias sacrari, dicitans; domestica mala tristitia operienda.* Addiderat Messallinus, *Tiberio, et Augustae, et Antoniae, et Agrippinae, Drusoque, ob vindictam Germanici grates agendas*, omiseratque Claudii mentionem. et Messallinum quidem L. Asprenas, senatu coram, percunctatus est, *an prudens praeterisset?* ac tum demum nomen Claudii adscriptum est. Mihi, quanto plura recentium, seu veterum revolvo, tanto magis ludibria rerum mortaliū, cunctis in negotiis, obversantur. quippe fama, ipse, veneratione, potius omnes destinabantur imperio, quam, quem futurum principem fortuna in occulto tenebat. ¹⁹ Paucis post diebus Caesar auctor senatui fuit, *Vitellio, atque Veranio, et Servaco sacerdotia tribuendi.* Fulcinio *suffragium ad honores pollicitus, monuit, ne facundiam violentia praecipitaret.* Is ¹ *finis fuit ulciscenda Germanici morte,* ² non modo apud illos homines, qui tum agebant, etiam secutis temporibus vario rumore iactata. ³ adeo maxima quae

¹ *Signum aureum.*] Martis intelligit Freinshemius. recte: ut facile e sequentibus colligas.

¹ *Is finis fuit ulciscenda Germanici morte.*] Videtur in mente habuisse Livianum illud I, 44. *is finis censendo factus est:* quamquam haec forma saepe occurrit ap. eundem V, 30. *Is finis populationibus fuit.* Sed in istis locis dativo iunctum putatur, e consuetudine Livii, cuius exempla bene multa ibi congeste Drakenborchius. In priori quidem nihil impedit etiam ablativum putari *censendo.* Etenim et in aliis formulis antiquae ponitur pro dativo, ut in his: *Triumviri auro argento aere f. f. Comitia Conf. creandis.* Sic mox ablativi sunt in isto: *Drusus urbe aggressus*

repetendis auspiciis. v. infr. XIV. 4. extr.

² *Non modo apud illos homines — otiam secutis temporibus.*] Coniunctionis *sed* post negationem *non*, et *non modo* omittae frequentia exempla sunt apud Livium et Sallustium. v. Gronov. et Drak. ad Liv. XXVIII, 39. Curtium ad Sall. Catil. 18. quos noster libenter imitatur.

³ *Adeo maxima quaeque.*] Similis querela Thucydidis lib. 1. *Οι γὰρ ἑνδρωτοὶ τὰς ἀποδὲ τῶν προγεγενημένων, καὶ ἐν ἐπιχειρήσει οὐκ ἔθελον ἢ θυμῶσι ἀβασανίστως παρ' ἑλλήνων ἰδύχονται.* et statim: *οὐτως ἀπαλαμπύροσ τοὺς πολλοὺς ἢ ζήτων τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὰ ἔντομα μάλαν τρέπονται.* nec dubium, quin ad

que ambigua sunt, dum alii quoquo modo ⁴ audita A. V. pro compertis habent; alii vera in contrarium ver-⁷⁷³⁻tunt. et gliscit utrumque posteritate. ^{A. C.} At Drusus ^{30.} urbe egressus repetendis auspiciis, mox ovans introiit. paucosque post dies Vipsania, mater eius, excessit, una omnium Agrippae liberorum ⁶ miti obitu. nam ceteros, manifestum, ferro, vel creditum est, vene-

Q 4

no

ad haec loca respexerit noster. *Lipfius.*

4 *Audita pro compertis b.]* In Cod. ser. est *audire*, in ed. item Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi: defenditurque a lac. Gronovio, ut substantivè dictum. Sed *comperta* sane desiderant *audiri*, recteque sic correctum textum puto. Deberet enim esse: *quoquo modo audire pro compertis habens*, non *pro compertis*, vid. Vechneri Hellenol. p. 135.

5 *At Drusus urbe egressus.]* Quæras, quo hæc egressio et reditus? Ad morem priscum, quo obtinuit, ut qui e provinciis cum imperio redirent, illud ipsi amitterent, simul intrasset urbem. Ideo Livius lib. 26. *Quinto Fulvio ne minueretur imperium, si in urbem venisset, decrevit Senatus.* Et magis ad lucem Taciti, quod Dio lib. 54. tradit, Augusto decretum perpetuum Proconsulare imperium, ita ut nec si intra urbem venisset, minueretur, neve necessum esset (ut ipse loquitur) *ἀνασθέντας ἐν δέξῃ*, id est, renovare, sive ut Tacitus, repetere auspicia. Nam auspicii nomine etiam imperium hic capere. Sed cui rei Druso opus fuit repetito imperio? ad ovationem. Nam qui triumphans ovansque urbem ingreditur, cum imperio id facit in illius diem: Drusus autem imperium amiserat, ingressus urbem ob fratris sui mortem. Debit ergo repetere, ut ovaret. Eius sententiæ sunt, quæ apud Ciceronem legis, spem triumphi

abiicientem: *Vsar ex porta, quam primam video.* et apud Coelium: *Neque enim stulte Appius, qui simul acque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbem, triumphique postulationem abiicerat.* Apud Vlpianum, lib. ult. De off. Proconsul. *Proconsul portam Romæ ingressus deponit imperium.* Iterum apud Ciceronem: *At hi valde places de triumpho nos moliri aliquid, et extra urbem esse cum iustissima causa.* *Lipfius.* Quid libera republ. fuerit *repetere auspicia*, vide docentem H. Valefium ad Livium VIII, 30. apud quem pluribus locis *repetita auspicia* a magistratibus commemorantur.

6 *Miti obitu.]* Miti obitu, id est, citra vim, et ex fato. Sed videamus. M. Agrippæ tres uxores fuerunt. Prima, Pomponia Attici filia, conciliante eas nuptias M. Antonio Triumviro. ex ea genuit Vipsaniam, de qua hic, Drusi matrem. Altera, Marcella, Octaviae filia. ex ea quoque liberi, si Suetonio fides, diserit id in Augusto tradenti: etsi nihil de iis postea reperias, et videatur ea proles non fuisse vitalis. Tertia uxor, Iulia. ex ea nati Caius et Lucius, Caesares, Postumus Agrippa, Agrippina et Iulia. In his plerisque vera Taciti nota. Caius enim et Lucius veneno crediti perisse; Agrippina, fame; Postumus, ferro. Iuliam excipio. cuius mortem lib. 4. ita narrat ipse Tacitus, ut ex natura videatur, ferri aut veneni nulla mentione. *Lipfius.*

20 no aut fame extinctos. Eodem anno Tacfarinas,
 A.V. quem priore aetate pulsum a Camillo memoravi, bel-
 773 lum in Africa renovat, vagis primum populationibus,
 A.C. et, ob pernicitatem, inultis: dein vicos excindere,
 20. trahere graves praedas; postremo, haud procul¹ Pa-
 gida flumine, cohortem Romanam circumfedit. Prae-
 erat castello Decrius, impiger manu, exercitus mili-
 tia, et illam obsidionem flagitii ratus. Is cohortatus
 milites, *ut copiam pugnae in aperto facerent*, aciem
 pro castris instruit. Primoque impetu pulsa cohorte,
 promptus inter tela occurSAT fugientibus, increpat
 signiferos, *quod² inconditis, aut desertoribus miles
 Romanus terga daret:*³ simul excepta vulnera, et,
 quamquam transfosso oculo, adversum os in hostem
 intendit;

¹ *Pagida flumini.*] Quem alio nomine Belum dicit Plinius (V, 19) ait. *Lipsius.* Mentionem Plinii h. l. alienam esse, quod Plinianus ille fluvius Pagida in Phoenice est, non in Africa, recte monuit Ryckius.

² *Inconditis.*] Disciplinae militari nulli, nedum Romanae, adfuetis. Sic *inconditam agmen* dixit Curtius IV, 14. et alii.

³ *Simul excepta vulnera.*] Varietas interpretandi huius loci indicare videtur, eum non eodem modo intellectum ab editoribus. Nam veteres edd. punctum habent ante et post haec verba: quam interpunctionem servavit Lipsianae, quas vidi. Gronovianae contra iungunt praecedentibus et sequentibus, commatibus tantum positis. Ryckius puncto coniungit ab antecedentibus, sed coniungit sequentibus. Sed nemo aliquid animadversionis huic loco addidit. Enimvero quaeri potest, ad quod verbum vel expressum, vel intelligendum, haec verba referantur. Id hoc modo indagabimus. *Excepta vulnera* sunt haud dubie Decrii, non, primo impetu fugatorum militum. Igitur non ad antecedens referri

verbum possunt. nec excepta sunt post illa dicta: nondum enim in hostem rursus irruerat. itaque non intelligi potest *sunt*, quod videntur voluisse, qui haec verba a ceteris separarunt punctis. Nihil aliud igitur restat, nisi, ut puerimus, Decrium significet et militibus ostendisse vulnera, quae ipse exceperit, fortiter pugnando, iisque ostendendis et exprobrare ignaviam et fortitudinem incendere voluisse, ut alii simili tempore fecere. Vnde fit, ut aut verbum huic rei exprimendae positum, vel ut *ostendit*, vel *ostensas, nudas*, exciderit, aut e sequentibus *os in hostem intendit*, intelligendum sit: quod tamen durius esse, omnes, ut opinor, videbunt. *Ostendit* potuit excidere, quod sequens membrum verbo simili finiretur. Neque indecorum Tacito duo iuncta membra verbis *ὑποκειμένους* poneret cum etiam Livius verbum *ostendere* ipsum bis aliquo loco sic ponat. Ceterum similia loca plura memini me apud auctores reperire. Virgilius Aen. V, 35, quamquam alia in causa: *Et simul his dictis faciem ostentabas*, ubi multi libri *ostendebat*.

intendit; neque proelium omisit, donec, desertus suis, caderet. Quae postquam L. Apronio (nam Ca- 21 millo successerat) comperta; magis dedecore fuorum, A.V. quam gloria hostis anxius, raro ea tempestate, et, e 773- veterem memoria, facinore, decum quemque igno- A.C. miniosae cohortis, 1 forte ductos, fusti necat. Tan- 20. tumque severitate profectum, ut vexillum veterano- rum, non amplius quingenti numero, easdem Tacfa- rinatis copias, praesidium, cui Thala nomen, ad- gressas, fuderint. quo proelio Rufus Helvius, grega- rius miles, servati civis decus retulit; donatusque est ab Apronio torquibus et hasta. Caesar addidit ci- vicam coronam, quod non eam quoque 2 Apronius, iu- re proconsulis, tribuisset, questus magis, quam offen- sus. Sed Tacfarinas, perculsis Numidis, et 3 obsidia aspernantibus, 4 spargit bellum; ubi instaretur, ce- dens, ac rursus in terga remeans. et, dum ea ratio barbaro fuit, inritum festumque Romanum impune ludificabatur: postquam deflexit ad maritimos locos, inligatus praeda, stativis castris 5 adhaerebat: missu patris

Q 5

patris

1 Sorte ductos etc.] Totidem Sallustiana verba Servius citat, *Sorte ductos fuisse necas*; quod ad Cratum referendum videri in de- cimatione cohortis unius, vero observavit noster Douza. *Lipsius*. E. MS. *fusti* restituit Pichena, cum ante vulgo legeretur *fuste*, simili- ter ap. Vellei. II, 78. extr. ubi edd. *fuste percussis*, MS. *fusti*, quod late adfert, etiam Taciti loco allato, Heinzius ad illum locum, quem vide. *Fusti* etiam infra XIV, 8. meliores libri. ubi vid. item ibid. c. 44. De supplicio autem hoc titones legant Polyb. VI, 36. *Lip- sium Milit. V, 18.*

2 Apronius iure proconsulis.] Huc refer. illud Suetonii, cap. 32. *Cor- rumpis Consulares exercitiis praepo- situs, quod de tribuendis quibusdam militariis donis ad se referrent: quos non omnium tribuendorum ipsi habere. Lipsius.*

3 Obsidia aspernantibus.] Id est, cum nollent obsidere aut oppugnare ultra praesidia Romana, male bis terque accepti. *Lipsius.*

4 Spargis bellum.] Non est late extendit, ut Freinshemius in Indice interpretatur: Sed diversis locis, vel diviso exercitu, vel vagando gerere. Hoc quidem loco, ut se- quentia clare arguunt, significat, cum copiis vagari incertis locis, et ubique circumferre bellum, ut Livius loqui solet. Cum diviso exercitu locis diversis bellum geritur, dicitur etiam *diffrabi* bellum. Formulam *spargere bellum* posteriori hoc sensu illustrat Burmann. ad Val. Fl. V, 488. Lucan. III, 68.

5 Adhaerebat: missu patris.] Hic locus in editis interpunctione labo- rat, eaque causa viderat fuisse, quare editores inde ab Rhenano et Aldo *missusque* dederint, cum e Cod. MS. Beroaldus *missu* edidisset, quod.

A. V. patris Apronius Caesianus, cum equite et cohortibus
 773. auxiliariis, quis velocissimos legionum addiderat,
 A. C. prosperam adversum Numidas pugnam facit, pellic-
 20. que in deserta. At Romae Lepida, cui, super Ae-
 22 miliorum decus, ¹ L. Sulla, ac Cn. Pompeius proavi
 erant; defertur, *simulavisse partum ex P. Quirino, di-
 vite atque orbo. adiciebantur adulteria, venena;*
² *quaesitumque per Chaldaeos in domum Caesaris: de-*
 fendente ream Manio Lepido, fratre. Quirinus,
³ post dictum repudium, adhuc infensus, quamvis in-
 fami ac nocenti miserationem addiderat. Haud faci-
 le quis dispexerit, illa in cognitione, mentem Prin-
 cipis: adeo ⁴ vertit, ac miscuit irae et clementiae
 signa: deprecatus primo senatum, *ne maiestatis crimi-*
na tractarentur: mox M. Servilium, e consularibus,
 aliosque testes inlexit ⁵ ad proferenda, quae velut
⁶ reticere voluerat. idemque servos Lepidae, cum ⁷ mi-
 litari

quod a Pichena restitutum est. Fraudi fuit omisso copulae ante *inligatus*, quae est sane hoc loco durior, sed tamen a Taciti oratione non aliena. Antecedens est: *postquam deflexit ad maritimos locos, (et) inligatus praeda, stativis castris adhaerebat:* iam deinde con-
 sequens, de rebus Tacfarinatis conversus: *missu patris Apronius Caesianus - prosperam pugnam facit etc.* Igitur post *adhaerebat* colon posuimus. *Adhaerebat* MS. non *haerebat* ut eddii. *Haerere* sane usitatus et elegantius dixisset; hincque correctio nata. Pro *inligatus* frustra Heinsius coniciebat *inlectatus*. *Inligatus* est, qui Livio saepe *impeditus praeda*.

¹ *L. Sulla - - proavi.*] Hoc late demonstrat et probabiliter, fatente ipso Jac. Gronovio, Norisius ad Genot. Pil. p. 257. quem adeant, qui haec accurate scire volent.

² *Quaesitumque per Chaldaeos.*] Quod semper capitale. Cui enim opus perscrutari super Caesarem fante, nisi a quo aliquid adversus illum cogitatur, vel operatur: au-

post illum speratur et suscipitur? Non enim ea mente de caris consulti-
 tur, quae de dominis, ait apposue ad hanc rem Tertullianus. Lipsius. Formam loquendi I. Gronovius illustrat e Propertii I, 7. *Arguo aliquid auram quaerimus in Domnam.* quod tamen ibi aliter dicitur.

³ *Post dictum repudium.*] Non ita capies, quasi alibi dixerit de eo repudio: sed *Dicere* repudium usurpat, quod *Mittere* vulgo. id est, postquam repudiasset eam Quirinus. Repudiarat autem ante annos XX. Sueton. Tib. cap. 49. Lipsius.

⁴ *Vertit.*] Quidnam? an *signa irae et cl.* non putem. Intelligam *se.* mutavit saepe orationem, modum agendi.

⁵ *Ad proferenda.*] v. ad II, 53.

⁶ *Reticere.*] Acidalius volebat legi *reticari*. Sensus est, quae, ante simulaverat, se reticere velle. Verba duriora sunt et vix sana.

⁷ *Militari custodia.*] Militarem custodiam, uti se habuit, paullo uberius explicavi: non tibi vetera-

litari custodia haberentur, transfuit ad consules; ne-
que per tormenta interrogari passus est de his, quae
ad domum suam pertinerent. Exemit etiam Drusum,
consulem designatum, dicendae primo loco sententiae:
quod alii civile rebantur, *ne ceteris adfensendi
necessitas fieret*: quidam ad saevitiam trahebant. *Ne-
que enim cessurum, nisi damnandi officio.* Lepida lu-
dorum diebus, qui cognitionem intervenerant, thea-
trum cum claris feminis ingressa, lamentatione flebili
maiores suos ciens, *ipsumque Pompeium*, cuius ea mo-
numenta

ne, sed tibi tiro, in EXCVRS.
notis: quos utiliter et ad alia Ta-
citi vide, in B. Lipsius. De custo-
dia apud magistratus idem agit ad
L. VI, c. 3.

8 *Consulem designatum.*] Appia-
nus Civil. II, p. 250. *Ειλανός μὴν
ἰδὲ πρῶτος κληθεὶς, ὅς ἐς τὸ μᾶλλον
ἔργον ἐπαρτίειται. ἄλλο γὰρ ῥωμαῖος
ἢ μᾶλλον ἐκατεύθειτο πρῶτος εἰσφέρει
γένηται, ὅς αὐτὸς εἰμὴς πολλὰ τῶν
πρωτέρων λογαζόμενος, καὶ διὰ τὸ ἰδὲ
σφαιρότερον τοῦ κατὰ ἰσχυρίστηρον ἰσ-
χυροτέρου παρὰ τοῦ αὐτοῦ: Silanus
primus sententiam dixit, qui in se-
quentem annum Cos. designatus erat.
Ita enim apud Romanos futuri anni
Consul primus censet; ut qui ipse
patra e consuleis patraturus sit,
ideoque patratur cautius magisque in-
tento de singulis cogitatur.* Lipsius.
vide, si lubet, Sallust. Cat. c. 50.

9 *Neque enim cessurum nisi da-
mnan- di officio.*] Boxhornius putat,
ex his liquere primo cedentem
loco, ultimo sententiam Drusum
dixisse, et quidem *damnandi officio*,
id est, ut sic auctis damnantium
suffragiis Lepida damnaretur. Sci-
licet adeo inops erat Tiberius pa-
tratorum ad damnandum, quos vel-
let perdere, ut, quae vinceret ab-
solventes una, Drusi sententiam in
postremum differendam haberet.
Vide autem constat Drusum ulti-
mo loco sententiam dixisse? Ne-
que enim, quod censuerunt aliqui

priores mitius, prior etiam Rubel-
lius Blandus, cui Drusus accessit,
inde sequitur hunc post omnes de-
mum rogarum. *Varia illa iudicia
fiebant in senatu, simulatque Dru-
sum Tiberius sententiae primo lo-
co dicendae, ut consulem designa-
tum, necessitate solvisset.* Qui po-
riorem in partem hoc interpreta-
rentur, coniciebant, eum velle
Lepidam condemnari. nam si absol-
vi vellet, utique non erat passu-
rus, ut gratiam, quam inturus
erat primus auctor clementiae, alius
occuparet. Quod eventus com-
probavit. *Neque enim cessurum,
nisi damnandi officio.* est, non e-
nim daturum alii priorem locum,
nisi ad invidiosam causam damnan-
di. Ut recte et alii omnes acce-
perunt. Gronovius. Ferrar. in
Elect. I, 10. coniecit *adsensurum*.
frustra. Quid est *adsensiri damnan-
di officio*? si esset *damnantibus*,
alia res esset. Nunc quaeritur,
quare primo loco in censendo ce-
dat. Altera coniectura est, *ne*
quod ipse censuisset, ceteris neces-
sario censendum videretur, tam-
quam volente Tiberio, qui filio
subiecisset, quid censeret. Altera,
quia damnari vellet Lepidam Ti-
berius: cuius sententiae primum
auctorem nollet esse filium. vid.
etiam I. Gron.

1 *Ea monumenta.*] De ipso thea-
tro accipienda esse, quod Pompe-
ius,

A. V. numenta, et adstantes imagines, visebantur, tantum
 773- misericordiae permovit, ut effusi in lacrymas, *saeva*
 A. C. et detestanda *Quirino* clamitarent, *cuius senectae, at-*
 20. *que orbitati,* ² *et obscurissimae domui,* ³ *destinata quon-*
dam uxor L. Caesari, ac divo Augusto nurus, dedere-
tur. dein tormentis servorum patefacta sunt flagitia,
 itumque in sententiam Rubellii Blandi, a quo aqua
 atque igni arcebatur. huic Drusus adfensit, quam-
 quam alii mitius censuissent. mox Scauro, qui filiam
 ex ea genuerat, datum, ne bona publicarentur. Tum
 demum aperuit Tiberius: *compertum sibi etiam ex P.*
 24 *Quirini servis, veneno eum a Lepida petatum.* Industrium
 domuum adversa (etenim haud multum distanti
 tempore Calpurnii Pisonem, Aemilii Lepidam ami-
 ferant) solatio adfecit D. Silanus, Iuniaie familiae red-
 ditus. casum eius paucis repetam. Ut valida divo
 Augusto ¹ in Remp. fortuna; ita domi improspera
 fuit, ob impudicitiam filiae ac neptis, quas urbe de-
 pulit, adulterosque earum morte aut fuga punivit.
 nam culpam, inter viros ac feminas vulgatam, gravi
 nomine *laesarum religionum, ac violatae maiestatis* ap-
 pellando,

ius extruxerat, quodque Pompeii
 theatrum saepe vocatur, recte mo-
 nuit Freinshemius. *Monumenta*
 dicta aedificia publica, alicuius cu-
 ra sumtve exstructa. v. Clavis Ci-
 ceron. in. h. v.

² *Es obscurissimae domui.*] Ab-
 unde infra hoc ipso libro. *Lipsius.*

³ *Destinata uxor L. Caesari, ac*
divo Augusto nurus.] Non alibi
 quam in lapide repperi hanc histo-
 riam, qui Bergomi visitur,

PVDENS. M. LEPIDI. L. GRAMMA-
 TICVS. PROCVRATOR. ERAM. LE-
 PIDAE. Moresqve. REGBAM.
 DVM. VIXI. MANSIT. CAESARIS.
 ILLA. NVRVS. PHILOGVVS. DI-
 SCIPVLVS.

Post damnationem demum positus
 lapis videtur: et Pudenti adscripta
 gloria, tamquam illo vivo, Le-
 pida casta, bona. *Lipsius.* Hanc
 inscriptionem exhibent Gruterus p.

693. et alii. Ea suspecta est Ry-
 ckio ad h. l. primo quia *nurus* *Caes-*
aris dicitur, cum tantum destina-
 ta fuerit: deinde, quia pater eius
 M. dicitur, cum Q. praenomen ha-
 buerit: tertio, quia contra ratio-
 nem temporis Ateius Pudentis di-
 scipulus vocatur. Primae duae ra-
 tiones dubitandi evanescent, si hanc
 inscriptionem non de hac Lepida,
 sed de alia, quae Drusi coniunx
 fuit, cuius pater M. Lepidus, quae
 post patris mortem damnata est
 (v. IV, 20. VI, 40.) accipiamus;
 ad quam video eam relatam esse
 a Peshvicio in Comm. de Familia
 Caesarum August. p. 124. ed. Fabric.
 Egit de hac inscriptione etiam No-
 fiffus l. c.

¹ *In remp.*] Malim *in re publica*:
 opponitur enim *domi*, et exprimit,
 quod alias opponitur *in do-*
mi, foris, publice.

pellando, clementiam maiorum, suasque ipse leges A. V. egrediebatur. Sed aliorum exitus, simul cetera illius 771- aetatis, memorabo, si, ² effectis, in quae tendi, ³ plu- A. C. res ad curas vitam produxero. D. Silanus, in nepti 20. Augusti adulter, quamquam non ultra foret saevitum, quam ut amicitia Caesaris prohiberetur, exsilium sibi demonstrari intellexit: nec, nisi Tiberio imperitante, deprecari Senatum ac Principem ausus est, M. Silani fratris potentia, qui ⁴ per insignem nobilitatem et eloquentiam praecellebat. Sed Tiberius grates agenti Silano, patribus coram, respondit, *se quoque laetari, quod frater eius e peregrinatione longinqua revertisset. idque iure ⁵ licitum, quia non senatusconsulto, non lege pulsus*

² Effectis, in quae tendi.] Hein- sius coniciebat: *in quae intendi*, ut alibi *intendi ad curas* H. II, 67. sed etiam *tendere* rectum est. *Tendere in aliquid* est conari aliquid, suscipere: quo sensu saepe dici *tendere* etiam Lexica docent, intellectu pronominis *se*, sive etiam *curam*. Vt dicimus *intendere ius, cursum*, et *tendere*, apud Livium XXIII, 34. add. Drakenb. ad Siliam X, 73. Sic etiam dici potest *tendere animam et intendere*. Sed pro *tendi* legendum *tesendi*. Nam prima syllaba in talibus perfectis saepissime excidit. v. exempla bene multa ap. Drakenb. ad Liv. XXXVII, 53: quo in loco pariter Codex non minus *tendisse* pro *tesendisse*, quod recte illi praetulit Drakenborchius. Est ceterum non ignoro locum Senecae Hecc. fur. 538. *rates carbasa tendens*: nam in altero Propertii III, 6, 57. qui laudari solet, Broukheus recte dedit et defendit *veste*. Groslozius volebat *tendo*.

³ Plures ad curas.] v. ad IV, II. cxx.

⁴ Qui per insignem nobilitatem et d.] Elegans coniectura Acidalii: *super insignem nobilitatem et eloquentiam praecellebas. Est* pro etiam.

⁵ Licitum, quia non SC. non le- p.] Observa. triplex ratio, sive

via, a patria abeundi. Primum, iussu decretoque Senatus, quasi reip. interesset. Quae ratio validissima, nec facile veniam aut indulgentiam inveniebat. Ideo Augustus in Agrippa Postumo, *multo de moribus adolescentis questus, ut exsilium eius SC. sanciretur, perferretur*: Annalium primo. Altera ratio, per iudices, et sententiam ex lege. Haec quoque firma, et olim usurpata: at tertia novitia, cum Princeps in exsilium mittebat, quae verius relegatio tantum erat, et velut a parente publico (nam et patribus domi ac privatim hoc ius) facta. Ovidius omnes tangit II. Tristium.

Nec mea decreta damnasti facto Senatus;

Nec mea Selecto iudice iussa fuga est.

Tristibus invocatis verbis (ita Principe dignum)

Vltius es offensas, ut decet, ipse suas.

Adde, quod Edictum, quamvis immitte minaxque,

Attamen in poenas nomine lenesuit.

Quippe Relegatus, non Exsul, dicor in illo.

Gradatim ibi vides tres has species: et levissimam ac lenissimam ter-

A. V. pulsus foret. sibi tamen adversus eum integras parentis
 773. sus offensiones: neque reditu Silani dissoluta, quae Au-
 A. C. gustus voluisset. Fuit posthac in urbe, neque hono-
 20. res adeptus est. Relatum deinde ¹ de moderanda Pa-
 25. pia Poppaea, quam senior Augustus, post Iulias ro-
 gationes, ² incitandis coelibum poenis, et augendo
 aerario sanxerat: nec ideo comugia et educationes
 liberum frequentabantur, ³ praevalida orbitate. Ce-
 terum multitudo periclitantium gliscebatur, cum omnis
⁴ domus delatorum interpretationibus subverteretur:
 utque antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur.
 Ea res admonet, ut de principiis iuris, et quibus mo-
 26. dum perventum sit, altius disseram. Vetustissimi mor-
 talium, nulla adhuc mala libidine, sine probro, scele-
 re, eoque sine poena, aut coercitionibus, agebant:
 neque praemiis opus erat, cum honesta ¹ suoapte in-
 genio

tertiam, quae auctoritate magis, quam iure constar. Cum tamen Edicta Principum vim legis haberent: verbo *Legis*, et hanc speciem Tacitus est complexus: et cum nulla harum intervenisset; aperte quidem: Tiberius redeundi merito gratiam fecit. *Lipsius.*

¹ *De moderanda Popia Poppaen.]* Lex apud veteres in multa fama, et usu: de qua uberrimam disserulmus in EXCVRS. et multa ad Taciti aliorumque lucem, in C. *Lipsius.*

² *Incitandis coelibum poenis.]* Id est, augendis atque intendendis. *Lipsius.* Pichena putat etiam incisas poenas dici fortasse, quia iacebant, nec erant in usu. Locum haberet haec interpretatio, si legeretur *excisandis*. vid. 2. Obs. 16. *Gronovius.* Ceterum si poenae coelibatus auctae sunt, ante legem Papiam Poppaeam tales poenae fuerint necesse est. Cum autem nulla talis lex ante fuerit, ut docuit *Lipsius* in Exc. poenae intelligendae sunt de notis censorum: de quibus idem *Lipsius.* Meinsii

conjecturae, *irritandis, irritandis*, argutiores sunt, quam ut probare possim.

³ *Praevalida orbitate.]* Quia id genus omnes captabant, colebant. *Seneca: In civitate nostra plus gratiae orbitas confert, quam eripis: adeoque senectutem solitudo ad potentiam ducit, ut quidam odia florum simulent, et liberos civium, et orbitatem manu faciant.* *Lipsius.*

⁴ *Domus subverteretur.]* Sic e MS. restituit Pichena, quem secutus est *Iac. Gronovius.* Sic habent etiam edd. *Alciati, Rhenani et Al-di.* Recentiores *subverterentur.*

¹ *Suoapte ingenio peterentur.]* *Suoapte ingenio* refertur ad *honestam*, non ad *vetustissimam*. Sic *Liv.* lib. 2. *Sed curae fuit consulibus et senioribus Patrum, ut imperium suo vobemens, mansuetos permitteretur ingenio.* *Gronovius.* *Acidalius* autem et *Vrius* referunt ad *vetustissimam*, malebantque *petere*, cum etiam sequatur *capere*: quod non adeo displicet. neque tamen contra libros aliquid mutem, et ut saepe

genio peterentur; et, ubi nihil contra morem supe-
 rent, nihil per metum verabantur. At postquam exui
 aequalitas, et pro modestia ac pudore, ambitio et vis
² incedebat; provenere dominationes: multosque
 apud populos aeternum mansere. Quidam statim, aut
 postquam Regum pertaesum, leges maluerunt. Hae
 primo, rudibus hominum animis, simplices erant:
 maximeque fama celebravit ³ Cretenesium, quas Mi-
 nos; Spartanorum, quas Lycurgus; ac mox Athe-
 nienibus quaesitores iam et plures ⁴ Solon perscripsit.
⁵ Nobis Romulus, ut libitum, imperitaverat: dein
 Numa religionibus et divino iure populum devinxit:
 repertaque quaedam a Tullo et Anco: sed praeci-
 pius Servius Tullius sanctorum legum fuit, quis etiam
 reges obtemperarent. Pulso Tarquinio, adversum ²⁷
 patrum factiones multa populus paravit tuendae liber-
 tatis, et firmandae concordiae: creatique decemviri,
 et, accitis, quae usquam egregia, compositae duode-
 cim tabulae, ¹ finis aequi iuris. nam secutae leges, et si
 aliquando

saepe dixi, Tacitus variat libenter
 modos loquendi. *Suapte ingenio* au-
 tem non referam ad *bonesta*: non
 quaeritur iam de rebus per se ho-
 nestis, sed ad *peterentur*. *Suapte*
ingenio pet. est *sponse*, quod oppo-
 nitur *praemii*. Sine praemiorum
 spe petebantur honesta, invito a-
 more honesti, etc.

² *Incedebat.*] Oriebatur, ut XV,
 37. *postquam tenebrae incedebant*,
 ubi vid. Liv. XXIX, 24. add. IV,
 46. *timorque in exercitu incederet*.
 ut I. F. Gronovius rescripsit: aut
 invaserat animos, grassabatur, ut
 multis locis apud Livium, vid.
 Gronov. ad l. c.

³ *Cretenesium.*] De Cretenesium
 rep. et legibus lege Polybium L.
 VI. c. 43. ubi negat primo Sparta-
 nae similem, deinde laudandam
 fuisse: quod Xenophontem, Pla-
 totem, Ephorum et Callisthenem
 tradidisse dicit: quibus adde Ari-
 stotem de Rep. II, 9. -

⁴ *Solon.*] Cod. MS. *Solo*. quae
 terminatio et ipsa proba est, ut
 saepe docuere viri docti in talibus
 nominibus. vide, quem hic laudat
 Iac. Gronovius, I. F. Gronovium,
 ad Senec. Agam. 514. Nominatim
 ap. Valer. M. VIII, 9. in MSS. est
amantissimas patriae Solo, ut l. c.
 tradit Gronovius.

⁵ *Nobis Romulus.*] Viri docti iam
 laudarunt locum Pomponii in L. 2.
 de Origine iuris. *Inisio Civitatis*
nostrae populus sine certa lege, sine
iure certo, primum agere instituit:
omniaque manu a regibus gubernabatur.

¹ *Finis aequi iuris.*] Non de ex-
 tremo tempore capiam cum Frein-
 hemio: sed de absolute et per-
 fectione iuris. Tabulis XII. perfec-
 tis absolutum quoddam iuris aequi
 corpus extitit, quam ei laudem
 Cicero et alii tribuunt: neque ei
 quicquam accessit magnopere novis
 legibus. Sic Cicero in Planc. 25.

Con.

A. V. aliquando in maleficos ex delicto, saepius tamen diffensione ordinum, et apiscendi inlicitos honores, aut pellendi claros viros, aliaque ob prava, per vim latae sunt. Hinc Gracchi, et Saturnini, turbatores plebis; nec minor largitor, nomine senatus, Drusus; corrupti spe, aut inlusi per intercessionem socii. Ac ne bello quidem Italico, mox civili, omissum, quin multa et diversa sciscerentur: donec L. Sulla dictator, abolitivis vel conversis prioribus, cum plura addidisset, ortum ei rei haud in longum paravit; statim turbidis Lepidi rogationibus, neque multo post Tribunis reddita licentia, quoquo vellent, populum agitandi. Iamque non modo in commune, sed in singulos homines latae quaestiones: et corruptissima Repub. plurimae leges. Tum Cn. Pompeius tertium consul, corrigendis moribus delectus, et gravior remediis, quam delicta erant, suarumque legum auctor idem ac subversor, quae armis tuebatur, armis amisit. Exin continua per viginti annos, discordia: non mos, non ius. deterrima quaeque impune, ac multa honesta exitio fuere. Sexto demum consulatu Caesar Augustus, potentiae securus, quae triumviratu iusserat, abolevit: deditque iura, quis pace et principe uteremur.

Consulatus dicitur *finis honorum populi*. eodemque modo Tuscul. II, 1. *finis sperandi* est summum quod quis sperare potest. Ceterum ea, quae sequuntur, ex historiis illustrare, nihil attinere putavi, cum ex omnibus historiae R. compendiis, Floro, Velleio etc. cognoscere de iis liceat.

2 *Lepidi rogationibus.*] De quibus Florus lib. 3. et quaedam Salust. in *Fragm. Lipsius.*

3 *Licentia.*] Per legem tribuniciam, quam Cicero vocat, sive Pompeiam, latam a Pompeio in primo Consulatu, qua tribunis plebis ius pristinum restituit. v. *Clav. Cic.*

4 *In singulos homines.*] Per privilegia, ut Cicero ait, accidit, quae per leges sacratas et XII. tabularum irrogare nefas erat.

1 *Auctor idem ac subversor.*] Nam leges de Ambitu et Iudiciis tulit: et in suis amicis non servavit, imo perripit. Ex Dione, Asconio, aliis. *Lipsius.* Adde legem de iure magistratuum et de petitione Caesaris absentis. Sueton. Caes. t. 28. de tribunicia potest. quam sustulisse videtur, tribunis, qui intercesserant pro Caesare, armis persequendis. vid. Caes. B. C. I, 5. 7.

2 *Per viginti annos discordia.*] Rotundus numerus, non verus. Nam a Pompeii II. consulatu ad Augusti VI. intersunt anni XXIV. *Lipsius.*

3 *Abolevit.*] Vno edicto. vid. Dio Cass. Lib. LIII p. 497.

4 *Quis pace et principe.*] *Quibus uteremur*, est, quod cum Pomponio dicas, *aleremur; regeremur, vive-*

uteremur, ⁵acriora ex eo vincla, ⁶inditi custodes, et A. V. ⁷lege Papia Poppaea praemiis inducti, ⁸ut, si a privi- ⁷⁷³⁻
A. C.
20.

viverent. *Pace*, id est, per pacem terra marique ab ipso restitutam, nullo iam civilium armorum metu, loque non talia, qualia triumphatu iussa, quae saepe temporum erant, non iustitiae; praesentis et paucorum, non perpetuae publicaeque utilitatis. *Pace* igitur iam reducta, sed *ex Principe*, nempe instituto, introducto, exorto, summae rei praeposito, velut eorum vindice ac defensore. Per pacem (sub principe, quia pacis interfuit omnium potestatem ad unum conferri; cui scilicet ea non posset eripi, iamdudum parata, confirmata, succincta armis inter victosque inermes aequae imbelles. *Gro-*

svocias.
⁵ *Acriora ex eo vincla.*] Assentor Fichenae, *acriora*. Lipsius. Nisi forte magis ad vim verbi *vin-*
cula, quam ad verbum ipsum respicit. *Cassodius* quidem acres supra habuimus I, 5.

⁶ *Inditi cassodes, et lege P. P. praemiis inducti.*] Haec verba quam varie testata sint, non dicam. *Muretus* *inditi* et copulam et *delatos* volebat. Sed verbum *inditus* frequens est Tacito, nec eiusmodi, ut a librariis ortum videatur. *Inditi cassodes* haud dubie bene dicitur, pro impositis. haec enim duo verba in multis modis loquenti permutari possunt, ut *indere* et *imponere nomen*, *cassellum rupi* IV, 46. etc. ut etiam monuit *Gros-*
svovius in nota proxima. Sed *inditi* sine *impositi legum cassodes* non potest intelligi, nisi de magistratibus, haec de causa constitutis, ut videatur, ne qui contra legem peccent, nam accusatores, qui et ipsi *cassodes* legum dicuntur IV, 30. *delatos*, non *imponuntur*. *Tacitus* 30 Augusto nulli constituti sunt. *legis* mihi in mentem venit, sic
Sen. Tac. T. I.

esse legendum: *acriora ex eo vin-*
cula indita, custodes ex lege P. P. praemiis inducti. *Vinacula indita* non raro occurrunt. etiam Tacitus nosse sic dixit XI, 1. Durius porro est *custodes lege P. P. praemiis inducti*: nec est frustra illud et, quod in Codice est, et corruptum reliquae corruptioni locum dedit. *Legis praemia et ex lege* promiscue dici, nulla dubitatio est. Sic infra c. 55. *obsequium inde in principem et aemulandi amor, validior quam poena ex legibus et metus*: quamquam, si quis male *et* delere, nulla alia voce reposita, non valde repugnem. etenim et sic dici potuit. Heinsius quoque vidit aliquid ex hac emendatione. sic enim vult rescribi: *acriora ex eo vinacula inditi, ac custodes l. P. P. praemiis inducti.* *Inditi* nostrum lenius esse, omnes, ut opinor, videbunt. Pro *inducti* possit etiam coniectare *infecti*: ut infra IV, 30. dicuntur *elicti*: Sed non necessarium puto.

⁷ *Lege Papia Poppaea praemiis inducti.*] Delatores scilicet accusatoresque. Suetonius Nerone, cap. X. *Praemia delatorum Papias legis ad quartas redegit.* ut appareat praemia magna fuisse, et fortean tertiam aut semissem. Lipsius.

⁸ *Visi a privilegiis etc.*] Legendum ut *si*. Lipsius. Accipio, *ut si*: de reliquo bonam spem habeo. Ab eo tempore, inquit, quod legibus, pace et principe, usi sumus; quod pax reducta et novo imperii nomine, nova potestate, Principe, iuncta locum iuri et iudicii dedit; acrius stringebant et impediabant leges, severiusque (si non et saevius interdum) animadversum, et exercita vindicta in illos, qui tenerentur: nec tanta impunitas et suffugia, quanta in libertate, aut per motus civicos, vel

A.V. legiis parentum cessaretur, velut parens omnium po-
 773: pulus vacantia teneret. sed altius penetrabant; urbem-
 A.C. que, et Italiam, et quod usquam civium, corripue-
 20. rant: ⁹ multorumque excisi status: et terror omni-
 bus

grassantes, vel imponentes. Neque enim, ut prius, expectatum, donec alicui forte liberet deserto inimicitias exsequi nomine defendo, aut magistratus multam diceret, de qua ad populum certaretur: sed *iudici custodes et praemiis induci*. hoc est, capita legibus addita, quibus praemia deficiebantur accusatoribus, delatoribus, quadruplicatoribus, sycophantibus, tanquam bonis viris et custodibus legum et cognitoribus populi ac defensoribus. Vel Papia Poppaea quam insigniter illos invitavit: sed minore invidia, cum populus ab illis per matrimonia et susceptos liberos appetendis coelibes cessarent, eorum in relicta et legata iuri populus omnium parens succederet, atque iis ut caducis frueretur. *Iudici* impositi, ut libro 4. *castella rapibus iudici*, et libro 11. *vinclis iudicis*. *Custodes*, ut 4. annal. 30. Cicero divinat. in Caecilium de repetundis: *cuius legis non modo a po. Romano, sed etiam ab ultimis nationibus severi custodes requiruntur*. Adde in eadem cap. 20 et 21. Ut et pro Roscio Amerino cap. 20. Illud, *ut si non utilitate publica* etc. neque invenio in Tacito, nec requiro, aut eo locum quasi mancum suppleri existimo. Potuit hoc Augusto in mente aut praerexum tantae acerbitati fuisse: Tacitus, si hominem novi, sentiebat non opus esse praemiis; delatores qui non castigat, et esse patitur, satis invitare. Pergit: Caeterum non intra aequa stetit delatorum impotentia,

neque enim satis habebant ea criminari, quae palam erat lege obligari: sed velut alius introspicentes et penitus scrutati vim et sententiam legis casus et criminum genera infinita commenti erant, ut propemodum nemo infons esset: et pari vehementia per omnes imperii Romani partes, quicquid ubique civium esset, nihil saepe minus expectantes in ius raptabant. Non enim capio, *sed haec altius*. Tacitus cum effert *penetrabant et corripuerant* intellectum voluit *castodes* isti custodiendi, sive accusatores. *Gronovius*. *Altius penetrabant*, dixit ut II, 65. plus sibi arrogabant, quam lex et consilium legislatoris volebat. Ceterum cum Gronovio et Ryckio credo nihil deesse: ideoque et asteriscum, qui hic erat post *ut si*, removi. *ut si* retinui, quod iam Gronov. receperat.

⁹ *Multorumque excisi status.* Hoc est quod antea dixit, *omnisque domus delatorum interpretatibus subvertebantur*. Et calumniae multae in hac lege circa ingentitatis iura, et familia: ut periclitaretur non dubie multorum status Plinius Panegyrico, de hisdem *Vidimus delatorum indicium quasi grassatorum, quasi latronum*. Non solitudinem illi noviter, sed semper iam testamenta secuta, nullus status certus, non orbis, non liberi proderant. *Auxeras hoc malum Principum avaritia. Advertisti oculos*, etc. Quibus in verbis emendo, *Non solitudinem illi, non iter quod perperam cooleverat, noviter itinera sane insident obudencu grassatores*. *Lipsius*.

bus intentabatur; ni Tiberius statuendo remedio, A. V. quinque consularium, quinque e praetoriis, totidem ⁷⁷³⁻ e cetero senatu sorte duxisset, apud quos exsoluti ^{A. C.} plerique legis nexus modicum in praesens levamen- ^{20.} tum fuere. Per idem tempus Neronem, e liberis ²⁹ Germanici, iam ingressum iuventam, commendavit patribus; utque *munere* ¹ *capessendi vigintiviratus solveretur, et* ² *quinquennio maturius, quam per leges, Quaesturam peteret*, non sine inrisu audientium postulavit. ³ praetendebat; *sibi atque fratri decreta eadem, petente Augusto*. sed neque tum fuisse dubitaverim, qui eiusmodi preces occulti inluderent. ⁴ ac tamen initia fastigiū Caesaribus erant: ⁵ *magisque in*

R 2

oculis

¹ *Capessendi vigintiviratus solvatur.*] Non ergo aditus ad maiores honores, nisi illo adepto? Apparet ex his verbis, itemque e Dione de Claudio, libro 58. τὰς γαμβρῆς τῶν ἐν τοῖς εὐκαίῳ ἀδελφῶν ἔχει, καὶ μὲν τὸν πολυπραγῆσαι ἐν ταῖς ἰουχαῖς, ἐκείνου, καὶ ἐπὶ πᾶσι πάντα ἔχει, ἔδειξεν τὰς ἀρχὰς αὐτῶν ἐφ' ἑαυτῶν. *Generes suos iussit in Vigintiviris esse, sum et Praefectos urbi in sevis Latinis, denique quinquennio maturius magistratus petere indulsit, Vigintiviros aperuit nobis solus Dio LIV. p. 540. Triumviros Monetales, Triumviros Capitales, Quattuorviros Viales, Decemviros Scitibus. Instituti sunt hoc numero ab Augusto (antea ad vigintiviratus erant) anno DCCXLI. Dionem adi. atque etiam Festum in voce Praefecturae; cuius locum Cuiusianus emendavit libro 11. Observat. Lipsius.*

² *Quinquennio maturius.*] Vides ergo quam aberrat vir doctus et Italiae suae Suada, qui negat legitimam ullam aetatem Quaesturae fuisse. Fuit praeter hunc locum, Spartianus in Iuliano: *Quaestor, ante quannam quam legitima aetas fuerat, designatus est.* Sueton. in Calig. cap. 1. *Quaesturam quinq-*

quennio antequam per leges liceret, et post eam Consulatum gessit. Sed quaenam illa? vide in EXCURS. D. Lipsius.

³ *Praetendebat sibi.*] Vide Dionem de Tiberio, libro 53. in actis anni DCCXXX. de Druso, libro 54. actis anni DCCXXXV. Lipsius.

⁴ *Ac tamen initia.*] Frustra Murætus: haec tamen. *Ac tamen* exprimit, Graecorum *ναὶ τοι*, quo in argumentando uruntur. Enim verò tum facilius ferri tales preces poterant, quod in recenti imperio mollius tractandi hominum animi, et occultanda dominatio, memoresque adhuc erant homines veteris reipublicae, qua peterentur talia a senatu.

⁵ *Magisque in oculis.*] Quasi dicat: tamen alii non illudebant, et attendebant haec initia et gradus ad Principatum esse. *Quaesturam*, inquam, extra ordinem aut aetatem datam, et solutionem a Vigintiviratu; itemque attendebant verus et ab Augusto institutum, non recens a Tiberio; quod si ille fecisset, qui vitricus tantum istorum erat (Tiberii et Drusi) cur non Tiberius in nepotibus usurparet, magis iunctis? Nepotibus tamen, adoptione: cum sanguine propatruus eorum esset. Lipsius.

6 Addo.

A. V. oculis vetus mos, et privignis cum vitrico levior necessitudo, quam avo adversum nepotem. ⁶ Additur pontificatus, et ⁷ quo primum die forum ingressus est, congiarium plebi, admodum laetae, quod Germanici stirpem iam puberem adspiciebat. Auctum dehinc gaudium, ⁸ nuptiis Neronis, et Iuliae, Drusi filiae. Utque haec secundo rumore, ita adversis animis

6 Additur Pontificatus.] De Nerone agit Germanici F. quem tamen ego Pontificem, in lapidibus, qui data opera honori eius et memoriae positi, non lego. Exstat urna (a Caligula, ut e Suetonio colligas, dicata) Romae:

OSSA.

NERONIS. CAESARIS.

GERMANICI. CAESARIS. F.

DIVI. AVG. PRON. FLAMINI.

AVGVSTALIS. QVAESTORIS.

Et in Hispania marmor, quod amicus noster Carolus Cluvius descripsit:

NERONI. CAESARI.

GERMANICI. F.

TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVG.

PRON. FLAMINI. AVGVSTALI.

SODALI. AVGVSTALI.

Vbi cum Flamen utrobique insculptur, non Pontifex: subvereri in mentem venit, ne in cognato honore Tacitus si forte aberrarit. *Lipsius.* Tacitum cum lapidibus sic conciliat Ryckius, ut dicat, decretum esse primum inter Pontifices locum, qui vacaret postea: id cum longius videretur, datum interea flaminium. Ceterum his inscriptionibus addenda alia ex Thef. Mur. T. I. p. 198.

NERONI CAESARI

GERMANICI CAESARIS F.

TI. CAESARIS AVGVSTI N

ELAMINI AVGVSTALI

SODALI TITIO FRATRI ARYALI

FETIALI QVAESTORI

EX S. C.

7 Quo primum die.] Id est Tirocinii die, sive togae virilis. quo

auspicii causa, tirones a patre proximisque solenni officio in forum deduci, et inde in Capitolium solent. Norat Plutarchus in Bruto: et Valerius Max. lib. 5. cap. 4. *M. Cotta eo ipso die quo togam sumsisse virilem, protensus ut e Capitolio descendit, C. Carbonem, a quo pater eius damnatus fuerat, postulavit.* Suetonius in Augusto: *Duodecimum et tertiumdecimum consulatum magno, id est, XVII. annorum intervallo, ultero petiit, et Caiam et Luciam filios amplissimo praeditus magistratu, suo quemque tirocinio deduceret in forum.* lo Tiberio: *Romam reversus, deducto in forum filio Druso.* Munera etiam sportulaeque dari tirocinio solere, observabis hic ex Tacito, et Suetonio Nerone, c. 7. *Deductus in forum siro, populo congiarium, militi donativum proposuit.* et Calig. cap. 10. Nec in principum modo liberis, sed vulgo id servatum, discit ex Plinio lib. 10. Epist. *Qui virilem togam sumunt, vel nuptias faciunt, vel incens magistratum, solent totam balen atque etiam e plebe non exiguum numerum vocare, binosque denarios vel singulos dare.* *Lipsius.*

8 Nuptiis Neronis.] Quod igitur supra est: Siliani filiam Neroni venustissimo liberorum Germanici pactam (l. 2.) pactam desponsamque fuisse credimus, nuptam deductamque non fuisse. Aut si fuit, factum abstulit, et locum huic fecit. *Lipsius.*

mis acceptum, ⁹ quod filio Claudii socer Seianus de-
stinaretur. polluisse nobilitatem familiae ¹⁰ videbatur, ^{A. V. 773: A. C. 20.}
suspectumque iam nimiae spei Seianum ¹¹ ultra extulif-
se. Fine anni concessere vita insignes viri, L. Vo-
lufius, et Sallustius Crispus. Volufio vetus familia,
neque tamen praetoram egressa. ipse consulatum in-
tulit, ¹ censoria etiam potestate legendis equitum de-
curiis functus, opumque, quis domus illa immen-
sum vigit, primus adcumulator. Crispum, equestri
ortum loco, C. Sallustius, rerum Romanarum flo-
rentissimus auctor, sororis nepotem in nomen adsci-
vit. atque ille, quamquam prompto ad capeffendos
honores aditu, Maecenatem aemulatus, sine dignita-
te senatoria, multos triumphalium consulariumque
potentia anteit: diversus a veterum instituto, per cul-
tum et munditias; copiaque et affluentia luxu pro-
pior: suberat tamen vigor animi, ingentibus negotiis
par, eo acrior, quo somnum et inertiam magis osten-
tabat. Igitur, incolumi Maecenate, proximus; mox
praecipuus, cui secreta imperatorum inniterentur, et
interficiendi Postumi Agrippae conscius, aetate pro-
vecta, speciem magis in amicitia principis, quam vim
tenuit, idque et Maecenati acciderat; fato potentiae,

R 3

raro

⁹ *Quod filio Claudii.]* Explicat Sueton. Claudii cap. 27. *Drusum Pompeiis impuberem amisit; piro per laesum in sublime iacto, et biastuoris excepto: cui ex ante paucos dies Seiani filiam despondisset.* ita enim eum locum in Antiquis olim restitimus. Vide infra, initium lib. 4. *Lipfius.*

¹⁰ *Videbatur.]* Immo videbatur. nempe Tiberius. Nam quod Freinshemius intelligit, *ii, quibus auctoribus id gestum erat,* non videtur hic locum habere. *Gronovius.*

¹¹ *Ultra.]* Sic MS. Beroaldus. Vno operatum et negligentia correctorum, ut opinor, irrepfit *ultra*, (quod iam Alciati, Rhenani, et non ed. habet) ut saepe alias in scriptis et editis libris. *ultra exu-*

lisse Seianum videbatur, quam satis esse, quam oporteres, quae interdum adduntur ab auctoribus, interdum omittuntur.

¹ *Censoria etiam potestate.]* Munusne illud intellegit, quod Augustus instituit, Triumviratum recognoscendi equites? de quo Suetonius cap. XXXVII. An potius lectas ab eo decurias iudicum vult, (quod Censorium olim munus) honore a Principe dato? *Gronovius.* Mihi prius verum videtur, propterea, quod munus legendorum iudicum nunquam mandatum privato reperitur, ut dixi in Excursu XIV. ad Suetonium. nec censoriae potestatis pars, iudices legere: sed Praetoris, libera republica, Caesatum sub principara.

1 Tam

raro sempiternae: an satias capit, aut illos, cum omnia tribuerunt, aut hos, cum iam nihil reliquum
 31 est, quod cupiant. Sequitur Tiberii quartus, Drusi
 A.V. secundus consulatus, patris atque filii collegio insi-
 774. gnis. nam biennio ante, Germanici cum Tiberio idem
 A.C. honor, neque patruo laetus, neque natura ¹ tam con-
 21. nexus fuerat. Eius anni principio Tiberius, quasi firmandae valetudini, in Campaniam concessit, longam et continuam absentiam paullatim meditans: ² five, ut, amoro patre, Drusus munia consulatus solus impleret. Ac forte parva res, magnum ad certamen progressa, praebuit iuveni materiam apiscendi favoris. Domitius Corbulo, praetura functus, de L. Sulla, nobili iuvene, questus est apud senatum, ³ quod sibi, inter spectacula gladiatorum, loco non decessisset. pro Corbulone aetas, patrius mos, studia seniorum erant: contra Mamercus Scaurus, et L. Arruntius, aliique Sullae propinqui nitebantur. certabant orationibus, et ⁴ memorabantur exempla maiorum, qui iuventutis irreverentiam gravibus decretis notavissent. donec

¹ *Tam connexus.*] Suspicio Tacitum scripsisse, *connexis. Gronovius.*

² *Sive ut amoro.*] Non desideratua alia portio alternativae orationis, ut Ferrero visum: etiam si non apparet priori parti *ut sive* praepositorum, quod ei fraudi fuit. Sic lib. 2. *annal. visu, sive mesu credita.* Hoc facile alii assecuti. Sed vim *ut medicans* haud scio, an satis perceperint. Id enim non est cogitans, sed in antecessum experiens, praetentans, praegustans, et ei quasi proludens. Ut *meditari* dicimur, in quo nos exercemus ad discendum: et morbi genus in difficultate respirandi *meditationem mortis* vocat Seneca ep. 54. ubi notavimus. Pro eo *discere* ponit in Hercule Furente Somnum alloquens: *genus humanum cogis longam discere mortem.* id est, *meditari. Gronovius.*

³ *Quod sibi inter spectacula.*] In theatro olim discreta loca: nondum, ut vides, in Circo aut Amphitheatro. Alias, causa non fuisset huic querelas. Discrevit primus Claudius Imp. et in Circo, (Suetonii verba sunt cap. XXI.) *propria Senatoribus confinis loca, promiscue spectare solitis.* Tamen Augusti temporibus decretum Patrum fuit, *ut quoties quid spectaculi usquam publice ederetur, primus subfalsiorum ordo vacaret Senatoribus,* ait idem Suet. in August. cap. XLIV. Sed id extra urbem duntaxat fuit firmum. *Lipsius.*

⁴ *Memorabantur exempla maiorum.*] Si animus est, consule Electa mea, capite de licioribus. et adde, quod in Plutarchi Gracchis scribitur, C. Veturio mortem illatam, quia Tribuno in forum venienti non decessisset. *Lipsius.*

donec Drusus apta temperandis animis differuit; et ^{A. V.} satisfactum Corbuloni per Mamercum, qui patruus ^{774.} simul ac vitricus Sullae, et ^{A. C.} oratorum ea aetate uber- ^{21.} rimus erat. Idem Corbulo, *plurima per Italiam itinera, ° fraude mancipum, et incuria magistratum, interrupta et impervia*, clamitando, ⁷ executionem eius negotii libens suscepit: quod haud perinde publice usui habitum, quam exitiosum multis, ⁸ quorum in pecuniam atque famam damnationibus et hasta saeviebat. Neque multo post, missis ad senatum litteris, ³² Tiberius, *motam rursus Africam incursum Tacfarinatis*, docuit; *iudicioque patrum deligendum ¹ proconsule, gnarum militiae, corpore validum, et bello sustenturum.* quod initium Sex. Pompeius agitandi adversus ² M. Lepidum odii nactus, *ut socordem, inopem, et maioribus suis dedecorum, eoque etiam ³ Asiae sorte*

R 4

depellen-

⁵ *Oratorum ea aetate.*] Dico L. 6. *Lipsum.*

⁶ *Fraude mancipum.*] Mancipes hic, qui vias publicas rescindendas quaestus sui causa redimebant. Hyginus: *Vias publicae et Curatores accipiunt, et per redemptores mancipantur.* Lapis Romae in hortis Carpentibus.

CN. CORNELIO

CN. F. SAB.

MANCIPI. VIAE. APPIAE.

Sed qui magistratus? credo, intellegit minores, id est, Curatores viarum qui ab Augusto. Vide EXCURS. in E. *Lipsum.*

⁷ *Executionem eius negotii.*] Non nunc tantum, sed et postea iterum sub Caio: et vir cetera magnus, haesit in his calumniae sordibus, bonis omnibus invidis. Vide Dionem lib. 59. *Lipsum.*

⁸ *Quorum in pecuniam.*] In possessorum videlicet, qui agros haberent viae vicinos. Quosdam enim vias collaticia pecunia tueri finitimi debebant: ut vulgo hodie. Hyginus manuscriptus: *Vias publicae auterum nomina obtinent, et Curatores accipiunt, et per redempto-*

res mancipantur. Nam et quarundam intelae a possessoribus, per tempora, certa summa exigitur. *Lipsum.*

¹ *Proconsule.*] Sic Cod. MS. et Beroaldi editio et Alciati, idque post I. Gronovium restitimus. v. ad II, 52.

² *M. Aemilium Lepidum.*] Est Q. filius, Consul a. 772. ipse Consul a. 763. Ryckius edidit *Manius*. Recte, si est is de quo c. 22. quod videtur adhuc dubitari posse.

³ *Asiae sorte depellendum.*] Disputant utrum iam sortitus fuerit, an adhuc debuerit sortiri. Ego vero non sortitum, nec sortitendum habuisse censeo. Sortiri solebant Asiam et Africam. Sed quia extra ordinem deligebatur, cui mandaretur Africa, restabat Asia sola. Quid igitur sorte opus? Porro de his sortiebantur duo consularium omnium venustissimi. Horum priorem fuisse Man. Aemilium Lepidum accipimus: ita ad hunc iam Asia sine sortitione pertinebat. Hactenus etiam obtinuisse potest dici, nempe spe ac destinatione, et sua, et omnium, qui non essent ei male.

A.V. depellendum, inculavit; adverso senatu, qui Lepidum
 774. mitem magis, quam ignavum, paternas ei angustias, et
 A.C. nobilitatem sine probro actam, honori quam ignominiae
 21. habendam ducebat. Igitur missus in Asiam. Et de
 33 Africa decretum, ut Caesar legeret, cui mandanda foret.
 Inter quae Severus Caecina censuit; ne quem magistratum, cui provincia obvenisset, uxor comitaretur: multum ante repetito, concordem sibi coniugem, et sex partus enixam: sequae, quae in publicum statueret, domi servavisse, cohibita intra Italiam, quamquam ipse pluris per provincias² quadraginta stipendia explevisset. Haud enim frustra placitum olim, ne feminae in socios, aut gentes externas, traberentur: inesse mulierum comitatus, quae pacem luxu, bellum formidine morentur, et Romanum agmen ad similitudinem

malevoli, et ea si careret, veniente anno, inde depellebatur. Quid ergo est? Impeditur virum doctissimum vocabulum *Sors*, quod putavit locum non habere, nisi utriusque urna intercessisset. At *Sors* nihil aliud hic Tacito, quam provincia, sive sorte, sive sine sorte haberetur, ideo, quia rite ac solenniter non nisi per sortem habebatur: ut saepe apud Livium. Sic lib. 42. *Illud quoque praecipuum datum sortis Macedoniae, ut censuriones militisque veteres scriberet, quos vellet, consul usque ad quadraginta annos.* Sic cum Cicero coniunctionem fortis, necessitudinem fortis, dicit, nihil aliud dicit quam communis provinciae coniunctionem et necessitudinem. Lib. 2. epist. 19. *ad eam necessitudinem, quam nobis fors tribuisset, consuetudinem quoque accedere.* hoc est, provincia coniuncta. Invitis omnibus scriptis ita tenendum; nec magis Victorio ad edendum *sors*, quam Gebhardo ad probandum *accidere*, fuit intima causa. Sed et frustra captatur *de depellere*. Neque enim id aliter dicitur quam *delicere* bonore Livio, lib. 39. *Coerantque ad*

delicendum honore eum; et deterrere Suetonio in Iulio, *deterrendum Domitii causa*: non sane quemiam habebant, in cuius possessione erant, sed quem petebant, spe tantum et votis sibi respondebant. Gronovius.

1 *Vxor comitaretur.*] Olim id insolens. Declamatores apud Senecam patrem, lib. 9. Controv. de Flaminio. *Hic est Flaminius qui exiturus in provinciam, uxorem a porta dimisit.* et alius: *In hoc tecum uxorem non misimus? ut salva provincia sis, optemus meretrici bonam mentem.* ita lego locum eum et distinguo. Nec in crebro usu etiam temporibus Augusti, ut ex Suetonii verbis apparet, cap. XXIV. *Disciplinam severissime rexit. ne legato- rum quidem cuiquam, nisi gravato, hibernisque demum mensibus, permisit uxorem intervire.* Sed ite- replit: et Germanico Agrippina in provinciis comes, ipsi Augusto *Livia.* Lipsius.

2 *Quadraginta stipendia.*] Est et ego idem ille Caecina de quo supra lib. 1. *Quadraginta stipendia Caecina parendi aut imperandi habebat.* Lipsius.

nem barbari incessus convertant. Non imbecillum tantum, et imparem laboribus sexum, sed, si licentia ad-
 fit, saevum, ambitiosum, potestatis avidum: incedere
 inter milites, habere ad manum centuriones: ³ praese-
 disse nuper feminam exercitio cohortium, decursu le-
 gionum. Cogitarent ipsi, quotiens repetundarum aliqui
 arguerentur, plura uxoribus obiectari: his statim ad-
 haerescere deterrimum quemque provincialium: ab his
 negotia suscipi, transigi: ⁴ duorum egressus coli, duo
 esse praetoria: pervicacibus magis et impotentibus mu-
 lierum iussis; quae ⁵ Oppii quondam, aliisque legibus
 constrictae, nunc ⁶ vinculis exsolutis, domos, fora, iam et
 exercitus regerent. Paucorum haec ad sensu audita, ³⁴
 plures obturbabant, neque relatum de negotio, neque
 Caecinam dignum tantae rei censorem. mox Valerius

R 5

Messal-

³ Praeseidisse nuper feminam.] Tangit Plancinam, supra: Nec Plancina se intra decora femini tenebat, sed exercitio equitum, decursibus cohortium interesse. Lipsius. Quod in isto loco dixerat interesse, h. l. invidiose augens rem, vocat praesidere: nisi capias lenius, pro praesentem esse, et loco ac sede insigni spectare: quod praesidere subinde significat. v. ad Sueton. Tib. 6. Porro, ut ibi legionum nulla mentio, ira hic equitum. Legiones ibi cohortium nomine intelligi possunt. Nec tamen necessarium puto pro cohortium scribere equitum.

⁴ Duorum egressus coli, duo esse praetoria.] Egressus coluntur prosequendo, deducendo: qui honos habebatur in provincia magistratui. Duo praetoria, si de castris sermo esset, caperem de duobus tentoriis, quorum altero Dux, altero rex tenderet, ut plura praetoria memorantur, ubi plures in exercitu duces. Sic Livius XXV, 22. tria praetoria in obsidione Capuae memorat, quod duo Proconsoles et unus Propraetor obsidioni praesent. Sed non est sermo de bello u castris, ut contextus facile do-

cet. Nec credibile, duobus diversis palatiis in provincia habitasse Praesidem et uxorem. Igitur pronus sum in hanc partem, ut credam, per praetorium h. l. intelligi turbam hominum, quae versati ante praetorium solet, ut praesto sit, si quid velit, appareat, deducat, comitetur: quo sensu praetorium dici, dudum demonstravit Perizonius de Praetorio p. 120. idque contextui consentaneum: nili quis malit per augere dici, et significari, duo prope praetoria esse.

⁵ Oppii - legibus.] De lege Oppia v. Liv. XXXIV. init.

⁶ Vinculis exsolutis.] Acidalius coniecit exsolutae. Plaurus enim Truculento: At si verum eritis fossae, vinculis exsolvemini. Sed tamen nos supra, exsoluti plerique legis nexu; infra, ad exsolvendum obsidium. Vnde apparet exsolvero interdum prorsus idem quod solvere. Staius, Sasarnus mihi compe de exsoluta. Denique Tacitus 3 hist. vincitur: sed exsoluta statim vincula. Inferere autem non modo, ut idem vult, incivile est. Gronovius.

I Multa

A. V. Messallinus, cui parens Messalla, ineratque imago paternae facundiae, respondit: ¹ *Multa duritiae veterum in melius et laetius mutata: neque enim, ut olim, obsideri urbem bellis, aut provincias hostilis esse. et pauca feminarum necessitatibus concedi, quae ne conjugum quidem penates, adeo socios non onerent; cetera promiscua cum marito, nec ullum in eo pacis impedimentum. Bella plane accinctis obeunda: sed revertentibus post laborem, quod honestius, quam uxorium, levamentum? At quasdam in ambitionem aut avaritiam prolapsas. Quid? ipsorum magistratum nonne plerosque variis libidinibus obnoxios? non tamen ideo neminem in provinciam mitti. corruptos saepe pravitatibus uxorum maritos: num ergo omnes coelibes integros? placuisse quondam Oppias leges, sic temporibus Reipub. postulantis: remissum aliquid postea, et mitigatum, quia expeditur. Frustra nostram ignaviam alia ad vocabula transferri: nam viri in eo culpam, si femina modum excedat. porro, ob unius, aut alterius imbecillum animum, male eripi maritis consortia rerum secundarum adversarumque. Simul sexum natura invalidum desereri, et exponi suo luxu, cupidinibus alienis. vix praesenti custodia manere inlaesa coniugia: quid fore, si per plures annos, in modum discidii, obliterentur? Sic obviam irent*

¹ *Multa duritiae veterum.*] Cod. scr. et edd. vett. *duritia*. Dubium videri potest, utrum *duritiae*, vel *duritiae* (saepe enim in libris scriptis permutantur, v. g. *spe* et *spei*, *die* et *diei*, v. Drakenb. ad Liv. IX, 37.) an *e* vel *a duritiae* dederit Tacitus. Sed Genitivus sane Taciti consuetudini convenientior, unde recepisse videntur recensiores editores. An *duritis* dictum pro *duritiae*, ut ap. Virgilium *die* pro *diei* in illo: *libra die noctisque p. n. f. b.* ut alibi dicit *luxu* pro *luxui* et similia? v. Cortium ad Sall. lug. c. 52. Si Livium non dedecet *pernicie* pro *pernicii* V, 13. cur Tacitum dedecet? In hac ambiguitate, optimum duxi, veterem lectionem

servare. Heinsius volebat: *duritiae veteris*.

² *Melius et laetius.*] Consensu dicunt viri docti, legendum *in melius et laetius*: idque non dubitavi recipere: adeo certa et evidens res est. *et* in a finali in praecedentis vocis saepe interceptum, observarunt viri docti: item ab initiali sequentis: innumeris prope locis ad Liv. Drakenb.

³ *Adeo non.*] Pro *modum* etiam IV, 80. dixit, cum aliis huius aetatis scriptoribus.

⁴ *In modum discidii obliterentur.*] Scribe *discidii*. hoc est, divortii. Quasi divortium cum eis factum esset. Vt lib. 2, 86. *Agrippa discidio domum imminuerat, Gronovius.*

irent iis, quae alibi peccarentur, ut flagitiorum urbis A. V. meminissent. Addidit pauca Drusus de matrimonio 774. suo: nam principibus adeunda saepius longinqua imperii. A. C. Quotiens divum Augustum in Occidentem atque 21. Orientem meivisse, comite Livia? se quoque in Illyricum profectum; et, si ita conducatur, alias ad gentes iturum, haud semper aequo animo, si ab uxore carissima, et tot communium liberorum parente, divelleretur. Sic Caecinae sententia elusa. Et proximi senatus die, 35 Tiberius, per litteras castigatis oblique patribus, quod cuncta curarum ad principem reiicerent, M. Lepidum et Iunium Blaesum nominavit, ex quis proconsul Africae legeretur. Tum audita amborum verba, intentius excusante se Lepido, cum valetudinem corporis, aetatem liberum, nubilem filiam obtenderet: intelligereturque etiam, quod silebat, avunculum esse Seiani Blaesum, atque eo praevaleidum. Respondit Blaesus, specie recusantis, sed neque eadem adseveratione;

oim. Atqui sic habent edd. veteres Beroaldi, Alciati, Rhenani. adde ad II, 86. Primus disfidii dedit Aldus vitio, ut opinor, operarum. nam alias fere sequitur Rhenani editionem.

5 Tot communium liberorum parente. Non plus trium. infra: Eff se illi coniugem, et tres liberos. Lipsius.

1 Proximi senatus die.] Vititius dixisset proximo senatus die. Sed etiam alterum rectum est. Sueton. Caes. 79. proximo senatu L. Cassam sententiam dicturum.

2 M. Lepidum.] Duone ergo Lepidi eo tempore praenominibus iisdem? Nam alius certe ab isto, qui Proconsul Asiae, pagina superiore. Non censio: Manium censeo praenomen fuisse huic, non Marcum, facili scriptorum in nota ea lapsu. Et hercle Manium Lepidum supra reperies clare, Lepidae, quae damnata, fractam. Diversa etiam ingenia istorum. Marcus, ignavis, secors: Manius, prudens,

gravis, saevus aliorum adulationibus adversus. quem Tacitus ex professo laudat lib. 4. Repono ergo ubique Manium, in eo Lepido qui in Senatu et in urbe. Lipsius. Sed v. ad I, 13. hic quoque Gronovius debebat restituere M. pro Lipsiano Manius; ut fecit Ryckius. Manius Lepidus est Proc. Asiae, de quo ante c. 32. ubi tamen v. quae dixi.

3 Sed neque eadem asseveratione, et consensu adulationum.] Quid velit Tacitus, satis video; sed hoc ita sit expressum, ut ille voluit, nec ne, parum mihi liquet. Contrarium enim verba menti sonare videntur. Si auditus est consensu adulationum, videtur ei contigisse, quod desiderare se fingebat, et valuisse excusatio. Valde itaque vallem; et consensu adulationum adusus est. Intellige, visa est frangi et expugnari eius modestia, ut honestius remitteret, ac delatum honorem susciperet. Non ita intentus serioque sese excusavit: et ut maiori cum specie desisteret, subve-

36 ratione; et consensu adulantium haud iustus est. Exin
 A. V. promptum, quod multorum intimis questibus tegeba-
 774- tur. ¹Incedebat enim deterrimo cuique licentia, im-
 A. G. pune probra, et invidiam in bonos excitandi, ²ar-
 21. repta imagine Caesaris; libertique etiam ac servi, pa-
 trono vel domino, cum voces, cum manus intenta-
 rent, ultro metuebantur. Igitur ³C. Cestius, senator,

diffe-

nerunt pudori eius et iuverunt eum quasi cuneis factis obturbantes per adulationem et cogentes scilicet iudicio Caesaris et senator cedere. Ut libro 1. *Remisit Caesar adroganti moderatione.* Libro 12. *Et Caesar adulationibus senator libens cessit, ut vicefimo assatis anno consulatum Nero iniret.* Hi non *auditi* sunt: quippe orationi eorum repugnabatur: sed *adiuti* in eis, quae specie recusantium flagrantissime cupiebant. Verbum sic habes undecimo extremo: *Iuvisque eius oblivione Senatus.* Libro 12, 3. *Praevaluere haec adiusa Agrippinae ille: ebri.* Et eodem cap. 61. *Claudius facilitate solita, quod uni concesserat, nullis extrinsecus adiumentis velavit.* Suetonius Vitellio: *Neroni acceptior peculiari merito, quod praesidens certamini Nerone, cupientem inter citbarodos contendere, nec quamvis flagrantibus cunctis promittere audentem, ideoque egressum theatro, revocaverat quasi perseverantis populi legatione suscepta, exorandumque praebuerat.* Hic quoque *adiutus*, non *auditus*. Noster quoque libro 14. *Atque eum auctore Burrho prima censorum sribunorumque adulatio firmavit.* Et hoc adiuvandi genus. *Gronovius.* Enimvero *consensu adulantium adiuvari*, idem est, quod alterum. Consensus adulantium adjuvare simulatorem non aliter potest, nisi, ut credatur id, quod credi vult. Itaque legam nec *consensu adul.* vel *auditus* vel *adiutus* est, si in Cod. scripto esset illud *auditus*. Nunc lac.

Gronovii indicio constat, *auditus* esse coniecturam Beroaldi, quam pro lectione Codicis secuti sunt posteri editores: cum in Codice sit *band iustus*: ex quo ille fecit *band iustus*: quod nos quoque secuti sumus, ut melius conveniens scripturae Codicis et sententiae, quam vulgatam *auditus*. Participium *iustus*, ne cui insolens videatur, est etiam XIV, 4. Delectatur noster simplicibus, non admodum utitatis: sic *paratus* pro apparatus infra c. 52. 55. *Vincere* pro *devincere*, IV, 10. *firmare* pro *affirmare*, VI, 6, 50. *noscere* pro *cognoscere*, ibid. 9. *premere* pro *opprimere*, Hist. IV, 2.

1 *Incedebat deterrimo cuique etc.* v. ad c. 26. Idem c. 60. sic expressit *crebrescebat Graecas per urbes licentia asyla statuendi.*

2 *Arrepta imagine Caesaris.*] Graeci moris fuit, ad vim iniuriarumque arcendam, confugere ad templa, statuas, aras. Eo genere tutelae frequenter supplices utebantur, frequentissime servi. Vide nostra in EXCURS. F. *Lipfius.*

3 *C. Cestius Senator.*] Nescio an moris Tacito inter titulos addere, *Senator*. Et quid hic opus; aut quis nesciat, in Senatu non nisi Senatorem disseruisse? Ambigo (non enim affirmo) an non *Senior* substituendum: ad discrimen, quia reperiio illo aevo duos Cestios fuisse, patrem et filium. libro 6. infra. *Admonis Cestium patrem.* An magis placet, *Senatus?* quod esset in Senatu: elleipsi Tacito percrebra. *Lipfius.* Sed etiam I, 75. est *Pius Aurelius, Senator.* ubi non suspectum

differuit: *Principes quidem instar deorum esse: sed neque a diis, nisi iustas supplicum preces, audiri, neque quemquam in Capitolium, aliave urbis templa perfugere, ut eo subsidio ad flagitia utatur. Abolitas leges, et funditus versas, ubi in foro, in limine curiae, ab Annia Rufilla, quam fraudis sub iudice damnavisset, probra sibi et minae intenduntur: neque ipse audeat ius experiri, ob effigiem imperatoris oppositam. Haud dissimilia alii, et quidam atrociora circumstrepebant; precabanturque Drusum, daret ultionis exemplum: donec accitam convictamque attineri publica custodia iussit. Et Considius Aequus, et Coelius Cursor, equites Rom. quod fictis maiestatis criminibus Magium Caecilianum, praetorem, petivissent, auctore principe, ac decreto senatus puniti. Vtrumque in laudem Drusi trahebatur: ab eo, in urbe, inter coetus et sermones hominum, obversante, secreta patris mitigari. neque luxus in iuvene adeo displicebat.* *huc potius*

A.V.
774-
A.C.
21.

37

etum Lipsio. Discriminis causa ab aliis eiusdem nominis additum non dicam: non enim tollitur Lipsii dubitatio: sed ut distinguatur a Consularibus, praetoriis etc. Solet enim et alibi tale quid addere, ut c. 31. *Domitius Corbulo praetura functus.* adde II, 33. init. Plura exempla congestit Ryckius ex ipso Tacito, ubi Senatoris nomen additur, ut II, 27. VI, 38. XII, 42.

4 *Fraudis sub iudice damnavisset.*] i. e. perfecisset, ut ea ab iudice damnaretur fraudis. v. dicta ad Sueton. Tib. 8.

5 *Audeat ius experiri.*] A glossa videtur, *Ius.* Experiri enim, pro iure agere, frequentissimum piiscis. *Lipsius.* Olim tuebatur hunc locum Observ. libro II, II, quo viue, si tanti est. *Gronovius.* Nempe *ius experiri* h. l. est, uti potestate per leges data, abducendum convictum fraudis, donec iudicium solvat. Mox pro *et quidem* *Heinsius et quidem.*

6 *Convictamque.*] Non fraudis, quod frustra tentassent, sed probrorum et minarum, quas intendisset Cestio.

7 *Publica custodia iussit.*] Publicam custodiam, puto carcerem: discretamque a militari. *Lipsius.*

8 *Huc potius intenderes.*] Seneca De Benef. 8, 20. *Si marmora et vestes desideraveris, nihil oberis cuiquam id, quo luxuria eius instruitur: militem et arma non suggeram. Si pro magno petes munere artifices scenae, et scorta, et quae scitastem eius emolliant, libens offeram. Cui triremes et aerasas non mittem, lusorias et cubicalatas, et alia ludibria regum in mari lascivientium mittam.* Iuven. Sat. 4.

Atque ultimam bis potius nugis tota illa dedisset

Tempora sacrosinae: claras quibus absculit urbi

Illustresque nimis impune, et vindice nullo.

Gronovius.

2 Diem

A. V. tius intendere, ² diem editionibus, noctem convivii
 774. traheret, quam solus, et nullis voluptatibus avocatus,
 A. C. maestam vigilantiam, et malas curas exerceret. Non
 21. enim Tiberius, non accusatores fatiscabant. Et An-
 38 charius Priscus Caesium Cordum, proconsulem Cre-
 tae, postulaverat repetundis; addito maiestatis crimi-
 ne, quod tum omnium accusationum ¹ complemen-
 tum erat. Caesar Antistium Veterem ² e primoribus
 Mace-

2 *Diem aedificationibus.*] Verane haec lectio? si est, interpretor in Druso notari studium aedificandi, et crebras infansque substructiones. ex sententia scriptoris Graeci apud Suidam: Οικοδομήματα Ἀστέριος καὶ διαπαντός λειτουργίας χάριτις ἐλάττωται καὶ τὸς ἄρχωντας ἄρχων. Ψευδὲς γὰρ, ἢ ἄρχων ἢ χαλεπὸν οἰκοδομήματων εὐκρωσίειν. Nam hoc tolerabile, praequam illud Ferretti. *Aedificationibus*, ait, pro eo quod est emendandis rebus nisi in verbo mendum sit. Sed est profecto, me quoque iudice, mendum. Quis enim apud Romanos viro principi aedificationes vitio dedit? laudi potius: ut M. Agrippae, Augusto, alisque. Ex ut vitium sint: quis scriptor id prodidit de Druso? cuius monumentum ullum aedificiumve suspicione non tango. Lego, *editionibus*, convenienter sane ad Drusi mores. Nam Editiones, proprie spectacula muneraque. Editores, qui ea praebent, uti in Saturnalibus dixi. Diem ergo traheret Drusus editionibus, sive spectaculis: noctem, conviviis epulisque. Notant utrumque id vitium in eo scriptores. Noster supra: *Edendis gladiatoribus Drusus praesedit, quamquam vili sanguine nimis gaudens, quod in vulgus formidolosum, et pater arguisse dicebatur.* Vbi vides describi studium eius in gladiatores, non sine saevitiae nota. Nec in gladiatores modo, sed et histriones, scenicosque. Dio. Τοῖς τε ἑρχομαις ἔτι

ἀποδείκνυτο, ἔτι καὶ τὰς αἰδέων ἀ-
 τὸς, καὶ μὴ δὴ τῶν νόμων, ὅς ἢ
 τισίνας δὴ ἀτοίς ἰσχυρόν, κα-
 θίσταται. Id est, Pantomimis adeo
 deditus fuit; ut ad seditiones con-
 citaret eos, neque legibus, quas Ti-
 berius super iis tulerat, parere sine-
 ret. Iterum: τῶ δὲ Δρῶσι τῶ νικῶ,
 καὶ ἀεὶ γὰρ καὶ ἀμωτά, ἔτι
 καὶ τὰ ἐξέτατα τῶν ξιφῶν Δρῶσιανδ
 δὴ ἀτὸς κληθῆναι, ἔτι, καὶ
 ἔχθρο, καὶ ἰσχυρὸν καὶ ἰδίῳ καὶ
 δημοσίᾳ πολλοῖς. Id est, Druso
 autem filio, cum petulantissimus et
 crudelissimus esset, (adeo ut gladii
 acutissimi, Drusiani ab eo vocentur)
 vehementer succensus, publi-
 ceque ac privatim saepe inelamavit.
 Crudelis ergo Drusus, et ideo
 cruentis illis spectaculis gaudens:
 quae sibi non in publico solum, ut
 opinor: sed saepe domi repraesent-
 abat et in hortis. De ebrietate
 eius, vide eundem libro 58. Haec Taciti mens, haec lectio:
 me quidem iudice. Sed qui gladii
 illi Drusiani, quos D. o. nomi-
 nat? vide, si lubet, in EXCURS.
 G. Lipsius.

1 *Complementum erat.*] Plinii ver-
 bis, unicum crimen eorum, qui crimi-
 mine vacabant. Lipsius.

2 *E primoribus Macedoniae.*] Ma-
 retus concubebat e provincia Mac-
 e provincia Macedoniae. Quasi non
 Suetonius in Octavio 79. Ἴς qui-
 dam e primoribus Galliarum con-
 fessus sit inter suos etc. Idem Liber.
 49. Praeterea Galliarum et Hi-
 sp.

Macedoniae absolutum adulterii, increpitis iudicibus, A. V. ad dicendam maiestatis causam retraxit, ut turbidum, 774. et Rhescuporidis consiliis permixtum, qua tempestate, A. C. 21. ^{21.} Corye, fratre, interfecto, bellum adversus nos voverat. Igitur *aqua et igni interdictum reo, adpositumque, ut teneretur insula, neque Macedoniae neque Thraciae opportuna.* Nam Thracia, diviso imperio in Rhoemetalcen, et liberos Coryis, quis ob infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, insolentia nostri discors agebat; neque minus Rhoemetalcen, quam Trebellienum, inculans, popularium iniurias inultas sinere. * Coelaetae; Odrusaeque, et alii, validae nationes, arma cepere, ducibus diversis, et paribus inter se per ignobilitatem: quae causa fuit, ne in bellum atrox coalescerent. pars turbant praesentia: alii montem Haemum transgrediuntur, ut remotos populos concirent: plurimi, ac maxime compositi, regem, urbem-

Spaniarum, Syriaeque et Graeciae principes confiscatos. Gronovius.

[Corye fratre.] Minime hercle fratre, sed (Tacito ipsi si fides) fratris filio. Ita enim libro 2. c. 64. Kriptum: *Omnes eam nationem Rhoemetacles tenuerat. quo de facto Augustus partem Thracum Rhescuporidi fratri eius, partem filio Coryi permisit.* Et Velleius: *Qua ille prudentia Rascopolim interfectorem fratris sui filii Coryis convocavit.* Quia humani ergo aliquid Tacitus hic passus sit, nemo negaverit. Lippinus. Mihi non credibile, lapsum Tacitum in re ea, quam non obiter tractaret, (in quo genere etiam alius tale quid accidit) quam alio loco recte tradiderat. Itaque pronior sum in Mureti coniecturam, e compendiaria scriptura FR. F. vulgatam lectionem ortam, cum librarii eam non adsequerentur, aut ad F. temere omisissent. Neque dubitarem sic rescribere, nisi altera loci emendandi ratio spectasset, ut e margine in textum transire hoc verbum diceremus:

sive adscriptum a non satis perito, sive depravatum casu, aut vitio librarii aliquo: Quorsum enim addat rem paullo ante traditam? lae. Gronovii *et fratre* probare non sinunt verba *qua tempestate*, et ordo verborum.

[Coelaetae, Odrusaeque, et alii.] A Plinio *Celaetae* dicuntur: a Dione libro 54. *Σιλλυται*, sed corrupte. Qui autem, *Alii*? Populi nomen, sed perversum. Placuit in Epistolicis, *Alii*, reponi: et causam vide. At nunc verum censeo, *Dii*. quae vox abiit in *alii*; linea tantum diducta. Similis error notatus mihi infra, in Agricolaе vita. Dii autem, montani Thracae. Locuples auctor Thucydides libro 2. *Περικλέους δὲ καὶ τῶν ἑσπινῶν ἑσπινῶν πολλὰς, οἱ δὲ οὐ καλῶνται, τὴν ῥεῖσιν οἱ πολλοὶ οὐκ ἴσθουσιν.* Lippinus. Pro *Coelaetae* scribendum *Caelesae* e Ptolemaeo, Plinio, Livio, putat Ryckius. Vere, ut opinor. Locus Livii tamen XXXVIII, 40. incertus, cum ibi e mera coniectura sic legatur.

urbemque ⁵ Philippopolim, a ⁶ Macedone Philippo
 39 sitam, circumfidunt. Quae ubi cognita ¹ P. Velleio,
 A. V. (is proximum ² exercitum praesidebat) alarios equi-
 774. tes, ac leves cohortium mittit in eos, qui praeda-
 A. C. 21. bundi, aut adsumendis auxiliis, vagabantur. Ipse
 robur peditum, ad exsolvendum obsidium, ducit.
 Simulque cuncta prospere acta: caesis populatoribus,
 et dissensione orta apud obsidentes, regique oppor-
 tuna eruptione, et adventu legionis. neque aciem aut
 40 proelium dici decuerit, in quo femerme ac palantes
 trucidati sunt, sine nostro sanguine. Eodem anno
 Galliarum civitates, ob magnitudinem aeris alieni, re-
 bellionem coeptavere: cuius exstimulator acerrimus,
 inter Treveros Iulius Florus, apud Aeduos Iulius Sa-
 crovir. nobilitas ambobus, ¹ et maiorum bona facta,
 eoque

⁵ Philippopolim.] Describit eam Strabo libro 7. in Astorum regione: *ῥηφίππουσι δὲ τὸ Βυζαντίον τὸ πρὸ Ἀσῶν Ἰσθμῶς*, (ex Livio, *Ἀστων* leg. esset) *ἐν ᾧ πάλαι Καλιβη, Φίλιππος τὸ Ἀμύντιος τὸς ποταμοῦ ἐστὶν ἐν ταῦτα ἰδρῖσσαντος*. id est: *Superiacet Byzantium Astorum gens, in qua opidum Calybe, in qua Philippus Amyntae F. pessimos quosque collocavit*. Dicta eadem est, Trimonium, Poneropolis, *Δαλμανολις*, causis claris e Strabone. *Lipinus*.

⁶ A Mac. Philippo sitam.] Ne quis *postquam* legendum putet, caveat ipse Tacitus aliis locis similibus. v. ad II, 7. nec opus cum Freinsb. emendare *Macedoni Philippo*. Nulla necessitas est credendi, Tacitum semper graecismo usum, ut iam aliquoties monui.

¹ P. Velleio.] Sunt qui illum velint esse, cuius Breviarium historiae in manu: serium, doctum, quantumvis opus, sed plenum adulationis foedissimae, cuius me puderet. Nec abnuerim, quin ille sit. Meruit servitio tam proiecto evehi ad res magnas. quumquam modicus originis, ut ipse faceret vide-

tur, et diu tantum Trib. militum: postea praefectus Ti. Caesaris per novem annos aut Legatus, ait ipse libro 2. Praenomen tamen illi in vulgatis libris est, Caius: nec id moveat. Nam Priscianus libro 6. eundem Marcum appellat: noster hic Publum. Quam confundi illa soleant, doctus scio. *Lipinus*. In Cod. MS. est *P. Velleio*, unde Bezaoldus fecit *Velleius*: quo occasionem huic notae datam ait Iac. Gronovius. Sed an *Vellaeus* aliud nomen est quam *Velleius*? Sic *Cadius* et *Cnaeus* scribitur, et alia similiter. Ceterum vix credam h. l. intelligendum historicum: cum ipse nihil de hac expeditione dicat in historiis suis, quae ultra hoc tempus porrigitur: non praetermissurus utique, ut putat Ryckius ad h. l.

² Exercitum praesidebat.] Saepè hac forma utitur noster, ut IV, 5. 72. XII, 29. intellectu *τὸ ad vel apud*.

¹ Et maiorum bona facta.] Rhenanus coniciebat *bene facta*. Male. ut *bene dicta* et *bona dicta*, quamquam hoc *ἀγαθὰς*: sic *bona facta* et *bene facta*. *Idem cap. 63.*

provo

eoque Romana civitas olim data, cum idrarum, nec nisi virtuti pretium esset. Ii, secretis conloquiis, ferocissimo quoque adsumpto, aut quibus ob egestatem, ac metum ex flagitiis, maxima peccandi necessitudo, componunt, Florus Belgas, Sacrovir propiores Gallos concire. Igitur per conciliabula et coetus seditiosa differebant, *de continuatione tributorum, gravitate fenoris, saevitia ac superbia praesidentium, et discordare militem, audito Germanici exitio. egrégium resumendae libertati tempus, si ipsi florentes, quam inops Italia, quam imbellis urbana plebes, nihil validum in exercitibus, nisi quod externum, cogitarent.* Haud ferme ulla civitas intacta feminibus eius motus fuit: sed erupere primi Andecavi, ac Turonii. quorum

A. V.
774.
A. G.
21.

prava dicta factaque: qui locus iam laudatus Gronovio fil.

2 *Per conciliabula et coetus.*] Scio quidem nunc vulgo ita loqui doctos etiam homines, ut conciliabula dicant per contemptum quantumvis magna et frequentia concilia: sed ubi quis veterum ita locutus sit, etiamnum quaero. Romanis vicorum aut oppidulorum, quae ius nundinarum habent, numero erant, ut cum foras conciliabula iungunt. Extra haec conciliabulum haud dubie concilium minus aut minus frequens est. Nec conciliabula et coetus aliter dicuntur quam concilia et coetus. Cicero in Somn. Scip. concilia coetusque hominum iure sociati. Item, in illud dicitur animorum concilia coetusque proficiscar. De finibus libro 2. opiniones, quae apud populum, quae in omni coetu conciliaque preferendae sunt. Idem pro domo: quoniam plebi quoque urbanae maiores nostri conventicula et quasi concilia quaedam esse volebant. Non magis apud Tacitum conciliabula vel per contemptum vel taurummodo de clandestinis his tractatur quam Ciceroni conventicula. Sed nec concilia tam honesta

appellatio est, ut non et interdum de clandestinis coetibus usurpetur. In Tacito igitur ut non excludo congressus quoque secretos: ita expressum censeo id ipsum, quod Florus ait de Vercingentorige: *ille festis diebus et comicialibus, quum frequentissimos in lucis haberet: ferocibus dictis ad ius pristinum libertatis erexit.* Sed tempus Florus, loca Tacitus designat. Per minora et maiora populorum concilia, per vicos et oppida mercatum aut sacrorum tempore, per loca, et tempora ubi quibusque magno aut aliquo numero coire ipsis inter se licebat. Gronovius.

3 *Gravitate fenoris.*] Ita hoc habet provinciales et oppida, cum tributis gravibus premerentur, aliisque extra ordinem oneribus, pecuniam mutuam capiebant a divitibus illis Romanis, idque grandi fenore. Vnde haec querela, et in Cicerone exempla iam tunc sunt: et Dio scribit Senecam cassam rebellioni Britannicae, sub Nerone, dedisse, quod quadringsenties HS. grandi fenore creditum, subito unum-versum repetiisset. Lipsius. v. Cicero: ad Att. L. VI.

A. V. rum Andecavos ¹ Acilius Aviola, legatus, excita co-
 774. horte, quae Lugduni praesidium agitabat, coërcuit.
 A. C. Turonii legionario milite, quem ² Visellius Varro,
 21. inferioris Germaniae legatus, miserat, oppressi, eod-
 em Aviola duce, et quibusdam Galliarum primori-
 bus; qui tulere auxilium, quo dissimularent defectio-
 nem, magisque in tempore esserent. spectatus et Sa-
 crovir, intecto capite, pugnam pro Romanis ciens,
ostentandae, ut ferebat, *virtutis*: sed captivi, *ne in-*
cesseretur telis, adgnosendum se praebuisse, arguebant.
 Consultus super eo Tiberius, aspernatus est indicium,
 42 aluitque ³ dubitatione bellum. Interim Florus insiste-
 re destinatis, pellicere alam equitum, quae, con-
 scripta Treveris, militia disciplinaque nostra habeba-
 tur, ut, ¹ caesis negotiatoribus Romanis, bellum inci-
 peret: paucique equitum corrupti; plures in officio
 mansere. Aliud ² vulgus obaeratorum ³ aut clien-
 tium arma cepit: petebantque saltus, quibus nomen
Arduenna, cum legiones utroque ab exercitu, quas
 Visellius et C. Silius adversis itineribus obiecerant,
 arcuerunt. praemissusque, cum delecta manu, Iulius
 Indus, e civitate eadem, discors Floro, et ob id na-
 vandae operae avidior, inconditam multitudinem ad-
 huc

¹ *Acilius Aviola.*] Hic ille ipse, quem Plinius, insigni exemplo, elatum in rogo revixisse tradidit: et quia subveniri non potuit, vivum exultum. Nam quod Onufrius alii- que ad illum Acilium referunt, qui consul extremus Claudio: desinant licet erroris, manifestus *ἀναρροισιῶδες* est. Nam ecce Valerius (quem scripsisse omnes scimus Tiberio imperante) lib. 1. cap. 8. eandem historiam recensuit. Quomodo autem ille operi suo iniecit, quod post Claudium gestum. *Lipsius.*

² *Visellius Varro.*] Nominatur in lapide Romae.

L. VISELLIUS C. F. VARRO
 CVRATOR. RIPAR. ET ALVEI
 TIBERIS.

Fiene, an alius? *Lipsius.*

³ *Dubitatione.*] Heinsius: *dilatione*: male. *dubitatio* est cunctatio: cum deliberamus quid agendum sit, et in neutram partem decernimus. vid. *infra*. ad IV, 42.

¹ *Caesis negotiatoribus Rom.*] Nam hi erant, qui fenore gravi premebant provinciales, ut e Ciceronis l. c. patet. adde, si lubet, diatriben nostram de negotiatoribus Romanis.

² *Vulgus obaeratorum.*] More Galliae. Vide Caesarem *commentar.* 1, 4. *Lipsius.*

³ *Aut clientium.*] Quorum summa fides in patronos. Gaciar B. G. VII, 40.

4 *Vista*

huc disiecit. Florus incertis latebris victores frustra-
 rus, postremo, ⁴ visis militibus, qui effugia insede-
 rant, sua manu cecidit. Isque Treverici tumultus
 finis. Apud Aeduos maior moles exorta, quanto ci-
 vitas opulentior, et comprimendi procul praesidium. 43
A.V.
 Augustodunum, caput gentis, armatis cohortibus
 Sacrovir occupaverat, ¹ nobilissimam Galliarum subo-
 lem, ² liberalibus studiis ibi ³ operatam, ut eo pigno-
 re parentes propinquosque eorum adiungeret. simul
 arma, occulte fabricata, iuventuti dispertit. Qua-
 draginta millia fuere, quinta sui parte legionariis ar-
 mis; ceteri cum venabulis et cultris, quaeque alia
 venantibus tela sunt. adduntur e servitiis ⁴ gladiatu-
 rae destinati, ⁵ quibus more gentico, continuum fer-
 ri tegimen, ⁶ *Cruppellarios* vocant, inferendis ictibus
774
A.C.
21.

S 2

inhabiles,

⁴ *Visis militibus.*] Heinſius: ob-
 ſiſ militibus.

¹ *Nobilissimam.*] Manuſcripti le-
 ctio eſt *nobiliffimarum*, pro quo
 recte reſpoſitum *nobiliffimam*. Ce-
 terum, utrum et nob. ad *nobiliffi-
 musque*, vel ob *nobiliff* legendum,
 quorum iſtud Lipſio, illud Pichenae,
 hoc Acidalio placet, difficile eſt di-
 cere. Heinſius etiam putabat: *no-
 biliffima G. ſubole l. ſ. i. operata.*

² *Liberalibus studiis ibi operatam.*] Digna res nota, quod iam tunc ea
 urbs hoſpitiſm Muſarum. Nam
 Rhenano quae laeva mens fuit, cum
 gloriam eam transferre voluit ad
 Auguſtocienſes? Scilicet indigni
 hac gloria nos Galli. Tueor et re-
 tinco in EXCVRS. H. Lipſius.

³ *Operatam.*] Boxhornius. vult
operatam. Quasi operati studiis
 dici nequeant, qui cum maxime
 studiis attendunt. Livius lib. 4. *rem
 ſenſibilem ſaltem acquieſcere eo tem-
 pore, quo corpus addictum atque
 operatum reipub. eſſet*. Plinius 26, 2.
ſolent in ſcolis operatos. Grono-
 vius.

⁴ *Gladiatorum destinati.*] E. Gal-
 li genus gladiatorum, qui Mirmil-

lones: quorum arma hic deſcripta.
 Vide Saturnalia noſtra. Lipſius.

⁵ *Quibus more gentico.*] Tertul-
 lianus de anima: *pro gentica, pro
 avita, pro publica aut privata de-
 votione*. Habet etiam Avienus Fe-
 ſtus in Ora Maritima. Gronovius.

⁶ *Cruppellarios vocant.*] Non alibi
 ea vox mihi lecta. Haefi, ne *Cli-
 banarios* ſcribendum eſſet. Naza-
 rius in Laudatione Conſtantini
*Quae enim illa fuiſſe dicitur ſpe-
 cies: quam aſtro viſu? quam ſor-
 midoſa? operimento ferri equi at-
 que homines pariter obſeſi. Ciba-
 narius in exercitu nomen eſt: ſuper-
 ne omnibus tectis, equorum pecto-
 ribus demiffa lorica et corum tenus
 pendens, ſine impedimento grefſus a
 noxa vulneris vindicabat*. Ammia-
 nus l. 16. *Sparſique cataphracti
 equites, quos Cibbanarios dicitans*.
 Iterumque: *Norans enim licet pru-
 dentem ex equo bellatorem cum Cli-
 banario noſtro congreſſum, regmini-
 bus ferreis abſcondito bellatori nocere
 non poſſe*. Vocem peregrinam
 et Perſicam eſſe, ſuadeor Lampri-
 dii verbis in Severo: *Centum nullis
 equitum eorum ſudimus Caſapbra-
 carios, quos illi Cibbanarios vocant*.

Alio-

vulgatis leviora. Interim Silius, cum legionibus dua-⁴⁵
 bus incedens, praemissa auxiliari manu, vastat Sequa-^{A. V.}
 norum pagos, qui finium extremi, et Aeduis conter-⁷⁷⁴⁻
 mini sociique, in armis erant. Mox Augustodunum^{A. C.}
 petit propeo agmine, certantibus inter se signiferis,
 fremente etiam gregario milite: *ne suetam requiem, ne
 spatia noctium opperiretur; viderent modo adversos, et
 aspicerentur: id satis ad victoriam.* Duodecimum
 apud lapidem, Sacrovir, copiaeque patentibus locis
 apparuere. in fronte statuerat ferratos; in cornibus
 cohortes; a tergo semermos. Ipse inter primiores
 equo insigni adire, memorare *vetères Gallorum glo-
 rias, quaeque Romanis adversa intulissent: quam deco-
 ra victoribus libertas:* ¹ *quanto intolerantior servitus
 iterum victis.* Non diu haec, nec apud laetos: ete-⁴⁶
 nim propinquabat legionum acies; inconditique ac
 militiae nescii opidani ¹ neque oculis neque auribus
 satis competebant. contra Silius, etsi praesumpta spes
 hortandi cauffas exemerat, clamitabat tamen: *Fuden-
 dum ipsis, quod Germaniarum victores adversum Gallor,
 tamquam in hostem, ducerentur. una nuper cohors ² re-
 bellem*

S 3

ita celant, et abditos tenent sensus suos, ut affectui non liceat: qui etiam laudat Turneb. Adv. III, 15. Casaubon. ad Cic. Ep. ad Att. IV, 6. Polybius vocat βῆθος in Excerpt. p. m. 1441. ad quem locum videndus Valesius: Cicero βῆθος ad Att. L. c. et V, 10. VI, 1. Tunstallus in Epist. ad Middletonum p. 114. interpretatur prudentiam, ex l. 8. non male: est enim illa altitudo pars prudentiae: sed illud accuratius. Atque sic etiam ceperim apud Ciceron. Off. I, 25. quem locum non bene tentant Fearcius et Cnapmannus, ut alio loco ostendit. Sic Ovidius Am. II, 4. 16. *ex alto dissimulare:* ubi vid. Burmannum, qui recte de profundo silentio capit. Similiter *altitudinem animi* et in loco nostro, et apud Ciceronem Off. I, 25. capere video Drakenb. ad Livium IV, 6.

¹ *Quanto intolerantior iterum servitus victis.*] A. Gellius lib. 19. cap. 7. inter ea quae notat ex Livio: *item, Caris intolerantibus, pro intolerandis.* Et hinc *intolerantia morum Tiberii*, qui scilicet ferri nequirent, Suetonio cap. 51. *Gronovius.* Non ergo necessarium cum Grotio corrigere *intolerantior* ex XII, 11. ubi *tolerantior* occurrit.

¹ *Neque oculis neque.*] Sallustianum est apud Nonium: *Formidine assonis, neque animo, neque auribus, aut lingua competere.* Etiam tale hoc Livii lib. 5. *Romani ne auribus quidem atque oculis satis constare poterant.* Lipsius. add. Cor-tium ad Sallust. fr. p. 953. et quos ibi laudat.

² *Rebellem Turonium.*] Itane *Turonium*, an verius *Andecavum*? Ipse quidem paullo ante narravit: *Andecavos Asilius Aviola, excita cohorte*

- A.V. *bellem Turonium, una ala Treverum, paucae huius*
 774. *ipsius exercitus turmae profigavere Sequanos. quanto*
 A.C. *pecunia dites et voluptatibus opulentos; tanto magis im-*
 21. *belles Aeduos, evincite, et fugientibus consulite.* In-
 gens ad ea clamor: et circumfudit eques; frontemque
 pedites invasere. nec cunctatum apud latera. paullum
 morae attulere ferrati, restantibus laminis adversum
 pila et gladios: sed miles, correptis securibus et do-
 labris, ut si murum perrumperet, caedere tegmina et
 corpora: quidam trudibus, aut furcis, inertem mo-
 lem prosternere; iacentesque, nullo ad resurgendum
 nisu, quasi exanimis linquebantur. Sacrovir primo
 Augustodunum, dein, metu deditiois, in villam
 propinquam cum fidissimis pergit. Illic sua manu,
 reliqui mutuis ictibus occidere. ³ incensa super villa,
 47 omnes cremavit. Tum demum Tiberius, ortum pa-
 tratumque bellum, senatui scripsit: neque dempsit,
 aut addidit vero; sed *fide ac virtute legatos, se consi-*
liis superfuisset. simul causas, cur non ipse, non Dru-
 sus profecti ad id bellum forent, adiunxit, *magnitu-*
dinem

cohorte quae Lugduni praesidium agi-
sabab, coercuit: Turonii, Legiona-
rio milite, quem Vifellius Varro
miserat, oppressi. Lipsius.

3 *Et fugientibus consulite.*] Video Freinshemium interpretari: *ite, vincite, aut potius sponte iam fugientes cursu sequimini.* Sed quem auctorem apud alium invenire est *consulere* pro cursu sequi? aut quem apud omnino *consulere*? Nam et quod Muretus addit ex Livio, fucatum. est enim XXIV, 28. ubi nihil melius, quam omnium codicum *consulere*: et quod ex nostro Vrsinus lib. 6, 36. non stat bono ralo; legendum enim, *ocultos concilii*, ut Acidalius et Freinshemius viderunt. Quid si legamus: *et fugientibus consulite*, id est, trepidos et tantum non iam fugientes exsultate detractisque armis et insignibus militariibus leviores et fugae paratiores reddite. Gronovius. *Consulite*

placet etiam Heinio, sed alio sensu, nempe, ut dictum sit *proparcite*: quem vide Obs. Misc. IX. p. 392. idem placebat Ryckio: nec dubito verum esse. Idem volebat Graev. in ep. ad Heinium T. IV. Collect. Burm. p. 496. qui et alibi in Cod. Med. esse *consulere* monet pro *consulere*, interpretaturque *parcite*. Itaque non dubitavi recipere.

4 *Incensa super villa.*] Cod. MS. et Heroaldus, et Alciatus *ingressa*: pro quo in Rhenani, Aldi edd. *incensa*. recte, ut opinor. Iac. Gronovius tamen malebat *ingesta*: bene, si sequeretur: *omnes obruit, oppressit*, aut simile quid. Nunc *omnes cremavit* desiderat mentionem incendii.

1 *Superfuisset.*] Adfuisset, opem tulisse. vid. Intt. ad Gellium I, 22. quem locum hic iam laudavit Muretus.

dinem imperii extollens; ² neque decorum principibus, A. V.
si una alterave civitas turbet, ³ omissa urbe, unde in 774-
omnia regimen. nunc quia non metu ducatur, iturum, A. C.
ut praesentia spectaret, componeretque. Decevere 21.
 patres vota pro reditu eius, supplicationesque, et
 alia decora. Solus Dolabella Cornelius, dum anteire
 ceteros parat, absurdam in adulationem progressus,
 censuit, ut *ovans e Campania urbem introiret*. Igitur
 secutae Caesaris litterae, quibus *se non tam vacuum*
gloria praedicabat, ut, post ferocissimas gentes perdomi-
tas, tot receptos in iuventa, aut spretos triumphos, iam
senior peregrinationis suburbanae inane praemium pete-
ret. Sub idem tempus, ut *mors Sulpicii Quirini* ¹ **48**
publicis exsequiis frequentaretur, petivit a senatu. Nihil
 ad veterem et patriciam Sulpiciorum familiam Quiri-
 nus pertinuit, ortus apud municipium Lanuvium:
 sed impiger militiae, et acribus ministeriis, ² consula-
 tum sub Divo Augusto; ³ mox, expugnatis per Cilici-
 am Homonadensium castellis, insignia triumphi ade-
 ptus;

S 4

ptus;

² *Neque decorum Principibus.]* Nam in minoribus bellis, Principi, ut Claudianus ait,

Vindictam mandasse sat est.

Et ipsa Roma huic rei apud eamdem vatem:

— *medium non deserit unquam*
Caeli Phoebus iter, radiis tamen
omnia lastrat.

Lipfius.

³ *Omissa urbe.]* Pichena et Iac. Gronovius putant intelligi ex antecedentibus *proficisci ad id bellum*: sed Freinshemius legendum censet *omissae urbem*. Sane illa repetitio h. l. durior est, ut et Ryckiana, qui e sequentibus intelligi volebat *daci*. Corruptela potuit nasci e compendiarie scriptura *omisse*. Sed etiam Heinssii remedium satis lene: *omissam urbem*.

¹ *Publicis exsequiis.]* De quibus v. Gutherium de Iur. Man. II, 1.

² *Consularum sub.]* Consul fuit anno urbis DCCXLI. cum M. Va-

lerio Messalla. Quirinius a Dione, Iosepho, Tacito constanter appellatur: ut mirer cur maluerit Onufrius, Quirinus. *Lipfius*. Sed vid. ad II, 30. extr.

³ *Mox expugnatis per Ciliciam.]* Tangit historiam Iustus, quod sciam, Strabo, lib. 12. τὰς δὲ Ὀμοναδίας Κυρηνίας ἑκατέρωθεν ἀμῦν, καὶ τετραμυριακίης ἀπὸ τῆς Ἰζύρου καὶ συνήρουν αἰς τὰς Ἰγγύς ἀβλακ. τὴν δὲ χώραν ἀπὸ τῶν ἑρμῶν τοῦ Ἰν ἀμῦν. id est, *Homonadensium autem Quirinius fame expugnatis, quattuor millia virorum cepit et in vicinas urbes distribuit, regione spoliata omni iuvenute*. At idem is etiam in Africa gessit, si Floro accredam, aut certe veteribus eius libris. Nam libri ultimi cap. ultimo, ubi legitur: *Marmaridas atque Garamantas Furnio subigendos dedit*: alter meus scriptus codex, *Curinto*, alter *Quirino* refert, et puto recte. *Lipfius*. v. ibi viros doctos et inpr. Duker.

4 *Danf-*

A.V. ptus; ⁴ datufque rector C. Caefari, Armeniam obtinenti, Tiberium quoque, Rhodi agentem, ⁵ coluerat. 774. quod tunc patefecit in fenatu: laudatis in fe officiis, A.C. et ⁶ incufato M. Lollio, quem, *auctorem C. Caefari* 21. *pravitatis et difcordiarum*, arguebat. fed ceteris haud laeta memoria Quirini erat, ob intenta, ut memoravi, Lepidae pericula, fordidamque et praepotentem fenectam. Fine anni, ¹ C. Lutorium Prifcum, equitem Romanum, poft celebre carmen, quo Germanici fuprema deflevérat, pecunia donatum a Caefare, ² corripuit delator, obiectans, *aegro Drufo compofuiffe, quod, fi exftinctus foret, maiore praemio vulgaretur.* Id C. Lutorius in domo P. Petronii, focru eius Vitellia coram, multifque inluftribus feminis, per vaniloquentiam legerat. Ut delator exftitit, ceteris ³ ad dicendum testimonium exterritis, fola Vitellia, *nihil fe audiviffe*, adfeveravit. fed arguentibus ad perniciem plus fidei fuit. fententiaque Haterii Agrippae, confulis

⁴ *Datusque rector.*] Diu etiam poft in Syriam miffus, ad cenfus defcribendos. de qua re multa Iofephus lib. 18. cap. 1. 2. et feq. Et mentio eius apud Lucam in hiftoria facra, *Lipfus*.

⁵ *Coluerat.*] Prudentior Archelao, qui Rhodi agentem nullis officiis coluerat, II, 42.

⁶ *Incufato M. Lollio.*] Ita emendavi olim, cum vulgo effet *M. Follio*. Haufi emendationem facile ex hiftoria, quae apud Suetonium: *Namque privignum Caium Orienti praepofitum, cum vifendi gratia iradiffes Samum, alieniorem fibi fenfit ex criminationibus M. Lollii comitis et rectoris eius.* Item Plinium libro 9. et Velleium libro 2. Fuit enim hic Lollius C. Caefari rector, quo more principibus iuvenibus etiam nunc dantur: et poft illum P. Sulpicius Quirinus, Tiberio amicus. Causa erroris, quod in prifcis libris fine geminatione fere: *Lollio*. *Lipfus*.

⁷ *Pravitatis et difcordiarum.*]

Sic Livius, *pravitas confulum difcordiaeque inter ipfos*, lib. 4, 26. ubi vide nofta. *Gronovius*.

¹ *C. Lutorium Prifcum.*] Vulgo, *Lutorium*. Sed Dio auctor fic emendandi, apud quem eft, *ταὺς Λουρούσιος*. Error ex adhaefu notarum, ut infra *Panteius*, qui eft P. Anteius. Mentio huius aut alterius Lutorii apud Plinium libro 7. cap. 29. ubi tamen male, *Sutorium Prifco*. *Lipfus*.

² *Corripuit delator.*] Curtius lib. 10. *Rex cognita cauffa pronuntiavit, ab accufatoribus unum et id maximum crimen effe praeteritum, defperationem falutis fuae. nunquam enim talis auferas, qui ipfum ex India foffitem aut opaffent reverti, aut credidiffens reverfuram.* *Gronovius*.

³ *Ad dicendum testimonium exterritis.*] Ita territis metu periculi, ut dicerent testimonium contra C. Lutorium. formam loquendi fupra iam illustravimus II, 62. Sic etiam

Livius

A. V. caretur tam praecipitis² verborum poenas: laudaret
 774- Lepidum, neque Agrippam argueret. Igitur factum
 A. C. S. C. ne decreta patrum³ ante diem decimum ad⁴ aera-
 21. rium deferrentur; idque vitae spatium damnatis pro-
 rogaretur. sed non senatui libertas ad poenitendum
 erat; neque Tiberius interiectu temporis mitigaba-
 tur

2 Verborum poenas.] Recte, quia verba, non facta Lurorii poena adfecta sunt. Nec male tamen, reorum poenas, argumento decreti, quod securum. Lipsius.

3 Ante diem decimum.] Interciderat nota numeri, quam nos certis auctoribus restitimus. Suetonio in Tiber. cap. 75. Nam cum Senatusconsulto cautum esset, ut poena damnatorum semper in decimum diem differretur. Dione libro 57. Καὶ ἄβγμα τι παραδοθέντος ἐνθάυτα, μήτ' ἀποδύσασιν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τὸν παταψυφισθέντα ὑπ' ἀδελφῶν, μήτε τὸ γράμμα τὸ ἐπ' ἀδελφῶν γυμνασίων, ἢ τὸ θυμολογίων ἐντὸς οὐδ' ἀδελφῶν ἀποτίθεται. Qui et idem repetit, sine libri 58. Neq' aliud Seneca sensit, De tranquillitate l. cap. 14. Credisne illum decem medios usque ad supplicium dies sine ulla sollicitudine exegisse? Mansisse videtur id decretum, donec Theodosius Imp. elementissime convicto et damnato reo dies indulfit triginta vitae: in l. Si vindicari C. De poenis. Sidonius ergo non abest quin falsus sit, l. 1. Epist. qui id tribuit SC. Tiberiano. Ex opere, inquit, Sc. Tiberiano triginta dierum vitam post sententiam trahit. Haec satis certa videbantur: at turbant me Declamatores: inter quos Quinctilianus Themate declamationis CCCIII. Damnatorum, inquit, supplicia in diem tricesimum differantur. Et in ipsa Declamatione: Et mihi videtur ideo confisuta esse lex, quae damnatum post tricesimum diem puniri voluit? quoniam videbas legum laser posse fieri ut deciperetur accusator.

Item Calpurnius Flaccus (Pitheos nostro auctores hos debemus) Declamat. 25. Poena raptores in diem tricesimum differatur. Nam vixisse istos ante Theodosii longe aevum, satis claret. An igitur exolescentem retulit dumtaxat ratumque Tiberianam legem habuit Theodosius, et in Tacito, Dione, Seneca, suspicamur de mendo? An potius Declamatores illi in transcribendo vitiosi a posteris sunt, et ad posteriorem illam legem aprati? Me hercle haereo. eo magis, quod Quinctilianum illum Augusti aevo vixisse voluit: quod ex hoc loco non potest. Lipsius. Iac. Sirmondus haec sic conciliat, ut novo aliquo SCto postea, incertum quo tempore, viginti dies adiecti sint, et tamen iste numerus dierum tributus sit primo illi SCto, quod de spatio temporis inter condemnationem et supplicium primum sub Tiberio factum sit: quale quid saepe in aliis legibus lectum. vide quae diximus ad Suetonium Excurs. XXIV. Eam rationem probat Ryckius ad h. l. merito: quem vide.

4 Ad aerarium deferrentur.] In aerario tabulae publicae et acta Senatus. Livius libro 35. Verum cum sint notissimae sibi cum Consule inimicitiae, quid ab eo posse quemquam aequi expectare, qui per infrequentiam furtim facrum Sc. ad aerarium deculeris? Nec ante rata, donec delata. interea Auctoritas dicebatur, non Sc. ut ex Cicerone et Dione iam alii notarunt. Vide similem in Tacito locum libro 13. de multis Aedilium. Lipsius.

tur. C. Sulpicius, D. Haterius consules ¹ sequuntur: 52
inturbidus externis rebus annus: domi suspecta feve- A. V.
ritate advertum luxum, qui immensum proruperat ad 775-
cuncta, quis pecunia prodigitur. Sed alia sumptuum, A. C.
quamvis graviora, dissimulatis plerumque pretiis, oc- 22.
cultabantur; ventris et ganeae paratus, adfiduis ser-
monibus vulgati, fecerant curam, ne princeps anti-
quae parcimoniae durius adverteret. Nam, incipien-
te C. Bibulo, ceteri quoque aediles disseruerant, ² *Sper-
ni sumptuariam legem, vetitaque utensilium pretia au-
geri in dies: 4 nec mediocribus remediis fisci posse.* et
consul-

[1 *Sequuntur: inturbidus etc.*]
Consules h. l. pro anno dicuntur,
seniisque hic: sequitur annus quo
C. S. D. H. Consules fuere. Igi-
tur sequentia per appositionem ca-
pienda: eique rei interpunctio-
nem accommodavi, VI, 40. *Q.*
*Plautius, S. Papirius Coss. sequun-
tur. eo anno etc.*

[2 *Sperni sumptuariam legem.*] Augu-
stus sumptuariam intellegit, de
qua Agellus libro II, 24. *Postro-
mo lex Julia ad populum pervenit,
Caesare Augusto imperante, qua
profectis quidem debus ducenti fini-
untur; Kalendis, Idibus, Nonis, et
aliis quibusdam festis, trecenti: nu-
ptiis autem et repotiis HS. milles
esse. Etiam dicit Capito Atrius edi-
ctum Drusio Augusto an Tiberii Cae-
saris, etc.* Quo loco claram men-
dam per occasionem tollo, lego-
que: *nuptiis autem et repotiis so-
ferri mille. Esse etiam dicit Capi-
to, etc.* Sestertium millies ad nu-
ptias ut definiat ulla lex? non po-
test: nimis immane est. At sestertii
mille conveniunt, et *συμπεριπύων*
habere cum numero priore, du-
centorum trecentorumque. Cete-
rum hanc Tiberii curam intellexit
Plinius libro 33. cap. 2. hoc diver-
sus, quod C. Sulpicium Galbam
Aedilem nominat, non C. Bibu-
lum, reititque in annum sequen-
tem quo consules Vetus et Pollio.
Tiberii decemum, inquit, principatus

*nono anno, in unitatem venit equi-
ster ordo, anatorumque auctoritati
forma constituta est, C. Afrinio Pol-
lione, C. Antistio Vetere Coss. anno
urbis conditae DCCCLXXV. quod
miroremur, fustili pene de causa.
Cum C. Sulpicius Galba, dum inve-
nitalem famam apud principem po-
pinarum poenis aucupatur, questus
esset in Senatu, vulgo institores eius
culpa defendi ausus. Fieri tamen
potest, ut iterata tunc ea inquisi-
tio. Lippius. Emendationem Li-
ppii in Gellio omnes post editores
recte recipere.*

[3 *Vetita utensilium pretia augeri.*]
Freinshemius, *supellectilium probi-
bitam taxationem non modo retine-
ri, verum etiam indies auferere.*
Mirum omnibus partibus. Tu ac-
cipe; et in cibaria et convivia plus
plusque indies, quam concessum sit,
impendi. De ganeae namque pa-
ratibus agunt: et *utensilia* quae
sunt, diximus ad I, 70. *Gronovius.*
Add. Sueton. Tib. c. 34. in quo
loco planum est ad ea, quae hoc
anno in senatu acta sunt, respicere
maxime, neque solum ad II, 33.
ut videbatur ibi Burmanno, hinc
vocem *multos* ap. Suetonium ten-
tanti, quod ibi (II, 33.) macelli
nulla mentio. vide aucta in Excursu
ad locum Suetonii.

[4 *Nec mediocribus remediis fisci
posse.*] Sic rectissime restituit Pi-
chena, cum ante legeretur *remediis
resisti,*

A. V. consulti patres, integrum id⁵ negotium ad principem distulerant. Sed Tiberius, saepe apud se pensitato, an coercedi tam profusae cupidines possent: num coercitio⁶ plus damni in Remp. ferret: quam indecorum, adtractare, quod non⁷ obtineret: vel, retentum, ignominiam et infamiam virorum illustrium posceret: postremo literas ad senatum composuit, quarum sententia in hunc modum fuit. *Ceteris forsitan in rebus P. C. magis expediat, me coram interrogari, et dicere, quid e Repub. censeam: in hac relatione, subtrahi oculos meos, melius fuit, ne, denotantibus vobis ora ac metum singulorum, qui pudendi luxus arguerentur, ipse etiam viderem eos, ac velut² deprenderem.*

refissi, de coniectura edentium. nam in Cod. MS. est *remedii isti*: recte adeo receptum Gronovio et sequentibus. Gronovius adscripserat, videndas notas suas ad Livium IV, 12.

5 *Negotium ad principem distulerant.*] Pro usitatori *reiterans*: quia illud ipsum *reicere* habet dilationem iudicii, sententiae: eaque de causa haec verba permutantur. Livius XLI, 8. *legati, qui ad novos magistratus* (i. e. in proxime futurum annum) *dilati erant.* Cic. ad Att. I, 4. *in mensem Quintilem reiecti sumus.*

6 *Plus damni.*] E numero scilicet periclitantium, et malitia delatorum. Itemque ex infamia, ut addit, tot illustrium. *Lypsius.*

7 *Obtineret.*] Exhibui lectionem MS. et edd. Beroaldi et Alciati, quam restituit I. Gronovius. Rhenani ed. habet *obtinetur*, idque secutae sunt editiones post factae: estque convenientius contextui. Sed quia et *obtineres* intelligi potest, et Tacitus, ut saepe iam diximus, amans est variandae constructionis, non pro certo audeam dicere, *obtinetur* esse Taciti manum.

I *Ne denotantibus vobis ora etc.*] Non videtur esse, quod vulgo hoc

verbum significat, *designare*: quo sensu simplex et compositum promiscue dicuntur: nam quod Cicero in C. ril. I. dixit *notas et designat oculis ad caedem unamquemque nostrum*, id pro Leg. Manil. dixit, *unius epistolae significatione civis Romanos trucidandos denotavit*: sed *observare*: pro quo cum *notare* dicatur, ut ap. Virgil. Ecl. III, 68. *locum ipse natavi, aetine nidum quo concesso columbae*, etiam *denotare* dici potuit.

2 *Deprederem.*] Hic quoque secutus I. Gronovium exhibui scripturam Codicis; non quo concinnior sit, ut ille ait, aut pro certo audeam affirmare, Tacitum sic scripsisse, sed quia scripturam Codicis exhibendam putavi, ubi ambiguum esset, utrum Tacitus dedisset. Vnius codicis auctoritas non satis est, ut credam, Tacitum sic dedisse. Codices Liviani bene multi multis locis exhibent *prenderere, prensus*, v. Drakenb. ad II, 29. nec tamen ille recepit. Etiam in Sueton. Calig. c. 39. Cod. Med. tert. habet *comprensus*, sed alii *comprebensus*, ut editur. Itaque non magnopere peccasse in Tacitum puto viros doctos, cum h. l. *deprenderem* ediderunt: eorumque exemplum secutus essem, nisi sci-

derem. *Quod si mecum ante³ viri strenui, aediles, consilium habuissent; nescio an suasurus fuerim, omittere potius praevalida et adulta vitia, quam hoc adsequi, ut palam fieret, quibus flagitiis impares essemus. sed illi quidem officio functi sunt, ut ceteros quoque magistratus sua munia implere velim: mihi autem neque bonestum flere, neque proloqui expeditum, quia non aedilis, aut praetoris, aut consulis partes sustineo: maius aliquid et excelsius a principe postulatur: et cum recte factorum sibi quisque gratiam trahant, unius invidia ab omnibus peccatorem. Quid enim primum prohibere, et priscum ad morem recidere adgrediar? ⁴ villarum ne infinita spatia, ⁵ familiarum numerum, et nationes? argenti et auri*

A.V.
775.
A.C.
22.

sciam, Tacitum poetarum rationem et aliis in rebus securum esse, contra consuetudinem elegantiorum scriptorum. Sed tamen mihi deprehenderem verius videretur. Deprehendere editur in Agricola c. 7. nescio an e MSS. sed permultis aliis locis in omnibus scriptis et edd. repetitur.

3 *Viri strenui.*] Infanam epithetorum, quibus vulgo utimur, lucturiam reprehendi facile fero. Sed principium eius a Cicerone, vel Tiberio, vel Tacito petere cum Freinshemio est iocari. Non dubito quin *viri strenui* sint, acres, vigilantes, intenti, suique muneris et officii memores, quod in hoc ipso demonstrarint negotio. Proflus sic Fabius apud Livium 28, 40. quemadmodum iam cetera provincia Africae consulis, *viri fortis ac strenui*, si. Et Parmenio apud Curtium libro 7. Rex expeditionem paras in Avactosios. *strenuum hominem et usquam cessantem.* Quae nequam addidissent illi, nisi res praefata eo duceret. Gronovius.

4 *Villarumne infinita spatia.*] Maerius male de amplitudine fundarum capit, quae nihil ad leges hereditarias pertinet. De aedificiis vicinarum, urbium magnitudinem ha-

berentium, intelligendum. Seneca de benef. VII, 10.

5 *Familiarum numerum.*] Numerum servorum Romanis eum reperio, qui non facile fidem inveniat moribus nostris. Tacitus lib. 14. Pedanio Costae tribuit quadringentos: Plinius XXXIII, 10. Caecilio cuidam lib. 30. quingentes mille. Et hi nihil dicunt, praeter Athenaeo, cuius ipsa ponam verba, e lib. 6. cap. 7. Πρὸς ταῦτα ἀπαντίως ὁ Λαρηνίσιος ἴσθι. Ἄλλὰ Ῥωμαίων ἕνατος, οἶδος δ' ἀκριβῶς ταῦτα ὁ καὶ Μασσῆρις, πλείους ἕως αὐτῶν μένος οὐδένας. Καὶ γὰρ μύθους καὶ διαμύθους, καὶ ἔτι πλείους δὲ πάμπολλοι εἰκνύντας. ἐν ἐπὶ προσόδοις δὲ, ὡς περὶ τῶν Ἑλλήνων ζῆπλάτος Νικίας. ἀλλ' οἱ πλείους τῶν Ῥωμαίων εὐμπεροῦντας ἴσχει τὸς πλείους. id est: Post haec reversus Laurentius ait. At Romanoque unquam aliquis quanto plures possideat servos, tu nostri optime Massuri. Nam ad decem et viginti milia, imo plures etiam, multi habuerunt, nec sament ut quatuor ex iis faciant, sicut Graecorum ditissimus ille Nicias: sed plerique Romani antambulones eos habens comitesque maxima ex parte. Seneca de Demetrio: Felicioyenne tu Demetrium Pompeianum vocas, quem non vidit

A. V. auri pondus? ⁶ aeris, tabularumque miracula? ⁷ promiscuas viris et feminis vestes? atque illa feminarum propria, quis, ⁸ lapidum caussa, pecuniae nostrae ad exteras aut hostilis gentes transferentur? Nec ignoro, in conviviiis et circulis incusari ista, et modum posci: sed, si quis legem sanciat, poenas indicat, iidem illi, civitatem verti, splendidissimo cuique exitium parari, neminem criminis expertem, clamitabunt. Atqui ne corporis quidem morbos veteres, et diu auctos, nisi per dura et

quis locupletiores esse Pompeio? Numerus illi quotidie servorum velut imperatori exercitus referebatur: cui iam dudum divitiarum esse debuerant duo vicarii et cella laxior. Tunc servi, si Deo placet, uni servo. Ut non iniuria queratur et culpet Plinius mancipiorum legiones, et in domo sarbaram externam, et servorum quoque caussa nomenclatorem adhibendum. Nec Romae solum haec copia: etiam Athenis. Thucydidem auctorem habeo, ex ea urbe, bello Peloponnesiaco, idque uno tempore, transfugisse ad hostem super viginti millia servorum: et quidem servorum, qui manuaris operas exercerent. Quantam vim in urbe suspicari debemus fuisse reliquam? Verba eius, si quis requirit, haec lib. 7. Τῆς τε γὰρ χάρις ἑπέτυχεν (et Ἀθηναίοι) δεύοντες, καὶ Ἀθηναίων πλέον ἢ δύο μυριάδας ὑπομολήσαντες. Καὶ τόντων πάλω μέγας χειρονόχων. Lipsius, adde Senec. de benef. VII, 10.

Familiarum numerum et nationes.] Possit nationes de multitudine capere. Seneca l. c. familia bellicosae nationibus maior. Sed multitudo indicatur verbo numeri. Igitur potius de servis e variis nationibus intelligendum e XIV, 44. Ex aliis locis veterum constat, in hoc quoque magnificentiam quaesitam.

6 Aeris.] De vasis Corinthiis intelligendum, quorum in hac causa mentio ap. Sueton. Tib. 34. sed

praeterea etiam de aliis ornamentis supellectilis ex aere: de quibus v. Meursium de Luxu.

7 Promiscuas viris et feminis vestes.] Sericas intellegit Coaquas, quibus abstinebant nec viri. Carpit non semel gravissimus auctor Seneca, ut Epist. CXXIII. Non videntur tibi contra naturam vivere, qui commutant cum feminis vestem? non vivunt contra naturam, qui exspectans (corrigo expectans) ut pueritia splendeat tempore alieno? et CXIV. Quod vides istos sequi, qui aut vellunt barbaram aut intervellunt; qui labra prescius tondent et abradunt, servatas et submissa cetera parte: qui lacernas coloris improbi sumunt, qui perlucens togam. Et Plinius: Nec puduit has vestes (de Cois loquitur) usurpare etiam viros, levitatem propter acervam. In tantum a lorica gerenda discessere mores, ut oneri sint etiam vestes. Plura pete e Clem. Alexandr. lib. 3. Paedag. cap. 3. cuius index, περιεχόμενα πολλοῦ τμήματος τῶν ἀνδρῶν. Lipsius.

8 Lapidum caussa pecuniae.] Gemmas intellegit, et inprimis unioles: quorum feminis ad inanes creber usus. Vide Excurs. I. Lipsius. Plinius 12, 4. Arabiae etiamnum felicibus mare est. Ex illo namque margaritas mittit: minimaque computatione milites festertium annis omnibus Iudi et Sares peninsulae illa imperio nostro adveniunt. Gronovius,

et aspera, coërceas: corruptus simul et corruptor, aeger A. V.
 et flagrans animus, haud levioribus remediis restinguen- 775.
 dus est, quam libidinibus ardescit. tot a maioribus re- A. C.
 pertae leges, tot, quas divus Augustus tulit: illae obli- 22.
 vione, haec (quod flagitiosus est) contemptu abolitae,
 securiorem luxum fecere. nam, si velis, quod nondum
 vetitum est; timeas, ne vetere: at si prohibita impune
 transcendis; neque metus ultra, neque pudor est. Cur
 ergo olim parcimonia pollebat? quia sibi quisque mode-
 rabatur: quia¹ unius urbis cives eramus: ne irrita-
 menta quidem eadem, intra Italiam dominantibus. ex-
 ternis victoriis aliena, civilibus etiam nostra consumere
 didicimus. Quantulum istud est, de quo aediles admo-
 nent! Quam, si cetera respicias, in levi habendum! At,
 bercule, nemo refert, quod Italia externae opis indiget,
 quod² vita populi Romani per incerta maris et tempesta-
 tum quotidie volvitur. ³ ac nisi provinciarum copiae et
 dominis, et servitiis, et agris subvenerint; nostra nos,
 scilicet, nemora, nostraeque villae tuebuntur? Hanc P.
 C. curam sustinet princeps. haec ommissa, funditus Kemp-
 trahet. reliquis intra animum medendum est: nos, pu-
 dor; pauperes, necessitas; divites, satias in melius mu-
 tet. Aut, si qui ex magistratibus tantam industriam ac
 severitatem pollicetur, ut ire obviam queat; hunc et
 laudo, et exonerari³ laborum meorum partem fateor:
 sed accusare vitia volunt, dein, cum gloriam eius rei ade-
 pti sunt, ⁴ simultates faciunt, ac mihi relinquunt; cre-
 dite,

1 Unius urbis cives.] Quasi di-
 citur, at nunc ex omni orbe mix-
 to sumus. Undique gentes civita-
 te et honoribus donatae, itemque
 non donatae confluximus. Quae
 vera sunt de illo aevo: vel Seneca
 ad Helviam vide, c. 6. Lipsius.
 ad h. 55. et Dionys. Halic. IV.
 p. 227.

2 Vita populi Rom. per incerta.]
 Sicilia e Sicilia, ex Africa, ex Ae-
 lipho, frumentum advehebatur,
 et notum est, et iam ad h. l. mo-
 neralii. Similiter loquitur infra
 III, 42.

3 Ac nisi etc.] Ac non viderur
 huic loco convenire. Suspicio Tac-
 citum scripsisse nam: ut ratio red-
 datur praecedentium verborum.
 Mox toti contexto et formae argu-
 mentationis esset convenientius
 quod si, quam aut si. Sed hoc
 quoque atque quocumque defendi posse
 video. Paulo post Heinſius corri-
 git parte pro parsem intellectu me.

4 Simultates faciunt.] Ios. Mer-
 cerus, fugiant: at ego iaciant, ve-
 rum puro. Semina simultatum illi
 spargunt, me volunt colligere
 acerbos fructus. Mox etiam, re-
 missam

A.V. dite, P. C. me quoque non esse offensionum avidum: quas
 775. cum graves, et plerumque iniquas, pro Rep. suscipiam,
 A.C. inanes et irritas, neque mihi, aut vobis, usui futuras,
 22. iure deprecor. Auditis Caesaris litteris, remissa Aedilibus talis cura; luxusque mensae, a fine Actiaci belli, ad ea arma, quis Ser. Galba rerum adeptus est, per annos centum, profusis sumptibus exerciti, paullatim exolvere. Causas eius mutationis quaerere libet. Dites olim familiae nobilium, aut claritudine insignes, studio magnificentiae prolabebantur. nam etiam tum plebem, socios, regna colere, et coli licitum: ut quisque opibus, domo, paratu speciosus, per nomen et clientelas illustrior habebatur. postquam

missam curam interpretantur, permissam. nam ita Suetonius Tib. cap. 34. *Annonam macelli Senatus arbitrio quotannis temperandam censuit, dato Aedilibus negotio, popinas ganeasque usque eo inbibendi, ut ne opera quidem piscaria vasa nalia proponi furerent.* Sed hoc sane ad publicum luxum, et divitum istorum, non spectat: magis ad pretia rerum (prior quidem pars:) et reliqua ad plebeculae disciplinam. Nihil quidem nunc actum, Tacitus ita clare dicit, et post orationem etiam addendit, ut calumnia sit aliter interpretari. Et age, differat a Suetonio: an rarum est? *Lipsius.* Mercerus et Grocius legendum putant: *faciundas mihi relinquunt:* quod probat etiam Ryckius. Heintio Lipsiana ratio placebat. Sed *faciundas* melius puto. Quod ad *remissam curam* attinet, Lipsium sequitur Fremshemius: Pithena contra pugnat pro *permissa, relicta*, usus loco Taciti, *remittere causam integram ad senatum*, item I, 8. *remisit Caesar arrog. moder.* Sed uterque locus est alienus. Nam in illo constructur cum *ad*, neque tamen significat proprie permittere: in hoc *remittere* non esse permittere, patet ex iis, quae ibi a Lipsio et Gronovio dicta. Lipsia-

nae interpretationi, quam Freioshemius sequitur, obitare videtur, quod aediles illam curam non petierant, sed ad senatum derulerant principemque, ab usque emendari rem voluerant. Sed tamen et latinitas et sequentia non aliter patiuntur intelligi.

5 *Plerumque iniquas.*] A pravis causis animisque ortas, non ex merito meo. *Lipsius.* neque mihi aut vobis. vid. ad I, 32.

I *Rerum adeptus est.*] Faciebam olim, rem Romanam adeptus: nunc non muto. Est archaismus, et sic dictum, ut *Rerum potiri*. Nam ita I. 6, 45. *Nihil abnuentem, dum dominationis aspiiceretur.* *Lipsius.*

2 *Per nomen et clientelas ill. hab.*] Ut superiora: ut quisque opibus d. p. speciosus respondent verbis: *plebem, socios, regna colere:* sic haec verbo: et coli: int. a plebe, sociis, regibus. Atqui socii et regna sunt clientelae. de sociis notissimum: Cappadociam clientelam Catonis vocat Cicero in epistolis XV, 4. ubi etiam Cyprum insulam, quae fuit sociorum, sic appellat. Unde fit, ut alterum verbum videatur debere respondere plebi, veniatque in mentem per urbem. Sed potest per nomen et clientelas illustrior accipi pro nomine et clientelis, et habebatur. pro

quam caedibus saevitum, et magnitudo famae exitio ^{A. V.}
 erat; ceteri ad sapientiora convertere. simul novi ^{775.}
 homines e municipiis, et coloniis, atque etiam provin- ^{A. C.}
 cipiis, in senatum crebro adsumpti, domesticam par-
 cimoniam intulerunt: et quamquam fortuna, vel in-
 dustria, plerique pecuniosam ad senectam perveni-
 rent, mansit tamen prior animus. Sed praecipuus
 adstricti moris auctor Vespasianus fuit, antiquo ipse
 cultu victuque. † obsequium inde in principem, et
 aemulandi amor, validior, quam poena ex legibus
 et metus. Nisi forte rebus cunctis inest quidam vel-
 ut orbis, ut, quemadmodum temporum vices, ita
 morum vertantur: nec omnia apud priores meliora,
 sed nostra quoque aetas multa laudis et artium, imi-
 tanda posteris, tulit. † Verum haec nobis * maiores
 certamina ex honesto maneant. Tiberius, fama mo- 56
 derationis parata, quod ingruentis accusatores repres-
 ferat, mittit litteras ad senatum, quis *potestatem tri-*
burniciam Druso petebat. Id summi fastigii vocabu-
 lum Augustus reperit, ne *regis*, aut *dictatoris* no-
 men

pro *erat*, neque necessarium, ut
 omnia sibi accurate respondeant.

3 *Pervenirent.*] *Pervenissent* tem-
 porum ratio requirit: et sic a Tac-
 ito scriptum puto. Possis etiam
 conicere *perveniant*; quod esset
 sane rectius ex antiquiori et melio-
 ri laxitate: sed Tacitus saepe *et*
quamquam conjunctivum iungit,
 ubi contextus non desiderat, ut
 h. l.

4 *Obsequium inde in Principem.*]
 Simillimum, quod Panegyristes ad
 Theodosium: *Tuae Imperator epu-*
lae mensis communibus parciores.
hinc certatim in omnes luxuriae pu-
dar, parcimoniae cultus inolevit;
et quiescentibus Agum minis, sublis
quaque (ita lego) privatim poeni-
tentia. Lipsius.

5 *Verum haec nobis.*] In funesto
 hoc loco olim conclamavi. Forte,
veris in maiores, id est, adversum
 maiores. medicina, quae huic mor-
 Coss. Tac. T. I.

tuo non faciet vitam. Lipsius. Sic
 etiam Vetranius, probatque Ryckli-
 us. Et saepe *et* in absorberi ab
 litera *et* vel praecedente, vel se-
 quente, alibi notatum. Eodem
 redit *erga* Rhenani, *adversus* Fetr-
 ni. Salinerius locum sanum putat,
 orationemque hic converti ad ma-
 iores, i. e. veteres Romanos: i-
 demque placet Heintio. Id mihi
 durius videtur, et oratori, quam
 annalium scriptori aptius. Ceterum
 comparem locum huic ex XV,
 21. *Maneat provincialibus, potestatem*
suam saltem modo ostentandi.

1 *Augustus reperit.*] Ita cum
 Tacito plerique scriptores tradiderunt,
 quos refellit Dio, libro 42.
 ubi disertè scriptum, *Caesarem ad-*
misisse ut Dictator in integrum an-
num diceretur, et Tribuniciam po-
testatem per omne aevum haberet.
 Non ergo vocis auctor Augustus.
 Sed hoc tamen verum, *Caesarem*

A. V. men adsumeret, ac tamen appellatione aliqua cetera
 775. imperia praemineret. M. deinde Agrippam socium
 A. C. eius potestatis; quo defuncto, Tiberium Neronem
 22. delegit, ne successor in incerto foret. sic cohiberi
 pravas aliorum spes rebatur: simul modestiae Neronis,
 et suae magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo,
 Tiberius Drusum summae rei admovet: cum, in
 columi Germanico, integrum inter duos iudicium
 tenuisset. Sed, principio litterarum, veneratus deos,
ut consilia sua Reip. prosperarent, modica de moribus
 adolescentis, neque in falsum aucta, retulit:
*esse illi coniugem et tres liberos, eamque aetatem,
 qua ipse quondam a divo Augusto ad capeffendum hoc
 munus vocatus sit. Neque nunc propere, sed per octo
 annos capto experimento, compressis seditionibus,
 compositis bellis, triumphalem et bis consulem, noti laboris*
 57 *participem sumi.* Praeceptorum animis orationem patres:
 quo quaesitior adulatio fuit. nec tamen reper-
 tum, nisi, *ut effigies principum, aras Deum, templa
 et arcus*, aliaque solita conferent: nisi quod M. Silanus
 ex contumelia consulatus honorem principibus
 petivit: dixitque pro sententia, *ut publicis privatisve
 monumentis, ad memoriam temporum, non consulum
 nomina praescriberentur, sed eorum, qui tribuniciam
 potestatem gererent.* At Q. Haterius cum, eius diei
Senatusconsulta aureis litteris figenda in curia, censuisset,
 deridiculo fuit senex foedissimae adulationis,
 3 tantum

eo titulo publice non usum: usus est primus Augustus, et dedit ei splendorem. ideoque origo eius non immerito relata ad ipsum, *Lipsius.* v. ad 1, 2.

2 *Eamque aetatem qua.*] Egit ergo Drusus tunc trigésimum sextum annum. Nam Tiberius natus est L. Munatio Planco, M. Lepido iterum Coss. anno urbis DCCXII. A quo die, anni medii triginta sex ad Tribuniciam eius potestatem; quae delata, anno urbis DCCXLVIII. *Lipsius.*

1 *Publicis privatisve monumentis.*]

Mureto, Pichense, aliisque legendum videtur, *privatisque.* Quod non opus esse pucat Ryckius, si ante *publicis* intelligatur vel. Sed illud lenius. *Ve et que* non raro in libris permutantur. v. Drakenb. ad Liv. XXIV, 10. et quos ibi laudat.

2 *Atque Hasellus.*] Non dubie scribendum, *At Q. Haterius.* idque illi praenomen. Simile in Suetonii Vicellio mendum cap. 1. *Exstatque elogii ad Q. Vitellium libellus.* Scribo, *exstat Q. Longini.* vel ut Murerum video velle, *Q. Clodii.* *Lipsius.*

¹ tantum infamia usurus. Inter quae provincia Africa ⁵⁸
 Junio Blaeso prorogata, ¹ Servius Maluginensis, fla- ^{A. V.}
 men Dialis, ¹ ut Asiam sorte haberet, postulavit, ^{775.}
frustra vulgatum, dictitans, *non licere* ³ *Dialibus egre-* ^{A. C.}
di Italia. neque aliud ius suum, quam ⁴ *Martialibus,* ^{20.}

T 2

Qui-

³ *Tantum infamia usurus.*] Haec corrupta esse si largiar Heintio, tamen remedium: *santum infamia usurus* veritas, ut idoneum sit. Ceterum sic interpungendum, *de ridiculo suis senex foedisimae adulationis, tantum infamia usurus* i. e. nullum alium fructum ex hac sententia nisi adulatoris infamiam relaturus.

¹ *Servius Malug.*] Reinesius in margine adscripserat, forte *Sergius Mal.* item infra c. 71. putabatque esse *Sergium* Cornel. Lentulum Malug. qui A. DCLXIII. Consul successit cum G. Junio Blaeso fuit. De consulari verum est. Sed de praenomine fallitur vir magnus. *Servius* est praenomen, non *Sergius*. v. Viros doctos ad Sueton. Galb. 1. et *Servius* usitatum Maluginensibus praenomen, ut e Livio notum est, apud quem plures hoc praenomine occurrunt.

² *Ut Asiam sorte haberet.*] Non difficili hic nodus, si memineris, quae ad caput 32 monuimus. Asia et Africa in sortem mittebantur: et de illis sortiebantur duo consularium vetustissimi. Sed Africa tam temporis sine sorte prorogabatur Iunio Blaeso. Ergo et citra sortem vetustissimo consularium cedebat Asia. Is erat Ser. Cornelius Maluginensis: eoque postulabat, ut *Asiam sorte haberet*. Ita enim scripsisse Tacitum mihi pro explorato est. Intelligo Asiam provinciam. Quod miror non animadvertisse virum singularem Iosiam Mercetum, qui solus hic sapuit, penus quam decurreret ad rem abscellan, etiam, qui sine sorte habere, sorte obtinere dictum. Nul-

quam hoc, sed *sortem*, hoc est, provinciam, quae nisi extra ordinem aliquid incidisset, sorte deferrebat. *Ut Asiam sorte haberet*, id est, ut Asiam alteram provinciarum, quas sortirentur consulares, quando altera earum Africa Iunio Blaeso prorogata esset, et sic neutra in sortem mitteretur, ipse ut istam ante omnes alios consulari functus citra sortem haberet. Quam etiam nactus esset, nisi Diocle flaminium obstitisset. Ideo sequenti c. 71. *Ita fors Asiae incum, qui consularium Maluginensi proximus erat, comata.* Provincia nimirum Asiae sine sortitu. Neque his adversantur illa: *parro si bi duxissent provincias*: quae primus recte cepit Mercetus. Loquitur enim ut more atque ex instituto fiebat, nisi necessario aliquid praeter morem statuendum esset. Et ex antecedente intelligitur consequens. nam si Dialibus flaminibus sortiri concessum, sequebatur, ut quoties sine sorte transibat alterutra harum provinciarum ad primum consularium, si flamen is Dialis esset, non posset excludi. Gronovius. Emendationem Gronovii probat Ryckius.

³ *Dialibus egredi Italia.*] Adeo non egredi, ut nec urbe abesse iis liceret una nocte. quod lege in Camilli oratione apud Livium, lib. 5. *Flamini Diali*, inquit, *noctem unam manere extra urbem nefas est.* *Lippias.*

⁴ *Martialibus, Quirinalliumque.*] Atqui nec his quidem antiquitus egredi Italia concessum. Valerius lib. 1. cap. 1. *Metellus vero Pont. Max. Postumiam Consulem, cum-*
demque

A. V. *Quirinaliumque Flaminum:* ⁵ porro, si hi duxissent
 775: provincias, cur Dialibus id vetitum? nulla de eo populi
 A. C. scita, non in libris caerimoniarum reperiri. Sacpe
 22. Pontifices dialia sacra fecisse, si flamen valetudine, aut
 munere publico, impediretur: ⁶ duobus et septuaginta
 annis post Cornelii Merulae caedem, neminem susceptum;
 neque tamen cessavisse religiones. Quod si per tot annos
 possit non creari, nullo sacrorum damno; quanto facilius
 abfuturum, ad unius anni proconsulare imperium? Privatis olim
 simultatibus effectum, ut a pontificibus maximis ire in provincias
 prohiberentur: nunc, Deum munere, summum Pontificum etiam
 summum hominum esse, ⁷ non aemulationi, non odio, aut privatis ad-
 fectio-

demque Flaminem Martialem, ad bellum gerendum Africam petentem, ne a sacris discederes, multa indicata, urbem egredi passus non est, religio-ique summum imperium cesit. Epitoma Livii, XIX. Caecilius Metellus Pont. Max. A. Postumium Consullem, quoniam idem et Flamen Martialis erat, in urbe tenuit, nec passus est a sacris recedere. Et de Quirinali, Livius lib. 37. Priusquam in provincias Praetores irent, certamen inter P. Licinium Pont. Max. fuit et Q. Fabium Pictorem Flaminem Quirinalem, quale patrum memoria inter L. Metellam et Postumium Albinum fuerat. Religio ad postremum vicis, et dicto audiens esse Flamen Pontifici iussus. Eadem caerimonia Pontificem max. tenuisse videtur ex Liviana epitome LIX. Adversus eum P. Licinius Crassus consul, cum idem Pont. max. esset, quod nunquam antea factum erit, extra Italiam profectus, victus et inceptus est. Sed scire licet quaedam ex his cum aevum mutasse. Alias, aperte falsis exemplis se iuvat hic Flamen. Lipsius. Cicero Phil. XI, 8. Crassus Pontifex M. Flacco Collegae flamini Martiali multam dixit, si a sacris discesset: quam multam populus remisit: pontifici tamen flaminem parere iussit.

5 Porro si hi duxissent.] Offendo in hac phrasi. Forte, si hi duo recessissent. Duo, Martialis et Quirinalis. vel, si hi direxissent. Aliquis tamen fortasse ad sortem haud male traxerit: et duxerint, id est forte extraxerint. Lipsius. Vide notam Gronovii proxime praecedentem.

6 Duobus et septuaginta annis.] Contat Tacito. Nam Merula interfectus anno urbis DCLXVIII. Duxerint Flamen novus ab Augusto anno urbis DCCXLIV. Notat Dio lib. 54. καὶ τῷ αὐτῷ τότε ἔχοντι ait, 8, το ἱερὸς τῷ δίδε πρῶτον μὲν τὸν Μεγάλον ἀπέδειχθη. Non turbat, quod Iulius Caesar Flamen Dialis destinatus fuerit, teste Suetonio cap. 1. quia tantum destinatus, et a Sulla eodem sacerdoti mox multatus est. Facit huc Suetonius illud, cap. 31. in Augusto. Nonnulla ex antiquissimis caerimoniis puallatim abotita restant. Salutis augurium, Diale flaminium Lipsius. Vossius tamen ad Vellei. II, 43. vult legi sex et septem qui numerus efficitur etiam Lipsio calculo. De Caesaris flaminio ceterum Lipsio sentit Burmannus ad Velleium l. c.

7 Non aemulationi.] Est e Muremendatione, libri omnes, aemulationi.

sectionibus obnoxium. Adversus quae cum augur 59
 Lentulus, alique, varie differerent, eo decursum est, A. V.
 ut Pontificis Max. sententiam opperirentur. Tiberius, 775-
 dilata notione de iure Flamini, decretas ob tribu- A. G.
 niciam Drusi potestatem caerimonias temperavit; no- 21.
 minatim arguens insolentiam sententiae, aureasque lit-
 teras contra patrium morem. Recitatae et Drusi epi-
 stolae, quamquam ad modestiam flexae, pro super-
 bilissimis accipiuntur: Huc decidisse cuncta, ut ne iu-
 venis quidem, tanto honore accepto, adiret urbis deos,
 ingrederetur senatum, auspicia saltem, gentile apud
 solam, inciperet? ³ Bellum scilicet, aut diverso terra-
 rum distineri, litora et lacus Campaniae ⁵ cum maxime
 peragrarentem. sic imbus rectorem generis humani: id
 primum e paternis consiliis discere. sane gravaretur
 aspectum civium senex imperator, sessamque aetatem,
 et actos labores praetenderet: Druso quod, nisi ex advo-
 T 3 gantia,

larior. Acidalius praeterea vole-
 bat deleri aut post odio.

1 Dilata notione.] Notionem pro
 quaestione posuit, vocabulum Ci-
 ceronianum pro Dom. 13. quae
 eius notio Pontificum esse debuit.
 ad Att. XI, 20. notionem differre.
 vide infra VI, 12. extr. Gronov. ad
 Lib. Iam XXVII, 25.

2 Huc decidisse.] Sic MS. edd.
 praeter laudatas I. Gronovio, Be-
 roaldi et Aldi, etiam Alciati, Rhe-
 nani, Gryphii. At Lipsianae, quis
 ego utor, habent recidisse, item Ber-
 zecei. sed tamen credo Tacitum
 scripsisse recidisse, quocum in libris
 saepe permutatur decidere. v. Bur-
 mannum ad Sueton. Caes. 17. et nos
 ad Claud. 9. aut cecidisse ut H. III, 13.
 Verius enim est: eo rem iam redi-
 disse, huc redacta esse omnia.

3 Auspicia saltem.] Lucem dat
 locus lib. XXII, 1. de C. Fla-
 minio, qui ante initum Consula-
 tum profectus ab urbe. Quod enim
 bellum imperium, quod auspici-
 um? Magistratus id a domo,
 non a privatisque penetibus, Lati-

nis feriis actis, sacrificio in monse
 perfecto, votis rite in Capitolio nun-
 cupatis, secum ferre. nec privatum
 auspicia sequi: nec sine auspiciis pro-
 fectum in externo ea solo nova at-
 que integra concipere posse. Vide
 etiam quae de auspiciis infra scribo,
 lib. 4. Lipsius.

4 Bellum scilicet.] Non male
 etiam, bello: sive, bello cum. sed
 distinctione adhibita commode ser-
 vaveris illud prius. Lipsius. Im-
 mo: quia liber unicus bellum, ma-
 le et non recte subiciis bello, etli
 oratio reliqua id facile ferat. Bel-
 lum scilicet, id est, bellum esse sci-
 licet, quod morerur Drusum. Quo
 genere loquendi cur offendere, nul-
 la ratio est. Sic Silius: Ad portas
 bellum: quod Obser. I, 17. vindica-
 vimus. Gronovius. Mox Heinius
 legi volebat: aut diversa terrarum
 distineri.

5 Tum maxime peragrarentem.]
 Cum maximo, Rhenanus et Mure-
 tus volvere. Et sic est in MS. un-
 de restitutum a Pichena.

60 *gantia, impedimentum?* Sed Tiberius, vim principa-
 A. V. tus sibi firmans, imaginem antiquitatis senatui prae-
 775. bebat, postulata provinciarum ad disquisitionem pa-
 A. C. trum mittendo. Crebrescebat enim, Graecas per ur-
 20. bes, licentia atque impunitas ¹ asyla statuendi: ² com-
 plebantur templa pessimis servitorum: eodem subsi-
 diō obaerati adversum creditores, suspectique capi-
 talium criminum receptabantur. Nec ullum satis va-
 lidum imperium erat coercendis seditionibus populi,
 flagitia hominum, ut caerimonias Deum, protegentis.
 Igitur placitum, ut mitterent civitates ³ iura, atque
 legatos. Et quaedam, quod falso usurpaverant, spon-
 te omisere: multae vetustis superstitionibus, aut me-
 ritis in populum Romanum fidebant. Magnaque eius
 diei species fuit, quo senatus maiorum beneficia, fo-
 ciorum pacta, regum etiam, qui ante vim Romanam
 valuerant, decreta, ipsorumque numinum religiones
 61 intropexit, libero, ut quondam, quid firmaret, mu-
 taretve. ¹ Primi omnium Ephesii aciere, memoran-
 tes,

¹ *Asyla.*] Ad totum hunc lo-
 cum de asylis et iure asylorum in
 Graecis civitatibus non poenitebit
 consulisse Spanhemium de Vsu et
 Praest. Num. Diss. IX.

² *Complebantur templa.*] Tribus
 ergo generibus hominum perfugium
 in asylis, servis, obaeratis,
 maleficis. De maleficis servisque,
 Plutarchus *περὶ Δαιμονομανίας*. "Ἐτι
 ἴδιον φύξιμος βυμδε, ἔτι καὶ λυ-
 σαῖς ἀβέβηλα πολλὰ τῶν ἱερῶν. καὶ
 πολεμίας φύγοντες, ἐν ἀγάλματος
 λάβυνται ἢ ναῶ, θαλάσσιον. De
 obaeratis, idem libello *De vitandis*
usuris: "Ἡ μὲν γὰρ Ἀρταμίδε ἢ
 ἐν Ἐφέσῳ τοῖς χρεώταις, ἦσαν κα-
 ταφύγωνται εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῆς, ἀου-
 λῆαν παρὰ τὴν καὶ ἰδίων ἀπὸ τῶν
 θανείων. Et Sallustius eleganter de
 Pompeio, Epistola ad Caesarem:
Eoque per omne tempus belli, quasi
saero atque inspoliato fano debito-
res usi. Adde quae de Asylis Pol-
 lux: *Εἰ δὲ καὶ ἑσθλὸν τι εἶναι, τῶτο*
καὶ κρηφύγονται ἄλλα, καὶ φύξιμον,

*καὶ ἱερὸς ἦεν, ἐφ' ἧσαν τοῖς ἀου-
 ταῖς ἀσφάλεια.* Lipsius.

³ *Iura.*] i. e. tabulas, litteras,
 monumenta, quibus iura niteren-
 tur, inspicienda Senatui, ut iudica-
 ret, utrum ius asyli esset nec ne.

¹ *Primi omnium Ephesii.*] Qui-
 bus Diana culta celebri illo templo.
 Statuam eius describit Minutius
 Felix in Dialogo: *Diana inserim est*
alio succincta venatrix: et Ephesia
mammiis multis et veribus exstructa,
ubi repono. uberibus exstructa. De
 toto hoc Asylo eleganter Strabo
 libro 14. "Ἀουλὸν δὲ μάλιστα τὸ ἱερὸν
 καὶ νῦν, καὶ πρότερον. τῆς δὲ ἀου-
 λῆς τῆς ἑρῆς ἀλλαγῆται συνίβη πολ-
 λάκις. Ἀλεξάνδρος μὲν ἐπὶ κάδιον
 ἐκτείναντες, Μισθριδάτης δὲ τέτραμα
 ἠφῆτος ἀπὸ τῆς γυνίης τῷ κρηφύμα-
 καὶ δίκοντα ὑπερβαλλόμενος μικρὰ τι
 κάδιον. Ἀντωνίου δὲ κρηφύσαντες
 τότῳ, καὶ συμπεριλαβόντες τῆ δου-
 λῆς μέρος τι τῆς πόλεως. Ἰθάκην δὲ
 τῶτο βλαβερόν, καὶ ἐπὶ τοῖς κρηφύ-
 γοις ποιεῖν τὴν πόλιν. ὅς τ' ἐκέρου
 αα

tes, non, ut vulgus crederet, Dianam atque Apollinem A. V.
 Delo genitos: esse apud se Cenobrium amnem, ² lucum ^{775.}
 Ortygiam, ubi Latonam, partu gravidam, et ³ oleae, ^{A. C.}
 quae tum etiam maneat, ⁴ adnifam, edidisse ea numina: ^{22.}
 decorumque monitu sacratum nemus. Atque ipsum illic
 Apollinem, post interfectos Cyclopas, Iovis iram vitavisse.
 Mox Liberum patrem, bello victorem, ⁵ supplicibus
 Amazonum, quae aram infederant, ignovisse. Auctam
 hinc, concessu Herculis, cum Lydia potiretur, caerimonia-
 miam templo: neque Persarum ditione deminutum ius.
 Post Macedonas, dein nos servavisse. ¹ Proximo Ma- 6a
 gnetes L. Scipionis, et L. Sullae constitutis niteban-
 tur: quorum ille Antiocho, hic Mithridate pulsus,
 T 4 fidem

ον ἰ Σιβυρὴς Καῖσαρ. Cui descri-
 ptioni, causa non est, ut aliunde
 quippiam addam. *Lipsius.*

¹ *Lucum Ortygiam.*] Scribendum,
Lacum. Strabo: 'Εν δὲ τῇ αὐτῇ πα-
 ραλῆ μνηθὲν ὅτις τῆς θαλάττης ἐστὶ
 καὶ ἡ Ὀρτυγία, διαπερθεὶς ἕλκεος
 κεντράνης ὕλης, καταρίττω δὲ τῆς
 αἰτίας διαίρηται δὲ ὁ Κίχχριος ποτα-
 μός, ὃ φασὶ ἐξέχεσθαι τὴν Λητὴν μετὰ
 τῆς ἁΐδας. Ἐνταῦθα γὰρ μνησθέντες
 τὴν Λαλαίαν καὶ τὴν τρωπὴν τὴν Ὀρ-
 τυγίαν, καὶ τὸ ἕδωτον, ἢ ἢ ἡ Λο-
 χία, καὶ τὴν πλεῖστον Ἰλαίαν, ἣ
 τρωπὴν Ἰεραναλακαδαί φασὶ τὴν
 Δελὸν ἐκκαλεῖσθαι τὴν ἁΐδαν. Quae
 sola, satis illustrent hunc totum
 Graecanicæ fabulae locum. Vide
 tamen, si lubet, Epigrammatarium
 Graecum libro 4. οὗς νὰς. ubi
 Ephesum vocat, Dianae τὰν τρω-
 πῆν. *Lipsius.* *Lucum* recepit Pi-
 tæta, idque nos cum Gronovii
 et Ryckio secuti sumus. Probat et
 Torrentius ad Sueton. Tib. c. 1.
Locus et lacus etiam in aliis libris
 confunduntur. Ap. Livium 1, 8.
 pro: inter duos lacos Cod. Lips.
 habet inter duos locos etc. Pichena
 insuper volebat addi et. item mox
 ubi pro ubi: quod non necessarium
 est.

² *Oleae quae sum.*] Paulo aliter
 Strabo, ut vidisti: qui vult post

partum dentum, innifam oleae
 quietis causa. *Lipsius.* Callim. H.
 in Del. 209. palmam pro olea lau-
 dat. Ceterum parturientem ei ac-
 clinatam tradit. v. ibi III. Spanhe-
 mius. de sum etiam supra dictum. 1

⁴ *Adnifam.*] Est, se reclinantem,
 quod illustrat Heinsius ad Virgil.
 Aen. IV, 690: non parientem, ut
 capit Vossius de Analog. III, 31.
 notatus ab Heinsio l. c.

⁵ *Supplicibus Amazonum.*] Ali-
 quid ea de re Pausanias libro 7.
 ubi de templo Dianae Ephesiae.
 quem suadeo legas. *Lipsius.* Ver-
 bum porro *insidere* proprium de
 hac re. Gr. *καθίζουσαι* ἐπὶ τὴν
ἑστῶν ap. Palaepharum c. 41. sive
καθίζουσαι simpliciter Demosth.
 de Coron. c. 31. Thucyd. II, 22.
 ἐπὶ τὸς βωμὸς καθίζουσαι.

¹ *Proximo Magnetes* etc.] Freins-
 hemius alique volunt *proximi*.
 Sic mox: *Aphrodisiensis posthac*:
 ut sane videatur verbum ordinis
 hic desiderari. cf. II, 47. Sed Heins-
 ius malebat, *e proximo*: h. e. re-
 petitis iuribus non e longinquo,
 ut Ephesii fecerant, sed e proximo.
 Sic c. 63. *propiora Sardinias* etc.
 cui contrarium, quod mox est:
altius Hierocæsarienses exposuere.
 Lector eligat.

A. V. fidem atque virtutem Magnetum ² decoravere, uti
 775. ³ *Dianae Leucophrynae perfugium inviolabile foret.*
 A. C. Aphrodisienses ⁴ posthac, et Stratonicensis dictatoris
 22. Caesaris, ob vetusta in parteis merita, et ⁵ recens divi
 Augusti decretum attulere. ⁶ *Laudati, quod Partibor-*
rum

² *Decoravere.*] Freinshemius ma-
 lebat: *decoraverint*, vel *decoravif-*
sens. Frustra. Sic paullo ante c.
 61. *Liberum patrem supplicibus Ama-*
zonum, quae aram infederunt, igno-
visse, et sic centies noster, ut iam
 alibi notavimus. Interdum tamen
 illo modo legitimo vitur, ut c.
 63. *nam Smyrnacos etc.* itaque libri
 audiendi.

³ *Dianae Leucophrynae.*] Scribe,
Leucophrynae. Eius deae templum
 in Magnetibus, descripsit Strabo
 l. 14. Causam cognominis ad femi-
 nam aliquam, quae ibi condita,
 refert ex Arnobio pollis, lib. 6.
In Didymaeo Milefo: locum dicit
habuisse suprema Leandrus: funeris
Leucophrynae monumentum in fano
apud Magnesium Dianae esse Myn-
dius proficitur ac memorat Zeno.
 Et Clemente in Protrept. *Ἐνταύ-*
θα τῆς Λευκοφρύνης τὸ μνημεῖον, ὃν
ἔκειν παρὰ τὴν, ἐπομένως ζήνωνι
τῷ Μυνδίῳ, ἢ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀγρῆ-
μιδος ἐν Μαγνησίᾳ κειμένηται. Vel
 ad Tensodm insulam, quae olim
 appellata Leucophryn, ubi Dianae
 sanctissimum templum. Xenophon
 rerum Graecarum libro 3. τὸ δ'
Ἑλληνικὸν ἐράτευμα ἐς Λεῦκοφρον
ἐπέλαθε, ἴνθα ἦν Ἀγρῆμιδος ἱερὸν
μέγα ἕγιον, καὶ ἄμνη. eiusque
 exemplo et cognomine fortasse ad-
 edificatum in Magnetibus istud.
 Pausan. libro 1. *Magnetes, quibus*
ex regis liberalitate imperavit The-
mistocles, Leucophrynem Dianam
colunt. At Appianus *Ἐμφυλ. σ.*
 etiam alterum eius deae fanum lo-
 cat Mileti, cognomento pari. τὴν
ἄσπερον αὐτῆς, inquit, *ἰστίδα*
ἔσπερον ἐν Μιλήτῳ τῆς Λευκοφρύνης
Ἀγρῆμιδος, πῆψας δ' Ἀντωνίου
δυσία. Et Pausanias aram Athenis,

cui a Themistoclis filii dicata sta-
 tua. *Lipfus.*

⁴ *Posthac.*] Acidalius *post hoc*,
 Heinſius *post haec*, vel *post hoc*, sc.
 civitates. Noster VI, 7. *Quae Servaeus*
posthac et Minucius Thermus in-
uncti; ubi pariter Acidalius *tenet*
post haec, et Lipſius XII, 62. Per-
 multa ad hanc rationem loca tenta-
 re liceret, ut ap. Sueton. Domit.
 13. etc.

⁵ *Recens divi Augusti decretum.*] Caesaris decretum non extat: sed hoc ipso seculo ex oriente allatum est Decretum senatus Rom. quo confirmantur concessa Aphrodisiensibus a Caesare Dictatore et Triumviris, quod hoc ipsum esse videtur Chishullo, de quo hic sermo. Id edidit ille ipse Chishullus in Antiquit. Asiae. T. I. p. 152. cum Epistola Antonii Triumviri, eodem pertinente. Haec veneranda antiquitatis monumenta, quia liber Chishulli, his imprimis in terris, rarissime reperitur, nos ad calcem huius Voluminis describi curavimus. Idem Chishullus p. 155. edidit antiquissimum Stratonicensem Decretum, pertinens ad cultum Iovis et Hecates, in quo mentio iuris asyli e Decreto Romanorum, his verbis: τὴν πόλιν ἄσπερον τῆ τῶν προεστώτων αὐτῆς μεγίστων θεῶν [προσιῶς Χρυσαορέως Διὸς καὶ Ἑκάτῃς] τῆς, ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ συνεχῶν κινήσεων ἐσθῆσαι, ὃν καὶ τὸ ἱερὸν ἕσπερον, καὶ ἰστίαι. καὶ ἱερὰ εὐγαλιότες, ἄσπερον Σε [βασιλ. καίσαρος καὶ] τῆς τῶν Κυρίων Ῥωμαίων ἀκρίως ἀρχῆς, ἰστίαν ἄσπερον προφανῆς ἐνεργείας. Quae uncis inclusa sunt, supplevit de coniectura Chishullus.

⁶ *Laudati quod Partiborum.*] Partiborum

rum irruptionem, nihil mutata in populum Romanum A.V. constantia, pertulissent. ⁷ Sed Aphrodisiensium civitas Veneris; ⁸ Stratonicensem, Iovis et Triviae religionem tuebantur. Altius ⁹ Hierocaesarienses exposuerunt, ¹⁰ *Perficam apud se Dianam, delubrum, 11* *rege Cyro, dicatum.* et memorabantur *Perpernae, Isaurici*, multaque alia imperatorum nomina, qui non modo templo, sed duobus millibus passuum eandem sanctitatem tribuerant. Exin Cyprii tribus delubris, quorum vetustissimum Paphiae Veneri auctor Aerjas, post filius eius, Amathus, Veneri Amathusiae, et Iovi Salaminio Teucer, Telamonis patris ira profugus, posuissent. Auditaë aliarum quoque civitatum legationes. ⁶³ Quorum copia fessi patres, et quia studiis certabatur, consulibus permisere, *ut perspecto iure, et si qua iniquitas involveretur, rem integram rursus ad*

T 5 sena-

duorum irruptionem intelligit, quae dicitur Labieno. de qua, et de hac ipsa. Stratonicea Dio XLVIII. 'Ο δὲ δὲ Λαβήνης ἐν τούτῳ τῶν το Κιλίκων κενώσῃ, καὶ τῆς Ἀσίας τῆς ἑσπερίτης πόλεως περιήσαντο, πλὴν Στρατονισίας, τὰ μὲν κλίμα κενου κλίμα, Μύλασα δὲ καὶ Ἀλάβανδα δὲ κενώσαν ἴδαν. Lipsius. Recte Acidalius, immo Lipsius laudantis. Gronovius. Sc. Augusti. Sed in hac emendatione comma esse debet post *artulere*, ut Acidalius voluit.

⁷ Sed Aphrodisiensium civitas.] Muretus sed delet. Acidalius: *perulissus: seque Apdr. c. Veneris; St. lo. et Triviae religione tuebantur. Perperam. Tuebantur religionem, ut supra, flagitia hominum ut caerimonias Deum protegentis. Gronovius.* Etiam Heinsius volebat: *religione se tuebantur,*

⁸ Stratonicensem.] Stratonicea Cariae urbs est, et templa duo in suburbano agro habet, *Iovis Chrysaori, et Hecates (sive Triviae) in Leginis.* Strabonem vide libro 14. Notat et Pausanias, *quod olim ea ubi et regio Chrysaoris dicta fuerit, murum ab hoc templo.* Lipsius.

⁹ Hierocaesarienses.] Opidum est in Lydia. Lipsius.

¹⁰ Perficam Dianam.] Arque ipsi Lydi illi *Perfici* cognomen habent, voluit inde oriundi. Pausanias notat in Eliacorum t. *Sunt, inquit, Lydis qui Perfici cognominantur, templa in Hierocaesarea opido, et Hypaepis. In utroque templo ardicula sive cella est, cum aris: super bis cinis, coque ingressus sacerdos sive magus (ad Magicam enim Pausanias hoc miraculum refert) tiara caput velatus, foco arida ligna imponit: et Deum nescio quem barbarico sermone (Persico, opinor) invocans, ubi desit, statim e lignis sponse purissima flamma emicat et adsurgit.* Id se vidisse Pausanias testatur: et non dubie hinc templo religio, et ius mox Asyli. Lipsius.

¹¹ Rege Cyro dicatum.] Freinshemius corrigit: *regi Cyro*, quod probat Ryckius. Sed potuit indicare voluisse, structum antiquissimis temporibus, regname Cyro, qui Lydos vicit, et colonos eo misit. Parum interest.

¹ Quorum.] Int. negotiorum, vel lega-

A. V. *senatum referrent.* Consules super eas civitates, quas
 775: memoravi, apud Pergamum Aesculapii compertum asy-
 A. C. lum, retulerunt: ceteros obscuris ob vetustatem inisiis
 22. niti. ² nam Smyrnaeos oraculum Apollinis, cuius imperio
³ Stratonicidi Veneri templum dicaverint; ⁴ Tenios
 eiusdem carmen referre, quo sacrare Neptuni effigiem
 aedemque iussi sint. propiora Sardinios: Alexandri
 victoris id donum: neque minus Milesios ⁵ Dario rege
 niti. sed cultus numinum utrisque, ⁶ Dianam aut Apol-
 linem venerandi. Petere et Cretenses simulacro divi
 Augusti. Factaque Senatusconsulta, quis, multo cum
 honore, ⁷ modus tamen praescribatur, iussique ipsi
 in templis ⁸ figere aera, sacrandam ad memoriam, neu
 64. specie religionis in ambitionem delaberentur. Sub idem
 tempus Iuliae Augustae valetudo atrox necessitudinem
 Principi fecit festinati in urbem reditus: sincera ad-
 huc inter matrem filiumque concordia; sive occultis
 odiis. Neque enim multo ante, cum haud procul
¹ teatro Marcelli, effigiem divo Augusto Iulia dicaret,
 Tiberii

legatorum. Alioqui foret pronum
 corrigere quarum.

² Nam Smyrnaeos.] v. ad IV, 56.

³ Stratonicidi Veneri.] In decre-
 to Smyrnaeorum in Marmor. Oxon.
 p. 6. Seleucus Callinicus dicitur
 declarasse τὸ ἱερὸν τῆς θεοποιουίδος
⁴ Ἀφροδίτης ἕκλων εἶναι. quem lo-
 cum huic Taciti loco illustrando
 prodesse bene monet Spanhem. l.
 c. p. 668.

⁴ Tenios eiusdem carmen.] Insu-
 lae Teni (quae inter Cycladas)
 cultores. De hac re, Strabo lib.
 10. Tenus insula opidum habet non
 magnum, sed extra illud in loco
 Neptuni templum, dignum sane,
 quod spectetur: et de magno ibi
 conventu addit. Lipsius. Carmen
 est oraculum, ut saepe apud
 alios.

⁵ Dario rege usi.] Scribo, niti.
 Lipsius. recepit Pichena cum se-
 quentibus editoribus.

⁶ Dianam aut Apollinem.] Sar-
 diani Dianam cognomento Coloë-

nem, cuius templum μεγάλην
 ἀγυρίαν ἔχει, ait Strabo: Mileni
 Apollinem venerabantur, cogno-
 miento Didymaeum. De quo idem
 Strabo, et Suetonius Calig. cap. 21.
 Lipsius. Ceterum et hic veneran-
 di pro infinitivo: utrisque esse
 cultus numinum hos, ut D. et A.
 maxime venerarentur ac colerent.

⁷ Modus tamen praescribatur.]
 Non satis considerate ergo elapsum
 hoc Tranquillo Tib. 37. Abolevit
 et ius moremque asylorum, quae
 usquam erant. Dumtaxat moderat-
 us est, et temperavit. Lipsius.
 At vide, quae ad illum locum
 diximus in Excurfu, probata nuper
 Ouidendorpio V. C. ad Suetonium.

⁸ Facere aeras.] Curtius Pichena
 in scripto esse ait, fieri aera: at-
 que ita figere, pulcherrime emen-
 dat. Voluit nempe Senatus in aere
 sculpi et proponi haec decreta, et
 has suas modificationes. Lipsius.

¹ Marcelli effigiem divo Augusto.]
 Nota morem, haud etiam notum,
 statuae

Tiberii nomen suo postscripterat; idque ille credebatur, ut inferius maiestate Principis, ² gravi et dissimulata ⁷⁷⁵⁻offensione abdidisse. Sed tum ³ supplicia diis, ^{A.C.} ^{22.}

⁴ ludique magni ab senatu decernuntur, quos Pontifices,
 et

flarus effigiesque dedicandi certis diis, cuius vestigium in hoc lapide vetusto:

P. VEIVIVS. P. F. POLLIO.

CAESAREM. IMP. CAESARI. AVG.

FT. COLONIAI. BENEVENTANAI.

Pollio enim ibi non aliud quam effigiem Caesaris Imp. dedicat consecratque Augusto et coloniae suae. Et clarus in Strabone libro 14. *ἢν δὲ καὶ ἡ Ἀγαθουμένη Ἀφροδίτη, ἢ τὴν ἐκείνην τῶν θεῶν Κάλσαρι ἐν Ἰσπρί, τὸ Σαβαῶν ἀναδίνουσι τῶν πατρῶν τὴν ἐκζητήσαν τῶν γένους ἀβτῶν.* id est: *Erat ibidem et Venus Emergens, quae nunc sacras est Divo Caesari Romae, Augusto eam patri ut auctorem generis dedicante.* Etiam Dionysius, libro 2. Antiq. scribit, *Romulum ex Maenabii Vulcano dedicasse quadrigas aureas, simulque suam effigiem.* Hunc morem in Graecia quoque fuisse, Diogenes mihi praecit in vita Platonis, ubi sit, *Mithridatem quandam Platonis statuam in Academia dedicasse, cum inscriptione ista: Μιθριδάτης ἡ Ἰσοβλάτη Πάτριος Μόσαις εὐαῖνα φέσται Πλάτωνος, ἢ Σιλανίων ἰσπίνα. Mithridates Rhododasi filius Persa Musis statuam Platonis δέδωκεν, quam Sihanio fecit. Lipsius.* Sed bene vidit Freinshemius, post *Marcelli* interpungendum esse.

² Gravi - - abdidisse.] Quoties ad h. l. venio, sollicitor ad credendum, Tacitum scripsisse: *accepisse.* Nam, praeterquam quod contextus et forma orationis hoc verbum desiderat: id ipsum, quod exprimitur verbo *abdidisse*, iam est in *dissimulato*: ne quis credat vim orationis imminui.

³ Supplicia.] Sallustianum verbum pro supplicationibus Catil. 9. *et alibi.*

⁴ Ludique Magni.] Ludi Magni, iidem cum Romanis. Quia autem ludi plerique sacri diis, et instituti ad eos placandos: visum est, ut cura eorum editioque sacerdotibus esset. Non omnibus tamen: sed collegiis sacerdotum quatuor, quae ista: Pontifices, Augures, Septemviri epulones, Quindecimviri. Dio lib. LIII. sub initium de Indis Asiaticis Agrippae: *καὶ αὐτῆ μὲν (scilicet ἡ πανήγυρις ἢ ἐπὶ τῆ ἑσπέρῃ τῆ ἡμέρῃ) διὰ πάντα διὰ τῶν μετρηθῆ ἰσπίνα, ταῖς τέσσαρασι ἱεροσύνας ἐν περιτροπῆς μέθυσαι. ἄγω δὲ τῆς ποτιφικίας, καὶ τῆς αἰωνιδαῖς, τῆς ἐπὶ Ἰσπρί καὶ τῆς πεντακτακτα ἡμετέρας καλεσμένους.* id est, *Atque ii ludi in hunc usque diem quinquennio quoque celebrati: quorum curatio penes quatuor collegia sacerdotum, ordine et in vices. Dico Pontificum, Augurum, Septemvirorum, uti appellantur, et Quindecimvirum.* Idem lib. LVIII. de iis quae decreta post mortem Seiani.

Ἐψηφίσαντο δὲ ἱερὰν διὰ τε τῶν ἀρχόντων καὶ διὰ τῶν ἱερῶν ἀπάντων (ὃ μὴ ἤκουσα θυγόνει) ἀρχῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ἡ ἰσπρίνα, καὶ Ἰσπρίνα ἀγῶνι καὶ θηρίων ἀφαιρῆς ἀγῶνι, διὰ τε τῶν ἐπὶ τῆς τέσσαρας ἱεροσύνας τελεθῶν, καὶ διὰ τῶν τῶ ἀρχῆναι διασωτῶν ἀγγέλλασθαι, ὃ ὀδῶντο ἐπεποιήτω. Quibus verbis interpretis errorem esse scio: qui venit, *per quatuor collegia Pontificum.* imperite, cum debuisset *sacerdotum.* Pontificum collegium unum est. Quod dicit autem Dio non anrea pronuntiatos ludos curatosque per quatuor collegia, et Augustales: id si sensit, errat, et resellit hominem elare hic, qui in manu, Taciti locus. Ceterum ad curationem sacerdotalem pertinet Cornelli et ille locus

- A. V. ⁷⁷⁵ et augures, et quindecimviri, septemviris simul et sodalibus Augustalibus, oderent. Censuerat L. Apronius, ^{22.} ut feciales quoque iis ludis praesiderent. Contradixit Caesar, distincto sacerdotiorum iure, et repetitis exemplis: neque enim unquam feacialibus hoc maiestatis fuisse. ideo Augustales adiectos, quia proprium eius domus sacerdotium esset, pro qua vota persolverentur.
- 65 Exsequi sententias haud institui, nisi insignes, per honestum, aut notabili dedecore: quod praecipuum munus annalium reor, ne virtutes fileantur, utque ¹ pravis dictis factisque ex posteritate et infamia metus sit. Ceterum tempora illa adeo infecta, et adulatione sordida fuere, ut non modo primores civitatis, quibus ² claritudo sua obsequiis protegenda erat; sed omnes consulares, magna pars eorum, qui praetura functi, multique etiam pedarii senatores certatim exsurgere, foedaque et nimia censerent. Memoriae proditur, Tiberium, quotiens curia egrederetur, Graecis verbis in hunc modum eloqui solitum, *o homines ad servitutem paratos!* scilicet, etiam illum, qui libertatem publicam nollet, tam proiectae servientium patientiae taedebat. Paullatim dehinc, ab indecoris ad infesta transgrediebantur. ¹ C. Silanum, proconsulem Asiae, repetundarum a fociis postulatum, Mamercus Scaurus e Consulibus, Iunius Otho praetor, Brutidius Niger aedilis, simul corripunt, obiectantque violatum Augusti numen, spretam Tiberii maiestatem: **Ma-**

locus Annali XI. *Iisque ludis insentens adfui, sacerdotio Quindecimvirali praedicens, ac tam Praetor. Quod non iactantia refero, sed quia collegio Quindecimvirum antiquitus ea cura. Lipsius.*

¹ *Pravis dictis factisque.*] Vid. supra ad c. 40.

² *Claritudo s. o. protegenda*] Qui metu periculi e claritudinis sua imminenti (etenim clarissimos quosque Tiberius, quia metuebat, odebat, ut pluribus locis tradit nollet)

cogebantur se demittere, et humiliter obsequendo vitare periculum.

¹ *C. Silanum.*] Ryckius non dubitat esse eum, qui Conf. a. DCCLXIII, cum P. Dolabella fuit; quod secus videbatur Ruperto, qui consulem fuisse dubitabat ex eo, quod c. 69 tantum senatorii ordinis mentio. Id argumentum si valet, nec praetorium fuisse dicemus. Loquitur ibi in senatu: vult misericordia commovere ex eo, quod sui ordinis fuerit. In quo parum referebat, utrum consularis, an praetorius, pedariusve esset.

Mamercus, antiqua exempla ² iaciens, ³ *L. Cottam a A.V. Scipione Africano*, ⁴ *Ser. Galbam a Catone censorio*, P. 775. *Rutilium a M. Scauro accusatos*. videlicet Scipio et A. C. 22.
Cato talia ulciscabantur, aut ille Scaurus, quem proavum suum, ⁵ opprobrium maiorum Mamercus, infami opera dehonestabat. ⁶ Iunio Othoni, litterarium ludum exercere, vetus ars fuit: mox Seiani potentia senator, obscura initia impudentibus ausis ⁷ propellebat. ⁸ Brutidium artibus honestis copiosum, et, si rectum iter pergeret, ad clarissima quaeque iturum, festinatio

² *Iaciens.*] int. instituti sui, acclamationis susceptae defendendae causa.

³ *L. Cottam.*] Cicero Divinatione in Verrem, ibique Alconius: et Valerius lib. VIII. cap. 1. *Lipsius.*

⁴ *Ser. Galbam.*] De Galba, ibidem Cicero, et Valerius: de Rutilio Livius Epit. LXX. Cicero in Bruto, et Oratore I. Orofius libro 5. *Idem.*

⁵ *Opprobrium maiorum.*] Sallustianum est. *Lipsius.*

⁶ *Iunio Orboni.*] Declamator fuit ex aëvo notus. Seneca pater et ipsum et genus eius dicendi delectabit, non sine nota lib. II. Controv. I. Ait. illum usum tecto genere dicendi et suspicioso, ubi minime opus, et cum aperte liceret agere. *Bene*, inquit, *de hoc vitio illius Scaurus aiebat, illum acta in aurem regere.* Acumen ioci redde, scriboque *legere.* Acta publica sunt, nec aliud tam vulgo promptum notumque; adeo ut proverbial loco Seneca filius alibi dixerit, *Bevescia in acta non mitto*, id est, non publico, non divulgo. Quid autem magis ridiculum, quam Acta publica alicui recitare in aurem? Subtilis ergo in id vitium hominis iocis: quem belle aemulatus est Martialis:

*Garris in aurem semper omnibus
Cinna,*

*Garris et illud, esse quod licet
urba.*

Adeone penitus sedet hic sibi morbus,

Vt saepe in aurem Cinna Caesarem laudes?

Nec enim dubito, quin oculos habuerit ad breve illud Scauri acurumque dicrum. *Lipsius.*

⁷ *Propolluebas.*] Clarissimus Nic. Faber, *perpolluebas.* Hieron Grossetius noster (vere noster, dudum studiis, nuper amore mihi iunctus) *propellebas*: bono pariter et prompto sensu. *Lipsius.* Pichena *Praetor polluebas*, idque tanquam certissimum recepit in textum. Actalius *procollebas*: alii *propalabas*: vel porro *polluebas*, quod in paraphrasi sequitur Freinshemius. Heinsius *praepollebas*, quod non patiuntur obscura initia. Iac. Gronovius recepit *propellebas*, servavitque Ryckius. Idque ceteris certe coniecturis melius puto. Probat etiam Burm. ad Suet. Calig. 30. Vulgatum defendi posset e VI, 25. ubi *proximisse* pro porro vixisse.

⁸ *Brutidium artibus honestis.*] Vera laus. Non solum enim inter oratores rhetorasque locum habuit, recensente Seneca non semel: sed etiam historiam scripsit, ut ex fragmentis apparet, cum laude. Pete ea a Seneca patre, in Suaforia De morte Ciceronis. Puto eundem esse, quem signavit Iuvenalis:

— pallidulus mi

Bruti.

A. V. *stinatio exstimulabat, dum aequalis, dein superiores,*
 775. *postremo suafmet ipse spes anteire parat. quod mul-*
 A. C. *tos, etiam bonos, pessum dedit, qui, spretis, quae*
 22. *tarda cum securitate, praematura, vel cum exitio,*
properant. Auxere numerum accusatorum Gellius
Poplicola, et ¹ M. Pacionius: ille quaestor Silani, hic
legatus. Nec dubium habebatur, saevitiae captarum-
que pecuniarum teneri reum: sed multa adgereban-
tur etiam infontibus periculosa, cum, super tot sena-
tores adversos, facundissimis totius Asiae, eoque ad
accusandum delectis, responderet solus, et orandi ne-
sciis, proprio in metu, qui exercitiam quoque elo-
quentiam debilitat: non temperante Tiberio, quin
premeret ² voce, vultu, eo quod ipse creberrime in-
terrogabat: neque refellere, aut eludere ³ dabatur; ac
saepe etiam confitendum erat, ne frustra quaesivisset.
Servos quoque Silani, ut tormentis interrogarentur,
actor publicus mancipio acceperat. et ne quis neces-
sariorum iuaret periclitantem, maiestatis crimina sub-
debantur, vinclum et necessitas silendi. Igitur, peti-
 68 *to paucorum dierum interiectu, defensionem sui de-*
seruit, ⁴ ausis ad Caesarem codicillis, quibus invidiam
et preces miscuerat. Tiberius, quae in Silanum pa-
rabat, quo excusatus sub exemplo acciperentur, li-
bellos divi Augusti de ¹ Voleso Messalla, eiusdem
 Asiae

*Brutidius meus ad Martis fuit
obvius aram. Lipsius.*

*1 M. Pacionius.] Quem postilla
reum maiestatis Tiberius interfecit,
admonitu scurrae cuiusdam.
Sueton. Tib. cap. 61. Lipsius.*

*2 Voce, vultu, eo quod.] Lipsius
et quod. Acidalius premeret voce,
vultu; eoque quod ipse creberrime
interrogabas. non arbitror necessa-
riam copulam: nam explicat voce
premere.*

*3 Neque dabatur.] Timore, ut
opinor, ne refellendo et eluden-
do augeter iram.*

*4 Ausis.] Faërnus missis. nempe
quia ausus pallive nuspiam dicitur.
Lenus Ryckius ausus codi-
cillos. missis quare in ausis muta-*

*rent librarii, nulla ratio esse po-
tuit. Idem videbatur Heinsio, et
Groslotio (quamquam idem etiam
missis, ausis) idque verum puto.*

*1 Voleso Messalla.] Cuius saevi-
tiae clarum exemplum in Seneca
l. 2. De ira. ubi item vocat eum
Asiae Proconsulem sub Augusto.
Volesus nuper sub Divo Augusto pro-
consul Asiae, cum trecentos una die
securi percussisset, incedens inter ca-
davera vultu superbo, quasi magni-
ficum quiddam conspiciendumque fa-
cisset, Graece proclamavit, O rem
regiam! Quis haec rex fecisset? non
fuit haec ira, sed maius malum et
insanabile. Nec plura super eo
mihi comperta. Lipsius.*

2 Matera

Asiae proconsule, factumque in eum senatusconsultum A. V. recitari iubet. Tum L. Pisonem sententiam rogat. 775. ille, multum de *clementia principis* praefatus, *aqua at-* A. C. *que igni Silano interdendum*, censuit. *ipsumque in in-* 22. *ulam Gyarum relegandum*. Eadem ceteri, nisi quod Cn. Lentulus, *separanda Silani* ² *materna bona* (*quippe alia parente geniti*) *reddendaque filio* dixit, adnuente Tiberio. At ³ Cornelius Dolabella, dum adulationem longius sequitur, increpitis C. Silani moribus, addidit,

ne

2 *Materna bona - alia parente geniti.*] Certe haec implexa. Piche- na interpretatur, Silano fuisse matrem et novercam. Materna autem bona intellegi, verae matris, quae separanda a novercae, ac filio danda ut aviae paternae. Ego causae nihil video, cur bona matris non fuerint Silani hic rei: et simul igitur cum paternis, pari iure, consideranda. Mihi semper aliquid occulti vulneris in hac scriptura visum, et sententiam affirmare poe- nae audeam, etsi vix scripturam. Sed haec quoque fortasse fuerit: *quippe tali parente geniti*: vel, *quippe illa parente*, per admirationem. Eumvero Lentulus separari materna bona per honorem voluit, et respectu illius parentis: quae ex Augusti sanguine scilicet esset. Hoc in Silanis verum est: et Tacitus noster libro 13. *Silanum abnepotem Divi Augusti* facit. et Plinius, *Divus Augustus neptis suae nepotem genitum vidit, quo excessit anno*. Schemma tamen seriatim hoc texere difficile sit. Quod si in lectione nihil mutas: tum ego interpretari capiar, Duas matres Silano huic reo fuisse, veram et novercam. Noverca autem bona maxima ex parte Silano reliquerat, in gratiam mariti; vel obsequiis, ut fit, privigni capta. Nunc censet Lentulus, separanda ea bona, quippe cum *non ea parentis genitus esset*: sed adventicia illa, et ex indulgentia data, filio item indulgentia

Haec dixerim, nec mihi firma aux proba, ut praemisi. Scripsit ad me ex Hispania vir doctus, in veteri libro se legissa: *quippe alia parente*. quod ad nostrum illum sensum faciat, sed mallem aliud verbi. *Lipsum*. Lipsianae emendationi similis est Freinshemiana, *quippe Julia parente geniti*. Sed illa melior; quod in hac vox *parente* friget: praeterquam, quod merito dubitatur de Julia, an Silani parens fuerit. IV, 44. *Antonia, Octavia genita*, et sic centies. Sed tamen XIII, 12. *Senecio liberbo Caesaris patre genitus* et c. 45. *Ollio patre genita*. Duriore nec aequae probabiles sententiae, primum Grotii, qui *Mallia*, dein Reinnesii Epist. 50, qui *Cornelia* volebat. Nam et idem vitium est, quod in Freinshemiana, et si matris cuiuscunque, si modo nobilis, ista vis est, cur non et in aliis illa ratione utantur Senatores. Idemque dicendum de Heinssii conjectura: *Aelia*, ut Seiano hoc daretur.

3 *Cornelius Dolabella.*] Praeter caeteros adulator: qui supra censuit, ut Tiberius ovans urbem iniret. cuius mentio in prisco lapide coniunctum cum hoc C. Silano: (ap. Gruter. p. 176.)

P. CORNELIVS. P. F. DOLABELLA
C. IVNIVS. C. F. SILANVS. FLAMEN.
MARTIAL. COSS. EK. S. G.
FACIVNDVM. CVRAVERVNT.
IDEM. QVE PROBAVERVNT.

Lipsum.

I *Vulga-*

A. V. stinatio exstimulabat, dum aequalis, dein superiores, postremo suafmet ipse spes anteire parat. quod multos, etiam bonos, pessum dedit, qui, spretis, quae tarda cum securitate, praematura, vel cum exitio, properant. Auxere numerum accusatorum Gellius Poplicola, et ¹ M. Paconius: ille quaestor Silani, hic legatus. Nec dubium habebatur, saevitiae captarumque pecuniarum teneri reum: sed multa adgerentur etiam infontibus periculosa, cum, super tot senatores adversos, facundissimis totius Asiae, eoque ad accusandum delectis, responderet solus, et orandi nescius, proprio in metu, qui exercitam quoque eloquentiam debilitat: non temperante Tiberio, quin premeret ² voce, vultu, eo quod ipse creberrime interrogabat: neque refellere, aut eludere ³ dabatur; ac saepe etiam confitendum erat, ne frustra quaesivisset. Servos quoque Silani, ut tormentis interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat. et ne quis necessariorum iuaret periclitantem, maiestatis crimina subdebantur, vinclum et necessitas silendi. Igitur, petito paucorum dierum interiectu, defensionem sui deseruit, ⁴ ausis ad Caesarem codicillis, quibus invidiam et preces miscuerat. Tiberius, quae in Silanum parabat, quo excusatius sub exemplo acciperentur, libellos divi Augusti de ¹ Voleso Messalla, eiusdem Asiae

68

Brutiūdius meus ad Martis fuit obvius aram. Lipsius.

¹ *M. Paconius.*] Quem postilla reum maiestatis Tiberius interfecit, admonitu scurrae cuiusdam. Sueton. Tib. cap. 61. *Lipsius.*

² *Voce, vultu, eo quod.*] *Lipsius* et quod. Acidalius premeret voce, vultu; eoque quod ipse creberrime interrogabas. non arbitror necessariam copulam: nam explicat voce premere.

³ *Neque dabatur.*] Timore, ut opinor, ne refellendo et eludendo augetet iram.

⁴ *Ausis.*] *Faërnus missis.* nempe quia ausus passivè nuspiani dicitur. *Lenius Ryckius ausus codicillos.* *missis* quare in *ausis* muta-

rent librarii, nulla ratio esse potuit. Idem videbatur Heintio, et Groslotio (quamquam idem etiam *missis, ausis*) idque verum puto.

¹ *Voleso Messalla.*] Cuius saevitiae clarum exemplum in Seneca l. 2. De ira. ubi item vocat eum Asiae Proconsulem sub Augusto. *Volesus nuper sub Divo Augusto proconsul Asiae, cum trecentos una die securi percussisset, incidens inter cadavera vultu superbo, quasi magnificum quiddam conspiciendumque fecisset, Graece proclamavit, O rem regiam! Quis haec rex fecisset? non fuit haec ira. sed maius molimur et insanabile.* Nec plura super eo mihi comperta. *Lipsius.*

² *Materna*

Afiae proconsule, factumque in eum senatusconsultum A. V. recitari iubet. Tum L. Pisonem sententiam rogat. 775. ille, multum de *clementia principis*, praefatus, *aqua at-* A. C. *que igni Silano interdendum*, censuit, *ipsumque in in-* 22. *fulam Gyarum relegandum*. Eadem ceteri, nisi quod Cn. Lentulus, *separanda Silani* ² *materna bona* (quippe *alia parente geniti*) *reddendaque filio* dixit, adnuente Tiberio. At ³ Cornelius Dolabella, dum adulationem longius sequitur, increpitis C. Silani moribus, addidit,

ne

2 *Materna bona - alia parente geniti.*] Certe haec implexa. Piche- na interpretatur, Silano fuisse matrem et novercam. Materna autem bona intellegi, verae matris, quae separanda a novercae, ac filio danda ut aviae paternae. Ego causae nihil video, cur bona matris non fuerint Silani hic rei: et simul igitur cum paternis, pari iure, confiscanda. Mihi semper aliquid occulti vulneris in hac scriptura visum, et sententiam affirmare poene audeam, etsi vix scripturam. Sed haec quoque fortasse fuerit: *quippe tali parente geniti*: vel, *quippe illa parente*, per admirationem. Enimvero Lentulus separari materna bona per honorem voluit, et respectu illius parentis: quae ex Augusti sanguine scilicet esset. Hoc in Silanis verum est: et Tacitus noster libro 13. *Silanum abnepotem Drui Augusti* facit. et Plinius, *Drus Augustus neptis suae nepotem genitum vidit, quo excessit anno*. Schemma tamen seriatim hoc texere difficile sit. Quod si in lectione nihil mutas: tum ego interpretari capiat, Duas matres Silano huic reo fuisse, veram et novercam. Noverca autem bona maxima ex parte Silano reliquerat, in gratiam mariti; vel obsequiis, ut fit, prius capta. Nunc censet Lentulus, separanda ea bona, quippe cum *non ea parente genitus esset*: sed adventicia illa, et ex indulgentia data, filio item indulgentia

Haec dixerim, nec mihi firma aut proba, ut praemisit. Scripsit ad me ex Hispania vir doctus, in veteri libro se legisse: *quippe alia parente*. quod ad nostrum istum sensum faciat, sed mallem aliud verbi. *Lipsius*. Lipsianae emendationi similis est Freinshemiana, *quippe Julia parente geniti*. Sed illa melior: quod in hac vox *parente* friget: praeterquam, quod merito dubitatur de Julia, an Silani parens fuerit. IV, 44. *Antonia, Octavia genita*, et sic centies. Sed tamen XIII, 12. *Senecio liberbo Caesaris patre genitus* et c. 45. *Ollio patre genita*. Duriore nec aequae probabiles sententiae, primum Grotii, qui *Mallia*, dein Reinesii Epist. 50, qui *Cornelia* volebat. Nam et idem vitium est, quod in Freinshemiana, et si matris curuscumque, si modo nobilis, ista vis est, cur non et in aliis illa ratione utantur Senatores. Idemque dicendum de Heinsii coniectura: *Aelia*, ut Seiano hoc daretur.

3 *Cornelius Dolabella.*] Praeter caeteros adulator: qui supra censuit, ut Tiberius ovans urbem iniret. cuius mentio in prisco lapide coniunctim cum hoc C. Silano: (ap. Gruter. p. 176.)

P. CORNELIVS. P. F. DOLABELLA
C. IVNIVS. C. F. SILANVS. FLAMEN.
MARTIAL. COSS. EX. S. G.
FACIVNDVM. CVRAVERVNT.
IDEM. QVE PROBAVERVNT.
Lipsius.

I Vulga-

A.V. ne quis vita probrosus, et opertus infamia, provinciam
 775. fortiretur: idque princeps diiudicaret. nam a legibus
 A.C. delicta puniri: quanto fore mitius in ipsos, melius in
 22. socios, provideri, ne peccaretur? Adversum quae disse-
 ruit Caesar: non quidem sibi ignara, quae de Silano
 1 vulgabantur: sed non ex rumore statuendum. multos
 in provinciis, contra quam spes aut metus de illis fuerit,
 egisse. excitari quosdam ad meliora magnitudine re-
 rum; hebescere alios. neque posse principem sua scientia
 cuncta complecti: neque expedire, ut ambitione aliena
 trabatur. ideo leges in facta constitui, quia futura in
 incerto sint. sic a maioribus institutum, ut si antissent
 delicta, poenae sequerentur. ne verterent sapienter re-
 perta, et semper placita. satis onerum principibus, satis
 etiam potentiae. 2 *minui iura, quotiens gliscat potestas:*
 nec utendum imperio, ubi legibus agi possit. Quanto
 rarior apud Tiberium popularitas, tanto laetioribus
 animis accepta. Atque ille prudens moderandi, si
 propria ira non impelleretur, addidit, *insulam Gya-
 rum immitem et sine cultu hominum esse: darent luniae
 familiae, et viro quondam ordinis eiusdem, ut 3 Cytbe-
 ram potius concederet. id sororem quoque Silani, 4 Tor-
 70 quatam, priscae sanctimonias virginem, expetere.* In
 hanc sententiam facta discessio. 1 Post auditi Cyrenen-
 ses,

1 *Vulgabantur.*] Valde inclino
 eo, ut *vulgarentur* scribendum pu-
 tem. Sed scio talia etiam aliis lo-
 cis reperiri. Itaque non ausus sum
 mutare. sic IV, 10. bis indicativus
 pro coniunctivo in tali oratione:
inierat, struxerat.

2 *Minutura, quoties.*] Ne deli-
 berare quidem quemquam puto,
 quin coniectura nostra vera sit,
Minui iura, quoties glif. pot. prae-
 clara et ex usu rerum gnome. *Lip-
 sius.*

3 *Cytheram potius.*] In manuscri-
 pto, *Cybonum.* (immo Cythenum,
 Gronovio auctore). Putes *Cythinum*
 fuisse, quae insula est iuxta Atti-
 cam, sub Euboea, nostro alibi,
 Ptolemaeo item et Plinio, nomi-
 nata. *Lipsius.*

4 *Torquatam.*] Cuius memoriam
 servat marmor Romae:

IVNIAE C. SILANI. F.
 TORQVATAE. VIR. VEST.
 MAXIMAE.

IVVENIO L.
 itemque alterum in hortis Vatica-
 ni mihi lectum:

I. IVNONI.
 IVNIAE. C. SILANI. F.
 TORQVATAE.
 SACERDOTI. VESTALI.
 ANNIS. LXIII.
 CAELESTI. PATRONAE.
 ACTIVS. L.

Lipsius. add. Sponii Miscell. er. ant.
 p. 150.

1 *Post auditi Cyrenenses.*] Flu-
 ctuavi in hoc loco. supra enim
 scriptum eadem de re: *Ancharias
 Priscus*

ses, et, accusante Anchario Prisco, Caesius Cordus re-
 petundarum damnatur. L. Ennium, equitem Roma-
 num, maiestatis postulatum, *quod effigiem principis pro-*
miscuum ad usum argenti vertisset, recipi Caesar inter
 reos vetuit; palam aspernante Ateio Capitone, quasi
 per libertatem. *Non enim debere eripi patribus vim sta-*
tuerendi: neque tantum maleficium impune habendum. Sa-
ne ¹ *lentus in suo dolore esset*; ² *Reip. iniurias ne largi-*
retur. Intellexit haec Tiberius, ut erant magis, quam
 ut dicebantur: perstititque intercedere. ³ Capito in-
 signitior infamia fuit, quod, humani divinique iuris
 sciens, ⁴ *egregium publicum*, et bonas domi artes de-
 honestavisset. Incessit dein religio, quoniam in templo 71
 locandum foret donum, quod pro valetudine Augustae
 equites Romani voverant ¹ *Equestri Fortunae*. nam etfi
 delubra

A. V.
 775-
 A. C.
 22

Priscus Caesium Cordum Proconsu-
lem Cretae postulaverat repetundis.
 Mirum videbatur agere Cyrenenses
 in illum, qui alienae provinciae
 rector: et inclinabam ut substitue-
 rem, *Cretenfes*. Disputit hanc ca-
 leginem Strabo, apud quem libro
 ultimo in divisione provinciarum
 lego, Cretam cum Cyrenaica eius-
 dem Proconsulis fuisse. Ab hac
 mente Suetonius Vespas. cap. 2.
Quaestor Cretam et Cyrenas provin-
ciam sorte cepit. Vbi male quidam
 libri, *provincias*. Lipsius.

¹ *Lentus in dolore.*] Patiens, non
 ulciscendi cupidus. Cicero Or. II,
 45. *lense ferre*, opponit *vix irasci*.
 Liv. XXII, 14. *tendente ad moenia*
Hannibalem lentis spectamus. ubi v.
 Drakenb. itam late de hac voce
 eiusque variis et contrariis significa-
 tionibus agentem Vossium ad Catull.
 p. 213.

² *Reip. iniurias ne largiretur.*] Ne
 condonaret iniurias reip. illatas.
 Aias ista forma significat condona-
 re alicui iniurias reipublicae causa:
 quod ab h. l. alienum est.

³ *Capito insignitior infamia fuit.*]
 ex MS. relliruit Pichena. Ante
 erat *insignior*. Heinsius insuper
 Corn. Tac. T. I.

vult infamiae, ubique scilicet infer-
 ciens illum genitivum, quod non
 convenire, iam aliquoties diximus.

⁴ *Egregium publicum.*] Ita dictum,
 ut vulgo bonum publicum, et Li-
 vio *peffimum publicum*, libro 2.
 Rhenanum risi scribentem: *Obscu-*
rus locus est (censeo Delphos mit-
 tamus ad consulendum) *aut certe*
mendosus: qui forsitan sic legi debet,
Se, temp. et bonas domi artes.
 Lipsius.

¹ *Equestri fortunae.*] Valde me
 permulcet illa *Fortuna Sequestris*:
 sed et inventor (Gruterus) et ap-
 probator (Pichena) tam belli cogno-
 minis, explicando eius caedum faci-
 ciunt. *Sequester* meo iudicio non
 a *sequor*, quod Gellio creditum, sed
 a *secus* quasi *secaster*, ut a *magis*
magister, a *minus minister*, dictus,
 quoniam intervenit dissidentibus ipse
 neutrarum partium, semotus ab
 utroque, et liber a causis eorum,
 aliusque atque certantes. Duas
 autem personas significat: vel arbi-
 trii, medii, interpretis, quam no-
 tionem illi duriter captant; vel cu-
 stodis, penes quem res controversa
 deponitur, l. 110. D. de V. S.
 Plautus Mercat. 4, 3. *Immo sic se-*
questro

A. V. delubra eius deae multa in urbe, ² nullum tamen tali cognomento erat. repertum est, aedem esse apud Antium, quae sic nuncuparetur, *cunctasque caerimoniae Italicae in oppidis, templaque, et numinum effigies, iuris atque imperii Romani esse.* ita donum apud Antium statuitur. Et quando de religionibus tractabatur, dilatum nuper responsum adversus Servium Maluginensem, Flaminem Dialem, prompsit Caesar, recitavitque decre-

questro mihi data est. Rudente 4, 3. nisi pars datur, Aut ad arbitrum reditur, aut sequestro ponitur. Caro apud Gellium: *Per deos immortales, nolite vos sequestro ponere.* Hoc est, nolite custodiam vestri committere cuiquam praeter vosmetipsos: nolite vos, cum liberi sitis, fiduciariorum reddere, et cuiquam in potestatem dare. Paullus l. 6. D. Depositi: *Proprie autem in sequestre est depositum, quod a pluribus in solidum certa conditione custodiendum reddendumque traditur.* Unde observant sequestre genus esse depositi. At ego Paulli verba corrupta esse censeo, neque unquam Latinis dictum aliquid esse sequestre aut in sequestre. Scribe: *Proprie autem sequestro est positum, quod a pluribus etc.* Idem spectavit Tertullianus de resurrectione cap. 51. *Hic sequester Dei atque hominum appellatus ex utriusque partis deposito commissio sibi.* Et cap. 63. *In deposito (caro) est apud Deum per fidelissimum sequestrem Dei et hominum, Iesum Christum.* Et de patientia: *Adeo satis idoneus patientiae sequester est Deus, si iniuriam deposueris penes eum.* Hanc quoque vim huius vocabuli considerarunt, qui *Fortunae Sequestri* pro Augustae valedudine donum voverunt, nempe ut eius salutem apud Fortunam deponerent, et huic illam custodiendam mandarent. Quod etiam votum, postquam eam dea factam tectam habuisse visa, solverunt. Ut Domitianus in Capitolii oppugnatione ex incendio servatus *Iovi Custodi. Gro-*

notius. De hac voce videre etiam Heinsum ad Ovid. Fast. l, 287. iuret lac. Gronovius. de re adnot. seq.

² *Nullum tali cognomento erat.* Mirum vero. Nam et Livius XL, 40. et Valerius l, 2. auctores sunt, Q. Fulvium Romae dedicasse aedem Fortunae Equestri. Nominat et Iulius Obsequens. C. Claudio, inquit, *M. Perpenna Coss. bubo in aede Fortunae Equestris comprehensus, inter manus exspiravit.* Incendio consumptam suspicemur: nisi oblaret P. Victor, qui eam collocat in regione IX. urbis suo etiam aevo: Fatebor ingenue. alium quod pro Tacito dicam non habeo. Lipsius. Huic dubitationi obviam ire voluere, qui *Sequestri Fortunae* legi voluere. Quod ut argutius, ita Lipsianum simplicius ac mollius: idemque placet Nardino de Vet. V. R. IV, 3. Freinshemio, Turre in mon. vet. Antii c. l. Equestrem ordinem Fortunae equestri vota fecisse pro Livia, nihil mirum, et studio assentandi mirifice convenit, quod minus apparet in fortuna sequestri. Illud etiam contra dici potest, quod alias viri docti libenter usurpant, velut Gronovius in Dea Modestia, quam sibi videntur quidam IV, 7. reperisse, in Obs. III, 10. *fortunae sequestris* nullam ap. veteres mentionem esse. Neque vero quaeritur, quo nomine appellari poterit, sed quo appellata fuerit, aut appellari in tali re ab tali ordine tuerit.

decretum pontificum: *quotiens valetudo adversa Fla-* A.V.
775-
A.C.
22.
minem Dialeni incessisset, ut, Pontificis maximi arbitrio,
³ plusquam binoctium abesset: dum ne diebus publici sa-
crificii, neu saepius quam bis eundem in annum. Quae,
 principe Augusto constituta, satis ostendebant, annuam
 absentiam, et provinciarum administrationem dialibus
 non concedi. memorabaturque ⁴ L. Metelli, Pontificis
 maximi, exemplum, qui Aulum Postumium, Flami-
 nem, attinisset. Ita fors Asiae in eum, qui consula-
 rium Maluginensi proximus erat, conlata. 73
 Iisdem die-
 bus Lepidus ab senatu petivit, *ut basilicam Pauli, ¹ Ae-*
milia monumenta, propria pecunia firmaret ornaretque.
 erat etiam tum in more publica munificentia: nec Au-
 gustus ² arcuerat Taurum, Philippum, Balbum, hosti-
 les

V 2

3 *Plusquam binoctium.*] Ita in ma-
 nuscripto Medicaeo, alegatis aliis
 vocibus; placetque. Licere Flami-
 ni abesse, sed consulto et conscien-
 tiente Pontifice, etiam plusquam
 binoctium: sed dumtaxat in adver-
 sa valetudine, et cum exceptioni-
 bus quae sequuntur. Vulgata ta-
 men lectio erat, *dum ne plusquam:*
 sed novitia cum sit, quis moretur?
Lipfius.

4 *L. Metelli Pontif.*] Auctorum
 loca adduxi supra. *Lipfius.*

1 *Aemilia monumenta.*] Bene Ae-
 milia monumenta. Non enim unius
 Aemilii opus. Aemilius Paullus,
 qui postea cum C. Marcello consul,
 duas Basilicas, veterem refecit, no-
 vam locavit. auctor Cicero ad At-
 ticum lib. 4. epist. 17. Novam in-
 terventus bellorum civilium non
 perfecit ipse, (ut alucinari video
 virum inter antiquarios primum),
 perfecit sub Augusto Paullus Aemi-
 lius, qui consul anno DCCXX. et
 postea censor. Dio libro 49. *καί*
τὴν ἐαυτὸν Πάβλου καλεσμένην Ἀιμίλιος
Ἀέμιλιος Παῦλος ἰδίως τέλειεν ἱερῶνα
ἄμφοτε, καὶ τῆ ὑπαταίῃ καθείρωσεν.
 In incendio consumptam refecit
 XX. annis post alius Aemilius, ut
 patet idem Dio libro 54. *ἢ μὲν*
ἐν ταῖς μετὰ ταῦτο, ἐνέματι μὲν ὄν

Ἀιμίλιος, ὃς ἔν τῷ τῷ ποιεῖσάστος ἀ-
τὴν γένος ἱερῶνα, τῷ δὲ ἱερῶ ὄν
Ἀέμιλιος καὶ τὸν τῷ Πάβλου φιλῶν
φροδομένη. Ec nunc post annos
 XXXV. iterum collapsam, firmavit
 ornavitque Manius Lepidus, is de
 quo dixi supra. *Lipfius.* Sine caus-
 sa urget vir summus pluralem, qui
 in hoc verbo etiam de unius tali
 opere dicitur. Sic ap. Cicero pro
 Milone c. 7. Clodius dicitur in-
 terfectus *in maiorum suorum moni-*
mentis, i. e. in via Appia, ab Appia
 Caeco munita. Et noster IV, 7.
monimenta Pompeii vocat theatrum
 Pompeii. De basilicis dixi ad Suet-
 on. EXCVRS. 5.

2 *Arguerat Taurum.*] Scribendum,
arcuerat, id est vetuerat, prohib-
 uerat. Tauri amphitheatrum in-
 tellegit in campo Martio: Marcii
 Philippi, aedem Herculis Musarum:
 Balbi, theatrum. Vide Suetonium
 Aug. cap. 29. Dionem libro
 51. et 54. *Lipfius.* Recte Liptius.
Arcuerat vix latinum. *Arcuerat*
conferre, ut Senecae defendimus in
 Hippolyto v. 805. *tu licet asperos*
Pugnacesque deos viribus arceas,
Et vasti spatii vincere corporis. Et
 solenne librorum vitium est. Ovi-
 dio diu fuit libro 15. met. 72. *Pri-*
musque animalia mensis Arguit im-
pont

A. V. delubra eius deae multa in urbe, ² nullum tamen tali
 775. cognomento erat. repertum est, aedem esse apud An-
 A. C. tium, quae sic nuncuparetur, *cunctasque caerimonias*
 22. *Italicis in oppidis, templaque, et numinum effigies, iuris*
atque imperii Romani esse. ita donum apud Antium sta-
 tuitur. Et quando de religionibus tractabatur, dila-
 tum nuper responsum adversus Servium Maluginen-
 sem, Flaminem Dialem, prompsit Caesar, recitavitque
 decre-

questro mihi data est. Rudente 4, 2, nisi pars datur, Aut ad arbitrum reditur, aut sequestro ponitur. Cato apud Gellium: *Per deos immortales, nolite vos sequestro ponere.* Hoc est, nolite custodiam vestri committere cuiquam praeter vosmetipsos: nolite vos, cum liberi sitis, fiduciariorum reddere, et cuiquam in potestatem dare. Paulus l. 6. D. Depositi: *Proprie autem in sequestre est depositum, quod a pluribus in solidum certa conditione custodiendum vedendumque traditur.* Vnde observant sequestre genus esse depositi. At ego Pauli verba corrupta esse censeo, neque unquam Latinis dictum aliquid esse sequestre aut in sequestre. Scribe: *Proprie autem sequestro est positum, quod a pluribus etc.* Idem spectavit Tertullianus de resurrectione cap. 51. *Hic sequester Dei atque hominum appellatus ex utriusque partis deposito commisso sibi.* Et cap. 63. *In deposito (caro) est apud Deum per fidelissimum sequestrem Dei et hominum, Iesum Christum.* Et de patientia: *Adeo satis idoneus patientiae sequester est Deus, si iniuriam deposueris penes eum.* Hanc quoque vim huius vocabuli considerarunt, qui *Fortunae Sequestri* pro Augustae valedudine donum voverunt, nempe ut eius salutem apud Fortunam deponerent, et huic illam custodiendam mandarent. Quod etiam votum, postquam eam dea factam tectam habuisse visa, solverunt. Ut Domitianus in Capitolii oppugnatione ex incendio servatus *Iovi Custodi. Gro-*

novius. De hac voce videre etiam Heinsum ad Ovid. Fast. I, 287. iubet lac. Gronovius. de re adde not. seq.

² *Nullum tali cognomento erat.* Mirum vero. Nam et Livius XI, 40. et Valerius I, 2. auctores sunt, Q. Fulvium Romae dedicasse aedem Fortunae Equestri. Nominat et Iulius Obsequens. C. Claudio, inquit, *M. Perpenna Coss. bubo in aede Fortunae Equestris comprehensus, inter manus expiravit.* Incendio consumptam suspicemur: nisi oblaret P. Victor, qui eam collocat in regione IX. urbis suo etiam aevo: Fatebor ingenue. aliud quod pro Tacito dicam non habeo. Lipsius. Huic dubitationi obviam ire voluere, qui *Sequestri Fortunae* legi voluere. Quod ut argutius, ita Lipsianum simplicius ac mollius: idemque placet Nardino de Vet. V. R. IV, 3. Freinshemio, Turre in mon. vet. Antii c. 1. Equestrem ordinem Fortunae equestri vota fecisse pro Livia, nihil mirum, et studio assentandi mirifice convenit, quod minus apparet in fortuna sequestri. Illud etiam contra dici potest, quod alias viri docti libenter usurpant, velut Gronovius in Dea Modestia, quam sibi videntur quidam IV, 7. reperisse, in Obs. III, 10. *fortunae sequestris* nullam ap. veteres mentionem esse. Neque vero quaeritur, quo nomine appellari poterit, sed quo appellata fuerit, aut appellari in tali re ab tali ordine tuerit.

decretum pontificum: *quotiens valetudo adversa Fla-* A.V.
minem Dialem incessisset, ut, Pontificis maximi arbitrio, 775-
plusquam binoctium abesset: dum ne diebus publici sa- A. C.
crificii, neu saepius quam bis eundem in annum. 22.
 Quae, principe Augusto constituta, satis ostendebant, annuam
 absentiam, et provinciarum administrationem dialibus
 non concedi. memorabaturque † L. Metelli, Pontificis
 maximi, exemplum, qui Aulum Postumium, Flami-
 nem, attinisset. Ita fors Asiae in eum, qui consula-
 rium Maluginensi proximus erat, conlata. Iisdem die- 73
 bus Lepidus ab senatu petivit, *ut basilicam Pauli, Aem-*
ilia monumenta, propria pecunia firmaret ornaretque.
 erat etiam tum in more publica munificentia: nec Au-
 gustus † arcuerat Taurum, Philippum, Balbum, hosti-
 les

V 2

3 *Plusquam binoctium.*] Ita in ma-
 nuscripto Medicaeo, ablegatis aliis
 vocibus; placetque. Licere Flami-
 ni abesse, sed consulto et conscien-
 tiente Pontifice, etiam plusquam
 binoctium: sed dumtaxat in adver-
 sa valetudine, et cum exceptioni-
 bus quae sequuntur. Vulgata tam-
 en lectio erat, *dum ne plusquam:*
 sed novicia cum sit, quis moretur?
Lipfius.

4 *L. Metelli Pontif.*] Auctorum
 loca adduxi supra. *Lipfius.*

1 *Aemilia monumenta.*] Bene Aem-
 ilia monumenta. Non enim unius
 Aemilii opus. Aemilius Paullus,
 qui postea cum C. Marcello consul,
 duas Basilicas, veterem refecit, no-
 vam locavit. auctor Cicero ad At-
 ticum lib. 4. epist. 17. Novam in-
 terveatu bellorum civilium non
 refecit ipse, (ut alucinari video
 virum ipse antiquariis primum),
 refecit sub Augusto Paullus Aemil-
 ius, qui consul anno DCCXX. et
 postea censor. Dio libro 49. καὶ
 τὴν τοῦ Παύλου καλεσμένην Αἰμιλίου
 Ἀφιδίου Παύλου ἰδίως τέλειαν ἐκωνο-
 δήσατο, καὶ τῆ ὑπερτίῳ καθάρισται.
 Eam incendio consumptam refecit
 XI. annis post alius Aemilius, ut
 patet idem Dio libro 54. ἢ μὲν
 ἰὴ τὰ μετὰ ταῦτα, ἡνίκαι μὲν ἐπ'

Αἰμιλίου, ἢ ἐν τῷ τῷ ποιεῖσθαι αὐ-
 τὸν γένος Ἰαηλίδαι, ἐπὶ δὲ τῶν
 Ἀφιδίου καὶ τῶν τῷ Παύλου φίλων
 φησὶν ἠρῶν. Et nunc post annos
 XXXV. iterum collapsam, firmavit
 ornavitque Manius Lepidus, is de
 quo dixi supra. *Lipfius.* Sine caus-
 sa urget vir summus pluralem, qui
 in hoc verbo etiam de unius tali
 opere dicitur. Sic ap. Cicero. pro
 Milone c. 7. Clodius dicitur in-
 terfectus in maiorum suorum moni-
 mentis, i. e. in via Appia, ab Appio
 Caeco munita. Et nofer IV, 7.
monimenta Pompeii vocat theatrum
 Pompeii. De basilicis dixi ad Sueton.
 EXCVRS. 5.

2 *Arguerat Taurum.*] Scribendum,
arcuerat, id est veruerat, prohi-
 buerat. Tauri amphitheatrum in-
 tellegit in campo Martio: Marcii
 Philippi, aedem Herculis Musarum:
 Balbi, theatrum. Vide Suetonium
 Aug. cap. 29. Dionem libro
 51. et 54. *Lipfius.* Recte Liptius.
 Alterum vix latinum. *Arcuerat*
conferre, ut Senecae defendimus in
 Hippolyto v. 805. *en licet asperas*
Pugnacesque deos viribus arcens,
Et vasti spatium vincere corporis.
 Et solenne librorum vitium est. Ovi-
 dio diu fuit libro 15. met. 72. *Pri-*
musque animalia mensis Arguit im-
pont

A. V. les exuvias, aut exundantis opes ornatum ad urbis, et
 7.5. posterum gloriam conferre. quo tum exemplo Lepi-
 A. C. dus, quamquam pecuniae modicus, avitum decus
 22. ³recoluit. At Pompeii theatrum igne fortuito haustum,
 Caesar exstructurum pollicitus est, eo, quod nemo e fa-
 milia restaurando sufficeret; manente tamen nomine Pom-
 peii. simul laudibus Seianum extulit, tanquam labore
 vigilantiaque eius ⁴tanta vis unum intra damnum ste-
 tisset. Et censuere patres, effigiem Seiano, quae ⁵apud
 theatrum Pompeii locaretur. neque multo post Caesar,
 cum Iunium Blaesum, proconsulem Africae, triumphii
 insignibus attolleret, dare id se, dixit, honori Seiani,
 73 cuius ille avunculus erat. Ac tamen res Blaesi dignae
 decore tali fuere. nam Tacfarinas, quamquam saepius
¹depulsus, reparatis per intima Africae auxiliis, hoc
 adrogantiae venerat, ut legatos ad Tiberium mitteret,
 sedemque ultro sibi atque exercitui suo postularer, aut
²bellum inexplicabile minitaretur. Non alias magis ³sua
 popu-

poni. pro Arcuir. Statio diu lib. 2. Theb. 630. *cir inficiatus honora Arguerim fama*, (et male defendit Gebhardus) pro *Archerim*. Valerium Flacco lib. 4, 317. *haec Amycum tandem manus arguit ausis*. pro arcuit. Gronovius. Nec latinitas nec res patitur arguerat legi. latinitas, non modo propter ea, quae Gronovius dixit, sed etiam propter constructionem: deberet enim sequi *contulisse*, aut, *quod contulissent*. non res: nam Augustus etiam impulerat, auctore Suet. Aug. 29. *non arcuerat est, horsatus erat*. Itaque non dubitavi recipere *arcuerat*. Librarii medii aevi in multis verbis pro *c* scripsere, ut *vagans* pro *vacans*. v. H. 1, 44.

³ *Recoluit*.] Repetit, ut dicimus, recolare morem.

⁴ *Tanta vis unum intra damnum*.] Int. ignis, incendii, quale quid frustra aduli volebat Muretus. Et sollet vis absolute poni pro ea re, cuius vis exierit, sentitur, ut A. IV, 62. pro ruina: *quos illa vis per-*

culisset: v. Heinsius in Misc. Obs. l. c. p. 306. ad Val. Flacc. VII, 333.

⁵ *Apud theatrum Pompeii*.] De ea Seneca, ad Marciam cap. 22. *Decernebatur Seiano statua, in Pompeii theatro ponenda, quod exustum Caesar reficiebat: exclamavit Cordus, Tunc vere theatrum perire*. Lippius.

¹ *Depulsus*.] Victus, superatus. v. ad II, 1.

² *Bellum inexplicabile*.] i. e. perpetuum, finem non habiturum. Sic ap. Liv. XXXIX, 51. *inexplicabile odium* habent multi Codd. et edd. ante Ascensianam, post quam *inexplicabile* receptum est, quod etiam Drakenborchius servavit, ut apud eundem IV, 35. *inexplicabile bellum* dicitur. quod alicui et hic posset in mentem venire pro correctione. Idem Liv. XXXVII, 52. *inexplicabilem facilitatem* vocat, cuius exitus nullus est. adde dicta in Clave Cic. in h. v.

³ *Sua populisque Rom. consumelia*.] Verba haec transposita, suadente Lippio, in hunc ordinem se reposuisse

populique Rom. contumelia indoluiffe Caesarem ferunt, ^{A. V.} quam, *quod desertor et praedo, ⁴ hostium more ageret.* ^{775.} ^{A. C.} ^{22.} *ne Spartaco quidem, post tot consularium exercituum clades inultam Italiam urenti, quamquam Sertorii atque Mithridatis ⁵ ingentibus bellis labaret Respublica, datum, ut pacto in fidem acciperetur: nedum, pulcherrimo populi Romani fastigio, latro Tacfarinas, pace et concessione agrorum redimeretur. Daq; negotium Blaeso, ceteros quidem ad spem proliceret arma sine noxa ponendi; ipsius autem ducis quoquo modo potiretur. Et recepti ea venia plerique. ¹ mox adversum artes Tacfarinatis haud dissimili modo belligeratum. Nam quia ille, robore exercitus impar, furandi melior, plures per globos incurfaret, ² eluderetque, et insidias simul tentaret; tres incessus, totidem agmina parantur. ex quis Cornelius Scipio legatus praefuit, qua praedatio ³ in Leptinos, et suffugia Garamantum: alio latere, ne Cirtensium pa-*

V 3 gi

fuisse ait Pichena. Parerem, si, iudice unico codice, dixisset. Quod quando non ausus, illam iuncturae vulgaris horum verborum immutationem, *sua populique contumelia Romani*, haudquaquam auribus accedere meis ingratam, quin et aliquid magnificentum praeferre mihi videri, fateor. Gronovius. Atqui sic est in Cod. MS. teste Jac. Gronovio, sic in ed. Beroaldi. Prima Alciati editio, casu haud dubie, dedit *populique cons. Ro.* unde in ed. Rhenaui, Aldinam aliasque deinceps venit. Talia multis in locis acciderunt veterum scriptorum, quae etiam ambitiose defenduntur, in quibus acumina, magnificentiam et nescio quid, saepe doctissimi homines quaerunt.

⁴ *Hostium more ageret.*] Sc. bellum vocans, quod latrocinium est, potulata edens, qualia hostis in iusto bello solet.

⁵ *Ingentibus bellis labaret*] Acidius, est non damnat *labaret*, tamen potest fore, cui verbum id graevum visum videatur, magisque probe, *laboraret*. Et confunduntur

fane hae voces subinde a librariis: sed magis, ut *labare* in *laborare* mutent, quam contra. v. Drakenb. ad Liv. XXII, 61. XXXII, 30. Illud favet coniecturae, quod MS. pluribus locis tali contractione peccat. v. ad II, 53.

¹ *Mox - belligeratum.*] Quanto brevius ille copiosus, et verbosus, ut putatur ab imperitis, Livius dixisset idem, - quam brevitaris laude florens Tacitus: *Mox Tacfarinas suis artibus peritus*, e Lib. XII, 16.

² *Eluderetque.*] i. e. impetu facto et assultu resiliere subiro, nec copiam sui pugnae faceret. IV, 25. *in-fensus miles memoria laborum et adversum eludentes optatae toties pugnae.*

³ *In Leptinos.*] Intelligi putant qui Leptim Africae urbem colunt qui *Leptitani* vocantur, nusquam *Leptini*; unde *Leptitanas* rescribi volebant Freinshemius et Ryckius. Fasse autem debent, qui Leptim parvam tenebant. Sed scire velim, quomodo e finibus Leptitanorum suffugium esset in Garamantas, cum Leptis sit ad mare, Garamantes in interiori Africa.

⁴ *Impune*

A.V. gi ⁴ impune traherentur, propriam manum Blaesus
 775: filius duxit: medio, cum delectis, castella et munitio-
 A.C. nes idoneis locis imponens, dux ipse, arcta et infensa
 22. hostibus cuncta fecerat; quia, quoquo inclinarent,
 pars aliqua militis Romani in ore, in latere, et saepe a
 tergo erat: multique eo modo caesi, aut circumventi.
 Tunc tripartitum exercitum plures in manus dispergit,
 praeponitque centuriones virtutis expertae: nec, ut
 mos fuerat, acta aestate retrahit copias, aut in hibernaculis veteris provinciae componit: sed ut in limine belli, dispositis castellis, per expeditos, et solitudinum gnaros, ⁵ mutantem mapalia Tacfarinatem proturbat: donec, fratre eius capto, regressus est, properantius tamen, quam ex utilitate sociorum; relictis, per quos resurgeret bellum. Sed Tiberius pro confecto interpretatus, id quoque Blaesus tribuit, ut *Imperator* a legionibus salutareretur; prisco erga dutes honore, qui bene gesta Rep. gaudio et impetu victoris exercitus ⁶ conclamabantur: erantque plures simul Imperatores, nec super ceterorum aequalitatem. concessit quibusdam et Augustus id vocabulum; ac tunc ⁷ Tiberius
 Blaesus

4 *Impune traherentur.*] Diriperentur, vexarentur, perderentur. Supra c. 54. *haec cura omiſſa remp. funditus trahet*, i. e. perdet, evertet.

5 *Mutantem mapalia.*] i. e. castra, quae mapalia pro tentoriis habebant. add. IV, 25. *postis mapalibus confudisse* etc. Mapalia illa qualia fuerint, discas e Livio XXX, 3. qui etiam c. 5. *casus* vocat. adde Curt. ad Sall. lug. c. 18.

6 *Conclamabantur.*] appellabantur; quo verbo Cicero de hac re utitur Ep. ad Div. II, 10. sed clamore exercitus: unde *conclamari* noster dixit. Simile est illud Ciceronis Phil. VI, 1. *cum vos universi -- a me conservatam esse rempublicam conclamastis.* Poterat dicere *me conservatorem reip. conclamastis.*

7 *Tiberius Blaesus.*] Distinguo locum, *Blaeso postremum.* Obiit eo anno, non levi ad historiam mo-

mento. Olim et libera rep. multi Imp. dicti, ut quisque rem suis auspiciis bene gessisset. Displicuit Augusto, et ut reliquos honores in se, sic et hoc nomen traxit. quod communicatum postea cum paucis, et fere non nisi ex gente Augusta. Tiberius tamen hic Blaesum Imperatoris nomine insignit: eumque e privatis postremum. id est, ut postinde soli Principes eo titulo sint usi, nemini ultra concessio subditorum. Velleius: *Iunius Blaesus praefectus in Africa, ornamento triumphalia, cum appellatione Imperatoria meruit.* Neque etiam indignum nota, quod observamus in nummis et inscriptionibus, Imperatoris titulum cum Principis est, praeponi; cum victoris, subiungi hoc modo. *Imp. Caesar Augustus*, etc. contra *Iunius Blaesus Imp. M. Tullius Cicero Imp.* Quod etiam e Suetonii Iulio colli-

Blaeso postremum. Obiere eo anno viri inlustres, ¹ Af- 75
 nius Saloninus, M. Agrippa et Pollione Asinio, avis, A.V.
 fratre Druso insignis, ² Caesarique progener destinatus. 775-
 Et Capito Ateius, de quo memoravi, principem in A.C.
 civitate locum studiis civilibus adsecutus; sed avo cen- 22.
 turione Sullano, patre praetorio. ³ consulatum ei ad-
 celeraverat Augustus, ut Labeonem Antistium, iisdem
 artibus praecellentem, dignatione eius magistratus an-
 teiret. Namque illa aetas duo pacis decora simul tulit.
 sed ⁴ Labeo incorrupta libertate, et ob id fama cete-
 V 4 bratior :

gas capite LXXVI. cuius id inven-
 tum, *Lipsum*. Haec distinctio est in
 MS. teste Pichena. Ceterum vide-
 tur aptius esse *at tunc*, quam *ac
 tunc*: quae inter se confundi solere
 supra dictum.

¹ *Afinius Saloninus*.] Asinius Pol-
 lionis oratori et historico filius natus
 Asinius Gallus, quem capris Saloni-
 s Delmatica urbe agnomento dixit
 Saloninum. Servius auctor in Virg.
 ecl. II. Eti id cognomen Tacitus
 et Dio illi nusquam tribuunt, con-
 tenti dixisse Asinium Gallum. Is
 Saloninus duxit Vipsaniam, Agrippae
 filiam; dimissam paullo ante a Ti-
 berio, qui ex ea sustulerat Drusum.
 Hoc est quod Tacitus lib. I. scripsit.
*Nec Gallus ideo iram eius lenivit,
 pridem incisus tamquam ducta in
 matrimonium Vipsania M. Agrippae
 filia, quae quondam Tiberii uxor fue-
 rat, postquam civilis ageretur.* Ha-
 buit ex ea liberos complures. Viri-
 lis sexus istos, C. Asinium Saloni-
 num, de quo hic: Asinium Gallum,
 de quo Suetonius, et Dio. Asinium
 Pollionem, qui consul anno urbis
 DCCLVI. de quo Plinius, Tacitus,
 Dio et Fasti: Asinium Agrippam,
 de quo libro sequenti: Asinium
 Celerem, quem consularem Plinius
 nominat et ponit sub Principe Caio.
 Nec vanum est, quod tribuo tam
 multos. Iubet hoc Tacitus lib. VI.
 ubi de morte Asinii Galli patris:
*scilicet medio triennio defuerat tem-
 pus subvenandi iudicium consulari seni,*

tot consularium parenti. Cui loco
 abunde lucem fecerint ista. Super-
 est ut virum doctum (Vertranium)
 eripiam e luto, qui haeret, quomo-
 do hic Asinius Saloninus Drusi frater
 mortuus dicatur, quem Suetoni-
 us et Dio vivum ponunt Claudii
 aeo? Nam Suetonius ecce, capite
 XIII, in Claudio: *Conspiraverant ad
 res novas Gallus Asinius et Stasilius
 Corvinus, Pollionis ac Messallae ora-
 torum nepotes.* et Dio lib. ultimo:
*'Αελνιος δὲ δὴ γάμος ὁ τῷ Δρῶνι κερδὲς
 μνηστὴρ ἀδελφῆς Ἰππεδάλουα μὲν τῷ
 Κλαυδίου,* etc. Itaque quasi in pugna
 clara, concludit: *Quid verum sit,
 Deus aliquis videbit.* Immo ego ho-
 mo. Frater enim hic Salonini, non
 ipse: ne ultra turbes, et in simpulo,
 quod dicitur, excites fluctus.
Lipsum.

² *Caesarique progener.*] Vti ali-
 quam duceret e liberis Germanici.
Lipsum.

³ *Consulatum.*] Quem cepit inter
 suscepto anno urbis DCCLIX. La-
 pis praefectus Romae:

C. ATEIO. CAPITONE.

C. VIBIO.

POSTUMO. COS.

Lipsum.

⁴ *Labeo incorrupta libertate.*] Pa-
 trem aemulatus, virum praeclarum
 et prudentem, qui bello Philippensi
 pro libertate fortiter occubuit. Ap-
 pianus lib. IV. *Λαβῶν δὲ ἐπὶ σοφίᾳ
 γνήσιμος, ὁ πατὴρ Λαβιδῶνος τῷ κατ'
 ἑμπειρίαν νόμον ἔτι νῦν περιώνυμος*
 τδ

A.V. bratior: Capitonis obsequium dominantibus magis
 775. probabatur. Illi, quod praeturam intra stetit, com-
 A.C. mendatio ex iniuria; huic, quod consulatum adeptus
 22. est, odium ex invidia oriebatur. Et Iunia, sexagesimo
 76 quarto post Philippensem aciem anno, supremum
 diem explevit, Catone avunculo genita, C. Cassii uxor,
 M. Bruti soror. Testamentum eius multo apud vul-
 gum rumore fuit; quia, in magnis opibus, cum ferme
 cunctos proceres cum honore nominavisset, Caesarem
 omisit. quod civiliter acceptum: neque prohibuit, quo
 minus laudatione pro rostris, ceterisque solennibus fu-
 nus cohonestaretur. Viginti clarissimarum familiarum
 imagines antelatae sunt, ² Manlii, Quinctii, aliaque
 eiusdem nobilitatis nomina: sed praetulgebant Cassius
 atque Brutus, eo ipso, quod effigies eorum non vise-
 bantur.

τὸ πιστοτέρη τῶν οἰκετῶν τῆς δεξιᾶς
 λαβόμενος, καὶ περιερέψας αὐτὸν ὡς
 ἕως ἐπὶ ῥωμαίους ἄλευθαρῶν, ἐπιερα-
 φώμενος ξίφος ἴδους, καὶ τὴν σφραγῆν
 ἔπιεχε. Lipsius. Exemplum liberta-
 tis vid. ap. Sueton. Aug. 54.

[Iunia Catone avunculo] D. Iu-
 nius Silanus, qui consul cum L. Li-
 cínio Murena, uxorem habuit Servi-
 liam sororem M. Catonis. Ex iis
 nata haec Iunia, soror M. Bruti per
 matrem (nam Bruti pater fuit M.
 Iunius Brutus) Tertia vel Tertulla
 cognomento: de qua Cicero-
 nis iocus, Tertia deducta est. Di-

versa igitur ab hac Iunia, de qua
 Velleius: *M. Lepidus iuvenis, Lepi-
 di eius qui III. vir fuerat reip. con-
 stituendae filius, Iunia, Bruti sorore,
 natus.* Nam haec uxor Lepidi fuit:
 nisi si ante Cassii quod non opinor.
 Lipsius.

[2 Manlii, Quinctii.] Quare Man-
 lii? quia Iunii Silani, innexi Manliae
 genti. T. Manlius Torquatus filium
 in adoptionem dedit D. Silano. de
 quo Ciceronem vide I. de Finibus,
 Valerium libro V. capite VIII. De
 Quinctiis nihil dum repperi. Lipsius.

C. CORNELII TACITI
 AB
 EXCESSV DIVI AVGVSTI
 ANNALI VM
 LIBER QVARTVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Actii Seiani praefecti praet. ingenium et mores. Is ad dominationem adspirat: et ut perveniat, Drusum Ti. Filium e medio tollit, adiuvante uxore Livia, quam stupro prius polluerat. Eidem fini castra Praetoria Romae iubet exstrui, et militem in unum locum conduci. Ab hoc tempore lapsae imperii res. Ideoque qui status tunc rerum, quis numerus, quae loca cohortium et legionum, Tacitus opportunè exsequitur. At Druso iam mortuo, Senatum Princeps ingreditur: Germanici duos filios inducit, eosque ut imperii heredes patribus commendat. Seianus quo destinata perficeret, Agrippinam callide calumniatur, et semina futuri odii in ipsam liberosque iacit. Tiberius legationes et accusationes aliquot civitatum et provinciarum audit. Histiones sive Pantomimos immodestius agentes Italia pellit. De Flamine Diali eiusque caerimoniis temperandis nova lex lata. Sacerdotes, sollemnibus votis, etiam Drusum et Neronem Diis commendaverant. aegre id Tiberius tulit, et initium in eos exitii fuit. C. Silius ex amicis Germanici damnatus. Cn. Piso, C. Cassius, Plautius Silvanus, accusati aut damnati. In Africa Tacfarinatis bello finis impositus a P. Dolabella. ipse Tacfarinas caesus: Semina servilis motus in Italia, sed statim oppressa. Q. Vibius Serenus in senatu a filio accusatur, et Amorgum amovetur. P. Sullius, aliique damnantur. Inter eos Cremutius Cordus historiae scriptor, quod Brutum et Cassum laudavisset, eiusque libri combusti, Cyzicenis libertas adempta. Templi honorem ab Hispanis oblatum Tiberius spernit. Seianus rebus ex voto adhuc fluentibus, altiora struit: et Liviam sibi uxorem a Principe petit. hic modeste negat, additis caussis. Sed ille ut potentiam sibi augetet; magisque

opportunitum Tiberium haberet, perpulit eum, ad secessum ab urbe. nec multo post persuasit. Interea Romae legationes Graecorum audita, de iure asylorum. In Hispania L. Piso praetor a quodam agreste interficitur. In Thracia, montani Thraeces dilectus abnuunt, arma sumunt. vicit eos Poppaeus Sabinus, et triumphi insignia accepit. Claudia Pulchra Romae adulterii accusata et damnata. Agrippina maritum sibi postulat, nec accipit. Undecim Asiae civitates certant, in qua earum templum Tiberio statueretur. Smyrnaei praelati. Tandem Tiberius, non ultra dilato consilio, in Campaniam ab urbe abiit. ubi in spelunca quadam, repentino lapsu lapidum, periclitatur: sed a Seiano servatur. quae res huic fidem addidit. Igitur Neronem maiorem e liberis Germanici, aggreditur, et variis artibus calumniisque subvertit. Amphitheatrum casu Fidenis multa hominum millia debilitata, vel obruta. Romae ingens incendium Caesium montem deurit. Princeps Capreas insulam transit, ibique se recondit. Titus Sabinus turpi fraude circumventus accusatur, damnaturque ipsis anni Kalendis. Iulia neptis moritur. Frisii rebellant: quos L. Apronius Proprætor inferioris Germaniæ parum feliciter repressum iit. Cn. Domitius Agrippinam Germanici filiam uxorem accipit. Haec sexennio fere gesta,

C. ASINIO, C. ANTISTIO COSS.

CORNELIO CETHEGO, VISELLIO VARRONE.

COSSO LENTULO, ASINIO AGRIPPA.

CN. LENTULO GAETVL. C. CALVISIO.

M. LICINIO CRASSO, L. CALPURNIO PISONE.

AP. IVNIO SILANO, P. SILIO NERVA.

A. V.
776.
A. C.
23.

Asinio, C. Antistio COSS. nonus Tiberio annus erat compositae reip. florentis domus: (nam Germanici mortem inter prospera ducebat) cum repente turbare fortuna coepit: saevire ipsè, aut saevientibus vires prae-

praebere. Initium et causa penes ¹ Aelium Seianum, A. V. cohortibus praetoriis praefectum, cuius de potentia ⁷⁷⁶⁻ supra memoravi: nunc originem, mores, et ² quo fa- ^{A. G.} cinore ²³⁻ dominationem raptum ierit, expediam. ⁴ Genitus Vulsiniis, ⁵ patre Seio Strabone, equite Romano, et prima iuventa C. Caesarem, divi Augusti nepotem, sectatus, non sine rumore, ⁶ Apicio, diviti et prodigo, stuprum

¹ *Aelium Seianum.*] Funestum hoc Romanis caput patrem habuit Seium Strabonem: sed in adoptionem datus alicui ex Aeliis, dictus mutato inflexoque, ut solet, patris nomine, L. Aelius Seianus. Id enim praenomen illi Dio dat lib. 57. At in nummo aereo legi adfirmat mihi quidam Tiberium Seianum, cuius haec inscriptio: TI. CAESAR. DIVI. AVGVSTI. F. AVGVSTVS. AVGVSTA. BILBILIS. parte altera, corona e quercu. TI. AELIO. SEIANO. Non vidi ego. Lipsius. In numo est L. non TI. ut exhibetur a Valente in Numis Famil. Rom. Non accurate vel insperxit, vel exscripsit, qui cum Lipsio communicavit. In antica parte est TI. CAESAR DIVI AVG. F. AVGVSTVS. in aversu: AVGVSTA BILBILIS TI. CAESARE. V. L. AELIO SEIANO. Estque cufus Tiberio quintum consule cum Seiano: quod exprimitur in corona querna, non laurea, ut dicit Rycnius, qui alias et ipse iam de nummo monuit.

² *Quo facinore.*] Nece Drusi, quem veneno sustulit. Lipsius.

³ *Dominationem captaverit.*] Probam videbatur: et captavit certe, non cepit. Tamen cum in Medicaeo sit, raptum perit, placet quod Pichena efformat, raptum ierit. Lipsius.

⁴ *Genitus Vulsiniis.*] Quia ergo Vulsiniensis Seianus, ideo acute et non sine morfu Iuvenalis:

— idem populus, si Nortia Tibusco
Favisset, si oppressa foret sicura
senectus

Principis, haec ipsa Seianum diceret hora

Augustum.

Nam Nortia, vel potius, ut libri meliores, Nurscia, Volsiniensium peculiaris dea. Livius lib. 7. *Volsiniis quoque clavos indices numerum annorum fixos in templo Nursciae Erisciae deae diligens salium monumentorum (auctor) Cincius adfirmat.* Vbi velim deleri minutam illud glossema, quod circumscripti. Tertullianus: *Asculanorum Ancaria dea, Volsiniensium Nurscia, Ocriculianorum Valentia, Sutrinarum Nortia.* Lipsius.

⁵ *Patre Seio Strabone.*] Qui et ipse praetoriis cohortibus praefuit: sed in Aegypti administrationem missus, solus deinde filius. Ob haec officia, attollit magnifico elogio Vellicius: *Seianus Aelius, principe equestris ordinis patre natus, materno vero genere clarissimus, veteresque et honoribus insignes, complexus familiaris.* Quod autem maternum genus? Iunium, ut opinor: hoc argumento, quod Iunius Blaesus Proconsul Africae, avunculus ei fuit. Tacitus libro 3. extremo. Lipsius.

⁶ *Apicio diviti.*] Quod idem Dio adfirmat libro 57. qui M. Gavium Apicium nominat. Sed Apicio eiusdem notae et luxus tres reperio. Primum, qui Athenaeo nominatus libro 4. cap. 20. qui vixit, quemque a Posidonio celebratum ait, et auctorem fuisse, ut Rutilius in exsilium mitteretur. Alterum, qui Augusti et Tiberii aevo. de quo noster hic, et Seneca Consolat. ad

Elbiam:

A. V. stuprum ⁷ veno dedisse: mox Tiberium variis artibus
 776. devinxit adeo, ut obscurum adversum alios, sibi uni
 A. C. incautum intectumque efficeret: non tam follertia,
 23. (quippe iisdem artibus victus est) quam Deum ira in
 rem Romanam, cuius pari exitio viguit, ceciditque.
⁸ Corpus illi laborum tolerans, animus audax: sui ob-
 tegens, in alios criminator: iuxta adulatio et superbia:
 palam compositus pudor. intus summa apiscendi libi-
 do, eiusque causa modo largitio et luxus, saepius in-
 dustria ac vigilantia, haud minus noxiae, quotiens pa-
 2 rando regno finguntur. Vim praefecturae, modicam
 antea, intendit, ¹ dispersas per urbem cohortes una in
 castra conducendo; ut simul imperia acciperent, nu-
 meroque et robore, et visu inter se, fiducia ipsis, in
 ceteros ² metus crederetur. Praetendebat, *laiscivire*
mili-

Elbiam: Apicius nostra memoria
 vixit, qui in ea urbe ex qua aliquan-
 do Philosophi ut corruptores inventu-
 sis abire iussi sunt, scientiam popu-
 lae professus, disciplina sua saecula-
 rum infecit. Qui idem Plinio dictus
 nepotum omnium altissimus gurgis:
 et de cuius deliciis volumen Apio-
 ni Grammatico scriptum, lego in
 Athenaei libro 7. At tertium, qui
 in imperio Traiani, cuius mentio
 apud Suidam in "Οσσην. Τριμυρῆ
 ἐν Πάριδος ὄντι καὶ τῆς θαλάσσης
 ἀπέχοντι ἡμερῶν πολλῶν ὄδῳ. Ἀπί-
 κιος δ' ὀφθαλμὸς ἕνεκα νεκρῶν δι-
 κτυψατο ὑπὸ σοφίας ταχενικυριανῶν.
 si tamen Traiani ibi vox incorrupta.
Lipsius.

⁷ Prodigio stuprum veno dedisse.]
 Ita e MS. iam edidere Pichena et
 I. Gronovius pro vulgato *venum*.
 Eodem modo loquitur postea XIII,
 51. XIV, 15. Sic volebat etiam Pe-
 rizon. ad Sanctii Minervam III, 3,
 139.

⁸ Corpus illi etc.] Hic locus non
 bene interpungitur in vulgatis li-
 bris, divulsis subinde, quae iun-
 genda erant, iunctis, quae divellen-
 da. Ludit, ut solent scriptores in
 exprimentis moribus, per anti-
 theta.

¹ Dispersas per urbem.] Non per
 urbem modo, sed per opida vicina
 dispersae fuerunt Praetoriae cohortes,
 ex Suetonii cap. 49. in Augu-
 sto: Neque unquam plures quam tres
 cohortes in urbe esse passus est, cas-
 que sine castris: reliquas in hibernis
 et aestiva circa finissima opida dimit-
 tere assuevit. *Lipsius.*

² Metus crederetur.] Monuit me
 Iohas Mercerus legendum videri, *de-
 daretur*, vel *dideretur*, quod ver-
 bum sane ubique in Tacito velut
 fataliter corruptum. In manuscri-
 ptu aiunt esse *crederetur*: si quis
 aliud forte eruet. *Lipsius.* Sic in-
 terpretor: ut multitudinem suam
 noscendo, robur aestimando, vul-
 tus omnium singuli familiariores ha-
 bendo certi fierent de fiducia inter
 sese, deque metu sui apud ceteros;
 se, quicquid esset audendum,
 confidere inter se, aliis metum fa-
 cere posse. Vide 3. Observ. 10.
Gronovius. Mercerus p. st suam
 sententiam ipse retractavit proba-
 vitque Savillii coniecturam *crearetur*:
 quae verissimum esse potuit:
 ei proximam specie Fabrianam
oriretur, sive potius *operetur*, quod
 in libris scriptis esse potuit, ut ap.

Sueton.

militem diductum: si quid subitum ingruat, maiore auxilio pariter subveniri: et severius acturos, si vallum statuatur³ procul urbis inlecebris. Ut perfecta sunt castra, inrepere paullatim militares animos, adeundo, appellando: simul centuriones ac tribunos ipse deligere. neque senatorio ambitu abstinebat, clientes suos honoribus aut provinciis ornando, facili Tiberio, atque ita prono, ut *socium laborum*, non modo in sermonibus, sed apud patres et populum celebraret, colique per theatra et fora effigies eius, interque principia legionum

A. V.
776.
A. C.
23.

Sueron. Tib. 37. ubi etiam in textum recepit Burmannus, quem vide et ad Caes. c. 64. Paulo magis a scriptura vulgata abit Grotiana: *crefceret*. Quicquid sic, *crederetur* certe alienum et corruptum. Non enim hoc credi volebat, ne a militibus quidem, se in hoc conductos in unum locum, ut metui essent alius. Ut sibi plus fiderent, id sua sponte existeret. Quorsum enim ita, quae sequuntur, praetendisset? Accedit aliquid momenti etiam e Dione, qui de hac re tradens L. 57. p. 616. sic dicit: *ὅρα τὰ παρρησιαστα καὶ ἀδρόεις καὶ διὰ ταύτων ἀμφότερον καὶ φοβηρὸς ἄνθρωπον, ἔτι καὶ ἐν τοῖς ταύροις ἔνθα, εἰς αὐτὸν ἀδὲ p. 619. Atqui Dio e Tacito hoc, ut multa alia, sumsit. *Creatur* placet etiam Freinshemio et Rycajo.*

3 *Procul urbis inlecebris.* Quo modo hoc verum? nam castra ista ad ipsam urbem fuerunt, iuxta portam Viminalem: et hoc antiquarii nostri hodie docuerunt: vel Onufrium in urbe Roma vide. Adde haec Scholiastis praefici, in Iuvenalem: *Iuxta Aggerem primus posuit castra Seianus, id est super Diocletianas: quae dicta sunt Castra Praetoria.* Sunt ipsa, quae dixi. nam Agger Tarquinii, est ad Viminalem, et infra, Diocletianae. Sed quod quaerebam, quomodo igitur *procul urbis inlecebris*? Non nimis male: nisi quod non in mediis

ipsis, et quod amoti a consuetudine vulgi. Item, quod vaillo clausi, et licentia cohibita: quo ad spectum. *Lipfius.*

4 *Neque Senatorio ambitu.* Id est, neque volebat a Senatu ambiri, coli: cum et eos promove. et, ac posse ibi doceret. *Lipfius.* *Senatorius* utrique formatur a *Senator*, non a *Senatus*, ut vult Freinshemius, neque tamen propterea significat tantum, quod est unius senatoris, aut singulorum in senatu: sed etiam potest significare, quod est senatorum, et sic *senatus* vel totius corporis. *Ambitus senatorius* est ambitio in senatu. Neque hoc faciebat, ut extolleret clientes suos: id enim ei largiebatur Tiberius, non aliqua factio in senatu: sed hoc extollere erat via ad potentiam in senatu. Itaque facile admitto *ambitu ornandi*, quod ex MS. norat Pichena. Non cessabat etiam in senatu se venditare, ac gratiosum et potentem reddere. Qua ratione? nempe non patiendo ad honores et imperia pervenire, nisi quibus ipse apud Tiberium suffragatus esset. Quo animadverso, quis dubitaret hunc patronum adoptare? *Gronovius.* Sic *municipalis ambitio* c. 62. de studio gratiae municipum captandae.

5 *Interque principia legionum sneret.* Inter militaria signa, ait Suetonius capite 48. in Tiberio. de quo ritu abunde in libris Histor. et

3 num fineret. Ceterum plena Caesarum domus, iuvenis
 A.V. filius, nepotes adulti, moram cupitis adferebant. 1 et,
 776. quia vi tot simul corripere, intutum, dolus intervalla
 A.C. scelerum poscebat. placuit tamen occultior via, et a
 23. Druso incipere, in quem recenti ira ferebatur. Nam
 Drusus, impatiens aemuli, et animo commotior, orto
 forte iurgio, 2 intenderat Sciano manus, et contra ten-
 dentis os verberaverat. Igitur cuncta tentanti prom-
 ptissimum visum, 3 ad uxorem eius Liviam convertere:
 quae soror Germanici, formae, initio aetatis indecorae,
 mox pulchritudine praecellebat. Hanc, ut amore
 incensus, 4 adulterio pellexit: et, postquam primi
 flagitii

et Milit. j Rom. *Lipfius.* add. ad
 I, 61.

1 *Et quia vi etc.*] Harlaeus putabat legendum *eripere* et mox delendum *tamen*: dicturum fuisse *simul aggredi*. Atqui aggregi et de medio tollere *corripere* est, non *eripere*. Iustinus lib. 3. *Exuentem se ac nudatum gladio traiecit. Tum et filios eius corripit iubet.* Nec deleverim *vd tamen*: id enim tacite demonstrat ambitionis tantae et Seiani indolem: datque intelligendum: Quamquam aegre ferret ambitio incitata hanc moram, et properaret ad vota Seianus, *placuit ei tamen occultior via.* Posset alioqui et *sondem* legere. Gronovius.

2 *Intenderat Sciano manus.*] Intendere manus, principium et causa iurgii etiam hodie apud Italum vulgus. Libro 1. supra: *Postremo deserunt tribunal, ut quis Praetorianorum militum amicorumve Caesaris occurreret, manus intentare, causam discordias et initium armorum.* Libro 13. *Simul intendere manus, aggerere probra.* Seneca De clementia libro 1. *Conclamatio civitatis et fuga est, et dis ipsis manus intenduntur.* At quod sequitur, Seiani os palma percussum a Druso: aliter apud Dionem et Zonaram legas; qui Drusum percussum volunt

a Seiano. Itaque eorum fides describit hic Vertranius, *Et hic contra tendentis os verberaverat.* Neutri mihi persuadent; non illi sententiam, non hic lectionem. Seianum non tam prorupta audacia fuisse crediderim: ut ultro verberaret Principis Romani filium, Tribunicia potestate, et imperii consortem: et convenit magis in morem Drusi, cui adeo promptae ad verbera manus, ut hac de causa Castor sit cognominatus, teste Dione ipso libro 57. *Lipfius.*

3 *Ad uxorem eius Liviam.*] Suetonius Livillam semper vocat: ut Claudillam, quam noster Claudiam. Nec te moverit: *δυναστεία* est, ut Secundilla, Tertulla, Quartilla in feminarum nominibus per blanditias frequens. Sic in Museo Carpeni lapis de hac ipsa Livia.

SECUNDA
 LIVILLAES
 MEDICA
 TI. CLAUDIVS
 CAESARIS. L.
 CELER. AEDITVS. A. VESTA.

Lipfius.

4 *Adulterio pellexit.*] Pro *in* vel *ad* adulterium more poetarum. VI, 45. *amore invenem indicere.* sic enim ibi capiendum puto.

5 *Neque*

flagitii potitus est; (neque femina, amissa pudicitia, A.V. 776. 5 alia abnuerit); ad coniugii spem, consortium regni, A.C. et necesse mariti impulit. Atque illa, cui 6 avunculus 23. Augustus, focer Tiberius, ex Druso liberi, seque ac maiores, et posteros 7 municipali adultero foedabat; ut, pro honestis et praesentibus, flagitiosa et incerta expectaret. Sumitur in conscientiam 8 Eudemus, amicus ac medicus Liviae, specie artis frequens secretis. pellit domo Seianus uxorem Apicatam, ex qua tres liberos genuerat, ne pellici suspectaretur. Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diversa interdum consilia adferebat. Interim anni principio Drusus, ex Germanici liberis, togam virilem sumpsit; quaeque fratri eius Neroni decreverat senatus, repetita. addidit orationem Caesar, multa cum laude filii sui, *quod patriae benevolentia in fratris liberos foret.* Nam Drusus (quamquam arduum sit, eodem loci potentiam et concordiam esse) aequus adolescentibus, aut certe non adversus habebatur. Exin vetus et saepe simulatum proficiscendi in provincias consilium 1 refertur. *multitudinem veteranorum praetexebat imperator, et delectibus supplendos exercitus. nam voluntarium militem deesse; ac, si suppeditet, non eadem virtute ac modestia agere: quia plerumque inopes ac vagi sponte militiam sumant.* percensuitque cursum numerum legionum, et quas provincias tutarentur. Quod mihi quoque exsequendum reor, quae tum Romana copia in armis, qui focii reges,

5 *Neque femina amissa pudicitia, alia abnuerit.* Freinshemius Tacitum scripsisse suspicatur abnuerit: non ego: et miror nodum in scirpo quaeri. *Gronovius.* Recte etiam Gruterus Faerni coniecturam abnuit reicit.

6 *Avunculus Augustus.* Id est, maior avunculus. Nam Antoniae filia Livilla, Antoniae mater Octavia.

7 *Municipali adultero.* Quasi diceret, Ne Romano quidem. Nam municipales tunc minus honorati, aut pares urbanis consabantur. Ita

Iuvenalis, per contemptum: *Municipalis eques.* Florus: *Municipalis prodigis.* Erat autem Seianus Vulturnis natus. *Lipfius.*

8 *Eudemus.* In criminatione medicorum non omisit eum Plinius lib. 29. cap. 1. *Iam vero et adulteria etiam in principum domibus, ut Eudemi in Livia Drusi Caesaris.* *Lipfius.*

1 *Refertur.* Repetitur: redit Tiberius ad consilium, quo saepe usus erat, ablegandi in provinciam et a se amandandi filium.

5 reges, ² quanto sit angustius imperitatum. Italianam utroque mari ¹ duae classes, Misenum apud, et Ravennam: proximumque Galliae litus rostratae naves praesidebant, quas Actiaca victoria captas Augustus in oppidum Foroiulienſe miserat, valido cum remige. Sed praecipuum robur Rhenum iuxta, commune in Germanos Gallosque subsidium, ² octo legiones erant. ³ Hispaniae recens perdomitae, tribus habebantur. Mauros ⁴ Iuba rex acceperat, donum populi Romani. ⁵ Cetera Africae, per duas legiones; parique numero Aegyptus. ⁶ Dehinc initio ab Syria usque ad flumen Euphra-

² *Quanto sit angustius.*] Recte et dictum in Traiani laudem, qui fines imperii promovit. Dixi supra. Lipsius.

¹ *Duae classes.*] Haec et sequentia explico ubertim in Admirandis, lib. 1. Lipsius. vid. Sueton. Aug. c. 49.

² *Octo legiones.*] Divisae per varia castra et castella. Florus de Druso: *Per Rheni quidem ripam amplius quinquaginta castella direxit.* Quae non dubia origo nobilium in eo tractu opidorum. Lipsius.

³ *Hispaniae recens perdomitae.*] Ab Augusto, Livius libro 28, 12. de Hispania: *Ita ergo prima Romanis inita provinciarum, quae quidem continentis sint. postrema omnium nostra demum aetate ductu auspicioque Augusti Caesaris perdomita est.* Propter Cantabros scilicet et Astures, quos ipse devicit. Lipsius. Sueton. Aug. 21. 31.

⁴ *Iuba rex.*] Filius Iubae eius, qui a Caesare victus est, paterque Ptolemaei, a Caligula interfecti. Sueton. Cal. 26. 35.

⁵ *Cetera Africae, per duas.*] Aintu duas? Atqui una legio attributa Africae ab Augusto Tiberioque, te ipso teste non uno loco. Libro 4. Historiarum scribis. *Legio in Africa auxiliisque tutandis imperii finibus, sub Divo Augusto Tiberioque principibus, Proconsuli parebant.* Et

lib. 2. Annalium: *Furinus Camillus Proconsul Africae, legionem, et quod sub signis sociorum, ad boslem duxit.* Libro 2. Histor. *In Africa legio, cohortesque dilectae a Gledio Macro.* Vidimus hunc nexum, et solvemus. Unam legionem ordinariam Africae fuisse, verisimum est. Vnde hic ergo duae? Per bellum Tacfarinatis abducta et Pannonia legio, et in Africam missa. Supra libro 3. *Piso adsequitur legionem, quae et Pannonia in urbem, dein praesidio Africae ducebatur.* Ea ibi mansit biennium paullo amplius, iterumque in Pannoniam remissa. Hoc ipso libro, statim: *Caesar post res a Blaeso gestas, quasi nullis iam in Africa hostibus, reportari Nonam legionem infferas: nec Proconsul eius anni Dolabella retinere ausus fuerat, iussa Principis magis quam incerta belli metuens.* At enim, quia quo loco quaeque legio hoc ipso anno fuerit, decretum scribere Tacito, et nondum ea abducta: ideo duas ecce in Africa collocavit, in Pannonia duas. Atqui tres in ista debeuerat: quod clarum vel ex iis, quae in seditione trium Panonicarum legionum dicta supra. Vbi etiam recensita haec Nona. Lipsius.

⁶ *Dehinc initio ab Syria usque ad flumen.*] Muretus adhaesit ad hunc locum, voluitque legi *initio ab Syriae*, dictum per transpositionem pro-

Euphraten, quantum ingenti terrarum sinu ambitur, A.V. quatuor legionibus coercita: accolis Ibero, Albano- 776. que, et aliis regibus, qui magnitudine nostra prote- A.C. guntur adversum externa imperia. Et Thraciam 23. Rhoemetalces, ac liberi Cotyis; ripamque Danubii, legionum duae in Pannonia, duae in Moesia attinebant: ⁷ totidem apud Dalmatiam locatis, quae, positu regionis, a tergo illis, ac, si repentinum auxilium Italia posceret, haud procul accirentur: quamquam insideret urbem proprius miles, ⁸ tres urbanae, novem praetoriae cohortes, Etruria ferme Umbriaque delectae, aut vetere Latio, ⁹ et coloniis antiquitus Romanis. At apud idonea provinciarum ¹⁰ sociae triremes, alaeque, et auxilia cohortium: ¹¹ neque multo secus in iis virium; ¹² sed persequi incertum fuerit,

pro ab Syriae initio, probavitque Acidalius. Sed quorsum dixerit: ab initio Syriae? Ego id initio initium puto: hinc, ab Syria usque ad Euphratem flumen quantum ingenti terrarum sinu ambitur, quatuor legionibus coercita: aut ex inde natum. Coercita e MS. dedit Pichena pro vulgato *coercitum*. talia saepe apud Tacitum attentus lector observet.

⁷ Totidem apud Dalmatiam.] Dalmatia Augusto tradita, perpetuumque praedium in ea decretum, anno urbis DCCXLIII. Antea inermis fuit. Adi Dionem, lib. 54. Lipsius.

⁸ Tres urbanae, novem praetoriae cohortes.] Vigilum autem cur omittit: quae numero et robore supra urbanae. Septem enim cohortes erant, institutae iam inde ab Augusto. Causa haec. quia id aevi, inter legitimos iustosque milites, Vigiles non censebantur. Itaque in omnibus bellis civilibus Galbae, Orthonis, Vitellii, rara eorum mentio, nullus usus. E libertinis lecti erant, vile genus, et Vulcani potius ministri, quam Martis. Itaque Praefecti vigilum inter illustres dignitates mentio Tacito usquam: *Orn. Tac. T. I.*

cuius auctoritas tamen adolevit, sicut et militum ipsorum, uti ex Pandectis aliisque scriptoribus clarum. Dicam de hoc omni urbano milite cum cura, ad libros Historiarum. Lipsius. Mercerus inclinatur corrigere *decem praetoriae*, quia sic tradit Dio Lib. 55. et inscriptio antiqua, ap. Gruter. p. 258. 8. Vulgatum numerum defendit Lipsius de Magnitud. R. I. 4. erroris arguens Dionem. Fabrettus autem mavult utrumque pro suo aevo intelligere, quod res variavit cum in praetoriis, tum in urbanis cohortibus: quem vid. in *Inscr. p. 127. f.*

⁹ Ex coloniis.] Potius, coloniis. Lipsius.

¹⁰ Sociae triremes.] Ut classis in Danubio; classis in Rheno, in Ponto. Lipsius.

¹¹ Neque multo secus.] Dicit clare, non minus virium roborisque in Auxiliis fuisse, quam in Legionibus: ex quo magnitudinem operumque videas imperii Romani. Lipsius.

¹² Sed persequi incertum fuit.] Lipsius restituit *fuerit*, pro *fuit*.

X 13 Huc

fuerit, cum, ex usu temporis, ¹³ huc illuc mearent,
 6 gliscerent numero, et aliquando minuerentur. Con-
 A.V. gruens crediderim, ¹ recensere ceteras quoque Rei-
 776. pub. partes, quibus modis ad eam diem habitae sint:
 A.C. quando Tiberio mutati in deterius principatus initium
 23. ille annus attulit. Iam primum, publica negotia, et
 privatorum maxima, apud patres tractabantur: daba-
 turque primoribus disserere: et in adulationem lapsos,
 cohibebat ipse: mandabatque honores, nobilitatem
 maiorum, claritudinem militiae, ² inlustres domi ar-
 tes spectando: ut satis constaret, non alios potiores
 fuisse. sua consulibus, sua praetoribus ³ species. mi-
 norum quoque magistratuum exercita potestas; le-
 gesque, si maiestatis quaestio eximeretur, bono in
 usu. At ⁴ frumenta, et pecuniae vectigales, cetera
 publicorum fructuum, societatibus equitum Romano-
 rum ⁵ agitabantur. ⁶ Res suas Caesar spectatissimo
 cuique, quibusdam ignotis ex fama mandabat; se-
 melque adsumpti tenebantur, prorsus sine modo,
 cum plerique iisdem negotiis insenescerent. Plebes
 acri quidem annona fatigabatur: sed nulla in eo culpa
 ex

¹³ *Huc illuc mearent.*] Attendant
 virones, observentque aliam auxi-
 liorum et legionum rationem fuisse.
 Legiones certas stationes habuisse,
 etsi non plane immutabiles, ut ex-
 empla apud nostrum docent, contra
 quam nonnulli putarunt: auxilia
 autem nullum certum locum attri-
 butum fuisse.

¹ *Recensere ceteras etc.*] Pro:
recensere, quibus modis ceteras
quoque r. p. ad eam d. b. f. quae
 ratio elegans inprimis Graecis ha-
 betur, ut aninadversum Kulte-
 ro ad Aristophanem, et aliis.

² *Inlustres domi artes.*] Eloquen-
 tiam, iuris scientiam etc. quae ci-
 vilia studia vocat III, 75. *pacis ar-*
tes saepe Cicero, ut pro Mure-
 na.

³ *Species.*] Ornamenta eadem,
 dignitas, quae vetere republica.
Species de Consule dixit etiam Ci-

cero in Pison. c. II. add. ad Suet.
 Caes. 77.

⁴ *Frumenta etc.*] Decumae ex agris
 publicis et vectigalibus, ut in Sici-
 lia. Per *pecunias vectigales* non
 modo scriptura et portorium, sed
 cetera etiam, quae ab Augusto
 instituta sunt, vectigalia intelligen-
 da. *Cetera publicorum fructuum*
 sunt tributa provincialibus imposita.

⁵ *Agitabantur.*] Seneca epist. 119.
Iam ego paraveram fiscos: circum-
spiciebam, in quod me mare nego-
tiaturus immitterem, quod publi-
cum agitarem. Suetonius Vespas. I.
publicum quadragesimae in Asia egit.
 Gronovius.

⁶ *Res suas.*] Fiscum primum,
 eiusque curam, deinde etiam, ut
 opinor, provincias suas. De po-
 sterioribus colligo e Sueton. Tib.
 41. quamquam ille socordiae tri-
 buit.

ex principe: quin infecunditati terrarum, aut asperis
 maris obviam iit, quantum impendio, diligentiaque
 poterat. Et ne provinciae novis oneribus turbarentur,
 utque vetera, sine avaritia aut crudelitate magi-
 stratum, tolerarent, providebat. corporum verbera,
 ademptiones bonorum aberant. ¹ Rari per Italiam
 Caesaris agri: ² modesta servitia: intra paucos liber-
 tos domus: ac, si quando cum privatis disceptaret,
 forum et ius. Quae cuncta ³ non quidem comi via,
 sed horridus, ac plerumque formidatus, retinebat ta-
 men, donec morte Drusi verterentur: nam, dum su-
 perfuit, mansere; quia Seianus, incipiente adhuc po-
 tentia, bonis consiliis notescere volebat, et ultor me-
 timebatur, non occultus odii, et crebro querens, *inco-
 lumi filio, adiutorem imperii alium vocari: et quantum
 superesse, ut collega dicatur? Primas dominandi spes in
 arduo: ubi sis ingressus, adesse studia et ministros. ex-
 structa iam, sponte praefecti, castra: datos in manuum
 milites: ⁴ cerni effigiem eius in monumentis Cn. Pom-
 peii: ⁵ communes illi cum familia Drusorum fore nepo-
 tes.*

X 2

tes.

¹ *Rari per Italiam.*] Non lati-
 fundia, ut postea, ex bonorum
 publicatione, et reorum damnatio-
 nibus parva. *Lipsius.*

² *Modesta servitia.*] Non de pau-
 citate servorum, sed modestia re-
 cte Freinshemius accipit. Non at-
 tingebant rem publicam: non po-
 tentes nimis, insolentes erant, ut
 postea.

³ *Non quidem comi via.*] Acida-
 lius haud dubitat legendum *cum
 vi*. Si hoc voluisset, dixisset, opi-
 nor, simpliciter *vi*, aut *per vim*.
 Putavit vir doctus, haec verba re-
 ferenda esse ad *retinebat*, quod non
 est. Tiberius ista non mutarat,
 etiam alias horridus et formidolosus
 erat, non facilis, comis. Si quid
 mutandum esset, mallem *comi visa*
 i. e. moribus. Sed non est neces-
 sarium. *Comi visa* intell. *morum*.
 Supra I, 54. *Tiberio alia morum
 vis: et non quidem est pro est non.*

*Comis bene opponitur horrido non
 uno sensu.*

⁴ *Cerni effigiem eius.*] Statuam
 aeneam in theatro Pompeii. Dio.
Lipsius. In *monim. Cn. P.* apud
 theatrum eius III, 72.

⁵ *Communes illi.*] Consideremus,
 quaeso. Suetonius Claudii filio
 Druso desponsam Seiani filiam scri-
 bit, cap. 27. in Claudio. nec alius
 sententiae est, quod noster lib. 7.
 dixit, Claudii filio Seianum focerum
 destinatum. Haec certa, clara.
 sed quomodo hic Drusus que-
 ritur, communes illi fore cum
 Drusorum gente nepotes? Locum
 non habet ea querela, vana est.
 si vere idem Suetonius scribit,
 Drusum extinctum post paucos
 dies, quam ei Seiani filia esset des-
 sponsa. Desponsa autem ante bi-
 ennium, ut ex Taciti supra verbis
 clarum: ante biennium ergo ex-
 tinctus, et simul connubii nepo-
 sumque

A. V. tes. *precandam post haec modestiam, ut contentus*
776. *esset.*
A. C.

23.

tumque spes. An aliud aliquid est, quo noster hic respexit? nemo dicit. In Zonara lego, *Iuliam* Drusi filiam desponsam Seiano: corrupte. quia scribendum *Liviam*: intelligitque Germanici sororem, de qua infra dicemus, Drusi maioris prolem. Quid nugamus? cum omnia scrinia excusserimus, non insiciabimur, quin Tacitus guttam attingeret e flumine Lethes. *Lipsius.*

6 *Precandam post haec Modestiam.*] Mirum genus loquendi, quasi Modestia inter deas. Et cave tamen immures. simile illud e libro 15. Sic quoque optimam Fortunam orandam, ut pedes confectis itinere spatium equitem assequeretur.

Lipsius. Haec ita accipiunt Viri docti, quasi Modestia inter Deas censeretur. Eo sensu mihi nihil videtur frigidius. Poëtarum est, fingere numina, quae non sunt; non historicorum. Precanda modestia est, quae iuberi non potest, sed rogari debet. Post haec atque talia eo ait evectum Seianum, uti non imperari ei amplius modestia possit, sed rogare necesse habeat eum, qui velit continere et efficere, ut contentus sit, intraque ibidem modum consistat. Ita de Pompeio Cicero lib. 2. de fin. c. 18. *Sed finge non solum callidum eum, qui aliquid improbe faciat, verum etiam praepotentem: ut M. Crassus fuit, qui tamen solebat uti suo bono: ut bonie est noster Pompeius, cui recte faciendi gratia est habenda; esse enim, quam velles, iniquus, iustus, poterat impune.* Pompeius et Seianus hactenus pares: precanda eorum modestia erat, ut contenti essent: et recte facientibus gratia erat habenda. Vel potius, precandam post haec a diis, quos veros putabant, illi modestiam: rogandos deos, ut hanc illi darent. abiit enim id e potestate

nostra. Tale est apud M. Senecam: *us salva provincia sit, optemus meretrici bonam mentem.* Tale Medae apud Ovidium lib. 7. *quamquam non ista precanda, sed facienda mihi.* Hic addit, quod Tacitus vult intelligi: precandam, quia manu facere nemo queat. Cicero lib. 1. famil. epist. 8. *Communitata tota est ratio Senatus, iudiciorum, rei totius publicae; otium nobis exoptandum est.* Significat nimirum, se et alios, qui debebant, id praestare non posse. Plato lib. 6. de Legibus δὲ τῶ τῶ κληρῶ ἵως ἀνάγκη προσχρησάσθαι, ἀνευνολίαι τῶν πολλῶν ἕνεκα, εἰδὲ καὶ ἀγαθῶν τύχην καὶ τὸτα δὲ αὐχαῖς ἐπιμαλακίαις, ἀπορῶν αὐτῶς τὴν κληρῶν περὶ τὸ δικαιοτάτων. Precari autem tam dicimus rem a diis alicui, quam deos aliquid aut pro aliquo. Lib. 4. *Neque fulgorem honorum unquam precatam.* Lib. 12. *amplecti Britannicum, robur aëris quam masurrimum precari.* Haec in Obl. III. 10. dicta. Tamen Freinshemius defendit Deam Modestiam, et haec subtiliora quam veriora putat. In quo illud festivum, si recipiatur sensus, quem Tacito attribuimus, tamen fore, ut constet sensus, quo ille delectatur, nempe exorandum esse Modestiae numen. Tanquam cum dicitur *precandam modestiam*, non possit intelligi, vel *Seiani* vel *Seiano a diis*, qui eo creverat, ut coerceri, atque adeo modestia ei imperari non posse videretur. Tanquam verbo *precandam* necessario statuatur singularis dea Modestia, a qua modestiam peti oporteret. Male igitur Horatius lib. 1. Sat. 4.

Dii bene fecerunt, inopis me quodque pusilli

Finxerunt animi.

Debuisse dicere: *Modestiae numen bene fecit, quod me modestum finxit.*

non

effet. Neque raro, neque apud paucos talia iaciebat: 8
 et secreta quoque eius, corrupta uxore, prodeban-^{A. V.}
 tur. Igitur Seianus, maturandum ratus, deligit vene-^{776.}
 num, quo paullatim inrepente, fortuitus morbus 'ad-^{A. C.}
 simularetur. id Druso datum per Lygdum spadonem,^{23.}
 ut octo post annos cognitum est. Ceterum Tibe-
 rius, per omnes valetudinis eius dies, nullo metu, an
 ut firmitudinem animi ostentaret, etiam defuncto,
 necdum sepulto, curiam ingressus est. 3 consulesque,
 X 3 sede

non venit enim scilicet illa mode-
 stia virtus et animal, nisi a petu-
 lizari numine Modestia: quemad-
 modum nemini potest optari, nisi
 ab eo unico numine, quod eam
 conferre possit. Ego tamen deam
 nullam, sed quae sanis facile mode-
 stiam ingeneraret, Adrastiam,
 Rhamnusiaem, Nemesin novi. Nam
 Pictus risum captat. Quid mul-
 ta? quod illi mihi elegans, id mi-
 hi καυχήμων et gravitati cum Ta-
 citi, tum materiae indignum vide-
 tar. Gronovius. Verissima sunt
 quae Gronovius disputat. Itaque
 veteres edd. securus, modestiam,
 littera initiali minuta rescripti, ut
 fecit iam Ryckius.

1 Adsimularetur.] Videretur: ut
 tabes e veneno imitaretur fortui-
 tum morbum, similitudinem for-
 tuiti morbi haberet. adsimulare est
 imitari: de quo verbo vid. Gron.
 Diar. in Stat. c. 6.

2 Vi octo post annos.] Recte. eo
 ipso videlicet anno, quo interfe-
 ctus Seianus, cum Apicata, eius
 uxor, haec scelera pròdidit: Vide
 Dionem 58. Lipsius.

3 Consules sede vulgari.] Id est,
 in sedibus Praetorum, aut Tribu-
 torum, ut Dio interpretari vide-
 tur, in morte Augusti, lib. 56.
 Ήσανίζοντο δὲ οἱ μὲν πολλοὶ, ὡς πρὸς
 ἑαυτοῦ ἀλάθει, οἱ δ' ὕπαντος κἀνα ἐν
 τῇ βέλτερι, ἡ μὲν τῶν τῶν κρατη-
 τῶν, ἡ δὲ τῶν τῶν δημοκρατῶν. Ver-
 tem ego: Sederunt autem vulgus

Senatorum, quo quisque loco sole-
 bat: Consules vero inferne in sub-
 selliis, alter Praetorum, alter Tri-
 bunorum. Nec dissimile est, quod
 Suetonius scribit, Claudium de ma-
 iore negotio acturum, medium inter
 Consilium sellas Tribunicio subsellio
 sedisse. Humiles autem Senatorum
 omnium sedes, altae Consulatum et
 excelsae. Lucanus 5.

Vi primum maestum tenuere silen-
 tia coetum,

Lentulus e celsis sublimis sede pro-
 fatur.

Lentulus enim ibi Consul. et alius
 poëta quispiam,

Conspectum signis cum premet al-
 tus ebur.

Intellegit Consul sellam curu-
 lem: in qua, ornatus causa, signa.
 Idem:

Signa quoque in sella nossem for-
 mata curuli,

Et totum Numidae sculptile den-
 tis opus.

Lipsius. Immo in subselliis sena-
 torum communibus, quo loco sena-
 tori cuique sedere licebat. Nam
 subsellia praetorum et tribunorum
 non possunt profecto sedes vulgari
 appellari. Non, quia Augusto
 mortuo in subselliis tribunitiis ac
 praetoriis sedere Consules luctus
 causa, propterea et nunc idem
 fecere, ut recte monet Ryckius.
 Etenim ista non more aliquo et in-
 stituto certo fiebant, sed sponte,
 et ut cuique suggererat ingenium:
 in quo genere nihil certi est.

A. V. sede vulgari, per speciem maestitiae, sedentes, honoris locique admonuit; et effusum in lacrimas senatum, 776. A. C. ⁴ victo gemitu, simul oratione continua erexit. Non ^{23.} quidem sibi ignarum, posse argui, quod, tam recenti dolore, subierit oculos senatus: ⁵ vix propinquorum adloquia tolerari, ⁶ vix diem adspici a plerisque lugentium. neque illos imbecillitatis damnandos: se tamen fortiora solatia ⁷ e complexu Reipub. petivisse. Miseratusque Augustae extremam senectam, rudem adhuc nepotum, et vergentem aetatem suam, ut Germanici liberi, unica praesentium malorum levamenta, inducerentur, petivit. Egressi consules firmatos adloquio adolescentulos, deductosque, ante Caesarem statuunt. Quibus ⁸ adprehensis, Patres conscripti, hos, inquit, orbatos parente, tradidi patruo ipsorum, precatusque sum, quamquam esset illi propria soboles, ne secus, quam suum sanguinem, foveret ac tolleret, sibi que et posteris ⁹ conformaret.

⁴ *Victo gemitu.*] Int. suo. vix dignum admonitione, nisi doctos viros dubitasse viderem.

⁵ *Propinquorum alloquia.*] Alloquia, proprie in consolatione. notatum aliis. Lipsius.

⁶ *Vix diem adspici.*] Ita enim moris, ut limine et domo se continerent in luctu. Plinius lib. 9. *Mitto ad Arriam. rogo ut venias. quoniam me recens adhuc luctus limine contineret.* Lipsius.

⁷ *E complexu reip.*] Complexum pro cura reip. negotii capit Freinshemius. infr. 13. *negotia pro solastis accipiens.* Ex dicitur completi pro curare aliquem: sed complexum pro cura dici, non credo. Sensus est: se maluisse in complexum reipublicae ruere, velut matris, atque ibi levamentum doloris quaerere, hinc solatia satis fortia petere. Cic. Ep. ad Div. IV, 6. *habebam, quo confugerem ubi conquiescerem, in cuius sermone et suavitate omnes curas do-*

loresque deponerem. et mox: non domo moerens ad temp. confugere profusum, ut in eius bonis acquiescam.

⁸ *Adprehensis.*] Cod. scr. *adprentis*: quod non ausus sum recipere, ob ea, quae dixi ad III, 53. quae multo magis in hoc verbum conveniunt. Nec ipse lac. Gronovius recepit.

⁹ *Conformares.*] Sic MS. edd. Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi. post irrepsit vitio operarum *conformaret*, quod est in Lipsianis, quas vidi, solenni confusione illorum verborum, de qua vid. dicta in Clave Cic. Pichena restituit *conformaret*, idque Gronovius et Ryckius secuti sunt. *Conformaret sibi et posteris* i. e. monendo, fovendo redderet dignos se, patruo, et honestos posteris atque utiles. Si *confirmaret* magis placeat, sensus est, fovendo, provehendo efficeret, ut in iis et ipse et posteritas subsidia haberet.

mare. erepta Druso, preces ad vos converto, dissi- que A. V.
et patriæ coram, obtestor, Augusti pronepotes, clarissimis 776.
maioribus genitos, suscipite, regite: vestram meamque A. C.
vicem explete. Hi vobis, Nero et Druse, parentum 23.
loco. ita nati estis, ut bona malaque vestra ad Rempub.
pertineant. Magno ea fletu, et mox precationibus 9.
faustis, audita: ac, si modum orationi posuisset, mi-
sericordia sui gloriaque animos audientium impleve-
rat: ad vana, et totiens inrisa revolutus, de reddenda
Repub. utque consules, seu quis alius, regimen suscipe-
rent, vero quoque et honesto fidem dempsit. Me-
moriam Drusi eadem, quæ in Germanicum, decer-
nuntur, 1 plerisque additis, ut ferme amat posterior
adulatio. Funus imaginum pompa maxime inultre
fuit, cum origo Iuliam gentis, Aeneas, omnesque Al-
banorum reges, et conditor urbis Romulus, post Sa-
bina nobilitas, 2 Attus Clausus, ceteraque Claudiorum
effigies, longo ordine spectarentur. In tradenda 10
morte Drusi, quæ plurimis, maximeque fidis, aucto-
ribus memorata sunt, retuli. sed non omiserim eorum-
dem temporum rumorem, validum adeo, ut nondum
exolescat. 1 Corrupta ad scelus Livia, Scianum Lygdi
quoque spadonis animum stupro 2 vinxisse: quod is
(Lygus) ætate atque forma carus domino, interque pri-
X 4 mores

1 *Plerisque additis.* multis, pluribus, de consuetudine huius ætatis. Sic Suet. Cæsar. 52 et multis aliis locis. Noster infra c. 20 *pleraque in melius flexit*, ubi recte Muretus interpretatur *multa*.

2 *Appius Clausus.* Lego, *Arta Clausus*, vel *Astus*. Ad lib. 12. *Annal. Lipsius*. *Astus* est in MS. ut etiam XII, 26. MSS. habent. Itaque Pichena, et qui post eadem, receperunt. Recte, ut etiam Gronovius iudicat, qui se consuli vult ad Liv. II, 16. adde *Viros doctos* ad Suet. Tib. 1. Antea erat in ead. *Appius*.

1 *Corrupta ad scelus.* ad interitum marito struendum. Corrupta eam Scianus adulter, ut eius

opera ad tollendum Drusum uteretur. Qui de adulterio accipiunt, non cogitant, id iam esse in voce *corrupta*, et *flagitium* potius dicturum Tacitum fuisse, si hoc voluisset.

2 *Vinxisse.* Vstratius est in hac re compositum *devincire*. Cic. Planc. 15. 18. *largitione devincire vrbis*. Cluent. 64. *ut eum nuptiis alligatum simul, et testamenti spe devinctum possit habere in potestate*. Sed Tacitus simplicia compositis in multis præferit. vid. ad III, 36. et VI, 45. *pacto matrimonio vincire: quamquam et devincire dixit, v. c. XII, 64.*

3 *Lygus* hand dubie spurium est, et a glossa ortum,

A.V. mores ministros erat. deinde, inter conscios ⁴ ubi locus
 776. veneficii tempusque composita sint, eo audaciae prove-
 A.C. ctum, ut verteret, et, occulto indicio Drusum veneni in
 23. patrem arguens, moneret Tiberium, vitandam potionem,
 quae prima ei, apud filium epulanti, offerretur. ⁵ ea
 fraude tum senem, postquam convivium inierat, exce-
 ptum poculum Druso tradidisse; atque illo ignaro, et
 iuveniliter hauriente, auctam suspicionem, tamquam
 metu et pudore sibimet inrogaret mortem, quam patri
 11 struxerat. ¹ Haec vulgo iactata, super id, quod nullo
 auctore certo firmantur, prompte refutaveris. Quis
 enim mediocri prudentia, nedum Tiberius, tantis re-
 bus exercitus, inaudito filio exitium offerret, idque
 sua manu, et ² nullo ad poenitendum regressu? Quin
 potius ministrum veneni excruciet, auctorem ex-
 quiret, infita denique, etiam in extraneos, euncta-
 tione et mora, adversum unicum, et nullius ante fla-
 gitii compertum, uteretur. Sed quia Seianus ³ faci-
 norum

⁴ Vbi locus tempusque.] Sic non modo MS. ut Pichena notavit, et edd. Beroaldi et Aldi, ut I. Gronovius, sed etiam Alciati, Rhenani. Casu in Liphianis excidit copula, ut opinor, quod alii temere imitati. Sed pro *sunt*, vel *sunt*, ut nonnullae edd. habent, legendum *fuerit*, vel *fueras*, temporum ratione postulante: Sic mox *postquam convivium inerat*. Mox *verteret*, int. se, consilium.

⁵ Ea fraude tum senem - - tradidisse.] Valde vereor, ne pro *tum* legendum sit *captum*, *inductum*, aut simile quid: sed *captum* optimum. Potuit etiam Tacitus scripsisse *ea captum fraude*: ubi facilius corruptela fuit. Non nego *ea fraude* simpliciter dici potuisse, et sic intelligi posse, etsi durius foret: sed illud *tum* ab h. l. alienum et frigidissimum.

⁶ Iuveniliter hauriente.] i. e. avidè, strenue, celeriterque, ut ille apud Virgilium, qui *impiger haurit*, Aen. I, 738. Dixit imitatione

Graecorum, qui *vanvuidè* pro *strenue*, acriter, *vanvuidè* pro *strenuus*, *impiger* dicunt.

¹ Haec vulgo iactata.] Et credita Orozio, qui libro 7. tradit Drusum a Tiberio veneno extinctum. At me non valde movent eiusmodi scriptores, legitimae historiae (dicam iratis quorundam auribus) dehonestamenta. Lipsius.

² Nullo ad poenitendum regressu.] Exquisite dictum pro *ad mutandum, si poeniteret*. Ita non modo, non *poenitet*; promiscue dicuntur. vid. Bentleius ad Terent. I, 1, 13. Livius XXIV, 26. simili fere sententia: *quod adeo festinatum ad supplicium, neque locus poenitendi, aut regressus ab ira relictus esset*, quem locum, qui est de Demetrio, iussu patris Philippi interfecto, haud dubie in animo habuit Tacitus.

³ Facinorum omnium reparator.] Sumtum e Virgilio Aen. II, 164. *scelerumque inventor Ulysses*, ut iam monuit Muretus: ubi Cod. Graev. habet *reparator*. vid. ibi Burn.

norum omnium repertor habebatur, ex nimia carita-
 te in eum Caesaris, et ceterorum in utrumque odio,
 quamvis fabulosa ⁴ et immania credebantur: ⁵ atro-
 ciores ⁶ semper fama erga dominantium exitus. Ordo
 alioqui sceleris ⁷ per Apicatam Seiani proditus, tor-
 mentis Eudemi, ac Lygdi patefactus est. neque quis-
 quam scriptor tam infensus existit, ut Tiberio obie-
 ctaret, cum omnia alia conquirent, intenderentque.
 Mihi tradendi arguendique rumoris causa fuit, ut,
 claro sub exemplo, ⁸ falsas auditiones depellerem, pe-
 teremque ab iis, ⁹ quorum in manus cura nostra ve-
 nerit, ne divulgata atque incredibilia, avide accepta,
 veris, neque in miraculum corruptis, antehabeant.
 Ceterum, ¹⁰ laudante filium pro rostris Tiberio, sena-
 tus

X 5

rus

⁴ *Es immania credebantur.*] Ali-
 os libros *inania* habere, ait Mure-
 tus: nescio quos. Sed vulgatum
 verum esse, sequentia docent.

⁵ *Atrociores semper fama.*] Id
 valet, spargi plurimum & credi atro-
 cia aut tragica, de morte domi-
 nantium. *Lipsius.*

⁶ *Per Apicatam Seiani proditus.*] *Sic*
 dicunt, ut ab eodem Virgilio
Hectoris Andromache, Muretus no-
 tavit.

⁷ *Falsas auditiones.*] De rumo-
 ribus dixit etiam Cicero *Planc.* 23.
fictas auditiones. Depellerem est re-
 pudiandas, reiiciendas docerem,
 monerem.

⁸ *Quorum in manus cura nostra*
caerit.] Haud scio, qui sint illi
 libri antiqui, in quibus Muretus
 esse dicit *scripta*. Sed cura sic ut
 lib. 3. *si effectis, in quae tendi, plu-
 rus ad curas vitam produxero.* Ovi-
 dus 4. de Ponto eleg. 14. *quorum*
quod ineditis cura est, ex felicissima
restitutione Cl. Heinsii. Idem lib.
 24. el. 4. *Hoc pretium curae dul-
 ce recentis erat.* Martialis lib. 10
 ep. 2. *Festinata prior decimi mihi*
cura libelli. Gronov.

⁹ *Laudante filium.*] Velo qui-
 dem interposito, ne Pontificis ma-
 nui oculi ad speciem cadaveris su-

nestarentur. Seneca, *Consolatione*
 ad Martiam: *Tiberius Caesar, et*
*quem genuerat, et quem adoptave-
 rat, amisit. ipse tamen pro rostris*
*laudavit filium, stetitque, in con-
 spectu postico corpore, interiecto tan-
 tummodo velamento, quod Pontificis*
oculos a funere arceret. Recenset

eundem ritum Dio 54. in funere
 Agrippae, sed causam eius ignorare
 fateatur, et quam Seneca dedit, re-
 fellit. Verba sunt: *Τὸν τε λόγον*
ὅτι ἐπ' αὐτῷ οἷσι παρακτασθῆναι τε
καθ' τὴν νεκρῶν παρατίνας; ἕως ἡμέ-
ραν οἷα διὰ τὴν ἐπιπέσειν. εἰρηνας
δὲ ἡμῶς τοὺς μὲν ἔτι δεξιόποδες ἴν, τοὺς
δὲ ἔτι τὰ τῶν τιμητῶν ἕτραπτον. ἀν δε-
ξιῶς θροῦδον. ἔτι γὰρ τῶν δεξιόπο-
δων ἀπολεῖται νεκρῶν ἕρῶν. ἔτι τῶν τιμη-
τῶν, πλὴν ἂν τὸ τέλος τῶν ἀπογραφῶν
μὴ ἀλλ' ἐπάξουν. id est: *Sed et lau-*
dationem Agrippae Augustus recita-
vit, velo quopiam ante mortuum ex-
panso. Id cui rei factum, mihi non
liquet. Tamen alii volunt ideo, quia
Pontifex esset; alii, quia obiret
munera Censoris. Neutri recte. Ne-
que enim vel Pontifici mortuum ad-
spicere nefas; neque Censori, nisi
cum finem censionis imponit, condit-
que iustrum. Haec Dio; sed ego
 existimo, de Pontifice Senecam ve-
 ra dicere. Sacer enim; ideoque non

A. V. tus populusque habitum ac voces dolentum, simulatione magis, quam libens, induebat, domumque Germanici² revirescere, occulti laetabantur. Quod principium favoris, et mater Agrippina, spem male tegens, perniciem adceleravere. Nam Seianus ubi videt, mortem Drusi inultam interfecto-ribus, sine moerore publico esse, ferox scelerum, et quia prima provenerant, volutare secum, quonam modo Germanici liberos perverteret, quorum non dubia successio. neque³ spargi venenum in tres poterat, egregia custodum fide, et pudicitia Agrippinae impene- trabili. Igitur contumaciam eius insectari, vetus Augustae odium, recentem Liviae conscientiam⁴ exagitare,⁵ ut *superbiam, fecunditate subnixam, popularibus studiis inbiare dominationi*, apud Caesarem arguerent.⁶ Adque haec callidis criminato-ribus (inter quos

non ipsum solum arceri aspectu funesto, sed et statuas deorum voluerunt. Quae si in loco politae, ubi supplicia et caedes, velari cas mos fuit, aut transferri. Notat ipse Dio libro ultimo. *Claudius, inquit, delectabatur gladiatoribus, et praesertim meridianis. Ideo plerisque servos, qui dominos sub Caio aut Tiberio calumniati erant, hoc modo perdebat. Eorumque tantus fuit numerus, ut Augusti statuam eo loci positam inusserit transferri; ne aut semper adspiceret caedes, aut et semper velata esset. Ceterum de Pontifice, in Iudaeorum ritu, simile Philo notat, De Monarchia: a cadavere arceri. Lipsius.*

² *Revirescere.*] Sic MS. sic vett. edd. Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi. In Lipsianam editionem vitio operarum, aut correctoris, irrepsit *reviviscere*: non enim tacitus receperisset et contra libros Lipsius: unde in sequentes edd. venit: donec vetus restituit I. Gronov. add. II. III, 7.

³ *Spargi venenum.*] Verbum proprium in ea re, quo usus etiam Cicero Catil. II, 10. *qui spargere venena didicerunt.*

⁴ *Exagitare.*] irritare, instigare. Sic *plebem exagitare* dixit Sallust. Catil. 38. Ceterum sensus est; et Augustam odio veteri, et Liviam recentis sceleris conscientia instigavit: usus est callide odio Augustae, et conscientia Liviae, ut eas incitaret in Agrippinam, permoveretque, ut eam arguerent etc.

⁵ *Ve superbiam, fecunditate.*] Muretus emendabat *superbam* sic: *superbam fecunditate, subnixam popularibus studiis inbiare dominationi*; quod etiam placebat Grutero, mihi- que verissimum viderur. *Subnixam* melius et magis e consuetudine latinorum referetur ad *popular. studis* quam ad *fecunditate*. *Subnixam opibus* dixit, ni fallor, Livius. Quintil. VI, 3. *fulens ope*. Noster XI, 1. *propinquitatibus validis subnixus*: et sic alibi quoque.

⁶ *Atque haec callidis criminato-ribus.*] Acidalius *Adque haec, vel Ac super haec, vel, Adhaec*. Resissime. Nam alias constructio et sensus non constant. Novum artificium narrare incipit. *Atque et adque* in libris permutari notum est. Itaque non dubitavi rescribere *adque*.

quos delegerat ⁷ Iulium Postumum, per adulterium A. V. ^{776.}
⁸ Mutiliae Priscae inter intimos aviae, et consiliis suis ^{A. C.}
 peridoneum; quia Prisca in animo Augustae valida ^{23.}
 anum, suapte natura potentiae anxiam, infociabilem
 narui efficiebat. Agrippinae quoque proximi inlicie-
 bantur, ⁹ pravis sermonibus tumidos spiritus persti-
 mulare. At Tiberius, nihil intermissa rerum cura, ¹³
 negotia pro solatis accipiens, ius civium, preces fo-
 ciorum tractabat. Factaque, auctore eo, senatuscon-
 sulta, ut civitati Cibyrticae apud Asiam, ¹ Aegienſi
 apud Achaiam motu terrae labefactis, subveniretur re-
 missione tributi in triennium. Et Vibius Serenus,
² proconsul ulterioris Hispaniae, de vi publica da-
 mnatus, ³ ob atrocitatem morum, in insulam Amor-
 gum

⁷ Iulium Postumum.] Estne il-
 le, qui Praefectus Aegypto postea?
 de quo Romae lapis,

PRO. SALVTE. TI. CLAUDI.
 CAESARIS. AVG. GERMANICI.
 PONT. MAX. TRIB. POT. VII.
 COS. III. IMP. XV. P. P. CEN-
 SORIS.

::: LIBER ORVMQVE
 EX VOTO. SVSCIPITO. C. IVLIVS.
 SEX. F. COR. POSTVMVS,
 PRAEF. AEGYPTL

Vix puto. Claudii enim aevo ille
 floruit, non hoc Tiberiano. Li-
 psus.

⁸ Mutiliae Priscae.] Freinshe-
 mus puer eandem esse, quae vi-
 tiolae apud Dionem l. 58. *Μυρία*
Πρισκε, facili ob similitudinem li-
 terarum lapsu, pro *Μυρία*. C.
 Gemini Ruffi uxor.

⁹ Pravis sermonibus s. f. per-
 simulare.] Sic apud Livium, quam-
 quam de alius ingenii homine,
 Demetrio, XL. 23. *missus hic co-
 met, cum simplicitatem invenis in-
 censi et suis haud immerito succen-
 sisset, assensando, indignandoque et
 ipsi vicem eius, caperet.*

¹ Aegienſi.] In MS. est *Aegidnſi*,
 unde Beroaldus dedit *Aegimenſi*.
 Sed Rhenanus, Aldus, et secuti de-

dece *Aegiroſes*. Verum vitium fit
 typographicum in ed. Rhenani pro
Aegimenſi, an data opera sic corre-
 ctum sit, quia *Aegius* nulla in A-
 chaia, sed *Aegira*, non pro certo
 dicam: quamquam magis in hoc
 inclino. Sed Tacitus etiam potui-
 t dedisse *Aegienſi* ab *Aegio*, Acha-
 iae urbe, nobilitata quondam con-
 cilio Achaeorum Liv. XXXVIII, 30.
 idque praefert l. Gronovius. Ita-
 que et recepi, quippe magis con-
 sentaneum lectioni Codicis, quam
 est altera illa correctio.

² Proconsul ulterioris Hispaniae.]
 Id est Baeticae, quae populo reli-
 cta, et ideo in ea Proconsul. Plu-
 ra distinctius de Hispaniae divisio-
 ne infra ad l. Hist. 13. *Lipſius*.
 Cod. *Proconf.* Unde Beroaldus ex-
 pressit *Proconsule*: quod securus est
 lac. Gronovius. at vide, quae dixi
 ad II, 52. Certe ex huius loci scri-
 ptura nihil definiri potest.

³ Ob atrocitatem temporum.]
 Placeret olim emendatio, *atrocita-
 tem morum*. quam velim distinctio-
 ne iuvari hoc modo: *de vi publi-
 ca damnatus ob atrocitatem morum,
 in insulam*. Facilis excipientium
 lapsus repetitione syllabae, *tem mo-
 rum*. Etſi non sum ignarus a Sueto-
 nio

A. V. gum deportatur. ⁴ Carfidius Sacerdos, reus, tam-
 776. quam frumento hostem Tacfarinatem iuvisset, absol-
 A. C. vitur; eiusdemque criminis C. Gracchus. Hunc com-
 23. mitem exsilii, admodum infantem, ⁵ pater Sempro-
 nius in insulam Cercinam tulerat. Illic adultus, inter
 extorres, et liberalium artium nescios, mox per Afri-
 cam ac Siciliam mutando ⁶ sordidas merces sustenta-
 batur: nec tamen effugit magnae fortunae pericula.
 Ac ni Aelius Lamia, et L. Apronius, qui Africam
 obtinuerant, infontem protexissent, claritudine insau-
 14. sti generis, et paternis adversis foret abstractus. Is
 quoque annus legationes Graecarum civitatum ha-
 buit: Samiis *Iunonis*, Cois *Aesculapii delubro, vetustum*
asyli ius ut firmaretur, petentibus. Samii ¹ decreto
 Amphictyonum nitebantur, quis praecipuum fuit re-
 rum omnium iudicium, qua tempestate Graeci, con-
 ditis per Asiam urbibus, ora maris potiebantur. Ne-
 que dispar apud Coos antiquitas. et accedebat meri-
 tum ex loco. Nam cives Romanos templo Aescula-
 pii induxerant; cum, iussu regis Mithridatis, apud
 cunctas Asiae insulas et urbes, trucidarentur. Variis
 dehinc

tonio temporum atrocitatem dictam, Calig. cap. 6. sed hic ut censeo parum opportune. Puto autem pertinuisse ad Serenum. caput hoc legis Iuliae: *Iulia de vi publica tenetur, qui cum imperium potestatemve haberet, civem R. adversus provocationem necaverit, verberaverit, iusseritve quid fieri, aut quid in colulum iniecerit ut torqueatur.* Lipsius.

⁴ *Carfidius Sac.*] Sic MS. et edd. Reinesius in margine scripsit: *an Carfidius?* ex inscr. ap. Grut. p. 767. n. 10. ubi haec ipsa coniectura Reinesii adscripta in ed. sec. adiuvarum non parum observatione ad II, 63. sed multo certiori argumento intelligitur, *Carfidius* esse legendum ex VI, 48. ubi *Carfidius Sacerdos*: sic enim ibi scribendum, non *Grasidius*. Itaque non dubitavi recipere in textum.

⁵ *Pater Sempronius.*] Qui adulter in Iulia, supra lib. I. Lipsius.

⁶ *Sordidas merces.*] i. e. quarum mutatio sordida homini nobili genere nato. Vivebat e quaestu sordido, i. e. indigno nobilitate sua. Non tam ad merces, aut certum mercium genus respicitur, sed ad mercaturam universam, quae sordida putabatur et indecora nobili homini. Sic mox c. 14. *levissima oblectatio*, est hominum levium, indigna gravi viro.

¹ *Decreto Amphictyonum.*] De hoc concilio Graeciae, quod bis quotannis, vere et autumno, celebratum, missis civitatum legatis, cognoscere licet e Demosthenis Or. de Corona c. 49. 50. 51. Cypriosa de Amphictyonibus collectanea dedit van Dalen in Diss. ad antiq. et marmora Diss. VI.

dehinc et saepius inritis praetorum questibus, postre-^{A.V.}
mo Caesar de *immodestia histrionum* retulit: *multa ab* 776.
illis in publicum seditiose, foeda per domos tentari: ^{A.C.}
^{23.}
² *Oscum quondam ludicrum, levissimae apud vulgum*
oblectationis, eo flagitiorum et virium venisse, ut aucto-
ritate patrum coercendum sit. Pulsi tum histriones 15
Italia. Idem annus alio quoque luctu Caesarem
adfcit, alterum ex geminis Drusi liberis exstinguen-
do: neque minus morte amici. Is fuit Lucillius Lon-
gus, omnium illi tristium laetorumque socius, unuf-
que e senatoribus Rhodii secessus comes. Ita,
quamquam novo homini, ³ censorium funus, effigiem
⁴ apud

² *Oscum ludicrum.*] Quod celebra-
tum Romae, non Romana lin-
gua. Strabo libro 5. "ἴδιον δὲ τῆ
τῆς Ὀσκῆς καὶ τῆ τῶν Ἀθωνίων
Ἰωνοῦ συμβίβηται. τῶν μὲν γὰρ Ὀ-
σκῶν ἰαλλοπέτρων, ἢ διδάκτες μῦ-
θον παρὰ τοῖς Ἑλλησίοις, ὡς ποιή-
ματα ἐπιθεωρεῖσθαι κατὰ τὴν ἀγῶ-
νι κέρτιον, καὶ μὴ μολογῆσθαι.
Censent idem, cum Atellanis lu-
dis: nec errant. Nam Atella,
Oscorum urbs. Sermo autem Oscanus,
diversus a Latino. Titinnius:
Qui Osce et Volscæ fabulantur,
nam Latine nesciunt.

² Quae et Campani usi videntur, et,
³ Livius alibi me docet, Samni-
tes. *Lipsius.* add. Liv. VII, 2. Ce-
terum de Pantomimorum saltatione
sermo est, de qua dictum ad I, 54.
cf. ad XIV, 21.

³ *Censorium funus.*] Quæri vi-
deo quid sit censorium funus. Ver-
tanius censuit, id esse in cuius
nimum pompam, ut in opus cen-
sorium, animadvertere Censoribus
licuisset, nisi iussus Praetoris ad-
fuerit. Nimis velim, ad manum
tanti laurus sit, quam mordeam:
ita praecordia mihi saliant ad ri-
sum. Alii idem putant Funus pu-
bicum, Funus censorium, Funus
relativum. Non audio, arbitror
⁴ Funus publicum et indicti-
um, eadem: nec aliud esse, quam

cum denuntietur et indicitur pu-
blicitus per praeconem. Censori-
um, partem eius esse: id est, ut
omne Censorium funus, Publicum
sit (qui enim aliter honoratum esse
poteat?) at non omne Publi-
cum, Censorium. Ut inter ma-
gistratus, honoratissimi Censores,
isque cumulus quasi reliquarum di-
gnitatum: sic inter funera illud,
primo loco. Itaque Capitolinus de
Pertinace. *Funus imaginarium ei*
et Censorium ductum est, et ab ipso
Severo funebri laudatione honoratus
est. Tacitus de Sabino fratre Im-
peratoris: *Funusque Censorium Fla-*
vio Sabino ductum. Et lib. 12. *De-*
cretum Claudio Censorium funus, et
mox consecratio. Qua ergo nota
eximium hoc funus? Credo ista,
ut omnia in eo purpurea essent, ves-
tes stragulaeque; in aliis, tantum
purpura praetexta. Non obscure
annuere mihi videretur Polybius,
lib. 6. *Vbi autem praetclarus ali-*
quis ex domesticis obiit, instituitur
funeris apparatus, et circumfusi
qui similes magnitudine ac statura
videntur, vestes capiunt; si consul
vel praetor fuit, purpura praetex-
tas; si censor, purpureas; si tri-
umphalis, auro intextas. Postrema
Graece sic habent: Ἐάν μὲν ὑπα-
τος καὶ στρατηγὸς ἢ γερουσίης, περιπο-
φίους (intellige ἰσθῆτας ἀμφιβάνου.)
Ἰάν

A.V. ⁴ apud forum Augusti, publica pecunia patres decre-
 vere. apud quos etiam tum cuncta tractabantur;
 776. A.C. adeo ut ⁵ procurator Asiae, Lucilius Capito, accusan-
 23. te provincia, causam dixerit, magna cum adsevera-
 tione principis, *non se ius, nisi in servitia, et pecunias
 familiares, dedisse: quod si vim praetoris usurpasset,
 manibusque militum usus foret, spreta in eo mandata
 sua: audirent socios.* Ita reus, cognito negotio, damna-
 tur. Ob quam ultionem, et quia priore anno in C.
 Silanum vindicatum erat, decrevere Asiae urbes *tem-
 plum Tiberio, matrique eius, ac senatui.* Et permis-
 sum

ὄν δὲ τιμητὸς, ἀποφύξις, ὄν δὲ
 καὶ τοδραμψευδὸς, διαχρῆσις. Pu-
 blico autem funeri opponitur, taci-
 tum, id est, sine pompa, sine de-
 signatore, sine ludis, praecone,
 indictione, silens et quietum. Se-
 neca, De Tranquillitate lib. 1. c. 1.
*Quid opus est saeculis duratura com-
 ponere? Vis tu nunc id agere, ne
 te posteri tac. ant? Morti natus es.
 minus molestiarum habet funus taci-
 tum.*

ADD. E Polybii verbis suspicie-
 re distinctum Censorium funus a
 Triumphali fuisse, et hoc dignius.
 Mihi ita non videtur. Primum,
 quia nemo Latinorum Triumphale
 nominat. Deinde, quia Censori-
 um reperio Principibus ipsis du-
 ctum, (ut Claudio, ut Pertina-
 ci:) quos constat honestissimo af-
 fectos. Tertio, quia illa ipsa or-
 namenta, quae Triumphali tribuit
 Polybius, reperire est in isto. Vi-
 de Xiphilinum in Severo. Cur-
 rum huic intervenisse, ritu trium-
 phantium, non opinor. Nam quod
 in Propeitho legis, *Cuius honora-
 tis ossa vehantur equis: verius est,
 aquis.* et ille ipse poeta superiori
 eius libri Elegia, in amne infero
 distinxit duplices sedes et naviga-
 tiones. Quod in Dione etiam scri-
 ptum funere Augusti, imaginem
 eius unam (tres enim fuerunt)
 vectam ἐφ' ἄρματα πομπῆς, id
 est, *curru triumphali*, ut interpre-

tes volunt: ego malle, *curru
 pompali.* et Carpentum intellegam,
 quo per pompam Circensium dii
 transvecti. Hoc enim novi hono-
 ris genus apposite tributum novo
 divo. *Lipsius.* Idem sentit Ca-
 saubonus ad Capitolin. Pert. c. 15.
 idemque deinde *funus regium, im-
 peratorium* dictum. Nempe etiam
 censorium omnino dictum est de
 eo, quod esset honoratissimum,
 pulcherrimum, ut docet Salmasius
 ad Capitolin. Anton. Phil. c. 22.
 Ryckius tamen sequitur Gutheri-
 um, qui publicum et censorium
 nil differre putat. Eorum senten-
 tia adjuvatur duabus rationibus:
 prima, quod Dio Lib. LVIII. p.
 633. Aelio Lamiae Praef. Urb.
 tribuit *ἀποσίαν ταφῆν*, nosse *cen-
 sorium funus* VI, 27: altera, quod
 VI, 11. Praefectus Urb. effectus
publico funere, ibid. c. 27. alius
 Praefectus *censorio*. An dicemus
 Dionem genus pro specie posuisse?
 non eodem funere sepultos Pifo-
 nem et Lamiam? Non credo. Cla-
 rum autem erit comparanti, Dio-
 nem ibi exscriptisse Tacitum.

⁴ *Apud forum Augusti.*] Vbi in
 utraque porticu ab ipso Augusto
 locatae statucae omnium veterum
 ducum. Suetonius. *Lipsius.*

⁵ *Procurator Asiae.*] Eadem omnia
 e Tacito Dio, libro 58. in extremo.
Lipsius.

sum statuere: egitque Nero grates, ea causa, patri-^{A. V.}
bus atque avo, laetas inter audientium adfectiones,^{776.}
qui, recenti memoria Germanici, illum adspici, illum^{A. C.}
audiri rebantur. aderantque iuveni modestia, ac for-^{23.}
ma, principe viro digna, notis in eum Seiani odiis,
ob periculum gratiora. Sub idem tempus, *de flamine* 16
Diali, in locum Servii Maluginensis, defuncti, legendo,
simul roganda nova lege, disseruit Caesar. Nam pat-
ricios, confarreatis parentibus gentios, tres simul no-
minari, ex quis unus legeretur, vetusto more; neque
adesse, ut olim, eam copiam, omissa confarreati adue-
tudine, aut inter paucos retenta. pluresque eius rei
causas adferebat: potissimam, penes incuriam virorum
seminarumque: accedere ipsius caerimoniae difficultates,
quae consulto vitarentur: et, quando exiret e iure pa-
trio

1 Nam patricios confarreatis
parentibus.] Non alibi tam expres-
sive in legendo Diali. Ait, pa-
tricio. Quia, cum quindecim Fla-
mines essent, ex iis tres primi in-
stituti a Numa, non nisi ex patri-
bus legebantur: iique Maiores di-
cti. alii etiam e plebe, appellati-
que Flamines minores. Addit,
confarreatis parentibus. quia, ut
Plinius ait, in sacris nihil religio-
sus confarreatiois vinculo erat.
Triplex enim matrimonii contra-
hendi mos, Vsu, Farre, Coem-
ptione. Antiquissimum genus,
Farre videtur, quod Dionysius ad-
pellat γάμον παρὰ τῶν ἱερῶν ὄψεσιν.
eratque necessum, non solum Fla-
minem nasci confarreatis parenti-
bus, sed et ipsum cum Flaminica
farre iungi. Servius Danielis
in excerptis a Pithoeo; Tribus mo-
dis apud veteres nuptiae fiebant.
Vsu, si, verbi gratia, mulier anno uno
cum viro, licet sine legibus, fuisset.
Farre, cum per Pontificem Max. et
Dialen Flaminem per fruges et mo-
lam salsam coniungebantur: unde
Confarreatio appellatur, ex quibus
pariter et matrimi nascebantur.
Coemptione vero atque in manu con-
vectione, cum illa in filiae locum,

maritus in patris veniebat, ut si
quis prior fuisset defunctus, locum
hereditatis iustum alteri faceret.
Iterum alibi: Quid enim est aliud
dextrae, quam in manum conveni-
re; quae conventio eo ritu perfici-
tur, ut aqua et igni adhibitis duo-
bus maximis elementis, vasura con-
iuncta habeatur, quae res ad far-
reatas nuptias pertinet, quibus Fla-
minem et Flaminicam iure Pontifi-
cio in Matrimonium necesse est con-
venire. Et paullo post: Mos fuit
Flamini ac Flaminicae, ut per Far-
reationem in nuptias convenirent,
fellas duas ingatas, ovili pelle su-
perimicta poni, eius ovis quae bo-
stia fuisset: et ibi nubentes velatis
capitibus in confarreatioe Flamen
ac Flaminica residerent. Confar-
reationes autem tonitru dirimit.
Pulchrae reliquiae. Adde Festum
in Diffractio, et Arnobium lib.
4. Vxores enim dii habent, atque
in conjugalia foedera conditionibus
venimus anteaquestis. Vsu, farreo,
coemptione, genialis lectuli sacra-
menta conducunt. Lipsius.]

2 Et quando exiret.] Defectum
locum censeo: et deesse quae ad
caeremoniarum difficultatem per-
tinent. Qui cautus caerimoniae-
que

A. V. *trio, qui id flaminium apisceretur, quaeque in manum*
 776. *flaminis conveniret. Ita medendum senatus decreto,*
 A. C. *aut lege: sicut Augustus quaedam ex borrida illa anti-*
 23. *quitate, ad praesentem usum flexisset. Igitur tractatis*
religionibus, placitum, instituto flaminum nihil demu-
tari. Sed lata lex, qua flaminica Dialis, sacrorum
caussa, in potestate viri, cetera promiscuo feminarum
iure ageret. et filius Maluginensis patri suffectus. Ve-
que glisceret dignatio sacerdotum, atque ipsis promp-
tior animus foret ad capeffendas caerimonias, de-
cretum Corneliae virgini, quae in locum Scantiae ca-
 17. *piebatur, ⁴ HS. XX. et quotiens Augusta theatrum in-*
 A. V. *troisset, ut ⁵ sedes inter Vestalium consideret. Cornelio*
 777. *Cethego, Vifellio Varrone Coss. Pontifices, eo-*
 A. C. *rumque exemplo ceteri sacerdotes, cum pro incolumi-*
 24. *tate Principis vota susciperent, Neronem quoque et*
Drusum iisdem Diis commendavere; non tam carita-
te iuvenum, quam adulatione: quae moribus corru-
ptis, perinde anceps, si nulla, et ubi nimia est. Nam
Tiberius, haud unquam domui Germanici mitis, tum
vero acquari adolescentes senectae suae, impatienter indo-

que Flaminio adiunctae, habes apud Agellium lib. 10. cap. 15. *Lipfius.* Aliter sentio cum Vertrano, Mercero, aliis, qui locum integrum putant: *quando est quis,* ut saepe apud nostrum. tres causas commemorat Tacitus: in quibus tradendis variat, more suo, formam loquendi. Jac. Gronovius restatur in Codice scripto esse *accederet.* unde colligit, Tacitum scriptuisse *accedere et.* quod non displicet.

3 *Flaminica Dialis.*] Flaminia, appellari mulier ipsa videtur, ex lapide prisco, MARCELLA FLAMINIA, AVGVSTAE. *Lipfius.* Flaminiam alii distingui volunt e Festo, qui flaminiam facit sacerdotulam, quae flaminicae praemittret. Sed monumenta antiqua non consentiunt. In *Inscr. ant. ap. Reines. Cl. V. n. 48.* memoratur

flamen Martialis et Aemilia flaminia uxor. et Inscr. 49. Flavia Flaminia flavia, ubi v. Reinesium.

4 *HS. XX.] lege: Sesterrium vicies. nam plus esse debet, quam antea datum, quia dignationem augere, et cupiditatem capeffendi sacerdotii iniicere voluit. Atqui antea II, 86. iam dederat decies sesterrium: ergo iam duplum.*

5 *Sedes inter Vestalium.]* Quibus locus e regione Praetoris. Suetonius Aug. cap. 64. *Solis virginibus Vestalibus locum in teatro separatum, et contra Praetoris tribunal dedit. Lipfius.*

1 *Vota susciperent.]* De quibus dicam Annali XVI. Exc. B. Ceterum notat Dio hoc anno prima decennalia Tiberii Caesaris celebrata: quorum originem pete ab eodem scriptore lib. 53. *Lipfius.*

indoluit: accitosque Pontifices percunctatus est, *num* ^{A. V.}
id precibus Agrippinae, aut minis tribuissent. Et illi ^{777.}
quidem, quamquam abnuerent, modice perstricti, ^{A. C.}
(etenim pars magna e propinquis ipsius, aut primores ²⁴⁻
civitatis erant) ceterum in senatu, oratione monuit
in posterum, *ne quis* ² *mobiles adolescentium animos,*
praematuris honoribus ad superbiam extolleret. Insta-
bat quippe Seianus, inculabatque *diductam civitatem,*
ut civili bello: esse, qui se partium Agrippinae vocent:
ac ni resistatur, fore pluris: neque aliud gliscentis dis-
cordiae remedium, quam si unus alterve ³ *maxime*
prompti subverterentur. Qua causa ¹ C. Silium, et ¹⁸
Titium Sabinum adgreditur. amicitia Germanici per-
niciosa utrique; ² Silio et, quod ingentis exercitus
septem per annos moderator, partisque apud Germa-
niam triumphalibus, Sacroviriani belli, victor, ³ quan-
to maiore mole procideret, plus formidinis in alios
dispergebatur. credebant plerique, auctam offensio-
nem ipsius intemperantia, immodice iactantis, *suum*
militem in obsequio duravisse, cum alii ad seditiones
prolaberentur: neque mansurum Tiberio imperium, si
is quoque legionibus cupido novandi fuisset. Destru-
per haec fortunam suam Caesar, imparemque tanto
merito rebatur. Nam beneficia eo usque laeta sunt,
dum

¹ *Mobiles adolescentium animos.]* Qui adhuc inclinare se in partem
deteriorem possent, neque ita cog-
niti essent, ut de eorum constan-
tia certi esse possent. Sueton. Tib.
54. de eadem re: *non debere talia*
praemia tribui, nisi expertis et ae-
tate provectis. adde, quae ipse de
se dixit apud Sueton. c. 67. quare,
Patris patriae appellationem sibi da-
ri nollet. Haec non dixissem, nisi
viderem, Acidalium hic haesisse.

³ *Maxime prompti.]* Cicero lib.
2. Famil. ep. 18. *tres fratres, sum-*
mo loco natos, promptos, non in-
dignos, se nolo habere iratos. lu-
lius lib. 22. *ex plebe quoque locu-*
plurimos et promptissimos interfecit.
Noster in Agricola: *multi fortuitis*
Corn. Tac. T. I.

casibus, promptissimus quisque sac-
viria principis interciderunt. Gro-
novius. Ceterum temporum ratio
desiderat *subvertantur.*

¹ *C. Silium, et Titium Sabinum.]*
Titium Sabinum Muretus legen-
dum putat; quo nomine fuit qui-
dam D. Iulii Caesaris legatus.

² *Silio et, quod.]* Sic interpun-
gendum, ut iam monuit Acidalium:
Silio etiam haec causa perniciosa,
hoc perniciosum fuit. etc.

³ *Quanto maiore mole procideret.]*
Quanto maioris dignitatis, et glo-
riae esset, quantoque altiore adeo
e fastigio rueret. Notum illud
tollantur in altum, ut lapsu gra-
viore ruant.

dum videntur exfolvi posse: ubi multum antevenere,
 19 ⁴ pro gratia odium redditur. Erat uxor Silio Sosia
 A. V. Galla, caritate Agrippinae invisa principi. Hos corri-
 777. ripi, dilato ad tempus Sabino, placitum: immisissus-
 A. C. que Varro consul, qui, *paternas inimicitias* obten-
 24. dens, odiis Seiani per dedecus suum gratificabatur.
 precante reo *breve[m] moram, dum accusator consulatu
 abiret*, adversatus est Caesar. *solutum quippe magistra-
 tibus, diem privatis dicere: neq[ue] infringendum consulis
 ius, cuius vigiliis niteretur, ne quod respub. detrimen-
 tum caperet*. Proprium id Tiberio fuit, scelera nuper
 reperta priscis verbis obtegere. Igitur ¹ multa adie-
 veratione, quasi aut legibus cum Silio ageretur, ² aut
 Varro consul, aut illud Respub. esset, coguntur pa-
 tres; silente reo, vel, si defensionem coeparet, non
 occultante, cuius ira premeretur. *Conscientia belli
 Sacrovir diu dissimulatus, victoria per avaritiam foe-
 data, et ³ uxor Sosia* arguebantur. nec dubie repetun-
 darum criminibus haerebant: sed cuncta quaestione
 maiestatis exercita, et Silius imminentem damnatio-
 20 nem voluntario fine praevertit. Saevitum tamen in
 bona, ¹ non, ut stipendiariis pecuniae redderentur,
 quorum nemo repetebat: sed ² liberalitas Augusti
 avulsa

⁴ Pro gratia odium redditur.] Seneca Epist. XIX. *Quidam quo plus debent, magis oderunt. Læve aëre alicui, debitorem facit: grave, inimicum.* Lipsius.

¹ Multa adseveratione.] Cum magna severitatis et gravitatis specie, nove dictum. cf. c. 42. et VI, 2.

² Aut Varro consul.] Harlaeus corrigat per l'arr. *Consulem*. At tu cave tam infelice[m] corrigenti auscultes. Cicero 7. fam. 30. *sella Q. Maximi, quem illi Consulem esse dicebant*, libro 9. epist. 14. *quem quidem, post te consulem, solum possumus vere consulem dicere*. libro 4. epist. 2. *te frustra in senatum, sive potius in concertum senatorum esse revertaram.* Gronovius. Similiter Cicero in Philippicis saepe negat Consulem esse Anronium.

³ Uxor Sosia.] his nominibus, de quibus Caecina queritur III, 33. Ceterum Jac. Gronovius sic vult distingui. *Coguntur patres. Silente reo -- premeretur: conscientia belli arguebantur.*

¹ Non ut stipendiariis.] Id est, Gallis provincialibus, quos exhausterat. Lipsius. Alibi *provinciales*, aut *socios* vocat, ut supra c. 13. 15. sed in omnibus fere provinciis erant civitates tributariae, sive stipendiariae. Itaque ab his hoc loco provinciales dicti. Vide, quae dixi in Clave Cic. in h. v.

² Liberalitas Augusti avulsa.] Alii aliter, in loco, ut solet, obscuro. et fere intellegunt, avulsi[m] separatisque iis, quae Augustus dono ei dederat, reliqua petita in hunc.

avulsa, computatis singillatim, quae fisco petebantur. A. V. ea prima Tiberio erga pecuniam alienam ³ diligentia ⁷⁷⁷⁻ fuit. Sofia in exsilium pellitur Asinii Galli sententia, ^{A. C.} qui partem bonorum publicandam, pars ut liberis relin- ²⁴⁻ queretur, censuerat. contra M. Lepidus quartam accusatoribus, ⁴ secundum necessitudinem legis, cetera liberis

Y 2

beris

fiscam. Ego putarem, illa vel maxime obnoxia fuisse, et ut ab ingrato repetenda. Sed meo iudicio, nihil hic de primo Augusto, de Tiberio ipso sermo est: et hic denique avaritiam eius se revelasse, antea occultam. Legerem pro hoc sensu, *Augusti convulsa*. Supra Tacitus dixit, *Tiberium adversus pecuniam satis firmum fuisse* et alibi hoc ostendit, *Lipsius*. Recte negat Freinshemius, Tiberium hic intelligi, qui nuppiam a Tacito Augustus vocatur. Obscuritatem loco attulit Taciti consuetudo perpetua, non probata illa meliori aetati, variandae constructionis in singulis membris. Sensus est: non tam de repetundis accusatus est, cuius criminis convinci poterat, quam maiestatis. Et tamen in bona impetus factus: non quo sociis redderentur, quibus eripuisset: etenim illi non repetebant, nec de repetundis reus fuerat: sed ut Augusti dona, ab hominis ingrati et maiestatis convicti bonis avellerentur. Itaque summa facta est omnium, quae Augustus dedisset, eaque in fiscum petita. Haec inter se optime cohaerent: et ita accepit etiam Freinshemius. Computatio facta est nominam, ut in causa repetundarum fieri solebat: de qua constat e Ciceronis Verrinis. adde supra l. 74. Locus similis est mox: erat illi praediarum receptor ac socius populandi rex Garamanicum: non ut cum exercitu incederet, sed missis levibus capis, quae ex longinquo in maius ardebantur.

dium pecuniae augendae, cupiditas pecuniae. Sic optimis scriptoribus, saepe tamen etiam in bonam partem, *diligentia* dicitur, ut cum *pater familias diligens vocatur*. Cicero Verr. l. 45. *qui in re adventitia et hereditaria tam diligens et attentus esset*.

4. *Secundum necessitudinem legis.*] Legis, ut censeo, Iuliae de Maiestate. Nam, quod alii de Papia suspicantur, refuto. Dicit a me Tacitus, qui cuncta in hac quaestione exercita scribit lege Maiestatis. Quarta autem praemium, non in hac solum, sed etiam De repetundis lege. de qua ipsa nihil abnuo, quin hic accipiamus. Ascinius in Verrem non uno loco ostendit, Quadruplatores dictos a praemio quartae, quam consequentur. Innuit ipse Cicero lege et more id receptum. *Non enim, inquit, spolia C. Verris, sed existimationem populi Rom. concupivi*. Fortasse et in criminibus aliis praemium idem. Ideo vulgare praemium id interprete Paullo, libro 13. De iure fisci: *Herodem, ait, eius ultra vulgare praemium nihil consecutum*. De lege Maiestatis auctor mihi adfirmandi Iosephus l. 19. ubi de servis, quos Caius in dominos emittebat: *ῥᾶδιον γὰρ, inquit, ψευδομύθοις τε κατὰ τῶν κυρίων πιστεύεται, καὶ τὰ χρήματα ὑδαίκατον αὐτῶν. ἕκκα ἑκατόμβας τε εἶναι καὶ πλεονέως. μισθὸν τῶν κατηγορητῶν, διὰ τὰ ἔθλα αὐτοῖς προμίσθεται τὰς ὑδάτας τῶν ἐπιτῶν*: Facile enim iis et mentientibus contra dominos credi, et opes aperientibus

3 *Diligentia.*] Est avaritia, stu-

A. V. *beris* concessit. Hunc ego Lepidum, temporibus illis, gravem et sapientem virum fuisse comperio. Nam pleraque ab faevis adulationibus aliorum in melius flexit: neque tamen temperamenti egebat, cum aequabili auctoritate et gratia apud Tiberium vigerit. Vnde dubitare cogor, fato et sorte nascendi, ut cetera, ita principum inclinatio in hos, offensio in illos: an sit aliquid in nostris consiliis, liceatque; inter abruptam contumaciam, et deforme obsequium, pergere iter, ambitione ac periculis vacuum. At Messallinus Cotta, haud minus claris maioribus, sed animo diversus, censuit, *cavendum senatusconsulto, ut quamquam insontes magistratus, et culpae alienae nescii, provincialibus uxorum criminibus, perinde quam suis plecterentur.* Actum dehinc de Calpurnio Pisone, nobili ac

¹ fero-

bus simul liberis divisiisque fieri: propter praemium accusationum, quo octava bonorum pars: iis proposita. Si octava servo, bene colligo, libero quartam. Nec in servili accusatione aliud capere persuadeor, quam crimen Maiestatis. Illud moneo, Principum aevo, non tam ex lege quam arbitrio Senatus praemia decreta. Libro 6. infra. *Qua: damnata cum praemium accusatori decerneretur, Iunius Orto trib. pl. intercessit.* Sic libro 16. *Liberto et accusatori praemium operae* (non pecunia ulla sed) *locus in theatro inter Tribunicios viatores datur.* Interdum certa pecunia attributa, ut Eprio Marcello quinquagies H-S, Thrasea damnato: Regulo septuagies H-S. et sacerdotium, damnato Crasso. Tacitus Ann. libro 16. et Histor. 4. Nec praeterendus hic Dionysius locus, qui de praemiis eorum qui Caesaris percussores accusabant, *χρήματα, inquit, ἐν τῆς τῶ ἀλλοτρίοις ἰστίας, καὶ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐλευθερίαν, εἴ τινα ἔρα ἔχον ἦν, τὸ, το μνηστέον μνηστέον αὐτῶν, τὸς τε νίκης, τὸς τε ἰστίας αὐτῶν ἐρατοῦσθαι, ἐλάμβανον.*

nov. id est: Praemium accusationis pecuniam accipiebant e bonis damnati, et honorem aut magistratum quemcumque is gerebat: item vacationem a militia, sibi, liberis, nepotibus. Ut videantur legis eius Pediae exemplo instituta praemia accusatorum. Lipsius.

5 Cavendum Senatusconsulto.] Etcavum non dubie hoc anno. Si enim ante; quorsus haec sententia? Tamen Vlpianus De officio Proconsulis; decretum id refert ad Cottam et Messallam Coss. id est, ad quartum ante annum. Ait: *Proficisci quidem Proconsulem melius est sine uxore; sed et cum uxore potest, dummodo scias Senatum Cotta et Messalla Coss. censuisse futurum, ut si quid uxores eorum qui ad officia proficiscuntur deliquerint, ab ipsis ratio et vindicta exigatur.* Vir doctissimus (Cuiac, Obs. VI, 30.) conatur legere, *Senatum Cotta Messalino consulente censuisse.* acute: sed, me iudice, non exolvit ullum acumen Domitium hac culpa. Lipsius. Muretus etiam concilicentente.

¹ Feroci

feroci viro. Is namque, ut retuli, *cessurum se urbe* A. V. ob factiones *accusatorum*, in senatu clamitaverat, et, ^{777.} spreta potentia Augustae, trahere in ius Vrgulianiam, ^{A. C.} domoque principis excire ausus erat. Quae in praesens Tiberius civiliter habuit: sed in animo, revolvente iras, etiam si impetus offensionis languerat, memoria valebat. ² Pisonem Q. Granius secreti sermonis incusavit, aduersum maiestatem habiti: adiecitque, *in domo eius* ³ *venenum esse, cumque gladio accinctum introire curiam.* quod, ut atrocius vero, tramissum: ceterorum, quae multa cumulabantur, receptus est ⁴ reus; neque peractus, ob mortem opportunam. Relatum et de ⁵ Cassio Severo exfule, qui fordidae
Y 3 origi-

¹ *Feroci viro.*] Ex iis, quae mox et pluribus L. I. tradita sunt, apparet, *ferociam* h. l. in bonam partem dici, de homine forti, qui non timeat offensiones potentum, libere dicat, quae indignitate sua movent animum.

² *Pisonemque granius.*] Mendum arguunt multa. Primum, quod accusator nemo expressus, ut solet. quod Tiberius ipse incusasse eum dicitur, insolens Imperatori. quod pars accusationis spreta dicitur, ut atrocior vero: quod non evenisset Principe accusante. Ne quis dicat non legitimam accusationem fuisse, tantum Principis mandatum: ecce addit, *Ceterorum receptus est reus, neque peractus ob mortem opportunam.* At reus recipi sine accusatore non potuit. Lego igitur, *Pisonem Q. Granius.* Granius Romae non ignoti iam inde a Lucillii aevo. apud quem Granius praeco: et infra lib. 6. Granius Martianus, supra L. I. Granius Marcellus. *Lipsius.*

³ *Venenum esse.*] Quo fine? an ut Caesari praerberet: an potius ipse in necessitate uteretur? argue ita liberior scilicet, proviso exitu, atrociorque agitaret. Et apparet

ita mox factum, ac mortem sumptisse. *Lipsius.*

⁴ *Reus, neque peractus.*] h. e. sed accusatio, reo mortuo, non potuit ad exitum perduci, ut reus condemnaretur. hoc enim sensu haec aetas dixit *reum peragere* et secuta. v. Budaeus ad Pand. p. m. 300. Sed Plinius ep. III, 9. IV, 30. 35. ter dixit *pro reum facere*: *Salvius Liberalis legatos graviter increpuit, tanquam non omnes, quos mandasset provincia, reos peregrisissent.* Atque sic antiquiores dixerunt. Ovid, Trist. I, 1, 24. *et peragar populi ore reus*: ubi male Ciofanus priori sensu capit: nam sequitur: *non, cave, defendas.* et sic est etiam Pont. IV. ep. 6, 30. Valer. M. VI, 2, 4. ubi itidem male Vorstius. Livius IV, 42. etc. Non igitur simpliciter verum, quod Budaeus tradit.

⁵ *Cassio Severo.*] Qui primus flexisse dicitur ab illa recta et vetere dicendi via. quem et historiam scripsisse comperio ex Tertulliani Apolog. et Suetonii Vitellio, c. 2. Eius laudes vide apud Senecam patrem l. 3. Controvers. initio. *Lipsius.*

A. V. originis, maleficae vitae, sed orandi validus, ⁶ per
 777- immodicas inimicitias, ⁷ ut iudicio iurati senatus Cre-
 A. C. tam amoveretur, effecerat: atque illic eadem actitan-
 24. do, recentia veteraque odia advertit; bonisque exu-
 22 tus, interdicto igni atque aqua, ⁸ saxo Seriphio ⁹ con-
 fenuit. Per idem tempus ¹ Plautius Silvanus, praetor,
 incertis caussis, Aproniam coniugem in praeceps ie-
 cit: tractusque ad Caesarem ab L. Apronio socero,
 tur-

6 Per immodicas inimicitias.] Sup-
 spectrum. Lipsius.

7 Vt iudicio iurati Senatus.]

Quod sub Augusto ei accidit, scrip-
 ptis etiam librisque abolitis. Sueton.
 Calig. cap. 16. noster supra,
 libro 1. Ait, iudicio iurati Senatus.
 quod erat, cum Senatus Deum
 testem advocabat, se censurum,
 quod e fide sua reque publica vi-
 deretur. Livius lib. 42. Vt iura-
 tus Senatus decerneret, qui eam rem
 quaereret decerneretque. Libro 50.
 Patres igitur iurati (ita conven-
 ras) ita censuerunt, uti Consules
 provincias inter se compararent.

Appianus libro 2. Civil. χόνε μὲν
 δεξιμένοι τὸ λαχόντι εἰ ἴσται, ἕ-
 τυν σοφοῖσι ψήφον ἀναδοθῆναι περὶ τῶ
 Καλαυροῦ ἐν τῷ ἔργῳ.

Tacitus hoc
 ipso libro: P. Suillium amovendum
 in insulam censuit tanta contentione
 animi, ut et iureiurando obstringe-
 ret e Rep. id esse. Morem eum postea
 obtinuisse in omni Senatu, idque
 lege quadam Traiani, colligas
 ex Plinii verbis; I. v. Epistol.
 Quinctiam Dextrum, qui primus di-
 versim censuerat, perlata lege de
 Senatu habendo, iurare coegit e re-
 publica esse quod censuisses. Graeci
 id vocabant ἰσθὴν συμβαλόν: et
 formula eius eleganter expressa apud
 Xenophontem περὶ ἀναβάσεως Κύρου,
 I. v. in oratione Hecatonymii. Εἰ
 μὲν συμβαλοῖσι ἂ βλαπτικὰ μοι δο-
 καὶ εἶναι, πολλὰ μοι ἰσθὰ ἔγνοι-
 το, εἰ δὲ μὴ, τάναντία. αὐτῆ γὰρ
 ἰσθὴ συμβαλὴ λογομένη εἶναι, δονεὶ
 μοι παρεῖναι. Sed is mos quando
 primum coepit? haud temere di-

xerim. Puto tamen Coriolani ae-
 vo, in cuius causa Tribuni plebis
 voluit et impetrant, ut Senatus
 iuratus sententiam dicat, uti solet
 in confessu iudicum. Dionyſius ait,
 libro. 7. Lipsius.

8 Saxo Seriphio.] Vere, saxo.
 Vide Strabonem lib. 10. Lipsius.

9 Consenuit.] Bene, consenuit.
 Nam annis xxv. in exilio haeret.
 Eusebius Chronicis. Cassius Seve-
 rus orator egregius 25. exsilii sui an-
 no, summa inopia, moritur: vix
 pauco verenda contentus. Lipsius.

1 Plautius Silvanus.] Similis et
 non eadem res narrata Quinctilia-
 no lib. 7. cap. 3. Id autem genus,
 de quo novissime dixi, non solum in
 scholis saepe tractatur, sed etiam in
 foro. Nam id est in causa Naevii
 Aprimiani (lego Nonii Aproniani)
 solum quaesitum, Praecipitatum ef-
 set ab eo uxor, an se ipsa sua spon-
 te iecisset. Quam actionem equidem
 solum in hoc tempus emiseram: quod
 ipsum fecisse seductum iuvenili cupi-
 ditate gloriae faseor. De hoc ipso
 autem Plautio lapis, (ap. Grut.
 p. 403.)

TI. PLAVTIO. M. F. M. N.

SILVANO. AELIANO

PONTIF. SODALI. AVGVSTALI.

III. VIR. A. A. A. F. F. Q. TI.
 CAESARIS

LEG. LEG. V. IN. GERMANIA.

Id est, Triumviro auro argento aeri
 flando feriundo, Quinctori Tiberii
 Caes. Legato Legionis quintae. Li-
 psius. Male lapidem ad hunc Sil-
 vanum referri, iam monuit Mercu-
 rus. Nam ille Vespasiani ad rem-
 pora

turbata mente respondit, tamquam ipse somno gravis, ^{A. V.}
 atque eo ignarus, et uxor sponte mortem sumpsisset. ^{777.}
 Non cunctanter Tiberius pergit in domum, vilit cu- ^{A. C.}
 biculum; in quo reluctantis et impulsae vestigia cer- ^{24.}
 nebantur. Refert ad senatum, datisque iudicibus,
² Vrgulania, Silvani avia, pugionem nepoti misit.
 Quod perinde creditum, quasi principis monitu, ob
 amicitiam Augustae cum Vrgulania. Reus, frustra
 tentato ferro, venas praebuit exsolvendae. Mox Nu-
 mantina, prior uxor eius, accusata, *iniecisse carmini-*
bus et veneficiis vecordiam marito, insons iudicatur.
 Is demum annus populum Romanum longo adversum ²³
 Numidam Tacfarinatem bello absolvit. Nam priores
 duces, ¹ ubi impetrando triumphalium insigni sufficere
 res suas crediderant, hostem omittebant: iamque
² tres laureatae in urbe statuae, et adhuc ³ raptabat
 Africam Tacfarinas, auctus Maurorum auxiliis, qui,
⁴ Ptolemaeo Iubae filio iuventa incurioso, libertos re-
 gios, et servilia imperia ⁵ bello mutaverant. Erat
 illi praedarum receptor ac socius populandi, rex Ga-
 raman-

Y 4

raman-

pora vixisse dicitur. Non vidit Li-
 psius integrum titulum.

² *Vrgulania.*] Vrgulania in gente
 Plautia sunt. Lapis: A. PLAV-
 TIVS. M. F. VRGVLANIVS. et
 Suetonii Claudio Plautia Vrgula-
 nilla, non Herculania eius uxor:
 quod recte monuit ex veteri libro
 Torrentius. *Lipsius.*

¹ *Sibi impetrando.*] Corrigo, ubi
 impetrando. *Lipsius.* Cod. MS. sub:
 quod quomodo ortum sit, facile
 intelligi potest.

² *Tres laureatae.*] Furii Camil-
 li, L. Apronii, Iunii Blaesi. De
 statuis triumphalibus Plinius, et
 Tacitus in Agricola: *Igitur tri-*
umphalia ornamenta, et illustris
statuae honorem, et quidquid pro
triumpho datur, multo verborum
honore cumulata decerni iubet.
Lipius.

³ *Raptabat Africam.*] Non, *re-*
ptabat, ut vulgo. Alibi: *Igitur*

raptare inter se, immittere lasro-
num globos. *Lipsius.*

⁴ *Ptolemaeo Iubae filio.*] Quem
 Caius postea interfecit. Sueton. c.
 26. *Ptolemaeum regis Iubae filium*
consobrinum suum (erat et is M.
Antonii ex Selema filianepos) inter-
fecit. Seneca De Tranquillitate:
Ptolemaeum regem Africae, Mi-
thridatem Armeniae, inter Caianas
custodias vidimus. Alter in exsili-
um missus est: alter, ut meliore sile
mitteretur optabat. Ex verbis Se-
 necae apparet dimissum Ptolemae-
 um, sed per viam, iussu Caii,
 interfectum. *Lipsius.*

⁵ *Bello mutaverant.*] Maluerant
 bellum gerere, belli pericula subire,
 quam servili libertorum imperio
 subesse. Nam *servilia imperia*
 sunt libertorum, quibus nimium
 potestatis permisit Ptolemaeus,
 et per contemptum *servi* vocantur,

ut

A. V. ramantum; non ut ⁶ cum exercitu incederet, sed
 777. missis leuibus copiis, quae ex longinquo in maius au-
 A. C. diebantur: ipsaque e provincia, ut quis fortunae in-
 24- ops, moribus turbidus, promptius ruebant, quia Cae-
 far, post res a Blaeso gestas, quasi nullis iam in Africa
 hostibus, reportari nonam legionem iusserat: nec
 7 proconsul eius anni, P. Dolabella, retinere ausus
 erat, iussa principis magis, quam incerta belli, me-
 24 tuens. Igitur Tacfarinas, disperso rumore, *rem Ro-
 manam aliis quoque ab nationibus lacerari, eoque paul-
 latim Africa decedere, ac posse reliquos circumueniri, si
 cuncti, quibus libertas servitio potior, incubuissent,* au-
 get vires, positisque castris, ¹ Thubuscum oppidum
 circumfidet. At Dolabella, contracto, quod erat mi-
 litum, terrore nominis Romani, et quia Numidae pe-
 ditum aciem ferre nequeunt, ² primo sui incesso sol-
 vit obsidium, locorumque opportuna permunit:
 simul principes Musulamorum, defectionem coeptan-
 tes, securi percutit. Dein, quia pluribus adversum
 Tacfarinatem expeditionibus cognitum, non gravi,
 nec uno incurso confectandum hostem vagum; excito
 cum popularibus rege Ptolemaeo, quatuor agmina
 parat, quae ³ legatis aut tribunis data: et praedato-
 rias

ut alibi apud nostrum videbimus fieri.

⁶ *Cum exercitu incederet.*] Verbum *incedendi* habet aliquam gravitatis significationem, ut saepe monuerunt viri docti. Itaque eleganter dicitur de exercitu iuthi, et gravis armaturae, itinere. Similiter mox *incesso* dicitur, item III, 74.

⁷ *Proconsul eius anni P. Dolabella.*] Cuius memoriam in Illyrico servat lapis:

P. CORNELIO
 DOLABELLAE COS.
 VII. VIRO. EPVLONI
 SODALI. TITIENSI
 LEG. PRO. PR. DIVI AVGVSTI
 ET. TI. CAESARIS. AVGVSTI
 CIVITATES. SVPERIORIS
 PROVINCIAE. HILLYRICI.

Liphsus.

Proconsul eius anni.] Cod. MS. et Beroaldus, Alciatus, *Proconsule eius anni*, quod recepi Gronovius. sed vereor, ne ultima littera orta sit ex initiali sequentis, et Tacitus dederit *proconsul*: quod sensisse videntur, qui a Beroaldo discesserunt. adde ad II, 52. Et mirum, hic servasse Beroaldum scripturam Codicis, cum II, 52 non servavit.

¹ *Thubuscum oppidum.*] Mauritaniae Caesariensis. alias, Tubusuptus, et Succubae dictum. *Liphsus.*

² *Primo sui incesso.*] *Sui*, ut otiosum plane et nulli usui, Acidalius volebat mutari in *stasim*. Mallet et ipse, si Codex scr. faveret, aut necessitas aliqua urgeret.

³ *Legatis aut tribub.*] Sic Codex scr. pro quo Beroaldus dedit *ac* sine necessitate. non tot habebat legatos

rias manus delecti Maurorum duxere. ipse consultor
 aderat omnibus. Nec multo post adfertur, *Numidas* ²⁵
apud castellum semirutum, ab ipsis quondam incensum, ^{A. V.}
cui nomen Auzca, postis mapalibus confedissee; fisos, ⁷⁷⁷⁻
loco, quia vastis circum saltibus claudebatur. - Tum ex- ^{A. C.}
 pedite cohortes alieque, quam in partem ducerentur
 ignarae, cito agmine rapiuntur. Simulque coe-
 ptus dies, et concentu tubarum, ac truci clamore
 aderant semisomnos in barbaros: praepeditis Numi-
 darum equis, aut diversos passus pererrantibus. Ab
 Romanis confertus pedes, dispositae turmae, cuncta
 proelio provisae: hostibus contra, omnium nesciis,
 non arma, non ordo, non consilium: sed pecorum
 modo, trahi, occidi, capi. Infensus miles memoria
 laborum, et adversum eludentes optatae toties pu-
 gnae, se quisque ultione et sanguine explebant. ²⁴⁻
 Differtur per manipulos, *Tacfarinateam omnes, notum tot*
proeliis, confectentur: non, nisi duce interfecto, re-
quiem belli fore. At ille, ⁵ delectis circum stipatori-
 bus

Y 5

bus

gatos Dolabella, ut omnibus lega-
 tum praeponeere posset. Itaque
 partim legatis, partim tribunis de-
 dit.

1 *Postis mapalibus.*] v. ad III,
 74-

2 *Fisos loco, quia vastis.*] For-
 te Tacrus scripsit, qui vastis. *Gro-*
novius. Crederem, si Cicero au-
 ctor esset, aut Livius. In Tacito
 et alia eiusmodi loca reperias, ubi
 vbi quia durius dicitur. VI, 4. *Ha-*
terius invidiosior fuit, quia - medita-
batur. et sic sexcenties.

3 *Praepeditis equis.*] Recte Freins-
 hemius dictum iudicat pro compe-
 ditis. *πεποδημένους* appellat Xeno-
 phon loco per omnia huic simili.
 L. 3. καὶ δὲ Ἀσσυρίαι: *πεποδημένους*
γὰρ ἔχουσιν τοὺς Ἴωνες ἐπὶ ταῖς φά-
ταϊς καὶ εἰς τὴν ἐπὶ ἀπὸ τοῦ Ἰοῦ, ἔργον
μὴ ποιεῖν ἀδύνατον Ἴωνες, ἔργον δὲ
χαλαροῦναι, ἔργον δὲ ἐπιστάξαι. At-
 que eadem de Persis lib. 3. ἀνάβ.
 εἰτι γὰρ Ἴωνες ἀπὸ τοῦ δέδανται, καὶ
 ἴς ἐπιτοπολὸν πεποδημένοι ἐσὶ, τὸ

μὴ φάταυν Ἴωνες, εἰ ἀδύνατον. Ab
 his igitur Persis, progenitoribus
 suis (Sallust. lug. c. 12. vide) for-
 tassis hunc morem retinuerunt Nu-
 midae. *Pedicam* appellare videtur
 respectu ad hanc rem Livius 21, 36.
 Haec Freinshemius.

4 *Differtur per manipulos.*] Sive
 imperium ducum, sive cohortatio
 mutua militum. Imperium ducum
 voce dicitur per exercitum. Dicitur
 et *dare tesseram* apud Sueton.
 Galb. c. 6. item *signum dare* apud
 eundem.

5 *Dilectis circum.*] *Mercerus dis-*
tectis. Ego etiam itatim, *offusus un-*
dique, malim. *Lipsius.* Quin po-
 tius forsan *deiectis,* id est prostra-
 tis. Sic Phaedrus fab. 22. *Super*
iuvenum stabat deiectum leo. Mar-
 tialis lib. 1. ep. 60. *Non nisi deie-*
cta pascitur ille fera, ex felici, ut
 puto, coniectura C. Barthii, ubi
 vulgo etiam *delecta.* Neque abest
 longe nostri lib. 2, 20. *uxore deie-*
cta plus potentiae ostentando. *Gro-*
novius.

bus, vinctoque iam filio, et effusis undique Romanis, ruendo in tela, captivitatem haud inulta morte effugit. ²⁶ Isque finis armis impositus. Dolabellae petenti A. V. abnuuit triumphalia Tiberius, ¹ Seiano tribuens, ne 777. Blaesi, avunculi eius, laus obsolesceret. Sed neque A. C. Blaesus ideo inlustrior, et huic negatus honor gloriam ^{24.} intendit. Quippe minore exercitu, insignis captivos, caedem ducis, bellique confecti famam deportarat. Sequebantur et Garamantum legati, raro in urbe visi, quos, Tacfarinate caeso, perculsa gens, ² et culpae nescia, ad satisfaciendum populo Rom. miserat. Cognitis dehinc Ptolemaei per id bellum studiis, repetitus ex vetusto mos, missusque e senatoribus, qui scipionem eburnum, togam pictam, ³ antiqua patrum munera, daret, *regemque, et socium, atque amicum* ²⁷ appellaret. Eadem aetate mota per Italiam servilis belli femina fors oppressit. Auctor tumultus ¹ T. Curtifus, quondam praetoriae cohortis miles, primo coetibus clandestinis, apud Brundisium et circumiecta oppida; mox positis propalam libellis, ad libertatem vocabat agrestia per longinquos saltus et ferocia servitia:

novius. Hoc exprimendum curavi, pro *deletis*, quod nunc, e Pichenae coniectura, editos obtinet. Lectionem Cod. scr. *delectis* vitiosam esse, convenit. Pro eo haud dubie et elegantius est *deiectis*, quam *deletis*, etiamsi hoc quoque recte dicitur, ut infra c. 51. et scripturae Cod. convenientius. Sic II, 60 vidimus *delectus* in eodem codice esse pro *deiectus*. Nec displicet mox cum Lipsio legi *affisis*, vid. tamen ad H. II, 70. de verbo *trumpere*.

¹ *Seiano tribuens.*] Int. hoc: ne quis erret, non, *triumphalia*. Seiano, vel perenti, vel sponte in hoc gratificari volebat.

² *Et culpae nescia.*] Imo, *culpae conscia*. atque ita scribo. Nam supra ait, *praedarum receptorem et socium praedandi fuisse Garamantum regem, missis levidus copiis*.

Non ergo extra culpam. *Lipsius*. lac. Gronovius putat excidisse *non*: lenior Ryckii medela *nec culpae nescia*.

³ *Antiqua patrum munera.*] Et valde quidem antiqua. Siquidem Persenae regi ea missa lego apud Dionysium l. v. (p. 303) 'Ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων βουλὴ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν τυρηνῶν συναλθεῖν, ἐψηφίσαντο Περσίῳ μὲν πένψασι θρόνον λαοφάντινον καὶ αὐχίτρον, καὶ εἶθ' αὖτον χρύσειον, καὶ θριαμβικὴν ἐσθῆτα, ἵψ' ἢς οἱ βασιλεῖς λαοφάνοντο. Nec prius vestigium, opinor, eius ritus. *Lipsius*. adde Liv. XXX, 15. ubi v. Drackenb.

¹ *T. Curtifus.*] Reinefius malebat *Curtilius*: quod nomen est apud Cicer. ad Att. XIX, 6. nostrum XIII, 56. et alibi. Itaque non displicet ea coniectura. vid. tamen supra ad c. 13.

vitia: cum, velut munere Deum, tres biremes adpulerere ad usus commeantium illo mari. Et erat iisdem regionibus Curtius Lupus quaestor, cui provincia, vetere ex more, Cales evenerat. Is, disposita clas-

A.V.
777-
A.C.
84-

siario-

² *Cales evenerat.*] Verum *Calles* hic legimus, an *Cales*? Si *Calles*, interpretor ex Suetonii loco, in *Julio* cap. 19. *Opera ab optimis datæ est, ut provinciae futuris Consulibus minimi negotii, id est, silvae callesque decernerentur.* Vt antiquitus quidem calles, (eo nomine intelligimus curam publicorum saluum calliumque, in quibus pecora pascebantur, aere aliquo conficuro,) provinciae Quaestorum fuerit: interdum et Consulium, si bella nusquam aut hostis. Sed nec *Cales* mihi displiceat: ut in eo opido Quaestoris fuerit sedes. Sic enim in Livio lego, *Fisus* Consulibus decretas, et, *Tarentum* Praetoribus: et lib. 25. *Nero praetor Suesulanus fortissimus*, quibus opidorum nominibus, loca scio intellegi vicina. Veteri autem rep. ante Sullam, cum octo Quaestores essent, exque iis duo Militares, duo Urbani: satis constat quatuor reliquos provincias in Italia, aut certe Sicilia, habuisse: externis provinciis imperio nondum adiunctis. Es puro sic constituendas, (quid enim nisi arbitrium inuersionem in re casca et obscura?) Aquariam (vide *Antiquas meas* lib. 1 cap. 12.) sive Frumentariam, Ostiae: cuius mentio Ciceroni pro Cn. Plancio, pro Muraena, et interrogatione in *Vatinium* testem: cui Quaestori ora tota maris inferi, subvectio frumentis, res nautica, aliaque talia curae. Secundam Gallicam, Annimi. Meminit Suetonius in Claudio, c. 24. *Detracts Quaestoribus Ostiensis et Gallica provincia, curam aerarii Saturni reddidit.* Vides ibi virum doctum velle, *calles provinciae*: erudite fatcor et acute. et tamen nullinet assensio-

nem meam Plutarchi locus Sertorio: quem Quaestorem designatum ait Galliae circumpadanae. *ταμίας*, inquit, *ἀποδίδουται τῆς περὶ Πάδον Γαλατίας.* Tertiam Calles, ad Vulturnum flumen. qui Quaestor tractui Campano Sidicinoque praefuit Brundisium usque. Eam non alio tibi sine fulcire possum, quam hoc loco. Quartam adhuc quaero. nisi si fuerit in Sicilia Lilybaei. argumento, quod ea prima provinciarum facta: et quod etiam inferiori aevo cum missus illic Praetor, semper in Sicilia duo Quaestores Syracusanus et Lilybaetanus. *Lipsum.*

Calles est scriptura Codicis MS. quam expressere Beroaldus, Rhennus, Aldus, etc. restituit Ryckius, Gronovius, sequitur Burmannus de Vectig. P. R. p. 107. Lipsianae edd. habent *Cales*, unde in alias venit, sicque laudat Pighius Ann. T. 1. p. 468. non probans eos, qui *Calles* emendent, quod *Cales* esset in edd. antiquis, quas non inspexerat. Ceterum non dubitandum, quin Tacitus scripserit *Cales*. Primo, non potest doceri, *silvas callesque* fuisse ordinariam quaestoriam provinciam: quod esse debet, si Curtio quaestori sorte evenerunt calles *et vetere more*. Extraordinaria autem illa provincia fuit, decreta, cum res et necessitas postularret: unde Caesari et Bibulo decreta. Neque tum extra ordinem data erat Curtio: quippe bello illo servili exorto, cum iam illam provinciam obtineret: nec quaestori bellum servile mandatum fuisset: multo minus sine militibus, quos nullos eum habuisse planum est. Aliud est, calles provinciam habere, ut latronibus, paucis cum mili-

mili-

A. V. 777. A. C. 24. 28
 siariorum copia, ³ coeptantem cum maxime coniurationem disiecit. Missusque a Caesare prope [†] Staius, tribunus, cum valida manu, ducem ipsum, et proximos audaciae, in urbem traxit, iam trepidam, ob multitudinem familiarum, quae gliscebant immensum, minore in dies plebe ingenua. Iisdem consulibus, miseriarum ac saevitiae exemplum atrox, reus pater, accusator filius, ¹ nomen utriusque Vibius Sere-

nus

militibus, obviam eae; aliud bellum cum servis gerere, quod cum exercitum factum omni tempore: idque non videretur cogitasse Rycchius. Iam porro rem maritimam mandatum fuisse Curtio patet et sequentibus. Nam qua ope opprimat servos? nempe per classarios, quos sub manu habebat. Ergo maritimam rem curavit et maritimam provinciam habuit: quae nulla alia esse potuit, quam Calena, quam appellari a Dione maritimam provinciam, observavit iam Pighius, etsi non indicato loco. Denique non raro librarii pro *Calles* scripserunt *Calles*: veluti ap. Livium VIII, 16. XXIX, 15. ubi bene monet Drakenborchius, etiam alibi scribas sic errasse. In nostro etiam in aliis verbis haec littera duplicatur temere, ut in *Silvanus* pro *Silanus*, *molliri* pro *molliri*, in *Guelf* in *callones*, *colloni*, et sexcentis aliis.

³ *Coeptantem cum maxime.*] Sic est in Cod. MS. et sic Rhenanus, et Muretus legendum putabant, cum in edicis esset *sum maxime*.

⁴ *Staius tribunus.*] Dubitantur, *Staius*, legendum sit. nempe ob insolentiam nominis *Staius*: quae etiam ap. Livium X, 20 fecit, ut librarii e *Statio* facerent *Staium*. Sed hoc nomen idoneis exemplis ibi vindicavit I. Fr. Gronovius, quem vide. Reinesius putat esse *M. Staium Flaccum*, qui a. V. 784. Duumvir Nolae fuit, ut tradit fragmentum fastor. municipal. Nolae repertum, ap. Gruterum p. 1087. n. 1.

¹ *Nomen Viri, Q. Vibius.*] Puto legendum totum locum, *reus pater, accusator filius (nomen utriusque Vibius Sereus) in Senatum inducti sunt.* quod postea firmatum a veteri lectione didici, quae est, *virique.* (sive potius *utrique*, si Pichenae fides). Nec male etiam coiverit huiusmodi alia oratio, traiectis verbis: *reus pater, accusator filius in Senatum inducti sunt. Nomen viri Q. Vibius Sereus, ab exilio retractus.* Lipsius. Malebam: *reus pater, accusator filius (nomen utriusque Quintus Vibius Sereus) inducti sunt. Gronovius.* Elegans, sed non necessaria correctio, vid. ad V, 1. Sed in eo aliquid vidisse puto Pichenam, cum *reus* sunt suspicrum habuit, idque hic, ut opinor, frigere sentient, si qui, Taciti stilo adfuerit, attendent. Quod vero id mutari vult in *senex*, non id quidem absonum, sed tamen non sufficit loco constituendo. Clarum est, Tacitum primum loqui de utroque simul: deinde utriusque habitum describere: denique utriusque dicta contraria memorare. Iam in altera parte desideratur verbum: non enim possunt haec pendere ab *inducti sunt*, propter verba *perorante filio.* nec commode haec particula incipit a verbis: *ab exilio retractus.* Igitur credo inferendum esse *stant*, quod latere puto in *sunt.* *Stant* quidem et *sunt* confundi multis exemplis constat. Si porro cum Iac. Gronovio legas *pater, orante filio*, de quo mox, et *praeparatus*, optime conformata probabit

nus, in senatum inducti sunt. ab exilio retractus, illu-
victus ac squalore obsitus, et tum catena vinctus, A. V.
777-
A. C.
24.
perorante filio. Praeparatur adolescens multis munditiis, alacri vultu. *structas principi insidias, missos in Galliam concitores belli*, index idem et testis dicebat; adnectebatque, *Caecilium Cornutum, praetorium, ministravisse pecuniam*: qui taedio curarum, et, quia periculum pro exitio habebatur, mortem in se festinavit. At contra reus, nihil infracto animo, obversus in-filium, quaterere vincula, vocare ultores deos, *ut sibi quidem redderent exfilium, ubi procul tali more ageret, filium autem quandoque supplicia sequerentur*. Adseverabatque, *innocentem Cornutum, et falsa exterritum. idque facile intellectu, si proderentur alii: non enim se caedem principis et res novas uno socio cogitasse*. Tum accusator *Cn. Lentulum et Seium Tiberonem* nominat; magno pudore Caesaris, cum primores civitatis, intimi ipsius amici, Lentulus senectutis extremae, Tubero, defecto corpore, tumultus hostilis, et turbandae Reip. arcesserentur. Sed hi quidem statim exempti. In patrem ex servis quaesitum: et quaestio adversa accusatori fuit. qui scelere vecors, simul vulgi rumore territus, *robur et saxum, aut parricidarum poenas*

dicit oratio: *stabant, ab exilio retractus, illuvieque ac squalore obsitus, et tam catenis vinctus pater, vante filio: praeparatus adolescens multis munditiis, alacri vultu*. Verbum *stare* valde usitatum in tali narratione apud nostrum etiam. I, 25. *Stabat Drusus silentium manu possens*. *Stabat inferi volebat etiam Acidalius, sed servaro rā sunt*.

2 *Perorante filio*. Praeparatur adolescens multis munditiis. Audio virum magnum et meritis in litteris clarum Err. Meminium legere: *Perorante filio pater. Paratur adolescens*. Et rei et hominis causa quis non comprobet. Lipsius. Magis placet lac. Gronovii sententia legentis pater, orante filio. etiam nondum perorabat filius, sed orabat causam: et deinde praeparatur.

1 *Robur et saxum*.] *Robur*, sic Festus, in carcere is locus, quo praecipitatur maleficorum genus, quod ante arvis robustis includebatur. Livius XXXVIII. *Vi in carcere instar furis et latronis vir clarissimus includatur, et in robore ac senebris expires, deinde ante carcerem nudus proiciatur*. Plautus Paenulo:

Vos ego iam detrudam ad molas inde porro ad puteum atque robustum codicem.

Et alludit per iocum idem Capteivis:

At ego faciam ut pudeat, nam in ruborem te totam dabo.

ubi malim scribi, *in robur*. Nec tamen omiserim, hic in Tacito, *Robur* videri potius supplicii locum, quam custodiae. Valerius

A. V. *poenas* ininitantium, cessit urbe. ac retractus Ravenna, 777: exequi accusationem adigitur; non occultante Tibe-
 A. C. rio vetus odium aduersus exulem Serenum. nam
 24: post damnatum Libonem, missis ad Caesarem litteris, exprobraverat, *suum tantum studium sine fructu fuisse*; addideratque quaedam contumacius, quam turum apud aures superbas, et offensionis proniores. ea Caesar octo post annos retulit, medium tempus varie arguens; etiam si tormenta, pervicacia seruorum, contra evenissent. Dictis dein sententiis, *ut Serenus more maiorum puniretur*, quo molliret invidiam, intercessit. Gallus Asinius, *Gyaro aut Donusa claudendum*, censeret. id quoque aspernatus est, *egenam aquae utramque insulam* referens, *dandosque vitae usus, cui vita concederetur*. ita Serenus Amorgum reportatur. Et quia Cornutus sua manu ceciderat, actum *de praemiis accusatorum abolendis, si quis maiestatis postulatus, ante perfectum iudicium, se ipse vita privauisset*. ibaturque in

ita accepit, l. 6. cap. 3. *Quinestiam familiares Cracchorum, nequis reip. inimicis amicus esse vellet, de robore praecipitati sunt.* et Lucanus libro 2.

Saeva Tribunicio maduere robora tabo.

Itemque Calpurnius, scitus sane declamator. Declinat. v. *Video carcerem publicum saxis ingentibus structum, angustis straminibus tenuem lucis umbram recipientem. In hunc coniecti, robur Tullianum prospiciunt: et quoties iacentes ferrati postis stridor exiit, exanimantur et alienum supplicium aspectando (ita inibi lego) suum discunt: Ex quo clare discas robur hoc in Tulliano fuisse, id est carceris inferiore loco. Livius XXXIV. *Plinius in inferiorem demissus carcerem est, uocatusque.* Lipsius. Immo Tullianum est robur ipsum, ut clare patet ex illo Calpurnii loco: quamquam ibi Pithoeus e ver. Cod. *robur Tullianumque*, ut etiam est in ed. Burmanni. Sed etiam sine hoc loco*

intelligi potest. *Robur* enim dictum Tullianum, quia roboreis parietibus, olim saltern, cinctum fuit. vide loci descriptionem apud Sallust. Catil. 55. et ibi Corium. Per *Saxum* intelligitur mons Tarpeius, unde praecipitati facinorosi.

[*Post damnatum Libonem.*] At in damnatione Libonis nulla mentio huius Sereni, nullae partes. Lipsius. at vid. II, 30.

[*Intercessit. Gallus Asinius.*] Vulgo vitiosa distinctio. Scribe totum locum, *intercessit. Gallus Asinius G. a. D. claudendum censere.* id est: censebat. Intercedendi aspernandique verba ad Caesarem ipsum referenda sunt, qui iure Tribuniciae potestatis intercessit decreto, invidiae minuent lae. Lipsius. Ut nunc editur, habet Cod. MS. auctore Pichena. Sed sic aliquid dicitur, *velut cum*, quod videbatur Mureto et Ryckio. An *censuras* fuit? Illud autem plane non necessarium, cum Feciashemio conticere mox pro ant. *Cotta*.

in eam sententiam, ni durius, contraque morem suum, A. V. palam pro accusatoribus, Caesar. *Inritas leges, Remp.* 777. *in praecipiti*, conquestus esset. *subverterent potius iura, quam custodes eorum amoverent.* Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum, et poenis quidem nunquam satis coërcitum, per praemia eliciebantur. His tam assiduis, tamque maestis, modica 31 laetitia intericitur, quod C. Cominium, equitem Romanum, probrosi in se carminis convictum, Caesar precibus fratris, qui senator erat, concessit. Quo magis mirum habebatur, gnarum meliorum, et quae fama clementiam sequeretur, tristiora malle. neque enim ¹ socordia peccabat; nec occultum est, quando ex veritate, quando adumbrata laetitia, facta imperatorum celebrentur. quin ipse, ² compositus alias, et velut eluctantium verborum, solutius promptiusque eloquebatur, quotiens subveniret. At ³ P. Sullium, quaestorem quondam Germanici, cum Italia arceretur, convictus, pecuniam ⁴ ob rem iudicandam cepisse, *amovendum in insulam* censuit; tanta contentione animi, ut et iurando obstringeret, *e repub. id esse*. Quod aspere acceptum ad praefens, mox in laudem vertit, regresso Sullio: quem vidit sequens aetas praepotentem, venalem, et Claudii principis amicitia diu prospere, nunquam bene usum. Eadem poena in Catum Firmium senatorem statuitur, *tamquam falsis maiestatis criminibus sororem petivisset*. Catus, ut retuli, Libonem inlexerat infidiis, deinde ⁵ iudicio perculerat.

eius

¹ *Socordia peccabat.*] Socordia nostro fere est stultitia, incititia, etiam stupor, dementia. adde mox c. 35. extr. 30. init.

² *Compositus et velut eluctantium verborum.*] Alias ita loquebatur, ut difficultas quaedam dicendi appareret, ut viderentur verba cogitari, nec libere prolixe posse.

³ *P. Sullium, Quaestorem.*] Glorietur ipse in oratione contra Seneccam: Se *Quaestorem Germanici*; *et domus eius adulteram fuisse*. *l'assas.*

⁴ *Ob rem iudicandam.*] Sic MS. Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus, Seb. Gryphius, Lipsius (in iis exemplis, quae inspexi). Id mutatum, operarum vitio, ut opinor, seu correctoris, cui notitia *ob rem iudicandam*, maleque defensum a Rykio. Restituit recte Iac. Gronov.

⁵ *Iudicio perculerat.*] Vertranus malebat iudicio, probabili coniectura. nam Cato *iudicium* tribuitur diserte II, 27. Quia autem etiam inter accusatores fuit c. 30. et, quia

eius operae memor Tiberius, sed alia praetendens, exsilium deprecatus est: quo minus senatu pelleretur, non obstitit. Pleraque eorum, quae retuli, quaeque referam, parva forsitan, et levia memoratu videri, non nescius sum: sed nemo Annales nostros cum scriptura eorum contenderit, qui ¹ veteres populi Romani res composuere. Ingentia illi bella, expugnationes urbium, fusos captosque reges, aut, si quando ² ad interna praeverterent, discordias consulum adversum tribunos, agrarias frumentariasque leges, plebis et optimatum certamina, libero egressu memorabant. ³ Nobis in arto, et inglorius labor. Immota quippe, aut modice laceffita pax, maestae urbis res, et princeps proferendi imperii incuriosus erat. Non tamen sine usu fuerit, introspicere illa, primo aspectu levia, ex quis magnarum saepe ⁴ rerum motus oriuntur. ³³ Nam cunctas nationes et urbes populus, aut primores, aut singuli regunt: ¹ delecta ex his et confociata Reipub.

quia occasionem dedit iudicio in Libonem habendo, potest sane iudicio percussisse dici. Sed iudicio tamen melius, et sic laudat haec verba Gronovius ad c. 59.

¹ *Veteres pop. R. res.*] Freinshemius ex 1, 2. malebat *veteris*, probante Ryckio. Sic VI, 42. *veterum regum honores*. At contra III, 3. *diurna actorum scriptura*, pro *diurnorum a. s.* ubi vide. Vtrumque recte dici potest.

² *Ad interna praevertens.*] Vel, redirent, tanquam a peregrinatione: nam multis locis verbum hoc sic capere licet, unde etiam ap. Plin. V. ep. 15. Codex *revertor*: vel, interna potius tractarent. Horat. Sat. 1, 3, 38. *illuc praevertamur*. v. Gronov. ad Plin. XXVIII, 8. Cor. ad Plin. V, 15.

³ *Nobis in arto.*] E Virgil. 4. Georg. *In tenui labor, at tenuis non gloria*, ductum Muretus notavit.

⁴ *Rerum motus oriuntur.*] Lego, *monitus oriuntur*. Non enim ullos

motus ex accusatione aliisque talibus oriri vult: sed rerum salubrium exempla monitionesque. Qui revera pulcherrimus historiae fructus. *Lipsius*. Probat Freinshemius. Sane sequentia docent, hoc aut simile quid requiri. Plinius enim haec mox explicantur. vid. ad II, 53.

¹ *Delecta ex his etc.*] Sensum esse arbitror eum, quem Freinshemius putavit: civitatem, quae sit ex his tribus mixta et temperata, ut omnium commoda complectatur, incommoda vitet, facilius laudari et optari, quam inveniri, et si uspiam sit, diuturnam esse non posse. Neque dubito, Tacitum in animo habuisse cum aliis politicis, tum Polybium, qui L. VI. c. 9. sqq. Romanam remp. laudat hoc nomine, quod omnium illarum trium formarum commoda complexa sit, vitatis singularum vitis, eamque solam rempublicam perfectam esse dicit, quae sit e tribus istis temperata. Tale autem formam vocat

Reipub. forma, laudari facilius; quam evenire, vel, si A. V. event, haud diuturna esse potest. Igitur, ut olim, 777. plebe valida, vel, cum patres pollerent, noscenda A. C. vulgi natura, et quibus modis ² temperanter haberetur, 24. senatusque et optimatum ingenia qui maxime perdidicerant, callidi temporum, et sapientes credebantur: sic, converso statu, ³ neque alia rerum, quam si unus imperitet, haec conquiri tradique in rem fuerit: quia pauci prudentia honesta ab deterioribus, utilia ab noxiis discernunt; plures aliorum eventis docentur. ⁴ ceterum ut profutura, ita minimum oblectationis adferunt. nam situs gentium, varietates proeliorum, clari ducum exitus, ⁵ retinent ac redintegrant legentium animum: nos saeva iussa, continuas accusationes, fallaces amicitias, perniciem innocentium, ⁶ et easdem exitu causas coniungimus; ⁷ obvia

cat primo *delectam ex illis tribus*, nempe qua partes suas: quaeriat, ut Longinus, quamquam in alia re, dicit, *ἡδονὴ τῶν ἀγαθῶν καὶ συνήθη*. In altero verbo dubitatio est. Codex scr. habet *conficiata*, unde Beroaldus fecit *constituta*, quod secuti sunt omnes editores. Tac. Gronovius autem putabat, Tacitum esse *conciinnata*; ita edere non alicui est. Ego autem non dubitavi edere *confociata*, unde *conficiata* ortum esse, clarum est. Sic e *fo-* *riorum* saepe in libris factum est *foram*, non alia de causa, quam quod scriptum esset *sciorum*. vid. Draeb. ad Livium XXIII, 16. contra e *confociorum* in MS. Guelf. XV, 39. factum est *confociorum*, *confociare* est *coniungere*, quocumque verbo saepe iungit Cicero. Ita fit respublica, quae constat e trium formarum bonis delectis et in unum conociatis et coniunctis.

² *Temperanter haberetur.*] Ita narratur, ut neque irretaretur saevitia, insolentia, acerbitate, neque assentando corrumpetur.

³ *Neque alia rerum.*] Emendavi, *ne alia re Rom.* Rem Romana. Tac. T. I.

nam hoc sensu non semel dixit. *Lipfius.* Probat hanc emendationem Acidalius, Freinshemius, qui tamen etiam vulgarem explicari posse putat. Ryckius malebat *neque alio rerum*, ut referretur ad *statu*. Sed hunc modum loquendi, sive hanc structuram verborum durissimam esse, quivis sentiat. Ego Lipfium sequor. Sentius est: etiam non in regno vivimus, nec regem habemus, sed civitatem et rempublicam: tamen forma reip. administrandae, quae nunc est, nil differt a regno, nisi nomine.

⁴ *Ceterum ut profutura.*] Dixit idem Thucydides: *Καὶ ἐὰν μὲν ἀποβῆαι ἴσως τὸ μὴ μὲν ἔσθαι αὐτῶν ἀναγκαστὸν θανάτου.* *Lipfius.*

⁵ *Retinens et..*] Videret in animo habuisse locum e nobili Ciceronis epistola ad Luccei. V. 12. *Varietas in scribendo. plena cuiusdam voluptatis, quae vehementer animos hominum in legendo retinere possit.*

⁶ *Et easdem exitu causas.*] Id est, pares exitus a paribus causis. Passim damnati, ob suspiciones, delationes: innocentes, aut illustres.

- A.V. ⁷ obvia rerum similitudine, et satietate. Tum, quod
 777: antiquis scriptoribus rarus obtrektor, neque refert
 A.C. cuiusquam, Punicas Romanasve acies laetius extuleris:
 24: at multorum, qui, Tiberio regente, ⁸ poenam vel infamiam subire, posterius manent. utque familiae ipsae iam extinctae sint; reperies, qui, ob similitudinem morum, aliena malefacta sibi obiectari putent. etiam gloria ac virtus infensos habet, ⁹ ut nimis ex
 34 propinquo diversa arguens. Sed ¹ ad incoepa redeo.
 A.V. Cornelio Coss, Asinio Agrippa coss. Cremutius
 778: Cordus postulatur, novo ac tunc primum audito crimine, quod, editis annalibus, laudatoque M. Bruto,
 A.C. ² C. Cassium Romanorum ultimum dixisset. Accusabant ³ Satrius Secundus, et Pinarius Natta, Seiani clientes:

stres. Vidi qui legeret, eandem exitii. Lipsius. Is est Pichena. Sed sequentia reclamant.

⁷ Obvia rerum similitudine.] In quibus rebus similitudo perpetua celeriter satietatem affert legentibus.

⁸ Poenam vel infamiam.] Cod. scr. Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus cet. habent infamias: idque restituit Jac. Gronovius. Lipsianae infamiam: data opera, an casu, et lapsu operarum, nescio. Ceterum verum puro: eaque de causa retinui. Scriptum fuit infamia: adhaesit litera s ex initio sequentis verbi. Non me moveret alias pluralis, etsi nullum aliud exemplum in hoc verbo occurrit, quo alias argumento uti solent libenter viri docti. Sed Tacitus dixisset opinor etiam poenas.

⁹ Ut animus ex propinquo.] Legam, ut nimis ex prop. Si laudes nuperam virtutem, offendis: at de antiquis, ferre possumus, ut aevo distitis, et oggerere, Aliud suoculum fuisse. At si propinqua laudes, arguis et uris qui dissimiles. Si voles etiam, ut animos ex propinquo, non resutem. Lipsius. Sic etiam Mureto placebat: recepit Pichena.

¹ Ad incoepa.] Sic reperi in edd. omnibus. Cod. scr. habet ancepro, quod Jac. Gronovius putat factum ex ad coepa.

² C. Cassium Romanorum ultimum.] Hoc quidem Bruti ipsius elogium fuit de Cassio iam mortuo: publiceque dixit: "Ἐρχάτων ἕνδεκα ἔτατων τὸν Κάσσιον. Plutarchus in Bruto. Inde ergo magnificam eam vocem Cremutius sumpsit. Neque aliter Romanus quissimus Philopomenem laudans, Vltimum Gracorum dixit: quod in eodem Plutarcho leges. At in similem sententiam de Bruto, et ad Brutum, Lucanus canit:

O decus imperii, spes o suprema
 Senatus,

Extremum tanti generis per saecula nomen.

Lipsius. Suetonius Tib. 61. Brutum et Cassium ab eo ultimos Romanorum vocatus dicit.

³ Satrius Secundus, et Pinarius Natta.] Alterius mentio Seneca in Consolatione ad Martiam huius Cremutii filiam c. 22.: Προποσει inquit, illud acerbissimum tibi tempus, quo Seianus patrem tuum clienti suo Satrio Secundo congiarium dedit. Irascebatur illi ob unum aut alterum liberius dictum: quod tacite

clientes: id pernicioso reo, et Caesar truci vultu A. V.
 defensionem accipiens; quam Cremutius, relinquen- 778.
 dae vitae certus, in hunc modum exorsus est: *Verba* A. C.
mea P. C. arguuntur: adeo factorum innocens sum. 25.
Sed neque haec in principem, aut principis parentem,
quos lex maiestatis amplectitur: Brutum et Cassium
laudasse dicor. quorum res gestas cum plurimi com-
posuerint, nemo sine honore memoravit. Titus Livius,
eloquentiae ac fidei praeclarus in primis, Cn. Pompeium
tantis laudibus tulit, ut Pompeianum cum Augustus ap-
pellaret: neque id amicitiae eorum offecit. Scipionem,
Africanum, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam
latrones et parricidas, quae nunc vocabula imponun-
tur, saepe ut insignis viros nominat. Asinii Pollionis
scripta egregiam eorundem memoriam tradunt. Mes-
salla Corvinus, imperatorem suum Cassium praedicabat:
et uterque opibusque atque honoribus perviguerit.
Marci Ciceronis libro, quo Catonem coelo aequavit,
quid aliud dictator Caesar, quam rescripta oratione,
velut apud iudices respondit? Antonii epistolae, Bruti
conciones, falsa quidem in Augustum probra, sed multa
cum acerbitate habent. carmina Bibaculi et Catulli,
referta consumeliis Caesarum leguntur. sed ipse divus
Iulius, ipse divus Augustus, et tulere ista, et reliquere;
haud facile dixerim, moderatione magis, an sapientia.
namque spreta exolescunt: si irascere, adgnita viden-
 tur.

Z 2

tur.

tes ferre non potuerat, Seianum in
 cervicibus nostris non imponi quidem,
 sed descendere. scribo, descendere.
 id est, pedetentim et per gradus
 Imperatorem fieri. Lipsius.

4 Latrones et parricidas.] Ad-
 spexit ad has servilis adulationis
 voces idem Lucanus, de Pompeii
 caede:

— scelus hoc quo nomine dicens,
 Qui Bruti dixere nefas?

Qui poeta ubique tam liberi, imo
 licentis stili, in Principes est, ut
 auctor ea scripta sub Principe, et
 quidem tali. Lipsius.

5 Asinii Pollionis scripta.] Qui
 6. libros Historiarum scripsit, au-

ctore Suida. Citat Suetonius, et
 alii. Lipsius.

6 Opibusque.] Acidalius vobis que
 deleri vult, ne tribus verbis tec
 concurrat ingratus. Potuit etiam
 Tacito tale quid excidere, cum
 aliis exciderit, haud paullo studio-
 sioribus suavitate, Ciceroni et Li-
 vio. Cic. pro Quint. c. II. qui
 quia, quod nunquam debitum est.
 Nat. D. I, 20, qui, quia, quem ad
 modum natura etc. vid. plura in
 Diatriba nostra de grata negligencia
 Orationis. Mox in quid aliud
 intellige fecit, ellipti graecis et la-
 tinis frequentis.

7, Namque spreta exolescunt.]

Mu-

35 tur. Non attingo Graecos, quorum non modo libertas, etiam libido impunita: aut, si quis advertit, dictis dicta ultus est. Sed maxime solutum, et sine obtretractore
 A.V. 778. A.C. 25. fuit, prodere de iis, quos mors odio aut gratiae exemisset. num cum armatis Cassio et Bruto, ac Philippenses campos obtinentibus, belli civilis caussa, populum per conciones incendo? ¹ an illi quidem, ² septuagesimum ante annum perempti, quo modo imaginibus suis noscuntur, ³ quas ne victor quidem abolevit, sic partem memoriae apud scriptores retinent? suum cuique decus posteritas rependit. nec deerunt, si damnatio ingruit, qui non modo Cassii et Bruti, sed etiam mei meminerint. Egressus dein senatu, ⁴ vitam abstinentia finivit.
 5 li.

Muretus leg. Nam quae spreta exolefcunt.

1 An illi quidem.] Pichena, at illi quidam, interrogationis nota in verbo retinetur deleta. Sic et Boxhornius. Male. nam *Num* supra ea vi est, qua *Primum*: itaque hoc alterum est duorum, quae interrogare instituit. Gronovius.

2 Septuagesimum ante annum.] Rotundum numerum posuit, non verum, qui erat 66. Facilis supputatio. Nam bellum Philippense anno urbis DCXXI. at nunc annus DCCLXXXIX. Lipsius.

3 Quas nec victor quidem abolevit.] Genus mendi, quod passim infedit, et iam dudum nimis secunde doctis hominibus tranimititur. Scribe: quas ne victor quidem abolevit. Gronovius. Ab hoc tempore plurimis in locis mendum hoc auctoritate Godd. sublaturum. v. copiosissimum exemplis Drakenb. ad Livium I, 10. et quos ille laudat. cf. infr. II, 11, 76. 79. 82. etc. Hic et ubique in Tacito correximus, ubi nondum ab superioribus editoribus factum.

4 Vitam abstinentia finivit.] Distincte totam historiam Seneca (l. c.): *Isis itaque balneo, et quo plus imponeret, in cubiculum se quasi figuraturus contulit: et dimissis pueris,*

quaedam per fenestram, ut videretur edisse, proiecit a caena. Deinde quasi (corrupta interpunctio ab ignaris moris prisca, scribe, proiecit. A caena deinde quasi. Mos vulgo obtinebat ut in balneo, aut statim post balneum aliquid fumerent, quod vocabant Gustare et Gultum, et deinde nihilominus venirent ad legitimam caenam) *in suis in cubiculo edisses, abstulit: altero die et tertio idem fecit. Quarto ipsa infirmitate corporis faciebat indicium. Cognito consilio eius, publica voluptas erat, quod e faucibus avidissimorum luporum educeretur praeda. Accusatores, Seneca auctore, ad eum consulum tribunalia: queruntur mori Cordum, ut interpellarent quod coegerant. Ado illis Cordus videbatur effugere. Magna res erat in quaestione, ne mortis rei perderentur. Dum deliberatur, dum accusatores iterum ad eum, ille se absolvemas. Quem locum eo tibontius adscripti; ut ad alii depositum emendarem. Corruptum enim illud, *au mortis rei perderentur*: et ad Oedipum relegat nos Pintianus. In libro manuscripto legi, *proderentur*. itaque cum adseveratione emendo, *au morte rei prohiberentur*. Probat ipse Seneca, statim: *Fles quod quem-**

libros per aediles cremandos censuere patres; sed manserunt, occultati, et editi. Quo magis socordiam eorum inridere libet, qui praesenti potentia credunt extingui posse etiam sequentis aevi memoriam. Nam contra, punitis ingeniis, gliscit auctoritas: neque aliud externi reges, aut qui eadem saevitia usi sunt, nisi dedecus sibi, atque illis gloriam peperere. Ceterum postulandis reis tam continuus annus fuit, ut feriarum Latinarum diebus, Praefectum urbis, Drusum, auspicandi gratia tribunal ingressum, adierit

Z 3

Cal-

penam suorum mori necesse fuit? Pacae non licuit. Lipsius.

5 *Libros per Aediles.*] Alias id per Triumviros factum. In vita Agricolae, 2. *Delegato Triumviris ministerio, ut monumenta clarissimorum ingeniorum in comitio ac foro urerentur.* alias per praetorem, Valerius: *Graecos Numae libros L. Paullus Praetor urbanus ex auctoritate Senatus per victimarios igne facto in conspectu populi cremavit.* Triumus Romanorum hanc ingenii sui poenam subiit Labienus. Vide pulchra apud Senecam patrem lib. 5. *Controv. initio. Lipsius.*

7 *Occultati, et editi.*] Occultati a filia, et ab eadem postea editi. Itaque nihil mutò. Vertranio tamen placet, et *abdit.* Non moris Tacito, bina verba ponere eiusdem rei. Vide Senecae I. caput Consolat. ad Marciam. Scripserat hic Crematius bella civilia et res Augusti: extantque fragmenta, ex quibus genus dicendi colligas, in *Stasoria Senecae de morte Ciceronis. Lipsius.* Recte Vertranii coniecturam repudiat Lipsius. Sed vide, an potius legendum sit *redditi.* Seneca Consol. ad Marc. c. I. *legentium patris tui in usum hominum redaxisti, et a vera illum vindicta morie ac restitueristi in publica monumenta libros, quos vir ille fortissimus sanguine suo scripserat.* Certe iam dudum editi fuerant, nunc *restitut.* Adiuvat coniecturam

etiam alius nostri locus XVI, 5. *dissimulatum ad praesens et mox redditum odium: ubi tamen Grostotius malebat editum. Frustra.*

1 *Praefectum urbis Drusum.*] Catio Drusum Germanici filium. Moris enim, ut Latinarum diebus praeficeretur urbi adolescens aliquis ex prima nobilitate. Dico adolescens, quoniam, ut Mutius ait, *ex ea aetate praefectus fiat, quae non sit Senatoria.* apud Agell. 14. cap. ult. Dio tamen indicare videtur ab Augusto id institutum, lib. 49. *Ἐν δὲ ταῖς ἀνοχαῖς αἰρετοὶ ὄνδ τῶ κείσαρος πολιάρχου παιδες ἄνεθος ἔξ ἱππέων, ἀλλ' οὐκ ἐκ βουλευτῶν γυγόντες ἤρχον.* Ita et Nero Praef. urbi a Claudio, Sueton. cap. 7. *Lipsius.* *Urbis* est in Cod. scr. et edd. vett.

2 *Auspicandi gratia.*] Moris, ut quicumque munus aut magistratum caperent, primo eius die leviter aliquid delibarent, auspicii salutem causa. Atconius ad illud Ciceronis in Verrem. *Qui auspiciato a Chelidone surrexit: Auspicari dicuntur inuente magistratus: et quia Chelidonia, id est bibranti, urbem frequentat, facere urbanam provinciam Chelidonia a spicio neceritricis dicit esse susceptam.* Itaque appellabant primum idum, Auspicalem diem. Ponezantiles: *Illum tamen primum Consulatus tui auspicialem diem tacitus praeterire nullo modo possum: quo tu solus omnium conse-*

A. V.
778.
A. C.
26.

36

A. V. Calpurnius Salvianus in Sex. Marium. ³ quod, a Caesare palam increpitem, causa exilii Salviano fuit.
 778. A. G. ⁴ Obiecta publice Cyzicenis ⁵ incuria caerimoniarum
 25. divi

consecutus es, ut quod tempus antea incipiendis tantummodo rebus aptum esse videbatur, tunc primum potueris sufficere peragendis, unoque sol curriculo et officia te Consulis inchoantem videres, et imperatoris implem. Non alia fax clarior ad hunc ritum. et bene ait, incipiendis rebus: quia tantum leves quaedam et tralaticiae causae proponi solent, dicis gratia Suetonius Nerone: *Auspiciatus est et iurisdictionem Praefecus urbi* (ita lego, non, praefecti urbis) *sacro Latinarum, celeberrimis patronis non translaticias: ut assolet, et breves, sed maximas plurimasque postulationes certatim ingerentibus: quamquam interdictum a Claudio esset.* Nec magistratus solum, sed etiam privati homines vulgo Kal. Ianuariis artes suas, religionis omnisque causa auspiciantur. Ovidius,

Tempora commissi nascencia rebus agendis,

Totus ab auspicio ne foret annus incers.

Quisque suas artes ob idem delibat agendo,

Nec plus quam solitum testificatur opus.

Seneca epistola 84. *Ille tantus Psychrolutes, qui Kal. Ianuariis in Euripum saltabam: qui anno novo, quemadmodum legere, scribere, dicere aliquid, sic auspiciabar in Virginem desilire.* Suetonium eodem traho, Nerone, cap. 46. *Kal. Ianuariis auspicianti, Sporus anulum muneri obulit, cuius gemmae sculptura erat Proserpinae raptus.* Illud proprium studiosis, ut auspiciarentur lucubrationes suas nocturnas, ut opinor, Vulcanalibus ipsi. Apparet ex Plinii verbis epist. ad Macrum de avunculi sui vita studiisque: *Lucubrare Vulcanalibus incipiebat, non auspiciandi causa, sed*

studendi. Vulcanalia autem 9. Kal. Septembres. *Liphus.* Videtur aspiciandi verbum aliter h. l. dictum, quam putat Lipsius: nempe non de eo, quod boni omnis causa initio cuiusque magistratus faciebant, sed de initio iurisdictionis, et primo gradu honorum gerendorum et reip. capeffendae. Solebant principum liberi et nepotes ab hac praefectura auspiciari, h. e. initium facere honorum et reip. administrandae. Patet e loco Suetonii in Ner. c. 7. *Auspiciatus est et iurisd. Praef. Vrbi etc.*

³ *Quod a Caesare palam increpitem.* Iure, quia, ut dixi, non feriae causae, sed leves quaedam tunc agi solitae: multo minus capitales, et omnis saevi ac saevi. *Liphus.*

⁴ *Obiecta publice Cyzicenis.* Publice referendum ad *Cyzicenis* non ad *obiecta*: exquisite pro *Cyzicena civitate*. vid. Suetonium in nota proxima. Sic contrario sensu *privatim*: Cicero: *nulla me privatim iniuria pepulit.*

⁵ *Incuria caerimoniarum Divi Augusti.* Quod fanum honori eius coeptum non perfecissent, et quod cives quosdam Rom. in vincis habuissent. Dio et Suetonium cap. 37. *Cyzicenis, in cives Rom. violentius quaedam ausis, publice libertatem ademit, quam bello Mitridatico meruerant.* Ademerat sane *Cyzicenis* libertatem et Augustus, ob cives item Rom. flagris caesos: sed mox restituit. uti apud Dionem reperies lib. 54. actis anni 734 et 740. Strabo lib. 12. *Cyzicum liberam fuisse ait suo etiam aevo. ex quo vides magnum illum scriptorem desuisse vivere aut scribere, ante hunc Tiberii annum.* *Liphus.*

A.V. meo veneratio senatus adiungebatur. Ceterum ut semel
 778. recepisse veniam habuerit; ita per omnes provincias ef-
 A.C. figie numinum sacrari, ambitiosum, superbum: et va-
 25. nescet Augusti honor; si promiscuis adulationibus vulga-
 38 tur. Ego me P. C. mortalem esse, et hominum officia
 fungi, satisque habere, si locum principem impleam, et
 vos testor, et meminisse posteros volo. qui satis superque
 memoriae meae tribuent, ¹ ut maioribus meis dignum,
 rerum vestrarum providum, constantem in periculis, of-
 fensionum pro utilitate publica non pavidum, credant.
 Haec mihi in animis vestris templa, hae pulcherrimae
 effigies, et mansurae nam quae saxo struuntur, si iudi-
 cium posterorum in odium vertit, ² pro sepulchris sper-
 nuntur. Proinde ³ socios, cives, et deos ipsos precor:
 hos, ut mihi ad finem usque vitae, quietam et intelligen-
 tem humani divinique iuris mentem duint; illos, ut,
⁴ quandoque concessero, cum laude et bonis recordatio-
 nibus, facta atque famam nominis mei prosequantur.
 Perstititque posthac secretis etiam sermonibus asper-
 nari talem sui cultum. quod alii modestiam, multi,
 quia diffideret, quidam, ut degeneris animi, interpre-
 tabantur. Optumos quippe mortalium altissima cupere.
 Sic Herculem, et Liberum apud Graecos; Quirinum
 apud nos, deum numero additos. ⁵ Melius Augustum,
 qui

¹ *Vt maioribus meis.]* An si vel
 ubi, quod saepe a librariis in ut
 mutatur. v. Drakenb. ad Livium
 XXIV, 15 et quos ibi laudat.

² *Pro sepulchris spernuntur.]* i. e.
 non secus ac sepulcra. Atqui
 Cicero in sepulchris sanctitatem esse
 dicit Phil. IX. et statuis praefert c.
 6. An Tacitus scripsit *pro sepulchris*?
 non secus atque ipsi mortui et se-
 pulchri, quorum honori et memo-
 riae talia tribuuntur. De vi prae-
 positionis in hac forma vid. v. c.
 Heinf. ad Ovid. Heroid. III, 98.

³ *Deos et deas ipsas.]* Optime
 nec, ut alii, *Deas* reiicias. Est
 sollennis precatio, exemplo Graecorum.
 Demosthenes: θεοῖς καὶ θεαῖς
 μὴ πάσι καὶ πάσαις: et saepius.

Est a fonte Homérico:

Κένυτὲ μὲν πάντας τὰ θεοὶ, κα-
 οῦτε θεαῖνας

Omnes dii me audite, atque omnes
 me quoque deae.

Lipsius. In eod. MS. bis est *et deos*, inde veteres editores dedere *et Deas*. Iac. Gron. autem emendabat *exteros*. Malim Pichenam sequi, qui illam inanem repetitionem librarii putabat. Nam etiam *socii sunt exteri*.

⁴ *Quandoque.]* Cod. ser. *quandoque*, ut 1, 6 ubi vid. editi omnes *quandocumque*.

⁵ *Melius Augustum, qui speraveris.]* Fatetur ipse in literis ad diuissimum sibi successorem: *Benignitas enim mea me ad coelestem glo-*

qui speraverit. Cetera ⁶ principibus statim adesse: unum infatigabiliter parandum, ⁷ prosperam sui memoriam. nam contemptu famae, contemni virtutes. At Seianus ³⁹ nimia fortuna focors, et muliebri insuper cupidine ^{A. V.} incensus, promissum matrimonium flagitante Livia, ^{778.} componit ad Caesarem codicillos. ^{A. C.} moris quippe tum ^{25.} erat, quamquam praesentem, scripto adire. eius talis forma fuit: *Benevolentia patris Augusti, et mox plurimis Tiberii iudiciis ita insuevisse, ut spes votaque sua non prius ad deos, quam ad principum aures conferret. Neque fulgorem honorum unquam precatum: excubias ac labores, ut unum e militibus, pro incolunitate Imperatoris malle. Attamen, quod pulcherrimum, adeptum, ut coniunctione Caesaris dignus crederetur. hinc initium spei. Et quoniam audiverit. Augustum, in collocanda filia, nonnihil ⁴ etiam de equitibus Romanis consultavisse: ita, si maritus Liviae quaereretur, haberet in animo amicum, sola necessitudinis gloria usurum.*

Z 5

non

gloriam offeret, Sueton. 71. Livius libro I. Haec tum sacra Romulus tuus ex omnibus peregrina suscipis; tum tum immortalitatis virtute partae, ad quam cum sua fata ducebant, fautor. Gronovius.

6 Principibus statim adesse.] Legendum affasim adesse, Muretus parabit: quod sequentia videntur postulare.

7 Prosperam memoriam.] Chiffletius tentat posteram in ep. ad Lips. T. I. Coll. Burm. p. 728. ut Horat. Carm. III. ult. dixit postera laude. Vulgatum melius. De prospera fama vid. infra ad cap. 52.

1 Nimia fortuna focors.] h. l. intelligam vecors, demens. vid. ad c. 31.

2 Moris quippe tum erat.] Probus sapiensque mos, et quem ego lae laudem. Repertorem eius C. Caesarem fuisse moneatur a me ventus. Ita enim Plutarchum accipio in Caesare: Ἀγερταὶ δὲ καὶ ἡ δὴ γεγραμμένων τοῖς φίλοις ἐμ-

λαῖν, κατὰ τὸν πρῶτον μηχανήσασαι, τὴν κατὰ πρόσωπον ἔνθεον ὑπὲρ τῶν ἐπειγόντων, τὸ καίριον, διὰ τε πλῆθος ἀχολιῶν, καὶ τῆς πύλας τὸ μέγεθος, μὴ περιμύνητος: Ferunt et Caesarem primum rationem repperisse amicos per litteras conveniendi, cum coram agendi de rebus iis quae incidissent, nec multitudo occupationum, nec urbis magnitudo semper spatium darent. Quod referri non nisi ad amicos praesentes posse, clarum est. Tenuit coluitque eundem morem Augustus, qui sermones cum singulis, atque etiam cum Livia sua, graviores, non nisi in scriptis et e libello habebat; ne plus minusve loqueretur. Suetonius, cap. 84. Lipsius.

3 Coniunctione Caesaris.] Filia eius Claudii filio desponsa. Lipsius.

4 Etiam de equitibus Romanis.] Suetonius: Agrippa desinctorum, militis ac diu etiam ex equestri ordine circumspicis conditionibus, Tiberium privignum suum elegit. Lipsius.

5 Non

A. V. ⁵ non enim exuere imposta munia: satis aestimare, fir-
 778. mari domum adversum iniquas Agrippinae offensiones;
 A. C. ⁶ idque liberorum causa. nam sibi multum superque vi-
 25. ⁴⁰tae fore, quod tali cum principe explevisset. Ad ea
 Tiberius, laudata pietate Seiani, suisque in eum be-
 neficiis modice percursis, cum tempus, tamquam ad
 integram consultationem, petivisset, adiunxit: *Cete-
 ris mortalibus in eo stare consilia, quid sibi conducere
 putent: Principum diversam esse sortem; quibus praec-
 ipua rerum ad famam dirigenda. ideo se non illuc de-
 currere, quod promptum rescriptu: posse ipsam Liviam
 statuere, nubendum post Drusum, an in penatibus iisdem
 tolerandum haberet: esse illi matrem et aviam, propio-
 ra consilia. simplicius acturum. de inimicitii primum
 Agrippinae: quas longe acrius arsuras, si matrimonium
 Liviae, velut in partes, domum Caesarum distraxisset.
 sic quoque erumpere aemulationem feminarum, eaque
 discordia nepotes suos convelli: quid, si intendatur cer-
 tamen*

5 *Non exuere imposta munia.*] Int. Praefecturam praetorii, mu-
 nus equestre: nolle altius ascen-
 dere, ad maiores honores provehi,
 ut ea de causa hoc matrimonium
 experat. Sic c. 50. *sua quisque
 munia servarent immoti*: maneret
 quisque in loco, faceretque man-
 data.

6 *Liberorum causa.*] Non hoc
 dicit, quod in fronte videtur:
 velle se matrimonium, liberorum
 causa, uti formula et lex erant:
 sed firmandae Drusi domus, quae
 desolata iam illo mortuo erat,
 contra Agrippinam. Firmandae,
 inquam, liberorum Drusi gratia:
 et ut illos (nepotes Tiberii) tuer-
 retur. Sequentia id adfirmant,
 alioqui longinqua: *nam sibi suis
 vitae*, etc. quali dicat, De se non
 angere: aut sua posteritate: felice, si
 cum Principe vivat, obeatque. *Lip-
 sint*. Immo suorum liberorum
 causa; ut bene interpretatur
 Freinshemius. Siam domum firma-
 ri volebat adversus Agrippinam, et

quidem liberorum maxime nomi-
 ne. nam de se non magnopere la-
 borare, quippe satis sibi diurnam
 vitam fore, si modo ad Tibe-
 rii finem vivat, atque interea
 cum ipso vivat.

1 *Ceteris mortalibus.*] Vix abest
 quin ad Sallustium respexerit, quem
 non legit solum sedulo, sed suble-
 git. Nam apud eum Caesar, pari
 sententia differit: *Aliis alia licen-
 tia est, P. C. qui demissi in obscuro
 vitam agunt, si quid iracundiae de-
 liquere, pauci sciunt: famae atque
 fortuna eorum pares sunt. Qui
 magno imperio praediti, in excessu
 aetatem agunt, eorum facta cum
 mortales novere. Ita in maximis
 fortuna minima licentia est. Lipsius.*
In eo stare, utilitatis finibus con-
 tineri, ad solam utilitatem referri.
 Mox: *Ita tu quidem intra istum
 locum sistras.*

2 *Velut in partes.*] Int. factio-
 num. mox quid int. fiet: dictum
 pro *mediis*. *Convelli* autem est ad
 discordiam redigi, et odia, cum
 illi

zamen tali coniugio? ³ *Falleris enim Seiane, si te man-* A.V.
surum in eodem ordine putas, et Læviam, quae ⁴ *C. Cae-* 778.
sari, mox Druso nupta fuerit, ea mente acturam, ut A.C.
cum equite Romano senescat. Ego ut finam, credisne 25.
passuros, qui fratrem eius, qui patrem, maioresque no-
stror, in summis imperiis videre? Vis tu quidem ⁵ *istum*
intra locum sistere: sed illi magistratus, et primores,
qui, te invito, perrumpunt, omnibusque de rebus
consultant, ⁸ excessisse iam pridem equestre fastigium,
longeque antisse ⁹ patris mei amicitias, non occulti fe-
runt, perque invidiam tui, me quoque incusant. At
enim Augustus filiam suam equiti Romano tradere me-
ditatus est. ¹⁰ Mirum hercule, si, cum in omnis curas
distra-

filii Drusus et Germanicus bene concordēs fuerint, et certaminibus proximorum inconvulsi. II, 43.

³ *Falleris enim Seiane.*] Respondet illi parti, *Non enim exuere se imposta munia.* Lipsius.

⁴ *C. Caesari.*] Augusti filio. Lipsius. Sc. per adoptionem.

⁵ *Intra i. l. sistere.*] Haec est antiqua et vera lectio, cui male quidam supponere *subsistere*, facto quodam verbi illius. v. Gronov. ad Livium, IV, 12. *Sistere* est continere se, coercere. sic infra c. 43. *dem populatio lucem intra sistere.*

⁶ *Qui, te invito, perrumpunt.*] i. e. ut ego arbitror, fines istos, iura quos continere te vis, modestiam tuam: qui vim faciunt modestiae tuae: te, velut principem civitatis, salutant, omnibusque de rebus consulunt. Atque hanc interpretationem et contextus ipse desiderat, et sequentia c. 41. *tacite suspicionum deprecatur.* Nam non ita obtusus erat Seianus, ut non sentiret, hic per ambages sibi obici a Tiberio istas primorum salutationes et obsequia. Itaque excoGITAVIT deinde, quomodo, salva potentia, adituorum coetus arceat, ne receptando materiam criminantibus inimicis, atque adeo

suspicienti Tiberio, praerberet. Infra c. 67. *ne quis quietem eius inrumperet* i. e. turbaret adeundo, appellando, petendo etc.

⁷ *Omnibusque de rebus consulunt.*] Senatores igitur intellegere videntur, qui publice consulunt, et de rep. censent. Neque de privatis ceperim, qui Tiberio consilium darent. Lipsius. Male. vid. not. praecedentem.

⁸ *Excessisse iam pridem.*] Quare? aut quo in facto? Credo, quia Praetoriis honoribus insignis Seianus a Tiberio, atque ita velut exemptus Equiti, et insertus in Senatorem. Sed et postea Consulem eum fecit, et Senatorem palam. Suetonii igitur scriptio, admirantis (in Tito c. 6.) *Praefecturam Praetorii, numquam ad id tempus, nisi ab equite Ro. administratam,* nonne legenda caute? videtur: et cum exceptione huius, atque etiam alius; (ut alibi dicam) exempli in Clemente Arretino lib. 4. hist. Lipsius.

⁹ *Patris mei amicitias.*] Id est, amicos. Intellegit Augusti Agrippam aut Maecenatem. Lipsius.

¹⁰ *Mirum hercule etc.*] Sensus est: non debemus mirari, si Augustus aliquando deliberavit, an equiti filiam collocaret. Etenim ille

- A. V. *disfraberetur, immensumque attolli provideret, quem*
 778. *coniunctione tali super alios extulisset,* ¹¹ C. Procula-
 A. C. *ium, et quosdam in sermonibus habuit, insigni tranqui-*
 25. *litate vitae, nullis Reipub. negotiis permixtos. Sed si*
¹² *dubitatione Augusti moveamur; quanto validius est,*
quod M. Agrippae, mox mihi conlocavit? Atque ego
haec, pro amicitia, non occultavi: ceterum neque tuis,
neque Liviae destinatis adversabor. Ipse quid intra
animum volutaverim, quibus adhuc necessitudinibus im-
miscere te mihi parem, omittam ad praesens referre:
id tantum aperiā, nihil esse tam excelsum, quod non
virtutes istae, tuusque in me animus mereantur; davo-
que tempore, vel in senatu, vel in concione non reticebo.
- 41 Rursus Seianus, non iam de matrimonio, sed ¹ altius metuens, *tacita suspicionum, vulgi rumorem, ingrumentem invidiam* deprecatur. Ac ne adfidos in domum coetus arcendo, infringeret potentiam, aut receptando, facultatem criminantibus praerberet; huc flexit, ut Tiberium ad vitam, procul Roma, amoenis locis, degendam impelleret. Multa quippe providebat:
 sua

ille pro sua prudentia, qua rem quamque, imprimisque tantam, ab omni parte considerabat, cogitabatque, quid publice privatimque nasci a coniugio tali posset, videbat, tali coniunctione tantum attolli homines, et facile possent spiritus sumere, et sub-met ipsi molesti esse, si iam per se nobiles et honorati essent. Itaque cogitavit, an non melius et tutius foret, equitem generum deligere, qui expers re-publicae, procul ab honoribus et negotiis publicis egisset. Nam tamen maiorem ceteris iuta coniunctione fore, et nihil contra se moliturum.

11 C. *Proculium.*] Qui frater Varronis Murenae, illius, qui in Augustum conspiravit: cuius etiam soror Maccenati uxor. Dio LIV. Laudat eum Horatius:

Vivet extento Proculius aeo
Notus in fratres animi paterni.
Lipsius.

12 *Dubitatione.*] Hoc est, deliberatione; cui mox opponitur decusio. Neque haec est argumentatio: si consilium Augusti moveamur; moveamur eo, quod Agrippae mihi que filiam suam collocavit: quasi diceret, nam et hoc inter eius consilia fuit. Verum longe fortius est, si moverem dubitatione Augusti; multo magis moveri debemus eius decisione: nam de equestribus conditionibus deliberavit quidem; at longe aliud probavit decrevitque, et ipso pacto executus est. *Lipsius.* *Dubitature* etiam Cicero pro considerate, deliberare, dixit pro Rosc. Am. 31. de Offic. 1, 3. et notat infra c. 57. extr.

1 *Altius metuens.*] Metuebat non tam, ne matrimonii istius spes irrita esset, sed ne maiora incommoda sequerentur. Mox *deprecatur*, intellige, vel coram, vel potius per epistolam alteram.

sua in manu aditus: litterarumque magna ex parte se arbitrum fore, cum ² per milites commearent: mox Caesarem, vergente iam senecta, secretoque loci molitum, munia imperii facilius tramissurum: et minui sibi invidiam, adempta salutantum turba; sublatisque inanibus, ³ vera potentia augere. Igitur paullatim negotia urbis, populi adcursum, multitudinem adfluentium increpat, extollens laudibus. *quietem et solitudinem: quis abesse taedia et offensiones, ac praecipua rerum maxime agitari.* Ac forte habita per illos dies de ¹ Votieno Montano, celebris ingenii viro, cognitio, ² cunctantem iam Tiberium perpulit, ut vitandos crederet patrum coetus, vocesque, quae plerumque verae

¹ *Per milites commearent.*] Observe litteras per milites solere transmitti, et quidem per eos qui Speculatores dicti. Plutarchus in Galba Nymphidium praefecrum praetorio valde offensum scribit, quod Consules litteras et diplomata *μη παρ' αὐτῶ καὶ σφραγίδα καὶ γραμμάτας λαβόντες ἀνέπεμψαν.* sine signis suis et militibus misissent. Nec alius sententiae illud Taciti libro 2. Histor. *Vix credibile memoratu est, quantum s. perbiae Visellio accesserit, postquam speculatores Syriae Iudaeaque Asiae in verba eius Orientem nuntiaverunt.* Haec clara, et firmatae Suetonii scripturae, quae in omnibus fere manuss. Cal. cap. 44. *Magnificas Romam litteras misit, monitis speculatoribus ut redirent ad forum usque et Curiam perducerent.* Depravaverunt vulgo, *saepe latoribus.* Lipsius.

² *Vera potentia augere.*] Accipiunt passivè, pro *augeri*, quomodo etiam alibi dixit imitatione Sallustii fr. hist. L. I. p. 947. ed. Cortii, quem ibi vid. adde Duker. ad Liv. III, 6. Itaque non opus videtur, cum Rhenano et Marcellio emendare *augeri*, aut cum Mureto *veram potentiam*. Sed tamen credo, *augeri* legendum. Nam ibi *augere* passivè reperitur, sem-

per ita est, ut possit intelligi *se*, aut aliud pronomem tale: velut in loco Sallustii: *ignoscendo populi R. magnitudinem auxisse.* atque ita capiebat ibi recte Cortius, quem de aliis talibus verbis vid. Excurs. VI. ad Jug. c. 85. Sed id hic fieri non potest. Atque etiam concinrior sit oratio. Ceterum elegans est etiam, quod Ryckius vult: *vera potentiae*, ut alibi *inania fama* dixit: quamquam non semper illa exquisitiori forma utitur noster, sed subinde etiam tritiori.

¹ *Votieno Montano.*] Cuius inter celebres oratores mentio Senecae l. 5. cont. overl. 7. et Praefatione lib. 9. Etiam inter poetas Ovidio: *Quique vel imparibus muneris Montane vel acquis Sufficis, et gemino carmine nomen habes.*

Lipsius.

² *Cunctantem.*] *Nutantum* Muretus et Acidalius volunt legi. Sed id verbum ab hoc loco alienius videtur. *Dubitantem* potius emendarem. Sed nihil correctione opus. *Cunctari* deliberandi significationem habet, sed cum nondum decreveris. Sueton. Domit. 2. *diu cunctatus, an duplum donativum militi promitteret.* vid. Gronov. obl. 1, 18. Cort. ad Sall. Cat. 52.

3 *Magna*

A. V. verae et graves coram ingerebantur. nam, postulato
 778. Votieno, *ob contumelias in Caesarem dictas*, testis Ae-
 A. C. milius; e militaribus viris, dum studio probandi cun-
 25. cta refert, et, quamquam inter obstrepentes, ³ magna
 adseveratione nititur, audivit Tiberius probra, quis
 per occultum lacerabatur. adeoque percussus est, ut
se ⁴ *vel statim, vel in cognitione purgaturum*, clamita-
 ret; precibusque proximorum, adulatione omnium,
 aegre componeret animum. Et Votienus quidem
⁵ maiestatis poenis adfectus est. Caesar obiectam sibi
 adversus reos inclementiam eo pervicacius amplexus,
 Aquiliam, adulterii delatam, cum Vario Ligure,
 quamquam Lentulus Gaetulicus, consul designatus,
⁶ lege Julia damnasset, exsilio punivit: Apidiumque
 Merulam, *quod in acta D. Augusti non iuraverat*, ⁷ al-
 43 bo senatorio erasit. Auditae dehinc Lacedaemonio-
 rum et Messeniorum legationes, de iure templi ¹ Dia-
 nae

³ *Magna adseveratione.*] Vid. ad
 c. 19. possis etiam h. l. capere pro
 constantia.

⁴ *Vel statim, vel in cognitione.*] h. e. ni fallor, vel statim ab edito testimonio Aemilii, vel post, ubi de iitis rebus cognitio, disceptatio futura esset. Freinshemius autem malebat corrigere in *conci-
 one*: quae duo verba etiam a sibi confunduntur. v. Int. ad Sueton. Tit. 6. infr. Hist. II, 79.

⁵ *Maiestatis poenis adfectus est.*] Quibus poenis, propius disce ex Eusebio in Chronicis: *Votienus Montanus Narbonensis orator, in Balearibus insulis moritur, illuc a Tiberio relegatus. Lipsius.*

⁶ *Leges Juliae damnasset.*] Adulterii poenae quae olim, non in promptu reclusi, qua portui, et tenebris prisci aevi radiam aliquam novae lucis dedi, in Excursu, quem huic rei vide, in *A. Lipsius.*

⁷ *Albo Senatorio.*] Album τὸ λευκόν, id est, tabulae albatae, in quibus nomina, aliudve quid inscriptum. Sic legis Album Praetoris, Album Decurionum, Album

Iudicum: et in Tertulliano, Album Apostolorum. Senatorum autem Album primus instituit Augustus, anno DCCXLVI. cum recensito Senatu, multas infrequentibus imposuisset, et simul definiisset numerum iuxta quem DC. non fieret. Eas ad res vitium necessarium Album, quod renovatum quotannis, et in Curia propositum. Dio: τὰ τε ἰδιώματα συμπαύτων βαλεούντων ἐς λεύκωμα ἀναγράφας ἐξέθηκε, καὶ ἐξ ἐπειρῆς καὶ νῦν κατ' ἔτος ἔτω ποιεῖται. id est: *Nomina omnium Senatorum in albo descripta proposita: atque ex eo, quotannis etiam nunc ita fit. Lipsius.* De Albo v. Salmast. de mod. Vsur. p. 678.

¹ *Dianae Limenetidis.*] Scripturam eam iuvare aliquid Callimachi versus videntur in Dianae Hymno: — καὶ μὲν Ἀγυαίς Ἔσση καὶ Λιμνῆσιν Ἰαίεωπος. quasi eadem illa dea viis praefixit portibusque. At tu nihil ambigens repone. *Limnētidis.* Ita historia hic postulat, et contentio scriptorum. Sive enim a Limnis vico (qui aliter Amyclae dictus)

nae Limenatidis, quod *suis a maioribus, suaque in ter-* A. V.
ra dicatum, Lacedaemonii firmabant annalium memo- 778.
 ria; vatumque carminibus: *sed Macedonis Philippi,* A. C.
cum quo bellassent, armis ademptum, ac post C. Caesa- 25.
ris et M. Antonii sententia reddatum. Contra Mese-
 nium, *veterem inter Herculis posteros divisionem Pelo-*
ponnesi protulere, *suoque regi Dentheleatem agrum, in*
quo

dictus) Messeniae: sive ἀπὸ τῆς
 λέως. a palude, agnominata ea
 dea, certe *Limnatis* scribendum,
 sive *Limnatis*. Prioris sententiae
 Strabo esse videtur l. 8. τὸ δ' ἐν
 λέωσι τῆς Ἀργείδος λέγον, Λι-
 μναίων, ἢ ἢ Μεσσηνίας περὶ τὰς
 παραλίους ἰσθμίας δούκας τὰς ἀφυ-
 γείας ἐπὶ τὴν θυσίαν, ἐν μεθορίαις
 ἐπὶ τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεσση-
 νίας. Ὅσα κοινῶν συντάξαι πανή-
 γου καὶ θυσίαν ἀμφότεροι. Nec
 distulim libro Sexto. Ar a lacu
 derivat clare Pausanias lib. 4. et 6.
 itemque Artemidorus lib. 2. qui
 Dianam in somniis visam boni omni-
 nis piscatoribus esse vult, quoni-
 am et ἀμυνῆτος dicatur. *Lipsius.*
 Idem sentiunt Ferretus, Vertra-
 nius, et Heinsius ad Ovid. Met. V,
 48. De Diana Limnatide, item Li-
 meneide laudatur hic Meursius in
 Laconicis. Cod. MS. habet *Lime-*
natidis.

2 *Veterem inter Herculis posteros.*]
 In tria regna Argivum, Lacedae-
 monium et Messenium. v. Isocratis
 Archidamum p. 282. et collecta Pri-
 deausio ad Marm. Oxon. Ep. 6.

3 *Dentheleatem agrum.*] Lectio-
 nis et historiae obscurae locus.
 Placet, regi *Penthibo Eleatem*
agrum. Penthilus Arcadiae, et
 nisi fallor, Messeniorum rex, filius
 Orestis. Strabo lib. 13. Ὁρέστη δὲ
 ἐν Ἀρκαδίᾳ τελευτήσαντος τὸν υἱὸν
 αὐτοῦ Πένθιλον λέγουσι, καὶ προελ-
 θὲν Ὁρέστη. ἐξήκοντα ἔτεσι τῶν
 τριῶν ἔτερον, ὅπ' αὐτὸν τῆς τῶν
 Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον κἀνο-
 ῶν. id est: *Orestis ut Arcadiae de-*
facto successisse in regno Penthi-
lum filium eius aiunt, et processisse

in Thraciam usque, sexaginta fere
post Troicas res annis: quo ipso
tempore in Peloponnesum redierunt
posteri Herculis. Velleius lib. 1.
Post Orestis interitum filii eius Pen-
thilus et Tisameus, regnare tri-
centis. Tum, fere anno octogesimo
(Strabo numeravit annos dumtaxat
sexaginta) post Troiam captam,
centesimo et vigesimo quam Hercules
ad deos excesserāt, Pelopis proge-
nies, quae omni hoc tempore, pulsus
Heracclidis Peloponnesi imperium ob-
tinuerat, ab Herculis progenie ex-
pellitur. Tempora et res satis con-
 veniunt: disconvenit forrasse Ta-
 citus, qui regem ipsum e posteris
 Herculis facere videtur. Ar cum
 omnia Graecorum scriinia excussi,
 qui progeniem Herculis prodidere,
 interque alios Theophilum l. 2.
 adversum gentes: Penthilum nul-
 lum reperio. Turbat etiam, quod
 Pausanias libro quarto, ubi Mes-
 seniorum reges ordine enumerat,
 neminem recenser hoc nomine.
 Quid si legas ergo *Pentheo Eleatem*
agrum? quid si, *Temeno?* qui cer-
 te inter Heraclidas est. Sed in
 Argis regnum habuit, ut Pausa-
 nias auctor. Quem eundem in
 hac historia si sequimur, Cresphon-
 ti nomen fuit Messeniorum regi:
 cui in divisione per fraudem li-
 quescens sortis, terra ea obvenit.
 Scripserim ergo *suoque regi deus*
Eleatem agrum. Eleatem sane re-
 tineo: quia Strabo mihi auctor to-
 tam regiunculam inter Dymen et
 Messenam, Eleam vocatam fuisse,
Dentheleatem, sive potius Denthe-
letem recipere non possum, quia:
 Thraciae ii populi; apud quos qui
 poruit

A.V. quo id delubrum, cessisse: monumentaque eius rei sculpta
 778. saxi, et aere prisco manere. quod si⁴ vatum, annalium
 A.C. ad testimonia vocentur, plures sibi ac locupletiores esse.
 25 neque Philippum potentia, sed ex vero statuisse. idem
 regis Antigoni, idem imperatoris Mummii iudicium. sic
 Milesior, ⁵ permisso publice arbitrio, postremo Atridium
 Geminum, praetorem Achaiae, decrevisse. Ita secundum
 Messenius datum. Et Segestani aedem Veneris, ⁶ mon-
 tem apud Erycum, vetustate dilapsam, restaurari postu-
 lavere; nota memorantes de origine eius, et laeta Ti-
 berio.

poruit esse hoc templum? Dixi
 multa. si pro, da fodes coronam:
 quia taurum toties non ferire dif-
 ficile est, ait ille.

ADD. *Mercerus, Tegeatem, aut
 Thuriatam* mallet: et cum eo Pau-
 sanias profecto. quæm vide. Nec
 enim *Υεγα* facio, historiarum hæc
πάρρησις. *Lipsius*. *Mercerum* se-
 quitur etiam *Freinshemius*. *Meur-*
sius autem in *Laconicis* emendat
Δελφικιστάτην e *Stephano*, qui habet:
*Δελφικιστάτην, πόλις μία τῶν περιμαχί-
 των Μεσσηνίων καὶ Λακεδαιμονίων.*
Verni ibi *Holltenius* e literarum
 ordine turbato colligit legendum
Δελφικιστάτην, quod probat *Ryckius*,
 negatque rationem esse, cur potius
Tacitus e *Stephano*, quam hic ex
 illo corrigatur. *Christentius* rep. ad
Lipsi. *F. I. Coll. Burm.* pag. 728.
suoque regi datum Heliatum agrum
cessisse.

4 *Vates, annalium ad testimo-*
nia.] *Vates* sunt poetæ, quorum
 testimonium veteres viros in diri-
 mendis controversiis de finibus, sa-
 tis notum est e *Strabone* et aliis,
 observatis *Menagio* ad *Laert.* I. 48.
Meurtio in *Solone* c. 7. laudatis
Fabricio Bibl. Gr. Vol. I. p. 345.
Annales sunt libri historicorum.

5 *Publice.*] Sive decreto civita-
 tum ligantium, sive reipublicæ
 Milesiorum, quod placet *Freinshe-*
mio.

6 *Montem apud Erycum.*] Imo,
Erycum. *Eryx* cum *Siciliæ* ille
 mons dicitur. *Delicopus Polybio*
lib. 2. cum ipso templo, et *Str-*

boni in 6. De eo *Virgilius*:

Tum vicina astris Erycino inver-
sice sedes

Fundatur Veneri Idaliæ.

Et ad eius instar etiam Romæ tem-
 plum erectum *Veneris Erycinae* ad
 portam *Collinam*. de quo *Ovidius*
 et *Livius*. At illud mirum, quod
 noster hic *Tiberio* tribuit, id *Due-*
tonium Claudio adscripsisse, c. 35.
Templum in Sicilia Erycinae tenu-
isse collapsum, ut ex aerario P.
R. reficeretur, auctor fuit. An
Suetonius id scripsit *ἀλογιστῶς*? an
 vere instauratum iterum a *Claudio*
 fuit? Quod tamen haud facile
 creditur, tam paucis annorum in-
 tervallo. *Lipsius*. Male tentatur
Erycam, ut ap. *Cic. Ver. II. 8.*
 ab aliis, quo loco *Ryckius* defen-
 di vulgatum posse putat. Adde
Cicer. Ver. II. 47. et quæ dixi-
 mus in *Clave Cicer. in Iud. Geogr.*
 In universum, sunt plura nomina,
 quæ duobus modis formantur, ut
 bene notat *Iac. Gronovius*, a ter-
 rariori. Sic vulgatum est *Arabus* et
Virg. Aen. VII. 605. ubi v. *Serr.*
Ovid. Her. XV. 76. ubi v. *He-*
et Burm. adde *Bimard. Diss. I. c. 2.*
 p. 36. *F. I. Thef. Murat. I. c.*
 Ceterum pro *dilapsam* etiam v. *de-*
psam. latinitate utente. *Cic. Ver.*
 8 *omnis quæ dilapsa est* et
 quæ demum in mare abrup-
 sit. *Liv. IV. 23.* *Ande* et c. et
 quæ *vetustate dilapsa* et c.
 quæ locum in a. v. no. habet
 c. 2. ubi v. *Diaseab.*

berio. suscepit curam libens, ⁷ ut confanguineus. ^{A. V.}
 Tunc tractatae Massiliensium preces, probatumque ^{778.}
^{A. C.}
⁸ P. Rutilii exemplum. namque eum, legibus pulsū, ^{25.}
 civem sibi Smyrnaei addiderant. quo iure Vulcatius
 Moschus, exul, in Massilienses receptus, bona sua
 Reip. eorum, ut patriae, reliquerat. Obiere eo an- ⁴⁴
 no viri nobiles Cn. Lentulus, et L. Domitius. ¹ Len-
 tulo,

⁷ *Vs confanguineus.*] Quia Sege-
 stani pariter a Troianis orti. Pan-
 egypticus tamen scriptor, ad solos
 in Sicilia Mamezzinos eam gloriam
 transfert: *Imputavere se origine fa-
 bulosa, inquit, in Sicilia Mamer-
 tini, in Asia Ilienses. Lipsius.*

⁸ *P. Rutilii exemplum.*] De quo
 Ovidius:

*Et graec magnanimi robur mira-
 re Rutili*

Non si reditus conditione dati.

*Smyrna virum tenuit, non Pontus
 et bostica tellus.*

Velleius, Cicero, Seneca, omnes
 scriptores. *Lipsius.*

[*Lentulo super Consulatum.*] plu-
 res Lentuli sub hoc aevum, et ve-
 reor, ut confuderint quosdam viri
 docti. Lentulum Augurem eum-
 dem fuisse cum hoc Gaetulico cen-
 sent. Non consentio ego. Pri-
 mum, quia ille semper Auguris
 cognomine, quasi ad discrimen ad-
 sectus: quod desisset, facto loco
 agnomini meliori. Vbi, inquam,
 ille Augur nominatur, nusquam ad-
 iectum Gaetulici nomen. Iterum,
 quia huic Auguri liberi nulli. Col-
 ligo ex Suetonii Tiberio, qui ait
*Cn. Lentulum Augurem, cui census
 maximus fuerit, angore et metu ad
 fastidium vitae a Tiberio actum: et
 ut ne quo nisi ipso herede moreretur.*
 Tiberius, (praesertim hoc imperii
 sui aevi) qui id exprimeret ab ho-
 mine, cui suus heres. At Lentulo
 Gaetulico filius, uti docebo, co-
 gnomine eodem. Denique notari
 Augurem, ut inerte, sine inge-
 nio, sine lingua, a Seneca video:
 illum laudari a Tacito hic et l. i.
Corn. Tac. T. I.

*Præcipue infensi Cn. Lentulo, quod
 is ante alios aetate et gloria belli
 firmare Drusum credebatur, et illa
 militiae flagitia primus aspernari.*
 Non movet me, quod opes ma-
 gnas Gaetulico Tacitus tribuit,
 magnas item Auguri Seneca Suetoni-
 usque. Disparitas enim elucet
 eo ipso. Gaetulico gloriae fue-
 runt opes innocenter partae et mo-
 deste habitae, ait noster: vitio Au-
 guri, cuius sordes et sterilitatem
 notat Seneca his verbis: *Cn. Len-
 tulus Augur divitiarum maximum
 exemplum, antequam illum libertini
 pauperem facerent (hic quæret mil-
 lies H. S. surm vidit. proprie dixi:
 nihil enim amplius quam vidit) in-
 genii fuit tam sterilis, quam animi.
 Cum enim esset avarissimus, nummos
 citius emittebat, quam verba. tan-
 ta erat illi inopia sermonis. Cen-
 seo ergo diverſum ab Augure Gae-
 tulinum fuisse: cenſeo tamen, non
 pugno. Sed et Gaetulici duo, Pa-
 ter filiusque. Pater ecce, qui hoc
 anno mortuus: filius, qui sequen-
 ti consul. Nominant Fasti, Dio,
 Tacitus ipse. Velleius clarissime:
*Sed Cossus etiam victoriae testimo-
 nium in cognomen filii contulit, ado-
 lescentis in omnium virtutum exem-
 pla geniti.* Filius est, cui locus
 inter doctos: cuius Historiae et
 poemata laudantur a priscis. Hi-
 storia, a Suetonio, Gal. c. 8. *Cn.
 Lentulus Gaetulicus Tiburi genitum
 scribit.* Poemata, Martiale, Prae-
 fatione quapiam, Sidonio, et Pro-
 bo. Leguntur et hodie quaedam
 Graeca 3. et 6. Anthologiae, ubi
 corrupte titulus, Γενναίος pro Γαι-
 ούλου*

A.V. rulo, super consulatum, et triumphalia de Gaetulis,
 778. gloriae fuerat bene tolerata paupertas, dein magnae
 A.C. opes innocentèr paratae, et ² modeste habitae. ³ Do-
 25. mitium decoravit pater, civili bello maris potens,
 donec Antonii partibus, mox Caesaris misceretur.
 Avus Pharsalica acie, pro optimatibus ceciderat. ipse
 delectus, ⁴ cui minor Antonia, Octavia genita, in ma-
 trimonium daretur. Post, exercitu flumen Albim
 transcendit, longius penetrata Germania, quam quis-
 quam priorum. easque ob res insignia triumphii ad-
 eptus est. Obiit et L. Antonius, multa claritudine
 generis, sed improspèra. nam patre eius, Iulo An-
 tonio, ob adulterium Iuliae morte punito, hunc, ad-
 modum adolescentulum, ⁵ sororis nepotem, seposuit
 Augustus in civitatem Massiliensem, ubi specie stu-
 diorum nomen exsilii tegeteretur. habitus tamen su-
 premis honor; ossaque tumulo Octavio inlata,
 45 per decretum senatus. Iisdem consulibus, facinus
 atrox, in citeriore Hispania, admissum a quodam a-
 gresti, ¹ nationis Termestinae. is praetorem provin-
 ciae, L. Pisonem, pace incuriosum, ex improvìso in
 itinere adortus, ² uno vulnere in mortem adfecit: ac
 per-

TEAKÈ. Supervixit iste ad Cui
 principatum, interfectus ab eo,
 cum Germaniae praefuisset decem
 annos, Dio, 59. Lipsius.

2 Modeste habitae.] h. e. sine in-
 solentia e civitatis et profusione. Pa-
 ratae est in MS. et sic ver. edd.
 et adhuc Rhenanus et Aldus. in
 Liptianas partae irrepsit vitio ope-
 ratum. Paratae restituit Pichena.

3 Domitium decoravit pater.] Vi-
 de Suetonium in Nerone cap. I.
 Velleium 2. Lipsius.

4 Cui minor Antonia.] Vertra-
 pius, Muretus voluit scribi maior
 e Suetonio, qui maiorem Domitio,
 minorem Germanico tribuit. Sed
 etiam infra XII, 64. minor dicitur,
 ubi v. Lipsium. Iac. Gronovius
 succurrere voluit legendo cui mi-
 nori, h. e. cum adhuc aetate esset
 ea, qua nondum magistratum gef-

sisset: quod mihi durum videtur.

5 Sororis nepotem.] Natus enim
 ex Iulo Antonio et Marcella Octa-
 viae F. Consule Augusti nostrum
 Stemma. Lipsius.

1 Nationis Termestinae.] Termi-
 sum opidum clarum in Hispaniis
 agnoscit Appianus: Τερμίσθον δὲ
 μεγάλην πόλιν καὶ δυνατὴν Ἰουδαί-
 οισι γενόμενον, ἐξ ἑρμῶν κατέργατο
 ἐς τὸ πῶδον, καὶ ἐβάλετο ἐκείνῃ
 ἀναχθεῖς. Et credo me vere emen-
 dasse illud Sallustii: Hi saltibus
 occupatis Termestinarum agros inco-
 sere. ubi vulgo, cum externorum
 agros. Opidum ipsum Termes-
 tinum dicitur: unde Termestini.
 Lipsius.

2 Uno v. in mortem adfecit.] v.
 ad II, 62. Groslothus tentat ade-
 cit, ἀρχαίου προ ἀδελφῆ. Sordes
 illae sunt.

pernicitate equi profugus, postquam saltuosos locos attigerat, dimisso equo, per derupta et avia sequentis frustratus est. neque diu sefellit. nam, prehensio ductoque per proximos pagos equo, cuius foret cognitum. et repertus, cum tormentis edere confcios adigeretur, voce magna, sermone patrio, frustra se interrogari, clamitavit: *adstiterent socii, ac spectarent. nullam vim tantam doloris fore, ut veritatem eliceret.* idemque cum postero ad quaestionem retraheretur, eo nisu proripuit se custodibus, saxoque caput affixit, ut statim exanimaretur. Sed Piso Termestriorum dolo caesus habetur: qui pecunias, e publico interceptas, acrius, quam ut tolerarent barbari, cogebat. Lentulo Gaetulico, C. Calvisio Coff. decreta triumphi insignia Poppaeo Sabino, contusis Thracum gentibus, qui montium editis, inculti, atque eo ferocius agitabant. Causa motus, super hominum ingenium, quod pati delectus, et validissimum quem

Aa 2

que

3 *Idemque cum postero.]* Vertranius notat, *Deest hic nomen, die.* Ino iudicium hic tibi. volens priscis sine additione dicere, Hesterno, Cottidiano, Anno, Horno, Postero, et fere Adverbiorum in morem. Exempla, iuventutis causa, sint ista. Tacitus 15. Annal. *Postero, cum ad eodem cruciatus retraheretur, gestamine sellae, etc.* Plautus Capiteicis: *Nisi cottidiano sequiopos confeceris.* ubi perperam legas, *cottidanos*, vulgo. Sic idem ille Anno, non semel dixit, ut alibi notavi ex cortexi. Sic Cicero lib. 4. ad Atticum, Anniversario, item Voluntario, Commodo, et plura. Hesterno etiam eadem ratione mihi lectum. *Lipsius.*

4 *Ad quaestionem.]* ἀρχαία. Sic variis locis Plautus. Vtrum Tacitus, aliis quoque locis antiquarius, an librarius talis dederit, pro certo non dicam.

5 *Qui pecunias.]* Plinius lib. 10. epist. 28. *Nunc reipubl. Prusensium*

impendia, reditus, debitores excutio, quod ex ipso tractatu magis ac magis necessarium intelligo. Multa enim pecuniae variis ex causis a privatis detinentur: praeterea quaedam minime legitimis sumptibus erogantur. Et epist. 34. *Exis enim pecunia, ex qua fiat, primum ea quam revocare a privatis et exigere iam coepi.* Idem in Panegyri c. 70. *Praeserat provinciae quaestor unus ex candidatis, inque ea civitatis amplissima reditus egregia constitutione fundaverat.* Adde nostrum lib. 13. 48, et quae ad l. 2. an. 54. notavimus. *Gronovius.*

1 *Qui montium editis.]* Hi sunt quos ἑρυνὰς ὄρηνας Thucydides appellat, describitque libro 11. *παγεναίαι δὲ καὶ τῶν ἑρυνῶν ὄρηνας τῆς πολλῆς τῶν αὐτονόμων καὶ μαχιμοτέρων, οἱ δὲ οἱ καλῶνται; τὴν ἑδοσπὴν δὲ πλεῖστον οὐκ αἰδούντες.* Quod ait eos αὐτονόμους: idem Tacitus voluit, cum hic scripsit, *ne regibus quidem nisi ex libidine parere solitos.* *Lipsius.*

1 Donec

A. V. que militiae nostrae dare aspernabantur; ne regibus
 779. quidem parere, nisi ex libidine, soliti, aut, si mitte-
 A. C. rent auxilia, suos ductores praeficere, nec nisi adver-
 26. sum accolas belligerare. Ac tum rumor inceserat,
 fore, ut disiecti, aliisque nationibus permixti, diver-
 sas in terras traherentur. Sed antequam arma inci-
 perent, misere legatos, *amicitiam, obsequiumque me-*
moraturos; et mansura haec, si nullo novo onere tenta-
rentur: sin, ut victis, servitium indiceretur, esse sibi
ferrum et iuventutem, et promptum libertati, aut ad
mortem animum. Simul castella, rupibus indita, con-
 latosque illuc parentes et coniuges ostentabant, *bel-*
lumque impeditum, arduum, cruentum, minitabantur.

47 At Sabinus, ¹ donec exercitus in unum conduceret,
 datis mitibus responsis, dum Pomponius Labeo e
 Moesia cum legione, rex Rhoemetalces cum auxiliis
 popularium, qui fidem non mutaverant, veniret; ad-
 dita praesenti copia, ad hostem pergit, compositum
 iam per angustias saltuum, quidam audentius apertis
 in collibus visebantur: quos dux Romanus, acie sug-
 gressus, haud aegre pepulit, sanguine barbarorum
 modico, ob propinqua suffugia. Mox castris in loco
 communis, valida manu montem occupat, angu-
 stum, et aequali dorso continuum usque ad proxi-
 mum castellum, quod magna vis armata, ² aut incon-
 dita, tuebatur. simul in ferocissimos, qui ante vallum,
³more

¹ Donec exercitus in unum con-
 duceret.] Si bene attenderis, animad-
 vertes, alterutrum horum, donec
 exercitus in unum conduceret, et
 dum Pomponius Labeo cum legio-
 ne etc. veniret, prorsus esse super-
 vacuum, et idem omnino garrulita-
 te inepta dicere. Qua possumus
 liberare Tacitum, si scribamus:
 At Sabinus, donec exercitus in unum
 conduceret, datis mitibus responsis,
 cum Pomponius Labeo e Moesia cum
 legione, rex Rhoemetalces cum auxi-
 liis popularium, qui fidem non mu-
 taverant, venissent, addita praesenti
 copia ad hostem pergit. Neque aliter

ab auctore fuisse censeo. Gronovius.
 In Cod. scr. est *quam, non dum, et*
venire non veniret: unde Jac. Gron-
 ovius sic locum concinnat: *miti-*
bus responsis; postquam Pomp. -
venere, addita etc. Quod placet.
 Vulgatum certe non recte habere,
 quivis sentiet, et alterutro modo
 corrigendum esse.

² Aut incondita.] Recte. Rhen-
 nanus, at incondita, praeter Taciti
 mentem. Lipsius. Rhenani con-
 iecturam Aldus expressit. Mure-
 tus etiam armata deiebat, et vit
 doctus in ed. Gryphii, corrigens
 magna vis sed incondita.

³ more gentis, cum carminibus et tripudiis perfluta-
 bant, mittit delectos sagittariorum. Ii dum eminus
 grassabantur, ⁴ crebra et inulta vulnera fecere; propius
 A. V. 779-
 A. C. 26.
 incedentes, eruptione subita turbati sunt, receptique
 subsidio Sugambræ cohortis, quam Romanus prom-
 ptam ad pericula, nec minus cantuum et ⁵ armorum tu-
 multa trucem, haud procul instruxerat. Translata de-
 hinc castra hostem propter, relictis apud priora mu-
 nimenta Thracibus, quos nobis adfuisse memoravi.
 iisque permissum *vastare, urere, trahere prædas, dum
 populatio lucem intra sissetur, noctemque in castris tu-
 tam et vigilem capesserent.* id primo servatum: mox
 versi in luxum, et ¹ raptis opulenti, omittere statio-
 nes, lascivia epularum, aut somno et vino procumbe-
 re. Igitur hostes, incuria eorum comperta, duo ag-
 mina parant; quorum altero populatores invaderen-
 tur, alii castra Romana adpugnarent, non spe capien-
 di, sed ut clamore, telis, suo quisque periculo inten-
 tus, sonorem alterius proelii non acciperet. tenebrae
 insuper delectae, augendam ad formidinem. Sed qui
 vallum legionum tentabant, facile pelluntur. Thra-
 cum auxilia, repentino incurfu territa, cum pars mu-
 48

Aa 3

nitio-

³ *More gentis.*] Notat barbari-
 cam eum ritum eleganter Thucy-
 dides in oratione Brasidae, (l. 4.
 ὄντοι δὲ τὸν μᾶλλον μὲν ἔχουσι
 τοὺς ἀποίτους φοβερὰν. καὶ γὰρ πλεί-
 ον ἔφευγε δαυοί, καὶ βίης μὲν ἔδει
 ἀφίεργον. ἢ ἢ διακονῆς ἐκαστάσι-
 σις αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἔχουσι τινὰ δέλωσι ἀπα-
 λῆς. προσμύθει δὲ τοῖς ὑπομένοντι
 αὐτὰ ἐκ ἔρωτος. Vbi scribi velim,
 πλείον ἔφευγε. quod Tacitus trans-
 tulit ad Germanos, *corpus visito-
 rum.* De hoc ritu in loco plura
 Lipsius.

⁴ *Crebra et inulta verbera.*] Freinstemius *inulta* legendum vi-
 dit. et sic habent veteres edd. Be-
 roaldi, Alciati, Rhenani, Aldi, Gry-
 pui. In Lipsianis irreptit vitio ty-
 pographorum *multa*, quod negli-
 gentia editorum in posteras edd.
 vitæ, correctum primum a lac.

Gronovio. Priores quidem Lipsii
 edd. velut a. 1585. habeat *inulta*.
 At ultima sive sexta *multa*.

⁵ *Armorum tumultus.*] Est sonus,
 crepitus, e concussis telo scutis, de
 quo multa veterum sunt loca. *tu-
 multum* hoc sensu etiam dixit Ho-
 ratius.

¹ *Raptis opulenti.*] Sic e MS.
 vire restituit Pichena: et sic vi-
 deo exhiberi in Lipsiana Antverpiensi
 1648. e Pichena, ut opinor. Quae
 ab ipso vivo curatae sunt, fere ha-
 bent *rapti opulenti*, ut Ber. Alciati,
 Rhenani, Aldi, Gryph. quod an
 data opera scriptum sit nec ne, nec
 scio. In Lipsianis est etiam *capiti*:
 quod male vulgatis omnibus tri-
 buit Pichena, cum haud dubie ope-
 rarum vitio pro *rapti* in Lipsianas
 venerit.

1 Tumu-

49
A.V.
779.
A.C.
26.

ditionibus adiacerent, plures extra palarentur, tanto infensius caesi, quanto *perfugae et proditores, ferre arma ad suum patriaeque servitium*, incufabantur. Postera die Sabinus exercitum aequo loco ostendit, si barbari, successu noctis alacres, proelium auderent. et postquam castello, aut coniunctis ¹ tumulis non degrediebantur, obsidium coepit per praesidia, quae opportune ² iam muniebat: dein fossam ³ loricamque contexens, quattuor millia passuum ambitu amplexus est: tum paullatim, ut aquam pabulumque eriperet, contrahere claustra, artaque circumdare: et struebatur agger, unde saxa, haetae, ignes propinquum iam in hostem iacerentur. Sed nihil aequae, quam sitis, fatigabat, cum ingens multitudo bellatorum, imbellium, uno reliquo fonte uterentur. ⁴ Simul equi, armenta, ut mos barbaris, iuxta clausa, egestate pabuli exanimari: adiacere corpora hominum, quos vulnera, quos sitis peremerat: pollui cuncta sanie, odore, contactu. Rebulque turbatis, ⁵ malum extremum discordia accessit;

¹ *Tumulis non degrediebantur.*] Sic e MS. pro vulgato *digrediebantur* recte a Pichena repositum. Sall. Jug. 49. *monte degrediens*. ubi v. Cortium et quos laudat. Noster Hist. I, 61. *Peninis ingis degredi*. add. viros doctos ad Livium XL, 22. ad Hist. II, 66.

² *Iam muniebat.*] *Immuniebat*, hoc est, in tumulis istis muniebat, sicut infra XI, 19. *ne iussa exuerent, praesidium immunivis*, Freinshemius coniciebat. Possis etiam *communiebat*.

³ *Loricamque contexens.*] Id est, exiguum vallum, et saepe e cratibus, aut sepi instar: ideoque hic, *contexens*. Vide Poliorcetica nostra, libro II. Dial. II. *Lipsius*. Loricae interdum vimineae ex cratibus pluteisque, interdum ex lapide aut terra. Interdum etiam pro ipso vallo dicuntur, sive, quia para valli, sive quia vallum loricae usum praestat iis, qui post vallum stant. v. Schelius ad Hygin.

p. 126. Nihil sane impedit, quo minus et hic de vallo capiat, cum fossae iungatur, neque alia valli mentio. Neque verbum *contexens* impedit, ut opinor, cum *scexere* pro struere, aedificare, dicatur apud Ciceronem et Suetonium.

⁴ *Simul equi, armenta.*] *Malum simulque armenta*. Possit etiam, *Simul equi, armenta*. Sed hoc praefero. *Lipsius*. Probat Pichena MS. *equae*. lac. Gronovius: *uno reliquo fonte uterentur simul*. *Aequae armenta etc.* Quod mihi quidem non placet.

⁵ *Malum extremum discordia.*] Neque nollem, *malorum extremum*. Ceterum ad vitam et usum notanda gnome. quam adfirmat item Polybius libro 5. *Δύσπερ ἴν, ἰν- quic, ἀμφισβητήσιος, φιλονικίας, βεργίε τῆς ἐν ἀλλήλοις πάντα κλέρε- τῶτο γὰρ δὴ φιλὰς γίγνεται, καὶ περὶ κοινὰ πράγματα καὶ περὶ τὰς κατ' ἴδιον βίαις, ὅταν ἑλλησθῶσιν αὶ χορη-*

cessit; his deditionem, aliis mortem, et mutuos inter A.V.
 se ictus parantibus. et erant, qui *non inultum exitium*, 779.
sed eruptionem suaderent, neque ignobiles, quamvis A.C.
 diverſi ſententiis. Verum e ducibus, Dinis, prove- 26.
 ctus ſenecta, et longo uſu vim atque clementiam Ro- 50
 manam edoctus, *ponenda arma, unum adſictis id re-*
medium, diſſerebat. Primuſque ſe cum coniuge et li-
 beris victori permittit: ſecuti aetate, aut ſexu imbe-
 cilli, et quibus maior vitae quam gloriae cupido. At
 iuventus Tarſam inter et Tureſim diſtrahebatur. utri-
 que deſtinatum, cum libertate occidere: ſed Tarſa
properum finem, abrumpendas pariter ſpes ac metus,
 clamitans, dedit exemplum, demiſſo in pectus ferro.
 nec deſuere, qui eodem modo oppeterent. Tureſis
 ſua cum manu noctem opperitur, haud neſcio duce
 noſtro. Igitur firmatae ſtationes denſioribus globis.
 et ingruerat nox, nimbo atrox, hoſtiſque, clamore
 turbido, modo per vaſtum ſilentium, incertos obſeſ-
 ſores effecerat: cum Sabinus circumire, hortari, *ne*
ad ambigua ſonitus, aut ſimulationem quietis, caſum in-
ſidiantibus aperirent, ſed ſua quiſque munia ſervarent.
immoti, telisſque non in falſum iactis. Interea barbari 51
 catervis decurrentes, nunc in vallum manualia ſaxa,
 praeuſtas ſudes, deciſa robora iacere: nunc virgultis,
 et cratibus, et corporibus exanimis, complere foſſas:
 quidam, pontes et ſcalas ante fabricati, inferre ¹ pro-
 pugnaculis, eaque preſtare, detrahere, et adverſus
 reſiſtentis cominus niti: miles contra deturbare telis,
 pellere umbonibus; ² muralia pila, congeſtas lapidum
 moles provolvere. His partae victoriae ſpes, et, ſi
 A a 4 cedant,

προπηλας τῶν ἐκείνων ἐπιβολῶν:
Quonobrem ſuſpicionis, contentio-
nis, irae omnia plena erant. Hoc
enim et in publicis et in privatis
rebus uſurvenire ſolet, cum incepta
noſtra deſerant ſucceſſus et ſuntus.
 Haec talia, quisquis vit es, conſer-
 va et decerpe, ſerius hiftoriarum
 factus. *Lipſius.*

¹ *Propugnaculis, eaque preſtare.]*
 Dubiaz, an ſint turres, Freinſhe-

mius. recte. Intellige loriam,
 quam c. 49. textam dixi. noſter
 l. 68. *proiungunt foſſas, inſectant cra-*
tes, ſumma valli preſtant. Ut mu-
 ri, ſic valla propugnacula dicuntur,
 unde urbs, caſtra defendantur.

² *Muralia pila.]* Maiora iis,
 quae in acie iacerentur, quod fa-
 cilius deſiciuntur et maiori cum vi.
 Caef. B. G. VII, 82. iam laudavit
 Freinſhemius.

A. V. cedant, insignitius flagitium; illis extrema iam salus, 779.
 A. C. et adstantes plerisque matres et coniuges, earumque
 26. lamenta addunt animos. nox aliis in audaciam, aliis
 ad formidinem opportuna; incerti ictus, vulnera im-
 provisa; suorum atque hostium ignoratio; et montis
 anfractu repercussae, velut a tergo, voces, adeo
 cuncta miscuerant, ut quaedam munimenta Romani,
 quasi perrupta, omiserint. neque tamen pervasere
 hostes, nisi admodum pauci: ceteros, deleto prom-
 ptissimo quoque aut faucio, adpetente iam luce, tru-
 sere ³ in summa castelli. ubi tandem coacta deditio,
 et proxima ⁴ sponte incolarum recepta. reliquis,
 quo minus vi, aut obsidio, subigerentur, praematura
 52 montis Haemi et saeva hiems subvenit. At Romae,
 commota principis domo, ut series futuri in Agrippi-
 nam exitii inciperet, ¹ Claudia Pulchra sobrina eius
 postulatur, accusante Domitio Afro. Is ² recens
 praetura, modicus dignationis, et quoquo facinore
 prosperus clarescere, *crimen impudicitiae, adulterum*
Furnium, veneficia in principem et devotiones obiecta-
 bat. Agrippina semper ³ atrox, tum et periculo pro-
 pinquae accensa, pergit ad Tiberium, ac forte sacrifican-
 tem patri reperit. ⁴ quo initio invidiae, *Non*
eiusdem, ait, mactare divo Augusto victimas, et posteros
eius infectari. non in effigies mutas divinum spiritum
trans-

³ *In summa castelli.*] Sic Cod. MS. editi ad summa.

⁴ *Sponste incolarum*] MS. *incorum.* ex quo primum editum *inimicorum*, quod alienum, animadvertente Beroaldo ipso in notis: deinde e correctione Mureti edidit Pichena, quod sequentes editores recte secuti sunt. Jac. Gronovius tamen suspicabatur *vicorum*.

¹ *Claudia Pulchra sobrina.*] Dionem adi, qui historiam hancce recensuit inter acta Caii, ubi de Domitio. Sobrina haec Claudia quomodo Agrippinae fuerit, nondum repperi: hoc tantum, filium eius Quinctilium Varum, desponsum filiae Germanici, quod ostendo in-

fra. Liphus. Dio Lib. 59. p. 654. ubi etiam de Domitio.

² *Recens praetura.*] Heinsius volebat *praeturae*. frustra, ut iam alibi notavimus.

³ *Atror.*] i. e. ferox, impotens animi, iras occultare nescia, animosa. v. infra c. 60. Talis et *atrox Catonis animus* ap. Horatium.

⁴ *Quo initio invidiae.*] Lat. faciendae. Hinc initium et occasionem invidiae faciendae, dicendi ea, quae invidiam Tiberio facerent, sumit. Sic mox c. 53. *invidiam et preces orditur*. VI, 29. *culpam invidia velavisse*. i. e. invidia ipsi faciendae velare tentasse. XV, 19. *magnus cum invidia senatum advenit*.

transfusum; 5 sed imaginem veram coelesti sanguine or-
tam 6 intelligere discrimen, 7 suscipere sordes. 8 fru-
stra Pulchram praescribi, cui sola exitii causa fit, quod
Agrippinam stulte prorsus ad cultum delegerit, oblita
Sosiae, ob eadem afflictatae. Audita haec raram occul-
ti pectoris vocem elicuere; correptamque 9 Graeco
versu admonuit: non ideo laedi, quia non regnaret.
Pulchra, et Furnius damnantur. Afer primoribus
oratorum additus, divulgato ingenio, et secuta adse-
veratione Caesaris, qua 10 suo iure disertum eum ap-
pellavit. mox capessendis accusationibus, aut reos tu-
tando, prosperiore eloquentiae quam 11 morum forma

A a 5

ma

5 *Sed imaginem veram.*] Mallem etiam paullo rectius: *sed imaginem veram, coelesti sanguine ortos, intelligere discrimen.* Gronovius. Quidam etiam malunt *se imaginem v. sed vulgati idem sensus.*

6 *Intelligere discrimen.*] Periculum scire, quod immineret, *sordes suscipere*, ut in reatu propinquorum. De se Agrippina sentit. *Lipius.*

7 *Suscipere sordes.*] Hoc ad Agrippinam, quae ipsa in sordibus, ut videtur, ob reatum Pulchrae sobrinae. *Lipius.*

8 *Frustra Pulchram praescribi.*] Praescribere est praetextere, obtendere. Frustra occultari consilium sui perdendi Pulchra in discrimen vocanda, tanquam haec peteretur, non per latus eius ipsa.

9 *Graeco versu admonuit.*] Suetonius extulit, *Si non dominaris filiola, iniuriam accipere existimas?* Ex quo Canterus noster divinat, *Εἰ μὴ ἀγαυὴς εἶ, γυναικίον, ὀφελήσῃς δυνάμεις.* Sed non est dubium quin ad Iasonis vocem aspexerit Tiberius, quam ille in Tragoedia quam emiserit, cuius mens haec et verba apud Aristotelem 3. Polit. cap. 3. *καὶ διὰ τῶν ἰσως ἰάτων ἔργων, πικρῶν, ἕτε μὴ τυραννῶν, ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν ἰδιότητος ἴσως: et ob haec non iniuria Iason dixit, Laedi*

se quia non regnaret: scilicet inscius privatum agere. *Lipius.* Pichena et I. Gronovius testantur in MS. esse non: quod cur spernatur, nulla causa est. Sine interrogatione exprimit Tacitus, quod Suetonius cum interrogatione, quia praecedat *admonuit*, cui hoc aptius, ut facile quivis sentiet. Pichena, ut Suetonio similem Tacitum faceret, scripsit *nam*, quod illud verbum non patitur. unde nemo imitatus est.

10 *Suo iure disertum.*] Et sane magnificat eum ubique Quinctilianus, quem senem ab se adolescentulo cultum ait, lib. 5. *Lipius.* Freinsh. comparat locum Cic. pro Arch. 8. *suo iure noster ille Ennius sanctos appellat poetas*, ubi *suo iure* ad poetas, non ad Ennium pertineat, propter sequentia, *quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis videntur.* Sed haec est interpretatio Ciceronis. *Appellavit* est appellandum dixit, simile est illud c. 26. *missus, qui regem et socium atque amicum appellaret*, i. e. a senatu appellatum diceret, nunciaret. Cicero. Arch. 11. *praedicationem nobilitatemque despiciunt*, i. e. despiciendam dicunt, docent.

11 *Morum forma.*] An Tacitus fama scripsit? quod epitheton desiderare videtur. *Prosperam fama*

ma fuit: nisi quod aetas extrema multum etiam eloquentiae dempsit, dum fessa mente retinet silentii impatientiam. At Agrippina, pervicax irae, et morbo A.V. corporis implicata, cum viferet eam Caesar, profulus 53 diu ac per silentium lacrimis, mox invidiam et preces 779-
A.C. orditur: *subvenires solitudini, daret maritum: habilem adhuc iuventam sibi, neque aliud probis, quam ex 26. matrimonio, solatium: esse in civitate . . . . Germanici coniugem ac liberos eius recipere dignarentur.* Sed Caesar, non ignarus, quantum ex Repub. peteretur; ne tamen offensionis aut metus manifestus foret, sine responso, quamquam instantem, reliquit. Id ego, a scriptoribus annalium non traditum, reperi in commentariis Agrippinae, filiae: quae Neronis principis mater, vitam suam et casus suorum posteris 54 memoravit. Ceterum Seianus maerentem et improvidam altius perculit, immisissis, qui, per speciem amicitiae, monerent, *paratum ei venenum, vitandas soceri epulas.* Atque illa, simulationum nescia, cum propter

mam dixit etiam Hist. I, 14. Secundam Cicero ad Q. Fr. I, 1. et alii. Eademque sententia alibi quoque utitur Tacitus. Mox etiam eloquentiae dempsit de fama capiendum. Sic contra c. 61. Haterius eloquentiae, quoad vixit, celebratae. Supra c. 38. prospera sui memoria, quae statim explicatur per famam. XV, 59. contra pro forma, corporis male MS. Bud. fama.

1 Esse in civitate Germanici.] Non ego medicus huius loco: vidi (Grosloctius) qui legeret: esse in civitate, qui Germanici c. Sed in manuscripto cum palam lacuna sit, civitate . . . . Germanici, cur non defectum arbitremur? Lipsius. Supplementum illud probant Vertranus, Muræus, Gruterus, Rycnius. Iac. Gronovius autem Agrippinae nomen excidisse putat: esse in civitate, Agrippinam G. c. ac liberos qui recipere dignarentur. Illud lenius puto: etiam nihil definitio. Ceterum invidiose dictum facile

patet. Malherbius ap. Gevart. Elect. III, 3. coniicit: *Solatium in ea aetate. Germanici c. a. l. etc.*

2 Ex Rep. peteretur.] Cui, illo coniugio cum Augusti nepte, velut alterum caput dabatur. Ideo de metu sequitur, quem silentio dissimulavit. Lipsius.

*3 Commentariis Agrippinae filiae.] Quae mulier perita et indultia praeter sexum. Citat eam Plinius indice libri 7. vocatque Agrippinam Claudii: scilicet uxorem. Ex libro 7. Neronem paullo ante principum pedibus genitum parens eius scribit Agrippina. Non pertinent ad haec, ut vir doctus nuper censuit, Augusti laudes apud Suetonium cap. 86. *Es quaedam epistola Agrippinae neptis ingenium collaudans; Sed opus est, inquit, dare se operam ne molisse scribas aut loquere.* Manifestus est *Ανταγονιστής*; Pertinent ad matrem huius, quae Augusto neptis: ita proneptis. Nec dubium, quin haec quidem vivo Augusto plane adhuc puera. Lipsius.*

pter discumberet, non vultu aut sermone flecti, nullos A. V. attingere cibos; donec advertit Tiberius, forte, an 779- quia audiverat. idque quo acrius experiretur, po- A. C. ma, ut erant adposita, laudans, nurui sua manu tradi- 26. dit. aucta ex eo suspicio Agrippinae, et intacta ore, servis tramisit. nec tamen Tiberii vox coram secuta, sed obversus ad matrem, non mirum, ait, si quid severius in eam statuisset, a qua veneficii insimularetur. Inde rumor, parari exitium: neque id imperatorem palam audere; secretum ad perpetrandum quaeri. Sed 55 Caesar, quo servam averteret, adeste frequens senatui, legatosque Asiae, ambigentes, quam in civitate templum statueretur, pluris per dies audivit. Vnde cum urbes certabant, pari ambitione, viribus diversae. neque multum distantia inter se memorabant, de vetustate generis, studio in populum Romanum, per bella Persi et Aristonici aliorumque regum. Verum Hypaepeni, Trallianique, Laodicens ac Magnetibus simul, tramissi, ut parum validi. Ne Ilienses quidem, cum parentem urbis Romae Troiam referrent, nisi antiquitatis gloria, pollebant. paululum addubitatum, quod Halicarnassii, mille et ducentos per annos, nullo motu terrae mutavisse sedes suas, vivoque in saxo fundamenta templi adseveraverant. Pergamenos (eo ipso nitebantur) aede, Augusto ibi sita, iatis adeptos cre-

1 Servis tramisit.] Qui ad fulcra lecti, ex more. Lipsius.

1 Famam averteret.] Et populi sermones alibi occuparet. Eo enim sine ipse in Senatu creber, et res illustriores actae; ne vacare ipse privatis videretur, neve populo de iis loqui esset. Lipsius. Suetonius Calig. 48. Confestimque urbem petiit, deflexa omni acerbitate in Senatum, cui ad averteudos tantorum dedecorum rumores palam minabatur. Nota fabula de cane Alcibiadis. Gronovius.

2 Templum statueretur.] Illud, quod destinatum Tiberio et Senatui, a communi Asiae, Lipsius.

3 Per bella Persi.] Haec forma genitivi in libris antiquis saepe obvia, saepe temere mutata. de qua v. Gron. et Drak. ad Liv. XLII, 25. et qui ibi laudantur. Vfus etiam Sallustius L. I. Hist. auctore Prisciano: a primordio urbis ad bellum Persi Macedonicum: quem imitatus Tacitus videtur. ibi v. Curtius. P. 934.

4 Ut parum validi.] Int. divitiis: quo etiam mox pollebant spectat: alias valide urbes a magnitudine, munimentis, copiis militaribus dicuntur potius.

5 Halicarnassii.] Cod. scr. Alicarnassii, quod defendit Jac. Gronovius, ad Herodot. non ego.

A. V. creditum. Ephesii, Mileſiſque, hi Apollinis, illi Dianae caerimonia occupaviſſe civitates viſi. Ita Sardinios inter, Smyrnaeoſque deliberatum. - Sardiniani decretum Etruriae recitavere, ut conſanguinei. nam *Tyrrhenum, Lydumque, ° Atye rege genitos, ob multitudinem diviſiſſe gentem: Lydum patriis in terris reſediſſe; Tyrrheno datum, novas ut conderet ſedes: et ducum e nominibus indita vocabula, illis per Aſiam, his in Italia: auctamque adhuc Lydorum opulentiam, miſſis in Graeciam populis, 7 cui max a Pelope nomen. ſimul litteras imperatorum, et icta nobiſcum foedera bello Macedonum, ubertatemque fluminum ſuorum, temperiem caeli, ac dites circum terras memorabant.* At Smyrnaei, repetita vetuſtate, *1 ſeu Tantalus, Iove ortus, illos, ſive Theſeus, divina et ipſe ſtirpe, ſive una Amazonum condidiſſet; transcendere ad ea, quis maxime fidebant in populum Romanum officiis, miſſa navali copia, non modo externa ad bella, ſed quae in Italia tolerabantur: 2 ſequē primos templum urbis Romae ſtaſiſſe,*

6 *Atye rege genitos.*] Atys Her- culis et Omphales filius, e duobus filiis forte iacta alterum retinuit Lydum nomine, alterum in Italiam miſit coloniae deducendae: cui nomen Tyrrhenus, et ab eo Tyrrhenia terra. Ita fere Strabo libro 5. convenienter ad Taciti verba: et Tertullianus, De ſpectaculis, *Lydos ex Aſia tranſvenas in Etruria conſediſſe Timaeus reſert, ducē Tyrrheno, qui fraſtri ſucceſſerat, (lego, ceſſerat, ſive, ſiceſſerat) regni contentione.* Paulo diverſus tamen ab iſtis Dionyſius lib. 1. quem licet legas, Velleiumque libro 1. *Lipſius.* De Atye et eius progenie v. [Dionyſ. Halic. L. 1. c. 18. p. 21. 22. Scalig. Canon. Itag. L. II. p. 159. III. p. 317. qui primos reges Lydorum Aryadas facit, a quo diſcedit Rupertus ad Beſold. p. 118.

7 *Cui max a Pelope nomen.*] Quem Pelopem, vulgo Phrygein, Pausanias et quidam Lydum faciunt. *Lipſius.*

1 *Seu Tantalus Iove ortus.*] Variantes has ſententias ſuper condita Smyrna notabis paſſim. De Theſeo et Athenienſibus, ſenſit Epigrammaticus lib. 4. *Εἰς ἄλγεα Παισιγένης.* ubi Athenienſes hoc argumento Homerum ſibi vindicant:

Ἥμῶντος γὰρ ἐκείνος ὁ χροῖος ἢ πολίτης,

Ἐπειρ Ἀθηναῖοι Σμύρναν ἀνέκτισαν.

De Amazone, quae nomen Smyrnae a ſe dedit; initio libri 14. Strabo. Ceterum lapides nummi- que hoc opidum Zmyrnam ſcribunt, non ut obtinuit per *Sigma-Lipſius.* Et ſic ſcribitur etiam in Codice MS. Taciti unico h. l. et ſupra III, 63. v. lac. Gronov. ad h. l. vide etiam de hac ſcriptura Pierium in Caſtig. ad Virg. Aen. VII, 648.

2 *Se primos templum urbis.*] Obſervabit Philologus. Accidit hoc anno urbis D L V III. Secuti exem- plum

tuisse, M. Porcio consule, magnis quidem iam populi Romani rebus, nondum tamen ad summum elatis, stante adhuc Punica urbe, et validis per Afram regibus. simul L. Sullam testem adferebant, gravissimo in discrimine exercitus, ob asperitatem biemis, et penuriam vestis, cum id Smyrnam in concionem nunciatum foret, omnes, qui adstant, detraxisse corpori tegmina, nostrisque legionibus misisse. Ita rogati sententiam patres, Smyrnaeos praetulere. Censuitque Vibius Marsus, ut M. Lepido, cui ea provincia obvenerat, ³ super numerum legaretur, qui templi curam susciperet. et quia Lepidus ipse deligere, per modestiam, abnuebat, Valerius Naso, e praetoris, sorte missus est. Inter quae, diu meditato, prolatoque saepius consilio, tandem ¹ Caesar in Campaniam, specie dedicandi templa, apud Capuam, Iovi, ² apud Nolam, Augusto, sed certus procul

A. V.
779.
A. C.
26.

57

plum sunt Alabandonenses annis
XXIV. circiter posterius. gloriantur apud Livium, lib. 43. Alabandonenses templum urbis Romae se fecisse commemoraverunt, ludosque annversarios ei Divae instituisse. Prudentius de hac Dea:

— colitur nam sanguine et ipsa
More deae, nomenque loci ceu numen habetur:

Atque Urbis Venerisque pari se
culmine tollunt

Templa, simul geminis adolentur
thura deabus.

Vbi vides commune Romae templum in ipsa urbe cum Venere fuisse. Ad hanc quoque Divam ille poeta:

Exaudi regina tui pulcherrima mundi

Inter fidereas Roma recepta polos.

Claudius in monte Palatino collocat, lib. 2. De laudib. Stili. ubi Provincias facit Romae supplicantes:

Convenient ad tecta Deae, quae candida lucent

Monte Palatino.

Lipias.

³ Super numerum.] Eum, qui aut usitatus esset in quaque provincia, aut qui in SCro praefinitus esset, quo provincia decreta fuisset. Olim quidem SCro numerus definitus, quo provincia ornabatur. Ceterum, quia Lepido optio legati data, videtur tum moris fuisse, ut Praefixos in Provinciis senatus et populi legatos legerent, ut olim libera rep. quamquam et tum variatum in ea re. v. dicta in Clave Cic.

¹ Caesar in Campaniam.] Vox abest sententiae explendae. Lego, Caesar iis Campaniam. Lipsius. Pichena putabat iis, profectus est, intelligi posse, usus loco Cic. Cogito in Tusculanum: qui huic non est similis. Vel excidit verbum, vel, ut Lipsius putat, latet in praepositione, vel ab ea abstriptum est.

² Apud Nolam.] Loco ubi mortuus. Adi Dionem lib. 56. in extremo: Suetonium cap. 40. Lipsius. Ceterum e Cod. MS. templa pro vulg. templum rescripti. templum Iovis Capuae Capitolium dictum ap. Sueton. Tib. 40.

3 Ad

A. V. procul urbe degere. Caussam abscessus, quamquam, 3 fecutus plurimos auctorum, 4 ad Seiani artes retuli: A. C. quia tamen, caede eius patrata, 5 sex postea annos 26. pari secreto coniunxit, 6 plerumque permoveor, num ad ipsum referri verius sit, saevitiam ac libidinem, cum factis promeret, locis occultantem. Erant, qui crederent, in senectute corporis quoque habitum pudori fuisse. 6 quippe illi praegracilis et incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulcerosa facies, ac plerum-

3 *Ad Seiani artes retuli.*] Supra c. 41.

4 *Sex postea annos.*] Abiit urbe Tiberius, anno DCCLXXIX. nec rediit: abiitvita DCCXC. Vndecim ergo absuit continuos annos. Errorum Plutarchi non dissimulo, aut potius exscriptoris, Libello de exilio: ubi legitur Tiberius septem annis Capreas inhabitasse. Verba sunt: Τιβέριος δὲ καίσαρ ἐν Καπρωῖσι ἐπέδ' ἕτη δισσέδη μὲν πρὸ τῆς τελευταίας. Fallum. Nec iuvenit eum, quod non statim Capreas secessit. Vix enim in Campania haesit dimidium annum, ut liquet ex Cornelio nostro. Damna ergo lectionem, nisi mavis Plutarchum, et scribe, *δύνα*, vel *ἑβδομα ἕτη*. Etiam in Suetonii loco, ubi de hac abientia, adhaerescō, c. 51. *Toto quidem triennio, quo vivente matre absuit, semel omnino eam, nec amplius, quam uno die, ac paucissimis tantis horis.* et malim, *toto biennio*. Egressus enim Tiberius sine anni DCCLXXIX. obiit illa principio anni LXXXII. ut ex Tacito clarum. Non ergo fuerunt inter toti tres anni. *Lipsius.* *Annos coniunxit* est, sex annos continuos, post illos quinque superiores annos, mansit in eodem secreto. Sic *consilatus contingere* Suetonius aliquoties dixit.

5 *Plerumque permoveor.*] Est, saepe venit in mentem, dubito, annon verius sit. etc. *Plerumque* pro saepe iam supra vidimus. et

verbum *moveri*, *permoveri* e contextu intelligendum: diciturque etiam ingenium moveri, et de ingenio.

6 *Quippe illi praegracilis.*] Pugnat haec delineatio, e diametro, cum Suetonii verbis: *Corpore fuit amplo atque robusto: statura, quae instam excederet. latus ab humeris et pectore: ceteris quoque membris usque ad imos pedes aequalis et congruens.* De veritate, secundum neutrum pronuntio. Quod sequitur, *Ulcerosa facies, ac plerumque medicaminibus intersincta:* explicat idem Suetonius *Facie bursilla, in qua tamen crucci et sabiles tumores.* In cuius verbis vitium. quid enim est *subtilis tumor*? Libri aliquot Pulmanni nostri, *subitii tumores.* nihilo melius. At tu me ducere scribe, *substills* tumores. vel etiam, *substilles*. Non poruit magis aptiore verbo exprimi liquor saniesque, quae in eiusmodi tumoribus minutatim stillat. Ita *Substillum Festo*, tempus ante postque pluviam, quod iam stillaret aut non, dum desisset. Tertullianus: *Aus imbres ruunt, et si quae missilia cum imbris, de hinc substillum, et denuo sadam.* Cato De re rustica, in Stranguria ulsupat: *Nunc de iis quibus aegri botium is, quibusque substillum est.* *Lipsius.* De loco Suetonii vide ibi dicta. Ceterum paullo ante vulgo in senectute quoque c. b. ordinem verborum e MS. retinxiimus, qui est haud dubie elegantior.

ramque medicaminibus interstincta. et Rhodi secre-^{A. V.}
to, vitare coetus, recondere voluptates, insuerat.^{779.}
Traditur etiam, matris impotentia extrusum, quam^{A. C.}
dominationis sociam aspernabatur, neque depellere^{26.}
poterat, cum dominationem ipsam donum eius acce-
pisset. Nam dubitaverat Augustus, Germanicum, so-
roris nepotem, et cunctis laudatum, rei Romanae im-
ponere: sed precibus uxoris evictus, Tiberio Ger-
manicum, sibi Tiberium adscivit. idque Augusta
exprobrabat, reposcebat. Profectio¹ arto co-^{58.}
mitatu fuit: unus senator, consulatu functus, Cocce-
ius Nerva, cui legum peritia: eques Romanus, prae-
ter Seianum,² ex inlustribus,³ Curtius Atticus: ce-
teri liberalibus studiis praediti, ferme Graeci, quo-
rum sermonibus⁴ levaretur. Ferebant periti coele-
stium,⁵ *his motibus siderum excessisse Roma Tiberium,*
ut reditus illi negaretur. unde exitii causa multis
fuit, properum finem vitae coniectantibus, vulganti-
busque. neque enim tam incredibilem⁶ casum pro-
videbant,⁷ ut undecim per annos libens patria care-
ret. Mox patuit breve confinium artis et falsi; vera-
que

¹ Arto comitatu.] De Comitibus
Imp. abunde dictum ad Sueton.
Ecc. XV.

² Ex inlustribus.] vid. ad XI, 4.

³ Curtius Atticus.] Est ille, quem
lib. 6. subversum artibus Seiani ait,
et ad quem Ovidii Elegia 4. et 7.
libri secundi De Ponto. Lipsius.

⁴ Levaretur.] Amicus Ryckii,
Heinsius fortasse, oblectaretur: in-
terpretatio haec est, non emenda-
tio.

⁵ His motibus siderum.] i. e. ut
vulgo loquuntur, ea constellatione;
quam Graeci *δέμα, ενδρομὴν* vo-
cant. etc. In eoque et motus ratio
habetur, per quem fiunt certi po-
situs siderum. Gellius XIV, 1.
Chaldaeos profiteri, *de motu deque*
positu stellarum dicere posse, quae fu-
tura sunt. Noster intra Hist. II,

78. init. *responsa votum et siderum*
motus.

⁶ Casum.] Sic coniciebat Freinsh.
legendum pro *causum*. Verum
vidit. Sed non opus coniectura
erat inspicienti vet. edd. Beroaldi,
Aldi, Rhenani, Alciati, Gryph.
in quibus est totidem litteris *casum*
atque etiam in MS. Errore ope-
rarum primum irrepsit *causam*, cui
paullo ante praecedens verbum
causam locum fecit. Sequentes
editores negligentia inspicienda-
rum vet. edd. vitium propaga-
runt.

⁷ Ut undecim per.] Coniunctio
ut pendet a verbo *casum*, in quo
latet *fusurum esse*: cuius generis
exempla plura diligentes veterum
scriptorum et graecorum et lati-
norum lectores observabunt. Ne-
que enim rem tam incredibilem
eventuram providebant, ut, etc.

¹ Villa,

que quam obscuris tegerentur. nam *in urbem non regressurum*, haud forte dictum: ceterorum nescii egeret, cum propinquo rure, aut litore, et saepe moenia
 59 urbis adsidens, extremam fenectam complexerit. Ac
 A. V. forte illis diebus oblatum Caesari anceps periculum,
 779. auxit vana rumoris; praebuitque ipsi materiem, cur
 A. C. amicitiae constantiaeque Seiani magis fideret. Vesc-
 26. bantur in ¹ villa, cui vocabulum *Speluncae*, ² mare
 Amuclanum inter Fundanosque montes, nativo in specu. eius os, lapsis repente saxis, obruit quosdam ministros: hinc metus in omnes, et fuga eorum, qui convivium celebrabant. Seianus ³ genu, vultuque, et manibus super Caesarem suspensus, opposuit sese incidentibus: atque habitu tali repertus est a militibus, qui subsidio venerant. ⁴ Maior ex eo: et, quamquam exitiosa suaderet, ut non sui anxius, cum fide audiebatur. ⁵ Adsimulabaturque iudicis partes ad-
 ver-

¹ *Villa, cui vocabulum Speluncae.*] Praetorium Suetonius appellat, more sui saeculi, quo omnes villae elegantiores et non rustici usus, Praetoria dictae. Nomen illi a re, quia imposita vel adiuncta huic nativatae speluncae. Id secutos in positura villae Romanos, docet Senecae locus de villa Variarum: *Speluncae sunt duae*, inquit, *magni operis, laxo atrio, paries manufactus* (scribo, *paries manufactis*;) *quarum altera solem non recipit, altera usque in Occidentem tenet.* Ceterum hoc ipso in facto recensendo non sine censione Suetonium dimitto, cuius vulgati libri: *In Praetorio cui Spelunca nomen erit, incaenante eo complura et ingentia saxa fortuito s. ipse delapsa sunt.* et aio referendum: *in caenantem eum.* Adde, hodieque nomen manere, et opidulum esse: extremis montibus Fundanis, ad mare adiacens. *Lipsius.* Adde Strab. L. II. p. 233. qui prope Terracina dicit esse *σπήλαια μεγάλας καταστροφάς καὶ πολυτάλας διδρυμένα.* male ibi vertitur *acdes.* Immo

triclinia, diastas etc. adde dicta ad Sueton. Tib. 39. ubi dixi praetorii nomine posse etiam intelligi triclinium illud ipsum, in quo coenabat Tiberius, quod non placet Oudendorpio V. C. Ego vero non negavi, rotam villam Speluncam dictam: sed dicta tamen sic est a triclinio in spelunca, atque ipsum etiam triclinium sic potuit vocari.

² *Mare Amuclanum inter.*] Amyclae duplices. Alterae Laconum quae silentio perierunt, ut paroenia est: alterae Itacorum, inter Caietam et Terracinam, quas a Serpentibus deletas crediderunt Solinus Pliniusque. Ab his Amyclis, mari illi nomen. *Lipsius.*

³ *Genu, vultuque.*] Haec positio facile capitur, si cogitas incantem in lecto Tiberium: ut solent rescentes. Ipse igitur tali habitu super eum, ut cueretur. *Lipsius.*

⁴ *Maior ex eo.*] i. e. potentior. Sic latini crescere dicunt. ut Cicero Cluent. 28. etc. add. Burm. ad Ovid. Ep. XV, 117.

⁵ *Adsimulabaturque iudicis partes.*] Idem postea sic exposuit: *Quapropter*

versus Germanici stirpem, subditis, qui accusatorum A. V. nomina sustinerent, maximeque infectarentur Nero-⁷⁷⁹⁻ nem, proximum successioni, et, quamquam modesta^{A. C. 26.} iuventa, plerumque tamen, quid in praesentiarum conduceret, oblitum, dum a libertis et clientibus, apiscendae potentiae properis, extimulatur, ⁶ *ut erectum et fidentem animi ostenderet: velle id populum Romanum, cupere exercitus; neque ausurum contra Seianum, qui nunc patientiam senis, et segnitiam iuvenis iuxta insultet.* Haec atque talia audienti, nihil qui-⁶⁰ dem pravae cogitationis: sed interdum voces procedebant contumaces, et inconsultae; quas ¹ adpositi custodes exceptas auctasque cum deferrent, neque Neroni ² defendere daretur, diversae insuper sollicitudinum formae oriebantur. nam alius ³ occursum eius vitare:

per occasione illa ad subvertendas Germanici liberos usus, tanquam indicis officio contra eos fugebatur, exclamabatque quantum illi animadversionem mererentur, qui adversus beneficia principis tam ingrati forent. At ego subscribo Mureto, et malo indicis. Hoc enim ipso libro cap. 28. *index idem et testis dicebat.* Cap. 30. *Catus Libonem inlelexerat insidiis, deinde indicio perculerat.* Libro 6. *ni Celsus urbanae cohortis tribunus, tum inter indices, Appium et Calvisium discrimini exemisset.* Iustinus lib. 32. *Ad cuius rei probationem immittis indices, testes subornat.* Et mox testes indicesque torquere. Talem se gerebat apud Tiberium Seianus, tanquam invitus, fide ac devotione cogente, Principi domus suae vomicas indicaret. Gronovius. Verissime. Nam hoc interpretatio ipsius Taciti desiderat: *subditis, qui accusatorum nomina sustinerent.* Faernus insuper volebat: *adsumebatque, non affectus vim verbi adsmulabat, de qua supra: nec videtur probabile, librariorum notam vocem in exquisitiorem mutasse.*

⁶ *Ve erectum et fidentem animi*
Corn. Tac. T. I.

ostenderes.] Forte melius, *animum,* Pichena. Male. Vulgarum exquisitius est, et stilo Taciti convenientius: *int. se.*

¹ *Adpositi custodes.*] Arguatur Freinsghemius, cum *adpositi* ita dictum putat, ut ap. Virgil. Aen. VI, 90. *Toncris addita luno,* i. e. affixa, ut non recederet, sed intensissime observaret. *Addita* ibi est infesta, inimica, ut Servius recte interpretatur. adde ibi Burm. et Gronov. ad Senec. Herc. F. 1237. luno sponte inimica est, hic adpositi sunt a Seiano.

² *Defendere daretur, diversae insuper.*] Acidalius putat, post vocem *daretur,* pauca quaedam deesse, quae illam periodum absolvant, et ab integro scribenda sequentia, quae cum superioribus neci in unam periodum nequeant: *Diversae insuper sollicitudinum formae oriebantur.*

³ *Occursum eius vitare.*] Pulchra et graphica descriptio eorum, qui amant, metuunt, volunt, nolunt iungi. Et simillima in Sidonio, de sese delato ob Satyram. *Alii tamen mihi plus quam deceret ad genua volvi; alii ne salutaris, fugere*
B b

- A. V. vitare: quidam, saluratione reddita, statim averti:
 779. plerique inceprum sermonem abrumpere: insistenti-
 A. C. bus contra, inridentibusque, qui Seiano fautores ade-
 26. rant. Enimvero Tiberius torvus, aut [†] falsum reni-
 dens vultu: seu loqueretur, seu taceret iuvenis, cri-
 men ex silentio, ex voce. ne nox quidem secura;
⁵ cum uxor vigilias, somnos, suspiria matri Liviae,
 atque illa Seiano patefaceret: qui fratrem quoque
 Neronis, Drusum, traxit in partes, spe obiecta prin-
 cipis loci, si priorem aetate, et iam labefactum de-
 movisset. Atrox Drusi ingenium, super cupidinem
 potentiae, et solita fratribus odia, accendebatur in-
 vidia, quod mater Agrippina ⁶ promptior Neroni
 erat. neque tamen Seianus ita Drusum fovebat, ut
 non in eum quoque semina futuri exitii meditaretur;
 gnarus praeferozem, et insidiis magis opportunum.
 61 Fine anni excessere insignes viri, ¹ Asinius Agrippa,
 claris maioribus, quam vetustis, vitaeque non dege-
 ner; et ² Q. Haterius, familia senatoria, eloquentiae,
 quoad

*fugere post statuas, oculi post co-
 lumnas; alii tristes vulnosaque ian-
 etis mihi laseribus incedere. Lip-
 sius.*

⁴ *Falsum renidens vultu.]* Dis-
 tinguo sic: *renidens vultu. seu lo-
 queretur, seu taceret iuvenis; cri-
 men ex silentio ex voce.* Turbant
 vulgo. *Lipsius.* Rectissime.

⁵ *Cum uxor.]* Iulia Drusi F. quae
 Neroni nupta: quamque postea
 Claudius, Messallinae dolo, inter-
 fecit. Sueton. et Dio. *Lipsius.*

⁶ *Promptior Neroni.]* Alii mal-
 lent, *pronior:* quod verum puto.
 saepe sic Sueton. Ner. 40. Galb.
 12. etc. Constructio cum dativo
 fraudi fuit, quam etiam *Lipsius*
 non conquebat, adscribens loco
 Suetonii Ner. 40. *quis cum dati-
 vo?* Permutari in MSS. istas vo-
 ces notatum Heinso ad Ovidium,
 et aliis alibi. *Studia promtiora in*
aliquem sunt XIII, 8. sed hoc ali-
 ud est. Contra H. II, 74 *in Titum*
pronior.

¹ *Asinius Agrippa.]* Censeo fili-
 um Asinii Galli: ideoque addit,
 clariore illi maiore, quam vetu-
 stiores. Nam Asinia gens in lu-
 cem protracta ab Augusto, qui non
 iniuria extulit avum huius, Pollio-
 nem. *Lipsius.*

² *Q. Haterius, eloquentiae cele-
 bratas.]* Inter declamatores recen-
 set Seneca pater, inurique eam-
 dem notam quam hic Tacitus. *Q.*
Haterius, inquit, paucerrimam
*imaginem movit. Coepit enim subi-
 so quo solebat cursu orationis scri-
 bere (vellem, describere) quasi ex-
 audires aliquem tumultum, vestiri*
omnia ac rapi, comburi incendit
villas, fugas agrestium, et cum
omnia impleffer serrore, adiecit,
Quid exborruisti adolescens? sacer-
tus venis. De eodem homine vi-
 tioque corrigendus Seneca filius,
 epist. 40. *Namque Echeri cursum*
suis temporibus oratoris celeberrimi,
longe abesse ab homine sano volo. le-
ge; Nam Q. Hateri. Elegans in
 hanc

quoad vixit, celebratae: monumenta ingenii eius haud A. V.
perinde retinentur. Scilicet impetu magis, quam cu- 779.
ra³ vigeat. utque aliorum meditatio et labor in po- A. C.
sterum valet: sic Haterii⁴ canorum illud et pro- 26.
fluens, cum ipso simul extinctum est. M. Licinio, L. 62
Calpurnio, Coss. ingentium bellorum cladem aequa- A. V.
vit malum improvisum. eius initium simul et finis ex- 780.
titit. ¹ Nam coepto, ² apud Fidenam, amphitheatro, A. C.
³ Atilius quidam, libertini generis, quo spectaculum 27.

B b 2

gla-

hanc rem Augusti iocus, *Haterius noster sufflaminandus est.* quod a curibus tractum. Ad hunc hominem Eusebiana ista refer in Chronico: *Q. Haterius* (male in eo *Atherius*) *promptus et popularis orator, usque ad 90. prope annum summo honore consensit. Lipsius.*

³ *Vigeat.*] Placebat, probabatur, florebat. vid. ad Sueton. Ner. c. 20.

⁴ *Canorum et profluens.*] Suavitas vocis et volubilitas verborum, facilitas in dicendo. Cicero Or. II, 38. III, 7. Idem Tusc. V, 18. *profluenter loqui.*

¹ *Nam coepto apud Fid.*] In hoc loco vereor ne quid curbarum sit a librariis: idque animadverturos, qui haec cogitent. Si verba, *coepto a. F. theatro*, stant suo loco, amphitheatrum non ab Atilio institutum est, sed ab alio: quod sequentia et res ipsa non patiuntur. Amphitheatra lignea, quale hoc, temporaria erant, et ab editore muneris struebantur. Ergo Atilius amphitheatrum instituit et struxit. Igitur Tacitus sic dedisse putem: *Nam Atilius quidam, libertini generis, coepto* (i. e. instituto ut XI, 1. *harsi coepta a Lucullo*) *apud Fidenam Amphitheatro, quo spectaculum gladiatorum celebraret, neque fundamenta per solidum subdidit* etc. Ita omnia plana, et optime cohaerentia. Verba, *quo sp. gl. celebraret*, aut sic accipienda: *in quo amphitheatro*, quae est facili-

ma ratio; aut, si hoc sensu supervacua ista verba videantur, quod ex ipso amphitheatri verbo intelligitur, quod in his verbis inest, sic: ut eo frequentiores homines ad spectaculum gladiatorum concurrerent, frequentiores ludos efficeret; quod tali amphitheatro structo longe plures spectare possent. *Celebrare* pro frequens efficere exquisitè dicitur: ut Sallust. Jug. 85. *seque remque publicam celebrare.* i. e. celebriores fecere. Cicero. de Or. I, 45. *celebrandae senectutis perfugium*, de re, quae efficit, ut senis domus celebretur, frequente- tur. Atque id convenit etiam frequentibus, ubi docetur, hominem istum in eo munere quaestum spectasse. Lectores eligant. Sensus igitur loci est: Atilius quidam, libertinus, munus editurus, aedificare instituit Amphitheatrum, sed id neque solidis fundamentis imposituit, neque ipsum satis firmiter ~~o~~agmentavit. Causa erat, quod neque tantos sumtus sustinebat res hominis, neque gratiae et gloriae causa id munus edebat, sed propter quaestum: unde quam levissima impensa desungi volebat.

² *Apud Fidenam.*] Hist. III, 79. *Fidenas.* et sic libri omnes apud Sueton. Tib. 40. item apud Livium. Unde merito dubitandum eum Butinanno ad Suet. l. c. an lectio huius loci incorrupta sit, nec ne. Mihi posterius videtur.

³ *Atilius quidam libertini generis;*]

A.V. gladiatorum celebraret, neque fundamenta per solidum subdidit, neque firmis nexibus ligneam compagem superstruxit: ut qui non abundantia pecuniae, nec municipali ambitione, sed in sordida mercede id negotium quaesivisset. Adfluxere avidi talium, imperitante Tiberio procul voluptatibus habiti, virile ac muliebre fecus omnis aetas, ob propinquitatem loci effusius. unde gravior pestis fuit, conferta mole, dein convulsa, dum ruit intus, aut in exteriora effunditur: immensamque vim mortalium, spectaculo intentos, aut qui circum adstabant, praiceps trahit, atque operit. Et illi quidem, quos principium stragis in mortem adfixerat, ut tali sorte, cruciatum effugere. Miserandi magis, quos, abrupta parte corpo-

ris.] Ergone permiffum libertis edere ludos? Apparet. Suetonius tamen aliud indicare viderur Claudii cap. 28. De Harpocra magnae gratiae apud Imp. liberto: *Cui, ait, lectica per urbem vehendi, spectaculaque publice edendi ius tribuit.* Sed credo vetitum Romae tantum, non in municipiis coloniisque. *Lipfius.* De libertino esse capiendum patet e II, 85.

4 *Nec municipali ambitione sed etc.] Ambitio municipalis est studium gratiae municipalium comparandae, ut ad honores municipales, ut Duumviratum, pervenias, quo sensu etiam ambitionem urbanam, ni fallor, legi, de iis qui Romae talia facerent: quamquam etiam talis ambitio esse potest in eo, qui iam honores consecutus est, et gratiam famamque talibus captat. Sed quod sordidae mercedis causa munus illud editum dicit, id indicio est, hominem non gratuito admisisse spectatores, sed accepta pecunia, sive mercede: unde intreret hominis, quam maximam spectatorum copiam adfluere. Eam mercedem, quaestum Tacitus vocat sordidum; quia quaestus alioqui in talibus non solebat spectari, sed gratia, et gloria.*

5 *In sordida mercede.]* Pichena putat legendum, *in sordidam mercedem.* Placet. Sensum ante declaravi.

6 *Virile ac muliebre fecus.]* Tacitus scripsit, *virile ac muliebre fecus.* Vide ad Livium 26, 47. Gronovius. Recte. Et sic esse in MS. magna adseveratione testatur lac. Gronovius: unde post eum recepimus, ut nuper fecimus in Suetonio Aug. c. 44. et post nos Oudendorpii V. C. Infinita verbi, Viri docti non crediderunt oculis suis, in MS. *fecus* esse, sed *sextus* legerunt; unde etiam Beroaldus genus conformavit, et edidit, *virilis ac muliebris sexus.*

7 *Praiceps trahit.]* Sic MS. non *in praiceps*, ut est in edd. quibusdam. adde VI, 17.

8 *Ut tali sorte etc.]* Brevitatis studium fecit, ut hic interpretes haerent. Etiam Freinshemius non satis assecutus est, explicans, effugisse cruciatum, quoad in tali casu potuerint. Plenum erat: *et illi quidem - - adfixerat, ut tali sorte, felices, qui cruciatum effugissent.* hoc res et sequens *miserandi magis* desiderat. Sed illud *felices* intelligendum reliquit Tacitus.

corporis, nondum vita deseruerat: ⁹ qui per diem **A.V.** visu, per noctem ululatus et gemitu, coniuges aut **780.** liberos noscebant. Iam ceteri fama excitati, hic fra- **A.C.** trem, propinquum ille, alius parentes lamentari. etiam **27.** quorum, diversa de causa, amici aut necessarii aberant, pavere tamen: neque dum comperto, quos illa vis perculisset, latior ex incerto metus. Ut coepere **63** dimoveri obruta; concursus ad exanimos, complementium, osculantium: et saepe certamen, si confusior facies, et par forma, aut aetas, errorem adgnoscentibus fecerat. ¹ Quinquaginta hominum millia eo casu debilitata, vel obruta sunt. Cautumque in posterum senatusconsulto, *ne quis gladiatorium munus ederet, cui minor ² quadringentorum millium res; neve amphitheatrum imponeretur, nisi solo firmitatis spectatae.* Atilius in exilium actus est. Ceterum, sub recentem cladem, patuere procerum domus, fomenta, et medici passim praebiti: fuitque urbs per illos dies, quamquam maesta facie, ³ veterum institutis similis, qui, magna post proelia, saucios largitione et

Bb 3

cura

⁹ *Qui per diem visu etc.]* Sive illi ipsi, de quibus ante, sive alii, expertes quamvis mali, qui interdum videbant, noctu audiebant miseriae suorum.

¹ *Quinquaginta hominum millia.]* Nihil mucemus. Suetonius et Orolius viginti hominum millia perisse eo casu aiunt; nosler quinquaginta, sed laevius sumens, debilitatos, non solum obrutos. *Lipsius.*

² *Quadringentorum millium.]* Lipii computatio ad 10000. Philippus argenteos redegit: sed imperialibus totidem numis maxime respondere eam summam putat Freinshemius. Haudquaquam. Immo, si materiae sinceritas et praesentia compararetur, ne Philippi quidem sufficient; tantum abest, ut imperiales. Quadringenta sunt caeterum millia denarium sive drach-

marum. Drachmam autem vel denarium esse octavam partem imperialis nummi concessit ad 1, 17, 6. Decem igitur millia imperialium non assurgunt ultra 80000. drachmarum, hoc est, 320000. nummum festerium. At Philippus decem denariis aut drachmis responderet. Ergo 10000. Philippum sunt 100000. denarium, quadringenta millia nummum festerium. *Gronovius.*

³ *Veterum institutis similis.]* Livius libro 2. *Neque immemor eius, quod initio consulatus imberberat, conciliandi animos plebis, saucios milites curandos dividit Praetibus. Fabiis plurimi dati; nec alibi maiore cura habiti.* Iustinus l. 28. de Spartanis post pugnam ad Sellasiam bello Cleomenico: *Parentibus omnes domibus saucios excipiebant, vulnera curabant, lapsos resiciebant.* *Gronovius.*

I Sive

64 cura sustentabant. Nondum ea clades exoleverat, cum ignis violentia urbem ultra solitum adfecit, deusto monte Caelio. *feralemque annum ferebant, et omnibus adversis susceptum principi consilium absentiae,* qui mos vulgo, fortuita ad culpam trahentes; ni Caesar obviam illet,tribuendo pecunias ex modo detrimenti. Actaeque ei grates, apud senatum ab illustribus, famaue apud populum, quia¹ sine ambitione, aut proximorum precibus, ignotos etiam, et ultro accitos, munificentia iuverat. Adduntur sententiae, ut mons Caelius in posterum² *Augustus* appellaretur: quando, cunctis circum flagrantibus, sola Tiberii effigies, sita in domo Iunii senatoris, inviolata mansisset. *Evenisse id olim³ Claudiae Quinctae, eiusque statuae, vim ignium bis elapsam, maiores apud aedem Matris deum consecravisse. sanctos acceptosque numinibus Claudios: et⁴ augendam caerimoniam loco, in quo tantum* 65 *in Principem honorem dii ostenderint.* Haud fuerit absurdum tradere, montem eum antiquitus *Querquetulanum* cognomento fuisse, quod talis silvae frequens, fecundusque erat: mox *Caesium* appellatum, a¹ Caele

1 *Sine ambitione.*] Nihil gratiae tribuens, sed necessitati omnia. Sic Cicero *ambitiosas preces* opponit *necessariis*. Tirones videant Clav. Cic. in h. v.

2 *Augustus appellaretur.*] Vide Suetonium, cap. 48. Lipsius.

3 *Claudia Quinctiae.*] Duo nomina gentilicia huic feminae? Non est Romanum. Scribo, *Claudiae Quinctae*. Tertia, Secunda, Quarta, mulierum agnomina ab ordine nascendi. Ita Livio libro 40. *Calpurnius Piso necatus a Quarta Hostilia rorore dicebatur*. In vetusto lapide, QUARTA. LIVIA, et alibi, QUINTA. NONIA. Eoque exemplo hic, Quinta Claudia. Iudicium meum firmat historia, quia Ap. Claudio huius patri quinque filiae fuerunt. Cicero in Catone: *Quattuor robustos filios, et quinque filias, Appius rogebat, et senex et*

caecus. Male ergo in scriptore de Viris illustribus, Livia Claudia. Quod ad historiam hanc, miraculumque: habes apud solum, nisi aberro, Valerium, libro 1. c. 8. *Possunt et illa miraculorum loco poni, quod Q. Claudiae statua in vestibulo templi Matris deum posita, bis ea aede incendio consumpta, prius P. Nafica Scipione, L. Bestia; item M. Servilio et L. Lamia Coss. in sua basi flammis intacta fessit.* Lipsius. Sic e MS. restituit Pichena.

4 *Augendam caerimoniam loco.*] i. e. sanctitatem: nomine Augusti imponendo. Freinshemius ad consecrationem loci refert. Sed illud, opinor, suffecerit.

1 *A Caele Vibenna.*] Mutant annales, in nomine, in tempore, in re. nomen illi Caelem, noster et Varro faciunt libro 4. Caelium, Diony-

le Vibenna, qui dux gentis Etruscae, cum ² auxilium appellatum ductavisset, sedem eam acceperat a Tarquinio Prisco, seu quis alius regum dedit. nam scriptores in eo dissentiunt. cetera non ambigua sunt, magnas eas copias per plana etiam, ac foro propinqua, habitasse, ³ unde *Tuscum vicum*, e vocabulo ad-

A. V.
780.
A. C.
27.

Bb 4

ve-

Dionysius et Tabula Claudiana, quae Lugduni. Tempus adventus eius, ad Romulum Varro et Dionysius retrulere: ad Tarquinium, Tacitus, et Claudius in tabula dicta. Festus, (ut Fragmenta sunt) de Tarquinio item inferuit: sed dispescit nomen; et Caelem ac Vibennam facit duos fratres. In re ipsa: Dionysius Romam migrasse eum, impullum Romuli fama; Tacitus auxilii ferendi causa; Claudius, exactum varia fortuna pulsumque, describunt. Tabulae illius Claudianae verba digna adscribi. *Servius Tullius, si nostros sequimur, captiva natus Orcesi: si Tuscanus, Caeli quondam Virenae sedulis fidelissimus omnisque eius casus comans, postquam varia fortuna exactus cum omnibus reliquis Caesariani exercitus Esvaria excessit, montem Caesium occupavit, et a duce suo Caesio ita appellatus. Mutatoque nomine (Nam Tusce Mastrus ei nomen erat) ita appellatus est, ut dixi. Lipsius.*

² *Auxilium appellatum * tavitisset.*] Haec scriptura, aiunt, codicis Medicaci. (quam servavere Beroaldus et Alciatus). Varie restituunt. Putem *re appellatum*, e priore linea repetitum frustra, delendumque. Ita legerim, *cum auxilium tulisset*. Lipsius. Varie tentatus locus a Viris doctis. Aldus edidit *appellavitisset*, ut Rhenanus coniecit. Non enim uno loco ita fecit Aldus. *Ductavisset* coniecere Ferretus, Vertranus. *Ad bellam ductavisset* Pichena, Acidalius. Faernus appellatus tulisset: quod probare videtur Vrsanus, appellatus probo. *Ductavisset* est

verbum Sallustianum; Jug. 70. ubi v. Cortius: quo noster etiam utitur Hist. II, 100. *Auxilium appellari* quoque est bona phrasis. Sic tribuni dicuntur appellari sc. auxilium. Obstat, quod *ductare exercitum* est ducere exercitum, praesse exercitui: cum hic desideretur potius *adducere*. Conieci aliquando: *cum auxilium ab illo, sive belli, tentavisset* sc. rex Romanus, vel *tentavissent* Romani, e Virgilio Aen. III, 146 *unde laborum tentare auxilium inbeat*, i. e. petere. Sed potius accipiendi verbum desideratur, quam petendi. Chisterius coniecit in ep. ad Lipsium T. I. Coll. Burm. *cum in auxilium appellatus itavisset*.

³ *Vnde Tuscum vicum.*] Aliter visum Livio, qui lib. II. cognominatum vult a reliquiis exercitus Perseae, qui e fuga receperant se Romam, victi ad Ariciam a Cumaniis. Pars, inquit, *perexigua dace amissa, quia nullum propius perfugium erat, Romam inermes et fortuna et specie supplicum delati sunt. His locus ad habitandum datus, quem deinde Tuscum vicum appellarunt.* Varro item leviter dissentit. *Hi post Caesii obitum, inquit, quod nimis munita loca tenerent, neque sine suspitione essent, deduci dicuntur in planum. Ab eis dictus Vicus Tuscanus, et ideo ibi Vortumnus stare, quod is deus Esvariae.* De Vortumno quod ait, confirmat Propertius:

Tuscanus ego, Tusciis orior, nec poenitet inter

Proelia Volscinum deseruisse focos.
Vbi perperam Volscinum, quia Volsci

66 venarum, dictum. Sed ut studia procerum, et largi-
 A.V. tio principis ¹ adversum casum solatium tulerant: ita
 780. accusatorum maior in dies et infestior vis sine leva-
 A.C. mento grassabatur: corripueratque ² Varum Quincti-
 27. lium, divitem, et Caesari propinquum, Domitius
 Afer, ³ Claudiae Pulchrae, matris eius, condemnator:
 nullo mirante, quod diu egens, et parto nuper prae-
 mio male usus, plura ad flagitia accingeretur. Publium
 Dolabellam socium delationis existisse, miraculo erat,
 quia claris maioribus, et Varo connexus, suam ipse
 nobilitatem, suum sanguinem perditum ibat. Restitit
 tamen senatus, et *opperiendum imperatorem* censuit:
 quod unum urgentium malorum suffugium in tempus
 67 erat. At Caesar, dedicatis per Campaniam templis,
 quamquam edicto monuisset, *ne quis quietem eius in-
 rumperet*, concursusque oppidanorum, disposito mi-
 lite, prohiberentur: perosus tamen municipia, et co-
 lonias, omniaque in continenti sita, ¹ Capreas se in
 insulam abdidit, trium millium freto ab extremis Sur-
 rentini promontorii diiunctam. Solitudinem eius
 placuisse maxime crediderim, quoniam importuosum
 circa mare, et vix modicis navigiis ² pauca subsidia:
 neque adpulerit quisquam, nisi gnaro custode. caeli
 temperies hieme mitis, obiectu montis, quo saeva
 vento-

sci in Etruria non fuerunt. Libri
 transt. *Volsanos*, quos sequor, aut
 certe, *Volsinos*. *Lipsius*.

¹ *Adversum casum solatium tu-
 lerant.*] *Adversis casum* coniiit
 Muretus. Sic III, 24. *illustrium do-
 mum adversa solatio adfecit D.
 Silanus*.

² *Varum Quinctilium.*] Censeo
 filium esse infelicis patris, qui in
 Germania caesus. Sed quomodo
 Caesari propinquus? Credo, quia
 Germanici filiam duxerat uxorem.
 Seneca lib. I. Controv. 3. *Declama-
 verat apud illum hanc controversiam
 Varum Quinctilius, tunc Germa-
 nici gener et praesextatus*. Itaque
 abfocer illi Tiberius fuit. An
 etiam propinquus alia de causa?

Puto, quia Claudia Pulchra Vari
 mater, sobrina Agrippinae dicitur
 supra. nec tamen ultra repperit.
Lipsius.

³ *Claudiae - condemnator.*] Su-
 pra c. 52. adde de v. *condemnari*
 supra dicta.

¹ *Capreas.*] Scholiastes Iuvena-
 lis, ad haec poetae -- *angusta Ca-
 prearum in rupe sedentis*:
Sedentis, inquit, *significat et drom*
surpiter vixisse Capreis Tiberium.
 Corrige, *et diu et surpiter*. *Li-
 psius*.

² *Pauca subsidia.*] Id est, statio-
 nes et rutiliora loca, in quibus na-
 ves subsidere, et suffugium habere
 possent. *Lipsius*. Sic et Turneb.
 Adv. III, 9.

ventorum arcentur: aetas in Favonium obversa, et A. V. aperto circum pelago peramoena: prospectabatque 780. pulcherrimum sinum, antequam Vesuvius mons arde- A. C. 27. scens faciem loci verteret. Graecos ea tenuisse, Capreasque³ Telebois habitatas, fama tradit. Sed tum Tiberius⁴ duodecim villarum nominibus, et molibus infederat; quanto intentus olim publicas ad curas,⁵ tanto occultior in luxus, et malum otium resolutus. Manebat quippe suspicionum et credendi temeritas, quam Seianus augere etiam in urbe fuetus, acrius turbabat, non iam occultis adversum Agrippinam et Neronem infidiis.⁶ quis additus miles, nuntios, introitus,

Bb 5

3 *Telebois habitatas.*] Ideo Teleboae pro ipsis Capreis, Aufonio:

- - *viridesque resurgunt*

Teleboae.

Virgilius causam nominis tangit:

- - *Teleboum Capreas dum regna teneret.*

Emia, sive permutavit eas cum rep. Neapolitanorum Imp. Augustus, traditis earum vice Pithecusis, sive, ut Suetonius appellat, Aenaria, Aug. cap. 92. Notat Dio 52. in extremo, et clare Strabo lib. 5. ΑΙ δὲ Κάπραις δύο πολλήνας εἶχον τὴν πάλαιον, ἕτεραν δὲ μίαν. Νεαπολιται γὰρ καὶ ταύτην κατέχον. πολλὴν δὲ ἀποβαλόντες τὰς Πιθηκούς, ἀπέλαβον τὴν πάλιν, δόντος αὐτοῖς Καίσαρος τὸ Σελασθί, τὰς δὲ Κάπρας ἴδιον ποιησάμενος ἠσίονα. Ab hac causa ergo Capreae in censu Caesarum: quam Tiberius 12. villarum nominibus infedit, ait noster. His villis nomina fuisse censo 12. theorum ex Suetonio, qui Capreis adsignat *Villam cui nomen Iovis*, cap. 65. Sed et Pharus in ea insula, usui nautis. Idem, *Turris Phari terrae nota Capreis concidit*. quod ponit inter omnia Tiberianae mortis. Extracta iterum, ex his Statii verbis:

Teleboumque domos: trepidis ubi dulcia nautis

Lamina nocivaeque tollis Pharus oemula Lunae.

Lipsius. Sine aspiratione hoc nomen scribendum recte monuit Ryckius.

4 *Duodecim villarum.*] Neque corrigendum aliquid censo, nec tamen satisfaciunt interpretationes, quas adhuc editas vidi. *Duodecim villarum nominibus et molibus est, duodecim villis clarorum nominum ob veteres possessores, nec minus substructionum magnificentia conspiciendis. Gronovius.* Recte Gronovius: nisi, quod non clara nomina ob veteres possessores intelligenda, sed quaecunque, etiam Deorum. Nam *villa Iovis* diserte apud Suetonium commemoratur.

5 *Tanto occultior in luxus.*] Scribo, *occultos*, quanto magis olim intentum, tanto magis clarum nunc resolutum dicit in luxus occultos et malum otium, *Gronovius.* Verissime.

6 *Quis additus miles*] Honoris specie additos putat Pichena, revera ad custodiam. Sed honoris species non convenit apertis Seiani infidiis. Ceterum hic potius est, ut dicamus *addendi* verbum exquisitius dici, cum significatione in deteriorem partem: de qua laudavi supra Gronovium ad Senecam. Plautus Aulul. III; 6, 20. *Argus, quem quondam Iovi Imo castodem addidit.* Sic capio Virgil. G. 1,

A. V. 780. A. C. 27. 68 A. V. 781. A. C. 28. tus, aperta, secreta, velut in annales referebat. ultro-que struebantur, qui monerent perfergere ad Germaniae exercitus, vel ⁷ celeberrimo fori effigiem divi Augusti amplecti, populumque ac senatum auxilio vocare. Eaque spreta ab illis, velut pararent, obii- ciebantur. Iunio Silano, et ¹ Silio Nerva coss. foedum anni principium incescit, tracto in carcerem ² illustri equite Romano, Titio Sabino, ob amicitiam Germanici. neque enim omiserat, coniugem liberosque eius percolere, sectator domi, comes in publico, post tot clientes, unus; eoque apud bonos laudatus, et gravis iniquis. Hunc Latinius Latiaris, Porcius Cato, Petilius Rufus, M. Opsius, praetura functi, adgrediuntur, cupidine consulatus; ad quem non, nisi per Seianum, aditus: neque Seiani voluntas, nisi scelere, ³ quaerebatur. Compositum inter ipsos, ut Latiaris, qui modico usu Sabinum contingebat, strueret dolum, ceteri testes adessent: deinde accusationem inciperent. Igitur Latiaris iacere fortuitos primum sermones: mox laudare constantiam, *quod non, ut ceteri, florentis domus amicus, adflictam deseruisset*: simul honora de Germanico, Agrippinam miserans, dif-
fere-

150. *Moex et frumentis labor additus*: i. c. mox frumenta a variis malis coeperunt infestari, ut frequentia docent, velut rubigine, carduo, lolio etc. Sed etiam VI, 14. *custodes additi* occurrunt, sine tali vi, ut opinor, et clare XIII, 18.

7 *Celeberrimo fori.*] Non celeberrima fori parte, ut apud Suet. Aug. 1. *celeberrima parte oppidi*: etenim quorsum diceret effigiem Augusti celeberrima fori parte esse, quod quisque sciebat: sed *frequenti fore*, sive quo tempore forum plenissimum est hominibus, qui adcurrere, misereri, opem ferre possunt.

1 *Silio Nerva.*] Petizonius ep. ad Heinsum Coll. Burm. T. IV. p. 760. *Silianum* verum putat, cum patre Silio natus, ab A. Ner-

va adoptatus fuerit, et filius, de quo XV, 48. a Phlegonte corrupte Σιλωνιανδης in inscr. vet. diserte *Silianus* vocetur: et sic ibi legi vult Lippius. ad quem locum plura. vide tamen dicta ad Ann. 1. brevior.

2 *Inlustri equite R. Titio Sabino.*] Titum praenomen illi dat Plinius: *Ap. Iunio*, ait, *P. Silio COS.* cum *animadvertetur ex causa Neronis, Germanici F. in T. Sabinum et servitia eius.* Lippius.

3 *Quaerebatur.*] Eleganter, pro *parabatur*, *parari* poserat. Virgil. Aen. VI. *non bos quaestum minus in usus*, i. c. repperum, paratum. c. 74. *Seiani congressus per ambitum et societate consiliorum parabatur.* VI, 4. *Sic Regulo salus, et Trioni dilatio exitii quaesita*, i. c. parata.

ferebat. Et postquam Sabinus, ut sunt molles in cala-^{A. V.}mitate mortalium animi, effudit lacrimas, iunxit que-^{78.}stus; audentius iam onerat Seianum, saevitiam, super-^{A. C.}biam, spes eius. ne in Tiberium quidem convicio^{28.} abstinet. Iique sermones, tamquam vetita miscuissent,⁴ speciem arctae amicitiae facere. Ac iam ultro Sabinus quaerere Latiarem, ventitare domum, dolores suos, quasi ad fidissimum, deferre. Consultant, quos⁶⁹ memoravi, quonam modo ea plurimum auditu acciperentur. nam loco, in quem coibatur, fervenda solitudinis facies: et, si pone fores adstiterent, metus visus, sonitus, aut forte¹ ortae suspicionis erat. ² Tectum inter et laquearia, tres senatores, haud minus turpi latebra, quam detestanda fraude, sese abstrudunt; foraminibus et rimis aurem admovent. Interea Latiaris repertum in publico Sabinum, velut recens cognita narraturus, domum et in cubiculum trahit; praeteritaque et instantia, quorum adfatim copia, ac novos terrores cumulat. Eadem ille, et diutius,³ quanto maesta, ubi semel prorupere, difficilius retin-

cen-

⁴ *Speciem arctae amicitiae facere.* Murerus et Faernus legebant, fecere. Placet.

¹ *Ortae suspicionis erat.* Haec est Rhenani coniectura. Cod. MS. lectio et vet. edd. est *ortae suspensiones erant*. Mihi metus visus aliquid duri habere videtur. Quid si Tacitus dedit: *metu visus, sonitus, aut forte ortae suspensiones erant*, sive etiam *metui*, unde metus facile fieri potuit.

² *Tectum inter et laquearia.* Di deaque auctores perdant tam sceleratae fraudis, cuius tamen exemplum ab Ephoris esse, moneo iuventutem, Pausaniam Spartae regem, cum ad Ephoros detulisset Argilius quidam proditionis, et occultae cum Rege societatis; eamque in rem litteras eius ostendisset. ut tamen ipsi coram ea audirent cognoscerentque, commenti fraudem sunt, ut in templum pefugeret. Argilius quasi ad aram.

ubi Pausaniae in os haec exprobraret, apud conscium non negaturo: Ephori autem in occulto laterent, duplici quodam tabulato disclusi. Pere haec a Thucydide discretim narrante lib. 1. Nec dubitabis, quin perfidiae novum exemplum sit a facto illo. *Lippius*. Cicero Topici: *Multi etiam in res odiosas imprudens inciderunt; ut Staterio nuper accidit, qui ea locutus est, bonis viris subauscultantibus pariete interposito, quibus patefactis in iudiciumque prolatis rei capitalis damnatus est.* Gronovius. Aptius exemplum e Valer. M. VI, 7, 2. attulit Iac. Gronovius, ubi *inter camaram et tectum cubiculi abissi memorantur*, de camara, sive laqueari tectis subiuncto vid. dicta ad Sueton. Ner. 34.

³ *Quanto.* Sic Cod. MS. Beroaldus, Alciarus, Ex eo in ed. Rhenani, operarum vitio factum *quar-*
do:

A. V. coria boum penderent: non intenta cuiusquam cura, 781. quae firmitudo, quae mensura; donec Olennius, ³ e A. C. primipilaribus, regendis Frisiis impositus, terga uorum 28. delegit, quorum ad formam acciperentur. Id aliis quoque nationibus arduum, apud Germanos difficilium tolerabatur, quis ingentium belluarum feraces saltus, ⁴ modica domi armenta sunt. Ac primo boves ipsos, mox agros, postremo corpora coniugum aut liberorum, seruitio tradebant. Hinc ira et questus. ⁵ et postquam non subueniebat, remedium ex bello; rapti, ⁶ qui tributo aderant, milites et patibulo adfixi. Olennius infensos fuga praeuenit, receptus castello, ⁷ cui nomen *Flevum*: et haud spernenda illic civium sociorumque manus litora Oceani praesidebat. Quod ubi L. Apronio inferioris ¹ Germaniae propraetori cognitum, ² vexilla legionum e superiore provincia, peditumque et equitum auxilium delectos

tributum in Bosphoro, tempore Graecanicorum Imperatorum, pensum Cedrenus docet, et appellat τὰς συντάξις τῶν βοῶν. Addit autem (quam vere nescio) *Bosphoro inde nomen esse, ἀπὸ τῆς τελευτῆς Ἑνωμαλοῖς κατ' ἕνας ἄντ' ἀπομάτων βόας: ab eo quod penderent Romanis quotannis, pro pecunia, tributum bouum.* Lego et equos datos a Dalmatis, in tributo: idque medio et inferiore aevo. Lipsius. add. de Mil. V, 5.

3 *Eprimipilaribus.*] Int. centurionibus: quorum quanta dignitas fuerit, ex h. l. facile intelligitur, rum ex aliis Taciti et Suetonii etc. vide collectaj Liptio de Mil. R. II, 8.

4 *Modica domi armenta.*] Aliter est nostro aevo, et eminent. Lipsius.

5 *Et postquam non subueniebat.*] Legendum, *subueniebat*: aut, nemo subueniebat. Lipsius. Sic et Rhenanus, Muretus et alii. receptum deinde *subueniebat* a Pichena et aliis. Servavi lectionem MS. Beroaldi, Alciati, Rhunani,

Aldi etc. cum I. Gronovio, quia explicari potest, intellecto *Olennius*. Vtrum Tacitus dederit *subueniebat* nec ne, pro certo non dixerim.

6 *Qui tributo aderant.*] Int. exigendo: quorum opera, vi, tributum exercebatur. *Aderant* Livio et Sallustio exquisite dicitur in deteriorum partem, ut vim, odium, ferociam, saevitiam inditet, quod huic loco valde aptum. Sall. lug. 50. *insepsi adesse atque inflare.* ubi v. Cortius. Si quis tamen malit simpliciter capere pro *adiuvare*, ut XII, 1. *factores aderant*, non valde repugnem. sed illud melius. Livius saepe *adesse* iungit dativo rei, posteriori sensu. v. Drakenb. ad VI, 38.

7 *Cui nomen Flevum.*] Scribo in libris Histor. Lipsius.

1 *Germaniae propraetori.*] MS. Beroaldus et Alciatus *Propraetore*. Post *Propraetori* editum ab Rhenano, Aldo. *Propraetore* reposuit I. Gron. sed. v. ad II, 52.

2 *Vexilla legionum.*] v. ad I, 38.

3 *Alam*

ctos accivit: ac simul utrumque exercitum Rheno de-
 vectum, Frisiis intulit; soluto iam castelli obsidio, et
 ad sua tutanda digressis rebellibus. Igitur proxima
 aestuaria aggeribus et pontibus, traducendo graviori
 agmini, firmat. atque interim, repertis vadis, ³ alam
 Canninefatem, et quod peditum Germanorum inter
 nostros merebat, circumgredi terga hostium iubet:
 qui iam acie compositi, ⁴ pellunt turmas sociales, e-
 quitesque legionum, subsidio missos. Tum tres leves
 cohortes: ac rursus duae: dein tempore interiecto,
⁵ alarius eques immissus. satis validi, si simul incu-
 buif-

A. V.
781.
A. C.
28.

3 Alam Canninefatem.] Cuius
 mentio Vulturnis in lapide: PRAEF.
 EQVITVM. ALAE. PRIMAE.
 CANNANEFATVM. Lipsius. Sic
 scribitur etiam XI, 18. in ed. pr.:

4 Pellunt turmas sociales.] Rhe-
 nanus sic emendavit pro *pelluntur*,
 quod est in MS. idque Aldus ce-
 terique secuti. Sed Iac. Gronovius
 legendum potius censet: *pellunt vi*.
Turmae sociales sunt, equites ex
 aliis, quae sunt sociorum. Primo
 pars equitatus alarii imperum fecit,
 mox equitatus legionarius,
 tandem universus alarius eques.

5 Alarius eques immissus.] Rectis-
 sime Freinshemius ita rescripsit,
 pro vulgato tum, *alarius*, idque
 servatum sequentibus editoribus.
 Sed in eo nescio an assentiendum
 sit viro doctissimo, quod equites
 alarios ex legionum sic distinguit,
 ut illos ex sociis, hos e Romanis
 sumos dicat. Nam istis temporibus
 equitatus omnis e sociis vide-
 tur fuisse: sed dividebatur sic, ut
 pars adiungeretur legionibus, qua-
 rum olim quaeque equites trecentos
 habuerat aiae nomine, post quin-
 gentos fere, pars cohortibus socio-
 rum; qui equites alarii dicti. Olim
 aliter fortasse fuit. Nam Livius,
 qui XXXV, 5. et XL, 40. clare dis-
 tinguit *legionarios equites* et *alarios*:
 in posteriori loco mox *legionarios*
equites vocat *Romanos*: *Alarii equi-
 tes* postquam *Romanorum equitum*
 Corn. Tac. T. I.

iam memorabile facinus videre etc.
 Sed licet fort. se *Romanos equites*
 interpretari, qui cum Romanis
 erant; ut illi *alarii* etiam *equites*
sociorum dicuntur, non, quia e
 sociis lecti (quamquam hoc quo-
 que) sed quia cum ipsis pugnant.
 Neque tamen hic aliquid pro cer-
 to affirmem. Ceterum hoc loco
 refellitur Schelius, qui ad Hygi-
 num p. 68. contra Salmasium dis-
 putans, legioni etiam sub Imper-
 atoribus equites trecentos attri-
 buentem, negat Tacitum, aut
 alium aetatis eius, quae sub Im-
 peratoribus fuit, scriptorem uspi-
 am *legionarii equitis* mentionem
 fecisse, contenditque nullos alios,
 nisi alarum, equites illis tempo-
 ribus fuisse: cum hic diserte *legio-
 num equites* et *alarii* distinguatur:
 qui locus virum summum fugit.
 Etiam Hist. I, 57. *equites legionis*
 occurrunt. Equites legionum qui-
 dem fuere, idque concedere Sal-
 masio debet, sed non ex ordine
 equestri. Idem tamen Diss. de Ag-
 mine Vespasiani p. 298. corrigat se,
 et cum alas Pannonicas et Moesi-
 cas interpretatus esset equitatum
 legionum Pannonicae et Moesicae,
 (de quo vid. ad Hist. III, 2.) addit:
*Hae alae, quia ex civibus conscrit-
 ptae et legionibus adiunctae, in in-
 scriptionibus eius aetatis equites le-
 gionis etiam appellantur. Quod*
 ait de civibus Romanis, dubium
 videtur,

A. V. buissent: per intervallum adventantes, neque con-
 781- stantiam addiderant turbatis, et pavore fugientium au-
 A. C. ferebantur. Cethego Labeoni, legato quintae legio-
 28. nis, quod reliquum auxiliorum, tradit: atque ille,
 dubia suorum re, in anceps tractus, missis nuntiis,
 vim legionum implorabat. prorumpunt quintani an-
 te alios, et, acri pugna hoste pulso, recipiunt cohortis
 alasque, fessas vulneribus. Neque flux Romanus
 ultum iit, aut corpora humavit; quamquam multi tri-
 bunorum praefectorumque, et ⁶ insignes centuriones
 cecidissent. Mox compertum a transfugis, nongentos
 Romanorum, apud lucum, ⁷ quem *Badubennae*
 vocant, pugna in posterum extracta, confectos: et
 aliam quadringentorum manum, occupata Cruptorici-
 sis, quondam stipendiarii, villa, postquam proditio
 74 metuebatur, mutuis ictibus procubuisse. Clarum inde
 inter Germanos Frisium nomen: dissimulante Tiberio
 damna, ne cui bellum permitteret. Neque senatus in eo
 cura, an imperii extrema dehonestarentur: pavor
 internus occupaverat animos, cui remedium adulatione
 quaerebatur. Ita, quamquam ¹ diversis super rebus
 consulerentur, *aram Clementiae, aram Amicitiae, effigiesque
 circum Caesaris ac Seiani consue- re: crebrisque precibus
 efflagitabant, visendi sui copiam facerent.* Non illi tamen
 in urbem, aut propinqua urbi ² degressi sunt: satis visum,
 omittere in-
 sulam

videtur, necdum idoneis locis inductus sum, ut credam. Nam legionibus etiam sociorum equites additos fuisse iam Caesaris et libertae reipublicae extremis temporibus, clarum est e loco Hirrii Bell. Alex. c. 34. ubi Cn. Domitius legioni XXXVI. equites centum a Deiotaro, totidemque ab Ariobarzane adiungit. Nempe Romani onerosissima militiae in socios transferere, inque his equitum praeflandorum munus.

⁶ *Insignes centuriones.*] Sunt, quos alibi vocat *primorum ordinum*, primipilares.

⁷ *Quem Badubennae vocant.*] A

nomine Dèae Padæ: hodie *Holt Pade*: de quo accurate ageat Menſonem Altingium in Notitia Batav. et Fris. antiquae T. I. p. 14.

¹ *Diversis super rebus.*] Hoc est, aliis, quam de quibus relatio facta esset.

² *Degressi sunt.*] Legendum est *degressi sunt*, non *digressi*. Aliter est ante, c. 13. *ad sua sustanda digressis rebellibus*. nam ibi non modo castellum relinquitur, sed homines etiam diversi abeunt, quod hic secus est. Vid. supra ad c. 49. VI. l. II. 51. etc.

fulam, et in proximo Campaniae adspici. eo venire patres, eques, magna pars plebis, anxii erga Seianum, cuius durior congressus, atque eo per ambitum, et ³ societate consiliorum parabatur. Satis constabat, auctam ei adrogantiam, foedum illud in proparulo servitium spectanti. quippe Romae sueti discursus; et magnitudine urbis incertum, quod quisque ad negotium pergat: ibi, campo aut litore iacentes, nullo discrimine, noctem ac diem, iuxta ⁴ gratiam aut factus ianitorum perpetiebantur. ⁵ donec idque vetitum. et revenere in urbem trepidat, quos non fermone, non visu dignatus erat: quidam ⁶ male alacres; quibus

A. V.
781.
A. C.
28.

Cc 2

³ *Societate consiliorum.*] *Per ambitum et societate consiliorum est familiaris eius presentando et conscientia atque opera ad illa, quae identidem machinabatur. Neque enim consiliorum vocabulo accipio tantum illam summam consiliorum omnium de invadendo imperio, sed quaevis vel directo vel per cuniculos eo ducentia coeptra; imo et nonnulla huc proprie non tendentia et in quibus odio interdum solummodo aut libidini, ut solent potentiae impotentes, indulgebat. Sed Freinshemius inquit, quomodo societas consiliorum iniri potuit ante congressum? Quasi scelerum ministris et pretiosis emproibus desunt proxenerae, pararii, sequestres, commendatores. Ne longius abeamus, Firmius Catus et Tiberius societatem coierunt perdendi Scribonii Libonis circa congressum l. 2. ann. 28. Suetonius Othone: *Ac primo quinque speculatoribus commissum est res: deinde decem aliis, quos singuli binos, Gronovius.* Et plenae aulae, immo vita omnis, mirificis inter absentes, ignotos antehac, aut etiam in-visos, sociandorum consiliorum viis. Gronovius. Ryckius tamen Freinshemii interpretationem praefert, quasi plures societatem inter se iunxissent, ut, qui prius admittus esset,*

ceteris aditum pararet. Gronovius verum vidit. Idque patet ex eo, quod qui ambitu et societate consiliorum parassent aditum, male alacres dicuntur Romam rediisse, cum iis gravis infaustae amicitiae (quae societate consiliorum parta esset) exitus immineret.

⁴ *Gratiam aut factus ianitorum perpetiebantur.*] Simile illud Cicero Ep. ad Div. VI, 14. *cum omnem illius conveniendi indignitatem sustinuissemus.* Ceterum est *ἀλλαντικῆ* in his verbis, cum *perpetiebantur* proprie tantum *τῶ factus* conveniat: cuius generis exempla iam supra notavimus.

⁵ *Donec idque vetitum.*] Alii *τὸ* que explicant *quoque*: alii *quoque* corrigunt; quod probo. *Gentis quoque* in *que* muratum et adiunctum voci praecedenti, ut *hodieque* pro *hodie quoque*. v. Burm. ad Suet. Claud. 19. Tit. 1. imprimisque Drakenb. ad Liv. V, 26.

⁶ *Male alacres.*] Perperam, stulte, sine causa, interpretatur Freinshemius. Non male. Malum tamen, re sibi perniciosissima laeti: ut *male ingeniosus*, qui, ut Ovidius ait, *in poenas suas ingeniosus est*: qui perit ingenio suo. Sic *malis gaudia* Virgil. Aen. VI, 278. quae perniciem afferunt. Atque hunc sensum sequentia desiderant.

1 *Aviam*

quibus infaustae amicitiae gravis exitus imminebat.
 75 Ceterum Tiberius neptem Agrippinam, Germanico
 A.V. ortam, cum coram Cn. Domitio tradidisset, in urbe
 781 celebrari nuptias iussit. In Domitio, super vetusta-
 A.C. tem generis, propinquum Caesaribus sanguinem dele-
 28. gerat. nam is¹ aviam Octaviam, et per eam Augu-
 stum avunculum praeferebat.

¹ *Aviam Octaviam.*] Quia filius ior illi Augustus. Est autem hic
 L. Domitii ex Antonia maiore. Domitius, qui pater Principis Ne-
 Antonia autem ex Octavia et M. ronis. *Lipsius.*
 Antonio facta, Avunculus ergo ma-

C. CORNELII TACITI
 AB
 EXCESSV DIVI AVGVSTI
 ANNALIVM
 LIBER QVINTVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Livia Augusta moritur: eoque Seiani potentia crescit. Agrippina et Nero Principis litteris accusantur. Nec multo post Seianus ipse, detecta cupidine imperii, pervertitur: cum magna amicorum eius strage. (Quae omnia Tacito singillatim tradita aevum aboluit). Falsus apud Cycladas Drusus se ostendit. sed diligentia et astu Poppaei Sabini capitur. Haec gesta annis circiter tribus,

C. RVBELIO GEMINO. C. FVFIO GEMINO
 M. VINVCIO QVARTINO. C. CASSIO LONGINO
 TIBERIO CAESARE V. L. AELIO SEIANO. COSS.

Rubellio ¹ et Fusio Coss. quorum utrique ¹
² Geminus cognomentum erat, ³ Iulia ^{A. V.}
 Augusta mortem obiit, aetate extre- ^{782.}
 ma, ^{A. C.} 29.
 C c 3

¹ Rubellio, et Fusio Coss.] Fusio bene editur pro Fusio, quod vet. edd. habent. Nulli tum Fusii, ut bene docent Viri docti passim ad Ciceronem, et alibi. Et sic habent etiam inscriptiones, apud Fabretum p. 217. et Murator. ad a. 775. C. Fusius Geminus, L. Rubellius Geminus. Sic et Pagius in Crit. Bar. et Noris, in Ep. Consul.

² Geminus.] Burmannus ad Vel. li. II, 12. corrigit Geminus: adde

Gronovium supra ad c. 28. ubi similiter pro nomen utriusque Vibius Serenus, volebat legi: nomen utriusque Quintis Vibius Serenis, et ad Livium I, 1. Elegans est correctio, ut ibi quoque dixi, quam in Livio amplecterer: sed Tacitus sic pluribus locis. vid. XI, 4. unde nihil desinire audeo.

³ Iulia Augusta mortem obiit.] De cuius virae annis dissensus est scriptorum. Plinius lib. 14. cap. 6. annos

A. V. ma, nobilitatis per Claudiam familiam, et adoptione
 782. ⁴ Liviorum Iuliorumque clarissimae. Primum ei ma-
 A. C. trimonium et liberi fuere cum Tiberio Nerone, qui
 29. bello Perusino profugus, pace inter Sex. Pompeium
 ac triumviros. pacta, in urbem rediit. Exin Caesar,
 cupidine formae, aufert marito, incertum an invitam;
 adeo properus, ut, ne spatio quidem ad enitendum
 dato, penatibus suis gravidam induxerit. Nullam
 posthac subolem edidit: sed ⁵ sanguini Augusti, per
 coniunctionem Agrippinae et Germanici, adne-
 xa, communes pronepotes habuit. Sanctitate domus
 priscum ad morem, comis ultra quam antiquis femi-
 nis probatum, ⁶ mater impotens, ⁷ uxor facilis, et
⁸ cum

annos ei tribuit 82. *Iulia*, inquit,
Augusta 82. annos vitae *Pucino res-*
culis acceptos. non alio vino usa.
 At Dio: Ἐν τῇ ἀδελφῇ Ἰουλίᾳ, αἰτ,
 ἡ λίσσα μετέλλαξεν. Ἐκ καὶ ὀδυρό-
 κωντα ἔην ζήσανα. Sed labor, ut
 Plinium e Dione corrigendum cen-
 seam. *Lipsius.*

⁴ *Liviorum Iuliorumque.*] Duas
 ergo familias complexa per ado-
 ptionem Livia. Ipsa enim e Clau-
 diis, unde et cognomen tenuit Dru-
 sillae. Sed pater eius insertus ado-
 patione in Livios, quod hic Tacit-
 us voluit dictum. Nec aliter acci-
 pias quod scriptum extremo li-
 bro sexto: *Quamquam mater in Li-*
viam, et mox Iuliam familiam ad-
optionibus transferebat. Non enim
 ipsa, sed pater: cui nomen apud
 Velleium, Livius Drusus Claudian-
 us. Vocat simpliciter Dio libro
 48. Livium Drusum: et cum a
 Bruto stecisset, post pugnam Philip-
 pensensem manus ait ostulisse sibi.
 Clara haec e Suetonio, in Tib. 3.
Ex hac stirpe Claudia Tiberius Cae-
sar genus trahit, et quidem utrum-
que: paternam a Tiberio Nerone,
maternam ab Ap. Pulchro: qui am-
bo Appii Caeci filii fuerunt. In-
sertus est et Liviorum familiae ad-
optata in eam materno avo. Ad
quae verba tamen interpretes con-

nivent. *Lipsius.* Sic et Ryckius
 ad VI, 51. Graevius ad Suet. l. c.
 Sed quod dicunt adoptarum iam
 nata filia; id non necessarium sta-
 tuere ob verba VI, 51. alias etiam
 nepote iam nato factam dicendum
 foret. Nam et hic ap. Suetonium
 dicitur insertus Liviorum fami-
 liae.

⁵ *Sanguini Augusti.*] Nam Ger-
 manicus Druso ortus, Liviae san-
 guis: Agrippina ex Julia, sanguis
 Augusti. *Lipsius.*

⁶ *Mater impotens.*] Non viden-
 tur mihi interpretes cepisse men-
 tem Taciti. Non enim ei *mater*
impotens indulgens iuri materno in
 liberos, et id extendens, quod
 Romae parvum aut nullum erat:
 sed indulgens *εὐπυῖ* et studio po-
 tentiae filii, cui adversus domum
 mariti, et adversus rempublicam,
 et adversus nepotem ex modestio-
 re filio, omni bono maloque mo-
 do favit ac servivit. Prorus ut
 hic idem sit *mater impotens*, quod
 lib. 1. *gravis in rempublicam mater,*
gravis domui Caesarum nocentia.
Gronovius.

⁷ *Uxor facilis.*] Nemo melius
 explicaverit, quam ipsa Livia, cu-
 ius hoc inter apophthegmata Dio
 recenset: *Interrogante quodam, qua*
ratione et arte Augustum ita sibi de-
vincivif-

⁸ cum artibus mariti, simulatione filii bene composita. ^{A. V.}
 Funus eius modicum, testamentum ⁹ diu inritum fuit. ^{781.}
 laudata est pro rostris a C. Caesare pronepote, qui ^{A. C.}
 mox rerum potitus est. At Tiberius, quod supremis ^{29.}
 in matrem officiis defuisset, nihil mutata amoenitate
 vitae, *magnitudinem negotiorum*, per litteras, excusa-
 vit: honoresque memoriae eius ab senatu large de-
 cretos, quasi per modestiam, imminuit, paucis admo-
 dum receptis, et addito, *ne* ¹ *caelestis religio decerne-*
retur: sic ipsam maluisse. quin et parte eiusdem epi-
 stolae increpuit *amicitias muliebres*, Funus consulem
 oblique perstringens. is gratia Augustae floruerat,
 aptus alliciendis feminarum animis; dicax idem, et
 Tiberium acerbis facetiis inridere solitus, ² quarum
 Cc 4 apud

vixisset, ac paene subiecisset? re-
spondit: "Ὅτι αὐτῷ τὰ ἀκριβῆς ἐπι-
φρονέου, καὶ πάντα τὰ δεοῦντα αὐ-
τῷ ἰδίως ποιεῖσα, καὶ μᾶλλον ἄλλοι τὰ
ἰαυτῷ πολυπραγμονέου, καὶ τὰ ἀφρο-
δίαια αὐτῷ ἀθύρηματα μᾶλλον ἀλεθύνου-
σαι προσποιέουσα: Ipsa eximia pudici-
ca et sobria; omnia eius mandata
obacriter obiens; neque in fallis eius
alia inquirens, minime autem in lu-
sis amarioris eosque dissimulans. En
facilitatem. Lipsius. Adde Suet-
on. Aug. 71.

⁸ *Cum artibus mariti, simulatione*
filii bene composita.] Aut angu-
 ste aut laxae nimis capiunt. In-
 temptor: et marito, cui erat dif-
 ficile probati, et bene comparatum
 haberi, sive ipsi, sive per famam
 ob magnas multiplicisque, inter-
 dum ambiguas, saepe bonas eius
 artes; et filio, quera dissociabilem
 et molestum reddebat tecta et ob-
 scura natura, unice respondens,
 conveniens, digna visa, et quasi a
 fati lecta, quae utrumque, quan-
 tum erat salubre, temperaret. *Gro-*
novius. Bene composita ducrum,
 ut opinor, ab Horatio: *bene com-*
positum par.

⁹ *Diu inritum fuit.]* v. Sueton.
 Tib. 50. 57.

¹ *Caelestis religio.]* Quam tamen

postea ei tribuit Claudius, effigie
 eius in templo Augusti consecrata,
 sacrisque, quae Vestales facerent,
 institutis: edicto etiam, ut per no-
 men eius feminae iurarent. Dio
 lib. 60. et Suetonius cap. 11. Clau-
 dii. Exstant Nummi, DIVVS.
 AVGVSTVS. PATER. caput ra-
 diatum, ara ante pedes: parte aver-
 sa S. P. Q. R. DIVAE. IVLIAE.
 AVGVSTI. FIL. carpentum, cui
 subiuncti duo muli. Nec dubito,
 quin consecrata haec Iulia habitu
 et nomine Iunonis. Prudentius,

Adiecerat sacrum ferat qua Livia
Iuno,

Non minus infamis ebullami sor-
sita cubile,

Quam cum fraterno caluit Sasur-
nia lecto.

Quamquam eo nomine adfecta a
 poetis etiam viva. Ovidius:

Cum tibi contigerit vultum Iuna-
nis adire.

Vt autem Livia habitu Iunonis, sic
 Drusilla a Caio consecrata Veneris,
 cognomento Pantheae. Auctor
 Dio 59. Quo refero inscriptionem
 priscam,

VENERI CAELESTI

AVGVSTAE SACR.

NVMMIA. C. F. DORCAS

S. P. K. C. Lipsius.

¹ Prae-

- 3 apud praepotentes in longum memoria est. Ceterum
 A. V. ex eo¹ praerupta iam et urgens dominatio. nam in-
 732. columi Augusta, erat adhuc perfugium; quia Tiberio
 A. C. inveteratum erga matrem obsequium; neque Seianus
 29. audebat auctoritati parentis anteire. tunc, velut frenis exsoluti, proruperunt: missaeque in Agrippinam ac Neronem litterae, quas pridem² adlatas, et cohibitas ab Augusta, credidit vulgus. haud enim multum post mortem eius recitatae sunt. verba inerant quae sita asperitate: sed non arma, non rerum novarum studium; *amores iuvenum, et impudicitiam nepoti* obiectabat. in nulum ne id quidem confingere ausus, *adrogantiam oris et contumacem animum* incusavit, magno senatus pavore ac silentio: donec pauci, quis nulla ex honesto spes, (et publica mala singulis in occasionem gratiae trahuntur) *ut referretur*, postulavere, promptissimo Cotta Messallino, cum atroci sententia: sed aliis a primoribus, maximeque a magistratibus trepidabatur: quippe Tiberius, etsi infense invectus, cetera ambigua reliquerat. Fuit in senatu Iunius Rusticus, ¹ componendis patrum actis delectus
 a Cae-

I *Praerupta et vergens.*] Ita reposui et intellego, cadentem aut praecipitem: non ultra in statu. Vulgo *urgens*, quod saevum explicant, nescio quo exemplo. *Lipsius*. Recte sane Pichena defendit *urgens*, i. e. saevius, ac violentior: quod Tacitus voluit. Sed quaerit *Lipsius*, quo exemplo? Satis est exemplorum, modo absit captio. *Vrgens* est premens, gravis, onerosa, iniusti iugi aut oneris. *Quare?* nempe ob saevitiam et violentiam. *Varro*: *Qui pote plus, urget*. Iustinus 22. *Nec enim moraturos in eius obfatione hostes, cum sua urgeantur*. id est, vexentur, male habeantur, in periculo sint. *Gronovius*. Virgil. G. I, 146. *duris urgens in rebus egestas*. Cic. Tusc. III, 65. *opinio magni praesentis atque urgens mali*.

a *Adlatas et cohibitas.*] *Acidalius*

malebat *sed*. Vulgarum verum. Pluribus locis sic loquitur Tacitus, ut VI, 21. ubi similiter *Acidalius* et alii *sed* corrigunt: quae loca omnia sic tentare non aulim. XI, 5. *quadringentis numorum millibus Sullio datus; et cognita praevocacione*. ibid. 38. *nec ille quae sicut; postestisque poculum*. XII, 30. *subiectis, dum adipiscerentur dominationis, multa caritate, et maiore odio postquam adepti sunt*.

I *Componendis patrum actis.*] Duplicia Acta reperio, Senatus, Populique. Acta Senatus alio nomine, Commentarii Senatus, Tacito lib. 15. Acta populi, alias Diurna, alias Publica. Dixi distincte de utrisque, quia confundi video non a iuvenrute, sed et a doctis: dixi, inquam, in EXCVRS.
 A. *Lipsius*.

a Caesare, eoque meditationes eius introspicere cre-
ditus: is, fatali quodam motu (neque enim ante-spe-
cimen constantiae dederat) seu prava solertia, dum,
² imminetium oblitus, incerta pavet, inferere se du-
bitantibus, ac mōnere consules, *ne relationem incipe-
rent*: dissierebatque, *brevibus momentis summa verti
posse*, ³ *quandoque Germanicis titium poenitentiae senis*.
Simul populus effigies Agrippinae ac Neronis gerens,
circumsuffit curiam, ⁴ festisque in Caesarem omnibus,
*falsas litteras, et principe invito exitium domui eius in-
tendi*, clamitat. ita nihil triste illo die patratum. fe-
rebantur etiam, sub nominibus consularium, fictae in
Seianum sententiae; exercentibus plerisque, per oc-
cultum, atque eo prociacius, libidinem ingeniorum.

Cc 5

unde

² *Imminetium oblitus.*] Mala praesentia et pericula negligit, praesentia futuris. Plus scilicet timebat ab heredibus, quos destinabat, quam a Tiberio, Lipsius.

³ *Dandumque interstitium.*] In Florentino: *quandoque Germanicis spatium (urno titium) poenitentiae senis*. Posset elici: *dandumque Germanicis, interstitium* (sive *placet spatium*) *poenitentiae senis*. Suadebat iste, saltem vel Germanicorum memoriae magnae (Drusici avi, et filii, qui pater aut maritus horum) Germanicorum, inquam, memoriae hoc largiendum, ut spatium esset poenitentiae senis. Posse enim illum ad bonam mentem redire, si tempus medium esset, nec iussio eius statim patratetur. Saep̄ aliquod de Germanicis fuit: etsi locus fortasse non plenus. Lipsius. Simillima est Boxhornii coniectura: *dandumque Germanico intersp. p. f.* sed in utraque est aliquid duri. Nam si *Germanicis* vel *Germanico* est dativus pendens a *dandum*: quo referretur *poenitentiae*? Rhenanus emendavit *dandumque interstitium poenit. f.* idque in textum receptum securi sunt postea editores inde ab Aldo us-

que ad Ryckium et I. Gronovium: qui lectionem Cod. MS. reposuerunt. Certe in hac emendatione male negligitur vox Codicis *Germanicis*. Mihi probabile videtur, Tacitum scripsisse: *dandumque in Germanicis spatium poenitentiae senis*. Volebat dicere, quia res pertineret ad liberos Germanici, non esse festinandum: quae sententia huic loco valde convenit. vid. supra c. II. Ceterum in textum inferre non sum ausus. Lacuna post haec apud Beroaldum, Alciatum et Ryckium. mihi nihil amplius deesse videtur. Heinsius legisse *dandumque domui Germanici interstitium poenitentiae senilis* didici ex ep. Graevii T. IV. Collect. Burm. p. 105, idque placuisse Graevio, nisi quod *senis* tuebatur.

⁴ *Festisque in C. omnibus.*] Vrsinus, P. Faber volebant *faustis*. Idemque placet Burmanno ad Ovid. M. VI, 448. ubi etiam videndus Heinsius, qui locum Lucani III, 101, quo ad vulgatum defendendum hic uruntur, corrigit, quod in editione sua secutus est Burmannus. Verum puto: atque sic etiam XII, ext. pro *festis* vocibus legendum *faustis*.

s Ab

- A.V. unde illi ira violentior, et materies criminandi: *spre-*
 782. *tum dolorem principis* ¹ *ab senatu: desciuisse populum,*
 A.C. *audiri iam et legi* ⁶ *novas conciones, nova patrum con-*
 29. *sulta: quid reliquum, nisi ut caperent ferrum? et,*
 5 *quorum imagines pro vexillis secuti forent, duces im-*
peratoresque deligerent? Igitur Caesar, repetitis ad-
versum nepotem et nurum probris, increpitaque per
edictum plebe, questus apud patres, quod fraude
unius senatoris imperatoria maiestas elusa publice foret:
integra tamen sibi cuncta postulavit: nec ultra delibe-
 6 *ratum, quo minus, non quidem extrema decernerent,*
 A.V. *id enim vetitum, sed, paratos ad ultionem, vi prin-*
 784¹ *cipis impediri testarentur.** ¹ *Quatuor et quadraginta*
 A.C. *orationes super ea re habitae, ex quis ob metum*
 31. *paucae, plures adsuétude,** ² *mibi pudorem aut Seiano*
invidiam allaturum censui.
versa est fortuna, et ille quidem, qui collegam et gene-
rum adsciverat, sibi ignoscit: ceteri, quem per dedeco-
ra foverc, cum scelere insectantur.* ³ *miserius sit, ob*
ami,

5 *Ab Senatu.*] Distingue contra vulgus, *spretum dolorem principis ab Senatu, desciuisse populum.* Lipsius.

6 *Novas conciones, nova P. consulta.*] i. e. seditiosa, ad res novas pertinentia.

1 *Vi principis impediri testarentur.*] Malum tuum, Corneli, factum! Non paginae aliquot, sed libri hic perierunt, quibus gesta fere triennii continebantur, de Agrippinae liberumque eius exitu, de Seiani spe conatuque, de eiusdem cum agmine amicorum strage, de Liviae flagitiis et morte. ad summam, flos quasi historiae suae. Adeo bonis illis patribus cura ortumque fuit describere Orosios et Vopiscos, et huiusmodi quisquillas, prae rōo auro. Lipsius.

1 *Quatuor et quadraginta orationes.*] Quae praeceunt, gesta sunt Fusio et Rubellio Coel. initio anni: haec autem G. Memmio Regulo et Fulcinio Trione. Ita interciderunt

acta pleraque anni 782. acta omnia anni sequentis, quo Coel. M. Vinucius et L. Cassius. Item huius anni, quo ex Kal. Maii suffecti Tiberio et Seiano Consules Regulus et Trío. Lipsius.

2 *Mibi pudorem, ant.*] *Ampora- quātor* ex oratione cuiuspiam damnandi ob Seianum, uti et sequens membrum. Lipsius.

3 *Ob amicitiam accusari, an amicum accusare.*] Boethornius *accusari* deleri vult, et pro *accusare* legi *accusari*. Nihil muto. *Accusare amicum* est facere, quod illi, qui, quem per dedecora foverant, nunc insectabantur; quod Satrius Secundus, ex emissario et satellite Seiani coniurationis index. Hi, modo sic subterfugerent Tiberium saevientem, neque ab sese neque a vulgo pro *miseris* habebantur. Ut et quisvis improbi, quamdiu poenam evitant. At hic noster cum philosophis *miserum* censet et felix scelus: ac perinde *miseros*

amicitiam accusari, an amicum accusare, haud discre- A. V.
verim. *⁴ *non crudelitatem, non clementiam cuiusquam* 724.
experiar, sed liber, et mihi ipsi probatus, antibo peri- A. C.
culum: Vos obtestor, ⁵ *ne memoriam nostri per maero-* 31.
rem, quam laeti, retineatis, adiciendo me quoque iis,
qui sine egregio publica mala effugerunt. ¹ *Tunc sin-* 7
gulos, ² *ut cuique adfistere, adloqui animus erat, re-*
tinens aut dimittens, partem diei absorpsit, multoque
adhuc coetu, et cunctis intrepidum vultum eius spe-
crantibus, cum superesse tempus novissimis crederent,
gladio, quem sinu abdiderat, incubuit. Neque Cae-
lar ullis criminibus aut probris defunctum infectatus
est, ³ *cum in Blaesum multa foedaque incusavisset.*

Relatum

feros dicit, qui prodendo fidem, et ciurando amicum, sese tutatur, et qui, quod non inscientur amicitiam, in periculo versantur. Scilicet, ut, cum utrimque miserum sit; hinc, quia turpitudine adest, inde, quia fulmen damnationis imminet, ostendat, iustius se consilium cepisse, forti, ut illi putabant, exitu hoc anceps evadendi. Gronovius.

⁴ *Non crudelitatem.] Magni animi voces, vel abrupti. et similes a Vibio Virio prolatae, quem Livius sua manu moriturum ita loqui sicut, lib. 26. Cruciatas contumeliasque, quas sperat hostis, dum liber, dum mei potens sum, effugere morte praeterquam honesta, etiam levi, possum. Lipsius.*

⁵ *Ne memoriam nostri.] Et hic nihil corrupti, ut videtur Boethorio: ne difficile quidem quicquam memori, et Quam esse Magis quam, iamdudum in nostro, in Plauto, in aliis observatum. Ne memoriam nostri per maerorem quam laeti retineatis, est, ne recordatio mei et mortis huius vos magis constrictet quam laetificet: ut mortem meam malitis plausu quam planctu prosequi; ut malitis eam laudare quam lugere. Vide Senecam ad Marciam c. 2. et 3. Octa-*

via Marcelli memoriam retinuit per maerorem: Livia Drusi, post primum illum doloris imperum, laeta. Gronovius.

¹ *Tunc singulos.] Quis iste? dignus erat quem nossemus, ob constantiam mortis. Lipsius.*

² *Singulos ut cuique adfistere.] Et haec, uti sunt, illibata conservo. et adfistere respondet et retinens: et adloqui et dimittens. Adfistere hic est, genus officii, quod, si decubisset ille magnanimus, fuisset adfidere. Qui venerant, ut adfisterent, ut ei praesto essent, ut praesentiam commodarent tanti viri supremis; eos retinebat; iis vultu, nuxu, verbis significabat gratum sibi esse, quod adfissent. Qui vero, ut brevi alloquio, sive ob id ipsum, quod agebatur, sive ob aliud negotium, potius discederent; eos cum responso sedate placideque nihil turbatus dimittebat. Gronovius. Haec opposita connecturis Vertranii et Boethorii: quorum ille ut quique adfistere, hic ut cuique adfiteras.*

³ *Cum in Blaesum.] Mallem delata vocula, Cum Blaesum. Lipsius. Non ego. Memini enim id dictum, ut apud Livium l. 27, 1. ipse in Fulvii similitudinem nominis increpans: et l. 30, 20. in se quoque ac suum*

- 8 Relatum inde de ¹ P. Vitellio et Pomponio Secundo. A. V. illum indices arguebant, *claustra aerarii, cui praefectus* 784-
 A. C. *erat, et militarem pecuniam rebus novis obtulisse:* huic
 31. a Confidio, praetura functo, obiectabatur ² Aelii Galli
amicitia, qui, punito Seiano, in hortos Pomponii, quasi
fidissimum ad subsidium, per fugisset. neque aliud periclitantibus auxilium, quam ³ in fratrum constantia fuit, qui vades exstiteret. mox, crebris prolationibus, spem ac metum iuxta gravatus Vitellius, petito, ⁴ per speciem studiorum, scalpro, levem ictum venis intulit, vitamque aegritudine animi finivit. At Pomponius, multa morum elegantia, et ingenio inlustri, dum adversam fortunam aequus tolerat, Tiberio superstes
- 9 fuit. Placitum posthac, *ut in reliquos Seiani liberos adverteretur;* vanescente quamquam plebis ira, ac plerisque per priora supplicia lenitis. igitur portantur in carcerem, filius imminentium intelligens, ¹ puella adeo nescia, ut crebro interrogaret, *quod ob delictum, et quo traberetur? neque facturam ultra;* et, *posse se puerili* ² *verbere moneri.* Tradunt temporis eius auctores, *quia* ³ *triumvirali supplicio affici virginem*

sum ipsius caput exsecratum. Vide utrobique notas. Gronovius.

¹ P. Vitellio et Pomp. Sec.] Vitellius praetorius vir erat. de Pomponio vid. ad XI, 13.

² Vellii Galli amicitia.] Lege, Aelii cuius gentis cognomen Galus. Lipsius.

³ In fratrum constantia.] Suetonius ita narrat, ut de uno fratre modo dicat. Publius, inquit, post Praeturae honorem, in se Seiani confisus arreptus, et fratri in custodia datus, scalpro librario venas incidit: et obligari se passus, in eadem custodia morbo periit. Lipsius. adde ad VI, 3.

⁴ Per speciem studiorum.] Doctus enim fuit, et scripta reliquit. Tertullianus de anima: In Vitellii commensariis conditum est. Lipsius.

¹ Puella adeo nescia.] Illa ipsa

quae sponsa Claudii filio; ut hic notat Dio. Lipsius.

² Verbere moneri,] i. e. castigari, puniri. Sic obiurgari flagris Sueton. Oth. 2.

³ Triumvirali supplicio affici virginem.] Triumviri, qui alias ludices capitales, prorsus iidem Romae, qui undecimviri Athenis. Munus eorum praefesse ceteri, punire damnatos: itemque cognoscere de furtis admissisque servorum, aut eiusmodi villiorum capitum ad Maeniam columnam. Quod idem in Atheniensibus fuisse, disco ex Suida. "Ενδεκα, inquit, ἀρχὴ ἐν Ἀθήναις κατακρίνει τῶν ἐν τῇ δημοτηρίῳ κατακρίτων, ἡ δὲ ἀνάγοιτο οἱ κλέπται καὶ οἱ ἀνδραποδισαί. Nec ambigo quin Romanis exemplum inde. Alia de his habes apud Revard. 2. Var. et Fabrum, quae non recoquam ego. Sed cur ait inau-

nem inauditum habebatur, a carnifice, laqueum iuxta, compressam: exin obliſis faucibus, id aetatis corpora in Gemonias abiecta. Per idem tempus Asia atque Achaia exterritae sunt, acri magis, quam diuturno rumore, *Drusum, Germanici filium, apud Cycladas insulas, mox in continenti visum.* et erat iuvenis haud dispari aetate, quibusdam Caesaris libertis, velut agnitus, per dolumque comitantibus. Alliciebantur ignari, fama nominis, et promptis Graecorum animis ad nova et mira: *quippe elapsum custodiae, pergere ad paternos exercitus, Aegyptium aut Syriam invasurum,* fugebant simul, credebantque. iam iuventutis concursu, iam publicis studiis frequentabatur, laetus praesentibus, et inanium spe; cum auditum id Poppaeo Sabino. Is Macedoniae tum intentus, Achaiam quoque curabat. Igitur, quo vera, seu falsa anteiret, Toronaem Thermaeumque sinum praefestinas, mox Euboeam,

inauditum, virginem adfici triumphali supplicio, id est laqueo? Id quidem ira ceperim, quasi non simpliciter virginem dixerit, sed impubem investemque. Lex enim non tam virginitati ignotum cautumque voluit, quam aetati. Ita nec pueros interfici fas, nisi toga sumpra et relatos in viros. Hinc apud Dionem scriptum, a Triumviris in proſcriptione iuſſum puerum quemdam Togam virilem fumere, ut scilicet iure poſſet interfici, l. 47. καὶ ἄλλα τε, αἰτ, διὰ τὸ το πᾶλλὰ κεραινομένη, καὶ παιδικὸν τὸν ἐς ἐφίβου ἐσθῆτος, τὸ δὲ ἐκ ἐνδρας ἕδν τοῦδν κροδόνν. Appuleius 2. apol. de puero praecoci malicia. Hoc magis noxius, quod cum venia perui:osus est: et nondum poenae, iam iniuriae sufficit. Quam causam et hic subesse arbitror, ut compressa devirginateque mulier videretur et plena annis. Lipsius.

1 *Quippe lapsum custodiae.* Forſe, *elapsum.* Lipsius. Idem placet Rhénano, Faerno et aliis. Recte.

item *custodia* pro *custodiae*, quod est in veteribus omnibus. Id ego sequi non sum ausus, cum *elabi* etiam dativo iungatur, ut Lexica docent. Alioqui Tacitus libenter accusativum iungit, ut Ann. l, 61. Vnde suspicari poſſis, Tacitum scripsisse *custodias*, idque pro *custodiae* acceptum a Beroaldo. Sic Hist. III, 57. *locorum noſtitia custodiae Vitellii elapsum.*

2 *Es inanium spe.*] i. e. inani spe. Heinſius tamen ad Velleium II, 70. legendum putat *inanium specie* ex XIII, 8. *super experientiam sapientiamque etiam inanium specie validus.* sed ibi alia res. Hic vulgatum ferri poſſe arbitror.

3 *Achaiam quoque curabas.*] Ex decreto illo, libro 1. quo Achaiam et Macedoniae onera deprecantes levare proconsulari imperio, tradique Caesari placuit. Lipsius.

4 *Toronaem Thermaeumque sinum.*] Quorum ille ad Toronem Macedoniae urbem; hic iuxta Macedoniae, Axii fluvii receptor. Lipsius.

8 Relatum inde de P. Vitellio et P.

A. V. illum indices arguebant, *claustrum*

784.

A. C.

31.

a Confidio, praetura fuit

amicitia, qua, punito

fidissimum ad subsidium

clitantiibus auxili-

qui vades ex-

spem ac met-

speciem stu-

lit, vitam

nius, mi-

adversa

9

fuit.

adve-

ple-

ti-

7

si deum cognoscit.] Locus
inter mancos. Nec enim ubi, aut
quomodo deprehensus fugitivus
ille, narratum. Post *cognoscit*
ergo ponenda nota. Et statim scri-
be, *interrogato.* Lipsius. Immo
fama locus in MS. Cod. in ed. Be-
roaldi, ubi sic exhibetur, ut nunc
post Pichenam editur. Irreperat
vicio operarum *dixit se*, in ed.
Rhen. pr. Id secuti sunt Aldus,
Gryphius cet. Hinc difficultas, et
emendandi conatus. In Basileensi
Alciati quidem a. 1519. adhuc est
dixisse.

graeum Atticae

et Isthmi eva-

romanam coloniam,

sollertius interro-

M. Stano genitum: et,

discendisse navem, tamquam

haec Tiberio. neque

eius rei ultra comperimus.

discordia consulum erupit. nam

inimicitias, et foro exercitus,

opprimendos Sciani ministros,

ille, nisi lacefferetur, mode-

modo retudit collegam; sed, ut

ad disquisitionem trahebat.

Multaque patrum orantibus, ponerent odia in perni-

ciam itur, mansere infensi ac minitantes, donec ma-

gistratu abirent.

6 Neque nos.] At reppererunt

Zonaras et Dio, qui missum eum

ad Tiberium tradiderunt, Galigulae

nuptias Antii celebrantem.

Lipsius.

[*Noxium coni.*] Imitatur Sallu-

stium, qui *noxium* de eo dicit, qui

culpaе confors est. v. B. lug. 42.

ubi Cortius hunc locum laudare

non neglexit. Vfus est construc-

tione graeca. Livius latina IV, 15.

in Faliscos eodem noxios crimine.

CORNELII TACITI

AB

CESSV DIVI AVGVSTI

ANNALIVM

LIBER SEXTVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Tiberii arcanæ et foedæ libidines. Multorum accusationes: interque eos M. Terentii equitis R. cuius libera et egregia defensio inserta. L. Pisonis Praefecti urbis mors et funus: et per occasionem de origine eius maneris. et progressu. De Sibullarum carminibus recipiendis consultatio: et quæ in iis cautio. Seditio Romæ ob gravitatem annonæ. Germanici duæ filiae nuptum datae, L. Cassio, et M. Vinicio. Foeneratores accusati, repressæ usuræ. et liberalitate Caesaris fides multorum refecta. Iterum accusationes maiestatibus: et uno edicto omnes conscii Seianianæ coniurationis necati. C. Caesar Caligula Claudiam uxorem accipit: eius mores et callida simulatio in avum. Tiberii praefagium de Ser. Galba: et per causam eam de Matthematicis aliquid et Thrasullo. Drusi Germanici filii miseranda mors: item Agrippinae. Nerva Iureconsultus inedia voluntaria obiit. aliquot aliorum inlustrium mortes. Phoenix in Aegypto visus, et super ea veterum narrationes ac iudicia. Accusationes variae et mortes. Parthorum legati in urbem venere, ad novum regem petendum. et Tiberius unum, deinde alterum misit. L. Vitellius Orienti praefectus: eiusque ingenium: Proelia inter Armenios et Parthos. Artabanus regno exutus, et in Scythiam profugus, cui Teridates sufficitur Vitellii consilio et armis. At Romæ illustrium damnationes et mortes. Clitæ Cappadoces regi suo rebelles et repressi. Teridates rex dissidio procerum pellitur, et Artabanus in regnum iterum accitur. Romæ incendium atrox: quod Caesar liberalitate sua mitigavit. Tiberii deliberatio de successore: eiusque morbus et mors. Gestæ hæc annis circiter sex.

A. V. boeam, Aegaei maris insulam, et Piraeum Atticae
 784. orae, dein Corinthiense litus, angustiasque Isthmi eva-
 A. C. dit: marique alio Nicopolim, Romanam coloniam,
 31. ingressus, ⁵ ibi demum cognoscit, sollertius interro-
 gatum, *quisnam foret*, dixisse, *M. Silano genitum*: et
 multis sectatorum dilapsis, ascendisse navem, tamquam
 Italiam peteret. scripsitque haec Tiberio. ⁶ neque
 nos originem finemve eius rei ultra comperimus.
 II Exitu anni, diu aucta discordia consulum erupit. nam
 Trio, facilis capessendis inimicitiiis, et foro exercitus,
ut segnem Regulum ad opprimendos Sciani ministros,
 oblique perstrinxerat. ille, nisi lacefferetur, mode-
 stiae retinens, non modo retudit collegam; sed, *ut*
¹ *noxium coniurationis*, ad disquisitionem trahebat.
 Multisque patrum orantibus, ponerent odia in perni-
 ciam itura, mansere infensi ac minitantes, donec ma-
 gistratu abirent.

⁵ *Ibi demum cognoscit.*] Locus inter mancos. Nec enim ubi, aut quomodo deprehensus fugitivus ille, narratum. Post *cognoscit* ergo ponenda nota. Et statim scribe, *interrogato*. *Lipsius*. Immo sanus locus in MS. Cod. in ed. Berroaldi, ubi sic exhibetur, ut nunc post Pichenam editur. Irreperat vicio operarum *dixit se*, in ed. Rhen. pr. Id secuti sunt Aldus, Gryphius cet. Hinc difficultas, et emendandi conatus. In Basileensi Alciati quidem a. 1519. adhuc est *dixisse*.

⁶ *Neque nos.*] At reppererunt Zonaras et Dio, qui misum eum ad Tiberium tradiderunt, Caligulae nuptias Antii celebrantem. *Lipsius*.

¹ *Noxium coni.*] Imitatur Sallustium, qui *noxium* de eo dicit, qui culpae confors est. v. B. lug. 42. ubi Cortius hunc locum laudare non neglexit. Vfus est constructione graeca. Livius latina IV, 15. *in Faliscos eodem noxios crimine*.

C. CORNELII TACITI
 AB
 EXCESSV DIVI AVGVSTI
 ANNALIVM
 LIBER SEXTVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Tiberii arcanæ et foedæ libidines. Multorum accusationes: interque eos M. Terentii equitis R. cuius libera et egregia defensio inserta. L. Pisonis Praefecti urbis mors et funus: et per occasionem de origine eius muneris. et progressu. De Sibullarum crimibus recipiendis consultatio: et quæ in iis cautio. Seditio Romæ ob gravitatem annonæ. Germanici duæ filiae nuptum datae, L. Cassio, et M. Vinicio. Foeneratores accusati, repressæ usuræ. et liberalitate Caesaris fides multorum refecta. Iterum accusationes maiestatis: et uno edicto omnes conscii Seianianæ coniurationis necati. C. Caesar Caligula Claudiam uxorem accipit: eius mores et callida simulatio in avum. Tiberii præfagium de Ser. Galba: et per causam eam de Mathematicis aliquid et Thrasullo. Drusi Germanici filii miseranda mors: item Agrippinae. Nerva Iureconsultus inedia voluntaria obiit. aliquot aliorum illustrium mortes. Phoenix in Aegypto visa, et super ea veterum narrationes ac iudicia. Accusationes variae et mortes. Parthorum legati in urbem venire, ad novum regem petendum. et Tiberius unum, deinde alterum misit. L. Vitellius Orienti praefectus: eiusque ingenium: Proelia inter Armenios et Parthos. Artabanus regno exutus, et in Scythiam profugus, cui Teridates sufficitur Vitellii consilio et armis. At Romæ illustrium damnationes et mortes. Clitæ Cappadoces regi suo rebelles et repressi. Teridates rex dissidio procerum pelitur, et Artabanus in regnum iterum accitur. Romæ incendium atrox: quod Caesar liberalitate sua mitigavit. Tiberii deliberatio de successore: eiusque morbus et mors. Gestæ hæc annis circiter sex.

CN. DOMITIO. M. FVRIO CAMILLO
 SER. SVLPICIO GALBA. L. CORNELIO SVLLA
 PAVLLO FABIO. L. VITELLIO
 G. CESTIO GALLO. M. SERVILIO RVFO
 Q. PLAVTIO. SEX. PAPINIO
 CN. ACERRONIO. C. PONTIO
 COSS.

I
 A. V.
 785.
 A. C.
 32.

n. ¹ Domitius, et ² Camillus Scribonianus consularum inierant, cum Caesar, tramisso, quod Capreas et Surrentum interluit, freto, Campaniam praelegebat, ambiguus, an urbem intraret; seu, quia contra destinaverat, speciem venturi simulans: et saepe in propinqua ³ degressus, aditis ⁴ iuxta Tiberim hortis, saxa rursum et solitudinem maris repetiit, pudore scelerum et libidinum: quibus

¹ *Cn. Domitius.*] Initium sexti libri arbitrario hic iure constitui, non certo. Cui enim probes tantam vim rerum, quantam dixi, triennique gesta uno libro cum sequentibus inclusa fuisse? Secrevis igitur, non quia liqueret mihi initium in his demum verbis faciendum: sed quia magnitudinem resque gestas aestimanti, ita videbatur. Denique ut scires saltem, hunc vulgo quintum librum in duos esse tribuendum. *Lipsius.*

² *Camillus Scribon.*] Ex h. l. Camillum hunc Consulem ordinarium merito faciunt Pagius in Crit. Baron. ad h. a. et Norisius in Ep. Consulari (T. II. opp. p. 364.) quem sequitur, motus inscriptione antiqua (ap. Gruterum p. 1087.) Bernardus in Antiquis. Cularonensibus c. 5. p. 95. F. I. Thef. Inscr. Mur. Alii Fastorum concinnatores suffectum faciunt.

³ *Digressus.*] Hic quoque *degressus* legendum ex iis, quae saepe viri docti de horum verborum discrimine docuere. vid. ad IV, 74. Sic infra c. 30. in *insulas deposti*, non *dimosti*.

⁴ *Iuxta Tiberim hortis.*] Hortos Caesaris accipio, de quibus Horat.

Trans Tiberim longe cubas is prope Caesaris hortas.

li vicini Naumachiae fuerunt, siquidem eadem de re Suetonius Tiber. c. 72. *Bis omnino toto secessus tempore Romam redire conatus, semel triremi usque ad proximas naumachiae hortos subvectus est, disposita statione per ripas Tiberis, quae obviam procedentes submoveres.* Vide iis de hortis et Sueton. Iulio cap. 83. *Lipsius.*

quibus adeo indomitis exarferat, ut, more regio, pubem ingenuam stupris pollueret. nec formam tantum et decora corpora, sed in his modestam pueritiam, in aliis imagines maiorum, incitamentum cupidinis habebat. tuncque primum ignota ante vocabula reperta sunt, ¹ *sellariorum et spintriarum*, ex foeditate loci, ac multiplici patientia. praepositique servi, qui quaererent, pertraherent, dona in promptos, minas adversum abnuentes: et si retinerent propinquus, aut parens, vim, raptus, suaque ipsi libita, velut in captos, exercebant. At Romae, principio anni, quasi recens cognitis Liviae flagitiis, ac non pridem etiam punitis, atroces sententiae dicebantur, ² in effigies quoque ac memoriam eius: et *bona Sciani ablata aevario, ut in fiscum cogerentur*, ³ tamquam referret. Scipiones haec, et Silani, et Cassii, iisdem ferme, aut paululum immutatis verbis, adseveratione multa censebant: cum repente Togonius Gallus, dum ignobilitatem suam magnis nominibus inferit, per deridiculum auditur. Nam principem orabat, *deligere senatores, ex quis viginti, sorte ducti, et ferro accincti, quotiens curiam inisset, salutem eius defenderent.* crediderat nimirum epistolae, *subsidio sibi alterum ex consulibus poscentis, ut tutus a Capreis urbem peteret.* Tiberius tamen, ludibria seriis permiscere solitus, egit ³ gratis bene-

A. V.
785.
A. C.
32.

¹ *Sellariorum et spintriarum.*] Vide si libet Suetonium Tiber. c. 43. et Turnebum l. 5. cap. 1. Qui tamen non satis explicant, cur Sellarii dicti a foeditate loci. Sed ego non violo te Pudor. *Lipfius.* v. Interpretes ad Suet. l. c.

² *In effigies quoque ac memoriam eius.*] Cerebra talium mentio: dicite semel hunc morem, si placet, e nostro Excurfu, in *A. Lipfius.*

³ *Tam retulere Scipiones.*] Steigmatias locus non frustra. Desunt enim quaedam. Vel hoc argumento, quod retulisse Scipiones dicit. & relatio Consulatum erat, censio tantum Senatorum. Possit si forte, *Corn. Tac. T. I.*

legi *ut in fiscum cogerentur* *coff. retulere.* Scipiones haec, et Silani et Cassii, etc. Sed ut rectum sit, non sanatum vulnus. *Lipfius.* Sed postea, cognita lectione Codicis MS. unicus *tam referret Scipiones*, quam Beroaldus mutavit in *tum retulere*, correxit *tamquam referret* in Dis-punctionibus notarum Mirandulani Codicis: quam emendationem Pichena in textum recte recepit. *Vere Lipfius et Pichena*, addit Gronovius, *ceteri nugantur.* Eas nugae commemorare non est necesse.

³ *Gratis.*] Sic MS. Beroaldus, Alciatus, Rhenanus: Aldus *grateis*, alii *grasias.* Illud post haec. Gronovium restituimus.

D d

4 Hou-

A.V. benevolentiae patrum: *sed quos omitti posse? quos deligi? semper ne eosdem? an subinde alios? et*⁴ *honoribus perfunctos, an iuvenes? privatos, an e magistratibus? quam deinde speciem fore, sumentium in limine curiae gladios? neque sibi vitam tanti, si armis tegenda foret.* Haec adversus Togonium, verbis moderans: ⁵ *neque ultra abolitionem sententiae suadere.*

3 At Iunium Gallionem, qui censuerat, *ut praetoriani, actis stipendiis, ius apiscerentur*¹ *in quatuordecim ordinibus sedendi,* violenter increpuit; velut coram rogitans, *quid illi cum militibus?*² *quos neque dicta imperatoris, neque praemia nisi ab imperatore accipere par esset. reperisse prorsus, quod divus Augustus non providerit. an potius discordiam et seditionem a satellite Seiani quaesitam? qua rudes animos nomine honoris ad corrumpendum militiae morem propelleret.* hoc pretium Gallio meditatae adulationis tulit, statim curia, deinde Italia exactus: et quia incusabatur facile toleraturus exilium, delecta Lesbo, insula nobili et amoena, retrahitur in urbem,³ custoditurque domibus

4 *Honoribus perfunctos, an iuvenes?*] Quidam ergo in Senatu, honoribus nondum functi. Quod manavit ab Augusto: *qui liberis Senatorum, quo celerius reip. adfuescerent, proventus virili togae latum clarum inducere, et Curiae interesse permisit.* ait Sueton. Aug. c. 38. Tacitus Annal. 13. *Iulius Montanus Senatorii ordinis, sed qui nondum honorem capessisset.* Plura ibi. *Lipsius.* Enimvero semper putem in Senatu lectos quosdam, nondum ullo honore functos.

5 *Neque ultra abolitionem sententiae suadere.*] Hoc est, nihil aliud praeter sententiae abolitionem, suavit: nec eo ulterius progressus est, ut recte Pichena.

1 *In quatuordecim ordinibus sedendi.*] Tamquam equites essent. Causam sententiae sumpsit a Primitivibus, qui functi militia. Equites censebantur. Simile voluit in

Praetorianis. Vide me in Milit. lib. 2. Dial. 8. *Lipsius.*

2 *Quos neque dicta Imperatoris.*] *Flaeret sententia, fortasse explicanda, si legas: dicta non Imperatoris: negatione inserta.* *Lipsius.* Sed post delendam vocem *Imperatoris* censuit, quod etiam visum Grotio. *Rhenano* aliisque placet: *neque dicta nisi imperatoris.* in his etiam Grotio, qui tamen alterum praefert.

3 *Custoditurque domibus magistratum.*] Praeter carcerem et custodiam militarem, custodia alia duplex: apud Magistratus, et apud vades. Apud Magistratus, cum reus Consul, Praetori, Aedili (interdum et Senatori, etiam non e Magistratu) committebatur, quod non nisi in reis illustrioribus uturparum, eaque custodia libera dicta. *Sallustius* in *Catilinario*: *Senatus decrevit uti abdicato magistratu Lentulus itemque ceteri in liberis*

c. 10.

bus magistratuum. Iisdem litteris Caesar + Sextium A. V. Paconianum, praetorium, perculit, magno patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium secreta riman-⁷⁸⁵⁻tem, delectumque a Seiano, cuius ope dolus C. Caesari pararetur. quod postquam patefactum, prorupere ³²⁻ concepta pridem odia, et summum supplicium decernebatur, ni professus indicium foret. Ut vero ⁴ Latinium Latiarem ¹ ingressus est, accusator ac reus

D d 2

iuxta

custodiis haberentur. itaque Lentulus P. Lentulo Spintberii, qui tum aedilis erat, Cestegus Q. Cornificio, Siatilius C. Caesari, Ceparius Cn. Terentio Senatori traduntur. Cicero in Bruto: Domi teneamus eam septam liberali custodia. quasi si alia illa servilis. Iulius Firmicus: In custodia quandoque, sed libera exponetur. Et hinc haec Libera, digniorum tantum et plerumque Senatorum. Hieronymus contra Vigilantium: Sicut ergo non tetro aliquo carcere, sed amoena et libera custodia, tamquam patres quidam ordinis Senatorii. Dio optime lib. 58. de Asinio Gallo: qui hanc custodiam φυλακὴν ἰδιωτικὴν vocat, id est liberam et sine vinculis. additque, πρὸς τὴν γὰρ τῶν ἀπὸ θανάτου ἐπιφεύγοντων, ἔξω τῆς τῶν Τιβαρηνῶν ἀρχῆς. Τῶτα γὰρ πρὸς τὴν ἐκαταγῶν ἰσχυρὰ ἔχον, ἴνα μὴ φέγγῃ, ἢ μὴ Δι, ἀλλ' ἵνα μὴ ταλαυτίου. Id est, Custodiebaturque semper a Consulibus, nisi cum Tiberius Consul esset, tunc enim a Praetoribus observabatur, non hercle ne effugere, sed ne mori possent. Sidonius 1. Epist. de Arvando: In Capitolio custodiebatur a Flavio Afellio hospite, Comite sacrorum largitionum. Custodia apud vades, cum eorum periculo fideiussoribus reus tradebatur. Tacitus lib. 5. Nec aliud periclitantibus subsidii, quam in constantia fratrum fuit, qui vades existere. Clariusque de eadem re Suetonius Vitell. cap. 2. Publius post Praeturae honorem inter Seiani conficius arreptus, et in custodiam fracti da-

tus. Vlpianus l. 1. De custod. reorum: De custodia reorum aestimare Proconsul solet, utrum in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, an fideiussoribus committenda. Symmachus l. 1. Epist. Statui ut Felix vadibus, qui Fulgentio non essent cogniti, traderetur. Lipsius.

4 Sextium Paconianum.] Sextius Paconianus scribitur infra: Nec disparis Trebellieni Rufi et Sextii Paconiani exiis. Lipsius.

5 Per idem odia.] Emendo, concepta pridem. Lipsius. Sic etiam Faernus et Pichena. Salinerium, per idem explicantem, iisdem de causis, nugari, vere iudicat Gronovius.

1 Ingressus est accusator Acrius.] Restitui non male, aggressor est, accusator ac reus iuxta inoisi. Paconius et Latiaris odiorum duo nomina. Itaque gaudium patrum fuit percusso Paconio a Caesare: gaudium alterum nominato ab eo indice, Latiari. Lipsius. Ac reus probant et alii, receptumque a Pichena et sequentibus editoribus: ingressus servatum: recte. Sallustius, B. lug. 28. extr.: Calpurnius acriter Numidiam ingressus est, multos mortales et urbes aliquas pugnando capis: ubi Codd. quidam aggressus. Opportune ibi Cortius attulit locum Iustini XLI, 4. cum praedonum manu Partbos ingressus: ubi itidem Tan. Faber volebat aggressus. quamquam video, et ibi, et hic de motu capi posse: nam etiam Partbos interpretari licet fines

Part-

A.V. benevolentiae patrum: *sed quos omitti posse? quos deligi? semper ne eosdem? an subinde alios? et⁴ honoribus perfunctos, an iuvenes? privatos, an e magistratibus? quam deinde speciem fore, sumentium in limine curiae gladios? neque sibi vitam tanti, si armis regenda foret.* Haec adversus Togonium, verbis moderans: ⁵ neque ultra abolitionem sententiae suadere.

3 At Iunium Gallionem, qui censuerat, *ut praetoriani, actis stipendiis, ius apiscerentur¹ in quatuordecim ordinibus sedendi,* violenter increpuit; velut coram rogicans, *quid illi cum militibus? quos neque dicta imperatoris, neque praemia nisi ab imperatore accipere par esset. reperisse prorsus, quod divus Augustus non providerit. an potius discordiam et seditionem a satellite Sciani quaestam? qua rudes animos nomine honoris ad corrumpendum militiae morem propelleret.* hoc pretium Gallio meditatae adulatationis tulit, statim curia, deinde Italia exactus: et quia incusabatur facile toleraturus exsilium, delecta Lesbo, insula nobili et amoena, retrahitur in urbem, ³ custoditurque domibus

4 *Honoribus perfunctos, an iuvenes?*] Quidam ergo in Senatu, honoribus nondum functi. Quod manavit ab Augusto: *qui liberis Senatorum, quo celerius reip. adfinescerent, protenus virili togae latum clavum inducere, et Curiae interesse permisit.* ait Sueton. Aug. c. 38. Tacitus Annal. 13. *Iulius Montanus Senatorii ordinis, sed qui nondum honorem capeisset.* Plura ibi. *Lipsius.* Enimvero semper putem in Senatum lectos quosdam, nondum ullo honore functos.

5 *Neque ultra abolitionem sententiae suadere.*] Hoc est, nihil aliud praeter sententiae abolitionem, suavit: nec eo ulterius progressus est, ut recte Pichena.

1 *In quatuordecim ordinibus sedendi.*] Tamquam equites essent. Cassam sententia sumpsit a Primi-pilaribus, qui functi militia. Equites censebantur. Simile voluit in

Praetorianis. Vide me in Milit. lib. 2. Dial. 8. *Lipsius.*

2 *Quos neque dicta Imperatoris.*] Maeret sententia, fortasse explicanda, si legas: *dicta non Imperatoris:* negatione inserta. *Lipsius.* Sed post delendam vocem *Imperatoris* censuit, quod etiam visum Grotio. Rhenano aliisque placet: *neque dicta nisi imperatoris.* in his etiam Gruslotio, qui tamen alterum praefert.

3 *Custoditurque domibus magistratum.*] Praeter carcerem et custodiam militarem, custodia alia duplex: apud Magistratus, et apud vades. Apud Magistratus, cum reus Consuli, Praetori, Aedili (interdum et Senatori, etiam non e Magistratu) committebatur, quod non nisi in reis illustrioribus uturpatum, eaque custodia libera dicta. Sallustius in Catilinario: *Senatus decrevit uti abdicato magistratum Lentulus itemque ceteri in liberis*

c. 10.

bus magistratum. Iisdem litteris Caesar ⁴ Sextium A. V. Paconianum, praetorium, perculit, magno patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium secreta riman-tem, delectumque a Seiano, cuius ope dolus C. Caesari pararetur. quod postquam patefactum, prorupere ⁵ concepta pridem odia, et summum supplicium decernebatur, ni professus indicium foret. Ut vero Latinium Latiarem ¹ ingressus est, accusator ac reus

D d 2

iuxta

custodiis haberentur. itaque Lentulus P. Lentulo Spintberii, qui tum aedilis erat, Cestegus Q. Cornificio, Siatilius C. Caesari, Ceparius Cn. Terentio Senatori tradantur. Cicero in Bruto: Domi teneamus eam septem liberali custodia. quasi si alia illa servilis. Iulius Firmicus: In custodia quandoque, sed libera exponetur. Et sine haec Libera, digniorum tantum et plerumque Senatorum. Hieronymus contra Vigilantium: Sicut ergo non tetro aliquo carcere, sed amoena et libera custodia, tamquam patres quidam ordinis Senatorii. Dio optime lib. 58. de Asinio Gallo: qui hanc custodiam φυλακὴν ἰδιωτικὴν vocat, id est liberam et sine vinculis. additque, πρὸς τὴν γὰρ τῶν ἀπὸ θανάτου ἐκφυγόντων, ἔξω τῆς τῆ Τιβερίου ἀρχῆς. Τῶν γὰρ πρὸς τὴν ἐκαταγῶν ἰσχυρὰν, ἴνα μὴ φύγῃ, ἢ μὴ ΔΙ, ἀλλ' ἴνα μὴ ταλαυτίου. Id est, Custodiebaturque semper a Consulibus, nisi cum Tiberius Consul esset, tunc enim a Praetoribus observabatur, non hercle ne effugere, sed ne mori posset. Sidonius 1. Epist. de Arvando: In Capitolio custodiebatur a Flavio Afellio hospite, Comite sacrorum largitionum. Custodia apud vades, cum eorum periculo fideiussoribus reus tradebatur. Tacitus lib. 5. Nec aliud periclitantibus subsidii, quam in constantia fratrum fuit, qui vades existere. Clarusque de eadem re Suetonius Vitell. cap. 2. Publius post Praeturae honorem inter Seiani confcios arreptus, et in custodiam fracti da-

tus. Vlpianus l. 1. De custod. reorum: De custodia reorum aestimare Proconsul solet, utrum in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, an fideiussoribus committenda. Symmachus l. 1. Epist. Statui ut Felix vadibus, qui Fulgentio non essent cogniti, traderetur. Lipsius.

4 Sestium Paconianum.] Sextius Paconianus scribitur infra: Nec disparis Trebellieni Rufi et Sextii Paconiani exitus. Lipsius.

5 Per idem odia.] Emendo, concepta pridem. Lipsius. Sic etiam Faernus et Pichena. Salinerium, per idem explicantem, iisdem de causis, nugari, vere iudicat Gronovius.

1 Ingressus est accusator Acrius.] Restitui non male, aggressus est, accusator ac reus iuxta inoffi. Paconius et Latiaris odiorum duo nomina. Itaque gaudium patrum fuit percusso Paconio a Caesare: gaudium alterum nominato ab eo indice, Latiari. Lipsius. Ac vult probant et alii, receptumque a Pichena et sequentibus editoribus: ingressus servatum: recte. Sallustius, B. lug. 28. extr.: Calpurnius acriter Numidiam ingressus est, multos mortales et urbes aliquas pugnando capit: ubi Codd. quidam aggressus. Opportune ibi Cortius attulit locum Iustini XLI, 4. cum praedonum manu Partbos ingressus: ubi itidem Tan. Faber volebat aggressus. quamquam video, et ibi, et hic de motu capi posse: nam etiam Partbos interpretari licet fines

Pac-

A. V. iuxta invisī, gratissimum spectaculum praebebatur.
 785. Latiaris, ut retuli, praecipuus olim circumveniendi
 A. C. Titii Sabini, et tunc luendae poenae primus fuit. In-
 32. ter quae Haterius Agrippa consules anni prioris in-
 vasit, *cur mutua accusatione intenta, nunc filerent?*
metum prorsus et noxiam conscientiae pro foedere
haberi: at non patribus reticenda, quae audivissent.
 Regulus, *manere tempus ultionis, seque coram princi-*
pe exsecuturum: Trio, *aemulationem inter collegas, et*
si qua discordes iecissent, melius oblitteri, respondit.
 Urgente Agrippa, ³ Sanquinius Maximus, e consula-
 ribus, oravit senatum, *ne curas imperatoris conquestis*
insuper acerbitatibus auferent: sufficere ipsum statuen-
dis remediis. sic Regulo salus, et Trioni dilatio exitii
 quaesita. Haterius invisior fuit, quia somno, aut li-
 bidinosis vigiliis marcidus, et ob segnitiam, quamvis
 cru-

Parthorum. Sed omnino *ingredi* pro *aggrēdi* dicitur, etiam ap. Ci-
 cer. de Senect. 4. Acad. IV, 6. v. Burm. ad Virg. G. II, 175. Simile
 infra c. 16. *magna vis accusatorum*
in eos intrupit: quod proprie dicitur
 de iis, qui infestis armis imperum
 faciunt in fines. Si quis
 putet, Tacitum in mente habuisse
 locum Sallustii, possit etiam con-
 iicere: *ut vero L. L. i. e. accusator*
acrius, iuxta invisum, g. f. p.
 Ita non opus, mox emendare *prae-*
bebant, quod Lipsio in Disputationibus placet, et Mureto ac Piche-
 nae: aut cum Acidalio transpone-
 re verba: *ingressus est, gratissimum*
spectaculum praebebatur, accusator
ac reus iuxta invisī.

2. *Metum prorsus et noxiam.* Si
 examinas, stabis a Groslostio le-
 gente: *noxae conscientiam.* Ego
 etiam velim, *habere,* non *haberi:*
 sententia volente. Lipsius. MS.
 Beroaldus, Alciatus *noxiam,* quod
 verum puto. Primus muravit Rhe-
 nanus, quem secutus est Aldus,
 Gryph. cet. Pichena etiam conicit
noxiam conscientiam. Si hoc licet,
 malim et *obnoxiam conscientiam:*

nam ob potuit absorberi a praecedente copula. *Obnoxia conscientia* est huius, qui sibi male conscius, non audent alterum offendere, ne ab ipso prodatur, ne ipse in periculum incurrat. nam tales homines *obnoxios* dici, satis hodie notum est. v. Gron. ad Senec. de Ira III, 8.

3. *Sanquinius maximus.*] Verius ut grandiori littera notes, *Sanquinius Maximus,* ut sit eius gentis cognomen. Nam maximum aevum inter Consulares fuisse, non placet, nec verum est. Consul enim susceptus demum fuit ante annos quattuor, Urbis anno DCCLXXXI. Praefectum urbis eum fuisse comperior sub Caio, ex Dionis corruptis verbis, libro 59. *Τριάντου δὲ δὲ ἡμέρας ἔργε,* (Caius videlicet) *καὶ τοὶ Ἀνδρῶν Ἀπρῶν τῶ συνάρχοντι ἔξ ὧν τὰς ἐπιπέρας, καὶ αὐτῶ Σαβίνου Μάξιμου πολιάρχῶν διέτετο.* scribe, *Σανκίνιος,* et hunc cape, qui tunc Praef. urbi et secundum Consul. Praefuit et inferiori Germaniae, ex Tacito lib. II. *Cbauci nulla dissensione domi, et morte Sanquiniit aliteres.* Lipsius. *Nox quaesita v. IV, 08.*

crudellem principem non metuens, illustribus viris
perniciem, ⁴ inter ganeam ac supra, meditabatur.
Exin Cotta Messallinus, saevissimae cuiusque senten- ⁵
tiae auctor, eoque inveterata invidia, ubi primum fa- ^{A. V.}
cultas data, ¹ arguitur pleraque: C. Caesarem, ² quasi ^{785.}
incestae virilitatis, et cum ³ die natali Augustae ^{32.}

Dd 3

⁴ inter

⁴ *Inter ganeam ac supra.*] Sic MS. Cod. pro quo, errore operarum, apud Alciatum *ganeum*: quod secuti sunt omnes, usque ad Pichenam, qui verus restituit.

¹ *Arguitur pleraque C. Caesarem.*] Ne hunc quidem locum, ex Aejilicio edicto, perhibeo sanum integrumque. Remedium aliquod, si legas: *Arguitur pleraque, C. Caesarem quasi incestae virilitatis, et cum die natali Augustae inter sacerdotum epularetur, novendialem eam caenam dixisset*, ut, inquam, *et dixisset*, reduces etiam ad priora, statimque eodem exemplo legas, *addidisset*. Sed merito ut haec, cum Aristophane, sit *ovvov iavveta*. Lipsius. *Pleraque*, ut saepe, multa. Crimina plurima in eum sunt congeita, velut etc. Reliqua Lipsii coniectura sane non magis alius, quam ipsi placet. Melius Muretus, Vrinus, Acidalius: *arguitur pleraque in C. Caesarem* etc. Nam *et in* non raro a praecedentae *que* in libris absorptum est, et hic additum, sensum commodum facit. Sed non negem mihi valde blandiri Freinshemianam rationem: *Caiam Caesarem, quasi incertae virilitatis, dixisse*. Exemplis ab eo allatis ex Homer. II. β. 235. Sueton. Caes. 49. et Xiphilino, addas accommodatissimum e Ciceroe de Orat. II, 68. *Cum Q. Opimius consularis, qui adolescentulus male audisset, festivo homini Egilio, qui videretur mollior, nec esset, dixisset: Quid tu, Egilia mea, quando ad me venis cum tua colu et larva? Non potes, inquit, audeo, nam me ad famosas mater venis accedere.* add. Suet. Calig. 36. Non

dubito ita Tacitum scripsisse. Idem placet Ryckio, a quo etiam locum Ciceronis iam allatum video, isemque I. F. Gronovio ad Senec. de Vir. Beat. c. 13, qui praeter locum Ciceronis, alium similem ex Aegesippo de Exc. Hierosol. I, 31. affert. Et sic licebit legere *et C.* quod est in MS. et edd. prioribus ad Lipsianas usque, etiam Ryckiana, et lac. Gronovii.

² *Quasi incestae virilitatis.*] Constabit sententia iocuaeque, *Incertae virilitatis*. Arque ita scribe. sic alibi. *Abdus ademptae virilitatis*. Notat autem Caligulam quasi ambigue virum, quique, ut Duetonius ait, pudicitiae neque suae neque alienae pepercerit. Infra: *Sive composueras, quaedam in C. Caesarem ut impudicum, sive factu habitu fides*. locus aliquis in verbis, quasi dicas Androgynum eum fuisse, *ἀνδρογύνην ἀφροδίτην τρεβήσων*. Lipsius.

³ *Die natali Augustae.*] Immo vero, *Augusti*. Liviae quidem natalem post mortem eius epulo ludisve celebratum, non ianonio. Nec vero Tiberius, alias haud pronus in matrem, id permisit: cum etiam minores quosdam honores, a Senatu ei decretos, vetuerit abrogare. Dionem vide, ubi de iis, quae Liviae decreta: verbum nullum de natali. At de Augusti certum est: cuius vitalis dies annuis ludis epulisque celebrat. Repete eas, quae scripti, de Augustalibus ludis ad I. I. Lipsius. Recepit in textum Pichena. Verum puto: etsi non ignoro, etiam viva natalem celebrari potuisse, ut Seiani ap. Dionem Lib. 58. p. 622.

⁴ *Inter*

A.V. ⁴ inter sacerdotes epularetur, *⁵ novendialem eam

785.

A.C.

coe-

32.

4. Inter sacerdotes epularetur.] Observa ergo illo die epulum fuisse, et, ut apparet, per collegia. Dio auctor, Senatores tunc convivatos in Capitolio lib. 54. τὰ γυναικεία, inquit, τὸ Ἀθύηον ἢ ἱελαὸς ἢ τὸ Ἀντωνίου κατὰ τρατηγῶν, καὶ ἰπποδρομῆς καὶ σφαιρῶν ἐπιβολῶν ἐπέτασσεν. Καὶ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ καὶ ἐπιπέδῳ καὶ τῆν βυλλῶν, κατὰ δόγμα αὐτῆς, εὐχέλων: Natalem Augusti Iulius Antonii filius, tunc Praetor, celebravit Circensibus et Venatione. Senatum etiam et ipsum Augustum, ex decreto patrum, epulo excepit in Capitolio. Videtur idem scriptor hoc Convivium extendere ad vulgus etiam hominum, libro eodem infra: Καὶ αὐτῶν, διὰ τοιαῦτα καὶ διὰ τῆλλα, ἀνδραίας τε ἐν συνταλαίαις ἐπέτασσεν, καὶ τῶν, τοῖς τε ἀθύροις καὶ ταῖς ἀνάνδροις καὶ συνδιεξοδαῖς τοῖς ἕλλησι, καὶ συνδαίπνεσι ἐν τοῖς γυναικείοις αὐτῶν, δόνοι. Et ipsum (Augustum) ob haec et alia merita, cum statuis ex aere collato honorarunt, tum etiam isto, quod permiserunt, ut ii, quibus uxor non esset aut quibus vir deesset, spectare nihilominus una cum aliis et convivari in Natali eius possent. Sed fallor; aut hoc de iis tantum, qui quaevis Senatorii gradus. Post Principes servarunt, imo laetitiam eius diei etiam auxerunt. D. maximus quaedam mihi suppeditat sine praevocatione non omittenda, Sermone in Vigiliis Natalis Domini. Laetitia quanta sis, inquit, quantumque concursus cum Imperatoris mundi istius Natalis celebrandus est, bene nascis. quemadmodum Duces eius et Principes, omnes etiam militantes, accurati sericis vestibus, accincti operosis cingulis auro fulgente preciosis, ambiant solito nitidius in conspectu regis incedere. Ex paullo posterioribus: Deinde, quis in die Natalis sui seint cum largum futurum ac donatum plurima vel

ministris suis, vel bis qui in domo eius abiecti putantur et viles: tanta prius thesauros eius replere divitiarum varietate festinans, ut in quantum erogare volueris, intantum praerogatio copiosa non desit, et ante voluntas donandi deficiat quam substantia largiendi. Haec autem ideo sollicitae faciunt, quia maiorem sibi remunerationem pro hac sollicitudine sperant futuram. Quibus in postremis, nota mihi morem donandae stipis Principi; natum, ut opinor, ex more Augusti, qui Kalendis, et alias, solitus largher munera capere et dare. Lipsius.

5 * Novendialem eam caenam.] Causam ioci paullo altius petendum. Mortuis, ritu Romano, non ante diem nonum parentabatur. Tunc iis iusta, ludi, epulae, inscriptio, et funeri finis. Donatus Phormione: In nuptiis septimus dies iusturationem vori habet, ut in funere nonus, quo parentalia concluduntur. Poëtae alludunt. Ut Virgil.

Praeterea si nona diem mortalibus alium

Auroa exulteris.

Ut Statius in Archemori funere:

Roscida iam novies caelo dimiserat astra

Lucifer.

Et ab ea mente Iustinianus in Novella quadam scribit, in nonum diem fieri μνήμας defunctorum. Gloufæ: Novendialia, ἑνωσὶς τε καὶ ἀθύρματα. Augustinus in Genesim: Nescio utrum inveniantur alicui sanctorum in scripturis celebratum esse luctum novem dies, quod apud Latinos Novendial appellatur. Nono ergo illo die, praeter alia, caena funebris epulaeque. Iulius Obsequens: In sacro Novendiali caena deae posita, a cane adesa, atque quam delibaretur. etsi ambigo, an id ad sacrum Novendiale referendum; quod solitum fieri (insistit) Tullius rex, de quo Livius abunde

de

coenam dixisse: ⁶ querensque de potentia M: A. V.
Dd 4 ⁷ Lepidi, ⁷⁸⁵ A. C.

32.

de lib. 1.) post lapidum imbrem. Tertull. de Testimonio animae: *Vocas securus mortuos, si quando extra portam cum obsoniis et mattiis (aliquid Suidas in ΜΑΛΙΤΤΑ) tibi potius parentans ad busta cedis, aut a buillis dilutior redis.* Idem de Resurrectione carnis: *At ego magis ridebo vulgus tunc quoque, cum ipsos, defunctos atrocissime exurit, quos postmodum gulosissime nutrit: iisdem ignibus et promerens et offendens.* Eam vocat Appuleius Caenam feralem libro 4. Flbrid. *Procul igitur faces abigerent, procul ignes amolirentur, caenam feralem a tumultu ad mensam referrent.* Et Iuvenalis,

— dimidius confRICTUS gammarus ovo

Ponitur, exigua feralis caena patella.

Vbi nota ova (quia adhiberi ad lustrationem solita) videri in eiusmodi caenis tralatitica fuisse, uti lentem et salem: ἀνομήθη τρυμαίος πίσιμα, καὶ προσθέτουται ταῖς νέουσι, ait in Crasso Plutarchus. Licet in Appiani Parth. eadem narrantis, *quibus καὶ μάζαν*, lentem et libum. Sane certos quosdam cibos proprios fuisse huic mortuali caenae, docet etiam Xiphilinus in Domitiano, ubi de simulacro illo sepulchrali epulo: *καὶ μετὰ ταῦτα πάνθ' ἕα παρ' ἐν ταῖς ἐναγισματικαῖς θυγίξεται, καὶ ἐκείνοις μέλινα ἐν ἀνάστασιν ἑμολίος προσενέχθη.* Hanc caenam Silicernium vocatam, docent Nonius, Festus, et Tertullianus: *Quo differt ab epulo Iovis siliacernium? a simpulo obba? ab aruspice pollincor?* Hunc morem transisse ad Christianos, etiam Augustinus narrat, et leviter excusat, De civit. Dei lib. 9. cap. ult. *Quicumque, inquit, epulas suas eo (ad sepulchra martyrum) deserunt: quod quidem a Christianis melioribus non fit, et in plerisque terris*

nulla est talis consuetudo: tamen quicumque id faciunt, eas cum apposuerint, orant, et inserunt ut vescantur. Ex lib. 6. Confess. cap. 2. de matre sua. *Cum ad memorias sanctorum, sicut in Africa solet, pulres, et panem et merum attulisset. addit mox, vetitum ab Ambrosio, quod illa parentalia superstitioni gentium essent simillima.* Paullini locum huic rei subtexo, in Felicis Natali 9.

— ignoscenda tamen puto talia, parvis

Gaudia quae ducunt epulis, quia mentibus error

Inrepsit rudibus: nec tantae conscia culpae

Simplicitas pietate cadit, male credula sanctos

Perfusus balante mero gaudere sepulchris.

Vbi rusticulos suos in Italia excusat, quod usi vel abusi per simplicitatem, veteri gentiliū more, ad sepulchrum ipsum D. Felicis. Legam, pietate caret. Ad eas ergo novendiales epulas hic allatum. et cum natalis Augusti celebraretur, dies laetus auctorque vitae, videri sibi Cotta ferales potius eas epulas dixit: sive, quia ille natus, exitii causa multis; sive quia ante novem forte dies, multi a Tiberio animadversis interfectique. Quod placet. et mirum si exciderit is incus (verior liberiorque, quam ut Cottam deceat) post stragem Seiani. Non ab simile Plauti illud:

Cocus ille novendialis est, in novum diem

Solet ire cocum.

id est, Feralis novendialisque, et qui mortuis tantum parat in caenam. ut praecit nobis bene Festus. Lippius.

6 Querensque de potentia.] Sic bene ex MS. restituit Pichena, pro vulgato querentemque. Sed quod inde colligit legendum e coniectura

A.V.⁷ Lepidi, ac L. Arruntii, cum quibus ob rem pecuniariam disceptabat, addidisse, *illos quidem senatus*, 785-
 A.C. *me autem tuebatur Tiberiolus meus.* 8 neque cuncta a
 32. primoribus civitatis revincebatur: iisque instantibus, ad imperatorem provocavit. nec multo post litterae adferuntur, quibus, in modum defensionis, repetito *inter se atque Cottam amicitiae principio, crebrisque eius officiis commemoratis, ne verba prave detorta, neu convivalium fabularum simplicitas in crimen duceretur*, postulavit. Insigne visum est earum Caesaris litterarum initium. nam his verbis exorsus est: *Quid scribam vobis P. C. aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam hoc tempore, dii me deaque peius perdant, quam perire me quotidie sentio, si scio.* Adeo facinora atque flagitia sua ipsi quoque in supplicium verterant. Neque frustra praestantissimus sapientiae firmare solitus est, si recludantur tyrannorum men-

ra Lipsii dixisset, et mox addidisset; idque in textum recipit: in eo fugit illum ratio. *querens* pendet ab *arguitur*.

7 *M. Lepidi.*] Manii, ut saepe Lipsius. Immo *Marci*, ut supra ostensum.

8 *Neque cuncta a primoribus.*] Vere puto correxisse Pichenam, Bernecorum, eaque cuncta. Iac. Gronovii ratio: *illos quidem senatus; me autem? tuebatur Tiberiolus meus me. quae cuncta etc.* multis modis displicet. Dixisset opinor: *me autem quis?* deinde in responsione Tiberioli nomen primo loco posuisset, et omisisset *tò me etc.*

9 *Convivales fabulae.*] Sunt ipsi sermones quicunque, inter convivium facti. Sueton. Aug. 70. *coena eius in fabulis fuit*, sc. hominum, vulgi: in sermonibus vulgi versata est.

1 *Praestantissimus sapientiae.*] Credo Socrati hoc elogium, et iure tribuit. Apud Platonem sane in nono De rep. gnomo talis: *ἄνθρωπος ὁ μὴ ἐπινοῶν τὰ δεινὰ, ἀλλὰ τὰ ἄνθρωπινά, καὶ τὰ ἄνθρωπινά, τῶν δὲ ἀνθρώπων τῶν δὲ ἀνθρώπων*

μυθῶν ἰσοπέδιος καὶ ἰσοπέδιος, καὶ ἰσοπέδιος τῶν ποικιλοτάτων, καὶ πῶν τῶν ἀλλοτρίων φησιν, ὅτι τις ἴσως ψυχὴν ἐπινοῶν δεκτικὸς. καὶ οὐδὲν γὰρ διακρίνει τὰ βίαια, σφαιρακίον τε καὶ ἰσοπέδιον κλίμακας. Est igitur, etsi alicui haud videatur, is qui vere tyrannus est, vere serpens maximae adulationis et servitutis, idemque adulator pessimorum: et reipsa pauper apparet, si quis totam eius mentem possit inspicere, denique metus in omni vita plenus, agitationumque et angorum. Sed et ante et postea (magnus enim locus est) plura huic rei Socrates effatur, et istis similia, etiam noster contraxit. Lipsius.

2 *Firmare solitus.*] Muret. *Adfirmare.* Frustra. vid. ad III, § 36. iterum sic dixit infra, c. 50.

3 *Recludantur tyrannorum mentes.*] Claudian. in Rufin. libro 2. *Pectus iniustae deformans maculae.* Vbi videndus Barthius. Cicer. 3. de Off. c. 21. *Hunc tu quas conscientiae labe in animo censeres habuisse? quas vulnera? Gronovius.*

mentes, posse aspici laniatus et ictus; quando, ut corpora verberibus, ita faevitia, libidine, malis confultis, animus dilaceretur. quippe Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris suaeque ipse poenas fateretur. Tum, facta patribus potestate statuendi de *Cacciliano senatore, qui plurima adversum Cottam prompserat*, placitum, eandem poenam inrogari, quam in *Aruseium et Sanguinium, accusatores L. Arruntii*. quo non aliud honorificentius Cottae evenit; qui nobilis quidem, sed egens ob luxum, per flagitia infamis, ² sanctissimis Arruntii artibus dignitate ultionis aequabatur. ³ Quintus Servaeus posthac, et Minucius Thermus ⁴ inducti: Servaeus, praetura functus, et quondam Germanici comes: Minucius, equestri loco; modeste habita Seiani amicitia: unde illis maior miseratio. contra Tiberius, *praecipuos ad scelera increpans, admonuit*, ⁵ C. Cestium patrem *dicere senatui, quae sibi scripsisset*: suscepitque Cestius accusationem. quod maxime exitiabile tuleret illa tempora, cum primores senatus infimas etiam delationes exercerent, alii propalam, multi per occultum: neque discerneres alienos a coniunctis, amicos ab ignotis; ⁶ quid repens, aut vetustate obscurum:

Dd 5

rum:

1 *Aruseium.*] Reinesius malebat *Aruseium* in c. 40. quae coniectura huc quoque pertinet. Id nomen occurrit ap. Gruterum in inscripse.

2 *Sanctissimis Arruntii artibus.*] De eo dixi, supra ad lib. 1. At de accusatione eius, nihil in libris qui nunc sunt. *Lipsius.*

3 *Q. Servaeus posthac.*] *Acidalius* malebat *post haec*. v. ad III, 62. ubi corripbat *post hos*.

4 *Inducti.*] *Ammianus Marcell.* libro 22. *Et acta super eo gestanon sine magno legebantur horrore, cum id voluminis publici contineret exordium: Consulatu Tauri et Florentii, inducto sub praeconibus Tauri. Gromovius.* *Inducti*, accusati. Proprie tamen inducti in senatum ad dicendam causam.

5 *C. Cestium patrem.*] Duo ergo

Cestii Romae, pater filiusque? Non inveni. Fuit qui Caestium Pium vellet legi. quia frequens declamatoris eius Senecae mentio. Mihi, si quid mutandum, placeat, *Caestium Praetorem*. potuitque obiici error ex notis. Caestius quidem Praetor fuit, illeipse, uti divino, de quo Romae inscriptio,

C. CESTIVS. L. F. POB. EPVLO.
PR. TR. PL. VII. VIR. EPV-
LONVM.

Itaque apparet scribendum *Cestius*, littera spreta, quoniam et in nummis L. CESTIVS. *Lipsius.* Coniectura *Lipii*, ut demonstrat *Ryckius*, refellitur ex eo, quod huic Cestio apud *Dionem* cognomen *Galli*, fuitque Consul cum *M. Servilio* *infr.* c. 31.

6 *Quid repens.*] Sic MS. et edd. Sed

A.V. rum: perinde, in foro, in convivio, quaque de re
 785. locuti, incusabantur, ut quis praevenire, et reum
 A.C. 32. 7 destinare properat; pars ad subsidium sui, plures in-
 fecti quasi valetudine et contactu. Sed Minucius et
 Servaeus damnati, 8 indicibus accessere. Tractique
 sunt in casum eundem Iulius Africanus, e Santonis,
 Gallica civitate, Seius Quadratus: originem non re-
 peri. Neque sum ignarus, a plerisque scriptoribus
 omissa multorum pericula et poenas, dum copia fati-
 fcunt, aut, quae ipsis nimia et maesta fuerant, ne pari
 taedio lecturos adficerent, verentur. Nobis pleraque
 digna cognitu obvenere, quamquam ab aliis incele-
 brata. Nam ea tempestate, qua Seiani amicitiam ce-
 teri falso exuerant, ausus est eques Romanus, M. Te-
 rentius, ob id reus, amplecti, ad hunc modum apud
 senatum ordiendo: *Fortunae quidem meae fortasse mi-
 nus expediat, adgnoscerem crimen, quam abnuere. sed
 utcumque casura res est; fatebor, et fuisse me Seiano*
ami-

Sed iam Iucundus Veronensis in apographo correxit *recens*. nam hic est Cod. Vet. quem laudat Vrsinus, qui hanc correctionem, quae et Mureto in mentem venit, probabat. Sane *repens* proprie pro repentino dicitur, et tum male ei *recens* substituitur: v. Gronov. et Drakenb. ad Livium VIII, 29. sed non de nuper orto vel facto. Ceterum, quia sic etiam est XI, 24. nihil mutandum censeo, sed credo, paulatim dictum pro *recens*.

7 *Destinare properat.*] Non abiecerim, poterat. Lipsius. Sic etiam Muretus.

8 *Indicibus accessere.*] Id est, servati sunt, quia indicium professi. Ita supra: *Summum supplicium decernebatur, nisi indicium professus foret.* Lipsius.

1 *Fatebor et fuisse me.*] Tota haec Terentii oratio, ut et causa, simillima est illi Amyntae apud Curtium lib. 7. Et membra sane aliquot sunt, quae dicas illinc translata. Nam Amyntas ita: *Amicitiam quae nobis cum Philota fuit,*

adeo non inficior, ut experisse quoque nos, magnoque ex ea fructu percepisse confitear. An vero Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes poene amicos tuos dignatione vincentem, cultum a nobis esse miraris? Tu hercule, si verum audire vis, rex, huius nobis periculi causa es. Quis enim alius efficit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellem tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiae tuae ascendimus. Is apud te fuit, cuius et gratiam expetere, et iram timere possemus. Et mox: Igitur si hoc crimen est, paucos innocentes habes, imo hercule neminem. Omnes enim Philotae amici esse voluerunt: sed totidem quot volebant, esse non poterant. Ita si a confectis amicos non dividis, nec ab amicis quidem separabis illos, qui idem esse voluerunt. Quae delector, ita me deus amet, excubere candidissime et discretissime dicta. At postrema verba etiam correctiuncula iuvo et interpunctis. Omnes enim Philotae amici esse vo-
luerunt.

amicum, et, ut essem, expetisse, et, postquam adeptus A.V.
eram, lactatum. Videram collegam patris, regendis 785.
praetoriis cohortibus; mox urbis et militiae munia si- A.C.
mul obeuntem. illius propinqui et adfines honoribus au- 32.
gebantur: ut quisque Seiano intimus, ita ad Caesaris
amicitiam validus: contra, quibus insensus esset, metu
ac ² sordibus conflictabantur. nec quemquam exemplo
adsueto: cunctos, qui ³ novissimi consilii expertes fui-
mus, meo unius discrimine defendam. Non enim Seia-
num Vulsiniensem, sed ⁴ Claudiae et Iuliae domus par-
tem, quas adfinitate occupaverat, tuum Caesar generum,
tui consulatus socium, tua officia in Repub. capeissentem,
colebamus. Non est nostrum, aestimare, quem supra ce-
teros, et quibus de causis extollas. Tibi summum ro-
rum iudicium dii dedere: nobis obsequii gloria relicta
est. Spectamus porro, quae coram habentur, cui ex te
opes, honores, quis plurima iuvandi nocendive potentia:
quae Seiano fuisse, nemo negaverit. abditos principis
sensus, et si quid occultius parat, exquirere, illicitum,
anceps: ⁵ nec ideo adsequare. Ne P. C. ultimum Seia-
ni diem, sed sedecim annos cogitaveritis. etiam ⁶ Sa-
trium

luerant. Sed totidem quos volebant, esse non poterant. Ita, sed si a consiliis, etc. Prorsus ita legendum, ex Amyntae quidem mente. quod facile videbis, qui ipse eam habes. Lipsius.

² Sordibus conflictabantur.] Respicit ad sordes reorum. Sensus igitur est: aut metuebant perpetuo accusationes, aut ab accusatoribus vexabantur.

³ Novissimi consilii.] Nempe de Tiberio tollendo, quod Tiberio patrefactum per Antoniam, Germanici matrem. Joseph. Antiq. Iud. XVIII, 6. v. Ryckius ad h. l. Coniurationis huius mentio infra c. 14. et alibi.

⁴ Claudiae et Iuliae.] Claudiae per filiam, Iuliae per se: quia Liviam duxerat Germanici sororem. Lipsius. Sed utrumque destinatum tantum fuit. Seianus Liviam ducere voluerat IV, 39. et ducturus cre-

debat: Seiani filia destinata Claudi filio, auctore Dione L. 58. p. 628. Mox Tiberii gener dicitur, ob opinionem destinatae ipsi Liviae. Ceterum in MS. et ed. Beroaldi est et Claudiae et Iuliae, sine sed: quod defendit lac. Gronovius. Et extant sane alia huius generis loca.

⁵ Nec ideo adsequare.] Breviter Tacitus, hoc sensu: et illicitum est et vanum: nam, utcumque scruteris, baud adsequare. Gronovius.

⁶ Satrium atque Pomponium.] Satrius est ille, qui Cremutium accusavit supra: Pomponium puto, Quintum praenomine, qui moribus iniquis, ait noster infra, haec et talia factitari a se praetendebat, ut periculis Pomponii Secundi fratris mederetur: de quo in extremo lib. 5. Lipsius. Hunc Satrium Ryckius putat consilium coniurationis fuisse, et Antoniae dixisse, unde

A. V. *trium atque Pomponium venerabamur: libertis quoque*
 785. *ac ianitoribus eius notescere, pro magnifico accipiebatur.*
 A. C. *Quid ergo? indistincta haec defensio et promiscua dabi-*
 32. *tur? immo iustis terminis dividatur. insidiae in Rem-*
 9. *pub. consilia caedis adversum imperatorem, puniantur:*
de amicitia et officiis idem finis et te, Caesar, et nos ab-
solverit. Constantia orationis, et quia repertus erat,
qui efferret, quae omnes animo agitabant, eo ulque
potuere, ut accusatores eius, additis, quae ante deli-
querant, exsilio aut morte multarentur. Securae de-
hinc Tiberii litterae in Sex. Vestilium, praetorium,
quem, Druso fratri percarum, in cohortem suam
transtulerat. caussa offensionis Vestilio fuit, seu com-
posuerat quaedam in C. Caesarem, ut impudicum,
 five

de coniurationis index dicatur infra
 c. 47. Eodem ex numero Pompo-
 nium putabimus.

1 In cohortem suam.] Cohortem
 amicorum, ita enim vocabant ex-
 emplo praetoriae cohortis. Seneca
 De Clementia, Sallustium, et
 Cocceios, et Deillios, et totam co-
 hortem primam interioris admissionis
 ex adversariorum castris conscripsit.
 Vbi vides plures fuisse amicorum
 cohortes, et quasi gradus. Quod
 originem habuit a Graccho et Li-
 vio Tribunis. Idem scriptor, De
 beneficia: *Apud nos primi omni-*
um Gracchus et Livius Drusus in-
stituerunt segregare turbam suam, et
alios in secretum recipere, alios cum
pluribus, alios cum universis. Ha-
buerunt itaque isti amicos primos,
habuerunt et secundas, numquam
veros. Itaque dicebantur Amici
primae, secundae, tertiae admis-
sionis, ex ordine, quo admitte-
bantur. Ille ipse. Non sunt isti
amici qui agmine magno ianuam
pulsant, qui in primas et secundas
admissiones digeruntur. Lampridius
in Alexandro: moderationis tantae
fuit, ut amicos non solum primi
ac secundi loci, sed etiam inferio-
ris, aegrosantes videret. Ex Tibe-

rius ipse amicos solitus describere
 in tres classes. Vide Suet. c. 46.
 Ab hoc more Admissiones man-
 runt, Admissionales, et Officium
 admittendi. Admissionum eius fa-
 cilitatem in Traiani laudatione Plinius
 admiratur: Alexandrum quasi
 unum e Senatoribus, pasense velo,
 Admissionalibus remotis, salutarum
 esse Lampridius scribit: et Accole-
 ius magister Admissionum nomina-
 tur in Flavii Aureliano. Idem
 fuit libertorum; ut clarum ex
 Suetonii Vespas. c. 14. *Quidam*
ex officio admissionis simul expellens,
abire Morboniam iusserat. Fuit au-
tem is libertus Phoebeus. Plinius
hoc idem ostendit loco non sano,
 libro 23. cap. 3. *Fuit et alia Clau-*
dii principatu differentia, in solis
bis quibus admissionem liberti eius
dedisset imaginem principis in an-
ulo ex auro gerendi, magna crimi-
num occasione: quae omnia salutaris
exortus Vespasiani principis abolevit,
aequaliter publicando principem
quem corrigo, quibus admissionem
liberti ius dedisset. Quod ait cri-
minum occasione fuisse, refer ad
 ea quae de imagine Principis dicta
 mihi in l. 3. et quae Seneca De
 Benef. 3. cap. 26. Lipsius. adde
 Excurs. XV. ad Suetonium.

five ficto habita fides. atque ob id convictu principis prohibitus, cum senili manu ferrum tentavisset, obligavit venas: precatufque per codicillos, immitti rescripto, venas refolvit. Acervatim ex eo ² Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamerco simul, ac Sabino Calvisio, maiestatis postulantur, et ³ Vinicianus Pollioni patri. adiciebatur, clari genus, et quidam summis honoribus. contremuerantque patres. nam quotus quisque adfinitatis, aut amicitiae tot illustrium virorum, expers erat? ni Celsus, urbanae cohortis tribunus, tum inter indices, Appium et Calvisium discrimini exemisset. Caesar Pollionis, ac Viniciani Scaurique causam, ut ipse cum senatu ⁴ nosceret, distulit; datis quibusdam in Scaurum tristibus notis. Ne feminae quidem exfortes periculi. ¹ qua occupandae Reipub. argui non poterant, ² ob lacrimas incusabantur: necataque est anus Vitia, ³ Fusii Gemini mater, quod filii necem flevisset. Haec apud senatum. nec secus apud principem ⁴ Vesularius Atticus, ac Iulius Marinus ad mortem aguntur, e vetustissimis familiarium ⁵ Rhodum secuti, et apud Capreas individui. Vesularius infidiarum in Libonem internuntius: Marino particeps, Seianus ⁶ Curtium Atticum

A.V.

785.

A.C.

32.

10

² *Annus Pollio.*] Est ille, qui postea in Neronem coniuravit, amicum eius praecipuus. Tacitus libro 15. *Lipsius.*

³ *Vinicianus.*] Lego, *Vinicianus.* auctore Dione l. 60. qui hunc Annium Vinicianum coniurasse in Claudium cum Scriboniano adserit. *Lipsius.* Sic et MS. Est ergo in Beroaldi ed. error vel scriptoris, vel operarum, quem Alciatus et ceteri secuti sunt.

⁴ *Nosceret.*] Pro cognosceret. v. ad c. 13. cf. supra ad III, 36.

¹ *Qua occupandae reip.*] Muretus corrigit *quia.* Pichena probat, recte.

² *Ob lacrimas incusabantur.*] Heu, misera conditio sub tyrannibus: ubi nec liber, liberrimus as-

sectum, dolor. Claudianus hoc pulchre exprimit:

— *tacisque sepultos
Suscipiant gemis, indignarique
verentur.*

Lipsius.

³ *Fusii Gemini.*] Qui ante Consul. *Lipsius.*

⁴ *Vesularius Atticus.*] Sic MS. et edd. vet. *Flaccus*, quod est in ed. I. F. Gronovii, est ex correctione Pichena, quia II, 28. his *Flaccus* dicitur. Potuit duplex cognomen habere, ut videtur Ryckio. nec id rarum illis temporibus.

⁵ *Rhodum secuti.*] Forte: *vetustissimis familiarium Rhodum secuti.* Gronovius.

⁶ *Curtium Atticum.*] Equitem R. ex illustribus, qui Tiberio comes Capreas. supra l. 4. *Lipsius.*

7 Sus

A.V. cum oppresserat. quo laetius acceptum, ⁷ sua exem-
 785- pla in consultores recidisse. ⁸ Per idem tempus ⁹ L.
 A.C. Piso Pontifex, rarum in tanta claritudine, fato obiit;
 32. nullius servilis sententiae sponte auctor, et, quotiens
¹⁰ necessitas ingrueret, sapienter moderans. Patrem ei
 Censoriam fuisse membravi: aetas ad octogesimum
 annum processit: decus triumphale. ¹¹ in Thracia me-
 ruerat.

7 *Sua exempla.] Phaedrus I, 26. Sua quisque exempla debet aeque animo pati.*

8 *Per idem tempus.] Quid ergo Iosepho Zonaraeque in mentem venit vivum eum facere Tiberio iam defuncto? Nec enim alium habeo de quo possint illa intellegi: a Caio binas epistolas missas, unam ad Senatum de Tiberii morte et suo imperio; alteram ad Pisonem Praef. urbis, qua iubebas Agrippam e castris transferri in praefecturas aedes. An imposuit Syro celebritas nominis Pisonis, et per Syrum (nam ab illo hausit) Graeco? An alius aliquis Piso tunc praefectus? quod non repperi. huic quidem Pisoni Aelius Lamia suffectus est, de quo Dio: τὸν τε Πισωνα τὸν καλλίμαχον τελευτήσαντα δημοσίᾳ καθ' ἑπίταφον. Καὶ Αἰλίον ἔντ' αὐτῷ ταμίαν ἐνδείλατο, ὃν πρόβαλοι τῆ στρατιᾷ προστάξας κτανίζαν ἢ τῆ ῥώμῃ. scribe Αἰλίαν. Ridiculus interpres, qui vertit Lucium ei Quaestorem suffecit, inductus puerili errato. Sed ille ipse paullo post obiit, ut habes mox in nostro: et successit Lentulus Cossus. Disco ex Seneca epist. 84. L. Piso urbis custos, ebrius ex quo semel factus fuit, maiorem partem noctis in convivio exigebas, usque in boram sextam fere dormiebas. hoc erat eius matutinum. Officium tamen suum, quo tutela urbis constabatur, diligentissime administravit. Huic et D. Augustus dedit secreta mandata cum illum praepo-neret Thraciae, quam perdomuit: et Tiberius proficiscens in Campaniam,*

cum multa in urbe et suspecta relinqueret et invisa. Puto quia illi bene cesseras Pisonis ebrietas, postea Cossum fecit urbis praefectum, virum gravem, moderatum, sed mersum vino et madentem. Lego ex libro manuss. ebrius ex quo semel factus est, fuit. id est, post unam illam ebrietatem (quae tam bene cesserat, et cuius pretium Praefectura ipsam habebat, ut Plinius scribit lib. 14. cap. ult. et Suet. Tib. cap. 42.) semper placuit ei esse ebrium. lacerat alioqui sententia, nec a me erigi potest. Lipsius. De dissensu Taciti et Iosephi, et iis, quae hic de Iosepho Lipsius dicit, alio loco dicetur commodius. Neque enim Tacito illustrando profuerit ista disputatio.

9 *L. Piso Pontifex.] Nescio an ex notis error, scribendumque, Piso P. V. id esset, Praefectus urbi. Lipsius. Sic etiam Muretus et alii. Recte. Nam etiam si Pontifex fuisset, tamen potius Praefectura urbis commemoranda erat.*

10 *Censorium fuisse memoravi.] Non quidem in his libris qui existant. Tamen intellegi vult L. Pisonem focerum C. Caesaris, qui Censor cum Appio Claudio, anno urbis DCCIV, quo ipso anno, ut ratio aetatis Tacito constat (ut enim vixisse octoginta annos) natus fuisse debuit hic Piso. Lipsius.*

11 *In Thracia meruerat.] Velleius: Atrox in Thracia bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accensus, L. Pisonis, quem hodieque diligentissimum atque lenissimum securitatis urbanae custodem habe-*

ruerat. sed praecipua ex eo gloria, quod ¹² praefectus urbi recens, continuam potestatem, et insolentia parendi graviolem, mire temperavit. Namque antea, ¹¹ profectis domo regibus, ac mox magistratibus, ne ^{A. V.} urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur, qui ^{785.} ius redderet; ac subitis mēderetur. ^{A. C.} ^{32.} feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, post ab Tullo Hostilio ² Numam Marcium, et ab Tarquinio Superbo ³ Spuriū Lucretium impositos. dein consules mandabant: duratque simulacrum, quotiens ob ferias Latinas praeficitur, qui consulare munus usurpet. Ceterum Augustus bellis civilibus ⁴ Cilnium Maecenatem, equestri ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam praeposuit. Mox, rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, sumpsit e consularibus,

habemus, virtus compressit. Vide et Dionem 53. Lipsius.

¹² Praefectus urbi recens.] Ideo recensere dici putant, quia ab Augusto praefectura urbis instituta, quam Piso gessit, diversa a veteri, de qua mox: ut adeo Praefectus urbi recens sit, e recentis genere. Sed hunc loquendi modum durissimum esse, omnes vident, neque credo quemquam sic locutum. Praefectus recens est recens creatus, nuper factus: quod alienum est. Suspicio Tacitum scripsisse: *creatus.*

¹ Feruntque ab Romulo Dentrem Romulium.] Quia ap. Liv. X, 1, M. Livius Denter occurrit, conii- ciant nonnulli hic Livium pro Romulium legendum: quasi necessario ille Livianus Denter e posteris illius primi Praefecti: et non genti quoque Romuliae sive Romulciae uiratum cognomen esse potuerit.

² Numam Marcium.] Est Pater Anci Marcii, Regis Numae Pompilii gener, quocum praenomen Sabinum Numa commune habuit. Eius mentio ap. Liv. 1, 20. ubi Pontifex a Pompilio creatus dicitur: ad q. I. v. Sigonius. vid. de

hoc Numa Marcio Spanhem. de VI. et Pr. N. Diff. X. T. II. p. 19. 20. ubi recte repudiat Mereeri coniecturam Numae nepotem Marcium, quod ante placuerat Reines. Inscr. Class. V. n. 1.

³ Sp. Lucretium.] Livius 1, 59.

⁴ Cilnium Maecenatem.] Non ut receptum est, *Cillinium*. Cilnius enim gentile nomen patris huius et altoris Musarum. Cui domus prisca Arretium, ut olim ex Livio docui (v. Lect. Antiq. I, 22.) et adde Sillii versus huiusce rei (VII, 29.)

Cilnius Arrati Tyrrenis ortus in oris

Clarum nomen erat.

etsi ibi quoque vulgo, *Cilnius*. Nam Silius, ut solet, historiam exornat flore hominum sui superiorisque aevi. Praefecit autem Romae Italiaeque Maecenatem Augustus per bellum Siculum. Consule Dionem XLIX. in actis anni DCCXVIII. Lipsius. Adde de gente Ollnia Demitern in Etruria regali, II, 54. quem etiam cum aliis laudat Drakenb. ad Livium X, 3. ubi etiam de varietate MSS. in hoc nomine.

A. V. bus, qui⁵ coerceret servitia, et quod civium audacia
 785. turbidum, nisi vim metuat. ⁶ primusque Messalla
 A. C. Corvinus eam potestatem, et paucos intra dies finem
 32. accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Sta-
 tilius, quamquam provecta aetate, egregie toleravit.
 Dein Piso, ⁷ viginti per annos pariter probatus, pu-
 blico

⁵ *Coerceret servitia.*] Circum-
 scribit potestatem Praefecturae,
 quae tamen aucta. Suadeo legas
 Dionem in Oratione Maecenatis
 lib. 52. Lipsius.

⁶ *Primusque Messalla Corvinus.*] Tradit idem Eusebius Chronico:
Messalla Corvinus, inquit, primus Praefectus urbis factus, sexto die magistratu se abdicavit, incivilem potestatem esse concessans. At Dio libro 54. in actis anni DCCXXXIV. ita narrat, ut M. Agrippam primum faciat Praefectum urbi. cui mox anno DCCXXXVIII. Taurum sufficit, huius Corvini nulla mentione. Lipsius. Omnino excogitavit novum, quod frustra negat Vertranius: et quidem, (licet alia obtenderet) ut frangeret ius praetorum, magistratus, quem a populo creati sinebat: tam felici successu, ut Boëthius lib. 3. de cons. phil. scribat: *Praetura magna olim potestas, nunc inane nomen est, et Senatoris census gravis sarcina.* Recte Suetonius: etsi Torrentius quoque non tam instruisse quam auxisse et ornasse notet. Nomine usus est veteres: sed res et potestas toto genere distabat. Itaque eoque tempore, quo hic urbano milite succinctus Praefectus urbi vigeat volitabatque maxime: tamen quotannis Latinarum causa quidam alius urbi praeficiebatur. Caeterum de his Taciti deque Eusebii vel Hieronymi verbis eodem pertinentibus quae disputamus adversus Scaligerum (ad Euf. p. 167.) vide Observat. in Ecclesiast. Script. cap. 19. Gronovius. Heinsius in Ep. ad Perizon. T. IV. Coll. Burm. p.

809. in Hieronymo legendum putat: *inhabilem se esse potestati concessans.* Probat Perizonius in responsione p. 809. nisi quod esse non desiderat.

⁷ *Viginti per annos probatus.*] Ligat me nodus. Quid? viginti per annos Praefectus Piso? Fucrit ergo necesse est ab anno urbis DCCLXV. Nam ab eo die in hoc tempus viginti ipsi anni. Atqui Augustus tunc vixit, imperavitque. Quomodo ergo verum, quod Plinius Suetoniusque consensu traderunt, a principe Tiberio Pisonem factum Praef. urbis, propter bidui assiduam comperationem? illius verba sunt l. 14. *Eaque commendatione (ebrietatis scilicet) credidere L. Pisonem urbis Romae curae ab eo delectum, quod biduo duabusque noctibus perpotationem continuasset apud ipsum iam principem.* Nota ea, *apud ipsum iam principem.* Suetonius cap. 42. *Postea princeps in ipsa publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco et L. Pisonem, noctem (dissentit Plinius, qui ait duas noctes) continuumque biduum epulando potandoque consumpsit: quorum alteri Syriam provinciam, alteri Praefecturam urbis concessim detulit.* Ait discrete, *Postea princeps.* Atqui vel ab initio principatus Tiberii ad hunc diem Pisonianae mortis anni duntaxat XVII. Sed hoc amplius ex Suetonio colliges, factum Pisonem Praefectum, sub idem tempus, quo Pomponius Syriae Praetor. Ille autem Syriae non ante annum DCCLXXIII. praeponi potuit (Maecium enim provinciam administrabat

blico funere, ex decreto senatus, celebratus est. Relatum inde ad patres a Quintiliano, tribuno plebei, *de libro Sibyllae, quem Caninius Gallus, quindecimvirum, recipi inter ceteros eiusdem vatis, et ea de re senatusconsultum postulaverat: quo per discessionem facto, misit litteras Caesar, modice tribunum increpans, ignarum antiqui moris ob iuventam; Gallo exprobrabat, quod scientiae caerimoniarumque vetus, incerto auctore, ante sententiam collegii, non, ut assolet, lecto per magistros, aestimatoque carmine, apud infrequentem senatum egisset.* Simul commonefecit; quia multa vana sub nomine celebri vulgabantur, ³ sanxisset Augustum, quem intra diem ad praectorem urbanum deferrentur, neque habere privatim liceret. quod a maioribus quoque decretum erat, post exustum ⁴ sociali bello Capitolium, quaesitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam ac Siciliam, et Italicas colonias, carminibus Sibyllae, una seu plures fuere, datoque sacerdoti-

12
A. V.
785.
A. C.
32.

bat a. DCCLXXXI. uti ex Taciti l. 2. clarum: non ergo tot annos Piso Praefectus urbi. His rationibus cogor, ut in Tacito restituam, *Piso decem per annos*, quia Pomponiam Syriacae praefuisse ante annum LXXV. non probabile. Sit ergo hic error ex notis geminatis. *Lipsius*. Sic censet etiam Norisius. Sed Pagius Crit. Bar. T. l. p. 7. defendit vulgatum non bene, ut docui ad Sueton. Tib. 42. ubi pluribus, de h. l. actum. Summa redit huc, ut suspicarer, hic scriptum fuisse XV. et inde factum XX. Nam X et V saepe in libris scriptis permutantur. Altera ratio, quam ibi proposui, ut numerus certus pro incerto dictus sit, probatur lac. Gronovio.

1 *Quindecimvirum.*] Sic Cod. MS. quod cum lac. Gronovio recepinus. Beroaldus mutavit in *quindecimvir*, offensus insolentia constructionis. Intellige: e numero quindecimvirum. Hist. l. 31. *tribunorum Sublicum et Cerium milités adorti. et Corn. Tac. T. I.*

sic alibi. v. Sanctii Minerv. IV, 3. p. 544. et ibi Perizon.

2 *Lecto per magistros.*] Magistri sunt sacerdotum. Valerius l. 1. *A patre suo collegii Saliorum magistro infusus.* Plinius lib. 28. cap. 2. *Quindecimvirum collegii magister.* In lapide: ORDO. SACERDOTVM. MAGISTRO. SVO. Ex Sueton. Calig. cap. 22. Domit. cap. 4. *Capitolinus, Fuit in eo sacerdotio, et vates, et praesul, et magister.* *Lipsius.*

3 *Sanxisset Augustum.*] Pete e Suetonio, cap. 31. in Augusto. *Lipsius.*

4 *Sociali bello.*] Quid ais? Sociali sive Italico bello Capitolium flagravit? Non alios, sed te, in te advoco, qui scribis Hist. lib. 3, 72. *Capitolium flagrasse L. Scipione. C. Norbano* COSS. Atqui tunc iamdiu positum sociale bellum. Tullius tibi adsit, a memoriae vitio non excuset. *Civili bello* scripsisse omnino te ex historia oportuit. *Lipsius.*

Ec

5 *Quan-*

A.V. rum: perinde, in foro, in convivio, quaqua de re
 785. locuti, incusabantur, ut quis praevenire, et reum
 A.C. 7 destinare properat; pars ad subsidium sui, plures in-
 32. fecti quasi valetudine et contactu. Sed Minucius et
 Servaeus damnati, ⁸ indicibus accessere. Tractique
 sunt in casum eundem Iulius Africanus, e Santonis,
 Gallica civitate, Seius Quadratus: originem non re-
 peri. Neque sum ignarus, a plerisque scriptoribus
 omissa multorum pericula et poenas, dum copia fati-
 scunt, aut, quae ipsis nimia et maesta fuerant, ne pari
 taedio lecturos adficerent, verentur. Nobis pleraque
 digna cognitu obvenere, quamquam ab aliis incele-
 brata. Nam ea tempestate, qua Seiani amicitiam ce-
 teri falso exuerant, ausus est eques Romanus, M. Te-
 rentius, ob id reus, amplecti, ad hunc modum apud
 senatum ordiendo: *Fortunae quidem meae fortasse mi-
 nus expediat, agnoscere crimem, quam abnuere. sed
 utcunque casura res est; ¹ fatebor, et fuisse me Seiano
 ami-*

Sed iam Iucundus Veroneus in apographo correxit recens. nam hic est Cod. Vet. quem laudat Vrsinus, qui hanc correctionem, quae et Mureto in mentem venit, probabat. Sane *repens* proprie pro repentino dicitur, et tum male ei recens substituitur: v. Gronov. et Drakenb. ad Livium VIII, 29, sed non de nuper orto vel facto. Ceterum, quia sic etiam est XI, 24, nihil mutandum censeo, sed credo, paullatim dictum pro recens.

7 *Destinare properas.*] Non abiecerim, *properas*. Lipsius. Sic etiam Muretus.

8 *Indicibus accessere.*] Id est, servati sunt, quia indicium professi. Ita supra: *Summum supplicium decernebatur, nisi indicium professus foret.* Lipsius.

1 *Fatebor et fuisse me.*] Tota haec Terentii oratio, ut et causa, simillima est illi Amyntae apud Curtium lib. 7. Et membra sane aliquot sunt, quae dicas illinc translata. Nam Amyntas ita: *Amicitiam quae nobis cum Philota fuit,*

adeo non inficior, ut experisse quae nos, magnosque ex ea fractus percepisse consiscar. An vero Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes poene annos tuos dignatione vincentem, castrum a nobis esse miraris? Tu vercule, si verum audire vis, rex, haec nobis periculi causa es. Quis enim alius efficit, ut ad Philotam decurrerem, qui placere vellem tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiae tuae ascendimus. Is apud te fuit, cuius et gratiam expetere, et iram timere possemus. Et mox: Igitur si hoc crimem est, paucos innocentes habes, imo terribile neminem. Omnes enim Philotae amici esse voluerunt: sed eosdem quos volebant, esse non poterant. Ita si a consociis amicos non dividis, nec ab amicis quidem separabis illas, qui idem esse voluerunt. Quae delector, ira me deus amet, excubere candidissime et discretissime dicta. At postrema verba etiam correctiuncula iuvo et interpunctis. Omnes enim Philotae amici esse vo-
 LXXXV.

amicum, et, ut essem, expetisse, et, postquam adeptus A. V. 785. A. C. 32.
 eram, laetatum. Videram collegam patris, regendis
 praetoriis cohortibus; mox urbis et militiae munia si-
 mul obeuntem. illius propinqui et adfines honoribus au-
 gebantur: ut quisque Seiano intimus, ita ad Caesaris
 amicitiam validus: contra, quibus infensus esset, metu
 ac ² sordibus conflictabantur. nec quemquam exemplo
 adsumo: cunctos, qui ³ novissimi consilii expertes fui-
 mus, meo unius discrimine defendam. Non enim Scia-
 num Vulfiniensem, sed ⁴ Claudiae et Iuliae domus par-
 tem, quas adfinitate occupaverat, tuum Caesar generum,
 tui consulatus socium, tua officia in Repub. capessentem,
 colebamus. Non est nostrum, aestimare, quem supra ce-
 teros, et quibus de causis extollas. Tibi summum re-
 rum iudicium dii dedere: nobis obsequii gloria relicta
 est. Spectamus porro, quae coram habentur, cui ex te
 opes, honores, quis plurima iuvandi nocendive potentia:
 quae Seiano fuisse, nemo negaverit. abditos principis
 sensus, et si quid occultius parat, exquirere; illicitum,
 anceps: ⁵ nec ideo adsequare. Ne P. C. ultimum Scia-
 ni diem, sed sedecim annos cogitaveritis. etiam ⁶ Sa-
 trium

Iurans. Sed totidem quot volebant, esse non poterant. Ita, sed si a conficiis, etc. Prorsus ita legendum, ex Amyntae quidem mente. quod facile videbis, qui ipse eam habes. *Lipsius.*

² *Sordibus conflictabantur.]* Respicit ad sordes reorum. Sensus igitur est: aut metuebant perpetuo accusationes, aut ab accusatoribus vexabantur.

³ *Novissimi consilii.]* Nempe de Tiberio tollendo, quod Tiberio patefactum per Antoniam, Germanici matrem. Ioseph. Antiq. Iud. XVIII, 6. v. Ryckius ad h. l. Coniurationis huius mentio infra c. 14. et alibi.

⁴ *Claudiae et Iuliae.]* Claudiae per filiam, Iuliae per se: quia Liviam duxerat Germanici sororem. *Lipsius.* Sed utrumque destinatum tantum fuit. Seianus Liviam ducere voluerat IV, 39., et ducturus cre-

debat: Seiani filia destinata Claudi filio, auctore Dione L. 58. p. 628. Mox Tiberii gener dicitur, ob opinionem destinatae ipsi Liviae. Ceterum in MS. et ed. Beroaldi est et Claudiae et Iuliae, sine sed: quod defendit Iac. Gronovius. Et extant sane alia huius generis loca.

⁵ *Nec ideo adsequare.]* Breviter Tacitus, hoc sensu: et illicitum est et vanum: nam, utcumque scruteris, baud adsequere. Gronovius.

⁶ *Sacrium atque Pomponium.]* Sacrius est ille, qui Cremutium accusavit supra: Pomponium puto, Quintum praenomine, qui moribus iniquis, ait noster infra, haec et talia facinrari a se praetendebat, ut periculis Pomponii Secundi fratris mederetur: de quo in extremo lib. 5. *Lipsius.* Hunc Satrium Ryckius putat conficium coniurationis fuisse, et Antoniae dixisse, unde

dotibus negotio, quantum humana ope⁵ potuissent, vera discernere. Igitur tunc quoque⁶ notioni quin-
 13 decimvirum is liber subiicitur. Iisdem consulibus,
 A.V. 785. gravitate annonae iuxta seditionem ventum. multa-
 A.C. que, et plures per dies, in theatro licentius efflagita-
 32 ta, quam solitum adversum imperatorem. quis com-
 motus, inculcavit magistratus patresque, *quod non pu-
 blica auctoritate populum coercuissent*: addiditque,
*quibus e provinciis, et quanto² maiorem, quam Augu-
 stus, rei frumentariae copiam advectaret*. Ita casti-
 gandae plebi compositum senatusconsultum, prisca fe-
 veritate: ³ neque segnus consules edixere: silentium
 14 ipsius non civile, ut crediderat, sed in superbiam ac-
 cipiebatur. Fine anni Geminius, Celsus, Pompeius,
 equites Romani, cecidere coniurationis crimine. Ex
 quis Geminius prodigenter opum, ac mollitia vitae
 amicus Seiano; nihil ad serium. Et Iulius Celsus, tri-
 bunus, in vinculis laxatam catenam, et circumdatam,
 in diversum tendens, suam ipse cervicem perfregit.
 At Rubrio Fabato, tamquam, desperatis rebus Roma-
 nis, Parthorum ad misericordiam fugeret, custodes
 additi. ¹ sane is repertus apud Fretum Siciliae, re-
 tracrul-

⁵ *Quantum potuissent.*] Latinitas postulat *possens*.

⁶ *Notioni quindecim.*] Verbum proprium in hac re, v. ad III, 59.

¹ *Gravitate annonae.*] vid. ad XI, 4.

² *Maiorem, quam Augustus.*] Aliquid hac de re scriptum in Electis cap. De Annona. Sed modum tributum Aegyptiaci, qui tunc me la-
 tuit, erui ex Sex. Victore, in Augusto; *Huius, inquit, tempore ex Aegypto urbi annua ducenties millia frumenti inferebantur*. velim inter-
 scri, *centena millia modium frumenti*. quae vox, littera saltem nota-
 ta, M. ut solet, perit. Lipsius. Frustra tentat Aurelium Victorem. Sic enim et Seneca de brev. vitae c. 18. *Cogita non id egisse se ab aetate prima omni cultu studiorum liberalium, ut tibi nullam millia fru-*

menti bene commiserentur. Nec aliter Polybius lib. 5. non longe a principio: *καὶ εἰς τὰς ἀποδείξας μισθὰς. Gronovius.*

³ *Neque segnus.*] Forte, *sequus*. Lipsius. Similiter locum Sallust. B. lug. 75. extr. *nibilo segnus bellum parare*, tentat Cortius, et vult legi *sequus pro secus, secius*, quocum in libris permutatur. vide quos ibi laudat Cortius, et Davil. et Oudendorp. ad Caes. B. C. II, 7. etc. Vt credam multis locis *segnus* irreptisse pro *secus*, propter scripturam veterem *sequus*; tamen h. l. non concedam. respondet enim *neque segnus* praecedentibus *prisca severitate*: non ita commode *secus* vel *secus*.

¹ *Sanus repertus.*] Quasi dicat illuc tantum itate solitos aegros? Suspecta lectio. Mercero placeat,

tractusque per centurionem, nullas probabiles causas longinquaе peregrinationis adferebat. mansit tamen incolumis, oblivione magis, quam clementia. ¹⁵ Servio Galba, L. Sulla coss. diu quaesito, quos neptibus suis maritos destinaret Caesar, postquam instabat virginum aetas, ¹⁶ L. Cassium, M. Vinicium legit. ^{A. V. 786. A. C. 33.} Vini-
cio

E e 2

bat, *sane is. Lipsius.* Et aliis pluribus, recte receptum est a viris doctis in textum.

1 *Ser. Galba, L. Sulla.*] Duobus simul pronomibus usum quemquam privatum Romae temporibus istis, nedom gentem, putare est *βενεσθησικειν* et nostros mores miscere antiquis. Galbam autem non simul Lucium et Servium vocatum, sed *mutato praenomine* cum Servio a patre appellatus esset, adoptatum a noverca *pro Servio Lucium usque ad tempus imperii*, dein rursus omisso Lucio Servium *usurpasse* praenomen, testis Suetonius. *Gronovius.* Haec opposita sunt F. Ursino, qui ad h. l. produxerat eburneae tesserae inscriptionem *L. Sulp. L. Sulla*, de qua v. etiam dicta ad Suet. Galb. 4. eamque cum Tacito sic conciliaverat, ut Sulpicianam gentem duobus simul praenomibus usam diceret: quod sane probari non potest. Ceterum, cum Galba praenomine *Lucii* usque ad imperium usus sit, clarum est, in fastis Consularibus scriptum esse debuisse *L. Galba*, ut in tessera. Vtrum hoc Tacitus posuerit, et librarii mutarint, an Tacitus usus sit data opera praenomine, quo cum vulgo appellaretur in libris, non pro certo dicam. Sed posterius mihi propius verum videtur.

2 *L. Cassium.*] Ita recte, estque ille qui consul cum M. Vinicio Quartino fuit, anno urbis DCCLXXXIII. Nam Suetonius dicitur notat Drusillam collocatam L. Caesio Longino consulari. Pom-

ponius de Origine iuris manum adiit viris magnis, qui scribenti credunt, C. Cassium Longinum illum qui Iuriconsultus, consulem fuisse cum Quarto Tiberii temporibus. Atque censent hunc ipsum esse, qui progener Caesaris nunc factus. Mihi cautio est, ne temere credam homini, etiam alias fallaci. Erras. Non est hic, Pomponi, iuris antistes ille quem censes. Primum, quia Tacitus inter elogia morum generisque, laudem ei nullam tribuit iuris: deinde, quia praenomibus diversi. Lucius hic est; Caius ille tuus, constanti veterum scripto. Cassiodorus ecce L. Cassium et M. Vinicium Coss. nominat: Suetonius in Caio, *Lucium Cassium Longinum*: et Tacitus in hoc loco. Diversi vira etiam, et morte. Iuriconsultus ille in honore sub Claudio fuit, Syriam administravit, pulsus a Nerone, per Vespasianum rediit, et omne illud tempus vixit: iste sub Caio proconsul Asiae, et monumentibus fortibus caveret Cassium, a tyranno caesus est. Sueton. cap. 57. et Dio 59. qui tamen male Caicum vocat. Denique quid respondes ad illud Taciti, *Facilitate sapiens, quam industria, commendabatur?* Demit ecce illi industriam ingeniumque: et audeant dicere, haec convenire in magnum illum sacerdotem. Plura de hoc C. Cassio, libro 16. *Lipsius.* Pomponius defenditur a Mercero ad h. l. et Cuicacio ad l. II. orig. iuris, et aliis. Sed hoc nihil ad nos. v. Rupertus et Reinesius in Epistolis p. 140. 160. 199. et Ryckius ad h. l.

A.V. cum opprefferat. quo laetius acceptum, ⁷ sua exempla in consultores recidisse. ⁸ Per idem tempus ⁹ L. Pifo Pontifex, rarum in tanta claritudine, fato obit; nullius servilis sententiae sponte auctor, et, quotiens necessitas ingrueret, sapienter moderans. Patrem ei ¹⁰ Cenforiam fuisse membravi: aetas ad octogefimum annum processit: decus triumphale. ¹¹ in Thracia meruerit.

7 *Sua exempla.] Phaedrus I, 26. Sua quisque exempla debet aequo animo pati.*

8 *Per idem tempus.] Quid ergo Iosepho Lonaraeque in mentem venit vivum eum facere Tiberio iam defuncto? Nec enim alium habeo de quo possint illa intellegi: a Caio binas epistolas missas, unam ad Senatum de Tiberii morte et suo imperio; alteram ad Pisonem Praef. urbis, qua iubebas Agrippam e castris transferri in privas suas aedes. An imposuit Syro celebritas nominis Pisonis, et per Syrum (nam ab illo hausit) Graeco? An alius aliquis Pifo tunc praefectus? quod non repperi. huic quidem Pisoni Aelius Lamia suffectus est, de quo Dio: τὸν τε Πίσωνα τὸν πάλαιον τελευταῖοντα δημοσίᾳ τῆς ἐπιπέρας. Καὶ Ἀύγουστος ἀντὶ ταύτων ἐπέσειλετο, ἵνα κερτοῦται τῆς ἐπιπέρας προτάξας κἀντὶχον ἐν τῇ ἑβδόμῃ. scribe Λαμία. Ridiculus interpres, qui vertit Lucium ei Quaestorem suffecit, inductus puerili errato. sed ille ipse paullo post obiit, ut habes mox in nostro: et successit Lentrulus Cossus. Disce ex Seneca epist. 84. L. Pifo urbis custos, ebrius ex quo semel factus fuit, maiorem partem noctis in convivio exigebat, usque in horam sextam fere dormiebat. hoc erat eius masutinum. Officium tamen suum, quo tutela urbis consuebat, diligentissime administravit. Huic et D. Augustus dedit secreta mandata cum illum praepolleret Thraciae, quam perdomuit: et Tiberius proficiscens in Campaniam,*

cum multis in urbe et suspecta requeret et invisit. Puto quia illi tene cesserat Pisonis ebrietas, postquam Cossam fecit urbis praefectum, tunc gravem, moderatum, sed non sum vino et madentem. Lego et libro manu. ebrius ex quo factus est, fuit. id est, postquam illam ebrietatem (quae tam bene cesserat, et cuius pretium Praefectura ipsam habebat, ut Plinius scribit lib. 14. cap. ult. et Suet. Tib. cap. 42.) semper placuit esse ebrium. Iacet alioqui sententia, nec a me erigi potest. Lipsius. De differntu Taciti et Iosephi, et iis, quae hic de Iosepho Lipsius dicit, alio loco dicetur commodius. Neque enim Tacito illustrando profuerit ista disputatio.

9 *L. Pifo Pontifex.] Nescio an ex notis error, scribendumque, Pifo P. V. id esset, Praefectus urbis Lipsius. Sic etiam Mureus et alii Recte. Nam etiam si Pontifex fuisset, tamen potius Praefectus urbis commemoranda erat.*

10 *Cenforium fuisse memoravi.] Non quidem in his libris qui extant. Tamen intellegi vult L. Pisonem socerum C. Caesaris, qui Cenfor cum Appio Claudio, anno urbis DCCCIV, quo ipso anno, ratio aetatis Tacito consistit (ut enim vixisse octoginta annos) natus fuisse debuit hic Pifo. Lipsius.*

11 *In Thracia meruerat.] Velleius: Atrox in Thracia bellum erutum, omnibus eius gentis nationibus in arma accensis, L. Pisonis, per hodieque diligentissimum atque laetissimum securitatis urbanae celsitudinem habuit.*

ruerat. sed praecipua ex eo gloria, quod ¹² praefectus urbi recens, continuam potestatem, et insolentia parendi graviolem, mire temperavit. Namque antea, ¹¹ profectis domo regibus, ac mox magistratibus, ne ^{A.V.} urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur, qui ^{785.} ius redderet; ac subitis maderetur. ^{A.C.} feruntque ab ^{32.} Romulo Dentrem Romulium, post ab Tullo Hostilio ² Numam Marcium, et ab Tarquinio Superbo ³ Spu-
rium Lucretium impositos. dein consules manda-
bant: duratque simulacrum, quotiens ob ferias Lati-
nas praeficitur, qui consulare munus usurpet. Cete-
rum Augustus bellis civilibus ⁴ Cilnium Maecenatem,
equestris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam
praeposuit. Mox, rerum potitus, ob magnitudinem
populi, ac tarda legum auxilia, sumpfit e consulari-
bus,

habemus, virtus compressis. Vide hoc Numa Marcio Spanhem. de VI. et Pr. N. Diff. X. T. II. p. 19.

20. ubi recte repudiat Merceri conjecturam Numae nepotem Marcium, quod ante placuerat Reines. Inscr. Class. V. n. 1.

3 Sp. Lucretium.] Livius I, 59.
4 Cilnium Maecenatem.] Non ut receptum est, Cillinium. Cilnius enim gentile nomen patris huius et aitoris Musarum. Cui domus prisca Arretium, ut olim ex Livio docui (v. Lect. Antiq. I, 22.) et adde Sillii versus huiusce rei (VII, 29.)

Cilnius Arrati Tyrrenis ortus in oris
Clarum nomen erat.
et si ibi quoque vulgo, *Cilnius.* Nam Silius, ut solet, historiam exornat flore hominum sui superiorisque aevi. Praefecit autem Romae Italiaeque Maecenatem Augustus per bellum Siculum. Consule Dionem XLIX, in actis anni DCCXVIII. *Lipsius.* Adde de gente *Cilnia* Demisterum in Etruria regali, II, 54. quem etiam cum aliis laudat Drakenb. ad Livium X, 3. ubi etiam de varietate MSS. in hoc nomine.

1 Feruntque ab Romulo Dentrem Romulium.] Quia ap. Liv. X, 1, M. Livius Denter occurrit, conuincunt nonnulli hic Livium pro Romulium legendum: quasi necessario ille Livianus Denter e posteris illius primi Praefecti: et non genti quoque Romuliae sive Romuliae uilitatum cognomen esse potuerit.

2 Numam Marcium.] Est Pater Anci Marcii, Regis Numae Pompili gener, quocum praenomen Sabinum Numa commune habuit. Eius mentio ap. Liv. I, 20. ubi Pontifex a Pompilio creatus dicitur: ad q. l. v. Sigonius. vid. de

A.V. 786. A.C. 33. cio oppidanum genus; ³ Calibus ortus, patre atque avo consularibus, cetera equestri familia erat: mitis ingenio, et comptaefacundiae. Cassius plebei Romae generis, verum antiqui honoratique, et severa patris disciplina eductus, ⁴ facilitate saepius, quam industria commendabatur. Huic Drusillam, Vinicio Iuliam, Germanico genitas coniungit: superque ea re senatui scripsit, levi cum honore iuvenum. dein, redditis absentiae causis ⁵ admodum vagis, flexit ad graviora, et offensiones ⁶ ob rempub. coeptas: *atque Macro praefectus, tribunorumque et centurionum pauci, secum introirent, quotiens curiam ingrederetur:* factoque large, et sine praescriptione generis, aut numeri, senatusconsulto, ne tecta quidem urbis, adeo publicum consilium numquam adiit, devius plerumque ⁷ itineribus ambigens patriam et declinans. Interea magna

³ *Calibus ortus.*] Hic est M. ille Vinicius (placet aliis Vinicius scribi, etsi Dio semper, *Οὐίνκιος*) ad quem historiam suam Velleius misit, cuique indecore et serviliter blanditur. Produxit vitam ad Claudium, et a Messalina, quia pudorem servavit, interfectus. Habes in Dione libro extremo. Pater eius Publius, Consul anno urbis DCCLV. Avus Marcus, anno DCCXXXV. *Lipsius.*

⁴ *Facilitate.*] i. e. comitate, a qua *faciles* dicuntur apud nostrum non uno loco. *Facilitatem* sic dixit etiam Suet. Claud. 29. ubi Cod. Harlem. male *felicitate*, quod hic quoque placebat Pichenae, recte reprehensio a Freinshemio. add. ad Agric. 3.

⁵ *Admodum vagis.*] Nescio an melius, *vanis*. ut causas dicat futiles levesque. Tamen non male, *vagis*: quasi alienis et parum certis. *Lipsius.* *Vagis* verum puto, i. e. longe repetitis, et cum fluctuatione quadam, ut appareret, eum laborasse, nec a vera animi sententia prorulisse. Sic XV, 54.

vagi sermones tribuuntur ei, qui laetitiam simulare contendit.

⁶ *Ob Remp. coeptas.*] An magis, *captas*, an cum Mureto, *suscetas*? *Lipsius.* Planum est, Tacitum potuisse verbum, quod significaret *suscetas*. An hoc ipsum posuerit, dubito. Quid enim induxisse dicamus librarios, ut mutarent. Magis inclino in *captas*. Sic *benevolentia capitur* dixit Cicero Offic. II, 10: idque permuatatur cum *coeptus*. v. *Lips.* Lect. Ant. V, 4. add. ad Hist. II, 79. aut *exceptas*: Sueton. Caes. 73. *simultates exceptas*: in quo haeret Burmannus: defendimus nos, probante Oudendorpio, V. C.

⁷ *Ambigens patriam.*] Beato placuit, *ambiens*. Vulgatam *truci* videtur, quod supra scriptum: *Campaniam praeegebas, ambigens an urbem intraret*; ni suspecta eisset dictionis novitas. *Lipsius.* *Ambiens* etiam Ferretus. Sed *ambiens* verum puto, etsi nullum aliud eius verbi exemplum, hoc quidem sensu, prolatum scio. olim quidem sic dictum, *ambages* arguente

magna vis accusatorum in eos inrupit, qui pecunias foenore auctitabant, 'adversum legem dictatoris Caesaris, qua *de modo credendi, possidendique intra Italiam* caveretur; omissam olim, quia privato usui bonum publicum postponitur. Sane vetus urbi foenebre malum, et seditionum discordiarumque creberrima causa: eoque cohibebatur, antiquis quoque, et minus corruptis moribus. Nam primo ² duodecim tabulis sanctum, *ne quis* ³ *unciario foenore amplius exerceret,*

A. V.
786.
A. C.
33.

E e 3

cum

mento sunt. Ambagibus circumdabat urbem et declinabat, quoties ad eam accessisset.

1 *Adversum legem Caesaris.*

Suggerit eam legem aperte, quod sciam, solus Dio l. 41. (p. 271.) *Ἐπιδή τε συχνὸν πολλὰ χρήματά τε ἔχειν καὶ πάντα αὐτὰ ἀποκρίπτειν ἰδίωτος, ἀπηγόρευσε μὴδὲν πλεῖον πτωτικῶν καὶ μισθίων δραχμῶν ἢ ἀργυρίων ἢ καὶ χρυσίου κεντῆσθαι.* id est: *Es quoniam complures pecuniam multam habere et occultare dicebantur; edixit nequis in argento aurove amplius possideret quam 60. sestertia.* Et allidunt alii scriptores, ut Sueton. Tiber. cap. 49. dum scribit quosdam damnatos, quibus nihil aliud sit obiectum, quam quod partem rei familiaris in pecunia haberent. Partem, scilicet, maiorem quam pro lege. In qua Suetonii vera sententia eruenda. Scholiastae sunt frustra. Reliquum pecuniae conferri Caesar voluit in agros. *Lipsius.* Non credo locum Dionis huc pertinere. Nam, si quis sequentia legat, reperiet, Caesarem praefinisse modum, non credendae, sed domi habendae pecuniae, non modo in numis, sed etiam in suppellectili aurea et argentea: voluisse ea lege efficere, ut hoc plures egerentur credere pecunias, nec eas comprimerent, in arcaque haberent, neve copia pecuniae paratae esset materia rerum avariarum; quo spectare etiam locum Suetonii Tib. 49. diximus ad

illum locum. Ipsum tamen sectus est in notula ad Dionis locum l. A. Fabricius. Ceterum non dubito, legem hic innuere Treboniam, qua fidem publicam conlittuit, et, ut ei in posterum caveretur, rem omnem foenebrem et pecuniariam. Nam Dio Lib. LVIII, p. 634. vocat hanc Caesaris legem *περὶ τῶν συμβολαίων.* Id interpres latinus vertit: *de contractibus.* male. *verte: de pecuniis creditis.* quae ita vocari, multis locis planum est. vid. Gesnerus et Reizium V. V. C. C. ad Luciani Asinum, in it. ubi aliquis dicitur peregre abiisse propter *παιτρικὸν συμβόλιον:* *ad exigendam syngrapham,* pecuniam, quam pater alicui credidisset, ut ille Tiresias ap. Callimachum H. in Cererem *τέλδος ἀπαιτήτων.* Hic igitur locus Dionis huc pertinet.

2 *Duodecim tabulis sanctum.*] Ad eam sanctionem Livius ad M. Duellium Trib. pl. refert post 12. tabulas, aliquot annis. lib. 7. *C. Marcio, Cn. Manlio Cass. de unciario foenore a M. Duellio Tribuno pl. rogatio est perlata: et plebs aliquanto eam cupidius scivit, accepitque.* *Lipsius.* Crediderim, neglectam, ut alias saepe, instauratam et Severius sanctam nova lege.

3 *Unciaria foenore.*] h. e. ne quis in centum asses plus menstrui foenoris exigeret, quam unciam, h. e. unum allem pro centenis in annum. ita recte explicant Muretus

ad.

A. V. cio oppidanum genus; ³ Calibus ortus, patte atque
 786. avo consularibus, cetera equestri familia erat: mitis
 A. C. ingenio, et comptae facundiae. Cassius plebei Ro-
 33. mae generis, verum antiqui honoratique, et severa
 patris disciplina eductus, ⁴ facilitate saepius, quam
 industria commendabatur. Huic Drusillam, Vinicio
 Iuliam, Germanico genitas coniungit: superque ea re
 senatui scripsit, levi cum honore iuvenum. dein,
 redditis absentiae caussis ⁵ admodum vagis, flexit ad
 graviora, et offensiones ⁶ ob rempub. coeptas: *atque*
Macro praefectus, tribunorumque et centurionum pau-
ci, secum introirent, quotiens curiam ingrederetur:
 factoque large, et sine praescriptione generis, aut nu-
 meri, senatusconsulto, ne tecta quidem urbis, adeo
 publicum consilium numquam adiit, deviis plerumque
 16 itineribus ⁷ ambigens patriam et declinans. Interea
 magna

³ *Calibus ortus.*] Hic est M. ille
 Vinicius (placet alii Vinucius scri-
 bi, etsi Dio semper, *Οὐίνκιος*) ad
 quem historiam suam Velleius mi-
 sit, cuique indecore et serviliter
 blanditur. Produxit vitam ad Clau-
 dium, et a Messalina, quia pudorem
 servavit, interfectus. Habes
 in Dione libro extremo. Pater
 eius Publius, Consul anno urbis
 DCCCLV. Avus Marcus, anno
 DCCXXXV. *Lipsius.*

⁴ *Facilitate.*] i. e. comitate, a
 qua *faciles* dicuntur apud nostrum
 non uno loco. *Facilitatem* sic di-
 xit etiam Suet. Claud. 29. ubi Cod.
 Harlem. male *felicitate*, quod hic
 quoque placebat Pichenae, recte
 reprehenso a Freinshemio. add. ad
 Agric. 3.

⁵ *Admodum vagis.*] Nescio an
 melius, *vanis*. ut caussas dicat fu-
 riles leveisque. Tamen non male,
vagi: quasi alienis et parum cer-
 tis. *Lipsius.* *Vagis* verum puto,
 i. e. longe repetitis, et cum flu-
 ctuatione quadam, ut appareret,
 eum laborasse, nec a vera animi
 sententia protulisse. Sic XV, 54.

vagi sermones tribuantur ei, qui
 laetitiam simulare contendit.

⁶ *Ob Remp. coeptas.*] An magis,
captas, an cum Mureto, *sifceptas*?
Lipsius. Planum est, Tacitum
 potuisse verbum, quod significaret
sifceptas. An hoc ipsum posuerit,
 dubito. Quid enim induisse di-
 camus librarios, ut mutarent.
 Magis inclino in *captas*. Sic *bene-*
volentia capitur dixit Cicero Offic.
 II, 10: idque permutatur cum
coeptus. v. *Lipf. Lect. Ant. V, 4.*
 add. ad Hist. II, 79. aut *exceptas*:
 Sueton. Caes. 73. *simultrates excep-*
pit: in quo haeret Burmannus:
 defendimus nos, probante Ouden-
 dorpio, V. C.

⁷ *Ambigens patriam.*] Beato pla-
 cuit, *ambiens*. Vulgatam rueri
 videtur, quod supra scriptum:
Campaniam praeclegebas, ambigens
an urbem intraret; ni suspecta es-
 set dictionis novitas. *Lipsius.* *Ambiens*
 etiam Ferretus. Sed *ambiens*
 verum puto, etsi nullum ali-
 ud eius verbi exemplum, hoc qui-
 dem sensu, prolatum scio. olim
 quidem sic dictum, *ambiges* argu-
 mento

magna vis accusatorum in eos inrupit, qui pecunias foenore auctitabant, ¹ adversum legem dictatoris Caesaris, qua *de modo credendi, possidendique intra Italiam* caveatur; omissam olim, quia privato usui bonum publicum postponitur. Sane vetus urbi foenebre malum, et seditionum discordiarumque creberrima causa: eoque cohibebatur, antiquis quoque, et minus corruptis moribus. Nam primo ² duodecim tabulis sanctum, *ne quis* ³ *unciario foenore amplius exerceret,*

A. V.
786.
A. C.
33.

E e 3

cum

mento sunt. Ambagibus circumdabat urbem et declinabat, quoties ad eam accessisset.

1 *Adversum legem Caesaris.*

Suggerit eam legem aperte, quod sciam, solus Dio l. 41. (p. 271.)

Ἐπειδὴ τὸ εὐχολὸν πολλὰ χρήματα τὸ ἔχειν καὶ πάντα αὐτὰ ἀποκρίπτειν λέγοντο, ἀπηγόρευσε μὴδὲ πλείον ἑπτακισχίλιων καὶ μυρίων δραχμῶν ἢ ἀργυρίῳ ἢ καὶ χρυσίῳ κεντῆσαι. id est: *Es quoniam complures pecuniam multam habere et occultare dicebantur; edixit nequis in argento aurove amplius possideret quam 60. sestertia.* Et allidunt alii scriptores, ut Sueton. *Tiber. cap. 49.*

dum scribit quosdam damnatos, quibus nihil aliud sit obiectum, quam quod partem rei familiaris in pecunia haberens. Partem, scilicet, maiorem quam pro lege. In qua Suetonii vera sententia eruenda Scholiastae sunt frustra. Reliquum pecuniae conferri Caesar voluit in agros. *Lipsius.* Non credo locum Dionis huc pertinere. Nam, si quis sequentia legat, reperiet, Caesarem praefinisse modum, non credendae, sed domi habendae pecuniae, non modo in numis, sed etiam in supellectili aurea et argentea: voluisse ea lege efficere, ut hoc plures egerentur credere pecunias, nec eas comprimerent, in arcaque haberent, neve copia pecuniae paratae esset materia rerum avararum; quo spectare etiam locum Suetonii *Tib. 49.* diximus ad

illum locum. *Lipsum* tamen secutus est in notula ad Dionis locum I. A. Fabricius. Ceterum non dubito, legem hic innuere Treboniam, qua fidem publicam constituit, et, ut ei in posterum caveatur, rem omnem senebrem et pecuniariam. Nam Dio Lib. LVIII, p. 634. vocat hanc Caesaris legem *περὶ τῶν συμβολαίων.* Id interpret latinus vertit: *de contractibus.* male. *verte: de pecuniis creditis.* quae ita vocari, multis locis planum est. vid. Gesnerum et Reizium V. V. C. C. ad Luciani Astnum, in it. ubi aliquis dicitur peregre abiisse propter *πατριῶν συμβόλιων:* *ad exigendam syngrapham,* pecuniam, quam pater alicui credidisset, ut ille Tiresias ap. Callimachum H. in Cererem *τέλδος ἀπαιτήτων.* Hic igitur locus Dionis huc pertinet.

2 *Duodecim tabulis sanctum.*] Ad eam sanctionem Livius ad M. Duellium *Trib. pl.* refert post 12. tabulas, aliquot annis. lib. 7. *C. Marcio, Cn. Manlio Cass. de unciario foenore a M. Duellio Tribunopl. rogatio est perlata: et plebs aliquanto eam cupidius scivit, accepitque.* *Lipsius.* Crediderim, neglectam, ut alias saepe, instauratam et Severius sanctam nova lege.

3 *Unciaria foenore.*] h. e. ne quis in centum asses plus menstrui foenoris exigeret, quam unciam, h. e., unum assen pro centenis in annum. ita recte explicant Muretus

ad

A. V. cum antea ex libidine locupletium agigaretur: ⁴ dein
 786. rogatione tribunicia, ad semuncias redacta: ⁵ postre-
 A. C. mo vetita versura. multisque plebis scitis. obviam
 43. itum fraudibus. quae totiens repressae, miras per ar-
 tes rursus oriebantur. Sed tum Gracchus Praetor,
 cui ea quaestio evenerat, multitudine periclitantium
 subactus, retulit ad senatum. trepidique patres (ne-
 que enim quisquam tali culpa vacuus) veniam a prin-
 cipe petivere: ⁶ et concedente, annus in posterum,
 sexque menses dati, quis, secundum iussa legis, ratio-
 nes familiares quisque componerent. Hinc inopia rei
 17 numariae, commoto simul omnium aere alieno;
 et quia, tot damnatis, bonisque eorum divenditis, si-
 gnatum argentum fisco, vel aerario attinebatur. ad
 hoc senatus praescripserat, ⁷ duas quisque foenoris par-
 tes

ad h. l. Sigonius ad Livium, Sal-
 maf. de mod. Vsurar. p. 291. l.
 Fr. Gronovius in Antexegesi prio-
 re de Centesimis Viuris et foeno-
 re Vnciariorum p. 63. sqq.

⁴ Dein rogatione tribunicia.] De-
 cem annis post illam Duellii. Li-
 vivius: T. Manlio Torquato, C.
 Plautio Co. semunciarium tantum
 ex vnciariorum foenus factum. Lippius.
 v. Salmast. l. c.

⁵ Postremo vetita versura.] Id
 est: sublatum omne foenus. quod
 ambigue Livius posuit in actis an-
 ni CDXII. quinto anno, post se-
 munciam constitutam: Praeter
 haec, inquit, invenio apud quos-
 dam L. Genutium Tribunum pl. tu-
 lisse ad populum ne foenerare lice-
 ret. Magis cum Tacito adfirmat
 Appianus libro I. Civilium: τὰ δ'
 ἀπὸ τοῦ χρόνου κατὰ τὸ ἔτυον οἱ Χρημα-
 τικὲς ἀλλήλους ὑπελάσαν, οἱ μὲν
 πρῶτοντες τὰ χρήματα ἐν τῶκοις, ὅ-
 μως τινὲς παλαιὰ (Genutii legem in-
 telligit) προσαγορεύοντες, μὴ δυνά-
 ζαν ἐπὶ τῶκοις, ἢ ζημίαν ἐν ἔτυ-
 ον δυνάσαντα προσέφλαν. Ἐθὺς δὲ
 χρόνῳ τῆς τῶκος βεβαιώσαντες, οἱ
 μὲν κατὰ τὸ ἔθος ἔτυον, οἱ δὲ οἷον ἐν
 πωλήματι τε καὶ ἐπέτιον ἀνεξέλλοντο

τὰς ἐποδόσεις. εἰς δ' οἱ καὶ ἐν
 ζημίαν τὰς δυνάσαντας ἐπέτιον
 προσέφλαν. Lippius. Similiter versu-
 ram explicat Salmast. l. c. p. 292.
 late. adde Gronovium in Antexe-
 gesi poster. p. 162. nempe esse
 mutuum, quod sub foenore sumat-
 ur: unde frustra tentarunt quidam
 rescribere usura. Ceterum Salma-
 sius non dubitat, talem legem la-
 tam, sed statim neglectam. Nem-
 pe nemo erat, qui crederet gra-
 tis: unde sua sponte lex irrita fa-
 cta.

⁶ Et concedente.] Fecit posse,
 ait Pichena, mallet tamen eo con-
 cedente.

⁷ Commoto aere alieno.] Id est,
 dum creditor quisque pecuniam
 creditam repetit eodem tempore,
 ut mox tradit Tacitus.

² Duas quisque foenoris partes.]
 Sueton. Tiber. cap. 48. Simile
 quod Plinius l. 6. epist. de Senatu
 sui aevi: Patrimonii tertiam par-
 tem conficere iussit in ea, quae solo
 continerentur. Capitolinus de M.
 Antonio: Iussit ut senatores pere-
 grini quartam partem in Italia pos-
 sidereut. Lippius. Vide dicta ad
 Sueton. l. c. Ceterum video haec
 fuisse

tes in agris per Italiam conlocaret. Sed ³ creditores A. V. in solidum appellabant: nec decorum appellatis, mi- ^{786.} nuere fidem. Ita primo ⁴ concursatio, et preces: ^{A. C.} dein strepere praetoris tribunal: eaque, quae reme- ^{33.} dio quaesita, venditio, et emptio, in contrarium mutari; quia foeneratores omnem ⁵ pecuniam mercandis agris condiderant. Copiam vendendi secuta vilitate, quanto quis obaeratio, ⁶ aegrius distrahebant; multique fortunis provolvebantur: everasio rei familiaris dignitatem ac ⁷ famam praecipue dabat: donec tulit opem Caesar, disposito per mensas ⁸ millies sestertio, factaque mutuandi copia sine usuris per triennium, si debitor populo in duplum ⁹ praediis cavisset. Sic re-

E e 4

fecta

file Muretum in verbo *foenoris*, pro eoque coniecisse *patrimonii*, e loco Suetonii et similibus. *Foenus* dicitur de numis, qui sub foenore ponuntur a foeneratoribus, de quibus hic maxime sermo. Sic dicitur *foenus* dudum docuit Salmastius de Vituris p. 24. inpr. Gronov. in Mantissa de pecun. vet. c. 1. Eius rei ignoratio etiam locis quibusdam Livii tenebras offudit.

³ *Creditores in solidum appellabant.*] Int. debitores; qui proprie appellari dicuntur, cum pecunia credita ab ipsis reposcitur, cum de solutione morantur, ut mox. notissimum illud: *optima nomina non appellando fiunt mala*. Etiam *solidum* proprium in hac re verbum. Cic. pro Rab. Post. 17. *solidum solvere*. Quintil. V, 10. *solidum petere*.

⁴ *Concursatio.*] More Ciceronia dicta de eo, qui anxie laborat de re aliqua, aduendo, allegando, petendo. Cicer. Ep. ad Div. I, 1. *Libanis et Hypsasi non obscura concursatio et consensio*: quem locum in mente habuisse Tacitus videtur.

⁵ *Pecuniam mercandis agris condiderant.*] Salmastius putat legendum *in mercandis agris*, et *condere* idem quod *ponere*, *collocare*,

verba in hac re triticissima. Pichena putat abscondidisse divites pecuniam, ut obaeratos redigerent ad necessitatem vilissimo pretio vendendi sibi agros. Gronovius Mantiss. de pec. vet. c. 1. p. m. 47. Pichenam sequitur hactenus; ut pecuniam in asca compressam a divitibus putet, ut paratiores essent ad occasionem bene emendi. Verum vidisse arbitror.

⁶ *Aegrius distrahebant.*] Quia emtores, necessitate vendendi cognita, simulabant, sibi non opus agris, et alia similia, ut sit, utquam minimo pretio emerent.

⁷ *Famam praecipue dabat.*] Hic quoque inculcatum eunt in. vid. ad IV, 62.

⁸ *Millies sestertio.*] Sic legendum, ut est in MS. et editis, non *sestertium*, ut Muretus, Vrinus volunt: de quo genere et superius mentio facta est. Gronovius.

⁹ *Praediis cavisset.*] Pichena vocem, *praediis*, non spernit, tamen ambigit, num verius, *praedibus*, usus loco Livii, ubi praedes et praedia iunguntur. Cur autem *praedibus* potius quam *praediis*, si unum sufficit: nam praedes tamen cavent praediis suis, et qui praediis cavent, praedes sunt.

1 Inha-

A. V.
786.
A. C.
33.
18

fecta fides, et paullatim privati quoque creditores reperti. neque emptio agrorum exercita ad formam senatusconsulti; acribus, ut ferme talia, initiis, incurioso fine. Dein redeunt priores metus, postulato maiestatis Confidio Proculo: qui nullo pavore diem natalem celebrans; raptus in curiam, pariterque damnatus, interfectusque. Et sorori eius Sanciae aqua atque igni interdictum, accusante Q. Pomponio. is moribus iniquis, *haec et huiuscemodi a se factitari, praetendebat, ut, parsa apud principem gratia, periculis Pomponii Secundi, fratris, mederetur.* Etiam in Pompeiam Macrinam exilium statuitur, cuius maritum, Argolicum, socerum, Laconem, e primoribus Achaeorum, Caesar adflixerat. Pater quoque, ¹ illustris eques Romanus, ac frater, praetorius, cum damnatio instaret, se ipsi interfecere. datum erat crimini, *quod* ² *Theophanen Mitylenaeum, proavum eorum, Cn. Magnus inter intimos habuisset: quodque defuncto Theophani caelestes honores Graeca adulatio tribuerat.* Post quos Sex. Marius, Hispaniarum ditissimus, defertur *incestasse filiam*, et saxo Tarpeio deiicitur. ac, ne dubium haberetur, ¹ magnitudinem pecuniae malo vertisse, ² aurariasque eius, quamquam publi-

¹ *Illustris eques.*] vid. ad XI, 4.

² *Theophanen Mitylenaeum proavum.*] Horum avus fuit M. Pompeius Theophanes, Asiae Procurator, Tiberio ex intimis amicis. Strabo libro 13. Οἷτος δὲ (Θεοφάνης) καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ ὑπῆρξε, καὶ Πομπηίῳ τῷ Μάγνῳ κατέτι φίλος, μέλιστα δὲ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, καὶ πάσαις εὐγκατέδωκεν αὐτῷ τὰς πράξεις. Καὶ ταῦτον πάντων Ἑλλήνων ἐπιφανέστατον ἀνέδειξε. οὐδὲν τε ἀπέλειπε Μάγρον Πομπηίου, ὅν τῆς Ἀσίας ἐπιτροπὴν κατέχευε ποτα καὶ τὰς ἑβραίων. Καὶ νῦν ἐν τοῖς πρώτοις ἔξετάσται τῶν τιμωρῶν φίλων. Lipsius. De Theophane vide e Cicerone congesta in Clave. Burm. ad Vellei. II, 18. et Ryckium ad h. l. qui de suspitione Freinshemii ad I, 72. *avum* legen-

dum putat: nam Theophanis filium fuisse Pompeium illum ap. Strabonem, huius hos duos. Si Strabo non fallit, verum est.

¹ *Magnitudinem pecuniae malo vertisse.*] De qua vide Dionem libro 58. p. 635. et de hac historia tota. nescio an hic idem ille Marius, qui ante annos aliquot postulatus. supra lib. 4. *Drusum aspiciendi gratia tribunal ingressum adire Calpurnius Sabinianus in Sex. Mariam.* Lipsius.

² *Aurariasque eius.*] pro *etiam aurarias* accipit Salinerius, et Heinsius ad Vellei. I, 8, 2. neque tentandum fuisse a Faerno, qui *argentarias eius* legebat, contendit: quem vide. Neque tamen peritiam, neque I. Gronovio, neque mihi. Aut delendum *et* que puto, aut

publicarentur, sibimet Tiberius seposuit. ³ inritatus A.V. que suppliciiis, cunctos, qui carcere attinebantur, ac-^{786.} culati societatis cum Seiano, necari iubet. ⁴ Iacuit A.C. immensa strages: omnis sexus, omnis aetas: inlustres, ^{33.} ignobiles, dispersi, aut aggerati. neque propinquis, aut amicis adfistere, inlacrymare, ne visere quidem diutius, dabatur; sed circumiecti custodes, et in maerorem cuiusque intenti, corpora putrefacta adsectabantur, dum in Tiberim traherentur: ubi fluitantia, aut ripis adpulsa, non cremare quisquam, non contingere. interciderat ⁵ sortis humanae commercium ⁶ vi

E e 5

metus

aut legendum quoque. vid. ad IV, 74. extr. Id lenius puto, quam I. Gronovii coniecturam; *magnitudinem pecuniae malo vertisse avaritiaeque, eas, quamquam.*

³ *Inritatusque suppliciiis.*] Supplicationibus reorum, ac periclitantium, interpretatur Pichena. Quis autem pro Caesaris hostibus supplicare auderet? Potius *suppliciiis* est sanguine, caede. Significat crudelitatem eius non exfatiatam multitudine punitorum, sed ultero incitatam, ut grassari euperet in plures. *Gronovius.*

⁴ *Iacuit immensa strages.*] Mirum tragoedias eas verborum Tacitum miscere, si interfecti non plures viginti. Ita enim Suetonius cap. 61. *Viginti uno die abiecti, tractique, inter eos pueri et feminae.* Sed numerum eum re ipsa admonente, corruptum dixerō: substituoque, sc. id est, mille. quod fatuus exscriptor interpretatus est Viginti. Certe de maiori numero fatebitur, qui Taciti verba vigilans leget. Menda numerorum in Suetonio plura, et quaedam magnae rei. ut Nerone, cap. 12. *Exhibuit ad ferream etiam quadringentos Senatores, sexcentosque equites Romanos.* Quadringenti Senatores, dimidia Senatus pars. quos omnes depugnasse in arena, fuge credere. Corrigo, *quadrages.* De equitibus etiam malim, *sexagenos.* firmante conie-

cturam Dione, qui auctor est pugnasse tantum equites triginta. Simile in Claudii, cap. 32. *Convivia et ampla et assidua agitavit, ac fere patentissimis locis, ut plerumque sexcenteni simul discumberent.* Scribo, *plerumque sexageni.* Sexcenti convivae, epulum publicum, non convivium. Plura huius generis alias. Statim etiam in Taciti verbis lego, *interciderat sortis hic commercium vi, motu.* *Lipsius.* Muretus in loco primo Suetonii *ducens* corrigit, alii aliter, ut sit, in te incertissima. v. Casaub. et Burm. ad Suet. l. c. quasi non, ut aliis in rebus, diversos auctores potuerint sequi.

⁵ *Sortis humanae.*] Sors humana, mors est et inopinati aut incerti casus. Ital. 1. *Annal. Permotus ad miserationem exercitu, occasus bellicorum et sortem hominum.* At sortis eius *commercium* est misericordia et agnitio similis fortunae: quae omnibus potest evenire. Hanc sequitur auxilium vel solatium, et sepultura, communi quodam iure. *Lipsius.* Sive persuasio, sortem humanam, aliorum hominum ad verba ad nos pertinere, communia esse, ut ille Terentianus nihil humani a se alienum putat, eaque de causa misericordiam, auxilium, debere.

⁶ *Vi metus.*] *Lipsius, vi, metu.* quod etiam Freinshemio placebat.

A. V. ferretur
786.
A. C. 7
33-
18

C. CORNELII TACITI

443
metus: *quantumque scierint glisceret, miseratio arce-*
20 batur. *Sub idem tempus C. Caelar, discedenti Ca-*
A. V. preas avo comes *Clavdium, M. Silani filiam, coniu-*
786. A. C. 7 *gionem matris, non exilio fratrum,*
33. *tegens, non damnatione matris, non exilio fratrum,*
rupra voce: qualem diem Tiberius induisset, pari-
habito, Paffeni, oratoris, dictum percrebuit: Ne-
scitum, hanc multum distantibus verbis. Vnde mox
que meliorem unquam servium, neque deteriozem domi-
nam fuisse. Non omiserim praefagium Tiberii, de
Ser. Galba, rum consule: quem accitum, et diversis
sermonibus perrentatum, postremo Graecis verbis in
hanc sententiam adlocutus, Et tu Galba quandoque
de gustabis imperium, seram ac brevem potentiam signi-
ficans, scientia Chaldaeorum artis, cuius apiscendae,
otium apud Rhodum, magistrum Thrasyllum habuit,
peri-

1 *Immanem animum etc.] Adde*
Sueton. Calig. c. 50.

2 *Qualem diem.] Corrupte. Vi-*
dentur verba huc tralata ex pagina
sequenti: *quem iam annum qualem*
diem haberes. Vertrianus conatur,
qualem die Tiberius, hoc sensu,
Caligula talem habitum induebat,
qualem Tiberius quoque die in-
duisset. Coniectura, quam ego
non emerim festertio nummo. *Li-*
psius. Dixi lib 1. Observ. cap. 2.
non modo nihil hic esse mendii, sed
et verba exquisita. *Qualem diem*
induisset: id est, qualem animum
vultumque quoquo die sumpisset
vel gessisset Tiberius, talem et ipse
induens ac prae se ferens. *τοσοῦ*
γὰρ ἴσως ἔτιν etc. *Ὅλον ἔκ' ἡμέρας ἔκρη-*
σσι. Gronovius. Rectissime. nec
attinet, alias inanes coniecturas af-
ferre. *Habitus* de vultus atque
oris specie dici, notum est, et su-
pra iam vidimus.

3 *Paffeni.] De eo v. Torrent.*
ad Ner. c. 6. Lips. Excurs. A. ad
L. XII. et Ryckium ad h. l.

4 *Praefagium Tiberii.] Pugnat*
Suetonius, qui non Tiberio sed
Augusto praefagium hoc tribuit;

nec de Consule Galba, sed puero.
Lege eum l. 7. cap. 4. A Tacito
stant Iosephus et Dio. *Lipsius.*
Quid dicamus, Tacitum duplex
praefagium Augusti et Tiberii con-
fudisse? nam verba *seram ac bre-*
vem potentiam significans, non con-
veniunt satis verbis: *tu quandoque*
de gustabis imperium.

5 *Et tu Galba.] Hoc de Con-*
sule Tiberius: at Suetonius de
puero refert, *Augustum approbata*
eius buccula dixisse, nisi eū rētoro
τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παραγύσειν. Quae
sunt ipsa, quae hic Tiberio adtri-
buntur: quod idem cum nostro et
Dio facit. Ita censeat aliquis Suet-
onium vel alios auctores secutum,
vel memoriola lapsum: et si po-
tuit uterque diverso tempore praedixisse, sed itane verbis iisdem?
Lipsius. Apud Suetonium ex me-
lioribus libb. iam legitur *παγαγεῖ-*
σθαι. Gronovius. Ceterum est exci-
disse viderur.

6 *Thrasyllum.] Qui etiam de*
re medicina libros composuisse vi-
detur, laudante Plinio plus unolo-
co. Pete fusa haec a Dione, lib.
55. *Lipsius.*

peritiam eius hoc modo expertus. Quotiens ¹ super ²¹ negotio consultaret, edita domus parte, ac liberti ^{A.V.} unius conscientia utebatur. is litterarum ignarus, ^{786.} corpore valido, per avia ac derupta (nam saxis domus ^{A.C.} imminet) praeibat eum, cuius artem experiri ³³⁻ Tiberius statuisset, et regredientem, si vanitatis aut fraudum suspicio inceslerat, in subiectum mare praecipitabat, ne index arcani existeret. Igitur Thrasylus, iisdem rupibus inductus, postquam percunctantem commoverat, *imperium* ipsi, et futura follerter patefaciens, interrogatur, *an suam quoque genitalem boram comperisset: quem tum annum, qualem diem haberet?* Ille, positus fiderum ac spatia dimensus, haerere primo, dein ³ pavescere, et, quantum introspiceret, magis ac magis trepidus admirationis et metus, postremo exclamat, *ambiguum sibi ac prope ultimum discrimen instare.* Tum complexus eum Tiberius, ⁴ *praescium periculorum, et incolumem fore* gratatur; quaeque dixerat, oracli vice accipiens, inter intimos amicorum tenet. Sed mihi haec ac talia audienti, in ²² incerto iudicium est, fato ne res mortalium, et necessitate immutabili, an forte volvantur. quippe sapientissimos veterum, quique sectam eorum aemulantur, diversos reperies; ac multis insitam opinionem, *non initia nostri, non finem, non denique homines diis curae. ideo ¹ creberrima et tristia in bonos, laeta apud deteriores esse.* Contra alii, *fatium quidem congruere rebus, putant, sed non e vagis stellis, verum apud principia*

¹ Super negotio consultaret.] MS. Codex super sa negotio. unde, super tali negotio, vel, super eo negotio, sc. praescientiae, coniecit Fichena. Falsi probo. Consultares int. aliquem, scientiam illam professam. Sic Plia. Pan. 76. *consultare aves.*

² Domus imminet.] Non dicit imminet. nam extabat adhuc, et ostendebatur ac visebatur peregrinantibus, ut sit. forte tamen dedit Tacitus *imminet*, et syllaba exiit. ut saepe in hoc MS, fatum vidimus.

³ Pavescere.] MS. *pavescende.* unde I. Gronovius coniecit *pavescens.* non displicet.

⁴ Praescium periculorum et incolumem.] Acidalius, *praescium periculorum, sed incolumem,* coniecit, ut supra V, 3. ubi vid. Intellige, *ex gratatur, dicit, aperit.*

¹ Creberrima et tristia.] Freinslemius non dubitat legendum esse, *creberrime tristia.* Iac. Gronovius suspicatur *creberrima tristia.* Illud melius putò.

metus: quantumque saevitia glisceret, miseratio arce-
 20 batur. Sub idem tempus C. Caesar, discedenti Ca-
 A.V. preas avo comes, Claudiam, M. Silani filiam, coniu-
 786. gio accepit; ¹ immanem animum subdola modestia
 A.C. tegens, non damnatione matris, non exsilio fratrum,
 33. rupta voce; ² qualem diem Tiberius induisset, pari
 habitu, haud multum distantibus verbis. Vnde mox
 scitum ³ Passieni, oratoris, dictum percerebuit: *Ne-
 que meliorem unquam servum, neque deterio-
 rem dominum fuisse.* Non omiserim ⁴ praesagium Tiberii, de
 Ser. Galba, tum consule: quem accitum, et diversis
 sermonibus pertentatum, postremo Graecis verbis in
 hanc sententiam adlocutus, ⁵ *Et tu Galba quandoque
 degustabis imperium,* seram ac brevem potentiam signi-
 ficans, scientia Chaldaeorum artis, cuius apiscendae,
 otium apud Rhodum, magistrum ⁶ Thrasyllum habuit,
 peri-

¹ *Immanem animum etc.*] Adde
 Sueton. Calig. c. 30.

² *Qualem diem.*] Corrupte. Videntur verba huc tralata ex pagina frequentii: *quem tam annum qualem diem haberet.* Vertranius conatur, *qualem die Tiberius.* hoc sensu, Caligula talem habitum induebat, qualem Tiberius quoque die induisset. Coniectura, quam ego non emerim sestetio nummo. *Lipsius.* Dixi lib. I. Observ. cap. 2. non modo nihil hic esse mendii, sed et verba exquisita. *Qualem diem induisset:* id est, qualem animum vultumque quoquo die sumpsisset vel gessisset Tiberius, talem et ipse induens ac prae se ferens. *τοῦτο γὰρ τόσος ἴσθι etc. Οὐδὲν ἔν' ἡμαρ κήρυξι.* Gronovius. Rectissime. nec attinet, alias inanes coniecturas asserre. *Habitus* de vultus atque oris specie dici, notum est, et supra iam vidimus.

³ *Passieni.*] De eo v. Torrent. ad Ner. c. 6. Lips. Excurf. A. ad L. XII. et Ryckium ad h. l.

⁴ *Praesagium Tiberii.*] Pugnat Suetonius, qui non Tiberio sed Augusto praesagium hoc tribuit;

nec de Consule Galba, sed puero. Lege eum l. 7. cap. 4. A. Tacito stant Josephus et Dio. *Lipsius.* Quid dicamus, Tacitum duplex praesagium Augusti et Tiberii confudisse? nam verba *seram ac brevem potentiam significans*, non conveniunt satis verbis: *tu quandoque degustabis imperium.*

⁵ *Et tu Galba.*] Hoc de Consule Tiberius: ut Suetonius de puero refert, *Augustum apprehensa eius buccula dixisse, ναὶ εὖ τὸν οὐρανὸν ἀρχὴς ἡμῶν παραγυρεύει.* Quae sunt ipsa, quae hic Tiberio adscribuntur: quod idem cum nostro et Dio facit. Ita censet aliquis Suetonium vel alios auctores secutum, vel memoriola lapsum: et si potuit uterque diverso tempore praedixisse, sed itane verbis isdem? *Lipsius.* Apud Suetonium ex melioribus libb. iam legitur *παρὰ τὸν ἔθ. Gronovius.* Ceterum est excidisse videtur.

⁶ *Thrasyllum.*] Qui etiam de re medicina libros composuisse videtur, laudante Plinio plus uno loco. Pete fute haec a Dione, lib. 55. *Lipsius.*

peritiam eius hoc modo expertus. Quotiens ¹ super ²¹ negotio consultaret, edita domus parte, ac liberti ^{A.V.} unus conscientia utebatur. is litterarum ignarus, ^{786.} corpore valido, per avia ac derupta (nam faxis domus ^{A.C.} ^{33.} imminet) praeibat eum, cuius artem experiri Tiberius statuisset, et regredientem, si vanitatis aut fraudum suspicio inceslerat, in subiectum mare praecipitabat, ne index arcani existeret. Igitur Thrasyllus, iisdem rupibus inductus, postquam percunctantem commoverat, *imperium* ipsi, et futura sollerter patefaciens, interrogatur, *an suam quoque genitalem boram comperisset: quem tum annum, qualem diem haberet?* Ille, positus siderum ac spatia dimensus, haerere primo, dein ³ pavescere, et, quantum introspiceret, magis ac magis trepidus admirationis et metus, postremo exclamat, *ambiguum sibi ac prope ultimum discrimen instare.* Tum complexus eum Tiberius, ⁴ *praescium periculorum, et incolumem fore* gratatur; quaeque dixerat, oracli vice accipiens, inter intimos amicorum tenet. Sed mihi haec ac talia audienti, in ²² incerto iudicium est, fato ne res mortalium, et necessitate immutabili, an forte volvantur. quippe sapientissimos veterum, quique sectam eorum aemulantur, diversos reperies; ac multis insitam opinionem, *non initia nostri, non finem, non denique homines diis curae. ideo ¹ creberrima et tristia in bonos, laeta apud deteriores esse.* Contra alii, *fatum quidem congruere rebus, putant, sed non e vagis stellis, verum apud principia*

¹ *Super negotio consultaret.*] MS. Codex *super sa negotio.* unde, *super tali negotio*, vel, *super eo negotio*, sc. praescientiae, coniecit Pichena. *Tali* probò. *Consultaret* int. aliquem, scientiam illam professum. Sic Plin. Pan. 76. *consultare avar.*

² *Domus imminet.*] Non dicit *imminet*. nam extabat adhuc, et ostendebatur ac visibatur peregrinantibus, ut sit. forte tamen dedit Tacitus *imminet*, et syllaba exiit. ut saepe in hoc MS. factum vidimus.

³ *Pavescere.*] MS. *pavescende.* unde I. Gronovius coniecit *pavescens.* non displicet.

⁴ *Praescium periculorum et incolumem.*] Acidalius, *praescium periculorum, sed incolumem*, coniecit, ut supra V, 3. ubi vid. Intellige, *ex gratatur, dicit, aperit.*

¹ *Creberrima et tristia.*] Freinshemius non dubitat legendum esse, *creberrime tristia.* Iac. Gronovius suspicatur *creberrima tristia.* Illud melius puto.

A. V. cipia, et nexus naturalium caussarum: ac tamen electio-
 786. nens vitae nobis relinquunt; quam ubi elegeris, cer-
 A. C. tum imminentium ordinem. neque mala vel bona, quae
 33. vulgus putet: multos, qui conflictari adversis videantur, beatos; ac plerisque, quamquam magnas per opes, miserimos: si illi gravem fortunam constanter tolerant, hi³ prospera inconsulte utantur. Ceterum⁴ plurimis mortalium non eximitur, quin primo cuiusque ortu ventura destinantur: sed quaedam secus, quam dicta sint, cadere, fallaciis ignara dicentium. ita corrumpi fidem artis, cuius clara documenta, et antiqua aetas et nostra tulerit. Quippe a filio eiusdem Thrasylli praedictum Neronis imperium⁵ in tempore memorabitur, ne nunc incepto longius abierim. Iisdem consulibus⁶ Afinii Galli mors vulgatur, quem egestate cibi perceptum haud dubium: sponte, vel necessitate, incertum habebatur. Consultusque Caesar, an sepeliri sine-
 ret, non erubuit permittere, ultroque inculcare casus, qui reum abstulissent, antequam coram convinceretur.
 scili-

2 *Quam ubi elegeris.*] Et si quam, ad vitam referri potest; tamen durius est electionem vitae, quam ubi elegeris. An quam ubi faceris: aut quam ubi decreris, vel potius: nam ubi decreris. Martialis II, 64. Dum se causidicum, dum se modo rhetora fingis, et non decernis, Taure, quid esse velis.

3 *Prospera utantur.*] *ἀρχαῖους*, ut alia. Catonem et Plautum etc. sic dixisse, Lexica docent.

4 *Plurimis mortalium non eximitur.*] Sic MS. Beroaldus. Rhena- nus primus dedit *eximi*, incuria operarum, ut puto: non enim video, quid iudicare ad corrigendum potuerit, cum *eximitur* desiderent antecedentia. Hinc venit in Aldi, aliasque edd. *Eximitur* restituit Pichena, et ita irritas fecit coniecturas interpretum. Dedit etiam I. F. Gronov. Obf. II, 14. ut dictum pro *eximi* non potest. Mox et antiqua aetas et n. MS. Beroaldus: et prius, post Beroal-

dum et Alciatum, neglectum, restituit idem.

5 *In tempore memorabitur.*] Non est in libris qui supersunt id vicini- num; ne in Suetonio quidem. Lipsius. Sed apud Xiphilinum in Excerpt. Dionis Cass. L. LXI. init. ubi narrat, aitrologum quendam praedixisse, Neronem et imperaturum, et matrem interfecturum.

6 *Afinii Galli mors.*] Quem eodem die et convivam Tiberii fuisse, et eo subornante damnatum, narrat Dio l. 58. in actis anni DCCLXXXII. Est ille, qui sitius Pol- lionis Afinii librum edidit, quo patrem Ciceroni comparavit: cui rescripsit imperator Claudius. Suetonius in eius vita, et Plinius in Epistolis. Agellius lib. 17. cap. 1. Eusebius in Chronicis notat *Afinium Gallum diris supplicii maceratum anno ante T. Livii mortem.* Lipsius. Stemma Afniorum ad h. l. dedit Ryckius.

scilicet, ⁷ medio triennio defuerat tempus subeundi iudicium consulari seni, ⁸ tot consularium parenti. Drusus deinde exstinguitur, cum se miserandis alimentis, mandando e cubili tomento, nonum ad diem detinuisset. Tradidere quidam, ⁹ praescriptum fuisse Macroni, si arma ab Seiano tentarentur, extractum custodia iuvenem, (nam in palatio attinebatur) ducem populo imponere. mox, quia rumor incedebat, fore, ut *nurui ac nepoti conciliaretur Caesar*, saevitiam, quam poenitentiam maluit. Quin et inductus in defunctum, ¹ *probra corporis, exitiabilem in suos, insensum Reipub. animum* obiecit: ² *recitarique factorum dictorumque eius descripta per dies* iussit. quo non aliud atrocius visum: adstitisse tot per annos, qui vultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent: et potuisse avum audire, legere, in publicum promere, vix fides; nisi quod Actii centurionis, et Didymi liberti epistolae servorum nomina praeferebant, ut quis egredientem cubiculo Drusum pulsaverat, exterruerat. etiam sua verba centurio, saevitiae plena, tamquam egregium, vocesque deficientis adiecerat, quis primo alienationem mentis simulans, quasi per dementiam, funesta Tiberio, mox, ubi exspes vitae fuit, meditat-

A. V.
786.
A. C.
33.

24

tas,

⁷ *Medio triennio.*] Id est toto triennio, quod a tempore accusationis ad mortem eius effluerat.

⁸ *Tot consularium parenti.*] Plures enim filios habuit, qui Consulibus. Vide ea quae notavi in fine libri tertii Annal. supra. *Lipsius.*

⁹ *Descriptum fuisse.*] Muretus, *praescriptum. Lipsius.* Et sic lucundus scripserat in apographo suo, unde laudat Vrlinens. Arbitror, vulgato aliquid defensionis reliquum esse. *Describere* exquisitè dicitur pro imperare, mandare etc. ubi aut pluribus ac per partes imperatur aliquid, aut ubi imperantur plura simul, rei perficiendae aut avertendae necessaria. v. dicta in Clave Cic. in h. v. Tiberius in disponendo opprimendi Seiani

negotio, Macroni mandat de Druso: unde, ei hoc *descriptum* fuisse, recte et eleganter, ut opinor, dicitur. Horat. Art. P. 86. *descriptas servare vices*, i. e. mandatas. Sed quoniam *praescriptum* est in MS. (et sic edidere Beroaldus et Alciatus) non dubitavi hoc praeferre. miror, quo modo Rhenano in mentem venerit *descriptus*, quod expressit etiam Aldus: Pichena *praescriptum* in MS. non vidit; lac. Gronovius non restituit.

¹ *Probra corporis.*] Int. impudicitiam, quam XI, 2. *mollitiam* vocat.

² *Recitarique factorum etc.*] Intelligendum, ut opinor, *plurima*, aut simile quid. Genitivum cum tali ellipti, more graeco, supra quoque vidimus. add. Burm. ad Sueton. Ner. c. 37.

3 *Nurui*

A. V. tas, compositasque diras imprecatur: ut, quemadmo-
 786. dum¹ *nurum, filiumque fratris, et nepotes, domumque*
 A. C. *omnem caedibus complevisset; ita poenas nomini generi-*
 33. *que maiorum, et posteris exsolveret.* Obrurbabant qui-
 dem patres, specie detestandi: sed penetrabat pavor,
 et admiratio, callidum olim, et tegendis sceleribus
 obscurum, huc confidentiæ venisse, ut, tamquam
 4 demotis parietibus, ostenderet nepotem sub verbere
 centurionis, inter fervorum ictus, extrema vitæ ali-
 25 menta frustra orantem. Nondum is dolor exoleve-
 rat, cum de Agrippina auditum, quam; interfecto
 Seiano, spe sustentatam, ¹ provixisse reor; et, post-
 quam nihil de sævitia remittebatur, voluntate extin-
 ctam. nisi si, negatis alimentis, adsimulatus est finis,
 qui videretur sponte sumptus. Enimvero Tiberius
 foedissimis criminationibus exarsit, *impudicitiam* ar-
 guens, et *Afinium Gallum adulterum, eiusque morte*
ad taedium vitæ compulsam. Sed Agrippina, ² aequi
 impatiens, dominandi avida, virilibus curis, femina-
 rum vitia exuerat. *Eodem die defunctam, quo biennio*
ante Scianus poenas luisset, memoriaeque id proden-
dum, addidit Caesar: iactavitque, quod non laqueo
strangulata, neque in Gemontas projecta foret. Actae
 ob id grates, decretumque ut ³ *quintumdecimum Cal.*

Novem-

3 *Nurum filiumque fratris, et ne-*
poter.] intellige *interfeceris*, quod
 latet in sequentibus: *domum cae-*
dibus complevisset. vid. ad c. 21. et
 alibi. Ita non opus cum Acidalio
 suspicari, vocem periisse.

4 *Dimotis parietibus.*] *Parietes*
 non, ut aulæa, aut plingulae lecti-
 cae, dimoventur, sed *deiciuntur*.
 Itaque legendum *demotis*. sæpe
 hæc verba confusa docent viri do-
 cti. v. Burm. ad Quinciril. VII, 3.
 Sic infra c. 30. *in insulas demoti*
sunt, non dimoti. Supra IV, 60.
lobefactum demovisset, ubi etiam est
 pro *deiecisset*. XI, 38. *effigies demo-*
endas.

1 *Provixisse.*] Porro vivere vo-
 luisse, vitam retinuisse. Aliud
 exemplum nondum reperi, aut

proditum vidi. III, 66. *propolluc-*
bas pro porro pölluebat. ubi ta-
 men corrigunt viri docti.

2 *Aequi impatiens.*] Heinſus ep.
 ad Graev. Coll. Burm. T. IV. p.
 130. *obsequii impatiens.* nam illud
 probrosum esse. Frustra, II, 42.
regibus æqua, necdum iniqua insoli-
ta. Sic iudicat etiam Graevius in
 resp. ad Heinſium, qui et ipse post
 agnovit errorem.

3 *Quintum decimum.*] Sic MS.
 non *quintodecimo*, ut est in edicis
 recentioribus: nam Beroaldus, Rhe-
 nanus, Aldus, Grypn. illud ha-
 bent. Similiter aliis locis loquitur
 Tacitus A. XII, 69, *sertium ante*
idus octobres: ut iam docuit lac.
 Gronovius: ubi similiter mutatum
 in *sertio*, restituit Pichena.

1 *Nervæ*

Novembris, utriusque noctis die, per omnis annos, donum Iovi sacraretur. Haud multo post Cocceius ¹Nerva, 26 continuus principis, omnis divini humanique iuris A. V. sciens, integro statu, corpore inlaeso, moriendi con- ^{786.} silium cepit. Quod ut Tiberio cognitum, adfidere, ^{A. C.} causas requirere, addere preces, fateri postremo, ^{33.} *grave conscientiae, grave famae suae, si proximus amicorum, nullis moriendi rationibus, vitam fugeret.* aver- satus sermonem Nerva, abstinentiam cibi coniunxit. ² Ferebant gnari cogitationum eius, quanto propius mala Reipub. viferet, ira et metu, dum integer, ³ dum intentatus, honestum finem voluisse. Ceterum Agrippinae perniciēs, quod vix credibile, Plancinam traxit. Nupta olim Cn. Pisoni, et palam laeta morte Germanici, cum Piso caderet, precibus Augustae, nec minus inimicitii Agrippinae defensa erat. ut odium, et gratia desiere; ius valuit. petitaque criminibus haud ignotis, sua manu, fera magis, quam immerita, supplicia perfolvit. Tot luctibus funesta civitate, pars ²⁷ maeroris fuit, quod Iulia, Drusi filia, quondam Neronis uxor, ¹ denupsit in domum Rubellii Blandi, ² cuius avum, Tiburtem, equitem Romanum, plerique meminerant. Extremo anni mors Aelii Lamiae ³ funere cen-

¹ *Nerva continuus principis.]* Ce- leber iuris auctor, de quo Pom- ponius: *Hic etiam Nerva Caesari familiarissimus fuit.* Consul fuit cum Vibio Rufino anno DCCLXXV. *Lipsius.*

² *Ferebant gnari.]* Dio Cassius L. LVIII. p. 634. tradit causas fuisse tum alias, tum hanc, quod leges Caesaris *πρὸ τῶν συμπληρωμάτων*, i. e. de pecuniis creditis, renovare voluisset, unde fidem labefieri et alios motus oriri viderit; eamque causam fuisse, quare Tiberius postea rem moderaretur, et illud milies gratuitum daret. Dicendum esset potius, quod renovasset: nam *Nerva ἀναστρέφει*, post transactam causam illam.

³ *Dum intentatus.]* Ab accu-

toribus, periculis nondum appeti- tus, nondum vexatus.

¹ *Denupsit.]* Extra cognationem suam nupsit, interpretatur Mure- tus. Id esset potius *enupsit*, ver- bo Liviano. Si dixisset, infra nobilitatem gentis, ferrem facilius. sed arbitror, simpliciter pro *habere* capi posse. vid. XV, 37. Sueton. Ner. 29. *Doryphoro liberto, sicut ipsi Sporus, ita ipse denupsit.*

² *Cuius avum Tiburtem.]* At pater eius tamen consularis, de quo 3, 51. *Solus Lepido e consularibus Rubellius Blandus adfensit.* Consul suffectus fuit anno DCCLXXI. *Lipsius.* Ryckius illum ipsum consularem hic intelligi putat.

³ *Funere censorio.]* vid. supra ad IV, 15.

4 *Flacco*

A.V. 786. A.C. 33. *tas, compositasque diras imprecatur: ut, quemadmodum³ nurum, filiumque fratris, et nepotes, domumque omnem caedibus complevisset; ita poenas nomini generique maiorum, et posteris exsolveret.* Obrurbabant quidem patres, specie detestandi: sed penetrabat pavor, et admiratio, callidum olim, et tegendis sceleribus obscurum, huc confidentiae venisse, ut, tamquam⁴ demotis parietibus, ostenderet nepotem sub verbere centurionis, inter servorum ictus, extrema vitae alimenta frustra orantem.

25 *Nondum is dolor exoleverat, cum de Agrippina auditum, quam, interfecto Seiano, spe sustentatam, provixisse reor; et, postquam nihil de saevitia remittebatur, voluntate extinctam, nisi si, negatis alimentis, adsimulatus est finis, qui videretur sponte sumptus. Enimvero Tiberius foedissimis criminationibus exarsit, impudicitiam arguens, et Afinium Gallum adulterum, eiusque morte ad taedium vitae compulsam. Sed Agrippina, aequi impatiens, dominandi avida, virilibus curis, feminarum vitia exuerat. Eodem die defunctam, quo biennio ante Seianus poenas luisset, memoriaeque id prodendum, addidit Caesar: iactavitque, quod non laqueo strangulata, neque in Gemonias proiecta foret. Actae ob id grates, decretumque ut³ quintumdecimum Cal.*

Novem-

3 *Nurum filiumque fratris, et nepotes.*] intellige *interfeceris*, quod latet in sequentibus: *domum caedibus complevisset.* vid. ad c. 21. et alibi. Ita non opus cum Acidalio suspicari, vocem periisse.

4 *Dimotis parietibus.*] *Parietes* non, ut aulaeae, aut plagulae lecticae, dimoventur, sed *deiciuntur*. Itaque legendum *demotis*. saepe haec verba confusa docent viri docti. v. Burm. ad Quinctil. VII, 3. Sic infra c. 30. *in insulas demosi sunt*, non *dimosi*. Supra IV, 60. *labefactum demovisset*, ubi etiam est *pro deiecit*. XI, 38. *effigies demovendas*.

1 *Provixisse.*] Porro vivere voluisse, vitam retinuisse. Aliud exemplum nondum reperi, aut

proditum vidi. III, 66. *propolluere* pro porre polluebat. ubi tamen corrigunt viri docti.

2 *Aequi impatiens.*] Heinsius ep. ad Graev. Coll. Burm. T. IV. p. 130. *obsequii impatiens*. nam illud probrosum esse. Frustra, II, 42. *regibus aequa, sedum iniqua insolentia*. Sic iudicat etiam Graevius in resp. ad Heinsum, qui et ipse post agnovit errorem.

3 *Quintum decimum.*] Sic MS. non *quintodecimo*, ut est in editis recentioribus: nam Beroaldus, Rhenanus, Aldus, Gryph. illud habent. Similiter aliis locis loquitur Tacitus A. XII, 69. *tertium ante idus octobres*: ut iam docuit lae. Gronovius: ubi similiter mutatum in *tertio*, restituit Picheua.

1 *Nerva*

Novembris, utriusque nocis die, per omnis annos, donum Iovi sacraretur. Haud multo post Cocceius ¹Nerva, ²⁶ continuus principis, omnis divini humanique iuris ^{A. V.} sciens, integro statu, corpore inlaeso, moriendi con- ^{786.} silium cepit. Quod ut Tiberio cognitum, adfidere, ^{A. C.} causas requirere, addere preces, fateri postremo, ^{33.} *grave conscientiae, grave famae suae, si proximus amicorum, nullis moriendi rationibus, vitam fugeret.* aver- satus sermonem Nerva, abstinentiam cibi coniunxit. ² Ferebant gnari cogitationum eius, quanto propius mala Reipub. viseret, ira et metu, dum integer, ³ dum intentatus, honestum finem voluisse. Ceterum Agrippinae perniciēs, quod vix credibile, Plancinam traxit. Nupta olim Cn. Pisoni, et palam laeta morte Germanici, cum Piso caderet, precibus Augustae, nec minus inimicitiiis Agrippinae defensa erat, ut odium, et gratia desiere; ius valuit. petitaque criminibus haud ignotis, sua manu, sera magis, quam immerita, supplicia persolvit. Tot luctibus funesta civitate, pars ²⁷ maeroris fuit, quod Iulia, Drusi filia, quondam Neronis uxor, ¹ denupsit in domum Rubellii Blandi, ² cuius avum, Tiburtem, equitem Romanum, plerique meminerant. Extremo anni mors Aelii Lamiae ³ funere cen-

¹ *Nerva continuus principis.]* Ce- leber iuris auctor, de quo Pom- ponius: *Hic etiam Nerva Caesari familiarissimus fuit.* Consul fuit cum Vibio Rufino anno DCCLXXV. *Lipsius.*

² *Ferebant gnari.]* Dio Cassius L. LVIII. p. 634. tradit causas fuisse tum alias, tum hanc, quod leges Caesaris περί τῶν συμβουλίων, i. e. *de pecuniis creditis*, renovare voluisset, unde fidem labefieri et alios motus oriri viderit; eamque causam fuisse, quare Tiberius postea rem moderaretur, et illud millies gratiū daret. Dicendum esset potius, quod renovasset: nam Nerva ἀναστρέφει, post transactam causam illam.

³ *Dum intentatus.]* Ab accusa-

toribus, periculis nondum appeti- tus, nondum vexatus.

¹ *Denupsit.]* Extra cognationem suam nuplit, interpretatur Mure- tus. Id esset potius *enupsit*, ver- bo Liviano. Si dixisset, infra nobilitatem gentis, ferrem facilius, sed arbitrator, simpliciter pro *numero* capi posse. vid. XV, 37. Sueton. Ner. 29. *Doryphoro liberto, sicut ipsi Sporus, ita ipse denupsit.*

² *Cuius avum Tiburtem.]* At pater eius tamen consularis, de quo 3, 51. *Solus Lepido e consularibus Rubellius Blandus adfensit.* Consul suffectus fuit anno DCCLXXI. *Lipsius.* Ryckius illum ipsum consularem hic intelligi putat.

³ *Funere censorio.]* vid. supra ad IV, 15.

4 *Flacco*

A. V. cenforio celebrata, qui administrandae Syriae imagine
 786. tandem exsolutus, urbi praefuerat. genus illi deco-
 A. C. rum; vivida senectus; et non permissa provincia di-
 33. gnationem addiderat. Exin, ⁴ Flacco Pomponio Sy-
 riae propraetore defuncto, recitantur Caesaris litte-
 rae, quis inculabat, *egregium quemque, et regendis*
exercitibus idoneum, abnuere id munus: seque ea ne-
cessitudine ad preces cogi, per quas consularium aliqui
capessere provincias adigerentur: oblitus Arruntium,
 ne in Hispaniam pergeret, decimum iam annum atti-
 neri. Obiit eodem anno et ⁵ M. Lepidus, de cuius
 moderatione, atque sapientia, in prioribus libris satis
⁶ conlocavi. neque nobilitas diutius demonstranda
 est: quippe Aemilium genus secundum bonorum ci-
 vium, et qui eadem familia ⁷ corruptis moribus, inlu-
 stri tamen fortuna egere. ¹ Paulo Fabio, L. Vitellio
 A. V. coss. post longum saeculorum ambitum, avis Phoenix
 787. in Aegyptum venit, praebuitque materiem doctissimis
 A. C. indigenarum, et Graecorum, multa super eo miraculo
 34. differendi. de quibus congruunt, et plura ambigua,
 sed

4 Flacco Pomponio.] De eodem
 Suetonius cap. 42. Tiberii: *Post-*
ea princeps in ipsa publicorum mo-
rum correctione, cum Pomponio
Flacco et L. Pisono, noctem conti-
numque biduum epulando potando-
que consumpsit: quorum alteri Sy-
riam provinciam, alteri praefectu-
ram urbis concessim detulit. Vbi
 aliquot libri, *Pompeio Flacco, ma-*
 le. est enim ille ipse, qui ante 15.
 annos Moesiae praefuerat. Tacit.
 lib. 2. *Lipsum.*

5 M. Lepidus.] Iterum, *Manius.*
Lipsum.

6 Conlocavi.] De mendo suspec-
 tum habet hoc verbum Muretus:
 et in promptu foret corrigere *com-*
memoravi. Sed etiam *poene* sic
 fere dicitur. Cicero de Fin. II, 26.
Posuisti etiam, dicere alios. i. e.
 commemorasti: est enim de dispu-
 tatione sermo. de Legibus II, 3.
Magnus ille roster, me audiente, po-
suit in iudicio etc. i. e. dixit.

7 Corruptis moribus.] i. e. tem-
 poribus malis et morum pravitate
 corruptis, ut saepe: ne quis ad
 familiam proprie referat: quod tam-
 en ipsum quoque licebit, si quis
 malit, hoc sensu: qui ex illa fa-
 milia mali cives fuere, tamen il-
 lustri fortuna usi sunt.

1 Paulo Fabio, L. Vitellio Coss.]
 Dio, Solinus, Plinius, biennio
 posterius venisse eum volunt, Q.
 Plautio, Sex. Papinio Coss. Ve-
 reor ut stare sententia Taciti pos-
 sit, contra tot testes. Nota au-
 tem ex Dione hos ipsos Consules
 post celebrata decennalia Tiberii
 poena adfectos. quod tacuit nos-
 ter. Ex quo non vane dixerim,
 narrationi huic annali deesse quae-
 dam. Non enim Consulatum sup-
 plicium certe omisisset. *Lipsum.*
 Negat Muretus, Consules interfectos
 fuisse. Vitellius quidem, Impera-
 toris pater, Caligula et Claudio
 Imp. vixit. Sueton. Vitell. c. 2.

sed cognitu non absurda, promere libet. Sacrum Soli id animal, ² et ore ac distinctu pinnarum a ceteris avibus diversum, consentiunt, qui ³ formam ejus definire. De numero annorum varia traduntur. maxime vulgatum, quingentorum spatium. sunt, qui adseverent, mille quadringentos ⁴ sexaginta unum intertici; prioresque alites ⁵ Sesostride primum, post ⁶ Amaside dominantibus, dein Ptolemaeo, qui ex Macedonibus tertius regnavit, in civitatem, cui Helio- polis nomen, advolavisse, multo ceterarum volucrum comitatu, novam faciem mirantium. Sed antiquitas quidem obscura: inter Ptolemaeum ac Tiberium minus ducenti quinquaginta anni fuerunt. unde nonnulli falsum hunc phoenicem, neque Arabum e terris credere, nihilque usurpavisse ex his, quae verus memo-

A. V.
787.
A. C.
34

2 *Es ore ac distinctu.*] Haud mutem. nam os ei etiam eximium, *crisis faciem caputque* (ait Plinius) *plumbeo apice cobonestantibus.* Ingeniose aliqui Pichena, *colore ac Lipsu.* Vulgatum defendit Iac. Gronovius ex noto carmine de phoenice. Plinius sane X, 2. etiam *faucium* (ubi quidam libri *faciem*) *et caput* ornatum tradit. Item Graevius epist. ad Heinf. T. IV, Coll. Burm. p. §12.

3 *Formam eius definire.*] MS. Codex *desfinere.* sed literam, *d*, a recenti manu, et legendum *effinxere*, Pichena censet. Non credo. *Effingere* non est, ut opinor, describere.

4 *Sexaginta unum.*] Nimis minutum aut curiosum de uno anno. Itaque Muretus sententiam expedisse mihi videretur: *sexaginta: unum in terris.* Neque enim probabile, hoc ommissum, de unitate. *Lipsius.* Idem placet Ursino, Pichena: nisi quod ille insuper conicit, e CDLX. factum esse. CXCCLX. quod fortasse et ap. Plin. X, 2. respondendum esse, ubi anni eduntur DCLX. Sed Salmasius ad Solidum *Corn. Tac. T. I.*

p. 388. b. vulgatum defendit, intelligitque annum magnum canicularum Aegyptiorum, qui anno millesimo quadringentesimo sexagesimo primo circumagitur, auctore Censorino. Apud Plinium quidem l. c. traditur, Mamilium statuisse, vitam phoenicis fieri anni magni conversione. Id si proberetur, sequentia de aliis debent accipi. Nam inter Amasin et Ptolemaeum Euergeten tantum spatium temporis non intercedit. Sed in rebus fabulosis et nugatoris nihil certi reperiri poterit. videnda etiam, quae de hoc loco disputat Perizonius in Origin. Aegypt. c. XVI.

5 *Sesostride primum.*] Sic ex emendatione doctorum virorum legitur. Nam Beroaldus edidit *Seside.* Iac. Gronovius autem mavult *Sesofide*, e vestigiis scripturae, quae est in MS. *aliter esse Sefide.* *Sesofis* vocatur etiam a Diodoro Siculo et aliis.

6 *Amaside.*] Perizonius l. c. p. 312. aut *Amyfi* vel *Amyfide* legendum, aut certe Herodori *Amyfia* intelligendum putat, si hic locus ad aliquam veri speciem revocari debeat.

A. V. memoria firmavit. ⁷ confecto quippe annorum numero, ubi mors propinquet, ⁸ suis in terris struere nidum, eique vim genitalem adfundere, ex qua fetum oriri: et primam adulto curam sepeliendi patris: neque id temere, sed sublato murrhæ pondere, ⁹ tentatoque per longum iter, ubi par oneri, par meatui sit, ¹⁰ subire patrum corpus, inque Solis aram perferre, ¹¹ atque adolere. Haec incerta et fabulosis aucta. Ceterum aspici aliquando in Aegypto eam volucrem, ²⁹ non ambigitur. At Romæ ¹ caede continua, Pomponius

⁷ *Confecto annorum numero.*] Heinf. *annorum M. numero.* probat Graevius l. c.

⁸ *Suis in terris.*] Heinf. concubiebat *furculis e thuris*: quam emendationem Graevius in ep. ad Heinf. T. IV. Coll. Burm. p. 505. pro certissima habet, nisi quod *ad* e abesse vult. Est sane peringeniosa. Melior tamen altera eiusdem *furculis thuris*.

⁹ *Tentatoque per longum iter.*] Id est, cum prius tentaverit: sic saepe historici loquuntur, Sallustius, Livius et Tacitus noster. *Lipsius.* Heinf. *itinere*; probat Graevius l. c. Recte.

¹⁰ *Subire patrum corpus.*] Salmasius ad Solin. l. c. legendum censet *subicere*: non enim *subire* corpus, quod verbum dicatur de onere imposito, quod dorso, capite, humeris feratur: sed pedibus ferre globum myrrheum cavatum, in locum scavatum subiecto patre: hoc esse *subicere corpus*, antique pro *subicere*. Refellit ab H. Vossio ad Melam III, 8, p. m. 589. ed Gron. qui variare veteres in modo portandi docet ex Artemidori Onirocriticis, ubi dicit, eum, qui Phoenicem a se pingi somnari, eo paupertatis venturum, ut parentis cadaver, more Phoenicis, suis humeris efferre cogatur. IV, 49. Bene haec. Neque dubium est, Tacitum in animo habuisse Virgilianum illud Aen. IV, 599: *quem*

subisse humeris confectum aetate parentem. Atque etiam non nimis proprietates verbi in talibus urgenda. Defendebat etiam Heinf. et hoc et *adolere*, teste Graevio, l. c.

¹¹ *Atque adolere.*] Salmasius l. c. vult *neque adolere*: nam cineres iam in aram deferri, et ibi relinqui, non comburi corpus. Sed Tacitus certe putavit *corpus* patrum deferri, sicque accepit Herodotus, cuius tota narratio hoc clamat. Idem dicit phoenicem suum patrem in templo Heliopolitano *ἑστῆται*, idque fieri in ara, noster et alii tradunt. Illud autem *ἑστῆται* in ara quomodo fieri quæso potest, nisi cremando: sive ipse abiecerit in ignem, sive sacerdotibus comburendum reliquerit. Qualis autem modus narrandi: *in aram perferre, neque adolere?* Non potius omisisset Tacitus hoc addere. Idem indicandum de Ryckiano: *atque avolare.*

¹ *Caede continua.*] Absolute capiendum est: cum Romæ caedes continuæ ferent: ideoque post ea verba interpunxi. nam alioqui plurimum nomina sequi deberent. Et sic edd. vet. usque ad Lipsianus. Fortasse tamen alicui videatur legendum: *as Romæ caedes continua vel continuae.* ut sic summa capitis ²⁹ et ³⁰. Et alibi vel nominativi pro ablativis accepti, vel in ablativos mutati, v. ad XI, 2. init.

nus Labeo, quem praefuisse Moesiae retuli, per ab-
ruptas venas sanguinem effudit; aemulataque est con-
iunx Paxaea. nam promptas eiusmodi mortes metus
carnificis faciebat: et quia damnati, publicatis bonis,
² sepultura prohibebantur: eorum, ³ qui de se statue-
bant

Ff 2

bant

2 *Sepultura prohibebantur.*] Sepultura lucrique adfinium prohiberi, nisi magnorum scelerum damnatos (puta parricidii, perduellionis; idemque suspendiosos) non moris apud priscos. Invaluit sub Tyrannis, ideoque quasi novum, in Tiberii saevitia Sueton. notat, cap. 61. *Interdictum ne capite damnatos propinqui lacerent.* itemque: *Nemo punitorum non in Gemonias abiectus, uncuque tractus.* Qui autem tracti, Tiberis eis sepultura. Idem in publicatione honorum fuit. quae apud antiquos in crimine perduellionis et hostilitatis tantum exercita, et fortasse parricidii. ita Sp. Maelii *bona constata pretiis regni mercandi vendere atque in publicum redigere Quaestores iussi*, ait Livius: ita Ciceronis damnati, a Clodio: M. Lepidi, a Senatu publica facta, quia secutus Antonii sectam. Primus publicationem ad omnia crimina (publica intellego) traxit Caesar: qui, ut Suetonius ait, *poenas facinorum auxis: et cum locupletes eo facilius scelere se obligarent, quod integris patrimonii exsulabant: parricidas, (ut Cicero scribit) bonis omnibus, reliquos dimidia parte mulcavit.* Tenuit ea lex sub Augusto; qui tamen, cum multis divitibus vel dimidia pars, nimiae essent opes, et in ipso exilio causa luxus; sanxit, ut iis omnibus quibus aqua et igni interdictum (id est Iurisconsultorum verbo, Deportatis) non plus possidere liceret quingentis millibus nummum. Dio 56. Intenditque iterum saevitiam eam Tiberius, lata lege, qua interdictis aqua et igni adempta omnis testamenti factio. Idem Dio 57.

Quam legem interpretans Caius L. 8. *Qui test. fac. possunt: Si cui aqua et igni interdictum sit, inquit, eius nec illud testamentum valet quod ante fecerit, nec id quod postea. Bona quoque quae tunc habuit cum damnaretur, publicabuntur.* Lipsius.

3 *Qui de se statuissent.*] Non mirum, quia ne damnati quidem, nec peracti rei. Dio haec omnia exprimere voluit, in actis anni DCCCLXXXIV. *Ἐστὶ τὴν ἀγορὰν τὰ σώματα ἀπάντων ἵστῆναι, καὶ μετὰ τὸτο ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβάλλετο.* *Ἢδὲ δὲ καὶ ἕως εἰ παύσας τῶν ὀσίων αὐτὸς κληρονομήσιν.* ubi puero mendum clarum, scribendumque, *μὴ κληρονομήσιν*, inserta voce. Ideo enim abiecta corpora tractaque, ne liberi succedere in bona possent, quae iam publica ut damnatorum palam punitorumque. Mirum ex sequentibus Dionis verbis interpretem id non vidisse. Bona ergo manebant, siquis praevinisset damnationem, et testamenta. Sed quid in praemiis accusatorum? nihilo secius dari solere, ostendit Taciti locus supra, l. 4. *Et quia Cornutus sua manu ceciderat, accusum de praemiis accusatorum abolendis, siquis maiestatis postulat, anse perfectum iudicium seipse vitæ privavisset. ibaturque in eam sententiam, ni durius contraque morem suum palam pro accusatoribus Caesar, intritas leges, et temp. in praecipiti conquestus esset. Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum, per praemia eliciebantur.* Dari non solere, Seneca in narranda Cremutii morte, quae sub hoc Tiberii tempus. *Cognito consilio eius, inquit, publica voluptas erat, quod e*
fauci-

A. V. bant, humabantur corpora, manebant testamenta, 787. pretium festinandi. Sed Caesar, missis ad senatum litteris, differuit, ⁴ *morem fuisse maioribus, quotiens dirimerent amicitias, interdicere domo, eumque finem gratiae ponere: id se repetivisse in Labeone. atque illum, quia male administratae provinciae, aliorumque* ⁵ *criminum urgebatur, culpam* ⁶ *invidia velavisse; frustra conterrita uxore, quam, etsi nocentem, periculi tamen expertem fuisse.* ⁷ Mamercus dein Scaurus rursus postulatur, insignis nobilitate et orandis causis, vita probrosus. nihil hunc amicitia ⁸ Seiani, sed labefecit haud minus validum ad exitia Macronis odium, qui easdem artes occultius exercebat: detuleratque ⁹ argumentum tragoediae, a Scauro scriptae, additis versibus, qui in Tiberium flecterentur. Verum ¹⁰ ab Servi-

fauibus avidissimorum laporum eriperetur praeda. Accusatores aduent Consulium tribunalia, queruntur Cordum mori, ut interpellarent quod coegerant. Adeo illis Cordus videbatur effugere. Magna res erat in quaestione, an morte rei prohiberentur. Nec satis scio quomodo in concordiam reducam eos locos. Sub Claudio et Nerone fortean aliud fuerit: et Senecam deceperit mos sui aevi. *Lipsius.* Adde Paull. Rec. Sent. V, 12. et ibi interpretes. Ceterum latinitas postulat *stasnerant* sive *stasuisent*, quod video exhiberi in titulo notae Liptianae, nuspiam in textu reperi.

⁴ *Morem fuisse maioribus.*] v. supra II, 70. et ibi Lipsium, et quae diximus ad Suetonium Calig. c. 3.

⁵ *Criminum urgebatur.*] In promptu foret corrigere *arguebatur*, quod facile poruisset converti in *urgebatur*: praesertim cum nulum aliud exemplum huius generis profertur. Sed quando omnes, qui Cod. MS. inspexerunt, repperunt *urgebatur*, credamus id esse a Tacito, et intelligamus graeco more dictum, pro *urgeri crimini-*

bus, ut Tacitus alibi loquitur Hist. IV, 43. intellectu *nomine*, aut alius talis vocis. Supra V, II. *noxius coniuurationis* ubi vid. dicta.

⁶ *Invidia.*] vid. dicta ad IV, 52.

⁷ *Mamercus Scaurus.*] Male hic a Dione, *Μάρκος*. De probrosa eius vita, lege Senecam l. 4. de Benef. cap. 31. aut potius non lege impuritatem hominis et *ἀπιστίαν μίαν*. Notat eum brevi stigmat Tertullianus de Pallio: *Dabo catharticum impuritati Scauri, et aleae Curii, et vinolentiae Antonii.* *Lipsius.* Quem vide et ad Senecam l. c.

⁸ *Seiani, sed labefecit*] An transpositio facta est, legendumque *Seiani labefecit, sed* etc.

⁹ *Argumentum tragoediae.*] Cui nomen Atreus fuit. Versus qui in Tiberium flecti videbatur, ex Euripide:

*Τὰς τῶν κρατόντων ἀμείλις χεῖρας
φίλων.*

Adi Dionem L. LVIII. *Lipsius.*

¹⁰ *Ab Servilio et Cornelio.*] Cornelio fuit cognomen Thunice. Seneca pater Suasoria 2. *Thunice ille qui Scaurum Mamercum, in quo*

Seian-

Servilio et Cornelio, accusatoribus, *adulterium Liviae*, A. V. *magorum sacra* obiectabantur. Scaurus, ut dignum 787-
veteribus Aemiliis, damnationem anteit; hortante A. C. 34.
11 Sexitia uxore, quae incitamentum mortis, et particeps fuit. Ac tamen accusatores, si facultas incideret, 30
poenis adsciebantur: ut Servilius Corneliusque, perdito Scauro famosi, quia pecuniam a Vario Ligure, 1
omittendae delationis, ceperant, in insulas, interdicto igni atque aqua, demoti sunt. Et Abudius Ruso, functus aedilitate, dum Lentulo Gaetulico, sub quo legioni praefuerat, periculum faceffit, *quod is Seiani filium generum destinasset*, ultro damnatur, atque urbe exigitur. Gaetulicus ea tempestate superioris Germaniae legiones curabat, mirumque amorem adsecutus erat; 2 effusae clementiae, modicus severitate, et proximo quoque exercitui, per L. Apronium, focerum, non ingratus. unde fama constans, ausum mittere ad Caesarem litteras, *Adfinitatem sibi cum Seiano haud sponte, sed consilio Tiberis, coeptam: perinde se, quam liberium, falli potuisse. neque errorem eundem illi sine fraude, aliis exitio habendum. sibi fidem integram, et, si nullis insidiis peteretur, mansuram: successorem non aliter, quam 3 indicium mortis, accepturum. firmarent velut foedus, quo princeps ceterarum*

Ff 3

rerum

Scaurorum familia extincta est, maiestatis reum feceras, homo quam improbi animi, tam infelicis ingenii.
Lipsum.

11 *Sexitia.*] Lipsius in margine *Sextia.* recte, ut opinor.

1 *Omittendae delationis.*] Intercausa, de quo genere loquendi iam supra dictum. *Capere pecuniam* autem est formula propria de iis, qui contra leges pecuniam accipiunt. qui corrumpi se pecunia patiuntur. v. Clav. Cic. in h. v.

2 *Effusae clementiae, modicus severitate.*] Primum ne quis tentet *effusus*, quia mox *modicus*, cautum est observatione saepe inculcata, de consuetudine Taciti variandae constructionis contra consuetudinem elegantiorum scripto-

rum: infra c. 7. vetustis honoribus et illustri studiis: deinde coniectura Mureti, Pichenae etc. *severitatis* refellitur frequentia exemplorum contrariorum in ipso Tacito, de qua iam alibi actum. Sed quomodo differunt *effusae clementiae* et *modicus severitate*? nam *clementia* est moderatio severitatis. *Effusam clementiam* arbitror esse in condonatione aut levitate poenarum; severitatis moderationem in disciplinae militaris parum accurata et acti exactione.

3 *Indicium mortis.*] Videtur *inducium mortis* pro indicata morte vel indicatione mortis dixisse. *Gracchianus*. Nihil arbitror impedire, quo minus *inducium* pro signo accipiamus mortis sibi imminentes.

Indi-

A.V. 787. A.C. 34-31
 A.V. 788. A.C. 35.
rerum potiretur, ipse provinciam retineret. Haec mira quamquam, fidem ex eo trahebant, quod unus omnium Seiani adfinium incolumis, multaque gratia mansit: reputante Tiberio publicum sibi odium, extremam aetatem, magisque fama, quam vi, stare res suas. C. Cestio, M. Servilio coss. nobiles Parthi in urbem venire, ignaro rege Artabano. Is, metu Germanici fidus Romanis, ¹aequabilis in suos, mox superbiam in nos, saevitiam in populares sumpsit; fretus bellis, quae secunda adversum circumiectas nationes exercuerat, et ²senectutem Tiberii, ut inermem, despiciens, avidusque Armeniae, cui, defuncto rege Artaxia, Arfacen, liberorum suorum veterrimum, ³imposuit, addita contumelia, et missis, qui *gazam, a Vonone relictam in Syria Ciliciaque, reposcerent, simul veteres Persarum ac Macedonum terminos, seque invasurum possessa Cyro, et post Alexandro, per vaniloquentiam ac minas iaciebat.* Sed Parthis mittendi secretos nuntios validissimus auctor fuit Sinnaces, insigni familia, ac perinde opibus, et proximus huic Abdus, ademptae virilitatis. ⁴non despectum id apud barbaros,

Judicium quidem, quae est Freinsheimii coniectura, vix commodum senium parit.

1 *Aequabilis in suos.*] i. e. lenis, mitis, aequus, iustus. Nam *aequabilis* interdum dicitur pro *aequalis*, ut ap. Cicer. Off. II, II. *aequabilis praedae partitio.* Sed *aequalitatis* verbo notio iustitiae adhaeret: nam *aequalis* v. c. *partitio* est eadem iusta; et hinc etiam civilitatis, lenitatis. vid. Clav. Cic.

2 *Senectutem Tiberii ut inermem.*] Hoc est, liberis carentem. vid. dicta ad I, 3. Sic etiam Freinsheimius; a quo sine causa idonea dissentit Iac. Gronovius, ut opinor.

3 *Imposuit.*] Temporum ratio desiderat *imposuerat*, sicut etiam ante est *exercuerat*: et sic Tacitum scripsisse puto.

4 *Non despectum.*] Ex instituto

Cyri apud Xenophontem libro 7. qui custodiam curamque sui corporis solis commisit Euvuchis: et intimam aulam ex hoc semiviro genere constituit, quasi fidissimo. Itaque deinceps in honore. Sed et Persae primi privasse viro creduntur. Stephanus de Urbibus: *Ἐνάδη, ἑδωτέρως, κίονυ Περσίων, ἐν ἡ κέρωνυ ἀδυναμίως γέγονεν.* Petronius, *Persarum riuu, male pubescensibus annis*

Surripere viros, exactaque viscerata ferro

In Venerem fregere.

Alii ad Semiramem referunt, ut Ammianus. Vtramque famam posuit Claudianus in Eutropium, libro I. - - seu prima Semiramis astu *Affyriis mensura virum, ne vocis acutae*

Mollities, laevesque genas se prodero possent,

Hos

baros, utroque potentiam habet. Ii, adscitis et aliis primoribus, quia neminem gentis Arfacidarum summae rei imponere poterant, interfectis ab Artabano plerisque, aut nondum adultis, Phrahaten, regis Phrahatis filium, Roma poscebant: ⁵ *Nomine tantum et auctore opus, ut sponte Caesaris, ut genus Arfacis, ripam apud Euphratis cerneretur.* Cupitum id Tiberio. ornat Phrahaten, accingitque paternum ad fastigium: destinata retinens, consiliis et astu res externas moliri, arma procul habere. Interea, cognitis insidiis, Artabanus tardari metu, ¹ modo cupidine vindictae inardescere. et barbaris cunctatio, servilis: statim exsequi, regium videtur. Valuit tamen utilitas, ut Abdum, specie amicitiae vocatum ad epulas, ² lento veneno inligaret; Sinnacen dissimulatione ac donis, simul per negotia, moraretur. Et Phrahates apud Syriam, dum, omisso cultu Romano, cui per tot annos insueverat, instituta Parthorum ³ infumit, patriis moribus impar, morbo absumptus est. Sed non Tiberius omisit incepta. Tiridaten, sanguinis eiusdem, aemulum Artabano; recipiendaque Armeniae Iberum Mithridaten deligit, conciliatque fratri Pharasmani, qui gentile imperium obtinebat: et cunctis, quae

Ff 4

apud

Hos sibi condonavit similes: seu Persica ferro

Luxuries vetuit nasci sanguinis umbram.

Vbi scriptum etiam, *Parthica*, nullo vitio, quia populi ii tunc confusi. *Lipius*. Vnde factum, ut *Euzachi* pro primoribus, magnatibus dicerentur, ut docent viri docti ad Actor. VIII.

⁵ *Nomine et auctore.*] *Nomine* refer ad *genus Arfacis*: *auctore* autem ad *sponte Caesaris* i. e. iussu, ut supra.

¹ *Modo cupidine vindictae inardescere.*] Desiderari alterum *modo*, concedo: sed inferendum esse, ut cum Mureto vult Adacilius, nego cum lac. Gronovio. Tacitus sic et alibi: neque modo in hac particula, sed etiam in aliis.

² *Lento veneno inligaret.*] Sic Hercules ap. Sophoclem in vestione latina Ciceronis Tulc. II, 2. *Ipsè illigatus peste interimor textili*, de veste venenata; ubi in Graeco Sophoclis est *καυκδικα*. Sed Cicero ad vestem respexit, de qua ante dixerat *irretira*. Hic *inligare* videtur vim impediendi habere, ut in illo Virgilio Aen. X, 794. *inutilis inque ligatus*.

³ *Infumit.*] Sic MS. Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus cet. *Lipius* tacite edidit *sumit*. *Pichena* cortex *resumit*, quod inde in alias edd. fluxit. lac. Gronovius restituit *infumit*, quod imitati sumus. Tacitum sic scripsisse non affirmem. *Sumit* vetum puto. *Innaum* est e finali praecedentis verbi, ut laepe alibi.

4 Exem-

A. V. apud Orientem parabantur, L. Vitellium praefecit.
 788. eo de homine, haud sum ignarus, sinistram in urbe
 A. C. famam, pleraque foeda memorari: ceterum; regen-
 35. dis provinciis prisca virtute egit. Vnde regressus, et
 formidine C. Caesaris, familiaritate Claudii, turpe in
 servitium mutatus, ⁴ exemplar apud posteros adulatorii
 dedecoris habetur: cesseruntque prima postremis,
 33 et bona iuventae senectus flagitiosa obliteravit. At
 ex regulis, prior Mithridates Pharasmanen perpulit,
 dolo et vi conatus suos iuvare: repertique corruptores,
 ministros Arsacis multo auro ¹ ad scelus cogunt:
 simul Ibèri magnis copiis Armeniam irrumpunt, et
² urbe Artaxata potiuntur. Quae postquam Artabano
 cognita, ³ filium Oroden ultorem parat, ⁴ datque
 Parthorum copias, mittit, qui auxilia mercede facerent.
 Contra Pharasmanes adiungere Albanos, ⁵ accire
 Sarmatas; quorum Sceptuchi, utrimque donis acceptis,
 more gentico, diversa induere. Sed Iberi, locorum
 potentes, ⁶ Caspia via Sarmatam in Armenios

⁴ Exemplar apud posteros.] Corrigamus ergo Senecam. ubi vulgo l. 4. Natur. Quaest. c. 1. *Alius adulatione clam utitur, alius ex aperto palam, rufficitate simulata, quasi simplicitas illa, non ars sit. Plancus artifex ante Villeum maximus, acibat, non esse occulte, nec ex dissimulato blandiendum. et legamus, ante Vitellium.* Villeus enim ignorus: at Vitellii huius mirum in adulando ingenium, etiam Suetonius celebrat, c. 2. in Vitellio, et Dio 58. Plancus autem in Seneca, est is qui apud Fulviam Antonii magnus: de cuius adulatorii moribus Appianus lib. 3. Civil. *Lipfius.*

¹ Ad scelus cogunt.] Ad interficiendum veneno Arsacem, ut recte Muretus.

² Urbe Artaxata.] Malim, urbem. Tamen et Artaxatam et Tigranocertam prioro numero, noster aliique scripserunt. *Lipfius.*

³ Filium Oroden.] Omnis haec

historia apud Iosephum, libro 18. cap. 8. *Lipfius.*

⁴ Datque Parthorum copias.] MS. *dat Parthorumque:* quod Iac. Gronovio placet, non mihi. Sed in copulis aliquid hic turbatum amplius credo. an scripsit Tacitus: *dat Parthorumque copias, et qui auxilia mercede facerent.* Certe illud *mittit* cum per se friget, cum quia est sine copula.

⁵ Accipere Sarmatas.] Profecto fuit, acciere Sarmatas: id est accedere et advocare. *Lipfius.* Puro accire. Gronovius. Recte. Saepe in libris huic verbo substituitur *accipere.* v. Drak. ad Liv. X, 19. XXIII, 17. Itaque non dubitavi recipere, ut alibi viri docti fecerunt.

⁶ Caspia via Sarmatam.] Seneca Thyelle: *Aus qui Caspia fortibus Recludunt iuga Sarmatis.* Gronovius. Sunt portae Caspiae Suetonii Ner. 19. v. Ryckius.

nios raptim effundunt. ⁷ at qui Parthis adventabant, A. V. facile arcebantur: cum alios incessus hostis clausisset; ^{788.} unum reliquum, ⁸ mare inter et extremos Albanorum ^{A. C.} montes, ⁹ aestas impediret: quia flatibus Etesiarum ^{35.} implentur vada; hibernus Auster revolvit fluctus, pulsoque introrsus freto, brevia litorum nudantur. Interim Oroden, sociorum inopem, auctus auxilio ³⁴ Pharasmanes vocare ad pugnam, et detrectantem incessere, adequitare castris, ¹ infensare pabula: ac ² saepe, modum obsidii, stationibus cingebat. donec Parthi, contumeliarum insolentes, circumfisterent regem, poscerent proelium. atque illis ³ sola in equite vis: Pharasmanes et pedite valebat. Nam Iberi Albanique, saltuosos locos incolentes, duritiae patientiaeque magis infuevere. Feruntque *sc* ⁴ *Thessalis ortos, qua tempestate Iason, post avectam Medeam, genitofque*

Ff 5

⁷ *At qui Parthis adventabant.]* Nempe Sarmatae, qui diversa, ut dixit, more gentis induerant: et hodie faciunt Tartari, qui ea loca tenent. *Lipius.*

⁸ *Mare inter et.]* Mare, nempe Caspium: et res ita habet. Extremi fines Albanorum, versus Sarmatiam, Caspium mare tangunt. Ad illud usque, perpetuis fere montibus a Sarmatis separantur: ergo aditus in Albaniam, per litoris eius oram, et plana vicina. Sed haec quoque, inquit, claustra nunc Sarmatis, quia ab Oriente Etesiae flabant, et undas fluctusque in plana impellebant, atque ita restagnabant. Transitus autem Sarmatis non alius in Armeniam, quam per Albanos, per illud litus. *Lipius.*

⁹ *Aestas imp.]* Defendi potest. nam etesiae ventus aestivus. Sed forte aestus scripsit Tacitus.

¹ *Infensare pabula.]* Vitatius est *infestare*: sed *infensare* eadem analogia dicitur. Sic XIII, 37. *infensare bello Armeniam.* item ut *infestum aemem* saepe Livius: sic noster *infensum* XV, 10 etc.

² *Saepe, modum obsidii.]* Addi praepositionem: *saepe in modum*, voluit Muretus, Grosliotius et Acidalius. Recte. Prima verbi sequentis absorbuisset praepositionem, ut saepe alibi.

³ *Sola in equite vis.]* Miror, nemini in mentem venisse, aut *solo* aut *tota*, cum supra in *veteres* IV, 32. haeserint. *Sola est una*, quod etiam sic dicitur IV, 39. *Sola necessitudinis gloria usuram.*

⁴ *Thessalis ortos.]* Strabo lib. II. qui de Oraculo item Phrixii, et vetitica arietis caede; his verbis: *Ἐν τῇ Μοχωνίῃ τὸ τῆς Λευκοθέας ἱερὸν, φρίξου ἰσοῦσα, καὶ μαντεῖον ἔχει, ἕως ἀπὸς τὸ ὄρος.* At aliter Iustinus, qui hos ad Ostentem Albanos, deducit ex Italia ab Albano monte. Eius verba lib. 42. *Cum Albanis focus percussit Iason, qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum Geryone extincto, armeniacus per Italiam duceret, secuti dicuntur: quique memores Italicae originis, exercitum Cn. Pompeii, bello Mithridatis fratres salutavere.* *Lipius.*

§ Ina-

A.V. *tosque ex ea liberos,* ⁵ *inanem mox regiam Aectae, va-*
 788. *cuosque Colchos repetiuit.* ⁶ *Multaque de nomine*
 A.C. *eius, et oraculum Phrixi celebrant. nec quisquam*
 35. *ariete sacrificaverit, credito, vexisse Phrixum: sive*
id animal, seu navis insigne fuit. Ceterum, directa
utrimque acie, Parthus imperium Orientis, claritudi-
nem Arfacidarum; contraque ignobilem Iberum merce-
nario milite, ⁷ *differabat: Pharasmanes, integros semet*
a Parthico dominatu: quanto maiora peterent, plus
decoris victores, aut, si terga darent, flagitii atque pe-
riculi laturos. simul horridam suorum aciem, picta
 35 *auro Medorum agmina; hinc viros, inde praedam*
ducis: se quisque stimulant, ne pugnam per sagittas
inirent; impetu et cominus praeveniendum. Variæ
hinc bellantium species; cum Parthus, sequi vel fu-
gere pari arte suctus, distraheret turmas, spatium
ictibus quaereret: Sarmatae, omisso arcu, ¹ *quo bre-*
uius

⁵ *Inanem regiam vacuosque Col-*
chos.] Inanem int. liberis. qui
succedere parenti possunt. Sic va-
cua domus ap. Sallust. Catil. 15. fa-
cta est sublato filio: ubi plura Cor-
tius. infra c. 51. vacui penates.
Vacui Colchi, qui regem non ha-
bent. Sic vacua Armenia XII, 50.
provincia, quae praesidem non ha-
bent II, 76. legiones II, 46. quae
sine duce. Mulier vacua XIII, 44.
quae sine marito.

⁶ *Multaque de nomine eius.] Id*
cappio, loca sive templa de nomine
eius dici. Ita Strabo, Iasonem,
cum Armenio Thebaso, profectum
usque ad mare Caspium: ἄγε, in-
quit, μαρτυρεῖ τέ τε Ἰασηναι,
καὶ ἄλλα ὑπομνήματα: sicut testan-
tur Iasonæ, et alia monumenta.
Iasonæ, acceperunt facella aut tem-
pla Iasonis honori. Iustinus 42.
Iasoni totus fere Oriens, ut condi-
tore, divinos honores templaque
constituit. Quem etiam vide super
hoc reditu in Colchos, Medea
rursum adsumpta: ut hic noster
testigit. Lipsius.

⁷ *Differabat.] Magis pro sen-*
tentia esset, differabat. Lipsius.
Differabat verum est. Etiam alibi
differendi verbo tali loco utitur.
Hist. IV, 69. At Iulius Asper
vim Romanam, pacis bona differa-
bat, adde infr. c. 44. Sed Antea-
lii coniecuram, paullo ante mer-
cenarium militem legendum, pro-
bo.

¹ *Quo brevius valens.] Puta, quam*
Parthi. hi enim ex propinquo in-
validi, quae res P. Ventidio de
illis victoriam dedit. Frontinus
Strateg. 2, 2. adco se admovit, ut
sagittas, quibus ex longinquo usus
est, cominus applicitus eluderet.
Florus lib. 4, 9. passus est hostem
castris succedere, donec absumpto
iactus spatio adimeret usum sagitta-
rum. Valerius Flaccus Argon. 2.
Iam brevis et telo valucris non utilis
aër. Gronovius. Nihil impedire
arbitror, quo minus brevius pro
breviter dictum accipiamus, non
diu.

virus valent, contis gladiisque ruerent; modo eque-^{A. V.}
stris proelii more, ² frontis et tergi vices: aliquando, ^{788.}
ut ³ conferta acies, corporibus et pulsu armorum ^{A. C.}
pellerent, pellerentur. Iamque et Albani Iberique ^{35.}
prensare, detrudere, incipitem pugnam hostibus face-
re. Quos super, eques, et a propioribus vulneribus
pedites adflctabant. Inter quae Pharasmanes Oro-
desque, dum strenuis adsunt, aut dubitantibus subve-
niunt, conspicui, eoque gnari, clamore, telis, equis
concurrunt: instantius Pharasmanes: nam vulnus
per galeam adegit; nec iterare valuit, praelatus equo,
et fortissimis satellitum protegentibus saucium. Fama
tamen occisi, ⁴ falso credita, exterruit Parthos, vi-
ctoriamque concessere. Mox Artabanus tota mole ³⁶
regni ¹ ultum iit. peritia locorum ab Iberis melius
pugnatum. neq; ideo abscedebat, ni, contractis le-
gionibus, Vitellius, et subdito rumore, tamquam Me-
sopotamiam invasurus, metum Romani belli fecisset.
Tum omissa Armenia, versaeque Artabani res; inli-
ciente Vitellio, *desererent regem, saevum in pace, et adver-*

² *Frontis et tergi vices.*] Scribo, vica, et sententiam expedio. A Sallustio est, qui in historiis: *Morre equestris praelii, sumptis tergis, atque redditis.* Et in Iugurtha: *Quibus illi freti, non uti equestri proelio solet, sequi, dein cedere: sed adversis equis concurrere, implicare, ac perturbare aciem.* Frontis et tergi vice, id est, altera mutatione, modo frontis, modo tergi. *Lipsius.* Muretus et Acidalius malunt intelligi *erant*, vel *essent*: quod durum est, quia commune tribus membris subiectum *Sarmatae.*

³ *Conferta acies.*] Sic corteximus, quod omnes edd. obtinet *conferta*, quod esse vitiosum dubitari non potest, et non uno loco pro *conferta* a librariis obtruditur. Liv. III, 70. *quibus conferta pedum acies cessisset*: ubi Cod. Harlei. *conferta.* XXII, 28. *conferto agmine missis equites*: multi ser. et editi

conferto: illud recte tueretur *Drakenb.* quem vide, et quos ibi laudat. adde instr. XII. 35. XIV, 36.

⁴ *Falso credita.*] Lego, *dedita* vel *didita.* At Iosephus revera occisum eum tradit lib. 18. *Lipsius.* *Didita fama* est XI, 1. Sed etiam Hist. IV, 34. est in libris *credita fama*, idque contra *Lipsum* et *Rhenanum* recte defendit *Gronov.* *Obf.* III, 10. p. 520. *Vulgatum* igitur et hic servandum. In *Gesneri* V. C. tamen *Thesauro* L. L. ex his locis omnibus laudatur *didita fama.*

¹ *Ultimi * id peritia.*] Nisi quid desit (nec puto hercle, quoniam tota hac narratione belli externi concisus Tacitus) commodo restituemus: *regni ultum iit. peritia l. a. l. m. pugnasum.* Amat ita loqui *nostr.*, et *Sallustius*: *Quam maxima cura ultum ire iniurias festinat.* *Lipsius.* *Recepit Pichena* et *secuti, editores.*

A. V. *adversis proeliorum exitiosum.* Igitur Sinnaces, quem
 788. antea infensum memoravi, patrem Abdagesen, aliof-
 A. C. que² occultos consilii, et tunc continuis cladibus
 35. promptiores, ad defectionem trahit: adfluentibus
 paullatim, qui, metu magis, quam benevolentia, sub-
 iecti, repertis auctoribus, fustulerant animum. Nec
 iam aliud Artabano reliquum, quam, si qui externo-
 rum corpori custodes aderant, suis quisque sedibus
 extorres, quis neque boni intellectus, neque mali
 cura, sed mercede aluntur, ministri sceleribus. His
 adsumptis, in longinqua et contermina Scythiae fu-
 gam maturavit, spe auxilii; (quia Hyrcanis Carma-
 niisque per adfinitatem innexus erat) atque interim
 37 posse² Parthos, absentium aequos, praesentibus mo-
 biles, ad poenitentiam mutari. At Vitellius, profu-
 go Artabano, et flexis ad novum regem popularium
 animis, hortatus Tiridaten, *parata capessere*, robor
 legionum sociorumque, ripam ad Euphratis ducit.
 Sacrificantibus, cum hic, more Romano, Suovetau-
 rilia

2 *Occultos consilii.*] Scribo, *con-*
ligit. Lipsius. Quomodo iam con-
ligit, si demum ad defectionem
trahit. Melius Faërnus et Freins-
hemius consili: idque non dubita-
vi recipere, quia in MS. non est
consulit, ut id propterea ferendum
sit, sed consilii; ut edidere etiam
 Beroaldus, Alciatus, Rhenanus,
 Aldus, Gryphius: quod dubitari
 non potest e *consilii* factum: nam
 non raro in hac litera lapsi scribae.
 v. Sciopp. Art. Crit. p. 56. *Occul-*
tus consilii dicitur, ut alibi *manife-*
stus consilii.

3 *Parthos absentium aequos.*]
 Profectus idem consilii datum, et
 successu simili, regi Chilperico,
 ratione item pari, in Francia. Vi-
 de Aimoinum lib. 1. cap. 7. *Lit-*
psus.

1 *Suovetaurilia daret, ille equum.*]
 De Suovetaurilibus dico ad lib.
 4, 53. Historiarum. De equo
 res sic habet. Sollennis Persarum
 victima Soli, equus. Iustinus:

Solem unum esse deum Persae cre-
dunt, et equos eidem deo sacros
ferunt. Xenophon lib. 4. *περὶ*
κέρη ἀναβία. καὶ ἵππων ἐν αἰλίῳ
παλαιότερον, δίδωσι (ἕνοφῶν) τῷ
κυμάρχῳ ἀναδρῶσαντι καταδύσαι,
ἕτι ἤκουον αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τῷ
ἡλίῳ, δέδιδε μὴ ἀποδάνῃ. Et lib.
 8. *κέρη παιδείας. Πρῶτον μὲν*
ἤγοντο τῷ Διὶ ταῦροι πάγκαλοι ἐκ
τίσσαρας, μετὰ δὲ τούτους, ἵπποι
ἤγοντο δύμα τῷ ἡλίῳ. Idemque

Pausaniae in Laconicis notatum.
 At de amne, nihil nobis lectum.
 Sed et aliis gentibus victimia, equis.
 Apud Romanos, Marti. Festus, in
 Equus. Et apud Myrios: Florus:
Ille statim ante aciem immolato
equo, concepere votum, etc. Apud
 Massagetas, item Soli. Strabo lib.
 11. *Θεὸν δὲ ἡλίον μόνον ἤγουνται, τῷ*
τῷ δὲ ἱπποδύσαι. Pugnat cum su-
 perioribus, quod idem Strabo lib.
 15. de Carmanis scribit: *Ὅσον τε*
θύσαι τῷ Ἄρει, ἢ Πέρσαι εἰκόνται
θεῶν μόνων. Alii enim Peris So-
 lem,

rilia daret, ille equum placando anni adornasset; nun-
 tiavere accolae, *Euphraten, nulla imbrum vi, sponte*
*et immensum attolli; simul albetibus spumis,*² *in mo-*
*dum diadematis, sinuare orbes; auspicium*³ *prosperi*
transgressus. quidam callidius interpretabantur, *initia*
conatus secunda, neque diuturna: quia eorum, quae ter-
ra caelovè portenderentur, certior fides; fluminum in-
stabilis natura simul ostenderet omina, raperetque. Sed
 ponte navibus effecto, tramissoque exercitu, primus
 Ornospades multis equitum millibus in castra venit:
 exful quondam, et Tiberio, cum Dalmaticum bellum
 conficeret, haud inglorius auxiliator, eoque civitate
 Roma-

A. V.
 788.
 A. C.
 35.

lem, quem Mithram dicunt, deum
 unicum tribuunt, non Martem, ut
 hic (per oblivionem forte) Strabo.
Lipsius. add. ad Hist. IV, 53.

2 *In modum diadematis.*] Ad dia-
 dematis formam aspicit: quam, si
 vacat, a me cape. Diadema com-
 mune olim insigne regum, non
 aliud quam fascia tenuis cingens
 caput. Seneca: *Vides illum Scy-*
thiae Sarmaciaeve regem insigni ca-
pitis decorum? si vis illum aestima-
re, totumque scire qualis sit, sa-
ficiam solve. multum mali sub illa
laet. Florus libro 3. *Ipse veste*
purpurea, argenteoque baculo, et
regiam in morem fronte redimita.
 Atque ea fascia, alba Tacitus hic:
Albetibus spumis, in modum dia-
dematis. Silius lib. 16. de Iuba
 rege.

— *regique insigne vestisti*
Gestat laeva decus, cinguntur
tempora vitta

Albeti.

Plinius: *Regibus apum in fronte*
micula, quodam diademate candi-
cans. Ab hac causa, quidam e tur-
 ba (apud Suetonium in Iulio, cap.
 79.) *statuae Caesaris coronam lau-*
ream candida fascia praeligatam
imposuit: quasi diadema illi attri-
buens. Et apud Valerium l. 6.
 cap. 2. *Pompeio candida fascia-*
ras alligatum habenti, Favonius,

Non refert, inquit, qua in parte
corporis sit diadema. Corrige Ege-
 sippum, belli Iudaici libro 2. cap.

1. *Quid enim sella aurea, alligatum-*
que diadema, nisi regni forent in-
signia? et scribe, *albatumque.* Apud
 Persas paullo aliter, quibus
 nec omnino candidum diadema,
 nec capiti nudo circumplexum, sed
 Cidarì sive Tiarae. Xenophon li-
 bro 8. *Habebat Cyrus diadema cir-*
cum Tiaram, uti et cognati eius
idem insigne ferebant. Curtius li-
 bro 3. *Cidarim Persae vocabant*
regium capitis insigne. hoc caerulea
fascia distincta albo circuibat.
 Quae verba *ἴσα τριωνάδῃ*, pronuncio
 parum sana. Damnat ipse Curtius,
 libro 6. de Alexandro: *Itaque pur-*
pureum diadema distinctum albo,
quale Darius habueras, capiti cir-
cumdedit, vestemque Persicam sum-
psit. Si purpureum, quomodo
 caeruleum? nec sane caeruleum co-
 lorem in:er regios aut Principales
 legi. An illic scribendum, *cocci-*
nea fascia? an, *hoc caeruleum?* ut
 insigne capitis tali colore fuerit,
 non fascia ipsa. De medicina en-
 nim certa alius viderit, non hic
 mihi cognomen Sullae. *Lipsius.*

3 *Prosperi transgressus.*] Rhena-
 nus sic correxit. Ante erat *prospe-*
re. secutus est Aldus cum ceteris.

A. V. Romana donatus: mox, repetita amicitia regis, multo
 788. apud eum honore, praefectus campis, qui, Euphrate
 A. C. et Tigre; inclutis annibus, circumflui, Mesopotamiae
 35. nomen acceperunt. Neque multo post, Sinnaces au-
 get copias: et columen partium Abdageses gazam et
 paratus regio⁴ adiiicit. Vitellius, ostentasse Roma-
 na arma satis ratus, monet Tiridaten primoresque:
*hunc, Phrabatis avi et altoris Caesaris, quae utrobique
 pulchra, meminerit: illos, obsequium in regem, reve-
 rentiam in nos, decus quisque suum et fidem⁵ retine-
 38 rent.* exin cum legionibus in Syriam remeavit. Quae
 duabus aestatibus gesta, coniunxi, quo requiesceret
 animus a domesticis malis. Non enim Tiberium,
 quamquam triennio post caedem Seiani, quae ceteros
 mollire solent, tempus, preces, satias, mitigabant,
 quin incerta, vel abolita, pro gravissimis et recentibus
 puniret. Eo metu Fulcinius Trio, ingruentis ac-
 cusatores haud perpessus, ¹ supremis tabulis multa et
 atrocia in Macronem, ac praecipuos libertorum Cae-
 saris, composuit, ipsi *fluxam senio mentem,* ² et conti-
 nuo *abscessu velut exsilium* obiectando. Quae ab he-
 redibus occultata, recitari Tiberius iussit: patientiam
 libertatis alienae ostentans, et contemptor suae infamiae,
 mae,

⁴ Adiiicit.] MS. et edd. *adiicit*. Ryckius *adiicit* edidit: bene. nam sic alias scribitur in his libris: quo argumento Burmannus repudiat scripturam Cod. Memmiani optimi *Delmaticum* ad Sueton. Aug. 20. *Adici* etiam ed. pr. XII, 12. et tamen ibi *adiici* editur. v. de hac scriptura in libris Drak. ad Liv. II, 10.

⁵ Retinerent.] Ita e Manuscripto Pichena. vulgo, *retineret*.

¹ *Supremis tabulis.*] Quae testamentorum licentia adeo recepta, ut plerique ingeniorum perulantiam non alio velo exercerent. Ita Fabricius Veiento *multa et probrosa in patres et sacerdotes composuit, iis libris quibus nomen Codicillorum dederat*, ait Tacitus libro 14. Et ab hac mente in Augusto Sueto-

nus cap. 56. *Tocis quoque quorundam invidiosis aut petulantibus la-cessitus, contradixit edicto. Et tamen de inhibenda testamentorum licentia, ne Senatus quidquam consisteret, intercessit.* Ab hac, inquam, mente. nec virum doctum, C. Sigonium, quisquam audiat corrigentem, *de inhibenda scommatorum licentia.* Enimvero exempla huius libertatis in extrema tabula habebis in Tacito plura. Et haec autem et quae sequuntur, tanquam non ad verbum convertit Dio: addito, Trionem vita interfecisse seipsum. quod nescio an intellegi satis habuerit Tacitus; an expressum ab eo per ignaviam descriptentium exciderit. Lipsius.

² *Et continuo abscessu.*] Faernus legebat *et continuum abscessum.*

miae, an scelerum Seiani diu nescius, mox quoquo modo dicta vulgari malebat, veritatisque, cui adulatione officit, per probra saltem gnarus fieri. Iisdem diebus Granius Martianus, senator, a C. Graccho maieſtatis poſtulat, vim vitae ſuae attulit: Tatiuſque Gratianuſ, praetura functuſ, lege eadem extremum ad ſupplicium damnatuſ. Nec diſpareſ³ Trebellieni Ruſi, et Sextii Paconiani exituſ. Nam Trebellienuſ ſua manu cecidit; Paconianuſ in carcere, ob carmina illic in principem factitata, ſtrangulatuſ eſt. Haec Tiberiuſ non mari, ut olim, diſiſuſ, neque per longinquoſ nuntioſ accipiebat, ſed³ urbem iuxta; eodem ut die, vel noctiſ interiectu, litteriſ conſulum reſcriberet: quaſi aſpiciens undantem per domoſ ſanguinem, aut manuſ carnificum. Fine anni⁴ Poppaeuſ Sabinuſ conceſſit vita, modicuſ originiſ, principum amicitia conſulatuſ ac triumphale decuſ adeptuſ: maximuſque provinciis⁵ per quatuor et viginti annoſ impoſituſ; nullam ob eximiam arteſ, ſed quod par negotiis, neque ſupra erat. Q. Plautiuſ, Sex. Pa-
pinuſ

¹ *Trebellieni Ruſi.*] Illiuſ, qui praetura functuſ, tutor a Senatu liberis Coryſi Thraciae regiſ dataſ fuit. libro 2. ſupra. *Lipſiuſ.*

² *Ob carmina illic in principem factitata.*] Video eſſe qui tranſponant, *ob carmina in Principem factitata, illic ſtrangulatuſ eſt.* Quaſi carmina extra carcerem facta. Fallunt, fallunturque. Ante triennium enim hic Paconianuſ in carcere fuit, et quia indicium profeſſuſ erat, reſentiuſ: donec carmina exitium illi maturaveret. Lege initium libri huiuſ. *Lipſiuſ.*

³ *Urbem iuxta.*] Tuſculi, aut in Albano. Dio. *Lipſiuſ.*

⁴ *Poppaeuſ Sabinuſ conceſſiſ vita.*] Sua ſponte, non fato. Vide Dionem, Lib. 58. *Lipſiuſ.* Male, e verſione latina. In Graeco eſt *θνα*, mortuum eſſe ante, quam in aecuſatores incideret.

⁵ *Per quatuor et viginti annoſ.*]

Muretuſ dubium movit ex eo, quod Tiberiuſ tantum XXIII. annoſ imperavit, et Pomponiuſ Labeo ſub Tiberio octo annoſ praefuerit Moesia. Sabinuſ Moesia praepoſituſ vivo Auguſto a. V. 763. addita eſt Macedonia et Achaia a. 768. Adhuc praerat a. 779. Macedonia et Achaia IV, 46. ſed Moesia Pomponiuſ Labeo, fortatte ſub Sabino. nam ei uſuſ legionem ducit in Thraciam irem a. 782. ut patet e V, 10. Vnde iam anni XIX. efficiuntur. Quando ex illiſ provinciſ Romam redierit, non traditur. Tacito autem eredo, hoc ipſo anno in provincia mortuum eſſe; quod probabile ſit ex I, 80. et clarum eſt e Dione, qui L. LVIII. p. 637. in actiſ huiuſ anni morteſ ei uſuſ refert, et in provinciſ fuiſſe *ἑταρὸν τῶν ἑβένων*, ſucceſſoremque habuiſſe Reguluſ.

A.V. pinius cōss. sequuntur. ¹ Eo anno, * neque quod
 789. L. Aruseius morte adfecti forent, adfuetudine malo-
 A.C. ram, ut atrox, advertebatur, sed exterruit, quod
 36. ² Vibulenus Agrippa, eques Romanus, cum peroraf-
 sent accusatores, in ipsa curia depromptum sinu ve-
 nenum hausit; prolapsusque ac moribundus, festinatis
 lictorum manibus in carcerem raptus est, fauceque
 iam exanimis laqueo vexatae. Ne Tigranes quidem,
 Armenia quondam potitus, ac tunc reus, nomine re-
 gio supplicia civium effugit. At C. Galba, consularis,
 et ³ duo Blaesi voluntario exitu cecidere: ⁴ Galba,
 tristibus Caesaris litteris provinciam sortiri prohibi-
 tus; Blaesis sacerdotia, integra eorum domo destina-
 ta, convulsa distulerat: tunc, ut vacua, contulit in
 alios. quod signum mortis intellexere; et executi
 sunt. Et ⁵ Aemilia Lepida, quam ⁶ iuveni Druso nu-
 ptam retuli, crebris criminibus maritum insecuta,
 quamquam ⁷ instabilis, tamen impunita agebat, dum
 superfuit ⁸ pater Lepidus; post a delatoribus corri-
 pitur,

[¹ Eo anno, neque quod L. Aruse-
 ius.] Desunt non dubie propria
 aliquot nomina eorum, qui da-
 mnati occisique. Vertranius la-
 bentem locum immissa voce fulcit,
 Eo anno neque quod alii, neque
 quod L. Aruseius. sed tibicine non
 bono. Lipsius. Suspiciabar: quod
 L. Aruseii morte adfecti forent,
 adf. m. ut atrox advertebat. Par-
 ticulam neque tolero. Viderur
 enim compendium in sermone,
 significans: non dico alia, sed ne-
 que. Lucius autem Aruseios intel-
 ligo patrem una cum filio. Idque
 erat exemplum non inter vulgaria
 ponendum, et quod invidiam con-
 stare posset: quemadmodum quod
 Octavianus statuit in Aquilios Flo-
 ros, Sueton. cap. 13. et Dio lib. 51.
 Advertebat est convertebat in se ac
 movebat hominum oculos, et lin-
 guas, aut saltem arcanas iracun-
 dias. Vt lib. 2. octo aquilae sil-
 vas petere et intrare visae adverte-
 re imperatorem. Et sic belle ca-

dem vox eadem inclinatione ad
 utrumque verbum subauditur.
 Advertebat homines, ut exterruit
 homines. Gronovius. De nomine
 Aruseii vid. supra ad c. 7.

[² Vibulenus Agrippa.] Vibulenus
 dicitur Dion. Lipsius.

[³ Duo Blaesi.] Sic bene edidere
 Ryckius et lac. Gronovius. ante
 edebatur Blaesi et Blaesis. nam in
 MS. mox Blaesis.

[⁴ Galba tristibus Caesaris litte-
 ris.] Frater est illius, qui postea
 Princeps. Suetonius: Caius attri-
 tis facultatibus urbe cessis, prohibi-
 tusque a Tiberio sortiri anno suo
 Proconsulatum, voluntaria morte
 obiit. Lipsius.

[⁵ Aemilia Lepida, quam iuveni
 Druso nuptam retuli.] Nusquam
 id in his libris scriptum. Lipsius.

[⁶ Iuveni Druso.] Germanici fi-
 lio, qui periit a. 786. vid. c. 24.

[⁷ Instabilis.] vid. c. 51. extr.

[⁸ Pater Lepidus.] Mortuus pau-
 cis annis ante. vid. supra c. 27.

pitur, ob servum adulterum: nec dubitabatur de flagitio. ergo, omiſſa deſenſione, finem vitae ſibi poſuit. Per idem tempus ⁴¹ Clitarum natio, Cappadoci Archelao ſubiecta, quia noſtrum in modum deferre ^{A. V. 789. A. C. 36.} cenſus, pati tributa adigebatur, in iuga Tauri montis abſceſſit: locorumque ingenio feſe contra imbelles regis copias tutabatur; donec M. Trebellius, legatus, a Vitellio, praefide Syriae, cum quatuor millibus legionariorum, et delectis auxiliis miſſus, duos collis, quos barbari infederant (minori *Cadra*, alteri *Davara* nomen eſt) operibus circumdedit: et erumpere auſos ferro, ceteros ſiti ad deditionem coegit. At Tiridates, volentibus Parthis, Nicephorium et Anthemuſiada, ceteraſque urbes, quae Macedonibus ſitae, Graeca vocabula uſurpant, Halumque et Armitam, Parthica oppida, recepit, certantibus gaudio, qui Artabanum, Scythas inter eductum, ob ſaevitiam exſecrati, come Tiridatis ingenium, Romanas per artes, ſperabant. Plurimum adulationis Seleucenſes induere, civitas potens, ſepta muris, neque ⁴² in barbarum corrupta, ſed conditoris Seleuci retinens. Trecenti, opibus aut ſapientia delecti, ut ſenatus: ſua populo vis: et, quoties concordēs agunt, ſpernitur Parthus; ubi diſſenſere, dum ſibi quiſque contra aemulos ſubſidium vocant, accitus in partem, adverſum omnes valetſcit. Id nuper acciderat, Artabano regnante, qui plebem primoribus tradidit ex ſuo uſu. nam ² populi imperium iuxta libertatem; paucorum domi-

1 *Clitarum natio Cappadociae, Archelao ſubiecta.*] Male vulgo, *Clitarum*. Iidem Clitae, Cilices, non Cappadoces dicuntur ab eodem Tacito libro 12, 55. *Nec multo poſt agraſſium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum eſt.* Ideo hic legerim, *Clitarum natio, Cappadoci Archelao ſubiecta*. Nam Cilicia cognomento Trachea, proprios reges habuit ad tempora Veſpaſiani. Cave enim de Archelao acceperis ppadocum rege, qui pridem mo^aus, et regnum ^{Corn. Tac. T^{ru}}

eius in provinciam redactum. Neſcio tamen, an hic Archelaus eius filius fuerit: ideo Cappadox dictus. Poſtea a Pichena monitum, in ſcripto ſic etiam eſſe. *Lipſius*.

1 *In barbarum corrupta.*] In nomen. ut e ſequentibus intelligitur, ſive *morem*: quod malim.

2 *Populi imperium iuxta libertatem.*] i. e. parum abeſt a libertate, quae contraria regum dominationi. Imitatus eſt Thucyd. III, 62. ubi oligarchia dicitur eſſe *ἑγγυτάτη τυραννία*. quem locum lauda-

A.V. dominatio regiae libidini propior est. Tum adven-
 789. tantem Tiridaten extollunt veterum regum honori-
 A.C. bus, et quos recens aetas largius invenit: simul pro-
 36. bra in Artabanum fundebant, ³ *materna origine Arfacidem, cetera degenerem.* Tiridates rem Seleucentem populo permittit. Mox, consultans, *quonam die solennia regni capesseret?* litteras Phrahatidis et Hieronius, qui validissimas praefecturas obtinebant, accipit, *breve[m] moram* precantium. Placitumque, *opperiri viros praepollentis*: atque interim ⁴ Ctesiphon, sedes imperii, petita. sed ubi diem ex die prolatabant, multis coram, et adprobantibus, ⁵ Surena, patrio more, Tiridaten insigni regio evinxit. Ac si statim interiora, ceteraque nationes petivisset; oppressa cunctantium ¹ dubita-

43

laudavit illustrandae Cornelianae sententiae causa Muretus. Id. II, 13. *δγγύτατα τὸ εὖν τρέψω.*

3 *Materna origine Arfacidem.*] Verissimam esse, putat Ryckius, coniecturam Freinsheimii corrigentis *paterna origine.* Nam Artabanus diterte *Arfacidarum e sanguine* dicitur II, 3. nec alium Parthi nisi Arfacidem ferebant, nec oppositio aliter, constat. v. Freins. et Ryckium. Melius totum epitheton abesset. Sufficiebat enim *origine Arfacidem.* Sed scriptores in talibus non semper accuratissimi sunt. Ceterum argumenta illa non sunt omni exceptione maiora. Etiam e filiabus posteri sanguinis nostri sunt, et e sanguine nostro; neque de eo dubitavere Lipsius ad A. III, 4. extr. Gronov. ad IV, 52. aut quisquam alius, quod sciam. Ergo et materna origine natus ex Arfacidis, est e stirpe et genere Arfacidarum, et genus Arfacis. Tamen non abhorreo a coniectura Freinsheimii, praefertim quod *Arfacides* dicitur.

4 *Ctesiphon sedes imperii.*] Vt Herodianus ait, *Ἰσθμὸν ἔν τῷ βασιλευσίου τῷ Περσέως.* Ea urbs, sive pagus porius vicinus Selenciae. Strabo: Πλησίον δ' ἔστι πόλις Κτησι-

ῶν λεγομένη, μεγάλη. ταύτην δ' ἐπισκῆντο χειμάδιον οἱ τῶν Περσέων βασιλεῖς. Plinius: *Ctesiphontem iuxta tertium ab ea lapidem in Chalontide condidit Parthi.* Et conditorem eius Vardanem regem facit Ammianus, libro 23. Pugnat tamen iis Procopius libro 2. De bello Persico: *Apud Assyrios civitates duae maximae sunt Selencia et Ctesiphon Macedoniae aedificia.* De urbis huius situ, et duplici munitissima arce, lego Gregorium Nazianzenum, Orat. 4. in Iulianum. Lipsius.

5 *Surena patrio more.*] Nomen dignitatis et quidem proximae a rege apud Parthos: cuius mentio apud Strabonem L. XVI. p. 747. Plutarchum in Crasso p. 561. 62. Zolium, III, 15. Ammian. XXIV, 2. XXX, 2.

1 *Dubitatio et omnes.*] Freinsheimius mavult *oppressa cunctantium dubitatione, omnes* etc. nec enim facile subaudiri in tali oratione subiunctivum vel imperfectum. Sic elegantius fore, video. Ac fortasse etiam sic scripsit Tacitus. Sed *τὸ erat* aut *fuisse* non solere omitti, falsum est. Itaque nihil definitio.

bitatio, et omnes in unum cedebant: ² adfidendo castellum, in quod pecuniam et pellices Artabanus contulerat, dedit spatium exuendi pacta. Nam Phraetes, et Hiero, et si qui alii delectum capiendo diadematam diem ³ haud concelebraverant, pars metu, quidam invidia in Abdagesen, qui tum aula, et novo rege potiebatur, ad Artabanum vertere. Isque in Hyrcanis repertus est, inlucie obsitus, et alimenta arcu expediens. ac primo, tamquam dolus pararetur territus; ubi data fides, *reddendae dominationi venisse*, adlevatur animum, et, *quae repentina mutatio* exquirat. Tum Hiero *pueritiam Tiridatis* increpat; *neque penes Arsacidem imperium, sed inane nomen apud imbellem externa mollitia, vim in Abdagesis domo*. Sensit vetus regnandi, ¹ falsos in amore, odia non fingere. nec ultra moratus, quam dum Scytharum auxilia conciret, pergit properus, et praeveniens inimicorum astus, amicorum poenitentiam: neque exuerat paedorem, ut vulgum miseratione adverteret. non fraus, non preces, nihil ommissum, quo ambiguos inliceret, prompti firmarentur. Iamque multa manu propinqua Seleucia adventabat; cum Tiridates, simul fama, atque ipso ² Artabano percussus, distrahi consiliis, iret contra, an bellum cunctatione tractaret. Quibus proelium et festinati casus placebant, *disiectos et longinquitate itineris fessos, ne animo quidem satis ad obsequium coaluisse*, differunt, *proditores nuper hostesque eius, quem rursus foveant*. Verum Abdageses,

Gg 2

les,

² *Adfidendo castellam.*] Pro obfidendo, ut supra II, §. IV, 48. *adpugnare* pro oppugnare. Accusativus a praepositione, quae in verbo est, pendet.

³ *Haud concelebraverant.*] Turbas dedit hic scriptura corrupta Codicis *baci*: quam Beroaldus fideliter expressit; item Alciatus. pro eo Rhenanus et Aldus dedere *non*; quod secuti sunt omnes ad Pichenam, qui recte *haud* restituit. Faernus in *navi* mutabat, addito *non*.

¹ *Falsos in amore odia non fingere.*] Aurelius Victor Schotti in Constantino M. *Quippe humanae mentes frustratae boni spe, asperius offenduntur, cum mutato vectore flagitioso aernumnam vis manet.* Gronovius.

² *Artabano percussus.*] Sic recte reposuit Rhenanus, cum edd. Beroaldi et Alciati, et MS. haberent *percussus*: de quorum verborum solita permutatione saepe monitum est a viris doctis. Rhenanum statim Aldus secutus est.

I Cravi

A.V. ses, *regrediendum in Mesopotamiam*, censebat, ut *annue*
 789- *obiecto, Armeniis interim, Elymaeisque, et ceteris a*
 A.C. *tergo excitis, aucti copiis socialibus, et quas dux Roma-*
 36. *nus misisset, fortunam tentarent.* Ea sententia valuit,
 quia plurima auctoritas penes Abdagesen, et Tiridates
 ignavus ad pericula erat. sed, fugae specie, dis-
 cessum: ac, principio a gente Arabum facto, ceteri
 domos abeunt, vel in castra Artabani: donec Tiridates,
 cum paucis, in Syriam revectus, pudore prodi-
 45 *tionis omnes exsolvit.* Idem annus ¹ gravi igne ur-
 bem adficit, deusta parte Circi, quae Aventino con-
 tigua, ipsoque Aventino. quod damnum Caesar ad
 gloriam vertit, exsolutis domuum et insularum pre-
 tiis. ² Millies festerrium ea munificentia conlocatum;
 tanto acceptius in vulgum, quanto modicus privatis
³ aedificationibus. Ne publice quidem, nisi duo ope-
 ra, struxit, ⁴ templum Augusto, et scenam Pompeia-
 ni theatri: eaque perfecta, contemptu ambitionis, an
 per senectutem, haud dedicavit. sed aestimando cuius-
 que detrimento quatuor progeneri Caesaris, Cn.
 Domitius, Cassius Longinus, M. Vinicius, Rubellius
 Blandus delecti, additusque, nominatione consulum,
 P. Petronius. Et, pro ingenio cuiusque, quaesiti de-
 cretique in principem honores. quos omiserit, rece-
 peritve, in incerto fuit, ob propinquum vitae finem.
 Neque enim multo post supremi Tiberio consules,
 Cn.

¹ *Gravi igne.]* Idem et eodem modo tradit Dio L. LVIII. p. 638. Sed Suetonius Tib. 48. existimatur dissentire, montem Coelium nominans pro Aventino. vid. Muretus ad h. l. Frustra. Tum quoque pecunias tribuit, cum Coelius deustus est. vid. IV. 64. Hanc munificentiam Suetonius praetermiit, ut monuit Lipsius.

² *Millies festerrium.]* Sunt viciesquinquies centena millia Philippicum. Egregia munificentia, et quam mirum est Suetonio non dictam, aut neglectam. Nam ubi ex proposito de hac re, Tiberii cap. 48. *Publice munificentiam bis*

omnino exhibuit, proposito millies H.S. gratuito in triennii tempus; et rursus dominis insularum, quae in monte Caesio deflagraverant, pretio restituro. Sed utraque haec

munificentia praecivit, et in Tacito narrata est: haec posterior, et insignis, Suetonium effugit. Lipsius.

³ *Aedificationibus. Ne publice.]* Freinshemius sic volebat interpungi: *aedificationibus, ne publice.*

⁴ *Templum Augusto.]* Vide Sueton. cap. 47. in Tiberio, et c. 21. Calig. qui leviter dissentit. Ille enim semipfecta opera fuisse ait, quae noster perfecta. Lipsius.

⁵ *Immit-*

Cn. Acerronius, C. Pontius, magistratum occepere; nimia iam potentia Macronis, qui gratiam C. Caesaris, numquam sibi neglectam, acrius in dies fovebat, Impuleratque, post mortem Claudiae, quam nuptam ei retuli, uxorem suam Enniam ⁵ immittendo, amore iuvenem illicere, pactoque matrimonii vincire, nihil abnuentem, dum ⁶ dominationis apisceretur. Nam et si ⁷ commotus ingenio, simulationum tamen falsa ⁸ in sinu avi perdidicerat. Gnarum hoc principi, eo-
que dubitavit de tradenda Rep. primum inter nepotes: quorum Druso genitus, sanguine et caritate propior, sed nondum pubertatem ingressus: Germanici filio robur iuventae, vulgi studia, eaque apud avum odii causa. Etiam de Claudio agitanti, quod is ² composita aetate, bonarum artium cupiens erat, imminuta mens eius obstitit. Sin extra domum successor quaereretur, ne memoria Augusti, ne nomen Caesarum in ludibria et contumelias verterent, metuebat. quippe illi non perinde curae gratia praesentium, quam in posteros ambitio. Mox incertus animi, fesso corpore, consilium, cui impar erat, fato permisit; iactis tamen vocibus, per quas intelligeretur providus futurorum. Namque Macroni, non abdita ambage, ³ *Occidentem ab eo deseri, Orientem spectari ex-*
Gg 3 pro-

⁵ *Immittendo.*] Hoc verbum quo referatur, non video. Nam ordo verborum est. *Macro impulerat uxorem suam Enniam, illicere iuvenem amare* etc. An vitium est in *impulerat*, legendumque *instituerat*? quod verbum in consiliis talibus frequens est. *Amare illicere* quid sit, dictum ad IV, 3. *Vincere* pro devincere. v. ad IV, 10.

⁶ *Dominationis apisceretur.*] v. Lipf. ad III, 55. Frustra Pichena *dominationem*.

⁷ *Commotus ingenio.*] i. e. Vehemens, iracundus, ferox etc. unde sp. Cicer. in Brut. c. 34. iunguntur *fervidior et commotior*.

⁸ *In sinu avi.*] Casaubonus ad Suet. Cal. 10. legi vult *ovioe*, et in-

telligit Liviam, apud quam primo educatus est: quod recte reiecit Ryckius.

¹ *Gnarum hoc.*] Int. ferocis et fervidioris ingenii esse Caium, et vitia eius premi dissimulando.

² *Composita aetate.*] h. e. placida et a vehementioribus animi motibus aliena, quibus obnoxii iuvenum animi esse solent.

³ *Occidentem ab eo deseri.*] Gloria acuti dicti penes Pompeium, qui Sullae abneganti triumphum confidenter dixit. *Ὅτι τὸν ἄλιον ἐνεπὶλλοντα πλείονες, ἢ δύμικον προσκυνέουσιν. ὡς αὐτῶ μὲν ἀδξανομένης, μειζύνης δὲ καὶ μαραινόμενης θαλίω τῆς δυνάμεως: Quod plures Solem orientem, quam occidentem adora-*

A.V. 790. A.C. 37. *probravit. Et C. Caesari, forte orto fermone, L. Sullam inridenti, omnia Sullae vitia, et nullam eiusdem virtutem habiturum, praedixit. simul, crebris cum lacrimis, minorem ex nepotibus complexus, truci alterius vultu: Occides hunc tu, inquit, et te alius. Sed gravescente valetudine, nihil e libidinibus omittebat, in patientia firmitudinem simulans; ¹ solitusque eludere medicorum artes, atque eos, qui post tricesimum aetatis annum, ad internoscenda corpori suo*

47 *utilia, vel noxia, alieni consilii indigerent. Interim Romae futuris etiam post Tiberium caedibus semina iaciebantur. Laelius Balbus Acutiam, P. Vitellii quondam uxorem, maiestatis postulaverat: qua damnata, cum praemium accusatori decerneretur, Iunius Otho, tribunus plebei, intercessit. unde illis odia, mox Othoni exsilium. Dein multorum amoribus famosa Albucilla, cui matrimonium cum ² Satrio Secundo, coniurationis indice, fuerat, defertur impietatis in principem. connectebantur, ut conscii, et adulteri eius, Cn. Domitius, Vibius Marfus, L. Arruntius. de claritudine Domitii supra memoravi. Marfus quoque ³ vetu-*

adorarent. significans, suam crescere potentiam, illius vaneferre et marcescere. Fons dicti ab eo, quod plerisque populis religione receptum, salutare Solem orientem: ut alibi dicam. Lipsius.

¹ *In patientia.] Legendum, impatientia, Muretus putabat: quod ego non intelligo. Ceterum vulgatum sanum non puto. Videtur legendum: intemperantia f. f. Suetou. c. 72. nihil ex ordine quotidiano praetermitteres, ne convivia quidem ac ceteras voluptates, partim intemperantia, partim dissimulatione. Melius certe nihil fucurrat.*

⁴ *Solitus eludere.] Tiberianum hoc apophthegma etiam Plutarchus inferuit praecceptis de valetudine tuenda: sed corruptus, ve-teur, in numero: *ἄνθρωπος τριβήσας**

*πρὸς Κασσαρὸν εὐαὶν, ὡς ἀντὶ τοῦτο λέγουσιν γερωνὸς ἔτη, καὶ προτι-
νον λατρεῖ χεῖρα, καταγίλασθαι ἔτι.*
Nam post sexagesimum annum ait, quod noster tricesimum non dubie verius. Rescripserim, ὁμοῦ ἐπι-
κοντα ἔτη. iuvante etiam Suetonio c. 68. *Valetudine prosperrima usus est, quamvis a trigesimo aetatis anno arbitrasset eam suo rexerit, sine adiumento consilioque medicorum. Lipsius. ubi v. dicta a nobis.*

¹ *Vnde illis odia.] Id est, ipsi inter sese. quae Balbus exsecutus est accusando et damnando Otho-nem. Gronovius.*

² *Satrio Secundo.] Ille idem est, qui supra cliens Seiani, et nunc, ut apparet, eius everfor. Lipsius. Ryckius ad c. 8. suspicatur, ab eo coniurationem Antoniae patefactam, quod ipse aut nollet, aut non posset principem adire.*

³ *vetustis honoribus, et inlustis studiis erat. Sed* A. V.
⁴ *testium interrogationi, tormentis servorum Macrone* 790.
praesedisse, commentarii ad senatum missi ferebant: A. C.
 nullaeque in eos imperatoris litterae suspicionem da- 37.
 bant, invalido ac fortasse ignaro, ficta pleraque, ob
 inimicitias Macronis notas in Arruntium. Igitur Do- 48
 mitius, defensionem meditans, Marfus, tamquam ine-
 diam destinavisset, produxere vitam: Arruntius, cun-
 ctationem et moras suadentibus amicis, *Non eadem*
omnibus decora, respondit. sibi satis aetatis. neque
aliud poenitendum, quam, quod, inter ludibria et pe-
ricula, anxiam senectam toleravisset, diu Sciano, nunc
Macroni, semper alicui potentium invisus; non culpa,
sed ut flagitiorum impatiens. Sane paucos et supremos
principis dies posse vitari: quemadmodum evasurum im-
minentis iuventam? An, cum Tiberius, post tantam re-
rum experientiam, vi dominationis convulsus et muta-
tus sit, C. Caesarem, vix finita pueritia, ignarum
omnium, aut pessimis innutritum, meliora capesturum,
Macrone duce? qui, ut deterior, ad opprimendum Se-
ianum delectus, plura per scelera Remp.² conflictavisset.
prospectare iam se acrius servitium, eoque fugere simul
acta et instantia. Haec vatis in modum dictitans, ve-
 nas resolvit. Documento sequentia erunt, bene Ar-
 runtium morte usum. Albucilla inrito ictu a senet
 vulnerata, iussu senatus in carcerem fertur. Stupro-
 rum eius ministri, ³ *Carfidius Sacerdos, praetorius, ut*

Gg 4

in

³ *Vetustis bon. et illustis st.*] vid. supra ad c. 30.

⁴ *Testium interrogationi.*] Ea qualis olim fuerit, tirones cognoscunt e dictis in Clav. Cic. in h. v. Mox commentarii intell. in quos, quae testes, et servi torti edidissent, relaxum erat.

¹ *Ludibria et pericula.*] Scriptus codex, *pericularia*. An *pericula varia?* Lipsius. Forte, et *pericula tot anxiam*. Gronovius. Vix concitit lac. Gronovius, quod omnium minime placet. Nihil ad-

dendum puto, et appendiculam illam *ria* adhaesisse e sine vocis *ludibria*. Alias propius scripturam esset *salia*. adde ad I, 44.

² *Conflictavisset.*] Pro afflictavisset. etiam passivum sic interdum licet accipere, ut in Agric. c. 22. *exercitus saevis tempestatibus conflictatus: afflictatus, male vexatus.*

³ *Carfidius Sacerdos.*] Sic pro *Grasfidius* rescripti ex iis, quae dicta sunt ad IV, 13. Commune utriusque hominis cognomen utriusque nominis scripturae prodest.

4 14

A. V. *in insulam deportaretur; Pontius Fregellanus amitteret*
 790. *ordinem senatorium; et eaedem poenae in Laetium Bal-*
 A. C. *bum decernuntur.* [†] id quidem a laetantibus, quia
 37. Balbus truci eloquentia habebatur, promptus adver-
 49 *sus infantes.* Iisdem diebus Sex. Papinius, consulari
 familia; repentinum et informem exitum delegit, iac-
 to in praecipuum corpore. causa ad matrem refere-
 batur; quae pridem repudiata, adsentationibus atque
 luxu ¹ perpulisset iuvenem ad ea, quorum effugium
 non nisi morte inveniret. Igitur accusata in senatu,
 quamquam genua patrum advolveretur, ² *luctumque*
communem, et magis imbecillum, tali super casu, femi-
narum animum, aliaque in eundem dolorem moesta
 et ³ *miseranda diu ferret,* urbe tamen in decem annos
 prohibita est, donec minor filius lubricum iuventae
 50 [†] *exiret.* Iam Tiberium corpus, ¹ iam vires, nondum
 dissimulatio deserebat. idem animi rigor: sermone
 ac vultu intentus, quaesita interdum comitate, quam-
 vis manifestam defectionem tegebat. mutatisque saepe
 locis, tandem apud promontorium Miseni con-
 sedit,

4 *Id quidem a laetantibus.]* Acidalius delet, a. Non enim a laetantibus decretas poenas: sed eas poenas laetantibus fuisse, id est gratas in alios. Annal. lib. 1. *Us quibusque bellum invitis; aut cupientibus erat.* Sed quid impedit, quo minus et senatores laetati sint, sibi occasionem datam ulciscendae improbitatis?

1 *Perpulisset iuvenem ad ea.]* Intelligit incestum simile, quale obiectum Ciceroni in Tulliolam. de quo infami sermone Servius ad illud Virgil. *Hic thalamum invasis nasae.* Lipsius.

2 *Luctumque communem.]* Anno etiam, *luctum?* Lipsius. Cur *luctum?* immo *luctum* verum est. Cicero. Verr. 1, 44. *Atque ego non dubito, quin, ut mihi, cui filia maxime cordis est, res haec acerba videtur atque indigna, sic unicuique vestrum, qui simili sensu atque im-*

dulgentia filiarum commoveamini. Luctus communis est, quem omnes parentes in morte liberorum capiunt: sequitur deinde de praecipuo feminarum et matrum. *Mox: alia in eundem dolorem dicta,* ut Lib. XI, 3. *verba in eandem clementiam.*

3 *Miseranda diu ferret.]* Emendo, *miseranda differret,* coniunctis vocibus quas diduxerant. Lipsius. Probat Acidalius, Ryckius. Sensus est: spargeret in omnes qui aderant. Putem tamen etiam vulgati commodum sensum esse, si accipitur pro *iaceret,* sc. sermone: quomodo *ferre* saepe dicitur ap. Livium, nostrum et alios.

4 *Exiret.]* Forte *exisset.* Ferri tamen et vulgatum potest.

1 *Iam vires, nondum dissimulatio deserebat.]* Manifeste imitatur Livium I, 25. *Romanas legiones iam spes tota, nondum tamen cura deseruerat.*

fedit, ² in villa, cui L. Lucullus quondam dominus. A. V. illic, eum adpropinquare supremis, tali modo com-^{790.} pertum. erat medicus, arte insignis, nomine Charicles, non quidem regere valetudines principis solitus, ^{A. C.} consilii tamen copiam praebere. Is, velut propria ad ^{37.} negotia digrediens, et, ³ per speciem officii, manum complexus, pulsum venarum attigit. ⁴ neque fefellit. nam Tiberius, incertum an offensus, tantoque magis iram premens, *instaurari epulas* iubet, discumbitque ultra solitum; quasi honori abeuntis amici tribueret. Charicles tamen, *labi spiritum, nec ultra biduum duraturum*, Macroni ⁵ firmavit. inde cuncta conloquiis inter praesentes, nuntiis apud legatos et exercitus festinabantur. ⁶ XVII. Kal. Aprilis, interclusa ani-

Gg 5

ma,

² *In villa, cui L. Lucullus.*] De ea fere his verbis Plutarchus in Mario: *Villam in Misensibus Marius amoenam et mollius exstructam possidebas, quam deceret virum militarem et eos bellorum victorem. Eam cum LXXXV. milibus denarium emisse Corneliam, nec multo post L. Lucullum quingentis millibus denarium et ducentis. Tantum brevi luxuria crevit, et civitas invaluit in abundantibus opes.* Lipsius.

³ *Per speciem officii.*] Nescio an, *per speciem osculi.* Ea quidem mens. Suetonius: *cum manum sibi osculandi causa apprehendisset.* Lipsius. Vulgatum quoque rectum et verum est. Idem Sueton. Caes. 82. *affidentem conspirati, specie officii, circumfesterunt.* Sed officium h. l. est in osculando.

⁴ *Neque fefellit: nam Tiberius.*] Non magis hic opus plaustris castigationum, quam plaustris nugarum, quas saepe castigationibus opponit Salinorius. *Neque fefellit*, omnino vult intelligi *Tiberium*, non *Chariclem*. Neque laruit, inquit; neque hoc egit ita caute, ut Tiberius non sentiret dolum et arcana sua tentari. Argumentum huius rei et Charicles et qui circa erant

interpretabantur, quod tenuit hominem, quasi coena viatica profecturus, et apparatus epulis secum discumbere iussit, et solito longius in triclinio duravit, ut eum ambiguum redderet, seseque firmiorem probaret, quam fortassis arteris promississet. Quidam, gnari morum eius, et quantopere nollet intima sua nosci, etiam graviter offensum dicebant, et ut hoc quoque dissimularet, magis benignitatem et amici honorem fingerent. Hinc apparet vis et necessitas particulae, neque ad divinos eundem. Gronovius.

⁵ *Firmavit.*] Vid. supra ad c. 6.

⁶ *XVII. Kal. April.*] Haud dubie, *Septimodecimo*, ut malebant antiqui. Neque aliter apud Suetonium scribendum et pronuntiandum cap. 73. Gronovius. Latius lac. Gronovius firmat parentis emendationem consuetudine Taciti, et scriptura Codicis MS. XVII. aquam *decimo septimo* expressit Beroaldus. Ego scripturam Codicis repositui, sed ea sic est legenda, ut Gronovius voluit. de die ipso vid. dicta ad Sueton. c. 73.

A. V. ma, creditus est mortalitatem explevisse. Et multo
 790. gratantum concursu, ad capienda imperii primordia
 A. C. C. Caesar egrediebatur: cum repente adfertur, redi-
 37. re Tiberio vocem ac visus, vocarique, qui recreandas
 defectioni cibum adferrent. pavor hinc in omnes: et
 ceteri passim dispergi, se quisque maestum aut nescium
 fingere: Caesar in silentium fixus, a summa spe, no-
 vissima expectabat: Macro intrepidus, *opprimi senem
 iniectu multae vestis*, iubet, *discedique ab limine*. Sic
 Tiberius finivit, octavo et septuagesimo aetatis anno.
 51 Pater ei Nero, et utrimque origo gentis Claudiae,
 quamquam mater in Liviam, et mox Iuliam fami-
 liam, adoptionibus transferit. Casus prima ab infan-
 tia ancipites: nam proscriptum patrem exful secutus,
 ubi domum Augusti privignus introiit, multis aemu-
 lis conflictatus est, dum Marcellus et Agrippa, mox
 Caius Luciusque Caesares, vignerent. Etiam frater
 eius, Drusus, prosperiore civium amore erat. Sed
 maxime in lubrico egit, accepta in matrimonium Iu-
 lia, impudicitiam uxoris tolerans, aut declinans.
 Dein Rhodo regressus, vacuos principis penates
 duodecim annis, mox rei Romanae arbitrium tribus
 ferme et viginti obtinuit. Morum quoque tempora
 illi diversa: egregium vita famaue, quoad privatus,
 vel in imperiis sub Augusto fuit: occultum ac subdo-
 lum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Dru-
 sius

7 Octavo et septuagesimo aetatis
 anno.] Vel ut Victor, post septua-
 gesimum octavum annum et men-
 sem quartum. Dio tamen anno
 toto diversus ab istis, qui ait vi-
 xisse *ἐπὶ τὴν καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, καὶ
 μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέρας ἑννέα*.
 Et hercle verius, si Suetonio cre-
 dendum et actis: qui natum Ti-
 berium ponunt anno urbis DCCXII.
 Munatio et Lepido Cons. XVI. Kal.
 Decembres, mortuus autem est,
 consensu omnium, anno DCCXC.
 XVII. Kal. Aprilis. Quamquam et
 Dionis rationes non plane ad eum
 calculum pariaveris. Lipsius.

1 Mater in Liviam - transferit.]

Non quod ipsa adoptata sit, sed
 quod pater. Et tamen transiisse in
 Liviam familiam dici potest, ut Ti-
 berius ap. Sueton. c. 3 insertus ei
 familiae dicitur. vid. ad V, 1. De-
 inde pro transferit haud dubie le-
 gendum transferat.

2 Aut declinans.] Toleravit in ur-
 be, et coram, declinavit, cum Rho-
 dum secessit. Lipsius.

3 Vacuos principis penates.] vid.
 ad c. 34.

4 Egregium vita famaue.] Ver-
 ba egregium, occultum, subdolum,
 commode atque elegantem referri
 ad id tempus docuimus Observatio-
 num 1, 2. Gronovius.

sus superfuere. idem inter bona malaque mixtus, A. V. incolumi matre: ^{790.} instabilis faevitia, sed obtectis ^{A. C.} libidinibus, dum Seianum dilexit, timuitve: postremo in scelera simul ac dedecora prorupit, postquam, remoto pudore et metu, suo tantum ingenio urebatur. ^{37.}

[*Instabilis faevitia.*] Mure- firmum. Adde libro 5. c. 3. Sed
tus *inde stabilis faevitia:* tum cave vel sic vel quidquam mure-
vagam inter bona malaque fu- xam *instabilis detestabilis. Gro-*
isse, mox in faevitia stabilem et *novius.* Sic dicitur supra c. 49.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSV DIVI AVGVSTI

ANNALIVM

LIBER VNDECIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Valerius Asiaticus fraude Messallinae et Vitellii evertitur. Advocatis praemii modus pro patrocinio definitus. Parthorum res intestino regum discidio turbatae. Ludi saeculares Romae editi. Litterae tres novae a Claudio repertae: et ea occasione de primis litteris. Italus Cereus rex imponitur. Corbulo inferiori Germaniae praeficitur, et ipsam, militemque severe regit. Curtius Rufus triumphalia adsequitur: deque ipso viro. De Quaestorum munere et numero. Galliae proceres ius plenum civitatis Romanae adipiscuntur, Patricii augentur, lustrum conditur. Messallina impudicissima seminarum, amore vecors, C. Silio palam nubit. res ad Claudium defertur: qui in uxorem et ministros libidinum, impulsu libertorum, animadvertit. Haec gesta annis fere duobus.

G. VALERIO ASIATICO. M. VALERIO MESSALLA } COSS.
A. VITELLIO. L. VIPSTANO,

COMMENTARIVS.

Hunc librum ἀνάλων esse ne moneri quidem necesse est. Desunt autem, a fine libri 6. ad huius initium, res gestae annorum circiter decem. In quibus C. Caligulae principatus in universum; et Claudiani imperii primores anni sex perierunt. Olim adolescens contextui Caianam historiam, et initia Claudii Corneliano exemplo stiloque. Distuli aut sprevi edere: postea in migrationibus meis, ut alia quaedam, periiit mihi hic labor, fraude an casu, non dicam. Lipsius.

am Valerium Asiaticum, bis consu-
lem, fuisse quondam¹ adulterum
eius, credit: pariterque hortis in-
hians, quos ille,² a Luculló coe-
pros, intigni magnificentia extollebat, Sullium accu-
santibus utrisque immittit. Adiungitur³ Sosibius, Bri-
tannici educator, qui, per speciem benevolentiae,
moneret Claudium, *cavere*⁴ vim atque opes principis

A. V.
800.
A. C.
47.

1 *Adulterum eius.*] Poppaeae, ut
apparet. *Lipsius.*

2 *A Lucullo coepros.*] *Libri vet.*
a *Lucullo empros.* iidem extollebat,
non quod Rhenano supponere vi-
sum, excolebat. Luculliani horti
infra saepius nominati: et in prin-
cipis res pervenerunt, manserunt
que ad aetatem Traiani. De iis
quidem Plutarchus: "Θρη και νυν,
ἐκείνων ταυτών τῶν τρυφῆς ἐχέοντες,
οἱ Ἀρκαλλίανοι κήποι, τῶν βασιλε-
υῶν ἐν ταῖς πολυτελοτάτοις ἀκριβύ-
ται. id est: Ex quo etiam nunc
tauta accessione facta ad luxum, hor-
ti Luculliani inter sumptuosissimas
res principis censentur. *Lipsius.* Alii
tamen Codd. a Pichena et Schotto
inspecti *coepros*: quod verum est.
Atque hoc est etiam in prima ed.
quamquam vitio operarum est *ca-*
pros pro *coepros*. Mox pro *ex-*
sollebat frustra Rhenanus scripsit
exolebat, ut etiam est in ed. Puteo-
lani, quam haud dubie veteris edi-
tionis nomine intelligit Rhenanus
ad h. l. *Extollebat* est augebat,
insignioribus reddebat, ornabat. VI,
42. *Tiridaten extollunt veterum*
regum honoribus. adde ad XIII, 21.
Rhenanum tamen securus est Al-
dus, Gryph.

3 *Sosibius.*] Nescio an ille sit, qui
Arnobio nominatus libro 4. Nam
ab Hippocoontis liberis ipsum Sofi-
bium Herculeum cruciatum restulisse
pronunciat, itemque Clementi Alex-

andriano, Ad gentes. Suidas etiam
literatoris meminit hoc nomine, in
Ἐπιβίαιος. *Lipsius.* Libertus, pas-
dagogus, sive etiam servus adhuc.
Auicetus libertus, Neronis olim
educator est XIV, 3. Tales edu-
catores ap. Cic. Planc. 33. Mentio
etiam educatoris in inscriptione ap.
Murat. p. MXXI, 1.

4 *Vim atque opes pr. insensas.*] *Vis*
est potentia, quo sensu non
uno loco dixit noster: *vis Partho-*
rum II, 60. est potentia Partho-
rum. de *insensas* vid. ad VI, 34.

Auri vim atque opes.] In vulga-
tis est, *Caveri vim.* et turbant in
restituendo loco Rhenanus et Mau-
rus. Mihi verae lectionis auctor
Farnesianus liber in quo *cauri.* e
littera superioris adpicta: et histo-
ria ipsa, quoniam auri vis Asiatico
caussa necis. Dio: ο' δ' Ἀσιατι-
κῆ ἀφῆκε τὴν ἀρχὴν ὅτι αὐτῷ τῷ
πλάτῃ, ὅφ' ὅπως καὶ ἀπέθανεν. et si
otium est, adde reliqua, cum iis
quae apud Zonaram excerpta. *Au-
ri vis,* optima dictio, quam ite-
rum usurpat noster libro 16. *Spe-*
cum altitudine immensa, quo *magna*
vis auri contineretur. Quod Ver-
trianus interpunctione iuvari locum
existimat, *per speciem b. moneres,*
Claudium caveret, vim atque opes.
quasi Sosibius Asiaticum monuisset,
non Claudium: clare sequentia
aspernantur. Denique quid hoc
sit, vim esse principibus insensas?
quasi

A. V. *bus infensas: praecipuum auctorem Asiaticum interficiendi Caesaris,* non extimuisse in concione populi Romani fateri, gloriamque facinoris ultro petere. clarum ex eo in urbe, didita per provincias fama, parare iter ad

quasi non cuius etiam e plebe. Nam omnis certe vis omnibus mala. Lipsius.

ADD. Repugnauerunt mihi quidem e supervacuó, in verissima emendatione, quam probet iis vel Aristoteles, 4. Polit. c. 11. Οί μὲν ἐν ὑπεροχῇ εὐτυχημένων ὕστερ, ἰσχύος καὶ πλοῦτος, καὶ φίλων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοσούτων, ἐρχομέναι ὄτα βόλονται ὄτα ἰπείσανται: Qui in affluentia fortitudo, virium, opum, et amicorum aliorumque talium, constituti sunt: regi atque obedire neque volumus, neque norunt. Ex quo vides, Solibium nimis vere monuisse aurum et opes Principibus infensa. Lipsius. Sic esse in Cod. Flor. Pichena confirmat, negant alii, et ibi esse caveri, quod restituit lac. Gronovius: estque in ed. pr. Puteolani etc. Sed moneret desiderat aut caveret, quod est in Cod. Agr. aut cum Guelf. caveri. Sic IV, 67: qui moneret per fugere ad Germanicos exercitus. Video quidem a Salinerio laudari orabant caveri infensas, e XIII, 13. Sed ibi Flor. caveri, idque recte repositum a Pichena. Igitur non dubitavi et hic sic rescribere. Si quis tamen malit e Cod. Agr. caveret, non valde repugnem. Sed tamen caveret videretur esse correctio librarii, ita affecti, ut Pichena ad XIII, 3. h. e. putantis, infinitivum vitiosum esse.

5 Non extimuisse in concione.] Ex scriptis legas, non extimuisse concione populi Rom. fateri, gloriamque. Id est, in concione. Quod autem ait praecipuum auctorem interficiendi Caesaris Asiaticum, addicit ei Seneca libro 2. De Tranq. cap. 18. Ea referam quae illum (Caicum) exitio dederunt: Asiaticum Valerium in primis amicis habebas,

ferocem virum, et vix aequo animo alienas consumelias laturum. Huic in convivio, item in concione, (forte, cognitione, cum videlicet adfessor ei consiliariusque Asiaticus esset,) clarissima voce, qualis in concubitu esset uxor eius, obicit. Di boni, hoc virum audire, principem scire, et usque eo licentiam pervenisse, ut non dico consulari, non dico amico. sed tantum marito, princeps et adulterium suum narret et fastidium? Vide Iosephum Antiquitatum Iudaicarum l. 19. c. 1. circa finem, Lipsius. Rhenanus e Cod. Budensi volebat concionem, quod est etiam in ed. princ. sublato mox fateri quod non quidem ab ipso, sed ab aliis tamen in textum receptum, etiam Lipsio. Quod nunc est, restituit Pichena e libris, estque in MS. Guelf. et iam in ed. Puteolani. De re ipsa vide narrationem Dionis Lib. LIX. p. 663. Ceterum res hic invidiose augetur. Nam proprie non factus est tale quid, sed se optare dixit, ut interfecisset ipse Caium.

6 *Dedita per provincias.]* Sive *navis, didita.* Lucretius.

— *rerum simulacra serventur*
Vadique, et in cunctas iaciuntur
didita partes.

Virgilius:

Cognatique patres, cum terris dedita fama

Coniungere tibi.

Lipsius. Sic Faërnus, et MS. Guelf. a pr. manu, et Cod. Flor. unde recte receptum. Confunduntur haec verba a librariis non raro. Ap. Virgil. Aen. VI, 144. pro *dedita* libri permulti *deditur*. vid. ibi viros doctos.

ad Germanicos exercitus; quando genitus Viennae, multisque et validis propinquitatibus subnixus, turbare gentiles nationes ¹ promptum haberet. At Claudius, nihil ultra scrutatus, citis cum militibus, tamquam opprimendo bello, Crispinum, praetorii praefectum, misit: a quo repertus est apud Baias, vincisque inditis, in urbem raptus. ² neque data senatus copia: intra cubiculum auditur, Messallina coram, et ³ Suilio corruptionem militum, quos pecunia et stupro ⁴ in omni flagitio obstrictos arguebat, exin adulterium Poppaeae, ⁵ ac postremum ⁶ mollitiam corporis obiectante. ad quod ⁷ victo silentio, prorupit reus, et, Interroga, inquit, Suili, ⁸ filios tuos; virum me esse fatebuntur: ingressusque defensionem, commoto maiorem in modum Claudio, Messallinae quoque lacrimas excivit. quibus

¹ Promptum haberet.] Alter Vatic. porpresii haberet. Nihil elicio, quod antefetam vulgatae. Lipsius.

² Neque data senatus copia.] Interpunctio vulgata indicat, pro ablativis accipi verba: quod etsi non plane abhorret; tamen potius pro nominativis accipienda. ita et elegantior oratio, et Tacito dignior. Ei rei interpunctionem accommodavi.

³ Suilio corruptionem militum.] Sic Cod. Flor. Guelf. ed. pr. Puteolan. Beroaldi, Alciat. Rhen. Ald. Gryph.

⁴ In omni flagitio.] Rhenanus malebat in omne flagitium, ut supra ad scelus corrupta IV, 10. ad facinus omne H. I, 72. Verum putor. Melius certe, quam quod Grutero placebat: omni flagitio: quod tamen ferrem, si ante *et* abesset.

⁵ Ac postremam.] Adverbialiter, I, 74. perviciem aliis, ac postremum sibi invicere. Guelf. habet ad postremam. non male: sed *et* ad videtur natum ex eo, quod mox sequitur ad quod.

⁶ Mollitiam corporis.] impudicitiarum: probra corporis dixit VI, 24.

⁷ Sic mollis ap. Suet. Cal. 56. v. Burma. ad Phaedr. IV, 14. adde XV, 49.

⁸ Victo silentio.] Veteres, indico. recte: ut prorupisse ad loquendum intelligamus, etsi silentium ante iussum. Lipsius. Quia codd. optimos auctores habet *victo*, quid moramur alterum, quod: utcumque versabis, nihil ex eo sani exculpes. Nec placet tamen, quod Salinerius et Pichena scribunt Afiaticum vicisse silentium. Qui enim *enouageat*, nec se continet diutius, is vincitur, non vincit. Itaque silentium eius victum est ab impudentia Suillii. *Victo silentio* est victa patientia. Gronovius. Ed. pr. *inito*. An *scito* fuit? Confunduntur enim in libris *inire* et *finire*, vid. Drackenb. ad Liv. XXXV, 7. XLIV, 34. *Finis silentii* est ap. Cic. Marc. I. Sed *victo* melius, eo sensu, quo Gronovius vult. Ea lectio praeter Cod. Flor. et Guelf. est in ed. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Ald. *Indico* quod in scr. et edd. quibusdam reperitur, nihili est.

⁹ Filios tuos etc.] Quos indicat, mollicie infames esse. *Vir* opponitur *pathicis, cinaedis*. sic ap. Sueton. Vesp. 13. *ego tamen vir sum*.

¹⁰ Sine

A. V. quibus abluendis cubiculo egrediens, monet Vitellium,
 280. ne elabi reum sineret. ipsa ad perniciem Poppaëae
 A. C. festinat, subditis, qui terrore, carceris ad voluntariam
 47. mortem propellerent; adeo ignaro Caesare, ut, pau-
 cos post dies, epulantem apud se maritum eius, Sci-
 pionem, percunctaretur, *cur sine uxore discubisset?*
 3 atque ille, *functam fato*, responderet. ¹ Sed con-
 sultanti super absolutione Asiatici, flens Vitellius,
 commemorata *vetustate amicitiae, utque Antoniam,*
principis matrem, pariter observavissent, dein, per-
 cursis *Asiatici in Remp. officiis, recentique adversus Bri-*
tanniam militia, quaeque alia conciliandae misericor-
 diae

8 *Sine uxore discubisset.*] Discis hinc uxores vulgo adhiberi solitas ad convivia. Aemilius Probus: *Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium?* Ex olim quidem cubantibus viris sedere solitae, (ut Servius ex Varrone notat, ad illud, *Perpetuis soliti patres considerare mensis,* et Valer. Maximus libro 2. De matrimoniorum ritu:) postea etiam accumbere. In accubitu ille mos, ut recumberent in sinu virorum. Ovidius ad puellam, quae cum viro caenatura:

*Alteriusque finis apte subiecta
 fovebis?*

*Iniicit collo cam volet ille ma-
 num?*

Iterumque:

*Nec premas indignis fuito tua
 colla licentis,*

*Mite nec in rigido pectore pone
 caput.*

Sed et amicae puerique meritorii non aliter iacebant apud amatores. Id vocabant interiore iacere. Scipio in Oratione adversus Gallum: *Qui in convivii adolescentulus cum amatore, cum chirodota tunica interior* (etiam Agelli in libris, *inferior*, scriptum: non item male) *accubuerit; cumne quisquam dubitet quin idem feceris, quod cinnedi facere solent?* Itaque arguit ecce molliam a decubitu ipso. Suetonius in

Caesare c. 49. Caesarem Dolabella dictum ait, *spondam interiorem regiae lecticae*: non ab alia causa, ne interpretes ultra alucinentur. Eodem faciunt Traquilli verba de Cui libidinibus, capite 24. *Cum omnibus sororibus suis supra consuetudinem fecit, plenuque convivio singulas infra se vicissim collocabat, uxore supra cubante.* Nam sorores infra se, id est in sinu, collocabat, quasi iustas uxores: legitima consorte, loco pulsa. Nec aliud Cicero significat in Epitola quadam hilariore: *Infra Eutrapelum Cytheris accubuit.* Livius libro 39. de scorto: *Tum illam infra eam accubantem, negasse, unquam vidisse quemquam securi ferientem.* Vbi liber optimus, in terra eum, ut videatur fuisse, *intra.* et forte sic in prioribus. Lipsius.

¹ *Sed consultantanti - - commemorata.*] vid. mox notam ad v. *permisit.*

² *Antoniam.*] De qua lapis Romanus.

ANTONIAI
 AVGVSTAI
 DRVSI
 SACERDOTI. DI
 AVGVSTI
 MATRI. TI. CLAVDI.
 CAESARIS. AVG. P. P.

Lipsius.

diae videbantur, ³ *liberum ei mortis arbitrium* ⁴ permisit: A. V. 800. A. C.

47.

3 *Libertum ei.*] Satis confusè ista, ut pleraque omnia hoc libro: quem scio interpolatum a mala et imperita manu. Sententia tamen haec ex Dione: ut subornatus Vitellius, quasi Valerii nomine, culpam agnoscentis, peteret mortis arbitrium: idque a Claudio concessum. *Lipsius.*

4 *Permissio.*] Interpretis est, qui mavult *super supplicio*, quam *super absolute*: neque enim se capere, quo colore Vitellius potuerit effundere lacrimas ob novissimum amici casum, et mortem eius decernere, si princeps ostendisset, se ad mitiora inclinare. Non legerat, aut intellexerat parum, quae praecclare hic Mercurus. Et miror ipsum Lipsium admonendum fuisse. Tacitus enim suavissimo lepore, in re inexpectata narranda, verbis quoque uritur, quae illudunt *negotiorum*, et fallunt expectationem legentis: et tamen suum illud *sermo* servat. Etiam Messalina commota erat: quae iure iniuria perditum volebat Asiaticum; nedium Claudius, cui nullum in eum proprium erat odium. Ergo auditis partibus, rogaturus sententias, aliquid iecit, ex quo apparebat, placarum, et absolventes aequis auribus admitturum esse. Hic Vitellius, memor praeepti Messalinae, docuit, quid esset apud Tacitum alibi, *pestimi inimicorum laudantes*, quid *ornandum et tollendum*, mirificaque machina hominem *movens* et instabilem circumegit. Lacrimae enim illae detestabiles, et commemoratio amicitiae meritorumque rei, et captatio misericordiae fidem ei fecere benevoli: qui mox idem petens pro beneficio et rei et suo nomine voluntariam mortem, duplici miserum praeeudicio gravat, tanquam, qui semetipsum, et quem homo benevolentissimus ac pre-

Corn. Tac. T. I.

cator supplicio dignum agnosceret. Id satis fuit Claudio, perinde hic, ut prius, *nihil ultra scrutato*, et iamdudum, quae dixisset ipse Asiaticus, obliquo. Sed quemadmodum hic eventus, contrarius principio totique actioni Vitellii, frustratus est haud dubie, quorquor in consilio erant, fraudis ignari, multoque Romae, dum fama facti feritur: ita Tacitus etiam facere supplantat legentem, atque eo ipso eius attentionem excitat, mirantemque ac destitutum, indignitatem negotii, scelus Vitellii, vanitatem cruentam Claudii aut cogitando invenire, aut aliunde exquirere compellit. Illa enim omnia, consultant super absolute princeps, fens Vitellius, amicitia, Patrona communis et eadem principis mater, res gestae domi bellicae, misericordiae implorata, calculum album large promittebant; quum subito, velut scorpii cauda, niger apparet: *liberum ei mortis arbitrium permisit*. hoc est, rogavit principem et suo et Asiatici nomine, ut ei tanquam confesso convictoque concederetur sponte mori, non sub carnifice. Rursus *aliquibus voc: Es secuta sunt Claudii verba in eandem clementiam*. Itaque locus hic mihi videtur singularis, et cui antiqua illa L vel X praefigi debeat: tantum abest, ut accusandus aut labefactantius sit. *Cronovius*. De re nihil habeo, quod contra dicam. Sed an istius facetiae supplantationis Cornelianae pars etiam est, recedere a regulis grammaticis, et fallere lectorem verbum adiungendo, quod superioribus nullo modo conveniat? Miri sunt interdum doctissimi homines. Cum in mentem venit, omnia possunt non modo defendere, sed etiam exornare, ut pulcherrima sunt. Ego nullo modo inducere possum animum, ut credam, Tacitum dixisse,

Hh

Clan

A. V. misit: et secuta sunt Claudii verba, ⁵ in eandem clementiam. ⁶ Hortantibus dehinc quibusdam inedia et ⁷ lenem exitum, *remittere beneficium*, Asiaticus ait: et usurpatis, quibus infueverat, exercitationibus, lauto corpore, hilare epulatus, cum, se *benefitium calliditate Tiberis, vel impetu C. Caesaris* ⁸ periturum, dixisset, ⁹ *quam, quod fraude muliebri, et* ¹⁰ *impu-*

Claudio consultanti super absolutione Asiatici Vitellius ei liberum mortis arbitrium permisit. Viri docti omnes tantum in verbo permisit adhaerere: quod ego non repugnem accipi posse pro petis ut permittatur. Sed constructio tota vitiosa est, idque voluit Lipsius, qui alioqui et ipse sensum loci satis perspexit: neque narratio perfecta est. Itaque saltem consultante legendum, vel consultantibus, quod prope magis placet: et tum permisit erit permittendum censuit. Cui hoc non placet, poterit cum Acidalio, commemorat vetustatem amic. qui tamen ultima etiam sic ordinat: secuta sunt Claudii verba in eandem clementiam; et liberum ei mortis arbitrium permisit, ex quo nova difficultas oritur. Neque enim apparet, quid Vitellius voluerit, et quomodo absolutionem impederit, quod sane nec lacrimis nec meritorum commemoratione patefactum est.

⁵ *In eandem cl.] Sic VI, 49. alia, in eundem dolore moesta et miscrandia ferret.*

⁶ *Hortantibus dehinc quibusdam.]* Excidit vocula, puto: scribendumque quibusdam ad inedia. si non imposuit olim mihi Orbilius meus. *Lipsius.* Veteres dixerunt et hortari aliquem et hortari ad aliquid et hortari aliquid. Dedimus auctoritates ex Attio, Ovidio, Iustino vel Trogo, Seneca, Statio ad duos horum, postremum nominatos. (ad Senec. ep. 121. Diatrib. in Stat. c. 35.) Accedit Gellius lib. 13, 22. *Haec mera veritas Tiscu-*

lani hominis; plus bene promoveat ad exhortandam parsimoniam sustinendamque inopiam, quam Graecae praestigiae. Accedat, ut etiam defendatur, Vegetius lib. primi caput 28. sic proscribens: De adhortatione rei militaris Romanaeque virtutis. Lemma ridiculum, inquit P. Scriverius. adhortatur auctor ad rem militarem Romanamque virtutem; non Virtus aut Militia ipsa loquitur. quare scribe, ad rem militarem Romanamque virtutem. At, o bone, qui adhortatur ad rem militarem Romanamque virtutem, is iuxta commode, et exquiritius etiam, dicitur adhortari rem militarem Romanamque virtutem, aut facere vel scribere hortationem rei militaris et Romanae virtutis. Quid ipso de Cicerone dicam? lib. 7. ad Atticum epist. 14. Pacem quidem hortari non desino. Sic certe lectum olim: et sic in MS. est Helmaestadiensi. Quare vellem, quibus MSS. plurium copia fuit, non tam negligentes transisse hunc locum, et verbo attingisse, qua fiducia subiecerint: Equidem ad pacem hortari non desino. Nam et sic Atticum 7, 2. partes istius officii sunt pueri Ciceronis sive iam adolescentis; quod quidem illum solo hortari. Et ad Q. fratrem 1, 1. Sed quid ego te hortor, quae in facere potes tua sponte? Gronovius.

⁷ *Lenem exitum.]* Lenem ed. princ. Puteol. Aldi: vitio, ut opinor, operarum.

⁸ *Periturum.]* Int. fuisse, cuius sane hic durior ellipsis est.

⁹ *Quam quod fraude muliebri, et* ¹⁰ *impu-*

¹⁶ *impudico Vitelli ore caderet, venas exsolvit: viso A. V. tamen ante rogo, iussoque transferri partem in aliam, ^{800.} ne opacitas arborum vapore ignis minueretur. tantum A. C. illi ^{47.} securitatis novissimae fuit. Vocantur post haec ^{4.} patres, ¹ pergitque Suius addere reos ² equites Ro- Hh 2 manos*

impudico Vitellii ore caderet.] Gruterus rotundiotem longe fore putat orationem, si recisus quod et caderet, scriberemus; quam fraude muliebri, et impudico Vitelli ore. De particula subscribo: et vitium est, quale apud Livium lib. 28, 43. curavimus: Verbum facile tolero, Gronovius. Sed quod etiam ferri potest, et loco Iustini XIX, 3. defenditur a lac. Gron. qui tamen huic non similis est: nam ibi praecedit ferre, post quod necessario requiritur quam quod.

10 Impudico Vitellii ore.] Quisne inter Ligures Vitellius? an quia, ut Suetonius ait, amore libertinae perinfamis: etiam salivis eius melle commissis, cottidie palam arterias et fauces pro remedio fovebat. Lipsius.

11 Securisasis nov.] Vacuitatis a timore, constantiae, tranquillitatisque. MS. Guelf. Edd. pr. Alciati, J. F. Gron. novissima. Melius novissimae puto, respicique ad Virgilia mandata et verba novissima.

1 Pergitque Suius addere reos.] Neque corrigendum est agere, cum Vrsino, neque hoc magis ex antiquo auctore sumptum, quam ex quotidiana Romani oris consuetudine, nobis ex fat certis auctorum locis observata, qua addere est augere, vel alios alius addere. Infra hoc libro: *Ac novas litterarum formas addidit*, id est, invenit et prioribus addidit. lib. 1. *Idem auctus novas caerimonias accepit addito sodalium Augustalium sacerdotio.* i. instituto et addito, iis quae antiquitus habebantur. Tale Plinii lib. 23, 7. *Addidere vendendi pretia delicinae.* Quod etiam non cepere, ut ibi docemus. Sic igitur addere reos est alios quorripe-

te et Poppaeae atque Asiatico addere. Gronovius.

2 Equites Romani illustres.] Quis sunt Equites illustres? Neque enim temerarium est cerce, quod totiens is titulus repetitur. Ut lib. 4. *Annal. Equos Romanus ex illustribus Curtius Atticus.* Libro 6. *Pater quoque illustri eques Romanus ac frater Praetorius.* Lib. 15. *Die pacta Tiberius Alexander illustri eques Romanus, minister bello datus.* Hoc ipso libro: *Eadem constantia et illustres equites Rom. cupidos maturae necis fecit.* Suspicor ego sic dictos, qui non quidem Senatores, sed et Censum habebant et spem Senatoriae dignitatis: immo etiam ordinis eius insigne, id est latum clavum. Coliigo, quod Tacitus Equites illustres cum Senatoribus coniungit pari gradu. Lib. 2, *Annal. 59. Accerrime increpuit quod contra iustitiam Augusti Alexandriam introisset.* Nam Augustus inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi permissu, ingredi Senatoribus aut equitibus Rom. illustribus, seposuit Aegyptum. Et clare *Annal. 16. Mella et Crispinus equites Romani, dignitate Senatoria.* Haec enim ad hanc rem Dionis verba accommodem lib. 59. τὸ τε τίλιος τὸ τῶν ἰωνίων ἐλιγανθεύτους, τὸς κέρτας ἐξ ἀνάσσει καὶ τῆς ἕξου ἐρχῆς τοῦτε τοῦ συγγενεῖς καὶ τὰς περιουσίας μετανομήσαντες καταλέξαντο, καὶ τισὶν ἀδελφῶν καὶ τῆ ἀδελφῆ τῆ βασιλευσίας καὶ κερδὸν ἔχον τὸν ἀρχὸν δ' ἔξ ἑ τὸν γερουσίαν ἐπερλήσαντο, χερσὶν αὐτοῖς καὶ τῆ τῆς βασιλῆς ἐλατῆς ἴδωκε. Περὶ τούτου γὰρ μένους, ὅς ἦσαν πρὸς τοῖς ἐν τῷ βασιλευσίᾳ φέρον γερουσίαν τούτο αὐτοῖς ἔστιν. Id est: Cum

A. V. manos illustres, ³ quibus Petra cognomentum. ⁴ at
 800. caussa necis, quod domum suam ⁵ Valerü et Poppaeae
 A.C. con-
 47.

Cum ordo autem equestris ad paucos redigeretur, primores ex omni imperio etiam extra Italiam qui genere et opibus excelleret in eum allegit: et quibusdam eorum etiam Senatoria veste, priusquam magistratum ullum cepissent, uti dedit in spem dignitatis. Nam ansea non nisi iis qui Senatoria stirpe essent (male ista et contra historiam verterat vir doctus) id permittitur. Haereo, inquam, an ea faciant istuc. apta quidem, sed a Caio id statutum Dio ait: Illustrium autem titulus ante eum. Refero ergo potius ad Augustum, (etsi de veste negare non possumus, quin sit a Caio) qui a. DCCXLII. legem tulit, ut ex Equitibus, qui non minus decies sestertio possiderent, eligerentur a magistratibus, e quibus tribuni Senatoresque fierent: qui gesto Tribunatu aut retinerent Senatorium ordinem si vellent, aut iterum redirent ad equestrem. Verba sunt Dionis lib. 54. τὴν δὲ δημοκρασίαν διίγων σφίδρα αἰτόντων, ἰνομεθέτησεν, ἐκ τῶν ἰππίων τὸν μὲν Ἰλαττον πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας κικτημένον προβάλλειν τὸς ἐν ταῖς ἀρχαῖς Ἰνικατον, καὶ τῶν τὸν πλῆθος τὸς ἰνδόντας αἰρεῖσθαι. εἰ μὲν καὶ βελοῦσιν μετὰ τῶτο βέλοισιν, εἰ δὲ μὴ, ἐκ τῶν ἰππίων αὐδὲς ἰπανίνας ἀρεῖναι. Qui ergo in hoc seminario Senatus equites, dicti illustres. Reperio et inignes, ut hoc libro: Samius insignis eques Romanus. iterumque: Cn. Novius insignis aques Rom. Item Splendidos, ut Plinius libro. 6. Epistol. Passenus Paullus splendidus eques Rom. et alibi idem: Scribis Robustum Splendidum: equitem Rom. Et Cicero ipse non semel in Verrem. Sed hi duo tituli infra illum non dubie: et a fama ducti, opibusque. Alii ab istis illustres sunt: qui in Codice

Iustiniano, et Cassiodoro. Lipsius. Equites illustres iam liberae reip. temporibus occurrunt apud Ciceronem Verr. III, 24. Sed ibi opponuntur obscuris, ut inspicienti locum patebit, et sic dicuntur etiam ap. Livium XXX, 18. ubi vide Dukerum. Sub imperatoribus autem dicti, qui censum senatorium haberent, et lato clavo, permittu Imperatoris, uterentur, idque institutum ab Augusto, dicitur etiam equites lasiclavii. vid. inpr. Ryckium ad Ann. II, 59; qui tamen Livii equites illustres male huc trahit cum Pichena.

3 Quibus Petra cognomentum.] A quibus ala Petrina, opinor, nominata lib. 4. Historiarum: itemque in Noricia imperii. Lipsius.

4 At caussa necis ex eo.] Flor. Cod. ac. Non sane satis aptum h. l. ac, quod deleri, aut pro eo et legi volebat Acidalius: nec magis ac placet. Fortasse Tacitus scripsit: quibus P. cognomentum, vel cognomen (ut habet ed. pr.) erat. caussa etc. Terminatio verbi cognomen potuit absorbere primam syllabam et erat. Neque semper verbum substantivum omittit Tacitus. Ann. V, 1. quorum utriusque cognomentum Geminus erat. Deinde delevi ex eo, quod non est in Guelf. ed. Puteolani, Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi etc. nec satis dignum Tacito.

5 Mneseris et Poppaeae congressibus.] Veterum editionum lectio, Valerii et Poppaeae. apta sane ad historiam, quia Valerio Asiatico obiectum adulterium Poppaeae: et forte equitibus istis, quod interpretes et administri. Libri tamen scripti, Nefleris, aut Nefloris. Ex quo Rhenanus M. Nefloris, nec recte. Germanum illi Pantomimo nomen, Mneser: vel lapidis fide, qui

congressibus praeuissent. Verum nocturnae quietis A. V. species alteri obiecta, tamquam vidisset Claudium, ^{800.} spicica corona evinctum, spicis retro conversis: eaque ^{A. C.} imagine ^{47.} gravitatem annonae dixisset. Quidam ⁸ pampineam coronam albensibus foliis visam, atque ita interpretatum, tradidere, ⁹ vergente autumno mortem

Hh 3

princi-

qui in aedibus Crepanicorum Romanae:

TI. IVLIO.

AVG. L.

MNESTERI.

Nescio ergo an Poppaeae etiam adulterium obiectum dilecti huius mimi: in quo et Messallina deperit. Ceterum haec Poppaea illa est, quae cunctas aetatis suae feminas pulchritudine supergressa, gloriam reliquit filiae, quae scortum sive uxor Neroni. Quam genuit ex priore marito, T. Ollio. Lipsius. Rhenanum secutus est, ut solet, Aldus. Ego veterem lectionem, quae etiam Ryckio placebat, restitui: estque in Guelf. De Valerii et Poppaeae adulterio quaestio erat, non Mnesteri. Is nec accusatus, nec damnatus tum erat; quod necessarium foret, si hic nomen eius locum haberet.

6 Spicica corona evinctum.] Quae Cereris propria, et sacerdotum item Arvalium, ut Plinius notat lib. 18. cap. 2. Corona ea alias non infelix, omen triste habuit, quod spicis esset retro conversis: sicut quod ante pugnam in Philippis, corona inversa Cassio imposta. Lipsius.

7 Gravitatem annonae dixisset.] Frustra praedixisset, vel significari dixisset Rhenanus, et praedixisse Heinsius. Nam et dicere ponitur pro praedicere, ut Heinsius ipse docet ad Virgil. Ecl. 1, 17. et locis ibi citatis. Huc referebat etiam Burmannus locum Virg. Aen. VII, 370. Sic dicere divos. ubi tamen hoc sensu dici non puto. Porro illud quoque non probandum, quod

pro gravitatem Ursinus et Muretus volunt legi caritatem, quomodo etiam hunc locum laudat Burmannus l. c. Nam gravitas annonae est etiam VI, 13. Nempe, gravitas dicitur de omnibus, quae male affecta sunt, non bene se habent: unde gravitas corporum ap. Cicer. Tusc. III, 1. add. Acad. II, 17. quod bene contra Bentleium gravitas corrigentem defendit Schultens ⁸ pampineae in Comm. ad Proverb. Salom. c. 25. extr. Id. de Fin. IV, 12. gravitate membrorum et cruciatu dolorum siquis quem levet. ubi v. Davics.

8 Quidam pampineam coronam.] Consentit cum interpretatione huius somnii Artemidorus lib. 1. cap. 79. ubi observat coronam e vite praeter Dionysiacos artifices mortem ac vincla significare, propter pampinos implicatos et inflexos. Similia crimina valuisse apud Constantium non inscite Ammianus narrat, lib. 15. Mercurius Solleniorum appellatus comes, si per quietem quisquam vidisset aliquid amico narrasset, id venenatis aribus coloratum in peius, patulis Imperatoris auribus infundebat. et ob hoc homo, tamquam inexplicabiliter obnoxius culpa, gravi mole criminis pulsabatur. Haec augere vulgatus fama, tantum aberat, ut proderet quisquam visa nocturna, ut aegre homines dormisse sese praesentibus faterentur externis maerebantque docti quidam, quod apud Atlantacos nascentibus non essent, ubi memorantur somnia non videri. Lipsius.

9 Vergente autumno.] Farnes. vortente. Lipsius. Illud melius

Cete-

A. V. *principis ostendi.* Illud haud ambigitur, qualicumque
 800. A. C. in somnio ipsi fratrique perniciem allatam. Sester-
 47. tium quindecies, et insignia praeturae Crispino de-
 creta. Adiecit Vitellius sestertium decies Sosibio;
*quod Britannicum praeceptis, Claudium consiliis iu-
 roret.* Rogatus sententiam et Scipio: *cum idem*, inquit,
de admissis Poppaeae ¹⁰ *sentiam, quod omnes, puta-
 to, me idem dicere, quod omnes:* ¹¹ *eleganti tempera-
 mento inter coniugalem amorem, et senatoriam ne-
 cessitatem.* Continuus inde et saevus accusandis reis
 Sullius, multique audaciae eius aemuli, nam cuncta
 legum et magistratum munia in se trahens Princeps,
 materiam praedandi patefecerat. nec quidquam pu-
 blicae mercis tam venale fuit, quam advocatorum per-
 fidia: adeo, ut Samius, insignis eques Romanus, qua-
 dringentis nummorum millibus Sullio datis, et cogni-
 ta praevericatione, ferro in domo eius ² incubuerit.
 Igitur, incipiente C. Silio, consule designato, cuius
 de potentia et exitio in tempore memorabo, confur-
 gunt patres, ³ legemque Cinciam flagitant: qua cave-
 tur

Ceterum verbum *ostendi* eleganter
 de praedictionibus et significationi-
 bus futuri. Mox Quelf. *ambige-
 basur.*

¹⁰ *Sentiam.*] Si haec scriptura
 Taciti, in qua nemo haereat: unde
 monstrata lectionum, quae sunt
 in MSS. Florentinus *offensentiam*;
 ex quo in ed. pr. *assensentiam* ex-
 pressum. Alii duo Codd. Medic.
assentiam. MS. Quelf. *Sensentiam*,
sentiam ed. Puteol.

¹¹ *Eleganti temperamento.*] Eco-
 nim haec duplicem sensum habent,
 alterum dignum amore coniugali;
 nemo credit vera esse, quae Pop-
 paeae obiecta sunt, nemo pro-
 bat factum, nec ego; alterum pe-
 riculo vitando aptum: credo,
 quae obiecta sunt, et eadem,
 quae ceteri senatores, decerno.
Elegantia autem est in eo, quod
figura est in his verbis, ut Suetonius
 vocare solet, eaque pruden-
 ter adhibita; in quo ipso est ele-

gantia. thronos videant Clavem
 Cicer. in h. v.

¹ *Magistratum munia.*] Farnel.
meco, refert pro, *munia*. Deleo
 vero utrumque, ut glossema: scri-
 boque, *cuncta legum et magistra-
 tum in se trahens.* Lipsius. Male.
 Supra Ann. 1, 2. de Augusto: *mu-
 nia senatus, mag. legum in se tra-
 here.*

² *Incubuerit.*] Ed. pr. *succubue-
 rit.* et mox *potentiae exitio*. Sed
 vulg. est iam ap. Puteolanum.

³ *Legemque Cinciam flagitant.*] *Certa* ea scriptura ex libris, et hi-
 storia, Legem de donis et mune-
 ribus (Muneralem apte Plautus
 dixit) tulit M. Cincius trib. pl.
 anno urbis DCLIX. Retulit ite-
 rum Augustus evanescentem vetu-
 state, et firmavit novo consilio
 Senatus, Dio 54. καὶ τὰς ἱστο-
 ρίας ἀμειδίως ἐναγορεῖται, ἃ τὴν
 πλάσιον ἔσεν ἐν ἀέθρῳσι τῶν
 ἐπιπέδων. Noto eo, nequis mir-
 tur

tur antiquitas, *ne quis, ob causam orandam, pecuniam donumve accipiat.* Deinde, obstrepentibus his, quibus ea contumelia parabatur, ⁶ *discors Suilio Silius* ^{A. V. 800. A. C.} acriter incubuit, *veterum oratorum exempla referens, qui famam in posteros, praemia eloquentiae cogitavissent pulcherrima, alioquin et bonarum artium principem sordidis ministeriis foedari.* ⁴⁷⁻ *ne fidem quidem integram manere, ubi magnitudo quaestuum spectetur. quod si in nullius mercedem* ³ *negotia tueantur, pauciora*

Hh 4 fore:

tur cum plebiscitum fuerit, vocari Senatusconsultum a Tacito lib. 14. *Eius opprimendi gratia repetitum credebatur Sc. poenaeque Cinciae legis, adversus eos qui pretio causas oravissent.* Et Plinio epistola ultima libri 5. *Causa dilationis Nepos Praetor, qui legi De muneribus praeposuerat breve edictum, admonetas accusatores, admonetas reos exsecuturum se quas Sc. contingerentur. Suberat edicto Senatusconsultum. hoc omnes qui quid negotii haberent, iurare, priusquam agerent, iubeantur, nihil se ob advocatorem cuiquam dedisse, promississe, cavisse.* His enim verbis et mille praeterea et venire advocatorem, et emi verentur. Sed id. Sc. credo fuisse a Traiano. Cetera super hac lege vide apud Manutium, cuius scrinia non compilo. Legem Titiam quisquis hic reposuit (ea enim scriptura in vulgatis) Rheminae poena dignus ipse. *Lipius, Cincia ed. princeps.* Sed Guelf. edd. Puteol. Beroaldi, Alciati, Rhen. Aldi etc. *Titia.* male. Notus est Fr. Brummeri de h. l. Commentarius. add. Schulting. Iurisp. Iust. p. 561. L. ed. Lips.

¹ *Discors Suilio.*] Haec verba non significant, hac in causa Silius aliud, aliud Suilio visum, ita ut nihil expriment, nisi quod ex sequentibus satis noscitur, et iure praetereantur interpreti; sed volunt nobiles publicasque inter Siliam et Suilium fuisse similitates,

quod dedita opera interiecit Tacitus, ut intelligeremus, actionem eam, etsi foret in commune utilis, non tamen tam amore egregii publici, quam odio et cupidine inimicum ulciscendi, a Silio inceptam esse. *Gronovius.*

² *Ne fidem quidem integram manere.*] Quum Rhenani lectionem, e Budensi proditam, nec fidem integ. neque ex Vaticanis Vertraniana et Liptus, neque ex Florentinis Pichena sollicitarint, vero simile est, eos codices istam adfirmasse. Illa autem non infimae notae editio, non magis quam Frobeniana an. 1519. quam Aldina 1534. et omnes, quae praecefferunt Rhenani recensionem, habent et hanc et alias audaciae primitus eadem notae: quos eadem, opinor, efficaciae obiecta inanis species a veteri scriptura discedere compulit. *Nec fidem* est quod alii exprimerent, *Sed nec fidem*, vel, *Nec vero fidem.* *Gronovius.* Aldina ed. non praecessit Rhenani recensionem, sed anno post secuta est, eamque plerumque sequitur. Hic tamen ab ea recedit et habet *ne quidem*, et hoc habent MSS. laudati Ryckio, item Guelf. et ed. princeps, Puteol. Itaque recte defendunt Ryckius et Jac. Gron.

³ *Negotia tueantur.*] Facile credo, esse hic aliquid scabri. Lipsianae ad marginem ostendunt in MSS. esse *negotiantur.* Forte. *Quod si in nullius mercedem negotia cant, pauciora*

A.V. fore: nunc inimicitias, accusationes, odia, et iniurias
 300. foveri, ut, quomodo vis morborum pretia medentibus,
 A.C. sic fori tabes pecuniam advocatis ferat. ⁴ meminissent
 47. C. Asinii, et Messallae, ac recentiorum, Arruntii, et
 Aesernini. ⁶ ad summa provectorum incorrupta vita et
 facundia. Talia dicente consule designato, ⁷ consen-
 tientibus aliis, parabatur sententia, qua lege repetun-
 darum tenerentur; cum Suilius, et Cossutianus, et ce-
 teri,

pauciora fore. Sic lib. 3. qui neque servatus in periculum reipublicae, neque interfectus in exemplum ibis. lib. 14. Itur in principis laudes. Gronovius. Tuaeantur a barbarica aetate et manu esse Iac. Gronovius iudicat, qui e Cod. Med. quod si in nullius mercedem negotia sint. Quae si est Taciti manus, scire velim, quomodo inde tuantur factum: quod non erit barbarum, si intelligas oratores vel advocatos. Si nec sic placet, lege curentur. Curare et tutare confunduntur in MSS. v. Cortius ad Sallust. lug. 14. p. idque est verbum proprium.

⁴ Meminissent C. Asinii.] Omisi verba, quae non repperi in libris scriptis, aliunde inculcata. Lipsius. Nempe T. Galbae, quod est in vet. In MS. Flor. est gali Asinii Messallae: ex quo I. Gronovius fecit Galli, Asinii, Messallae, itaque edidit. Adjuvat ed. pr. in qua est Gaimii Asinii M. Nam u potest esse factum ex ll, ut contra in eadem XIII, 14. pro demouet est demoliet, et nii adhaesisse e sequente nomine, ut supra in Iudibria periculosis. Contra dici potest primum illud, gali factum videri e Gaii: deinde vel maxime hoc, quod c. 7. in responsione ad hanc sententiam Asinius et Messalla commemorantur soli, nec credibile eum, qui primo loco propositus fuisset, omissum fuisse in refellendo, cum etiam cetera nomina recentiorum accurate repertantur. Itaque retinui lectionem a Lipsio inductam. Corruptelae locum illud dedisse

potest, quod librarii putarent, nomen, non praenomen, hic esse debere, quod Messalla sine praenomine poneretur: cum etiam recentiores Critici hoc non semper concockerint, ut nota proxima, et infra in Hist. libris videbimus.

⁵ Messallae.] N. Heinsius volebat M. Messallae: probat Ryckius. Sc. quia in vulgatis erat ante C. Asinii: quod tamen non esse consequens, patet vel ex eo, quod saepe in Consulibus edendis alterum sine, alterum cum praenomine ponit, v. c. VI, 1.

⁶ Ad summa provectorum.] Videtur quidem rotundiorum facere periodum ad provectorum: et ideo sic ausi corrigere, qui primas editiones curaverunt. Sed neque spernendum est, quod constare membranis clamat mihi silentium eorum, quibus harum copia fuit. Livium imitatus dixisset: Quos ad summa provectoros. Id pronomen omissum breviter Taciti haudquaquam dedecet. Gronovius. add. ad Plin. XXXV, 4. Ed. princeps plane habet praevectos, haud dubie vitio operarum pro provectoros. Idque cum et Cod. Budensis, Flor. et alii ap. Ryckium habeant, et ipse securus sum. Provectorum est in ed. Puteoli. et seqq. plerisque. Et sic est etiam in Guelf.

⁷ Consensientibus.] MS. ap. I. Gron. consentibus. Absolute cense-re etiam est XIII, 26. nec decerant, qui censerent. sc. quod alii dixissent. Consentit Guelf.

teri, qui non iudicium (quippe in manifestos) sed poenam statui videbant, circumfistunt Caesarem, ante acta deprecantes. ⁸ Et postquam annuit, agere incipiunt: ¹ *Quem illum tanta superbia esse, ut aeternitatem famae spe praesumat?* ² *usui et rebus subsidium praeparari, ne quis, inopia advocatorum, potentioribus obnoxius sit. neque tamen eloquentiam gratuito contingere: omitti curas familiaris, ut quis se alienis negotiis intendat.* ³ *multos militia, quosdam exercendo agros tolerare vitam. nihil a quoquam expeti, nisi cuius fructus ante providerit.* Facile Afrinium, et Messallam, inter Antonium et Augustum bellorum praemiis refertos, aut ditium familiarum heredes Aeserninos et Arruntios, magnum animum induisse: prompta sibi exempla, quantis mercedibus P. Clodius, aut C. Curio,

A. V.
800.
A. C.
47-
7

Hh 5

con-

⁸ *Et postquam annuit tacens.]* Veteres, tacere. Lego, postquam annuit, agere incipiunt. Lipsius. Sic Cod. Reg. ap. Ryckium. Cod. Agric. dicere. Flor. postquam annuit, tacere incipiunt, quod est in ed. pr. Inde Frisshemius corrigit iacere, quod placet Ryckio. male. Sequitur enim iusta oratio, de qua iacere non dicitur. Sed nec melius iac. Gronovii facere, intellecto gratiam, cuius ellipseos exempla desidero. Puteolanus autem ex eo fecit tacens, quod Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus ceterique secuti sunt. est tamen in Guelf. Ego agere probo et recepi. Melius enim puto lectionem MS. sequi, quam coniecturam Beroaldi. Ei lectioni favet etiam interpunctio Cod. Flor. et Cod. Agr. cuius lectio est glossa *vs agere*. Corruptela est nata e duplicatione finalis in *annuit*, quod genus frequens est in Codd.

¹ *Quem illum tanta superbia esse.]* Sic MSS. et ed. pr. At Guelf. Puteolanus *ullum*, vitiose: quis enim ita loquitur? et id tamen Beroaldus, Alciatus, Rhen. Aldus alii-

que secuti sunt. XII, 36. *avebant scire, quis ille tot per annos opes nostras strevisses.*

² *Usui et rebus subsidium praeparari.]* Scil. eloquentia comparanda. Eloquentiam comparari hoc consilio, ut pro sit amicis, recip. Ed. pr. praeparare. Mox Guelf. *potentibus.*

³ *Multos militia.]* Ad eam sententiam Sallustius, *Humillimus quisque in arvis, aut militia, nullius honestae rei egens, satis sibi, satisque patriae erat:* ut vere emendavit nobilissimus noster Doufa. Lipsius.

⁴ *Exercendo agros.]* Poeticum est, e Virgilio sumtum Aen. VII, 797. Dixit tamen etiam Columell. VIII, 1. *exercere rus.* Noster iterum Germ. 29.

⁵ *Nisi cuius fructus ante providerit.]* Sic ed. pr. Post inductum a Puteolano *providetur:* quod in *providerit* rursus mutavit e Cod. Bud. Rhenanus. Pichena e Cod. Flor. *praeviderit* scripsit, quod est etiam in Guelf. id Ryckius secutus est et I. F. Gron. Sed I. Gronovius docet, in Cod. Flor. esse *providetur.*

6 Qui

A. V. *concionari soliti sine se, modicos senatores, quæ*
 800. *Rep. nulla, nisi pacis, emolumenta petere.* ⁷ *Cogitaret*
 A. C. *plebem, quæ toga enitesceret, sublatis studiorum pre-*
 47. *tiis, etiam studia peritura.* ⁸ *Vt minus decora hæc,*
ita haud frustra dicta princeps ratus, capiendis pe-
cuniis posuit modum, ⁹ *usque ad dena sestertia,*
 10 *quem*

6 *Qui a republica.]* Quidam scrip-
 ti, qui et a : ex quo Pichena,
quieta rep. ex mox deinde, *petere.*
 Assentior. Lipsius. At I. Grono-
 vius sic mavult: *Se modicos Senato-*
res: quieta rep. nulla nisi pacis e-
molumenta. Petere ut cogitaret.
 Etenim omnes scr. et edd. habent
petere: quod non est de nihilo.
 Nec antiquam lectionem arbitror
 sperendam qui a *rep. nulla nisi*
pacis emol. petere. MS. Guelf.
qui et a rep.

7 *Cogitare plebem.]* Displicent
 quæ scripsi olim, et induco. *Vet.*
cogitaret. Scribo, *cogitare et ple-*
bem, quæ toga enitesceret. id est,
 etiam quemvis e plebe occupatum
 esse, ut emergeret se, et niuidiore
 toga uti posset. Sed revera (ite-
 rabo hunc animi mei sensum) et
 narrationes et orationes istæ, tur-
 bantur, concisæ. Confer, sodes,
 hunc XI. librum, cum uno quovis
 e primoribus: iurbis elapsam eum
 imperitorum manibus, velut e
 pugna aliqua Cannensi. Lipsius.
 Scripsit omnino Tacitus: *cogitaret*
plebem, quæ toga enitesceret. Nec
 satis faciunt interpretes. *Togam*
 utique Freinshemius accipit laxo
 nimis. Ea enim pacem pacisque
 artes omnes etiam aliquando possit
 complecti, tamen hic arctius nihil
 aliud significat, quam eloquentiam
 forensis. Ut Livio libro 22. de
 C. Terentio Varrone: *togaque ac*
forum placere, proclamanda pro
ferendis hominibus consisque. Pli-
 nius libro 1. epist. 22. *in toga ne-*
gotiisque versatur: multos advoca-
tione, plures consilia iuvat. Florus
 libro 4. 12. *ut primum togas et sæ-*

vioris armis iura viderunt. Reli-
 quus autem sensus. Meminisset
 magnam partem plebeios ac de ple-
 be esse, qui enitescerent atque in
 lucem se proferrent toga et causi-
 dicina: qui non possent tam ma-
 gnum induere animum, et operam
 illam gratuitam præstare, nisi e-
 rirè domi et fame perire velint,
 dum alios beatos faciunt. Nam
 quod dicitur Tacitum faciunt, ple-
 bi non esse aliam viam ad dignita-
 tes, falsum est, ut norunt rerum
 Romanorum periti. Peius et ridi-
 cule, qui proprie accipit, quasi
 vellet Tacitus, ut plebs cogitet,
 quomodo niteat toga, sic orato-
 rem cogitare quomodo niteat oratio.
Gronovius. Rectissime hæc.
 Et plane ed. pr. et Puteol. sic ha-
 bent. Guelf. *cogitaret - qua.* Cete-
 rum *enitescere* aetas hæc sic dixit.
 Plin. Pan. 4. et alibi.

8 *Vt minus dec.]* Hæc interpun-
 ctio deberet Freinshemio. Ance
 male interpungebatur post *decora.*

9 *Usque ad dena sestertia.]* Ean-
 dem summam Nero etiam debuit
 credo. de quo Suetonius cap. 17.
Item ut licigaret pro patrociniis
certam instamque mercedem darent.
 Sæpius enim relata hæc lex, cum
 pertrumperet improbitas forensis.
 Eandem summam capere et Trai-
 anus advocatis permisit, sed dum-
 taxat post negotia petacta. Plinius
 libro 5. *Peractis tamen negotiis*
permittebantur pecuniam duntaxat
decem millium dare. Nam decem
 millia H.S. idem quod dena H.S.
 idem, quod centum aurei: ut ali-
 bi docebo. Quod honorarium pa-
 tronum Vlpianus tribuit in singulas
 causas,

¹⁰ quem egressi repetundarum tenerentur. Sub idem 8 tempus Mithridates, quem imperitasse Armeniis, et ad praesentiam Caesaris ¹ vinctum memoravi, momento Claudio, in regnum remeavit, filius Pharasmanis opibus. Is rex Iberis, idemque Mithridatis frater, nuntiabat, *discordare Partbos: summaque imperii ambigua. minora sine cura haberi.* Nam inter Gotarzis pleraque saeva (qui necem fratri Artabano, coniugique ac filio eius ² praeparaverat, unde metus eius in ceteros) accivere Bardanen. Ille, ut erat magnis ausis promptus, biduo ³ tria millia stadiorum invadit,

causas, l. 1. D. De variis et extr. cognit. Lipsius. Vide, ad hunc locum quae scripsimus Pecuniae Veteris libro 2, cap. 5. Gronovius.

¹⁰ *Quem egressi.*] *Quem*, id est, modum. Sic e Flor. Pichena, vet. edd. quae.

¹ *Vectum memoravi.*] In libris scilicet, quibus descriptae res Caii. Dio libro 60. rem breviter tangit: τὸν Μιθριδάτην τὸν Ἰβήρα, ὃν ὁ Γαῖος μετακωλύσασκενος ἰδόντος, οὐκ ἔπειθε ἀνάλαψιν τῆς ἀρχῆς ἀνέκωψεν. Id est, Mithridatem Iberum, quem Caius arcessitum in vinculis habuerat, domum ad recipiendum regnum remisit. Quod hic in Tacito est, *vectum*; manuss. *vinctum*. Legetim, *ad praesentiam Caesaris vectum vinctumque memoravi*. Quamquam Seneca non vinctum modo, sed in exsilium missum fuisse significat, De Tranquillitate. cap. II. Ptolemaeum Africae regem, Armeniae Mithridatem inter Caianas custodias vidimus. *Alter in exsilium missus est*, (Mithridates scilicet:) *alter ut meliore fide mitteretur, operabas.* Lipsius. Restitui *vinctum*, quod MSS. ed. pr. habent et hic desiderari etiam Lipsius vidit. Quae forma loquendi ad praesentiam alicuius vebit. Omnino nescio, quid sit *ad praesentiam*, quod cum *vectum* iam est in ed. Puzosol. reperitur et in Guelf. Ab

ed. pr. abest. Tacitum quidem sic scripsisse non credo.

² *Praeparaverat.*] Nihil certius mihi, quam Tacitum scripsisse *properaverat*, quod et Mureto visum. Ut libro II, 31. *petiturum se vitam quamvis necuri, nisi voluntariam mortem properavisset.* l. i. Cod. de his qui par. *Si quis parentis aut filii aut omnino adfectionis eius, quae nuncupatione paricidii continetur, facta properaverit.* Virgilius 9. Aeneid. *an sese medios moriturus in hostes inferas, et putram prope per vulnera mortem.* Vulgarum vix Latinum est, neque elegantius *paraverit*. Gronovius. Sic noster etiam alibi loquitur. XIII, 17. sed tamen vulgatum non adeo absurdum aut contra analogiam dictum puto. *Praeparare alicui necem* est moliri, per venena, ut *profectionem praeparare* apud Sueton. Tib. 38. pro moliri. Quod si tamen vi aperta sustulit, *properare* necessarium est. Verum ab initio huius parenthesis legendum puto quippe *necem*. Syllaba *ne* absoxpit ultimam *va* quippe. Semper Tacitus in tali parenthesis hac particula utitur: ut ante c. 6. extr. Acidalius etiam *eius* post *metus* deleri vult. Recte. Noster alibi: *unde metus in omnes.* Exemplum haec. Gronovii alienum est.

³ *Tria millia.*] Est ingens cursus, haec biduo: sed noctes etiam haud dubie

A. V. vadit, ignarumque et exterritum ⁴ Gotarzen proturbat: neque cunctatur, quin proximas ⁵ praefecturas corripiat, solis Seleucensibus dominationem eius abnuentibus. In quos, ut patris sui quoque defectores, ira magis, quam ex usu praesenti, accensus, implicatur obsidione urbis validae, et munimentis obiecti amnis, muroque, et com meatibus firmatae. Interim Gotarzes, Daharum Hyrcanorumque opibus auctus, bellum renovat: coactusque Bardanes omittere Seleuciam, Bactrianos apud campos castra contulit. ⁹ Tunc, distractis Orientis viribus, et, quoniam inclinarent incertis, casus Mithridati datus est occupandi Armeniam, ¹ vi militis Romani ad excidenda castellorum ardua, simul Ibero exercitu campos perfulsante. ² Nec enim resistere Armenii, fuso, qui proelium ausus erat, Demonacte, praefecto. Paululum cunctationis attulit rex minoris Armeniae, Cotrys, versis illuc quibusdam procerum; ³ dein litteris Caesaris coercitus, et cuncta in Mithridaten fluxere, atrociolem, quam novo regno conduceret. At Parthi imperatores, cum pugnam pararent, ⁴ foedus repente faciunt, cognitis popularium insidiis, quas Gotarzes fratri ⁵ patefecerat. congressique primo cun-

dubie assumptae. Faciunt trecenta septuaginta quinque milliaria Romana. est idem cursus, quem Annibal confecit, a Scipione victus: et vide me, si voles, Centuria Epist. ad Italos, epist. LIX. Lippius.

⁴ Gotarzen proturbat.] Sic iam ed. princ. Id deinde mutatum in perturbat, quod est in ed. Puteolani, restituit Rhenanus. Consentit Guelf.

⁵ Praefecturas.] Satrapias, ut Herodorus appellat. Praefecti satrapae.

¹ Vi militis R.] Int. conversa, aut simile quid, quod latet in perfulsante c. οὐλλήφωε huiusmodi exemplum iam non unum vidimus. Campas perfulsare e Livio est XXXIV, 21. quam saepe in agro corum impune perfulsantissene.

² Nec enim resistere Armenii.] Sic ed. pr. Puteol. et e Cod. sc. Rhenanus, Aldus. Alii resistere.

³ Dein literis Caesaris coercitus.] Sic e Flor. Pichena: sic ed. pr.

⁴ Foedus repente faciunt.] Non ut in libris hodie, iacunt. Bene etiam Maurus, iacunt. Porro an hic Bardanes sit, quem in eo tractu, regem a se visum et conventum Apollonius apud Philostratum dicit, nescio. Aetas patitur: sed et ibi notatur, pulsam eo regno fuisse, et tertium tunc annum iterum regnasse. Libro I. Lippius. Item Cod. Agr. quod non sperendum puto. Suet. Claud. 25. foedus in foro icis. vid. ad XII, 62.

⁵ Gotarzes fratri patefecerat.] Ita reposuit Rhenanus, quod Aldus ceterique secuti sunt. MSS. ed. pr.

cunctanter, deinde complexi dextras, apud altaria A. V.
 deum pepigere, *fraudem inimicorum ulcisci, atque* 800.
ipsi inter se concedere. Potiorque Bardanes visus reti- A. C.
 nendo regno: at Gotarzes, ne quid aemulationis ex- 47.
 fisteret, penitus in Hyrcaniam abiit. regressoque Bar-
 dani deditur Seleucia, septimo post defectionem an-
 no, non sine dedecore Parthorum, quos una civitas
 tamdiu eluserat. ¹ Exin validissimas praefecturas in-
 vasit. ² et recipere Armeniam, ni ³ a Vibio Mar- 10
 so, Syriae legato, bellum minitante, cohibitus foret,
 Atque interim Gotarzes, poenitentia concessi regni,
 et revocante clementia, cui in pace durius servitium
 est, contrahit copias. et huic contra itum ad ⁴ am-
 num Erinden: in cuius transgressu multum certato,
 pervicit Bardanes, prosperisque proelii medias na-
 tiones subegit ⁵ ad flumen Ginden, quod Dahas
 Ariosque

pr. ceteraque ante Rhenanum pa-
 tescit.

6 *Cunctanter.*] Ed. pr. *cunctantur.*
 quod mihi longe melius videtur.
 Dubitant primo, quid agant: dein-
 de confirmari dextras complectun-
 tur. Forma etiam narrandi Tacito
 conveniunt.

1 *Exin validissimas praefecturas
 invasit.*] MSS., ed. pr. *invasit*: quod
 tamen in exemplo nostro antiqua
 manus correxerat *invasit*: et sic
 edidit Beroaldus, Alciatus, Rhe-
 nantus etc. Sed ante iam Puteola-
 nus. Et ita est in Guelf.

2 *Et recipere Armeniam.*] Non
 sanus locus; de quo velut in tene-
 bris micabo. Libri scripti voce
 auctiores. *recipere Armeniam ha-
 bebant.* Et rectumne illud? ut sit
 Graecorum *ἔχου, ἔχει* et *ἔχουσι*:
 quomodo Cicero, Appuleius, Agel-
 lius, aliique e Latinis interdum.
 An, *havebas?* an, *audebas?* ver-
 bum quidem infarciendum est, ru-
 enti sententiae sustentandae. Ve-
 neta editione, *recipere Armeniam
 parabat*, expressum invenies. In
 Vat. opt. (siquid hoc ad rem) *ba-
 beat*. scribitur. littera alia superne

abiecta. Quid si etiam, *recipere
 Armeniam ibat?* sive *vadebat.* Li-
 ppsus. Optime Rhenanus et Sali-
 narius qui *recipere* pro *reciperabas*
 dictum volunt. Vide Observat.
 II, 14. Gronovius. *Habebas* est
 etiam in ed. pr. *parabat* in MS.
 Guelf. Cod. Agr. adeo addit in ani-
 mo. Mihi dicta a Gronovio l. c.
 nondum satisfaciunt. Nam exem-
 plum infinitivi desidero in hac struc-
 tura, sequente *ui*. Taciti quidem
 perpetua est consuetudo, in hac
 forma orationis verbum finitum
 usurpare. Haec dubitatio dum
 idoneis exemplis tollatur, liceat
 mihi credere, legendum esse *reci-
 perabas*, aut verbum excidisse.

3 *A Vibio.*] Praepositio est in
 MSS. ed. pr. Omisit Puteolanus:
 non demum Beroaldus, ut vult lac.
 Gron. qui restituit.

4 *Annum Erinden.*] Ed. pr. *Eri-
 den.* Ryckius coniicit: *Charindam*,
 qui a Ptolemaeo inter Hyrcaniam
 et Mediam ponitur, memoratus
 etiam Ammiano XXIII, 6.

5 *Ad flumen Ginden.*] Vett. *Stin-
 den.* Gindes fluvius nominatur eti-
 am Senecae 3. de Ira: *Cyrus cum
 Baby-*

A.V. Ariosque determinat. Ibi modus rebus secundis positus. nam Parthi, quamquam victores, ⁶ longinquam militiam aspernabantur. Igitur exstructis monumentis, quibus opes suas testabatur, ⁷ nec cuiquam ante Arsacidarum tributa illis de gentibus parta, regreditur; ingens gloria, atque eo ferocior, et ⁸ subiectis intolerantior: qui, dolo ante composito, incautum, venationique intentum, interfecere, primam intra iuventam, sed claritudine paucos inter senum regum, si perinde amorem inter populares, quam metum apud hostes quaesivisset. Nece Bardanis turbatae Parthorum res, inter ambiguos, quis in regnum acciperetur. multi ad Gotarzen inclinabant; quidam ad Meherdaten, ⁹ prolem Phrahatis, obsidio nobis datum. dein praevaluit Gotarzes. ¹⁰ potitusque regiam, per saevitiam ac luxum adegit Parthos, mittere ad principem Romanum occultas preces, quis, ¹¹ *permissi Meherdaten patrium ad fastigium*, orabant. Iisdem consulibus ludii saeculares, octingentesimo post Romam conditam, ¹ quarto et sexagesimo, quam Augustus edi-

Babylonem oppugnaturus festinaret ad bellum, Ginden lase fusum omnem vado transire tentavit, et quae sequuntur: e quibus hauris sententiam Tibullianam versus,

— *aut rapidus Cyri dementia Gindes.*

Vbi male vet. libri, *Cydnus*. Nam et Herodoro *Gyndes*. *Lipsius*. Ed. pr. Puteol. aliaeque vet. edd. *Gindeu*. At MSS. etiam *Guelf. Sindem*.

⁶ *Longinquam militiam.*] Sic ed. pr. quod restituit Rhenanus, inducitur inde a Puteolano *quasque*. *Guelf. longinquam amicitiam*.

⁷ *Nec cuiquam -- parva.*] Sic dedit e Cod. Bud. pro *nec enim cuiquam -- parva* Rhenanus. Enim etiam ab ed. princ. abest. Rhenanum statim secutus est Aldus.

⁸ *Subiectis intolerantior.*] Iam diximus curis intolerantibus pro intolerantibus dixisse Livium: ut intolerantior possit esse minus toleran-

us. Gronovius. Mox pro apud habes ed. pr. inter.

⁹ *Prolem Phrahatis.*] Non filium, ne erres, sed nepotem ex Vonone. Ipse Tacitus infra. *Lipsius*.

¹⁰ *Potitusque regia.*] Var. opt. *regiam*. Itaque scripsit. *Lipsius*. Sic et Flor. ed. pr. *Regio* dedit Puteol. et seqq. sic MS. *Guelf*.

¹¹ *Permissi Meherdaten.*] Vide si libet, quae scriptum est 2 *Observ. 13. Gronovius*. i. e. ut potestatem daret eundi in patriam et capessendi regni. add. *Gruter. ad Martialem X, 12. Drak. ad Liv. III, 70.*

¹ *Quarto et sexagesimo.*] *Plinius*: *Es minus vitror Stephansonem, qui primus cogitans saltare insituit, utrisque secularibus ludis saltasse, et divi Augusti, et quos Claudius Consulatu suo quarto fecit; quando et sexaginta tres non amplius interserere anni. Lipsius.*

ediderat, spectati sunt. Vtriusque principis² rationes praetermitto, satis narratas libris, quibus res imperatoris Domitiani composui. nam is quoque edidit ludos saeculares; iisque intentius affui, sacerdotio Quindecimvirali praeditus, ac tum praetor. quod non iactantia refero, sed quia³ collegio Quindecimvirum antiquitus ea cura, et⁴ magistratus potissimum exsequebantur officia caerimoniarum. Sedente Claudio, Circensibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troiae inirent, interque eos Britannicus, imperatore genitus, et L. Domitius, adoptione mox in imperium et cognomentum Neronis adscitus, favor plebis acrior in Domitium, loco praesagii acceptus est. vulgabaturque, affuisse⁵ infantiae eius dracones,

A. V.
803.
A. C.
47.

in

² *Rationes praetermitto.*] Quae tamen clarae sunt. Augustus enim praeficam institutionem secutus est, et edidit quinctos ludos saeculares anno centesimo et nono (decimo debuisset, si paruisset aetate legi) exacto. Claudius ita rationem instituit, ut centesimo quoque anno censuerit celebrandos: quasi saeculum rotundo centum annorum numero desinens. Itaque insuper habita computatione Augusti et praefica, rettulit nunc octingentesimo urbis anno, se IV. et L. Vitellio III. Coef. Plura si cupis, vade ad Onufrii Pavvini ea super re libellum: viri industrii, diligentis, et cui Romanae memoriae (curam tantum ferre potuisset aut limam) debent, debebuntque. *Lipfius.* Immo Claudius celebravit ludos saeculares Urbis conditae, saeculum centum annis finiens, ut post alii Imperatores fecere, ultimusque Philippus millesimo ab V. C. anno: sed Augustus celebravit ludos saeculares e praescripto oraculi, quod est ap. Zofimum L. II. c. 6. qui etiam c. 5. ritus horum ludorum narrat, primumque celebrati sunt a. V. 353. L. Valerio Potito quartum trib. mil. cof. pot. ab Augusto a. V. 737. C. Furaio et C. Iunio

Silano Coef. quintum. Quibus rationibus autem Augustus usus sit, non constat. Nam si initium numerandi duxisset ab a. 353. cecidissent in a. 793. sive a quartis a. V. 605. incidissent in a. 715. in quo ponit Zofimus c. 4. sed falso, et dissonante Censorino, c. 17. qui in a. 737. ponit. Sed haec disputare non est huius loci. Videant, qui volunt, Pagium Diss. Hypat. P. II. c. 10. et qui de ludis saecular. scripsere.

³ *Collegio Quindecimvirum.*] Ideo Horatius in Carmine saeculari:
Quindecim Dianae preces virorum

Curat. - - -

Et in Nummis Augusti: IMP. CAES. AVG. LVD. SAEC. XV. 3. F. id est, *Quindecimviri sacris faciundis.* Quamquam ad eos et aliorum ludorum curam pertinuisse, alibi mihi dictum. *Lipfius.*

⁴ *Magistratus potissimum.*] Hoc ad id spectat, quod Praetorem se tunc praemisit: eoque, inquit, gnarum huius rei et permixtum. *Lipfius.*

⁵ *Infantiae eius.*] Absit a Gueff. sine bene.

A. V. ⁶ *in modum custodum*; fabulosa et externis ⁷ miraculis adfimulata. nam ipse, haudquaquam ⁸ sui detractor, ⁹ unam omnino *anguem in cubiculo visam*, narrare solitus est. Verum inclinatio populi supererat, ex memoria Germanici, cuius illa reliqua suboles virilis: et matri Agrippinae miseria augebatur, ob faevitiam Messallinae: quae semper infesta, et tunc commotior, quo minus strueret crimina et accusatores, novo et furori proximo amore ¹ detinebatur. Nam in C. Silium, iuventutis Romanae pulcherrimum, ita exarserat, ut Iuniam Silanam, nobilem feminam, matri-

⁶ *In modum custodum.*] Genios enim specie anguium apparere opinio erat, ut multis locis poetarum patet. v. Heinf. et Drakenb. ad Silium II, 585. Gorius ad Donii Inscr. ant. p. 44.

⁷ *Miraculis adfimulata.*] Flor. *affimilata*: quod recepit Pichena. Ego hanc notam potius aetatis in librario puto, qui Tacitum et aequales eius nunquam *affimilare*, ut sequiorem aetatem, scripsisse arbitror, et de eo ad Statium dicere coeperim. Gronovius. MS. Agr. ed. Puteol. et seqq. *affimulata*. Sed Guelf. ed. pr. *affimilata*. de verbo iam supra dictum.

⁸ *Sui detractor.*] Burm. ad Ov. Met. V, 246. putat fuisse *detractor*, et pro eo in MSS. datum *detractor*. Verum puto. Sic H. I, 83. libri quidam *detractatione* pro *detractatione*. ubi vid.

⁹ *Unam omnino anguem.*] Paulo aliter Xiphilinus, qui exuvias dumtaxat serpentis ad caput Neronis pueri inventas ait: idque vates ita interpretatos, magnam potentiam ab homine sene capturum, quia serpentes postis exuviis senectutem exuerent. En vanitatem! Lipsius. Adde Sueton. Ner. c. 6.

¹ *Detinebatur.*] *Distinebatur* edd. omnes, quas insequi, praeter primam, quae habet *detinebatur*. Verba illa saepe in MSS. confundi

constat, v. Drakenb. ad Liv. V, 20. atque etiam in editis. Proprie quidem *detinere* est retinere, quocum etiam confundi solet, ab aliqua re abstrahere. *Distinere* autem in diversas partes trahere. Itaque in distinendo duae ad minimum res intelligi debent, in detinendo sufficit una. Hinc fit, ut cum res fit una, trahatur non in diversas et plures, sed unam partem, *detinere* dicendum sit. Haec si ita sunt, ut puto, h. l. *detinebatur* est vera lectio, non *distinebatur*, quam quia ed. pr. habet, non dubitavi reponere. Similis locus est ap. Cicer. Phil. XI, 2. *putas nos alio bello destineri*, sc. quo minus eum coerceamus: sic ibi vulgo bene legitur: male alii *distineri*. Si dixisset simpliciter *putas nos distineri*, rectum esset: intelligeretur enim, duobus bellis sed additum *alio bello* desiderat destineri. noster dicit *astineri* XIII, 37. Sic hic Messallina *distinebatur* studio ultionis et amore: sed amore *detinebatur*. Consideret quis exempla verbi *distinere* a Drakenb. l. c. Heinf. ad Ovid. Her. VIII, 69. et aliis, collecta, ita esse reperiet. Atque hinc facile in alijs locis iudicabit. Graevius observatiuncula de hoc verbo caprus, id inter dum male obtudit scriptoribus. Sic Instino XXIX, 2. recte restituit *distineri*, male obtudit VI, 6.

matrimonio eius exturbaret, ² vacuoque adultero potiretur. Neque Silius flagitii aut periculi nescius erat: sed, certo, si abnueret, exitio, et nonnulla fallendi spe, simul magnis praemiis, opperiri futura, et praesentibus frui, pro solatio habebat. ³ illa non furtim, sed multo comitatu ventitare domum; ⁴ egressibus adhaerescere; largiri opes, honores: postremo, velut translata iam fortuna, servi, liberti, paratus principis apud adulterum visebantur. At Claudius, matrimonii sui ignarus, et ¹ munia censoria usurpans, *theatralem populi lasciviam* ² severis edictis increpuit, quod ³ in P.

A. V.
800.
A. C.
47.

13

P.

² *Vacuo adultero.*] vid. ad Ann. VI, 34. Cic. Catil. I, 6. *domum novis nuptiis vacuefecisses.* Liv. I, 46. *cum domos vacuas novo matrimonio fecisses.* Guelf. ed. pr. *adulterio*, ut infr. c. 26. init. *adulteriorum pro adulterorum.* Sed MS. Guelf. etiam in fin. cap. *adulterium pro adulterum.*

³ *Illu.*] Si sequens statim periculus non ab *as* inciperet, crederem hic intercidisse *as* per finalem praecedentis verbi syllabam. Silius sperabat rem latere posse, at illa, quomodo res lateret, nihil curabat.

⁴ *Egressibus adhaerescere.*] Qui mos Romae colendi potentiores. *Lipsias.* Idem factum interdum pantomichis supra proditum, item a Plinio iuniori, scimus, amore, sicut h. l.

¹ *Munia censoria usurpans.*] De anno coepae a Claudio Censurae v. Pagium Crit. Bar. a. C. 48. De Censura ipsa dicta ad Suetonii Claud. 16.

² *Severis edictis increpuit.*] *Picheza* et *Gruterus* velut e MSS. restitutum iactant *severis edictis.* At ego in omnibus meis edd. pr. *Puteol. Ber. Alc. Rheno. Aldi edictis* reperi. In *Lipsianam* vitio operarum interpretatae *dictis*, velut ed. a. 1785. Sed in ed. 1645. correctum *edictis.*

³ *In P. Pomponium consularem.* *Corn. Tac. T. I.*

Qui consul fuit anno DCCXXCII. iterum sub Caio, anno DCCXCIII. Sed de praenomine illustris viri et poetae, quaero. Hic *Publius* dicitur: infra, *Lucius, Deinde L. Pomponius Legatus auxiliares Varionem ac Nemetas,* etc. Loqui enim etiam de hoc poeta, docent quae subiunxit: *decretusque Pomponio triumphalis honos, modica pars famae eius apud posteros, in quibus carminum gloria praecellit.* At *Dioni* est *Quintus*: *Ἰατὴρα τῶς ἐν τῷ δευτέρῳ ἐπέτῃ ἀπέλυτον, ὡς εἶς ἐν Κρίντος Περικλήνιος ἐπὶ τῷ Ἰατῶν ἐν τῷ ἐλαφῶτι, καὶ ὁπότε κακῶς εἶς.* Quae ipsa de hoc vate accipienda, clarum ex illis quae *Tacitus* libro 6. Vbi cum descripsisset custodiam Iuvis Pomponii apud fratrem, addit: *At Pomponius multa morum elegantia, et ingenio illustri, dum fortunam aequus tolerat, Tiberio superstes fuit.* Ex sunt ab eo tempore, ad liberationem e custodia, anni septem. Hanc hominis litem dabam secundum *Dionem* (quippe integrè perscriptum apud eum praenomen est:) nisi submonuisset *Tacitus* fratrem poetae fuisse *Quincrum*, libro 6. *Sancitae aqua et igni interdicitum, accusante Q. Pomponio. Is moribus iniquis, haec et bulustodi a se factitari praetendebat, ut pars apud principem gratia, peticulis Pomponii Secundi fratris mederetur.* Itaque ni-

A. V. P. *Pomponium, Consularem*, (is carmina scenae dabat)
 800. *inque feminas inlustres, probra iecerat.* Et⁴ lege lata,
 A. C. 47. *5. laevitiam creditorum coercuit, 6. ne in mortem pa-*
rentum

hil constituo. Est autem hic, non Atellanarum scriptor, (qui L. Pomponius Bononiensis dictus, Cicero, Senecae, Macrobio, Nonio, Festo, laudatus:) sed tragoediarum. Quintil. *Eorum quos viderim, longe princeps Pomponius Secundus, quem sine parum Tragicum putabant, eruditione ac nitore praestare confitebantur.* Plinius in epist. *Pomponius Secundus scriptor Tragoediarum, siquid forte familiarior amicus tolleret, dum ipse retinendum arbitraretur, dicere solebat, Ad populum provocho.* Hic est, quem tanti Plinius alter fecit, ut vitam eius miserit in scripta. Libro 14. *Nobis exemplo docuimus, referentes vitam Pomponii Secundi vasis, coenamque quam Principi dedit.* Et alibi: *Ita sunt longinqua monumenta Tiberii Caiique Gracchorum manus, quae apud Pomponium Secundum vatem civemque clarissimum vidi annos fere post ducesos.* Lipsius. De consulatu Pomponii primo, nondum mihi res liquida. In fastis quidem Coss. suffecti traduntur eo anno Q. Pomponius et Sunquinius ab Onufrio, sed nullo argumento. In ed. Almlovenianorum Fastorum pro testimonio laudatur inscr. ap. Grut. p. 1087. n. 1. Sed ibi A. Plautius et L. Nonius eduntur, quos suffectos eo anno facit etiam Muratorius in Thes. Inscr. Sed tota illa *Indoe* vitis plena est, omninoque optandum, ut aliquis vir in his rebus accurate versatus, nominatim Hagenbuchius, V. C. hanc curam in se susciperet, et Fastos. Consulares constitueret potius illustraretque universos, quam epistolam Consularem tantum scriberet, cuius edendae spem ab eo fieri video.

4 *Legis Lucae.*] Tirones caveant,

ne haec e prisco more intelligant, velut ad populum de eo relatum fuerit. Comitium populi tum nulla. Senatus Consultum intelligendum est. Sic ap. Suet. Claud. c. 23. dicitur *obrogasse* legi Pappiae Poppaeae: id factum SCo. ubi vid.

5 *Saevitiam creditorum.*] Exquisite sic vocat avaritiam et lucri fardidum studium, quam et *acerbitatem* vocant, unde *acerbissimi fenerator* Ciceroni ad Att. VI, 1. Simile est, quod *cruentas usuras* dicunt. Ceterum verba *lege coercuit* excidere in MS. Guelf.

6 *Ne in mortem parentum.*] Quae circumscriptio iuventutis iam ante verita, Laetoria lege. Sed paulo aliter. Nam Laetoria lex saltem caverat iis, qui intra 25. annos alios, insuper habuerat: Claudius univerte constituit de omnibus filii familiarum, etiam supra legitimum aetatem. Laetoria etiam lex, senioris aut pecuniae nulla mentione, simpliciter vetabat, *minorem, viginquinque annis stipulari*, id est *iniquitatem*, ait Priscianus, sive stipulanti respondere. De ea non dubie Plautus sensit:

*Perii, an non sum me lex perdis
 quinta vicenaria?*

Metuum credere omnes.

Et alibi:

*Ni dolo malo instipulatus fies, ni-
 ve etiamdum fies*

Quinque et viginti natus annos. Asperius eandem Claudii legem rettulit Vespasianus, Suet. c. 11. *ne filiorum familias feneratoribus exigendi crediti ius unquam esset, ne post patrum quidem mortem.* Satis multa Icti ad Sc. Macedonianum. Lipsius. MS. Guelf. *in morte, male.*

ventum pecunias filiis familiarum focori darent. Fontesque aquarum, ⁷ ab Simbruinis collibus deductos, urbi intulit. Ac novas litterarum formas addidit, vulgavitque; ⁸ comperto, Graecam quoque litteraturam non simul coeptam, absolutamque. ¹ Primi per figuras animalium Aegyptii sensus mentis effingebant; ² et antiquissima monumenta memoriae humanae impressa saxis cernuntur, et litterarum semet inventores perhibent; inde Phoenicas, quia mari praepollent, intulisse Graeciae, gloriamque adeptos, tamquam repererint, quas acceperant. Quippe ³ fama est,

A. V.
800.
A. G.
47.

14

Li 2

⁴ Cad-

⁷ Ab Simbruinis collibus.] Vett. Sub Imbruinis. Lego, sub Imbruinis. Prosum addi eam voculam placet. Non enim ex ipsis collibus deductam aquam vult: sed fontes aquarum qui sub collibus, Romam perductos. Locus ipse in melioribus Livii libris, Imbrivium libro 8. et Sillio:

— gelidoque rigansur

Imbrivia.

Apud Celsum tamen Simbruinas item aquas legas, libro 4. cap. 5. *Consistere in frigidis medicatisque fontibus, quales Cutiliarum, Simbrinarumque sunt, salutare est. Lipsius.* Sub imbruinis omnes vett. libri ad Rhenanum, qui e Taciti A. XIV, 22. correxit Simbruinis. Veterem lectionem reduxit e Flor. Pichena, quem secuti sunt Gronovii: Ryckius autem Rhenanum. E Lipsii correctione laudat hunc locum Sigonius ad Livium VIII, 30. Sed Livii locus nil prodest Lipsio. Est enim Livianum Imbrivium s. Imbrinium potius, diversum ab loco hoc. unde aquae deductae, ut monuere Ortelius et Cluverius ap. Drakenb. ad l. c. qui edidit Imbrinium. Apud Silium VIII, 371. meliores libri habent Simbruvia: atque id defendit N. Heinssius, ediditque Drakenborchius. Ego non dubitandum, hic quoque Simbruinis vel Simbruinis scribendum esse, praesertim cum

infra XIV, 22. haec scriptura sit in omnibus editis. Sed quia, ut recte monuit lac. Gronovius, non est de nihilo, quod in MSS. est sub Imbr. ex eius mente edendum curavi ab Simbruinis. Non male, ut opinor; Hesselius suspicatur in Vibio Sequ. v. Anien, corruptum nomen Simbruini lacus in Velinum p. 8.

⁸ Comperto [Gr. qu.] Ed. pr. Compertis quoque Graecam. Puteol. comperto quoque.

¹ Primi per figuras animalium.] Non animalium solum, sed et rerum mutarum: quae Hieroglyphicae notae dictae. Litteras tamen postea Aegyptii sive Isis regina tradidit, sive Mercurius: sed ita, ut priscae illas notas, quas *logos* dicebant, Sacerdotes retinerent: alias, quas *κατάμυς*, vulgus. Lipsius. Specimen scripturae huius extat in obelisco Rameffis, de quo supra.

² Et antiquissima monumenta.] Lego, ea antiquissima. Lipsias. Sic et Freinshemius, qui haec ut in parenthesi dicta accipit.

³ Fama est etc.] In totum hunc locum de literis graecis e Phoenice in Graeciam perlatas, inde in Italiam, qui velut iustum commentarium desiderat, legat Disputationem Scaligeri in Animadvers. ad Eusebii Graeca p. 110. s. Montefalcon. Palaeoogr. Gr. L. II. c. 1. sqq. atque etiam Edm. Chishullum ad Inscr.

A. V. ⁴ *Cadmum, classe Phoenicum vectum, rudibus adhuc*
 800. *Graecorum populis artis eius auctorem fuisse. Quidam*
 A. C. ⁵ *Cecropem Atheniensem, vel Linum Thebanum, et*
 47. ⁶ *temporibus Troianis Palamedem, Argivum, memo-*
rant, sexdecim litterarum formas; mox alios, ac prae-
cipuum Simonidem, ceteras reperisse. At in Italia
 Etru-

scr. Sigaeam in Antiqu. Asiaticis, inquit, ut alios taceam: inprimisque inspiciat ap. Chishullum tabulam p. 24. in qua naturae et orbis Alphabetum exhibetur.

4. *Cadmum.*] Atque ita creditum plerisque scriptoribus, ut Clementi Alexandrino, Strom. 1. Κάδμος ἢ Φοῖβος ἦν, ὃ τῶν γραμμάτων Ἐλληνισμὸν εἰσήγαγε, ὡς Φοῖβον Εὐφορος (vetus, Ἐφορος) ἔδεν καὶ Φοινικία τὰ γράμματα ἠρῖδονος κουλῶδας γράφει. Q. Curtius: *Si famae liber credere, haec gens (Phoenices) litteras prima aut docuit, aut didicit.* Isidorus: *Graecarum litterarum usum primi Phoenices reppererunt. Hinc est quod Phoeniceo colore librorum capita describuntur, quia ab ipsis litterae initium habuerunt.* Quod ait de colore capitum sive titulorum in libris, verum et vetus est. Ovidius.

Nec sisulus minio, nec cedro cbar-
ta notetur.

Causa tamen inepta, et ex pectore Isidori. De Cadmo inventore Agenotis F. vide et Plinium libro 7. et Suidam, in Φοινικία. Lipsius.

5. *Cecropem Atheniensem, vel Linum.*] Cecropem tamen plerique Aegypto ortum fatentur, et illino intulisse litteras. Linus est Apollinis et Terpsichorae filius, de quo Suidas: Ἀγύριος ἢ πρῶτος εὐρεῖ ἀπὸ Φοινικῆς γράμματα εἰς Ἕλληνας ἀγαγόν. Ita videt in diversitate sententiarum, consentire tamen omnes de Phoenice, aut Aegypto: et bene Plinius, numquam dubitasse ait, quin litterae ab Aegyptiis essent, VII, 56. Lipsius.

6. *Temporibus Troianis Palamedem.*] Videamus. Troianis temporibus repertae primum litterae? Imo sive Cadmus, sive Cecrops eas repperit; trecentis propemodum ante id bellum annis. Quin et Orpheus Poeta vixit scripsitque maior illo aevo. At quidam ita memorant de Palamede. Sed vix tamen aliqui veterum: et ad siderum emendes: *Quidam Cecropem Atheniensem, vel Linum Thebanum sedecim litterarum formas, et Troianis temporibus Palamedem Argivum tres memorant, mox alios ac praecipue Simonidem ceteras repperisse.* Ita res habet. Sedecim littera: primo: Palamedes tres addidit, ut Isidorus censet; sive quatuor, ut Plinius, Suidas, (et per me quidem in Tacito etiam legeris, *Palamedem Argivum 4. memorant.* nam ex notis omisso confusisque hic error.) alias Simonides Pythagorasque. Possis etiam verbis non traiectis scribere: *Quidam Cecropem Atheniensem vel Linum Thebanum. Es temporibus Troianis Palamedem Argivum memorant 4. litterarum formas, etc.* Et si fateor tamen in Gorgiae declamatione, pro Palamede, cum dici auctorem litterarum, ἑλλῶς ex indefinite. Itaque non nimis petendo. etsi pro mea sententia licet Irenaeum etiam addas, libro 1. advers. Haeres. cap. 12. Lipsius. Taciti lectionem vulgatam defendit Casaubonius ad Sueton. Claud. c. 41. prolatis graecorum scriptorum locis, idem de Palamede tradentium.

Etrufci ab Corinthio Damarato, Aborigines ⁷ Arcade A. V.
 ab Euandro didicerunt. ⁸ et forma litteris Latinis, ^{800.}
 quae ⁹ veterrimis Graecorum. ¹⁰ Sed nobis quoque ^{A. C.}
 paucae primum fuere: deinde additae sunt. Quo ^{47.}
 exemplo ¹¹ Claudius tres litteras adiecit, quae usui,
 Ii 3 imperi-

⁷ *Arcade ab Euandro.*] Sive a Carmenta eius matre, ut visum aliis. *Lipfius.*

⁸ *Es forma.*] Sic MS. Guelf. ed. pr. et Puteol. Itaque frustra lac. Gronovius obloquitur Rhenano, qui hanc lectionem antiquiorem vocat. Postquam Beroaldus formae dedit, sive lectionem Cod. Flor. formas sic corrigens, sive errore operarum, ut credo, id secuti sunt ceteri. Forma recte restituta. Male I. Gronovius defendit formas. Etenim directa oratione uti coepit Tacitus.

⁹ *Veterrimis Graecorum.*] Intellegit Phoenicias. Rem ita esse, videbit, qui Chishulli tabulam ante laudatam, aut etiam ceteros, quos laudavi, inspiciet.

¹⁰ *Sed nobis quoque paucae.*] Latinis primo non nisi 16. litterae. Kappa, Sallustius ludimagister invenit: Gamma, Spurcius Carvilius: litteram X aetas Augusti, *Lipfius.*

¹¹ *Claudius tres litteras adiecit.*] Suetonius, *Novas etiam commentus est litteras tres, ac numero veterum quasi maxime necessarias addidit.* Verque esse litteras tres ait. Sed quaerimus eas: et quibusdam visum promptius, dubitare de Suetonii scriptura. Non adhibebo id manselium ignaviae meae ego, Planissimos tres Claudius reperit, Aeolicum Digamma, cuius facies litterae J. inverfae. Quinctilianus: *Nec inusitaten Claudius Aeolicam illam J. ad hos usus litterarum adiecerat.* Et iterum; *Aeolicae quoque litterae, qua cervam servomque dicimus, etiamsi forma a nobis repudiata est, vis tamen manet.* Hanc non Claudius solus inter lit-

teras habendam censuit, sed et Varro: si credimus Annae Cornuto. *Hanc litteram, inquit in Orthographia, Terentius Varro dum vult demonstrare, ita praescribit. VA. Qui ergo in hac syllaba sonus est, idem litterae erit.* Hoc digamma etiam hodie in lapidibus Claudiaenis, TERMINAVIT AMPLIATQVE. et, DIJ. AVGVSTI. De hac ergo clarum. Secundam eruo e Prisciano libro 1. Antisigma, Ait; S. et P. loco Graecae v. fingitur. Pro quo Claudius Caesar antisigma X hac figura scribi voluit: sed nulli ausi sunt antiquam scripturam mutare. Antisigma ideo, quia duo sigma obverso dorso ꝛꝛ. Hac enim semilunae figura, prisci Graeci sigma formabant. In tertia littera haeremus. nec auxilia est Grammaticorum manus. Non ille, qui AI. diphthongum fuisse censet, quia in Claudii aevo lapis, ANTONIAI DIJAI. et similia scripta. Constat enim antiquitus Aeberime usurpatam hanc diphthongum. Non etiam ille, qui litteram nescio quam inventam a Claudio lenjenda R. putat, ex corruptis Velii Longi verbis: in quibus prioribus de Aeolico digamma saltem egisse Velium scio, sed nec Martianus Capella, qui sic scribit: *Huic litterae S. Dionysius Claudius P. adiecit ante C. propter ψ et ζ. Graecae, Pfulterium, laxa.* Censet enim ille a Claudio novum X. repertum. quod vanum puto, quia X. in usu temporibus iam Augusti, ut disertè monet Hierodorus. Sed et X. inter eas a Varro et Quinctiliano censetur, quae non necessariae. Varro in Fragmento quopiam, ex libro De Grammati-

imperitante eo, post oblitteratae, aspiciuntur etiam nunc ¹² in aere publicandis plebiscitis, per fora ac templa fixo. Retulit deinde ad senatum, super collegio haruspicum, *ne* ¹ *vetustissima Italiae disciplina per desidiā exoleſceret: saepe adversis Reip.* ² *temporibus accitos, quorum monitu redintegratas caerimonias, et in posterum rectius habitas: primoresque Etruriae sponte, aut patrum Romanorum impulsu, retinuisse scientiam, et in familias propagasse: quod nunc segnius fieri, publica circa bonas artes ſocordia, et quia externae superstitioes ³ valescant. et laeta quidem in praefens omnia; sed benignitati deum gratiam ⁴ referendam, ne ritus*

ca. *Litterarum partim sunt, et dicuntur, ut A B. partim dicuntur, et non sunt, ut H. et X. partim sunt, neque dicuntur, ut φ. ψ.* Ex quibus verbis non absurde collegitur, duabus his litteris, quae necessariae Varrone teste, novam formam induisse Claudium nomenque. Et de ψ. quidem clarum, cui Antignia respondit: de φ. Claudiano neglexerunt tradere Grammatici, et ego non divino. Phi quidem littera, non dubie necessaria, et alius eius sonus quam F. uti monuit etiam Quinctilianus. Haec in re Grammatica nugamur: et omittere licuisset, si Claudii liber exstaret, quem de ratione harum litterarum edidit, Lippius. Vid. Interpretes Suetonii ad Claudii locum.

¹² *In aere publicandis plebiscitis.*] Ego vero cum Imperatoribus tolli haec plebiscita: quae vim usumque Claudii temporibus habere non poterunt, omni potestate tralata ad unum. Quare exempla in historia principum, non invenies. Legerim, *publicandis scitis*. Sciri nomen generale est, et ad decreta omnia pertinet ac iussa. Et haud dubie ea scriptura observata non solum in plebiscitis (ut demus ea fuisse) sed in legibus aliis, edictisque. Lippius. Grotius longe melius, qui sic scribi locum volebat:

publicandis plebi SCis. quod mihi verissimum videret cum Ryckio. Librarii cum compendium scribendi SCum non intelligerent, satis constat vel mediocriter in his litteris versatis, quam varie corruerint hoc verbum. De re adde Sueton. Claud. 41. qui eas litteras etiam in multis libris, actis diurnis et titulis operum restitisse suo tempore tradit. Inscriptiones antiquas, in quibus Digamma adhuc viuit, laudavi ad Sueton. l. c. ubi v. Int.

¹ *Vetustissima.*] Quam ipsi Romani liberos suos capere volebant, ac publice mittebantur. Vide Valerium libro 1. de Relig. et Ciceronem 2. de Divinat. 23. Lippius.

² *Temporibus accitos.*] *Accitis* MSS. vet. edd. omnes. Sed *accitos* verum est, idque constructio desiderat. Sic volebat etiam Grogorius.

³ *Valescant.*] Ed. Puteol. *invalescant*, et omnes deinceps ad Pichenam, qui e MS. Flor. restituit *valescant*, quod etiam ed. princeps habet. Tacitum simplicibus delectati supra notarum.

⁴ *Referendam, ut.*] Non videtur cepisse vir insignis, Freinshemius, quum iudicavit, hoc membrum a proximo *reſolū dūmōyū* separandum. Neque enim novum argumentum est, aut stimulus hortatio-

*ritus sacrorum, inter ambigua culti, per prospera oblit-
terarentur.* Factum ex eo senatusconsultum: *viderent
pontifices, quae retinenda firmandaque haruspicum.*
Eodem anno Cheruscorum gens regem ¹ Roma peti-
vit, amissis per interna bella nobilibus, et uno reliquo
stirpis regiae, qui apud urbem habebatur, nomine
² *Italicus.* Paternum huic genus e Flavio, fratre Ar-
minii, mater ³ ex Caetunero, principe Cattorum erat:
ipse forma decorus, et armis equisque, in patrium
nostrumque morem, exercitus. Igitur Caesar auctum
pecunia, additis stipatoribus, hortatur, *gentile decus
magno animo capessere. Illum primum, Romae ortum,
nec obsidem, sed civem, ire externum ad imperium.*
Ac primo laetus Germanis adventus, ⁴ atque eo ma-
gis, quod, nullis discordiis imbutus, pari in omnes
studio ageret; celebrari, coli, modo comitatem et
temperantiam nulli invisam, saepius vinolentiam ac li-
bidines, grata barbaris, usurpans. ⁵ Iamque apud
I i 4 proxima

tationis differens ab eo, quo iam
usus est: sed id ipsum, quod bre-
vius attigerat, persequitur explica-
tius. *Gratias*, quam diis referri
censet, haec est una, ut cerimo-
niae, rebus Romanis multo mino-
ribus aut in arcto servatae diligen-
ter, temporibus secundis ne negli-
gantur. Intelligimus enim *gratiam*,
non quae verbis haberetur, aut
aliis suppliciiis, sed si fieret tum,
ex quo appareret, in hoc genere
cultus gratos esse erga Deos. Vt
lib. 2. milites promittunt Germa-
nico se *gratiam in acie* relatu-
ros. Deinde *ut gratiam* accipiendum,
quasi dixisset *eam gratiam* vel *haec
gratiam.* Gronovius.

§ *Quae retia. firm. haruspicum.*]
Intelligo sane. Sed non videtur
Claudius voluisse delectum fieri,
quid negligendum, quid servan-
dum: sed disciplinam priscam re-
tineri et servari. Itaque videtur
decretum esse, ut pontifices de di-
sciplina illa retinenda et firmanda
viderent. Suspiciatus sum excidisse
disciplinam: quae essent disciplina

haruspicum retinenda firmandaque;
phrasi antiqua et bona, quam saepe
corruperunt librarii inscitia prae-
latinavit.

¹ *Roma petivit.*] MS. vett. edd.
Romae. Aldus e Rhenani coniectu-
ra recepit primus *Roma*: quem ce-
teri recte secuti sunt.

² *Italicus.*] Ryckius e Cod. Agric.
profert probatque *Italicus*, eo sic
in sequentibus etiam exhibere MS.
Flor. Et sic, quoad posteriora
loca, etiam ed. pr. Itaque non
dubitavi restituere. Vulgo *Italus*.

³ *Ex Caetunero.*] In Vatic. est,
Actunero: Strabone *Ἄκτωνος*
ἄναξ *Καττων*, id est, *Vcrunerus*,
vel ad etymon Germanicum veri-
us, *Acremerus*. Lippinus, *Actunero*
etiam ed. pr.

⁴ *Atque eo magis, quod nullis.*]
Veteri Covarr, abesse *magis*, Gru-
terus restatur. Absit etiam ab ed.
pr.

⁵ *Iamque apud proximos, iam
longius clarescere.*] Sic vett. edd.
usque ad Rhenan. qui e Cod. Bud.
recepit: *i. apud pr. longius*; quod
seculi

A.V. proximos, iam longius clarescere, cum potentiam eius
 800. suspectantes, qui factionibus floruerant, discedunt ad
 A.C. 47. conterminos populos, ac testificantur, *adimi veterem
 Germaniae libertatem, et Romanas opes insurgere. adeo
 neminem, iisdem in terris, ortum, qui⁶ principem locum
 impleat; nisi exploratoris Flavii progenies⁷ supra
 cunctos attollatur? Frustra⁸ Arminium praescribi:
 cuius si filius; hostili in solo adultus, in regnum venisset,
 posse extimesci,⁹ infectum alimonia, servitio, cultu,
 omnibus externis, at si paterna Italico mens esset: non
 alium insensu arma contra patriam ac Deos penates,
 17¹⁰ quam parentem eius, exercuisse. His atque talibus ma-
 gnas copias coegere. Nec pauciores Italicum seque-
 bantur, non enim inrupisse ad invitos, sed accitum, me-
 morabant, quando nobilitate ceteros anteciret, virtutem
 experirentur, an dignum se patruo Arminio, avo Catu-
 mero praeberet, nec patrem rubori, quod fidem ad-
 versus Romanos, volentibus Germanis sumptam, num-
 quam omisset, falso libertatis vocabulum obtendi ab iis,
 qui privatim degeneres, in publicum exitiosi, nihil spei,
 nisi per discordias, habeant. Adstrepebat huic alacre
 vulgus; et magno, inter barbaros, proelio victor
 rex*

secutus est Aldus. Apud, quod e Flor. se restituere ait Pichena, in omnibus veteribus est, primumque in Lipsiana reperi ad.

6 Principem locum impleat.] Hoc ex Flor. dedit Pichena, et sic Tacitus alibi. Vett. Cod. omnes et MSS. alii principis,

7 Supra cunctos attollatur.] Rhenanus se castigasse dicit attollatur, et sola, et posse, pro extollatur, loco, posses. At omnia ista sunt in ed. pr. nisi quod attollitur vitio operarum, et venisse posse. Testimesci. Puteolanus induxit extollatur, loca, et posses; sed tamen MSS. Nam et Guelf. loca et posses.

8 Arminium praescribi.] Qui illi patruus: et tamquam in eius gratiam honoremque Principatu ornatus esset. Lipsius.

9 Infectum alimonia.] Ita e Flor.

Pichena. Sed sic etiam ed. pr. Puteolanus mutavit in alimonia, ut est in Guelf. unde in ceteras edd. fluxit. add. Burm. ad Sueton, Calig. 42. Mox Guelf. ac.

10 Quam parentem eius exercuisse.] Omnes volunt parentem scribi. Non patrem, nisi plane sic esset in ed. pr. Puteolanus dedit parentes cum ceteris omnibus.

1 Nec patrem rubori.] Quia sic est in MS. Flor. et ed. princ. esse etiam abest a MS. Covarruv. non dubitavi hoc praeferre vulgato: nec patrem illi rubori esse. Et sic placebat lac. Gronovio, Sic e Cod. Agric. laudat probatque Heinsius in Obs. Misc. IX. p. 383.

2 Magna inter barbaros proelio victor rex.] Forte, magno ut inter. Lipsius. Sed etiam alibi et apud alios

rex; ³ dein secunda fortuna ad superbiam prolapsus, A. V. pulsusque, ac rursus Langobardorum opibus reffectus, ^{800.} per laeta, per adversa, res Cherufcas adflixabat, A. C. Per idem tempus Chauci, nulla diffensione domi, et ⁴⁷⁻ ¹⁸ morte Sanquinii alacres, dum Corbulo adventat, inferiorem Germaniam incurfavere, duce Gannasco: qui natione Canninefas, ² auxiliaris et diu meritis, post transfuga, levibus navigiis praedabundus, Gal-
lorum maxime oram vastabat, non ignarus, ditēs et imbelles esse. At Corbulo provinciam ingressus, magna cum cura, et mox gloria, cui principium illa militia fuit, triremes alveo Rheni, ³ ceteras navium, ut quaeque habiles, per ⁴ aestuaria et fossas adegit: lin-
tribusque hostium depressis, et exturbato Gannasco, ubi praesentia satis composita sunt, legiones ⁵ operum et laboris ignaras, populationibus laetantes, veterem ad morem reduxit; ne quis agmine decederet, nec pugnam, nisi iussus, iniret, stationes, vigiliae,

I i 5

diurna

alios ut interdum in tali forma omittitur,

³ Dein.] Sic Cod. Flor. Guelf. ed. pr. dehinc a Puteolano venit.

¹ Morte Sanquinii.] Sanquinii Maximi, de quo supra dixi, Lipsius.

² Auxiliaris, et diu meritis, post transfuga.] Vaticana scriptura, auxiliare est in meritis. Fortasse, auxiliaris, dein emeritis. Nam et auxilia, illo aevo, credam adstricta ad militiae certum modum. Mercero placet, Auxiliare aes diu meritis. Lipsius. Farnesianus codex MS. auxiliare ex frumentis; unde coniciebat olim Lipsius, auxiliaris ex frumentariis; postea omnem hanc annotationem expunxit. Quod in conjectura facile fero: sed scripturam vetusti codicis insuper haberi nolim: quippe in qua videam vestigia veritatis adhuc usque latentis. Eam esse credo: auxiliaris et aux gentis. Iuvat quod legitur libro 4. de Thracibus; ne rapibus quidem parere, nisi

ex libidine, solti, aut se miserent auxilia, suos ductores praeficere, Gronovius. Cod. Flor. auxiliare ex diu meritis, unde lac, Gronovius faciebat auxiliare aes diu meritis cum Mercero. Cod. Bud. et Agr. auxiliaris ex diu meritis, quod probat Ryckius. Reg. auxiliares diu meritis. Ed. pr. auxiliare est in meritis: quod faveat et ipsum Mercero. Puteolanus: auxiliaris et diu meritis; unde haec lectio in ceteras edd. fluxit, MS. Guelf. et ex diu m.

³ Ceteras navium.] Rhenanus ita se emendasse dicit pro ceteras naves. at ceteras navium est in ed. pr. et Puteol. Naves dedere Bezoaldus, Alciatus: nescio unde.

⁴ Aestuaria et fossas.] Per Drusianam fossam, et lacus, qui plures tunc, in unum Meridionalem coiverunt. Lipsius. Mox Guelf. deprehensis.

⁵ Operum et laboris ignaras.] Farnes. ignavas. Lipsius. Sic et ed. pr. et MS. Guelf.

6 Vallum

A. V. diurna nocturnaue munia, in armis agitabantur.
 800. Feruntque militem, quia ⁶ vallum non accinctus, atque
 A. C. alium, quia pugione tantum accinctus ⁷ fodere, morte
 47. punitas. ⁸ quae nimia, et incertum an ⁹ falso iacta, ori-
 ginem tamen e severitate ducis traxere. intentumque
 et magnis delictis inexorabilem scias, cui tantum aspe-
 19 ritatis etiam adversus levia credebatur. Ceterum is
 terror milites hostesque in diversum affecit, ¹ nos vir-
 tutem auximus: barbari ferociam infregere. Et na-
 tio Frisiorum ² post rebellionem, clade L. Apronii
 coeptam, infensa, aut male fida, datis obsidibus con-
 sedidit apud agros, a Corbulone descriptos. Idem se-
 natum

⁶ *Vallum non accinctus.*] Aliud est ac si dixisset, Discinctus. Non accinctum fodere, est sine gladio fodere: Discinctum fodere, est soluta fluxaquo tunica in morem muliebrem. At ex disciplina erat, cum gladio opus facere. Vegetius 3. *Milites gladio cincti fossam aperiant.* Lipsius.

⁷ *Fodere.*] Fieinh. vult caedere. Sed si *vallum* pro aggere castrorum accipimus, qui e terra et cespite fit, nihil impedit, quo minus *foderet* rectum sit.

⁸ *Quae nimia et incertum an falso iacta.*] Ed. pr. quae nimia e. i. a. f. acta, vitiose sive pro *iacta*, sive pro *aucta*; sed illud potius credo, acque hanc esse lectionem Cod. Flor. testatur Pichona. Sic et est in MS. Guelf. nisi quod *actam* scripsit librarius ad *originem* remere referens. Non igitur Rhenanus demum sic dedit, ut vult videri. nec *nimia* pro coniectura debebat a Præcao reici. Mox Puteol. *munia* et *iacta* vel *aucta* edidit, quod secuti sunt Beroald. Alc. Rhenanus autem, Aldus, Lipsius odidere *nimia* et *falso iacta*, quod nescio cur a Gronovio muratum et vel *aucta* additum sit. Mihi autem *iacta* vel potius *iactata* magis placet, quam *aucta*. Nam *ta augere* iam est in *nimia*; deinde *falso* aptum est *ta iactata* non *ta aucta*: huic enim

frustra additur, cum per se intelligatur, nec addi soleat. Aliud est *in falsum augere*, h. e. augendo falsum efficere, aliud *falso augere*. Porro aliud est *iacere*, aliud *iactare*. Illud dicitur, cum aliquis interdum aliquid, obiter, suspicionis movendae, pungendi, irridendi causa, dicit. vide nostrum A. I. 10. H. 55. IV. 7. 68. VI. 31. 46. X. 13. XII. 64. etc. adde quae de h. v. Viri docti ad Livium XXV, 4. et alibi dixerunt. Hoc, cum palam, crebro, apud omnes: inprimisque *iactari* dicuntur res, quae fama celebrantur. Pro *iactatus* a librariis subinde scriptum *iactus* docebit Drakenb. ad Liv. X, 37. Item *actus* pro *iactus* ap. Quintil. IX, 2. Liv. XXV, 4. etc.

⁹ *Falso iacta.*] Venet. editio; *iacta*, *aucta*, haesitante librario utrum praeferreret, utrumque adscripsit. Ego quidem hic malim, *falso aucta*. Lipsius.

¹ *Non virtutem auximus.*] Verborum ut scripserit, *virtute auximus*. Augendi verbum patiendi significatu, ut infra, Lipsius. Recte dissentit Mercerus.

² *Post rebellionem.*] Non ut receptum, *per rebell.* Historia ipsa narrata sine libri 4. Lipsius. *Post* Cod. Fior. ed. pr. *Per* a Puteolano inductum. Idque habet etiam Guelf. mox et male f.

natum, magistratus, leges imposuit. ac ne iussa exue-
 rent, ³ praesidium immunivit; missis, qui maiores A. V.
800.
A. C.
47.
 Chaucos ad deditionem pellicerent, simul Ganna-
 scum dolo aggredierentur, nec irritae, aut ⁴ degeneres
 insidiae fuere adversus transfugam et violatorem fidei.
 Sed caede eius motae Chaucorum mentes, et Corbu-
 lo semina rebellionis praebebat; ut laeta apud pleros-
 que, ita apud quosdam sinistra fama. *cur hostem conciret? adversa in Rempublicam casura:* ⁵ *si prospere egisset, formidolosum paci virum insignem, et ignava principi praegravem.* ⁶ Igitur Claudius adeo novam in Germanias vim prohibuit, ut referri praesidia cis Rhenum iuberet. Iam castra in hostili solo molienti 20
 Corbuloni hae litterae redduntur. Ille, re subita, quamquam multa simul offunderentur, metus ex imperatore, contemptio ex barbaris, ludibrium apud socios, nihil aliud ¹ prolocutus, quam ² *beatas quondam*

³ *Praesidium immunivit.*] Ita manu. At vulgare lectio, inde munivit. Suspiciari possis antiquae fuisse *endomunivit*. Vti apud Livium libro 5. *Invictum militarem Sevatusque rabur in arcem Capitolinamque conscendere: armisque et frumento collatis, ex loca inde munia deos homineque et Romanum nomen defendere.* scripserim, *endomunivit*. Lipsius. Nihil hic sollicitandum. Nam eadem vis est verbi, quam correctionibus quaerunt. Sic Suetonius Tiberio 36. *in praetorio, cui Spalancae nomen, incaenante eo, complura eaque ingentia saxa fortuito superno delapsa sunt. Ut incaenante eo, est quum ibidem coenaret ille, sic immunivit est ibidem munivit.* Gronovius. Acidalius coniecerat: *inibi munivit*.

⁴ *Degeneres insidiae.*] Non indignae nomine Romano, aut ipso Corbulone: quia nempe in transfugam, et militiae desertorem. Hoc enim est, quod *fidei violatorem* dicit: id est, sacramenti. Lipsius. MS. Guelf. ac *degen.*

⁵ *Cum prospere egisset.*] Iosiae

Merceri lectio veterior, *si prospere*, et approbata quibusdam libris. Sententia, *Adversa reip. noctura; prospera, ipsi Corbuloni.* Lipsius. Recte. Cód. Flor. *casuras in*, quod exprimit ed. pr. nisi quod, sive vitio operarum, sive quod ita descriptum e Cod. esset, haberet *casurus in*. Puteol. habet *casura: cum*, ut est in Guelf. sensum autem potius cum Freinshemio puto, homines calumniatos dixisse, Corbulonem animos maiores sumturum et Claudio periculosum futurum.

⁶ *Igitur Claudius adeo.*] Sic Cod. Flor. Oxon. Guelf. edd. pr. Puteol. Beroaldi, a qua hic discedit ed. Alciati, exhibens *ideo*, vitio haud dubie operarum, nam sequi Beroaldum solet: atque hinc *ideo* in ceteras venit, Rhen. Aldi, etc. Restituit igitur lac. Gronovius.

¹ *Prolocutus.*] Rhenanus ita se emendasse ait pro *perlocutus*, quod sc. in Alciati ed. repererat. Sed ed. pr. et Puteol. sic iam habent.

² *Beatas quondam ducis.*] Corruptione litterae, perit huic dicto

A. V. *dam ducet Romanos!* signum receptui dedit. ³ Ut ta-
 800. men miles otium exueret, ⁴ inter Mosam Rhenumque
 A. C. trium et viginti millium spatio ⁵ fossam perduxit,
 47. ⁶ qua incerta Oceani vetarentur. insignia tamen trium-
 phi

cto Venus. Scribo, *quondam*, id est, olim libera rep. Persuadet Dio, qui sic extulit. ὁ μακάριος ἢ πάλαι ποτὲ στρατηγέυωντες. Lipsius. Recte. Sed edd. omnes *quosdam*.

3 *Ne tamen miles.*] Sententia scripturam eam damnat. Lege ergo, *Ve tamen.* Lipsius. Sic et Gruterus et Pichena volebant: recte. In Cod. Flor. est *vi*, quod confundi solere cum *ut*, docet post alios Drakenb. ad Liv. IV, 53. Ed. pr. plane habet *ut*. Puteolanus *ne* invexit, quod est et in Guelf.

4 *Inser Mosam Rhenumque.*] Dio consentit, διατάξωντος, inquit, πᾶν τὸ μεταξὺ τῆ τε Ῥήνου καὶ τῆ Μόσας, καθὼς ἰσθμὸς ἑξήκοντα καὶ ἑκατὸν μέλια. Nam stadia centum LXX. milliaria consciunt XXIII. duobus stadiis et semi minus: ita ut septem stadia cum dimidio pro milliari capias. quod Plutarchus, Suidas, aliiq. monuerunt. Interpres tamen Dionis milliaria XXI. vertit: et addit non convenire illi eum Corneliana ratione. Lipsius. Quae de hac fossa varie a viris doctis disputantur, commemorare nihil attinet. v. Ryckium, si lubet, ad h. l. Cellar. G. A. T. I. p. 217, Altingium pag. 110, qui sequitur Cluverium, qui putabat esse fossam, quae a Leida Delphos, hinc ad vicum Maesland ducta, tandem ad propinquum vicum Sluys Mosae iungitur.

5 *Fossam perduxit.*] Haec est lectio ed, pr. quam et MS. Guelf. exhibet, quam restituere non dubitavimus. Est verbum proprium in ea re, Caes. Bell. G. VII, 36. *fossam - a maioribus castris ad nova perduxit.* Dio LX. p. 687: διατάξωντες τὴ πᾶν μεταξὺ τῆ τε

Ῥήνου, καὶ τῆ Μόσας, quod est ipsissimum *perduxit fossam* etc. Nam *perducere fossam* dicitur ut *perferre legem*. Puteolanus deinde *perperduxit*, dedit *produxit*, unde in omnes edd. venit *produxit*. Iac. Gronovius autem valde pugnat pro *praeduxit*, sic compendium MS. Flor. legit, idque in textum recipit. In quo falli virum clarissimum putamus, Verbum *praeducere* dicitur illud quidem de fossis saepe et ap. nostrum XIV. 32. sed semper cum vi munienti, in castris, in obsidionibus, arcendi causa, intercludendi etc. factis, ut patet ex omnibus exemplis, quae collegit praeter Lipsium, quem ipse laudat de Mil. V, 5. Heinsius et Drakenb. ad Silium, X, 41, aliiq.: unde ipse comparat cum graeco προσάλλομαι: quod est ab h. l. alienissimum. Est pacis opus, non belli, recipiendae aquae factum, non arcendae.

6 *Qua incerta Oceani vetarentur.*] Recte, non *vetarentur*. Dio interpretatur, ἵνα μὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ τῆ θύσαν ἡ πλημμυρῶν ἀναβλύοντες πελαγίζουσιν. *ne fluvii in Oceani aestu resurgentes superfluent.* Fuisse ergo necessum est fossam eam inferioris Bataviae parte, inter Rhenum veterem, Mosamque: ubi fere ubique inest quor. fluvios XXIII. milliarium intervallum. Supra agrum Batavum, inter Mosam et adhuc integrum Rhenum, esse non potuit: quoniam illic certe periculum nullum ab aestu. Vertranus, cui legi placet *vetarentur* (hoc sensu, ut fossam eam perduxerit, qua commeari a Mosa ad Rhenum posset, ne Oceani pericula necessum esset subire) non placet. Multo minus Ferrretus: qui

μυρία.

phi indulſit Caefar, quamvis bellum negaviſſet. Nec multo poſt Curtius Rufus eundem honorem adipiſcitur, qui ⁷ in agro Mattiaco recluſerat ſpecus quaerendis venis argenti; unde tenuis fructus, nec in longum fuit: at legionibus cum damno labor, ⁸ effodere rivos, quaeque in aperto gravia, humum infra moliri, quis ſubactus miles, et quia plures per provincias ſimilia tolerabantur, componit occultas litteras, nomine exercituum, precantium imperatorem, ut, quibus *permiſſurus eſſet exercitus, ⁹ triumphalia ante tribueret.* ¹ De origine Curtii Ruffi, quem gladiatore genitum

perſuſos certe fuit, cum Moſam hic cum Moſella confudit, et ea ſcripſit quae rideant Batavorum pueri. *Lipſius.* Recte Lipſius, *Vetantur* eſt arcerentur, prohiberentur, ne reſtagnando terris nocerent. Adde Obſervat. I, 5. *Gronovius.* Et ſic edd. vet.

⁷ *In agro Mattiaco.*] *Suſpectum eſſe, et potius Maciaco, vel Mazyaco* legendum videri (qui populi Africae ſunt) docui in Saturnalium 2. *Lipſius.* Vide quae diximus de Pec. Vet. lib. 4. cap. 9. *Gronovius.* *Mattiaco* placet Rheno, defenditur Cluver. Germ. Ant. III, 7. Non in Africa iſta geſta, quod e c. 21. patet, triumphii ſignia nactum ante, quam in Africa veniſſet.

⁸ *Effodere rivos.*] Omnes MSS. et edd. ante Lipſium habent *et fodere.*

⁹ *Triumphalia ante tr.*] Nempe ne triumphalium conſequendorum cauſa militibus moleſtias crearent, quales Corbulo et Rufus.

¹ *De origine Curtii Ruffi.*] Eſt, qui hunc cenſeat eſſe illum, qui memoriam ſcripſit rerum Alexandri, pure mohercules et Latine. Modicus certe noſter, cuius cenſurae Curtius non leviter debet, teſtarum reliquit cognomen ei Ruffi tribui a libris. Pugnare tamen aetas videatur, ſiquidem ad Auguſtum referenda illa ſunt, a libro

eius X. *Proinde iure meritoque populus Rom. ſalutem ſe principi ſuo debere proſtitur, cui noſtis, quomodo poene ſupremam habuimus, novum ſidus illuxit. Huius bercule, non Solis ortus lucem caliganti reddidit mundo, cum ſine ſuo capite diſcordia membra trepidarent. Quot illum exſinxit faces? quot condidit gladios? quantum tempeſtatem ſubita ſerenitate diſcuſſit? Non ergo revireſcit ſolum, ſed etiam floret imperium. Abſit modo invidia, excipiet huius ſaeculi tempora eiſdem domus utinam perpetua, certe diſturna poſteritas.* Sed non ſunt: nec quidquam hic de ſidere Iulio, ut nugantur. Reſutant ſequentia: quoniam Auguſtus cum ad imperium venit, non exſtinxit bellorum faces, non gladios condidit: ſed accendit, eduxit. Reſutat et ille locus e lib. 3. de urbe Tyro. *Multis ergo caſibus deſuncta, et poſt excidium renata, nunc tamen, longa pace cuncta refovente, ſub tutela Romanae manſuetudinis acquieſcit.* Nam ait et agnoſcit longam pacem in re Romana. An ea ſub initia Auguſti? imo viginti annorum bella. Itaque priora illa refero ad Caii Caligulae caedem, et confuſionem quae ſecuta: Senatu impertium abrogante, milite et plebe ſtabiliente. Haec ſunt illa ſine capite diſcordia membra; et Claudius ipſe, novum ſidus. Tamen incerta

A. V. tum quidam prodicere, neque falsa promissum; et ve-
 800. ~~ra exferat~~ pulcet. Postquam adolevit, ² sectator
 A. C. 47. quaestoris, cui Africa obtigerat, dum in oppido Adru-
 meto, vacuis per medium diei porticibus, secretus agi-
 tat, ³ oblata ei species muliebris ultra modum huma-
 num, et audita est vox: *Tu es, Rufe, qui in hanc pro-
 vinciam proconsule venies.* Tali omine in spem subla-
 tus, digressusque in urbem, et largitione amicorum,
 simul acri ingenio, quaesturam, et mox, nobiles inter
 candidatos, praeturam principis suffragio assequitur:
 cum hisce verbis Tiberius dedecus natalium eius ve-
 lavisset, *Curtius Rufus* ⁴ *videtur mihi ex se natus.*
 Longa post haec senecta, et adversus superiores tristi
 adula-

Incerta haec mihi, fateor: et facie
 maum dedero, si quis adferet
 verisimiliora. *Lipsius.* Esse histo-
 riae scriptorem putat etiam Ry-
 tkius, quem vide. Non est huius
 loci aut consilii nostri ista disputa-
 tio.

² *Sector Quaestoris.*] *Vatic.*
Sector. nec sperno. Ad hastam
 enim sectiones exercebant. Vul-
 gatam tamen nimirum Plinius de hoc
 ipso Curtio Rufe libro 7. epistol.
Tenuis adhuc et obscurus obtinens
Africam comes haeserat. At enim,
 comes, *Lipsius.* Non solet se-
 ctoris nomen magistratibus iungi.
Sectores, et *assectores* magistra-
 tum dicuntur tenues homines, qui
 se adiungunt, quaestus alienius cau-
 sa. v. Cicer. pro Rab. Post. §.
Gabinii comes vel sector. Gabinus
 autem Proc. Syriae. Verr. II, 11.
Africani vetus assessor. cf. Balb. 2.
 Sector autem alicuius est, qui eius
 bona sub hasta emit, ut Antonius
 in Philippica II. 15. *sector Pompeii.*

³ *Oblata ei species muliebris.*] *Lipsius*
 super eodem miraculo:
Inclisato die spatiantur in porticu.
offertur ei mulieris figura, humana
grandior, pulchriorque. percussio,
Africam se futurorum praenanciam
dixit. iterum enim Romam, bono-
resque gesturus, atque etiam cum

summo imperio in eandem provin-
ciam reversurum, ibique moriturum.
 Quod ait ultra modum humanum:
 semper ita antiqui, ut fidem divi-
 nitatis adstruant eiusmodi idolis.
Virgilius:

Visa mihi arte oculos, et nota
maior imago.

Iuvenalis:

— sua sacra et visor imago

Humana, turbat pavorem cogitque
fatari.

Xenophon lib. 8. *καταδύας.* "Εδ:ξεν
 αδρῶ κροσσάδην κρηττων τις ἢ
 κατ' ἄδερμων, εἰπὼν, Σουκενῆζε,
 ὁ κῆρε. Ἐν γὰρ εἰς δεδῶ κῆρε.
 Tacitus 1. Histor. *Erupisse cella*
Iumanis maiorem humana speciem.
Lipsius.

⁴ *Videtur mihi ex se natus.*] *MS.*
Guelf. ed. pr. *esse natus.* quod est
 illud ipsum, quod Rhenanus e *Cod.*
Budenti dedit *ex se natus.* *Pureo-*
lanus dederat *ex senatu,* quod pri-
 mus Rhenanus mutavit. Est au-
 tem ambiguitas in verbis. Nam
ex se nati dicuntur, qui maiores
 eieci non possunt, obscuri homi-
 nes genere; verum etiam, qui ipsi
 sibi nomen peperere, non a maio-
 ribus accipere. Ergo indicavit *Si-*
berius, Rufum obscuro loco or-
 tum; et sibi aliquid nominis pepe-
 risse.

adulatione, arrogans minoribus, inter pares difficilis, consulare imperium, triumphi insignia, ac postremo Africam obtinuit: atque ibi defunctus, fatale praefagium implevit. Interea Romae, nullis palam, neque cognitis ¹ mox caussis, ² Cn. Nonius, eques Romanus, ³ ferro accinctus reperitur in coetu salutantium principem. nam postquam tormentis dilaniabatur, ⁴ de se noni. . . . . confcios non edidit, incertum an occul-

A. V.
800.
A. C.
47.
22

1 *Mox.*] Heinsius vult *maxae* ad Vellei. 1, 12. probat Graev. ad Flor. III, 10. non lac. Gronovius, nec ego. Respicit ad tormenta mox adhibita ad reperendam causam.

2 *Cn. Nonius eques Rom.*] Ed. pr. S. N. *Nonius*, quod est ortum e scriptura Cod. Flor. *Cn. Nonius*; abestque *insignis*. Puteol. *Cn. Novius eques Rom.* et sic sequentes veteres. In Lipsitans *insignis* additur, quod recte Gronovii et Ryckius omiserunt. *Nonius* praetuli.

3 *Ferro accinctus reperitur.*] Ideo Claudius primus (et fortasse hac occasione) scrutatores instituit, qui promiscue omnes ad principem salutandi vel qua alia causa venientes excuterent. Suetonius: *Salutatores scrutatores semper apposuit, et quidem omnibus, et acerbissimos.* Quos tamen Vespasianus iterum sustulit, narrante eodem Suetonio, cap. 12. Verba Dionis ad hunc morem digna legi: *κλαύδιος τάτα ἄλλα διεβίβας ἐφύλαττετο, καὶ πάντας τῶς προσεόντας οἱ καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἰσονόμως ἔκαστος, μὲν ἐφίδιον ἔχουσιν. ἔντε τοῦ συμποσίου πάντως τινὰς ἐρωτῶντας ἐνοῦντας εἶχε. καὶ τῶν μὲν ἐξ ἐπιπέθου καταδιχθῆν, καὶ δούρο δὲ γίγνοντο. ἢ δὲ δὲ θραύνα ἢ δὲ πέντων διὰ ὀλοστικισιῶν ἐπιπέθοντο:* *Claudius cum alia acriter observabas, tum omnes qui ad ipsum venirent, viros et foeminas explorari iubebas, ne quem gladium ausficam haberens, in conviviis etiam ubique milites quosdam adstantes habebas: atque id ab eo offensum, deinceps*

ad hoc aevi servatur: ut scrutatio illa omnium, per Vespasianum sublata est. Mansit igitur de Millitibus at de Scrutatione Vespasianus sustulit. quod vide in Suetonio, cap. 12. et fac ab istis lucem. Mos iste scrutandi vetus, et Graecis quoque. Tangit Plutarchus in Timotheonte: ubi Dionysium iam exulem, irrisum a quodam ait, *quò intrans ad eum vestem excussit ut tyrannis fieri solet.* Locum totum vide. *Lipsius.*

4 *De se non in -- confcios.*] Non integer locus vel indicio libri Farnesiani, qui cum lacuna refert: *De se novi :: :: :: :: confcios.* Videtur non incommode explere posse: *de se Novius confissus, confcios non elidit.* *Lipsius.* Edidit icipituram Codicis Flor. potius quam coniecturam *Novius*, quam primus Puteolanus edidit, extatque in Guelf. Farn. Cod. *novi* -- -- quod edidit Ryckius. Ed. pr. habet *de senoi* vitiose pro *de se non in*: nisi virgula est alieno loco, edique debuit *ubi*, ut in eodem libro XII, 58. *resceres* pro *nitesceres*: nulla sequente lacuna. Quicquid sit, etiam hinc confirmatur lac. Gronovii coniectura, quam verissimam puto: *de se non inficians.* Bene Pichena comparat locum Livii, XXIV *de se ipso haud tuncanser fassus, confcios celabat*: quem in animo habuisse nostrum facile patet. Heinsius coniecit e Cod. Farnes. vestigiis *de se novissime confissus.* Sed illud *novissime* friget, ut bene monuit idem Gronovius.

A.V. occultans. Iisdem consulibus P. Dolabella censuit,
 800. ⁵ *spectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum*
 A.C. *pecunia eorum, qui quaesturam adipiscerentur.* Apud
 47. maiores virtutis id praemium fuerat, cunctisque ci-
 vium, si bonis artibus fiderent, licitum petere magi-
 stratus: ac ⁶ ne aetas quidem distinguebatur, quin
 prima iuventa consulatum ac dictaturas inirent. ⁷ Sed
 quaestores, regibus etiam tum imperantibus, instituti
 sunt: ⁸ quod lex curiata ostendit, ab L. Bruto repe-
 tita. ⁹ Mansitque consulibus potestas deligendi, do-
 nec eum quoque honorem populus mandaret. crea-
 tique primum ¹⁰ Valerius Potitus, et Aemilius Ma-
 mercus, ¹¹ LXIII. anno post Tarquinius exactos, ut
¹² rem

§ *Spectaculum gladiatorum.*] Suetonius: *Collegio Quaestorum, pro-
 fratura vicarum, gladiatorum mu-
 nus iniunxit.* Quod mutavit Nero,
 qui censuit, *ut ne designatis qui-
 dem Quaestoribus edendi gladiatores
 necessitas esset,* ait Tacitus lib. 13.
 Iterum induxit Domitianus, notan-
 te Suetonio c. 4. et perseveravit.
 Tertullianus: *Transiit hoc genus
 editionis ab honoribus mortuorum ad
 honores viventium, Quaesturas dico,
 et magistratus, et Flaminia et Sa-
 cerdotia.* Plura de his, proprio
 libro. Lipsius.

6 *Ne aetas quidem dist.*] Vt post
 factum est, inductis legibus anna-
 libus: de quibus dicere h. l. nihil
 attinet. Mox Cod. Fl. et ed. pr.
 et non *ac*, ut ceterae.

7 *Sed quaestores, regibus.*] De
 quaesturae origine, ratione etc.
 qui vult cognoscere plura, adeat
 in primis Pighium in Annal. ad a.
 V. 144. Tam abest a MS. Guelf.

8 *Quod lex curiata.*] Intellegitur
 lex de modo potestatis, quae re-
 gibus esset in populum: repetita
 est a Bruto, ut Coss. eadem po-
 testas esset, quae regibus fuisset.
 Eam Taciti temporibus adhuc su-
 perfuisset ex h. l. clare patet.

9 *Mansit Coss. potestas deligendi.*] Videtur dissentire Plutarchus in

Valer. Poplicol. sed vide notam ad
 verba LXIII. a. p. T. e.

10 *Valerius Potus.*] Ita libri scri-
 pti. Lego, *Potitus*, quod Valeriae
 gentis cognomen est. In vulgatis
 Valerius Postumius, imperite. Est
 autem illeipse qui Consul postea
 anno V. CCLXXXIV. Quod clare
 ex Dionysio haturies lib. 9. Lipsius.
 Ed. pr. *Potus*, Puteol. dedit *Pos-
 sumius*, ut est in Guelf. quod
 omnes secuti sunt ad Lipsium us-
 que. Eadem editio habet copu-
 lam *et*, quae e Cod. Flor. accessit,
 neglecta inde a Puteolano, us-
 que ad Pichenam, qui restituit.
 Pro *Potus* recte restitutum *Poti-
 tus*.

11 *LXIII. anno post.*] Error num-
 meri. nisi placet de primis qua-
 estoribus totos XL. annos a Livio
 et Dionysio discrepare Tacitum.
 Nam anno urbis CCLXIX. Q. F.
 Ser. Cornelio Coss; Livio primi
 Quaestores nominati, L. Valerius
 et Caeso Fabius: iternque Dionysio
 lib. 8. At ex hac Tacitiputatione,
 circa annum demum urbis coevit.
 Quaestores statuumus necesse est.
 Quod falsum esse, liquet vel ex eo,
 quod Livius et Dionysius post an-
 num illum CCLXIX. saepius iam
 Quaestores nominant. Corrige hic
 ergo, *XXIII. anno.* ut tacito con-
 stet.

¹² ut rem militarem comitarentur. Dein, gñscentibus A. V. negotiis, duo additi, qui Romae curarent. ¹³ Mox^{800.} dupli-^{A. C.} 47.

stet. In altero tamen Quaestore manet adhuc dissentus: qui Livio et Dionysio est Caeso Fabius, non Mam. Aemilius, ut nostro. Nam Plurarchus plane diversus, qui P. Veturius et M. Minucium nominat. *Lipsius*. Eadem reperit Ryckius ad h. l. nec se expedit. In ed. pr. non per LXIII exprimitur numerus, sed est *sexagesimo tertio anno*. Ceterum Tacitus cum Livio et Dionysio, Plutarcho item, facile componetur sic: Plurarchus tradit quaestores primos, a regibus exactis: Livius et Dionysius nihil, nisi qui illo anno quaestores fuerint, qui diem dixerint Sp. Cassio, qui fuit annus *XXIII*. a regibus exactis: Tacitus autem qui primi quaestores a populo creati sunt; quod attendenti facile patebit, monuitque iam Drakenborchius ad Liv. IV, 41. extr. Plurarchus dissentit in hoc, quod iam Valerium Poplicolam concessisse populo creationem quaestorum dicit, a populoque creatos Veturium et Minucium. Verum aut alios auctores secutus est uterque, aut ea tantum liberalitas Valerii fuit, quam ceteri Consules non sunt imitati, donec lege populo creatio quaestorum vindicata aut permessa est. *Abramius* ad Ciceronis Phil. II, 20. sic conciliat Tacitum Plutarcho et Junio Graciano, qui etiam sub regibus a populo creatos scripsit, ut reges quidem consulesque ipsi elegerint, sed populus lege curiata probat electionem. Sed ea ratio per legem curiaram fanciendi iam constituta senior est, et instituta ad usurpandam vetustatis memoriam. MS. Guelf. habet *amos*.

¹² *Ut rem militarem comitarentur.* Tacitum a Livio et aliis discrepare, monet Pighius l. c. quod primum duos militares quaestores creatos dicit, deinde demum ad *Corn. Tac. T. I.*

ditos duos urbanos, cum Livius tradat IV, 43. ab initio duos urbanos tantum fuisse; additos deinde duos alios, qui consulibus in bellum profectis adessent. Verba sunt: *Moles discordiarum inter plebem ac Patres orta est ab duplicando quaestorum numero, ut praeter duos urbanos quaestores, duo Consulibus ad ministeria belli praesto essent conciliandi*. Ergo rem omnem sic concipio. Fuere quaestores semper, sed a Coss. ab initio creati, nisi ubi magistratum ambitio, ut Poplicolae, populo permitteret. Sed cum Coss. opus videretur in bellis ministerio quaestorum, propter rem pecuniariam; necessarium visum est, quaestores creati a populo Comitibus curiatis, quae tum sola erant, ut rem militarem possent attingere, quod iniussu populi et sine lege curiata non licet. Id apparere videtur, ut arbitror, ex eo, quod etiam semper quaestoribus, Consulibus, qui imperium haberet, securis, lege curiata, dicitur causa, ut ipsis Proconsul. opus fuit, ut existimat Gruchius, quamquam dissentientia Sigonio. Cicero Phil. II, 20. obiicit Antonio, quod quaestor creatus, statim ad Caesarem in provinciam cucurrerit *sine Scro, sine sorte, sine lege*. Ergo quaestores cum ante semper in urbe curassent aeriarium, coeperunt iam etiam bellis interesse: ideoque, cum prope perpetua bella essent, prope semper aberant ab urbe Quaestores. Hinc consilium natum est, ut praeter duos illos, quibus liceret in bellum ire cum Consulibus, crearentur alii duo, qui assidui in urbe essent, quique quaestores urbani dicerentur, cum antea quaestores simpliciter dicerentur. Ceterum MS. Guelf. habet *commilitarem*, corrupte. vid. ad I, 43.

¹³ *Mox duplicatus numerus.* Epitome

A. V. duplicatus numerus, stipendiaria iam Italia, et accedentibus provinciarum vectigalibus. ¹⁴ Post, lege Syllae, viginti creati supplendo senatui, cui iudicia tradiderat. et quamquam ¹⁵ equites iudicia recuperavissent: quaestura tamen, ex dignitate candidatorum, aut ¹⁶ facilitate tribuentium, gratuito concedebatur, donec sententia Dolabellae ¹⁷ velut venundaretur.

23 A. Vitellio, ¹ L. Vipstano consulibus, cum de supplendo

tome Livii 15. *Quaestorum numerus amplius est, ut octo essent. Quod accidit circiter annum urbis CDLXXXVIII. Lipsius.*

14 *Viginti creati supplendo Senatui.*] Vti a Caesare Dictatore quadraginta, eadem, ni fallor, causa. Vide Dionem XLIII. *Lipsius.*

Post lege Syllae viginti creati supplendo Senatui.] Nam Senatores fiebant maxime, qui magistratum inferiorem gessissent. Nam solos quaestorios in senatum lectos a Centuriis, ut cum Sigonio vult Pichena. non credo. MS. Guelf. *supplemento.*

15 *Equites iudicia recuperavissent.*] Non ut adimerentur omnino senatui, sed ut cum equicibus etiam communicarentur, quod factum esse constat lege Aurelia L. Cottae.

16 *Facilitate tribuentium.*] Steph. Pighius ad annum V. C. 672. haec verba accipit, quasi Sulla tulerit, ut quotannis isti XX. quaestores, partim populi suffragio, partim consulum beneficio crearentur. nam Tacitus, inquit, profecto dixisset populi, non tribuentium facilitate, si solus populus quaesturam tunc dedisset. Idem ei apertius ostendere Cicero videtur in Interrogatione, quum ait Vatinius quaesturae candidatum, *inivitis omnibus, non populi, sed consulis beneficio extremum adhaesisse.* Ea enim verba docere, quo quaestore populi suffragiis creato, alterum mox renuntiatione consulis et turba candidatorum adici potuisse: atque alternatim usque ad extremum. Et id fortassis eo instituisse Sullam, ne

nimis diu extraherentur comitia in tanto quaestorum numero. Haec somnia sunt inanissima. *Beneficium consulis* Ciceroni nihil est aliud, quam consulis, qui comitiis praerant, studium et contentio in commendando Varinio, et vehemens pro eo supplicatio, quod rogandi genus cum semper sit gratiosum, rura sunt interdum, quibus nihil sit quod rogantibus non iure se concessurum populus putet. hi multis saepe indignis profuerunt et suffragia quamvis inivitis extorsierunt. Neque inepte Nic. Abramus, posse et fraudis suffragiorum punctis adhibita suspicionem motam credi. Nam Tacitum non solum intellegere populum, et solita sua subtilitate usum, quum *tribuentium* maluit, facile largimur: quippe et populum et senatum et principes comprehendens verbum ponere debuit. Ita *facilitate tribuentium* libera republica et iure comitiorum penes populum est studium tribuum; postea partim senatus, ad quem translata comitia sub Tiberio; partim Principum suos candidatos sine metu repulsae obducuntium. *Gronovius.*

17 *Velut venundaretur.*] Quod iam nemo, quamvis dignus, quaestor fieri vel auderet, vel posset, nisi qui valde dives, et perferendis munerum impensis esset.

1. *L. Vipstano.*] Sic edd. omnes. Ryckius cum Ruperto ep. 48. ad Reines. vult *Vipstano* e vestigiis Codd. Flor. et Agr. quorum ille *Vipstano*, hic *Vipstano* habet. *Vipstano* tuam

plendo senatu ageretur, primoresque Galliae, quae *Comata* appellatur, ² foedera et civitatem Romanam pridem assecuti, ius adipiscendorum in urbe honorum expeterent; multus, ea super re, variusque rumor. Et studiis diversis apud principes certabatur, asseverantium, *non adeo agram Italiam, ut senatum suppeditare urbi suae nequirit.* *suffecisse olim* ³ *indigenas*

Rk 2

con-

etiam Guelf. mox c. 25. *Vipsanus.* Infra quidem hoc nomen eodem argumento pluribus locis receptum. Quidni ergo et hic recipiamus?

[² *Foedera et civitatem.*] Duplex Gallia, Cisalpina, Transalpina. Cisalpini iterum duplices, Cispadani, Transpadani. Ex his quicis Padum, ius civitatis assecuti sunt post bellum Mariticum: qui trans Padum, ius Latii eodem tempore, ferente Pompeio Strabone, qui pater Magni. Ea lex, Pompeii dicta. Sed non contenti Latinitate Transpadani, turbas saepe moverunt: incitante etiam post Quaesturam C. Caesare. Nec enim de aliis Suetoniana illa capio: *Decedens ergo ante tempus colonias Latinas de petenda civitate agentes adit, et ad audendum aliquid concitasset, nisi consules conscriptas in Ciliciam legiones paullisper ob id ipsum retinuisent.* Donec ille Caesar Dictator primum, transtulit eos in civium ius, narrante Dione libro 41. *Τοῖς Γαλάταις τοῖς ἐν τῷ τῶν Ἀλλοίων ὑπὲρ τῶν Ἡριδανῶν ὄρει τὴν πολιτείαν, ἕτε καὶ ἕρξας αὐτῶν, ἀπέδωκε.* At de Transalpinis non liquide pureque aliquid scriptum reperio, nisi quod Strabo ostendit Cavaros, Salyesque civitate donatos, tempore tamen non expresso. *πάντας, ἕτε προσπαγορεύουσι.* (Cavatorum nomine, scilicet) *τὴς ταύτης βαρβάρους, ἐδὲ βαρβάρους ἕτε ἄντας, ἀλλὰ μακροκεφάλους τὸ πλεον εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων τύπον καὶ τῇ γλώττῃ καὶ τοῖς βίαις, τινὰς δὲ καὶ τῇ πολιτείῃ.* id est. *Omnes ita appellant, qui ibi inco-*

lunt, Barbaros: est nunc non Barbaros, quia plerique eorum ad Romanum habitum transferunt et lingua et moribus, quidam etiam in civitatem eorum recepti. Donatos tamen non dubium est ab Augusto: tuncne cum Italiam ad Alpes promovit? an potius in diuturna illa peregrinatione, cum ad res Galliae constituendas biennium continuum illic egit? Quod obiter suadere Dio videtur libro 54. qui Augustum in ea peregrinatione libertatem et ius civitatis aliis dedisse ait, aliis ademisse. Civitatem autem accipimus, sine iure suffragii, quod nunc a Claudio demum adsecuti. *Lipsius.* De loco Strabonis v. Spanh. de O. R. 11, 15. p. 92. qui per *πολιτείαν* male vult intelligi re p. formam.

[³ *Indigenas consanguineis.*] Sensus videatur. Olim Latinos (qui indigenae) suffecisse Romanis, sanguine et affinitate cum iis iunctis: cur non nunc tota Italia? Possit etiam, *indigenas consanguineos populos:* eodem sensu. *Lipsius.* Accipio interpretationem Pichenae *indigenas* sc. Italiae, Romanis *consanguineis* suis olim suffecisse: sed ei obstat *τὸ popolis Populum Romanum,* non *populos Romanos* novimus. Ergo aut inducenda vox ea, ut sit: *suffecisse olim indigenas consanguineis:* aut *populos* facendum, ut sit, *suffecisse olim indigenas consanguineis populos,* aut denique scribendum: *suffe isse olim indigenas consanguineo populo.* nempe Italicos populo Romano, qui Etruscos, Latinos, Sabinos, etc. *miscue-*

A. V. *consanguineis populis, nec poenitere veteris Reip. Quin*
 801. *adhuc memorari exempla, quae priscis moribus ad vir-*
 A.C. *tutem et gloriam Romana indoles prodiderit. An pa-*
 48. *rum, quod⁴ Veneti et Insabres curiam intruperint,*
⁵ nisi coetus alienigenarum, velut captivitas, inferatur?
quem ultra honorem residuis nobilium? ⁶ aut si quis
pauper e Latio senator foret? oppleturos omnia divites
illos, quorum avi proavique, hostilium nationum duces,
exercitus nostros⁷ ferro vique ceciderint; divum Iulium
apud Alesiam obsederint. Recentia haec. quid si me-
moria eorum⁸ inoriretur, ⁹ qui Capitolio et ara Roma-
na

miscuerit, et unum ex omnibus sanguinem ducat; ut ait Florus libro 3, 18. Et hoc praefero. Gronovius. Lipsius in prioribus edd. coniecerat cum consanguineis populis: sed hanc coniecturam post damnavit et sustulit in posterioribus edd. Iac. Gronovius indigenas consanguinei populi: quia in Cod. Flor. consanguines. miraratio.

4 Veneti et Insabres.] Qui populi Transpadani. Ex his colligas, Cavares, de quibus Strabo, pleno civium iure non fuisse. Eos enim potius hic nominasset. Lipsius.

5 Nisi coetus alienigenarum.] Quod sane haud diu post evenit. adeo ut Augustinus vere scripserit, Nimirum non multi Senatores in aliis terris, qui Romam ne facie quidem noriunt? lib. 5. De civit. cap. 16. Lipsius.

6 Aut si quis pauper.] Negandi vim habet. quasi dicat: an aliquis etiam pauper e Latio Senator fiet? non fiet. posset etiam, aut equis. Lipsius. Non male Acidalius coniecit: quem - nobilium, aut, si senator, fore i. e. quem honorem ultra fore nobilibus aut senatoribus pauperibus e Latio. Sed vulgatum etiam defendi potest, et intelligi dictum pro pauperibus senatoribus e Latio. Ed. pr. senatus.

7 Ferro vique ceciderint.] Ita in meis libris, et recte. Vulgo, Ferro ignique. Simile mendum scio

esse in Suetonii Claudio, cap. 21. Diu cunctatus, an omnes igni ferroque absumeret, tandem e sua secede profuit. Lege, vi ferroque. Lipsius. Sic Cod. Flor. Guelf. ed. pr. At Puteol. et sequentes ignique.

8 Inoriretur.] MSS. Flor. Agr. Guelf. ed. pr. moveretur. Puteol. et seqq. inoriretur. Ex illo l. Gronovius facit moveretur. Heins. renovaretur. Illud melius. Putem inoriretur ferri posse. Librarii ex inoreretur fecere moveretur, ut alibi multus ex inultus et similia. Oreretur pro oriretur saepe est in libris antiquis. vid. Burm. ad Sueton. Caes. c. 64. Aptius h. l. videtur verbum, quod significet veniret in mentem, quam quod, commemoraretur. adde not. seq.

9 Qui Capitolio et ara Romana.] Locus fractus corruptusque, uti oratiuncula haec tota. Nec ista Attius Navius pater augurum restituerit, sine libris: nedum ut Beatus nobis persuadeat germanam lectionem esse, qui Capitolio et ara Romana? manibus eorum parcere? Est enim, inquit, Apophysis: subaudiendumque, potiti sunt. qua figura medius fidius vellem ipse usus esset. Mei libri, memoria eorum memoretur qui Capitolio et ara Romana manibus eorumdem per se satis. Lipsius. Tentabam: Recentia haec: quid si memoria

na manibus eorundem prostratis. fruerebantur sane vocabulo civitatis: ¹⁰ sed insignia patrum, decora magistratuum, ne vulgarent. His atque talibus haud per-
motus princeps, et statim contra differuit, et, vocato senatu, ¹ ita exorsus est: *Maiores mei (quorum antiquissimus Clausus, origine Sabina, simul in civitatem Romanam, et in familias patriciorum adscitus est) hortantur, uti paribus consiliis Remp. capeffam, transferendo huic, quod usquam egregium fuerit. Neque enim ignoro, Iulios Alba, ² Coruncanios Camerio, Porcios Tusculo, et, ne vetera scrutemur, Etruria Lucaniaque, et*

24
A. V.
801.
A. C.
48.

Kk 3

omni

memoria eorum inoriretur, qui Capitolium et arcem Romanam, moenibus eorundem prostratis? Intelligo, obfederint, aedificiis urbis adfectis incendiisque. Ista, quae recensuerat, ferro vique caefas legiones, D. Iulium apud Alefiam obfeffum, recentia et memoriae nondum exoletae. At quanto graviore invidia premi posse Gallicum nomen, quanto minus dignos curia Romana. vifum iri, si mentio etiam fiat illorum, qui moenibus incensis ac prostratis circa montem Tarpeium et arcem per sex menses minaciffimi pependerit. Gronovius. Haec faltem commodum fenfium habent. Sed alias rationes afferemus, et lectoribus electionem relinquemus. MSS. Flor. Guelf. habent *per se factis*; ita editio pr. exhibet. Sed Iac. Gronovius fcripturam Codicis aliter legendam putat, atque ex ea coniiicit *peffem minati sunt*, pro *ars, arci*. Ceterum Puteolanus edidit *prostratis*, quod omnes fecuti funt praeter Ryckium, qui *per se factis* dedit. Nerius in Analect. l. 4. coniiiciebat *prostrati*. Heinſius in ep. ad Periz. in Collect. Burmann. T. IV. p. 783. sic locum totum reſingit: *quid ſi memoria eorum iteretur, quis pro Capitolio et arce Romana manubias Deorum depenſaſtis, vel repenſaſtis*. Perizonius reſpondens Heinlio p. 783. probat

manubias Deorum: et eſt ſane elegantiffima coniectura: et praeter ea coniiicit *penſaſtis*: ceterum veretur, ne hic lacuna ſit: quod valde probabile eſt.

¹⁰ Sed *inſignia patrum*.] Addidi ſed, e veſtigiiſ ed. pr. quae habet: *et inſignia*. et ortum eſt, cum finalis praecedentis verbi abſorbuiſſet literam *s*; quod ſatis conſtat huic particulae ſaepe accidiffe. Si quis tamen malit *at*, non valde repugnem. Locus ſimilis ſupra III, 5. ſane corpus - quoquo modo crematum: ſed tanto plura decora mortribui par fuiſſe. vide tamen inſr. ad c. 30.

¹ Ita exorsus eſt.] Quae oratio Principis, memoriae cauſa, Lugduni habita, celeberrima urbe Galliarum, et in aes incifa. Tabula manet illic etiam nunc; et dignum lectu exemplar eius, quod, ſcriptorum fide, propoſui in EXCURSV A. eo magis, quod multa in eo ad Taciti lucem. Lipsius. Mox ed. pr. Claudius. Puteol. Clausus cum ſeqq.

² Coruncanios Camerio.] Cicer. Planc. 8. Tuſculanus facit, ut iam monuit Ryckius, item pro Sull. 7. In quibus locis nihil movendum bene monet Perizon. An. Hiſt. p. 193. quod in rebus tam antiquis varios auctores ſequi potuerunt Cicero et Tacitus.

3 Poſtre-

A. V. *omni Italia, in senatum accitos.* ³ *Postremo ipsam ad*
 801. *Alpes promotam, ut non modo singuli viritum,* ⁴ *sed ter-*
 A. C. *rae gentesque in nomen nostrum coalescerent.* Tunc so-
 48. *lida dum quies, et adversus externa floruimus, cum*
Transpadani in civitatem recepti, cum, specie ⁵ *dedu-*
ctarum per orbem terrae legionum, additis provincia-
lium validissimis, fesso imperio subventum est. ⁶ *Num*
poenitet, Balbos ex Hispania, nec minus insignes viros e
Gallia Narbonensi transivisse? Manent posteri eorum,
nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud
exitio Lacedaemoniis et Atheniensibus fuit, quamquam
armi pollerent. nisi, quod victos pro alienigenis arce-
bant? At conditor noster Romulus tantum sapientia va-
luit, ut plerosque populos eodem die hostes, dein cives
babuerit. Aavenae in nos regnaverunt. ⁷ *Libertino-*
rum filii magistratus mandari, ⁸ *non, ut plerique fal-*
luntur, repens, sed priori populo factitatum est. At cum
 Seno-

³ *Postremo ipsam.]* Romanam ci-
 vitatem.

⁴ *Sed terrae gentesque.]* Codd.
 Flor. Agr. et ed. pr. absque copula,
sed terrae, gentes. Heinius con-
 iiciebat *integrae gentes.*

⁵ *Deductarum per orbem.]* In
 colonias nempe deductarum. Iis-
 que misti e provincialibus fere sem-
 per aliqui, eodem iure. *Lipsius.*

⁶ *Non poenitet.]* Sic edd. omnes
 quas vidi, praeter Gronovianas,
 in quibus est *non:* vereor ut con-
 sulto. Sic tamen est in MS. Guelf.
 qui et *non* exhibet vitiose pro *num*
 c. 29.

⁷ *Libertinorum filii.]* Hoc illud
 est quod Suetonius notat in Clau-
 dio: *Appium Caecum Censorem,*
proauctorem generis sui, libertino-
rum filios in Senatam allegisse do-
cuit: ignarus temporibus Appii, et
deinceps aliquamdiu libertinos dictos,
non ipsos, qui manumitterentur, sed
ingenuos ex his procreatos. Et no-
 tat vere. Nam libertorum filii ad-
 eo a curia remoti temporibus pri-
 scis, ut nec in militia sint admitti.
 et bello Italico libertini primum

militare coeperunt, ut notat Epito-
 me Liviana 73. *Lipsius.* Ed. pr.
mandaret.

⁸ *Non ut plerique falluntur, re-*
pens.] Non hercle antiquius, quam
 a Caesare. Primus ille libertorum
 filios allegit in Senatam, et magi-
 stratu ornavit. Dio 43. *καὶ πρῶ-*
τος μὲν ἐπὶ τὴν γερουσίαν, ἔ-
δην διακρίτων, μὴν' εἰ τις ἐπαύ-
της, μὴν' εἰ τις ἀπαυδίην καὶ ἐ-
βήρασαν. id est: *Multos in Sena-*
tum allegit, nihil diiudicans utrum
quis miles esset, utrumve filius liber-
ti. *Lipsius.* MS. Guelf. *fallimur.*

Non, ut plerique falluntur, re-
pens.] Sic Cod. Flor. et ed. pr.
 Ceterae usque ad Pichenam *recens.*
 quia etiam sic est in MS. VI, 7. nec
 credibile librariorum *recens* mutasse in
repens, cum contra saepe factum
 sit, *repens* etiam hic servari. vid.
 ad VI, 7. Mox iisdem auctoribus
 libris dedi *instruere* pro vulg. *stra-*
xere. Praecedens littera, ut saepe,
 absorpsit primam syllabam. Sic
 etiam Cod. Reg. apud Ryckium, et
 Vatic. ap. Liptium in margine.

Senonibus pugnavimus. scilicet Volsci et Aequi, numquam adversam nobis aciem instruxere! Capti a Gallis sumus. sed et Tuscis obsides dedimus, et Samnitium iugum subivimus. Attamen si cuncta bella resenseas, nullum breviore spatio, quam adversus Gallos, confectum. continua inde ac fida pax. iam moribus, artibus, affinitatibus nostris mixti, aurum et opes suas inferant potius, quam separati habeant, ¹⁰ Omnia, P. C. quae nunc vetustissima creduntur, nova fuere. plebei magistratus post patricios: Latini post plebeios: ceterarum Italiae gentium post Latinos. Inveterascet hoc quoque: et quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit. ¹ Orationem principis secuto patrum consulto, ²⁵ primi Aedui senatorum in urbe ius adepti sunt. datum id foederi antiquo, et quia ² soli Gallorum fraterni-

Kk 4

terni-

9 *Breviore spatio.*] Ita, si Galliam Comatam spectas, de qua hic agitur: nam decimo anno a Caesare perdomita est. Aliter in aliis, quod historiae dicent. *Lipsius.*

10 *Omnia P. C. quae nunc.*] Pulchram et acutam sententiam reperio a Synesio Cyrenensi Episcopo, haud disparibus sane verbis, expressam in epist. 57. πολλά τῶν δευτέρων ἡ χρίσις ἐξέσται, καὶ διωρθώσεται. ὅχ' ἀπαντα πρὸς παραδειγματὶ γίνεσται, καὶ τῶν γενουμένων ἰσχυροῦν ἀρχὴν ἔχει. ἡμεῖς ἀρχὴν δῶμεν τοῖς βελτίοις. Verbo: Multas rerum utilium tempus invenit, aut cortexit. Non omnia ad exempla sunt. et singula quae facta sunt initium semel habuerunt. Demus et nos principium meliori consuetudini. Simile, sed breviter, Tertullianus advers. Marc. I. cap. 9. Omnes res anterior posteriori normam praemissivis. *Lipsius.*

1 *Orationem principis.*] Sunt qui putant Galliae Comatae universae civitatem optimo iure hoc SCto datam, eoque alludi a Seneca de Benef. VI, 19. idque ipsi Lipsio ad Senec. l. c. videri. Id falsum esse verba Taciti sequentia arguunt, e

quibus patet, ad solos primores Aeduorum beneficium pertinuisse. Non vero exemplo tritum ibi Seneca, sed ficto, ut Philosophi solent. Itaque etiam Hispanias adiungit, quibus Senecae temporibus ius civitatis datum non constat. v. plura contra differentem Spanhem. in Orb. Rom. II, 15. init.

2 *Soli Gallorum fraternitatis nomen.*] In Panegyrico Flavientium nomine apud Constantinum dicto: Quacnam igitur gens toto orbe terrarum in amore Romani nominis Aeduis se postules anteponi? qui primi omnium inser illas immanes et barbaras Galliae gentes plurimus Senatusconsultis fratres populi Rom. appellati sunt; et cum a ceteris Rhodano ad Rhenum usque populis ne pax quidem possit nisi suspecta sperari, soli consanguinitatis nomine gloriantur. Et postea: Imputare se origine fabulosa in Sicilia Admeritini, in Asia Ilienfes: soli Aedui non metu territi, non adulatione compulsi, sed ingenua et simplici caritate fratres populi Rom. crediti sunt. Bene ait, crediti. Neque enim aliuunde, ut credo, fratres, quam ex sermone communi Gallo-

lorum

A. V.
801.
A. C.
48.

A. V. 801. A. C. 48. ternitatis nomen cum populo Romano usurpant. Iisdem diebus in numerum patriciorum ascivit Caesar vetustissimum quemque e senatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis iam reliquis familiarum, quas Romulus *maiorum*, et L. Brutus *minorum gentium* appellaverant; exhaustis etiam, quas dictator Caesar lege Cassia, et princeps Augustus lege Saenia sublegere.

Idorum Germanorumque, quo fideles focii, fratres amicique dicuntur. non quia ab Iliaco sanguine, ut fugerunt quidam. Sed quod Tacitus dicit solos Aeduos id nomen usurpasse: repugnat Lucanus, qui tribuit etiam Arvernus:

*Et docilis vector monstrasi Belgae
coovini.*

*Arvernique ausi Latio se fingere
fratres*

Sanguine ab Iliaco populi.

Et lapis antiquus, qui Batavis. GENS. BATAVORVM. AMICI. ET. FRATRES. ROM. IMP. quae inscriptio eruta armamentario Britannico, ad ostium veteris Rheni. Tamen Diodorus etiam pro Tacito, libro 5. ἡ Γαλατία κατοικείται μὲν ὑπὸ πολλῶν ἰθὺν διαφόρων τοῦτο μυρίασι. ἦν ἴσιν ἐν πρῶς ῥωμαίους ἔχον συγγένειαν παλαιῶν καὶ φίλων, τὴν μέρη τῶν καὶ ἡμῶς χερῶν διαμύνασαν. Lipsius. Adde Cicer. ep. ad Div. VII, 10. et ibi Manut.

3 *Vetustissimum quemque e senatu.* Aliud Patricii, aliud Senatores. Senatores multi e plebe, ut septuennibus pueris notum. Claudius igitur, ne extinguatur, et intermori patriciorum familias patere, antiquissimum quemque e plebeis Senatoribus retulit in patres. Dico antiquissimum; sive aetatis ratione, seu potius temporis, quo in Senatu fuit. Haec clara Taciti mens. At vir iuris et antiquitatis consultus, (Vertranius) quasi in Cimmerios delatus esset, ita hic caecutit. Vertit se in omnes formas, et tandem definit scribendum esse: *vetustissimum quemque e sena-*

tu. Sapis lector, et non rides? Lipsius.

4 *Romulus maiorum.*] Tacitus sensisse videretur, omnes patricos, qui a regibus lecti (plures enim reges post Romulum legerunt) Maiores fuisse: qui a Bruto, Minore. Livius tamen et alii, contra, cuius rei confusam veritatem vide apud Onufrium in Fastis, quem non exscribo. Sed Tacito, ut opinor, auctores sui. Lud. Vives tamen, patrum aevo doctrina celebri, verbis aliquot insertis hic legebat: *Romulus maiorum gentium, L. Tarquinus minorum, Brutus conscriptorum appellaverant.* cuius epistolam ea super re publicavit amicus meus dum vixit G. Canterus in Notis suis. At mihi nondum animus adsentienti: nec tibi quidem, si cum iudicio excusseris, quae Onufrius per satyram et consule, ut solet, collegit. Lipsius.

5 *Lege Cassia.*] De lege hac nominatim nusquam traditur. Rem tradit Sueton. Caes. 41. *Patricios allegit:* sed id fecit potestate, quam lex Cassia dederat.

6 *Augustus lege Saenia.*] Ille idem Vives scribit, *Servia.* Ius et mos Belgae, dissentienti ab Ibero. *Saenia* enim vera lectio. Colligo ex Dione 52. extr. qui hunc patriciorum dilectum confert in annum urbis DCCXXV. τί τε τῶν ἀπατριῶν γένος, inquit, συνελθόντες, τῆς βαλῆς οἱ δῆλον ἐπιτερομένης τοῦ ποιήσαι. id est; *Patriciorum numerum implevit; Senatu scilicet id ei iubente.* Ex quo vides SC. ali-quod fuisse eius rei, sive legem. Legibus

legere. Laetaque haec in R. P. munia, ⁷ multo gaudio Censoris inibantur. Famosos probris quoniam modo senatu depelleret, anxius, ⁸ mitem et recens repertam, quam ⁹ ex severitate prisca, rationem adhibuit; monendo, *secum quisque de se consultaret, peteretque* ¹⁰ *ius exuendi ordinis. facilem eius rei veniam. et motos senatu, et excusatos simul propositurum: ut* ¹¹ *iudicium censorum, ac pudor sponte cedentium permixti, ignominiam mollirent.* Ob ea Vipstanus consul retulit, ¹² *patrem senatus appellandum esse Claudium. quippe promiscuum patris patriae cognomentum: nova in Remp. merita, non usitatis vocabulis honoranda.* Sed ipse cohibuit consulem, ut nimium assentantem, condiditque lustrum, quo censa sunt civium ¹³ LXIX

K k 5

cente-

Legibus nomina a consulibus: et consul susceptus prioris anni, L. SAENIVS in monumentis. Vertranum ergo, qui *Sentiam* reposuit, non audiemus, *Lipsius*. Non *SCrum*, *frons legem*, sed *SCrum* et legem. Monum. Ancyr. Pilae prioris tab. 2. init. *Patriciorum numerum auxi Consul quintum iussu populi et Senatus*. Nam legem non tribunitiam semper praecedit *SCrum*; scriptoresque modo legem solam, modo *SCrum*, modo utrumque memorant, positoque uno, semper alterum intelligendum, neque ullo modo dissensus inter scriptores fingendus, aut ipsi reprehendendi hoc nomine. Vertranii coniecturam sequitur Hotomannus de Leg. Rom.

⁷ *Multo gaudio Censoris inibantur.*] Sic MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Puteol. Rhen. Ald. aliaeque. Cod. Farn. edd. Ber. Alciat. *Caesaris*. male. vid. c. 13.

⁸ *Mitem et recens repertam.*] *Repertam* ab Augusto. Habes in Dionis libro 52. in extremo. *Lipsius*. Adde Sueton. Aug. 35.

⁹ *Ex severitate prisca.*] Alucior, aut scribendum voce addita: *Haec ex severitate*. Sententiam eam esse, id mihi certum. Haec ita scripseram: sed ecce Pichena ex Florentino codice vere emendat:

repertam quam ex: Sententia Mla mea, id est (Corneliana phrasi) potius quam. Lipsius. Plane sic ed. pr. Sed Puteolanus *quandam* induxit.

¹⁰ *Ius exuendi ordinis.*] Solos Ciliciae abite nebulones. Enimvero Latinitas scribi vult, *ordine*, aut potius, *exuendi ordinis*. Ita lib. 3. *Piso exuta dignitate in decem annos relegatur, Lipsius*. *Exuendi* recepit Ryckius, quem securus sum. Noster Hist. II, 86. *senatorum ordinem exuerat*.

¹¹ *Ut iudicium censorum.*] Facturus legebat: *Ut iudicium censorium*, etc. Sic supra c. 13. *munia censoria*. sed quia collegam habuit L. Vitellium, Suet. Vit. 3. infra XII, 4. vulgatura sine libris tentari, non est necessarium,

¹² *Patrem senatus.*] Quod imitati, sibi sumpserunt Balbinus et Puppienus Augusti. In Nummis: IMP. CAES. PVIPIEN. MAXIMVS AVG. Tum parte versa: PATRES SENATVS. *Lipsius*.

¹³ LXIX. *centena, et LXIII. millia.*] Convenit cum Cassiodori ratione sexaginta novem centena millia exprimentis. cum libris haud plane convenit, e quibus Vatic. ille fidus exprimere videtur *quinquaginta octo centena et octoginta quatuor millia et LXXII*. Nec mirum

remur

A.V. centena, et XLIV. millia. Isque illi finis incitiae erga domum suam fuit. haud multo post, flagitia uxoris noscere ac punire adactus, ut deinde ardesceret in nuptias incestas. Iam Messallina, facilitate adulterorum in fastidium versa, ad incognitas libidines profuebat; cum *abrumpi dissimulationem* etiam Silius, ¹ sive fatali vecordia, an imminentium periculorum remedium ipsa pericula ratus, urgebat. *Quippe non eo ventum, ² ut senectam principis opperirentur. infontibus innoxia consilia; flagitiis manifestis, subsidium ab audacia petendum: adesse conscios, paria metuentes. Se caelibem, orbem, nuptiis, et adoptando Britannico paratum. mansuram eandem Messallinae potentiam, addita securitate si praevenirent Claudium, ut insidiis incautum, ita irae properum.* Segniter hae voces acceptae, non amore in maritum; sed ³ ne Silius summa adeptus, sperneret adulteram, scelusque, inter anticipitia probatum, veris mox pretiis aestimaret. nomen tamen matrimonii concupivit, ⁴ ob magnitudinem

remur de granditate numeri: cum iam tunc sub Augusto (nondum tot populis in civitate acceptis) centia reperiam *quadragies centena millia*. Lapidis inscriptio quam obtrudunt, TEMPORIBVS GLAVDII TIBERII FACTA HOMINVM ARMIGERVM OSTENSIONE IN ROMA SEPTIES DECIES CENTENA MILLIA LXXXVII. parum vera aut fida mihi est. et tamen cum de his saltem qui arma ferrent agat, nihil nobis obstat. *Lipsius*. Ed. pr. LVIII. LXX. XIII. LXXII. et sic Cod. Flor. sed Cod. Agr. pro LVIII habet LVIII. MS. Guelf. LVIII, LXXII. Ed. Pur. LXVIII *centena et CXLIII milia* et sic quoque Ber. Alc. Rhen. Ald. Atque hinc efficta est ea, quae nunc obtinet, lectio.

¹ *Sive fasali vecordia, etc.* Acidalius vel deleri *sive*, vel ipse legi vult. *Ipsè non patitur vè etiam. Sive* sequente an est etiam XIV, 59. alias sane *sive* omittere noster solet.

² *Vt senectam principis opperirentur.* Cod. Flor. *senecta pr. opperiretur*, quod recepit Pichena. Ed. pr. *senecta pr. operirentur*. Sed Puteolanus *senectam* edidit, quod et Spirensis edere voluisse videtur: idque ceteri secuti sunt, atque haud dubie verum est. Res enim pertinet non modo ad Silium, sed etiam ad Messallinam. Saltem legendum *senectam opperiretur*. Mox frustra Acidalius, Heinlius et Ryckius malunt *flagitii manifestis*: nam et vulgatum sensum bonum habet, nec Tacitus in oppositionibus sibi similis esse solet, ut iam saepe vidimus.

³ *Ne Silius summa adeptus.* Sic edd. omnes ante Rhen: qui e MS. Bud. dedit *summam* intr. rerum: idque Aldus secutus est, ceterique usque ad Lipsium, qui *summa* edidit. *Summam* etiam MS. Guelf.

⁴ *Ob magnitudinem infamiae.* Elegantissima gnome. cuius acumen non cepit Ferretus. Explicat unus Seneca

nem infamiae, cuius apud prodigos novissima volu-
 ptas est. Nec ultra expectato, quam dum sacrificii
 gratia Claudius Ostiam proficisceretur, cuncta nuptia-
 rum solennia celebrat. Haud sum ignarus, fabulosum
 visum iri, tantum ullis mortalium securitatis fuisse, in
 civitate omnium gnara, et nihil reticente, nedum
 consulem designatum, cum uxore principis, praedi-
 cta

Seneca epist. CXXIII. *Nolunt solita peccare, quibus peccandi praemium infamia est.* ubi tamen male, et praeter reliquum iudicium, Pincianus, in fama est, legi voluit. Ita autem est. hominibus perditis et ad flagitia proiectis, ipsa infamia voluptas est. Audi Valerium Maximum, de Polemone, lib. 6. cap. De mutatione morum: *Perditae luxuriae Athenis adolescens Polemo, neque illecebris tantum sed ipsa infamia gaudens.* Vbi addo voculam e libro veteri, neque illecebris eius tantum: sententia omnino volente. Lipsius. Prodigos infamiae. Qui famam prodigunt atque contemnunt, randem eo amentiae veniunt, ut ipsa infamia delectentur, appetantque ea, unde vel maxima infamia veniat.

[*Sacrificii gratia Ostiam.*] Immo rei frumentariae gratia, ait Dio: pellicum causa, Victor. Sed sacrificium credo a Claudio institutum rei frumentariae causa, in Castorum aede. Id enim numen ibi cultum, ventorum marisque causa. Ita lego apud Ammianum lib. 19. in summa inopia frumenti, Tertullam qui Praef. annonae, apud Ostiam in aede Castorum sacrificasse, tranquillitatemque mare molliuisse. Id sacrum perpetuum fuit, et suspicor a Claudio institutum, qui portum illum celebrem et farum Ostiae exstruxit. Celebrabatur solenni quadam laetitia, mense Maio: ideoque post saecula Maiuma dictum. Suidas: *Μαίυμα. πανήγυρις ἔγινετο ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸν Μάιον μῆνα. τὸν παρά-*

λιον παραλαμβάνοντες πάλιν τὸν ἀγομένην Ὀσίαν, οἱ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως νελεύοντες, ἕδοναδὲν ἐναίχοντο ἐν τοῖς θαλαττοῖς ὕδασι, ἑλλήλας ἐμβάλλοντες. Iulianus Casar in Antiochico: *ὁμῶν δὲ ἕκαστος ἴδω μὲν εἰς τὰ δόξανα καὶ τὰς ἰσχυὰς τὸ Μαίωμα χεῖματα ἀπολείποντες, ὅπῃ δ' ἑμῶν ἀδῶν καὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως ἴδαε εἶδη.* Nec aliud intellexit Aethicus in Cosmographia: *Tiberis insulam facit inter portam urbis et Ostiam civitatem, ubi populus Rom. cum urbis Praefecto vel Consule, Castorum celebrandorum causa egreditur, solennitate inconvulsa.* Vbi vides Castorum sollenne, et Maiumam, idem esse. Hanc originem Maiumae nec infcitam, nec alienam a vero puro. Lipsius.

[*Nedum consulem designatum.*] Non beneficium principis exprobrat hic titulus Sillio, sed personae eius eminentiam respicit, in qua nihil esse poterat obscurum: adeoque magis mirum et minus credibile sit huius loci hominem ad tantum vecordiae fuisse progressurum. Caeterum quod oratio scabra et rudis Vertranio videtur, id facile vitaveris, si memineris Taciti verba sic esse accipienda, ut ante *vā nedum conf. def.* intelligamus *vā et quemquam*: quasi esset: *tantum ullis mortalium securitatis inesse*; et in civitate omnium gnara et nihil reticente quemquam, *nedum consulem designatum, cum uxore principis, etc. convenisse.* His duabus voculis, quas studio brevitas auctor noster fecit lucris, per intel-

A. V. cta die, adhibitis, ² qui obfignarent, velut ³ fufcipien-
 801. dorum liberorum cauffa, conveniffe: atque illam au-
 A. C. diliffe aufpicum verba, ⁴ fubiffe, fufcificaffe apud deos:
 48. ⁵ difcubitum inter convivas: ofcula, complexus: no-
 ctem

intellectum appofitis, nihil hac parte reftat difficultatis. Gronovius.

² *Qui obfignarent.*] Int. tabulas dotis, five, ut mox vocat, nuptiales tabulas. v. Sueton. Claud. c. 26. qui Claudium inter fignatores fuiſſe tradit. De tabulis nuptialibus v. Lipſium ad c. 31.

³ *Fufcipiendorum liberorum cauffa.*] Ea formula in nuptiis legitimis follennis, ad coniugii verum finem. *Nec enim ob aliud*, ait Auguſtinus, *femina nubit, quam, ut mater fiat*. unde et matrimonium omnis cauffa dietum. Ideo Graeci definiunt, γάμον, εὐνοδὸν ἀνδρός καὶ γυναικὸς κατὰ νόμον, ἐπὶ γυναικὸν τέκνον οὐραρῆ. Et apud Athenienſes (ait Hidorus Peñſiota lib. 3. epift. CCXLIII.) ἡ συνάφεια ἢ κατὰ νόμον ἐπὶ ἀφῆρα παίδων ἐλάττω γένεσθαι: *Legitima coniunctio, ad feminandos liberos dicebatur fieri.* Menander. etiam pulchre, apud Clementem:

Παίδων οὐραρῆ τῶν γυναικῶν ἰδίωμ
 οὐδ

Ἐ τὴν ἑμὰυτὸ θυγατέρα.

Et Auguſtus ſenile quoddam coniugium iniuſtum pronunciauit, *quoniam non quaerendorum liberum cauffa inituſtum*, ait Valerius lib. 7. cap. 7. In ipſis autem tabulis ea verba folita exprimit. Auguſtin. lib. 14. De civitat. *Quid concubitus coniugalis, qui ſecundum matrimonialium praefcripta tabularum, procreandorum fit cauffa liberorum?* Adde et Sueton. Iul. cap. 51. Lipſius.

⁴ *Subiſſe, fufcificaffe.*] Verbum *ſubiſſe*, corruptum iudico. Fortean, *nupſiſſe*, id eſt, follenni luteo flammeo, qui mos novis nuptis, faciem velaffe. Scripſi et

ſenſi ita olim. at nunc delibero etiam arque etiam, et ambigo, an ſubeundi verbum non hic germanum et inter legitima nuptiarum. Quinctilianus ſuſpicionem facit in ſermone Declamationis CCXLVII. *Dicit pars diverſa. non fuiſti uxor. non ſubiſti. cum illo. Legerim, non ſubiſti.* Et ſubitionem hanc intellegam, five cum deducta ſubiret mariti domum: five de iugo. modo is ritus tamen ſatis certus. Lipſius. *Subiſſe verba videtur dici*, cui alius *verba praecivis*. v. Obſ. II, 4. Gronovius. Quae ſatis probabiliter diſputantur ibi. Et priori Lipſii coniecturas fayet primo locus e Declamatione, ubi hodie e MSS. legitur *nupſiſti*. v. ibi Schultingius: deinde, quod verbo nubendi in ea re etiam utitur Suetonius, nec credibile ſatis, Tacitum ſolemniffimum ritum, cum ceteros memoraret, omiſiſſe. Ceterum poſt deos colon poſui, ut eſt in edd. primis, et mox bis.

⁵ *Difcubitum inter convivas.*] Et quidem forma nuptiali: quae volebat; ut nova nupta in gremio mariti iaceret. Morem eum exprimit Iuvenalis:

— ingens

Coena, ſed et gremio iacuit nova
 nupta mariti.

quasi ecce id inter follennis nuptiarum. Appuleius de nuptiis Pſyches: *Accumbebat ſummum thorum maritus, Pſychem gremio ſuo complexus.* Ideo recte in Catullo,

Adſpice intus ut accubans

Vir tuus Tyrio in thoro

Totus immineat ſibi.

Nec recte magnus ille cenſor, quem unum aemulor mirorque, *Adſpice intus*, emendavit. Imuſtae in illo geniali ſuo epulo maritus? imo

Sum.

ctem denique actam licentia coniugali. Sed nihil compositum miraculi caussa, verum autlita scriptaque senioribus tradam. Igitur domus principis inhorrerat: maximeque, quos penes potentia, et, si res verterent, formido, non iam secretis colloquiis, sed aperte fremere, ²⁸ *Dum histrio cubiculum principis ex-* ^{A.V.}
^{180.}
^{A.C.}
^{48.}
sulta-

Summus, vel Appuleio teste. Finis accubare, ut intus canere. Interior autem maritus, respectu sponse ad quam hic sermo. Si quid tamen mutandum, legerim, *puer*: qui mos Romanis in omni convivio solenni: *Lipsius*.

6 *Tradam.*] Magis pro mente, *trado*. iam enim illa incredenda scripsit, *Lipsius*. Ferri potest, si pro coniunctivo praesentis accipiatur. Si quid mutandum, malim: *tradiderim*, e quo, per compendium scripto, *tradam* fieri potuit. Liv. I, 46. *pleribus tamen auctoribus filium ediderim*. et sic centies idem et alii. Nam cur *trado* in *tradem* mutarint librarii, vix intelligi potest.

1 *Dum industria cubiculum.*] Regem olim feci, qui emendasset hunc locum. itaque concursum a multis ad coronam, et non unus mihi indicavit scribendum: *Dum histrio cubiculo Principis occultatur, dedecus*. verissime, intelligit enim Mnesterem illum Pantomimum, qui diu in deliciis Messallinae. Libri scripti non longe abeunt ab hac lectione, *Dum in fruo cubiculum Principis exultavero, dedecus*. Possis extrema item scribere, *cubiculo Principis exultat, cere dedecus*. *Lipsius*. Simplificissimum: *dum histrio cubiculum principis exultaverit, dedecus quidem illatum, sed exscidium procul abfuisse*. Illud Salmasii eruditum, *exultare esse exscidium*. Quod melius intelliges, ubi consideraveris, quae vir insignis Hen. Savilius notavit ad Chrystostomum in Psalms, eo verbo usus veteres,

Andocidem, etc. et recentiores Lucianum, Plutarchum, Chrystostomum, *προκαταίχνησαν, ὑβρίζουν* metaphora sumpta ἀπὸ τῶν ἰαπομαυόντων τὰ μυτήρια. ut idem sit τῷ χρυσοθήμονι ἐξορχήσασθαι τὴν πολιτείαν τὴν πατρίαν, quod Macab. I. *βεβηλώσαι τὰ σέβητα καὶ ἰορτὰς καὶ μίαναι ἄγλασμα*. Quamquam ipsum illud ἐξορχήσασθαι τὰ μυτήρια etiam translatum putem: et omnia ista dici ex eo, quod saltabatur in scena, ita ut ἐξορχήσασθαι sit κωμῶδει. Proprie *exsultantur* si κωμῶδοι: et τὰ κωμῶδοινα. quemadmodum *saltatur fabula, Cyclops, Niobe*; quemadmodum *contium desaltatur*. Quae ab histriionibus et mimis in pulpito repraesentantur; publicantur utique atque invulgantur; inde ἐξορχήσασθαι τὰ μυτήρια dicuntur ὡς ἐξαγορεύοντες. Sed et derisui sunt ac ludibrio: inde ἐξορχήσασθαι τινὰ est ὑβρίζειν, προσηλακίζειν. Hinc etiam Tacitus sumit ut diceret *exsultari* ab histriione *cubiculum principis*, id est, infamari, inhonestari, contaminari, conspurcari: quorum verborum aliquo aut simili usus fuisset, si de quovis alio homine quam scenico loqueretur. Artificium hominis et genus vitae impetrarunt, ut hoc verbum mallet, qui ubique decora personis animadverterit et tribuit. Nec Lucilius aliter multo videtur dixisse apud Nonium: *debelles me atque deuras, exsikes, sollicites*. Dum histrio cubiculum principis polluit et in eo quasi in scena exsultat, *dedecus quidem illatum*. Intelligo domui. Itaque placet *exscidium,*

A. V. *sultaverit, dedecus quidem illatum; ² sed excidium pro-*
 801. *cul abfuisse: nunc iuvenem nobilem, ³ dignitate formae,*
 A. C. *vi mentis, ac propinquo consulatu, maiorem ad spem*
 48. *accingi. nec enim occultum, quid post tale matrimo-*
nium superesset. Subibat sine dubio metus reputantes,
hebetem Claudium, et uxori devinctum, multasque mor-
tes

non *diffidium*, non *disidium*. Et hoc ipsum *excidium* grandius quam *exitium*. Horatius: *concidit Augusti Argivi domus ob lucrum Demersa excidio*. Gronovius. Haec erudite disputari non negem; sed tamen nondum moverunt, ut me coniecturae meae, quae, cum primum locum hunc consideravi, venit in mentem, et quam postea Franc. Medicis iam tributum reperi apud Pichenam, me poenituerit: *dum bistrio cubiculum principis persultaverit*: nam hoc quoque verbum est contumeliae indicandae usitatum, et ab artificio hominis non alienum. vid. supra c. 9. quamquam ad contumeliam respici non est necessarium, ut mox videbimus. Simile illud Catull. ep. 30. *Et ille nunc superbus - perambulabit omnium cubilia*. et ep. 6. *lecti argutatio inambulatioque*. Vbi *argutatio* non de crepitu lecti, cum Statio intelligenda, sed eodem ferre sensu, quo *inambulatio*. *Argutatio pedum* v. c. est saltantium, ut *fullones* etiam dicti in fragm. veteris scriptoris ap. Nonium *pedibus argutari*, quod haud dubie a saltatoribus ductum. Sic *argutiae digitorum*, de molliori et nimis artificiosa gestulatione digitorum apud Cicero. in Orat. c. 18. et *arguta manus* de Orat. III, 59. Gell. I, 5. *manus inter agendum argutae admodum et gestuosae*. In Salmasii et Gronovii ratione non modo est aliquid ad sensum contorti, sed etiam *ταυρολογία*. Nam si *exsultare cubiculum principis* est infamare, polluere; quomodo sequitur demum *dedecus illatum*? Nonne hoc

ipso patet, in verbo praecedente dedecoris rationem habendam non esse? Itaque non indignor Pichena, qui *persultaverit* recepit. Sed age varietatem lectionis indicabimus. Cod. Flor. *bistrio* et *exsultavero* Reg. *instruo*, *exsultavero*. Agr. *inservis* c. p. *adulterio*. Ed. pr. *instruo* c. p. *exsultavero*. MS. Guelf. ed. Puteol. *industria* c. p. *occulit adulteros*: quod omnes fecuri sunt ad Pichenam usque, qui dedit, ut supra dictum est. I. Fr. Gron. *bistrio* - *exsultaverit*, quod Ryckius servavit. Coniecturis aliis onerare librum nil attinet. Vulgatum quomodo explicet Gesnerus V. C. v. in Thesaur. L. L. in *exsultare*. Aliter quoque Gronovium olim intellexisse hunc locum, patet e nota ad Liv. XXIX. 6.

² *Sed excidium.*] In Florentino est, *fid* et *scidium*: e quo Pichena, *diffidium*. Sed profecto plus quam diuidium hic timebatur, et *existium*, atque extrema. Lipsius.

³ *Dignitate formae, inventa.*] Ita lego, non *forma*. Dignitas formae propriae de virtis, uti notat verus litterator Agraeus, illud, *inventum*, suspectum facit Vatic. qui refert, *Vimentis*. Ex quo Palmerius diductum legebat, *vi mentis*. Lipsius. *Vi mentis* est in Cod. Fior. Ed. pr. *iuventis* corrupte pro *vi mentis*: ut mox *devinctum* pro *devinctum* ibidem expressum est: unde natum videretur *iuventis*, ut Puteol. et ceteri, donec Pichena *vi mentis* edidit, quod tamen et MSS. habent. *Forma* MS. Guelf. omnes vet. edd. ad Liphium usque.

tes iussu Messallinae patratas. Rursus ipsa facilitas imperatoris fiduciam dabat, si atrocitate criminis praevaluissent, posse opprimi damnatam antequam ream. ^{801.} ^{A. C.} ^{48.} ²⁹ Sed in eo discrimen verti, si defensio audiretur, utque clausae aures etiam confitenti forent. Ac primo Callistus, iam mihi circa necem Caesaris narratus, et Appianae caedis molitor Narcissus, flagrantissimaque, eo in tempore, gratia Pallas agitavere, num Messallinam secretis minis depellerent amore Siliti, cuncta alia dissimulantes. deinde metu, ne ad perniciem ultro traherentur, desistunt: Pallas, per ignaviam, Callistus, prioris quoque regiae peritus, et potentiam

4 Sed in eo etc.] In eo abest ab ed. pr. Ceterae omnes habent. Mox pro utque puto legendum neque: alias dura ellipsis statuenda. Sensus enim est: hoc modo timendum et cavendum esse, ne Messallinae defensio audiretur a Claudio, neve, etiam si non defunderet crimen, sed constiteret, tamen deprecanti et culpae veniam oranti, facilem se praeberet et exorabilem. Si usque est a Tacito, intelligendum timendumque us c. a. etc. vel efficiendumque us.

1 Circa necem Caesaris narratus.] C. Caesaris Caligulae: cuius necis conscius particepsque fuit hic libertus, narrante Iosepho libro 19. cap. 1. Scilicet autem, Tacitum hoc narraffe in libris qui de Caligula. Lipsius. Circa necem MS. Flor. Edd. omnes ad Pichenam circa mortem. Mox C. Caesaris legendum, quia Caesar simpliciter dici solet Dictator, cum aliis viris doctis credo.

2 Appianae caedis molitor.] Vide Sueton. cap. 37. in cuius verbis, Nec multo post ex composito irrumperet Appianus nunciatus, qui pridie ad id temporis ut adesset, praeceptum erat: quasi plane repraesentaretur somnii fides, accersi statim, ac mori iussus est, menda est. Quo enim accersi iubetur, qui iam aderat?

Non fugit Torrentium, qui ex libris legit, arcessi, pro accusari, ut interpretatur. Mihi, arceri, verum videatur: ut exclusum eum a Claudio intellegamus, nec admissum. Transcripserim etiam, arceri, ac statim mori. Historiam pete a Dipne. Lipsius.

3 Eo in tempore.] Ita Flor. Guelf. ed. pr. Vulgo, eo tempore, inde ab ed. Puteol. restituit Pichena.

4 Num Messallinam secretis.] Obscura examinanti, nec scio an factis nexa. Sententia videtur. deliberasse libertos bifariam: primo, an ad Claudium deferrent, quae pars praeivit: hic iam, an ipsam Messallinam secreto de Silitio moneant, alia adulteria dissimulantes. Desistere ab utroque alii: Narcissus persistit, sed in sententia prioris, id est de Claudio admonendo. Lipsius. MS. Guelf. non. malo. v. ad c. 24. Mox ed. pr. ultra male pro ultro. Sed haec verba crebro etiam in MSS. confusa sunt. Sensus: ne non modo nihil proficerent, sed insuper etiam perirent.

5 Prioris quoque regiae.] Sub Caio, apud quem in gratia potentiaque fuit. Dio, ubi de Domitio Afro, libro 59. Ex eleganter Seneca, epistola quadam: Stare ante limen Callisti dominum suam vidi,

A.V. tiam cautis, quam acribus, consiliis tutius haberi.
 301. Perstitit Narcissus, ⁶ et, solum id immutans, ne quo
 A.C. sermone praesciam criminis et accusatoris faceret, ipse
 48. ad occasiones intentus, longa apud Ostiam Caesaris
 mora, duas pellices, ⁷ quarum is corporibus maxime
 insueverat, largitione ac promissis, et, uxore deiecta,
 plus potentiae ostentando, perpulit, delationem sub-
 30. ire. Exin Calpurnia (id pellici nomen) ubi datum
 secretum, Caesaris genibus provoluta, *nupsisse Messal-*
linam Silio, exclamat: simul Cleopatram, quae idem
 opperiens adstabat, *an comperisset?* interrogat: atque
 illa annuente, *cieri Narcissum*, postulat. Is, *veniam*
in praeteritum petens, quod ei ¹ *cis Vectium*, *cis Plau-*
tium

vidi, et eum, qui illi impegerat titulum, qui inser redicula mancipia produxerat, aliis intransibus excludi. Sed fuit non minus magnus apud Claudium. estque ille ipse, cui Scribonius Largus medicus eius aevi opus suum inscribit, et appellat C. Iulium Callistum. *Lipsius. Acribus* MS. Guelf. edd. pr. Puteol. Beroald. Alc. *Acrioribus* Rhen. Ald. etc. *Acribus* restitui, ut volebat etiam I. Gronovius. *Acrioribus* est e coniectura, ducta a consuetudine Taciti. Mox Guelf. *per-sistit*. similem confusionem supra notavimus.

6 *Et solum id immutans.*] MSS. Flor. Reg. *ut*, quod habet etiam ed. pr. Puteol. edidit *et*. quem secuti sunt Beroaldus, Alciatus, Freinsh. Gron. Rhenanus delevit *et*, secutus Aldo, Pichena, Lipsio, Ryckio, nec est in Cod. Agr. Mihi *et* verum viderur, tum propter libros, in quibus est et MS. Guelf. tum propter consecutionem. Si *et* deleatur, debet esse punctum ante *ipse*, ut est in vet. edd. neque solum in iis, qui *et* non habent, et ed. Beroaldi, ut ait I. Gronovius, sed etiam ceteris, ed. pr. Puteol. Sed quis non sentit, frigere iam *et ipse*, quod sic non ponitur, nisi in oppositione aut

distributione: quamquam ne sic quidem satis recte positum est, nisi ante legas vel *faceret*, vel, *ne praescia - fieret*. Iac. Gronovius vult *at*: quod mihi non placet.

7 *Quarum is corpori.*] *Vatic. corporibus. Lipsius.* Sic et ed. pr. Recepi. aliae omnes corpori.

1 *Cis Vectium, cis Plautium.*] Emendavi praeunte Vaticano, qui habebat, *Cis Vecticis Plautio*. Et vere. Duo enim famosi in hac Messallina et quasi primorum ordinum adulteri, Vectius Valens et Plautius Lateranus: quos tamen dissimulasse, et situisse se dicit. Sed an magis pro hac sententia, *his Vectium, bis Plautium?* An: *Circus Vectium?* Non accusatos quidem illos, aut certe iterum excusatos, sequentia etiam dicunt. Ceterum famosi, ut dixi, hi adulteri. De Vectio, mox noster, et Plinius de Medicis: *Exortus mox est Vectius Valens adulterio Messallinae Claudiae Caesaris nobilitatus.* Item Scribonius Largus: *Hoc medicamentum Apulei Celsi fuit, praeceptoris Valentis et nostri.* De Plautio mox et libro 17. *Secutaque lentis in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Messallinae ordine remorum reddidit Senatus.* At viri docti desperatam huius loci restitutionem

tium dissimulavisset, nec nunc adulteria obiectu-
rum, ait: ² ne domum, servitia, et ceteros for-
tunae paratus reposceret: ³ frueretur immo iis:
sed redderet uxorem, ⁴ rumperetque tabulas nuptiales.

A. V.
801.
A. C.
48.

5) an

tionem censebant: cum vulgo es-
set, cis Vectium Plantium, Lipsius.
Scribendum: quod ei cis Vectios,
cis Plantius dissimulavisset. Quid?
parrata, sed silentia, neque ultra
tales et hanc foeditatem excurren-
tia Messalinae adulteria. Quam
vocem differt in membrum se-
quens. Particula cis idem vult
quod intra. Sic cis Tiberim: sic
Plauto cis paucas tempestates. Ut
libro sequenti: Vis Agrippinae ci-
tra ultima stetit. Veniam peto,
Caesar, inquit, quod tacui, dum
Vectius, dum Plautius moechis
contenta fuit Messalina, dum intra
hos et horum similes libidinem
stetit. Gronovius. Ut Lipsius e
Wat. laudat, ita est in ed. pr. Sic
etiam citat scripturam Cod. Flor.
Fichena. Sed I. Gronovius testa-
tur ibi esse cis Vecticis Plautio.
Cod. Agr. Cicios, Vectios, Plau-
tios. Unde coniciebat Heinsius
Cucios. Vtrum Cucios, an Titios
e c. 36. an aliud quid hic legen-
dum sit, non dicam: ceterum hanc
lectionem optimam puto. Illa
cis Vectiam etc. sunt sane duriora:
haec facillima.

2 Ne domum, servitia, et cete-
ros fortunae paratus reposceret.]
Contaminatissimum locum Ferretus
esse vult: qui mihi castus, purus.
Invidiosa concessione libertus:
Fruatur sane, inquit, Silius domo
tua, servis, veste, et gaza omni
regia (nam haec tralata ab adu-
ltera ad Silium, notante etiam Djo-
ne:) reddat saltem uxorem. Li-
psius. Freinshemius legi vult:
nec - - reposcere. Verum puro.
Paratus iam in ed. pr. non demum
Rhenani. Putecolanus dedit appa-
ratus, quod exhibet Guelf.

3 Frueretur immo etc.] Ed. pr.
Corn. Tac. T. I.

habet: frueretur immo et bis: red-
deret uxorem. Putecol. autem edi-
dit, quod nunc obtinet: f. i. iis,
et redd. Si satis commode hic in-
telligi posset et bis, praeferebam le-
ctionem ed. pr. Redderet uxorem,
haberet maiorem vim, meo sensu,
absolute dictum. Sed quid est,
quod Silium, praeter ista frui vult?
Itaque frueretur immo iis vel bis
verum puto. Ceterum hic quoque
correxi sed. vide supra ad c. 23.
simillima hic ratio. Scio pluribus
locis Taciti et prope idem esse,
quod sed, ponique, ubi alii sed di-
cant, ideoque tentanda talia loca
negavi. vid. ad V, 3. VI, 21. Ve-
rum aliter est in figura ea, qua
hic Tacitus utitur, et c. 23.

4 Rumperetque tabulas nuptia-
les.] Ad legitimum matrimonii
actum Tabulae et signatores adhi-
biti. Tabulis et dos continebatur,
et illa sollennis coniugii causa,
Liberum quaerendorum. Iuvena-
lis,

Signatae tabulae, dictum, Feli-
citer.

Appuleius, Quod in villa non in
opido tabulae sint consignatae, quar-
to et ultimo loco obiectere. Memine-
runt non semel Iurifconsulti: et
proprio huic rei libro Cl. V. Bris-
sonius, cuius accuratae diligentiae
doctrinaeque non a me, non ab
aliis quidquam addo. Ut ergo eae
tabulae matrimonio firmando: sic
caedem ruptae, disparando. Iu-
venal.

— tabulas quoque ruperat, et
iam

Signatas, tota vix haec ego no-
cte redemi.

De his tabulis locum accipio, qui
in priscis Glottis: λεγόμενος τινός
γυναικός τῆν ἐπίθετον τῶ ἰδίῳ οὐδ
L I

⁵ *an discidium, inquit, tuum nosti? nam matrimonium Siliii vidit populus, et senatus, et miles: ac ni prope-
 31 agis, tenet urbem maritus.* Tum ¹ potissimum amicum
 A. V. vocat: primumque ² rei frumentariae praefec-
 801. tum, Turranium, post ³ Lusium Getam, praetoria-
 A. C. nis impositum, percunctatur. ⁴ Quibus fatentibus,
 48. tum certatim ceteri circumstrepunt, *iret in castra, firmaret praetorias cohortes, securitati ante, quam vindictae, confuleret.* Satis constat, eo pavore offusum Claudium, ut identidem interrogaret, *an ipse imperii potens? an Silius privatus esset?* At Messallina, non alias solutior luxu, ⁵ adulto autumno, simulacrum vinde-

ἀφρηθῆσαι ἀπὸ τοῦδε, αὐτὸν τοῦ οὐδὲν ἴσθαι εἶναι, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνίκεον τὴν ἐπίδοσιν, κενήσασθαι ἄλλοι, ἀπακρίσθαι γυνῆ, ἰουδαίων αὐτὸν γεγενηθῆσαι. καὶ δὲ ἄλλοι μὲν γεγενηθῆσαι γάμοις δὲ μὴ γεγενηθῆσαι. μὴ δυναθέντος ὅτι αὐτὸν ἀποδείξαι οὐδὲν ἴσθαι εἶναι, καρὸν δὲ ἐπαύτατο, ὅτι μὴ εἶναι εἰς οὐδὲν, τὴν ἐπίδοσιν ἀπέδοσθαι. Dicente quadam muliere congiarium filii sui ablatum esse a nescio quo, eumque filium suum esse, et ad se pertinere congiarium: negavit alius. Respondit mulier, Latinam se fuisse, et tabulas quaedam scriptas fuisse, nuptias vero non fuisse. Cum ergo non potuisset eum ostendere filium suum, de quo agebatur, Cum non sit tuus filius, congiarium redde. Lipsius.

⁵ *An discidium, inquit, tuum nosti?* Et hic Tacitus scripsit, *discidium.* Numquid scis tibi nuntium remissum? divortium tecum fecisse Messallinam? Gronovius. Quid opus verbis? Ed. pr. habet *discidium*, unde restitimus.

¹ *Potissimum amicorum.*] Aut potissimos legendum, aut quemque addendum, dudum, et vere monuerunt viri docti Lipsius, Mercerus, Freinshemius.

² *Rei frumentariae Praef. Turranium.*] Dixi aliquid ad librum I. Annalium, et videtur primus in

hoc munere fuisse. Tamen ambigo de tota hac sententia, et ne verius legi: *Tum potissimos amicorum vocat, primumque rei fr. Praef.* hac mente: vocat praecipuos amicos, ac primo Turranium, deinde Getam. Lipsius. Turranium iam ed. pr. non primus Rhenaues. Puteol. Turranius.

³ *Lusium Getam.*] Id illi verum et gentile nomen, non Lucius, aut Luscinus. Duo autem hoc tempore Praetorii Praefecti, Lusius Geta et Rufus Crispinus. Lipsius. Lusius h. l. ed. pr. at XII, 42. L. Geta.

⁴ *Quibus fatentibus.*] Libri mei scripti, *tacentibus.* Lipsius. At MS. Flor. ed. Put. Beroald. etc. *fatentibus, quibus* edd. omnes MS. Flor. I. Gron. *quis.* Sed *sum* hic nullo modo ferri potest. MS. Guelf. *sitium.* puto dedisse Tacitum *iam.* Si esset, *hi cum fassi essent, sum vero c. c. c.* nihil suspecti esset.

⁵ *Adulto autumno, simulacrum Vindemiae per domum celebratae.*] Adulto Autumno, id est mense Octobri. Itaque etiam in Horologio veteri Romae signatum eo mense, VINDEMIAE SACRUM LIBERO. Et persuasum mihi non aliud esse hoc Vindemiale festum, quam sacra Liberi, quae C. Caesar p. cinus Romae celebravit. et si A-
 the-

vindemiae, ⁶ per domum celebrat. Vrgeri praela, ^{A. V.}
fluere lacus: et ⁷ feminae pellibus accinctae assulta- ^{801.}
bant, ⁸ ut sacrificantes vel insanientes Bacchae: ^{A. C.} ^{48.} ipsa

Ll 2

crine

thenienses mense Novembri celebrasse, in Philostrati quarto legi. De ipsa re, Servius ad eos versus, *Daphnis et Armemias*, etc. Hoc, inquit, *aperse ad Caesarem pertinet, quem constat primum sacra Liberi patris transfuisse Romam*. Ideo nummus percussus Caesari, in cuius parte C. VIBIVS RVFVS. et impressa ara cui persona histriana imposita, item thyrsus, et tigris adiuncta, ad memoriam non dubie huius rei. Lampridius in Heliogabalo: *Cum ad vindemiam vocasset amicos nobiles, et ad eos secessisset, gravissimum quemque percontari coepit, an esset promptus in Venerem: postquam sine vidit erubescere, contulit se ad iuvenes: a quibus cum audiret aetate congrua, gaudere coepit, et dicere vere liberam* (emendo, *Liberi*. in eo enim lusum, quasi ea libertas vindemialis digna vere libero deo) *vindemiam esse, quam sic celebrarent. Ferunt multi ab ipso primum repertum, ut in Vindemiarum festo multa in dominis iocularia et audientibus dominis dicerentur*. Capitolinus in M. Antonio: *Vindemias privato modo cum amicis agebat*. Videturque ritus postea Imperii fuisse, ut Princeps extra urbem, dies aliquot lasciviret et vacaret huic Vindemiali festo. Paullus Diaconus libro 3. De gestis Longobard. cap. 6. *Procedente itaque Tiberio ad villam, ut iuxta ritum Imperialem triginta dies ad Vindemiam iocundaretur, Sophia vocatum ad se Iustianum voluit ad imperium sublimare*. Idem festum, Magnam coronam dictum esse, suspicor ex Tertulliani his verbis: *Sed et alias Liberum principem coronae plane laureae etiam vulgus agnoskit, cum dies in illum solennes Magnam*

appellat coronam. Alia ab hoc festo, ne erres, Liberalia: quae antiquae liberaeque reip. et incidebant in XV. Kalend. Apriles. De quibus Varro libro 5. et Kalendarium Romanum. Lipsius.

6 *Per domum celebrat.*] Gregorius Turonensis libro 5, 30. *Procedente autem eo ad villam, ut iuxta ritum imperialem xxx. diebus ad Vindemiam iocundaretur*. Gronovius, Rhenanus, Aldus, Lipsius, celebrabat. Ceteri celebrat, quod servavimus, etsi sequitur *assultabant*. In tali genere narrandi nulla in temporibus constantia. A. II, 65. (se excipiunt onerat, scripsit, firmabat. MS. Guelf. habet *smulabat*.)

7 *Feminae pellibus accinctae.*] Codd. Oxon. Guelf. *nebridibus*: quod lac. Gron. doctius, quam pro librariorum captu, videtur. *Nebrides* pelles damarum, quibus Bacchae incingebantur: unde ap. Stacium Theb. II, 664. *nebrides* et *thyrsi* iunguntur. Sed poetarum illud verbum est, quod aliquis ad marginem Codicis sui adscripsit, unde in rextum venit. v. ad H. II, 98.

8 *Vt sacrificantes vel insanientes Bacchae.*] Muretus delet *ut insanientes Bacchae*, probatque Acidalius, nescio quare. Nam nebridibus incinctae sacrificabant Bacchae, ut Scholiastes ad Scatii l. c. docet.

9 *Ipsa crine fluxu, thyrsim quatiens, iuxtaque Silius, hedera vincens, gerere cothurnos.*] Eodem habitu Antonium depingit Velleius, qui Liberum se ferebat: *Cum Liberam patrem appellari se iussisset, cum rediit hedera coronaque velatus aurea, et thyrsim tenens, cothurnisque succinctus curru velut Liber pater vectus esset Alexandriae*. De cothurnis, etiam Virgil.

— unde

A. V. crine fluxo, thyrsum quatens, iuxtaque Silius hedera
 801. vinctus, gerere cothurnos, iacere caput, strepente
 A. C. circum procaci choro. Ferunt, Vectium Valentem,
 48. lascivia in praealtam arborem connisum, interroganti-
 bus, *quid adspiceret?* respondiisse, *tempestatem ab Ostia*
atrocem: sive ¹⁰ ceperat ea species, seu forte lapsa
 32 vox in praesagium vertit. Non rumor interea, sed
 1 undique nuntii incedunt, qui, *gnara Claudio cuncta,*
et venire promptum ultioni, afferrent. Igitur Messal-
 lina ² Lucullianos in hortos, Silius, ³ dissimulando me-
 tu, ad munia fori ⁴ digrediuntur. Ceteris passim di-
 laben-

— *mutataque musto*

Tinge novo mecum direptis crura
cothurnis.

De thyrso, praeter alios Iustinus:
 "Ὅτι καὶ αἱ Βάκχαι διὰ χύματος εἰρη-
 νικῆ τὰς λόγους ἐν τοῖς θυρσοῖς περι-
 φέρουσιν. id est, *Veluti Bacchae per*
speciem habitumque pacis lanceas in
thyrsis circumferunt. Vide et Plinium
 16. cap. 24. Athenaeus eiusmodi
 Bacchi insignia in Pyrrhicha saltatione
 recepta fuisse ostendit libro 13. "Ἡ
 δὲ καὶ ἡμᾶς πυθίχην Διονυσιακῆ τις
 εἶναι δοκεῖ, ἐπισκευασμένη ὅσα τῆς ἀρ-
 χαίας. "Ἐχμῶν γὰρ οἱ ἀρχαῖοι
 θυρσοῦ ἀντὶ δαράτων, προΐενται δὲ
 ἐπ' ἀλλήλους, καὶ νέρθηκας, καὶ λαμ-
 πᾶδας φέρουσιν. Ὁρχῶνται δὲ τὰ περὶ
 τὸν Διόνυσον, καὶ τὰ περὶ τῆς Ἰνδῆς,
 καὶ τὰ περὶ τὸν Πανθία. Quae ver-
 ba lucem dare volo iis quae hic
 praecedunt, *feminae pellibus accin-
 ctuae assultabant, velut sacrificantes*
vel insipientes Bacchae. Lipsius.
 Cod. Oxon. *Crine fuso.* Deinde
 Guelf. *hedera iunctus*, confusione
 frequenti librariis in istis syllabis.
 Mox c. 37. idem liber *vis pro ius*
 add. ad XII, 16. 29.

¹⁰ *Ceperat ea species.*] Si vera
 haec lectio, intellig. *animum.* Sive
 ea species animo oblata est pro-
 spicientis etc.

¹ *Undique nuntii incedunt.*] Freins-
 hermius frustra *incedunt:* veluti ni-
 mis lento altero. *Incedunt* est cre-

brescunt, repente superveniunt. v.
 ad III, 26. Alias et *incidunt*
 aptum, et saepe pro *incidere* li-
 brarii dedere *incedere* v. Drakenb.
 ad Liv. IX, 24.

² *Lucullianos in hortos.*] De qui-
 bus initio huius libri. Tamen et
 Luciliana praedia reperio, et hic
 in manu. constanter hortos Lu-
 cilianos. Lapis Romae:

D. M.

CRESCENTIS. NEPOTI. FOR-
 TVNATI

CAESARIS. N. SER. FAXACTO-
 RIS.

PRAEDIORVM. LVCILIANO-
 RVM.

Lipsius. Quia haud dubie Lucul-
 li horti intelliguntur, de quibus c.
 I. quod clare patet a loco lo. An-
 tiocheni, quem ad c. 37. affert I.
 Fr. Gron. *Lucullianos* etiam con-
 tra libros legendum. MS. Flor. h.
 l. *Fucilianos*, ut Guelf. infra c. 37.
Lucilianos, ut ed. pr. a qua non long-
 e abit Cod. Bud. *Fucilianos, Luci-
 anos. Luculliani* horti occurrunt ap.
 Plut in Lucull. p. 518. Sed ap. Sext.
 Rufum et Aurelium Victorem leg.
 IX. urbis Romae *Luculliani* dicun-
 tur. v. Ryckius ad h. l. Vtrumque
 rectum.

³ *Dissimulando metu.*] MS. Guelf.
dissimulato. Illud melius: dissimu-
 landi metus causa. Flor. Bud. *me-
 tum:* male.

⁴ *Digrediuntur.*] Ita Flor. et ed.
 pr.

labentibus, affuere centuriones, inditaque sunt vincula, ut quis reperiebatur in publico, aut per latebras. Messallina tamen, ⁵ quamquam res adversae consilium eximerent, ire obviam, et aspici a marito, quod saepe subsidium habuerat, ⁶ iussitque, ut *Britannicus et Octavia in complexum patris pergerent*. Et Vibidiam, virginum Vestalium ⁷ vetustissimam, oravit, *Pontificis*

LI 3

maximi

A. V.
801.
A. C.
48.

pr. Ceteri digreditur. Illud recte restituit Pichena.

⁵ *Quamquam res adversae consilium eximerent.*] Sic MSS. Flor. Bud. Agric. Guelf. ed. pr. Ceteri scripti et edd. *adimere*. Illud merito praetuli.

⁶ *Iussitque. ut.*] Hoc quoque exemplum adscribetur iis, quibus viri docti hanc constructionem verbi *iubere* defendunt. v. Drakenb. ad Liv. XXXII, 16. et quos laudat et ipse, et Dukerus ad XXIII, 21.

⁷ *Vetustissimam.*] Est eadem, quae *Virgo maxima* dicitur. Nam ab aetate praeterat, et sic dicebatur. Nos in *Vesta*. Lipsius. *Vetustissimam* esse, quae maxima est, facile concesserim, cum plerumque, quae dignatione ac loco, praecederet etiam aetate, certe annis sacerdotii. Sed *Maxima* proprie princeps collegii, ut *Pontifex maximus*, *Augur maximus*, *Curio maximus*. In quo Lipsius de *Vesta* cap. 7. nudum latus obiecit Gutherio de iure Pontif. 1, 4. qui tamen ipse hac occasione ingerit, quae nunquam defenderet. Quid est enim *Pontificem maximum* dici, quod *maximi* esset imperii; et nuncupatum a potestate et imperio, quod utrumque maximum legibus Romanis sit assequutus. Nugae de Pontificum imperio: Sigonio, cui obretracta manus dare debuerat. *Maximus* autem, qui primum inter eos locum teneret, collegiumque cogeret acque ei praesideret. Pari iudicio *praetorem maximum* facit urbanum, quem M. Tullius dixerit *primum*.

Verba Ciceronis: *Me cum quaesorem in primis, acdilem priorem. praesorem primum cunctis suffragiis populus Romanus faciebat*. Quemadmodum nullus nuncupatione propria *Quaestor* est in primis, nec *Aedilis prior*, ita nec *praetor primus*: tantummodo ante collegas se renuntiatum significat. Sed nec in praetoribus, quales intelligimus, qui iure dicundo praesent, ullus *maximus*. *Maiorem* et *minores* novi. Festus: *Maiorem consulem L. Caesar putat dici vel eum, penes quem fasces sunt; vel eum, qui prior factus sit; Praetorem autem maiorem Urbanum, minores caeteras*. Quemadmodum autem *consul maximus* non dicebatur ille maior, ita nec maior ille *praetor maximus*. Sicubi autem occurrit hic titulus, *Praetor maximus* est *maximus magistratus*. Ut apud Livium lib. 7. *Ut qui praetor maximus sit, idibus Septembribus clavum pangat*. Hunc ut haberent, *dictator dictus L. Manlius*. Olim enim *Praetores*, qui postea *consules*, a Bruto nempe Tarquinioque ad communicatum eum plebe consulatum, cum magistratui iure dicundo datum hoc nomen; iis autem, qui antehac *praetores* fuerant dicti, *consulum*. Festus in *Praetoria porta*. Livius, quem margini Gutherius allevit lib. 25. ex vate Marcio praetorem nominat, *qui ius populo plebi que dabit summum*, non *Praetorem maximum*. Nihilo magis eum iuvat Festi: *Maximum praetorem dici putare alii eum, qui maximi imperii sit; alii, qui aetatis maximae*.
Veris.

A. V. *maximi aures adire, clementiam expetere.* Atque in-
 801. terim, tribus omnino comitantibus (id repente solitu-
 A. C. dinis erat) spatium urbis pedibus emensa, vehiculo,
 48. quo purgamenta hortorum ⁸ eripiuntur, Ostientem
 33 gitorum deformitas praevalerat. Trepidabatur ni-
 hilominus a Caesare. quippe Getae, praetorii prae-
 fecto, haud satis fidebat, ad honesta, seu prava, iux-
 ta levi. Ergo Narcissus, assumptis, quibus idem me-
 tus, *non aliam spem incolumitatis Caesaris*, affirmat,
*quam si ius militum, uno illo die, in aliquem libertor-
 um transferret: seque, offert, suscepturum.* Ac ne,
 dum in urbem vehitur, ad poenitentiam a L. Vitellio,
 1 P. Largo Caecina, mutaretur, ² in eodem gestamine
 34 sedem poscit, sumitque. Crebra post haec fama fuit,
 inter diversas principis voces, cum modo incusaret
 flagitia uxoris, aliquando ad memoriam coniugii, et
 infantiam liberorum revolveretur, non aliud prolo-
 cutum

Veriorem esse priorem sententiam
 liquet ex Livio. Addit: *Pro colle-
 gio augurum decretum est, quod in
 Salutis augurio praetores maiores et
 minores appellentur; non ad aeta-
 tem, sed ad vim imperii pertinere.*
 Hoc aut consentit cum illis verbis,
 quae supra adduximus: aut ibi
praetores maiores et minores, ipsi
 fuere consules et praetores: nam
 Imperium minus praetor, maius
 habebat consul, ut ex Messalla re-
 fert Gellius I, 15. Gronovius. Mox
 Cod. Agric. *adiret, expeteret.*

8 *Eripiuntur.*] MS. reg. *expuun-
 tur.* Ed. princ. *reperiuntur.* ceterae
eripiuntur. An *excipiuntur*, vel
egeruntur? Post, forte melius *spem
 inc. Caesari*, v. Intr. ad Liv. I, 36, ii.

1 *P. Largo Caecina.*] Fratre, opi-
 nor, C. Caecinae Largi, qui con-
 sul cum Claudio fuit, anno urbis
 DCXCIV. et in consulatu interfe-
 ctus. Quem intellegit Asconius,
 in Pro M. Scauro: *Scauri domum
 possidet nunc Longus Caecina, qui
 consul fuit cum Claudio*, scribe.

Largus. et discite hinc quae Asconii
 certa aetas. *Lipsius.* Ryckius pu-
 rat, Consulem ipsum illum grano-
 sum intelligi, legendumque C.
Largo: quem vide, si lubet. Pro
mutaretur MS. Guelf. *invicatur.*

2 *In eodem gestamine etc.*] Id est,
 gestatoria sella, quae a Claudio
 deducta in vulgi usum, ut docui.
 Sic libro 14. *Gestamine Baalos per-
 vectam.* Apparet tamen in uno
 gestamine plures sellas fuisse, ut
 hic vides in Narcisso, qui eodem
 gestamine sellam poscit sumitque.
Lipsius. Nullam necessitatem vi-
 deo sellae intelligendae, cum etiam
lecticae gestamen sit Ann. II, 2.
 Sed recte Ryckius monuit, car-
 pentum intelligendum. Neque
 enim quatuor in sella gestatoria
 sedes, nec in lectica, ut opinor:
 nec *sedes* de lectica commode dicitur.
Gestatio quidem etiam de na-
 vi, vehiculo, dicitur ap. Cellsum
 II, 15. Ceterum *assumitque* Cod.
 Flor. unde lectio vitiosa ed. pr.
positus sumitque.

cutum Vitellium, quam; *o facinus! o scelus!* Instabat A. V. quidem Narcissus, *aperire ambages, et veri copiam facere:* sed non ideo pervicit, quin suspensa, et, quo 801. A. G. 48. ducerentur, inclinatura responderet, exemploque eius Largus Caecina uteretur. Et iam erat in aspectu Messallina, clamitabatque, *audiret Octaviae et Britannici matrem;* cum obstreperet accusator, *Silium et nuptias referens:* simul codicillos, libidinum indices, tradidit, quibus visus Caesaris averteret. Nec multo post urbem ingredienti offerebantur communes liberi; nisi Narcissus *amoveri eos iussisset.* ² Vibidiam depellere nequivit, quin multa cum invidia flagitaret, *ne indefensa coniunx exitio daretur.* ³ Igitur, *auditurum principem, et fore diluendi criminis facultatem,* respondit: *iret interim virgo, et sacra capesseret.* Mi- 35 rum inter haec silentium Claudii: Vitellius ignaro propior: omnia liberto obediebant. *patesceri domum adulteri, atque illuc deduci imperatorem* iubet. Ac primum ¹ in vestibulo, effigiem patris Silii, consulto senatus abolitam, demonstrat: tum ² quidquid habitum Neronibus et Drusis, in pretium probris cessisse, incensumque et ad minas erumpentem, castris infert, parata concione militum; apud quos, praemonente Narcisso, pauca verba fecit: nam etsi iustum dolorem, pudor impediabat. ³ Cohortium clamor dehinc con-

Ll 4

tinuus,

¹ *Cum obstreperet accusator.*] Acidalius et Freinsh. corrigunt *obstreperere:* et propter structuram orationis, et, quia, si finite ponere voluisset verbum, *obstrepebas* dicendum fuisset.

² *Vibidiam depellere nequivit, quin.*] *Quin* Cod. Flor. Guelf. et ed. pr. restituit Pichena pro vulg. *quae.*

³ *Igitur auditurum.*] Sic MS. Flor. teste Jac. Gronov. ad c. 19. Guelf. et ed. pr. quod cur non et hic restituatur, ut ibi? Vulg. *ergo.*

¹ *In vestibulo effigiem patris Silii consulto Senatus abolitam demonstrat.*] In atrio sive in vestibulo aedium, imagines maiorum: uti

hic Silii patris. Sed enim Silius Legatus olim inferioris Germaniae damnatus crimine maiestatis cum uxore Sofia Galla, ut libo 4. narratum: ideoque et imagines abolitae, quas tamen filius restituerat. Criminatur ergo id libertus. *Lipsius.*

² *Quidquid habitum Neronibus.*] Lege, *avitum:* quod monuit me IC. Claudius Chiffletius. *Lipsius.* Sic et Faëgnus volebat. Confundit ista verba in libris notum est. v. Graev. ad Cic. Or. pr. Client. init. et infr. XIII, 34. Mox MSS. Flor. Guelf. Bud. et ed. pr. *erumpentem,* quod restituimus: vulg. *prurupentem.* add. ad H. II, 70.

³ *Cohortium clamor.*] In Guelf. hic

A. V. tinuus, *nomina reorum et poenas* flagitantium: admo-
 301. tusque Silius tribunali, non defensionem, non moras
 A. C. tentavit, precatus, *ut mors acceleraretur*. eadem
 48. constantia et inlustres equites Romanos cupidos ma-
 turae necis fecit. Titium Proculum, ⁴ custodem a
 Silio Messallinae datum, et ⁵ indicium offerentem Ve-
 ctium Valentem, et confessum, et Pompeium Vrbi-
 cum, ac ⁶ Saufellum Trogum ex conscisci *trahi ad sup-
 plicium* iubet. ⁷ Decius quoque Calpurnianus, vigi-
 lum

hic ordo: *Continuus debinc cohortium clamor*: melior, ut puto.

4 *Custodem Silio ac Messallinae datum.*] Quis dederit Silio custo-
 dem? Claudiuse, qui omnium ignarus? Logi. In Vat. est, *Custodem Messallinae dat.* aliena deinde manu adpictum, ac *Silio*. Lego igitur: *Custodem Messallinae datum.* vel etiam: *Custodem a Silio Messallinae datum.* Alterum quidem verum est, ut hic Titius sive a Claudio adposuit uxori custos; sive a Silio, ut amicae. Vtrumque enim folens Romanis. De maritis, Tibullus,

Ipse malus docui, quo posses ludere pacto

Custodes.

De amatoribus, Propertius,

Quos igitur tibi custodes, quae limina ponam?

Misellus ille custos, cui id monstrum commissum, quod non Argus cum Mercurio custodisset. Vertranus inexplicabilem locum censet, nihil custodem pro exactore interpretetur, scilicet qui mortis poenas exigat. Verum merumque somnium. *Lipsius*. Sine dubio illa, castas imitata, per blanditias hunc *dauid* a marito novo ipsa exegit. Martialis lib. 10. ep. 69.

Custodes das Polla viro, non accipis ipsa.

Talis ille, qui *dominam nec vir nec foemina* servabat adversus Nasonem. Iuvenalis: *quis custodias ipsos Custodes?* Gronovius. Plane sic MS. Flor. Edd. vet. omnes

custodem Silio ac Messallinae das. *Lipsius* edidit *datum*. Quod nunc est, Pichena edidit. Mox pro *Vrbicum* MS. Guelf. *Vibium*, et *trahi* pro *trahi*, utrumque male.

5 *Indicium offerentem.*] Bene confessum. Nam indicium, ait in Eunuchio Donatus, proprie est eius, qui una peccaverit. Alconius ad illud Ciceronis: *Quapropter si indicium tibi postulas dari.* ait: *Index est, qui facinoris, cuius ipse est conscius, lazebras indicat, impunitate proposita.* Quae tamen impunitas circumscripta est: quia, ut idem notat, *Certa sunt in quibus impunitas iudici datur, ut in causa prodicionis, maiestatis, et si quid huiusmodi.* *Lipsius*.

6 *Saufellum Trogum.*] Vatic. *Saufellum*. Scribo, *Saufellum*. et induxit librarios illud I longiusculum, ut L. scriberent. Horum omnium mentio Senecae in Menippaea de Claudii morte. ubi tamen disiunctim scribe *M. Helius, Trogus*. Qui hic etiam Traulus, male fortasse in Seneca, *Sex. Traulus.* *Lipsius*. *Saufellum* ed. pr.

7 *Decius quoque Calpurnianus.*] Scripti libri, *Deorius*. Puto, *Decius*. quod nomen et infra invenies. *Lipsius*. *Deorius* ed. pr. Mox *Lancus Vergil.* Guelf. *Iancius*. Glandorpium Onomasticum laudat ex h. l. *Iunium Vergil.* nescio quo libro auctore. Ceterum verum videtur. Mox de *procuratore ludi* vid. ad XIII, 22.

lum praefectus, Sulpicius Rufus, ludi procurator, Iuncus Virgilianus, senator, eadem poena affecti. Solus Mneſter cunctationem attulit, dilaniata veste, ³⁶ clamitans, *aspiceret verberum notas, reminisceretur vocis, qua se obnoxium iussu Messallinae dedisset. Aliis largitione, aut spei magnitudine, sibi ex necessitate culpam: nec cuiquam ante pereundum fuisse, si Silius rorum potiretur.* Commotum his, et primum ad misericordiam Caesarem perpulere liberti, *ne, tot illustribus viris interfectis, histrioni consulere: sponte an coactus tam magna peccavisset, nihil referre.* Ne Trauli quidem Montani equitis Romani defensio recepta est. is modesta iuventa, sed corpore insigni, accitus ultro, noctemque intra unam a Messallina proturbatus erat paribus lasciviis ³ ad cupidinem et fastidia. Suiio Caesonino, et Plautio Laterano mors remittitur: huic, ⁴ ob patris egregium meritum: Caesoninus vitis protectus est, tamquam, in illo foedissimo coetu, ⁵ passus muliebria. Interim Messallina ³⁷ Lucullianis in hortis prolatare vitam, componere preces, nonnulla spe, et aliquando ira: tanta, inter extrema, superbia agebat. Ac ni caedem eius Narcissus

Ll 5

ciffus

1 *Obnoxium iussu Messallinae.*] Commentum feminae lepidum. Mimum istum deperibat Messallina. sollicitat. Ille tergiversari, metuere Imperatorem. Quid ergo si maritus ipse iubeat? inquit. Et cum marito egit, quasi opera Mneſteris aliqua in re illi usus. Ille vocatum mimum male accipit, iubet in omnibus uxori obediat pareatque. Paruit. et id iussum valere sibi nunc vult ad veniam obtinendam et vitam. Dio LX. Lipsius.

2 *Tam magna peccavisset.*] Reposuisse se e Budensi pro *tam magne peccavisset*, Rhenanus ait. At sic et ed. pr. MS. Oxon. *paravisset*. quod non spreverim. Magna MS. Guelf. sed sine *tam*.

3 *Ad cupidinem et fastidia.*] Sic

MSS. Flor. edd. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Ald. Gry. Pich. Gron. Ryck. At Ed. pr. Lips. *fastidio*: in ed. pr. et MS. Guelf. est etiam *perturbatus*. male.

4 *Ob patris egregium meritum.*] A. Plautii, suspicor, qui Britanniam Claudio subegit. Lipsius.

5 *Passus muliebria.*] Simile illorum inventum in Suetonii Domitiano cap. 10. *Qui se quo facilius expertes culpa ostenderent, impudicos probaverant.* Dii deaeque istos, non corpore non animo viros. Adeo turpior omni morte haec fuga mortis. Lipsius.

1 *Lucullianis in hortis.*] Io. Antiochenus: τὸν μὲν βασιλεῖον ἔξωθεῖον, κατὰ δὲ τὰς Ἀσιατικὰς κήπους πλανομένην. Ἐν ἕνθα τὸν δεῖλαιον Ἀσιατικὸν μικρὸν κρείσθον ἀποκαλέουσι. Gronovius.

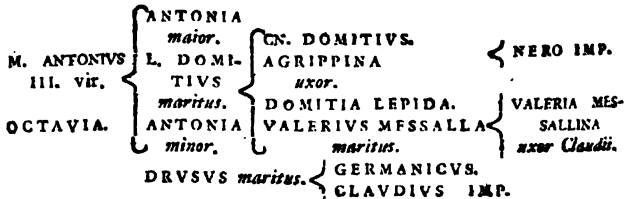
2 Ver-

A. V. ciffus properaviffet, ² verterat perniciēs in accufato-
 801. rem. Nam Claudius, domum regressus, et tempesti-
 A. C. vis epulis delinitus, ubi vino incaluit, *iri* iubet, *nun-*
 43. *ziarique miseræ* (hoc enim verbo usum ferunt) *dicen-*
dam ad cauffam postera die adesse. Quod ubi audi-
 tum, et languescere ira, redire amor, ac, si cuncta-
 rentur, propinqua nox, et uxorii cubiculi memoria
 timebantur; ³ prorumpit Narciffus, denuntiatque cen-
 turionibus et tribuno, qui aderant, *exsequi caodem:*
ita imperatorem iubere. custos et exactor e libertis
 Euodus datus. Isque raptim in hortos praegressus,
 reperit fufam humi, ⁴ affidente matre Lepida: quae
 florenti

² *Verterat perniciēs in accufato-*
rem.] Sic ed. pr. recte. restituit Rhe-
 nanus. Puteol. Ber. Alc. *perniciem*, eti-
 am MS. Guelf. Mox MS. idem *inca-*
luit, et omnes vet. praeter Rhena-
 num, quem sequitur Lipsius. Por-
 ro ferunt abest a Cod. Oxon.

³ *Prorumpit Narciffus.*] Sic MS.
 Flor. recte. Nam sequitur, *denunti-*
atque. Ante Pichenam omnes *pro-*
rupit. Confusio praesentis et per-
 fecti frequens est in his libris, v.
 ad XV, 5. Mox ed. pr. *pergreff-*
us, vitiose pro *praegressus*, quod
 habent edd. Puteol. Ber. Ale. Ryck.
 J. Gron. denique MS. Fl. idque secu-
 ti sumus. MS. Guelf. Rhenanus
progressus, item Ald. Lipf. Jac. Gron.
 male, ut etiam contextus docet,
 similis confusio infra XIV, 13.

⁴ *Affidente matre Lepida.*] Quae-
 nam haec Lepida? Ego vero rep-
 perisse me cenfeo famosae feminae
 (Messallinam dico) stirpem et ma-
 trem. Suetonius scribit: *Post*
has Valeriam Messallinam Barbati
Messallae consobrini sui filiam in ma-
trimonium accepit. ubi dissimulant
 interpretes, quomodo hic Valerius
 Claudio consobrinus. Dicam ego.
 Ex L. Domitio et maiore Antonia
 natus est Cn. Domitius pater Ne-
 ronis principis, et item Lepida
 amita eiusdem, de qua infra. Haec
 Lepida, est illa ipsa quae nupta
 Valerio Messallae, et quae hic
 Messallinae dicta mater. At
 Claudius natus ex Druso et mi-
 nore Antonia, uti clarum, Seme-
 ma istud:

Vides ergo Claudium et Lepidam
 Domitiam (id enim duplex illi no-
 men fuisse alibi ostendo) vere con-
 sobrinos. Atque hac ratione forte

maritum ipsum Lepidae, Suetoni-
 us dixerit Claudii consobrino. Tamen
 turius putarim legi, *Barbati*
Messallae et consobrinae suae
filiam

florenti filiae haud concors, supremis eius necessitati-
 bus ad miserationem evicta erat; suadebatque, *ne*^{801.}
percussorem opperiretur. transisse vitam, neque altud,^{A. C.}
quam⁵ morti decus, quaerendum. Sed animo per li-^{48.}
 bidines corrupto, nihil honestum inerat. lacrimae-
 que et questus irriti ducebantur; cum impetu venien-
 tium pulsae fores, astititque tribunus per silentium,
 at libertus increpans multis ac servilibus probris.
 Tunc primum fortunam suam introspevit, ferrumque
 accepit, quod frustra iugulo ac pectori, per trepida-
 tionem, admovens, ¹ ictu tribuni transigitur. cor-
 pus matri concessum. Nuntiatumque Claudio epu-
 lanti, *perisse Messallinam*, non distincto, sua an aliena
 manu. nec ille quaesivit: poposcitque poculum, et
 solita convivio celebravit. Ne secutus quidem diebus,
 odii, gaudii, irae, tristitiae, ullius denique humani af-
 fectus signa dedit, non, cum laetantes accusatores as-
 piceret, non, cum filios maerentes. Iuvitque obli-
 vionem eius senatus, censendo, *nomen et effigies pri-
 vatis ac publicis locis demovendas.* Decreta Nar-
 cisso *quaestoria insignia*; ² levissimum fastidii eius,
 cum ³

filiam. Sententia quidem non alia
 est: et haec Lepida Neronis ami-
 ta, Messallinae mater. Suet. Clau-
 dii cap. 26. *Lipsius.* In loco Suet-
 tonii errasse Lipsium existimat Peri-
 zonius in epistola ad Heinsum T.
 IV, Collect. Burm. p. 801. 802.
 Sed res ea non est huius loci. Qui
 rationem Perizonii cognoscere vo-
 lent, adeant ipsum. Dissentit etiam
 a Lipsio Ryckius, quem vide.

⁵ *Morte decus.*] Placet, *morti*,
 ut in Veneto. *Lipsius.* Sic MS.
 Guelf. ed. pr. Pureol. Ber. Alc. Rhen-
 nanus *morte* dedit, quod Aldus se-
 curus est et ceteri. *Mox cum impetu* ed.
 pr. quod e MS. Flor. reposuit et Pi-
 chena, ut *mox adstititque*. ceterae
 vet. *tum* et *adstitit*. Post ex eo-
 dem MS. bene Pichena dedit *at*
 pro vulg. *ac*. Denique MS. Guelf.
increpitans. quod non displicet.
 Amat Tacitus frequentativa.

¹ *Ictu tribuni transigitur.*] Ma-
 lim, *transigitur.* *Lipsius.*

² *Levissimum fastidii eius.*] Haec
 cum lineis postumis, corrupta,
 hiulca, nec iuvant aut discrepant
 libri, nisi quod, *Tristitiis inultis*,
 non *Flagitiis*, uti substituisse fate-
 rur Rhenanus. Ego ab eiusmodi
 ulceribus sanandis, sani hominis
 censeo, abstinere manum. Nam
 sine librorum ope irrita abierit Hy-
 gia ipsa. *Lipsius.* MS. Flor. et ed.
 pr. *fastidii*, quod ego recipere non
 dubitavi, convenientissimum impo-
 tenti et arroganti liberto. Gratia
 liberti non dicitur latinis, ut opi-
 nor, *fastigium*. Nec obstat, ut Ry-
 ckio videatur, quod hic laudare
 Narcissum voluisse Tacitus videat-
 ur. Vult dicere, cum honorem
 Narcissi superbiae parum satisfacis-
 se, cum in aula primum gratiae
 locum teneret. Plin. Pan. 54. *Vt*
appa.

A. V. ³ cum supra Pallantem et Callistum ageret. ⁴ honesta
801. quidem, sed ex quibus deterrima orirentur, ⁵ tristi-
A. C. tiis multis.
48.

appareat, non superbia et fastidio te amplissimos honores repudiare, qui minores non dedigneris. Vbi pariter in Cod. Vatic. *fastigio* ap. Schwarzium ad h. l. Ceteri ser. et edd. *fastigii*. Enimvero nec sic locum per sanarum puto. Quis enim dicat *leve fastidii vel fastigii*? Immo *fastidio* vel *fastidiis* potius legendum.

³ *Cum supra Pallantem.*] Sic in MS. Flor. esse testis I. Gronovius, scripta per compendium voce *supra*, quod etiam in aliis locis, ut supra c. 16. in verbis *supra cunctos assoltatur*, occurrit. sane iam, deiecta Messallina, principem locum tenuit inter libertos potentes. Ryckius edidit *super*. v. ad XII, 9. ed. pr. mox *egerat* vitiose pro *ageret*. Ceterum ista in parenthesi accipienda, si *honestia* refertur ad *insignia quaestoria*, ut opinantur; sed vide mox.

⁴ *Honestia quidem* etc.] Haec vulgo referuntur ad *quaestoria insignia*, sed nullo commodo sensu: nec partiantur sequentia, quae profecto non orta sunt e quaestoriis insignibus, omninoque illis senatus decretis. Primus Ryckius, ut opinor, vidit, esse epiphonema, quale Tacitus, aliique historici, solent addere in fine rerum magnarum. Sed ego

insuper existimo, hic verba quaedam excidisse, quorum in his ratio reddatur, velut: *haec sum acta flagitiis Messallinae ulciscendis: aut: haec supplicia a Messallina et adulteris simta: aut* simile quid. Insipiat lector aliarum talium narrationum clausulas, ut A. III, 19 inpr. hoc ipso libro c. 26. Nam verba *honestia quidem, sed ex quibus* etc. necesse est habeant aliquid, ad quod referantur: quod hic nunquam est.

⁵ *Flagitiis inultis.*] MSS. fere *tristitiis multis* vel *inultis*, vid. notam Lipsii proxime praecedentem. Ed. pr. *tristitiis ultis*, et paullo ante *quis*: Ed. Puteol. et seqq. *flagitiis multis*, nescio unde. *Rhen. Ald. ecc. flagitiis inultis*, e coniectura Rhenani. *Flagitiis multis* nullum commodum sensum habet in hoc contextu. Messallina flagitiosa: sed Agrippina facinorosa et scelerata. Itaque praefecto *tristitiis multis*: sed id corruptum videtur e *tristitia multis*, sive *tristissima multis*: Sensus: Recte quidem Messallina cum adulteris punita: sed ea origo novorum malorum. nam haec multa nata sunt publicae noxia, et privatim tristissima: quae deinde in sequentibus libris traduntur.

C. CORNELII TACITI
AB
 EXCESSV DIVI AVGVSTI
 ANNALIVM
 LIBER DVODECIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Claudius de matrimonio deliberat: et Agrippina aliis praefertur, Germanici fratris eius filia. Eae nuptiae decreto Senatus firmatae, et legitimae habitae. L. Silanus mortem sibi consciscit, Claudii gener. Annaeus Seneca ab exilio redit. Octavia Claudii filio Neroni desponsa. Parthi regem Roma petunt Meberdatem: qui proelio congressus a Gotarze vincitur. Mithridates Ponti regnum reciperare tendit irrito conatu. victus Romam tandem perducitur. Lollia inlustris femina Agrippinae artibus damnata. Claudius pomperium urbis profert: et qui ante eum protulerint. Nero Domitius a Claudio adoptatur. Colonia in Vbios deducta. Catti latrocinia agentes vincuntur. Vannius Suevorum rex, pellitur regno. P. Ostorii in Britannia res, et de Caractaco rege victoria. Britannicus Agrippinae fraudibus Neroni posthabetur, et fidelissimi comitum paulatim ab eo remouentur. Prodigia aliquot, et Romae annonae caritas. Bellum inter Armenios et Iberos: cui Parthi et Romani quoque miscentur. Furius Scribonianus relegatus. S. C. Claudianum de feminis quae seruo succumberent. Motus aliquis in Iudaea inter incolas et Romanos milites. Claudius lacum Fucinum emisit, et navale spectaculum praebuit. Procuratorum in provinciis auctoritas ab eodem stabilita. Cois immunitas concessa. Byzantiis tributum ad tempus remissum. Laepida ad mortem agitur. Claudius denique veneno non obscure ab uxore tollitur. Nero primordia imperii capit. Gesta haec annis sex,

C. POMPEIO. Q. VERANNIO

C. ANTISTIO. M. SVILIO RVFO

TI. CLAUDIO. V. SER. CORNELIO ORFITO
 P. CORNELIO SVLLA. L. SALVIO OTHONE
 D. IVNIO SILIANO. Q. HATERIO
 M. ASINIO MARCELLO. M. ACILIO AVIOLA.
 COSS.

I
 A.V.
 302.
 A.C.
 49.

Caede Messallinae convulsa principis domus,
 orto apud libertos certamine, quis delige-
 ret uxorem Claudio, ¹ caelibis vitae into-
 leranti, et coniugum imperiis obnoxio.
 Nec minore ambitu feminae exarserant:
 suam quaeque nobilitatem, formam, opes, contende-
 re, ² ac digna tanto matrimonio ostentare. Sed ma-
 xime ambigebatur inter Lolliam Paullinam, ³ M. Lol-
 lii consularis filiam, et Iuliam Agrippinam, Germani-
 co genitam: huic Pallas, illi Callistus, fautores ade-
 rant. at Aelia Petina, e familia Tuberorum, Narcisso
 fovebatur. Ipse modo huc, modo illuc, ⁴ ut quem-
 que suadentium audierat, promptus, ⁵ discordantes
 in

¹ *Caelibis vitae intonanti.*] In ma-
 nuscriptis quibusdam, *caelibis*: et
 vellet Pichena, *caelibis vitae into-*
leranti. Illud vulgatum, nescio
 quo modo, mihi pro moribus et
 sermone Claudii viderur. *Lipsius.*
 Recte Pichena: quem omnes postea
 editores secuti sunt. *Caelibis* ed.
 pr. Ceterae omnes *caelibis*. MS.
 Agric. *insolenti*: quae est glossa *vs*
intoleranti. *Intonanti* restituit I.
 Gronovius, defectione et expli-
 catione verborum promissa, non
 adlata.

² *Ac digna tanto matrimonio.*]
 Forte *dignas*. Gronovius. Frustra,
 iudice Nic. Heinsio Obs. Misc. IX.
 p. 289. et Burm. ad Sucton. Claud.
 38. quem vide. Cic. Tusc. I, 24.
sam putarem vitam hominis sisten-
tari, quam vitis, quam arboris.
Huic enim diutius vivere: non has.
 Sed saepe de hac re Critici, et fre-
 quentia sunt exempla in primis
 apud Graecos. Sed tamen MSS. Flor.

Guelf. *dignam*, et ed. Puteol. Be-
 roald. Rhen. Ald. etc. int. *se*. Li-
 vius I, 47. *defuisse, qui se regno di-*
gnum putaret.

³ *M. Lollii consularis filiam*]
 Non prisca illius Lollii, qui moder-
 ator C. Caesari datus, ne erres,
 sed filii eius, qui tamen quando
 consul fuerit, ignoro. Tempora
 suadent, et clarissime Plinius 9, 25.
 qui hanc Lolliam Paullinam neprem
 illius Lollii appellat. *Lipsius.* *Fi-*
liam abest a Guelf.

⁴ *Vt quemque suadentium audie-*
ras promptus.] Muretus, *pron: s.*
 Non male: sed h. l. *facilius promptus*
 feram, quam IV, 60.

⁵ *Discordantes in consilium vo-*
cat.] Sic non modo MSS. Agr. et
 Reg. ap. Ryckium, sed et Guelf.
 et omnes vet. edd. quas inspexi.
 Primum *consilium* in ed. Lipsii vi-
 di, in quam haud dubie vitio ope-
 rarium irrepsit. *Consilium* restituit
 Ryckius. Frustra illud iteravit I. Gronovius

in confilium vocat, ac *promere sententiam, et adicere rationes* iubet. Narcissus *vetus matrimonium, 1 familiam communem* (nam Antonia ex Petina erat) *nihil in penatibus eius novum, disserebat, si sueta coniunx rediret, haudquaquam 2 novercalibus odiis usura in Britannicum et Octaviam, proxima suis pignora.* Callistus *improbata 3 longo discidio, ac, si rursus assumeretur, eo ipso superbam: longeque rectius Lolliam induci, quando nullos liberos genuisset, vacuam aemulatione, et privignis parentis loco futuram.* At Pallas id maxime in Agrippina laudare, *quod 4 Germanici nepotem secum traheret, dignum prorsus imperatoria fortuna, stirpem nobilem, 5 et familiae Claudiae, quae posteros coniungeret;*

2
A.V.
802.
A.C.
49.

novius, nixus Cod. Flor. Mox Ed. pr. *adicere* pro *adiciere* [e. ser. vete. *adiciere*].

1 *Familiam communem.*] Muretus *Filiam*: probant Acidalius, et Ryckius. Recte, *Familiam* de uno capite dici, nondum reperi.

2 *Novercalibus odiis usura in Britannicum.*] Sic ed. Puteol. aliaque vett. MSS. edd. pr. Lips. Pich. *usura Britannic.* unde Heinsius corrigebat: *ursura*, probante Ryckio, et Burm. ad Valer. Fl. VII, 93. ubi: *odiis urgete tyranni caput.* Insolentia participii facit, ut dubitem.

3 *Longo discidio.*] Immo *discidio*, ut supra saepius, *Gronovius*. Sic ed. pr. Puteol. autem *discidio* cum seqq.

4 *Germanici nepotem.*] MS. Gneif. *nepotes*, quod defendere licet similibus apud nostrum exemplis.

5 *Et familiae Claudiae.*] Expediri sententia potest: tamen mavelim sciri, *et familiae Claudiae. quin posteros coniungeret.* ut quali hortantis ea sint liberti. Lipsius. Ego vero illud, *dignum prorsus imperatoria fortuna.* Neroni detrahi nunquam patiar. Significat enim, dignissimam Augusto iare, dignam Caesarea domo partem.

Deinde accipio quidem Lipsii, *Quin*, et sagaciter odoratum Muretum puto non omnia locum suum tenere: sed quem appellavit auctor *dignum imperatoria fortuna*, eum eodem ordine vocari *stirpem nobilem* parum acra parumque decent mihi videtur. Scribo autem: *quin stirpem nobilem et familiae Claudiae posteros coniungeret.* Hoc est, magnopere suadere, ut diductam nunc in duas domus primae nobilitatis gentem revocaret in unam, et Claudii nominis posteros, seque et fratris nepotem, matre illius uxore ducta, penatibus confocia- ret, ne matrona felicitis et probati uteri, aetate habili et inflexa, coniugio suo quemcumque alium extolleret ac nobilitaret. Sic infra cap. 20. *quin arriperet oblata et servaret exsulem. Gronovius.* In Cod. Agr. est *dignam*: quod merito placet Ryckio. Non enim conveniens videtur, Pallantem destinare Neronem Imperatorem. Reliqua Heinsius sic construebat: *stirpe nobilem* (sc. Agrippiam) *et familiae Iuliae Claudiaeque posteros coniungere. Coniungere* etiam Freins- hemio placebat. Nec longe hinc discedit I. Gronovius: *stirpem nobilem etiam Iuliae Claudiaeque posteros coniungeret.* Ryckius denique: *stirpe*

geret; ne femina expertae fecunditatis, integrâ iuventa, claritudinem Caesarum aliam in domum ferret.

- 3¹ Praevaluere haec, adiuta Agrippinae illecebris, quae, ad eum, per speciem necessitudinis, crebro ventitando, pellicit patrum, ut praelata ceteris; et nondum uxor, potentia uxoria iam uteretur. Nam ubi sui matrimonii certa fuit, struere maiora, nuptiasque Domitii, quem ex Cn. Aenobarbo genuerat, et Octaviae, Caesaris filiae, moliri: quod sine scelere perpetrari non poterat, quia L. Silano desponderat Octaviam Caesar, ² iuvenemque et alia clarum, insigni triumphalium, et gladiatorii muneris magnificentia, protulerat ad studia vulgi. Sed nihil arduum videbatur in animo principis, cui non iudicium, non odium erat, ³ nisi indita et iussa. Igitur Vitellius, nomine Censoris ¹ serviles fallacias obregens, ingruentiumque dominationum provisor, quo gratiam Agrippinae pararet, consiliis eius implicari, ² serere crimina in Silanum,

Sirpe nobilem, et familiae Claudiae quae posteros coniungeret. Mihi facillimum videtur, quod etiam Mureto in mentem venit: *stirpem nobilem et familiae Claudiae posteros coniungeret* sc. matrimonio cum Agrippina ineundo. In ed. Puteol. est punctum ante *stirpem*, quod huic coniecturae favet; item colon in ed. pr. et aliis vet. Mox dubium est, utrum *expertae fecunditatis*, an *expertae fecunditatis* dederit Tacitus. sed quia in Cod. Agricolae illud est, et Tacitus libenter constructionem variat, cum Ryckio praetuli, *experta fecunditatis* aliud significat, quam res hic desiderat. nam *expertus* cum genitivo est tritus in aliqua re usu.

¹ *Praevaluere haec.* MS. Guelf. *praevaleres*; mox abest *quae*.

² *Iuvenemque et alia clarum.* Ita difere Vatic. verequo. Transmarina forma sermonis est, *εὐφροσύνην τὰ εἰ κἀλλὰ λαμπρὸν*, crebrumque apud Latinos, *Homo cetera bonus*, et familia: in Agellio, *Homo*

pleraque non indiligens. Lipsius. Sic MS. Flor. Sed Guelf. add. *vett. alias.* Mox ed. pr. male *insignia.* MS. Guelf. *manifestantia.* v. ad H. III, 34.

³ *Nisi indita et iussa.* Muretus, *indicta.* Lipsius. Sic et Acidalius, Pichena. Ac sic oritur tautologia. *Indita* sunt, quae subiiciuntur, suggeruntur ab aliis.

¹ *Serviles fallacias obregens.* Dubitavi ne priusculo verbo scriberet *serviles pellacias.* Apud Lucretium scriptum.

Subdola cum videt placidi pellacia poni.

et convenientior huic sententiae visa ea vox. Non enim tam fraudes erant, quam adulationes humiles et demissae ad pellicendam parandamque gratiam Agrippinae, ut addit noster. Lipsius. Sed adulationes maxime ad fallendum comparantur.

² *Serere crimina in Silanum.* Sic edd. Puteol. Beroald. Alc. Gronoviorum, Ryck. quod verum puro. Ceterae

num, cui sane decora et procax foror, Iunia Calvina, haud multum ante Vitellii nurus fuerat. hinc initium accusationis: ³ fratrumque non incestum, sed incustoditum amorem ad infamiam traxit. et praebebat Caesar aures, accipiendis adversum generum suspicionibus caritate filiae promptior. At Silanus, insidiarum nescius, ac forte eo anno praetor, repente ⁴ per edictum Vitellii ordine senatorio movetur, quam-

A. V
802.
A. C.
49.

Ceterae ferre. Vitellius materiam criminandi suggerebat, quod est *ferere crimina*, non *ferre*: cuius formulae loquendi etiam exempla desidero. Confundi haec verba in libris docet Drakenb. ad Sil. V, 235.

³ *Fratrisque non incestum.*] Vatic. *fratrumque*. quod probro. In reliqua scriptura pendeo animi. Vulgaratam si ferimus: sententiam esse volo, Tractum in crimen esse non amorem incestum inter fratrem sororemque, sed tantum incustoditum, id est, amorem parum cautum circumspectumque, et qui sine crimine, rapi tamen in crimen potuerit. Simillimum illud Plinii e l. 6. epistolar. *Tuitus sicut Iulium Bassum, ut incustoditum nimis et incautum, ita minime malem.* Siquid mutandum, legerem, *incustoditum sermonem*. Ex Seneca certe clarum, non aliud vere obiectum huic Silano, quam verba adversus sororem nuptialia, et parum cauta. Ait in Ludo de morte Claudii: *Qui, quantum quidem in ipso fuit, damnatum incesti L. Silanum generum suum occidit. Oro propter quid? Sororem suam festivissimam omnium puellarum, quam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare.* ita enim restitui eum locum nuper. Lipsius. Recte omnino. Sic Seneca Medea: *Ad regem thalamos.* id est, regis et puellae vocatae. Dein idem, *Scetrigeris rite Tonantibus*, hoc est, Iovi et Iunoni. Neque erat, cur penderet animi *à névo* in tam com-

Corn. Tac. T. I.

moda explicatione reliqui. Non faedam et scelestam libidinem, sed simplicem nimis et incautam, eoque malignae interpretationi obnoxiam consuetudinem et conversationem arripuit in crimen. Apud Senecam in ludo scribendum: *Si mehercules a Saturno petisses hoc beneficium, cuius mensam toto anno celebravit, non tulisses illud. Nedium ab Iove, quem, quantum quidem in illo fuit, damnavit incesti. L. Silanum enim generum etc.* Eodem pertinet ibidem: *unum abnepotem L. Silanum. Videris, Iupiter, an in causa mala? certe in tua.* Vide quae ibi horav. Gronovius. Sic MS. etiam Flor. ed. pr. Idemque voluit exprimere scriptor Cod. Bud. qui dedit *fratrem*. Ceterae edd. ad Pichenam *fratrisque*. *Fratres* dici de fratre et sorore, exempla docent in Gesneri thesauro prolata, et a Bentleio et Burmanno, locis ibi citatis.

⁴ *Per edictum Vitellii.*] Nam censores edicta proponebant. Livius lib. 43. *Multis equos ademerunt. in ea re quum equestrem ordinem offendissent, flammam invidiae adiecere edicto, quo edixerunt, ne quis eorum etc.* Plinius lib. 13, 3. *Urbs anno DCLXV. P. Licinium Crassum L. Iulium Caesarem censores edixisse, ne quis venderet unguenta exotica.* Idem libro 14, 14. *L. Licinius Crassus L. Iulius Caesar censores edixerunt, ne quis vinum Graecum Aminemque o-tonis acris singulis quadrantalibus venderet.* Suetonius de Rhetorib. *De iisdem*

quàmquam lecto pridem fenatu, lustroque condito. simul affinitatem Claudius diremit; adactusque Silanus, eiurare magistratum, et reliquus praeturae dies in Epriam Marcellum collatus est. C. Pompeio, Q. Verennio coss. pactum inter Claudium et Agrippinam matrimonium, iam fama, iam amore illicito firmabatur: nec dum celebrare solennia nuptiarum audebant, nullo exemplo deductae in domum patruī fratris filiae. ² Quin et incestum, ac, si sperneretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur. Nec ante omīssa cunctatio, quam Vitellius suis artibus id perpetrandum sumpsit. Percunctatusque Caesarem, *an iussis populi, an auctoritati senatus cederet?* ubi ille, *unum se civium, et consensui imparē*, respondit, *opperiri intra palatium* iubet. ipse curiam ingreditur, ⁴ summamque remp. agi obtestans, veniam dicendi ante

interiecto tempore Ca. Domitius Aenobarbus et L. Licinius Crassus CENS. ita edixerunt. De quo ante, *item censorum edictum subiciam.* Ne quem frustretur, qui *Edictum*, tacentibus aliis, explicat album Censorum cum Senatorum nominibus, quod postquam Augustus publicari primus, ex eo *Edictum* sit appellatum. Nihil aliis cum senatoribus; solo cum Silano negotium in hoc edicto Vitellio fuit. Gronovius.

¹ *Iam fama.*] Distinguunt libri mei, *matrimonium, iam fama.* Et recte, quoniam autē istos consules matrimonium pactum. Supra enim scriptum: *quae postquam matrimonii sui certa fuit.* Statim etiam e Farnes. scripseris, *deductae in domum patruī fratris filiae.* Lipsius. Sic et MS. Flor. Edd. vet. *filia deducta.*

² *Quin et incestum.*] Sententiam loci censo: Fruebantur quidem matrimonii bonis Claudius et Agrippina: at non securi. quia et incestum subesse videbatur, nondum firmatis eiusmodi nuptiis; et periculum ne populus, ab exera-

plo, passim usurparet, publico malo. Lipsius. Geirae Siculae male *nocturnā*, quae hic Bozhornius. Freinshemio Catone simus contenti. Claudius haud erat intacti superstitione animi. Immo, quo mente commotior, eo paullo infirmior unus multorum, eo supersticiosior. Docetque id etiam Suetonius in vita eius cap. 22. Semper autem incesta in prodigiis habita, in expiandis et procurandis, in iis, quibus iram Deorum putabant denuntiari. Reliqua pete a Freinshemio. Gronovius.

³ *Civium et consensui.*] Delenda copula, vel, quod verius, addenda vox scriptori elapsa, *civium et S. consensui.* id est, Senatus. Ita respondebit Claudii oratio Vitellianae. Tamen aliquis cepit (aut iam cepit) quasi esset, *Unum se civium, et consensui imparē*: quod ego non probem, nec certe Princeps unus e vulgo civium est: non. Lipsius. Vulgarum frustra a Lipsio tentatur aliisque.

⁴ *Summamque Resp. agi.*] Scribo, *summamque Rempublicam.* Lipsius. Sic MS. Flor. unde cum Ryckio

ante alios exposcit, orditurque: *Gravissimos principis labores, quis orbem terrae capebat, egere adminiculis, ut domestica cura vacuus, in commune consulat. quod porro honestius censoriae mentis levamen, quam assumere coniugem, prosperis dubiisque sociam: cui cogitationes intimas, cui parvos liberos tradat, non luxu aut voluptatibus assuefactus, sed qui prima ab iuventa legibus obtemperavisset.* Postquam haec favorabili oratione praemisit, multaue patrum assentatio sequebatur; capto rursus initio, *Quando maritandum principem cuncti suaderent, deligi oportere feminam nobilitate, puerperii, sanctimonia insignem. Nec diu anquirendum, quin Agrippina claritudine generis anteiret: datum ab ea secunditatis experimentum: et congruere artes honestas. Id vero egregium, quod, provisu deum, vidua iungeretur principi, sua tantum matrimonia ex-*

M m a

perto.

Ryckio et J. Gronovio recepi. De forma loquendi *suama republica* hodie nota omnia, sed *summa rep.* idem est. Vide quae dixi in Clave Cic. in v. *summa*. Nimis viri docti adamarunt observationem de *summa republica*.

5 *Orbem terrae capebat.*] i. e. curret. supra XI, 34. *iret virgo et sacra capefferet.* add. infr. 15. extr. *Mox pro commune* Guelf. concionem.

6 *Censoriae mentis levamen.*] *Censoriae*, non *Caesareae*. ut Acidalius, et Pishena volunt. Nam censorum erat exigere matrimonia. Censor adigebat solenne iusiurandum: *Tu ex animi tui sententia uxorem habes?* teste Gellio 4, 20. Huc pertinet oratio Q. Caecilii Metelli Numidici, *quam in censura dixit ad populum de ducendis uxoribus*, ut est apud eundem 1, 6. Vel de *prole augenda*, ut inscribit Suetonius; qui et Augustum eam senatui recitasse et populo per edictum notam fecisse scribit cap. 89. Itaque censor uxore legibus ducenda exemplum salubre praebebat populo, Claudius autem non mo-

do forte, sed certe censor, et post longum intervallum, Augusto et aliis magisterio morum contentis. Sueton. cap. 16. *Gessit et censuram intermissam diu post Paullum Plancumque censors.* Quod honestius levamen ei, qui non nomen modo censoris et officium, sed et meatem, castam illam, sanctam, integram dignamque Censore unico et morum custode, praestaret? Gronovius. *Mox Guelf. dubit sine copula.*

7 *Non luxu.*] Cod. Oxon. *luxu*: quod verum videtur. nam sic in dativo libenter veteres, etiam noster. v. Oudendorp. V. C. ad Sueton. MS. Guelf. *et volupt.*

1 *Vidua iungeretur.*] Vidua Agrippina, mortuo, sub initia imperii Claudiani, Crispo Passieno, cui post Domitium nupserat. Plinius libro 16. *Arborem mori exiniam aetate nostra admoovit Passienus Crispus bis consul, orator, Agrippinae matrimonio et Nerone privigno clarus.* Sueton. Nerone: *Verum Claudio imperium adeptus, non solum paternas opes recuperavit, sed et Crispi Passieni vitrici sui heredita-*

A.V. *perto. audivisse a parentibus, vidisse ipsos, arripi*
 803. *coniuges ad libita Caesarum: procul id a praesenti mo-*
 A.C. *destia. statueretur immo documentum, quo uxorem*
 50. *imperator acciperet. At enim, nova nobis in fratrum*
filiis coniugia. sed aliis gentibus solennia, nec lege ulla
prohibita. et sobrinarum diu ignorata, tempore ad-
dito

se ditatus est. Tamen idem ille
 Passienus antea maritus Domitiae
 sororis Aenobarbi. Quod ex
 Quinctiliano colligas lib. 6. cap. 2.
 Apud Senecam de hoc eodem lib.
 4. Natur. Quaest. initio: *Crispus*
Passienus, quo ego nil novi acutius
in omnibus rebus, maxime in distin-
guendis, (omnino scrib. distinguen-
dis) et curandis vitiis, saepe dice-
bat: Adulationis opus esse non clau-
dere ostium sed aperire, et quidem
sic quemadmodum amicae solet. quae
si impulsit, grata est: gratior, si
effregit. Iterum scribe, sed operi-
re. id est, leviter obducere, opo-
ponere ostium: ne pereat dicto
sua Venus. Pluſcula etiam in Ex-
curs. A. vide. Lipsius. MSS. Se-
necae: adulationibus non claudere
ostium, sed aperire. Scribendum
igitur: adulationi nos non claudere
ostium, sed opponere: et quidem sic
quemadmodum amicae opponi solet.
 Hoc est, non obferre aut repa-
 gulis firmare, sed sine sera, dem-
 pto obice, manibus tantummodo
 obtendere, vel obiectum sustinere
 ac praetendere. Nam *operire*, in
 quo et Gruterus arguitur, ipsum
 claudere est. Terentius Phormion.
 5. 3. *Iamne operuit ostium.* No-
 ſter 3. *annal. egressu cubiculo uxore*
operiri fores iussit. Gronovius.

2 *Vidisse ipsos.*] Principe Caio.
 Lipsius.

3 *Documentum quo uxorem.*] Nuxag oratio, quid enim? non
 antea Imperatoribus semper uxor?
 semper. Quid ergo opus ei rei
 documento? Tu corrige, *quomodo*
uxorem. Id enim vult adulator
 homo, prodendum esse posteris

exemplum, ut Imperator uxorem
 Senatu suaſore et auctore capiat.
 Lipsius. Quicquid obtrecent Li-
 plio Pichena et Freinshemius,
 multo magis respicit Larium verus,
 statueretur immo documentum, quo-
 modo uxorem imperator acciperet,
 quam alterum. Hoc enim vult,
 tempus venisse, ut exemplum pro-
 datur, idque iam prodi posse,
 quod respicientes quoque admo-
 niti securi principes dicant, qua-
 liter et quemadmodum matronam
 introducere in penates deceat Au-
 gustum. Adhuc enim nullum ex-
 emplum coniugii Caesarum salubre
 exstabat. Adde quae scriptum 4.
 Observ. 2. Gronovius. Sic et Ry-
 ckius recte. Mox Guelf. *conu-*
bia.

4 *Sobrinarum.*] Sobrinas appel-
 lat, tamen palam est, intellegi de-
 bere de Consobrinis. Quis enim
 hoc censet, eos, quos proprie
 Sobrinos legum auctores appellant,
 arceri inter se nuptias? nunquam
 factum. Sed veteres haec misce-
 bant. vocularum haud aequae cu-
 riosi captatores. In Glossis priscis
 legas; *Ἀνεψίδες Consobrinos, Sobri-*
nus. Alibi: *θεῖο περὶ νεφελῆς*
Consobrina. Et, *Ἐξάδελφος, ἢ δὲ*
ἀδελφῶν θυλακῶν, Consobrinos, Quid,
 quod Velleius simili libertate,
Consobrimum Ti. Gracchi Scipionem
Naticam appellat: qui Iuris con-
sultorum finitione Sobrinus sit?
 Lipsius.

5 *Tempore addito percerebuisse.*] Malim, *tempore percerebuisse,* re-
 cta voce quae glossographum fa-
 pit: aut potius invertam, *tempore*
addo. et id verum puto. De re ipsa
 Plutar-

dito percrebuisse. morem accommodari, prout conducat, et fore hoc quoque in his, quae mox usurpentur. Haud desuere, qui certatim, *si cunctaretur Caesar, vi* ⁷ *acturos testificantes, erumperent curia.* Conglobatur ^{A. V.} *promiscua multitudo, populumque Romanum eadem* ^{803.} *orare, clamitat.* Nec Claudius ultra exspectato, obvium apud forum praebet se gratantibus: senatumque ingressus, ^{A. C.} *decretum postulat, quo iustae inter patruos* ^{50.} *fratrumque filias nuptiae etiam in posterum statuerentur.* Neque tamen repertus est, nisi unus talis matrimonii cupitor, ² Talledius Severus, eques Romanus, quem

Mm 3

quem

Plutarchus auctor in Caussis, quae est. 6. diu apud Romanos sobrinarum coniugia (*ἀνεψιᾶς* ipse appellat, et bene vertit Xylander) fuisse invisa: coepisse tamen a levicula causa, quam ipse denarrat, factumque decretum populi, *πάσων ἕξτενας γαμῶν ἄρχης ἀνεψιῶν, τὰ δὲ ἀνεψίω καταλύσθαι.* id est, *licere omnibus ducere usque ad consobrinas, si supra aetatem vetari.* Hoc quando proprie coeperit, non dicit: satis vetus esse, ex Livio discas. apud quem, libro 42. ita loquitur Sp. Ligustinus: *Cum primum in aetatem veni, pater mihi uxorem fratris sui filiam dedit:* imo quasi in laudem hoc recenset. Sane coniugia ea deinceps crebra: et sic inter illustres, M. Marcellus Iuliam Augusti F. duxit, sibi sobrinam: alii-que plures. Sustulit tamen caspitas nuptias Theodosius, de quo Victor. *Tantum, inquit, pudori tribuit et continentiae, ut consobrinarum nuptias vetuerit, tanquam sororum.* permiseruntque iterum Arcadius et Honorius I. 12. C. De nuptiis. Lipsius. Addito scripti et edd. omnes: et verum puto cum Freinsheimio: pro procedente tempore. mox orare Cod. Fl. Oxon. ed. pr. et ceterae ante Rhenanum, qui rogare substituit.

1 *Decretum postulat.*] Zonaras: *Ἐπιπέτρα ἐπιπέτρα, ἕξτενας 'Ρο-*

μαίσις ἀνεψιᾶς ἕξτενας. Ait Tacitus, Fratrum filias: et stricte capias; non enim licuit sororum. Quod notavit accurate et diffuse, quantum satis est, Cuiacius 13. observ. c. 16. quem non exscribo. Nec sustulit Nerva hoc Sc. usidem vera interpretatione collegit. De Claudii hoc facto Tragicus:

Genitamque fratris, coniugem captus, sibi

Toris nefandis, flebili iunxit face. ubi melius leges, *Genitamque fratrem coniugem captam.* Domitianus imitatus exemplum est, qui Iuliam habuit filiam Titi. Lipsius.

2 Talledius Severus.] T. Alledius scribo. et vidi postea ita citare hunc locum Beroaldum. In monumentis priscis, M. ALLIDI in Iuvenali.

-- *sibi habe frumentum, Alledius inquit.*

Quod noster unum imitatore sceleris eius facit: Suetonius dissentit, qui duos, c. 31. Noster, credo, non habuit curae nefcio quem recensere libertinum. Vocat etiam equitem R. quem ille Primipilarem. Nec aberrat, quoniam primi pili comes, gradus equestriis. Martialis:

Et refices pili praemia clarus eques.

Lipsius. Recepere Ryckius et Pichena. sic volebat etiam Torr. ad Suet. Claud. c. 26.

3 Addi-

A.V. quem plerique, *Agrippinae gratia impulsum*, ferebant.
 803. Verfa ex eo civitas, et cuncta feminae obediebant,
 A.C. non per lasciviam, ut Messallina, rebus Romanis illu-
 50. denti, ³ adductum, et quasi virile servitium: palam
 severitas, ac saepius superbia: nihil domi impudi-
 cum, nisi dominationi expediret. cupido auri im-
 mentia obtentum habebat, quasi subsidium regno pa-
 raretur. ¹ Die nuptiarum Silanus sibi mortem con-
 scivit: sive eo usque spem vitae produxerat, seu de-
 lecto die, augendam ad invidiam. ² Calvina, soror
 eius, ³ Italia pulsa est. Addidit Claudius, ⁴ *sacra ex*
legibus Tulli regis, piaculaque apud lucum Dianae per
pontifices danda: ⁵ iridentibus cunctis, quod poenae
 procu-

³ *Addictum quasi.*] Arbitrio meo, transponantur verba, *Addictum et quasi virile.* Lectioni stabilienidae (nam ego olim sollicitavi) est, quod apud eundem Tacitum de moribus Germanorum scribitur: *Trans Lygios Gorbones regnantur, paulo iam addictis quam ceterae Germanorum Gentes, nondum tamen supra libertatem.* Nec poeniter tamen prorsus coniecturae, *Adductum*, praesertim quae firmatur codici Budentii, et item Florentino: de quo verbo in lib. Histor. III, 7. *Lipfius.* *Addictum et quasi* est in MS. Guelf. ed. pr. At Puteol. *addictum quasi eo vile*, vitiose: quod secuti sunt Bezaold. et Alciatus. Sed Rhenanus *addictum quasi et virile*, et seqq. usque ad Pichenam.

¹ *Die nuptiarum.*] Mala ergo distinctio, et historiae vitandae, in Suetonii Claudio obtinuit, cap. 29. *Silanus abdicare se praetura, morique initia anni coactus. Die ipso Claudii et Agrippinae nuptiarum in quinque et triginta Senatores trecentosque amplius equites animadvertit.* Apage. nulla caedes nuptiali eius die locra, scribeque, *initio anni coactus, die ipsa Cl. et Ag. nuptiarum. In quinque, etc. Lipfius.*

² *Calvina soror eius.*] Fortasse illa, quae vitam produxit, ad Vespasiani imperium, de qua Suet. cap.

23. *Vespas. Cum Mausoleum repente passisset, ad Iunium (male enim editum suppositumque a Schoeistis, Iuliam) Calvinam e gente Augusti pertinere dicebas.* Nam Siliani isti inter abnepotes Augusti fuerunt, ut dicam. *Lipfius.*

³ *Italia pulsa est.*] Si pulsa tantum, quid ita Commentator Iuvenalis scribit eam a se interfectam? *Calvina*, inquit, *Praetoris cuiusdam soror, quae se occidis tamquam infamis in fratrem (lego, fratrem) Claudii temporibus.* Hoc notat ad illud e Sacyr. 3.

-- *donat Calvinae vel Castinae.*

Homo erat. *Lipfius.*

⁴ *Sacra ex legibus Tulli.*] Non alia sacra piaculaque accipio, quam quibus Tullus olim rex in Horatia sororiam caedem luit expiavitque, Livius: *Itaque ut caedes manifesta aliquo tamen piaculo lucretur, imperatum patri, ut filium expiaret pecunia publica. is quibusdam piaculibus sacrificiis factis (quae deinde genti Horatiae tradita sunt) transmissa per viam sigillo, velut s. b. iugum missis invenem.* Similiaquo Dionys. lib. 3. qui addit ea sacra per Pontifices facta: convenienter cum iis, quae hic Tacitus. *Lipfius.*

⁵ *Iridentibus cunctis.*] Et hercle ridi.

procurationesque incesti id temporis exquirentur. A.V.
 At Agrippina, ne malis tantum facinoribus notesceret, 803.
 ° veniam exsilii pro Annaeo Seneca, simul praeturam A. C. 50.
 impetrat, laetum in publicum rata, ob claritudinem
 studiorum eius, utque Domitii pueritia ⁷ tali magistro
 adolesceret, et consiliis eiusdem ad spem dominatio-
 nis uterentur: quia Seneca fidus in Agrippinam, me-
 moria beneficii, et insensus Claudio, dolore iniuriae,
 credebatur. Placitum dehinc, non ultra cunctari: 9
 sed designatum consulem, Memmium Pollionem, im-
 gentibus promissis inducunt, sententiam expromere,
 qua oraretur Claudius, *despondere Octaviam Domitio*.
 quod aetati utriusque non absurdum, et ¹ maiora pa-
 tefacturum erat. Pollio haud disparibus verbis, ac
 nuper Vitellius, censet: despondeturque Octavia, ac,
 super priorem necessitudinem, sponsus iam, et gener
 Domitius, aequari Britannico, studiis matris, arte eo-
 rum, quis, ob accusatam Messallinam, ultio ex filio
 timebatur. Per idem tempus legati Parthorum ad ex- 10
 petendum, ¹ ut retuli, Meherdaten missi, senatum in-

Mm 4

gre-

ridiculum, quod Claudius Silani cum sorore incestum piaculacibus sacris lueret: ipse in eadem culpa. Nam piacula istaec cave alio referas, quam ad crimen Silani. Lippius.

6 *Veniam exilii.*] Relegatus enim Seneca post Quaesturam a Claudio in Corsicam insulam, ob suspicionem adulterii cum Iulia Germanici filia, Vinicii uxore. Cuius criminis scena a Messallina fuit. Scena dico. Non enim re ipsa expetit in te haec culpa, o Romani nominis et sapientiae magne sol. Lippius.

7 *Tali magistro adolesceret.*] Magno, magno magistro: utili privatim et publice, si Neronis indoles, aut Romanae fata, voluissent. Sed ad historiam, adde haec Scholiasticis, in Iuvenalis Sat. 5. *Seneca sub Claudio, quasi confusus adulteriorum Iuliae, Germanici filiae, in Corsicam relegatus, post triennium*

revocatus est. Qui est magno desiderio Asbenas intenderes, ab Agrippina tamen, erudiendo Neroni, in palatium adductus, saevum immanemque nasum et sensu cito, et mitigavit. inter familiares solitus dicere, Non fore facio illi leoni, quin, gustato semel hominis sanguine, ingenua redeat saevitia. Lippius. Mox uteretur MS. Flor. Ceteri ser. et edd. uteretur ad Pichenam usque. Illud verum. Mox inducunt, intellige Agrippinam cum libertis et ceteris instrumentis impotentiae. Post bene e Cod. Flor. oraretur pro vulg. hortaretur restituit Pichena. Puteol. araret.

1 *Maiora patefacturum.*] i. e. facultatem maiorum perficiendarum, aditum ad maiora darurum. Mox super priorem bene e Cod. Flor. Pichena. Ante vulgati omnes secundum, ut XI. ult.

1 *Ut retuli.*] Libro II. vide. Lippius. Mox mandataque Cod. Fl.

Fl.

A. V. ⁸⁰³⁻grediuntur, mandataque in hunc modum incipiunt:
 A. C. ^{50.}Non se foederis ignaros, nec defectione a familia Arfacidarum venire; ² sed filium Vononis, nepotem Phrabatis, accedere adversus dominationem Gotarzi, nobilitati plebique iuxta intolerandam. Iam fratres, iam propinquos, iam longius sitos, caedibus exhaustos: adiaci coniuges gravidas, liberos parvos, dum socors domi,

³ bellis infausus, ignaviam saevitia tegat. Veterem sibi ac publice coeptam nobiscum amicitiam: et subveniendum sociis, virium aemulis, cedentibusque per reverentiam. Ideo regum obsides liberos dari, ut, si domestici imperii taedeat, sit regressus ad principem patresque, quorum moribus assuefactus rex melior ascisceretur.

II Vbi haec atque talia dissertavere, incipit orationem Caesar de fastigio Romano, Partiborumque obsequiis: seque divo Augusto adaequabat, petitum ab eo regem referens; omnia Tiberii memoria, quamquam is quoque miserat. Addiditque praecepta (etenim adlerat Meherdates) ut non dominationem et servos, sed rectorem et cives cogitaret; clementiamque ac iustitiam, ² quanto ignara barbaris, ³ tanto toleratiora capesseret.

Hinc

Fl. Guelf. ed. pr. Put. omnesque ad Rhenanum, restituit Freinsheimius.

¹ Sed filium Vononis, nepotem Phrabatis accedere.] MS. Fl. Bud. Agr. Reg. Guelf. ed. pr. accedere, quod recte restituerunt Ryckius et Jac. Gronov. Puteol. dedit accersere, quia ante expetere; VI, 31. postere etc. ut opinor. Verum in Guelf. vetr. edd. est et filium. An Tacitus scripsit ut - - accederent? id certe accuratius antecedentibus opponeretur. Item Jac. Gronov. legi vult dominationem intolerandas: quia ultima vox sic in Cod. Fl. Non placet mihi.

³ Bellis infausus.] Elegantissimi ingenii et doctrinae noster Modius observat e libro vetere, (Cod. Agric.) belli infausus, recte: ea forma, qua Militiae clarus. Lipsius. Ed. pr. bellisque. Ante eadem adit

vitiose pro adici, scriptura saepe obvia, sed non constante. Vitio operarum in ed. Puteol. irrepfit adiaci, quod propagatum est ad Rhenanum usque, qui verum restituit.

¹ Is quoque miserat.] Et quidem tres miserat, Vononem, Phraatem, Teridatem. Adi libro 2. supra et 6. Lipsius.

² Quanto ignara barbaris.] Ita edidi e Vatic. Farnesiano erat, ignota, vulgo, ignorantiora. Phraas vulgata et obvia in Tacito. Lipsius. Sic scriptor libri Flor. dare voluit, in quo est ignata: sic ed. pr. Pro quo Puteol. ignorantiora dedit, quod in omnibus est usque ad Lipsium, qui ignara recte restituit. Guelf. ignorantiora.

³ Tanto toleratiora capesseret.] Fluctus hic interpretes movent in sumpulo. vid. Obf. I, 14. Gronovius.

Sic

Hinc versus ad legatos, extollit laudibus *aluminum ur-* A. V.
bis, spectatae ad id modestiae. ⁴ *ac tamen ferenda re-* 803.
gum ingenia, neque usui crebras mutationes. rem Ro- A. G.
manam huc satietate gloriae proveciam; ut externis 50.
quoque gentibus quietem velit. Datum post haec C.
 Cassio, qui Syriae praeerat, deducere iuvenem ripam
 ad Euphratis. Ea tempestate Cassius ¹ ceteros prae- 12
 minebat peritia legum. nam militares artes per otium
 ignotae, industriosque aut ignavos pax in aequo te-
 net. Attamen, quantum sine bello dabatur, revoca-
 re priscum morem, ² exercitare legiones, cura, pro-
 visu perinde agere, ac si hostis ingrueret. ita dignum
 maioribus suis, et familia Cassia ratus, ³ per illas quo-
 que gentes celebrata. Igitur excitis, quorum de sen-
 tentia petitus rex, politisque castris apud Zeugma,
 unde maxime pervius amnis, postquam illustres Par-
 thi, rexque Arabum ⁴ Acbarus advenerat, monet
 Mm 5 Meher-

Sic e Cod. Flor. dedit Pichena. vet. edd. omnes *tolerantiora*. *Tolerantiora* sunt gratiora. Nam ut Graeci τὸ πάγιον etiam de rebus bonis dicunt, sic *tolerari* dici possunt etiam grata et bona. Sic *visa tolerari* dicitur saepe, nulla molestiae significatione adiuncta. Possis etiam sic capere: eas virtutes tolerabilibus reddere regium imperium. Sed non est necesse. Frustra viri docti tentarunt corrigere *laetiora, gratiora* etc.

⁴ *Ac tamen ferenda regum ingenia.*] Ed. pr. *at tamen*. Rhenano quoque *ac tamen* suspectum, quod omnes a Putcol. habent. Mox ed. pr. *posthac*, ceterum totus locus sic, ut nunc editur, ibidem expressus est. Ceterae edd. omnes ad Pichenam: *velit datam*. *Posthac* - - *ad Euphratis iuber*.

¹ *Ceteros praeminebat.*] Vatican. *ceteris praecurat*. Accipio, Lipsius. Ita etiam ed. pr. Et est sane exquisitum dictum: nec dubitarem restituere, nisi suspicio superesset, id repetitum a librario e praecedentibus, *Praeminebat* ceteri

omnes: nisi quod Gronovianae et Ryck. *praeminebat*, quod secutus sum, quia sic omnes vet. edd. c. 33. et supra aliquoties MS. Flor. unicus. Post dedi *aut* e MS. Flor. ed. pr. pro *ac*, quod ceteri habent omnes, nisi quod etiam Rhenanus sic volebat, non parentibus operis. *Ac* sequente vocali inusitatum veteribus fuisse, saepe monuere viri docti.

² *Exercere legiones.*] Vet. *exercitare*. Lipsius. Et Cod. Flor. unde restituit Pichena. Mox *ratus*, quod abesse testatur I. Gronovius a Cod. Flor. nec in ed. pr. compareret, unde valde credibile sit, id esse institutum. Nec, id ipsum, aut *ferens, dicitans*, intelligi, alienum a Taciti stilo.

³ *Per illas quoque gentes.*] Ob Cassium illum, qui *εὐρανοῦρτος*, cuius in Syria prospera res post cladem Crassi. Lipsius.

⁴ *Abbarus.*] Solenne illis regibus nomen, ut Ptolemaeus Aegyptiis. Vatic. *Acbarus* temper scriptum, et Appiano *αββαρος*: in Nummis antiquis, *αββαρος*. Lipsius.

A. V. Meherdaten, *barbarorum impetus acres cunctatione lan-*
 803. *guescere, aut in perfidiam mutari: itaque urgeret coe-*
 A. C. *pta.* Quod spretum fraude Acbari, qui iuvenem
 50. ignarum, et summam fortunam in luxu ratum, multos
 per dies attinuit apud oppidum Edeffam. Et vocan-
 te ⁵ Carrhene, *promptaque res ostentante, si citi adve-*
nissent, non cominus Mesopotamiam, sed flexu Arme-
 niam petunt, id temporis importunam, ⁶ quia hiems
 13 occipiebat. Exin nivibus et montibus fessi, postquam
 campos propinquabant, copiis Carrhenis adiungun-
 tur. Transmissoque amne Tigri, permeant Adiabe-
 nos, ¹ quorum rex Izates societatem Meherdatis pa-
 lam induerat, in Gotarzen per occulta et magis fida
 inclinabat. Sed capta ² in transitu urbs Ninus, vetu-
 stissima sedes Assyriae, et Arbela, ³ castellum insigne
 fama,

psus. Budensis mox *Acbarus*, mox
Abbarus. Flor. Guelf. et Reg. con-
 stanter *Acbarus*: ed. pr. *Acbarus* viti-
 o operarum pro *Acbarus*, ut Cod.
 Agric. unde id cum Jac. Gronov.
 recepi. Ryckius maluit *Abgarus*
 sequi, scripturam numorum, de qui-
 bus vid. Spanhem. de V. et P. N.
 T. I. p. 126. 534. qui acriter *Ab-*
garus defendit. Valef. ad Euseb.
 H. E. I, 13. utrumque rectum esse
 defendit, sed praefert *Aybasos*,
Acbarus, ob consensum graecorum
 et latinorum scriptorum, scilicet
 non quaeritur, utrum sit per se
 rectius, sed utrum vulgo inter
 Graecos et Latinos tritius.

⁵ *Carrhene.*] Jac. Gronovius no-
 tat in MS. Flor. scribi sine aspira-
 tione: semel uno r. Ed. pr. sem-
 per *Carene*. sed ibi etiam infra *Par-*
raxis, et in aliis quoque verbis una
 litera pro duplici. Sic et Guelf.

⁶ *Quia hiems occipiebat.*] MSS.
 reg. Agr. ed. pr. *occupabas*. et sic
 placebat Mureto. Ceterae edd.
occipiebat.

¹ *Quorum rex Iulzates.*] Ita edi-
 di ex meis libris. Vulgo tamen,
Hylzates: et statim infra, *Ezates*,
 etiam in manuss. Scito verumnu-

men esse *Izates*. Ita enim appel-
 latur constanter Iosepho libro 20.
 Antiq. cap. 2. 3. ubi et historia
 omnisi explicita de origine huius re-
 gis et progressu. Narrat autem Iosephus
 Iudaicae religionis eum, et matrem
 Helenam fuisse: multaque alia,
 quae operae sit legere. *Lipsius.*
Iulzates ed. pr. et mox *Ezates*,
 ut Guelf. Mox eadem per
occulta et magis fida, ut post Rho-
 nanus dedit e Cod. Bud. cum in-
 termediae edd. dedisset *occultam*
 et m. *fidam*.

² *In transitu urbs Ninus.*] *In*
transitu est, dum eas regiones
 transeunt. De Nino porro ne du-
 bites, quam funditus a Cyaxare et
 Nabuchodonosore deletum scimus:
 instaurata post videtur, sed ut ad
 pristinam magnitudinem non redi-
 ret. Sic videtur cum alijs, cum
 Cellario G. A. T. II. p. 660.

³ *Castellum insigne fama.*] At-
 tentum lectorem non fallat vitium.
 Quid enim? An Ninon castel-
 lum vocat, quam paullo ante ur-
 bem? Et utrumne apud Ninon
 postremum Darii cum Alexandro
 proelium fuit? Imo laud procul
 Arbela, apud pagum Gaugamela.
 Inic-

fama, quod, postremo inter Darium atque Alexandrum proelio, Persarum illic opes conciderant. Interea Gotarzes, apud montem, cui nomen *Sambulos*, vota diis loci suscipiebat, ⁴ praecipua religione Herculi: qui, tempore stato, per quietem monet sacerdotes, ut, *templum iuxta, equos venatus adornatos sistant*. equi, ubi pharetras ⁵ telis onustas acceperunt, per saltus vagi, nocte demum, vacuis pharetris, multo cum anhelitu redeunt. Rursus deus, ⁶ qua silvas pererraverit, nocturno visu demonstrat: reperiunturque fusae passim ferae. Ceterum Gotarzes, nondum satis aucto exercitu, flumine Corma pro itinimento uti: et, quamquam per insectationes et nuntios ad proelium vocaretur, nequere moras, locos mutare, et missis corruptoribus, exuendam ad fidem hostem emergari. Ex quis Izates Adiabenus, ⁷ mox Acbarus, Arabum

Inferuerim ergo vocem, *sedes Assyriae*, et *Arbela castellum in regione Syriae*: aut certe si satis sit id intellegi, addita copula, *sedes Assyriae, et castellum*. Lipsius. Ryckius e MS. Agr. recepit et *Arbela, c. i. f.* Sed illum Codicem interpolatum non uno loco contendit Jac. Gronovius, nec probat Ryckii factum. Pichena posteriorem Lipsii coniecturam recepit. Ego vitium esse in h. l. non ambigam. Nam potuit quidem Tacitus periphrasi uti: sed tum debuit dicere: *c. i. f. ad quod Persarum opes conciderunt*: non sic, ut in vulgatis. Nunc clarum est, nomen loci praecessisse, de quo aliquid addat, ut ante de Nino. Itaque recepi lectionem codicis Agr. Vnde Gronovius didicerit, praecelam urbem fuisse, nescio: Curtius vicum appellat.

⁴ *Praecipua res Herculis.* MSS. Flor. Oxon. Guelf. et ed. Pureol. *Herculi*: quod non spectandum. i. e. sed maxime vota suscepit Herculi. Ed. pr. etiam *praecipuae*. Vulgati sensus: sed maxima religione ibi Hercules colitur. Mox

stato e Fl. Cod. Pichena. vet. edd. statuto.

⁵ *Telis onustas.* Vatie. *telis omifis onustas*. nec scio quid voce ea faciam. Forte, *telis omnigenis onustas*. Lipsius. Sic et ed. pr. Acidalius coniciebat *missilibus*. Credo vitiosam et veram scripturam a librario fuisse coniunctam, quod vitiose scriptum delere vult. nam *omifis* et *onustas* confundi possunt. Ante pro *ubi* MS. Oxon. ut, et Guelf.

⁶ *Qua silvas pererraverit.* Vulgo, *quas silvas pererraverint*. Florentini lectionem reposuit Pichena. *Pererraverit* ed. pr. MS. Guelf.

⁷ *Mox Acbarus Arabum, cum exercitu abscedens.* Pichena coniecit et *Rex Arabum*, et tantum de Arabum exercitu intelligi, cum Izates privatus fuerit, nec copias adduxerit. Haec non excidissent viro praecantissimo, si Iosephus et Zonaram inspicisset; aut animadvertisset cap. 12. legendum: *Adiabenos, quorum rex Izates*. Intellego tamen, esse in hac narratione, quo aliquis, acutum videns, facile offendatur: eique hoc remedii cens.

A. V. bum cum exercitu, abscedunt, levitate gentili, et
 803. quia experimentis cognitum est, barbaros malle² Ro-
 A. C. ma petere Reges, quam habere. At Meherdates, vali-
 50. dis auxiliis nudatus, ceterorum proditione suspecta,
 quod unum erat reliquum, rem in casum dare, proe-
 lioque experiri statuit. Nec detrectavit pugnam Go-
 tarzes, deminutis hostibus ferox. Concursumque
 magna caede, et ambiguo eventu: donec Carrhenem,
 profligatis obversis longius evectum, integer a tergo
 globus circumveniret. Tum omni spe perdita, Me-
 herdates, promissa Parrhacis, paterni clientis, secu-
 tus, dolo eius vincitur, traditurque victori. Atque
 ille, *non propinquum, neque Arsacis de gente, sed alie-*
nigenam et Romanum, increpans, auribus decisis vi-
 vere iubet, ostentui clementiae suae, et in nos deho-
 nestamento. Dein Gotarzes morbo obiit, accitusque
 in regnum Vonones,³ Medos tum praesidens. Nulla
 huic prospera aut adversa, quis memoraretur. brevi
 et inglorio imperio perfunctus est; resque Parthorum
 15 in filium eius Vologesen translatae. At Mithrida-
 tes Bosporanus, amissis opibus vagus, posteaquam Di-
 didium, ducem Romanum, roburque exercitum abisse
 cognoverat, relictos in novo regno, Coryn, iuventa
 rudem, et paucas cohortium, cum Iulio Aquila, equi-
 te Romano: spretis utrisque, concire nationes, illice-

re

seo, ut scribamus: *Ex quis Iza-*
ses Adiabeno, mox Abbarus Ara-
bum cum exercitu abscedunt. Si
 non dixisset supra, cap. 12. *rexque*
Arabum Abbarus, admitterem Far-
 nesianum, tanquam Izati nunc eum
 titulum temperasset apponere, quia
 cap. 13. dederat. Sed quum su-
 perius utrumque regem appellasset,
 fatua hic ea mentio in altero. Non
 minus fatuum *Izates Adiabenus*,
 tanquam id antea non percepisse-
 mus. Nihil commodius quam
Adiabeno, ut intelligas ex proximo,
cum exercitu. Gronovius. Placet
 Ryckio et mihi.

² *Roma petere reges.* Schegkius
 ad Vellei. II, 102. e Cod. Herbi-

pol. laudat *Romam*: idque probat,
 et exemplis illustrat. adde Burm.
 ad Ovid. Met. VII, 296. Et sic
 plane exhibent MS. Guelf. ed.
 princ. Mox Cod. Bud. Guelf. et
 ed. pr. Rhen. Aldi, Gryph. non
 habent *erat*.

³ *Medos tum praesidens.* Ita e Fl.
 edidit Pichena: quam constructio-
 nem supra vidimus. Editi ante Pi-
 chenam omnes *Medis*.

¹ *Mithridates.* Dio Mithrida-
 tem quemdam nominat, prolem
 magni illius; cui Claudius regnum
 Bospori largitus sit. libro 60. Sed
 is alius debet fuisse ab isto. Li-
 psius.

a Et

re perfugas: postremo exercitu coacto, regem Dandaridarum exturbat, imperioque eius potitur. Quae ubi cognita, ² et iam iamque Bosporum invasurus habebatur, diffisi propriis viribus Aquila et Corys, quia Zorfinés, ³ Siracorum rex, hostilia resumpserat, externas et ipsi gratias quaesivere, missis legatis ad Eunonen, qui ⁴ Adorsorum genti praecellebat. Nec fuit in arduo societas, potentiam Romanam adversus rebellem Mithridaten ostentantibus. Igitur pepigere, *equesribus proeliis Eunones certaret: obsidia urbium Romani capesserent.* Tum composito agmine incedunt: cuius frontem et terga Adorsif, media cohortes, et Bosporani turabantur, ¹ nostris in armis. Sic pulsus hostis, ventumque Sozam, oppidum Dandaricae, quod desertum a Mithridate, ob ambiguus popularium animos obtineri, relicto ibi praesidio, vitum. Exin in Siracos pergunt, et transgressi amnem Pandam, circumveniunt urbem Vspen, editam loco, et moenibus ac fossis munitam; nisi quod moenia, non saxo

16

A. V.
803.
A. C.
50.

² *Et iam iamque Bosporum invasurus habebatur.*] Sic omnes editi, nisi quod ed. pr. *ianuamque* vitiose pro *iamiamque*, et *invasurum*. Rhenanus dicit se delevisse *et iam*, et pro *habebatur* scripsisse *vid. batur*: sed operae vulgatum dedere; quod non tentandum est. *Invasurus habebatur* pro, erat, dicebatur. Virgil. XII, 134. *stimulus, qui nunc Albanus habetur.* nolter infra c. 22. *iure, quo Sicilia haberetur, i. e. esset.* etc. Mox bene Pichena dedit *diffisi* electione Cod. Fl. *diffisi*: quod est etiam in ed. pr. ceteri *diffisus*.

³ *Soracorum rex.*] Farnes. *Siracorum*. Vera scriptura, *Siracorum*. Nam et a Strabone in II. τὰ τῶν Σιρακῶν ἑβῆα dicuntur. Populi sunt ad Caucasum. *Lipsum*. *Syracorum* etiam Flor. Guelf. Reg. ed. pr. Puteol. *Syracuram* Alc. *Soracorum* primus dedit Rhenanus. infr. Guelf. ed. pr. *Seracos*. Ryckius recepit *Siracorum*. Initium eius vocis certa desiderant scripti.

Sed scriptura MSS. potest etiam facta esse e *Siracenorum* vel *Seracenorum*. Nam Ptolemaeus vocat *σικαννῶδες*, et scriptura Strabonis *σιρακῶδες*.

⁴ *Adorsorum genti.*] Straboni, Plinio, Ptolemaeo, hi populi dicti, *Aorsif*: inter Scythas. *Lipsum*. Quod recepit Ryckius.

¹ *Nostris in armis.*] Aliter exaudio, quam vulgus. id est, nostri in lateribus erant, et ad armos. Nec enim solos Romanos in armis fuisse censendum. sed cum Aotū in fronte agminis et tergo essent, in medio Bosporani, Romanos latera turatos esse. Nisi tamen legendum, *nostris armis*. ut dicat Bosporanos, Romano ritu instructos armatosque: quod malo. *Lipsum*. Posteriorum verum. Mox *Sozam* Cod. Fl. ed. pr. Sed ceteri *Soza*. Item *Dandaricae*, quod se cortexisse pro *Dandaridae* dicit Rhenanus, est in ed. pr.

2 Sed

A. V. saxo, ² sed cratibus et vimentis, ac media humo, ad-
 803. versum inrumpentes invalida erant: educaetque al-
 A. C. tius turres, facibus atque hastis turbabant obsessos. ac
 50. ni proelium nox diremisset, coepta patrataque expu-
 17 gnatio eundem intra diem foret. Postero misere le-
 gatos, *veniam liberis corporibus* orantes: *servitii decem*
millia offerebant. quod aspernati sunt victores, quia
 trucidare deditos saevum, tantam multitudinem cu-
 stodia cingere arduum: ¹ ut belli potius iure cade-
 rent. Datumque militibus, qui scalis evaserant, si-
 gnum caedis. Excidio Vspensium metus ceteris in-
 iectus, nihil tutum ratis, cum arma, munimenta, im-
 pediti vel eminentes loci, amnesque et urbes iuxta
 perumperentur. Igitur Zorines, diu pensitato, Mi-
 thridatisne rebus extremis, an patrio regno consule-
 ret; postquam praevaluit gentilis utilitas, datis obfi-
 dibus, apud effigiem Caesaris procubuit, magna glo-
 ria exercitus Romani, quem incruentum et victorem,
 tridui itinere abfuisse ab amne Tanai constitit. Sed
 in regressu dispar fortuna fuit; quia navium quasdam,
 quae mari remeabant, in litora Taurorum delatas cir-
 cumvenere barbari, praefecto cohortis, et ² plerisque
 cen-

² Sed cratibus iunctis.] Vatic. *cratibus et vimentis*, probo. *Lip-
 sius*. Sic et Flor. Rég. Agr. Ed. pr. transpositis vitiose, ut alibi,
litteris iunctis. Cod. Bud. *crati-
 bus iunctis ac vimentis*. *Iunctis*,
 quod est in ed. Puteol. factum e-
iunctis, quod est in Guelf. ut ante
vimentis e vimentis. vid. ad XI, 31.
Iunctis autem novum est e glossa.
Media humo illustrabit Caesar B. G.,
 VII, 23.

¹ Ut belli potius iure caderent.]
 Haec verba pendent ab *aspernati*
sunt. Acidalius autem malebat trans-
 ponere post *signum caedis*. Non
 absurda coniectura. Forte tamen
 ut delendum, quod etiam hic, pro-
 pter frequentiam *ut* u, ingratum
 est. *Belli potius iure caderent*, mul-
 to fortius et efficacius erit, ex ita

Tacitus aliis quoque locis. Mox
 pro *perump.* vitiose edd. vet. *pro-
 rump.* usque ad Rhenanum.

² Plerisque centurionum.] A Rhenano est, ex emendatione, ut ait,
 codicis Bud. Nam mei manu-
 scrite editiones antiquae, *pleris-
 que consularium*: (ut Guelf.) qui-
 dam, *consiliarium*. (ut Cod. Fl.)
 Verum puto, *auxiliarium*. Nam
 praecit de Praefecto cohortis. *Lip-
 sius*. *Centurionum* verum esse
 puto. Magnae semper cladis signum
 apud historicos, interitus multo-
 rum centurionum. infra c. 28. *prae-
 factus tamen et octo, centuriones ce-
 cidere*: sic alibi. Pichenae conie-
 ctura est *classicorum*: N. Heinii:
commanipularium; I. Gronovii *con-
 sularium*. Mox ed. pr. *id auto-
 ritatis*: item Puteol. et MS. Guelf.
 pro quo temere Beroaldus et Al-
 satus

centurionum interfectis. Interea Mithridates nullo in armis subsidio, consultat, cuius misericordiam experiretur. Frater Corys, proditor olim, deinde hostis, metuebatur: Romanorum nemo id auctoritatis aderat, ut promissa eius magni penderentur. Ad Eunonen convertit, propriis odiis non infensum, et recens coniuncta nobiscum amicitia validum. Igitur cultu vultuque quam maxime ad praesentem fortunam comparato, regiam ingreditur, genibusque eius provolutus, *Mithridates*, inquit, *terra marique Romanis per tot annos quaesitus, sponte adsum. Vtere, ut voles, prole magni Achaemenis, quod mihi solum hostes non abstulerunt.* At Eunones claritudine viri, mutatione rerum, et prece haud degenerare permotus, allevat supplicem, laudatque, *quod gentem Adorsorum, quod suam dexteram petendae veniae delegerit.* Simul legatos literasque ad Caesarem in hunc modum mittit: *Po. Romani imperatoribus, magnarumque nationum regibus, primam ex similitudine fortunae amicitiam: sibi et Claudio, etiam communionem victoriae esse. Bellorum egregios fines, quotiens ignoscendo transfigatur.* Sic

ciatus eius auctor, restituit verum Rhenanus.

1 *Propriis odiis infensum.*] Franc. Modius e Rodolphi Agricolaë codice negationem inserit, *non infensum.* Quod approbo. Non enim Eunones a se Mithridatem oderat, sed in gratiam aspectumque Romanorum. *Lipsius.* Idem placet Gronovio, vel nullis: cuius notam contra Salinerii iseptias omisi. Ceterum malui prius exhibere cum Ryckio, quod est in MS. *quam nullis cum Freinshemio de mera coniectura, et si nixa loco Taciti XV, 64. nullo proprio in Paulinam odio: I. Gronovius dedit inoffensum.* Mox Guelf. *maxime sine quam.*

1 *Prece haud degenerare permotus.*] Scripsisse se, uti ante, *permotus*, Rhenanus ait. at ita iam ed. pr. *Promotus* est in ed. Puteol. vitio operarum, ut opinor. Ed. pr. etiam

degeneri. Mox frustra Rhenanus quod deleri volebat.

2 *Etiam communionem victoriae esse.*] Sic Florentinus, Guelf. ed. pr. Puteol. *Ceterae ex communiōne victoriae, ad Pichenam usque.* Illud Taciti stilo convenientius, ob varietatem constructionis, qua delectatur.

3 *Quoties ignoscendo transfigatur.*] Mihi multo potius *transfigatur*, in quo intelligo, *res, controversia, id quod bello quaeritur.* Sic lib. 3. histor. *Affuit, ut saepe alias, fortuna populi Romani, quae Mucianum viresque orientis illuc tulit; et quod Cremonae inserim transegitimus.* Annon hic quoque verbum absolute ponitur? Numquid autem conventio utriusque partis consensu inita accipienda est? Non secus in Agricola: *Transfigite cum expeditionibus: imponite quinquaginta annis magnum diem.*

A. V. Sic Zorfini victo nihil ereptum. Pro Mithridate, quan-
 803. do gravius mereretur, ⁴ non potentiam, non regnum
 A. C. precari; sed ne triumpharetur, neve ⁵ poenas capite ex-
 50. pendere. ¹ At Claudius, quamquam nobilitatibus ex-
 20. ternis mitis, dubitavit tamen, accipere captivum pacto
 salutis, an repetere armis rectius foret. ² Hinc dol-
 or iniuriarum, et libido vindictae adigebat. Sed
 dislerebatur contra: *Suscipi bellum avio itinere, im-
 portuoso mari: ad hoc reges feroces; ³ vagos populos;
 solum frugum egens: tum taedium ex mora, pericula
 ex prosperantia, modicam victoribus laudem, ac multum
 infamiae, si pellerentur. quin arriperet oblata, et ser-
 varet exsulem: ⁴ cui inopi quanto longiorem vitam,
 tanto plus supplicii fore.* His permotus, scripsit Eu-
 noni, *meritum quidem novissima exempla Mithridaten,
 nec sibi vim ad exequendum deesse: verum ita maiori-
 bus placitum, ⁵ quanta pervicacia in hostem, tanta be-
 neficentia adversus supplices utendum. nam triumphos
 21. de populis regnisque integris adquiri.* Traditus post
 haec Mithridates, vectusque Romam per ¹ Iunium
 Cilonem,

dicm. Gronovius. Sic et MS. Guelf. ed. pr. idque restituit Rhenanus, cum *transigantur* dedissent Puteol. Beroald. Alciarius: idque frustra defendit Freinshemius. Ceterum etiam *bellum transigi* recte dicitur, nec de eo dubitandum erat. Noster Hist. II, 38. *singulis veluti ictibus transacta sunt bella.* Livius IX, 12. *transigere cum Publilio certamen*, quod tuetur Drakenborchius.

⁴ *Non potentiam, non regnum.*] Sic MS. Guelf. quod ut elegantius et stilo Taciti congruum recepi. alii *neque regnum.*

⁵ *Poenas capite expenderet.*] Farnes. *exciperet.* At de more ipso plectendi in carcere triumphatos duces, suadeo omnino legas Fabrum libro 2. Semestr. cap. 3. *Lipfius.* Cod. Agr. *excip.* unde Ryckii amicus coniciebat: *exigent.*

¹ *At Claudius.*] Sic L. Grono-

vius e MS. Flor. Idem est in Guelf. ed. pr. Ceteri libri *atque.*

² *Hinc dolor iniuriarum.*] Forte, *huc dolor.* *Lipfius.* Recte. Mox ed. pr. *adiaceb.* Post eadem *ad hoc*, ut Rhenanus dedit. Sic Guelf.

³ *Vagos populos.*] Guelf. corruptissime *pulsos.* Mox melius *periculum.*

⁴ *Cui inopi.*] Flor. Guelf. ed. pr. *quis inopi:* Cui verum est. Ante ed. pr. *pelleretur.*

⁵ *Quanta pervicacia in hostem.*] A. M. Antonio Mureto est, qui ingeniose veram lectionem perdidit. nam vulgo erat, *quantalibet pervicacia in hoc tentata.* *Pervicacia* autem in Vatic. scriptum. *Lipfius.* Ed. pr. *quanta pervicacia in hoc tentata.* *Pervicacia* pro constantia in bonam partem non semel est apud nostrum.

¹ *Iunium Cilonem.*] Hic et infra *cineado.*

Cilonem, procuratorem Ponti, ferocius, quam pro A. V. fortuna, differuisse apud Caesarem ferebatur. Elata^{803.} que vox eius in vulgum hisce verbis: *Non sum re-* A. C. missus ad te, sed reversus: vel, si non credis, dimitte^{50.} et quaere. vultu quoque interrito permanfit, cum rostra iuxta, custodibus circumdatus, visui populo praeberetur. Consularia insignia Ciloni, Aquilae praetoria decernuntur. Iisdem consulibus, atrox odii 22 Agrippina, ac Lolliae infensa, quod secum de matrimonio principis certavisset, molitur crimina, et accusatorem, qui obiiceret Chaldaeos, magos, interrogatumque Apollinis Clarii simulacrum, super nuptiis imperatoris. Exin Claudius, inaudita rea, multa de claritudine eius apud senatum praefatus, *1* *sorore L. Volusti genitam, maiorem ei patrum Cottam Messallinum esse, Memmio quondam Regulo nuptam (nam de C. Caesaris nuptiis consulto reticebat) addidit perniciofa in Remp. consilia, 3 et materiem sceleri detrahendam. Proin, publicatis bonis, cederet Italia.* Ita quinquages tertium, ex opibus immensis, exuli relictum.

Et

emendo, Cilonem. Dio auctor lib. 60. faceta narratione inserta super hoc homine. Praefuerat Bithynis, inquit. (nam Bithynia adiuncta, ut opinor, Ponticae administrationi) et praefuerat nequiter, avaro. Quae Bithyni apud Claudium sunt, poposceruntque poenas. Cum parum intellexisset Claudius in turba strepituque adstantium, quid dixissent Bithyni, alios interrogat. Ibi Narcissus pronus in Cilonem, audaci mendacio edidit, gratias eos agere Ciloni Tum ille, Praefit ergo eis alterum biennium. Dicitur autem Dioni *Ἰβώνος Κίλωνος*. et firmat Velius Longus: *Cilones*, ait, *vocantur homines angusti capitis et longi: cilonos a brevioribus labiis dicti.* Glossae: *Cilones, ἀρρηκταλός.* Declamator in Sallustium, pro hominibus nequam improbisque accepit: *Quidquid impudicum, Cilonum, parricidarum, sacrilegorum debitorum in tota urbe* Corn. Tac. T. I.

fuit. Vide Festum, in Chilo, et Cilonos, Lipsius.

1 *Sorore L. Volusti genitam.*] De cuius gentis nobilitate Rutilius in Itinerario:

Qui Volusi antiquo derivat stemmate nomen;

Es reges Rusulos, teste Marone, refert. Lipsius.

2 *Memmio quondam Regulo.*] Vide Sueton. in Caio, cap. 25. itemque Dionem. Statim vox *Nuptiis* abest Farnes. codici: et illaesa sententia potest. Lipsius.

3 *Et materiem sceleri.*] Ed. pr. *materiam celeriter detrahendam.* Materiem primus Rhenanus dedit. Mox Acidalius putat *ita* incongruum, legique vult *as.* frustra. Sensus est: His dictis senatus motus decrevit exsilium et publicationem honorum, sed ut quinquages relinqueretur e bonis. De divitiis Lolliae Plinius IX, 35.

N n

4 *Cadius*

A.V. Et Calpurnia illustris femina pervertitur, quia formam
 802. eius laudaverat princeps, nulla libidine, sed fortuito
 A.C. sermone. unde vis Agrippinae citra ultima stetit. In
 50. Lolliam mittitur tribunus, a quo ad mortem adigere-
 tur. Damnatus et lege repetundarum [†] Cadius Rufus,
 23 accusantibus Bithynis. Galliae Narbonensi, ob egre-
 giam in patres reverentiam, datum, [†] ut senatoribus
 eius

4 Cadius Rufus.] Male ego olim, *Claudius*; male vir doctus, in Re nummaria, *Cordius* restituit. Est ille, de quo l. 77. *Histor. Redditus Cadius Ruso, Pedito Blaeso Senatorius locus, qui repetundarum criminibus sub Claudio ac Nerone ceciderant.* Si mutamus: legerem, *Tadius. Lipsius.* Cod. Reg. *Claudius. Agr. Coelius.* Vir doctus ap. *Ryckium Canius e Martial. III, 20.* Mox pro *in patres* ed. pr. *in partes*, solenni etiam in scriptis confusione.

† *Pr. Senatoribus eius provinciae.*] Libera rep. liberum Senatoribus peregrinari etiam rei privatae causa. Id tantum excogitatum, ut legatio libera peteretur a Senatu, sumereturque: quo maiori abessent cum dignitate. Cicero saepe. At lapsa rep. in servitutum, Senatoribus etiam adempta haec libertas. Augustus id instituit imperio firmando, et nequis illustriorum commeari ad exercitum aut conciliare milites provincialesve posset. Dio eleganter LII. in extremo: *προσηκουσθε πάσι τοῖς βυλοῦσι μὴ ἐπιθῆναι ἔξω τῆς Ἰταλίας, ἢ μὴ ἀπὸ τῆς τοῦ κελύου, ἢ καὶ ἐπιτρέψῃ. καὶ τὸ τοῦ καὶ δούρου ἀπὸ φυλάττειναι.* id est, *Edixit omnibus Senatoribus, nequis eorum peregrinari extra Italiam vellet, iniussu permissive suo, quod interdictum ad hoc usque aevum servatur.* Quamquam praevivisse ad hoc factum Augustus Iulius videtur: qui *sanxio, nequis Senatoris filius nisi contubernalis aut comes Magistratus peregre proficisceretur,* ait Sueton. c. 42. Vbi libido mi-

hi legendi, *nequis Senator Senatorisve filius.* Si enim filiis interdictum; maior ratio ut Senatoribus ipsis. In usu autem, ut commearius peregrinandi a Caesare ac Senatu peterentur. Suetonius Calig. c. 29. *Prætoriam virum ex secessu Anticyrae propagari sibi commearium scæpius desiderantem, cum mandasset interim;* etc. quo loco reiecta vocula scripserim, *Prætor. virum secessu Ant.* Sed Claudius a se solo id peti primum instituit. Sueton. c. 23. subobscurè: *Commearius a Senatu peti solitus sui beneficium fecit.* cui lucem do ex Dionè: *τοῖς δὲ οὖν, inquit, ἀποστεινῶν, ὡς ἐξω τῆς Ἰταλίας ἀποδομῆσαι, ὁφίσι μὲν καὶ κατ' ἐαυτῶν ἴσῃ τῆς βουλῆς. τὸ γὰρ μὲν καὶ τῶν τῶν ἀπὸ τῆς δούρου ποιεῖν, δόγμα γινώσκου ἐπιθῆναι.* id est. *Peregrinatio extra Italiam eundi commearium, per se concessit, Senatu non consulto; quod tamen ut lege aliqua facere videtur, insit super ea re confici Senatoris decretum.* Vide et l. 22. Ad municipalem. Atque in primis Calpistorum: apud quem expressa Formula ipsa dandi huius principem commearius, l. 3. *Vaiat. epist. 21.* Augustus tamen in hoc decreto suo Siciliam excepterat: sicut nunc Claudius Narbonensem, quia utraque provincia vicina et quasi suburbana. Dio: *πᾶν γὰρ ἔτι ἐς τὴν Σικελίαν καὶ ἐς τὴν Γαλιαν τὴν περὶ Νάρβοναν, ἰδαμῶς ἄλλοις βυλοῦσι ἀποδομῆσαι ἔξεσθαι.* id est: *Excepta enim Sicilia, et Gallia Narbonensis, usque ad alio peregrinari Senatori fas est.*

et us provinciae, non exquisita principis sententia, iure, A. V. quo Sicilia haberetur, res suas invisere liceret. Ituraei- 803- que et Iudaei, defunctis regibus, ² Sohemo atque A. C. Agrippa, provinciae Syriae additi. ³ Salutis auguri- 50. um, quinque et viginti annis omissum, repeti, ac deinde continuari, placitum. Et ⁴ pomerium auxit Caesar, more prisco; quo iis, qui protulere imperium, etiam terminos urbis propagare datur. Nec ta-

N n 2

men

Ad hoc Claudianum interdictum respexit Stuidas, etsi id paullo aliter effert, in κλαυδίω. Ait: Νέ- μον περιόχης, μη δύνασθαι βαλευντῶν ἀπὲρ ἐπὶ τῆς οὐμετῆ τῆς πόλεως ὁδοῦν, χωρὶς τῆς τῶ βασιλέως κελείουσας. id est: Legem tulit, ne cui Senatori abire urbe ad septimum lapidem fas esset, principis iniussu. Lipsius.

² Sohemo atque Agrippa.] Quorum ille Arabum Ituracorum, hic Iudaeae rex. Sohemus autem scribendum, aut certe Soaemus ex Dione: non Sohennius, ut edition. vulgaratae. Dio de Caligula. Ἐν δὲ τῶν, Σοάμω τὸν τῶν Ἰουδαίων τῶν Ἀράβων, καὶ Παλίμασι τὸν περιόχην ἀρχὴν ψευδομαχίας τῆς βασιλῆς Ἰσχυρίσασθαι. De Agrippa et mutatione secuta vide Iosephum XX. Antiquit. qui tamen nihil aperte de contributione Iudaeorum in Syros. Immo vero etiam nunc, ut ante, Praefides suos sive Procuratores habebant: qui adspiciebant quidem Legarum Syriae, sed non assidue audiebant. Quin et Agrippa iunior rex etiam fuit, patre defuncto. Quomodo igitur provinciae Syriae additi noviter, cogitandum sit, aut a peritioribus rogitandum. Lipsius. Ed. pr. Sohema, viciose in terminatione.

³ Salutis augurium.] Quod e tebris primus eruit Policianus: quem licet legas Miscell. cap. 13. Dionem XXXVII. et Ll. Festum in voce Maximus Praetor. Sed numerus in Tacito farin' verus? delibero. Nam suprema mentio capiti huius Augurii apud Dionem est

anno urbis DCCXXV. cum et Ianus item ab Augusto clusus. atqui ab eo die ad hunc DCCCII. urbis annum, non XXV. uti hic scriptum, sed LXXVII. intersunt anni. Ut ergo verus iustusque hic numerus sit, a Tiberio repetitum id augurium necesse est Cornelio Cethego, Vitellio Varrone Coss. anno urbis DCCCLXXVII. Lipsius. Add. Inct. ad Sueton. Aug. c. 31. Cic. de Div. I, 47. Augurium autem pro omine dicitur; de quo vid. Burm. ad Sueton. Aug. 95.

⁴ Pomerium urbis.] Idque lapis etiam nunc testatur Claudiani aevi, Romae:

TI. CLAUDIVS
DRVSI F. CAISAR
AVG. GERMANICVS
PONT. MAX. TRIB. POT.
VIII. IMP. XVI. COSS. III. L.
CENSOR. P. P.
AVCTIS. POPVLLI ROMANI
FINIBVS. POMERIVM
AMPLIATIT. TERMINAVITQ.

Auxit, post Britanniam Romano imperio adiectam. Lipsius. Apud Gruterum est etiam altera inscr. pertinens ad pomerium ab Augusto prolatum: C. MARCVS. L. F. L. N. CENSORINVS. ET. C. ASINIVS. C. F. GALLVS. COS. EX. S. G. FIN. POMER. TERMIN. In MS. Guelf. non est urbis: et quoniam in inscriptionibus allatis et aliis auctorum latinorum locis pomerium simpliciter dicitur, ut ap. Cic. N. D. II, 4. Liv. I, 44. et c. 14. nostrum, id verbum et hic iustuli.

5 I.

men duces Romani, quamquam magnis nationibus subactis, usurpaverant, nisi ³ L. Sulla, et D. Augustus. ²⁴ Regum in eo ambitio, vel gloria, varie vulgata. Sed initium condendi, et, quod pomerium Romulus posuerit, noscere, haud absurdum reor. Igitur a foro boario, ubi aereum tauri simulacrum aspiciamus, quia id genus animalium aratro subditur, sulcus designandi oppidi coeptus, ut magnam Herculis aram amplecteretur. Inde certis spatii ² interiecti lapides, per ima montis Palatini ad aram Consi, ³ mox ad Curias veteres, tum ⁴ ad facellum Larium: forumque

A. V.
803.
A. C.
50.

5 L. Sulla, et D. Augustus.] *Curiae duorum generum. Nam et ubi curarent sacerdotes res divinas, ut curiae veteres; et ubi Senatus humanas, ut curia Hostilia. Festus: Novae curiae ad conspicuum fabricum factae, quod parum amplae veteres a Romulo factae. Plaurus: Sub veteribus ibi sunt qui dant, quique accipiunt foenore. Liv. XLIV. Aedes P. Africani pone Veteres ad Fortumni signum lanceaeque (scribis lanienaeque) et tabernas coniectas in publicum emit. Ovidius eandem intellegit III. Fastor.*

Ianua tunc regis posita viret arbore Pboebi:

Ante tuas isidem Curia prisca fores.

Lipsius. Loca Plauti et Livii ad veteres tabernas pertinent, non ad Curias veteres.

4 Ad facellum Larium.] MSS. Flor. Guelf. *larum*: idque exprimeret voluerunt operae ed. pr. quae habet *larum*. Eius scripturae multa e libris scriptis exempla vid. ap. Oudendorpium V. G. ad Sueton. Domit. c. 17. intelliguntur autem *lares publici*: Porro Ryckius interpungit post *forum Romanum*. Sic et alii voluerunt, ut quatuor anguli Romae ab initio quadratae expleantur. Sed etiam Dionys. II. p. 113. forum numerat in partibus Tatio demum recepto additis, sed ab ipso et Romulo communitur, ut

Non defendo te, Corneli; erras. Etiam C. Caesar auxit interiectus inter eos quos. Agellius auctor libro 13. c. 14. Dio libro 43. ταῦτα τα ἐπιείκεια, καὶ γῆρας ἐπέφρασε, τὸ, τὸ πρυμνίου ἐπὶ πλάτων διεξήγαγε. Apud eundem Antonius in laudatione Caesaris funebri: Ὁ καὶ τὸ πρυμνίου αὐτῆς (τῆς πύλωνος) ἐπαυξήσας, ἐν τῷ βυβαυτηρίῳ κατασφραγίς, etc. Cicero ad Attic. lib. 13. *De urbe agenda quid sit promulgatum, non intellexi, id sane scire velim.* Iuvat tamen aliquid nostrum, quod Suetonius, exactae in tabulis diligentiae, nihil huius in Julio commemorat: et fortean concepta a Julio res, perfecta demum ab Augusto. Nam ille nugator apud Senecam ridiculus, qui *Sullam ultimam Romanorum protulisse pomerium tradidit: quod numquam Provinciali sed Italico agro acquisito mos proferre apud antiquos fuit.* Vide quae huc faciunt, apud Vopiscum in Aureliano. Lipsius.

1 Regum in eo ambitio.] *Consule Onufrium in urbe Roma.* Lipsius.

2 Interiecti lapides.] *Sunt cippi pomerii, quos Varro vocat, L. L. IV. p. 35. columellae positae pomerii designandi causa.*

3 Mox ad Curias veteres.] *Ita manus. et recte. Varro de L. L.*

ut

que Romanum et Capitolium non a Romulo, sed a T. Tatius additum urbi credidere. Mox pro fortuna pomerium auctum. Et quos tum Claudius terminos posuerit, facile cognitu, et ² publicis actis perscriptum. C. Antistius M. Sullio Coss. ¹ adoptio in Domitium, auctoritate Pallantis, festinatur. qui obstrictus Agrippinae, ut conciliator nuptiarum, et mox stupro eius illigatus, stimulat Claudium, *consuleret Reipublicae: Britannici pueritiam robore circumdaret. Sic apud divum Augustum, quamquam nepotibus subnixum, viguisse privignos: a Tiberio, super propriam stirpem, Germanicum assumptum. Se quoque accingeret iuvene, partem curarum capessituro.* His evictus, ² biennio maiorem natu Domitium filio anteponebat, habita apud senatum oratione in eundem, quem a liberato acceperat, modum. Adnotabant periti, ³ nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri, eosque

N n 3

ut videretur. Si placet post *for. R.* interpungi, legam deinde *at Capit.*

¹ *Publ. actis perscriptum.*] Sic MSS. Flor. Guelf. Reg. Agric. Ed. pr. I. Gron. Ryck. Ceteri *praescriptum*, vitiose. Verba illa in scriptis et editis olim saepe permutari notum est. Guelf. addit etiam *est*.

¹ *Adoptio in Domitium.*] Agnosce ergo lector, et tolle librarii errorem (non enim ipsius Suetonii, puto) Neronis c. 7. *Vndecimo aetatis anno a Claudio adoptatus est, Annaeque Senecae iam tunc Senatori in disciplinam traditus.* Adoptatus Nero XI. aetatis anno? Falsum, vel te iudice et indice Suetonii. Nam idem scribis XVII anno ad imperium eum pervenisse, quod et Tacitus et Dio adstruunt. Atqui ab hoc die ad imperium anni intersunt non quinque. *Duodecimo*, ergo in Suetonio scribendum: si ratio quidem constatura est. *Lipsius.* Ed. pr. *Optio.* item MS.

Guelf. qui et infra, h. c. habet *orationem pro adoptionem.*

² *Biennio maiorem natu.*] Freinshemius corrigit *triennio* ex XIII, 6. 15. ubi eodem fere tempore Nero XI. Britannico XIV. anni tribuuntur. Ryckius autem natalibus utriusque comparatis e Suet. Ner. 6. et Claud. 27. quatuor annis maiorem Neronem facit. Dodwellus denique Prael. Camden. V, 6. *quinquennio* corrigendum censet: primam vocis partem notis numeralibus scriptam fuisse: e V. factum II. quem lapsum librariorum frequentem esse in libris scriptis: quod etiam pluribus locis ad Livium notavit Drakenborchius. Si Tacitum sibi constare velimus, Freinshemius hic potius audiendus erit. Mox Guelf. *habita ante ad fruentum.*

³ *Nullam antehac adoptionem.*] Atqui Tiberius Germanicum adoptavit, uti notum. Excusabunt id curiosi, quod Tiberius iam e Claudio migravit in gentem Iuliam. *Lipsius.*

36 eosque ab ⁴ Atto Clauso continuos duravisse. Cete-
 A.V. rum actae Principi grates, ² quaesitiore in Domitium
 804. adulatione: ² rogataque lex, qua *in familiam Claudi-*
 A.C. *am et nomen Neronis transfret.* Augetur et Agrippi-
 52. na cognomento *Augustae*. quibus patrat, nemo adeo
 expers misericordiae fuit. quem non Britannici fortuna
 nae moeror afficeret. ³ desolatus paullatim etiam ser-
 vilibus ministeriis, ⁴ intempestiva novercae officia in
 ludibria vertebat, intelligens falsi. neque enim legnem
 ei

4 *Atta Clauso.*] Securi sumus
 spectatae fidei codicem Vat. qui di-
 fertim habet *Atto Clauso*. superius
 tamen aliena manu l. addito, ut
 feret, Attio. Ut mirer Iuriscon-
 sultum Vertranium scribere duos
 Vat. *Actio Clauso*, refertur. Sed
 ille quidem nobis imposuit: ego si
 fallo, tum mihi quivis oculos

Istos, suppositis eruito manibus.
 Facit a Vatic. in eadem bibliotheca
 vetus Sueton. qui initio libri tertii,
Atta Claudio refert. Et quidni
 probabile, cum Clausus recens e
 Sabinis esset, praenomen eum ha-
 buisse terminatione Sabinum? E-
 mendandus ita, me iudice, Livius
 libro 2. *Atta Clausus, cui postea*
Appio Claudio Romae nomen fuit.
 et l. 10. *Principem nobilitatis ve-*
strae, seu Artam Clausum, seu Ap-
Claudium vultis. De Clauso, ma-
 nifeste post Virgilium Silius XVII.
 Punicor.

Hic prisca ducens Clausorum ab
origine nomen Claudia.

Et Ovidius in Fastis:

Claudio Quincta genus Clauso re-
ferrebat ab alto.

Lipius. *Atto* Flor. Cod. quod
 verum est. vide supra ad IV, 9.
 Add. pr. Rhen. Ald. etc. *Appio*. Puteol.
 Beroald. Alc. *Actio*.

1 *Quaesitiore in Domitium adula-*
sione.] Pichena bene sic e Cod. Fl.
 ubi est *quaesitiore*. Ed. pr. *quaesio-*
 re ut Guelf. A Puteol. ad Piche-
 nam editum erat *exquisitiore*. Tacit-
 us saepe simplici illo utitur, ut
 vel index docet.

2 *Rogata lex.*] Curiosa apud
 Pontifices. vid. Hist. l. 15. Mor-
 tentor legere *fortuna moerore*: sed
 vulgatum etiam, quamquam du-
 rius, ferri potest.

3 *Desolatus paullatim.*] Ita cepit.
 Britannicus spoliatus exurisque
 paullatim non solum honestiore
 comitatu, sed etiam servulis; cum
 Agrippina eos, quasi ad alia officia
 operatque avocaret. Desolatus,
novus dicitur, solus relictus: uti lib. 1.
Nonanus opperitendas Tiberii episto-
las clamitoverat; mox desolatus
aliorum discessione, imminuentem ne-
cessitatem sponse praevertit. *Lipius.*
 add. Gronov. Obs. IV, 21.

4 *Intempestiva novercae officia.*] Sic
 correxi ex ed. pr. deleta praepositione
per, quam ceteri libri omnes habent.
 Viri docti frustra quaerant sen-
 sum commodum *per int. n. a.* re-
 ferentes ad *desolatus*. Tum se-
 quentia nullum sic commodum sen-
 sum habent. at delero *per*, omnia
 bene procedunt. Noverca volebat
 officiosa videri; sed id faciebat
 inepte. Itaque Britannicus, in-
 telligens fraudem, ridebat inepta
 officia. Nihil clarius esse potest.
Mox falsi etiam est in Guelf. et
 ed. pr. sequentes usque ad Rhema-
 num *falsi se*. Post a Guelf. abest
 ei post *seguem*: quod placeret, nisi
 scirem, atque alibi exemplis positus
 monuissim, Tacitum id pronomi-
 nis, etiam praeter necessitatem et
 elegantiam, ponere solere.

ei fuisse indolem ferunt: ⁵ sive verum, seu periculis commendatus, retinuit famam, sine experimento. Sed Agrippina, quo vim suam sociis quoque nationibus ostentaret, in oppidum Vbiorum, in quo genita erat, veteranos coloniamque ¹ deduci impetrat; cui nomen inditum ² ex vocabulo ipsius. Ac forte acciderat, ut eam gentem, Rheno transgressam, ³ avus Agrippa in fidem acciperet. Iisdem temporibus in superiore Germania trepidatum, ⁴ adventu Cattorum, latrocinia agitantium. ⁵ Deinde L. Pomponius, legatus,

N n 4

§ *Sive verum; seu periculis.*] Desistite medici: nullum hic vulnus. Sive, inquit, revera non segnis illi indoles fuit: sive pericula, et ex periculis favor, hanc ei famam circumdederunt. Alternans hic sermo per Tacito familiaris. libro 3. *Longam et continuum absentiam paullatim meditans, sive ut amoto patre Drusus munia consulatus solus obiret.* Libro 2. *De si nihil addidit metu invidiae, an rarus conscientiam factis sasis esse.* Et exempla obvia. Lipsius. Recte. Livius 1, 4. *seu ita rata, seu Deus auctor culpae honestior.* ed. pr. bis habet *sive*. Mox retinuit est pro obtinuit. Commendatus sc. favori hominum, favorabilior factus.

1 *Deduci impetrat.*] Sic Guelf. ed. pr. Puteol, ceteraque. In Lipsianas imperas vitio operarum irrepsisse puto: unde Freinshemio nota nata.

2 *Ex vocabulo ipsius.*] Parum *divinum* ergo vulgo Colonia Agrippina dicitur, etsi ita passim in Aethico et Itinerario Antonini: melius Agrippinensis, aut Agrippinensium. Etiam Claudia agnominata, fide lapidis, quem totum adscribamus ad gratiam celeberrimae urbis.

M. MARIO. M. F.

STEL. TITIO. RVFINO
COS.LEG. LEG. I. MINER. P. F.
CVR. COL. CLAYD. AVG.
AGRIPPINENSIVM

PROGOS. PROV. SICILIAE
CVR. AMITERNOR. PRAEF.
TR. PL. Q. PROV. MACEDON.
SEVIR. TVRMAR. EQ. ROM.
TRIB. LATIGL. LEG. I. ADIV. P. P.
1111. VIRO. STLTIBVS. IVDIC.

Quo iure deducta colonia fuerit, Paullus lib. 2. De censibus: *In Germania inferiore Agrippinenses iuris Italici sunt.* Lipsius.

3 *Avus Agrippa.*] Quod factum credo Agrippa et L. Gallo Coss. anno urbis DCCXVII. ex Dione libro 48. Lipsius.

4 *Adventu Cattorum.*] Murer. *Cattorum.* Ed. pr. *Cantborum*, et mox c. 28. *Cantbi.* Nempse tum scribebant Catthi, ut est in ed. Pur. hinc *Cantbi* effecti. MS. Guelf. *Cactborum* at post *Catbi*.

5 *Deinde L. Pomponius legatus.*] Parum cohaeret narratio. Cui rei enim illud, *Deinde?* Vereor ut exciderint ea, quae de Sulpicii Galbae et P. Gabinii expeditione adversum Catos Marsoque Dio narravit, lib. 60. Quamquam ea gesta annis aliquot ante. Lipsius. Acidalius succurrebat corrigendo *proinde*. Sed videtur hic lacuna esse. In ed. pr. punctum est post *deinde*. Non moveret me, cum valde vitiosa et absurda saepe sit in hoc libro interpunctio: sed hic non de nihilo esse videtur, non modo rei causa, sed etiam quia idem punctum in editione Puteolani expressum est, item in Guelf. MS.

A. V.
804.
A. C.
§1.

- A. V. 804. A. C. 51. **28** **29**
- rus, auxiliares Vangionas ac Nemetas, ⁶ addito equite alario, monuit, *ut antecirent populatores, vel dilapsi improvisi circumfunderentur.* Et secuta consilium ducis iudustria militum, divisique in duo agmina, qui laevum iter petiverant, recens reversos, praedaeque per luxum usos, et somno graves, circumvenere. Aucta laetitia, quod quosdam e clade Variana, ⁷ quadragesimum post annum, servitio exemerant. At qui dextris et propioribus compendiis ierant, obvio hosti, et aciem auso, plus cladis faciunt. Et praeda famaue onusti, ad montem Taunum revertuntur, ubi Pomponius cum legionibus opperiebatur, si Catti, cupidine ulciscendi, casum pugnae praeberent. Illi metu, ne hinc Romanus, inde Cherusci, cum quis aeternum discordant, circumgredierentur, legatos in urbem et obsides misere; decretisque Pomponio triumphalis honos, modica pars famae eius apud posteros, in quis carminum gloria praecellit. Per idem tempus, Vannius, ¹ Suevis a Druso Caesare impositus, pellitur regno: prima imperii aetate clarus, acceptusque

MS. Mox eadem ed. pr. *Vangionas*, ut MS. Flor. ed. Puteol. Alciati, I. Gron. Primusj mutavit Rhenanus in *Vangiones*, sive operae.

6 *Addito equite alario monuit.*] Codex Bud. Guelf. habet, *monitos*: unde opinatur Rhenanus scribendum: *addit, equite alario monito.* sane, et ed. pr. *monito.* Vulgatum est a Puteolano. Vix aliquid certi dici posse arbitror, propter suspicionem lacunae. Sed monitum Pomponii non modo ad equites pertinuisse, sed etiam pedites, patet et sequentibus. Mox *dilapsi* Guelf. ed. pr. Puteol. Ber. Alc. ut et Cod. Flor. dedit Pichena. *Delapsi* est a Rhenani editione. Mox Guelf. *militis.* Singularis etiam, alibi pro plurali restitutus in hac voce.

7 *Quadragesimum post annum.*] Iusta supputatio. Clades illa enim accepta, anno DCCLXIII. Liphus.

Quadr. post ed. pr. et sequentes usque ad Rhenanum, qui ~~post~~ praeposuit. Restituit in locum e Cod. Fl. Pichena. Post *Taunum* se correxisse pro *Taurum* dicit Rhen. At sic iam ed. pr. *Taurum* fluxit a Puteolano: sed est et in scriptis, velut Guelf. de Tauno monte dictum est ad L. I. Ana. c. 56.

1 *Suevis a Druso.*] Non genti toti Suevorum, sed iis qui Maroboduum et Carualdam reges comitati erant; *qui a Druso, ne quietas provincias immineat turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum et Cusum locati sunt, dato rege Vannio gentis Quadorum,* ait post lib. 2. Annal. Vannii regnum in parte describit Plinius: *Campos et planities Iazyges Sarmatae, montes vero et saltus pulsi ab his Daci ad Padiisum annum, a Moro, (Nescio, an corrig. Miro) sive is Dacia est, a Suevis regnoque Vanniano dirimuntur.* Liphus,

que popularibus; ² mox, diuturnitate, in superbiam mutans, et odio accolarum, simul domesticis discordiis circumventus. Auctores fuere Vibillius, Hermandurorum rex, et Vangio, ac Sido, sorore Vannii geniti. Nec Claudius, quamquam saepe oratus, arma certantibus barbaris interposuit, *tutum Vannio perfugium* promittens, *si pelleretur*. scripsitque ⁴ P. Atellio Histro, qui ⁵ Pannoniam praesidebat, *legionem, ipsaque e provincia lecta auxilia, pro ripa componeret, subsidio victis, et ⁶ terrorem adversus victores, ne fortuna elati, nostram quoque pacem turbarent*. nam vis innumera Ligii, aliaeque gentes adventabant, famam ditis regni, quod Vannius ⁷ XXX per annos praedationibus et vectigalibus auxerat. Ipsi manus propria pedites, eques e Sarmatis Iazygibus erat, impar

N n 5

multi-

² *Mox diuturnitatem.]* Lego, *diuturnitate*. Mutans, pro mutatus. quod apparet ex manu. Varro: *In priora verbo graves profudine quas fuerunt, manent; reliquae mutant.* Lipsius. Sic Cod. Fl. ed. pr. *Diuturnitatem* est a Puteolano. Mox ed. pr. *Vibillius*: quod te in vet. libris reperisse iam Muretus notavit, et ita e Cod. Flor. et Agr. edidit Ryckius, probante I. Gronovio: quem nos sequimur. add. II, 63. *Vibillius* quomodo e *Vibillius* factum, intellige e nota ult. ad c. 16. Sic ed. pr. hoc ipso capite *ius pro vis*.

³ *Sido.]* Ille ipse, qui postea in partibus Vespasiani. Tacit. 3. *Histor. Trabuntur in partes Sido, atque Italicens, reges Suevorum.* Lipsius.

⁴ *P. Atellio Histro.]* Vatic. et Flor. *Atellio*. In veteri inscriptione reperio hominem: quae sic habet fide Aldi,

SEX. PALPELIO. P. F. VEL.
HISTRO
LEG. TI. CLAUDI. CAESARIS
AVG. PRO. COS.
PR. TR. PL. X. VIR. STL. IV.
DIC.

TR. MIL. LEG. XIV. GERMANICAE.
COMITI. PI. CAESARIS. AVG.
DATO. SVB. DIVO. AVG.

Quae si ad illum referenda, quod ego censeo: legend. hic, *scripsitque Palpelio*. Lipsius. *Atellio histro* etiam Cod. Agr. ed. pr. Guelf. *Atellio histro* est a Puteol. *Palpelio* placet Ryckio.

⁵ *Pannoniae praesidebat.]* Quiddam scripti, *Pannoniam*: nec raro ita noster. lib. 4. *Galliae litus rostratae novae praesidebant*. Iterumque: *Litora oceani praesidebat*. Lipsius. Sic Fl. MS. unde rettulit Pichena. De forma hac loquendi iam alibi monitum.

⁶ *Terrori adv.]* Ed. pr. *terrorem*: quod verum puro. Tacitus amat variare constructionem: et studium intempestivum conformandi sequentia praecedentibus saepe obfuit Tacito, ut aliquot iam locis vidimus. vid. v. e. supra c. 19. extr. His scriptis inficipo notam I. Gronovii. Ecce sic MS. Fl. legitur recepi, Guelf. *tempore*.

⁷ *Triginta per annos.]* Legitima ratio esset XXXIII. *per annos*. Lipsius.

I Illic

multitudini hostium: eoque castellis sese defendere,
 90 bellumque ducere statuerat. Sed Iazyges, obsidionis
 A.V. impatientes, et proximos per campos vagi, necessi-
 804. tudinem pugnae attulere, quia Ligius Hermundur-
 A.C. que ¹ illic ingruerant. Igitur ² degressus castellis
 51. Vannias, funditur proelio: quamquam rebus adversis,
 laudatus, *quod et pugnam manu cepisset, et corpore ad-
 verso vulnera excepit.* Ceterum ad classem, in Danu-
 bio opperientem, perfugit. Secuti mox clientes, et,
 acceptis agris, in Pannonia locati sunt. Regnum Van-
 gio ac Sido inter se partivere, ³ egregia adversus nos
 fide: subiectis, suone, an servitii ingenio, dum ad-
 dipserentur dominationes, multa caritate, et maiore
 31 odio, postquam adepti sunt. At in Britannia ¹ P.
 Ostorium, propraetore, turbidae res excepere, effu-
 sis in agrum sociorum hostibus, eo violentius, quod
 novum ducem, exercitu ignoto, et coepta hieme,
 iturum obviam non rebantur. Ille gnarus, primis
 eventibus metum aut fiduciam gigni, citas cohortes
 rapit: et ² caesis qui resisterant, disiectos confecta-
 tus,

¹ *Illic ingruerant.*] Sic MSS. Fl. Guelf. edd. pr. Pur. Ber. Alc. Mutatum a Rhen. in *ingruabant.* restituit Pichena. Item post *cepisset*: nisi quod Pur. Ber. Alc. *cepessit* pro *cepessit*. Frustra Rhen. dedit *cepessit*. quod est et in Guelf. Pichena illud restituit.

² *Degressus castellis.*] Haud dubitanter ita rescripti pro vulgato *degressus*. sic IV, 49. pro *sumulis non digrediebantur* recte repositum *degrediebantur*. ubi vid. add. ibid. c. 74.

³ *Egregia adversus nos fide.*] Ita Vatic. Livius lib. 5. *Quamquam adversus Rom. nulla eis amicitia.* Noster lib. 3. *Et privignis cum vitrico levior necessitudo, quam avo adversus nepotem.* At vulgo, *apud nos fide* legeris, non Latine. Lipsius. *Adversus* etiam MS. Flor. ed. pr. Paullo ante idem MS. Guelf. et ed. Pureol. *partivere*, ceteri *partiti sunt* ad Pichenam usque. Illud verum,

ductumque e Sallust. Jug. 43. putat Ryckius, unde etiam Servius ad Aen. I, 194. *partivimus* laudat. Sed ibi recte Cortius rescripti *partivimus*. Saepe active *partire* dixit Plautus. Paullo post arbitror legendum *dominationis* ut VI, 45. *dum dominationis apisceretur*. Sed sic iam vir doctus apud Ryckium.

¹ *P. Ostorium propraetorem.*] Flor. *propraetore*: quod I. Gron. recte recepit, valde huic formae favens. Ceteri omnes scr. et edd. *propraetorem*: praeter Guelf. qui et ipse *propraetore* exhibet. Hic quidem recipi nil vetat.

² *Caesis qui resisterant.*] Sic laetitia postulat. Vulgati omnes vitiose *resisterant*: quod nullo modo ferendum ultra. Ferri etiam posset *resisterent*, add. ad c. 32. ubi Acidajus ne *coepsabant* quidem in tali constructione probabat; quod tamen facilius ferri potest.

rus, ne rursus conglobarentur, intensaque et infida
 pax non duci, non militi, requiem permetteret, detra-
 here arma suspectis, ³ cinctosque castris Antonam et
 Sabrinam, fluvios, cohibere parat. Quod primi Ice-
 ni abnuere, valida gens, nec ⁴ proeliis contusi, quia
 societatem nostram volentes accefferant. hisque au-
 ctoribus, circumiectae nationes locum pugnae dele-
 gere, septum agresti aggere, et aditu angusto, ne per-
 vius equiti foret. Ea munimenta dux Romanus,
 quamquam, sine robore legionum, sociales copias du-
 cebat, perrumpere aggreditur, et distributis cohorti-
 bus, ⁵ turmas quoque, peditum ad munia accingit.

Tunc

³ *Cinctosque castris Antonam.]* Aciem omnem habui ad hunc locum, nec quidquam pervidi. Libri vet. *cunctisque castris*. Forte: *destrahere arma suspectis, cinctisque castris Antonam ad Sabrinam* (Ptolomaeo est *Sabriana*) *fluvium cohibere parat*. Sive, ut Agricola legebat, *ianctisque castris*. Antona sane civitas videtur, manetque hodie Northamptona: quasi dicas Septemtrionalis Hammonis civitas. Nam, *Ton* prisca Britannis semper civitas. Olim divinavi, *cinctosque castris, Antona et Sabrina fluvii*, eo sensu, ut hostem vagum et mententem pugnae partim castris, partim fluminibus cingeret, et ab effusa populatione arceret. Sed ludimus aleam, in loco fortasse non pleno. *Lipsius*. MS. Fl. *cunctasque castris*, ed. pr. *cunctasque castris*: et mox *Sabnam*: Ceteri ut est in textu, Pichena coniciebat *cunctasque ultra A. e. S.* sensu probabilis. *Submovete* alias de hac re dicitur ap. Suetonium. Camdenus *Antonam pro Aufona* irrepsisse putabat, qui est fluvius hodie dictus *Avon*, cum *Sabrina* transversam insulam secans ita, ut boreales partes petenti necessario alteruter sic transeundus: idque placebat etiam Cellario G. A. T. I. p. 323. *Cunctasque* verum esse puto, ex lege disjunctionis: *suspectis* detrahit as-

ma, omnes submovere et coercere fluminibus castellisque volebat. Si *ultra* durior correctio videtur, possum etiam sic legere: *castris Aufona et Sabrina fluvii cohibere parat*: h. e. submovere ultra flumina illa, et dispositis idoneo loco castris coercere, ne transire fluvios et turbare provinciam et socios possent.

⁴ *Proeliis concussa.]* Fari. *con-*
si. Lipsius. Sic et Flor. ed. pr. Ceterae edd. ad Pichenam usque *con-*
conssa. *Consuudere* verbum elegans pro frangere, debilitare, quo usus et Sallust. lug. 43. *nostrae opes consue-*
consue, hostiumque caecae erant. ubi similiter Codd. quidam *con-*
saec. vid. ibi Cott.

⁵ *Turmas quoque peditum.]* Ego scio numquam turmas peditum dici; quod tamen libri omnes pro se ferunt. Possit legi, *Turmas, quodque peditum*. Addo, Pichenam distinctione expedire, *Turmas quoque, peditum ad munia accingit*. Id est, turmas equitum (qui impugnes) iubet peditum officio fungi. *Lipsius*. Frustra addidisset *quodque peditum*, cum cohortes iam nominasset. Verum vidit Pichena. *Peditum* pendet a *munia*. Equites non uno loco apud Livium equis descendere, et munia peditum praestare iubentur. Mox pro *qua* Guelf. *camera*,

1 *Ductat*

A. V. Tunc dato signo, perfringunt aggerem, suisque clau-
 804 stris impeditos turbant. Atque illi conscientia rebel-
 A. C. lionis, et obseptis effugiis, multa et clara facinora fe-
 51 cere. Qua pugna filius legati, M. Ostorius, servati ci-
 32 vis decus meruit. Ceterum clade Icenorum compo-
 fiti, qui bellum inter et pacem dubitabant: et ¹ du-
 ctus in Cangos exercitus. Vastati agri, praedae pas-
 sim actae; non ausis aciem hostibus, vel, si ex occulto
 carpere agmen tentarent, punito dolo. Iamque ven-
 tum haud procul mari, quod Hiberniam insulam aspe-
 rat; cum ortae apud Brigantas discordiae retraxere
 ducem, destinationis certum, ne nova moliretur, nisi
 prioribus firmatis. Et Brigantes quidem, paucis,
² qui arma coeptabant, interfectis, in reliquos data
 venia, refedere: ³ Silurum gens, non atrocitate, non
 clementia mutabatur, quin bellum exerceret, castris-
 que legionum premenda foret. Id quo promptius
 veniret, ⁴ Colonia Camalodunum, valida veterano-
 rum

I *Ductus in Cangos exercitus.*] Promontorium *Kayyavūv* etiam Ptolemaeus in Britannia agnoscit. sed qui fuerint proprie hi populi, certant. Ego hoc scio vicinos Icenis fuisse, et cum iis restituendos Caesari lib. 5. Corrupte enim ibi legas, *Cenimagni, Segontiaci, Bibroci, missis legationibus, sese Caesari dederunt.* Nam Cenimagni nusquam lecti inter Britanniae gentes. Divido, et scribo: *Iceni, Cangii.* Capiō iudicem te Guilielme Camdene, qui Britanniae tuae nebulas claro ingenii sole nuper illustrasti. *Lipsius.* MSS. Fl. Vat. Guelf. ed. pr. *inde Cangos:* unde Pichena coniciebat *inde in C.* quod verum puto. Etiam aliis locis librariū *inde pro inde in,* et *in pro inde in* dedere. v. Hurm. ad Sueton. Caes. 35. et ad Vesp. 5. *Mox iamque,* quod e Fl. dedit Pichena, habet etiam Guelf. ed. pr. idemque mox *Brigantas.* vid. supr. ad c. 27. Sic c. 33. *Siluras.*

2 *Qui arma coeptabant.*] Forte *coepserant,* Acidalius. Favet ad.

pr. *coeperant,* quod est aut *praecoepserant,* aut *coepserant.* hoc malim. Infra quoque idem liber *exceptissimè* add. ad c. 31.

3 *Silurum gens.*] Ita correxit Rhenanus. Superiores edd. *Sylararum.* ed. pr. *Dilarum.* Sed dein recte *Siluras:* nisi quod infr. c. 38. *Siluas,* quod omnes libri habent XIV, 29.

4 *Colonia Camalodunum.*] Quod oppidum antea, regum in eo tractu sedes. Dio *Καμυλλόνου τὸ τῶ Κεφελαίου Βασιλεῶν* appellat. At Camalodunum lapidi prisco insculptum, eccitli. CENSITOR. CIVILVM. ROMANORVM. COLONIAE. VIGTRIGENSIS. QVAE. EST. IN. BRITANNIA. CAMALODVNI. Duplex autem eo nomine oppidum, alterum in Brigantibus, alterum in Trinobantibus, colliges ex Ptolemaeo Plinioque. Nescio an nomen illis a peculiari aliquo et indigena deo: cuius foretan mentio in hoc lapide:

CAMVLO. SANG.
FORTISS.

SAG.

rum manu, deducitur in agros captivos, subsidium adversus rebelles, et ⁵ imbuendis sociis ad officia legum. Itum inde in Siluras, super propriam ferociam, ¹ Caractaci viribus confisos: quem multa ambigua, multa prospera extulerant, ut ceteros Britannorum imperatores praemineret. ² Sed tum astu, locorum fraude prior, vi militum inferior, transfert bellum in ³ Ordovicas, additisque, qui ⁴ pacem nostram metue-

33
A. V.
804.
A. C.
51.

TL. CLAUDIVS. TI. F. QVIR.
TERTIVS.

MIL. COG. VII. PR. T. VERI
L. D. D. D.

Camulus indigena deus, idem qui Mars. *Lipfius*. Codd. Flor. Agr. Oxon. Guelf. edd. vet. omnes *Camulodunum*: quod verum est, ut etiam scriptura Graeca docet. Sic etiam Itiner. Anton. Sed inscr. a Lipfio allata, et numus antiquus *Camalod.* quod defendunt Camdenus et Cellarius. Hic quidem, quid libri desiderant rescribi, quaeritur.

⁵ *Imbuendis sociis ad officia legum.*] Veteranos eo deductos ait, a quibus et illi, qui essent in armis, repellerentur, et, qui in ditione, legibus et imperiis Romanis adfuerent, sub faucibus vivere addiscerent. *Gronovius*.

¹ *Caractaci viribus.*] Dio *Καραγάκτων* n. minat, alii *Catacratum*: *Zonaras Caratatum*. *Caradocum* vocasse videntur Britanni. Certe etiam hodie locus est, et in eo parietinae arcis, quem *Caer Caradoc* vocant: id est oppidum sive arcem Caradoci. *Lipfius*. Ed. pr. *Caratatum* semper, h. l. etiam Guelf.

² *Sed astu, sum.*] Amplector Florentinam scripturam. *Sed sum astu, locorum fraude prior*: ut sic *sumus*, astu translatum ab eo bellum, quia fraude ex locorum pericia prior esset. Momuit Pichena. *Lipfius*. Cod. Agr. *Sed tamen astu, locorumque fraude prior*. et sic editio *ixim*. nisi quod *ad que* abest. Iac. Gronovius e Cod. Flor.

coniciebat Tacitum scripsisse: *Sed sum astu, loco, sum fraude prior*. quod si cui placet, feram. Ego lectionem Cod. Fl. praeferam huic coniecturae. Sed tamen locum non satis sanum puto. Quantum e sequentibus colligere licet, tantum loco callide detecto valebat Caractacus: nullius alius astus mentio. Itaque suspicor, e vestigiis scripturae *sed tamen astu, legendum; sed ea tempestate, locorum f. p.* Saepe Tacitus ea *tempestate* I, 3. A. III, 6. etc. In Guelf. est *sum astu, sum loco f.*

³ *Ordovicas.*] Ita correxit Rhenanus. Ed. pr. *Ordolicus*, Pureol. Alc. *Ordolucas*. MS. Guelf. *praelium in Ordolucas*: cuius confusionis plura post exempla reperiet lector. Britanniae populus est.

⁴ *Pacem nostram.*] Libri aliquot editionum veterum, *pacem in iram*. Ego legerim, *pacem an iram nostram*. Duplex scilicet stimulus capiendi arma in Romanos: sive quod pacem et servitutem multi timerent, sive quod extrema ab iratis. *Lipfius*. Freinshemius, *pacem iniuriam*: alii aliter. Frustra moliuntur. *Pax* eleganter interdictum est idem quod imperium. Seneca de Clementia I, L. *Haec tot millia gladiatorum, quae pax mea comprimis*. Cap. 4. *Hic casus Romanae pacis exitium eris: hic, tanti fortunam populi in ruinas aget*. Sed et cap. 8. *tibi in tua pace armato vivendum est*. In regno vel imperio tuo, quod pace contines, ubi aliis pacem praestas. De Providentia

A. V. metuebant, novissimum casum experitur; sumpto ad
 804. A. C. proelium loco, ut aditus, abscessus, cuncta nobis im-
 51. portuna, et suis in melius essent. Tunc montibus ar-
 34. duis, et si qua clementer accedi poterant, in modum
 valli saxa praefruit: et praefluebat amnis vado in-
 certo, catervaeque maiorum pro munimentis con-
 stiterant. Ad hoc gentium ductores circumire, hor-
 tari, firmare animos, minuendo metu, accendenda
 spe, aliisque belli incitamentis. Enimvero Caracta-
 cus huc illuc volitans, illum diem, illam aciem, testaba-
 tur, aut recipiendae libertatis, aut servitutis aeternae
 initium fore. vocabatque nomina maiorum, qui dicta-
 torem Caesarem pepulissent: quorum virtute vacui a se-
 curibus et tributis, intemerata coniugum et liberorum
 corpora retinerent. Haec atque talia dicenti, adstre-
 pere vulgus; gentili quisque religione obstringi,

NON

videntia cap. 4. Omnes considera
 gentes, in quibus Romana pax desi-
 nit. Plinius lib. 27. 1. Immensa
 Romanae pacis maiestate non homi-
 nes modo diversis inter se terris gen-
 tibusque verum, etiam montes et ex-
 cedentia in nubes inga, parvusque
 eorum et herbas quoque invicem osten-
 sante. Arrianus lib. 3. Epict. cap.
 22. Ἄν τις ἐσ δαίμων, κρημνίζε τὰς
 ἐν τῷ κόσμῳ, ἢ κλισίας, ἐν τῷ οὐρανῷ
 ἐν τῷ ἕδασι. Ergo pacem no-
 stram metuunt, qui derectant imper-
 perium nostrum: qui verentur, ne
 et ipsi veniant in ditionem no-
 stram. Sic quoque supra Tacitus:
 terrori adversus victores, ne fortuna
 elati nostram quoque pacem turba-
 rent. hoc est, in fines nostros fa-
 cerent incursiones: nos quoque
 adorirentur. Gronovius, Pacem
 in iram est in ed. pr. Ceterae inde
 a Puteol. omnes pacem nostram.
 recte. Sic pacari romanis scripto-
 ribus dicuntur, quae sub imperi-
 um romanum rediguntur armis.

5 Saxa praefruit.] Sic ed. pr.
 et MS. Oxon. At Puteol. et sequentes
 omnes usque ad Pichenam saxis.
 male; cum praecedat montibus ar-
 duis.

6 Catervaeque maiorum.] Lego,
 catervaeque nationum. Solum in
 Britannia Gallisque struere aciem
 per nationes, ut discreta virtus elu-
 ceret. Lipsius. Placet Pichenae,
 quia sequitur ductores gentium. Sed
 hi pertinent ad reliquum exerci-
 tum: et tantum pars copiarum
 pro munimentis stabat, non cater-
 vae nationum. Nec sequar Ry-
 ckium, qui e Cod. Agr. rescriptis
 caterva maiore, nec Barthium, qui
 Monionum vel Manionum, quae
 gens insulam Moniam vel Maniam
 habitavit, corrigi volebat. Nihil
 melius vidi, quam quod Freishe-
 mius voluit: catervaeque armato-
 rum, s. catervae, ut in Agric. c.
 37. quod optime consentit iis,
 quae dicuntur c. 35. init. ubi pro-
 pugnatore dicuntur.

1 Aut servitutis aeternae.] Ne-
 scio an elegantius veriusque, aut
 servitutis aeternae fore, voce de-
 jecta. Lipsius.

2 Quisque religione.] Guelf. et ed.
 pr. religioni quisque. it. Puteol. Alc.
 Rhen. Ald. Gryph. Lipsius religi-
 one cum sequentibus. et sic corre-
 xerat docta manus in Gryphiana.

1 Ardo-

non telis, non vulneribus cessuros. Obstupescit ea alacritas ducem Romanum: simul obiectus amnis, additum vallum, imminet iuga, nihil nisi atrox, et propugnatoribus frequens, terrebat. Sed miles proelium poscere, *cuncta virtute expugnabilia*, clamitare, praefectique ac tribuni paria differentes, ¹ ardorem exercitus incendebant. Tum Ostorius, circumspicis, quae impenetrabilia, quaeque pervia, ducit infensos, annemque haud difficulter evadit. Vbi ventum ad aggerem, dum missilibus certabatur, plus vulnerum in nos, et pleraeque caedes oriebantur. Posteaquam, facta testudine, rudes et informes saxorum compages distractae, parque cominus acies; ² decedere barbari in iuga montium. Sed eo quoque irrupere ferentarius gravisque miles: illi telis assultantes, hi ³ conferto gradu: turbatis contra Britannorum ordinibus, apud quos nulla loricarum galearumve tegmina, et, si auxiliariis resisterent, gladiis ac pilis legionariorum, si huc verterent, ⁴ spathis et hastis auxiliarium sternebantur. Clara ea victoria fuit, captaque uxore et filia Caractaci, fratres quoque in deditionem accepti. Ipse (ut ferme intuta sunt adversa) cum fidem ¹ Cartismanduae, reginae Brigantum, petivisset,

36

¹ *Ardorem incendebant.*] Vett. edd. omnes *intendebant*, ut volebat N. Heinius, et est in MS. Reg. ap. Ryckium, et Guelf. *Intendere* pro augere, saepe dici apud nostrum, scio: sed an satis commode iungatur *ardori* dubito. Itaque *intendebant* securus sum, quod tacite receptum est, nescio an e MS. In Agr. Cod. esse colligo, quia Ryckius nihil notavit, cum de regio moneret. Et sic correctum est in Gryphiana.

² *Decedere barbari in.*] Acidalius malebat *recedere*. alius ap. Ryckium *secedere*. Neutrum placet. Vulgarum defendi potest, intellectu *proelio* vel *munimentis*. *Decedere* proelio dici, pluribus exemplis docet Dukerus V. C. ad Liv. XXXIV, 47. *Decedere praesidio*, vallo dici

posse, nemo dubitat. Decedebant proelio et munimentis, ut in montes evaderent.

³ *Conferto gradu.*] Freinsheimius volebat *conferto* e VI, 35. ubi *conferta acies*. Sed *conferto gradu* nihil est, quam *conferto agmine* ap. Liv. XXII, 28. quod recte defendit Drakenb. etli libri quidam *conferto*. adde ad VI, 35.

⁴ *Spathis et hastis auxiliarium.*] Observa diversa arma intet legionarios, auxiliariesque, illis gladius et pila; his spathas et hastas tribuit. Spathas autem, *gladios maiores* interpretatur Vegetius, lib. 2. cap. 15. *Lippius*. Mirum est barbarum vocari verbum *spathae* a Lupano, quod Graecum et ipitus Menandri est. *Gronovius*.

¹ *Cartismanduae.*] Ed. pr. *Cartimandam*

A. V. petivisset, vinctus ac victoribus traditus est, ² nono
 804. post anno, quam bellum in Britannia coeptum. Vn-
 A. C. de fama eius evecta insulas, et proximas ³ provincias
 51. pervagata, per Italiam quoque celebrabatur: avebant-
 que visere, quis ille tot per annos opes nostras spre-
 visset. Ne Romae quidem ignobile Caractaci nomen
 erat: et Caesar, dum suum decus extollit, addidit
 gloriam victo. Vocatus quippe, ut ad insigne spe-
 ctaculum, populus. Stetere in armis praetoriae co-
 hortas, campo, qui ⁴ castra praeiacet. Tum, ince-
 dentibus regis clientelis, phalerae torquesque; quae-
 que externis bellis quaesierat, traducta: mox fratres,
 et coniunx et filia: postremo ipse ostentatus. Cete-
 rorum preces degeneres fuere, ⁵ ex metu: at non
 Caracta-

mandam vocat, nisi quod h. l. *Car-
 timandus* scriptum. Ed. Puteol. h. l. *Cartimandam* vocat, post semper
Cartimandam, et sic omnes vett.
 variant. Sed Hist III, 45. constanter *Cartimandua*. Puteol. *Car-
 thimandua*, et sic ceteri vett.

² *Nono post anno.*] Atqui bellum
 coepit Claudio tertium, L. Vitelio secundum Coss. ut Dio clare
 tradidit: nec inde ad hunc diem
 plus annos septem numeraveris,
 ut suspicio iure numeralis mendi
 sit. Pugnans etiam haec cum iis,
 quae tertio Histor. scribuntur:
Carthimandua, inquit, *Brigantibus*
imperitabat, pollens nobilitate;
et auferat potentia, postquam, capto
per dolum rege Caractaco, in-
struxisse triumphum Claudii Caesaris
videbitur. Nam triumphus Clau-
 dii aliquot annis anterior: nec in
 eo hercle ductus iste Caractacus.
 Ut nihil dici possit, quin Tacitum
 in Historiis aut memoria fefellerit,
 aut provexerit calor quidam scri-
 ptionis. *Lepsius.* Ryckius putat,
 initium supputationis ducendum a
 bello intelino, quod Romanos in
 Britanniam traxerit.

³ *Provincias pervagata.*] MS.
 Guelf. *circitantes* in textu, sed *pro-*
vincias in margine. Mox ideam

ruebantque visere. vulgatum ve-
 rum esse, series narrationis satis in-
 dicat.

⁴ *Castra praeiacet.*] Vatic. *ca-*
stris. Et statim lego *regis clien-*
telis. *Lipsius.* *Castris* etiam ed.
 pr. Reliquae a Puteolano inde
 omnes *castra*. Post relapsi *tum*
 pro *tunc*: quod alienissimum esse
 omnes vident, et aliis quoque lu-
 cis pro *tum* scribitur. *tunc* est eo
 tempore, *tum*, post, quo facta.
 Mox ante Lipsium omnes *clientu-*
lis, estque sic in MSS. *Clientuli*
 occurrunt infr. in Dial. de Or. c.
 36. Neque ego spreverim. Per
 contemptum, ut de reguli barbari
 clientibus, dici putem. Denique an
 non durum *incedere* de clientelis
 dici? Pro *traducta* ed. pr. *tradita*.

⁵ *Ex metu: at non.*] Locus pra-
 va distinctione laborabat in omni-
 bus edd. praeter ed. pr. quae ha-
 ber punctum post *requirens*, ubi
 ceteris est comma. Atque etiam
 post *ex metu* colon esse debebat,
 non punctum. Nisi vero *et non*
 est alieno loco? At *Caractacus non*
vultu aut verbis m. requirens, ubi
etc. quod sane melius puto. Deni-
 que si *ex metu* abeliet, nemo de-
 sideraret *nam degeneres* pr. suae
 meticolosae.

Caractacus, aut vultu demisso, aut verbis, misericordiam requirens, ubi tribunali astitit, in hunc modum locutus est: *Si, quanta nobilitas et fortuna mihi fuit, tanta rerum prosperarum moderatio fuisset, amicus potius in hanc urbem, quam captus venissem: neque dedignatus esses claris maioribus ortum, pluribus gentibus imperitantem, foedere pacis accipere. Praesens fors mea, ut mihi informis, sic tibi magnifica est. habui equos, viros, arma, opes. quid mirum, si haec invitus amisi? Num, si vos omnibus imperitare vultis, sequitur, ut omnes servitutem accipiant? Si statim deditus traderer; neque mea fortuna, neque tua gloria inclauisset. et supplicium mei oblivio sequetur: at si incolumem servaveris, aeternum exemplar clementiae ero.* Ad ea Caesar veniam ipsique, et coniugi, et fratribus, tribuit. Atque illi, vinclis exsoluti, Agrippinam quoque, haud procul alio suggestu conspicuam, iisdem, quibus

37.
A. V.
804.
A. G.
51.

1 *Pluribus gentibus imperitantem.*] Caractaci animo aptum. Constantiam enim quandam et firmitatem animi indicat: quamquam, etiam in simplici argumentatione adhiberetur, ut patet e Cicero. Top. c. 3. *non, si vir legavit omne argentum, quod suum est, idcirco, quae in nominibus fuerunt, legata sunt*, quem locum attulit Ryckius. Noster XIV, *non, quicquid nocens reus pati mereretur, id statuendum.* Constantiae servit in loco noto Suetonii Aug. 97. et Terentii: *non, si obsecret.* Ego, quia *num* scripturae vulgatae *non* similis, hoc secutus sum. Sed tamen et supra *num* et *non* confundi vidimus.

2 *Nam si vos omnibus imperitare.*] Falso vero hoc et inepte dicitur. Id ne consequens, ut qui velit, quod velit possit? Ego me Britannis regem esse volo: illi accipiant? Emendo priorem voculam, et *Num* lego: atque ita sententiam interrogatione inspiro. Ego, inquit, vobis me opposui. quid mirum? An quia vos omnibus imperare vultis, omnes statim imperari etiam velint? non hercules animosi nos et liberi. *Lipsius.* Sic editum ab illo tempore, usque ad Ryckium, qui edidit *non si*, e MS. Agr. et conjectura Mureti, Grotii: quod est sane elegans, et generosum

3 *Oblivio sequeretur.*] Lego, sequetur, et distinctione sententiam expedio: *Et supplicium mei, oblivio sequetur: ut si incolumem, etc. Lipsius.* Sic iam ante Rhenanus. Ego recipere in textum non dubitavi propter evidentiam, haud paullo maiorem, quam ante in *clientulis*: quod tam constanter ab omnibus e Lipsii conjectura, ut alia, editur.

A. V. metuebant, novissimum casum experitur; sumpto ad
 804. proelium loco, ut aditus, abscessus, cuncta nobis im-
 A. G. portuna, et suis in melius essent. Tunc montibus ar-
 st. duis, et si qua clementer accedi poterant, in modum
 valli ⁵ saxa praestruit: et praesfluebat amnis vado in-
 certo, ⁶ catervaque ⁴ maiorum pro munimentis con-
 34 stiterant. Ad hoc gentium ductores circumire, hor-
 tari, firmare animos, minuendo metu, accendenda
 spe, aliisque belli incitamentis. Enimvero Caracta-
 cus huc illuc volitans, *illum diem, illam aciem, testaba-
 tur, aut recipiendae libertatis, aut servitutis aeternae
 initium fore.* vocabatque nomina maiorum, qui dicta-
 torem Caesarem pepulissent: *quorum virtute vacui a se-
 curibus et tributis, intemerata coniugum et liberorum
 corpora retinerent.* Haec atque talia dicenti, adstre-
 pere vulgus; gentili ² quisque religione obstringi,

NON

videntia cap. 4. *Omnes considera-
 gentes, in quibus Romanis pax desi-
 nit.* Plinius lib. 27. 1. *Immensa
 Romanae pacis maiestate non homi-
 nes modo diversis inter se terris gen-
 sibusque verum, etiam montes et ex-
 cedentia in nubes inge, parsusque
 eorum et herbas quoque invicem osten-
 tante.* Arrianus lib. 3. Epict. cap.
 22. *Ἄν τις ἐν δαίσει, ἀκούοντες εὐδὲ
 ἐν τῷ ὑπέρ, ὡς κούσει, ἐν τῷ οἷ
 ἔχον ἢ κούσει.* Ergo pacem no-
 stram metuent, qui detrectant im-
 perium nostrum: qui verentur, ne
 et ipsi veniant in ditionem no-
 stram. Sic quoque supra Tacitus:
*terrori adversus victores, ne fortuna
 elati nostram quoque pacem turba-
 rent.* hoc est, in fines nostros fa-
 cerent incursiones: nos quoque
 adorerentur. Gronovius, *Pacem
 in iram* est in ed. pr. Ceterae inde
 a Puteol. omnes *pacem nostram.*
 recte. Sic *pacari* romanis scripto-
 ribus dicitur, quae sub imperi-
 um romanum rediguntur armis.

⁵ *Saxa praestruit.*] Sic ed. pr.
 et MS. Oxon. At Puteol. et sequentes
 omnes usque ad Pichenam *saxis*,
 male; cum praecedat *montibus ar-*
duis.

⁶ *Catervaque maiorum.*] Lego,
catervaeque nationum. Solicumina
 Britannis Gallisque struere aciem
 per nationes, ut discerere virtus elu-
 ceret. Lipsius. Placet Pichense,
 quia sequitur *ductores gentium.* Sed
 hi pertinent ad reliquum exerci-
 tum: et tantum pars copiarum
 pro munimentis stabat, non *catervae
 nationum.* Nec sequar Ky-
 ckium, qui e Cod. Agr. rescript
caterva maiore, nec Barthium, qui
Montionum vel *Manionum*, quae
 gens insulam *Moniam* vel *Mansam*
 habitavit, corrigi volebat. Nil
 melius vidi, quam quod Freinshe-
 mius voluit: *catervaeque arma-*
rum, s. *catervae*, ut in Agric. c.
 37. quod optime consentit iis,
 quae dicuntur c. 35. init. ubi *pro-*
pugnatores dicuntur.

¹ *Aut servitutis aeternae.*] Ne-
 scio an elegantius veriusque, *aut
 servitutis aeternae fore*, voce de-
 jecta. Lipsius.

² *Quisque religione.*] Guelf. et ed.
 pr. *religioni quisque.* it. Puteol. *Mc.*
 Rhen. Ald. Gryph. Lipsias *religi-*
one cum sequentibus. et sic corre-
 xerat docta manus in Gryphianis.

2 Arde

is nostros, missasque ad subsidium turmas
 Tum Ostorius cohortes expeditas ex-
 eo fugam sistebat, ni legiones proelium
 um robore aequata pugna, dein no-
 uit. effugere hostes, tenui damno,
 Crebra hinc proelia, et saepius
 er saltus, per paludes: ut cui-
 temere, ³ provילו: ob iram, ob
 et aliquando ignavis ducibus. ⁴ Ac
 um pervicacia, quos accendebat vul-
 oris Ro. vox: *ut quondam ⁵ Sugambri ex-*
o allias traieci forent, ita Silurum nomen pe-
singuendum. Igitur duas auxiliares cohortes,
 ia praefectorum incautius populantes, inter-
 pere. spoliaque et captivos largiendo; cete-
 ras quoque nationes ad defectionem trahebant: cum
 taedio curarum fessus Ostorio, concessit vita; laetis
 hostibus, tamquam ducem haud spernendum, et si

O O 2

non

¹ *Pabulantes nostros missasque.*] Hanc esse veram lectionem putamus, quae totidem literis est in ed. Putcolani, unde non dubitavi restituere. Codd. Flor. Guelf. *pabulantis nos ipsi missasque*: ed. pr. *pabularem nostros missasque*, unde volebat I. Gronovius *hos ipsos*. Atqui proxime de interfectis praecipit. E nostris factum est *nostros*. Beroaldus et Alc. dederunt *pabulantis nostros missasque*. Quae nunc obtinet lectio *pabulantis nostros, ipsasque missas* primum reperitur in ed. Rhenan. 1533. unde dixerunt Aldus, Gryphus ceteri. Itaque suspicor in nota Rhenani esse vitium operarum, dicit enim se scripsisse *pabulantes nostros ipsos*.

¹ *Cohortes expeditas exposuit.*] Cur exposuit? An in navibus fuerant? Legitimum verbum erat *submisit*. Tolerabilius erat *expromisit*.

² *Pro meliore fuit. effugere.*] Sentus; post existimatum est, nos superiores fuisse, a nostra parte melius pugnatum esse. De usu hoc

praepositionis pro v. Cort. ad Sall. I. c. 22. Sed mox videtur legendum: *et figere*. Rationem enim videtur reddere velle, cur, cum aequo Marte discesserint, tamen postea se victores crederint. In tali re noster copula et utitur. Fugere sane hostes, inquit, sed tamen tenui damno. etc.

³ *Provisus.*] Verius, *provisus*. Lipsius. MS. Flor. *provisus*, quod recepit tecte Pichena.

⁴ *Ac praecipua.*] Rectius conjunctionem abfucuram putat Freinsheimius. Si quid mirandum, malim *At*, quod hic apertissimum fore, facile omnes sentiant.

⁵ *Sicambri exciti.*] Ferretus in notis hic exciti: et Vrsinus pro correctione Faerni laudat *excisi*. At in omnibus editis meis *excisi* reperi. Et postea *exciti* defendi. Nam Sugambri proprie non delecti, sed suis sedibus exciti in Galliam traducti sunt. Sed gens excisa dici potest, cum mora sedibus suis aliis immisceretur, ut nomen proprium habere desinat. Et sic h. l. capiendum.

1 *Asque*

quibus principem, laudibus gratibusque venerati sunt. novum sane, et moribus veterum insolitum, feminam
 38 ⁴ signis Romanis praesidere. ipsa semet parti a maioribus suis imperii sociam ferebat. Vocati posthac
 A.V. patres, multa et magnifica super captivitate Caractaci
 804. differuere: *neque minus id clarum, quam cum Siphacem P. Scipio, Persen L. Paullus: et si qui alii ¹ victores*
 A.C. *reges populo Ro. ostendere.* Censentur *Ostorio triumphi*
 51. *insignia*; prosperis ad id rebus eius, mox ambiguis: sive, quod, amoto Caractaco, quasi debellatum foret, minus intenta apud nos militia fuit; sive hostes, miseratione tanti regis, acrius ad ultionem exarsere. Praefectum castrorum, et legionarias cohortes, exstruendis apud Siluras praesidiis relictas, circumfundunt.
² Ac ni cito vicis et castellis proximis subventum foret, copiae tum ³ occidione occubuissent. Praefectus tamen et octo centuriones, ac promptissimus
⁴ quisque manipulus cecidere. nec, multo post
 5 pa-

¹ *Signis R. praesidere.*] i. e. inter signa militaria loco edito, tribunali, Imperatoris modo, sedere v. dicta ad Sueton. Tib. 6. Mox posthac vet. edd. omnes, de quo supra satis dictum.

¹ *Vinctos reges.*] Sic e Flor. restituit Pichena. At ita dudum ed. pr. idem exhibet MS. Guelf. Intermediae omnes *victos*.

² *Ac ni cito vicis.*] Editione prisca, ex quibusdam scriptis: *cito munitis.* Suspicio, *ni cito munitis et castellis.* nisi placet, *ni cito munitis et castellis.* Malum etiam mox. *promptissimus quisque et manipulis cecidere.* Et, *cohortes expeditas opposuit.* Lipsius. Intelligit ed. Pureol. sed sic etiam ed. pr. MSS. Flor. Guelf. Muretus coniecit *ac ni cito et vicis etc.* Sed Gronov. Obs. II, 20. vulgatum defendit: ceterum sententiam non expedit. Nam profecto non subventum vicis et castellis, sed praefecto castrorum et cohortibus, in struendis novis praesidiis occupatis, munitibus. Itaque non displicet

mihî Mureti coniectura, quae et aliis placuit. *Vici* intelliguntur, in quibus praesidia militaria essent. v. Gronov. ad Agric. c. 41. *Castella vicique* saepe iunguntur ut ap. Liv. IX, 38, ubi pariter turbant librarii in *vicique.* Neque tamen Lipsii coniecturas spreverim, praesertim priorem.

³ *Occidione occ.*] Vitiose vet. edd. *copiarum obsidione occubuissent.* Rhenanus primus dedit *copiae tum occidione occubuissent.* Muretus eleganter corrigit praeterea *occidissens*, quod etiam adscripserat vit doctus in marg. Gryphianae. Est propria latinorum formula, *occidione occidere*, ut ap. Liv. II, 51. ubi etiam libri quidam *obsidione.* v. Drakenb.

⁴ *Quisque manipulus.*] Veritas, e *manipulis.* Lipsius. Pichena *manipularis.* Lipitanum praetulerunt, ob consuetudinem Taciti. H. I, 57. *promptissimi et legatis.* Sed tamen frequentissime genitivum iungitur unde forte malit quis *manipularium.*

¹ pabulantis nostros, missasque ad subsidium turmas profigant. Tum Ostorius ¹ cohortes expeditas exposuit: nec ideo fugam sistebat, ni legiones proelium excepissent. ² earum robore aequata pugna, dein nobis ² pro meliore fuit. effugere hostes, tenui damno, quia inclinabat dies. Crebra hinc proelia, et saepius in modum latrocinij: per saltus, per paludes: ut cuique fors, aut virtus: temere, ³ proviso: ob iram, ob praedam: iussu, et aliquando ignavis ducibus. ⁴ Ac praecipua Silurum pervicacia, quos accendebat vulgata imperatoris Ro. vox: *ut quondam ⁵ Sugambri excisi, et in Gallias traiectione forent, ita Silurum nomen penitus extinguendum.* Igitur duas auxiliares cohortes, avaritia praefectorum incautius populates, interceptere. spoliaque et captivos largiendo; ceteras quoque nationes ad defectionem trahebant: cum taedio curarum fessus Ostorius, concessit vita; laetis hostibus, tamquam ducem haud spernendum, et si

O O 2

non

¹ *Pabulantes nostros missasque.*] Hanc esse veram lectionem putamus, quae totidem literis est in ed. Puteolani, unde non dubitavimus restituere. Codd. Flor. Guelf. *pabulantis nos ipsos missasque*: ed. pr. *pabularum nospis missasque*, unde volebat I. Gronovius *hos ipsos*. Atqui proxime de interfectis praecipit. E nostros factum est *nospis*. Beroaldus et Alc. dedere *pabulantis nostros missasque*. Quae nunc obtinet lectio *pabulantis nostros, ipsasque missas* primum reperitur in ed. Rhenan. 1533. unde duxere Aldus, 'Gryphius ceteri. Itaque suspicor in nota Rhenani esse vitium operarum, dicit enim se scripsisse *pabulantes nostros ipsos*.

¹ *Cohortes expeditas exposuit.*] Cur exposuit? An in navibus fuerant? Legitimam verbum erat *submissa*. Tolerabilius etae *expromissu*.

² *Pro meliore fuit. effugere.*] Sensus; post existimatum est, nos superiores fuisse, a nostra parte melius pugnatum esse. De usu hoc

praepositionis pro v. Curt. ad Sall. l. c. 22. Sed mox videtur legendum: *et figere*. Rationem enim videtur reddere velle, cur, cum aequo Marte disceserint, tamen postea se victores crediderint. In tali re noster copula et vitur. *Fugere sane hostes, inquit, sed tamen tenui damno. etc.*

³ *Proviso.*] Verius, *provisu*. Lipsius. MS. Flor. *provisu*, quod recepit tecte Pichena.

⁴ *Ac praecipua.*] Rectius coniunctionem abfucuram putat Freinsheimius. Si quid mirandum, malim *At*, quod hic aptissimum fore, facile omnes sentient.

⁵ *Sugambri excisi.*] Ferrerus in notis hic exciti: et Vetsinus pro correctione Faerni laudat *excisi*. At in omnibus editis meis *excisi* reperi. Et postea *exciti* defendi. Nam Sugambri proprie non delecti, sed suis sedibus exciti in Galliam traducti sunt. Sed gens excisa dici potest, cum mota sedibus suis aliis immiscetur, ut nomen proprium habere desinat. Et sic h. l. capiendum.

1 Aequo

40 non proelium, at certe bellum, absumpsisset. At
 A.V. Caesar cognita morte legati, ne provincia sine rectore
 804 foret, A. Didium suffecit. Is propere vectus, non
 A.C. tamen integras res invenit, adversa interim legionis
 51. pugna, cui Manlius Valens praeerat. auctaque et
 apud hostes eius rei fama, quæ venientem ducem ex-
 terrerent, ¹ atque illo augente audita, ² ut maior laus
 compositis, vel, si duravissent, venia iustior tribuere-
 tur. Silures id quoque damnum intulerant; lateque
 perfultabant, donec accursu Didii pellerentur. Sed
 post captum Caractacum, praecipuus scientia rei mili-
 taris Venusius, e ³ Iugantum civitate, ut supra memo-
 ravi, fidusque diu, et Romanis armis defensus, cum
 Catismanduum reginam matrimonio teneret: ⁴ mox
 orto discidio, statim bello, etiam adversus nos hosti-
 lia induerat. Sed primo tantum inter ipsos certaba-
 tur, callidisque Cartismandua artibus, fratrem ac pro-
 pinquos Venusii interceptit. Inde accensi hostes, sti-
 mulante ignominia, ⁵ ne feminae imperio subderen-
 tur. valida et lecta armis iuventus regnum eius inva-
 dunt. quod nobis praevisum: et missæ auxilio co-
 hortēs acre proelium fecere; cuius initio ambiguo,
 finis

1 *Atque illo augente audita.*] I. F. Gronovius coniecit: *atque ille augere audita*, non probante filio. Ex ratione oppositionis debebat esse *ipso augente*. Et hostes augebant, et dux ipse res auctas perscripserat Romam.

2 *Ut maior laus compositi.*] Iudicavi deesse olim aliquid. male. Scribe tantum, *compositis*, et sententia liquida erit. *Lipsius*. Id postea recte receptum: quamquam obloquitur I. Gronovius. Quorum enim referetur commode *duravissent*, si ante singularis est?

3 *Iugantum civitate.*] Legit, *Brigantum*, Rodolphus. et sane e tertio Historiarum ita apparet. Nam quod hic ait supra se retulisse, non lego id quidem in his libris. *Lipsius*. Ed. pr. *Evigantum*. an id factum • *Brigantum*? Sed • reliqua

illius libri ratione colligo, operas dare voluisse aut debuisse e *Iugantum*, quod omnes ceteri habent et MS. Guelf. vid. ad c. 16. Vett. edd. et MSS., mox *Venusius* omnes. Quis primus *Venusius* dederit, nescio. Sed sic libri H. III, 45.

4 *Mox orto discidio.*] *Discidio* et hic scribendum censeo. *Gronovius*. Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. *discidio* est a Puteolano inventum.

5 *Ne feminae imperio subderetur.*] Vereor Tacite, ut mens tibi praesens. In tuis moribus, non in Britannorum fuisti, cum haec scripsisti. Numquid illis ignominiosum subdi feminae? Te igitur audi. *Solitum quidem Britannis feminarum ducem bellare*. Quod clare testatur Boudicaca tua, lib. 14. *Lipsius*.

finis laetior fuit. Neque dispari eventu pugnatum a A.V. legione, cui Cefius Nasica praeerat. Nam Didius, ^{804.} senectute gravis, et multa copia honorum, per mini- ^{A.C.} ^{51.} stros agere, et arcere hostem, satis habebat. Haec, quamquam a duobus, ⁶ Ostorio Didioque, propraetoribus, plures per annos gesta, coniunxi, ne divisa, haud perinde ad memoriam sui valerent. Ad temporum ordinem redeo. Ti. Claudio quintum, ¹ Ser. ⁴¹ Cornelio Orfito coss. ² virilis toga Neroni maturata, ^{A.V.} ^{805.} ^{A.C.} ^{52.}

O o 3

quo

6 Ostorio Didioque.] Nomina haec a glossa quadam adiecta putat Freinshemius. Mox *et nunc* abest a Cod. Flor. et deleri volebat I. Gronovius. Cum in omnibus editis esse dicit, fallitur. Non habet Puteolani ed. abest et a MS. Guelph. Itaque delevi. Vulgo: *nunc ad temp. ordinem redeo.*

1 Ser. Corn. Orfito.] Huius consulatus, collega Claudio, notatur etiam inscriptione ap. Fabrettum p. 473. ubi ei idem quod h. l. nomen tribuitur. Male quidam vocant *Sergium*, alii etiam *Scipionem*, ut in Fastis Panvinii et Almeloventii etc. Nomen *Scipionis* ductum putant e Dione. Sed bene docet Fabrettus in Descript. lacus Fucin. memb. 2. indicem consulum libri LX. Dionis a Leunclavio consarcinatum utrunque e Xiphilino.

2 Virilis toga Neroni maturata.] Bene, maturata. Non enim exitu populi Rom. debebatur ante expletum annum XIV. At ipse in eunte cepit. Tertullianus De anima: *Iura civilia abhinc* (id est a XIV. anno) *agendis rebus attemperant.* Idem de virginib. veland. *Ethnici feminas quidem a XII. annis, masculos vero a duobus amplius ad negotia mistunt.* Nec alius sententiae illud Cornelii infra lib. 13. *Turbatus bis Nero, et propinquo iam die, quo quartumdecimum aetatis annum Britannicus explebat.* Nota, quod ait, explebat: quia tunc referendus in viros, et ideo

ab eo merus. Vetus Horatii interpres indicatum id voluit, dum scribit, *Nobiles pueros praetexta veste sub disciplina usque ad annum decimumquintum usus.* scilicet, quia tunc toga eam mutabant virili. Hoc verum est. nec velim pendere ultra viros dictos in tirocinii legitimo die. Nam quod Augustus alique serius ceperint togam, ab alia quavis causa fuit, non a lege, aut more. *Lipsius.* De Augusto fefellerunt Lipsum verba Suetonii cap. 8. vulgo corrupta: *Decimum annum agens Aetiam Iuliam desunctam pro concione laudavit, quadriennio post virili toga sumpta.* Sed sic iubent ex Nic. Damasceno Florida. "Ὅτι καίσαρ παρὶ ἐνθάδε ἔτη μάλιστα γεγονὸς θάψμα τε ἂ μικρὸν παρεῖχε Ῥωμαίοις, φέισσας ἀερότητα δηλώσας ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ, καὶ ἔτι τοὺς ἀνδράσι πολλὸς ἰγγίνεται θέρμερος, ἐν πολλῷ δὲ μίσην ἀμνηγορήσας. Nempe ἀποθανόντες αὐτῷ τῆς τιτθῆς. Mox: κατέβαινε δὲ εἰς τὴν ἀγορὰν παρὶ ἔτη μάλιστα γεγονὸς τεσσαρεσκαιδεκά, ὥστε ἀποδέσσει μὲν αὐτὸν ἔδη τὴν περιπέφυρον ἰσθῆτα, ἀναλαβεῖν δὲ τὴν καζάρην, σύμβολον ἔσαν τῆς εἰς ἄνδρας ἰγγραφῆς. Atque ita penes utrumque scribendum recte iudicavit Hen. Valesius. Neque aliter legas suadeo apud Quintilianum libro 12. cap. 6. *Caesar Augustus, decem natus annos aetiam pro Rostris laudavit.* Etiam vulgo ibi quoque *duodecim.* Corrigenenda et Vi-

A. V. quo capeffendae Reipubl. habitis videretur. Et Caesar

805.
A. C.

52.

ta Virgiliti: *Initia aetatis Cremonae egit usque ad virilem togam, quam XVII. anno natali suo accepit, iisdem illis consilibus, quibus cras natus.* Repone: *quam quintodecimo natali suo accepit.* Nam consules illi, Cn. Pompeius Magnus M. Licinius Crassus, fuerunt primum a. V. C. 683. Iterum 698. Capitolinus *Virilem togam sumpsit quinto decimo aetatis anno.* Aug. Buchnerus cum ad Plinii librum 2. Epist. 14. *qui nuper togas sumferunt,* observat describi septendecim annorum aetatem, quod sexdecim annos nati togam puram, praetexta posita, sumerent, vulgarem securus est errorem Manutiorum, Sigonii, aliorum. Ex quibus Aldus in *Quaestis* Cicero ni filio datam in exitu sextidecimi anni togam virilem scribit, qui natus fuerit Cotta et Torquato consulibus. Atqui L. Iulio Caesare C. Marcio Figulo narum scribit ipse ad Atticum, hoc est, a V. C. 689. *Tirocinium autem eius fuit Lentulo et Marcello coss. a V. C. 704.* hoc est, quintodecimo. Idem perperam accipit, quod est apud Ovidium, libro 3. *Fastorum ver. 771,* quasi velit ille, pueris non expectato aetatis anno XVI. per unum solummodo diem Baccho dicatum toga pura uti licuisse. Nam, *quare toga libera datur,* est, quare dari soleat, non in istum diem modo, sed in perpetuum, tum cum in viros transcribuntur; et *pueris* est, qui adhuc praetextam gesserunt. Petrus Servius in *Iuvenilibus* Feriali argumentum firmissimum censet, quod legimus apud Valerium Maximum, a M. Cotta, quo die togam virilem sumpsit, ut e Capitolio descendit, postulatam Carbonem; *minorem autem septem et decem annis Praetor postulare vetas.* Id mihi nullius ponderis videtur: facile namque legi-

bus annariis aut eximia virtus aut gratia illustris solvitur. Quem et vehementer falli puto in verbis Ciceronis pro Caelio: *Nobis quidem olim annus eras ad cohibendam brachium toga constitutus.* Nam, inquit, praetexta puerilis non adeo dimissa ac protracta erat, ut brachio eam colligi oporteret; virilis autem cum longius deflueret, latius pateret, ac multum lacinosâ esset, brachio manumque colligenda erat. Haec somnia mera: nec minus, quae inde colligit, veteri, cum sumeretur toga, una, brachio cohibitam: quasi *cohibere brachium toga* nihil sit aliud quam togam liberam induere: et olim statum annum eius sumendae fuisse, postea incertum. Cicero enim significat primo post sumptam togam anno puberes modestiae specimen dedisse cohibito intra togam dextro brachio, neque exserto: quali cum semper esset Cethegus, ferocior habitus est, et meruit illud: *exfertique manus vesana Cethegi.* Olim autem particula obliquam habet infectionem temporum, quum sublatum haud quidem, multo tamen solutior iste mos esset, crescente indies licentia et lascivia iuventutis. Sic igitur habendum, non XVI aut XVII, non incertum omnino atque arbitrarium, sed quintumdecimum solemnem ac legitimum tirocinii annum fuisse: nisi qua eum gravis causa proferret: quod raro fiebat inter bonos ac pios propter avida vota parentum: quemadmodum qui republicae capesserent, annum petitionis non obire metuebant. *Gronovius.* Annum aetatis XIV tum absolutum fuisse tempus togae virilis sumendae, non modo sub Imperatoribus, sed etiam ante, late docet Dodwellus in *Prael. Camden. prael. V.* ubi etiam Damascenum audiendum putat. adde Ryckium ad h. l.

far adulationibus senatus ³ libens cessit, ut ⁴ *vicefimo* A. V. ^{805.}
aetatis anno consulatum Nero iniret: atque interim de- ^{A. C.}
signatus, ⁵ proconsulare imperium extra urbem haberet, ^{52.}
ac Princeps iuventutis appellaretur. Additum, nomi-
 ne eius, donativum militi, congiarium plebi. Et lu-
 dicro Circensium, quod adquirendis vulgi studiis ede-
 batur, Britannicus in praetexta, Nero ⁶ triumphalium
 veste, transvecti sunt. Spectaret populus, hunc de-
 core imperatorio, illum puerili habitu, ac perinde
 fortunam utriusque praeiureret. ⁷ Simul, qui cen-
 turionum tribunorumque sortem Britannici miseraban-
 tur, remoti fictis causis, et alii per speciem honoris.
 etiam libertorum si quis incorrupta fide, depellitur,
⁸ tali occasione. Obvii inter se, Nero *Britannicum*
 Oo 4 nomi-

³ *Libens cessit.*] *Libens* est in
 Guelf. ed. pr. Sed Puteol. ed. ha-
 bet *liberis*, visio, ut puto, ope-
 rarum: quod propagatum ad Rhe-
 nanum: in cuius ed. totum ver-
 bum desideratur, nec esse dicit in
 Codice suo: corrigit tamen *libens*
 in notis: abest etiam ab ed. Aldi,
 Gryphii. Lipsius restituit *libens* ta-
 citus.

⁴ *Vicefimo aetatis anno.*] Decre-
 tum frustra. Consulatum enim
 inivit decimoseptimo aetatis anno:
 sed iam princeps, et legum secu-
 rus. Lipsius.

⁵ *Proconsulare imperium.*] Ini-
 tium fastigi Caesaribus: quod ea
 mente etiam Germanico tributum
 fuit, lib. 1, 14. Lipsius. Vbi vid.
 et de *Principe Iuv.* ad c. 3. *Extra*
urbem Procons. imperio additur
 etiam ap. Capitolin. Aurel. c. 6.
 Igitur recte Ryckius hinc refellit
 Salmasium, qui in Capitolino ver-
 ba *extra urbem* pro *inpervacuis*
 deleri volebat. In eo fallitur,
 quod non satis credit Salmasio,
 Procons. imperium non nisi extra
 urbem fuisse, motus exemplis eo-
 rum, qui a Tiberio, quamquam
 provinciis datis, tamen in urbe re-
 tinebantur. Nam hoc praeter mo-
 rem factum. Salmasius verum di-

xir. Noster I, 14. propterea Procons.
 imperium non postulatum Druso
 dicit, quia *Consul designatus, prae-*
sensque fuerit.

⁶ *Triumphalium.*] Vitiosum es-
 se, non dubitari potest. Vtrum
 legendum *triumphali in*, vel *cum*
veste, ut Freinshemio placet, an
triumphantium, ut Acidalio visum,
 incertum. Sed posterius tamen
 malim. Liv. V, 4. *quae angustissima*
vestis triumphantis. *Triumphali ves-*
te correctum est in ed. Gryph. et
 citat Lipsius in ep. ad Nic. Floren-
 tium ap. Modium ad Liv. XXXI,
 II, ubi etiam de vestitu trium-
 phantium agitur. Vestes trium-
 phales toga picta et tunica palma-
 ta. v. Ruben. R. V. l, 21.

⁷ *Simul qui.*] Sic e Flor. Cod.
 Pichena, quod secuti sunt poster.
 Sic et Guelf. ed. pr. Puteol. *Si-*
mulque qui est a Beroaldo. Ed. pr.
 etiam *miserabantur*, ut Guelf.

⁸ *Tali occasione obvii.*] Quae
 haec occasio? Non enim praeces-
 sit: nec ad Circenses velim referri.
 At tu distingue, *Et. an libertorum*
si quis incorrupta fide depellitur, ta-
li occasione. *Obvii inter se*, etc.
 Removendi enim ministros fidores
 occasio, nata ex hoc, quod de-
 nartat, fa. co. Lipsius.

A. V. quo capeffendae Reipubl. habilis videretur. Et Caefar

805.
A. C.

52.

ta Virgiliti: *Initia aetatis Cremonae egit ufque ad virilem togam, quam XVII. anno natali fuo accepit; iifdem illis confulis, quibus erat natus.* Repono: *quam quinsodecimo natali fuo accepit.* Nam confules illi, Cn. Pompeius Magnus M. Licinius Crallus, fuerunt primum a. V. C. 683; Iterum 698. Capitoli- nus Marco: *Virilem togam fumpfit quinto decimo aetatis anno.* Aug. Buchnerus cum ad Plinii librum 2. Epift. 14. *qui nuper togas fumpf- erunt,* obferuat defcribi feptende- cim annorum aetatem, quod sex- decim annos nati togam puram, praetexta pofita, fumerent, vul- garem fecutus eft errorem Manu- tiorum, Sigonii, aliorum. Ex quibus Aldus in Quaeftis Cicero- ni filio datam in exitu feptedecimi anni togam virilem fcribit, qui na- rus fuerit Cotta et Torquato con- fulibus. Atqui L. Iulio Caefare C. Marcio Figulo natum fcribit ipfe ad Atticum, hoc eft, a V. C. 689. Tirocinium autem eius fuit Len- tulo et Marcello C O S S. a V. C. 704. hoc eft, quinsodecimo. Idem perperam accipit, quod eft apud Ovidium, libro 3. Faftorum ver. 771, quafi velit ille, pueris non expectato aetatis anno XVI. per- untum folummodo diem Baccho di- catum toga pura uti licuiffe. Nam, *quare toga libera detur,* eft, quare dati folet, non in iftum diem mo- do, fed in perpetuum, tum cum in viros tranfcribuntur; et *pueris* eft, qui adhuc praetextam gef- ferunt. Petrus Seruius in Iuvenili- bus Feriis argumentum firmiffi- mum cenfet, quod legimus apud Valerium Maximum, a M. Cotta, quo die togam virilem fumpfit, ut e Capitolio defcendit, postula- tum Carbonem; *minorem autem feptem et decem annis Praetor po- ftulare vetat.* Id mihi nullius pon- deris videtur: facile namque legi-

bus annariis aut eximia virtus aut gratia illuftris foluitur. Quem et vehementer falli puro in verbis Ciceronis pro Caefio: *Nobis qui- dem olim annus erat ad cobibendam brachium toga confitutus.* Nam, inquit, praetexta puerilis non adeo dimiffa ac protracta erat, ut bra- chio eam colligi oporteret; virilis autem cum longius defueret, la- tius pateret, ac multum laciniofa effet, brachio manueque colligenda erat. Haec fomnia mera: nec mi- nus, quae inde colligit, vere, cum fumeretur toga, una brachio cohiberam: quafi *cobibere brachium toga nihil fit aliud quam togam li- beram induere: et olim statum an- num eius fumendae fuiffe, poftea incertum.* Cicero enim fignificat primo poft fumptam togam anno puberes modestiae fpecimen deiff- fe cohibito intra togam dextro bra- chio, neque exferro: quali cum femper effet Cethegus, ferocior habitus eft, et moruit illud: *ex- fertique manus vefana Crebgei.* Olim autem particula obliqua ha- bet infectionem temporum, quam fublatus haud quidem, mul- to tamen folutior ifte mos effet, crefcente indies licentia et lafcivia iuventutis. Sic igitur habendum, non XVI aut XVII, non incer- tum omnino atque arbitrarium, fed quinsodecimum folemnem ac le- gitimum tirocinii annum fuiffe; nifi qua eum gravis cauffa profer- ret: quod raro fiebat inter bonos ac pios propter avida vota paren- tum: quemadmodum qui tempore capefferent, annum peritionis non obire metuebant. Gronovius. An- num aetatis XIV tum abfolutum fuiffe tempus togae virilis fumen- dae, non modo fub Imperatoribus, fed etiam ante, late docet Dod- wellus in Prael. Camden. prael. V. ubi etiam Damafcenum audiendum putat. adde Ryckium ad h. l.

ser adulationibus senatus ³ libens cessit, ut ⁴ *vicefimo* ^{A. V.}
aetatis anno consulatum Nero iniret: atque interim de- ^{805.}
signatus, ⁵ *proconsulare imperium extra urbem haberet,* ^{A. G.}
ac Princeps iuventutis appellaretur. Additum, nomi- ^{52.}
 ne eius, donativum militi, congiarium plebi. Et lu-
 dicro Circensium, quod acquirendis vulgi studiis ede-
 batur, Britannicus in praetexta, Nero ⁶ triumphalium
 veste, transvecti sunt. Spectaret populus, hunc de-
 core imperatorio, illum puerili habitu, ac perinde
 fortunam utriusque praesumeret. ⁷ Simul, qui cen-
 turionum tribunorumque sortem Britannici miseraban-
 tur, remoti fictis causis, et alii per speciem honoris.
 etiam libertorum si quis incorrupta fide, depellitur,
⁸ tali occasione. Obvii inter se, Nero *Britannicum*
 nomi-

Oo 4

³ *Libens cessit.*] *Libens* est in
 Guelf. ed. pr. Sed Puteol. ed. ha-
 bet *liberis*, visio, ut puto, ope-
 rarum: quod propagatum ad Rhe-
 nanum: in cuius ed. totum ver-
 bum desideratur, nec esse dicit in
 Codice suo: corrigi tamen *libens*
 in notis: abest etiam ab ed. Aldi,
 Gryphii. Lipsius restituit *libens* ta-
 citus.

⁴ *Vicefimo aetatis anno.*] Decre-
 tum frustra. Consulatum enim
 iniiit decimoseptimo aetatis anno:
 sed iam princeps, et legum secu-
 rus. Lipsius.

⁵ *Proconsulare imperium.*] Ini-
 tium fastigii Caesaribus: quod ea
 mente etiam Germanico tributum
 fuit, lib. 1, 14. Lipsius. Vbi vid.
 et de *Principe Iuv.* ad c. 3. *Extra*
urbem Procons. imperio additur
 etiam ap. Capitolin. Aurel. c. 6.
 Igitur recte Ryckius hinc refellit
 Salmasium, qui in Capitolino ver-
 ba *extra urbem* pro Inpervacuis
 deleri volebat. In eo fallitur,
 quod non satis credit Salmasio,
 Procons. imperium non nisi extra
 urbem fuisse, motus exemplis eo-
 rum, qui a Tiberio, quamquam
 provinciis datis, tamen in urbe
 retinebantur. Nam hoc praeter mo-
 rem factum. Salmasius verum di-

xit. Noster I, 14. propterea Procons.
 imperium non postulatum Druso
 dicit, quia *Consul designatus, prae-*
sensque fuerit.

⁶ *Triumphalium.*] Vitiosum esse,
 non dubitari potest. Vtrum
 legendum *triumphali in*, vel *cum*
veste, ut Freinshemio placet, an
triumphantium, ut Acidalio visum,
 incertum. Sed posterius tamen
 malim. Liv. V, 4. *quae angustissima*
vestis triumphantibus. Triumpali
veste correctum est in ed. Gryph. et
 citat Lipsius in ep. ad Nic. Florea-
 tium ap. Modium ad Liv. XXXI,
 11. ubi etiam de vestitu trium-
 phantium agitur. Vestes trium-
 phales toga picta et tunica palma-
 ta. v. Ruben. R. V. 1, 21.

⁷ *Simul qui.*] Sic e Flor. Cod.
 Pichena, quod secuti sunt posteri.
 Sic et Guelf. ed. pr. Puteol. *Si-*
mulque qui est a Beroaldo. Ed. pr.
 etiam *miserabantur*, ut Guelf.

⁸ *Tali occasione obvii.*] Quae
 haec occasio? Non enim praeces-
 sit: nec ad Circenses velim referri.
 At ea distingue, *Etiam libertorum*
si quis incorrupta fide depellitur, ta-
li occasione. Obvii inter se, etc.
 Removendi enim ministros fidiore
 occasio, nata ex hoc, quod den-
 narçat, fa. to. Lipsius.

A.V. nomine, ille *Domitium*, salutavere. Quod, ut discor-
 805. diae initium, Agrippina multo questu ad maritum de-
 A. C. fert: *sperni quippe adoptionem, quaeque censuerint*
 52. *patres, 9 iusserit populus, intra penates abrogari: ac*
nisi 10 pravitas tam insensa docentium arceatur, eru-
ptura in publicam perniciem. Commotus his, 11 quasi
 criminibus, 12 Claudius, optimum quemque educato-
 rem filii exsilio ac morte afficit, datosque a noverca
 42 custodiae eius imponit. Nondum tamen summa mo-
 liri Agrippina audebat, ni praetoriarum cohortium
 cura exsolverentur Lufius Geta, et 1 Rufius Crispi-
 nus;

9 *Iusserit populus.*] Rogata enim
 lex fuit, qua in familiam Claudi-
 am, et nomen Neronis transiret,
 ut ait supra. *Lipsius.*

10 *Pravitas tam insensa docen-*
tium.] Ita accipio, quasi dicat mag-
 istros eos esse ad iras et offensas.
 Romanus tamen priscae editionis
 codex, *Pravitas tam impensa,*
 praefert. quod magis approbo: id
 est, grandis, immodesta. *Lipsius.*
 Intelligit editionem primam, quam
 vocare soleo. Sed *insensa* verum ef-
 se, contextus facile vincit: arceri
 vult homines pravos, qui insensum
 illum animum, et insensa dicta in-
 spirarent Britannico.

11 *Quasi criminibus.*] Freinshe-
 mius suspectam sibi hanc lectionem
 factam ait ex eo, quod Veneta ed.
 (i. e. Puteolani) habeat *quamquam.*
 Id falsum est. Nam *samquam*, ut
 Cod. Oxon. Guelf. exhibet. Ceterae
 omnes *quasi.* *Quasi crimina* putant,
 ficta: quod genus loquendi illus-
 trat Burm. ad Ovid. Art. Am. l.
 429. Sed mihi prope melius vi-
 detur, sic intelligere. His non aliter
 commotus est Claudius, quam
 si crimina vera essent. quod Agrip-
 pina dixerat, impulsu libertorum
 a Britannico *Domitium* vocatum
 Neronem. Atque sic etiam in ce-
 teris locis, quae afferri solent,
 ut *quasi* explicari posse arbitror, nec
 necesse esse, ut pro adiectivo *fi-*
ctus positum putetur.

12 *Claudius.*] Suspectam huius
 nominis interpositionem faciunt li-
 bri, a quibus plane abest MSS.
 Flor. Reg. Agricola, ed. pr. Pri-
 mus Puteolanus, quod sciam, ad-
 didit *Claudus*, quem omnes postea
 secuti sunt. Iac. Gronovius
 igitur putabat delendum id nomen,
 referendumque verbum *commotus* ad
maritus. Sed aures meae id non
 ferunt, et, nisi vehementer fallor,
 aut *Claudius* hic necessarium est,
 aut pronomen *is*, vel *ille*. Igitur
 nisi Tacitus scripsit *Commotus is,*
quasi cr. aut *ille commotus his* etc.
 Claudii nomen abesse non potest.
 Id dum idoneis libris docetur, ma-
 nebdo in lectione vulgata, quae et
 ipsa, ut opinor, e libris scrip-
 ta ducta est. Reperi quidem ipse in
 Guelf. MS.

1 *Rufius.*] Sic recte e Cod. Flor.
 et Reg. restituit Ryckius, ut et
 aliis MSS. idem nomen restitutum
 est ap. Sueton. Ner. c. 35. securus-
 que exemplum I. Gronovius. Con-
 sentit MS. Guelf. Ed. pr. habet
Ruffus h. l. aliis modo *Rufrius*,
 modo *Ruffus*, quae varietas etiam
 ap. Suetonium occurrit. Ceterae
 edd. omnes *Rufus*. Mox eadem
 ed. pr. *Burrus* ut Cod. Flor. et in-
 scr. vet. et in aliis scriptoribus li-
 bri boni: non *Burrus*. Itaque il-
 lam scripturam securus sum.

nus; quos Messallinae memores, et liberis eius devinctos credebat. Igitur, *disfrabi cohortes ambitu duorum, et, si ab uno regerentur, intentiorem fore disciplinam*, asseverante uxore, transfertur regimen cohortium ad Burrum Afranium, egregiae militaris famae, gnarum tamen, cuius sponte praeficeretur. Suum quoque fastigium Agrippina extollere altius: carpento Capitolium ingredi, qui mos sacerdotibus, et fa-

O O 5

cris

2 *Sacerdotibus, et Sarris.*] Emen-
datio a libris est. Nam vulgata
quid ineptius, et *sacris Druidibus?*
qui nihil ad res moralesque
Romanos. Ex qua voce tamen
Pithoens acute, *virginibus*, facie-
bat. Sacerdotes, Vestales capio:
sacra, deos ipsos statuasque, quas
pompa Circensi traduci in carpentis
moris fuit. De Vestalibus, Pruden-
tius:

*Fertur per medias ut publica pompa
plateas*

Pilento residens molli.

Idemque de sacerdotibus femina
universae Artemidorus adsignificat
lib. 1. cap. 58. ubi curru in fornibus
per urbem vehi, liberis mulieribus
et virginibus bona sacerdotia ait
portendere. Scilicet, quia id sacer-
dotum insigne. De diis aut
consecratis, Sueton. Claudio cap.
II. *Matri carpentum, quo per
Circum duceretur.* Item Calig. cap.
15. *Matri Circenses carpentumque
insistuit, quo in pompa traducere-
tur.* Olim tamen commune fuisse
videtur, ut matronae vulgo carpen-
tis uterentur ad sacra. Ovidi-
us:

*Nam prius Ansonias matres car-
penta utebantur,*

*Haec quoque ab Evandri dicta
parente reor.*

Livius lib. 24. *Ne mulier in lecto ve-
hiculo nisi sacrorum publicorum caus-
sa veheretur.* Sed exolevit scilicet
ille mos, utique post repertas
lecticas. et mansit saltem in vene-
ratione sacerdotum, deorumque.
Prima Messallina honorem hunc a

Senatu cepit: Καὶ τῆ Μεσσαλλίνῃ,
ait Dio, τὴν προεδρίαν, ἣν καὶ ἡ
Λιουῖα ἐλάσει, καὶ τῆ καρπέντῳ
χρησάσαι, Ἰδοῦσαν. et iuxta eam
Agrippina nunc, de qua idem scrip-
tor: Καὶ ἡ μὲν ταχὺ καὶ αὐτὴ
Μεσσαλλίνα ἰγύνει, καὶ μέλιτα,
ἔτι καὶ τιμὰς ἄλλας τε καὶ τῶ καρ-
πέντῳ ἐν ταῖς πανηγύρεσι χρησάσαι,
παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβεν. Posteaque
etiam praefecti praetorio (Cassio-
dor. l. 6. in formula praef. praef.
Symmachus lib. 10. distinct. 17.)
carpentis usi, et (nisi Vopisci lo-
cus in Aureliani initio fallit) etiam
Praef. urbis. Et mos satis certus:
haereō in Cornelia saltem lectio-
ne. Ait in Capitolium ingredi car-
pento, concessum Agrippinae,
quid? in Capitolium tantum? ve-
reor ut nimis anguste: et certe non
ad exemplum Messallinae. quae
etiam carpento mariti sui curtum
secuta, triumphantis. Denique
Dio laxè, ἐν ταῖς πανηγύρεσι, ait:
id est, per festos omnes dies lae-
tosque. Nec tamen quid-
quam, aut repono. Carpentis for-
mam veram erues ex Numis Agrip-
pinae; et qui differat a rheda, ali-
quid apud Pausaniam lib. 5. in de-
scriptione Olympiae ludorum.
Lipsius. De usu carpentorum vide
quae contra Lipsium disputat Ry-
ckius ad h. l. Pro mos Ursinus ma-
lebat bonos: quod verum puto.

Sacris Druidibus.] Vox reicula
unde irreperit, merito quaero.
non enim fortuita est, nec a libra-
rio temere inculcata. Galli sane
olim usi carpentis: scio, sed pugnae
causā.

A. Y. cris antiquitus concessus, venerationem augebat feminae; quam imperatore genitam, sororem eius, qui rerum potitus sit, et coniugem, et matrem fuisse, ^{805.} ^{A. C.} ^{52.} ³unicum ad hunc diem exemplum est. Inter quae, praecipuus propugnator eius, Vitellius, validissima gratia, aetate extrema (adeo incertae sunt potentium res) accusatione corripitur, deferente Iunio Lupo, Senatore. Is crimina maiestatis, et cupidinem imperii obiecitabat. Praebuissetque aures Caesar, nisi Agrippinae minis magis, quam precibus, mutatus esset, ut accusatori aqua atque igne interdiceret. ⁴hactenus Vitellius voluerat. Multa eo anno prodigia evenere. Inseffum diris avibus Capitolium: crebris terrae motibus prorutae domus: ac, dum latius metuitur, trepidatione vulgi, invalidus quisque obtriti. Frugum quoque egestas, et orta ex eo fames, in prodigium accipiebatur. Nec occulti tantum questus, sed iura reddentem Claudium circumvasere clamoribus turbidis, pulsamque in extremam fori partem ¹vi urgebant, donec militum globo infensos perripit. ²Quindecim dierum alimenta urbi, non amplius, super-

causa, non honoris: nec Druides soli, sed vulgus. Suspiciari liceat (proinde ut fracti hi libri sunt) scriptum hic aliquid de Druidibus fuisse. quorum religionem nomenque, quantum in se fuit, Claudius sustulit, Seneca in Menippaea Claudiana, et Suetonio teste. Etsi Plinio ad Tiberium id referre visum. lib. ³Tiberii Caesaris, inquit, *principatus sustulit Druidas Gallorum, et hoc genus vatum medicorumque.* Sed Tiberium scilicet in urbe tantum sustulisse, Claudium in Gallia ipsa. *Lipsius.* Ed. pr. non habet vocem *Druidibus*, quam primus edidit Puteolanus, quem ceteri secuti sunt. Est in MS. Guelf.

³*Unicum ad hunc diem exemplum est.*] Inter Romanos dumtaxat. alias parum cauta adfirmatio: sicut et illa Pliniana lib. 7. nisi restringas ad Graecos. *Vna feminarum in*

omni aeo Lampido Lacedaemonia reperitur, quae regis filio, regis uxor, regis mater fuit. Nam apud Aegyptios aliosque Barbaros sunt exempla. *Lipsius.*

⁴*Hactenus Vitellius voluerat.*] Potuisse enim saevire in mortem eius: sed contentus hac quasi deportatione fuit. *Lipsius.* Ante ed. pr. *interdicat.* Puteol. *interdicetur.* Correxerit Rhenanus. Mox edd. omnes ante Pichenam *proruptae et obtritis. et accipiebantur* ante Rhenanum.

¹*Vi urgebant.*] Sic e Flor. dedit Pichena. Sic et ed. pr. habet: a ceteris ante Pichenam *vi abest.* Mox Ryckius recte restituit *infensas* cum I. Gronov. e Flor. Reg. Agric. sic et ed. pr. habet. Ceterae *infensas.* vid. supra ad VI, 34. et eadem ed. pr. *vitiolose prorupit.*

²*Quindecim dierum alimenta.*] Id est, Canon dierum XV, *Maius autem*

peruisse constitit. magnaue deum benignitate, et modestia hiemis, rebus extremis subventum. ⁴ At hercule olim ex Italiae regionibus longinquas in provincias commeatus portabant. nec nunc infecunditate laboratur, sed Africam potius et Aegyptum exercemus, navibusque et casibus vita populi Romani permessa est. Eodem anno bellum, inter Armenios Iberosque. ¹ exortum, Parthis quoque, ac Romanis gravissimorum inter se motuum causa fuit. Genti Parthorum Vologeses imperitabat, materna origine expellente Graeca, concessu fratrum, regnum adeptus. Iberos Pharasmanes, vetusta possessione; Armenios frater eius Mithridates obtinebat, opibus nostris. Erat Pharasmani filius, nomine Rhadamistus, decora proceritate, vi corporis insignis, et patrias artes edoctus, claraque inter accolae fama. Is, *modicum Iberiae regnum senecta patris detineri*, ferocius crebriusque iactabat, quam ut cupidinem occultaret. Igitur Pharasmanes iuvenem ² potentiae promptae, et studio popu-

A. V.
805.
A. C.
52

autem isto periculum sub Caio; cum septem aut octo certe dierum cibaria tantum superfuisset Seneca notat ad Paullinum, cap. 18. *Lipsius*.

3 *Modestia hiemis*] Ita capio ut dicat modesta et quieta, praeter solitum, hieme anni, frumentum navibus subvectum: quod alias hieme advehi, non moris. V. Suetonium, cap. 18. Haec scriptura codicum, alii tamen, *modestia urbis*, (ut Guelf.) alii, *molestia hiemis* reponunt. male, male. *Lipsius*. *Modestia hiemis* ed. pr.

4 *As hercule olim.*] Querela quae expressa videri possit ex illa Varro-niana. Igitur quod nunc intra murum fere patres familiae correperunt, et manus movere maluerunt in strato ac Circo, quam in segetibus ac vineis: frumentum locamus qui nobis advehant, qui saturi sumus, ex Africa et Sardinia. Post bella certe civilia, et fufum tantum sanguinis, Italiae inducra vastitas.

Lucani ea in re sententias operae sit legere lib. 7. *Lipsius*. Mox ex I. reg. est a Rhenani Codice. Sine praepositione ed. Puteol. cum seqq. At ed. pr. *Italia reg.* - - *portabat*. Etiam MS. Flor. *portabat*. Mihi regionibus suspectum est. Cur enim non potius dixisset *ex Italia*? Arbitror Tacitum dedisse *Italia* (vel *ex Italia*) legionibus - *commeatus portabant*, vel *portabatur*. De legionibus certe non dubitandum.

1 *Exortum, Parthis quoque etc.*] MS. Guelf. *exortum est, Parthisque ac Romanis* etc. Vulgatum melius.

2 *Potentiae promptae.*] Malo, *promptum*. *Lipsius*. Freinshemius autem malebat *properum* e IV, 59: *clientes apiscendae potentiae properi*; Sed deinde tamen delabitur eo, ut velit potius *impotentiae promptae*. Mihi prior coniectura magis placet. Vulgatum sanum esse non credo. Mox ed. pr. *argentibus*: quae varietas supra iam observata est.

3 *Ignaro*

A. v. popularium accinctum, vergentibus iam annis suis
 805. metuens, aliam ad spem trahere, et *Armeniam* osten-
 A. C. tare, *pulsis Partbis datam Mithridati a semet*, memo-
 52. rando: sed *vim differendam, et potiozem dolum, quo incautum opprimerent*. Ita Rhadamistus, simulata adversus patrem discordia, tamquam novercae odiis impar, perguit ad patrum. multaque ab eo comitate, in speciem liberum, cultus, primores Armeniorum ad res novas illicit, ignaro et ornante insuper Mithridate. Reconciliationis specie assumpta, regressus ad patrem, *quae fraude confici potuerint, prompta nuntiat, cetera armis exsequenda*. Interim Pharasmanes belli causas confingit: *proelianti sibi adversus regem Atbanorum, et Romanos auxilio vocanti fratrem adversatum, eamque iniuriam excidio ipsius ultum iturum*. Simul magnas copias filio tradidit. ille ² irruptione subita territum, exutumque campis Mithridaten, compulit in castellum Gorneas, turum loco, ac praesidio militum, quis Caelius Pollio, praefectus, centurio Casperius praeerat. Nihil tam ignarum barbaris, quam machinamenta et astus oppugnationum: at nobis ea pars militiae maxime gnara est. Ita Rhadamistus, frustra, vel cum damno, tentatis munitionibus, obsidium incipit: et cum vis negligeretur, avaritiam praefecti

³ Ignaro et ornante insuper Mithridate.] Ita emendavi, nescio an recte. Distinctione potius peccatum est, scribendumque, *Ignaro et ornante i. Mithridate, reconciliationis specie*, etc. sententia continuante. *Lipsius*. Sic et Flor. Vulgo: *ornante*: quod etiam ed. pr. dare voluit, sed vitio operarum prima praecedentis verbi syllaba repetita factum *ignorante*. Distinctionem *Lipsius* habent ed. pr. *Puteol. Ber. et Alc.* sequente mox *Regressusque*. Sed copulam cum puncto praecedente sustulit *Rhenanus*: quod ceteri secuti sunt. Ego, quod nunc est, verum puto. Non solent latini ablativos consequentiae bis ponere in eadem periodo, nullis aliis verbis interpositis. Paul-

lo ante etiam *Guelf. et ed. pr. in spem liberum*.

¹ *Quae fraude confici.*] Ita emendavimus. Male vulgo, *quae fraude confici potueris, prompte nuntiat*. Sententia est. parata sibi promptaque, quas ad fraudem spectant: cetera vim requirere. *Lipsius*.

² *Eruptione subita.*] An potius *irruptione*? *Freinshemius* ait. Defixos in solam *Pichenae* editionem habuit oculos: nam omnes *Liptinae*, quas vidi, et antiquiores *irruptione*. *Pichenam* secutus et *Gruterus*, incuria magis ut puto, quam consilio. *Gronovius*. Sic ed. pr. *Puteol. etc.* Et tamen etiam in *J. F. Gronovii* ed. *eruptione* irrepit: forte quia e *Freinshemiana* facta est, in qua isidem *eruptione*.

fecti emeretur, obtestante Casperio, *ne socius rex, A. V. ne Armenia, donum populi Romani, ³ scelere et pecunia 805. verterentur.* Postremo, quia multitudinem hostium A. C. Pollio, iussa patris Rhadamistus obtendebant, pactus 52. inducias abcedit, ut nisi Pharasmanen bello absteruisset, ⁴ T. Vmmidium Quadratum, praesidem Syriae doceret, quo in statu Armeniae forent. Digressu 46. centurionis, 'velut custode exsolutus praefectus, hortari Mithridaten ad faciendum foedus, *coniunctionem fratrum, ac priorem aetate Pharasmanen, et cetera necessitudinum nomina referens, quod filiam eius in matrimonio haberet; quod ipse Rhadamisto socer esset.* Non

3 *Scelere et pecunia verterentur.*] Sic Cod. Bud. apud Rhenanum et Agricolae. Atque idem dare voluerunt Flor. Reg. et ed. pr. in quibus est *verterentur*. Itaque id Tacito reddidi. *Vertere* dixit pro evertere, perdere. Virgil. Aen. I, 20. *Tyrias olim quae verteret arcus*, ubi v. Burmann. add. V, 810. Noster supra III, 54. *Verti civitatem clamitabans*. vid. etiam Drakenb. ad Silium XV, 411. *Vendetur* induxit Puteolanus: sed tamen e MSS. nam sic etiam Guelf. exhibet. *Scelere et pecunia vendere* non arbitror satis bene dici.

4 *T. Vmmidium Quadratum.*] Vatic. liber, *Tumidum*. Verum nomen, *Numidium*. Ex Iosepho libro 20. qui vocat diserte, *Νυμίδιον Κοδάρον τῆς Συρίας ἡγεμονικῆς*. Sed et Plinius in epistolis non uno loco docet gentile nomen Quadratorum Numidium esse. Ita lib. 6. Numidia Quadratilla nominatur: libro 7. Numidius Quadratus adulescens. *Lipsum*. Cod. Flor. et ed. pr. *tummidium*, quo ducunt etiam vestigia Codd. Reg. et Agr. Vera scriptura est *T. Vmmidium*, ut docuere viri docti, Salmasius ad Spartian. Hadr. c. 15. Rupertus ad Reines. ep. 21. imprimisque Spanhemius de V. et P. N. T. p. 7. Norisius in Epoch. Syro-Maced. Diss. III. p. 133. Clare ed. pr. *Vmmidium*

XIII, 8. 9. sed XIV, 26. *Immidii*, ubi Codd. Vaticani, teste Norisio, *Vmmidii*, et Cod. Med. Etiam Guelf. XIII, 9. *humidius*: alibi mox *Vinidius*, mox *Numidius*. Itaque non dubitavi hoc nomen cum I. Gronovio hic reponere, ut in Iosepho fecit Hudsonus XX, 4, et de Bell. Iud. II, 12, 5, et sic etiam restituendum Plinio Ep. VI, 11. et alibi, ut VII, 21. ubi etiam quidam scripti *Vmidius*, frustra repudiante Cortio. Adde Bentelei, ad Horat. Serm. I, 1, 96. ubi pariter libri variant, *Vmidius*, *Numidius*, *Vvidius*, *Vmidus*, *Vmidius*, *Vnuvidius*, postremum defendente et illustrante Benteleio. Adde item viros doctos ad Varr. R. R. III, 3. ubi vulgo *Immidius*, pro quo *Vmmidius* legendum recte censent, Scaliger, Vrsinus, Benteleius. Frustra igitur h. L. *Numidium* et ceteris Taciti locis rescriptis Ryckius. Ceterum in inscriptione vetere ap. Norisium l. c. praenomen C. tribuitur huic praesidi.

1 *Velut custode exsolutus praefectus.*] Quia silent omnes, compellor credere sic in MSS. eos reperisse. Alioqui si *custodia* in illis quoque, ut ante Rhenanum editi, blandiebatur magis *custodia*. Gronovius. Ed. pr. *custode*: quod Rhenanus sequitur.

A.V. Non abnuere pacem Iberos, quamquam in tempore validiores; ² et satis cognitam Armeniorum perfidiam. ³ nec aliud subsidii, quam castellum, ⁴ commeatu egenum. ⁵ ne dubitaret ⁶ armis, ⁷ quam incruentas condiciones malle: cunctante ad ea Mithridate, et suspectis praefecti consiliis, quod pellicem regiam polluerat, inque omnem libidinem venalis habebatur. Casperius interrim ad Pharasmanen pervadit, utque Iberi obsidio decedant, expostulat. Ille propalam incerta, et saepius molliora respondens, secretis nuntiis monet Rhadamistum, oppugnationem quoquo modo, ⁸ celerare. Augetur flagitii merces, et Pollio occulta corruptione impellit milites, ut pacem flagitarent, ⁹ seque praesidio abituros, minitarentur. Qua necessitate Mithridates diem locumque foederi accepit, castelloque egreditur. Ac primo Rhadamistus in amplexus eius effusus, simulare obsequium, *socerum ac parentem* appellare. Adii-

² Et satis cognitam - perfidiam.] MS. Guelf. *cognita perfidia*: quod probarem, si et abesset. Mox e MSS. Flor. Reg. cum Ryckio edidi *subsidii* ut mox c. 15. init. pro *praesidii*.

³ Commeatu.] Cod. Farnes. *commentum*, quod placuit viro docto, in margine ed. Gryph. Mihi illa homocoteleuta non valde placent.

⁴ Ne dubitares armis.] Appono calculum *et quam* delentibus, sive coniectura est ea Grosloctii et Gruteri: et multo magis si verum est, quod iscit Vrsinus inventos libros veteres, qui particulam damnerent. Labes non ab iis, qui docendi erant, quid arma, quid dubitare, quid dubitare armis esset, sed ab his, qui non concoquebant *incruentas condiciones armis malle*. Neque enim protritum hoc loquendi genus: elegans tamen. Appuleius Apolog. *Persuaseras Idem Pontianus matri suae; ut me alius omnibus mallet*. Subaudiebam antea *experiri*, quod et ad armis et ad condiciones satis comtude re-

ferri videbatur. Sed illud magis placet Gronovius. Atque hoc recepit Ryckius. Ed. pr. *abituros*, sicut Cod. Reg. Gronovium verum vidisse puto.

⁵ Quam incruentas condiciones.] Ego, *incruenta condicione*. At Groslorius, *et quam* delerum it. *Lipsius*.

⁶ Celerare.] Sic MSS. Flor. Reg. Agric. Guelf. ed. pr. idque recte restitutum a Ryckio et I. Gronov. Rhenanus dedit *accelerare*, quod hinc in sequentes edd. venit. *Celerare* iterum dixit c. 64. Mox Guelf. *occulta pollutione*: An voluit dare *pollicitatione*? Sed forte Pollio scribae obstitit.

⁷ Seque praesidio abituros minitarentur.] Pichena vitium aliquod hic latere suspicatur, quod in Flor. corrupte legitur: *seque praesidium armis minitarentur*. Ed. pr. pro *abituros* habet itidem corrupte *praesidium quominus*. MS. Reg. praesidium cominus, Agr. *traditurat*. Vnde Freinsh. eleganter suspicatur legendum *praesidium omittitur*. Vulgarum est in Guelf.

Adiicit iusurandum, *non ferro, non veneno vim allaturum*: simul in lucum propinquum trahit, ⁸ *provisum illio sacrificium imperatum* dicitans, *ut diis testibus pax firmaretur*. Mos est regibus, quotiens in societatem coeant, ⁹ implicare dextras, pollicesque inter se vincire,

A.V.
" 5.
A.C.
52.

8 *Provisum illie sacrificium.*] Superbuit verbum alterum. quid enim refert provisum sacrificium, an imperatum dixeris? Vera, puto, lectio: *provisu suo illic sacrific.* sive etiam: *provisum illic ac sacrific. paratum.* Video alios explicare vulgatum, Provisum ibi sacrificium, quod imperasset: sed ubi de imperato legitur? nisi intellegit a se ipso imperatum. *Lipsius.* Timide suspicabar: *simul in lucum propinquum trahit renisum, illic sacrificium paratum dicitans.* Vel, *renitentem*, i. e. tergiversantem, quod nihil boni praeferat animus: sequentem tamen, quia suae potestatis esse desierat. *Gronovius.* Ryckio placebat Heinssii coniectura: *provisum illic sacrificio imperato.* Melior I. Gronovii ratio: *promissum illic sacrific.* nec tamen satis placet. Dum meliora proferantur, credam, *imperatum* esse, quod praefectus, praesidium Romanum iusserit. Nam ante dixerat de Mithridate, *diem locumque fœderi accipit.*

9 *Implicare dextras.*] Morem hunc sancientiae privatim publicaeque amicitiae usitatos esse Scythas, Armenios, et in ea ora gentes, legi. De Scythis Lucianus in Toxari, sive de Amicitia: *Ὁδὲ γὰρ ἐν τριβόντες ἕκαστὸς τὸς ἀπέναντος, ἐνταλάζοντες τὸ αἷμα οἷς πόλιμα, καὶ τὰ ἔξωθεν ἕκαστῶν, ἕκαστῶν ἀπέναντος ἐπισχεμένοι; ὅς ἔστιν ὅ, τὴ μετὰ τῶν ἡμῶν διαλύουσι ἔν.* Melior lib. I. cap. 2. *Ne fœdera quidem incruenta sunt: sauciantur se qui paciscuntur, exemptumque sanguinem, ubi permiscuere, degustant.* De Armeniis Valerius libro 9. *Sarisaster adversus patrem suum Ti-*

gram Armeniae regem ita cum amicis consensit, ut omnes dextris manibus sanguinem mitterent, atque cum invicem sorberent. Et universè Tertullianus Apologeticus c. 9. *Legite necubi relatum sit, diffusam brachii sanguinem ex alterutro degustatum, nationes quosdam fœderi comparasse. Nescio quid et sub Casilina degustatum est.* Atque is mos, patrum etiam aevō, passim reperitur ab Hispanis, apud Barbaros novi orbis. Sed nec Romanis ipsis ignota cruenta potio quae Affiratum iis dicta, quoniam Assir, sanguis, ut aiunt Glossæ. Festum ita capio: *Affiratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino et sanguine temperatum, quod Latini pristini sanguinem Affir vocarent.* Esti fortasse ea potio olim in sacris. quod suadere videtur Sallustius. *Fuere, inquit, qui dicerent Casilinum humani corporis sanguinem, vino permixtum in patris circumtulisse. inde cum post execrationem omnes degustavissent, sicuti in sollennibus sacris fieri consuevis, aperuisse consilium suum.* Ait enim consueverunt id in sollennibus sacris. Silius videatur innuere, libro 2.

Parte alia supplex infernis Annibal aris:

Arcanum Stygia libas cum vase cruorem.

Lipsius. Mox edd. ante Rhenum: *suffuderit*, quod melius puto, sed delero in. Non enim noto facto effunditur sanguis in arum, sed suffundit articulum, ut omnes sciunt. Et sic video placuisse etiam N. Heinssio apud Ryckium. Nec displicet I. Gronovio, qui tamen etiam putat scri-

ptum

A. V. cirè, nodoque præstringere: mox, ubi sanguis in ar-
 205. tus extremos se effuderit, levi ictu cruorem eliciunt,
 A. C. atque invicem lambunt. id foedus arcanum habetur,
 52. quasi mutuo cruore sacratum. Sed tunc, qui ea vin-
 cula admovebat, decidisse simulans, genua Michridatis
 invadit, ipsumque prostermit: simulque, concursu plu-
 rium, ¹⁰ iniiciuntur catenae, ac compedes (quod dede-
 corum Barbaris) trahebatur. Moxque vulgus, duro
 imperio habitum, probra ac verbera intentabat. " Er
 erant

ptum esse potuisse, *in arsus se ex-
 tremos suffuderit*. Illud melius pu-
 to. Etiam Cod. Flor. Guelf. edd.
 vet. pr. Put. Alc. Rhen. Ald.
 Gryph. *perstringere*, quod non mu-
 tandum fuisse putat I. Gronovius.
 Ovid. Met. X. 495. *perstringere* di-
 xit pro constringere vel comprimere.
 Sed ibi libri variant, aliis
constringere, aliis *praestringere* ex-
 hibentibus. Itaque *praestringere*
 verum puto, cui centies substitu-
 tum alterum.

10 *Iniiciuntur catenae, ac compe-
 des.*] Haec ipse olim in his vin-
 clis: unde facile me nunc expe-
 dio, scriboque: *iniiciuntur cate-
 nae: ac compe, quod dedecorum
 Barbaris, trahebatur*. Ad morem
 Romanum Tacitus narrat. Inie-
 ctae, inquit, catenae: immo et
 oblonga compe per viam tractus,
 qui ritus apud Romanos quidem
 receptus est in custodia militari;
 at apud Barbaros dedecori
 habetur et ignominiae summae.
 Verissima lectio sententiaeque. Ita
 Athenion Manium Aquillium (quasi
 per summam ignominiam) tractum
 describit ab equite catenam longam
 habente. quem locum omnino
 vide transcriptam a me ex Athe-
 naeo supra De custodia militari,
 lib. 3. *Lipsius*. Nihil sani sensus,
 utrumque torqueant, premant,
 invertant. Scribe: *iniiciuntur cate-
 nae ac compedes, quo dedecore bar-
 baris trahebatur*. Hoc est, quo
 vinculorum dehonore addito
 et vel imposito, e lustris illis pro-

ducitur, et in conspectum turbae
 praesentis datur, vilissimis e Scy-
 thia colonibus et liris custodum
 vice stipantibus, quibusdam et te-
 nentibus catenas. Nam hoc auget
 contumeliam, non centuriones,
 non milites saltem iustos fuisse,
 quibus custodia credita. Quam-
 quam et *ad barbaris* ad mores Rha-
 damisti et suorum referri possit, ut
 sit: Quibus vinculis tam pudendis
 oneratus et tractus ostenditur vul-
 go a Rhadamisto et comitibus vere
 barbaris. Immo et dandi casu, in-
 geritur oculis barbarorum Arme-
 niorum et Iberorum. *Trabi di-
 cuntur, quicumque offeruntur ca-
 renati* libro 2. Aeneid. *Ecce manus
 iuvenem interea post terga re-
 vinctum Pastores magno ad regem
 clamore trahebant*. Gronovius. Ry-
 ckius Lipsii sententiam probavit.
 Ientius suspicabatur ac *compedes,
 et, quod dedecorum etc.*

11 *Et erant contra.*] Cod. Flo-
 rent. *contra*, ut Pichena notat.
 Ego vero eam notam puto tempo-
 ris, qui factum est illud exemplar:
 nam aevo meliore non sic loque-
 bantur. Gronovius. Etiam ed. pr.
contra. Id post Pichenam recep-
 tum, eiecere rursus recte Ryckius
 et I. Gronovius, qui originem
 mendi callide indagat, et in eo se
 iactat, adorans alioqui vestigia
 scripturae Mediceae. In ed. pr.
 XIII, 37. ubi alii *si copiae contra
 ducerentur*, illa *si copiae contra da-
 ceretur*: ubi vides adeo numerum
 verbi mutatum a librario vicio
 scripturae

erant contra, qui tantam ¹² fortunæ commutationem A. V. miserarentur. Secutaque cum parvis liberis coniunx, ^{805.} cuncta lamentatione complebat. Diversis et conte- ^{A. C.} ctis vehiculis abduntur, dum Pharasmanis iussa exqui- ⁵²⁻ rerentur. Illi cupido regni fratre et filia potior, ani- musque sceleribus paratus. visui tamen consuluit, ne coram interficerentur. Et Rhadamistus, quasi iuris- iurandi memor, non ferrum, non venenum in foro- rem et patrum expromit; sed proiectos in humum, et veste multa gravique opertos necat. Filii quoque Mithridatis, quod caedibus parentum illacrymave- rant, trucidati sunt. At Quadratus cognoscens pro- ⁴⁸ ditum Mithridaten, et regnum ab interfecto-ribus ob- tineri, vocat consilium, docet acta, et, an ulciscere- tur, consultat. Paucis deus publicum curae: plures tuta differunt: ¹ *Omne scelus externum cum laetitia habendum. semina etiam odiorum iacienda, ut saepe principes Romani eandem Armeniam, specie largitionis, turbandis barbarorum animis praebuerint. Potiretur Rhadamistus male partis, dum invisus, infamis: quando id magis ex usu, quam ² si cum gloria adeptus foret.*

In

scripturae decepto. Guelf. quidem contra exhibet. Idem mox abdu- cuntur pro abduuntur. Sane, abditos fuisse, contexta vehicula satis indicant. Sueton. Tib. 64. *Nurum et nepotes nunquam aliter, quam ca- scutos obsutaque lectica, loco movit.*

¹² *Ferrinae commutationem.] Male vulgo, commotionem. Lipsius. Commutationem ed. pr.*

¹ *Omnes scelus externum.] Sententiae reddita lux, si scribas, Omne scelus, littera detracta; ut sint verba ex oratione consentium. Lipsius. Non video, cur plaudam Lipsio: non enim Omne magis huc congruit, quam Quoddam, aut quodvis huiusmodi additamentum. Prorsus aliud quid in ea voce latet, de quo inveniendi non multum quidem mihi polliceor: esse tamen poterat: plures tuta dis- serunt, monentes, scelus externum*
Corn. Tac. T. I.

cum laetitia habendum. Gronovius. Venit in mentem legendum quip- pe, quo etiam alibi, in ratione sen- tentiae reddenda uniter Tacitus, vel immo: quae verba corrupti potuerunt in vulgatam scripturam. Pro *externum* Cod. reg. ed. pr. *acter- num.* Mox Rhenanus et Dane- sius volebant in eandem Armeniam, quod non probo.

² *Si cum gloria adeptus.] Scribo haec omnia: quanto id magis ex usu, quam si cum gloria adeptus foret? At nunc (ultimis curis) vi- deo, explicare Pichenam quod vul- gatum est: Magis hoc ex usu Ro- mano, si cum infamia, quam si cum gloria regnum adeptus: quia scilicet incertior futurus, odiosus magis obnoxius. Non damno. Lipsius. Paulo post MS. Fl. iu- beret pro praecipites.*

P P

1 Deridi.

A. V. In hanc sententiam itum. Ne tamen annuisse facinori
 805. viderentur, et diversa Caesar praeciperet, missi ad
 A. C. 52. Pharasmanen nuntii, ut *abscederet a finibus Armeniis,*
 49 *filiumque abstraheret.* Erat Cappadociae procurator
 Iulius Pelignus, ignavi animi, et deridiculo corporis
 iuxta despiciendus; sed Claudio perquam familiaris,
 2 cum privatus olim conversatione scurrarum iners
 otium oblectaret. Is Pelignus, auxiliis provincialium
 contractis, tamquam recuperaturus Armeniam, dum
 socios magis, quam hostes praedatur, abcessu suo-
 rum, et incurfantibus barbaris, praesidii cogens, ad
 Rhadamistum venit: donisque eius evictus, ultro *re-*
gium insigne sumere cohortatur, fumentique adest au-
 ctor et satellites. Quod ubi turpi fama divulgatum,
 3 ne ceteri quoque ex Peligno coniectarentur, Helvi-
 dius

1 *Deridiculo corporis iuxta con-*
spiciendus } Me moratur hic, quod
 nollem, quibus MSS. copia fuit,
 silentio transiisse. Video enim fa-
 cere Rhenanum se fecisse *despicien-*
das, nulla mentione vert. libro-
 rum. In quibus si erat *conspicien-*
das, profecto mutandum non fuit,
 quippe quod sic insignis, insignitus,
 et non secus atque haec tam in de-
 teriorem quam in meliorem par-
 tem spectatur. Suetonius Claudio
 cap. 4. *ne quid factat, quod con-*
spici ac derideri possit. Homero
conspiciendus *ἄβυστος* *ἰλ. γ. ἀβυστος τ'*
ἔμναυς καὶ ἐνὸς ἑὸν ἄλλαν. Vide no-
 stra Observata in Scriptores Eccle-
 siasticos cap. 19. et ad Livii libro 4.
 cap. 13. Gronovius. Adde Ryckium
 ad h. l. Iac. Gronovius *conspici-*
endus esse ait a Beroaldi licentia.
 At sic a re Puteolanus edidit: et sic
 est in MS. Guelf. Ed. pr. *despici-*
endus, quod restituit Rhenanus.
 Id non video, quare duplicat ma-
 gno Gronovio. *Iuxta* indicat, ver-
 bum referendum etiam ad ignaviae
 vitium. Atqui ignaviae proprius
 contemtus. Suet. Domit. 17. *Cle-*
mentem, patrem sum, contemti-
fimae inerciae. Quod autem qui-

dam malunt *ignovo* vel *ignovis*,
 non necessarium puto, ut et am-
 rium Gronovio.

2 *Cum privatus olim.* Deprecor
 invidiam: sed profecto hunc lo-
 cum, si quem alium, propitiis Mu-
 sis restitui, hoc modo: *Cum pri-*
vatus olim conversatione scurrarum
iners otium oblectaret. Claudius
 ante imperium vilis, abiectus, scur-
 ris et fordidissimis hominibus con-
 vivit: *e quorum contubernio super*
veterem segnitiae notam, ebrietatis
quoque et aleae infamiam subit, at
 Sueton. cap. 5. Inter eos hic Pe-
 lignus. Libri veteres, quorum ve-
 litigis institi, habent: *cum privatus*
olim conversationes curaret, iners
otium oblectaret. unus Vatican.
curaciones, pro conversationes. Li-
 plus. *Oblectaret* tamen Codd.
 Flor. Guelf. reg. Verissime emenda-
 vit Lipsius, idque recte recepit
 Freinshemius. probatur etiam Cas-
 saub. ad Suet. Claud. c. 8. *Max*
Pelignus spurium esse, eidem Freins-
 hemio asseclior. Etiam alibi sic
 peccatum in Tacito vidimus A.
 IV, 10.

3 *Ne caeteri quoque.* Non est
 obsecrum, quid velit. Ne de Pe-
 ligno

dius Priscus, legatus, cum legione mittitur, rebus tur-^{A.V.}
 bidis pro tempore ut consulere. Igitur propere ⁸⁰⁵⁻
 montem Taurum transgressus, moderatione plura, ^{A.C.}
 quam vi, composuerat; cum *redire in Syriam* iube-
 tur, *ne initium belli adversus Paribos existeret.* Nam ^{52.}
 Vologeses, casum invadendae Armeniae obvenisse ra-
 tus, quam, a maioribus suis possessam, externus rex
 flagitio obtineret, contrahit copias, fratremque Tir-
 daten deducere in regnum parat, ne qua pars domus
 sine imperio ageret. Incessu Parthorum, sine acie
 pulsi Iberi; urbesque Armeniorum, Artaxata et Ti-
 granocerta, iugum accepere. Deinde atrox hiems,
 seu parum provisi com meatus, et orta ex utroque ta-
 bes, ⁵⁰ perpellunt Vologesen, omittere praesentia. va-
 cuamque rursus Armeniam Rhadamistus invasit, tru-
 culentior quam antea, tamquam adversus defectores,
 et in tempore rebellaturos. Atque illi, quamvis ser-
 vitio fucti, patientiam abrumpunt, armisque regiam
 circumveniunt. Nec aliud Rhadamisto subsidium fuit, ⁵¹
 quam pernicitas equorum, quis seque et coniugem
 abstulit. Sed coniunx gravida, primam utcumque
 fugam, ob metum hostilem, et mariti caritatem, tole-
 ravit: post, festinatione continua, ¹ ubi quati uterus,
 et viscera vibrantur, orare, *ut morte honesta*
contumeliis captivitatis eximeretur. Ille primo am-
 plecti, allevare, adhortari, modo virtutem admirans,
 P p 2 modo

ligno coniecturâ in alios fieret: ne Romanorum alii, quibus armorum ius, si quiescerent, approbare Peligni facinus et ratum habere crederentur. Terent. Heaut. 3, 3. *Ego de me coniecturam facio.* Gronovius. In fine capituli MS. Guelf. iube-
 retur.

[*Perpellunt Vologesen.*] Pichena ex Flor. edidit *percellunt*. Rectius vulgo *perpellunt*. Vide quae notamus ad Liv. lib. 3. cap. 36. Gronovius. *Percellunt* est in Guelf. ed. pr. et ceteris usque ad Rhen. Paullo ante *deinde* dedi e Flor. Guelf. et vet. edd. Post *rebellaturos* bene Rhenanus: scilicet, et

ante editi *bellaturos*. Mox *circumveniunt* habent Godd. Agr. Guelf. quod primus edidit Rhenanus. Ed. pr. *circumvenerunt*, quod est etiam in Cod. Reg. Sed Puteol. primus dedit *circumveniunt*, quod Beroaldus et Alciarus secuti sunt. Cod. FL. *circumveniunt*.

[*Vbi quati uterus.*] Durum est coniungi *quati et vibrantur*. In promptu est, eam Heinso corrigere *quatur*. Sed nil mutandum. Simile exemplum XV, 27. extr. est illud quoque locum tentat Freinshemius: item XV, 11. extr. Similimus omnium locus est H. III. 31. a nullo tentatus. ubi vid.

A.V. modo timore aeger, ne quis relicta potiretur. Po-
 805. stremo, violentia amoris, et facinorum non rudis,
 A.C. ² desfringit acinacem, vulneratamque ripam ad Ara-
 52. xis trahit, flumini tradit, ne corpus etiam auferretur.
 ipse ³ praeceps Iberos, ad patrium regnum, pervadit.
 Interim Zenobiam (id mulieri nomen) ⁴ placida illu-
 vie, spirantem ac vitae manifestam ⁵ advertere pasto-
 res, et dignitate formae haud degenerem reputantes,
 obligant vulnus, agrestia medicamina adhibent; co-
 gnitoque nomine et casu, in urbem Artaxata ferunt.
 unde publica cura deducta ad Tiridaten, comiterque
 52. excepta, cultu regio habitata est. Fausto Sulla, Salvio
 A.V. Othone coss. Furius Scribonianus in exsilium agitur,
 806. quasi *finem principis per Chaldaeos scrutaretur*. adne-
 A.C. crebatur crimini *Iunia mater eius*, ut *casus prioris*
 53. (nam relegata erat) *impatiens*. Pater Scriboniam, Cam-
 millus, arma per Dalmatiam moverat. idque ad cle-
 mentiam trahebat Caesar, ² quod stirpem hostilem
 iterum

² *Desfringit acinacem.*] Sic in Cod. Flor. esse primus vidit I. Gronovius. Editi ante Ryckium omnes *desfringit*. Sed etiam sine codicis auctoritate sic corrigendum erat, ut hodie omnes norunt. Mox cum eodem Ryckio et Gron. dedi *ripam ad*: quod praeter MS. Flor. habet ed. pr. estque solenne Tacito praepositiones postponere. Sed mihi suspicio corruptelae oborta dudum est in verbis: *ripam ad Araxis trahit, flumini tradit*. Non dicam de vicinia verborum *trahit et tradit*: saltem dixisset *trahens, aut et flumini tradis*. Puto Tacitum scripsisse: *vulneratamque ripam ad Araxis flumini tradis*. MS. Guelf. *traditam*. Mox pro *ne* MSS. Oxon. Guelf. *ut*, quod probat Tac. Gronovius: ut corpus etiam auferretur, sc. a flumine, nec in manus hostium veniret.

³ *Praeceps Iberos.*] Cod. Agr. *ad Iberos*. unde Heinsius volebat legi: *ad Iberos, patrium in regnum*. Sed ut nomina regionum sine praepositione possit saepe Tacitus, ita etiam

nomen populi, pro regione positum esse potest. Virg. Ecl. I, 69. *sitientes ibimus Afros*.

⁴ *Placida illuvie.*] Videtur *elucis* legendum diximus ad Livii I, 4. Gronovius. Sic XIII, 57. *elucis maris*.

⁵ *Advertere pastores.*] Sic lib. II. *Octo aquilae petere sivas visae advertere Imperatorem*. Id verbum ea notione reddendum Livio, lib. I. de Metio Curtio in paludem coniecto: *adverteratque caecitiam Sabinos tanti periculo viri*, id est, converterat illuc animos oculosque Sabinorum. Nam libris omnibus, *avererat*, scriptum, alio sensu. *Lippsus*. Immo *advertere* h. l. est *animadvertere*, quomodo Graeci *ὑποβλέπειν* dicunt, int. 284.

¹ *Camillus.*] Legatus Dalmatiae, de cuius bello civili vid. Suet. Claud. 13. Paulo ante ed. pr. *mater viva eius*. In margine Gryph. video notatum *Vibia*. Cod. Vat. *Vinia*.

² *Quod stirpem hostilem iterum conservaret.*] Sic e Flor. pro tul-
 gato,

iterum conservaret. Neque tamen exfuli longa post-
 hac vita fuit: morte fortuita, an per venenum ex-
 tinctus esset, ut quisque credidit, vulgare. *De ma-
 thematicis Italia pellendis* factum Senatus consultum,
 atrox et irritum. Laudati dehinc oratione principis,
 qui ob angustias familiares ordine senatorio sponte cede-
 rent, motique, qui remanendo impudentiam paupertati
 adidicerent. Inter quae refertur ad patres de poena 53
 feminarum, quae servis coniungerentur: statuiturque,
 ut ignaro domino ad id prolapsae, in servitute: sin

P p 3

con-

gato, qui stirpem, dedit Pichena. At mihi multo magis se probat aliorum qui: Est enim, quale Terentii Andr. a. 4. sc. 1. nisi mihi deos satis scio fuisse iratas, qui auscultaverim. Heautont. 3, 3. Dii te eradicent, Syre, qui me istinc extradis. Iustinus lib. 39. Ptolomaeo regnum redditur, qui neque cum matre bellum gerere voluisset, nec a fratre armis repetere, quod prior possedisset. Cicero lib. 5. famil. Ep. 22. Neque enim est Sparsiades ille Agasilaeus perhibendus, qui neque pictam neque fictam imaginem suam passus est esse. Et talia non novit Gronovius. Quod est etiam in Guelf. ed. pr. Idque verum est. Qui h. l. durum videtur. Cod. Reg. et ed. pr. interitum pro iterum.

3 Morte fortuita, an per venenum extinctus esset.] Mitius faceremus, exstinctum esse, quam, si cum Mureto et AcidaMo deleeremus, quorum hic etiam mortem fortuitam. Sed nihil mutandum: a fronte namque horum verborum subauditur ad Virum: quemadmodum in omnibus fere istis, ubi incertum an, vel dubium an, vel an solum in hanc sententiam interponitur. Gronovius. Ed. pr. extincta, ut ad vitam referatur. et sic Cod. Reg. Gronovii coniectura est in Cod. Agr.

1 Ut ignaro domino etc.] Non prompta lectio sententiaeque huius loci: mihi quidem. Nam alius

omnia liquent. Aiunt non dubiam sententiam esse hanc: mulierem liberam, quae cum alieno servo solita sit, domino insciente, servam fieri, velut proprio consensu: et natos item ex his liberis non haberi. Itaque nunc nupet ecce emendavit vir doctus: et ignaro domino ad id prolapsa, in servitute, cau consensisset: et qui nati essent, pro liberis ne haberentur. (Tozz. ad Suet. Vesp. c. XI.) Sed mihi, per bonam gratiam, ius sit dissentire. Nego alterum illud membrum, de natis ex eo coetu in servitute habendis, usquam repperiri in legum libris: aio contra ius esse. Favor libertatis exposcit, ut nati e libera sint liberi: adeoque interveniens calamitas matris, nocere ei, qui in utero est, non debet, ut sufficiat, matrem liberam vel medio tempore habuisse. Paullus lib. 2. Sentent. tit. 24. Marcianus l. 5. De statu hominum. Quo iure ergo servi isti? Clementius vulgata lectio aiebat, pro liberis haberentur sed non verius. Quomodo enim libertus, qui numquam servus? Adde quod manuscriptis vestigium nullum eius membri. verba, inquam, ea, et qui nati essent, ab sunt manuscriptis omnibus, etiam Budensi. Ut mihi quidem Farnesiani codicis scriptura certa sit: ut ignaro domino ad id prolapsa, in servitute: si consensisset, pro liberta haberetur. Optime. Duplex videlicet.

delicet eius SCti membrum, in eas quae ignaro, quaeque sciente domino, peccatum id peccassent. Et si quidem ignaro, ait lex: serva esto. sin volente; habetor pro liberta. Omnino enim propositum legislatori a servili contubernio abstinere lubricum sexum: et si sciente, siue infcio domino, ea mixtio, posuit poenam. sed *duall-yue*, et pro gradu noxae intentionem, remissioemque. Sed cui rei, inquit, fuerit pro liberta? Huic, ut vinculo aliquo teneatur domino servi, ad operas libertorum, aliaque eius ordinis praestanda. Jus item domino in feminae bonis: et quicquid in veram libertam. Sed recte, *pro liberta*: non enim liberta vere. Retulit hoc ipsum decretum postea (credo quia aboleverit, licentia temporum, et inusu) Vespasianus Princeps, de quo Suetonius: *Auctor Senatui fuit decernendi, ut, quae se servo alieno iunxisset, ancilla haberetur.* ita tamen, ut apud Iuriconsultos nomen manserit consulti Claudiani: non a Claudio Pallante, qui repertor, sed a Claudio Principe, qui retulit. Tertullianus item adspexit, ad uxorem lib. 2. *Namque insuper censuerunt (Romani) servituti vindicandas quae cum alieno servo, post dominorum denuntiationem, in consuetudine perseverarunt?* Plura ad hanc rem petes, si operae tibi est, a P. Fabro lib. 1. Semestr. cap. 25. Revera enim ad sciam factum, quidquid dedolavit ille faber. *Liphus.* Frustra pugnat Salmerius pro verbis, quae Taciti non sunt, et specie inhibendi correctiones genus corrigendi maxime anceps et rarissime felix tuetur. Budensis, Farnesianus, Florentinus agnomine facto eiant, quod de filiis alibi nusquam se legisse fatetur et Salmerius. Idque sine dubio sarcinatorum cuiusdam est, leviter corruptos locos, qui littera una alterave dempta, vel addita, vel mutata, restituebantur, pro ingentibus hiatibus suppletium. Pellexit in

frandem vox *libertis*, quam quo referret, quia non videbat, ipse aliquid commentus interposuit: cui locus non erat, si, ut est in Farnesiano, *liberta* reperisset. At, inquit, sic nati statim matrem a servili complexibus habuerunt servam. Hoc parum est pro Iureconsulto loqui, quem scire oportebat, non pro serva habitam, nisi post trinas denuntiationes. Deinde hoc non eo valebat utique, ut mancipium fieret (nisi forte in humilibus et egentibus personis) quam, ut et suam et adsumpti mariti libertatem ab huius domino emere compelleretur. Itaque caute Tacitus, *in servitute haberetur.* Quemadmodum enim aliud est *esse in libertate*, aliud *esse liberum*, teste Fabio declam. 340. sic et aliud est *servam esse*, aliud *in servitute esse.* Roganti Lipsio, quemadmodum libertus esse possit, qui servus nunquam fuit? reponit, quo pacto liberta dicitur, quae non servierit; Haec paria non sunt. mulieris enim culpa est subeuntis iugum, cui leges eam infamiam statuerunt: nulla culpa foetus est. Quin rem diligentius consideranti liquebit, nihil tale nec potuisse de natis ex eo coniugio consistui, nec necesse fuisse, cum iure communi factum esset. Nam qui ante denuntiationes istas provenerant, necervi erant, nec libertini, sed ingenui, quia non mutabat mulier statum, nisi postquam dominus servi denuntiasset. Si vero, factis denuntiationibus, non abstinuit servo mulier, neque libertatem utriusque redemit, et plane serva facta est: si quod inde nascitur, conceptum est, antequam mater iustam servitutum subiret, haud dubie liberum est: quod simul concepit et parit iam ancilla, servum est ex communi iure. Quod autem Pe. Faber, *in-grato pro ignaro* reponi suadet, quod sit invito, ut apud Terentium Donatus interpretetur; fallitur. Neque enim id procedit, nisi in uno *ingratis*: sic enim loquimur

consensisset, pro libertis haberentur. ² Pallanti, quem ^{A.V.} *reptorem eius relationis* ediderat Caesar, ^{806.} *praetoria* ^{A.C.} *insignia, et centies* ³ *quingages tertium* censuit consul designatus, ⁴ Barea Soranus: additum a Scipione

P p 4

Cor-

*mur ingratis meis, ingratis alicuius fieri, quod sit me vel aliquo invito. et de hoc agit Donatus. Illa vero ingrata, quae ex Catullo et Plauto Turnebus explicat, non invita sunt, sed quae sunt ingratis et non reddentibus vicem, aut cum gratia excipientibus collocata. Gronovius. Lectio Farnes. Cod. a Lippio probata totidem verbis est in MS. Agr. nisi quod habet *sin pro f.* Atque sic edidit Ryckius, sic correxerat vir doctus in ed. Gryph. Id probat I. Gronovius haecenus, ut malit *prolapsa* in pluralem numerum, quam *libertis et haberentur* in singularem mutari, propter auctoritatem MS. Flor. quocum consentit ed. pr. Eum nos secuti sumus. Viti operarum in ed. Gron. expressum est *consensissent.* Vulgo erat: *prolapsa in servitutem consensissent, et qui nati essent pro libertis haberentur.* Verba *et qui nati essent* abijunt a MSS. Flor. Bud. Agr. Reg. ed. pr. Iidemque libri habent *servitute.* De re adde Schulting. ad Paul. Rec. Sent. II, 21. in Iurispr. Ante-lust. qui verba *ignaro domino* de initio rei intelligenda putat: re comperta dominum denunciare debuisse, et, si tunc perseveraverit mulier, factam ancillam, us Paulus dicat. Coniecturas Gndlingii, I. C. Schwarzii et Heumannii V. C. super h. l. vid. in actis Erud. a. 1732. p. 290. et 1743 p. 431. Eas nemo facile probabit. Heumannianae etiam latinitas adversatur. Corrigit enim *ei qui nati essent, pro l. b. ci sc. feminae. Liberi nascuntur ex matre patris: non matri.* Ita fert vulgata loquendi consuetudo.*

² *Pallanti Praetoria insignia.*] De quo inscriptio: TI. CLAUDIVS.

AVG. L. PALLAS, HVIC. SENATVS. OR. FIDEM. PIETATEM. QVE. ERGA. PATRONOS. ORNAMENTA. PRAETORIA. DECREVIT. ET. H. S. CENTIES. QVINQVAGIES. CVIVS. HONORE. CONTENTVS. FVIT. Et indignatur iure in hoc facto maior Plinius, libro 35. (ad Pallantem enim ea refero) cap. penult. *Hoc est insigne vaenaliis gregibus, opprobriumque insolentis fortunae. quos et nos adeo potiri verum vidimus, ut praetoria quoque ornamenta decerni a Senatu, iubente Agrippina Claudii Caesaris, viderimus: tantumque non cum laureatis fastibus remitti illo, unde cretatis pedibus advenissent.* Itemque minor libro 8. epistolarum epistol. 5. quem vide. Lipsius. Inscriptionem istam spuriam pronunciat Harduinus ad Plinium l. c. quod haecenus verum est, quoad verba praeponuntur *Ti. Claudius Aug. L. Pallas*: ut ostendit Ryckius ad h. l. Nam Pallas fuit libertus Antoniae, dictusque adeo, *Antonius Pallas*, ut frater *Antonius Felix*, quamquam hic et *Claudius* ap. Iosephum dicitur, vid. Lipsium mox ad c. 54. init. Quicquid sit, caput inscriptionis a Lippio additum: cetera inscriptio spuria non est, quippe prodita a Plinio Ep. VII, 29. VIII, 6. quo loco etiam fragmenta monumenti in honorem Pallantis facti, quae vide.

³ *Quingages HS.*] Sic MSS. Flor. Reg. Agr. Guelf. edd. pr. Puteol. omnes usque ad Pichenam, in cuius ed. *quingagesies*, vitio operarum irrepit haud dubie. Et id tamen omnes securi sunt usque ad I. Gronovium, qui vetus restituit.

⁴ *Barea Soranus.*] Lego in lapide,

Q: MAR-

A.V. Cornelio, *grates publice agendas, quod⁵ regibus Arcadiae ortus, veterrimam nobilitatem usui publico postponeret, seque inter ministros Principis haberi suerit.*
 306. A.C.
 53. Asseveravit Claudius, *contentum honore Pallantem, intra priorem paupertatem subsistere.* Et⁶ fixum est aere publico Senatus consultum, quo libertinus, festerii ter millies possessor, antiquae parcimoniae laudibus
 54 cumulabatur. At non frater eius, cognomento¹ *Felix*, pari

Q. MARCIO. BAREA.

T. RVSTIO. NVMMIO. COSS.
 Si de isto; habemus viri celebris gentile nomen. *Lipsius.* Haec inscribitur ap. Grut. p. CVII, 6. Sed ex alia, quae est apud eundem p. CCXXXV, .10. ubi iidem COSS. patet, fuisse sub Tiberio, post quantum Consulatum, et anno quidem, ut videtur Pighio 778. Calvisio et Lentulo Getulico Coss. ordinariis. Ceterum vel sic gentile nomen Bareaum hinc cognoscitur.

5 *Regibus Arcadiae ortus.*] Vide quaeso, mancipium hoc togatum Pallantem ad regum stirpem refert: credo, quia Pallas aliquis Virgilio aliisque inter Arcadum reges. O opprobrium omnium Scipionum; et dignissime domino Pallante! Nos hunc nequissimum servum trans mare advectum inter vanales, ex Plinio scimus: et eundem Antoniae matri servisse, ex Iosepho lib. 18: qui Πάλλαντα appellat τὸν πικρῶτος τῶν δόλων αὐτῆς. Ab ea ergo ad Claudium pervenit. *Lipsius.*

6 *Fixum est publico.*] Ita libri scripti: et non abhorret a Cornelianaphrasi. At vulgo, *aere publico*, legas, non sine additamenti suspicione. *Lipsius.* In MS. Flor. est lacuna, sed in margine alia manu scriptum *aere*. Cod. Reg. Agr. ed. pr. *publica*, sine lacuna. *Aere publico* primum reperio ap. Puteol. Vtrum sequare, nil refert arbitrator. Est enim utrumque ineptum. *aere publico* et *publice* nihil esse po-

test, nisi sumtu aerarii: quod quorsum additur? nam omnia sic SCa fixa. Si *publice* intelligas de loco publico: num alia privato loco fixa? Suspicio scriptum fuisse sic: *foro D. Iulii Caes.* aut sine *Caes.* Nam Plin. VIII. ep. 6. auctor est, positum SCEum ad statuum D. Iulii loricatam, loco celeberrimo urbis: idque ille ut indignissimum notat. Itaque non videtur hoc Tacitus omisisse, aut omittere debuisse. Atqui ista statua fuit in foro D. Iulii, ut auctor est aliter Plinius H. N. XXXIV, 5.

1 *Felix iam pridem.*] Non hercle ita pridem, si Iosepho in gentili historia credendum. Praepositus enim demum Iudaeae est, post damnatum Gethanum. Iosephus lib. II. Ἰωσήφου ἀδελφῶν, cap. 22. clare: *Μετὰ ταῦτα*, inquit, Ἰωδαίας μὲν διώτρονον ἐφίλεια τὸν Πάλλαντος ἀδελφὸν ἐκέρπειας τῆς τε Γαλιλαίας καὶ Συμαρίας καὶ Περαίας. Vt fortasse hic describendum sit, *Felix haud pridem Iudaeae imperavit.* Hunc libertum, Claudium Felicem Iosephus, Suidas, Zonaras nominant: at Antonium Felicem Tacitus l. 5 Hist. *Antonius Felix per omnem saevitiam ac libidinem, ius regum servili ingenio exercuit.* Ne te turbet: scies plerosque istos e libertis Antoniae matris fuisse: eoque binomines, alias principis, alias patronae mortuae nomen tulisse. *Lipsius.* Ed. pr. *sum pridem*: unde possis conicere *sum quidem*: nam *pridem* et *quidem* subinde confunduntur in libris scriptis. Sed non

pari moderatione agebat, iam pridem Iudæae impo-
 situs, et cuncta malefacta sibi impune ratus, tanta po-
 tentia subnixo. Sane praebuerant Iudaei speciem
 motus, orta seditione, postquam, ² cognita caede
 P p 5 eius,

A. V.
 806.
 A. C.
 53.

non necessarium puto aliquid mu-
 rare. Nam e sequentibus patet,
 Iudæae nomen hic latius sumtum,
 et non modo proprie sic dictam
 Iudæam, sed etiam Samariam et
 Galilaeam intelligendam. Iudæa
 propria Felici demum attributa est,
 artibus us, quae hoc capite narran-
 tur, h. e. Cumano damnato, ut e
 loco cit. Iosephi patet, et Euseb.
 H. E. II, 19. ubi eo anno missi Roma
 Felicis mentio. v. Valesium. Similiter
 in Actis Apost. c. XXIV, 10. Felix di-
 citur a multis annis Iudaeis praefuisse.
 Atqui ea res acta tribus aut quatuor
 annis post Cumanum damnatum.

² *Cognita caede Caii.**) Lacuna
 hic et hiatus, quem tamen ab hi-
 storia facile explevero. Tangit
 enim motum illum Iudaeorum,
 qui Caligula imperante fuit, ob sta-
 tuas eius in templo erigi et coli
 iustas. Tacitus lib. 5. hist. *Dein
 iussi a C. Caesare effigiem eius in
 templo locare, arma potius sumere.
 quem motum Caesaris mors diremit.*
 Et discite rem omnem e Iosepho lib.
 II. *Ἀλώσεως.* itemq. 20. *Ἀρχαιο-
 λογίας.* Tangit, adiero, illum mo-
 tum, argumento claro in his ver-
 bis: *Cognita caede-Caii* Et: *ma-
 nebat metus, nequis principum ea-
 dem imperitaret.* Qui aliter medi-
 cinam adferunt, aberrant. Sed
 quid hoc, inquit, ad Felicem,
 qui tanto post successit? Nam il-
 le quidem motus Petronio procu-
 ratore fuit. Dicam, Repetit rem
 ab alto Tacitus, et iniria recenset
 mortuum secutorum, quos auxit ac-
 cenditque infelix iste Felix. Apud
 Suidam tamen alterius mentio tur-
 bae, cui componendae Felix electus:
 Στασιασάντων (inquit in voce Κλαύ-
 διος) τῶν Ἰουδαίων κατὰ Χρυστιανῶν,
 ἔρχοντα ἐπέστηεν αὐτοῖς Κλαύδιον

Φίλιππον, καλεσθεὶς αὐτῆς τιμωροῦσθαι
 τήνας. Lipsius. Suspiciat pro
 postquam scribendum *quamquam*: et
 quia *ἀντὶ τοῦ Caii*, quidam libri eius,
 fuisse: *quamquam cognita caede Caii
 edicto eius haud obtemperatum esset.*
 Nam quod illud fuerit edictum,
 voluit auctor repeti ex quinto hi-
 storiarum. Videbatur sublata caus-
 sa motus morte furiosi principis.
 Narrat autem Tacitus nihilominus,
 quae iam dudum coquebatur, sedi-
 tionem ortam, etsi Caius interfec-
 tus et edictum eius abolitum foret.
 Quid ita? quia supererat me-
 tus, etc. Gronovius. Nihil adhuc
 melius vidi coniectura Gronovii,
 et vix operae pretium, referre alias
 coniecturas? Rhenanus: *postquam,
 cognita caede Caii, haud obtempera-
 tum. Sed manebat vel: Postquam,
 c. c. C. iussis haud obtemperatum es-
 set, manebat metus.* Faernus:
*postquam cognita, Cai iussis haud ob-
 temperatum esse, manebat m.* Hein-
 sius: *haud obtemperatum est, et ma-
 nebat.* Ed. pr. sic habet: *postquam
 cognita caede eius haud obtempera-
 set, manebat metus.* Puteol. *post-
 quam c. c. eius b. obtemperatum es-
 set. Sed manebat m.* et sic sequen-
 tes usque ad Rhen. sec. quae dedit
 e coniectura *p. c. c. Caii, b.
 o. esset, manebat m.* quod omnes
 secuti sunt. Manus docta in ed.
 Gryphii sic correxit, *postquam co-
 gnita caede eius haud temperatum
 esset. Sed m. m.* an e MS. nescio.
 Ceterum ubi haec comparo cum
 historia, non invenio, quid huius
 loco faciam. Dicit Iudaeos qui-
 dem fecisse, quae speciem seditionis
 haberent: sed Felicem ista delicta
 non idoneis remediis coercuisse,
 verum auxisse cum Cumano.
 Hic scire velim, an ullo modo ser-

A. V. eius, haud obtemperatum esset. manebat metus, ne
 806. quis principum eadem imperitaret. Atque interim
 A. C. Felix intempestivis remediis delicta accendebat, ae-
 53. mulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui pars provin-
 ciae habebatur: ³ ita divisus, ut huic Galilaeorum
 natio; ⁴ Felici Samaritae parerent, discordes olim, et
 tum, contemptu regentium, minus coercitis odiis.
 Igitur raptare inter se, immittere latronum globos,
 componere infidias, et aliquando proelium congregi,
 spoliaque et praedas ad procuratores referre. Hicque
 primo laetari, mox, gliscente pernicie, cum arma mi-
 litum interiecissent, caesi milites. Arsissetque bello
 provincia, ni Quadratus, Syriae rector, subvenisset.
 Nec diu adversus Iudaeos, qui in necem militum pro-
 ruperant, dubitatum, quin capite poenas luerent:
 Cumanus et Felix cunctationem afferebant, quia Clau-
 dius, causis rebellionis auditis, ius statuendi etiam de
 procuratoribus dederat. Sed Quadratus Felicem inter
 ter

mo esse possit de motibus, qui statim a morte Caii fuerint. Nam primo nulli fuerunt. Statim enim Iudaea tradita est Agrippae, quo mortuo demum, novi procuratores missi, Fadus primum, dein Alexander, sub quibus nulla seditionis mentio.

3 Ita divisus, ut huic.] Vide an scripserit Tacitus: cui pars provinciae habebatur, ita divisae, ut huic Galilaeorum natio, Felici Samaritae parerent. Gronovius. Verum puto. Ed. pr. divisit.

4 Felici Samaritae parerent.] Apud Iosephum Felicis adhuc nullae partes: contraque Cumanus a Samaritanis stetit legitur. Sed tu eum vide, non una in re a nostro dissentientem, lib. 20. Antiq. cap. 4. 5. Lipsius. Dissensus Taciti et Iosephi manifestus est. Eum sic veluerunt quidam componere, ut, cum Iosephus tradit, deiecto Cumanus missum Felicem, id non sic capiant, quasi Roma tum missus sit, sed e Peraea: ut Noril. Genot. Pis. II, 15. probante Pagio Crit. B.

ad A. C. 48. Quod est nihil. Mitti simpliciter dicuntur centies, nulla Romae mentione, qui in provincias eunt. Iam proclive est dicere cum Wesselingio V. C. ad Simfoni Chron. p. 1647. in re Iudaica plus fidei habendum Iosepho. Et ego plurimum tribuo Iosepho alias. Sed hic ut pro Tacito iudicem, facit primo rei magnitudo et insolentia, quae non sinit haec ficta credere. Novum enim est, duos procuratores Iudaeis esse eodem tempore, quod Tacitus sine idoneis auctoribus vix scripserit. Accedit Lucae auctoritas, sive potius Pauli, qui Felicem multos annos Iudaeis praefuisse dicit, anno, postquam Cumanus damnatus est, tertio aut quarto. Id multo rectius diceretur, si Felix una cum Cumanus missus est anno octavo imperii Claudiani: quem annum de Cumanus edit diserte Iosephus: isque sequendus erat, non ille, quos cum alii, tum Valesius edunt li. c.

ter iudices ostentavit, receptum in tribunal, quo studia accusantium deterrerentur: ⁵ damnatusque flagitiorum, quae duo deliquerant, Cumanus: et quies provinciae reddita. Nec multo post agrestium Cili-⁵⁵ cum nationes, quibus *Clitarum* cognomentum, saepe ^{A. V.} et alias commotae, tunc, ^{806.} Trosobore duce, montes ^{A. G.} asperos castris cèpere. Atque inde decursu in litora, ⁵³⁻ aut urbes, vim cultoribus et oppidanis, ac plerumque in mercatores et navicularios audebant. Obsessaque civitas Anemuriensis, et missi e Syria in subsidium equites; cum praefecto Curtio Severo, turbantur; quod duri circum loci, peditibusque ad pugnam idonei, equestre proelium haud patiebantur. Dein rex eius orae Antiochus, blandimentis adversus plebem, fraude in ducem, cum barbarorum copias dissociasset, Trosobore, paucisque primoribus interfectis, ceteros clementia composuit. Sub idem tempus, ⁵⁶ inter lacum Fucinum, amnemque Lirin, perrupto monte, quo ¹ magnificentia operis a pluribus viseretur, lacu in ipso navale proelium adornatur; ut quondam Augustus, structo ² cis Tiberim stagno, sed levibus navigiis, et minore copia ediderat. ³ Claudius triremes

⁵ *Damnatus flagitiorum.*] Aperte magis et distincte scriptor Iudaeus. Negat a Quadrato damnatum Cumanum, sed ipsum cum Celero Tribuno missum ad Caesarem, qui de re cognosceret statueretque. Ita Cumano exilium irrogatum: Ceterem remissum Hierosolyma, et vicatim discerptum. Lipsius. Frustra de his verbis sollicitus est Acidalius; quasi novum sit *flagitia delinquere*, addique vult; *unus luit Cumanus*. Nam *delinquere* quid utique dicimus: ubi quid intelligas, nisi *flagitium* vel *scelus*. Sed et Papinianus l. 38. § 4. D. Ad leg. Iul. de adulteriis: *cum alias adulterii crimen, quod pubertate delinquitur, non excusetur aetate*. Quo autem istud *luit*? An dubitatur est, quemquam, qui *damnatus flagitiorum* dicitur, paenas pe-

pendisse, nisi diserte addatur, unde veniam meruerit post sententiam? Gronovius.

¹ *Trosobore.*] MS. Flor. *Troxob.* Ed. pr. *Aresoboro*. Cod. Vat. *Arosoboro*. Mox rescripti e Flor. Guelf. ed. pr. *et oppidanis* pro *ac opp.*

¹ *Magnificentia operis.*] Quae ex Eusebii sive Hieronymi nota in Chronico elucebit. *Claudius*, inquit, *circa haec tempora Fucinum lacum exsiccavit, undecim annos triginta hominum millibus sine intermissione operantibus*. Lipsius. adde Suet. c. 20.

² *Cis Tiberim stagno.*] De quo Suetonius: *Edidis navale proelium circa Tiberim cavato solo, in quo nunc Caesarum nemus est*. Lipsius.

³ *Claudius triremes.*] Censemus reponi numerum debere, scribimusque,

A. V. remes quadriremesque, et undeviginti hominum mil-
 806. lia armavit; ⁴ cincto ratibus ambitu, ne vaga effugia
 A. C. forent. Ac tamen spatium amplexus, ⁵ ad vim remi-
 53. gii, gubernantium artes, impetus navium, et proelio
 solita. in ratibus praetoriarum cohortium manipuli
 turmaeque adstiterant, antepositis propugnaculis, ex
 quis catapultae ballistaeque tenderentur. Reliqua la-
 cus ⁶ classarii tectis navibus obtinebant. Ripas et
 colles, ac montium edita, in modum theatri, multitu-
 do innumera complevit, proximis e municipiis, et
 alii urbe ex ipsa, visendi cupidine, aut officio in prin-
 cipem. Ipse insigni paludamento, neque procul ⁷ A-
 grip-

que, *Claudius centum triremes.* Tot enim fuisse, credimus Dion: *Οἱ δὲ ναυμαχίονες, καὶ ναύων καταδεδιασκευασμένοι γένων, καὶ παντήκωντα ναῦς ἑκάστην εἶχον, οἱ μὲν ἑβδίαι, οἱ δὲ Σικελῶν ὀνομασθέντες.* Si utrimque naves quinquaginta: in universonum ergo centum. Idemque numerus in Xiphilino. At ecce Suetonius duodenas dumtaxat nominat. *Hoc spectaculo, ait, classis Siciliae et Rhodia concurrerunt duodenarum triremium singularum.* Falso. Omitto Dionem: sed quomodo hominum illa vis in duodenis utrimque navibus? quando undeviginti millia pugnasse hanc navalem pugnam Tacitus exprimat diserte. Non ergo abest quin ad Dionis rei que fidem corrigendus Tranquillus sit, *quinquagenum triremium.* *Lipsius.* Probat Acidalius. At vir doctus in marginibus Gryph. correxerat *tr. qu. duodecim et vig. m. n.*

⁴ *Cincto ratibus ambitu.*] Quid si, *crasibus*, aut *trahibus*? Tale quid substitueris non invito Dione, qui lacum muro ligneo circumdatum scribit: *εὐχρῆς τε καὶ τῶν ἀλμυρῶν ἑβλίων παρουσίας, καὶ ὑψηλὰ ἕρημα.* Eius ergo quasi Valli tutelae praepositus Praetorii miles. *Lipsius.* Frustra. Nam mox in ratibus adstitisse dicuntur praetoriani, ut be-

ne monuit Acidalius. Mox *ac tamen spatium* vet. edd. ante Rhenan. Hic dedit *astamen* cum ceteris. *Ac tamen* vetum patet, quod et Guelf. exhibet.

⁵ *Ad vim remigii, gubernantium artes, impetus navium, et proelio solita.*] Sic expressit e Flor. MS. Pichena pro vulgari: *ad vim remigii, et gubernantium artes, impetusque navium proelio solitas.* Plane sic etiam ed. pr. nisi quod *solim* habet pro *solita*: ut Guelf. Ac sic fere etiam Puteol. nisi quod et post *remigii* copulam ponit, quem secuti sunt Beroald. et Alc. etique in Guelf.

⁶ *Classarii tectis navibus.*] Ita restitui, pro, *rectis*. Tectae naves, idoneae ad pugnam; *αὶ τὸ ναυαρχήματα ἕχουσαι*, uti Thucydides appellat. *Lipsius.* Tectis edd. pr. Puteol. Vereor, ne *rectis* vicio operatum irrepserit in Beroaldinam editionem Romanam, unde in ceteras fluxit. Frustra *rectis* defendit Acidalius, tanquam *rectae naves* opponantur *ratibus*. Coenam *rectam* novi, non *naves rectas*. Ante ed. pr. vitiose *traderentur* pro *tenderentur*.

⁷ *Agrippina cblamyde aurata.*] Dio etiam Neronem adiungit: *Ὁ δὲ Κλαύδιος, ὃ, τὸ Νέρον σπαθητινῆς ἐβάλλεν, ἢ τὸ Ἀγrippίνης*
 χλα-

grippina chlamyde aurata, praesedere. Pugnatum, quamquam inter fontes, fortium virorum animo: ac, post multum vulnerum, occidioni exempti sunt. Sed perfecto spectaculo, apertum aquarum iter. Incuria operis manifesta fuit, haud satis depressi, ad lacus ima, vel media. Eoque, tempore interiecto, ² altius effossi specus, et, contrahendae rursus multitudini, gladiatorum spectaculum editur, inditis pontibus pedestrem ad pugnam. Quin et convivium, effluvio lacus appositum, magna formidine cunctos affecit; quia vis aquarum prorumpens, proxima trahebat, convulsis ulterioribus, aut ³ fragore et fonitu exterritis.

57
A. V.
806.
A. C.
53

ἄλλοι δὲ διακρίβω ἀνομήτρο. Plinius: Nos vidimus Agrippinam Claudii principis, edente eo navalis proeli spectaculum, adfidentem ei, inditam paludamento, auro textili, sine alia materia. Lipsius. Vett. edd. praesidere, et MS. Guelf. Mox copula post iter non est in MSS. Flor. Bud. ed. pr. Orta est e finali vs iter. Ex melius abest. Itaque delevi.

1 *Ad lacus ima vel media.* Dixerat; ad lacus ima: quod ut melius intelligeretur, adiecit vel media: inde namque colligimus id ei esse imum, quod in medio lacus foret, ubi plerumque maxime profundum est. Gronovius. Vnde irrita Mureti coniectura delentis ima vel, et Heinsii legentis lacus media. Lacumam de tanto lacu dici ab historico non credo.

2 *Altius effossi specus.* De laborioso hoc opere vide Plinium libro 96. cap. 15. Quod ante Claudium tamen conceperat D. Iulius, (Sueton. Jul. cap. 44.) non inceperat: nec rite perfecit ipse Claudius, quoniam manus postea admovit et Hadrianus. Spartianus in eius vita. Lipsius. Vid. ad Sueton. Claud. c. 20. et Fabretum in Deser. Emissarii lacus Fucini.

3 *Fragore et fonitu exterritis.* Aliquid est in hac oratione moniti.

Nam cum audimus, convulsis ulterioribus, intelligimus membris operis: cum autem, aut fragore et fonitu exterritis, non possumus hoc de iisdem accipere, sed de convivis, qui super ista discumbant, et qui circa erant. Requirit tamen filum orationis, ut eadem sint convulsa ista et exterritis. Si quid video, Tacitus scripsit exterritos; ut id referatur ad rd cunctos. Exterritos, inquit, partim eo, quod sentiebant labefactari et convelli signa, continuata illis, quae abstrahabantur, partim fragore ac fonitu tum prorumpentium aquarum, tum soluti operis. Suetonius Claudio: *Convivatus et super emissarium Fucini lacus, ac poene submersus, cum emissa impetu aqua redundasset.* Quem locum in promptu cum haberet Aurelius, tamen offensus voce convivii eo usque delirat, ut compluvium subiecerit. Sed convivium hic coenatio est, triclinium, vel locus ita structus, ut caperet convivas. Sic libro 15. *publicis locis fruere convivis.* Neque aliter accipiendum lib. 1. histor. *Milium impetus ne foribus quidem palatii coercitus, quo minus convivium irrumperent.* Sic et incertus auctor Panegyrici Maximiano et Constantino dicti: *imago illa in Aquilani palatio ad ipsum convivii*

tis. Simul Agrippina, trepidatione principis usa, ministerium operis Narcissum incusat cupidinis, ac praedarum. nec ille reticet, *impotentiam muliebrem, nimiasque spes eius* arguens. ¹ D. Iunio, Q. Haterio COSS: sedecim annos natus Nero, Octaviam, Caesaris filiam, in matrimonium accepit. Utque studiis honestis, et eloquentiae ² gloria nitesceret, causa Iliensium suscepta, ³ *Romanum Troia demissum, et Iuliae stirpis auctorem Aeneam*, ⁴ aliaque haud procul fabulis vetera facunde exsecutus, ⁵ impetrat, *ut Ilienses omni publico munere*

vivii posita adfectum. Vbi etiam male tentatur. Gronovius. MSS. Oxon. et Guelf. *ulterioribus* addunt *sublieis*.

[¹ D. Iunio, Q. Haterio COSS.] Non concilio in hac omni narratione Tacitum cum Suetonio. Noster matrimonium cum Octavia, causarum dictiones, ad consules refert, quos posuit: Suetonius gesta haec vult toto anno ante, Claudio quintum et Cornelio Orfito COSS. Nec enim de alio Claudii consularu intellexis illa: *Apuđ patrem Consulem pro Bononiensibus Latine, et pro Rhodiis atque Iliensibus Graece verba fecit. Nec multo post duxit uxorem Octaviam.* At inter eum consulatum, et hunc Taciti annum, interiecti, Faustus Sulla, et Salvius Otho. Vter veior, mihi sane non liquet. Lipsius. Mox MS. Guelf. C. Caesaris: male.

[² Gloria nitesceret.] Profecto in Grosloii mei correctionem inclino, *notesceret*. Lipsius. Et confundunt sane in libris haec verba, ut *enitesceret* et *enitescere*. v. Schwarz. ad Plin. Pan. p. 9. 493. Sed *nitescere* plus est quam *notescere*, adeoque melius h. l. sic *enitescere*, pro quo simplex posuit, more suo, pro illustrari, clarescere. v. Schwarz. l. c. p. 493. Cod. Flor. etiam *enitesceret*. at vid. III, 36.

[³ Romanum Troia demissum.] Nil deesse ostendimus ad illud Li-

vii: quod et Romanus ira odioque pugnabat, lib. 2, 2. Gronovius. Nempe Romanus ponitur pro Romanis, populo Romano, ut ap. Livium saepe pro exercitu Romano. Grotius putabat addendum nomen. *Demissum* pro ortus dixit imitatione Virgilii Aen. 1, 288. et alibi.

[⁴ Aliaque haud procul fabulis vetera.] Correxerit Rhenanus; cum ante esset *vera*. Lipsius in prima ed. coniecerat *verum*, quod placet Acidalio, sive *ceterum*. *Verum* est in Cod. Agric. unde recepit Ryckius. Ed. Puteol. *vera facunditate*. Eo verbo etiam Plautus: usus in Truculento. Ea lectio fortasse nonnullis non displicet. Quod aunc editur, verum puto.

[⁵ Impetrat, ut Ilienses.] Liber vet. *perpetrat*, recte. Sed quid? non iam ante immunes Ilienses? immunes pridem. Primus Alexander, post pugnam ad Granicum amnem, *Ἰλιδίαν ναὶ ἑφορον* eam urbem pronuntiavit, ait Strabo in 17. Cerramen deinde Romanis, in honestanda urbe, ut credebant, parente. in foedere quod cum Antiocho, immunitas Iliensibus data, et Rhoeteum ac Gergithum concessa: ut auctor est Livius libro 38. Epistola deinde Graeca Senatus populi que Romani ad Seleucum regem missa (Suetonii verba sunt, Claudii cap. 25.) *amicitiam et societatem ita demum pollicentis, se confan-*

vere solverentur. Eodem oratore, Bononiensi colonia, igni haustae, subventum, centies sestertii largitione. ⁶ Redditur Rhodiis libertas, adempta saepe, aut firmata, prout bellis externis meruerant, aut domi seditione deliquerant. Tributumque ⁷ Apamensibus,

A. V.
807.
A. C.
54.

consanguineos suos Ilienses ab omni onere immunes praestitisset. Sulla etiam, Asiam constituens, eosdem *λευθέρως ἔφαις, καὶ ῥωμαίων ἀνέγχεφαι φίλους: Liberos dimisit, et socios amicosque Romanorum scripsit,* ait Appianus. An hoc mutatum postea (et saepe solet) nescio: Julius quidem Caesar iterum et agrum, et libertatem dedit, et immunitatem: nec imminuit Tiberius aut Augustus. Strabo: *κατὰ σαρ ἢ δεδὲ χέρων τε προσέειπεν ἀποτοῖς, καὶ τὴν λευθερίαν, καὶ τὴν ἀλευθεργησίαν ἀποτοῖς συνεφέλαξε. καὶ μάρξει ὄν συμβαίνουσιν ἐν τοῖς.* Quis ergo ea abstulit, ut opus fuerit sive reddi à Claudio, seu Hermari? An Caligula? nihil lectum. Credo equidem, nemo: sed vel Claudius adiecit aliquid ad immunitatem olim datam, effecitque ut plenissima uterentur, (atque ideo Tacitus scripsit, *ut omni publico munere solverentur,* quasi antea non omni:) aut concessa, sed publicanorum improbitate mota, sanxit in perpetuum stabilivitque. Suetonius: *Iliensibus quasi Romanae gentis auctoribus tributa in perpetuum remisit.* Callistratus, De excusat. *Iliensibus et propter inchoyram nobilitatem civitatis, et propter coniunctionem originis Romanae, iam antiquitus et Senatusconsultis et principum constitutionibus plenissima immunitas tributa est, ut etiam tutelae excusationem habeant.* Lipsius. *Perpetuas* MSS. Flor. Guelf. ed. pr.

⁶ *Redditur Rhodiis libertas.*] Adempta nuper ab ipso Claudio, propter cives quosdam Romanos in crucem actos, ut notat Dio. Sed

restituta, orante Nerone, cuius honori iure Epigramma illud adscro, quod nomine Antiphili legitur primo Anthologiae, *εις τήντε.* Nec enim alio spectat, quam ad hoc factum.

*Ὡς πάρος ἄλλῃ; ὅν καταραός ἢ ῥόδος εἶμι
Νῆσος, ἴσον δ' αὐχῶ φέγγος
ἀπ' ἀμφοτέρων.*

*Ἦδη σβεννυμένας με, νῆα καταφώτισεν ἑαυτῆς
Ἄλλῃ, καὶ παρὰ σὲν φέγγος
Ἰλαμψα Νέρων.*

*Πῶς ἴπω; τίς μᾶλλον ἰφαιλομαί;
Ὡς μὲν Ἰδίζεν
Ἐξ ἄλλῃ, δε δ' Ἦδη βίωσθε θυμῶν.*

Argumentum Epigramma. et comparat Neronem ecce cum Sole. quia ut ille Rhodum rexerit radiis fecitque oriri; sic iste pressam et occidentem restituit, reduxitque in lucem. Lipsius. Potest etiam respexisse poeta ad numum Rhodiorum in honorem Neronis cufum, in quo Nero caput radiatum habet, propter famam, de qua Dio apud Xiphil. Lib. 61. recens natum Neronem radiis circumdatum apparuisse: qua specie etiam exhibetur in numo Nicaeensem.

⁷ *Apamensibus.*] Sic MSS. Flor. Guelf. et ed. pr. idque fecutus sum. Ceterae edd. inde a Puteolano *Apamensibus*, nisi quod Ryckius e MS. Agr. *Apamensibus* dedit. Quia et *Apama* et *Apamea* et *Apamia* recte dicitur, etiam adiectivum varie formari potest. Sed usitatissimum est, quod nos exprimi curavimus. Ceterum *Apameam* Phrygiae intelligit Ryckius, quem vide.

i Indi-

bus, terrae motu convulsis, in quinquennium remis-
 59 sum. At Claudius saevissima quaeque promere adi-
 A.V. gebatur, eiusdem Agrippinae artibus, quae Stalium
 806. Taurum, opibus inlustrem, hortis eius inhians, per-
 A.C. vertit, accusante Tarquatio Prisco. Legatus is Tau-
 53. ri, Africam imperio proconsulari regentis, postquam
 revererant, pauca *repetundarum crimina*, ceterum
magicas superstitiones obiectabat. Nec ille diutius fal-
 sum accusatorem indignasque sordes perpessus, vim
 vitae suae attulit, ante sententiam senatus. Tarqui-
 60 tius tamen curia exactus est: quod patres, odio de-
 latoris, contra ambitum Agrippinae, pervicere. Eo-
 dem anno saepius audita vox Principis, *parem vim*
rerum habendam, a procuratoribus suis iudicatarum,
 ac si ipse statuisset. ac ne fortuito prolapsus videretur,
 Senatus quoque consulto cautum, plenius, quam
 antea, et uberius. Nam divus Augustus, ² *apud eque-*
stres,

[*Indigna sorte.*] MSS. Reg. Agr. Ed. pr. *indignasque sortes*; unde Nic. Heinsius corrigebat *indignasque sordes*: quod verum puro. Ed. pr. *Tarquiti* constanter. Guelf. Puteol. et vet. edd. ceterae *Tarquinius*: male. de Tarquatio v. Ryckium ad h. l. adde XIV, 46.

[*A procuratoribus suis iudicatarum.*] Defunguntur vulgo leviter interpretatione huius loci, et alterius Suetoniani comparis: *Vi ratio essent quae Procuratores sui in iudicando stasnerent, a Senatu precario exegit.* Referunt enim ad Procuratores rei familiaris in provinciis: quibus datum nuncius volunt cognoscendi statuendique inter privatos et fiscum, in re pecuniaria quidem: non enim criminum: argumento l. 2. C. Si adverb. ff. l. 8. §. Transactiones. De transact. l. 1. C. De iurisd. omn. iudic. Itaque non aliud Tacitum tam longa et querula oratione indignari, quam iurisdictionem Procuratoribus mandatam in re et causa fiscali pecuniaria: eorumque decreta firma a Claudio habita et rata.

Sed mihi profecto, et, credo, Tacito alia mens est. cui lacem dare conamur in Excurs. B. *Lipsum*. Ego procuratores rei privatae omnes intelligam. Nam de procuratoribus vice praesidium procurantibus minores provincias, non sit valde mirum, eorum iudicata valere. Et Tacitus in fine capituli simpliciter, et sine exceptione vocat *libertos*, quos rei familiari praefecerat. Et consilium Claudii arguit. Vult enim ostendere, quomodo administratio reip. quae maxime iudicii exercendis continetur, a Senatu paullatim ad equites, ab his ad libertos domi forisque venerit. Procuratores etiam in maioribus provinciis ex equitibus et libertis Caesarum. vid. XIII, 1.

² *Apud equestres.*] Nove hoc dicunt, pro equitibus, vel ordinis equestri hominibus, nec ante Tacitum reperiri, recte monet Dukerus V. C. ad Liv. XXXIII, 26. similiter infra XIII, 10. *Indus Densus equester*, quod, non memot huius loci Muretus, tentabat, corrigens *eques R. probante Acidalio*.
 Moz

stres, qui Aegypto praesiderent, lege agi, decretaque eorum perinde haberi iusserat, ac si magistratus Romani constituissent: mox alias per provincias, et ³ in urbe pleraque concessa sunt, quae olim a praetoribus noſcebantur. Claudius omne ius tradidit, de quo totiens seditione aut armis certatum, cum Sempronius rogationibus equester ordo in possessione iudiciorum locaretur; aut rursus ⁴ Serviliae leges senatui iudicia redderent; Mariusque et Sulla olim de eo vel praecipue ⁵ bellarent. Sed tunc ordinum diversa studia: et quae vicerant, publice valebant. C. Oppius et Cornelius Balbus primi Caesaris opibus potuere conditiones pacis et arbitria belli tractare. ⁶ Matios, posthac,

A. V.
807.
A. C.
54.

Mox pro *proinde* Pichena malebat *perinde*. Id, quia MS. Guelf. addicit, recepi.

³ *In urbe pleraque concessa.*] In urbe Equitibus Romanis late datum ius. uti ab Augusto Maecenati in Praefectura urbis, uti Praefecto Praetorio semper: quia is ex Equite ad tempora Vespasiani. Sed de Procuratoribus Caesaris in urbe aliquod ius, extra res fisci. Vlpianus. *Frequens est etiam legis Fabiae cognitio in tribunalibus Praesidum: quamquam quidam Procuratores Caesaris usurpaverint, quam Romae, tam in provinciis.* Lipsius: Ceterum hic proprie nondum de procuratoribus loquitur, sed de equitibus. Vnde non opus Rychiana animadversione de procuratoribus in urbe: de quibus si sermo hic iam esset, firmaret id ea, quae ante contra Lipsium dixi.

⁴ *Serviliae leges.*] Plures eo nomine: sed una iudiciaria, quam tulit Q. Servilius Coepio Consul. de qua Cicero saepius, et Asconius. Lipsius.

⁵ *Bellarent.*] Sic scr. et edd. ante Rhenanum, qui frustra mutavit in *bellarunt*. Itaque cum I. Gronovio restituiimus. MS. *quae vicerant* MS. Flor. edd. pr. Puteol. ceteraeque veteres ante Lipsium.

Corn. Tac. T. I.

An data opera, e libris scr. editum sit *qui*, nescio. Ego veterem lectionem restitui: intell. *studia*. Eleganter et saepe *studia* dicuntur *valere, vincere*. Sensus est: quae partes vicerant, eas consequentur, ut plurimum in rep. possent, iudicia administrarent: non ut unus omnia posset; ut post bellum Caesarianum factum.

⁶ *Matios posthac et Vedios.*] Vedium intellegit Bollionem, et B. sive Cn. Matium. Est libri hic omnes inepte, *Macchios*, vel, *Matsbios*. C. Matii, qui inter amicos Iulii Caesaris, mentio Suetonii cap. 52. *Quae scire C. Matium, C. Oppium reliquosque Caesaris amicos.* item Ciceroni ad Trebatium: *Quod in C. Matii suavisissimi doctissimi hominis familiaritatem venisti.* Et quia Cicero elogio doctissimi ornat, censui *olim eundem esse cum illo*, qui Mimiambos et Iliada scripsit, quem Agellius Macrobiusque laudant, ut hominem impense doctum. Sed tamen cum Cnaei praenomine, uti et apud Plinium Cn. Matius legitur inter amicos Augusti, lib. 12. *Cn. Matius, ex equestri ordine, divi Augusti amicus.* Qui fortasse alius ab illo primo, et de quo hic sermo. In lapide quodam geminata

Qg

littera

A. V. posthac, et Vedios, et cetera equitum Romanorum
 807. praevalida nomina, referre nihil attinuerit; cum Clau-
 A. C. dius⁷ libertos, quos rei familiari praefecerat, sibi-
 54. que et legibus adaequaverit. Retulit dein *de immunitate*
 61 *¹ Cois tribuenda*. multaque *super antiquitate eorum* memoravit: *² Argivos, vel Coeum, Latonae parentem, vetustissimos insulae cultores: mox adventu Aesculapii artem medendi illatam, maximeque inter posteros eius celebrem fuisse*, nomina singulorum referens, et quibus quisque aetatibus viguissent. Quin etiam dixit, *Xenophontem, cuius scientia ipse uteretur, eadem familia ortum: precibusque eius dandum, ut omni tributo vacui in posterum Coi, sacram, et ³ tantum dei ministram insulam colerent*. Neque dubium habetur, multa eorumdem in Pop. Ro. merita, sociasque victorias⁴ potuisse tradi. Sed Claudius facilitate solita, quod uni concesserat, nullis extrinsecus adiumentis velavit.

¹ At

littera sculptum legi P. MATTIVS. CHARITON. Lipsius.

7 Libertos, quos rei familiari.] Iuvare videtur eos qui Claudiana scitum ad Rationales tantum referunt. Frustra. Procuratores enim omnes primo rei familiari sive fisco praefecti, sed imago imperii quibusdam adiuncta. Lipsius.

1 Cois tribuenda.] Sic se castigasse dicit Rhenanus pro *restituenda*. At sic etiam edd. pr. Putcol. Alterum est a Beroaldo et Alciato. Infra post *scientia* in Guelf. abest ipse: non bene.

2 Argivos vel cum Latonae parente.] Certissima emendatio est et elegantis ingenii clara index, quam a Iosia Mercero accepi; *Argivos vel Coeum Latonae parentem*. Pater enim eius deae Kōsēs vel Kōsēs. Hesiodus:

Φεῖβη δ' αὖ Κόης πολυέχρον
 ἦλθεν ἐκ ἰόνων,
 Κουσαμένη δ' ἤπειτα θεῶν θεῶν ἐν
 Φιλιππῆτι
 Ἀπὸν κωνόπεπλον ἔχενετο.

Et ab eo nomen ipsi insulae datum. Huic ipsi rei Gryphus in Athenaei X. ex veteri carmine:

— μήτηρ δ' ἐστ' ἀριστοῦ πατρὸς.
numeri mibi filia mater. Significatur Latona, inquit Athenaeus, Coi filia; quia Macedones Numerum, Coeum agronomant. At de Xenophonte quod additur, est ille medicus, cuius Diogeni Laertio mentio in fine Xenophantis Socratici: ἔγχεος, ἰατρὸς κῶος. Lipsius.

3 Tantum Dei ministram.] Sic MSS. Fl. Bud. Farn. ed. pr. Ceterae omnes ante Pichenam *tanti*. etiam Lips. quod male defendit Ryckius e Cod. Agr. cui adstipulatur Guelf. Vult non nisi Deo servire insulam, non etiam hominibus, tributo pendendo. Vitiose etiam ed. pr. aliaeque vett. *babereur*.

4 Potuisse tradi. Sed.] Sic feliciter restituit Rhenanus e Cod. Bud. qui habebat *potuisse tradidisset. Claudius*, ut Guelf. Ed. pr. *potuisse tradidisset. Claudius*. Putcolanus primus dedit: *potuisse. Claudius*.

¹ At

¹ At Byzantii, data dicendi copia, cum *magnitudinem* ⁶²
onerum apud senatum deprecarentur, cuncta repeti-
 vere, orsi a foedere, quod nobiscum icerant, qua tem-
 pestate bellavimus adversus regem Macedonum, cui, ut
 degeneri, Pseudophilippi vocabulum impositum. ^{807.}
² Missas posthac copias in Antiochum, Persen, Aristonicum,
 et piratico bello ³ adiutum Antonium, memorabant:
 quaeque Sullae, aut Lucullo, aut Pompeio obtulissent:
 mox recentia in Caesares merita, quando ea loca insi-
 derent, quae transmeantibus terra marique ducibus,
 exercitibusque, simul vehendo commeatu opportuna fo-
 rent. Namque artissimo inter Europam Asiamque di-
 vortio, Byzantium in extrema Europa ¹ posuere Graeci,
 quibus, Pythium Apollinem consulentibus, ubi
 conderent urbem? redditum oraculum est, quaererent
 Qq 2 sedem

1 At Byzantii.] Ed. pr. Byzanti-
 is. mox icerant, ut MSS. Flor. et
 Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc.
 Rhen. Ald. Icerant reperi in
 Gryph. Pich. Lipsi. etc. Liceret
 corrigere fecerant, ut XI, 6. e iaci-
 unt factum faciunt.

2 Missas posthac copias.] Quid
 posthac? ergo Antiochus et Perles
 post Pseudophilippum? minime,
 tempore hi antecunt: sed scilicet
 Byzantii primum, ut validius, foedus
 memorant, quod tempore
 Pseudophilippi coit: tum addunt
 de Auxiliis varie latis. Itaque post-
 hac, non tempus rei gestae, sed
 dictae notat. Malim tamen, post
 haec, eo sensu. Lipsius. Frustra:
 Posthac idem est, et sic dictum III,
 62. ubi vid. et VI, 7.

3 Adiutum Antonium.] Capiō
 non de celebri notoque Antonio,
 qui Triumvir: sed de M. Antonio,
 qui curator orae maritimae cum in-
 finito imperio, sub initia Piratici
 belli. de quo illud Sallustii inno-
 tuit, M. Antonius perdūdae pecu-
 niae genitus, vacuusque a curis nisi
 instantibus. Vide Ciceronem, et
 Alconium, in Verrem. Lipsius.
 Mox commeatui volebat Pichena.
 Et sic ed. Gryph. sed vulgatum vo-

rius, sive dativum velis, sive abla-
 tivum. De dativis in u supra iam
 vidimus c. 5. et constructionem si-
 milem cum ablativo III, 19.

1 Posuere Graeci.] Pleraque Hi-
 storia Spartanis adscribit conditam
 hanc nobilem urbem, et fatalem
 imperiorum sedeni. Iustinus et Li-
 dorus a Pausania rege; Claudianus
 a Byzante quodam non obscure ex-
 structam vult: in Eutropium lib. 2.

— hoc Byzas Constantinusque vi-
 debant?

In Ioanne Satisberienti de nugis
 Curialium (in quo centone multos
 pannos purpureae agnosco, et frag-
 menta aevi melioris) lego: Chilon
 Lacedaemonius iungendae societatis
 causa missus Corinthum, duces et
 seniores populi ludentes invenit in
 alea. Infecto itaque negotio rever-
 sus est, dicens, se nolle gloriam Spar-
 tanorum, quorum virtus constructo
 Byzantio clarescebat, hac navulare
 infamia; ut dicerentur cum aleato-
 ribus contraxisse societatem. At
 alii non conditam a Pausania, sed
 saltem expugnatae tradiderunt;
 inter quos Aemilius Probus: Am-
 miano vero est Artisorum colonia,
 lib. 22. Lipsius.

A.V. *sedem caecorum terris adversam.* Ea ambage Chalcedonii monstrabantur, quod priores illuc advecti, A.C. 807. praevisa locorum utilitate, peiora legissent. Quippe 54. Byzantium fertili solo, secundoque mari; quia vis piscium

2 *Prævisa locorum utilitate.*] Ad sententiam fortasse aptius, *parum visa locorum utilitate.* Ideo enim caeci, oraculo dicti. Apud Strabonem denarrata tota res, lib. 7. τὴν Ἀπίλλω, inquit, φασὶ τοὺς κτίσασαι τὸ Βυζάντιον ἕσπερον, μετὰ τὴν ὑπὸ Μεγαβρῶν Χαλκηδόνος κτίσιν, χριστηριζομένοις, προτάξαι ποιήσασθαι τὴν Ἰθρῶν ἀπεναντίον τῶν τυφλῶν, τυφλὰς καλίσαντα τὰς Χαλκηδονίαις, ὅτι πρότερον πλάσαντας εἰς τὰς πέτραις, ἀφέντες τὴν πέραν καταχεῖν, τοσούτων πλοῦν ἔχουσαν, εἰλοντα τὴν Ἀνκιστρον. Habes eadem in Herodoto, lib. 4. nisi quod illic dictum hoc et scomma in Chalcedonis Megabyzo Satriapae tribuit. Septemdecim autem annis conditam Chalcedona ante Byzantium, ibidem etiam traditum. *Lipsius.* *Parum visa* placet etiam Pichenae. At I. Gronovio *imprævisis.* Quid impedit quo minus *prævisis*, quod omnes libri habent, sint non visa, praetervisa, ad formam Graeci verbi παραρῆν. Atque sic ap. Horat. Serm. 1, 3, 25. *prævideas mala*, legunt et intelligunt viri praecleari Rutgersius, Bentleius, Heinsius, Cuningamus. Et sic iam monuit N. Heinsius ap. Ryckium, quem vid.

3 *Vis piscium in Pontum.*] Falsa lectio: damnata ab historia, et a libris. Nam libri omnes, *vis piscium in Metapontum erumpens.* Ex quis vere corriges, *vis piscium innumera Pontum erumpens.* Ita scilicet res est. copia ista piscium (Pelamydes sunt) non intrantes e mari Aegaeo Pontum, ut vulgata lectio suadet, sed exeuntes erumpentisque capiuntur. Faetura enim eorum in paludibus Macotidis est; atque inde adulti, grege facto,

Pontum Propontidemque intrant atque ibi captura. Strabo clare lib. 7. super hac ipsa re atque pisce: Γενήσεται οὖν τὸ ῥῶον, (Pelamydem intellegit) ἐν τοῖς Ἰθρῶν τῆς Μαιώτιδος. Ἰχθύων δὲ μικρῶν, ἐκίπται διὰ τὰ εἰματὸς ἀγέλην, καὶ φέρεται παρὰ τὴν Ἀσιανήν τετραμ. Et post pauca addit; Ἐπιπλῶν δὲ ἤδη συνάψῃ τὰς Κυανίας, καὶ παραλλήλῃ τούτας, ἐκ τῆς Χαλκηδονιοῦκῆς ἀκτῆς Λευκῆ τις πέτρα προσηκνῶσα φορεῖ τὸ ῥῶον, ὅτ' εὐθὺς εἰς τὴν παραίαν τρέσσεται. παραπλῶν δὲ ὁ ἐνταῦθα ῥῶος, ἕκκα καὶ τῶν πέτρων αὐθῶν ὄντων πρὸς τὸ τὴν ἑλὴ ἵον τῆς θαλάττης, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ Κίρας τετραπῶσαι φυσικῶς, συναλαμβάνεται δαῖρον, καὶ παραίχει τοὺς Βυζαντίους καὶ τῶν ἰθῶν τῶν ῥωμαίων πρότερον ἐξέλιον. Eademque ex Acitotele colliges lib. 8. De Historia animalium, cap. 13. Pliniani codicis mendum non sileo in hac narratione lib. 9. cap. 15. *Est in Euripo, ait, Thracii Bospori, in ipsis Europam Asiamque separantis freti angustiis, saxum miri candoris, a vado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonem in latere Asiae. Huius ad aspectu repente territi, semper adversum Byzantii promontorium, ex ea caussa appellatum Chrysoctras, praecipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantii est, magna Chalcedonis penuria. Opperiuntur autem Aquilonis fluitum, ut secundo fluctu exeant e Ponto: nec nisi intrantes Pontum Byzantii capiuntur.* Quid? non capiuntur nisi intrantes Pontum? contra ante dixit, capi exeuntes e Ponto, non intrantes. quod verissimum est. Itaque alii vice Pontii, Propontidem substituant: Puncianus

piscium innumera pontum erumpens, et ⁴ obliquis subter undas saxi exterrita, omisso alterius litoris flexu, hos ad portus defertur. Vnde primo quaestuosi et opulenti; post, magnitudine onerum urgente, *finem aut modum* orabant, annitente Principe, qui ⁵ *Thracio Bosporanoque bello recens fessos, iuvandosque* retulit. Ita tributa in quinquennium remissa. M. 64
Asinio, M. Acilio coss. mutationem rerum in deterius A. V.
807.
A. C.
54.

Q 9 3

porten-

A. V.
808.
A. C.

55.

cianus totum locum rescribit confidentius, nec nisi insanes tunc Byzantii capiuntur. Fortasse verius simplicius certe, *intranses portum Byzantii*, ut ad ipsum oppidum, et in portu fuerit ea captura. Nam cornu illud, ad quod deferantur, fuit *αροαχης τῆς Βυζαντίου τοίχης*, ut Strabo ait: imo, ut Plinius, in ipso illo promontorio, quod Cornu vocant, Byzantium urbs. Atque ibi in multos sinus scissum, tamquam ramos (*εἰς δὲ ἑκατὼτα καὶ πεντακτὸς ἄλυστατος*), faciebat urbi illi portum. Strabonem vide.

ADD. Ad correctionem nostram et exitum piscium e Ponto, facit valde Sallustii locus, apud Servium lib. 4. et Iuvenalis interpretem Sat. 4. *Qua tempestate vis piscium Ponto erumpit*. Tamen, ne callide dissimulem, vulgatam lectionem D. Ambrosius affirmare videtur, Hexaem. l. 5. cap. 10. *Pisces, inquit, ex plurimis locis, a diverso sinu maris, innumeri, velut communi consilio convenientes, coniuncto agmine status Aquilonis petunt, et ad illud Septentrionalium mare partium quadam naturae lege contendunt.* Dicat, si ascendentes videas, rheuma quoddam esse. *ita prorumpit, fluctusque intersecans, per Propontidem in Euxinum Pontum violento impetu profucentes.* Sed mox addit, ingruente hieme, et postquam ibi foetificaverint, immenso agmine regredi. Videt locum: et utramvis lectionum defendi posse, tu defendes. Lipsius. Edd. vett. itidem in *Mesapontum*

usque ad Rhenanum, qui dedit in portum: quod omnes secuti sunt, donec Liptius feliciter correxit innumera pontum; quod recepit I. F. Gronovius. Post Guelf. pro *urgente* habet *urgente*, de qua confusione iam supra admonuimus.

⁴ *Obliquis subter undas.*] Quae-runt, quae haec *saxa obliqua*? Ego dicam, e litore Chalcedonis saxa a latere se ostendunt; et velut ex transverso (Straboni scriptum) atque ea igitur fugiunt. At Franciscus Medices, quia Strabo idem et Plinius *candidum saxum* id dicunt, vellet hic legi, *albis*, vel *albidis*, pro voce, *obliquis*. Vellem et ego hominis caussa, quis enim Medicus Medices non amet? sed non possum hanc peraudacem coniecturam. Lipsius.

⁵ *Thracio Bosporanoque bello.*] Thracium bellum intellegit, quod cum Thracibus montanis gestum, duce Poppaeo Sabino; Bosporanum, quod cum rege Mithridate. De illo, noster lib. 4. de hoc supra, isto ipso libro. Lipsius.

¹ *M. Asinio etc.*] Vett. edd. vitiose *Asinius*. Index Coss. ap. Dionem *Asinio* dat praenomen *Q.* et *Acilio Manius*. De Acilio concedo: quia id solenne Aciliorum praenomen, ut e Cicerone et Livio notum est; idque praenomen exprimendum curavi, cum vulgo sit *Marcus*. De *Asinio* non discedo a litoris, qui in *M.* consentiunt. Index Coss. in Dionis exemplaribus chius fidei, dictum supra ad c. 41.

2 Signa

A. V. portendi, cognitum est crebris prodigiis. ² Signa ac tentoria militum igne caelesti arserunt. Fastigio Capitolii ³ examen apium infedit. ⁴ Biformes hominum partus, et suis fetum editum, cui accipitrum unguis inessent. Numerabatur inter ostenta, deminutus omnium magistratuum numerus; quaestore, aedili, tribuno, ac praetore, et consule, paucos intra menses, defunctis. Sed in praecipuo pavore Agrippina vocem Clau-

² *Signa enim ac tentoria.*] Delevi enim auctoribus MS. Flor. ed. pr. Non opus est ita particula: nec in tali narratione utitur ea Livius, vid. v. c. XXXI, 12. add. nostrum XIV, 12. XV, 47. Mox apium editur inde a Pichena et MS. Flor. et Reg. ceteri scr. et edd. vet. apum. Supra contra 24. MS. Fl. habebat *larium* pro *larium*. De illo genitivo apium v. Drakenb. ad Silium VIII, 637. et quos ibi laudat: item de hoc prodigio: sed in primis ad Liv. IV. 33. ubi tamen Livio apum adserit.

³ *Examen apum.*] Quod semper inter portenta: cum vitum loco insolenti. Silium Italicum emendari velim lib. 8. de prodigiis quae ante pugnam Cannensem:

Obseditque frequens castrorum limina bubo:

Nec densae trepidis absunt se involvere nubes

Cessarumque aquilis: non unus crine corusco

Regnorum everfor rubuit lictuale cometes.

Scribique:

Nec densae trepidis apium se involvere nubes

Cessarum aquilis. Nubes apium, examina vocat, quae infederunt signa. Quod sequitur, *Suis fetus editus*, libris omnibus erat, *fetum editum*: et fortasse nominandi casu sic dixerint etiam antiqui. *Lipius.*

⁴ *Biformes hominum p.*] Ryckius intelligit *bippocentaurum*, quem Plin.

H. N. VII, 3. tradi: Claudio imperante Romam ex Aegypto allatum in melle. vid. ipsum. Et dicuntur Centaurei *disque* biformes. v. Ciceronem Tusc. II, 8. *biformatus impetus* de Centauro. Sed quia plurali numero utitur Tacitus, arbitror etiam de aliis et pluribus intelligi posse, etiam hermaphroditis, quibus *duplex, ambigua natura* a latinis tribuitur. Sic ob duplicem faciem biformis Ianus ap. Ovid. Fast. V, 98. Androgyni autem etiam apud Livium inter prodigia et quidem obscurissima. v. Liv. XXXI, 12. Ceterum coniunctum sequentibus, ut est in ed. pr. Puteol. Ber. Alc. Primus dirigit Rhennus interposito puncto, quem omnes secuti sunt. Deinde MSS. et edd. vet. omnes *fetum editum*: et MS. Flor. edd. vet. ante Rhenanum *inensens*, pro quo hic dedit e Cod. Bud. *erans*: idque secuti sunt usque ad Pichenam. *Fetus editus* unde venerit, nescio. Male autem Ryckius haec coniungit cum *nunciabatur*. *Inter prodigia numerari* dicitur h. l. de re, quae proprie non est, sed propter eventum pro prodigio habetur. Ex quo genere est mors magistratum ex omni genere. Sed fetus suis cum accipitris unguibus semper prodigium fuit. Non animadvertunt viri docti, intelligendum *nunciabatur, ferebatur*. Saepe apud Livium, et nostrum, oratio subito et recta sit obliqua, et contra. v. ad I, 36. Sed si libri faverent, tamen praeferebam nominativos.

Claudii, quam temulentus iecerat, *fatale sibi, ut coniugum flagitia ferret, dein puniret*, metuens; agere et celerare statuit, ⁵ perdita prius Domitia Lepida, muliebribus caussis: quia Lepida ⁶ minore Antonia genita, avunculo Augusto, ⁷ Agrippinae sobrina prior, ac Cnei, mariti eius, soror, parem sibi claritudinem credebat. nec forma, aetas, opes multum distabant; et utraque ⁸ impudica, infamis, violenta, haud minus vitiis aemulabantur, quam si qua ex fortuna prospera acceperant. Enimvero certamen acerrimum, amita potius, an ma-

Qq 4

ter

⁵ *Perdita prius Domitia.*] Nemo tam inconspicuum in legendo, qui vitium non videat male haerentis et incohibilis orationis. Domitia, inquit, perdita est: et subdit quasi de alia, quia inter Lepidam et Agrippinam aemulatio exercebatur. Corrige vero, et reduce aberrantem vocem: *perdita prius Domitia Lepida levibus et muliebribus caussis: quia minore Antonia genita.* Scilicet Cn. Domitio duas fuisse filias, quarum utraque Domitia gentis nomine dicta: sed minor, de qua hic, discriminandi causa, cum Lepidae cognomine. Ea nunc ad mortem adacta. Suetonius Nerone, cap. 7. *Amitam Lepidam ream testimonio coram afflixit, gratificans matri, a qua ream premebatur.* At Domitia altera supervixit, et mentio eius lib. 13. estque veneno sublata a Nerone, paulo post mortem matris. Vide Suetonium Ner. cap. 34. et Xiphilinum. *Lipfius.* Nempe ante erat; *P. p. D. levibus et m. c. quia Lepida:* quod primum reperi apud Pureol. et MS. Guelf. In MS. Flor. et ed. pr. est *Domitiale mul. caussis.* hinc *levibus et formatum, cum deberet esse Lepida,* ut *Lipfius* voluit et *Torr.* ad *Suet. Ner. c. 5.* Librarius deinde voluit resarcire peccatum, et alieno loco scripsit *Lepida:* quamquam etiam altero loco nomen illud ferri posse arbitror. Itaque post *Freinsl.* *Gronov.* et *Ryckium* dedi

Domitia Lepida muliebribus caussis.

⁶ *Minore Antonia genita.*] Culpani me quod non scripserim, *maior.* Non me, sed *Facitum.* Ita enim iterum sensu scripsitque noster lib. 4. *Annal. Cn. Domitius electus, cui minor Antonia Octavia genita in matrimonium daretur.* At enim Suetonius et Plutarchus aliter. Quid ergo? Ovum est, ut dissensus aliquis scriptorum sit? Et tamen Plutarchus clare id non dicit: clare Suetonius, *favor,* plus uno loco, sed cur arbiter ego inter eos sum? Solvo me iudicaru isto; et bono veterique ritu, iuro mihi non liquere. *Lipfius.* Intelligit *Torrentium* ad *Sueton. l. c.*

⁷ *Agrippinae sobrina prior.*] Sive quod Iurisconsulti suggerunt, *sobrina propior:* etiam eadem vis alteri illi voculae. Lepida autem Germanico patri Agrippinae, consobrina fuit. Filiae ergo Germanici, Lepida sobrina propior. Res satis clara ex *Stemmata* nostro Augusti. *Lipfius.* Mox eius post mariti abest a MS. Guelf. eleganter. Sed vid. dicta supra.

⁸ *Impudica, infamis, violenta.*] Malim, *violenta:* ut superba et commota animo utraque fuerit. De vini nota nihil legi. *Lipfius.* Sic MSS. Guelf. ed. Pureol. *Beroald.* *Alciar.* Ceteri libri *violenta.* Illud restituit *Pichena.* Mox c. 67. pariter verba haec confusa.

9 Quae

A. V. ter apud Neronem praevaleret. Nam Lepida blandi-
 808. mentis et largitionibus iuvenilem animum devincie-
 A. C. bat, truci contra ac minaci Agrippina, ⁹ quae filio
 55. dare imperium, tolerare imperitantem nequibat. Ce-
 65. terum obiecta sunt ¹ *quod coniugium principis devotio-
 nibus petivisset, quodque, parum coercitis per Calabriam
 servorum agminibus, pacem Italiae turbaret.* Ob haec
 mors indicta, multum adverstante Narcisso, qui Agrip-
 pinam magis magisque suspectans, prompsisse inter
 proximos ferebatur, *certam sibi perniciem, seu Bri-
 tannicus rerum, seu Nero potiretur.* Verum ita de se
 meritum Caesarem, ut vitam usui eius impenderet.
Convictam Messallinam et Silium. ² *Pares iterum ac-
 cusandi*

9 *Quae filio dare imperium, tole-
 rare imperitantem nequibat.*] Freins-
 homius addendum putabat volebat.
 Sed non profecto volebat tantum-
 modo, quippe quae iam dudum de-
 didisset: sed intelligendum quibat.
 Agrippina eo utique valebat in re-
 publica, penes Claudium, apud se,
 ut filio imperium pararet: sed non
 erat tam potens sui, ut toleraret
 regnantem. Genus loquendi lib. 4.
 Obser. cap. 2. illustravimus. Gronovius.
 Rectissime Gronovius:
 huiusque generis exemplum iam su-
 pra observavimus. Eum sequitur
 et Graevius, in epistola ad Heinf.
 qua responder eius coniecturae da-
 ret T. IV. Coll. Burm. p. 498. f.
 add. ad XIII, 56.

1 *Quod coniugium Principis*] Id
 est, coniugem. Nam ut Claudii
 coniugium ipsa ambierit, non le-
 ctum. Abusa ergo vetitis artibus
 ad perniciem Agrippinae. Sic *ser-
 vitorium* pro servo, et *matrimonium*
 pro matrona alibi notavi, et *clien-
 telas* pro clientibus, in Tacito.
Lipsius. Atque etiam MSS. Flor.
 et Reg. *coniugem*: quod videtur esse
 e glossa. Ceterum non necessa-
 rium *coniugium* de coniuge capere.
 v. quae supra de *matrimonio* dixi.
Mox indicta, quod edidit Rhena-
 nus pro *indita*, est iam in ed. pr.

2 *Pares iterum accusandi.*] Ita
 haec distinguenda sunt: etiam suspec-
 ta mendii. *Lipsius.* Explicandum
 potius quam mirandum hunc lo-
 cum existimo: et id tentavimus li-
 bro 1. cap. 22. Observationum.
Gronovius. Commoda sane est sen-
 tentia paraphraeos Gronovianae.
 Sed vereor, ne plus sit in paraphra-
 si, quam in verbis Taciti. Verba:
Pares -- imperitaret, sic explicat:
*Sane imputari Neroni posse convic-
 ctam Messallinam et Silium: sed
 rursus convincendam Agrippinam cum
 Pallante, quod si faceret, ut ne-
 cessario faciendum sit, si Caesarem
 salvum velis, implacabilem Neronem
 habiturum, si, quamvis eversa matris,
 fortuna illi des imperium.* Potuit
 sane ita disputare Narcissus: sed in
 verbis hoc ubi est: quae per lati-
 nitatem nihil aliud significare pos-
 sunt, quam, si contingat, ut Nero
 imperitet, idem esse agendum in
 Agrippina, quod fecisset in Messal-
 lina. Atqui id est falsum: id Nar-
 cissus dicere noluit. Vivo Clau-
 dio accusanda Agrippina erat. Nem-
 pe, commemorato, quae pro Prin-
 cipe egerit, quid agendum sit, in-
 cipit docere, quid se futurum sit,
 primum, si Nero succederet, salva
 matre (quippe non successurus
 erat, damnata et sublata Agrippi-
 na)

cusandi causas esse, si Nero imperitaret. Britannico A.V. successore, nullum principi meritum, ac novercae insidiis 808. domum omnem convelli, maiore flagitio, quam si impu- A.C. dicitiam prioris conjugis reticisset. quamquam ne im- 55. pudicitiam quidem nunc abesse, Pallantie adultero: ne quis ambigat, decus, pudorem, corpus, cuncta regno viliora habere. Haec atque talia dictitans, amplecti Britannicum: robur aetatis quam maturimum precari: modò ad deos, modo ad ipsum tendere manus, adolesceret, patris inimicos depelleret: matris etiam interfectores ulcisceretur. In tanta mole curarum, 66 Claudius valetudine adversa corripitur, refovendisque viribus mollitiae caeli, et salubritate aquarum, Sinuessam pergit. Tum Agrippina, sceleris olim certa, et oblatae occasionis propera, nec ministrorum egens, de genere veneni consultavit: ne repentino et praecipiti facinus proderetur: si lentum et tabidum delegisset, ne admotus supremis Claudius, et doto intellecto,

Q 9 5

ad

na) deinde, si Britannicus, sublata aut viva noverca. Hic igitur clarum puto, deesse, quod respondeat primae functioni: Si Nero imperitaret, Non enim apparet, quare tum sibi meruendum putet. Nam, ut dixi, de matre accusando eversa cogitari hic non potest; quod tum non imperaturus erat. Ergo post haec verba lacunam esse puto: et punctum ponendum post esse. Iam in alterius functionis ὁμοίως, verba, nullum principi meritum, explicat, nihil esse, quod ei imputat. an vero hoc verba latina sonant? Quis dixit unquam nullum est ei meritum, pro, nihil mihi (aut alii) debet, nullum meum est in eum meritum? Hoc saltem doceri debet. Dixisset potius; nullum sibi meritum, aut simile quid. Atque etiam Principis nomine Claudius videtur intelligendus. Nam vivo Claudio, non appellaret sane Britannicum principem. Si per ἀβίασις dici obiciat, tamen hic frigebit verbum, cum pronomine tantum opus sit, principisque futuri nomen iam

insit in successore. Atque hac de causa nec probem Acidalii coniecturam: nullum e principe metum: quod etiam est falsum. Nam dicit se etiam Britannico imperante periturum. Credo verum esse, quod Ferrarius voluit, Elect. 1, 1, nullum principi metum: si, sublata Agrippina, Britannico successio certa, Claudium quidem ab uxoris insidiis tutum fore: at se, evertenda Messallia, tot turbarum in domo Caesaris causam attulisse, ut hoc nomine Britannicus supplicium sumturus sit. Sed varietatem lectionis addamus: MS. Reg. ed. pr. impedisaret. Porro MS. Flor. ad novercae. Pro habere Grotius malebat haberi, quod probat Ryckius, metum. At scripsit etiam manus docta in margine Gryphii.

1 Sinuessam pergit.] Sinuessanae aquae libro 1. Histor. et Plinio libro 31. commendatae, ob vim quamdam salubrem. Lipsius.

2 Ne repentino.] Int. cavendum, meruendum: more Graecorum: ut supra iam notavimus 1, 47.

3 Inseger

A. V. *ad amorem filii rediret: exquisitum aliquid placebat,*
 808. *quod turbaret mentem, et mortem differret.* Deligitur
 A. C. artifex talium, vocabulo *Locusta*, nuper beneficii da-
 55. mnata, et diu inter instrumenta regni habita. Eius
 mulieris ingenio paratum virus, cuius minister e spa-
 donibus fuit Halotus, ³ inferre epulas, et explorare
 67 gustu solitus. Adeoque cuncta mox pernotuere, ut
 temporum illorum scriptores prodiderint, *infusum*
delectabili cibo boletorum venenum, nec vim medicami-
nis statim intellectam, ¹ socordiano Claudii, an vinolen-
tia: ² simul soluta alvus subvenisse videbatur. igitur
 exterrita Agrippina, et, quando ultima timebantur,
 spreta praesentium invidia, provisam iam sibi Xeno-
 phontis medici conscientiam adhibet. Ille, tamquam
 nihil evomentis adiuveret, pinnam, rapido veneno
 illiram,

3 *Inferre epulas, et explorare.]*
 Sic libro 13. *Quis cibos potusque*
eius dilectus ex ministris explorabat.
 Cui id munus, is passim in lapidi-
 bus dicitur, Praegustator: in quodam
 etiam, A. POTIONE. Athenaeus
 libro 4. *Ὅν νῦν καλεῖεν οἱ*
Ῥωμαῖοι προγεῖτον, τότε οἱ Ἕλλη-
νες προτίθην ἀνιμαζόν. Mos qui
 libera rep. ignotus Romanis: quem
 tamen coepisse conicio ab Augu-
 sto, non vano argumento lapidis qui
 Romae.

GENIO

CAELI. HERODIAN.
 PRAEGUSTATOR
 DIVI. AVGVSTI
 IDEM. POSTEA. VILLICVS. IN
 HORTIS. SALLVSTIANIS
 DECESSIT. NONIS. AVGVSTIS
 M. COCCBIO. NERVA } COSS.
 C. VIBIO. RVFINO }

Tenuitque Tiberius, de quo le-
 go: TI. CLAVDIVS. FLAMMA.
 CLAVSVS. TI. AVG. PRAEGV-
 STATOR. et deinceps aiii. Tra-
 ductum morem opinor a Persis ma-
 xime, de quis Xenophon libro 1.
παιδείας. Οἱ τῶν βασιλέων ἀνοχθοῖ,
ἐπειδὴν ἐδιδάκει τὴν φιλίαν, ἀρύ-
σαντες ἀπ' αὐτῆς τὰ κούβη, εἰς τὴν

ἀνοχθὴν κατὰ ἐπιχόμενοι, καταψέ-
θειν, τὰ δὲ, αἱ φέρματα ἕχθου,
μὴ λυσισταῖν κίνη. Vbi et titum
habes praeguttandi. Liphus. Mox
pro pernotuere Cod. Bud. habet no-
tuere. Illud h. l. melius. Plus
enim est pernotescere quam noc-
escere.

1 *Socordiano Claudii, an vinolen-*
tia.] Mire hic turbant libri. MS.
 Flor. *socordiane, an Claudii vi, an*
vinolentia. Agr. socordia meuris a
Claudio bibi an vinolentia. Ed. pr.
socordiam necis ad Claudii bi an vi-
nolentia. sequentes edd. socordiae
an Claudii vinolentia. Rhenanus,
 ut est in textu nostro, item Aldus,
 Gryphius, Liphus, Pichena. Qui-
 nam sint vulgati, qui habeant *vi-*
lentia, auctore Pichena, nescio.
 est tamen in Guelf.

2 *Simul soluta alvus.]* MSS. Bud.
 Guelf. *solutam alvum.* quod negat
 mutandum Rhenanus. Sed consen-
 sus ceterorum librorum sequendus:
 etiam si alias *videtur* etiam dicrum
 reperitur cum accusativo, ut *dicitur,*
fertur etc. vid. Duker. V. C.
 ad Fior. II, 6. 45. et quos ibi lae-
 dat. Saepe sic Livius.

illitam, faucibus eius demisisse creditur; haud ignarus, summa scelera incipi cum periculo, peragi cum praemio. Vocabatur interim senatus; votaue *pro incolumitate principis* consules et sacerdotes nuncupabant, cum iam exanimis vestibibus et fomentis obtegeretur, ⁶⁸ dum res firmando Neronis imperio componuntur. Iam primum Agrippina, velut dolore victa, et solatia conquirens, tenere amplexu Britannicum, ^{A. V. 808.} *veram paterni oris effigiem* appellare, ac variis artibus demorari, ne cubiculo egrederetur. Antoniam quoque, et Octaviam, sorores eius, attingit, et cunctos aditus custodiis clauserat, crebroque vulgabat, ^{A. G. 55.} *ire in melius valetudinem principis*, quo miles bona in spe ageret, tempusque prosperum, ex monitis Chaldaeorum, ⁶⁹ adventaret. Tunc, medio [diei, tertium ante idus Octob. foribus palatii repente diductis, comitante Burro, ¹ Nero egreditur ad cohortem, quae more militiae excubiis adest. Ibi, monente Praefecto, festis vocibus exceptus, inditur lecticae. Dubitavisse quosdam ferunt, respectantes rogitantesque, *ubi Britannicus esset?* mox, nullo in diversum auctore, quae offerebantur, secuti sunt. Illatusque castris Nero, et congruentia temporis praefatus, promisso donativo, ² ad exemplum paternae largitionis, *Imperator* consalutatur.

¹ *Dum res firmando.*] MS. Flor. *dum res forent firm.* et sic ed. pr. MS. Reg. Agr. etiam *forent*, sed insuper *dum que, dum, quae.* vnde Jac. Gronovius volebat corrigi, *dum res foris firm.* respiciens admilites foris excubantes. Heinsius *dum, quae e re forent firmando* etc. malum: *dum, quae forent f. i.* Sive nos, sive Gronovium sequare, melius erit vulgata. Paulo ante ed. pr. *vocabatur interim senatus.*

² *Adventaret.*] Sic MSS. praeter Bud. e quo *astentaret* reposuit Rhenanus, quod nec intelligi potest. Secuti tamen id sunt editores ad Pichenam usque, estque et in Guelf. *Mox tertium*, quod e MS. Flor. dedit Pichena, omnes habent

ante Rhenanum, qui edidit *tertia.*

¹ *Nero egreditur etc.*] Pr. ed. vitiose *aggreditur.* Sed deinde *ad cohortem*, ut dedit post Rhenanus, cum intermediae edd. dedissent *a cohorte.* Porro omnes vet. *ibi*, quod se e Flor. edidisse dicit Pichena pro *ubi*: quod in Liptiana demum reperitur, vitio operarum. *Festis vocibus* omnes habent, ut V, 4. pro quo legendum videtur *jaustis.*

² *Ad exemplum paternae largitionis.*] Promittit ergo viritum *quindenaes festeria.* ut Suetonius in Claudio expressit cap. 10. sive ut Iosephus, *quins millia drachmarum*: quae sunt *festeria vicena*, sive nobis *quingenti Philippi.* Nam quod olim

A. V. lutatur. Sententiam militum secuta Patrum consulta.
 808. nec dubitatum est apud provincias. *Caelestesque bo-*
 A. C. *nores Claudio* decernuntur, et funeris solenne, perin-
 55. de ac divo Augusto, celebratur: aemulante Agrippi-
 na proaviae Liviae magnificentiam. Testamentum
 tamen haud recitatum, ne antepositus filio privignus,
 iniuria et invidia animos vulgi turbaret.

olim ex Dione dixi, de centenis a Claudio usurpata singulis dein-
 nummis: erravi. ea enim donatio ceptis natalibus imperii sui. *Lipfus.*

C. CORNELII TACITI
 AB
 EXCESSV DIVI AVGVSTI
 ANNALIVM
 LIBER TERTIVS DECIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Silanus proconsul Asiae, veneno necatus, Agrippinae fraude. item Narcissus ad mortem actus. Claudio funus censorium ductum, et laudatur a Principe. Bona Neronis initia, et multa arbitrio Senatus constituta. Parthi Armeniam adfectant: quibus Domitius Corbulo opponitur. Nero Acten libertam amat, matre fremente. eaque caussa imminutae maternae potentiae. Pallas libertus cura rerum demotus. mox venenum Britannico properatum: et festinum eius funus. Agrippina Neroni offensior, et visa res novas moliri. accusata eo nomine, absolvitur. Neronis luxus et lascivi per noctem discursus. Actum de libertis in servitutem revocandis, sed non peractum. Damnationes aliquot illustrium, itemque a fato mortes. Iterum cum Parthis discordia, super Armenia. ad quod bellum prisca severitate et disciplina militem suum Corbulo firmavit. Is Armeniam ingreditur, castella aliquot exscindit, urbem Artaxata capit et incendit: rege Tiridate proelium aut defensionem nusquam auso. P. Suilius Romae damnatur, adnitente Seneca. Octavius Sagitta Pontiam tergiversantem de nuptiis, impotentia amoris, ferro transfadigit. libertus suum crimen id fatetur, magno exemplo. Poppaeam Sabinam amare Nero occipit: deoque ingenio et Venere eius feminae. Cornelius Sulla Massiliam amovetur, suspectus Principi. Publicanorum iniquitas temperata. In Germania Frisii res movent: et sedes iuxta Rhenum conantur figere, frustra. quia pulsati ab Romano equite et disiecti. Eisdem agros mox Ansibarii occupant, sed eodem fato. Hermunduri Catti inter se bellantur. sed magno proelio Catti ad exitium paene gentis caesi. Gestae haec annis quattuor.

A.V. tem Cilicjae, obvium Quadratum habuit, illuc pro-
 808. gressum, ne, si ad accipiendas copias Syriam intravis-
 A.C. set Corbulo, omnium ora in se verteret, corpore in-
 75. gens, verbis magnificus, et, super experientiam sa-
 9. pientiamque, etiam ³ specie inanium validus. Cete-
 rum uterque Vologesen regem nuntiis monebant, *pa-
 cem quam bellum mallet, datisque obsidibus, solitam
 prioribus reverentiam in populum Romanum continua-
 ret.* Et Vologeses, quo bellum ¹ ex commodo para-
 ret, an ut aemulationis suspectos, per nomen obsidum,
 amoveret, tradit nobilissimos ex familia Arsacidarum.
 Accepitque eos ² centurio Histeijs, ab Vmmidio
 missus

us. Lucanus tamen lib. 3. 227. *et extremas resonans navalibus Ae-
 gae.* Sic enim legendum: puto:
 non *externae*. Stephanus: Αἴγυι
 πολλαί. πάλαι Κιλικίας, etc. Plinius
 libro 5, 27. *oppidum Aegae liberum,
 omnis Pyramus, Portae Ciliciae.*
 Philostratus de vita Apollon. 1, 8.
 Κήματα τῆς ἐν Αἴγυι διατριβῆς.
 Cap. sequenti: Ὁ δὲ Ἰππῶδας φρά-
 σασ, οἷς ἕκαστον (ἐν ταῖς ἕκασ-
 τὰς ἀγορὰν ἔγυν) ἐκτραπέδη εἰς τὰς Αἴ-
 γυάς. Idem libro 2. vitarum in An-
 tiocho: Ἀντιόχον τὸν Σοφιστὴν αἰ
 Κιλικίαν Αἴγυι ἤνεγκαν. Apud Dio-
 nem libro 47. eit: καὶ τὰς ταῖς
 ἐκείνης προσηλθὼν φρεσὶς τινὰς
 αὐτῶ ἐν Αἴγυι ἔντας ἐνίκατο. Sed
 ibi quoque Xylander mavult ἐν Αἴ-
 γυι. Quare vereor, ne et Strabo
 scripserit: Μετὰ δὲ Μαλλὸν Αἴ-
 γυι. Et mox Μετὰ δὲ Αἴγυι Ἰσ-
 οβίς. Gronovius. Aegae tamen
 MSS. Flor. Reg. Agr. Guelf. ed. pr.
 Vnde merito receptum.

3 *Specie inanium validus.*] Resti-
 tui, meo animo, vere. Corbulo, in-
 quit, non solum vera virtute sapi-
 entiaque magnus, sed etiam animos
 allicere peritus specie inanium; id
 est, gestibus, verbis, habituque ex-
 terno. At nostri Censores quam
 hic mente, ut ait ille, extensa? Be-
 arus legit, *spe animum validus*, pro
 animorum, inquit. Vertranius, *spe
 immanium* scilicet rerum. Cum bo-

na gratia, abite quaeso, et cucur-
 bitas pingite. Lipsius. *Specie* MSS.
 Flor. (sed deinde *inanimum* ut ed.
 pr.) Guelf. ed. Puteol. Beroald.
 Alcat. Sed ed. pr. *speci*. ceterae
spe. Sic ed. pr. etiam ante *speci*
pietati pro *specie*: ac saepe istae vo-
 ces confusae. Causa est, quod cum
 per compendium scriberetur *spe*,
 ut in ed. pr. c. 31. signum compen-
 dii omisum est. Sensus est:
 etiam alia inerant viro, quae qui-
 dem ad bellum et temp. gerendam
 nil valent, ceterum magnam vim
 habent ad animos imperitorum con-
 ciliandos.

1 *Ex aequo modo.*] Nisi fallor,
 τὸ modo παραίται: aut certe cum
 Mercero legam, *ex commodo*. Li-
 psius. *Ex commodo*, quod volue-
 rant Muretus et Mercerus, recte
 Pichena recepit, e vestigijs MS. Fl.
ex quo modo. Antiqui in nonnul-
 lis verbis QV. pro C. scribebant,
 quod librarii antiquarii interdum
 imitati sunt. Sic in nobili SCro
 contra Bacchanalia, *Indoquolos*, pro
in oculo: haec enim vera ibi ibi
 lectio, non *indoquos*, ut vult ill. Mat-
 feus in Historia dipl. Ceteri libri
 habent *ex aequo modo*. Sensus est,
 aut maiorem opportunitatem belli pa-
 randi nancisceretur, laxamento bel-
 li accepto.

2 *Centurio Hostarius.*] Vaticanus
 codex, *Centurio Histius*. Parum,
 aut

missus forte ³ prior, ea de caussa adito rege. Quod ^{A. V.} postquam Corbuloni cognitum est; ^{808.} ire praefectum ^{A. C.} cohortis, Arrium Varum; ^{55.} et ⁴ recipere obsides iubet. Hinc ortum inter praefectum et centurionem iurgium, ⁵ ne diutius externis spectaculo esset, arbitrium rei obsidibus, legatisque, qui eos ducebant, permissum. Atque illi ob recentem gloriam, et inclinatione quadam etiam hostium, Corbulonem praetulerunt. Vnde discordia inter duces: querente Vmmidio, *praerepta, quae suis consiliis patravisset*: testante contra Corbulone, *non prius conversum regem ad offerendos obsides, quam ipse, dux bello delectus, spes eius ad metum mutaret*. Nexo, quo componeret diversos, sic evulgari iussit: *Ob res, a Quadrato et Corbulone prospere gestas, laurum ⁶ fascibus imperatoriis addi.*
Rr 5 Quae

aut nihil est; tamen infra, post triennium, in his locis *Istius Capito* est, *Castrorum praefectus*. *Lipsius*. Cod. Flor. *Histeius*. Reg. Guelf. Agr. ed. pr. ceteraque *Histeius*, usque ad Rhen. qui *Hastorius* dedit cum sequentibus. *Ryckius* putat *Istius* etc. 39.

³ *Priore de caussa*.] Mureto accedo, prior ea de caussa, legenti. *Lipsius*. Sed sic interpungendum, ut nunc est, non post *missus*.

⁴ *Recipere obsides*.] Sic Flor. edd. ps. Pich. seqq. Ceterae edd. *recipere*, ut et Guelf. Illud melius. volebat obsides sibi praereptos auferri Vmmidio.

⁵ *Ne diutius externis*.] Sic MSS. Flor. Bud. ed. pr. Rhenan. et seqq. Guelf. Puteol. Beroald. Alc. *quod ne*. quod melius puto. Sic mox: *Vnde discordia inter duces*. - *Nexo quo componeret diversos*. Vbi *diversi* sunt discordes, similitudinem exercentes. Post *inclinationem quandam* Guelf. Puteol. etc. sed ablativi meliores e consuetudine Taciti.

⁶ *Fascibus imperatoriis*.] De fascibus Imperatorum sive Principum (uoc enim alios hic intelleges) do-

cebo iuvenes: fors fuit, et quodam fenes. Olim non nisi magistratus populi Romani, aut qui cum imperio in provinciis, fascibus usi. Quid ergo princeps in urbe, si nulum gereret ordinarium magistratum? Nihil secus fasces duodecim illi. Origo rei ab Augusto: cuius honori Senatus decrevit anno urbis DCCXXXV. uti Consulari potestate semper esset, fascibusque duodecim uteretur. Dio 54. ὁ δὲ Αὐγούτος τὴν τῶν ὑπάντων ἑξουσίαν διὰ βίης ἔλαβεν, ὥστε καὶ ταῖς δώδεκα ῥάβδοις ἀεὶ καὶ πανταχῶς χρῆσθαι, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀεὶ ὑπατεύοντων ἐπὶ τῷ δεξιῷ κἀριστερῷ κἀδέρξειν. Eumque morem tenuerunt Principes secuti: ita ut laurum tamen fascibus non adderent, nisi in victoria: uti hic factum. At statim per adulationem irrupit, ut omnium Principum fasces, et semper laureari essent. eaque nota maxime distinctus a vulgo Princeps. Herodianus de Gordiano libro 7. Ἐλατο δὲ ἀπὸ τῆς πάσης ἡ βασιλικῆς κομμῆς, τῶν μὲν στρατιωτῶν καὶ δορυφύρων προίοντων. αἱ τε ῥάβδοι ἰσοφυνδιῶν, ἕως ἐπὶ σύμβολον εἰς τὸ διαγνώσκειν τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν. Capitolinus

10 Quae in alios confules egressa, coniunxi. Eodem an-
 A.V. no, Caesar effugiam Cn. Domitio patri, consularia infi-
 808. gnia Asconio Labeoni, quo tutore usus erat, petivit a
 A.C. senatu: sibi que statuas argento vel auro solidas, adver-
 55. sus offerentes prohibuit. Et quemquam censuissent
 patres, ut principium anni inciperet mense Decemb. quo
 ortus erat Nero, veterem religionem Kalendarum la-
 nuariarum inchoando anno retinuit. Neque recepti
 sunt inter reos Carinas Celer, senator, servo accusante,
 aut Iulius Densus, equester, cui favor in Britannicum
 I I crimini dabatur. Claudio Nerone, L. Antistio cos.
 A.V. cum in acta principum iurarent magistratus, in sua
 809. acta collegam Antistium iurare prohibuit: magnis pa-
 A.C. trum laudibus, ut iuvenilis animus, levium quoque
 56. rerum gloria sublatus, maiores continuaret. Secuta-
 que lenitas in Plautium Lateranum, quem, ob adulte-
 rium Messallinae ordine remotum, reddidit senatui,
 clemen-

linus in Maximinis: Inde Carthaginem vanis cum pompis regali, et prosectoribus, et fascibus laureatis. Quando id coepit, ignoro: paulatim quidem non solum laureati admissi fasces, sed et aurati. Claudianus Panegyrico in 6. consulatum Honorii,

— agnoscunt rostra curules

Auditas quondam proavis: desuetaque cingit

Regius auratis fora Fascibus Vipia lictor.

Lipsius.

1 Recepti sunt inter reos.] Sic MS. Flor. Guelf. et editi omnes veteres, non Beroaldus tantum et Aldus, ut tradit I. Gronovius. Lipsius habet in, nescio an primus et operarum vitio. Inter restituit I. Gronovius. Sic nosser loquitur etiam A. III, 70.

1 Acta principum.] Non ut receptum, principis. Iurabant enim in acta non unius, qui imperitabat, sed et priorum. Dicam multa ad lib. 16. Exc. A. Lipsius.

2 Ut iuvenilis animus.] Sensus est, ut cum intelligeret etiam e tam

levi re tantam gloriam nasci, tantasque laudes, cupidus iniiceretur rebus maioribus patrandis potro maiorem laudem petendi.

3 Plautium Lateranum.] Supra lib. II. Lipsius. Guelf. Plautium.

4 Ordine remotum.] Simplex, motum malebat Aicalius. Sed Suetonius Vitellio 2. Quintus carit ordine, cum auctore Tiberio ficeri minus idoneos senatores removereque placuisset. Gronovius. Sed locus Suetonii non satis similis huic. An ordine removere quisquam dixerit docendum erat: Scutatores minus idoneos ficeri et removere, sive etiam submovere, quin dici possit, nulla dubitatio est. Et Gronovius ipse ap. Livium XLV, 15. tribu remoti corrigit mori: idque non displicet Drakenb. qui tamen in textu servat remoti: ad quod defendendum loco Taciti uti poterat. In eodem loco Livii est etiam senata moveri. Ceterum ob locum Livii, et quia moveri in similibus, et sine praepositione dicitur, ut ap. Suet. Tib. 34. quaesitus removere: add. Burm. ad c. 42. h. l. vulgatum

clementiam suam obstringens crebris orationibus, quas Seneca, testificando, quam honesta praeciperet, vel iactandi ingenii, voce principis vulgabat. Ceterum infracta paullatim potentia matris, delapso Nerone in amorem libertae, cui vocabulum *Acte* fuit: simul assumptis in conscientiam Othone et Claudio Senecione; adolescentulis decoris: quorum Otho familia consulari, Senecio liberto Caesaris patre genitus, ignara matre, dein frustra obnitente, penitus irrepserat, per luxum et ambigua secreta: ne severioribus quidem principis amicis adversantibus, muliercula, nulla cuiusquam iniuria, cupidines principis explente: quando uxore ab Octavia, nobili quidem, et probitatis spectatae, fato quodam, an quia praevalent illicita, abhorrebat: metuebaturque, ne in supra feminarum illustrium prorumperet, si illa libidine prohiberetur. Sed Agrippina *libertam acmulam, nurum ancillam,* 13
alia-

tum non tentandum puto, in quo omnes libri consentiunt: nisi quod a MS. Ox. abest *ordine*.

5 *Vel iactandi ingenii.*] Contaminarant impurae manus, *caussa iactandi*. At vox ea eleganter abest Vatic. Lipsius. Item a Flor. Modus loquendi elegans. *Vulgabat iactandi ingenii*, quo usus noster etiam Hist. IV, 42. *accusationem subisse, nec depellendi periculi, sed in spem potentiae videbat.* Liv. IV, 30. *cermentes piacula pacis deum exposcendae*. Et saepe librarios cum in aliis, tum in hac formula *caussa* addidisse, saepe docuerunt viri docti. v. Cort. ad Sall. Cat. 6. Sed tamen hic aliquid scrupuli residet ex eo, quod patrem librarios datos fuisse *iactandi ing. caussa*, si vocem addidissent velut temere omittam, non, quod rarius est, *caussa iact. ing.* Ea forma passim tamen usus Livius. v. Gronov. ad XXXI, 12. Sic etiam Graeci Xenoph. M. S. IV, 7. *Issa rogatae*. *Caussa* addunt omnes vet. edd. Vel inde a Rhenano. *Causa* primus omisit Lipsius.

1 *Cui vocabulum Acte.*] Ex Asia oriunda mulier: cuius genus Nero (ut splendorem ei adstrueret) ad Attalum regem porrigebat. Xiphinius. Lipsius.

2 *Penitus irrepserat.*] Scribe, *irrepserant*. ad Senecionem enim pertinet et Othonem: non ad Acten. Lipsius. Recepti Pichena. MSS. et edd. vet. omnes *irrepserat*. Nec video cur singularis hic tantopere displiceat, cum etiam c. 15. sit *nox et lascivia exemerat*. *Ambigua secreta* pertinent ad rem amatoriam.

3 *Ne severioribus quidem.*] Libri scripti, *senioribus*. Lipsius. Etiam Flor. ed. pr. MS. Guelf.

4 *Muliercula, nulla.*] Qui attenderit, observabit, hic nimis crebram esse constructionem per ablativos consequentiae. Sensit quidem Heinsius, correxitque *mulierculae explenti*. Ego suspicarer Tacitum scripsisse *mulierculam explere*: pro, quo minus expleret: quod ei non insolens. Sed vulgatum ferri potest.

res, flaminium Claudiale, simul Claudio censorium su-
 3 nus, et mox consecratio. Die funeris laudationem
 A.V. eius princeps exorsus est. Dam antiquitatem generis,
 81/2. consulatus, ac triumphos maiorum enumerabat, intentus
 A.C. ipse et ceteri: liberalium quoque artium commemoratio, et, nihil regente eo Reip. triste ab externis accidisse, pronis animis audita: postquam ad providentiam sapientiamque flexit, nemo risu temperare, quamquam oratio, a Seneca composita, multum cultus praeferret: ut fuit illi viro ingenium amoenum, et temporis eius auribus accommodatum. Adnotabant seniores, quibus otiosum est, vetera et praesentia contendere, primum ex iis, qui rerum potius essent, Nervam alienae facundiae eguisse. Nam dictator Caesar summis oratoribus aemulus: et Augusto prompta et profluens, quae deceret principem, eloquentia fuit. Tiberius artem quoque callebat, qua verba expendere, tum validus sensibus, aut consulto ambiguus. Etiam C. Caesaris turbata mens vim dicendi non
 corru-

cerdotem paene habuit ac flaminem. quali ad Liviam ipsam referenda sunt, quae mortua caelesti religione culta per flamines ac sacerdotes. Campas loquuntur et floccos: tu lege mecum, quam transgressi ad deos. Livia enim est, Livia, quae mariti sui in deos relati et sacerdos fuit et filia. Satis dictum supra, Lipsius.

1 Temporis eius.] Sic MS. Flor. ed. pr. Ceteri illius. Illud cum I. Gronovio recepinus. Mox otiosum est ed. pr. Beroald. et ceterae usque ad Pichenam. Otiosum est MSS. Flor. Guelf. ed. Puteol. Pich. seqq. e quo per compendium scribendi factum otium.

2 Quae deceret pr.] Durior haec interpolitio. quod sensit Acidalius, qui coniecit quae, i. quatenus. positis etiam quaeque. Sed non satisfacit.

3 Tum validus.] Ed. pr. validis: ceterae omnes validus. Validis consentit consuetudini Taciti va-

riandae constructionis in tablis. Mox ac MS. Guelf. vet. om. val Rhenanum, qui e Cod. Bud. de die aut: quod melius.

4 C. Caesaris.] Qui etiam libro scripsit De arte dicendi, et in Suidas: Γάιος Καίσαρ, ἢ Κλαύδιος Καλλυβλάτης, ἰστορικὸν τέχνην ἔγραψε Ἰωνικῶς. quem tamen puto ego falli: eosque Germani Lipsius. N. Heinſius malebat C. Caesari. Burmannus ad Suet. Cap. 53. turbatam mentem interpretatur: icatam: quo sensu turbatus dicitur Suet. probat. Adiuvat Suetonius qui l. c. dicit irato et iraculentius suppetiisse. Sed ego potius capiendum puto de mentis validine: de qua idem Sueton. c. 52. Valetudo mentis, quae ei fuit e morbo, sive e philtro accidit, nec corrupit eius vim dicendi. Mox ed. pr. differrentur, ut MS. Flor. item caclare, pingere, uterque liber sine copula: quam primus Puteolanus addidit, non Beroaldus.

A.V.
809.
A. C.
56.

idem libertam, primas adolescentis cupiditate, praebueratque nomen, ut, quae principum mulierculae tribuebat; ille palam largire Agrippina, versis artibus, per blandimenta, *sum potius cubiculum ac sinum* quae prima aetas, et ³ *summa fortuna* et fatebatur *intempestivam se-* *rum*, quae haud procul impetradebat: ut nimia nuper *com* *um* intemperanter demissa. Quae *eronem* fefellit, et proximi amicos, ⁴ *orabantque, cavere insidias mulieris,* *is, tum et falsae.* Forte illis diebus Caesareo ornatu, quo principum coniuges ac patres effulserant, deligit vestem, et gemmas, misitque donum matri: nulla parsimonia, cum praecipua, et cupita aliis, prior deferret. Sed Agrippina, *non bis instrui cultus suos, sed ceteris arceri, proclamat, et dividere filium, quae cuncta ex ipsa haberet.* Nec desuere, qui in deterius referrent. Et Nero, infensus iis, quibus ¹ *superbia muliebris innitebatur,* ² *de-* *mooet*

epist. 63. Haec tibi scribo, is qui Anacum Severum carissimum mihi tam immodice flevi, ut, quod minime velim, inter exempla sim eorum, quas dolor vicit. Et inscripsit eisdem libros suos De Tranquillitate, monumentum amoris. Lipsius. Mox celaverat ed. pr. et sic correxerat manus docta in marg. Gryph. Fortasse verum. Sed tamen et VI, 29. culpam invidiam velare.

³ *Summa fortuna.*] Hoc se dare lactat Rhenanus. At ita et edd. pr. Puteol. In ed. Beroaldi irreperat vitio operarum *forma*, quod servarat Frobenius s. Alciatus, ut cetera. Nam *fortuna* et *forma* etiam in scriptis permutantur.

⁴ *Orabantque cavere insidias.*] Sic e Flor. restituit Pichena pro vulgato *coveri*. recte. malebat idem *caveret* cum Rhenano, frustra. vid. ad XI, 1. *Cavere* etiam ed. pr.

Guelf. Mox *domum matri* edd. vert. usque ad Rhenanum, et Guelf.

¹ *Superbia muliebris.*] MS. Guelf. *ferocia mulieris*: fortasse melius. libenter enim eo verbo utitur Tacitus, ut de Agrippina Germanici.

² *Demooet Pallantem cura rerum.*] A rationibus Claudii fuit ex Sueton. cap. 28. et lapide, in quo sculptum: PALLANS. CAES. N. SER. ADIVTOR. A. RATIONIBVS. Lipsius. Mox *arbitrium* MSS. Flor. Guelf. nec modo Beroaldus, ut L. Gron. ait, sed ante Puteolanus, et quo ille sumis, post Alciatus. At ed. pr. ceteraque omnes *arbitrum*. Similiter variatur Hist. IV, 21. ubi tamen ed. pr. *arbitrium*, Puteol. contra *arbitrum* cum Beroaldo et seqq. Vtrumque eodem redit. Vtrum Tacitus dederit, noq dicam.

A. V. aliaque, eundem in modum, muliebriter fremere.
 809. Neque poenitentiam filii, aut satietatem opperiri:
 A. C. quantoque foediora exprobrabat, acrius accendere,
 56. donec, vi amoris subactus, exueret obsequium in
 matrem, ¹ seque Senecae permitteret. Ex cuius fa-
 miliaribus ² Annaeus Serenus, simulatione amoris ad-
 versus

¹ *Senecaeque permitteret.*] Haere-
 re me iubent libri. Nam Farnes.
si que neci permitteret. Vatic. *se-
 que permitteret.* addito superius,
neci E quibus, *seque Senecae*, oc-
 currebat: nisi aliud later. Tamen
 de Seneca fuisse, verba subdita sta-
 tim dicunt. *Lipsius.* Pichena,
 meo iudicio, *ελε αυτην την ελφθει-
 αν την καλαμων βδψαε*, *Senecaeque
 permitteret.* In re ancipiti et du-
 biae interpretationis artificio brevi-
 tate defungitur, ne in alteramutram
 partem pronior appareat. Seneca,
 etsi iam ab initiis imperii Neronis
 unum cum Burro certamen ha-
 buisset adversus crudelitatem et su-
 perbiam Agrippinae, semper tamen
 in filio aluerat debitam matri pie-
 tatem. Et quoties ab ea se ille in-
 solentius asperiusque tractatum do-
 leret, quamvis intelligantibus haud
 dubie statim assentatoribus, non
 permisit eum matri diu irasci,
 nedum frenum mordere, sed gra-
 vibus et honestis monitis exulcera-
 tam mentem sanaverat. Nunc per
 ipsius impotentiam eo res erat re-
 ducta, et sic commota ferocia sae-
 vi adolescentis, ut necessario esset
 silendum de matre, aut expectan-
 dum, ut ipse, cum illa quateretur
 foras, qui solus, aut cum altero
 illo, in aula verum dicebat, et in
 posterum et ad haec misiganda et
 omnibus bonis totique reipublicae
 fieret inutilis. Ergo *permisit*, hoc
 est, tacuit, desit obniti, et hac par-
 te veri molles auriculas radere, nec
 retinuit palam respondentem, et
 quae adhuc clam fecerat, oculis in-
 gerentem. Quod nec laudare vo-
 luit Tacitus, et accusantur frustra,

quae cogunt tempora. Ideo sic
 transmittit. Nam quod sequitur
 de Annaeo Sereno, non accipien-
 dum, quasi faverit amori Neronis
 Seneca contra matris voluntatem
 suae gratiae causa: sed quum iudi-
 caret hunc ei ludum dandum ma-
 ioris mali evitandi ergo, eo ipso,
 quod comparaverat personam, cui-
 us nomine liberalitas Neronis ve-
 laretur, fovebat reverentiam ma-
 tris, et filium retinebat, ut cum
 aliqua verecundia indulgeret aeta-
 ti. Sed salubre consilium austeri-
 tas Agrippinae et aemulatio vana
 irritum reddidit. *Gronovius.* Far-
 nesiano consentit Reg. et ed. pr.
 Flor. *seque neci permitteret.* Agr.
seque nec ei. Editi praeter pr. omnes
senecaeque p. nisi quod Ryckius de-
 dit *seque Senecae p.* quod securus
 sum. *Senecaeque* est mera coniectu-
 ra Puteolani: *seque* cum in omni-
 bus scriptis sit, nullo modo repu-
 diandum. In *Senecae* prima sylla-
 ba exciderat, ob mox praecedens
seque. Et primae syllabae in pro-
 priis omisae exemplum supra ha-
 buimus *lochum* pro *Antiochum* c.
 7. Antea Nero in potestate Agrip-
 pinae fuerat. v. supr. c. 1. extr.
 Nunc se Senecae permittit, ut ille
 temp. curaret, seque adiuvaret con-
 silio opera: illi obsequi potius coe-
 pit, quam matri.

² *Annaeus Serenus.*] Qui praefec-
 tus vigillum Neronis. *Plinius* l.
 22. *Fungi familias nuper intertere
 et tota convivio, Annaeum Sere-
 num, Praefectum Neronis vigillum,
 et Tribunum, et Centuriones. Quae
 voluptas tanta ancipitis tibi?* De
 hoc amico suo capiendus Seneca,
 epist.

versus eandem libertam, primas adolescentis cupidines velaverat, prae bueratque nomen, ut, quae princeps furtim mulierculae tribuebat; ille palam largiretur. Tum Agrippina, versis artibus, per blandimenta iuvenem aggredi, *suum potius cubiculum ac sinum offerre, contegendis, quae prima aetas, et summa fortuna expeterent.* Quin et fatebatur *intempestivam severitatem*, et suarum opum, quae haud procul imperatoris aberant, copias tradebat: ut nimia nuper coercendo filio, ita rursus intemperanter demissa. Quae mutatio neque Nerone[m] fefellit, et proximi amicorum metuebant, ⁴ orabantque, *cavere insidias mulieris, semper atrocis, tum et falsae.* Forte illis diebus Caesar, inspecto ornatu, quo principum coniuges ac parentes effulserant, deligit vestem, et gemmas, misitque donum matri: nulla parsimonia, cum praecipua, et cupita aliis, prior deferreret. Sed Agrippina, *non his instrui cultus suos, sed ceteris arceri*, proclamat, *et dividere filium, quae cuncta ex ipsa haberet.* Nec desuere, qui in deterius referrent. Et Nero, infensus iis, quibus ¹ superbia muliebris innitebatur, ² demovet

epist. 63. Haec tibi scribo, is qui Annacum Serenum carissimum mihi tam immodice stievi, ut, quod minime velim, inter exempla sanctorum, quos dolor vicis. Et inscripsit eisdem libris suos De Tranquillitate, monumentum amoris. Lipsius. Mox celaverat ed. pr. et sic correxerat manus docta in marg. Gryph. Fortasse verum. Sed tamen et VI, 29. culpam invidia velare.

³ Summa fortuna.] Hoc se dare iactat Rhenanus. Ut ita et edd. pr. Puteol. In ed. Beroaldi irrepraerat vitio operarum forma, quod servarat Frobenius s. Alciatus, ut cetera. Nam fortuna et forma etiam in scriptis permutantur.

⁴ Orabantque cavere insidias.] Sic e Flor. restituit Pichena pro vulgato coveri. recte. malebat idem caveret cum Rhenano, frustra. vid. ad XI, 1. Cavere etiam ed. pr.

Guelf. Mox domum matri edd. vet. usque ad Rhenanum, et Guelf.

¹ Superbia muliebris.] MS. Guelf. ferocia mulieris: fortasse melius. libenter enim eo verbo utitur Tacitus, ut de Agrippina Germanici.

² Demovet Pallansem cura rerum.] A rationibus Claudii fuit ex Sueton. cap. 28. et lapide, in quo sculptum: PALLANS. CAES. N. SER. ADIVTOR. A. RATIONIBVS. Lipsius. Mox arbitrium MSS. Flor. Guelf. nec modo Beroaldus, ut l. Gron. ait, sed ante Puteolanus, e quo ille sumit, post Alciatus. At ed. pr. ceteraque omnes arbitrium. Similiter variatur Hist. IV, 21. ubi tamen ed. pr. arbitrium, Puteol. contra arbitram cum Beroaldo et seqq. Vtrumque eodem redit. Vtrum Tacitus dederit, non dicam.

³ Degre-

A. V. movet Pallantem cura rerum; quis a Claudio impos-
 809. tus, velut arbitrum regni agebat. Ferebaturque,
 A. C. 3 degrediente eo, magna prosequentium multitudine,
 56. non absurde dixisse: ⁴ *Ire Pallantem, ut eiuraret.* Sane pepigerat Pallas, ⁵ *ne cuius facti in praeteritum interrogaretur,* ⁶ *paraeque rationes cum Repub. haberet.* Praeceptis post haec Agrippina ruere ad terrorem et minas. neque principis auribus abstinere, quo minus testaretur, *adultum iam esse Britannicum, veram dignamque stirpem suscipiendo patris imperio, quod institus, et adoptivus, per iniurias matris exercebat.* Non abnuere se, quin cuncta infelicis domus mala pateferent, *suae in primis nuptiae, suum veneficium.* Id solum diis et sibi provisum, quod viveret privignus. *lirram cum illo in castra.* Audiretur hinc Germanici filia, ⁷ *debilis rursus Burrus, et exsul Seneca;*
 8 *trunca*

³ *Degrediente eo.*] MS. Fl. *degre-*
diens. Si intelligendum est de palatio, ut I. Gronovius censet, nec dubitare sinunt sequentia, *magna prosequentium multitudine*: verum est. vid. ad IV, 40. add. Hist. III, 67. *palatio degreditur*, ubi v. Gron.

⁴ *Ire Pallantem.*] Ambigua et obscura verba, quia et post *ire*, est post *Pallantem* interpungere licet. Quibus hoc placet, ambigunt, quid intelligendum sit. *Procuracionem* quidam, ut Ryckius. Sic H. III, 68. *ei rare imperium.* supra XII, 4. *magistratum.* Sed ita nullum acumen apparet: nec convenit sequentibus. et quorsum deponeret, quod iam ademptum erat. Aurelius putat respici ad illud, *eiurare bonam copiam*: exire Pallantem aula, ut illum prosequentium multitudinem aliis cederet: quod paulo melius patet. Inest enim faceri quid. Sed cum eo quomodo conveniunt sequentia? Nam particula *sane*, e consuetudine Taciti, indicat, rationem reddi dicti, idque confirmari. Heintius ep. ad Graev. T. IV. Coll. Burm.

p. 515. volebat corrigi *eiurare*: idque placebat Graevio: qui tamen vulgatum defendi posse putabat, si intelligeretur *multitudinem*. Sed ille ait, p. 517. se elegantiae causa sic corrigere; unde clarum eum interpungi voluisse post *ire*: *ire multitudinem illam, ut Pallantem eiurarent.* Qui sensus et ipse commodus est: modo ita sequentia convenirent. Sed nihil melius habeo. Ed. pr. *eiuraret.*
⁵ *Ne cuius facti.*] Sic ed. pr. Rhenanus, ceteri. Intermedii Puteol. Beroald. Alc. *cuiusque.* *Interrogaretur* est rationem reddere cogeretur, ut reus fieret, ut XIV, 46. Cic. pro Dom. c. 29. *Mox ad terrorem etiam ed. pr. non ita item post haec.*

⁶ *Paraeque rationes.*] Id est, (ut Iuriconsulti loquuntur) ut pariter esset, sive *disiunctae*: nec reliqua ulla haberet. Sic *parae rationum facere* Seneca dixit, lib. 2. epist. et libro 6. De Benef. cap. 40. item Iurisc. l. ult. De doli except. l. 22. De manum. testam. Lipsius.

⁷ *Inde vilis rursus Burrus.*] Variet. *bilis.* Suspiciari posset, num *debilis*, *legena-*

¹ *trunca scilicet manu, et professoria lingua, generis humani regimen exoptulantis.* Simul intendere manus, aggerere probra, *consecratum Claudium, infernos Silanorum manes* invocare, et tot irrita facinora. Turbatus his Nero, et propinquo die, quo quartum decimum actatis annum Britannicus explebat, volutare secum, modo matris violentiam, modo ipsius indolem; ² ut quidem experimento nuper cognitam, quo

legendum. Debilitas enim loco probri, quia et sacris olim arcebantur, et decreto Augusti etiam Senatu. Sequitur autem de hoc ipso Burro, *Trunca scilicet manu.* Suspectum aequae, *et rursus*, quod hic nulli rei. Puto fuisse, *rufus*: glossema scilicet ad cognomen Afranii, Burrus. Nam Latini Burrum, rufum dicebant, a Graeco. Glossae: *Burrum*. *Βυρρῶν*, *ρυφῶν*. Vide Festum. *Lipsius*. Scribo: *Audiretur hinc Germanici filia; debilis rursus Burrus et exsul Seneca.* Nam cum inveniretur *devisis*, ut solet has inter se literas permutare manus vetusta, adiecit aliquis *et in*, ut esset, quod *et hinc* responderet. Sed particula *rursus*, eius vice fungitur, et est idem, quod inde vel vicissim. *Gronovius*. Verum vidit *Gronovius*. Quod si a lectione veteri *inde visis*, quam primum reperi apud Puteolanum, estque etiam in Cod. Agric. descendendum est, et coniectura ponenda, malo ponere *debilis*, ut voluit *Gronovius*, quam *inde debilis*, ut *Lipso* placuit. Nam in hac *rursus* molestum est, ut e nota *Lipso* apparet. Syllaba *de* ex coniectura repetitur. In illa nihil est incommodi. *Indebilis* MS. Flor. Reg. ed. pr. et inde factum *indevisis*. In natum est e terminatione praecedentis verbi *filia*. Non est praetereundum, I. *Gronovium* e vestigiis Cod. Oxon. qui habet *inde mancius rursus*, ut *Guelf*, legi velle: *hinc Germanici filia, et Britannicus, rursus Burrus et exsul Seneca*.

3 *Trunca scilicet manu.*] Agricola adnotavit, *tunicata manu*. a senae, an a libris? Et sane videtur mollitiam Burro obiectare et tunicas manicatas. *Lipsius*. Frustra sudat hic *Marcellus*. *Trunca manu* omnino respicit *Burrum*, et *Professoria lingua* *Senecam*. Nec necessum, totam ut manum praecisam habuerit: sufficit digito uno aut altero caprum fuisse: idque incommodum accepisse, dum in acie sternit hostem, est verisimile. Ergo id insigne virtutis non magis arduum eum praefectura praetorii, quam claudicatio ex vulnere *Sp. Carvili*um dehonestavit, quem mater, quoties gradum faceret, iubebat meminisse bellicae gloriae; aut herminiae, quam in equo dies noctesque persequendo nactus erat, *M. Servili*um poenituit. *Gronovius*. In *irrita facinora* sine causa haerebat *Rhenanus*. Dolet se frustra tot facinora patrasse parandae potentiae.

1 *Quo quartum decimum etc.*] Adeoque togam virilem acciperet. vid. dicta ad XII, 41.

2 *Ut quidem experimento cognitam.*] Elegans est *Freinsheimii* coniectura *levi quidem*: quale quid sequentia desiderant. MSS. Reg. et Agric. habent quidem *quo sum*, in qua lectione non opus foret illo epitheto: sed ita totus locus sic frigidus. *Freinsheimius* verum vidit. *Quaesivisset* est conciliasset, parasset, ut *laspe*.

3 *Inser*

A. V. quo tamen favorem late quaesivisset. Festis Saturno
 809. diebus, ³ inter alia aequalium ludicra, ⁴ regnum lusu
 A. C. fortientium, evenerat ea fors Neroni. Igitur ceteris
 56. diversa, nec ⁵ ruborem allatura: ubi Britannico iussit,
*exsurgeret, progressusque in medium, cantum aliquem
 inciperet,* irrisum ex eo sperans pueri, sobrios quo-
⁶ que convictus, nedum temulentos, ignorantis; ille
 constanter exorsus est carmen, quo, *evolutum eum
 sede*

[³ Inter alia aequalium ludicra.] Interpretes ad illustrationem loci adferunt, quae Pollux scribit lib. 9. Βασιλίδου, inquit, ὄντων διακλυρωθέντες, ἡ μὲν Βασιλίδου προσέειπε τὸ πρακτικόν, ἡ δὲ θυρεῖτος εἶπαι λαχὼν πανταχόθεν ἀπεικονή. Magis facit Arriani locus lib. 1. Dissertationum Epicteti. Ἐν Σατορναλίοις ἀλλογχε Βασιλίδου. Ἐδοξε γὰρ παύσαι ταύτην τὴν παιδίαν. Προσέειπε, Ἐὶ πίο, εὶ κέραιον, εὶ δόνον, εὶ κρεάδα, εὶ γλαδ. Ἐπαύειν, Ἦν μὴ παρ' ἐμὲ λόνται ἡ παιδίαι. id est, Saturnalium diebus rex eligitur, lubet enim ludere hunc lulum. Is imperas, Tu bibes, tu misce, tu expelle, tu abi, tu veni. Pareo, ne mea caussa solvatur ludus. Et maxime Luciani in Saturnalibus: Ὁραε ἡλίαν τὸ ἀγυθὸν, ἦτι καὶ Βασιλία μόνον ἰσ' ἀπάντων γυνόσθαι, τῆ ἀτραγάλην κρητίσαντα. Ὁρα μῆτε θυρεῖταις γολοῖα ἐπιτάγματι, καὶ ἀείδει ἐπιτάττειν ἔχουσι, τῆ μὲν κίχρον τι πορὶ αὐτὸ ἀναβοῶσαι, τῆ δὲ θυρεῖταις ἀρχίσασθαι, καὶ ἀεῖμανον τὴν αὐλητρίδα τρεῖς τὴν οἰαζαν παραλαβεῖν. Vides (inquit apud Graecum Saturnus magnificans suum regnum) quantum bonum sit regem inter omnes eligi, si viceris talo. Cum neque quisquam tibi ridiculum aliquid imperes, et tu imperare alii possis: huic, ut turpe aliquid de se ipso vociferetur, illi ut saltes audas, utque sublata in humeros sibirica ter domum circumeat. Lipsius.

[⁴ Regnum lusu fortientium.] Eoritu, quo regna conviviorum: id

est, talo. Ex Luciani supra verbis. Florentinus etiam codex: *ludicra R. regnum*: quod valet, *Romanum. Lipsius.* Ed. pr. adeo *R. MS. Reg. Guelf. Ro. Agr. Rome.*

[⁵ Ruborem allatura.] Sic MSS. Flor. Guelf. non, ut l. Gronovius queritur, solus Beroaldus et Aldus, sed etiam atrocores cuiusque, Puteolanus, Rhenanus, et imitatores Alciatus, Gryphius. Quo auctore MS. *illatura* invectum sit in Lips. Pichenae etc. nescio. Ed. pr. adhuc *exquisitum oblatara*, quod mihi supra librorum caprum videtur, eique saepe substituitur *afferre* in istis formulis, in quibus et *offerre* et *afferre* rectum est, ut *moriam, mororem, pudorem, luctum* etc. v. Drakenb. ad Liv. XXXIV, 21. et quos ibi laudat. Inter ea unum illum librum sequi non sum ausus, sed *allatura* edidi. Mox pro *ubi* frustra Acidalius volebat *ubi*. De constructione verbi *iussit*, qua hic noster utitur, supra factis dictum.

[⁶ Constanter exorsus est carmen.] Vetus illud ex Ennio tritum:

O pater, o patria, o Priami domus

Septem alifono caedens templum, etc.

Lipsius. Constanter est sine metu et haesitatione, prompte: quo sensu saepe apud nostrum *constanter* dicitur. Deinde et si intelligo *sumnisque rebus*, et supra dictum est c. 13. *summa fortuna*, tamen hic vereor, ne vera Taciti manus sit *rebusque suis*. Nam nec dixit *sic Caesares*, aut simile quid, led

sede patria rebusque summis, significabatur. Vnde A. V. orta miseratio manifestior, quia dissimulationem nox 809. et lascivia exemerat. Nero, intellecta invidia, odium A. C. intendit. Vrgentibusque Agrippinae minis, quia nul- 56. lum crimen, neque iubere caedem fratris palam audebat, occulta molitur: *pararique venenum* iubet, ministro ⁷ Pollione Iulio, praetoriae cohortis tribuno, cuius cura attinebatur damnata veneficii nomine Locusta, multa scelerum fama. Nam, ut proximus quisque Britannico, neque fas, neque fidem pensi haberet, olim provisum erat. Primum venenum ab ipsis educatoribus accepit, transmisitque, exsoluta alvo, parum validum, siue temperamentum inerat, ne statim saeviret. Sed Nero, lenti sceleris impatiens, minitari tribuno, iubere *supplicium veneficae*, ⁸ quod, dum *rumorem respiciunt, dum parant defensiones, securitatem morarentur*. Promittentibus dein *tam praecipitatem necem, quam si ferro urgeretur*, cubiculum Caesaris iuxta, decoquitur virus, ⁹ cognitis antea venenis rapidum. Mos habebatur, principum liberos, cum 16 ceteris idem aetatis nobilibus, ¹ sedentes vesci, in aspectu

tantum *patria*, ut indicatum potius dicat, sibi erepta sua, quae sibi debebantur, quam summa. Nam in hoc proprie iniuria est, ex illo miseratio. Pro suis librariorum interdum dedisse *summus*, docebit praeter alios Drakenb. ad Liv. V, II. extr. Mox *iubere* pro glossa deleri vult Acidalius. Verum videtur: cum praesertim statim sequatur *iubet*. Porro Heinsius malebat: *occultam molitur*. Item *pararique* dedi e Cod. Flor. Editi omnes praeter I. Gron. sine copula. Voluit tamen sic edere Pichena: sed operae non paruerunt.

⁷ *Pollione Iulio*.] Puto eum esse, qui postea Praef. praetorio fuit, sub Othone. Vide Plutarch. in Othone. Lipsius.

⁸ *Quod dum*.] Bis *dum* in ed. pr. Put. non demum in ed. Rheu. Beroald. et Alc. edd. casu, ut opinor, omisere. *Securitatem* omnes

Corn. Tac. T. I.

praeter pr. quae habet *securitate*. idem voluit dare Rhenanus, sed operae non paruere. Itaque et Aldus, Gryph. illud habent, quod verum est. Ceterum saltem esse debebat *respiciant, parant*.

⁹ *Cognitis venenis*.] Nempe experimentis factis in animalibus. v. Sueton. Ner. c. 33.

¹ *Sedentes vesci*.] Suetonius super eodem ritu, Claudii cap. 32. *Adhibebat omnia caenae et liberos suos cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad falcem lectorum sedentes vescerentur*. Idem in Augusto, cap. 64. de nepotibus eius: *Neque caenavit una, nisi in imo lecto adsiderent*. Vbi scripserim, nisi us imo. Ex quibus vides pueros sedisse ad falcem, pedesque parentum. Sedisse, dico. Spernebant enim etiam tunc accubitum a pueris, a servis: quasi luxuriae ritum illi aetati ordinive non decorum.

S 8

De

A. V. quo tamen favorem late quaesivisset. Festis Saturno
 809. diebus, ³ inter alia aequalium ludicra, ⁴ regnum lusu
 A. C. fortientium, evenerat ea fors Neroni. Igitur ceteris
 56. diversa, nec ⁵ ruborem allatura: ubi Britannico iussit,
*exsurgeret, progressusque in medium, cantum aliquem
 inciperet,* irrisum ex eo sperans pueri, sobrios quo-
⁶ que convictus, nedum temulentos, ignorantis; ille
 constanter exorsus est carmen, quo, *evolutum cum
 sede*

[*Inter alia aequalium ludicra.*] Interpretes ad illustrationem loci adferunt, quae Pollux scribit lib. 9. Βασιλίδας, inquit, ἰσίν, ἕταν διακλυρωθόντες, ἡ μὲν βασίλευς προσελάττει τὸ πρακτίον, ἡ δὲ δημοκράτης εἶναι λαχὼν πανταρχέδον ἀπεικονῶν. Magis facit Arriani locus lib. 1. Dissertationis Epicteti. Ἐν Σατυρναλίῳ ἀλλαγῆς βασιλεύς. Ἐδοξε γὰρ παῖσαι ταύτην τὴν παιδίαν. Προτάσεις, Ἐδ πῖς, εὐ κέραιον, εὐ δέον, εὐ κελθε, εὐ γὰς. Ἐπαύω, Ἦν μὴ παρ' ἐμὲ λόνται ἡ παιδίά. id est, Saturnalium diebus rex eligitur, lubet enim ludere hunc lusum. Is imperas, Tu bibes, tu misce, tu expelle, tu abi, tu veni. Pareo, ne mea caussa solvatur ludus. Et maxime Luciani in Saturnalibus: Ὁρᾷς ἄλιον τὸ ἀγαθόν, ἔτι καὶ βασιλία μόνον ἰσ' ἀπάντων γενέσθαι, τῆ ἀτραγάλη κερτίσαντα. Ὁς μᾶτε ἐπιταρχείεις γυλοῖα ἐπιτάγματα, καὶ ἠέως ἐπιτάττειν ἔχουσ, τῆ μὲν αἰχρῆν τι περὶ αὐτὸ ἀναβοῶσαι, τῆ δὲ γυμνῶν ἀρχήσασθαι, καὶ ἀράμενον τὴν αὐλοκρίδα τρεῖς τὴν οἰάσαν παραλαθεῖν. Vides (inquit apud Graecum Saturnus magnificans suum regnum) quantum bonum sit regem inter omnes eligi, si viceris talo. Cum neque quisquam tibi ridiculum aliquid imperes, et tu imperare alius possis: huic, ut turpe aliquid de se ipso vociferetur, illi ut saltem nudus, usque sublata in humeros sibirica ter domum circumeat. Lipsius.

[*Regnum lusu fortientium.*] Eorū, quo regna convivorū: id

est, talo. Ex Luciani supra verbis. Florentinus etiam codex: *ludicra R. regnum*: quod valet, *Romanum. Lipsius.* Ed. pr. adeo *Rō. MS. Reg. Guelf. Ro. Agr. Rom.*

[*5 Ruborem allatura.*] Sic MSS. Flor. Guelf. non, ut I. Gronovius queritur, solum Beroaldus et Aldus, sed etiam atheotres cuiusque, Puteolanus, Rhenanus, et imitatores Alciarius, Gryphius. Quo auctore MS. *illatura* invecum sit in Lips. Pichense etc. nescio. Ed. pr. adhuc exquisitius *oblatura*, quod mihi supra librariorum caprum videtur, eique saepe substituitur *offerre* in istis formulis, in quibus et *offerre* et *offerre* rectum est, ut *noctem, moerorem, pudorem, luctum* etc. v. Drakenb. ad Liv. XXXIV, 22. et quos ibi laudat. Interes unum illum librum sequi non sum ausus, sed *allatura* edidi. Mox pro *ubi* frustra Acidalius volebat *ubi*. De constructione verbi *iussit*, qua hic noster utitur, supra factis dictum.

[*6 Constanter exorsus est carmen.*] Verus illud ex Ennio tritum:

O pater, o patria, o Priami domus

Septem altifono cardine implum, etc.

Lipsius. *Constanter* est sine metu et haesitatione, promte: quo sensu saepe apud nostrum *constans* dicitur. Deinde et si intelligo *summisque rebus*, et supra dictum est c. 13. *summa fortuna*, tamen hic vereor, ne vera Taciti manus sit *rebusque suis*. Nam nec dixit *sede* *Caesarea*, aut simile quid, sed

sede patria rebusque summis, significabatur. Unde A. V. orta miseratio manifestior, quia dissimulationem nox 809. et lascivia exemerat. Nero, intellecta invidia, odium A. C. intendit. Vrgentibusque Agrippinae minis, quia nul- 56. lum crimen, neque iubere caedem fratris palam audebat, occulta molitur: *pararique venenum* iubet, ministro ⁷ Pollione Iulio, praetoriae cohortis tribuno, cuius cura attinebatur damnata veneficii nomine Locusta, multa scelerum fama. Nam, ut proximus quisque Britannico, neque fas, neque fidem pensi haberet, olim provisum erat. Primum venenum ab ipsis educatoribus accepit, transmisitque, exsoluta alvo, parum validum, siue temperamentum inerat, ne statim saeviret. Sed Nero, lenti sceleris impatiens, minitari tribuno, iubere *supplicium veneficac*, ⁸ *quod, dum rumorem respiciunt, dum parant defensiones, securitatem morarentur*. Promittentibus dein *tam praecipitatem necem, quam si ferro urgeretur*, cubiculum Caesaris iuxta, decoquitur virus, ⁹ *cognitis antea venenis rapidum*. Mos habebatur, principum liberos, cum 16 ceteris idem aetatis nobilibus, ¹ *sedentes vesci*, in alpectu

tantum *patria*, ut indicatum potius dicat, sibi erepta sua, quae sibi debebantur, quam summa. Nam in hoc proprie iniuria est, ex illo miseratio. Pro *suus* librarios interdum dedisse *summus*, docebit praeter alios Drakenb. ad Liv. V, It. exer. Mox *iubere* pro glossa deleri vult Acidalius. Verum videtur: cum praesertim statim sequatur *iubet*. Porro Heinsius malebat: *occultam molitur*. Item *pararique* dedi e Cod. Flor. Editi omnes praeter I. Gron. sine copula. Voluit ramentum sic edere Pichena: sed operae non paruerunt.

⁷ *Pollione Iulio*.] Puto eum esse, qui postea Praef. praetorio fuit, sub Othone. Vide Plutarch. in Othone. Lipsius.

⁸ *Quod dum*.] Bis *dum* in ed. pr. Puc. non demum in ed. Rhen. Beroald. et Alc. edd. casu, ut opinor, omisere. *Securitasem* omnes *Corq. Tac. T. I.*

praeter pr. quae habet *securitate*. idem voluit dare Rhenanus, sed operae non paruerunt. Itaque et Aldus, Gryph. illud habent, quod verum est. Ceterum saltem esse debebat *respiciant, parant*.

⁹ *Cognitis venenis*.] Nempe experimentis factis in animalibus. v. Sueton. Ner. c. 33.

¹ *Sedentes vesci*.] Suetonius super eodem ritu. Claudii cap. 32. *Adhibebat omnia caenae et liberos suos cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad falerum lectorum sedentes vescerentur*. Idem in Augusto, cap. 64. de nepotibus eius: *Neque caenavit una, nisi in imo lecto adsiderent*. Vbi scripserim, nisi ut imo. Ex quibus vides pueros sedisse ad fulcra, pedesque parentum. Sedisse, dico. Spernebant enim etiam tunc accubitum a pueris, a servis: quasi luxuriae ritum illi aetati ordinive non decorum.

A. V.
809.
A.C.
56.

aspectu propinquorum, propria et parciose mensa. Illic epulante Britannico, ² quia eibos potusque eius delectus ex ministris gustu explorabat, ne omitteretur institutum, aut utriusque morte proderetur scelus, talis dolus repertus est. ³ Innoxia adhuc, ac praecaelida, et libata gustu potio traditur Britannico: dein, postquam fervore aspernabatur, ⁴ frigida in aqua affunditur venenum, quod ita cunctos eius artus pervasit,

De servis, Plautus Stichus: *Potius in subselliis Cynice accipiemur, quam in lecto.* Idem Persa: *Non postulo equidem me in lecto accumbere, Scis tu me esse imi subsellii virum.* Donatus in vita Terentii: *Inssus ante Caecilio recitare, ad caenantes cum venisses, quod eras consemptiore vestitu, subsellio iuxta lectulum residens legisse dicitur: post paucos vero versus, inuisatus ut accumberet, caenasse una.* Senecam sic accipio De Tranquillio libro 2. cap. 15. *Non accipiet sapiens contumeliam, si in convivio regis recumbere infra mensam, vesicique cum servis ignominiosa officia fortis inbebisur.* Qua contumelia a Caio Pomponius Secundus adfectus: qui cibum cum eo cepit, *κατὰ τὰς πόδας αὐτῷ καθήμενος*, ait Dio: scilicet quasi Veiovis illius servus. Nec alio Plutarchus respexit, cum in Convivio suo reliquos quidem accumbentes facit, at Actopum qui servus, sedentem in subsellio apud Solonem, *Lipsius.*

² *Quia cibos potusque.* MSS. Vett. edd. omnes: *cibus p. e. d. e. ministri gustu explorabatur.* quod vitiosum esse omnes vident. Verius ex delendum forer delectus. Sed pariter delendum forer delectus, quod ad cibum potumque non commode refertur. Hodierna lectio est e correctione Danesii, *puto.* In qua tamen delectus ex ministris languidius est, quam pro celebrata Taciti brevitate.

³ *Innoxia adhuc ac praecaelida.*]

Restuli ad calidae portionem in Electis. et velim ei capiti addi Ariani locum lib. 1. c. 13. *Ὅταν δὲ θεοῦ ἀντίστασις εἴ μὴ θεοῦ δὲ πατρὸς, ἢ θεοῦ θεῶν χυμῶν ἐπιβῆναι, ἢ μὴδ' ἐπιβῆναι ἐν τῇ εἰσῆ, εἰ μὴ χαλεπῶς, μὴδ' ἰσχυρῶς, ἐκ θεοῦ ἀπερὶ τῶν θεῶν;* qui similis illi Senecae, quem adduxi e lib. De Ira. Ceterum ex hac portione gustasse etiam Titus credebatur *Britannicum iuxta cubans*, ait Suetonius Titii cap. 2. Miror cur cubans scripserit: nam ille vero *sciat*, ut hic in Tacito, cum Britannico scilicet simul, ac paribus discipulis, et apud eosdem magistris institutus, ut ipse Suetonius ibi scripsit. Nec probabile, in pari aetate, Titum supra Dominum honore affectum. Sed exciderit hoc Suetonio, pro vulgato more scribenti. *Lipsius.*

⁴ *Frigida in aqua.*] Ita factum et Alexandro, ab eadem causa et cautione. Iustinus: *In qua frigida venenum habuerunt, quam praegustata iam portioni supermissiverunt.* Est error hac in re, opinor, Aeliani in Var. Histor. libro 5. qui diferte vult venenum ei in cibo datum, non potu. *Μυρτὸν γ' ἐπιβῆναι, καὶ πικρῶς ἐπιβῆναι κατὰ τὸν στήθος, καὶ ἐπιβῆναι, ὡς Κλαύδιος δὲ Πικρῶς, καὶ Βερταννίδης, ἢ τὸν πατρὸς.* Atqui de potu et Tacitus, et Suetonius, adfirmant. *Lipsius.* *Affunditur MS.* Flor. ed. pr. quamquam ibi est *eff.* vitiose pro *aff.* Rhen. et seqq. At Puteol. cum sequacibus, Beroaldo et Alc. *infunditur.*

5 Tropic

fit, ut vox pariter et spiritus eius raperentur, ⁵ Tre-A. v. pidatur a circumfidentibus, diffugiunt imprudentes. ^{809.} At quibus altior intellectus, resistunt defixi, et Neronom intuentes. Ille, ut erat reclinis, et nescio similis, *solitum ita*, ait, *per comitialem morbum,* ⁶ quo primum ab infantia affligeretur Britannicus, et redituros paulatim visus sensusque. At Agrippinae ⁷ is pavor, ea consternatio mentis, quamvis vultu premeretur, emicuit, ut perinde ignaram fuisse, ⁸ ac sororem Britannici Octaviam, constiterit. quippe sibi supremum auxilium ereptum, et ⁹ parricidii exemplum intelligebat. ¹⁰ Octavia quoque, quamvis rudibus annis, dolorem, caritatem, omnis affectus abscondere didicerat. ¹ Ita post breve silentium, repetita convi-

S s 2

vii

5 *Trepidatur a circumfidentibus.*] Sic vet. edd. ante Rhenanum omnes: quod cur ab eo in *trepidatum* mutaretur, nulla gravis factis causa erat. Et tamen omnes postea id secuti sunt.

6 *Quo primum ab infantia affligeretur Britannicus.*] *Primum* corruptum esse omnes vident. Vtrum corrigendum sit *prima*, cum Acidalio, an *plurimum* cum Freinshemio, non pro certo dicam. Illud consuetudini loquendi convenientius videtur. *Primum* et *plurimum* etiam alibi in MSS. confunduntur, ut ap. Liv. V, 37. *Plurimum* pro saepe dicitur. *Britannicus* sane supervacuum est: unde deleri volebat Muretus. Sed quia haec nominis proprii redundantia iam aliquot locis observata est, incipio veteri, ne Tacitus eius auctor sit.

7 *Is pavor emicuit.*] An *emicitur*? id enim est verbum proprium de animi motibus vultu se prodentibus, quamvis premanetur. v. praeter alios Oudend. ad Suet. Cal. 15. Et confunduntur ista verba in libris. In loco etiam Ciceronis ap. Quintil. IX. 2. in multis est *emicabas*, cum ap. Ciceron. sit *eminobat*.

8 *Ac sororem B. O.*] Hoc ordine dedimus ex ed. pr. quamquam ibi omisum ac. Vulgo inde a Puteol. *Ac Octaviam, sor. Br.* Illum ordinem meliorem esse, primum per se, tum, ne ac durius cum vocali concurrat, facile apparet. Ita non opus coniectura Faëni atque.

9 *Parricidii exemplum intelligebat.*] Scylla Ovidio libro 8. *M. Coes odere merentem, Finitimi exemplum nocentis.* Seneca Troad. *Suique victor operis exemplum horruit, Diciturque Achilles et dea, natos mori.* Gronovius.

10 *Octavia quoque.*] Scribe, *Octaviae.* is pavor videlicet fuit. *Lipfius.* Dura coniectura.

1 *Ita post breve silentium.*] Tale Scatii 2. Thebaidos 262. *In regem conversi omnes formidine prima; Mox audisse negant.* Gronovius. Mox ed. pr. *convivium* pro *convivii*, quod confirmat lectionem a nobis Suetonio redditam in Ner. 38. ubi vulgo *sermone communi*; nos ex Cortianis Exc. dedimus *sermone convivii*; quod etiam e Cod. Vindob. profert, sed non probat Oudendorpius. Sed pro glossa *vō communi* habet. An hic quoque *convivii* est glossa eius verbi?

2 Nov

A.V. vii laetitia. ² Nox eadem necem Britannici et rogam
 8c9: coniunxit, proviso ante funebri paratu, qui modicus
 A.C. fuit. ³ In campo tamen Martis sepultus est, adeo
 56. turbidis imbribus, ut vulgus iram deum portendi cre-
 diderit adversus facinus, ⁴ cui plerique etiam homi-
 num ignoscebant, antiquas fratrum discordias, et ⁵ in-
 sociabile regnum aestimantes. Tradunt plerique eor-
 um temporum scriptores, *crebris ante exitium diebus,*
 6 *illusum*

2 *Nox eadem.*] Minor ergo, quo-
 modo vera, quae Graeci tradide-
 runt, Britannici corpus gypso mul-
 to oblitur a Nerone fuisse, ne li-
 vor appareret e veneno: sed plu-
 viam coortam eluisse gypsum, dum
 cadaver per forum effertur, omni-
 umque oculis scelus subiecisse.
 Haec Zonaras, haec Dio. Scite,
 sed parum vere: ut Taciti quidem
 narratio est. Nam haec omnia
 operire nox potuit. *Lipsius.* Mox
paratu, quod in MS. Flor. habet
 etiam ed. pr. Idem Rhenanus ede-
 re voluit, sed opera: non parue-
 runt: itaque in sequentibus man-
 ste *apparatu*, usque ad Pichenam,
 Etiam supra ista verba confusa vi-
 dimus.

3 *In campo tamen Martis sepul-
 tus.*] Non tamen ibi combuitus:
 sed reliquiae eius in urna, illatae,
 ut opinor, monumento Augusti.
Lipsius. *Martis* ex Flor. edidit
 Pichena. vulgo, *Martio*. Sic et
 c. 31.

4 *Cui plerique ignoscebant.*] Omni-
 no ignoscebant, non ingemiscebant,
 ut vult Acidalius. *Philo περί προ-
 βίας. Ἀπιόντες, οἱ ὅτις ἐδράς
 ἠδίδονται προῦν, ὁ πρό μικρῶ χρι-
 εῖς καὶ φιλόδραπος, ἴσος τε καὶ κοι-
 νωνικὸς εἶναι νομιόδατος. ἀπαλο-
 γίας λεύκων. καὶ διαρυνῶντες ἰβρι-
 σων. ἔν μιν τῶ ἀνεψιῶ καὶ συγκαληρο-
 τῆν τοιαῦτα φάσκοντες, ἀπειῶν-
 τον ἀρχῶν, Ἰεουδὸς φόνους ἀκίματος,
 ἴσος ἂ τοιαῦν ἐμείλιχεν ἐν θω' ἀδύ-
 νατοῦται, προέδωκεν ἰχυρότερος δι-
 ἄμνια τῶν ἴσων, ἐν ἀνδροφονία. τά-
 χη δὲ καὶ πρηνοντικῆς ἐπ' ἀφελείῃ*

*τῶ ἀπεικοντες ἀνδράπων γένος τὴ με-
 γάλιον λακόνων γερμένται, τῶν μὲν
 τῶν, τῶν δὲ ἐκείνη προσημαλυ-
 μένων. ἔξ ἂν παραχρῶ, ἐμφθῆσι τε
 καὶ ξενικὸν πλάσμα ἐσθίαντες, etc.*
 Sic enim legendum, ubi editur:
*ἡμῶντες, τῶντερον ἀνδροφονία. Gre-
 novius.* Etiam abest a Guelf.

5 *Insociabile regnum aestimantes.*
 i. e. cogitantes, reputantes. At-
 que ita Puteol. Beroald. Alc. Sed
 Rhenanus, et Pichena e Fl. Cod.
 edidere *existimantes*, decepti scri-
 ptura *extimantes*, quae est etiam
 in Cod. Agr. Guelf. et ed. pr.
 Puteolanus recte legit et edidit *exi-
 mantes*: nam x pro s libi in vet-
 libris et edi, ante monuimus ad c.
 6. et *extimare* pro *aestimare* olim
 scriptum esse, etiam Gellnerus V. G.
 monet in Thesuro L. L. et sic ed
 in ed. pr. XV, 2. a *Diis extimant*.
 add. ad H. 1, 14. Alioqui non
 ignoro, *extimare* sere scribi pro *exi-
 stimare*, et huic verbo alieno saepe
 loco substitui *aestimare*, de quo
 pleni Criticorum libri, quos lau-
 dat Drakenb. ad Liv. XXXIV, 2.
 Sic *existimare* recte defenditur, ubi
 de iudicio sermo est, quamquam
 etiam ibi *aestimare* defendit Cor-
 tius ad Sallustium, non dicam, quam
 bene: non, ubi cogiandi, reputan-
 di significatio requiritur, ut h. l.
 Ignoscebant, qui reputabant anti-
 quas discordias, quae inter fratres
 illos fuissent, et regni societatem
 nullam esse posse: quod sane non
 est *existimare*. De insociabili regno
 sententia sumpta e Livio 1, 14. *Inf-
 ida regni societas.*

⁶ *illustum esse pueritiae Britannici Neronem: ut iam non A. V. praematura, neque saeva mors videri queat, quam- 809. vis inter sacra mensae, ne tempore quidem ⁷ ad com- A. C. plexum sorori dato, ante oculos inimici properata sit, 56. in illum supremum Claudiorum sanguinem, stupro prius quam veneno pollutum. Festinationem exsequiarum edicto Caesar defendit, a maioribus institutum referens, ⁸ *subtrahere oculis acerba funera; neque laudationibus, aut pompa detinere. Ceterum et sibi, amisso fratris auxilio, reliquas spes in Repub. fitas: et tanto magis fovendum patribus populoque principem, quod unus superesset e familia, summum ad fastigium genita.* Exiit largitione potissimos amicorum auxit. Nec de- 18 fuere, qui arguerent ¹ viros gravitatem asseverantes, quod domos, villas, id temporis, quasi praedam divi-*

S s 3

fissent

⁶ *Illuisse.*] Prisci aliquot, *illustum esse*. scribe, *isse*. *Ludere* autem et *illudere*, in re Veneris usurpant: sed hoc sere in foeda. Suetonius Tiberii cap. 45. *Feminarum capitibus illudere.* Lipsius. *Illustum esse* MSS. Flor. Reg. Agr. Guelf. etc. edd. pr. et ceterae ante Rhenanum, e cuius correctione editum est *illuisse* usque ad I. F. Gronovium: qui Lipsii coniecturam recepit. Salmasium, qui *illustum esse* active capit, refellit Ryckius. Si *illuisse* libris scriptis adiuveretur, sane praeferebam: nunc sequar Gronovii exemplum. alias *isse illustum* proprie est tentasse, intulisse illudere, omninoque conatum alicuius rei indicat magis quam effectum: ut IV, 73. *nec ultum iis est, nec tentavit ulcisci.* Sed videtur h. l. *ire* dictum, ut in rebus amatoris solet: *ire ad famosas, ad meretrices.* Gell. III, 2. extr. *mulier, quae ante d. IV. Kal. I. usurpatum isset: i. e. ad virum, ut usurparetur: sic h. l. isse ad Britannicum, ut eius pueritiae illuderet: intelligendumque cum effectu, ut ibi.*

⁷ *Ad complexum sorori.*] Sic omnes edd. nec e MSS. varietatem notatam reperi. Sola ed. princ.

sororum: quod non spreverim. Nam et altera soror Antonia erat, quamvis non *buoyárhooc.*, eaque adhuc viva. Mox *id a maioribus institutum* omnes libri. at ego non dubito, quin *id* natum sit e finali praecedentis verbi. plane enim non friget modo, sed legibus dicendi repugnat. Sequi enim deberet *us.* Itaque delevi.

⁸ *Subtrahere oculis acerba funera.*] Nota ritum. Acerba enim et immatura funera, quae intra tirocinii diem, pompa funebri aut laudatione non dignata. Vide me ad Senecae De Brevit. vitae, cap. ult. Lipsius. Mox ed. pr. *neque laudationibus retinere.*

¹ *Viros gravitatem asseverantes.*] In Senecam et Burrum criminatio spectat. quam diluit tamen leviter ipse Tacitus, Senecae ubique volens et amicus: aliter quam ille Bithynus, qui inimicitias cum Seneca indictas exercet, et ex professo. Lipsius. Dedi *desistere* ex Flor. ed. pr. *Domos, villas* pro *villasque* ex iisdem et MS. Agr. Guelf. *praedam* ex iisdem et MS. Reg. cum Ryckio et I. Gronovio pro *praedas*. *Asserere* h. l. est prae se ferre.

A. V. *issent.* Alii necessitatem adhibitam credebant a prin-
 809. cipe, sceleris sibi conscio, et veniam sperante, si lar-
 A. C. gitionibus validissimum quemque obstrinxisset. At
 56. matris ira nulla munificentia leniri, sed amplecti Ocr-
 viam: crebra cum amicis secreta habere: super inge-
 nitam avaritiam, undique pecunias, quasi in subli-
 dium, corripuens, tribunos et centuriones comiter ex-
 cipere: nomina et virtutes nobilium, qui etiam tum
 supererant, in honore habere; quasi quaereret duces
 et partes. Cognitum id Neroni, *excubiasque milita-*
res, quae, ut coniugi imperatoris solitum, ut matri
 servabantur, et *Germanos,* super eundem honorem,
 custodes

2 *In subsidium corripuens.] Vel corripere. Lipsius. Recte.*

3 *Quae ut coniugi Imperatoris.]* Emendavi verissime: *quae ut coniugi Imperatoris olim, sum.* iampridem, inquit, excubiae Agrippinae: Claudio quidem vivo, ut coniugi Principis: Nerone imperante, ut matri. *Lipsius.* Omnes MSS. ap. Ryckium et Gueff. *solitum ut.* nisi quod Agrippinae et matri: unde Ryckius rescripsit *quae ut coniugi imperatoris solitum, et matri servabantur,* ut factum placuerat. Ego mallem cum I. Gronovio ut retinere, et lectionem MSS. sequi, bonam illam et intelligendam, quam coniecturam Lipsii recipere, quam nec ipse in textum recepit. Haesitatio orta est ex eo, quod in edd. esset vox divulsa *solitum.* In ed. pr. est *solitum cum ut matri,* sed in eo libro non semel ultima *sum* divellit, et in *cum* mutatur. Puteolanus coepit edere et *ut matri,* quod omnes securi sunt.

4 *Germanos si per eundem honorem.]* Duplex ergo custodia Agrippinae, uti et Principi ipsi: Praetoriani milites, Germanique. Suetonius capite 34. *Abductaque militum et Germanorum statione, contubernio quoque ac Palatio expulsi.* Iampridem vero Germanis habitus is honos: et ante eos Hispanis. Nam Iulius Caesar Hispanorum cohortem habuerat custodiae suae,

Sueton. in Iul. cap. 86. et Calaguritanorum manum Augustus, Sueton. cap. 49. Sed si dimissi: et eorum vicem allecti Germani. Quospius metu aliquo et suspicione ob Vari cladem (Sueton. c. 48.) dimiserat; sed mox, ut opinor, recepit Augustus. Habuit certe eos inter initia Principatus, Tiberius, ex Tacito libro I. *Rebus Germanorum, qui sum custodes Imperatori aderant.* alique ad Galbam usque, *qui cohortem Germanorum olim a Caesaribus ad custodiam corporis institutam atque multis experimentis fidelissimam dissolvit.* Sed et post eum iterum recepta, ut clarum ex historia inferiore. Imo et externi reges vitam suam committere istis. De Herode quidem (apud Ioseph. l. 17.) lego Iudaeae, habuisse eum in satellitio Germanos. Faveo tibi pugnacissima et fidelissima gens, faveo hanc laudem, quae tamen propria quodammodo Batavorum. Vti enim hodie Helvetii, sic illi olim eximii visi ad hoc munus. Itaque indiscriminatim modo Batavi ii custodes appellati, modo Germani. Batavos Suet. Cal. cap. 43. nominat. Plutarchus in Othone, Dio speritissime lib. 55. Ex cuius verbis etiam disces, Equites peditesque in hac manu fuisse. sicut et in Constitutione Hadriani, inter Vexillationes

custodes additos, *degređi* iubet. Ac ne coetu salu-
 tantium frequentaretur, separat domum, matremque
 transfert in eam, quae ⁵ Antoniae fuerat: quotiens
 ipse illuc ventitaret, septus turba centurionum, et post
 breve osculum digrediens. Nihil rerum mortalium
 tam instabile ac fluxum est, quam fama potentiae,
 non sua vix ⁶ *nixa*. Statim relictum Agrippinae lumen.
 Nemo solari, nemo adire. praeter paucas feminas,
 amore an odio, incertum. Ex quibus erat Iunia Sila-
 na, quam matrimonio C. Sili i a Messalina depulsam,
² supra retuli. insignis genere, ³ forma, lascivia, et
 Agrippinae diu percara: mox occultis inter eas offen-
 sionibus, quia ⁴ Sextium Africanum, nobilem iuve-
 nem, a nuptiis Silanae deterruerat Agrippina, *impu-
 dicam et vergentem annis* dictitans; non ut Africanum
 S 9 4 sibi

tiones Palatinas Batavos equites se-
 niores iunioresque recensitus repe-
 ries. Ad hos non dubie custodes
 illa Arriani spectant de oblongis
 gladiis, quorum et nunc Germa-
 nae genti usus, l. 4. Dissertatio-
 num: *Δίσκου μοι τὰς μαχαίρας τῶν
 δευφάρον. ἰδὲ, ἡλίνας εἰσὶ, καὶ
 πῶς ἔχεται; τί δὲ ποιεῖν αἱ μαχαί-
 ραι αὐταὶ μαχαίρας καὶ ἔχεται; ἀπο-
 πυνθῆσαι.* id est: *Offende mihi gladios
 istos fascellitum. Ecce, quam magni
 quamque acuti! Quid ergo faciunt isti
 magni gladii et acuti? occidunt.* Re-
 perio et Frilios in hoc numero, vici-
 nos scilicet Batavis ingenio, situque.
 Lapis Interamniae: HILARIVS.
 NERONIS. CAESARIS. CORPO-
 RIS. CVSTOS. NATIONE. FRI-
 SO. *Lipſius.* Mox *degređi* pro *di-
 gređi* legendum sc. de statione. vid.
 dicta ad c. 14. et 54. Si *statio co-
 horris demoveri* dicitur c. 24. inir.
 certe, cum abeunt custodia et sta-
 tione milites, *degređuntur*. Itaque
 sic correxi.

⁵ *Antoniae.*] Maioris, ut opinor,
 quae avia Neronis.

⁶ *Non sua vi n.]* omnes vett.
 edd. MS. Guelf. *nixa*: quod sine
 causa, ac tacite mutatum est in *nixae*,

in *Lipſ.* ed. forte non a *Lipſio*:
 monuisset enim. At hinc in omnes
 alias venit. Mox *amore an odio
 incertus* MS. Bud. et ed. pr. *In-
 certum* verum. Item *Iulia* omnes
 vett. vitiose. Nam *Siliani* sunt e
Iunius, et *Iunia* dicta est XI, 12.

² *Supra retuli.*] Libro II. Cre-
 do sororem esse Marci Lucii que Sil-
 lanorum. *Lipſius.*

³ *Forma, lascivia.*] Romana ve-
 tus editio, *forma, lascivia*. non dis-
 plicet. *Lipſius.* Sic MSS. Flor.
 Guelf. ed. pr. et veteres omnes ad
 Rhen. ed. in qua *forma lasciva* vi-
 detur esse vitium operatum, quod
 Aldus ceterique fideliter, ut alia,
 expresserunt. Pichena *lascivia* re-
 stituit. Mox MS. Guelf. *praecara*,
 sed scriptum *praecara*. Laudatur
 hoc verbum e Ter. Phorm. III, 3,
 25. sed ibi libri meliores *perz.* ex-
 hibent. Itaque de hoc verbo omni-
 no adhuc dubitandum viderur.

⁴ *Sextium Africanum.*] Scribe,
Sex. ut praenomen lit. 14, 46. *Con-
 sus per Gallias a Q. Volusia et Sex.
 Africano Trebellioque Maximo acti
 sunt, ac mulis inter se per nobilitatem
 Volusia atque Africano.* Nobili-
 tatem hanc Africani repetendam
 arbitro

A. v. sibi seponeret, sed ⁵ ne opibus et orbitate Silanae maritus potiretur. Illa, ⁶ spe ultionis oblata, parat accusatores ex clientibus suis, ⁷ Iturium et Calvisium, non vetera, et saepius iam audita deferens, *quod Britannici mortem lugeret, aut Octaviae iniurias evulgaret;* sed, *destinavisse eam,* ⁸ Rubellium Plautum, *per matrem originem, pari ac Nero gradu, a Augusto, ad res novas extollere;* ⁹ *coniugioque eius etiam imperio,*
Remp.

arbitror a Iulo Antonio, Marcellae marito, cui cognomen Africano. Ei filius L. Antonius l. 5. supra; et hic, ut opinor, nepos. *Lipsius.* Frustra: ut bene docet Ryckius, quem vid.

⁵ *Ne opibus et orbitate Sil.]* Explicari et ferri posse scio: sed tamen non celabo, mihi in mentem venisse *ne opibus ex orbitate s. m. potiretur.*

⁶ *Spe ultionis obl.]* Causa addunt vet. omnes inde a Puteolano: quod Faernus corrigebat *casu.* Quorum librorum auctoritate sublatum sit, non reperio. Ego non reperi in ed. pr. in qua corrupte *speculationes* pro *spe ultionis* ut in Guelf. qui tamen et ipse *caussa* habet.

⁷ *Iturium.]* Verius, *Titurium,* etque ita scribunt libri vetores infra, XIV. Annali. Simile mendum 3. ad Q. Fratrem libro; *Ad Labicenum et ad Ligurium litteras dabo.* Malim, *Titurium,* qui in Caesaris legatis. *Lipsius.* Mox Cod. Fl. *diffrens.* Ceterum v. Interp. ad Valer. Fl. l. 753.

⁸ *Rubellium Plautum.]* Recto Plautum. Noster lib. 14. *Et omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Iulia familia.* Iterum: *Comperitoque Plautum et Syllam maxime timeri.* Lib. 16. *Interfectum esse Rubellium Plautum generum L. Vesteris.* Graecisque constanter semper, *πλαυτος.* Vbi ergo frons, *Plautus,* aut, *Blandus* substituendum? At enim pater illi fuit Ru-

bellius Blandus. Homo incircumspecte, an nescis plerosque filiorum cognomine a patribus diversos fuisse, hoc aevo? Taciti una aut altera pagina tibi testis. In Iuvenali ergo corrige, Sat. 8.

— *secum est mihi sermo Rubellii Plauti, tumes albo Drusorum sanguine.*

Suetonius qui A. Plancium quemdam iuvenem nominat, non tibi imponet: alius est ab isto, ut dicam lib. 14. ubi de morte huius Plauti. Quod ait Tacitus, pari eum gradu a Divo Augusto fuisse ac Neronem: id clarum. Rubellius Blandus maritus Iuliae Drusi filiae fuit. ex iis genitus hic Rubellius Plautus. Tabulam nostram adi. *Lipsius.* Tangit Torrentii notam ad Suet. Ner. 35. quem excusat Ryckius ad h. l.

⁹ *Coniugioque eius etiam imperio temp. rursus invadere.]* Faernus legebat: *Coniugio eius etiam imperium rursus.* Velinus vero: *Coniugioque petito temp. rursus invadere.* et sic fere Muretus, qui tamen relinquit *eius etiam.* Pichena pacto: quo verbo saepe utitur in hac re Tacitus. Sed in hac lectione friget *etiam.* In MSS. est vel *perio,* ut in Fl. et Reg. vel *positi ac,* ut in Oxon. Guelf. vel *imperium,* ut in Agr. Vulg. est in omnibus edd. I. Gronovius corrigit: *coniugioque eius clam petito,* Lenissimum est I. Fr. Geon. in Obs. l. 22. p. 172. *coniugioque eius, et iam imperio,* i. e. mox vel statim.

Remp. rursus invadere. haec Iturius et Calvisius ¹⁰ A. V. A. C. 809. 56.
 meto, Domitiae, Neronis amitae, liberto, aperiunt.
 Qui laetus oblati (quippe inter Agrippinam et Do-
 mitiam infensa aemulatio exercebatur) Paridem histri-
 onem, libertum et ipsum Dómitiae, impulit, *ire pro-
 ptere, crimenque* ¹¹ *atrociter deferre.* Provecta nox ²⁰
 erat, et Neroni per vinolentiam trahebatur; cum in-
 greditur Paris, solitus alioquin id temporis ¹ lusus
 principis intendere. Sed tunc compositus ad maestiti-
 am, expositoque indicii ordine, ita audientem ex-
 terret, ut non tantum matrem Plautumque interficere,
 sed Burrum etiam demovere praefectura destinaret,
 tamquam Agrippinae gratia provectum, et vicem red-
 dentem. Fabius Rusticus auctor est, *scriptos esse*
³ *ad Caecinam Tuscum codicillos, mandata ei praetoria-*
rum

S s 5

rum

¹⁰ *Armeto Domitiae.*] Aetas non
 abnuit, quin sit ille libertus, de
 quo hodie inscriptio in aedibus
 Caeciorum, ATIMETVS. PAM-
 PHILI. TI. CAESARIS. AVG.
 L. L. ANTEROTIANVS. cum
 carmine Romano Graecoque, in
 mortem Homonoeae coniugis. E
 domo enim Pamphili Tiberiani li-
 berti transire ad hanc Domitiam
 potuit. De eodem fortasse Scribo-
 nii Largi locus est, sed vitiatu-
 s, cap. 119. *Cassii medici*, inquit, *co-
 llice bona, multis nosa propter effe-
 ctus, vera haec est: ut ab eius ser-
 vo Arimeto accepi, legato Tiberii
 Caesaris.* Quomodo enim servus
 legatus Caesaris sit? Scribam, *le-
 gato Tiberio Caesari.* hac mente, ut
 a Cassio moriente legatum relictus
 sit Tiberio. Lippius.

¹¹ *Atrociter deferre.*] h. e. tem-
 pore et modo, quo maxime com-
 moveret Neronis animum. sic apud
 Ciceronem, *atroces literae.*

¹ *Lusus Principis intendere.*] Nec
 male, *luxus.* Lippius. *Lusus* edi-
 dit Rhen. e Cod. ut puto Bud.
 quod feturi sunt omnes, usque
 ad Pichenam. Ante Rhen. omnes
luxus. Ea res me in hac voce non
 movet, propter ea, quae dixi ad

c. 6. et quod saepe hae literae in
 MSS. confusae. Deinde *lulum in-
 tendere* convenit histrioni, non
lulum int. Porro *lulus* opponitur
maestitiae et terrori, non *luxus.*
 Non autem intelligendus *lulus*
 puerilis, ut Pichena putabar, sed
 laetitia convivantium, comissan-
 tium, quae agebatur ab histrio-
 nibus, scurris, aetralogis, et si-
 milibus. Opponuntur *lulus* et *se-
 ria.* *Lulus* est, quicquid sit vo-
 luptatis atque hilaritatis causa,
 etiam Venus, ut saepe docuere vi-
 ri docti. Histrio facit, ut hilario-
 res sint homines, non ut luxu-
 riosiores. Si dixisset *luxus exhibi-
 rare*, nihil dabitarem. Similiter
 ap. Livium I, 5. *pro per lulum et
 lasciviam*, multi *luxum*, ubi v. Gron.
 et Drakenb. Idem XL, 12. *tem-
 pus lulus, convivii et comissionis.*
 add. c. 14. init.

² *Fabius Rusticus.*] Historias eo-
 rum temporum scripsit: de quo
 elogium nostri, in Agricola: *Li-
 vius veterum, Fabius Rusticus re-
 centium eloquentissimi scriptores. Li-
 psius.*

³ *Ad Caecinam Tuscum codicil-
 los.*] Bene et ad ritum eius aevi,
 Codicillos. Nam officia omnia ed-
 miul-

A. V. *rum cohortium cura: sed ope Senecae dignationem*
 809. *Burro retentam.* ⁴ Plinius et ⁵ Cluvius, nihil dubita-
 A. C. tum de fide praefecti, referunt. Sane Fabius incli-
 56. nat

ministracionesque dari a Principe moris, in codicillis. Tacitus in Agricola: *Credidere plerique missum e secretioribus ministeriis liberatum, codicillos quibus ei Syria dabatur, tulisse.* Sidonius l. 1. Epist. *Vacante aula turbataque repub. sulus inventus est, qui ad Gallias administrandas fascibus prius quam codicillis asus accingi,* etc. Ingerit idem non conniventi lectori Suetonius Claud. capite 29. *Suppositos, aut etiam palam immutatos datorum officiorum codicillos.* Et Arrian. lib. 3. Differ. *Ἄλλὰ καὶ κριτὴς εἶπε τῶν Ἑλλήνων. Οἷδας κριτὴν, τί οὐ ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν; Κατὰ γὰρ μὲν κωδίκιλλον ἔγραψε. Γραφῆται οὖν ἴνα κριτὴς παρὰ τῶν μαθητῶν, καὶ τί οὐ Ἰσθαλας; Zeno Imp. l. 1. C. *Ve omnes iudices: Aut codicilli alterius administracionis oblasi, et l. 12. C. De Dignitat. Iudices qui se furtis et sceleribus fuerunt maculasse convicti, oblatis codicillorum insignibus et bonore exuti,* etc. Lampridium vere interpretemur ex istis, in Alexandro: *Pontificatus et Quindecimviratus et Auguratus codicillares fecit, ita ut in Senatum allegarentur.* Codicillares, id est, tribuit eos ipse per codicillos: cum antea cooptari a collegis, partim a plebe solerent. De hisdem codicillis interpretor Suetonii locum Tib. cap. 42. *Alteri Syriam provinciam, alteri praefecturam urbis consilium detulit; codicillis quoque iocundissimos et omnium bonarum amicos professus.* Caecina Tuscus quem hic nominat, est ille qui postea praef. Aegypti a Nerone relegatus est. Suet. cap. 35. *Tuscum nutricis filium relegavit, quod in procuracione Aegypti balneis in adventum suum exstructis lavisset.* Dionem corrige: *Τὶ δὲ ἔτι καὶ Κλυβίον Τέρτου ἐπέθε-**

σαν, ἔτι τῆς Αἰγύπτου ἔρχων ἔλαβοντο ἐν τῷ Βαλανείῳ, ὃ ἐστὶν ὡς καὶ εἰς τὸν Ἀλεξανδρίαν ἔχοντο ἐπὶ τῆς ἐκείνου. et scribe, *τὶ δὲ ἔτι Κλυβίον.* Superfuit tamen Neroni, et nominat iterum noster libro 3. Hist. *Apud Caecinam Tiscum epulari multos, praecipuum honore Iunium Blaesium, nuntiatum.* Lipsius.

⁴ *Plinius.*] In libris Historiarum, quos a fine Aufidii Bassi composuit triginta et unum, ipse in Praefatione ad Titum: *Nos quidem omnes, patrem, te, fratremque diximus opere iusto, temporum nostrorum historiam orsi a fine Aufidii Bassi.* Eisdem libros intelligit, 2. Hist. nat. capite 83. *Nec minus mirum ostentum et nostra cognovis aetas, anno Neronis principis supremo, sicut in rebus eius exposuimus.* Et cap. 53. *Annus retro fluere ex nostra vidit aetas, Neronis principis supremis, sicut in rebus eius resuluimus.* Credo autem scripsisse Aufidium a bellis civilibus ad res Claudii aut paululum infra. Certe vixit ea aetate, et viri optimi (ita appellat) constantiam in lenta morte Seneca describit epist. XXX. Citantur bina eius fragmenta in Suasoria pro Cicerone. Lipsius.

⁵ *Cluvius.*] Non, *Cluvius.* Est Cluvius ille Rufus, vir consularis, qui huius inferiorisque aetatis historiam scripsit. Plinius lib. 8. *Ita secum aliquando Clavium locutum, Scis Virgini, quae historiae fides debeatur: proinde, si quid in historiis meis legis aliter ac velles, rogo ignoscas.* Emenda Plutarchum in Othone, apud quem sub initium male κλαβίος ῥάφος scriptum et verum. Nominat aliquociens noster, et Sueton. Lipsius. *Cluvius* omnes vet. edd.

nat ad laudes Senecae, cuius amicitia floruit. ⁶ Nos A. V. consensum auctorum secuti, quae diversa prodiderint, sub nominibus ipsorum trademus. Nero trepidus, et interficiendae matris avidus, ⁷ non prius differri potuit, quam Burrus necem eius promitteret, si facinoris coargueretur: *sed cuiuscumque, nedum parenti, defensionem tribuendam: nec accusatores adesse, ⁸ sed vocem unius ex inimica domo afferri. ⁹ Refutare tenebras, et vigilatam convivio noctem, omniaque temeritati et inscitiae propiora.* Sic lenito principis metu, et luce orta, itur ad Agrippinam, ut nosceret obiecta, dissolveretque, vel ¹ poena lueret. Burrus iis manda-

⁶ Nos consensum.] Omnes edd. sequuntur lectionem inductam a Puteolano: n. c. a. secuturi quae diversa prodiderint, s. n. i. trademus. At primum ed. pr. secuti, sicque correxerat vir doctus in margine Gryph. Idque haud dubie verum. Nam iam tradidit, in quibus auctores hactenus consensere. Et apud Livium, nostrum, aliosque in talibus locis perfectum reperitur. Sed trademus fecit, ut futurum poneretur. Post omnes scripti et ed. pr. qui diversa pr. quod recte correctum quae: nam res dicuntur tradi, non scriptores: Denique aut tradimus vel tradidimus scripsit Tacitus, aut simul indicat, quid in reliqua historia facturus sit. Sed videtur hic potius loqui de re ea, in qua tradenda versatur, in eaque quid fecerit monere, ut solent scriptores rerum gestarum. Et in talibus locis saepe temporum confusio. Sic XIV, 64. pro memoravimus MS. Guelf. memorabimus: male.

⁷ Non prius differri potuit.] i. e. adduci, ut caedem matris differret. Differri cum accusativo personae optimi scriptores dicunt. v. ad Sueton. Vesp. 23. etc.

⁸ Sed vocem unius ex inimica domo.] Haesito, num scrib. vocem mimi ex mimica domo. De Paride

enim: et fatalis quidam librarium in iis vocibus error. Lipsius. Praeter necessitatem locus tentatur. Et fatum est verbi mimus et mimicus, ut auctoribus obrudantur, ut observat Burm. ad Suet. Tib. 24. quamquam ibi alieno loco.

⁹ Refutare tenebras.] Haeret sententia: quam explicari posse puto, si legas, Reputaret tenebras. Lipsius. Veram esse credo Lipsii correctionem. Si de insidiis illa nocte ab Agrippina fractis derulisset Paris, rectum esset refutare, videreturque Tacitus in animo habuisse, quas Demetrius apud Livium, refellendi criminis a fratre impatri causa, dicit. Nunc nihil tale est, et clarum, Burrum suadere, ne alieno tempore, cum cogitandi et iudicandi recte facultas non sit, aliquid gravius in matrem statuat. Refutare et reputare confunduntur in libris, ut respellere et repellere. Mox MSS. Oxon. Guelf. insipientiae pro inscitiae. Similiter ap. Liv. XXII, 25. pro remerisatem et inscitiam libri quidam insipientiam, quod praeserebat I. Fr. Gronovius: quem vide ibi et Drakenb. saepe sane insipientiae substituta inscitia.

¹ Poenas lueret.] Ed. pr. poena lueret. quod non spernam. est enim exquisitius, et in hac forma peccatum.

A. V. *rum cohortium cura: sed ope Senecae dignationem*
 809. *Burro retentam.* ⁴ Plinius et ⁵ Cluvius, nihil dubita-
 A. C. tum de fide praefecti, referunt. Sane Fabius incli-
 56. nat

ministrationsque dari a Principe moris, in codicillis. Tacitus in Agricola: *Credidero plerique missum e secretioribus ministeriis libertum, codicillos quibus ei Syria dabatur, tulisse.* Sidonius l. 1. Epist. *Vacante aula turbataque repub. solus inventus est, qui ad Gallias administrans fascibus prius quam codicillis ausus accingi, etc.* Ingerit idem non conniventi lectori Suetonius Claud. capite 29. *Suppositos, aut etiam palam immutatos datorum officiorum codicillos.* Et Arrian. lib. 3. Dissert. *Ἄλλα καὶ κερτὴς αἰμα τῶν Ἑλλήνων. Οἷδας κερτῶν, τί ἐς ἐπιπέταν ἀδύνας; Κατὰ μὲν κωδικολλῶν. Ἐγχαψὲ. Γραψάτω σοι ἴνα κερτῆς παρὰ τῶν μωσιῶν, καὶ τί σοι ἰσχυρὰς; Zeno Imp. l. 1. C. *Ve omnes iudices: Aut codicilli alterius administrationis oblatis, et l. 12. C. De Dignitat. Iudices qui se furtis et sceleribus fuerunt maculasse convicti, ablatis codicillorum insignibus et banore exuti, etc.* Lampridium vere interpretemur ex istis, in Alexandro: *Pontificatus et Quindecimviratus et Auguratus codicillares fecis, ita ut in Senatuum allegerentur.* Codicillares, id est, tribuit eos ipse per codicillos: cum antea cooptari a collegis, partim a plebe solerent. De hisdem codicillis interpretor Suetonii locum Tib. cap. 42. *Alteri Syriam provinciam, alteri praefecturam urbis confestim detulis; codicillis quoque iocundissimos et omnium bonarum amicos professus.* Caecina Tuscus quem hic nominat, est ille qui postea praef. Aegypti a Nerone relegatus est. Suet. cap. 35. *Tuscum nutricis filium relegavit, quod in procuratione Aegypti balneis in adventum suum exstructis lavisset.* Dionem corrige: *Τί δὲ ἔτι καὶ Κλυίου Τέρων ἠγαθή-**

σιον, ἔτι τῆς Αἰγύπτου ἔρχων ἐλθεῖν ἐν τῷ Βαλαρσίῳ, ὃ ἐπέσει ὡς καὶ αὐτὸς τῶν Ἀλεξανδρίων ἕκαστος ἐπορεύθη. et scribe, *τί δὲ ἔτι Κακίωνα.* Superfuit tamen Neroni, et nominat iterum noster libro 3. Hist. *Apud Caecinam Tuscum epulari multis, praecipuum honore Iunium Blaesium, nuntiatur.* Lipsius.

4 Plinius.] In libris Historiarum, quos a sine Aufidii Bassi composuit triginta et unum, ipse in Praefatione ad Titum: *Nos quidem omnes, patrem, te, fratremque diximus opere in isto, temporum nostrorum historiam orsi a sine Aufidii Bassi.* Eisdem libros intelligit, 2. Histor. nat. capite 83. *Nec minus mirum ostentum et nostra cognovit aetas, anno Neronis principis supremo, sicut in rebus eius exposuimus. Et cap. 53. Annes retro fluere et nostra vidit aetas, Neronis principis supremis, sicut in rebus eius resuluimus.* Credo autem scripsisse Aufidium a bellis civilibus ad res Claudii aut paullum infra. Certe vixit ea aetate, et viri optimi (ita appellat) constantiam in lenta morte Seneca describit epist. XXX. Citantur bina eius fragmenta in Suasoria pro Cicerone. Lipsius.

5 Cluvius.] Non, Cluvius. Est Cluvius ille Rufus, vir consularis, qui huius inferiorisque aetatis historiam scripsit. Plinius lib. 8. *Ita secum aliquando Clavium locutum, Scis Virgini, quae historiae fides debeat: proinde, si quid in historiis meis legis aliter ac velles, rogo ignoscas.* Emenda Plutarchum in Othone, apud quem sub initium male κλαύδιος ἔπος scriptum et verum. Nominat aliquotiens noster, et Sueton. Lipsius. Cluvius omnes vet. edd.

nat ad laudes Senecae, cuius amicitia floruit. ⁶ Nos A. V. consensum auctorum secuti, quae diversa prodiderint, sub nominibus ipsorum trademus. Nero trepidus, et interficiendae matris avidus, ⁷ non prius differri potuit, quam Burrus necem eius promitteret, si facinoris coargueretur: *sed cuicumque, nedum parenti, defensionem tribuendam: nec accusatores adesse, ⁸ sed vocem unius ex inimica domo afferri. ⁹ Refutare tenebras, et vigilatam convivio noctem, omniaque temeritati et inscitiae propiora.* Sic lenito principis metu, et luce orta, itur ad Agrippinam, ut nosceret obiecta, dissolveretque, vel ¹ poena lueret. Burrus iis manda-

⁶ *Nos consensum.*] Omnes edd. sequuntur lectionem inductam a Puteolano: *n. c. a. secuturi quae diversa prodiderint, s. n. i. trademus.* At primum ed. pr. *secuti*, sique correxerat vir doctus in margine Gryph. Idque haud dubie verum. Nam iam tradidit, in quibus auctores hactenus consensere. Et apud Livium, nostrum, aliosque in talibus locis perfectum reperitur. Sed *trademus* fecit, ut futurum poneretur. Post omnes scripti et ed. pr. *qui diversa pr.* quod recte correctum quae: nam res dicuntur tradi, non scriptores: Denique aut *tradimus* vel *tradidimus* scripsit Tacitus, aut simul indicat, quid in reliqua historia facturus sit. Sed videtur hic potius loqui de re ea, in qua tradenda versatur, in eaque quid fecerit monere, ut solent scriptores rerum gestarum. Et in talibus locis saepe temporum confusio. Sic XIV, 64. pro *memoravimus* MS. Guelf. *memorabimus*: male.

⁷ *Non prius differri potuit.*] i. e. adduci, ut caedem matris differret. *Differri* cum accusativo personae optimi scriptores dicunt. v. ad Sueton. Vesp. 23. etc.

⁸ *Sed vocem unius ex inimica domo.*] Haesito, num scrib. *vocem mimi ex mimica domo.* De Paride

enim: et fatalis quidam librarium in iis vocibus error. *Lipsius.* Praeter necessitatem locus teneatur. Et fatum est verbi *mimus* et *mimicus*, ut auctoribus obtrudantur, ut observat Burm. ad Suet. Tib. 24. quamquam ibi alieno loco.

⁹ *Refutare tenebras.*] Haeret sententia: quam explicari posse puto, si legas, *Reputaret tenebras.* *Lipsius.* Veram esse credo Lipsii correctionem. Si de insidiis illa nocte ab Agrippina structis derulisset Paris, rectum esset *refutare*, videreturque Tacitus in animo habuisse, quae Demetrius apud Livium, refellendi criminis a fraere impacti caussa, dicit. Nunc nihil tale est, et clarum, Burrum suadere, ne alieno tempore, cum cogitandi et iudicandi recte facultas non sit, aliquid gravius in matrem statuat. *Refutare* et *reputare* confunduntur in libris, ut *resellere* et *repellere*. Moz MSS. Oxon. Guelf. *inscientiae* pro *inscitiae*. Similiter ap. Liv. XXII, 25. pro *temeritatem* et *inscitiam* libri quidam *inscientiam*, quod praeferebat I. Fr. Gronovius: quem vide ibi et Drakenb. saepe sane *inscientiae* substituta *inscitia*.

¹ *Poenas lueret.*] Ed. pr. *poena lueret*. quod non spernam. est enim exquisitius, et in hac forma peccat

A.V. mandatis, Seneca coram, fungebatur. aderant et ex
809. libertis, arbitri sermonis. Deinde a Burro, postquam

A. C.

56. crimina et auctores exposuit, minaciter actum. Agrippina ferociae memor, *Non miror*, inquit, *Silanam, numquam edito partu, matrum affectus ignotos habere.* ² *Neque enim perinde a parentibus liberi, quam ab impudica adulteri mutantur. Nec, si Iturius et Calvisius, adesis omnibus fortunis, novissimam suscipiendae accusationis operam anui rependunt, ideo aut mihi infamia parricidii, aut Caesari conscientia subeunda est. Nam Domitiae inimicitii gratias agrem, si benevolentia mecum in Neronem meum certaret: nunc, per concubinum Atimetum, et histrionem Paridem,* ³ *quasi scenae fabulas componit. Baiarum suarum* ⁴ *piscinas extollebat, cum meis consiliis adoptio, et proconsulare ius, et designatio consulatus, et cetera apiscendo imperio praepararentur.* ⁵ *Aut existat, qui cohortes in urbe tentatas, qui provinciarum fidem labefactatam, denique servos,*
vel

catur non raro a librariis. Liv. XXX, 37. pecunia luere Karthaginenses: sc. et edd. multi pecuniam. Ceteri omnes poenas. Nesceret ante est cognosceret, audiret. Mox et ante a Burro, quod delevit Rhen. non est in ed. pr. alterum ante Agripp. est; ut in Cod. Fl. et Guelf.

² *Neque enim perinde.*] Primum ed. pr. *proinde*. Deinde sensus est, parentes amorem erga liberos non ita transferunt in alios, liberosque adeo odisse incipiunt, ut impudicae amorem ab adultero uno ad alium, etiam levi de causa, Verbum *mutari* magis convenit adulteris quam liberis, sed utrisque iungitur: cuius generis plura iam observavimus. Verum *mutare* elegans in re amatoria. Propert. l, 12, 13. *Si despectus posuit mutare calores, sunt quoque translato gaudia servitio.* v. Gronov. Diatr. in Stat. c. 35. p. 324. ubi hunc Taciti locum afferre non neglexit. Mox quod Gruterus ait in omnibus edd. fere esse vitiose *quasi* pro *anui* id

falsum est. Vett. edd. omnes, quas inspexi anui.

³ *Quasi scenae fabulas.*] Eleganter. Livius in oratione Demetrii, quam ante laudavi, itidem *nocturnam fabulam* de crimine insidiarum nocturnarum.

⁴ *Piscinas extollebat.*] Codd. Flor. Guelf. Oxon. ed. pr. Pureol. *extollebat*, unde restitui. *Extollebat* ceterae edd. A Bezae, an ab operis, primum mutatum venit in ceteras. *Extollere hortas* habuimus XI, 1. ubi. vid. Mox *apiscendo* e MSS. Flor. Agr. pro *adipisc.* cum Ryckio et I. Gron.

⁵ *Aut existat.*] Sic Rhen. edidit. Superiores *at*: item post Aldus. Rhenanum sequuntur Pich. Lips. etc. Gryphius *at*, quod laudat et in notulis Ferrerus. Sed est vitiosum haud dubie operarum pro *at*. Vtrumque commodum est. Sed *aut* fortius. Servit enim hortationi, praesertim cum irrisione, aut minis, aut saltem indignatione. Mox ed. pr. *labefactam*.

vel libertos ad scelus corruptos, arguat. ⁶ Vivere ego, A. V. Britannico potiente rerum, poteram: at si Plautus, aut quis alius, Remp. iudicaturus obtinuerit, defunt scilicet ⁸⁰⁹⁻ ^{A. C.} ^{56.} mihi accusatores, qui non verba, impatientia caritatis aliquando incauta, sed ea crimina obiciant, quibus, nisi a fitio, absolvi non possim. Commotis, qui aderant, ultroque spiritus eius mitigantibus, colloquium filii exposcit: ubi nihil pro innocentia, ⁷ quasi diffideret; nec beneficiis, quasi exprobraret, differuit; sed ultionem in delatores et praemia amicis obtinuit. Prae- ²² ¹fectura

6 *Vivere ego Britannico.*] Lege nota interrogandi, *Vivere e. B. p. r. poteram?* Sequentia scripserim, *remp. iudicatusve obtinuerit.* id est, si Plautus rerum, iudiciorumve potiretur. Rodolphus legit, *remp. invasurus.* Lipsius. Quid de vexatissimo loco mihi videretur, exposui t. Observ. 22. *Gronovius.* Quae probare non possum, quia primum cum Lipsio interrogative capit; deinde responderi sumit his ad crimen de luctu super Britannici morte. Nam Tacitus clare dicit c. 17. hoc non obiectum esse. Ergo nec dilucum est defensione. Nec de hoc iam quaerebatur. Sensus est: quorsum ego deicere imperio filium tentem? quo deiecto, et Plauto, vel alio quo imperante, ne illud quidem boni habitura sum, quod imperante Britannico habuissem, nempe securitatem. Quod est maxime solenne argumentum in defensionibus omnibus. Satis scio, esse apud Livium locum perfimilem, quem iam reperire non possum. Iam, quod ad verba atinet, difficultas quaeritur in verbo *iudicaturus*; quod varie tentatum est. Lipsii *iudicatusve* non placet, quia potestas iudicandi iam est in *remp. obtinere.* Nec *vindicaturus* Salmasii probo. Non credibile est, voluisse pungere filium. Nec Agricola *invasurus* verum putat. Alienum enim futurum in hoc verbo. Dixisset *adortus*, aut ti-

mile quid, in perfecto. *Iudicaturus* verum putabo, dum melius quid e libris scriptis proferatur, idque additum verbo *obtinuerit* *inquies.* Si Plautus *remp.* obtinuerit, adeoque potestatem iudicia exercendi nactus fuerit: quod sequentibus optime convenit. Nisi quis malit prorsus pro glossa deleri, cuius sane speciem habet, quando, ut dixi, iudicandi potestas per se intelligitur: idque placuisse video viro docto in margine ed. Gryph. Ceterum ab initio MS. Guelf. ed. pr. pro *potiente* habent *posito*: deinde edd. vet. *ac. ss.* vitiose. Denique MS. Flor. ed. pr. non habent *mater* post *a filio*: estque sane frigidum ibi verbum illud: unde delevi. Demetrius ap. Livium XL, 15. *quid mihi spei esset, nisi patrem iudicem haberem.*

7 *Quasi diffideret.*] Rodolphus adnotavit, *quasi defenderet.* Lipsius. Immo *diffideret*, hoc est, paveret, sollicita esset, laboraret; defensionis egere causam suam putaret. Id enim anceps, et apud malignos venit in suspitionem culpae. Iustinus de Alexandro et Philippo medico: *Oculos in vultum legentis intendit. Vt securum conspexit, laetior factus est.* Suetonius Oct. 45. *Eriam sparsas de se in curia libellos nec expavit.* Gronovius. Post beneficiis aut addendum, aut intelligendum de.

A. V. ¹ *fectura annonae* ² *Fenio Rufo*; ³ *cura ludorum*, qui a
 209. *Caesare* parabantur, *Arruntio Stellae*; ³ *Aegyptus* C.
 A. C. ⁴ *Balbillo* permittuntur. ⁴ *Syria* P. *Anteio* destinata.
 56. et variis *mox* artibus elusus; ad postremum in urbe
 retentus est. At *Silana* in exsilium acta. *Calvisius*
 quoque et *Iturius* relegantur. De *Atimeto* suppli-
 23 *cium* sumptum, validiore apud libidines principis Pa-
ride, quam ut poena afficeretur. *Plautus* ad praesens
silentio transmissus est. *Deferuntur* dehinc *con-*
sensisse Pallas, ac Burrus, ut Cornelius Sulla, claritu-
dine generis, et affinitate Claudii, cui, per nuptias
Antoniae, gener erat, ad imperium vocaretur. Eius
accusationis auctor existit *Paetus* quidam, *exercen-*
dis ² apud *aerarium* sectionibus *famosus*, et tum *va-*
nita-

¹ *Senio Rufo.*] *Fenius* illi nomen: atque ita semper infra. *Lipsius.*

² *Cura ludorum Arruntio Stellae.*] Inter dignitates ergo ea res fuit. sic libro II. *Sulpicius Rufus* *iudi procurator.* In lapide prisco Tiburci: CVRAT. MVNERIS. PVBLICI. GLADIATOR I. Apud *Sueton.* Cal. cap. 27. *Curator munerum ac venationum.* *Lipsius.* add. *Guther.* Off. D. A. III, 35.

³ *Aegyptus C. Balbillo.*] De hoc *Seneca* l. 4. *Nat. Quaest.* cap. 2. *Balbillus* *virorum optimus, in omni litterarum genere varissimus, auctor est cum ipse Praefectus obtineret Aegyptum,* etc. est male vulgo, *Babilus.* *Corruptum* et in *Plinio* idem nomen, l. 19. prooemio. *Galerius a freto Siciliae Alexandriam septima die pervenit, Babilus sexta, ambo Praefecti.* scribe, *Balbillus.* In lapidibus nominatur quidam, TI. IVLIVS. BALBILLVS. SACERDOS. SOLIS. *Lipsius.*

⁴ *Syria P. Anteio.*] *Inepte vulgo, Pantello.* errore duplici. *Coniectura* nostra certo firmatur e *Taciti* XVI. *Simul annuam pecuniam a P. Anteio ministravi cognoscit; neque nescium habebas Anteium ca-*

ritate Agrippinae inuisam Neroni. *Lipsius.* *Commodius foret: Syria P. Anteio destinata, qui variis Gronovius.* Malim sed cum *Heinsio, sive at.* sed v. ad V, 3.

¹ *Cui per nuptias.*] Sic *Rhenanus* legi voluit: sed non recepit: unde post etiam in edd. *qui* mansit, usque ad *Lipsum*, ni fallor. *Qui et cui* saepe in libris confunduntur. add. supra ad c. 9.

² *Apud aerarium sectionibus.*] *Emendis bonis, quae a praefectis aerarii sub hasta venderentur.* Tales enim auctiones sunt *sectinae*, qui emunt bona *sectores*: de quibus videant *tirones* dicta in *Clava* *Ciceron.* Sic *Claudii* bona sub edito praefectorum venalia apud *aerarium* pependerunt. *Suet.* *Claud.* c. 9. *Mox vanitatibus* omnes edd. ante *Rhen.* *Vitiose.* *Vanitas* est falsa dicentis, calumniantis. Sic ap. *Cic.* *Tusc.* III, 1. *Vanitati* opponitur *veritas.* Nisi quis malit de studio captandae gratiae accipere, de qua apud eundem *Ciceronem* *vanitas* dicitur. Post a *Cod. Bud.* a fuit *sam*, quod placet *Rhenano*, ut intelligatur *magis ante quam.* Tam omitti ante *quam*, vidimus III, 8.

nitatis manifestus. Nec tam grata Pallantis innocen-
tia, quam gravis superbia fuit: quippe, nominatis li-
bertis eius, quos confcios haberet, respondit: *nihil*
unquam se domi, nisi nutu, aut manu, significasse, vel,
si plura demonstranda essent, scripto usum; ³ *ne vocem*
confociaret. Burrus, quamvis reus, inter iudices sen-
tentiam dixit. Exiliumque accusatori irrogatum, et
tabulae exustae sunt, quibus obliterata aerarii ⁴ no-
mina retrahebat. Fine anni, ¹ statio cohortis, assi-
dere ludis solita, demovetur, quo maior species liber-
tatis esset: utque miles, theatri licentiae non per-
mixtus, incorruptior ageret; et plebes daret experi-
mentum, an, amotis custodibus, modestiam retineret.
² Urbem princeps lustravit, e responso haruspicum,
quod Iovis ac Minervae aedes de caelo tactae erant.
¹ Q. Volusio, P. Scipione coss. otium foris, foeda ²⁵
domi ^{A. V.}
^{810.}
^{A. C.}

³ *Ne vocem confociaret.*] Idem quod Cicero dicit *sermonem communicare*. In hoc superbia, non dignari libertos, quibuscum loquere, cum ipse libertus sis. Frustra Marcilius *confauciaret*.

⁴ *Nomina retraherebat.*] Diximus *oblitterata aerarii nomina* legendum videri de Pecunia 4, 3. Zonaras de Romano Argyropulo: *ἵνα γὰρ τῶν ἀπαλλύτων λευκάων ἀτίεταί, πρῶτως ἀντὶ κρατάντος ἐγένετο καὶ πικρὸς λογιστὴς, παῖδας πατέρων γεγραμμένα χρέια περὶ τῆμος, καὶ περὶ αἰῶνος ἀνάπτων κατὰ τῶν ὑπαρχόντων, ἕως ἢ χρέινος ἦδη πολλὰς προσβούσας κατέβρισεν, ἃ τίως κατέχωσιν ἐπὶ σποδῆ.* *Ἐπειδὴ οὐ πολλοὶ τῶν πατέρων οἰκιστῶν καὶ ἀρχῶν ἀπελαύνοντο, καὶ τὴν πρὶν ἐκκλησίαν ἐκδιδομένον, εἰς πούαν λαμπρῶν ἐπιηλαύνοντο.* Gronovius. Rectissime. Nam tabulae, in quibus vetera nomina, sunt illa quidem monumenta aetarii, sed non solae. Itaque verba latius patent, quam sensus patitur: et *tabulae* iam commemoratae sunt. *Nomina aerarii obliterata*, sunt veteres aerarii debitores apud Sustonium.

Res est ita clara et certa, ut recipere non dubitaverim. Nam quod I. Gronovius, nimia veneratione Cod. Fl. in quo non creditur tot literas frustra scriptas, vult *emolumenta*; id nihil est. *Emolumenta* sunt redditus, vectigalia, de quibus nuspium sermo, cum de quadruplatoibus agitur.

¹ *Statio cohortis*] Non repeto, quae scripti Epistolic. libro 3. Epistola 13. *Lipsius*.

² *Urbem pr. lustravit.*] Eiusdem ritus mentio H. I, 87. et apud Livium saepe. Facta lustratio prodigiorum (caussa, amburbiali sacrificio, h. e. circumducta circa urbem victima expiatoria. v. Duker. V. C. ad Liv. XXXV, 19. qui laudet Salmast. ad Vopisc. Aurel. c. 19.

¹ *Q. Volusio, P. Scipione.*] Ita mei libri, idque Fasti comprobant. Lapis Neapoli,

Q. VOLVSIQ. SATVRN.

P. CORNELIQ. SCIP. COS.

AVGVSTALES

QVI. NERONI. CLAVDIO

CAESARI. AVGVST. ET

AGRIPPINAE. AVGVSTAE

I. O. M.

A. V. lascivia; qua Nero itinera urbis, et lupanaria, et di-
 810. verticula, veste servili in dissimulationem sui composi-
 A. C. tus, pererrabat, comitantibus, qui raperent² ad ven-
 37. ditionem exposita, et obviis vulnera inferrent: adver-
 fus ignaros adeo, ut ipse quoque³ exciperet ictus,
⁴ et ore praeferret. ⁵ Deinde, ubi *Caesarem esse, qui*
grassaretur, pernotuit, augebanturque iniuriae adver-
 sus

I. O. M. ET GENIO COLONIAE
 LVDOS. PFCERVNT. XIII. XII.

K. MART.

Nominat et Phlegon in Admirandis, Q. Volusium P. Scipionem
 cons. *Lipfius*. P. *Scipione* ed. pr.
 At Puteol. et seqq. usque ad Lip-
 sium *Cepione*, ut est et in Guelf.
 vitiose. Atque etiam in duabus in-
 scriptionibus ap. Gadium p. XIX. et
 XXIV. est P. *Cornelius Caepio*. Sed
 veretur Wesselingius V. C. ad Sim-
 soni Chron. p. 1654. ne ea scriptura
 et corruptela huius loci nata sit.

2 *Ad venditionem exposita.*] An
 ergo interdiu id factum? Nam noc-
 tu non merces sunt expositae. Im-
 mo noctu. Verbum non nimis ur-
 gendum est. Tabernae effractae
 sunt, in quibus res venales. vid.
 Sueton. Ner. 26. Ceterum *ad*
abest a Flor. unde Gron. coniecit
venum. In ed. pr. est *venditioni*:
 quod malle. An in venerabili
 illo Codice tot literae frustra scri-
 ptae sunt? Consentit Guelf.

3 *Exciperet ictus.*] Sic MSS. Flor.
 Guelf. Reg. Edd. pr. Puteol. Be-
 roald. Alc. cetraeque veteres us-
 que ad Lipf. qui cum sequentibus
 habet *acciperet*, quod propagatum
 est. 1. Gronovius adscribit Rhena-
 no. At in prima eius ed. a. 1533.
 quam expressere Aldus, Gryphus,
 est *exciperet*. Vnde patet in poste-
 riores edd. Basf. vitio operarum ir-
 repisse. Restituit verus I. Geo-
 novius.

4 *Et ore praeferret.*] Vera le-
 ctio. Beatus Maurusque frustra

adlaborant in scriptura codicis Bu-
 denfis: quem ex hoc aliisque lo-
 cis scias fuisse non optimae notae.
 Legunt tamen illi, *et ore se Caesa-
 rem praeferret*. Inepte. Hoc no-
 ster voluit clare, excepisse eum ab
 ignaris ictus, et laesa facie praer-
 tulisse. Plinius l. 13. de Thapsia:
*Nero Caesar clarissimam ei dedit in-
 tentionem insperii, nocturnis grassationibus*
converberatam faciem illius sui
cum sabbate ceruque, et secuto die
*contra fessam cutem sinceram cir-
 cumferens*. *Lipfius*. Non pugnat
 inter se Tacitus et Plinius, ut Aci-
 dalus putat. Tacitus narrat id,
 quod fiebat, quodque sit naturali-
 ter: Plinius, quemadmodum id,
 quod factum erat, celaretur ac dis-
 simularetur. Sed et plerumque
 inter existentia mala et inventa
 remedia temporis aliquid intercedit.
 Gronov. *Es ore praeferret* ed. pr. ut
 Cod. Flor. quod recte omnes servant.
 Lectio Cod. Bud. est etiam in Oxon.
 Guelf. Liber Agr. *perferret*. E
 lectione Oxon. I. Gronovius con-
 iiciebat *ore cicatricum praeferret*.
 Vir doctus in margine Gryphii
 verba *ore prae* delevit. Ceterum
 vulgatam lectionem defendit (nisi
 quod et ipse vult *exciperet*) et co-
 piose illustrat N. Heinsius ad Vel-
 lei. II, 116.

5 *Deinde, ubi C.*] Haec periodus
 exitum non habet. Apparet copu-
 lam ubiubi esse delendam. Aci-
 dalus primam delet: *augebantur*:
 ut sit punctum post *insignis* I.
 Gron. ultimam, ante *in modum*.
 Illud magis placet.

fus viros, ⁶ feminasque insignes, ⁷ et quidam, permissa semel licentia sub nomine Neronis, ⁸ inulti, propriis cum globis, eadem exercebant, et ⁹ in modum captivitatis nox agebatur. ¹⁰ Iulius quidem Montanus, senatorii ordinis, ¹¹ sed qui nondum honorem capessisset, congressus forte per tenebras cum Principe, ¹² quia vi attentantem acriter repulerat, ¹³ deinde agnitum

A. V.
810.
A. C.
57.

6 *Feminasque insignes.*] Farn. *il-lustres.* Lipsius. Sic et Agr.

7 *Et quidam permiffa semel licentia.*] Sic MS. Flor. ed. pr. Pichena, Gron. uterque, Ryckius. Ceteri quidam simili sic.

8 *Multi propriis.*] Melius, *in-ulti.* Lipsius. Sic MS. Flor. Pich. Ryck.

9 *In modum captivitatis.*] Divino scribend. *in modum captivae civitatis.* Ea enim facies potius, quam carceris custodiaevé. Lipsius. Immo *captivitatis* verum: quo verbo utitur noster etiam XI, 23. XVI, 16. ubi *captivitas arbum.*

10 *Iulius quidem Montanus.*] Si memoria mihi firma, poeta quidam eo nomine apud Senecam patrem laudatur. Lipsius. *Quidem* abest a MS. Bud. et Guelf. a man. pr. Placet. Nam *quidem* addi solet exemplis, quae superiorum confirmatorum causa adferuntur: quod hic non esse videtur. Quidam editi exhibent *quidam*, sed non e scriptis: melius tamen est vulgato. Ceterum huius generis nominibus non solet addi, sed obscuris.

11 *Sed qui nondum honorem.*] Suetonius Laticlavium vocat: tu scito. Ante et sub hoc aevum mos, ut liberi Senatorum lato clavo induerentur una cum virili toga, Curiaeque interessent. Ab Augusto institutum, qui *Liberis Senatorum, quo celerius resp. adsumerent, proximus virili togae lato clavum inducere, et curiae interesse permisit.* A quo more Ovidius.

Liberior fratris sumpta, mihi que toga est:

Corn. Tac. T. I.

Inducturque humeris cum lato purpura clavo.

Idem ergo Laticlavii: lidem capessendis honoribus destinati. Noster libro 14. *Valerius Fabianus capessendis honoribus destinatus.* Statius 3. Silvarum:

Notus adhuc tantum maioris manere clavo.

Alii sunt Tribuni laticlavii, de quibus haec non capio. Iulius ergo Montanus Senatorii quidem loci, sed qui magistratum adhuc nullum cepisset, et tantum laticlavium. Lipsius.

12 *Quia vi attentantem.*] MSS. Flor. Reg. Bud. *via temptanssem,* quod est etiam in ed. pr. MS. Guelf. *qui avia tent.* Cod. Agr. *et attentantem.* Et sic volebant Rhenanus, Danestus. Hoc cum I. Gron. recepitum. Vulgo inde a Puteolano *vini tentantem.*

13 *Deinde agnitum oraveras.*] Miror hic filere, qui manu exaratorum codicum frueret compotes. Videtur enim scripsisse Tacitus *deinde et agnitum oraveras.* Huc pertinet illud M. Senecae: *Nil est crudelius, quam sic offendere, ut magis sis offensurus, si satisfecerit.* Gronovius. Rhenanus e Bud. notavit *adagnitum.* Ryck. idem e suo: habet et ed. pr. Ryckius probat correctionem Gronovii, Ap. Tertullianum est *adagnitio.* Mox MS. Flor. ed. pr. plerosque *gladiatores,* quod restitui pro *gladiatorum:* quamquam hoc quoque recte dicitur. I. Gron. nescit, unde Beroaldus *genitivum* sumserit. Scil. e Puteolano, quem in his li-

T t

bris

tatis ius patronis daretur. Nec deerant, qui cense-
rent. Sed consules ² relationem incipere non ausi,
ignaro principe, ³ perscribere tamen consensum se-
natus illi: *an auctor constitutionis fieret*, ut inter pau-
cos, et sententiae adversos: quibusdam, ⁴ coalitam
libertate irreverentiam eo prorupisse, frementibus,
⁵ *vi ne, an aequo cum patronis iure agerent, sententiam*
T t 2 corum

² *Relationem incipere non ausi.*] Nempe intelligendum, ea, de quibus dictum, prolata per egressionem relationis, et a Coss. postulatam, ut de ea re referrent ad senatum: quod illi facere dubitarent. *Relationem incipere* est etiam A. V., 4. v. inpr. Gron. Obf. I. 22. nos ad Suet. Caes. c. 20.

³ *Perscribere tamen consensum senatus: auctor.*] Puto leg. interpungendum, *que, perscribere tamen consensum Senatus illi, an auctor constitutionis, fieret, ut inter paucos et sententiae adversos.* Firmant illa Taciti 14, 49. *At Consules perficere Senatus decretum non ausi, de consensu scribere Caesari.* Lippius. Favent MSS. Flor. Bud. Guelf. edd. pr. Put. et reliquae vett. omnes, quae habent *ille an.* An casu omisum puto, quod non habent Pich. Lipl. et seqq. At Cod. Agr. plane *illi, an a. c. f.* unde recepit Ryckius, quem sequimur. Nam id saltem est in scripto *ille auctor* clare est vitium operarum, posteris propagatarum editoribus. Mox credo vere Freinsheimium corrigere *ei sententiae*: quod placebat etiam Ryckio. Nam si capias *et cum* I. Fr. Gronovio Obf. I, 22. p. 177. pro *etiam*, ut I, 4. *aegro et corpore*: tamen friget, ut opinor. Nam haberet vim augendi, quae huic loco non convenit. An enim mirum est, sententiae per egressionem relationis dictae adversari quosdam. Minimum in tali re est sententia, tali modo dicta. Ceterum, nullo modo potuerunt Coss.

postulare, quod videtur Gronovio l. c. ut, quod pro sententia dictum erat a senatoribus, relationem egressis, ratum habeat, et constitutionem esse sineret sine relatione. Nullae tum constitutiones factae sine relatione, ergo quaerunt, an sententia illa placeat, velitque relationem fieri. cf. XV, 22. init.

⁴ *Coalitam libertate.*] i. e. confirmatam et auctam, ut XIV, 1. *coalita verustate imperii audacia.* add. Hist. IV, 55. sumta metaphora ab arboribus et plantis, quae coalescere dicuntur, cum radicibus adhaeserunt terrae, nec convelli possunt.

⁵ *Vi an aequo cum patronis.*] Occisus locus, ita vivam et sentiam ego. Ecce tamen Vespillones aliquor (non enim medicos) ad hoc funus. Est qui legat. *Vi an aequo cum patronis iure agerent, sententiam eorum confutarent, ac verbis ultro manus intenderent, implere vel poenam suam dissuaderent.* Alius, *ut ne aequo cum p. i. a. f. e. conculcarent: ac v. v. m. intenderent, impleverint p. f. d.* Parcite boni viri; non vos, non ego restituemus sine libris. a quibus nihil hic iuvor. Ludibria tamen mea haec: *ut iam nec aequo cum patronis iure agerent. Sententiae eorum consultari, an verberibus manus ultro intenderent, impune vel poenam suam dissuaderent.* Ad manuum intentionem facit aliquid locus e I. 3. *Annal. Libertique etiam ac servi, patrono vel domino, cum voces cum manus intenderent, ultro mectuebantur.* Lippius. Ego haec

A. V. eorum consultarent, ac verberibus manus ultro intendere-
 810. rent, impulere vel poenam suam dissuadentes. Quid
 A. C. enim aliud. ⁶ laeso patrono concessum, quam ut vice-
 57. sumum ultra lapidem, ⁷ in oram Campaniae libertum re-
 get?

haec sic lego: vine an aequo cum patronis iure agerent? sententiam eorum consultarent, an verberibus manus ultro intendere: impellere poenam suam dissuadentes. h. e. parum abesse, quin dubium facerent, vine cum patronis agere, an aequo iure, ut pares sum paribus, velint. parum abesse, quin irrumperent in curiam, non modo ut sententiam contra se dictam arguant, sed etiam ut manus intentent sententiae auctoribus: denique quid aliud agere adversantes, quam ut arcessant poenam suam, et in se ruina trahant. vid. Obs. I, 22. p. 178. Gronovius. De corrupto misere, et tam varie tentato loco vix artinet dicere. Illud video, ab initio ut necessarium esse, propter verba: *irreverentiam eo prorupisse*. Deinde, non potuisse timere, ne in curiam irrumperent liberti etc. nam cum haec per egressionem relationis dicerentur, non potuere illi scire: adeoque hoc valde improbabiler diceretur. Sed facilius hic est, alius sententiam refellere, quam ipsum quid certi proferre. Vir doctus in exemplo Gryph. sic correxerat: *Vt nec aequo c. p. i. a. sed iam coram insultarent, ac verberibus manus ultro intenderent, impune vel poena sua gaudentes. Insultarent, et impune arbitror verum esse, et de contemptu poenae a dominis timendae sermonem esse in extremo, ratio subiecta plane docet.*

6 *Laeso patrono concessum.*]

Quando id aut qua lege, patrono concessum, quaerimus. Suspicio esse ab Augusto, qui, ut Dio ait, l. 55. constituit τὰ δυνάμεινα οἷς οἷτε ἄλλοι πρὸς τῆς λαυδαρχίας, καὶ νότοι οἱ δεσπότης ἐφ' ἡν γνήμα-

vos *relegavit*. id est, iura, quibus erga libertos cum alii, tum ipsi patroni userentur. Et relegatio quidem est ab exemplis aevi prisca. Ut enim patres olim filios re legabant poenae et molestiae causa, (uti Roscius Amerinus, uti Torquatus a patribus relegati leguntur:) sic patronis relegandi libertos ius nunc tribuit sive quis alius, sive Augustus. Sed in numero num qua ratio? et cur non ultra XX. lapidem? Nihil reperio. Praefectus quidem urbi intra centesimum lapidem cognoscebat: ultra, Praefectus Praetorio: ut notat Vlpianus in fragm. Pithagorae tit. de plagiaris et l. 1. De off. Praef. urbis. l. 9. De offic. procons. Eoque exemplo Severus Imp. Praetorianos milites ultra centesimum lapidem abesse ab urbe iussit, apud Herodianum l. 2. Et Prosper Aquitanus de Symmacho: quem, cum Aram Victoriae restitui postulasset, *iratus Princeps statim a suis aspectibus pulsam in centesimo lapide, rhodae non stratae impostum, ea die manere praecipit.* Dio tamen libro 52. ubi de Praefecto urbis, iurisdictionem eius angustius terminat, ἔξω τῆς πόλεως μέχρι πενήκοντα καὶ ἑκατοσίων εὐδίων: ea essent miliaria circiter 87. nisi in Dione rescribendum sit, ἑπτακοσίων; quod puto. Sane ad Praef. urbis pertinuisse, audire patronos querentes de libertis, ex Vlpiano clarum l. 1. De off. Praef. urbis. Sed Tacitus patrono ipsi hanc relegationem, ut apparet, tribuit: actamen videtur usurpari potuisse, sine auctoritate maiori. Lipsius.

7 *In oram Campaniae.*] *Oram Campaniae* novi ex libro 3. histor. Iani Misenansem classsem et pulcherrima

get? *Ceteras actiones promiscuas et pares esse. Tri-*
buendum aliquod telum, quod sperni nequeat. Nec gra-
ve manumissis, per idem obsequium retinendi libertatem,
per quod affecti sint. At criminum manifestos me-
rito ad servitutem retrahi; ut metu coërceantur,
quos beneficia non mutavissent. Disserebatur con-
tra: Paucorum culpam ipsis exitiosam esse debere:
nihil universorum iuri derogandum. quippe late su-
sum id corpus. Hinc plerumque tribus, decurias,

A. V.
810.
A. C.
57.

27

1 T t 3

rimam Campaniae oram describisse. Moram autem Campaniae, ut cor-
rigit Petitus (in Leg. Att. pag. 83.) Latine quid hic sit, ignoro. Cen-
tesimum ultra lapidem scribendum, vicine mihi videntur Lipsius et Cam-
millus Peregrinus in opere docto de Capua. Mirum tamen in oram
Campaniae libertos relegari. Sed sciendum, neminem relegatum
proprie in Campaniam; nedum omnes, et nusquam alio. Relega-
tio fiebat ultra centesimum. At locum ultra centesimum quilibet
sibi legebat ipse, qui solum vertebat. Ex his igitur aliquos, pra-
ecipue lautiores, Campaniam prae-
tulisse, atque huic invidiae occa-
sionem dedisse, satis est verisimi-
le. In exemplo est Etruscus apud
Stratum, tertio Silvarum, molles
Campani litoris oras. Et Diome-
daeas concedere iussus in arces. Ita-
*que isthaec *ἰασηνυοῖς*, ita expli-*
canda est: centesimum ultra lapi-
dum, puta in oram Campaniae: ver-
bi gratia in oram Campaniae: quae
poena quanta sit, ex eo noscas li-
cer, quod profugi delicati in Cam-
pania subsidere possunt, et subse-
derunt quidam, nam et ora Cam-
paniae ultra centesimum est. Gro-
novius. Sic etiam Gothofred. ad
Cod. Theod. L. II. c. 22. de lib.
ademptione T. I. pag. 217. ed. Lips.

intelligitur. Mox mutavissent ed. pr. Rhen. et seqq. Puteol. autem cum Beroald. Alc. et MS. Guelf. commutavissent. Parum refert. Sed utrumque vitiosum et sine sensu esse puto. An Tacitus scripsit quos beneficia non continuissent, aut simile quid: ut sit imitatio sententiae Ciceronianae: ut quas honestas in officio continere non possent, metus coërceret. Nisi malis non deleri, natum e com.

[*Decurias.*] Iudicimne decurias intellegit, an potius scribarum? Puto, scribarum. Qui ordo late fusus Romae, et non inhonestus. Liberti autem ordinem eum pretio certo emebant, uti e Cicerone haurias 3. in Verrem: *Ad eos me scribas revoca: noli hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum donis ac stenicorum corollariis, cum decuriam emerunt, ex primo ordine explosorum in secundum ordinem civitatis se venisse dicunt.* Et paulo post, de iisdem: *Mirabimur turpes aliquos esse in eo ordine, quo civis pretio licet pervenire? Scribae ii, divisi per decurias. Sueton. in Claudio c. 1. Corpus eius per municipiorum coloniarumque primores, suscipiensibus aboivis scribarum decuriis, ad urbem devectum. Reperiesque sparsim Quaestorios scribas, Aedilitios. Praetorios, item scribas aerarum Praetorii, etc. Lipsius. Non erat dubitandum, sed pro certo ponendum, intelligi decurias scribarum*

8 *At criminum.*] Sic Cod. Fl. Guelf. ed. pr. Pichena et seqq. At Puteol. cum ceteris ad Pich. quod ab h. l. alienum esse, facile

A. V. *eorum consultarent, ac verberibus manus ultro intenderent, impulere vel poenam suam dissuadentes. Quid enim aliud.*⁶ *laeso patrono concessum, quam ut viceffimum ultra lapidem,*⁷ *in oram Campaniae libertum releget?*

haec sic lego: *vine an aequo cum patronis iure agerent? sententiam coram confutarent, an verberibus manus ultro intenderent? impellere poenam suam dissuadentes.* h. e. parum abesse, quin dubium facerent, vine cum patronis agere, an aequo iure, ut pares cum paribus, velint. parum abesse, quin irrumperent in curiam, non modo ut sententiam contra se dictam arguant, sed etiam ut manus intendent sententiae auctoribus: denique quid aliud agere adversantes, quam ut arcessant poenam suam, et in se ruinae trahant. vid. Obs. l. 22. p. 178. Gronovius. De corrupto misere, et tam varie tentato loco vix attinet dicere. Illud video, ab initio ut necessarium esse, propter verba: *irreverentiam eo prorupisse.* Deinde, non potuisse timere, ne in curiam irrumperent liberti etc. nam cum haec per egressionem relationis dicerentur, non potuere illi scire: adeoque hoc valde improbabiler diceretur. Sed facilius hic est, alius sententiam refellere, quam ipsum quid certi proferre. Vir doctus in exemplo Gryph. sic correxerat: *Ut nec aequo c. p. i. s. sed iam coram insultarent, ac verberibus manus ultro intenderent, impune vel poena sua gaudentes. Insultarent, et impune arbitror verum esse, et de contemptu poenae a dominis timendae sermonem esse in extremo, ratio subiecta plane docet.*

6 *Laeso patrono concessum.*]

Quando id aut qua lege, patrono concessum, quaerimus. Suspicio esse ab Augusto, qui, ut Dio ait, l. 55. constituit τὰ δικαιώματα οἷς εἶτο ἄλλοι πρὸς τοὺς δουλοκεμήτους, καὶ αὐτοὶ οἱ δεσπότης ἐφ' αὐτὴν γυνήμα-

vos ἡξιοῦντο. id est, iura, quibus erga libertos cum alii, tum ipsi patroni uterentur. Et relegatio quidem est ab exemplis aevi prisca. Ut enim patres olim filios re legabant poenae et poestitiae causa, (uti Roscius Amerinus, uti Torquatus a patribus delegati leguntur:) sic patronis relegandi libertos ius nunc tribuit sive quis alius, sive Augustus. Sed in numero num qua ratio? et cur non ultra XX. lapidem? Nihil reperio. Praefectus quidem urbi intra centesimum lapidem cognoscebat: ultra, Praefectus Praetorio: ut notat Vlpianus in fragm. Pithecanis tit. de plagiaris et l. 1. De off. Praef. urbis. l. 9. De offic. proconf. Eoque exemplo Severus Imp. Praetorianos milites ultra centesimum lapidem abesse ab urbe iussit, apud Herodianum l. 2. Et Prosper Aquitanus de Symmacho: quem, cum Aram Victoriae restitui postulasset, iratus Princeps statim a suis aspectibus pulsus in centesimo lapide, vrbis non stratae impostum, ea die manere praecipit. Dio tamen libro 52. ubi de Praefecto urbis, iurisdictionem eius augustius terminat, ἕξ τοῦ τῆς πόλεως μέτρου πενήκοντα καὶ ἑκατοσίων σταδίων: ea essent miliaria circiter 87. nisi in Dione rescribendum sit, ἑπτακισίων; quod puto. Sane ad Praef. urbis pertinuisse, audire patronos querentes de libertis, ex Vlpiano clarum l. 1. De off. Praef. urbis. Sed Tacitus patrono ipsi hanc relegationem, ut apparet, tribuit: accamen videtur usurpari potuisse, sine auctoritate maiori. Liphis.

7 *In oram Campaniae.*] *Oram Campaniae* novi ex libro 3. histor. Iani Misenensem classem et pulcherrima

get? *Ceteras actiones promiscuas et pares esse. Tri-*
buendum aliquod telum, quod sperni nequeat. Nec gra-
ve manumissis, per idem obsequium retinendi libertatem,
per quod affecti sunt. At criminum manifestos me-
rito ad servitutem retrahi; ut metu coërceantur,
quos beneficia non mutavissent. Disserebatur con-
tra: Paucorum culpam ipsis exitiosam esse debere:
nihil universorum iuri derogandum. quippe late fu-
sum id corpus. Hinc plerumque tribus, decurias,

A. V.
810.
A. C.
57.

27

T t 3

2 mini-

rimam Campaniae oram deservisse. Moram autem Campaniae, ut cor-
rigit Petrus (in Leg. Att. pag. 83.) Latine quid hic sit, ignoro. Cen-
tesimum ultra lapidem scribendum, vicine mihi videntur Lippius et Ca-
millus Peregrinus in opere docto de Capua. Mirum tamen in oram
Campaniae libertos relegari. Sed sciendum, neminem relegatum
proprie in Campaniam; nedum omnes, et nusquam alio. Relega-
tio fiebat ultra centesimum. At locum ultra centesimum quilibet
sibi legebat ipse, qui solum vertebat. Ex his igitur aliquos, pra-
ecipue lautiores, Campaniam praetulisse, atque huic invidiae occa-
sionem dedisse, satis est verisimile. In exemplo est Etruscus apud
Stratium, tertio Silvarum, molles Campani literis oras. Et Diome-
*deseas concedere iussus in arces. Itaque isthaec *ἰσχυροῖς*, ita expli-*
canda est: centesimum ultra lapidem, puta in oram Campaniae: ver-
bi gratia in oram Campaniae: quae poena quanta sit, ex eo noscas li-
cet, quod profugi delicati in Campaniam subsidere possunt, et subse-
derunt quidam, nam et ora Campaniae ultra centesimum est. Gro-
novius. Sic etiam Gothofred. ad Cod. Theod. L. II. c. 22. de lib. ademtionem T. I. pag. 217. ed. Lipsi.

intelligitur. Mox *mutavissent* ed. pr. Rhen. et seqq. Puteol. autem cum Beroald. Alc. et MS. Guelf. *commutavissent*. Parum refert. Sed utrumque vitiosum et sine sensu esse puto. An Tacitus scripsit *quos beneficia non continuissent*, aut simile quid: ut sit imitatio sententiae Ciceronianae: *ut quos honestas in officio continere non posset, metus coërceret*. Nisi malis non deleri, natum e com.

[*Decurias.*] Iudiciumne decurias intellegit, an potius scribarum? Puto, scribarum. Qui ordo late fufus Romae, et non inhonestus. Liberti autem ordinem eum pretio certo emebant, uti e Cicerone *haurias* 3. in Verrem: *Ad eos me scribas revoca: noli hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum donis ac scenicorum corollariis, cum decuriam emerunt, ex primo ordine explosurum in secundum ordinem civitatis se venisse dicunt*. Et paulo post, de iisdem: *Mirabimur turpes aliquos esse in eo ordine, quo curvis pretio licet pervenire?* Scribae ii, divisi per decurias. Sueton. in Claudio c. I. *Corpus eius per municipiorum coloniarumque primores, scilicet principibus obviis scribarum decuriis, ad urbem devectum*. Reperiesque spatium Quaestorios scribas, Aedilitios, Praetorios, item scribas aerarum Praetorii, etc. *Lipfius*. Non erat dubitandum, sed pro certo ponendum, intelligi decurias scribarum

§ *At criminum.*] Sic Cod. Fl. Guelf. ed. pr. Pichena et seqq. *At Puteol. cum ceteris ad Pich. quod ab h. l. alienum esse, facile*

A.V.² ministeria magistratibus et sacerdotibus, ³ cohortes
 810.¹ etiam in urbe conscriptas. Et plurimis equitum, ple-
 A.C. risque senatoribus, non aliunde originem trahi. ⁴ Si
 57. separarentur libertini; manifestam fore penuriam inge-
 nuorum. Non frustra maiores, cum dignitatem or-
 dinum dividerent, libertatem in communi posuisse.
 Quin et ⁵ manumittendi duas species institutas, ut
 relinqueretur ⁶ poenitentiae, aut novo beneficio, lo-
 cus.

barum, atque etiam viatorum, praeconum, lictorum etc. Nam ii quoque in decurias descripti. v. nos ad Suet. Aug. 57. ubi iidem decuriae hoc sensu occurrunt. Nam quod ministeria magistratuum separatim memorantur: etiam scribae sunt ministri magistratuum. Sed tamen scribarum decuriae in primis honestae. Vnde decuriam emere de scriba ap. Cicer. Verr. III, 79.

² Ministeria magistratibus.] Lictores, viatores, praecones, calatores, praecias. Lipsius.

³ Cohortes etiam in urbe.] Cohortes vigilum, quae scriptae primo ex milite libertino. Strabo lib. 5. Dio 48. Lipsius.

⁴ Si separantur.] Sic inde a Rhenano editur. Priores, a Puteolano, separarentur: quod nescio cur a Rhenano repudiatum sit, cum non minus h. l. rectum sit. Cod. Reg. Ed. pr. separantur. videntur dare voluisse separantur. Quare cum et Codd. Fl. Guelf. separantur habeant, restitui.

⁵ Manumittendi duas species.] Libertas duplex, Iusta, Non Iusta. Iusta quae vindicta, censu, testamento data; Non iusta, quae inter amicos, in convivio, per epistolam. Seneca De vita beata, cap. 24. Homini bus prodesse natura iubet, servi liberive sint; ingenui an libertini; iustae libertatis an inter amicos datae. Recteque libri veteres aliquot in Sueronii Aug. cap. 40. Servos non contentos multis difficultatibus a libertate, multo-

que pluribus a libertate iusta removisse. Iusta illa qui manumissa, plane pleneque liberi: qui altera, vinclo adhuc quodam, ut Tacitus ait, atquebantur servitutis. Imo retrahi poterant in servitum. Fragmentum quoddam IC. veteris a Puteano. Hi qui domini voluntate in libertate erant, manebant servi: et manumissores audebant in servitute de novo eos per vim ducere. Intervenias Praetor, et non permittebas manumissum servare. et addit post: Sed nunc habent propriam libertatem qui inter amicos manumittuntur, et sunt Latini Imani. Scite ergo ob hunc iteratae (Hae sunt iterationes, quarum mentio Iustin. Novell. LXXVIII.) servitutis metum Messenio servus apud Plautum, qui inter amicos manumissus subiicit.

Sed meliore est opus auspicio, liber perpetuo ut fecim.

Lipsius. De retractione in servitum mox quaeretur.

⁶ Poenitentiae, aut novo beneficio.] Poenitentiae, ut retraheres in servitum: beneficio, ut vindicta liberares. Ita apud Plinium l. 7. epist. Facile desinet ad nos, si voles vindicta liberare, quos proxime inter amicos manumissisti. Lipsius. Non adsentior magno Lipsio, nec illo fragmento Puteano, quod ante ab ipso prolatum est, mihi persuaderi patior, ut cum patronis ius fuisse credam libertatem, etiam non iustam ac plenam, adimendi. Libertorum coercitio tempore Augusti facta ap. Praefectum Urb.

cus. 7 quos vindicta patronus non liberaverit, velut A. V. vinculo servitutis attineri. Dispiceret quisque merita, ^{810.} A. C. tardeque concederet, quod datum non adimeretur. 57. Haec sententia valuit. Scripsitque Caesar, privatim expenderent causam libertorum, quotiens a patronis arguerentur: 8 in commune nihil derogarent. Nec

T t 4

multo

Verb. ex lege Aelia Sentia, ut patet e fragmento eius ap. Vlpian. l. 30. ff. qui et a quibus manumiss. Genera poenarum traduntur in tit. ff. de Praef. Verb. inprimis § 10. Sed in his nulla libertatis ademptio. Atque haec ratio manst, donec Claudius coepit revocare ingratos in servitutem, sed decretis, non lege, ut ante dictum. Nam si lex fuisset, frustra iam demum ea peteretur. Atque etiam alii Imperatores post subinde duriora in libertos decrevere: nulla lege de libertatis amissione sancitum ante Commodi tempora. Is initium fecit statuendi, quae ad libertatis amissionem viam facerent, l. 6. ff. § 1. de agnosc. et alend. liberis. primum eos in potestatem patronorum redigi et ministerium dominis praebere cogi: su autem nec hoc modo admoneantur, vel a praefide emtori addicentur et pretium patronis addicetur. quae contra disputat Cuiacius Obs. X, 33. refellit Gothofr. ad Cod. Theod. l. c. qui et alia loca legum afferre, e quibus patet post Commodi tempora libertatis ademptionem valuisse. Maxime perspicuus est locus, Pauli l. 10. ff. de manum. testam. §. 1. laudatus Schultingio in Iurispr. Ante-lust. p. 573. ed. Lips. cum hodie placent, libertatem adimi posse. Atqui is vixit sub Severo et Caracalla. Si ergo Commodus primum sanxit in potestatem patronorum redigi vendique libertos ingratos, et sui temporis id ius demum fuisse testatur Paullus, non potest iam Neronis tempore libertatis ademptio iure inducta fuisse. Quae igitur est ista

poenitentia? Nempe, quae opponitur novo beneficio. Qui libertatem non iustam dat, spem tamen dat plenae, sibi que locum relinquit novi beneficii tribuendi. itaque libertus patrono manet quodammodo obnoxius, et, ut post ait Tacitus, vinculo servitutis attinetur, nempe ob cupiditatem iustae libertatis. Poenitentiae est, non dare unquam iustam libertatem: quod sit, si prioris beneficii poenitet.

7 Quos vindicta patronus non liberaverit. Cur vindictae tantum mentionem facit? Nempe, quia primo manumissionis per testamentum nulla hic ratio habenda erat; quod qui sic manumissi sunt, post mortem patroni demum liberi fiunt, erga eum adeo ingrati esse non possunt: deinde manumissio per censum rarissime contingebat, cum census raro ageretur. Nam propterea censum omisum esse, quod, ut ap. Ciceronem Crassus ait de Or. I, 40. ex iure civili potest esse contentio, cum quaeritur, is, qui domini voluntate census sit, contrinuosie, an ubi iustum conditum liber sit? non puto. Per calumniam id quaeri potuisse, credo: iuria recepti id fuisse, ut revocari voluntas domini posset, cum iam census esset servus, sed nondum iustum conditum, nego.

8 In commune nihil derogent.] Murerus, derogarent. Recte. nam ante dixerat, expenderent: pendetque utrumque a scripsit. In hoc genere saepe peccatum. v. ante not. 4.

multo post, ² ereptus amitae libertus Paris, quasi iure civili; non sine infamia principis, cuius iussu perpetratum ingenuitatis iudicium erat. Manebat nihilominus quaedam imago Reip. Nam inter ¹ Vibullium A. V. praetorem, et plebei tribunum Antistium, ortum certamen, quod immodestos fautores histrionum, et a 58. praetore in vincula ductos, tribunus *omitti* iussisset. ² comprobavere patres, inculata *Antistii licentia*. Simul ³ prohibiti tribuni, *ius praetorum et consulum praeripere, aut vocare ex Italia, cum quibus lege agi posset*. Addidit L. Piso, designatus consul, *ne quid intra domum pro potestate animadverteret: neve multam ab iis dictam* ⁴ *quaestores aerarii in publicas tabulas, ante quatuor menses, referrent; medio temporis contra dicere liceret: deque eo consules statuerent*. Cohibita artius et aedilium potestas, statutumque, quantum curules, quantum plebei pignoris caperent, vel poenae irrogarent. ⁵ Eo Helvidius Priscus, tribunus plebis, adversus Obultronium Sabinum, aerarii quaestorem, contentiones proprias exercuit, *tamquam ius hactenus adversus inopes inclementer augetet*. Dein princeps

² *Ereptus amitae libertus.*] Zaniam ergo aliquando in nos molitus Viplanus, cum scripsit l. 3. De conduct. cau. data: *Neratius etiam libro Membranasum refert, Paridem Pantonimum a Domitia Neronis filia, decem, quae ei pro libertate dederat, repetisse per iudicem. filiamque eam Neroni fecit, quae est amita, magna sua librariive culpa. Sed librarium id peccasse, clementius est: scribendumque, Neronis amita: aut potius, Neronis consilia, quod firmat Tacitus, qui Neronis iussu patratum id ingenuitatis iudicium ait, Liplius.*

¹ *Vibullium.*] Vett. edd. omnes *Bibullium*: sed idem nomen est. Mox et a praetore omnes edd. Sed *vd et supervacuum*.

² *Comprobavere patres.*] Int. praetoris factum, non tribuni, ut Mureus voluit, corrigens propter ea frustra non probavere.

³ *Prohibiti Tribuni.*] Non mirum. Quippe qui nec Romae vocationem habuerint, auctore Varone: cuius verba in Agellii Noct. lib. 13. cap. 12. in Italia multo minus, quippe cum potestas eorum urbis dumtaxat finibus terminatur. Vide Dionys. lib. 8. *Lipius*.

⁴ *Quaestores aerarii.*] Redundat *aerarii*: sed tum sic mos loqui. Sic l. 75. habuimus *praetores aerarios*. nempe, ut non omnes praetores aerarii curam habent, nec omni tempore habuerunt, ita nec quaestores. Itaque discriminis causa sic dicti.

⁵ *Eo Helvidius.*] Sic libri omnes. l. Fr. Gron. et volebat. Recte. Mox *Obultronium* MSS. Flor. Bud. Guelf. *Obluter*. At edd. vett. omnes ante Rhen. *Obultronium*. Iac. Gron. putat verum esse *Antronius*.

ceps curam tabularum publicarum a quaestoribus ad praefectos transtulit. ¹ Varie habita, ac saepe immu-
tata eius rei forma. nam Augustus permisit senatui, de-
ligere praefectos: dein, ambitu suffragiorum suspen-
cto, sorte ducebantur ex numero praetorum, qui
praecessent. neque id diu mansit, quia fors deerrabat
ad parum idoneos. Tunc Claudius quaestores rur-
sum imposuit, iisque, ne metu offensionum segnius
confulerent, extra ordinem ² honores permisit. Sed
deerat robur aetatis eum primum magistratum capes-
sentibus. ³ igitur Nero praetura perfunctos, et experi-
entia probatos delegit. Damnatus iisdem confuli-
bus Vispanius Laenas, *ob Sardiniam provinciam ava-
re habitam.* Absolutus Cestius Proculus repetenda-
rum, cedentibus accusatoribus. Clodius Quirinalis,
*quod praefectus remigum, qui Ravennae haberentur,
velut infimam nationum, Italiam luxuria saevitiaque
afflavitisset,* veneno damnationem antevertit. ⁴ C.
Aminius Rebius, ex primoribus peritia legum, et pe-
cuniae magnitudine, cruciatus aegrae senectae, misso
per venas sanguine, effugit: haud creditus sufficere
ad constantiam sumendae mortis, ob libidines mulie-
briter infamis. At ⁵ L. Volusius egregia fama con-
cessit:

T t. 5

cessit:

¹ *Varie habita, ac saepe immu-
tata.*] Quam varietatem breviter
exposui, cum temporum luce, in
Excurs. B. Illinc ad variam Taciti,
plures locos peto. *Lipfius.*

² *Honores permisit.*] Sic omnes
edd. vett. E Cod. Fl. Pichena no-
tat *promissis*: quod tacite recipit
J. F. Gronovius, itemque Ryckius
et I. Gron. estque et in Guelf.
Ego *permisit* melius puto. Voluit
enim dicere, dedit, mandavit, pro
quo est *permisit*.

³ *Igitur Nero praetura perfun-
ctos.*] Omnes libri *praefectura*:
quod vitiosum esse, omnes agno-
vere scribendumque *praetura*:
quod primum recipit Pichena.
Suet. Claud. 24. *praetura functos*
vocat, ubi v. Torr.

⁴ *Velut inf. nationem.*] Int. re-
miges: quorum opera contemptior.
ideoque eos tanto peius habuerat.
Mox Cod. Flor. Bud. *amicit.* edd.
omnes *antevertit*.

⁵ *Aminius Rebius.*] Libri vett. C.
Aminius, nescio an, *Caninius Rebi-
lus*. Certe (et doleo) ignotus mi-
hi, quicumque hic laudatus iuris-
consultus. *Lipfius.* Ed. pr. *Cam-
inius Robius*.

⁶ *L. Volusius.*] De huius senio
Plinius l. 7. *Nuper L. Volusius Sa-
turninus omnium quos in consulatu
sententiam rogaverat superbes fuit.*
Praefectum eum urbi fuisse colli-
gas ex altero Plinii loco: *Nuper L.
Volusio Saturnino in praefectura ur-
bis extincto, notum, e Cornelia
Scipionum gentis, Volusium* (Intel-
legit Plin. Q. Volusium, qui col-
ant.

cessit: cui tres et nonaginta anni spatium vivendi, praecipuaeque opes bonis artibus, inoffensa tot imperatorum malicia fuit. Nerone secundum, L. Pisonis consulibus, pauca memoria digna evenere. nisi cui libeat, laudandis fundamentis et trabibus, quibus molem amphitheatri apud Campum Martis Caesar extruxerat, volumina implere: cum ex dignitate populi Romani repertum sit, res illustres annalibus, talia diurnis urbis actis mandare. Ceterum coloniae, Capua atque Nuceria, additis veteranis, firmatae sunt: plebeique congiarium ² quadringeni numi viritum dati, et ³ sestertium quadringenties aerario illatum est, ad

ann. DCCCIX.) *Saturninum*, qui fuit Consul, genitum post LXII. annum. Et de divitiis eius, Tacitus l. 14. *Es quantum Volusio longa parcimonia quaesivit, tantum in te mea liberalitas explere non potest.* Sed et tota Volusiorum domus dives. Tacitus Annal. III. *Volusio vetus familia, neque tamen Praeturam egressa. ipse consulatum intulit, opumque quis domus illa immensum viguit, primus accumulator.* Lipsius. Mox Lipsius malebat amicitia pro malitia. Alias sane noster loquitur sic, plurimumque Imp. amicitia floruisse homines dicit. Vellem viri docti, qui contra Lipsium disputarunt, unum locum attulissent, quo probassent, *offensam malitiam* latine dici, et hoc sensu, quem hic locus desiderat.

[*Molem Amphitheatri.*] Quod totum e ligno struxit, Sueron. c. 12. Vide librum nostrum, si placet, de Amphitheatro. Lipsius. *Extruxerat* Cod. Flor. Agr. Guelf. Edd. pr. Rhen. et seqq. At Puteol. cum sequacibus, h. e. Beroaldo et Alc. *extruserat*, quod erat in Puteol. vitium operarum. *Adstruxerat* quod est in ed. I. F. Gron. servavit Ryckius, simile vitium puto, cum I. Gronovio. Sed videtur etiam corrigendum *extruxerit*. Alias

quidem sic noster, eaque est legitima ratio. supra c. 20. *nos quae adversè prodiderint, sub nominibus ipsorum trademus:* et sic alibi. Mox ed. pr. post *res illustres* addit *scribendas*.

² *Quadrageni nummi.*] Illiberalis liberalitas. Corrigo, *quadringeni*: et do auctorem Suer. cap. 10. *Divisis populo viritum quadringenti nummis, Senatorum nobilissimo cuique, etc.* Lipsius. Altera summa decem Philippos vel ducatonas, altera unum facit. Gronovius. Sic Cod. Fl. Guelf. edd. pr. Puteol. et seqq. omnes: nisi quod fere *quadringeni* exhibent: ex quo male factum *quadringeni*, quod est in Lips. Etiam ap. Suer. Ner. 10. in eadem re sic variatur, ut *quadringeni* sit in scr. pro *quadringentis*. v. Oudend. V. C.

³ *Sestertium quadringenties.*] Alciatus subintelligi vult *centena millia*. Quadringenties centena millia nummum, summa quadringenties sestertio eadem est. Et tamen quum dicitur, *Quadringenties sestertium*, non intelliguntur *centena millia*, sed tantummodo *centenum*. Nam in omnibus, quae per adverbia sic enuntiantur, a *decies* usque in infinitum siletur intelligiturque *centenum*. Vocabulum autem *sestertium* significat pondus mille nummorum

ad retinendam populi fidem. ⁴ Vectigal quoque ^{A. V.} quintae et vicesimae venalium mancipiorum remissum, ^{811.} ^{A. C.} specie magis, quam vi. quia, cum venditor pendere iuberetur, in partem pretii emptoribus accrescebat. Edixit Caesar, *ne quis magistratus, aut procurator, ⁵ qui provinciam obtineret, spectaculum gladiatorum, aut ferarum, aut quod aliud ludicrum ederet.* Nam ante non minus ⁶ tali largitione, quam corripendis pecuniis, subiectos affligebant; dum, quae libidine deliquerant, ambitu propugnant. ¹ Factum et S. C. ul- ³² tioni

morum; quot scilicet nummi fester-
tium in argentum festerium vel li-
bram argenti festeriam, hoc est,
duas et selibram, imputabantur.
Igitur *quadringsies festerium, et
quadringsies centena festeria, et
quadringsies centena millia num-
mum festerium, idem.* Errat non
minus Alciarius cum *decies aeris* dici
breviter pro decem millibus aeris
probat ex loco Livii. in quo cum
scribitur, *qui supra CCC. millia us-
que ad decies aeris, ex proximo
subaudiendum, quod deest, nemo
non videt.* Vide Pecuniam Vet.
² §. Gronovius.

⁴ *Vectigal quoque quintae et vi-
cesimae.*] Ampla populi Rom. ve-
ctigalia: nullum, censeo, amplius
eo quod e servis, libertisque. Rem
eam paullo uberius a capite mihi
tractanti, aut gratia, aut venia esto.
Antiquissimum vectigal Vicesimae
reperio, quae ad libertos. Insti-
tutum anno urbis CCCXCVII. C.
Marcio, Cn. Manlio Coss. Livius
lib. 7. *Ab altero Consule (Cn.
Manlio) nihil memorabile gestum,
nisi quod legem novo exemplo ad Su-
striam in castris tributum, de Vicesi-
ma eorum qui manumiserantur, tu-
lit. Patres, quia ea lege haud par-
vum vectigal inopi aerario additum
esset, auctores fuerunt.* Ea Vicesi-
ma semper exhinc exercita, ad tem-
pora Principum inferiorum. Ita-
que non infrequens memoria in li-
bris. Ab hac aurum Vicesimarium

derivo, quod in sanctiore aerario;
de quo Livius lib. 27. *Consulibus
aurum Vicesimarium, quod in sanc-
tioris aerario ad ultimos casus ser-
varetur, promi placuit.* Plura ad
hoc vectigal, in EXCURS. C. et
quae ad Tacitum faciunt. Vide
Lipsius. Vbi etiam vide a nobis
notata. Ceterum remissum est hoc
vectigal in gratiam civium Rom.
qui fere emtores: venditores ex-
terni: ut bene monet Pichena.

⁵ *Qui provinciam.*] sic correxit
Rhen. Ante erat *in provinciam* vi-
tiosae, ut in Gueff.

⁶ *Tali largitione.*] int. ludis
edendis, in quibus pecuniae profu-
sio et largitio; quia sumtus sic
in gratiam populi. Hanc ipsam
largitionem vocat mox *ambitum*,
h. e. benevolentiae et gratiae au-
cupationem, per quam consequun-
tur, ut ab accusatione tuti sint.
Per *libidinem* intellige non modo
Venerem improbam, sed etiam in-
iustitiam, saeviciam, maxime ava-
ritiam.

¹ *Factum Sc.*] Quod Pisonia-
num dictum, in l. Senatus. De
Sc. Silan. et Neronianum a Paulo,
libro 3. Sentent. Certe conditum
vulgatumque est, Nerone 2. et Pi-
sone Coss. Latum ea de re et antea
sub Augusto, P. Cornelio Dolabella,
et C. Silano Coss. unde nomen
Sc. Silaniani; sed minus plene. Di-
xerunt plura ante me, Vertranus
hoc

A. V. tioni iuxta et securitati, ut si quis a suis servis inter-
 811. sectus esset, si quoque, qui testamento manumissi sub eo-
 A. C. dem tecto mansissent, inter servos supplicia penderent.
 58. Redditur ordini ² Lurii Varius, consularis, avaritiae
 criminibus olim percussus. Et ³ Pomponia Graecina,
 insignis femina, Plautio, ⁴ qui ovans se de Britannis
 retulit, nupta, ac ⁵ superstitionis externae rea, marii
 iudicio permessa. Isque prisco instituto, propinquis
 coram, de capite famaue coniugis cognovit, et in-
 fontem nuntiavit. Longa huic Pomponiae aetas, et
 continua tristitia fuit. Nam ⁷ post Iuliam, Drusi fi-
 liam,

hoc loco, et I. Cuiacius, I Observ. cap. 18. Lipsius.

² Lurii Varius.] MS. Flor. Guelf. edd. omnes ante Rhen. Lurii Rhen. dedit Lufius forte ex XI, 31. 33. Credo cum Vrsino et Mureto, legendum L. Varius. ut est in MS. Agr. Interim antiquam scripturam restitui cum I. Gronovio, qui fallitur, cum Beoaldum primum sic edidisse dicit. Lurii in inscr. antiquis passim occurrunt, sed est nomen gentile, ut Variorum.

³ Pomponia Graecina.] Soror filiae Pomponii Graecini qui consul sub Augusto: et ad quem Elegia Ovidii IV. De Ponto. Lipsius. Filiam Ryckius putat, quem vide.

⁴ Qui ovans se de Britannis retulit.] Virgilius 4. Georg. fessae multa referunt se nocte minores. Et 7. Aeneid. Ecce autem Inachiis sese referebat ab Argis Saeva Iovis coniux. Horatius libro 1. Sat. 6. inde domum me Ad porri et ciceris refero Iganique casinum, Gronovius. Haec Alciato opposita, corrigenti quem de Britannis ovasse retuli. Groslotius e libro edito laudat ovarionem, sed et illud probat. MS. Guelf. Britannis.

⁵ Superstitionis externae rea.] Christianissimi credo accusatam hanc feminam, sive, ut tunc confundebant, Iudaismi. Non ergo super-

stitionis, sed religionis. Esti un-
 verse fateor, genus hoc ad *ap-
 enstian* et inanem externumque cul-
 tum, nimis pronum. Strabo l. 7.
 pulchre et ex Veri adyto: "Απα-
 ντες γὰρ τῆς θεοειδαιμονίας ἀρχῆς
 ἕσονται τὰς γυναῖκας. Αἱ μὲν δὲ
 καὶ τὰς ἀνδρας προσαλάττειν ἐπι-
 τὰς ἑπιπλάτων θεραπεύειας τῶν θεῶν
 καὶ ἰσοτάς, καὶ πορνιασμούς. ἐπί-
 νου δὲ εἴτις ἀνὴρ καὶ ἀνὴρ ζῶν
 ἐδῆσαντες τοῦτους. Superstitioni
 auctores at duces esse facinorosi
 omnes opinantur. Eae enimvero vi-
 ras invitant ad supervacuus nimis
 que deorum cultus, et dies festus,
 et venerationes. At raro profecto
 vir caelebs et sibi vivens invocatum
 valis. Lipsius. Sic censent et alii
 Rhenanus, Agricola, Ryckius.

⁶ Infontem nuntiavit.] Ita libei
 omnes: niti quod Vrsinus et Cod.
 vet. laudat, pronuntiavit. Fides
 sit penes auctorem, ut aiunt. Ce-
 terum ita legendum et alii censent.
 Forte iudicavit fuit. Sed vulgatum
 defendi potest sic: Neroni et se-
 natui, causa cognita, nunciavit
 infontem repectam esse.

⁷ Post Iuliam Drusi filiam.]
 Duas enim Iulias Claudius sustulit,
 suavis sive iussa Messalinae: alte-
 ram Drusi, alteram Germanici pro-
 lera. Sueton. cap. 29. et Dio LX.
 Seneca in Ludo. Lipsius.

liam, dolo Messallinae interfectam, ⁸ per quadraginta A. V. annos, non cultu, nisi lugubri, non animo, nisi maesto, ^{811.} egit. Idque illi, imperitante Claudio, impune, mox ^{A. C.} ad gloriam vertit. Idem annus plures reos habuit. ^{58.} quorum P. Celerem, accusante Asia, quia absolvere ³³ nequibat Caesar, ¹ traxit, senecta donec mortem obiret. nam Celer, interfecto, ut memoravi, Silano, proconfule, magnitudine sceleris cetera flagitia obtegebat. ² Cassutianum Capitonem Cilices detulerant *maculosum foedumque, et idem ius audaciae in provinciaturum, quod in urbe exercuerat.* Sed pervicaci accusatione conflictatus, postremo defensionem omisit, ac lege repetundarum damnatus est. Pro Eprio Marcello, a quo Lycii res repetebant, eo usque ambitus praevaluit, ut quidam accusatorum eius exsilio multarentur, *tamquam* ³ *insonni periculum fecissent.* Nerone ³⁴ tertium consule, simul iniit consulatum Valerius ^{V. A.} Messalla, ^{812.} cuius proavum, oratorem Corvinum, D. ^{A. C.} Augusto, abavo Neronis, collegam in eo magistratu ^{59.} fuisse, pauci iam senum meminerant. sed nobili familiae honor auctus est, oblati ² in singulos annos quinge-

⁸ *Per quadraginta annos.*] Luctus hic, ut clarum, ob Iuliam interfectam. Ab eius ergo caede quadraginta anni? Falsum. Nam ea caesa paullo ante expeditionem Claudii in Britanniam; uti e Dione liquet tibi. Scribe fideiubente me, *quatuordecim annos.* Mors enim Iuliae in annum incidit urbis DCCCXVI. a quo ad hunc Neronis consulatum iusti XIV. anni. *Lipsius.* At bene Gruterus et Freinshemius monent, non tempus intelligi, quod a caede illa ad hunc usque annum effluerit, sed usque ad mortem feminae, quam longævam fuisse dicit. Male ergo quatuordecim in textum recepit Pichena.

¹ *Traxis senecta.*] Faërnus corrigebat *senectam*, probante Vrsino. male: cum clarum sit, *traxis* referri ad P. *Celerem.* Immo interpunge: *traxis, senecta donec.*

² *Cassutianum Capitonem Cilices.*] Hunc aut alium sui aevi intelligi Iuvenalis voluit Sat. 8.

— *quam fulmine iusto*

Et Capiro et Tutor ruerint damnante Senatu,

Piratae Cilicum.

Sed magis certo Fabius libro 6. *Egregie nobis adolescentibus dixisse accusator Cassutiani Capitonis videbatur, Graece quidem, sed in hunc sensum: Erubescit Caesarum timere.* *Lipsius.*

³ *Insonni periculum fecissent.*] Sic loquitur etiam XVI, 19. Mox Puteol. cum Ber. et Alc. *inis.* Ed. pr. Rhen. etc. *iniit.*

¹ *Cuius Proavum oratorem.*] Vulgo auctorem, pessime. *Lipsius.* Ed. pr. et sequentes omnes veteres *oratorem.* In Gryph. primum reperi *auctorem*, quod unde ductum sit nescio.

² *In singulos annos quing. nis ferretis*

A.V. quingenis festeriis, quibus Messalla paupertatem in-
 812. noxiam sustentaret. Aurelio quoque Cottae, et Ha-
 A.C. terio Antonino, annuam pecuniam statuit princeps,
 59. quamvis per luxum³ avitas opes dissipassent. Eius
 anni principio, ⁴ mollibus adhuc initiis prolatatum in-
 ter Parthos Romanosque de obtinenda Armenia bel-
 lum, acriter sumitur: quia nec Vologeses sinebat, fra-
 trem Tiridaten dati a se regni expertem esse, aut ali-
 enae id potentiae donum habere: et Corbulo dignum
 magnitudine populi Romani rebatur, parva olim a Lu-
 cullo Pompeioque recipere. Ad haec Armenii, am-
 bigua fide, utraque arma invitabant, situ terrarum, si-
 militudine morum Parthis propiores, connubiisque
 permixti, ac libertate ignota, ⁵ illuc magis ad servi-
 35 tium inclinantes. Sed Corbuloni plus molis adversus
 ignaviam militum, quam contra perfidiam hostium
 erat. Quippe Syria transmotae legiones, pace longa
 segnes, ¹ munia Romanorum aegerrime tolerabant.
 Satis constitit, fuisse in eo exercitu veteranos, qui
 non stationem, non vigiliis inissent; vallum fossam-
 que, quasi nova et mira, viderent; sine galeis, sine lo-
 ricis, ² nitidi et quaestuosi, militia per oppida exple-
 ta. Igitur dimissis, quibus senecta, aut valetudo ad-
 versa erat, supplementum petivit. Et habitus per Ga-
 latiam ac Cappadociam delectus. Adiectaque ex Ger-
 mania

Parthiis.] Hunc ergo Suetonius intellexit cap. 10. *Senatorum nobilissimo cuique annua salaria, et quibusdam quingena constituit.* Lipsius.

3 Avitas opes.] Vulgo, *habitas*, errore tralatitio. Lipsius. vid. ad XI, 35.

4 Mollibus adhuc initiis prolatatum.] Restituisse se *prolatatum* pro vulg. *prolatum* dicit Rhen. At illud ed. pr. Puteol. sed ed. Bezoldi, forte operarum vitio, et Alciati *prolatum*. Sic tamen et MSS. Agr. Guelf.

5 Illuc magis.] Sic ed. pr. ceteraque omnes: Rhenanus *illuc* malebat, Lipsius *illud*. Immo *illuc*

verum est. *Illuc*, ad Parthos, hoc est, ad *servitium*.

1 Munia Romanorum.] Freinsheimius corrigit *armorum*: probatque Ryckius. Iac. Gronovius putat fuisse *Ro. armorum*, inde factum *Romanorum*. *Militia, disciplina*, sane *Romana* saepe occurrit, aupertatis indicandae causa. Herat. Serm. II, 2, 10. *Si Romanus faciat militia adfuerit graecari.*

2 Nitidi et quaestuosi.] Comiti et ornati more urbanorum et molliorum, quanquam Caesar etiam suos milites *nitere* posse dicebat. Deia negotiantes in oppidis, de *meo* Romanorum, qui in provincia *is-*sent. Mox Guelf. *Galatiamque*.

mania legio, cum equitibus alariis, et peditatu cohortium: retentusque omnis exercitus sub pellibus, quamvis hieme saeva adeo, ut obducta glacie, nisi effossa humus, tentoriis locum non praeberet. Ambusti multorum artus vi frigoris, et quidam inter excubias examinati sunt. Annotatusque miles, qui fascem lignorum gestabat, ita prae-riguisse manus, ut oneri adhaerentes, truncis brachiis deciderent. Ipse cultu levi, capite intecto, in agmine, in laboribus, frequens adesse: laudem strenuis, solatium invalidis, exemplum omnibus ostendere. Dehinc, quia duritiam caeli militiaeque multi abnuebant, deserebantque, remedium severitate quaesitum est. Nec enim, ut in aliis exercitibus, primum alterumque delictum venia proferebatur, sed, qui signa reliquerat, statim capite poenas luebat. Idque usu salubre, et misericordia melius apparuit. quippe pauciores illa castra deseruere, quam ea, in quibus ignoscebatur. Interim Corbulo, legionibus intra castra habitis, donec ver adolesceret, dispositisque per idoneos locos cohortibus auxiliariis, ne pugnam priores adirent, praedicat. Curam praefidio-

A.V.
812.
A. G.
99.

36

3 *Ita prae-riguisse manus.*] Significat ipsas manus, frigore praemortuas, una cum fasce devolutas vel abiectas. Negat aut ridet vir quidam, scriptis et genere nobilis, olim mihi serio inter amicos. Atquin et Dio notat in illo tractu vim frigoris esse (libro 49. actis anni DCCXVIII.) et Annales Turcici, supra Trebizium, Soleimanii milites cum Partibus insequerentur, tanto frigore oppressos, ut plurimi manus pedesque amitterent. Hoc nostro aevo factum, anno 10. XXXV. neque igitur sic mirandum illud Taciti, aut ridendum. Scio et a gnaris similia aut maiora afferi, qui in Septemtrione fuerunt. Lipsius. *Deciderent* ed. pr. Rhen. et seqq. At Puteol. Ber. Alc. *reciderent*, male.

1 *Priores adirent, praedicat.*] Probum quod in Romano libro est,

priores auderent. Vellem etiam edicere. Lipsius. MS. Fl. *auderent*. Agr. Guelf. *adirent*. et sic edd. omnes ante Pichenam. Nam Lipsius *auderent* non in textum recepit: quem imitatus sum. Cum *inire pugnam, adire labores, discrimen* et similia dicantur, cur non etiam *adire pugnam*? Non necessaria periculi significatio in tali edicto. Liv. VIII, 6. *edicunt consules ne quis extra ordinem in hostem pugnaret.* et si esset, in verbo *adendum*, quoque exprimeretur. Nec iuvat God. Flor. Nam *adire* et *audire* in MSS. confunduntur, ut supra notatum, et alii notarunt. Porro *edicere* est quidem verbum ordinarium in tali re, sed etiam *praedicere*. Liv. XXIII, 19. *quia praedictum erat dictatoris, ne quid absente eo rei gereret.* quod recte defendit Gronovius, hoc ipso Taciti loco

A. V. fidiorum ² Pactio Orphiro, primipili honore perfum-
 812-
 A. C. cro, mandat. Is, quamquam incautos barbaros, et
 59. bene gerendae rei casum offerri scripserat, *tendere se munimentis, et maiores copias opperiri*, iubetur. Sed rupto imperio, postquam paucae e proximis castellis turmae advenerant, pugnamque imperitia poscebant, congressus cum hoste funditur. Et damno eius exterriti, qui subsidium ferre debuerant, sua quisque in castra trepida fuga rediere. Quod graviter Corbulo accepit: increpitumque Pactium, et praefectos, militesque ³ *tendere omnes extra vallum* iussit. inque ea contumelia detenti, nec, nisi precibus universi exercitus, exsoluti sunt. At Tiridates, super proprias clientelas, ope Vologesi fratris adiutus, non furtim iam, sed palam bello infensare Armeniani, quosque fidos nobis rebatur, depopulari, et, si copiae contra ducerentur, eludere, ¹ huc quoque et illuc volitans, plura fama, quam pugna exterrere. Igitur Corbulo, quaesito ditu proelio, frustra habitus; et exemplo hostium circumferre bellum coactus, dispartit vires, ut legati praefectique diversos locos pariter invaderent. Simul

loco allato. Ceterum per Romanum librum MS. Vaticanum intelligo. Nam ed. pr. quam Romanum librum alibi vocat, habet *adiret*.

² *Pactio Orphiro.*] Paccii et Pacciae satis frequentes in vetustis lapidibus. Gronovius. Muretus volebat P. Attio.

³ *Tendere omnes extra vallum.*] Quod poenae militaris genus antiquum. Livius l. 10. *Cohortes quae signa amiserant, extra vallum sine tentoriiis desistunt.* Valerius libro 2. cap. 7. *Neve quis eorum intra castra tenderet, neve locum extra assignatum vallo aut fossis cingeret, neve tentorium ex pellibus haberet.* Vide et Polyb. libro 6. Sed proprie de hac ipsa re, sic Frontinus 4. *Stratagem.* *Domitianus Corbulo in Armenia duas alas et tres cohortes, quae ad castellum initio hostibus cesserant,*

extra vallum iussit tendere. Lipsius. Mox Rhenano placet *dinque ea contumelia*: sufficere videtur *detenti*, quod moram indicat. Suspicio tamen corruptelae nascitur ex ed. pr. quae exhibet *quandoque*.

¹ *Huc quoque et illuc volitans.*] Lego primum, *bucque et illuc*. deinde, ut in libro opt. *pugna exterrere*. Vera sententia, scriptioque. Nam hoc ait, Tiridatem ostendisse potius arma, quam intolisse; et plura exterruisse adventus sui fama, quam pugna. Lipsius. Optime Lipsius: *bucque et illuc volitans, plura fama quam pugna exterrere*. Sic libro 15. *arctis itineribus bucque et illuc flexis*. Nam in illo *extrahere* nihil sani sensus, quicquid conetur Salinertius. Gronovius. *Exterrere* MS. Flor. Guelf. edd. pp. Put. Ber. Alc. *Extrahere* recepit Rhen. et seqq. usque ad Pich.

mul² regem Antiochum monet, *proximas sibi prae-* A. V.
fecturas petere. Nam Pharasmanes, interfecto filio 812.
 Rhadamisto, *quasi*³ *proditore sui*, quo fidem in nos A. C.
 testaretur, vetus adversus Armenios odium promptius 59.
 exercebat. ⁴ Tuncque primum illecti Inſechi, gens
⁵ ante alias socia Romanis, avia Armeniae incurſavit.
 Ita conſilia Tiridati ⁶ in contrarium vertebant. Mit-
 tebatque oratores, qui ſuo Parthorumque nomine ex-
 poſtularent; *cur datis nuper obſidibus, redintegrataque*
amicitia, quae novis quoque beneficiis locum aperiret,
vetere Armeniae poſſeſſione depelleretur? Ideo nondum
ipſum Vologeſen commotum, quia cauſſa, quam vi agere
mallent. Sin perſtaretur in bello: non deſore Arſacidis
virtutem fortunamque, ſaepe iam clade Romana ex-
pertam. Ad ea Corbulo, ſatis comperto, Vologeſen
 defectione Hyrcaniae attineri, ſuadet Tiridati, *prec-*
ibus Caefarem aggredi: poſſe illi regnum ſtabile, et res
incruentis contingere, ſi omiſſa ſpe longinqua et ſera,
praefentem potioremq; ſequeretur. Placitum dehinc, 78
 quia, *commeantibus invicem nuntiis, nihil in ſummam*
pacis

2 R. Antiochum.] Commagenae regem, ut ſupra dictum. *Lipſius.* Hoc ordine MS. Fl. edd. vet. ante Rhen. in cuius ed. caſu tranſpoſita verba. Veterem ordinem I. Gronovius reſtituit. Sed leve hoc, nec audax error, ut ille ait, fuerit in minutiis tragoediari. *Praefecturae* autem ſunt partes Armeniae, quibus ſui praefecti, ſarrapae, ut ſupra iam vidimus. adde mox c. 39.

3 *Proditore ſuo.*] Scribo, ſui. *Lipſius.* Pronomen abeſt a MS. Fl. Et potuit naſci e ſequenti quo.

4 *Tuncque primum illecti Inſechi.*] Copula eſt e Fl. addita a Pichena: eſt etiam in Guelf. Prioris edd. omnes *quoque.* In nomine variant libri. MS. Vat. *Inſechi*: Flor. *Inſechi*, auctore I. Gron. Pichena legit *Inſechi*. Ed. pr. *Inſechi*. Ceterae omnes ante Pichenam *Inſechi*. I. Gron. recepit *Inſechi*, quod verbum *Orn. Tac. T. I.*

etiam inferuit Melae I, 19. 79. neſcio, quam bene. Apud Stephanum quidem male e *ταβχοις* facit *Ιεβχοις*, ut eum inſipienti facile patebit. *Inſechi* et *Inſichi* idem nomen.

5 *Anſe alias ſocia.*] Noſtro ſcilicet tempore focii eſt ſidi ſuper alios: etii tunc illecti. Ita poſſis capere, fateor: nec diſplicet tamen meum vetus: *gens baad alias.* *Lipſius.*

6 *In contrarium vertebant.*] Sic MS. Fl. Agr. ed. pr. ut voluerat Muretus. Et ſic ſaepe Tacitus. Ceterae edd. utque ad Ryck. *vertebantur.* Mox edd. ante Pichenam omnes *maller.* *Mallent* eſt e Fl. Item poſt additum ex eodem iam, ut Mureto placuerat. Idque eſt etiam in ed. pr.

7 *Nihil in ſummam pacis.*] Faer-nus volebat *in ſummam pacis.* Muretus *in ſumman.* *In ſummam pacis*

A. V. *pacis proficiebatur, colloquio ipsorum tempus locumque*
 812. *destinari. Mille equitum praesidium, Tiridates, affore*
 A. C. *sibi, dicebat; quantum Corbuloni cuiusque generis mi-*
 59. *litum assisteret, non statuere, dum, positis loriceis et ga-*
leis, ² in faciem pacis, veniretur. Cuicumque mortali-
 um, nedum ³ veteri et provido duci, barbarae astu-
 tiae patuissent. Ideo artum inde numerum finire, et
 hinc ⁴ maiorem afferri, ⁵ ut dolus pararetur. nam
 equiti, sagittarum usu exercito, si detecta corpora
 obiiicerentur, nihil profuturam multitudinem. ⁶ Dis-
 simulato tamen intellectu, *rectius de his, quae in publi-*
cum consulerentur, totis exercitibus coram dissertatu-
ros, respondit. Locumque delegit, cuius pars altera
colles erant, clementer asurgentes, accipiendis pedi-
tum ordinibus; pars in planitiem porrigebatur, ad
 expli-

tis verum est, idque non dubitavi
 recipere. Liv. III, 61. *parvaeque*
certamina in summam totius profere-
bantur spci: ubi plures Codd. in
summa. v. ibi Drakenb. qui pluri-
 bus exemplis illustrat. add. Gron.
 ad Senec. Controv. I. praef. Po-
 test quidem etiam dici *in re aliqua*
proficere, sed de re praesenti, ut
in literis proficere; ubi de re futu-
 ra sermo, accusativus necessarius est.
 adde etiam Hist. II, 26. ubi *in*
summam recte recepit Freinshe-
 mius et seqq. Vide ergo incons-
 tantiam virorum doctorum.

² *In faciem pacis ven.*] i. e. ut
 esset species et imago quaedam pacis.
 non belli. Sic *facies* saepe, et to-
 ta constructio Tacito frequens.

³ *Veteri et provido duci.*] Cuius
 eruditionis etiam et studii in litte-
 ris signum, quod Plinius aliquo-
 tiens Corbulonem inter auctores
 laudat, quorum opera usus. uti
 Indice lib. 5. et 6. Patrem egre-
 gio viro fuisse suspicor Pomponium,
 aut Orithum, suadente Plinio lib.
 7. cap. 5. *Vestilia, C. Herdicii ac*
postea Pomponii Orsiti (scribe ex li-
 bris, Pomponii atque Orsiti) *clarif-*
simorum civium coniux, ex his quat-

tuor partus enixa, Sempronius se-
ptimo mense genuit, Sullium Rafam
undecimo, Corbulonem septimo, u-
tramque consulens: postea Caesoniam
Caii Principis coniugem, octavo. Li-
 psius. Mox barbarae astut. morte
 poetarum dixit, pro barbari astu-
 tiae. Et similia iam vidimus, in
 quibus viri docti haesere.

⁴ *Maiorem afferri.*] Si me au-
 dis scribe: *et hinc maiorem ferri*
 hoc est, permitti, concedi, tole-
 lari. Gronovius. MS. Agr. *affer-*
ri, ut Danesius et Acidalius valuer-
 rant: idque recepit Ryckius. Ed.
 pr. locum sic exhibet: *ideo artum*
non numerum finire, et hinc maiorem
afferri. Gronovium sequor.

⁵ *Vt dolus pararetur.*] Sic MSS.
 Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Pichena. In-
 termediae omnes edd. *pararetur.*
 Sequentes *parar.* quod verum, et
 Tacito usitatum.

⁶ *Disimulato tamen intellectu.*] Ad Taciti phrasim magis, *intellectu.*
 Lipsius. Acidalius: *intellectum.*
 Quasi necessarium, Tacitum sem-
 per eodem modo loqui. Immo *in-*
tellectu exquirere dictum, nec in-
tellecta mutasset libratius.

explicandas equitum turmas. Dieque pacto, prior A. V. Corbulo socias cohortes et auxilia regum pro cornibus, medio sextam legionem constituit; cui accita per noctem, aliis ex castris, tria millia tertianorum permiscuerat, una cum aquila, ⁷ quasi eadem legio spectaretur. Tiridates, vergente iam die, procul astitit, unde videri magis, quam audiri posset. Ita, sine congressu, dux Romanus abscedere militem, sua quemque in castra, iubet. Rex, sive fraudem suspectans, ³⁹ quia plura simul in loca ibatur, sive, ut comneatus nostros Pontico mari, et Trapezunte oppido adventantes, interciperet, prope discedit. Sed neque comneatibus vim facere potuit, quia per montes ducebantur, praesidiis nostris infessos: et Corbulo, ne irritum bellum traheretur; utque Armenios ad sua defendenda cogeret, excindere parat castella. ¹ Sibi que, quod validissimum in ea praefectura, ² cognomento *Volandum*, sumit; minora Cornelio Flacco, legato, et ³ Insteio Capitoni, castrorum praefecto mandat. Tum, circumspicis munimentis, et quae expugnationi idonea, provisus, hortatur milites, *ut hostem vagum, neque paci aut praelio paratum, sed perfidiam et ignaviam fuga consistentem, exuerent sedibus, gloriaeque pariter et praedae consulerent.* Tum, quadripartito exercitu, hos in testudinem congobatos, subruendo vallo inducit, alios scalas moenibus admovere, multos tormentis faces et hastas incutere iubet. ⁴ Libratoribus funditoribusque attributus locus, ⁵ unde emi-

V v 2

⁷ *Quasi eadem legio.*] int. cuius esset ista aquila: tertianorum. Sed in MS. Guelf. non est *eadem*. Melius fortasse.

¹ *Sibi que quad.*] MS. Guelf. non habet quod.

² *Cognomento Volandum.*] Siced. pr. ut e Cod. Bud. edidit Rhen. et post eum omnes. Mediae edd. *Vallandum*, ut MS. Guelf.

³ *Isteo Capitoni.*] Ex lapid. *Insteio*. Mirum ni idem, qui supra Hostorius dicitur, ubi de recipiendis obsidibus actum. Certe Vatic.

liber eo loci, *Histvus*, non *Hostorius* praeferebat. Nec moveor, quod ibi centurio dicitur, hic Praefectus castrorum. Potuit enim honore esse auctus. *Lipsius*. *Insteio* Cod. Flor. ed. pr. *Isteo* a Puteolano fluxit.

⁴ *Libratoribus.*] Hic quoque I. Gronovius intrusit suum *libratoribus*. at vid. ad II, 20. MS. Guelf. ed. pr. et ceterae edd. omnes *libratoribus*: idque verum est.

⁵ *Vnde eminus glandes torquebant.*] Libratores ergo glandes torquebant? immo tela, lapidesque. Inreger

- A.V. 812. A.C. 59. *eminus glandes torquerent; ne qua pars subsidium laborantibus ferret, pari undique motu.* Tantis inde ardor certantis exercitus fuit, ut intra tertiam diei partem, nudati propugnatoribus muri, obices portarum subversi, capta ascensu munimenta, omnesque puberes trucidati sint, nullo milite amisso, paucis admodum vulneratis. et imbelles vulgus sub corona venditum: reliqua praeda victoribus cessit. Pari fortuna legatus ac praefectus usi sunt, tribusque una die castellis expugnatis, cetera terrore, et alia sponte incolarum, in ditionem veniebant, unde orta fiducia caput gentis, Artaxata, aggrediendi. Nec tamen proximo itinere ductae legiones, quae, si amnem Araxen, qui moenia altit, ponte transgrederentur, sub ictum dabantur: procul, et latioribus vadis transire.
- 40 At Tiridates, pudore, et metu, ne, si concessisset obsidioni, nihil opis in ipso videretur; si prohiberet, impeditis locis seque et equestres copias illigaret: statuit postremo, ostendere aciem, et dato die proelium incipere, vel simulatione fugae, locum fraudi parare. Igitur repente agmen Romanum circumfundit,

Integer locus, quod mirere, apud Calepinum legitur: unde *eminus lapides et glandes torquerent. Lipsius.* Potuit Calepinus in mente habere locum Sallust. lug. 57. *pars emittit glande aut lapidibus pugnare.* Noller quoque Hist. V, 17. iungit *saxa et glandes.* Verum arborum etiam saxa illa, quae a libratoribus mittuntur, *gladium* nomine intelligi posse. Nam etiam silices funda mittuntur, et libratores maiores tantum lapides mittunt.

6 *Pari undique motu.* Ita MSS. Fl. Guelf. edd. pr. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Ald. Gryph. At Lips. et seqq. *metu*, quod sine libris, et operarum aut correctoris culpa, irrepsisse puro. I. Gron. & Flor. restituit. Cetorum etiam *motu* servavi, idque intelligi potest: *pari undique belli mole ingruente*: tamen

metu facilius et usitatus in tali re est. Cum par undique periculum esset, distinebantur, (*anxi* *metum* vocat Livius) nec subsidium laborantibus ferri poterat. Itaque si constaret e bonis libris esse *metu*, praeferebam.

7 *Caput gentis Artaxata.* Conditam ab Artaxia rege, suavis Annibalii Poeni. Plutarchum ad in Lucullo. Lipsius.

1 *Es dato die.* Id est, primo die dato, cum illuxisset. Ita IV. Annal. *datoque tempore, non restitit*: id est, oblato. Lipsius. Pichena coniecit *claro die*. frustra. Vir doctus ap. Ryckium *nato*, quod nimis poeticum. Mox *incadebat* ed. pr. ut post castigavit Rhenanus. In Puteol. ed. est *insidebat*, visio operarum, ut facile intelligitur: tamen id expressere Beroaldus et Alciatus.

dit, non ignaro duce nostro, qui viae pariter et pugnae composuerat exercitum. Latere dextro tertia legio, sinistro sexta incedebat, ² mediis decumanorum delectis: recepta inter ordines impedimenta, et tergum mille equites tuebantur: quibus iusserat, ut *instantibus cominus resisterent, refugos non sequerentur.*

³ In cornibus pedes, sagittarius, et cetera manus equitum ibat, ⁴ productior cornu in sinistro, per ima collium, ut, si hostis intravisset, fronte simul et sinu exciperetur. Assaultare ex diverso Tiridates, non usque ad iactum teli, sed tum minitans, tum specie trepidantis, ⁵ si laxare ordines, et diversos conlectari posset. Vbi nihil temeritate solutum, nec amplius, quam decurio equitum, audentius progressus, et sagittis confixus, ceteros ad obsequium exemplo firmaverat,

V v 3

pro-

² *Mediis decumanorum delectis.*]

Matrui Grotius non vidisse viros tot eruditos nullum his verbis esse sensum: mutatione opus levi: *mediis decumanorum delectis.* Mediis locis scilicet (praecessit enim latere dextro et sinistro) incedebant lectissimi legionis decimae. Multo magis mirum, *τὸν γὰρ* non vidisse, *medios* esse, qui mediam aciem tenerent, qui in medio incederent: deinde *mediis decumanorum delectis* dici, verbi substantivi participio intellecto: perinde ac si esset: quum medii forent ex decuma legione delecti; quum medios haberent decumanorum delectos. Gronovius. Mox Guelf. *cominus insisterent.*

³ *In cornibus pedes, sagittarius.*]

Sic edd. omnes inde a Puteolano. Sed ed. pr. *pedites sagittariique.* Copulam quidem etiam Muretus et Acidalius addi volebant. Itaque receperim lectionem ed. pr. nisi ceterorum MSS. auctoritas obstaret, e quibus nil varietatis notatum a quoquam video: unde suspicor, in us vulgatum fuisse. Et id eodem redit, modo interpungatur post *pedes*, ut fecimus.

⁴ *Productior cornu in sinistro.*]

Expeditior omnino et verior erit lectio: *productiore cornuum sinistro.* E cornibus, inquit, productius erat sinistrum, et causam addit. Lipsius. *Productiore cornu in s.* God. Fl. (quanquam non satis consentiunt, qui inspexere) ed. pr. et seqq. ad Rhenanum, qui dedit *productior*, quod est et in MS. Oxon. Guelf. MS. Agr. *productiore eorum sinistro.* Atque etiam ultima in *productiore* in Cod. Fl. est inducta. Ego malui scripturam Rhenani sequi, quae mihi commodissima videtur omnium, quam meram coniecturam. *Productior* int. manus equitum pedumque. Ceterum licet suspicari *cornu* e margine irrepisse, brevitatis quidem si satis retinens Tacitus, non posuit.

⁵ *Si laxare ord.*]

Si efficere posset, ut Romani ordines laxarent, ac deinde ipse distractos persequi et urgere posset. Mox quod e MS. Fl. dedit *obsidioneque*, pro *obsidioneque*, Ryckius et I. Gronov. est etiam in ed. pr. Alterum induxit Puteol. non Beroaldus, illius imitator. *Obsidium* saepius Tacitus, quam *obsidio*.

41 propinquis iam tenebris abscessit. Et Corbulo, ca-
 A. V. stra in loco metatus, an expeditis legionibus nocte
 812. Artaxata pergeret; obsidioque circumdaret, agitavit,
 A. C. concessisse illuc Tiridaten ratus. Dein, postquam ex-
 59. ploratores attulere *longinquum regis iter, et, Medi an
 Albani peterentur, incertum*, lucem opperitur: prae-
 missaque levis armatura, quae muros interim ambiret,
 oppugnationemque eminus inciperet. Sed oppidani,
 portis sponte patefactis, se suaque Romanis permise-
 re. quod salutem ipsis tulit. Artaxatis ignis immi-
 sus, deletaque et ¹ solo adaequata sunt: ² quia nec
 teneri, sine valido praesidio, ob magnitudinem moe-
 nium; nec id nobis virium erat, quod firmando prae-
 sidio, et capeffendo bello divideretur: vel si integra
 et incustodita relinquerentur, nulla in eo utilitas, aut
 gloria, quod capta essent. Adiicitur miraculum, ³ velur
 numine oblatum. nam ⁴ cuncta extra, tectis tenus,
 sole illustra fuere; quod moenibus cingebatur, ita re-
 pente atra nube coopertum, ⁵ fulguribusque discre-
 tum est, ut, quasi infensantibus deis, exitio tradi
 crederetur. ⁶ Ob haec consalutatus Imperator Nero:

ex

1 Solo aequata.] Ed. pr. *adae-
 quata*, quod recipere non dubita-
 vi, cum sit Tacito usitatum ver-
 bum. vid. XII, 60. XV, 9. etc.
 Etiam Liv. I, 29. *omnia tecta ad-
 aequat solo*. et alii.

2 Quia nec teneri.] Verbum deest
 unde pendeat *teneri*: unde Grotius
 malebat *teneri*, ut referretur ad
eras. Sed potest intelligi *poterant*,
 quod in sequentibus quodammodo
 latet.

3 Velur numine oblatum.] Farne-
 siano superadditum, *velut deum nu-
 mine*. Lipsius. Frustra. nam sim-
 pliciter quoque dicitur *numine*.

4 Cuncta extra tecta bacrenus sole
 illustra fuere.] Puto, *cuncta extra,
 tecta tenus*: sive quod in Floren-
 tino esse postea didici, *tectis*.
 Sententia. Extra urbem, usque ad
 tecta domusque, omnia sole liqui-
 da. Lipsius. Posteriorem corre-
 ctionem receperè Gronovii. Scri-

pturam Cod. Fl. Pichena et Ry-
 ckius: superiores omnes edd. ha-
 bent *tecta bacrenus*. *Bacrenus* sive
 de loco, sive de tempore capis,
 ineptum est, nec sensum commo-
 dum habere potest: primamque
 syllabam natam esse arbitror e pri-
 ma in *tecta* vel *tectis*. *Tenus* iun-
 gitur quidem interdum etiam accu-
 sativo: sed quia tamen MS. Fl.
 clare *tectis* habet, hoc praeferen-
 dum puto.

5 Fulguribus discretum.] Modus
 loquendi ductus a poetis, qui ful-
 guribus *nubes dividi* dicunt. Horat.
 C. I, 34. 5. *Disjipiter igni cura-
 sco nubila dividens*: et sic saepe alii
 MS. Guelf. *fulgoribus*.

6 Ob haec consalutatus Imp.]
 Primum MS. Guelf. *consulatus*, sed
 superne adiecta *s*, ut fieret *con-
 sultatus*. Deinde quod per *con-
 pendium*, erat *Imper.* id in ed. pr.
 est *nuper*: sive in MS. illud *vivum*
 fuit,

ex senatusconsulto *supplicationes habitae: statuæque* A. V.
et arcus, et continui consulatus principi: utque inter se- 812.
stos referretur dies, quo patrata victoria, quo nuntia- A. C.
ta, quo relatum de ea esset, aliaque, in eandem for- 59.
 mam, decernuntur, adeo modum egressa, ut C. Cas-
 sius, de ceteris honoribus assensus, si pro benignitate
 fortunæ diis gratæ agerentur, ne totum quidem annum
 supplicationibus sufficere, disseruerit: eoque oportere di-
 vidi sacros et negotiosos dies, quis divina colerent, et
 humana non impedirent. Variis deinde casibus iacta- 42
 tus, et multorum odia meritis reus, haud tamen sine
 invidia Senecæ, damnatur. Is fuit P. Sullius, impe-
 ritante Claudio terribilis ac venalis, et mutatione tem-
 porum, non, quantum inimici cuperent, demissus:
 quique se nocentem videri, quam supplicem mallet.
 Eius opprimendi gratia repetitum credebatur senatus-
 consultum, poenæque ¹ Cinciae legis, adversus eos,
 qui pretio causas oravissent. nec Sullius questu aut
 exprobratione abstinebat, præter ferociam animi, ex-
 tremæ senectæ liber, et Senecam increpans: *insensum*
amicis Claudii, sub quo iustissimum exsilium pertulisset.
Simul studiis inertibus, et iuvenum imperitiæ suctum,
² *livere bis, qui vividam et incorruptam eloquentiam,*
tuendis civibus, exercerent: ³ *Se quaestorem Germa-*

V v 4

nici:

fuit, sive descriptor codicis intulit. Deinde pro *et SCto* est *ex SCto*: quod verum est. porro vitiose *supplicationesque* post *Dis gratas*, Tandem *et aequè oportere dividi - - colerent*. *Colerent* quidem etiam MS. Flor. Guelf. ceteræque edd. ante Rhenanum: qui quare *colerentur* reposuerit, idque tam constantè secuti sint editores, non assequor. Ego cum I. Gronovio *colerent* restitui.

¹ *Legis Cinciae.*] i. e. SCti facti ante ad legem Cinciam emendam, quo poena constituta. Nam lege Cincia, quæ proprie dicta, nulla poena constituta fuit. vide dicta in Excurs. XXIV, ad Suetonium.

² *Livere bis.*] Sic MS. Flor. cui concinit ed. pr. *livide bis*: MS. Guelf. Purool. *invidere*: quod omnes secuti sunt ad Pichenam. *Livere* pro *invidere* frequens huic ætati. Distinguuntur tamen *livere* et *invidere* in Dial. de Or. c. 25. Ceterum omnes ante Rhenanum habent *juvenem*, pro quo ille recte dedit *juvenum*. At MS. Guelf. a *juvenitate imperita suctum*.

³ *Se quaestorem Germanici.*] Sullius Quaestor, Germanico bello. Annal. IV. At P. Sullium *Quaestorem quondam Germanici*. Adulterum Senecam in Julia Germanici filia fuisse vult. Dixi autem. *Lipsius*. Mox Guelf. *sponsa a litigatoribus*. Vulgarum exquisitius et verius.

3 Ter

A. V. *nici: illum domus eius adulterum fuisse. An gravius existimandum, sponte litigatoris, praemium honestae operae assequi, quam corrumpere cubacula principum feminarum? Qua sapientia, quibus philosophorum praeceptis, intra quadriennium regiae amicitiae, ⁴ ter millies sestertium paravisset? Romae testamenta, et orbos, velut indagine eius capi. Italiam, et provincias, immenso fenore hauriri. At sibi labore quaesitam, et modicam pecuniam esse. Crimen, periculum, omnia potius toleraturum, quam veterem, ac ⁵ diu partam dignationem subitaq⁶ felicitati submitteret. Nec deerant, qui haec iisdem verbis, aut versa in deterius, Senecae deferrent. Repertique accusatores, direptos socios, cum Sullius provinciam Asiam regeret, ac publicae pecuniae peculatum detulere. Mox, quia ¹ inquisitionem annuam*

4 *Ter millies sestertium.*] Summa eadem divitiarum Senecae, expressa a Dione; qui omnes res relictas habet, praetor culpet virum inculpatum. Ita adulterium illi obiicit cum Agrippina: pullarium eum fuisse ait, loemque vitium ab illo instrictum Neroni: causam auctoremque interfectae matris: aliaque, quae homo vanus, praeter fidem praeterque omnium mentem, conviciatur velut e plaustris. Quibus odii causis? aut quò mendacii pretio? Nam Seneca tanto anterior, non iniuria, non beneficio cognitus illi. Sed credo, iudicii quaedam morumque perversitas fuit, quae eundem illum in Ciceronem excavit, quae in Cassium, Brutum, omnesque bonos. Caveat ab his, moneo, iuventus: et e campis illis ita antiquitatum et historiae flores legat, ut non colligat venena. At quod ad divitias elegantiamque Senecae attinet, vide lector et lege egregium eius libellum De vita beata: quem scripsit non alia re, quam ut ora obstrueret calumniatoribus istis, praesertim a capite 17. *Lipsius.*

5 *Olim partam.*] Ex aliis libris recat, diu partam. *Lipsius.* At

olim est a Puteol. Sed pr. ed. habet *ac deo*: unde videtur nata Rhenani coniectura *adeo*: quod plane est in MSS. Oxon. et Guelf. MS. Fl. ac ab. Vnde Lipsius, Pichena, fecere *diu*: I. Gronovius putat esse *dami*: quod praecedentibus aptissimum est. Interes sequamur, quod recentiores edd. obtinet *ab diu*.

6 *Felicitati submittere.*] Lege, *submitteret.* *Lipsius.* Vett. omnes *submittere*, et MS. Guelf. Mox aut versa non erat in MS. Bud. nec est in Guelf. Rhenanus putat abesse commode.

1 *Inquisitionem annua impetrorant.*] Cicero act. 1. Verr. *Itaque cum ego diem in Siciliam inquirendi perexiguam postulavissim, invenit iste, qui sibi in Achaiam biduo breviorum diem postularet: non ut is idem conficeret diligentia et industria sua, quod ego meo labore et vigiliis consecutus sum. Etenim ille Achaicus inquisitor ne Brundisium quidem pervenit: ego Siciliam totam quinquaginta diebus sic obii, ut omnium populorum privatoremque iniurias cognoscerem.* Alconius in Orat. pro Scauro: *Subscrips-*
rant

nam impetraverant, brevius visum, ² suburbana cri-
 mina incipi, quorum obvii testes erant. Ii, *acerbitate*
accusationis ³ *Q. Pomponium ad necessitatem belli ci-*
vilis detrusum: Tuliam Drusi filiam, Sabinamque Pop-
pacam ad mortem actas: et Valerium Asiaticum, Lu-
sum Saturninum, Cornelium Lupum circumventos:
iam equitum Romanorum agmina damnata, omnemque
Claudii saevitiam Suillio obiectabant. Ille, nihil ex
his sponte susceptum, sed principi paruisse, defendebat,
 donec eam orationem Caesar cohibuit, *compertum si-*
bi, referens, ex commentariis patris sui, nullam cuius-
quam accusationem ab eo coactam. Tum ⁴ *iussa Mess-*
fallinae praetendi, et labare defensio. Cur enim nemi-
nem alium delectum, qui saevienti, impudicae, vocem
praeberet? Puniendos rerum atrocium ministros, ubi
pretia scelerum adepti, scelera ipsa aliis delegens. Igi-
 tur, adempta bonorum parte (nam ⁵ filio et nepti
 pars concedebatur, eximebanturque etiam, quae te-
 itamen-

A. V.
 812.
 A. C.
 59.

V v 5

runt *Tiario in Scaurum L. Marius*
L. F. M. et Q. Pacuvii fratres,
qui inquisitionem in Sardiniam item-
que in Corsicam insulas dies tricenos
acceperant. Plinius lib. 3. Epist. 9.
Addiderunt Buetii, quod simul so-
cios ministrosque Classici detulerunt,
nominatimque in eos inquisitionem
postulaverunt. In eadem epist.
Norbanum Licinianum legatum et
inquisitorem. Et mox: non legati
nomen, non inquisitionis officium,
Quae firmant lectionem Florenti-
nam, impetraverant, indignam, quam
silentio Lipsius transmitteret. Au-
relius impetraverat, interpretatur,
 annum ad purgandam innocentiam,
 contra morem et rationem. Et
 tamen alium sensum id verbi non
 habet. Gronovius.

2 *Suburbana crimina.*] Cur au-
 tem *suburbana*? omnia ista in ur-
 bem perpetrata. Verborum, ne *sub*
 ortum sit e terminatione praecedentis
 verbi. *Urbana crimina* opponuntur
provincialibus, de quibus
 ante, ut apud Ciceronem, in Verrinis.

Mox ed. pr. MS. Guelf. *hi pro hi*,
 ut saepe aliis locis.

3 *Q. Pomponium.*] Nihil legi.
 qui sequuntur, ii fere nominati
 Senecae in Ludo. Lipsius.

4 *Iussa Mess. praetendi.*] Ed. pr.
pretendi. Mox *delectum* ut MS.
 Flor. et Agr. quod cum J. Gron.
 recepi. Ceterae *electum.* MS.
 Guelf. *neminem allectum.* vitiose.
 Post *delegare aliis scelera* exquisite,
 pro in alios auctores transferre
 sumta forma loquendi a re pecu-
 niaria. Cicero exemplum praevit
 Or. pr. Font. 4. *quid si hoc crimen*
optimis nominibus delegare possumus.
 v. plura in Clave Cic. in h. v.

5 *Filio et nepti pars concedebatur.*] Ablego te ad Cuiacium,
 Obs. VI. cap. 33. qui ante me ab-
 unde dixit. Lipsius. Mox *acceperant*
 accipe de filio et nepte, aut
 solis, aut Suillio patre simul. Ita
 non opus cum Mercero *acceperat.*
 Quod potro Freinshemius coniecit
aviae ceperant; in MS. Flor. esse
 testatur J. Gronovius *aviae.*

1 Qcta-

A.V. stamento matris, aut avi acceperant) in insulas Baleares pellitur: non in ipso discrimine, non post damnationem fractus animo. Ferebaturque, copiosa et molli vita secretum illud toleravisse. Filium eius, Nerulinum, aggressis accusatoribus, per invidiam patris, et crimina repetundarum, intercessit princeps, 44 tanquam satis expleta ultione. Per idem tempus, Octavius Sagitta, plebei tribunus, Pontiae, mulieris nuptae, amore vecors, ingentibus donis adulterium, et mox, ut omitteret maritum, emercatur, suum matrimonium promittens, ac nuptias eius pactus. Sed ubi mulier vacua fuit, nectere moras, *adversam patris voluntatem* caussari, repertaque spe ditioris coniugis, promissa exuere. ¹ Octavius contra modo conqueri, modo minitari, *samam perditam, pecuniam exhaustam* obtestans: denique salutem, quae sola reliqua esset, arbitrio eius permittens. Ac ² postquam spernebatur, *noctem unam ad solatium* postulat, *qua delinxtus, modum in posterum adhiberet*. Statuitur nox. Et Pontia consciae ancillae custodiam cubiculi mandat. Ille, uno cum liberto, ferrum veste occultum infert. Tum, ut assolet in amore et ira, iurgia, preces, exprobratio, satisfactio: et pars tenebrarum ³ libidine seposita. ⁴ Et questu incensus, nihil metuentem ferro

RO

¹ *Octavius contra modo conq.*] A MS. Bud. aberat *modo*, a Guelf. abest *contra modo*. Idem mox *ostentans*: quod hic non alienum foret: sed saepe in illo libro *ostentare* scribitur pro *obtestari*; et *obtestans* h. l. efficacius.

² *Postquam spernebatur.*] Verbum proprium in re amatoria, cum non redamare, sed fastidiare, de quo copiose, ut solet, Broukhuf. ad Tibull. p. 96. ubi h. l. non omisit. *Modum adhiberet* int. amori: deponeret amorem.

³ *Libidine seposita.*] Viri doctissimi malunt *libidini*: qui casus legitimus: Infra c. 54. *agri vocati et militum usus sepositi*. et alibi. Sed nil impedit intelligere in *libidine*,

per libidinem. *Seposita* est absunta, s. ut Bernecc. in Indice, exacta. Si dativus verus sit, est, tributa, impensa.

⁴ *Et questu incensus.*] Haec lectio edita est a Puteolano: quam falsam esse l. Gronovio concedo. Nam questus iam praeterierat. MS. Flor. *et quasi incensus*. Agr. et ed. pr. *et quasi incensus*. Gronhinc facit, *et quasi incensus*, sc. amore ex usu libidinis: simulans se remollitum: quod nec significat *incensus*, nec huic loco aptum est. Ego sentavi: *atque ita incensus*. Vbi satiaverat libidinem, tandem infestus, ardens sc. ira ex iniuria transiit feminam. *Atque ita* formula frequentissima in eventu rei *gaden-*

ro transverberat, et accurrentem ancillam vulnere abs-
 terret, cubiculoque prorumpit. Postera die manife-
 sta caedes, haud ambiguus percussor. quippe mani-
 fuisse una convincebatur. Sed libertus *suum illud fa-*
cinus profiteri, *se patroni* ⁵ *iniurias ultum esse.* Com-
 moveratque quosdam magnitudine exempli: donec
 ancilla, ex vulnere resecta, verum aperuit. postula-
 tusque apud consules a patre interfectae, ⁶ postquam
 tribunatu abierat, sententia patrum, et lege de fica-
 riis condemnatur. Non minus insignis, eo anno, im-
 pudicitia, ¹ magnorum Reip. malorum initium fecit. **45**
 Erat in civitate Sabina Poppaea, T. Ollio patre geni-
 ta, sed nomen avi materni sumpserat; illustri memo-
 ria Poppaei Sabini, consulari et triumphali decore
 praefulgentis. nam ² Ollium, honoribus nondum fun-
 ctum, amicitia Seiani pervertit. Huic mulieri cun-
 cta alia fuere, praeter honestum animum. quippe ma-
 ter eius, aetatis suae feminas pulchritudine supergres-
 sa, gloriam pariter et formam dederat. opes claritu-
 dini generis sufficiebant. sermo comis, ³ nec absurdum
 ingenium. modestiam praeferre, et lascivia uti. rarus
 in publicum egressus, idque ⁴ velata parte oris, ne
 fatia-

radando, ut omnes sciunt. *In-*
fenfus poterat abesse, sed quoties
 Livius similiter ponit *infestus*?
 Qui meliora dederit, ei ego plau-
 dam primus.

⁵ *Iniurias ultum esse.*] Malle, *ultum esse.* Lipsius. vid. ad c. 17. supra. Mox *commoveras* Cod. Bud. Copulam saepe in tali contextu ap. nostrum reperi.

⁶ *Postquam trib.*] Nam magi-
 stratus postulari et accusari non
 possunt. Sed mox pro *et* viderur
 scribendum *ex.* quorsum enim cop-
 ula? Etiam *Cornelia* a MSS. Flor.
 Bud. Oxon. Guelf. abest *post lege.*
 At est in edd. omnibus, praeter
 I. Gronovii.

¹ *Magnorum Reip. malorum.*] Sic ex Flor. dedit Pichena, sic
 ed. pr. Mediae omnes *maiorum.* su-

perior nullum reip. malum attu-
 lerat.

² *Ollium honoribus nondum fun-*
ctum.] Atqui Quaestorium cum
 fuisse Suetonius auctum, cap. 35.
 Sed Quaestura fortasse non tam
 honos, quam aditus ad honorem.
 Ipse tamen Tacitus libro 12. Qua-
 esturam inter magistratus recensuit,
 Agellius, et alii. Lipsius.

³ *Nec absurdum ingenium.*] E
 Sallustio imitarum, qui de Sem-
 pronia: *Ingenium eius haud absur-*
dum, versus facere. Lipsius. Quod
 alias *amocnum, facetum.* Nam su-
 pra c. 14. *non absurde dixit,* pro
 facete, lepide.

⁴ *Velata parte oris.*] Ad aemu-
 lationem credo mulierum Arabiae,
 de quibus Tertullianus in libello
 De virginibus velandis: *Arabiae*
feminae non caput, sed faciem quo-
que

A.V. 812. A.C. 59. 46. *fatiaret aspectum, vel quia sic decebat. Famae nunquam pepercit, maritos et adulteros non distinguens: neque affectui suo, aut alieno obnoxia: unde utilitas ostenderetur, illuc libidinem transferebat. Igitur agentem eam in matrimonio ⁵ Rufii Crispini, equitis Romani, ex quo filium genuerat, Otho pellexit, iuventa ac luxu, et quia flagrantissimus in amicitia Neronis habebatur. nec mora, quin adulterio matrimonium iungeretur. ¹ Otho, sive amore incautus, laudare formam elegantiamque uxoris; apud principem; sive ut accenderet, ac, si eadem femina potirentur, ² id quoque vinculum potentiam ei adiceret. Saepe auslitus est confurgens e convivio Caesaris, *se ire ad illam*, ³ *sibi concessam dicitans nobilitatem, pulchritudinem,**

que ita totam tegunt, ut uno oculo liberato, contentae sint dimidiam sui lucem quam totam faciem prosternere. Sed causa in hoc nobili scorto, et in illis dispar. Lipsius.

5. Rufi Crispini equitis.] Alii, Crispi. Sed Crispinum ei cognomen. Plutarchus in Galba, noster libro 15. et clarissime Seneca seu quis alius (non enim cerre Philosophus) in Octavia: ubi Poppea inducitur:

— venientem insuor

Comitante turba coniugem quondam meum

Gnasumque properat petere complexus meos

Crispinus, et intermissa libare oscula.

Rufinus Crispinus filius eius a Suetonio nominatur, capite 35. *Lipsius:* Immo *Rufi Crispini*: nam sic filius dicitur ap. Sueton. l. c. in bonis libris: et sic supra XII, 42. dedimus, ubi vid. Vett. edd. *Rufi Crispi*, usque ad Lipsium: qui *Crispinus* dedit. Ryckius primus, uti nos.

1. Otho, sive amore incautus, etc.] Vere incautus. et simillima vecordia ille Candidus apud Iustinum libro 1. Hic uxorem, quam propter pulchritudinem deperibat, praecare omnibus solebat, non contentus voluptatum suarum tacita conscientia. proorsus, quasi silentium datum pulchritudinis esset. Vecordia inquam simili, sed et fato. Lipsius. Acidalius hic transponit membra putat, et verba laudare formam - principem, post adiceret poni vult. Purem Tacitum sic dedisse, quia paullo longior altera ratio facti. Si tamen placeat transpositio, malim illa verba suam poni post nomen Othonis: quod mollius et probabilius.

2. Vinculum potentiam ei adi.] Sic editi omnes praeter ed. pr. quae habet id quoque vinculum potentiae adiceret. Vinculum potentiae dicitur ut vinculum amicitiae ap. Cicero: quod potentiam, h. e. gratiam, auget, firmat et stabilem reddit. atque ut frequens est ap. eundem novum vinculum accessit sic hic novum vinculum potentiae adicit. Itaque mihi valde blanditur ista lectio.

3. Sibi concessam dicitans.] Adhaereco. Fortean, sibi concessam a dis iactans nobilitatem, pulchritudinem. Aut, sibi concessam dis dignam nobilitatem. Budens arane legi, ubi concessam dicitaret. ex eo divinabam, ubi concessam delibata.

3. Sibi concessam dicitans.] Adhaereco. Fortean, sibi concessam a dis iactans nobilitatem, pulchritudinem. Aut, sibi concessam dis dignam nobilitatem. Budens arane legi, ubi concessam dicitaret. ex eo divinabam, ubi concessam delibata.

dinem, 4 vota omnium, et gaudia felicium. His atque talibus irritamentis, non longa cunctatio interponitur. Sed 5 accepto aditu, Poppaea primum per blandimenta et artes valescere, *imparem cupidini se, et forma Neronis captam* simulans: mox, acri iam principis amore, ad superbiam vertens, si ultra unam alteramque noctem attineretur, *nuptam esse se dictitans, nec posse 6 matrimonium amittere, devinctam Othoni per genus vitae, 7 quod nemo adaequaret.* Illum animo et cultu

baris, Lipsius. Ita difficilis hic locus visus, ut Graevius falsus sit, se ex eo non expediri. Primum Var. Lect. notabilis. MS. Fl. habet ut est in textu, nisi quod *seque*: unde, l. non. coniiicit quippe. frustra, ut opinor, cum nil praecesserit, cuius ratio reddatur. MS. Agr. consensit cum Budensi. Ed. pr. habet *ubi*. Guelf. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Ald. Gryph. *ibi*. Lips. et ed. seqq. *sibi*. *Dictitaret* etiam MS. Agr. Perizon. An. Hist. p. 171. corrigebat *divinitus* pro *dictitans*: quod ridet l. Gronovius. Ego dudum locum sic corrigendum putavi: *saepè auditus est, cum surgens e coarvio Caesaris - - dictitaret nobilitatem*: quod verissimum puto. Nuper autem, cum collectionem epulolarum a Burmanno editam percurrerem, si quid esset, quod Tacito prodesset, reperi T. IV. p. 671. N. Heinsum similiter correxisse: nisi, quod ille *cum consurgens*. Vbi mirum est, Graevium non capere potuisse *quod cum post auditus est*: interrogantem, *quid factum est, cum dictitaret?* At nihil Ciceroni et Livio usitatus: estque in eo elegantia. Cic. ep. ad Div. III, 7. *a Pausania audivi, cum diceret.* Sed Heinsum etiam pro *sibi* vult *ani*, ut Acidalius.

4 *Vota omnium, gaudia felicium.*] Inscriptio vetus apud Gruterum pag. 637. *quod, omnes, rogans, sed, felix, impetrans.* Gronovius.

5 *Accepto aditu.*] Muretus hoc

caepro. Acidalius *occepit*. Heinsum *arripit*. Non video, quare locum tentant. Nero laudibus feminae incensus, cupit illam videre. Hoc modo cum illa aditum accepisset etc. Si dicitur *aditum dare*, cur non et *accipere*? Mox Heinsum vult deleri *se*, probante Graevio. At saepe apud nostrum prae nomina sic posita, item apud Suetonium, ubi abesse possent. v. ad Sueton. Caes. c. 7.

6 *Matrim. amittere.*] MS. Agr. *omittere*: probat Graevius. At idem *amittere*, quod *omittere*, *dimittere*. Sic *amittere occasionem* Liv. VII, 34. ubi v. Drakenb. Confundi haec verba in libris, aliis infra locis videbimus.

7 *Quod nemo adaequaret.*] Vidi qui legeret, *quod Nero non adaequaret.* Ego, *Nero haud aequaret.* Lipsius. Quasi recordaretur de Antonii et Cleopatrae fabulis, quod significat Plutarchus: *ἀδρό δὲ τὴν μὲν τῶν Ἀμιματοβίων ἐπιβῆν σὺν ὄδῳ κατέλευσεν. ἴτερον δὲ συνέταξαν, ἄδῳ τι λειπομένην ἐπιβῆν ἀβέτητι καὶ τροφαίῃ καὶ πελοταλείαις, ἣν Συναποθανεμένων ἐκάλεον.* Scholiastes vetus Iuvonalis ad Sat. 2. vers. 99. *Hunc incomparabilis vitae bello civili Vitellius vicit apud Bedrinctum.* Gronovius. Lipsii coniectura non videtur consentire arti feminae, quae ita offenderet Neronem. Sanus locus; nisi quis malit, *quo n. adaequaret* sc. Othonem. Mox *digna visere* ed. pr. Rhen. et seqq. At Puteol. Ber. Alc.

A. V. *cultu magnificum: ibi se summa fortuna digna visere.*
 812. *at Neronem pellice ancilla, et assuetudine Actes devin-*
 A. C. *ctum, 8 nil e contubernio servili, nisi abiectum et sordi-*
 59. *dum traxisse.* Deicitur familiaritate fueta, post con-
 gressu et comitatu, Otho; et postremo, 9 ne in urbe
 aemulatus ageret, provinciae Lusitaniae praeficitur:
 ubi usque ad civilia arma, non ex priore infamia, sed
 integre sancteque egit, procax otii, et potestatis tem-
 47 perantior. Hactenus Nero flagitiis et sceleribus vela-
 menta quaesivit. Suspectabat maxime Cornelium
 Sullam, focors ingenium eius in contrarium trahens,
 callidumque et simulatorem interpretando. Quem
 metum Graptus, ex libertis Caesaris, usu et senecta
 a Tiberio usque domum principum edoctus, tali
 mendacio intendit. Pons Mulvius in eo tempore ce-
 lebris nocturnis illecebris erat: ventitabatque illic
 Nero, quo solutius, urbem extra, lasciviret. Igitur,
regredienti per viam Flaminiam compositas insidias, fa-
ctoque evitatas, quoniam diverso itinere Sallustianos in
hortos remeaveris, auctoremque eius doli Sullam, emen-
 titur: quia forte, redeuntibus ministris principis, qui-
 dam, per juvenilem licentiam, quae tunc passim exer-
 cebatur, inanem metum fecerant. Neque servorum
 quisquam, neque clientium Sullae agnitus: 2 maxime-
 que

Alc. dignam visere, ut Guelf. et ut Faernus volebat. Putavi ante vi-
 tium operarum esse in ed. Puteol.
 quod ceterae fecutae essent, ut sol-
 lent. *Visere frustra Graevius cor-*
rigebat videre, Heinlius insueri.
Visere saepe etiam Livius dixit pro
videre. v. Drakenb. ad l, 31. No-
ster inst. c. 54. quo magnitudinem
populi viserent. ibid. comiter a vi-
sensibus acceptum. XIII, 1. ubi audi-
ret potius contumelias principis, quam
viseret. Mox MS. Guelf. magni-
fico.

8 *Nil e contubernio servili.]* Proprie. Non enim nuptiae cum ser-
 vis, sed contubernium. Lipsius.

9 *Ne in urbe aemulatus ageret.]*
 Grotius corrigit *usulus*: Helaijus

angeret. Illud melius, sed tamen
 non necessarium.

1 *A Tiberio usque.]* Variè Tiberio
avoussque, ex quo fecerim, Ti-
berio abusque, deleta priore praepo-
sitione. Lipsius. Vaticano con-
 sentit Flor. Guelf. Agr. ed. pr.
 Lipsii correctionem cum I. Groo-
 vio veram puto. Mox MS. Oxon.
Mulvius, quae vera scriptura, non
Milvius, v. Cort. ad Sall. Cat. 45.
 et quos ibi laudat. Post *celebris*
 omnes edd. v. ad II. extr. *Peu-*
bat idem MS. et ed. pr. Eadem
 mox *solutus.*

2 *Maximeque despecta.]* Copu-
 lam quae ex Florentin. restituit Pi-
 chena: quae est etiam in Guelf. et
 ed. pr. *A crimine abhorribus est,*
 et

que despecta, et nullius ausi capax natura eius, a crimine abhorrebat: perinde tamen, quasi convictus esset, cedere patria, et ³ Massiliensium moenibus coerceri iubetur. Iisdem consulibus audita Puteolanorum legationes. ¹ quas diversas ordo plebsque ad senatum miserant: illi *vim multitudinis, bi magistratum et* ² *primi cuiusque avaritiam* increpantes. Cumque seditio ad saxa et minas ignium progressa, necem et arma perliceret, C. Cassius adhibendo remedio delectus. quia severitatem eius non tolerabant, precante ipso, ad Scribonios fratres ea cura transfertur, data cohorte praetoria. cuius terrore, et paucorum supplicio, rediit oppidanis concordia. Non referrem vulgatissimum senatusconsultum, quo *civitati Syracusanorum, egredi* ¹ *numerum, edendis gladiatoribus*

A. V.
812,
A. C.
59.
48

49

bus

erat eiusmodi, ut non videretur probabile, eum tale quid ausum esse, ut crimen obiectum verisimile non esset. Ita eleganter *abhorere* Ciceroni et Livio dicitur. Cicer. pro Coel. 4. *Coelius longe ab ista suspitione abhorere debet.*

³ *Massiliensium moenibus.*] Relegandi genus tunc frequens. Sic Julia opido Rheginorum ab Augusto clausa: Silanus a Nerone Bario municipio Apuliae: Dolabella in coloniam Aquinatam ab Othone sepositus. *Lipsius.*

¹ *Quas diversas senatorius ordo.*] Certe delendum est *Senatorius*, et obsequendum scriptis id vocabuli non agnoscentibus: quod miror in nos usque iudicium esse dilatum. Quemadmodum enim Romae ordo *amplissimus, ordo florentissimus* pro senatu, sic in municipiis ordo saepe pro decurionibus ponitur. Tacitus ipse lib. 2 histor. *Onerabant parventium curas ordo Mutinensis, arma et pecunias offerendo.* Ammianus Marc. lib. 22. *Ordo squalens occurrit et populus nimium quantum antehac florentissimus, de Nicomedienibus.* Idem libro 25. *Es hoc quidem suppliciter ordo et populus precabatur.* Vide indi-

cem Inscriptionum cap. 9. *Gronovius.* Rectissime. Non enim est in MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. Est additamentum Puteolani, non Beroaldinum, ut I. Gronovius vocat. sed tamen e MSS. siquidem et Guelf. habet. Ceterum tamen cum Ryckio et I. Gronovio delevi. Sed praeterea MS. Flor. *plebs copula* supra scripta: ed. pr. *plebs et ordo*, quod longe mollius: ceterae ordo plebesque. Ceterum pro *diversas* Guelf. *divisas.*

² *Primi cuiusque.*] An primi peculiaris dignitas in senatu, ut ap. Ciceron. pr. R. A. 9. *decem primi Amerini*, et Verr. II, 67. *magistratus vs decem primi.* ap. Liv. XXIX, 15. *decem principes.* v. Graev. ad Cic. I. c. et Notif. ad Cenot. Pis. I, 3. Sic videtur Ryckio. Mox MS. Bud. eleganter *ad saxa, ad minas.* Horat. Ep. I, 1. 46. *per mare pauperiem fugiens per saxa, per ignes.* Post ed. pr. *polliceres.* Pureol. *perliceres* cum seqq. ut Guelf. Tacite post Lipsium *receptum praeliceret*, nescio unde: quod tamen eodem redit. Pro *Scribonios fratres* ed. pr. *consobrinos fratres.* At *Scribonii fratres* etiam Hist. IV, 41.

¹ *Numerum edendis gladiatoribus.*]

A. V. bus finitum, permittebatur: nisi Paetus Thrasea contra
 812. dixisset, praebuissetque materiem obtrektoribus ar-
 A. C. guendae sententiae: *Cur enim, si Remp. egere libertate senatoria crederet, tam levia consecraretur? quin de bello, aut pace, de vectigalibus, et legibus, quibusque aliis Romana continentur, suaderet dissuaderetue? Licere patribus, quotiens ius dicendae sententiae acceperint, quae vellent, expromere, relationemque in ea postulare. An solum emendatione dignum, ne Syracusis spectacula largius ederentur? cetera per omnes imperii partes perinde egregia, quam si non Nero, sed Thrasea regimen eorum teneret? Quod si summa dissimulatione transmitterentur, quanto magis inanibus abstinendum?* Thrasea contra, rationem poscentibus amicis, non praesentium ignarum, respondebat, eiusmodi consulta corrigere; sed patrum honori dare: ut manifestum fieret, magnarum rerum curam non dissimulatos, qui animum etiam levissimis adverterent. Eodem anno, crebris populi flagitationibus, immodestiam

bus.] Augustus edixit anno urbis DCCXXXII. Μ49' ἰσομαχίαν πλεονάσει δ' ἀπὸ τῶν ἐκείνου ἔργων, μήτε πλεονέχων ἴσους, καὶ ἰσότην ἀνδρῶν ποιεῖν. neque sapius quam bis in anno gladiatores dare, neque ultero parva sexaginta. Dio LIV. Simile edictum antea a Senatu, de quo Sueton. Iulii cap. 10. *Cum multiplici undique familia comparata inimicos exterruisset, cautum est de numero gladiatorum, quo ne maiorem cuiquam habere liceret. Saturnalia nostra vide. Lipsius. Ed. pr. civitatem.*

² Quibusque aliis Romana.] Infero vocem, *res Romana continentur.* Sequentia emendavi, distinxi, sublata confusione, quae in libris. Lipsius. Ed. pr. sane continetur. Guelf. Puteol. continentur, quod omnes secuti sunt. Ac in MS. Bud. continerentur. Vtrumque rectum, si modo Romana verum, sed Lipsii correctionem veram puto.

³ Suaderet dissuaderetue.] Nihil

notatum video, unde haec lectio sit, quae iam est in edd. Lips. Nam ed. pr. Rhen. et seqq. *suadere dissuadere licere:* Puteol. Ber. Alc. idem sine *ue.* Sed illud melius, nam in hoc verbum non est, ad quod referatur *quin*, ut alia incommoda taceam. De re vide, quem supra iam laudavimus, Gronov. Obs. l. 22.

⁴ Quam si non Nero.] Acidalius vult quasi non Nero. Ex sic-plane in ed. pr. Intelligendum autem, haec non in Senatu dicta, sed in sermonibus privatis, coetibusque. Post quod si, quod e MS. Flor. edidit Jac. Gronovius, est et in ed. pr. Id mutatum in quae, ut opinor, propterea, quod summa ad dissimulationem referebatur. Sed summa opponitur inanis.

¹ Immodestiam publici.] i. e. avaritiam: mox vocat cupidines. vid. dicta ad Sueton. Tit. c. 4. et inde naram saevitiam, sive, ut post vocat, acerbitatem.

stiam publicanorum arguentis, dubitavit Nero, *an A. V. cuncta* ² *vectigalia omitti iuberet, idque pulcherrimum domum generi mortalium daret.* Sed impetum eius, ⁸¹² ^{A. C.} ^{59.} multum prius laudata *magnitudine animi*, ³ *astinuere* senatores, *dissolutionem imperii* docendo, *si fructus, quibus Resp. sustineretur, deminuerentur.* quippe, *sublati portoriis*, ⁴ *sequens*, *ut tributorum abolitio exposcularetur.* ⁵ *Plerasque vectigalium societates a consulis et tribunis plebis constitutas, acri etiam populi Rom. tum libertate: reliqua mox ita provisiva, ut ratio quaestuum, et necessitas erogationum inter se congruerent. Temperandas plane publicanorum cupidines, ne per tot annos sine querela tolerata, novis acerbitatibus ad invidiam verterent.* Ergo edixit princeps, *ut* ¹ *leges* ⁵¹

² *Vectigalia omitti.*] Tentat Pichena *remitti*, etsi timide. Quis librarius haereret in *remitti*, idque in *omitti* mutaret? *Omitti* est *aboliri*: et de hoc dubitabatur. mox *abolitio* discrete memoratur, et *tolere*: quod plus est, quam *remittere*. nam *remissio* plerumque fit ad tempus: *abolitio* in perpetuum. Etiam Sueron. Vesp. 16. dixit *omissa vectigalia*: ad quem locum confirmandum loco Taciti bene utitur Duker. V. C. neque ullo modo ibi videndum, an aliquis MS. liber habeat *remissa*: qui si reperiretur, a librario, ita, ut Pichena ad h. l. affecto, corruptum dicerem. *Vectigalia* autem proprie, h. e. de portoriis, accipit Burmannus de Vect. P. R. p. 66. et sane post *portoria* sola commemorantur.

³ *Astinuere senatores.*] Fero. sed praefero meum illud, *seniores*. Lipsius. Sed illud est in omnibus libris.

⁴ *Sequens.*] Frustra, Acidalius tentat *sequi*. int. *esse*. Cicero Or. II, 53. *non esse consequens*. Tusc. V, 8. *alterum alteri consequens est*.

⁵ *Plerasque vectigalium societates.*] Quae haec coniuratio est? ut tot viri docti corrigant *necessitates*. *Socii* et *Societates* pro *publico*. Tac. T. I.

canis toties apud unum Ciceronem commemorantur, ut annotare loca pigeat. Vide epist. 9. lib. 13. famul. Et tamen in his quoque Manutius erravit ad orat. pro Plancio cap. 9. *Vel quod erat pater is, qui est princeps iamdiu publicanorum: vel quod is ab sociis unice diligebatur.* Quia, inquit ille, perquam rarum, ut ab sociis publicani diligantur: ubi enim vectigalia exiguntur, ibi fere contentiones odiaque nascuntur. Quasi *Socii* sint hic provinciales, et hi momentum in comitiis istis fecerint. Immo *ab sociis* est, a publicanis. Sed capiant verbum *constituere*. Sed frustra: nam *vectigalium societates*, nihil aliud sunt quam ipsa vectigalia, ipsa publica; nullum enim publicum alicuius ponderis quod non exerceretur a societate. Gronovius. Mox *tum* quod Rhenanus addidit, est etiam in ed. pr. et praeterea *acri in temp.* In eadem est etiam *erog.* quod Rhenanus se correxisse dicit. *Irrog.* natum credo, quod esset scriptum, ut in ed. pr. *errog.* Guelf. *erogationum*.

¹ *Leges cuiusque publici.*] *Publicum* hic non civitas, aut commune cuiusque oppidi, uti censent: sed *το δημοσιον, τελωνια*. Plautus Trucul.

A. V. ges cuiusque publici, occultae ad id tempus, proscriberentur: ommissas petitiones, non ultra annum resumarent: Romae praetor, per provincias, qui pro praetore, aut consule essent, iura adversus publicanos extra ordinem redderent: militibus immunitas servaretur, nisi in iis, quae veno exercerent. Aliaque admodum aequa, quae brevi servata, dein frustra habita sunt. Manet tamen abolitio² quadragesimae quinquagesimaeque,

et

Illud, haud ego, habuit publicum, pervorsè interpretaris.

Seneca epist. 120. *Iam ego paraveram fiscos: circumspiciebam in quod me quare negotiaturus inmitterem, quod publicum agitarem, quas accesserem merces.* Suet. Cal. cap. 40. *Additumque ad caput legis, ut tenerentur publico, quae meretricium quaeve lenocinium facissent.* Seneca iterum epist. 102. *Ille qui et mari et terra pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quaestus, accesserat. ubi male substituit, publicanos.* Lipsius. Publicani non veteralia vetera renovabant, sed nova inveniebant. Nam cum lex, sive formula, et capita conductio nis non essent vulgata, exigebant quibusdam nominibus, quibus contentum non erat per legem, neque unquam fuerat. Has vocat novas acerbitates et nomina exactionum illicitarum. Exemplum est apud Ciceronem lib. 3. in Verrem: *Ex omni pecunia, quam aratoribus solvere debuisti, certis nominibus deductiones fieri solebant: primum pro spectatione et collybo, deinde nescio pro quo cerario.* Haec omnia, indices, non verum certarum, sed furtorum improbiſſimorum sunt vocabula. Caesar lib. 3. de bello civil. I. *Multa praeterea ad avaritiam excogitabantur. In capita singula servorum ac liberorum tributum imponebatur. Columnaria, ostiaria, frumentum, milites, remiges, arma, tormenta, vecturae imperabantur. Cuius rei modo nomen reperiri pote-*

rat, hoc satis esse ad cogendas pecunias videbatur. Sic igitur isti quoque faciebant. Et licebat dolere, non recusare obnoxii, quod illi se iure suo uti, et nihil nisi ex lege flagitare mentirentur. Haec illis latebra sublata est legibus cuiusque publici proscripſtis: unde didicerunt, a quibus exigebatur, quid deberent, quid non deberent. Frustra etiam ex Suetonii Vespasiano probat, quod aliunde factis constat et probari non est necesse. Illi enim sincerior lectio: *publicum quadragesimae in Asia egit. non publicanum.* Adde 4. Observat. 23. Gronovius. In locis a Lipsio citatis alienus est et Suet. Cal. 40. nam ibi *publicum* est aerarium, quod saepe ita vocatur, ut ap. Liv. II, 9. *arbitrium salis in publicum sanctum.*

2 *Quadragesimae quinquagesimaeque.*] Portorium id fuit, explicatum Quintiliano in parte, Declamat. 359. *Præter instrumenta itineris, omnes res quadragesimam publicano debeant.* Sed abolitio haec Neroniana, non firma. certe Symmachi aevo iterum praebita Quadragesima: ut discas e l. 5. epist. *Quadragesimae portorium non recte posuitur a Senatoribus Candidatis: quia nostri ordinis functiones onerari geminis incommodis non oportet. Quæso igitur ut humanitatem nostri ordinis edisoribus impartias, et urſorum transfectionem cupiditati mancipium subtrahas.* Etiam Quinquagesima: de qua idem: *Quæstiones ordinis nostri namquam frærum suarum portorium contulerunt.*

Nunc

et quae alia exactionibus illicitis nomina publicani in-
 venerant. Temperata, apud transmarinas provincias,
 3 frumenti subvectio. 4 Et ne censibus negotiatorum
 naves adscriberentur, tributumque pro illis penderent,
 constitutum. Reos ex provincia Africa, qui pro-
 consulare imperium illic habuerant, 1 Sulpicium Cam-
 merinum, et 2 Pomponium Silvanum, absolvit Cae-
 sar.

XX 2

A.V.
812.
A.C.
59.
52

Nunc a fratre meo Cynegio V. C. Quinquagesimae vectigal exigitur, quod solos urforum negotiatores, ut-
 pote quaevisi servientes, oportet agno-
 scere. De hac Quadragesima capio
 Suetonium Vespas. cap. 1. Huius
 filius publicum quadragesimae in Asia
 egit, manebantque (lego, mantant-
 que, quia pervenisse eas ad suum
 aevum subindicat Tranquillus: vel
 potius, manebantque) imagines sub
 hoc titulo, Καλλῆς τελευτήσαντι. At
 in Caligul. cap. 40. alia hercle ab
 ista: temporaria dumtaxat, et quae
 cum impuro illo petiit: Exigeba-
 tur pro litibus atque iudiciis ubi-
 cumque conceptis quadragesima sum-
 mae de qua litigaretur. Sed et
 Quinquagesimam vaenaliū, de qua
 supra, disparo ab ista: sicut Quin-
 quagesimas illas Ciceronis 3. libro
 in Verrem, quae ad aratores per-
 tinerunt decumanosque. Lipsius.
 Non portorium, sed quadragesimam
 litium abolitam cum Cuiacio Obs.
 VI, 28. aliisque statuit, et simul
 Spanhemium, qui de V. et P. N.
 dist. XIII. T. II. p. 549. f. Taciti
 fidem impugnatur, e numo Galbae,
 in quo XXXX remissa extat, refel-
 lit Burn. de Vectig. P. R. c. 5. p.
 65. f. iis rationibus, quibus facile
 cessurum quemque putem. Mox ex-
 actionibus bene correxit Rhenanus:
 superiores ex auctionibus.

3 Frumenti subvectio.] Quae
 haec subvectio? illane, quae Ro-
 mam? ex Africa et Aegypto puta,
 aliisque provinciis ad alimenta ple-
 bis. An intellegit in ipsis provin-
 ciis modum positum, quo et qua-
 tentus frumenta sua adveherent?

Fraudes enim et hic committi so-
 lere, et molestias obici provincia-
 libus, e Taciti Agricola discas.
 Emere, inquit, ultero frumenta, et
 vendere cogebantur. Devortia isi-
 nerum et longiniquitas regionum in-
 dicebatur, ut civitates a proximis
 hibernis in remota et acuis defer-
 rent: donec quod omnibus in prom-
 ptu eras, paucis lucrosam ferres.
 Lipsius.

4 Et ne censibus.] Mutuare huic
 loco lumen a P. Fabro lib. 1. Se-
 mest. cap. 25. Lipsius.

1 Sulpicium Camerinum absolvit.]
 Sed eundem paullo post cum filio
 interfecit. Ἐγκαλλῆος ἐπίσιον, ait
 Xiphilinus, ὅτι Πυθίων ἐν προθύμῳ
 ἐπικαλλόμενοι, ἐκ ἐπαύσαντο κείρου-
 μα τῶν Ἰχθυῶν, ἀπὸ ἐς τὰς τὸ Νέ-
 ρωνος νίκας τὰς Πυθιάδας ἐν τῆς ἑμ-
 νουίας ἡοίβων. obiciens illis, quod
 Pythici ab antiquo dicti, non abste-
 nerent nunc eo cognomine, sed in
 Neronis Pythicas victorias ex simi-
 litudine nominis iniurii essent. Qui
 Dionis sive abbreviatorum eius cor-
 ruptus locus, scriboque, Ὅτις
 Πυθίων ἐν προθύμῳ, etc. Sulpicii
 enimvero non Pythici, sed Poetici
 cognominati, uti liquere potest ex
 Fastis. Quod cognomen ad iniu-
 riam suam trahebat Nero, quia
 ipse solus victor, solus Pythicus.
 Notabit ergo philologus similitu-
 dinem aliquam inter eas voces, ve-
 teri germanaque pronuntiatione
 fuisse. Lipsius.

2 Pomponium Silvanum.] Est
 cum Pompeium Silvanum in Ta-
 ciro (lib. 2. Histor.) reperias, est
 cum Poppaeum. Librariorum ea
 varic-

A. V. far: Camerinum adversus privatos et paucos, faevitia
812. tiae magis, quam captarum pecuniarum crimina obii-
A. C. cientes. Silvanum magna vis accusatorum circumste-
59. terat, poscebatque *tempus evocandorum testium*: reus
illico defendi, postulabat. Valuitque pecuniola orbite
53. quorum ambitu evaserat. Quietae ad id tempus res
in Germania fuerant, ingenio ducum, qui, pervulgatis
triumphi insignibus, manus ex eo decus sperabant,
si pacem continuavissent. Paullinus Pompeius, et L.
Vetus, ea tempestate exercitui praeerant. Ne tamen
segnem militem attinerent, ille ¹ inchoatum, antetres
et sexaginta annos, a Druso aggerem coercendo Rhe-
no, absolvit: Vetus ² Mosellam atque Ararim, facta
inter utrumque fossa, connectere parabat, ut copiae
per mare, dein Rhodano et Arare subvectae, per eam
fossam, mox fluvio Mosella in Rhenum, exin Ocea-
num decurrerent: sublatisque itinerum difficultatibus,
navigabilia inter se occidentis septentrionisque litora
fierent. Invidit operi ³ Aelius Gracilis, Belgicae le-
gatus

varietas sit, an hominum, alibi videbo. *Lipsius*. Infra dedi ex MS. Flor. ed. pr. *viam eorum*: deinde ex iisdem et Guelf. *Pompeius et Vetus*.

¹ *Inchoatum a Druso aggerem.*] Intelligitne fossam Drusianam, Italiae hodie cognomine insignem? quae Rhenum imminuit, exhaustit, et quasi coegruit? An potius aliud opus in Gallica ripa, quo tumidum et vagum cum pernecie accolarum annem reprimeret? Videtur. et refero ad aggerem istum, quae libro 5. Hist. scripta: *Quin et diruit molem a Druso Germanico factam, Rhenumque prono alveo in Galliam rventem, disiectis quae morabantur; effudit*. Vidi qui molem eam vellent esse Drusoburgum ad Italem nunc firmum. Ne illi falluntur. Nam qui potest? In Galliarum ripa ea moles fuisse debuit, non in Germaniae: uti sacro Civili, Tacitique verbis ratio

constet. Refellere quidem igitur aliena possim, firmare adhuc ipse nihil. *Lipsius*. Ryckius LXVI. redigit, ducto initio numerandi ab A. V. 745. quo Drusus Consul in Germania mortuus. Sed non necesse est terminum temporis, cuius annos Tacitus tradit, ponere in anno eo, cuius res iam exponuntur. Turbae ex ea re ortae hic traduntur. Opus quidem ipsum aliquot annis ante coeprum est. De aggere ipso vid. Hist. V, 13.

² *Mosellam atque Ararim.*] Deus bone, utile, magnum, regium vel Romanum plane opus! Sic Carolus Magnus Danubium et Rhenum statuit; alii alia: sed omnes statuerunt tantum, et nescio quae vis ab altero fere impedit, mutari haec per Naturam statuta. *Lipsius*. Paulo post pro *exin* ed. pr. *dein*. Pichena volebat *et in*: quod non necesse puto.

³ *Aelius Gracilis.*] E libris *Aelii Grac-*

gatus, deterrendo Veterem, *ne legiones alienae pro-* A. V.
vinciae inferret, studiaque Galliarum affectaret. *for-* 812.
midolosum id imperatori dictitans, quo plerumque A. C.
 prohibentur conatus honesti. Ceterum continuo 59.
 exercituum otio, fama incessit, *ereptum ius legatis du-* 54
cendi in hostem. Eoque Frisii iuventutem saltibus aut
 paludibus, imbellem aetatem per lacus admovere ri-
 pae, agrosque vacuos, et militum usui sepositos, in-
 sedere, auctore Verrito, et Malorige, qui nationem
 eam regebant, ¹ in quantum Germani regnantur.
² Iamque fixerant domos, femina arvis intulerant, ut-
 que patrium solum exercebant: cum ³ Dubius Avi-
 tus, accepta a Paullino provincia, minitando *vim Ro-*
manam, nisi abscederent Frisii veteres in locos, aut novam
sedem a Caesare impetrarent, perpulit Verritum et Ma-
 lorigen, preces suscipere. Profectique Romam, dum
 aliis curis intentum Neronem opperiantur, inter ea,
 quae barbaris ostentantur, intravere Pompeii thea-
 trum, quo magnitudinem populi viserent. Illic, per
 otium (neque enim ludicris, ignari, oblectabantur)
 dum *confessum caveae, discrimina ordinum, quis eques,*
ubi

X x 3 .

Gracchus. Lippus. Sic et MS. Agr. Ac ed. pr. *invidit operi eius Gracilis:* fuit *Elius:* ut in seqq. *Guelf. helius:* ut ante Lips. edebatur. Mox vet. edd. *Vetere,* usque ad Rhen. *Veterem* MSS. Flor. Agr. Deinde idem MS. Agr. *cobibentur:* eleganter. Ceterum ad h. l. v. Marca Primat. Lugd. p. 160.

¹ *In qua tum Germani regnabant.* Florentinus codex, *in quantum Germani:* optime. id est, quatenus Germanis quidem est regnum, qui in semilibertate. *Lippus.* Omnes coniecturas irritas fecit Codex Fl. cuius lectio editur, inde a Pichena. Ed. pr. *in quam tunc Germani regnabant.*

² *Iamque fixerant domos.* Castigat Rhenanus *Iamque fixerant domos.* Immo *fixerant,* id est posuerant, collocaverant. Iuvenalis Sat. 3. *Laudo tamen, vacuis quod*

sedem figere Camis Destinct. Gronovius. Edd. ante Rhenan. omnes *fixerant.*

³ *Dubius Avitus.* Labor ut scribam, *Vibius Avitus,* inducente me Plinio, qui Neronis temporibus praesedisse Galliae Germaniaeque inferiori, Vibium Avitum significat libro 34. cap. 7. *Statuam Avernum cum faceret, provinciae Vibio Avito praesidente.* Antea suspicabar de Didio: fallebar. *Lippus.* Male: nam et apud Plinium libro 34, 7. optimae membranae, *Dubio Avito,* non *Vibio. Gronovius.* Lippium sequitur Harduinus ad Plinium, *Dubius* pro barbaro et Rom. inaudito repudians, Gronovium Ryckius. Sane tum multa Romae nomina barbara, nec ante Romae audita: nec mirum. Monuit recte Jac. Gronovius ad c. 43. in nomine *Luxii.*

4 *Adven-*

A. V. ubi senatus percunctantur, ⁴ advertere quosdam cultu
 812- externo, in sedibus senatorum: et, *quinam forent*, ro-
 A. C. gitantes, postquam audiverant, *earum gentium legatis*
 59- *id honoris datum, quae virtute et amicitia Romana prae-*
cellerent: Nullos mortalium armis aut fide ante Germa-
nos esse, exclamant, ⁵ degrediunturque, et inter patres
 confidunt. quod comiter a visentibus exceptum, quasi
 impetus antiqui, et ⁶ bona aemulatione. Nero civi-
 tate Romana ambos donavit: *Frisios decedere agris*
 iussit. Atque illis aspernantibus, auxiliaris eques re-
 pente immissus, necessitatem attulit, captis, caesisve,
 55 qui pervicacius resisterant. Eosdem agros ¹ Ansiba-
 rii

4. *Advertere quosdam cultu exter-*
no.] Armenios et Parthos, seden-
 tes in Senatu, uti eleganter Suetonius loquitur. ¹ Morem autem eum
 fuisse, et hunc honorem bene meritis sociis, didici e Iustino: qui de Massiliensibus libro 43. *Ob quod meritum et immunitas illis decretis, et locus spectaculorum in Senatu datus.* Item Iosepho, qui Decretum C. Caesaris et Senatus recitat, pro Judaeis, libro 14. cap. 17. in haec verba: *Διδόμας τε ἑρμανῶ, καὶ καί τε τὰς ἀδελφῶ, καὶ πρεσβυτάδων τε ὡς ἂν αὐτῶ περιφθασίῳ, ἕνεκα πυνυγῆ μαγομάχων καὶ θηρίων, καὶ διζουμένης μὲν τῶν συγκλητικῶν θεωρεῖν: Concedi Hyrcano eiusque filiis, isem Legatis qui ab eo missi, gladiis eorum et ferarum pignora spectare, in sedibus Senatorum.* Dio Cassius in Fragm. de Traiano: *Ὅτι δὲ Τραιανὸς τὰς πρεσβυτάδας τὰς παρὰ τῶν βασιλέων ἐφινυμένους, ἐν τῷ βασιλευτικῷ θεάματι: Quod Traianus legatos a Regibus missos in Orchestra spectare iussit.* Feli veterat id ante, sua quadam causa, Augustus: ut in Suetonio leges, cap. 44. interdicto tamen non firmo. Sed ait Iustinus ecce, in Senatu: et Suetonius alibi, *in equis spectare.* nec errent ultra; qui apud Suetonium in Claudio, *in Senatoriis*, tentant reponere. Sed quod de legatis his ad Neronis tempora Tacitus ret-

tulit, eximium et antiquae nostrae simplicitatis factum: Tranquillo visum Claudio attribueret, cap. 25. Errat, me iudice, Tranquillus. *Lipsius.*

5. *Degredimurque.*] Sic bene e MS. Fl. dedit Pichena. Vett. omnes *digred.* ut alibi. vid. ad IV, 49-74. etc.

6. *Bona aemulatione.*] Libri aliquot, *aemulatione:* ex quibus iunctim tunc scribam, *quasi impetus antiqui et boni aemulatione:* et sane sic fuit: *Lipsius.* *Impetus* est repentinus animi ex honesto motus. Ut hoc libro: *Sed impetum eius, multum prius laudata magnitudine animi, assinuere seniores.* *Antiquum,* quod quodammodo excedit modum saeculi, et antiquitati laudatae par est. *Aemulatio* autem *bona,* ut alibi *prava.* Sic igitur accipie: *quasi* quod esset *impetus antiqui et bona aemulatione* fieret. *Gronovius.* *Bona aemulatione* MSS. et edd. vett. ante Rhen. qui dedit *aemulatio.*

1. *Ansibarum.*] Ed. pr. *Ansivarum.* et infra *Amphivarum.* In loco Anniani XX, 10. ex quo Rhenanus Ansuarios laudat, putatque eosdem cum his, *Atsuarii* hodie leguntur, quae est gens Francorum, vid. ibi Lindenbr. et Valef. Male igitur e loco Taciti colligit Rhenanus, Fran-

rii occupavere, validior gens, non modo sua copia, A. V. sed adiacentium populorum miseratione: quia pulsi a ⁸¹²⁻ Chaucis, et sedis inopes, tutum exsilium orabant. ^{A. C. 59.} Aderatque iis, clarus per illas gentes, et nobis quoque fidus, nomine Boiocalus, *vinctum se rebellione Cberusca, iussu Arminii, referens, mox, Tiberio et Germanico ducibus, stipendia meruisse.* ² *Quinquaginta annorum obsequio id quoque adiungere, quod gentem suam ditioni nostrae subiiceret.* ³ *Quotam partem campi iacere, in quam pecora et armenta militum aliquando transmitterentur?* ⁴ *Servarent sane receptos gregibus, inter hominum famam; modo ne vastitatem et solitudinem mallent, quam amicos populos. Chamavorum quondam ea arva, mox Tubantium, et post Vspiorum fuisse. Sicuti coelum diis, ita terras generi mortalium datas: ⁵ quaeque vacuae, eas publicas esse.* ⁶ Solem

X x 4

deinde

cos e Chaucis prodidisse. Mox ed. pr. *Boiocalus*. MS. Guelf. *Boicalus*.

² *Quinquaginta annorum.*] Libri vet. *quadraginta*. A clade certe Variana ad hoc aevum, quadraginta sex circiter anni sunt. *Lipsius*. Edd. vet. Guelf. *quinquaginta*: recte, numero rotundo, et aliquot anni ad veritatem desint.

³ *Quotam partem campi.*] Forte, *Quo tantam*, aut, *quo eam*. Vulgatam etiam tolero, et capio. *Lipsius*. *Iacere* dicitur campus, qui non colitur, nullos fructus edit. Aliter *agri iacere* dicuntur ap. Petron. c. 44. nempe, cum non sunt in magno pretio, cum pretia eorum iacent, ut Cicero loquitur pro Rosc. Com. 12.

⁴ *Servarent sane receptos.*] Scriberem, *exceptos*, et *famem*. *Lipsius*. Edidi, ut est in omnibus scriptis et edd. ante Freinshemium, qui de coniectura edidit *receptos et famem*: quorum illud quidem commodum sensum habet, non hoc, in hoc quidem loco. *Receptos* int. agros vel campos, ex antecedente. *Agri recepti gregibus*, sunt concessi, dati gregibus alendis. *Recipi* eleganter

dicuntur, quae excipiuntur, referuntur. v. Gron. ad Senecae Conf. ad Marc. c. 10. arque idem est quod ante c. 54. *sepositus usus militum*. ap. Livium l. 53. *reliquam captivam pecuniam in aedificationem templi seposuit*. Potro inter hominum famam, intellige; si modo campi illi sint inter homines, iis locis, ubi homines sint, habitent: quod clarum est e sequentibus: *modo ne vastitatem et solitudinem mallent*. *Hominum famam*, sive famam pro locis habitatis illa aetas dixit, idque illustrat Gronov. Obs. l. 4. ubi hunc locum similiter explicat. Freinsh. coniectura tamen recepta in edd. l. Fr. Gronovii (non ab ipso) Ryckii, et, prima parte, lac. Gronovii. Mox *scuti* MS. Flor. ed. pr.

⁵ *Quaque vacuae.*] Suspicio dedisse Tacitum: *quisque vacuus, eas publicas esse*: et hoc exemplum addendum iis, quae notavimus 2. Obs. 14. Gronovius. Sunt etiam ab ed. pr. abest, ut a Flor. MS. delevit Pichena. copulam addidit Rhenanus.

⁶ *Solem reficiens.*] MS. Flor. ed.

A. V. deinde respiciens, et cetera sidera vocans, quasi co-
 812. ram interrogabat, *vellentne contueri inane solum? po-*
 A. C. *tius mare superfunderent adversus terrarum creptores.*

59. *Et commotus his Avitus, patienda meliorum imperia.*
 56 *Id diis, quos implorarent, placitum, ut arbitrium pe-*
nos Romanos maneret, quid darent, quid adimerent:
neque alios iudices, quam se ipsos, paterentur. Haec
 in publicum Ansibarius respondit: ipsi Boiocalo, ob
 memoriam amicitiae daturum agros, quod ille, ut pro-
 ditionis pretium, aspernatus addidit: *Deesse nobis*
terra, in qua vivamus, in qua moriamur, non potest.
 atque ita, infensus utrimque animis, discessum. Illi
 Bructeros, Tencteros, posteriores etiam nationes, so-
 cias bello vocabant. Avitus, scripto ad ⁴ Curtilium
 Manciam, superioris exercitus legatum, *ut Rhenum*
transgressus, arma a tergo ostenderet; ipse legiones in
agrum Tencterum induxit, excidium minitans, nisi
causam suam dissociarent. Igitur absistentibus his,
 5 pari

ed. pr. *despiciens*: quod ridicule de-
 fendit, in textum receptum, lac.
 Gronovius, quasi radios in terram
 missos a sole adspexerit. *Respiciens*
 inde a Puteolano omnes. Rhena-
 nus coniciebat *aspiciens*. At *respi-*
cere pro *adspicere* etiam XIV, 8.
 Pro deinde MS. Guelf. *idem*.

1 *Et commotus his Avitus.*] Tur-
 bata et trunca forsitran. Lego ta-
 men: *Nec commotus his Avitus,*
patienda m. imperia ait. Dis quos,
etc. Lipsius. Mox MS. Guelf. *qui*
darent, qui adimerent, quod sequen-
 tibus bene convenit.

2 *Neque alios iudices quam se*
ipsum paterentur.] Nec male dele-
 veris *et se*, ut *et ipsos* referatur
 ad deos. Libro 15. *quoniam alii,*
quamvis potentium populorum arbi-
tri, possessionem Partibus non sine
ignominia Romana tradidissent.
 Horatius: *Regum timendorum in*
propriis greges; Reges in ipsos im-
perium est Iovis. Gronovius.

3 *Deesse nobis terra.*] Sic primus
 edidit Rhenanus, de coniectura:
 eoridemque verbis est in MS. Agri-
 colae. Ed. pr. corrupte: *decere*
nobis terram vivam: Puteol. *deesse*
nobis terra viva, quod secutus est
 Beroald. *terram vivam* etiam MS.
 Flor. Guelf. unde I. Gron. faciebat
terra in vitam. Pichena comieit:
terra vivis: utrumque bonum, il-
 lud melius et elegantius. Sic *ba-*
bere in sumtum. Illud autem est
 corruptum, non corrigere, quod
 N. Heinsius ep. ad Graev. T. IV.
 Coll. Burm. p. 498. vult, atque etiam
 est in margine ed. Gryph. adscri-
 ptum, *terra potest:* quasi non me-
 lius e sequentibus intelligatur, vi-
 de hoc genus loquendi copiose il-
 lustratum a Gronovio Obs. IV, 2.
 p. 26. adde ad XII, 64.

4 *Curtilium Manciam.*] Phlegon
 De admittendis: *Curtilius Mancius*
legatus in Germania exercitum dex-
it Q. Volusio et P. Scipione cos-
Lipius. MS. Guelf. *Ab Avituscri-*
ptum ad C. M.

¶ pari metu exterriti Bructeri. et ceteris quoque alie-
na ⁶ pericula deferentibus, sola Ansibariorum gens re-
tro ad Vspios et Tubantes concessit. quorum terris ^{812.}
exacti, cum Catos, dein Cheruscos petissent; errore ^{A. C.}
longo, hospites, egeni, hostes, in alieno, quod iu-
ventutis erat, caeduntur: imbellis aetas in praedam ^{59.}
divisa est. Eadem aestate, inter Hermunduros Cat-
tosque certatum magno proelio, ¹ dum flumen, gi-
gnendo sale secundum, et conterminum, vi trahunt;
super libidinem cuncta armis agendi, religione insita,
eos maxime locos propinquare coelo, precesque mortali-
um a deis nusquam propius audiri. inde, indulgentia
numinum, illo in amne illisque silvis ² salem provenire,
non, ut alias apud gentes, ³ eluvie maris arescente un-
da,

X x 5

. 5 *Pari metu exterriti Bructeri, et ceteris.*] Flor. lectio, et ed. pr. Ceterae *exterritis Bructeris, et ceteris.* Mox quoque abest a MS. Bud.

6 *Pericula deferentibus.*] MS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. *defendensibus*: quod interpretatur I. Gronovius a *se arcensibus*, vulgusque servari, cum ipse interea vulgatum teneat. Ac nisi *aliena pericula defendere*, e consuetudine larvae loquentium esset potius pericula ab aliis propulsare, quam communio- nem alieni periculi vitare, eam lectionem, propter librorum auctoritatem, reciperem: nunc vulgata retineo et ipse, dum melius quid reperiat: quum interea fatear, me nescire, an ducta sit e libro scripto. Eam primus induxit Rhenanus, corrigens lectionem superiorum edd. in quibus erat *deferentibus* (nam sic est in ed. Puteol. Ber. Alc. non *deferentibus*, ut I. Gronovius e Beroaldina laudat) sive vitium operarum in ed. Puteol. fuit, quod sequerentur ceteri, sive ita ille e MS. edidit, quod credo: Etiam infra XIV, 33. confunduntur *deferentibus* et *defendensibus*. Id si est, tanto magis

libet suspicari, Tacitum dedisse *defugiensibus*. Ac fortasse in mente habuit locum Caesaris B. G. VI, 13. *is omnes decedunt*, (pro quo nos *absistere*) *aditum eorum sermonemque defugiunt*. Notio *deferendi* est iam in *sala*; quod est *deferta*.

1 *Dum flumen gignendo sale.*] Non abhorret certe a fide, ut hoc flumen Sala fuerit? argumento vel nominis ipso. Flumen nobile, mihi carum: domicilii olim causa, et Andreae Ellingeri, medici primarii; cuius fides et doctrina, magna mihi, dum vivam, *Lipsum*. Mox *libidinem* est a Rhen. superioribus omnes *libidine*. Illud tamen verum est. Mox Guelf. *vi, armis*.

2 *Salem provenire.*] Iac. Gronov. notat e MS. Flor. *item*: et plane sic est in MS. Guelf. et ed. pr. *Salem* ceteri omnes. Mox idem Guelf. *adentem*. male.

3 *Eluvie maris arescente unda, sed.*] Murerus, *arescente, sed unda*. At ipsa de re Plin. libro 37. *Galliae Germanicaeque ardentibus lignis aquam salisam infundunt*. Varro de re Rustica 1. *In Gallia Trans-*

A.V. *da, sed super ardentem arborum struem fusa, ⁴ ex contrariis inter se elementis, igne atque aquis concretum.*
 812.
 A.C. Sed bellum Hermunduris prosperum, ⁵ Cattis exitio-
 59. fuis fuit, quia victores *diversam aciem Marti ac Mercurio* sacravere, quo voto equi, viri, ⁶ cuncta victa occidioni dantur. Et minae quidem hostiles ⁷ in ipsos vertebant. Sed ⁸ civitas Iuhonum socia nobis, malo impro-

Transalpina intus ad Rhenum, cum exercitum dicerem, aliquot regiones accessi, ubi salem nec fossicium, nec maritimum haberent, sed ex quibusdam lignis combustis, carbonibus salis pro eo uterantur. Vbi lego, intus Rhenum, particula additicia reiecta. Lippus Rutilius Numanianus libro 1. Itinerarii: Subiectas villae vacat adspicere salinas: Namque hoc censetur nomine falsa palus. Qua mare terrenis dedisse canalibus intras, Multifidosque lacus parvula fossa rigat. At ubi flagrans admovit Sirius aestus, Cum pallent herbae, cum sitis omnis ager; Tum casaractarum claustris excluditur aequor, Ut fixos latices horrida daret humus. Aurelius. Isidorus Orig. 16, 2. nam aquis maris sponte gignitur, spuma in extremis litoribus vel scopulis derelicta, et sole decocta. Gronovius.

4 Ex contrariis inter se elementis.] Ex MS. Flor. Guelf. edd. omnes ante Rhenum, qui delavit, Pichena restituit. Idem MS. Flor. *alimentis*: vitiose. Initia hic et materia, ex qua sal fiat, non alimenta memorantur. *Concreta* scripti et editi olim omnes. *Concresum* est e correctione Lipsii, quam ille tamen non recepit in textum, sed Pichena et sequentes.

5 Cattis exitio fuit.] Non dissimulo alucinationem et *καθημενα* viri docti nostratis, qui ab hac pugna initia derivat Batavae genti. Censet enim victos pullosque eo

proelio Catos, devenisse maritimos locos ubi nunc Batavia est, et originem dedisse inter Belgas nobilissimae genti. Caecitatem! Batavi noti celebresque diu ante hanc aevo Neronis pugnam: et Catorum migratio, de qua Tacitus in libello De Germania, non dubie antiquior. *Batavi, inquit, non multum ex ripa, sed insulam Ribu annis colunt, Catorum quosdam populus, et seditione domestica in eas sedes transgressus, in quibus pars Romani imperii fuerent. Lippus.* Sic omnes edd. inde a Puteol. ad Pichenam, qui e MS. Flor. dedit *exitiosus*: Ed. pr. *exitiosum*.

6 Cum ita victa occidendi.] Placet Dancii coniectura, *cuncta victa*. Lippus. MS. Flor. edd. omnes *cuncta victa*, idque defendit Freinsh. ad Flor. IV, 2. et ad h. l. Faernus quoque coniecit *viva*. At l. Fr. Gronovio neutrum placet, sed *victi*: cuncta, quae victus antea possedit.

7 In ipsos vertebant.] Sic est in MS. Fl. et ed. pr. ut Rhenanus coniecerat: idque ut Taciti stilo convenientius rescripti, cum l. Gronovio. Vulg. *vertebantur*.

8 Civitas Iuhonum.] De hoc igne nimia mira. Pighius, amicus noster, censebat, *Huiarum* scrib. quoniam in agro cognomine, hodie lapis multus sub terra fossilis, idoneus concipere ignem. Sed ego ambigo ne ea gens in Germania ipsa alibi fuerit, non in Belgica:

improviso afflicta est. nam ignes, terra editi, villas, arva, vicos passim⁹ corripiebant, ferebanturque in ipsa conditae nuper coloniae moenia. neque extingui poterant; non si imbres caderent, non fluvialibus aquis, aut quo alio¹⁰ humore: donec inopia remedium, et ira eladit, ¹¹agrestes quidam eminus saxa iacere, dein, residentibus flammis, propius suggesti, icru fustium, aliisque verberibus, ut feras absterrebant: postremo tegmina corpori derepta iniiciunt, quanto magis¹² profana et usu polluta, tanto magis oppres-
sura

A. V.
812.
A. C.
59.

et quidam libri, *Vibonum*. Lipsius. *Vibonum* MS. Fl. Agr. Guelf. Nempe saepe in libris scriptis *vi* et *iu* permutantur, centies in ed. pr. Taciti, ut iam supra notavi. Nihilum igitur hinc argumentum pro corruptela vulgatae lectionis. Ed. pr. *Iubionum*. Puteol. *Iubonum* et sic ceteri. N. Heinsius coniiciebat *Vbionum*, quod etiam M. Altin-
gio et Cellario probatur. Ryckius *Aediorum*, intelligitque incendium Lugdunense, de quo etiam XVI, 13. quod nescio, an quisquam probaturus sit. Cluverus in Ducatus Bergensis austrina parte civitatem Iuhonum ponit. Graevius ep. ad Heinf. T. IV. Coll. B. pag. 673. non urbem, sed gentem, rempublicam intelligit.

9 *Corripiebant*.] Ed. pr. *arripiebant*, quod rectum est, et fortasse illi praefendum. etiam XIV, 8. *arripere servos*, pro corripere; et sic saepe Livius. v. Drakenb. ad III, 13.

10 *Humore niterentur*.] Aiunt corruptum hoc verbi, *niterentur*; aut potius Florentini codicis exemplo delendum. Dissentio, et promptum est, *niterentur extinguere*, ordinari. Lipsius. Ego vero non dubitavi delere verbum, quod etiam ab ed. pr. abest, et in quo ceteri MSS. ita variant, ut planum sit, id verbum e margine et

a glossa natum esse. Nam MS. Agr. habet *perfundereuntur*, Oxon. *uterentur*. I. Gronovius vocat donum Beroaldi. Immo Puteolani, sive Cod. quem ille habuit. Nam est et in Guelf. Verum deleto hoc, consequens erat, ut etiam deleteretur alterum *si*, ut vidit Pichena, frustra repugnante I. Gronovio. Atque credo, hoc ipsum *si*, frustra a librariis repetitum, occasionem dedisse inferendi verbi, ad quod referretur. Decepit libraricae incirtia consuetudinis Cornelianae substantiva periphrastice exprimendi. Sufficiebat *non imbribus*. Ei periphrasi deinde adiungit substantiva nuda. Sic paullo ante c. 56. *quod iuventus erat: imbellis aetas*.

11 *Agrestes quidam*.] Ed. pr. *agrestis: mox residentibus flammis*. ut in Guelf. Ceterae omnes *residentibus*, quod verum. Paulo post correxi *derepta*, pro *directa*, ut Ryckius e Cod. Agr.

12 *Profana, et usu polluta*.] Adde vocem e prisca editione, *et usu villiori polluta*. Vestes vult sanguinis aut feminis notis sordentes. Lipsius. Intelligit ed. Puteol. quam sequuntur Beroald. Alc. estque et in MS. Guelf. At ed. pr. MS. Bud. omnesque a Rhemana edd. eo verbo carent. recte, quorsum enim addatur?

58 *fura ignes.* Eodem anno ¹ *Ruminalem arborem* in
 A.V. comitio, ² *quae super octingentos et quadraginta an-*
 812. te annos Remi Romulique infantiam texerat, mor-
 A.C. tuis ramalibus, et arescente trunco deminutam,
 59. prodigii loco habitum est, donec in novos fetus ³ *reviresceret.*

¹ *Ruminalem arborem.*] De ficu Ruminali et Navia digna lectu Scalliger in Festum, illustrissimum ingenium nostri aevi. *Lipsius.* add. *Salmas.* ad Solin. p. 800.

² *Quae super octingentos et quadraginta ante annos.*] Damno numerum. Nam hic annus urbis conditae DCCCXI. Romulus autem Remusque XVIII. dumtaxat annos nati, cum facta Roma est.

Non ergo plures ab infantia eorum ad hunc diem annis triginta. Facilis putatio ex Dionysio, Livio, et aliis. Ita ergo hic emendem, et *Octingentos et triginta* scribam, ne Tacitus manifesta sit in culpa. *Lipsius.*

³ *Reviresceret.*] Ita e Flor. Pichena edidit: cui consentit Guelf. *Revivisceret* superiores omnes. Sed ante idem liber Guelf. non habet *habitum est.*

C. CORNELII TACITI
 AB
 EXCESSV DIVI AVGVSTI
 ANNALIVM
 LIBER QVARTVS DECIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Nero matrem suam fastidit, denique interficit. Excusat id factum apud Senatum: et is non ignoscit solum, sed laudat. Inde ad deterrima quaeque prorupit. currus agitavit. in scena cantavit. Quinquennale ludicrum Romae institutum, vario sermone vulgi. Rubellius Plautus amovetur. At Corbulo in Armenia strenue rem gerit: Tigranocerta capit: Tigranem regem iis imponit. Contra in Britannia clades accepta, dum Suetonius Paullinus Monam insulam intrasset. et tota paene provincia amissa: quam tamen mira constantia et anius praelii successu Suetonius idem retinuit. Praefectus urbis domi suae interfectus. supplicium de familia sumptum. Lex Maiestatis revocata. Burrus obiit. Seneca a pessimis in invidiam vocatur: ideoque commeatum a Principe petit, nec accipit. Tigellinus unus omnia potest: is Plautum et Sullam interfici curat. Nero Octaviam dimittit: Poppasae iungitur. Seditionem super ea re populus movet: quae causa maturandi Octaviae exitii. Ea interfecta in Pandateria insula. Gesta haec annis circiter quattuor.

C. VIPSTANO. C. FONTEIO CAPITONE
 IMP. NERONE. IV. COSSO CORNELIO
 LENTULO
 C. CAESONIO PAETO. C. PETRONIO
 TVRPILIANO
 P. MARIO CELSO. L. ASINIO GALLO
 COSS.

A. V.
813.
A. C.
60.

Caio¹ Vipstano, Fonteio coss. diu meditatatum scelus non ultra Nero distulit, vetustate imperii coalita audacia, et² flagrantior in dies amore Poppaeae, quae sibi matrimonium, et³ discidium Octaviae, incolumi Agrippina, haud sperans, crebris criminationibus, aliquando per facetias⁴ incusaret principem, et pupillum vocaret, qui iussis alienis obnoxius, non modo imperii, sed libertatis etiam indigeret. Cur enim differri nuptias suas? formam scilicet displicere, et⁵ triumphales avos? ⁶ An fecunditatem, et verum animum? timeri, ne uxor saltem iniurias patrum, iram populi adversus superbiam avaritiamque matris, aperiat. Quod si nurum Agrippina non nisi filio infestam ferre

¹ Caio Vipstano.] Vulgati, *Vipstano*. Viri docti, Vipstano cum nominant. Vide Fulul nummos, in Apronia gente. *Lipsius*. Quum alteri consulum nullum praenomen addatur; id autem fuerit non aliud, quam quod praescribebat collega, suspicor Tacitum scripsisse: *Caii*. De gente *Vipstana* vide Ruperti et Reinesii alternas Epist. 48. et 54. *Gronovius*. *Vipstano* verum esse, clarum est ex inscriptionibus ab *Vrsino*, *Sponio* et *Grutero* editis, quas vid. ap. *Ryckium* et *J. Gronovium* ad h. l. unde sic cum illis ipsis edi curavimus. Edd. vet. omnes *Vipstano*: recentiores ut *Lipfii*, l. Fr. *Gron. Vipstano*.

² Flagrantior in dies amore.] Intelligi potest *flagrantior*. Melius tamen *flagrantiore*: quod Tacitum dedisse credo.

³ *Discidium Octaviae*.] Vt saepe supra, *discidium*. *Gronovius*. Sic MS. Flor. Agr. Guelf. ed. pr. *Ryckii*, *Gron. fil. discidium Puteol.* cum seqq.

⁴ *Incusaret - vocaret*.] Sic MSS. Flor. Guelf. ed. pr. veteres omnes:

idque verum. At recentiores. *Lipfius* et seqq. infinitivos dedere, nescio an e libris.

⁵ *Triumphales avos*.] Vnum tantum, *Poppaeum Sabinum*. *Lipfius*. Parentes, liberos, filios, et similia in plurali dici, etiam cum de uno sermo est, hodie notissimum.

⁶ *An fecunditatem et verum animum*.] Distinguo, *Verum animum? Timeri ne uxor*. Nam quod *V. C. Erricus Memmius* legebat, *uterum annum*, acutius quam verius censeo. *Lipfius*. Sic emendabat etiam *Faernus*, placebatque *Vrsino*, *Freinshemio* et aliis. Sed *verum animum* probro, h. e. verum amorem, nam opponitur *mox infestis Neroni uxor*. *Verus animus* est etiam *Hist. l. 15.* unde iam laudavit *Ryckius*. *Heinsius* ap. *Graev. T. IV. Coll. epp. B.* corrigit: *a. f. et v. a. timeri? neve uxor* etc. quod mire placet *Graevio*, hoc sensu: neve, si uxor eius ium, si non alia, ut iniurias, quibus a patribus afficitur, et odium populi in Agrippinam aperiam.

ferre ⁷ posset, reddatur ipsa Othonis coniugio. ituram quoquo terrarum, ubi audiret potius contumelias imperatoris, quam viseret, periculis eius immixta. Haec atque talia, lacrimis et arte adulterae penetrantia, nemo prohibebat; cupientibus cunctis, infringi matris potentiam, et credente nullo, usque ad caedem eius duratura filii odia. Tradit Cluvius, ardore retinendae Agrippinam potentiae eo usque provectam, ut ¹ medio diei, cum id temporis Nero per vinum et epulas incalesceret, offerret se saepius temulento comptam, et incesto paratam. Iamque lasciva oscula, et praenuntias flagitii blanditias, adnotantibus proximis: Senecam contra muliebres illecebras subsidium a femina petivisse: immissamque Acten, libertam, quae, simul suo periculo, et infamia Neronis anxia, deserret, pervulgatum esse incestum, gloriante matre, nec toleraturos milites profani principis imperium. Fabius Rusticus, non Agrippinae, sed Neroni cupitum id, memorat, eiusdemque libertae astu dissectum. Sed quae Cluvius, eadem ceteri quoque auctores prodidere, et fama huc inclinat: ² seu concepit animo tantum immanitatis Agrippina, seu credibilior novae libidinis meditatio in ea visa est, quae, puellaribus annis, ³ stuprum cum Lepido, spe domi-

A.V.
813-
A.C.
60.

2

²

³

domi-

7 Posset, reddatur.] Acidalius vel possit, vel redderetur legendum censet.

1 Medio diei, cum id temporis.] Romani ergo epulabantur die medio? Non vulgo quidem: non item viri ferii, sobrii, ficii. Sed describit Tacitus Neronis convivium adolescentis madidi, vere Temperativum. De quo, itemque de In-tempestivo, vide utiliter notata in Excurs. A. Lipsius. Mox edd. ante Rhen. male lascivia. Copula, quam e MS. Flor. addidit Pichena, est etiam in ed. pr. Sed iidem libri et MSS. Agr. Guelf. flagitiis, ut et ceterae edd. ante Rhen. Post proximis colon posui, ut est in edd. ante Rhen.

2 Seu concepit.] Sic edidi e MS. Flor. et ed. pr. Nam mox etiam

visa est. Atque sic etiam placebat I. Gronovio. Vulgo contempcrit.

3 Stuprum cum Lepido.] Qui Lepidus antea maritus Drusillae, convictus postea coniurationis in Caesarem. Suet. Cal. cap. 24. Dio LIX. itemque stupri in Agrippinam et Livillam. Rutilius in Itinerario, de Lepidis:

Haec procul hinc petitur signatus ab Hercule portus:

Vergentem sequitur mollior auro
da diem.

Inter castrorum vestigia sermo re-
texit

Sardoam, Lepido praecipit age,
figam.

Litore namque Cosae cognatos de-
pulsit hostes,

Virtutem Casuli Roma secuta
ducis.

Ide

dominationis, admiserat, pari cupidine usque ad libita Pallantis provoluta, et exercita ad omne flagitium patruī nuptiis. Igitur Nero vitare secretos eius congressus: abscedentem in hortos, aut Tusculanum, vel Antiatem in agrum, laudare, *quod* ¹ *otium lacefferet.* Postremo, ubicumque haberetur, praegravem ratus, interficere constituit: hactenus consultans, *veneno, an ferro, vel qua alia vi.* placuitque primo venenum. Sed inter epulas principis si daretur, referri ad casum non poterat, tali iam Britannici exitio; et ministros tentare arduum videbatur mulieris, usu scelerum adversus insidias intentae: atque ipsa praesumendo remedia munierat corpus. Ferrum et caedes quonam modo oecultaretur, nemo reperiebat; et, ne quis, illi tanto facinori delectus, iussa sperneret, ² metuebat. Obtulit ingenium Anicetus, libertus, classi apud Misenum praefectus, et pueritiae Neronis educator, ac mutuis odiis Agrippinae invidus. Ergo, ³ *navem posse componi,*

Ille tamen Lepidus peior, civilibus armis

Qui gessit sociis impia bella tribus.

Insidias paci moliri tertius ausus,

Trifidibus excepit congrua fata reis.

Quartus Caesareo dum vult irrepere regno,

Incesti poenam solvit adulterii?

Primum mali fati Lepidum intellegit, qui cum Q. Catulo dissensit post obitum Sullae, et in Sardinia periit. Alterum, qui triumvir. Tertium, qui conspiravit in Augustum, illius filium. Quartum, de quo hic. Sed cur Poëta ait, incestum eius adulterium cum Agrippina et Livia; Ideo quia maritus Drusillae Lepidus: et cum Agrippina etiam sanguine iunctus. Credo enim hunc Lepidum natum ex Aemilio Paulo et Julia nepte Augusti. At Julia soror Agrippinae, quae mater Caii, et fororunt. Hinc clarum cur Caius suc-

cessorem illum imperii destinaverit, et quinquennio maturius quam per leges magistratum capere voluerit: quod Dio tradidit lib. 59. Erat enim sanguinis gentisque Augustae, pari cum Caligula gradu. Praeter rem haec dixi, ad Suetonii historiaeque lucem. *Liphus.*

¹ *Otium lacefferet.*] i. e. capesseret, uti inciperet.

² *Metuebat.*] Acidalius malebat *metuebatur*, vel ante etiam *non reperiebat*. Sed non necesse est, ut Tacitum eodem modo omnia enunciasse putemus. Mox MS. Fl. et ed. pr. *classis*. Ceterae edd. *classis*, utroque modo loquitur Tacitus.

³ *Navem - docet.*] Suet. Ner. 34. ipsum Neronem commentum esse tradit. Dio L. LXL. p. 655. etiam occasionem inventi tradit. Paulo post MS. Flor. Guelf. *picari*: quod etiam habet Puteol. et vet. omnes praeter princ. Recentiores *picariis* praeter l. Gronov.

¹ *Tempore*

poni, docet, cuius pari, ipso in mari per artem soluta, effunderet ignaram. nihil tam capax fortuitorum, quam mare, et si naufragio intercepta sit, quem adeo iniquum, ut sceleris assignet, quod venti et fluctus deliquerint? Adstiturum principem defunctae templum, et aras, et cetera ostentandae pietati. Placuit follertia, tempore etiam iuta, quando Quinquatrum festos dies apud Baias frequentabar. Illuc matrem elicit, ferendas parentum iracundias, et placandum animum, dictitans, quo rumorem reconciliationis efficeret, acciperetque

1 *Tempore etiam iuta.*] Ita libri manuſ. Lipsius. Sic et Guelf. et ed. pr. quamquam inverſa prima ſyllaba, ut alias. add. ad III, 36. Ceteri ante Lipſium adiuta; et ſic laudat Victorius ad Cicer. ep. ad Div. II, 12.

2 *Quinquatrum feſtos dies.*] Sueton. ſolemnia Quinquatrum vocat. Horatius item Quinquatrus feſta. Cauſa, quia ii dies Minervae, laeti pueris, virisque. De pueris, Horatius:

— puer ut feſtus Quinquatribus
olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore
raptim.

Et Symmachus libro 5. *Nempe Minervae ſibi ſollenne de ſebolis noſum eſt; ut ſere memores ſumus etiam procedente aetate puerilium feriarum. Ad eum diem convivium ſibi paramus. Feriae ergo pueris: at viris etiam ludi, et ſpectacula gladiatorum.* Ovidius, de quinque hiſ diebus:

Sanguine prima vacat, nec fas
concurrere ferro.

Cauſa, quod eſt illa nata Minerva die.

Alteri, treſque ſuper vaſa celebrantur arena,

Enſibus exerciſ bellica laeta
dea eſt.

Hinc diſce, ſecundum Quinquatrum diem, natale eiuiſe Poetae fuiſſe. Lib. 4. De Triſtib.

Corn. Tac. T. I.

Lucifer amborum natalibus ad-
fuit idem.

Vna celebrata eſt per duo liba
dies.

Haec eſt armi ſerae de feſtis quin-
que Minervae.

Quae fieri pugna prima cruenta
ſolet.

Natus ergo, ſexto poſt Martias Idus. Sed et moris, ut ii dies iu-
eunde hilariterque traducerentur. Augustus ad Tiberium: *Nos, mi Tiberi, quinquatrus ſaris iucunde egimus. Luſinus enim per omnes dies, forumque aleatorum caſeci-
mus.* Lipsius.

3 *Acciperetque Agrippina.*] Af-
ſentior Pichenaee, deciperetque ſcri-
benti: niſi placet, alliceretque.
Lipsius. Edd. vet. omnes praetec
pr. acc. Agrippinam - vententem.
Lectio, quae inde a Berneccero
editur, eſt e correctione Freinſhe-
mii, quam ille cum ſeqq. editoribus
recepit, eademque placebat
Acidalio. Ea confirmatur ed. pr.
in qua eſt Agrippina: ſed interpun-
ctio poſt venientem: ut fortaiſſe
caſu irrepleſſer nominativus. De
interpunctione Fr. non dubitem. De
cetera lectione, Netius in Analec-
t. 1, 10. defendit vulgatam, et inter-
pretatur deciperet, ut Pichena cor-
rigebat: uſus auctore Nonio: qui
p. 115. a. locum e Lucilio proferet:
*ſic veteratorem illum vetulum lupum
Annibalem acceptum, ubi accipe-
re interpretatur decipere.* Sed ut

Y y

in

A. V. que Agrippina, facili feminarum credulitate ad gaudia. Venientem dehinc, obuius in litora, (nam Antio adventabat) excipit manu et complexu, ⁴ ducitque Baulos. Id villae nomen est, quae, promontorium Misenum inter et Baianum lacum, flexo mari alluitur. Stabat inter alias navis ornatior, tamquam id quoque honori matris daretur: quippe fuerat triremi, et classiariorum remigio vehi. ac tum invitata ad epulas erat, ut occultando facinori nox adhiberetur. Satis constitit, existisse proditorem, et Agrippinam, auditis insidiis, an crederet ambiguum, ⁵ gestamine sellae Baias pervectam. Ibi ⁶ blandimentum sublevavit metum, comiter excepta, ⁷ superque ipsum collocata. Nam pluribus sermonibus, modo famili-

in illo loco sic possis intelligere; accipere per se, et in Taciti contextu id significare, non credo. Rumorem accipere nil aliud significare potest, quam audire. Deciperes vel alliceretque legendum puto, propter sequentia.

⁴ Ducitque Baulos.] Antea Hortensii villa: tunc in Principum bonis. De ea non ineleganter Symmachus, eius possessor:

Huc deus Alcides stabulanda armenta coegit

Eruta Ceryonis de lare tergemini.

Inde recens aetas corrupta Boaulia Baulos

Nuncupat, occulto nominis indicio.

Ab Divo, ad proceres dominos fortuna cucurrit,

Fama loci obscuros ne pateretur bestos.

Hanc celebravit, opum felix Hortensius, aulam;

Contra Arpinatem qui stetit eloquio.

Fuit etiam Antoniae Drusi, uti e Plinio dices libro 9. cap. 55. Lipsius. Paulo post in ed. pr. ut in MS. Flor. *matrī*: unde colligit I. Gron. id quoque honoris *matrī* dare-

sur: quod non displicet. Etiam in Guelf. litera s erasa est.

⁵ Gestamine sellae.] Priscis libris abest vox *sellae*. Atque ita sane XI. libro locutus, *In eodem gestamine sedem poscit, sumisque*. De Gestatoria sella, in Electis. Libri iidem, *Baulos*, non *Baias*. Male, ex Sueton. cap. 34. Nam Dio haec parum clare: et olim mihi imposuit. Lipsius. *Sellae* omnes editi, et MSS. Flor. Agr. *Baulos* iidem MSS. Guelf. et ed. pr. quae recte repudiant viri docti. Nam *Baulis* sella pervecta est *Baias*.

⁶ Blandimentum sublevavit metum, comiter excepta.] Suspica-bar: *Ibi blandimenta sublevantur metum comiter exceptae, superque ipsum collocatae*. Gronovius.

⁷ Superque ipsum collocata.] Ergo is locus in convivio honestior, quotiens duo accumberent. idque recte, (dissentiant licet) scio monuisse olim. Non refellit me aliter Taciti locus, libro 3. *In convivio Germanici cum super eum Piso discumberet, infectos cibos manibus eius arguentes*. Scito enim tres discubuisse, mediumque inter eos Germanicum. Lipsius.

familiaritate iuveni Nero, ⁸ et rursus adductus, quasi A. V. feria confociaret, tracto in longum convictu, profe- ^{813.} quitur abeuntem, ⁹ artius oculis et pectori hærens, ^{A. C.} five explenda simulatione, seu perituræ matris supre- ^{60.} mus aspectus, quamvis ferum animum retinebat. No- ctem sideribus illustrem, et placido mari quietam, qua- si convincendum ad scelus, dii præbuere. Nec mul- tum erat progressa navis, duobus e numero familia- rium Agrippinam comitantibus: ¹ ex quis Crepe- reius Gallus haud procul gubernaculis adstabat, Acer- roniam, super pedes cubitantis reclinis, *poenitentiam filii, et recuperatam matris gratiam*, per gaudium me- morabat: cum, dato signo, ruere ² tectum loci, mul- to plumbograde: pressusque Crepereius, et statim ex- animatus est. Agrippina et Acerronia ³ eminentibus

Y y 2

lecti

⁸ *Et rursus adductus.*] Id est, severus, compositus, gravis. In Historiis super hac voce. *Lipsius.*

⁹ *Artius oculis et pectori hærens, five explenda simulatione.*] Sic accipio; cum surrexisset Agrippina, et abitum pararet, prosequutus est eam, ac deduxit comes ad littus; in ipso autem digressu oculos et ubera eius distulavit est, ultra modum veræ affectionis. Suetonius. *arque in digressu papillas quoque excusulatus. Gronovius.* Recte hæc. Ceterum frustra tentant statim viri docti *explendæ simulationi*: nam etiam ablativos hoc sensu recte et exquisitè dici, supra demonstratum est. vid. ad III, 19.

¹ *Ex quis.*] Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. quod cum Ryckio et I. Gron. securus sum. Ceteræ edd. *quibus. Acerronia* ed. pr. et sic nomen hoc in optimis libris apud Suetonium Tib. 73. et inscriptionibus antiquis scribitur. Mox ed. pr. ut MS. Agr. Guelf. *recuperatam.* Heinsius autem volebat legi *marri.*

² *Tectum loci.*] Est *camara* Suetonii, lacunar diætæ in puppi.

Locus de eo, ubi quis deversatur, deversorio; hospitio. v. Graev. ad Cic. ep. ad Div. XVI, 21. Mox est MSS. Flor. Agr. edd. pr. Puteol. vet. omnes. I. Gron. Pichena factum coniciebat *ex at. Pressus* autem est pro oppressus, ut Hist. IV, 2.

³ *Eminentibus recti parietibus, ac forte validioribus, quamvis oneri cederent.*] Video esse, qui legant, *quam ut oneri.* haud ab re. At mihi etiam *vox parietibus*, non firma: et quid si, *arictibus?* Sane in Cæsare, ubi ponem in Rheno struit, *Sublicæ obliquæ pro arietate adiguntur.* Et videntur fabri metaphora sic appellasse ligna sustentantia, et modice inclinata instar Arietis subilientis, aut Capræ: unde et *Capræoli* vulgo. *Lipsius.* Recte hæsit Lipsius in *recti parietibus*; qui intelligi non possunt, quicquid I. Gronovius obloquitur, etiamsi non planum tectum sumas, sed arcuatum singas: eratque docendum, ab ullo uspiam tabulas lacunarls vel camaræ parietes dici. At etiam inepte tectum concavum fecissent, et contra consilium. Nam quod dicit *parietibus niti*

A. V. que Agrippina, facili feminarum credulitate ad gaudia. Venientem dehinc, obuius in litora, (nam Antio adventabat) excipit manu et complexu, ⁴ ducitque Baulos. Id villae nomen est, quae, promontorium Misenum inter et Baianum lacum, flexo mari alluitur. Stabat inter alias navis ornatior, tamquam id quoque honori matris daretur: quippe fuerat triremi, et classiariorum remigio vehi. ac tum invitata ad epulas erat, ut occultando facinori nox adhiberetur. Satis constitit, existisse proditorem, et Agrippinam, auditis insidiis, an crederet ambiguum, ⁵ gestamine sellae Baias pervectam. Ibi ⁶ blandimentum sublevavit metum, comiter excepta, ⁷ superque ipsum collocata. Nam pluribus sermonibus, modo famili-

in illo loco sic possis intelligere; accipere per se, et in Taciti contextu id significare, non credo. Rumorem accipere nil aliud significare potest, quam audire. Deciperes vel allicere:que legendum puto, propter sequentia.

⁴ *Ducitque Baulos.*] Antea Horrensii villa: tunc in Principum bonis. De ea non ineleganter Symmachus, eius possessor:

Huc deus Alcides stabulanda armenta coegit

Eruta Geryonis de lare tergemini.

Inde recens aetas corrupta Boanilia Baulos

Nuncupat, occulto nominis indicio.

Ab Divo, ad proceres dominos fortuna cneurris,

Fama loci obscurus ne patere-tur heros.

Hanc celebravit, opum felix Horrensus, aulam;

Contra Arpinatem qui stetit eloquio.

Fuit etiam Antoniae Drusi, uti e Plinio dicitur libro 9. cap. 55. Lipsius. Paulo post in ed. pr. ut in MS. Flor. *matrī*: unde colligit I. Gron. id quoque honoris *matrī* dare-

tar: quod non displicet. Etiam in Guelf. litera s erasa est.

⁵ *Gestamine sellae.*] Priscis libris abest vox *sellae*. Atque ita sine XI, libro locutus, *In eodem gestamine sedem poscit, sumisque*. De Gestatoria sella, in Electis. Libri iidem, *Baulos*, non *Baias*. Male, ex Sueton. cap. 34. Nam Dio haec parum clare: et olim mihi imposuit. Lipsius. *Sellae* omnes editi, et MSS. Flor. Agr. *Baulos* iidem MSS. Guelf. et ed. pr. quod recte repudiant viri docti. Nam a liaulis sella pervecta est Baias.

⁶ *Blandimentum sublevavit metum, comiter excepta.*] Suspica-bar: *Ibi blandimenta sublevavit metum comiter exceptae, superque ipsum collocatae*. Gronovius.

⁷ *Superque ipsum collocata.*] Ergo is locus in convivio honestior, quotiens duo accumberent. idque recte, (dissentiant licet) scio monuisse olim. Non refellit me alter Taciti locus, libro 3. *In convivio Germanici cum super eam Piso discumberet, infectos cibos manibus eius arguens*. Scito enim tres discubuisse, mediumque inter eos Germanicum. Lipsius.

familiaritate iuvenili Nero, ⁸ et rursus adductus, quasi A. V. feria confociaret, tracto in longum convictu, profe- ^{813.} quitur abeuntem, ⁹ artius oculis et pectori hærens, ^{A. C.} five explenda simulatione, seu perituræ matris supre- ^{60.} mus aspectus, quamvis ferum animum retinebat. No- ctem sideribus illustrem, et placido mari quietam, qua- si convincendum ad scelus, dii præbuere. Nec multum erat progressa navis, duobus e numero familia- rium Agrippinam comitantibus: ¹ ex quis Crepereius Gallus haud procul gubernaculis adstabat, Acer- roniam, super pedes cubitantis reclinis, *poenitentiam filii, et recuperatam matris gratiam*, per gaudium memorabat: cum, dato signo, ruere ² tectum loci, mul- to plumbograde: pressusque Crepereius, et statim ex- animatus est. Agrippina et Acerronia ³ eminentibus lecti

Y y 2

lecti

⁸ *Es rursus adductus.*] Id est, severus, compositus, gravis. In Historiis super hac voce. *Lipsius.*

⁹ *Artius oculis et pectori hærens, five explenda simulatione.*] Sic accipio; cum surrexisset Agrippina, et abitum pararet, prosequutus est eam, ac deduxit comes ad littus; in ipso autem digressu oculos et ubera eius dissuaviatus est, ultra modum veræ affectionis. Suetonius. *atque in digressu papillas quoque excusulatus. Gronovius.* Recte hæc. Ceterum frustra tentant statim viri docti *explendæ simulationi*: nam etiam ablativos hoc sensu recte et exquisitè dici, supra demonstratum est. vid. ad III, 19.

¹ *Ex quis.*] Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. quod cum Ryckio et I. Gron. securus sum. Ceteræ edd. *quibus. Acerronia* ed. pr. et sic nomen hoc in optimis libris apud Suetonium Tib. 73. et inscriptionibus antiquis scribitur. Mox ed. pr. ut MS. Agr. Guelf. *recuperatam.* Heinsius autem volebat legi *matris.*

² *Tectum loci.*] Est *camara* Suetonii, lacunar diætæ in puppi.

Locus de eo, ubi quis deversatur, deversorio, hospitio. v. Graev. ad Cic. ep. ad Div. XVI, 21. Mox est MSS. Flor. Agr. edd. pr. Puteol. vet. omnes. I. Gron. Pichena factum coniciebat ex *ar.* *Pressus* autem est pro oppressus, ut Hist. IV, 2.

³ *Eminentibus tecti parietibus, ac forte validioribus, quamvis oneri cederent.*] Video esse, qui legant, *quam ut oneri.* haud ab re. At mihi etiam vox *parietibus*, non firma: et quid si, *arictibus*? Sane in Cæsare, ubi pontem in Rheno struit, *Sublicæ obliquæ pro ariete adiguntur.* Et videntur fabri metaphora sic appellasse ligna sustentantia, et modice inclinata instar Arietis subilientis, aut Capræ: unde et *Capræ* vulgo. *Lipsius.* Recte hæsit Lipsius in *tecti parietibus*; qui intelligi non possunt, quicquid I. Gronovius obloquitur, etiam si non planum tectum sumas, sed arcuatam singas: eratque docendum, ab ullo uspiam tabulas lacunarum vel camaræ parietes dici. At etiam inepte tectum concavum fecissent, et contra consilium. Nam quod dicit *parietibus* niti

A. V. lecti parietibus, ac forte validioribus, quam ut oneri
 813. cederent, protectae sunt. ⁴ nec dissolutio navigii se-
 A. C. quebatur, turbatis omnibus, et quod plerique ignari,
 60. etiam conscios impediabant. ⁵ Visum dehinc remi-
 gibus, ⁶ *unum in latus inclinare, atque ita navem sub-*
merge-

niti undique tectum: id falsum est primo in lacunari, quod suspēditur potius; deinde si nititur parietibus, cubiuli illi vel diaetae sunt, non tecti. Quod dicit partem tantum tecti delapsam: fugit, non docet. Nam dicitur *ruisse tectum*, non *pars tecti*: et machinamentum haud dubie fuit, per quod suspensum arte tectum repente delaberetur. Moles plumbi addita, non ut rueret tectum, sed ut magna vi rueret, elideretque subiectos. Si porro pars tecti non delabatur, atque ita in vacuo Agrippina, non potest dici *protecta* esse: quod verbum clare docet, aliquid obstisse, quare tectum, quamvis magna mole ruens, tamen ipsam cum Aceronia non opprimeret. Tum velim scire, quomodo pars tecti non delapsa *eminentes parietes* dici possit. His et aliis moveor, ut lectionem Cod. Agric. *parietibus lecti* certissimam putem, et cum Ryckio in textum inferre non dubitaverim, cum eandem etiam editio prima exhibeat; unde apparet, eam etiam in alio bono et antiquo Codice fuisse. Corruptio orta est e vicinia verbi *sectum*. Quia parietes lecti erant eminentiores, h. e. qui extarent altius, ut arcerent, quae illaberentur, et validiores, ut onere ruentis tecti non confringerentur, illaesa in lecto mansit Agrippina cum Aceronia. Memini me audire ac legere, sic infantes in cunis vivos et salvos, collapsis tectis, mansisse. Tum tota forma orationis docet legendum esse *quam us*. Sic XIII, 22. *validiore apud libidines principis Paride, quam ut poema afficeretur*: idque cum Pichena,

aliisque recepi. MSS. Flor. edd. vet. omnes *quamvis*, usque ad Pichenam. Sic placebat etiam Groslostio, Acidalio.

⁴ *Nec dissolutio n. sequebatur.*] i. e. procedebat, succedebat. Mox etiam, quod e Flor. addit Pichena, est etiam in Guelf. ed. pr. omnibusque vet. Casu excidisse puto.

⁵ *Visum dehinc.*] Imo, *iussum*, ut libri aliquot, a navarchis et fraudis auctoribus vel actoribus. Sane remiges id se non excogitarunt: et additur, nec iussos omnes statim consensisse. Lippius. Non possum hic sequi Lippium. Si *iussum* fuisset, facilis consensus: quod alii non consentiunt, alii contra nituntur; planum facit, consilium id paucorum fuisse, ut bene monuit iam Freinshemius. Quare cum *visum* libris firmeretur, MSS. Flor. Agr. Guelf. Edd. pr. Rhen. et seqq. id securus sum cum Ryckio et I. Gronovio. *Iussum* edidere Puteol. Ber. Alc. Pichena, I. F. Gron.

⁶ *Unum in latus.*] Heinf. Misc. Obs. IX. p. 385. notat in MS. Agr. non esse *unum*. Contra Guelf. addit ab initio *ratem*. Vereor, ne hic aliquid corruptelae sit. Post idem in margine *demere pro dedere*. An fuit: *et alii contra nitentes ademere facultatem celerioris in mare iactus*. Certe *iactus* est remigum, non Agrippinae. Mox Pichena in MS. FL ait esse *imprudētia*: idque plane sic est in ed. pr. Credo natum e terminatione vocis praecedentis: non enim *ἄφρονος*. Eadem ed. et Guelf. non habent copulam e ante *us*. MS. Flor. autem, *utque*. quod multo mollius: unde recepi. Fors iidem libri. Ceterae edd.

mergere. Sed neque ipsis promptus in rem subitam A. V. consensus; et alii, contra nitentes, dedere facultatem 813. lenioris in mare iactus. Verum Acerronia impru- A.C. dens, dum, *se Agrippinam esse, utque subveniretur matri* 60. *principis*, clamitat, contis et remis, et, quae fors obtulerat, navalibus telis conficitur. Agrippina silens, eoque minus agnita, unum tamen vulnus humero excepit. Nando, deinde 7 occurſu lenunculorum, Lucrinum in lacum 8 vecta, villae suae infertur. 1 Illic 6 reputans, ideo se fallacibus litteris accitam, et honore praecipuo habitam: quodque litus iuxta, non ventis acta, non faxis impulsâ navis, summa sui parte, veluti terrestre machinamentum, concidisset: observans etiam Acerroniae necem; simul suum vulnus aspiciens: solum insidiarum remedium esse, si non intelligerentur: misit libertum Agerinum, qui nuntiaret filio, *benignitate decum, et fortuna eius, evasisse gravem casum:*

Y y 3

orare,

ante Pich. male fors, ut Guelf. Fors offert aliquoties Terentius: quae fors obsulit arma etiam Virgilius, ni fallor. v. Gronov. ad Liv. l. 9. Guelf. quaeque fors.

7 Occurſu lenunculorum.] Haec est vera lectio, quae extat MS. Flor. Guelf. edd. pr. ceterisque ante Rhenanum: qui induxit *lem-bunculorum*: quod libros obrinuit usque ad Ryckium, quem vide. Etiam apud alios in hac voce turbatum, ut ap. Gell. X, 25. ubi MS. Schefferi *remunculus* (v. de re nav. p. 71.) ut etiam h. l. habet MS. Agr. quod non displicet Ryckio: qui tamen temere e Scheffero id Manuscriptis ap. Gellium tribuit. v. Gronov. ad Gell. l. c. Item ap. Caes. B. C. II, 43. ubi MS. Ciaccan. *lembunc*, ap. Valer. M. I, 5. ext. 1. ubi v. Periz, et Torren. ap. Sallust. fr. Hist. II. ubi etiam Cortius edidit *renunculos*.

8 Vecta v. s. infertur.] Sic e MS. Fl. bene dedit Pichena. Consentit ed. pr. Ceterae inde a Puteol. *vectam inferrunt*, ut est in Guelf.

1 Illic reputans etc.] Coacervatio rerum Agrippinae, factum cogitanti, oblatarum, impediriorem orationem facit. Ut nunc editur, inde ab Rhenano, antecedens est ab illic ad intelligerentur: consequens a misit. Sed MS. Guelf. Flor. ed. pr. Puteol. cum sequacibus, *misitque*. Vnde suspicari licet, cum l. Gronovio, totum illud superius coniungendum esse cum *infertur*. Sane etiam Puteol. initium novae sententiae facit *Misitque*. Sed in istis primis edd. interpunctioni non multum tribuendum, ut sciunt, qui eas tractarunt: et *illic reputans* etc. formam habet novae sententiae. Verum tamen, si *ed que* genuinum est, aliter esse non potest. Certe sive hoc, sive, quod vulgatur, melius est, quam cum Ryckio e MS. Agr. *potum remedium esse inferere putavit*, quod recte improbat etiam l. Gronovius. Frigidum sane est *reputans putavit*: et pender illa propositio ab *reputans*, quomocumque de ceteris statuatur.

A.V. orare, ut quamvis periculo matris exterritus, visendi
 813: curam differret: sibi ad praesens quiete opus. Atque
 A.C. interim securitate simulata, medicamina vulneri, et
 60. fomenta corpori adhibet. Testamentum Acerroniae
 requiri, bonaque obsignari iubet. ² id tantum non per
 7 simulationem. At Neroni, nuntios patrati facinoris
 opperienti, assertur, evasisse ictu levi sauciam, et hactenus
 adito discrimine, ne auctor dubitaretur. Tum pavore
 exanimis, et, iam iamque affore, obtestans, vindictae
 properam, sive servitia armaret, vel militem accenderet,
 sive ad senatum et populum pervaderet, naufragium,
 et vulnus, et interfectos amicos obiiicendo. quod contra
 subsidium sibi? nisi quid Burrus et Seneca expergiscerentur:
 quos statim acciverat, incertum

² Id tantum non.] Non adest ab ed. pr. quod non spernendum. Nam haud dubie vera et praecipua causa dissimulandi cura. Nisi quis male e Guelf. scribi id tamen per simul. Mox ante Rhen. edd. omnes addito. male.

¹ Quod contra subsidium sibi?] Romana editio, suffragium sibi? Nec damno. Sane suffragari, adiuvere et opem ferre est: ut Refragari, obistere. Inde et Refragium, quod Graecis θραυσίβρις. Hegesippus libro 5. cap. 37. Gubernator aliquas velorum sinus, et sine refragio scinditur fretum. eaque voce et alii usi. Lipsius.

Quod contra subsidium sibi.] Sic omnes iude a Puteol. in ed. pr. suffragium. Inde Groslotius corrigebat suffugium. quod prbbabile fit e loco Senec. de Ira I, II. ubi non unus liber habet suffragia pro suffugia: quamquam illud ibi probant Gruterus et Lipsius: male, ut opinor: deinde Ovidii Nuc. 119. ubi suffragium pro suffugium, etiam contra metrum irreplebat, eiectum iam ab Erasmo aliisque editoribus doctis. Vnde apparet, valde pronos librarios in hanc confusionem fuisse. Sed acquiesco in vulgata, quia nihil simile e MSS. notatum

video: ut in subsidium consentire videantur.

² Nisi quid Burrus et Seneca expergiscerentur.] MS. Bud. et Guelf. habent expurgens, sed ille erat priori scriptura. Flor. expurgat. Agric. expromerens: quod recepit Ryckius. Ed. pr. expertes. Vulgatum est a Puteolano, non Beoaldo: in quem frustra invehitur l. Gronovius: ipse mire in h. Lincolnensis, modo expurgens, modo expurgatis, modo expurgentis tentans: quibus omnibus nihil sani inest. Quidam voluerunt expedirens.

³ Incertum an et ante ignorat.] Fides tibi, Corneli, magis curae, quam Dioni: qui Senecam auctorem impulsoremque unicum Neroni eius criminis facit. idque a fide dignis multis traditum esse.

ΑΑ' ἰσὺν ἔκαστος δοῦναι ἐπὶ τῷ δόξῳ
 ἔκαστος.

Lipsius. Hoc Tacitus addit, ut aliquid daret invidio rumor, qui utrumque huius culpaе alligavit. quod Tacitus affirmare noluit. Et sine dubio intelligit ignorare insidiarum in Agrippinam, non huius tantum irriti caepti. Neque obstant argumenta Vertrabii. Quid enim? Burrus promisit Agrippinae mortem, si facinoris coargueretur:
 ego

tum an ante ignaros. Igitur ⁴ longum utriusque silentium, ne irriti dissuaderent, an eo descensum credebant, ut, nisi praeveniretur Agrippina, per eundem Neroni esset. Post Seneca, hactenus promptior, respiceret Burrum, ⁵ ac sciscitari, *an militi imperanda caedes esset?* Ille praetorianos toti Caesarum domui obstrictos, memoresque Germanici, nihil adversus progeniem eius atrox ausuros, respondit: *perpetraret Anicetus promissa.* Qui nihil cunctatus, ⁶ poscit summam sceleris. Ad eam vocem Nero, ⁷ *illo sibi die dari imperium, auctoremque tanti muneris libertum proficetur. iret prope, duceretque promptissimos ad iussa.* Ipse, audito, *venisse missu Agrippinae nuntium Agerinum*, scenam ultro criminis parat: gladiumque, dum mandata perfert, abiicit inter pedes eius. tum, quasi deprehenso, *vincla iniici iubet, ut, exitium principis molitam matrem, et pudore deprehensi sceleris sponte mortem sumpsisse,* confingeret. Interim vulgato Agrippinae periculo, quasi casu evenisset, ut quisque acceperat, decurrere ad litus. ¹ Hi molium obiectus

A. V.
813.
A. C.
60.

8

Y y 4

ctus

ergo et confcius fuit, cum sine crimine, sine accusatione, interficeretur? Dein, Seneca Acten immisit, ut praeveniret incestum, ergo patricidium probavit. Immo tum nemo credebatur, ad caedem matris filii odia duratura. Denique Dio cum compluribus suis hac in re nulla fide dignus est, optimorum e Romanis obrectator. Gronovius. Vir doctus in ed. Gryph. correxerat *ignaros.*

⁴ *Longum utriusque sil.*] MS. Agr. *utrinque.* Ed. pr. *utrumque.* Heinsius coniciebat *utrique.* Mox *an* MSS. Flor. Bud. ed. pr. *sequentes et.* Sed *an* bene restituit Pichena. Reddit, more suo, causas silentii, sed dubitantè et duplici coniectura. Post pro *post* Guelf. prior, male.

⁵ *Ac sciscitari.*] Sic legendum putavit Freinshemius. Vere enim ille observat, quae sequuntur e solo adspectu intelligi non potuisse.

Accedit verbum *respondit*, quod disertam interrogationem supponit. Itaque cum sic sit in MS. Agr. non dubitavi cum Ryckio recipere, pro vulgato *ac si scitaretur.* Forte tamen Tacitus tantum dedit *scitari.* Ed. pr. *ac si scitaretur.* Sed eadem ante *respiceret.* Mox MSS. Flor. Agr. ed. pr. *memoresque.* Sequentes *et memores,* praeter I. Gron.

⁶ *Poscit summam sceleris.*] Id est, peragere cupit, quod coepit agere, et extremam velut manum sceleri imponere. Lipsius. Sive potius, sibi totam rem mandari, se praefici ei negotio cupit, pollicitus peragere coepta. Mox MS. Flor. ed. pr. *ad eam vocem:* cett. *illam, male.*

⁷ *Illo sibi die.*] Sic legitur e correctione Rhenani. Superiores omnes illos *invidiae.* MS. Guelf. corrupte: *illos in brevi die.*

¹ *Hi molium obiectus scandere.*] De his molibus ad Baias; Cassiodorus

A. V. ctus, hi proximas scaphas scandere: alii, quantum
 813. corpus sinebat, vadem in mare, quidam mahus pro
 A. C. 60. tendere: 2 questibus, votis, clamore diversa rogationum
 tium, aut incerta respondentium, omnis ora compleri:
 ri: affluere ingens multitudo cum luminibus, atque ubi
 ubi incolumem esse pernotuit, ut ad gratandum, se expedire,
 donec aspectu armati et minitantis agminum disiecti sunt.
 Anicetus villam statione circumdat, rursus fractaque ianua,
 obvios servorum arripit, donec fores cubiculi veniret:
 cui pauci adstabant, ceterum terrore irumpentium exterritis.
 Cubiculo modicum lumen inerat, et ancillarum una: magis ac magis
 anxia Agrippina, quod nemo a filio, ac ne Agerinus quidem,
 3 aliam fere litore faciem nunc, solitudinem ac repentinos
 strepitus, et extremi mali indicia, Abeunte dehinc ancilla,
Tu quoque me deseris, prolocuta, respicit Anicetum, trierarcho Herculeo, et
 Oloarito, centurione classario, comitatum: ac, *si ad*
visen-

dorus Variar. 9. *Quantis ibi mollibus terminis deconter invasi sunt? quantis spatis in visceribus aequoris terra promotus est?* Strabo lib. 5. *ἢ δὲ πάλιν ἰπποκρίτων γαγίνονται μέγιστον, χειροποιήτως ἔχουσα θεμας, διὰ τὴν εὐφροίαν τῆς ἄμμου. Διότι καὶ τῆς χάλις καταμίκταντες τὴν ἀμμοκομίαν, προσβάλλουσιν χόματα εἰς τὴν θάλατταν.* Virgilius.

Qualis in Euboico Baiarum litore quondam

Saxea pila cadit.

Ausonius in ea re corrigo:

Vel quae Batanis pendens stantantia pilis.

Male enim hactenus, *pallis*. Enimvero pilae illae e saxo, ut Virgilius: in eademque voce Livius corrigit. lib. 1. *Modo intra illam pilam, et spolia hostium.* male vulgo *illa pila* intellegit columellam, quam Dionysius *ενλάδα* dixit, spoliis Curiaiorum insignem. *Horaria pila*, apud Propert. tela ipsa sunt: ne quis eo me refutet. At de pilis his ad Balias, etiam Seneca, epist.

77. *Omnis in pilis Puteolorum turba consistit.* Lipsius.

2 *Questibus, votis.* Edd. ante Rhenanum *vocis*, coniunguntque cum *clamore*: male. *questus* sunt dolentium Agrippinae vicem et periculum: *vota* pro salute eius nuncupata. Mox *rogationum* MSS. Flor. Guelf. ed. pr. restituit Pichenana. Ceteri editi ante Pichenanum *rogantium*. De verbo *arripere* vid. ad XIII, 57.

3 *Aliam fere litore nunc.* Sic edidit Puteolanus, quod omnes secuti sunt. At MS. Fl. et ed. pr. *aliam fore lateret faciem*. MS. Agr. *aliam fere lascre faciem, nunc* unde Ryckius coniecit: *aliam ante fores faciem*. Sed totus locus corruptus est, nec sine MSS. medela parata. Nam ne illa quidem sana: *nunc solitudinem ac repentinos strepitus*. Immo ante fuerat *solitudo*, nunc repente strepitus audiret. An: *aliam fores ante faciem: modo solitudinem, nunc repentinos strepitus?* MS. Guelf. et ipse fore habet: cetera, ut sunt in edicis.

visendum venisset, resotam nuntiaret: sin facinus patra-
turus, nihil se de filio credere; non imperatum parrici-
dium. Circumsistunt lectum percussores, et prior
 trierarchus ⁴ fusti caput eius affixit. ⁵ Nam in
 mortem centurioni ferrum destringenti, protendens
 uterum, *Ventrem feri*, exclamavit: ⁶ multisque vul-
 neribus confecta est. Haec consensu produntur, ⁹
 Aspexeritne matrem exanimem Nero, et formam cor-
 poris eius laudaverit, ¹ suat, qui tradiderint, sunt, qui
 abnuant. Cremata est nocte eadem, ² conviviali lecto,
 et exsequiis vilibus: neque, dum Nero rerum potie-
 batur, congesta aut clausa humus. mox domesticorum
 cura, levem tumulum accepit, viam Miseni propter,
 et villam Caesaris dictatoris, ³ quae subiectos sinus
 Y y 5 . editissi-

⁴ *Fusti caput.*] *Fusti* MS. Flor. ed. pr. Lips. Pich. et seqq. Puteol. autem ceterique veteres editi *fuste*. male. vid. ad III, 21.

⁵ *Nam in mortem centurioni ferrum destringenti.*] *Nam* MSS. Flor. Guelf. Agr. edd. pr. Puteol. seqq. Faernus et Groslerius corrigebant *iam*. Credo verum esse, quod Acidalius coniecit: *caput eius affixit non in mortem*. qua formaloquendi non uno loco utitur Tacitus, ut IV, 45. 62. Hoc viso, centurio ferrum destringit. At ne hic quidem in mortem illo ictu percussit: nam multis demum vulneribus confecta est. *Destringenti* recte Ryckius et I. Gron.

⁶ *Multisque vulneribus confecta est.*] Sustuli insigne glossema aliquot versuum, qui huc transcripti e Senecae Octavia (368. f.) verbatim. Eaque omnia iure desunt Vaticano. Non visum id ante me, ne ab eo quidem, qui codices Vaticanos inspexisse iactat, miror et indignor. Haec Agrippinae mors. At Philostratus lib. 4. de Vita Apollonii, adfirmavit naufragio periisse Agrippinam solutuli illa nave. Adeo ille et genere et partibus scriptionis suae, nugator est. *Lipsius*. Verba illa insiticia etiam

absunt ab ed. pr. sed mox edidit Puteolanus, imitantibus iis, qui secuti sunt. Mox *produntur* praetraduntur edidi cum I. Gronovio. Sic cum MSS. Guelf. Flor. Oxon. ed. pr. Puteol. quam hic deserit Beroaldus, sequentibus cetera. Mox sequens *tradiderint* errorem peperit.

¹ *Sunt qui tradiderint, sunt qui abnuant.*] Boethius lib. 2. car. 6. *Fratre qui quandam ferus inserempro, Maeris effuso maduit crnore: Corpus et visu gelidam pererrans Ora non tinxit lacrimis, sed esse Censor extincti potuit decoris.* Gronovius. add. Suet. Ner. 34. *pro adspexerit frustra amicus Ryckii inspexerit.* Naui et illud pro *inspicere* dicitur. v. *Drakenb.* ad Liv. XLII, 5.

² *Conviviali lecto.*] Non funebri, et legitime parazo. *Lipsius*. Mox recte editur *humus* e MS. Flor. consentiente ed. pr. *Humo* primus edidit Puteolanus. non enim haec pendente a prioribus, nec ullo modo per latinitatem hic ablativus locum habet.

³ *Quae subiectos sinus.*] Aptè ad hunc locum Seneca epist. 3. *C. Marius, et Cn. Pompeius, et Caesar instruuntur quidem villas in regione Baiana*

- A.V. editissima prospectat. Accenso rogo libertus eius, cognomento Mnester, ⁴ ipse ferro se transegit; incertum caritate in patronam, an metu exitii. Hunc sui finem multos ante annos crediderat Agrippina, contempseratque. Nam consulenti super Nerone, responderunt Chaldaei, *fore ut imperaret, matremque occideret*: atque illa, *Occidat*, inquit, *dum imperet*.
- 10 Sed a Caesare, ¹ perfecto demum scelere, magnitudo eius intellecta est. reliquo noctis, modo per silentium defixus, saepius pavore exurgens, et mentis inops, lucem opperiebatur, ² tamquam exitium allaturam. Atque eum, auctore Burro, prima centurionum tribunorumque adulatio ad spem firmavit, ³ prensantium manu, gratantiumque, *quod discrimen improvisum; et matris facinus evasisset*. Amici dehinc adire templa: et, coepto exemplo, proxima Campaniae municipia

Baiana, sed illas imposuerunt summis iugis montium. Videbatur hoc magis militare, ex edito speculati longe lateque subiecta. Lipsius.

4 *Ipsē ferro se tr.]* Se abest a MS. Fl. et ed. pr. quae et habet *ipso*. Vnde I. Gronovius conicit: cognomento Mnesteris, *se f. s.* aut *is se ferro tr.* illud melius, sed tamen non necessarium. Putem *ipse se*. Nam *se* saepe ita excidit. Sic XIII, 46. pro *esse se* MS. Guelf. *esse*, et alibi centies in libris scr.

1 *Perfecto demum scelere.]* Ita fit. currimus ad scelus praecipites, quod sedente impetu, veris mox pretiis aestimamus. Aurea gnomo, sumptane a Menandro? certe ab illo antea sic elata, apud Stobaeum:

Ὀδῶδες ἔθνηδεν ἔκαμαράντων, πῆσον

Ἄμαράντοι τὸ μέγας, ἕταρον δ' ἔρῃ.

At nemo peccans, criminis sui modum

Peccando novit, re peracta respicit.

Lipsius. Reliquo, quod se omen-

dasse; ait, Rhenanus, est iam in ed. pr.

2 *Tamquam exitium allaturam.]* Barthius *exitum* i. e. finem mceroris. Quali non tam tristium expectatio torqueat et cruciet, quam laetorum delectat. Petronius: *Di deaeque, quam male est extra legem vivensibus! quicquid meruerunt, semper expectant.* Seneca Ep. 150. *Dat poenas, quisquis expectat; quisquis autem meruit, expectat.* Gronovius.

3 *Prensantium manu.]* Sic edidimus etiam h. l. cum aliis in locis Taciti sic sit e bonis libris. v. ad Hist. I, 36. 66. ubi tamen alii *prehensare*. Sed saepe hoc illi substituitur, corrigiturque. v. Drakenb. ad Liv. I, 47. IV, 48. etc. Certe in MS. Fl. et ed. pr. est *prehensare*: quod est, ut opinor, pro *prehensare*, nam etiam sic variatur Hist. I, 36. ubi vid. Porro dedimus ex iisdem libris *manu*. Nam ablativus in hac formula etiam l. l. c. c. *Prehensantium manu* pinus edidit Puteolanus, quem omnes secuti sunt; et sic est in Guelf.

4 *Morti*

incipia victimis et legationibus laetitiam testari: ipse, A. V. diversa simulatione, maestus, et quasi incolumitati 813. suae infensus, ac ⁴ mortis parentis illacrimans. Quia A. C. tamen non, ut hominum vultus, ita ⁵ locorum facies 60. mutantur, obversabaturque maris illius et litorum gravis aspectus (et erant, qui crederent; sonitum tubae collibus circum editis, planctusque tumulo matris audiri) Neapolim concessit, litterasque ad senatum misit, quarum summa erat: *Reperitum cum ferro percussorem Agerinum, ex intimis Agrippinae libertis, et ¹ luisse eam poenam conscientia, qua scelus paravisset.* Adiciebat crimina longius repetita; quod consortium imperii, iuraturasque in feminae verba praetorias cohortes, idemque dedecus senatus et populi speravisset: ac ² posteaquam frustra optata sint, insensa militi patribusque et plebi, dissuassisset donativum et congiarium, pericu-

4 *Mortis parentis.*] MS. Flor. Guelf. ed. pr. Puteol. omnesque veteres morte. Dativus solennis huic verbo. et *illacrimare morti* dixit Cicer. N. D. III, 33. At nec ablativum vitiosum dixerim, intelligendum in. Ita *illacrimare* absolute dicitur, ut saepe, Virgil. Georg. I, 480. *illacrimat templis ebur.* i. e. in templis. Ceterum post *testari* colon, et post *illacrimans* punctum esse debet. Tacite mutatum est in *morti*, nescio an e libris scriptis, habentque Lips. Pichena. Mox *obversabaturque* bene Pichena e MS. Flor. Ante edd. omnes sine copula.

5 *Locorum facies.*] *Facies* non est in MS. Oxon. Sane, ut Gron. iudicat, commode abesse potest, et, si satis retinens brevitas fuit Tacitus, debet. Fuit fortasse, qui *vultum* de locis non concoqueret, nec meminisset illius Ovidiani: *unus erat toto naturae vultus in orbe.* Etiam Virgilius *maris vultum* dixit. Sed, ut saepe dixi, nemo, nec Tacitus, ita brevitas servans est, ut nusquam aliquid redundare sinit. Nec tam severa constantia

ab ullo scriptore expectanda. Mox *circum* abest a Guelf.

1 *Luisse eam p. c.*] Haec est lectio MS. Flor. Guelf. edd. pr. et ceterarum ante Rhenanum, qui *es* edidit, nec necessitate urgente, nec *subviva* ferente. Igitur bene delevit Pichena.

2 *Posteaquam frustra oblata.*] *Perspicuum* mendum. Farnes. *ablata*. Forte intercisae voces explendae; *frustra ab illa tentata* sint. Aut potius adhaereamus Romanae lectioni, *optata* sint. Interpretor, Posteaquam frustra ea voluerit voveritque Agrippina. Lipsius. Coniiciebam ac posteaquam frustra tentasset. nempe quas dixit speravisse Gronovius. Omnes editi, quos vidi, *oblata*. Per Rom. lectionem, quam Lipsius laudat, intelligam Vaticanum Cod. MS. Nam in ed. pr. est *oblata*. Quae eum sit, ex qua Acidalius laudat *captata*, nescio. Sic volebat I. Gronov. MS. Flor. *ablata* ut Farnes. *optata* recepit Freinshemius. Mox *militi* edidi pro *militibus*, ex MS. Flor. et ed. pr. *Instruxisse* vitiosa utraque Gronoviana.

A. V. *periculaque viris illustribus instruxisset. Quanto suo*
 813. *labore perpetratum, ne irrumperet curiam, ne genibus*
 A. C. *externis responsa daret?* Temporum quoque Claudia-
 60. *norum* ³ *obliqua infectione, cuncta eius dominatio-*
nis flagitia in matrem transtulit, ⁴ *publica fortuna ex-*
stinctam referens. ⁵ *namque et naufragium narrabat.*
 Quod fortuitum fuisse, quis adeo hebes inveniretur,
 ut crederet? aut a muliere naufraga missum cum telo
 unum, qui cohortes, et classes imperatoris perfringeret?
 Ergo non iam Nero, cuius immanitas omnium
 questus anteibat, sed adverso rumore Seneca erat,
 12 *quod oratione tali confessionem scripsisset.* Miro tam-
 en certamine procerum decernuntur *supplicationes*
apud omnia pulvinaria, utque ¹ *Quinquatrus, quibus*
aper-

³ *Obliqua infectione.]* Vulgo, et libris scriptis, *oblita*, Ferretus, *obita*. Nostra emendatio certa videtur, ex ratione critica scribendi, *obliqua*. Lipsius. *Oblita* etiam MS. Fl. ed. pr. at *obliqua* MS. Agr.

⁴ *Publica Fortuna extinctam.]* Et inprimis ipse privata. Hinc illud, iure laudatum Quintiliano, Africani Oratoris ad Neronem super hac morte: *Rogant te Caesar Galliae tuae, ut felicitatem tuam fortiter feras.* Lipsius. Sed latinorum mos, quaecunque praeter modum salutaria fortunae pop. R. attribuere.

⁵ *Namque et naufragium narrabat.]* Lipsius corrigit *iamque*: quod, mea sententia, recte repudiatur Pichena, et si alias pro *praeterita* recte ponitur, ut mox: c. 12. *iam sol repente obscuratus.* Nam commodè referri potest ad praecedentia. Argumentum eius, quod dixerat, publicam Fortunam consulere voluisse Romanis, erat a fortuito naufragio. Quod si non placeat, *namque accipe pro quid? quod, praeterita.* Etenim nam transitionibus servit eleganter. v. Manut. ad Cic. ep. III, II, V, 20. Mox ed. pr. et *quod fort. fuisset.* Etiam aliae ante Rhen. fuisset. *Qui per-*

fringeret i. e. qui speraret se interficere Caesarem posse, qui cohortibus et classe munitus esset. Verbum elegans, pro quo etiam dicitur *perirumpere*.

⁶ *Oratione tali.]* Quintilianus l. 8. de hac oratione: *Facit quasdam sententias sola geminatio: quales est Senecae in eo scripto quod Nero ad Senatum misit occisa matre, cum se periclitatum videri vellet. Salvum me esse autem nec credo, nec gaudeo.* Lipsius.

¹ *Quinquatrus ludis annuis.]* Nonne iam ante celebrantur? Dixi enim de gladiatoribus. Sed puto hic intelligi scenicos ludos annuos, aut Circenses. Lipsius. Vett. edd. *quinquatria*. Sed iam P. Victorius ad Cic. ep. II, 12. monuit, mendum esse, et in vetere Cod. Bibliothecae D. Marci esse *Quinquatrus*, ut supra c. 4. quem vid. Ed. pr. etiam corruptius *quinquatruis*. quod tamen veram scripturam indicat. Nam MSS. interdum *quinquatruis* faciunt et *quinquatrus*, ut ap. Liv. XXVI, 7. Suet. Aug. 71. ubi v. Oudend. et Ciceronem l. c. *Quinquatris* citat e Liv. XLIV, 20. etiam diligentissimus Drakenborchius: sed ibi est *quinquatribus*. Ap. Sueton. Domit.

apertae essent insidiae, ludis annuis celebrarentur: aureum Minervae simulacrum in curia, et iuxta principis imago statueretur: dies natalis Agrippinae inter nefastos esset. Thrasea Pactus, silentio, vel brevi assensu priores adulationes transmittere solitus, ² exiit tum senatu; ac sibi causam periculi fecit, ceteris libertatis initium non praebuit. Prodigia quoque crebra et irrita intercessere. anguem enixa mulier: et alia in concubitu mariti fulmine exanimata. iam sol repente obscuratus, et tactae de caelo quatuordecim urbis regiones. quae adeo ³ sine cura deum eveniebant, ut multos post annos Nero imperium et scelera continuaverit. Ceterum, quo gravaret invidiam matris, eaque demota, auctam lenitatem suam testificaretur, feminas illustres, ⁴ Iuniam, et Calpurniam, praefectura functos Valerium Capitonem et Licinium Gabolum, sedibus patriis reddidit, ab Agrippina olim pullos. Etiam Lolliae Paullinae cineres reportari, sepulcrumque exstrui permisit: quosque ipse nuper relegaverat, Iturium, et Calvisium, poena exsolvit. Nam Silana fato functa erat, longinquo ab exilio Tarentum regressa, labante iam Agrippina, cuius inimicitiiis conciderat, vel tum mitigata. Cunctanti in oppidis Campaniae, *quonam modo urbem ingrederetur; an* 13
obse-

Domit. c. 4. consentire libros editos in *quinquaginta* video, sed id vitiosum puto, et in aliis locis ap. Suetonium est *quinquaginta*. Mox Flor. Guelf. ed. pr. *insidiae essent*.

² *Exitium senatui, ac sibi.*] Locutus qui mutuis videatur, et non est. Nihil enim narratur in quo Thraseas offenderit. At scribe mecum sidenter: *exiit tum Senatu*. Hoc enim solo sibi discrimen peperit magnus ille vir, quod Senatu egressus est, cum de Agrippina referretur. Xiphilinus: Ὁ Πάπλιος δὲ Θρασεῖας Πάτρος ἦλθε μὲν ἐς τὸ συνέδριον, καὶ τῆς ἰσιουλήης ἐπέκρινεν, ἀναγγυνομένης δὲ αὐτῆς ἐκείνου τε ἰσθῆς, πρὶν καὶ ἰδίῳ ἀποφύνασθαι, καὶ ἐξῆλθε, δίδου, ἃ μὲν ἤθελεν, εἰπεῖν ἔκ ἡδύνατο, ἃ δὲ ἡδύ-

νατο, ἔκ ἤθελε. Tacit. XVI. hunc ipsum locum respiciens: *Olim utrisque infensus, et accedentibus causis in Thrasiam, quod Senatu egressus est, cum de Agrippina referretur, ut memoravi.* Lipsius. Receptit Pichena.

³ *Sine cura deum eveniebant.*] Ἐπιουρησις et hic et alibi nosler. Lipsius. i. e. apparuit, in his portentis nil divini fuisse, non portendere iis Deos perniciosum Neronis voluisse, ut iis creditum est, quae ante mortem Claudii evenire. Irridet igitur potius portenta, et eorum vanitatem indicat.

⁴ *Iuniam.*] Calvinam, de qua lib. 12. De Calpurnia, eodem etiam lib. Scatim, *Practurae functos*, lego. Lipsius. Recte.

A.V. obsequium senatus, an studia plebis ¹ reperiret, anxio,
 813. contra deterrimus quisque, quorum non alia regia se-
 A.C. cundior existit, inuisum Agrippinae nomen, et morti
 60. eius accensum populi favorem, disserunt: iret intrepidus,
 et venerationem sui coram experiretur: ² simul praegredi exposcunt. et promptiora, quam promiserant, inveniunt: obvias tribus: festo cultu senatum: coniugum ac liberorum agmina, per sexum et aetatem disposita: exstructos, qua incederet, spectaculorum gradus, quo modo triumphi visuntur. Hinc superbus, ac publici servitii victor, Capitolium adiit, grates exsolvit: seque in omnes libidines effudit, quas male coercitas qualiscumque matris reverentia tardaverat. ³ Vetus illi cura erat, ² curriculo quadrigarum insistere: nec minus foedum studium, ³ cithara, ludi-

¹ Repeteret anxio.] Libri quidam, reperiret: quod merito Pichena probat. Dubitabat scilicet et angebatur, an Senatum obsequentem, plebem faventem reperiret. Lipsius. Sic etiam Guelf. ed. pr. et omnes ante Rhen, qui male e MS. Bud. induxit repeteret. Melius mox regia dedit pro regio, quod in superioribus erat.

² Praegredi exposcunt.] Sic MS. Flor. recte, ut divinarat Grotius. Verbum exposcunt indicat, non rogasse, ut Nero progrediendo experiretur, sed sibi hoc dari voluisse, ut praegrediendo tentarent animum populi: supra c. 7. poscit summam sceleris, et alibi. Vett. edd. omnes progredi, usque ad Gronovium. Praegredi et progredi sic confunduntur ap. Liv. XXXV, 30. init. adde supra XI, 37.

³ Vetus illi copia erat.] Ita libri praecipui. substituerunt, cura: ad sententiam non male. Nescio an, copido, sive cupido. Lipsius. Cura libri edd. omnes a Puteol. ad Lips. qui copia reposuit: quod est in MSS. et ed. pr. Id ego tamen servare malui, quia sensum aptum habet, copia nullum. Nam sequens, nec

minus foedum studium, indicat, hic verbum desiderari, idem significans, quod studium. Copiam de permissione matris et praceptorum accipit Ryckius, quod esse alienissimum facile patet. Si libet proferetur, in quo cupido, fluxim cura dimittetur: v. Sueton. Ner. c. 22. ubi de studio equorum curulium.

² Curriculo quadr. inf.] non adesse certaminibus quadrigariorum, ut e Sueton. l. c. colligas, sed quadrigas agere, e latinitate. infra XV, 44. habitu aurigae curriculo insistens.

³ Cithara ludicrum in modern.] Non etiam displiceat, ludicrum. Numos certe cussit illa bellua, in quibus ipse citharoedico habitu, in tunica oblonga, citharam percutiens. Describit eum habitum graphice Apuleius 2. Florido, in persona Bathylli: Eique praefixis citharoedicis stans, decem conspicies canenti similis. tunicam picturis variegatam deorsus, ad pedes decurrit ipsos, Graecanico cingulo, citharam velat utrumque brachium ad suum articulos palmarum. Cetera de vita instrumentis dependunt. Cithara illi theae caelata apta, stracium pessimo;

ludicrum in modum, canere, cum coenaret; † quod A. V. regibus et antiquis ducibus factitatum memorabat: id-^{813,} que vatum laudibus celebre, et deorum honori datum.^{A. C.} Enimvero cantus Apollini sacros, tulique ornatu adstare,^{60.} non modo Graecis in urbibus, sed Romana apud templa, numen praecipuum, et praeseium. Nec iam fisti poterat; cum Senecae ac Burro visum, † ne utraque per-

vince-

tur; manus eius tenerae, procerulae, laeva distantibus digitis nervos molitur, dextra psalleus gestu suo sabbulum citharae admovet, ceu parata percutere. Ita enim locum eum legimus, distinguimus. Et quod ait de chlamyda, deque cingulo, etiam illa apparent in Neronianis numis; excipio quod non brachia velat, sed ab humeris dependet chlamys. Lipsius. Non video quare ludiorum legatur. Multo exquisitius est ludicrum in modum: eodem sensu: ut in ludis fieri solet, quae ludicra dicuntur. Sic ap. Sueton. Ner. c. 11. ludicrae partes sunt histrionum, sive ludiorum. Mox ed. pr. cum celaret, quod fortasse aliquis defendet e Suet. c. 22. item quis regibus - memores. MS. Flor. quis regium memorat: unde lac. Gron. quasi regium at - - memorans. quod mihi parum placet. MS. Quelf. quis regum e. a. d. factum memorabat. Forte fuit: antiquis regum et ducibus f. memorabas. Vel si brevitatis iactata Taciti fert priscis regum et a. d. f. m. Relativum saepe inculcatum est in Tacito.

4. Quod Regibus et antiquis ducibus. Ita in Panegyrico illo ad Pisonem, qui hoc aevo scriptus, inserta eadem defensio:

Nec pudeat pepulisse lyram, cum pace serena

Publica securis exultent otia terris.

Ipse fidem movisse ferox narratur Achilles.

Quem Ovidio ablatum, viri doctri tribuunt Lucano. Neutri ego. Ab Ovidio aetas abiudicat: ab Lu-

cano, conditio scribentis. Nam ille quicumque poeta, ignotus fuit, obscura domo, fortuna tenui: et humiliter blanditur Pisoni, quam ut decuerit Lucanum. Ait ecce.

— tu Piso lascentem

Exere: nos humilis domus, at fructu parentum,

Sed tenuis Fortuna sua caligine celat.

At Lucanus corte notus, celebris per se, perque uxorem praedives. Adde Senecam patrum in aula: qui huic humili et tenui protendere manum potuisset, prae Pifone. Sed et decimo nono aetatis anno scriptum hoc carmen. nam ait:

Quamvis nunc invenile decus mihi pingere malas

Coeperit, et nondum vicefima veneris aestas.

Quod non convenit in aetatem Lucani, praesertim cum scriptum sit diu post consulatum Pisonis; et paullo ante detectam, ni fallor, coniurationem. Certe post consulatum diu: quoniam et eloquentiae eius specimen Neapoli praebitum celebrat. quod scimus contigisse nos quinquennali certamine, cum Nero in eadem urbe Graecanica copiam fecit suae vocis, annis aliquot post Pisonis consulatum, quem iniit anno urbis DCCCX. Sed nec Statius huius carminis mentionem facit: cum omnia minima scripta eius recenscat. 2. Silu. Lipsius.

5. Ne utroque pervincentes. Putarem, ne utrumque: id est, ne duo illa extorqueret, alterum indulgere, ut in eo acquiesceret. Lipsius.

At.

A. V. vinceret, alterum concedere. clausumque ⁶ valle Va-
 313- ticana spatium, in quo equos regeret, haud promi-
 A.C. scuo spectaculo. mox ultro vocari populus Roma-
 60. nus, laudibusque extollere, ut est vulgus cupiens vo-
 luptatum, et, si eodem princeps trahat, laetum. Ce-
 terum evulgatus pudor non fatietatem, ut rebantur,
 sed incitamentum attulit. ⁷ Ratusque dedecus amo-
 liri, si plures foedasset, nobilium familiarum posteros,
 egestate venales, in scenam deduxit: quos fato per-
 functos, ne nominatim tradam, maioribus eorum tri-
 buendum puto. ⁸ nam et eius flagitium est, qui pe-
 cuniam ob delicta potius dedit, quam ne delinque-
 rent. Notos quoque equites Romanos operas are-
 nae promittere subegit, donis ingentibus: nisi, quod
 15 fert. Ne tamen adhuc publico theatro dehonestaretur,
 instituit ludos, *Iuvenalium* vocabulo, in quos
 passim

At utraque verum, quod e MS. Fl. protulit Pichena, habetque ed. pr. Ceterae inde a Puteolano veteres utroque, ut Guelf.

⁶ Valle Vaticana spatium.] Credo id a Plinio denotari libro 36. Tertius obeliscus Romae, in Vaticano, Cais ac Neronis principum Circo. Lipsius. Suct. l. c. hortos ponit. Sed ii in valle Vaticana. add. Ryck. ad h. l. Mox laudibusque quod e Fl. dedit Pichena, etiam Guelf. ed. pr. pariter ut eodem: quod est etiam in ceteris ante Rhen. qui dedit eo. denique etiam evulgatus, quod in vulgatus mutatum a Puteol. restituit Rhen. Murretus tamen et Acidalius praeferebant vulgatus: frustra. Evulgare dixit etiam Liv. IX. 46. similia ap. nostrum emuntre, emercari et alia. In quo genere verborum libenter variavere librarii. v. Cunigam. ad Horat. p. 235. ut alios taceant.

⁷ Ratusque dedecus amoliri.] Romana editio, dedecus moliri. quod ego praefero. Lipsius. Sic etiam MS Fl. Moliri Guelf. At Puteol. amoliri pro amoliri, ut sequentes

omnes habent. Moliri probant etiam Freinsh. et I. Gronov. Simile est invidiam molire supra IV. 30. Sed tamen nescio, quomodo magis placet amoliri, nec credo molliendi verbum esse aptum dedecori et turpitudini, in qua nulla acerbitas aut asperitas, ut in invidia intelligi potest. Rom. ed. quam Lipsius laudat, non est Beroaldina, sed prima.

⁸ Nam et eius.] Ed. pr. non habet nam: quod melius videtur. Duplex ratio silentii asseritur, prima ut maioribus parcat, deinde, quia flagitium magis Neronis, quam ipsorum.

¹ Instituit ludos Iuvenalium.] Qui privati, et per domum celebrati aut in hortis. Tacitus libro 15. Acriore in dies cupidine Nero agubatur promiscuas scenas frequentandi: nam adhuc per domum aut hortos cecinerat Iuvenalibus ludis. Mansit nomen ludorum posteriori aeo, et imperatores, quos in palatio ludos dabant Kalendis noni anni (de quibus e Iuliano monit ad librum 4.) Iuvenalia videntur appel-

passim nomina data: non nobilitas cuiquam, non aetas, A. V. aut acti honores impedimento, quo minus Graeci Latine histrionis artem exercerent, usque ad gestus modosque haud viriles. Quin et feminae illustres deformia meditari. exstructaque apud nemus, quod ²navali stagno circumposuit Augustus, conventicula, et cauponae, et posita veno irritamenta luxus. ³dabanturque

appellasse: ab exemplo hoc Neronis. Sidorius:

Ianus foras suas bifrons Kalendas Sumendas referebat ad curulos. Mos est Caesaribus die bis uno (Privatos vocant) parare ludos. Tunc costus invenum sed aulicorum Elaei simulacra torva campi Exerces spatiantibus quadrigis.

Et addit post descriptionem curulium ludorum;

Iam vero Iuvenalibus peractis. Vt videantur ii ludi, tunc quidem, scenicum nihil habuisse. Arque ita distinguit etiam, nisi fallor, Capitolinus in Gordianis: Cordus dicitur in omnibus civitatibus Campaniae, Piceni, Umbriae, de proprio illum per quadriduum ludos scenicos et Iuvenalia edidisse. Quod notari volo. Neronis tamen aevio et instituto, scenici: ex Tacito hic, et Plinio, qui ad hos ludos respiciens ait Neronem peculiari theatro in hortiis primum cantasse, et Pompeiano praefuisse. Non praetereo notam Xiphilini, qui hos ludos institutos vult per causam positae a Nerone primae barbae. Et hercle ea nominis causa. Iuvenalia enim dicta, quia ut Tirocinii die pueros exuebant: sic barba rasa iuventutem. transibantque tunc in viros. Vnde illud Domitiae amitae blandientis Neroni votum: Simul hanc excepero, mori volo, Sueton. cap. 34. itaque is dies Romanis pariter festus. De Octaviano, Dio, libro 48. Ἀμάλαι τὴν πύργου δ Καὶσάρ τὸ τε πρῶτον εὐχόμενος, αὐτὸς τε μεγάλας ἰδέσθαι, καὶ τοῖς ἕλλοις ἔπαισι θυμοελλῆ ἰσοτὴν παρέχει. Corp. Tac. T. I.

καὶ δ μὲν καὶ ἕκαστα ἐπαλαίετο τὸ γυμνασιον, ἕκαστος οἱ ἕλλοι, id est: Caesar sum primum barbam radens, et ipse diem eum plane festum habuit, et aliis publicam festivitatem indixit. atque ex eo etiam ipse genus suas leves habuit, ad exemplum reliquorum. Alia huic ritui in Exkurs. B. Lippius. Vox theatro abest a MS. Oxon. Mox gestus modosque Vir doctus ap. Ryckium emendabat gestus motusque ex XV, 37. quod non displicet. Modi non viriles sunt gestus motusque non viriles, ut supra in modum ludicrum. Tum modi magis de voce et cantu, quam de gestulationibus dicuntur.

² Navali stagno circumposuit Augustus.] Ad Tiberim. deque eo stagno supra: Augustus structo cis Tiberim stagno. Et Suetonius. Ac nemus illud est, quod Caesarum nemus appellatum. Vide et hic Xiphilinum. Lippius. Mox veno, quod se cortexisse dicit Rhen. est iam in ed. pr. in Puteol. ed. irrepperat vero operarum errore: id servatum a Beroaldo et Alciato, MSS: Vaticani deinde ap. Vertran. luxuriae: ed. pr. luxui: ut supra causae bello II, 64. ubi vid. fundamenta urbi ap. Liv. I, 12. Noster incitamenta ingenii allaturas inf. c. 21.

³ Dabanturque stipes.] Cui re datae stipes? ad ludosne? Ita olim sane Apollinaribus ludis factum reperio. Praetor edixit, ait Livius libro 25. ut populus per eos ludos stipem Apollini, quantum commodum esset, conferret. Plinius libro 33. Populus Romanus stipem spargere

A. V. turque stipes, quas boni necessitate, intemperantes
 813 gloria consumerent. Inde gliscere flagitia et infamia;
 A. C. nec ulla moribus olim corruptis plus libidinum cir-
 60. cumdedit, quam illa colluvis. Vix artibus honestis
 pudor retinetur; nēdum, inter certamina vitiorum,
 pudicitia, aut modestia, aut quidquam probi moris
 † reservaretur. Postremo ⁵ ipse scenam incedit, mul-
 ta cura tentans citharam et praemeditans, ⁶ assistenti-
 bus

spargere coepit, Sp. Postumio, Q. Marcio coff. Tanta abundantia pecuniae erat, ut eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. Quae verba ne te fallant. Nam stipes de qua Livius, multis annis prior notatione Pliniana. Sed voluntariam, credo, Plinius intellexit, illa fuit ex edicto. Sed et Augustus stipem Praetoribus dari ad ludos voluit, innuente Dione LIV. initio: Τῶς μὲν τραγητοῖς τὰς πανηγύρεαι πάσας συντάξεν, ἐν τῷ δῆμῳ δίδουσαι τὴν αὐτοῖς κελύθειαν. nisi tamen τὸ δῆμασον intelligi voluit potius, quam δῆμον. Stipes alias vfitate dabantur diis, et ad res sacras. Seneca de Benef. VII. Omnia deorum sunt: tamen diis possumus domum, et stipem iecimus. Et Ep. CXVI. Colitur autem non sanctorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro argentoque suspenso, nec in thesauros stipe infusa, sed pia et recta voluntate Varro de L. L. Diis cum thesauris assem dant, stipem dicunt. Ita in capita pontium, quae sacra, stipem iaciebant. Plinius libro 7. Epistol. de Clitumno: Fons purus et vitreus, ut numerare iactas stipes, et valuentes calculos possis. Seneca libro 4. Quaest. Natural. de Nili venis: In haec ora stipem sacerdotes, et aurea dona Praefecti, cum sollenne venit sacrum, iaciunt. Lipsius. Hic stipes datae a Nerone, ut statim per libidinem absumerentur. Gruterus comparat factum Augusti ap. Sueton. c. 98.

4 *Reservatur.*] Ed. pr. refer-

vatur: unde possis conicere reservetur. sed solennis illa praesentis et imperfecti confusio. vid. ad III, 17. extr.

5 *Ipsē scenam incedit.*] Relitui ex libris. Vulgo, ipse scenas incedit. Lipsius. Scenam incedit MSS. Flor. Vatic. Bud. Agr. ed. pr. Scenas incedit Guelf. ed. Rhen. et sequusque ad Lipsium. Puteol. Beroald. Alciat. scenas ascendit. Lipsius edidit scenam incedit, quod sequentes imitati sunt. Ego lectionem MSS. secutus sum, quae a Tacito non aliena, ut iam Rheanus monuit. Sic I, 61. incedant locos moestos.

6 *Assistentibus familiaribus.*] Falso. Nam Vatic. assistentibus facies. Farnes. assistentibus facies. Similisque lectio Budensis: quod facile odororis e Rhenano coniectante, assistentium facies. Vtrumne, assistentibus facibus? Certe noctu ad lumen etiam hi ludi exerciti. sequiturque: Hi dies ac noctes plausibus personare. et ait, postremum in scenam venisse Nerone. Ergo ad lumen. Infra etiam, Noctes quoque dedecari adiectas. Sed et Sueton. Calig. cap. 18. Quondam etiam et nocturnos ludos praebuit accensis facibus. Noster iterum infra. Laetitia magis, quam lasciviae dari paucas totius quinque noctes, quibus tanta luce ignium nihil illicitum occultari queas. Vos Avini conferte operam; si mihi Phaeus hic non savor. Lipsius. Etiam MS. Flor. Guelf. assistentibus facies et ed. pr. abs. facies. Vulgata induxit

bus familiaribus. ⁷ accefferat cohors militum, centuriones tribunique: et ⁸ maerens Burrus, ac laudans. Tuncque primum conscripti sunt equites Romani, cognomento *Augustanorum*, aetate ac robore conspiciui, et pars ingenio procaces, alii in spe potentiae. Hi dies ac noctes plausibus personare, formam principis vocemque Deum vocabulis appellantes: quasi per virtutem clari honoratique agere. Ne tamen ludicrae tantum imperatoris artes notescerent, ¹ carminum quoque studium affectavit, contractis, quibus aliqua pangendi facultas. ² Nec dum insignis aetatis

Z z 2

nati,

induxit Puteolanus. Muretus corrigebat *sonascis* l. *phonascis*. In MS. Fl. ultimae voci superscriptum *homines*. Hinc I. Gronovius coniciebat *assistenti histrionum aciei*: quod an aliquis probaturus sit, nescio. Qui *homines* adscripsit, voluit indicare, illo corrupto vocabulo homines significari. Vulgata an e MS. ducta sit nescio. Sed valde contentit iis, quae Suetonius narrat c. 21. apud quem pariter amicorum intimi adfuisse dicuntur. Ac fortasse inde correctionem Puteolanus fumsit.

⁷ *Accefferat cohors militum.*] Ita legend. non quia Suetonius cap. 22. ita narrare videtur, sed quia res poscit. Nam Suetonius de alio ibi et publico theatro. *Lipsius*. Nempe ante in edd. erat *abscesserat*, male. Mox ed. pr. *cenfusionefque*.

⁸ *Maerens Burrus, ac laudans.*] Vnus ergo hic tantum Praefectus Praetorio. nec pugnat Suetonius, qui duos nominat, quia Tacitus de Iuvenali ludicro adhuc loquitur; de publico theatro Suetonius, capite dicto, *Lipsius*. Verba quidem Taciti non indicant, unum tantum Praefectum Praet. adfuisse, sed Burrum, cum moereret animo, tamen voce laudasse: de altero nihil praecipui erat, quod traderet. Mox vir doctus in ed. Gryph. deleverat *que*. Post Mugerus pro

in spe malebat spe: quod non displicet. At quod idem deleri vult *bi*, quod et a MS. Bud. aberat, non probo. sed interpunctio mutanda, ut fecimus, et est in MS. Guelf. Vulgo punctum est post *personare*, et comma ante *quasi*.

¹ *Carminum quoque studium.*] *Plinius* libro 37. *Domitius Nero in ceteris vitae suae portensis, capillos quoque coniugis suae Poppaeae in hoc nomen adoptaverat, quodam etiam carmine Succina appellando.* Intellexit et Seneca hunc poetam libro 1. *Quaest. Natur. Vs ais Nero Caesar disertissime, Colla Cysbericae splendent agitata columbae.* Laudat eum *Martialis* lib. 8.

Carmina qui docti nota Neronis habes.

et libro 9.

Ipse tuas etiam veritas Nero dicitur aures,

Lascivum iuveni cum tibi iusto opus.

Lipsius.

² *Nec dum insignis aetatis.*] Forte leg. *quibus aliqua pangendi facultas, necdum insignis. Iti alternatim considerare simul.* M. Antonius Muretus, (Var. L. XV, II.) cui scriptor hic noster in amoribus (et iure) corrigit: *quibus aliqua pangendi facultas, necdum insignis eras. Iti considerare simul; et nasos ibidem versus connectere, atque ipsius verba quoquo modo prolata supplere.* Non damno:

A. V. nati, confidere simul, ³ et allatos, vel ibidem re-
 813-
 A. C.
 60. ⁴tos versus connectere, atque ipsius verba, quoquomo-
 do prolata, supplere. quod species ipsa carminum
 docet, non impetu et instinctu, ⁴ nec ore uno fluens.
 Etiam sapientiae doctoribus tempus impertiebat post
 epulas, ⁵ utque contraria asseverantium discordiae
 erue-

damno: germana tamen esse non
 credo. Ceterum ab hoc Cornelii
 iudicio Tranquillus dissentit, cap.
 92. quem vide. *Lipſius*. Meo iudicio rem acu tetigit hactenus Mu-
 rerus: post quem, quae alii ren-
 tarunt quum considero, miror
 quemquam hifcere ausum: adeo
 nihil est, quod cum eius coniectu-
 ra putem comparandum. Quod si
 elidi *re nati* ferre nequeunt, facia-
 mus: *nec dum insignis eras ad ſa-
 mam: vel insignis eras. hi acciti
 confidere simul.* Tales enim quae-
 ſivit, qui callerent versuum facien-
 dorum studio, sed nihil dum edi-
 disse, aut eo nomine celebres es-
 sent. *Insignis ad ſamam* ut Cice-
 roni lib. 3. de legib. *inſignis ad de-
 formitatem puer.* Quod autem Ta-
 citum et Suetonium committunt;
 utrumque verum, sed in diversis
 opusculis, existimo tradidisse. Ne-
 que enim dubito, quin et potuerit
 scribere versibus Nero, et quae-
 dam scripserit sine cuiusquam au-
 xilio. Et in huiusmodi tabulas in-
 cidit Suetonius. Sed et quum re-
 pentinus hic imperus ei venisset,
 dum festinat, omnis morae impa-
 siens, et gestit eloquentiae aucto-
 ribus accenseri, atque illam lau-
 dem rapere potius, quam mereri;
 non tantum lumpsisse temporis, et
 otii, et secessus, quantum iusta cu-
 ra requirit; ideoque hos adiuto-
 res adhibuisse, facile credo Tacito,
 et id tyranni iuvenis, lascivientis
 et luxuriantis, indoli valde conve-
 niens mihi videtur. Licet et suspi-
 cari factum id in opere, quod pa-
 rabat ad instantem commissionem.
Gronovius. Idem videbatur viro

docto in ed. Gryph. ubi hunc lo-
 cum ad mentem Mureti correxer-
 rat. *Iac. Gronovius addi vult laus:
 nec dum insignis eras laus.* I. F.
Gronovii acciti probari non potest,
 quia id iam est in *contractis*.

³ *Et allatos.* Pichena conicit
oblatos e Cod. Fl. ubi est *ablatos*.
 Ego vero haudquaquam hoc solli-
 citandum cenſeo. *Allatos* est do-
 mi meditato. Quod ad primum
 quidem congressum non congruit;
 sed postquam semel studia iunxere,
 vix est, ut unquam discesserint, quin
 praecepissent animis proximi con-
 ventus materiam, et ad eam ali-
 quid domi per habentes carmina
 somnos natum possent afferre. Sed
 et ad illos, quos subito ad iussum
 principis effuderant, emendandos
 aliquid domi potuit subnaſci, et
 inde allatum in regia reperitis addi.
Gronovius. Sed ita Mureti corre-
 ctio probatur tantum usque ad
ſimul. Mox quoque modo bene Pi-
 chena e Flor. Sed sic et Guelf. ed.
 pr. omnesque veteres. Vitium o-
 perarum ſunt quoque modo, in edi-
 tione ea, qua Pichena usus est.
 Velut id reperi in ed. Lipſ. 1585.
 correctum in aliis.

⁴ *Nec uno ore fluens.* Miror hic
 neminem tentasse *ſuentium*, cum
 alibi talia tententur in Tacito et
 aliis. vid. ad IV, 32. Mox in ed.
 pr. abest *tempus*.

⁵ *Utque contraria asseverantium
 discordiae eruebantur.* Malim nihil
 hic mutari: nam illud, *utque
 eruebantur*, habet quandam *ſu-
 per-*
ſiv, quam in nulla earum, quas
 subiiciunt, lectione reperio. Illae
 namque significant modo, quid ſe-
 ret:

eruebantur. nec deerant, qui ore vultuque tristi inter oblectamenta regia spectari cuperent. Sub idem ¹⁷ tempus, ¹ levi contentione atrox caedes orta, inter ^{A. V.} colonos Nucerinis Pompeianosque, gladiatorio ^{813.} spectaculo, quod Livineius Regulus, quem motum ^{A. C.} senatu retuli, edebat. quippe oppidana lascivia ^{60.} ² invicem incessentes, probra; deinde saxa, postremo ferrum sumpserunt, validiore Pompeianorum plebe, apud quos spectaculum edebatur. Ergo reportati sunt in urbem multi e Nucerinis, trunco per vulnera corpore, ac plerique *liberorum aut parentum mortes* deflebant. Cuius rei iudicium princeps senatui, senatus consultius permisit. Et rursus ³ re ad patres relata, prohibiti

Z z 3

ret: hoc etiam vanum, simulatum, fucatum fuisse, quod fiebat. Perinde namque est, quasi dixisset: *et quasi eruebantur*: et volebat videri se id agere, ut variae et diversae sectarum opiniones cognoscerentur et excuterentur. Nam *ad 1°* similitudinis est, ut bene Salinerius animadvertit. Gronovius. Rhenanus coniecit *quaererentur*: quod maxime mihi placuit ante eius, quae vidi. Emphasis illam Gronovianam vix assequor, nec *utque eruebantur* est *et quasi*. MSS. Flor. *rueretur*, Bud. *merentur*. Agr. *erueret*. Guelf. *atque eruebantur*, Ed. pr. *rueret*. sed puto, virgulam errore operarum ex ultima litera in vicinam translata. Puteol. *eruerentur*. Beroald. cum sequentibus omnibus *eruebantur*. Credo Tacitum scripsisse *viderentur*. Iuvat etiam, quod subiicitur: fuisse tamen etiam, qui non riderent cum Principe, sed, dum ille rideret Philosophos disputantes, severo vultu adsiderent. MS. Fl. et ed. pr. *mox ore vultuque* pro *voce v.* quod recepi; et quia sequitur *spectari*, et quia alibi quoque *os et vultus* iunguntur, ut ap. Virgil. IX, 251. et alibi.

¹ *Levi contentione.*] MS. Fl. *intentione*: Puteol. item. ed. pr. *in-*

tensio: unde possis coniecere *levi initio* vel *levi ab initio*: sed ultima syllaba excidit. Intelligenda tamen praepositio *ab*, quam in hac formula omittere noster solet, ut infr. § 22. Beroaldus primus edidit *contentione*, ut est in Guelf. quod omnes secuti sunt. Mox vet. edd. *Livineius*. male. Recte hic et III, ii. editur *Livineius*, ut e cognomine appareat.

² *Invicem incessente.*] Lege, *incessentes*. Lipsius. Mox edd. pr. Puteol. ceteraque vet. MS. Guelf. *deportati* sc. e spectaculo, et MS. Fl. ed. pr. *ant parentum*, non *ac*, ut sequentes.

³ *Re ad patres relata.*] Sic scripti e MS. Flor. et ed. pr. ut etiam videbatur I. Gronovio, pro *delata*, quod est in omnibus aliis edd. intelligendumque de relatione, quam Coss. re causaeque cognita, fecere. Non iam *res deferri* ad Senatum poterat, quod factum erat, re nunciata senatui, et ultione petita: sed, quam poenam statui vellent, quaesitum. Similiter plerique Codd ap. Liv. XXI, 6. *tunc delata res ex integro ad senatum*: sed ex MS. Flor. et Cantabrig. recte Gronovii correxerunt *relata*, atque ita edidit Drakenb. quem vide.

4 Dele-

A.V. 813. A.C. 60. 18
 biti publice in decem annos eiusmodi coetu Pompeiani, collegiæque, quæ contra leges instituerant, dissoluta: Livineius, et qui alii seditionem conciverant, exsilio multati sunt. Motus senatu et Peditus Blaesus, accusantibus Cyrenensibus, *violatum ab eo thesaurum Aesculapii, delectumque militarem pretio et ambitione corruptum.* Idem Cyrenenses reum agebant Acilium Strabonem, prætoriam potestate usum, et missum disceptatorem a Claudio agrorum, quos regis ² Apionis quondam habitos, et Pop. Rom. cum regno relictos, proximus quisque possessor invaserant, diutinaque licentia et iniuria, quasi iure et æquo, nitebantur. Igitur abiudicatis agris, orta adversus iudicem invidia: et senatus, *ignota sibi esse mandata Claudii, et commendum principem,* respondit. ³ Nero, probata
 Stra-

1 *Delectum militarem etc.] i. e. In delectu militari inique versatum esse, et vacationem militiae dedisse pro pecunia, aut gratiæ causâ illis, qui ætatem militarem haberent, et stipendia facere deberent etc.*

2 *Apionis quondam habitos.]* Lego, regi Apioni. Rufus hac de re: *Cyrenas cum ceteris civitatibus Libyæ Pentapolis Ptolemaei antiquioris liberalitate suscepimus. Libyam supremo regis Apionis arbitrio sumus affecti.* Item Eutropius: *Quo tempore Libya quoque Romano imperio, per testamentum Apionis, qui rex eius fuerat, accessit. in qua inchoatæ civitates erant, Bero-nice, Ptolemais, et Cyrenæ.* Appianus in extremo Michridatico: *Τὸς Ἰουδαίους κερήνῃν ἄκλιον βασιλεύς τῶ Λαγυρνῶν γένους ἕβδος ἐκ διαθήκης ἀπέδωκεν.* Factum hoc anno urbis DCLX. C. Coelio L. Domitio Coss. Sed ut moneam, in verbis Rufi vereor ut menda sit, licet occultior. Quis ille *Ptolemaeus antiquior?* Plerique omnes Aegyptii reges Ptolemaei, et parum proba aut recepta discriminis hæc nota. Ausim rescribere, *Ptolemai Apionis.* Nam hic sane rex,

Ptolemaeus fuit, sed cognomento Apion. Appianus 1. Civil. *Sequenti anno. populus Romanus duabus provinciis ex testamentis regum est auctus, Bithyniam Nicomacæ relinquente, Cyrenen Ptolemaeo ex Lagidis, cui Apioni cognomentum fuit.* Lipsius. Regi Apioni bene probat Ryck. ex XI, 35. Lipsius olim coniciebat ovitos pro habitos, sicque correxerat vir doctus in ed. Gryph. ad XI, 35. XIII, 34. sed illud melius, *regi habitos i. e. possessos.*

3 *Nero, probata.]* Sic primus edidit Pichena, cum ante esset *Princeps*, e vestigiis MS. Flor. *ne probata*, ut et habet Gueff. nisi quod tamen addit *Princeps*. I. Gronovius tamen malebat, *Nero rata.* At in ed. pr. est *ne improbata*: quod verbum etiam exhibet MS. Agr. nisi quod ille addit: *sum princeps non.* Mihi venit in mentem: *nec improbata s. f. Saepè Tacitus eventum rei tradit initio facto ab et. principis verbum et proximo intelligi potest. Et nescio quomodo aptius huic loco videretur non improbata sententia, quam probata, et multo magis rata.* Nam rara quidem sententia illa non fuit, cum nihil

Strabonis sententia, *se nihilominus subvenire sociis, et usurpata concedere*, scripsit. Sequuntur virorum illustrium mortes, Domitii Afri, et M. Servilii, qui summis honoribus, et multa eloquentia vigerant. Ille orando causas, Servilius diu foro, mox tradendis rebus Romanis celebris, et elegantia vitae, quam clariorem effecit, ut par ingenio, ita morum diversus. ¹⁹ ^{A.V.} ^{813.} ^{A.C.} ^{60.}

¹ Nerone quartum, Cornelio Cossio *coff.* ² quinquennale ²⁰

Z z 4

nale

nihil ex ea actum sit, nec agri veteribus possessoribus ademti. Omnino *rata sententia* dici, pro, cum ratam sententiam esse iussisset, vix credo.

¹ *Et elegantia vitae, quam clariorem.]* Fraiecerim, et quem elegantia vitae clariorem effecit. Lipsius. Elegantiā accipio in optimam partem, et prorsus, ut de Pomponio Secundo lib. 5. *At Pomponius multa morum elegantia et ingenio illustri.* Ille autem, ut par ingenio, ita morum diversus, non Servilius est, sed Domitius. Quam, inquit, elegantiam vitae Servilii effecit clariorem Domitius, ut par ingenio, ita morum diversus. Fecisse dicitur Domitius, quod ut homines facerent, occasionem dedit. In contrarium Cicero lib. 9. famil. 12. *Tu velim animo sapienti fortisque sis, ut tua moderatio et gravitas aliorum infamem iniuriam.* Gronovius. Verissima haec, et omnes aliorum coniecturas inanes reddunt. Sed tamen excidisse puto nomen proprium, quod post effecit necessario desideratur: *quam clariorem effecit Afri.*

¹ *Nerone IV. Corn. Cossio coff.]* Quorum mentio in lapide Romae:

I. O. M. FT. GENIO
VENALIC

P. ACILIVS. CERDO
VOTVM. SOLVIT
NERONE. CAESARE
AVG. IIII.

COSSO. LENTVLO. COSSI.
P. COS.

Lipfius. Aliam inscr. vid. ap. Ryck.

² *Quinquennale ludicrum.]* Est hoc ipsum, quod noster l. 16. *lustrale certamen* appellat. Quod longo intervallo post reduxit et firmavit Gordianus Junior Imperator. de quo apposite Victor: *Equo anno lustri certamine, quod Nero Romanam invexerat, aucto firmatoque, in Persas profectus est.* Exemplum autem, credo, Nero sumsit a Neapolitis, de quibus Strabo lib. 5. *Νουτὸ δὲ παντοτεινὸς ἱερὸς ἀγὼν συντελεῖται παρ' αὐτοῖς, μυσικὴ τε καὶ γυμναστικὴ ἐνὶ πλείους ἡμέρας, ἐν ἀμύλλοις τοῖς ἐπιφανοτάτοις τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα.* id est: *Nunc autem quinquennale sacrum certamen apud eos celebratur, Musicum et gymnicum in plures dies: quod aemulum esse potest illustrissimis Graecorum ludis.* Nota quod ait, *νυτὸ δὲ.* Institutum enim id certamen eius aevo, in honorem Augusti. Suetonius clare, Aug. cap. 98. et in Claudii cap. 11. Herodes etiam Iudaeae rex theatrum et certamen quinquennale condidit, ad honorem gratiamque Augusti, uti Iosephus narrat lib. 15. Sunt et nummi Neroniani, in quibus mensa cum corona et lebeate, inscripti: CERTA. QVINQ. ROM. CO. SC. id est, *Certamen Quinquennale Romae constituit.* Lipsius. Quidni exemplum iunserit a ludis quinquennialibus Actiacis ap. Sueton. Aug. c. 58. Sed forte etiam fronte institutum fuerat. vid. de his

A. V. nale ludicrum Romae institutum est, ad morem Graeci certaminis: varia fama, ut cuncta ferme nova. Quippe erant, qui *Cn. quoque* Pompeium incusatum a senioribus ferrent, quod mansuram theatri sedem possisset. nam antea, subitariis gradibus, et scena in tempus structa, ludos edi solitos: vel, si vetustiora repetas, stantem populum spectavisse: ne, si consideret, teatro dies totos ignavia continuaret. Spectaculorum quidem antiquitas, servaretur, quotiens praetores ederent,

his ludis Neronis Scalig. Emend. temp. p. 469. et ad XVI, 2.

3 Pompeium incusatum, quod.] Perpetuum sane theatrum Pompeius condidit, primus, anno urbis DCLXXXIX. Antea subitaria erant, et Censorum iussu plerumque disiecta. Tertullianus libello de Spectaculis: *Saepe Censores renascentia theatra destruebant moribus consilentes, quorum scilicet periculum ingens de lascivia providebant. Itaque Pompeius Magnus solo theatro suo minor, cum illam arcem omnium turpitudinum extruxisset, veritus quandoque memoriae suae censoriam animadversionem, Veneris aedem superposuit. Donec praecipitantibus moribus, extruxerunt ipsi Censores.* Valerius lib. 2. cap.

4. Theatra imchoata quidem sunt a Messalla et Cassio Censoribus, censorum auctore Scipione Nasica, omnem apparatus operis eorum subiectum bustae vaenire placuit. Apianus Civil. 1. τῶν δὲ ἀδελφῶν Ἐπιπλῶν ὕπατος καθάρσει τὸ θιάτρον ἢ Λούκιος Κάσσιος ἔγκειτο, καὶ ἕδην καὶ τέλος ἐλάμβανεν, ὡς καὶ τὸδε εὐδαίμων ἔργον ἱέρων, ἢ ἢ χριστιανὸν ἕλπε 'Ελληνικαῖς ἀδυναταῖς ἑνωματικῶς ἰδίζεσθαι. Eamque in rom SC. interpositum, quod legis nomine Tertullianus intellexit in Apolog. Quonam illae leges abierunt, quae theatra stuprandis moribus orientia, statim destruebant? Velleii locus addatur, qui corruptus vulgo: *Cassius Censor a Lu-*

percalli in Palatium versus, theatrum facere instituit: cui in demoliendo eximia civitatis severitas, a consul Caepio resistere. Scibe, in emoluculo, et Scipio. Lipsius.

4 Antea subitariis gradibus.]

Ausonius:

Aedilis olim scenam tabulatum dabat

• *Subito excitatam, nulla mole se-xea.*

Lipsius.

5 Stantem populum spectavisse.]

Valerius ait: *Sc. causam, nequi in urbe. propiusve passus mille, subsellia possuisse, sedensve ludos spectare vellet.* Scissionem tamen adituere Livius et Dionysius videntur lib. 1. sub Tarquinio rege: *Loca divisa patribus equitibusque, ubi spectacula sibi quisque facerent, fori appellati. Spectavere fiviciis duodecim ab urbe spectacula alta sustinentibus pedes.* Sed tantum in Circo. Lipsius.

6 Ne si consideret.] Omnes hic ne si cons. scribendum censent, cum vulgo sit in scriptis et editis si consideret. Solus Ryckius in textum recepit ne, et mox ante spectaculorum idem deleverit, auctore Cod. Agr. quem nos imitari sumus. Nempe loco motum est τὸ ne, quod o sequente versu huc retrahendum erat. Etiam I. Gronovius securus est, sed tacite, Ryckium, ne confiteretur, aliquid boni esse in Cod. Agr. praesertim, quod non esset in Florentino.

7 Quoties P. R. sederet.] Libri scripti,

rent, nulla cuiquam civium ⁸ necessitate certandi. Ceterum abolitos paullatim patrios mores, ⁹ funditus everti per accitam lasciviam, ut, quod usquam corrumpi et corrumpere qucat, in urbe visatur, degeneretque studiis externis inventus, gymnasia, et otia, et turpes amores exercendo, principe et senatu auctoribus: qui non modo licentiam vitiis permisserint, sed vim adhibeant: Proceres Romani, ¹⁰ specie orationum et carminum, scena polluantur. quid superesse, nisi ut corpora quoque nudent, et caestus assumant, easque pugnas, pro militia et armis, meditentur? ¹¹ An iustitiam augurii et decurias

Z z 5

rias

scripti, Praeior sederes. Facile et vere emendes, Praestores ederent. Enimvero editionem ludorum magistratibus incubuisse, praesertim Praetori, notum iis, qui in vestibulo versantur antiquitatis. Facit huic parti illa responsio: *Nec proinde magistratus rem familiarem exhausturos, etc. Lipsius.* Ed. pr. praetor sederes. et sic ceterae usque ad Rhen. qui edidit quosies P. R. sederes. Lipsius vere correxit. recepit Pichena.

8 *Necessitate certandi.*] Soccus sum manuscriptos. Vulgata scriptio tamen recta adaeque, *spectandi*. Verumque enim factitatum sub his comcedis principibus, ut viri illustres et ad certandum cogentur et ad spectandum. Nec displiceat geminari, *necessitate spectandi aut certandi.* Lipsius. *Certandi* edd. omnes ante Rhen. qui edidit *spectandi*. quod secuti sunt omnes usque ad Lipsium. *Certandi* etiam MS. Guelf.

9 *Funditus everti.*] Libris meis abest *et everti*. et omiseris recte. Scribi etiam possit, *et verti.* Lipsius. *Everti* edd. omnes habent, nisi quod in pr. corrupte *ensti*. Omitti posse censebat etiam Muretus. Acidalius *verti* volebat, quo saepius Tacitus utatur, quam *everti*. Ego abesse posse non credo: esse enim ante deberet *aboleri*, non *abolitis*. Tum, quid est *abolitis*

paullatim funditus. Immo, cum ante paullatim aboliti sint, nunc repente funditus everti per peregrinam lasciviam.

10 *Specie orationum et carminum.*] Ad Musicum certamen referto. Lipsius. Immo etiam ad oratorium. v. c. 21. Ante proceres colon scripsimus, ut est etiam in ed. pr. Ita difficultas tollitur, quam fingit Acidalius, eoque aut *ut* addi, aut, *pollui* corrigi vult. Pendet scil. membrum a superiori *ut*. Mox possit conicere *caestus sumant*, ut ex ultima praecedentis verbi nata sit syllaba prima in vulgato: est enim usitatus in tali re simplex. sed etiam Agric. 3. *assumere fiduciam*, pro quo alii potius *sumere fiduciam*.

11 *An iustitiam augurii.*] Vitium: cui medendo impar ego. Lipsius. *Fracti soni* non significant aliquid ad artem pertinens, sed id, quod Seneca dicit *non virile*, cum in Hercule Furente canit: *Ad non virilem tympani movit sonum.* *Decurias* autem *equitum* ut nihil respiciunt militarium muniorum, ita nec augurali ullus hic est locus disciplinae. Tamen est etiam, qui sensui servisse ait sese, absque cura verborum, quae Lipsius corrupta credat. Hoc autem velle Tacitum, vaticinatur: ubi posthac inventum iri severitatem iudicis et sanctimoniam sacerdotis inter homines gnaros mollium sonorum et numero.

A.V. 813. A.C. 60. 18
 biti publice in decem annos eiusmodi coetu Pompeiani, collegiaque, quae contra leges instituerant, dissoluta: Livineius, et qui alii seditionem conciverant, exilio multati sunt. Motus senatu et Pedius Blaesus, accusantibus Cyrenensibus, violatum ab eo thesaurum Aesculapii, delectumque militarem pretio et ambitione corruptum. Idem Cyrenenses reum agebant Aciliam Strabonem, praetoria potestate usum, et missum deceptorum a Claudio agrorum, quos regis Apionis quondam habitos, et Pop. Rom. cum regno relicto, proximus quisque possessor invaserant, drutinaque licentia et iniuria, quasi iure et aequo, nitebantur. Igitur abiudicatis agris, orta adversus iudicem invidia: et senatus, ignota sibi esse mandata Claudii, et commendum principem, respondit. Nero, probat

Stra

1 Delectum militarem etc.] i. e. In delectu militari inique versatum esse, et vacationem militiae dedisse pro pecunia, aut gratiae causa illis, qui aetatem militarem haberent, et stipendia facere deberent etc.

2 Apionis quondam habitos.] Lego, regi Apioni. Rufus hac de re: Cyrenas cum ceteris civitatibus Libyae Pentapolis Ptolemaei antiquioris liberalitate suscepimus. Libyam Supremo regis Apionis arbitrio sumus affecturi. Item Eutropius: Quo tempore Libya quoque Romano imperio, per testamentum Apionis, qui rex eius fuerat, accessit. in qua inchoate civitates erant, Berynice, Ptolemais, et Cyrenas. Appianus in extremo Mithridatico: Τὸς Ἰουδαίους Κυρήνην Ἀσίαν Βασιλεύει τὰ Λαγυρῶν γένος ἕδος ἐν διαθήκῃς ἀπέλασαν. Factum hoc anno urbis DCLX. C. Coelio L. Domitio Coss. Sed ut moneam, in verbis Rufi vereor ut menda sit, licet occultior. Quis ille Ptolemaeus antiquior? Plerique omnes Aegyptii reges Ptolemaei, et parum proba aut recepta discriminis haec nota. Ausim rescribere, Ptolemai Apionis. Nam hic sane rex,

Ptolemaeus fuit, sed cognomen Apion. Appianus 1. Civil. sequenti anno, populus Romanus duabus provinciis ex testamentis regum est auctus, Bithyniam Nicomedis relinquentis, Cyrenam Ptolemaei et Lagidis, cui Apioni cognomen fuit. Lipsius. Regi Apion bene probat Ryck. ex XI, 35. Legimus olim coniciebat aviros pro habitos, sicque cortexerat vit dorus in ed. Gryph. ad XI, 35. XII, 34. sed illud melius, regi habitos et possessos.

3 Nero, probata.] Sic prius edidit Pichena, cum ante eam Princeps, e vestigiis MS. Flor. ut probata, ut et habet Guesf. nisi quod tamen addit Princeps. I. Gronovius tamen malebat, Non probata. At in ed. pr. est ne improbat: quod verbum etiam exhibet MS. Agr. nisi quod ille addit: non princeps non. Mihi venit in mentem: nec improbat S. f. Saepo Tacitus eventum rei tradit initio facto ab es. principis verbum e proino intelligi potest. Et nescio quomodo aptius huic loco videretur non improbat sententia, quam probata, et multo magis rata. Nam rata quidem sententia illa non fuit, cum nihil

in certamina: et possessa Achaia Asiaque, ludos A.V.
 editos: nec quemquam Romae, honesto loco or- 814.
 boatrales artes degeneravisse, ducentis iam A.C.
 Mummi triumpho, qui primus id genus spe- 61.
 praebuerit. Sed et consultum parcimo-
 perpetua sedes theatro locata sit, potius quam
 sumptu, singulos per annos, consurgeret ac
 setur. Nec perinde magistratus rem familiarem
 sausturos, aut populo efflagitandi Graeca certamina
 magistratibus causam fore, cum eo sumptu Resp. fun-
 gatur. oratorum ac vatum victorias incitamentum in-
 genis allaturas: nec cuiquam iudici grave, aures stu-
 diis

isique everfi, ut Strabo narrat: quorum olim Sybaris, oppidum celebre delicia. Ab Augusto colonia illuc deducta, Copiae. Lipsius. Vir doctus in marg. ed. Gryph. Tyriis: nescio unde, aut quare.

5 Ludos curatius editos.] Germana Cornelii vox, non, accuratius, ex libris. Lipsius. Sic et Guelf. ed. pr. Puteolanus dedit accuratius.

6 Ducentis ium annis.] Et paullo pluribus, quoniam triumphavit de Achaiae et Corinthiis Mummius anno urbis DCVIII. Lipsius. Ceterum Mummi MS. Flor. ed. pr. non Mumii, ut est in edd. ceteris usque ad Ryckium.

7 Qui primus id genus.] Quod genus? gymnicosne? inclinabam, sed primus athletas dedisse legitur in aedilitate Aemilius Scaurus, multis post annis. Pores igitur capere ludos Graecos. Nam antea noti tantum Osci et Latini. Cicero ad Marium libro 7. 1. Non enim puto te Graecos aut Oscos ludos desiderasse: praesertim cum Oscos vel in Senatu spectare possis, Graecos vero is non ames, ut nec ad villam tuam via Graeca ire soleas. Hos triplices ludos Tranquillus in Iulio intellegit, cap. 39. Ludos regionatim urbe tota dedit, et quidem per omnium linguarum bisfriones. Et

Aug. cap. 43. Ludos fecit nonnumquam vicatim, ac pluribus scenis, per omnium linguarum bisfriones. Lipsius.

8 Consurgeret ac frueretur.] Haud dubie elegantius et ad breviter aptius foret, si abesset ac frueretur, quod habet speciem glossae. Nam surgere et consurgere eleganter dicuntur, quae fruuntur, aedificantur, quorsum ergo idem bis dicitur, et suavitas tropi explanatione extinguitur? Admiratores breviter et elegantiae Cornelianas facile largiantur, delendum esse. Sed tamen omnes scripti et edd. habent, et Tacitum sibi in brevitate cura non satis constare semper id quoque iam alibi monuimus. Igitur *laxu*. Si Cicero aut Livius esset, non dubitarem esse institutum. magis tamen inclino in partem eam, ut Tacito abiudicem, propter frequentiam glossematum, quibus eius libri infestati sunt. v. ad XVI, 1.

9 Efflagitandi Graeca certamina.] Certaminis vox ad gymnasium spectare potius videtur, quam ad scenam. Sed in scena ipsa certamen quoddam victoriae. Lipsius.

10 Nec cuiquam iudici grave.] Responderetur ad verba: an insidiosos Augustanos et decurias equitum egregium iudicandi munus expleverunt. Iudicium causarum forensium et carmi-

- A.V. *rias equitum, egregium iudicandi munus expleturos, si*
 814. *fractos sonos, et dulcedinem vocum perite audissent?*
 A.C.
 61. *Noctes quoque dedecori adiectas, ne quod tempus pudori relinquatur, sed, coetu promiscuo, quod perditissimus quisque per diem concupiverit, per tenebras audeat.*
 21 *Pluribus ipsa licentia placebat, ac tamen honesta nomina praetendebant: Maiores quoque non abhorruisse*
 2 *spectaculorum oblectamentis, pro fortuna, quae tum erat; eoque* 3 *a Tuscis accitos histriones,* 4 *a Thuriiis equo-*

numerorum Muscorum? Id elici satis commode putat ex infra scriptis, quae postis hic respondeat: *nec cuiquam iudici grave aures studiis honestis et voluptatibus concessis impartire.* Vbi etiam sine cura, opinor, verborum, interpretatur iudicem nihil perdere gravitatis. Interim hoc posteriore in loco, quid est, quod confirmet illam castimoniam sacerdotis? De solis iudicibus excusat, quia de solis iudicibus mota erat invidia. Desinamus nugari et audiamus solum Pichenam, qui corrigit *an institutos Augustanos et d. e.* Posset legi: *An institutos Augustanos e decuriis equitum: sed non est necesse.* Nam institutos Augustanos et decurias equitum per *duo duo* dicitur de iisdem, prorsus ut lib. 13, 25. *Indicram licentiam et fautores histrionum: eodemque cap. 46. Pellice ancilla et assuetudine Actes.* Num, inquit, adolescentulos secundi ordinis (qui conscripti sint cognomento Augustanorum, aliquando in decurias iudicum allegendi) paratius et religiosius causas audituros, si molliter et dulce canenti Caesari artificiose plaudere et docte atque ingeniose acclamare didicissent? Nam hoc est *perite audire* (ut apud Suetonium cap. 22. *solos scire audire Graecas*) *plausibus personare formisque principis et vocem deum vocabulis appellare*, quemadmodum interpretatus ipse Tacitus cap. 15. *Quod quia fiebat auidue, dies et*

noctes, ideo iustior haec invidia in tam male perdente tempus, quod collocare deberent in sanctissimo iudicium officio discendo, cui destabantur. *Grænovius.*

1 *Ac tamen.*] Ed. pe. *attamen.* Licentia illa uti cupiebant, sed sub honestioribus nominibus.

2 *Spectaculorum oblectamentis.*] Farnes. *oblectamentis.* vere. Lipsius. Edd. omnes ablativum habent.

3 *A Tuscis accitos histriones.*] Freinshemius pro *Tuscis* putat legendum *Ofcis* ex IV, 14. Frustra. Nam et Livius VII, 2. *ludices et Etruria acciti, ad sibicinis modis saltantes, baud indecoros mosu nate Tusco dabans.* Atque etiam nomen Tusco est, auctore eodem, Livio, ibid. *quia hister Tusco verbo ludio vocabatur, nomen histrionis inditum.* Nempe ludus ipse ab Ofcis est, ut noster tradit IV, 14. Livius l. c. *histriones ex Etruria venere, cum ludi iam essent, ut clarum e Livio, ut magis excitarentur, fierentque iucundiores.*

4 *A Thuriiis equorum certamina.*] Atqui Livius libro 1, 35. etiam equos a Tuscis derivat. *Ludicium fuit, equi pugileque, ex Etruria maxime acciti.* Et cum equorum certamina antiquissima Romae sint, vix videntur ea petiisse tam longinque. Magna Graecia certe et illa ora, in qua Thurii, non tam pernota tunc Romanis. Quae tamen fons mea a Tacito dissentit: ut? Thurii vicini Tarentinis, ab

iūque

equorum certamina: et possessa Achaia Asiaque, ludos A.V. curatius editos: nec quemquam Romae, honesto loco or- 814- tum, ad theatrales artes degeneravisse, ducentis iam A.C. annis a L. Mummi triumpho, qui primus id genus spe- 61. ctaculi in urbe praebuerit. Sed et consultum parcimonias, quod perpetua sedes theatro locata sit, potius quam immenso sumptu, singulos per annos, consurgeret ac strueretur. Nec perinde magistratus rem familiarem exhausturos, aut populo efflagitandi Graeca certamina a magistratibus causam fore, cum eo sumptu Resp. fungatur. oratorum ac vatum victorias incitamentum ingeniis allaturas: nec cuiquam iudici grave, aures studiis

iisque everfi, ut Strabo narrat: quorum olim Sybaris, oppidum celebre delicia. Ab Augusto colonia illuc deducta, Copiae. Lipsius. Vir doctus in marg. ed. Gryph. Tyriis: nescio unde, aut quare.

5 *Ludos curatius editos.*] Germana Cornelii vox, non, accuratius, ex libris. Lipsius. Sic et Guelf. ed. pr. Puteolanus dedit accuratius.

6 *Ducentis iam annis.*] Et paullo pluribus, quoniam triumphavit de Achaie et Corinthiis Mummius anno urbis DCVIII. Lipsius. Ceterum Mummi MS. Flor. ed. pr. non Mumii, ut est in edd. ceteris usque ad Ryckium.

7 *Qui primus id genus.*] Quod genus? gymnicoe? inclinabam, sed primus athletas dedisse legitur in aedilitate Aemilius Scaurus, multis post annis. Potes igitur capere ludos Graecos. Nam antea noti tantum Oscei et Latini. Cicero ad Marium libro 7. 1. Non enim puta te Graecos aut Osces ludos desiderasse: praesertim cum Osces vel in Senatu spectare possis, Graecos vero in aedibus non ames, ut nec ad villam suam vis Graeca ire soleas. Hos triplices ludos Tranquillus in Iulio intellegit, cap. 39. Ludos regionum urbe tota dedit, et quidem per omnium linguarum histriones. Ex

Aug. cap. 43. Ludos fecit nonnumquam vicatim, ac pluribus scenis, per omnium linguarum histriones. Lipsius.

8 *Consurgeret ac strueretur.*] Haud dubie elegantius et ad breviter aptius foret, si abesset ac strueretur, quod habet speciem glossae. Nam surgere et consurgere eleganter dicuntur, quae struuntur, aedificantur, quorsum ergo idem bis dicitur, et suavitas tropi explicatione extinguitur? Admiratores brevitatis et elegantiae Cornelianas facile largientur, delendum esse. Sed tamen omnes scripti et edd. habent, et Tacitum sibi in brevitatis cura non satis constare semper id quoque iam alibi monuimus. Igitur *intra*. Si Cicero aut Livius esset, non dubitarem esse insititium, magis tamen inclino in partem eam, ut Tacito abiudicem, propter frequentiam glossematum, quibus eius libri infestati sunt. v. ad XVI, 1.

9 *Efflagitandi Graeca certamina.*] Certaminis vox ad gymnasium spectare potius videtur, quam ad scenam. Sed in scena ipsa certamen quoddam victoriae. Lipsius.

10 *Nec eniquam iudici graece.*] Respondetur ad verba: an insitutos Augustanos et decurias equitum egregium iudicandi munus expleturos. Iudicium caussarum forensium et carmi-

- A.V. diis honestis, et voluptatibus concessis impartire. lacti-
 814-
 A.C. tiae magis quam lasciviae dari paucas " totius quin-
 61. quennii noctes, quibus, tanta luce ignium, nihil inlicitum occultari queat. Sane nullo insigni dehonestamento id spectaculum transiit. ¹² Ac ne modica quidem studia plebis exarsere, quia redditi quamquam scenae ¹³ Pantomimi, certaminibus sacris prohibebantur. ¹⁴ Eloquentiae primas nemo tulit, sed, victorem esse *Caesarem*, pronuntiatum. ¹⁵ Graeci amictus, quos per eos

carminum orationumque bene coniungi. Cicer. pro Arch. c. 10. *auris poetis dedere dixit.*

11 *Totius quinquennii.*] Ita scriptis, non, *potius.* Lipsius.

12 *Ac ne modica quidem.*] *Immodica* legendum videtur: quae videlicet excitari solebant Pantomimorum certamine. Supra 1, 77. et 13, 25. Gronovius. Sane verbum *exarsere* vehementius est, quam pro *ne modica quidem.* At contra mihi *immodica* non videtur pati *ne quidem.* Igitur vulgatum huic coniecturas praefero. Si quid tamen tentandum, malim *ne solita quidem.*

13 *Pantomimi, certaminibus sacris.*] Certamina sacra, sive *ισοδος ἀγώνος*, *ὅν τὰ ἄλλα ἐν τεφάνῳ μόνῳ*, definit Pollux, libro 3. Tale hoc Neapolitanum, quod et *ισοδος ἀγών* a Strabone dicitur. Lipsius.

14 *Eloquentiae primas partes.*] Farnesiano abest, *partes*, recte. Lipsius. Item a Flor, et ed. pr.

15 *Graeci amictus.*] Libri leviter aberrant. Nam Farnes. *Graeciam* *hactam* quo. Vatican. *Graeciam* *iactus* *ta* quo. Dixi aberrant, nam vera lectio haec: *Graeci etiam amictus, quis per eos dies p. incefferant, vel, quos p. c. d. p. ingesserant.* Graecanicum scilicet hoc certamen fuit, et ideo amiciebantur plerique ad morem Graecum, palliati crepidatique. Haesit olim, sed expedit me plane Dio libro 60. de hoc ipso spectaculo,

Neapoli: *Ἐπεὶ ἐν γὰρ τῇ Νεαπόλει καὶ παντάσῃσι ἰδιωτικῶς ἴσῃ. τὲ τε γὰρ ἄλλα Ἑλληνικῶς καὶ αὐτῆ καὶ οἱ συνόντες οἱ δειγάνοι, καὶ ἡ μὲν ταῖς τῆς μουσικῆς θεωρίας ἰστίον καὶ κρηπίδας, ἐν δὲ τῇ γυμναστικῇ ἀγῶνι πορφύρεα καὶ σίφαια χροσὴν ἐλάμβανον. id est: Deinde Neapoli plane privatum se esse. Nam cum in aliis, et ipse et qui cum eo erant, Graecorum ritu sicerunt, tum etiam in Musico spectaculo pallium et soles induit, et in Gymnico agone vestem purpuream et auream coronam accepit. Et simile quod in Commodo tradit, quotiens theatrum ingrederetur, solitum sumere *χλαμύδα διαφόρου τῶν Ἑλληνικῶν τρέπων, καὶ σφαιραν* *καὶ τὰ λίσων Ἰνδικῶν καὶ τὰ χρυσῆ πεποιημένον.* Ex his facile intelligo restituoque Suetonii locum Domitiani cap. 4. *Certabant etiam et prosa oratione Graece Latineque, ac praeter citharocedos citharocitharistae quoque et psilocitharistae. In stadio vero cursu etiam virginum certamini praesedit crepidatus purpuraceus amictus τῶν Graecanicῶν, capite gestans coronam auream.* Corrigo et distingo: et *psilocitharistae*: in stadio vero cursu etiam *virgines.* Certamina praesedit, etc. Vera lectio, vera mens: Certasse praeter citharocedos, etiam chorocitharistas, et in stadio, certamine cursus, etiam *virgines.* At certamini toti quinquennali praesedissem Domitianum ritu Graecorum,*

eos dies plerique incēsserant, tum exoleverant. Inter 22
 quae et fidus cometes effulsi: de quo vulgi opinio ^{A. V.}
 est, tamquam mutationem regis portendat. Igitur, ^{814.}
 quasi iam depulso Nerone, quisnam deligeretur, an- ^{A. C.}
 quirebant. et omnium ore Rubellius Plautus celebra- ^{61.}
 batur, cui nobilitas, per matrem, ex Iulia familia. Ipse
 placita maiorum colebat, habitu severo, casta et se-
 creta domo, quantoque metu occultior, tanto plus
 famae adeptus. Auxit rumorem, pari vanitate orta in-
 terpretatio fulguris. Nam, quia discumbentis Nero-
 nis, ² apud Simbruina stagna, cui *Sublaqueum* nomen
 est,

co, purpurea toga, et corona or-
 natum. Dixit enim Togam: mal-
 lem chlamydem, uti idem scriptor
 Neronis cap. 25. reditum in urbem
 describens habitu Graecanico: *in*
veste purpurea, distinctaque stellis
aureis chlamyde. ubi, *veste*, glos-
 sematium puto, deleoque. Item
 Dio supra, et Capitolinus in Per-
 tinace: *Purpureasque chlamydes*
Graecanicas. Lipsius. Scribo, *in-*
cessirant. quos, inquit, per eos
 dies toga posita gelatos plerique
 arguebant, iam vulgares tum erant,
 et sero reprehendebantur. *Grono-*
sius. MSS. Flor. Guelf. *Graeci*
amicus, ut est in omnibus edd.
 praeter pr. quae habet *graeciam*
iactus ut MS. Vatic. Mox MSS.
 praeter Guelf. omnes et ed. pr.
 quo: unde Pichena colligebat, le-
 gendum *quomodo.* Id. recepit Ber-
 neggerus: quos, quod edd. omnes
 inde a Puteol. habent, estque in
 Guelf. restituit I. F. Gron. In
 quo nihil impedit, quo minus in-
 telligas *amicus,* est pluralis praec-
 edit: cuius formae exempla ap.
 Graecos et Latinos sunt. sic mox
 c. 22. post *stagna,* in cui intelligi
 posse *stagnis* putabat I. Gronovius.
 Grostotius malebat *quis.* Sed quos
 melius. *Incesserant:* int. convi-
 cius. Gronovii *incessirant,* defen-
 dam, si in libris occurrat: corrigendo
 nulli obrudam.

1 *Anquirebant.*] Sic cum I. Gron.

correxerunt vulgatum *inquirebant,* e
 MS. Flor. adiuvantem loco simili
 XIII, 6. ea verba et alibi confusa.
 MS. Agr. et ed. pr. *perquirebant;*
 quod certe malim, *quam inquir.*
 quod est in omnibus edd. reliquis.
 Mox *celebrabatur* est a Pichena
 correctione, quae iam Mureto in
 mentem venerat. Nam MSS. edd.
 superiores omnes *celebratur.* At
 I. Gronov. in MS. Flor. legit *cele-*
bratus, idque recepit. Praefens
 imperfecto saepe in Tacito substi-
 tutum esse, iam vidimus. v. supr.
 c. 15.

2 *Apud Simbruina stagna, cui*
sublaqueum nomen est.] Plinius III,
 12. *Anio lacus tres amoenitate no-*
biles, qui nomen dedere Sublaqueo
cita enim potius scribend. (quia a
 lacu) *desert in Tiberim.* Addubro-
 num vox Tacito desit, legendumque:
villa cui Sublaqueum nomen.
 Certe Neronis villa Sublaquentis
 Frontino II. de Aquaeduct. cogni-
 ta. Aemoinus libro 2. cap. 16.
Benedictus pater in loco qui Subla-
cus dicitur, qui ab urbe Roma 40.
millibus abest, effulsit. Philostratus
 libro 4. De vita Apollonii ad
 hanc rem addit, calicem Neronis,
 quem iam ori admovent, fulmine
 excussum. Lipsius. Suspicio a Ta-
 cito fuisse: *discumbentis Neronis*
apud Simbruina stagna (loco Subla-
queum nomen est) icrae dapes. ut
 libro 4. histor. *nec ausi ad hostem*
pergere

A.V. est, ictæ dapes, mensaque disiecta erat, idque fini-
 814- bus Tiburtum acciderat, unde paterna Plauto origo,
 A.C. hunc illum numine deum destinari credebant. fove-
 61. bantque multi, quibus, nova et ancipitia præcolere,
 avida et plerumque fallax ambitio est. Ergo permo-
 tus iis Nero, componit ad Plautum litteras, ⁴ *con-
 suleret quieti urbis, sequæ prave diffamantibus subtrahere-
 ret. esse illi per Asiam avitos agros. in quibus tuta et in-
 turbida iuventa frueretur.* Ita illuc cum coniuge An-
 tistia, et paucis familiarium, concessit. Iisdem die-
 bus nimia luxur cupidus infamiam et periculum Nero-
 ni tulit, quia fontem ⁵ aquæ Marciaæ, ad urbem de-
 ductæ,

pergeve (loco Gelduba nomen est) castra facere. Sic et restituendum apud Florum libro 3, 3. *Prioresque Thebanos sub ipsis Alpium radicibus assequutus (locum Aquas Sextias vocant) quo (fidem numinum?) prælio oppressit?* Gronovius. Gronovii correctio probatur Ryckio. Et est sane usitata ista ratio nostro, et Livio imprimis. Sed tamen nulla necessitas sic loquendi; et, ut recte monet I. Gronovius, relativo noster non minus sæpe utitur. Ipse intelligit *stagnis*: non male. Immo cur non *loco*, quod non raro per ellipsin habet. Vir doctus in ed. Gryph. correxerat *quis*. De Simbruninis collibus v. ad XI, 13. *Stagna* sunt tres lacus Plinio memorati. MS. Guelf. pro *ictæ* habet *ictææ*.

³ *Hunc illum numine Deum destinari credebant.*] Groslootius, Rhenanus, et Grotius hinc corrigunt. Quasi non alterum multo sic elegantius. Virgilius in quarto: *Hoc illud germanus fuit? me fraude pe-
 sebat.* Petronius: *hic est Cyclops ille et archipirata, cui vecturam debemus.* Gronovius. Sic supra quem *illam*: ubi frustra tentabant *illam*. Mox *præcolere nova et ancipitia* est colere, præteritis et præsentibus.

⁴ *Consulores sibi et turbis.*] Vo-

lebam, *sibi et urbi*: sed nota in Flor. legi *consulores q. et urbis*: ex quo apposite Pichena, *quieti urbis*. Sed sic tamen prius illud desit *sibi*: nec ab eo a mea coniectura. Lipsius. Repugnat Pichena Lipsius, passus *de sibi et urbi* v. Neque enim *ad sibi* vel Neronis vel Taciti oratio necessario requirit, ut si absit illud, manca vel vitiosa debeat putari. Possit id tenere locum, si constarent caetera. *Sibi et turbis* tolerari nequit: et arguitur ab antiqua manu, ex qua corrector indocior fabricavit vulgatum, cum faciendum haberet, quod Pichena. Tam *consulores urbi* quam *laxum*: Ac *consulores quieti urbis* tale nihil ut possit expressius aut definitius. Gronovius. Ed. pr. *sibi e turbis*. Mox *præ-*

⁵ *Aquæ Marciaæ.*] Vera lectio frustra turbant libri, qui partim, *aquas marginæ*, partim, *marginis*, referunt. Lipsius. Hoc habet ed. pr. Sed inde a Puteol. vulgatum est in omnibus edd. In MS. Guelf. a man. pr. *Marciaæ*, a sec. *Marciaæ*. Mox Heinsius e Cod. Agric. corregebat *incestans*. v. ad Vellei. lib. 73. Sed hic narrat Tacitus modo, quid fecerit, de polluta aqua statim sequitur. Recte igitur et e Ryckio hæc correctio rejicitur.

ductae, nando incesserat: videbaturque potus sacros, et caerimoniam loci ⁶ corpore toto polluisse. secutaque anceps valetudo, iram deum affirmavit. At Corbulo, post deleta Artaxata, utendum recenti terrore ²³ ratus ^{A. V.} ad occupanda Tigranocerta; quibus excisis, ^{814.} metum hostium intenderet, vel, si pepercisset, clementiae famam atlipisceretur: illuc pergit, non infenso exercitu, ne spem veniae auferret: neque tamen remissa cura, gnarus, facilem mutatu gentem, ut se-
gnem ad pericula, ita infidam ad occasiones. Barbari, pro ingenio quisque, alii preces offerre, quidam deserere vicos, et ² in avia digredi: ac fuere, qui se speluncis, et carissima secum, abderent. Igitur thux Romanus diversis artibus, misericordia advertus supplices, celeritate adversus profugos, immitis iis, qui latebras infederant, ora et exitus specuum, sarmentis virgultisque completos, igni exurit. Atque illum, ³ fines suos praegredientem, incurfavere, Mardi, latrociniiis exerciti, contraque inrumpentem montibus defensi. quos Corbulo, immisissis Hiberis, vastavit, hostilemque audaciam externo sanguine ultus est. Ipse ex- ²⁴ercitus-

6 Corpore toto polluisse.] Imo, corpore loto. Fontes et capita aquarum priscis sacra: in iisque natate nefas. Plinius lib. 8. de Clitumno: *Pons terminus sacri profanisque: in superiori parte navigare tantum, infra etiam natate concessum.* Imo in quibusdam aquis navigare etiam vetitum. Idem libro eodem, de lacu Vadimonis: *Nulla in hoc navis (sacer enim est) sed innasans insulae, etc.* Seneca epist. XLI. de his caeremoniis: *Magnorum fluminum capita veneramur; subita ex abdito vassi omnis eruptio aras habet: coluntur aquarum calentium fontes, et stagna quaedam vel opacitas vel immersa altitudo sacravit.* Lipsius. *Loto etiam volebat Heinl. ep. ad Graev. T. IV. Coll. Burm. p. 424. valdeque probat Graevius ibid. p. 426. Recte. Sic supra confusa recti et lecti. c. 5.*

1 Ad occupanda Tigranocerta.] Sic MS. Guelf. ed. pr. Rhen. et sequentes omnes. At Puteol. Be- roald. Alc. *occupandum*, quod ipsum quoque rectum est, nec inusitatum bonis scriptoribus. Mox *insidam ad occasiones* est, si occasio opportuna deficiendi daretur, defecturam facile.

2 In avia digredi.] Proprie dicitur *in avia degredi*: sed quia non omnes easdem partes petiere, sed fuga illa etiam dispersi sunt, vulgatum ferendum puto.

3 Fines suos praegredientem.] MS. Flor. *praegredientem*. Ed. pr. *progreddientem* vitiose, pro *praegredientem*: quod non spernendum, cum I. Gronovio puto. Sic *praevibi* pro *praetervibi* saepe, etiam apud nostrum, ut suo loco videbimus. Et *praegradi* quoque sic Livio aliisque usurpatum, et adferunt a viris doctis. v. L. F. Gronov. et Dra-

A. Y. est, ictae dapes, mensaque disiecta erat, idque fini-
 814. bus Tiburtum acciderat, unde paterna Plauto origo,
 A. C. 3 hunc illum numine deum destinari credebant. fove-
 61. bantque multi, quibus, nova et ancipitia praecolere,
 avida et plerumque fallax ambitio est. Ergo permotus iis Nero, componit ad Plautum litteras, ⁴ *con-
 suleret quieti urbis, seque prave diffamantibus subtrabe-
 ret. esse illi per Asiam avitos agros. in quibus tuta et in-
 turbida iuventa frueretur.* Ita illuc cum coniuge An-
 tistia, et paucis familiarium, concessit. Iisdem die-
 bus nimia luxur cupidus infamiam et periculum Nero-
 ni tulit, quia fontem ⁵ aquae Marciae, ad urbem de-
 ductae,

pergere (loco Gelduba nomen est) castra fecere. Sic et restituendum apud Florum libro 3, 3. *Prioresque Theuonios sub ipsis Alpium radicibus assequuntur (locum Aquas Sextias vocant) quo (fidem numinum!) praelio oppressit Gronovius.* Gronovii correctio probatur Ryckio. Et est sane usitata ista ratio nostrorum, et Livio imprimis. Sed tamen nulla necessitas sic loquendi; et, ut recte monet I. Gronovius, relativo noster non minus saepe utitur. Ipse intelligit *stagnis*: non male. Immo cur non *loco*, quod non raro per ellipsin habet. Vir doctus in ed. Gryph. correxerat *quis*. De Simbruninis collibus v. ad XI, 13. *Stagnis* sunt tres lacus Plinio memorati. MS. Guelf. pro *ictae* habet *iactae*.

³ *Hunc illum numine Deum destinari credebant.* Grossetius, Rhennanus, et Grotius hinc corrigunt. Quasi non alterum multo sit elegantius. Virgilius in quarto: *Hoc illud germana fuit? me fraude pe-sebas.* Petronius: *hic est Cyclops ille et archipirata, cui vecturam debemus.* Gronovius. Sic supra quem illum: ubi frustra tentabant illum. Mox *praecolere nova et ancipitia* est colere, praeteritis et praesentibus.

⁴ *Consuleret sibi et turbis.* Vo-

lebam, *sibi et urbi*: sed notat in Flor. legi *consuleret q. et urbis*: ex quo apposite Pichena, *quieti urbi*. Sed sic tamen prius illud deest *sibi*: nec ab eo a mea coniectura Lipsius. Repugnat Pichena Lipsius, passus *Avdgelwv* v. Neque enim *et sibi* vel Neronis vel Taciti oratio necessario requiritur, ut si absit illud, manca vel vitiosa debeat putari. Possit id tenere locum, si constarent caetera. *Sibi et turbis* tolerari nequit: et arguitur ab antiqua manu, ex qua corrector indocior fabricavit vulgatum, cum faciendum haberet, quod Pichena. Tam *consuleret urbi* quam *laxum*: At *consuleret quieti urbis* tale nihil ut possit expressius aut definitius. Gronovius. Ed. pr. *sibi e turbis*. Mox *prave*.

⁵ *Aquae Marciae.* Vera lectio frustra turbant libri, qui partim *aquae marginiae*, partim *marginis* referunt. Lipsius. Hoc habet ed. pr. Sed inde a Puteol. vulgatum est in omnibus edd. In MS. Guelf. a man. pr. *Marsiae*, a sec. *Marsiae*. Mox Heinsius e Cod. Agric. corregebat *inestras*. v. ad Vellei. lib. 73. Sed hic narrat Tacitus modo, quid fecerit, de polluta aqua statim sequitur. Recte igitur et a Ryckio haec correctio reicitur.

ductae, nando inceserat: videbaturque potus sacros, et caerimoniam loci ⁶ corpore toto polluisse. secutaque anceps valetudo, iram deum affirmavit. At Corbulo, post deleta Artaxata; utendum recenti terrore ratus ²³ ad occupanda Tigranocerta; quibus excisis, ^{A. V. 814. A. C. 61.} metum hostium intenderet, vel, si pepercisset, clementiae famam alipisceretur: illuc pergit, non infenso exercitu, ne spem veniae auferret: neque tamen remissa cura, gnarus, facilem mutatu gentem, ut se-
gnem ad pericula, ita infidam ad occasiones. Barbari, pro ingenio quisque, alii preces offerre, quidam deserere vicos, et ² in avia digredi: ac fuere, qui se speluncis, et carissima secum, abderent. Igitur dux Romanus diversis artibus, misericordia advertus supplices, celeritate adversus profugos, immitis iis, qui latebras infederant, ora et exitus specuum, sarmentis virgultisque completos, igni exurit. Atque illum, ³ fines suos praegredientem, incurfavere, Mardi, latrociniiis exerciti, contraque inrumpentem montibus defensi. quos Corbulo, immisissis Hiberis, vastavit, hostilemque audaciam externo sanguine ultus est. Ipse ex- ²⁴ercitus-

6 Corpore toto polluisse.] Imo, corpore loto. Fontes et capita aquarum priscis sacra: in iisquos natare nefas. Plinius lib. 8. de Clitumno: *Pons terminus sacri profanisque: in superiori parte navigare tantum, infra etiam natare concessum.* Imo in quibusdam aquis navigare etiam vetitum. Idem libro eodem, de lacu Vadimonis: *Nulla in hoc navis (sacer enim est) sed innatans insulae, etc.* Seneca epist. XLI. de his caeremoniis: *Magnorum fluminum capita veneramur; subita ex abdito vasti amnis eruptio aras habet: coluntur aquarum calentium fontes, et stagna quaedam vel opacitas vel immerisa altitudo sacravit.* Lipsius. Loto etiam volebat Heinf. ep. ad Graev. T. IV. Coll. Burm. p. 424. valdeque probat Graevius ibid. p. 426. Recte. Sic supra confusa lecti et lecti. c. 5.

1 Ad occupanda Tigranocerta.] Sic MS. Guelf. ed. pr. Rhen. et sequentes omnes. At Puteol. Berroald. Alc. *occupandum*, quod ipsum quoque rectum est, nec iniustatum bonis scriptoribus. Mox *infidam ad occasiones* est, si occasio opportuna deficiendi daretur, defecturam facile.

2 In avia digredi.] Proprie dicitur *in avia digredi*: sed quis non omnes easdem partes petiere, sed fuga illa etiam dispersi sunt, vulgatum ferendum puto.

3 Fines suos praegredientem.] MS. Flor. *praegredientem*. Ed. pr. *progre-dientem* vitiose, pro *praegre-dientem*: quod non spernendum, cum I. Gronovio puro. Sic *praev-ebi* pro *praetervebi* saepe, etiam apud nostrum, ut suo loco videbimus. Et *praegredi* quoque sic Livio aliisque usurpatum, et adsertum a viris doctis. v. I. F. Gronov. et Dra-

A. V. ercitusque, ut nullis ex proelio damnis, ita per ino-
 814-
 A. C. 61. ¹piam et labores fatiscabant, ²carne pecudum propul-
 sare famem adacti. Ad haec penuria aquae, fervida
 aestas, longinqua itinera, sola ducis patientia mitiga-
 bantur, ³eodem plura, quam gregario milite, tole-
 rante. Ventum dehinc in locos cultos: demessaeque
 fegetes, et ex duobus castellis, in quae confugerant
 Armenii, ⁴alterum impetu captum; qui primam vim
 depulerant, obsidione coguntur. Vnde in regionem
⁴Tauranitium transgressus, improvifum periculum vi-
 tavit. Nam haud procul tentorio eius, ⁵non ignobi-
 lis barbarus cum telo repertus, ordinem insidiarum,
seque auctorem, et socios per tormenta edidit. convicti-
 que et puniti sunt, qui specie amicitiae dolum para-
 bant. Nec multo post legati Tigranocerta missi, *pa-
 tere moenia afferunt, intentos popularis ad iussa.* Si-
 mul hospitale donum, coronam auream, tradebant.
 Accepitque cum honore; nec quidquam urbi detra-
 crum,

Drakenb. ad Liv. XXIX, 32. Simi-
 liter haec verba in libris confan-
 duntur ap. eundem XXXV, 30.
 ubi *praegredi* praefertur. MS.
 Guelf. habet quidem *praetergred.*
 sed ut literae *aeter* sint in liti-
 ra.

¹ *Carne pecudum propulsare.*] Vt
 Tacitus, sic et Caesar libro 7. de
 Gallico: *usque eo, ut complures dies*
milites frumento caruerint, et pe-
core, e longinquiribus vicis adacto,
extremam famem sustulerent. Nemp-
 pe carere frumento militi Romano
 extrema fames est. Gronovius.

² *Eodem plura quam gr.]* Ed. pr.
eodem plura gregario milite tole-
ranti. Vnde suspicor Tacitum scri-
 psisse *eodem plura gregario milite*
tolerantis. Nam si accurate per-
 pendas, non *eodem*, sed *ipso* lacini-
 tas postulat. Tum ablativi prope
 nimis frequentes.

³ *Alterum impem captum.]* Vox
 addita, auctore Vatic. Lipsius.
 Nempae *captum*, quod etiam Guelf.
 ed. pr. exhibent.

⁴ *Tauranitium.]* Sic cum I.
 Gron. rescriptimus, qui ita reperit
 in MS. Flor. Vereor tamen ne
 verum sit *Taurannitium*, quod est in
 ed. pr. consentitque Cod. Guelf.
 Agr. Quod Beroaldum primum
 exhibuisse dicit idem *Taurantium*,
 fallitur: secutus est Puteolanum,
 qui ita habet. *Taurantium* esse a
 Lipsio dicit Ryckius: sed ita iam
 reperio in Gryphiana, operarum, ut
 opinor, vitio; nam alioqui Rhena-
 num sequitur, qui dedit *Tauran-*
tium.

⁵ *Non ignobilis barbarus.]* Vnus
 Megistanum. estque ille ipse, de
 quo Frontinus sic narrat. *Domi-*
tius Corbulo, cum Tigranocertam
obsideret, in quemdam ex Megista-
nis, quos ceperat, animadvertit,
capaeque eius ballista excussam, in-
tra munimenta hostium misit. Id
forte decidit in medium castrum,
quod tum cum maxime habebant
Barbari. ad cuius conspectum celus
ostento conternati ad deditionem so-
sinaverunt. Lipsius.

crum, quo promptius obsequium integri retinerent.
 1 At praesidium regium, quod ferox iuventus claufe-
 rat, non sine certamine expugnatum est. nam et proe-
 lium pro muris ausi erant, et pulsi intra munimenta
 aggeris demum, et irrumpentium armis cessere. quae
 facilius proveniebant, quia Parthi Hyrcano bello dis-
 tinebantur. Miserantque Hyrcani ad principem Ro-
 manum, societatem oratum, *attineri a se Vologesen pro
 pignore amicitiae*, ostentantes. eos regredientes Cor-
 bulo, ne Euphraten transgressi, hostium custodijs cir-
 cumvenirentur, dato praesidio, 2 ad litora maris ru-
 bri deduxit; unde, vitatis Parthorum finibus, patrias
 in sedes remeavere. Quin et Tiridaten, per Medos
 extrema Armeniae intrantem, praemisso cum auxilijs
 Verulano legato, atque ipse legionibus citis, abire
 procul, ac 1 spem belli amittere subegit: 2 quosque
 nobis

1 *At praesidium regium etc.*] *Praesidium* accipe de castello, ut supra III, 21. Id milites impositi, fortitudine freti, clausurant, cum contra Tigranocertis moenia paterent. Frustra Muretus quo f. l. *clausa erat*, et non animadversa elegantia vulgati. Pro regium MSS. Bud. Guelf. et ed. pr. *legerat*. Forte later hic nomen istius castelli. Mox MSS. Fl. Guelf. edd. vet. omnes et *irrumpentium*: quod restituit I. Gron. Receniores copulam omiserant. Ryckius pro *aggeris* vult *aggeribus* sc. obsidentium. Non displicet: *Aggeribus* demum muro iniunctis, et irrumpentibus hostibus cessere.

2 *Ad litora maris Rubri deduxit.*] Valde equidem hic nunc haereo, olim et in primis editionibus transitum aut neglectum. Ad quod *mare rubrum* Hyrcanos (de iis sermo) deduxit? Illud Aegyptium, quod vulgo sic appellatur? ingens via sit, et nec sic in fines suos, nisi per Parthorum, intrarint. An alterum illud magnum et Indicum? ita solent veteres, fateor: sed nec hic ei locus, aut omnis Choro-
 Corn. Tac. T. k

graphia me fallit. Sunt enim Hyrcani ad mare Caspium ipsum sui, procul ab omni Indico: et pone vel flexu magno isse, tamen Parthorum fines omnia illa maritima fere tangebant. Plinius: *Persae rubrum mare semper accoluerunt*; atque aliae sub Parthis gentes. Considera, et inspice (oculorum res est) abeunt a patria millibus millium; et in discrimina ipsa veniunt, quae vitabant. Quod dicam non habeo, nisi si scripsit Tacitus, *ad litora maris sui*. Nam Tacitum ut imperitiae accusarem, durum improbumque sic: et mea ista lectio haud ab re sit, ex Armenia cum praesidio, brevi flexu, deductos ad mare, iuxta quod habitabant. Supra Euphratem igitur iverint, per montana et finitima Iberiae ad suum mare. *Lipsius*. Vide quae contra pro vulgata disputat Ryckius ad h. l.

1 *Spem b. amittere.*] Hic quoque Acidalius tentat *mittere*. sed supra iam ei satisfactum. *amittere* est *omittere*, *dimittere*.

2 *Quosque nobis etc.*] Lectio vulgata est a Puteolano. At MS. Flor.
 A a

A. V. nobis, ob regem, aversos animis cognoverat, caedibus
^{814.} et incendiis perpopulatus, possessionem Armeniae
^{A. C.} usurpabat: cum advenit Tigranes, a Nerone ad ca-
^{61.} pessendum imperium delectus, Cappadocum ex nobi-
 litate, regis Archelai nepos, sed quod diu obses apud
 urbem fuerat, usque ad servilem patientiam demissus.
 Nec consensu acceptus, durante apud quosdam favo-
 re Arsacidarum. at plerique superbiam Parthorum
 perosi, datum a Romanis regem malebant. ³ Addi-
 tum et praesidium, mille legionarii, tres sociorum co-
 hortas, duaeque equitum alae. et quo facilius novum
 regnum tueretur, pars Armeniae, ut cuique finitima,
⁴ pars * Nipolique et Aristobulo atque Antiocho pa-
 rere iussae sunt. Corbulo ⁵ in Syriam abcessit, mor-
²⁷ te Vmmidii legati vacuam, ac sibi permissam. Eo-
 dem anno, ex illustribus Asiae urbibus, Laodicea tre-
 more

Flor. et ed. pr. q. n. ab rege ani-
 mis cog. sed syllaba ge in Fl. super-
 scripta, ut ab re fuisse videatur.
 Vnde I. Gron. conicit *abhorreret*.
 MS. Agr. q. n. alienos a. c. Guelf.
adversos animis. De confusione
advers. et *avers.* infra dicitur.
 Animis pro animi recepi. Mox
 a Codd. Oxon. et Guelf. abest *de-*
lectus. Et commode sane abfuerit.

3 *Additum et praesidium.*] Sic
 Flor. Guelf. et ed. pr. Vulgo, *ad-*
ditum etiam praesidium. a Puteol.
 utique ad Pichenam. Post Freins-
 hemius bene, ut opinor, corrigit:
equitum alae, quo facil. n. r. tue-
retur. Pars etc. Sic videbatur
 etiam Ryckio. At isti violentiae,
 ut vocat, valde adversatur I. Gron-
 novius. Quid ad ruendum regnum
 profuit aliorum incrementa? MS.
 Guelf. *tuerentur*.

4 *Pars Nipolique.*] Latet ia cor-
 ruptione nomen alicuius regis.
 Forte, *Tbrascypolique*. qui dynasta
 alibi in finitimis Armeniae locis.
 Lipsius. Ego divinabam: *Pars*
Armeniae, ut cuique finitima, Pha-
rasmani Polemonique et Aristobulo
atque Antiocho parere iussae sunt.

Iberus est Pharasmanes iam dudum
 per filium Rhadamistum indidius
 fratris Mitridatis regno, Arme-
 niae: unde cum abstereretur a
 Romanis, partim ut horum gra-
 tiam mereretur, partim proprio
 metu filium interfecit, et ex eo
 adversus Tiridarem Corbuloni mi-
 litavit. Vide nostrum lib. 12, 44
 etc. Item lib. 13, 37. ubi et men-
 tio de Antiocho, quemadmodum
 saepius alibi. Polemo notissimus
 rex Ponti, Iosepho Καλλις, lib.
 ant. 2, 56. et 3. hist. 47. commemo-
 ratur. Aristobulus lib. 13, 7.
 Iosephus lib. 20, 5. τῆς Μικρῆς
 Ἀρμενίας προνασίαν Ἀριστοβούλου
 Ἡρόδου τῆς Καλλιῆος βασιλέως αὐτοῦ
 ἀπὸ Νέρωνος ὑποκαίσει. Gron-
 novius. Felicem correctionem me-
 rito vocat Ryckius. MS. Fl. *Pars*
Armenia eunt cuique. ut et ed. pr. MS.
 Agr. *per Armeniam equis cuique*. Se-
 quentia ib. sic: *pars manipularum*. ed.
 pr. *pars impulsive*. Vulgata est a Pu-
 teolano, quae tamen et in Guelf.
 extat, nisi quod mox *vissae* pro
iussae habet.

5 *In Syriam abcessit.*] Ita emenda-
 vit Lipsius. Edici autem omne *saccesit*.

more terrae prolapsa, nullo a nobis remedio, propriis opibus revaluit. At in Italia vetus oppidum, Puteoli, ius Coloniae, et cognomentum a Nerone adipiscuntur. Veterani ² Tarentum et Antium adscripti: non tamen infrequentiae locorum subvenere, dilapsis pluribus in provincias, in quibus stipendia expleverant. ³ Neque coniugiis suscipiendis, neque alendis

A a a 2

dis

1 *Puteoli ius coloniae.*] Puteoli, ais, adipiscuntur ius coloniae? Ego vero advocacionem peto, ut deliberem. Nonne enim iam pridem id oppidum eo iure? Liquet ex Livio, Velleioque, qui coloniam Puteolis deductam volunt anno urbis DLX. P. Scipione Africano II. Ti. Sempronio Cos. Sed et lapides restantur hodie: AB. COLONIA. DEDUCTA. ANNO. XC. ET AEDILIS. COLON. PUTEOLANORVM. ET, GENIO. COLONIAE. PUTEOLANORVM. An colonis eorumque posteris intermortuis, colonia esse desit? an tempore interiecto transiit ad municipale ius? Ciceronis certe aevo municipium fuit, non colonia. Oratione pro M. Caelio: *Nam quod est obiectum municipibus adolescentem non esse probatum suis, nemini unquam praesenti Puteolani maiorem bonorem habuerunt*, etc. Concutit me tamen iterum Frontinus in Catalogo coloniarum, cuius verba e manuscripto, *Puteoli, colonia Augusta. Augustus deduxit. ex uno latere iter populo debetur ped. xxx. Ager eius in ingeribus veteranis et Tribunis legionariis est assignatus.* Colonia ergo adhuc recenti aevo. Recreat Agellius lib. 16. cap. 13. qui ostendit saepe commutari solere colonias in municipia, et contra. Nisi tamen Cornelii verbis ea vis, ut velit univ.ersum oppidum incolaeque (plures autem inquilini eius loci, ob commercia et mare) praeter eos qui restabant ex colonis Augustanis, colonico iure donatos. Et sane duplex hoc genus homi-

num in coloniis fuisse, e Cicerone clarum, pro Sulla: ubi diffidia etiam inter Pompeianos (ii erant cives veteres) colonosque recenset. *Quem vide.* Alterum horum nisi sit, tu videris: mea in his salebris haeret navis.

ADD. Placet eruditissimo nostro Fighio truncum locum esse, ob causas quas in Commentario dixi, itaque supplet voce addita, *Puteoli novum ius coloniae.* (In Herc. Prodic.) Ipsum vide, Nam nos sententia nostra non demovemur, quam in extrema Nora posuimus, de toto oppido in coloniae ius nunc translato. *Lipfius.* Probat hanc Lipfii sententiam Pagius Crit. Bar. ad a. C. 60. adnotans, illo anno decennialia Imp. ProConsularis a Nerone celebrata: moris autem fuisse, colonias deducere, novas urbes condere, aut veteribus nova nomina dare, per occasionem talium solennium.

2 *Tarentum et Antium adscripti.*] *Antium* abest a MS. Bud. Sed edd. omnes habent, unde in aliis MSS. reperiri patet: et de colonia Antium missa tradit etiam Suetonius.

3 *Neque coniugiis suscipiendis.*] *Milites* itaque olim sine uxore ut appareret. nec ritu, sed lege id veritum ait Dio lib. 60. *τοὺς στρατιωτικὰς ἐπιπέδων γυναίκας ἐν ἰδύματι ἢ ἢ τῶν νόμων ἔχειν, τὰ τῶν γενομένων δικαίματα ἴδουσι.* id est: *Militibus quoniam ex legibus uxorem habere non poterant, iura indulsit maritorum.* Resolvisse hoc ius Severus Imp. videtur, si recte capio Herodianum lib. 3. *τῶν στρατιωτικῶν*

A. V. dis liberis sueti, orbas sine posteris domos relinque-
 814. bant. ⁴ Non enim, ut olim, universae legiones de-
 A. C. ducebantur, cum tribunis et centurionibus, et sui cu-
 61. iusque ordinis militibus, ut consensu et caritate
⁵ Remp. efficerent: sed ignoti inter se, diversis mani-
 pulis, sine reotore, sine affectibus mutuis, quasi ex
 28 alio genere mortalium repente in unum collecti; nu-
 merus magis, quam colonia. Comititia praetorum, ar-
 bitrio

πίστεως, inquit, πάλλδ συνεχέρεται,
 à μὴ πρίταρον εἶχον. Καὶ δακτυλοῖς
 χροσὶς χροσάδασι ἐπέταφθε, γυναικί
 τε συνοικισθῆναι. Certe enim de con-
 iugio legitimo capiendum videtur,
 quia contubernii militibus, opinor,
 semper ius. A Iunone arcebant
 eos, non a Venere Romanae leges.
 Testis Livius lib. 43. qui quattuor
 millia hominum a Senatu petisse
 oppidum ubi habitarent, ait: qui
 nati in Hispaniis ex militibus Ro-
 manis, et mulieribus Hispanis, cum
 quibus nullum connubii ius. Imo
 peregrini milites, id est, non cives,
 non amicas modo habuisse viden-
 tur, sed uxores, nisi me inducunt
 frustra tabulae Vespasiani et Do-
 mitiani aeo: quibus insculptum
 civitatem datam militibus e classe
 Ravennate et cohortis 3. Alpiorum
 isemque connubium cum uxoribus,
 quas tunc habuissent, cum est civitas
 eis data, aut quas postea duxissent.
 Tamen pugnat in eam sententiam
 Tertullianus, qui suo etiam aeo
 caelibes fuisse milites ostendit. A-
 vum autem eius, sub Severi, ait in
 exhortatione ad Castitatem: Scilicet
 solis maritorum domibus bene est?
 Perierunt caelibum familiae, spado-
 num, militum, aut peregrinantium
 sine uxoribus? Non enim et nos mi-
 lites sumus? Severi ergo permissus
 aut ad Praetorianos tantum per-
 tinit: aut verba arte capiendus, ut
 tantum permisisset συνοικισθῆναι γυναικί,
 cohabitare feminis, sub eodem te-
 eto agere, et contubernales habere,
 non legitimas uxores. Sed non
 repugnat, inquit, toti huic sen-

tentiae Livius, qui discrete uxores
 militibus attribuit? Ut ecce lib.
 21. in Scipionis exhortatione ad mi-
 lites: *Vnusquisque se non corpus
 suum, sed coniugem ac liberos armis
 protegere patet.* Et alibi. Respon-
 deo. Temporaneam tunc (bello
 Punico secundo) militiam fuisse,
 nec legibus suis, ut postea, devia-
 ctam. Capiiebantur, mittebantur
 que milites, non pro stipendiorum
 tempore, sed bellorum. At per-
 petua et firma xxv. annorum mi-
 litia instituta, hoc quoque indu-
 ctum de caelibatu. Sane etiam iu-
 risconsulti hac causa, causam sol-
 vendi matrimonii militiam nume-
 rant. L. 60. *Bona gratia dissolvi
 matrimonium illud dicitur, quod
 propter sacerdotium, sterilitatem,
 valetudinem, militiam, vetitum non
 potest.* Lipsius.

⁴ Non enim, ut olim, universae
 legiones.] Exprimat deductionem ve-
 terem Hyginus: *Multis legionibus
 consigit bellum feliciter transgredi,
 et ad laboriosam agriculturam ve-
 quietem primo tirocinii gradu perve-
 nire. Nam cum signis et equis et
 primis ordinibus ac sribanis deince-
 pantur.* Lipsius. Mox sui cuiusque
 ordinis corripiebat Grosiottus. Ha-
 ne sic MS. Guelf. ed. ps. veteres-
 que omnes: ut suis, quod hodie
 in edd. est, ab errore operarum
 natum putem. Illud restitui, quod
 et elegantior latinitas postulat.

⁵ Remp. efficerent.] Idem est,
 quod Livius dixit I, 8. *coalescere
 in populi unius corpus.*

bitrio senatus haberi solita, quod acriore ambitu ex-
 arserant, princeps composuit, tris, qui supra nume-
 rum petebant, legioni praeficiendo. Auxitque pa-
 trum honorem, statuendo, ut, qui ¹ a *privatis iudici-*
bus ad senatum provocavissent, eiusdem pecuniae peri-
culum facerent, cuius ii, qui imperatorem appellavere,
 nam antea vacuum id, solutumque poena fuerat. Fi-
 ne anni ² Vibius Secundus, eques Romanus, accusan-
 tibus Mauris, repetundarum damnatur, atque Italia
 exigitur, ³ ne graviore poena afficeretur, Vibii Crispi,

A. V.
 814.
 A. C.
 61.

A a a 3

⁴ fra-

¹ *A privatis iudicibus ad Senatum.*] Lucis causa, rem appella-
 tionum a capite deduxi ad hoc
 Neronis aevum, in ΕΧCVCXS. C.
 atque illinc lucem istis pete. *Lipsius.*

² *Vibius Secundus.*] Ed. pr. ha-
 bet *Iulius*, ut et *Hist.* IV, 43. Sed
 H. II, 10. et IV, 42. *Iubius*, quod
 est, inversa prima syllaba *Vibius*.
 v. ad XII, 16. extr.

³ *Ne graviore poena afficeretur.*] An ergo in crimine repetundarum
 poena gravior, quam relegatio?
 Attente legas. quia nec relegatio
 quidem. Olim sane exsilium fuit,
 et aestimatio, ut *Alconius* notat
 in *Vorrem*, et *Cicero* subindicat
 non semel: sed secuta lex *Iulia* im-
 mutavit. Ex ea poenam fuisse ad-
 firmo, Amissionem ordinis, et ae-
 stimationem: nihil ultra, id est,
 qui damnatus eo crimine esset, Se-
 natu moveretur, et iudices accipe-
 ret ad aestimandam litem. Docet
Suetonius in *Iulio* cap. 43. *Repe-*
tundarum convictos, etiam ordine
Senatorio movis. Sed et hauries ex
Tacito infra: *Exin a Cossutio Capi-*
toni, qui nuper Senatorium ordinem
precibus Tigellini Jocerii sui recipera-
verat. Is autem repetundarum le-
 ge damnatus, lib. 13. Ex 1. *Hist.*
Redditus Cadio Ruffo, Pedito Blaeso
senatorius locus, qui repetundarum
crimini sub Claudio aut Nerone
cecidissent. Apertius ex *Plinio* lib.
 2. *Epist.* ubi *Marius Priscus*, accu-
 santibus *Afris*, sponse Senatu abiit,

et iudices petit, omissa defensio-
 ne: scilicet quasi ea ratione satisfac-
 tum legi. et lib. 4. cum *Bassus*
Baebius Macer lege repetundarum
 teneri consuisset; mitigans *Caepio*,
 salva dignitate iudices dando pro-
 nuntiavit. id est; uti in Senatu
 remaneret, facta saltem aestimatio-
 ne. Vide *Epistolas* ipsas, et volens
 favebis sententiae huic. Ab hac
 re *Suetonianis* verbis lumen, *Otho-*
nis cap. 2. *Tantum potentia, in-*
quit, valuit, ut damnatum repetun-
dis consularem virum, priusquam
plane restitutionem ei impetrasset,
non dubitatis in Senatum ad agen-
das gratias introducere. Motus
 enim ille quicumque Senatu erat:
 sed *Otho* quasi plane restitutum in
 Senatum introduxit. Haec ergo
 ordinaria poena: sed gravior et
 plerumque extra ordinem in id cri-
 men animadversum, pro delicti
 modo. Atque ea *Macri* mens leg.
 7. Ad leg. *Iul.* repet. *Hodie ex*
lege repetundarum extra ordinem pu-
niuntur. et plerumque vel exilio, vel
etiam durius, prout admiserint. quid
enim si ob hominem necandum pecu-
niam acceperint? vel interfecerint
innocentem? Eademque ratione *Pli-*
nus scripsit, *excessisse Priscum im-*
manitate et saevitia crimina, qui-
bus dari iudices possent, cum ah in-
nocentes condemnandos, interficien-
dos etiam, pecunias acceperet, lib.
 2. *Epist.* 11. Nec aliter capies,
 quod hic *Vibius* relegatus est: ex-
 filii

29 [†] fratris, opibus enixus. ¹ Caesonio Paeto, Petronio
 A.V. Turpiliano coss. gravis clades in Britannia accepta.
^{15.} In qua neque ² A. Didius legatus, ut memoravi, nisi
 A.C. parta retinuerat, et successor Veranius, modicis ex-
 cursibus ³ Siluras populatus, quin ultra bellum pro-
 ferret, morte prohibitus est: magna, dum vixit, feve-
 ritatis fama, [†] supremis testamenti verbis ambitionis
 manifestus. quippe, multa in Neronem adulatione,
 addidit, *subiecturum ei provinciam fuisse, si biennio pro-*
ximo vixisset. Sed tum Paulinus Suetonius obtinebat
 Britannos, scientia militiae, et rumore populi, qui
 nemi-

fili etiam poenam meritis, nisi frater intercessisset. sicut et lib. 3. Annal. C. Silano proconsuli Asiae repetundarum damnato, aqua atque igni interdictum, ob insignem scilicet saevitiam. *Lipsius.*

4 *Fratris opibus enixus.*] Sic primus edidit Pichena e vestigiis Codicis Flor. *fratribus:* Concinie Bud. Guelf. *fratri sororibus.* Aequae etiam Lipsius testatur in quibusdam libris esse *opibus.* In ed. pr. est *fratri enixus*, sed vacuo spatio interiecto, ut aut lacuna in MS. fuerit, aut extricare descriptor nil potuerit. In ceteris edd. ante Pichenam est *fratris favore:* eodem sensu, sed haud dubie e coniectura Puteolani.

1 *Caesonio Paeto.*] Freinshomius et Lipsius putant *Caesonium Paetum* esse eundem, qui XV. 6. *Cesennius Paetus* dicitur. Sed bene Ryckius ostendit diversos, ex inscriptionibus duobus ap. Gruterum: quarum altera hunc *Caesonium* Consulem exhibet, cum *Petronio*, altera *L. Caesennium Paetum* cum *P. Calvisio Rufone.*

2 *Avidus legatus, ut memoravi.*] Atqui A. Didium eum vocavit l. 12. et Didium Gallum in Agricolaevi vita. Ut ambigere possis num rescribend. *A. Didius.* Plura tamen cognomina habere potuit, more sui saeculi. *Lipsius.* Ego vero non dubitavi rescribere *A. Didius*, ut

volebat vir doctus in marg. Gryph. inductus primum ed. pr. in qua est *Adiusus*, in quo satis perspicua vestigia verae lectionis: deinde ratione, quod, si vel maxime duo cognomina Didio fuere, non credibile videretur, Tacitum eundem hominem alio nunc, quam supra, nomine appellaturum fuisse, veluti de alio homine loqueretur. MS. Gaelf. *Alutus.* Mox *Veranius* MSS. Fl. Guelf. ed. pr. Ceterae autem Pichenam *Veranius.*

3 *Silvas populatus.*] Emendo, *Siluras populatus.* cum ea enim Britanniae gente tunc maxime bellum. Consule Tacitum 12, 32. *Lipsius.* Recepti Pichena. Antea edd. omnes *silvas.*

4 *Supremis testamenti verbis.*] Glossematium est *ad verbis.* et statim, *subiecturum ei provinciam fuisse*, lego. capioque Britanniam ipsam, quae nondum perdomita. *Lipsius.* Acidalius etiam *testamenti* delet. Hoc vero est vitium facere. *Suprema* de morte dici scio, non de testamento. Ego vulgatum sanum puto. In ultima testamenti parte ambitionem prodidit, ut innotit verbum *addidit.* Sic ap. Cicero-nem: *extrema pagella me pupae cbirographo suo.* Ed. pr. *supremi test. verbis*, quod eodem redit, sed exquisitius est, pro *verbis in extrema testamento scriptis*, sed *max provinciam* MS. Flor. non *provincia.*

neminem sine aemulo finit, Corbulonis concertator: ^{A. V.} receptaeque Armeniae decus aequare, domitis perdu- ^{815.} ellibus, cupiens. ^{A. C.} ^{62.} Igitur Monam, insulam; incolis validam, et receptaculum perfugarum, aggredi parat, navesque fabricatur plano alveo, adversus breve litus et incertum. ³⁰ Sic pedes. equites vado secuti, aut, altiores inter undas, adnantes equis, transmisere. Stabat pro litore diversa acies, densa armis virisque: intercurfantibus feminis, ¹ in modum Furiarum, quae, veste ferali, crinibus deiectis, faces praeferebant. Druidaeque circum, preces diras, sublatis ad caelum manibus, fundentes, novitate aspectus ² perculere milites,

A a a 4

⁵ Igitur Monam insulam.] Credo hunc locum esse, quem aspexit Iornandes in Gothicis: *In extrema Britanniae parte Memmia, quam Cornelius Annalium scriptor narrat.* Corrigo enim, *Mona. Lipsius.* Intelligenda *Mona* ea, quae magis versus austrum sita, hodie *Anglesey* dicitur, diversa a *Mona Caesaris* B. G. V, 13. Mox *litus* abest ab ed. pr. et a suis libris fuisse dicit Lipsius, editione prima. Volebantque deleri Muretus et Acidalius. Frustra. *Brevia, et incerta maris scio; similiter dici breve et incertum nec scio, nec credo.* In omnibus MSS. Taciti non raro verba integra omiſſa.

⁶ Sic pedites. equites vado secuti.] Videtur Tacitus scripsisse *Vada*. pergentes qua vada ducebant. *Gronovius.* Ryckius defendit vulgatum ex eo, quod Caes. B. G. I, 6. *vado transire* dixit. At non quaeritur, an latinum sit, *vado sequi*, sed an hic locum habeat: quod non puto. Deberet enim sequi aut *adnando equis*. At nunc dicit equites transisse, partim quaerendis vadis, partim dum adnatant equis. Sed MS. Fl. ed. pr. habet *pedes*: quod cum I. Gron. restituiſſimus. Idem Codex *transisere*, ut alibi.

¹ In modum Furiarum quae.] Semper credidi, hic excidiſſe prono-

men quae. Id repertum iam in ed. pr. restituiſſimus. Sed videatur esse alieno loco, ponendumque ante *in modum furiarum*: quod hoc maxime furiis simile erant, quod faces gestabant. Sed potest prius illud *in modum Fur.* referri ad cursum. Nam et Liv. IV, 33. *fanaticum cursum* habet. Qui vulgatum mavult, punctum faciet post *feminis*. *Feralis vestis* eadem est, quae furialis, in morem furiarum facta: similique sensu *feralem habitum* dixit Florus I, 12, 7. quam ibi de toto apparatu dixit. Ceterum *feralem vestem* aut de *virtutis* capiam, quas in habitu furiali memorat Florus: non enim credibile, feminas illas, praesertim barbaras, sibi vestes fecisse, quales a poetis tribuuntur Furiis: aut legam *vitta* e Floro l. c. ubi in furiali habitu vittae ponuntur. *Crimes deiectae* sunt fluentes, non collectae in nodum: neque ullo modo opus cum Acidalio corrigere *disiectis* vel *reiectis*. Ceterum prae oculis habuisse Tacitus videtur locum Livii IV, 33. adde VII, 17.

² Perculere milites.] Frustra vir doctus in ed. Gryph. corrigiſſe *perpulere*. Terror hic est, qui percellit, stupefacit, non perpellit. Et Livius l. c. in re simili *Romanos exterruit. Milites* e Flor. edidit

- A. V. milites, ut, quasi haerentibus membris, immobile corpus vulneribus praeberent. Dein, cohortationibus ducis, et se ipsi stimulantés, ne muliebres et fanaticum agmen pavescerent, inferunt signa, sternuntque obvios, et igni suo involvunt. ³ Praesidium posthac impositum victis, excisive luci, saevis superstitionibus sacri, nam ⁴ cruore captivo adolere aras, et hominum fibris consulere deos, fas habebant. Haec agentis Suetonio, *repentina defectio provinciae* nuntiatur.
- 31 Rex Icenorum Prasutagus, ¹ longa opulencia clarus, Caesarem heredem, duasque filias scripserat, tali obsequio, rarus, regnumque et domum suam procul iniuria fore: quod contra vertit: adeo, ut regnum per centuriones, domus per servos, velut capta vastarentur. Iam primum uxor eius, ² Boudicea, verberibus affecta, et filiae stupro violatae sunt. Praecipui quique Icenorum, quasi cunctam regionem muneri accepissent, avitis bonis exuuntur, et propinqui regis

dit Pichena, quod sicut Gronovii: Ryckius *militem* servavit. Ve hic porro *fanaticum agmen*, sic ab simili re Livius l. c. *fanaticum cursum* dixit. Donique *involvere flammis* etiam dixit Virgil. Georg. II, 308.

³ *Praesidium posthac impositum victis.*] Rectius *videt*. Sic appellat, quae habebant pro captu gentis oppida. *Vid.* Marforum libro I. anti. 50. Adde quae scripsimus I Observat. 30. Gronovius. *Vicis* edidit Rhen. quod omnes imitari sunt usque ad Pichenam, qui o MS. Fl. ed. Puteol. dedit *victis*, quod etiam MS. Guelf. edd. pr. Beroaldi, Alc. habent. Gronovius pater *vicis* ediderat: filius et Ryckius *victis*: quod et nos servavimus propter auctoritatem librorum. Ceterum fore locis imposita praesidia reperies.

⁴ *Cruore captivo adolere aras.*] De hac Britannis, Gallis, Germanis, communi immanitate, dicam ad libellum De moribus Germaniae. Lipsius.

¹ *Longa opulencia clarus.*] Scribo, *longe*. ut sic, longe notum clarumque fuisse, propter opes Icenis autem in libris scriptis, *Tigani* sunt. Lipsius. Etiam in ed. pr. At ceterae usque ad Rhen et MS. Guelf. *Igeni*. Porro ed. pr. *Prasutragus*. *Longa* bene defendunt Gruterus et Pichena, pro *durano*, antiqua. Sic A. I, 8. Augusto *longa potentia* tribuitur. *longa decora* XIV, 53. *Mox regnumque et domum* e MS. Fl. Guelf. et ed. pr.

² *Boudicea.*] Dionis, *Boudicca* est: Tacito infra, *Boudicca*; in vita Agricolae, *Voadica*, scriptum. Est illa, quam perplexa Gildas *Loaenam dolosam*, appellat, quae *rectores sibi relictos trucidavit*. Lipsius. *Eius* e MS. Flor. addidit Pichena. Sic et ed. pr. MS. Guelf. In iisdem libris est post *rebellanem*, quod restituit Pichena. Habetur etiam in quibusdam MSS. ap. Liv. VIII, 14. Sed Livii aetate vox ea non usitata fuit, recteque repudiata est a Drakenb. Bis eo verbo usus est Valerius M.

regis inter mancipia habebantur. Qua contumelia, A. V. et metu graviorum (quando in formam provinciae cesserant) rapiunt arma, commotis ad rebellionem Trinobantibus, et qui alii nondum ³ servitio facti, resumere libertatem occultis coniurationibus pepigerant; acerrimo in veteranos odio, quippe in coloniam Camulodunum recens deducti, pellebant domibus, exturbabant agris, *captivos, servos* appellando: foventibus impotentiam veteranorum militibus, similitudine vitae, et spe eiusdem licentiae. Ad haec ⁴ templum, D. Claudio constitutum, quasi arx aeternae dominationis aspiciebatur; ⁵ delectique sacerdotes, specie religionis, omnes fortunas effundebant. Nec arduum videbatur, excindere coloniam, nullis munimentis septam: quod ducibus nostris parum provisum erat, dum amoenitati prius, quam usui consuli-

215.
A. C.
62.

A a a 5

tur.

³ *Servitio assuefacti.*] Scripta veraque lectio, *servitio facti*. Lipsius. Sic et MS. Flor. ed. pr. Cicero dicit *factus ad aliquid*. MS. *Agr. fracti*, Puteolanus dedit *assuefacti*, quod est et in Guelf. et omnes secuti sunt usque ad Pichenam. Sane *factum ad aliquid esse* refertur potius ad naturam et ingenium, quam ad consuetudinem, ad quam hic refertur, indicat *et nondum*: nec posterioris generis exemplum memini me reperire. Ipse Tacitus distinguit mox c. 56. *factus natura, et consuetudine exercitus*. Igitur vereor, ne verum sit *suasi*, quo saepe noster utitur, ut supra c. 27. vel *fracti*.

⁴ *Templum divo Claudio.*] De eo Seneca in *Monippaea*. *Parum est quod templum in Britannia habet, quod nunc (lego, hunc) barbari colunt et ut deum orant*. Quod in Tacito est, *ara dominationis*, libenter scripserim, *arra*, quasi id templum pignus et strabo aeternae servitutis. Quamquam et *Aras* sane habuisse Claudium in Britannia fassor: Poeta eius aevi ad ipsum:

Oceanusque tuas ultra se respicit aras.

Qui finis mundo est, non erit imperio.

Nec tamen hic in Tacito, *Templum ideo dixeris Aram*. Lipsius. Immo *arx*, ut vult Freinshemius, quod merito receptum inde a Berneggero. v. Freinsh. ad h. l. qui e Tacito satis illustrat. *Ara* est perfugium, ut *ara sociorum* ap. Cic. Verr. V. 48. lex de repetundis quod alienum. *Arx* est munimentum, firmamentum, sedes, *invictissima*, unde fit imperus dominantium. Et forte respexit Tacitus ad locum Ciceronis in Pison. 11. *templum illud fuit arx civium perditorum, castellum forensis lasrocinii*. Similiter dixit idem aliquo loco in Verrinis. pro Ligat. 7. simili sensu Africa dicitur *arx provinciarum omnium*.

⁵ *Dilectique sacerdotes.*] Legabantur enim Pontifices Flaminesque Claudio, ex provincialibus ipsis; quibus in sacra vicimalisque eius divi multi faciendi sumptus. Vide Arriani verba, quae adduxi libro 1. Lipsius.

1. Femi-

32 tur. Inter quae, nulla palam caussa, delapsum Ca-
 A. V. muloduni simulacrum Victoriae, ac retro conversum,
 815. quasi cederet hostibus. Et ¹ feminae in furore turba-
 A. C. 62. tae, *adesse exitium*, canebant. ² Externosque fremi-
 tus in curia eorum auditos; consonuisse ululatus the-
 atrum, ³ visamque speciem in aestuario Tamesae sub-
 versae coloniae; iam Oceanum cruento aspectu; di-
 labente aestu, humanorum corporum effigies relictas,
 ut Britanni ad spem, ita veterani ad metum trahebant.
 Sed quia procul Suetonius aberat, petivere a Caro
 Deciano, procuratore, auxilium. Ille haud amplius,
 quam ducentos, sine iustis armis misit: et inerat mo-
 dica militum ⁴ manus, tutela templi freti. ⁵ Et im-
 pedien-

[*1* Feminae in furore turbatae.]
 I. Gronovius feminas in furore cap-
 pit ita dictum, ut miles in hasta, et
 turbatae, ut turbata mente, IV, 12.
 repudiatque Faerni correctionem
 in furorem, et Cod. Agr. lectionem
 furore. Sufficiebat sane in fu-
 rore, i. e. per furorem, dum vaci-
 cino furore correptae sunt. Nam
 feminae turbatae, cum de vacibus
 sermo est, sunt profecto, furentes,
 alienatae animis. sic turbidus Ore-
 stes ap. Val. Fl. VII, 147. Pythia-
 que turbata non uno loco. Ab
 eius rei intellectu, Faerni non in-
 elegans conjectura videbitur.

[*2* Externosque fremitus in curia
 eorum auditos, consonuisse ululati-
 bus theatrum.] Prodigia eadem re-
 censet Dio: Ἐκ τῆ τοῦ θεατρικῆς
 ἰσθμῆς κινήσεως ἀπεβάρυντο μὲν τὸ γένος
 τῶν, καὶ ἐκ τῶ θεατρῶν ἰσχυρῶς μὲν
 ἀπαγορεύετο ἰσχυρῶς: E curia sonitus
 barbaricus nocte cum visu auditus,
 et e theatro tumultus cum ululatu.
 Lipsius.

[*3* Visamque speciem in aestuario.]
 Quam speciem? aliquid deest, aut
 laet. In Dionem hoc editur, ita-
 eim post illa dicta: Οἰκία ἐν τῶν
 ἐν τῶ ταμῆσιν ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς
 ἐκείνῳ: Domus etiam aliquae in
 Tamesi sub aquis erant visae. Ergo
 legebam: visamque aedium speciem.

Sed enim vero Pichena in Floren-
 tino esse asserit: in aestuario tam-
 sae subversae coloniae. Itaque ni-
 hil verius, nam quod fecit, Te-
 mesae scribendum. Nimirum spe-
 cies subversae coloniae, quae ap-
 paruerat, signum erat evertendae:
 et haec sunt istae Dionis aedes, sed
 subversae, dirutae, incensae, Li-
 psius. Cum MS. Flor. consentia
 plane ed. pr. sed in ceteris paullo
 corruptius in aestuamontem est.
 Sed hinc apparet, unde Puteolani
 lectio efficit, nam esse subversae
 coloniae, quod omnes deinde usque
 ad Pichenam secuti sunt: estque
 sic in MS. Guelf.

[*4* Manus, tutela templi freti.
 Et impediens.] Tutela (video
 enim non omnes capere, ut ope-
 rebat) hic scriptum est et aliqua non
 magni operis munitio. Sic Varro
 lib. 1. de re rust. 14. Nunc de se-
 ptis, quae tutandi causa sancti ad
 partis fiant dicam. Earum tutela-
 rum genera quatuor. Gronovius.

[*5* Et impediens etc.] Teriti-
 um fieri ab eis sane non admo-
 dum elegans: sed negligam tamen.
 Verum primum et mihi suspectum
 est: et diligentius contextum in-
 spicienti spero appariturum, et
 vel sic desiderari. Sed ne sic qui-
 dem satis apte cohaerens reliqua
 oratio.

pedientibus, ⁶ qui occulti rebellionis conscii, consilia ^{A. V.} turbabant, neque fossam aut vallum praeduxerunt, ne- ^{815.} que motis senibus et feminis iuventus sola restitit: ^{A. C.} quasi media pace, incauti, multitudine barbarorum ^{62.} circumveniuntur. Et cetera quidem imperu direpta, aut incensa sunt: templum, in quo se miles conglobaverat, biduo obsessum, expugnatumque. Et victor Britannus, ⁷ Petilio Ceriali, legato legionis nonae, in subsidium adventanti obvius, fudit legionem, et, quod peditum, interfecit. Cerialis cum equitibus evasit in castra, et munimentis defensus est. Qua clade, et odiis provinciae, quam avaritia in bellum egerat, trepidus procurator Catus in Galliam transit. At Suetonius mira constantia medios inter hostes ¹ Londinium perrexit, cognomento quidem coloniae non insigne, sed copia negotiatorum et comaeatum maxime celebre. ibi ambiguus, an illam sedem bello deligeret, circumspecta infrequentia militis, satisque magna

oratio. Itaque Acidalius ante *quasi inferebat ita*. Ryckius, auctore Freinshemio, sic interpunxit: *m. m. manus: Tutela s. f. et imp. ped.* Non repugnem. Sed tamen facile intelligitur deesse *sed*, aut aliud verbum, quod cum superioribus aliquo modo coniungat. Ed. pr. pro *imp. ped.* habet *inobedientibus*.

6. *Qui occulti rebellionis conscii consilia turbabant.*] Sic e Florent. cui Guelf. consentit, pro vulgato, *occultas rebellionis* edidit Pichena. sane rebellio non occulta erat, sed conscii. Idem est in ed. pr. Sed quia meis auribus durum est *qui occulte conscii* (nec Tacitum sic scripsisse credo) corrigas non male *occultas*. atque ita fuisse videtur in libris, e quibus *occulte* editum est, cum editor s pro *ae* scriptum putaret, ut saepe est in scriptis et olim editis. Multo tamen melius purem, et Tacito dignius *occulti rebellionis*, deleto *conscii*, quod e verbi sequentis initio glossave nasci potuit. Sic VI, 30. *occultas consilii*.

ubi vid. Post *neque motis* etc. intellige *et, non motis*. Faernus corrigebat *amotis*, quod est verbum proprium in hac re: Heinsius *submotis, remotis*. Sed etiam infra *movetur* pro *amovetur* c. 60.

7 *Paesa Ceriali.*] Scribe, *Petilia*. Ita enim statim dicitur: estque ille qui bellum Germanicum sub Vespasiano administravit. *Lipsius*. Recepit recte Pichena. Ed. pr. habet *Pesio*. Post *medios*, quod Rhen. dedit, etiam ed. pr. At Puteol. Ber. Alc. *medius*: hoc quoque rectum: id habet Guelf.

1 *Londinium copia negotiatorum.*] Etiam hodie, eoque nomine Princeps Britanniae urbs. Comaeatum proprie accipit, uti Suetonius, Neronis cap. 20. *Alexandri qui de novo comaeatu Neapolim confluxerant*: Graecis *κατάπλευς*. Ammianus libro 27. de hac urbe: *Londinum vetus opidum, quod Augustam posteritas appellavit*. *Lipsius*. *Comaeatum* est e Flor. sic et ed. pr. Ceterae usque ad Pich. *comaeatu*.

ri supplicium, ac praerepta interim ultione, festina-
bant. Iam Suetonio quartadecima legio cum ¹ vexil-
lariis vicefimanis, et e proximis auxiliares, decemfer-
me millia armatorum erant: cum omittere cunctatio-
nem, et congredi acie parat, deligitque locum artis
faucibus, et a tergo silva clausum; satis cognito, nihil
hostium, nisi in fronte, et apertam planitiem esse, sine
metu insidiarum. Igitur legionarius frequens ordini-
bus, ² levis circum armatura, conglobatus pro corni-
bus eques adstitit. At Britannorum copiae passim per
catervas et turmas exultabant, quanta non alias mul-
titude, et animo adeo fero, ut coniuges quoque tes-
tes victoriae secum traherent, plaustrisque impone-
rent, quae super extremum ambitum campi posuerant.
Boudicea, curru filias prae se vehens, ut quamque na-
tionem accefferat, *solitum quidem Britannis, femina-
rum ductu bellare testabatur: sed tunc non, ut tantis
maioribus ortam, regnum et opes; verum, ut unam e
vulgo, libertatem amissam, ³ confectum verberibus cor-
pus, contrèctatam filiarum pudicitiam ulcisci. eo prove-
ctas Romanorum cupidines, ut non corpora, ne sene-
ctam quidem, aut virginitatem impollutam relinquant.
Adesse tamen deos iustae vindictae. cecidisse legionem,
quae proelium ausa sit: ceteros castris occultari, aut fu-
gam circumspicere.* ⁴ Ne strepitum quidem et clamor-

34
A.V.
815.
A.C.
62.

rem

¹ *Vexillariis vicefimanis.*] Vere ar-
bitror Acidalium correxisse *vicefi-
manis*, ut est c. 37. et alibi. Sivel
maxime forma verbi, hoc quidem
sensu, nihil vitii haberet: tamen
non credibile est, Tacitum istis
homoeoteleutis usurum fuisse. Li-
brarius temere terminationem praec-
edentis verbi repetiit, ut alibi. v.
ad XI, 6. Itaque non dubitavi
cum I. Gronovio *vicefimanis* reci-
pre.

² *Levis c. armatura, conglob.*] Sic e MSS. Fl. et Agr. restituere
hunc locum Ryckius et I. Grono-
vius: cum ante vulgo esset: *levi c.
armatura conglobatus*. *Levis* est
etiam in ed. pr.

³ *Confectum vulneribus c.*] Sic
ed. pr. et recentiores omnes praer-
ter I. Gron. At a Puteolano veteres
reliquae omnes *confectum*:
item MS. Oxon. quod non adeo
displicet. Horae. Epod. *flagellis se-
ctus*. Sed quia *confectum* etiam
MS. Flor. et Guelf. hoc praetuli.
Gronovius ap. Liv. XXVI, 47.
probat *caedendo confectus*, pro
confictus, *confractus*, ut ibi alii libri
habent. quidni *verberibus confectus*
dicatur? Tum in ed. Puteol. etiam
alio loco observavimus *f* expressum
pro *f*. Atqui ab illa ed. reliquae
ductae, ut in praefatione ostendi-
mus.

⁴ *Ne str. tot millium.*] Fuisse
enim

A. V. rem tot millium, nedum impetus et manus perlaturor.
 15. Si copias armorum, si causas belli secum expendere,
 A. C. vincendum illa acie, vel cadendum esse. Id mulieride-
 62. sinatum: viverent viri, et servirent. Ne Suetonius
 36 quidem in tanto discrimine filebat. qui, quamquam
 confideret virtuti, tamen exhortationes et preces mi-
 scebat, ut ¹ spernerent sonores barbarorum, et inanus
 minas. plus illic feminarum, quam inventutis aspici. im-
 belles, inermes, cessuros statim, ² ubi ferrum virtutem-
 que vincendum, totiens fusi agnovissent. etiam in mul-
 tis legionibus, paucos esse, qui praelia profligarent. glo-
 riaeque eorum accessurum, ³ quod modica manus, uni-
 versi exercitus famam adipiscerentur. Conferti tan-
 tum, et pilis emissis, post umbonibus et gladiis, stragem
 caedemque continuarent, praedae immemores: parva
 victoria, cuncta ipsis cessura. Is ardor verba ducis se-
 quebatur, ita se ad intorquenda pila expedierat vetus
 miles et multa proeliorum experientia, ⁴ ut certus
 37 eventus Suetonius, daret pugnae signum. Ac pri-
 mum legio gradu immota, et angustias loci pro muni-
 mento retinens, postquam ¹ propius sgressus hostis
 certo

enim in acie hostili *δεκα μυριάδας*,
 id est, centum viginti millia homi-
 num, Dio annotavit. Noster omi-
 tit, ut pleraque alia, in hac narra-
 tione: non incuria, aut culpa sua.
 sed, quod facile odore, librario-
 rum exscriptorumve; qui hos li-
 bros pessime admutilarunt. Lipsius.
 At vet. edd. omnes *militum*, ut
 MS. Guelf. sed *millium* melius.

¹ *Spernerent sonoras barbarorum.*] Vetic. *sonores*. atque ita
 scriptis Tacitum petendo. Alibi:
sonorem alterius proelii non audirent.
 Lipsius. Sic et Flor. ed. pr.

² *Ubi ferrum - agnovissent.*] Sen-
 tentia a Livio sumta, qui ea non
 uno loco utitur, et noster quoque
 aliis locis H. II, 4. III, 50. Mox
 esse abest ab ed. pr.

³ *Quod modica manus.*] Sic
 MSS. Flor. Oxon. ed. pr. ut vole-
 bat Acidalius: quod Tacito resti-

tuum cum Ryckio. Supra c. 32.
modica manus, vusela templi feci.
 ceteri libri *manu*. Mox recte *con-*
ferti. vid. ad VI, 35.

⁴ *Ut certus eventus.*] Vetic. edd.
 usque ad Rhenanum *eventu*. etiam
 Cod. Agr. Potest ultima littera
 excidisse ob primam sequentis ver-
 bi, ut mox c. 38. *in urbe* pro *in*
urbem vet. edd. quia sequitur *non*
dabat. Ferretus se *eventi* alibi le-
 gisse dicit. Vellem dixisset, ubi
 id haud dubie, si in bono libro es-
 set, praeferrem. nam ista homoe-
 oteleuta offendunt aures animi:
 quamquam talia etiam melioribus
 scriptoribus, nominatim Livio, ia-
 terdum excidere.

¹ *Propius sgressus hostis.*] Cer-
 titudo haec iactuum non videtur
 ad hostes referenda (paucissimi enim
 e Romanis cecidere, ut addit) sed
 ad ipsos Romanos: ideoque legatur
sgressus

certo iactu tela exhauserat, velut cuneo erupit. Idem ^{A. V.} auxiliarium impetus: et eques, protentis hastis, perfringit, quod obvium et validum erat. Ceteri terga ^{815.} ^{A. C.} praebuere, difficili effugio, quia circumiecta vehicula sepsierant abitus. Et miles ne mulierum quidem neci temperabat: confixaque telis etiam iumenta, corporum cumulum auxerant. Clara, et antiquis victoriis par, ea die laus parta. quippe sunt, qui paullo minus, quam octoginta millia Britannorum, cecidisse tradant, militum quadringentis ferme interfectis, nec multo amplius vulneratis. Boudicea ² vitam veneno finivit. Et ³ Poenius Postumus, praefectus castrorum secundae legionis, cognitis quarradecimanorum vicesimanorumque prosperis rebus, quia pari gloria legionem suam fraudaverat, abnueratque, contra ritum militiae, iussa ducis, se ipsum gladio transegit. Contractus deinde omnis exercitus, sub pellibus habitus est, ad reliqua belli perpetranda. Auxitque copias Caesar, missis e Germania duobus legionariorum millibus, octo ¹ auxiliarium cohortibus, ac mille equitibus: quorum adventu, nonani legionario milite suppleti sunt; cohortes alaeque novis hibernaculis locatae, quodque nationum ambiguum, aut adversum fuerat, igni atque ferro vastatur. Sed nihil aequae, quam fames affligebat ferendis frugibus incuriosos, et omni aetate ad bellum versa, dum nostros commeatus sibi destinant: gentesque praeferoce tardius ad pacem incli-

38

suggestis hostibus: atque ea veritas. *Lipsius.* Pichena contra ad hostes refert et *incerto iactu* legit: quod recte repudiat Freinshemius. Nam si propius suggestus hostis demum misit tela, incertus iactus non fuit. Itaque aut *Lipsius* audiendus, aut aliud quid vitii in *certo* latet, forte *crebro*. Nam profecto *certus iactus* non satis convenit verbo. *exbuerire*, si ad hostes verbum hoc pertinet. Mox *cuneo* MSS. Flor. Var. Guelf. edd. vet. usque ad Rhen. qui dedit *cuneus*: *cuneo* restituit Pichena.

² *Vitam veneno finivit.*] Dio L.

62. (p. 706.) *mörbo. ἀνάδανθεν, sit, ἢ τέρω τῆς ἐξδατῆς ἕρω.* *Lipsius.* Sed, nisi fallor, legendum *ἕρω.*

³ *Poenius Postumus.*] Reinesio placebat *Hoenius*. Et est *Hornii* familia clara, ex qua Consul a. V. 394. T. *Hoenius Severus*. Sed et *Poenii* in monumentis antiquis occurrunt, etsi minus nobiles.

¹ *Auxiliarium cohortibus.*] Sic cum I. Gron. edidi e MS. Fl. ed. pr. Ceterae *auxiliariorum*. Mox forte melius fuerit *vastatum*. Post ed. pr. *versos*. unde concitias *omni aestate ad bellum versos*.

² *Simul*

A. V. inclinant; quia Iulius Glassicianus, successor Cato mis-
 815. sus, et Suetonio discors, bonum publicum privatis
 A. C. 6a.] similitudinibus impediēbat. disperseratque, *novum lega-
 tum opperendum esse, sine hostili ira et superbia victo-
 ris, clementer deditis consulturum.* ² Simul in urbem
 mandabat, ³ *nullum proelio finem exspectarent, nisi suc-
 cederetur Suetonio:* cuius adversa, pravitate ipsius;
 39 ⁴ prospera, ad fortunam Reip. referebat. Igitur ad
 spectandum Britanniae statum missus est ex libertis Poly-
 cletus, magna Neronis spe, posse auctoritate eius,
 non modo inter legatum procuratoremque concordiam
 gigni, sed et rebelles barbarorum animos pace
 componi. Nec defuit Polycletus, quo minus, ingenti
 agmine Italiae Galliaeque gravis, postquam Oceanum
 transmiserat, militibus quoque nostris terribilis
 incederet. Sed hostibus irrifui fuit, apud quos fla-
 grante etiam tum libertate, nondum ¹ cognita liber-
 torum potentia erat. mirabanturque, quod dux, et
 exercitus, tanti belli confector, servitiis obedirent.
 Cuncta tamen ad imperatorem in mollius relata. ² De-
 tentus-

² Simul in urbe mandabat.] Vett. edd. usque ad Rhen. in urbe, quod et MS. Guelf. exhibet. v. ad c. 36. extr. *mandare in urbem*, promittere, qui nunciarent, s. literas, quibus nunciarent, illa aetas dixit saepe, quamquam ita etiam antiquiores, sed raro. v. ad Sueton. Calig. 25.

³ Nullum proelio finem.] *Antiquus.* legerem, bello: aut certe, *proeliorum.* Lipsius. Probat Gruterus. Possis etiam *proeliis.* Atque etiam verba *bellum et proelium* saepissime in MSS. confundi, satis constat, atque in ipso Tacito, ut infra bis videbimus: unde merito priorem Lipsii coniecturam probas.

⁴ Prospera, ad fortunam Reip.] In Rom. edit. legas, *prospera fortunae.* At sententia tota sumpta a Sallustio: cuius Fragmentum in similes calumniatores: *Ad haec, rumoribus, adversa in pravitatem; secundo, in casum, fortunam in some-*

ritatem declinando, torrumpebatur. Lipsius. Edit. Rom. intellige princ. aliam a Beroaldina, quae habet a Puteolano *ad f. reip.* cum seqq. omnibus. *Reip.* est haud dubie correctio Puteolani. Nam in MSS. est *ipsius*, ut Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Tum ille Cod. *fortunam*, hi *ad fortunam.* Ed. pr. *fortunae.* Vnde varietas corrigentium nata. I. Gron. volebat *imperii.* Quid sit *cuius adversa pravitate ipsius, prospera fortunae referretur?* ut illud alterum *ipsius* temere ex antecedentibus repetitum sit.

¹ Cognita libertorum potentia.] In MSS. Bud. Guelf. ed. pr. Puteol. est, *libertorum.* Sed vulgatum rectum, intellectu Caesaris, de cuius solis libertis sermo.

² Detentisque rebus gerendis Suetonius.] Faernus legebat, *Demostafque rebus gerendis*, quod verum videtur. Sic XIII, 14. *demostri Palantem cura rerum etc.*

tentusque rebus gerundis Suetonius, ³ quod post pau- A. V.
cas naves in litore, remigiumque in iis amiserat, tam ^{815.}
quam durante bello, *tradere exercitum Petronio Tur- A. C.
piliano, qui iam consularu abierat, iubetur. Is non ^{62.}
irritato hoste, neque laceffitus, honestum pacis no-
men segni otio imposuit. Eodem anno Romae insi- 40
gnia scelera, ¹ alterum senatoris, fervili alterum auda-
cia, admiffa sunt. ² Domitius Balbus erat praetorius,
simul longa senecta, simul orbitate et pecunia insidiis
obnoxius. ei propinquus Valerius Fabianus, capeffendis
honoribus destinatus, subalidit testamentum, asciti-
tis ³ Vicio Rufino, et Terentio Lentino, equitibus
Romanis. Illi ⁴ Antonium Primum, et Asinium Mar-
cellum sociaverant. Antonius audacia promptus;
Marcellus Asinio Pollione proavo clarus, neque mo-
rum spernendus habebatur, nisi quod paupertatem
praecipuum malorum credebat. Igitur ⁵ Fabianus
tabu-*

¹ *Quod post paucas.*] Scribe: *postquam paucas.* Gronovius. MSS. Flor. Guelf. *quod post p.* Bud. *quod perpaucas*, sine relativo. Agric. *post quod.* Florentino consentit ed. pr. Puteol. autem dedit *qui quod post p.* quod Beroaldus et Alciatus secuti sunt. Male ergo Ryckius Beroaldum dicit induxisse *qui post p.* Rhenanus: *quod perpaucas*, cum sequacibus Aldo, Gryphio. sed post lectio *quod post* restituta a Lipsio, Pichena, Ryckio. In ed. Gron. patr. est *qui post*, nescio unde. Sed id tamen repetiit filius. *Quod verum* puto, si *demotus* verum. Si *desensus*, necessarium est, cum Gronovio corrigere *postquam*. Sed illud tota res suadet, ut credamus. *Post* deinde aut delendum, aut e Cod. Bud. *perpaucas* legendum. Ab ed. pr. etiam abest *durante*.

² *Alterum senatoris.*] Sic MSS. Flor. Guelf. Oxon. ed. pr. idque consentit magis stilo Taciti: unde restitui. vulgo *senatoria*. Mox pro vulg. *eius propinquus*, dedi cum I. Gron. *ei*: quod in MSS. Flor. Guelf. *Corn. Tac. T. I.*

Bud. Agr. et ed. pr. est *et*. Et sic dudum contexit Rhenanus. *Eius* est e coniectura Puteolani.

² *Domitius Balbus.*] Reinesius ad marginem scripserat: *an est Domitius Tullus, de quo simile quiddam narrans. Plin. VIII, 18.* Dissimilem rem, qui inspexerit Plinium, videbit.

³ *Vicio Rufino.*] Vett. *Vincio.* Lipsius. MSS. Flor. Oxon. Bud. Agr. Guelf. ed. pr. At ceterae edd. omnes *Vicio*. Corrigit *Vincio*. Etiam *Vinctos* occurrere in monumentis antiquis, notavit bene Ryckius: sed tamen *Rufinus* esse cognomen *Vinciorum*, ex iisdem patere.

⁴ *Antonium Primum.*] Illum qui postea acerrima fax Vespasiano ad civile bellum: cuius multa in Hist. libris mentio. Lipsius.

⁵ *Fabianus tabulas iis.*] Manduxit me ad veram hanc lectionem Vaticanus, qui *Tabularis*, refert. Reliqui omnes, *Tubularis*. Quantillus error, quantas tenebras? Nam Icti nostri misere torquentur in Tabulariis istis eruendis. Alciatus

A. V. tabulas iis, quos memoravi, et aliis minus illustribus, 815.
 A. C. obsignat. quod apud patres convictum: et Fabianus
 62. Antoniusque, cum Rufino et Terentio, ⁶ lege Corne-
 lia damnantur. Marcellum memoria maiorum, et
 preces Caesaris, poenae magis, quam infamiae exemere.
 41 Perculit is dies Pompeium quoque Aelianum, iu-
 venem quaestorium, tamquam flagitiorum Fabiani
 gnarum: eique Italia et Hispania, in qua ortus erat,
 interdictum est. Pari ignominia Valerius Ponticus
 afficitur, quod reos, ne apud praefectum urbis argue-
 rentur, ¹ ad praetorem detulisset, interim, specie le-
 gum, mox praevaricando, ultionem elusurus. ² Ad-
 ditur senatusconsulto: *Qui talem operam empsisset,
 vendidissetve, perinde poena teneretur, ac publico ³ iu-
 dicio*

eos putat, quos nunc Tabelliones vocamus: contra Ferretus obsignatores et scriptores testamenti. Vertranus postremo, tanquam cornicum oculis, rescribendum censet: *Fabianus tabularius iis. Lipsius. Tabularis* quoque MSS. Flor. sed ita ut *r* erasum et *r* recentiori manu rescriptum esset. Etiam ed. pr. *tabulariis*: sed Guelf. *tabellariis*.

6 *Lege Cornelia damnantur.*] Id est, ordine Senatorio moventur. Nam quamvis legis Corneliae ordinaria poena Deportatio sit, et bonorum publicatio: tamen in honestioribus submotio etiam ordinis admissa est, Tacitus lib. 2. Histor. *Primus Antonius legibus nocens, et tempore Neronis falsè damnatus, inter alia belli mala senatorium ordinem recipere veras.* Paullus libro 5. Sentent. *Hi qui falsum vel alia testimonia dixerunt, aut in exilium aguntur, aut in insulam releguntur, aut curia submoventur.* Lipsius.

¹ *Ad praetorem detulisset.*] Quem Praetorem? urbanumne? Non opinor. nec enim eius in crimine cognitio. Olim sane proprius peculiarisque Praetor, qui constitutis Quaestionibus perpetuis cognosceret de Falso. Eum hic intellegi

credo. Est enim pleraque iudicia in Senatu aut apud Praef. urbis, et Praetorum potestas imminuta: mansit tamen, opinor, veteris ritus imago quaedam et umbra, quam Ponticus hic prore amplexus, non sine sua fraude. At Praefectum urbis omnia crimina omnino sibi vindicasse ab Vlpiano traditum est, l. 1. De offic. Praefect. urbis: non quidem ab Augusto, (falluntur, qui id censent; et Augustus ius tantum ei dedit in servos; et quod civium audacia turbidum, nisi vim metuat) sed crescente paullatim, concessu Principum, ut solet, nova potestate. Lipsius.

² *Additur SCo.*] Sic MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. Ryckius, l. Gron. cf. Hist. IV, 45. Mox *vendidissetve* e MS. Agr. edidit Ryckius, quod videretur natum, dum librarius hoc verbum praecedenti conformat. Post ed. pr. *perinde*, sine *as*, quod inde a Puteol. omnes habent, usque ad Pichenam, estque et in Guelf. Delevimus deinde etiam *si*, post *as*, quod non est in ed. p. delerique voluit; Faernus.

³ *Iudicio calumniae condemnatus.*] Eum, qui praevaricatus sit, quive praevaricatorem emerit, fecerit: punit hoc SC. calumniae poena. Ea

dicio calumniae condemnatus. Haud multo post, praefectum urbis, Pedanium Secundum, servus ipse interfecit: seu negata libertate, cui pretium pepigerat: sive amore exoleti infensus, et dominum aemulum non tolerans. Ceterum cum, vetere ex more, familiam

42
A. V.
815.
A. C.
62.

B b b 2

miliam.

Ea est talio, et infamia, uti colligas ex l. penult. et l. 4. de praev. varicat. Lipsius. Mox ed. pr. interfectis.

[Cui pretium pepigerat.] Moribus receptum, uti servus interdum cum domino quasi pacifceretur in certum pretium: quod si exsolvisset, liber esset. Id pretium e peculio servi, vel adventicio lucro. Seneca in Epistolis: *Mancipia quae conditionis extremae et in his servilibus nata omni modo exuere conantur servitutem; peculium suum, quod comparaverunt ventre fraudato, pro capite numerant.* Virgilius eo respiciens.

Nec spes libertatis erat, nec cura peculi.

Et vetus sane ille mos, cuius vestigia plura in Plauto. ut *Asinaria*, *Strobilus* reperto thesauro.

Quin ego illi invenisse me banc praedam dico, atque eloquor?

Igitur orabo ut manu me mittat, ibo atque eloquar.

Cripius servus, Rudente:

— ad verum veniam docte atque astute,

Pauxillatim pollicitor pro capite argentum, ut sim liber.

Et clarius in *Casina*:

Quid ista tu me libertate territas?

Vobis invidis atque amborum ingratis,

Vna libella liber possum ego fieri.

Quod non aliter intelligendum, quam ut cum hero iam ante pactus fuerit in libram. Et in hanc sententiam scripsit Hermogenianus adversus dominum consistere ser-

vis licere, *siqui suis nummis redemptos se, et non manumissos contra placiti fidem adfiverent.* l. 53. De iudiciis. Item Ulpianus, *Qui se dicit suis nummis redemptum, se hoc probaverit, exinde liber erit ex quo redemptus est.* Interdum vero imaginaria quaedam emptio, interposita persona tertia, adhibebatur. de qua l. 4. De Manumif. Quod si dominus non servaret fidem, querela servo Romae apud Praef. urbi, apud Praesidem in provinciis ex constitutione Divorum fratrum fuit l. 5. De manumission. Lipsius.

[*Amore exoleti infensus.*] Amore edd. pr. Rhen. et seqq. omnes ut et MS. Guelf. Sed Puteol. Beroald. Alciat. *amori.* Pro *infensus* Pichena malebat *incensus.* Sane infensus animus exprimitur sequentibus.

[*Cum vetere ex more.*] Bene, veteri ex more. Nam etiam liberta rep. id obrinuit, ex epistola Servii Sulpicii de caede Marcelli: *Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inveni duos liberos et paucos servos: reliquos aiebant profugisse metum perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset.* Hunc praesca severitatis ritum firmavit postea SC. Silanianum sub Augusto, itemque nunc Neronianum; de quibus Cuiacium vide Observat. libro 1. cap. 18. et libro 10. cap. 33. Adde ne feminas quidem immunes exceptaque fuisse: suavis Taciti infra verbis, *Numerum, aetatem, aut sexum miserantiam.* item rescriptio Hadriani l. 1. De SC. Siliano. Lipsius.

4 Sena-

A. V. miliam omnem, quae sub eodem tecto mansitaverat, ad supplicium agi oporteret, concursu plebis, quae tot. innoxios protegebat, usque ad seditionem ventum est: ⁴ senatuque in ipso erant studia nimiam severitatem aspernantium, pluribus nihil mutandum censentibus. Ex quis C. Cassius, sententiae loco, in hunc **43** modum differuit. *Saepe numero P. C. in hoc ordine interfui, cum contra instituta et leges maiorum nova senatus decreta postulantur: neque sum adversatus: non, quia dubitarem, super omnibus negotiis melius atque rectius olim provisum, et, quae converterentur, in deterius mutari; sed ne, nimio amore antiqui moris, studium meum extollere viderer. Simul, quidquid hoc in nobis auctoritatis est, crebris contradictionibus destruendum non existimabam, ut maneret integrum, si quando Respublica consiliis egressa. ¹ quod bodie evenit, consulari viro domi suae interfecto, per insidias serviles, quas nemo prohibuit, aut prodidit, quamvis nondum concusso senatusconsulto, quod supplicium toti familiae minisabatur. Decernite hercule impunitatem. ² At quem dignitas sua defendet, cum praefectura urbis non profuerit? quem numerus servorum tuebitur, cum Pedanium Secundum quadringenti non protexerint? cui familia opem feret, quae ne in metu quidem pericula nostra ³ avertit? An, ut quidam fingere non*

eru-

⁴ *Senatusque, in quo.*] Expeditionis sententia, *Senatusque in ipso.* Lipsius. MSS. *Senatusque in quo ipso.* idemque exhibent edd. Rhenan. et seqq. usque ad Bernegg, qui Lipsii correctionem recepit cum sequentibus. At Puteol. dedit *senatus in q. i.* quod secuti sunt Ber. Alc. Lipsius verum vidit. Nam nihil est, ad quod nominativus *senatus* referatur. Mox MS. Flor. et ed. pr. vitiose *mutandum.* recte contra *ex quis*, ut saepe. Vulg. *quibus* usque ad Ryckium.

¹ *Quod b. evenit.*] Sic MSS. ed. pr. Rhen. et seqq. In ed. Puteol. venit vitio operarum: id tamen tenuere Beroaldus, Alciarus,

² *At quem dignitas sua defen-*

det.] Rhenanus e MS. Bad. notat *ut quem:* ex aliis nil notatum video. At mirum, ni hic dissentiat MS. Flor. cum dissentiat ed. pr. quicum tam saepe convenit illi optime. Ea habet: *ut quem dignitas sua defendat, cui praefectus urbis non profuit?* Praefectus haud dubie pro praefectura. Certe at h. l. non satis commodum, ut scilicet etiam Rhenanus, qui volebat *evenit.* In illo autem ironia belle connumeratur. Vulgatum est a Puteolano: qui haec sequentibus familia efficere voluit. Guelf. *aque d. f. defendet, vel cui praefectura urbis non profuit.*

³ *Avertit.*] Suspicio Tacitum scripturam: *quam ne in metu quidem pericula*

erubescunt, iniurias suas ultus est interfector? ⁴ quia de paterna pecunia transfegerat, aut avitum mancipium detrabebatur? Pronuntiemus ultro, dominum iure caesum videri. ¹ Libet argumenta conquirere in eo, quod sapientioribus deliberatum est? Sed et si nunc primum statuendum haberemus; creditisne, servum interficiendi domini ² animum insumpsisse, ut non vox minax excideret? nihil per temeritatem proloqueretur? Sane consilium oculuit, telum inter ignaros paravit: ³ nam excubias transfret, cubiculi fores recluderet, lumen inferret, caedem patraret, omnibus nesciis? ⁴ Mul-

B b b 3

ta

pericula nostra advertunt. Sic habes verbum exquisito illo usu, quo esse solet interdum apud nostrum et Livium. Gronovius. Ut edidi, est in Edd. vet. omnibus, unde restituit iam Ryckius. Advertit edidit Lipsius et seqq. quod et MS. Guelf. exhibet. Elegans tamen est I. F. Gronovii conjectura.

4 Quia de paterno pecunia.] Abite sinistrae manus: nihil mutandum. Gronovius: ista et ista avitum capiendi sunt. Lipsius.

1 Libet argumenta conquirere.] Interrogationis nota est a Freinsheimio: et sic placebat Vrsino. Sensus est: Frustra argumentis demonstrabimus, quod maiores, non haud paullo sapientiores, re factis deliberata iam decrevere. Sequentia Rhenanus sic cum antecedentibus coniungenda censet: ac si nunc primum st. haberemus.

2 Animum insumpsisse.] Sic MSS. edd. pr. Puteol. Ber. Alc. sed Rhenanus correxit sumpsisse. Verus restituit Ryckius, sequente I. Gronovio. Ego quoque veterem lectionem retinui, sed vereor, ne sumpsisse melius sit. Ryckius ad Statium Theb. XII. 653. provocat: dignas infumire mentes coepibus. Sed ibi coepibus videri potest esse datus. Aliud autem est mentem infumere alicui, aliud mentem infumere simpliciter. Illa forma saepe

apud nostrum ut III, 44, XVI, 23. huius nullum exemplum mihi, quod sciam, alibi occurrit. In MS. Guelf. syllaba in est in litura, potuitque nasci, ut alibi, e finali litera praecedentis verbi.

3 Num excubias transfret.] Nocturnas ergo ad limen excubias servorum habuerunt domini potentiores. Quod tu mihi, Philologe, observa. Quinctilianus Declamat. 1. pro Caeco: Dicitur caecus sine rectore, sine duce, per inane longum, per tos offensa limina, per excubantes servulos crasse cum ferro: cubiculum dainde patris intrasse. Idem Declamat. 2. pro Caeco: Tu sentis quando senem viceris lassitudo curarum. Scis pariter, an una quiescentium fores vallaveris cura servorum. Apuleius libro 1. Pueros ablegas arbitrio nocturni gannitus: qui alioqui de more procubabant Silius libro 1. ad hunc ritum de Annibale:

Saepe etiam famuli turbato ad limina sonno

Expavere truce per vasta silentia vocem.

Vide et Appianum in Catonis morte, et Tacitum in Othonis, Lipsius.

4 Multa sceleris indicia praeveniunt servi si.] Retineo veterem interpunctionem: et praeveniunt non accipio, ut sic, praecedunt, ante scelus existunt; sed, ut sit, occu-

A.V. ta sceleris indicia praeveniunt. Servi si prodant, ⁸¹⁵possumus singuli inter plures, tuti inter anxios: postremo, A.C. si pereundum sit, non inulti inter nocentes, agere. Suspecta maioribus nostris fuere ingenia servorum, etiam cum in agris, aut domibus iisdem, nascerentur, caritatemque dominorum statim acciperent. Postquam veronationes in familiis habemus, quibus diversi ritus, externa sacra, aut nulla sunt, colluviem istam non nisi metu coercueris. At quidam infontes peribunt. ⁶Nam

et

occupant, praecipiant, deprehendant, antequam scelus eventum habeat: Sic alibi noster *praeveniam gratiam*, id est, occupatam. Haec illi si prodant, extra periculum sumus: si dissimulant et succumbimus sceleri, manente SC. Siliano, non inulti peribimus. *Gronovius*. At haec non est vetus interpunctio, sed ea, quam nos exhibuimus; quae est in ed. pr. Puteol. Beroald. Alc. In ed. Rhenani mutata est, sed tacite, et vitiose, ut manifestum est. Sic enim habet, *praeveniunt servi, si prodant. Possimus*. et tamen hoc secuti Aldus, Gryphus etc. Inde factum deinde, *praeveniunt servi, si prodant, possimus*. Et haec est vetus Gron interpunctio. Sensus est planus in vetere interpunctio, quam nos restituumus. Multa sceleris indicia se exierunt ante, quam facinus pareretur, nec ita tale consilium premi potest, quin indicia quaedam, vel per imprudentiam, erumpant. Ea si servi animadversa prodant, nihil a servis timendum est.

5 *Possimus singuli inter pl. — anxios.*] Haec sunt, ut mihi videtur, vitiosi. Nam haec coniunctum haud dubie capienda sunt, *possumus singuli inter plures tuti*, ut mox, *inter nocentes non inulti*. Quid iam fiet reliquis, *inter anxios*? Scire velim, unde ista sint? In pr. ed. *anxios* non est. Quid in libris aliis scriptis sit, non repe-

rio notatum. Gueff. quidem *anxios* habet, quod a Puteolano editum omnes secuti sunt. Vereor ne ita supplere maluerit aliquis, quam *inter* illud delere, quod librarius, per errorem scriptum, delere noluerat, ut saepe factum scimus. Si deleas cum *anxios*, belle procedit oratio. Nisi quis malit, alium nominativum ante ista verba excidisse, quia sequitur *postremo*: quod saltem duo membra praecedentia exigere videtur. An *securi*?

6 *Nam et ex fiso exercitu.*] Neque interrogationis notam admiserim, nec negandi particulam, quam fateretur satis Pichena in Florentino non apparuisse, quum ex Veneto accessit. Est autem oratio brevis, continens rationem eius, quod non ponitur, sed intelligitur ex praecedenti. Quasi foret: *At quidam infontes peribunt*. Pereant sane; neque id hoc solum casu contingit, *nam et ex fiso exercitu* etc. *etiam strenui fortiantur*. id est, sortem trahunt inter decimandos, et saepe accipiunt iniquiorem, perentque infontes. Neque enim *fortiantur vaduado*, ut volum. Cicero 2. in Verrem 29. *Die roquit, illi adesse non possunt. Non hercle, inquit Minucius, me quocumque Petilius, ut sibi in consilio essent, rogavit: et simul a subfelliis abire coepit*. Intelligitur, Immo et ego, inquit Minucius, adesse non possum: *nam hercle me* etc. Pluribus alibi hoc in sermone compendiam illu-

et ex fuso exercitu, cum decimus quisque fusti feritur, ^{A.V.} etiam strenui sortiuntur. Habet aliquid ex iniquo ^{815.} omne magnum exemplum, quod contra singulos utilitate ^{A.C.} publica rependitur. Sententiae Cassii, ^{62.} ' ut nemo ⁴⁵ unus contra ire ausus est, ita diuinae voces respondebant, numerum, aut aetatem, aut sexum, ac plurimorum indubiam innocentiam miserantium. Praevaluit tamen pars, quae supplicium decernebat. sed obtemperari non poterat, conglobata multitudine, et ² saxa ac faces minitante. Tum Caesar populum edicto increpuit, atque omne iter, quo damnati ad poenam ducebantur, militaribus praefidiis sepsit. Censuerat Cingonius Varro, ut liberti quoque, qui sub eodem tecto fuissent, Italia deportarentur. Id a principe prohibitum est, ne mos antiquus, quem misericordia non minuerat, per saevitiam intenderetur. ⁴⁶ Damnatus iisdem consulibus ¹ Tarquitijs Priscus repetundarum, Bithynis interrogantibus, magno patrum gaudio, ² qui accusatum ab eo Statilium Taurum, proconsulem

B b b 4 ipsum,

illustramus. Gronovius. Rectissime. Et plane sic est in ed. pr. Rhen. Ald. Gryph. Alterum dedit Puteol. quem secuti Ber. et Alc. A MSS. Flor. Guelf. etiam abest non. Ac mirum, cur lectionem Puteol. receperint recentiores. Bene igitur antiquius ac verius restituere Ryckius et I. Gron. In fusti hic quoque variatur, ut supra c. 8.

¹ *Ut nemo unus.*] In MS. Guelf. unus est in litura. Fuerat bonus. Sed unus verum est. Mox in eodem est *dubiam*, absorpta syllaba in, ut saepe, a praecedente litera.

² *Et saxa ac faces.*] Sic MSS. Flor. Guelf. et edd. omnes ante Rhenan. qui copulam *et* delevit. MSS. iidem etiam et edd. Puteol. Ber. Alc. habent *minante*. Sed frequentativus gaudet noster. Mox *intenderetur* scripti et edd. omnes ante Pichenam, qui coniecturam

Rhenani et Merceri recepit primus, idque secuti sunt ceteri.

¹ *Tarquitijs Pr.*] Huius M. Tarquitijs ProC. nomen in numo Claudii et Neronis, apud Patinum, Valentem, cuso a Nicomediensibus: unde patet, statim ab accusatione, quae facta est anno ante mortem Claudii, accepta provincia missum ProConsulem. Quod in numo Neronis est M. *Tarquitijs* Περ. ταυιν. id puto esse cum viris doctis visiosum. Sed ut cum Spanhemio putem, esse potius pro Περ. ταυιν (vid. de V. et Pr. Num. T. II. p. 593.) quam cum Perizonio Περ. ταυιν ap. Ryckium ad XII, 59. Ceterum libri, ita ut supra, variant inter *Tarquitijs* et *Tarquinius*.

² *Qui accusatum ab eo Statilium Taurum.*] Supra lib. 12, 59. Lipsius-Guelf. *quia*. MS. Flor. *proconsule*, quod recepit I. Gron. Ceteri omnes scripti et editi *proconsulem*. recte. vid. ad II, 52.

A. V. 815. A. C. 62. 47. 48. A. V. 816. A. C. 63.

ipſius, meminerant. Cenfus per Gallias ³ a Q. Voluſio, et Sextio Africano, Trebellioque Maximo acti ſunt, aemulis inter ſe, per nobilitatem, Voluſio atque Africano: Trebellium dum uterque dedignatur, ſupra tulere. Eo anno mortem obiit Memmius Regulus, auctoritate, conſtantia, fama, in quantum, praemumbrante imperatoris faſtigio; datur, clarus: adeo, ut Nero, aeger valetudine, et adulantibus circum, qui *finem imperio adeſſe dicebant, ſi quid fato pateretur*, reſponderit, *habere ſubſidium Rempublicam*. Rogantibus dehinc, *in quo potiffimum?* ² addiderat, *in Memmio Regulo*. Vixit tamen poſt haec Regulus, quiete deſenſus, et quia nova generis claritudine, neque invidioſis opibus erat. Gymnaſium eo anno dedicatum a Nerone, ³ praebitumque oleum equiti ac ſenatui, Graeca facilitate. ¹ P. Mario, L. Aſinio conſulibus, Antiftius praetor, ² quem in tribunatu plebis licenter egiſſe memoravi, probroſa adverſus principem carmina factitavit: vulgavitque celebri convivio, dum apud Oſtorium Scapulam epulatur. Exin a Coſſur-

[³ A. Q. Voluſio, etc.] Ed. pr. Voluſino. v. Lipſ. ad c. 26. ſed deinde cum MSS. Flor. Agr. Sextio pro vulg. Sexto, quod cum Ryckio et I. Gron. recepinus. *Supra tulere* i. e. fecere, ut plus ipſe gloriae, laudis, gratiae ferret.

[¹ Praemumbrante imp. f.] ducrum verbum e Graeco *προμυράζων*, quo ſic utuntur elegantiffimi, Demotheſtes, Lucianus et alii.

[² Addiderat.] Sic edidi ex MS. Guelf. et ed. pr. cum in ceteris omnibus ſic addiderit. Atqui illud neceſſarium eſt in recepta ab omnibus interpunctioe. *Addiderit* requirit et *rogantibus dehinc*.

[³ Praebitumque oleum.] Si oleum populo tantum praebitum, nihil novum aut Graecanicum: praebuit ante P. Scipio, quem Aedilem deſiſſe congium olei in vicos ſingulos Livio credo libro 25. Dedit et C. Caefar poſt victoriam Africanam. *Τὸν τε δῆμον*, inquit Dio,

λαμπρῶς εὐταξίας, καὶ εὖτε ἔτι τεταγμένον καὶ ἑλαίων προδιδόντων. Etiam M. Agrippa in Aedilitate oleum et ſalem, ut auctor idem Dio 49. Sed nemo eorum ad gymnaſium, quod hic Nero. Plinius: *Uſum olei ad luxuriam vertere Graeci, in gymnaſiis publicanda*. Adde Sueton. cap. 12. Lipſius. Exemplum talis Graecae facilitatis in Seleuco Nicatoris ap. Iof. A. L. XII, 3. qui etiam Iudaeis a praefectis gymnaſiorum pecuniam ad oleum emendum dari iuſſit.

[¹ P. Mario, L. Aſinio conſ.] Nomen huius primi conſulis corrupte legas in vetuſta Perſii vita nuper cum Iuvenalis Scholiaſte edita: *Deceſſit Perſius 8. Kalend. Decembr. Rubrio Mario, Aſinio Gallo COSS.* ſcribe, *Publio Mario*. cui cognomen fuit, *Cellius*. Lipſius.

[² Quem in Tribunatu licenter egiſſe memoravi.] Libro 13. Lipſius.

sutiano Capitone, qui nuper senatorium ordinem, A. V. precibus Tigellini, foceri sui, receperat, maiestatis ^{816.} delatus est. ³ Tum primum revocata ea lex credebatur, quae haud perinde exitium Antistio, quam imperatori gloriam quaesivit, ut condemnatus a senatu, ⁴ intercessione tribunicia morti eximeretur. Et cum Ostorius, *nihil audivisse*, pro testimonio dixisset, adversis testibus creditum. Censuitque ⁵ Iunius Marullus, consul designatus, *adimendam reo praeturam, necandumque more maiorum.* Ceteris inde assentientibus, Paetus Thrasea, multo cum honore Caesaris, et acerrime increpito Antistio, *non, quidquid nocens reus pati mereretur, id, egregio sub principe, et nulla necessitate* ⁶ *obstricto senatu, statuendum, differuit.* ⁷ *carnificem et laqueum pridem abolita: et esse poenas legibus constitutas, quibus, sine iudicum sacvitia, et temporum*

B b b 5

infa-

³ *Tum primum revocata etc.]* Locus haud dubie vitiosus, eaque de causa, varie tentatus. Libri non magnopere variant, nisi quod edd. Puteol. Beroald. Alc. *ne condemn.* ed. pr. *exponeret, pro eximeretur;* utrumque vitiose: denique MS. Flor. *ut non habet, quod in Guelf.* est in litura. Tentatur correctio sic, ut slij, auctore Mercero, *qua corrigant, alii cum Mureto quaereres: Acidalius credebaturque quaesivisse: Freinshemius, credebaturque - gloria quaesita: Jac. Gronovius denique credebaturque quaeri, uti.* quod ille etiam in contextum recepit. De *credebaturque* haud ambigo: de altera parte nihil dum definire audeo. Magis tamen inclino in *quaesitam.* Etenim non videtur dicere velle Tacitus, quid homines de re iudicarent ante eventum, sed quid post eventum: ex quo videbant, Neronem spe falsum sua et accusatorem. Si ante causam actam sic credidissent, nihil impedisset, quo minus durius statuerent. Sed offensio Neronis et rescriptum indicabat, voluisse materiam habere gloriae. Atque ante qui scire poterant?

⁴ *Intercessione tribunicia.]* Intercessione ipsius Caesaris: qui ita clementiae gloriam pararet. *Lipsius.*

⁵ *Iunius Marullus consul designatus.]* Inter suffectos non dubie Consules. Sed in hunc ipsum annum, Annaeum Senecam et Trebellium Maximum cons. referunt viri docti in opere Fastorum: et loca sunt, quae annuunt. Aufonius tamen in Pahegyrico, Senecae consulatum aperte detrahit: *Dives Seneca, nec tamen consul, arguetur rectius quam praedicabitur non erudivisse indolem Neronis, sed aruisse saevitiam.* quo loco video esse qui negationem subtrahant, legantque: *Dives Seneca, tamen Consul.* *Lipsius.*

⁶ *Obstricto senatu.]* Vett. edd. ante Rhenanum *senatui.* si copula et abesse, probarem. nunc *senatus* verum est.

⁷ *Carnificem et laqueum.]* Respondent illi decreto, *more maiorum ne. amandum.* Ex quo clare disci, quid *punire* Tacito *more maiorum.* *Lipsius.* add. Sueton. Ner. 40.

8 *Quin*

A.V. *infamia, supplicia decernerentur.* ⁸ *Quin in insula,*
 816. *publicatis bonis, quo longius fontem vitam traxisset,* ⁹ *eo*
 A.G. *privatim miserior, et publicae clementiae maximum*
 63. *exemplum futurum.* Libertas Thraseae ¹ *servitium*
 49 *aliorum rupit. et postquam discessionem consul permi-*
serat, pedibus in sententiam eius iere, ² *paucis exem-*
ptis: in quibus adulatione promptissimus fuit A. Vi-
tellius, optimum quemque iurgio laceffens, et re-
spondenti reticens, ut pavida ingenia solent. At con-
sules, perficere senatus decretum non ausi, de con-
sensu scripsere Caesari. Ille, inter pudorem et iram
cunctatus, postremo rescripsit, nulla iniuria provoca-
tum Antistium, gravissimas in Principem contumelias di-
xisse: earum ultionem a Patribus postulatam. Et, pro
magnitudine delicti poenam statui, par fuisse: ceterum
se, qui severitatem decernentium impediturus fuerit
moderationem non prohibere. statuerent ut vellent. ³ *da-*

tam

8 *Quin in insula.*] Haec lectio a Pichena inducta, velut ex ed. Veneta Puteol. Sed in ea est *quin in insulam*: sicut in MS. Guelf. ed. Beroald. Alc. Ceterum veram puto. MS. Flor. *qui in insula. Agr. qui in insulam.* Ed. pr. *qui ne insula.* Rhenanus: *qui insula*, quod omnes usque ad Pichenam secuti sunt.

9 *Eo privatim miserior.*] Lego: *eo privatim miserior*: et sermonis textus ita postulat. Lipsius. Recte. Faernus malebat *futurus*: sed accusativi cum infinitivo sunt in superioribus.

1 *Silentium aliorum.*] Vett. *servitium*. At velim consideres satius sana haec tota narratio sit. Antea praedixit, *Tam primum revocata ea lex credebatur, quae haud perinde exitium Antistio, quam Imperatori gloriam quaesivit, ut condemnatus a Senatu, intercessione Tribunicia morti eximeretur.* Quid? condemnatusne Antistius a Senatu? Contra video, in insulam seponitur. Idem intercessione Caesaris morti eximitur? Falsum. nec quidquam in tota re quod Neroni Clementiae glo-

riam; saevitiae potius invidiam perere possit. Ego sane aetio: nec cuneum reperio huic nodo. Nisi placet cum Iosia Mercero elegantissimo iuvenum legi, *qua haud perinde.* ut ad accusatorem referat, non ad legem. qui non tam exitium eo facto quaerebat, quam gloriam Principi. Sed hominis consilium Thraseae sententia subvertit. Lipsius. *Servitium* omnes edd. ante Rhenanum, qui *silentium* invenit. non bene. Nova formula *silentium rumpere*, imposuit sive ipsi, sive MS. Bud. librario. Pichena bene vetus restituit. Sensus est: *quaevis* Pacti fecit, ut ceteri quoque libere decernerent.

2 *Paucis exemptis.*] Flor. habet, *exceptis*. Forte, *exceptis*, Pichena inquit. Foret id sane melius. Sed a scriptura illa nihil extrices. Vigula super e omitta est. Ed. pr. *exppit*.

3 *Data etiam absolvendi.*] Melius e priscis, *datam etiam abs. h. centiam.* Lipsius. Nam sic MSS. Flor. Guelf. edd. pr. Puteol. Ber. Alc. idque bene restituit Pichena. Ablativi sunt a Rhenano. Licet

116

tam etiam absolvendi licentiam. His atque talibus re-
 citatis, et offensione manifesta, non ideo aut consules
 mutavere relationem, aut Thrasea decessit sententia,
 ceterive, quae probaverant, deseruere: pars, ne prin-
 cipem obiecisse invidiae viderentur; plures numero
 tuit; Thrasea sueta firmitudine animi, et ne gloria in-
 tercideret. Haud dispari crimine ¹ Fabricius Veien-
 to conflictatus est, *quod multa et probrosa in patres et* 50
sacerdotes composuisset, iis libris, quibus ² nomen Co-
dicillorum dederat. Adiciebat ³ Talius Geminus, ac-
 cufator: *venditata ab eo munera principis, et adipi-*
scendorum honorum ius. quae causa Neroni fuit susci-
 piendi iudicii. convictumque Veientonem Italia de-
 pulit, et libros exuri iussit, conquisitos lectitatosque,
 donec cum periculo parabantur: mox licentia haben-
 di oblivionem attulit. Sed gravescentibus in dies ⁵¹
 publicis malis, subsidia minuebantur. concessitque vi-
 ta Burrus, incertum valetudine, an veneno. Valetu-
 do ex eo coniectabatur, ¹ quod in se tumescentibus
 paullatim faucibus, et ² impedito meatu, spiritum fini-
 niebat.

sic dicitur illa quidem etiam in bonam partem apud nostrum, ut I, 26. sed forte hic non absurdum sit, existimare, data opera ambiguitatem quaesitam. Ceterum in Guelf. est *et pro etiam*, fortasse melius. vide ramen ad e. 36. extr.

¹ *Fabricius Veiento.*] Puto illum esse, qui A. Fabricius Dioni dicitur: quique Praetor, canes Circensibus ad currus adiunxit pro equis. *Lipsius.* Ryckius de eo laudat Plinium ep. IV, 2. Iuvenal. Sat. IV. Mox bene Pichena *quod multa* e MS. Flor. pro *qui m.* Sic etiam ed. pr. MS. Guelf.

² *Nomen Codicillorum dederat.*] Noto, fuisse morem, uti in testamentis convicia quaedam et probra liberius scriberent: quae ante Augustum inobservata et permissa. Scilicet, quia supremis illis tabulis et voci, danda videbatur aliqua libertas. Frenum iniicere Senatus voluerat; sed illa idem princeps,

ut Suetonius ait, *de inbibenda testamentorum licentia ne Senatus quidquam constitueret, intercessit.* Ea enim germana lectio, germana mens eius loci: non ut vir doctus substituit, *scornatorum.* Exempla in Tacito passim, de iis qui supremis tabulis multa atrociam in Ma- cronem, in Tiberium, aliosque potentes composuerint. Hoc exemplo ergo maledicentiae suae cavens Veiento, inscripsit opicos et oscos eos libros, Codicillos, *Lipsius.*

³ *Talium Gem.*] Muretus volebat *T. Allium*, idque olim probabat *Lipsius*; reiecit postea. Nec iperendum purat Ryckius, proferens ex inscr. veteri *Q. Allium Max. Consulem.* Mox MS. Bud. et Guelf. a man. sec. *vendicata.* male. Mox idem Guelf. *indicii.*

¹ *Quod in se tumescentibus.*] Muretus corrigit *in tumescentibus.* Placet. Certe *in se* vitium est:

² *Impedito meatu spiritum finiebat.*

A.V. 816. A.C. 63. niebat. plures, iussu Neronis, quasi remedium adhiberetur, ³ illitum palatum eius noxio medicamine, asseverabant: et Burrum, intellecto scelere, cum ad visendum eum princeps venisset, ⁴ aspectum eius averfatum, sciscitanti hactenus respondisse, *Ego me bene habeo*. Civitati grande desiderium eius mansit, per memoriam virtutis, et successorum alterius segnem innocentiam, alterius flagrantissima flagitia et adulteria, quippe Caesar duos praetorius cohortibus imposuerat: Fenium Rufum, ex vulgi favore, quia rem frumentariam sine quaestu tractabat: ⁵ Sofonium Tigellinum, vete-

bas.] Haec corrupta esse credo, legendumque: et imped. *measus spiritus, finiebat*, sive etiam *finieras*. *Spiritus meare* dicitur, ut ap. Curtium. *Finire* autem simpliciter pro mori, noster cum aliis dixit VI. 50. Id ignorans librarius e *spiritus* fecit *spiritum*. Adjuvat MS. Guelf. in quo est *spiritu*. Litera *s* absorberi poruit ab initiali sequentis verbi. Denique haec coniecerunt homines post mortem Burri. Itaque melius *finieras*; quod et sequentia desiderant.

³ *Illitum palatum eius.*] *Eius* habet MSS. Flor. Guelf. et edd. vett. ante Rhenanum, qui auctore MS. Bud. delevit, ut mox *eum*. Tacitus, cessi brevitate alias affectans, libenter hoc pronomine sine necessitate utitur, ut supra iam notavimus. Item infra hoc capite *veterem imp. acque inf. in eo secutus*. Cicero et Livius sine in eo dixerunt. c. 59. *salem enim centurio trucidavit*. Sufficiebat *salem*. c. 62. *accitum eum Caesar admonet*, Cicero et Livio sufficisset *accitum Caesar admonet*.

⁴ *Aspectum eius averfatum, sciscitanti hactenus respondisse, Ego me bene habeo.*] Heintius sic distinguit: *sciscitanti hactenus, respondisse, ego me bene habeo*. Acute: et illud *Hactenus*, ut Burri, non Taciti, etiam praefert Aurelii lectio, verba ista, *Hacte-*

nus ego me bene habeo, alio charactere formata exhibens. Commode tamen, *Hactenus respondisse*, potest exponi, hoc tantum. Vide Observ. in Eccles. cap. 22. In eo autem responso quae vis sit, dicit Seneca Epist. 24. *haec illum Ca. Pompeii socerum Scipionem, qui contrario in Africam venuto relatus, cum teneri navem suam videre ab hostibus, ferro se transfunderet: et quaerentibus, ubi imperator esset, imperator, inquit, bene sciebat. Vox haec illum parem manibus fecit et fatalem Scipionibus in Africa gloriam non est interrumpi passa, etc. Gronovius*. Hoc verum. Sed MS. Flor. et ed. pr. habent *sciscitanti*, sine copula quae: quod secutus sum. Mox ed. pr. *flagitia adultera*: vitiose pro *adulteria*. Etiam a Flor. abest copula. Sed nisi Tacitum parum accurate scipuisse dicamus, hic aliud quid laet. Nam *adulteria* sunt in *flagitiis*. Post Rhenanum malebat *tractaverat*. Immo *tractarat*.

⁵ *Sofonium Tigellinum.*] Tigellinum libri appellant, et Graeci quibus semper Τυγελλίνος. Sofronium corrupte epitoma Dionis: Sofonium Tacit. I. Histor. Quod ait de veteri infamia, intellegit credo stuprum eius cum Agrippina matre Neronis: qua causa a Cajo in exilium pulsus. Dio, *in res- vout de vtro ποιηται, και ε Τυγελλίνος*

veterem impudicitiam atque infamiam in eo secutus. A. V.
 6 Atque illi pro cognitis moribus fuere: validior Tigellinus in animo principis, 7 et intimis libidinibus as-
 sum-^{816.}
^{A. C.}
^{63.}

νας δ' Ευθυμίας ὡς καὶ Ἀγριππίνου μαυροχρυσαῖς ἔβλαπτον. Mentio clara hominis, imo brevis vitae descriptio, in Scholiaste veteri Iuvenalis, ad versum, *Pone Tigellinum. C. Fulcinius* (corrigen- dum, *C. Ofonius*) *Tigellinus, patre Agrigen- tino, Scyllaceum relegatus iuvenis, egens, verum admodum pulcher, in concubinatam a Bincio et Lucio Domitio maritis Agrippinae et Fulviae sororum Caesaris, atque in utrius- que uxoris suspectus, ob hoc urbe summo- tus.* Plura illic vide, sed haec corrige: a *Vincio et Lucio.* itemque: *Agrippinae et Liviae, so- rorum C. Caesaris.* Nihil certius. Nam M. Vinicius Liviam Germa- nici filiam uxorem habuit, et L. Domitius Agrippinam. Tacitus lib. 6. Idem Tigellini nomen cor- ruptum odor in Egesippi lib. 4. cap. 20. ubi de Nerone. *Et ideo,* inquit, *nequissimis se Nymphidio et Gemellino praecipue credendum puta- vis.* Gemellinum hunc nusquam reperias, et suppone fidenter *Tigellino.* Adprobat, quod ipse sub- dit desertum, Nerone ab utro- que: quod historiae, et nomina- tim de Tigellino Tacitus, prodiderunt. *Lipsius. Ofonium* vel *Ofo- nium Tigellinum* vet. edd. usque ad Lipsium.

6 *Ac quae illi pro cognatis mori- bus.*] Non displicet Farnesiana scri- ptura. *Atque illi procognitis mori- bus fuere.* id est, praescitum antea, qui mores utriusque. Vatic. re- fert, *progenitis moribus.* tentabam, *pro gentis maioribus.* quasi com- mendatione vitiorum pro natalibus usus. Humilitatem quidem gene- ris eius notat idem Tacitus 1. Hi- storiar. *Sophonius Tigellinus obscu- ris parentibus, foeda pueritia.* For- te et sic leg. *ut qui illi pro geminis*

moribus faveret. Geminum, simi- le. Emeritus ergo Tigellinus fa- vorem Neronis familiaritate morum vitiorumque. Sed ne diffi- mulem, Farnesiana lectio firmari omnino a Victore videtur, phra- sim hanc aemulante, imo fumente a Tacito, in Othone: *Qui poten- tia dies fere quinque et octoginta, praecognitis moribus, potius, post- quam a Vitellio pulsus est, mortem sibi conscivis.* Atque ita Victor: tamen ingeniosus Mercerus divisum illa Farnesiani codicis legebat: *illi pro cognitis: tales, quales iam ante noti. Lipsius.* Sive potius, ita valuerit, ut mores cogniti cuius- que ferebant. Ita certe vult Mer- cerus, atque id sequentia deside- rant; in quibus explicatur distin- cte de singulis, quid sit, *pro cognitis moribus esse.* Ceterum correccionem Merceri recepit primus Piche- na, quem ceteri secuti sunt. MSS. Fl. Guelf. *atque illi pro cognatis moribus fuere:* quod I. Gronovius explicat *congenitis,* quos iuvenes velut insitos secuti erant, nec ad honores proveci emendarant. Mirum. Immo, si Tacitus ita dedit, sensus est: ita apud quemque fa- vorabiles fuere, ut cuique similes moribus erant. Nam ut Graecis *σὺμφυροσ* est, pro similis, sic *cognata* latinis, similitudine quadam inter se coniuncta, similia. Ryckius e Cod. Agr. dedit: *quae illi pro cognitis moribus fuere.* male. Ed. pr. *atque illi praegenitis moribus fuere.*

7 *Ex intimis libidinibus.*] Vatic. in *intimis,* effect, ad intimas libi- dines electus. *Lipsius.* MS. Flor. et *intimis,* ut edidit Rhenanus. Consentit ed. pr. nisi quod est *et in intimis:* idque secutus sum cum I. Gronovio. *Ex intimis* est a Puteo-

sumptus: prospera populi et militum fama Rufus;
 52 quod apud Neronem adversum experiebatur. Mors
 A. V. Burri infregit Senecae potentiam; quia nec bonis arti-
 216- bus idem virium erat; altero velut duce amoto, et
 A. C. Nero ad deteriores inclinabat. Hi variis criminatio-
 63- nibus Senecam adoriuntur, *tanquam ingentes*¹ et pri-
vatum supra modum evectas opes adhuc augetet: quod-
que studia civium in se verteret: hortorum quoque
amoenitate et villarum magnificentia quasi principem
supergrederetur. Obiiciebant etiam, eloquentiae lau-
*dem uni sibi asciscere, et*² *carmina crebrius facitari,*
postquam Neroni amor eorum venisset. Nam oblecta-
mentis principis palam iniquum, detrectare vim eius
equos regentis; illudere voces, quotiens caneret. Quem
ad finem nihil in Rep. clarum fore, quod non ab illo re-
periri credatur. Certe finitam Neronis pueritiam, et
 53 *robur iuventutis adesse.*³ *exueret magistrum, satis amplis*
doctoribus instructus, maioribus suis. At Seneca cri-
minantium non ignarus, prodentibus iis, quibus ali-
qua honesti cura, et familiaritatem eius magis asper-
nante Caesare, tempus sermoni orat: et accepto, ita
incipit: Quartusdecimus annus est, Caesar, ex quo
spei tuae admotus sum: octavus, ut imperium obtines:
medio temporis tantum honorum atque opum in me cu-
mulaisti, ut nihil felicitati meae desit, nisi moderatio eius.
Vtar magnis exemplis, nec meae fortunae, sed tuae.

Ab-

Puteolano. Sed id h. l. non conve-
 nit. Eset enim, cum ante intimis
 eius libidinibus concius fuisset.
 Atqui socius potius et adiutor nunc
 sumitur. Ceterum sic etiam est in
 Guelf.

1 *Et privatam modum evectas*]
 Sic recentiores: unde colligo in
 MS. Flor. nullam esse praepositionem.
 At vet. edd. inde a Puteo-
 lano omnes *supra modum*. Sane
evectas praepositionem desiderat:
 nec dicitur pro *egressas*, aut *super-*
gressas, sed est simpliciter *sublatas*.
 Quia ergo illud *supra* e MSS.
 est: quippe quod est et in Guelf.
 restitui. In ed. pr. est *et in pri-*

vatum modum. unde conicias et
ultra privatam modum. Prius
 male Puteol. Beroald. et Alc. Dein
 Guelf. *hortorumque am*. Mox quasi
 est propemodum. Cic. Acad. IV,
 26. *quasi pedalis*. Pro *supergre-*
deretur MS. Guelf. *praegredere-*
tur.

2 *Carmina crebrius facitari.*]
 Tragedialne, quae eius nomine
 feruntur? Non opinor, et alibi
 videre. Lipsius.

3 *Exueret magistrum.*] Relinque-
 ret, amoveret: a Graecis sumtum;
 qui dicunt *ἐξέρωνται* et *ἐξέρω*, pro
 repudiare. Sequens sententia est
 e Cicerone, ep. ad Div. I, 7. etc.

Ab-

¹ *Abavus tuus, Augustus, M. Agrippae Mitylenense se-* A. V.
cretum; C. Maecenati, urbe in ipsa, velut peregrinum ^{816.}
otium permisit: quorum alter bellorum socius, alter Ro- A. C.
mae pluribus laboribus iactatus, ampla quidem, sed pro ^{63.}
ingentibus meritis, praemia acceperant. Ego ² quid
aliud munificentiae tuae adhibere potui, quam ³ studia,
ut sic dixerim, in umbra educata? ⁴ e quibus claritudo
venit, quod iuventae tuae rudimentis affuisse videor,
grande huius rei pretium. at tu gratiam immensam, in-
numeram pecuniam circumdedisti: adeo, ut plerumque
intra meipse volvam: egone, equestri et provinciali loco
ortus, proceribus civitatis annumeror? Inter nobiles,
et ⁵ longa decora praefereutes, novitas mea enituit?
Vbi est animus ille, modicis contentus? Tales ⁶ hortos
instruit, et per haec suburbana incedit, et tantis agro-
rum spatiis, tam lato fenore exuberat? Vna defensio
occurrit, quod muneribus tuis obniti non debui. Sed 54
uterque mensuram implevimus, et tu, quantum prin-
ceps

¹ *Abavus tuus Augustus.*] Immo *abavus*. *Lipsius*. Sic ipse noster vocat supra XIII, 34. unde cum *Ryckio* recepi.

² *Quid munif. adhibere.*] *MSS.* Agr. addit *tuae*. Sensus est, quare potui promereri munificentiam tuam: qui sine illa vocula non constat. Itaque recepi.

³ *Studia in umbra educata, etc.*] quae in vita privata tractavi, formavi. Sumtum e *Cicerone*, ni fallor: apud quem etiam sunt *umbracula eruditorum* et *otium*, quae opponuntur *soli et aciei*, h. e. administrationi reip. Non hic de schola cogitandum cum *Pichena*, ut iam monuit *Freinsheimius*.

⁴ *E quibus claritudo venit.*] Sic ed. pr. et seqq. omnes. At *L. Gronov.* e *MS. Flor.* et *quibus*, ut coniecerat *Acidalius*. Mox *circumdedisti* *MSS. Flor. Bud. Guelf.* recepi *Pichena*. *Veteres* edd. omnes *dedisti*. Deinde *Fl. Bud. Oxon.* edd. pr. veteresque omnes *meipse*,

quod temere in *meipsum* mutatum, restituit *Ryckius*.

⁵ *Longa decora.*] i. e. antiqua. v. ad c. 31. *decora* sunt maiorum imagines et eorum honores, res gestae. Sed *MS. Flor.* et ed. pr. *cura*, quod *L. Gronovius* factum coniecit e *ira*. Mox ed. pr. *emissit*.

⁶ *Hortos instruit.*] Vides hic opes *Senecae* in villis, agris, pecunia. Sed quid est, *instruit*? referri ad statuas, tabulas, aliumque ornatum potest: etsi *Flor. codex*, *extruit*: quod ad aedificia ibi superba et nova. *Lipsius*. *Exstruit* cum *MS. Flor.* habet ed. pr. simile supra fuit, *hortos extollebat*: unde non omnino spernendum putem. Ed. pr. etiam *talit*. In verbo *incedit* est significatio ostentationis et superbiae, de qua saepe viri docti dixerunt. v. *Cort.* ad *Sall. Jug.* 31. *Fenore* possis etiam ad reditus ex agris referre: primum propter epitheton *lato*: deinde quia c. 55. *horti, fenus, et villae*; nulla *agrorum* mentione.

A. V. *ceps tribuere amico posset, et ego, quantum amicus a*
 1816. *principe accipere. Cetera invidiam augent. quae*

A. C.
 63.

quidem, ut omnia mortalia, ² infra tuam magnitudi-
nem iacent; sed mihi incumbunt: mihi subveniendum est.
³ *quomodo in militia, aut via, fessus adminiculum ora-*
rem; ita, in hoc itinere vitae, senex, et levissimis quo-
que curis impar, cum opes meas ultra sustinere non pos-
sim, praesidium peto. Iube eas per procuratores tuos
administrari, in tuam fortunam recipi. Nec me in pau-
peratatem ipse detrudam; sed traditis, ⁴ quorum fulgo-
re perstringor, quod temporis horrorum aut villa-
rum curae seponitur, in animum revocabo. Superest
tibi robur, ⁵ et tot per annos nixum fastigii regimen:
 possu-

I *Cetera invidiam augent.*] MS. Flor. agent; quod l. Gronovius factum putat ex alent. Sic et ed. pr. ubi antiqua manus correxit *augent*. Confundi *agere* et *alere* notum est. v. viros doctos ad Cicer. pr. Arch. c. 7. et Virgil. Aen. V, 231. Nec agent absurdum, aut ab h. l. alienum. Dicitur enim pro acuere, excitare, incitare, *ἀγείρειν*. v. Gsch. ad Liv. X, 14. Sed tamen *augent* verum puto, cui raro in MSS. *agere* substituitur, ut ap. Livium, l. c. vid. ibi Drakenb. item ad III, 3. XXVII, 9. add. infra ad c. 58. etiam XV, 10. pro *augeretur* ed. pr. *ageretur*.

2 *Infra tuam magn. iacent.*] *Incent* et *mox incumbunt* MS. Guelf. edd. pr. Puteol. Beroald. Alc. ut ad *cerera* referantur: quod restitui. Aduvant *mortalia*, quae melius de bonis humanis, quam de vitiis, velut invidia, capiuntur: item sequentia: *quomodo in militia* etc. inprimis verba, *cum meas opes ultra sustinere non possim*. *Cetera* quae sint, vid. c. 56. extr. Ceteri libri edd. habent *iacet* et *incumbis*: quae lectio orta est ex eo, quod ad *invidiam* referri putabant.

3 *Quomodo in militia.*] Intellegit Optiones, quia adiutores Centurionibus dati. Festum corrigo,

Optio qui nunc dicitur, antea appellabatur accensus. Is adiutor debetur centurioni a Tribuno militum, qui ex eo tempore, quem velint, centurionibus permissum est optare, et nomen ex facto sortitus est. legoque, a Tribuno, militemque ex eo tempore. Lipsius. Mox ed. pr. possim. Post eas abest a Guelf.

4 *Quorum fulgore perstringor.*] Cannegieterus Diss. ad Avian. p. 320. corrigit *praefringor*; quem vide. Verum videtur. Cic. Vatin. 10. *Dignitas et splendor praefringebat oculos Varinii*: ubi similiter quidam MSS. et edd. *perfringebat*. adde Drakenb. ad *Silium* l, 358. Sensus est: relictis iis, quorum invidia mihi obest, tempus omne animo impendam, quod horrorum et villarum cura absumit.

5 *Et tot per annos nixum fastigii regimen.*] Haec vitiosa esse, facile intelligit, qui attenderit, perspicueque volet interpretari, conservata latinitate. Nam quod *Alphaeus*, per tot annos sustinuisse imperii onus: Gronovius Obs. p. 239. bene magna tempore fundata potentia: bonus sensus est; sed e contextu sumtus, non e verbis ipsis, in quibus ille non inest. Nec probabilis Grotii coniectura *enixum fastigio* i. e. ad fastigium. Gro-

tianae

possumus seniores amici quiete respondere. Hoc quoque in tuam gloriam cedit, eos ad summa vexisse, qui et modica tolerarent. Ad quae Nero sic ferme respondit: Quod meditatae orationi tuae statim occurram, id primum tui muneris habeo, qui me non tantum praevisa, sed subita expedire docuisti. Abavus meus, Augustus,

55
A. V.
816.
A. C.
63.

stus,

tianae sententiae sufficeret. Cicero Planc. 27. *huc per me nixus ascendi*, sed illa sententia ab h. l. aliena. Idem ille l. F. Gronovius ap. Ryckium conicit *nixum fastigio*: ut *fastigium* dictum sit pro imperio, potentia, ut XV, l. Sed et hic manet difficultas, quod non convenit *tot per annos*. Illud mihi videtur esse clarum, hoc quaeri: an Nero iam per se, sine Senecae auxilio, possit imperare. Ei sententiae quae lectio vel correctio maxime convenit, ea est optima. Sed ei sic satis congruit lectio MSS. Agr. Guelf. ed. pr. *tot per annos visum fastigii regimen*. Vidisti, inquit, tot per annos, quomodo summum imperium tractari, respública regi debeat, habesque adeo usum rerum idoneum, ut tibi non amplius opus sit auxilio meo. Sed vereor, ut satis prudenter ista dicta sint, et sine offensione Neronis dici potuerint; et ne *visum* factum sit e *nixum*, ut factum passim in libris veteribus. v. Heinf. ad Ovid. A. A. II, 660. Drakenb. ad Sil. V, 284. item ad Livium pluribus locis. Interim nihil melius aut vidi, aut ipse excogitare potui.

6 *Possumus seniores amici.*] Non usquequaque placet. Vatic. *quietem* praefert. Fortean, *possumus seniores amici quietem iure spondere*. Fuit cum inculcatam vocem e sequenti linea putarem, legeremque reiecta, *passimius seniores amici quietem*. Quid si, *quietem respondere*? Apuleius phraeos huius approbator Apol. 2. *Hascine grarias bonus filius matri respondet?* Lipsius. At tu vide, si lubet, Observ. libro 2.

Corn. Tac. T. I.

cap. 4. p. 235. Gronovius. Ibi sic interpretatur: nos seniores amici satisfacimus tibi etiam quiete, otium laceffendo, et in reliquum viribus tuis confidendo. Quae sane interpretatio valde aridet. Sed tamen hic restat mihi scrupulus, quod ita sententia haec non satis apta argumento Senecae. Vult abire cura reip. h. e. ad quietem et otium redire. Tu vales aetatis robore, et habes imperium satis firmum. Ergo ego senex possum deponere illud onus. Quod sane non satis commode viderur exprimi per *satisfacere quiete*. Etiam MSS. Vatic. Bud. ed. pr. habent *quietem*: forte et Flor. quod plerumque ille cum pr. ed. consentit. Non abhorret animus a coniectura, Tacitum scripsisse, *possumus seniores amici quietem repetere vel resumere*. Error in verbo oriri potuit, quod mox est *respondit*. *Quiete* primus edidit Puteol. idemque exhibet Guelf.

7 *Qui tolerarent.*] Sic ed. pr. Rhen. et seqq. at Puteol. Ber. Alc. *tolerantur*. et sic fuit in Guelf. a man. pr.

1 *Avus meus Augustus.*] Legam ut supra, *abavus*. Lipsius. Quod rescripsi. Ryckius mire: *avos latina lingua etiam ultra secundum gradum vocat*. Recte verum, ubi pro maioribus ponuntur, et non nisi in plurali: *Avum meum* posse de alio, quam de mel parentis patre, dici, id vero etiam atque etiam nego. Mox MS. Flor. ac tamen, quod et Mureto et Acidalio placebat. Vulgarum probro.

C e c

a Bello

A.V. *stus, Agrippae et Maecenati usurpare otium post labores*
 816. *concessit: sed in ea ipsa aetate, cuius auctoritas tueri-*
 A.C. *tur, quidquid illud et qualecumque tribuisset: attamen*
 63. *neutrum datis a se praemiis exiit.* ² *Bello et periculis*
meruerant. In his enim iuventa Augusti versata est.
Nec mihi tela et manus tuae defuissent, in armis agen-
ti. Sed quod praesens conditio poscebat, ratione, con-
filiò, praeceptis pueritiam, dein iuventam meam sevi-
sti. ³ *Et tua quidem erga me munera, dum vita suppe-*
tet, aeterna erunt: quae a me habes, horti, et senus,
et villae, casibus obnoxia sunt. ac licet multa videantur,
plerique, haudquaquam artibus tuis pares, plura tenuerunt.
Pudet referre libertinos, qui ditiores spectantur.
 56 *Vnde etiam rubori mihi est, quod praecipuus caritate,*
nondum omnes fortuna antecellis. Verum et tibi vali-
da aetas, rebusque, et fructui rerum sufficiens: et nos
prima imperii spatia ingredimur: nisi forte aut te Vi-
tellio ter consuli, aut me Claudio praeponis. Sed
quantum ² *Volusio longa parsimonia quaesivit, tantum*
³ *in te mea liberalitas explere non potest. Quin, si qua*
in parte lubricum adolescentiae nostrae declinat, revo-
cas; ornatumque robur subsidio impensius regis. Non
tua

² *Bello et periculis meruerant.]* Sic Guelf. ed. pr. Rhen. et seqq. At Puteol. Ber. Alc. bellis. Acidalius autem putabat excidisse *as*. Est enim obiectio.

³ *Et tua quidem etc.]* Primum non redundat, ac paene ineptum est, *dum vita suppetet?* Veicor, ut genuinum sit. Deinde ed. pr. *obnoxias*, et mox *inferre* pro *referre*.

¹ *Claudio praeponis.]* Siquid video, aut negatione insita scribend. *non praeponis*: aut mutandum in *postponis*. Certe et Nero iudicio ante Claudium: et Seneca omni re ante Vitellium. Lipsius. *Postponis* et alij placitum. Et id esse in MS. Fl. auctor I. Gron. Interpretatio vulgata: nisi plura Vitellio te accepisse, me plura Claudio de-

disse putas, angustior est, quam pro re et antecedentibus.

² *Volusio longa parsimonia.]* Dixi supra: addo hoc nomen in Vatic. constanter semper scribi, *Volusio*. Porro de divitiis Volusiorum Siliii egregius locus est, huc alludentis lib. 5.

Occumbis generose Volx. nec clausa repositis Pondera thesauris, patrio accregia quondam Praefulgens chore et possessis nupalia soli Profuerint.

Lipsius. Ed. pr. *Volusius*.

³ *In te mea liberalitas.]* MS. Flor. ed. pr. *in me mea libertas*. de quo vid. I. Gron. Vulgarum verum. *Parsimonia* et *liberalitas* opponuntur apte.

⁴ *Inornatumque robur.]* *Inornas* i vox

*tua moderatio, si reddideris pecuniam; nec quies, si re-
liqueris principem; sed mea avaritia, meae crudelitatis
metus in ore omnium versabitur. Quod si maxime con-
tinentia tua laudetur; non tamen sapienti viro decorum
fuerit, ⁵ unde amico infamiam parat, inde gloriam sibi
recipere.* His adiicit complexum et oscula, ⁶ factus
natura, et consuetudine exercitus, velare odium fal-
lacidus blanditijs. Seneca (qui finis omnium ⁷ cum
dominante sermonum) grates agit: sed instituta prio-
ris potentiae commutat: prohibet coetus salutantium:
vitat comitantes; rarus per urbem; quasi valetudi-
ne infensa, aut sapientiae studiis, domi attineretur.
Percusso Seneca, promptum fuit, Rufum Fenium im-
minuere, *Agrippinae amicitiam* in eo criminantibus: 57
validiorque in dies Tigellinus. et malas artes, quibus
solis pollebat, gratiores ratus, si principem societate
scelerum obstringeret; metus eius rimatur: comper-
toque, Plautum et Sullam maxime timeri, Plautum in
Asiam, Sullam in Galliam Narbonensem nuper amo-
tos; *nobilitatem eorum, et propinquos buic Orientis,*
illi Germaniae exercitus commemorat. Non se, ut
Burrum, diversas spes, sed solam incolumitatem Nero-
nis spectare: cui caveri utcumque ab urbanis insidiis
praesentia; longinquos motus quonam modo comprimi
C c c 2 posse?

vox displicet, cum sequantur ver-
ba parum illi congrua. Malim,
inordinatumque. Id est, incompo-
situm aetatis huius robur. Nec
displicet sane Faerni, *innatumque*
robur. Lipsius. Frustra coniectur-
is indulgere viri docti. Bene e MS.
Flor. *ornatum* rescripsit Pichena:
quo loco tamen ab alia manu addi-
ditum *z* tradit. At MS. Agr. ed.
pr. plane *ornatum* habent. Robur,
quod tu praeceptis, consilio orna-
sti, instruxisti.

⁵ *Vnde amico infamiam parat.*]
Quod mihi olim sponte in men-
tem venit, e grammatica ratione,
legendum esse *parat*, pro vulg. *pa-*
rar, id deinde ap. Ryckium reperi
esse in MSS. Flor. et Agr. Vete-

res edd. *paris*: id corrigere debe-
bat Rhenanus *parat*, non *parat*:
quod omnes habent, usque ad Ry-
ckium: item MS. Guelf.

⁶ *Factus natura.*] Libri ita.
Vulgo, *facetus.* Lipsius.

⁷ *Cum dominante sermonum.*]
Quibusdam abest vox, *sermonum*:
nec ego requiram. Lipsius. At est
in Flor. Guelf. ed. Pureol. seqq.
Omisit Lipsius, restituit Pichena.
Abest ab ed. pr.

¹ *Praesentia; longinquos.*] Flo-
rentino est, *praesentiora*: ex quo
alii, *praesentiora*; ego, *praesenti*
opera vellem, si tamen vulgata mu-
tanda. Lipsius. Freinshemius *prae-*
senti cura, quod in MS. Agric. re-
pertum recepit Ryckius. Vulga-
tum

A.V. *stus, Agrippae et Maecenati usurpare otium post labores*
 816. *concessit: sed in ea ipsa aetate, cuius auctoritas tueretur,*
 A.C. *quidquid illud et qualecumque tribuisset: attamen*
 63. *neutrum datis a se praemiis exiit. ² Bello et periculis meruerant. In his enim iuuenta Augusti versata est. Nec mihi tela et manus tuae defuissent, in armis agentis. Sed quod praesens conditio poscebat, ratione, consilio, praeceptis pueritiam, dein iuventam meam servasti. ³ Et tua quidem erga me munera, dum vita suppetet, aeterna erunt: quae a me habes, horti, et senus, et villae, casibus obnoxia sunt. ac licet multa videantur, plerique, haudquaquam artibus tuis pares, plura tenent. Pudet referre libertinos, qui ditiores spectantur. Unde etiam rubori mihi est, quod praecipuus caritati,*
 56 *nondum omnes fortuna antecellis. Verum et tibi valida aetas, rebusque, et fructui rerum sufficiens: et nos prima imperii spatia ingredimur: nisi forte aut te Vitellio ter consuli, aut me ¹ Claudio praeposis. Sed quantum ² Volusio longa parsimonia quaesivit, tantum ³ in te mea liberalitas explere non potest. Quin, si quis in parte lubricum adolescentiae nostrae declinat, recocas; ⁴ ornatumque robur subsidio impensius regis. Non*
 tua

² *Bello et periculis meruerant.]* Sic Guelf. ed. pr. Rhen. et seqq. At Puteol. Ber. Alc. bellis. Acidalius autem purabat excidisse at. Est enim obiectio.

³ *Et tua quidem etc.]* Primum non redundat, ac paene ineptum est, dum vita suppetet? Vereor, ut genuinum sit. Deinde ed. pr. obnoxiae, et mox inferre pro referre.

¹ *Claudio praeposis.]* Siquid video, aut negatione insita scribendo. non praeposis: aut mutandum in postpomis. Certe et Nero iudicio ante Claudium: et Seneca omni re ante Vitellium. Lipsius. Postpomis et aliis placitum. Et id esse in MS. Fl. auctor I. Gron. Interpretatio vulgaris nisi plura Vitellio te accepisse, me plura Claudio de-

dise putas, angustior est, quam pro re et antecedentibus.

² *Volusio longa parcimonia.]* Dixi supra: addo hoc nomen in Varic. constanter semper scribi, Volusio. Porro de divitiis Volusiorum Sillii egregius locus est, huc alludentis lib. 5.

Occumbis generose Volux. nec clausa repositis Pondera thesauris, patrio stregia quondam Praefulsens chore et possessa matali soli Profuerint.

Lipsius. Ed. pr. Volusio.

³ *In te mea liberalitas.]* MS. Flo. ed. pr. in me mea libertas. de quo vid. I. Gron. Vulgarum verum Parsimonia et liberalitas opponuntur apte.

⁴ *Inornatumque robur.]* Inornatum

tua moderatio, si reddideris pecuniam; nec quies, si reliqueris principem; sed mea avaritia, meae crudelitatis metus in ore omnium versabitur. Quod si maxime continentia tua laudetur; non tamen sapienti viro decorum fuerit, unde amico infamiam pareret, inde gloriam sibi recipere. His adiicit complexum et oscula, factus natura, et consuetudine exercitus, velare odium fallacibus blanditijs. Seneca (qui finis omnium cum dominante sermonum) grates agit: sed instituta prioris potentiae commutat: prohibet coetus salutantium: vitat comitantes; rarus per urbem; quasi valetudine infensa, aut sapientiae studiis, domi attineretur. Perculso Seneca, promptum fuit, Rufum Feniū imminuere, *Agrippinae amicitiam* in eo criminantibus: validiorque in dies Tigellinus. et malas artes, quibus solis pollebat, gratiores ratus, si principem societate scelerum obstringeret; metus eius rimatur: comperoque, Plautum et Sullam maxime timeri, Plautum in Asiam, Sullam in Galliam Narbonensem nuper amotos; *nobilitatem eorum, et propinquos huic Orientis, illi Germaniae exercitus* commemorat. *Non se, ut Burrum, diversas spes, sed solam incolumitatem Neronis spectare: cui caveri utcumque ab urbanis insidiis praesentia; longinquos motus quonam modo comprimi*

57

C c c 2 posse?

vox displicet, cum sequantur verba parum illi congrua. Malim, *inordinatumque*. Id est, inpositum aetatis huius robur. Nec displicet sane Faerni, *innatumque robur*. Lipsius. Frustra coniecturis indulgere viri docti. Bene e MS. Flor. *ornatum* rescripsit Pichena: quo loco tamen ab alia manu additum *z* tradit. At MS. Agr. ed. pr. plane *ornatum* habent. Robur, quod tu praecipis, consilio ornasti, instruxisti.

5 Unde amico infamiam pareret.] Quod mihi olim sponte in mentem venit, e grammatica ratione, legendum esse *pareret*, pro vulg. *parat*, id deinde ap. Ryckium reperi esse in MSS. Flor. et Agr. Vete-

res edd. *paris*: id corrigere debebat Rhenanus *pareret*, non *parat*: quod omnes habent, usque ad Ryckium: item MS. Guelf.

6 Factus natura.] Libri ita. Vulgo, *factus*. Lipsius.

7 Cum dominante sermonum.] Quibusdam abest vox, *sermonum*: nec ego requiram. Lipsius. At est in Flor. Guelf. ed. Pureol. seqq. Omisit Lipsius, restituit Pichena. Abest ab ed. pr.

1 Praesentia; longinquos.] Florentino est, *praesentiora*: ex quo alii, *praesentiora*; ego, *praesentis opera* vellem, si tamen vulgata mutanda. Lipsius. Freinshemius *praesentis cura*, quod in MS. Agric. receptum recepit Ryckius. Vulgatum

- A. V. posse? Erectas Gallias ad nomen dictatorium, ² nec
^{816.} minus suspectos Asiae populos, claritudine avi Drusi.
 A. C. ³ Sullam inopem, unde praecipuam audaciam: et simu-
 63. latorem segnitiae, dum temeritati locum reperiret.
 Plautum magnis opibus, ne fingere quidem cupidinem
 otii; sed veterum Romanorum imitamenta praeferre:
 assumpta etiam Stoicorum arrogantia, sectaque, quae
 turbidos, et negotiorum appetentes faciat. Nec ultra
 mora. Sulla, sexto die pervectis Massiliam percussio-
 ribus, ante metum et rumorem, interficitur, cum
 epulandi causa discumberet. ⁴ Relatum caput eius
 illisit Nero, tamquam praematura canitie deforme.
 58 Plauto parari necem, non perinde occultum fuit, quia
 pluribus salus eius curabatur; et ¹ spatium itineris ac
 maris, tempusque interiectum moverat famam: vul-
 goque fingebant, ² petitum ab eo Corbulonem, magnis
 rum exercitibus praesidentem, si clari atque infontes
 interficerentur, praecipuum ad pericula. quin et Asi-
 am favore iuvenis arma cepisse; nec milites, ad scelus
 missos, aut numero validos, aut animo promptos: post-
 quam iussa efficere nequiverint, ad spes novas transisse.

Vna

tum verum puto. Ipsa praesentia in nonnullis robur valet plurimum. Et hic clare opponitur longinquitati. Ceterum praesentiorum etiam habet ed. pr.

² Nec minus suspectos.] Scribo, suspensos. Lipsius. Nempe ut melius conveniat verbo erectas: quod elegantius sane foret, necessarium non est.

³ Sullam, simulatorem segnitiae.] Saepe sic evenit: ut qui maxime ambitiosi, occultent. Pulchre et ad Taciti lucem Seneca in Oedipo:

Certissima est regnare cupienti via.

Laudare modica, et otium ac somnum loqui.

Ab inquieto saepe laudatur quies.

Eiusdem sententiae illud Nostri est: cuius disparem mistioreni que naturam contra interpretabatur. lib. 4. Hi-

stor. in extremo. Lipsius. add. XIII, 47.

⁴ Relatum caput eius.] MS. Flor. habet: praesentium caput eius. Si perlatum esset, quod est in MS. Agr. probari posset. Atque sic coniciebat fuisse Pichena; sed relatum eodem redire vidit. Id est in edd. omnibus: ut et mox c. 59. Mox, quia pluribus etiam ed. pr. in sequentibus, usque ad Rhenum, est quia a pluribus.

¹ Spatium itineris ac maris.] A MS. Guelf. abest ac maris.

² Petitum Corbulonem.] i. e. terratum, ut deficeret a Nerone, et cum Plauto consilia coniungeret. Magnis tum, quod e MS. Fl. dicit Pichena, etiam ed. pr. Eadem post ut clari: sive ubi verum est, sive et si: quod malim. Nam copula h. l. vix commode abesse potest. Vt etiam in MS. Guelf. sed in margine: in textu est ne.

; Haec

Vna ¹ haec, more famae, credentium otio augebantur. Ceterum libertus Plauti celeritate ventorum praevenit centurionem, et mandata L. Antistii, foceri, attulit: *effugeret segnem mortem, ⁴ otium, suffugium, et magni nominis miserationem. reperturum bonos, consociaturum audaces. nullum interim subsidium aspernandum. si sexaginta milites (tot enim adveniebant) propulisset; dum refertur nuntius Neroni, dum manus alia permeat, multa secutura; ⁵ quae ad usque bellum evalescerent. denique aut salutem tali consilio quaeri, aut nihil gravius audenti, quam ignavo, patiendum esse.* Sed Plautum ea non movere. sive nullam opem providebat inermis atque exsul, seu taedio ambiguae spei, an amore coniugis et liberorum, quibus placabiliorem

A. V.
816.
A. C.
63.

59

C c c 3

fore

³ Haec in ore famae.] Modius noster in Novo antiquis legit, more famae, et, augebantur. acute. Ita 4. Hist. More famas in maius innostrere. Lipsius. Vix est, ut non scripserit Tacitus odio. Sic lib. 1. histor. Sed plurima ad fingendum credendumque materies in ipsis castis odio, metu, et, ubi vires suas respexerant, securitate. Gronovius. More verum esse docuit post MS. Flor. estque etiam in ed. pr. et MS. Agric. unde merito receptum a Pichena. Idemque Modii e coniectura recepit augebantur, cum ante esset agebantur. Recte. vid. supra ad c. 54. Credentium otio feram, et habet commodum sensum. Si tamen odio placeat, legendum, opinor, erit praesentium odia, non credentium, ut alibi noster loquitur. Boxhornius non male notavit, illud *una* non satis commodè poni in fine praecedentis orationis: sed quod id mutari vult in *vana* (quamquam haec verba non raro in libris permutantur) et ad sequentia referri, id non necessarium videtur. Interpunctio vitiosa est, quam nos e prima ed. correximus. Ed. Puteol. interpungit post *haec*. Vulgaram post *una* induxit Beroaldus.

⁴ Otium, suffugium.] Suspecta. Lipsius. Optime hunc locum emendarum puto a N. Heinsio, qui legendum putabat odii suffugium. Iuvat MS. Agricola, qui habet *ocii suffugium*. Odium autem et otium facile confusa in libris, etiam ob scripturam. Solebant enim scribere per *c* librarii, ut etiam in ed. pr. semper exprimitur. *Mors segnis* est vel quae infertur inulta ab aliis, vel quam sibi quis ipse infert inultus. Sensus ergo est, ne sineret se inultum perire. Nam talem mortem esse quidem odii suffugium, liberare ab odio, at nihil aliud nisi miserationem habere inane: homines quidem misericordia moveri, si vir magnus tali morte pereat, sed eam misericordiam nihil prodesse. et pro *at* saepe Tacitus, vid. ad V, 3. Mox *adveniebant* ed. pr. Rhen. sed Puteol. Ber. Alc. *veniebant*. Deinde legitima latinitas postulabat *referretur*, et *permearet*: et saepe in hoc genere peccatum in libris Taciti a librariis, vidimus.

⁵ Quae ad usque bellum evalescerent.] Sic MS. Fl. Agr. Guelf. edd. omnes. Ab Oxon. abest *bellum*. Rhenanus coniecit: *quoad usque bellum evalesceret*.

A. V. fore principem rebatur, nulla sollicitudine turbatum.
 816. Sunt, qui alios a foecro nuntios venisse ferant, tamquam
 A. C. nihil atrox immineret; doctoresque sapientiae, ¹ Coeranum
 63. Gracci, Musonium Tusci generis, ² constantiam opper-
 iendae mortis, pro incerta et trepida vita, suavisse.
 Repertus est certé, per medium diei, nudus exerci-
 tando corpori. Talem eum centurio trucidavit, co-
 ram Pelagone, spadone, quem Nero ³ centurioni et
 manipulo, quasi satellitibus ministrum regium, prae-
 posuerat. ⁴ Caput interfecti relatum: cuius aspectu,
 (ipsa

1 *Coeranum Gracci, Musonium Tusci.*] Coeranus mihi irreperitus. nisi quod Plinius Indice libri 2. inter auctores quos delibitavit, recenset *Coeranum*. In Senecae Epistola 66. valde celebratur huius aevi *Claranus* quidam Philosophus. numquid ibi *Coeranus*? aut magis, in Tacito *Claranus*? Sed Musonium notior, qui Vulsinius in Etruria natus, equestris ordinis, studium philosophiae et plura Stoicorum aemulatus est, ait noster libro 3. Hist. Nomina illi, C. Musonius Rufus, uti ex Tacito et Plinio colliges lib. 3. epistolar. Supervixit ad imperium Vespasiani, ut iure culpes Suidam, interfectum eum a Nerone, bis adfirmantem. Vide eum in voce, *Μουσώνιος*, et *Κορνήριος*. Melius veriusque Philostratus libro 7. qui Musonium Tyrrenum in Gyaron insulam proiectum a Nerone scripsit. Vnde rediit, cum ille abiisset. *Lipsius*. Ed. pr. Puteol. *Coeranum*, quod restituit Rhenanus, cum in sed. Beroald. errore operatum factum esset *Coeranum*, quodque secutus Alc. de Musonio adde Ryck. ad h. l. Ceterum a Guelf. totum hoc *Coeranum* - generis abest.

2 *Constantiam opperendae mortis.*] Heinsius corrigebat, *opperendae mortis*, quod verum videtur. in Guelf. est *opperimendae*, alterum in margine. Max ed. pr. et *coeram P.*

3 *Centurioni et manipulo.*] Parum proprie *manipulo*. Erant sexaginta tantum: qui non faciunt manipulum, ut male Ferretus ad h. l. putabat. Dicitur igitur h. l. vel pro centuria, quae sexaginta ad minimum habebat, aut pro manu quacunque. Pro centuria apud Tacitum dici, etiam Schelio ad Hygin. p. 4. placebat: ubi rectius h. l. usus esset. In locis, qui ibi e libro 1. laudantur, proprie verbum accipi potest.

4 *Caput interfecti relatum.*] Non ergo idem hic ille Plautus, cuius necem, Suetonius retrulit cap. 35. Non hęcle idem, multa obstant. Primum ille inter pueros, aut certe aetate inferior quam Nero: (stupro enim ante mortem illi cognitus.) At iste grandior. Ille Romae fuisse debuit, cum caesus est. in Asia iste. Ille viva Agrippina; hic mortua pridem interfectus. Itaque illum cum libris aliquot verius est, A. Plautium vocari, filium fortasse eius qui de Britannis triumphavit. Cum nostro isto si confundis (quod faciunt plures:) quomodo vel hac parte Tacitum cum Suetonio iunges, qui diversissima Neronis verba deprimunt? Dio an de hoc Plauto locutus sit nescio. τὸν γὰρ ὃν Πλάτων (scribo Πλαύτων) ἀποκτάσας, ἔπειτα τὴν κεφαλὴν αὐτῶν προσενεχθείσας αἰδῶν, οὐκ ἔδειν, ἔφη, ὅτι περὶ αὐτῶν οὐκ εἶχαν. Nam et ea verba dicentis

(ipsa principis verba referam) ⁵ *Quin*, inquit, Nero, A. V. 816. A. C. 63.
deposito metu, nuptias Poppaeae, ob eiusmodi terrores dilatas, maturare parat, Octaviamque coniugem amoliri; quamvis ⁶ *modeste agat, et nomine patris, et studiis populi gravem?* Sed ad senatum litteras misit, de caede Sullae Plautique haud confessus, verum *utriusque turbidum ingenium esse, et sibi incolumitatem Reip. magna cura haberi.* Decretae eo nomine *supplicationes, utque Sulla et Plautus senatu moverentur,* ⁷ *gravioribus tamen ludibriis, quam malis.* Igitur accepto 60 patrum consulto, postquam cuncta scelerum suorum pro egregiis accipi vider, exturbat Octaviam, *sterilem* dictitans. Exin Poppaeae coniungitur. Ea diu pellex, et adulteri Neronis, mox mariti potens, quendam ex ministris Octaviae impulit, *servilem ei amorem* obiiicere. destinaturque reus, cognomento ¹ *Eucerus*, natione Alexandrinus, ² *canere tibiis doctus.* Actae ob id de ancillis quaestiones, et vi tormento-

C c c 4

rum

versa ab istis. Quis tamen neget, quin et haec poverit adiungere? *Lipsius.*

⁵ *Quin, inquit.*] MS. Flor. *Cur i. N. et posita metu.* Etiam MS. Guelf. edd. vet. ante Rhen. *cur*, sed mox *Nero deposito.* Hinc I. Gronovius locum sic constituit: *Curra Nero, et - - maturare para.* Quod mihi non placet. Dixisset, opinor, *matura et amolire*, quam *para maturare.* Nam *ed para* ita iam esset in *curra*. Tacitus quidem alibi in tali cohortatione dixit *iret prope*. sed semet aliosve incitantium maxime solennis particula *quin* est, ut nemo nescit. *Quin* confunditur et aliis locis cum *cur* et *cum*: quod pro *cur* in antiquis libris, ut etiam in MS. Guelf. h. l. scribebatur *quor*. Ceterum si quis malit *paras*; non repugnem.

⁶ *Modeste agat, et.*] MSS. Fl. Guelf. edd. vet. ante Rhen. *agere, nominis*: absorpta copula. Mox Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. *caedibus*.

⁷ *Gravioribus tamen ludibriis quam malis.*] Vulgatam sic interpretabar: quae severa tamen adulario non tam aggravabat augebatque mala, indignas nimirum caedes Sullae Plautique, quam mimica, vana, ludicra mala veris addebat. *Gronovius.* Recte *Freinsh.* pro *tamen* malebat *im*: graviora fuisse illa ludibria ipsis malis. Mox *suorum* a MS. Flor. addidit *Pichena*. Est etiam in ed. pr. Neque commode abfuerit.

¹ *Eucerus natione Alexandrinus.*] *Eucerus* scripti et edd. *Eucerus* a correctione *Freinshemii* venit: qui putabat esse graecum *Εὐαερος*: quod incertum: Post *Alexandrinus* MSS. Flor. Ox. Guelf. edd. vet. omnes.

² *Canere tibiis doctus.*] Flor. *canere per tibiis.* An forte, *canere pares tibiis?* *Lipsius.* *Per tibiis* etiam ed. pr. lac. Gron. comparat: *vita per virtutem acta.* frustra. Mox MS. Guelf. vitiose *persistera satietatem* etc.

3 Ex

A. V. fore principem rebatur, nulla sollicitudine turbatum.

816. Sunt, qui alios a foero nuntios venisse ferant, tamquam

A. C. 63. nihil atrox immineret; doctoresque sapientiae, ¹ Coeranum Gracci, Musonium Tusci generis, ² constantiam opperientiae mortis, pro incerta et trepida vita, suafisse.

Repertus est certè, per medium diei, nudus exercitando corpori. Talem eum centurio trucidavit, coram Pelagone, spadone, quem Nero ³ centurioni et manipulo, quasi satellitibus ministrum regium, praeponuerat. ⁴ Caput interfecti relatum: cuius aspectu,

(ipsa

1 Coeranum Gracci, Musonium Tusci.] Coeranus mihi irreperitur. nisi quod Plinius Indice libri 2. inter auctores quos delibitavit, recenset *Ceranum*. In Senecae Epistola 66. valde celebratur huius aevi *Claranus* quidam Philosophus. numquid ibi *Coeranus*? aut magis, in Tacito *Claranus*? Sed Musonius notior, qui Vulsinius in Etruria natus, equestri ordinis, studium philosophiae et plerumque Stoicorum aemulatus est, ait noster libro 3. Hist. Nomina illi, C. Musonius Rufus, uti ex Tacito et Plinio colliges lib. 3. epistolar. Supervixit ad imperium Vespasiani, ut iure culpes Suidam, interfectum eum a Nerone, bis affirmantem. Vide eum in voce, *Μουσώνιος*, et *Κορνήριος*. Melius veriusque Philostratus libro 7. qui Musonium Tyrkhenum in Gyron insulam proiectum a Nerone scripsit. Vnde rediit, cum ille abiisset. *Lipsius*. Ed. pr. Putschol. *Coeranum*, quod restituit Rhemanus, cum in sed. Beroald. errore operarum factum esset *Coeranum*, quodque secutus Alc. de Musonio adde Ryck. ad h. l. Ceterum a Guelf. totum hoc *Coeranum* - generis abest.

2 Constantiam opperientiae mortis.] Heinsius corrigebat, *opperientiae mortis*, quod verum videtur. in Guelf. est *opprimendae*, alterum in margine. Max ed. pr. et *coram P.*

3 Centurioni et manipulo.] Parum proprie *manipulo*. Erant sexaginta tantum: qui non faciunt manipulum, ut male Ferretus ad h. l. putabat. Dicitur igitur h. l. vel pro centuria, quae sexaginta ad minimum habebat, aut pro manu quacunque. * Pro centuria apud Tacitum dici, etiam Schelio ad Hygin. p. 4. placebat: ubi rectius h. l. usus esset. In locis, qui ibi e Liibro 1. laudantur, proprie verbum accipi potest.

4 Caput interfecti relatum.] Non ergo idem hic ille Plautus, cuius necem, Suetonius retrulit cap. 35. Non hęc ille idem, multa obstant. Primum ille inter pueros, aut certe aetate inferior quam Nero: (stupro enim ante mortem illi cognitus.) At iste grandior. Ille Romae fuisse debuit, cum caesus est. in Asia iste. Ille viva Agrippina; hic mortua pridem interiectus. Itaque illum cum libris aliquot verius est, A. Plautium vocari, filium fortasse eius qui de Britannis triumphavit. Cum nostro isto si confundis (quod faciunt plures:) quomodo vel hac parte Tacitum cum Suetonio iunges, qui diversissima Neronis verba deponunt? Dio an de hoc Plauto locutus sit nescio. τὸν γε δὲ Πλάτων (scribo Πλαῦτον) ἀποκρίσιναι, γὰρ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν προσερχέσθαι αἰδέσθαι, οὐκ εἶδεν, ἔφη, ὅτι μεγάλων ἴδνα εἶχε. Nam et ea verba dicuntur

(ipsa principis verba referam) ⁵ *Quin*, inquit, *Nero*, A.V. 816. A.C. 63.
deposito metu, nuptias Poppaeae, ob eiusmodi terrores dilatas, maturare parat, Octaviamque coniugem amoliri; quamvis ⁶ *modeste agat, et nomine patris, et studiis populi gravem?* Sed ad senatum litteras misit, de caede Sullae Plautique haud confessus, verum *utriusque turbidum ingenium esse, et sibi incolumitatem Reip. magna cura haberi.* Decretae eo nomine *supplicationes, utque Sulla et Plautus senatu moverentur,* ⁷ *gravioribus tamen ludibriis, quam malis.* Igitur accepto 60 patrum consulto, postquam cuncta scelerum suorum pro egregiis accipi vider, exturbat Octaviam, *sterilem* dicitans. Exin Poppaeae coniungitur. Ea diu pellex, et adulteri Neronis, mox mariti potens, quendam ex ministris Octaviae impulit, *servilem ei amorem* obiiicere. destinaturque reus, cognomento ¹ *Eucerus*, natione Alexandrinus, ² *canere tibiis doctus.* Actae ob id de ancillis quaestiones, et vi tormento-

C c c 4

rum

versa ab istis. Quis tamen neget, quin et haec potuerit adiungere? *Lipsius.*

⁵ *Quin, inquit.*] MS. Flor. *Cur i. N. etposito metu.* Etiam MS. Guelf. edd. vet. ante Rhen. *cur*, sed mox *Nero deposito.* Hinc I. Gronovius locum sic constituit: *Curre Nero, et - - maturare para.* Quod mihi non placet. Dixisset, opinor, *matura et amolire*, quam *para maturare.* Nam *rd para* ita iam esset in *curre*. Tacitus quidem alibi in tali cohortatione dixit *iret prope.* sed semet aliosve incitantium maxime solennis particula *quin* est, ut nemo nescit. *Quin* confunditur et aliis locis cum *cur* et *cum*: quod pro *cur* in antiquis libris, ut etiam in MS. Guelf. h. l. scribebatur *quor.* Ceterum si quis malit *paras*; non repugnem.

⁶ *Modeste agat, et.*] MSS. Fl. Guelf. edd. vet. ante Rhen. *agere*, *nomini*: absorpta copula. Mox Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. *caedibus.*

⁷ *Gravioribus tamen ludibriis quam malis.*] Vulgatam sic interpretabar: quae severa tamen adulatio non tam aggravabat augebatque mala, indignas nimirum caedes Sullae Plautique, quam mimica, vana, ludicra mala veris addebat. *Gronovius.* Recte *Freinsh.* pro *tamen* malebat *iam*: graviora fuisse illa ludibria ipsis malis. Mox *storum* a MS. Flor. addidit *Pichena.* Est etiam in ed. pr. Neque commode absterit.

¹ *Eucerus natione Alexandrinus.*] *Eucerus* scripti et edd. *Encerus* a correctione *Freinshemii* venit: qui putabat esse graecum *Εὐαίρος*: quod incertum: Post *Alexandrinus* MSS. Flor. Ox. Guelf. edd. vet. omnes.

² *Canere tibiis doctus.*] Flor. *canere per sibilas.* An forte, *canere pares tibiis?* *Lipsius.* *Per tibiis* etiam ed. pr. lac. Gron. comparat: *vita per virtutem acta.* frustra. Mox MS. Guelf. vitiose *persistere satietatem* etc.

A. V. rum victis quibusdam, ut falsa annuerent, plures per-
 816. stitire sanctitatem dominae tueri. ³ Ex quibus una
 A. C. instanti Tigellino, *castiora esse muliebria Octaviae* re-
 63. spondit, *quam os eius*. Movetur tamen primo, ⁴ civi-
 lis discidii specie: domumque Burri, et praedia Plau-
 ti, infausta dona, accipit. mox in Campaniam pulsa
 est, addita militari custodia. Inde crebri questus,
 nec occulti per vulgum; cui minor sapientia, et, ex
 mediocritate fortunae, pauciora pericula sunt. ⁵ His,
 haudquaquam Nero poenitentia flagitii, coniugem
 61 revocavit Octaviam. Exin laeti Capitolium scandunt,
 deosque tandem venerantur. Effigies Poppaeae pro-
 ruunt: Octaviae imagines gestant humeris, ² spargunt
 flori-

³ Ex quibus una.] Nomen liber-
 rimae ancillae, Pythias, ex Dione.
 Lipsius.

⁴ Civilis discidii specie.] Id est,
 divortii. Lipsius. Immo discidii,
 ut est in MS. Flor. Guelf. Agr. ed.
 pr. aliquoties iam correctum sic in
 Tacito. Restituit h. l. Ryckius.
 Pro movetur sine necessitate viri
 docti corrigunt amovetur. vid. dicta
 supra ad c. 32. Mox a MS. Fl.
 domumque B. pr. Pl. quod placet
 I. Gron. in ed. pr. est praediaque.

⁵ His haud quaquam Nero.]
 Mutila, fracta: et in quibus resti-
 tuendis, sine libris frustra allabo-
 rem. In eadem noxa, sequentia.
 In Agricolae tamen codice nota-
 tum: His motus Nero, an poeni-
 tentis flagitii, sed ingenio, ut opi-
 nor, duce. Lipsius. Hoc tamen
 recepit Ryckius: quod non imiter.
 Motus Nero tamen etiam MSS.
 Oxon. Guelf. estque usitata Tacito
 formula bis motus: sed tamen non
 perpetua MSS. Flor. Bud. Guelf.
 ed. pr. omnesque vet. bis: quod
 Tacito non absonum, ut Pichena
 et Jac. Gron. iam docuere. XV,
 12. bis atque valibus. XV, 25. vali-
 bus liberis. Si quid tentandum es-
 set, malle ab bis. Sed bis tenen-
 dum. Post quamquam MS. Flor.
 ed. pr. tanquam MS. Epd. Oxon.

item Guelf. sed alio loco. haud
 quaquam, edd. inde a Puteol.
 omnes. Vtrumvis e duobus po-
 sterioribus placeat, Nero tamen
 vitiosum est, sive loco, sive scri-
 ptura: loco, si tanquam: scrip-
 tura, si haud quaquam: legendum-
 que vers. Forte tamen alicui pla-
 ceat scriptura libri Guelf. His
 motus Nero, tanquam poenitentis
 flagitii.

¹ Deosque tandem venerantur.]
 Tandem eleganter additum ad
 indicandum desiderium rei factae di-
 turnum. Longum nimis visum ho-
 minibus hoc videre: esse tamen
 Deos, esse coeleste numen, ut ille
 apud Livium ait. Lipsius olim su-
 spectum est tandem: sed mutavit
 sententiam.

² Spargunt floribus.] Sparso illa
 florum recepta in eos, quos hono-
 re honestos volebant, quosque be-
 nevolentia prosequerantur. Liv.
 lib. 33. Omnes tendere ad Imp-
 ratorem Romanum, ut ruente tur-
 ba in unum, adire, contingere
 dextram cupientium, coronas lemi-
 scoque incipientium, haud procul pe-
 riculo fuerit. Capitolinus in M.
 Antonino: In Salianu omen accepit
 imperii, coronis omnibus in patitur
 ex more incensibus, alias aliis his
 haeferunt, huius oculus manu capiti
 Martis

floribus, foroque ac templis statuunt. Itur etiam in principis laudes, ³ repetitum venerantium. Iamque et palatium multitudine et clamoribus complebant, cum emissi militum globi verberibus et intento ferro turbatos disiecere. Mutataque, quae per seditionem verterant, ⁴ et Poppaeae honos repositus est. Quae semper odio, tum et metu atrox, ne aut vulgi acrior vis ingrueret, aut Nero inclinatione populi mutaretur, provoluta genibus eius; *Non eo loci res suas agi, ut de matrimonio certet (quamquam id sibi vita potius) sed vitam ipsam in extremum adductam ⁵ a clientelis et servitiis Octaviae, quae plebis sibi nomen indiderint, ea in pace ausi, quae vix bello evenirent. Arma illa adversus principem sumpta: ducem tantum defuisse; qui, motis rebus, facile reperiretur. Omitteret modo Campaniam, et in urbem ipsam pergeret, ad cuius nutum absentis tumultus cicerentur. Quod alioquin suam delictum? quam*

C c c 5

cuius-

Martis aptata est. ubi recte scripseris, coronas, et, iacentibus. Ovidius de Germanico triumphante:

Quaque ibis manibus circumplaudere tuorum:

Vndique iactato flore regense vias.

Herodianus lib. 1. de Commodi adventu in urbem: *Τοῦτον δὲ θαυμάσιον τὴν βασιλίαν εἰ ἑμαυτοῦ ὑποφωτισαί τε παντοδαπαῖς καὶ τριφάνων καὶ ἀνδρῶν βολαῖς ὑπεδέχοντο.*

Virgilius:

Purpureos spargam flores, animamque nepotis.

His saltem accumulæ donis.

Lipsius.

³ *Repetitum venerantium.]* Haec est lectio antiquorum librorum, ut MSS. Flor. Bud. ed. pr. unde restituit Rhenanus, cum Puteol. et seqq. dedissent *venerantur*, ut est in Guelf. Cod. Agr. *reperitur venerantibus*, quod recepit Ryckius. Grotius coniciebat *reperitur veneratio*: sensu uterque commodo. At I. Gronovius propius ad scriptu-

ram *reperitur venerantium*. Ios. Neri Anal. 1, 5. *reperitur venire Ausium*. Carum oppidum Neroni fuisse, saepeque ibi egisse, satis constat. vid. XV, 23.

⁴ *Es Poppaeae.]* Copulam addidit e Flor. Pichena: sic et ed. pr. Mox *tum et* MSS. Ed. pr. habet *sumet* una voce. Puteolanus edidit *sumens*: quod est et in MS. Guelf. *sum et* Rhenanus.

⁵ *A Clientelis et serv.]* Sic ed. pr. Pich. seqq. Ac Puteol. et seqq. *clientulis*, eadem varietate, qua supra. Mox *dedit ausi* ex ed. pr. et vet. omnibus, quas vidi, item MS. Guelf. In recentiori aliqua ed. irreplebat *ausis*, vitio correctoris, ut opinor, qui ad *servitiis* male referebat, et genus non concoquebat. Id propagatum est, a Lipsio usque ad Gronovium, qui e MS. Fl. correxit. Talia etiam sine libris debent corrigi. Ceterum *ausi* refer ad *clientes et servos*, qui latent in *clientelis et servitiis*: cuius generis exempla plura in Tacito et aliis. Paullo post pro *cicerentur* male Guelf. *cerneretur*.

A. V. *ciusquam offensionem?* ⁶ *An, quia veram progeniem*
 816. *penatibus Caesarum datura sit, malle populum Romanum*
 A. C. *tibicinis Aegyptii subolem imperatorio fastigio induci?*
 63. *Denique, si id rebus conducatur, libens, quam coactus, ac-*
ciret dominam, vel confuleret securitati iusta ultione.
Et modicis remediis, ⁷ primos motus consedisse. at, si
 62 *desperant uxorem Neronis fore Octaviam, illi maritum*
dattiros. Varius sermo, et ad metum atque iram ac-
commodatus, terruit simul audientem, et accendit.
 Sed parum valebat suspicio in seruo, et ¹ quaestioni-
 bus ancillarum elusa erat. Ergo confessionem alicu-
 ius quaeri placet, cui rerum quoque novarum crimen
 affingeretur. Et visus idoneus maternae necis patra-
 tor, Anicetus, classi apud Misenum, ut memoravi,
 praefectus, levi post admissum scelus gratia, deingra-
 viore odio: quia ² malorum facinorum ministri quasi
 exprobrantes aspiciuntur. Igitur accitum eum Caes-
 ar

6 *An quia veram etc.*] Hic ali-
 quid turbatum est. Nam argu-
 mentatio non procedit: quod fa-
 cile animadvertet, qui attenderit.
 Atque etiam libri variant. Nam
 ed. pr. habet *mallet p. R. quam fib.*
etc. Igitur puto verum esse: *an,*
quia veram progeniem p. C. datura
sit? (immo) *malle populum R.* (sc.
 veram progeniem Caesarum) *quam*
tibicinis Aegyptii subolem impera-
torio fastigio induci. Mallet popu-
lus Rom. etiam MS. Guelf.

7 *Primos motus consedisse.*] i. e.
 confidere potuisse, opprimi potuisse.
 Mox ac pro ac malebat Acidalius.
 Lipsius etiam olim an corrigebat,
 sed eam coniecturam deinde damnavit.
 in ed. a. 1585. adhuc est: in ultima non.

1 *Quaestionibus ancillarum elusa-*
rat.] Iacobo Lectio erudito iuveni
 adfentior scribenti: *elusa erat. Li-*
psius. Idem placebat Faëno, Pi-
 chenae: idque, ut evidens, recepimus,
 exemplo virorum doctorum, qui hoc modo saepe veram
 lectionem restituere. Nam fre-

quens iste error in MSS. vide et-
 empla plurima ap. Drakenb. ad Liv.
 XXIII, 29. sed ed. pr. et seqq. us-
 que ad Rhen. *illuferas.* Antefora
 ed. pr. sequentes usque ad Rhen.
servitio.

2 *Graviorum facinorum ministri.*] Itane tam obrutae cuiquam aures
 ut non offendantur illa saeva repe-
 titio vocis: *graviore odio, quia*
graviorum. Nos vero sine dubita-
 tione recipimus scripturam Floren-
 tinam. Plautus Menaeclum, 5, 7.
O facinus indignum et malum. Ti-
 bullus 2, 4. *Illam malum facinus*
sudat. Noster lib. 12. *At Agrip-*
pina ne malis tantum facinorosis
notesceret. Gronovius. Recte ma-
 lorum etiam ed. p. *Graviorum* MS.
 Guelf. et id praeferebat Schurz-
 fleischius. Eadem post, pro *mino-*
ris gratiae habet *minoris ego.*
 Deinde mihi *va* vel post *promissis*
 suspectum: saltem melius abesse,
 ut quisque facile sentiet. Sed
 scilicet, non, ut quidque elegan-
 tius, ita verius, in tali praefectum
 scriptore,

far operae prioris admonet: Solum incolemitati prin-
cipis adversus insidiantem matrem subvenisse: locum
baud minoris gratiae instare, si coniugem insensam de-
pelleret. nec manu, aut telo opus. Fateretur Octaviae
adulterium. Occulta quidem ad praesens, sed magna ei
praemia, et secessus amoenos promittit, vel si negavisset,
necem intentat. Ille insita vecordia, et facilitate
priorum flagitiorum, plura etiam, quam iussum
erat, fingit, fateturque apud amicos, quos velut con-
silio adhibuerat princeps. Tum in Sardiniam pel-
litur, ubi non inops exilium toleravit, et fato obiit.
At Nero, praefectum in spem sociandae classis cor-
ruptum, et inculatae paullo ante sterilitatis oblitus, ab-
actos partus conscientia libidinum, eaque sibi comperta,
edicto memorat. Insulaque Pandataria Octaviam
claudit. Non alia exful visentium oculos maiore mi-
sericordia affecit. Meminerant adhuc quidam Agrip-
pinae, a Tiberio; recentior Iuliae memoria obver-
faba-

3 Facilitate pr. fl.] Ed. pr. iudiciorum. sed flagitiorum verum est. Mox pro iussum Acidalius malebat iussus: quod et ipse praeferrem, si libri alicuius auctoritae firmaretur. Similiter neutrum male in vulgatis plerisque c. 65.

1 In spem f. c. corruptum.] Sic MSS. Fl. ed. pr. quod mutatum in spe a Puteol. (estque sic et in Guelf.) restituit Pichena. Sensus est, corruptum esse Anicerum, ut tentaret classem, cui praeesset, eamque ad societatem consiliorum adversus Caesarem adduceret. Sic IV, 10. corrupta ad scelus Livia. II, 62. corruptis primoribus ad societatem. Similiter spes regni saepe dicitur de iis, qui regnum affectant. Infra XV, 42. spes irrita pro conatu irrita.

2 Dicit memorat.] Legendum hic, edicto memorat, idem Lectius, quem nominavi, docuit me vere. Nam principes per edicta populum adfabantur, ut notum. Lipsius. Dicit omnes editi ante

Pichenam, qui primus edicto recepit. Recte. Nam talia aut ad senatum scribebantur, aut edicto publicabantur. Edictum et dictum etiam apud Livium in MSS. confusa VII, 35. VIII, 7. IX, 14. ubi v. Drakenb. et infra XV, 36. pro edicto testificatus. MS. Guelf. dicit.

3 Insulaque Pandataria,] Quid ergo in mentem illi poetae ignobili venit (non enim Senecae: cum certis argumentis post mortem eius scripta ea Tragoedia sit) qui relegare Octaviam in Aegyptum videtur:

— date vela fretis

Ventisque, petas puppis rector

Tandem Phariae litora terrae.

Nisi si hoc vult, Alexandrina dumtaxat navi avectam Octaviam. Id enim contentiosus aliquis possit parum εὐλόγως dicere. alias repofuerim ego, Pandatariae litora terrae. Lipsius. In margine Guelf. adscriptum; nunc appellatur I-schia.

A.V. fabatur, Claudio pulſae. Sed illis robur aetatis affue-
 816. rat: laeta aliqua viderant, et praesentem saevitiam
 A.C. + melioris olim fortunae recordatione allevabant.
 63. ⁵ Huic primum nuptiarum dies loco funeris fuit, de-
 ductae in domum, in qua nihil nisi luctuosum habe-
 ret, erepto per venenum patre, et statim fratre: tum
 ancilla domina validior: et Poppaea non nisi in pes-
 niciem uxoris nupta: postremo crimen omni exitio
 64 gravius. ¹ Ac puella, viceſimo aetatis anno, inter
 centuriones et milites, praesagio malorum iam vita
 exempta, nondum tamen morte acquiescebat. Pau-
 cis dehinc interiectis diebus, mori iubetur: cum iam
viduam se, et tantum sororem testaretur, ² communes-
 que Germanicos, et postremo Agrippinae nomen cie-
 ret, *qua incolumi, infelix quidem matrimonium, sed*
sine exitio pertulisset. ³ Restringitur vinculis, venaeque
 eius

⁴ *Melioris olim fortunae recordatione allevabant.*] Sic MS. Flor. Guelf. edd. vet. usque ad Rhen. qui elevabant induxit. Illud Pichena restituit. *Allevare* est consolari, lenire: quomodo etiam Cicero dixit, ut et *allevationem* pro diminutione mali. Tusc. III, 29. Brut. II. Fin. I, 12. etiam noster XII, 57. ⁵ *Huic primum nuptiarum dies.*] *Primum* omnes scripti, et edici ante Pichenam: qui coniecturam Lipsii *primus* recepit. Male. Nam clarum est *primum* respondere *sum* et *postremo*. Itaque *primum* restitui: et ei sententiae interpunctionem accommodavi.

¹ *Ac puella.*] Edd. Puteol. Ber. Alc. *ac*: quod placebat Mureto. *Puellam* de nupta etiam dici, apud poetas inprimis, satis notum. Mox iam *vita exempta* MSS. Flor. Agr. ed. pr. quod iam I. Gron. restituit, explicans, cum iam vita ei nulla inesset. Ego potius capio intellectu praepositionis *de* vel *ex*, nec necesse est cum N. Heinsio corrigere *vitalis*, quod placebat Ryckio. *Eximere* cum ablativo saepe Livius ut IX, 21. *ad eximendos obsidione socios*, quod pluribus exemplis il-

lustrat Drakenb. repudiatis MSS. qui *ab* addunt. MS. Guelf. *ac* ut edd. inde a Puteol. habent. Post pro *morre* Heinsius malebat *morri*. Sed illud quoque rectum. Cicero. Mil. 37. *qui morte eius acquiescunt*: Idque ni fallor iam supra monitum.

² *Communesque Germanici.*] Accipere possis, appellasse Octaviam patris nomen, qui Germanicus dictus, uti et Nero. *Commune* igitur utrique. Tamen cum in praefatis libris sit, *Communesque*; nota mihi lectio, *cum manesque Germani*. Ut fratrem appellaverit sublatum, et deinde matrem. Lipsius. Nihil opus hac correctione. Non enim ultionis expostendae causa ciet, sed misericordiae movendae, in quo manes alieni sunt. MSS. Flor. Agr. edd. pr. et seqq. usque ad Rhen. *Communesque Germanicos*, quod bene restituit Freinsheimius. Vtriusque, Octaviae et Neronis, maiores erant Germanici. Rhenanus dedit *communesque Germanici*, quod omnes deinceps secuti sunt, ut solent, usque ad Freinsb. et sic habet etiam MS. Guelf. Verbum *ciere* proprium in tali re verbum.

³ *Restringitur vinculis.*] *Sive* int.

eius per omnes artus exsolvuntur: et, quia pressus A.V.
 pavore sanguis tardius labebatur, praeservidi balnei 816.
 vapore enecatur. ⁴ Additurque atrocior saevitia, quod A. C.
 caput amputatum, latumque in urbem, Poppaea vi- 63.
 dit. ⁵ dona ob haec templis decreta. Quod ad eum
 finem memoravimus, ut, quicumque casus temporum
 illorum, nobis vel aliis auctoribus, noscent, praesum-
 ptum habeant, quotiens fugas et caedes iussit prin-
 ceptus, totiens grates deis actas, quaeque rerum secun-
 darum olim, tum publicae cladis insignia fuisse. Ne-
 que tamen filebimus, si quod senatusconsultum, adula-
 tione novum, aut patientia postremum fuit. Eodem 65
 anno libertorum potissimos ¹ veneno interfecisse cre-
 ditus est; ² Doryphorum, quasi adversatum nuptiis
 Poppaeae; Pallantem, quod immensam pecuniam lon-
 ga senecta detineret. Romanus secretis criminationi-
 bus incusaverat Senecam; ut C. Pisonis socium, sed va-
 lidius a Seneca eodem crimine percussus est. Unde
 Pisoni timor, et orta insidiarum in Neronem magna
 moles, ³ sed improspera.

int. manus post tergum: sive po-
 tius pro *constringitur*, *adstringitur*
 capiendum: ut supra XIII, 55.
respicere pro *aspicere*, et alia simi-
 lia in hoc et aliis, praesertim hu-
 ius aetatis scriptoribus, v. ad Sue-
 tonium Aug. c. 78.

⁴ *Additurque atrocior saevitia.*] Malebam *atrocior saevitia*, hoc est, gravius ludibrium crudelitate. Sic libro sequenti: *Adiecisse Deos dignum Arsacidarum. Dignum, atrocior*, res digna, res atrocior. Gronovius. Etiam Heinsius *atrocior hoc saevitiae*. - Sed vulgatum verum puto. Nam et hoc saevitiae est: primum lacerari mortuae corpus: deinde caput, velut maleficae, circumferri: tertio permittere, ut aemula eius aspectu pascat oculos: hoc enim est in verbis, *Poppaea vidit*.

⁵ *Dona ob haec.*] Hic locus sic habet in ed. pr. *Dona ob haec templis decreta, quae ad finem memorabimus. Quicumque - nascens, praesumptum habebunt etc. Quae* etiam est in Guelf. et e MS. Fl. notat I. Gronovius, unde colligo,

cetera quoque sic esse, ut in ed. pr. Nam in vulgata lectione quae ineptum. Vulgatum est a Puteolano, idque melius puto. *Memorabimus* habet et Guelf. v. ad XIII, 20.

¹ *Veneno interfecisse creditus est.*] Vel, *creditus est.* Vide Sueton. Nerone, cap. 35. Lipsius. *Creditus* MS. Fl. Agr. ed. pr. idque iam receperunt Ryckio. idem volenti I. Gronovio operae non parvere.

² *Doryphorum.*] Est nomen sine cognomen liberti proprium. Fortasse et in hoc Xiphilini loco, in Nerone: Δορυφόρου τῆ τὰ τῆς ἐκ-
 χῆς βιβλία δίδουσι, πενήκοντος
 ἡμῶν καὶ διανοίας μυριάδας δόδιναι
 ἰσίδουσι: *Doryphoro, qui a libellis*
erat, iussit dari ducentas quinquaginta drachmarum myriadas. Ita ego verterim, et munus nostri Doryphori eruerim: ac interpres, Praetoriano cuidam militi fecit: qui non solent profecto a libellis aut talibus officiis esse. Lipsius.

³ *Sed improspera.*] MS. Guelf. a manu sec. *improsperta.* Vulgatum verum est.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSV DIVI AVGVSTI

ANNALIVM

LIBER QVINTVS DECIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

*Vologeses Parthorum Rex Armeniam invadit. quem Corbulo caute et tamen fortiter repressit. Sed Caesonius Paetus mis-
su Neronis mox supervenit, proprius Armeniae tuendae dux.
Is imperitia et temeritate rem perdidit: turpi foedere cum
hoste depactus. Corbulo ei tamen sed sero succurrit. Nero-
ni filia ex Poppaea nascitur, non vitalis. Legati Partho-
rum Romam venire, super Armenia retinenda. irriti remit-
tuntur: et bellum Corbuloni permissum. Is Armeniam iter-
rum invadit, et metu Parthis iniecto, ad colloquium ventum.
Placuit arma poni, et Tiridatem diadema statuae Neronis
submittere, nec nisi sponte eius resumere. Nero Neapoli
cantat in publico: Romae luxu et libidine omnia polluit.
Ipsa urbs ardet casu, sive Principis delo. qui in ruinis eius
ingentem sibi domum exstruxit. Christiani ab eo exagitati
et necati, falso crimine incendii. Coniuratio in Neronem
inventa et detecta, capite eius C. Pisone. Multi interfecti in-
lustrium, inserque eos Seneca. Graes tamen diis actae, et
dona decreta templis, ut rebus laetis. Gestis haec annis paulo
amplius tribus.*

C. MEMMIO REGVLO. VERGINIO RVFO
C. LECANIO BASSO. M. LICINIO CRASSO
P. SILIO NERVA. C. IVLIO ATTICO VE-
STINO.

COSS.

Inter-

Interea Rex Parthorum Vologeses, cognitis A. V. Corbulonis rebus, regemque alienigenam ^{816.} Tigranen Armeniae impositum: simul, fra- ^{A. C.} tre Tiridate pulso, spretum Arsacidarum ^{63.} fastigium ire ultum volens; magnitudine rursus Romana, et continui foederis reverentia, diversas ad curas trahebatur: cunctator ingenio, et defectio- ne Hyrcanorum, gentis validae, multisque ex eo bellis illigatus. Atque illum ambiguum ² novus insuper nuntius contumeliae exstimulat: quippe egressus Armenia Tigranes, Adiabenos, conterminam nationem, latius ac diutius, quam per latrocinia, vastaverat: idque primores gentium aegre tolerabant: *eo contemptio- nis descensum, ut ne duce quidem Romano incursarentur, sed temeritate obsidis, tot per annos inter mancipia habiti.* ³ Accendebat dolorem eorum Monobazus, quem penes Adiabenum regimen, *quod praesidium, aut unde peteret, rogitans. Iam de Armenia concessum: ⁴ et proxima trahi, nisi defendant Parthi: levius servitium apud Romanos deditis, quam captis esse.* Tiridates quoque regni profugus, ⁵ per silentium

1 *Defectione Hyrcanorum.*] Sic edd. ante Rhen. qui induxit *dissensio*, quod secuti sunt omnes usque ad Pichenam. *Defectione* verum esse patet etiam e XIII, 37. *extr.* *Illigatus* est impeditus: ut l. c. *defectione Hyrcanorum attineri Vologesen.* alias deberet esse *defectioni*.

2 *Novus insuper nuntius cont.*] Ed. pr. *novis et insuper.* an fuit *novae inf. contumeliae?*

3 *Accendebat dolorem eorum.*] *Dolorem eorum* intelligo non Adiabenorum, sed earum rerum, ex iis rebus Vologesi natum: ut e sequentibus patet. Sed melius sane *eorum* plane abesset, ac fortasse e terminatione praecedentis verbi natum est.

4 *Proxima trahi: et nisi etc.*]

Transpositione copulae sententiam explicandam sic: *proxima trahi, nisi defendant Parthi: et levius servitium.* Acidalius putabat. Vulgatum vitiosum esse, dubitari non potest. Sed et ante *proxima* ponendum: quod ita evidens est, ut ita corrigere non dubitaverim. Ultimis verbis tecte minatur deditioem, ni succurrat Vologeses.

5 *Per silentium haud modice querendo.*] Muretus et Acidalius volebant *per silentium, aut modice.* Sed nihil mutandum, bene docent Freinshemius, Boxhornius, I. Gronovius. *Silentium*, ut Longinus ait, interdum quavis oratione fortius. Vivum exemplum, I. Fr. Gronovius ait, est ap. Cael. B. G. I, 32. in Sequanis. Mox *contineri* est retineri.

A. V. lentium haud modice querendo, gravior erat. Non
 816. enim ignavia magna imperia contineri: virorum armo-
 A. C. rumque faciendum certamen. Id in summa fortuna
 63. acquius, quod validius. Et sua retinere privatae do-
 2 mus: de alienis certare, regiam laudem esse. Igitur
 commotus his Vologeses concilium vocat, et proximi-
 mum sibi Tiridaten constituit, atque ita orditur: Hunc
 ego, eodem mecum patre genitum, cum mihi, per aeta-
 tem, summo nomine concessisset, in possessionem Arme-
 niae deduxi; qui tertius potentiae gradus habetur.
 nam Medos Pacorus ante ceperat. videbarque, contra
 vetera fratrum odia ¹ et certamina, familiae nostrae
 penates rite composuisse. prohibent Romani, et pacem,
 ipsi numquam prospere laceffitam, nunc quoque in exi-
 tium suum abrumpunt. Non ibo inficiās: acquisitae
 quam sanguine, caussa quam armis, retinere parta ma-
 ioribus malueram. si cunctatione deliqui, virtute corri-
 gam. Vestra quidem vis et gloria in integro est, addita
 modestiae fama; quae neque summis mortalium spernen-
 da est, et a diis aestimatur. Simul diademate caput
 Tiridatis evinxit; promptam equitum manum, quae
 regem ² ex more sectatur, Monefi, nobili viro, tra-
 didit, adiectis Adiabenorum auxiliis: mandavitque,
³ Tigranen Armenia exturbari, dum ipse, positus ad-
 versus Hyrcanos discordiis, vires intimas, molemque
 3 belli ciet, provinciis Romanis minitans. Quae ubi
 Corbu-

¹ *Es certamina.*] Emepdavit cer-
 tamina Rhenanus. Nam Puteol.
 et seqq. habent *certamen*. Puteo-
 lanus forte non assecutus est ed.
 pr. lectionem, in qua est *certamen*
in: quod est corruptum pro *certa-*
mina: quamquam MS. Guelf. plane
certamen. Sensus est: videbar rem
 ita composuisse, ut nulla odia et
 certamina talia inter nos esse pos-
 sent, qualia semper fore inter fra-
 tres de regno fuere. Mox *pax la-*
cessita est violata.

² *Ex more sectatur.*] Sic e MS.
 Fl. edidit I. Gronovius; sic est
 etiam in ed. pr. *sectabatur* est a
 Puteolano: quod ipsum quoque

rectum esset, si e libris melioribus
 esset. sic tamen MS. Guelf. addē
 Tacitum inf. c. 33. extr.

³ *Tigranen Arm. exturbari.*] Ed. pr. *exturbas*. Puto, Tacitum
 scripsisse *exturbet*: aut saltem *ex-*
surbaro. Iussit Monesen cum istis
 copiis Tigranen exturbare Arme-
 nia, et restituere Tiridaten. *Extur-*
bari est a Puteol. et sic ceterae
 edd. omnes, et MS. G. Putarunt *man-*
dare esse pro nunciare, ut alibi: quo
 sensu sane *exturbari* sequi deberet.
 Similiter infra c. 28. *operiri impera-*
vit, male in nonnullis libris, pro
operire. Mox *compositis* dedit Rhe-
 nanus et seqq. ad Pichenam usque.

Corbuloni certis nuntiis audita sunt, legiones duas cum Verulano Severo, et ¹ Vettio Bolano, subsidium Tigrani mittit, occulto praecepto, *compositius cuncta, quam ² festinantius agerent.* quippe bellum habere, quam gerere malebat. Scripseratque Caesari, *proprio duce opus esse, qui Armeniam defenderet: Syriam, ingruente Vologese, acriore in discrimine esse.* Atque interim reliquas legiones pro ripa Euphratis locat: tumultuariam provincialium manum armat: ³ hostiles ingressus praesidiis intercipit. ⁴ Et quia egena aquarum regio est, castella fontibus imposita: quosdam rivus ⁵ congestu arenae abdidit. Ea dum a Corbulone tuendae Syriae parantur, acto raptim agmine Moneses, ut famam sui praeiret, non ideo ne scium aut incautum Tigranen offendit. ¹ Occupaverat Tigranocerta, urbem copia defensorum et ² magnitudine moenium

A. V.
816.
A. C.
63.

I Vettio Bolano.] Scribe, *Vettio*, ex lapide: C. CALPURNIO. PISONE. M. VETTIO. BOLANO. COS. De huius Bolani bellica gloria, Statius libro 5. Silvar. ad filium eius Crispinum:

— rigidi summam Mavortis agebat

Corbulo, sed comitem belli facinorque laboris

Ille quoque egregiis multum miratus in armis

Bolanum, atque illi curarum asper-rima suetus

Credere.

Lipsius. *Vettio* MS. Flor. *Vesio* MS. Agr. ed. pr. Itaque iam Ryckius et I. Gronovius rescripserunt: de eaque scriptura v. Ryckium ad h. l. Ante ed. pr. pro *certis* habet *cunctis*: quod non spernam. Sic *omnium nunciis perfertur*, Cic. ad Q. Fr. II, II.

2 Festinantius agerent.] *Festinantius* ed. pr. Rhen. sqq.

3 Hostiles ingressus.] Intellego loca, per quae ingredi provinciam soleant, aut possint: Parthi. Nam nondum ingressi eo tempore. *Is-Corn. Tac. T. I.*

tercipere exprimit Graecorum *δι-λαμψάνειν*; Polybius et alii saepe de impositis itineri praesidiis utuntur.

4 Et quia egena.] Non videtur hoc factum, quod iam olim esset, sed ut posthac esset. Forte Tacitus: *Et quo egena aquarum regio esset, castella fontibus imposita.* Gronovius. Verillime.

5 Congestu terrae abdidit.] Sic ed. pr. Rhen. et seqq. At Puteos. Ber. Alc. *abdidit*, quod et e vet. Cod. laudat Vrinus: vitiose. *Arenam abdidit*, at non rivos. Male recepit Ryckius.

1 Occupaverat Tigranocerta.] Sic MS. Flor. defenditque J. Gronovius. Quia sic etiam ed. pr. idsecutus sum. Vulgo qui *occupaverat*, inde a Pugeolano. v. ad c. 19. 44.

2 Magnitudine moenium validam.] Adeo, ut Appianus producat moenia Tigranocertae in altitudine ad quinquaginta cubitos: quae in imo adaptata equorum stabulis. Vide eum in Mithridatico. *Lipsius.* Mox etiam ed. pr. *vinebantque milites*, quod e MS. Fl. recepit iam Pichana.

D d d

A.V. nium validam. Ad haec Nicephorius, annis haud
 816. spernenda latitudine, partem murorum ambit: et du-
 A.C. cta ingens fossa, qua fluvio diffidebatur. Inerantque
 63. milites, et provisi ante commeatus. quorum subvecu
 pauci, avidius progressi, et repentinis hostibus cir-
 cumventi, ira magis, quam metu, ceteros accende-
 rant. Sed Partho ad exsequendas obsidiones nulla
 cominus audacia, raris sagittis: neque clausos exter-
 ret, et semetfrustratur. Adiabeni, cum promove-
 re scalas et machinamenta inciperent, facile detrusi,
 5 mox, erumpentibus nostris, caeduntur. Corbulo ta-
 men, quamvis secundis rebus suis, moderandum for-
 tunc raturus, misit ad Vologesen, qui exoptularent vim
 provinciae illatam: socium amicumque regem, cohortes
 Romanas ¹ circumfideri. ² omitteret potius obsidionem,
 aut se quoque in agro hostili castra postiturum. Casperius,
 centurio, in eam legationem delectus, apud oppidum
 Nisibin, septem et triginta millibus passuum ³ a Tigrano-
 certa distantem, adiit regem, et mandata ferociter edi-
 dit. Vologesi verus et penitus infixum erat, arma Roma-
 na vitandi: nec praesentia prospere fluebant. irritum
 obsidium: tutus manu et copiis Tigranes: fugati, qui ex-
 pugnationem sumpserant: missae in Armeniam legiones:
 et aliae pro Syria, paratae ultro irrumpere: sibi imbe-
 cillum equitem ⁴ pabuli inopia. nam exorta vis locu-
 starum

chena. Post quorum subvectu est
 qui commeatus dum subvehuntur
 in urbem et conquiruntur.

1 *Circumfideri.*] Sic omnes scri-
 pti et edd. praeter Cod. Agr. in
 quo est *circumfideri*, quod Ryckius
 recepit. Recte. Nam et passivum
 praecedit, et res ipsa ita postulat.
 omisso copulae post regem corrup-
 tae locum fecit.

2 *Ommitteret potius.*] *Lego, acius,*
non, potius, Lipsius. Sic Faernus.
Boxhornius protinus. alterutrum ve-
 rum est.

3 *A Tigranocerta distantem etc.*] *Genus*
femininum supra XIV, 24.
iam occurrit, et in ed. pr. etiam
max Monefen amittere Tigranocer-

tam iubet. Mirum tamen Tacitum
 eodem loco genus variare, supra,
 et hic. Mihi res suspecta: et
 vereor ne vitiosum sit: edd non
 nescio, etiam ex Appiano exem-
 plum proferri. Mox aut *adiit* le-
 gendum, pro *adit*, aut *edit*. Sic
 c. 7. ed. pr. *hostia - opera sua*
perrumpit, sique vult extulit. bene
 a Puteol. correctum *perrumpit*.
 add. ad XI, 37. Sed *adiit* MS. G.
 De *vitandi* pro *vitare* diximus su-
 pra.

4 *Pabuli inopia.*] MSS. Oxon.
 Guelf. dirimit ab antecedentibus,
 et habet *pabuli inopiam*. mox MS.
 Flor. et ed. pr. *nam exorta vi locu-*
starum aberat. Reliquae vet. edd.
 MS.

starum ambederat, quidquid herbidum, aut frondosum. Igitur, metu abstruso, mitiora obtendens, *missurum ad imperatorem Romanum legatos, super petenda Armenia, et firmanda pace*, respondet. Monefen⁵ *omittere Tigranocerta* iubet; ipse retro concedit. Haec plures, ut *formidine regis, et Corbulonis minis patrata, magnifice extollebant*. Alii, *occulte pepigisse*, interpretabantur; ut *omisso utrimque bello, et abeunte Vologese, Tigranes quoque Armenia abscederet*. Cur enim exercitum Romanum a Tigranocertis deductum? cur deserta per otium, quae bello defenderant? An melius bibernavisse in extrema Cappadocia, raptim erectis tuguriis, quam in sede regni modo retenti? Dilata prorsus arma, ut Vologeses cum alio, quam cum Corbulone, certaret: Corbulo merita² tot per annos gloriae non ultra periculum faceret. Nam, ut retuli, proprium ducem tuendae Armeniae poposcerat, et adventare³ Cefennius Paetus audiebatur: iamque aderat, copiis ita divisus, ut quarta et duodecima legiones, addita quinta, quae recens e Moesis excita erat, simul Pontica, et Galatarum Cappadocumque auxilia Paeto obedirent: tertia et sexta et decima legiones, priorque Syriae miles, apud Corbulonem manerent. Cetera ex rerum usu sociarent, partirenturve. Sed neque Corbulo aemuli patiens; et Paetus, cui satis ad gloriam erat, si proximus haberetur, despiciebat gesta,

D d d 2

fta,

MS. G. *abederat*. Sed Pich. Lips. et seqq. *ambederat* dederunt, an e libris, nescio.

5 *Omittere Tigranocerta.*] Ed. pr. *omittere Tigranocertam*. Ea duo verba confundi supra iam vidimus. *Amittere* verum puto, cui centies alterum usitatus substitutum.

1 *Magnifice extollebant.*] Sic edidi ex ed. Puteol. quam expressit Beza et Alciatus. Pro eo Rheanus, e Cod. Bud. ut opinor, reposuit *ac magnifica*, quod inde in omnes edd. venit, nisi quod quaedam, et pro *ac*: et sic quoque MS.

Quelf. Mureto tamen placebat magis *magnifice*: idque ego, ut latinus, praetuli. Sed non celabo, in ed. pr. esse tantum *patrass extollebant*, quod fortasse optimum. Eadem mox *Tigranocertis* sine praepositione.

2 *Cefennius Paetus.*] Qui male in Dionis eclogis, quas nuper Fulvius Ursinus dedit, *Σέννιος* scribitur. Enimvero *Κεφένιος Πάετος* etiam in Iosepho scribitur, diciturque libro 7. Excidii, cap. 21. An hic ipse, qui sub Nerone praefuerat, etsi parum bona fama? aetas haud neget. Lipsius. add. ad XIV, 29.

ita, nihil caedis, aut praedae, usurpatae nomine tenuis urbium expugnationes dictitans: se tributa ac leges, et, pro umbra regis, Romanum ius victis imposturum. Sub idem tempus legati Vologesis, quos ad principem missos memoravi, revertere irriti: bellumque propterea sumptum a Parthis. nec Paetus detrectavit, sed duabus legionibus, quarum quartam ¹ Funisulanus Vettonianus eo in tempore, duodecimam ² Calavius Sabinus regebant, Armeniam intrat, tristi omine. Nam in transgressu Euphratis, quem ponte transmittebat, nulla palam causa, ³ turbatus equus, qui consularia insignia gestabat, retro evasit. Hostiaque, quae muniebantur, hibernaculis assistens, senifecta opera fuga perrupit, seque vallo extulit. et pila militum arseri, magis insigni prodigio, quia Parthus hostis missilibus telis decertat. Ceterum Paetus ⁴ spretis omnibus, nec dum satis firmatis hibernaculis, nullo rei frumen-

¹ *Funisulanus Vettonianus.*] Sic MS. Flor. ed. pr. *Funisulanus* etiam MS. Agr. *Funisulanus* bis occurrit ap. Ciceronem ad Att. V, 4. X, 15. Vulg. *Famisulanus Vect.* MSS. Bud. Guelf. *Fimisul.* Mox MS. Med. *transmittebat.* edd. omnes *transm.*

² *Calavius Sabinus regebat.*] Freinshemius ad VI, 9. volebat *Calvisius*, eundemque esse, qui Hist. I, 48. memoratur.

³ *Turbatus equus qui.*] Mos infrequens, et inobservatus, de hoc equo. Geminum tamen locum habes in Plutarchi Crasso, qui inter prodigia pariter futurae cladis sic narrat: "ἵππος δὲ τῶν στρατηγικῶν διεφανῶς νεοσμημένως, βία συνεισπάρτας τὸν ἵππον ἐπὶ τὸ πεδῆρον, ἀποβήχως ἠφανίσθη. id est: *Equus vero ex Imperatoris insigniter ornatus, tracto per vim rectore in flumen, submersus disparuit.* Item Obsequens inter ea quae Panfae Consuli hand laeta evenerunt: *Equus phaleratus in ipsius conspectu festinans concidit.* Dionys. lib. 10. Antiq. Rom. qua parte de L. Quin-

ctio agit Dictatore iam electo: "ὡς δὲ ἕγγυς ἦν, ἵππος τε αὐτῷ θαλάσσιος νεοσμημένως εὐπρεπέσι προσήρον, καὶ παλαιῶς ἔμα τὰς ἰεβδαίους, ἰοδῆτάς τε ἀλεγγυὰς καὶ τὰ ἄλλα παράσημα, οἷς πρότερον ἰ τῷ Βασιλέων ἐκαστομῶντο ἐρχοῦ, ἐπιπροέκειν. id est: *Vt paullo prior iam erat, equos ei phaleris deave ornatos adduxerunt, et securitum fascibus, vestesque purpureas, et alia insignia, quibus olim regum imperium decoratum erat, obtulerunt.* Vt appareat equum unum pluresve cum ornatu imperatoris, et consulari (si eum magistratum dux gessisset) e publico datos: non aliud, quam specimen et notam dignitatis. Tacitus hic consularia insignia ait: quia Caesarianus Paetus ille ipse est qui ante annum Consul cum Petronio Turpiliano fuerat. *Lipsius.* At vid. ad XIV, 29.

⁴ *Spretis omnibus.*] Sic edd. omnes inde a Puteolano. MS. Guelf. ed. pr. *omnibus*, solita istorum verborum confusione: id vitium etiam est in ed. I. F. Gron.

frumentariae provisu^s, rapit exercitum trans montem A. V. Taurum, *reciperandis*, ut ferebat, *Tigranocertis*, *va-* 816. *standisque regionibus*, *quas Corbulo integras omisisset.* A. C. 63. Et capta quaedam castella: gloriaeque et praedae non-nihil partum, si aut gloriam cum modo, aut praedam cum cura habuisset. Longinquis itineribus percur-sando, quae obtineri nequibant, corrupto, qui cap-tus erat, com meatu, et instante iam hieme, reduxit exercitum, composuitque ad Caesarem litteras, quasi confecto bello, verbis magnificis, rerum vacuas. 9 Interim Corbulo nunquam neglectam Euphratis ripam crebrioribus praefidiis infedit: et, ne ponti iniicien-do impedimentum hostiles turmae afferrent, (iam enim subiectis campis magna specie volitabant) na-ves magnitudine praestantes, et connexas trabibus, ac turribus auctas, agit per amnem, catapultisque et balistis proturbat barbaros. in quos saxa et hastae lon-gius permeabant, quam ut contrario sagittarum iactu adaequarentur. Dein pons continuatus, collesque adversi per socias cohortes, post legionum castris oc-cupantur, tanta celeritate, et ostentatione virium, ut Parthi, omisso paratu invadendae Syriae, spem omnem in Armeniam verterent. Ibi Pactus, imminentium 10 nescius, quintam legionem procul in Ponto habebat; reliquas promiscuis militum com meatibus infirmave-rat; donec, adventare Vologesen magno et infenso agmine, auditum. Accitur legio duodecima, et, unde famam aucti exercitus speraverat, prodita infre-quentia: qua tamen retineri castra, et eludi Parthus tractu belli poterat, si Pacto aut in suis, aut in alienis consiliis constantia fuisset. Verum ubi a viris milita-ribus adversus urgentes casus firmatus erat, rursus, ne alienae sententiae indigens videretur, in diversa ac

D d 3

dete-

¹ Unde famam etc.] MS. Flor. ed. pr. *fama speraverat*. quod recte l. Gronovius monet corrigendum fu-isse *firma sperata erat*. Sic XIV, 62. *ex elusa erat factum eluserat*: ubi vide. Sed Puteolanus potius correxit *famam speraverat*. Atque ita omnes post eum edidere. In

Rhenani ed. sec. editum, nescio qua de causa, aut unde, *sperat*, quod Liplius ceterique temere omnes secuti sunt. Ego interea veterem lectionem reposui. Ceterum *fama sperata erat* verum puto. *Infrequen-tia* int. signorum: *infrequencia signa* saepe Livius: sive etiam legionum.

A. V. deteriora transibat. Et tunc relictis hibernis, non solum sam neque vallum sibi, sed corpora et arma in hostium A. C. data clamitans, duxit legiones, quasi proelio certaturus. Deinde, amisso centurione et paucis militibus quos visendis hostium copiis praemiserat, trepidum remeavit. Et quia minus acriter Vologeses insisterent vana rursus fiducia, tria millia delecti peditum proximo Tauri iugo imposuit, quo transitum regis arcerent. Alares quoque Pannonios, robur equitatus, in parte campi locat. Coniunx ac filius castello, cui Arsamosata nomen est, abditi, data in praesidium coherente, ac disperso milite, qui in uno habitus, vagum hostem promptius sustentavisset. et acgre compulsi ferunt, ut instantem Corbuloni fateretur. nec a Corbulone properatum, quo, gliscentibus periculis, etiam subsidii laus augeretur. Expediri tamen itineri singula millia ex tribus legionibus, et alarios octingentos, partem numerum e cohortibus iussit. At Vologeses, quae obsessa a Pacto itinera hinc peditatu, inde equite cepisset, nihil mutato consilio, sed vi ac minis alares exterruit, legionarios obtrivit, uno tantum centurione Tarquicio Crescente turrim, in qua praesidium habitabat, defendere auso, facta saepius eruptione, et caesis, qui barbarorum propius suggredebantur, donec ignium iactu circumveniretur. peditum si quis integer, longinqua et avia; vulnerati, castra reperere: virtutem regis, saevitiam et copias gentium, ostendit.

2 Tria millia delecti peditum.] Sic e MS. Flor. edidit Pichena, ceterique secuti: idem est in ed. pr. Intermediae edd. delectorum. Post, pro quo Muretus malebat quae; Gronovius pater qui: quod verum puto. Mox Arsamosata etiam ed. pr. Arsamosata MS. Guelf. Put. Ber. Alc. illud verum. vid. Ryckius. In uno MS. Flor. ed. pr. Pichena cum seqq. Ceteri in unum.

3 Et acgre comp.] Copulam habent MS. Fl. et edd. ante Rhenanum, qui delevit, nisi quod ed. pr. ut pro et. restituit Pichena. Si libri auctoritate Rhenanus delevit,

probo. In MS. Guelf. quidem est a prima manu, sed supra scripta.

4 Instantem fateretur.] Deinde mihi semper visum. MS. Guelf. insisterem. Credo verum esse insisterem.

1 Hinc peditatu, inde equite.] MS. Budens. hinc equite. Post factum sed debebat: quod est saepe aliter ac durum. Deinde factum MS. Flor. ed. pr. Denique per longinqua vitiose ed. Pareol. et seqq. per natum e terminatione praecedentis verbi: abest ab ed. pr. delevit Rhenanus.

cta metu extollentes, facili credulitate eorum, qui eadem pavebant. Ne dux quidem obniti adversis, sed cuncta militiae munia deseruerat, ² missis iterum ad Corbulonem precibus, *veniret propere, signa et aquilas, et nomen reliquum infelieis exercitus tueretur: se fidem interim, donec vita suppeditet, retenturos.* Ille interritus, et parte copiarum apud Syriam relicta, ut munimenta Euphrati imposita retinerentur; qua proximum, et com meatibus non egenum, regionem Comagenam, exin Cappadociam, inde Armenios petivit. Comitabantur exercitum, praeter alia sueta bello, magna ¹ vis camelorum, onusta frumenti, ut simul hostem famemque depelleret. Primum e percussis ² Pactium, primipili centurionem, obvium habuit, dein plerosque militum: quos diversas fugae causas obtendentes, *redire ad signa, et clementiam Paeti experiri monebat, ³ se nisi victoribus immitem esse.* Simul suas legiones adire, hortari, priorum admonere, novam gloriam ostendere: *non vicos, aut oppida Armeniorum, sed castra Romana, duasque in iis legiones pretium laboris peti. Si singulis manipularibus praecipua servati civis corona, imperatoria manu tribueretur: quod illud*

D d d 4

et

² *Missis iterum.*] Sic MSS. Flor. Bud. Agr. redd. pr. Rhenan. et seqq. omnes. At Codd. Ox. Gu. edd. Puteol. Ber. Alc. *item* quod natum e compendio scripturae: et saepe in MSS. istae voces confunduntur. v. Burm. ad Suet. Caes. 36. Drakenb. ad Liv. epit. L. XIV. Freinsheimius coniciebat *idensidens*. Mox *retenturos* bene editum a Pichena ex MS. Flor. est etiam in ed. pr. In ceteris ante Pichenam est *retenturum*: *item* post *sueta bello*, pro *assueta*.

¹ *Vis camelorum.*] De usu camelorum in bello v. Schel. ad Hygin. p. 94. *Fruementi* MSS. Flor. Guelf. edd. pr. Put. ceteraeque vet. omnes, etiam Lips. priores. at in ultima s. sexta *frumento*, quod deinde in sequentes edd. propagatum est. Etiam Plaut. Aul. IV, 2, 4. *autem onustam auri* dixit. Ita

que veterem lectionem servavi: sive Tacitus ipse sic scripsit, quod non abhorret, sive librariis antiquariis debetur.

² *Pactium primipili centurionem.*] At supra lib. 13. perfunctum eo honore ait: *Curam praesidiarum Pactio Orfito primipili honore perfuncto mandat.* Lipsius.

³ *Se nisi victoribus immitem esse.*] Frustra exercet acumen suum Salinerius homo optimus, quum obscuri nihil sit. Non enim si lib. 13. *Pactius Orphitus primipilaris* iustus Corbulonis praesidio praepositus commemoratur, et hic *Pactius centurio primipili* a Paeto venire dicitur, ideo et omnes milites hic obvios Corbuloni ducem eum cum Paeto mutasse necesse est. Lib. 13, 40. sunt cum Corbulone tertia et sexta legio et decuma: eandem obtinet

A. V. deteriora transibat. Et tunc relictis hibernis, non solum sam neque vallum sibi, sed corpora et arma in hostem data clamitans, duxit legiones, quasi proelio certaturus. Deinde, amisso centurione et paucis militibus, quos visendis hostium copiis praemisera, trepidus remeavit. Et quia minus acriter Vologoses insiterat, vana rursus fiducia, ² tria millia delecti peditis proximo Tauri iugo imposuit, quo transitum regis arcerent. Alares quoque Pannonios, robur equitatus, in parte campi locat. Coniunx ac filius castello, cui Arsamofata nomen est, abditi, data in praesidium cohorte, ac disperso milite, qui in uno habitus, vagum hostem promptius sustentavisset. ³ et aegre compulsum ferunt, ut ⁴ instantem Corbuloni fateretur. nec a Corbulone properatum, quo, gliscentibus periculis, etiam subsidii laus augetetur. Expediri tamen itineri singula millia ex tribus legionibus, et alarios octingentos, ¹¹ parem numerum e cohortibus iussit. At Vologeses, quamvis obfessa a Paeto itinera ¹ hinc peditatu, inde equite, acceperat, nihil mutato consilio, sed vi ac minis alares exterruit, legionarios obtrevit, uno tantum centurione Tarquutio Crescente turrim, in qua praesidium agitabat, defendere auso, facta saepius eruptione, et caesis, qui barbarorum propius suggrediebantur, donec ignium iactu circumveniretur. peditum si quis integer, longinqua et avia; vulnerati, castra repetere: virtutem regis, sacvitiam et copias gentium, cuncta

² Tria millia delecti peditis.] Sic e MS. Flor. edidit Pichena, ceterique secuti: idem est in ed. pr. Intermediae edd. delectorum. Post, pro quo Muretus malebat quae; Gronovius pater qui: quod verum puto. Mox Arsamofata etiam ed. pr. Arsamofata MS. Guelf. Pur. Ber. Alc. illud verum. vid. Ryckius. In uno MS. Flor. ed. pr. Pichena cum seqq. Ceteri in unum.

³ Et aegre comp.] Copulam habent MS. Fl. et edd. ante Rhenanum, qui delevit, nisi quod ed. pr. ut pro et. restituit Pichena. Si libri auctoritate Rhenanus delevit,

probo. In MS. Guelf. quidem non est a prima manu, sed supra descripta.

⁴ Instantem fateretur.] Durum mihi semper visum. MS. Guelf. infasem. Credo verum esse necessitatem.

¹ Hinc peditatu, inde equite.] MS. Budens. hinc equite. Post Faernus sed debebat: quod est sane alinum ac durum. Deinde factaque MS. Flor. ed. pr. Denique per longinqua viriose ed. Puteol. et seqq. per natum e terminatione praecedentis verbi: abest ab ed. pr. delevit Rhenanus.

ac, si vis ingrueret, provisis exemplis Caudinae ac A. V. Numantinae cladis. *neque eandem vim Samnitibus, Italico populo, aut Poenis, Romani imperii aemulis. Validam quoque et laudatam antiquitatem, quotiens fortuna contra daret, saluti consuluisse.* Qua desperatione exercitus dux subactus, primas tamen litteras ad Vologesen, non supplices, sed in modum querentis composuit, *quod pro Armeniis, semper Romanae ditionis, aut subiectis regi, quem imperator delegisset, hostilia faceret. pacem ex aequo utilem. nec praesentia tantum spectaret. ipsum adversus duas legiones, totis regni viribus advenisse: at Romanis orbem terrarum reliquum, quo bellum iurarent.* Ad ea Vologeses, nihil pro caussa, sed opperandos sibi fratres, Pacorum ac Tiridaten, rescripsit: *illum locum tempusque consilio destinatum, quo de Armenia cernerent.*

D d d ;

2 ad-

gnis, ignavia, segnitie, usurpant in illis, quibus abest virtus aut viro digna audacia, quos poltrons dicimus. Illis, inquit, abunde magnum erat munimenta defendere: nonnullis, quia edixerat dux, ne quis castris exiret; aliis non aliter facturis, si signa ferri iussisset (ita erant percussis) praeferebant se tanquam in stativis Corbulonem expectare. *Ut opperientes, quemadmodum praecedenti libro, utque eruebantur.* Illud provisis exemplis pari lepore Ovid. 9. met. ubi Byblis: *At non Aeolidae thalamos timaeae sororum. Unde sed hos novi? cur haec exempla paravi? Gronovius.* Haec bene Gronovius. Cum igitur metu non sit in MS. Flor. ed. pr. sed tantum aut Corbulonem: in Budensii autem ut non aut, Rhenani correctionem secutus sum, quam etiam Ryckius adoptavit. Metu primus edidit Puteol. quem Ber. et Alc. secuti sunt. Revocavit Berneggerus.

2 Aut Poenis Rom. imperii aemulis. Freinshernius corrigit aut Hispanis. respici enim ad Numantinam cladem; nec ulla hic Poeno-

rum partes. Recte ille. sed non satis. Lege: *Nec eandem vim Samnitibus Italico populo aut Hispanis quam Parthis Romani imperii aemulis. Gronovius.* Quod Iac. Gronovius Samnitas et Poenos iterum coniungi obiicit in Germ. c. 37. id nihil est. Ibi de cladibus Romano pop. illatis universe dicitur: hic de exercitu sub iugum misso, quod a Poenis alienum est. Poenos correxit, qui meminerat, eos saepe Romani imperii aemulos dici.

1 Quid de Arm. cernerent. MS. Guelf. qui, quod accipiendum pro quo; quod e Vet. Cod. laudat Vrsinus, et est in MS. Agr. Ed. pr. quod. Unde mihi non dubium est, hic quod aut quo legendum esse. Quo et quod militiae in libris confunduntur: et h. l. etiam e seq. voce litera adhaesit. qui autem pro quo saepe, ut ap. Liv. III, 39. in MS. Guelf. membranaceo. Atque etiam verbum cernere accusativum illum quid vel quod plane respuit, cum absolute dicatur, ut omnes sciunt. Itaque sic correxi. In ceteris Gronovio assentior, nec probo Ryckium, qui e MS. Agric. rescripsit: locum illis tempusque

A. V. et quantum decus, ubi par eorum ⁴ numerus adipisceretur, qui attulissent salutem, et qui accepissent? ⁵ His
 816. atque talibus in commune alacres, (et erant, quos pe-
 A. C. 63. ricula fratrum, aut propinquorum propriis stimulis
 incenderent) continuum diu noctuque iter propera-
 13 bant. Eoque intentius Vologeses premere obsessos,
 modo vallum legionum, modo castellum, quo imbel-
 lis aetas defendebatur, adpugnare, propius incedens,
 quam mos Parthis, si ea temeritate hostem in praelium
 eliceret. At illi vix contuberniis extracti: nec aliud
 quam munimenta propugnabant: pars iussu ducis, et
 alii propria ignavia, ut Corbulonem opperientes,

ac,

tinet hoc lib. c. 6. Paetus quartam et quintam et duodecimam. Nec diversis fugae causas obtendere est falsis nominibus uti Corbulonis saevi, Paeti mitis. Eoque nec ulciscitur hic Corbulo quicquam privati doloris, neque amara irratione ludit: sed voce plena gravitatis et disciplinae profugos redire ad signa et duci, cui a Caesare attributi essent, causam probare iubet, si forte veniam det ille; se nullam fugae excusationem accipere, nec desertoribus ignoscere. Gronovius. Nec veniam datum ante, quam victoria emendassent peccatum.

4 Numerus adipisceretur.] M. lo, adipisceretur. et si non ignorem Plautum, et Tacitum ipsum alibi adipiscendi verbum *αδυσκιδε* esse u. os. Lipsius. Placet etiam Freinsheimio, recepisse Pichena, qui testatur in MS. Fl. esse *apisceretur*, ut alibi; quod receperit Ryckius et I. Gronovius. Si maxime legamus *adspiceretur*, tamen nulla commoda sententia efficitur. Nam *par numerus servantium et servatorum*, quomodo decus auget? immo magnus servatorum numerus auget, praefertim in paucitate servantium. Aliud hic quid et acutius lateat necesse est, si non frigidissimum verborum lusum captavit Tacitus.

Adipisci est verbum usitatum in his praemiis. Plinius VII, 30. *omnium triumphantium lauream adepti mirrem*. Ergo intelligo *coronam civicam*. servatores eam adipiscuntur, ob servatos in castris milites: servati, ob auxilium cohortibus Romanis latum, quae Tigranocertis obsidebantur ante, sed eorum adventu liberatae sunt. vid. c. 5. Corona civica autem non proprio sensu intelligenda, sed tropice, ut in talibus solet, pro decore, honore et gloria. Ita tamen probabilem sensum arbitror existere. Neque vero tales sententiae ad vivum rescandae. Acumen quaesitum est in eo, quod etiam servati quodammodo honorem servantium consequuntur; quod habet aliquid *καταδύσκει*.

5 His atque talibus.] v. ad XIV, 60. extr. Post *adpugnare* bene e MS. Flor. Pichena. v. II, 81. MS. Agr. ed. pr. *ad pugnam*: vulgo *oppugnare*. Mox *nec aliud* edd. pr. Rhen. et seqq. aliae *ne aliud*.

1 Aut metu.] De lectione huius loci optime Rhenanus, qui *meta* delevit et pro *aut* scripsit *ut*. Et, *ignavia ut* litera *mpale* reperita, *ignavia aut*, factum. Suppleverunt *metu*, qui nesciebant *ignaviam* hic nihil aliud esse quam merum. Saepe veteres has voces, *ignavus, se-*

gati,

ac, si vis ingrueret, provisis exemplis Caudinae ac Numantinae cladis. *neque eandem vim Samnitibus, Italico populo, aut Poenis, Romani imperii aemulis. Validam quoque et laudatam antiquitatem, quotiens fortuna contra daret, saluti consuluisse.* Qua desperatione exercitus dux subactus, primas tamen litteras ad Vologesen, non supplices, sed in modum querentis composuit, quod pro Armeniis, semper Romanae ditionis, aut subiectis regi, quem imperator delegisset, hostilia faceret. *pacem ex aequo utilem. nec praesentia tantum spectaret. ipsum adversus duas legiones, totis regni viribus advenisse: at Romanis orbem terrarum reliquum, quo bellum iuvarent.* Ad ea Vologeses, nihil pro causa, sed opperandos sibi fratres, Pacorum ac Tiridaten, rescripsit: illum locum tempusque consilio destinatum, quo de Armenia cernerent:

D d d ;

ad-

gnis, ignavia, segnitie, usurpant in illis, quibus abest virtus aut viro digna audacia, quos poltrons dicimus. Illis, inquit, abunde magnum erat munimenta defendere: nonnullis, quia edixerat dux, ne quis castris exiret; aliis non aliter facturis, si signa ferri iussisset (ita erant perculsi) praeferebant se tanquam in stativis Corbulonem expectare. *Ut opperientes, quemadmodum praecedenti libro, usque eruebantur.* Illud provisis exemplis pari lepore Ovid. 9. met. ubi Byblis: *At non Aeolidae thalamos timuere sororum. Vnde sed hos novi? cur haec exempla paravi?* Gronovius. Haec bene Gronovius. Cum igitur metu non sit in MS. Flor. ed. pr. sed tantum aut Corbulonem: in Budensi autem ut non aut, Rhenani correctionem secutus sum, quam etiam Ryckius adoptavit. Metu primus edidit Puteol. quem Ber. et Alc. secuti sunt. Revocavit Berneccertus.

2 *Aut Poenis Rom. imperii aemulis.* Freinsheimsius corrigit aut Hispanis. respici enim ad Numantinam cladem; nec ulla hic Poeno-

rum partes. Recte ille. sed non satis. Lege: *Nec eandem vim Samnitibus Italico populo aut Hispanis quam Parthis Romani imperii aemulis.* Gronovius. Quod Iac. Gronovius Samnitas et Poenos iterum coniungi obiicit in Germ. c. 37. id nihil est. Ibi de cladibus Romano pop. illatis universe dicitur: hic de exercitu sub iugum misso, quod a Poenis alienum est. Poenos correxerit, qui meminerat, eos saepe Romani imperii aemulos dici.

1 *Quid de Arm. cernerent.* MS. Guelf. qui, quod accipiendum pro quo; quod e Vet. Cod. laudat Vrsinus, et est in MS. Agr. Ed. pr. quod. Vade mihi non dubium est, hic quae aut quo legendum esse. Quo et quod millies in libris confunduntur: et h. l. etiam e seq. voce litera adhaesit. qui autem pro quo saepe, ut ap. Liv. III, 39. in MS. Guelf. membranaceo. Atque etiam verbum cernere accusativum illum quid vel quod plane respuit, cum absolute dicatur, ut omnes sciunt. Itaque sic correxerit. In ceteris Gronovio assentior, nec probo Ryckium, qui e MS. Agric. rescripsit: locum illis tempus-

que

A.V.² *adiēcisse deos, dignum Arfacidarum, simul et de legio-*
 816. *nibus Romanis statuerent.* Missi post a Paeto nuntii,
 A.C. *et regis colloquium petitem, qui Vasacen, praefectum*
 63. *equitatus, ire iussit.* Tum Paetus, Lucullos, Pompeios,³ *et si qua Caesares obtinendae donandaeve Armeniae egerant; Vasaces, imaginem retinendi largiendive penes nos, vim penes Parthos,* memoravit. Et multum invicem disceptato, Monobazus Adiaberus in diem posterum testis iis, quae pepigissent, adhibetur. Placuitque liberari obsidio legiones, et decedere omnem militem finibus Armeniorum, castellaque et commعات Parthis tradi, quibus perpetratis, copia Vologesi fieret,
 15 mittendi ad Neronem legatos. Interim flumini Arsaniae

que confilio destinatum, quo de Armenia cernerent, quod se fastigioque dignum Arfacidarum. quae interpolata esse, in promptu est. Et tamen probat etiam Graevius ep. ad Heinfr. T. IV. Coll. Burm. p. 187. etiam Heinfr. illis. sed ante p. 158. coniecerat Graevius *adiēcisse Deos dignam Arfacido rem*: Heinfr. autem p. 163. *dignum vi Arfacidarum - statuerent* ex Ann. II, 3. idque placebat Graevio p. 170.

2 *Adiēcisse deos dignum.*] Locus de quo tria verba non possum hincere. Lipsius. Ego vero locum hunc sanum integrumque, et tantum explicandum contendo. Senfr. ut brevissime dicam: Tum temporis hoc ipso in loco fore opportunum consultare, quid decernerent de Armeniae possessione simul, et (quam diu rem dedecit dignam Arfacidarum maiestate) quid statuerent de legionibus Romanis, quam illis legem pacis darent. *Confilio quid cernerent*, breviter est, quo tractaretur, quid decernerent, quem finem controversae de Armenia imponerent. Vt lib. 13. *Arbitrium quid darent, quid adimerent. Adiēcisse deos.* Deum benignitate accessisse materiam deliberandi multo ampliorem et vix speratam, sed dignissimam magni-

tudine Parthica, nimirum, quid placeat fieri de legionibus Romanis: adeo eas in potestatem esse. Vel, deos fecisse, ut ipse adiecit superiori orationi sequentia verba posset. Seneca 1. de benef. 10. *Caeterum idem semper de nobis pronuntiare debemus, malos esse nos, malos fuisse (invidiam adiecit) et iururas esse.* Haeserunt in hoc verbo et apud Livium lib. 10, 7. Gronovius.

3 *Et si qua Caesares.*] Sic coniecit Pichena e scriptura MS. Flor. *et si quaces*, ut est etiam in ed. pr. Berneggerus recepit, quem omnes deinde secuti sunt. Superiores *si qui duces*: quod est et in MS. Guelf. Sane post Pompeium nulli duces, sed Caesares de Armenia aliquid egerant. Mox MS. Fl. ed. pr. *largiendive pro donandive*: quod cum Ryckio et Gronov. secutus sum. Alterum verbum variavit: credibile est etiam, hoc variasse Tacitum. *Imaginem et vim* illustrat Heinfr. ad Vellei. p. 259. a.

1 *Fluvio Arsameti.*] Non alibi lectus nobis hic Arsametes: et omnino arbitramur falsum. Magis, quia in Dionis fragmentis (edidit haud ita pridem Fulvius Ursinus) hic ipse fluvius *Arसानیاس* dicitur.

Ver-

faniae (is castra praefluebat) pontem imposuit, ² specie sibi illud iter experientis: sed Parthi, quasi documentum victoriae, iusserant. ³ namque iis usui fuit: nostri per diversum iere. ⁴ Addidit rumor, *sub iugum missas legiones*, et alia ex rebus infaultis, quorum simulacrum ab Armeniis usurpatum est. Namque et munimenta ingressi sunt, antequam agmen Romanum excederet, et circumstetere vias, captiva olim mancipia, aut iumenta agnoscentes, abstrahentesque. Raptae etiam vestes, retenta arma, pavido milite, et concedente, ne qua proelii causa exsisteret. Vologeses, armis et corporibus caesorum aggregatis, quo cladem nostram testaretur, visu fugientium legionum abstinuit. ⁵ Fama moderationis quaerebatur, postquam

Verba Dionis: Ἀφῆκεν αὐτὸν προδιομολογημένως, ἵνα τὸν ποταμὸν αὐτῷ Ἀρσανίαν ζεύξουσι: Parthibus dimisit Paetum, prius cum eo pactus, ut ponte sibi iungerens fluvium Arsaniam. Nominat et ante; ῥανδαίαν τῷ περὶ Ἀρσανίαν ποταμῷ ὄσαν. Randaean (oppidum, sive vicum ubi Paetus obsessus) ad Arsaniam fluvium sitam. Plinius quoque Arsaniam agnoscit, et in Euphratem labi facit, libro 5. cap. 24. Sed et Plutarchus in Lucullo. Itaque corrigi prorsus velim in Tacito *Fluvio Arsaniae* (etenim is castra praefl.) litteris postremis in aliam voculam reformatis. Emendabis iterum, infra. Lipsius. *Arsonianae* etenim receptum a Pichena. Sane et MS. Fl. Agr. ed. pr. *Arsoniani*: sed etenim cum Ryckio omisi: quippe sola Lipsii coniectura nixum. *Praefluebat* ed. pr. Rhenanus et seqq. At mediae inter ed. pr. et Rhen. *perfluebat*, et sic MS. Guelf. male. sic XI, 37. *praegressus* et *pergressus* confusa.

² *Specie sibi illud iter experientis.*] Immo *expedientis* Grotius ait: et sic videtur fuisse in MS. Guelf. a prima manu, sed correctum alia in *experienti*. Syllabae *ped.* clara adhuc vestigia. Et cor-

rexifsem locum, nisi dubius fuifsem ob librum Guelf. utrum *expedientis*, an *expedienti* scribendum esset. Sibi nullo modo patitur experientis.

³ *Namque iis usui fuit.*] Ex Taciti consequa narratione iudices legendum, *Neque iis usui fuit*. Et firmat certe Dio, qui in hac re (ut saepe) velut interpretes Taciti; ἵνα τὸν ποταμὸν Ἀρσανίαν ζεύξουσι. Ὅδῃ ὅτι γεφύρας ἰδοῦτο (περὶ γὰρ αὐτὸν διεληλύθει) ἀλλ' ἵνα ἐνδείκνυται εἶσαι, ὅτι κρείττων αὐτῶν ἦν. Lipsius. Placet Pichena et alii. Contra disputat Freinshemius: qui tamen se torquet in verbis Dionis περὶ γὰρ αὐτὸν διεληλύθει, non assecutus magis, quam Lipsius, sensum. *Pedes* et *sino* *ponte* *flumen* *transerat*, nempe adveniens. Itaque etiam abiens poterat sic facere.

⁴ *Addidit rumor.*] Cui rumor Suetonius etiam fidem habet, cap. 39. Lipsius. Mox *namque* et item *excederet* MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes et inde a Pichena recentiores. ceterae *nam* et, *decederet*, quod e superioribus repetitum a Rhenano. Sed hic intelligendum *munimentis castrorum*, non *Armenia*.

⁵ *Fama moderationis.*] Ed. pr. addit

A. V. quam superbiam expleverat. Flumen Arfaniam ele-
 816. phanto infidens, et ⁶ proximus quisque regem, vi
 A. C. equorum, perrupere, quia rumor incesserat, *pontem*
 43. *cessurum oneri, do'o fabricantium.* sed qui ingredi ausi
 16 sunt, validum et fidum intellexere. Ceterum obsessis
 adeo suppeditavisse rem frumentariam constitit, ut
 horreis ignem iniicerent: ¹ contraque prodiderit Cor-
 bulo, *Parthos inopes copiarum, et pabulo attrito, reli-*
cturos oppugnationem, neque se plus tridui itinere ab-
fuisse. Adiecit, *iureiurando Pacti* ² *cautum apud si-*
 gna,

addit Nam: atque id manus se-
 cunda, Gandidi sc. adiecerat in MS.
 Guelf. Mox idem Cod. in *elephanto.*

⁶ Proximus quisque regi vi equo-
 rum.] Suspicio de loci defectu.
 Nonne plerique Parthorum in equis
 (talibus illorum militia) non solum
 proximi regis? certe. Adde quod
 Dio disertim narrat, *regem quidem*
elephanto, alios sine usu ullo pontis,
ut prius, transisse. Αὐτὸς μὲν (ὁ
 Βασίλειος) ἐπ' ἰλιθάρους, οὐ δὲ ἄλλοι,
 ἕως τε καὶ περὶ σπον, ἀναχέρονται.
 Itaque fidenter, fortasse et feliciter,
 expleo: *et proximus quisque*
regi, alii vi equorum perr. Hac
 mente rex quidem in elephanto,
 et in simili bellua eius exemplo
 primores transire, aliud vulgus
 in equis. *Lipsius.* MSS. Flor.
 Guelf. Agr. ed. pr. *regem,* quod ex-
 primendum curavi. et enim est ex-
 quisitius: unde mutarum hic, ut cen-
 ties alibi, in notiores casum. Li-
 pius sine necessitate alii addi vult.
 Proximi regi securi sunt eum:
 cetera multitudo libere et varie
 vel ponte, vel natando transire.
 Mox *fidum* firmat etiam ed. pr. at
firmum ceterae edd. ante Rhen. et
 MS. Guelf.

¹ Contraque prodiderit Corbulo.]
 In commentariis, opinor, aut hi-
 storia harum rerum. Plinius certe
 Corbulonem inter scriptores cen-
 suit, Indice lib. 5. et 6. *Lipsius.*

² Cautum apud signa.] Specta
 iuvenis. iuramenta Romanorum

apud signa: id est, uti ego inter-
 pretor, apud principia. Illic enim
 signa. et plerisque castrorum sol-
 lennes actus apud principia notabis
 celebratos. Dabo exempla, et la-
 bore meo levabo tuum. Ius in
 principiiis dictum. Livius l. 23.
Tribunos tamen ira reddere in prin-
cipiis sinebant. Edicta ibi propo-
 sita. Vulcatius in Avidio Caesio:
Nam statim et ad signa edici iussi,
et programma, in parietibus fixis, et
si quis cinctus inveniretur in Dapini,
distinctus rediret. Litterae lectae,
 et habitae allocutiones. Spornus
 in Pescennio: *Itaque nisi li-*
teras recitandas ad signa, quibus,
etc. Tacitus: *Contractos in prin-*
cipia milites iussit cum silentio au-
rire. Castigatio et interdum animi-
 adversio ibi. Suetonius Othone,
 cap. 1. *Ausus est milites quosdam*
capite punire, et quidem ante prin-
cipia, se coram. Frontinus libro 4.
 Stratag. M. *Caso memoria tradit*
in furo comprehensis dextram esse
praecisam, aut si lenius animadverti-
re voluissent, in principiis sanguinem
missum. Signum etiam pugnae
 propositum. Isidorus: *Ruffata pri-*
die quam dimicandum esset, solent
ante principia poni, quasi admonitio
et indicium futurae pugnae. *Lipsius.*
 Mox referuntur MSS. edd. omnes
 veteres: nisi quod in MS. Guelf.
 ed. pr. referuntur. Pichena vulgo
 esse ait referantur, quod in Lip-
 reperi, e Rhen. sec. ductum.

gna, adstantibus iis, quos testificando rex misisset, neminem Romanum Armeniam ingressurum, donec reserretur litterae Neronis, an paci annueret. Quae ut augendae infamiae composita, sic reliqua non in obscuro habentur: una die quadraginta millium spatium emersum esse Paetum, desertis passim faucibus; neque minus deformem illam fugientium trepidationem, quam si terga in acie vertissent. Corbulo cum suis copiis apud ripam Euphratis obvius, non eam speciem insignium et armorum praetulit, ut diversitatem exprobraret. maesti manipuli, ac vicem commilitonum miserantes, ne lacrimis quidem temperare. vix prae fletu usurpata consalutatio. Decesserat certamen virtutis, et ambitio gloriae, felicitum hominum affectus. sola misericordia valebat, et apud minores magis. Ducum inter se brevis sermo secutus est. ¹⁷ Hoc conquerente irritum laborem; potuisse bellum fuga Parthorum finire, ille integra utrique cuncta respondit, converterent aquilas, et iuncti invaderent Armeniam, abscessu Vologesis infirmatam. Non ea imperatoris habere mandata, Corbulo: periculo legionum commotum, e provincia egressum. quando in incerto habeantur Parthorum conatus, Syriam repetiturum. Sic quoque optimam Fortunam orandam, ut pedes confectus spatiis itinerum, alacrem, et facilitate camporum praevententem equitem assequeretur

3 *Ut diversitatem exprobraret.*] i. e. ut pudorem illis incuteret, qui non eo apparatu venissent, sed longe dissimili, nempe qui fugientium esse solet.

4 *Ne lacrimis quidem temperare.*] MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes temperare, quod nescio cur in temperare mutavit Rhenanus, secutis omnibus, praeter I. Gronovium, quocum verus restitimus. Mox MS. Guelf. ut Budensis, ed. pr. vitiose consolatio.

1 *Haec conquerentium: irritum.*] Reddere sententiam possis, nescio an verba, si legas. Hic conqueri, tantum irritum laborem: vel Hoc conquerente. Brevis sermo ducum,

inquit. Corbulo querebatur, frustra se properasse et laborem eum sumpsisse, cum ille auxilium non expectasset. Paetus contra integra omnia, etc. Palmerius noster malebat, huius conquerentis irritum laborem, illius integra utique omnia. Lipsius. Haec conquerentium ed. pr. Rhen. et sequentes. At hoc MSS. Flor. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. Coniecturam Faerni aliorumque hoc conquerente recepit Bernec. cum sequentibus. Mihi potius Tacitus scripsisse videtur haec conquerenti, et ad unum adhaesisse e terminatione verbi sequentis: quod genus vitii iam aliquoties observavimus.

A. V. *rectur.* Exin Paetus per Cappadociam hibernavit.
 816. At Vologesis ad Corbulonem missi nuntii, *detraheret*
 A. C. *castella trans Euphraten, 2 annemque, ut olim, medium*
 63. *faceret: ille, Armeniam quoque diversis praefidiis ve-*
cuam fieri, exoptulabat. Et postremo concessit rex:
 dirutaque, quae ultra Euphraten communierat Cor-
 18 bulo, et 3 Armenii sine arbitro relictis sunt. At Ro-
 mae tropaea de Parthis, arcusque medio Capitolini
 montis sistebantur, decreta ab senatu, integro adhuc
 bello, neque tum omissa; dum aspectui consulitur,
 sprete conscientia. Quin et, dissimulandis rerum ex-
 ternarum curis, Nero 1 frumentum plebis, vetustate
 corruptum, in Tiberim iecit, quo 2 securitatem an-
 nonae sustentaret. cuius pretio nihil additum est,
 quamvis ducentas ferme naves, portu in ipso, violentia
 tempestatis, et centum alias, Tibeti subvectas, for-
 tuitus ignis absumpsisset. Tris dein consulares, L. Pi-
 sonem, 3 Ducennium Geminum, Pompeium Paullinum
 vectigalibus publicis praeposuit, cum insectatio-
 ne

2 *Annemque ut olim medium fa-*
ceret.] Sic MSS. Flor. Guelf. edd.
 vet. ante Rhen. qui induxit ut
 omnium. vetus restituit Pichena.
 Par ratio sequentis *dirutaque*. Rhe-
 nanus dedit *diruptaque*, male: Il-
 lud Pichena reddidit. Sed libri
 scripti et ed. pr. *diruta quaeque*,
 transposita copula.

3 *Armenii sine arbitro.*] Sic MSS.
 Flor. Agr. ed. pr. i. e. sine domi-
 no, ut Ann. I, 26. MSS. Oxon. Guelf.
sine arbitrio, ex qua lectione fa-
 ctum ab editoribus suo *arbitrio*,
 quod habent omnes edd. praeter I.
 Gron. qui vetus restituit.

1 *Frumentum plebis.*] Sic edd.
 omnes, pro quo Muretus malebat
publicam. MS. Guelf. a pr. manu
plebi: secunda supra adposuerat *f.*
Plebi non spernam: quod plebi de-
 stinatum, dividendum servabatur
 in horreis. vid. supra II, 64.

2 *Securitatem annonae sustentaret.*] Ita scriptum, nec poenitet.

Libri omnes, *sustentaret*: P. Fa-
 ber, *ostentaret*. Suspicio antiquis
 usurpatum *Sistentare* pro *Ostenta-*
 re; argumento etiam Plantini ver-
 tus:

— tu vero clavinus pecas

Advenisti hic sistentatum cum ex-
ornatis offibus. Sic enim duo ma-
 nuscripti in Vatican. tertius, *Sus-*
sentatum. Et in eodem poeta ali-
 bi, *Extentatum*, reperio. Si quis
 tamen *sistentaret* servat, possit in-
 terpretari, sustentatam servatam-
 que ea ratione ipsam opinionem co-
 pieae frumentariae, cum et in Ti-
 berim abliceret leviter corruptum.
Lipsius. Scribe: *sic ostentaret*.
 nam *sistentare* alienum; *sistentare*
 verbum nihili. *Gronovius*. Sed id
sic friget, et inest iam in quo.
 Itaque malim simpliciter *ostentaret*,
 ut e MS. Agr. dedit Ryckius, et
 volebat Heinsius.

3 *Ducennium Geminum.*] Qui sub
 Galba Praefectus urbi, libro I.
 Histor. *Lipsius*.

ne priorum principum, qui gravitate sumptuum iustos reditus anteissent: se annum sexcentis sestertium Rei pub. largiri. Percrebuerat ea tempestate ¹ pravissimus mos, cum propinquis comitiis, aut sorte provinciarum, plerique ² orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios, praeturasque et provincias inter patres sortiti, statim emitterent manu, quos adoptaverant. ³ Magna cum invidia senatum ⁴ adeunt, ius naturae, labores educandi, adversus fraudem et artem brevitate adoptionis enumerant: satis pretii esse orbis, quod multa securitate, nullis oneribus, gratiam, honores, cuncta prompta et obvia haberent. Sibi promissa legum diu expectata, in ludibrium verti, quando quis sine sollicitudine parens, sine lactu orbis, longa patrum vota repente adaequaret. Factum ex eo senatusconsultum, ne simulata adoptio in ulla parte muneris publici iuaret, ac ⁵ ne usurpandis quidem hereditatibus prodesset. Exin Claudius Timarchus, Cretensis, reus agitur, ce-
 20
 teris criminibus, ut solent praevalidi provincialium, et opibus nimis ad iniurias minorum elati: una vox eius usque ad contumeliam senatus penetraverat, quod dictitasset, in sua potestate situm, an proconsulis, qui
 Cre-

19
 A. V.
 816.
 A. C.
 63.

¹ *Pravissimus mos.*] In MS. Flor. *pravissimos* eademque manu correctum *pravus mos*, quod praefert l. Gron. Etiam in Guelf. *pravissimus* est a manu sec. deleto, quod ante erat, nova voce versiculi finem longe excurrente, ut ante brevioris vocem ibi fuisse appareat.

² *Orbi fictis adoptionibus.*] Quae fraus olim etiam usurpata, et reprehensa a Scipione his verbis: *In alia tribu patrem, in alia filium suffragium ferre. Filium adoptivum tam procedere, quam si se natum habeas.* Quamquam cenfeo Scipionem non aliud intellexisse, quam notionem Censoriam. et cum ii inquirerent, qui uxores quinque liberos haberent; malo quodam more, eos qui adoptassent non habuisse pro improlibus. Adde ad

Taciti lucem l. 11. De vacat. muner. *Lipsius.*

³ *Qui magna cum invidia.*] Sic edd. omnes. At qui, quod ad patres refertur, abest a MSS. Fl. Guelf. ed. pr. et commode abest. Itaque delevi. vid. ad c. 4. *Invidia* quid h. l. sit, vid. ad IV, 52.

⁴ *Adeunt, ius naturae, labores etc.*] Sic hunc locum restituit Rhenanus. MSS. Fl. Bud. *adeuntibus naturae.* Guelf. *adeunt; ubi naturae, laboresque*, sed rē quae deletum. Ed. pr. *adeuntibus ne.* Ceterae ante Rhen. *adeunt, ibi naturae munus.* Pro ius pollicis etiam conicere vim.

⁵ *Ne usurpandis quidem.*] Ne ad solidi capacitatem. argumemo l. 51. De Legatis 11. Vide quae notavi ad legem Papiam, lib. 3. *Lipsius.*

1 Nam

A. V. *Cretam obtinuisent, grates agerentur.* Quam occasio-
 816. nem Paetus Thrasea ad bonum publicum vertens, post-
 A. C. quam de reo censuerat, provincia Creta depellendum,
 63. haec addidit: usu probatum est, P. C. leges egregias,
 exempla honesta, apud bonos ex delictis aliorum gigni.
 Sic oratorum licentia, Cinciam rogationem; candidato-
 rium ambitus, Iulias leges, magistratum avaritia, Cal-
 purnia scita, pepererunt. ¹ Nam culpa, quam poena,
 tempore prior, emendari, quam peccare, posterius est.
 Ergo adversus novam provincialium superbiam dignum
 fide constantiaque Romana capiamus consilium, quo tu-
 telae sociorum nihil derogetur, nobis opinio decedat, qua-
 lis quisque habeatur, alibi quam in civium iudicio esse.
 21. Olim quidem non modo praetor, aut consul, sed privati
 etiam mittebantur, qui provincias viserent, et quid de
 cuiusque obsequio videretur, referrent: trepidabantque
 gentes ¹ de existimatione singulorum. At nunc colimus
 externos, et adulamur: et quomodo ad nutum alicuius
 grates, ita promptius accusatio decernitur: ² decerna-
 turque, et maneat provincialibus potentiam suam tali
 modo ostentandi: sed laus falsa et precibus expressa,
³ perinde cobibeantur, quam malitia, quam crudelitas.
 Plura saepe peccantur, dum demeremur, quam dum of-
 fendimus. Quaedam immo ⁴ virtutes odio sunt, severi-
 tas

¹ Nam culpa quam poena.] Simi-
 lis gnome in Tertulliano: Nemo
 postfutura reprehendit, quae ignorat
 futura: emendatio culpam non an-
 tecedat. Lipsius. Mox provincia-
 rum ante Pichenam edd. omnes;
 etiam MS. Guelf. nisi quod ed. pr.
 provinciam.

¹ De existimatione singulorum.]
 In MS. Guelf. ed. pr. Put. est de
 existimatione, quod etiam esse potest
 de existimatione. Atque ita puro
 hic accipiendum. Nam legati,
 missi ad res inspiciendas, est iudi-
 care, h. e. existimare, non aestima-
 re. v. Gron. ad Liv. IV, 41.
 XXXIV, 2. Itaque existimatio di-
 citur de eo, cui potestas cognos-
 cendi, iudicandi data, quam suis-

se tali legato, dubitari nequit.
 Quam ob rem sic edidimus. *Verbi
 existimationem* dixere etiam Cicero
 et Caesar.

² Decernaturque, et maneat.] Si
 non fractus locus, scribo *severa-*
tia ducente, *decernatur ne maneat.*
 Nisi per ironiam haec dicta capies,
 et simulata quadam concessione.
 Quo sensu nihil mutem. Lipsius.
 Omnia sana sunt.

³ Perinde cobibeantur.] MS.
 Guelf. a sec. man. *cobibeatur*, ut
 volebat Acidalius. Si pluralis ve-
 rus est, referendus simul ad mali-
 tiam et crudelitatem.

⁴ Virtutes odio sunt.] Vulgo,
 qui eas gravatur. Lipsius.

tas obstinata, invictus adversum gratiam animus. Inde A. V. initia magistratuum nostrorum meliora ferme, ⁵ et finis ^{816.} inclinatur, dum, in modum candidatorum, suffragia con- ^{A. C.} quirimus: quae si arceantur, aequabilius atque constan- ^{63.} tius provinciae regentur. nam ut metu repetundarum infracta avaritia est, ita, vetita gratiarum actione, ²² ambitio cohibetur. Magno assensu celebrata sententia, non tamen senatusconsultum perfici potuit, abnuentibus consulibus ea de re relatum. Mox, auctore principe, ² sanxere, ne quis ad concilium sociorum referret,

5 *Et finis inclinatur.*] Primum et dictum pro *sed, at*, ut saepe alias. v. ad V, 3. *inclinatur* intellige in partes deteriores. Mox Groslotius malebat *aequabilis* pro *aequalis*. Et si hoc quoque defendi potest: tamen quia *aequabilis* est in ed. pr. et Sallustius sic coniunxit *aequabilis* atque *constantius* Catil. 2. ut inde haud dubie sumserit, *aequabilis* recepimus.

6 *Ambitio cohibetur.*] Legerem, *cohibebitur*. Lipsius. Verum est.

1 *Abnuentibus consulibus ea de re relatum.*] Atqui, *licere patribus, quoties ius dicenda sententiae accepissent, quae velles expromere, relationemque in ea postulare*, supra lib. 13. scripsit Tacitus. similique sententia L. 2 c. 38. lego, *A maioribus concessum egredi aliquando relationem, et quod in commune conducas, loco sententiae promere*. Licuisset ergo consulibus referre ea de re ad patres: sed iis aliter visum. Ius relationis autem solis consulibus: nec sine relatione perfici potuit ul- lum Sc. Ideo Vespasiano concessum, VTI. EI. SENATVM. HABERE. RELATIONEM. FACERE. REMITTERE. LICERET. Ideo sequentibus principibus hono- ris cauda datum ius tertiae, quar- tae, quintae relationis: id est, me interprete, quoties consules ipsi non essent, tres nihilominus, quatuor aut quinque relationes fa- cere possent, qua de re cumque ius *Corn. Tac. T. I.*

visum. Sollennia relationum ver- ba e Suetonii Calig. cap. 15. haec didici: *Quod bonum felixque sit C. Caesari, de N. Patres conscripti, quid fieri placet? Lipsius.* Lipsius igitur substantivè cepit *relatum*, ut est etiam Hist. l, 30. quamquam alio sensu. Alii videntur intellexisse *relatum* pro *relatum esse*: unde Boxhornius N. Heinsii correctionem probat: *nec abn. C. ea de relatum.* Lipsius verum vidit. Quae per egressionem relationis dicta erant, a Coss. erant ex integro referenda, si Scrum fieri deberet. v. ad XIII, 26. Et Tacitum delectati hac forma verborum, notum est.

2 *Sanxere, ne quis.*] Reperio iam ante sanxisse id Augustum, de quo Dionis verba ista lib. 56. τῶ ὀκνητῶ προσηγάγετο μηδεν τῶν προτασσόμενων αὐτοῦ ἀρχόντων μήτε τῆς ἀρχῆς χεῖρον, μήτε ἑνδεξήνοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι ἐφ᾽ ἧς, τιμὴν τινα δίδουαι, ἕτε τινος μαρτυρίας παρ' αὐτῶν καὶ ἐπιλοῦς προσηγάγετο, πολλα δὲ διὰ τῶν ἐκατόχων. id est: *Provincialibus interdixit, ne cui Praesidum, quamdiu in provincia esset, neque intra sexagesimum a discessu eius diem, ullum honorem haberent: quoniam nonnulli testimonia sibi et laudationes a provincialibus comparantes, multa ea occasione peccabant.* Sed diversum tamen hoc Meronianum consultum: quoniam

A.V. *ferret, agendas apud senatum propraetoribus* ¹ *pro-*
 816. *consulibus grates, neu quis ea legatione fungeretur.*
 A.C. *lisdem consulibus gymnasium ictu fulminis conflagra-*
 63. *vit, effigiesque in eo Neronis ad informe aes liques-*
cta. Et ⁴ *motu terrae, celebre Campaniae oppidum,*
 Pompeii, magna ex parte proruit. Defunctaque vir-
 go Vestalis Laelia, in cuius locum Cornelia ex fami-
 lia Cossorum capta est. ¹ Memmio Regulo, et Ver-
 23 ginio Rufo *COSS.* natam sibi ex Poppaea filiam Ne-
 A.V. *ro ultra mortale gaudium accepit, appellavitque Au-*
 817. *gustam, dato et Poppaeae eodem cognomento.* ² *Lo-*
 A.C. *cus puerperio colonia Antium fuit, ubi ipse generatus*
 64. *erat. Iam senatus uterum Poppaeae commendaverat*
diis, votaue publice susceperat. quae multiplicata,
exsolutaue. Et additae supplicationes, templumque
Fecit.

niam illud Augusti post diem per-
 mittit laudationes: hoc plane et
 plene tollit. *Lipsius.*

³ *Prove Consulibus.*] *Vales.* ad
 Amm. XXX. p. 599. corrigit *pro-*
que Consulibus. quod sane rectius.
 nam de utrisque pari modo caveretur.
 Et saepe in his particulis pecca-
 tum: ut ap. Suet. Aug. 43. *maio-*
rum minorumque, pro minorumque.

⁴ *Motu terrae.*] Dissentit Seneca,
 qui ad sequentes Coss. refert
 hunc terrae motum expressim:
Pompeios celebrem Campaniae urbem
desiderisse terrae motu, Lucili viro-
rum optime, audivimus: et quidem
diebus hibernis, quos vacare a tali
periculo maiores nostri solebant pro-
mittere. (Observa. Ergo statim
 consulibus novis, ut anni totius
 necessario in alterutro error sit.)
Nonis Februarii fuit hic motus, Re-
gulo et Verginio Coss. Echerle tam
 adseverat id distincte, ut credam
 vitium esse non Taciti (non id
 convenit in fidei et diligentiae uni-
 cae scriptorem) sed Aegyptii alicui-
 us; cuius adulteria, et traiectio-
 nes compluries agnosco in hac re-
 gia vere sponsa. *Lipsius.* Dixi ad
 lib. 1, 68. (ubi *prorumpere* non *pro-*
rumpere vo ui in verbis Curtii)
 apud bene Latinos semper *πρωρυ-*

ναις poni *ad prorumpere.* Antiqui-
 dem Aetnae vulgo, ver. 308. *ra-*
pes aliquas penitasque cavernas Pro-
rumpere. Sed cum Scaliger ibi testetur
 vet. lib. habere *Procedere,*
 censeo scribendum, *Procidere.*
 Quemadmodum et apud Valerium
 Flaccum lib. 7, 600. *In caput in-*
que humeros ipsius vi malis et ira
Procidit, ubi edicit *Proruit.* Tale
 vitium et hic oblarum Tacito,
 qui scripserat, *Et motus terrae.*
 Ut Livius, lib. 22. *Eam terrae*
motum, qui multarum urbium Ita-
liae magnas partes prostravit, mo-
tes lapsu ingenti proruit. Senec.
 nat. q. 6, 1. *hic motus Campaniam*
magna strage vexavit. Graecis-
Verum puto.

¹ *Memmio Regulo et Verginio Ru-*
fo Coss.] Restitue iis praenominum
 vera ex lapide, praeter mentem
 Onustrii Fastorum scriptoris:
 VOTVM. SOLVERVNT. L. M.
 L. VERGINIO. RVFO.
 C. MEMMIO. REGVLO.
 COSS.

Lipsius.

² *Locus puerperio colonia Antium*
fuit.] Abscit verbum *fuit,* a MSS.
 Bud. Guelf. ed. Rheu. et 1699. *uf-*
que ad Picheaum.

Fecunditati, et certamen ³ *ad exemplar Atticae religio-* A. V.
nis decretum: utque Fortunarum effigies aureae in so- 817.
lio Capitolini Iovis ⁴ *locarentur: ludicrum Circense, ut* A. C.
⁵ *Iuliae genti apud Bovillas, ita Claudiae Domitiaeque* 64.
apud Antium ederetur. quae fluxa fuere, quartum in-
tra mensem defuncta infante. Rursusque exortae
adulationes, censentium honorem divae, et pulvinar,
aedemque, et sacerdotem. Atque ipse ut laetitiae, ita
maeroris immodicus egit. Adnotatum est, omni se-
natu Antium sub recentem partum effuso, Thraseam
prohibitum, immoto animo praenuntiam imminentis
caedis contumeliam excepisse. Secutam dehinc vo-
cem Caesaris ferunt, qua, reconciliatum se Thraseae,
 E e e 2 apud

³ *Ad exemplar Atticae religionis.]* Panathenaea Atheniensium intelligi volunt, de quibus apud Graecos obvii loci. Dubito. nam Panathenaeis respondebant Romanae Quinquatrus, nescio an hoc certamen novum. In libris etiam vacillare scripturam video. quorum Vaticanus optimus, *acticaeque* praefert, Farnesianus, *anciatiae*. An fuit, *Actiacae religionis*, sive potius *regionis*? Nec enim maior hic, quam in aliis ludis, religio. Enimvero in Suetonio lego, Augusti cap. XVIII. ab eo Principe institutos *Nicopoli apud Actium ludos quinquennales, quo celebratio eius victoriae memoria in posterum esset*. Et durasse eos ad inferiora tempora, Mamertinus in Papegyrico docet; *Urbs Nicopolis concideras, et certamen ludicrum, lustris omnibus solitum frequentari, intermiserat temporis maesti deforme insistum*. Fuit autem certamen triplex, Gymnicum, Musicum, et Equestre, ut Dio tradit libro 51. quem vide. Haec mea olim mens, sed ut multa in hac *ἀρχαιολογία* incerta, nec umquam eruenda, hic etiam dissentiant, et vir pereruditus tuetur vulgatam lectionem, et explicat in Agonistici sui libro 7. quem licet adire. *Lipsius. Actiacae* firmat ed.

pr. quae plane habet *acticae*, quod est etiam in MS. Guelf. a manu sec. tamen. Nam ante fuit, ut e lemmate marginis patet *atticae*: unde patet origo vulgatae lectionis *atticae*: quae inde a Puteolano editos obinet. Mihi *Actiacae* placet; non *Ansiatis* vel *Antiasinae* Grotii, quod Ryckius probabat. Nam *certaminis* verbum indicat graeci rursus ludos fuisse: quales Actiaci. *Atticae* si aliud esset, quam coniectura, non adeo displiceret. Nam graecorum certaminum forma sane ex Attica petita. Quia vero Actiaci ludi ab Augusto instituti, maximoque in honore erant, non abhorret, ad eorum exemplar certamen decretum esse. Quod I. Gronovius electione MS. Flor. conicit *Actiicae*, ab ἀκτιεος, an alicui placere possit, dubito.

⁴ *Locarentur.]* Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. I. Gron. Ceteri libri *collocarentur*. Parum refert. Nam verbum *locare* hic malim sensu ponendi, quam pro, redemptoribus faciendum mandare, accipere.

⁵ *Iuliae gentis apud Bovillas.]* Lib. 2. *Annal. Sacrarium genti Iuliae, effigiesque divo Augusto apud Bovillas dicantur. Lipsius.*

apud Senecam iactaverit, ac Senecam Caesari gratulatum. ⁶ Vnde gloria egregiis viris, et pericula gliscebant. Inter quae, veris principio, legati Parthorum mandata regis Vologesis, litterasque in eandem formam attulere: *se priora, et totiens iactata, super obtinenda Armenia, nunc omittere, quoniam dii, quamvis potentium populorum arbitri, possessionem Parthis, non sine ignominia Romana, tradidissent. Nuper clausum Tigranem: post Paetum legionesque, tum opprimere posset, incolumes dimisisse. Satis approbatam vim: datum et lenitatis experimentum. Nec recusaturum Tiridaten, accipiendo diademati in urbem venire, nisi sacerdotii religione attineretur. Iturum ad signa et effigies principis, ubi, legionibus coram, regnum auspicaretur.* Talibus Vologesis litteris, quia Paetus diversa, tamquam rebus integris, scribebat, interrogatus centurio, qui cum legatis advenerat, *quo in statu Armenia esset? omnes inde Romanos excessisse,* respondit. Tum intellecto barbarorum irrisu, qui peterent, quod eripuerant, consuluit inter primores civitatis Nero, *bellum anceps, an pax inhonesta placeret.* nec dubitatum de bello. Et Corbulo, tot per annos militum atque hostium gnarus, gerendae rei praeficitur, ne cuius alterius inscitia rursus peccaretur, quia Paeti piguerat. Igitur irriti remittuntur, cum donis tamen, unde spes fieret, non frustra eadem oraturum Tiridaten, si preces ipse attulisset. ² Syriaeque exsecutio Cincio,

⁶ *Vnde gloria.*] Sic MSS. et edd. vet. omnes. Non ergo vulgo est gloriae, ut Pichena scribit. In Lipsianis reperi, quod e Rhen. sec. fluxit, ubi est vitium operarum. Mox inter quae MSS. Flor. Guelf. edd. pr. Pich. seqq. Ceterae interrim.

¹ *An pax in hoste.*] Fortasse rectius, *an pax inhonesta placeret.* Lipsius. Sic dudum Victorius correxerat ad Caton. R. R. c. 80. e vet. Cod. qui habebat *in hoste*, h. e. Flor. ut docet Pichena. Recepit Pich. Vett. edd. a Puteol. in *hoste*, ut MS. Guelf. Ed. pr. in *hostes*.

² *Syriaeque exsecutio.*] Executionem pro administratione usurpat fortasse, uti alibi, *Negotii aut executionem libens suscepit.* Seneca: *Differam haec in praesenti. Desiderant enim longam et propriam executionem.* Addubito tamen num leg. *Syriaeque Sex. Cincio.* Lipsius. Pro Cincio MS. Flor. Cincio, MSS. Agr. Guelf. ed. pr. *Cirio.* At Piguius legendum censet *Cestio.* probante Ryckio ad h. l. At vereor, ut rationes temporum recte subductae sint. Pagijs quidem ad a. C. 66. Cestium a. C. 65. demum in Syriam missum, et a. 66. belli Iudaei initium

Cincio, copiae militares Corbuloni permiffae; et quin-
tadecima legio, ducente Mario Celso, e Pannonia ad-
iecta est. Scribitur tetrarchis ac regibus, ³ praefec-
tisque et procuratoribus, et qui praetorum finitimas
provincias regebant, *iuffis Corbulonis obfequi*: in tan-
tum ferme modum aucta potestate, ⁴ quem populus
Romanus Cn. Pompeio, bellum Piraticum gesturo,
dederat. Regreffum Paetum, cum graviora metue-
ret, facetiis infectari fatis habuit Caefar, his ferme
verbis: *Ignoscere fe statim, ne tam promptus in pavo-
rem longiore folicitudine aegrefceret*. At Corbulo quar-
ta et duodecima legionibus, quae fortiffimo quoque
amiffio, et ceteris exterritis, parum habiles proelio vi-
debantur, in Syriam translatis, sextam inde ac tertiam
legiones, integrum militem, et crebris ac prosperis
laboribus exercitum, in Armeniam ducit. Addidit-
que legionem quintam, quae per Pontum agens, ex-
pers cladis fuerat, fimul quintadecimanos, recens ad-
ductos. et vexilla delectorum ex Illyrico et Aegypto,
quodque alarum cohortiumque, et auxilia regum in
unum conducta ¹apud Melitenen, qua transmittere
Euphraten parabat. Tum ²lustratum rite exercitum
ad concionem vocat, orditurque magnifica *de aufpi-
ciii*

A. V.
817.
A. C.
64.

26

E e e 3

tium factum putat. De quo, alio forte loco, a nobis dicitur et com-
modius et diligentius.

³ *Praefectis et procuratoribus.*] *Praefectos* per enallagen dictos pu-
to. Solus enim Aegypti praefes intelligendus. *Procuratores* intelli-
gendi, non rei privatae Caefaris, sed qui provincias minores rege-
rent, ut Iudaeam.

⁴ *Quem populus Rom.*] *Quem* habent edd. inde a Rhenano omnes, MS. Guelf. idque probabat I. Fr. Gron. Edd. ante Rhen. *quam*, quod malebat Freinsh. *Quem* verum est, nisi *quam* factum est e *quantum*, ut saepe alibi. Pro *in tantum* dici potest *in eum*: unde commode sequi potest *quem*. De Pompeii infinito impetio, lege Gubinia acco-

pto, v. Plutarch. in Pomp. p. 631. et Dion. Cass. p. 10. f.

¹ *Apud Melitenen.*] Ptolemaeo, *Μελιτινή*, Sufianae pars. *Lipfius*. At hic Cappadociae Melitene intelligenda, ut bene Ryckius. Nam illa longe ultra Euphraten: hanc Euphrates ab ortu praeterfluit. vid. Cellar. G. A. T. II. p. 298.

² *Lustratum rite exercitum.*] Mos exercitum recens acceptum lustrare: exemplum aliud est Aemilii Paulli ap. Plur. in Aemil. p. 274. *τὴν δύναμιν ἐν Μακεδονίᾳ παύλαβεν, καὶ τὴν εὐθέτως συντελεσθεὶς καθαρῶν ἀδράς* etc. item C. Flaminii ap. Cic. de Divin. I, 35. Idem factum ante, quam res geri inciperentur, ut a Caefare B. G. VIII, 52. Quomodo lustratio facta, notum est e Livio I, 44.

3 Ad-

ciis imperatoris, rebusque a se gestis, ³ *adversa in in-*
scitiam Paeti declinans: multa auctoritate, quae viro
 27 *militari pro facundia erat. Mox iter, L. Lucullo*
 A.V. *quondam penetratum, apertis, quae vetustas obsepe-*
 217. *rat, pergit. Et venientes Tiridatis Vologesisque de*
 A.C. *pace legatos haud aspernatus, adiungit iis centurio-*
 64. *nes, cum mandatis non immitibus: non enim adhuc*
eo ventum, ut certamine extremo opus esset. Multa Ro-
manis secunda. quaedam Parthis evenisse, documento
adversus superbiam: proinde et Tiridati conducere, in-
tactum vastationibus regnum dono accipere: et Vologe-
sen melius societate Romana, quam damnis mutuis, ge-
nti Parthorum consulturum. ³ *Scire, quantum intus*
discordiarum, quamque indomitas et praeferoceles natio-
nes regeret. Contra imperatori suo immotam ubique
pacem, et unum id bellum esse. ⁴ *Simul consilio terro-*
rem adiciere, et Megistanas Armenios, qui primi a
nobis defecerant, pellit sedibus, castella eorum ex-
 28 *scindit, plana, edita, validos, invalidosque, pari me-*
tu complet. Non infensum, nedum hostili odio Cor-
bulonis nomen etiam Barbaris habebatur, eoque con-
silium eius fidum credebant. Ergo Vologeses neque
atrox in summam, et quibusdam praefecturis inducias
petit. Tiridates locum diemque colloquio poscit.
Tempus propinquum, locus, in quo nuper obsessae
 cum

³ *Adversa in inscitiam Paeti declinans.]* Ita legendum vidit Freinshemius, idque recte receptum. Vetz. edd. vel *adversam in inscitiam*, ut MS. Guelf. ed. Puteol. et seqq. usque ad Freinsh. vid. supra XIV, 38.

¹ *Iter L. Lucullo.]* Plutarchum lege. Lippius.

² *Non enim adhuc eo ventum.]* MS. Flor. ed. pr. *nec enim adhuc.*

³ *Scire, quantum.]* Sententiam adiuveris, si scribas: *Scires, Lippius.* Immo intellige *se.*

⁴ *Simul consilio.]* Compertiora haec Freinshemius fore putat, si sic le-

*gamus: simul, ut consilio terrorem adicieres, Megistanas etc. Placeat. Sed infinitivum tamen et verbum finitum etiam alibi iungi videtur. vid. ad XII, 51. Mox ed. pr. *populit.**

¹ *Ergo Vologeses neque atrox in summam.]* Sensus est: Vologeses, quoad summam rem, de qua agebatur, non ferocem ac durum fuisse: admisisse orationem legati: tantum inducias quibusdam praefecturis petivisse, quae a Corbalone affligebantur. Viris doctis, qui corruptum locum putarunt, tenebras, ut opinor, offudit et neque, sequente et, de quo iam supra vidimus.

cum Paeto legiones erant, ² cum a Barbaris delectus A. V. eisset, ob memoriam laetioris sibi rei, non est a Corbulone vitatus, ut dissimilitudo fortunae gloriam au- 817-
geret. Neque infamia Paeti angebatur: quod eo ma- A. C. 64-
xime patuit, quia filio eius, tribuno, ducere manipu-
los, atque ³ operire reliquias malae pugnae impera-
vit. Die pacta ⁴, Tiberius Alexander, illustris eques
Romanus, ⁵ minister bello datus, et ⁶ Vivianus An-
nius, gener Corbulonis, ⁷ nondum senatoria aetate,
sed pro legato quintae legioni impositus, in castra
Tiridatis venire, ⁸ honore eius, ac ne metueret insi-
dias, tali pignore, Viceni dehinc equites assumpti.
Et viso Corbulone, rex prior equo defluit: nec cuncta-
tus Corbulo. Sed pedes uterque ⁹ dextras miscuere.
Exin Romanus laudat iuvenem, *omissis praecipitibus,* 29
tuta et salutaria capeffentem. Ille de nobilitate generis

E e e 4

mul-

² Cum — delectus esset.] MS. Fl. ed. pr. est: unde I. Gronovius ad c. 10. vult *sum delectus est* — et deinde *Corbuloni non vitatus*, quod in iisdem libris est *Corbulo non vitatus*. Sed in hac lectione friget *sum*. Mox Rhen, dedit *angebatur*, cum ante esset *angebatur*, quod etiam est in MS. Guelf. odd. Lipf. Gryph. aliis: nec video, cur prorsus damneret. Operiendis his reliquis infamia Paeti tegebatur quodammodo. Sed tamen antecedentibus *angebatur* aptius videtur. Vir doctus in ed. Gryph. correxerat *agebatur*: frustra.

³ Operire reliquias malae pugnae imperavit.] *Operire* MS. Guelf. odd. vett. omnes. *Operiri* odd. Lipsii male. vid. ad c. 2. extr.

⁴ Tiberius Alexander.] Qui Procurator Iudaeae post Cuspium Fadum. Idem antea Alexandriae Alabarches. Iosephus lib. 20, 3. *Lipfius*.

⁵ Minister bello datus.] i. e. adiutor, exactor, arbiter adiunctus a Nerone. v. Gronov. Obs. II, 20.

⁶ Vivianus.] MS. Flor. ed. p. *Vinianus*: quod cum I. Gronov.

verum puro. MS. Agg. *Vinianus*, idem est: *ni muratum infw.* MS. Guelf. edd. *Vivianus*.

⁷ Nondum Senatoris aetate.] Quae est annus vigesimusquintus, ut alibi monni. *Lipfius*.

⁸ Honore eius.] *Honori* emendavit Lipfius, Pichena recepit. Atqui libro 1. histor. 44. *non honore Galbae*. Adde 4. Observ. 16. *Gronovius*.

⁹ Dextras miscuere.] Quod apud Persas sanctissimi foederis. Iosephus: 'Ο δὲ Ἀρτάβανος τὴς τε πατρῆους θεοῦ ἐκθύμωτο, μηδὲν κἀκεῖ θεοῦ αὐτῆς, καὶ τὸν δεξιῶν ἰσίδω. Ἐταρ μύγισον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνων βαρβάραις παραδειγμα τῷ θαρσεῖν γίνονται τοῖς Ἰουδαῖοις. Οὐ γὰρ ἐν φεύσαντι τις δεξιῶν ἢ π' αὐτῷ δόσαντος γονυμῆτος, ἀλλ' αἰετοῖσιν ἐνδοιάταιεν, ἐλ τοῖσδε ἀσφαλαῖας ἕλαις γίνονται, παρὰ τῶν ἐν ὑποψίᾳ ἀδινῆσαι κἀδενυκῶτων. Firmat Gemistus Plethorum libro 2. De rebus Graecorum 1. *Persarum rex Mentorem, quod dextram dedisset, (maxima enim haec apud Persas fides) conservavit. Lipfius*.

I Signis-

A. V. multum praefatus, cetera temperanter adiungit: *Istorum quippe Romam, laturumque novum Caesari decus, non aduersis Parthorum rebus supplicem Arfaciden.* Tum placuit, Tiridaten ponere, apud effigiem Caesaris, insigne regium, nec nisi manu Neronis resumere, et colloquium osculo finitum. Dein paucis diebus interiectis, magna utrimque specie, inde eques compositus per turmas, et insignibus patriis, hinc agmina legionum stetero, fulgentibus aquilis, signisque, et simulacris deum, in modum templi. Medio tribunal sedem curulem, et sedes effigiem Neronis, sustinebat. Ad quam progressus Tiridates, caesis ex more victi-

1 *Signisque et simulacris deum.*] Videnda, si luber, quae de signis in Militia scripsi. Multa et varia fuerunt, et clypeis imaginibusque ornata; et ideo sic disposita et erecta comparat cum *agum templo*. Ita enim distinguendum videtur: quia simulacra etiam Deorum ibi fortasse, plerique tamen Principum erant, et qui rerum tunc poterantur. Nisi quis censet, ad ornatum, in solenni illa velut pompa, etiam statuas deorum adhibitas et dispositas: quod in aliorum arbitrio et opinione relinquo. *Lipsius*. Immo *simulacris Deum* coniungendum. Dii in signis culti, et inter eos Caesarum imagines. Vnde apud Manilium 1, 797. Augustus dicitur Iulium Caesarem per signa videre, magnamque Quirinum in coetu Divum: quod huc referebat Rupertus in epist. Reincl. p. 670.

2 *Sedes effigiem Neronis.*] De ea re Dio in Eclogis nuper publicatis: *Ἄλλα καὶ θύμα ὄψυλλον ἕστερον. Καὶ ἐν' αὐτῇ εἰσὶν αἱ τῆς Νέρωνος ἐστάσεις.* Similis sedes sive suggestus etiam Romae in castris Praetorii. Tacitus in Histor. *In suggestu, in quo paullo ante aurtica Galbae statua fuerat, medium inter signa Orthonem collocant.* Ergo statua haec, ut apparet, in sede: exorn-

plio scilicet deorum, qui sic plerumque ficti. Plinius Panegyrico: *Iam dudum illi radiatum caput, et media inter deos sedes, auro flare aut ebore.* Lipsius.

3 *Caesis ex more victimis.*] Eum morem suggerunt Claudianus libro 1, De laudibus Stilic.

— *penetralibus ignem
Sacratum rapuere adysis, ritumque
iuuencos*

*Chaldaeo stravere Magi, rex ipse
nucantem*

*Inclinat dextra patetam, secretaque
Beli*

*Et vaga testatur volentem fides
Mishram.*

Et Sidonius Panegyrico Leonis:

— *Magis iuratur ab istis*

*Ignis et unda deus. nec non voto
pacto futura*

*Hic divos testatur avos. Chaldaem
in extis*

*Pontificum de more senex artem
pergit*

Murmura —

Strabo etiam aliquid de ritu victimas immolandi: *μαρτυρῶντες δὲ τὸ μάγῳ τὰ κείνῳ τῷ ἱερογλυφῶν τῶν ἱερῶν, ἀπὸ τῆς διελθῆναι, τῶν θεῶν ἔδδῃ ἀπονεύσαντες μέγας. τῆς γὰρ ψυχῆς χάρι, τὸ ἱερῶν δίδωσι τῶν θεῶν, ἄλλας δὲ ἰδούσας. Ὅπως δὲ τὰ ἐπιπέλας τῆς μίσην τῆς δόξου, ἢ ἐπιπέλας τῶν θεῶν, id est: *Vnde autem**

mis, sublato capite diadema imagini subiecit: ma-
 gnis apud cunctos animorum motibus; quos augebat
 infra adhuc oculis exercituum Romanorum caedes,
 aut obsidio. *at nunc versos casus: iturum Tiridaten*
ostentui gentibus, quanto minus quam captivum? Ad-
 didit gloriae Corbulo comitatem, epulasque. ¹ et ro-
 gitante rege caussas, quotiens novum aliquid adverte-
 rat: ut, initia vigiliarum ² per centurionem nuntiari,
³ convivium buccina dimitti; et ⁴ structam ante Au-
 gurale

E e e 5

gurale

*autem magus qui sacrum peragit car-
 nes in partes tribuit, sua quisque
 accepta abeunt, diis nihil imparti-
 entes. Animam enim solam hostiae
 deum velle aiunt, nihil praeterea.
 sament omenti partem aliquam exi-
 guam flammae imponunt, ut quidam
 tradunt. Doctae ergo de omento
 Catullus inseruit,*

*Gustus ut accepto veneretur car-
 mine divos,*

*Omentum in flamma pingue lique-
 faciens.*

ut ante me vulgavit magnus filia-
 rum Mnemolynes antistes. *Lipsius.*

¹ *Et rogitante rege caussas.]* Vi-
 detur edidisse Tacitus, *rogantem
 regem.* Id enim requirunt his re-
 spondentia, admiratione priscae mor-
 tis adfecit. *Gronovius.*

² *Per centurionem nuntiari.]* Qui
 vigiliis ordine obibant. Tacitus
 l. 2. *Histor. Varus, deflagante
 paullatim seditione, addit consilium,
 vetitis obire vigiliis centurionibus,
 omissis subae sonis, quo miles ad belli
 munia cietur.* Obibat ergo centu-
 rio, et rediens nuntiabat Duci recte
 habere. Polybium vide libro
 6. *Lipsius. Nunciari* edd. pr. Rhen.
 sqq. omnes. At mediae et MS.
Guelf. enunciari.

³ *Convivium buccina dimitti.]*
 Circuivi ollam hunc ritum, non te-
 tigi. At nunc in manum mihi dat
 Polybium libro 14. *Est ea Romanis
 consuetudo, ut tempore convivendi,
 cuncti subicines ac buccinatores ad
 tentorium ducti personens, ad hoc,*

*ut nocturnas custodias suis locis per
 id temporis constituant.* O locum
 opportunum, et huic rei unicum!
 e quo etiam Livio lux, qui mo-
 rem hunc, sed obscurius, tangit,
 libro 30. *Tribunis edicis, ut ubi
 praetorio dimisso, signa concinissent,
 extemplo educerent e castris legiones.*
*Ita, ut imperaretas, signa sub oc-
 casum solis efferri coepta.* Scribit
 uterque de Scipionis actu, quo ca-
 stra Syphacis clam invasit. Ger-
 manorum Principum mos nescio
 an originem trahat istinc. Certe
 receptum dynastis etiam hodie, ut
 convivium ineant ad sonum tubae.
 Quod ipsum Alexandrum Maecetam
 fecisse observo, ex Athenaeo, libro
 12. *Εὐλυτο δὲ τὰ δεῖπνα πρὸς εὐ-
 πύργα, τότε μὲν ἐν τοῖς γάμοις, καὶ
 ἄλλως δὲ ἀεὶ, ὅτε τύχοι, σπενδοποι-
 μνος, ὅτε πᾶν εἶδεναι τὸ ἐκατέρωθεν.*
 At enim, quia hic de fine, et de
 Buccina tantum, videtis me in
 Militia Rom. lib. 5. Dial. 9.
 propius certiusque haec explican-
 tem. *Lipsius.* Athenaeus libro 4.
*ὅτι δεῖπνε τὸ εὐπύργα τὸ τελευταῖον
 δεῖπνον ἐμελόν. τότε γὰρ τὸ Μαν-
 θεονίδην οἴδω. ἕως ἐν τοῖς πολυ-
 θρήνοις εὐπύργα γινόμενον.* *Gronovius.*

⁴ *Structa ante Auguralem.]*

Haesi et in hoc loco olim: quem
 nunc quidem perambulo levi pede.
 Lego: *structam ante Auguralem aram.*
 Non enim vult structum aliquid
 accensusve ante aram fuisse (non
 ille mos) sed in ipsa, quam collo-
 cat ante Augurale, locum in dex-

A. V. guralé aram subdita face accendi: ⁵ cuncta in maius
 817. attollens, admiratione prisca moris affectit. ⁶ postero
 A. C. die
 64.

tra Praetorii parte, ut docuimus ex Hygini verbis libro 2. Sed quis iste ritus? nisi fallor, ille ipse qui in privatorum etiam conviviis, carpenti aliquid e dapibus et libandi in honorem deorum. hoc tamen discrimine, quod vulgo in focum libamenta ea illata, sedem scilicet Larium: hic in Aram, paullo augustius, et pro splendore Imperatoris. Et de libatione quidem varii restes: proprie ad hunc morem isti, Homerus in Achillis convivio, libro 9.

— Θεοῖς δὲ θύσαι ἀθύροις
 Πάτροκλον ἐν ἱερῶν. Ὁ δ' ἐν
 πυρὶ θέλλει θυλάκις.
 — dis inffis sacrificare

Patroclum socium. hic libamina iecis in ignem. Dionysius l. 4. Antiq. Ἄνδ τῆς ἑτίας τῶν βασιλέων, ἐφ' ἧς ἅλλας τα συνταλαθεῖ θυμῶσι τε θυγατρὶς, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν δεσποῦν ἀπαρχὰς ἀγίζουσι. *E foca regio, in quo cum alia sacra Romani facere solent, tum et caenarum libare primitias.* Plutarchus de Fort. Rom. facit Ocrisiam ἀπαρχματα καὶ λοιπὴν λαμβάνουσαν ἀπὸ βασιλικῆς τραπέζης, καὶ ἕως ἐλάει, τῷ πυρὶ ἀπιβάλλουσαν: *primitias et libamenta capientem e mensa regia, et, ut solet in ignem conticientem.* Silius pulcherrime libro 7.

Distinxit dulces epulas, unloque cruore

Polluta castus mensa cerealium dona

Attulit, ac primum Vestae deseruit honorem

Vndique, et in mediam iecis libamina flammam.

Persius in patella poni et deservi solere ostendit:

— cultrique socii secunda patella.

Vbi vetus interpres: *Quia delibatione (puro, delibatae) dapes in ea*

positae ad focum feruntur. Inde *Patellarii dii*, Plauto: inde Varro scriptum: *Deos colere, et dare in patellam manū uoluc.* Tibullus huc aspexit, Lares compellans:

Adfisis divi. nec vas e paupere mensa

Dona, nec e parois sperniss facilibus.

Etiam Livius, libro 30. *Inser pocula atque epulas, ubi libare dis dapes, et bene precari mos esset.* Denique Horatius:

— vernasque proscas,
Pasco libatis dapibus.

satyricae et ambiguo sensu. sive quia non placeret vernas, nisi prius libatis dapibus: sive quia e libatis dapibus. Et hoc postremum, ut religio poetae fuit, magis censam ex eius mente. Non enim semper comburi libamenta ea mos, saepe apponi tantum, et mox edi. Artemidorus hoc clare notat de sacrificulis eo cibo se sustentantibus, libro 3. cap. 3. *Lipfius.* Rectissime Lipfius. Vnde merito haec emendatio recepta a sequentibus editoribus. *Stractam* etiam habent MSS. Flor. Guelf. Agr. edd. omnes ante Rhen. qui male *fracta* dedit, cum deberet *Augurale*, pro *auguralem*, quod est in omnibus scr. et edd. ante Pichenam.

5 *Cuncta in maius attollens.* Sic MSS. Flor. Guelf. edd. vet. omnes. Recentiores, iam Lipfianae, extollens, e Rhen. sec. Ego vetus securus sum. H. II, 90. III, 9. et laudibus attollere, et alibi quoque apud nostrum pro extollere dicitur.

6 *Postremo die.* Forte, *postera*. Nam noctem eam mansu, uti apparet ex vigiliis nunciatur. *Lipfius.* *Postera* MS. Flor. edd. p. Beroald. Alc. Pichen. et seqq. *Postremo* MSS. Guelf. Iudean. ed. Pateol. Rhen.

die spatium oravit, quo tantum itineris aditurus, fratres ante, matremque viseret: obfidem interea filiam tradit, litterasque supplices ad Neronem. Et digressus, Pacorum apud Medos, Vologesen Ecbatanis reperit, non incuriosum fratris: quippe et propriis nuntiis a Corbulone petierat, ne quam imaginem servitii Tiridates perserret: ¹ neu ferrum traderet, ² aut complexu provincias obtinentium arceretur, foribusve eorum assisteret: ³ tantusque ei Romae, quantus consulibus, honor esset. Scilicet externae superbiae fueto, non inerat notitia nostri: apud quos vis imperii valet, inania transmittuntur. Eodem anno Caesar nationes Alpium maritimarum in ius Latii transtulit. ¹ Equitum Roma-

Rhen. et sqq. usque ad Pichenam. Nos illud cum Lipsio probamus: placebatque N. Heinsio.

¹ Neu ferrum traderet.] Persae enim et Parthi omnes semper de more cincti. Ammianus libro 23. Omnes promiscuae vel inter epulas festoque dies gladiis cincti cornuntur. quem Graecorum veterum morem primos adiecit Atheniensis Thucydides est auctor. At de ritu ponendi apud Magistratus ferri, in Electis mihi dictum, cap. de Lictoribus. Lipsius.

² Aut complexu.] Duplex ritus. Priorem illustro e Spartiano Severo, de quo Legato Africae: In ea legatione, cum cum quidam municipum suorum Lepisanus, praecedentibus fascibus, ut antiquum contubernalem ipse plebeius amplexus esset; fustibus eum sub elogio praeconis cecidit. Legatum populi Rom. homo plebeius temere amplecti noli. Interdicti ergo provinciales complexu. Sed nec in fores statim illis aditus; uti eleganter Salvianus libro 3. de Gubernat. Intra ianuas non modo illustrium potestatum, sed etiam Praefidum aut Praepositorum, non omnes passim intrare praesumunt, nisi quos aut index vocaverit, aut negotium traxerit, aut ipsi honoris proprii dignitas introire permiserit:

ita ut si quispiam fuerit insolenter ingressus, aut caedatur, aut procellatur, aut aliquo verecundiae atque existimationis suae laebe multentur. Quod augendae dignitati usurparum a Praefidibus; uti privatim a quibusdam per superbiam Romae. Lipsius.

³ Tantusque ei Romae.] Ei ex Flor. a Pichena additum, quod est etiam in ed. pr. Mox incras MSS. Flor. Guelf. ed. pr. I. Gron. Ceteri erat. Vis porro imperii MS. Flor. teste I. Gronovio, scil. in excerptis, quibus usus est Ryckius. Mirum, Pichenam, qui coniciebat legendum esse vis, id in Codice Flor. non vidisse. Sed ita in MSS. scribitur ius et vis, ut facile etiam a legentibus permurentur. In Codice quidem Agr. vis esse testatur Ryckius. In meis libris omnibus est ius. Sed vis verum est, nam opponantur inania: ideoque cum Freinsh. Gron. Ryckio secutus sum. vid. Heins. ad Velleium, p. 253.

¹ Equitum Rom. locos.] Recte ex ordine capienda haec legendaque, ne cum aliis ab eas errabundus. Ita autem in Circo sedendi (nam de Theatro alius mihi locus) res fuit. Ad Augusti aevum spectaculum id, Senatus, Eques, Plebea

A. V. Romanorum locos sedilibus plebis. anteposuit, apud
 817. Circum. namque ad eam diem. ² indiscreti inibant,
 A. C. quia lex Roscia nihil, nisi de quatuordecim ordini-
 64. bus, sanxit. Spectacula gladiatorum idem annus ha-
 buit, pari magnificentia ac priora. ³ Sed foemina-
 rum illustrium senatorumque plures per arenam foe-
 dati

bes inibant indiscreti. Nam Roscia lex et Iulia Theatralis, de scena tantum caveant, non de Curulibus ludis. Qui quoniam antiquissimi; religione quadam, cenfeo, et simul non alienandae plebi, servamus in iis mos priscus. Cornelio Cinna demum et Valerio Messalla Coss. anno urbis DCCCLVIII. mutavit Augustus. Dio lib. 55. καὶ τὰς ἰκπορημίας χάρις μὲν οἱ βουλευαὶ, χάρις δὲ οἱ ἱππεῖς ἀπὸ τῶ λαοῦ καθ' ἑαυτοὺς εἶδον, ἧ καὶ νῦν γίνονται. Sed ita, ut saltem iuberet seorsim spectare Senatum, seorsim Equitem: non tamen loca illis certa assignaret stataque. Itaque in alia atque alia regione Circi spectabant (sedilibus videlicet his aut illis a plebe occupatis) donec tolerandae confusio, Claudius Imp. Senatui attribuit certam mansuetamque sedem. Suetonius cap. 21. Circo maximo marmoreis carceribus duratisque metis exulto, propria Senatoribus constituit loca promiscue spectare solitis. Ait promiscue: magis vere proprieque, vage. Eam enim Suetonii mentem esse, libens Dioni concedo rem eam explicanti cum cura, lib. 60. Ἐβρων μὲν πρὸ καὶ πρῶτον ἐν ἀδ-
 τῷ (de Circo praedixit) ἰδίῃ καὶ κατὰ σφῆς ὡς ἕνατος, τῆ, το βουλευθον, καὶ τὸ ἱππεῖον, καὶ ὁ Ἰμ-
 λος, ἀθ' ἑκατὸ τῶν ἰσομεθῶν. Οὐ μόνον καὶ τετραγώνια σφῆς χῆρος ἀπεδίδουτο. Ἀλλὰ τότα ὁ Κλαύ-
 διος τὴν τε ἴδραν τὴν νῦν ἔσαν τοῖς βουλευταῖς ἀπέγραψε. Καὶ προσέτι τοῖς ἰδίῃσιν σφῶν ἐπέγραψεν πρὸ καὶ ἔν γε ἰδιωτικῇ ἐσθῆτι θεάσασθαι ἐπέγραψε. Sed Claudius Senatui

tantum. equiti ecce nunc Nero. Sueton. cap. 11. *Circensibus locis equiti secreta a ceteris striati.* Plinius l. 8. c. 7. satis ostendit nova exaedificata ea loca fuisse: *Caesar Dictator, inquit, curiis arenam circumdedit, quos Nero princeps sustulit, equiti loca addidit.* Quod in sine verborum Dionis esse nolim negligas. Nam etiam post loca divisa, promiscue licuit spectare Senatoribus, sed in veste, ut ait, privata. Exemplum in Plinio, l. 9. epist. ubi Corn. Tacitus hic ipse noster in Equestribus spectat, etsi Senator. *Namquam maiorem, ait Plinius, cepi voluptatem, quam nuper ex sermone Corn. Tacit. Narrabat sedisse se Circensibus primum equiti Rom. etc.* Haec satis ad Taciti mentem: nam de loca, de cancellis, de loco feminarum alibi dico ubertim. Lipsius. *Sedilibus, quod induxit Rhenanus, etiam ed. pr. habet.*

² *Indiscreti inibant.* Sic infra: *Inisse cum domesticam scenam.* Lipsius. *Inibant etiam MS. Guelf. Edd. ante Rhenanum omnes ibant.* Post priora ante Rhen. ed. pr. Ceterae et MS. Guelf. *priori.*

³ *Feminarum illustrium senatorumque.* Cur invertitis censors? Non enim, inquam, probabile feminas descendisse in arenam. Boni viri, quam bene sentiunt de sexu, quo nihil abruptius, cum femel senuum excussit ingenia pudoris! Sed discite, et credere priscis, non in caveam solum feminas venisse, sed in arenam. Iuvenalem omitto Satyra 6. Suetonius ecce in Domitiano cap. 4. *Ven-*
ientes

dati sunt. ¹ C. Lecanio, M. Licinio coss. actiore ³³
 in dies cupidine adigebatur Nero promiscuas scenas ^{A. V.}
 frequentandi. nam adhuc per domum, aut hortos, ^{818.}
 cecinerat, luvenalibus ludis, quos, ut parum celebres, ^{A. C.}
 et tantae voci angustos, spernebat. ^{65.} ² Non tamen
 Romae incipere ausus, Neapolim, quasi Graecam urbem,
 delegit: *inde initium fore, ut transgressus in Achaiam, insignesque, et antiquitus sacras coronas adeptus, maiore fama studia civium eliceret.* Ergo contractum oppidanorum vulgus, et quos e proximis coloniis et municipiis eius rei fama civerat; quique Caesarem per honorem, aut varios usus sectantur, etiam militum manipuli, theatrum Neapolitanorum complent. Illic, plerique ut arbitrabantur, triste, ut ipse, ³⁴
 provi- dum potius, et secundis numinibus, evenit. nam egresso, qui affuerat, populo, vacuum, et sine ullius noxa, theatrum collapsum est. Ergo, per compositos cantus, grates diis, atque ipsam recentis casus fortunam celebrans, petiturusque maris Hadriae traiectus, apud Beneventum interim confedit: ubi gladiatorium munus a Vatino celebre edebatur. ¹ Vatinius inter foedissima

siones gladiatorumque et noctibus ad lychnuchos dedit: nec virorum modo pugnas, sed et feminarum. Et Scaetius de iisdem ludis l. Silv.

Stat sexus radis insciusque ferri, Ex pugnas capit improbus viriles. Credis ad Tanaim ferumque Phasim

Thermodontiacas calere turmas.

Adeoque id verum et vulgatum, ut Severo imperante cavendum Scoto fuerit *μυθρὶ μυθρῶν γυναικῶν μωμῶμαχῶν.* non ultra feminam ullam ad gladium depugnare, ait in Severo Xiphilinus. Lipsius. Haec opposita Rhenano, qui edidit *f. i. f. filiarum plures.* e MS. Bud. ut puto. *Filiarum* etiam Guelf. habet: idque editum usque ad Lipsium: abest ab omnibus ante Rhen. edd. Gruterus autem pro *feminarum* legendum putat *familiarum.* Audiendus Lipsius.

[C. Lecanio.] Ap. Plin. XXVI, 1. vocatur *Q.* nam non videtur ab hoc diversus ille. Sed hic constanter omnes libri C. In utro vitium sit, haud facile dictum. Quae ibi in nota de hoc Lecanio e Dalecampio repetuntur ab Harduino, corrigi possunt et Ryckio ad h. l. aut Lambecio Bibl. Vindob. II, 7.

² *Non tamen Romae incipere ausus.*] Sic primus edidit Pichena e recentioribus, deleto *scenas*, e iudicio Lipsii et MS. Flor. At sic dudum ed. pr. Similiter *scenis* deletum, quod post *transgressus* est in MS. Guelf. ed. Rhen. 1799. ac non in edd. ante Rhen. Lipsii et sequentium. Paulo post pro *civerat* Rhenanus, Ald. Gryph. *acciverat.*

¹ *Vatinius inter foedissima eius aulae ostensa.*] De hoc iutore Vatino, Martial.

Vilia

A. V. diffima eius aulae ostenta fuit, sutrinae tabernae alu-
 818. mnus, corpore detorto, facetiis scurrilibus: primo in
 A. C. contumelias assumtus; deinde optimi cuiusque crimina-
 65. tione eo usque valuit, ut gratia, pecunia, vi nocendi
 35 etiam malos praemineret. Eius munus frequentanti
 Neroni, ne inter voluptates quidem a sceleribus cessaba-
 tur. Iisdem quippe illis diebus Torquatus Silanus mori
 adigitur, quia, super Iunia familiae claritudinem,
¹ D. Augustum atavum ferebat. ² Iussi accusatores
 obiiicere, *prodigum largitionibus, neque aliam spem
 quam in novis rebus esse. quin cum nobiles habere,*
 quos

*Villa sutoris calicem monumenta
 Vasini*

*Accipe, sed nasus longior ille
 fuit.*

cuius Epigrammatis argutiam non cepit Turnebus. Ego sententiam puto, cum quattuor nasos oblongos haberet ille Vatinianus calix; tamen longiorem iis fuisse Vatinii nasum. Notatque callide eum, ut acrem et sagacem inquisitorem criminatoremque. Ita enim fuit. Xiphilinus eum, ait, adeo hostem optimatibus fuisse, ut semper in ore haberet, *μῦθόν τε, καὶ τὰς, ὅτι στυγνὰ γὰρ εἶ.* De populo ipso Iuvenalis:

*Tu Beneventani sutoris nomen ha-
 bentem*

*Siccabis calicem nasorum quat-
 tuor.*

Lipsius. In contumelias assumtus; ut esset inter copreas, ut Suetonius vocat, ridereturque ab aulicis. Muretus malebat *inter cont.* ita *consumelias* pro copreis, quod durum puto. Mox pro *valuit* Acidalius malebat *evaluit*. Deinde *malos* e MS. Fl. bene Pichena: nam haec constructio Corneliana. Rhenanus cum seqq. dederat *malis*; ut esset in ed. pr. Ceterae ante Rhen. etiam aliis. MS. Guelf. et in aliis praemineret.

¹ D. Augustum atavum.] Sic fct. et edd. omnes praeter Ryckium, qui ex admonitione Ruperti ep.

LX. p. 542. ad Reines. et Valer. ad Excerpt. Dionis edidit *abovum*. Fuisse enim fratrem M. et L. Sutorum, abneporum Augusti, Agrippinae fraude interfectorum XIII. i. Sed res mihi nondum satis liquida: de qua etiam Reinesius dubitabat. Itaque non ausus sum Ryckium imitari.

² Iussi accusatores obi.] Sic edidit cum Ryckio pro *iussi id.* quod est in MS. Guelf. atque edd. omnibus, praeter princ. Etiam in MS. Bidentis *id* erat a manu fec. adscriptum. Nec est in Flor. Agr. rec. sententia fert. Non enim iussi sunt obiiicere genus, sed quae sequuntur.

³ Nobiles habere, quos.] Nobilium vox mihi suspecta, atque alii examinanti. Qui enim ita tam viles nobiles, qui alteri fessis fortis ad tale officium se submitterent? Imo nec Principes ipsi, nobiles ad ea munera habebant, sed libertos. Primus Vitellius (verba Taciti). Histor.) *ministeris Principatus per libertos agi solita, in equites Romanos disposuit*. Sed nec ea dispositio firma. vix coepta abiit: eoque Spartianus Hadrianum Imp. quasi primum auctorem eius rei laudat: *Ab Epistolis, a Libellis, primus equites Rom. habuit*. Dionis locus non me movet, oratione Maecenatis ad Augustum: ubi suadet *ad Epistolas et ad Libellos*

quos ab epistolis, et libellis, et rationibus appellet, ⁴ *nomina summae curae et meditamenta.* Tum intimus quisque libertorum vincti abreptique. Et cum damna-

A. V.

818.

A. C.

tio

bellos adiutores quosdam ex Equitibus adjungi. Nam id Dio interviit (ut solet, et alias monui) ad aevi sui morem; atque illinc sumpsit. Sub Augusto certe non sic fuit. Quid ergo ad Taciti nunc locum? corruptum esse, et aut vocem eam *Nobiles* excelandam abiciendamque esse, male infaretam; aut mutandam, *quin eam nonnullos habere.* Lipsius. Merito hi *nobiles* suspecti Lipsio. Contra quem qui disputat, *Urbem, quam dicunt Romanam, Malibae, putavit Huic nostrae similem.* Nemo enim principum Augustorum, a primo huius nominis ad hunc dumtaxat, quemquam ingentium, nedum nobilem, adeo contempserit, ut ei huiusmodi officium delegaret. Hoc ille non cepisse ostendit sese, cum interpretatur Caesares, more Principum malorum, ita depressisse veterem nobilitatem. Inmo pudor hic erat Principum et suspectus non nobilitatis modo veteris recentisque, sed etiam civium et minimorum de Plebe Quiritium, non abuti eis pro servis et libertis: his enim ista mandabantur. Quod igitur ne Princeps quidem audebat, quis tulisset in privato? Sed nec nobilitatem quisquam re atque exillimatione integra vel se vel liberos suos sic abiciebat, ut non dico apud aliquem inter nobiles clarissimum, sed vel apud Caesarem, vernerum aut vindicta suorum locum, quamvis laetum et libertinum patrimonium spondentem, subirent aut subire paterentur. Perditii autem et deplorati, ad bestias illi aut cultum se locare malebant. Itaque quin sese hic ulcus, nihil ambigo. Spartianus de Hadriano: *Ab epistolis et a libellis primus equites Romanos habuit.* Nemo igitur ante illum. Accedit

quod XVI, 8. Tacitus haec ipsa respiciens et quodammodo repetens: *praeficeretque rationibus et libellis et epistolis libertos.* Haec postrema vox, aut aliqua, quae id genus familiarium significare possit, desideratur. Certum hoc, non arbitrarium, censeo. Quae vero sit illa, quaerendum. Coniiciebam: *Quin eum domi lib. habere.* Illud *domi lib.* (i. libertos, quo compendio passim Lapides antiqui.) potuit iniuria aevi et per ignorantiam librorum degenerare in *nobiles.* Gronovius. Lectio vulgata est a Rhenani coniectura. MSS. vet. edd. habent *qui ne ignobiles vel innobiles haberet vel habere.* Ryckius coniicit: *quin eum homines habere.* Iac. Gron. reiecta Ryckii coniectura, *quin eum ob id et habere,* quod nemini, ut opinor, placebit. Mox *appelles* ed. pr. Rhen. et sqq. omnes. At MS. Guelf. Pureob. Ber. Alc. vir doctus in marg. Gryph. *appellaret:* quod prope magis placeat.

[*4 Nomina summae curae.*] Iam capio, olim caligavi. Haec, inquit, nomina *Ab Epistolis, a Libellis,* sunt summae curae homina, id est Imperii et Principatus, nempe eius meditamenta. Significat, eo ipso quod talia officia et nomenclaturas Torquatus in domo habeat, iam nunc incipere et meditari imperare. Cur enim has imagines eius usurpat? Nam alii privati *A manu* habent, non ab *Epistolis, Libellis,* et talia: ac conveniunt in Principes solos. Lipsius. Quia fere idem per idem interpretantur viri optimi, sic habe: ea esse nomina ministeriorum Principis et quandam Principatus meditationem, prolixiorem, minimum. Gronovius.

A. V. tio instaret, brachiorum venas Torquatus interfecit,
 818. secutaque Neronis oratio, ex more: *quamvis fontem*
 A. C. *et defensionis merito diffusum, victurum tamen fuisse, si*
 65. *clementiam iudicis expectasset.* Nec multo post,
 36. ¹ omissa in praesens Achaia (causae in incerto fuere)
 urbem revisit, provincias Orientis, maxime Aegy-
 ptum, secretis imaginationibus agitans. ² Dehinc
 edicto testificatus, *non longam sui absentiam, et cuncta*
in Rep. perinde immota ac prospera fore; super ea pro-
fectione adiit Capitolium. ³ Illic veneratus deos, cum
 Vestae quoque templum inisset; repente cunctos per
 artus tremens, seu numine exterrente, seu facinorum
 recordatione nunquam timore vacuus, deseruit ince-
 ptum, *cunctas sibi curas amore patriae leviores dicti-*
tans. Vidisse civium maestos vultus, audire secretas
queri-

¹ Omissa in praesens Achaia.] In
 quam cantandi causa ivit, et li-
 bertate eam donavit, uti Sueton.
 aliique tradidere. Illud Pausaniae
 mirum, lib. 7. *Nerone Graeciae*
libertatem reddidisse, sine ulla impe-
rii detrimento: quoniam pro ea Sar-
diniam praedivitem insulam in pro-
vinciae formam redigerit. Aber-
 rat. et intellegi voluit Alpes Co-
 cecianas, quae solae cum Ponto Po-
 lemoniaco in provinciam a Nerone
 redactae. Sardinia quidem, una
 cum Sicilia, prima provinciarum.

ADD. Interpreti hercules suc-
 censeo (etsi fido alias et docto,
 Romulus Amalaeus est,) qui me ut
 iniuste Pausaniam arguerem fecit.
 Nam ipsum Graece nuper editum
 cum vidi (antea numquam fuit co-
 pia) verba eius in aliam sententiam,
 haec repperi: καὶ Ἰταλίῳ ἰ Μί-
 ρων τὴν Ἑλλάδα ἀφίσει πάντων,
 ἀλλὰ γὰρ πρὸς θεῶν ποιησάμενος τὴν
 Ῥωμαίων. Σαφὲς γὰρ τὴν ἕξιν, ἵ-
 τὰ μάλιστα εὐδαίμων, ἀπὲρ Ἑλλάδος
 ἀφίσει ἀντιδύων. Quorum verbo-
 rum vera haec sententia: *Omnium*
immunem et liberam Nero reliquit
Graeciam, permutatione quadam cum
populo Romano facta. Sardiniam
enim insulam beatam et uberem, pro

Graecia ei attribuit. Ita palam li-
 ti erroris illius Pausanias liberatur:
 qui non hoc vult, ut Sardinia tunc
 demum provincia sit facta. non
 hercules, non. sed ut cum popu-
 lo permutata. Hoc tamen ipsum
 an vere? ambigas iure. quia Stra-
 bo libro ultimo, et Dio 53. Sar-
 diniam iam inde a prima divisione
 Augusti, collatant inter populares.
 Quod si mutatum a mediis Princi-
 pibus: Dionem id non monuisse
 profecto mirum est. Lipsius. Mox
 ed. pr. *causae incertae fuere.*

² Dehinc edicto.] Dehinc MSS.
 Flor. Guelf. ed. pr. ceteraeque ve-
 teres. Dein est a Rhenano, quod
 in omnibus ceteris est. Pro edicto
 MS. Guelf. ed. pr. aliaeque vete-
 res dicto. male. vid. ad XIV, 69.
 Edicto primus dedit Rhenanus.
 Mox perinde bene e MS. Flor. Pi-
 chena. Ed. pr. in *reperendi*. Ce-
 teri scr. et edd. *exinde*. Sensus:
 omnia bene se habitura, non mi-
 nus, quam si ipse Romae esset.

³ Illic veneratus Deos.] Sic
 MS. Flor. ed. pr. et sic edidit Pi-
 chena. Ceteri veneratus. MS.
 Guelf. veneraturus. Illud quidem
 sensus requirit.

*querimonias, quod tantum aditurus esset iter, cuius ne modicos quidem egressus tolerarent, sucti adversum for-
vuita aspectu principis resoveri. Ergo, ut in privatis necessitudinibus proxima pignora praevalerent, ita populum Romanum vim plurimam habere: parendumque restinenti.* Haec atque talia ¹ plebi volentia fuere, voluptatum cupidine, et, quae praecipua cura est, rei frumentariae angustias, si abesset, metuenti. Senatus et primores in incerto erant, procul an coram atrocior haberetur. dehinc, quae natura magnis timoribus, deterius credebant, quod evenerat. Ipse, quo fidem acquireret, ² nihil usquam perinde laetum sibi, ³ publicis locis struere convivia, totaque urbe quasi domo uti. Et celeberrimae luxu famaepulae fuere, quas a Tigellino paratas, ut exemplum referam, ne saepius eadem prodigientia narranda sit. Igitur ⁴ in stagno Agrippae fabricatus est ratem, cui superpositum convivium ⁵ aliarum tractu navium moveretur. naves

¹ *Plebi volentia.*] Sic MSS. Flor. Bud. Guelf. edd. vet. nisi quod vitio, ut opinor, operarum in ed. Put. *Ber. volentia.* illud restituit bene Pichena illustratque Lipsius ad Hist. III, 52. Rhenanus ediderat e coniectura *volentis*, quod elegans, et Taciti stilo conveniens, si a libris scriptis esset, illustraturque ab ipso ad h. l. et aliis passim. sed, ut saepe dixi, non necesse est, credere, Tacitum semper eodem modo loqui. *Volentia* sunt grata, iucunda.

² *Nil usquam perinde laetum sibi.*] Mihi hoc lucet. Vettranium malle, (item Faernum) *nil usquam periculosum sibi*, insipientia est. Clare hoc ait: Nero uti re ipsa ostenderet nullum sibi locum prae Roma esse: struxit in publico convivia, etc. Lipsius.

³ *Publicis locis struere convivia.*] Suetonius: *Caenibatque nonnumquam et in publico, Narmachia praeclosa, vel Martio campo, vel Circo maximo.* Lipsius. Mox a Tig. par. MS. Flor. ed. pr. quae vera lectio.

Corn. Tac. T. I.

hinc factum quasi Tig. in MS. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. unde correctione Rhen. factum *quas Tigellino.* Vetus restituit Pichena: et sic notatum in marg. Gryph. Deinde *exemplum referam* MS. Fl. ed. Rhen. seqq. nisi quod Bernecc. Gron. Ryckius *exemplar.* MS. Guelf. et Put. *exemplum feram.* Beroald. Alc. *exempla referam.* unde *exemplar* natum.

⁴ *In stagno Agrippae.*] Cuius mentio Straboni; itemque nemoris, de quo hic, libro 13. de Lampisaco: *Ἐνταῦθεν δὲ μετὰ τὸν Ἄγριππας τὸν πεπρωμένον λίοντα, Λυσίππου ἕργον.* *Ἀεθίον δὲ ἐν τῷ ἕλει τῷ μετὰ τῆς λίμνης καὶ τῷ Ἐύριω.* id est: *Illinc transfudit Agrippa Leonem cadentem, Lysippi opus. posuit vero in nemore, quod stagnum interiacet et Euripum.* Ammianus, puto, idem intellexit; *Inter quas porticum excitavit ingentem lavacro Agrippae contiguam, Boni eventus cognomine.* Lipsius.

⁵ *Aliarum tractu navium.*] Sic atque hoc ordine verba in ed. pr.

F f f

haud

A.V. naves auro et ebore distinctae: remigesque exoleti,
 218. per aetates et scientiam libidinum componebantur. vo-
 A.C. lucres et feras diversis e terris, et animalia maris Ocea-
 65. no abusque petiverat. crepidinibus stagni lupanaria
 adstabant, ⁵ illustribus feminis completa. et contra scorta
 visabantur, ⁶ nudis corporibus. iam gestus motusque
 obsceni: ⁷ et, postquam tenebrae incedebant, quantum iuxta nemoris,
 et circumiacta tecta, consonare cantu, et luminibus clarescere. Ipse, per licita
 atque illicita foedatus, nihil flagitii reliquerat, quo corruptior
 ageret, nisi paucos post dies uni ex illo contaminatorum grege,
⁸ cui nomen *Pythagorae* fuit, in modum solennium coniugiorum denupsisset. Indi-
 tum imperatori flammeum: ⁹ visi auspices, dos, et
 genia-

haud dubie suavius, quam quod post Pich. editur *conivium navium* a. s. *Navium* non est in MS. Guelf. a pr. man. sed a sec. in margine: abest item ab ceteris edd. ante Pich. Et potest commode intelligi *ratium*. Mox pro *maris Oc. a. u.* Heinſius malebat *mari Oc. a. u.* Verum puto. Non animalia marina petiverat, sed terrestria. Si marinas ex Oceano belluas, quae stagno innarent, dixisset *animalia maris Oceani*, sive e *mari Oceano*, non *Oceano ab usque*.

5 *Illustribus feminis completa.*] Corrigo in hac sententia Suetonium cap. 27. *Insignes gaeae et matronarum insistorio copas imitantium, legoque, insistoria*, pro locis ipsis. *Lipſius.*

6 *Nudis corporibus.*] Ita receptum in prostituris, ut, nudaee ostenderent quidquid sui. *Juvenalis:*

— tum nuda papillis
 Conſtitit antratis.

Lampridius Eligabalo: *Et cum ad meretrices habitum muliebri processisset, papilla eiecta.* Optime omnium Dio, in eodem monstro: *Ευμνός τε και ητι τής θύρας αὐτῶ ἐδεξ, ὡς κτε αὶ πέρνας, και τὸ συνδύον χρυσῶτε κρινοῖς λευκῆμῶν διασῶν, τὸς τε*

καρτενας ἀβῆν τε και κελευμένην τῆ φωνῆ κροσσεταιριζήματος. Lipſius.

7 *Et postquam tenebrae incedebant.*] Sic omnes scr. et edd. At Rhenanus et Heinſius ap. Ryckium malunt *incedebant*. Male. *Incedebant* est oriebantur, ingruiebant, se intendebant, uti Livius loquitur I. 57. vid. supra III. 26. Etiam ap. Silium hoc genus loquendi tentatum est ab Heinſio et Drakenborchio, qui tamen mutat sententiam, et *incedere* ibi et h. l. defendit ad Liv. l. c.

8 *Cui nomen Pythagorae.*] At Doryphorum vocat Suetonium c. 29. facitque eum Neronis libertum. Enimvero errare Tranquillum aio, quoniam Doryphorus ante mortuus. Tacitus libro 14. *Eodem auro potissimos libertorum veneno interfecisse creditus est: Doryphorum, ut adversarium nuptiis Poppaeae.* A Tacito etiam Dio stat. *Lipſius.*

9 *Missi auspices duo.*] E Sulpicio Severo, qui locum hunc transcripsit aperte, leg. videret, *auspices, dos, et gen.* Mellus etiam, *visi, quam missi.* Verba Sulpicii: *Inditum Imperatori flammeum, dos et genialis torus, et faces auspiales: cuncta denique quae vel in feminis non sine vervecundia conspicuntur, spectata-*

A. V. feminarum, ³ fessa aetate, aut rudis pueritiae aetas, ^{312.} quique sibi, quique aliis consulebant, dum trahunt
 A. C. ^{65.} invalidos, aut opperiuntur, pars morans, pars festi-
 nans, cuncta impediabant: et saepe, dum in tergum
 respectant, lateribus aut fronte circumveniebantur:
 vel, si in proxima evaserant, illis quoque igni corre-
 ptis, etiam, quae longinqua crediderant, ⁴ in eodem
 casu reperiebantur. Postremo, quid vitarent, quid
 peterent ambigui, complere vias, sterni per agros:
 quidam amissis omnibus ⁵ fortunis diurni quoque vi-
 ctus, alii caritate suorum, quos eripere nequiverant,
 quamvis patente effugio, interiire. Nec quisquam
 defendere audebat, crebris multorum minis restingue-
 re prohibentium, et quia alii palam faces iaciebant,
 atque esse sibi auctorem ⁶ vociferabantur: sive ut
 raptus

³ *Fessa aetate aut.*] Sentio cor-
 ruptionem, et amior: *Fessa, aut*
rudis pueritiae aetas, superfluenti
 voce inducta. Describit in incen-
 dio infirmi sexus pavorem, et ae-
 tatis. Aetas infirma duplex, Pue-
 ritia, Senectus. Hanc noster vocat
 Fessam. supra libro 14. *Si quos im-*
ballis sexus aut fessa aetas attinuerat.
libro. Histor. Fessa iam ae-
state Galbae. libro 1. Annal. An
Augustum fessa aetate toties in Ger-
maniam commutare potuisset? Lipsius.
 Varie tentatus locus. Ryckius e
 Cod. Agr. dedit *fessa senum, ac*
rudis pueritiae aetas: cui favet
 Cod. Vrhui, in quo erat *fissa ae-*
sate senes. At I. Gronovius repu-
 diat, ob similitudinem constructio-
 nis: mavultque deleri *aetas*. Id
 argumentum nihili est. Nam simi-
 litudinis istius plura in Tacito haud
 corrupta exempla occurrunt. Ce-
 terum, quia illius codicis suspecta
 fides, non ausus sum Ryckium imi-
 tari. Neque porro video, quare
 I. Gronovius senes feminas tantum
 intelligi velit. Immo senes uni-
 versi, et aetas tenera cuncta impe-
 dimento erant. Pichenae placebat
fessa annis, aut v. p. ae. Lector
 eligat. Post pro *pars morans* in

MS. Flor. *pars mora*: quod non
 displicet.

⁴ *In eodem casu reperiebantur.*] Aut
 defendendum est *et etiam*, ut sit,
illis quoque igni correptis, quae les-
tingua crediderant; aut scribendum,
reperiebant, hoc sensu: Illi ipsi,
 qui evaserant in proxima, quae ta-
 ta putabant, ubi viderunt se fro-
 stra gavisos et instare ignem, pro-
 perarunt ulterius ad quae non ac-
 cessurum periculum certe pericu-
 sum habebant: sed illa quoque
 correpta flammis reperiebant. *Gro-*
novius.

⁵ *Fortunis diurni quoque victus.*] Vix
 credam, sic dedisse Tacitum. Qui
 enim modus loquendi, *fortunas*
diurni victus? An fuit *diurni inopia*
victus, aut excidit verbum, unde
 genitivus penderet?

⁶ *Vociferabantur.*] Ed. pr. *vo-*
ferabant: et sic correxit manus
 sec. in MS. Guelf. cum ante fuisset
 vulgatum. similiter sp. Varr. R. R.
 II, 9. *vociferans* magno consensu
 librorum. sed saepe in hac voce
 formam activam librorum dedit. v.
 Drakenb. ad Liv. VII, 12. VIII, 38.
 Mox MS. Guelf. ed. pr. *inflam.*
 quod non spernendum videtur.

raptus licentius exerceret, seu iussu. Eo in tempo-
 re Nero, Antii agens, non ante in urbem regressus
 est, quam domui eius, qua palatium et ¹ Maecenatis
 hortos continuaverat, ignis propinquaret. Neque
 tamen sisti potuit, quin et palatium, et domus, et
 cuncta circum haurirentur. Sed solatium populo ex-
 turbato, et profugo, campum Martis, ac ² monumen-
 ta Agrippae, hortos quin etiam suos patefecit: et su-
 bitaria aedificia exstruxit, quae multitudinem inopem
 acciperent: subvectaque utensilia ab Ostia, et propin-
 quis municipiis; ³ pretiumque frumenti minutum, us-
 que ad ternos nummos. Quae, quamquam popula-
 ria, in irritum cadebant, quia ⁴ pervaserat rumor,
ipso tempore flagentis urbis, inisse eum domesticam sce-
nam, et cecinisse Troianum excidium; praesentia mala
vetustis cladibus assimulantem. ¹ Sexto demum die,
 40

F f f 3

apud

¹ *Maecenatis hortos continuave-*
 rat.] Horti Maecenatiani in Ex-
 quiliis. Bis autem a Nerone aedi-
 ficata domus, productaque ad Ex-
 quilias ipsas. Suetonius, *Domum*
a Palatio Esquilias usque fecit.
quam primo Transitorium, mox in-
condio absumptam restitutamque,
Auream nominavit. Priorem ergo
 nunc intellego. *Lipfius.*

² *Monumenta Agrippae.]* Quae
 plura in eo campo. Vide Dionem
 LIII. *Lipfius.*

³ *Pretiumque frumenti minutum.]*
 Apparet ergo, non plane gratui-
 tum frumentum fuisse: nisi tamen
 intellegit de eo, quod supra anno-
 narium modum, supraque men-
 struam tesseram capiebant. Sane
 et antea mentio pretii fuit: *Fru-*
menti pretio nihil additum est, quam-
vis ducentas fere numos, etc. item-
 que post hoc libro: *Addiditque mi-*
lilibus sine pretio frumentum, quo
antea ex modo annonae utebantur.
 Haec autem ratio conciliandi favo-
 ris, pulchre et ex sui saeculi ritu
 descripta Luciano lib. 3. in Iulii
 persona:

Quoque modo vanos populi conci-
ret amores:

Gnarus, et irarum caussas, et
summa favoris

Annona momenta trahi. namque
adferis urbes

Sola famas, emiturque metus,
cum seque potentes

Vulgus alunt. nescis plebes ieiuna
timere.

Lipfius. De utensilibus dictum ad
 Lib. 1. c. 70.

⁴ *Pervaserat rumor.]* MS. Guelf.
rumore. Ed. pr. *rumori:* sive ul-
 tima litera e seq. voce adhaesit, sive
 fuit *in ipso tempore.* Sed vulgatum
 verum puto. Est enim solennis for-
 mula dicendi: vid. Drakenb. ad
 Liv. V, 18.

¹ *Sexto demum die.]* At Sueto-
 nius ait, sex dies septemque noc-
 tes ea clade saevitum. Uterque
 longe abit a lapide prius, qui no-
 venos commemorat dies, Romae
 ad Basilicam Perri,
 EX. VOTO. SVSCEPTO. QVOD. DIV.
 ERAT. NEGLIGTVM. NEC. REDDI-
 TVM.
 INCENDIOR. ARCENDORVM. CAVS-
 SA.

QVAN-

A.V. apud imas Esquilias, finis incendio factus, ² prorupit
 818. per immensum aedificiis, ut continuae violentiae
 A.C. campus, et velut vacuum coelum occurreret. Nec
 65. dum posito metu, ³ redibat levis rursus grassatus ignis,
 patulis magis urbis locis; eoque strages hominum mi-
 nor. delubra deum, et porticus amoenitati dicatae la-
 tius procidere. Plusque infamiae id incendium ha-
 buit, quia praediis ⁴ Tigellini Aemilianis proruperat.
⁵ Videbaturque Nero condendae urbis novae, et
 cogn-

QUANDO. VRBS. PER. NOVEM. DIES.
 ARSIT. NFRONIANIS. TEMPORIBVS.
 ET. HAC. LEGE. DEDICATA. EST.
 N. E.

CVI. LICEAT. INTRA. HOS. TERMI-
 NOS. AEDIFICIVM. EXSTRVRE.

Conciliari facile noster potest, quia
 mox addit ignem noster potest, quia
 ut incendium sex dierum fuerit;
 alterum, trium. Suetonium, aut
 lapidem certe non excuso. *Lipfius*.
Fragmentum infir. edidit etiam
 Reines. Cl. VII, n. 19. non memor,
 integram esse apud Gruterum
 LXI, 3.

² *Prorupit per immensum aedifi-
 cium*] Lege omnino *prorupit*. de
 quo verbo diximus ad I, 68. Incen-
 dium *prorupit*, et mare *pro-
 ruptum* et similia: sed aedes *pro-
 ruuntur*, ut incendium ruina ex-
 stinguatur. *Gronovius*. Sic place-
 bat et *Groslotio*. recte. vid. Intt.
 ad *Caesar*, B. G. III, 26. ubi simi-
 liter libri MSS. *prorupit*, ut alibi
 add. *Drakenb.* ad Liv. IV, 29.

³ *Redibat. * Levis.*] Inussi no-
 tam. tamen legi potest, sententia
 incolami: *reditit, at levis rursus
 grassaturus ignis.* *Lipfius*. Distin-
 ctio *Lipfii* est a *Rhenano*: quae
 nunc est, a *Pichenam*. MSS. mire
 turbant, ut haud liceat aliquid certi
 extricare. *Flor.* *nec dum p' metus
 aut rediebat levis. i. rursus grassa-
 tus ignis.* *Gueff.* *nec dum post metus
 aut rediebat levis: nec dum posito
 metu satis credebatur, cum levis
 rursus grassatus ignis:* quae sunt

e duobus Codd. ducta, ut facile
 apparet. *Agric.* *nec dum posito,
 metus rediebat non levis, et rursus
 grassatus ignis:* quod recepit *Ry-
 ckius*. Alteram lectionem *MS.*
Gueff. *Muretus* pro coniectura de-
 dit, eaque est etiam in *Ed. Put.
 Beroald.* *Ed. pr.* *nec dum metus post
 aut rediebat levis, et rursus grassa-
 tus ignis.* Quod *Rhenanus* deducit:
nec dum posito metu rediebat. Levis
 etc. omnes deinde secuti sunt us-
 que ad *Pichenam*: quod *Heinsius*
 in margine *Morell.* corrigi, ad-
 dito haud ante *levis*. *Larga* ma-
 teria est exercendi coniectura.

⁴ *Tigellini Aemilianis.*] Puto le-
 gendum in *Aemilianis*. *Aemilianis*
 enim locus extra urbem, ad cam-
 pum *Martium*, coniunctus tamen
 continensque urbi. *Varro* libro 3.
De Re rust. *Eorum aedificia, qui
 habitant extra portam Flamentia-
 nam, aut in Aemilianis.* *Sueton.*
Claudio cap. 18. *Cum Aemilianis
 pertinacius arderent.* Est tamen in
 ipsa urbe et vicus *Aemilianus* re-
 gione VII. nominatus *Sex. Rufo.
 Lipfius*. Sic placebat etiam *Ca-
 saub.* ad *Suet. Claud.* c. 18. et *Hein-
 sius* in marg. *Morell.* Verum pon-
 cum *Ryckio*. In *MS. Gueff.* ma-
 nus fec. erasit ultimam litteram in
Aemilianis.

⁵ *Videbaturque Nero.*] *Sulpicius*
Severus libro 2. *Nero.* *Hilhor.* con-
 tuatus hoc est a *Tacito*: *Sed opinio
 omnium invidiam incendii in Princi-
 pem retorquebat, credebaturque im-
 peratur*

cognomento suo appellandae gloriam quaerere. Quippe in regiones quatuordecim Roma dividitur: quarum quatuor integrae manebant, tres solo tenus deiectae: septem reliquis pauca tectorum vestigia supererant, lacera et semiusta. Domuum, et insularum, et templorum, quae amissa sunt, numerum inire haud promptum fuerit: sed vetustissima religione, quod Servius Tullius Lunae, et Magna ara fanumque, quae praesenti Herculi Arcas Euander sacraverat, aedesque Statoris Iovis, vota Romulo, Numaeque regia, et delubrum Vestae cum penatibus populi Romani, exusta. Iam opes, tot victoriis quaesitae, et Graecarum artium decora, ex in monumenta ingeniorum antiqua et incorrupta, quamvis, in tanta resurgentis urbis pulchritudine, multa seniores meminerant, quae reparari nequibant. Euerere qui annotarent, XIV.

F f f 4

Kalend.

perator gloriam innovandae urbis quaesisse. Lipsius.

1 *Ser. Tullius Lunae.*] Templum Lunae in Aventino reperio; apud Livium libro 40. *Forem ex aede Lunae, quae in Aventino est raptam sulis*, etc. Rufus in regione XII. *Templum Lunae in Aventino magnum.* Ovidius:

Luna regis mensis. huius quoque tempora mensis

Finis Aventino Luna colenda iugo.

Suspicabar de Lua matre antea: sed fallo. Lipsius.

2 *Cum penatibus pop. R.*] Potest intelligi de Diis patriis, quorum simulacra Troia ab Aenea in Italiam allata, et in aede Vestae servari credebantur. Atque etiam est numus ap. Lips. de Vest. c. 9. in quo inscriptio *Vesta Penates P. R.* nisi malis intelligere aedem Deorum penatium, quam cum regia Numae, et templo Vestae coniungit et in regione octava ponit S. Rufus. Sic capit Oudendorpius V. C. ad Sueton. Aug. 76. et sic capi posse iam monuit Lipsius l. c.

3 *Graecarum artium decora.*]

Statuae, et tabulae magnorum artificum. Lipsius.

4 *Monimenta ingeniorum.*] Libri veterum scripti, multi ab ipsis auctoribus: qui in privatis aut publicis Bibliothecis perierunt. O iustam querelam! et si tunc, quid nunc post Barbaros dicam? Iure laboramus in restituendis. Lipsius.

5 *Quamvis in tanta etc.*] *Quamvis* refero ad multa et corrigo supra *apert. v. quaesitas*. Ac fortasse etiam *quamvis* loco motum est: nam iungi adiectivo suo solet. Seniores meminerant permulta decora et monimenta etc. quae reparari nequibant, cum urbs ipsa longe pulchrior resurrexisset. Alias oratio non constat. Ceterum libri scilicet eed. fluctuant inter *meminerant*, et *meminerant*: hoc verum puto.

6 *XIV. Kal. Sextiles.*] Satis mirus ille dierum concursus et convenientia, et ab arcanis Providentiae causis. Sicut et in templo Hierosolymitano Iosephus notat, libro 7. *Excidii, eodem mense et die a Tito incensum, quo olim a Babylonio rege fuisset.* Quis autem proprie ille dies Romani incendiū?

notatur

A. V. Kalend. Sextiles principium incendii huius ortum, quo
 818. et Senones captam urbem ⁷ inflammaverant. alii eous-
 A. C. que cura progressi sunt, ut ⁸ totidem annos menses-
 65. que et dies inter utraque incendia numerent. Cete-
 42. rum Nero ¹ usus est patriae ruinis, extruxitque do-
 mum, in qua haud perinde gemmae et aurum miracu-
 lo essent, solita pridem, et luxu vulgata; quam ² ar-
 va et stagna, et in modum solitudinum hinc silvae,
 inde aperta spatia, et prospectus: magistris et machi-
 natoribus Severo et Celere, quibus ingenium et auda-
 cia erat, etiam quae natura denegavisset, per artem
 tentare, et ³ viribus principis illudere. Namque,
⁴ *ab lacu Averno navigabilem fossam usque ad ostia Ti-
 berina*

notatur a Tacito *Decimusquartus Kal. Sextilium*. sed cum manifesto errore vel librarii, vel ipsius potius, ut vult vir doctissimus in Temporum emendatione. *Nam omnes veteres, inquit, incendium illud evenisse non XI V. sed XVI. Kalend. Sextilis tradunt.* Fateor miratum me cum legerem, et Taciti causa sedulo inquisivisse. Sed profecto omnis me ratio fugit, aut hic virum illum magnum: et a capite rem inquisivi in Excurs. A. *Lipfius*. Magnus Scaliger diem cladis Allientis in animo habuit, eumque confudit cum die occupatae et incensae urbis. Atque ipse errorem in ed. tertja correxit, ut iam notavit Ryckius.

⁷ *Inflammaverant.*] Ed. pr. *inflammaverant*: quod ipsum quoque rectum: et praesertim, si plures libri haberent.

⁸ *Totidem annos mensesque.*] Tricae curiosorum hominum, quas non extrico. Computem ab urbe condita? dispar ratio. A Troia incensa? aequae dispar. Facile collectu tibi ex Fastis. Ut mihi nunc videntur, tenebrae sunt, quas non illustret ipse Phoebeus. *Lipfius*. Si de iis, qui tempore incendii vivere, loquitur, ut ante, verum vidit Acidalius, qui corrigi voluit

numerarent. Si de scriptoribus, *numerent* quoque rectum est. Sed illud probo.

¹ *Usus est patriae ruinis.*] Obscurius dictum. De spatio intelligit Pichena: quod sequentibus maxime convenit. Videndum tamen, an etiam respiciat id, quod Sueton. cap. 38. tradit: *pollicitus cadaverum et ruderum gratiam estimationem, nemini ad reliquias rerum suarum adire permisit.* et infra c. 52. dicitur *domum extruxisse totum spoliis.*

² *Arva et stagna.*] Suetonius cap. 34. et Martialis magis distincte loca ipsa describens lib. 1. epig. 2.

Hic ubi conspicui venerabilis Amphitheatri

Erigitur moles, stagna Nervae erant.

Hic ubi miramur velocis muros Ibermas,

Abstuleras miseris secta speribus ager.

Lipfius.

³ *Viribus pr. illudere.*] Sic H. II. 94. *pecunias illudens.* Simile illud Sallustii Cat. 20. *denique omnibus modis pecuniam trabens, totius ubi v. Cor.*

⁴ *Ab lacu Averno.*] Plinius lib. 14. *Antea Caecubo erat generositas,*

berina depressuros, promiserant, ⁵ squalenti littore, aut ^{A. V.} per montes aduersos. neque enim aliud humidum gi- ^{818.} gnendis aquis occurrit, quam Pomptinae paludes: ^{A. C.} cetera abrupta, aut arentia: ac si perrumpi possent, ^{65.} intolerandus labor, nec satis causae. Nero tamen, ut erat incredibilium cupitor, effodere proxima Averno iuga connixus est: manentque vestigia irritae spei. Ceterum, urbis ¹ quae domui supererant, non, ut post ⁴³ Gallica incendia, nulla distinctione, nec passim erecta, sed dimensis vicorum ordinibus, et latis viarum spatiiis, ² cohibitaque aedificiorum altitudine, ac partefactis

F f f 5

tefactis

tas, quod iam intercidit, et incuria coloni locique angustia: magis tamen fossa Neronis, quam a Baiano lacu Ostiam usque navigabilem inchoaverat. Lipsius. Mox ad depressuros in margine Guelf. defosuros: quae est glossa. Illud elegans. Cic. Verr. V, 27. saxum in mirandam altitudinem depressum: et non uno loco Plinius maior, in delectu talium verborum curiosus.

⁵ *Squalenti littore.*] Id est arido, sine arboribus, aut frondibus, aut herbis, et ne dum aqua, omni prorsus carens humiditate. Sic Pichena bene. Est tamen grassum (ex αἰχμηδόν) et poeticum: quod genus non refugit Tacitus. sic *squalentes campi, arenae, squalida arva.* v. Drakenb. ad Silium XIII, 373. Vfus tamen est et Curtius VII, 4. sed paullo aliter: *squalida siccitate regio.* At ed. pr. habet *sequenti*: et sic correctum in MS. Guelf. cum ante fuisset *squalenti*. *Sequens litus* eleganter diceretur, quod est in locis mollibus et planis, ubi nulla saxa, montesve occurrunt, nec difficilis fodientium labor, ut *cera sequi* ap. Plin. ep. VII, 9. Ac si oppositio esset inter litus sequens, et quod per montes dueretur, praefeream: nunc sequentia sane *squalenti* desiderant, nec est oppositio talis.

¹ *Quae domus supererant.*] Putant in se sententia. Si enim su-

pererant, quomodo erectae? quod in dirutas incensaque convenit. Putarim legend. *quae domus perierant. Lipsius.* Hoc dicit Tacitus: Ceterum domus in locis, quae urbi post tantum spatii detractum et regia sua immensa occupatum reliqua fuerat Nero, aedificatae, non ut etc. Tanta parte recisa, quae supererant struendae domus urbis, seu quibus urbs censeretur et habitaretur, non erectae etc. Possit et *urbi* legi: sed necesse non est. Gronovius. Bona sententia est et rebus consentiens, quam ante indicavit Salisperius, probavitque Pichena, sed quam e verbis non eruas. Hinc cum Ryckio et I. Gronovio recepi *domui*, quod hic in Flor. se vidisse ratur, Pichena non vidit: intelloquoque domum Neronis. Sed verbum *erectae* non convenit, quia neutraliter capiendum est, *quae supererant*, quod necessarium est per latinitatem, cum Ryckius contra consuetudinem loquendi intelligat *partes*. Itaque correxi *erecta* e MS. Guelf. et ed. pr. Sed idem MS. Guelf. habet *domuum*: nec Tacito alienum, *quae domuum*. Edd. ante Ryckium omnes *domus*. Domos aedificandas hic locum non habere, patet etiam ex eo, quod mox *aedificiorum* frigidum et supervacuum foret.

² *Cohibita aedificiorum altitudi-*
ne.]

A. V. tefactis areis, additisque porticibus, quae frontem infularum protegerent. *Eas porticus, Nero, sua pecunia exstructurum, purgatasque areas dominis traditurum, pollicitus est.* Addidit praemia, pro cuiusque ordine, et rei familiaris copiis: finivitque tempus, intra quod effectis domibus, aut insulis, adipiscerentur. *Ruderi accipiendo Ostienses paludes destinabat, utique naves³ quae frumentum Tiberi subvectassent, onustae rudere decurrerent.* Aedificiaque ipsa, certa sui parte, sine trabibus, ⁴saxo Gabino⁵ Albanove solidarentur: quod is lapis ignibus impervius est. *Iam aqua, privatorum licentia intercepta, quo largior, et pluribus locis, in publicum fueret, custodes; et subsidia reprimendis*

ne.] Quod iam ante Augustus fecerat, eadem fini: id est, ad incendia arcehda, et maxime ruinas. Strabo l, 5. *Περὶ δὲ τὰς συμπτώσεις τὰ ὑπὲρ τῶν ναυῶν εὐνοδιουμένων τῶν καθυλῶν, καὶ καλύψας ἐξαιραν ποταμὸν ὃ τὸ πρὸς ταῖς ἰσθμὸς θαλάσσης.* Sed et ante Augustum Rutilius orationem dixerat, De modo aedificiorum. Et Augustus quidem pedes LXX. tollere permisit; Traianus dumtaxat LX. ut notat Sex. Aurelius. qui modus fortasse et Neronianus fuit. *Lipfius.* Copula e Flor. accessit et Agr. per Ryckium. Est etiam in ed. pr. Mox *ear* MSS. Flor. Agr. Guelf. ed. pr. et vet. omnes. Casu que irrepsit in Rhen. sec. inde in Lipf.

³ *Quae frumentum Tiberi subvectassent.*] Sic MS. Guelf. ut edidit Rhen. cum seqq. at MS. Flor. ed. pr. *subvecta essent*, non *subvectae* ut edd. Puteol. Beroald. male. Ut e passivis interdum contractione activa facta, vid. ad XIV, 62. sic distractione passiva. Sic mox c. 45. pro *oravisse* ed. pr. *oratus est.* *Vitique* MSS. Flor. Guelf. edd. vet. ante Rhenanum, qui dedit usque. Vetus restituit I. Gron.

⁴ *Saxo Gabino Albanove.*] Eadem vis Sabino lapidi tributa ab Ildoro lib. 16. *Sabinus lapis*, in-

quit, *fuscus addito oleo etiam lacere fertur.* Est et quidam viridis lapis vehementer igni resistens. Sed corrigo, *Gabinus*, e Strabone: *Γάβιος μὲν ἐν τῇ Πραενηστίνῃ ἰδῶν κρυμνὸν, κατῆμιον ἔχουσα ἐπαργυρῶν τῇ γῆνι μάλιχα τῶν ἄλλων.* id est. *Gabii in via Praenestina urbs, laetaminas habet, quibus non aliae utiliores Romanis.* De his similibusque lapidibus impervius igni, vide Vitruvium lib. 2. cap. 7. *Lipfius.* Confundit cum saxo e laetaminis Gabinis lapidem Sabinum et perperam apud Ildorum hunc in illud commutat. *Lapis Sabinus* e silicem genere fuit, ex propterea non sic aptus aedificiis. Clare Plinius lib. 36. c. 18. e quo transcripsit Ildorus: *Varro tradit Sabinum silicem fuscum addito oleo etiam lacere.* Altera verborum Ildoci pars de lapide viridi itidem e Plinio est l. d. c. 22. Reinesius.

⁵ *Albanove.*] Sic MSS. Flor. Agr. Guelf. ed. pr. Put. Ber. *Que casu*, ut opinor, irrepsit in ed. Rhen. unde ad ceteras propagatum. Vetus restituit e MSS. Ryckius. Mox *dedimus ignibus*, quod habent MSS. Flor. Guelf. edd. vet. ante Rhen. omnes: quod iam e Flor. dedit I. Gronov.

⁶ *Custodes.*] Puto custodes istos, cael-

*mendis ignibus in propatulo quisque haberet: nec com-
munionem parietum, sed propriis quaeque muris ambiren-
tur.* Ea ex utilitate accepta, decorem quoque novae
urbi attulere. Erant tamen, qui crederent, *veterem
illam formam salubritati magis conduxisse, quoniam an-
gustiae itinerum, et altitudo tectorum non perinde solis
vapore pererrumperentur: at nunc patulam latitudinem,
et nulla umbra defensam, graviore aestu ardescere.* Et
haec quidem humanis consiliis providebantur. ¹ Mox
petita diis piacula, aditique Sibyllae libri, ex quibus
supplicatum ² Vulcano, et Cereri Proserpinaeque, ac
propitia-

castellarios appellatos, quia dividi-
culis (ut veteres dicebant) sive cas-
tellis aquarum Praefecti. Lapis
Romae:

CLEMENTI. CAESAR
VM. N. SERVO. CASTE
LLARIO. AQVAE. CL
AVDIAE.

De castellis Hefychius, Vitruvius,
Plinius, et Iurisperiti, tit. De
aqua quotidiana. Sed et ad tute-
lam aquarum familiae publicae in-
stitutae: quae in aliquot ministerio-
rum species diducuntur, villicos, ca-
stellarios, curatores, siliarios, te-
ctores, aliosque opifices, ait Fron-
tinus, quem in his vide. Lippus.
Mihî omnia hic sana et integra.
T) ut non requiro cum Fuerno,
quippe quod ex superiori, atque na-
ves, intellectu repetam non ad hoc
tantum, custodes accipio *inveniens*
et procuratores, aquas publicas
privatorum licentia intercipi pro-
hibituros, et eas ubiores crebri-
oresque praestituros: et ad hoc vo-
cabulum subaudio ex sequente
membro verbum *haberet*. *Aqua,*
*ante hac privatorum licentia intercep-
ta* etc. *custodes haberet*, i. consti-
tuerentur, ac praesent castellis et
salientibus passim in publico certi
homines, qui operam darent, ne
tantum inde ducerent derivarent-
que in suum privati, ut partim sic-
carentur, alibi parum humoris eta-
cularentur. Habes in Lapid. anti-

quis: L. Varronio. L. F. Pal. Ca-
pisoni. scribae. aedilicio. etc. cura-
tori aquarum. Item, L. Caesonia.
C. F. Quir. Lucillus. Macer. Rus-
sianus. etc. Curator. aquarum. et
Minuciae. Item, M. Granus. M.
F. M. N. Cerdo. Cur. aquar. Al-
lipsis. Denique paterfamilias quis-
que, in propatulo, sive in vestibulis
aedium, subsidia reprimendis igni-
bus haberet, hoc est, quodvis in-
strumentum incendiis compescen-
dis; si non omnia singuli, ac ne-
mo non aliqua et fere complura.
Gronovius.

¹ Mox petita a diis piacula.]
Deleo praepositionem: vult enim
conquisita piacula sive sacrificia
piacularia et sacra, quae diis he-
rent, Gronovius. Recte, ut iudi-
cat etiam Ryckius. Itaque non du-
bitavi delere, cum minus perspi-
cua passim in hoc scriptore recepta
sint vulgo. Petita sunt piacula e
Sibyllinis libris, non a Diis, sed
ea facta diis, ut statim traditur:
mox *Deum placamenta*. Ceterum
initium huius capituli illustrare co-
natus est Vignolius, Berolinensis
super sacerdos, in Hist. Crit. de la
Republ. des lettres, T. VIII, p.
81. seqq. parum feliciter, ut speci-
minibus aliquot mox proferendis
patebit.

² Vulcano et Cereri etc.] Vigno-
lius videtur existimasse, haec sacra
facta diebus festis, cuique in Ka-
lenda-

A. v. propitiata Iuno per matronas, primum in Capitolio, 318. deinde apud proximum mare: unde hausta aqua, tem-
 A. C. plum et simulacrum deae prosperum est: et ³ selli-
 65. fternia, ac pervigilia celebravere feminae, quibus ma-
 riti erant. Sed ⁴ non ope humana, non largitioni-
 bus principis, aut deum placamentis, decedebat infamia, quin iussum incendium crederetur. Ergo ab-
 olendo rumori Nero subdidit reos, et quaestissimis
 poenis affecit, quos per flagitia invisos, ⁵ vulgus Chri-
 stianos

lendario Rom. factis. Nam eos dies indagat, et hinc argumenta ducit pro tempore ortae Persecutionis adversus Christianos. Frustra. Extraordinariae istae supplicationes fuere, quae die factae sunt ea, quam Caesar vel Senatus decrevisset.

3 *Lectisternia ac pervigilia.*] Probe omnino *Lectisternia*. cum tamen in vet. Budensi et Flor. sit, *Sellisternia*: non nefas suspicari *Solisternia*, ut intelligat feminas, (receptissimo tunc ritu) corpora in humum abiecisse, ad aras deorum raptisse. Lucan. libro 2.

Hae lacrimis sparsere deos, hae pectora duro

Affixere solo.

Stattius:

- - - omnibus aris

Illacrimat, signatque fores, et pectore serget

Limina.

Et in Livio, Polybio, Apuleio, exempla. *Lipsius*. At ego non dubitavi cum Ryckio et I. Gronovio recipere *sellisternia*, quod praeter MS. Flor. et Bud. etiam Guelf. a manu prima habuit, sed correctum est alio atramento in *lectisternia*, sed ita, ut omnes literae veteres adhuc appareant. *Sellisternia* proprie debuit, *lectisternia* Diis, ut clarum e loco Valer. M. II, 1. 2. et *sellisterniorum* etiam alibi mentio: quae loca diligenter collegit Chimentellus de honore bifell. c. 31. adde Ryck. ad h. l. *Sellisternia* etiam probat Graev. ad Cic. Har.

R. c. 27. At Vignolius l. c. p. 151. utrumque verbum locum habere putat: quod ap. Livium V, 13. *lecti strati* dicuntur *Apollini, Latonae, Dianae, Herculi, Mercurio, Neptuno.* add. XXII, 10. Ceterum omnes edd. ante Ryckium *lectisternia*.

4 *Sed non ope humana.*] Haec et quae sequuntur, transcripti iterum Sulpicians: *Neque ulla re Nervus efficiebat, quin ab eo iussum incendium putaretur. Igitur certis invidiam in Christianos, actaque in innocuos crudelitissimas quaestiones. quin et novae morses excogitavit, et ferarum tergis coniecti laniani cunam interirent. Multi crucibus affixi, aut flamma ussi. Plurique in id reservati, ut cum defecisset dies, in usum nocturnis luminis urentur.* *Lipsius*

5 *Vulgus Christianos appellat.*

Sive, *Chrestianos*, ut scripiere per inscitiam illi. Quod nomen ortum demum observo imperio Claudio extremo. Suidas: 'Επι Κλαύδιου Βασιλέως Ῥωμαίων, Πέτρον τὸ ἄσπελον χειροτονήσαντος Ἐβραίων ἐ Ἀρτιοχίη, μετονομασθέντων εἰ πάλαι λεγόμενοι Ναζαρεῖοι καὶ Γαλιλαῖοι Χριστιανοί. Sed et Iudaei appellati antea, quod frustra negitant quidam. Aperte Arrianus lib. 2, cap. 9. "Ὅταν τινὰ ἐπαμφότερον ἴδωμεν εὐδάμην λέγειν, οὐκ ἔστι Ἰουδαῖος ἀλλ' ὀνομασθέντος. "Ὅταν δ' ἀκούσῃ τὸ πᾶθος, τὸ τὸ βεβαρῆτος καὶ ἡρημένο, τὸ τε καὶ ἐπὶ τῷ ἴσθι καὶ καλεῖται Ἰουδαῖος. Αἴτι, τὸ βεβαρῆτος

stianos appellabat. Auctor nominis eius Christus, Tiberio imperitante, per Procuratorem ⁶ Pontium Pilatum supplicio affectus erat. Repressaque in praesens exitiabilis superstitio rursus erumpebat, non modo per Iudaeam, originem eius mali, sed per urbem etiam, quo cuncta undique atrocia, aut pudenda confluunt, celebranturque. Igitur primo correpti, qui fatebantur, deinde, indicio eorum, multitudo ingens, haud perinde in crimine incendii, quam ⁷ odio humani generis convicti sunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis coniecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, ⁸ aut flammandi, atque ubi defecisset dies, ⁹ in usum nocturni luminis urerentur.

ulv. qui ergo tincti et baptizati, praeter Christianos? Suetonius Claud. cap. 25. *Iudaeos impulsore Chresto assidue tumultuantes Roma expulsi.* Lipsius. Mox qui ante Tiberio cum I. Gronovio delevi, quia nec in ed. pr. est: quod passim Tacito additum, ut supra c. 4, 19.

6 *Pontium Pilatum.*] Qui sextus Procurator Iudaeae, cum potestate Praesidis, fuit. Vide Iosephum lib. 18. Antiq. cap. 3. Miror autem, cur *Syriae Procuratorem*, nimis diffuse, Tertullianus dicat, in A pologetico: *Pontio Pilato Syriam tunc ex parte Romana procurante.* Lipsius.

7 *Odio humani generis.*] Faerum legisse aiunt, *Odio generis convicti.* Sed non ea mens Taciti: est ipsa, quam lib. 5. Hist. expressit, de Iudaeis: *Apud ipsos fides obstinata, misericordia in promptu, sed adversus omnes alios hostile odium.* Et Arnobius dicit, Christianis hoc obiectum: quia scilicet diversa omnia in moribus et factis, itemque contagem et congressum eorum, theatra et circos, fugiebant. Lipsius. *Convicti* scripti et edd. ante I. Gron. omnes, praeter Flor. unde hic edidit *convincti*: quod ille interpretatur, confessi adiuncti

sunt. sed id verba *in crimine*, deinde *odio g. b.* non patiuntur, nec sensus inde commodus erui potest. Cic. pr. Sulla c. 30. *quoties quisquam est in hoc scelere convictus.* et sic aliquoties Suetonius, ut Claud. 14. ubi quoque male Cod. Harlem. *convinctus.* Tit. 9. ubi liber scr. *convinctos.* Mox Ms. Guelf. *ea pereuntibus*, ut e Bud. edidit Rhenanus.

8 *Aut flammandi.*] Videtur significare Sulpicius: *ut ferarum tergis coniecti laniatu canum interirent, aut crucibus affixi et flammae uncti esset, ubi defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur.* Sive malis alimentis, aut materia. Lib. 2. hist. *fraude illata ignis alimenta credidit.* Ovidius lib. 14. *picem et ceras alimenta que caetera flammae Mulciber urebas.* Gronovius. *Flammandi* scr. et edd. omnes praeter Cod. Agr. in quo *flammasi*, quod placet Ryckio. Sed sive hoc, sive illud placeat, sive aliud quid, *atque molestum est*; quod mihi delendum videretur. *Flammare*, et supplicium hoc illustrat Scaliger Emend. temp. p. 471.

9 *In usum nocturni luminis.*] Pro lychno et lycerna. Credo lumen ad hoc saevitiae genus spectasse.

A. V. tur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat, ^{818.} et
 Circense ludicrum edebat, habitu aurigae permixtus
 A. C. plebi, ^{65.} vel curriculo infistens. Vnde quamquam
 adversus fontes, et novissima exempla meritos, misera-
 ratio oriebatur, tamquam non utilitate publica, sed
 45 in saevitiam unius absumerentur. Interea conferendis
 pecuniis pervastata Italia, provinciae everfae, socii-
 que populi, et quae civitatum liberae vocantur. In-
 que eam praedam etiam dii cessere, spoliatis in urbe
 templis, egestoque auro, quod triumphis, quod
 votis,

*Pone Tigellinum: caeda lacebis in
 illa*

*Qua stantes ardent qui fixo gus-
 ture fumant.*

quos versus scio et vulgus inter-
 pretum, et egregium Turnebum,
 longe secius accipere. Ceterum
 prima haec exercita in nostrum no-
 men crudelitas. sanguinis dico.
 Nam Claudius antea tantum ex-
 pulerat, Sueton. cap. 25. Ter-
 tullianus: *Consulite Commentarios
 vestros, in illis reperietis Neronem
 primum in haec sectam tum maxime
 Romae orientem Caesarisno gladio
 ferocisse. Lipsius.* MSS. Flor. Oxon.
 Guelf. ed. pr. in usu.

10 *Circense ludicrum edebat.*]

Hic iterum mire argutatur Vigno-
 lius et fallitur. Miratur, nec Li-
 psium, nec Ryckium aliquid suae
 adnotationis ad haec verba dedisse.
 Ipse e verbis plebi permixtus colligit,
 sermonem esse de *Ludis Plebeis*:
 eorum initium fuisse ex Kalen-
 darii indicio, d. XV. Nov. unde
 planissimum esse contendit, afflictio-
 nem Christianorum Neronianam
 coepisse d. XV. Nov. *ἀγορ.* Ex-
 traordinarii isti ludi fuere, quales
 Nero et alias, cupidus istius artifi-
 cii Circensis, edidit, auctore Tacito,
 in hortis suis. Ludi Plebei
 editi sunt ab Aedilibus Curul. au-
 ctore Cicer. Verr. V, 14. Nec e
 verbis permixtus plebi ullo modo
 colligi potest, plebeios ludos fuisse.

11 *Vel circulo infistens.*] Ego per-
 severo legere, vel *curriculo*, sen-
 tentia plane volente. Nero, in-
 quit, interdum quasi spectator im-
 miscebatur plebi, interdum curri
 insitebat ut aurigator. Proprie in-
 sistebant. Plinius lib. 9. epistolar.
*Quo magis miror tot millia virorum,
 tam pueriliter, identidem currucos
 equos, insistentes curribus bosicis
 videre. At Neronem curruis rexisse,
 nimis notum: Plin'um leviter
 emendo lib. 28. capite 17. Ferrat-
 que et Neronem Principem hac potio-
 ne recreari solitum, cum sic quocum-
 se trigario (imo trigarium) appro-
 bare vallet. Approbare trigarium
 valet, ostendere se legitimum aurigam
 et agitorem equorum. Lipsius.*
Curriculo MS. Agr. unde
 recepit Ryckius, quod vel sic re-
 ciendum erat, sensu, et verbo
infistens flagitante. supra XIV, 14.
 de eodem Nerone: *vetus illi curra
 eras curriculo quadrigarum infistat.*

1 *Auro, quod triumphis.*] Aulum
 e triumphis, Coronarium capere
 quod iam per alios innotuit: huc
 etiam, quod ab Imperatoribus per
 triumphos illatum. E votis, quod
 Senatus in re trepida Iovi illis pe-
 diis vovebat. Petronius, *Ipse Se-
 natus recti bonique praecceptor, mille
 pondo auri Capitolio prostrare so-
 let.* Aut ipsi Consules, Praetores
 ve in provincias, et ad bellum iu-
 ri. Livius lib. 31. *Ludis loci, do-
 numque vovere consulem, cui pro-
 vincia*

votis, omnis populi Romani aetas prospere, aut in A.V. metu, sacrauerat. Enimvero, per Asiam atque Acha- 818
iam non dona tantum, sed ² simulacra numinum ab- A.C.
ripiiebantur, missis in eas provincias Acrato ac ⁴ Se- 65.
cundo Carinate. Ille libertus, cuicumque flagitio
promptus; hic Graeca doctrina ⁵ ore tenus exerci-
tus,

vincia Macedonia evenisset, iussit. Alibi: Tim P. Sulpicius secundum vota in Capitolio nuncupata paludatus cum licioribus profectus. Et exempla in Livio Spartini. Lipsius. De auro e triumphis posterior ratio vera. Saepe ap. Livium, Plinium aliosque commemorantur illata templis a triumphantibus res pretiosae ex auro: quae domi habere religio erat, malebantque ad ornanda templa Deorum, quam suas domos conferre, ut Cicero etiam in Verrinis docet. Mox pro prospere Acidalius prospera re. quod probo.

² *Simulacra numinum abripien- tur.*] Pausanias libro 10. Non postremo Neronis impietatem dei donaria offigere potuerunt. Is enim aeneas quingentas, partim aeorum, partim hominum, sustulit imagines. Plinius ait libro 34. clarissima quaeque signorum violentia Neronis in urbem convecta, et in sellariis domus aureae disposita fuisse. Lipsius.

³ *Acrato ac Secundo.*] Prior horum nominatus et Dionis, Chrysostomo, et tota res et rapina haec denarrata; sed nomen corruptum est in libris. Verba in oratione, quam Rhodaicam inscripsit: "Ἰσο γὰρ Ἀκράτων ἦκε μόνος, τὴν διαμνην χαρὴν Ἐπασαν παρελάδων, τὸ τε χάριν καὶ μὴδὲν ἄβουον παρὰ το μνημείων, ὡς κενθάδε ἦκε. Corrupta, inquam, priora palam, et viri duo doctissimi mederi praeterantur: ego faciam. In scripto codice aiunt esse: "Ἀκράτων ἰσὸς μόνος. Lego, Ἰσο γὰρ, "Ἀκράτος ἰσὸς, τὴν διαμνην. Verrenda: Nostis enim, Acratus ille, omnem

orbem fere pervagatus, illius rei gratia (statuas auferendi, et talia ornamenta) et nullum pagum etiam aut vicum omittens, ut huc etiam venerit. Haec vera lectio, et Tacitus firmat, quod ad nomen attinet: in re autem, lucem a Dione etiam ipse capit, capietque: locum totum vide. Volebam etiam legere: "Ἀκράτος τὸ ἰσομύθος, ex vulgata editione; quod esset, Acratus Principis, libertus scilicet aut servus: sed verius habeo, quod dixi. Lipsius.

⁴ *Secundo Carinate.*] Suspiciari possit Rhetorem illum esse quem Dio scribit a Caio in exsilium missum, quia contra Tyrannos declamitaverat. quemque Iuvenalis tangit:

Sicut Thrasymachi probat exitus,
atque Secundi

Carinatis.

Tinctum eum eloquentiae litterarumque studiis, Taciti consequa verba indicant. Lipsius. MS. Fl. Guelf. Caprinatense. Ab ed. pr. plane abest. In margine Guelf. nomen scriptum eo compendio, quod in Flor. auctore I. Gronovio: unde patet id esse Caprinatense, non Caprenatense, ut legebat Pichena.

⁵ *Ore tenus exercitus.*] h. e. ut posset de philosophia, virtutibus vitiiisque graecorum more differere. Nescio, quare offendat hic loquendi modus Rhenanum, qui ore tenus auctoritate MS. Bud. deleri malebat, nec sic dici putabat. Immo oppositio hoc verbum desiderat, et commode sic dicitur. Exercuerat se homo graeca doctrina hactenus, ut ore ac lingua se

A. V. tus, animum bonis artibus ⁶ non inditerat. Fereba-
 818. tur Seneca, quo invidiam sacrilegii a semet averteret,
 A. C. longinqui ruris fecessum oravisse, et postquam non con-
 65. cedebatur, ficta valetudine, quasi aeger nervis, cubicu-
 lum non egressus. Tradidere quidam, venenum ei per
 libertum ipsius, cui nomen Cleonicus, paratum, iussu
 Neronis: vitatumque a Seneca, prodicione liberti, seu
 propria formidine, ⁷ dum persimplici victu, et agrestibus
 pomis, ac, si sitis admoneret, profluente aqua vitam
 46 tolerat. Per idem tempus gladiatores, apud oppidum
 Praeneste, tentata eruptione, praesidio militis, qui cus-
 tos adesset, coerciti sunt: iam Spartacum, et vetera
 mala rumoribus ferente populo, ut est novarum re-
 rum cupiens, pavidusque. Nec multo post clades rei
 navalis accipitur: non bello: quippe haud alias tam
 immota pax: sed certum ad diem in Campaniam redi-
 re classem Nero iusserat, non exceptis maris casibus.
 Ergo gubernatores, quamvis saeviente pelago, a For-
 mis movere: et gravi Africo, ¹ dum promontorium
 Miseni

se philosophum probaret. adde
 XVI, 32.

6 Non induerat.] Tentabam, im-
 bueras. Nunc adfirmo vulgatam
 scripturam: et perplacet metapho-
 ra honesta, qua ipsa usus Agel-
 lius libro 2. de Aesopo fabulato-
 re: qui, inquit, res salubriter ac
 perspicaciter animadvertas, in men-
 tes animosque hominum cum audien-
 di quadam illecebra induit. non ut
 corrumpunt, induxit. Lipsius. Vet-
 bum induere ad hunc modum dic-
 tum ex Gr. *ἰνδουαδης* copiose il-
 lustrat et h. l. *indueras* defendit
 Gataker. Advers. 1, 9.

7 Dum persimplici victu.] In tan-
 tis opibus magna et rara abstinen-
 tia laus. Ipse de se epistola
 LXXXIV. *Paris deinde ficus, et
 sine mensis prandium, post quod non
 sunt lavandae manus. Dormio ni-
 mium. Consuetudinem meam nosti.
 brevissimo somno utor, et quasi in-
 servigilo. ubi ex veteri libro adse-
 ro, et quasi intervingo, ab auribus
 metaphora. Epistol. CLX. Inde in*

*omnem vitam unguento abstinentis:
 quoniam optimus odor in corpore, est
 nullus. Inde vino caret stomachus.
 inde in omnem vitam balneum f. gi-
 mus. et plura ibidem. Lipsius.
 MS. Flor. persimplici quod recep-
 tum a Pichena. Vulgo ante pro
 simplici. Mox MS. Bud. tolerabst,
 forte toleraret.*

1 Dum promontorium Miseni.]
 Classis Romana in portu Misensi
 ordinariam stationem habebat: ut
 Alexandrina Puteolis, ut Strabo
 libro 17. indicat. Promontorium
 hoc infame naufragiis, uci e Se-
 neca colligas epist. LXXVII. ubi
 de Alexandrinis navibus: *Cum in-
 traverere Capreas, et promontorium,
 ex quo*

*Alta procelloso speculatur vertice
 Pallas.*

ceterae velo indenter esse conseruae.
 Statius:

*Prima salutavis Capreas, et mar-
 gine dextro*

*Sparsit Tyrrhenae Marentica vias
 Minervae.*

Liba-

Miseni superare contendunt, Cumanis Littoribus im-
 pacti, triremium plerasque, et minora navigia passim
 amiserunt. Finē anni vulgantur prodigia, imminen-
 tium malorum nuntia. Vis fulgurum non alias cre-
 brior, ^{47.} et sidus cometes, sanguine illustri semper Ne-
 roni expiatum. Bicipites hominum aliorumve anima-
 lium partus abiecti in publicum, aut in sacrificiis, qui-
 bus ^{818.} gravidas hostias immolare mos est, reperti. ^{A. G.} Et
 in agro Placentino, viam propter, natus vitulus, cui
 caput in crure esset. Secutaque haruspicum inter-
 pretatio: *parari rerum humanarum aliud caput: sed*
non fore validum, neque occultum; ^{65.} *quia in utero re-*
pressum, aut iter iuxta editum sit. Ineunt deinde
 consulatum ^{48.} Silius Nerva, et Articus Vestinus, coe-
 pta simul, et aucta coniuratione, in quam certatim
 nomina dederant, senatores, eques, miles, feminae
 etiam, cum odio Neronis, tum favore in C. Pisonem.
 Is Calpurnio genere ortus, ac multas insignesque fa-
 milias paterna nobilitate complexus, claro apud vul-
 gum rumore erat, per virtutem, aut species virtuti-
 bus similes. Namque ^{2.} facundiam tuendis civibus
 exer-

Libabant ergo procellosae illi pal-
 ladi nautae, periculo maris defun-
 cti. *Lipsius.*

^{1.} *Et sidus cometes sanguine illu-*
stri semper Neroni expiatum.] Gro-
 tius debebat *semper*: quod raro co-
 metae apparent. Nec nisi semel
 ante apparuerat cometes sub Ne-
 ronis imperio. Ego mallem, Ne-
 roni delere, aut pro eo tyrannus
 legere: quod melius. Auctor mi-
 hi Sueton. Ner. 36. ubi de eodem
 comete agitur: *Vt ex Babilo astro-*
logo didicis, solere reges talia esten-
sa caede aliqua illustri expiare, as-
que a semet in capita procerum de-
pellere etc.

^{2.} *Gravidas hostias immolare.]*
 Pauca super eo sacrorum ritu.
 Trahere huc possit illud Festi:
Confeta sus, quae cum omni fetu
adhibebatur ad sacrificium. *Lipsius.*
 Adde eundem Festum in *herda*:

Corn. Tac. T. I.

quem locum iam laudavit Ry-
 ckius.

^{3.} *Quia in utero repressum.]* In-
 tellige: quia caput iam in utero
 loco suo motum et retro versum
 sit, ut cum crure demum prodie-
 rit. s. brevius, corruptum ac vi-
 tium sit. Cic. Brut. ^{4.} *omnis*
foetus repressus, exustusque flos, sicut
veteris ubertatis exaruit. Porro
 vel et legendum, vel aut pro et
 accipiendum.

^{1.} *Silius Nerva.]* E Fastis et la-
 pidibus, *Silvanus Nerva.* *Lipsius.*
 Sic etiam Perizonio placebat, item
 Norisio in ep. Consulari. vid. ta-
 men ad IV, 68.

^{2.} *Facundiam tuendis civibus.]*
 Has omnes laudes eius cecinit qui-
 cumque ille adolescens poeta, in
 Panegyrico ad Pisonem. *Lipsius.*
 Mox malim *comis sermone et con-*
gressu; et si vulgatum quoque ferri
 posse video.

C 88

3 Pla-

A. V. exercebat, largitionem aduersus amicos, et ignotis
 819. quoque comi sermone et congressu. Aderant etiam
 A. C. fortuita, corpus procerum, decora facies. Sed pro-
 66. cul gravitas morum, aut voluptatum parsimonia. leni-
 tati ac magnificentiae, et aliquando luxui indulgebat.
 Idque ³ pluribus probabatur; qui, in tanta vitiorum
 dulcedine, summum imperium non restrictum, nec
 49 perseverum volunt. Initium coniurationi ¹ non a
 cupidine ipsius fuit: nec tamen facile memoraverim,
 quis primus auctor; cuius instinctu concitum sit, quod
 tam multi sumpserunt. Promptissimos ² Subrium Fla-
 vium, tribunum praetoriae cohortis, et Sulpicium
 Asprum, centurionem, exstitisse, constantia exitus do-
 cuit. Et Lucanus Annaeus, Plautiusque Lateranus,
 consul designatus, vivida odia intulere. Lucanum
 propriae causae accendebant, quod famam carminum
 eius ³ premebat Nero, ⁴ prohibueratque ostentare,
 vanus adsimulatione. Lateranum, consulem designa-
 tum, nulla iniuria, sed amor Reip. sociavit. At Fla-
 vius Scevinus, et ⁵ Afranius Quinctianus, uterque fe-
 nato-

³ *Pluribus probabatur.*] Aut ita dicuntur h. l. *plures*, ut si πολλοί, etiam πολλοί, ap. Graecos, de populo; aut legendum mox *volebant*, si de maiori hominum, qui tam fuere, numero intelligatur.

¹ *Non a cupidine.*] Ego quoque cum I. Gronovio *cupidine* recepi, quod id etiam in MS. Guelf. ed. pr. reperi. Ceterae edd. omnes *cupiditate*, quod tamen eodem redit.

² *Subrium Flavium.*] Dioni dicitur, Σούβριος Φλάβιος, et statim, Σουλπίσιος Ἄπρος, qui nostro est, *Asper*. Lipsius.

³ *Premebat Nero.*] Sed idem tamen post mortem, famam ei non invidit, id est legi et edi permisit. Hoc vult inscriptio vetus:

M. ANNAEO LVCANO
 CORDVBENSI POETAE
 BENEFICIO NERONIS
 FAMA SERVATA.

Gaude liberime poetarum: litasū genio Aeternitatis. Lipsius.

⁴ *Prohibueratque ostentare, vanis adsimulatione.*] Quinquenniali ludicro, cum Orpheum Lucanus recitasset, coronatus contra Neronem est, quod aegre tulit citharcedus Princeps. Stacius:

*Ingratus Nero dulcibus ibeatis,
 Es noster tibi praefratur Orpheus.*

Sed quid sibi vult hic, *Vanis adsimulatione*? An quod Nero vano et irrito conatu adsimulare et reddere Lucani versus voluit? Ita scriberes, *adsimulatione*. Sed non placet, ne Farnesianum quidem scriptum, *vana adsimulatione*. Lego *darius, vanus adsimulatione*. Lipsius. *Adsimulatione* placet etiam Vriao et Freinshemio, sed simul *vanus, vanis adsimulatione* Heinsio in marg. Morell. *Vanus adsimulatione*, non intelligo.

⁵ *Afranius Quinctianus.*] MS. Guelf. edd. veteres *plures Quinctianus*.

natorii ordinis, contra famam sui, principium tanti A. V.
 facinoris capeffivere. Nam Scevino dissoluta luxu 819.
 mens, et proinde vita somno languida: ° Quinctianus A. C.
 mollitia corporis infamis, et a Nerone probroso car- 66.
 mine diffamatus, contumelias ultum ibat. Ergo, dum 50
scelera principis, et finem adesse imperii, diligendumque,
qui seffis rebus succurreret, inter se, aut inter amicos
 iaciunt, aggregavere Tullium Senecionem, Cervarium
 Proculum, Vulcatium Araricum, Iulium Tugurinum,
 Munatium Gratum, ° Antonium Natalem, Martium
 Festum, equites Romanos: ex quibus ° Senecio, e
 praecipua familiaritate Neronis, speciem amicitiae
 etiam tum retinens, eo pluribus periculis conflictaba-
 tur. Natalis particeps ad omne secretum Pisoni erat.
 ceteris spes ex novis rebus petebatur. Adscitae sunt,
 ° super Subrium et Sulpicium, de quibus retuli, milita-
 res manus, Granius Silvanus, et Staius Proximus, tri-
 buni cohortium praetoriarum, ° Maximus Scaurus,
 et Venetus Paullus, centuriones. Sed summum ro-
 bur in Fenio Rufo, praefecto, videbatur, quem vita fa-
 maque laudatum, per saevitiam impudicitiamque Ti-
 gellinus in animo principis anteibat, fatigabatque cri-
 minationibus, ac saepe in metum adduxerat, quasi *ad-*
ulterum Agrippinae, et desiderio eius ultioni intentum.
 Igitur ubi coniuratis, praefectum quoque praetorii in
 partes descendisse, crebro ipsius sermone facta fides;
 promptius iam de tempore ac loco caedis agitabant.

G g g 2

Et

6 *Quinctianus molli corpore.*] Farnes. *mollitie corporis.* Ita Lati-
 nis dicit, ἡ ὑλασία ὄψεος. Ovidius:
Mollis eras, facilisque viris Pae-
antius veros.

Lipfius. Sed MS. Flor. *mollitia cor-*
poris. Ed. pr. *mollitie,* idque re-
 ceptum Pichenae. vid. ad XL, 2.

1 *Antonium Natalem.*] Non ar-
 bitror illum esse, quem Seneca
 cum probro describit. *Nuper Na-*
talis tam improbae linguae, quam
impurae, in cuius ore seminae pur-
gantur. Lipfius.

2 *Senecio e praecipua.*] Ergon'
 ille, qui lib. 13. una cum Othone

familiarissimus Neroni ostenditur,
 libidinum eius in Acten administer
 et interpres? Putem. sed ibi Clau-
 dius Senecio dicitur, hic Tullius.
 Itaque me sustineo. Lipfius.

3 *Super Subrium.*] Libri mei,
 per Subrium. Lipfius.

4 *Maximus Scaurus.*] Spanhe-
 mius de Vl. et Pr. Num. T. II.
 p. 37. corrigit *Mamercus,* quod
 nuspiam Scauris hoc cognominis
 tribuatur. De antiquioribus tem-
 poribus concedo. At his tempo-
 ribus cognomina multiplicata; un-
 de nihil certi sine libris dici posse
 arbitror.

3 Aut

A. V. Et cepisse impetum Subrius Flavius ferebatur, in scena
 819. canentem Neronem aggrediendi; ⁵ aut cum ardente do-
 A. C. mo per noctem huc illuc cursaret incustoditus. Hic oc-
 66. casio solitudinis; ibi ipsa frequentia tanti decoris te-
 stis, pulcherrimum animum exstimulaverant: nisi im-
 punitatis cupido retinuisset, magnis semper conatibus
 51 adversa. Interim cunctantibus prolatantibusque
¹ spem ac metum, Epicharis quaedam, incertum ² quo-
 nam modo sciscitata (neque illi ante ulla rerum hone-
 starum cura fuerat) accendere, et arguere coniuratos:
 ac postremo lentitudinis eorum pertaesa, et in Campa-
 nia agens, primores classiariorum Misensium labefa-
 cere, et conscientia illigare connixa est tali initio.
³ Erat Chiliarchus in ea classe Volusius Proculus, oc-
 cidendae matris Neronis inter ministros, non ex ma-
 gnitudine sceleris provectus, ut rebatur. is mulieri
 olim cognitus, seu recens orta amicitia, dum *merita*
erga Neronem sua, et quam in irritum cecidissent, ape-
 rit, adiicitque questus, et *destinationem vindictae*, ⁴ si
facultas oriretur, spem dedit, posse impelli, et plu-
 res conciliare. nec leve auxilium in classe, crebras
 occasiones; quia Nero multo apud Puteolos et Misen-
 num maris usu laetabatur. ⁵ Ergo Epicharis plura: et
 omnia

⁵ *Aut cum ardente domo per noctem huc illuc cursaret.*] Coniiciendam: cum madens vino per noctem. Gronovius.

¹ *Spem ac metum.*] Nec male, *spe ac metu.* Lipsius. Probat Acidalius, coniiciens etiam *spem inter ac metum.* Vulgatum interpretor conatum cum spe ac metu coniunctum. vid. ad XIV, 63. init. supra c. 42. *Spes irrita* pro conatu irrito.

² *Quonam modo sciscitata.*] Id est, unde aut per quem odorata de coniuratione. Sperne Vertranii, *sciscitata.* Lipsius. Mox *accendere et arguere* est accendere arguendo, velut ignavus esse ac tardos etc. Post *labefacere* est avertere a fide in Neronem.

³ *Erat Chiliarchus.*] Ita libri, Vulgo, *navarchus.* Bene Chiliar-

chus, pro Tribuno: sicut et Centuriones reperies plus semel in classe. Lipsius. *Navarchus* etiam MS. Guelf. at ed. pr. *Chiliarchus.*

⁴ *Si facultas oriretur.*] MS. Guelf. *oriretur* a manu pr. ut *spe* in scriptis. Ceterum pronomen esset coniicere *offerretur.*

⁵ *Ergo Epicharis plura: et omnia.*] Pichena interpretatur, plura pronuntiat et coniurationem aperuit. Si Tacitus sic scripsit, vix alius sensus esse potest: nisi quod non de coniuratione capiam, quam sequentibus prodit. Sed sane nimis abrupta haec oratio; unde plerisque corruptus locus videtur. neque tamen adhuc satis commodam emendationem vidi. Sensus quidem hic desideratur: Ergo hoc initio oblato perficiendi consilium, accendere

ani-

omnia scelera principis orditur: ⁶ *neque senatui quid* ^{A. V. 819.}
manere: sed provisum, quonam modo poenas everſae ^{A. C. 66.}
Reip. daret: accingeretur modo ⁷ navare operam, et
militum accerrimos ducere in partes, ac digna pretia ex-
spectaret. Nomina tamen coniuratorum reticuit. Vn-
 de Proculi indicium irritum fuit, quamvis ea, quae
 audierat, ad Neronem detulisset. Accita quippe Epi-
 charis, et cum indice composita, nullis testibus inni-
 xum facile confutavit. Sed ipsa in custodia retenta
 est, suspectante Nerone, haud falsa esse, etiam ⁸ quae
 vera non probabantur. Coniuratis tamen metu pro-
 ditionis permotis, placitum maturare caedem apud ⁵²
 Baias, in villa Pisonis: cuius amoenitate captus Cae-
 sar, crebro ventitabat, balneasque et epulas inibat,
 omiſſis excubiis, et ¹ fortunae suae mole. Sed ab-

G g g 3

nuit

animum hominis tentans, addit di-
 ctis plura, quae hanc vim habitu-
 ra sperat, de iniuria ei facta,

⁶ *Neque Senatui quid manere.*] Vatic. codicis scripturam expressi.
 nec dissentit Farnesianus, nisi quod
 refert, *quod manere.* Quis Caſtor
 aut Pollux liberat me ab hoc aestu?
 Forte, *Neque se navam quidem*
manere. quasi atollens coniurato-
 rum numerum splendoremque id
 dicat mulier. etiam ipſo cessante,
 provisum viris messoribus. quomo-
 do nefarius ille poenas daret. *Li-*
psius. Non lubet coniecturas vi-
 rorum doctorum adscribere. Adeo
 parum in iis opis ad locum sanan-
 dum, adeo longe a scriptura et sen-
 su recedunt institutae orationis.
 Ego conieci Tacitum scripsisse *ne-*
que ſalvi quid manere. Est conclu-
 ſio orationis de sceleribus principis
 et facinoribus: hinc commodus
 transitus ad *poenas everſae reipubli-*
cae: reipublicae everſae aptissi-
imum nihil ſalvi. *Everſae* bene e
 Flor. Pichena. Sic etiam MS.
 Guelf. ed. pr. omnesque ante Rhen.
 qui primus *verſae* dedit: quod ta-
 men etiam sic dicitur apud no-

strum, probaturque Gronovio ad
 Senec. de Benef. V, 16.

⁷ *Navare operam.*] Sic habent
 MSS. Flor. Oxon. Guelf. et mox
ducere. Recte. Nam sic *accingi*
 construitur. Vnde bene receptum
 a Ryckio et I. Gronovio. Edd. an-
 tea omnes *navaret* ac *duceret.* Mox
 edd. ante Rhen. MS. Guelf. vitioſe
multum pro militum.

⁸ *Quae vera n. probabantur.*] ⁵²
 i. e. quorum veritas non dum, ob
 testium defectum, patebat. MS.
 Guelf. *probantur,* solenni in libris
 Taciti aberratione, ut saepe vidi-
 mus. add. c. 59. Rectum etiam
 efficit *probarentur:* sed *probabantur*
 omnes edd. et a Tacito non abhor-
 rens. Mox *permotis,* quod e Flor.
 addidit Pichena, etiam MS. Guelf.
 ed. pr. et vet. omnes. In recen-
 tioribus, et Lipsianis excidit, ca-
 ſu, ut opinor. Idem pro *cuius*
amoenitate legendum putat *quo,*
eius amoen. Heinſius autem *creber*
eo ap. Ryckium et in marg. Mo-
 rell. Lipsius *crebro eo.*

¹ *Fortunae suae mole.*] Intell.
 nixus vel freris. Ac valde vereor,
 ne tale verbum exciderit. Est enim
 durior ellipsis.

2 Ne L.

A. V. nuit Pifo, *invidiam* praetendens, *si sacra mensae, dii-*
 819. *que hospitales caede qualiscumque principis cruentaren-*
 A. C. *tur. melius apud urbem, in illa invisa, et spoliis civium*
 66. *exstructa domo, vel in publico patraturus, quod pro Rep.*
suscipissent. Haec in commune: ceterum timore oc-
 culto, ² ne L. Silanus, eximia nobilitate, disciplinaque
 C. Cassii, apud quem educatus erat, ad omnem clari-
 tudinem sublatus, imperium invaderet, prompte da-
 turis operam, qui ³ a coniuratione integri essent, qui-
 que miserarentur Neronem, tamquam per scelus in-
 terfectum. Plerique, *Vestini quoque, consulis, acro-*
ingenium vitavisse Pisonem crediderunt, ⁴ ne a libertate
moveretur, vel delecto imperatore alio, sui muneris
Remp. faceret. Etenim expers coniurationis erat;
 53 quamvis super eo crimine Nero vetus adversus inson-
 tem odium expleverit. Tandem statuere, Circensium
 ludorum ¹ die, qui Cereri celebratur, exsequi desti-
 nata: quia Caesar, rarus egressu, domoque aut hortis
 clausus, ad ludicra Circi ventitabat, promptioresque
 aditus erant laetitia spectaculi. Ordinem insidiis com-
 posue-

² Ne L. Silanus.] De quo inferius lib. 16. Lipsius.

³ A coniuratione integri.] MS. Bud. *coniurationem*: unde Rhenanus corrigebat *conirratione*, quod est in ed. pr. aut *conirrationis*. Cereri libri in vulgato consentiunt, quod verum puto.

⁴ Ne a libertate moveretur.] Vatic. *ne ad libertatem moraretur*. Ducit me sententia ut legam, *ne aut libertatem moliretur*. Duplex videlicet a Vestino metus. ne aut homo acer ad libertatem populum vocaret: aut alium a Pifone Principem diligeret Lipsius. Videndum an fuerit: *ne a libertate moveretur*. Iustinus 2. *Huius virtute cum admonita civitas libertatis esset*. Gronovius. Lectio Vatic. Cod. est etiam in libro Agric. ed. pr. Vulgata est in MSS. Flor. Guelf. et in edd. inde a Puteol. omnibus: eamque veram puto. *Libertatis moveri* dicitur, qui dulcedine eius

captus, eius maxime rationem habet: ut *pecunia moveri* amantes pecuniae, qui eius spem in omnibus sequuntur. Si a displiceat, possit corrigere aut, praesertim cum libri quidam habeant *ad*.

[*Die qui Cereri celebratur.*] Qui dies pridie Idus Apriles, in notatus Calendario veteri: LVDI CERERI. et biduo ante, LVDI IN CIRCO. Infra, notiter: *utque Circensium Cercalium ludicrum, pluribus equorum curfibus celebraretur*. Dio lib. 47. inter prodigia recentia, quod *Aediles Cereri, loco Circusium et equestrium ludorum, gladiatorios exhibuerint*. Ovidium vide IV. Fastorum: et numerum veterem: MEMMIUS AEDILIS CERIALIA PRIMUM FECIT. Quod Caesaris et Tulli aevo factum. Vide Politianum Miscell. cap. 85. Lipsius. MS. Guelf. ed. pr. *diem*, male. *Domoque* etiam ed. pr. ut Fl. MS.

posuerant, ut *Lateranus quasi subsidium rei familiari* A.V. *oraret, deprecabundus, et* ² *genibus principis accidens*, ^{819.} *prosterheret incautum, premeretque, animi validus, et* ^{A.C.} *corpore ingens.* ^{66.} *Tum iacentem et impeditum, tribuni et centuriones, et ceterorum* ³ *ut quisque audentiae habuisset, accurrerent, trucidarentque: primas sibi partes expostulante Scevino, qui pugionem,* ⁴ *templo Salutis, in Etruria, sive, ut alii tradidere, Fortunae, Ferentano in oppido,* ⁵ *detraxerat, gestabatque, velut* ⁷ *magna operi sacrum. Interim Piso apud aedem Ce-*

G g g 4-

reris

² *Genibus pr. accidens.*] Sic bene Rhenanus. Edd. superiores omnes, MS. Guelf. *accidens*. Mox *ingens*, quod idem dedit, MS. Guelf. ed. pr. ceterae ante Rhen. *vigens*.

³ *Ut quisque audentiae.*] Lectio a Vatic. cit. Farnes. *audaciae habuisset*. corrupte tituli libri, *audivisset*. Lipsius. *Audentiae* etiam ed. pr. MS. Guelf. *audacias*, et edd. ante Rhen. qui induxit, nescio quare, *audivisset*, quod servatum est ad Lipsium usque.

⁴ *Templo salutis in Etruria.*] Quantum intelligere potui, sic plerisque capiunt, ut templo, sive Salutis, sive Fortunae fuerit in Ferentano oppido Etruriae: unde Cluverius corrigi *Ferentino*, ut est ap. Sueton. Orh. I. probabatque Ryckius. Omminoque nullos *Ferentanos* agnoscit I. F. Gronovius ad Liv. IX, 15. etsi Strabo L. V. p. 226. discrete *quae in Etruria* memorat. Sed dubium esse potest, an in *Etruria* etiam ad oppidum Ferentanum referendum sit. Saltem modus loquendi vix pati videtur. Dixisset opinor: *templo Salutis, s. u. a. s. Fortunae, Ferentano in Etruria oppido.* Si porro in *Etruria* proprie ad Salutis templum refertur, ut videtur voluisse Heinius, quod in margine Morell. verbis *Ferent. in oppido* adscripsit in *Sabinis*: nimis indebitus locus templi et contra consuetudinem accurate scribentium indicatur. Itaque patem

in *Etruria* esse e nota addita verbis *Ferent. in oppido*, qualis illa Heinsiana, quae postea in textum irrepit. Atque sic definitio illa loci Ferentano in oppido erit communis utrique, aut templum Salutis Romanum intelligitur, quod in monte Quirinali fuit votum a Iunio Bubuleo et pictum a Q. Fabio. Id templum Salutis simpliciter centies apud veteres dicitur, ut apud Obsequentem c. 71. 103. sed illud verius. Nam c. 55. inducitur ipse Scevinus dicens, pugionem illum olim regione patria cultum fuisse.

⁵ *Detraxerat.*] Ut donaria in templis cum consecrantur reponi; sic, cum auferuntur, *detrabi* proprie dicuntur. Sic plane, ut apud nostrum, *gladius delubro detractus* sp. Suet. Vit. 8. *Detracta templa dona* Ner. 32. *Detrabi* etiam *elypei*, imagines dicuntur suspensae in templis, aut curiis etc.

⁶ *Gestabatque velut.*] Gestabatne pugionem? non is mos Romae, et per hanc vanitatem homo se palam retexisset. Aliud omnino verbi fuisse suspicor: *servabatque, iacebatque*, aut tale. Lipsius. *Iacebat* placet Heinsio.

⁷ *Magni operis sacrum.*] Pichena ex Flor. colligit, *magna operi*. Neque ego olim male, *magnis operis*, multitudinis numero. Lipsius. Vulgatum tamen Graecismo posset defendi. Apollonius Rhodius lib. 2. *ἢ δὲ ἕως δὲ ἕως μὲν ἕως ἄπ' ἀλλο-*
ves.

A.V. *reris opperiretur, unde cum praefectus Fenius et ceteri*
 819. *accitum ferrent in castra, comitante Antonia, Claudia*
 A.C. *Caesaris filia, ad eliciendum vulgi favorem:* quod C.
 66. Plinius memorat. Nobis quoque modo traditum non occultare in animo fuit, ⁸ quamvis absurdum videtur, aut inanem ad spem Antoniam nomen et periculum commodavisse, aut Pisonem, notum amore uxoris, alii matrimonio se obstrinxisse: nisi si cupido

• 54 *dominandi cunctis affectibus flagrantior est.* Sed mirum, quam inter diversi generis, ordinis, aetatis, sexus, dites, pauperes, taciturnitate omnia cohibita sint; ² donec proditio coepit e domo Scevini: qui pridie insidiarum, multo sermone cum Antonio Nat-

le,

σοε. τὴν δὲ ἰερὴν κλειόμεν. Strabo lib. 14. εἰτ' ἕτερα Πυθᾶλιον, εἰς τὴν ὑπερκεῖται λόφος τραχὺς, ὄψυλλος, τραπέζοισι δὲ, ἰερὸς Ἀφροδίτης. Lucianus Hermotimo: Κάλη τις ἀργυρᾶ πρῆκεται ἰερὰ τῷ θεῷ. Nam magnis operis omnino male. Plinius lib. 9, 37. *Lupi dexter caninus in magnis habetur operibus.* Gronovius. MS. Guelf. *magni operis.* sic edd. ante Pich. praeter pr. quae habet *magnoperis*, ut in Cod. Agr. quod idem est cum Flor. *magno operis.* Ceterum genitivus non male defenditur a Gronovio. Sic dixit ipse Cicero Verr. 1, 18. *insula horum deorum sacra putatur*, et similiter alii.

⁸ *Quamvis absurdum videretur et inane, aut ipsi Antoniam nomen et periculum commodavisse.* Rodolphus peracure: *aut inani spei Antoniam.* Hi tales homines, si ad Criticam serio se dedissent, quid non pervidissent? Ex tamen nos Pelei placemus nobis in hac machaera. *Lipfius.* Quod nunc est in textu debetur Pichenae, qui sic correxit e Flor. lectione *aut inane aut spem*, quae est etiam in ed. pr. Prius *aut* etiam est in MS. Guelf. Quod Agricolae tribuit Lipfius pro coniectura, est in MS. Agr. unde Ryckius in textum recepit: quem

sequeret, si istius Codicis idonea auctoritas esset.

1 *Sed mirum quam inter diversi generis, ordinis, aetatis, sexus, taciturnitate, omnia cohibita.* Certe mirum, in lubrico et praepeti hoc sermone. Simile plane, quod Claudianus miratur, conspiratione militari in Ruffinum:

- - - *nec quisquam tanta de plebe reperitus,*

Proderet incautus qui corda mirantia verbis.

Quae non posteritas, quae non mirabitur aetas

Tanti consilium vulgi potuisse scereri,

Aus facinus tam grande regi?

Et plura, quae addit. *Lipfius.*

2 *Donec proditio coepit.* Plutarchus libello de Garrulitate, longe aliter elatam et apertam narrat coniurationem. Sed ne tibi imperat, non istam. Duplex enim in Nerone coniuratio, Pisoniana, et Vinicianae, ut auctor Sueton. cap. 36. Ad Vinicianam ergo refer illa Plutarchi. *Lipfius.* Plutarchum quoque de Pisoniana loqui docet Ryckius ex eo, quod Vinicianae Beneventi confata et detecta, auctore Suet. Ner. 36. Apud Plutarchum autem Romae mentio.

le, dein regressus domum, testamentum obsignavit; promptum vagina pugionem, de quo supra retuli, *vetustate obtusum* increpans, *asperari saxo*, ³ *et in mucronem ardescere* iussit. Eamque curam liberto Milicho mandavit. Simul affluentius solito convivium initum: fervorum carissimi libertate, et alii pecunia donati. atque ipse maestus, et ⁴ *magnae cogitationis* manifestus erat, quamvis laetitiam vagis sermonibus simularet. Postremo *vulneribus ligamenta, quibusque fistitur sanguis*, ⁵ *parare* eundem Milichum monet; sive gnarum coniurationis, ⁶ *et illucusque fidum*, seu nefcium, et tunc primum arreptis suspicionibus, ut plerique tradidere ⁷ *de consequentibus*. Nam cum secum servilis animus praemia perfidiae reputavit, simulque immensa pecunia et potentia obversabantur, cessit fas, et salus patroni, et acceptae libertatis memoria. Etenim uxoris quoque consilium assumpserat, muliebri ac deterius. quippe ultro metum intentabar, *multosque adstitisse libertos ac servos, qui eadem viderint: nihil profuturum unius silentium; at praemia penes unum fore, qui indicio praevenisset*. Igitur, coepta luce, Milichus in hortos Servilianos pergit: et cum foribus arceretur, *magna et atrocia afferre* dictitans, deductusque ab ianitoribus ad libertum Neronis,

G g g 5

1 Epa-

3 *Es in mucronem ardescere iussit.*] Lucanus lib. 7. *nisi cosibus asper Exarsit mucro*. Forte tamen Cornelius: *es mucrone ardescere iussit*. Gronovius. *In mucronem* Tacito dignius puto. I. Gronovius comparabat e c. 63. *membris in eum pallorem albensibus*. H. IV, 43. *in caedem ardere*. Et ea lectio est in MS. Flor. ed. pr. Ceteri scripti et edd. usque ad Bernecc. sine praepositione.

4 *Magnae cogitationis manifestus.*] Seneca in Controversia v. 1. 11. *Tyrannus suspicatus est, sive isti aliquid excidit, sive magna consilia non bene vultus regit*. Lipsius.

5 *Parare eundem Milichum.*] Sententia apta est: tamen libri illud verbi redarguant: quorum

partim, *sartiebat eundem*; alii, *partiebatque*, nonnulli, *partiebatur*. Quid veri, quaero. Lipsius. Primum est MS. Bud. alterum Flor. et Guelf. tertium ed. pr. *Parare* Puteol. edidit, nescio an e MS.

6 *Et illuc usque fidum.*] Sic MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes: in huius ed. primum comparat *duosque*, quod vitio operatum in vectum puto. sed id tenuere omnes, usque ad I. Gronovium.

7 *De consequentibus.*] Grotius coniciebat *consciensibus*. male. Tradere est historicorum. Intellego de scriptoribus, qui post illa tempora vixere ac scripsere. Sic Cicero dixit *consequens* et *posterum tempus* synonymice.

1 Epa-

A. V.¹ Epaphroditum, mox ab eo ad Neronem, *urgens periculum, graves coniurationes*, et cetera, quae audierat coniectaveratque, docet. Telum quoque in necem eius paratum ostendit, actūque reum iussit. is raptus per milites, et defensionem orsus, *Ferrum, cuius argueretur, olim regione patria cultum, et in cubiculo habitum, ac fraude liberti subreptum*, respondit. *Tabulas testamenti saepius a se, et incustodita dierum observatione, signatas. Pecunias et libertates servis et ante dono datas, sed ideo tunc largius, quia tenui iam re familiari, et instantibus creditoribus, testamento diffideret. Enimvero liberales semper epulas struxisse, et vitam amoenam, et duris iudicibus parum probatam. Fomenta vulneribus nulla iussu suo, sed quia cetera palam vana obiecisset,* ² *adiungere crimen, ut sese pariter indicem et testem faceret.* Adiiicit dictis constantiam, inculat ultro *intestabilem et consceleratum*, tanta vocis ac vultus securitate, ut labaret indicium, nisi Milichum uxor admonuisset, *Antonium Natalem multa cum Scevino,* ³ *ac secreto collocutum, et esse utrasque*
 56 *C. Pisonis intimos.* ¹ Ergo accitur Natalis: et diversi interrogantur, *quisnam is sermo, qua de re fuisset?*
 cum

¹ Epaphroditum.] Qui a libellis fuit. de quo Suetonius Neron. cap. 49. Et Domit. cap. 14. Est ille ipse, cui nobilis servus Epictetus fuit. Suidas, et Arrianus. Lipsius.

² Adiungere crimen visum se-facere.] Non erat hoc crimen, fomenta parasse; sed coniurasse. Itaque legam, *crimini, cuius se pariter indicem et testem faceret.* Et vero libri etiam quidam, *faceres*, praeferrunt. Lipsius. Mihi sedet Acidalium rem acu tetigisse: *adiungere crimen, cuius. i. adicere hanc quoque calumniam, quam et deserat ipse, et sibi tanquam testi credi velit.* Gronovius. Lectio quae in textu hodie est, inducta est a Pichena, ut consentanea scripturae MS. Flor. eademque est in MS. Agr. ante iam prolata et probata a Modio. At MS. Florentinum

Iac. Gron. contendit potius Acidalii coniecturae favere. Est in Codice 1; *sisse.* Ex quo ego neque *se se* neque *cuius se* eruiam. Est enim *luisse*: unde quidam liber Gronovio citatus etiam habet *luisse*. MS. Guelf. edd. a Puteol. omnes usque ad Pichenam *visum se-facere*. MS. Bud. *vixisse*. ed. pr. *dixisse. Pariter-facere.*

³ Ac secreto collocutum.] *Faref. secreta*, et ad oram, *Seneca* non probo. Statim e libris edidit, *Ac cuncta iam patefacta credens*. non ut obtinuerat, *ante*. Notum et creberrimum Tacito dicendi genus. Lipsius. *Secreta* etiam MSS. Flor. Guelf. ed. pr.

¹ Ergo accitur Natalis.] Sic MSS. Flor. Guelf. Agr. edd. *ante Rhenum* omnes, qui edidit *accitus*. Ventus cum Ryckio restituitur.

cum exorta suspicio, quia non congruentia respon-
 derant: inditaque vincla. Et tormentorum aspectum
 ac minas non tulere. Prior tamen Natalis, totius con-
 iurationis magis guarus, simul arguendi peritior, *de*
Pifone primum fatetur. deinde adicit *Annacum Seneca-*
cam, sive internuntius inter eum Pisonemque fuit, sive
 ut Neronis gratiam pararet, qui inferus Senecae,
 omnes ad eum opprimendum artes conquirebat. Tum,
 cognito Natalis indicio, Scevinus quoque, pari imbecillitate,
 an cuncta iam patefacta credens, nec ullum silentii emolumentum,
 edidit ceteros. ex quibus Lucanus, Quinctianusque, et Senecio diu abnuere. Post,
 promissa impunitate corrupti, quo tarditatem excusarent,
 Lucanus *Atillam matrem suam*, Quinctianus *Glicium Gallum*,
 Senecio *Annium Pollionem*, amicorum praecipuos, nominavere. Atque interim Nero recordatus,
 Volufii Proculi indicio Epicharin attineri, ratusque muliebrem corpus impar dolori, *tormentis dilacerari* iubet. At illam non verbera, non ignes, non ira eo acrius torquentium, ne a femina spernerentur, per-
 vicere, quin obiecta denegaret. Sic primus quaestio-
 nis dies contemptus. Postero cum ad eosdem cruciatus retraheretur¹ gestamine fellae, (nam dissolutis
 membris insistere nequibat) vincolo fasciae, quam pectori
 detraxerat, in modum laquei ad arcum fellae restricto,
 indidit cervicem, et corporis pondere conmissa, tenuem iam spiritum expressit: clariore exemplo
 libertina mulier, in tanta necessitate, alienos, ac prope
 ignotos, protegendō, cum ingenui, et viri, et equites Romani,
 senatoresque, intacti tormentis,
 cariffi-

¹ *Gestamine fellae.*] Eadem facticia est quam tangit Ammianus libro 29. *Promiscue iuvenes alique, membris omnibus capti, ad supplicia sellis gestatoriis ducebantur.* Lipsius. De fascia pectorali mulierum, quae et *strophium* dicitur, v. quos citavi in Clav. Cicer. in *strophium*.

² *Senatoresque intacti tormentis.*] Ita Farnes. optime. Vatic. *intactis*. littera una redundante. Ex quo

fonte vulgatus error, *in tantis*. Res clara. Insigni laude, ait, dignandi libertina mulier, quae torries pressa constanter indicare abruerit ignotos: cum viri et Senatores etiam proxima pignora sua proderent, sine tormentis. Lipsius. *Intacti* placuerat ante Faerno, Agr. *Intactis* etiam MS. Flor. ed. pr. At MS. Guelf. *in tantis* vitiose, ut omnes edd. a Puteol. usque ad Lipsium.

Ar. v. ³ *carissima suorum quisque pignorum proderent. Non enim omittebant.* Lucanus quoque, et Senecio, et A. C. Quinctianus passim conscios edere, magis magisque pavido Nerone, quamquam multiplicatis excubiis lemet sepsisset. Quin et urbem, per manipulos occupatis moenibus, infesso etiam mari et amne, velut in custodiam dedit. Volitabantque per fora, per domos, rura quoque, et proxima municipiorum, pedites equitesque, permixti Germanis, quibus fidebat princeps, quasi externis. Continua hinc et iuncta agmina trahi, ac foribus hortorum adiacere. Atque ubi dicendam ad causam introissent, ¹ *laetatum erga coniuratos, sed fortuitus sermo, et subitii occursum, si convivium, si spectaculum simul inissent*, pro crimine accipi: cum super Neronis ac Tigellini saevas percunctationes, Fenius quoque Rufus violenter urgeret, nondum ab indicibus nominatus, sed, quo fidem inficitiae pararet, atrox adversus socios. Idem Subrio Flavio assistenti, annuentique, an inter ipsam cognitionem destringeret gladium, caedemque patraret; ² *renuit, infregitque impetum iam manum ad capulum*

³ *Carissima suorum quisque pignorum proderent.*] Sic recte MSS. Fl. Guelf. edd. ante Rhen. omnes: qui dedit *carissima* quoque s. p. Vetus restituit Pichena.

¹ *Laetatum erga coniuratos.*] Arrisisse aliquando quacumque occasione cuiquam e coniuratis; frontem exporrexisset, et vultum hilariorum finxisse ad adventum, aspectum, obitum, occursum, aliquotum, dictum, gestum motumve alicuius. Nihil hic suspectum. Gronovius. *Laetatum* MS. Guelf. ed. pr. In ed. Put. est *lata-* tum vitio operatum; sed id servatum usque ad Rhenanum, qui *laetatum* restituit. Verum post dedit *sed fortuitus sermo*, ut est in MS. Guelf. edd. pr. Puteol. Ap. Bezaaldum vitio operatum irrepsit *si* (nam alioqui sequitur Puteolanum) quod temere propagatum est.

Sensus est: non modo laetatum esse erga coniuratos crimen erat, sed etiam cum iis forte collocatum etc. Variat deinde orationem et pergit, *si convivium etc.* Non modo omni ante *sed*, supra iam vidimus, etque non rarum in Tacito.

² *Renuit, infregitque.*] *Faenum* dudum, *renuit*, legebat: probaturque a quibusdam libris, et rectum est. Annuerat Flavius, ille renuit. Lipsius. *Renuit* MSS. Flocc. et alii, ed. pr. Paulo ante Ryckius e MS. Agr. dedit *innuere*, ut placuerat Acidalio. At etiam *annuere* pro *innuere* dicitur, ut ap. Cicer. pro Quint. c. 5. *Simulatusque sibi hic annuisset, numeratumque se dicebat*, ut omnes scripti; sed et ibi contra libros Lambinus edidit *innuisset*: male, ut indicant Gruterus et Passeratius. Itaque non ausus sum, propter unum Ryckii codicem, *innuere* recipere.

¹ *Refra*

lura referentis. Fuere, qui prodita coniuratione, 59 dum auditur Milichus, dum dubitat Scevinus, hor-^{A. V.} tarentur Pisonem, *pergere in castra, aut rostra escen-⁸¹⁹⁻ dere, studiaque militum et populi tentare. si conatibus^{A. G.} eius confecti aggregarentur, secuturos etiam integros: 66. magnamque motae rei famam, quae plurimum in novis consiliis valeret. Nihil adversum hoc Neroni provisum. etiam fortes viros subitis terreri; ne dum ille scenicus, Tigellino scilicet cum pellicibus suis comitante, arma contra ciceret. ² Multa experiendo consieri, quae signibus ardua videantur. Frustra silentium et fidem in tot consociorum animis et corporibus sperari. Cruciatu aut praemio cuncta pervia esse. Venturos, qui ipsum quoque vincirent, postremo indigna nece afficerent. Quanto laudabilius periturum, dum amplectitur Remp. dum auxilia libertati invocat. ³ Miles potius deesset, et plebes desereret; dum ipse maioribus, dum posteris, si vita praeriperetur, mortem approbaret? Immotus his, et paullulum in publico verlatus, post domi secretus, ⁴ animum adversum suprema firmabat, donec manus militum adveniret, quos Nero tirones, aut stipendiis recentes, delegerat. Nam vetus miles timebatur, tamquam favore imbutus. Obiit, abruptis brachiorum venis. Testamentum foedis adversus Nerone adulationibus, amoris uxoris dedit; quam degenerem, et sola corporis forma commendatam, amici matrimonio abstulerat: ⁷ Nomen mulieris Arria Galla; prio-
ri*

¹ *Rostrata escendere.*] Libri scripti. Lipsius. Vulgo ante *consistere*.

² *Multa consieri.*] Sic bene e Flor. Pichena pro *ferri*; quod est in omnibus aliis. Mox MS. Guelf. *consociorum* male. v. ad IV, 33. Verbo *corporibus* respicitur ad tormenta, quae pauca corpora perferre ac vincere possunt. Post *cruciatu* pro dativo accipiendum. Atque etiam ed. pr. *cruciatui*.

³ *Miles potius deesset.*] Delevi dum et punctum feci, ut Acidalius volebat, quia non modo sic MS. Flor. sed etiam Guelf. in quo male manus sec. supra adscripuit *dum*.

Atque ita p^lne sensus desiderat. Melius esse deseri a milite et plebe, et reip. causa mori cum gloria. Mox *immutus bis* e MS. Guelf. ed. pr. dedi pro *his*. Illa est Cornelia-na formula.

⁴ *Animum firmabat.*] Sic recte MS. Flor. edd. vert. ante Rhen. (qui dedit *firmat*, quod est etiam in Guelf. cf. c. 51. extr.) sequitur enim *adveniret*. Restituit Pichena. Contra bene mox Rhenanus edidit *samquam*. Edd. superiores omnes et MS. Guelf. *quamquam*.

⁵ *Nomen mulieris.*] Sic omnes scr. et edd. non *mulieri*, ut Acidali-

60
A.V.
819.
A.C.
66.

ri marito, Domitius Silus: hic patientia, illa impudicitia, Pisonis infamiam propagavere. Proximam necem Plautii Laterani, consulis designati, Nero adiungit, adeo propere, ut non complecti liberos, non illud¹ breve mortis arbitrium permitteret. Raptus in locum² fervilibus poenis sepositum, manu Statii, tribuni, trucidatur, ³ plenus constantis silentii, nec tribuno obiciens eandem conscientiam. Sequitur caedes Annaei

lio placebat. *Arria* MS. Guelf. ed. pr. Puteol. *Arria*. ed. Beroald. seqq. omnes, nescio an e libris scr. Etiam *Arrii* et *Arriae* reperiuntur. *Silus* Rhen. 149. MS. Guelf. at MS. Flor. *Silus* ed. pr. *Sillus*. Edd. ante Rhen. *filii*, male. de cognomine *Silus* v. Drakenb. ad Liv. XXXII, 23.

1 *Breve mortis arbitrium.*] Profecto breve. Nam Nero *mori infestis non amplius quam bovarium spatium dabat.* Lipsius.

2 *Servilibus poenis sepositum.*] Disce ergo clare, Lector, locum certum fuisse in poenam servorum villiumque capitum. Quem illum? *Sestertium*, ut opinor. Ita enim locus, non Romae, sed extra urbem, ubi cruces, patibula defixa, cadavera abiecta, aliaque quae ad supplicia plebis. Plutarchus in Galba: τὴν δὲ γὰρ βα τοῖς Πανραβίω καὶ Ὀυιταλλίω δόλοισ ἰδρυσαυτο. λαβόντας δὲ λυεῖναι καὶ πάντα πρῆτον αἰσιάζονται καὶ καθοβρίσαντες, ἤρισαν ἢ τὰς ἀπὸ τῶν καισάρον κολαζομένους θανατῶσιν. Ὁ δὲ τόπος Σεστέρτιον καλεῖται. id est: Galbae caput Patrobiai et Vitellii servus Zomarialis. quod illi acceptum omni contumiliarum et ludibriorum genere afficientes abiecerunt in locum, ubi occidi solent, in quos Caesar iussit animadvertere. *Locus Sestertium dicitur.* Extra urbem, dico, is locus (errant qui de Gemonis suspicantur) vel nominis argumento. Sic enim dicitur, quia semitertio ab urbe milliari. Ea quidem ratio appellandi, recepta Ro-

manis. Ita *Sestimum*, Palatium sub urbe, Iustiniani, lib. 34. C. De donation. *Decimum*, suburbanum Carthaginius Procopio. *Sestimum* Hostiense, Symmachi villa, l. 6. ep. *Quartum* Latinae, apud eundem libro 9. *Quartum* Pollionis, Martiale libro 3. Credo fuisse extra portam Elquilinam: et odorari videor corruptionem eius verbi in commentatore Horatii, uti Cruquius, sedulae industriae interpres, eum edidit. *Esquilinus mons Romae ex septem montibus.* Hinc *Esquilina porta Romae dicitur, adfessorium, ubi certus erat locus sepulchrorum ad corpora pauperum aut sceleratorum tibi. utque comburenda, aut canibus praevicanda.* Legerim, *ad sestertium.* Sic ut in vita Cypriani: *Cum venisset ad eum locum qua dicitur Sextus, quarto ab urbe milliari.* emendatum ab aliis recte, *Sextertius.* Lipsius.

3 *Plenus constantis silentii.*] Egregii viri mortem plenus Arrianus descripsit, libro 1. cap. 1. Δευρανθε τις ἐν ῥόμῃ καλεσθελε ἰσὶ τῷ Νέρωνος ἀπακαθλιεθῆ.αι, ἐστίνως τράχηλον, καὶ πλεγμα, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πλεγμα ἐδενεῖ γομῆων ἐν δλίγων ευνελευθῶν, τῶν ἐξέταινον. Ἄλλὰ καὶ ἐν πρῆτον, προσελθόντι Ἐπαφροδίτῃ τῇ ἀπελευθέρῃ τῷ Νέρωνος, καὶ ἀνακρίναντι αὐτὸν ὑπὲρ τῷ ευνελευθῶναι, Ἄν τι εἶδω, φησιν, ἐρῶ σε τῷ πρῆτον. O excelsum animum et supra omnem hanc terram fecem. Lipsius.

Annaei Senecae, laetissima principi, non quia ⁴ con-
 iurationis manifestum compererat, sed ut ferro gratta-
 retur, quando venenum non processerat. Solus quip-
 pe Natalis, et hactenus promptus: *missum se ad agro-*
tum Senecam, uti viseret, conquerereturque, cur Piso-
nem aditu arceret? melius fore, si amicitiam familiari
congressu exercuissent. Et respondisse Senecam: *ser-*
mones mutuos, et crebra colloquia neutri conducere: ce-
terum salutem suam incolumitate Pisonis inniti. Haec
 ferre Cranius Silvanus, tribunus cohortis, et, *an di-*
cta Natalis, suaque responsa nosceret, percunctari Se-
 necam iubetur. Is, forte, an prudens, ad eum diem
⁵ ex Campania remeaverat, ⁶ quartumque apud lapi-
 dem, suburbano rure, substiterat. Illo, propinqua
 vespera, tribunus venit, et ⁷ villam globis militum
 sepfit. Tum ipsi, ⁸ cum Pompeia Paullina uxore, et
 amicis duobus epulanti, mandata imperatoris edidit.
 Seneca, *missum ad se Natalem, conquestumque nomine*
Pisonis, quod a visendo eo probiberetur, seque rationem
valetudinis, et amorem quietis excusavisse, respondit.
Cur salutem privati hominis incolumitati suae antefere-
ret, causam non habuisse. ¹ *nec sibi promptum in adula-*
 tio-

⁴ *Coniurationis manifestum compererat.*] MSS. Flor. Oxon. non habent *manifestum*, placetque I. Gronovio, quod *manifestus* *coniurationis*, et *comperatus* *coniurationis* nil differunt. *Manifesto comperatus* bene dici, ipse agnoscit. Accipe igitur adiectivum dictum pro adverbio: in salvo erit vulgata lectio. Mox *uti* MSS. Flor. Guelf. ed. pr.

⁵ *Ex Campania.*] Vbi extremis annis multus fuit, rarior in aula, et Sapientiae studiis occupatus. *Epistolae* ibi, et *Quaestiones Naturales*, sub hoc tempus structae. *Lipsius.*

⁶ *Quartumque apud lapidem.*] In villa sua Nomentana, ut voluit, qui vitam nobis scripsere. Sed ambigo, quia Nomentum longius aberat, et duodecimo fere lapide.

Nisi si tractus eo versus hucusque Nomentanus diceretur. *Lipsius.*

⁷ *Villam globis militum sepfit.*] *Globis non globus* MSS. Fl. Guelf. ed. pr. unde recipere non dubitavi. Ad invadendum *globus* sufficit: ad obsidendos omnes villae aditus *globi* requiruntur.

⁸ *Cum Pompeia Paullina uxore.*] Quam nobilissimam feminam Dio appellat; filiam fortean Pompeii Paullini, qui supra Consularis dicitur, et vectigalibus publicis praepositus. *Lipsius.* Mox *a visendo* MSS. Flor. Guelf. a man. sec. edd. vet. ante Rhen. Ryck. Gronov. Rhenanus deleverat. Item *seque* Fl. Guelf. ed. pr. quod restituit Pichena. Guelf. etiam *ratione* et *amore* ut edd. ante Pich. praeter pr.

¹ *Nec sibi promptum.*] Ipse de se
ad

A. V. *tiones ingenium. Idque nulli magis gnarum, quam Neroni, qui saepius libertatem Senecae, quam servitium expertus esset.* Vbi haec a tribuno relata sunt, Poppaea et Tigellino coram, quod erat saevienti principi intimum consiliorum, interrogat: *an Seneca voluntariam mortem pararet?* Tum tribunus, ² *nulla pavoris signa, nihil triste in verbis eius, aut vultu, deprehensum, confirmavit. Ergo regredi, et indicere mortem iubetur.* Tradit Fabius Rusticus, *non eo, quo venerat, itinere reditum, sed flexisse ad Fenium, praefectum, et expositis Caesaris iussis, an obtemperaret, interrogavisse: monitumque ab eo, ut exsequeretur;* fatali omnium ignavia. nam et Silvanus inter coniuratos erat, augebatque scelera, in quorum ultionem consenserat. Voci tamen et aspectui pepercit. Intromisitque ad Senecam unum ex centurionibus, qui *necessitatem ultimam denuntiaret.* Ille interritus poscit *testamenti tabulas: ac deagente centurione, conversus ad amicos, quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur,* ¹ *quod unum iam, et tamen pulcherrimum habebat, imaginem vitae suae relinquere, testatur.* ² *cuius si memores essent bona-*

ad Neronem: *Non blandiar auribus stuis. nec enim mihi hic mos est. Maluerim veris offendere, quam placere adulando.* Lipsius.

² *Nulla pavoris signa.* Lege haec eum sequentibus: et admitte, sodes, calumnias Dionis. Lipsius.

³ *Itinere reditum, sed.* MS. Guelf. *redditum.* Ed. pr. *rediturum,* quod placeret, si sequeretur se. Cum Livius I, 48. dixerit *flectere carpentum,* dici etiam potest *flectere se,* quod etiam tropice non uno loco apud Ciceronem. Alias *flectere* intell. iter saepe dici scio. vid. Gronovius ad Liv. XXIX, 33.

¹ *Quod unum iam et tamen pulcherrimum.* Et tamen MS. Flor. recte I. Gron. Guelf. ed. pr. et ceterae ante Rhen. qui fecit *iam tamen et.* Pichena velut e MS. Flor. et ed. Pureol. *iam aramen,* quod falsum est, et secuti sunt: tamen

omnes usque ad Ryckium, qui velut e Flor. dedit *iam tamen pulch.* Sed et tamen restituit I. Gronovius. Mihi vero illud tamen friget: et alias Tacitus et pro at sepe, sed semper sine tamen: unde verior, ne ex iam et natum sit. Deinde *habeas* e Flor. edidit Ryckius et I. Gron. Coniunctivus hic quidem melior, sed *haberet* esse deberet, non *habeas,* quia praecedit *prohiberetur.* Itaque *habeat* servavi. Aliis quoque locis tales indicativos vidimus, quos dicit accipiendos esse velut e personae narrantis, ut saepe etiam apud Livium. Ceterum si libri addicerent, mallet, haberet.

² *Cuius si memores essent etc.]* Faernus delebat *bonarum artium:* at Muretus et Acidalius pro *eam* legunt *sam,* quod placet Ryckio, estque illo lenius, placitumque viro docto in marg. Gryph.

bonarum artium, famam tam constantis amicitiae laturos. Simul lacrimas eorum, modo fermone, modo intentior, in modum coercentis, ad firmitudinem revocat, rogatans; ubi praecepta sapientiae? ubi tot per annos meditata ratio adversum imminientia? Cui enim ignaram fuisse saevitiam Neronis? Neque aliud superesse, post matrem fratremque interfectos, quam ut educatoris praeceptorisque necem adiiceret. Vbi haec atque talia¹ velut in commune disseruit, complectitur uxorem, et paululum² adversus praesentem formidinem molitus, rogat oratque,³ temperaret dolori,⁴ ne aeter-

A. V.
819.
A. C.
66.

63

aeter-

[*Velut in commune.*] Semper mihi visum est frigere *vd velut*, nec ulla causa est, cur addatur. Vere enim ista in commune disseruit. Ecce MS. Guelf. habet *ulstro*, i. e. insuper, amplius, alia plura disseruit. Verum puto.

² *Adversus praesentem formidinem.*] Liber Florent. *fortitudinem*: quod Pichena explicat, contra ingentem ac praesentem fortitudinem. At ego, *formidinem*, retineam; sed a Seneca amoliar in uxorem, legamque, *mollitam*. Quod si de Seneca, legam: *adversus praesentia, formidinem molitus*. Nimirum ad spectu illo complexuque amatae et amantis uxoris, et cogitatione instantium, sensit metus aliquos motus: sed compressit, et evicit. statimque uxorem ad robur etiam hortatur. *Lipsius*. Scribendum, *paululum adversus praesentem formidinem molitus* diximus *Obi.* II, 20. *Gronovius*. Nempe adversus praesentem uxorem molitus est cogitatione periculi, in quo ipsa esset. Qui est percommodus, et loco aprissimus sensus. Sed nescio cur adversus *praesentem* dixerit, et quae vis istius verbo. Nam et ante praesens erat, et sufficiebat *eam*. Contra, et si fero, et credo Senecam mollitum paululum fuisse: homo enim erat et sensu humanitatis non vacuus: tamen mihi non satis cohaerere vi-

dentur *mollitur et orat*. Itaque fateor mihi placere *molitus*, quod in MS. Guelf. et ed. pr. extat, et haud dubie e scriptis sumtum a Mureto. *Moliri adversus formidinem* elegantissimum genus loquendi, quod a librariis esse non credo. Ita sensus optimus procedit. Quaedam in commune dixerat: iam quaedam proprie uxori dicurus, eam amplectitur. Hic vero movetur humas animus aliquo timore, non de se, sed de uxore, quam amabat vehementer. Sed non vult sentiri motum istum, ne oblit confirmaturo uxorem. Igitur contra molitur, pugnatque opprimere, ne erumpat. His de causis non dubitavi recipere. Idem placebat viro docto in marg. *Gryph. Mollitus pro molitus* etiam MS. Guelf. Hist. I, 73. add. ad XIV, 14.

³ *Temperaret dolori, ne aeternum susciperet.*] Legendum. *temperaret dolorem aeternum suscipere*. Vide 2. *Observ.* 20. *Gronovius*. Recte. *Dolorem* MS. Fl. Guelf.

⁴ *Ne aeternum susciperet.*] Quid hic turbent aut rescribant, nescio: creber et velut ex formula sermo erat de aeterno, id est magno et insolabili dolore. *Lucretius*:

— aeternumque

Nulla dies nobis maerorem e pectore tollet.

In Lapidibus: *Aeterno dolore adfectus*. Rogat ergo parca et modic-

H h h

ce,

A. V. *tiones ingenium. Idque nulli magis gnarum, quam Neroni, qui sapius libertatem Senecae, quam servitium expertus esset.* Vbi haec a tribuno relata sunt, Pop-paea et Tigellino coram, quod erat saevienti principi intimum consiliorum, interrogat: *an Seneca voluntariam mortem pararet?* Tum tribunus, ² *nulla pavoris signa, nihil triste in verbis eius, aut vultu, deprehensum, confirmavit.* Ergo *regredi, et indicere mortem iubetur.* Tradit Fabius Rusticus, *non eo, quo venerat, itinere reditum, sed flexisse ad Fenium, praefectum, et expositis Caesaris iussis, an obtemperaret, interrogavisse: monitumque ab eo, ut exsequeretur;* fatali omnium ignavia. nam et Silvanus inter coniuratos erat, augebatque scelera, in quorum ultionem consenserat. Voci tamen et aspectui pepercit. Intromisitque ad Senecam unum ex centurionibus, qui *necessitatem ultimam denuntiaret.* Ille interritus poscit *testamenti tabulas:* ac denegante centurione, conversus ad amicos, *quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur,* ¹ *quod unum iam, et tamen pulcherrimum habebat, imaginem vitae suae relinquere, testatur.* ² *cuius si memores essent bona-*

ad Neronem: *Non blandiar auribus tuis. nec enim mihi hic mos est. Maluerim veris offendere, quam placere adulando.* Lipsius.

² *Nulla pavoris signa.* Lege haec cum sequentibus: et admitte, sodes, calumnias Dionis. Lipsius.

³ *Itinere reditum, sed.* MS. Guelf. *reditum.* Ed. pr. *rediturum,* quod placeret, si sequeretur se. Cum Livius I, 48. dixerit *flectere carpentum,* dici etiam potest *flectere se,* quod etiam tropice non uno loco apud Ciceronem. Alias *flectere* intell. iter saepe dici scio. vid. Gronovius ad Liv. XXIX, 33.

¹ *Quod unum iam et tamen pulcherrimum.* Et tamen MS. Flor. teste I. Gron. Guelf. ed. pr. et ceterae ante Rhen. qui fecit *iam tamen est.* Pichena velur et MS. Flor. et ed. Puteol. *iam attamen,* quod falsum est, et secuti sunt tamen

omnes usque ad Ryckium, qui velut e Flor. dedit *iam tamen pulch.* Sed et tamen restituit I. Gronovius. Mihi vero illud *tamen* friget: et alias Tacitus et pro et saepe, sed semper sine *tamen:* unde vereor, ne ex *iam et* natum sit. Deinde *habebat* e Flor. edidit Ryckius et I. Gron. Coniunctivus hic quidem melior, sed *haberet* esse deberet, non *habebat,* quia praecedens *prohiberetur.* Itaque *habebat* servavi. Aliis quoque locis tales indicativos vidimus, quos dnitaciendos esse velut e persona axrantis, ut saepe etiam apud Livium. Ceterum si libri addicerent, *malle, haberet.*

² *Cuius si memores essent etc.* Faernus delebat *bonarum artium:* at Muretus et Acidulias pro *iam legunt tam,* quod placet Ryckio, estque illo lenius, placuitque viro docto in marg. Gryph.

*bonarum artium, famam tam constantis amicitiae latu-
ros. Simul lacrimas eorum, modo sermone, modo
intentior, in modum coercentis, ad firmitudinem re-
vocat, rogatans; ubi praecepta sapientiae? ubi tot per
annos meditata ratio adversum imminentia? Cui enim
ignaram fuisse saevitiam Neronis? Neque aliud super-
esse, post matrem fratremque interfectos, quam ut edu-
catoris praeceptorisque necem adiiceret. Vbi haec at-
que talia ¹ velut in commune disseruit, complectitur
uxorem, et paululum ² adversus praesentem formi-
dinem molitus, rogat oratque, ³ temperaret dolori, ⁴ ne
aeter-*

A. V.
819.
A. C.
66.

63

[*Velut in commune.*] Semper mihi visum est frigere *et velut*, nec ulla causa est, cur addatur. Vere enim ita in commune disseruit. Ecce MS. Guelf. habet *ultra*, i. e. insuper, amplius, alia plura disseruit. Verum puto.

² *Adversus praesentem formidinem.*] Liber Florent. *fortitudinem*: quod Pichena explicat, contra ingenitam ac praesentem fortitudinem. At ego, *formidinem*, retineam; sed a Seneca amoliar in uxorem, legamque, *mollisam*. Quod si de Seneca, legam: *adversus praesentia, formidine molitus*. Nimirum ad aspectu illo complexuque amatae et amantis uxoris, et cogitatione instantium, sensit metus aliquotus motus: sed compressit, et evicit. statimque uxorem ad robur etiam hortatur. *Lipsius*. Scribendum, *paululum adversus praesentem formidine molitus* diximus. Obi. II, 20. *Gronovius*. Nempe adversus praesentem uxorem molitus est cogitatione periculi, in quo ipsa esset. Qui est percommodus, et loco apertissimus sensus. Sed nescio cur adversus *praesentem* dixerit, et quae vis isti verbo. Nam et ante praesens erat, et sufficiebat *eam*. Contra, etsi fero, et credo Senecam molitum paululum fuisse: homo enim erat et sensu humanitatis non vacuus: tamen mihi non satis cohaerere vi-

dentur *mollitur et oras*. Itaque fateor mihi placere *molitus*, quod in MS. Guelf. et ed. pr. exeat, et haud dubie e scriptis sumtum a Mureto. *Moliri adversus formidinem* elegantissimum genus loquendi, quod a librariis esse non credo. Ita sensus optimus procedit. Quaedam in commune dixerat: iam quaedam proprie uxori dicturus, eam amplectitur. Hic vero movetur humagus animus aliquo timore, non de se, sed de uxore, quam amabat vehementer. Sed non vult recitari motum istum, ne oblit confirmaturo uxorem. Igitur contra molitur, pugnatque opprimere, ne erumpat. His de causis non dubitavi recipere. Idem placebat viro docto in marg. Gryph. *Mollitus* pro *molitus* etiam MS. Guelf. Hist. I, 73. add. ad XIV, 14.

³ *Temperaret dolori, ne aeternum susciperes.*] Legendum, *temperaret dolorem aeternum suscipere*. Vide 2. Obs. 20. *Gronovius*. Recte. *Dolorem* MS. Fl. Guelf.

⁴ *Ne aeternum susciperet.*] Quid hic turbent aut rescribant, nescio: creber et velut ex formula sermo erat de aeterno, id est magno et insolabili dolore. *Lucretius*:

— aeternumque

Nulla dies nobis maerorem e potiore tollet.

In Lapidibus: *Aeterno dolore adficiunt*. Rogat ergo parce et modi-

H h h

ce,

A. V. *aeternum fusciperet, sed in contemplatione vitae, per*
 819- *virtutem actae, desiderium mariti solatiis honestis tol-*
 A. C. *raret.* Illa contra, *sibi quoque destinatam mortem,* ad-
 66. *severat, manumque percussoris exposcit.* Tum Sene-
ca, gloriae eius non adversus, simul amore, ne sibi
unice dilectam ad iniurias relinqueret: vitae, inquit,
delinimenta monstraveram tibi, tu mortis decus mavis,
non invidebo exemplo. Sit huius tam fortis exitus con-
stantia penes utrosque par, claritudinis plus in tuo sine.
 Post quae eodem ictu brachia ferro exolvunt. Sene-
 ca, quoniam senile corpus, et ⁵ parvo victu tenuis-
 tum, lenta effugia sanguini praebebat, crurum quo-
 que et poplitum venas abrupit. Saevisque crucia-
 tibus defessus, ne dolore suo animum uxoris infringe-
 ret, atque ipse visendo eius tormenta, ad impatien-
 tiam delaberetur, ⁶ suadet, *in aliud cubiculum absc-*
dere. Et novissimo quoque momento suppeditante
 eloquentia, advocatis scriptoribus, pleraque tradidit,
 quae in vulgus edita eius verbis, ⁷ *invertere superse-*
 64. *deo.* At Nero, nullo in Paullinam proprio odio, ac
 ne glisceret invidia crudelitatis, ¹ *inhibere mortem.*

Hortan-

ee, id est sapienter, dolere. Li-
psius.

⁵ *Parvo victu tenuatum.*] Guil-
 bet in mentem veniat *parvo*. nam
parvus victus cui ignotus? Itaque
 cum I. Gronovius in Flor. vidisse
 se testatus esset, primum scriptum
 fuisse *parvo*, deinde deleto verbo
 inscriptum *parvo*, et ipse et Ry-
 ckius recepere *parvo*. Ego seivov
parvo. Nam *parvum victum* dici
 posse, nec I. Gronovius negat: Et
 dicitur h. l. melius, quam *parvus*.
 nam non solum parum cibi sumsis-
 se indicat, sed etiam tenuem, le-
 vem, a quo parum nutrimenti ac
 succi venerit, ut noster ipse nar-
 rat supra c. 45. ubi *per simplicem*
victum vocat: qui est *parvus*, non
parvus. Porro non illa recens
 manus fuit, quae pro *parvus par-*
vus rescripsit, sed, ut ipse fatetur,
 vetus. Nempse librarius scripserat

parvo, dein cum rursus inspexit
 exemplar suum, vidit *parvo*. Ita-
 que correxit. Ed. pr. habet *parvo*
parvo v. Fuit forte in MS. *parvo*.

⁶ *Suadet in aliud cubiculum ab-*
scdere.] *Abscdere* MS. Guelph. edd.
 ante Rhen. omnes. Rhenanus e
 MS. Bud. *abscderet*, quod omnes
 secuti sunt.

⁷ *Invertere supersedeo.*] *Non*,
 adeoque aliis verbis narrare. *In-*
vertere idem est, quod commuta-
 re, commutatis verbis dicere: non
 pervertere, corrumpere, ut accep-
 tit Rhenanus, qui propterea ma-
 lebat *innectere*. Sic *oratio conversa*
et mutata ap. Cicer. Partit. c. 7.
 i. e. aliis atque aliis verbis ex-
 pressa.

¹ *Inhibere mortem.*] Ita primus
 edidit Freinshemius e coniectura
 Rhenani, idque omnes secuti sunt
 exemplum, praeter Ryckium. *Im-*
porat

Hortantibus militibus, servi libertique obligant bra-
chia, premunt sanguinem, ² incertum an ignarae. nam, ^{819.}
ut est vulgus ad deteriora promptum, non defuere, ^{A. C.}
qui crederent, *donec implacabilem Neronem timuerit,*
famam sociatae cum marito mortis petivisse: deinde, ob-
lata mitiore spe, blandimentis vitae evictam. cui addi-
dit paucos postea annos, laudabili in maritum memo-
ria, et ore ac membris in eum pallorem albensibus, ut
ostentui esset, multum vitalis spiritus egestum. Seneca
interim, durante tractu, ³ et lentitudine mortis, Sta-
tium Annaeum, diu sibi amicitiae fide, et arte medi-
cinae probatum, orat, *provisum pridem* ⁴ *venenum,*
quo damnati publico Atheniensium iudicio exstingue-
rentur, *promeret:* allatumque haufit frustra, ⁵ frigidus
iam artus, et clauso corpore adversum vim veneni.
Postremo ⁶ stagnum calidae aquae introiit, respergens
proximos fervorum, addita voce: ⁷ *Libare se liquo-*

H h h 2

rem

perat abest a MSS. Flor. Bud. ed. pr. *Inhiberi omnes* scr. et edd, unde tamen suspicio non levis, *imperat* potius excidisse.

² *Incertum an ignarae.*] i. e. an ita iam e sanguinis nimia detractio-
ne defecerit animo, ut non intelli-
geret, ac sentiret, sibi obligari bra-
chia. Nullo modo cum Acidalio
tentandum *ingratae*, pro *invitae*.

³ *Et lentitudine mortis.*] Sic MS. Guelf. edd. Lips. sqq. At vet. omnes *lentitudine*, viciose. *Tractu durante* int. sanguinis: qui dicitur *trahi*, cum per venas emittitur. Sensus: cum sanguis nimis diu flueret, tardeque effunderetur, adeoque nimis lente mortem fore appareret.

⁴ *Venenum, quo.*] Cicutam. Lipsius.

⁵ *Frigidus iam artus.*] Sic habent MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Itaque cum I. Gronovio recepi, cum praefertim et Tacitus et alii historici hunc graecismum non refugiant. v. I. F. Gron. ad Hist. 1, 42. et I. Gron. ad h. l. MSS. Flor. et Bud. etiam *clauso corpore*. Ultima

verba male Gruterus pro glossa habet.

⁶ *Stagnum calidae aquae.*] Non solet: et scribit ipse, *in omnem vitam balneo se abstinuisse:* sed nunc usurpat primum et postremum, maturandae morti, et ut sanguis efflueret, vel ut venenum in calidum corpus permearet, *Stagnum* autem intellegit *Solim*, opinor. Lipsius.

⁷ *Libare se liquorem.*] Ita Thraseas moriturus, *Libemus, inquit, Iovi liberari.* Causa vitis magnis, huius in supremis ioci, a more Graeciae, qui discessuri et convivio libabant Iovi servatori. sic isti e vita, Iovi liberatori. Athenaeus l. 15. in fragmento, quod Canterus, olim amicus noster, publicavit: τῶ δὲ μετὰ δεῖπνον κεντραίνου κρήνη προσδιδάμην ποτήριον δία τούτῃσιν ἐπιλύσει. Suidas: Ἐθός εἶχον οὐ καλαίον, μετὰ τὸ δεῖπνον πίνειν ἀγαθὸν δαίμονος, ἐπιπροφύνας κληρῶν, καὶ τὸν ἄγειν ἀγαθὸν δαίμονος. Ἄλλοι δὲ φασὶ τὸ κρήνην ποτήριον ἔχειν ἀγεσθαι, χαρίζεσθαι δὲ μέλλουσι, ἀδὲ εὐχόμεν. Adde huc, si vis,

- A.V. *rem illum IOVI LIBERATORI.* Exin ⁸ bal-
 819-
 A.C. neo illatus, et vapore eius exanimatus, sine ullo fune-
 66. ris solenni crematur. Ita codicillis praescripserat,
 65 ⁹ cum etiam tum praedives et praepotens, supremis
 suis consuleret. Fama fuit, Subrium Flavium cum
 centurionibus occulto confilio, neque tamen ignoran-
 te Seneca, destinavisse, *ut, post ¹ occisum opera Pifo-
 nis Neronem, Pifo quoque interficeretur, traderetur-
 que imperium Senecae, quasi, infonti claritudine virtu-
 tum, ad summum fastigium delecto.* Quin et verba
 Flavii vulgabantur: *non referre dedecori, ² si citha-
 roedus demoveretur, et Tragoedus succederet:* quia, ut
 66 Nero cithara, ita Pifo tragico ornatu canebat. Ce-
 teram militaris quoque conspiratio non ultra fefellit,
¹ accensis quoque indicibus ad prodendum Fenium
 Rufum, quem eundem conscium, et inquisitorem, non
 tolerabant. Ergo instanti minitantiqve, ² renidens
 Scevi-

vis, plura ab Erasmo in Chiliade 2.
 centuria 8. in Proverbio, *Servatori
 tertius.* Lipsius.

8 *Balneo illatus.*] Sicco et La-
 conico, ut videtur: nam addit *va-
 pore exanimatum*, acri illo et arden-
 ti. Lipsius. Mox *prescripserat*
 edd. Puteol. Ber. Alc.

9 *Cum etiam tum praedives etc.*] *Moc*
 est, quos scripserat eo tempore,
 quo adhuc divitias, potentiam
 haberet, nondum demotus cura
 rerum publ. Nam morte denun-
 ciata non licuisse testamentum scri-
 bere, supra vidimus. Pro *etiam tum*
 Heinsius et Ryckius *etiam num*,
 qua correctione et alibi usi sumus.

1 *Occisum opera Pisonis.*] Sic
 MSS. Flor. Guelf. ed. pr. Edidit
 primus Pichena. superiores cete-
 rae omnes *ops*. Mox *infonti clari-
 tudine virtutum*, (h. e. propterea,
 quod virtutibus, sine cuiusquam
 noxa, ad eam claritudinem, digni-
 tatemque venisset) scripti et edd.
 omnes praeter Flor. qui habet *in-
 fontib'*, et ed. pr. *infontibus*: unde
 Pichena coniecit *infonti et clar.* v.
 ut iam coniecerat Acidalius.

2 *Si cithar. demoveretur.*] Sic L.
 Gronovius et Flor. bene. XIII, 14.
demovet Pallantem cura rerum: et
 quo loco et alium supra correcti-
 mus. Consentunt MS. Guelf. ed.
 pr. Etiam sine libris corrigendus
 locus erat. *Non referre dedecori*
 est, non minui dedecus, non pro-
 desse ad dedecus minuendum.

1 *Accensis quoque indicibus ad
 prodendum Fenium Rufum.*] Vocem
 quoque addunt MSS. Flor. Guelf.
 edd. pr. Pat. Ber. Alc. Rhen. etc.
 unde casu excidisse potest *pauc.*
 Nam in Lipsi. desidero.

2 *Renidens Scevius.*] Imo, *reni-
 dens.* et statim: *redderet iam bono
 Principi vicem.* Lipsius. Dedum
 sic rescribere oportuit. Nam sic
 MSS. Flor. Guelf. edd. pr. Pat.
 Beroald. In ed. Alciati operarum
 vitio (nam Beroaldum exprimit) ir-
 reptit *renidens*, idque propagatum
 usque ad Pichenam. Lipsium mo-
 delitia critica impedit in textu re-
 ponere *renidens*. Adeo saepe magni
 viti errata typographica per mode-
 stiam non audent tollere.

Secevinus, *neminem, ait, plura scire, quam ipsum.* Hortaturque ultro, *redderet tam bono principi vicem.* Non vox adversum ea Fenio, non silentium, sed ³ verba sua praepediens, et pavoris manifestus, ceterisque, ac maxime Cervario Proculo, equite, ad convincendum eum conmissis, iussu imperatoris, a Cassio milite, qui ob insigne corporis robur adstabat, corripitur, vinciturque. Mox ¹ eorundem indicio Subrius Flavius, tribunus, pervertitur, primo *dissimilitudinem morum* ad defensionem trahens, *neque se armatum, cum inermibus et effeminatis, tantum facinus consociaturum:* dein postquam urgebatur, confessionis gloriam amplexus, interrogatusque a Nerone, quibus caussis ad ² oblivionem sacramenti processisset: *Oderam te, inquit: nec quisquam tibi fidelior militum fuit, dum amari meruisti. odisse coepi, postquam parricida matris et uxoris, auriga, et histrio, et incendiarius extitisti.* Ipsa retuli verba, quia non, ut Senecae, vulgata erant. nec minus

H h h 3

nosci

³ Verba sua praepediens.] MS. Guelf. a man, *sec. propediens.* item *mox cum Vario Proculo.*

¹ Eorundem indicio.] E Flor. Pich. consentiunt MS. Guelf. ed. pr. Ceteri eorum. Copula et post *inermibus* ab eodem inserta, est et in ed. pr. item infra post *auriga:* ubi etiam MS. Guelf. et edd. ante Rhen. habent. MS. Oxon. etiam *inermis:* quod et ipsum recte dici constat, et a nostro alibi haec forma usurpatur, ut Index docet.

² Oblivionem sacramenti.] Non temere sacramenti mentio. Nam milites sub Imp. ante omnia iurabant in Principis salutem. Pulchre Atrianus lib. 1. cap. 14. τῷ θεῷ θεοῦ καὶ ἡμᾶς ἑαυτοῖς ἔχον, οἷον ἐρατῆτατος τῷ Καίσαρι. 'Αλλ' ἑαυτοῖς μὲν τὴν μισοφροσῖαν λαμβάνοντες ἑαυτοῖς, πάντων προσηύχον τὴν τῷ Καίσαρος ευτυχίαν. id est: Deo praestandam nobis iusurandam est, quale militibus, Caesari. At illi mercede accepta iurans rebus omnibus se praeposuit salutem Caesa-

ris. Tertullianus altius doctre, ut solet, De corona militis, ubi dissuadet Christiano miliciam: *Credimusne humanum sacramentum divino superduci licere? et in alium dominum respondere post Christum: et eicere patrem ac matrem et omnem proximum, quos et lex honorari praecipit?* Nam expressit propemodum formulam ipsam: quam attentus lector hauriet e Suetonii Callig. cap. 15. *De sororibus auctor fuit, ut omnibus sacramentis adiceretur, Neque me liberisque meos cariores habeo, quam Caium et sorores eius.* ubi scribendum aio, *habebō.* Quod iuramentum Dio etiam communicare cum Senatoribus videtur, in acta iurantibus anno novo, de ipso Caio, lib. 49. παρὶ δὲ τῷ ἀγῶνι τῷ τε τοῦ αὐτοῦ ἕλλα, ἕκαστος εἶδεν, καὶ ἔτι καὶ εἶδον αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων, καὶ ἑαυτοῖς καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτῶν προσηύχον ἡμῶν. Apposite ergo hic Nero a milite quaerit, cur oblitus sacramenti, perditum ire voluerit, in cuius salutem iuraverat. Lipsius.

3 Et

A. V. nosci decebat militaris viri sensus ³ incomptos, et va-
 819
 A. C. lidos. Nihil in illa coniuratione gravius auribus Ne-
 66. ronis accidisse constitit, qui, ut faciendis sceleribus
 promptus, ita audiendi, quae faceret, insolens erat.
 Poena Flavii ⁴ Veiano Nigro, tribuno, mandatur. Is
 proximo in agro ⁵ scrobem effodi iussit, quam Fla-
 vius, ut *humilem et angustam* increpans, circumstanti-
 bus militibus, *ne hoc quidem*, inquit, *ex disciplina*.
 admonitusque, fortiter ⁶ protendere cervicem: *Vti-*
 nam,

3 *Es incomptos, et validos.*] Af-
 senior Rhenano, *incomptos, sed va-*
lidos. Lipsius. Immo et firmatur
 MS. Guelf. edd. vet. omnibus:
 nec mutandum erat a Pichena sine
 libris, et *sed* inducendum, quod
 omnes deinde secuti sunt. Nam
 saepissime Tacitus et sic ponit, re-
 stituiturque supra c. 62. adde nota-
 ta ad V, 2. sed nimis multa exem-
 pla observavimus, quae notare
 superfedimus. Ceterum sententia
 sumta est, ut permultae aliae, e Li-
 vio IV, 41. *Adversus haec Temponii*
oratio incompta fuisse dicitur, ceterum
militariter gravis.

4 *Veiano Nigro Tribuno.*] Tri-
 buni ergo interdum supplicium ipsi
 manu sua sumebant. Vti supra
 hocce libro, Latranus manu Statii
 Tribuni trucidatur. cui caput in-
 cisum esse ex Arriano didicimus.
 Et libro 11. Messallina, *item tribuni*
transfigitur. Apud Senecam etiam
 scriptum, ep. 4. *Citius Caesar iussit*
Lepidum Decio Tribuno praebere
cervicem. Notari volo. nam alias,
 Speculatores fere ad supplicia su-
 menda destinati: non insignes mi-
 lites. *Lipsius.*

5 *Scrobem effodi iussit.*] v. Lips.
 ad A. I, 61. add. Gruterum in
 Suspicion. libello, unde huc excer-
 ptus locus in edd. Gronoviorum.
 Sed MS. Bud. habuit *angustum*:
 unde Rhenanus fecit *quem F. u. h.*
e. angustum. quod nunc est, e vet.
 Cod. prouulerat Faernus, et rece-
 pit Pichena. Sed *quomvis* tamen

est in MSS. Guelf. Bud. edd. vet.
 ante Rhen. unde Freinshemius
 coniciebat *qua visa.*

6 *Protendere cervicem.*] Habi-
 tum hunc eorum, qui gladio fer-
 radi, describit Panegyristes in Theo-
 dosii laudatione: *poplitum flectere,*
cervicem extendere ad plagam fer-
tasse non unam. Quod supplicii
 genus tamen ignotum reip. praecae:
 etiam in militia. Ideo Lucanus:

— *nondum artis eras caput*
ense rotare.

Coepit sub Imp. statimque in
 creberrimo usu. A militia coepisse
 credo, et in milites primo aequae
 militibus usurpatum. Suetonius
 Calig. cap. 32. *Miles decollandi ar-*
sifex, quibuscumque e custodia capi-
ta amputabat. Seneca de Ira lib.
 1. cap. 16. *Damnatus extra vallam*
deductus est, et iam cervicem porri-
gebat: cum subito apparuit ille com-
mito qui occisus videbatur. Tunc
Centurio supplicio praepositus conde-
re gladium speculatores iubet. et
 exempla obvia post Augustum.
 Honestior autem poena gladii,
 quam securis, ab eaque mente il-
 lam Antonini Caracallae vocem ca-
 pio, cum securi Papinianus occisus
 esset, *Gladio te exequi oportuit*
meam iussim. Xenophon eleganter
 de Cyri expedit. lib. 2. entre-
 mo: de caede Menonis Thessali:
 Μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων δόξαν οὐκ
 ἔγγυον τιμωροῦσθε: ὅτι βασιλεὺς ἐπι-
 δεικνύει, ὅτι ἕκαστος καλεῖται καὶ οἱ
 ἄλλοι κραταιοί, ἀποταμίους τὰς
 ἀφαι-

nam, ait, tu tam fortiter serias. Et ille multum tremens, cum vix duobus ictibus caput amputavisset, faevitiam apud Neronem iactavit, ⁷ *sesquiplaga interfectum a se* dicendo. Proximum constantiae exemplum Sulpitius Asper, centurio, praebuit. percunctanti Neroni, *cur in caedem suam conspiravisset?* breviter respondens: *non aliter tot flagitiis eius subveniri potuisse.* Tum iussam poenam subiit. Nec ceteri centuriones in perpetiendis suppliciis degeneravere, At non Fenio Rufo par animus, sed lamentationes suas etiam in testamentum contulit. Opperiebatur Néro, ut Vestinus quoque consul in crimentraheretur, violentum et infensum ratus: ² *sed ex coniuratis consilia cum*

H h h 4.

πεθαλδς, Ἰπερ κἀλλιστον θανάτων ἰδῶναι εἶναι, ἀλλὰ ζῶν αἰκισθῆναι ἐπιανθῶν, ὡς πονηρῶς, ἀγνοῦναι τελευτῆς τυχεῖν. id est: Post aliorum Praetorum caedem, damnatus a rege interit. Non ut Clearchus alii-que duces, capite a cervicibus ablato (quod pulcherrimum mortis genus esse censetur) sed annum totum variis consumeliis cruciatibusque affectus, ut sceleratus quispiam, tandem obiit. Lipsius. Admonitusque est e MS. Flor. a Pichena. sic et ed. pr. Ceteri scr. et edd. veteres sine copula.

⁷ *Sesquiplaga interfectum.*] Caligulae praeceptum. *Ita feri, ut mori se sentiat.* Lipsius.

¹ *Subveniri posse.*] Legi voluit, *obveniri*, optimus et doctissimus Faber: interpretaturque resisti, et obviam iri. Probabili per se coniecturae fidem demit Suetonius, qui ad haec ipsa verba respiciens scripsit cap. 37. *Cum quidam crimen ultro faterentur, nonnulli etiam impetarent, tamquam aliter illi non possent, nisi morte, succurrere, dederat quo flagitiis omnibus.* Et clare Dio, qui vertit: "Ὅτι ἄλλως οὐ βοηθήσει οὐ ἕδονάμην. Sententia ergo animosior tenenda, ex horum scripto et interpretamento, videtur. Lipsius. Cicero de Verr. lib. 2.

ut ego hunc unum eiusmodi reum post hominum memoriam fuisse arbitrer, cui damnari expedires. Seneca ep. 77. *Hoc istis respondendum est, quibus succursura mors est.* Noster lib. 6. *Perpulisset iuvenem ad ea, quorum effugium non nisi morte inveniret.* Gronovius. Ceterum libri variant inter potuisse et posse. Illud melioribus libris nititur: est enim in MSS. Flor. Guelf. edd. primis: et convenit Graecis Dionis, qui habet ἕδονάμην. Dionem autem e Tacito hausisse, supra notatum est. *Posse* a Rhenano e Bud. editum, propagatum est usque ad Pichenam. et aptius est, magisque consentit loco Suetonii. Mox *degeneravere* MSS. ed. pr. Rhen. et seqq. *Denegavere* vitiose Puteol. Ber. Alc.

² *Sed ex coniuratis.*] Haec est lectio vet. librorum Flor. Guelf. Oxon. Etiam ed. pr. *et coniuratis*, vitio operarum pro *ex*. Ordo verborum est, quidam ex coniuratis, verutis in eum similitudibus, consilia non miscuerant, plures etc. Itaque non dubitavi recipere. Probabat etiam valde I. Gronovius: sed non recepit, recepturus haud dubie, si plurium librorum consensum cognitur habuisset. Modus loquendi iam supra notatus est.

A. V. cum Vestino non miscuerant, quidam, vetustis in eam
 819. simultatibus, plures, quia praecipitem et infociabilem
 A. C. credebant. Ceterum Neronis odium adversus Vesti-
 66. num ex intima fodalitate coeperat, dum hic ignaviam
 principis penitus cognitam despicit, ille ³ ferociam
 amici metuit, saepe asperis facetiis illusus; quae ubi
 multum ex vero traxere, acrem sui memoriam relin-
 quunt. Accesserat repens causa, quod Vestinus ⁴ Sta-
 69. tiliam Messallinam matrimonio sibi iunxerat, haud ne-
 scius, inter adulteros eius et Caesarem esse. Igitur
 non crimine; non accusatore existente, quia ¹ spe-
 ciem iudicis induere non poterat, ad vim dominatio-
 nis conversus, ² Gerelanum, tribunum, cum cohorte
 militum immittit: iubetque *praevenire comatus consu-
 lis, occupare velut arcem eius, opprimere delectam in-
 ventutem*: quia Vestinus imminentes foro aedes, ³ de-
 coraque servitia, et pari aetate habebat. Cuncta eo die
 munia consulis impleverat, ⁴ conviviumque celebra-
 bat, nihil metuens, an dissimulando metu: cum in-
 gressi milites, *vocari eum a tribuno*, dixerunt. Ille, ni-
 hil demoratus; exsurgit. et omnia simul properantur:
 clau-

est. Etiam infra c. 71. pro *e tribu-
 nis Granis*, quidam dedere et
tribunus.

³ *Ferociam amici.*] Haud dubie,
animi. Lipsius. Immo *amici* ve-
 rum est. Metuebat hominem, qui
 etiam amicus tamen ferocia in ami-
 cum uteretur. Et Tacitus semper
 ferociam simpliciter dicit. Mox
 dedi *repens causa* e Guelf. et ed.
 pr. et vet. omnibus, quod, ut saepe
 alias, vitio operarum mutatum
 in *recens*, in ed. Lips.

⁴ *Statiliam Messallinam.*] Quae
 postea Neroni uxor. Sueton. cap.
 35. Lipsius.

¹ *Quia speciem iudicis induere
 non poterat.*] *Iudicis* verum est,
 atque ita habent Guelf. Puteol.
 Beroald. Alc. At ed. pr. *iudicis*,
 vitiose. Rhenanus edidit *iudicii*.
 male. Freinsheimius *iudicis* resti-

tuit. Deinde Guelf. *inducere*, so-
 lenni varietate.

² *Gerelanum trib.*] Reinesius in
 margine conicit *Ceretanum*.

³ *Decoraque servitia, et pari a-
 etate.*] Existimo, Paedagogia descri-
 bit: id est, coetum elegantium
 puerorum, quos composita veste,
 facie, capillis, in publico habe-
 bant: et plerumque una aetate. sic
 dicta, quia sub Paedagogo. Mar-
 tialis:

*Et paedagogo non iubente lascivi
 Parere gaudens villico capillari.*
 Plura super istis in EXCVRSV B.
 Lipsius.

⁴ *Conviviumque celebrabas.*] Sic
 MSS. Flor. Guelf. ed. pr. Recre.
 nam sequitur *exsurgit* sc. e convivio.
 non ergo *celebrabas*, ut Puteol.
 Ber. Alc. unde Rhen. *fecit cele-
 bras*. Vetus restituit Pichena.
 Mox *metu* ut saepe alibi pro *metui*.

§ Omis

clauditur cubiculo: praesto est medicus: abscinduntur venae: vicens adhuc balneo infertur: calida aqua mersatur: nulla edita voce, qua semet miseraretur. Circumdati interim custodia, qui simul discubuerant, nec, nisi provecta nocte, ⁵ omisi sunt, postquam pavorem eorum, ⁶ ex mensa exitium opperientium, et imaginatus, et irridens Nero, *satis supplicii luisse*, ait, *pro epulis consularibus*. Exin ¹ M. Annaei Lucani caedem imperat. Is, profluente sanguine, ubi frigescere pedes manusque, et paullatim ab extremis cedere spiritum, fervido adhuc et compote mentis pectore, intelligit; recordatus carmen a se compositum, quo vulneratum militem, per eiusmodi mortis imaginem obiisse tradiderat, ² versus ipsos retulit. eaque illi suprema vox fuit. Senecio posthac, et Quinctianus, et Scevinus, non ex priorae vitae mollitia, mox reliqui coniuratorum perire, nullo facto dictove memorando. Sed compleri interim urbs funeribus, Capitolium victimis: alius filio, fratre alius, aut propinquo, aut amico interfectis, agere grates deis, ornare lauru domum, ¹ genua ipsius advolvi, et dextram osculis fatigare. Atque ille gaudium id credens, Antonii

H h h 5

nii

⁵ *Omissi sunt.*] Sic MSS. Flor. Guelf. ed. Puteol. quod recepi, etsi alterum *emissi*, quod reliquae edd. habent, etiam bonum sensum habet. Sed *omissi* melius, quia maxime hic respicitur ad discessum custodiae. Omissi sunt ergo a custodibus. Verbum *omittere* et nostro et aliis dicitur de iis, quae non custodimus. ut *munimenta omittere* IV, 51.

⁶ *Ex mensa exitium opperientium.*] Non dubitavimus servare *ex mensa*, quod e conjectura Franc. Medicis recepit Freinsh. Firmant MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes, qui habent *et mensae*. Rhenanus edidit cum seqq. *imminens*, quod sane hic friget: non imminabat exitium, sed opperiebantur velut imminens.

¹ *M. Annaei.*] Sic feliciter re-

stituunt Rhenanus. Libri omnes corrupti in hoc nomine.

² *Versus ipsos retulit.*] Sunt haud dubie isti (IX, 806.)

Scinditur avulsus, nec sicut vulnere sanguis

Emicuit lentus, ruptis cadit undique venis.

Discursu suo animae diversa in membra meantis

Interceptus aquis.

Lipsius.

¹ *Genua ipsius.*] i. e. Neronis: quod non norassem, nisi Pichenam ad Deos retulisse viderem. Et est exquisitior ratio huius pronomini pro nomine usurpandi, cum ex oppositione intelligi, ad quod referatur, potest. opponuntur *dii* et *ipse*. Sic saepe Graeci. Auctor Homerus, Iliad. a. init. *ψυχὰς ἀνδρῶν, ἴψος* i. e. corpora.

² *Vani-*

A. V. nii Natalis et Cervarii Proculi festinata indicia impunitate remuneratur: Milichus, praemiis ditatus, *Conservatoris* sibi nomen, Graeco eius rei vocabulo, assumpsit. E tribunis Granius Silvanus, quamvis absolutus, sua manu cecidit: Stadius Proximus veniam, quam ab imperatore acceperat, ² vanitate exitus corruptit. Ex uti dehinc tribunatu Pompeius, Cornelius Martialis, Flavius Nepos, Stadius Domitius, *quasi principem non quidem odissent*, ³ *sed tamen existimarentur*. ⁴ Nonio Prisco, per amicitiam Senecae, et Glitio Gallo, atque Annio Pollioni, infamatis magis, quam convictis, data exsilia. Priscum Antonia Flacilla, coniunx, comitata est: Gallum Egnatia Maximilla, magnis primum et integris opibus, post ademptis, quae utraque gloriam eis auxere. Pellitur et Rufus Crispinus, occasione coniurationis, sed Neroni invisus, quod Poppaeam quondam matrimonio tenuerat. ⁵ Verginium et Rufum

² *Vanitate exitus corruptit.*] Faërus, *velocitate* legebat, pro *vanitate*, quod Vrsinus probabat. Probarem et ego, si libri auctoritate niteretur. Sensus enim commodus: mors paullo post consecuta irritam veniam fecit. Sed vulgatum eodem modo accipere licet.

³ *Sed t. existimarentur.*] Haec est lectio omnium scriptorum et edd. ante Pichenam. *Existimarentur* de more scriptum in MSS. et edd. primis. Pichena de sola conjectura dedit *extimeretur*: quod omnes post eum edidere, cum sit ab sententia alienum. Si non oderunt principem, quare extimentur? At etiam ii non ferendi, qui putantur odisse principem.

⁴ *Nonio Prisco per a.*] In MS. Guelf. manus fec. Naevio. sed pro *per* legendum videtur *propter*. Vix enim credam dici recte: *exilium datur per amicitiam*. Compendium scripturae locum corruptioni fecit, unde saepe haec verba confusa. v. Drakenb. ad Liv. Epit. 84.

⁵ *Verginium Rufum.*] Mancus locus: censeoque immissa voce legendum, *Verginium et Musoniam Rufum*; aut, *Verginium et Rufum*. Ecce enim de Musonio causam sitim subiecit eius pulsi: et Dio, narrata coniuratione, *ῥήτορας ποιοῦντες Μουσόνιος*, inquit, *ἔσθηθη* *ἐν τῶν τοῦ ἐργουδισθῶν*. Sed Verginius iste quis est? Non enim ille, opinor, illustris, de cuius exsilio non apud Tacitum, non apud Plinium usquam lectum. Et quomodo potuit? qui Germaniae et legionibus praefuit his ipsis annis? Fuerit ergo eius aevi Rhetor, quae Persii vetusta vita commemorat. *Studius*, inquit, *apud Grammaticum Remmiam Palaeonem, et apud Rhetorem Verginium Flaccum*. Vbi tamen vetustus codex B. Vulcanii, *Flavum* habet. Est ille ipse, de quo Fabius l. 3. *Scriptis de eadem materia* (Rhetoricorum) *non paucas Cornificius, Celsus, et Lucius, et aetatis nostrae Verginius, Plinius, Rutilius, nominatque et alios. Lipsius.*

sum claritudo nominis expulit. Nam Verginius studia iuvenum eloquentia, Mufonius praeceptis sapientiae fovebat. Cluidieno Quietio, Iulio Agrippae, Blitio Catulino, Petronio Prisco, Iulio Altino, velut in agmen et numerum, Aegaei maris insulae permittuntur. At Cadicia, uxor Scevini, et ⁶ Caesonius Maximus Italia prohibentur, reos fuisse se, tantum poena experti. ⁷ Atilla, mater Annaei Lucani, sine absolute, ⁸ sine supplicio, disimulata. Quibus perpetratis Nero, et concione militum habita, bina numerum millia viritim manipularibus divisit, ¹ addiditque sine pretio frumentum, quo ante, ex modo annonae, utebantur. Tum, quasi gesta bello expositurus, vocat senatum, et triumphale decus ² Petronio Turpiliano, consulari, Cocceio Nervae, praetori designato, Tigel-

A. V.
819.
A. G.
66.

72

6 *Caesonius Maximus.*] Scrib. *Caesonius*, et Marziali ab hac historia foeneranda lib. 7. ad Ovidium quendam;

Maximus ille tuus, Ovidi, Caesonius hic est,

Cuius adhuc vultum virida cera tenet.

Hanc Nero damnavit, sed tu damnaye Neronem

Ausus es, et profugi, non sua fata, sequi.

Aequora per Scyllae magnus comes exulis isti,

Qui modo nolueras Consulis ire comes.

Si victra meis mandantur nomina charis,

Es fas est timeri me superesse meo:

Audiet haec praesens venturaque turba, fuisse

Illi te, Senecae quod fuis illo suo.

Vbi discis et Consulem fuisse hunc Caesonium, et inter Senecae amicos. quae causa certe damnationis. *Lipsius.* Recepit Pichena primus.

7 *Atilla mater L.*] MS. Bud. Fl. ed. pr. *Acilia*. Guelf. a pr. m. *Atinia*, sec. *Atilia*, ut habent vet. edd. Puteol. Ber. etc.

8 *In supplicio.*] Romana editio, *sine absolute, sine supplicio*, probissime. *Lipsius.* Sic et MS. Flor. *sin suppl.* unde rec. Pichena.

1 *Addiditque sine pretia frumentum.*] Suetonius Neron. cap. 10. *Constituit Praetorianis cohortibus frumentum mensuratum gratuitum.* Severus Imp. modum frumenti etiam auxit, de quo Herodianus: καὶ τὸ σιτηρεῖον αὐτοῖς πρῶτος ἤβησε, καὶ δακτυλίου χροστίε χάσασθαι ἐπέταξε. Iterumque Antonius eius F. patrata caede Getae. Idem scriptor: προσέθηκε δὲ τῷ σιτηρεῖν ἕλλο τὸ τελευμένον κίον. id est: *Adiecit annonae, supra quam soliti accipere, dimidium.* *Lipsius.*

2 *Petronio Turpiliano.*] Hoc verum. scr. et edd. vet. *Turpiano*, male, ut patet e libro superiori, c. 29. Mox apud palatinum quoque MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. qui primus quoque post eorum posuit: restituit Pichena. Denique dedit etiam ante *Consularis* abfunt a MSS. Flor. Guelf. edd. pr. Puteol. unde recte deletum a Bernecc. Primus dedit Beroaldus, nescio unde, aut quo casu, cum alias Puteolanum sequatur.

A. V. Tigellino, praefecto praetorii tribuit, Tigellinum et
 819. Nervam ita extollens, ut, super triumphales in foro
 A. C. 66. imagines, apud palatium quoque effigies eorum
 fisteret. Consularia insignia Nymphidio, de quo,
 quia nunc primum oblatum est, pauca repetam. nam
 et ipse pars Romaharum cladum erit. Igitur matre
 libertina ortus, quae corpus decorum inter servos li-
 bertosque principum vulgaverat, ex C. Caesare sege-
 nitum ferebat, quoniam, forte quadam, habitu pro-
 cerus, et torvo vultu erat: sive C. Caesar, scortorum
 73 quoque cupiens, etiam matri eius illufit. Sed Nero,
 vocato fenatu, oratione inter patres habita, edictum
 apud populum, et collata in libros indicia, confesio-
 nesque damnatorum adiunxit. Etenim crebro vulgi
 rumore lacerabatur, ² tamquam viros infones, ob in-
 vidiam, aut metum, exstinxisset. Ceterum coeptam, ad-
 ultamque, et revictam coniurationem, neque tunc
 dubitavere, quibus verum noscendi cura erat, ³ et fa-
 tentur, qui post interitum Neronis in urbem regressi
 sunt. At in fenatu cunctis, ⁴ ut cuique plurimum
 moeroris, in adulationem demissis, ⁵ Iunium Gallio-
 nem, Senecae, fratris, morte pavidum, et pro sua in-
 columitate supplicem, increpuit Salienus Clemens,
 hostem

1 *Vocato fenatu.*] Haec verba mihi suspecta sunt, quia iam paucis versiculis ante Senatum Nero vocasse dicitur. Si de alio conventu Senatus hic sermo, quod non abnuam, tamen non credibile mihi, haec verba esse ab elegante scriptore. Saltem addidisset, *iterum*, aut aliud quid.

2 *Tamquam viros infones.*] MSS. Flor. Guelf. et edd. vetz. magno consensu viros et infones: unde Freinshemio placebat *claros et infones*. Faernus autem addit, *claros*: quod probo.

3 *Et fatentur.*] Ergo, quo tempore Tacitus ista scripsit, ii adhuc vixere. Quod ni sit, legendum *fasebantur*: idque mihi vero similis videtur. Pro imperfecto praefens irrepisse in Tacitum non uno loco vidimus.

4 *Ut cuique plurimum moeroris.*] E iactura suorum scilicet. Hi maxime effusi in adulationem, ut dolere viderentur.

5 *Iunium Gallionem.*] Quem Nero post interfecit. Dio. In Eusebio autem clarius: *Iunius Annas Gallio, frater Senecae, egregius declamator, propria se manu interfecit: mortem eius Nerone in suam praesentiam differente*. Hoc confert illud Chronicon in annum hunc eundem, quo Lucanus et Seneca occisi. Mirum, in Tacito nihil esse, si tamen hoc tempore ea caedes. Lipsius. Ultima verba Eusebii male addita. v. Ryck. ad h. l. qui Gallionem, cum Vferio et aliis, putat esse eum, cuius in Actis Apostol. mentio.

hostem et parricidam vocans: donec consensu patrum A. V. deterritus est, ne publicis malis abusi ad occasionem pri- 819.
vati odii videretur, ⁶ neu composita, aut obliterata, A. C. mansuetudine principis, novam ad saevitiam retraberet. 66.
Tum decreta dona, et ¹ grates deis decernuntur, pro- 74
priusque bonos Soli, (cui est vetus ² aedes apud Circum,
in quo facinus parabatur) qui occulta coniurationis, nu-
mine retexisset: usque Circensium Cerealium ludicrum
pluribus equorum cursibus celebraretur: mensisque Apri-
lis Neronis cognomentum acciperet: templum Saluti ex-
strueretur, eo loci, ex quo Scevinus ferrum prompserat.
Ipse eum pugionem ³ apud Capitolium sacrauit, in-
scripsit-

6 *Neu compositam et obliteratam mansuet. etc.*] Prave scriptum, et in contumeliam Neronis. Valde scilicet Principem laudent, si obliteratam clementiam eius dicant, id est, abolitam et sepultam. Ne dubita scribere: *composita et obliterata mansuetudine Principis*. Hoc volunt. ne ea quae obliterata iam essent et tantum non deleta ex animo Principis, ille renovaret, et novae saevitiae materiem suggereret. Lipsius. *Compositam aut vel et obliteratam mansuetudinem* scr. et edd. omnes. Lipsii correctionem recepere inde a Bernecc. omnes. Possis etiam coniectere, ex-cidisse re, cum scriptum fuisset *neu composita re et obliterata, mansuetudinem p. n. a. s. retraberet*: inde *compositam et obliteratam* facta, ut ad *mansuetudinem* referrentur.

1 *Grates deis decernuntur.*] 74 decernuntur redundat, ut opinor. Lipsius. Dubius sum tamen, utrum decreta an decernuntur aboleam: neque enim minus belle: *Tum dona et grates deis decernuntur. Gronovius*. Iac. Gronovius aliter succurrere voluit, legendum censens: *tum cetera dona*. male. Nam quae supra c. 71. Milicho, Petronio aliis data, *dona* vocari non possunt. Intelliguntur dona

diis data, quae cum supplicatione (nam de ea capiendae *grates*) iunguntur et ap. Liv. XXXVI, 2. init. *Dona et grates diis sunt*, quae ibi dicuntur *supplicatio et dona ad omnia pulvinaria*. Ceterum non abhorret animus, in *decreta* latere aliud verbum, quod nondum mihi succurrit. Lipsianam rationem defendere licet e XVI, 1. ubi temere additum *latuerint post occulta*.

2 *Aedes apud Circum.*] De qua Tertullianus libello De Spectaculis. Lipsius.

3 *Apud Capitolium sacrauit.*] Rit- tu veteri et recepto. Suetonius Cal. cap. 24. *Tres gladios in necem suam praeparatos, Marti ult- eri, addito elogio, consecrauit*. Idem Vitellio c. 10. *Pugionem, quo se Orho occiderat, in Agrippi- nensem coloniam misit Marti dedi- candum*. Dio in Antonino Cata- calla: Καὶ τὸ ξίφος, δι' ὃ τὸν Ἀδα- φὸν ἀπεκτένει, ἀναθεῖται τῷ θεῷ Ἰσίδωρος. Sed et apud Graecos Olympias *gladium, quo rex (Phi- lippus) percussus erat, Apollini sub nomine Myriales consecrauit*, ait Lu- stinus. Tertullianus pulchre de Resurrectione carnis: *Gladius bene de bello cruentus, et melior homici- da, laudem suam consecratione pensabit*. Lipsius.

A. V. scripsitque IOVI VINDICI. ⁴ In praefens haud
 819: animadverfum: post arma Iulii Vindicis, ad auspiciam
 A. C. et praefagium futurae ultionis trahebatur. Reperio
 66. in commentariis senatus, Ceriale Anicium, consulem
 designatum, pro sententia dixisse, *ut templum divo Neroni quam maturrime publica pecunia poneretur*. Quod
 quidem ille decernebat, tamquam mortale fastidium
 egresso, et ⁵ venerationem hominum merito: ⁶ quod
 ad omina olim sui exitus verteretur. ⁷ nam deum ho-
 nor principi non ante habetur, quam agere inter ho-
 mines desierit.

⁴ In praefens haud animadver-
 sum.] Sensus: Tum quidem (*κατὰ χρόνον*, ut Xenophon, alique)
 nemo animum advertit, et praef-
 agium aliquod in ea re notavit.
 Acidalius addebat quod. Freinshe-
 mius melius *id.* sed neutrum ne-
 cessarium puto.

⁵ Venerationem hominum.] Mu-
 rerus et Ursinus corrigebant *numi-
 num*: quod verum puto. Jac.
 Gronovius *caelitem*. *Numinum*
 placebat etiam Schurzsteischio. Op-
 positionis lex tale quid desiderat.
Mortali fastigio opponitur *venera-
 tio numinum*. MSS. et edd. vet.
 addunt *item* ante *hominum*: quod
 sustulit Rhenanus.

⁶ Quod ad omina olim sui exitus
 verteretur.] Liquida apertaue sen-
 tentia. *Olim*, tantum sit significa-
 tione futuri: quod pueris non
 ignotum. At nostri Critici ex Bu-
 denti Codice, quod *clam* ad *omen*
ac dolum, legunt, non sine meo

rifu. Lipsius. Suspicabat ex scri-
 ptura Florentina: *Fuerunt tamen,*
*quos id omen propinqui exitus ad-
 verteret.* Tertio enim post anno per-
 iit. Libro 2. histor. *Lactus ab-
 tro et tam propinque fors is ignavis.*
 Eodem libro. *exitu demum Neroci*
postis odis in medium confulere.
 Eodemque: *mereri se festinato exi-
 tu clementiam victoris.* Gronovius.
 Scriptura Flor. est: *quorundam ad*
omnia dolum sui exitus verteretur.
 Sic et Bud. et Guelf. nisi quod hic
dolo. ed. pr. *solum.* Lectio vulga-
 ta est a Puteolano. In *quorundam*
putem latere verum, quod et lan-
 sus desiderat.

⁷ Nam deum honor Principi non
 ante habetur, quam agere inter ho-
 mines desierit.] Tertullianus pol-
 chre et apposite huic rei: *Si use*
*de mendacio erubescit ei: suadi adu-
 latio, hominem deum appellando:*
timeat silem de infanso. Malob-
ctum est, ante Apotheosin, deum
Caesarem nuncupare. Lipsius.

C. CORNELII TACITI
 AB
 EXCESSV DIVI AVGVSTI
 ANNALIVM
 LIBER SEXTVS DECIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Falsi thesauri in Africa reperti: inque iis Neronis vanitas. Qui Romae quinquennale certamen certat, prorsus bisfrionum in morem. Poppaea moritur: eique amplum funus ductum. C. Cassius et L. Silanus in exsilium pelluntur: posterior denique interficitur, ac plures alii. In Campania magna et prodigii loco tempestas. Anteius et Ostorius ad mortem aguntur, Mella, Crispinus, Petronius. Thraseas Paetus etiam accusatur, tunc lumen Romani orbis: et Ba-reas Soranus damnantur, et ipsi se absolvunt. Anni unius haec gesta: quia reliqua libri Fatum invidit.

C. SVETONIO. L. PONTIO. TELESINO.
 COSS.

Illusit dehinc Neroni fortuna, per vanitatem
 ipsius, ¹ et promissa Cefelli Bassi; qui ori- A. V.
 gine Poenus, ² mente turbida, nocturnae 819.
 quietis imaginem ad spem haud dubiam re- A. G.
 traxit. Vectusque Romam, principis adi- 66.
 tum emercatus, exprimit, *reperitum in agro suo specum*
altitudine immensa, quo magna vis auri contineretur,
non

¹ *Es promissa.*] Ita e Flor. Pi-
 chena edidit. Idemque a man. pr.
 fuit in MS. Guelf. estque in ed. Pu-
 teol. At edd. pr. Beroald. *ex pro-*
missio, quod etiam est a manu sec.
 in Guelf. et edd. omnibus usque
 ad Pichenam. Lectionem MS. Fl.
 dubiam facit tamen lac. Gronovius:
 non quo ipse aliam notarit, sed,
 quod frater *et promissio* notavit,

quod ille Tacito non indignum do-
 cet. In quo non fallitur. Sed fra-
 ter fortasse falsus est. Argumen-
 tum e Beroaldo nihili est. Falsum
 enim, eum hos libros e Flor. edi-
 disse. Ceterum si *et promissio* libri
 idonei certa auctoritate firmaretur,
 id praeferebam.

² *Mente turbida.*] i. e. male fa-
 na, furiosa: pro quo verbo *turbi-*
ans

A.V. non in formam pecuniae, sed rudi et antiquo pondere.

319. lateres quippe praegraves iacere, astantibus parte ius

A.C. columnis: quae per tantum aevi occulta, augendis³ prae-
66. sentibus bonis. Ceterum, ut coniectura⁴ demonstrata,

⁵ Didonem Fenissam, Tyro profugam, condita Carthagini, illas opes abdidisse, ne novus populus nimia pecunia lasciviret, aut reges Numidarum, et alias infensi, cupidine

2 auri ad bellum accenderentur. Igitur Nero, non auctoris, non ipsius negotii fide satis spectata, nec missus

us saepe apud poetas dicitur. In MS. Guelf. marg. pro varia lect. notatur *sarvida*. Sed est idem verbum alia et inaufertiori scriptura. *Bassum* equitem Rom. vocat Sueton. Ner. 31. *Retraxit* pro more istius aetatis pro simplici *traxit* dicitur, quod alias in hac forma dicitur. v. ad Suet. Aug. c. 77.

3 Praesentibus bonis latuerint.] *Latuerint* non est in MSS. Flor. Bud. ed. pr. et bene delerem. Non opinor *occulta* addidisset Tacitus, si *latuerint* dedidisset: quod ceterum est in MS. Guelf. edd. ceteris omnibus, usque ad Bernec.

4 *Demonstret*.] Sic legitur hodie et coniectura Freinsbemi cum in omnibus sc. et edd. sit *demonstret*: quod viriosum esse, dubitari non potest. Sed in Guelf. syllaba ultima erasa est, et in litura scriptum *t*, fuitque, quantum oculis assequi licuit, *demonstravit* vel *demonstraret*. hoc verum puto. Syllabam illam imperfecti saepe in MSS. Taciti excidisse, saepe monimus.

5 *Didonem Fenissam*.] Haec scriptura est MS. Flor. quae et in edd. Lipf. Freinsh. Gronoviorum reperitur, et a I. Gronovio defenditur. MS. Guelf. *Pboenissam*, et edd. vet. omnes. Ex eodem Flor. I. Gronov. dare voluit *Dido*, quae forma est ap. Virgil. Aen. IV, 383. sed operae non paruerunt.

1 *Nec missis visoribus*.] Ita *visoribus* Apuleius dixit, et si alio

quodam sensu, i. Florido: *Siquis forte in hoc pulcherrimo coctum ex illis visoribus meis malignus fides.*

Mirum ni Sallustio quoque haec vox restituenda apud Fabium IX, 3. *Vnde usque eo processum est, ut non poenitentiam pro non acturo poenitentiam: et Visuros, ad videndum missos idem auctor (Sallustius) dixeris.* Puto *Visores* (Sallustius) nostrum. *Lipsius*. Haec coniectura Lipfii fugit novissimos Quatilianiani editores. Est autem vana. Nam de verbis sermo est, non substantivus. Et participium ibi esse debere, docet praecedens alterum insolens *poenitentium*.

Miror non potius coniecisse, legendum hic et illo loco *visoris*. *Visoribus* omnes libri. Ut supra dixit *visere* pro inspicere: ita h. l. *visor*. Nisi quis plane pro insitio habere malet. Certe supervacua est, et longe elegantius foret: *missis, qui nascuntur*.

Cum nemo alius scriptor bonus hoc verbo usus sit, credum in margine scriptum fuisse, et hinc in textum venisse. Nam, qui veteres codices tractarunt, non ignorant, saepe in margine verba scripsisse a possessoribus Codd. quibus indicaretur, de quo in textu ageretur. Talium magna copia in MS. Guelf. diversâ manu scriptorum. Sic et in ed. pr. post c. 17. ante verba *assimulatis Lucani literis, legitur: finguntur literae*: quod clarum est in margine scriptum in grasse in textum. adde in primis exemplum lucu-

sis (visoribus,) per quos nosceret, ² an vera afferren- A. V.
 tur, auget ultro rumorem, mittitque, qui ³ velut pa- 819.
 ratam ⁴ praedam aveherent. ⁵ Dantur triremes, et de- A. C.
 lectum 66.

luculentum ex ed. pr. ad Hist. I, 88. et *subra Aquilonis* H. II, 98. *vineas*. III, 20. ut alia taceam. *Visores* barbara aetate dicti, qui ad rem inspiciendam mitterentur, de qua lis, quaestio effert: ipsam inspectionem dixere *visam*, *visio-nem*: etiam testes, qui rei gestae interfuerint, *visores* appellati, ut Gangius docet in Lexico.

2 An vera afferrentur] Sic edd. Pureol. Beroaldi, Alc. Gronoviorum, Ryckii. At MSS. edd. pr. Rhen. usque ad I. F. Gron. *afferrentur*. Flor. lectionem dubiam facit, quod ibi est *adsferre* et deinde initio sequentis verticuli *rentur*, in eoque MS. cum vox dividitur, ultima syllaba fere repetitur ab initio alterius versus: unde colligunt scribam *adsferrentur* dare voluisse. Ego *asserrentur* verum esse non credo. Sed propter consensum librorum suspicor fuisse *asserrentur*, ut supra pro *asser-ravit* vidimus *asseruit* II, 53. et mox c. 3. de eadem re eodemque homine: *dum hunc vel illum locum promissi spes assererat*.

3 Velut partam praedam.] Legit *parasam* Acidalius. Idque mihi, cum primum hunc locum legi, in mentem venit, adeoque necessarium visum est, ut *partam* pro mendo typographico haberem: quod secus esse, deinde ex aliis libris didici. Itaque non dubitavi, etiam contra libros recipere, aequis, ut spero, intelligentibus omnibus. Primum *praeda parsa* per Latinitatem aliter dici non potest. nisi de praeda ea, quae laboribus constat, aut opera qualicunque tua, ut *pax parsa*, *divitiae parsa*, et alia similia. At *praeda parata* est, quae sine sudore et sanguine venit, estque solenne
 Corn. Tac. T. I.

talis praedae epitheton, ut apud Ovid. Her. VIII, 82, pro qua et *oblatam* dixit Met. III, 246. Noster in seqq. *obvius opes*, et a Diis delatas vocat; item c. 3. *oblatas*. Similiter *victoria parata*, apud Petronium c. 15. ubi recte Burmannus Livio V, 6. in simili loco *paratam victoriam*, pro *parsa* reddi vult, quod, recipiendum et sine libris, in MSS. inventum deinde, recepit Drakenborchius; qui plura ibi congescit, pluribus locis sic correctum recte, ostendit, saepissimeque in uno Livio ea verba commutata.

4 Praedam aveherent.] Sic edidi pro *adveberent*, quod est in libris, quos vidi, omnibus. Nam et si hoc quoque, sensum habet, intellectu *Roman*: tamen illud est legitimum verbum et ordinarium in hac re: et saepe ei illud substitutum est in MSS. quippe etiam *avebere aliquid domum* dicitur, non *advebere*, ut imperiti librarii subinde dedere, apud Liv. IX, 4. XLV, 33. et *Carthaginem avebere* XXXVIII, 42. ubi itaem prope omnes libri *advebere*. Vt adeo non dubitandum, quin hic quoque *aveberent* verum sit. v. Drakenb. ad Liv. IX, 4. Aliter est infra c. 14. ubi *missae liburnicae, advehiturque Sossanus*. Nam ille accensendus, adducendus erat, ut ederet indicium.

5 Dantur triremes, et delectum navigium, incandus festinationi.] Valde placet Boxhornii coniectura: *delectum remigium*. Vide quae notamus ad Liv. 26, 51. Gronovius. Rectissime. Iac. Gronovius quidem defendit vulgatum, intelligitque naves, oneri avehendo delectas: sed Vir doctissimus non attendit satis verba *irvandae festinationi*, quae sine *remigium* non intelligi possunt. *Remigium* est multitudo remigum.

A. v. lectum navigium, iuvandae festinationi. ⁶ nec aliud
 319. per illos dies, populus credulitate, prudentes diver-
 A. C. la fama tulere. Ac forte quinquennale ludicrum se-
 66. cundo lustro celebrabatur: ⁷ oratoribusque praecipua
 materia in laudem principis adsumpta est. *non enim
 tantum solitas fruges, nec metallis confusum aurum gi-
 gni, sed nova ubertate ⁸ provenire terram, et obvias
 opes deferre deos: quaeque alia, summa facundia, nec
 minore*

6 *Nec aliud per illos dies populus plus credulitate.*] Fefellerat me optimus Pichena, opinatus in MS. esse *populus plus*: unde tentabam, quod dictum est: nam *populum* et *plebem* saepe distingui ex Livio Plinioque notavimus ad Senecam de ira, 3, 18. Sed ipso libro Florentiae inspecto, inveni nil aliud quam *popls.* quod est *populus*, non *populus plus*; statimque emendavi coniecturam meam aliquot annis ante, quam suam Marcus proderet, cui tamen laudem suam non invidemus. Gronovius. Pichena *populus plus* non e MS. Flor. sed ed. Veneta laudat. Boxhornius verum vidit. *Plus* abest et a MS. Guelf. ed. pr. Rhen. sqq. Habet Puteol. Ber. Alc. Tum iidem omnes *procedentis*, quod cum nil aliud esset quam *prudentes* (ut supra *torvida* pro *surbida* et sexcenta alia) cepere libratii pro genitivo participii a *prodere*, et ei rei numerum verbi accommodavere, dederuntque *tulerat*, pro *tulerunt*, aut ut e Flor. editur *tulere*. *Prudentes tulere* primus edidit Gronovius, quod verum est. Miror Ryckium recipere dubitasse. Terminatio *at* videtur nata ex *ac*, quod non est in MS. Guelf.

7 *Oratoribusque praecipua.*] Vatic. *abaratoribus oratoribusque*. Legerim, *ac rhetoribus oratoribusque*: vel *ac vates oratoribusque*. Certe, et vates et oratores, musico illo agone certasse scimus. Lipsius. Etiam Flor. *anaratoribus oratoribusque*. At MS. Guelf. ed. pr. aliae-

que vet. ut Vatic. In Agr. libro *ab auctoribus*, quod placet Ryckio, qui de poetis accipit, quos tamen *auctores* ita simpliciter, et nulla arte carminis mentione facta, dici non docet, nec doceri potest: de historicis dicitur. Iac. Gronovius pro certo venditat, inque textum recipit *ab actoribus*: quod imitari non audeo. Nam de poetis hic sermone esse, clarum est. Ii *actores* non dicuntur. Mibi Lipsianum *ac vates* magis placet, sive potius, ut minus a vestigiis corruptae scripturae recedatur, *ab auctoribus*. Nam musicum certamen fuit, et carmina canebantur ab auctoribus. Nero ipse sua carmina, certe quae sua putari volebat, cecinit: et c. 4. iunguntur *victoria canus*, et *facundiae corona*, et c. 21. Thrasea canit in ludis Patavinis tragico habitu, haud dubie suam carmina. Spero non improbaturos viros doctos hanc correctionem.

8 *Provenire terras.*] *Nota ubertate provenire terras* est novo genere foetus esse foecundas et fertiles. Sic Plautus in Truculento 2, 4. *Cumque bene provenisti salus, gaudeo.* Et eadem fabula 2, 6. *Cum tu recte provenisti, cumque es sociis liberis, Gratulor. Gronovius. Terram MSS. Flor. Guelf. ed. pr. quod recepi. Edd. ceterae ante Rhen. terrae: locus ipse verbi indicat, id verum non est. Rhennus dedit terra cum seqq. At a Lipsio inde editum terras. Post servilia versor, ne ingenuis exciderit.*

minore adulatione, servilia fingebant, securi de facilitate credentis. Gliscebat interim luxuria spe inani, 3
 consumebanturque veteres opes, quasi oblatis, quas A. V.
 multos per annos prodigeret. Quin et inde iam largiebat^{819.}: et divitiarum expectatio, inter causas paupertatis publicae erat. Nam Bassus, ^{A. C.} 66. 'effosso agro suo, latisque circum arvis, ² dum hunc vel illum locum promissi specus adseverat, sequunturque non modo milites, sed populus agrestium, efficiendo operi adsumptus, tandem, posita vecordia, *non falsa ante somnia sua, seque tunc primum elusum*, admirans, pudorem et metum morte voluntaria effugit. Quidam, *vinctum ac mox dimissum*, tradidere, *ademptis bonis, in locum regiae gazae*. Interea senatus, propinquo ⁴ lustrali certa-

I i i 2

certa-

1 *Effosso agro*] Simillima stulticia Pompeii exercitum incidit, cum iis in eadem Africa, contra Domitium et Iarbam, militaret. Nam cum quidam thesauros aliquos casu reperissent: fuere qui dicerent persuaderentque, totum eum locum auri plenum a cladibus Poenorum ibi repositi. Atque ita miles avidus ad fodiendum se dedit per plures dies, Pompeio ridente simul et indignante, tantam illam multitudinem stulta avaritia et labore fatigari: donec tandem fessi et irriti, clamarent, *Duceret iam quo vellet, facis se poenarum stultitiae suae dedisse*. Plutar. h. in Pompeio. Lipsius. Mox antea e Flor. recepit Pichena cum seqq. Ego ante servavi, quod omnes alii libri habent, ut multitudo *ἠμισταλαβόντων* vitarentur.

2 *Dum hunc vel illum locum etc.*] Ita MSS. Flor. add. inde a Puteol. omnes, nisi quod hic habet *promi*, vitio, ut opinor, operarum; quod Beroaldus correxit *promissi*. Ed. pr. MS. Agr. non habent *promissi specus*. At MSS. Oxon. Guelf. dum hoc vel illo loco *promi specus*.

1 *Lustrali certamine.*] Sive Quinquennali. Quod hic quidam anno sexto celebrari, miratur vir do-

ctissimus, et erroris, cui laebris non sit, poene Tacitum accusat. Nam debebat quinto celebrari, inquit, quattuor dumtaxat annis interiectis. An distulisse Nerone aliquis dixerit? ille vero antevenire solet, cupidine certaminum, et ante praestitutam diem revocare, quod Suetonius in Nerone, cap. 21. scripsit. Haec vir ille magnus. Ego autem siquid video, aut firmiter numero, abnuo Tacitum ultra quintum annum produxisse. Ecce institutum est Nerone IV. Cornelio Cosso Coss. urbis anno DCCCXIII, nunc secundo editur, Silio et Attico Coss. anno DCCCXVIII. Certe ab illo ad istum ipsi anni quattuor intersunt, et quinto nunc anno editur; aut omnes calculi mē fallunt. Lipsius. Vir magnus est Scaliger Em. temp. p. 469. 470. Petavius Doctr. Temp. L. XI. c. 15. defendit Tacitum, ex eo, quod iste agon quinquennalis fuerit, i. e. quinque solidis annis vertentibus instauratus, ad modum Iustri Romani, non Olympiadis. Victoriam Neronis aeternam, ab Eusebio notatam, non fuisse secundi agonis Neronei, de quo Tacitus. Sane Tacitus ipse *secundum Iustrum vocat*, de annis quinque solidis id in hoc

A. V. certamine, ut dedecus averteret, offert imperatori
 819- *victoriam cantus*, adiicitque *facundiae coronam*, qua
 A. C. ludicra deformitas velaretur. Sed Nero, *nihil ambi-*
 66. *tu, nec potestate senatus opus esse*, dicitans, ² *se aequum*
adversus aemulos, et religione iudicium meritam laudem
assecurum, primo carmen in scena recitat: mox, fla-
 gitante vulgo, *ut omnia studia sua publicaret* (haec
 enim verba dixere) ingreditur theatrum, cunctis ci-
 tharae legibus obtemperans: ne fessus resideret, ne
 sudorem, nisi ea, quam indutui gerebat, veste deter-
 geret: ut nulla oris, aut narium ³ excrementa vise-
 rentur. Postremo ⁴ flexus genu, ⁵ coetum illum ma-

nu

hoc agone accipiendum esse, constare hodie ait Pagius Crit. Bar. ad a. C. 60. Cum eum agona *ad modum graecorum certaminum* institutum saepe idem dicit, id de ritu et genere ludorum potius, quam tempore accipiendum. Neque tamen commode Eusebius de aliis certaminis corona accipitur, quod quale fuerit, et qua de causa institutum, non dixerit utique Petavius. Quid? quod etiam sic anni non conveniunt. Nam primum agona recte dicit ab Eusebio conferri in a. Periodi Iul. 4772. secundum a Tacito conferri in a. 4778. Atqui Suetonius etiam ante legitimum tempus revocatum dicit, quod non nisi de secundo accipi potest, partim propter modum loquendi, quo Suetonius utitur: partim quia bis tantum illum agona celebravit Nero. Sed haec alius diligentius excutienda relinquimus. Mox *adiicitque*, quod e Flor. edidit Pichena, etiam in Guelf. et ed. pr. De *ambitu* dictum ad L. I.

2 *Se aequum.*] Quasi diceret, se aequalem et parem in hoc certamine. Sed non displicet, quod olim conieci, *si que unum adversus aem.* Lipsius. Prius melius. *Seque* coniciebat Acidalius.

3 *Excrementa viserentur.*] MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. *viserent*,

subaudi, *ipsi spectatores.* Patro-
 lanus ex eo fecit *viserentur*, quod omnes secuti sunt.

4 *Flexus genu.*] Imo et solle-
 nia histronum verba haec pronun-
 cians, *Κύριε μὴ σὺνέως μὴ ἀθεύ-
 ρα. Domini mei audite me libenter.*
 Ex quo intellegis quid *Principium*
 apud Suetonium sit Neron. cap.
 21. *Usque confisit peracto princi-
 pio, Nioben se cantaturum per Clau-
 dium Rufum pronuntiavit.* Antelo-
 quium scilicet illud citharoedictum,
 emerendi favoris: uti et principia
 quaedam, legitimo carmine, olim
 oratorum. De adoratione manu,
 dico ad lib. 1. Histor. Lipsius.

5 *Es coetum illum manu vener-
 tus.*] In culpa ponit Tacitus. Ta-
 men Imperatoribus postea id ser-
 vatum, ut solleenni ritu populum
 adorarent in Circo. Claudius
 pulchre De VI. Cons. Honori.

*O quantum populo secreti munus
 addit*

*Imperii praesens species! quan-
 tamque rependis*

*Maiestas alterna vicem! cum re-
 gia. Circi*

*Connexum gradibus, veneratur
 purpura, vulgus:*

*Consensuque cavae sublatus in ar-
 thera vallis*

Plebis adoratae rebas fragor.

Lipsius. Mox *plebs urbis* MSS.
 ed.

nu veneratus, sententias iudicum opperiebatur ficto A. V.
 pavore. Et plebs quidem urbis, histrionum quoque ^{819.}
 gestus iuvare solita, personabat ° certis modis, plau- A. A.
 suque composito. Crederes laetari: ac fortasse laeta- 66
 bantur, ° per incuriam publici flagitii. Sed qui re- 5
 motis e municipiis, ° severaque adhuc, et antiqui mo-
 ris retinente Italia, quique, per longas provincias, la-
 sciviae inexperti, officio legationum, aut privata uti-
 litate, advenerant, neque aspectum illum tolerare, ne-
 que labori inhonesto sufficere: cum manibus nesciis
 fatiscerent, turbarent gnaros, ac saepe a militibus ver-
 berarentur, qui per cuneos stabant, ne quod tempo-
 ris momentum impari clamore, aut silentio segni prae-
 teriret. Constitit, plerosque equitum, dum per an-
 gustias aditus, et ingruentem multitudinem enituntur,
 obritos, et alios, dum diem noctemque sedilibus con-

I i i 3

tinu-

ed. pr. Rhen. etc. at Puteol. Ber. Alc. verbis: male. *Iuvare gestus* est favore, plausu incitare studium histrionis. Liv. I, 25. *tum clamore Romani adjuvant militem suum.* quod idem c. 12. vocat favore ad-
 dere animum.

6 *Certis modis, plausuque composito.*] Ars enim, si displicet, utri-
 que rei: acclamandi, et plaudendi. Itaque addit, *cum manibus nesciis fatiscerent, turbarent gnaros.* In edicto Theoderici regis ad populum Rom. lib. 1. Variar. Cassiodori: *Solatis adra. ipsum mel-
 listuis implere clamoribus, et uno so-
 mo dicere, quod ipsas quoque belluas
 delectet audire. profertis voces orga-
 no dulciores; et ita sub quadam har-
 monia citharae concavum theatrum
 per vim resonat, ut sonos possit qui-
 libet credere, quam clamores.* Mo-
 dulatium hunc clamorem, concen-
 tum appellat Plinius in Panegyri-
 co: *Es populus quidem Rom. dele-
 ctum principum servas, quantoque
 paullo ante concenitu formosum alium,
 hunc fortissimum personat.* Dio,
 Εδρῶμας ἰσθῶν, in Pertinace:
 °Οσα το εἰδῶσαν ἐν τῷ δαίτησι

ἐπὶ τῆ τῶ Κομῶδῳ διακρίσει ἀδρῶ-
 μας πῶς ἰσθῶν, ταῦτα τότε μετα-
 σχηματίζοντες ἐς τὸ γελαικῶτον
 ἰσθῶν. Vide quaedam huius rei ad
 1. Hist. Lipsus.

7 *Per iniuriam p. f.*] Hoc nū-
 lum sensum habet. *Incuriam* cor-
 rexere Acidalius et Boxhornius;
 idque cuius in mentem veniat:
 quod est evidentiæ signum. Vnde
 recipere non dubitavi.

1 *Severamque adhuc.*] Rod. Agri-
 cola legebat: *severa*que, et, *reti-
 nente Italia.* Lipsus. Recepit
 Freinshemius cum seqq. Ryckius
 autem ex ipso Cod. Agr. dedit *es
 adhuc antiqui.* nihil refert. Scripti
 et edd. vet. omnes *severamque a.
 e. a. m. retinentes Italiam.* Mox
longinquas edidit Pichena velut e
 Flor. pro *longas.* Sed in Codice il-
 lo est *longas*, quod nihil aliud est
 quam *longas*. Sic illam scripturam
 in MS. Livii capit Drakenb. ad IV,
 18. Enimvero omnes alii libri ha-
 bent *longas*: et *longus* pro *longinquis*
 dici, hodie notissimum est. vid.
 Drakenb. l. c. et ad Sil. VI, 628.
 Itaque *longas* restitui.

2 *Quip-*

A. V. tinuant, morbo exitiabili correptos. ² quippe gravior
 819. inerat metus, si spectaculo defuissent, multis palam,
 A. C. et pluribus occultis, ut nomina ac vultus, alacritatem,
 66. tristitiamque coeuntium scrutarentur. Vnde tenuioribus statim irrogata supplicia, adversus illustres dissimulatum ad praesens, et mox redditum odium. Ferrebantque, ³ *Vespasianum, tamquam somno convisceret, a Phoebus, liberto, increpitum, aegreque meliorum precibus obiectum: mox imminentem perniciem ⁴ maiore fato effugisse.* Post finem ludicri, Poppaea mortem obiit, fortuita mariti iracundia, a quo gravida ictu calcis afflicta est. neque enim venenum crediderim, quamvis quidam scriptores tradant, odio magis, quam ex fide. quippe liberorum cupiens, et amoris uxoris obnoxius erat. Corpus non igni abolitum, ut Romanus

² *Quippe gravior intrat metus.*] O ludos, o ineptias, sed cruentas et tristes! Nam mors comes aut exsilium, si quis forsiquiter audivisset scilicet hunc Phoebum. Philostratus scite narrat, Apollonium venisse Romam, et in hospitium quoddam, per haec tempora, divertisse. Ibi autem hominem quandam, scenico habitu, citharam tenentem et pulsantem, cantantem etiam, sed rudi et absensa voce, supervenisse, qui solitus esset urbem ita perambulare, et Neronis carmina cantillare. Quae si quis aut negligentius audisset, aut mercedem condignam non dedisset, ab eo tamquam impietatis reus conviciis petebatur, et in carcerem ducebatur. Chordam praeterea, usu detritam et fractam, quae in ipsa Neroniana cithara fuisset, ut celestium aliquid in arcula ferebat: atque eam emptam sibi duabus minis ferebat. nec cuiquam porro venditurum, nisi qui praestantissimus in ea arte esset, et aliquando Pysibii vicisset. Atque addit, Apollonium ipsum et comites eius, cum affici non viderentur, accusatos ab eo, ut *Divinae vocis contemptores*, sed mercedula tamen data hominem placasse.

Haec libro 4. Lipsius. Mox pro redditum odium Groslocius malebat editum. id firmari posset e IV, 35. sed ibi vid.

³ *Vespasianum a Phoebus.*] Hoc igitur periculum Romae adit, ut hic Tacitus: sed simile in Aetna, de quo Suetonius Vespasiani c. 4. *Peregrinatione Aethiaca inter cunicos Neronis, cum cantante eo aut discederet, aut praesens obdormisceret, gravissimam contraxit offensam: prohibitisque non contubernio modo, sed etiam publica salutatio.* Itaque saepius in ista re subrusticus et vere Sabinus vir peccavit. Quod porro ad Phoebum, is liberus admissionum fuit, ex Suet. Vespas. cap. 14. De eo Lipsius.

TI. CLAUDIO. AVG. L.
PHOEBUS.

CLAUDIA. PANA TYCHIS
Lipsius.

⁴ *Maiore fato effugisse.*] Videtur respexisse ad poetas iactata fata magna, maiora: de quibus copiose Bentlei. ad Horat. Ep. II, 1, 6. Sensus: quia maioribus rebus destinatus erat, nec posset adeo a Nerone periri.

1 *Differ-*

manus mos; sed regum externorum consuetudine, ^{A. V.}
^{819.}
^{A. C.}
^{66.}
⁷
² differtum odoribus conditur, tumuloque Iuliorum
 infertur. Ductae tamen publicae exsequiae, lauda-
 vitque ipse apud rostra *formam eius, et quod divinae*
infantis parens fuisset, aliaque fortunae munera pro
 virtutibus. Mortem Poppaeae, ut palam tristem,
 ita recordantibus laetam, ob impudicitiam eius fae-
 vitiamque, nova insuper invidia Nero complevit, pro-
 hibendo C. Cassium officio exsequiarum, quod pri-
 mum indicium mali: neque in longum dilatatum est.
 Sed Silanus additur: nullo crimine, nisi quod Cassius
 opibus vetustis, et gravitate morum, ² Silanus clari-
 tudine generis, et modesta iuventa praecelebant. Igi-
 tur missa ad senatum oratione, *removendos a Rep. utros-*
que, disseruit: obiectavitque Cassio, *quod inter ima-*
gines maiorum, etiam C. Cassii effigiem coluisset, ita in-
scriptam: DVCI PARTIVM. Quippe semina belli
civilis, et defectionem a domo Caesarum quaesitam. ⁴ *Ac*

I i i 4

ne

¹ *Differtum odoribus.*] Plinius de Arabia (XII, 18.) *Perisi rerum adfirmant, non ferre tantum annuo foetu, quantum Nero princeps novissimo Poppaeae suae die concremaverit.* Lippus. Si non combusta Poppaeae in rogo, quomodo concrematum tantum aromatis? Nam ante dixerat Plinius, aromata adhiberi *urendis defunctis*. Plinius videtur audisse, absumptum tantum in funere Poppaeae, et retulisse hic, e more solito, ad combustionem. Tacitus audiendus.

¹ *Ita recordantibus laetam.*] Murretus *recondentibus*: quod illi palam opponitur. Acidalius probar. Certe vulgatum vitiosum est. Forte fuit: *ita laetam, recordantibus impud. e. f.* Mox eleganter Acidalius: *neque in longum dilatatus est*: sed non necessario. Intellige *malum*.

² *Silanus.*] Suspicio eum esse, cui postea statua in foro posita, curante Capitone. Qua de re Plinii epistola tota, lib. 1. ad Cor-

nelium Titianum. Corrupte hoc nomen scriptum in Comentario Iuvenalis, ad illud Sat. 1.

— *magni delator amici.*

Heliodorum dicit Stoicum Philosophum, qui Licinium Silanum discipulum suum testimonio oppressit. Lege, L. Iunium. Lippus.

³ *Duci partium.*] Budensis codex, *Dux*. non male. Haec autem historia est: quam eleganter Ambros. 1. Offic. tangit. *Si tyranni aliquis habeat imaginem, nonne obnoxius est damnationi? Memini legisse me quosdam capitali supplicio damnatos, quia Bruti et Cassii intersectorum Caesaris imagines afferrent.* De titulis autem imaginum scripti in Electis, cap. 29. Lippus. Forte *ita* vitiosum est. Ita mollior datus.

⁴ *Ac ut memoria.*] Lego, *ac ne*. Lippus. Frustra interpretantur, quod vitiosum est. Recte Lippus et Faernus, *ac ne*. Hoc enim significat: et quali non sufficeret infamis ac damnati hominis memori-

am

ne memoria tantum infensi nominis ad discordias uteretur, adsumpsisse L. Silanum, iuvenem genere nobilem, ⁸ animo praeruptum, quem novis rebus ostentaret. Ipsum ^{A.V.} dehinc Silanum increpuit iisdem, quibus patrum ⁸¹⁹ eius Torquatum, tamquam disponderet iam imperii curas, ^{A.C.} ^{66.} praeficeretque rationibus, et libellis, et epistolis libertos: inania simul, et falsa. nam Silanus intentior metu, et exitio patrum ¹ ad praecavendum exterritus erat. Inducit posthac, vocabulo indicum, qui in Lepidam, Cassii uxorem, Silani amitam, incestum cum fratris filio, et diros sacrorum ritus confingerent. Trahebantur, ut conficii, ² Vulcatius Tullinus, ac ³ Marcellus Cornelius, senatores, et ⁴ Calpurnius Fabatus, eques Romanus: qui, appellato principe, instantem damnationem frustrati, mox Neronem, circa summa scelera distentum, quasi minores, evasere. ⁹ Tunc consulto senatus, *Cassio et Silano exsilia decernuntur: de Lepida Caesar statueret.* Deportatusque in insulam Sardiniam Cassius, et ² senectus eius expectabatur. Silanus,

am renovasse palamque coxisse, (quod quid aliud quam parricidium eius probare et ad simile scelus praesentes vocare?) adiunxisse partibus etc. Vel etiam: Et ne ad rebellionem stimulamam una hostis Caesarum imagine niteretur, in qua praeter nomen nihil est additamenti, assumpsisse Silanum, etc. Gronovius. Res ita evidens est, ut ne recipere non dubitarim: praesertim cum ut no sit quidem in Florent.

⁴ Animo praeruptum.] Non, promptum: ex Vaticano. Praeruptus, uti praefractus, de iis qui rigida effraenique audacia sunt. Ita Ciceroni pro Roscio, *Prorupta audacia*, dicta. Lipsius. *Praeruptum* MS. Flor. et a pr. manu fuit in Guelf. at sec. mutavit in *promptum*: quod est etiam in edd. pr. ceterisque usque ad Lipsium. *Praerupta dominatio* est V, 3.

¹ Ad praecavendum exterritus.] Frustra in hac forma loquendi haerent Ursinus et Gruterus, et Hein-

sius, qua aliquoties usus est ante Tacitus. vid. ad II.

² Vulcatius Tullinus.] Credo, *Tertullinus*: supervixitque ad principatum Vespasiani. libro 4. *Histor. Vulcatius Tertullianus tribunus plebis intercessit.* Lipsius

³ Marcellus Cornelius.] Quem Galba deinde interfecit. libro 1. *Histor. Quam gloriam ad principum attulit, nisi occisi Obultronii Sabini, et Cornelii Marcelli in Hispania?* Noto eo, quia Tacitus ipse admonet, evasisse eos hoc discrimen, et Neroni superfuisset. Lipsius.

⁴ Calpurnius Fabatus.] Ille profocer Plinii Secundi. Lipsius. Ad quem pertinet inscriptio ap. Gruter. p. 382. quam ad h. l. protulere Alciatus et Ryckius:

¹ Tunc consulto Senatus.] Sic MSS. Flor. Bud. Agr. Guelf. ed. pr. quod recepit Ryckius. Ceterae edd. *Senatus consulto.*

² Senatus ius expectabatur.] *Vulnus, cui non medeor.* Palmerius

anus, tamquam Naxum deveheretur, Ostiam amotus: A. V. post municipio Apuliae, cui nomen est Barium, clauditur. Illic indignissimum casum sapienter tolerans, ⁸¹⁹⁻ ^{A. G.} a centurione, ad caedem misso, corripitur: suadentique, *venas abrumperere, animum quidem morti destinatum*, ait, *sed non permittere percussori gloriam ministerii*. At centurio, quamvis inermem, praevalidum tamen, et irae quam timori propiorem cernens, premi a militibus iubet. Nec omisit Silanus obniti, et intendere ictus, quantum manibus nudis valebat, donec a centurione vulneribus adversis, tamquam in pugna, caderet. Haud minus prompte L. Vetus, ¹⁰ forciusque eius, Sextia, et Pollutia, filia, necem subiere: invisi principi, tamquam vivendo exprobrarent, interfectum esse Rubellium Plautum, generum Lucii Veteris. Sed initium detegendae saevitiae praebuit, interversis patroni rebus, ad accusandum transgrediens Fortunatus libertus, adscito Claudio Demiano, quem, ob flagitia vinctum a Vetere, Asiae proconsule, exsolvit Nero, in praemium accusationis. Quod ubi

I i i 5

cogni-

rius legit (ita ab Hieron. Berchemio accepi, veteri meo amico) *Senasus iustus spectabatur*. Franciscus Medices: *et senectus eius expectabatur*. At de exilio Cassii, convenienter cum Tacito Pomponius De orig. iuris: *Caius Cassius Longinus plurimum in civitate auctoritatis habuit, donec eum Caesar* (Nero, non Claudius, uti censent) *pelleret: expulsisque ab eo in Sardiniam, revocatus a Vespasiano*. De eximia eius scientia, noster l. 12. *Ea tempestate Cassius ceteros praeminchas peritia legum*. Plinius libro 7. Epist. *Lactor quod domus C. Cassii, huius qui Cassianae scholae princeps et parens fuit, serviet domino non minori*. Lipsius. Acu rem tetigit Fr. Medices. Sic lib. 13. *P. Celerem, quia absolvere nequias Caesar, traxit senecta donec mortem obiret*. Gronovius. Recepti *senectus eius*. est enim evidens, ita legendum esse. Certe eius habent

libri boni, Flor. Agr. Guelf. 5d. pr. Id igitur repudiari non debet. Itaque si maxime Tacitus non scripsit *senectus eius*, sed aliud quid: tamen tolerabilis est *senatus* mutari in *senectus*, quam *eius in ius*; unde nulla sententia commoda fit, cum illud clarum et Tacito dignum sit. Quo magis veniam facti me consecururum spero. Heinsius insuper malebat *respectabatur* i. e. considerabatur: existimabant, cum senex esset, etiam sponte mox moriturum.

[*Interfectum esse*.] Ferendum utcumque. Sed mihi probabile, veram scripturam fuisse *interfectum a se*. Dicitur quidem *exprobrare* etiam cum infinitivo: sed tamen plerumque, praesertim apud nostrum, cum accusativo: estque sic haud paullo elegantius. Mox ad *accusandum* MSS. Flor. Guelf. ed. pr. Put. Ber. Alc. Rhen. Recentiores vulgo *accusationem*,

2 Vidua

A.V. cognitum reo, seque, et libertum pari sorte componi,
 819. Formianos in agros digreditur. Illic eum milites oc-
 A.C. culta custodia circumdant. Aderat filia, super in-
 66. gruens periculum, longo dolore atrox, ex quo percus-
 sores Plauti, mariti sui, viderat: cruentamque cervi-
 cem eius amplexa, servabat sanguinem, et vestes res-
 persas; ² vidua, implexa luctu continuo, nec ullis
 alimentis, nisi quae mortem arcerent. Tum, hortan-
 te patre, Neapolin pergit. Et quia aditu Neronis
 prohibebatur, egressus obsidens, *audiret insontem, neve
 consulatus sui* ³ *quondam collegam dederet liberto*, modo
 muliebri eiulatu, aliquando, sexum egressa, voce infensa,
 clamitabat, donec princeps ⁴ immobilem se precibus,
 et invidiae iuxta, ostendit. Ergo nuntiat patri, *abii-
 cere spem, et uti necessitate*. Simul affertur, *parari
 cognitionem senatus, et trucem sententiam*. Nec de-
 fuere, qui monerent, *magna ex parte heredem Caesa-
 rem nuncupare, atque ita nepotibus de reliquo consulere*.
 quod aspernatus, ne vitam, proxime libertatem actam,
 novissimo servitio foedaret, largitur in servos, quan-
 tum aderat pecuniae: et, *si qua asportari possent, sibi
 quemque deducere, tris modo lectulos ad suprema reti-
 neri*, iubet. Tunc eodem in cubiculo, eodem ferro
 abscindunt venas, properique, et singulis vestibus
 ad verecundiam velati, balneis inferuntur. pater fili-
 am, avia neptem, illa utrosque intuens, et certatim
 precantes. *labenti animae celorem exitum, ut relinque-
 rent*

² *Vidua implexa luxu continuo.*] *Implexa* natum ex superioris lineae iterata voce *implexa* Acidalio putat. Habet aliquam speciem: et ita mollius adderetur *nec ullis alimentis*, ubi male Ryckius e Cod. Agr. addidit *usum*. Sed ego nil mutuo. Cic. Tusc. V, 3. *angoribus et molestiis implicati animi*. Sequentes ablativi absolute capiendi. hac varietate saepe Tacitus utitur. v. c. I. 15. in init.

³ *Quondam collegam.*] Primo imperii eius anno. *Lipsius*. *Liberto dederet* Ciceronianum est, h. e. in liberti gratiam condemnaret in-

sontem. Rosc. Amer. c. 3. et abbi. Noster iterum infr. c. 20.

⁴ *Immobilem se precibus et invidiae iuxta ostendit.*] Fortassis, *invidiae*, nec precibus nec reverentia famae, aut maligni rumoris metu moveri. *Gronovius*.

¹ *Ut relinquerent.*] Sic *omnes* scr. et edd. praeter Flor. qui habet *relinqueret*; quod recepit lac. Gronovius, referens ad animam libentem. Mox pro *prima* Acidalio malebat *proxima*, quod non displicet, quia praecessit *prior*. Post *extinguitur* MSS. Bud. Guelf. Agr. ed. pr.

rent suos superstites et morituros. Servavitque ordinem fortuna: ac senior prius, tum cui prima aetas, extinguuntur. Accusati post sepulturam, decretumque, ut more maiorum punirentur. Et Nero intercessit, ² mortem sine arbitrio permittens. ea, caedibus peractis, ludibria adiciebantur. P. Gallus, eques Romanus, quod Fenio Rufo intimus, et Veteri non alienus fuerat, aqua atque igni prohibitus est. Liberto et accusatori praemium operae, locus in theatro ¹ inter viatores tribunicios datur. Et mensis, qui Aprilis, eundemque Neroneum sequebatur, Maius Claudii, ² Iunius Germanici, vocabulis mutantur: testificante Cornelio Orfito, qui id censuerat, *ideo Iunium mensis transmissum, quia duo iam Torquati, ob scelera interfecti, ³ infaustum nomen Iunium fecissent.*

Tot

² Mortem sine arbitrio permittens.] Clarissimus Faber bis hunc locum attingit. Primo ei visum legere, mortem libero arbitrio: post maluit, suo arbitrio. Quod postremum magni vatis effectum iure placet: magis tamen meum, mortem sine arbitrio. Et adleverem, cum Cornelii scripturam esse, a Florentino etiam codice (ut postea comperi) approbatam. *Mors sine arbitrio*, libera, sine domino, sine iudice. Simile lib. 1. Annal. *An praemia sub dominis, poenas sine arbitrio esse?* Lipsius. Scribendum esse, mortem sine arbitrio remittens, docuimus Observat. 4, 2. Gronovius. *Sine arbitrio* magno consensu libri scripti et edd. vett. Pichena et Ryckius, Freinshemius receperit sine arbitrio.

¹ Inter viatores Tribunicios.] Qui spectasse videntur non abiuncto a Tribunis loco, uti ad obsequia apparere possent. Hoc autem inter praemia: quia Tribunos honestissimo loco spectasse, vel hinc colligas, quod Caesari Iulio inter honores decretum: *us semper sella curuli sederet, excepto per ludas.* Tum enim sessio ei in Tribunicio sub-

sellio, inter eos, qui quoque anno Tribuni essent, concedebatur. Dio lib. 44. Itemque postea Augusto: *ut in subselliis Tribunorum plebis sederet.* Dio idem, libro 49. Lipsius. De viatoribus multa Marcellus Donarus ad h. l.

² Iunius Germanici.] Obhaereo. Series quidem mensium ita postulat: sed si Iunius in hoc numero, quomodo additur Iunium transmissum, quia infaustum effect? Itaque olim reponebam, Iulius Germanici. Sed libri mihi opponuntur, itemque ratio, quod facta iniuria Divo Iulio videtur, si illi mensis suus ademptus. Quid dicam? verba tamen sequentia de Iunio abnuunt, et si alii conantur pro, transmissum rescribere, transnominatum. Lipsius. Si transmissum cum Freinshemio explices, omissem e Fastis nomine, obliteratum eius mensis nomen, in dedecus familiae Iuliae, nihil restet difficultatis: idque placet Ryckio. Sed veteror, ut transmittere mensis Iunium hoc significet. Nam transmittere aliquid est tacere, silere, non, ei nomen adimere.

³ Infaustum nomen Iunium fecissent.]

A. V.
819.
A. C.
66.

12

- 13 Tot facinoribus foedum annum etiam dii tempestati-
 bus et morbis insignivere. Vastata Campania turbine
 A.V. 819. ventorum, qui villas, arbuſta, fruges paſſim diſiecit.
 A.C. 66. pertulitque violentiam ¹ ad vicina urbi: in qua omne
 mortalium genus vis peſtilentiae depopulabatur, nul-
 la coeli intemperie, quae occurreret oculis. Sed do-
 mus corporibus exanimis, itinera funeribus comple-
 bantur. non ſexu, non aetas periculo vacua. ſervitia
² perinde et ingenua plebes raptim exſtingui, inter
 coniugum et liberorum lamenta; qui, dum aſſident,
 dum deſlent, ſaepe eodem rogo cremabantur. Equi-
 tum ſenatorumque interitus, quamvis promiſcui, mi-
 nus flebiles erant; tamquam communi mortalitate ſae-
 vitiam principis praevenirent. Eodem anno delectus
 per Galliam Narbonenſem, Africamque et Aſiam, ha-
 biti ſunt, ſupplendis Illyrici legionibus, ex quibus
 aetate aut valetudine feſſi, ſacramento ſolvebantur.
³ Cladem Lugdunenſem quadragies feſtertio ſolarus eſt
 princeps, ut amiſſa urbi reponeret: quam pecuniam
 14 Lugdunenſes ante obtulerant, turbidis caſibus. C.
 A.V. 820. Suetonio ¹ L. Teleſino c. oſſ. Antuſtius Soſianus, fa-
 A.C. 67. citta-

[*ſens.*] Emendavit ſic Lipſius, et ſignat
 Florent. qui habet, *nomen iunctum*.
 At ed. pr. ceteri libri *Iunii tum*.
 male. Forte fuit *Iuniorum*.

¹ *Ad vicina urbi.*] Sic MS.
 Agr. ed. pr. At ſequentes *ad moe-
 nia urbis*, ut MSS. Flor. Guelf.
 In MS. Bud. Oxon. *moenia vicina
 urbi*. I. Gron. probat *moenia
 urbis*: et intelligit aedes urbis.
 Ceterum patet falſum eſſe, quod
 ille ait, *vicina urbi* eſſe a Rhenano,
 qui in ed. pr. et ſec. habet *moenia
 urbis*, ut Aldus, Gryphius. Revo-
 cavit Lipſ.

² *Perinde et ingenua plebes.*] *Dedi*
 et ex ed. pr. pro vulgato *ac*,
 quod non ſolet ante vocalem dici,
 et in noſtro quoque ſupra aliquo-
 ties e libris emendatum. MS. Guelf.
 plane caret copula. Sed facilius
 et hic excidebat, quam *ac*. Hiſt.
 IV. 43. *perinde dives et eloquentia
 clarus*.

³ *Cladem Lugdunenſem.*] Cladem
 ex incendio conceptam, quod de-
 narrat et deplorat Seneca epiſtola
 tota 92. Accidit centeſimo a. c. 20
 a colonia deducta, eodem Seneca
 obſervante: Vt ſolacium hoc tunc
 adhibuit a Nerone ſit, ſeptimo
 poſt incendium anno. Nam de-
 ducta Lugdunum a Munatio Planco,
 anno urbis DCCXI. Lipſius.

¹ *L. Teleſino Coſ.*] Nomen ei
 L. Pontius Teleſinus ex Velleo.
 Laudat ut philoſophum, et inſi-
 gnem virum, plus uno loco Philo-
 ſtratus lib. 4. et 7. eundemque
 exulante ea re ſub Nerone ſentit.
 Lipſius. Immo C. Lucius vel
 Lucius Teleſinus, ut ex Inſcr. de-
 monſtratum Ruperto ep. 48. add.
 Ryckium ad h. l. et Pagium Crit.
 Bar. ad h. a. Vnde patem fuiſſe
 in Tacito *Lucio Teleſino*, et libra-
 rios, qui praenomen eſſe putarent,
 hinc dediſſe *L. Teleſino*. Praeno-
 men

citatis in Neronem carminibus probrosis, exsilio, ut A. V. dixi, multatus, postquam, id honoris indicibus, tam- 820. que promptum ad caedes principem, accepit, inquires A. C. animo, et occasionem haud segnis, Pammenem, eius- 67. dem loci exsulem, et Chaldaeorum arte famosum, eo- que multorum amicitiiis ² innixum, similitudine for- tunae sibi conciliat. Ventitare ad eum ³ nuntios, et consultationes non frustra ratus, simul annuam pecu- niam a P. Anteio ministrari cognoscit. Neque nesci- um habebat, Anteium caritate Agrippinae invisum Ne- roni, opesque eius praecipuas ad eliciendam cupidi- nem, eamque causam multis exitio esse. Igitur, in- terceptis Anteii litteris, furatus etiam libellos, qui- bus dies genitales eius, et eventura, secretis Pamme- nis, occultabantur, simul repertis, quae de ortu vita- que Ostorii Scapulae composita erant, scribit ad prin- cipem, *magna se et quae incolumitati eius conducere- nt, allaturum, si brevem exsilio-veniam impetravisset. quip- pe Anteium et Ostorium imminere rebus, et sua Caesa- risque fata scrutari.* Exin missae liburnicae, advehi- turque prope Sossianus. Ac vulgato eius indicio, inter damnatos magis, quam inter reos, Anteius Osto- riusque habebantur: adeo ut testamentum Anteii ne- mo obsignaret, nisi Tigellinus auctor exstitisset. ⁴ Mo- nitus

men ei C. unde Ryckius putat, Ta- citum scripsisse *Caiis Suetonio* et *Lucio vel Luccio Telef.* ut XIV, I. volebat.

² *Innixum.*] Rectius *innexum.* Lipsius et Freinshemius putant. Bene.

³ *Nuntios et consultationes.*] Om- nino lege, *consultationes:* et iam notavit Pichena sic in Florentino esse. Verbum eius artis. Iuven- alis:

— *quae nullum consultis, et iam Consultatur.*

Notter: *Quae caritate erga paren- tem, non tamen aliud consultaverat, quam de incolumitate domus.* Paulo ante scribo, *multorum amicitiiis in- nexum, non innixum.* Lipsius. Con-

sultationes habet et ed. pr. Itaque non solo Flor. nititur. Nec com- parem huic *consultatores* Ryckii e Cod. Agr. Recto recepit Pichena. Simul etiam Guelf. ed. pr. Cete- rae ante Rhen. *simulque.*

⁴ *Monitus pr. Anteius*] Acida- lius et Freinshemius malebant abla- tivos. Sed libri constanter vulga- tum servant, idque satis commo- dum est. Nam quod Flor. *monitus pr. Anteio*, error librarii est. Tigelli- nus negabat, periculum signatori- bus fore. Sed Anteium bene fa- cturum, si nihil cunctaretur, sed ocius testamentum scriptum mor- te ratum faceret. Testamentum morantur, qui non moriuntur, ut id cognosci et ad effectum veni- re non possit.

nitus prius Anteius, *ne supremas tabulas moraretur*.
 Atque ille, hausto veneno, tarditatem eius perosis,
 15 intercisis venis, mortem appropinquavit. Ostorius lon-
 A. V. ginquis in agris, ¹ apud finem Ligurum, id temporis
 820. erat. eo missus centurio, qui caedem eius maturaret.
 A. C. 67. *Causa festinandi* ² ex eo oriebatur, quod Ostorius mul-
 ta militari fama, et ³ civicam coronam apud Britan-
 niam meritis, ingenti corporis robore, armorumque
 scientia, metum Neroni fecerat, ⁴ ne invaderet pavi-
 dum semper, et reperta nuper coniuratione magis ex-
 territum. Igitur centurio, ubi effugia villae clausit,
⁵ iussa imperatoris Ostorio aperit. Is fortitudinem
 adversum hostes saepe spectatam in se vertit. Et quia
 venae, quamquam interruptae, parum sanguinis effun-
 debant, hactenus manu servi usus, ut immotum pu-
 gionem extolleret, adpressit dextram eius, iuguloque
 16 occurrit. Etiam si bella externa, et obitas pro Rep.
 mortes tanta casuum similitudine memorarem, meque
 ipsum

¹ *Apud finem Ligurum.*] Non aspernabilis forte coniectura nostra, *apud Fanum Ligurum*. Is locus Templum alio nomine dictus. In vita Agricolae: *Classis Orthoniana licenter vaga, dum in Templo (Liguriae pars est) hostiliter populatur*. Livius tamen (XXXIII, 37) *Finem Ligurum* etiam appellat: *Reduentes inde Ligurum extremo sine, agmen Romanum incidunt*. sed alio, nisi fallor, et communi magis sensu. *Lipsius*. Aliud exemplum e Livio attulit Rhenanus. Omnino saepe *is finem* in singulari hoc sensu dixit. v. Gronov. ad XXXVII, 15. item Drak. ibid. aliisque locis. Itaque nihil hic mutandum.

² *Ex eo oriebatur.*] Gruterus has voces abundare, nec ab auctore manasse putat. Prius verum; et sufficiebat *Causa festinandi*, vel *causa fest.* *ex eo*. Sed non propterea haec non a Tacito, qui innumerabilibus locis brevitatis legem migravit, ut iam aliquoties monuimus. Si velimus severi esse,

totum illud *caussa f. ex e. o. abesse* potest. Sed contra libros in tabulis nil tentandum. Ed. pr. habet illa quidem *exoriebatur*: sed hic eo absorptum esse facile patet. add. ad II, 47.

³ *Civicam coronam.*] Filii ergo M. Ostorii ista mors. Nam de eo libro 12. scriptum: *Qua pugna filius legati M. Ostorius servari civis Britannia obiit. Lipsius*.

⁴ *Ne invaderes pavidum semper.*] Intell. post *invaderet*, *sc.* in reliquis brevitate usus Tacitus, in ratione timoris reddenda. Nihil hic tentandum.

⁵ *Iussa imperatoris.*] Ita primum dedit Beroaldus, nescio unde. Nam in ed. Puteol. est *iussa inde*. MS. Flor. in. p. Guelf. Oxon. *inde post*. Bud. *impost.* unde Rhenanus canit *iussa mox vel post.* ed. pr. *iussa in P. Ostorio*, quod e Flor. auctum videatur. Huic Ostorio praenomen M. fuisse e L. XII. patet, non P.

ipsum satias cepisset, aliorumque taedium expecta-
rem, quamvis honestos civium exitus, tristes tamen
et continuos aspernantium. At nunc patientia servi-
lis, tantumque sanguinis domi perditum, fatigant ani-
mum, et moestitia restringunt. Neque aliam defensi-
onem ab iis, quibus ista noscentur, exegerim, quam,
1 ne oderim tam segniter pereuntes. Ira illa numi-
num in res Romanas fuit, quam non, ut in cladibus
exercituum, aut captivitate urbium, semel editam trans-
ire licet. Detur hoc illustrium virorum posteritati,
ut, quomodo exsequiis a promiscua sepultura separan-
tur, ita, in traditione supremorum, accipiant habeant-
que propriam memoriam. Paucos quippe intra dies, 17
eodem agmine, Annaeus Mella, Cerialis Anicius, Ru-
fus Crispinus, 1 ac Petronius cecidere. Mella et Cri-
spinus, equites Romani, 2 dignitate senatoria. nam hic
3 quondam praefectus praetorii, et consularibus insi-
gnibus donatus, ac nuper crimine coniurationis in
Sardiniam exactus, accepto iussae mortis nuntio, se-
met interfecit. Mella, quibus Gallio et Seneca, pa-
rentibus natus, petitione honorum abstinerat, per
ambitionem praeposteram, ut eques Romanus consu-
laribus potentia aequaretur. simul acquirendae pecu-
niae brevius iter credebat, 4 per procuraciones admi-
nistran-

1 *Quam ne oderim tam segniter
pereuntes.*] Causam reddit, cur
non oderit, hoc est, non omise-
rit eorum mentionem. Id enim
odisse vocat. Non aliter me de-
fendam, quam ut rogem, conced-
ant mihi, non odisse, et punire
silentiò ignaviam sic, instar peco-
rum, caedi se praebentium: vel,
cum viri fortes forent, quorum
mortis contemptus uvis magno esse
potuisset, ita mortem perdetes.
Nestor apud Ovidium in 12. *Nec
tamen ulterius, quam fortia facta
silendo, Vlscifar fratres. Gronovius.*
Verissime. Rhenanus, Lipsius, Gro-
tius malebant *oderint*. At ista non
foret defensio et' excusatio Taciti,
quae hic desideratur. *Oderim* libri
omnes praeter Cod. Agr. qui habet

*oderint. Defensio pro excusatione
dicta. Nullo alio nomine me ab
iis excusatum haberi velim, defen-
dique hoc institutum meum. Se-
quens sententia est a Cicerone, qui
bellum civile ita excusat. Mox ed.
pr. semel edito: et edd. ante Rhen.
omnes ac sepultura, male.*

1 *Ac Petronius.*] Sic MSS. Flor.
Guelf. edd. ante Rhenanum omnes,
qui primus praenomen C. addidit.
Si e MS. id natum ex ultima rãe
ac.

2 *Dignitate senatoria.*] Non
enim revera Senatores, sed opibus
ac splendore cuiusvis Senatorum pa-
tes. Equites Illustres. *Lipsius.*

3 *Quondam Praefectus Praetorii.*] *Lipsius.*
Sub Claudio lib. 2.

4 *Per procuraciones.*] Ad quas
soli

A. V. Ergo crudelitatem principis, cui ceterae libidines ce-
 820. debant, aggreditur, amicitiam Scevini Petronio obie-
 A. C. ctans, corrupto ad indicium servo, ademptaque de-
 67. fensione, et maiore parte familiae in vincla rapta.
 19 Forte illis diebus Campaniam petiverat Caesar, et Cu-
 mas usque progressus Petronius illic attinebatur. Nec
 tulit ultra timoris aut spei moras. neque tamen ¹prae-
 ceptis vitam expulit, sed incisas venas, ut libitum, obli-
 gatas, aperire rursus, et alloqui amicos, non per fe-
 ria, aut quibus constantiae gloriam peteret. Audie-
 batque referentes, nihil de immortalitate animae, et
 sapientium placitis, sed levia carmina, et ²faciles ver-
 sus. fervorum alios largitione, quosdam verberibus
 affecit. inivit et vias, somno indulisit, ut quamquam
 coacta mors, fortuitae similis esset. Ne codicillis qui-
 dem (quod plerique pereuntium) Neronem aut Tig-
 ellinum, aut quem alium potentium adulatus est: sed
 flagitia principis, sub nominibus exoletorum, femi-
 narumque, et novitate cuiusque stupri, perscripsit, at-
 que obliquata misit Neroni. fregitque annulum, ne
 20 mox usui esset ad facienda pericula. Ambigenti Ne-
 roni, quonam modo noctium suarum ingenia notescer-
 ent, offertur Silia, matrimonio senatoris haud ignota,
 et ipsi ad omnem libidinem adscita, ac Petronio per-
 quam familiaris. agitur in exilium, tamquam non si-
 luisse, quae viderat pertuleratque, ¹ proprio odio.
 At Numicium Thermum, praetura functum, Tigelli-
 ni simultatibus dedit, quia libertus Thermi quae-
 dam de Tigellino criminosè detulerat, quae cruciati-
 bus tormentorum ipse, patronus eius nece immerita
 lueret.

¹ Praeceptis vitam.] Elegans est
 Ac salii coniectura per praeeptis.
 Mox Guelf. a man. sec. ad libitum
 item ed. pr.

² Faciles versus.] Sunt ludicri,
 iocosi, de rebus amatoriiis et simi-
 libus. Mox quamquam ed. pr.
 Rhen. sqq. ceterae veteres quasi.
 at MS. Guelf. usque coacta m.

¹ Proprio odio.] Veram puto
 Freinsheimii correctionem: periculo-

ratque. Proprio odio banc: Nam
 Tb. p. f. Tigellini simultatibus dedi-
 dit. Mox MS. Fl. ed. pr. Musi-
 cius, unde Ryckius faciebat Musi-
 cius. tecte. Nam eius gentis co-
 gnomen Thermi. Dedit porro
 MS. Guelf. edd. Pureol. seqq.
 omnes. At Flor. Bud. Agr. ed. pr.
 deditum. Etiam in Guelf. man.
 sec. addidit *non* in fine. Illud ve-
 rum est.

lueret. Trucidatis tot insignibus viris, ad postre-²¹
 mum Nero virtutem ipsam excindere concupivit, in-
 terfecto ¹ Thrasea Paeto et ² Barea Sorano, olim
 utrisque infensus, et accedentibus caussis in Thrase-
 am: ³ quod senatu egressus est, cum de Agrippina re-
 ferretur, ut memoravi: quodque Iuvenalium ludicro
⁴ parum expectabilem operam praeberat: eaque of-
 fensio altius penetrabat, quia idem Thrasea Patavii,
 unde ortus erat, ⁵ ludis Caesticiis, a Troiano Antenore
 institu-

A. V.
820.
A. G.
67.

K k k 2

institu-

¹ *Thrasea Paeto.*] Cuius gentile
 nomen adhuc quaero. Nam Dio
 P. Thraseam Paerum saltem appel-
 lar. Marmor vetus suadet Vale-
 rium fuisse, C. DOMITIO DEX-
 TRO. II. L. VALERIO. MES-
 SALLA. THRASIA. PRISCO.
 COS. Quod etsi de alio: ex co-
 nomine tamen suspicemur de gen-
 te. Thraseas hic admirator uni-
 cus Catonis, de cuius vita librum
 scripsit, indicante Plutarcho. Lau-
 des eius sparsae in Tacito, Arria-
 no, Dione: sed ante alia egregi-
 um elogium de illo ipsius Nero-
 nis, in Plutarchi libello πολιτιῶν
 παραγγελμάτων. Ait, Νέρων δὲ
 ἄλλον ἤμαρ ἔδειξεν ἢ πάλαι, τὸν Θρα-
 σεῖαν μέλιτι μισθὸν καὶ φεβήματος,
 ὕμνος, ἰσχυροῦς τινος, ὡς κακῆς
 κερκίδος καὶ ἀδικίας. Ἐβουλήθη
 δὲ, ἴσθι, Θρασεῖαν ὕμνος ἰσθὶ φιλοῦν,
 ὡς δευατῆς κριτῆς εἶναι. Salve, o,
 salve viae magne, et inter Romanos
 sapientes sanctum mihi nomen.
 Tu magnum decus Galliae gentis:
 tu ornamentum Romanae curiae:
 tu aureum sidus tenebroso illius aevi.
 Tua inter homines, non homi-
 nis vita: nova probitas, con-
 stantia, gravitas: et vitae mortif-
 que aequabilis temor. *Lipsius.*

² *Barea Sorano.*] Qui ille est
 nominatus Boethio de Consolat.
 lib. 1. prosa 3. *Lipsius.* Hic ordo
 nominum est e Flor. a Pichena
 receptus, quem et habet ed. pr.
 Ceteri Barea Soranum primo loco
 ponunt.

³ *Quod Senatu egressus est.*] *Muretus* et *Acidalius* malebant *es-*
set, probatque *Pichena*. Immo
erat (nam *mox praebuerat*.) si quid
 mutandum. *Malum certe est*, quam
esset, cum et indicativus sequatur,
 et paullo post iterum hoc
 tempore usus est, *cessit*, *obtinuit-*
que.

⁴ *Parum expectabilem operam.*] *i. e.*
 expectationi non respondente-
 tem. Et sic *MSS.* Flor. *Guelfi* edd.
 vet. ante *Rhemannum*: nisi quod
 Flor. inserit *et. ed. pr. et inexpect-*
abilem. Expectabilis est a *Rhena-*
no, incertum an e *MS.* Et cum
 hoc verbum non magis apud alios
 reperitur, quam illud: vererem
 potius, et a *MSS.* firmatam lectio-
 nem sequendam putavi.

⁵ *Ludis Caesticiis a Troiano Antenore institutis.*] Quid caestibus
 cum cantu? Cecinisse enim hic di-
 citur Thraseas, non pugnasse: et a
 Dione τραγῳδίας ὀκνεῖν ἄνευ τοῦ
 παταβίου τῆς παντῆς, ita enim scri-
 bend. (Patavinus quis Thraseas)
 non παντῆς. Sed crederem, ut
 sit, tempore auctiores ornatiore-
 que eos ludos factos, et ad caestus
 scenica etiam certamina adiecta.
 Turbat nos tamen et moratur *Vat-*
tic. qui, *restatis*, refert. Scriptura,
 de qua nihil histam. Apud
 Livium l. 10. navale certamen an-
 num est Patavii: sed nihil ad istud.
 Agon item Drepanitanus, apud *Si-*
donium in *Abitaco* suo, ad extem-
 plas Troianae superstitionis, pari-
 ter

A.V. institutis, habitu tragico cecinerat. die quoque, quo
 820. praetor Antistius, ob probra in Neronem composita,
 A.C. ad mortem damnabatur, mitiora censuit obtinuitque:
 67. et cum deum honores Poppaeae decernerentur,
 sponte absens, funeri non interfuit. Quae obliterari
 non sinebat Capito Cossutianus, praeter animum, ad
 flagitia praecipitem, inimicus Thraseae, quod aucto-
 ritate eius concidisset, iuvantis Cilicum legatos, dum
 22 Capitonem repetundarum interrogant. Quin et illa
 obiectabat: *1 principio anni vitare Thraseam solenne
 iusiurandum: 2 nuncupationibus votorum non adesse,
 quamvis Quindecimvirali sacerdotio praeditum: nun-
 quam*

ter nihil istuc. Dio hoc tantum
 monet, fuisse *ἑτησίως τετρακοντα-
 ἑτία*, tricennale spectaculum. *Lip-
 sius.* *Cestasis* etiam MS. Flor. et
 ed. pr. Neque abludivit Guelf. in
 quo *cestasis* pro *cestasis* scriptum.
 Sed ex hac scriptura *cestasis* forte
 Puteolanum puto effinxisse *cesticis*,
 a *cessu*: quia tale certamen apud
 Virgilium in Sicilia praesente Ae-
 nea celebratum, ut Troianus iste
 ludus fuisse videatur. sane etiam
 Romae in antiquissimis ludis, qui
 Romani deinde dicti, ap. Liv. I, 35.
pugiles commemorantur. Pro eo
 Grotio placebat *Xysticis*: in quibus
 et ipsis pugiles certant, ut patet
 inter alia ex inscriptione ap. Rein-
 nef. Cl. V. n. 44. Sed Pignorius
 in Origg. Patav. mavult *Iselasticus*,
 quod verbum fere corruptum est a
 librariis latinis, ut apud Suetoni-
 um Calig. 80. ubi vid. Si legamus
 potius *Selasticus*, ut in inscrip-
 tionibus fere est, sane conveniet val-
 de Codd. scripturae. Dubitatio est
 duplex, primo, an credibile selastica
 ab Troiano instituta: deinde
 unde cantus tragici in selasticis.
 Huic facile occurram ex eo, quod
 etiam in Graecia in illis ludis paul-
 latim omnis generis certamina
 oratorum, poetarum etc. instituta,
 cum in illo tanto conventu quif-
 que artem suam ostentando incla-

rescere euperet. Ex altera me
 nondum expedio.

6 *Cum Deum honores etc.*] *Deum*
 e MS. Bud. edidit Rhen. *Ante*
 erat *divini*, quod et Guelf. habet.
 MS. Agr. ed. pr. *deinde*. de divi-
 nis honoribus Poppaeae decretis,
 nihil noster: at Dio, cuius locum
 ex Vales. Exc. Lib. LXIII. attulit
 Ryckius. Recepti deinde *decerne-
 rentur*, ut latinitas desiderat, et
 viris doctis dudum placuit, quod
 id clare est in Guelf. sed idemiam
 e Cod. Agr. receperat Ryckius.
 Mox idem Guelf. et Flor. *inter-
 fuerit*: unde coniectio fuisse *inter-
 fuerat*, ut supra plusquamperfec-
 tum post perfectum. Nam *inter-
 fuerit* alienum est. Flor. etiam
 post *iniquus*, pro *inimicus*.

1 *Principio anni vitare Thraseam
 solenne iusiurandum.*] Cuius multa
 memoria in Tacito, aliisque. Ideo
 ordine rem exposui, in *EXCVRSV*
 A. *Lipsius*.

2 *Nuncupationibus votorum non
 adesse.*] De quibus l. 4. *Annal.*
*Pontifices eorumque exemplo ceteri
 sacerdotes cum pro incalumniate
 Principis vota susciperent.* Sueton.
 Neron. cap. 46. *Votorum nuncupa-
 tione, magna iam ordinum frequen-
 tia, vix repertae Capitolii claves.*
 Plura huic rei et opportuna, in
EXCVRS. B. Lipsius.

quam pro salute principis, ³ aut caelesti voce immolavisse: assiduam olim et indefessam, qui vulgaribus quoque patrum consultis semet fautorem, aut adversarium ostenderet, triennio non introisse curiam: nuperrimeque, cum, ad coercendos Silanum et Veterem, certatim concurreretur, privatis potius clientium negotiis vacavisse. secessionem iam id, et partes, et, si idem multi audeant, bellum esse. Ut quondam C. Caesarem, inquit, et M. Catonem; ita nunc te, Nero, et Thraseam avida discordiarum civitas loquitur. Et habet sectatores, vel potius satellites, qui nondum contumaciam sententiarum, sed habitum vultumque eius sectantur, rigidi et tristes, ⁴ quo tibi lasciviam exprobrent. Huic uni ⁵ incolumitas tua sine arte, sine honore. ⁶ Prosperas principis res spernit: etiamne luctibus et doloribus non satiatur? Eiusdem animi est, Poppaeam divam non credere, cuius in acta divi Augusti, et divi Iulii non iurare. ⁷ Spernit religiones, abrogat leges. Diurna populi Romani, per provincias, per exercitus, ⁸ curatius leguntur, ut noscatur,

K k k 3

³ Aut caelesti voce immolavisse.] Indignor, cum lego, imo non indignor, ut nunc aetas mea est, et peritiam ludibriorum in re humana. En summates illi viti, genere, dignitate, sapientia, titulum criminis accipiunt, quem pudeat memorasse. Sed eadem Philostratus libro 5. Accusationes quot et quantas e sbeattris oriri censet, cum delatores ita redargunt? Non venisti auditum Neronem: aut venisti quidem, sed negligenter et non attente audisti: risisti plane, non plausisti: nec pro iphus VOCE SACRIFICASTI, ut clarior liquidiorque esset. Lipsius. Paulo post: si idem multi Fl. Guelf, ed. pr. Put. Ber. In Rhen. ed. casu transpositum si multi idem, unde fluxit in ceteras.

⁴ Quo tibi lasciviam.] Sic e Flor. edidit Pich. in quo orat quod ibi, sicut in ed. pr. reperi, in Bud. Rhenanus, qui iam coniecit, quo tibi legendum esse. Ceteri scr. et edd. qui tibi: in quo puto esse qui pro quo, ut alibi.

⁵ Incolumitas tua sine arte.] Sentio abesse vocem, quam volenti Cornelio reddo: incolumitas tua sine cura, artes sine honore. Prius membrum ad nuncupationem omisam vororum spectat, quae pro incolumitate Principis: alterum ad id, quod numquam immolarit pro caelesti voce. Lipsius. Videtur Florentinus significare: Huic uni incolumitas tua, tuae artes, sine honore. Gronovius. Nam is liber habet artes: ceteri vulgatum. Lipsiana ratio mihi magis placet.

⁶ Prosperas res spernit est.] Haec ut per concessionem dicta accipi debent: et forte scripsit Tacitus spernas. Id non intelligens Ryckius, praeferebat mox Codicis sui scripturam etiamnum, sine interrogatione. male. vulgatum verum et elegans est.

⁷ Spernit religiones.] Recte sic. At Flor. ed. pr. Cod. Agr. legiones. vitiose.

⁸ Curatius leguntur.] Ita restitui, confusione librorum motus, qui ad vocem

A. V. tur, quid Thrasea non fecerit. Aut transeamus ad illa
 820. instituta, si potiora sunt: aut nova cupientibus aufertur
 A. C. dux et auctor. ⁹ Ista secta Tuberonis, et Favonius,
 67, veteri quoque Reip. ingrata nomina, genuit. Ut imperium evertant, ¹⁰ libertatem praeferrunt: si perverterint, libertatem ipsam aggredientur. Frustra Cassum amovisti, si gliscere et vigere Brutorum acmulos passurus es. Denique nihil ipse de Thrasea scripseris, disceptatorem senatum nobis relinque. Extollit ira promptum Cossutiani animum Nero: adiicitque
 23 Marcellum Eprium, acri eloquentia. At Baream Soranum iam sibi ¹ Ostorius Sabinus, eques Romanus, poposcerat reum, ex proconsulatu Asiae, in qua offensiones principis auxit, iustitia atque industria: et quia portui Ephesiorum aperiendo curam insumperat: vimque civitatis Pergamenae, prohibentis Acratum, Caesaris libertum, statuas et picturas avehere, ² inultam omiserat. Sed crimini dabatur *amicitia Plauti, et ambitio conciliandae provinciae ad spes novas.*
 Tem-

vocem ignobillorem adhaeserant, itaque, *Curatium*, aut, *Curantium*, sero legas. At ita ante Tacitum Sallustius, *Curatissime accepit.* et Ammianus: *Domicilia cunctis curatius visu Romano instructa.* Noster lib. 14. *Ludos curatius edidas.* Lipsius. Bene Lipsius. Cod. Guelf. plano *accuratius.* Ed. pr. *curatium.*

⁹ *Ista secta Tuberonis et Favonias.*] Stoicorum sectam vitium hoc hominis culpat, et qui eam secuti. Tuberonem intellegit Q. Aelium, qui in epulo publico haedinis pellibus stravit lectos Punicanos, et vasa Samia exposuit. Cicero, Valerius, aliique. Agellius libro 1. *Tubero iuris civilis antistes, et Stoicae doctrinae sectator.* Idem ille est, qui Lucullum Xerxem togatum appollicabat, Plutarcho memorante. Favonius est, Catonis ille simia: de quo Suetonius August. cap. 13. et Valerius Maximus libro 2. cap. ultimo. Plutarchus in Bruto. Vidi tamen qui, *Favonius*, hic reponeret, imperite. Lipsius.

¹⁰ *Libertatem praeferrunt.*] i. e. ostentant, eius studium iactant: sive, si mavis, imperio melius dicunt. Mox *libertatem* ante *ipsam* e Flor. bene inferuit Pichena: fuitque et in libro unde ed. pr. ducta est. Nam in ea est *libertatem ipsam* aggr. Sed exciderunt verba *libertatem praeferrunt: si perverterint.* causa in promptu est.

¹ *Ostorius Sabinus.*] Mutam libri. Alii, *sibi Torius.* Vatic. *Subitorius.* Flexit me ut Ostorius scriberem, locus infra, de hoc ipse: *Ostario duodecies, et Quaestoris insignia tribuuntur.* Lipsius. Sed et ibi Flor. *Torius* Guelf. et ed. pr. h. l. *subitorius*, altero loco *Torius*, tertio *Ostrio* ille, haec *Ostario.* Ut in ed. pr. sic in ceteris.

² *Inultam omiserat.*] Vatic. Male vulgo, *inuitam*, Lipsius. *Inultam* etiam Guelf. ed. pr. Rhen. Ceterae ante Rhen. *multam* solenni aberratione. Post Rhen. irrepsit in *Gryphianam*, opinor, *inuitam*, operatum vitio.

Tempus damnationi delectum, quo Tiridates, acci-
piendo Armeniae regno, adventabat: ³ ut ad exter-
na rumoribus intestinum scelus obscuraretur, an, ut
magnitudinem imperatoriam caede insignium virorum,
quasi regio facinore, ostentaret. Igitur omni civita-
te ad excipiendum principem, spectandumque regem,
effusa, ¹ Thrasea, occurfu prohibitus, non demisit ani-
mum: sed codicillos ad Neronem composuit, requirens
*obiecta, et expurgaturum asseverans, si notitiam crimi-
num, et copiam diluendi habuisset.* Eos codicillos Ne-
ro properanter accepit, spe, ² exterritum Thraseam
scripsisse, per quae claritudinem principis extolleret,
suamque famam dehonestaret. Quod ubi non evenit,
vultumque, et spiritus, et libertatem infantis ultro ex-
timuit, ³ *vocari patres iubet.* Tum Thrasea inter pro-
ximos consultavit, *tentaretne defensionem, an sperno-
ret.* Diversa consilia afferebantur. Quibus intrari
curiam placebat, *securos esse de constantia eius, dixe-
runt: nihil dicturum, nisi quo gloriam auget.* *Segnes
et pavidos supremis suis secretum circumdare. Aspi-
ceret populus virum, morti obvium, audiret senatus vo-
ces, quasi ex aliqua numine, ² supra humanas: posse ipso*
K k k 4 *uttra-*

³ *Ut ad externa rumoribus inte-
stinum scelus obscuraretur.* Sic om-
nes libri. Sensus est: dum ru-
mores et sermones hominum oc-
cuparentur externis. Sed modus
loquendi est durior. Acidalius ad-
di volebat *versis*: Grutero placebat
ad externa rumorum.

¹ *Thrasea occurfu prohibitus.*]
Quod signum scilicet Principis in-
dignantis, se a se arque aspectu
suo spernentis. Tale Vespasianus
factum, ab eodem Nerone, apud
Sustonium in Vesp. cap. 4. *Prohi-
bitus non contubernia modo, sed eti-
am publica salutatione.* Atque ut
ibi ille salutatione prohibitus, sic
iste occurfu, Lipsius.

² *Exterritum Thraseam scripsisse.*]
Sententia moerum malit, scripsisse:
et quod praevidi, sicut Florenti-
nus nunc codex. Lipsius. Scripsit-

se etiam Cod. Agr. ed. pr. Sed
iisdem libri Guelf. edd. Put. Ber. eti-
am saepe. Rhenanus edidit *spe-
sensisse* defendit* I. F. Gronovius
ep. ad Salmast. a. 1638, scripta, item-
que Obs. II. 4. p. 139. ut *sensisse*
sit, eos sensus concepit, declarat-
se, sicut ap. Ciceronem saepe *libe-
te sentire*, et supra XV, 67. *sensus
validi.*

³ *Vocari patres iubet.*]
Sic Flor. Agr. Guelf. ed. pr. Ceterae *iussit.*
Illud vetius. *Mox esse se* volebat
Groslozius.

¹ *Secretum circumdare.*]
Bona mei libri, praeter quod vulgo, *etiam
daro.* Lipsius. Sic et Flor. Guelf.
ed. pr.

² *Supra humanas.*]
Sic omnes praeter Flor. et ed. pr. ubi *huma-
nos* i. e. homines: quod illustrat,
post alios, Ryckius, probatque
cum

miraculo etiam Neronem permoveri. ³ *sin crudelitati in-*
sisteret, distingui certe apud posteros memoriam boni
 26 *exitus ab ignavia per silentium percuntium.* Contra
 A. V. qui opperiendum domi censebant, de ipso Thrasea
 220. eadem: *sed ludibria et contumelias imminere. Subtra-*
 A. C. *beret aures conviciis, et probris.* Non solum Cassia-
 67. *num, aut Eprium ad scelus promptos; ¹ superesse, qui*
forssitan manus ictusque per immanitatem Augusti: etiam
bonos metu sequi. Detraheret potius ² senatui, quem
perornavisset, infamiam tanti flagitii; et relinqueret
incertum, quid, viso Thrasea reo, decreturi patres fue-
rint. Ut Neronem flagitiorum pudor caperet, irrita spe
agitari: multoque magis timendum, ne in coniugem,
in familiam, in cetera pignora eius saeviret. Promde
intemeratus, impollutus, quorum vestigiis et studiis vi-
tam duxerit, eorum gloria peteret finem. Aderat con-
filio Rusticus Arulenus, flagrans iuvenis, et cupidine
laudis offerebat, se intercessurum senatusconsulto: nam
³ *plebis tribunus erat. Cohibuit spiritus eius Thra-*
sea, ne vana, et reo non profutura, intercessori exitio-
sa inciperet. Sibi actam aetatem, et tot per annos con-
tinuum vitae ordinem non deserendum: illi initium na-
gistra-

cum I. Gronovio. Ante pro *ex aliquo*, quod edidit Rhenanus, est-
 que et in Fl. ed. pr. alii habent *ex quo-*
dam, ut Guelf. Pur. Ber. eodem redit.

3 *sin crudelitati in-* *sisteret.*] Sic Guelf. edd. vett. Rhenanus edidit *sin crudelitas persisteret.* Vetus restituit Pichena. Flor. ed. pr. *si in crud.* sed eodem spectat.

1 *Superesse, qui forssitan manus ictusque per immanitatem Augusti.*] Animam agentū loco aquam sic affuderim: *ictusque parent. Immanitatem Augusti etiam bonos metu sequi.* Lipsius. Melius Acidalius *ictusque p. i. ausuri sint, vel ausuri, et Grotius auderent.* *Αυοισθησεν* malunt Salinerius et Ryckius: quam ego hic non concoquo. Domi enim cur non proloquerentur, quae sentirent. Nec Augusti nomen satis defenditur a Ryckio e Suet. Ner. 46. et I. Gronovio placebat

defensio. Nam ibi Senatores al-
 loquuntur Neronem: in quo ge-
 nere sane usitatum nomen, nemo
 ambigit. In narrationibus, aut ta-
 libus sermonibus, etiam ubi vitu-
 perareatur, Augustos vocari selti-
 tos imperatores, id quidem doceri
 debebat. Tum *per immanita-*
tem e consuetudine latine loqueretū
 haud dubie referendum ad agentem.

2 *Senatui, quem perornavisset.*] Puto leg. *quem semper ornasset.* Lipsius. *Perornavisset* est semper et ad hunc usque diem, ad finem usque, ut bene monet Freinsheimius. Sic *perovigere* IV, 34. et familia. Ed. pr. *infamia.* Atque etiam in Guelf. signum litterae *u* crasum est.

3 *Plebis trib.*] Flor. *plebi*, quod recepit I. Gron. Post *tali in tempore*, quod e Flor. edidit Pichena, etiam ed. pr. ab aliis *is* abest.

gistratum, et integra, quae supersint. Multum ante A. V. secum expenderet, quod, tali in tempore, capessendae ^{820.} *Reip. iter ingrederetur. Ceterum ipse, an venire in* ^{A. C.} *senatum deceret, meditationi suae reliquit. At postera* ^{67.} *luce, duae praetoriae cohortes armatae templum* ²⁷ *Genetricis Veneris infedere. Aditum senatus globus togatorum obsederat, non occultis gladiis. dispersique, per fora ac basilicas, cunei militares. inter quorum aspectus et minas ingressi curiam senatores. Et oratio principis* ² *per Quaestorem eius audita est. nemine nominatim compellato, patres arguebat, quod publica munia desererent, eorumque exemplo equites Rom. ad segnitiam verterentur. Etenim, quid mirum, e.* ³ *longinquis provinciis haud venire, cum plerique, adepti consulatum et sacerdotia, hortorum potius amoenitati inscrivirent: quod velut telum arripuere accusatores. Et initium faciente Cossutiano, maiore vi Mar-* ²⁸ *cellus, "summam Remp. agi, clamitabat: contumacia inferiorum lenitatem imperitantis deminui. Nimum mites ad eam diem patres, qui Thrascam descendentem, qui generum eius, Helvidium Priscum, in iisdem furoribus, simul* ² *Paconium Agrippinum, paterni in princi-*

K k k 5

pes

1 *Genetricis Veneris.*] MS. Flor. *Genetricis.* quae scriptura et in numis inscriptionibusque occurrit, et in aliis MSS. libris. v. Oudend. V. C. ad Sueton. Caesar. c. 61.

2 *Per Quaestorem eius.*] Non enim cuilibet e Quaestorum collegio id munus, sed Candidatis Principis. l. 1. De offic. Quaestoris. Ideo Tacitus expressim, *Quaestorem eius.* Et in lapidibus aliquoties, QVAESTOR. AVG. Reliqua ad hunc ritum trita. Lipsius. Mox MS. Fl. *uterentur pro verterentur,* quod in ceteris omnibus. hoc melius.

3 *Longinquis provinciis adveniri.*] Divinabam, *haud venire.* nec tamen sententiae plene consultum. Melius sic: *quid mirum nec longinquis provinciis adveniri.* vel *provinciis adveniri.* Lipsius. Recepit *haud venire* Pichena, quod in Flor. est *hadveniri.* Sed l. Gronovius

id esse putat non adveniri, ut Grotius voluerat. Sed vide, an dici possit, *homines in urbem, vel senatum non adveniens.* Immo *venit* est verbum in ea re legitimum. Pro e Guelf. ed. pr. etc. est. vitiose. non esse orationem directam, verbum *inscrivirent* docet.

1 *Summam remp. agi.*] Sic post Ryckium et l. Gron. edidi auctore MS. Flor. Ceteri libri omnes *reipubl.* quod non minus rectum est. v. XII, 5.

2 *Paconium Agrippinum.*] Hic ille Agrippinus e Stoica domo, laudatus Epicuro et Arriano. Quorum verba ad hanc historiam dabo. Epicreti Electis: *Διδ τὸ τοῦ Ἰωνίου Ἀγρικκίδου δίσαιον, ὅτι πλεῖστον ἕξιος ἄνθρωπος γενόμενος, ἀδικητότερον ἰσχυροῦσαν λαοῦν, ἀλλ' εἰ καὶ ἕλλος τις αὐτὸν ἰσχυροῦσα, ἰσχυρία. et statim: καὶ ποτε μάλιστα ἐπιστάσαν πύρην, ἐπέστησαν δ' ἄλγων, ὅτι φάσκειν αὐτὸν καλεῖσθαι*

A. V. *pes odii heredem, et Curtium Montanum, detestanda*
 820. *carmina factitantem et eludero impune fuerent.* 5 *Re-*
 A. C. *quirere se in senatu consularem, in votis sacerdotem, in*
 67. *iureiurando civem: nisi, contra instituta et corimoniu*
maiorum, proditorem palam et hostem Tbrafea induisset.
Denique agere senatorem, et principis obtretractores
protegere solitus, veniret, conferes, quid corrigi, aut
mutari vellet: facilius perlaturus singula increpantem,
 7 *quam nunc silentium porferrent omnia damnantis. Pa-*
cem illi per orbem terrarum, aut victorias sine damno exer-
cituum,

μαλιστα Νέμων. Καὶ δὲ ἕψα, ὄδη ἔν,
 αἰῶν, ἐν Ἀγινῶ ἀριεῖαυμα. Ατ-
 ριάνι lib. I. cap. I. Ἀπαγγελάει ἀδ-
 τῆ ἐν κείνῳ ἐν συγχαίτω. Ἀγαθῆ
 τῆχῃ. Ἀλλ' ἄλλαν ἢ πέρμπτῃ. Ταβ-
 τη δ' αἰθέρι γυμνατάματος ψυχρολα-
 τρεῖν. Ἀπέλαθμα, καὶ γυμνατάμα-
 τρεῖν. Γυμνατάματῳ λέγει τις αὐτῆ,
 "Ἐλδ", ἔτι καταμῆρισται. αὐγῆ, ὄψ-
 σιν, ἢ θανάτω; αὐγῆ. Τὰ ἕπαρ-
 χοντα τῆ; ὄδη ἀρρεῖδῃ. Εἰς Ἀρ-
 ριάνῳ ἔν ἀναλθῆντα ἀριεῖαυμα. id
 est: Nunciatum ei, quod iudicium de
 eo fieret in Senatu. Bonum factum,
 inquit. At enim quinta hora iam
 advenit (non Dies, uti incerpres ad
 ritum veterem parum attente) qua
 exerceri solet, et frigida lavari.
 Eanus, ait, et exerceamur. Exer-
 citanti supervenit qui diceret, Fuge
 oculus, damnatus es. Exsilio, inquit,
 an morse? Exsilio. Bona autem
 quid? Nam ablata tibi. Ariciam
 ergo amnes, istic prandemus. Ta-
 cito ista lucem dabunt, dum paulo
 inferius ait, *pulsam eum Italia.*
 Sed cur Marcellus paterni odii in
 principem heredem Agrippinum ca-
 lumniatur? Propter patrem eius
 Paconium, qui maiestatis reus sub
 Tiberio periit. Eruo o Suetonii
 Tiber. cap. 61. Interrogatum eum
 a quodam nana, adstante mensae in-
 ter Capreas (ita leg. non, Capreas)
 cur Paconius mactatus reus tamdiu
 viveret? Statim quidem petulantiam
 linguae abiurgasse, ceterum post pau-
 cos dies scripsisse Senasui, ut de poe-
 na Paconii quomprimis statueret.
 Ideo Tacitus mox: *Quid Agrippi-*

na obiectum, nisi tristem patris fur-
 tunam? quando et ille perinde inna-
 cens Tiberii saevitia concidisset. Li-
 psius.

3 *Curtium Montanum.*] Cuius
 mentio lib. 4. Histor. Lipsius.

4 *Eludero fuerent.*] In amito
 videtur habuisse locum Ciceronis
 pro Mil. c. 12. *se posse eludere rem*
in istis suis cogitatis furoribus.

5 *Requirere se in senatu.*] Ego
 nullum alium sensura hinc extrico,
 nisi quem edidit Pichena, ut requi-
 rere se dictum sit, pro *requirituram* s.
 quod verba, *nisi induisset*, desiderant.
 Et supra notavimus, ubi futura non
 usitata satis iura, praesentia posi-
 At Freinschomius sic capit: si re-
 garet, se esse proditorem et hostem,
 quaerere, cur in senatum non ven-
 iret. Bona sententia, sed ea non
 in verbis, quantum mihi licet ad-
 sequi.

6 *Et principis obtretractores pro-*
tegere solitus.] Taciti manus suis-
 se cenleo: Denique agere fasti-
 rem, ut principis obtretractores pro-
 tegeret, solitus, veniret, etc. Ge-
 quivus.

7 *Quam nunc silentium porfer-*
rent.] En calumniam. Viri boni
 silentio, etiam apud Tyrannum pec-
 cant. Audi illa apud Senecam,
 Oedipo:

62. *Tacere liceas. nulla libertas*
minor

A rege petitur. OED. saepe vel
lingua magis

Regi atque regna meta libertas
obest. Lipsius.

cituum, displicere? Ne hominem, bonis publicis ma-
 -sum, et qui fora, theatra, templa pro solitudine habe-
 -ret, qui minitaretur exilium suum, ambitionis pravae
 -comptem facerent. Non illi consulta haec, non magi-
 -stratus, aut Romanam urbem videri. Abrumperet vi-
 -tam ab ea civitate, cuius caritatem olim, nunc et aspo-
 -ctum exuisset. Cum per haec atque talia Marcellus,
 1 ut erat torvus et minax, voce, vultu, oculis ardesce-
 -ret; non illa nota, et 2 celebritate periculorum fue-
 -ta iam senatus maestitia, sed novus et altior pavor,
 -manus et tela militum cernentibus. simul ipsius Thra-
 -seae venerabilis species obverfabatur: et erant, qui
 -Helvidium quoque miserarentur, innoxiae affinitatis poe-
 -nas daturum. Quid Agrippino obiectum, nisi tristem pa-
 -tris fortunam; quando et ille, perinde innocens, Tibe-
 -rii saevitia concidisset. Enimvero Montanum probae iu-
 -ventae, neque famosi carminis, 3 quia protulerit inge-
 -nium, extorrem agi. Atque interim Ostorius Sabinus, 3
 -Sorani accusator, ingreditur, orditurque de amicitia
 -Rubellii Plauti, quodque 1 proconsulatum Asiae Soranus,
 -pro claritate, sibi potius accommodatum, quam ex uti-
 -litate communit egisset, alendo seditiones civitatum. Ve-
 -tera

1 *Vi erat torvus.*] Ita edidit Pi-
 -chena e vestigiis MS. Flor. in quo
 -uteret. Eam correctionem veram
 -puto. Nec ceterae lectiones, ut
 -Guelf. Agr. ed. pr. *vinceret*; Pu-
 -teol. Beroald. et seqq. *inveheretur*,
 -alio modo coeunt cum verbo *ar-*
 -tesceret; omninoque nullum aliud
 -verbum, quod a cum pendeat, de-
 -sideratur. Brevitatem orationis vo-
 -uerunt explicare, qui *vinceret* vel
 -*inveheretur* addidere. Sensus enim
 -est: cum his atque talibus invehe-
 -retur, idque ea vehementia, ut ar-
 -dor animi e vultu et oculis gluce-
 -ret. MS. Bud. habuit *verteret*, quod
 -revertit ad lectionem Flor.

2 *Celebritate periculorum.*] Cum
 -Rhenano lego, *crebritate*. Lipsius.
 -Nescio quid *celebritate* ita offende-
 -rit viros doctos, quod exquisitius
 -non crebritate dici, hodie notissi-
 -mum est; unde, cum omnes scripti
 -et edd. ante Freinshemium habeant

(nam non Lipsius recepit, ut putat
 -Ryckius) id cum Ryckio restitui. Ci-
 -cer. ep. VII, 2. *nos hic multitudine*
 -*et celebritate iudiciorum, et novis legi-*
 -*bus ita dissemur.* Vbi item
 -Lambinus tentat *crebritate*. Mox
 -Guelf. *ulterior pavor*: sed in mar-
 -gine *altior*: quod Tacito dignius.

3 *Quia protulerit ingenium.*] Po-
 -ticam facultatem ostendisset, Sue-
 -tonius *arscm* dixit, Plinius iunior,
 -*studia sua proferre*. Acidalius *sed*
 -addi volebat, quod est in MS. Agr.
 -Mox idem Acidalius malebat *accu-*
 -*sationem ingreditur*, velut aliqui
 -*ingreditur orditurque* idem foreat.
 -Immo *ingreditur* int. curiam, sena-
 -tum. Erat enim eques modo, ex-
 -pectabatque foris, dum tempus esset.

1 *Proconsul Asiae.*] Melius, *pro-*
 -*consulatum*. Lipsius. Recepit Pi-
 -chena: putarq. te vulgatum inde na-
 -tum, quod *Procaf.* scriptum esset,
 -ut in MS. Flor.

A.V. tera haec. ² sed recens, discrimini patris filiam connectebat, ³ quod pecuniam Magis dilargita esset. Accidit sane pietate Serviliae: id enim nomen puellae fuit: quae caritate erga parentem, simul imprudentia aetatis, non tamen aliud consultaverat, quam de incolumitate domus, et an placibilis Nero, an cognitio senatus nihil atrox afferret. Igitur accita est in senatum, steteruntque diversi: ante tribunal consulum, grandis aetate parens; contra filia, intra viceesimum aetatis annum, nuper marito, Annio Pollione, ⁴ in exsilium pulso, viduata desolataque: ac ne patrem quidem intuens, cuius onerasse pericula videbatur. Tum interrogante accusatore, an cultus dotales, an detractum cervici monile venum dedisset, quo pecuniam faciendis magicis factu contraheret? primum strata humi, longoque fletu et silentio, post, altaria et aram complexa, nullos, inquit, impios deos, nullas devotiones, nec aliud infelicibus precibus invocavi, quam ut hunc optimum patrem ² tu, Caesar, et vos, patres, servaretis incolumem. Sic gemmas, et vestes, et dignitatis insignia dedi, quomodo, si sanguinem et vitam poposcissent. Viderint isti, antebac mihi ignoti, quo nomine sint, quas artes exercent: nullam mihi principis mentio, nisi inter numina fuit. Nescit tamen ³² miserrimus pater: et si crimen est, sola deliqui. Loquentis

² Sed recens, discrimini patris filiam connectebat.] Ego ex Flor. codice (qui habet et quos discrimini) et quos, ut supervacuum recidendum puto. Prorsus enim Taciti fuit: *Vetera haec, sed recens, et discrimini Patris filiam connectebat.* In duobus prioribus membris orationis intelligi voluit verbum substantivum. Gronovius. Pichena malebat et quod: Freinshemius, id quod. In utroque incommodum, et quod bis parum suaviter concurrere. Itaque magis placet lac. Gron. et quo.

³ Pecuniam magis dilargita.] Cape ad lucem historiae Scholiae hanc notam, ad illud Iuvenal.

— faciet, quod deserat, ipse. Egnatium Philosophum significat, qui filiam Bareae Sorani, quam cum

ipse ad magicam descendisset, horatus detulit Neroni. Sed velim alter corrigi: quam, cum ipse ad magicam descendisset horatus, Neroni detulit. Lipsius.

⁴ In exsilium pulso.] Nuper inter coniuratos. Lipsius.

¹ Altaria et aram complexa.] Vtrum aram Victoriae intelligit, quae ante curiam? an altaria et aram Veneris genetricis, in cuius templo nunc Senatus? Lipsius. Hoc verum. Similiter ista iungit: *stans: sermo autem de templo lovis Capitolini.*

² Tu, Caesar, et vos, patres.] Copula abest a Flor. et ed. pr. Quia est narrantis oratio, et puliam non reiciam.

tis adhuc verba excipit Soranus, proclamatque: *non illam in provinciam secum profectam, non Plauto per aetatem nosci potuisse: non criminibus mariti connexam nimiae tantum pietatis ream separarent, atque ipse, quaecumque sortem subiret.* Simul in amplexus occurrentis, filiae ruebat, nisi interiecti lictores utrisque obstitissent. Mox datus testibus locus: et quantum misericordiae saevitia accusationis permoverat, tantum irae P. Egnatius testis concivit. Cliens hic Sorani, et tunc emptus ad opprimendum amicum, auctoritatem Stoicae sectae praeferebat, habitu et ore ad exprimendam imaginem honesti exercitus, ceterum animo perfidiosus, subdolanus, avaritiam ac libidinem occultans. Quae postquam pecunia reclusa sunt, dedit exemplum praecavendi, quomodo fraudibus involutos

1 *Separarent, atque ipse.*] Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. *Atque* enim est in Guelf. sed *ipse* excidit. Ceteri omnes *separarent a se*. Illud haud dubie melius, et iam Ryckio, Gronovioque receptum. Sensus est. Separarent modo causam filiae a sua; tam se facile ac libenter omnes poenas toleraturum. Observanda elegantia in *atque*, ut in illo Archimimi ap. Suet. resp. 19. *centum sibi sestertis darent, ac se vel in Tiberim proitrent.*

2 *Quantum misericordiae.*] Praeflare libri. Vulgo *quantum nunc.* errore ex concisa ratione scribendi, *niae*. Ingenio suo pridem hanc correctionem vindicaverat Faernus, nec in video ego, nec culpo. *Lipsius* idem in libris reperere Vertranus, Trinius. Sic plane et edit. pr. Et in Guelf. in marg. additum fuit, sed erasum, ut tamen adhuc assequi oculis liceat.

3 *Honesti et exerciti.*] Suadeo scribas, *honesti exercitus*, ex sententiae ductu. *Lipsius*. Recepti Pihena eumque secuti omnes, contra libros. Sed veterem lectionem defendit Gronovius Obs. II, p. 234. et explicat, cuius is habitus, ea frons, quae praeferat ima-

ginem hominis honesti, et firmi atque exerciti philosophi. eamque rationem adversus Ryckium, temere Codicis Florent. auctoritate nisum, defendit late Jac. Gronovius. Mihi tamen ne sic quidem persuasum est, ut Lipsii correctionem repudiem, quam et neuter Gronovius ausus est e textu eiicere. Durius mihi viderur dictum: *auctoritatem Stoicae sectae praeferebat ore et habitu ad exprimendam imaginem b. et e.* nec ullo modo concoquos et habitum ad exprimendam aliquid, pro exprimente. Cur non potius dixisset *ore et habitu exprimens imaginem honesti et exerciti*: quod erat in promptu. Nunc clarum est, ut opinor, voluisse alio modo dicere, quod XV, 45. dixerat: *graeca doctrina ore tenuis exercitus, animum bonis artibus non induerat.* Huic simillimum est *ore et habitu exercitus ad exprimendam imaginem honesti, ceterum animo perfidiosus etc.* Non hoc simplicius, ac melius est, quam illud, quod sine argutiis defendi et explicari non potest? *Imago honesti* dicitur us apud Ciceronem saepe *specios, simulacrum honesti, virtutis*. Mox copulam et ante *subdolanus* delevi, auctoribus Codd. Flor. Guelf.

1 *Aequi-*

tos, aut flagitiis commaculatos, sic specie bonarum-
 33
 A.V. tium falsos, et amicitiae fallaces. Idem tamen dies et
 820. honestum exemplum tulit Cassii Asclepiodoti; qui
 A.C. magnitudine opum praecipuus inter Bithynos, quo ob-
 67. sequio florentem Soranum celebraverat, labentem non
 deseruit. Exutusque omnibus fortunis, et in exilium
 actus; ¹ aequitate deum erga bona malaque documenta.
 Thraseae, Soranoque, et Serviliae datur mortis arbitri-
 um. Helvidius et Paconius Italia depelluntur. Monta-
 nus patri concessus est, ² praedicto, ne in Repub. habe-
 retur. Accusatoribus. Eprio, et Cossutiano, quinquagies
 festertium singulis, Ostorio duodecies, et quaestoria in-
 34 signia tribuuntur. Tum ad Thraseam, in hortis agen-
 tem, ¹ quaestor consulis missus, vesperscente iam die.
 Illustrium virorum feminarumque caetus frequentes
 egerat, maxime intentus ² Demetrio, Cynicae institu-
 tionis

¹ *Aequitate deum erga.*] Depra-
 vari. quam adnoto, non tollo.
 Nil placet eum *ἑταίριον*, et
 dicere, Deos haec iisdem oculis
 adspexisse, aequos bonis malisque
 exemplis, et sine cura nostri. *Lip-
 sius.* Quicquid dicant, *ἑταίριον*
 Tacitus, aut patitur sensus, qui
 pios etiam et divinae providentiae
 adfutores saepe turbarunt, cum vi-
 derent scelus praemia, virtutem
 supplicia sequi. *Aequitatem* vocat
 indifferenter aliquid ferre, nihil ad
 id commoveri. Ut Cicero l. Agrar.
*Quantum tibi agri vendet, ut alios
 omitam, sceler tuus? et (si ego eius
 aequitatem animi novi) non invitus.*
 Adde 4. Observ. 17. Gronovius.
 Recte. Et est similis sententia su-
 pra XIV, 12.

² *Praedicto ne in Rep.*] Accipio,
 ut Romae quidem esse ei liceret,
 sed procul ab honore omni et pu-
 blicis muneribus, vitam ageret pri-
 vatam. *Lipsius.* Formulam *patri
 concessus est* pro in patriis gratiam
 veniam accepit, illustrare alii.
 v. Clav. Cic. in h. v.

¹ *Quaestor Consulis missus.*] *Quaestor*
 Consulum ergo proprius aliquis
Quaestor? Apparet a Dione: qui

in actis anni DCCXVI. scribit, *Ap-
 Claudium et C. Norbanum consules,
 primos binos Quaestores habuisse.*
 Si id non sit; scribam, *Quaestor
 Consili missus*, id esset, a Consule
 missus. Quod fieri solere observa-
 mus in iis, qui damnati a Senatu.
 Nam Consul, eius caput: admin-
 ister autem Consulis, *Quaestor*.
 Dio libro 58. de Geminio Rufo:
*Καὶ μὰ τὸν τῶν τυραννίδων θεῶν
 αὐτὸν παρῶντα, αὐτὸς τε ταυρὸν ἔρ-
 σε, καὶ ἐπισημαίνων τὸ τραχὺν, ἄ-
 κέλευστον, ἔφη, πρὸς ἡμετέρας, ὅτι
 ἔτος ἀπεθνήσκουσιν. Audiamus Quaestor-
 em ad supplicium exigendam iam
 adesse, ipse se vulneravit: et pla-
 gam ei ostendens, *Abi, misericordia, is-
 quit, Senatus, virum sic mori. Lip-
 sius.**

² *Demetrio, Cynicae institutionis.*] *Quae*
 secta revera a Stoica, tantum distat.
 tantum distat. id est, quod au-
 dius et inverecundius Cynici, quae
 velant et regunt leviter Stoici.
 Demetrii huius laus apud Philo-
 stratum lib. 4. De vita Apollonii,
 Senecam 7. De Beneficiis cap. 7.
 cuius verba: *Panilo ante Deme-
 strium venisti, quem mihi videtur tu-
 rum natura naturis temporibus re-
 lisse,*

onis doctori: cum quo, ut coniectare erat intentione ultus, ³ et auditu, si qua clarius proloquebantur, de natura animae, et dissociatione spiritus corporisque inquirebat. donec advenit Domitius Caecilianus, ex intimis micis, et ei, quid senatus censuisset, exposuit. ⁴ Igitur entes queritantesque, qui aderant, *faceffere prope re thrafea, neu pericula sua miscere cum sorte damnati,* hor-

V. A.
810.
A. C.
67.

se, ut ostenderet nec illum a nobis rumpi, nec nos (omnino scribo, nos. ita enim concludit, ne aut exemplum saeculo, aut convicium detur) ab illo corrigi posse. Virum cactae (sicut neget ipse) sapientiae, etmaeque in his quae praeposuit constantiae. Et Epist. 63. Demetrium rorum optimum mecum circumfero, relicti concubiliatis cum illo semido loquor, illum admiror. Vox ius magni animi ad Neronem, d-elicis non daturus. sed d' q' d' d'is, pud Arrianum. Lipsius.

3 *Et auditu, si qua.]* MSS. Flor. agr. ed. pr. *auditis.* Eodem venit Guelf. *auditus.* Praefert I. Gronovius. Suspicio tamen esse potest, ut s' adhaesisse e sequente *si,* tque inde *auditis* et *auditus* natum.

4 *Igitur flentes queritantesque.]* Omnes scripti et edd. vet. *queritantes,* nisi quod nonnulli, ut ed. r. MS. Agr. *querentes.* *Quiritantes* coniectura est Rhenani, quam nec ipse recipere ausus est, recepta post tacite a Lipsio, ut opinor, et ut ceteras edd. propagata. Non gnoro, dubitari a doctis viris de verbo *queritandi,* et librarios subinde hoc verbum dedisse, ubi alii eccius alterum, ut apud Livium CXXVIII, 8. 10. XL, 9. quibus in ocis vid. Drakenb. Diligentissime maium de hoc verbo egit Schwartzius ad Plinii Paneg. c. 29. ubi omnes scripti, praeter unum Salsburgensem, habent *queritantis sociis,* et edd. veteres omnes, recentiores a Livineio inde *quiritantis,* sine librorum vet. auctoritate. Is autem ita decernit: usum hic

magis spectandum, quam analogiam, quae sane ferat *queritare*: in ista varietate librorum tutius scribi ubique *quiritare,* donec e poeta exemplum proferatur, ubi e quantitate syllabae secundae de vera scriptura iudicari possit: denique verbo *quiritandi* adhaesisse notionem *querendi,* et pro hoc dictum accipi posse. Bene. Interim omnibus in locis, v. c. Livii, ubi libri variant, intelligitur non merus questus, ut h. l. sed qui cum clamore coniunctus sit, et cum imploratione auxilii. In illo ipso loco Plinii *quiritantis sociis* non est simpliciter, *querentibus sociis,* (quamquam saepe apud Ciceronem et Livium *queri socii* dicuntur, hoc est, iniurias ad senatum populumque deferre) sed *fidem pop. Rom. implorantibus,* quod ipsum saepe apud Ciceronem dicuntur facere, item, confugere ad fidem S. P. Q. R. Atqui talis imploratio fidei et auxilii h. l. intelligi non potest, nisi forte, quae usitata illa formula fiat, *prob! deum atque hominum fidem.* Deinde, si nullum illud verbum est, qui sit, ut librarii tam multi, tam saepe variisque in locis dederint. Nam alienum verbum substitui frequentissimum, sed verbum tamen. Denique in aliis locis variant tamen MSS. et vet. edd. at hic consentiunt. Igitur etsi non definire audeo, *queritare* esse verbum probum, tamen scripturam MSS. et edd. veterum malui dare, quam meram coniecturam; facile interim passurus, si quis Tacitum *quiritantes* scripsisse malit, a quo ipse non valde abhorreo.

§ Exam-

hortatur. Arriamque tentantem mariti suprema, et
 35 exemplum Arriae matris sequi, monet, *retinere vitam,*
 A.V. filiaeque communi subsidium unicum non adimere. Tunc
 820 progressus in porticum, illic a quaestore reperitur, lae-
 A.C. titiae propior, quia Helvidium, generum suum, Italia
 67. tantum arceri cognoverat. Accepto dehinc senatus-
 consulto, Helvidium et Demetrium in cubiculum indu-
 cit: ¹ porrectisque utriusque brachii venis, postquam
 cruorem effudit, humum super spargens, propius vo-
 cato quaestore, *Libernus*, inquit, IOVI LIBERATO-
 RI. *Specta iuvenis. et omen quidem dii prohibeant;*
ceterum in ea tempora natus es, quibus firmare animum
expediat constantibus exemplis. Post, lentitudine exitus
 graves cruciatus afferente, ² obverfis in Demetrium*.

§ Exemplum Arriae matris sequi.]
 Arria mater, uxor fuit Caecinae
 Paeti, qui in partibus Scriboniani
 contra Claudium. Ideo ad mor-
 tem actus. Sed praevitit uxor, aet-
 erno et inaudito exemplo, semet
 feriendo; extractumque pugionem
 marito porrigendo cum voce, *Pa-
 ete non dolet.* Plinium lege lib. 3.
 epistola ad Nepotem. Martialis de
 hac heroína,
*Casto suo gladium cum traderet Ar-
 ria Paeto,*

*Quem de visceribus traxerat ipsa
 suis:*
*Siqua fides, Vultus quod feci non
 dolet, inquit:*
*Sed quod tu facies, hoc mihi Pa-
 ete dolet.*

In Zonara et Dione eadem narra-
 tio. sed corrupte verba Grasca,
πῶς ἐν ἀλλοῦ: et in puerili mendo
 Xylander, *Puer, non dolet.* Scri-
 be: *πῶς ἐν ἀλλοῦ.* Haec Arriam
 Scholiastes in vita Persii notat fu-
 isse poetae illi cognatam *Ipsa Per-
 sius*, inquit, *decem fere annis sum-
 me dilectus apud Thrasiam est, ita
 ut peregrinaretur quoque cum eo ali-
 quando cognatam eius Arriam uxo-
 rem habente.* Quid est autem, Di-
 ligi apud Thrasiam? Solgecus ser-
 mo. Manuscriptus Vulcanii, ape-

shitbrasia. Facile correctum, a *Pa-
 eto Thrasia.* Commentarii autem
 huius parum adhuc pervulgati au-
 ctoritate saepe nitor. quis carper?
 doctus ille, probus: imo in plera-
 que parte et probi. Utinam hodie
 sic commentemur! Debemus cum
 P. Pichaeo IC. viro doctrinae, iu-
 dicii, vitae directae. *Lipsius.*

1 Porrectisque a. b. venis.] Sic
 libri, nisi quod ed. pr. *productisque:*
 unde possis conuicere *perruptisque.*
 Sed vulgatum verum puto: nec vi-
 deo cur displiceat Acidatio et Freire-
 hemio. Copula a Pichena addita,
 est et in Guelf. ed. pr. Mox ed.
 pr. *judis.* Guelf. *effundit:* quod
 non adeo displicet. nam haec fe-
 cit et dixit, dum cruor effuditur.
 Idem liber mox *super adspersas,*
 item *expediat*, ut Flor. edd. pr. Pa-
 teol. Beroaldi sqq. itrepse deinde
expedit. Pichena vetus restituit.

2 Obverfi in Demetrium.] Multa
 et libro huic, et Neronianae histo-
 riae deesse clarum. Duo anni di-
 cendi supersunt, in quibus de ad-
 ventu Teridatis, de coniuratione
 Vinciana, de motu Vincicis, atque
 digna quae a magno auctore
 tradita legeremus, si *Facis* ita vitium
 fuisset. *Lipsius.*

IVSTI LIPSII

EXCVRSVS

AD

ANNAL. LIB. I.

A.

CAP. VII.

Ignis originem nescio: nisi quod antiquum video, et a temporibus Antonianorum. Herodianus sane in Commodo statim meminit, ut rei vulgatae, ubi de Lucilla sorore eius: Οὐδὲν ἦντοι μέγιστον καὶ ὁ Κόμμοδος ἐφύλαττε τιμὰς τῆ ἀδελφῆ. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ βασιλείου

θρόνου καθήκει ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ τὸ πῦρ προσκομψύων αὐτῆς. *Nihil secius Commodus honores sorori suae servavit. nam et in theatris sella imperatoria sedebat, et ignis eam praecedebat.* Item de Marcia Commodi concubina: Ἡ δὲ ἐν, inquit, ἀρχῇ γαμετῆς γυναικὸς, ἀλλὰ πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα σεβαστῆ, πλην τοῦ πυρός: *quae nibilo differabat a legitima uxore, sed omnia ut Augustae adevant, praeter ignem.* Et de Pertinace: Κατήλθεν ἐπὶ τὸ συνέδριον τῆς βουλῆς, ὅτε τὸ πῦρ εἰσῆας εἰαυτῆ προκομψύουσι, ὅτε τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὄψος ἀρθῆνοι: *Venit in Senatum, neque ignem sibi passus praeferrī, neque aliud ullum principatus insigne attolli.* Nec ambigimus de more. Illud tamen mirum, bis mirum, non alium e Graecis Latinisque exprimere tam insignitam rem, praeter Herodianum. Non Dionem, non Capitolinum, Spartianum, Lampridium, qui eadem scripserunt illi. Nec enim, quod sciam, meminerunt verbo. Quis tamen iste ignis? non e carbonibus aut ligno, nec qualis ille apud Horatium prunae battillus: lampas tantum fuit. Rem adhuc ignotam doceo, firmoque ex M. Antonino in libris suae vitae: ὅτι δυνατὸν ἐστι, inquit, ἐν αὐτῇ βιωτῇ μῆτε δορυφορήσεως χρῆζεν, μῆτε ἐδῆτων σημηνωτῶν, μῆτε λαμπάδων ἢ ἀνδριάντων τοιῶν δὲ τινας, καὶ τῶ ἑμοῖσι κόμπι. *Describit recensetque insignia omnia principatus, et posse, ait, eum qui in aula vivat, cavere stipatoribus, cavere veste insigni purpuraeque, item lampadibus, et certis stautis, similibus luxu.* Ut ergo in deorum cultu adhibitae lucernae facesque, ut docui in Electis I, 3. sic Imperatorum. Opinor autem Romam traductum morem e Persis. Illorum enim Regi praelatus ignis.

Xenophon lib. VIII. Παιδείας, καὶ πῦρ ὅπισθεν τῆ ἀρματος ἐκί-
 ρας μεγάλης ἄνδρες ἔποντο φέροντες: et post ignem illum secus
 Cyrus. Imo et Asiaticis, si recte capio Ammianum lib. XXIII.
*Feruntque etiam (si iustum est credi) ignem caelitus lapsum ap-
 se sempiternis foveolis custodiri. cuius portionem exiguam san-
 praesse quondam Asiaticis regibus dicunt.* Diadema autem pri-
 mus Romanorum Principum usurpavit Aurelianus: uti in vita
 eius Victor. Et si alibi male id refert ad Caligulam. Purpu-
 ram quis primus sumpserit, adhuc quaero.

B.

CAP. X.

Cum Antonius vellet se *Liberam* patrem dici, et hoc nomen sta-
 tuis subscribi: occurrerunt venienti ei Athenienses cum conja-
 gibus ac liberis, et Dionysium salutaverunt. **B**oe illis cesserat, &
 nusus Atticus ibi subsistisset. dixerunt despondere ipsos (malum
 ipsi) in matrimonium *Minervam Musam suam*, et rogaverunt ut
 duceret, et Antonius ait ducturam, sed dotis nomine imperare se
 illis mille talenta. Tum ex Graeculis quidam ait ... .. Haec qui-
 dem impune fuit, sed Atheniensium sponsalia mille talentis asti-
 mata sunt. quae cum exigenter, multi contumeliosi libelli pro-
 positi sunt, sicut ille qui subscriptus est statuae eius, cum eodem
 tempore Octaviam uxorem haberet et Cleopatram: *Hoc tu eris
 restituas, tibi habe.* Primum offendimus in *Minerva Musa*,
 quoniam neque Dio nominat in hac historia, Ἀθῶν dixisse con-
 tentus: nec cognomen nostrarum dearum scio alias adhaesisse
 Minervae. Itaque inducta ea voce scribo, *Minervam suam*,
 nata fuit ex confusa repetitione litterae vocisque sequentis.
 In summa discrepat idem Dio, qui ἑκατὸν μυριάδας imperat
 pro dote ait, id est Romano ritu H-S. quadragies. Mille au-
 tem talenta Senecae: paullo minus faciunt ducenties quadra-
 gies: sexto tanto immaniore summa. Tamen non mirro.
 Graeculi iocum, cui spatium vacuum, doleo abesse: ac Lati-
 num comode restituo, *Octavia res tuas tibi habe.* Quicum-
 que ille, comiter iocatus est ex devotii Romani forma. Cum
 enim Cleopatram amaret haberesque Antonius: ecce subscriptus
 iste quasi nomine Antonii Octaviam repudiantis, *Octavia res
 tuas tibi habe.* Quae solennia in libello repudii verba fuisse,
 iam norum. Appuleius: *Tu quidem ob istud (ita emendo) tam
 dirum facinus confestim thoro meo divorce, tibi que res tuas habeto.*

In Senecae loco de *Minerva Musa*, mente nunc et manu
 amplector sententiam Iani mei Grotii, amoenissimi et acutissi-
 mi

mi viri reponentis, *Minervam Musicam*. Inter nobiles Athenis statuas fuit Minerva hoc cognomento; sic dicta, quoniam *dragones in Gorgone eius ad ius citharæ tinnitu resonant*. Plinius lib. XXXIV. cap. VIII.

C.

CAP. X.

Nec viri solum ad sacerdotium adscripti magni huius divi, sed, quod rideamus, feminae. Adeo proiecti in adulationem tunc mores. Marmor:

P. POSTUMIAE. P. F. PAVLLAE.

SACERD. D. IVLI AVGVST.

Item in Hispaniis, LVGR. L. F. CAMPANA. FLAM. P. P. DOMVS. AVG. id est, *Laetitia L. filia, Flaminica perpetua*. Exemplum huius rei a Livia, quae mirò exemplo, sacerdos sui viri a) et quidem ex decreto Senatus. Dio LVI. extremo: τότε δὲ ἁθαναίσιαντες αὐτὸν, καὶ θιασώλας οἱ καὶ ἱερεῖς, καὶ ἱερεῖαν τῆν Λιβίαν ἀπέθεξαν: *Tunc vero consecrantes Augustum, sodales ei et sacra instituerunt, et sacerdotem Liviam*. Quod noto eo libentius, ut lux inde adfulgeat tenebricoso Ovidii loco, IV. De Ponto:

*Nec pietas ignota mea est, videat hospita sellus
In nostra sacrum Caesaris esse domo.*

*Stant pariter natusque pius, coniuxque sacerdos,
Numina iam facto non leviora deo.*

Natus pius, Tiberius est: *coniux sacerdos*, Livia. Puro ad haec sacerdotia, quae cum ambitu et sumptu adfectabant in provinciis passim, pertinere Arriani locum elegantem, de sermonibus Epicteti, lib. I. cap. XIX. Σήμερον τις ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἕως ἐλάλα μοι τῷ Λύργε. λέγω αὐτῷ, ἀδελφε, ἀφες τὸ πρᾶγμα. δαπανήσεις πολλά ἕς ἕδην. Ἄλλ' οἱ τὰς φοιὰς φησι, γράφοντες, γράψαι τὸ ἐμὸν ὄνομα. Μήτι ἔν σοι τοῖς ἀναγνωσκῶσι λέγεις παρῶν, ἐμὲ γεγραφῶσιν; εἰ δὲ καὶ νῦν δύνασαι παρῶν παύειν, εἰάν ἀποθᾶνῃς, τί ποιήσεις; Μὴ μὲ τὸ ὄνομα. γράβων αὐτὸ ἕς ἄλθον, καὶ μὴν. Ἄγε, ἔξω δὲ Νικοπόλεως τις ἐμὲ μὴν; ἀλλὰ χρυσῶν τέφρανον φορήσω. εἰ ἀπαξ ἐπιδικῶς τεφάρω, εὐδὸνον λαβῶν παρῶν, ὅψα γὰρ ποιησώτερον. Lepidus et ad Philosphum dialogismus: *Hodie, inquit. locutus tecum quidam super sacerdotio Augusti. Dico ei, Mi homo mitte rem, sumptum multum facies frustra. At scribae publici, inquit, (corrupta hac parte Graeca) nomen meum adnotabunt. Nam tu igitur legentibus omnibus coram dices, Me inscripserunt? et ut tunc possis adesse omnibus legentibus, mortuus quid facies? Manebit meum nomen.*

inscribe ipsum lapidi, et manebit. Age, extra Nicopolim antem quae memoria tui? At coronam auream gestabo. (qua scilicet ornati sacerdotes, dum faciunt, ex Livio, Plutarcho, aliis.) Si prorsum appetis coronam, roseam indutus circumi; aspectu enim id iucundius.

a) Adde Velleii locum huic rei, quem correxi *Annal. Lib. XIII. sub init.*

D.

CAP. XIV.

Primus Praetor Romae institutus, anno urbis CCCXXCVIII. Furius Camillus. Livius lib. VII. et Suidas in voce *πραιτωρ*. Additus alter anno DX. cui cognomen datum Peregrini, quod plerumque inter cives ius diceret et peregrinos, Epitoma Livii XIX. Additi duo alii, anno urbis DXX. Sicilia et Sardinia in provinciam redactis, qui illuc cum imperio mitterentur, Epitoma XX. Iterum duo, victis Hispaniis, anno DLVII. Ita in universum ad id tempus Praetores sex: e quibus duo iuri dicundo praerant, reliqui in provincias mittebantur expertes iudiciorum. Id mansit, donec Quaestiones perpetuae constitutae, anno DCV. L. Censorino, M. Manilio Coss. Patribusque tunc visum, ut in totum magistratus sui annum; Praetores in urbe manerent: e quibus duo, more prisco, ius dicerent: reliqui quattuor publicis iudiciis praessent. iidem omnes exacto anno, forte in provincias praetorias mitterentur. Cornelius deinde Sulla Dictator auxit Quaestionum publicarum numerum: pariterque Praetorum. non tamen eatenus, ut quot Quaestiones essent, totidem Praetores: (errat largiter Pomponius, qui id sensit; quia plures saepe Quaestiones apud eundem Praetorem exercitas constat) sed in universum addidit duos. Ita non plures octo Praetores ad Ciceronis aevum; idque ex variis eius scriptis clarum: non decem, ut voluit Iurisconsultus. Oppressa mox rep. C. Caesar dictator primus instituit decem, quo pluribus bellorum sociis honorem eum gratificaretur. Dio lib. XLII. *ἵνα πλείους αὐτῶν (συμβαλοντιῶν) intelligo) ἀμείψηται, στρατηγὸς τε δέκα ἐς τὸ ἐπίον ἔτος ἀποδῆξαι, καὶ ἑσθίας ἐπι τὸ νομοισμένον.* qui Pomponium refellit disertim. Sed nec in eo numero stetit Caesar, creavitque biennio post, XIV. iterumque anno post XVI. idque, ut Dio idem (L. XLIII.) ait, in multos annos. At Augustus rep. et imperio potitus, pariter varium se in hac creatione gessit. Anno urbis DCCXXXI. minuit Caesarianum numerum, retraxitque ad decem. Dio LIII. *ταῦτά τε ἕτως ὁ Αὐγούστος ἐποίησε, καὶ στρατηγὸς δέκα, ὡς ἔδεν ἐπὶ πλείστον δεόμε-*

διόμειος ἀντιδούξ. Velleius: *Imperium magistratum ad pristinum redactum modum. tantummodo octo Praetoribus allecti duo.* Anno DCCCLXIV. creavit XVI. propter turbam competitorum: ita tamen (ait Dio lib. LVI.) ut posterioribus deinceps multis annis XII. dumtaxat crearet. Atque hoc est, quod hic Tacitus de duodenario numero tradito ab Augusto adseverat: vere et recte, si respicias instituta eius extrema. Nam ad prima adiecit oculos Pomponius, qui XVI. Praetores constituit sub Augusto. et in tempore saltem errat. At quod Tiberium iurasse Tacitus ait se numerum XII. non excessurum: quis Pontifex per iurio eum solvet? Nam ego manifesto hominem teneo, ex Dionis testimonio libro LVIII. qui adfirmat, Tiberium, anno urbis DCCXXXVI. quindecim Praetores creasse, additque: καὶ τῦτο ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνέβη, ὥστε ἔτι μὲν ὅτε ἑκατάδεκα, ἔτι δὲ ὅτε καὶ παρ' ἑνα, ἢ καὶ δύο χρηστοῦν ἔδοξε: *Et hoc in plures annos factum, ita ut interdum sedecim, alias uno duobusque plus aut minus, crearentur.* Imo Claudius Imp. alias XIV. alias XVIII. creavit; interdum medio inter hos numero. Vide eundem Graecum, lib. LX.

E.

CAP. XV.

Julius Caesar ius creandi magistratus non totum a populo tulit, cruda adhuc fervitute: sed cum eo divisit. Suetonius satis clare, cap. XLI. a) *Comitia cum populo partitus est, ut exceptis consulatus competitoribus, de cetero numero candidatorum, pro parte dimidia, quos populus vellet, pronuntiarentur: (iustum comitiorum verbum esset, renuntiarentur:) pro parte altera, quos ipse dedisset. (scribe, edidisset.)* *Es edebat per libellos circum tribus missus scriptura brevi, Caesar Dictator illi tribui. Commendo vobis illum et illum, ut vestro suffragio suam dignitatem teneant.* Vbi vides, Consulibus exceptis, in ceterorum suffragia aequale ius principi fuisse cum plebe. Nam Consules quidem, summi imperii olim nomen, et ipse et secuti principes seposuerunt Senatui sibi. Augustus deinde *Comitiorum pristinam ius* (verba Suetonii sunt, cap. XL.) *reduxit: ac multiplici poena coercito ambitu, die comitiorum tribulibus suis etc.* Quo loco pristinum ius, non vetus illud accipio quod integra libertate: sed hoc idem, quod a patre eius Iulio institutum. Pristinum tamen ideo, quia per bella civilia et impotentem Triumphatum, abolitus Caesarianus mos. quem reduxit longo intervallo nunc Augustus. Eum Suetonii sensum (nam interpretes silent aut vacillant) adstruo ex Dione, lib. LIII. ὁ, τε δήμος ἐς

τὰς ἀρχαίαιας καὶ τὸ πλῆθος αὐτὸ συνέλεγετο, ἢ μέτροι καὶ ἐκράτη-
 τό τι, ἢ μὴ καὶ ἐκείνη ἤρσεν. Τὸς γ' ἔν ἄρξοντας, τὸς μὲν αὐτῶ
 ἐκλεγόμενος προσβάλλετο, τὸς δὲ καὶ ἐπὶ τῷ δήμῳ τῆ τε ὀμίλῳ κατὰ
 τὸ ἀρχαίον παρήμενος, ἐπεμαίετο, ὅπως μὴτ' ἀνεπιτήδειοι, μὴτ' ἐκ πα-
 ρακελεύσεως, ἢ καὶ δικασμῶ ἀποδεικνύοντο: *Populus autem ad comitibus
 iterum conveniebat: etsi nihil tamen fiebat, quod Augusto displice-
 ret. Nam et ipse quosdam futuros magistratus designabat: alios
 populo et convocantui, ex more prisco, eligendos permittens, id modo
 curabat ne qui indigni, neve per coitiones aut ambitum designarentur.*
 Aliquid tamen olebi etiam cum consulum comitibus fuisse,
 videtur colligi ex Dione LIV in actis anni DCCXXXIV. Ti-
 berius primus, animis Quiricium fractis iam et ad servitium fa-
 ctis, ius omne sibi et senarum sumpsit, populi nullo loco. Quod
 Tacitus his verbis voluit, *comitia e campo ad patres translata.*
 Sed in Consulibus quid eius aevo fuerit. Tacitus ipse effari
 non potest sine huius libri: *De comitiis consularibus. quae cum
 primorum illo principe ac deinceps fuerit, vix quidquam firmare au-
 sim. atque diversa non modo apud auctores, sed in ipsius orationi-
 bus reperiantur.* Potest Dio: qui videtur omnem consulum re-
 nuntiationem ad Tiberium referre: aliorum magistratum ad
 Senarum, commendatione principis interposita, quem lib.
 LVIII. vide Ex eo tempore expers suffragiorum populus, do-
 nec Caius *Tentavit comitiorum more revocato, suffragia populo
 reddere,* ait Sueton. cap. XVI. scilicet Tiberii instituto omisso,
 Augusti revocato: sed idem ille omisit. Tiberianumque mo-
 rem, apud secutos principes valuisse deinceps, clarum ex me-
 moriis rerum.

a) v. Dion. L. XLIII. actis anni DCCIX.

F.

CAP. XVII.

Originem et progressum stipendii Romani docui nuper in
 Electis c. II. et vere. Aureus in mensum fuit. i. e. de-
 ni in diem asses, ut hic milites farentur. Quomodo ergo iidem
 milites, statim denarium petunt, quasi ad stipendium augen-
 dum? *Vt singulos denarios mererent. et, Vt denarius diurnam sti-
 pendium foret.* Nonne enim, inquit, denarius idem quod
 deni asses? Ecce *Æmilius Ferretus* quidem post multum aestum
 haesit in hoc vado. Locos eos pugnantes sic conciliat, quasi
 milites petant, inquit, duplicari stipendium: id est alios denos
 asses, praeter illos datos. Vir optimus non didicit conciliatu-
 ras. Quod Suetonius dicit voluisse eos aequari stipendio Prae-
 toria-

torianis, (si autem binos denarios capiebant:) de Germanico milite dixit, non de Pannonio, ut censet ipse, et post eum vir doctus. Dio de hac seditione nimis clare. *Τό, τε σύμπαν, εὐὲ ὑπὲρ ἐκκαίδεκα ἑτη τραυέυεθου, ἤθελον, καὶ δραχμὴν ἡμερησίαν φέρην, τὰ τε ἄλλα εὐθὺς αὐτῷ ἐν τῷ τραλοπέδῳ λαμβάνην ἤξιον.* En, perebant, ait; *δραχμὴν ἡμερησίαν: Et uniuersæ, neque supra decimum sextimum annorum militare volebant; et Drachmam diurnam stipendium habere, et præmia statim in ipsis castris accipere.* Non ergo duas, ut volunt illi. Sed quid alludo? res sic se habet. Aliud illo ævo Denarius, aliud deni asses. Per bella videlicet civilia (et senimus etiam nunc) creverat auri pretium et argenti. Itaque Denarius XVI. primo assibus, (et pro ratione, sestertius item assibus quattuor, quod ex Maeciano et Vitruvio disco) tandem aestimari XII. coepit. in eoque stetit, Augusti et sequentium aliquot Principum ævo. Quo argumento? Claro quidem, et loco Suetonii, ut nos eum emendauimus orchestrae non dubio consensu, in Domit. cap. VII. Ex quo clarum; aureum Romani militis stipendium fuisse in menses. At si aureus; ergo non plus XXV. denariis. Abi nunc ad mensularios, et reduc donos in diem asses (ita ut mensis dies habeat triginta) ad denarios XXV. reperies Denarium ipsum planissime valuisse duodecim asses. Quid ergo miraris, si milites pro denis assibus denarium petant: ut quinque scilicet denarios in mensem faciant lucri? At acriter in hanc sententiam pugnat Plinius 33, 3. qui ait in militari stipendio semper denarium pro decem assibus datum. Pugnet, ego eum tam tranquillam reddam, quam alcedo olim mare. Nam Plinius quidem plane a me est. Eo, inquit, severitas disciplinae militaris fuit, ut quamquam denarii pretio saepius aucto, miles tamen nihil inde commodi senserit; sed proinde illi in stipendium denarius processerit, quasi si esset tantum assium denum. Ea Plinii mens: aut si alia, de prisca rep. sensit, non de hac Augustæa. Simile prorsus ante annos paucos vidimus in urbe, urbium oculo. Hispani militis in petulanti illa seditione præcipuum postulatum fuit, ut Aureos in solutum acciperet prisca aestimatione, non hac grandi quae obtinebat. Nec impetravit. fecitque lucri in auri pretio fiscus: quod olim in argenti resp. Romana. Porro quod ad modum hunc stipendii attinet: scire licet eundem propemodum fuisse Graecis. Daricum enim in menses accipiebant. id est XX. drachmas: in expeditione Cyri; sesquidaricum extorserunt, tantum non per seditionem. Xenophon, lib. I. *Περὶ ἀναβάσεως Κύρου. Ὁ Κύρος ὑποχρῆνται ἡμέτερον πᾶσι δᾶσαν, ἢ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ δραμῆς τρεῖς ἡμιδράμια τῷ μηνί;*

μηνός τῆ στρατιᾶς: *Cyrus promittit sesquialterum stipendii prioris et recepti se daturum: ita ut pro Darico in mensem, sesqui-Daricum acciperent singuli.* Et similis de Darico menstruo locus, VII. libro. *Melior ergo conditio militis Romani.*

G.

CAP. XVII.

Suetonius id quoque ab Augusto esse ostendit, sed obscurius, cap. XLIX. *Quicquid ubique militum esset, ad certam stipendiorum praemiorumque formulam astrinxit: defunctis, pro gradu cuiusque, et temporibus militiae, et commodis missionum: ne aut aetate aut inopia post missionem sollicitari ad res novas possent.* Nam commodi missionum, hanc pecuniam accepit. Sed clarissime Dio, lib. LV. summa etiam praemii expressa: *καλεπᾶς δὲ δὲ τῶν στρατιωτῶν πρὸς τῆν τῶν ἄλλων συγκρότητα διὰ τὰς πολέμους τὰς τότε ἐκτελεσθῆσάς ἢ κατὰ ἐχόντων, καὶ μηδενὸς ἔξω τῷ τεταγμένῳ τῆς στρατίας σφισι χρόνῳ ὄπλα λαβῆν ἐθέλοντες, ἐψηφίσθη, τοῖς μὲν ἐκ τῷ δορυφορικῷ πεντακισχίλιας δραχμᾶς, ἑκατὸν ἑκατάδεκα ἔτη, τοῖς δὲ ἑτέροις τρεσχιλίαις, ἑκατὸν ἄκοσι στρατεύσωνται, δίδοσθαι: Cum milites praemiorum tenuitatem, ob bella tunc exorta, aegre ferrent, nec facili quicumque extra definitum militiae tempus arma sumere vellet: decretum est, ut Praetorianis quinque millia drachmarum postquam sedecim annos, reliquis tria millia darentur, postquam viginti militasset.* Ex quo loco pronum mihi eluere vetustam Suetonii maculam, Cal. cap. XLIV. *Ceterorum increpita cupiditate, commoda emeritae militiae ad sexcentorum millium summam recidit.* Haec praemia enim haud dubie intellegit. At quomodo constat immanis illa sexcentorum millium summa: si ex Dione verissimum est *τριχίλιας δραχμᾶς* tantum, id est, Romano more, duodena millia nummum destinata iis fuisse? Caligula autem de ea ipsa summa aliquid recidit. Scribe igitur, *ad sex millium summam.* Ea enim veritas: et Caligula dimidium imminuisse putandus est praemii militaris. Praetium operae est sane haec loca inter se conferri, et non per caliginem ultra sciri rationem militiae sub Augusto. Haec pecunia alio nomine, Emeritum dicta: quia scilicet emeritis debebatur. Modestinus: *Qui militiae tempus in desertione implevit, emerito privat.* Et, *Ut veteranus restituetur, et emerita accipiet.* Menander Arrius, *Es praemia et emeritum capiet.* Sueton. in Aug. cap. XXIV. *Alias legiones immodeste missionem postulantes citra commoda emeritorum praemiorum exaucloravit: ubi malo, emeritorum et praemiorum.* Commoda iustae militiae idem scriptor dixit Vitellii cap.

cap. XV. *Delectum ea conditione in urbe egit, ut voluntariis non modo missionem post victoriam, sed etiam veteranorum iustaeque militiae commoda polliceretur.* Dio lib. 54. adserere videtur, eam pecuniam adtributam pro agris, his verbis: καὶ διέλαξε (Augustus scilicet) τότε ἐτη ὅσα οἱ πολῖται τραύσαντο, καὶ τὰ χρήματα, ὅσα παυσάμενοι τῆς τραλίας, ἀπὸ τῆς χώρας, ἢν ἀά ποιεῖν, λήθοντο: Annos, quot cives in legionibus militarent, defignavit; et pecunias, quas soluti militia, pro agris (quos semper petebant) acciperent. Cui ambigo an adferriat, quia non semel hic in Tacito et pecuniae mentio et agrorum.

H.

CAP. XX.

Describit Vegetius lib. II. cap. X. *Erat enim castrorum Praefectus licet inferior dignitate, tamen occupatus non mediocribus causis. Ad quem castrorum positio, valli et fossae destinatio (nescio an designatio) persinebat. Tabernacula vel casae militum cum impedimentis omnibus nutu ipsius curabantur: praeterea aegri contubernales, et medici a quibus curabantur. vehicula, sagmarum, nec non ferramenta quibus materia secatur vel caeditur: item ligna vel stramina, arietes, onagri, ballistae, ceteraque genera tormentorum procurabat aliquando ne deessent. Is post longam probatamque militiam legebatur, ut certe (potius, recte) doceret alios, quod ipse cum laude fecisset. Quae verba ad lucem huius loci pertinent, et plurimum infra, in quibus de castrorum Praefecto. Cuique autem legioni suus castrorum Praefectus fuit, si tamen tenderet seorsum. Colligo ex Tacito, lib. XIV. Poenius Posthumus, Praefectus castrorum secundae legionis. et Velleio lib. II. At e Praefectis castrorum duobus, quam clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit. Supra Tribunos militum collocare eos visus noster Histor. secundae in pompa Vitelliana. Ante aquilam Praefecti castrorum, Tribunique, et primi Centuriorum candida veste. Vir egregius, cuius memoriam amo, eolo, in Semestribus suis censuit hunc eundem esse cum Praetorii Praefecto. et Vespasiani avum etiam auget hac dignitate, quoniam Suetonius scripserit: Polla patrem habuit Vespasium Pollionem ter Tribunum militum, Praefectumque castrorum. Abi vir maxime, lucrifac, reliquae virtutis tuae causa, censoriam hanc notam.*

Rebus laetis et militia prospera, ornari signa mos fuit, lauru floribus, unguentis. Claudianus:

*Laetaturque tamen: Mavortia signa rubescunt
Floribus, et subitis animantur frondibus baslae.*

Suetonius Claudii cap. XIII. *Verum intra quinctum diem oppressus est. legionibus in poenitentiam religione conversis: postquam denunciato ad novum Imperatorem itinere, casu quodam avdivinitus, neque aquilae a) ornari, neque signa convelli potuerunt. Et Orosius eadem de re; Die dicto ut in unum undique ad novum Imperatorem convenirent, neque aquilae ornari, neque convelli quoquo modo signa moverive potuerunt. Signa ergo in eiusmodi laetitiis obviamque itionibus ornabantur. cui rei adhibita etiam unguenta. Plinius lib. XIII cap. IV. *Aquilae certe ac signa pulverulenta illa ac custodiis horrida inunguntur etiam festis diebus. utinamque dicere possemus, quis primus instituisse. Ita est: hac mercede corruptae terrarum orbem devicere aquilae. Nec aliud est, quod noster hic appellat insignium fulgorem. Ita lib. XV Hinc agmina legionum stetero fulgentibus aquilis signisque, et simulacris in modum templi. Et Livius etiam lib. XXVIII. Asdrubal clamore equitum excitatus, ut ex tabernaculo profuit, tumultumque ante vallum et trepidationem suorum, et procul signa legionum fulgentia plenosque hostium campos vidit. est paullo aliter id accipio de fulgore argenti. pulvere deterso: quia nondum illo aevo notus luxuriae mos. Contra in tristitia et rebus artis, signa horrida et incompra. Tacitus in funere Germanici: Praecedebant incompta signa, versi fasces. Libro IV. Histor. Revulsae imperatorum imagines. innexa signa, fulgentibus hinc inde Gallorum vexillis. Libro XV. de fuga Paeti: Corbale cum suis copiis apud ripam Euphratis obvius, non eam speciem insignium et armorum praetulit ut diversitatem exprimeret. Nec plura mihi notata de hoc parum cognito adhuc militiae ritu. Illud addo, manasse videri a statuis deorum: quas melioribus diebus, unguentis perfundebant, quasi in cultum et honorem. Aquilae autem nonne dii militares? Cicero IV. in Verrem: Omnes matronas et virgines convenisse, cum Diana exportaretur: unxisse unguentis, comlesse et coronis et floribus. Arnobius libro I. Si quando conspexeram lubricatum lapidem, et ex olivi unguine ordinatum. ubi malim, odoratum. Apuleius I. Florid. Lapis unguine delibutus. Seneca Fragmento de Superstitione: Abus fictor est, aliis unctor. Lapis verus Romae: DEINDE. CORONIS.**

NIS. INLATIS. SIGNISQVE. VNCTIS. Vide quae notavi
lib. II. Elect. cap. XVIII.

a) Male in Sueton. aquila. Plures enim legiones.

K.

CAP. XXXI.

Res initium habuit non a Iulio Caesare, ut famam esse video; sed ab Augusto. Nam Caesar quidem tributi nomine H. S. quadringentis imposuit Galliae victae, uti apud Suetonium et Eutropium in mesioribus libris legi: censendi provincialem rationem non ipse, non priores instituerunt ante Augustum. Ille auctor rei. Claudius oratione, quam in Senatu habuit Censor. *Sed districte iam Comatae Galliae causa agenda est, in qua si quis hoc intuetur, quod velle per decem annos exercuerunt Divum Iulium: idem opponat centum annorum immutabilem fidem, obsequiumque, multis trepidis rebus nostris plusquam expertum. Illi patri meo Druso Germaniam subigenti. tutam quiete sua securamque a tergo pacem praestiterunt et quidem cum ad census (nescio an, a censu) novo tum opere et inadsueto Galliis ad bellum avocatus esset. Quod opus quam arduum sit, nobis nunc cum maxime, quamvis nihil ultra quam ut publice notae sint facultates vestrae exquiratur, nimis magno experimento cognoscimus. Ait clare, Novo tum opere et Galliis inadjueto. Rem insignem epitoma Livii non tacuit. libro CXXXIV. Cum Augustus conventum Narbone ageret, census a tribus Galliis, quas Caesar pater vicerat, actus. Idque accidisse ex Dione disco, septimo Augusti consulatu. Ες δὲ τὰς Γαλατίας ἐλθὼν ἐνταῦθα διέτριψεν. Ἐκεῖνοί τε γὰρ επικηρυκνύσαντων οἱ ἰδοῦσιν, καὶ τὰ τῶν ἀκατάστατα ἔτι, ἅτε τῶν ἑμφυλίων πολέμων εὐδύς ἐπὶ τῆ ἀλάσσει σφῶν ἐπυγενομένην ἦν, καὶ αὐτῶν, καὶ ἀπογραφὰς ποιήσαντο, καὶ τὸν βίον τῆν τε πολίτιαν διακόσμησε. Verum, cum in Gallias venisset, illic substisit. Nam et Brisami missuri iam legatos videbantur, et res Gallorum inquietae etiam, quia subactis illis statim bella civilia erant consecuta. Itaque et censum illorum egit, et vitam renique publicam composuit. Huius autem census duplex modus. Videntur enim triburum et in capita contulisse: et in agros, lacus, pecudes, aliasque facultates. Prius illud eleganter ab Ammiano suggestum, lib. XVI. ubi de Iuliano Caesare verba: *Quam profuerit anbelantibus extrema penuria Gallis, hinc maximo claret, quod primitus partes eas ingressus pro capitibus singulis a) tributi nomine vicenosquinos aureos repperit flagitari, discedens vero septenos tantum munera universa complentes. Tertullianus Apologetico: Sed enim agri tributo onus, viliores; hominum capita**

pita stipendio censa, ignobiliora: nam haec sunt notae captivitate. Panegyricus scriptor in laudibus Constantini: *Septem millia capitum remisisti quartam amplius partem nostrorum censuum. et statim: Remissione ista septem millium capitum, viginti quinque milibus dedisti vires, dedisti opes, dedisti salutem.* iterumque: *Certes tum liberi parentes suos cariores habent, et mariti coniuges non gravati videntur, et parentes adultorum non poenitent filiorum, quorum omnia sibi remissa laetantur.* quae postrema non est ut ullo modo transferas ad capita, quae vocabant, agrorum. Alias non sum ignarus illud ipsum tributum, quod pro modo agrorum penderent, Capitationem dictam a Iurisconsultis, et Salviano Massiliensi, libro V. *Plerique pauperculorum atque miserorum spoliati resculis suis, et exterminati agellis suis, cum rem amiserint, amissarum tamen rem tributa patiuntur: cum possessio ab his recesserit, capitatio non recedit,* scilicet a numero iugorum et capitum quibus agri coluntur. Sed persevero, ut Galli in capita contulerint etiam humana. De agris autem, lacubus, aliisque, quae obnoxia tributo; habes apud Iurisconsultos De censibus, et Panegyristem illum ipsum: *Iacebat illa civitas non tam innixa b) Romanis, quam virium defectione prostrata: ex quo eam novi census examinaverat acerbitas. Nec tamen iuste queri poterat, cum et agris qui descripti fuerant haberemus, et Gallicani census communi formula teneremur, qui fortunis nemini possumus aequari.* Vtrique censui olim praepositi ex prima nobilitate viri, ut Drusus ab Augusto, Germanicus hic a Tiberio. Videreturque ea non exigua dignitas fuisse, ex Tacito, libro XIV. *Census per Galias a Q. Volusio et Sex. Africano, Trebellioque Maximo acti sunt, aemulis inter se per nobilitatem Volusio atque Africano. Trebellium dum uterque dedignatur, supra tulere.* In lapide,

Q. MANILIO

C. F. CORDO. T.

LEG. XXI. RAPAC.

PRAEF. EQVIT. EXACT.

TRIBVT. CIVITAT. GALL.

FAC. CVR.

CERTVS. LIB.

Id est, *Exactori tributorum civitatum Galliae.* Hi census in tabulis perscripti. Dio in vita Caligulae: *κοβούσι δὲ πολε, καὶ μαθάν, ὅτι οὐκ ἦν τὸ ἀργύριον, ἤτησέ τε τὰς τῶν Γαλατῶν ἀπογραφὰς, καὶ ἐξ αὐτῶν τῆς πλεσιπλάτους θαναλωθῆναι κελεύσας,* etc. Vnde Tabulae censuales in codice Theodosiano, et Iustiniani LIV. De Agric. et censit. et alibi, Paginae censuales. Atque videntur singulis lustris. Panegyricus: *Quinque annorum nobis reliqua remi-*

remiffi. O lucrum omnibus lustris felicibus! aut etiam fingulis annis. Nam ecce in Tacito anno post, P. Vitellius et Scantius mittuntur ad census Galliarum, lib. II. Tributum tamen ipsum, videtur olim descriptum fuisse in fingulos menses. Docet factum Licinii Procuratoris apud Dionem, qui, ut ait, eo malitiae pervenerat, ut quoniam fingulis mensibus tributum erat Gallis pendendum, quattuordecim definirer anni menses. Vide rem non iniucundam, apud optimum scriptorem, quod quidem ad ritus priscos attinet, libro LIV.

a) *Capita etiam pro pabulis inventorum Ammian. lib. XXII.*

b) *Puto legendum invisa.*

L.

CAP. XXXXI.

Suetonius non spernit solum sententiam hanc, sed longa et sacri disputatione evertit. Cui manus ego nondum do. Quid enim? an vulgus eius aevi (nam versuti illi, Caligula principe, statim divulgati sunt) nescit Imperatoris sui solum genitale? tam impudenti mendacio ludere ius fuit? Non Plinius et Tacitus, ea quae Suetonius, perviderunt? Scilicet iis cura non fuit inspiciundi Acta? logi non copia? nugae. At enim, inquit, natus est Caius patre suo et C. Fonteio Coss. pater autem Consularum eum anno toto gessit, et quidem in urbe. Non igitur nasci potuit in castris: quoniam pater demum exacto Consulatu in Germaniam est missus. Primum, Suetoni, quod tu sumis ut datum, fieri potest ut quis illorum iubeat te reponere, ambigo, inquam, utrum illae mese partes consentiant consciscantque natum eo anno Caium esse. Video enim dissentire alios in numero annorum quos dicitur vixisse. Et quid si paullo ante natus sit, cum pater in Germania esset? quid si paullo post? Deinde, mi homo, quaeritur quando natus Caligula sit, non quando fatus. Nonne ipso patre Consule, ut tu vis, nasci potuit in castris? Nec enim opus credo eam ad rem praesentia patris. Nam Germanicum constat ex Dione statim a clade Variana continenter in Germania mansisse, ad hunc usque Consulatum. Susplicari autem probabiliter possum, uxorem, quae tumida et vicina partui, relictam ab eo in Germania donec uterum posuisset. Nam circumduci in longo itinere feminas, ut prisci dicebant, incientes, non ex more, non ex usu. Potuit ergo nasci in castris, et tamen in Consulatu patris. Sed in A&is reperio, ais, natum eum Antii. Quid si nomen tibi imponit, et Acta de alio quopiam Caio, filio patris Germanici, senserunt? Non enim Caligulae cognomen discri-

discriminis causa, opinor, apponi potuit Actis quoniam professio apud Acta, nato statim puero fieri solita: cognomen autem illud postea in castris illi datum, a veste. Denique contra tabulas Actorum, Plinii pagina est, et hic noster fidelissimus senex: mihi quidem testis ἐκ τῶν Διός δόλων. Addis amplius, et Augusti epistolis liquere bimumulum demum perductum in castra: non ergo ibi natum Bacuis tu, non pugnas: rude, non gladio se is. Quid enim obstat Agrippinam peperisse in Germania, rediisse in urbem mariti sui Consulatu: deinde ipsam et infantem in Germaniam revertisse? Quod Antium praerulerit omnibus secessibus Caius: quin tu hoc argumento, Tiberium Capreis genitum dicis, Tibure aut Lanuvii Augustum? Itaque quidquid Suetonius conetur; me quidem iudice, Haec pars adhuc, ut in formula Senatoria est, maior esse viderur. Cui, praeter consulares illos, subscribunt pedanii Senatores, Sex. Victor, et Athenaeus libro IV. cap. VII.

M.

CAP. LXXV.

Provinciarum divisio a Caesare Augusto in sexto Consulatu facta duplex. Aliae populo datae, aliae Caesari. In eis quae populi, proprie dicti Proconsules mittebantur: in Caesaris, Legati aut Proprætores, qui interdum tamen et Praetores dicti; aut coniunctim Legati proprætores, ut in lapidibus plerumque. Rectorum et Praesidum nomen generale est: enim Praefes, Praesidialesque provincias, de Caesarianis reperies etiam, significatione arcta. Discrimen inter Proconsules Legatosque multum. Primo, quod ii in populi provincias mittuntur, quae fere inermes: hi, in Caesaris, quae copiis instructae. Il quod illorum annua tantum administratio: (unde in Taciti lib. III. Flamen ait, *quanto facilius se abfuturum ad unius anni proconsulare imperium?* Et Apuleii Florid. II. *Quid vobis cum istis proconsulibus vicibus? quid cum annis brevibus et festinantibus mensibus?*) horum longior contractiorve, ut Caesari visum. III. Proconsules sorte missi, eoque Suetonius Aug. c. XLVII *certas provincias Proconsulibus sortita permisit*: et Tacitus lib. III. *eoque etiam Asiae sorte depellendum incusavit*: at Legati, Caesaris dilectu, ἀκλήρωτα, ut ait Dio. a) Stadius lib. I. Silv.

- - - cum tanti lectu rectoris habenas

Galliae fortuna non admirante subisti.

IV. Proconsules statim egressi urbe insignia imperii sumunt (τὰ τῆς ἀρχῆς ἰκίοντα) ait Dio) puta lictores, fasces; nec deponunt,

nunt, nisi ingressi iterum urbem: at Legati, non antequam provinciam attigerint, et in ipsa provincia deponunt. V. Proconsoles pacato habitu b), et gladio non accincti fuerunt, (ex instruto quidem Augusti, quod tamen postea mutavit:) Legati, τὴν τραγικωτάτην στολήν, id est paludamentum, gestarunt, et gladium, ut quibus ius esset militis animadvertendi. VI. Proconsoles sex licitoribus fascibusque usi; quinque dumtaxat Legati qui Consulatum nondum gessissent. Dio auctor, LIII. Septimo: Proconsuli tres Legati fuere: Legato unus. Dio ibidem. Atque hæc discrimina. sed ex iis nihil eruas, cur provinciarum Cæsaris conditio (quod tamen hic ex Tacito clarum) melior pensiorque. Nisi id tamen in bonum provincialium vertit, quod utraque provincia uni credita Legato. ideoque minus onerum in alendo ipso et canibus illis qui tribunal lambunt. Clare Tacitus lib. V. *Is Macedoniae tum intentus Achaïam quoque curabat.*

a) Coniungit utrosque Tacitus A. II. qui forte aut missi provincias tenerent.

b) Statim hinc intellige L. V. Situ. ad Crispinum: Mille urbes Asiae sortito rexerit anno, Imperium mulcente toga.

N.

CAP. LXXXIII.

Sed quis olim, quaeso, modus lucaris? omnia enim aut pervadit aut tentat nostra curiositas. Vulgaris actoris videntur, fuisse denarii quinque. Seneca epist. LXXXI. *Ille qui in scena elatus incedit, et hæc resupinus dicit, Imperito Argis, servus est, quinque modios accipit et quinque denarios.* Aut certe septem, ut apud Lucianum in Icaromenippo, in loco qui re et verbis Senecae illi par: Ἐοικότες μάλιστα τοῖς τραγικοῖς ἐκείνοις ὑποκριταῖς, ὧν ἦν ἀφέλης τὰ προσωπεῖα, καὶ τὸν χρυσοπατὸν ἐκίνην στολήν, τὸ καταλειπόμενον ἐπι γυλοῖον ἀνδρώπιον, ἐπὶ δραχμῶν ἐς τὸν ἀκρόνα μεμιθήμενον: *Similes maxime tragicis illis histrionibus, quibus se personas auferas, et auratam illam vestem; quod relinquitur, ridiculus homuncio erit, septem drachmis ad certandum agendumque conductus.* Mutata tamen sæpius res, cum vulgus editoresque multa adderent histrionibus famosis, præter morem. Ideo Tiberius, *Ludorum ac munerum impensas corripuit, mercedibus scenarum recisis.* et M. Antoninus Imp. *Temperavit scenicas donatignes, iubens ut quinque aureos scenici acciperent: ita tamen ut nullus editor decem aureos egrederetur.* magno tamen corruptis moribus incremento, si pro quinque denariis ventum ad aureos quinque. Sed Seneca, fortasse et Lucianus, de diurna mercede agunt:

agunt: Capitolinus de mensura, aut certe productione tota. Aut denique merces tam ampla ad principes scenae pertinet, non ad pueros histrionum. Quod ait de editore, video tibi virum doctum. hoc iubet Imperator, ut nemo editor, id est Praetor aut magistratus qui ludos praebet, suggerat iis supra decem. estque quasi correctio in capite eiusce legis. Sed unde haec pecunia? saepe ab editoribus, saepe a fisco. Ideo Glossae. *Lucar. μισθός ἀπὸ φίλου.* Alias, *Lucar, τὸ διαλεξιμόν.* Plutarchus, τὸ τελευτημένον ἢ τὰς θύλας.

ADD. Notavi e Capitolino quinque aureos statim mercedem fuisse scenicorum. Adde Scholiastem Iuvenalis in illud,

- - - *victori populus quod postulat aurum.*

Ut in theatro, inquit, solent potere quinque aureos. nam non licet amplius dare.

IVSTI LIPSII

EXCURSVS

AD

ANNAL. LIB. II.

A.

CAP. II.

Parthorum reges, qui innexi rebus Romanis: ulteriora mihi non sunt curae.

I. ORODES. Iustino, Herodes: Plutarcho, *Ἰσθδης*. } PACORVS, a P. Ventidio victus
qui vicit Crassum. } caesusque. Dio, et alii.
P H R A A T E S; Plutarcho, Phar-
ortes.

II. PHRAATES, cum quo } SARASPADES.
M. Antonius bellum gessit. } CEROSPADES.
Teridares eum regno } P H R A A T E S.
pulsit: sed ipse brevi pul- } VONONES. } MEHERDATES.
sus, Phraate restituto. cui } eius F.

Vnus ex concubina Romana muliere, }
Thermussa, genitus, qui astu matris }
in Parthis remansit. de quo Ioseph. } P H R A A T A G E S, doctus.
lib. XVIII. cap. III. }

III. PHRAA*

III. PHRAATACES, patris interfector, maritus matris. brevi pulsus, facinorum odio, moritur. Idem Iosephus.

IV. ORODES, Iosepho, Herodes, nescio cuius proles. coetu popularium facto caesus in sacrificio vel venatu, ob crudelitatem. Ioseph.

V. VONONES. de quo hic Tacitus, et loco dicto Iosephus.

VI. ARTABANVS. non ex recta priorum regum stirpe, tamen Arsacides et Medorum antea rex, ait Iosephus. Contra eum rex missus a Tiberio Phraates, de quo supra; Vononis frater. sed in via periit. postea Teridates (nescio cuius proles, nepos tamen Phraatis) qui pepulit Artabanum, iterumque ab eo pulsus. Regnum tenuit ad Claudii principatum.

Eius filii: { ORODES. qui Armeniae rex. Tacit. lib. VI.
DARIVS. qui Vitelliano foedere cum Artabano, obses missus Romam. Iosephus.
Is est quem nominat Suet. Calig. cap. XIX.

VII. GOTARZES. Artabani frater, qui necem ipsi filiisque maturavit. Tacit. lib. XI.

VIII. VARDANES, item Artabani frater. pepulit Gotarzem. Tacit. lib. XII. Vide et Philostratum lib. I.

IX. GOTARZES, iterum, mortuo fratre. Contra eum submissus MEHERDATES, filius Vononis, imperante Claudio. Frustra. victor praelio Gotarzes.

X. VONONES (ignoro stirpem) antea Mediae rex, lectus accicusque a Parthis, sed brevi et inglorio regno. Tacit. XII. { VOLOGESES.
TIRIDATES. sub Nerone Armeniae rex.

XI. VOLOGESES, vel ut Graeci, VOLOGAESVS, Vononis huius F. per tempus Neronis. Vixit ad Vespasiani imperium, ut liquet ex Taciti Histor. lib. IV.

B.

CAP. II.

A pud Plautum mater familias,

Obsignate cellas, referte anulum ad me,

Ego huc transco in proximum ad meam vicinam.

Et alibi servus:

Isti parcipromi qui salinum serois obsignant cum sale.

Plinius XXXIII. *At nunc cibi quoque et potus anulo vindicantur a rapina.* Ab hoc more Martialis libro IX.

Septem post calices Opimiani

Denso cum iaceam triente laesus,

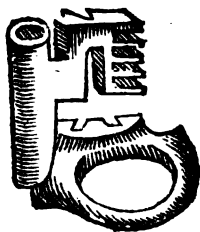
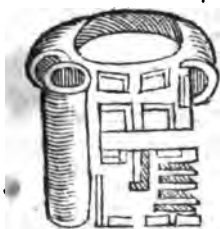
Corn. Tac. T. I.

M m m

Adfers

*Adfers nescio quas mihi tabellas,
Et dicis, Modo liberum esse iussi
Zenam, servulus est mihi paternus.
Signa. cras melius, Luperce, fiet:
Nunc signat meus anulus lagenam.*

Et simile, quod mater Ciceronum amphoras vinarias signare solita etiam inanes, Clemens lib. III. Paedag. feminis Christianis talem anulum dat: Δίδωσκον ἄν (ὁ παιδαγωγός) αὐταῖς δακτύλλου ἐκ χυσεῖς, ἡ δὲ τύτον ἐς κόσμον, ἀλλ' ἕς τὸ ἀποσημαίνεσθαι τὰ οἴκου φυλακῆς ἄξια, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς οἰκίας. Εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν παιδαγωγούμενοι, ἔδεν τῶν σφραγίδων εἶναι, ἐπίσης ὄντων δικαίων καὶ εὐκλείων γυμνασίων. Ἐπὶ δὲ ἡ ἀπαιδευσία πολλὴν ἐκδίδκει ἔσσην εἰς ἀδικίαν, σφραγίδων εἰδηθῆμεν: *Tribuit etiam feminis anulum aurcum, non bene ad ornatum, sed ad signandum ea quae domi custodienda sunt, propter curam domesticam quae illis incumbit. Si enim omnes a paedagogo recte instituti essemus, supervacua essent signacula, omnibus ex aequo bonis, servis dominisque. Sed quoniam aut nulli aut mala institutio causam magnam praebet iniuriae, opus habemus sigillis.*

Vbi vides etiam illo aevo morem priscum. Anulos eiusmodi signatorios (ferreos tamen, ut appareat fervorum fuisse, aut vulgarium militum) complures erutos ipsi vidimus in Baravis, cum adiuncta clavi. ad duplicem scilicet usum, signandi aperiendique. Eorum haec forma, magnitudine minimissimi digiti. Plinius Iliacis temporibus ignotum anulorum usum fuisse docet, *quoniam conditas arcis vestes vasaque aurea et argentea, et ea colligata nodi non anuli nota Homerus indicat.* Versus Homeri, quos respexit, sunt, Odyss 9.

Αὐτὸς γὰρ ἰδὲ πᾶμα, θοῖς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἴηλον,
μή τις τοι καὶ ὄδον δηλήσειται.

Ad hos anulos pectinere veterem. Valerii locum lib. VII. cap. ult. *Insuperque anulos suos ei tradidit: videlicet ne quid ex ea bene-*

hereditate, quam non erat aditurus, amitteret. Quos ocys vir diligens, sed morientis amici plenum contumeliae ludibrium, in loculum repositos et a praesentibus obsignatos diligentissime, hereditibus illius exheres ipse reddidit.

C.

CAP. XVII.

Exemplum credo esse a Persis, quibus in militia, Aquilæ præcipuum et regale signum. Xenophon de Expeditione Cyri lib. I. Καὶ τὸ βασιλικὸν σημεῖον ἄρα ἔφασαν, ἑλόν τινα χρυσῶν, ἐπὶ πέλτης, ἐπὶ ξύλῳ ἀνατεταμένον. Et Paedia Cyri, libro VII. Ἦν δὲ αὐτῇ τὸ σημεῖον ἑλὸς χρυσοῦ ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένον. Καὶ νῦν δὲ ἔτι τῦτο τὸ σημεῖον τῇ Περσῶν βασιλῆϊ διαμένει: *Erat autem ei signum, aurea aquila in longa hasta suspensa. et nunc etiam id insigne Persarum regibus manet.* Sed diuersa tamen ea paululum ab aquila Romanorum. Nam haec non aliud, quam modica ex argento aquila, quæ summæ hastæ infistebat, alis expansis, pede fulmen aureum tenens. Ita, praeter M. Antonii nummos, etiam Dio describit libro XLIII. de prodigiis ante pugnam Mundensem: Οἱ δὲ δὴ ἄστοι τῶν στρατοπέδων αὐτῷ, τὰς τὰ πώλεργας εἰσάγουσι, καὶ τῆς κραυγῆς, ἧς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν τινος χρυσοῦ ἴφισον, ἐκβαλόντες, ἐκάνθη τε τὸ καιρὸν ἄντικρυς ἐνόσκηλον, καὶ αὐτὰ πρὸς τὸν Καίσαρα ἠπετέοντο: *Aquilae legionum eius, alas concutientes, et fulmina, quæ nonnullae earum aurea pedibus tenent, abiicientes, Pompeio exitium palam denunciabant, ipsæque ad Caesarem quasi uolabant.* Dixi modicam fuisse, collige ex his Flori verbis lib. IV. *Tertiam aquilam signifer, priusquam in manus hostium venires, evulsit,mersamque intra baltei sui latebras gevens in cruenta palude delituit.* Neque enim baltei latebris tegi potuisset aquila admodum magna. Vide Militiam nostram.

D.

CAP. XXVI.

Statius: - - - *Laurumque superbam
In gremio Iovis excisis deponere Poenis.*

Idem: - - - *Et nondum gremio Iovis Indica lauras.*

Dixi in fascibus lictorum: et eum ritum clare ponit Dio LIV. de Augusto: Καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀναβάν, τὴν τε δάφνην ἀπὸ τῶν ἑσθῶν περιήλε, καὶ ἐς τὰ τῷ Διὸς γόνατα κατέθετο: *Et in Capitolium conscendens, laurum a fascibus abstulit, et in Iovis genibus deposuit.* Sicut et Iulius Obsequens: *C. Antonius cum in agro Pi-*
M m m 2 *flori.*

storiensî Catilinam vicisset, laureatos fasces in provinciam mit. Apparuit eum hostibus portendisse victoriam, cum ad eos lauram victtricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere. Recte ergo in Plinio scriptum: Fasces imperatorum laurus decorat, ex his in gremio Iovis optimi maximi deponitur, quotiens lætitiâ nova victoria adtulit. nec recte mutavit e libro vetere, ut ait, vir doctus, ex hinc in gremio. Senecam turpi nota deformavit quicumque nebulo ignarus huius ritus. Consolatione ad Elbiam, cap. X. Scilicet minus beate vivebat Dictator noster, qui Sarnitum legatos audiit cum vilissimum cibum in foro manu sua versaret, illa, qua tam sæpe hostem percusserat, lanceamque in Capitolini Iovis gremio reposuerat: quam Apicius nostra memoria vicit, qui, etc. et molestiam obiecit quaerendae lancis, quam nunquam invenies. Libri aliquot, lanceamque. Emendo, laureamque. verissime ad hunc triumphi morem, sequentia etiam scribe, quam Apicius nostra memoria vixit, non, vicit: et sententia omnis clara. Ne haereas, simillimus de hisdem Fabriciis Pænegyristae locus Laudatione Theodosii: Curii, Coruncanii, Fabricii, cum induciae bella suspenderant, inter aratra vivebant: et ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Iovis laureis, triumphales viri rusticabantur. Sed et laurea etiam deposita sine iusto triumpho. ut in Sueton. Domitian. cap. VI. De Sarmatis lauream modo Iovi Capitolino rettulit. Itemque Nero ob Teridatis in urbem adventum, Imperator consalutatus, laurea in Capitolium lata, in eodem Suetonio cap. XIII.

E.

CAP. XXVII.

L. SCRIBONIVS LIBO, qui Consul cum Antonio, anno DCCCLX. Vxor incerta. Ex his	SCRIBONIA, quæ nupsit SEX. POMPEIO, filio Magni, per bellum Siculum. Dio Appian. Ex his	POMPEIA, quæ desponsata M. MARCELLO, pignus patris cum Triumviris in Italia. sed non deducta. Nupsit ut conicio, post SCRIBONIO LIBONI. ex quis	L. SCRIBONIVS LIBO, qui consul initio lib. huius. SCRIBONIVS LIBO DRVSVS. de quo hic, qui tantum Praetor.
SCRIBONIA, eius soror, uxor OCT. AVGVSTI, Ex his	IVLIA, cui maritus VIPSANIVS AGRIPPA. Ex his	CAIVS LVCIVS, IVLIA, nupta L. Paulo. AGRIPPINA, nupta Germanico.	Caesares.
SCRIBONIVS LIBO de quo nihil legi.	SCRIBONIVS, de quo nihil.	SCRIBONIVS LIBO, quem volo maritum Pompeiae fuisse.	Prio.

Priores duae lineae huius generis verae, et ex historia Dionis, Appiani, collectae. Tertia a sola coniectura est. sed aliter de amita Scribonia explicari a me non potest. L. Scribonium Libonem, qui consul fuit hoc ipso anno quo damnatus adolescens, non patrem eius fuisse sed fratrem, ex narratione Taciti liquet. Patrem enim nusquam nominat: nominat fratrem. Hunc fuisse arbitror, a quo Scribonia lex denominata: quem vir magnus, lac. Rævardus, in libello singulari ad eam legem impetente confudit cum isto, qui nunc reus.

F.

CAP. XXX.

Graeci διοικητὰς, πραγματευτὰς vertunt. Itaque fere cum Procuratoribus aequiparantur: sic tamen ut minus late vagentur eorum potestas. Plinius in laudatione Traiani: *Dicitur actori; atque etiam procuratori tuo, In ius veni. sequere ad tribunal.* Idem lib. III. epist. ad Calvisium: *Deinde quod non minus utile quam voluptuosum, posse utramque eadem opera, eodem viatico invisere, sub eodem procuratore ac paene iisdem actoribus habere.* Salvianus Massiliensis: *Pavent quippe actores, pavent silentarios, pavent procuratores: prope ut inter istos omnes nullorum minus servi sint, quam dominorum suorum.* In marmore prisco:

HERCVLI. DEFENSORI
PRO. ITV. ET. REDITV
D. CLODI. SEPTIMI
ALBINI. CAESARIS
D. CLODIVS. D. L.

FELIX

ACTOR. CAES. N. D. D.

id est, *Actor Caesaris nostri dedicavit.* Sic Actores praediorum, l. XVI. C. De procuratoribus. Actores rerum, l. ult. De offic. praesid. et in Suetonii Domitiano cap. XI. Actorem summorum rite fortasse reposuit Torrentius. Certe enim pecuniae recipiendae et expendendae praerant. Apuleius lib. II. *Philodotespotum requirit actorem* (ita e codice scripto Gisellini nostri legimus, cum male adhuc *auctorem*.) *eique praecipit, bono custodi redderet sine mora praemium.* Ut ergo isti in privata familia; sic et in rep. Actores. de quibus Plinii locum correctum imputo iuventuti. lib. VII. Epistola ad Caninium: *Equidem nihil commodius invenio, quam quod ipse feci. Nam pro quingentis millibus nummum, quae in alimenta ingenuorum promiseram, agrum ex meis longe plus exactori* (corrigo inquam, *actori*) *publico man-*

cipavi, eundem vectigali imposto recepi, tricena millia annua detururus. quibus verbis nihil clarius potest ad Taciti mentem. Vt enim ibi ager Aetori publico mancipatur: sic hic servi. Vide quae de reip. servis scripsi libro Elektorum, cap. XXII. et adde (quod tunc me fugit) de appellatione eorum a magistratibus, Varronis insignem locum, quem secius accepit vir doctus: Lib. VII. De lingua Latina: *Nomina habent plerique liberti a municipio manumissi: in quo, ut societatum et fauoris servi non seruarunt proportionem et rationem. Et Romanorum liberti debuerunt dici, ut a Faventia Faventinus, a Reate Restinus, sic a Roma Romanus; ut nominantur libertini a libertis orti, et publici seruis populi Romani, qui manumissi antequam sub magistratum nomina, qui eos liberarunt, succedere coeperunt.* Dicit Varro. Servi publici manumissi, dicti sunt liberti populi Romani, uti reapse erant; manumissi quidem, priusquam ambiciosa haec consuetudo invalesceret nominandi a magistratibus. Nam ecce coeperunt a Consule quopiam aut Praetore, Cornelianum dici, Gellianum, Clodianum. Et adde istis, quae notavi ibi. Ille amicus noster ad successiones refert et testamenti factionem. Acute. sed quo tam acute?

G.

CAP. XXXII.

Anno urbis DCXIV. M. Popillio Laenate, Cn. Calpurnio Coss. C. Cornelius Hispallus Praetor edicto Chaldaeos intra decimum diem abire ex urbe atque Italia iussit: levibus atque ineptis ingeniis, fallaci fidem interpretatione, quaestuosam mendaciam suis caliginem iniicientes. ait Valerius libro primo. Anno DCCXXI. M. Agrippa Aedilis τὸς ἀστρολόγους καὶ τὸς γόητας ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασεν: astrologos et vates urbe eiecit; auctor Dio XLIX. in extremo. Iterum anno DCCLXI. ab Augusto interdictam severe omni vaticinio ac praedictione. notat idem Graecus lib. LVI. Sed serio imprimis et cum cura ea res habita, hoc anno. Senatusconsulti, quod factum, formam et verba certo repperi in Fragmentis Iurisconsultorum, quae dedit nuper doctissimus P. Pithoeus (libro, cui titulus: *Collatio Mosais. legum et Rom. tit. XV.*) Ait ibi Vlpianus, lib. VII. de offic. Proconsul. Praeterea interdicta est (ita legit Pithoeus) *Mathematicorum calida impostura et obstinate persuasio. Nec hodie primum interdici eis placuit, sed vetus haec prohibitio est. Denique exstat S. C. Pomponio et Ruffo Coss. factum, quo cavetur, ut Mathematici, Chaldaei, ariolae, et ceteris qui similem in certum faciunt,* (Pithoeus)

(Pithoeus, *similem artem: ego legerim, similem cestum, sive, quaestum*) aqua et igni inserdicatur, omniaque bona eorum publicentur: et sic aeternus gentium qui si id fecerit, in eum animadvertatur. Dico Domitium intellegere Sc. hoc ipsum. At enim ille refert ad Pomponium et Rufum Coss. hoc autem anno Taurus et Libo Coss. fuerunt. Non hoc novum, ut inter scriptores anni unius discrimen sit. Caelius enim Rufus, et L. Pomponius, Consules fuerunt sequenti hunc anno. - Addit Vlpianus alia, quae ad cognitionem istam: *Saepeissime denique interdicitum est fere ab omnibus principibus, ne quis omnino huiusmodi ineptiis se immisceret: et varie puniti sunt hi, qui id exercuerunt, pro mensura scilicet et consultationis (legerim, sceleris et consultationis, vel inducta copula, scilicet consultationis) Nam qui de Principis salute, capite puniti sunt, vel qua alia graviore poena adfecti. Nam ornittam oraculum nostri vatis, de his vanis vaticiniis: Mathematici genus hominum potentibus insidum, sperantibus fallax: quod in civitate nostra et vetabitur semper, et retinebitur.*

H.

CAP. XXXIII.

Plautus, - - - *credo ego istoc exemplo tibi*
Esse eundum actutum extra portam, disspessis manibus
Putibulum quom habebis.

Itaque et carnifex domicilium habuit extra urbem. Cicero, pro Rabirio perduellionis reo: *Sed moveretur prius acerbissima morte millies Gracchus, quam in eius concione carnifex confisteret, quem non modo foro, sed etiam caelo hoc ac spiritu Censoriae leges, atque urbis domicilio carere voluerunt.*

Ideo Plautus, - - - *extra portam Metiam currendum est prius,*
Lanios inde accersam duo cum tintinnabulis.

intelligit enim carnifices, quorum extra eam portam domus, ad solemnem supplicii locum. Imo et Coriarii ac Vispelliones urbe submoti, a pari causa. Morticina enim tractant. Artemidorus libro I. cap. LIII. *Τὸ δὲ βυρσοδέψην, πᾶσι ποιηρόν. νεκρῶν γὰρ ἀπίστοι ἐπιμάτων ὁ βυρσοδέψης, καὶ τῆς πόλεως ἀπίστηται:* *Coriariam exercere, malum omnibus. Corpora enim mortua attrahat cerdo, ideoque ab urbe secladitur.* Sed quid est quod Tacitus hic discrete nominat Esquilinam? non temerarium est. nec facile reperies, ut ego censeo, ubi supplicii res, nominari portam aliam: nisi tamen Metiam, ut iterum apud Plautum:

Illum aedepol videre ardentem te extra portam Metiam,
Credo caestor velle.

Sed profecto quae Metia Plauto, eadem est cum Esquilina. argumento loci de suppliciis, tum numeri situsque portarum urbis. Idque ante me censuisse audio Octavium Pantagathum, virum magnum, alium, et qui esse doctus eligeret quam videri. Non, inquam, reperies aliam nominatam ab istis, nisi forte Collinam in Vestalium morte. quod aliud a supplicio vulgate. Facit ad portam Esquilinam, quod Suetonius in Claudio scripsit: *Civitatem Romanam usurpantes in campo Esquilino securi percussit.* quod Horatius, anus illas lapidatas in Esquilis abiicit:

Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens

Contundet obscenas anus.

Post inssepulta membra different lupi

Et Esquilinae alios.

Itaque et Puticuli ibi, quo villium damnatorumque hominum cadavera proiiciebantur. Varro, Festus, aliique. Ibidem locum fuisse, qui Sestertius diceretur, infra docebo.

I.

CAP. XXXIII.

Byscina, e lino; Bombycina, e verme; Serica, ex arborum lana, confectae. Bombycina eadem est cum Cez, sive Coa, (nihil enim interest) manetque hodie: reliquarum nihil superest praeter nomen. Byssum cum Serico, a) imperite confundit Philostratus libro II. et vult ex arbore Indica nasci, quae altitudine quidem populos aequet, foliis salici non absimilis. Sericum debuisset dicere. Nam Byssus e terra gignitur, ut linum, circa Elidem praecipue, Achaiae urbem. Eadem imperitia Bombycinam, Sericam facit Isidorus lib. XIX. Si tamen imperitia est, et non recepta opinio inferioris aevi. Nam et Zonaras in Iustiniani vita scribit *eius temporibus telam sericam a Romanis* (id est Graecis Byzantinis) *texti coeptam, cum antea a Persicis mercatoribus tantum importaretur, nec Romani scirent, fila illa esse vermium.* Et addit duos monachos ova illa vermium ex India attulisse, et mori foliis aluisse, et inde sericum confecisse. Otho item Frisingensis in historia Friderici lib. I. ait Rodericum Siculum expugnatis in Graecia Athenis, Corintho, Thebis, opifices qui sericos pannos texebant, deduxisse captivos, et in Siciliae urbe Palermo collocasse. Inde factum, ut quam textrinam prius soli Graeci inter Christianos habuerint, cum Romanis communicata sit ingeniis. Nec abhorreat ab hac sententia Pausanias, Pollux, Servius. At magis veteres disci-

discriminant clare: et lanam arborum esse Sericum volunt, apud Seres Indos. Virgil.

Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres.

Plinius: Seres lanicio filvarum nobiles, perfusam aqua depectentes frondium canitiem. Seneca poeta:

Quae fila ramis ultimi Seres legunt.

Marcellinus lib. XXIII. Apud Seras sublucidae filvae, in quibus arborum foetus aquarum asperginibus crebris velut quaedam vellera mollientes, ex lanugine et liquore mixtam subtilitatem tenerriam pectunt, nentesque subtemine conficiunt sericum. De his Seneca, libro VII. De beneficiis: *Video sericas vestes, si vestes vocandae sunt, in quibus nihil est, quo defendi corpus, aut denique pudor possit. quibus sumptis, mulier parum liquido, nudam se non esse, iurabit. Haec ingenti summa ab ignotis etiam ad commercium gentibus accersuntur, ut matronae nostrae ne adulteris quidem plus sui in cubiculo, quam in publico ostendant.* Pellucebant enim tenerima, ut Ammianus loquitur, subtilitate. Ideoque quotiens pellucidam vestem, pellucentem togam, taliaque legis, capito de Serica, aut Coa. Iuvenalis:

*Acer et indomitus libertatisque magister
Cretice pelluces.*

ceperim de Serica. Tibullus, de Bombycina:

*Illam gerat tenues vestes, quas femina Cera
Texiit, auratas disposuitque vias.*

et Horatius: *altera nil obstat Cois tibi.* Serica quando venerint in usum, planissime non scio. suspicor Iulii Caesaris aevum, (nam ante non invenio) qui etiam ludis theatrum totum velis contextit sericis. ut ex quorundam fide Dio refert lib. XLIII. Eam vestem etiam Medicam dictam, scriptum reliquit Procopius L. II. de Bel. Wandal. Genera eius facta postea Holoferica, Subserica, ususque primus Holoferica, Eligabalus. de quo ad scriptores historiae Augustae.

a) Pollux VII, 17. *Byssinas vestes in Aegypto repertas tempore Semiramidis vult Clemens Stromas. I.*

K.

CAP. LIX.

Quod ait, pedibus intectis: non plane verum est, sed in comparatione cum calceis Romanis: qui altiusculi, non solum imos pedes, sed tibias velabant crure tenus. Horatius:

*- - - nigris medium impediit crus
Pellibus.*

Titinius in Setina: *Lam cum mulleis te ostendisti, quos tibi iam calceas.* Tertullianus de Pallio: *Impuro cruri purum aut maleolum inducit calceum.* Et exstat exemplum hodie in calcei Turcarum Pannoniorumque. At crepidæ, soleae, plantarum calces tantum imas tegebant, ceteris fere nudis. Ideo bene noster, *pedibus iniectis.* Hunc sensum firmat ipse, dum subiit: *P. Scipionis aemulatione, quem eadem fecitavisse apud Siciliam accepimus.* Scipio autem: ibi crepidatus. Livius: *Ipsus enim Imperatoris non Romanus modo, sed ne militaris quidem cultus iustabatur; cum pallio crepidisque inambulare in gymnasio.* Quod tamen molle et effeminatum censebatur: et Manilius delictos insignit hæc nota:

Femineae vestes, nexae sine tegmine plantae.

Vt Scaliger emendavit etsi verus lectio, *nec in sunt tegmina:* et qua tentabam, *nec in usum tegmina* Dionem etiam non aliter exaudio, de Caligulae ludis: *καὶ ἔξην καὶ ἀνυποδήτους βυλαμαθίασιν, νομιζόμενον μὲν περὶ τὸ πᾶν ἀρχαίως, καὶ διακρίνονται ἐν τῷ θέρει ἄτοις, καὶ πολλάκις καὶ ὑπὸ τῷ ἡλιώδους ἐν ταῖς θέραις πανηγύρεσι γινόμενον, ἐκλεφεθὲν δὲ ὑπὸ τῷ Τίβερει.* id est: *Volebant etiam discalceatis spectare permissum quod usitatum olim; ut tamen quidam a iudicia hoc habitu aestatis tempore exercuerint, et ipse Augustus ita saepe spectavit aestivos ludos. omissum tamen a Titurio.* Vbi ἀνυποδήτους vere verteris, soleatos aut crepidatos, quomodo etiam convivia frequentabant Romani, calceis (qui inter forensia censebantur) omissis. In omni ergo remissione, per convivia, per ludos, per otium, Romani soleati. Nota etiam Ciceronis intrepatio in Verrem, qui in iustore soleatus: et in Antonium, qui Gallicis indurus.

a) Intelligit Catonem, de quo Plutarch. ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων πολλὰς ἐπὶ τὸ βῆμα προσερχόμενος, καὶ θανάσιμους δίκας ἔτα βουβόβου, etc.

L. /

CAP. LXX.

Mos qui publice obtinebat, privatimque. Publice, Livius lib. XXXVI *Consulti feciales M. Acilio Consule, nam prius Aetolis renuntianda amicitia esset, quam bellum inferendam.* Lib. XLIII. *Missi legati Persæ amicitiam renuntiarent.* Privatim, infra lib. VI. *Morem fuisse maioribus quoties dirimerent amicitias, interdicerere domo, unumque finem gratiae ponere.* Lib. III. *Quamquam non ultra foret saevitum, quam ut amicitia Caesaris prohiberetur.* Suetonius Aug. cap. LXVI. *Cornelio Gæbo ob ingratum et malevolum animum domo et provinciis suis interdixit.*

Idem

Idem in Claris Grammat. de Curtio Nicia: *Pompeium offendit, domoque ei interdictum est.* Sic Badius Campanus apud Livium XXV. palam omnibus renuntiat hospitium Crispino. Atque hoc est, quod Cicero inimicitias denunciare ait, pro L. Flacco: *Etenim cum a clarissimis viris iustissimas inimicitias saepe cum bene meritis civibus depositas esse vidissem: non sum arbitratus quatenquam amicum patriae novas huic inimicitias nulla accepta iniuria denuntiaturum.* Seneca epist. LXXVII. *Inimicitias mihi denuntias, si quidquam ex iis quae cottidie facio, ignoraveris.* Idem, quod indicare inimicitias Seneca lib. III. De ira: *Quid iuvat tamquam in aeternum genitos iras indicare et brevissimam aetatem dissipare?* Vnde inimicitiae indictae, ut indictum bellum. Sidorius lib. VII. *Inimicitias indictas honeste exercet, tarde credit, celeriter deponit.* Item Inimicitiae testatae, quasi quae litterarum testimonio signatae: Valerius lib. IV. *Acerrime cum Scipione Africano Macedonicus dissenserat, eorumque ab aemulatione virtutis profecta contentio ad graves testatasque inimicitias progressa fuerat.* Nec aliud censeo, cum legimus inimicitias ex professo. Huic aperto mori utinam his moribus locus! Sed ut omnia vitia nostro aevo; sic fraus, simulatio, dolus succrevit, et pessimum amicitiae venenum blanditiae fallaces. Novimus nos eiusmodi stelliones, qui amicos quibus ardent, mox arroddunt: et quibus nulla spes famae est, nisi in labe famae alienae. Datum est nobis grande exemplum praecavendi, quomodo fraudibus involutos aut flagitiis commaculatos: sic specie bonarum artium falsos, et amicitiae fallaces, ut vere dixit noster vates,

M.

CAP. LXXV.

Quid vocat laetum cultum? Vestemne albam, posita nigra? an aurum et ornamenta, quae in luctu ponebant feminae, eoque finito recipiebant? non tam proclive id statuere, propter veteres scriptores, qui haec in re sententiis diversi. Dionysius lib. VIII. nigram vestem feminis attribuit. *Γυναῖκες Ἰωμαίων, ἃ νόμος ἐστὶν αὐταῖς ἐπὶ τοῖς ἰδίοις καὶ ἀναγκαίοις ποιῆν κήδεσσι, ἀποδέμενον χερσὶν τε καὶ πορφύραν καὶ τὸν ἄλλον κόσμον, μέλασιν ἑμφιασμοῖς χρωμένον τὸν ἐπιπέσειον ἐπέδησαν χρόνον.* Apud Suidam incertus scriptor, de Marcii funere: *καὶ αἱ γυναῖκες ἀποδέμενον χερσὶν καὶ τὸν ἄλλον κόσμον, καὶ μέλασιν ἑμφιασμοῖς χρωσάμενον, καὶ πενήθεσσαν ἐπιπέσειον χρόνον.* Et Varro clare lib. III. De vita populi Romani, *ut dum supra terram esset, vicinis iugerent: funere ipso, ut pullis pallis amictas.* Ibidem. *Propinqua anthracinis, proxima amiculo*

culo nigello, capillo demisso sequeretur lectum. Valerius lib. I. cap. I. De Cannenâ clade. *Itaque matres ac filiae coningerunt nuper interfectorum, absterfis lacrimis, depositisque doloris insigne- bus, candidam induere vestem et aris dare thura coactae sunt.* Alii ecce consensu, albam. Herodianus in funere Severi: ἡ γυναίκες ἀπὸ τῆς ἐξουσίας λευκὰς ἀμφιένόμενοι ὄχημα παρέχουσι λαμπρῶν. Statius in Lacrimis Etrusci:

*Huc vittata comam, niveoque insignis amictu
Mistibus exsequiis ades.*

adignat, ut vides, niveam vestem, quia mulier. Sed clarissime Plutarchus: Διὰ τί λευκὰ φορεῖσιν ἐν τοῖς κένθειον αἱ γυναίκες ἰμεῖν, τῆ δὲ λευκῆς κεκευθάλως; et vide apud eum causas. Quid statuemus in dissentiū tam aperto? pacem, quam facile conficio et temporum ratione. Variarum scilicet hac in re apud Romanos fuit. Priscis temporibus dum resp. vixit et libertas, nigrae vestes etiam feminis in luctu. id docent ii scriptores, qui omnes consentiunt in narratione moris qui illo aevo. At sub Imp. rep. extincta, in usum venerunt lugubrium, albae. docent ii alterius classis testes, qui non id referunt nisi de temporibus secutis. Hoc nisi tenes, numquam erit ut solvas eum nodum. Sed quae causa huius mutationis? Credo, divitiae et luxus. Matronis antiquis color albus et niger cogniti: nigrae folis, vel praecipuis usae. At post sericam tractam vestem et vulgatam Coam; post galbanam, caeruleam, amethystinam, et tot genera reperta colorum, rarus dignioribus feminis albi usus. spectus inquam, (quod ex poetis facile discas) conreptusque color albus, adeo ut nota luctus fuerit superbo sericam induisse. Hoc constanter censeo. movet me leviter Appuleii locus lib. II. qui inferiori illo aevo, *matronam flebiliter fusca veste contactam* describit, non ut debuit, alba: nec tamen demoyet, quia aut priscum ritum in animo habuit, ut solet Appuleius; aut aliud in provinciis fuit, ubi id gestum. mox Graeciae videlicet retento, apud quos feminae in luctu nigrae.

ADD. Pro veste nigra Tibullus clare est, libro III.

*Pars quae sola mei superabis corporis, ossa
Incincta nigra candida veste legant.*

At Livius suspicionem facit, nihil in veste mutatum: sed dum taxat in muliebri mundo. Valerii certe Tribuni in legem Oppiam verba apud eum sunt, l. XXXIV. *Mulieres quid alias in luctu, quam purpuram atque aurum depōnunt? quid cum chace- runt, sumunt?* Nam quod Festus tradidit lugentes in pellibus fuisse, ἀδύματῶδες est. *Pellem, inquit, habere Hercules fugitur,*

et homines cultus antiqui admoneantur. Lugentes quoque diebus luctus in pellibus sunt. Nihil tale reperio, nisi consentis mihi magne Festi interpres, (te, Scaliger, appello) ut accipiam de laneis vittis: quas mulieres in luctu sumpsisse e variis scriptorum locis certum. An hoc mavis insititium istud emblemata Paulo esse? qui respexerit scilicet ad Barbaricum morem sui aevi. quo etiam nunc apud nos receptum, pelles extremis oris vestium affui in luctu. Tu nos doce.

N.

CAP. LXXXIII.

Plinius, Scutis qualibus ad Troiam pugnatum est, continebantur imagines. unde et nomen habuere clypeorum, (ἀπό τῆ γλύφου) non ut perversa Grammaticorum subtilitas voluit a Cluendo. Scuta autem apud Homerum, forma orbis. Livius lib. XXV. in cetera praeda Hasdrubalis clypeum argenteum repertum ait, cum imagine ipsius. Suetonius Domitiano: Senatus adeo laetatus est, ut repleta certatim curia, scalas etiam inferri, clupeosque et imagines eius coram detrabi, et ibidem solo affigi iuberet. Capitolinus in Antonino: Ceteris honoribus refusatis, clypeum Hadriano magnificentissimum posuit, sacerdotes instituit. Grebellius in Claudio: Illi clypeus aureus, vel ut Grammatici loquuntur, clupeum aureum, Senatus totius iudicio in curia collocatum est, ut etiam nunc videtur. Quod ait Grammaticos malle, clupeum: verum est, et puto in Capro legisse, Clupeum, imago: Clipeus, κσπίς. Sed et Livius Grammatici paruit, l. LX. Ab his columnis, quae incommode posita videbantur signa amovit: Clypeaque de columnis et signa militaria affixa dempsit. In monumento prisco.

HVIC. DECVRIONES. PVNVS. PVBLICVM. STATVAM. EQVESTREM. CLYPEVM. ARGENTEVN. LOCVM SEPVLTVRAE. DECREVERVNT.

Nec tamen semper hi clypei cum effigie: saepe sine ea, cum nudo nomine ponentis, et cui ponebantur: sive etiam cum ponendi causa, Philo Iudaeus egregie, De legat. ad Caium (p. 1034.): Πλάτος ἦν τῶν ὑπάρχων ἐπίτροπος ἀποδειγμένος τῆς Ἰουδαίας. Οὗτος οὐκ ἐπὶ τι ἔερίσιν μᾶλλον, ἢ ἕνεκα τῆ λυπήτου τῶ πλῆθος, ἀνατίθειεν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἱερὸπολιν Ἡρώδου βασιλείοις ἐπιχεύσας ἀσπίδας, μήτε μορφὴν ἔχούσας μήτε ἄλλο τι τῶν ἀπαγορευομένων, ἔξω τινὸς ἐπιγραφῆς ἀναγκαιάς, ἢ δύο ταῦτα ἐμήνιε, τὸν δὲ ἀναθέντα, καὶ ὑπὲρ ἢ ἡ ἀνάθησις. a) Nec vero publice solum hos clypeos, sed et privatim sibi quisque ponebat. Plinius, Suorum vero Clypeos in sacro vel publico privatim dicere primus instituit Ap. Claudius, qui Consul

cuius

cum Servilio fuit, anno urbis CCLIX et quae sequuntur, repertum exemplum clypei privati in lapide veteri:

NESTORI
AVG. NEPETE
HIC. LVDOS. FECIT
ET. DEDICATIONE
STATVAE. PATRONI
QVAM. IPSE. POSVIT
ET. CLVPEL. SVI. ITERVM
MVNICIPIBVS. NEPESINIS
EPVLVM. DEDIT.

a) At Philonem hic non audiendum, sed effigies in his clypeis fuisse, et a Philone rem tantum oratorie extenuari, docent Scaliger ad Euseb. p. 187. et Wesseling. V. C. Observ. l. 17. p. 64.

O.

CAP. LXXXV.

Quae tamen professio irrita facta postea ex nova lege: elegantissime ad hanc rem Papinianus l. X. De adult. *Mulier quae evitandae poenae adulterii gratia lenocinium fecit, aut opera suas scenae locavit, adulterii accusari damnarique Senatusconsulto potest.* Sed apud Aediles cur ea professio? non apud Centores aliosque? quia comperio, ab antiquo Aedilibus curam fieri fornicum, popinarum, locorum eorum in quibus Honos non colitur aut Virtus: itaque personarum, quae saepius in istis locis, quam in templo Mariano. Ideo Seneca, ut solet, elegantissime: *Invenies voluptatem circa balnea et sudatoria, ac loca Aedilium metuenda.* id est, fornices et popinas. Et illuc alludens Iustinus scribit, Dionysium apud Aediles adversus lenones iurgii solitum, lib. XXI. Itaque Aedilibus curae nosse publica scortata, habere ea in tabulis, ut sic dicam, et albo: et si quam vulgenter se, extra eum numerum nacti, multabant. Livius lib. X. *Eo anno Q. Fabius Gurges Consul filius (is autem tunc Aedilis) aliquot matronas ad populum stupri damnatas pecunia multavit.* Nec pecunia solum, sed et exilio. Idem lib. XXV. *Vilius Tappulus et M. Fundanius Aediles plebei aliquot matronas apud populum probri accusarunt: quasdam ex eis damnatas in exilium egerunt.* Deducebantque iidem in iudicium etiam hoc crimine viros, ut in Livio libro VIII. *Data a M. Flavio dispensatio. erant qui per speciem honorandae parentis mercedem mercedem populo solutam interpretarentur, quod eum die dictis ab Aedilibus crimine stupratae matris familias absolvisset.* Pertinere ad hanc

hanc rem Laberii verſum puto, ut ego eum reſtituo apud Agellium lib. XVI. *Cocionem pervulgate dicit, quem veteres Arilatorum dixerunt. Verba Laberii haec ſunt. Duas uxores, hoc hercle plus negotii eſt, inquit Cocio, ſex Aediles viderat. Scribo. Duas uxores? hoc hercle plus negotii eſt, inquit Cocio: ſed Aediles viderint.* a) Non alia Laberii ſcriptio aut mens. Duasne uxores ille habet? inquit. hercle ſatis negotioſum negotium homini, ut ait Cocio. verum id Aediles viderint, quorum haec cura. Dixi eiusmodi infames feminas ceſſiſſe dignitate matronalis, etiam ornamentis. De dignitate, liquet ex Suetonio: de ornamentis, ex Tertulliano, De cultu: *Quid minus habent infeliſſimae illae publicarum libidinum victimae. quas ſi quae leges a matronis et matronalibus decoramentis coërcebant, iam certe ſaeculi improbitas honeſtiſſimis quibusque feminis uſque ad errorem diſcoſcendi coacquinavit.* v. eundem in Apol. c. 6. Cenſeo autem poſuiſſe eas inſtitam, ſtolam, vittas; imò ſumpſiſſe meretriciam togam. Inducoſ a Iuvenali:

- - - *Carſinia talem*

Non ſumet damnata togam.

qui de matrona aliqua ſtupri damnata ſentire videtur, cui ex more ſumenda toga. De ea ſatis dictum aliis, et praefertim M. Antonio Mureto: cuius doctrina, iudicium, ſacundia, ſemper mihi magna. Vnum addo: manaſſe videri morem eum ab Athenienſibus: apud quos ſcorta pariter veſte a matrona diſcreta. idque ex lege. Suidas. νόμος Ἀθήνησι, τὰς ἐταίρας ἀνδρῶν φορῶν. Idem Artemidorus notat II, 3.

a) *Proverbiali forma eſt, Hoc plus negotii eſt, inquit Cocio. Et Cociones ſaepe in vulgi dicto veniebant ut Plauti illud Vetus eſt, nihili Cocio.*

P.

CAP. LXXXVII.

Tamen reperio Auguſti aevo et infra, a liberis patres appellatos Dominos: et a fratribus blandientibus fratres. Quod tamen Auguſtus in ſua domo vetuit. Suetonius: *Dominum appellari ſe nec a liberis quidem aut nepotibus ſuis vel ſervo vel ioco paſſus eſt: atque huiusmodi blanditias etiam inter ipſos prohibuit.* Tangit ecce utrumque morem, et vellem id interpretes monuſſent. Quod patres, domini: etiam ex Diadumeni Caefaris epistoſa, (ap. Lamprid in eius vita,) cognoſco, ad matrem: *Dominus noſter et Auguſtus nec te amat, nec ipſum ſe, qui inimicos ſuos ſervat.* Et clare ex illo Martialis:

*E ſervo ſcis te genitum, blandeque fateris,
Cum dominum appellas Soſibiane patrem.*

Quod

Quod fratres sic dicti: locus elegans Senecae, epist. CV. *Epist. mibi in ore erat, domini mei Gallionis, qui cum in Achaia febrem habere coepisset, confestim navim conscendit: clamitans non corporis esse, sed loci morbum.* nam loquitur de fratre Iunio Gallione. Itemque coniuges inter se eo nomine usi. Virgil.

- - - *dominium Aeneam in regna recepi.*

Sueton. Claudio: *Occisa Messalina, paullo postquam in triclinio decubuit, cur domina non veniret, requisivit.* Virgil.

- - - *dominam Ditis thalamo deducere adorti.*

ubi Servius: *De Graeco tractum est qui uxorem δεσποινίς dicitur.* Apud Iurisconsultos De Legat. *Peto abs te domina uxorem.* Epictetus: *Αἱ γυναῖκες εὐθύς ἐκὸς τοσαυταῖς αἰδέσθαι εἶναι ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν καλῶνται.* Vti et aduersum amicas, passim in poësis. Sed et obvios vulgo, Dominos vocabant. Idem Seneca: *Quomodo obuios, si nomen non succurrit, dominos salutamus.* Lusit eleganter in eo more poeta Graecus in Anthologia:

Ἦν ὁ φίλος τί λάτῃ, Δόμινε φράτῃ, εὐθύς ἄγραψεν.

Ἦν δὲ αὐτὸ μῆτι λάτῃ, τὸ φράτῃ ἤπει μόνον.

Ἰνα γὰρ καὶ ταῦτα τὰ ἑήματα. Ἀντὶς ἔγραψε
ὄνκ ἐθέλω Δόμινε, εὐ γὰρ ἔχω Δόμινον.

IVSTI LIPSII

EXCURSVS

AD

A N N A L. L I B. I I I

A

CAP. IV.

Mos adeo tritus, ut Isidorus *Funus dictum a Funibus accensis, velic, quos ante ferestrum papyris circumdatis ferrebant.* Ambrosius de viduitate: *Vel cum accensis funalibus mox ducitur, nonne pompae funebris exsequias magis putat, quam thalamum praeparari?* Alludit Ambrosius illuc, quo saepe poetarum: ut,

Viximus infuoes inter utramque facem.

Appu-

Appuleius II. Florid. *Comoediam eius prius ad funebrem facem, quam ad nuptialem venisse.* Calpurnius Flaccus *Declamatione XXVIII. Facem nubenti filiae praeferam, an rogum iucentis accendam?* Quod Isidorus ait, funes papyro circumdatos: non a se habet, sed a prisco scriptore. nec errat. Plinium ita capio lib. XVI. cap. XXVIII. *Nec in fruticum nec in veprum genere scirpi fragiles palustresque. e quibus detracto cortice candelae luminibus et funeribus serviunt.* Cortex ille, non aliud quam similitudo Ægyptiæ papyri: quem utebantur fortasse homines tenuiores. Faces autem, candelasque in funeribus plerumque adultorum reperias: in puerorum, id est acerbis immaturisque, cereos fere. Ut appareat, quod Interpretes verus Persii inquit, pueros ad cereos solitos efferrî, facibus tamen immixtis. Senecæ aliquot loca sunt, quæ id pervincunt. ut epist. CXXIII. *Isti mihi vero defunctorum loco sunt. quantum enim a funere absumt, et quidem acerbo, qui ad faces et cereos vivunt?* De tranquillitate vitæ cap. XI. *Totiens in vicinia mea conclamatum est, totiens præter limes immaturas exsequias fax cereusque præcessit.* De brevitate vitæ cap. ult. *Quidam vero disponunt etiam illa quæ ultra vitam sunt, moles magnas sepulcrorum, et operum publicorum dedicationes, et ad rogum munera, et ambitiosas exsequias. At mehercule istorum funera, tanquam nimium vixerint, ad faces et cereos deducenda sunt.* ubi scribi sententia vult, tanquam minimum. Pertinet ad funebres faces etiam Suetonii locus, Aug. capite XXIII. *Masgabæ tumulum cum ex triclinio animadvertisset magna turba multisque luminibus celebrari, etc.* qui tamen ad parentationem annuam spectat, non ad funeris deductionem.

B.

CAP. XXII.

Carcer triplex est, (ait vetus interpres Iuvenalis) Urbanus, Rusticus, Castrensis. Urbanus ut sunt curres: Rusticus ut ergastula: Castrensis, quando captivi trahuntur catenati. Notat hoc ad eum locum Iuvenalis:

Inde fides arti, sonuit si dextera ferro

Laevaque, si longo castrorum in carcere mansit.

Sed potuit, imo debuit, paullo distinctius. Nam in urbe ipsa triplex ratio adservandi captivos. Aut enim in carcere habebantur locoque concluso, sine ullo milite: ut fere servitia, et capita viliora. Aut in custodia militari: aut in aedibus magistratuum. Custodia militaris frequentissima, et Romæ et in provinciis. eiusque modus, ut is qui in noxa esset, catenam ma-

nui dextrae alligatam haberet, quae eadem militis sinistram vinciret custodiae eius praefecti. Satis aperte Seneca, De tranquillitate lib. I. cap. 10. *Sed quid refert? eadem custodia universos circumdedit, alligatique sunt etiam qui alligaverunt. Nisi in forte leviozem in sinistra catenam putas.* Idem epist. V. *Quemadmodum eadem catena et custodem (emendo custodiam, ita enim ipse captivus dicebatur, ut mox docebo) et militem copulat: sic ista quae tam dissimilia sunt, pariter incedunt.* Et optime Athenaeus libro V. cap. 11. ubi Athenion res Mithridatis extollit: Ῥωμαίων δὲ στρατηγὸς μὲν Παμφυλίας Κηνίλος ὁ Ἰππίος παραδοθὲς ἀλευθῆ δέσμιος. Μάνλιος δὲ Ἀκύλλιος ὁ ὑπατευκὴς, ὁ τὸν ἀπὸ Σικελίας κατασκευάων Θραμίξον, συνδέτην ἔχων ἀλύσει μακρᾷ βασάνῃ κεντήσασθαι, πικρὸς ὑπὸ ἰππίως ἔκλειται. Id est, *E Romanis vero, Praetor Pamphyliae Q. Oppius, (male enim in Graeco, ἰππίος) deditione acceptus, sequitur in vinculis. Manius autem (ita corrige, non Μάνλιος) Aquilius consularis, qui de Sicilia triumphavit, colligatum secum habens longa catena Bastarnam quemdam quinque cubitorum, pedes ab equite trahitur.* Nam ita ego vere interpretor: *Natalis infusa, fatua, aliena. quem, si libido ridendi est, vide.* Simile est, quod Iosephus narrat libro XVIII. capite XIII. de captivo Agrippa rege; *Centurionem illi satis benignum appositum, et militem cum quo vinciretur humanum.* Augustinus in Psalm. CXXVIII. *Ligantur duo et mittuntur ad iudicem, latro, et colligatus; ille sceleratus, iste innocens, una catena ligantur, et longe sunt a sese.* Addo, duos saepe milites uni reo datos, maiori custodiae. In Apostolorum Actis, cap. XII. de D. Petro: *dormiebat inter duos milites, duabus alligatus catenis.* Catenae autem eiusmodi, uti ex Athenaeo clarum, longiusculae erant; ut ambulare, incedere pariter non incommode possent. Ad quas item pertinet, quod Suetonius in Domitiano scribit, cap. XIV. *Nec nisi secreto atque solus plerasque custodias, receptis quidem in manu catenis, audiebat.* Vbi iterum Custodiae pro iisipis qui custodiuntur: ut Plinio libro XXI. capite III. *Inde eductum custodias bibere iussit.* ita veteres. male vulgo, *eductum e custodia.* emendandusque ita Suetonius Nerone, cap. XXXI. *Quorum operum perficiendorum gratia, quos ubique essent, custodias, in Italiam deportari iussit.* vulgata lectio, et interpretes turbant. Paulus in Sentent. *Si pecunia miles custodiam dimiserit, capite puniendus est.* Haec de custodia militari: de ea quae apud magistratos, opportunius dicam libro VI.

C.

CAP. XXV.

Fas mihi, ut cum Tacito hic leviter exorbitem: et quae faciunt huic legi, collecta a me et digesta proponam. Non subtiliter omnia; (cui enim bono, sed ea saltim capita, quae ad usum historiae priscae.) Romanis semper coniugiorum sobolisque magna cura. Ideo Censoria illa solennis quaestio: *Ex animi tui sententia. Tu uxorem habes?* Ideo Ciceroni ficta lex: *Caelibes esse prohibent.* Nec ignominiae solum caelibatus, sed poenae erat. Ita apud Valerium, *Camillus et Postumius Censores, aera poenae nomine, eos qui ad senectutem caelibes pervenerant, in aerarium deferre iusserunt.* Et Festus auctor, *Vxorium pendisse dici, qui quod uxorem non habuerit aes populo dedit.* Exemplum videtur ab Spartanis petatum, apud quos *ἡγαμῖα ζημία*, imo *ὀψιγαμῖα καὶ κκογαμῖα*, ut notat Pollux. Nec tamen lege aliquid cautum reperio; nisi quod C. Caesar post bellum Africanum, vehementer exhausta urbe, praemia proposuit multitudi- ni liberorum. idque Praefectus morum, et quasi Censor. Dio XLIII. *Ἐπειδὴ τε θανά ὀλιγαριθμοῦ, διὰ τὸ τῶν ἀπολατότων πλῆθος, ὅς ἐκ τε τῶν ἀπογραφῶν (καὶ γὰρ ἐκίνας, τὰ τε ἄλλα ὅσπερ τις τιμηλῆς ἐποίησεν) καὶ ἐκ τῆς ὕψους αὐτῆς ἠλέγχοντο, ἤν, πολυπικιδίας ἄλλα ἐπίθικον.* id est, *Et quoniam infrequens admodam urbs erat, propter caesorum multitudinem: quod ex recensu (cum autem et reliqua velut Censor faciebat) et ex ipso aspectu animadvertebatur, iis qui multos liberos haberent praemia proposuit.* Primus Augustus anno urbis DCCXXXVI. certam legem posuit, et praemia poenasque distinxit. Ea dicta, *Iulia de maritandis ordinibus.* quam tamen prae multitudine recusantium perferre non potuit, nisi adempta lenitate parte poenarum. Hanc Propertius intellexit lib. III.

Gavisa est certe sublatam Cynthia legem,

Qua quondam edicta flemus uterque dia:

Ne nos divideret, - - -

elegia illa tota. Et Horatius in Cantu saeculari:

- - - patrumque

Prosperes decreta super iuvandis

Feminis, prolisque novae feraci

Lege marita.

Vbi Scholiastes vetus: *Lex marita dicitur, quae de maritandis ordinibus lata erat, quae et Iulia dicta est. Caesar enim post bellum legem tulit, nequis aut caelebs esset, aut vidua nubilus, quo posset iactura iuvenum reparari, quae bellis civilibus contigerat. Nam*

prope octoginta millia armatorum interierant. Et de eadem in actis eiusce anni Dio, lib. LIV. ὁ δ' Ἀλγυτος τὰ τε ἄλλα ἐκομίστησι, τοῖς τε ἀγκύμοις καὶ ταῖς ἀνάνδροις βαρύτερα τὰ ἐπιτίμια ἐπέταξε, καὶ ἑμπάλιν τῷ τε γάμῳ καὶ τῆς παιδοποιίας ἄλλα ἔθηκεν. Ex Dionis verbis clarum, etiam ante curam eam fuisse Augusto. aq enim βαρύτερα τὰ ἐπιτίμια: et addit, ἑμπάλιν ἔθηκεν. Et non dubie aliquid super ea re latum in eius sexto consulatu, annis cecem ante. Suadet Tacitus hic: *Sexto demum consulatu Caesa Augustus potentiae securus, quae Triumviratu iusserat, abolevit: deditque iura, quis pace et principe uteremur. acriora ex eo vincula, inditi custodes; et lege Papia praemiis inducti, etc.* Sed laturum imperfecte. Capita legis Iuliae fuerunt. Vti libertinas ducere liceret omnibus, praeter Senatores. Vti sponsiones pactionesque nuptiales non ultra biennium differri ius esset. Vti divortiorum certus esset modus. aliaque quae postea in legem Papiam mixta et inserta. Iulia ergo, tempore a Papia distincta. praecessit enim XXV. solidis annis, et alucinati concinnatores legum, qui confuderunt. Dico Iuliam. verius fortasse, Iulias: quia non semel tot annorum intervallo eadem de re latum ac relatum. ideoque proprie locutum Tacitum censeo, cum hic *πληθυντικῶς* scripsit, Papiam latam post Iulias rogationes.

Lata autem Papia anno urbis DCCLXII. fene iam Augusto: et lata per Senatum. Itaque et nomen a consulibus illis, Papiro Mutilo et Q. Poppaeo Secundo. Dicta enim *Papia Poppaea*. Isidorus lib. V. *Sub Octaviano Caesare suffecti Consules Papius et Poppaeus legem tulerunt, quae a nominibus eorum Papia et Poppaea nominatur, continens primum (censeo emendandum, patrum. cum scriptum concise fuerit, primum) praemia pro suscipiendis liberis.* Causa iterum ferendae, e Tacito duplex: *incitandis caelibum poenis, et aerario augendo.* Incitandis poenis, id est, augendis: sincera modo lectio sit. Ambigo enim, et possit rescribi, *incitandi caelibes poenis, sive intendendis caelibum poenis*, sensu clariore. Capita legis Iuliae confusa cum istius: ideoque passim scripta Iurisconsultorum laudata, *Ad legem Iuliam et Papiam.* ita inquam, sicut Papia, quae plenior acerbiorque, aboleverit et velut absorbuerit Iulias leges. Latam dixi per Senatum: et verum est. eoque Paullus libro V. ad legem Iuliam et Papiam (l. 71. de hered. instit. et l. 48. de ritu nupt. l. Capita de ritu nupt.) auctorem Senatum nominat: *Sed illud quaeri potest, inquit, an idem servandum sit quod Senatus censuit, etiamsi in aliam personam captionem direxerit.* Capita eius legis plura fuerunt: adeo ut XXXV. laudet alibi Marcianus. Ea ut distincte proponam,

ab homine me exiget nemo homo: confuse quaedam recensebo, et uti dabunt se sub manum.

CAPVT De enuptione extra gentem ordinemque. Vti omnibus ingenuis libertinas uxores ducere ius esset, Senatoribus exceptis. Concepta Capituli eius verba, apud Paullum lib. I. ad hanc legem. *Lege Iulia ita cavetur, QUI SENATOR EST, QVIVE FILIVS PRONEPOSVE EX FILIO NATO CVIVS EORVM EST, ERIT: NE QVIS EORVM SPONSAM VXOREMVE, SCIENS DOLO MALO HABETO LIBERTINAM; AVT EAM QVAE IPSA, CVIVSVE PATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT, FECERIT: NEVE SENATORIS FILIA NEPTISVE EX FILIO, PRONEPTISVE EX NEPOTE FILIO NATO NATA, LIBERTINO, EIVE QVI IPSE, CVIVSVE PATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT FECERIT SPONSA NVPTAVE SCIENS DOLO MALO ESTO. NEVE QVIS EORVM DOLO MALO SCIENS SPONSAM VXOREMVE EAM HABETO.* Et e lege quidem Iulia recenset Paullus: sed infitum in Papiam fuisse clare docet Celsus: *Lege Papia, inquit, cavetur omnibus ingenuis, praeter Senatores eorumque liberos, libertinam uxorem habere licere.* Meminit et Dio eiusce capituli lib. LIV. ἐκαστὴ δὲ πολὺ πλεον τὸ ἄρξεν τῷ θήλειος τῷ θυγενῆς ἦν, ἐπέτρεψε καὶ ἐξελευθέρας τοῖς ἀθέλεισι, πολλὴν τῶν βουλευόντων, ἀγε-δοι, ἔνομον τὴν τεκνοποιίαν αὐτῶν ἵνα καλέσασα. Vbi tamen interpretis supina μεταωρία vertentis. *Ac quoniam masculi a) patricii generis numerum patriciarum feminarum multo antebant, liberum fecit ut qui vellent (modo Senatores ne essent) libertas etiam (cautius et verius, libertinas: b) ἐξελευθέρας enim Dio dixit, non ἀπελευθέρας. ἐξελευθεροὶ autem οἱ τῶν ἐλευθερωμένων υἱοὶ, ait Hesychius) ducere possent, eorumque liberos legitimos esse iussit.* En, τὸ θυγενῆς, *Patricium* ubique vertit. at *ingenuum* debuerat, ex vi verbi, legisque. Meminit iterum Dio lib. LV. In persona Augusti: καὶ ἐξελευθέρας τοῖς γε ἔξω τῷ βουλευτικῷ ἴσον ἀγε-δοι συνήρῃσα. Et eodem errore ibi interpretes, τὸ βουλευτικόν, *Patricios* vertit: cum *Senatorios*, vere posset. Latum hoc caput matrimoniis frequentandis: ut, si quem digniorem amor aut voluntas traxisset ad impari iugum, lege iungi liceret. Nam antea veritum Neque Decemvirali lege, patricio cum plebeia, neque ingenuo cum libertina connubii ius. Prius abolicum. meminitque Livius l. IV. in oratione Canuleii Tribuni: et l. X. ubi matronae Patriciae Virginiam, quod e patribus enupsisset, sacris arcuerunt. Mansit posterius, ad hanc legem. Vide quae Cicero Antonio de Fadia obicit, Phil. II.

CAPVT subnexum forte priori: de *connubio patronorum cum libertabus*. Verborum partem Vlpianus appendit libro III. ad legem Iuliam et Papiam: In eo iure, quod dicit. INVITO PATRONO, LIBERTAM QVAE EI NVPTA EST, ALII NVBERE NON POSSE, PATRONVM ACCIPIMVS, etc. Et idem iterum l. XL. De divortii: Quod ait lex, DIVORTII FACIENDI POTESTAS LIBERTAE, QVAE NVPTA EST PATRONO, NE ESTO, QVAMDIV PATRONVS VXOREM EAM ESSE VOLET. Vide interpretem eumpse Vlpianum: et adde l. I. De concub.

CAPVT De *sponsalibus, quando et qua fini contrahenda*. Sumptum e Iulia de maritandis ordinibus, indice Sueronio cap. XXXIV. *Cumque, inquit, immaturitate sponfarum et matrimoniorum crebra mutatione vim legis eludi sentiret, tempus sponfas habendi coartavit*. Sponsalium enim olim licentia, ad spectu nullo aetatis. At Augustus, cum quidam immaturas plane virgines desponderent, et mariti essent non mariti: arcendae huic fraudi tempus definiit aetatemque sponzionum: ita ut non ante decimum annum sponsa quaequam esset. Clare Dio lib. LIV. *ὅς δὲ ἦν βρέφη τινὲς ἐγγυώμενοι, τὰς μὲν τιμὰς τῶν γεγραμμένων ἐκαρτέοντο, τὸ δὲ ἔργον αὐτῶν ἢ παρέχοντο, προσέταξε μηδεμίαν ἐγγυήσασθαι, μὴ ἢν ἰδὲ δύοῖν ἐτοῖν διαθρόνῳ γαμήσει τις. τότε τι δεκτὸ πάντως ἐγγυᾶσθαι τὸν γέ. τι ἀπ' αὐτῆς ἀπολαύοντα. δώδεκα γὰρ τῶν κόρας ἐς τὴν τῷ γάμῳ ἔσαν ἔτη πλήρη νομίζετο.* Id est: *At cum quidam pueros desponderent, et praemia nihilominus ferrent maritorum, rem opusque mariti non praestarent: statuit nullam sponzionem firmam esse, postquam, biennio exacto, nuptiae non sequerentur: hoc est, ut omnino decennem despondere opus esset, siquis sponzionis eius vellet fructum. Puellis enim duodecimum annus plenus, ad nuptias definita aetas censetur.* Xylander Dionis mentem plane hic non cepit. Facit huic capiti quod Caius lib. I. Ad Iuliam et Papiam l. 17. de sponsalibus, scripsit: *Saepe iustae ac necessariae causae non solum annum vel biennium, sed etiam triennium et quadriennium et ulterius trahunt sponsalia: veluti valetudo sponsi sponsaeve, vel mortes parentum, etc.*

CAPVT- de *aetate eorum qui ducerent, quaeve nubere*. Eo capite cautum, ne mulier quinquaginta annis minor sexagenario nubere; neu vir minor sexaginta, quinquagenariam duceret. Lactantius lib. I. Senecae verbis: *Quid ergo est quare apud poetas salacissimus Iupiter deserit liberos tollere? utrum sexagenarius factus est, et illi lex Papia fibulam imposuit? an imperavit jus trium liberorum?* Et Appuleio in iudicio obiectum, quod Pudentilla ei anno aetatis sexagesimo ad libidinem nupisset: vide licet

licet contra legem Papiam. Huic tamen capiti Claudius abrogavit, ut Suetonius notat cap. XXIII. *Capiti, inquit, Papiae Pop-paeae legis a Tiberio Caesare, quasi sexagenarii generare non possent, edicto abrogavit. Legerim, addito, vel ediso.* Edictum certe Claudii non fuit, sed Senatusconsultum. Vlpianus in Fragm. titul. XVI. *Sed Sc. Claudiano maior sexagenario si minorem quinquagenaria duxisset, perinde babebatur ac si minor sexaginta annorum duxisset uxorem.* Causae quae Tiberium, quae Claudium moverint, in aperto. Ille, quod plurimum fieri solet, spectavit: hic, quod per naturam potest. Adeo autem amare et virum exercere sexagenarius potest, ut sint octogenarii senes, iidemque patres inter exempla. At mulier quinquagenaria maior, vix est, ut impleatur.

CAPVT de *libertate coniungendi*; quod tamen XXXV. in ordine fuit. Martianus l. 17. de ritu nupt. *Capite trigesimoquinto legis Iuliae, qui liberos, quos habent in potestate, iniuria prohibuerunt ducere uxores vel nubere, vel qui dotem dare non volunt: ex constitutione, etc.* Simile in libertis, etiam si iuraverint, l. VII. De operis libert.

CAPVT de *intervallo temporis a morte coniugis vel divortio, ad coniugium novum.* Neque enim probata Iulii legibus monogamia: sed ad matrimonia compulsus iterum, vidui, aut disparati. Discreparunt in tempore Iulia et Papia. Nam ut Vlpianus notat tit. XIV. Feminis lex Iulia a morte viri, anni vacationem tribuit: a divortio, mensium sex. At Papia clementior, a morte biennium indulgit; a repudio, annum et menses sex. In Suetonio Triennium leges: nec id te turbet. Exsolvit eum nodum Dio in oratione Augusti ad caelibes lib. LVI. *καὶ ὅδ' ἐς ταῦτα μέντοι κατήκιστα ὑμᾶς, ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον τρία ἔτη ὅλα πρὸς παρασκευὴν ὑμῖν ἴδωκα, τὸ δὲ δεύτερον, δύο.* Id est: *Nec ad ista festinanter impulsi vos, sed primum tres integros annos ad apparatus rei concessi, deinde binos.*

CAPVT de *praemiis maritorum, patrumque*: quod in ordine septimum fuisse, colligas ex Agellii lib. II. cap. XV. Praemia enim invitandi fuerunt ad matrimonia et prolem frequentandam. Praemia duorum generum, Honores et Commoda. Quae largiora utraque apud patres: quaedam tamen seorsum data etiam maritis. Veluti, honestior in spectaculis locus. Suetonius Augusti cap. XLIV. *Militem secrevit a populo: maritis e plebe proprios ordines adsignavit.* Et ad eam sententiam accipio, quod poeta Hispanus facere scribit:

*Spadone cum sis evirator fluxo,
Theatra loqueris, et gradus et edicta,*

*Trabeasque et Idus, fibulasque censusque.
Sedere in equitum liceat an tibi scammis
Videbo Didyme; non licet maritorum.*

Præcesserunt item mariti in magistratu, et in fascibus. Agellius: *Capito septimo legis Iuliae priori ex Consulibus fasces sumendi potestas est, non qui pluribus annos natus est, sed qui plures liberos, quam collega, aut in sua potestate habet, aut bello amisit. Sed si par utriusque numerus liberorum est, maritus, aut qui in numero maritorum est, præfertur.* In numero maritorum, id est, opinor, sponfus: vel etiam, qui ius habeat ab Imperatore mariti. Id enim quoque dari solet, pariter ac ius liberorum. Didici ex unico Dionis loco lib. LX. de Claudio: τοῖς τετραγενομένοις, ἐπεὶ ἡ γυναῖκας ἢ κ' ἰδύνατο ἔν γε τῶν νόμων ἔχεν, τὰ τῶν γεγαμηκότων διακρίματα ἴδωκε. id est, *Militibus, quoniam ex legibus uxores ducere iis non licebat, iura maritorum concessit.* Sed et plura maritis privilegia in sorte, in administratione provinciarum: quæ hæreres ex præmiis patrum statim, ne eadem iteranda, sint. Patribus certe, ut prædixi, præmia uberiora, et pleno velut dimenso legum. Idque non solum e Iulia aut Papia, sed more Rom. præfco. *Lex sociis ac nominis Latini, qui stirpem ex sese domi reliquerent, dabat, ut cives Romani fierent,* ait Livius lib. XLL Item a Cenforibus, *In quattuor urbanas tribus (eae autem minus honestae) descripti erant libertini, præter eos, quibus filius quinquenni maior ex SC. esset,* ait idem lib. XLV. Iulius Caesar, *agrum Campanum divisit extra sortem XX. millibus civium, quibus terni pluresve liberi essent,* ut notat Suetonius cap. XX. et Appian. Civilium II. et exempla reperies fors sit plura. Sed Augusto in primis ea cura: non lege Papia solum, ut censent quidam haud e vulgo, sed iamdudum ante. Quod clarum ex iis, quæ Dio scribit LIII. de praesidibus provinciarum, et LV. ante Papiam latam. Fateor tamen, quod Papia præfertim. *Præmiis πολυκαϊδίας* ex ea lege, non absurde fecero, si ordine proponam. *Primum.* Ut in petitione candidati præferantur, quibus liberi plures. Tacitus lib. II. *Contra plerique nitabantur, ut numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat.* Lex non alia quam hæc Papia. *Secundum.* Vti præferantur proletarii in sorte provinciarum: et easdem diutius obtineant. Prius membrum e Tacito firmo, Annal. XV. *Percrebuerat ea tempore pravissimus mos, cum propinquis comitiis aut sorte provinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios, prætorumque et provincias inter patres sortiti, statim emitterent manu suas adoptaverant.* Alterum e Dione LIII. *Præfides, inquit, αριστος es sorte lectos esse voluit, κλην ἢ τε πολυκαϊδίας ἢ γάμου προνομία προσέτιχ.*

id est, nisi si cui multitudinis liberum aut nuptiarum causa privilegium esset. Quamquam id ad sortem tantum referri fortasse par est; non etiam ad mansionem. *Tertium.* Praeant emineantque in omni magistratu. Colligas ex Agellii lib. II. cap. XV. verbis quae supra. Et ab hoc exemplo est, quod qui plures liberos habet, in curia vel collegio primus sententiam rogatur; in albo et processu, ceteris praefertur. L. IX. C. De decur. *Quartum.* In honoribus petendis, gratia sit annorum, qui liberos habent: et quidem pro numero liberorum. Exempli causa, minores XXV annis ad honores non admittuntur, nisi beneficio prolis. Qui ergo quinque habent anno vigesimo admittuntur, qui tres, vigesimosecundo, et sic deinceps. Vide I. II. De minoribus, quae ad hanc sententiam clara. Et Plinii locum eodem traho, libro VII. Epist. praeter meam supra, aliorumque mentem. *Calestrium Tironem familiarissime diligo. simul quaestores Caesaris fuimus. Ille me in Tribunatu liberorum iure praecessit, ego illum in Praetura sum consecutus, cum mihi Caesar annum remisisset.* Vbi vides, dimitti etiam annos beneficio Caesaris solere, quasi liberos haberent. *Quintum.* Qui plures liberos habet, i. e. in urbe tres, in Italia quatuor, in provinciis quinque, a cura, tutela, ceterisque muneribus personalibus immunis est I. II. De excusationibus I. I. C. Qui num. liberor. *Sextum.* Damnatorum liberi plures affem accipiunt, e constitutione Hadriani I. VII. De bonis damnat. Et ab ea mente Dio scripsit, Hadrianum mitiores poenas reis irrogasse liberos habentibus. quod Cuiacius notavit pridem. Et plura, quae facile colliges ex iis quae dicam de mulctis. Ex his ortum celebre illud *Ius trium liberorum* (*Auctoritatem trium liberorum*, Tertullianus dixit, contra Valentinianos) quod orbis pro beneficio Princeps dabat. Plinius lib. II. Epist. *Nuper ab optimo Principe ius liberorum ei ius impetravi: quod quamquam parce et cum dilectu daret, mihi tamen, tamquam eligeret, indulxit.* Idem ad Traianum lib. X. *Exprimere, domine, verbis non possum, quantum mihi gaudium attulerit, quod me dignum putasti iure trium liberorum.* Martialis,

Vxor cum tibi sit formosa, pudica, puella,

Quo tibi natorum iura Fabulle trium?

Quod petis a nostro supplex dominoque deoque,

Hoc dabis ipse tibi; si potes arrigere.

Idem de se:

Praemia laudato tribuit mihi Caesar uterque,

Natorumque dedit iura paterna trium.

Origo eius e lege Iulia, uti discas ex Dionis apto ad hanc rem loco, l. LV. Ἡ δὲ δὴ Λικία ἐς τὰς μητέρας τὰς τρεῖς τεκνῶσας ἰσχυρίζη. Οἷς γὰρ ἂν τὸ δαιμόνιον ἤτ' ἦν ἀνδρῶν ἢτε γυναικῶν μὴ οὐ πικραίνετο τεκνῶσαι, τῶν τισὶν ὁ νόμος, πρότερον μὲν διὰ τῆς βελτίωνος δὲ διὰ τῆς αὐτοκράτορος τὰ τῶν γεγενηκότων δικαιώματα χερσίζετο. Ὡς ὅσας μὲν τοῖς τῆς ἀπαίδας ἐπιμίαις ἐπέχεσθαι, καὶ τὰ τῆς παιδείας ἄλλα, πλὴν ὀλίγων τινῶν, καρπῶσαι. id est: *Livia in parentum matrum quae ter peperissent adscripta. Quibus enim feminis seu feminis fatum aliquod proventum tot liberorum negavit, iis lex; antea quidem per Senatum, nunc autem per Principem ius gratificatur natorum. ita ut neque poenis orbitatis obnoxii sint, et praemia omnia multitudinis liberorum consequantur, paucis saltem exceptis.* Vbi vides et feminis tribui solere id beneficium: quod primo et ex lege Iulia, a Senatu petebatur; postea a Principe. quamquam ea verba perperam, in longe aliam sententiam abduxit interpretes. Plutarchus de Vestalibus notat, eas sine tutore aut curatore res suas administrasse, ὥστε, inquit, αἰ τριτάτοις. At quod id solus Princeps dederit, clare Martialis:

*Naturam mihi ius trium roganti
Musarum pretium dedit mearum
Solutus qui poterat. valebis uxor.
Non debet domini perire munus.*

Hoc idem, *ius parentum* Iuvenalis appellat:

Iura parentis babes, propter me scriberis beres.

et Tacitus hic *privilegia parentum*. Alii simpliciter etiam, *le liberorum*. In fragmento iuris veteris, quod vulgavit doctissimus Pirhoetus: *Mulier sine auctoritate tutoris manumittere potest si ius habeat liberorum*. Et Paulus lib. IV. Sentent. ad SC. Tertullianum, plus semel. *Ius liberorum* tamen propria quadam et alia significatione capi in Ulpiani Fragm. titul. XVI. et l. IC. De iure liber. non vane, notat nostri aevi Iurisconsultus ad Fragmenta ea ipsa: et nodum, quem Duarenus ligaverat l. Disput. cap. XL. docte solvit. Iubeo lucem huic rei mutua te ab illo Sole, in eap'se Fragmenta. Sed et quatuor liberorum ius fuit: quod pertinuit (nisi in aliena regione aberto) ad libertinas, non ingenuas. certe ita distinguit SC. Tertullianum, de quo vide Paullum l. IV. tit. IX. Quod tamen ius vetustius est illo SC. et mentio eius in Suetonii Claudio capite XIX. ubi Princeps *Feminis* (quae naves scilicet mercaturae causa fabricarent) *ius tribuit quatuor liberorum*. De praemiis, *ita CAPVT de poenis multisque caelibum et orborum*, quae etiam in lege Iulia fuerant: sed Augustus, ut ipse apud Dionem fertur, intendit auxitque: Poena prima et maxima, Vti caelibes

ex testamentis nihil caperent, nisi e proxime iunctorum: orbem nisi dimidium. Melior ergo conditio orborum: et iure, quia mariti saltem. Sozomenus lib. I. Eccles. histor. discrimen hoc bene notat: Νέμος ἦν Ῥωμαίοις παλαιός, ἀπὸ ἑκοσὶ καὶ πέντε τῶν τῶν Ἰσων ἀξιοῦσθαι κληῶν τὰς ἀγάμους τοῖς μὴ τοῖστίοις, περὶ ἄλλα τε πολλὰ, καὶ τὸ μὴδὲν κερδαίνειν ἐκ διαθήκης τὰς μὴ γένη ἑγγυτάτω προσήκοντας τὰς δὲ ἀπαιδεις, ζημιῶν τὸ ἥμισυ τῶν καταλειμμένων.

Caelibes ergo nihil capiunt: adeo ut scripserit Ulpianus, *Caelibi relictum legatum caducum fieri, nisi legi intra centum dies varuerit.* Et respexit ad has poenas Plutarchus, libello περὶ φιλοσοφίας. Ῥωμαίων πολλοὶ, inquit, γαμέειν καὶ γεννώσι, ἔχ' ἵνα κληρονομίαις ἔχωσιν, ἀλλ' ἵνα κληρονομήν δύνωνται. id est, *Romanorum plerique uxores ducunt et liberos ferunt, non ut heredes habeant, sed ut heredes ipsi esse possint.* Nec vane impurat adulter apud Sarranicum marito:

- - - propter me scriberis heres,
Legatum omne capis, nec non et dulce caducum.

Tertullianus de Monogamia: *Aliud est si et apud Christum Legibus Iulii agi credunt, et existimant caelibes, et orbos ex testamento Dei solidum non posse capere.* Ideo toties apud Iurisconsultos de solidi captione lectum quaesitumque, ut l. LXII. l. LXXVIII. De her. inst. l. VI. De vulg. et pupil. substit. l. XII. §. fin. De iure fisci. quae omnia proprie ad orbos spectant, patresque solitarii. Quidquid autem hoc modo, praeter legem, legatum aut relictum, caducum fiebat, ibaque in fiscum. ideoque *caducaria lex Iulia dicta* alibi Ulpiano. Tacitus: *Legem Papiam praemiis inducitur, ut si a privilegiis parentum cessaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret.* id est, aerarium publicum bona, quibus dominus non esset, occuparet. Ea enim mens; nec iudicio Vertranium emendantem, *ne si a pr. par. ces. v. p. o. populus vacantia teneretur.* quae emendatio frigidior est, ut ille ait, Gallica nive. Ferretum potius audio, de corruptione, et defectu loci vere iudicantem. Prior enim pars ad praemia delatorum attinet: quibus sequentia filo orationis non respondent. Raevardus noster ad l. CCVIII. De Reg. iuris, ex his Cornelii verbis efficit, lege Papia discrimen nullum fuisse inter caelibes, orbosque, et pariter omnes ab hereditatibus legatisque submotos. Discrimina, quae deinde reperta, esse a Tiberio, qui legis eius nexus multos exsolvit et nodos. Ambigo. Illud scio, ex Ulpiani titulo XIII. totum hoc zetema definiti potuisse: integer exstaret modo. At nunc nihil praeter indicem est, *De caelibe, orbo, et solitario patre.* Et quidem si caelibes nihil acceperint,

rint, uti certum: orbos semestrem habuisse, solitarios partes maiorem aliquam portionem, ratio consentit.

CAPVT *de iis quae coniuges inter se capiunt*, ad fine prior Vlpianus tit. XV. *Vir et uxor inter se decimam matrimonii nomine capere possunt. Quod si ex alio matrimonio liberos superstitibus habeant, praeter decimam quam matrimonii nomine capiunt, et eadem decimas pro numero liberorum accipiunt.* Vide eundem Vlpian. tit. XVI. *De solidi capacitate inter virum et uxorem.* Causae enim sunt, e quibus solidum interdum coniuges capiunt: quas omnes clare ibi recenset Iurisconsultus. Respondit hic orator vetus: *Placet ergo o leges diligentissimae pudoris custodes, decimas uxoribus, quartas meretricibus dari?* Decimaria et lex sublata. l. II. C. de inf. poen. cael. et orb.

CAPVT *de bonis libertorum.* Vide Vlpianum tit. ult. et inf. l. III. Caput item de liberatione operarum: cuius verba l. XXXVII. De operis libert.

CAPVT *de divortiiis.* quo modus impositus eorum crebrius. Clare Suetonio traditum, in Aug. cap. XXXIV. Iuvat aliquis Quintilianus, qui de quinquennio suggerit in sterilitate. Themare Declamationis CLI. *Intra quinquennium non parientem repudiare liceat.* Eodem capite iniusti divortii poenae: et utroque amittat, cuius culpa divortium factum. Eoque de dote, multa in Comment. Iurisconsultorum ad Papiam legem. vult l. LXIV. Solutio matrimonii. Plura capita omitto sciens rellensque: quia ad subtilitates potius iuris pertinent, quam cognitionem antiquitatis.

Ego si quid in his humanitus omisi, commisi: adde, corrigere ignosce. Illud moneo, in veteri Pandectarum Graecanico iridice, Iuliam et Papiam καὶ ἑξοχὴν, et quia in iure plurimum usus appellari ἀπλῶς Leges. Ita invenies Μαυρομανῆ Ad Leges βιβλία ἑξ. Τερεντίου Κλήμεντος Ad leges βιβλία ἕκκοσι. Μαρκέλλου Ad leges βιβλία ἑξ. Γαίου Ad leges βιβλία δεκάπεντα. Πύλου Ad leges βιβλία δέκα. Οὐλπιανῆ Ad leges βιβλία ἕκκοσι. et cave aliter acceperis quam ad Iuliam et Papiam leges. Argumenta clara: quoniam et numerus librorum fere convenit; et nusquam ii scriptores in Pandectis simpliciter ad leges laudantur, sed ad Iuliam et Papiam saltem. Scies et illud, valuisse has leges ad Severi Imp. aevum, qui non abrogavit quidem, sed imminuit: maxime ea parte, qua fuit de gignendis liberis. Tertullianus Apol. cap. IV. *Nonne et vanissimas Papias leges, quae ante cognunt liberos suscipi, quam Iuliae matrimonium contrahi, post tantae auctoritatis senectutem heri Severus constantissimus Principum exclusi?* Caelibatus deinde poenas sustulit Constantinus propter Christianos

ταρθελαν γρη' ἀπαυδων δια' θεον ἀκωνυλας. Euseb. in vita Constantini, et Sozomenus libro I. carpfit Papiam et in parte Theodosius, ut habes l. I. C. de iure liberorum; et principes secuti. Sed nos fati spatia, ad lineas redeamus, quod dicitur, et in gradum.

a) *Mirum et praeter id, quod Philosophis visum, usique doctum. Nam praepollet fere sexus sequior.*

b) *Tamen ex ritu eius aevi Libertini iidem cum libertis, uti notum.*

D.

CAP. XXIX.

Opinor Augusti et deinceps aeo, fuisse annum vigesimum quintum, sed incipientem. Vigesima quartus, inquam, expletus sufficiebat. Argumento, quod *Tiberius Quaestor fuit, indeicesimum annum agens*, ait Velleius: atque ille ipse non nisi *quinquennio maturius quam per Leges*, ut Dio lib. LIII. et Tacitus statim notat: ergo ille legitimus annus. Certe non intra. argumento Quintiliani verborum lib. XII. *Calvus, Caesar, Pollio, multo ante quaestoriam omnes aetatem gravissimam iudicia usceperunt.* Atqui anno uno et vigesimo *Caesar Dolabellam, alio et vigesimo Afranius Pollio C. Catonem, non multo aetate antecedens Calvus Vatinius iis orationibus infecuti sunt, quas hodieque cum admiratione legimus*, ait alibi idem scriptor. Nec multum intra. quia reperio Catonem XXIX. aetatis, Gracchum vigesimo septimo Quaesturam gessisse. Plinii locus est, qui 22. adstruere videatur, ad Traianum: *Cautum est domine, Pompeia lege nequis apiat magistratum, neve fit in Senatu minor amorum XXX.* *Statutum est dein edictum Divi Augusti, quo permittit minores magistratus ab annis duobus et viginti capere.* sed cum is ad provincias, et proprie ad Bithyniam spectet, nihil muro. Quod vero inserte finierim vigesimum quintum: inducit me Dio lib. LII. qui ex decreto Maecenatis (quod securus haud dubie Caesar, at ut melius dicam, accommodata a Dione tota oratio illa ad formam reip. Augustae) Senatoriae aetati definit annum XXV. quaestura autem primus gradus in Senatum: illa ergo etiam quaestoria aetas. Colligas et non obscure idem ex l. II. De inoribus.

E.

CAP. XXXI.

Ulim Censoribus viarum cura. Cicero de Legibus: *Censores urbis templa, vias, aquas, aerarium, vectigalia tuentor.* einde Quattuor viri instituti; quorum proprie id munus.

Pom-

Pomponius De origine iuris: *Eodem tempore et Quattuorviri qui curam viarum gerere constituti. tempus intellegit, post creatum Praetorem peregrinum, qui fuit annus urbis DX. Ii videntur a Varrone non inconcinne dicti Viocuri. Antiqui ergo Quattuorviri viarum. sed non sufficientibus, additi duo, factique Seviri, uti docebo mox ex Dione. Etiam Curatores extra ordinem reperti, quos destinabant singulis viis. Ita Caesar Curator viae Appiae Plutarcho dicitur: Thermus Flaminiae, Ciceroni. Augustus deinde, quo plures partem administrandi reip. caperent (ait Suetonius) nova officia excogitavit, Curam operum publicorum, Viarum, Aquarum. Sed quomodo nova, si iam ante Quattuorviri viarum, si Curatores? Silent scholiastae: sed vere dicam ego. Curatores ante Augustum, fateor: sed nec perpetuum id, nec certum munus. Fecit utrumque Augustus. Quod ad IV. viros: scito discretum a Curatoribus eorum munus. Quattuorviri vias urbis curabant: Curatores, eas quae extra urbem. Docuit me hoc Dio libro LIV. de Viginti viris: ubi clare scriptum est Seviris viarum, amotos ab Augusto duos, qui vias curabant extra muros; τῆς (ait) ἕξ τῶν τὰς αὐτῶν ἰσθμῶν κειζομένων: retentos quattuor, qui in urbe. Ergo sub Augusto et Curatores viarum et Quattuorviri, quorum munera locis regionibusque distincta. Et digniores sane Curatores: quia et vias illas grandes extra urbem, sumptus et moles maior. Ideo Plinius gratulatur Cornuto de eo munere, lib. V. Epist. *Recesseram in municipium, cum mihi nunciatum est Cornutum Tertium accepisse Aemiliae viae curam. Expressere non possum quam sit gaudis adfectus et ipsius et meo nomine.* Et Stadius Plotius dilaudans, IV. Silv.*

*Te Germanicus arbitrum sequenti
Annonae dedit, omniumque late
Praefecit stationibus viarum.*

Et in lapidibus passim inter alios honores insculptum CVRATORI VIARVM. aut plurimum, CVRATORI VIAE. APPIAE Salariae, Flaminiae, etc. nominibus expressis. quia fere Curatores dabantur certis viis, uni pluribusve. Et hos quidem Curatores fuisse censeam, a quibus mancipis redimebant, et quorum negligentia hic culpata.

F.

CAP. XXXVI.

Euripides, . . . ἔχῃ γὰρ καλαφρονὴν θῆε μὲν ἄνερον
δύλοι δὲ θυμὸς θεῶν.

Set.

servulus apud Plautum:

Ego interim hanc aram occupabo.

Tibullus alludens:

Et Veneris sanctae confidam victus ad aram.

Et bene, *confidam*, quia supplicum, sedere. Nec diis modo

s honos, sed etiam heroibus quibusdam: ut Theseo Athenis.

Plutarchus: Κάτω μὲν ἐν μέσῳ τῆ πόλι, παρὰ τὸ νῦν γυμνάσιον, ἐστὶ

τὸ φύξιον οἰκείαις καὶ πᾶσι τοῖς τακηνωτέροις καὶ δαδίοις κρήττονας.

Itemque Regibus. uti Decium Magium Cyrenas tempestate de-

atum, ad statuam Ptolemaei regis confugisse Livius tradit

ibro XXIII. Romae haud ita frequens ille mos. nec libera

rep. quidquam reperio, praeter Romuli asylum. Initium ei

uit a templo Iulii Caesaris, quod Triumviri exstruxere, cum

loc iure, ut perfugium in eo cunctis esset. Dio libro XLVII.

Ἐπηγόρευσαν δὲ μηδένα ἐς τὸ ἱεῶν αὐτῶ καταφυγόντα ἐπ' ἀδία, μήτε

ὑδρηλατῆσθαι, μήτε συλασθαι, ὅπερ ἕδειν ἕξ τῶν θεῶν, πλὴν τῶν ἐπὶ

τῷ βωμῷ γενομένων, ἐδαδίσκων. id est: *Edixere etiam Triumviri,*

ne quis, qui impunitatis causa in templum D. Iulii confugisset, inde

iici vel abripi possit. quod ante ne Deo quidem cuiquam concessum,

exceptis iis, quae ad Romuli asylum pertinent. Quae postrema

Dionis caute lege. Vereor enim ut erret. Nam praeter Ro-

nuli asylum, etiam Dianae in Aventino monte templum idem

us habuit: quod clare notat Dionysius Halicarnas. IV. Antiq.

ued sub Imp. tamen maxime invaluit: nec templa solum, sed

statuae eorum imaginesque passim perfugium servis. Seneca

le clementia lib. I. *Servis ad statuam licet confugere. cum in ser-*

uum omnia liceant, est aliquid quod in hominem licere commune

us animantium vetat. Vlpianus in Pithoanis Fragmentis:

deoque cognosce de querellis illorum qui ex familia Iulii Sabini ad

statuam confugerunt, et sive durius habiti quam aequum, vel insa-

ni iniuria adfectos cognoveris, venire inbe, ut in potestatem Sabi-

ni non revertantur. Etiam ingenuis, iniuria adfectis. Sueton.

n Aug. *Antonium iuvenem simulacro Divi Iulii, ad quod post mul-*

as et irritas preces confugerat, abreptum interemit. In Tiberio,

le Agrippina: *Novissime calumniatus modo ad statuam Augusti,*

modo ad exercitus confugere velle. Resque eo evalit, ut non pe-

riculi solum fuga, imago Imperatoris esset, sed calumniae oc-

asio. Ea arrepta, inferre iniuriam licebat, non solum vitare.

Vides hic in Tacito: et eleganter in Philostrato De vita Apol-

onii lib. I. *Erat, ait, apud Aspendios asylum Tiberii, statuacque*

sanctiores illis in locis venerabilioresque quam Iovis Olympii firm-

icram habebantur. ita ut impietatis damnatus quidam fuerit,

quod servum suum verberasset, qui drachmam argenteam Tiberii

ima-

imagine signatam gestabat. Itaque subvenerunt mox leges: et, Ne ad statuas vel imagines quis confugiat, Senatus censuit; eumque qui imaginem Caesaris in invidiam alterius praetulisset, in vincula publica coerceri Divus Pius rescripsit, ait Callistratus l. XXVIII. De poenis. Sed et statuae deorum eodem iure. itaque quibusdam adscriptum, A servo non tangi, Lavinii, marmorea basi,

M AVORTIO

SACR.

HOC. SIGNVM

A. SERVO. TANGI

NEFAS. EST.

G.

CAP. XXXVII.

Liceat *ἐν παύσει* lucem facere optimo scriptori, qui saepe nobis. Ego non alios censuerim, *gladios Drausianos*, quam illos quibus usi gladiatores. Mos enim, priusquam paria committerentur, ut siccae, sive gladii, quibus pugnaturi, Editori publice exhiberentur, satisne essent acuti. Suetonius in Tito, cap. IX. de coniuratis duobus: *Ceterum ipsos non solum familiari caenae adhibuit, sed et insequenti die gladiatorum spectaculo, circa se ex industria collocatis, oblata sibi ornamenta pugnantis inspicienda porrexit.* Ad quem locum nihil videre interprets (quod per gratiam eorum dicam) scio. Intellegit Suetonius hospifos gladios ex more iam dicto: ideoque Victor, *perisset eum gladium dicit, quasi ad explorandam aciem.* Sed apertius ipse Dio in Nerva, de Crasso et Calpurnio: *παροκαθίστατο δὲ στήθους ἐν τινὶ θεῶν ἀγροῦντας, ὅτι καταμεμῆνυτο, καὶ ἴδανεν αὐτοῖς ἕξασιν λόγῳ μὲν, ἢ ἐπισκέψαντο αὐτὰ, ὅπερ ἡμῶς γενέσθαι, ἢ ἕξασιν ἴσασθαι, ἔργῳ δὲ ἐπιδεικνύμενος, ὅτι ἕδεν αὐτῶ μέλη, etc.* *Collocavitque in spectaculo quodam iuxta se, ignaros quod proditi essent, iisque gladios tradidit, verbo quidem uti inspicerent (quod fieri solitum) satisne acuti essent, re autem vera ut ostenderet, etc.* Causa ergo huic quasi proverbior, quod cum Drauso crebro edenti gladiatores, gladii explorandi offerrentur: non admittere solitus, nisi acutissimos, sit. Iure ergo ille sanguinarius: lenissimus contra M. Antoninus, qui gladios acutos iis non permisit, sed hebetes dumtaxat et obrufos.

H.

CAP. XXXXIII.

Rhenanus in Oratione Eumenii Rhetoris, qua est: *Moratur et Galli nostri, ut eorum liberis, quorum vita in Augustoda-*
nen-

nensium oppido ingenuis artibus eruditur, etc. contra veterem editionem rescribere audet Augustoclivensium. itaque edidit. Os hominis? Scilicet tota ea oratio in Cliviensium scholis instaurandis occupatur: quarum memoria (nisi apud hunc dormitorem) nusquam aut nomen. Adfero tibi tuam gloriam Augustodunum: vel uno ictu, quem vitabit ipse. Scriptum ibi enim: Civitatem istam & olim fraterno Populi Romani nomine gloriatam. Qui autem e Gallis, fratres populi Romani, praeter Aeduos? quorum haec urbs caput. At enim ibidem scriptum (id nuper homo amicus mihi obiiciebat) latrocinio eam Batavicae rebellionis obsessam fuisse: quod vix convenire putabat in Aeduos, qui a Batavis siti longo intervallo. Sed vito facile petitionem eius, et discedo latere recto. Nam corruptus locus, scriboque, Bagaudicae rebellionis. Baravi latrones numquam ad ea penita loca; nec latrocinii Batavici mentio in mediterraneis, sub id aevum. At de Bagaudis, auctores credendi, qui res scripserunt Diocletiani. Victor: Namque ubi comperit, Carini dissesu Aelianum Amandumque per Galliam excita manu agrestium ac latronum, quos Bagaudas incolae vocant, populatis late agris, plerasque urbium tentare: Maximianum Imperatorem iubet. Salvianus libro V. de Gubernat. Itaque passim vel ad Gothos, vel ad Bagaudas, vel ad alios ubique dominantes barbaros migrant, et migrasse non poenitet. Vide et Orosium lib. VII. ubi tamen, Baccaridae in manusc. codice, qui apud me est, legitur, sicut & Baccharidae in Eusebii Chronicis. Speramus ergo Augustoclivenses, Rhenani colonos novos: et Maeniana illa Augustoduni constituimus, ut hic ex Tacito vides, vetustissima post Massiliam, bonarum artium sede.

ADD. Ergone certamen mihi novum, pro veteribus Maenianis? novum & magnum, cum viro magno. Tecum, Strephe Pighi. qui in Hercule Prodicio nuper, ipso aditu tui operis, ita acriter & multis machinis eas oppugnasti, ut nesciam an sim repugnando. Tamen quia causae bonitas, nisi fallor, a me est, nitar pro veritate. disponam hanc stili aciem, manus tecum conferam; sed ut cum amico, plane amice. Ut non solum sine plaga pugna haec sit, sed sine fugillatione aut morsu: sicut decet mitium dearum alumnos.

Ἄγασθ' ἂν ἔρις ἠδὲ βροτοῖσι.

Quisquis haec leges, affectum in me, aut pro me pone: *Μικρὸν φροντίζων τῆ Λιπίε, τῆς δὲ ἀληθείας πολὺ μᾶλλον.* Dixi ego, nobiles illas Oracione Eumenii scholas (Maenianas ipse appellat) Augustoduni in Celtica fuisse: tu, Pighi, Augusto-Clivii eas collocas in extrema Belgica ad Rhenum. Ita toto solo et caelo, quod dicitur, dissidemus. Tua argumenta praevidebo, subferam

Corn. Tac. T. I

O o o

mea.

mea. Ais primo, niti te sacra Constantii Caesaris epistola (ea Orationi inserta est) in qua Augusto - Clivienſium oppidum diſerte nominatur. Verba: *Merentur et Galli noſtri, ut eorum libri quorum vita in Augusto - Clivienſium oppido ingenuis artibus erantur: et ipſi adoleſcentes, ut eorum indoli conſulere cupiamus.* Hoc Pighi, adfers? vide ne Lunam hanc, quod Graeci dicunt, in te detrahas: aut, quod Latini, aſciam tuis ipſe cruribus illidas. Nam ita quidem Rhenanus vulgavit, fateor: ſed, quod ſcire te tua intereſt, aliter et a mea mente diu ante illum Cuſpianus (in Panegyricis ed. Viennae 1513:) in quo reperies, *Auguſtodunenſium oppido*, clare. Vtri credendum magis? ego hinc cenſeam, non ſolum quia vir ſimpliciſſimae probitatis, ſed magis, quia libris probis et vetuſtis uſus (tota Edirio docet; infinitis partibus illa Rhenani melior, imo et auctior) quos alter habuiſſe (in ipſa praef.) fateatur nullos. Igitur hoc telum anceps, aut tibi adverſum: ideoque validiore iam pugna. Exſtat ipſius Eumenii, inquis, Clivii etiam nunc ſtatua, monumentum et Scholae olim, et eius doctrinae. Commoviſti me eo argumento, cum legi, fateor: ſed idem facile in gradum repoſuiſti, deſcriptione quam addis. Qui enim evincis, aut illam talem ſtatuum Eumenii eſſe, aut priſci omnino aevi? *Stat*, inquis, (nam verba tua uſurpo) *inveſtitum ſui temporis, tunicam videlicet talari tectus, et calcei ex aluta pedem ac talos cingunt, et ſupra pedem execti atque fenestrati ſunt. Comam in fronte et crurice decurtatam aequaliter conſtringit vitra; ſicut ventrem latus biſtheus atque bullatus. Dextra maſſam vel auri vel argenti in patris poſitam praefentare videtur. ſiniſtra tenuit ferulam demiſſam, magiſteri inſigne.* Tuam fidem, Pighi. Haec inſignia Eumenio Rhetori conveniunt? Baltheuſne? qui milirum eſſe ſolet: (quod adeo magis apparet, quia bullatus.) Vittane? quae ſacerdotum. Ferula? quae paedagogorum: non iſtorum (ne id tibi ſuadeas) qui publice et cum dignitate docebant. Iam coma illa ſic decurtata, tunica illa ad talos, et calcei: numquam a tam priſco habitu mihi videantur, quidquid adferat tua Pertho. Velim et illud bona venia quaefitum. an nomen Eumenii inſculptum in hac ſtatua eſt? non enim dicis. Si eſt: aliquod pro te argumentum fateor, ſed fluxum; quia plures fuerunt Eumenii. ſi non eſt; quid urges nos ancipiti coniectura? Sed tranſis ab hoc maſculo ad duplicem Arietem: quos in torques verbis et viribus Eumenii, et moenia noſtra valde quaris. Primum, inquis, Eumenius ipſe docet ſentire ſe de Clivio, cum ait. *urbem ſuam latrocinio Batavicae rebellionis obſiſſam, Romani Principis auxilium flagitaſſe.* Belle hoc in Rhenanos accolae conve-

convenit, qui vicini Batavis: in Augustodunenses qui potest? aut quis credat Batavos ab extremo Oceano, per tot sola terrarum, in mediam Celticam penetrasse? idque cum tot oppida interiecta, et praesidia ubique Romana. Ne ego quidem, mi Pighi, credo. sed arietem hunc tuum pridem haud incallide laqueo averti. Nam vitium hic verbi esse, et *Bagaudicae* legendum, docui in Commentario meo: quem peto legas. Aetolica haec audacia est, inquis. Non est. vide tempora, vide historiam: optime de Bagaudis omnia conveniunt: haud aequae de Batavis, qui Romanis tunc fidi; qui fracti, et iniurias a Barbaris varias acceperunt, non ipsi aliis intulerunt. Tu ipse haeres, et ambigue obsidionem hanc ad Taciti Imp. tempora refers: sub quo Franci aliaeque Germanorum gentes Bataviam et Galliam vastarint. Sed qui doces ipsos Batavos aliena tunc vastasse? Id enim necessum est, si proba verba *Batabicae rebellionis*. Vocat etiam *Latrocinium*. quod a me est, quia Victor alique Bagaudas hos appellant, *agrestes, ac latrones*. Argumentum ultimum. Verba, inquis, Eumenii ita clare et graphice Clivium et finitimae regionis solum describunt, ut trahi aliorum nulla vi possint. Videamus ponam ipsa pluscula. *Nisi forte non gravior Britanniam ruina depresserat, quam si perfuso tegetetur Oceano: quae profundissimo Poenorum* (ita Rhenanus: tu *Pictonum* legis: Cuspinianus, *poenarum*, quem sequor) *gurgite liberata ad conspectum Romanae lucis emerfit. Aut haec ipsa, quae modo desinit esse Barbaria, non magis feritate Francorum velut hausta desiderat: quam si eam circumfusa flumina et mare alluens operuisset.* En, velut in tabula, ut ais, depictam exponit Bataviam cum vicina Germania: quos ramis suis Rhenus circumfundit, et Mosa alluit, et Oceani sinus ubique tangunt. *Vbi autem Aeduis mare alluens? ubi circumfusa flumina?* Pax, mi Pighi, obiecto lanæ sacco Arietis huius icrum mollis et excipio. Aeduos non describi fateor: affirmo rotam Galliam, in qua Aedui. Franci quae loca magis vastarunt, imo ceperunt sibi et infederunt, quam Galliam? Itaque cum Francos nominet, vides quam opposite et omnium historiarum eius aevi consensu, ad Galliam id trahamus. Sed ubi mare, inquis, et flumina? conspicua et in aperto. Quid enim clarius quam Galliam mari utrimque allui? quid certius quam Rheno et Rhodano circumfundi, et multis aliis fluminibus perfundi? Itaque, mi optime et doctissime Pighi (talis revera es) vide, ne, dum nimium pro gloria Cliventium tuorum Principum (cui et nos ex animo favemus, sed vanis rerum eam non augemus) pugnas, veritatem deseras. quam nos fulcimus his etiam argumentis.

Primum quaero, Vbi, aut a quo scriptore idoneo et veteri nominatum istud Clivium? adfers nullum. Nam quod Antoninus Clevum nominat, in Britannia scilicet id ponit, in hoc limite nusquam. Coniecturas aliquot recenset, et nescio quid ex vulgi fama de Iulio Caesare: sed obsecro, si tam vetustum hoc oppidum sive castrum: nonne mirum, silentio id ab omnibus superioribus, mediis, imis scriptoribus, quasi de compacto, praeteritum? Et ferrem, si in vili loco. sed urbem Maenianis istis celebrem, Coloniae populi Rom. (nam hoc quoque Eumenius tradit) verbo nusquam nominari, quae incuria vel potius iniuria est?

Deinde. Clivium tuum in Rheni limite situm est, in confinio tot Barbarorum. Quis acri pectore tibi dabit, Scholam institutam in officina illa Martis?

Tertio. Magna et ampla ea urbs fuit, de qua Eumenius agit: templa pulcherrima habuit: Capitolium, et Aquaeductus, et omnia more Romano. Cedo, ubi apud vos haec vestigia? Suspensione levi ea quaeris: sed re et veritate reperies Augustoduni. Eius *muros spatiosi ambitus* alibi Ammianus appellat: *moeniam Augustoduni magnitudinem vetustam*, alibi: et clara indicia etiam nunc exstant, indice et teste Petro Sarruliano, qui Burgundiam Gallice descripsit nuper.

Quarto. Scribit Eumenius, *civitatem istam et olim fraterne populi Romani nomine gloriatam*. Nonne verissimum et testatissimum illud in Aeduis? de Clivio ubi tale repperis? Perfugium quaeris in Batavis. et illi etiam, inquis, appellati fratres et amici populi Romani. Scio et Commentariis meis iam pridem inserui: sed hoc quoque scio. quod non vulgo. et si Batavi; non tamen ideo vicini Galli. Alia illorum causa est, qui tributorum immunes, semi-liberi, arma tantum et viros imperio suppeditabant. Itaque iure socios se dixerunt, fratres, amicos. In vobis quid simile? qui veri Galli et tributarii, iam diu grave iugum ferebatis Romanae servitutis.

Quinto. Vetustissimae sunt illae Eumeniae Maenianae. Colligas vel ex his verbis: *Maenianae illae scholae quondam pulcherrimo opere et studiorum frequentia celebres*. Quod de Augustoduno certum: ubi Scholam a nobilitate omni Gallica frequentatam, Tacitus iam inde sub Tiberio agnoscit. De Clivio nihil tale habemus, praeter suspicari.

Sexto. Maenianas illas *inter Apollinis templum atque Capitolium*: Eumenius ponit. Atqui Apollinis quoque templum in Flavia Aeduorum sive Augustoduno inclutum fuisse, alius Paegyristes testatur in Oratione Constantino dicta.

Postre-

Postremo. Eumenius, *Artifices Transmarinos, et ex amplissimis Provinciarum ordinibus incolas novos indultos suae civitati ab Imp. scribit. Alius Orator in Panegyrico ad Maximinum: Civitas Aediuorum, inquit, ex hac Britannicae facultate victoriae plurimos, quibus illae provinciae redundabant, accepit artifices. Nonne eadem de re palam atque urbe loquuntur? Et quid verba facio? citius pili nascantur in hac manus vola, quam opinio tua, Pighi, in mea mente. ex iis quidem, quae adhuc dixisti. Nam firmiora si adfers: facile ego Plancus aut Deillius, nec morabor transfugii (dummodo in Veritatis castra) ullam notam. Haec candide a me scripta, homo candidissime, sine ulla frontis nubecula, sic leges.*

I.

CAP. LIII.

Seneca De Beneficiis: *Video uniones non singulos singulis auribus comparatos: (iam enim exercitatae aures, oneri ferendo sunt): iunguntur inter se, et insuper alii bini supponuntur (forte, suppinguntur). Non satis muliebris insania viros subiecerat, nisi bina ac terna patrimonium singulis auribus pendissent. Tertull. acute, De habitu mul. Graciles aurium cutes Calendarium expendunt, et in sinistra per singulos digitos sacris singulis ludit. Augustinus hoc amplius queritur, suo aeo insanisse in turpi isto aurium cultu etiam viros. quem vide, si lubet, Epist. LXXXIV. Eum luxuriae ritum referre quidam conantur ad aevum priscum, ex Valerii verbis l. V. c. 2. de Martio exorato a feminis: In quarum honorem, Senatus matronarum ordinem benignissimis decretis adornavit. Sanxit namque uti feminis semita viri cederent, confessus plus salutis reip. in stola, quam in armis fuisse; vetustisque aurium insignibus novum viciae discrimen adiecit. legunt enim, inaurium insignibus. Non probo. et fortasse nec notae quidem tunc Italiae gemmae. Scripserim, vestisque crinibus insignibus? Crinibus enim posituque comarum, matronae antiquitus discretae ab innuptis. Tertullianus, de Virginibus velandis: Simulque se mulietes intellexerunt, vertunt capillum, et acu lasciviore comam sibi inferunt, crinibus a fronte divisis apertam professae mulieritatem. Plautus Milite:*

*Vtique eam ornatam adducas matronarum modo,
Capite compso, crines, vittaque habeat.*

Mostellaria:

Soli gerundum morem censeo, et capiundas crines.

id est, nubendum. Festus: *Senis crinibus nubentes ornantur, quod, etc. Senis crinibus, id est, sex crinium orbibus, sive fertis. Implexi igitur capilli matronales, ut exemplum petere licet a statuis*

nummisque: virginum puerorumque, cirri, et cincinni. Ammianus l. XIV. *Et licet quocumque oculos flexeris, feminas affatim multas spectare cirratas; quibus si nupfissent, per aetatem ter iam mixus poserat suppetere liberorum.* Cirratas, capio innuptas: uti Petrus eodem epithero de pueris, *Ten' cirratorum centum dictata fuisse.* Valerii ergo mens, praeter crinium discrimen, adiectam illis et alteram virtam a). De qua Capellam accipio l. I. de nupt. Philol. *Iuno quoque ex purgatoris auri splendente vena addiderat criminibus sociale vinculum.* Propert.

Vixit et acceptas altera vitta comas.

Vbi legi in vet. cod. *asperfas*; et placet. referoque ad asperfectionem aquae nuptiis solemnem. De qua idem:

Et Stygio sum sparsa lacu, nec recta capillis

Vitta data est.

Sed redeo ad nostrum.

a) De qua Capellam accipio lib. I. de nuptiis Philolog. Iuno quoque expurgatoris auri splendente vena addiderat criminibus sociale vinculum.

IUSTI LIPSII

EXCURSVS

AD

ANNAL. LIB. IV.

CAP. XXXXII.

Romuli lege, matrona adulterii rea, marito permiffa cognatiffue. Ii, uti visum, multabant, puniebant. Sed utrumne morte? Puto, verecunde contra virum doctum, licuiffie. Ex Dionysio, qui lege regia maritum constituit *νύπιον τῆ μαιίδης τῆς τιμωρίας, arbitrum magnitudinis poenae.* Ex iure ipso, quia mulier quae iuxta sacratas Romuli leges nupta, ita in manu viri, ut proles in patris. Ex Tacito: apud quem *Plantius, prisco infuito, de capite famaue coniugis, propinquis coram, cognovit, et infontem nuntiavit.* Ait, *capite famaue.* Si in superstitionis crimine marito id iuris: credo et in adulterii. In eas, quae sacris Bacchanalium incestu usae, cognati maritique intra domos animadverterunt, aiunt Livius et Valerius: nec dubito, quin ea animadversio *adca-* put pertinuerit. Denique Egnatius quispiam uxorem, quod vinum bibisset, fusti interemit, idque factum non modo accusatore, sed etiam reprehensore caruit: quidni idem iuris in graviore culpa sit? Argumentum a Catone non petam, qui ait: *In adulte-*
rio

rio uxorem tuam si prebendisses, impune necares. Vanum enim. et pertinere tantum videtur ad deprehensum. Tamen hoc fateor: eo severo iure perquam raro maritos usos: moribusque receptum viderar, ut adulteram apud cognatos convictam domo saltem exigerent, multarentque dote. Id ius (sive mos fuit) Plautus indicat Amphitruone:

Quid si adduco tuum cognatum huc, a navi Naucratem,

Qui mecum una vectus est, una navi: atque is si denegat

Facta, quae tu facta dicis, quid tibi aequum est fieri?

Numquid. causam dicis, quin te hoc multem matrimonio?

Et respondet mulier, *Si deliquit, nulla causa est.* Et clare Valerius lib. VIII. cap. 2. Cum C. Titinius Minturnensis Fanniam uxorem, quam impudicam de industria duxerat, eo crimine repudiatam spoliare dote conaretur. Porrius Latro, contra adulteram: *Illud, iudices, mihi tormento est, quod notata iudicio vero, ut multiplicatam dotem perdas; plus tamen ex quaestu habet, plus habitura est, quam quantum damnatae perdendum est.* Haec antiquitus obtinuisse videntur. quibus addo: Si mariti cognatique dissimulabant, aut, ut Livii verbis utar, idoneus in privato supplicii exactor nemo erat: non raro, publico iudicio, persequebatur id crimen magistratus. Et praesertim Aedilis. ac damnatos damnataeque apud populum reperio pecuniaria multa, imo exilio interdum. Exempla adduxi supra, de Vistilia: et nunc non repono. Adde e Valerio de Cn. Sergio Silo, cui promissorum matrisfamiliae nummorum gratia dies ad populum dicta, damnatusque. lib. VI. Nec plura reperio prisco aevo. Lex Iulia secuta est, ferente Augusto. Poena eius in volumine Digestorum, quod miremur, non expressa: et ideo ferram inter se reciprocant viri docti. Capitaleam eam fuisse plures senserunt, deterioresque: Relegationem tantum, pauci bonique. Et haecle non fuit mors a). Ex Taciti verbis lib. III. de Iulia filia, neptique: *Adulteros earum morte aut fuga punivit.* statimque addit, culpans Augustum: *clementiam maiorum suasque ipse leges egrediebatur.* Nam intelligit Iulias leges. Ne exilium quidem, ex eodem loco: sic enim interpretor, fugam. et ex hoc, qui in manibus: ubi Tiberius contra legem Iuliam, severitatem pervicaciter amplexus, Aquiliam exilio damnat. Exilium intellego, perpetuum, quod sit vice deportationis. Esto igitur Relegatio. Facit huc illud Taciti de Vistilia. *Eaque in insulam Seriphon abacta est.* id est, in insulam relegata. et paullo clementius de Manlio, relegatione simplici: *Adultero Manlio Africa atque Italia interdictum.* Iuvat aliquid illud Ovidii, qui ob adulterium damnatus: *Namque relegatus, non exsul dicor.* Et rationes quaedam ex iure scripto: quas pete a Cuiacio l. VI. Ob-

servat. cap. XI. Nodus aliquis esse possit in Iurisperiti verbis ad l. Iuliam: *Adulterii damnatam si quis duxerit uxorem, lege eadem tenetur.* quod tollere videtur relegationem. Et in verbis Portii Latronis, quae supra: e quibus multa dotis saltem erui potest, et infamiae nota. Portius autem posterior Iulia lege. Dicam vere, parum certa res est: et exempla relegationis, quae in historia in personis eximiis, videri possunt a severitate Principum, non a lege: aliudque servatum fortasse in hominum vulgo. Ni fuisset; non illae tam frequentes essent de adulteriis apud scriptores id agui querelae. Seneca audet scribere: *Numquid iam vilis adulterio pudor est? postquam eo ventum est, ut nulla maritum habeat, nisi ut irritet adulterum.* aliaque passim reperies in eam sententiam; parum probabilia, si relegatio et fuga, adulterii poenae. Quidquid eius est: capitale postea id crimen factum, ut ex Apuleio notat idem Cuiacius: cui adde Arnobium lib. IV. *Adulteria tamen legibus vindicant, et capitalibus adficiunt eos poenis, quos in alicuius comprehendere foedera genitalis se lectuli expugnationis iecisse.* Et gladio animadverberant non in adulteros modo, sed omnes impudicos stupratoresque, Wandalicæ leges, ut legi apud Salvianum l. VII. *Addiderunt quoque hoc ad libidinem comprimendam, severas pudicitiae sanctiones decretorum gladio impudicitiam coercentes.*

a) *Velim considerari etiam Suetonii locus in Aug. c. V. ubi gravioerem adulteri poenam nominat.*

IVSTI LIPSII

EXCURSVS

AD

ANNAL. LIB. V.

CAP. IV.

Acta Senatus vocabant, commentarios (*ὑπομνήματα* vertunt Graeci) quibus breviter inscriptum, quidquid apud patres diceretur, agereturque. Tantum apud patres. Origo eorum, ut videtur, a Iulio Caesare: qui consul, *Iniis bene-re, primus omnium instituit, ut tam Senatus, quam populi actus acta conficerentur, et publicarentur* a). Confectio mansit: publicatio abrogata ab Augusto. Suetonius cap. XXXVI. *Auctor et aliarum rerum Senatui fuit: in quis ne acta Senatus publicarentur.* Conficie-

Conficiebat ea quispiam e Senatu: scilicet ne arcana patrum sciret non e patribus. Colligimus ex Tacito hic, qui Junium hunc Rusticum Senatorem ostendit infra: *Quod fraude unius Senatoris elusa maiestas imperatoria esset.* Et Spartiano. qui Hadriano munus hoc tribuit post Quaesturam. *Post Quaesturam, ait, acta Senatus curabit.* eumque vocabant a cura Actorum, vel, ab Actis Senatus. Lapis vetus, C. PORCIO. C. F. QYIR. X. VIRO. STLITIB. IVDICAND. ADLECTO. INTER. QVAESTOR. AB. ACTIS. SEN. Conficiebat dixi Senator: sive praeerat conficiendis. cui tamen adiuncti scribae censualesque, quos a re Actuarios item dicebant. Capitolinus Senatusconsultum Tacitum ita describit, *ut non scribae, non servi publici, non censuales illis actibus interessent: Senatores exciperent, Senatores omnia officia censualium scribarumque completerent, nequid forte proderetur.* Censuales illa aetas dixit, librarios, scribas, tabellionesque. Inde titulus in Codice l. X. conceptus, *De tabulariis, scribis, logographis, et censualibus:* inde et Censuale officium, haud atimili sensu, l. XVIII. c. De testamentis. Eaque mente Tertullianus Apol. cap. XX. *Graecorum censuales conferendi.* Actuarii qui excipiunt scribuntque b), ut Iulio Suetonii cap. LV. Senecae epist. XXIII. *Non quidem haec quae alienis verbis commodatur, et Actuarii vice fungitur:* et Glossis Graecis, *ἐπισηματόγραφος, Actuarius, Memorialis.* Qui non in urbe solum, sed in provinciis militiaeque. Actuarii in militia, l. V. c. De erogatione militariae. Et Spartiano: *Ipse quod matrimoniis militum et militiarum corrupendis operam daret, a quodam Actuario, cuius uxorem stupraverat, percussus est.* Quos eleganter et cum adfectu describit Victor in Gallieno: *Actuarii, inquit, genus hominum nequam, venale, callidum, seditiosum, habendi cupidum, atque ad parandas fraudes velandasque quasi ab natura factum, annonae dominans: eoque utilia curantibus et fortunis aratorum infestum: prudens in tempore his largiendi, quorum discordia damnoque opes contraxeris.* Satis de Actis Senatus: venio ad populi. Ea dicta *Publica acta*, Suetonio in Tiberio cap. V. et alias passim. Item Diurna, quia in dies conficerentur, Tacito lib. XVI. et XIII. Item Urbana. Saepius etiam *ἀπλῆς, Acta, κατ' ἐξοχήν.* Iis continebantur res rationesque populi, iudicia publica, supplicia, comitia, aedificia, nativitates, illustres mortes, matrimonia, divortia. De iudiciis suppliciisque admonuit Ammianus lib. XXII. *Et acta super eo gesta non sine magno legebantur horrore, cum id voluminis publici contineret exordium: Consulatu Tauri et Florentii, inducto sub Praeconibus Tauro.* Vbi et formam aliquam servabis conficiendorum Actorum. De aedificiis, Tacitus lib. XIII. *Nerone II. L. Pi-*

fone Cos. pauca memoria digna evenere. nisi cui libeat laudandis fundamentis et trabibus, quis molem Amphitheatri Caesar extruxerat, volumina implere: cum ex dignitate populi Rom. repertum sit, res illustres annalibus, talia diurnis urbis actis mandare. De nativitatibus Suetonius saepe: qui plerumque argumenta sibi sumit de die cuiusque principis natali, ex Actis. ut Tiber. cap. V. Cal. cap. IX. Origo eius instituti a Servio Tullio, qui ut numerum sciret nascentium, morientium, virorum, adinvenit. Vn Propinqui nata prole certum aliquem numum in aerarium Iunonis Lucinae inferrent: iidem aliquo mortuo, in Veneris Libitinae: et sumente quopiam virilem togam, in Iuventutis. Exolevisse is mos videtur, sed in pueris natis retraxit Augustus: eaque adnotatio in Actis cum cura habita, utique post Iulias Papiasque leges. Iuvenalis:

- - - *Tu libris Actorum spargere gaudes
Argumenta viri. - - -*

*Apuleius: Pater natum sibi filium ceterorum more professus est. Scævola l. XXVIII. De probationib. Mulier gravida repudiata, absente marito filium enixa, ut spurium in Actis professus est. Capitolinus in Gordianis: Filium Gordianum nomine Antonini et signo illustravit, cum apud Praef. aerarii, more Romano, professus filium, publicis Actis eius nomen infereret. Non fallit te idem Capitolinus in M. Aurelio, qui ita de hac professione disserit, quasi ille invenerit primus. Inter haec, inquit, liberales causas ita manavit, ut primus iuberet apud Praefectos aerarii Saturni unamquemque civium natos liberos profiteri, intra tertium diem nomine impostis: Quod aliter est: sed addidit quaedam, immutavitque. De matrimoniis divortiiisque, clarum est in Acta relata fuisse, propter praemia poenasque legum. Imo etiam ante Iuliam, Papiamque Caelius ad Ciceronem, *Paula Valeria* (scribo *Valerii*, id est, coniunx) *soror Triarii abortivum sine causa fecit. Nuptura est D. Bruti nondum c)* *retulerat. Retulerat, scilicet in Acta. Seneca de Beneficiis: Quia vero nulla iam sine divortio acta sunt, quod saepe audiebant, facere didicerunt.* Et ad matrimonia pertinet versus Iuvenalis,*

Fient ista palam, cupient et in Acta referri.

Haec Acta a scribis tabellariisque confecta videntur, et ad Atrium Libertatis in Tabulario adservata. Livius XLIII. *Casares extemplo in atrium Libertatis d) ascenderunt, et ibi signatis tabellis publicis, clausoque tabulario, et dimissis publicis servis. Cui vetus inscriptio Curatores tamen quosdam adsignat.*

C. CALPETANVS. STATIVS.

SEX. METRORIVS

M. PERPENNA. LVRCO

T. SARTIVS. DECIANVS

CVRATORES. TABVLARIOR.

PVBLICORVM. FAC. CVR.

At ex Taciti XIII. colligas, curam eam Quaestorib. fuisse, aut aerarii Praefectis. *Princeps*, inquit, *curam tabularum publicarum a Quaestoribus ad Praefectos transulit*. Eoque facit, quod M. Aurelius Professiones infantium rettulit ad Aerarii praefectos. Tabularii mentio etiam Ciceroni, pro Rabirio perduellionis reo: Virgilioque II. Georg.

- - - aut populi tabularia vidit.

Vbi Servius quaedam. Lampridius in Alexandro referre videtur Actorum confectionem ad Praefect. urbis: *Fecit Romae*, inquit, *curatores urbis XIV. sed exconsulares viros, quos audire negotia urbis iussit, ut omnes aut magna pars adessent, cum Acta fierent*. Sed intellegit iudiciaria acta. Fuerunt et Registra quaedam publica, praeter haec Acta, de quibus Vopiscus in Probe: *Vsus sum etiam Registris scribarum porticus Porphyreticae, Actis etiam Senatus, ac populi*. Perierant haec publica acta (*γράμματα δημόσια* appellat Dio) qua vetustate, qua incendio: sed reparavit primo principatu suo Tiberius, tribus Senatoribus ad describendum conquirendumque dilectis. Adi Graecum eum scriptorem lib. LVII. in actis anni DCCLXIX. Dixi ista uberius, et praeter rem, ut constaret in parte iuventuti, quae essent illa Acta, quorum testimonio totiens noster aliique in memoria rerum usi: quaeque habita semper historiae materia et feges.

- a) *Es confecit primus, aut cerse publicavit Sueton. c. 20. Lips. vide ibi dicta a me. ERN.*
- b) *Inepte Velius Longus: Actuarii diversis actibus occupati: Actarii Scriptores tantum dicuntur actorum.*
- c) *Fulvius tamen legis mundum; de quo etiam cogito.*
- d) *Sive etiam aedem Nympharum ex Cicerone pro Milone.*

¶ * ¶ * ¶

I. LIPSII EXCURSVS
I V S T I L I P S I I
E X C V R S V S

AD

A N N A L. L I B. V I.

CAP. II.

Olim qui damnati gravioris criminis, puta Maiestatis, Perduellionis, Tyrannidis: non ipsi solum afflicti et perditii, sed nomen et memoria eorum. Detertere omnes a culpa simili volebant, non poenae modo, sed ignominiae metu. Itaque haec duo fere usurpata: ut nomen deleteretur, ut effigies tolleretur. De nomine, Cicero Philip. XIV. cum Antonii nomen e Fastis sublatum decreto Senatus esset: *Cuius totus consulatus est ex omni monumentorum memoria revulsus. noster lib. II. Nomen Pisonis radendum Fastis censuit.* Lampridius in Elagabalo: *Nomen Antonini erasum est, Senatu iubente.* Radebant igitur: sed et saepe contenti erant per dedecus oblinere aut lutare. Lampridius Elagabalo: *Misit qui et in castris statuarum eius titulus luto tegerent, ut fieri solet de Tyrannis.* Eusebius pulchre Eccl. Histor. lib. IX. cap. ult. de Maxentio: *Γραφαὶ τε ὄντα εἰς τιμὴν αὐτῆ καὶ τῶν αὐτῆ παιδῶν κατὰ πᾶσαν ἀνεκάντο πόλιν, αἱ μὲν ἐξ ὕψους εἰς ἔδαφος ῥιπατέμενοι συνετριβόντο, αἱ δὲ τὰς προσόψεις ἤρχειοντο, σκοτεινῷ χρωματι καταμιλανόμενοι:* *Inscriptiones etiam et tituli, quicumque honori eius aut liberorum per singulas urbes positi erant, partim e sublimi in terram detracti confractique sunt; partim ut videntibus inutiles fierent, obscuro quodam colore obducti et nigrefacti.* At de effigie fracta et abolita; Ambrosius: *Vide quemadmodum in civitatibus honorum Principum imagines perseverent, deleantur tyrannorum.* Capitolinus in Gordianis: *Statuas Maximini deiecerunt, imagines perfrugerunt, nomen publicitus eraserunt.* Livius de Atheniensibus: *Rogationem extemplo tulerunt, ut Philippi statuac, imagines omnes, nominaque earum, tollerentur deleterenturque.* Iuvenalis:

Frangenda miseram funestat imagine gentem.

Eusebius, loco quem dixi: *Ἀνδριάντες τε ὁμοίως, ὁπόσοι εἰς τὴν αὐτῆ τιμὴν διανεθήκισαν, ὡσαύτως ῥιπατέμενοι συνετριβόντο. Γραφαὶ καὶ παιδιὰ τοῖς ἐνοβρίζεσιν καὶ ἐμπυροναῖν ἐθέλωσιν ἐκχεόμενοι: Statuae etiam quotquot in honorem illius fuerant erectae, similiter deiectae et prostratae sunt: ac ludibrio et irrisui expositae omnium, qui invidia et ignominia afficere eas vellent.* Ratio autem ista abolendi duplex.

Prior,

Prior, ut modeste id fieret, et per magistratum submoverentur e publico conspectu. Cicero in Verrem IV. *Centuripinorum Senatus decrevit, ut quae statuae C. Verris ipsius et si ii essent, eas Quaestores demoliendas locarent, dumque ea demolitio fieret, Senatores non minus XXX. adessent.* Suetonius Domitiano: *Senatus scalas inferri, clypeosque et imagines eius coram detrabi et affigi solo iussit.* Altera, ut per imperum, et tota res permitteretur fuori cuidam plebeio. Tum receptum, laqueos statuis altioribus iniicere, atque ita detrahere. Iuvenalis:

- - - *descendunt statuae, restemque sequuntur.*

Seneca, seu quis alius, in Octavia: de statuis Poppaeae:

- - - *membra per patres trahunt*

Deducta laqueis.

Ita enim recte illic legimus, non *Diducta*. Plinius graphice hoc torum depingit, Panegyrico: *Ergo istae quidem aerae et paucae manent manebuntque quamdiu templum ipsum: illae autem aureae et innumerabiles, strage et ruina publico gaudio litaverunt. Iuvabat illidere solo superbissimos vultus, instare ferro, saevire securibus, ut si singulos ictus sanguis dolorque sequeretur. Nemo tam temperans gaudii (seraeque) velim scribi, serusque) laetitiae, quin instar ultionis videretur cernere laceros artus, truncata membra, postremo truces horrendasque imagines abiectas (lego okiectas) excoctasque flammis, ut ex illo terrore et minis, in usum hominum ac voluptates ignibus mutarentur.* Mos autem hic damnandi imagines sane antiquus. Ex Cicerone colligo, pro C. Rabirio: *Sext. Titius, quod habuit imaginem L. Saturnini domi suae, condemnatus est. Vbi et hoc vides, culpae fuisse vel privatim damnatorum imagines habere. Quam mente illud Taciti scriptum, lib. XI. Ac primum in vestibulo imaginem patris Silii Sc. abolitam demonstrat.* Pulchre Ambrosius Officior. lib. I. cap. XLIX. *Si tyranni aliquis imaginem habeat, nonne obnoxius est damnationi?*

PAT. INSERTVS. SERVIVS. TVLLIVS. SI. NO-
STROS. SEQVIMVR. CAPTIVA. NATVS. OCRESIA.
SI. TVSCOS. CAELI. QVONDAM. VIVENNAE. SO-
DALIS. FIDELISSIMVS. OMNISQVE. EIVS. CASVS.
COMES. POSTQVAM. VARIA. FORTVNA. EX-
ACTVS. CVM. OMNIBVS. RELIQVIIS. CAELIANI.
EXERCITVS. ETRVRIA. EXCESSIT. MONTEM. CAE-
LIVM. OCCVPAVIT. ET. A. DVCE. SVO. CAELIO.
ITA. APPELLITATVS. MVTATOQVE. NOMINE.
NAM. TVSCE. MASTARNA. EI. NOMEN. ERAT. ITA.
APPELLATVS. EST. VT. DIXI. ET. REGNVM. SVM-
MA. CVM. REI. P. VTILITATE. OBTINUIT. DEINDE.
POSTQVAM. TARQVINI. SVPERBI. MORES. INVI-
SI. CIVITATI. NOSTRAE. ESSE. COEPERVNT. QVA-
IPSIVS. QVA. FILIORVM. EIVS. NEMPE. PERTAE-
SVM. EST. MENTES. REGNI. ET. AD. CONSVLES.
ANNVOS. MAGISTRATVS. ADMINISTRATIO.
REI. P. TRANSLATA. EST.

QVID. NVNC. COMMEMOREM. DICTATVRAE.
HOC. IPSO. CONSVLARI. IMPERIVM. VALENTIVS.
REPERTVM. APVD. MAIORES. NOSTROS. QVO. IN.
ASPERIORIBVS. BELLIS. AVT. IN. CIVILI. MOTV.
DIFFICILIORE. VTERENTVR. AVT. IN. AVXLIVM.
PLEBIS. CREATOS. TRIBVNOS. PLEBEI. QVID. A.
CONSVLIBVS. AD. DECEMVIROS. TRANSLATVM.
IMPERIVM. SOLVTOQVE. POSTEA. DECEMVIRA-
LI. REGNO. AD. CONSVLES. RVRSVS. REDITVM.
QVID. IMP. : : : VRIS. DISTRIBVTVM. CONSVLA-
RE. IMPERIVM. TRIBVNOSQVE. MILITVM. CON-
SVLARI. IMPERIO. APPELLATOS. QVI. SENI. ET.
SAEPE. OCTONI. CREARENTVR. QVID. COMMV-
NICATOS. POSTREMO. CVM. PLEBE. HONORES.
NON. IMPERI. SOLVM. SED. SACERDOTIORVM.
QVOQVE. IAM. SI. NARREM. BELLA. A. QVIBVS.
COEPERINT. MAIORES. NOSTRI. ET. QVO. PRO-
CESSERIMVS. VEREOR. NE. NIMIO. INSOLENTI-
OR. ESSE. VIDEAR. ET. QVAESISSE. IAGTATIO-
NEM. GLORIAE. PROLATI. IMPERII. VLTRA.
OCEA-

OCEANVM. SED. ILLOC. POTIVS. REVERTAR. CIVITATEM.

Pagina Secunda.

..... SANE. .... NOVO
 ..... DIVVS. AVG. .... NO. .... LVS.
 ET. PATRVVS. TI. CAESAR. OMNEM. FLOREM VBI-
 QUE. COLONIARVM. AC. MVNICIPIORVM. BONO-
 RVM. SCILICET. VIRORVM. ET. LOCVPLETIVM.
 IN. HAC. CVRIA. ESSE. VOLVIT. QUID. ERGO. NON.
 ITALICVS. SENATOR. PROVINCIALI. POTIOR.
 EST. IAM. VOBIS. CVM. HANC. PARTEM. CENSU-
 RAE. MEAE. APPROBARE. COEPERO. QUID. DE. EA.
 RE. SENTIAM. REBVS. OSTENDAM. SED. NE. PRO-
 VINCIALES. QVIDEM. SI. MODO. ORNARE. CV-
 RIAM. POTERINT. RECIPIENDOS. PVTO. ORNA-
 TISSIMA. ECCE. COLONIA. VALENTISSIMAQUE.
 VIENNENSIVM. QVAM. LONGO. IAM. TEMPORE.
 SENATORES. HVIC. CVRIAÉ. CONFERT. EX. QVA.
 COLONIA. INTER. PAVCOS. EQVESTRIS. ORD-
 NIS. ORNAMENTVM. L. VESTIVM. FAMILIARIS-
 SIME. DILIGO. ET. HODIEQUE. IN. REBVS. MEIS.
 DETINEO. CVIVS. LIBERI. FRVANTVR. QVAES-
 PRIMO. SACERDOTIORVM. GRADV. POST.
 MODO. CVM. ANNIS. PROMOTVRI. DIGNITATIS.
 SVAE. INCREMENTA. VT. DIRVM. NOMEN. LA-
 TRONIS. TACEAM. ET. ODI. ILLVD. PALESTR-
 CVM. PRODIGIVM. QVOD. ANTE. IN. DOMVM.
 CONSVLATVM. INTVLIT. QVAM. COLONIA. SVA.
 SOLIDVM. CIVITATIS. ROMANAE. BENEFICIVM.
 CONSECVTA. EST. IDEM. DE. FRATRE. EIVS. POS-
 SVM. DICERE. MISERABILI. QVIDEM. INDIGNIS-
 SIMOQUE. HOC. CASV. VT. VOBIS. VUTILIS. SEN-
 TOR. ESSE. NON. POSSIT.
 TEMPVS. EST. IAM. TI. CAESAR. GERMANICE.
 DETEGERE. TE. PATRIBVS. CONSCRIPTIS. QVOD.
 TENDAT. ORATIO. TVA. IAM. ENIM. AD. EXTRE-
 MOS. FINES. GALLIAE. NARBONENSIS. PART-
 STI.

TOT. ECCE. INSIGNES. IUVENES. QUOT. INTVEOR. NON. MAGIS. SVNT. PAENITENDI. SENATORES. QUAM. PAENITET. PERSICVM. NOBILISSIMVM. VIRVM. AMICVM. MEVM. INTER. IMAGINES. MAIORVM. SVORVM. ALLOBROGICI. NOMEN. LEGERE. QVOD. SI. HAEC. ITA. ESSE. CONSENTITIS. QVID. VLTRA. DESIDERATIS. QUAM. VT. VOBIS. DIGITO. DEMONSTREM. SOLVM. IPSVM. VLTRA. FINES. PROVINCIAE. NARBONENSIS. IAM. VOBIS. SENATORES. MITTERE. QUANDO. EX. LVGDVNO. HABERE. NOS. NOSTRI. ORDINIS. VIROS. NON. PAENITET. TIMIDE. QVIDEM. P. C. EGRESSVS. ADSVETOS. FAMILIARES. QVE. VOBIS. PROVINCIIARVM. TERMINOS. SVM. SED. DESTRICTE. IAM. COMATAE. GALLIAE. CAUSA. AGENDA. EST. IN. QVA. SI. QVIS. HOC. INTVETVR. QVOD. BELLO. PER. DECEM. ANNOS. EXERCVERVNT. DIVOM. IVLIVM. IDEM. OPPONAT. CENTVM. ANNORVM. IMMOBILEM. FIDEM. OBSEQVIVM. QVE. MVLTIS. TREPIDIS. REBVS. NOSTRIS. PLVS. QUAM. EXPERTVM. ILLI. PATRI. MEO. DRVSO. GERMANIAM. SVBIGENTI. TVTAM. QUIETE. SVA. SECVRAM. QVE. A. TERGO. PACEM. PRAESTITERVNT. ET. QVIDEM. CVM. ADCENSVS. NOVO. TVM. OPERE. ET. INADSVETO. GALLIIS. AD. BELLVM. AVOCATVS. ESSET. QVOD. OPVS. QUAM. ARDVVM. SIT. NOBIS. NVNC. CVM. MAXIME. QUAMVIS. NIHIL. VLTRA. QUAM. VT. PVBLICE. NOTAE. SINT. FACVLTATES. NOSTRAE. EXQVIRATVR. NIMIS. MAGNO. EXPERIMENTO. COGNOSCIMVS.

Extat ap. Gruter. p. DII.

¶ * * * ¶

I. LIPSII EXCURSUS
 IUSTI LIPSII
 EXCURSUS
 AD
 ANNAL. LIB. XII.

A.

CAP. VI.

De Crispo Passieno lubet paullo amplius adtexere, illustri cum primis viro et oratore. et maxime ea, quae Scholiastes verus Iuvenalis curiose rettulit ad versum Saryae IV.

- - - venit et Crispi iucunda senectus.

Crispus, inquit, municeps Viselliensis, tiroctnio suo, in Senatu ita coepit: Patres conscripti, et tu Caesar. a) propter quod simul orationem (malim orationem, ut duplex causa laudis fuerit, et Libertas et Eloquentia) plenissime a Tiberio conlaudatus, plurimas sponte causa apud c. V. b) egit. pro qua re in Basilica Iulia eius statua posita est. Consulatus duos gessit. Vxoribus habuit duas, primam Domitiam, deinde Agrippinam; illam amitam, hanc matrem Neronis Caesaris. Perfecit bis mille sestertia. (scribo, bis milles sestertium: quia homo praedives, et Suetonius ait Neronem hereditate eius ditatum.) Omnium Principum gratiam adpetivit, sed praecipue Caesaris (excidit nota praenominis C. id est, Caii. nam hunc intellegit) quem in facientem secutus est pedibus. Hic, nullo audiente, a Nerone interrogatus (a Nerone? imo vero, a Caio, in quem scelus hoc incesti competit. nisi mavis, Hic illo audiente, a Nerone inter. ea mente, ut Caio praesente, a quopiam Nerone: qui adularetur foedo Principi, et simul huic insidiaretur, sit rogatus.) Haberetne, sicut ipse, cum sorore germana consuetudinem? Nondum, inquit, quantumvis decens et tuxte, ne aut negantem eum argueret, aut adficientem sibi met mercedio dehonefaret. (corrigo, ne aut negando eum arg. aut adficientem semet dehon.) Perit per fraudem Agrippinae, quam heredem reliquerat, et funere publico elatus est. Scita narratiuncula. quam tamen ego ad Passienum hunc traho, auctore eius valde invito. Nam ille (dormit, an stertuit?) refert ad Crispum, qui sub Domitiano. Atqui Vibius ille nomine fuit: nec quadrant in eum re aut aevo, quae hic dicta. Mira praesumptio Scholiastae, alias docti. Sed et noster amicus, cur rescribit municeps Vercebellensis? Evidens ad Vibium illum, fateor: at non ad Passienum. Quamquam Viselliae municipium etiam mihi ignotum. An Viselliensis? an Vercebellensis? quae loca Italiae reperies. De morte autem hominis, quod

quod Hieronymus ecce Chronico, eam Principe Caligula ponit, anno eius secundo: *Passienus filius, fraude hereditatis suae necatur.* sane falsum est. constat enim sub initia Claudii obiisse, ex Suetonii Nerone capite VI. Itaque traiectitia ea nota Hieronymi, ut in Chronico illo multa. sed et emendanda sic: *fraude heredis suae.* Agrippina enim illi heres, et per eius fraudem, ut diserte in Scholiastae extremis hic verbis legis, perit. Fuit et Passienus pater, Senecae nominatus lib. II. Controvers. V. Ad quem pertinere censeo Velleii verba lib. II. *Triumphalia ornamenta ex Africa ei tribuentis*: idque sub Augusto. c)

a) *Præcipuis patres principi suae quam libere in servitute,*

b) *Interpretare* Centumviros.

c) vid. etiam Ryckius ad Ann. VI, 20. qui nec laudat hunc excursus, nec tum videtur eius memorem fuisse. E. R. N.

B.

CAP. LX.

In provincias Caesaris olim Legati aut Proprætores missi. in provincias dico maiores. Nam quaedam minores nec tantæ rei. Procuratores saltem acceperunt. Quorum præcipuum ac proprium munus, ut reditus ac tribura colligerent, aliaque quæ ad fiscum: sed quoniam, nullo alio Præside, res sæpe cogebat ius inter provinciales dici, etiam in re criminum; factum ut iurisdictionem aliquam sibi fumerent, Præsidum exemplo. Id Procuratorum genus, notæ et discrimini causa, dici passim in libris legum, Procuratores vice Præsidis, aut cum potestate. ut I. II. C. De poenis. I. III. C. Vbi caus. fisc. I. IV. C. Ad leg. Flav. de plag. Dixi, iurisdictionem fumerent. revera enim non habebant. Equites quoniam erant aut liberti. Tacitus in vita Agricola: *utrumque avum habuit procuratorem Caesarum, quæ equestris nobilitas est.* Dio I. LIII. *Καὶ τὸς ἐπιτρόπους* (non recte interpretavit Curatores) *Ἰτω γὰρ τὰς τὰς τε κοινὰς προσόδους ἐκλεγονταὶ καὶ προσεταγμένα εὐσίῳ ἀναλίσκοντας ὀνομάζουσι, ἐς πάντα ὁμοίως τὰ ἴθνη, τὰ τε ἑαυτῶ καὶ τὰ τῶ δήμου, τὰς μὲν ἐκ τῶν ἰστίων, τὰς δὲ ἐκ τῶν ἀπελευθέρων πέμπει.* id est: *Procuratores (ita enim appellamus eos qui publicos reditus colligunt, erogantque) in omnes provincias tam suas quam populi Caesar mittit, quosdam ex equitibus, quosdam e libertis.* Itaque nec iudicia nec acta eorum rata, vocarique poterant ad disquisitionem Principis aut Senatus: quoniam lege apud eos agi (ut ad rem, et tollenniter loquar) nefas. apud magistratum solum populi Romani, prove magistratu actio legis fuit, ut Consules, Proconsules; Prætores, Proprætores:

qui omnes e Senatu. apud equites non fuit, multo minus apud liberos. Inter equites excipio unum Praefectum Aegypti, apud quem, ut Tacitus notat, lege agi permisit Augustus, decreto quodam singulari. Attamen procuratores isti provincis praerant, et ius saepe in crimine et causa capitis dicebant. Exemplum in Pontio, qui Iudaeae procurator (non enim illi provinciae proprie Praefes) sententiam tulit de capite nostri capitis, Christi servatoris: exempla in Petrobio, Cumano, aliisque vulgo apud Iosephum. Idemque in ceteris minutis provincis factum, quibus regendis solus Procurator, quarum aliquot Tacitus recensuit 1. *Histor. Duae Mauretaniae, Rhaetia, Noricum, Thracia, quaeque aliae Procuratoribus cobibentur.* et praeter eas notabis Alpium maritimarum Procuratorem, item Ponti, Epiri a) pluresque. Haec clara satis et certa. Ad hos Procuratores, Claudii, me iudice, accommodamus edictum, iubentis ut in provinciis eorum decreta perinde rata sint ac si ipse statuisset. Nam ad fiscum solum si aptas: quid fiet communibus et late conceptis Cornelii verbis? *Rerum, inquit, a procuratoribus sui iudicatarum.* pariterque indefinite extulit Tranquillus, *quae procuratores sui in iudicando statuerent.* Adde subsequentem omnem Taciti orationem: videbis non aliud eum indignari, quam quod iurisdictio communicata cum equitibus et liberis: de quo toties inter ordines olim certatum seditione aut armis erat. At procuratores, qui rei familiari tantum impositi, qui in provinciis Proconsulum aut Legatorum plane privati erant b), et insigne in eos exemplum a Tiberio editum, de quo Dio: *καίτοινα τὸν τῆν Ἀσίαν ἐπιτροπέυοντα, εἰς τὸ συνέδριον ἐσήγαγε, καὶ ἐγκατέειπε αὐτῷ ὅτι στρατιώταις ἐχρήσατο, καὶ ἄλλα τινα, ὡς ἀρχὴν ἔχων, ἐπαξεν, ἐφυγάδευεν. Οὐ γὰρ ἐξῆν τότε τοῖς τὰ αὐτοκρατορικῶν χρημάτων διοικῆσαι πλῆρον, ἐδὲν ποιεῖν ἢ τὰς νενομισμένας προτάδας ἐκλέγειν, καὶ περὶ τῶν διαφορῶν ἐν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ κατὰ τὰς νόμους ἐξ ἑᾶς τοῖς ἰδιωταῖς διακρίσθαι.* Et Tacitus: *Procurator Asiae Lucillus Capito accusante provincia, causam dixit, magna cum adseveratione principis, non se ius nisi in servitio et pecunias familiares dedisse. quod si vim praetoris usurpasset, manibusque militum usus foret, spreta in eo mandata sua, audirent socios.* Plane ergo privati. tunc quidem. Nam postea ius acceperunt de fiscali saltem pecunia c) cognoscendi, ut praemonui. Idque Dio etiam adsignificans ait, *εἰ γὰρ ἐξῆν τίτις.* Hi posteriores Procuratores multi erant, et sparsi per provincias omnes: illi, pauciores dignioresque. Dio excipuas habere Proconsulem provincias videtur ab administratione Procuratorum. Addit enim ad verbalibr. LIII. *quae supra, καλὴν καὶ δίκην τὰς πόδας οἱ ἀνδραγατοὶ καὶ ὡν ἀρχαῖον ἐπαράσσειν* quasi Proconsules

les reditus collegerint ipsi in provinciis suis. Fallacia verba, quae Virum doctum nuper induxerunt, non me. Planissime enim in Proconsulum etiam provinciis procuratores. Dio ipse docet; *Ἐς πάντα*, inquit, *ὁμοίως τὰ ἔθνη τε αὐτῶ καὶ τὰ τῆ δῆμα*. id est, *In omnes gentes, tam quae Caesari quam quae populo attributae*. Atqui provinciae omnes populi, Proconsulum fuerunt. Vlpianus item de Off. proconf. *Sane*, inquit, *si fiscalis pecuniaria causa sit, quae ad procuratorem Principis respicit, melius fecerit si se abstineat*. cuius vana et irrita monitio, si in Proconsulum provinciis Procuratores nulli. Quae ergo Dionis verborum vera mens? Non alia, quam Procuratorem in aliis quidem provinciis omnes reditus colligere, quia omnes Caesaris fisci-que sunt: at in Proconsularibus non omnes, quoniam vectigalia d) quaedam vetera ipse Proconsul colligat in Populi aera-rium usumque mittenda. Dictum satis, si addo; Procuratores folius rei, Rationales postea dictos, ut a prioribus illis distinguerentur, quoniam illi rempublicam etiam; hi solam privatam tractabant, rationesque pecuniae principalis.

a) *De Epiri procuratore loco praefidis Arrian. in Epict. III, 4. vocat ἡγεμοντα καὶ ἐπιτρονον*. ERN.

b) *Ante Claudium quidem. non postea ampliatum erillorum ius*. ERN.

c) *Etiam de lege Fabia, de plagiaris; ex Constitut. Imp. M. Antonini. Vlpian. l. 9. de offic. Pro Conf.* ERN.

d) *Quae tamen videtur sustulisse Theodosius et in fiscum suum vertisse. vid. Symmach. X, 1.* ERN.

IVSTI LIPSII

EXCURSUS

AD

ANNAL. LIB. XIII.

A.

CAP. II.

Formam dandae tesserae petendaeque in parte expressit Ap-
pianus IV. Civilium: *καὶ ὁ Λέωνιος*, inquit, *ἐπέμψεν τὰς χι-
λίρχους τὸ σύνθημα τῷ στρατῷ ληφόμενος παρὰ τῷ Καίσαρος.*
οἱ δὲ ἔφερον αὐτῷ τὸν ἀριθμὸν τῆ στρατῶ, κατὰ καὶ νῦν ἔθος ἐστὶ τὸν
*αὐτῶν τὸ σύνθημα χιλίρχον, ἐπιδιδόναι τῷ βασιλεῖ βιβλίον ἐφέ-
μερον τῆ ἀριθμῶ τῆ παρόντος.* Atque olim ea data videtur sine vo-
ce, inscripta vel infulpta brevi ligno; unde Tesserae nomen:

de quo Polybium adi lib. VI. Sub Imp. vocale id signum. Debant autem plerumque nomina deorum, aut heroum: etiam Graeci. Pausanias libro X. *Cum utrimque a ducibus de more militi tesserae darentur, fortuito ad oraculi verba appositae datae sunt, a Thessalis Ionia Minerva, a Phocensibus gentis auctor Phocus.* Etiam Perlae, si Xenophonti fides lib. VII. Παιδίας. et III. ubi a Cyro tessera data Zeus σύμμαχος καὶ ἡγμῶν. aut Zeus αὐτῆς. Suetonii loci bini non sani in hac re. alter Cal. cap. LVIII. *Signum ait, more militiae petisse: et Caio Iovem dante, Chaeream exclamasse, Accipe ratum.* ubi restituo magnanimi viri vocem littera addita, *Accipe iratum.* alter cap. LVI. *Solitus modo signum petenti, Priapum aut Venerem dare; modo osculandam manum offerre formatam commotamque in obfcaenum modum. Libri vett. commutatamque, aut, cammatamque, Scribo, gammatamque.* Gammata monus, insertus commixtisque digitis ad formam eius litterae: qui mos in Italia et nunc. Sic lapides Gammati: non solum qui infulcrum Gamma habebant, sed qui literam eam exprimebant transversam. Scripserunt Gromaticus: *Solent termini occurrere, qui lapides tam longiores sunt quam qui latiores sequendi: hoc est, aut si cursus dirigunt lineares, aut si gamma faciunt transversum.* Malo etiam in Suetonii verbis, *obfcaenum nodum, quam modum.* Facit ad lucem infamis huius signi Lampridii locus Elagabalo: *Neque unquam verbis percipit infamis, cum et digitis impudicitiam ostentaret, nec ullus in conventu et audiente populo esset pudor.* Scies amplius tu tiro, Tesseram duplicem fuisse: unam quae ad excubias, alteram quae ad pugnam. De postrema Tacitus lib. III. Histor. *Eadem utraque acie arma: crebris interrogationibus notum pugnae signum.*

a) Solemus enim quibus male precamur cupimusque factum, Iovem iratum optare.

B.

CAP. XXIX.

Olim aerario praepositi Quaestores: notum. Causa immutandi sub Iulio Caesare orta, anno urbis DCCIX. Quia enim absente Caesare Quaestores creati nulli, aerarii cura Aedilibus duobus commissa est: nec rediit post illa ad Quaestores. Diodorus ferre notat lib. XLIII. Aediles ergo praefuisse videntur (non enim immutationem reperio) per annos fere decem et septem, donec Augustus Praetorios substituit. Factum anno DCCXXVI Dio lib. LIII. *καὶ ἐπειδὴ χρημάτων τῇ δημοσίᾳ ἔδειξεν, ἠδίκησάν τινα, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ, πρὸς τὴν διοίκησιν σφῶν, δύο κατ' ἕνα ἐκ τῶν ἐρατηγηκότων αἰρησθῆαι ἐκέλευσε.* id est: *Quoniam aerarium publicum inops pecuniarum esset, quasdam mutuo sumptas in id contulit:*

et administrationi earum duos Praetura functos in annos singulos electos praefici iussit. Suetonius c. XXXVI. Auctor fuit, ut cura aerarii a Quaesloribus urbanis ad Praetorios, Praetoresve transferret. Tacitus hic. Ideo in monumentis id aevi historiisque, Praetores aerarii, inscripti passim. Mansit ad Claudium, qui curam aerarii Saturni Quaesloribus reddidit, quam medio tempore Praetores aut utique praetura functi sustinuerant, ait Sueton. cap. XXIV. Ita tamen, ut honores iis extra ordinem permitteret, ait Tacitus, ne metu offensionum segnius consulere. Quem Dio explicat, in Claudio: Τὰς στρατηγὰς τὰς ἐπὶ τῆς διοικήσεως καταλύσας, ταμιεῖαι αὐτῆν κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐπέστρεψεν, ἔχ' ἕτε καὶ ἀπείρους σφας (ἕπερ ἐπὶ τῆ ἀπείρων πρότερον, καὶ ἐπὶ τῶν στρατηγῶν μετὰ ταῦτα ἐγένετο) ἄρχων, ἀλλ' οἱ δύο οἱ αὐτοὶ τρεῖς ἅλα ἐστὴ αὐτῆν διοίκων, καὶ οἱ μὲν στρατηγίας ἐνδὺς ἐλάμβανον, οἱ δὲ καὶ μισθὸν ἔφερον, ἕπως ποτὲ καὶ ἔδοξαν ἄρξαι. id est: Praetores aerarii solvens, Quaesloribus rursus antiquo more id tradidit, non tamen ut annuum eorum munus esset (quod antea et in ipsis et in Praetoribus factum:) sed duo iidem tres annos continuos eam curam sustinebant: eisque exactis Praeturas statim adipiscebantur, interdum et praemium mercedemque: proinde ac bene se gesserant. Honores ergo extra ordinem iis dati, sunt Praeturae. Sed ipsum immutans rursus Nero, rediit non ad Praetores (non enim ita appellati amplius) sed ad Praefectos: quos e Praetoriis elegit. Itaque clare Tacitus, Praetura perfunctos dilegit non Praetores. Ita enim in Tacito corrigendum. Per bella tamen civilia, et Principe nullo Romae, iterum Praetores praefecti videntur: innuitque Tacitus lib. IV. Histor. Praetores aerarii (nam tunc a Praetoribus tractabatur aerarium) publicam paupertatem quæsi, etc. Insita enim admonitio facile ostendit aliud fuisse Taciti, id est, Traiani aevo. Gellius lib. XIII. Praefectum nominat, Quod per Quaeslorem dixi, inquit, intellegi nunc oportet Praef. aerario. nam cura aerarii a Quaesloribus ad Praefectos (ita legerim, non Praefectum) translata est. Praefuisse autem eos censo biennium, ex hac sanctione Neronis: certe quidem ita servatum sub Traiano. Plinius Panegy. de se et Terrullo: Nondum biennium compleveramus in officio laboriosissimo et maximo, cum tu nobis consulatum obtulisti. Et statim: Nobis, Praefectis aerario, Consulatum ante quam successorem dedisti. In iure crebra mentio Praefectorum aerarii, ut leg. XII. De his quae ut indignis. l. XV. et XLII. De iure fisci.

C.

CAP. XXXI.

Ad hanc Vicesimam Arriani insignis locus, lib. III. Dissertation. Epicteti, cap. XXVI. Ὁ δὲσλος ἐνθὺς εὐχεται ἀΦεθῆναι

Ppp 4

ἀλαίωσ-

ἐλευθεροῦ. διὰ τι δοκῆτε; ὅτι τοῖς ἀπορώταις ἐπιδομαὶ δῶνα ἀγγίζω; ἢ ἄλλ' ὅτι φαντάζεσθαι, etc. In quo loco, vide ut caecuriat vir, alius doctus. Nam vertit: *Servus in primis cupis se domari libertate. Quam ob causam? an quia desiderat pro tessera vendentibus argentum numerare? Non, sed quia opinatur, etc.* Et in notis ait, ἀπορώταις esse, qui rem emit exhibito signo aut tessera; manumissos autem emere publice frumenta potuisse exhibita tessera: unde Perius,

- - - scabrosum tessera fav.

Somnia et nugamenta mera. Corrigo in Arriano, τοῖς ἀπορώταις. Glossae: ἀπορώτης, ὁ τὰς ἀπορίας ἀποιτῶν, *Vicesimarius* a). Verte igitur: *An quia vicesimariis argentum dare desiderat?* Idem Arrianus lib. II. cap. I. Ὅταν ἔν τριβῆ τὶς ἐπὶ κρατηγῶ τὸν αὐτῷ δῶλον, εἰδὼν ἐποίησεν; ἐποίησε. τί; ἔτριψε τὸν αὐτῷ δῶλον. Ἄλλα εἰδὼν; καὶ. Καὶ ἀπορῆν αὐτῷ δῶνα ὀφείλει. id est: *Cum quis servum suum vertit apud Praetorem, nihilne fecit? fecit. quid? vertit suum servum. Numquid. implus? Certe. vicesimam pro eo dependet.* Cicero lib. II. *Artic. epist. XVI. Portorii Italiae sublatis, quod vectigal superest domesticum praeter Vicesimam?* Haec in manumissis. At in servis receptum, ut quoties vaenirent, vectigal pro iis penderet emptor. Id Tacitus fuisse ait, quintam et vicesimam: lectio modo sit certa, Ambigas enim iure, quoniam de hac XXV. nihil alibi scriptum. Immo scriptum contra: Augustum, cum pecunia ad bellum et nocturnos Vigiles ei opus, instituisse Quinquagesimam venalium mancipiorum. Dio LV. in actis anni DCCLX. τὸ τίλος τῆς πεντηκοστῆς ἐπὶ τῆ τῶν ἀπορῶταδων κρῆσει ἐπιβάρη. Et hercle uti aliarum rerum venalium Centesima fuit: sic Quinquagesima mancipiorum. ausimque in Tacito reponere, *quinquagesimae* b). Alia quinquagesima est, de qua in Symmacho, et infra hoc ipso libro. Fuit et Vicesima hereditatum, instituta ab Augusto ad aerarium militare: de qua Dio lib. IV. actis anni DCCLIX. τὴν ἀπορῆν τῶν τε κλήρων καὶ τῶν δωριῶν, ἃς εἰσὶ τῶν λειψῶντίς τισι, πλὴν τῶν πᾶν συγγειῶν ἢ καὶ κειρῶν, καταλαβόντες, κατεσχίσαντο. Temperavit eam Nerva, et magis Traianus: de quibus multa Plinius in Laudatione, qui omnino videndus: si vim intelligere aves eius vectigalis. postque illos Antoninus Philosophus, de quo Capitolinus: *Leges etiam addidit (sive edidit) de vicesima hereditatum: de tutelis.* Videndus item Paullus lib. IV. Sent. tit. VI. lib. ult. C. de edicto D. Hadrian. toll. De Vicesimae legibus primus scripsit A. Ofilius, et post eum Macer libros duo: Invenio et in lapidibus, *PROCVRATOR XX. HEREDITATVM.* item, *PROMAGISTER. XX. HEREDITATVM.* qui postremus titulus ab eo, quod, uti e Plinio discis, publicani colligebant hoc

hoc vectigal: quorum Magistri, et Promagistri Satis. nec enim Iurisconsultorum frugem demerere propositum nobis.

- a) Perperam, *εισέδησις* in Glosis est corrupte pro *εισέδησις*, qui est conductor vicefimae, ut *εὐλόγη* publicanus. ERN.
- b) At in libro de Magn. R. II, 4. retractat sententiam et in Dione corrigit *πεντηκοντα*, quod etiam suspicatur in notula addita ad marginem in ed. ultima: et sic quoque Cuiac. Obs. VI, 28. Burmannus autem de Vectig. P. R. p. 69. 70. putat sic Dionem cum Tacito conciliari posse, ut dicamus primo quinquagesimam fuisse, procedente tempore auctum id vectigal et quintam et vicefimam factam forte ex instituto Caligulae. Lipsium etiam ex inscript. in quibus *Publicum XX. Venal. et Socii publ. XXV. Venalium* refellit. Fabricius in Inscr. c. 1. p. 36. ERN.

IVSTI LIPSI

EXCVRSVS

AD

ANNAL. LIB. XIV.

A.

CAP. II.

Tempus enim ut tarde aliquando iuventus nostra discat, quid Tempestiva convivia, quid Intempestiva. Discat, et dediscat illa quae nuper hauit a magnis magistris. Aiunt convivium Tempestivum esse, quod tempore celebreretur: verbo reque honestum: nec in vitio poniumquam, nisi in libris vitiatis. Ecce alii, qui Tempestivum nihilum differre dicant ab Intempestivo: et in culpa habitum utrumque. Tertium vidi, qui convivia tempestiva vellet esse, quae statis certisque temporibus praeberent sacerdotibus. Inducunt, et seducunt. audite me iuvenes, et cum bono Mercurio, inite viam rectam. Legitima convivii hora apud Romanos priscos, Sol occasus. Salvianus libr. I. *Nunquid parcam illam tunc agrestemque vitam cum gemitu et dolore tolerabant, cum viles ac rusticos cibos, ante ipsos quibus coxerant focos sumerent eosque ipsos capere nisi ad vesperam non liceret?* Itaque quia vespere caena: ideo proverbii forma in Plauto, *de vespere suo vivere*. Postea autem Decima haberi coepta. Clare ex Cornificio ad Herennium, ubi describit hominem vano gloriosum lib. IV. Is ad eos quos vocaverat ad caenam non in suas aedes: *Itane? camus, inquit, hospites. Frater venit ex Salerno. ego illi obviam pergo, vos huc Decima veniote. Hospites discedunt, ille se raptim domum suam conicit: illi Decima quo infferat, veniunt.* Et ab ea mente

Philippus Vulceium invitans, apud Horat: *Post nonam venies. ---*
 Imo acruosi homines et forenses post decimam saepe. quoniam
 res et iudicia in foro exercita ad Decimam horam, uti ex Milo-
 niana Asconii discas. At labente imperio moribusque, octava
 hora balnei haberi coepta, nona ipsa caenae. Plinius de Spurin-
 na: *Vbi hora balnei nunciata est, (est autem hieme nona, aestate octa-
 va) in sole ambulat nudus, lotus accubat.* Martialis praeter locos
 alios:

Imperat exstructos frangere Nona sboros.

Hanc horam qui praeveniebant, tempestive epulari dicebantur
 et praemature, et convivia eorum Tempestiva. qui in longum
 trahebant, inque noctem intempestam, iure eorum epulae In-
 tempestivae. Qui de multo die, inquam, epulari incipiebant,
 in eos gulones haec nota et nomen. Plautus probrose in se-
 nem:

Cum suo sibi gnato una ad amicam de die

Potere.

Hinc apud Catullum: *Convivia laeta de die: apud Horatium,*
 - - - *dictus here illic De medio potare die.*

Suetonius de Nerone: *Epulas a medio die ad mediam noctem pro-
 traherat.* Plinius in laudatione Traiani: *Non enim ante mediam
 diem dissentus, solitaria caena, spectator adulatorque convivis suis
 immixtus.* Livius de Annibale Capuae lasciviente: *Coeperunt epu-
 lari de die, et convivium non ex more Punico aut militari disciplinae
 esse.* Cicero de Pisone: *Qui numquam Solem orientem aut occiden-
 tem viderit: culpatusque eum vitii utriusque.* Vti et Silius Cam-
 panos:

- - - *mediaque dierum*

Regales epulas, atque ortu convivium Solis

Deprensa.

Haec tempestiva convivia saepe usurpari solita diebus laetis, fe-
 stisque. Iuvenalis Perficum suum invitans:

- - - *iam nunc in balnea salva*

Fronte licet vadas; quamquam solida hora superfit

Ad sextam.

Vult ecce eum ad balneas ire hora quinta, praeter morem, et ad
 epulas venire sexta septimave. Saturnalibus item vulgo convi-
 via ordiebantur a multa luce. Tertullianus: *Non labor dilatio
 Saturnalibus, ne et diem et noctem perdam: attamen labor honestus in-
 ra et salubri.* Nam lautio semper ante cibum. Item nuptiis,
 Apuleius apol. 1. *Nuptiaens illae fuerunt, an aliud celebratum offi-
 cium; ac convivium tempestivum? Ea sunt convivia quae Catoni
 placi-*

placita apud Ciceronem: *Ego vero propter sermonis delectationem tempestivis conviviis delector.* Item Claudio, de quo Tacitus lib. XI. *Claudius domum regressus, et tempestivis epulis delinitus.* Quae epulae si media nocte fuissent, non potuit inter eas Messalina esse interfecta, sine querela aut verbo historicorum. Alexandro: de quo Curtius lib. VIII. *Iamque iter parare in posterum iussus, sollemni et tempestivo adhibetur convivio.* Tamen haec convivia iure in vitio. Cicero ad Atticum libr. IX. *Audiu bonis viris hanc cunctationem nostram non probari, multaque et severe in me in conviviis quidem tempestivis disputari.* Ibid. *Quas eos caenas facere et obire scripsit ad me Sextius? quam lautas, quam tempestivas?* Idem lib. III. in Verrem, de Apronii caena in foro: *Statuitur Lollius in illo tempestivo gladiatorum convivio.* Et de ipso Verre lib. V. ait eum diem convivii, noctem stupris contrivisse. Quinctilianus Declamat. CCCXXXI. *Neque enim senectutem adfert summus dies, sed longus ordo vitae. nec ebrietatem facit illa potio, post quam concidendum est; sed tempestivum convivium, et aviditas nimia.* Seneca De Ira lib. II. cap. XXVIII. *Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt. Inde est, quod tempestiva filii convivia pater deterior filio castigat.* Ad do Taciti locum lib. II. Histor. *Discubuerat Vitellius Ticini, adhibito ad epulas Verginio. Legati Tribumique ex moribus imperatorum severitate aemulantur, vel tempestivis conviviis gaudent.* Qui vel solus locus sententiae meae firmandae. Cedo enim si non de die illud epulum, quomodo subiungit de lucta inter milites? Quomodo, *Pulvis procul et arma adspiciebantur, in tenebris?* Sane iterum de Vitellio noster: *medio diei temulentus.* et Xiphilinus: τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἑδακάναι. Diurnum ergo convivium (intelligo a meridie, aut circiter) Tempestivum, quia initum tempori nimis: nocturnum contra, Intempestivum. Describit Propertius,

Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec

Iniiciat radios in mea vina dies.

Suetonius Calig. cap. XLV. *Senatum populumque obiurgavit edicto, quod Caesare proliante, intempestiva convivia, circum et theatra, et amoenos secessus celebrarent.* Cicero pro Murena: *Intempestivi convivii, amoeni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio.* Curtius lib. VI. (cap. 2.) *Intempestiva convivia, et perpetuandi pervigilandique insana dulcedo.* Et exempla plura. sed iis qui cor habent, haec satis: μωρόν autem ἔτι πᾶσαι ἔτι ἐν ἡμέραις ἐσι, ait verbum vetus.

B.

CAP. XV.

Sed et munera peti, darique solent eo die ad barbam. Amianus libr. XVII. *Caesar cum petenti, ex usu, gregario cuidam ut barbam detonderet, dedisset aliquid vile, contumeliosus calumniis appetitus est a Gaudencio.* Iuvenalis,

*Ille metis barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libis venalibus.*

Quinetiam deo alicui sacrari solita, ut apud Graecos virginum puerorumque comae Suetonius de Nerone: *Barbam primam posuit, conditamque in auream pyxidem et pretiosissimis margaritis adornatam Capitolio consecravit.* ubi emendo, *Capitolino*, Iovi scilicet ex Dione. Barinus apud Martialem primam lanuginem comaque

Pergameo posuit dona sacra deo.

Tertullianus, De anima: *Quis non exinde aut totum feli (lego, filii) caput reatui vovet, aut aliquem excipit crinem, aut sola novacula profecat, aut sacrificio obligat, aut sacro obsignat pro publica aut privata devotione?* Cenforinus, De die natali cap. 1. *Quidam enim pro cetera bona corporis valetudine, crinem deo sacrum pascebant.* Quando is mos Romae coeperit (nam antiquos barbam aluisse satis constat) quaero. Livius eum agnoscere videtur sub anna urbis CCCLXIX. satis clare, ubi de Manlio Capitolino in carcerem coniecto: *Satis constat magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortales capillum ac barbam promississe.* Si in lucri promiserint barbam, ergo alias rafa. Refellit tamen eum Varro lib. II De re Rust. *Omnino tonsores in Italia primum venisse ex Sicilia dicuntur post R. C. A. CCCCLIV. ut scriptum in publico Ardeae in litteris exstat. eosque adduxisse P. Ticinium Menam.* Olim tonsores non fuisse adsignificant antiquorum statuae, quod pleraeque habent capillum et barbam magnam. Nec ambigo, quin exritu sui superiorisque sevi aberraverit Livio mens et manus. Cicero certe pro M. Coelio etiam Ap. Claudium Caecum barbatum inducit, aliquot post notatum Varroni aevum annis. Bellis Punicis in usu crebriorem rasuram fuisse docent Annalium prisca verba, quae de Scipione Agellius (III, 4.) retulit, et mirabundus parum cepit. Iuvenes ergo alebant barbam. et ideo a Cicerone 1. ad Attic. *Comessantes coniurationis barbatuli iuvenes.* appellati sine ulla lasciviae, ut volunt, nota. et pro M. Coelio ad iuvenes alludens, *Non hac barba, qua ista delectatur,* inquit iuvenemque a barba descripsit Iuvenalis,

Iam senior, cuius barbam tua ianua vidit.

Ponebant eam ferius, citius, plerumque sub XXI. annum. Macrobius certe in Somnium Scipionis *ter septenarium numerum requiri ad radendam barbam* adfirmavit. Atque ita Neronem posuisse colliges ex Fastis, annisque. Caligula tamen XX. anno posuit, Suetonii cap. X. At Caesar Octavianus anno demum XXV. uti clarum ex Dione. Narus enim M. Tullio C. Antonio Coss. posuit L. Marcio C. Sabino. Mutavit ab hoc more primus Romanorum Imperatorum Hadrianus, adnotante Xiphilino, et ostendentibus Nummis. Haec Romae. Apud Graecos quid? Barbam in pretio mansisse ad tempora Alexandri Athenaeus ex Chryssippo adserit lib. XIII. cap. VI. sub eo rege radi repertum. Inter philosophos primus barbam aluisse traditur Antisthenes Suidae, in voce *καβαρῶν*. Haec propemodum aliena a Tacito: sed per eum non absurde, ut spero, nec ingratis tuis, lector, mihi nata.

C.

CAP. XXVIII.

Olim in populi libertate, non frequens appellationum usus, non certe in causa civili; (nam provocationem ad populum, in re maiori criminumque, frequentem scimus.) usus tamen. A Praetore enim appellatum reperio, alias ad collegam eius, alias ad Tribunos. Ad Collegam, Cicero uno loco sed claro, in Verrem, de Praetura urbana: *L. Piso*, inquit, *multos codices implevit earum rerum quibus ita intercessit, quod iste aliter atque ut edixerat, decrevisset. quod vos oblitos esse non arbitror, quae multitudo, qui ordo ad Pisonis seklam isto Praetore solitus sit convenire. quem iste collegam nisi habuisset, obrutus in foro lapidibus esset. Alconiusque ibi: Intercedere, ut vides, etiam Praetor Praetori solet, ut Piso Verri, appellatione causae ad collegam facta.* Ad Tribunos appellatum, docet idem Cicero pro P. Quinctio: *Appellatur Tribuni, a quibus cum esset certum auxilium petitum, etc.* Clarius infra: *Cuius procurator a Praetore Tribunos appellare ausus sit.* Haec olim: nec appellatum reperio ad Senatum. At Augustus imperium adeptus, *Appellationes quotannis urbanorum quidem litigatorum Praetori delegavit urbano: (timide ambigo, num scrib Praefecto del. urbis) at provincialium, consularibus viris, quos singulos cuiusque provinciae negotiis praeposuisse,* ait Suet. c. XXXIII. Quem ita intellego, ut appellationes a minoribus magistratibus iudicibusque, Romae ad Praetorem fierent, in causis dumtaxat civilibus: e provinciis, ad consulares. Nam quin Augustus ipse, firmandae dominationi, et iure potestatis Tribunaiciae, graviorum rerum appel-

appellationes sibi servavit: ambigendum vix puto e Dionis v-
bis lib. LII. ubi Mæcenas ad Augustum: *Διαζε δὲ αὐτὸς ἰβία τε
τε φέσιμα καὶ τὰ ἀναπόρημα, ὅσα ἂν παρὰ τε τῶν μισθόνων ἀρχόντων,
καὶ παρὰ τῶν ἐπιτρόπων, τῶν κελιάρχων καὶ τῶν ὑποσηματῶν, καὶ τῶν ἐπι-
άρχων, τῶν τε εἴτων ἐπισκοπῶντος, καὶ τῶν νεκροφυλακῶντος ἀφῆκεται*
etsi quaedam ibi miscet, magis ex ritu sui aevi Dio, quam Au-
gusti. Certe a Senatu ad Principem appellatum Tiberii in-
terit, sunt exempla in nostro scriptore, ut lib. IV. *usque inflanti-
bus ad Imperatorem provocavit*: et alibi. post eum Caius *magistri-
tidus liberam iurisdictionem permisit*; ait Sueton. C. XVI. i. e. sine
appellatione plenam prisecamque: sed id non diuturnum fuit,
non magis quam permessa ab eo comitorum libertas. Dio mi-
hi auctor libr. LVIII. sub Caio receptum, ut iudicia quaedam
Senatus tracteret, ita tamen ut ab eo Princeps appellaretur.
Sed appellatio Principis, ut apparet, non sine poena fuit. poe-
na dico, in eos, qui temere appellassent. Quo exemplo tunc
Nero auctum honorem Senatus it; statuitque, ut eadem poe-
na, qui illum temere a privatis iudicibus appellassent, vene-
rentur, qua qui Principem. Sententiam hanc satis capio: con-
firmationem quaero et exempla. Nihil enim prae manu mihi
quod istuc faciat, nisi forte quae de poena praeiudiciali ee-
rum, qui a Praefecto urbis appellassent, Symmachus scribit lib.
X. duobus locis. Quem tu cupide lector vide. Mihi a Iarere re-
gulam iniicit Tranquillus, qui hanc ipsam rem tangens, ca-
pite XVII. nihil eorum quae Tacitus; sed hoc tantum dicit:
Cautum, ut omnes appellationes a iudicibus ad Senatum fierent. Hæ-
ret id spiculum, et non evello.

IVSTI LIPSI

EXCURSVS

AD

ANNAL. LIB. XV.

A.

CAP. XXXXI.

Certa investigatio eius diei a clade Alienſi capi poteſt, et de-
bet, quam certum eſt anteriorem fuiſſe, et factis peperuis
traditam et ſignatam: ideoque et vulgo noram. Cicero
ad Atticum: *Maiores noſtri ſuneſtiorem diem eſſe voluerunt Alienſis
pugnae, quam urbis captae, quod hoc malum ex illo: itaam alienſis reli-
gioſus*

giosus etiam nunc dies, alter in vulgus ignotus. a) Quis igitur iste? Livius ex professo tradit, initio libr. VI. *Diem a. d. XV. Kal. Sextiles duplici clade insignem, quo die ad Cremeram Fabii caesi, quo deinde ad Aliam, cum exitio urbis, foede pugnatum. Eadem Taciti nostri. asfertio II. Hist. de Vitellio, quem tradit funesto omine de certimonis publicis edixisse XV. Kal. Augusti, die antiquitus inausso Cremerensi Aliensique cladibus. Ergo eorum mente pugnae ille dies: sequens autem urbis captae, et incensae. quod Livius item ita ait. Ingressi, inquit, postero die urbem; patente Collinae porta: Haec si ita vera: quis non videt XIV. Kalend. ipsum incendii diem fuisse; et recte igitur hic ita in Tacito scriptum: At alii fortasse dissentiunt. Minime. imo Agellius e Verrio Flacco refert, libr. V. cap. XVII. eum causam quaerit, cur dies postriduani atri Romanis habiti? refert, inquam, *Q. Sulpicium Tribunum militum, adversus Gallos pugnaturum, rem divinam dimicandi gratia postridie Idus fecisse; et post diem tertium eius diei urbem a Gallis occupatam esse.* Quibus verbis si haec sententia est, ut velit, tres dies medios, et quarto demum pugnatum, profecto cum Livio sentit ac Tacito, et pugnae dies erit *Decimusquintus Calendarum.* Esse autem: ex ipso Livio dixeris, in quo pariter ita scriptum: *Quod postridie Idus non litasset Sulpicius, et post diem tertium obiectus hosti exercitus Romanus esset.* At si quis aliter, et velit post diem tertium, significare ipsum diem tertium; tum certe faceret, XVI. Kalendas diem pugnae fuisse, quomodo in Viris illustribus (quocumque auctore) est scriptum. Sed vel sic ipse incendii dies XV. sit, non hercules XVI. Itaque nihil video, quod virum illum teneat, nisi forte Macrobius, qui describens Agelliana illa, ut solet, adferere videretur *die postero*, quam Sulpicius male sacrificasset, pugnatum fuisse. Sed hoc sane fallum, et improvide a Macrobio scriptum, sicut item a Plutarcho in Caussis: *ὅτι μὲν τὰς κвинτῆς ἡμέρας, ἢ νῦν Ἰουλίας καλεῖσθαι, ἐξάγοντες οἱ χιλιάρχοι τὸ τρίτευμα, πρὸ τῶν Ἀλίων ποταμὸν ἐπατάθησαν ἐπὶ Κατῶν μάχη: Quod post Quinctiles Idus, quas nunc Iulias vocant, educentes Tribuni copias, ad Aliam flumen victi sunt a Gallis.* Indefinite aut falso aio dicrum: quo argumento? certo, quod Livium eius rei auctorem dat, qui palam contra scripsit, ut iam ostensum. Nam Plutarchus ibi, *ὡς οἱ πάντες νομίζουσι, καὶ Δίβιος Ἰσορῆ: Ut plurimi arbitrantur, et Livius in historia scribit.* Ille vero hoc non scribit: et quocumque rem veras, XIV. Kalendarum incendii erit, imo XIII. fortasse (tanto longius a XVI.) si Plutarcho et Polybio credam. Ille in Camillo, iste lib. II. scribunt, non postero, ut Livius, sed tertio denique die a pugna Gallos irrupisse. Et consentit etiam, aut certe distinguit et conciliat Io. Zonaras: qui postera quidem die ivisse ad urbem*

hem vult, sed cum portas apertas viderent, subfuisse, infidias veritas; et tertia denique die ingressos. Itaque, ut finiam, nihil erroris in Tacito: cum Livio sentit et priscis, quos adduxi.

a) Quia scilicet non servabatur, aut sacerabatur.

B.

CAP. LXIX.

Paedagogia Seneca describit epist. XCVI. *Transco agmina exortorum, per nationes coloresque descripta, ut eadem omnibus levata sit, eadem primae mensura lanuginis, eadem species capillorum.* Iulianus in Antiochico: *Ὁ κρηττον ἢ ὀδαδίου μέγαν τὴν εὐγορὰν παίδωντος, καὶ καὶ παίδας ἡγῆσαι καλῶς, κὲ ὁ ἀπεβλῆσθαι οἱ παίδων;* Hi quaeri plerumque ad illicita dominis. Suetonius Nerone cap. XXVIII. *Super ingenuorum paedagogia, et matronarum concubinatibus.* Paedagogia enim non culpat, sed quod ex ingenuis. Tertullianus Apol. *Cum de paedagogiis audicis nescio quem cinaedum (Antoninum intellegit) deum facitis.* Notitia Imperii: *sub dispositione viri spectabilis Casprensis collocantur.* PAEDAGOGIA. MINISTERIALES. DOMINICI. CVRAE PALATIORVM. Plinius XXXIII. *Iam vero et paedagogia ad transitum virilitatis custodiantur argento: quod de fibulis argenteis exaudio, Veneri arcendae. Vfus etiam eorum ad mensam.* Vlpianus l. XII. de Instructo vel instrum. *Si instructum fundum legasset, ea paedagogia quas ibi habebat, ut cum ibi venisset praesto essent in eridinio, legato continentur.* Hos habebant in veste pretiosa. Seneca De vita beata, cap. XVII. *Quare paedagogium pretiosa veste succingitur? Imo aurata.* Idem De tranquillit. cap. i. *Praestringit animum apparatus alicuius paedagogii, diligentius quam intra privatum laeum vestita et auro culta mancipia, et agmen servorum nitentium.* Ammianus libr. XXXVI. *Tunica auro distincta, ut regius minister, indutus, a calce in pubem in paedagogiani pueri speciem.* Nec aliud sensit cum de auro Plinius scripsit: *Honestius viri paedagogiis id damus, balneasque dives forma puerorum convertit, nescio an, convertit.* Seneca de puerorum istorum deliciis, epist. CXXIII. *Omnium paedagogia oblita facie vehuntur, ne sol, ne frigus tenfram cutem laedat. Turpe est neminem esse in comitatu puerorum, cuius sana facies medicamentum desideret.* Vides ergo ubique Paedagogia pro coeru et quasi collegio puerorum. pro loco non accipio, nec apud Plinium quidem lib. VII. epist. *Puer in paedagogio mistus pluribus dormiebat.* rescriboque, *Puer e paedagogio.* Intellegit enim puerum paedagogianum. Ammianus lib. XXIX. *Adultus quidam ex his quos Paedagogianos appellant, ad viciandam venaticam praedam, Spartanum canem retinere dispositus. Res nomenque in parte mansit.* apud Paigios Gallorum, Italicorumque.

IVSTI

IVSTI LIPSII

EXCVRSVS

AD

ANNAL. LIB. XVI.

A.

CAP. XXII.

Libera re Romana non iuratum scio in cuiusquam acta. iuratum in leges quidem: sed acta finito magistratu vocari poterant ad disquisitionem Senatus. Is probabat, aut rescindebat. Primi Triumviri, nisi fallor, Calendis Ianuariis et ipsi iuraverunt, et alios adegerunt, rata se habituros omnia acta divi Iulii. Inde secutis principibus exemplum. Dio opportune, lib. XLVII.

Ἐν τῇ πρώτῃ τῷ ἔτους ἡμέρᾳ αὐτοὶ τε ὄμοσαν, καὶ τῆς ἄλλης ὄμοσαν βέβαια νομῖν πάντα τὰ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα, καὶ τὸτο κοινῶν ἐπὶ πᾶσι τοῖς τὸ κράτος ἔχουσιν, ἢ καὶ ἐπ' αὐτῷ ποτε γινομένοις, καὶ μὴ ἀτιμωθῆσι γηγεταί. id est: *Kalendis autem novi anni, et ipsi Triumviri iuraverunt, et alios iurare coegerunt, omnia acta Iulii rata se habituros. Quod et nunc usurpatur in omnibus, qui aut tenent imperium, cui tenuerunt, nisi forte infamia ignominiaque publice notati sint.* Id accidit sub annum urbis DCCXII. Factum idem vivo Augusto; de quo idem Graecus lib. LIII. Ἐν δὲ τῇ νουκλήϊ ἔρκυς ἢ βυλλῇ βεβαίωρα τὰς πράξεις αὐτῷ ἐποιήσαντο. Idque iuramentum semper abisque Divo Iulio repetitum ad principem eius anni. Tacitus infra: *Eiusdem animi est Popraeano divoam non credere, cuius in acta Divi Iulii et Augusti non iuraret.* Nisi tamen si quis sceleribus erflagitiis aliter meruisset. Dio lib. LX. de Caio: καὶ διὰ ταῦτα τὸ μὲν ὄνομα αὐτῷ ἂν ἴστω ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν αὐτοκρατόρων, ὡν μνήμην ἐπὶ τοῖς ὄρκυις καὶ ἐπὶ ταῖς ἐγκλήσι ποιόμεθα, ὥσπερ ἡδὲ τὸ τῷ Τιβερίῳ. id est: *Ob eas causas non est Cui nomen in catalogo alboque Principum, quorum mentionem facimus in iuramentis votisque; uti nec Tiberii.* Iuratum vero non viritum, sed uno aliquo ex quoque magistratu verba praeunte, reliquis assentientibus. Quem morem Senatus, adulatione nova, transgressus est sub Tiberio, ut narrat idem Dio LVIII. Νομιζόμενος συγχρὸν χρεῖον ἦδη, μικρῆτι κατ' ἀνδρα τὴν βυλλῆν τῇ νουκλήϊ ὁμιλοῦναι, ἀλλ' ἐνδὲ, ὥσπερ ἔρητοί μοι, προσμύνοντες, καὶ τῆς λοιπῆς συνεπειῶν, οὐκ ἐποίησαν αὐτὸ, ἀλλ' αὐτεπάγγελτοι μηδὲν σφᾶς ἀναγκάσαντος, βία καὶ κατ' ἐκτόν ὄκατος ἐποσώθησαν, ὥσπερ τι παρὰ τὸτο μᾶλλον εὐορκήσαντες. Sed praerirationem Claudius iterum reduxit, explicatque

Dio lib. ultimo: κλαδίας δὲ αὐτὸς μὲν πάντα ἔθισμεν διαίρησι, τὰ δὲ ἄλλαις ἐπιλάσει κατ' ἄνδρα ὁμοίαι, καὶ ἕτως ἢ τις τῶν τρατηγῶν, οἷσπερ κατὰ, καὶ ἕτερος τῶν δημοαρχόντων, ἀπὸ τε τῶν ἄλλων ὡς ἱεροῦ ἢ ἐξῆρς τῶν ὄρων τοῖς ὁμοίαις. Καὶ τὸτο ἐπὶ πλείω ἐστὶ ἱερῶν.

Quam tamen abrogatam denuo esse, reditumque ad singulorum iuramenta, indicio sunt, quae hic et postea Thraseae obiciuntur. Et Dionis sane verba ultima satis ostendunt, in aliquot annos duntaxat id servatum.

B.

CAP. XXII.

Ea vota in tabulis concipi solita, et signari. Suetonius Aug. cap. XCVII. *Nam se quamquam conscriptis paratissimo in tabulis, negotiis suscepturum vota, quae non esset solviturus.* Plinius ad Traianum: *Solemnia vota pro incolumitate tua, quae solus publica continetur, et suscepimus et solvimus: precati deos, ut velint ea semper solvi, semperque signari.* Concepta non Kalendis ipsis, sed nonas. Plutarchus in Cicerone: *Τεχθῆνοι Κιόβριον λέγουσι ἡμέρας τρίτη τῶν νέων καλαυδῶν, ἐν ἣ νῦν οἱ ἀρχοντας ἔρχονται καὶ θύουσιν ἐπὶ τῷ ἡγεμόνι.* Capitolinus in Pertinace: *Tertio Nonarum die, facti ipsis.* Eunapius in vita Maximi: *ἡ τρίτη δὲ ἡμέρα τῶν καλαυδῶν, ἐπὶ αὐτὰς Ἰανουαρίας ἡμέρας Ῥωμαῖοι προσονομάζουσιν, καὶ προσκυνοῦσιν ἐπὶ ταῖς αὐτῶν ὑπέχοντο τὴν ἑσχίαν.* Adde hunc Caesi Icti locum et verborum significationem. *post Kalendas Ianuarias die tertio pro salute Principis vota suscipiuntur.* Denique hunc Dionis clarum lib. LIX. καὶ τρίτη δὲ ἡμέρα τῆς τῆς ἐσχίας ἐχούσης συνῆλθον μὲν, etc. *Tertia autem die, qua Vota sunt, convenerunt quidem, etc.* Firma haec videbantur: tamen concutit nos nonnihil Tacitus lib. IV. *Annal. Causa solemnium incipientis anni Kalendas Ianuarias epistola precatus.* Et subdit: *Quem enim diem vacuum poena, ubi inter sacra vota, vota, vincula et laqueus inducantur?* Et Tibullus ad Messallam:

- - - *Tyrio subtemine vestem*

Indueras, oriente die duce fertilis anni:

Cum fera discordes tenuerunt flamina venti,

Et largita tuis sunt multa silentia votis.

Sed stamus. et ad Taciti locum aio, non ita districte verba capienda, quasi in ipso die Vota, sed quasi in propinquo. Aut verius: etiam tunc Vota fuisse, sed ex ritu prisco, quae soli Consules nuncupabant, pro Imperii et populi salute. haec autem pro Principe subtexta, et die quidem laetiore, et augustiore pompa. Quod ipsum de Tibullianis illis caeso: Sane veteri

veteri rep. negari non potest, quin Vota ipsis Kalendis. Omitto plures Livii locos: hunc de firmum et clarum lib, XXI. extremo: Consulem C. Flaminiū, conscientia praeteritorum, et Capitolium, et sollemnem Votorum nuncupationem fugisse: ne die inist magistratus, lobis opt. max. templum adires. Fieri etiam potest, ut plures dies Votorum fuerint, ille tamen tertius ante Nonas praecipuus. Concepta autem et in castris apud signa; et in Capitolio. Tertullianus de Corona: *Ecce annua Votorum nuncupatio, quid videtur? Prima in principis, secunda in Capitolis. Accipe post loca, et verba. Hunc tibi Iupiter bovem cornibus auro decoratis vovemus esse futurum. Vbi et formulae pars; in qua tamen corrigo, esse facturum a). Est enim eo exemplo dictum, quo ille ad Gracchi: Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Dies hic publice laetus; ideoque Aelius Caesar Votorum causa ab Hadriano ngeri est votitus. Eundem etiam Sollemnia ἀγῶνς appellarunt b). Quod observo ex Tertulliani his verbis: *Veras religionis homines etiam Sollemnia Imperatorum conscientia potius, quam lascivia celebrant. Grande videlicet officium focos et choros (nescio an, choros, ut ad lectisternia referatur) in publicum educere, vicatim epulari, invitatem tabernae habitu abolefacere. Haecine sollemnes dies principum decent, quae alios dies non decent? O nos merito damnandos! Tur enim Vota et gaudia Caesarum casti et sobrii et probi expungimus?**

a) Ita Poeta vetus: *Mars tibi vovoo facturum bidendo verro.*

b) Et Plinius supra: *Sollemnia vota.*

FINIS

Excursuum in Annales

DECRETA ANTIQVA
DECRETA ROMANA

PRO

APHRODISIENSIBVS ET STRATONICENSIBVS

AD

ANNAL. III, 62.

EX

EDM. CHISHULLI
ANTIQUITATIBVS ASIATICIS

p. 152. 199.

Primum est Decretum S. P. Q. R. quo rata facta sunt, quae Caesar Dictator et Triumviri, Lepidus, Octavianus et Antonius Plarasensibus et Aphrodisiensibus tribuere beneficia. Id ex Asia in Britanniam attulit Sheradus et cum Chishullo communicavit: qui l. c. edidit, supplementis ex ingenio lacunis. Supplementa uncis inclusa sunt.

(Γραται λόγος ἐπορήσαντο. Ἀρέσκων τῇ συγκλήτῳ, καὶ ὧν ἔ Γαῖος Καῖσαρ ὑπὲρ Πλαρασίων καὶ Ἀφροδισίων ἔχοντι. αὐτὰς κατὰ τὰ δι) καια ἐσθλά τε (πάντ) α ἐλευθέρως εἶναι, τῷ τε δικαίῳ καὶ ταῖς (νομοθεσίαις ταῖς ἰδίαις τῆν πάλ) ον τῆ Πλαρασίων, καὶ Ἀφροδισίων χρῆσθαι, μήτε ἐγγύην (εἰσφέρειν, τέτοις κατὰ τὸ παρὰν δόγμα κ) αὐ κέλευσιν ἰμολογεῖν. Ἄ τέ τινα ἐπαθλα τειμας Φιλάνδρω (πα . . τρεῖς ἀνδρες ἔ) ι τῆς τῶν δημοσίων πραγμάτων διατάξεως τῶ ἰδίῳ ἐπακρίματι Πλ (αρασεῦσι καὶ Ἀφροδισιεύσι) προσμερίσων, προσμερίσει, συνεχώρησαν, συγχωρήσει, τα (ῦτα βέβημα γ) ἐπέσθαι: Ὁμοίως τε ἀρέσκων τῇ Συγκλήτῳ τὸν δῆμον τὸν Πλα (ρασίων καὶ Ἀφροδισιέ) ὧν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀτάλαν αὐτὰς πάντων τῶν πραγ (μάτων ἔχον, καθ) ἀπερ τε πολιτεία τῷ καλλίξω δικαίῳ καλλίξω τε νόμῳ, ἐστὶν (χρημένη, ἢ ἀπὸ δόμ) κ τῶ Ῥωμαίων τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀτέλειαν ἔχει.

ἔχει, Φάη τε καὶ σύ (μισθοὺς ἄσα. τὸ δὲ) τέμενος Θεᾶς
 Αφροδίτης ἐν πόλει Πλαρασέων καὶ Αφροδισιέων ἱερὸν ἔ (εἰ)
 ταυτῷ τῷ δικαίῳ, ταυτῇ τε δεισιδαιμονίᾳ, ὡ δικαίῳ, καὶ ἡ
 δεισ (ἰδαίμονία, τὸ ΕΦς) σίας ἐσὶν ἐκ Εφέσω. Κύκλω τε ἐκείνη
 τῶ ἱερῷ οἷτε τέμενος, οἷτ (ε ἱερὸς) τόπος αὐτοῦ ἔσω. Ὅπως
 τς ἡ πόλις, καὶ ὅι πολέταις ὡ Πλαρασέων (καὶ Αφροδισιέων
 τῶ) ν κωμῶν, χωρίων, ὀχυρωμάτων, ὄρων, προσόδων. πρὸς
 τὴν Φάϊαν, τὸ (ἐφ ἡμ) ἦν, κρατῶσιν, χρεῶνται, καρκίζονται
 τς, πάντων τῶν πραγμάτων ἀπὸ (λῆς, μήτε Φέρων δ) καὶ τι
 να αἰτίαν ἐκείνων δοῦναι, μηδέ ξυνεσφρασαν ὀφείλωσιν, (ἀλλ
 αὐτ) οἷς κατ ἄσαν μετὰ ταῦτα ἐν αὐτοῖς κύρωσιν χρεῶν-
 ται. . . . .

M. ANTONII Triumviri Epistola scripta ut videtur

a. V. C. 717. ante C. N. 34.

(Μ. Ἀντώνιος αὐτοκράτωρ ὑπάτος ἀποδεδει) γμένος τὸ
 β. καὶ (τὸ γ) τριῶν ἀνδρῶν (ΤΗΔ . . .) τῶν δημοσίων
 πραγμάτων διατάξεως Πλαρασέων καὶ Αφροδισιέων ἀρχι-
 σιν, βαλῆ, δήμῳ χαίρειν. Ἐι ἔρρωσθε, εὐ ἂν ἔχοι, ὑγιαίνω δὲ
 καὶ αὐτὸς μετὰ τῶ στρατεύματος. Σόλων Δημητρία, ὑμέτερος
 πρεσβυτῆς ἐπιμελέστατα πεφροντικίως. τῶν τῆς πόλεως
 ὑμῶν πραγμάτων, ἃ μόνον ἤκεσθη ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν οἰκο-
 νομήμασιν, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς παρεκάλεσεν, εἰς τὸ τῶ γεγονό-
 τος ὑμῶν ἐπισημῆτος καὶ δόγματος, καὶ ὀρκίς καὶ νόμῳ ἀντι-
 πεφωνημένα ἐκ τῶν δημοσίων δέλτων ἐξαποστείλαι ὑμῖν τὰ ἀν-
 τίγραφα. Ἐφ οἷς ἐπαινέσας τὸν Σόλωνα μᾶλλον ἀπεδεξά-
 μην, ἔσχον τε ἐν τοῖς ὑπ ἑμῶ γεννησικόμενοις, ὡ καὶ τὰ κα-
 θήκοντα ἀπεμέριστα Φιλάνθρωπα, ἀξίον ἠγησάμενος τὸν ἀν-
 δρα τῆς ἐξ ἡμῶν τεμῆς. Ἰμῖν τε συνήδομαι ἐπὶ τῷ ἔχειν
 τοῖστων πολέτην. Ἐσιν δὲ ἀντίγραφα τῶν γεγονότων ὑμῖν
 Φιλάνθρωπων τὰ ὑπογεγραμμένα, ἃ ὑμᾶς βέλομαι ἐν τοῖς
 δημοσίοις τοῖς παρ ὑμῖν γραμμασιν ἐντάξαι.

Γράμματα Καίσαρος.

*Litterae, quae subiectae fuerant, periere: fueruntque illas
 ipse, quas postea, auctore Tacito, Romam attulere Aphrodisi-
 ienses.*

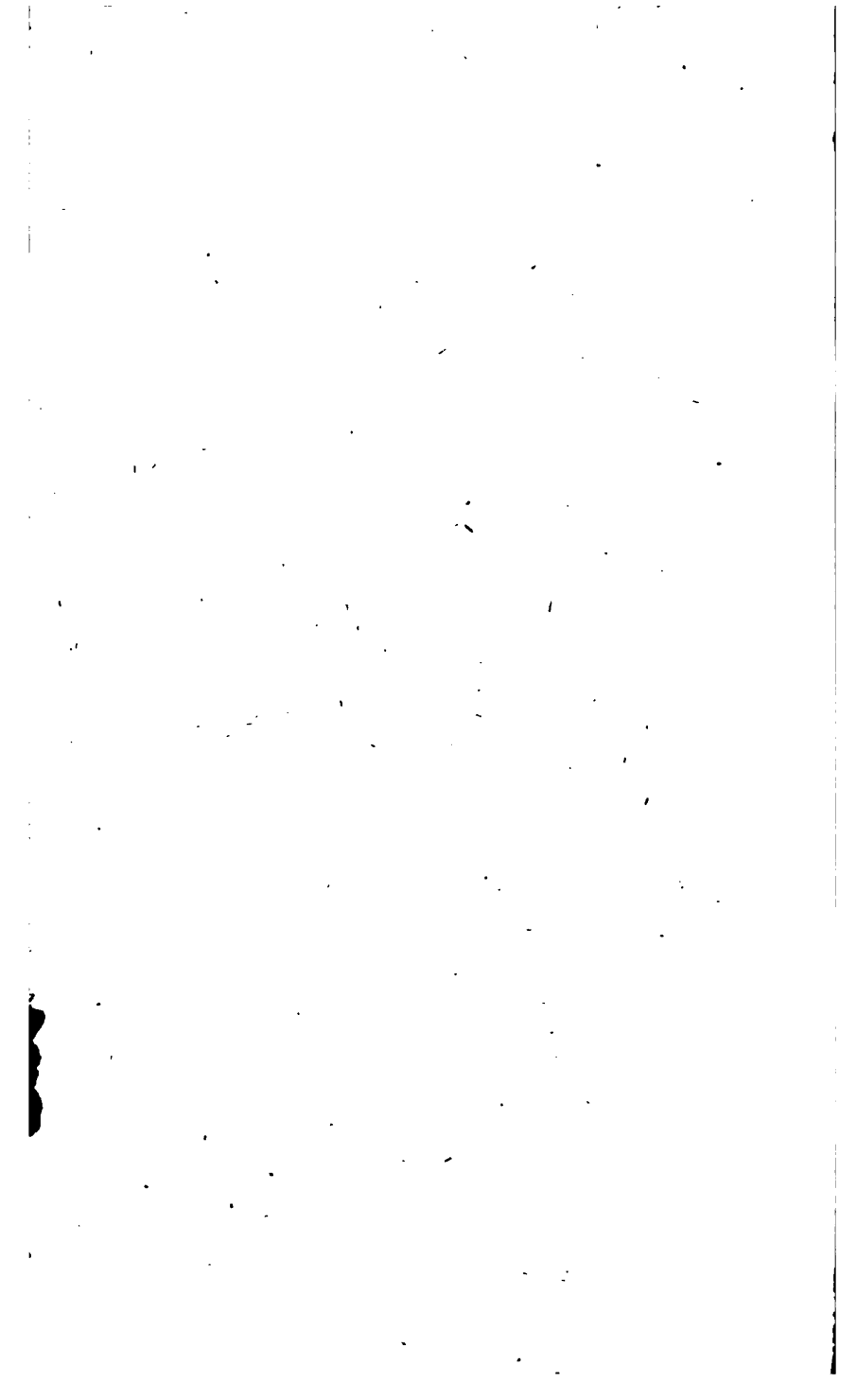

Excerptum Psephismatis Stratonicensis, a Sberardo, Britannico ex Asia allati, et a Chisbullo ibidem p. 156. editi: in quo mentio Afyli, cuius ius sub Tiberio defenderunt.

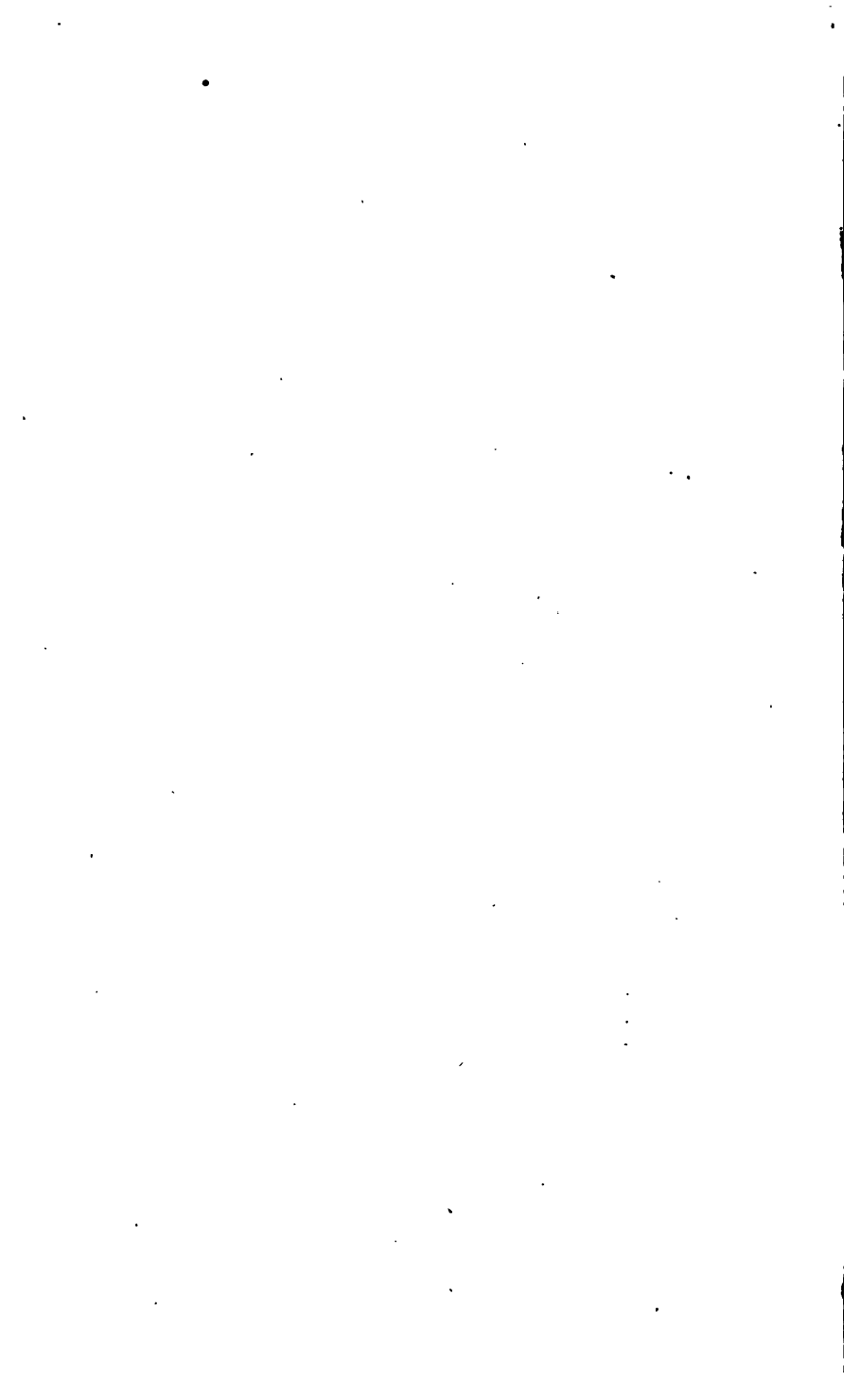
Ἐπὶ Στεφανηφόρου Πτολε (μαίε . . . . . (Διον) υἱὸς γραμματικῶς (σεβασ) τῆς βασιλῆς εἰπόντος, τὴν πόλιν ἀνοδοῦν τῇ τῶν προσφύτων αὐτῆς μεγίστων Θεῶν (προνοία χρυσορέως Διὸς καὶ Ἐκ) ἰότης, ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων, καὶ συνεχῶν κινδύνων σωθῆσθαι, ὡς καὶ τὰ ἱερὰ ἄσυλα, καὶ ἱκέται, καὶ ἱερὰ σίγηλτος, δόγματι, Σε. (Βασῆ Καίσαρος, καὶ) τε τῶν κυρίων Ῥωμαίων αἰωνία ἀρχῆς, ἐποιήσαντο προφανῆς ἐνεργείας etc.

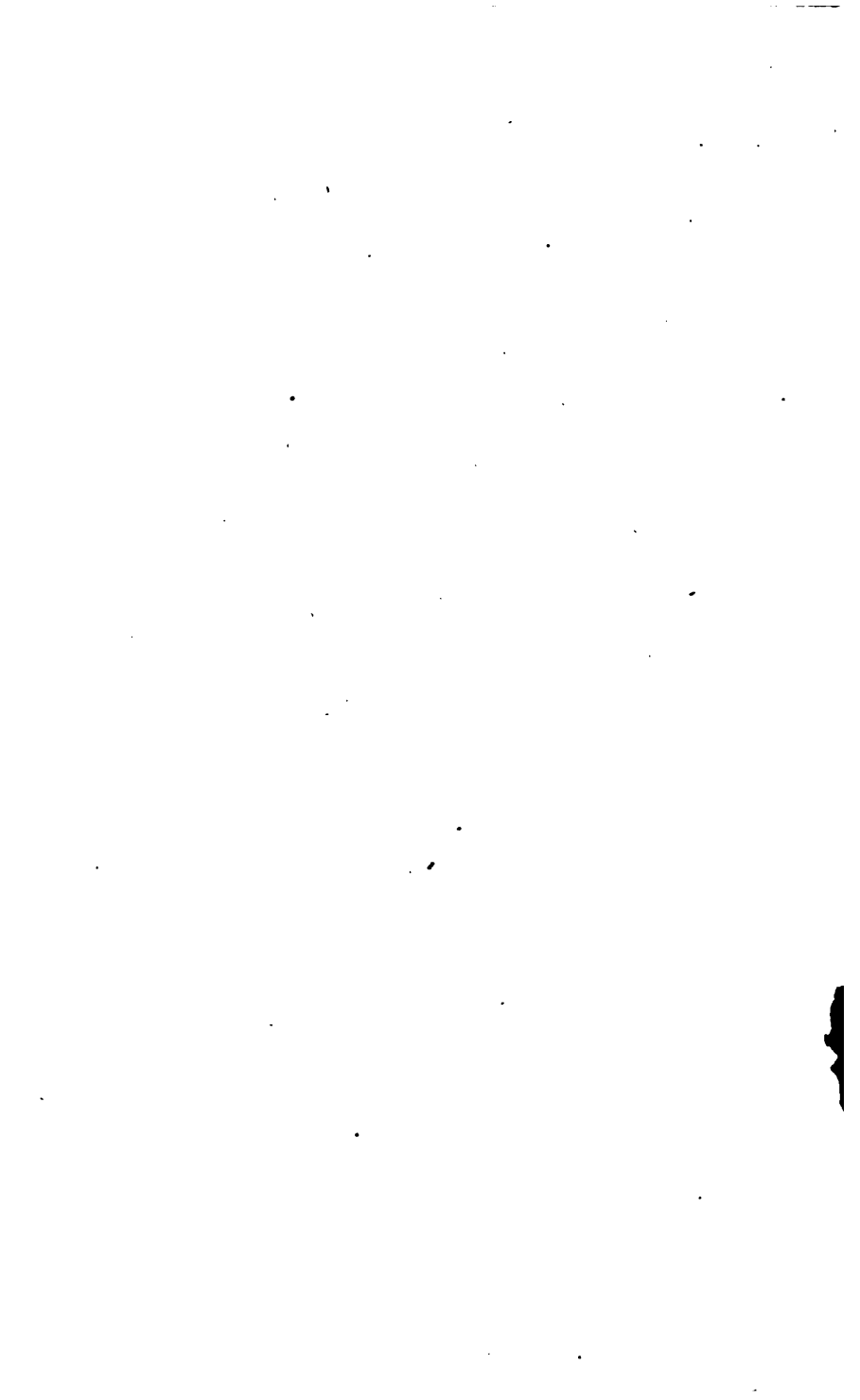

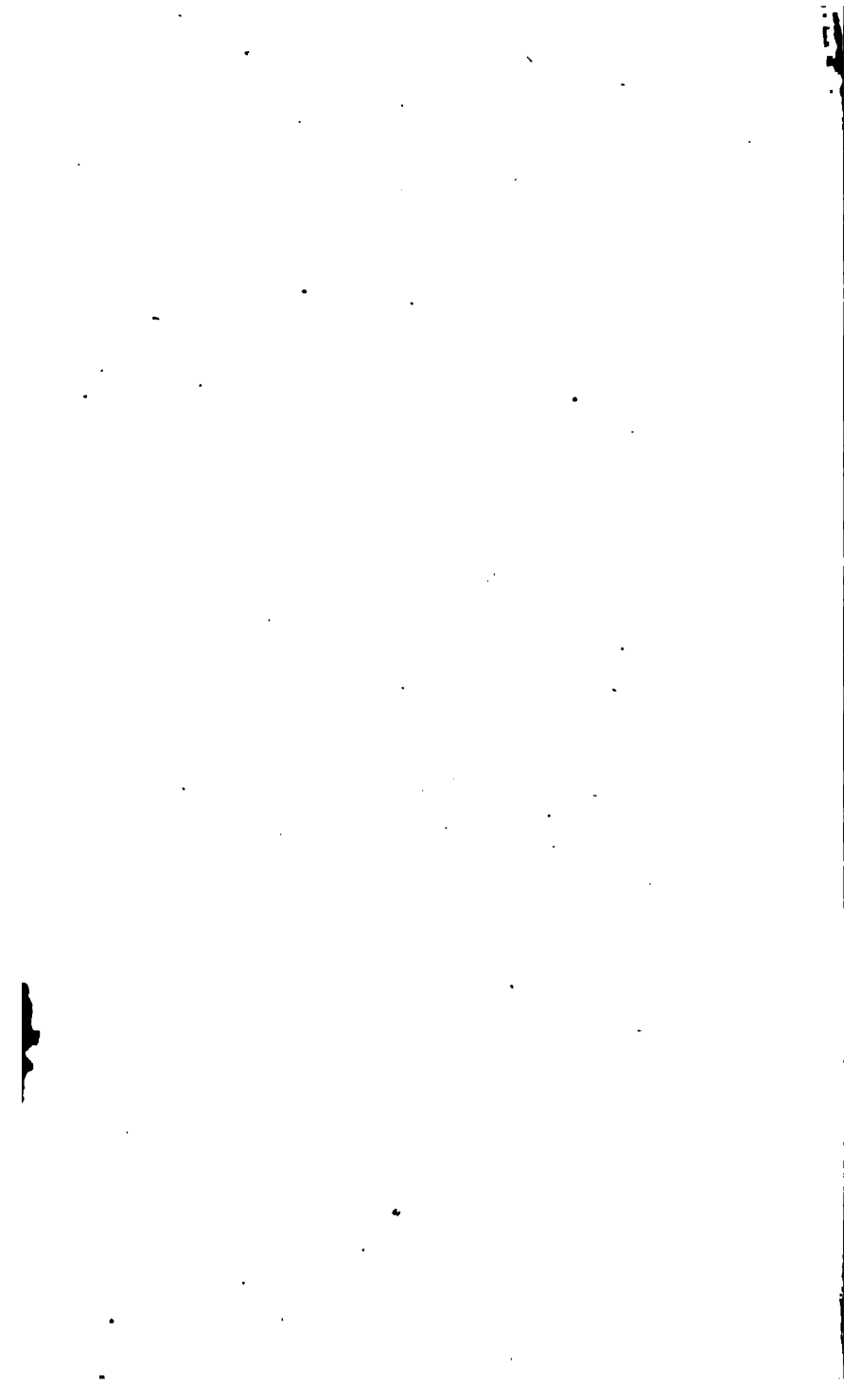

HW 11

2

